RIVERIUS

OPERA

MEDICA

1663

The Library of the
Wellcome Institute for
the History of Medicine

MEDICAL SOCIETY
OF
LONDON
DEPOSIT

Accession Number

Press Mark
RIVIÈRE, L.

66272/D

LAZARI
RIVERII,
OPERA MEDICA
OMNIA.

66272/D

LAZARVS RIVERIVS REGIS CONSILIARIVS ET MEDICVS ET IN MONSPELIENSI VNIVERSITATE MEDICINÆ PROFESSOR AN. 1653 ÆT. 64
Riuerium iures, pictum si videris, idem
Hippocrates, librum si mediteris, erit.

LAZARI RIVERII,
CONSILIARII, MEDICI AC PROFESSORIS REGII:

Necnon Regiorum in Vniuerſitate Monſpelienſi Medicinæ Profeſſorum Decani,

OPERA MEDICA VNIVERSA:

QVIBVS CONTINENTVR

I. Inſtitutionum Medicarum, libri quinque.
II. Praxeos Medicæ, libri ſeptemdecim.
III. Obſeruationum Medicarum, Centuriæ quatuor.

Quibus accedunt Obſeruationes variæ ab alijs communicatæ: itémque Obſeruationes infrequentium morborum.

Omnia ab ipſomet Auctore vltimò reuiſa, emaculata, locupletata: nunc verò ſingula peculiaribus ſuis INDICIBVS illuſtrata.

LVGDVNI,
Sumptibus ANTONII CELLIER,
viâ Mercatoriâ, ad inſigne D. Antonij.

M. DC. LXIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

66272/D

Nobiliſſimo, Spectatiſſimóque Viro,

D. ANDREÆ FALCONETO,

DOCTORI MEDICO MONSPELIENSI, CONSILIARIO MEDICOQVE REGIO, necnon Collegio Medd. Lugdun. Aggregato,

Sal. Pl.

NOBILISSIME, AC SPECTATISS. VIR

Varia ſunt Fluuiorum in genus humanum beneficia, & ea quidem tanti magnâ ex parte momenti, vt ipſos eo nomine conſecratione dignari non dubitarit antiquitas. Monſpelij oppidum, etſi fato neſcio quo, vulgaribus fluuiis, ac eorum proinde muneribus careat è ſuis tamen viſceribus amnes ſubinde parturit longè nobilioris ſortis, quibus amœniſsimus ille, quo ſuperbit, Diuæ Iatrices paradiſus abundè rigatur ac perfunditur. Fluuios dum dico, alumnos ipſius de re medica optimè meritos intelligi velim, qui ſuis ſcriptis Artium quam profitentur ſaluberrimæ incrementum promouere, ac nitorem conciliare, omni opera contendunt. Inter tot autem fluuios tam argutos támque eruditos, quos egregia ſua φιλανθρωπεύματα *orbi commendant, vnus hoc æuo noſtro longè celeberrimus extitit* LAZARVS RIVERIVS, *qui* κατ' ἐξοχὴν *Gallico vocabulo* Riuiere, *hoc eſt,* Fluuius *videtur nuncupatus, & meritò quidem ac* φερωνύμως, *nî fallor,*

Οὗτος γὰρ ποταμὸς πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

Quemadmodum enim Fluuiorum plerique potu ſunt ſalubres, piſces educant ac ſuppeditant, nauigiis liberum curſum pandunt, inquinamenta longè aſportant: ſed & ipſorum quidam immenſos terrarum tractus ſuâ inundatione opimant, vt Nilus, quidam arua ſponte ſeminant, vt Indus, alij ramenta auri obryzi ſecum voluunt, vt Pactolus, alij prolem ſpuriam à genuina diſcernunt, vt Rhenum flumen: Ita Monſpelienſis hic Fluuius præcepta ac inſtituta ad valetudinem ſpectantia, tanquam puriſsimos latices ac lautiſsima opſonia quibúſuis impertit, & quidem tam facili expeditóque ſtylo, citra affectationem aut cacozeliam, vt nemini ferè eius vnda innabilis eſſe queat: interim animos non modò purgat, & ad exquiſitiora concipienda præparat, ſed & fruge Hippocrateâ benignè conſerit, aureâ methodo, tanquam leni agmine perpetuò fluens, falſa denique à veris mirâ ſubtilitate diſtinguens: propter quas vtique ſingulares ac ſummè admirandas dotes, inter maximi nominis Medicos, tanquam inter Indigetes, locum ſortiri debet.

 Cùm

Cùm ergo poſthumum hanc talis tantique autoris fœturam, in lucem exprome-re mihi propoſuiſſem, illicò de patrono, cuius Nomini pro more illam inſcriberem, ſubijt cogitatio: qua in re non alienum duxi, priſcum immolantium ritum imitari, qui Victimas inter ac Numina, certam quandam analogiam ſpectantes, Amorum matri ſalax columbarum genus, Lunæ boues, Soli verò deſtinare ſolebant equos, Ne caderet (*vt ait ille*) celeri victima tarda Deo. *Ad aras igitur tuas,* Nobiliſſime ac Præſtantiſſime *FALCONETE, Inſtitutiones haſce Medicas Riuerianas ſtatuere, æquiſſimum iudicaui, tuis (ſi benè coniicio) meritis non indignas aut indecoras: præſertim cùm non tantùm meam venerationem ſibi iam pridem alliciat tuæ virtutis, humanitatis, ingenij atque doctrinæ fama: ſed & plura alia ſint, quibus hanc tibi nuncupationem vendicare non iniuriâ poſſis. Enimuerò ſupremam olim lauream Apollinarem Monſpelij, & quidem manibus ipſiuſmet inclyti RIVERII, conſecutus es, cuius etiam deinceps arctiſſima neceſſitudine aliquandiu vſus fuiſti: cùm ipſe pluribus retrò annis, Parentem tuum piæ memoriæ, CAROLVM FALCONETVM, Medicum quoque Monſpelienſem, & quidem Eximium, ſtudiorum ſocium, ac familiarem habuiſſet: cuius tui Parentis laudibus illud accedit minimè vulgare, quòd Sereniſſ. Reginæ MARGARETÆ VALESIÆ per annos XII. fuerit Archiater: vnde & apud Rodumnenſes per reliquam ætatem priuilegiis & vacationibus, tam præclaro muneri geſto debitis, frui non deſtitit, Vniuerſæ Seguſianæ Nobilitati chariſſimus. Quid memorem, quantâ cum nominis celebritate Lugduni hactenùs per ternas annorum hebdomadas, à quo tempore florentiſſimo Poliatrorum Ordini aſcriptus fuiſti, medicinam feceris? Quid item, quantâ integritate vixeris, in ornanda ad quam tredecim ab hinc annis vocatus es, Spartâ, vnius è Decem viris* λοιμικοῖς? *Ne iam dicam, quàm gratus hodie acceptúſque viuas tum aliis principibus Viris, tum ipſi Illuſtriſſimo Archiepiſcopo Lugdunenſi, qui te ſibi acciuit Archiatrum. Ita certatim tuas Virtutes multiplex honorum turba circumſilit, in qua meam quoque hanc dedicatiunculam, aliquam ſymbolam conferre, boni (vt ſpero) conſules. Vale,* Vir Nobiliſſime, *ac me tuo fauore proſequi perge,*

Tuo Nomini Deuinctiſſimum,
ac Studioſiſſimum cultorem,

ANTON. CELLIER,
Bibliopolam Lugdun.

INDEX

INDEX
Librorum, & Capitum in hoc Volumine contentorum.

Præcognita in vniuerſam medicinam. Pag.1

LIBER PRIMVS
Phyſiologiam continens.

PROOEMIVM. 2

SECTIO PRIMA.
De Elementis.

Cap. 1. DE elementorum natura. *pag.* 3
2. De numero elementorum. ibid.
3. De qualitatibus elementorum. ibid.
4. De mixtione elementorum. 4

Phyſiologiæ Sectio Secunda.
De Temperamentis.

Cap. I. DE temperamentorum natura. 5
2. De temperamentorum differentiis. ibid.
3. De εὐκράτῳ temperamento. 6
4 De temperamentorum κριτηρίῳ. ibid.
5. De ætatum temperamentis. 7
6. De ſexuum temperamentis. 8
7. De temporum anni temperamentis. 8

Phyſiologiæ Sectio Tertia.
De Humoribus.

Cap. I. DE humorum natura. *pag.*9
2. De humorum differentiis. ibid.
3. De ſanguine propriè dicto. 10
4. De pituita alimentaria. ibid.
5. De bile alimentaria. 11
6. De melancholia alimentaria. ibid.
7. De humoribus ſecundariis. ibid.
8. De bile excrementitia. 12
9. De melancholia excrementitia. 13
10 De ſero. 14
11. De pituita excrementitia. ibid.

Phyſiologiæ Sectio Quarta.
De ſpiritibus & calido innato.

Cap. I. DE ſpirituum natura. *pag.*15
2. De ſpirituum differentiis. ibid.
3. De calido innato. 17

Phyſiologiæ Sectio Quinta.
De Partibus.

Cap. I. DE partium natura. *pag.* 18
2. De partium differentiis, ac primum de partibus ſimilaribus. 19
3. De partibus diſſimilaribus,& organicis. 19

Phyſiologiæ Sectio Sexta.
De facultatibus & functionibus.

Cap. I. DE facultatum, & functionum natura. *pag.* 20
2. De facultatum,& functionũ differentiis. 21
3. De facultate,& functione naturali,eiuſque ſpeciebus ac primùm de nutritione. ibid.
4. De auctrice facultate,& de acretione. 23
5. De generatrice facultate, & de generatione. 24
6. De facultate vitali. 24
7. De facultate, & functione animali, ac primùm de principibus facultatibus. 25
8. De ſomno,& vigilia. 26
9. De inſomniis. ibid.

Phyſiologiæ Sectio Septima.
De hominis procreatione.

Cap. I. DE ſemine vtriuſque ſexus. *pag.* 27
2. De ſanguine menſtruo. 28
3. De conceptione. ibid.
4. De ſingularium partium delineatione,eårúmque perfectione. 29
5. De partu. ibid.
6. De ſimilitudine cum Parentibus. ibid.

Inſtitutionum Medicarum
LIBER SECVNDVS
Pathologiam continens.

Præcognita in Pathologiam.

PATHOLOGIÆ SECTIO I.
De morbi natura & differentiis

Cap. I. DE morbi natura. *pag.* 31
2. De morbi generibus, & differentiis. 32

3. De ſpeciebus morbi ſimilaris. 33
4. De ſpeciebus morbi organici. 34
5. De morbi communis ſeu ſolutionis continui differentiis. 36
6. De differentiis accidentalibus morborum. ibid.

Pathologiæ Sectio ſecunda.

De mutationibus morborum, & præcipuè de criſibus.

Cap. 1. De mutationibus, quæ in morbis contingunt. pag. 38
2. De natura criſis. ibid.
3. De criſium differentiis. 39
4. De ſignis criſium. 40
5. De diebus criticis. 41
6. De cauſis criſium, & dierum criticum. 44

Pathologiæ Sectio tertia.

De morborum cauſis.

Cap. 1. De cauſæ morbificæ natura. pag. 45
2. De cauſarum differentiis. 46
3. De cauſis morborum ſimilarium. ibid.
4. De cauſis morborum organicorum. 47
5. De cauſis morborum communium. 48
6. De cauſis & differentia accidentariorum Morborum. ibid.

Pathologiæ Sectio quarta.

De ſymptomatum natura, differentiis, & cauſis.

Cap. 1. De ſymptomatum natura. pag. 48
2. De ſymptomatum differentiis. 49
3. De actionis læſæ differentiis. ibid.
4. De excrementorum differentiis. 50
5. De qualitatis mutatæ differentiis. ibid.
6. De ſymptomatum cauſis in genere. ibid.
7. De cauſis actionum læſarum. ibid.
8. De cauſis ſymptomatum, quæ ſunt in excrementis. 51
9. De cauſis qualitatis mutatæ. ibid.

Inſtitutionum medicarum LIBER TERTIVS, Semeioticen continens.

Præfatio.

SECTIO PRIMA.

De ſignis in genere.

Cap. 1. De ſigni natura, & definitione. 52
2. De ſignorum differentiis. 52
3. De fontibus ſignorum generalibus, à quibus omnia ſigna deſumuntur. 53

Semeioticæ Sectio ſecunda.

De ſignis diagnoſticis.

Cap. 1. De ſignis bilioſi humoris in corpore prædominantis. pag. 55
2. De ſignis humoris pituitoſi in corpore prædominantis. 56
3. De ſignis ſanguinis in corpore prædominantis. 57
4. De ſignis melancholiæ in corpore prædominantis. ibid.
5. De ſignis partis affectæ. 58
6. De ſignis partis primariò, & per conſenſum laborantis. 61
7. De ſignis ſpeciei morbi. 62
8. De ſignis morbi magni, & parui. 64
9. De ſignis morbi maligni, & benigni. 66
10. De ſignis morbi acuti, vel chronici. 67
11. De ſignis cauſarum morbificarum, ac primò de ſignis bilis præternaturalis. 69
12. De ſignis pituitæ præternaturalis. ibid.
13. De ſignis ſeti redundantis. ibid.
14. De ſignis flatuum. 70
15. De ſignis temporum morborum. 71

Semeioticæ Sectio tertia.

De ſignis Prognoſticis.

Cap. 1. De ſignis morbi longi aut breuis futuri. 73
2. De ſignis morbi ſalutaris, & lethalis. 75
3. De modo quo finietur morbus, an ſcilicet per criſim, vel paulatinam ſolutionem. 105
4. De tempore quo finietur morbus, vbi dies, & hora futuræ criſeos prænuntiatur. ibid.
5. De loco per quem futura eſt criſis. Ac primùm de ſignis futuræ criſeos per vomitum. 106
6. De ſignis futuræ criſeos per aluum fluxum. ibid.
7. De ſignis futuræ criſeos per ſudorem. ibid.
8. De ſignis futuræ criſeos per vrinas. 107
9. De ſignis futuræ criſeos per hæmorrhagiam. ibid.
10. De ſignis futuræ criſeos per menſes, aut hæmorrhoides. 108
11. De ſignis futuri abſceſſus. ibid.
12. De ſignis eorum quæ ſuperuentura ſunt in his qui iam ægrotant, vel in morbos prolabuntur. Ac primùm de ſignis futuri delirij. ibid.

13 De

13. De ſignis futuræ conuulſionis. 109
14. De ſignis futuræ recidiuæ. 110

Inſtitutionum medicarum LIBER QVARTVS,

qui eſt de ὑγιεινὴ ſeu de conſeruanda valetudine.

PROOEMIVM.

Cap. I. De cibo, & potu, ſeu de alimento pag. 111
2. De alimentorum ſubſtantia. ibid.
3. De alimentorum quantitate. 112
4. De qualitate alimentorum. 114
5. De ordine alimentorum. ibid.
6. De tempore, & hora ſumendi alimenti. 115
7. De præparatione alimentorum. 117
8. De conſuetudine, delectatione in alimentorum vſu. ibid.
9. De victu ſingulis ætatibus congruo. 118
10. De victu ſingulis anni temporibus idoneo. 119
11. De pane. ibid.
12 De hordeo, oryza, auena, fabis, piſis, ciceribus, & lentibus. 120
13. De oleribus vſitatioribus, eorúmque facultatibus. 121
14. De radicibus eſculentis. 122
15. De fructibus eſculentis vſitatioribus. 123
16. De cibis, qui ex animalibus petuntur. Ac primùm de carnibus in genere. 124
17. De carnibus quadrupedum. 125
18. De interaneis, & extremitatibus animalium. 126
19. De alimentis, quæ in partibus quadrupedum continentur. 126
20. De cibis ex volatilibus deſumptis. 127
21. De piſcibus. 128
22. De condimentis. ibid.
23. De melle. 129
24. De potu, & materia potulentâ. 130
25. De aëre. 134
26. De temporibus anni. 135
27. De motu, & quiete. 136
28. De ſomno, & vigilia. ibid.
29. De excretis, & retentis. 137
30. De animi pathematis. 138

Inſtitutionum medicarum LIBER QVINTVS,

Θεραπευτικὴν continens,

Præfatio.

Therapeutices PARS PRIMA.

De methodo generali medendi.

Præfatio.

SECTIO PRIMA.

De methodo medendi, & indicationibus.

Cap. I. Qvid methodus medendi, quid curatio, & quæ illius conditiones. pag. 139
2. De indicationibus, & illarum differentiis. 139
3. De indicationibus. 140
4. De coindicantibus, contraindicantibus, & correpugnantibus. 141
5. De indicatis. 142
6. De primo, & generaliſſimo curationis principio. 143
7. De inuentione remediorum. 144

SECTIO SECVNDA.

De indicationibus à cauſa.

Cap. I. De euacuatione in genere, & illius differentiis. pag. 145
2. De reuulſione, deriuatione, & particulari euacuatione. 145
3. De ſanguinis miſſione. 147
4. De purgatione. 150
5. De humorum præparatione, & concoctione. 152
6. De euacuatione per vrinas. ibid.
7. De euacuatione per ſudores. 153

SECTIO TERTIA.

De indicationibus à morbo.

Cap. I. De indicationibus à morbo ſimilari. pag. 153
2. De indicationibus à morbo organico. ibid.
3. De indicationibus à morbo communi, ſeu ſolutione continui. 154

SECTIO QVARTA.

De indicationibus à viribus.

Cap. I. Qvid diætam in ægris indicet, aut coindicet. pag. 154
2. Quæ ad diætam, ſeu victus rationem ſpectent. 154

3. Quænam

3. Quænam ſint diœtæ ſpecies, & quibus morbis conueniant. 154
4. De quantitate victus. ibid.
5. De tempore victus exhibendi. 155

Therapeutices

PARS SECVNDA.

De inſtrumentis Medici.

Præfatio.

Thereupatices Partis ſecundæ Sectio prima.

De materia medica.

Procemium quid medicamentum, quæ illius differentiæ, & ſectionis diuiſio.

Sectionis primæ particula prima.

De materia medica interna.

PRÆFATIO.

Cap. I. De medicamentis bilem refrigerantibus, & attenuantibus. pag. 157
2. De medicamentis bilem refrigerantibus, & incraſſantibus. ibid.
3. De medicamentis pituitam alterantibus. ibid.
4. De medicamentis melancholiam alterantibus. 158
5. De medicamentis atram bilem alterantibus. ibid.
6. De medicamentis aperientibus. ibid.
7. De medicamentis purgantibus. ibid.
8. Cholagoga medicamenta. 160
9. Phlegmagoga medicamenta. ibid
10. Melanagoga medicamenta. ibid.
11. Hydragoga medicamenta. 161
12. De vomitoriis medicamentis. ibid.
13. De ſudorificis medicamentis. 162
14. De diureticis medicamentis. ibid.
15. De errhinis medicamentis. ibid.
16. De ſternutatoriis. 163
17. De maſticatoriis. ibid.
18. De cephalicis medicamentis. ibid.
19. De ophtalmicis medicamentis. 164
20. De thoracicis medicamentis. 165
21. De cardiacis medicamentis. ibid.
22. De hepaticis medicamentis. 166
23. De ſtomachicis medicamentis. ibid.
24. De ſplenicis medicamentis. 167
25. De nephriticis medicamentis. ibid.
26. De hyſtericis medicamentis. 168
27. De Arthriticis medicamentis. 169
28. De medicamentis lac generantibus, idémque minuentibus. 169
29. De medicamentis ſemen generantibus, idémque extinguentibus. 170
30. De medicamentis flatus diſcutientibus. ibid.
31. De aſtrigentibus medicamentis. ibid.
32. De medicamentis lumbricis enecantibus. ibid.
33. De vulnerariis medicamentis. ibid.

Sectionis primæ Particula II.

De materia medica externa.

Cap. I. De refrigerantibus & Repellentibus medicamentis. 171
2. De Emplaſticis medicamentis. ibid.
3. De anodynis medicamentis. 172
4. De narcoticis medicamentis. ibid.
5. De emollientibus medicamentis. ibid.
6. De Reſoluentibus medicamentis. ibid.
7. De epiſpaticis, ſeu attrahentibus medicamentis. 173
8. De ſuppurantibus medicamentis. ibid.
9. De medicamentis detergentibus. ibid.
10. De Sarcoticis medicamentis. 174
11. De Epuloticis, ſeu cicatricem inducentibus medicamentis. ibid.
12. De medicamentis ſanguinem ſiſtentibus. ibid.
13. De Glutinantibus medicamentis. ibid.
14. De Veſicantibus medicamentis. 175
14. De cathæriticis, ſeu excedentibus medicamentis. ibid.
16. De Cauſticis medicamentis. ibid.

Therapeutices

PARTIS SECVNDÆ,

Sectio ſecunda.

De Compoſitione medicamentorum.

Sectionis ſecundæ procemium, & diuiſio in tres articulos.

ARTICVLVS PRIMVS.

De compoſitione medicamentorum internorum.

Cap. I. De Apozemate alterante. 175
2. De Apozemate purgante. 176
3. De Potione purgante. ibid.
4. De Potione corroborante. 177
5. De Iulepis. ibid.
6. De Syrupis ac primùm de alterante. 178
7. De Syrupo purgante magiſtrali. ibid.
8. De Vomitoriis. ibid.
9. De Emulſione. 179
10. De lacte. ibid.
11. De Sero lactis. ibid.
12. De decoctis ſudorificis. ibid.
13. De decocto galli veteris. 180

14. De

14. De Iuſculis. 180
15. De Bolo. ibid.
16. De Opiata. ibid.
17. De Conditis. 181
18. De Eclegmate ſeu Looch. ibid.
19. De Tabellis. ibid.
20. De Pilulis. ibid.
21. De Throchiſcis. ibid.
42. De Pulueribus. ibid.

Articulus ſecundus.

De compoſitione medicamentorum mediorum.

Cap. I. De Suppoſitoriis. pag. 182
2. De clyſtere. ibid.
3. De iniectionibus. ibid.
4. De peſſariis. ibid.
5. De errhinis. 183
6. De ſternutatoriis. ibid.
7. De gargariſmate. ibid.
8. De maſticatoriis. ibid.
9. De collyriis. ibid.

Articulus tertius.

De Compoſitione medicamentorum externorum.

Cap. I. De Epithemate. 183
2. De fomento. 184
3. De balneo. ibid.
4. De ſemicupio. ibid.
5. De oleis. ibid.
6. De linimentis. 185
7. De vnguentis. ibid.
8. De emplaſtris. ibid.
9. De cataplaſmate. ibid.
10. De veſicatorio. ibid.
11. De ſacculis. ibid.
12. De Cucupha. 186
13. De Frontali. ibid.

FINIS.

PRIVI

PRIVILEGE DV ROY.

LOVIS PAR LA GRACE DE DIEV, ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE, A nos amez & feaux Conſeillers les Gens tenans nos Cours de Parlement, Requeſtes de noſtre Hoſtel, & du Palais, Baillifs, Seneſchaux, leurs Lieutenans, & tous autres nos Officiers & Iuſticiers qu'il appartiendra, Salut. Noſtre cher & bien-amé ANTOINE CELLIER Marchand Libraire de noſtre Ville de Lyon, Nous a fait expoſer qu'il luy eſt tombé és mains vn Liure Intitulé LAZARI RIVERII *Opera Medica, &c.* lequel il deſireroit reimprimer, ou faire imprimer, vendre & debiter en tous les lieux de noſtre Royaume, en vn ou pluſieurs Volumes, en tel Marges, & tel Caracteres, & autant de fois que bon luy ſemblera, durant l'eſpace de vingt années à commencer du iour que l'Impreſſion dudit Liure ſera paracheué d'imprimer pour la premiere fois: à condition qu'il ſera mis deux Exemplaires en noſtre Bibliotheque publique, & vn en celle ſeruant à noſtre perſonne au Chaſteau du Louure, vulgairement appelé le Cabinet de nos Liures, & vn en celle de noſtre tres-cher & feal le ſieur Seguier, Cheualier & Chancelier de France, auant que de l'expoſer en vente, à peine de nullité. Faiſant deffences tres-expreſſes à toutes perſonnes de quelque qualité & condition qu'ils ſoient, d'imprimer, vendre, ny debiter le ſuſdit Liure en aucun lieu de noſtre obeïſſance, ny meſme d'en faire venir des Impreſſions contrefaites des Pays Eſtrangers durant ledit temps, ſous quelque pretexte que ce ſoit, ſans le conſentement dudit Expoſant, à peine de confiſcation des Exemplaires, & quinze cens liures d'amande, deſpens, dommages & intereſts. Voulons en outre qu'aux Copies collationnées par vn de nos Amez & feaux Secretaires, foy ſoit adjouſtée comme à l'Original. Commandons au premier Noſtre Huiſſier ou Sergent ſur ce requis, faire pour l'execution des preſentes tous Exploits neceſſaires, ſans pour ce demander autre permiſſion. CAR TEL EST NOSTRE PLAISIR. Donné à Paris le dernier iour de May l'an de grace mil ſix cens ſoixante deux, & de Noſtre Regne le vingtieſme. Signé par le Roy CHARPY. Et Seellé du grand Sceau de Cire iaune.

Acheué d'Imprimer le 25. Septembre 1663.

LAZARI

LAZARI RIVERII, DOCTOR. MEDIC. CONSILIARII AC Profeſſor. Regij Monſpel.

INSTITVTIONES MEDICÆ.

PRÆCOGNITA IN VNIVERSAM Medicinam.

Medicina eſt ſcientia, quâ humani corporis diſpoſitiones cognoſcuntur, vt ſanitas præſens conſeruetur; & amiſſa recuperetur.

MAGNA perpetuò fuit inter Authores diſceptatio in Medicinæ genere conſtituendo. Cùm enim magna ex parte coniecturalis ſit, & ad certum finem dirigatur, ſanitatem nempe acquirendam, vel conſeruandam; inter artes omnino videtur recenſenda. At verò cùm ſua habeat principia, axiomata, & demonſtrationes, ex naturæ demonſtratione repetitas, immò nonnullas, ipſius Phyſicæ demonſtrationibus certiores, vtpote à ſenſuum fide repetitas; cùm vnicum habeat ſubiectum reale, per ſe exiſtens ac præſtantiſſimum, nempe corpus humanum, illiúſque proprietates doceat, inter ſcientiarum numerum videtur potiùs referenda. Cui opinioni nos magis aſſentimur; artes enim ex frequenti tantùm operatione comparantur, & totæ in operatione verſantur; & Medicinæ habitus comparatur ex frequenti librorum inſpectione, & doctorum inſtitutione, ſicut veræ ſcientiæ. Neque vlla ars poteſt reperiri, quæ ſubiecti ſui paſſiones & proprietates per axiomata & principia, demonſtret, ſicut Medicina. Licèt autem aliqua ex parte coniecturalis ſit, & aliqua tradat præcepta non omninò certa; hoc non efficit, vt ad artes debeat referri, hac enim ratione ipſa Phyſica ad artes etiam eſſet referenda, cùm multa probet per coniecturas tantùm, ex eo quod veræ cauſæ non ſunt perfectè cognitæ. Finis denique ad quem dirigitur, ab illius doctrina & tractationis modo diſtinguitur, vt rectè annotauit Alexander Aphrodiſæus. Medicina enim dupliciter conſiderari poteſt: Vel *primariò*, quatenùs docetur ex certis, firmis & indubitatis principiis, & tunc ſcientia haberi debet, non minùs quàm Aſtrologia. Geometria, aut Arithmetica, ſeipſa, ſuique cognitione contenta; Vel *ſecundariò*, quatenùs ad vſus hominum reuocatur, vt Aſtrologia, ad horarum conſtitutionem, Geometria ad terras dimetiendas, Arithmetica ad numeros computandos. Et hoc modo accepta Medicina habet finem omnium præſtantiſſimum & vtiliſſimum. Attamen ne nimis rigidè ſententiam noſtram tueri videamur, dicimus Medicinam ſcientiam appellari latiori paululum ſignificatione, quæ proponitur ab Ariſtotele, 2. *Metaph. cap.* 2. provt ſcientias ſpeculatiuas & factiuas comprehendit: ita tamen, vt ſcientiæ factiuæ à veris artibus diſtinguantur.

Subiectum illius eſt corpus humanum quatenus eſt ſanabile.

In omni ſcientiarum ſubiecto quatuor requiruntur conditiones, duæ ſcilicet ex parte ipſius ſubiecti, & duæ ex parte ſcientiæ. Ex parte ſubiecti primò requiritur, vt contineat ea omnia, quæ tractantur in ea ſcientia: ſecundò, vt det vnitatem & ſpeciem ſcientiæ, & per illud ſcientia definiri poſſit. Ex parte verò ſcientiæ requiritur, vt nihil ſcientia conſideret, quod non ſit obiectum, vel ad illud referatur: Deinde vt tradat cauſas ſui ſubiecti, ac paſſiones & proprietates eiuſdem, vt probat Ariſtoteles 4. *Metaph. cap.* 1. Quæ omnia in corpore humano ita manifeſtè reperiuntur, vt verum Medicinæ ſubiectum, abſque dubio dici mereatur.

Dices, non ſolum corpus humanum in Medicina conſiderari, ſed etiam res naturales, nonnaturales, & præter naturam; atque ita res omnes ferè creatas, plantas, animalia, mineralia, & quæcunque vniuerſo mundi ambitu continentur, ſubiecta Medicinæ dici poſſe.

Reſpondeo: Medicum ea omnia conſiderare non per ſe & ſimpliciter, ſed quatenùs ad corpus humanum referuntur

feruntur, provt videlicet ei commodum aliquod, vel incommodum afferre poſſunt: & res illæ *ſubiectum contemplationis* appellantur; corpus verò humanum, *ſubiectum reductionis*, ad quod videlicet reliqua omnia reducuntur.

Finis verò eſt ſanitas.

Finem appellat Galenus eum, quo acquiſito conquieſcit artifex, quia in nulla actione datur progreſſus in infinitum, ſed ad aliquam tandem perfectionem peruenitur, in qua agens conquieſcit, quámque perpetuò acquirere intendit, & ad quam omnes præuiæ actiones diriguntur; & illa perfectio finis appellatur, qui in Medicina eſt ſanitas; illa enim eſt ad quam omnia Medici opera diriguntur, quáve adeptâ Medicus conquieſcit.

Dices, cùm Medicina ſit de genere ſcientiarum fa-ctiuarum, illarum autem finis ſit actio, ſicut ſpecula-tiuarum contemplatio, non debere finem Medicinæ in quiete conſtitui. *Reſpondeo*, Vnicum dari *finem vlti-mum*, ad quem reliqua ordinantur, plures verò dari *in-termedios*, qui quidem actiones ſunt præuiæ ad vlti-mum illum finem acquirendum: & de illis audien-dum eſt, cùm actio dicitur finis ſcientiarum factiuarum.

Partes Medicinæ ſunt quinque, φυσιολογικὴ, παθολογικὴ, σημειωτικὴ, ὑγιεινὴ, ϗ θεραπευτική.

Prima, & generalis Medecinæ diuiſio bimembris tantùm eſt, & vnam Medicinæ partem *theoricam* conſtituit, alteram verò *practicam*. In theorica, præcepta quædam traduntur & theoremata; quæ in cognitione tantùm verſantur, & ab actione ſunt valde remota; ſuique ſubiecti naturam conſiderant, eiúſque conſtitutionem, & paſſiones varias; quatenùs ſcilicet mutatur de ſanitate in morbum, & contrà: vel etiam oſtendunt ſigna, quibus variæ illæ diſpoſitiones à Medico percipi poſſint. Vnde tres emergunt Medicinæ theoricæ partes, *Phyſiologia, Pathologia*, & *Semeiotica*. At verò quoniam hæc omnia ſpeculamur in Medicina, vt ſanitas præſens conſeruetur, vel amiſſa recuperetur, duæ aliæ conſtituuntur partes ad practicam pertinentes, quibus operationum ratio & modus traditur, nimirum ὑγιεινὴ ad ſanitatem conſeruandam, & θεραπευτικὴ ad morbos expellendos. Totum igitur Inſtitutionum opus in *quinque libros* diuidetur, omnes Medicinæ partes continentes.

INSTITVTIONVM MEDICARVM.

LIBER PRIMVS, Phyſiologiam continens.

PROOEMIVM.

In Phyſiologia conſiderantur ea omnia, quæ ad corporis humani conſtitutionem naturaliter concurrunt.

CVM ſubjectum Medicinæ ſit corpus humanum, primò illius natura accuratè eſt conſideranda, vt poſtmodum affectus præternaturales, qui illi ſolent contingere, facilè intelligantur ac tandem via inueniatur, quâ illos poſſimus profligare, & naturalem ſtatum conſeruare. Ideò in prima iſta parte traduntur ea omnia, quæ ad corporis humani conſtitutionem concurrunt, & ad omnes illius functiones obeundas ſunt neceſſaria.

Et in ſeptem ſectiones diſtribuitur, quartum prima eſt de Elementis; ſecunda, de temperamentis; tertia, de humoribus; quarta, de ſpiritibus & calido innato; quinta, de partibus; ſexta, de facultatibus & functionibus; ſeptima, de hominis generatione.

Prima principia ſenſibilia ex quibus corpus humanum conſtituitur, ſunt prima rerum elementa; ex quorum varia permixtione varia exurgunt temperamenta; ex temperamentis autem varij humores dependent; & ex humoribus ſpiritus, qui calidum innatum reficiunt & conſeruant: Ex humoribus, & ſpiritibus, & calido innato, partes omnes producuntur & ſuſtinentur; quæ omnia fieri non poſſunt ſine animæ miniſterio, quæ multis prædita facultatibus, iſtas omnes perficit operationes, primúmque agens eſt in totius hominis conſeruatione, & primâ illius generatione: Atque hic *ordo* eſt quem ſeruat Phyſiologia in rebus naturalibus edocendis, qui verè *compoſitiuus* eſt, à primis principiis ad ea quæ inde oriuntur ſigillatim procedens; donec totum illud naturæ opificium perfectum & abſolutum repreſentet.

LIBRI

LIBRI PRIMI

SECTIO I.

De Elementis.

CAPVT I.

De Elementorum natura.

Elementa ſunt corpora ſimplicia, ex quibus reliqua omnia componuntur, & in quæ vltimò reſoluuntur.

ELEMENTA *corpora ſimplicia* dicuntur,quia ex aliis corporibus ſpecie diuerſis non componuntur, ſed tantùm ex materia & forma, quæ prima rerum omnium principia exiſtunt, corpora tamen non ſunt. Ideò elementa ſunt prima corpora ſimplicia, ex quibus reliqua omnia componuntur; nullum enim corpus perfectè mixtum poteſt reperiri, quod quatuor elementorum ſubſtantiam in ſe non contineat, quod in corporibus noſtris manifeſtè apparet, quæ componuntur ex quatuor humoribus, ad quatuor elementorum naturam maximè accedentibus, ſed multò clariùs illud apparet ex mixtorum diſſolutione, quæ in elementa denuò reſoluuntur (vt propoſitum eſt in definitione.)Nam in combuſtione ligni,v.g.pars in aërem conuertitur, vt per fumum apparet; qui ab eo magnâ copiâ exhalat, & in aërem commutatur; pars in aquam tranſit, quæ à ligni extremitatibus reſudat; pars verò in terram abit per cineres, qui terreæ ſunt naturæ; pars denique in ignem ex carbonibus & flammâ maximè conſpicuum. Licèt verò multa corpora in ſui corruptione non ſtatim & immediatè in elementa conuertantur, ſed in alias ſubſtantias viciſſitudine quadam commutentur; attamen ipſa tandem in vltima reſolutione, in elementa, ex quibus conſtant, reſoluuntur;vt patet in alimentis, quæ in corpore humano priùs in chylum commutantur, deindè in ſanguinem,ac tandem in corporis ſubſtantiam, quæ poſt animalis interitum in elementa reſoluitur: portio verò alimentorum in excrementa degenerat;quæ partim terream naturam repræſentant in fæcibus; partim aqueam, in ſudore & vrina; partim verò igneam & aëream in fuliginibus, quæ per habitum corporis in inſenſilem tranſpiratum quotidie abire ſolent.

CAPVT II.

De Numero elementorum

Elementa quatuor ſunt, terra, aqua, aër, & ignis.

QVidam ex Antiquis Philoſophis infinita voluerunt eſſe elementa, quos refutat Ariſtoteles 1. *de cælo:*alij vnicum tantùm conſtituebant, quos refellit Hipp. *lib. de natura humana*, hac ratione ſolidiſſimâ, *Si homo*(inquit(*ex vnico elemento conſtaret, non doleret* Cuius conſequentiæ ratio eſt,quia quæ dolent,ſenſu participant, & alterabilia ſunt, omnis autem alteratio fit à contrario: ſi ergo vnicum tantùm eſſet elementum, nullum daretur contrarium, quia nihil ſibi ipſi contrarium eſt,& quidquid patitur,ab alio patitur.

Quod autem quatuor præciſè dentur elementa, oſtenditur primò ex qualitatibus primis, quæ quatuor ſunt maximè inuicem diſtinctæ,nempe caliditas, frigiditas,humiditas,&ſiccitas,quæ cùm ſint accidentia,ſuum vnaquæque ſubiectum primum, diſtinctum, & ſeparatum habere debet. Nec dicas inde tantùm concludi duo eſſe elementa, quia caliditas cum ſiccitate in vno eodémque corpore eſt coniuncta, & humiditas cum frigiditate:Nam ſi inde duo colligantur elementa, cùm etiam caliditas cum humiditate coniungatur, & frigiditas cum ſiccitate,duo alia colligentur. Deinde quaternarius ille elementorum numerus ſenſibiliter probatur ex corporum mixtorum diſſolutione,quæ in quatuor illa prima corpora reſoluuntur,vt ſuperiori capite oſtenſum eſt.

CAPVT III.

De Qualitatibus Elementorum.

Elementorum qualitates ſunt vel primæ, vel ſecundæ.

Primæ qualitates ſunt, quæ primò elementis inſunt,& à quibus reliquæ dependent.

Súntque Actiuæ.vel Paſſiuæ.

Actiuæ ſunt quæ in ipſa elementorum mutua alteratione,tum etiam in mixti conſtitutione principalem obtinent efficaciam.

ACtiuæ appellantur, non *ſimpliciter* & abſolutè, vt voluerunt quidam,quod nimirùm ſolæ agant, reliquæ verò ſint purè paſſiuæ; ſed *comparatè* tantùm, quòd ſcilicet magis efficaciter agant,quàm reliquæ, quæ *paſſiuæ* nuncupantur,quia magis patiuntur, quàm agant, licèt agendi vi non ſint omninò deſtitutæ; humiditas, enim agit in ſiccitatem & ſiccitas in humiditatem.

Et illæ ſunt caliditas & frigiditas.

Caliditas eſt qualitas prima actiua, cuius effectus eſt congregare homogenea, & diſgregare heterogenea. Ariſt. 2. de generat.

Homogenea apud Logicos dicuntur ea, quæ ſunt eiuſdem naturæ & ſpeciei; *heterogenea* verò, quæ ſunt diuerſarum ſpecierum: quæ non ſunt hoc modo hîc accipienda.Nam in generatione mixti calor no ſolùm homogenea,ſed etiam heterogenea congregat,nimirum humidum cum ſicco, quæ ſunt diuerſæ ſpeciei. Sic etiam diuerſi generis alimenta in ventriculum ingeſta, à calore ſimul congregantur,ex iiſque chylus efficitur. Dicendum ergò, per *homogenea* hîc intelligi ea quæ illam habent inter ſe ſimilitudinem, vt apta ſint rem eiuſdem naturæ conſtituere, in eámque conuerti. Atque ita humidum & ſiccum ſimul vnita ad generationem mixti, homogenea dicuntur. Sic etiam in coctione, alimenta ſpecie etiam diſtincta, ſunt homogenea:illa verò quæ in chylum mutari non ſunt idonea, vt excrementa, ſunt verè heterogenea,ac proinde ſecernuntur.

Sunt & aliæ caloris proprietates,nempe reſoluere, aperire,incidere,maturare,& attenuare.

Harum exempla infinita habentur in rerum natura, ſed magis illuſtria in medicamentorum materia, quæ vires illas poſſident efficaciſſimas.

Frigiditas eſt qualitas prima actiua, quæ homogenea, & heterogenea ſimul congregat.

Si aquam cum aqua,ceram cum cera, & quaſcunque res in illis contentas, ſtipulas ſcilicet, lapillos, ligna,arenam,paleas, & reliqua conglaciando cogit, donec à calore coagulationem ſoluente,ſegregentur.

Illius officium eſt calorem temperare,ne nimia caliditate mixtum diſſoluatur.

Et non ſolùm homogenea cum heterogeneis congregat, ſed etiam adſtringit,condenſat,obſtruit,& incraſſat.

Cùm frigus calori ſit contrarium, neceſſe eſt contrarios producere effectus. Nec recipienda eſt Cardani ſententia, qui putat frigus eſſe meram caloris abſentiam, & priuationem; non autem aliquid poſitiuum: quod voluiſſe videtur Auicenna, qui dicit, frigus non ingredi opus naturæ. Sed vtrique doctiſſimè reſpondet Scaliger *Exercit.* 22. & ante ipſum Auerroës, qui oſtendit dupli- ci ratione frigus ingredi opus naturæ, primò temperando calorem; deinde conciliando rebus conſiſtentiam, ſiue partium cohærentiam, quæ ſanè non eſt à calore, cuius proprium eſt diſſoluere.

Et hæc de actiuis qualitatibus.

Paſſiuæ ſunt, quæ minùs agunt, atque adeò actiuis in mixtione corporum ſubſeruiunt. Suntque humiditas & ſiccitas.

Humiditas eſt qualitas paſſiua, faciens vt res ſuo termino difficulter, alieno facillimè includantur. Ariſtot. 2. de generat.

Sic aqua, vinum, oleum, & alia corpora humida vndequaque diffluunt, & non niſi intra vaſorum terminos poſſunt cohiberi.

Siccitas eſt qualitas paſſiua, faciens vt res ſuo termino facilè, alieno difficulter includantur.

Sic ligna, lapides, & alia huiuſmodi propriam figuram pertinaciter ſeruant, nec alienam facilè recipiunt.

Dices, ignem, qui ſicciſſimus eſt, proprio termino non coërceri, ſed potiùs alieno; quod etiam de puluere & cineribus eſt aſſerendum. *Reſpondeo*, In igne hoc contingere non per ſe, ſed per accidens, ſcilicet propter ſubſtantiæ tenuitatem, quæ difficilè ſuis terminis poteſt cohiberi, aliqua enim ſubſtantiæ craſſities cum ſiccitate coniungi debet, vt ei deſcriptio hæc competere poſſit. Puluis verò & cineres propriam retinent figuram quando coacervantur: Non ſunt enim vnum corpus continuum, ſed minutiſſimarum terræ partium congeries, quæ propter exiguitatem quæuis ſpatia occupant.

Quatuor iſtæ qualitates primæ in elementis reperiuntur ſecundum quatuor combinationes poſſibiles: Caliditas nempe & ſiccitas in igne: Caliditas & humiditas in aëre: frigiditas & humiditas in aqua: frigiditas & ſiccitas in terra.

Hæ primarum qualitatum inhærentiæ & combinationes, fusè controverſæ, & variis opinionibus exagitatæ habentur apud Phyſicæ profeſſores, ad quos auditorem relegamus breuitatis cauſa.

Hactenus de qualitatibus primis.

Secundæ ſunt quæ à primarum qualitatum temperie, & mixtione immediatè oriuntur.

Hac deſcriptione à ſecundarum qualitatum cenſu remouentur colores, odores & ſapores, quæ non immediatè à primis oriuntur, nec modo ita manifeſto, ſed magis remotè & obſcurè ab iis dependent: Ideóque nonnulli eas ad tertium qualitatum ordinem referunt, non parum appoſitè. Illarum autem expoſitio ad doctrinam ſenſuum referri debet, quòd ſine illorum intelligentia rectè percipi nequeant.

Et ſunt quatuordecim, nempe raritas & denſitas; grauitas, & leuitas; durities, & mollities; ſubtilitas, & craſſities; ariditas, & lubricitas; friabilitas & lentor; aſperitas, & lenitas.

Raritas eſt qualitas ſecunda à calore potiſſimum orta, per quam res extenuantur & diſſipabiles fiunt.

Sic aqua calore ſolis attenuata rara eſt & diſſipabilis: ſic nubes, per quas facilè tranſeunt radij ſolares, raræ dici ſolent. *Nota*, duplicem eſſe raritatem, vnam ſcilicet, quæ conſiſtit in tenuitate ſubſtantiæ: Et hæc propriè eſt in categoria qualitatis, & calorem ſequitur tanquam effectus illius, atque ita aër rarus dicitur, & terra denſa: Alteram, quæ non in tenuitate ſubſtantiæ conſiſtit, ſed in diſtantia partium inter ſe, quemadmodum ſpongiam raram dicimus, quia partes habet inuicem diſtantes, per vacuum ſpatium interpoſitum, in quo aër eſt incluſus, & hæc raritas eſt in categoria ſitus, & magis impropriè raritas appellatur, licèt magis hominibus cognita.

Denſitas eſt qualitas ſecunda à frigore orta, per quam res fiunt compactiores, & firmiores minúſque diſſipabiles.

Sic aqua frigore congelata, lapides & metalla denſa appellantur.

Grauitas eſt qualitas à frigore & denſitate orta, per quam res deorſum feruntur.

Leuitas eſt qualitas orta à calore & raritate, per quam res ſurſum feruntur.

Durities eſt qualitas à ſiccitate orta; per quam res tactui difficilè cedunt.

Mollities eſt qualitas ab humiditate orta, per quam res tactui facilè cedunt.

Subtilitas eſt qualitas orta à calore, ſiccitate, & raritate, per quam res fiunt admodum tenues, & penetrantes.

Differt à raritate, tanquam effectus à ſua cauſa, nam ex raritate oritur ſubtilitas; Et non omnia rara ſunt ſubtilia, nam omnis aër rarus eſt, ſed non ſubtilis, quidam enim dicitur craſſus; ſic in multorum morborum therapeia aërem craſſum fugiendum eſſe conſulimus.

Craſſities eſt qualitas orta à frigore & denſitate, per quam res fiunt ſolidiores & minus penetrantes.

Differt etiam craſſities à denſitate, tanquam effectus à ſua cauſa, non enim omne denſum ſtatim craſſum dici poteſt.

Ariditas eſt qualitas orta à ſiccitate, per quam res fiunt humoris ferè expertes.

Lubricitas eſt qualitas orta ab humiditate, per quam res fiunt tactum effugientes, & elabentes.

Sic Anguilla lubrica dicitur, & via glacie obſita.

Friabilitas eſt qualitas ex ſiccitate orta, per quam res fiunt parum cohærentes, & attritu faciles.

Sic ſal & ſaccharum friabilia dicuntur.

Lentor eſt qualitas ab humiditate orta, per quam res fiunt tenaces & glutinoſæ.

Sic pix, gluten, & alia huiuſmodi lenta appellantur.

Aſperitas eſt qualitas ex ſiccitate orta, per quam res fiunt in ſuperficie prominentes, & tactum offendentes.

Sic cortices arborum, & pumices aſperitatem præ ſe ferunt.

Lenitas eſt qualitas orta ab humiditate, per quam res fiunt in ſuperficie æquales, & tactum oblectantes.

Hæc qualitas non ſolùm ex humiditate, ſed etiam ab arte produci poteſt, dum ſcilicet res ſolidæ, & denſæ poliuntur & dedolantur.

CAPVT IV.

De Mixtione Elementorum.

Mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnio, Ariſtot. 1 de generat. cap. 10.

PEr *miſcibilia* intelligit elementa, quæ naturalem illam habent diſpoſitionem vt ſimul miſceri poſſint, ſeſe priùs inuicem alterando, & ad talem temperiem reducendo, vt ex his vnum quid fieri poſſit. Ex qua vnione noua forma oritur, quæ forma mixti appellatur. Et illa vnio, mixtio verè & propriè dici debet. Nam cum ſemina, verbi gratia diuerſarum plantarum inter ſe commiſcentur, vt iterum ſeparari poſſint, *appoſitio* dicitur; cùm verò vinum & aqua, aut alia huiuſmodi miſcentur, quæ ſeparari rurſum nequeunt, ſed tamen nouam formam non producunt, *confuſio* appellatur: Et vtraque, mixtio impropriè dicta nuncupatur.

Ad mixtionem autem efficiendam quatuor requiruntur Conditiones.

1. Miſcibilia contrariis qualitatibus debent eſſe prædita, vt in ſe inuicem agere, & à ſe inuicem pati queant.

Si ea quæ miſcentur, in ſe inuicem non agerent, non poſſent ad moderatam temperiem reduci, ex qua oritur mixtio, atque ita in eodem ſtatu remanerent.

2. *Certa miſcibilium debet eſſe proportio, tam in quantitate, quàm in qualitate.*

Si enim vnum ex his reliqua quantitate, vel qualitate nimis ſuperet, illa prorſus interimet, & in ſuam naturam conuertet, atque ita fiet vnius generatio, & corruptio aliorum; non autem mixtio.

3. *Elementa dum miſcentur, in minutiſſimas particulas ita diuidi debent, vt qualibet mixti particula quatuor elementa in ſe contineat.*

Illa coniunctio à natura fit, quæ elementa reddit penetrabilia, & apta vt ſe mutuò ſubeant, atque hoc modo meliùs tranſmutari poſſint.

4. *Elementa formaliter in mixto remanere debent.*

In hoc differt *generatio* à *mixtione*, quòd in generatione, adueniente nouâ formâ, priores corrumpantur; in mixtione verò etiamſi noua mixti forma producatur, formæ tamen eorum ex quibus conſtitutum eſt, ſimul remaneant. Quod veriſſimum inde comprobatur, quòd omnis actio fit à forma, pugna autem quæ in mixtis fit inter contrarias qualitates, vnde illorum deſtructio tandem ſequitur, non poſſit fieri à forma mixti, alioqui ſui ipſius deſtructionem moliretur, quod aduerſatur veræ Philoſophiæ. Ergo neceſſe eſt à formis elementorum dependere, atque adeò elementa eſſe formaliter in mixto.

Sed *dices*, ſi plures formæ remaneant in mixto, mixtum non erit vnum ens per ſe, nam ex pluribus entibus in actu, non poteſt fieri vnum ens per ſe, ex Ariſtot. 2. *Metaph.* ſed tantùm aggregatum per accidens, vnumquodque autem eſt actu per ſuam formam. *Reſpondeo*, hoc verum eſſe, ſi omnes formæ ſint æquè nobiles, & nulla reliquis prædominetur ſed in mixto eſt vna forma nobilior; nempe forma ipſius mixti, cui formæ elementorum ſubiiciuntur tanquam imperfectiores, & illius imperio parent, atque ita ad illam ſe habent inſtar materiæ, licet reſpectu materiæ ipſorum elementorum ſint veræ formæ. Quòd vt faciliùs intelligatur, ſciendum eſt, Elementa ad duo referri poſſe, vel ad *materiam primam*, ex qua componuntur, vnà cum propriis formis; vel *ad ipſum corpus*, cuius ipſa ſunt materia. Ratione materiæ primæ, dicuntur eſſe in actu; ratione verò mixti, tantùm in potentia.

Quemadmodum enim in prædicatione logica, genus intermedium reſpectu inferiorum dicitur genus, & reſpectu ſuperiorum ſpecies; ita in ipſa rerum eſſentia, ſunt actus quidam medij, qui reſpectu materiæ anterioris dicuntur actus, reſpectu verò perfectioris compoſiti, dicuntur potentiæ. Licèt igitur elementorum formæ reſpectu formæ mixti ſe habeant inſtar materiæ, & ſint tantùm in potentia, tamen reſpectu materiæ, ex qua elementa componuntur, ſunt ſemper in actu, eámque continuò conantur alterare, vt ad priſtinam naturam reuertantur, & ſui iuris omnino efficiantur, illarum tamen actionem frænat & cohibet forma mixti, quantùm poteſt, ad ſui conſeruationem, donec illæ à cauſis externis variè adiutæ, nobilioris illius formæ iugum excutiant, & corporis mixti deſtructionem efficiant. Multò plura dicenda forent pro difficillimi huius, & valdè intricati theorematis expoſitione, quàm in pauca hæc contraximus, ex eo quod ad rem medicam parum faciat, vt ipſe Galenus affirmat. 1. *de Elementis.* Hìc igitur *prima huius ſectionis finis eſto.*

PHYSIOLOGIÆ

SECTIO II.

De Temperamentis.

CAPVT PRIMVM.

De Temperamentorum natura.

Temperamentum eſt proportio quatuor qualitatum principum ex elementorum mixtione orta, ad functiones ritè obeundas.

TEMPERAMENTVM à mixtione dependet tanquam effectus à ſua cauſa, oritur enim ex mutua illa qualitatum primarum contemperatione, quæ proportionem illam efficit actionibus obeundis neceſſariam; vocatur autem *proportio*, quæ eſt relatio, quam habent qualitates inter ſe hoc modo contemperatæ; non autem qualitas à quatuor illis primis diuerſa, vt voluit Auicenna, cuius opinionem fusè confutat Fernelius.

Dices, Si temperamentum eſt relatio, actiones ab eo non dependebunt, quia relatio nullam habet agendi vim; neque temperamentum poterit dici vnum alteri contrarium, quia relata non habent contrarium. *Reſpondeo*, Temperamentum non agere ratione proportionis, quæ relatio eſt, ſed ratione fundamenti, cui relatio illa inhæret; qualitates enim primæ ſunt fundamentum illius proportionis, & ab illis actiones eſſentialiter dependent: non enim tota temperamenti eſſentia in ipſa proportionis relatione conſiſtit, ſed huiuſmodi relationem quaſi connotatam neceſſariò importat; ac ſi diceremus, temperamentum eſſe primas qualitates ſub certa proportione.

CAPVT II.

De Temperamentorum differentiis.

Nouem ſunt temperamenta, quatuor ſimplicia, calidum, frigidum, humidum, & ſiccum: quatuor compoſita, calidum humidum, calidum ſiccum, frigidum humidum, frigidum ſiccum: & vnum moderatum, quod εὔκρατον appellatur.

CORPORA quæ ita ſunt temperata, vt vna qualitas reliquas excedat, ſimplici temperamento prædita eſſe dicuntur: cùm verò duæ qualitates æqualiter ſuperant, compoſitum habent temperamentum; cùm denique nullus in iis eſt qualitatum exceſſus, perfectè temperata iudicantur.

Dices, priores octo temperamentorum differentias fieri ab aliquo elemento prædominante, vel ſaltem in corporibus noſtris ab aliquo humore prædominante, vnde bilioſum dicitur temperamentum, vel pituitoſum, & ita de cæteris. At vnumquodque elementum duabus pollet qualitatibus, quæ illo excedente, neceſſariò excedent; humores etiam duas habent qualitates prædominantes. Ergo nullum dari poterit ſimplex temperamentum, ſed omnia erunt compoſita.

Reſpondeo. In mixtione aut alteratione elementa ita poſſe concurrere, vt vna qualitas retundatur, altera remanente in exceſſu,v.g.ſi aer & ignis excedant, humiditas vnius, alterius ſiccitatem temperabit, ſed cùm ambo ſint calida,exceſſum in calore efficient. Idem dicendum eſt de humoribus,bilis enim ſiccitas, ſanguinis humiditatem temperabit; ſed vterque calidus cùm ſit,calidam efficiet intemperiem.

Illa autem temperamenta talia dicuntur, vel abſolutè, vel comparatè.

Abſolutè talia dicuntur, cùm vnam, vel duas habent qualitates verè prædominantes, à quibus accipiunt denominationem.

Sic ignis calidus dicitur abſolutè, & aqua frigida; ſic etiam omnia perfecta animalia,calida abſolutè dicuntur, quia caloris habent prædominiũ, vita enim eſt à calore.

Comparatè talia dicuntur,cùm qualitates illas habent magis vel minùs excedentes, quàm ea cum quibus comparantur.

Sic homo dicitur calidus reſpectu piſcis, frigidus verò reſpectu leonis: cereb um dicitur frigidum reſpectu cordis: vnde patet vnum & idem dici frigidum comparatè, quod tamen abſolutè eſt calidum.

Et illa comparatio tripliciter poteſt fieri, vel ad genus vel ad ſpeciem,vel ad indiuiduum.

Comparatio ad genus illa dicitur quæ fit inter res diuerſi generis.

Vt cùm temperiem animantis cum plantæ, vel mineralis temperie conferimus.

Comparatio ad ſpeciem illa eſt, quæ fit inter res diuerſæ ſpeciei.

Vt cùm hominis temperiem, cum leonis vel canis temperie comparamus.

Comparatio ad indiuiduum eſt, cùm indiuidua eiuſdem ſpeciei inter ſe comparantur.

Vt cùm Socratis temperamentum cum Platonis temperamento conferimus, & vnum altero calidiorem, vel frigidiorem pronuntiamus.

Variæ etiam fiunt comparationes temperamenti in ipſo indiuiduo cum ſeipſo comparato, eóque vel integro,vt cùm Socrates ſenex cum ſeipſo iuuene comparatur, vel cùm illius partes conferuntur inuicem, vt quando temperamentum hepatis,cum ventriculi temperamento confertur, & alia huiuſmodi, quæ per ſe facilè innoteſcunt.

CAPVT III.

De E'υκράτῳ Temperamento.

Temperamentum ἔυκρατον ſeu moderatum duplex ſtatuitur, vnum ad pondus, alterum ad iuſtitiam.

Moderatum ad pondus illud dicitur, in quo primæ elementorum qualitates ad tam exactam proportionem ſunt redactæ, vt nulla alteri dominetur.

QVidam corpus temperatum ad pondus, appellant in quo non ſolùm qualitatum,ſed etiam elementorum æqualis menſura reperitur, quod non ſolùm in rerum natura dari nequit, ſed ne cogitatione quidem concipi poteſt; quia eſſet prorſus immobile, cùm omne mixtum ad motum elementi prædominantis moueatur, neque etiam proprium locum inueniret, vnumquodque enim eo in loco ſiſtitur naturaliter, qui elemento vincenti propriùs exiſtit. Ergo de ſolis qualitatibus æqualiter permixtis eſt audiendum,quod etiam non dari in rerum natura multi contendunt, ſed ab authoribus fuiſſe conſtitutum, tanquam ideam perfecti temperamenti, & normam ac regulam reliquorum, ad quam illa referri poſſent; eorúmque exceſſus meliùs iudicari quemadmodum Plato perfectam Rempublicam, Cicero Oratorem,& Stoici Sapientem deſcripſerunt, quales nunquam extiterunt: Et Gal.ipſe 1. *de ſanit. tuend.c.* 5. tale medium vix reperiri ait: Et ſi inueniatur,ne momento quidem ſubſiſtere propter varias mutationes. Quare imaginatione potiùs concipiendum eſt, quàm reuera ſubſiſtat; præſertim cùm ad actiones varias perfectè exercendas non ſit ita vtile,ac illud quod ad iuſtitiam appellatur,vt inferiùs patebit.

Dicitur temperamentum ad pondus, quod ex æquali elementorum menſura, & veluti pondere conſtituatur; quod hac ratione,non valdè aptè ita denominatur. Philoſophi illud vocant *temperamentum proportionis Arithmeticæ*, quia vt in proportione Arithmetica eſt paritas numerorum,ſiue interuallorum in numeris,ita vt non maius ſit interuallum à 2.ad 3. quàm à 3.ad 4. ſic in hoc temperamento eſt paritas quædam in qualitatib us, vt nulla alias excedat.

Moderatum ad iuſtitiam illud eſt, in quo primæ elementorum qualitates ad eam proportionem ſunt redactæ, quæ propriis cuiuſque rei in ſua ſpecie functionibus obeundis, eſt neceſſaria.

Cùm res diuerſæ ſpeciei, diuerſas habeant functiones, & omnes rerum omnium functiones pendeant à temperamento, neceſſe fuit eas pro diuerſis ſuis functionibus obeundis diuerſa obtinuiſſe temperamenta: itavt in hac calidum frigido,in illa humidum ſicco prædominetur: alia enim temperies homini neceſſaria eſt ad proprias functiones obeundas, alia leoni, alia equo, & ita de cæteris. Et illa temperies dicitur ad iuſtitiam,quia quemadmodum iuſtitia pœnas & præmia non omnibus pariter, æquabilitérque diſtribuit, ſed vnicuique largitur quod ex ratione promeretur, aliis plus,aliis minus: in hac tamen inæquali diſtributione ſumma elucet æqualitas: ſic iuſta natura diuerſis rerum ſpeciebus,diuerſa temperamenta adhibuit, quorum ope omnibus muniis, ad quæ fuerant deſtinatæ, integrè & perfectè fungerentur. A Philoſophis vocatur hoc *temperamentum proportionis Geometricæ*, quia quemadmodum in Geometrica proportione non reſpicitur ad differentiarum, ſed tantùm ad rationum æqualitatem; ita in hoc temperamento non conſideratur qualitatum ad pondus & æquilibrium æqualitas,ſed potiùs talis qualitatum inter ſe conſenſio, vt vniuſcuiuſque ſpeciei naturæ optimè congruat.

CAPVT IV.

De Temperamentorum κριτηρίῳ.

Omnes temperamentorum differentiæ tactu dignoſcuntur.

OMnes illæ differentiæ pendent ab exceſſu primarum qualitatum,quæ ſunt obiectum ſenſus,tactus, ſicut colores viſus,ſapores guſtus,& odores olfactus.

Illius autem inſtrumentum eſt cutis, potiſſimùm ea quæ extremis manuum digitis ineſt.

Inſtrumentum quod omnium qualitatum exceſſum debuit percipere, ex omnium qualitatum mediocritate conſtitui oportuit, neque potiùs in vnam, quàm in alteram partem inclinare. Eiuſmodi eſt cutis hominis temperati,quæ ex æquali ſeminis, & ſanguinis portione conflata, moderatum ideo obtinuit temperamentum, cùm partes omnino carnoſæ ſint calidæ & humidæ, ſpermaticæ frigidæ & ſiccæ. Vt autem cutis qualitatum exceſſus percipere poſſit, in naturali temperamento debet conſtitui omnis alienæ qualitatis expers, ſi enim à frigore v.g.ſit ferè congelata,munus illud obire nequit.Ex omnibus verò partibus,cutis manuũ eſt omniũ

aptiſſima,

aptiſſima,non ea quæ tegit volam, illi enim durus tendo ſubtenditur, & attritu continuo denſatur, & colloſa euadit:ſed illa quæ digitorum extremitatibus ineſt, quæ naturalem ſuam conſtitutionem magis retinere ſolet.

Cutis verò temperamenta inæqualia & excedentia percipit poſitiuè,æquale verò & moderatum priuatiuè.

Omnis ſenſus paſſione fit, & omnis paſſio à contrario; temperamenta autem exuperantia reſpectu moderati, habent rationem contrarij, atque ita cutem quæ temperata eſt, verè & poſitiuè afficient: temperamentum verò moderatum, quia nullum habet qualitatum exceſſum, ideo tactum non afficit, ſed cognoſcitur tantum priuatiuè. Quæcunque enim neque calida, neque frigida, neque humida nec ſicca ſentiuntur, ita vt nullo modo tactum afficiant; propter ſimilitudinem quam cum illo habent, temperata iudicantur.

COROLLARIVM

Circa Iudicium temperamentorum.

Licèt tactus temperamentorum iudex ſtatuatur, non tamen ita abſolutè, quin aliqua egeat reſtrictione. Galenus enim *lib. 3. de temperamentis*, aſſerit tactum eſſe quidem calidi & frigidi iudicem abſolutè, humidi verò & ſicci non ſimpliciter, ſed cum ratione coniunctum; quia humidum non niſi per mollitiem, & ſiccum per duritiem cognoſci poteſt; at multa tactui dura occurrunt, quæ ſicca non ſunt, & plurima mollia quæ minimè humida. Durum enim trifariam dicitur, ex Gal. 5. *de ſimp.medicam.facul.cap.4.* ſiccitate,vt in oſſibus apparet;concretione, vt in glacie, & reliquis rebus frigoris vi condenſatis; & repletione, vt in vtre, & ventre hydropicorum. Vnde patet multa dura eſſe, non tamen ſicca. Sic etiam multa naturâ ſicca, vt plumbum,dum liquantur, mollia apparent:Vnde patet qualitates iſtas tactui imponere poſſe; niſi ratio in conſilium vocetur.

Verùm *obiici* poteſt, de caliditate & frigiditate idem dici poſſe, cùm enim ex rebus calidis, vel frigidis, aliæ actu tales ſint,aliæ potentiâ; aliæ per ſe, aliæ per accidens, vt piper potentiâ calidiſſimum eſt, tamen aëri hyberno expoſitum frigidum ad tactum apparebit; & aqua,quæ per ſe frigida eſt, ſi calefacta fuerit, calida æſtimabitur, quia talis tactui apparet: Vnde non minores errores poterunt contingere in iſtis iudicandis: niſi conuocatâ ratione ſecernantur, & naturalis cuiuſque conſtitutio exploretur. *Reſpondeo*, Dum dicimus ſolum tactum eſſe iudicem frigoris & caloris, hoc eſſe potiſſimùm intelligendum de temperamento totius corporis, & ſine vlla comparatione, quæ propriè ad rationem pertinet. Item de iis quæ talia ſunt per ſe, non per accidens, actu, non potentiâ; ſemper enim in omnibus iſtis verum eſt dicere, tactum eſſe verum iudicem frigoris & caloris, proüt iam præſentes ſunt, ipſúmque afficiunt; quod in humido & ſicco non contingit, quia non per ſe & immediatè, ſed per alias qualitates, mollitiem ſcilicet & duritiem, tactui ſe ſe repræſentant.

CAPVT V.

De Ætatum temperamentis.

Ætas eſt ſpatium vitæ quo, actione caloris natiui in humidum primigenium, corporis conſtitutio manifeſtè mutatur.

Ita noſtra à calore natiuo conſeruatur, qui humido primigenio vtitur, tanquam pabulo, idque ſenſim depopulatur, & ipſe etiam agendo repatiens, ſenſim debilitatur, & ad humidi diminutionem, etiam minuitur: Ita vt corpora noſtra in vitæ primordiis calida valdè humidàque ſint, & temporis progreſſu, frigida ſiccáque euadant, atque ſpatium illud temporis, per quod mutationes illæ fiunt,& quod vitæ noſtræ curriculum menſurat,Ætas nominatur.

Illius principales differentiæ quatuor ſunt,1. Pueritia, 2. Iuuentus,3.Conſtans ætas,4.& Senectus.

In toto illo vitæ ſpatio quatuor inſignes mutationes contingunt, ſicut in omnibus rebus conſpicimus, principium, incrementum, ſtatum, & declinationem; ideo tota hominis ætas in quatuor partes fuit ab Hippocrate diſtributa,vt numero elementorum, anni tempeſtatum, & corporis noſtri humorum, corúmque temperamento reſponderet; quod vſui Medico maximè eſt commodum. Licèt enim Iureconſulti, & Aſtrologi ad ſuarum ſcientiarum præcepta magis accommodatè, ætates aliter diuiſerint, hoc parum moramur, quamuis apud noſtros authores, quædam quatuor illarum ætatum ſubdiuiſiones reperiantur, vt poſtea monebimus.

Pueritia à primo ortu ad 25. annum extenditur, eſtque calida & humida.

Hæc veri aſſimilatur, & ex humoribus ſanguini; vtrumque enim calidum & humidum cenſetur.

Et in quatuor partes rurſum diſtribuitur, quarum prima dicitur Infantia,*ad annum quartum, vel ex nonnullis ad ſeptimum; ſecunda,* Pueritia, *ad annum decimum quartum; tertia* Pubertas, *ad annum decimum octauum; & quarta* Adoleſcentia, *ad vigeſimum quintum.*

In illo ſpatio quod ad vigeſimum quintum annum extenditur, magna fit humidi conſumptio, ideo pro maiore, vel minore illius copiâ hæ ſubdiuiſiones fuerunt inſtitutæ. Magis tamen inſignis mutatio fit in pubertate, quàm in reliquis differentiis, tunc enim pubes lanugine exornatur, vnde illa ætas ſuum nomen accepit, mammæ virginibus intumeſcunt, menſes efferri incipiunt; & maribus vox plenior, & aſperior efficitur,vnde τραγίζειν, id eſt *hircire*, Hippocrati dicuntur, qui etiam tunc temporis venerem agnoſcere incipiunt; quæ omnia ita contingunt propter caloris ἔκλαμψιν,quæ tunc maximè apparet, & anteà humoris copiâ obruebatur.

Iuuentus ad trigeſimum quintum vel quadrageſimum annum extenditur,eſtque calida & ſicca.

Æſtati & humori bilioſo aſſimilatur, caliditas enim tunc temporis maximè viget, & maximâ ſuâ vehementia humidum abſumi:,vndè ſiccitas oritur.

Hîc *quæri* ſolet, an iuuenes pueris ſint calidiores? *Reſpondetur*, Pueros eſſe calidiores extenſiuè, iuuenes verò intenſiuè; vel pueros eſſe calidiores ratione quantitatis, iuuenes verò ratione qualitatis. Cùm enim calor hic, ſeu calidum potiùs, de ſubſtantia, ſimul & qualitate intelligatur; ex parte quantitatis, ſeu copioſioris ſubſtantiæ, maior calidi copia reperitur in puero quàm in iuuene, quia quò propiùs accedimus ad vitæ noſtræ principia, eò magis calido, humidóque abundamus. Ex parte verò qualitatis, certiſſimum eſt in iuuenibus calorem eſſe intenſiorem propter ſiccitatem, quæ eſt lima caloris: vnde calor puerorum eſt mitis, blandus & halituoſus, vtpote multo humido naturali perfuſus; iuuenum verò mordax, acer & inſuauis propter acres vapores, qui ex ſicciore corpore eleuantur.

Conſiſtens ætas ad quadrageſimum quintum, vel quinquageſimum annum extenditur, eſtque frigida & ſicca.

Conſiſtens appellatur, quia etſi virium robur paulum minui incipiat, illa tamen mutatio in habitu vel actionibus non eſt euidens;ſed qui ſunt in ea ætate, in eodem ſtatu conſiſtere videntur. Autumno hæc ætas

comparatur, & humori melancholico, qui etiam in ea abundat,quia bilis in iuuentute exaſſata, in melancholiam vertitur.

Senectus ad extremum vitæ extenditur, eſtque frigida & humida.

Senum temperies dupliciter conſideratur, vel ſecundum partium ſolidarum temperiem, vel ſecundum excrementorum prouentum. Ratione partium ſolidarum ſunt frigidi & ſicci, quia in illis humidum primigenium,eſt valdè depopulatum, vnde magna partium ſiccitas exurgit. Ratione verò excrementorum, quæ propter caloris inopiam magna copia in iis cumulantur, & frigida humidaque exiſtunt, frigidi & humidi dicuntur; qui reſpectus potiùs retinetur, vt illa ætatum ad anni tempora & humores analogia ſeruetur, atque ita ſenectus hyemi aſſimilatur, & etiam pituitæ, quâ maximè abundat.

Et illa in tres partes ſubdiuiditur, quarum prima dicitur prima ſenectus, *ab anno quinquageſimo ad ſexageſimum*; *ſecunda*, ætas ingraueſcens, *à ſexageſimo anno ad ſeptuageſimum*; *Tertia dicitur* decrepitudo, *ab anno ſeptuageſimo vſque ad finem vitæ*.

In *prima ſenecta* conſtituti, corpore ſunt adhuc ſatis valido,& ciuilia munia obire poſſunt. In *ingraueſcente*,imbecilliores ſunt, & delicatiori vitæ genere indigent, non tamen omnimodâ quiete. In *decrepita* denique, viribus omnino deſtituti, ab omni opere ceſſare debent, & genio tantùm, ac quieti indulgere, & de futura vita cogitare. *Notandum* eſt, has omnes ætates magnam habere latitudinem, pro robuſtiore, vel imbecilliore hominum conſtitutione; ita vt quidam ſeniores ſint anno quinquageſimo,quàm alij ſexageſimo, vel vltra.

CAPVT. VI.

De Sexuum Temperamento.

Mares in vniuerſum ſunt calidiores & ſicciores, fœminæ frigidiores & humidiores.

Huius theorematis veritas facilè demonſtratur ex ſignis calidiorem, & ſicciorem temperaturam indicantibus, quæ ex cauſis & effectibus deſumuntur. Ac primum quod ad cauſas ſpectat, ſemen (quod efficientis & materiæ rationem obtinet; in generatione) ex quo mares generantur, calidius eſt eo ex quo fœmellæ producuntur, *Mares* enim, inquit Hippocrates, *in dextris,& à dextris, oriuntur.* At patet ex anatome, vas dextrum quod materiam ſeminalem ſuppeditat, à trunco venæ cauæ exoriri, vnde ſemen calidius; ſiniſtrum verò non ab ipſo trunco, ſed ab emulgente ramo, qui ſerum ad renem defert, vnde ſemen frigidius, & magis ſeroſum.

Inter effectus recenſentur actiones, excrementa, & quæ in habitu contingunt.

Actiones autem animales, mares eſſe calidiores facilè demonſtrant,cùm illi robuſtiores multò ſint, & laboribus ferendis aptiores; mulieres verò ſegnes, & otioſæ,ac non niſi vitâ vmbratili delectentur. Quod ad vitales ſpectat, certum eſt pulſum & reſpirationem in maribus vehementiores, vocem grauiorem, & inteſiorem,maiorem, arguere caliditatem. Naturales etiam functiones meliùs exercent, quod ab excrementis innoteſcit.

Excrementa autem paucâ quantitate generari ſolent in maribus: In fœminis verò copioſa, vt in menſtruis purgationibus apparet, quæ ideò fiunt, quoniam calor non eſt ſatis efficax, vt totum illum ſanguinem diſcutere poſſit,qui in hepate generatur:In mare verò ita omnia digeruntur,vt nihil ſuperflui remaneat.

Ex habitu denique corporis manifeſtè elucet mares eſſe multò calidiores;illi enim hirſuti ſunt, non ſolùm barbâ, ſed etiam toto corpore, duram & aſperam habent cutem, venas latas & amplas;ac muſculos firmos & compactos: Illæ verò ſunt omninò glabræ, & depiles,cutem habent mollem & laxam; atque etiam muſculos,& vaſa anguſtoria.

Nota in theoremate dictum eſſe,*mares in vniuerſum eſſe calidiores*, quia ſexus hi vniuerſaliter ſunt conſiderandi, audiendúmque eſt mares ex majori parte eſſe calidiores; quædam enim inueniuntur mulieres calido admodum temperamento præditæ, quibuſdam viris valde frigidis calidiores. Sed quia vtrique extra ordinariam ſui ſexus conſtitutionem ſunt poſiti, ideò aſſertionem noſtram non infringit.

CAPVT VII.

De Temporum anni temperamentis.

Quatuor ſunt anni tempeſtates, ver, æſtas, autumnus, & hyems.

Harum tempeſtatum cauſa potiſſima eſt Sol, qui annuo ſuo motu, varias in aëre efficit mutationes. Duo autem motus in ſole obſeruantur, vnus *diurnus*, qui raptu primi mobilis fit ab ortu ad occaſum per ſpatium viginti quatuor horarum, quo diem naturalem deſcribit. Alter *proprius*, qui fit ab occaſu ad ortum per ſpatium 365.dierum, quo duodecim Zodiaci ſigna peragrat, & annum integrum deſcribit; & quia propter Zodiaci obliquitatem variè verſus noſtrum Zenith accedit, variéque ab eo recedit,ideò varias efficit mutationes frigoris & caloris, quibus tempora anni notantur.

Ver eſt calidum & humidum

Tunc incipit cùm Sol Arietis ſignum ingreditur, & aërem mediocriter calefacere incipit, qui calor mediocris nondum deſtituit humiditatem à prægreſſa hyeme relictam, eam tamen ſenſim domat, ita vt ver in ſui medio ferè temperatum exiſtat. Symbolum habet cum aëre,& temperamento ſanguineo, ac ferè temperato. Omnium tempeſtatum ſaluberrima, ex Hipp. atque etiam fœcundiſſima, quia rerum omnium vigor, & fœcunditas in calore & humiditate conſiſtit. Quamuis enim Hipp. in *Aphoriſmis*, multos, eóſque pernicioſos morbos recenſeat, qui veris tempore ſolent contingere, non tamen ideò ſalubritas illius tollitur, quoniam hoc per accidens contingit in corporibus cacochymis, magnam prauorum humorum copiam per hyemem colligentibus, qui ſuccedente veris tepore funduntur, & aliquando putreſcunt: Salubria autem & bene conſtituta corpora, nihil eſt quod magis conſeruet,& in propria retineat temperie, quàm vernum tempus illis ſimillimum.

Æſtas eſt calida & ſicca.

Illius initium eſt, cùm ſol ingreditur ſignum Cancri, qui tunc maximè ad nos accedit, & radios habet valdè directos, diéſque ſunt longiſſimi, vndè ingens æſtus producitur, à quo humiditas ex vere relicta, conſumitur, & ſiccitas magna introducitur. Symbolum habet cum elemento ignis, & humore bilioſo.

Autumnus eſt frigidus & ſiccus.

Tunc vigere incipit, cùm Sol ingreditur ſignum Libræ, vbi fit *æquinoctium*, quod ideò *autumnale* appella-

tur,

tur, ſicut initium veris *æquinoctium vernum*: tantum enim ſol à nobis receſſit, vt noctes diebus ſint æquales illóſque longitudine ſuperare incipiant, vnde propter illum ſolis receſſum, frigiditas in aërem introducitur, quæ iuncta ſiccitati à prægreſſa æſtate relictæ, frigidum & ſiccum temperamentum inducit, vnde autumnus elemento terræ, & humori melancholico dicitur analogus. Quia tamen ſol vires ſuas adhuc mediocriter exercet; ideò dum eſt in ſuo vigore, ſcilicet in meridie, aërem calefacit,quo fit vt illa tempeſtas circa meridiem ſit ſatis calida,manè autẽ & ſerò frigida, dum ſcilicet ſol non exerit ſuas vires, imò in eodem die non rarò tunc temporis frigus & calorem ſatis intenſum percipimus, quod fit propter ſiccitatem, quæ eſt lima primarum qualitatum, illa verò aëris inæqualitas graues morbos & pernicioſos ſolet inducere,ex Hipp. in *Aphoriſmis*:

Hyems & frigida & humida.

Illa die ſumit initium, qua Sol ingreditur ſignum Capricorni, túncque contingit *ſolſtitium hybernum*, ſicut in principio æſtatis *ſolſtitium æſtiuum*: tantus enim eſt ſolis receſſus à nobis, vt per radios valde obliquos nos intueatur,& dies ſint breuiſſimi, noctes verò longiſſimæ,vnde magna frigiditas contingit, quæ ſibi comitem accerſit humiditatem, ex eo quòd vapores eleuati non diſſipantur, ſed à frigore coguntur in nubes, pluuias & niues: vnde hyems elemento aquæ, & humori pituitoſo aſſimilatur. *Atque hactenus de temperamentis.*

PHYSIOLOGIÆ

SECTIO TERTIA.

De Humoribus.

CAPVT PRIMVM.

De Humorum natura.

Humor eſt corpus fluidum, quod ex alimenti coctione fit in nobis,nutritionis cauſa,vel ad alia corporis commoda.

HVMORIS nomen dupliciter vſurpatur; *primò* quidem communiter & generatim pro omni re, quæ ſuis terminis difficile cohibetur, ſed tantùm alienis, ſiue in corpore noſtro generetur, ſiue non, atque ita liquores omnes ſub illa acceptione continentur. *Secundò* verò ſumitur magis propriè, & ſtrictè apud Medicos, pro corporibus liquidis, quæ ex ſecunda & tertia coctione oriuntur, vt ex definitione patet: in qua primùm humor dicitur *corpus fluidum*, quia inſtar aliorum liquorum facilè diffluit, & propriis terminis non continetur. Dicitur etiam *fieri in nobis ex alimenti coctione*, vt excludantur aliæ humiditates, quæ in corpus noſtrum irrumpere per varios meatus poſſunt, abſque vllâ alteratione aut mutatione: & vt oſtendatur, quomodo humores illi in corpore noſtrò generantur. Natura enim animantium, & hominis potiſſimum conſeruationis ſollicita,varia produxit alimenta, variis qualitatibus prædita,quibus nutrimentum, & incrementum capeſceret,non quidem immediatè, ſed præcedentibus multis mutationibus: atque ita priùs in ore atteruntur, mox in ventriculum ingeſta,permiſcentur, concoquuntur & in ſubſtantiam quandam conuertuntur cremori ſimilem, quæ chylus appellatur: qui quidem chylus in ventriculo optimè elaboratus in inteſtina detruditur, ibidemque vtilis illius portio ſeparatur à materia terrena & inutili,ex qua fæces generantur; ſubſtantia verò illa purior ab hepate per venas meſaraicas attrahitur, in quo denuò concoquitur & immutatur, vnde maſſa ſanguinaria exurgit; in qua variæ humorum differentiæ continentur,vt mox dicemus.

CAPVT II.

De Humorum differentiis.

Omnes humores diuiduntur in alibiles, & excrementitios.

Alibiles dicuntur illi,qui apti ſunt in corporis noſtri ſubſtantiam faceſſere.

Et rurſum duplices ſtatuuntur; primarij, & ſecundarij.

Primarij dicuntur illi, qui in venis continentur, & formam in hepate receptam adhuc retinent, nulláque membrò peculiariter ſunt addicti.

PRimarij dicuntur,quia ex illis generantur alij, qui *ſecundarij* appellantur, tum quia ſtatim ac geniti ſunt in hepate, tunc primò humorum nomen ſortiri incipiunt; chylus enim apud Medicos humoris nomine nunquam donatur. Quamdiu autem humores illi in venis continentur, formam in hepate receptam, idémque nomen ſemper retinent, donec ad ſingulas partes delati,ab iis immutari incipiant; tunc enim alias formas aliáque nomina recipiunt,vt ſuo loco dicetur.

Et quatuor ſunt,ſanguis,pituita,bilis,& melancholia.

Purior chyli portio ad hepar per venas meſaraicas delata,calore illius concoquitur, & immutatur, eiúſque naturam quodammodo ſortitur; non ſolùm enim rubedinem, ſed etiam temperiem, hepatis temperaturæ quodammodo ſimilem acquirit: Illa autem ſubſtantia ita ab hepate immutata, *maſſa ſanguinaria* appellatur,quòd ſanguine plurimùm abundet, non quòd eo ſolò conſtet.Cùm enim omne agens, licèt eodem modo ſemper agat, varios tamen producat effectus, pro varia diſpoſitione patientis,ſicut Sol eodem calore, linteum dealbat, & cutim denigrat; lutum indurat, & ceram emollit:Ita cùm alimenta quæuis quatuor conſtent elementis; calor hepatis qui eſt cauſa efficiens à qua humores generantur, aëream alimentorum portionem in ſanguinem commutat, igneam in bilem, aqueam in pituitam,& terream in melancholiam. Licèt negandum non ſit, efficientem etiam multùm conferre ad maiorem huius,vel illius humoris copiam generandam, à calidiori enim hepate ex iiſdem alimentis multò maior bilis, eiúſque calidioris copia producetur, quàm à frigidiore; quod contrà frigidius maiorem pituitæ copiam generabit. Attamen tantus nunquam exceſſus dari poteſt, quin ex quouis alimento quatuor humores perpetuò gignantur, licet non ſeruata debitâ proportione, quæ talis debet eſſe naturaliter, vt maior ſit ſanguinis copia, minor pituitæ, minor adhuc melancholiæ, omnium minima bilis portio exiſtat. Quòd autem quatuor illi humores in maſſa ſanguinaria contineantur, ſatis apparet ex partium corporis noſtri varietate, quæ diuerſis temperamentis præditæ, cùm ſint; non poſſunt omnes vno eodémque humore nutriri, ſimile enim à ſimili tantùm nutritur. Atque ita ex ſola partium conſideratione facilè iudicamus,lienis, v. g. ſubſtantiam melancholico humori ſimillimam;pulmonum, bilioſo; hepatis ſanguineo;& cerebri pituitoſo,ex iiſque nutriri

CAPVT

CAPVT III.

De ſanguine propriè dicto.

Sanguis propriè dictus, eſt portio totius maſſæ, magis temperata, ad calidum & humidum deuergens, & colore rubro perfuſa.

Portio chyli magis temperata,& in ſubſtantia medio-cris,in ſanguinem propriè dictum conuertitur,qui ad hepatis naturam & temperiem maximè accedit ; quòd quidem cùm ſit calidum & humidum , ſimilem etiam ſubſtantiæ ſibi analogæ tribuit temperiem ; & non ſolùm hanc, ſed etiam colorem , qui ruber eſt , iſque reliquorum humorum in maſſa permixtorum colorem ſuperat , vnde tota maſſa humorum rubra conſpicitur, & ſanguinis ipſius nomen abſolutè ſortitur. Illius prouentum faciunt alimenta temperata,& boni ſucci , ætas florens , verna tempeſtas , & calida humida iecoris temperies.

Licèt ex omni alimento ſanguis generetur , ex his tamen maiori copiâ , ex aliis minori : Ideò cauſis hiſce omnibus ſimul concurrentibus ſanguineum efficitur temperamentum , ex magno ſcilicet ſanguinis prædominio. Illius vſus eſt in partium carnoſarum alimoniam faceſſere : huiuſmodi ſunt carnes omnium muſculorum,& viſcerum , quæ ſanguine propriè dicto nutriuntur. Eiuſdem verò effectus eſt , reddere homines hilares,& iucundos,ad riſum & amorem propenſos, ac florido colore perfuſos;quia maximâ caloris temperati copiâ abundant , vnde iucunda illa pathemata exurgunt, hinc videmus omnia animalia in prima ætate , eximiâ hilaritate perfundi , quia tunc calore natiuo plurimùm abundant.

Sanguis autem quicumque in venis continetur , fibris quam plurimis eſt perfuſus , quarum beneficio concreſcit, & partibus aſsimilatur.

Fibræ illæ quæ magnâ copiâ in ſanguine continentur, manifeſtè apparent, dum ſanguis multâ aquâ diluitur, vel dum manu agitatur , vt in ſanguine ſuillo ſolet fieri;quâ agitatione fibræ omnes auferuntur , vt impediatur concretio;tanta enim eſt harum fibrarum vis,vt ſanguinem è venis emiſſum ,ſtatim coagulent, quibus alioqui ablatis nunquam coagulatur , vt in exemplo propoſito apparet .Atque harum beneficio ſanguis dum ad varias partes defertur , nutritionis ergo condenſatur, & ſolidior efficitur , vt facilè queat partibus aſſimilari ; alioqui fibris illis deſtitutus , liquidior permaneret : Non eſt enim credibile , quod Ariſtoteles aſſerit,cetuos,damas , & camelos illis carere ; ſed potiùs intelligendum eſt pauciſſimas habere , quæ tamen ad mediocrem concretionem ſufficiant. Fibræ autem illæ albæ omninò ſunt & nerueam ſubſtantiam referentes , vnde arbitrandum eſt , eas non in iecore fuiſſe genitas , ſed potiùs in ventriculo , qui totus neruoſus eſt , & ſubſtantiæ ſuæ naturam chylo quodammodo impertit.

Sanguis verò duplex eſt, venoſus & arterioſus.

Venoſus craſsior eſt , frigidior , rubicundior , & ſubſtantiæ partium ſolidæ nutriendæ deſtinatus.

Arterioſus verò tenuior eſt , calidior , ſubflauior & ſubſtantiæ partium ſpirituoſæ nutriendæ deſtinatus.

Qui in venis eſt ſanguis , ab hepate immediatè proficiſcitur , illiúſque naturam & temperiem omnino refert ; atque adeò arterioſo frigidior , qui in corde elaboratur , vbi tenuior euadit , colorémque ſubflauum adipiſcitur , propter aëream portionem , quæ cum eo in ſiniſtro cordis ventriculo permiſcetur , colorémque illum ſaturatum diluit , tantò ergo calidior eſt venoſo,quantò cordis temperies,iecur caliditate ſuperat.

COROLLARIVM

Quidam negare auſi ſunt , dari ſanguinem propriè dictum , ſed totam humorum maſſam , ex bile,pituita, & melancholia tantùm conſtitui voluerunt , illóſque tres humores , ſimul mixtos ſanguinis nomine donari: quod demonſtrare conantur exemplo lactis , quod ex ſanguine immediatè producitur : in eo enim tres tantùm ſubſtantiæ homogeneæ reperiuntur ; nimirùm butyroſa, ceroſa, & caſeoſa , quæ tribus illis humoribus reſpondent.Verùm hæc opinio refutatur inde,quòd maſſa humorum ruborem aliunde quàm à ſanguine vero ſortiri nequeat ; Bilis enim flaua eſt , pituita alba, & melancholia nigra.Deinde partes carnoſæ, quæ maximâ copiâ ſunt in corpore noſtro , colore & temperie ſanguini analogæ , peculariter demonſtrant , hunc adeſſe humorem, ex quo illæ nutriuntur. Ad lactis verò exemplum *Reſpondemus* , non eſſe neceſſe res omnes eaſdem habere partes , ac illæ ex quibus fuerunt genitæ:nam ſemen quod ex ſanguine generatur , duas tantùm habet partes,ſcilicet ſpiritus & craſſamentum. Adde,exemplum illud potiùs aduerſus bilem , quàm aduerſus ſanguinem concludere : butyrum enim eſt ſanguini analogum, puta calidum & humidum, ſicut caſeus melancholiæ , ſerum verò non omnino etiam pituitæ reſpondet ; ſed potiùs ichoribus qui per vrinas & ſudores excludi ſolent , & ipſum ſeri nomen obtinuerunt.

Maximè autem aduertendum eſt , axioma illud , quo fertur res in ea reſolui ex quibus componuntur , intelligendum eſſe tantùm de vltima reſolutione quæ fit in elementa. Res enim in ea tandem reſoluuntur , ex quibus primò fuerunt genitæ : Elementa autem ſunt prima corpora , ex quibus omnia mixta componuntur, atque adeò in illa vltimo reſoluuntur , ſed nunquam in ea, ex quibus ſecundariò producuntur , verbi gratiâ, caro & oſſa reſoluuntur quidem in elementa poſt animantis interitum , non autem in panem & alia alimenta,ex quibus per nutrionem producuntur ; aut in ſemen & ſanguinem, ex quibus fuerunt genita in conceptione.

CAPVT IV.

De Pituita alimentaria.

Pituita alimentaria eſt ſanguinis crudior portio, frigida & humida,ac ferè inſipida , aut ſubdulcis.

Portio maſſæ ſanguinariæ frigidior & humidior, Pituita appellatur , quæ ex crudiori chyli portione generatur , vnde ſanguis crudus vel ſemicoctus à Galeno appellatur , qui & aſſerit per inedias in ſanguinem propriè dictum vlteriori coctione faceſſere,idque in ipſis venis per vim αἱματοποιητικὴν illis ab hepate communicatam.

Magnum illius prouentum ſolent efficere frigida & humida alimenta,ætas ſenilis, hybernum tempus , & frigida humidáque iecoris temperies.

De tempore hyberno eſt difficultas , quia cùm ventres ſint hyeme calidiores, ex Hipp. propter concentrationem caloris natiui , quæ fit tunc temporis , meliùs fieri debent concoctiones , atque adeò pauca humoris crudi copia generari. *Reſpondetur* , magnam pituitæ copiam hyeme generari , non ratione efficientis , ſed materiæ, ſcilicet alimenti : alimenta enim tunc temporis ſunt frigida,& compacta , & concoctu difficiliora. Adde tunc temporis plurimùm vigere appetentiam, & magnâ quantitate aſſumi alimenta , ita vt præ nimia copia

copia non poſſint perfectè elobrari; ſed crudior chylus remaneat,vnde crudior ſanguis; nam primæ coctionis vitium non corrigit ſecunda,ex Galeno.

Illius vſus eſt partes frigidiores & humidiores nutrire.

Cerebrum & ſpinalis medulla magnam habent cum pituita analogiam, illâ ideò nutriuntur, vt apparet in excrementis quæ à cerebro quotidie manant. Illa pituita alibilis vulgò dicitur ſanguis pituitoſus, ſicut bilis & melancholia ſanguis biliofus, vel melancholicus; quod ſedulò aduertendum, ne error contingat in authorum lectione,dum aſſerunt, omnes partes ſanguine nutriri.

Effectus verò illius eſt reddere homines, in quibus dominatur ſtupidos, ſegnes, & ſomnolentos, toto corpore molles, & albeſcentes.

Frigiditas cum humiditate coniuncta reddit ſpiritus craſſos, & parùm mobiles, vnde hæc accidentia contingunt.

CAPVT V.

De Bile alimentaria.

Bilis alimentaria eſt tenuior ſanguis portio calida & ſicca, nonnihil amara, & flaueſcens.

Sicut quatuor humores, quatuor elementis reſpondent,ſic bilis igneæ naturæ, ex calidiore & ſicciore chyli portione genita, aliquo amarore prædita, non tamen inſigni,ſicut bilis excrementitia;alioqui non eſſet ad alendum idonea. Certum enim eſt amara non nutrire, quæ ſcilicet ſunt vehementer talia, nam hyſſopus, cichorium,& alia multa,leuem habent amarorem, tamen nutriunt. Sic etiam bilis alimentaria leuiter tantùm amara eſt, ita ſcilicet vt partes illum amorem non auerſentur. Dicitur etiam ſicca poteſtate, non actu,quia omnes humores fluidi ſunt, & actu humidi; poteſtate tamen exſiccat,ſicut aqua maris, vel muria ſicca eſſe dicuntur.

Magnum illius prouentum faciunt calida & ſicca alimenta, pinguia & oleoſa, ætas virilis, tempus æſtiuum, & calida ſiccaque hepatis temperies.

Non videtur rationi conſonum, pinguia & oleoſa in bilem conuerti, cùm illa ſint calida & humida, atque ita ſanguini producendo potiùs apta. *Reſpondetur,* iſta quidem ex. ſua temperie ſanguini potiùs gignendo eſſe apta; ſed quia ſubſtantiam habent valdè inflammabilem, ideò in corporibus præparatis ac diſpoſitis ad biliofi ſucci generationem, in eum facilè conuerti; vnde peruulgatum eſt apud Medicos,dulcia facilè bileſcere, quod ſemper intelligendum eſt ita fieri in corporibus calidis & biliofis; in aliis enim frigidioribus, vel temperatis,ſanguis potiùs producitur; quod in melle & lacte manifeſtè apparet, mel enim Senibus, & lac pueris accommodatiſſimum eſt ad alimoniam, vtrumque verò in ætate florentibus, aut calidioribus facile bileſcit.

Illius vſus eſt partes conſimiles nutrire, & ſanguini eſſe inſtar ſalis,& condimenti, cuius beneficio partes ſanguinem auidiùs attrahant.

Inter partes,quæ à ſanguine biliofo nutriuntur,pulmo præcipuè recenſetur, qui ſubſtantiam habet valde raram,vt facilè ingredientem aërem recipere poſſit, ideò tenui ſanguine debuit nutriri.

Leui autem bilis amore cum reliquorum humorum dulcedine permixto, gratus ſapor toti maſſæ conciliatur,vnde partes alimentum auidiùs prolectant.

Eiuſdem verò effectus eſt, reddere homines in quibus redundat promptos, vigiles, iracundos & macilentos.

Hi omnes ſunt caliditatis & ſiccitatis effectus.

CAPVT VI.

De Melancholia alimentaria.

Melancholia alimentaria eſt craſſior ſanguinis portio,frigida & ſicca,ſapore acerbo, & nigro colore prædita.

Craſſior chili portio in melancholiam conuertitur, quæ eſt limoſa & veluti fæculenta ſanguinis pars, fæcibus vini ſimilis, quæ in dolij fundo reſidere ſolent,ideò elemento terræ aſſimilatur.

Magnam eius copiam congerunt craſſa & terrena alimenta, conſiſtens ætas, autumnus, & mœrores diuturni.

Vſus verò illius eſt, partibus conſimili temperamento præditis nutrimentum præbere.

Huius naturæ potiſſimùm eſt lien, deinde oſſa, quæ licèt colore contrario ſint, ſimile tamen habent temperamentum, albedinem autem acquirunt vlteriori coctione.

Illius denique effectus eſt, homines in quibus dominatur efficere timidos, mœſtos,aſperis moribus, & coloris nigricantis.

Quia melancholici ſpiritus habent obſcuros & tenebricoſos, ideò triſtitia phantaſmata menti repræſentant,illámque reddunt obtuſiorem.

Neque obſtat dictum illud Ariſtotelis, apud Medicos etiam valde peruulgatum, melancholicos eſſe ingenioſos, non eſt enim intelligendum, de iis melancholicis, qui tales *natura* ſunt, ac frigido ſiccóque temperamento præditi, ſed de illis qui *per accidens* tales euadunt, fuerúntque à natiuo temperamento ſanguinei, vel biliofi, ac progreſſu temporis portio quædam tenuioris ſanguinis exuritur & craſſeſcit,& naturalis melancholiæ conditiones æmulatur: ſed calidior multò & lucidior, quia ſanguis ex ſe eſt valde lucidus: vnde cum ex illo humore ſpiritus lucidi & ſatis calidi generentur, iíque ſint ſatis craſſi, & conſtantes, vtpote ex craſſo humore geniti; aptiſſimi ſunt ad prudentiam efficiendam: hic igitur eſt humor melancholicus, qui homines ingenioſos facit, artium & ſcientiarum inuentores, & cultores egregios; non autem naturalis illa melancholia frigida & ſicca, quæ bardos & ſtolidos reddit homines; vnde *melancholia aſinina* vulgò appellatur.

CAPVT VII.

De Humoribus ſecundariis.

Hactenus de humoribus alimentariis primariis,ſequuntur ſecundarij: illi autem dicuntur ſecundarij, quòd à primariis immediatè oriantur; & alicui membro peculiari ſint inſerti.

Humores primarij, qui in venis continentur, & ſanguinis nomine donantur ad ſingulas partes deferuntur,vt in illarum nutrimentum faceſſant,dum autem à ſingulis partibus immutari incipiunt, ſecundarij appellantur. Multi, humiditates potiùs quàm humores malunt appellare; ex eò quòd eorum pars ad ſubſtantiæ partium naturam, potiùs quam humorum accedant; atque

atque vt quatuor partium ſiccitatibus à Galeno propoſitis opponantur:quod non eſt à ratione alienum. Poſſunt tamen nominari humores, cum primariis humoribus immediatè ſuccedant, nec adhuc ſint veræ partes.

Et quatuor ſunt; primus dicitur humor innominatus ſiue inſitus, ſecundus ros, tertius gluten, quartus cambium.

Quatuor iſtorum humorum ſecundariorum autor fuit Auic. *fen* 1. *primi canon. doct.* 4. *cap.* 1. quos elicit ex Gal. qui *lib.* 7. *meth, c.* 6. quatuor ſiccitates enumerat, quæ partibus corporis noſtri ſolent contingere, propter quatuor diuerſarum humiditatum conſumptionem: quæ quidem humiditates ex ſanguine generantur, dum (vt dictum eſt) ille in partium ſubſtantiam faceſſit, & antequam ſit omnino conuerſus, quatuor inſignes ſubit mutationes, quarum vnaquæque peculiare obtinuit nomen.

Humor innominatus ſiue inſitus eſt ille, qui in exilium venarum extremitatibus continetur, & leuem à particularibus membris mutationem ſuſcipere incepit.

Sanguis ſimulátque è vaſis amplioribus defertur in anguſtoria, quæ vnicuique parti naturaliter ſunt infixa, particulæ illius qualitatibus ſenſim perfunditur, eáque commutatione partis naturam aſſumere incipiens, fit primus humor ex quatuor ſecundariis, cui nullum nomen fuit impoſitum, ideò *Innominatus* appellatur, recentiores tamen nonnulli *inſitum* nominarunt.

Ros verò tunc appellatur, cùm prima illa humiditas ab extremitatibus vaſorum excidit, & in membrorum ſubſtantiam diſperſa eſt.

Ideò Ros appellatur, quòd roris inſtar partium ſubſtantiam irriget, & in tenuibus earum ſpatiis excipiatur, fit ex humore innominato, ſed multò magis alteratus eſt, & ad partis naturam magis accedit.

Gluten tunc dicitur, cùm roridus ille humor partibus vnitur, & agglutinatur.

Cambium denique, cùm gluten illud in partis ſubſtantiam omnino conuertitur, & aſſimilatur.

Harum duarum poſtremarum humiditatum diſcrimen innoteſcit ex differentia, quæ inter vnionem & aſſimilationem intercedit. Illa autem luculentiſſimis exemplis demonſtratur, nam in ſcabie, elephantiaſi, & ſimilibus, appoſitio quidem fit ſeu agglutinatio copioſi humoris, qui tamen non aſſimilatur, ſed propter prauas qualitates quæ ei inſunt, corrumpitur; vnde patet vnionem valdè differre ab aſſimilatione.

CAPVT VIII.

De Humoribus excrementitiis, ac primùm de bile excrementitia.

Hactenùs de humoribus alimentariis. Excrementitij dicuntur illi, qui nullam habent corpori alendo aptitudinem, ſed à corpore expelluntur & ſeparantur.

Et quatuor ſunt. 1. bilis, 2. melancholia, 3. ſerum, 4. & pituita.

Bilis excrementitia eſt excrementum tenue ſecundæ coctionis calidum, & ſiccum, colore flauum, & ſapore amarum, quod ad veſiculam felleam expurgatur.

Omnes coctiones ſua habent excrementa, quoniam omnes alimenti partes non ſunt nutritioni aptæ, ideò portio inutilis ab vtili ſeparatur, & foras excluditur: ſic primæ coctionis excrementa ſunt fæces, quæ per aluum deturbantur. Secundæ verò excrementa tria ſunt quæ quoniam ad humores referuntur, iam à nobis veniunt exponenda.

Primum igitur ſecundæ coctionis excrementum, eſt tenuis quidam humor, calidus & ſiccus, & valdè amarus, ideò nutritioni ineptus, qui ad viſiculam felleam defertur, partim iecoris expultrice; partim viſiculæ illius attractrice; quæ idcirco familiaritate quadam & ſympathiâ cum humore illo fuit à natura donata, vt eo gauderet, & oblectaretur.

Illius vſus eſt expultricem inteſtinorum facultatem ad ſuum officium impellere, & pituitem lentam inteſtinorum tunicis adhærentem detergere.

Poſtquam veſicula fellea bilem ad ſe attraxit; eâ aliquandiu fruitur, & gaudet; donec per moram acrior facta cyſtidem illam irritet ad ſui expulſionem; tunc enim à cyſtide propellitur ad duodenum inteſtinum per meatum quendam huic rei deſtinatum, qui porus cholidochus appellatur. Bilis autem ad inteſtina delata, acrimoniâ ſuâ irritat, & facultatem eorum expultricem mouet; vnde fæces commodiùs excluduntur, quæ vt plurimùm flauo, vel ruffo colore tinctæ apparent, propter bilis permixtionem. Quia verò inteſtina pituita multa viſcida, & lenta abundare ſolent, hoc etiam commodum bilis præſtat, quòd ſcilicet pituitam illam incidat, & detergat, illiuſque excluſionem iuuet.

Differentia verò illius dupliciter conſtituuntur, vel quatenùs in naturali conſtitutione ſita eſt, vel quatenus naturæ limites excedit.

In naturali conſtitutione ſita duplex eſt, flaua & pallida.

Flaua eſt illa quæ in ciſtide continetur, pura & impermixta, quæ iam fuit commemorata.

Pallida verò fit, cùm ſeroſus quidam humor flauæ permiſcetur.

Serum bili permixtum, flauum illius colorem diluit, & pallidiorem reddit, necnon frigidiorem, & humidiorem.

Dum autem naturæ limites excedit, quatuor illius ſunt ſpecies, vitellina, porracea, æruginoſa & glaſtea.

Vitellina bilis colore & conſiſtentiâ crudos ouorum vitellos refert, flauâ multò calidior, ab eáque fit calore vehementiori alteratâ & incraſſatâ.

Dum caloris præternaturalis acrimonia, bilis naturalis torretur, partes illius tenuiores diſſipantur, vndè craſſior euadit, & colorem acquirit magis ſaturatum, calorémque intenſiorem. Non enim audiendus Auic. qui vult bilem flauam in vitellinam tranſire per admixtionem pituitæ, nam hoc modo pallidior euaderet & frigidior.

Porracea bilis porri colorem referens, vitellinâ calidior eſt, & in ventriculo vt plurimùm ex prauis alimentis producitur.

Viridis illa eſt inſtar porri, taliſque ſæpè efficitur ex prauis alimentis, qualia ſunt allia, cepæ, porrum, naſturtium, braſſica, & ſimilia; quæ, dum in ventriculo concoqui non poſſunt, & in chyli naturam conuerti, exuruntur, colorem tamen ſuum magna ex parte retinent; vndè porracea illa bilis generatur. Notandum tamen eſt hoc non fieri niſi in ventriculis calidiſſimis. Fit etiam interdum in aliis corporis noſtri partibus ex bile vitellina à calore exurente magis calefacta, vnde illius calor in viridem conuertitur.

Æruginoſa bilis, æruginis colorem referens, fit ex porracea, majori aduſtione.

Dum bilis porracea diutiùs commoratur in ventriculo; calore præternaturali, eóque intenſiori affecto, magis aduritur, & in æruginoſam mutatur. Interdum etiam in venis fit à calore valdè intenſo ſuperiores bilis ſpecies torrefaciente, eſtque valde acris & maligna, vnde apud Hipp. dejectiones æruginoſæ, lethales æſtimantur.

Glaſtea

Glaſtea bilis,iſatidis ſeu glaſti colorem referens,ex reliquis fit maiori incendio iſſque omnibus deterior.

Hæc ad bilis atræ naturam accedit, & colore magis fuſco & obſcuro quàm reliquæ,quem torrefactione majore acquirit, ideò illis deterior eſt, & magis pernicioſa.

COROLLARIVM.

Galenus lib.*de atra bile*, bilem rubram commemorat, vndè plures ſpecies videntur referendæ; ſed illa non eſt propriè bilis,ſed ſerum ſanguinis,vt ipſeGalenus explicat *comment. 5.in 6.Epid.*

CAPVT IX.

De Melancholia excrementitia.

Melancholia excrementitia eſt excrementum craſſum ſecundæ coctionis, frigidum & ſiccum colore nigro,& ſapore acido præditum, quod ad lienem expurgatur.

Portio chyli craſſior,& magis fæculenta, quæ in ſubſtantiam alibilem non potuit ab hepate commutari,à maſſa ſanguinea ſeparatur, vt illa omnis impuritatis expers remanere poſſit; quæ quidem materia craſſa & terrena, melancholia excrementitia nominatur, atque vt commodè expurgari poſſit, peculiaris pars fuit conſtructa, maximam cum illo humore habens ſimilitudinem; quem ideò ad ſe allicit, & intra ſubſtantiam ſuam mollem & laxam recondit; intereà tamen ſanguinem melancholicum ei permixtum ad ſui nutritionem ſeparat,ſibique aſſimilat.

Illius vſus eſt,ventriculi coctionem adiuuare,& naturalem in illo excitare appetentiam.

Poſtquam lien humorem illum aliquandiu retinuit, eiuſdem onere grauatus, ad ventriculum eum expellit, per meatum, qui ad fundum illius terminatur, & vas breue appellatur.Inutilis autem omnino non eſt, ſed coctionem & retentionem ventriculi iuuat, ex Galeno, 5. *de vſu part.*Ventriculum enim contrahit, & cogit cibos ad vnguem complecti, & retinere quouſque fuerint concocti,leui enim adſtrictione præditus eſt iſte humor. Addit Auicenn. naturalem appetentiam excitare propter leuem aciditatem quam præ ſe ferre ſolet, quemadmodum acida omnia illud idem præſtant; vnde vſu ordinario venit, in menſarum principiis acetaria apponere,ad prouocandum appetitum. Hinc fit vt melancholici omnes famelici eſſe ſoleant propter copiam huius humoris,qui in ventriculum effunditur.

Hæc etiam opinio ex Galeno colligi poteſt, qui 1. *de ſympt.cauſis*, vult caninam appetentiam fieri, cùm ſuccorum acidorum copia in ipſo ventriculo gignitur, aut in eius os aliunde influit. Si igitur ſuccus melancholicus qui acidus eſt,nimiâ copiâ,& præter naturam congeſtus facit famem præter naturam,non eſt dubium,quin modicus ille & ſecundùm naturam ſe habens, naturalem famem poſſit excitare.

Dices, pituitam acidam excitare etiam appetentiam caninam,non minùs quàm melancholiam, poſſe igitur in modica quantitate famem naturalem efficere, *Reſpondeo*,non ſequi, propterea quòd pituita acida eſt perpetuò præternaturalis, & à morbo fit; melancholia verò naturalis eſt, & ſecundum naturam ſingulis diebus in ventriculum eiicitur, ideò effectum naturalem producere poteſt, non autem acida pituita, nec melancholia illa redundans ac morboſa, quæ præternaturales ſunt,& famem tantùm præternaturalem producere,poſſunt. Alio etiam modo humor melancholicus, ciborum appetentiam,& coctionem iuuat, prout nimirum eorum diſſolutionem promouet, ſicut videmus acida omnia vt acetum,ſuccum limonum lapides diſſoluere, & ſpiritus vitrioli,nitri, & ſulphuris duriſſima metalla. De his plura diximus in *Praxi medica noſtra, cap.de concoctione læſa.*

Dum verò melancholia excrementitia præter naturam,ſe habet,atra bilis appellatur,quæ feruentiſſima eſt, & acerrima.

Omnium humorum pernicioſiſſimus eſt atra bilis, quæ perpetuò præter naturam ſe habet,& omnibus corporis noſtri partibus infeſtiſſima, ac ſummè exitialis, propter maximam acrimoniam, quâ partes quibus adhæret,rodit, vlcerat, & exurit; Immò in terram effuſus, inſtar aceti accerrimi, vel potius aquæ fortis eam fermentat,& bullas feruendo producit. Fit à calidiſſima partium intemperie, quæ contentos ſuccos extorret & incinerat, vel à putredinoſo calore in humoribus introducto,cuius vi conſumptis tenuioribus, & humidioribus partibus, craſſiores remanent tanquam fæces exuſtæ & incineratæ. Illa tamen incineratio tanta fieri nequit in humoribus,quin adhuc fluidam conſiſtentiam,& propriam humoris formam retineant.

Illius verò atræ bilis quatuor enumerantur differentiæ, à cauſarum differentiis deſumptæ, quatenus ſcilicet ex melancholia,bile,ſanguine,vel pituita ſalſa generatur.

Prima atræ bilis ſpecies fit ex melancholia naturali putrefacta,& exuſta,ab eâque differt vt fæx vſta à non vſta, pruna à carbone, ferrum candens à non candente, *Secunda* fit ex flaua bile valdè aduſta, vt enim minori vſtione fit vitellina, porracea, æruginoſa, & glaſtea; ſic majori tandem fit atra omnium pernicioſiſſima, quæ illa verò eſt,quæ muſcas abigit,& terram fermentat.*Tertia* fit ex ſanguine ſupra modum putreſcente, aut exuſto; tunc enim pars illius ſubtilior in bilem flauam, craſſior verò in atram commutatur, ſiquidem magna fuerit aduſtio;alioqui tetri illius humoris naturam nequit aſſumere,ſed tantùm in melancholiam frigidam, & ſiccam tranſibit. Cùm verò ita à caloris incendio torretur, vt caloris Empyreuma retineat, veram atræ bilis naturam poſſidet;mitior tamen eſt reliquis, cum priſtinam naturam perpetuò aliquantulum redoleat. Eſſe tamen atram bilem patet in tumoribus carbunculoſis, qui à craſſiori ſanguine & feruidiori contingunt ſæpéque in veros cancros degenerant.. *Quarta* & vltima fit ex ſalſa pituita, quæ longiori vſtione tam mordax & infeſta euadit, vt ad confinium atræ bilis proximè accedere videatur; licèt rariſſima ſit iſta atræ bilis ſpecies, immò multi illam dari nullo modo, firmiter aſſeuerant: Cùm enim pituita alba ſit, in nigrum colorem tranſire nequit, niſi per alios medios,vt flauum, viridem, & reliquos; deinde, ſi pituita exuratur, partes illius tenuiores reſoluentur,craſſior verò in gypſeam mutatur, quæ ſuam etiam albedinem retinere,ſolet. Exiſtimamus tamen pituitam ſalſam,vbi vehementiùs exuritur, tantam malitiam, & erodendi vim acquirere vt quoad qualitates ſpectat,nihil ab atra bile differat; quoad colorem verò album, non eſt abſurdum affirmare, illum in nigrum poſſe commutari aliquando, violentâ & inæquali vſtione, per fumos & fuligines,quæ cum illa permiſcentur:quemadmodum, videmus ligna candidiſſima, in carbones immediatè comminutari, quando verò ſenſim & æqualiter concoquitur, vt dum gypſea fit tunc propriam albedinem non amittit.

* * *

CAPVT X.

De Sero.

Serum eſt excrementum tenue, & aquoſum ſecundæ concoctionis, quod partim per vrinas, partim per ſudores expurgatur.

ALimentorum coctiones elixatione fiunt, ideò quemadmodum in artificioſis elixationibus magna humiditate opus eſt, ne res potiùs aſſentur quàm elixentur; ſic in naturalibus coctionibus magna humiditatis copia cum alimentis debet permiſceri, quæ illa eſt quem largo potu circa paſtus aſſumimus, & illa materia potulenta cum cibis in ventriculo ita miſcetur, vt vna veluti ſubſtantia fiat, eáque adeò tenuis, vt lactis vel cremoris ſpeciem repræſentet, chylus, ideſt, ſuccus ideò appellata: quod quidem ita fieri neceſſum fuit, vt alimenta in illa prima coctione præparata anguſtas illas venas peruadere poſſint, per quas ad hepar ferri ſolent, tùm etiam venulas illas quæ per ſubſtantiam hepatis diſperguntur. Poſtquam verò hæmatoſis in hepate peracta eſt, non tantâ ampliùs opus eſt humiditate; ideò maiorem illius partem, natura ſecernit, quæ à renibus attrahitur, & inde ad veſicam amandatur, vbi vrinæ nomen ſortitur; priùs verò dum in venis continetur, ſerum appellatur. Portio verò ſeri quæ in venis adhuc remanet, cum ſanguinea maſſa permixta eſt, vt ſit humorum vehiculum; iique tenuiores facti & magis fluxibiles, ad ſingulas corporis noſtri particulas faciliùs ferri poſſint; poſtquam verò hæc ſeri portio officio ſuo omnino perfuncta eſt, partim ad renes remeat, & cum reliqua vrina permiſcetur: partim verò ad habitum corporis fertur, & per ſudores expurgatur.

Illius vſus eſt, eſſe vehiculum humorum alibilium, vt facilè per corpus transferantur.

Hunc vſum præſtat quandiu in venis continetur: poſtquam enim ab eis excidit, nullum habet vſum in corpore, ſicut bilis, & melancholia.

Eiuſdem differentiæ quatuor ſunt, nimirùm ſanguineum, bilioſum, pituitoſum, & melancholicum.

Vnuſquiſque humor proprium & peculiare ſerum habere æſtimatur, naturæ & temperiei propriæ analogum; ſic ſerum ſanguinis calidum, & humidum, & ſubrubrum cenſetur; ſerum bilis calidum, & ſiccum, & ſubflauum: ſerum pituitæ frigidum & humidum, & albicans; ſerum denique melancholiæ frigidum & ſiccum, ac fuſco colore præditum.

CAPVT XI.

De Pituita excrementitia.

Pituita excrementitia eſt excrementum tertiæ concoctionis frigidum & humidum, colore album, ſapore inſipidum, vel ſubdulce, quod in variis partibus, cerebro potiſſimùm generatur.

PArtes frigido humidóque temperamento donatæ, ſanguine pituitoſo nutriuntur, vnde multa excrementa producuntur, tum propter ipſius partis frigiditatem, quæ perfectam concoctionem præſtare nequit, tum etiam propter humorem ipſum, qui cùm ſit crudior ſanguinis portio, difficiliùs concoquitur; & magna eius pars in excrementum commutatur. Quod in cerebro valdè eſt manifeſtum: illud enim magnam pituitæ excrementitiæ copiam continuò ſolet colligere, quæ per os & nares expurgatur. Cerebrum autem pituitam illam colligit, non ſolùm per concoctionem proprij alimenti, ſed etiam propter ſitum ſublimem, cuius ratione multi vapores à ventriculo, hepate, & aliis viſceribus ſurſum ad caput feruntur, & à frigiditate cerebri condenſantur in aqueam materiam, quæ huiuſmodi pituitam conſtituit. Hinc propter magnam illam pituitæ copiam quæ duobus hiſce modis in cerebro colligitur, Hipp. aliique Medici cerebrum *Metropolim pituitæ, omniumque fluxionum autorem* appellarunt.

Illius differentiæ ex ſapore, & conſiſtentia deſumuntur.

Ratione ſaporis quadruplex ſtatuitur, inſipida, dulcis, acida, & ſalſa.

Inſipida fit ex moderata frigiditate, quæ nullum efficit ſaporem.

Hæc maximè naturalis eſt, taliſque in corporibus benè diſpoſitis per ſputum quotidie reiicitur.

Dulcis ex inſipida fit, à calore nonnihil alterata.

Quando inſipida à calore moderato concoquitur, dulcis euadit, dulcedo enim à calore: non eſt tamen inde colligendum pituitam dulcem eſſe calidam, quia dulcedo quidem intenſa caliditatem arguit, non autem leuis & moderata, ſic poma frigido temperamento ſunt prædita, ſicut & lac, attamen quauis pituitâ multò dulciora.

Acida fit à frigiditate intenſiori aciditatem inducente.

Cùm exiguus pituitæ calor extinguitur, vel diſſipatur, tunc illa neceſſariò aceſcit: non ſecus ac multorum fructuum ſucci, qui exiguo calore præditi, poſteaquam deferbuerint facillimè aceſcunt; quod calidioribus non contingit, qui diutiùs in integritate ſua permanere ſolent, vt de vino generoſo patet.

Salſa pituita fit, vel ex putredine, vel ex permixtione ſalſæ humiditatis ſeroſæ. Ex Gal. lib. 2. de diff. feb. cap. 6.

Ob putredinem ſalſa fit, quoniam cùm per putredinem ſiccum ab humido ſeparetur, & ſiccum illud à calore putredinoſo exaſſetur, dum humidæ ſubſtantiæ denuò permiſcetur, ſalſum inducit ſaporem. Fit verò ex permixtione ſalſæ humiditatis ſeroſæ, dum illa à calore intenſo ſalſedinem adepta, dulci pituitæ permiſcetur; humiditas autem ſeroſa ſalſedinem acquirit, dum calor in illam agens, exuſtos vapores producit, qui ei permixti ſalſedinem efficiunt.

Nota, duas iſtas pituitæ ſpecies, ſcilicet acidam & ſalſam, præter naturam ſe habere: dulcem verò & inſipidam, ſecundum naturam.

Ratione conſiſtentiæ, quadruplex etiam ſtatuitur: tenuis, craſſa, vitrea, & gypſea.

Tenuis eſt, quæ aqueam ſortitur conſiſtentiam, fluidáque valde eſt, & facilè in varias partes illabitur.

Talis eſt ea, quam videmus per nares ſtillare è cerebro, & ex ore profluere, tum etiam in plurimas partes, per media muſculorum interualla, effundi.

Craſſa eſt, cùm tenuis illa craſſitiem quamdam, & lentorem à calore acquiſiuit.

Calor tenuiores partes reſoluendo incraſſat, vnde pituita illa lentorem adepta, *mucus* propriè appellatur.

Vitrea pituita, craſſa etiamnum eſt, ſed pellucida inſtar vitri liquefacti aut albuminis crudi oui.

Dubium valde eſt, nec ab authore vllo, quòd ſciam, reſolutum, cur cùm *pituita vitrea*, & ea quæ *craſſa* appellatur, ſimilem ferè craſſitiem habeant, vna tamen ſit valdè pellucida & diaphana, altera verò opaca. Putarem ego, illud fieri propter diuerſitatem cauſæ efficientis, quòd ſcilicet craſſa pituita fiat à calore, vitrea verò à frigiditate: In craſſa calor reſoluit partes tenuiores, magíſque aëreas & aqueas, quæ diaphaneitatem efficiunt; vnde remanet opaca; in vitrea verò, quia illa à frigore incraſſatur, non autem à calore, ideò dum à frigore condenſatur, nihil reſoluitur, ſed partes diaphanæ remanent, vnde pellucida apparet: quod in glacie eſt manifeſtum.

Verùm *Dices*, Pituitam in corpore noſtro tantam

acquirere

acquirere non poſſe frigiditatem , vt illius vi denſior, craſſiórque euadat, cùm omnia ſint actu calida in corpore noſtro: quidquid enim frigidum eſt, à parte in quâ continetur calefieri eſt neceſſe. *Reſpondeo*, Pituitam illam, ex quâ vitrea producitur, ſummam obtinere cruditatem, ita vt à natura nequeat edomari, ideò à regimine illius deſtituitur. tanquam indomita, & inſuper abilis, túncque ad propriam naturam redit nimirum frigiditatem, quam ab aqua participat, & quæ non poteſt vinci exiguo calore partium, in quibus continetur, qualia ſunt inteſtina in quibus potiſſimùm vitrea illa pituita colligitur, & acerbiſſimos dolores colicos non raro ſolet excitare, quia lentore ſuo inteſtinis adhæret, & frigiditate ſuâ vellicat & mordet, frigidum enim mordax, ex Hipp. tantâ autem frigiditate pollet, vt actu frigida excernatur, quod ipſe Galenus in ſeipſo expertum teſtatur, 4. *de locis affectis*.

Gypſea pituita ex craſſâ fit, ad gypſi vel lapidis ferè craſſitiem induratâ.

Hæc humoris naturam non ampliùs retinet, qua in ſolidam ſubſtantiam concreuit; ideò inter humores impropriè recenſetur. Fit autem à calore omnes partes humidas abſumente, ita vt partes tantùm terreſtres remaneant, & indurentur in materiam tophaceam, gypſo ferè ſimilem: talis ſæpe deprehenditur in articulis, in quibus podagram efficit nodoſam.

PHYSIOLOGIÆ
SECTIO QVARTA.
De Spiritibus & Calido innato.

CAPVT PRIMVM.
De Spirituum naturâ.

Hactenùs de humoribus: conſequens eſt vt de ſpiritibus agamus, qui ex illis, ſanguine potiſſimùm, generantur.

QVIA corporis noſtri ſpiritus ita tenuem ſubſtantiam obtinuerunt, vt ſenſuum aciem effugiant; atque adeò illorum exiſtentia ratione tantùm poſſit confirmari: idcircò conueniens eſt oſtendere, illos corporibus noſtris adeſſe, antequam eorundem naturam & eſſentiam proponamus.

Primò, igitur luculentiſſimus eſt contextus Hippocratis, 6. *Epidemiorum*, *ſectione* 8. vbi ait, tria eſſe quæ corporis noſtri compoſitionem conſtituunt, nimirùm *continentia, contenta, & impetum facientia*; per continentia, partes intelligit; per contenta, humores; & per impetum facientia, ſpiritus, Galeno ipſo explicante; tanta enim eſt ſpirituum tenuitas, & mobilitas tanta, vt celerrimè quoquòuersùm ferantur, & in omnia corporis membra ſeſe inſinuent.

Secundò, ex Platonicis ſpirituum neceſſitas ita demonſtratur: natura non ſolet duo contraria, vel plurimùm inter ſe diſtantia coniungere, niſi per medium: ſed anima & corpus toto genere diſſident, illa enim eſt incorporea & immortalis, hoc verò corporeum, caducum & mortale; non poſſunt ergò naturæ tam diſcrepantes vniri, niſi per medium quoddam & vinculum, quod mediam quodammodo naturam inter illa duo obtineret; quales ſunt ſpiritus, qui materiales quidem ſunt; ſed tantâ tenuitate præditi; vt rerum immaterialium naturam æmulentur.

Tertiò, idem oſtendit ſemen prolificum, quod totum ſpumoſum eſt, ſpiritibúſque turgidum apparet quibus euaneſcentibus, remanet quidam liquor aquoſus, & infœcundus.

Quartò, Ex iiſdem nutrimur quibus conſtamus; ſed ad noſtri conſeruationem neceſſaria eſt ſpiritus, ſiue aëris attractio; ergò talis aliqua ſubſtantia in nobis continetur.

Denique, Idem patefaciunt magnæ illæ cauitates quæ in ventriculis cerebri, & arteriis vacuæ reperiuntur in demortuis; in viuentibus verò diſtinctæ, & palpitantes conſpiciuntur; quod indicat illas non potuiſſe aliâ re impleri, quàm huiuſmodi ſpiritibus.

Eſt autem ſpiritus, ſubſtantia tenuis, lucida, & atherea, ab exhalatione ſanguis benignioris & aëris inſpiratu genita, ad vniuerſas corporis functiones obeundas neceſſaria.

Dicitur *ſubſtantia tenuis*, quia ſubtilitate maximâ & celeritate incredibili totam molem corpoream penetrat, & peruadit; ac minutiſſimos particularum poros, & interſtitia muſculorum ſubit. Dicitur *lucida*, & illuſtris, non ex opinione vulgi, vt putat Argenterius, ſed quia ſplendoris, & perſpicuitatis maximè eſt particeps, quæ luculenter apparet in oculi pupillâ admodum lucida, & probari poteſt ex eo quòd vbi vapores quidam humoris melancholici, aut ingeſtæ crapulæ in ebriis dominantur, accedit ſtatim mentis perturbatio, ex obſcuritate eiuſmodi halituum ſpiritibus permixtorum. Huius etiam rei luculentum dat ſignum Auicenna, *Propterea quòd*, inquit, *anima noſtra*, (quæ omnes ſuas actiones per ſpiritus exercet) *gaudet luce, non tenebris, & ſpiritus valdè ſunt alacriores die ſerenâ, quàm nubilosâ*, vnde patet à ſimili ſuſcitari. Dicitur etiam *ſubſtantia ætherea*, quia ſpirituum materia per longam elaborationem ita depuratur, vt ſuperioris illius elementi naturam æmuletur, quod cæleſtibus corporibus eſt propinquius, & elementum ignis, ſiue æther appellatur.

Quòd autem ex ſanguinis & aëris permixtione producantur, in differentiarum explicatione patebit.

Vſus denique ſpirituum in fine exprimitur; non poteſt enim anima vllam operationem in corpore exercere ſine ſpirituum adminiculo, quia ſunt prima & immediata illius inſtrumenta.

CAPVT II.
De Spirituum Differentiis.

Spiritus duplex eſt, inſitus, & influens. Inſitus eſt is, qui in ſingulis partibus ex primis principiis relictus eſt.

DIcitur & *ingenitus, innatus*, ſeu *implantatus* Græcis *σύμφυτος*, dum autem ex primis generationis noſtræ principiis, ſemine ſcilicet & ſanguine partes componuntur, ſpirituoſa ſubſtantia, quæ in ſemine continetur inſitum illum ſpiritum conſtituit. Illum autem ſingulis partibus adeſſe, hac ratione demonſtratur, quod ſine illius operâ influens non poſſit generari, cùm ſimile à ſimili producatur. Tum etiam ſemen prolificum, quod ex ſingulis partibus deriuatur, ſatis oſtendit materiam quandam ſpirituoſam ex ſingulis partibus deriuari, & à ſanis ſanam, à morboſis morbidam, quæ illarum diſpoſitiones in prole repræſentat.

Influens eſt, qui aliunde manat, & immittitur, inſitúmque fouet ac conſeruat.

Inſitus ſpiritus dum in partium functionibus obeundis perpetuò occupatur, facilè diſſiparetur, ni continuò influentis aduentu conſeruaretur, & reſtauraretur; ideò natura quaſdam partes produxit, in quibus magna ſpirituum copia generatur, vt per vias deſtinatas, in omnes corporis partes influeret, ad ſpiritus inſiti tutelam.

Et triplex eſt: Naturalis, Vitalis, & Animalis. Naturalis, in iecore pr oducitur ex tenuiore ſanguinis portione cum pauco aëre permixtâ, & per venas influit in totum corpus, vt naturales facultates debitè exerceantur.

Magna apud authores diſceptatio reperitur, de ſpiritu iſto naturali, ex eo quod multi eum non dari aſſeuerant, multis rationibus commoti.

Primò quòd Galenus de eo dubitauerit, *libro 12. method, cap. 5.* Vbi ſic loquitur. *Quòd ſi ſpiritus aliquis naturalis eſt, vtique is in iecore tanquam in fonte, & venis tanquam in inſtrumentis continetur;* & *primo de locis affectis, cap. vltimo,* naturales facultates ab animalibus diſtinguit, quod naturales partibus ſint inſitæ, animales verò à principio influant in illas, tanquam lumen à ſole: vnde fit vt actiones animales in partibus non rarò pereant, licèt illæ non lædantur, ſed tantùm læſo principio; naturales verò nunquam lædantur, ipſis partibus illæſis.

Secundò, Aër eſt omnium ſpirituum materia; ex eo enim & benigniore ſanguinis exhalatione ſpiritus generatur. At nullæ ſunt viæ, per quas aër ad hepar ferri poſſit. Ergo ſpiritus in hepate non poteſt generari.

Tertiò, Spiritus ab Hippocrate dicuntur impetum facientes, ergò venæ deberent pulſare, ſi ſpiritum continerent, non ſecùs ac arteriæ.

Dari tamen ſpiritum naturalem hâc ratione potiſſimum conficitur. Tres in corpore noſtro actiones exercentur ſpecie diſtinctæ, nimirum Animalis, Vitalis, & Naturalis; At omnis actio per ſpiritus exercetur, vt Galenus affirmat mille in locis, Ergò tres etiam dabuntur ſpiritus ſpecie diſtincti, nimirùm Animalis, Vitalis, & Naturalis. Si *dicas* actiones naturales à ſpiritu inſito exerceri. *Reſpondeo*, inſitum indigere influente vt conſeruetur, qui conſimilis naturæ ſit, & is ab hepate prodire debet.

Ad *Primam* ergò rationem in contrarium allatam, quæ Galeni authoritatibus nititur, *Reſpondeo*, Galenum aliquando de hoc ſpiritu dubitaſſe, quoniam rudis ille eſt, nec adeò purus & manifeſtus, vt vitalis, ſed caliginoſus & magis terreſtris, actionique, cui inſeruit, proportionatus. Licèt verò facultates partibus ſint inſitæ, indigent tamen ſpirituum influxu, vt commodè poſſint exerceri, & inſiti ſpiritus diſſipatio impediatur.

Ad *Secundam Reſpondeo*, ſpiritum naturalem pauco aëre indigere, qui per inſenſilem tranſpirationem, per arterias venis hepatis coniunctas, & per continuam diaphragmatis ventilationem hepati facile communicatur.

Ad *Tertiam Reſpondeo*, pulſationem arteriarum à ſpiritibus non dependere, ſed à virtute pulſificâ illis à corde communicatâ. Cùm autem talis facultas in hepate non ſit; venæ quæ ab illo dependent, Pulſum non edunt; qui etiam non fuit neceſſarius, quoniam ſanguis & ſpiritus naturalis tantâ non indigent ventilatione, ſed ſolâ tranſpiratione ſatis conſeruantur.

Vitalis in corde generatur ex ſpiritu naturali & aëre inſpiratione attracto, & per arterias influit in vniuerſum corpus, ad calorem natiuum conſeruandum, vitámque tuendam.

Magis rationi eſt conſonum, ſpiritum vitalem, qui tenuiſſimus eſt, ex ſpirituosâ illâ ſubſtantiâ in hepate præparata & attenuatâ generari, quàm ex ſolo ſanguine venoſo, ſpiritibus deſtituto; quemadmodum enim ex vitali animalis producitur; ſic etiam ex naturali vitalem generari eſt credendum. Naturalis igitur ille ſpiritus ad ſiniſtrum cordis ſinum cum puriori ſanguinis portione delatus cum aëre permiſcetur, qui à pulmone ad eundem ſinum inſpiratione defertur per arteriam venoſam, vnde inſitâ cordis vi & calore innato, iugi elaboratione vitalis ſpiritus generatur; qui poſtmodùm in arterias delatus, per totum corpus tranſmittitur, vt ſuo calore viuifico totum corpus foueat & conſeruet.

Animalis in cerebro generatur ex ſpiritu vitali, & aëre per os & nares attracto, & per neruos influit in vniuerſum corpus ad functionos animales exercendas.

Spiritibus vitalis portio ad cerebrum defertur per carotitas arterias, quæ per ceruicem decurrunt; & in ventriculis eius permiſcetur cum aëre, qui ad cerebrum attrahitur per patentes oris & narium ductus, ibique per cerebri idioſyncratiam commutatur nouámque formam adipiſcitur; fitque ſpiritus animalis actionibus animalibus obeundis idoneus: dum enim in ipſo cerebro adhuc continetur, principes actiones exercet, éſtque proximum illarum inſtrumentum; dum verò per neruos in varias corporis partes influit, motus ſenſuúmque perfectionem complet,

COROLLARIVM.

Spiritum animalem non dari, ſequentibus rationibus confici poteſt.

Primò. In cerebri ſubſtantiâ frigidâ & humidâ, ſpiritus, qui calidi ſunt & tenues, non poſſunt generari, cùm ſimile non niſi à ſimili producatur.

Secundò. Vapores omnes qui ad cerebrum feruntur, à frigiditate illius, & denſitate concreſcunt, & in aquam conuertuntur; Ergò ſi ſpiritus, qui ſunt huiuſmodi naturæ, in cerebro continerentur, eodē modo concreſcerent.

Tertiò. Si talis ſpiritus daretur; potiſſimùm in cerebri ventriculis reperiretur; ſed hoc eſſe non poteſt, illi enim ventriculi excrementis perpetuò ſcatent, quorum expurgationi ſunt dicati, ab iiſque ſpiritus inficerentur.

Quartò. Si ſpiritus in ventriculis illis cerebri continerentur, facilè euaneſcerent per meatus. illos, per quos excrementa expurgantur.

Quintò. Si ſpiritus ille in cerebro contineretur, perpetuo fierent ſenſationes, & cognitiones, quia animæ facultates ſemper adſunt, quæ ſemper operantur, quamdiu ſuppetunt inſtrumenta.

Ad *primam Reſpondeo*, Non eſſe tantam frigiditatem in cerebro, quin actu calidum exiſtat, quæ caliditas ſufficit ad ſpiritus animales generandos, qui non ſimpliciter à calore producuntur, ſed ab ipſius cerebri ἰδιοσυγκρασία, quæ ad frigiditatem vergere debuit, vt vitalium ſpirituum feruor temperetur, cogitationibúſque, & ſenſationibus noſtris firmitas quædam, & conſtantia compararetur, quæ alioqui præ nimio ſpirituum calore deliræ forent, ac furibundæ, quales ſunt phreniticorum.

Ad *ſecundam Reſpondeo*, Non concreſcere ſpiritus in cerebro vt vapores, quia non ſunt aqueæ naturæ participes, ſed potiùs aëreæ, aut ætheræ,

Ad *tertiam Reſpondeo*, cum Ariſtotele, *2. de Anima cap. 8.* Naturam ad plura munera eâdem re vti poſſe, vt linguâ ad guſtum primariò, & ſecundariò ad locutionem, naribus primariò ad odoratum, & aëris inſpirationem, ſecundariò verò ad mucoſæ pituitæ expurgationem: ſic cerebri ventriculi primariò ad ſpirituum generationem, ſecundariò ad excrementorum expurgationem facti ſunt: cùm verò illa excrementa continuò effluant, expurgentúrque; non poſſunt inficere ſpiritus animales, quamdiu cerebrum ſecundùm naturam ſe habet,

Ad *quartam Reſpondeo*, Spiritus per illos ductus non euolare, per quos excrementa effluunt, quia ab amica partis natura & familiaritate ſubſtantiæ retinentur.

Ad *quintam Reſpondeo*, ad cogitationem efficiendam tria concurrere, facultatem, inſtrumentum, & obiecta, quæ omnia quamdiu ſuppetunt, nunquam ceſſant mentis operationes: non ſolùm enim vigilantes, ſed etiam dormientes non rarò cogitationes exercemus, quia licèt obiecta ſenſuum exteriorum deficiant, ſuppetunt tamen obiecta ſenſuum internorum; vtriſque verò deficientibus, ceſſant cogitationes: ſicut etiam propter defectum inſtrumenti, ſcilicet ſpiritus animalis, qui propter multas operationes exoluitur, vnde prouida natura animantibus ſomnum conceſſit, cuius beneficio, veluti factis induciis, actiones animales feriantur; ſpiritúſque identidem reparantur,

CAPVT

CAPVT III.

De Calido innato.

Calidum innatum eſt humidum primigenium per omnes corporis partes ſparſum, ſpiritu inſito & calore natiuo vndique perfuſum.

CAlidi nomen concretum eſt, quod non ſolùm accidens denotat, ſed etiam ſubjectum cui illud inhæret. Tria igitur concurrunt ad calidi innati conſtitutionem; nimirum humidum primigenium, ſpiritus inſitus, & calor natiuus; in ſpiritu eſt calor perpetuò, ſpiritus autem inſitus cum humido primigenio perpetuò iunctus eſt, eique permixtus, ex hiſque ita vnitis calidum innatum conſtituitur. Hiſce igitur tribus ritè intellectis, calidi innati natura facilè innoteſcet, atque ſpiritus inſitus ſatis ſuprà fuit explicatus; ſupereſt tantùm vt de humido primigenio & calore natiuo agamus.

Humidum primigenium eſt ſubſtantia humida, pinguis, & oleoſa, per omne corpus effuſa, quâ calor natiuus, tanquam proprio pabulo conſeruatur.

Vita Ariſtoteli definitur permanſio caloris natiui in certo humido, vt igitur calor ille, vitæ autor & conſeruator, in partibus diu perdurare poſſit, certo indiguit pabulo, non ſecùs ac ignis noſter continuo indiget fomento, vt conſeruetur. Cùm autem humidum duplex ſit in corpore noſtro, vnum aqueum, aliud verò pingue & aëreum, non poteſt calor ille viuificus in humido aqueo ſuſtentari, ſed pingui & aëreo: quemadmodum ellychnium vel candela accenſa non liquore aqueo ſuſtentatur, ſed oleo vel pinguedine, aut alia huiuſmodi ſubſtantia: ſic arbores & reliquæ plantæ, quæ multùm ſunt huius ſubſtantiæ pinguis participes, longiſſimæ ſunt durationis, & ignem præbent luculentum, dum comburuntur; Contrà verò ligna viridia, quæ plurimùm habent aqueæ humiditatis, vel nimis vetuſta; quæ humidum iſtud pingue amiſerunt, vix comburi poſſunt. Cùm autem oleoſam & pinguem ſubſtantiam dicimus, non audimus adipem vel ſeuum, quæ frequentiſſimè in mulierculis, aut iis qui multo otio fruuntur, circa cutem & membranas colliguntur; oſſium verò neruorum, viſcerúmque ſubſtantiam vix attingunt, hæc enim non ſunt vitalis caloris ſubiectum, ſed potiùs impedimentum actionum vbi nimiùm increſcunt. Natiuus verò ille & genitalis humor, quantò magis abundat, tantò vtilior eſt & commodior ad omnes functiones exercendas, vitámque producendam.

Illius origo eſt à primis generationis noſtræ principiis, ſemine nimirum, & ſanguine materno.

Prima generationis noſtræ principia, humido illo radicali plurimùm abundant, vnde cùm illa in partium corporis noſtri ſubſtantiam tranſeant, fit vt totum corpus in primo vitæ exordio, humido iſto plurimùm abundet, quòd poſtmodum caloris natiui continuâ actione, ſenſim ætatum decurſu abſumitur & exſiccatur, donec ad vltimum exſiccationis terminum peruenerit, vnde extremum ſenium, & mors naturalis contingit.

Conſeruatio verò à pingui & oleoſa alimentorum humiditate.

Dum humidum illud, continuam caloris actionem patitur, citiſſimè abſumeretur, nî nouo adueniente pabulo illud quod deperditum eſt, repararetur: Illa autem reparatio fit ex alimentis idoneis, variis coctionibus præparatis, in quibus duplex humiditas reperitur, vna quidem pinguis & aërea, quæ ad humidi primigenij naturam proximè accedit, illiúſque iacturam reſarcit; alia verò aquoſa, quæ communem partium humiditatem ſuſtentat, & impedit ne caloris vis tam citò depopuletur humidum illud pingue & aëreum; quemadmodum videmus in ſaccharo, melle, aut oleo dum coquuntur, permixtam aquam externi ignis vim excipere, & abſumi, illis integris permanentibus, aut parum imminutis. Licèt verò quod à calore abſumitur, alimenti appulſu continuò reparetur, tamen illud quod reponitur in locum deperditi, multò deterius eſt, magiſque impurum; atque adeò in quantitate & qualitate deficiens, alioqui vita in æternum poſſet prorogari; ſed cùm ſenſim minuatur humidum illud primigenium, & impoſſibile ſit quibuſuis alimentis æquale reponere, illi quod anteà fuit deperditum, abſolutam moriendi neceſſitatem adfert.

Calor natiuus eſt qualitas omnibus animantibus propria & familiaris, cuius beneficio viuunt & actiones ſuas exercent.

Duplex in corporibus noſtris calor reperitur, vnus, qui primam corporis & partium mixtionem ſequitur: quíue adhuc remanet poſt interitum animantis, quamdiu mixtio adhuc remanet, quæ eſt ex quatuor elementis, ſuis qualitatibus ſtipatis; alter, qui animantibus tantùm proprius eſt, & viuificus appellatur, quia illo nutrimur, augemur, conſeruamur, & viuimus, quamdiu præſens eſt, vnde vita Ariſtoteli definitur, vt dictum eſt, conſeruatio illius caloris in certo humido.

Illius origo eſt à primis principiis, ſicut & humidi primigenij.

Prima generationis Principia, ſemen potiſſimùm, multis ſpiritibus, multóque calore refertum eſt, vnde calor ille in primâ conceptione partes omnes delineat, eaſque poſtmodum auget, & conſeruat, quamdiu in corpore perdurat.

Conſeruatio verò ab humido primigenio, aëre ambiente, & calore influente.

Humidum primigenium eſt caloris natiui ſubjectum, & pabulum ordinarium, quod continuò abſumit, vt ſeipſum tueatur, quemadmodum lucerna oleo perpetuò indiget vt conſeruetur, & ignis continuâ lignorum appoſitione: & quemadmodum ignis augeri ſolet, aucta lignorum copiâ, & minui illâ imminutâ; ſic calor natiuus aucto vel imminuto humido primigenio, augetur, vel imminuitur; Cùm autem humidum Primigenium nunquam augeatur, vt diximus, ſed ab ipſo vitæ exordio ſenſim minuatur, fit vt calor etiam continuam ſui patiatur imminutionem, vſque ad extremum vitæ. Quemadmodum etiam ignis noſter non ſolùm lignis indiget, vt ſuſtentetur, ſed etiam aëre ambiente, quo reficitur ac fouetur; in anguſto enim conclaui coërcitus, licet ſufficientem habeat pabuli materiam ſtatim ſuffocatur, vt in medicis cucurbitulis eſt manifeſtum: ſic calor noſter natiuus continuò indiget aëris appulſu, vt commodè euentiletur. Ille autem aër per pulmones defertur ad cor, quod eſt præcipuus caloris focus; ad alias verò partes per inſenſibilem tranſpirationem, quibus deficientibus ſtatim calor ſuffocatur, vt in ſuſpenſis apparet.

Quia verò calor ille natiuus exiguus eſt in plurimis partibus corporis noſtri, ideóque facilè in illis extingueretur, fecit prouida natura, vt à calore influente continuò foueretur, & ſuſtentaretur; vnde duplex calor à Medicis conſtituitur, inſitus ſcilicet, & influens. Influens autem ille à duobus caloris fontibus influit, corde ſcilicet, ac hepate; idque cum ſanguine & ſpiritibus.

COROLLARIVM

Doctiſſimus Fernelius caloris iſtius natiui effectus præſtantiſſimos admiratus, eò commotus fuit, vt crederet eum non eſſe ex numero qualitatum elementarium; ſed ſublimiorem quandam habere originem, eſéque prorſus Diuinum ac cœleſtem: quod ne impræmeditato effutire videatur, ſequentibus rationibus euincere contendit.

Prima. Omnis actio pendet à qualitate prædominante; ſed dantur multæ plantæ, vt papauer, cicuta, mandragora

animalia, vt ſalamandra, quæ frigida in quarto gradu cenſentur, & tamen viuunt, vita autem eſt à calore; neceſſe ergò eſt dari alium calorem ab elementari (qui in illis perexiguus eſt) diuerſum, cuius beneficio viuant, & actiones ſuas exerceant.

Secunda. Si calor elementaris eſſet autor vitæ, ſulphur, arſenicum, aliáque huiuſmodi, quæ intenſum habent hunc calorem, potiſſimùm viuerent; ſed non viùunt, quia cœleſti illo calore, & viuifico deſtituuntur; cadauera etiam habent adhuc calorem illum elementarem, nulla tamen vita.

Tertia. Si calor noſter eſſet elementaris, non haberet contrarium calorem elementarem, febrilem putà, qui eum maximè diſſoluit.

Quartò. Idem confirmat Fernelius authoritate Ariſtotelis *lib. 2. de generat. animal. cap. 3.* vbi ait, Calorem natiuum nullomodo igneum eſſe, ſed aliquid diuinius, *proportione reſpondens elemento ſtellarum.*

Verùm, licèt ſummâ ingenij vi magnóque artificio inuenta ſit hæc opinio, illi tamen non poſſumus acquieſcere; non ſunt enim qualitatum corporis noſtri ſpecies ſine neceſſitate multiplicandæ, ſed exiſtimamus caloris natiui naturam eſſe prorſus elementarem, quod ſequentibus probamus.

Primò, corpora cœleſtia non habent qualitates primas, quia eſſent corruptibilia, omnis enim corruptio à qualitatibus dependet, & ſic probant philoſophi, cœlos eſſe incorruptibiles, quia non habent qualitates; Solem etiam probant calorem non in ſe habere, ſed eum producere in hæc inferiora ἐνεργητικῶς, & virtualiter, motu ſcilicet, lumine, & influentia.

Secundò, Si calor natiuus eſſet cœleſtis, non haberet contrarium, vt ipſe vult Fernelius. Sed habet contrarium, frigus elementare, à ſummo enim frigore aliquando intereunt homines, ob caloris natiui extinctionem; Ergò non eſt cœleſtis.

Tertiò. Si eſſet cœleſtis, non indigeret pabulo, & licèt indigeret, non haberet in corpore noſtro ſibi proportionatum; cœleſte enim ab elementari foueri nequit. Ad hoc *reſpondent*, calorem illum licèt cœleſtis ſit, propter communionem quam habet cum elementaribus, fieri quodammodo elementarem, aut ſaltem ſe habere elementari modò; quod non videtur ſufficiens, quia cæleſtia cùm nullomodo patiantur ab elementaribus non poteſt eorum natura ita immutari, vt redoleat rerum elementarium conditiones. *Quartò.* Calor natiuus ex ſemine ducit originem: Semen autem à ſanguine ortum ducit, & ſpiritibus qui etiam à ſanguine generantur; ſanguis autem eſt elementaris, ergò & natiuus calor.

Argumenta verò Fernelij, licèt quandam veri ſpeciem præſeferant, à nobis tamen ita reſolui poſſunt.

Ad *primum Reſpondeo*, calorem in corpore viuente eſſe duplicem, vnum quatenus mixtum eſt; alterum quatenùs viuens; quatenus mixtum: habet quatuor qualitates primas inuicem contemperatas, atque adeò calorem qui tantum eſt in potentiâ, cùm mixta inanimata ad tactum calida non ſentiantur; quatenùs viuens habet calorem actualem, cuius beneficio vitæ functiones exercet, & ille calor licèt mixtionem non ingrediatur, & operationes exerceat à caloris mixti operationibus diuerſas, ab illo tamen ſpecie non differt, ſed numero tantùm: quemadmodum ſi piper in igne calefiat, calor ille actualis quem acquirit, erit diuerſus à calore illo quem habet à mixtione, tamen vterque eſt elementaris.

Ad *ſecundum Reſpondeò*, Sulphur, arſenicum, & alia non viuere, defectu animæ, quæ vera & principalis eſt vitæ cauſa: calor verò eſt tantùm illius inſtrumentum: cauſa autem inſtrumentalis per ſe nihil agit, ſed pro arbitrio cauſæ principalis; licèt calor ille mixti non concurrat ad operationes vitæ, vt diximus, ſed tantùm calor viuentis, quo etiam diſtituuntur. Cadauera etiam neque animam habent, neque calorem illum actualem, immo nuperrimè mortua calorem illum ſeruant per aliquod tempus, tamen non viuunt, defectu animæ: Sic ſemen calore illo natiuo copiosè abundat, & ſi non viuit, hoc fit defectu animæ: quanquam Neoterici doctiores cenſeant eſſe animatum, de quo ſuo loco dicetur.

Ad *tertium Reſpondeo*, Calorem febrilem eſſe contrarium natiuo, quatenùs intenſior, eſt eiuſdem enim qualitatis gradus intenſus, cum remiſſo collatus, habet rationem contrarij, quia illum deſtruit, intenſiorem efficiendo. Deinde calor febrilis eſt contrarius natiuo, ratione qualitatis paſſiuæ ſibi adiunctæ: febrilis enim ſiccus eſt, natiuus verò humidus.

Denique ad *autoritatem* Ariſtotelis *reſpondemus*, eum ad effectus caloris natiui reſpexiſſe, non autem ad naturam illius. Effectus autem huius caloris, diuini ferè ſunt, qui tamen animæ potiùs, & illius facultatibus ſunt, adſcribendi: licèt calor etiam noſter igneus artificiosè contemperatus, effectus prodat admirabiles in arte chymica, immò & in Culinaria, quemadmodum & in Ægypto; (ſicut narrat Scaliger) oua excludi ſolent in quibuſdam furnis, eâ arte conſtructis, vt ignis calor in illis maximè temperetur, & idoneus reddatur generationi efficiendæ.

PHYSIOLOGIÆ

SECTIO V.

De Partibus.

CAPVT I.

De Partium naturâ.

Pars eſt corpus toti cohærens, communique vitâ coniunctum, & ad illius functionem, vſúmque comparatum.

HÆC *partis* definitio à Fernelio ingenioſiſſimè conſtructa, à doctiſſimis viris poſtmodum fuit comprobata. Partem enim medicè omnino conſiderat, quatenus ſcilicet eſt ſanitatis vel morbi capax; vúltque ea omnia partis nomen non mereri, quæ licèt ad corporis conſtitutionem concurrant, in iis tamen morbi non poſſunt contingere. Ab hac igitur definitione excluduntur humores & ſpiritus, quia toti non cohærent, nec communi vitâ fruuntur. Excluduntur etiam pili, vngues, adeps & medulla oſſium, quià licet toti cohæreant, communi tamen vitâ non fruuntur, neque verè nutriuntur, ſed augentur tantùm per iuxta poſitionem; ea etiam quæ corpori præter naturam adnaſcuntur, vt tophi, calli, verrucæ, licèt toti adhæreant; vitâ tamen non fruuntur. Immò neque carnoſæ excreſcentiæ partes ſunt, licèt toti cohæreant, & communi vitâ fruantur, quia ad nullam actonem, nullúmue vſum ſunt deſtinatæ.

Dices, Galenum & Ariſtotelem pilos, vngues adipem, & medullam non raró partes appellare: *Reſpondeo*, Eos tunc temporis nomen partis *latè* accipere, provt ſignificat ea omnia quæ ad corporis conſtitionem concurrunt; nos verò *ſtrictè* hîc accipimus, pro iis tantùm quæ animata ſunt, & ſunt morborum ſubiecta.

Non leuis tamen eſt dubitatio de pilis, & vnguibus

quos.

quos inter partes viuentes enumerant Neoterici non pauci: de qua controuerſia videatur Tardinus in *tractatu de pilis* elegantiſſimo.

CAPVT II.

De Partium Differentiis, ac primùm de partibus ſimilaribus.

Omnes partes diuiduntur in ſimilares, & diſſimilares. Partes ſimilares ſunt, quæ in partes eiuſdem naturæ & ſpecie non differentes, diuiduntur.

HÆc diuiſio ex partium materiâ ſumitur: cùm enim pars aliqua eandem & vndique ſimilem habet materiam, *Similaris* appellatur; ſi verò materia ſit diuerſa, *Diſſimilaris* erit æſtimanda. Similem autem vndique materiam dicimus habere, quæ ſcilicet talis ad ſenſum primo intuitu appareat, qualis nerui ſubſtantia eſt, quæ ad ſenſum omninò ſimilis apparet: attamen ſubtilius inquirenti, partes quædam diſſimiles in eo reperiuntur, ſubſtantia enim illius interior mollis eſt & medulloſa: interna verò durior & membranoſa. Illa tamen differentia tanta non eſt, nec adeò conſpicua, quin ad ſimila rium partium ordinem neruus referatur, Auicenna partem ſimilarem definit, *cuius partes idem nomen, eandémque definitionem retinent cum toto*: Sic quælibet pars oſſis, os eſt, quælibet pars nerui, neruus. Intelligere autem perpetuò, de partium materia tantùm hîc ſermonem haberi, non autem de figura, aut vſu: nam horum reſpectu, quælibet earum particula totius definitionem non retinet. V. g. neruus definitur pars ſimilaris alba, à cerebro, vel ſpinali medulla orta, ad motum & ſenſum toti corpori communicandum comparata, quæ definitio cuilibet illius particulæ conueuit.

Et illæ ſunt duplices: Spermaticæ, & carnoſæ.

Spermaticæ, ex ſeminis craſſamento fiunt in prima corporis conformatione.

Duo ſunt principia generationis noſtræ, ſemen ſcilicet & ſanguis menſtruus, ex quibus omnes corporis noſtri partes efformantur, ex ſemine enim conſtituuntur prima illa ſtamina, quæ ſunt totius corporis veluti fundamenta, nimirùm, oſſa, ligamenta, tendines, membranæ, & alia huiuſmodi.

Carnoſæ verò ex ſanguine componuntur.

Partes carnoſæ à ſpermaticis facilè diſtinguntur, quod illæ rubræ ſint & molles, hæ verò albæ, atque vt plurimum ſolidæ, & duræ: quia verò ſanguis calidus eſt & humidus, ideò partes carnoſæ calidam etiam, & humidam temperiem obtinuerunt: non perinde tamen ſe habet de ſpermaticis, quæ licèt ſemen ſit calidum & humidum, ſunt tamen frigidæ & ſiccæ, quia ſeminis caliditas à ſpiritibus illius dependet, qui non mutantur in ſubſtantiam partis, habent enim tantùm nomen efficientis in generatione; humiditas verò ſeminis abſumitur, vt partes ex eo genitæ ſiccæ & duræ euadant; vnde cùm calor in humido conſiſtet, eo abſumpto, ille etiam imminuitur.

Caro autem partium ſimilarium triplex eſt, muſculorum, viſcerum, & caro propriè dicta.

Maxima omnium quantitas eſt carnis muſculoſæ, tota enim ferè corporis moles ex muſculis componitur, eorúmque ſubſtantia, *caro* vulgò ſimpliciter appellatur; viſcerum verò ſubſtantia, caro etiam appellatur, & maior quidem eorum pars ex ſanguine ſolo componitur; nonulla tamen ex ſemine etiam cum ſanguine permixto, conſtituuntur; qualis eſt ſubſtantia ventriculi, inteſtinorum, vteri, vt ſimilium.

Ad partium ſimilarium actiones ritè exercendas, vna tantùm requiritur conditio, earum nempe debita, temperies.

Partes ſimilares quatenus ſimilares ſunt, & ab organicis diſtinguntur, vnicam tantùm actionem habent, nempe nutritionem, cuius gratiâ proprium & conueniens alimentum attrahunt, retinent, & ſibi aſſimilant, quod non niſi per temperiem fieri poteſt, prout enim pars aliqua variè temperata eſt, varium poſcit alimentum, ídque variè immutat; vnde ſimilaris actio definitur, quæ à ſola partis temperie inchoatur, ab eadem perficitur, & à qualibet partis portiuncula integra & perfecta editur.

CAPVT III.

De partibus diſſimilaribus, & organicis.

Partes diſſimilares ſunt, quæ in partes diſſimilis naturæ, & diuerſæ ſpecie, diuiduntur.

SIc cor, hepar, renes, & reliquæ partes, diſſimilares appelantur, quia ex multis ſimilaribus, ſcilicet membranis, venis, arteriis, neruis, & parenchymate componuntur: Sic manus & brachium ex oſſibus, neruis, carne muſculorum, cute & reliquis conſtituitur.

Omnis pars diſſimilaris eſt organica, ſed omnis pars organica non eſt diſſimilaris.

Multi diſſimilare cum organico confundunt; ita vt perinde eſſe exiſtiment, partes diuidere in ſimilares & organicas, ac in ſimilares, & diſſimilares: Falsò tamen; cùm multæ partes ſimilares, ſint etiam organicæ. Oſſa enim, venæ, & arteriæ, ſunt partes ſimilares; cùm tamen ſint variè conformatæ, & actiones organicas exerceant, organicæ etiam dici ſolent: atque ita *ſimilares* ſunt ratione materiæ, & *organicæ* ratione formæ & figuræ.

Pars autem organica ea eſt, quæ determinatam edit actionem, vi propriæ conformationis.

Si partes ſimilares ſimpliciter conſideremus, & ſtrictè, quatenus ex vnica tantùm materia conſtant, quatenus vnicam tantùm edunt actionem, nempe nutritionem; tunc organicis rectè opponi poſſunt: hinc enim omnes corporis noſtri actiones in ſimilares & organicas paſſim diuidi ſolent; & licèt vnica tantùm ſit actio ſimilaris, vt dictum eſt, organicæ tamen penè infinitæ; & provt variæ ſunt, earúmque vnaquæque organo indiget variè conformato, ſic quamplures inſtrumentarias partes conſtitui neceſſarium fuit. Hinc ortus eſt ingens ille partium numerus tanto artificio conſtructarum, vt admiranda corporis noſtri compages inde oriantur.

Ad partium organicarum actiones exercendas, quatuor requiruntur conditiones, conformatio, magnitudo, numerus, & coniunctio.

Conformationis nomine tria comprehenduntur, figura, meatus & cauitas, aſperitas & leuitas.

Non poteſt pars organica actionem ſuam ritè exercere, niſi primò debitè ſit conformata, atque adeò debitam inprimis figuram nanciſcatur: ſic enim caput v. g. debuit eſſe rotundum, brachium oblongum, & ita de aliis. Deinde partes ad ſua officia exercenda certos meatus, & certas cauitates habere debuerunt: ſic venæ & arteriæ ſuos habent meatus, ventriculi meatus eſt œſophagus, cauitas verò totum illud ſpatium, quo alimenta comprehendit. Tertiò, nonnullæ partes vt commodè operentur, leues eſſe debent, vt aſpera arteria, quæ interiori ſuperficie læuis eſt & polita, ad vocem ſuauiter modulandam: *aſpera* enim non appellatur, quòd inæqualis ſit & rugoſa (vt nos hîc aſperi nomen accipimus) ſed quòd inæquali conſtet ſubſtantia, cartilagineâ;

ſcilicet & membranoſa : Nonnullæ verò partes aſperæ & rugoſæ eſſe debuerunt, qualis eſt ventriculus interiori ſuâ ſuperficie, vt cibos melius contineret.

Magnitudo etiam certa & determinata vnicuique parti tributa eſt, quæ actioni ſuæ exercendæ ſit neceſſaria.

Sic iecur maius eſt corde, cerebrum oculo, & ita de aliis.

Certæ verò actiones vnicâ tantùm eiuſdem generis parte indigent, & aliæ verò pluribus.

Sic ad loquelam vnica lingua ſufficit, ad comprehenſionem verò plures digiti deſiderantur.

Coniunctionis nomine duo comprehunduntur, ſitus ſcilicet & connexio.

Sic iecur in dextro hypochondrio ſitum eſt, lien verò in ſiniſtro, inteſtina in medio abdomine, vterus inter veſicam & inteſtinum rectum: ſic oſſa ad motum efficiendum in articulationibus inuicem connectuntur; contrà verò labra, & palpebræ ad ſua munia exercenda connecti ſimul non debuerunt, ſed diſiuncta, & ſeparata relinqui.

Duplices autem ſunt partes organicæ, principes, & ignobiles.

Principes ſunt, quæ ad indiuidui conſeruationem abſolutè ſunt neceſſaria, & toti corpori facultatem & ſpiritus largiuntur.

Et illæ ſunt tres, cerebrum, cor, & hepar.

Tres ſunt facultates in corpore noſtro, vt infrà docebimus, animalis, vitalis, & naturalis; & vnaquæque facultas peculiarem ſedem obtinuit in peculiari membro, in quo clariùs elucet, & à quo in vniuerſum corpus cum ſpiritibus influit, qui etiam in ea generantur: inde partes illæ *principes* fuerunt appellatæ. Hæc eſt antiqua & in ſcholis trita Medicorum doctrina, quam in gratiam tyronum proponimus, ab eaque in ſchola medica nefas eſt receſſiſſe; licèt cum Peripateticorum dogmatibus nequeat conſiſtere, qui volunt animam cum ſuis omnibus facultatibus eſſe totam in toto, & totam in qualibet parte, vnde non opus videtur facultates influere, cùm in qualibet parte ſit, & vbique operentur, ſi conuenientia nactæ fuerint inſtrumenta, vnde Ariſtoteles, *ſi oculus eſſet in pede, pes videret.*

Ignobiles ſunt, à quibus facultates & ſpiritus non promanant, quæve principalibus inſeruiunt, & famulantur.

Sic ſenſuum organa ſolius cerebri gratiâ ſunt conſtructa: ſic pulmo, diaphragma, & arteriæ ſoli cordi temperando, expurgandóque dicatæ ſunt: ſic ventriculus, inteſtina, lien, renes, vtraque veſica propter hepar ſunt condita. Vno verbo, omnes totius corporis partes *ignobiles* dicuntur, exceptis tribus principibus nuper enumeratis. Galenus tamen in *arte parua* teſtes inter principes partes enumerat, quia ad ſpeciei conſeruationem ſunt neceſſarij. Diſtinguamus ergo, eſſe partes principes *ratione ſpeciei*, non autem ratione *indiuidui*.

COROLLARIVM.

Quæ de ſingularum partium ſubſtantia, temperamento, figura, ſitu, actione, vſu, aliiſque iam dicenda forent, tam accuratè & perſpicuè docentur à Doctiſſimo Laurentio, in ſua *Hiſtoria anatomica*, vt eandem cramben denuò recoquere, ſuperfluum nimis videretur. De partibus igitur hæc dicta ſufficiant.

PHYSIOLOGIÆ

SECTIO VI.

De Facultatibus & Functionibus.

CAPVT I.

De Facultatum & Functionum natura.

Quia Facultates & Functiones ab anima dependent, tanquam prima cauſa, ideò quid illa ſit priùs eſt dicendum.

Anima igitur eſt forma ſubſtantialis corporis viuentis, per quam viuimus, ſentimus, nutrimur intelligimus, & loco mouemur.

Eam definit Ariſtoteles *ἐντελέχειαν corporis organici poteſtate vitam habentis*, quæ definitio terminis obſcuris concepta eſt, & exquiſi ta indiget explicatione: Nos ideò hanc noſtram magis perſpicuam, & ad rei medicæ cognitionem magis accommodatam æſtimamus: quia cùm homo conſtet materiâ & formâ, ſicut corpora omnia phyſica, & materia illius ſint omnes partes; iam anima debet eſſe illius forma. Cùm enim actiones omnes dependeant à forma, & anima ſit cauſa, & principium omnium actionum corporis viuentis, anima forma illius debet conſtitui. Hinc abſente anima nulla actio in corpore poteſt exerceri. Vnde illa per actiones tantùm dignoſcitur, quia ſubſtantiæ immateriales nonniſi per effectus dignoſci poſſunt. Variæ autem illæ actiones ab anima exercentur per potentias & proprietates diuerſas, quæ illius eſſentiam proximè ſequuntur, ab eâque immediatè dependent, & illæ proprietates facultates appellantur, de quibus nunc agendum.

Facultas eſt accidens proprium, & inſeparabile animæ, per quod certas functiones in corpore exercet.

Facultates ſunt accidentia, quæ ad ſecundam qualitatis ſpeciem referuntur. Earum ſubiectum eſt Anima, cui inhærent non tanquam accidentia communia, ſed tanquam propria, & inſeparabilia: vnde malè Fernelius illas ab anima ſeparari poſſe affirmat, quod tamen conatur oſtendere exemplo auctricis facultatis, quam aboleri vult poteſt ætatis vigorem. Attamen facultas illa nunquam aboletur, ſed feriatur tantùm propter defectum inſtrumentorum: totum enim alimentum abſumitur in nutritione, quia corpus grandiùs factum amplius vult nutriri; & calidum innatum debilius non poteſt incumbere accretioni, quam etiam natura negligit, dum ad iuſtam proportionem corpus perduxit: non tamen periit illa facultas, ſicut nec facultas procreandi in puero deperdita eſt, ſed quieſcit tantùm, vſque ad pubertatem, donec ſemen elaboratum inueniat functioni ſuæ exercendæ idoneum.

Functio eſt motus actiuus, ſeu effectus facultatis in aliqua corporis parte.

Quemadmodum facultas formam ſeu animam immediatè ſequitur, ita functiones à facultatibus dependent, tanquam effectus à ſuis cauſis. In hoc autem actiones à facultatibus diſtinguuntur, quòd facultates animæ ſint propriæ; functiones verò toti compoſito: ac proinde vt actio exerceatur, non ſolùm debet adeſſe anima ſuis facultatibus ſtipata, ſed etiam recta organi ad agendum diſpoſitio, quâ malè conſtitutâ actiones etiam malè vel nullo modo exercentur.

Notandum autem eſt, in partibus, præter actionem propriè dictam, duo alia ſpectari, nempe *opus*, & *vſum*.

Opus eſt actionis effectus, cùm ſcilicet illa obiectum habet reale,& permanens, v. g. chylus in ventriculo, qui ex illius concoctione fit, opus nominatur; item & ſanguis in hepate. Vſus verò partis actionem ex ſe non edit, ſed alterius actionem adiuuat, eique commoditatem affert, vt meſenterium quod eſt tantùm venarum meſaraicarum fulcimentum, epiploon ventriculi calorem fouet, eúmque contegit, tanquam veſtimentum. Itaque *vſus* ab *actione* diſtinguitur, quòd hæc in perpetuo motu conſiſtat, nec ſine eo concipi poſſit; ille verò in otio partis fit conſtitutus; immò in demortuis aliquando permanet, vt patet de vſu cutis, qui eſt ad tegendum totum corpus, & de vſu caluariæ ad cerebrum continendum.

CAPVT II.

De Facultatum & Functionum differentiis.

Facultates & Functiones ſunt triplices, naturalis vitalis,& animalis.

TRes ſpirituum differentiæ ſuprà fuerunt inſtitutæ, quorum vnuſquiſque in peculiari parte producitur,ab eáque influit in vniuerſum corpus; vnde tres etiam partes fuerunt enumeratæ illorum ſpirituum officinæ: ſupereſt iam vt tres etiam facultates conſtituantur, quæ in illis partibus præcipuam ſedem habeant, propter inſtrumentorum diſpoſitionem, in iiſque potiſſimùm actiones ſuas exerceant; quæ actiones totidem eſſe debent quot facultates, cùm earum ſint effectus; immò cùm facultates nonniſi per functiones innoteſcant, vt dictum eſt, triplex earum numerus inde fuit conſtitutus, quòd tria actionum genera inuicem maximè diſtincta in corpore appareant,quorum vnumquodque in ſuas etiam ſpecies ſubdiuiditur, vt infrà apparebit.

Quòd autem tres iſtæ functiones, atque adeò facultates omninò inter ſe diſtinguantur multis, experientiis patet.

Primò enim animalem facultatem à naturali diſtingui ſatis ex eo conſpicuum eſt, quòd multæ partes, vt oſſa,& cartilagines ſenſu motúque priuatæ ſint, tamen viuant,& nutriantur.

Deinde vitalem ab animali diſtinctam eſſe hoc indicat, quòd nobis dormientibus, aut ab omni opere ceſſantibus,cor tamen pulſat cum arteriis, neque ſequitur vllo modo imperium voluntatis. *Denique* vitalem à naturali diſtingui oſtendit pars atrophiâ laborans, aut totum corpus in maraſmo, quod iam alimenti defectu contrabuit,viuit tamen per facultatem à corde, quæ illud tuetur & conſeruat.

Obijciet aliquis, Galenum in *libris de ſymptomatum differentiis*, duas tantùm facultates conſtituere, nempe animalem,& naturalem,vitali omiſsâ. *Reſpondeo*, Galenum *ibi* naturalis nomen latè accipere, pro eo omni quod non eſt voluntarium, atque ita facultatem vitalem ſub naturali includere: reſpicit enim ibi accuratam diuidendi legem, quæ fit per oppoſita membra, ita vt hoc modo volantarium, inuoluntario opponatur:cùm autem functio animalis voluntaria ſit, vitalis verò & naturalis inuoluntaria,&vtraque vi naturæ tantum perficiatur,ideò ſub nomine naturalis ibi vtramque expreſſit quamuis alibi diſtinguat multis in locis.

* * *

CAPVT III.

De Facultate & Functione naturali, eiúſque ſpeciebus, ac primùm, de nutritione.

Facultas naturalis eſt illa animæ vis, quâ corpus per calorem natiuum nutritur, augetur, & ſimile ſecundùm ſpeciem generatur.

Et triplex eſt, nutrix, auctrix, & generatrix.

Illinc triplex eſt functio, nutritio, auctio, & generatio.

IN animatis corporibus tria maximè ſunt neceſſaria: conſeruatio indiuidui, eiuſdem quantitas idonea, & conſeruatio ſpeciei. Subſtantia indiuidui variis ex cauſis, tam internis,quàm externis, continuò diſſipatur,déque eâ ſemper aliquid decedit, quod niſi reparetur alimento,animal citò interiret: vt vtique illud corpus aliquo temporis interuallo conſeruetur, prima facultas quæ *Nutrix* dicitur,eſt neceſſaria. Quoniam autem natura rebus ſingulis certam definiuit magnitudinem, vt ſua munera obire poſſet, ſecundo loco *Auctrix* facultas erat neceſſaria, cuius beneficio corpus animatum, ad illum terminum perducitur; vnde hæc potentia non formæ in materia conſeruationem, ſed ad viuentis opera veluti finem reſpicit. Tandem cùm animata ſint caduca, corruptionibus obnoxia, ne illorum ſpecies deficerent, *Procreatrix* erat neceſſaria,quâ ſpecies ipſa conſeruatur, licèt indiuidua corrumpantur.

Nutrix facultas eſt illa animæ vis,quâ alimentum vi caloris innati in corporis ſubſtantiam conuertitur, vt reparetur id quod abſumitur.

Illius actio dicitur nutritio, quæ eſt deperdita corporis noſtri ſubſtantiæ inſtauratio.

Calor natiuus, nunquam in corpore otioſus manere ſolet,vt ſuprà fuit propoſitum, ſed continuò in humidum agit,illúdque abſumit & diſſoluit; ne igitur contabeſcat animal,& intereat, quod deperditum eſt, debet inſtaurari, vnde ex ſententia Hippocratis, homo vltra ſeptem dies viuere non poteſt ſine alimento. Atque ita nutritio ſolis viuentibus erit propria; licèt enim ignis, ab ipſo Ariſtotele nutriri dicatur & augeri materiâ combuſtibili,non eſt tamen vera nutritio,ſed tantùm impropriè dicta: ad veram enim nutritionem, & accretionem tria requiruntur, ex Ariſtotele; *primò*, vt ex materia extrinſecùs accedente res nutriatur & augeatur; *Secundò* vt idem numero ſeruetur id quod augetur; *Tertiò* vt non ſolùm toti, ſed ſingulis etiam particulis facta ſit acceſſio magnitudinis: iam verò in ignis nutritione non manet idem numero ignis, ſed ratione materiæ quæ comburitur, fit alius atque alius,ne queomnibus eius particulis fit additio magnitudinis, vt propterea vera,& propria nutritio igni non competat; ſed per analogiam tantùm nutritio dicatur.

*Dices:*ſi in nutritione alimentum conuertitur in ſubſtantiam partium, nutritio non differt à generatione, *Reſpondeo*, non re quidem diſtingui, ſed ratione tantùm, ſcilicet ſecundùm diuerſitatem totius, & partis;nutritio enim eſt partis ſubſtantiæ generatio, exiguæ portionis carnis iam conſumptæ; generatio verò totius carnis & totius ſubſtantiæ;ideóque illa *adgeneratio partium*, hæc verò ſimpliciter *generatio* à philoſophis appellatur.

Nutrici facultati quatuor aliæ ſubſeruiunt, attractrix, retentrix, concoctrix,& expultrix.

Earum uerò actiones ſunt ,attractio retentio, concoctio, & expulſio.

illarum

Illarum vnaquæque duplex eſt, officialis, & priuata

Officialis eſt, quæ non ſolùm partis in qua exercetur, ſed etiam totius corporis nutritioni inſeruit. Priuata verò, quæ partis tantùm in qua exercetur, nutritioni inſeruit.

Partes quæ actiones edunt officiales, publicum munus habere dicuntur; reliquæ verò priuatum. Sic ventriculus & hepar actionem edunt officialem, quia non ſibi ſolùm ſed & toti corpori alendo alimentum attrahunt, retinent, concoquunt, & expellunt; os verò, caro, & ſimilia priuatam actionem edunt, quia alimentum tantùm attrahunt, quod ſufficit ad ſui nutritionem.

Attractrix facultas eſt ea vis animæ, per quam partes familiare attrahunt alimentum.

Quia omnes partes non vnâ eadémque ſubſtantiâ ſunt præditæ, neque temperamento eodem: ideò quoduis alimentum illis nutriendis non eſt æquè aptum, ſed vnaquæque pars ad ſe attrahit illud, quod magis ſibi eſt familiare, per facultatem illam nutricis famulam, quæ attractrix appellatur.

Attractio priuata per calorem & ſiccitatem fit.

Officialis verò tum per illas qualitates, tum etiam per villos rectos.

Omnes actiones naturales fiunt à temperie, non tamen eâdem omnes; ſed prout diuerſæ ſunt, diuerſo gaudent temperamento. Certum tamen eſt, omnes à calore adiuuari, ſed nunc cum humiditate, nunc cum ſiccitate iunctas. Atque ita attractio partium ſingularum calore & ſiccitate adiuuatur, & per eas ſolas perficitur, quod de tractione priuatâ eſt audiendum; Officiales enim actiones non ſolâ temperie perficiuntur, ſed organis etiam indigent certo modo diſpoſitis; & ſic attractio officialis non modò per dictas qualitates, ſed etiam per fibras rectas exercetur, quæ dum ſeſe contrahunt, alimentum alliciunt.

Retentrix facultas eſt ea vis animæ, per quam partes attractum retinent alimentum.

Partes alimentum attrahunt, tanquam ſibi familiare, & amicum, illudque ideò attrahunt, vt eo fruantur; non poſſunt autem eo frui, niſi aliquandiu retineant, ideò alia neceſſaria fuit facultas, cuius beneficio alimentum in ſingulis partibus retineatur.

Retentio priuata, à caliditate & ſiccitate adiuuatur, ſicut & attractio.

Officialis verò, non ſolùm illis qualitatibus, ſed etiam fibris obliquis exercetur.

Partes naturales, quæ officialem actionem exercent, tribus fibrarum generibus intertextæ ſunt, rectis, obliquis & tranſuerſis: rectarum beneficio fit attractio, obliquarum retentio, & tranſuerſarum expulſio, vt mox dicetur. Illæ autem omnes fibræ illa munera exercent, ſeſe contrahendo: ſicut omnes muſculi dum partes variis motibus agitant, ſeſe contrahendo verſus ſuum principium, illud præſtare ſolent.

Concoctrix facultas eſt illa animæ vis, per quam partes alimentum immutant ſibíque aſsimilant.

Sic cibum tum dicimus concoctum eſſe in ventriculo, hepate & aliis partibus, quando in colore, odore, ſapore, & primis qualitatibus, tum etiam in ſubſtantia, partibus eſt aſſimilatus, quod ipſe Galenus voluit, *lib. 8. de compoſitione medicamentorum*, vbi concoctionem vocat alterationem quæ eò vſque procedit, donec alimentum in partis ſimilitudinem ſit tranſmutatum: Vbi etiam docet, quomodo differat *concoctio* à *nutritione*, nam concoctio eſt aſſimilatio, nutritio verò vnio illius quod aſſimilatum eſt. Ariſtoteles concoctionem definiuit *perfectionem à calore naturali, & proprio, ex oppoſitis paſsiuis*: quæ nimis philoſophica eſt, & nimis lata, nec coctionum naturam quæ in corporibus noſtris fiunt, ita proximè declarat.

Concoctio qualibet corporis noſtri, calore & humiditate perfici ſolet.

Tres apud Philoſophos proponuntur concoctionis ſpecies: *Maturatio*, quæ eſt concoctio quæ fit in fructibus; *Aſſatio*, quæ fit ab igneo calore; & *Elixatio*, quæ fit à calido & humido. Concoctio, quæ fit in corpore noſtro, eſt elixatio quædam, vel alteratio elixationi ſimilis; fit enim à natiuo noſtro calore, qui multo humore eſt temperatus, tum etiam alimenta vt benè concoquantur, multo humore perfuſa eſſe debent.

Nota, concoctionem officialem ab his qualitatibus tantùm perfici, nec vllis fibris indigere, quemadmodum reliquæ tres actiones nutritioni ſubſeruientes.

Triplex autem fit concoctio in corpore noſtro, nimirum chyloſis, hæmatoſis, & ὁμοίωσις. Chyloſis fit in ventriculo, hæmatoſis in hepate, & ὁμοίωσις in ſingulis partibus.

Harum coctionum modus, earúmque excrementa in *ſectione de humoribus* fuerunt propoſita; Si quis tamen pleniorem earum expoſitionem deſideret, & controuerſias quæ circa illas excitari ſolent, conſulat Andream Laurentium in *Hiſtoria Anatomica*, vbi hæc omnia fusè & perſpicuè more ſuo exponit.

De concoctione in genere hoc peculiare notetur Theorema, à Philoſophis & Medicis conceſſum, quòd ſcilicet omnis concoctio fit incraſſando.

In laudabili concoctione humidum cum ſicco permiſcetur, & partes humidæ ad alendum magis aptæ, cum terreis alimentariis vniuntur; portio verò humida tenuior magíſque diſſipabilis, actione caloris abſumitur, vnde coctio procedit incraſſando.

Verùm ſequentia contrarium videntur demonſtrare. *Primò* enim, chylus ex pane confectus eo tenuior eſt, ſanguis chylo, ſpiritus ſanguine, qui ex iis conſequenter generantur.

Deinde, vrinæ crudæ appellantur, ſi tenuiores ſunt vel craſſiores, ergo coctio in certa ſubſtantiæ moderatione conſiſtit, non autem in craſſitie.

Ad *Primum Reſpondeo*, in ſingulis coctionibus craſſa excrementa ſecerni, quæ reliquam maſſæ alimentariæ partem relinquunt tenuiorem, illa tamen ex ſe, & ab excrementis diſtincta craſſior euadit & hæc etiam ſola dicitur concocta, reliqua verò ſecreta vt inutilis; illa enim quæ ſecernuntur, non ſunt propriè materia coctionis ſubiecta; ſed illud tantùm coctionis ſubiectum dici debet quod ſecretis excrementis idoneum eſt ad concoctionem, à quo factâ omni excrementorum ſecretione, conſtat aliquid neceſſariò toto tempore coctionis vi caloris actum effluere, atque ita rem ipſam quæ coquitur, craſſeſcere.

Ad *ſecundum Reſpondeo*, primas illas quæ ob nimiam craſſitiem crudæ appellantur, craſſitiem illam non habere ex propria ſubſtantia, ſed ex alterius rei craſſæ permixtione, quæ non potuit ſeparari propter defectum concoctionis, quæ beneficio caloris heterogenea ſeparare ſolet.

Facultas expultrix ea eſt, per quam partes poſt concoctionem res ſibi inutiles expellunt.

Quidquid à partibus fuit attractum, in illarum ſubſtantiam totum tranſmutari nequit, ſed ſemper alienum remanet quippiam, quod concoctionem accipere non poteſt; ideò tanquam alienum, & ſuperfluum expelli debet, quod *Excrementum* hac ratione appellatur. Neceſſaria idcircò fuit illa facultas, quâ aliena foras expelluntur, nequid naturæ noceant. Immò partes officiales non ſolùm excrementa, ſed etiam ſubſtantias vtiles expellunt, dum ſcilicet totum alimentum non poſſunt in ſuam naturam conuertere, poſtquam illud aliquandiu retinuerunt, eóque oblectatæ ſunt, tanquam onus ſuperfluum, & inutile pondus, ad alias partes deponunt. Et hac ideò ratione ipſæ ſubſtantiæ alimentariæ excrementa vtilia appellantur, ratione partium quæ eas expellunt, quia quodcunque expellitur vel excernitur, excrementum communi vocabulo ſolet nuncupari,

Expulſio priuata per calorem & ſiccitatem fit.

Officialis

Officialis verò tum per illas qualitates , tum etiam per villos tranſuerſos.

Nulli debet eſſe mirum,cur attractio, retentio , & expulſio cùm ſint actiones valdè diuerſæ, ab iiſdem qualitatibus perficiantur nempe calore & ſiccitate ; nam hoc peculiariter demonſtrat , ſuperiorem actionum cauſam eſſe agnoſcendam , quàm temperiem , quæ eſt tantùm inſtrumentum formæ ; ſic vno & eodem inſtrumento artifex diuerſa admodum opera perficere ſolet , licèt negandum non ſit, diuerſos caloris vel ſiccitatis gradus ad hanc vel illam actionem magis requiri, qui tamen nobis ſint incogniti.

Fibræ verò tranſuerſæ expulſionem officialem valdè iuuant , quia illæ potiſſimùm dum contrahuntur , partem comprimunt , per compreſſionem autem fit expulſio.

COROLLARIVM

Facultatum & functionum nutritioni miniſtrantium numerus mancus & deficiens quamplurimis videtur, quia præter functiones iam allatas multæ aliæ proponuntur à Galeno & aliis auctoribus ; at quot functiones reperiuntur , tot etiam facultates earum cauſæ erunt agnoſcendæ.

Primò igitur Galenus appetentiam in ventriculo conſtituit , non ſolùm animalem , quæ ſenſu percipitur , & fames appellatur : ſed etiam naturalem, quâ conueniens alimentum naturali appetitu deſiderat,quâ etiam præditæ ſunt ſingulæ corporis partes.

Secundò , idem Galenus præter iam dictas facultates, ſecretiuam & diſtributiuam enumerat , *Primo* enim *de facultat. nat.* cùm docuiſſet concoctricem in venis & partibus adeſſe , addit, opus eſſe ſecretice , vt ea quæ ſuperflua , vel inutilia ſunt, ab vtilibus ſeparentur , deinde expellantur : Et 5. *de ſymptomatum cauſis* , ſymptomata recenſet quæ ſecretionis & diſtributionis vitio contingunt,ictèrus enim ſecretionis defectu fit , atrophia verò diſtributionis.

Tertiò , appoſitio & aſſimilatio à reliquis prædictis differunt;ergo plures ſunt conſtituendæ,

Ad *primum Reſpondeo* , Appetentiam ab attractione non differre reipſa , ſed tantùm ratione ; eſt enim inſita illa attrahendi vis non promiſcuè, ſed cum delectu,illius ſcilicet,quod partibus familiare exiſtit.

Ad *ſecundum Reſpondeo* , diſtributionem & ſecretionem non eſſe diſtinctas facultates , ſed potiùs mixtas, quæ ad aliarum operationes conſequuntur. Diſtributio enim alimenti per corpus vniuerſum fit aliis partibus expellentibus , in quibus humor redundat , aliis verò trahentibus; in quibus deficit, vt ipſe Galenus teſtatur ; atque ita partim ab attractrice , partim verò ab expultrice dependet. Sic etiam ſecretio tum ſolet fieri , cùm retentrix partium facultas illud quod ſibi vtile eſt , ſeruat, expultrix verò inutile expellit.

Ad *tertium Reſpondeo* , appoſitionem , & aſſimilationem non eſſe ab aliqua facultate peculiari , ſed varios tantùm eſſe concoctionis gradus , ita vt à primo alterationis motu vſque ad perfectam ὁμοίωσιν per intermedia progrediatur.

Quòd autem à Galeno iſta omnia propriis ac diſtinctis nominibus doceantur, hòc factum eſt clarioris doctrinæ gratiâ , non autem quòd ſint reuera diſtinctæ ab aliis actionibus.

* * *

CAPVT IV.

De Auctrice facultate, & de Accretione.

Auctrix facultas eſt illa vis animæ, quâ corpus ex alimento in ſuam ſubſtantiam conuerſo , in omnem dimenſionem extenditur,& iuſtam magnitudinem conſequitur , ad actiones conuenientes exercendas.

Hinc auctio ſiue Accretio eſt corporis in quamuis dimenſionem,ſcilicet longum,latum,& profundum ampliatio.

Hinc diſtinguitur accretio *naturalis* ab ea quæ *arte* fit ; illa enim quæ artificiosè augentur vel extenduntur , tantum amittunt in longitudine , verbi gratiâ, quantum illis accedit in latitudine , & contrà. Diſtinguitur etiam hoc modo vera accretio à *pinguefactione*, quia pinguefactio non fit ſecundùm omnes dimenſiones, ſed maximè tantùm ſecundum profunditatem. Diſtinguitur etiam ab accretione lapidum & metallorum, quæ fit per *iuxta poſitionem*,non autem per internam partium amplificationem , ex alimento per nutritionem conuerſo ; eâdem enim viâ procedit ac nutritio,eadémque materiâ partes augentur quâ nutriuntur.

Licèt accretio fiat per viam nutritionis , ab ea tamen realiter diſtinguitur.

Auctrix iſta facultas,ita coniuncta eſt nutrici; vt citra illius opem nequeat compleri ; vnde multi vnam eandémque facultatem eſſe aſſeruerunt , propterea auctricis nulla eſt propria actio diuerſa à nutrice, ſed quando tantum reparatur ex alimento confecto , quantum quotidiano effluuio perierat , tunc corpus ſimpliciter nutriri dicitur ; quando verò plus reponitur, tunc augetur & accreſcit. Sed magis & minus non variant actionis ſpeciem , quare facultas auctrix à nutrice non erit diuerſa, cùm vnum & idem habeat obiectum,nempe nutrimentũ.

Certum tamen eſt has duas facultates plurimùm inter ſe differre, idque multis modis : *Primò* enim fine inter ſe differunt, nutricis enim finis eſt inſtauratio partium conſumptarum ; Auctricis verò iuſtæ magnitudinis acquiſitio. *Secundò* differunt formâ ; nutritionis enim forma eſt vnio alimenti , accretionis verò motus extenſionis. *Tertiò* differunt modo mutationis , in nutritione enim nulla fit mutatio corporis ſecundùm locum ; at quod augetur locum mutat ; quod enim augetur maiorem occupat locum. *Quartò* , differunt ratione temporis, nutritio enim omni tempore fit ; accretio verò definitum habet durationis tempus.

Accretionem autem non fieri ex redundantia alimenti, peractâ ſcilicet nutritione, inde patet, quòd creſcere, & augeri videantur, qui paucâ ad modum vtuntur nutritione, vt patet in pueris & adoleſcentibus morbo detentis , qui licèt valdè emaciati , continuò tamen creſcunt propterea quod auctrix facultas eâ po iſſimùm ,ætate operatur , & ita potens eſt , vt ipſi nutrici alimentum ſubripiat, ad partes ſolidas augendas : Accretio enim fit circa ſolidas partes potiſſimùm , oſſa nimirum , ad quorum extenſionem totum corpus extenditur ; ideò auctricis vi alimentum ad illas partes rapitur,& carnoſæ debito ſuo nutrimento defraudantur:vnde qui creſcunt , vt plurimùm macilenti apparent. Contra verò multi conſpiciuntur pingues & bene ſaburrati,atque opiparè viuentes, qui tamen debitam & decentem corporis proceritatem non attingunt.

Licèt autem auctrix facultas & nutritiua idem habeant obiectum,ſcilicet nutrimentum, eo tamen vtuntur diuerſo reſpectu. Nutritiua enim facultas eo vtitur, quatenus ſubſtantiam partis conſeruat ſimpliciter. Auctrix verò quatenus ſubſtantiæ magnitudinem & iuſtam quanti-

quantitatem intendit. Nam quamuis ſubſtantia quæ nutritione acquiritur, quanta ſit; quoniam materialis ſubſtantia, abſque quantitate conſiſtere nequit: nutritio tamen ſubſtantiam non reſpicit, quatenus habet quantitatem, ſed tantùm quatenus eſt ſubſtantia; Accretio verò eam ſubſtantiam reſpicit, non quatenus eſt ſubſtantia, ſed quatenus habet quantitatem. Sic quatenus mutatur ſanguis in carnem, verbi gratiâ, eatenus eſt nutritio, quæ ſolam carnis reſpicit ſubſtantiam; quatenus verò mutatur in carnem maiorem, eatenus eſt accretio, quæ non reſpicit ſubſtantiam carnis, ſed tantùm illius quantitatem.

Terminus accretionis non eſt continuus vſque ad finem vitæ, ſed vt plurimùm ad vigeſimum quintum, vel trigeſimum ætatis annum extenditur.

Vnicuique corpori viuenti certus magnitudinis terminus eſt à natura conſtitutus: ideóque tamdiu creſcit corpus viuens, quamdiù ad terminum illum non peruenit. Cùm verò debitam ſuam magnitudinem aſſecutum eſt, ex præſcripto naturæ, in ea acquieſcit, neque vlteriùs in creſcendo progreditur. Deinde, cùm accretio pendeat immediatè ab extenſione ſolidarum partium ſecundum trinam dimenſionem, ſequitur corpus tamdiù creſcere, quamdiu ſingulæ illius partes poſſunt hoc modo extendi. Iam autem progreſſu ætatis ob continuam humidi primigenij reſolutionem à calore natiuo factam, ſolidæ illæ partes ita tandem indurantur, & exſiccantur, vt ampliùs non ſint idoneæ ad extenſionem.

Quamuis autem poſt dictum tempus auctrix facultas non ampliùs operetur, non tamen corrumpi aut otioſam manere dicendum eſt, vt voluerunt quidam; quia non eſt neceſſe animæ facultates ſemper eſſe in actu ſecundo, & operari; non enim ſemper intelligimus actu, generamus, aut loco mouemur; & propterea quoque non eſt neceſſe nos ſemper augeri, ſed facultates feriantur, cùm finem propoſitum ſunt adeptæ. Sic etiam auctrix ceſſat adepto fine, nimirum iuſto magnitudinis termino. Deinde eſt impedita, quia non habet ſubiectum diſpoſitum, ſcilicet corpus extenſioni aptum. Eſt igitur duplex cauſa; vna à fine, altera à ſubiecto deſumpta.

COROLLARIVM.

Hic ſeſe offert problema ſcitu dignum: cur omnes homines ad eandem magnitudinem non perueniant, ſed quidam ſint aliis multo proceriores, quidam verò breuioris ſtaturæ? *Reſpondeo*, triplicem eſſe huius rei cauſam: *prima* deſumitur ex diuerſa corporum diſpoſitione; quò enim corpora ſunt humidiora & calidiora, eò ſunt aptiora ad extenſionem, magiſque & citius creſcunt quam frigida & ſicca, quorum partes non ita ſunt extenſioni aptæ. *Secunda* cauſa ſumitur ex nutritione: quo enim perfectiùs & copioſius nutritur corpus, eo etiam magis & velociùs creſcit, & quò imperfectiùs & parciùs, eò minùs & tardiùs. *Tertia* cauſa ſumitur à ſimilitudine parentum, ex proceris enim parentibus, filij proceri, ex paruis parui oriuntur; quia ſemen omnium partium idéam, omneſque earum conditiones transfert à parentibus in liberos.

* * *

CAPVT V.

De Generatrice facultate, & de Generatione.

Generatrix facultas, eſt ea vis animæ, quâ homo ſibi ſimile producit, ad perpetuam ſpeciei conſeruationem

Hinc generatio eſt ſui ſimilis productio.

Generatio apud Philoſophos duplex eſt, vniuoca & æquiuoca. *Vniuoca* dicitur ea, in qua vnumquodque ſibi ſimile generare ſolet, talis eſt generatio omnium animalium perfectorum. *Æquiuoca* verò eſt in qua res diuerſæ & diſſimilis naturæ generatur, talis eſt generatio animalium imperfectorum, quæ ex putredine oriuntur. Ergo perfectis animalibus potiſſimùm competit generatio vniuoca: vnde muli & eunuchi non ſunt apti ad generandum. Hinc patet, generationis nomen non ita latè vſurpari apud Medicos, quemadmodum & apud Philoſophos, qui omnem formæ in materiam introductionem generationem appellant; hîc verò tantum ſumitur pro ſui ſimilis productione *procreatio* appellatur.

Generatrici facultati duæ aliæ ſubſeruiunt; alteratrix & conformatrix.

Alteratrix eſt, quæ ſubiectam generationis materiam alterat & immutat.

Subiecta generationis materia eſt ſemen, quod in variarum partium naturam tranſire nequit, niſi priùs omnes illius qualitates, tam primæ, quàm ſecundæ, variè immutentur: ideò tributa eſt animæ, peculiaris facultas, quæ munus iſtud perficiat, alteratrix ſeu immutatrix ideò appellata.

Conformatrix eſt, quæ toti corpori & ſingulis eius partibus debitam formam & figuram largitur.

Seminalem materiam alteratam & præparatam excipit facultas conformatrix, ex eáque omnes corporis partes effingit, & vnicuique harum debitam magnitudinem, figuram, ſitum, connexionem, & alia omnia commodè aſſignat, quæ ad cuiuſque peculiares actiones commodè exercendas requiruntur.

COROLLARIVM.

Reliqua omnia quæ à facultate generante dependent, fuſiùs exponentur in *ſequenti ſectione*, in qua de hominis procreatione agetur.

CAPVT VI.

De facultate Vitali.

Facultas Vitalis eſt ea vis animæ, per quam ſpiritus vitales in corde generantur, & vita in toto corpore conſeruatur.

Peculiarem eſſe in corde facultatem à reliquis diſtinctam, indicant ſpiritus, qui magnâ copiâ à corde influunt in arterias: omnis autem ſpiritus eſt alicuius facultatis inſtrumentum. Facultas autem illa ſpiritus vitales generat in corde, qui ſpiritus ſunt ſubiectum caloris influentis, quæ duo in ſingulas corporis partes diffunduntur, earúmque calorem & ſpiritum inſitum conſeruant. Cùm autem in calore inſito vita conſtituatur, illius conſeruatio erit vitæ conſeruatio, vnde hæc facultas vitalis, ſeu vitam conſeruans, rectè appellatur. Atque adeò

vita

viua erit actio, ab illa facultate, tanquam effectus à ſua cauſa, dependens.

Vitali facultati miniſtrant pulſus, & reſpiratio.

Malè afferunt quidam, pulſum eſſe præcipuam actionem vitalem, eamque à facultate vitali dependere immediatè: nam vita, vt diximus, ab illa proximè dependet; pulſus verò eſt tantùm actio illi miniſtrans, oriturque à facultate pulſifica, cuius tantùm vis eſt cor & arterias dilatare & conſtringere, quo modo facultati vitali inſeruit.

Pulſus eſt functio cordis & arteriarum, compoſita ex ſyſtole & diaſtole, cum intermedia quiete, orta à facultate pulſifica cordis, ad ſpirituum vitalium generationem adiuuandam, eorumque diſtributionem per totum corpus efficiendam.

Pulſus cordis & arteriarum, ex tribus partibus componitur, diaſtole nimirum, ſiſtole, & intermediâ quiete. Per *Diaſtolen* cor & arteriæ implentur. Cor quidem dum dilatatur, aërem attrahit à pulmonibus per arteriam venoſam, & ſanguinem à vena cauſa, vt ex illis in ſiniſtro ſinu commixtis, ſpiritus generetur, arteriæ vero dum dilatantur, ſpiritus attrahunt à corde, iiſque implentur, tunc etiam aërem externum, per orificia quæ ad cutem deſinunt, & hoc modo fit *tranſpiratio*, quæ aëris externi intromiſſione calorem internum contemperat, & fouet; omne enim calidum frigido moderato conſeruatur, ex Hippocrate.

Per *ſyſtolen*, ſiue conſtrictionem, cor fuliginoſa excrementa, ex ſpirituum generatione orta, per arteriam venoſam ad pulmonem expellit. Arteriæ etiam fuliginoſos vapores in ipſis contentos per inſenſibilem tranſpirationem expellunt, & ſpiritus ad partes maiori copiâ amandant.

Denique inter ſyſtolen & diaſtolen *intermedia* quies contingit, quia non poteſt fieri tranſitus ab vno contrario ad aliud, niſi per medium.

Dubium eſſe poteſt, quò feratur ſanguis & ſpiritus in corde contentus, dum illud conſtringitur? *Reſpondeo*, duas eſſe auriculas in corde, vnam ſcilicet in dextro ſinu, alteram verò in ſiniſtro; illæ autem dilatantur, dum cor conſtringitur, atque ita implentur, dextra nimirum ſanguine in dextro ſinu contento; ſiniſtra verò ſpiritibus, qui in ſinu ſiniſtro continentur.

Ad pulſum autem efficiendum, tria requiruntur: facultas, inſtrumenta, & vſus.

Primò requiritur facultas pulſifica, quæ eſt primarium agens, & principale; Secundò inſtrumenta requiruntur pulſui apta, nimirum cor & arteriæ, quæ à facultate illa commouentur. Tertiò denique requiritur vſus & neceſſitas, facultatem ad agendum impellens, nimirum ſpirituũ generatio, caloriſque natiui conſeruatio.

Reſpiratio eſt actio, partim animalis, partim naturalis, quâ per os ducitur aër ad pulmones, diſtento thorace, & vapor fumidus excluditur eodem contracto, ad natiui caloris conſeruationem, & ſpiritus vitalis generationem.

Reſpirationis, ſicut & pulſus tres ſunt partes, *inſpiratio*, *expiratio*, & *intermedia quies*. Inſpiratione thorax dilatatur per muſculos huic rei deſtinatos, & ad thoracis dilatationem pulmo etiam dilatatur, ne vacuum detur in illa cauitate, atque pulmo aëre impletur, tanquam follis: eóque aëre inſpirato cordis æſtus temperatur, & ſpiritus vitales generantur, vt dictum eſt. Expiratione verò thorax & pulmo contrahuntur, ſeſéque contrahendo, aërem calidum & fuliginoſos vapores à corde emiſſos, foràs excludunt.

Ad reſpirationem etiam efficiendam tria concurrunt: facultas, inſtrumentum, & vſus.

Primò, concurrit facultas animalis, muſculos thoracis mouens, tum etiam naturalis inſita, quæ pulmonem impellit ad motum, vt cordi auxilietur.

Secundò, concurrunt inſtrumenta, ſeu partes omnes reſpirationi dicatæ. Ac *denique* vſus, ſeu neceſſitas reſpirandi, ad calorem cordis ventilandum.

Inſt. it. Medic.

COROLLARIVM.

Maximè controuertitur, an reſpiratio ſit purè animalis, an verò mixta, ſcilicet, partim animalis, partim naturalis: Cuius rei elegantem diſputationem vide apud Laurentium quæſt. 20. lib. 9.

CAPVT VII.

De Facultate & Functione animali, ac primùm de principibus facultatibus.

Facultas animalis eſt ea vis animæ, per quam homo, ſenſum, motum, & principes animi functiones exercet.

Principes ſunt tres, imaginatio, ratiocinatio, & memoria.

Imaginatio eſt illa actio animæ, qua omnium obiectorum ſpecies, quæ ſenſibus externis offeruntur, percipiuntur, & à ſe inuicem diſcernuntur.

VNuſquiſque ſenſus proprium & peculiare habet obiectum, (vt infrà appatebit) cuius ſpeciem recipit in proprio organo; eam tamen non diiudicat, hoc enim pertinet ad ſolam imaginationem, ad quam feruntur ſpecies per ſpiritus, qui à cerebro influunt per neruos, ad ſenſuum inſtrumenta. Cùm igitur cerebrum ſit ſedes principum facultatum, dum ſenſuum diuerſorum obiecta illi communicantur, primò illa in imaginatione repræſentantur, & à ſe inuicem diſtinguuntur, quod ſenſus peculiares nequeunt præſtare: viſu enim, verbi gratiâ, lactis albedo ſola repræſentatur; non autem dulcedo; guſtui verò contrà, dulcedo, & non albedo: At imaginatio vtrumque ſimul percipit, & rectè diſtinguit, cuius ſenſus ſint obiecta. Præterea imaginatio non ſolùm res præſentes, ſicut ſenſus, ſed etiam abſentes percipit, & in animo repræſentat, multaque inde componit, quæ ſæpe nunquam extiterunt, ex analogia tamen eorum quæ ſenſibus ſunt conſpicua.

Philoſophi eas animi operationes, quas nos ſub imaginatione, cum Galeno complectimur, in duas ſpecies diſtinguunt, ſcilicet in ſenſum communem, & phantaſiam, ſiue imaginationem; volúntque ſenſum communem ſpecies tantùm percipere obiectorum præſentium, imaginationem verò etiam res abſentes ſibi proponere, ac ſi præſentes eſſent, nection res quæ non ſunt, quæ etiam ſunt impoſſibiles, ſibi proponere. Cùm autem hæc tantùm differant modo operandi, non eſt neceſſe à facultatibus ſpecie diuerſis dependere.

Ratiocinatio eſt illa animæ actio, per quam homo diſcurrit, intelligit, & ratiocinatur.

Hæc homini eſt peculiaris, cùm reliquæ ſint etiam brutis communes. Illa autem ſpecies rerum ab imaginatione recipit, eaſque diuidit ac componit, earúmque naturam & eſſentiam inueſtigat, diſcurſus beneficio, nec non bona à malis, & vera à falſis diſtinguit, ex iiſque multa elicit, quæ ſub ſenſum non cadunt, quæ tamen vera eſſe mens certò cognoſcit. Hinc ortæ ſunt omnes ſcientiæ, quæ adhuc ſublimioris huius facultatis vi addiſci, & edoceri ſolent.

Memoria eſt illa animæ operatio, qua receptas rerum ſpecies retinet & conſeruat.

Rerum ſpecies ſemel in animo receptæ, diu conſeruãtur, itavt longo etiam tempore, poſtquam à ſenſibus ſunt perceptæ, menti & imaginationi repræſententur. Ideò conſtituta eſt tertia facultas à reliquis diſtincta, quæ omnes illas ſpecies conſeruet, tanquam horreum quoddam, ex quo illæ depromantur, quando opus fuerit.

Philoſophi aliam operationẽ conſtituunt, diſtinctam à memoria, ſcilicet *reminiſcentiam*, quæ illa reducit quæ

à memoria exciderunt, ea colligendo ex iis quæ adhuc retinentur. Putamus tamen, cum Galeno, reminiſcentiam eſſe opus memoriæ, cùm ſe reflectit in ſeipſam. Memoriæ enim opus non eſt, rerum ſpecies ſolùm retinere, vt multi putant: (ita enim non eſſet potentia cognoſcens, ſed ſeruans tantùm ſpecies) ſed memoriæ eſt recordari rerum abſentium, vt res ſunt actæ: atque ita *reminiſci* eſt memoriæ vlterior quidam motus, non actio diuerſa.

COROLLARIVM

Celebris quæſtio inter Medicos ſolet agitari, an facultates principes in cerebro locis diſtinguantur: quam vide apud Laurentium, *quæſt.* 2. *lib.* 10. egregiè pertractatam.

CAPVT VIII.

De Somno & Vigilia.

Ad functiones cerebri internas referuntur Somnus & Vigilia: de iis ergo nunc agendum.

OMnes Philoſophi ſomnum & Vigiliam referunt ad ſenſum communem. Volunt enim ſomnum eſſe illius, atque adeò ſenſuum exteriorum ceſſationem; vigiliam verò actum & exercitationem eorundem: Vnde cùm nos ſenſum communem ſub imaginatione complectamur, cùm & inſomnia (de quibus acturi ſumus) ad imaginationem ſpectent etiam ſtrictè ſumptam, ideóque aptus hîc erit de his agendi locus.

Eſt autem ſomnus quies, ſiue ceſſatio ſenſuum interiorum & exteriorum, ad corporis recreationem inſtituta.

Vigilia verò nihil aliud eſt, quam eorundem ſenſuum liberum exercitium.

Per ſenſus interiores hîc intelligimus potiſſimùm actionem illam internam, per quam fit receptio ſpecierum, quæ à ſenſibus externis feruntur ad imaginationem: illa enim operatio per ſomnum ceſſare ſolet, non autem imaginandi actio, ratiocinandi, aut memorandi, quæ inter dormiendum non rarò exercentur. Immò ipſorum ſenſuum non eſt omnimoda ceſſatio; dormientes enim violenta percipiunt obiecta, vt clamores, concuſſiones, & alia huiuſmodi, atque ita licèt ſomnus dicatur priuatio, Vigilia verò habitus; non eſt tamen priuatio totalis, ſed huiuſmodi, vt ab ea ad habitum facilis ſit regreſſus, atque ita veræ priuationis eſſentiam non complet.

Cauſa ſomni proxima & immediata eſt ſpirituum detentio, & prohibitio ne influant in organa ſenſus & motus.

Prohibetur autem influxus ſpirituum à vaporibus cerebrum opplentibus, illiusque meatus obſtruentibus.

Somnus naturalis & quietus tunc ſolet fieri, quando vapor benignus & veluti roridus ex alimentis in cerebrum fertur, eiuſque ventriculos & meatus perfundit, vt ſpiritus retineantur, & animales actiones conſopiantur. Quòd autem ex huiuſmodi vaporibus in cerebrum delatis ſomnus excitetur, inde patet, quòd ex copioſo cibo & potu, meri potiſſimùm, ſomnus longus & profundus excitetur, at ex his multi vapores ad cerebrum feruntur. Qui verò ſobrij valde ſunt, aut inedias patiuntur, parum dormiunt, quia pauci vapores ad cerebrum feruntur, qui citò diſſipantur; tunc enim ſomnus ceſſare ſolet, poſtquam vapores illi à calore natiuo fuerunt reſoluti.

Prohibent enim ſpirituum influxum, ea quæ illos multùm diſſipant vel obtendunt, aut alio quouis modo ſiſtunt.

Præcipua ſomni cauſa ſpirituum influxum prohibens, eſt vaporum copia ad cerebrum delata. Sunt tamen multæ aliæ, quæ minùs efficaciter, aut ſaltem minùs naturaliter idem præſtare ſolent: verbi gratiâ, quando ſpiritus animales ſunt ita exoluti per diuturnos labores, intenſiores animi cogitationes, ſtudia & curas, vt non ſuppetat ſufficiens eorum copia ad influxum ordinarium efficiendum, ſed naturâ eos retineat, & calorem influentem, ad deperditorum reparationem. Sic etiam à rebus frigidis aſſumptis, vel admotis, ſpiritus quaſi congelati ſubſiſtunt & intercipiuntur. Siſtuntur etiam non rarò ſpiritus ab iis quæ animum demulcent, & in quiete conſtituunt, qualia ſunt ſuauis cantus, ſtrepitus aquarum, ceſſatio cogitationum, animi ſecuritas, & alia huiuſmodi.

Finis denique ſomni eſt virium animalium & totius corporis inſtauratio.

Per ſomnum vires animales primariò inſtaurantur, quia illæ longa & multiplici ſenſatione defatigatæ, ſomni beneficio reſtituuntur, & ſpiritus per vigilias exhauſti inſtaurantur, membraque motu defatigata, ad priſtinam naturam & functiones redeunt. Deinde ſomnus quoque conducit ſecundariò ad actiones naturales feliciùs perficiendas, quæ per animales operationes in vigilia quodammodo impediuntur: Tempore enim ſomni, calore intus ſe recipiente, coctiones meliùs fiunt, nouaque materia ſpiritibus gignendis ſuggeritur, excrementa, mitigantur, & minuuntur, meliuſque concoquuntur.

CAPVT XI.

De ſomniis.

Inſomnium eſt phantaſma rei alicuius ſenſilis, animali inter dormiendum occurrens.

DVm animal vigilat, & exercet ſenſus exteriores, deferuntur ab obiectis ſenſibilibus ſimulachra ad cerebrum, & vi ſpiritus animalis impreſſa, ibi conſeruantur. Quando igitur idem animal dormit, & ceſſat à ſenſibus exterioribus, tunc ſimulachra illa, niſi impuritate aut turbulento motu ſpiritus animales obſcurentur & obliterentur, rurſus animali in ſomno occurrunt & apparent: quo fit vt animal iudicet, ſe reuerà ſenſibus externis res illas cognoſcere, quæ à ſimulachro repræſentantur.

Contingunt autem vt plurimùm inſomnia horis matutinis, quia manè peractâ digeſtione, purior eſt ſpiritus animalis, propter vaporum craſſorum reſolutionem & abſumptionem à calore natiuo; ideoque tunc clariùs & perfectiùs ſpecies rerum imaginationi offeruntur & repræſentantur: quemadmodum enim in aquâ turbata nulla penitus effigies, aut valde deformis repræſentatur; ita in cerebro magna habituum copia detento, aut nulla penitus inſomnia formantur, aut valde indiſtincta, & minimè cohærentia.

Inſomnia autem ſunt vel ſupernaturalia, vel naturalia.

Supernaturalia ſunt vel diuina, vel diabolica.

De his agere non eſt locus, ſed ea ad Metaphyſicos, vel Theologos relegamus.

Naturalia fiunt, vel ex relictis veſtigiis imaginum interdiu formatarum, vel ex certa quadam corporis diſpoſitione.

Pleraque ſomnia oriuntur ex imaginibus earum actionum, quas interdiu exercuimus: illæ enim quia nuper in ſpiritus animales impreſſæ ſunt, ideo etiam firmiùs hærent & per operationem imaginationis nocturnæ, faciliùs renouantur.

Fiunt etiam vt plurimùm ex variâ corporum diſpoſitione varioque eorum temperamento. Sanguineis enim colores rubri, conuiuia, muſici concentus, nuptiæ, oſcula, res venereæ, horti, & id genus alia, ad voluptatem pertinentia, per ſomnum repræſentari ſolent: bilioſis colores flaui, rixæ, bella, homicidia, incendia, volatus, & ſimilia. Pituitoſis colores albi, aquæ, nauigationes, nationes, ſubmerſiones, piſces, & alia huiuſmodi. Melãcholicis colores nigri, tenebræ, cadauera, ſepulchra, & ſpectra diabolica.

Nota

Nota tamen, aſtrorum influxum non raró concurrere cum corporis diſpoſitione ad inſomnia efficienda,& illa potiſſimùm aliquam habere ſolent ſignificationem.

CAPVT X.

De Facultatibus minùs principibus.

Facultates minùs principes duæ ſunt, ſentiens, & mouens.

Sentiens facultas eſt ea vis animæ, per quam obiecta externa per medium idoneum delata, in propriis organis percipiuntur.

Illius verò actio, ſenſus ſiue ſenſatio appellatur.

AD ſenſum autem efficiendum quatuor requiruntur: primum inſtrumentum bene diſpoſitum; ſecundò, obiectum proportionatum;tertium medium per quod fit multiplicatio ſpecierum à re ſenſibili; quartum, conueniens diſtantia inter obiectum & ſenſum, vt recta illius perceptio fieri poſſit.

Eius ſpecies ſunt quinque,viſus,auditus,olfactus, guſtus,& tactus.

Viſus eſt ſenſus quo homo obiectum viſibile per medium diaphanum,actu illuminatum,oculis percipit.

Auditus eſt ſenſus, quo homo obiectum audibile per medium, διηχές, id eſt, *ſonis deferendis aptum*; auribus percipit,

Olfactus eſt ſenſus, quo homo obiectum olfactile per medium διοσμόν,naribus percipit,

Guſtus eſt ſenſus, quo homo obiectum guſtabile per medium διάχυμον,linguâ percipit.

Tactus eſt ſenſus,quo homo obiectum tactile per medium διαφές, quauis corporis parte carnosâ & neruoſa percipit.

Facultas mouens eſt illa animæ vis, quâ homo virtute propriâ ſe mouet localiter.

Hæ omnes facultates & functiones minùs principes ita exactè edocentur in Phyſicis, vt in iis tempus non eſſe terendum exiſtimemus.

PHYSIOLOGIÆ SECTIO VII.

De Hominis procreatione.

CAPVT I.

De Semine vtriuſque ſexus.

Ad hominis procreationem duo ſexus requiruntur, mas nimirum & fœmina: ex quorum mutuo congreſſu ſemen prolificum ab vtroque effunditur,ex quo in vteri ſinum recepto, prima fœtus rudimenta componuntur.

Eſt autem ſemen humanum ſubſtantia humida,& ſpirituoſa,in teſtibus elaborata,ex reſiduo tertiæ coctionis alimento, hominis formam poteſtate continens, & ad fœtus partes producendas, non ſolùm virtualiter,ſed & materialiter concurrens.

MVLTI ſolent aſſerere ſemen ex ſolo ſanguine in hepate confecto, generari: ex eo commoti, quòd videantur vaſa ſpermatica deferentia ſanguine turgida,ſicut aliæ venæ, & per nimios coitus ſanguis ſoleat effluere. Verùm cùm iſta materia vim & ideam totius corporis referre debeat,ita vt ſimilitudinem liberorum cum parentibus, illi potiſſimùm adſcribere ſoleamus,ſatius eſſe ducimus aſſerere,illam à ſingulis partibus deriuari, ex reſiduo ſcilicet alimenti tertiæ concoctionis,quod quia à partibus non fuit valdè immutatum, non eſt mirum, illud ideam ſanguinis adhuc retinere. Non eſt tamen exiſtimandum,ex minimis quibuſuis particulis,quæ cogitatione potiùs quam ſenſu poſſunt comprehendi, materiam iſtam deriuari,ſed ex ſingulis partibus ſimilaribus, quæ ſenſibilia corporis noſtri elementa vocantur,potiſſimùm verò à principibus, quæ ſpiritus illos viuificos totius ideam & characterem referentes,ſuppeditare poſſunt.

Ad id verò,quod *obiiciunt*,ſanguinem per nimios coitus excerni:*Reſpondeo*,naturam ſeminalem antequam in teſtibus elaboretur, ſanguinis ideam referre, quia ex illo facta eſt, in partibus tamen aliquatenus immutato, & quondam in iis elaborationem adepto.

In ſemine duæ ſunt partes, ſpiritus, & craſſamentum.

Spirituum beneficio ſemen turget & ſpumeſcit:turget quidem,quia ſpiritus ſunt valdè mobiles,& impetum facientes; ſpumeſcit verò, quia ab iiſdem ſpiritibus tanquam aëre impletur,& eorum motu agitatur. In materia autem illa ſpirituoſa reſidet formatrix illa facultas, per quam homo ſibi ſimile generare poteſt. Craſſamentum verò eſt ſubſtantia humida & aquea, quæ talis manifeſtè apparet, cùm ex ſemine ſpiritus euanuerunt, tunc enim illud ſpumoſitatem; & albedinem ſuam amittit, & illa humida ſubſtantia eſt omnium partium ſolidarum materia,primúmque earum rudimentum.

Et in parte ſpirituoſa eſt cauſa generationis efficiens; in craſſamento verò materialis.

Philoſophi *obiiciunt*, vnum & idem non poſſe eſſe agens & patiens, efficiens & materiam,atque ideò in ſemine vtramque cauſam non poſſe reperiri. *Reſpondeo* illud verum fore, ſi ſeminis ſubſtantia eſſet omnino homogenea; ſed cùm in illo ſint diuerſæ partes, non eſſe inconueniens, diuerſa munera præſtare: quatenus enim ſpirituoſum eſt, agit & informat humidiorem illam, & craſſiorem ſubſtantiam, quæ illi pro materia & quaſi ſubiecto admota eſt, vt videre eſt in ſeminibus plantarum; & in ouis,in quibus poſt ſuſceptum à terra vel incubante gallina calorem, ſpiritus ille prolificus ſuſcitatur, qui in eiuſdem ſeminis, aut oui materiam agens, partium conformationem aggreditur & perficit. In arte-factis quidem efficiens vel opifex non ingreditur rem factam,ſeu opus,quia extrinſeca tantum attingit; natura verò vniuſcuiuſque rei intus poſita, interiora & exteriora perficit, totámque operis ſui ſubſtantiam peruadit, in eáque conſiſtit,tanquam proprio domicilio:ac proinde nihil impedit, quin ſemen, tum efficiens, tum materiam fœtui generando præſtet.

Licèt verò ſemen ex ſe fœtui generationem præſtet, non eſt tamen actu animatum,ſed tantùm potentiâ.

Quidam exiſtimarunt, ſemen eſſe actu animatum, & formam illam habere,quæ deinceps compoſitum organizatum,eſt informatura. Nos verò exiſtimamus, poteſtate tantùm ſemen humanum homini formam continere. Nam cùm hominis anima extrinſecùs ipſi adueniat, non poſſumus dicere, ſemen animam humanam habere, niſi potentiâ, quatenus aptum natum eſt eas diſpoſitiones inducere, quæ ad ſuſcipiendum nobilioris formæ aduentum ſunt neceſſariæ: immò neque in aliis animantibus ſemen eſſe actu animatum eſt arbitrandum, ſed tantùm potentia, quia eam habet vim conformatricem in ſpiritu poſitam, quâ ſimile producit animatum,vbi ſemen in conuenientem locum proiectum, ſubiectámque materiam nactum fuerit.Illam autem vim ſeminis formæ inſitam eſſe,quæ tamen non ſit anima,nihil eſt abſurdum:cùm etiam in multis inanimatis,vt magnete,rhabarbaro,& ſimilibus, multæ eæque inſignes facultates, abſque anima reperiantur. Hæc tamen doctrina inſignes

inſignes patitur difficultates,quas apud Sennertum *in hypomnematis philoſophicis* videre eſt.

Corrumpitur itaque ſeminis forma, vbi primùm anima aduenit corpori iam diſpoſito & delineato:& vitam plantæ viuere dicitur, quamdiu ſimpliciter nutritur; vbi verò organa ſenſus & motus fuerint perfecta, animalem vitam, ſeu ſenſitiuam agit; ac tandem rationalis animæ opera exercet, poſtquam recta cerebri temperies & ſpirituum diſpoſitio fuerit comparata.

COROLLARIVM.

Antiqua eſt controuerſia inter Medicos & Peripateticos,an ſcilicet mulieres ſemen prolificum emittant. Medici enim omnes poſt Hippocratem, partem affirmantem defendunt: ad cuius tutelam, primò communem afferunt mulierum experientiam,quæ referunt ſe aliquid maiori cum voluptate emiſiſſe in eo coitu quo conceperunt. Quod etiam confirmatur ex partium muliebrium ſtructura,quæ teſtibus valdè conſpicuis ſunt à natura donatæ, ad ſeminis elaborationem, quo albicante & bene concocto ſæpè refertæ in diſſectionibus inueniuntur. Vnde concludere licet, ex virilis & muliebris ſeminis commixtione fieri aliquid tertium,quod aptum eſt fœtui generando.

Peripatetici verò cum Ariſtotele putant, ſemen muliebre per analogiam tantùm & homonymicè ſemen appellari, illúdque non ad fœtus generationem concurrere, ſed tantùm irritando coitui, aut irrigandis vteri lateribus inſeruire, quod validis rationibus confirmare videntur.

Prima. Si mulier ſemen haberet prolificum, ſola ſine viri congreſſu poſſet generare:ſemen enim,ac ſanguinem menſtruum haberet, quæ tantùm duo ad fœtus generationem requiruntur. *Secunda*. Ex duobus entibus in actu, non poteſt fieri vnum ens per ſe,ſed tantùm aggregatum per accidens. Ergo ex duobus ſeminibus fœtus produci nequit.

Quibus obiectionibus, & aliis quæ eodem recidunt. *Reſpondeo*, vtrumque ſemen,tum maris tum fœminæ, licet ſit prolificum, eſſe tamen inſufficiens, vt ex ſe ſolo fœtus generetur; ſed requiri debitam vtriuſque commixtionem in vtero,ex qua fœtus delineatio perficitur:atque ita ex pluribus entibus completis non fit vnum ens per ſe; ex variis tamen entibus incompletis vnum fieri ens completum,nihil habet abſurdi.

CAPVT II.

De ſanguine menſtruo.

Non ſolùm ſemen ad fœtus generationem concurrit,ſed etiam ſanguis menſtruus,qui eſt alterum principium,idque materiale tantùm,non autem efficiens ſicut ſemen.

IN ſanguine materno nulli aut pauciſſimi ſunt ſpiritus, ideò nullam habet efficiendi vim, ſed tantùm materiam ſuppeditat, ex qua omnes partes carnoſæ componuntur, ſicut ex ſemine ſpermaticæ. Sanguis autem ille, *menſtruus* appellatur, quia in mulieribus bene affectis, quæ nec grauidæ ſunt, nec lactantes, ſingulis menſibus ſolet effluere.

Eſt autem ſanguis menſtruus, excrementum vltimi alimenti partium carnoſarum,quod certis temporibus, & ſtatis periodis, moderatâ quantitate per vterum expurgatur, ad fœtus generationem & nutritionem.

Hinc patet, menſtruum ſanguinem eſſe excrementum idque vtile ſecundum ſubſtantiam, cùm in fœtus partes, earúmque nutritionem conuertatur. In mulieribus autem ſanguis iſte redundare conſueuit, tum ob debilem earum calorem, qui totum ſanguinem in hepate confectum nequit digerere,tum ob mollem & humidam earum temperiem, quæ humorum copiam ſolet aceruare: vnde fit vt ſanguis iſte quantitate nimiâ luxurians, à carnibus iam expletis & quaſi ſaturatis in venas maiores refundatur, & ab his per vteri venas excernatur.

Tempus quo ſanguis iſte excernitur duplex eſt,vniuerſale & particulare.

Tempus vniuerſale eſt à decimo ſecundo, vel decimo quarto ætatis anno,ad quinquageſimum vel quinquageſimum quintum.

Ante decimum ſecundum, vel decimum quartum annum, mulierum vaſa anguſtiora ſunt, & calor humoris copiâ penè obrutus, reliquias pellere nequit; immò ante illam ætatem maxima ſanguinis copia ad corporis augmentum abſumitur. Poſtea verò à decimo ſecundo, vel decimo quarto anno calor incipit effulgere, vaſa ampliſicantur, mammæ turgent, corpus libidine titillatur, & noua lanugine inſperguntur genitalia. Contrà verò poſt quinquageſimum vel quinquageſimum quintum annum ceſſant menſtrua, propterea quòd calor debilitatus tantam ſanguinis copiam non ampliùs generat,vt quædam reliquiæ ſuperſint; vel eas ſi adſint, commodè expellere non poteſt.

Tempus particulare vno menſe definitur,idque per trium vel quatuor dierum ſpatium.

Hæc ſanguinis menſtrui vacuatio ſingulis menſibus ſolet contingere, quod omnes tribuunt motui Lunæ, quæ humoribus dominatur: & docet experientia,iunioribus hanc purgationem vt plurimùm contingere circa nouilunium,ſenioribus verò circa plenilunium:vnde peruulgatus ille verſiculus.

Luna vetus,vetulas,iuuenes noua luna repurgat.

COROLLARIVM.

Hinc celebris quæſtio ſolet agitari, an ſanguis menſtruus ſit qualitate noxius? Quam vide apud Laurentium, *quæſt.* 8. *lib.* 8. *ſuæ Anatomiæ* diligenter excuſſam.

CAPVT III.

De Conceptione.

Tunc dicitur fieri conceptio,quando ſemina vtriuſque ſexus in vteri cauitate ſimul permiſcentur & fouentur, eorúmque virtus formatrix in actum reducitur.

MAs & fœmina, dum ſuſcipiendæ prolis gratiâ, rei venereæ incumbunt, ſimul & eodem tempore ſemina ſua effundunt, mas quidem in ceruicem vteri, fœmina verò in proprium vteri ſinum: qui quidem vterus mirâ proprietate præditus eſt ſeminis virilis attrahendi; illud ideò ſtatim ac è pene virili emiſſum eſt, auidè allicit, & in proprium ſinum recondit. Ibíque duo illa ſemina, exquiſitè vniuntur & permiſcentur, & ab ipſo vtero arctiſſimè comprehenduntur, ita vt totum vteri corpus conſtringatur, & corrugetur, illiúſque orificium internum ita exquiſitè claudatur, vt ne ſpecilli apicem admittere queat. Tunc ſemina illa à calore vteri fouentur, eorúmque calor & ſpiritus ſuſcitantur, ac diuina illa virtus plaſtica in actum reducitur, vnde fœtus partes incipiunt delineari.

Conceptionis ſigna potiſſima,hæc ſunt:

Primum, Leuis totius corporis horror ſtatim à coitu.

Quia tunc temporis vterus contrahitur, & ſeſe contrahendo horrorem illum parit.

Secundum, Seminis retentio, & pudendi muliebris ſiccitas.

Si poſt coitum ſemen non excidat, ſignum eſt mulierem concepiſſe.

Tertium

Tertium, vteri oſculi exquiſita occluſio.
Quartum, menſium ſuppreſſio.
Quintum, mammarũ tumor, dolor, & duritíes.
Sextum, languidus. Veneris appetitus.
Septimum, cibi faſtidium.

CAPVT IV.

De ſingularum partium delineatione, earúmque perfectione.

Prima partium ſpermaticarum rudimenta ſeptimo conceptionis die incipiunt apparere.

VIrtus formatrix à calore vteri ſuſcitata, totam ſeminis materiam duabus tunicis contegit, quas ex ipſo ſemine efformat, & illæ tunicæ chorion & amnios appellantur, quarum vſus vide apud anatomicos. Reliqua verò ſeminis materia in partes ſpermaticas mutatur, illarumque prima lineamenta apparere incipiunt die ſeptimo: Si enim genitura poſt ſeptimum diem emiſſa in aquam coniiciatur, in ea apparebunt tres bullæ, quæ ſunt trium partium principum rudimenta, & infinita penè filamenta, quæ ſunt reliquarum partium ſpermaticarum ſtamina.

Omnes autem partes ſpermaticæ in maribus triginta diebus; fœminis verò quadraginta perficiuntur.

Cùm mares ſint calidiores & ſicciores ideò citiùs conformantur, minor enim fœmellarum calor tardiùs concoquit, & maior humiditas maiori indiget tempore vt condenſetur in partium ſolidarum conſiſtentiam.

Partes verò carnoſæ tertio menſe perficiuntur in maribus; in fœminis verò quarto, & tunc moueri incipiunt.

Poſtquam omnes partes ſpermaticæ fuerunt conformatæ, ſanguis, menſtruus in eas influit, earúmque omnia ſpatia intermedia implet vnde virtus formatrix omnes partes carnoſas producit; quæ tunc abſolutæ ſunt, cùm fœtus incipit moueri: indicat enim hoc muſculos, à quibus motus fit, eſſe abſolutos.

CAPVT V.

De Partu.

Partus eſt fœtus in vtero perfecti & abſoluti debito tempore facta excluſio.

POſtquàm fœtus in vtero debitam conformationem, nutritionem, & accretionem acquiſiuit, ſufficiens alimentum non recipiens, & calorem habens maiorem, qui aëris inſpiratu indigeat vt ventiletur, liberiorem locum quærere incipit, & calcitrando membranas quibus includitur diſrumpit, vterúmque diſtendit; vnde ille irritatus onus ſibi moleſtum excludere nititur: hinc duplex motus, vnus ipſius fœtus exire intendentis, alter verò vteri, fœtum excludere conantis. Partus verò *naturalis* eſt, cùm infans in caput ruit, eoque priùs foras incipit prominere, reliqui verò ſunt præternaturales.

Tempora verò, in quibus partus poſſunt contingere, ſunt menſis ſeptimus, nonus, decimus & vndecimus.

Excluditur octauus, quia ſeptimo menſe perpetuò fœtus ſolet conatum aliquem edere: & ſi robuſtus ſatis ſit, foras egreditur; ſi verò ſit imbecillior, diutiùs ibi manet, eſt tamen ab illo conatu valde debilitatus, ita vt duobus egeat menſibus ad vires fractas reſtaurandas. Si igitur ſeptimo menſe excludatur, nouo illo labore prorſus labefactatur, vnde mors neceſſariò contingit. Aſtrólogi cauſam huius rei referunt ad infœlicem Saturni influxum, quem volunt octauo menſi dominari; de qua opinione, & reliquis ad partus varia tempora ſpectantibus, conſule Laurentium, *quæſt. 19. lib. 8. ſua Anatomiæ.*

CAPVT VI.

De ſimilitudine natorum cum parentibus.

Similitudo triplex eſt apud Medicos: ſpeciei, ſexus & indiuidui.

Similitudo ſpeciei eſt, dum res genita, eſt eiuſdem ſpeciei cum generante.

SIc homo hominem generat, canes canem, & ita de reliquis.

Similitudo ſexus eſt, cùm res genita eſt eiuſdem ſexus cum alteruiro parente.

Sic infans maſculus patri quoad ſexum ſimilis eſt; fœmella verò matri.

Illa autem ſimilitudo ſexus pendet à ſeminis maſculini vel fœminei prædominio.

Vult Hippocrates, ſemen quod à dextris partibus tam maris, quàm fœminæ decidit, eſſe validius & maribus generandis aptius: vnde ſi ſemen illud maſculinum à dextris deciſum prædominetur, mas generabitur, ſi vero fœmineum, in partibus ſiniſtris genitum, magis abundet, fœmella generatur.

Similitudo indiuidui eſt, cùm natus aliquod aliud eiuſdem ſpeciei indiuiduum ſecundum corporis conformationem repræſentat.

Sic natus aliàs patris, aliàs matris, aliàs aui, aliàs alterius cuiuſuis effigiem repræſentat.

Et illa ſimilitudo pendet non ſolùm à virtute formatrice ſemini inſità, ſed etiam interdum ab imaginatione.

Virtus formatrix cùm omnes corporis partes effingat, eiſque formam illam largiatur, quæ ſemini eſt inſita, quæ nimirum à ſingulis parentis partibus ei fuit impreſſa; neceſſe eſt vt illis etiam ſecundum effigiem ſimilis euadat, patri quidem, ſi paternum ſemen ſuperet, matri vero, ſi maternum prædominetur. Quia vero in ſemine parentum latet non raro quædam auorum aut proauorum facultas, quæ illorum partibus fuerat impreſſa, fit interdum vt illa in nepotibus ſuſcitetur, illóſque auis aut aliis conſanguineis ſimiles efficiat. Vnde putatur hæc vis ad quartam generationem extendi.

Deniqueimaginationis vis plurimùmpoteſt ad ſimilitudinem inferendam. Si enim fœmina dum concipit, intentam habeat imaginationem ad alicuius effigiem huic ſimilem edet fœtum. Sic fœmina quædam Æthiopis effigiem in cubiculo habebat, & filium peperit nigro colore præditum. Sic multæ prægnantes, dum aliquid auidè expetunt, illius effigiem fœtui imprimunt, quia àſummo illo deſiderio conturbatur imaginatio, & rei appetitæ effigies ſpiritibus imprimitur, qui quidem ſpiritus illam effigiem tenello fœtui facillimè inurunt.

INSTITVTIONVM MEDICARVM.

LIBER SECVNDVS;

PATHOLOGIAM CONTINENS

PRÆCOGNITA IN Pathologiam.

In Pathologia conſideratur corpus humanum præter naturam ſe habens,& in morboſo ſtatu conſtitutum.

DVPLEX eſt *Natura* apud Philoſophos, vniuerſalis, & particularis. Vniuerſalis naturæ leges poſtulant, vt fiant in corporibus generationes, corruptiones, & alterationes variæ, quæ idcircò ſecundum illam naturam vniuerſalem ſe habent; at verò, natura particularis, humana, v. g. peculiares habet ſuæ conſtitutionis leges, eáſque à naturæ vniuerſalis legibus diuerſas, quæ ſi excedantur præter naturam ſe habere homo æſtimabitur, ſcilicet præter naturam illam particularem. Sic corporis humani conſtitutio ſita eſt in certa primarum qualitatum ſymmetria, debita partium conformatione, & vnione earundem; in quibus, quoties vitium aliquod contingit, corpus præter naturam ſe habet, vt infrà latius exponetur. *Nota*, nonnullos (inter quos præcipuus eſt Fernelius) res *præter naturam* diſtinguere ab iis quæ ſunt *contra naturam*, ita vt illud præter naturam ſit, quod tametſi ex naturæ præſcripto non eſt, illi tamen nullam vim infert, vt faciei lentignes, & color ille qui ex Solis ardore contrahitur: contra naturam verò quod vim infert, eiúſque actiones manifeſtè lædit. Attamen hæc duo apud Medicos vulgò confunduntur, & pro vno, & eodem vſurpantur.

Corporis humani ſtatus triplex eſt, ſalubris, inſalubris & neuter.

Diuiſionem iſtam non agnoſcuntPhiloſophi, aſſerentes, inter morbum, & ſanitatem, nullum dari medium: at Medici inſalubrem, ſeu morboſum ſtatum appellant cùm nonnullæ corporis actiones ſunt manifeſtè læſæ: ſalubrem, quando ſunt omninò integræ, neutrum verò, quando, nec maniſtè læſæ, nec omnino integræ apparent; talis diſpoſitio manifeſtè conſpicitur in iis qui in morbos labi incipiunt, vel ab iis conualeſcunt: neceſſe namque fuit tres iſtas conſtitutiones in artem Medicam inuehere, duabus potiſſimum de cauſis. *Prima* deſumpta eſt ex operationibus medicis, & diætæ modo vnicuique inſtituendo; ægris namque debetur curatio, ſanis conſeruatio, neutris verò corporibus, ſi ſint decidua verſus morbum, præſeruatio, & côualeſcentibus à morbo, refectio, ſeu reſtauratio *Secunda* cauſa ducta eſt à diebus decretoriis, qui nō ſūt cōputandi à principio cuiuſuis infirmioris valetudinis, ſed ab eo tempore, quo ægrotans manifeſtas, & ſatis inſignes paſſus eſt actionum læſiones; ita vt decumbere fuerit coactus, quod non poſſet ita diſtingui, nî ſtatus neuter ab inſalubri diſtingueretur. Poſſumus tamen Philoſophos cum Medicis conciliare, ſi dixerimus, Philoſophos latâ ſignificatione Morbi, & Sanitatis nomen vſurpare, quo modo etiam ea accepit aliquando Galenus, vt neutrum etiam ſtatum comprehendat; Medicos verò ſtrictiùs, prout ad artis vſum eſt neceſſarium. Trium horum ſtatuum fuſiorem explicationem vide apud Galenum *in Arte parua.*

De inſalubri ſtatu iam agere incumbit, & ratione illius tria veniunt conſideranda. 1. Morbus. 2. Cauſa morbi. 3. Symptoma.

Tota iſta tractatio verſatur, circa illam corporis diſpoſitionem, quæ Morbus appellatur. Vt enim perfecta illius notitia habeatur, primò natura illius eſt proponenda, mox omnes illius differentiæ inquirendæ, deinde cauſæ, quæ illos morbos producunt inueſtigandæ, ac denique effectus contemplandi, qui ab illis producuntur; effectus enim morborum ſymptomata apud Medicos appellantur. Illorum ratione, vniuerſa Pathologia in tres *ſectiones* vulgò diſtribuitur, in quarum *prima*, morbi natura, eiuſque differentiæ; in *ſecunda* cauſæ morborum; in *tertia* verò ſymptomata explicantur. Sed quia criſium conſideratio nullibi meliùs, quàm in Pathologia collocari poteſt, cùm per mutationem in morbo factam definiatur; ideò nos *quartam* ſectionem Pathologiæ noſtræ addere decreuimus, quæ totam criſium, & dierum criticorum doctrinam contineat, eámque ordine ſecundam faciemus, ita vt *prima* morbi naturam, & differentias; *ſecunda* mutationes, quæ in morbis contingunt, quarum præcipuæ ſunt criſis; *tertia* cauſas morborum; & *quarta* denique ſymptomata contineat.

PATHOLOGIÆ SECTIO PRIMA:

De Morbi natura, & differentiis.

CAPVT PRIMVM.

De Morbi natura.

Morbus eſt diſpoſitio corporis præter naturam primò, & per ſe actiones lædens.

GALENVS *primo methodi medendi,& lib.de diff.morb.*pulcherrimâ, & valdè dilucidâ methodo morbi naturam inueſtigauit, quam nos hîc paucis imitabimur. Primò igitur, actio ipſa venit conſideranda, quæ ſi læſa ſit in humano corpore,illud dicimus ægrotare;ſi verò integra & illæſa, ſanum eſſe. Actionem læſam dico, quæ manifeſtè talis, & ſenſibiliter apparet; nam minimæ, & ſenſibus occultæ actionum noxæ, nullum hîc debent habere locum. Præterea, cùm actio ſit motus, & eſſentiam non habeat permanentem, quia tantiſper eſt dum fit ac celebratur; ideò cauſam aliquam habeat neceſſe eſt conſtantem, & permanentem: illa autem cauſa eſt inſtrumentum corporeum, quod actionem exercet, putà oculus videt, ventriculus concoquit. Cùm autem vnum, & idem inſtrumentum, non vno & eodem ſemper modo ſuas exerceat operationes,ſed nunc illæſas,& ſecundum naturam,nunc læſas,& præter naturam,vario ſeſe habeat modo,& variè ſit diſpoſitum neceſſe eſt: vnde ſi illius diſpoſitio ſit ſecundum naturam, corpus erit naturaliter diſpoſitum, & actiones edet ſecundum naturam: ſi verò diſpoſitio ſit præter naturam, corpus erit præter naturam diſpoſitum, & actiones edet præternaturales. Si igitur ſanitas eſt, quando corpus naturaliter diſpoſitum, integras actiones profert; morbus erit, quando corpus præter naturam diſpoſitum læſas edit actiones; atque ita actionum læſio à diſpoſitione illa præter naturam dependebit. Hæc igitur definitio morbi rem perfectè declarat, & ſuis numeris eſt abſoluta,cùm genere,ſubiecto,& cauſa ſit prædita, imò etiam effectu. Genus eſt diſpoſitio,quæ nullâ differentiâ reſtricta, non ſolùm de morbo, cauſa morbi, & ſymptomate prædicatur,ſed etiam de ſanitate.Subiectum eſt corpus humanum;cauſa,morbum efficiens,eſt partium corporis ametria,ſeu exceſſus à propria, & naturali conſtitutione, quod per illud, præter naturam, deſignatur. Denique,effectus morbi immediatus definitioni additur, qui eſt actionum læſio; quæ morbum perpetuò conſequitur,& ſenſibus noſtris obuia, illum nobis manifeſtat, qui alioquin non rarò ſenſuum aciem refugit. Hac poſitâ definitione, morbi naturam ſequentia theoremata clariùs illuſtrabunt.

Morbus in prædicamento qualitatis collocatur,& primæ illius ſpecie.

Prima ſpecies qualitatis eſt habitus, & diſpoſitio. Licèt enim morbum *diſpoſitionis* nomine enuntiemus, quæ quidem fugax eſt qualitas, & facilè mobilis à ſubiecto, ſecundum Ariſtotelem, eam tamen hîc latiori paulò ſignificatu vſurpamus, vt habitum etiam, atque adeò totam illam primam qualitatis ſpeciem, comprehendat.

Verùm *obiici* poteſt, morbum in diuerſis categoriis debere collocari: nam magnitudo aucta ad quantitatem videtur referenda, calculus & lumbricus ad ſubſtantiam, & ita de reliquis; at hæc omnia morbi appellantur ab ipſo Galeno. Ad hoc *Reſpondetur*, morbos omnes formaliter in prædicaméto qualitatis collocari; fundaméta-liter verò ad alia reduci poſſe, quatenus ſcilicet, à cauſis illis propinquis,quæ ſub aliis categoriis continentur(cuiuſmodi ſunt calculus,lumbrici, magnitudo aucta, numerus excedens vel deficiens, aliâque eiuſmodi, quæ ſunt morborum veluti fundamenta,) introducitur quædam diſpoſitio,quæ veram morbi formam conſtituit;at ex forma ſumitur ratio categoriæ.

Illa enim quæ ſub aliis categoriis continentur; nimirum calculus,lumbrici, &c. morbi à Galeno, & reliquis, clarioris doctrinæ gratiâ appellantur; & quia non ſuppetunt nominâ, quibus iſtas diſpoſitiones ſignificare poſſint:tum etiam,quia illud ſufficiebat Medico,curationem inſtituenti, naturam illius rei tenere, ex cuius ſublatione tota diſpoſitio præter naturam, & noxa functionum tollebatur;non quòd accuratè philoſophantibus, veri morbi eſſe videantur, ſed potiùs cauſæ, quia ſæpe in nobis ſunt,abſque vlla manifeſta functionum læſione; & non priùs calculi,lumbrici, & ſimilia, actionibus vim inferre poſſunt,quàm aliquam diſpoſitionem,vt obſtructionem, aut diuulſionem in noſtris corporibus excitarint.

Rurſum *obiici* poteſt, Morbum in prædicamento relationis collocari debere, quod colligitur ex Galeni dictis in *principio libri de morb. diff.*, vbi *Sanitas* (inquit) *ſymmetria quædam eſt, & morbus ametria*; ſymmetria autem,& ametria, meras dicunt relationes, quod & apertè confirmare videtur Ariſtoteles 7. *Phyſ. cap.* 3. vbi morbum,& ſanitatem,ad aliquid eſſe dicit. Ad id *Reſpondeo*, quòd,licèt morbus ametria, ſeu immoderatio appellatur, hinc tamen non probatur eſſe relationem;nam quemadmodum deformitas eſt quædam partium improportio, tamen pulchritudo, & deformitas veræ ſunt qualitates, ita, morbus eſt improportio calidorum, frigidorum, humidorum,aut ſiccorum,aut partium; Relatio tamen non eſt, ſed qualitas quædam, aut diſpoſitio,quâ malè afficitur totum corpus. Si tamen aliquam in morbis reperiri relationem eſt fatendum, vt demus aliquid dictis Ariſtotelis; dicimus, illud fieri, quatenus qualitates illæ, nimirum ſanitas, & morbus, habent quandam inter ſe comparationem,prout ad mediocritatem accedunt,vel ab ea recedunt, qualis reſpectus reperitur inter colores extremos, & inter virtutes & vitia, quæ tamen nemo dixerit eſſe ſimplices relationes, quæ ſubiectis accidere poſſunt ſine vlla eorum mutatione.

Omnis morbus habet permanentiam in parte; & permanentia eſt de eſſentia morbi.

Morbus per diatheſim, ſeu diſpoſitionem definitur, quo nomine quandam innuit eſſentiæ ſuæ, ſeu partium poſitionem,ſiue conſtantiam in corpore, quâ diſtinguitur à ſimplici affectione, quæ patibilis qualitas appellatur, & eſt tertia ſpecies qualitatis. Et hæc conſtantia,

permanentia appellatur, diſpoſitio ſcilicet ita impreſſa in partem,vt eſſentiam ſuam habeat, à cauſa eam producente diuerſam & ſeparatam,ab eáque independentem: & illæ res quæ habent permantiam dicuntur à Medicis eſſe facta,ſiue in facto eſſe; quæ verò non habent permanentiam,eſſe in fieri.

Verùm *obijci* poteſt,febrem ephemeram, alióſque leuiores affectus,immò & grauiores nonnullos,vt epilepſiam,& apoplexiam, exiguo tempore in corpore permanere, atque ita,non videri habere permanentiam. *Reſpondeo*, permantiæ nomen ad duo referri poſſe, vel *ad tempus*, quod durationem ſignificat; atque ita, non eſt de eſſentia morbi,quia morbi quamplurimi exiguam habent durationem;vel referri *ad exiſtentiam* firmam,&ſtabilem, quæ innuit quandam eſſentiæ, & partium poſitionem, quam habent in corpore omnes morbi; licèt nonnulli exiguo tempore perdurent.

Rurſus *obijcitur*, Morbi per conſenſum ſunt in fieri, & à ſimplici humorum vel vaporum communicatione ſuam habent exiſtentiam, quâ ceſſante, ſtatim ceſſant; at illi inter veros morbos à Galeno recenſentur: ergo omnes morbi non habent permanentiam. *Reſpondeo*, morbos per conſenſum non poſſe diu perdurare, quin ab eorum cauſis idiopathia parti inferatur, quæ, vel exigua, habet ſemper aliquid facti, quod eſt ſufficiens verum morbum conſtituere: ſi tamen adhuc ita leuis ſit ſympathicus affectus,vt nullâ habeat in parte conſiſtentiam,neque vllam peculiarem poſtulet curationem, ſed primario morbo ſublato ſtatim omnino auferatur, certè tunc à vera morbi ratione excluditur ab ipſo Galeno.

Obiicitur denuò,morbos,ex omnium Medicorum conſenſu,quatuor habere tempora,quæ perpetuò decurrunt, nimirum principium,augmentum,ſtatum, & declinationem: Cùm ergo ſint in perpetuo motu; non poterunt habere permanentiam. *Reſpondeo*, ætates, ſeu tempora morborum reſpicere eorum motum, & varias conſtitutionon autem generationem,& eſſentiam, quæ fixa, & ſtabilis permanet: ſicut hominis natura eadem perpetuò conſeruatur, licèt ille per diuerſas ætates, varias ſubeat mutationes;ſic morbi, iam facti,& geniti,ſua percurrunt tempora,in quibus variè afficiuntur.

Denique ſic *arguitur*: Habere permanentiam & eſſe in facto,idem eſt apud Medicos, vt ſuprà admonuimus: at inter omnes febres ſola hectica eſt in facto, hac enim conditione diſtinguitur à reliquis, quæ in fieri tantùm eſſe dicuntur: Ergò reliquæ febres non habent permanentiam. *Reſpondeo*, in omnibus morbis eſſe aliquid, per quod morbi illi tales ſunt, & generationem ſuam adipiſcuntur; ſed quoniam cauſa morbifica;v. g. humor putridus in febribus perpetuò agit, & multiplicat qualitatem illam morboſam,ideo dicuntur in fieri,donec in hecticam euadant, causâ ſcilicet agere ceſſante, propter introductam æqualem intemperiem, & tunc facti ſimpliciter appellantur; reliqui verò, partim facti, partim fientes.

Omnem morbum neceſſariò ſequitur actio læſa per ſe, & immediatè.

Morbi non rarò ſenſibus ſunt incogniti, omnes tamen per ſymptomata innoteſcunt, quæ ſunt illorum effectus, & potiſſimùm per actionem læſam, quæ à morbo dependet immediatè & per ſe,atque ita eſſentialiter,vt poſitâ actione læsâ, neceſſariò ponatur morbus, à quo illa dependet.

Verùm hîc *obiici* poteſt, ab ipſis cauſis morbificis ſæpe læditur actio immediatè; nimia enim alimenti copia ingeſta ventriculi concoctionem lædit, nullo intercedente morbo: Ergo omnis actio læſa non dependet à morbo.

Reſpondeo, coctionem ventriculi non eſſe idcirco læſam,quòd magnam alimenti copiam nequeat concoquere; cùm enim certa inter agens & paſſum debeat eſſe proportio,vt actio rectè exerceatur, ſi alimentum quantitate nimiâ exuperet,vel ſit qualitate moleſtum, ventriculi actio non dicetur læſa,etiamſi illud nequeat ſubigere; ſicut non dicetur laborare, etiamſi ferrum nequeat concoquere. Dicimus igitur vitium dependere ab obiecti improportione.

Rurſum ſic *obijcitur*: Quædam ſymptomata poſſunt primò & per ſe lædere actionem, vt qualitas mutata in oculo, color ſcilicet flauus corneæ tunicæ ictericorum, à flauæ bilis in illam effuſione contractus, qui viſionem immediatè lædit;illis enim omnia apparent flaua;at nullus poteſt accuſari morbus qui viſionem hoc modo lædere queat. Ergo color ille qui ſymptoma eſt, actionem lædit immediatè. *Reſpondeo*, in oculo peculiariter colorem præternaturalem poſſe dici morbum, oculus enim naturaliter conſtitutus debet eſſe omnis coloris expers, vt obiectorum ſpecies puras & impermixtas, eorúmque colores varios recipere poſſit: color enim ille oculi referri poteſt ad morbos in numero, quia auctus eſt numerus qualitatum, quæ naturaliter in oculo eſſe debent.Idem dicendum videtur de ſapore extraneo in lingua,& ſono in aure, quia ſcilicet impendiunt ne ſapores & ſoni ab iis ritè percipiantur; vnde patet in peculiaribus illis ſenſoriis, peculiari conſtitutione donatis,peculiarem etiam morbi rationem eſſe admittendam.

Denuò hîc *obiicitur*. In affectibus ſympathicis actiones partium læduntur abſque vllo morbo:nam ſi in partibus per ſympathiam laborantibus eſſet morbus: illis remedia adhiberentur, quod tamen non euenit; neque dum obſtructo cerebro neruorum actio læditur, poſſumus dicere morbum eſſe in neruis, ſed in cerebro tantùm. *Reſpondeo* affectus ſympathicos in cenſu morborum non reponi à Medicis therapeuticis, quia illis remedia non adhibentur: ſi quis tamen attentè conſideret, illos ad aliquod morbi genus referri poſſe reperiet, v. g. obſtructo cerebro non influit in neruos ſpiritus animalis;ex cuius defectu motus & ſenſus abolentur: at defectus ille inter morbos in numero deficiente poteſt recenſeri, & ita de aliis quamplurimis eſt dicendum.

CAPVT II.

De morbi generibus, & differentiis

Hactenus de morbi natura, conſequens eſt, vt de illius differentiis agamus.

Genera, ſpecies, & differentiæ morborum confunduntur à Galeno, 2.*methodi*, & pro vno & eodem vſurpantur, non enim ſolet exactam illam & logicam conſiderationem cōſectari;licèt diuerſo reſpectu vtrumque verè dici poſſit, ratione nimirum ipſius morbi, qui genus ſummum eſt,*ſpecies* ſeu differentiæ debent appellari,& ratione ſpecierum inferiorum,in quas ſubdiuiduntur,*genera* dici poſſunt.

Sunt autem morborum differentiæ, aliæ eſſentiales, aliæ accidentales.

Eſſentiales ſunt,quæ ab ipſa morbi eſſentiâ deſumuntur, & aliter ſpecificæ appellantur, quia ex iis genera,& ſpecies conſtituuntur.

Illæ autem ſunt tres,nimirum ſimilaris,organica,& communis.

Tota eſſentia accidentium à ſubiectis dependet; ideò eorum eſſentiales differentiæ, à ſubiectorum differentiis ſumi debent;morborum autem ſubiecta ſunt corporis noſtri partes,quæ propriè tales appellantur; quæ nimirum toti cohærent communique vitâ fruuntur: nam quamuis ab Hipp.partes diuidantur in *continentia,contenta*,& *impetum facientia*,vbi per continentia partes viuentes &actionibus exercendis deſtinatas intelligit,per contenta humores,& per impetum facientia ſpiritus; tunc latiſſimè accipitur nomen partis, neque humores, aut ſpiritus

ſpiritus morborum ſubiecta eſſe poſſunt, nec communi vita fruuntur,ſed cauſæ potiùs ſunt morborum, dum qualitate,vel quantitate peccant. Cùm igitur partes iſtæ viuentes ſub duplici contineantur differentia,ſimiliarium ſcilicet, & organicarum;morbi etiã in ſimilares & organicos diuiduntur: ſed quia in vtriſque dictis partibus, communis alia requiritur diſpoſitio, præter debitam temperiem, & conformationem, vt ſecundum naturam ſe habere dicantur, naturalis ſcilicet illarum partium continuitas, ſeu vnio;ideò dum illa ſoluitur, alia oritur ſpecies morbi,qui communis appellatur.

CAPVT III.

De ſpeciebus morbi ſimilaris

Omnis morbus ſimilaris intemperies appellatur.

PArtes ſimilares ex elementis tantùm componuntur, & earum actiones à quatuor primarum qualitatum ſymmetriâ,& debita commoderatione perficiuntur.Partes enim ſimilares quatenus ſimilares ſunt,nullam edunt actionem, præter nutritionẽm, propter quam conueniens alimentum ad ſe attractum retinent, concoquunt, & ſuperflua expellunt, quæ omnia à ſola temperie in iis abſoluuntur. Igitur quamdiu partes ſimilares debitam ſeruant temperiem; ſecundum naturam ſe habent:dum verò intemperatæ ſunt,in morboſo ſtatu ſunt conſtitutæ, atque ita omnis morbus partes ſimilares afficiens, erit intemperies.

Intemperies autem in alias differentias ſubdiuiditur, quarum nonnullæ ſunt eſſentiales, reliquæ verò accidentales.

Eſſentiales rurſum aliæ ſunt ſimplices, aliæ compoſitæ, ſimplices ſunt quatuor. 1. Calida. 2. Frigida. 3. Humida. 4. Sicca.

Compoſitæ ſunt totidem. 1. Calida & humida. 1. Calida & ſicca. 3. Frigida & humida. 4. Frigida & ſicca.

Iſtæ intemperies morboſæ appellantur, quoties tantus eſt earum exceſſus, vt manifeſtam inferant actionum læſionem,alioqui intra ſanitatis limites erunt conſtitutæ. v. g. licet quis bilioſo temperamento donatus, calidior ſicciórque exiſtat,quàm par ſit ad iuſtam temperamenti moderationem efficiendam, quandiu tamen actiones ſuas ſecundum innati ſui temperamenti conditionem exercet,intemperie morboſa affectus non dicetur, donec proprios ſanitatis limites excedens,in febrem,v.g.aliùmve calidum affectum inciderit.

Accidentales intemperierum differentiæ deſumuntur à cauſa,vel à ſubiecto

Licèt accidentales morborum differentias ad finem huius ſectionis remiſerimus tractandas; quia tamen hæ ad intemperiem ſolam peculiariter ſpectant,ideò de illis hîc agere non erit inconueniens.

Ratione cauſæ alia intemperies dicitur materialis, alia immaterialis.

Materialis intemperies ea eſt,cui coniungitur interna quædam cauſa,humor ſcilicet,vapor,aut flatus, vt in febribus humoralibus,partium inflammationibus, & infinitis aliis contingit, & illa à Galeno appellatur intemperies cum humoris affluxu;immaterialis verò quæ nuda intemperies etiam appellatur,ea dicitur, quæ ab exteriori tantùm cauſa profecta eſt ſine interioris concurſu.Hæc minùs frequens eſt quàm ſuperior, & rarò admodum contingit, eam tamen videre eſt in maraſmo, ſumma partium refrigeratione, in aqua gelida, vel ſub aquilone gelidiſſimo contracta, in cephalalgia à vehementi æſtu contracta & ſimilibus.

Ratione ſubiecti alia intemperies eſt in habitu, alia in habitudine.

Intemperies quæ eſt in habitu,ſeu quæ habitum contraxit & confirmata eſt,*hectica* etiam appellatur, quæ ita firmiter inhæret,vt ſit indelebilis,& dicitur etiam omnino facta;huius generis ſunt febris hectica, & elephantiaſis:ea verò quæ eſt in habitudine, ſeu diſpoſitione, eſt tantùm *inchoata*, & adhuc in fieri, aut ſaltem partim fiens,& partim facta, ac facilè delebilis, vt febres vulgares,& alij morbi curatu faciles.

Ratione etiam ſubiecti,alia eſt intemperies æqualis, alia inæqualis.

Æqualis intẽperies eſt, quæ in ſingulas corporis noſtri partes eſt æqualiter diſperſa;ſic febris hectica eſt æqualis intemperies,quia idem caloris gradus in omnes partes eſt introductus. *Inæqualis* verò intemperies eſt, quæ partibus corporis noſtri non eſt æqualiter inſita, ſic febres putridas inæquales morbos apellamus, quòd in iis partes ſolidæ non ſint planè calefactæ,ſicut humores quos calor penitùs occupauit; ſic febres epialæ & lypiriæ inæquales intemperies appellantur,quoniam in epiala calor & frigus ſimul in toto corpore perſentiuntur; in lipyria verò exteriora rigent,& interiora vruntur.

COROLLARIVM CIRCA Morbos Similares.

Obiicitur *primò* non dari poſſe ſimplicem intemperiem, quia, illa vel eſſet cum materia, vel ſine materia; non cum materia, quia talis intemperies ab aliquo humore pendet; at vnuſquiſque humor duplici præditus qualitate; immaterialis verò à cauſis externis excitatur; illæ autem vel ſunt elementa, quorum vnumquodque duas habet qualitates;vel mixta, quæ duas etiam habent qualitates ab elemento prædominante. *Reſpondeo*,vnicam tantùm qualitatem poſſe excedere, reliquis benè contemperatis,cùm duæ cauſæ internæ, vel externæ coniunguntur, quæ in vna qualitate conueniant, in alia ſint contrariæ:vt dum ex ſanguine & bile morbus generatur,ſiccitas bilis retunditur à ſanguinis humiditate, & ibi nullus eſt exceſſus, ſed vtriuſque caliditas ſimul iuncta efficit calidam intemperiem, idem euenit in cauſis externis;ſi enim aër ſit temperatus,ad calidam,humidámque temperiem, & alimenta frigida & humida, frigiditas ipſius cum alterius caliditate contemperationem efficient, ſed humiditas vtriuſque humidam pariet intemperiem.

Obiicitur denuò, calidam & humidam intemperiem non dari, quòd caliditas, & humiditas ſint vitæ noſtræ principia,ac proinde ſimul iunctæ non poſſint eſſe morboſæ. Deinde, quòd caliditas debeat eſſe valde intenſa, vt morboſa eſſe poſſit; at calor intenſus potenter abſumit humiditatem, & citiſſimè ſibi comitem accerſit ſiccitatem,atque ita intemperies calida & humida non poterunt ſimul ſubſiſtere.idem dicas de frigida intemperie, quæ magnas generans cruditates, copioſas cumulat in corpore humiditates;vnde non videtur poſſe cum ſiccitate reperiri. Ad hæc *Reſpondeo*, caliditatem & humiditatem eſſe quidem vitæ noſtræ principiis conſentaneas, ſi tamen ita redundent, vt humores non poſſint à natura gubernari, nec commodè ventilari,neceſſariò putredinem concipient,vnde calor præter naturam introducetur,qui nimiæ humiditati iunctus,calidam & humidam intemperiem efficiet. Deinde calor excedens abſumit quidem humiditatem, ſed non illicò, ac proinde illud temporis ſpatium ſufficit ad morborum etiam ſæuiſſimorum generationẽ.vt patet in febribus ſanguineis, in quibus maximè initio humiditas luxuriat, ſi tamen diutiùs perdurent,ſiccam intemperiem accerſunt.Eodem prorſus modo frigida & ſicca intemperies diutiùs perſiſtit, antequam per cruditates humida acquiratur. Immò etiamſi copioſa cumulentur excremẽta,partes tamen ſolidæ ſiccã ſeruant intemperiem, vt in ſenibus apparet. Propoſitas morborum differentias,eá que ſolas tota recipit antiquitas,omneſque ferè neoterici, præter Fernelium, & alios nonnullos illius ſequaces.Fernelius enim noua duo morborum genera commentus eſt,quorum vnum vocat materiæ,

teriæ, alterum vero formæ, ſeu totius ſubſtantiæ. Cùm enim (inquit) in partibus ſimilaribus tria ſpectentur, materia, forma, & temperamentum, quorum naturalis conſtitutio ſanitas eſt; ſic vniuſcuiuſque immoderatio erit morbus. Atque hinc tres morborum differentiæ exorientur, nimirum intemperies, ex primarum qualitatum exceſſu; materiæ immoderatio, dum pars mollior aut durior, laxior aut adſtrictior, tenuior aut craſſior, rarior aut denſior euadit: & formæ corruptela, dum vel à morbis manifeſtis, vt à putredine, vel ab occultis, venenatis ſcilicet, contagioſis, & peſtilentibus tota corporis ſymmetria corrumpitur.

Hanc ſuam opinionem nudè propoſuit Fernelius *lib. 1. ſuæ Pathologiæ, cap. 7.* quàm longâ tamen diſputatione confirmauit. *2. de abditis rerum cauſis, cap. 9.* & quia celebris valde eſt, propter tanti viri auctoritatem, multóſque non mediocriter exercuit, illam idcircò breui diſputatione diſcutiemus. Rationes igitur, quæ à Fernelio afferuntur pro ſua opinione confirmanda, quatuor ſequentibus poſſunt comprehendi.

Prima. Morbi in iis eſſe ſolent à quibus actiones perficiuntur: ſed tria ſunt in parte ſimilari quæ actiones illius perficiunt, materia ſcilicet, forma & temperamentum, ergo & circa illa erit morbus.

Secundò, Idipſum confirmatur, ex varia actionum læſione in vna eadémque parte; ventriculus enim, vt pars ſimilaris, ſæpe laborat imbecillitate, à qua imminuitur concoctio; ſed illa imbecillitas, nunc fit ab immodicè refrigerantibus, vt nimio aquæ potu, lactucarum, & ſimilium vſu; nunc à relaxantibus, vt olei tepentis, & ſimilium hauſtu; aliàs denique ab extraneis quibuſdam, & venenatis qualitatibus, à quibus formæ ſuæ robur deiicitur. Ergo tria erunt morbi genera diſtincta.

Tertiò, Ab ipſis remediis hoc etiam euinci poſſe videtur: tria enim ſunt remediorum genera ab ipſo Galeno conſtituta: alia nimirum quæ primis tantùm qualitatibus alterant, & hæc in morbis intemperiei locum habent; alia verò quæ adſtringunt, relaxant, attenuant, incraſſant, & hæc morbis in materia medentur; alia denique ſunt, quæ agunt à tota ſubſtantia, & occulta proprietate, & hæc in morborum totius ſubſtantiæ curatione vſurpantur.

Quartò denique in gangræna, elephantiaſi, & vlceribus malignis, tota partium ſubſtantia corrumpitur. Ergo non poſſunt negari morbi totius ſubſtantiæ.

Nos verò exiſtimamus rationes illas non eſſe tanti momenti, vt nos cogere valeant antiquas morborum ſimilarium differentias multiplicare. Dicimus ergo illam Fernelij opinionem eſſe reiiciendam, atque antequam allatis obiectionibus ſatisfaciamus, ſequentibus erit confutanda.

Primò. Morbus eſt affectus totius partis ſimilaris, quatenus talis eſt: Ergo materia & forma non poſſunt dici affici morbo, ſed totum compoſitum; ſola enim intemperies eſt affectus totius partis ſimilaris.

Secundò. Omnis actio partis ſimilaris eſt naturalis: ſed actiones omnes naturales quatuor tantùm ſunt, attractio, retentio, concoctio, & expulſio, quæ à temperie ſola dependent, Ergo vnicus tantum erit morbus partis ſimilaris, nimirum intemperies.

Tertiò. Morbus omnis habet agendi vim, nimirum actionem lædendi. At materiæ nulla eſt actio; eſt enim principium paſſiuum, & potentiale, ergo nullus dabitur morbus materiæ.

Quartò. Si daretur morbus formæ, malè ab omnibus tum veteribus, tum neotericis definiretur morbus, quem volunt eſſe corporis diſpoſitionem: At forma eſt incorporea. Ergo non poteſt pati morbos.

Quintò. Si darentur morbi formæ, infinita ſequerentur abſurda, formam ſcilicet per ſe pati poſſe, generari & corrumpi, magis & minus recipere, & habere contrarium, quæ abhorrent à philoſophia.

Denique. Si formæ, vel totius ſubſtantiæ corruptela ſit morbus; conſideranda erit, vel in termino & abſoluta, vel in via & in fieri. Si abſoluta nihil aliud eſt quàm animantis interitus, & integra pernicies: ſi verò ſit in fieri, & in motu, erit tantùm alteratio corruptioni præuia, ac proinde qualitas in intemperie conſtituta.

Atque ita ſatis manet confutata hæc Fernelij opinio. Ad *rationes* in illius ſubſidium allatas, ita *reſpondemus.* Ad *primam* dicimus: Materiam, & formam, non concurrere ad perfectionem actionum, ſed tantùm ad compoſiti conſtitutionem; actiones enim ſunt compoſitorum, non componentium; compoſitum autem operatur ſecundùm diſpoſitionem, quæ in illo reperitur: hæc autem diſpoſitio in parte ſimilari eſt ſola temperies.

Ad *ſecundam Reſpondeo* actionem ventriculi non eſſe purè ſimilarem, ſed fieri partim à temperie, partim à conformatione, & ſtructura illius: alteratio enim & coctio alimentorum rectè perfici non poteſt, quin debitè contineantur, & coarctentur à ventriculo, retentio verò illa, ſiue complexus dependet à ventriculo, hoc, vel illo modo conformato. Quoties igitur refrigeratur ventriculus, vt non poſſit concoquere, eſt intemperies, ſeu morbus ſimilaris; dum verò ita relaxatur, vt non poſſit continere, eſt morbus organicus; cùm denique actio ventriculi deiicitur à rebus venenatis, eſt quædam intemperies, quia corrumpitur temperamentum inſitum illius partis, & illa intemperies maligna ſeu venenata appellatur, vt infra dicetur.

Ad *tertiam Reſpondeo*, qualitates illas ſecundas à primis immediatè dependere: ſic adſtringentia frigida ſunt & ſicca, relaxantia calida & humida, & ita de cæteris: quæ verò à tota ſubſtantia operari dicuntur, id præſtare per qualitates occultas, quæ ad intemperiem referuntur.

Ad *vltimam Reſpondeo*, intemperiem eſſe duplicem, vulgarem vnam, alteram malignam, vt in differentiis accidentalibus oſtendetur; propoſiti autem affectus ad intemperiem malignam facillimè referri poſſunt.

CAPVT IV.

De morbi organici ſpeciebus.

Morbi organici ſpecies quatuor ſunt. 1. In conformatione. 2. In magnitudine. 3. In numero. 4. In coniunctione.

Qvemadmodum à partibus ſimilaribus actiones ſimilares, ita ab organicis, organicæ exercentur, quæ vt ſecundum naturam ſe habent, quatuor deſiderant conditiones, debitam nempe conformationem, magnitudinem, numerum, & coniunctionem, à quibus ſi fiat receſſus, morbi ſtatim oriuntur: vnde totidem morbi organici differentiæ exurgunt.

Conformationis morbi rurſum tres habent ſpecies, 1. In figura. 2. In aſperitate & læuitate. 3. In meatu & cauitate.

Morbus in figura eſt, cùm naturalis partium figura ita immutatur, vt inde actionum læſio contingat.

Multis modis partium figura poteſt immutari, dum ſcilicet quæ rectæ naturâ eſſe debent, incuruantur, curuæ eriguntur, aliæ inflectuntur, diſtorquentur rotundæ, quadratæ fiunt, & ita de cæteris.

Morbus in aſperitate & læuitate eſt, cùm partes, quæ naturaliter aſperæ, aut rugoſæ eſſe ſolent, læuiores euadunt, vel contrà læues aſperiores.

V.g. Cùm ventriculus & inteſtina mucoſa pituita obducta lienteriam patiuntur, fit morbus in læuitate; cùm verò trachea arteria à diſtillatione è cerebro exaſperata contrahit raucitatem, eſt morbus in aſperitate.

Morbus in meatu & cauitate eſt, cùm naturalis meatuum & cauitatum conſtitutio euertitur.

Eius rurſum tres ſunt ſpecies 1. adſtrictio 2. obſtructio 3. dilatatio.

Adſtrictio fit, cùm meatus, vel cauitas, ab externa cauſa comprimitur, & anguſtior euadit.

Sic dum œſophagus, & aſpera arteria coarctatur ex angina, & veſica comprimitur, ex grandiore fœtu in vtero concluſo, morbus ille fit, qui adſtrictio appellatur.

Obſtructio fit, cùm materia aliqua, præternaturalis internas cauitates occupat, vel meatus occludit.

Sic calculus in veſica; materia craſſa, viſcida, & lenta hepatis, lienis, aliarúmque partium venas interiores, liberúmque humorum commeatum impediens, & reliqua huiuſmodi, obſtructionem pariunt.

Dilatatio fit, quando cauitates & meatus nimis ampli & patentes efficiuntur.

Dilatatio eſt adſtrictioni, & obſtructioni contraria: illius exemplum habemus in dilatatione pupillæ, &c. varicibus, tum etiam in venarum anaſtomoſi & diapedeſi. Anaſtomoſis enim fit, quando orificia vaſorum nimis dilatantur; diapedeſis verò, quando tunicæ eorum nimis relaxantur, & rarefiunt, vt humores effluant. Ad dilatationem etiam refertur nimia ventriculi laxitas, vt non poſſit commodè amplecti alimentum, quam perperam Fernelius ad morbos materiæ ſuprà reuocabat.

Magnitudinis morbi, vel ſunt in magnitudine aucta, vel imminuta.

Vtrique, vel in toto corpore, vel in aliqua eius parte: in toto corpore eſt magnitudo aucta, vel imminuta, dum tota illius moles præter modum augetur, vel imminuitur.

Magnitudinis auctæ in toto corpore exemplum affert Galenus de quodam Nicomacho Smyrnæo, qui præ nimia craſſitie ſeſe non poterat commouere. Eadem verò imminuta ſatis apparet in atrophia & febri hectica, in quibus totum corpus macie contabeſcit.

In aliqua parte magnitudo augetur, vel imminuitur, dum naturaliter ſibi conſtitutas dimenſiones excedit, vel ab iiſdem recedit.

Sic tumor præter naturam in parte eſt magnitudo aucta: ſic etiam partis defectus in longitudine, latitudine, vel profunditate, vt linguæ, naſi, digiti, teſtis, vel alterius partis paruitas inſignis, eſt magnitudo imminuta. Illa enim paruitas contingit, vel ab ipſa generatione ex defectu materiæ; vel poſt generationem, idque rurſum dupliciter; defectu ſcilicet alimenti, vnde partis atrophia & conſumptio, vel ablatione ſubſtantiæ partium, vt cum portio naſi linguæ, vel digiti amputatur.

Morbi in numero ſunt, vel in numero excedente, vel in deficiente.

Ad partes organicas conſtituendas certus ſimilarium numerus requiritur, & in maioribus, magíſque compoſitis, certus minorum organorum, & minùs compoſitorum numerus concurrit. Quomodocunque autem iſta redundent, vel deficiant, vitium faciunt, quod numeri aucti, vel imminuti appellatur.

Numerus excedens, vel eſt eorum, quæ ſunt ſecundum naturam, vel toto genere, præter naturam.

Secundùm naturam dicuntur, ratione ſubſtantiæ, ex qua componuntur, quæ naturalis eſt, & peccant tantùm in eo, quòd non ſint neceſſaria ad membri functiones exercendas; immò illas impediant, vt ſexus digitus, carnis excreſcentia in vlcere, & ſimilia. At verò toto genere præter naturam ſunt ea, quæ ex ſubſtantia omninò præternaturali componuntur, vt lumbrici, calculi, &c. quæ ad morbos in numero referuntur, quatenus res præter naturam ſupperadditæ, organi ſtructuram vitiantes, & functiones illius ſuâ præſentia impedientes; alioqui ſi actiones non lædant, quatenus numerò redundant, ſed obſtrutionem, aut ſimilem affectum producant, cauſæ morbi potiùs cenſebuntur, vt ſuprà annotauimus.

Numerus deficiens, perpetuò in rebus naturalibus, ſiue corporis partibus conſiſtit, ſíque, vel ab ipſo vtero; vel poſt exitum ab eo eſt contractus.

Morbus in numero deficiente ab ipſo ortu contractus dicitur, cùm quis, v.g. pede, manu, oculo, teſte, aut aliâ, quauis parte mancus in lucem prodit; poſt ortum verò quando pars aliqua amputatur, vt cùm pes, vel brachium, gangrænâ laborans amputatur, teſtis in hernia eximitur, dens carioſus euellitur, & ſic de cæteris.

Morbi in coniunctione ſunt duplices; in ſitu, & in connexione.

Morbi in ſitu ſunt quando partes quæ ſimul cohærere debent, à propriis ſedibus recedunt.

Huiuſmodi morbos videre eſt in hernia, cùm inteſtinum, vel omentum in ſcrotum deſcendit; item in procidentia ani, vel vteri, & ſimilium.

Morbi in connexione ſunt, quando partes quæ debent ſimul cohærere non coaleſcunt; vel contrà, quæ cohærere non debent, ſimul coaleſcunt.

Tales affectus apparent in luxationibus, quando oſſium connexio peruertitur, & in imperforatis, necnon, dum oculorum palpebræ, vel oris labra coaleſcunt, quæ naturaliter debent eſſe diſiuncta.

COROLLARIVM CIRCA Morbos Organicos.

Obiicitur primò. Deficientem eſſe morborum organicorum numerum iam allatum, quia eorum differentiæ non deſumuntur ab iis omnibus, quæ neceſſaria ſunt ad actiones organicas obeundas. Sed præter iam dicta, alia multa concurrunt: partes enim inſtrumentariæ indigent calido à corde influente, nimirum ſanguine, & ſpiritibus bene affectis, quandoquidē iis læſis, aut abſentibus, totius corporis actiones offenduntur, vt patet in ſyncope, tremore, rigore, &c. Ergo ab illis quædam morbi organici ſpecies erit conſtituenda. *Reſpondeo*, in propria cuiuſque partis conſtitutione diſtinguenda eſſe communia inſtrumenta, quæ in omnibus actionibus, tum ſimiliarium, tum organicarum partium ſunt neceſſaria: illa enim, in neutris peculiarem obtinent conſiderationem, ſed tanquam vaga & fluxa in partium corporis viuentis numero non habentur; vel certè dicendum, affectus, qui ab horum vitio contingunt, non eſſe idiopathicos, ſed debere tantùm referri ad ſympathiam negatæ materiæ, vel facultatis.

Obiicitur ſecundò, præter adductas conditiones ad partium organicarum conſtitutionem, requiri ſymmetriam, ſi enim pes v.g. vel manus, oſſibus, neruis, & ligamentis conſtare debeant, & tota ſint oſſea, vel carnea, mala redditur illarum partium ſtructura, quamuis rectè ſe habeāt ſuperiùs enumerata. *Reſpondeo*: ſi pars organica, quæ pluribus inſtrumentis conſtare debet, ex vnico tantùm ſit conflata, eſſe tunc morbum in numero deficiente, nec aliud genus diuerſum eſſe inquirendum.

Obiicitur deníque, ab ipſis qualitatibus, tam primis, quàm ſecundis, actiones partium organicarum lædi: partes enim v.g. duriores, vel molliores, craſſiores, aut teneriores, ad ſenſum, vel motum reddunt ineptiores, ſicut Galenus cerebri craſſitiem ad ingenij acumen pluri̇mùm obeſſe exiſtimat, tenuitatem verò prodeſſe; ſic ventriculus laxior malè concoquit, cornea oculi tunica rarior aut denſior viſui officit, & ita de reliquis: vndè patet iſtas etiam qualitates inter morbos organicos debere recenſeri. *Reſpondeo*, morbos illos, qui ſequuntur mutationes qualitatum, non poſſe tribui partibus organicis, quatenus ſunt organicæ, ſed quatenus ex ſimilaribus tanquam materiâ quadam componuntur: ad partis enim inſtrumentariæ conſtitutionem debita partium ſimilarium ſymmetria, earúmque temperies, tam in primis, quàm in ſecundis qualitatibus eſt ſupponenda; non igitur earum improportio parti organicæ eſt adſcribenda, quamuis illius actiones lædat, quia id fit ex accidenti; ſicut domus corruit, vbi ligna, vel lapides ſunt putrida vel carioſa, quamuis illa non ad domum ſpectent, ſi formalem illius rationem intueantur.

Contra iſtam reſponſionem denuò obijci poteſt, ſecundas illas qualitates, duritiem, mollitiem, & reliquas, non minùs debere ad partium organicarum morbos referri, quam

quam aſperitatem,& læuitatem, quæ etiam inter qualitates ſecundas numerantur, & à nobis inter conformationis morbos recenſitæ fuerunt. *Reſpondeo*, non eſſe eandem rationem;quandoquidem durities,mollities, & reliquæ non mutantur, niſi per ipſam temperiem ſimul immutatam;aſperitas veró & læuitas, quæ ſunt affectus ſuperficiei tantùm, ita dependent à formatrice facultate,vt ſine vlla temperamenti diuerſitate quaſdam læues & æquales,alias aſperas,& inæquales producat; vt patet in oſſibus,quæ ſicciſſima ſunt, & tamen maximè æqualia in ſua ſuperficie,& in ventriculo, qui ſuperficie ſuâ externâ eſt æqualis,interna, aſper & rugoſus: & ſic de cæteris.

CAPVT V.

De morbi communis, ſeu ſolutionis continui differentiis.

Morbi communis, ſeu ſolutionis continui differentiæ deſumuntur à cauſa,vel à ſubiecto.

Cauſæ continuum ſoluentes quatuor ſunt: ad primam referuntur ea quæ ſunt tenuia, & ad ſecundam idonea:ad ſecundam, acria & erodentia:ad tertiam,grauia,dura,& obtúſa:ad quartam,rupentia,& diuellentia.

Quæ à tenuibus & ſcantibus fit ſolutio continui ſectio, appellatur.

SVb hac comprehenduntur omnes ſolutiones continui,quæ fiunt ab externis cauſis incidentibus, ſiue punctim,ſiue cæſim,in quauis corporis parte.

Quæ ab acribus & erodentibus fit ſolutio continui, eroſio nuncupatur.

Vtplurimùm fit eroſio in corporis partibus à cauſis internis, vt acribus, & mordacibus ſuccis vlcera efficientibus;aliquando etiam fit ab externis admotis, vel actu exurentibus,vt igne, candente ferro; vel potentiâ, vt cauſticis medicamentis,& ſimilibus.

Quæ à grauibus,duris,& obtuſis fit ſolutio continui,contuſio appellatur.

Hæc ſolutio continui,vt plurimum manifeſta non eſt, ſed occulta:in ea enim partes colliduntur, & violenter comprimuntur; ex qua compreſſione occulta fit continui ſolutio.

Quæ à rumpentibus, & diuellentibus fit ſolutio, ruptio ſeu diuulſio appellatur.

Hæc ſæpiſſimè contingit in tortura; in qua digiti pedum,vel manuum,ita diuelluntur,vt eos ab aliis partibus omnino ſeparari contingat:ex nimio etiam conatu peritonæum difrumpti ſolet, vnde herniæ ſolet exoriri. Aliquando etiam ex nimia plethora venarû tunicæ difrumpuntur,vnde copioſæ hæmorrhagiæ producuntur.

Ratione ſubiecti,ſeu corporis noſtri partium, variæ ſolutionis continui differentiæ conſtituuntur, & variæ illis nomina adſcribuntur.

In carne enim facta inciſio,vulnus appellatur;eroſio verò vlcus.

In oſſe facta inciſio tranſuerſa, fractura;recta, fiſſura dicitur:eroſio verò caries.

In venis arteriis, neruis; & cartilaginibus facta inciſio tranſuerſa,idem inciſionis retinet nomen;& recta fiſſura.

Peculiares ſolutionis ſpecies,punctura dicta, neruis potiſsimum attribuitur;menbranis verò ruptura.

Apud Chirurgicos autores omnes, iſtæ ſolutionis differentiæ ſub vulnerum,vlcerum, & luxationum nomine comprehenduntur.

CAPVT VI.

De Differentijs accidentalibus morborum.

Accidentales morborum differentiæ ſunt, quæ genera, & ſpecies morborum non conſtituunt, ſed tantùm nonnullas eorum proprietates declarant.

INfinitæ prope modùm ab auctoribus proponuntur accidentales differentiæ, quas omnes perſequi nimis longum,& forſan minùs vtile futurum arbitramur. Nos igitur eas tantùm hîc proponemus, quæ ad vſum artis magis ſunt neceſſariæ,& frequentiùs occurrunt in morborum tractatione.

Illæ autem deſumuntur vel à morborum eſſentia, ſeu proprietatibus eam comitantibus,vel à cauſis eorundem.

Ab ipſa morbi eſſentia, eſſentiales illius differentiæ deſumuntur, vt ſuprà demonſtratum fuit; accidentales verò differentiæ à nonnullis proprietatibus eſſentiam morbi comitantibus, tum etiam à cauſis & effectibus. Nos tamen reliquis omiſſis,tanquam, vel per ſe notiſſimis,vel minùs vtilibus,eas tantùm hîc proponimus,quæ ab eſſentia,& cauſis deſumuntur.

Proprietates morborum eſſentiam comitantes ſunt, prima magnitudo, ſecunda motus, tertia mos, quarta & euentus.

1. Ratione magnitudinis,morbus dicitur magnus, vel paruus.

Morbus magnus is dicitur,qui intenſus valdè eſt,& magnâ vi corpus noſtrum affligit.

Paruus verò,qui à naturali conſtitutione parùm recedit, & vires noſtras parum labefactat.

Galenus tribus de cauſis morborum magnum dici debere affirmat. *Primò* ratione partis, ſi nimirum partem principem afficiat, vel ad vitam neceſſariam:*Secundò* ratione cauſarum, ſi nimirum illæ ſint admodum vehementes,& magno impetu ſæuiant:*Tertiò*, ratione ſymptomatum ſi nimirum illa violentiâ & atrocitate corpus valde moleſtent.

2. Ratione motûs. conſiderantur quatuor tempora morborum principium,augmentum,ſtatus,& declinatio.

Principium morbi eſt, quando eundem tenorem ſeruat, quem à principio accepit,nullâ auctione inſigni aduenien-te.

Augmentum eſt,cùm morbus ſenſibiliter increſcit.

Status eſt,cùm morbus non ampliùs increſcit, eandemque retinet vehementiam à ſummo incremento relictam.

Declinatio denique eſt,cùm morbus manifeſtam ſuæ vehementiæ patitur diminutionem.

Diuiſio temporum morborum, non ſolùm ab eſſentia ipſius morbi deſumitur à Galeno, ſed etiam à cauſis & ſymptomatis, cùm ſcilicet illa vehementiora fiunt à principio ad ſtatum,& in declinatione miteſcunt; ac potiſſimùm ab excrementis,quæ in principio omnino cruda ſtatuuntur;in augmento quoddam coctionis rudimentum præ ſe ferre;in ſtatu maxima coctionis indicia oſtendere;& in declinatione abſolutam concoctionem, & excrementorum in melius commutationem.

Tempora autem morborum,vel ſunt vniuerſalia,vel particularia.

Tempora vniuerſalia ſunt partes totius morbi, à principio adfinem conſiderati.

Tempora verò particularia ſunt partes paroxyſmorum qui in mobis intermittentibus apparere ſolent.

Sic vnuſquiſque morbi paroxiſmus habet principium, augmentum & declinationem; ſicut vniuerſus morbus in toto illius decurſu conſideratus.

Nota omnes morbos nō habere quatuor tempora, ſed tantùm ſalutares,lethales enim ante declinationem perpetuo interimunt.

In motu etiam conſideratur quantitas & modus.

Ratione

Ratione quantitatis motus,ſeu durationis, alius morbus dicitur longus, alius breuis.

Sic febris ephemera eſt morbus breuis,quia citiſſimè finitur;hydrops verò longus,quia diutiſſimè perdurat.

Ratione etiam quantitatis motus ſeu durationis, alius morbus dicitur acutus, alius chronicus.

Acutus morbus eſt, qui cum breuitate iunctam habet magnitudinem.

Ideò celeriter mouetur cum vehementia,& periculo. Huic vulgò chronicus opponitur,licèt illi non ſit omnimodè contrarius;Chronicus enim, & longus idem eſt, taliſque appellatur ex,eo ſolùm, quòd diuturnus ſit licèt plerumque magnus exiſtat,vt paralyſis, hydrops,& ſimilia, quibus verè & propriè breues opponuntur.

Nota,nonnullos morbos,chronicos eſſe ratione propriæ eſſentiæ,& acutos ratione paroxyſmi, vt epilepſia; quæ morbus eſt longiſſimus, & paroxyſmos habet acutiſſimos.

Morbus acutus triplex eſt, primus peracutus, ſecundus acutus ſimpliciter,tertius eſt acutus ἐκ μεταπτώσεως, ſeu ex decidentia.

Peracutus rurſum diuitur in extremè peracutum, & ſimpliciter peracutum.

Extremè peracutus eſt,qui ita vehementer, & velociter mouetur,vt tertio,vel quarto die,ad ſalutem, vel ad mortem terminetur.

Peracutus ſimpliciter,ad ſeptimum diem terminatur.

Acutus verò ſimpliciter dictus, vel eſt exactè talis, vel non exactè.

Exactè talis ad decimum quartum diem terminatur.

Non exactè talis ad vigeſimum,vel vltrà producitur.

Acutus denique ex decidentia, ad quadrageſimum vſque diem ſe extendit; & vltrà illum longus & diuturnus morbus appellatur.

Et hæ ſunt differentiæ,quæ,à quantitate motus deſumuntur:ſequitur vt eas proponamus,quæ à modo motus emanant.

Ratione igitur modi motus, alius morbus dicitur continuus,alius intermittens.

Continuus morbus eſt, qui continuò affligit, & in tota ſua duratione ad intermiſſionem aliquam non peruenit.

Intermittens verò, cùm integras in ſuo decurſu habere ſolet intermiſſiones.

Atque ita de motu,iam de more morbi eſt agendum.

3\. *Ratione moris,morbus dicitur benignus,vel malignus.*

Benignus morbus dicitur, qui mitis valde eſt, & nulla ſæua infert ſymptomata.

Malignus verò is appellatur, qui malignam quandam, & venenatam qualitatem adiunctam habet, & ſæuiſſima infert ſymptomata.

Malignus rurſum triplex eſt:primus venenatus, ſecundus peſtilens,Tertius & contagioſus.

Venenatus morbus eſt, qui qualitatem habet vitæ noſtræ penitus aduerſam,ex veneno aſſumpto,admoto, vel ex peſſimis humoribus intus genito productam.

Peſtilens morbus eſt, qui malignam & deleteriam qualitatem poſsidet,ac in omnes communiter graſſatur.

Contagioſus denique eſt, qui ſeſe valde multiplicat, & alios quam plurimos eodem affectus genere inficere ſolet.

Atque ita de more morbi:iam de illius euentu.

4\. *Ratione euentus,alius morbus dicitur ſalutaris, alius lethalis,alius periculoſus.*

Salutaris morbus eſt,qui nullum vitæ periculum minatur.

Lethalis morbus,eſt qui certiſſimam infert perniciem.

Periculoſus denique,qui dubium exitum pollicetur, & aliquando ad ſalutem, aliquando ad interitum terminatur.

Atque hæ ſunt differentiæ, quæ à proprietatibus, eſſentiam comitantibus deſumuntur; iam illas, quæ à cauſis petendæ ſunt,proponamus.

Iſtæ autem cauſæ,vel ſunt materiales,vel efficientes; vel ſine quibus non.

Ad materiales ſubiectum referimus,ad efficientes,humores,& ad eas quæ ſine quibus non,locum.

Multa alia ſunt genera cauſarum, quæ hìc non proponimus,quia ab his tantùm differentias morborum accidentales deſumere decreuimus; immò neque omnes proponemus,quæ ab illis elici poſſunt, ſed tantùm vtiliores.

1\. *Ratione ſubiecti, alius morbus dicitur Idiopathicus, alius Sympathicus.*

Idiopathicus eſt,qui primariò in parte à ſua cauſa producitur,in eaque habet permanentiam.

Sic pleuritis,peripneumonia,phthiſis, aliique idiopathici appellantur.

Sympathicus verò eſt, cùm ab vna parte idiopathicè laborantes,affectus alteri communicatur.

Ita tamen affectus parti per conſenſum laboranti communicatur,vt priore, ſcilicet idiopathico, ſublato, ſympaticus auferatur;alioqui,ſi ex ſe permaneat, idiopathicus factus eſt, & tunc à Medicis *Deuteropathicus* appellatur, ſiue ſecundarius:Primarius verò dicitur *Protopathicus*,quòd primò in illa parte productus fuerit affectus.

Morbus autem ſympathicus propter quinque cauſas ſolet generari. Primò,*propter viciniam:*Secundò,*propter generis ſocietatem:* Tertiò, *propter officij communionem*; Quartò, *propter ſitum:*Quintò *& propter connexionem.*

Propter viciniam manus brachio compatitur, os carni vicinæ, ventriculus hepati, pleura pulmoni, pulmo cordi,& vice verſa.

Propter generis ſocietatem partes neruoſæ, neruoſis compatiuntur,& carnoſæ carnoſis, quia ſub eodem genere ſunt conſtitutæ,eandémque poſſident naturam.

Propter officij,communionem mammæ vtero;viſicæ renes compatiuntur, quia ſimile in corpore officium exercent.

Propter ſitum caput partibus inferioribus facilè compatitur,vt ventriculo,hepati,vtero,& ſimilibus: quia illis è directo ſuperjacet atque ita vapores ab iis ſurſum eleuatos facilè recipit.Sic etiam ventriculus, & pulmo capiti facilè compatiuntur; quia illi è directo ſubiiciuntur, atque ita humores ab eo defluentes facilè recipiunt.

Propter connexionem nerui cerebro compatiuntur, arteriæ cordi,venæ hepati,& vice verſà, quia illis connectuntur.

Rurſum omnis morbus ſympathicus duobus modis fit, poſitiuè,ſcilicet,vel priuatiuè.

Poſitiuè fit,quãdo aliquid ab vna parte in aliã defertur.

Sic à ventriculo ad cerebrum eleuati vapores, dolorem,vertigines, alioſque huiuſmodi affectus ſympathicos producunt,qui poſitiui appellantur.

Priuatiuè fit,quando id non influit,quod debebat influere

Sic in apoplexia perit ſenſus & motus in toto corpore, quia facultas & ſpiritus animales non influunt à cerebro,propter obſtructionem ventriculorum eius. Atque ita dicitur fieri propter priuationem materiæ, vel facultatis.

2\. *Ratione cauſarum efficientium,ſiue humorum morbos committentium,alij dicuntur legitimi,alij ſpurij.*

Legitimus eſt qui propriam ſuæ ſpeciei naturam maximè retinet,& cauſam habet à qua ſolet produci,integram, & ſynceram.

Spurius verò eſt,qui neque naturam ſuam puram retinet, neque cauſam à qua fit,habet ſynceram.

Febris tertiana, quæ à bile ſyncera excitatur, vera & legitima appellatur,ſicut quartana quæ à pura melancholia producitur:illæ autem febres nothæ,ſpuriæ, & illegitimæ nuncupantur, cùm alios humores habent permixtos,præter iam dictos.

3\. *Ratione loci,ſiue regionis in qua morbi generantur, alij dicuntur endemij,alij epidemij,alij ſporadici.*

Endemij morbi dicuntur, qui ſunt alicui regioni peculiares,in eaque communiter graſſantur.

Vernaculi & gentilitij aliter appellantur, quia eandem regioné perpetuò obſident,ob aërem partium,alimenta, &c.Sic Alpinorum montium incolis Bronchocele,ſtrumæ Hiſpanis,tabes Luſitanis endemij morbi æſtimantur.

Epidemij morbi ſunt, qui in regione qualibet populariter graſſantur.

In hoc conueniunt morbi Endemij & Epidemij, quòd multos inuadant, & populariter graſſentur: Differunt verò in eo quòd endemij eandem perpetuò regionem occupent; epidemij verò minimè, ſed quaſlibet indifferenter inuadant. Et ratio eſt, quia endemij à peculiari aëris patrij, aquarum, vel ciborum diſpoſitione oriuntur: epidemij verò cauſam habent in ſolo aëre, non ex loci ratione, ſed potiùs ex maligna cœli influentia infecto.

Sporadici morbi ſunt, qui nec communiter graſſantur, nec alicui regioni ſunt peculiares.

Diſperſi etiam appellantur, & endemiis ac epidemiis opponuntur, quia ſcilicet varij ſunt, & contingenter nũc huic, nũc illi accidũt: Sic in regione hac vel alia qualibet, hic pleuritide laborabit, ille febre continuâ, vel tertianâ, alius catharro, nephritide, podagra, hydrope, aut alio quouis alterius naturæ, pro varia indiuiduorum natura, & conſtitutione.

Atque hactenus de morborum natura & differentiis, tam eſſentialibus, quàm accidentalibus; ſupereſt iam vt de eorum mutationibus agamus.

PATHOLOGIÆ SECTIO II.

De mutationibus morborum, & præcipuè de Criſibus.

CAPVT I.

De mutationibus quæ in morbis contingunt.

DVæ inſigniores fiunt in morbis mutationes, vel dum in alium morbum commutantur; vel dum abſolutè, & ſimpliciter ſoluuntur, ſine alterius morbi interuentu.

Commutatio vnius morbi in alium frequenter apparet, dum apoplexia in paralyſim degenerat; febris tertiana in quartanam; quartana, hepatis, aut lienis tumor, & alij quamplurimi affectus in hydropem degenerant.

Abſolutè ſimpliciter ſoluuntur morbi, dum ſine alterius morbi interuentu, ad ſalutem, vel mortem terminantur.

Terminantur verò ad ſalutem, vel mortem dupliciter.

Senſim videlicet atque paulatim, aut ſubitò, & de repente.

Dum ſenſim & paulatim terminatur ad mortem, maraſmus nominatur: dum verò ſenſim terminatur ad ſalutem, ſolutio ſimpliciter, λύσις Græcis, nominatur.

Dum ſubitò, & de repente terminatur, ſiue ad ſalutem, ſiue ad mortem, criſis nominatur, quæ lyſi vulgò opponitur, dum paſsim autores dicunt omnes morbos terminari per criſim aut lyſim.

CAPVT II.

De natura Criſis.

Criſis eſt ſubita & repentina mutatio, in morbo ad ſalutem, vel ad mortem.

CRiſis nomen multis modis vſurpatur apud Hippocratem & Galenum: *Interdum* enim per criſim nihil aliud quàm humorum ſecretionem ſignificant, quemadmodum Galenus *comment. in Aph.* 13. *ſect.* 2. *Fit,* inquit, *criſis naturâ ſecernente humores noxios à bonis, & ad excretionem præparante*: Interdũ verò Criſim ipſam excretionem ſignificare volunt, quòd optima criſis excretione perficiatur. Sic Hippocrates *lib de arte*, corrupti oſſis excretionem, criſim nominat, vel, *denique* pro certamine accipitur, quod inſtante criſis inter morbum & naturam ſolet accidere. Sed magis frequens & vſitata eſt illius acceptio pro iudicio; quæ ab ipſius Galeni temporibus ad nos vſque fuit à plurimis recepta; Galenus enim *comment. in* 1. *progn.* Iudicationem in morbis factam è foro iudiciali deriuatam, & in artem medicam tranſlatam fuiſſe atteſtatur, nec quidem admodum impropriè: licèt enim res à quibus tranſlationes deſumuntur, non ſint omninò conſimiles, attamen iudicium quod fit in morbis, cum iudicio forenſi non exiguam habet ſimilitudinem. In foro enim iudiciali, dum capitalis cauſa agitur, concurrunt primò actor & reus: Actor cum reo dimicat, eumque pertinaciter accuſat, teſtes profert, eíque mortem vel ſupplicium intentat; Reus verò ſi inſons accuſationis fuerit, ſeſe ſtrenuè defendit, & in actorem ipſum pœnam reiicit; ſi verò contra accuſatoris vim reſiſtere non poſſit, ſuccumbere cogitur. Hæc omnia aguntur coram iudice, qui res omnes perpendit, ac tandem certâ die vniuerſaliter iudicium profert. Pari quadam ratione in criſibus, morbus actoris partes agit, natura verò rei, cauſa morbifica naturam laceſſit eámque funditus euertere conatur; huius inuaſionis teſtes ſunt ſymptomata, quæ totius certaminis progreſſum patefaciunt. Natura verò, quæ rei quodammodo rationem habet, aduerſus actorem ſuum, morbum videlicet, ſeſe pro virili defendit; & ſi viribus illa conſtet, morbi conatus eludit, eámque tanquam iniquum actorem reiicit, & foras excludit; ſi verò imbecilla ſit, illius actioni ſuccumbit. Hæc omnia accuratè rimatur Medicus; & vtriuſque partis meditatis viribus, tanquam iudex ſententiam profert, diémque notat iudicij, in quo futura eſt, vel morbi, vel naturæ victoria. Patet igitur hinc, non omninò abſurdam, atque reiiciendam eſſe criſis cum iudicio comparationem.

Vt verò ad ipſam Criſis (definitionem propiùs accedamus, cùm illa per mutationem definiatur, ſciendum eſt, in omni motu ſecundùm Philoſophos multa conſiderari, terminum à quo, terminum ad quem, medium per quod fit motus, mouens, & mobile. Hæc omnia in criſi perpetuò reperiuntur. *Mouens* enim eſt ipſa natura, quæ coctiones perficit, humores ſecernit, ac tandem die critico expellit. *Mobile* eſt cauſa morbifica, & humores præternaturales, in quos tantùm poteſt cadere criſis *Terminus à quo* incipit criſis, eſt morbi augmentum; fit enim criſis in morbo; & pro varia morbi natura, tardiores, vel celeriores criſes exercentur; Acuti enim morbi celerius, longi tardiùs iudicantur.

Terminus ad quem deſinit criſis, eſt ſanitas, vel mors, vel ſtatus illis proximus, aut tranſitus in aliam morbi ſpeciẽ. *Mediũ* verò *per quod*, eſt totũ illud ſpatium, quod à morbi augmẽto ad ſolutionẽ vſque extenditur & in quo natura concoctioni, ſecretioni, & excretioni incumbit.

Motus autem ille criſis, ſimplex non eſt, ſed compoſitus, idque dupliciter, ex locali ſcilicet, & alteratiuo, & ex naturali & violento. *Localis motus* in criſibus fit ratione cauſæ morbificæ, quæ à natura commouetur & agitatur, ac per vias con-

ſuetas

ſuetas decernitur. *Alteratiuus* verò *motus* fit ratione corporis patientis,ſiue *corruptiuus* ille ſit, vt apparet in criſi lethali,ſiue *perfectiuus*,vt in ſalutari eſt manifeſtū. Secundò motus ille eſt *naturalis*,ratione naturæ,quæ internum eſt principium, & mouens, criſim primò, & per ſe efficiens:*violentus*, verò eſt ratione certaminis,perturbationis,& velocior is illius mutationis.Optimè igitur criſis dicitur mutatio,eáque velox & repentina,vt hoc modo diſtinguatur à coctione,certamine,& ſecretione;tum etiam à ſolutione lenta, & paulitana diuturnorum affectuum;vnde velocitas illa propriæ, & peculiari differentiæ rationem habet. Reliquæ verò definitionis partes ita per ſe ſunt manifeſtæ,vt nulla indigeant explicatione.

CAPVT III.

De Criſium differentiis.

Criſis alia eſt perfecta,alia imperfecta.

Perfecta eſt,quæ ægrum perfectè & integrè à morbo liberat:eſtque,vel ſalutaris,vel lethalis.

Vt criſis perfecta ſit & ſalutaris, ſex requiruntur conditiones.Debet enim eſſe Primò, *optimis ſignis indicata.*Secundò,*manifeſta.* Tertiò,*die critico contingere.* Quartò,*fida.* Quintò,*ſecura.*Sexto,*conueniens morbo & ægrotantis naturæ.*

PRimò igitur, criſis perfecta ſalutaris, concoctionis ſignis die indice debet præmonſtrari. Vnuſquiſque enim dies criticus ſuum habet indicem, quartus videlicet eſt index ſeptimi,vndecimus decimi quarti, & decimus ſeptimus vigeſimi.In illis,inquam, diebus apparere debent cõcoctionis ſigna,vt criſis perfecta ſalutaris conſequatur.*Secundò*,debet eſſe manifeſta, id eſt, cum inſigni aliqua euacuatione coniuncta,ſcilicet excretione,vel abſceſſu. *Quæ enim ſine manifeſta excretione leuant, reciduam facere ſolent*,(inquit Hippocrates, in *prognoſticis*) id ipſum confirmat idem Hippocrates quamplurimis hiſtoriis in *epidemiis*, è quibus inſignis hæc inſtar omnium erit *Sect.7.lib.3.Epid. Ægr.* 2. Hermocrates decimo quarto die liberatur à febre, non ſudauit, decimo ſeptimo rurſus febre corripitur, vigeſimo febris expers non ſudauit, vigeſimo quarto die rurſum febricitauit, tandé vigeſimo ſeptimo die moritur. Si enim ſine cauſis criticis ſoluatur morbus,periculo non vacat;& ſi cũ inſigni excretione vel abſceſſu terminetur,ſalutaris criſis cenſenda eſt. *Tertiò*, die critico debet contingere ; in illis enim diebus ſolet natura, dum commodè operatur, humores noxios ἀθρόως& confeſtim expellere,vtiléſque moliri excretiones;quæ ſi alio die contingant, ſignum eſt naturam eſſe conturbatam, & tumultuariè operari. *Quartò*,debet eſſe fida, atque ita nullas morbi reliquias poſt ſe relinquere, vnde recidiuæ periculum ſupereſſe poſſit.*Quintò*,debet eſſe ſecura,id eſt,cum facili ægri tolerantia,& ſine vllis periculoſis ſymptomatis. *Denique* talis criſis eſſe debet morbi ſpeciei conueniens, & ægrotantis naturæ,atque adeò illius ætati, & temperiei congener. Acuti morbi per excretionem,diuturni per abſceſſum iudicari ſolent. Febris ardens in iuuene hæmorrhagiâ,in ſene alui fluxu,vt plurimùm iudicatur.

Criſis perfecta lethalis, contrarias habet conditiones ei, quæ ſalutaris eſt.

Conditiones illas ex ſuprà dictis eruere facile eſt, ſi nimirum eas quæ pro ſalutari criſi propoſitæ ſunt in contrarium vſurpemus. Ex his autem prima inter reliquas maximi momenti eſt;cùm ea criſis lethalis maximè cenſenda ſit,quam non præceſſerunt concoctionis ſigna. Si enim nullâ apparente concoctione, aliqua fiat perturbatio,&humorumeuacuatio,certiſſimum eſt indicium naturæ irritatæ, & ab humorum malignitate laceſſitæ. Vnde fit,vt citiùs properet ad ſtatum, quàm coctionis gradus ferre queat,& tunc temporis criſim minimè tutam fore,audacter pronunciandum:idque eò magis, quò morbus naturâ fuerit periculoſior. In morbo enim ſalutari,& minùs periculoſo tunc etiam verendum eſt, ne diminutè iudicetur, & cum grauioribus, periculoſiſque ſymptomatis morbus deinceps reuertatur, vel tandem diuturnior factus in mortem degeneret.*Coctiones* enim (inquit Hippocrates)*celeritatem iudicij, & morbi ſecuritatem;oſtendunt; cruda verò & incocta, atque in malos abſceſſus conuerſa,dolores,aut diuturnitatem, aut acriſias, aut mortem,aut reciduam.* Hæc enim mala euenire ſolent,dum criſis nullo modo anteà indicatur,vnde oſtenditur naturæ conditiones & conſuetudines eſſe funditùs euerſas;atque labefactas à vi morbi, neque illam in criſi ſi morborum eſſe debellaturam.ſi quidem in pugna nullum præſtitit ſpecimen victoriæ, quod perpetuò euenire ſolet in iis qui inuicem pugnant;ille enim qui aduerſus ſuum antagoniſtam victoriam eſt reportaturus, omnibus motibus ſtatim oſtendit, ſe inferiorem habere inimicum, licèt ipſe aliquid ab inimico repatiatur. Verùm nullum oſtendere roboris potentioris ſignum; neceſſariò ſignificat collapſam ruere facultatem.

Criſis imperfecta eſt,in qua morbus perfectè non iudicatur.ſed tantùm ſecundùm partem; & alterius criſis futuræ locum poſt ſe relinquit.

Eáque duplex eſt, altera ad meliùs, altera verò ad deterius.

Ad melius ea eſt,quæ non omnino tollit morbum; ſed facit, vt eum æger alacrius ferat.

Ad deterius eſt,quæ morbum facit vehementiorem, & magis periculoſum.

COROLLARIVM.

Propoſitæ criſium differentiæ aliquas patiuntur difficultates,quæ hîc paucis diluendæ ſunt.*Primò* enim non dari poſſe criſim perfectam,ſalutarem,aut lethalem, ſequentibus argumentis probari poteſt.

*Primum.*Si daretur criſis perfecta ſalutaris,eâ abſolutâ ſtatim perfecta ſanitas ſuccederet.Sed poſt criſim languida admodum eſt ſanitas,& imperfecta;omnéſque actiones debiles,& infirmæ,morboſam potius indicant conſtitutionem,quàm ſanitatem.

*Secundum.*Non poteſt fieri tranſitus ab vno extremo ad aliud niſi per medium.Sed medium inter morbum, & ſanitatem,eſt ſtatus neuter. Ergo in quauis criſi fiet mutatio ad ſtatum illum neutrum, non autem ad perfectam ſanitatem.

*Tertium.*Conualeſcentes, qui ex morbo per criſim euaſerunt, eodem modo vt ægri conſeruantur. At illud non fieret,ſi criſis perfecta fuiſſet & ſalutaris.

Quartum. Criſis etiam lethales perfecta dici non poteſt, cùm mors illi ſuccedens deſtructio mera ſit,& perfectioni contraria.

Quintum. Omnis criſis à natura perficitur. At omnes naturæ actiones ad bonum perpetuò. Ergo nulla criſis poterit eſſe lethalis.

Ad primum,ſecundum,& tertium,dicendum eſt criſim perfectam ſalutarem appellari, cùm ab ea nulla portio materiæ morbificæ relinquitur in corpore, quæ morbum conſtituere poſſit; licèt verò ſtatim per criſim non ſit perfecta ſanitas, ſed tantùm ſtatus neuter conualeſcentiæ;ille tamen à præternaturali materia nullo modo dependet;ſed tantùm à partium languore, & imbecillitate,quæ à prægreſſi morbi violentia neceſſariò fuit introducta.Ideò dicere poſſumus, perfectam tunc temporis eſſe ſanitatem, ſaltem ratione cauſæ morbificæ, quæ tota fuit vacuata,Et hoc ſufficit,vt criſis dicatur perfecta.

Ad quartum dicimus,in criſi lethali fieri deſtructionem ratione indiuidui,& corporis ægrotantis;hoc tamen non impedire, quin aliqua in iis ſit perfectio ratione ipſius criſis, quæ quamuis lethaliter exerceatur, tamen dum

dum integrè abſoluitur, perfecta quandomodo dici poteſt.

Ad quintum Reſpondeo, naturam perpetuò ſibi finem optimum proponere, ab eo tamen ſæpius aberrare,cùm debilis admodum eſt,vt præ nimiâ virium exolutione intentum aſſequi non poſſit,& oneri ſuccumbere cogatur.

Secundò,aduerſus primam conditionem criſis perfectæ ſalutaris, obiici poſſunt duæ Hippocratis hiſtoriæ, quarum prima habetur 1. *Epid.ſect.*3. Vbi refert, Metonem, abſque concoctionis ſignis, perfectè ad ſalutem fuiſſe iudicatum. Altera habetur 3. *Epid.ſect.*3. vbi etiam affirmat, Lariſſæam virginem ſine coctionis ſignis perfectè iudicatam. Verùm huic obiectioni duplex *reſponſio* ſatisfacit, *Primò* enim dicimus cum Galeno, hiſtorias illas raras eſſe, & extra ordinem naturæ, atque ideò ab Hippocrate obſeruatas. Miratur enim Galenus *in commentario*, iſtas criſes nullam ſequutam fuiſſe recidiuam, cùm præter naturæ conſuetudinem, & præter leges ordinarias ſalutaris criſeos,apparuerint. *Secundò* dicimus, illas criſes fuiſſe ſalutares, propterea quòd in principio multæ præceſſerant vacuationes, eæque ſatis laudabiles, multæque criſim fuerant conſequutæ, vt ex hiſtoriis illis apparet. Licèt autem illæ ſymptomaticæ quodammodo fuerint, ex eo quòd in principio prodierint ſine coctionis ſignis, tamen criticæ quodammodo cenſendæ ſunt,quia vi naturæ oppreſſæ, factæ fuerunt, & materiâ turgente;vel ſaltem dicamus,illas fuiſſe mixtas, partim ſcilicet criticas, partim ſymptomaticas, quæ tamen materiam morbificam minuendo,potuerunt efficere, vt criſis poſtea ſuperueniens,ad ſalutem fuerit terminata;cùm eam præſertim aliæ ſubſequutæ fuerint euacuationes. Metoni enim poſt iudicium crebrò ſanguis è naribus exiit;Lariſſææ verò virgini menſtrua poſt iudicium prodierunt,quæ nunquam apparuetunt, & ideo nulla ſubſequuta eſt recidiua.

Obiici etiam poteſt, naturam humores noxios dum turgent ſine coctionis ſignis poſſe criticè vacuare, cùm Medico liceat ex diuinis ſenis præcepto, purgationes celebrare,turgente materiâ, nullâ expectatâ concoctione. *Reſpondendum* eſt, in principiis morborum naturam oppreſſam à materia turgente,mixtas ſaltem vacuationes celebrare poſſe,partim ſcilicet criticas,& partim ſymtomaticas, perfectas criſes non poſſe, propter concoctionis defectum.

Tertiò, aduerſus quintam conditionem ſalutaris criſeos, quòd ſcilicet debeat eſſe ſecura, nempe cum facili ægri tolerantia; & ſine periculoſis ſymptomatis *opponi* poteſt auctoritas,ratio, & experientia. Nam Hipp. *aph.* 13. *ſect.* 2. noctem difficilem & grauem,imminentem criſim præcedere teſtatur,& Galenus *cap.*7.*lib.* 3. *de criſibus*,varia ſymptomata,eáque acerbiſſima, vt perturbatioṅe,delirium,difficultates reſpirationis,iactiones,pulſus inæqualitates,criticas vacuationes antecedere affirmat.

Deinde,non poteſt accidere criſis, niſi poſt certamen naturæ cum morbo;& contentio illa non poteſt fieri ſine ſymptomatum exacerbatione: natura enim & morbus agunt inuicem,& patiuntur,vnde ægrotantis corpus neceſſariò affligitur; *Denique* oſtendit expirientia,nullam criſim (quamtumnis ſalutaris illa ſit) ſine ſymtomatum vehementia,& ſumma ægrorum agitatione exerceri. Ad hæc *Reſpondemus*, in criſi quidem multa apparere ſymptomata, ſed illa non eſſe periculoſa, vbi enim vires ſunt validæ & robuſtæ:ſymptomata,quæ in criſi ſalutari ſunt perpetuò mitiora,nullum poſſunt afferre periculum: Nam quando illa ſunt admodum vehementia, lethalem criſim portendunt,vel ſaltem imperfectam, quæ ad deterius vergit.

Quartò,aduerſus vltimam conditionem ſalutaris Criſeos,quòd ſcilicet debeat eſſe conueniens morbo, & ægrotantis naturæ, ita vt acuti morbi per excretionem, longi per abceſſum iudicentur. Febris ardens in iuuene per hæmmorragiam,in ſene per alui fluxum terminetur; hæc *obiici* poſſunt, quòd morbi acuti aut per excretiones,aut per abſceſſus iudicantur, ex Gal. *cap.*7.*lib.* 3. *de Criſibus*. Deinde Febres peſtilentes quæ ſunt extremè peracutæ, per bubones & carbunculos ſoluuntur. Morbi etiam longi non ſolùm per abſceſſus,ſed etiam per excretiones ſæpe iudicantur.Neque criſes illæ ægrotantis naturam ſequi ſolent, febres enim acutæ in iuuenibus, non ſolùm per hemorrhagiam, ſed etiam per ſudores, vrinas,& alui fluxum terminantur, quod etiam in ſenibus abſque vllo diſcrimine contingit.His omnibus *Reſpondendum* eſt,propoſitam conditionem veram quidem eſſe,non perpetuò,& neceſſariò, ſed vtplurimum: habet enim natura ſuos motus ordinariosquos aliquando immutat,pro varia materiæ conditione, & diſpoſitione eiuſdem,itaut materia,quam natura in tali ætate per hæmorrhagiam vacuare eſt conſueta,ſi non in partibus in ferioribus ſit ſita,commodius per vrinas,aut alui fluxum vacuetur.

CAPVT IV.

De ſignis Criſium.

Signa Critica in tres claſſes diuiduntur, quorum aliâ antecedentia,alia concomitantia,alia denique ſubſequentia nominantur.

Antecedentia rurſum duorum ſunt generum, alia tempus criſium praenunciant, alia ſpeciem criſis ſignificant.

Tempus futuræ criſeos ex duobus innoteſcit, acutie morbi,& concoctionis ſignis:quæ à nobis expoſita ſunt, ſect. 5. Semioticces,cap.4.

Speciem criſis ſignificant ea ſigna, quæ oſtendunt per quem locum criſis aduentura ſit, videlicet per vomitum, alui fluxum,ſudores,vrinas, hæmorragiam,menſes,hæmorroidas,vel abſceſſum. Quæ omnia fuerunt à nobis expoſita, ſect.3.Semioticæ,c.5.6.7.8.9.10.& 11.

Signa criſim comitantia ſunt, quæ eum ipſâ ſpecie criſis ſimul apparent,criſimque ipſam dum ſit bona ne ſit, an mala,perfecta,an imperfecta indicant.

Suntque ipſæmet cauſæ, & ſpecies criticæ, quæ duæ omninò ſunt,excretio & abſceſſus.

Excretio ea ſalutaris & bona dici debet, quæ commodè fit,vt autem commodè fiat, quatuor requiruntur, qualitas laudabilis,quantitas moderata,tempus opportunum, & excernendi modus naturæ familiaris.

Qualitas humoris qui excernitur laudabilis eſt,ſi & peccans,& coctus humor vacuetur.

Quantitas moderata eſt,quæ neque exigua,ſed ſufficiens, neque immodica eſt,nam exigua damnatur,& ſuſpecta eſt; qualis eſt ſubſtillum ſanguinis,ſudatiuncula, vomitus exiguis;immodica periculo non vacat.

Tempus opportunum eſt dies criticus, quæ enim excretiones aliis diebus contingunt,ſuſpecta ſunt.

Excernendi modus eſt natura familiaris,ſi excretiones primùm fiant confertim; non ſenſim & paulatim,deinde ſi fiant per loca conferentia,& legi naturæ commoda.

*Vt verò per loca conuenientia fiat euacuatio,tria ſunt neceſſaria,*Primùm,*vt locus non ſit loco morbi dignior;*Deinde *vt habeat rectitudinem; poſtremò,vt tranſitus patentes habeat*

Abſceſſus vt legitimus ſit,tria ſpectanda, quò,vndè, & propter quid

Quò, *partem denotat in quam decumbit, quæ debet eſſe inferior, ignobilior, remota ab affectâ parte, & totius materiæ morbificæ capax, alioqui periculum refluxûs.*

Vndè,*partem denotat ex qua, dextrâne,an ſiniſtra;debet enim fieri decubitus ſecundùm rectitudinem.*

Propter quid *cauſam,deſignat;ob quam oritur abceſſus, id eſt, num à natura cocto morbo, aut à materia cogente, & dinexante adhuc humore crudo; nam ſi crudo exiſtente morbo fiat,paruus erit abſceſſus, & morbum perfectè non indicat.*

Dierum criticorum computatio debet fieri ab ea hora, in qua æger percipit manifeſtam actionum læſionem.

Nulla poteſt fieri dierum criticorum computatio,quin certò ſtatuatur totius morbi principium, & ipſa notetur hora,quâ patiens cœpit ægrotare. Ab illa enim hora ad ſimilem ſequentis diei, primus dies computatur, & alij conſequenter.Sed admodum difficile eſt, horam illam ſtatuere, & in eo multi errores ſæpe committi ſolent;quandoquidem vulgares Medici principium morbi computare ſolent ab hora decubitus, quod quidem poteſt locum habere in delicatulis,& mollioribus hominibus,qui ex leuiori affectu ſtatim ſolent decumbere: at in robuſtioribus, & laboribus aſſuetis, fallaciſſimum eſſe conſueuit, quandoquidem illi plerumque morbum adhuc incipientem, neque tantoperè grauem, erecti etiam per plures dies aliquando ferre conſueuerunt; neque in lecto retinentur, donec à morbi vehementia ferè opprimantur. Vera igitur computatio debet inſtitui ab ea hora, quâ in ægro primum percepta eſt ſenſibilis actionum læſio,quâ videlicet, vel non potuit prandere, vel cœnare,vel conſueto modo ambulare, & ſolita officia exercere:vno verbo ab eo tempore, quo febricitare cœpit,ſi febris ſit primaria, & non ſymptomatica. Sed quia febris rarò ab ægro,vel aſtantibus dignoſcitur, ideò Medicus ex ſymptomatum relatione, primáque eorum inuaſione facilè ipſam febrem, ipſiúſque principium coniicit. Vnicum tamen indicium verum & facile febris incipientis ſæpiſſimè occurrit, quòd videlicet morbi acuti frequenter cum rigore,vel horrore incipiunt. Si igitur æger Medico referat, ſe dum cœperit malè habere,frigus aut horrorem tali horâ percepiſſe, illa certè hora erit morbi principium, à quo dies critici debent computari.

In puerpera muliere,febre acutâ laborante,ſi partus non-naturalis fuerit computatio dierum Criticorum debet fieri à febre, & non à partu:ſi verò partus fuerit præternaturalis, computatio facienda eſt à partu,non autem à febre.

Hoc Theorema difficillimam quæſtionem continet, & admodum intricatam, vtpote, quæ ipſum Hippocratem habet ſibi ipſi repugnantem, & rationum momenta vtrinque grauiſſima, patiatur.Hippocr.3. *progn.aph.* 12.*pari modo*, inquit, *in mulieribus indicationes fiunt à partu*. Et Gal.in *comment, eius loci*, eandem ſententiam confirmat, his verbis: *Principium enumerationis tibi fiat, non quo die cœperint febricitare, ſed quo pepererint:in quibuſdam igitur, circa ſecundum aut tertium incipiunt diem à partu, ex quo multi numerant futuram indicationem; ſed res non ita ſe habet, nam ex quo peperint, numerationem oportet fieri dierum.* Quod quidem præceptum in praxim reuocauit idem Hipp. 3. *Epid.ſect.*2. *Ægr.* 10. 11. & 12. & *ſect.* 3. *eiuſdem libri. Ægr.* 14.In quibus locis proponit hiſtorias diuerſarum mulierum enixarum, acuto morbo laboranrium, in quibus dies computantur ab ipſo partûs die.Id ipſum confirmari poteſt ratione validiſſimâ. Ab eo enim, die numerandum videtur morbi principium, quo incipit moueri humor: At in die partus humor moueri incipit,ſit enim maxima naturæ contentio, & humorum agitatio: ergo ab illa humorum exagitatione debet fieri computatio. Contrà verò idem Hipp. 1. *Epid. Ægr.* 4.In vxore Philini, quæ die à partu decimo quarto, febre correpta eſt,dies computat à die febris, non à die partu.Item *Ægr.* 5. *ſequenti*, in Epicratis vxore,quæ ſecundo à partu die febricitare cœpit, computationem inſtituit à febre, non à partu. Tum etiam *Ægr.* 11. *eiuſdem libri* in Dromeadæ coniuge, quæ ſecundo à partu die,rigore, & febre acutâ correpta eſt, eandem computationem facit à die febris, non à die partus. Ratio etiam pro hac ſententia efficacitermilitat. Si enim aliquâ ratione computatio deberet fieri à die partus, eſſet maximè, propter motionem materiæ, quæ in partu fit;ſed hęc motio non eſt cauſa ſufficiens;quantumcunque enim materia ante febrem ex occaſione aliqua moueatur; computatio nihilominus incipit ab ipſa febre,non à commotione: Sic in vehementiſſima corporis exercitatione,ex qua febris oritur,non fit computatio ab ipſa exercitatione, in qua facta fuit humorum commotio, ſed à febre tantùm, quæ poſtea ſubſequuta eſt. Hæc controuerſia propoſito Theoremate reſoluitur. Partus enim vel naturalis eſt,vel præternaturalis. Differunt,inter ſe ſymptomatum grauitate,& leuitate, at præcipuè expurgatione, quæ in naturali ritè procedit; in præternaturali verò ſupprimitur.Si igitur naturalis fuerit partus, non poteſt fœmina intra terminum expurgationis, niſi fortè ex aliqua procatarctica cauſa, febre corripi, vt quæ ab omnibus excrementis ritè expurgatur.Si verò partus præternaturalis ſit, conſtat ipſum morbi naturam induere, cùm ſatis multas operationes lædat; Atque ita, febris quæ huic morboſo partui ſuccedit,ex ipſo partu cenſenda eſt pendere, atque ita,rationem habet febris ſymptomaticæ; & computatio dierum cùm debeat fieri à principio morbi, facienda erit à partu,qui morboſus eſt. Hoc obſeruauit Hippocrates in ægrotis ſuprà propoſitis: Mulieres quarum ſit mentio *hiſt.* 10. 11 & 12. *ſect.*2.*lib.*3. *Epid.* partum habuere præternaturalem: duæ enim priores, aborſum paſſæ ſunt; Tertia verò laborioſè peperit. Tum illa quæ habe: ur *hiſt* 14. *ſect.* 3. cum difficultate peperit, & non valde purgata eſt.Ideò in illis quatuor, Hippocrates computationem inſtituit à die partus,in aliis verò quæ continentur *hiſt.*4.5.& 11.*lib.*1. partus fuit naturalis: vxor enim Philini fœmellam pepererat, ſecundum naturam factâ purgatione, & alioqui leuiter degebat: Vxor Epicratis pepererat filiam,& alia omnia ſecundum rationem procedebant.Et Dromeadæ coniux filiam etiam pepererat aliáque omnia ſecundum rationem fiebant.Ideò Hippocrates in illis computationem inſtituit à die febris, non à die partus. Vnde liquidò conſtat, computationem in partu naturali debere fieri à die febris;& in partu præternaturali ab ipſo partus die.Verùm aduerſus hanc deciſionem inſurgit Amatus Luſitanus, autor alioqui grauiſſimus in *ſcholio curat.*34. *centur.* 1. *Reuera*, inquit, *hoc reſponſum ad Hippocratis mentem ficulneum eſt,& nullius valoris;*idque oſtendere nititur ex*hiſt.*2.*ſect.*3. *lib.* 3.*Epid.*quæ eſt de muliere,quæ in Thaſo apud frigidam aquam decumbebat, quæ cùm filiam peperiſſet. & purgata non eſſet,.eam febris acuta tertiâ die corripuit; in ea autem exiſtimat Amatus, computationem fieri à die febris, cùm tamen conſtet,partum fuiſſe præternaturalem,quandoquidem purgata non fuerat. Hanc autem computationem à die febris,colligit ex ſequentibus Hippocratis verbis, quæ in hiſtoria continentur; *poſtquàm autem viguiſſet, febres continuæ,*&c. *Vt ex ijs*, inquit, *lector intelligat, à tertia die poſt partum connumerationes feciſſe*. Sed bonus ille vir malè interpretatur verba Hippocratis, ex quibus nihil aliud colligi poteſt,niſi quòd febris continua à tertia die partus conſequuta eſt,& ſymptomata illam comitantia. Imò verò,ex toto hiſtoriæ diſcurſu,ſatis liquet, computationem fieri à die partus, non à die febris; quemadmodum Valeſius, & Mercurialis, grauiſſimi librorum Epidemiωn Interpretes, idipſum apertè aſſerunt. Et ita,propoſita diſtinctio quæſtionis deciſionem continens,Hippocratis doctrinæ erit conſentanea. Sed vnus adhuc remanet ſcrupulus; cur ſcilicet abſolutè Hipp. 3. *progn.* velut regulam generalem proponens præcipit ſimpliciter à die partus eſſe computandum? *Reſpondendum* eſt,Hippocratem in *lib. Epid.*varia annotaſſe experimenta,& multos caſus obſeruaſſe, proveuenìebant, ex quibus deinde regulas,& canones concinnauit,qui in libris Prognoſticon,& Aphoriſmorum continentur, vt docet Gal.*lib.* 1. *de diebus decretoriis,cap.*3.Canones autem illi ex iis deprompti ſunt, quæ vtplurimùm eueniunt; fit autem vtplurimùm, vt febris, quæ partum proximè ſequitur, ab ipſo partus vitio dependeat; ideò etiam,vtplurimùm, à partu computatio inſtituenda eſt. Rarò autem fit,vt partu naturali exiſtente febris exoriatur, quæ tunc temporis non poteſt aliunde, quam à cauſâ procatarctica,& externâ prouenire:

In vulneribus capitis , & aliis quibuſcunque,computatio dierum criticorum debet inſtitui à die vulneris , non à die febris.

Eadem eſt ratio vulneris,quæ partus præternaturalis: febris enim quæ ei ſuperuenit, ſymptomatica eſt; vulnus verò eſt morbus ptimarius , à quo dierum criticorum numerus eliciendus eſt.

In morborum recidiuis debet fieri computatio dierum Criticorum,ab initio ipſius morbi,non à recidiua.

Recidiua fit ex reliquiis prioris morbi , quæ non fuerunt integrè vacuatæ, atque ita idem morbus cenſendus eſt,cùm ſit eadem materia, in quo contingit quidem remiſſio febris inter radicem & reciduam, ſed non vera intermiſſio, vt oſtendunt ſymptomata ab Hippocrate annotata; dum inquit,*ſi quid eius quod effunditur , intus relinquitur, promptum, ſitis intùs relicta, oris exſiccatio, & inſuanitas, eâdem ratione;quæ omnia morbi non integrè ſoluti ſunt indicia,* Quia igitur is cui ſuperuenit recidiua, nondum erat planè liberatus ab illis accidentibus, computatio debet eſſe vnica, quia ex eo,quòd prior affectus non erat verè ſolutus , ſed tantùm ex aliqua ſui parte. Sic Hipp. in *Epid.* perpetuò dies numerat à priori morbo, nunquam autem à recidiua, vt videre eſt in hiſtoriis Hermocratis: Anaxionis , Herophontis , Cleanactidis, vxoris Epicratis,& aliorum.

CAPVT VI.

De cauſis criſium,& dierum criticorum.

Criſis quoddam quaſi compoſitum eſt, conturbationem,euacuationem, & ſubitam mutationem ad ſalutem continens.

Conturbatio eſt congeries criticorum ſymptomatum , quæ ex agitatione materiæ morbificæ oriuntur. Illa autem agitatio fit,vel à cauſa externa, qualis cœli,aſtrorúmque motus & influxus,vel internâ,ſcilicet natura ipſa.

QVomodo influxus ſyderum motiones criticas efficiant,inferiùs explicabitur.Iam verò natura in conturbatione critica humores morbificos exagitat,quia dú illi ſecreti ſunt à laudabili & benigniori materia , magis naturam irritant:ideòque illa ad expulſionem accingitur licèt enim humores illi concocti ſint , non tamen integrè ad benignum ſtatum reducti ſunt, atque adeò acrimoniâ , & malignâ quadam qualitate naturam moleſtantes,eam ad excretionem impellunt.

Euacuationis cauſa eſt facultas expultrix , quæ vel copiâ,vel qualitate materiæ irritata , id quod moleſtum eſt, criticè expellit.

Facultas expultrix , vna eſt ex iis , quæ naturales ſubſeruientes nominantur,ſuúmque opus exercet benificio caloris natiui,& ſpirituum , tum per fibras ſingulis partibus ingenitas.

Cur verò criſis,ſeu critica euacuatio , in ſeptenariis potiùs,& quaternariis diebus contingat , quàm aliis temporibus.id quidem à motu Lunæ,tanquam cauſa principali dependet.

Cauſa criſeos , & cauſa dierum criticorum omninò diſtinguendæ ſunt , cùm ſint res toto genere diuerſæ. Nam cauſa criſeos eſt facultas expultrix , quæ id quod moleſtum eſt expellit. At cauſas dierum criticorum inueſtigare , non eſt quærere , quid humores vitioſos è corpore expellat,ſed cur facultas expultrix non in omnibus,ſed certis quibuſdam diebus , quæ ſibi moleſta ſunt, frequentiùs & faciliùs ſoleat expellere : id autem à motu Lunæ pendet, quæ variis ſuis aſpectibus has motiones efficere ſolet.

Luna maximum habet dominium in hæc inferiora, præſertim in corpora humida , in iiſque inſignes efficit mutationes,præcipuè in coniunctionibus,oppoſitionibus, & quadraturis,in quibus etiam criſes ſolent contingere.

Quas Luna variis ſuis aſpectibus in hoc inferiori mundo mutationes efficiat , & quomodo hinc venti & tempeſtates mutentur , ſata feliciùs vel infeliciùs creſcant,cancri & conchylia, nunc plena ſint , nunc vacua, ſatis compertum eſt nautis , agricolis , & ipſis mulierculis. Præcipuum autem hîc planeta dominium in corpora humida obtinet;vnde non mirum eſt , ſi eam in humores noſtri corporis poteſtatem habeat , vt eos certis diebus commouere,& inde criſim excitare valeat.Id autem maximè præſtare ſolet in ſuis aſpectibus , ad quorum rationem dies Critici numerantur. Primus enim Lunæ aſpectus à coniunctione , eſt ſextilis , ſeu hexagonus ſiniſter,qui quarto die contingit.Secundus , quadratus ſeu tetragonus ſiniſter,die ſeptimo. Tertius trigonus ſiniſter appellatus,die vndecima.Quartus,qui oppoſitus,ſeu diameter dicitur,die decimo quarto. Quintus,trigonus dexter,die decimo ſeptimo. Sextus , tetragonus ſeu quadratus dexter,die vegiſimo.Septimus, ſextilis ſeu hexagonus dexter , die vigeſimo quarto. Octauus,in coniunctione , die vigeſimo ſeptimo. Iſti autem dies aliquam habent latitudinem , vt infrà docebitur:ſufficit nunc annotare , aſpectuum Lunæ computationem eandem eſſe cum dierum criticorum computatione,quæ *cap.ſuperiori* fuit propoſita.

Motus dierum criticorum non pendent ab aſpectibus, quos habet Luna cum Sole, ſed ab aſpectibus, quos habet cum ſigno Zodiaci, & loco cœli , in quo erat in principio morbi.

Si criſes mouerentur,à phaſibus Lunæ cum Sole,nulla eſſet dierum criticorum ratio , quia omnes ægroti, quocunque die ægrotare cœperint , vno eodémque die criſim paterentur;v.g in principio plenilunij, vbi fit oppoſitio Lunæ cum Sole ; vel in nouilunio , vbi fit coniunctio;vel in quaternionibus. Ideò exiſtimandum eſt criſes,ab huiuſmodi aſpectibus non dependere ; ſed potiùs ab aſpectibus Lunæ ad illud ſignum , & ad eum locum zodiaci,in quo erat in principio morbi,& ſic ſeptimo die morbi Luna eſt in quadrato aſpectu ad eum locum, & decimo quarto eſt in oppoſito , atque ita de cæteris.

Computatio dierum criticorum non eſt inſtituenda iuxta menſem ſynodicum,qui & coniunctionis appallatur ; neque iuxta menſem apparitionis , ſeu illuminationis;neque iuxta menſem medicinalem : ſed iuxta menſem periodicum , ſeu peragrationis.

Menſis *Synodicus* eſt illud tempus , quod inter vnam atque alteram Solis & Lunæ coniunctionem intercêdit , éſtque dierum 29. hor. 13. atque ita tres ſeptimanæ non viginti , ſed viginti duos dies , & horas tres conſtituunt : ideóque iuxta illum menſem non poteſt fieri computatio dierum criticorum. Menſis *illuminationis*,ſeu *apparitionis*, eſt interuallum à primo Lunæ nouæ conſpectu ad diem vſque euaneſcentis; eſtque dierum 26,hor. 12. neque iuxta illùm menſem poteſt fieri computatio , quia tres ſeptimanæ ſunt tantùm dierum 19.hor.12. Menſis *periodicus* , ſeu *peragrationis* eſt illud tempus,quo Luna totum zodiacum peragrat , & ab vno puncto profecta , ad idem redire ſolet ; eſtque dierum 27,& hor. 8. Atque ita tres ſeptimanæ dies viginti , & horas duodecim efficiunt. Hunc etiam noluit Galenus ordinem dierum criticorum poſſe conſtituere ; ideò nouum menſem commentus eſt, quem *medicinalem* appellauit, ex menſe periodico , & illuminationis compoſitum,qui duo ſi coniungantur , faciunt dies 53. & horas 20.cuius ſummæ dimidium facit dies 26. horas 22. & illud dimidium coſtituit menſem medicinalem Galeni, cuius tres ſeptimanæ faciunt dies viginti,& 4.horas , ſed hunc Galeni menſem omnes, tum Medici,tum Aſtrologi tanquam commentitium , portentoſum , & ab omni veritate alienum reiiciunt,ac contemnunt ; Quorum rationes breuitatis cauſâ omittimus , quia notiſſimæ ſunt.

Hæc omnia ſpeciatim à nobis exponentur *Sect.* 3. *Semioticescap*, 2.dum ſigna examinabimus, quæ deſumuntur ab excrementis. per varias corporis partes profluentibus,

Signa criſim conſequentitia,oſtendunt, an criis perfecta fuerit, & an inde perfecta ſanitas exſpectanda ſit: an verò fuerit imperfecta, & metus ſit recidiuæ. Illa autem deſumuntur ab actionibus, excrementis, & qualitatibus corporis, quæ ſi ad ſtatum naturalem plurimùm accedant, ſa'utaris fuit excretio; ſi verò ab eo valde recedant, fuit imperfecta criſis,& periculum eſt recidiuæ. Hæc etiam erunt à nobis explicanda cap.vltimo,partis prognoſticæ *in quo agitur de ſignis futuræ recidiuæ in conualeſcentibus*

CAPVT V.

De diebus criticis.

Dies critici illi dicuntur, in quibus criſes ſolent contingere.

Eorum tres ſunt differentiæ: Alij dicuntur verè & perfectè critici,alij indices,alij intercidentes.

Perfectè critici,principes, aut radicales appellantur, quoniam, quæ his diebus contingunt criſes, omnes perfectæ criſeos notas habent: eiuſmodi ſunt ſeptenarij tres, nimirum ſeptimus,decimus quartus,& vigeſimus.

HIſce diebus frequentiùs perfectæ, ac ſalutares criſes ſolent contingere, quia natura in illis, præcipuè quando vtiliter operatur, & abſolutum ſupra morbum dominium obtinet, ſingulare aduerſus cauſam morbificam certamé aggreditur, eámque perductus côuenientes excludit. Illi autem ſunt ſeptenarij tres, quia natura ſeptenario numero gaudet. Nam ſeptimo menſe fœtus vitales edit, ſeptimo ætatis anno dentes prodeunt, decimo quarto menſes erumpunt; & per ſingulos annorum ſeptenarios,magnæ mutationes in hominibus contingunt.Horum primus eſt ſeptimus, non ſolùm ordine, ſed etiam poteſtate & viribus,vt teſtatur Gal. 1. *de dieb. decret. cap.* 4. Eúmque cum Rege clementiſſimo confert, qui multos à pœna liberat, eóſque ſaluos dimittit: iis verò,qui damnandi ſunt, ſupplicij partem adimit, vt plurimùm enim quæ illis diebus contingunt criſes, bonæ & ſalutares ſunt. Si verò quædam malæ contingant,non perniciofæ ſunt,quemadmodum futuræ eſſent, ſi alio die contingerent.

Secundus eſt decimus quartus,in quo iudicantur morbi,qui ſeptimo iudicari nequiuerût, nôdum ſatis côcoctâ materiâ;at ſi ante decimum quartum criſis contigat,non eſt perfecta;ſed fit naturâ irritatâ,aut copiâ, aut qualitate materiæ. Cùm enim dies critici per ſeptimanas numerentur;decimus quartus eſt finis ſecundæ ſeptimanæ, vnde factum eſt, vt ab Hippocrate appelletur impar;quandoquidem non conſideratur à primo die morbi,ſed à primo die ſecundæ ſeptimanæ.Eſt porrò terminus morborum acutorum,vt teſtatur Hipp. *aph.* 23.*ſect.* 2.*Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur*: Quod etiam confirmat *in coacis: Ardenter febricitantes indicant quatuordecim dies,vel ad interitum,vel ad ſalutem* Cuius tamen ſententiæ veritatem labefactare videntur plures hiſtoriæ,quæ habentur in *Epidimiis*, eorum, qui cùm acutè febricitarent; vltra decimum quartum producti ſunt. Herophon decimo ſeptimo iudicatus;vxor Philini vigeſimo interiit; Chærion vigeſimo iudicatus eſt:hi autê omnes acutâ febre fuerât correpti:Cui *obiectioni Reſpondendum*eſt,acutos morbos verè dici, ex Hippocratis, & Galeni doctrina,qui celeriter,continenter, & vehementer mouentur,neque acutorum nomen obtinere, donec vehementiam ſumpſerint; licet igitur quidam morbi iudicentur decimo ſeptimo, & vigeſimo, quoad morbi initium, ſemper tamen iudicantur decimo quarto, quoad morbi vehementiã, & impetum.Nam huiuſmodi morbi decimo ſeptimo & vigeſimo iudicati, non ſtatim à principio ſumunt impetum & vehementiam, ſed paulo poſt. Sic qui infine quaternarij vehementiam ceperunt,licèt decimoſeptimo finiantur:proculdubio decimoquarto ſuæ vehementiæ iudicati ſunt; & qui ſeptimo vehementiores apparuerunt,vigeſimo iudicati, decimoquarto ſuæ vehementiæ ſoluuntur. Vnde Galenus *commentario in prædictum Aphoriſmum*; *Nullus*, inquit, *inuentus eſt vnquam,qui ab initio velociter moueretur,hunc tranſgredi terminum, qui aliquam ex dictis non acceperit mutationem.*Quamuis enim aliquando decimo ſeptimo, aut vigeſimo deſinat morbus acutus; tamen intra ſuum decimum quartum iudicatum eſſe comperimus, ſi computationem incipiamus ab eo die,quo citatior, & vehementior morbus fieri incipit. Quod patet ex Hippocratis hiſtoria adoleſcentis in Melibœa,qui decimâ die delirauit,vigeſimâ valde inſanauit, & vigeſima quartâ obiit: quo conſtat,decimo quarto vehementiæ obiiſſe, quandoquidem illa incepit tantùm die decimâ morbi.Quamuis autem apud Hippocratem quidam morbi acuti nominentur,qui ad quadrageſimum,aut ſexageſimum diem extenduntur, tamen illi verè, & propriè acuti non ſunt, quia non habent vehementiam & impetum, ſed lentè progrediuntur;ideóque acuti ex decidentia vulgò nominantur,quandoquidem ex acutis producti ſunt per criſim imperfectam iudicatis;vel inæqualiter procedunt,ob inæqualem viciſſitudiné remiſſionis,& exacerbationis.

*Tertius ex diebus principibus eſt vigeſimus,qui ſeptimus eſt à decimo quarto quandoquidem decimus quartus bis numeratur; eſt enim vltimus ſecundæ ſeptimanæ, & primus tertiæ,vt docuit Hipp.*aph.24. ſect, 2. *vbi dies indices præcipue obſeruans*:Côtemplabilis, *inquit*,eſt decimusſeptimus, eſt enim quartus à decimoquarto.*Vnde neceſſariò ſequitur,vigeſimum eſſe ſeptimum à decimoquarto.*

Idipſum confirmat idem Hippocrates pluribus hiſtoriis in *Epidimiis*,vt Ctiærionis,vxoris Philini, filiæ Euryanactis, qui iudicati ſunt die vigeſimo. In aliis verò qui iudicati ſunt poſt vigeſimum, contigerunt criſes in quaternionibus & ſeptimanis, computando à vigeſimo. Sic Abderitana virgo vigeſimo quarto iudicata eſt;Anaxion verò trigeſimo quarto.

Attamen,aduerſus hanc doctrinam *opponi* poteſt,quod idem Hippocrates *aph.* 36.*ſect*,4.vigeſimum primum inter decretorios enumerat,omiſſo vigeſimo, *Sudores*, inquit,*febricitantibus boni, qui manare cœperint die tertio, quinto,ſeptimo,nono,vndecimo,decimoquarto, dicimo ſeptimo, vi geſimo primo.* Quod etiam confirmat *in epid.* & *libello de diebus decretoriys*,in quibus vigeſimum primum refert,omiſſo vigeſimo.

Cui difficultati *Reſpondendum* eſt, criſes quæ in tertia ſeptimana contingunt,vtplurimùm partem vigeſimi, & vigeſimi primi occupare: vnde fit, vt aliquando ab Hippocrate criſis ad vigeſimum, aliquando verò ad vigeſimum primum refertur. Fuit tamen magis conſentaneum, criticum appellare diem à quo incipit, quam quo finitur criſis.

Indices, qui contemplabiles, & internuntij nominantur ſunt, qui criſim ſeptenario futuram indicant: ſuntque numero tres,quartus,vndecimus,decimus ſeptimus.

Contemplabiles appellantur, quòd ex eorum contemplatione criſis futura ſoleat præuideri;ideóque etiam internuntij nominantur, & frequentiùs indices, quod indicent, & prænuntient diem futuræ criſeos; idque fit per concoctionis ſignâ,quæ in vrinis præcipuè apparent: vnde Hippocrates in *prognoſticis*&*aphoriſmis*;Vrina quæ quarto die hypoſtaſim habet albam,læuem,& æqualem ſolutionem morbi ſeptimo fieri oſtendit. Ex principibus autem diebus,vnuſquiſque ſuum habet indicem;quartus nimirum eſt index ſeptimi, vndecimus decimi quarti, &decimus ſeptimus vigeſimi.Iſti verò dies inter criticos etiam recenſentur,quod non ſimpliciter indices ſint,ſed quòd in iis etiam non rarò criſes ſoleant contingere, quanquam minùs perfectæ.

Horum igitur primus eſt dies quartus, qui primò &

& per ſe,& ex ſui natura index eſt ſeptimi, vt diligenter annotauit Gal.*cap.*11.*lib.* 2. *de diebus decretoriis*,vbi docet criſim quarto indicatam per ſigna concoctionis, die ſeptimo contingere,ſi nihil impediat. Multa etenim poſſunt naturæ motum inhibere, non ſolùm in ſeptimo,ſed etiam in omni die critico, ex parte ſcilicet, vel ægri ipſius vel Medici,vel aſtantium, à quibus multi errores cõmitti poſſunt:vt ſi Medicus die ſeptimo catharticum exhibeat, ſi æger aut aſtantes Medico non obſequantur, & legitimum tum remediorum, tum rerum non naturalium vſum peruertant. Eſt autem quartus dies,inter decretorios collocandus;indicat enim morbos extremè peracutos, vt teſtatur Hippocrates in *prognoſticis*, *Mitiſsimæ*,inquit,*febres, & ſignis firmatæ ſecuriſsimis, quarto die,aut citiùs deſinunt; maligniſsimæ verò, & horrendis comitatæ ſymptomatis, quarto die aut citiùs interimunt*.Sic in *Epidemiis*,Periles, quarto die prorupto vniuerſali ſudore, acutiſſimâ febre defunctus eſt. Caluus Lariſſæus femur dextrum doluit, quarto die circa meridiem mortuus eſt,celerrimè & acutiſſimè.Attamen rariſſimæ ſunt illæ criſes, quæ in quartum diem incidunt, frequentiùs enim tertio, aut quinto die contingunt, quia acutorum morborum exacerbationes diebus fiunt imparibus. At iiſdem diebus indicantur morbi, quibus exacerbantur,vt docuit Hippoc. in *Epid.*ac proinde teſtatur Galenus ſe ſemel tantùm, Archigenem verò bis criſim die quarto obſeruaſſe.

Secundus ex Indicibus eſt Vndecimus, qui tamen non ita perfectè decimum quartum indicat,vt quartus ſeptimum. Quemadmodum enim dierum perfectè iudicatium vis ſenſim minuitur;ita & indicantium, quandoquidẽ,quò citiùs criſes perficiũtur,eo maiorem oſtendunt naturæ potentiam ſupra cauſam morbificam; & quo magis protrahuntur, eo maiorem oſtendunt imbecillitatem aut ſaltem materiæ contumaciam, vt ideò non tam firmiter & ordinatè iudicia obeantur. Non ſolum autem indicat dies vndecimus, ſed etiam iudicat;At non ita perfectè, & frequenter quemadmodum verè critici:plurima tamen exempla apud Hippocratem referuntur in *Epidemiis*,eorum, qui vndecimo die iudicati ſunt, & Gal. *cap.* 7.*lib* 1.*de diebus decretoriis*, ſe vno autumno, omnes die vndecimo iudicatos, obſeruaſſe ſcribit.

Tertius ex indicibus eſt decimusſeptimus, qui non ita firmiter indicat quemadmodum quartus, & vndecimus, ſed potentiùs multò decernit, & inter criticos validiores,à Galeno,aliiſque autoribus numeratur.Attamen Archigenes, & alij, qui integros dies numerant, atque adeò vigeſimum primum,non vigeſimum,verè criticum ſtatuunt,decimum octauum pro indice admittunt, non decimum ſeptimum, quos Gal. prolixè impugnat, 2. *de diebus decretoriis,cap.*4.

Intercidentes,qui & intercalares,ſeu irrepentes,vel prouocatorij nominantur, ſunt qui inter principes, & indices intercidunt, criſéſque imperfectas moliuntur, ſuntque tertius, quintus, nonus,decimus tertius,& decimus nonus.

Prouocatorij dicuntur,quod naturam interdum prouocent ad excretionem, vnde criſis in illis aliquando contingit,ſed imperfecta,quia fit naturâ irritatâ ante tempus ſibi ordinarium,& maximè conſentaneum. Vnaquæque ſeptimana habet dies ſuos intercidentes. Prima enim habet duos,tertium,& quintum; ſecunda habet itidem duos, nonum, & decimum tertium; Tertia verò ſeptimana vnicum tantùm habet, nimirum decimum nonum.Sunt autem illi dies quodammodo critici, quia impares.At morbi acuti diebus imparibus exacerbantur, & in illis exacerbationibus ſolent contingere criſes, quia tunc temporis natura irritatur ad excretionem. Attamen illæ criſes quæ fiunt ab irratione,imperfectæ ſunt,vt antea dictum eſt.

Reliqui verò dies,qui neque principes ſunt, neque indices, neque intercidentes,vacui,& medicinales nominantur; ſuntque ſextus,octauus,decimus, duodecimus decimus ſextus,& decimus octauus.

Vacui dicuntur,quia nec decernunt,nec indicant, nec prouocant, neque vllo modo critici ſunt: & ſi quando criſis in illis contingat,mala eſt *Medicinales* verò appellantur,quia in illis omnia medicamentorum genera, atque adeò purgantia tutò exhiberi poſſunt, quod docuit Hippocrates,*quarto de morbis*,inſigni contextu. *Quicunque*, inquit,*febre continuâ correpti, cathartico diebus paribus vſi ſunt, hi nimiùm purgati ſunt nunquam: At qui diebus imparibus cathartico ſunt vſi, nimiùm ſunt purgati,& multi perierunt*. Decretorij etiam quodammodo dici poſſunt,non ſimpliciter, ſed cum adiectione, vt ſcilicet mali ſint decretorij, nunquam enim ſalutariter indicant,ſed peſſimè,infidè, & periculosè: quoniam quæ in illis diebus contingunt criſes, à morbi malignitate ſimpliciter fiunt,non à natura,aut vincente aut ſaltem irritatâ,quemadmodum in prouocatoriis contingit.Horum peſſimus eſt ſextus, qui tyrannus à Galeno nuncupatur, ſeptimo purè contrarius qui Rex ab eodem vocabatur. Ideò quæcunque criſes in ſextam diem incidunt peſſimæ cenſendæ ſunt *ſudores ſexto die manantes,peſsimi*, inquit Hipp. *in Coac.* & in *Aphoriſmis ictierus ſexto die lethalis eſt*. In *Epidemiis* verò quamplurimæ hiſtoriæ reperiuntur,vt Dromeadæ coniugis,Hermocratis, Philiſci, & aliorum, quibus die ſexto infelices criſes contigerunt, Verùm *obiici* poteſt,ex*ſect.*3.*lib.*3. *Epid.* Lariſſæam virginem die ſextâ ſalutariter fuiſſe iudicatam. *Reſpondemus* cum Galeno,rariſſimum eſſe iſtum caſum, & præter naturæ conſuetudinem accidiſſe,neque enim die cirtico accidit hæc criſis, neque ſignis concoctionis fuerat præmonſtrata,vt antea dictum eſt. Sed cauſa ſalutaris criſeos referenda eſt ad rarum, & extraordinarium naturæ conatum,quæ triplicem in hac virgine euacuationem molita eſt,ſcilicet per menſtruam purgationem,largam hæmorrhagiam, & copioſum ſudorem. Idem ferè aliquorum dierum parium, qui vſque ad vigeſimum inueniuntur, eſto iudicium. Quanquam enim quidam Neoterici cenſuerint, morbos ſanguineos diebus paribus iudicari, quia paribus mouentur; tamen rariſſimè illud fit, tum quia in febribus acutis quæ ex ſanguine fiunt, ſanguis facilè in bilem degenerat,aut ſaltem ea illius portio quæ putredinem contrahit,tum quia criſes non ſimpliciter exacerbationes ſequuntur, ſed multò magis cauſam ſuperiorem,quæ *cap. de cauſis* fuſiùs illuſtrabitur.

Critici etiam nuncupantur à vigeſimo ad quadrageſimum per ſeptenarios,vigeſimus ſeptimus, trigeſimus quartus,& quadrageſimus. A quadrageſimo ad centeſimum & vigeſimum per vicenarios ſexageſimus, octuageſimus centeſimus, centeſimus & vigeſimus;poſt hunc verò perit dierum criticorum vis, & criſes menſibus anniſque fieri dicuntur.

Dies Critici præcipui & magis ordinarij ſunt illi, qui in morbis acutis ſolent contingere. Illi autem morbi acuti ſi ab initio ſumant vehementiam, decimo quarto die, aut citiùs iudicantur; ſi verò non incipiant moueri celeriter & vehementer, niſi in fine primæ ſeptimanæ, ad vigeſimum extenduntur, qui ea ratione terminus eſt morborum acutorum. Morbi verò qui vltra vigeſimum extenduntur,acuti ex decidentia nominantur, & in illis criſes ſolent contingere, ſed minùs frequenter, atque adeò non vt antea per quaternarios, ſed tantùm per ſeptenarios numerantur vſque ad quadrageſimum;in quo perit eorum vis,& dies per vicenarios tantùm numerantur,vſque ad centeſimum,& vigeſimum,& in quo etiam criſes tum ſalutares, tum lethales contigiſſe, legimus apud Hipp.3. *Epid.ſect.* 3. vbi Heropytus centeſimo vigeſimo perfectè, & ſalutariter iudicatus eſt. Et Pacius in Thaſo,centeſimo & vigeſimo moritur. Vltra illud tempus, vis dierum criticorum non extenditur, ſed poſtea menſibus & annis criſes,vel potiùs corporum mutationes contingunt,vt teſtatur Hipp.*aph.* 28. *ſect.* 3. *Plurimi*, inquit, *morbi puerulis iudicantur, nonnulli quidem in quadraginta diebus, nonnulli in ſeptem menſibus, nonnulli verò in annis ſeptem, quidam verò iam ad pubem accedentibus.*

Dierum

Sufficiat monuiſſe, dies decretorios à verò Lunæ motu deſumendos eſſe,qui menſem *peragrationis* conſtituit,& à quo prædicti aſpectus conſtituuntur. Ille autem menſis *peragrationis*, vt antea dictum eſt,conſtat diebus 27. & hor.8.ac ſi in quatuor ſeptimanas diuidatur,prima finietur diebus 6.horis 20.ſecunda diebus tredecim, horis ſexdecim. Tertia,diebus 20.hor. 12. Neque menſis iſte periodicus negligendus eſt,eâ ratione quæ Galenum impulit ad menſem medicinalem comminiſcendum, quin potiùs eò magis retinendus eſt, quòd ex eo ratio reddi poteſt,cùr dies vigeſimus&,vigeſimus primus inter criticos numerentur; Licèt enim vigeſimus frequentiùs decernat, tamen vigeſimus primus planè reiiciendus non eſt.Atque eâ de causâ Archigenes & Diocles, qui ipſius Galeni teſtimonio,*lib.*1.*de diebus decretoriis*, *cap.* 2.in operibus artis erant verſatiſſimi,vigeſimum primum inter criticos retulerunt. Cauſa autem cur vterque dies ſit criticus, hæc eſt, quod ambo dies ad abſoluendam tertiam ſeptimanam concurrunt,cuius vltimus dies duodecim horas mutuatur à vigeſimo, & totidem à vigeſimo primo.In vigeſimo tamen frequentiores criſes accidunt, quia Natura tranſacto acuti morbi termino, oneris diuturnioris quaſi pertœſa, in ipſo diei critici principio certamen cum morbo aggreditur, criſimque molitur. Illud autem diei critici principium eſt in medio diei vigeſimi,quemadmodum finis eiuſdem incidit in medium, ſeu horam duodecimam vigeſimi primi, *Annotandum* etiam eſt,Lunæ motum nunc tardiorem,nunc velociorem exiſtere, & provt velocior eſt, criſim citiùs contingere; provt verò tardior,tardiùs criſim apparere, atque adeò non poteſt aſſignari certus horarum numerus, in quo criſis contingat, ſed latâ determinatione dies ſeptimus, decimus quartus,& vigeſimus annotandi ſunt,Quemadmodum innuere voluit Hipp.*in* 6. *Epid.* vbi dierum numero præpoſitionem *circa* addidit, ſcilicet circa vigeſimum,circa quadrageſimum, & ita de aliis. Deinde non ſemper criſis vno eodémque die incipit ac definit:interdum enim ad plures dies extenditur, & perturbatio vigeſimo incipit,criſis verò vigeſimo primo definit: At tota duratio perturbationis pugnæ, & excretionis,tempus criſis ſolet appellari.

Præter cauſam principalem,quæ eſt motus Lunæ,duæ aliæ dierum Criticorum cauſæ minùs principales agnoſcendæ ſunt,nimirum motus, & diſpoſitio humorum, tum etiam ipſius ægrotantis natura.

Quamuis Lunæ in diebus criticis conſtituendis vis maxima ſit,ſola tamen non ſufficit, alioqui in omnibus ægrotantibus eædem criſes, eodem dierum numero contingerent;Secùs tamen accidit,cùm alij die ſeptimo, alij decimo quarto,alij.aliis diebus criſim pati ſoleant,&quidem aliis bona, aliis mala criſis contingat. Itaque aliæ cauſæ adiungendæ ſunt, diuerſitatem illam efficientes. Primùm enim motus & diſpoſitio humorum in cauſa eſt, vt criſis nunc citiùs, nunc tardiùs, aliquando etiam intercalaribus diebus,aut indicibus accidat;ſi enim humorum concoctio celeriùs vel tardiùs abſoluatur, humoréſque benignam vel malignam qualitatem acquiſierint, naturam celeriùs vel tardiùs irritare poterunt: Tum etiam,ſi hoc, vel illo die moueantur,vnde febrium exacerbationes oriuntur, in quibus plerumque criſis ſolet contingere;quemadmodũ Hipp.1.in *Epid. Morbi acuti*,inquit,*iiſdem diebus indicantur*, *quibus exacerbantur.* Poſtremò,natura corporis ægrotantis .quæ vt anteà dictum eſt,cauſa principalis eſt ipſius criſis, ſeu criticæ excretionis,eſt etiam cauſa dierum criticorum minùs principalis; proüt enim robuſta eſt, vel debilis, citiùs, vel tardiùs materiam morbificam concoquit, & ex celeri, tardáque coctione criſis tarditas vel celeritas dependet. Sic quando materia morbifica non eſt concocta die ſeptimo,criſis differtur ad decimum quartum, vel vigeſimum:Mouet enim Luna humores ſingulis diebus criticis,& naturam ad excretionem excitat; ſed illa fruſtrà commouetur,neque excretionem molitur, ſi non inueniat materiam præparatam, & euacuationi diſpoſitam; niſi id aliquando ex maxima irritatione contingat, ob materiæ malignitatem, quam natura totis viribus etiam adhuc crudam, interdum expellere nititur; ſed infœlix eſt illa criſis, quia ordinarias naturæ leges prætergreditur. Atque hæc de Criſium & dierum criticorum cauſis dicta ſufficiant.

PATHOLOGIÆ

SECTIO III.

De Morborum cauſis.

CAPVT I.

De cauſæ morbificæ natura

Cauſa morbi eſt,quæ quocunque modo aliquid morbo confert.

GENERALISSIMA eſt hæc cauſæ morbificæ definitio,vel potiùs explicatio, quæ alia eſſe non potuit, vt omnes cauſas complectere-tur,quæ in Medicina conſiderantureo enim cauſarum nomine donantur ea omnia, quæ aliquid ad morbi generationem conferunt quomodòcunque ſit,ſine per ſe,ſiue per accidens,mediatè, vel immediatè;tum quæ morbum conſeruando, augendo, aut alio quouis modo aliquid præſtant,vt in differentiis apparebit.

Omnes morborum cauſæ ad efficientem referuntur.

Omnes rerum cauſæ ſub quaternario numero à Philoſopho comprehenduntur, ſub formali nimirum, materiali efficiente,& finali, ad quarum ſeriem cauſæ omnes morbificæ ſunt referendæ. Non tamen quatuor illa cauſarum genera poſſumus hîc inueſtigare: propterea quòd primò cauſa formalis nihil aliud eſt, quam propria cuiuſque rei eſſentia, at morborum naturam & eſſentiam ſatis abundè ſuperiùs expoſuimus. Deinde cauſa materialis in morbis non datur: cum enim morbus ſit accidens, non habet materiam ex qua fiat,ſed tantùm in qua exiſtat,quæ nihil aliud eſt,quàm illius ſubiectum, ſeu corporis noſtri partes: Quod ad cauſam finalem attinet, quamuis actionis læſiotalis quodammodo dici poſſit,id tamen fit per accidens,quatenus illa morbi generationem ſequitur, ſed nullam habent morbi cauſam finalem propriè,&per ſe,ſicut nec ea om nia quæ in imperfectione quadam ſunt conſtituta:ſuperſt igitur ſola efficiens cauſa hîc à nobis conſideranda,quæ non tantùm hîc ſumitur,vt à Philoſopho, pro eo à quo primò producitur effectus;ſed latiori ſignificato,vt ex noſtra deſcriptione patet, pro eo omni quod quocunque modo ad morbi generationem confert.

CAPVT

CAPVT II.

De Cauſarum differentiis.

Cauſa morbi alia eſt per ſe, alia per accidens:

Cauſa per ſe eſt, cùm propriâ, & inſitâ vi, nullius alterius interuentu, id præſtat.

Cauſa verò per accidens, eſt, quando aliquid aliud excitatur, cuius interuentu diſpoſitio morboſa producitur.

SIc aqua frigida corpori noſtro affuſa, per ſe & ex natura ſua refrigerat; per accidens verò denſatâ cute, & coërcitis intus vaporibus calefacit. Sic ſcammonium, medicamentum calidiſſimum, viſcera impensè calefacit per ſe; ſed quia bilem calidóſque humores potenter expurgat, ex accidente refrigerat, & febrem tollit.

Eſt & cauſa morbi alia principalis, alia adiuuans, alia ſine qua non.

Cauſa principalis, eſt, quæ vel dedit primum effectui motum; vel ſola illum excitare valet.

Cauſa adiuuans eſt, quæ ſola effectum non producit, ſed principali auxiliatur.

Cauſa ſine qua non ea eſt, quæ affectionem ipſam non præſtat nec quicquam efficit, ſed ſine ea actio fieri non poteſt.

Harum trium cauſarum exemplum dari poteſt in arthritide: frigida enim aëris conſtitutio & humorum excrementitiorum copia eſt cauſa principalis fluxionis in articulos; cauſa adiuuans eſt humorum tenuitas; cauſa verò ſine qua non, eſt articulorum imbecillitas, & laxitas meatuum.

Eſt & cauſa morbi alia remota, alia proxima.

Remota eſt, inter quam & morbum alia intercedunt.

Proxima verò eſt, quæ immediatè morbum parit.

Propoſitæ cauſarum differentiæ in arte Medicina ſunt valde frequentes & vſitatæ: ſequentes tamen vſitatiſſimæ, & maioris momenti in omnium morborum explicatione; ideò in iis paulò attentiùs immorabimur.

Cauſa morborum aliæ ſunt externæ, aliæ internæ.

Cauſæ externæ ſunt, quæ vel exteriùs poſitæ, vel à rebus corpus noſtrum conſtituentibus diuerſæ, morbos ſolent efficere.

Cauſæ *externæ* nomen non videtur omnino appoſitum, quia ſomnus, vigilia, & animi pathemata ſub illis comprehenduntur, quæ tamen inter res internas videntur contineri: tamen quia receptiſſimum eſt apud Medicos, ideò nos etiam illud admittimus, dicentes cauſas illas *externas* dici, quòd plurimæ earum ſint exteriùs poſitæ, vt aër, cibus, potus, &c. reliquæ verò, vt ſomnus, vigilia, & animi pathemata ita ſint manifeſtæ, vt quaſi exteriùs poſitæ ſine vlla ratiocinatione percipiantur; ideò Celſus *euidentes* illas appellauit, nomine valdè oppoſito. Alij procatarcticas, prægreſſas, & primitiuas, quòd ab illis prima morborum origo ſoleat emanare.

Earum autem aliæ ſunt neceſſariæ, aliæ non neceſſariæ.

Neceſſariæ ſunt, quæ neceſſariò nos afficiunt, & quas euitare non poſſumus.

Licèt neceſſariò nos afficiant, non tamen neceſſariò morbos inferunt, ſed indifferentes ſunt ad ſanitatem, vel ad morbum: nam legitimo earum vſu ſanitas conſeruatur, abuſu verò & immoderato earum regimine deſtruitur.

Illæ autem ſunt ſex. 1. aër. 2. cibus & potus. 3. motus & quies. 4. excreta & retenta 5. ſomnus & vigilia. 6. animi pathemata.

Vulgò ſex res non naturales appellantur, quia per ſe nec ſecundùm, nec præter naturam humani corporis ſunt, ſed naturæ vtiles, aut noxiæ efficiuntur, pro bene, vel malè vtentium ratione. Earum peculiaris tractatio habetur in ea Medicinæ parte, quæ diætam inſtituit, eamque idcircò hîc omittimus.

Non neceſſariæ ſunt, quæ fortuitò contingunt, & ad ordinarium vitæ vſum non concurrunt.

Sub his continentur res omnes fortuitæ, vt gladiorum ictus, vel lapidis, ferarum morſus. &c.

Cauſæ internæ ſunt, quæ intra corpus latent, & non ſenſibus, ſed artificioſâ coniecturâ cognoſcuntur.

Sic humores, ſpiritus excrementa, flatus, vapores, ipſarum partium particulæ, & quidquid in illis continetur, aut agnaſcitur, cauſæ internæ morbificæ naturam ſubire poſſunt.

Illæ autem, vel ſunt antecedentes, vel coniunctæ.

Cauſa antecedens eſt, quæ coniunctâ prior eſt, eamque mouet, ac mediatè per eam morbum efficit.

Sic in continuis febribus cauſa antecedens dicitur, materia quæ apta eſt ad concipiendam putredinem coniuncta, quæ actualiter putreſcit. Sic in tumoribus, qui ab humore fiunt humor fluens, cauſæ antecedentis; fluxus, coniunctæ rationem habet

Cauſa coniuncta eſt, quæ immediatè & per ſe morbum producit.

Illius exempla proximè ſunt propoſita, in antecedntis explicatione.

Notandum tamen, cauſas etiam externas, aliquando eſſe coniunctas, vt gladius qui immediatè vulnus efficit, & ideó non rarò cauſæ omnes diuiduntur in procatarcticas, antecedentes, & coniunctas, omiſsâ internarum, & externarum conſideratione.

Cauſa coniuncta rurſus, vel eſt coniuncta ſimpliciter, vel continens.

Coniuncta ſimpliciter eſt, quâ poſitâ ponitur morbus, ſed ea ſublatâ morbus non auferetur.

Sic poſito actu vulnerante, ponitur vulnus, ſed eo ſublato non tollitur.

Continens cauſa eſt, quâ poſita ponitur morbus, & ſublatâ tollitur.

Sic poſito calculo, aut alia materia obſtructionem pariente, ponitur obſtructio; & ſublatis iis illa etiam aufertur. Sic etiam ſublato ſexto digito numerum excedentem efficiente, vitium quod ex illo pendebat, protinus aufertur.

Ex his patet, omnes morbos non habere cauſam continentem, ſed nonnullos tantùm; reliquos verò omnes coniunctam neceſſariò habere.

CAPVT III.

De Cauſis morborum ſimilarium.

Hactenus de morborum cauſis in genere, iam de iis in ſpecie eſt agendum.

Calidæ intemperaturæ cauſæ quinque ſtatuuntur: 1. motus. 2. putredo 3. rei calidæ viciniæ. 4. conſtipatio 5. cibus potúſque calidior. Galenus cap. 2. lib. 2. de cauſis morborum.

Primò, motus humores & ſpiritus attenuando & violenter commouendo, corpus calefacit.

MOtus non ſolùm animata, ſed etiam inanimata calefacit, ex Ariſtotele, 2. *Matheor. cap. 3.* inanimata quidem, per rarefactionem, quia illa prævia eſt ad calorem diſpoſitio, quæ ſcilicet materiam vltimò diſponit,

vt

vt ex illius potentia calor educatur. Animalia verò faciliùs motu incaleſcunt, non ſolùm propter illam attenuationem, ſed etiam, quia ſpiritus & calor, qui illis actu ineſt, per totum corpus expanditur, & ad illius ſuperficiem fertur. Vnde ſi motus immoderatus ſit, calidam producit intemperiem. Ad motum etiam referuntur, iræ, vigilæ, & alia omnia quæ humores & ſpiritus poſſunt commouere.

Secundò, putredo corpus calefacit, propter calorem externum, qui in ea ſemper introducitur.

Putredo ab Ariſtotele definitur, *corruptio caloris natiui in vnoquoque humido à calore extraneo:* Neceſſe autem eſt calorem illum extraneum eſſe valde intenſum, vt natiuum poſſit corrumpere; vnde facilè in corporibus noſtris calidam producet intemperiem.

Tertiò, vicinia rerum calidarum corpus calefacit per contactum phyſicum, & mathematicum.

Sic ab igne, vel ſole æſtiuo corpus calefit per contactum phyſicum, à rebus calidis admotis, emplaſtris, balneis, &c. per contactum mathematicum.

Quartò, conſtipatio calidam intemperiem inducit, per accidens, propter ſcilicet impeditam tranſpirationem.

Eam potiſſimùm creant natatio in aqua aluminoſa; emplaſtica medicamenta & obturantia admota, & reliqua quæ per antiperiſtaſim calorem augent, dum illius impediunt diſſipationem.

Quintò, alimenta calida, humores calidos in corpore producendo, illud calefaciunt.

Vt ceparum, alliorum, aromatum, & cæterorum vſus.

frigidæ intemperaturæ cauſæ ſex ſtatuuntur. 1. vicinia corporum frigidorum. 2. aſſumptorum qualitas & quantitas. 3. conſtipatio. 4. raritas. 5. otium immodicum. 6. motus immoderatus. Galenus cap. 3. lib. de morb. cauſis.

Primò, à frigido externo corpus refrigeratur, ſi patientis diſpoſitio, &c. concurrant.

Sic in hyeme, ob nimiam frigiditatem ſæpe corpus congelatur: ſic balneum aquæ frigidæ totũ corpus refrigerat.

Secundò, alimentorum exceſſus, defectus, & aliena qualitas, frigidam intemperiem inferre poſſunt.

Exceſſus alimentorum calorem natiuum ſuffocat, vnde frigida intemperies excitatur: ſic à crapula frequenti excitatur epilepſia, vel apoplexia.

Defectus alimentorum efficit, vt caliditas partium diſſipetur, quod non habeant ſufficiens pabulum ad eam conſeruandam.

Quæcunque naturâ frigidiora aſſumuntur, vt lactuca papauer, mandragora, & reliqua, per ſe corpus maximè refrigerant.

Tertiò, conſtipatio maxima calorem natiuum ſuffocat, vnde frigida intemperies.

Conſtipatio leuis calidam intemperiem efficit, impediendo caloris diſſipationem; maxima verò & immodica contrariam affectionem inducit, calorem ſuffocando.

Quartò, raritas calorem diſſipat & reſoluit, vnde per accidens frigiditatem inducit.

Quintò, otium corpus refrigerat, ex eo quòd langueſcit calor natiuus defectu exercitationis.

Sextò, à motu immoderato calor natiuus diſſipatur, vnde per accidens refrigerat.

Siccæ intemperaturæ duæ ſunt cauſæ: 1. Alteratio. 2. Reſolutio.

Primò, alteratione exſiccant, quæcunque exſiccandi vi præſtant.

Sic alimenta & medicamenta exciſiccantia, ſicca aëris conſtitutio, corpus exſiccare ſolent.

Secundò reſolutione corpus exſiccant, quæcunque efficiunt, vt corporis noſtri humidum plus diſſipetur quàm reſtauretur.

Sic exercitatio violenta, æſtus nimius aëris ambientis, vigiliæ immoderatæ, humiditatem corporis reſoluunt. Sic humiditas diſſipatur, cùm debita reperatio illius impeditur, quod fit à curis & ſollicitudinibus, inedia, vſu alimentarum parum nutrientium, qualia ſunt valde excrementoſa, & adſtringentia, quia impediunt humoris alibilis per membra diſtributionem.

Humidæ intemperaturæ duæ ſunt cauſæ: 1. Alteratio, 2. Retentio humidorum.

Primò, alteratione humidam intemperiem inducunt, quæcunque plurimùm corpus humectare valent.

Sic ciborum humidorum vſus immodicus, largus aquæ potus, aëris conſtitutio humida, balneum aquæ tepidæ, & reliqua quæ humidam intẽperiem inferre ſolent.

Secundo, retentione humidorum intemperies humida dicitur introduci, cùm vacuatio aliqua conſueta ſupprimitur.

Inter vacuationes conſuetas recenſemus non ſolùm eas, quæ ſenſibiliter fiunt, ſed etiam quæ inſenſibiliter, ſcilicet per inſenſilem tranſpirationem.

Et hæc ſunt cauſæ ſimplicium intemperierum.

Compoſitarum verò intemperierum cauſæ, facilè colligi poſſunt ex ſuperioribus, coniungendo ſcilicet cauſas omnes, quæ duas qualitates peccantes producere poſſunt.

Cauſæ tamen immediatæ compoſitarum intemperierum ſunt vtplurimùm humores peccantes: & illæ intemperaturæ humori peccanti ſimiles fiunt, nam calida & ſicca à bile inducitur, frigida & humida à pituita, & ita de cæteris.

Humores autem illi in partibus duobus modis cumulantur, 1. per fluxionem, 2. per congeſtionem,

Fluxio duobus modis fit, vel ſcilicet dum humores à partibus mittentibes expelluntur, vel à recipientibus attrahuntur.

In fluxione quæ fit expulſionem, duæ requiruntur conditiones, ſcilicet partis mittentis robur, & recipientis imbecillitas.

Sic hepar humores præternaturales robore ſuo ad inguina vel cutem (partes naturaliter debiles) expellit, in iiſque tumores, ſcabiem, alióſque affectus producit.

In fluxione, quæ fit per attractionem, duæ potiſſimum concurrunt conditiones, partis ſcilicet attrahentis calor, vel dolor.

Calidi proprium eſt attrahere, ideò partes calidæ potenter attrahunt: dolore verò afflictæ ſuppetias quærunt, ideò humores & ſpiritus attrahunt ad ſui tutelam, quos poſtmodùm quantitate nimiâ laborantes, commodè regere nequeunt, vnde varij affectus oriuntur.

Secundò, per congeſtionem humores in partibus cumulantur ex vitio nutritionis earundem.

Sic dum in aliqua parte non bene fit alimenti aſſimilatio, vel expulſio excrementorum, quæ in ὁμοιώσει generantur, tunc in ea ſuperfluitates per congeſtionem cumulantur.

CAPVT IV.

De Cauſis morborum organicorum,

Naturalis partium figura peruertitur, aut in prima generatione, aut poſt ipſam.

In prima generatione, cùm virtus formatrix ſingulas partes rectè nequit effingere, quod à tribus cauſis contingit. 1. Propter virtutis formatricis imbecillitatem. 2. Propter materiæ vitium. 3. Propter diſpoſitionem hæreditariam.

Primò, propter virtutis formatricis vitium partes malè figurantur, cùm quis à parentibus debili admodum natura præditis, eſt oriundus.

Secundò, propter materiæ vitium, cùm ſcilicet peccat quantitate, vel qualitate.

Quantitate peccat, cum redundans eſt, vel deficiens.

Qualitate peccat, cùm ſiccior eſt, vel humidior, &c.

Tertiò, propter diſpoſitionem hæreditariam, cùm quis à parentibus malè figuratis eſt oriundus.

Et ita in prima generatione fiunt morbi in figura.

Poſt primam generationem contingunt, vel in partu, vel poſt partum.

In partu, dum præpoſterè ſeſe commouet, vel non benè educitur,

Verb-

VErb.g. dum infans ab vtero exiens pedem vnum, vel brachium exerit, vel latera oſtendit , dum ob ſui craſſitiem nimiam , vel partium obſcœnarum angu- ſtiam diutius in exitu laborat , vel ab imperita obſtetri- ce imperitè tractatur.

Poſt partum læditur partium figura,à cauſis externis & internis quamplurimis.

Cauſæ externæ figuram vitiant,cùm molliores adhuc infantes congruè faſciis non excipiuntur , vel alio quo- uis modo temerè coarctantur : tum ſi fracta vel luxata membra malè à Chirurgo deligentur , vel reponantur; aut ſi ipſius ægri errore benè reſtituta diſtorqueantur ; ſi denique caſu,percuſſione, motu & agitatione nimiâ in- uertantur.

Ab internis verò cauſis vitiatur figura , dum humo- res copioſè in partibus colliguntur , vt in tumoribus præter naturam , elephanticorum facie, hydropicorum ventre,& aliis huiuſmodi eſt manifeſtum.

Adſtrictio,obſtructio,& dilatatio,ab infinitis penè cau- ſis producuntur , quæ meatus vel cauitates coarctandi, ob- ſtruendi,vel dilatandi vim habent,quas ſigillatim enume- rare,eſt ferè impoſſibile.

Aſperitas & læuitas à quàm plurimis cauſis internis vel externis producitur.

V.g.oſſa vulnerata, fracta , vel eroſa naturalem læui- tatem amittunt , aſperæ arteriæ pars interna inæqualis redditur,vocémque raucam & clangoſam efficit imbuta humore nimio,exſiccata,deterſa,vel vlcerata , quod de aliis etiam eadem ratione dici poteſt. Partibus verò na- turâ aſperis aut rugoſis læuitatem inferunt humores viſcidi & glutinoſi , tunicis interioribus impacti , vt in lienteria ; tum etiam vulnerantia & erodentia per acci- dens,dum vlcere curato inducitur cicatrix , quâ interna illa ſuperficies læuior redditur , & ad continendum mi- nùs apta.

Magnitudo augetur in toto corpore , propter nimiam ſanguis & adipis copiam.

In parte augetur magnitudo , vel affluxu ſanguinis lau- dabilis , vel humore vitioſo per fluxionem aut congeſtio- nem collecto.

Sic in nonnullis mulieribus omentum valde pingueſ- cit à copioſo ſanguis affluxu , & in tantam molem ac- creſcit,vt vteri os comprimendo ſterilitatem inducat.Sic ex vitioſis humoribus varia tumorum genera oriuntur.

Magnitudo in toto corpore ob alimenti defectum dimi- nuitur.

Vt in phthiſi,maraſmo,& inſigni macie.

In parte magnitudo imminuitur,cùm alimentum conue- niens non ſuſcipit,vel non conficit.

Numerus partium augetur,in ortu,vel poſt ortum. In ortu,ex redundantia materiæ ſeminalis.

Vt quando ſex digiti,aut tres teſtes generantur.

Poſt ortum,ex vitioſa materia.

Vt apparet in verrucis,pterygio,&c.

Numerus imminuitur in ortu,ex defectu materiæ ; poſt ortum,ab iis omnibus , quæ partem aliquam amputare , vel aliter deperdere valent.

Situs partium immutatur,vel vitio earundem, vel par- tium continentium eas,vel ligamentorum connectentium.

Ipſarum partium vitio ſitus immutatur ob earum cra- ſſitiem,vel grauitatem nimiam.

Sic omentum , vel inteſtina craſſiora vel pinguiora reddita ſuo pondere rumpunt;aut dilatant peritonæum, & in ſcrotum deuoluuntur.

Partium continentium vitio ſitus immutatur , cùm illæ ruptæ , vel laxatæ,debitè continere nequeunt.

Sic dum peritonæum ab aliqua cauſa rumpitur , vel laxatur,partes contentas nequit ſuo loco cohibere.

Ligamentorum defectu ſitus immutatur, quoties laxiora vel infirmiora efficiuntur,ita vt connexas ſibi partes in na- turali ſtatu nequeant cohibere.

Sic vterus,rectum inteſtinum,aliæque partes procide- re ſolent,præ extenſione nimia,aut imbecillitate ſuorum vinculorum.

Connexio partium peruertitur à multis cauſis internis & externis.

In articulationibus peculiariter connexio immutatur tribus de cauſis:1. Defectu excipientis,ſcilicet acetabuli. 2. Defectu oſſis quod excipitur. 3 .vinculi,quod articulationem continet & firmat.

Primò,in excipiente vitium eſt,vel cùm cauitas illa ex- cipiens,eſt nimis lata , vel ſuperficiaria,vel cùm ſupercilia auferuntur,aut margines labefactantur.

Secundò in oſſe quod excipitur , vitium eſt,quando ma- ius vel minus eſt quàm par ſit , vel alio quocumque modo malè figuratur.

Tertiò,in ligamentis vitium eſt , cùm illa ſunt laxiora, vel infirmiora.

Ex his omnibus cauſis luxationes ſolent exoriri : quibus addantur motus violenti & inordinati.

CAPVT V.

De cauſis morborum communium.

CAuſæ morborum communium propoſitæ fuerunt in eorum differentiis recenſendis , quia hæ ab illis deſumebantur,ideò ne hîc fruſtra repetantur , ex *cap. 5. primæ ſectionis* erunt deſumendæ.

CAPVT VI.

De Cauſis differentiarum accidentalium morborum.

EÆdem cauſæ , quæ morbos ſimilares, organicos & cõmmunes excitare ſolét,ſunt etiã cauſæ differentia- rũ accidentaliũ,prout variis conditionibus ſunt præditæ: ſi nimirum intenſæ vel remiſſæ , leues vel contumaces, benignæ vel malignæ,aut alio quouis modo affectæ fue- rint,morbos magnos vel paruos , acutos vel chronicos, benignos,vel malignos,& alios huiuſmodi producunt.

PATHOLOGIÆ SECTIO IV.

De Symptomatum natura,differentiis, & cauſis.

CAPVT I.

De Symptomatum natura.

Symptoma eſt affectus præter naturam , qui mor- bum velut effectus ſuam cauſam ſequitur , & ſine eo ſubſiſtere nequit.

AFFECTVS nomen hîc paulò largiore ſignificatio- ne ſumitur , quàm in definitione morbi, quando- quidem non omnia ſymptomata habent permanentiam, aut partium poſitionem in ſubiecto, ſed maxima eorum pars eſſentiam habet poſitam in fieri:actiones enim ſiue integræ,ſiue laxæ in motu partium conſiſtunt, & fientes perpetuò ſunt ; Excreta & retenta tandiu ſunt , quandiu fiunt, ſi formalem eorum rationem ſpectes. Qualitates verò ſimplices,ſeu patibiles,fixæ aliquando ſunt , & per- manentes. Dicuntur etiam ſymptomata morbum ſequi, quia

quia ab eo(vt diximus)efficiuntur; effectus verò poſterior eſt ſuâ cauſâ, vnde etiam patet à cauſa differre, quia cauſa morbum præcedit, ſymptoma verò ſequitur. Ad clariorem verò ſymptomatum naturæ intelligentiam, ſequentia theoremata proponantur.

Omne ſymptoma à morbo dependet, mediatè vel immediatè.

Præcipuum ſymptoma eſt actio læſa, à morbo immediatè dependens; quod quidem aliud excitare poteſt in excretis & retentis, & illa etiam qualitates mutatas inducere poſſunt; quæ tamen à morbo dependent tanquam à vera cauſa, alia quidem mediatè, alia immediatè, vt dictum eſt.

Symptomata cauſarum rationem habere poſſunt, nunquam autem morborum.

Sic læſa nutritio eſt cauſa conſumptionis partium & marcoris: Sic retenta excrementa in corpore febres generant, obſtructiones, tumores, & alia huiuſmodi, atque ita ſymptomata fiunt cauſæ morborum, nunquam verò morbi naturam poſſunt aſſumere, quia actiones per ſe lædere non poſſunt. Licèt enim quidam morbi ſymptomatici appellentur, quòd alios, conſequantur, vt febris quæ pleuritidem ſequitur, aut aliam quamuis inflammationem, quæ in ſe verè morbus eſt, ratione tamen morbi à quo dependet, ſymptomata appellatur. Attamen certú eſt, eos morbos impropriè ſymptomata appellari, quia alios morbos quidem inſtar ſymptomatum conſequuntur, non tamen immediatè ab iis generantur, ſed mediatè per quædam vera ſyptomata(per humorem, v. g. aut vaporem) quæ poſteriores morbi cauſæ fiunt.

CAPVT II.

De ſymptomatum differentiis.

Tria ſunt ſymptomatum genera, actio læſa, excrementorum vitium, & qualitas mutata.

Actio læſa primum eſt, & præcipuum ſymptomá, quod morbum ſequitur immediatè, & à quo reliqua dependent, & generantur, Excretorum vitium ſequitur læſionem actionum naturalium, quâ prauè conficiuntur, alimenta corrumpuntur, aut aliam prauam obtinent qualitatem, vel denique diuerſam quandam & corpori infeſtam obtinent naturam: Excretorum autem nomine hìc intelligimus, non ſolùm vera excrementa, ſed etiam ea omnia, quæ præter naturam è corpore educi ſolent vt arenulæ, partium ipſatum excrementa, &c. Qualitas verò mutata prædicta ſequitur ſymptomata, & ſub illa continentur omnes qualitates patibiles, quæ à ſenſibus percipiuntur, & ipſi corpori, vel alicui eius parti inhærent, vt colores, ſapores, & aliæ, quæ omnia fuſiùs ſuis locis exponentur.

CAPVT III.

De Actionis læſæ differentiis.

Actionis læſæ differentia deſumuntur, vel à læſionum differentiis, vel ab ipſarum actionum diuiſionibus.

A læſionum differentiis actio læſa triplex ſtatuitur. 1. Abolita. 2. Imminuta. 3 deprauata.

1. Actio abolita dicitur, quæ nullo modo amplius fit, vel fieri poteſt.

VT viſio in cæcitate, & auditus in ſurditate ab oleri dicuntur, quia nullo modo poſſunt exerceri. Attamen dicitur etiam actio abolita, quantum ſenſus poteſt iudicare, vt motus & ſenſus in apoplexia, & vterina ſuffocatione.

2. Imminuta actio dicitur, quæ debilis eſt, & vix fit, longiorique indiget tempore vt perficiatur; aut nunquam debitam aſſequitur perfectionem.

Sic debilis concoctio ventriculi, aut cuiuſuis partis functio, quæ imperfectè exercetur, imminuta appellatur.

3. Deprauata actio dicitur, vel quoties corrupta eſt, vel quoties non exercetur, vt debet.

Corrupta dicitur actio, quando obiectum in alienam qualitatem tranſmutat, vt quando ventriculus alimenta conuertit in nidoroſos ſuccos, vt bilem porraceam, aut omnino putridam materiam. Non exercetur vt debet, in rigore, palpitatione, ſingultu, &c. quia in iis affectibus partes perperam agitantur, vel nimis violenter ab obiecto præternaturali irritantur.

Ab actionum differentiis actio læſa triplex ſtatuitur. 1. Animalis 2. Vitalis. 3. Naturalis.

Illarum rurſus tot differentia, quot actionum animalium, vitalium, & naturalium differentia proponuntur in Phyſiologia.

Actiones animales in Phyſiologia diuiduntur in ſenſitiuas, motiuas, & principes. Senſitiuæ actiones ſunt quinque, viſus, auditus, guſtus, olfactus, & tactus. Hæ omnes, vt dictum eſt, abolentur, imminuuntur, & deprauantur. Viſus aboletur in cæcitate, imminuitur in viſus obtuſione & hebetudine; deprauatur in hallucinatione eiuſdem. Auditus aboletur in ſurditate; imminuitur in graui auditu; deprauatur in aurium tinnitu: & ita de aliorum ſenſuum ſymptomatis facile eſt coniectari. Motus aboletur in paralyſi; imminuitur in ſtupore; deprauatur in conuulſione, tremore, rigore, &c. Sic actiones principes, ratiocinatio, & memoria abolentur in caro & apoplexia; imminuuntur in ſtultitia & lethargo; deprauantur in phrenitide & mania.

Vitales actiones in pulſibus conſiſtunt, qui etiam frequenter abolentur, imminuuntur, vel deprauantur.

Actiones denique naturales concoctio, retentio, attractio & expulſio, tot ſymptomatis afficiuntur. Concoctio ventriculi aboletur in ἀπεψίᾳ; imminuitur in βραδυπεψίᾳ & deprauatur in δυσπεψίᾳ. Sic de aliis actionum differentiis eſt iudicandum, quæ omnes tot læſionum differentias patiuntur, quarum multæ propria nomina nondum obtinuerunt.

COROLLARIVM CIRCA Actionis læſæ differentias.

Inter actiones læſas recenſetur ea quæ præter naturam aucta dicitur, qualis eſt canina appetentiá, ſitis maxima, &c. At dubium eſt, ſub qua ſpecie collocetur? Reſpondetur vulgo, ſub deprauata contineri, quia perperàm, & peruersè exercetur, quæ eſt conditio actionis deprauatæ. Sed obiicitur, ſecundùm hoc decretum actionem imminutam ſub deprauata debere etiam collocari, cùm actio aucta & imminuta ſint contrariæ, atque adeò ſub eodem genere debeant collocari. Reſpondetur, in ratione morborum & ſymptomatum, Medicos non conſiderare Logicas contrarietates, ſed tantùm diuerſitates, quibus corpora noſtra præter naturam afficiuntur: atque ita, cùm actio aucta diuerſiſſima ſit ab imminuta, tum ratione modi operandi, cùm, vt diximus, perperàm & peruersè exerceatur, iure ſub deprauata continetur, & diſtinguitur toto genere ab imminuta, Medicè eas conſiderando.

CAPVT IV.

De Excrementorum differentiis.

Excrementa quatuor modis peccare poſſunt, 1. In ſubſtantia. 2. In quantitate. 3. In qualitate. 4. In excernendi modo,

Primò, in ſubſtantia peccant excrementa, cùm ſubſtantiam habent à vulgarium excrementorum ſubſtantia omninò alienam.

ET illa dicuntur eſſe toto genere præter naturam

Eaque ſunt duplicia, vel ſcilicet omnino aliena, vel ex rebus naturalibus conſtantia.

A naturâ omnino aliena ſunt calculus, lumbricus, &c. Ex rebus naturalibus conſtant excrementa, cùm ſanguis, adeps, caruncula, aut quiduis ſimile excernitur, quod nullo modo debeat excerni.

Secundò, in quantitate peccant excrementa, ratione exceſſus vel defectus.

Cùm ſcilicet vel nimis copiosè effluunt, vt in diarrhœa, dyſenteria, diabete, ſudore copioſo, & hæmorrhagia profuſiori; vel parciùs quàm par ſit, aut nullo modo euacuantur, vt in conſtipatione alui, vrinæ ſuppreſſione, &c.

Tertiò, in qualitate peccant excrementa, vel prima, vel ſecunda, vel tertia.

In prima, dum ſunt calidiora, frigidiora, humidiora, vel ſicciora.

In ſecunda, dum ſunt tenuia vel craſſa, dura vel liquida viſcida vel ſpumoſa.

In tertia, dum ſunt alieno colore, odore, vel ſapore prædita.

Quartò, in excernendi modo peccant excrementa, quando non excernuntur debito tempore, vel per partes conſuetas aut cùm nimis ſubitò, vel paulatim vacuantur.

CAPVT V.

De qualitatis mutatæ differentiis,

Qualitates corporis mutatæ, vel ſunt primæ, vel ſecundæ, vel tertiæ.

ILlæ autem vt ſymptomata dicuntur, ab aliquo morbo debent dependere.

Primæ qualitates ſunt caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas.

Secundæ, durities, mollities, grauitas, leuitas, raritas, denſitas, læuitas, aſperitas, & reliquæ.

Tertiæ ſunt colores, odores, ſapores, ſoni.

COROLLARIVM,
Circa qualitates mutatas.

Inter qualitates mutatas collocamus caliditatem, frigiditatem, humiditatem & ſiccitatem, quæ ad morbos ſimilares fuerunt ſuprà relatæ, vnde grauis oritur difficultas, quam nos ita diluimus, dicentes, leues intemperies quæ ſunt tantùm in fieri, & nullam habent in parte permanentiam, inter morbos non poſſe recenſeri, ſed potius ſymptomata appellari, & qualitates mutatas, quæ ab aliqua partium viciniarum, aut ſympathiam habentiū intemperie facta & morboſa generentur & foueantur.

Deinde aſperitas & læuitas inter qualitates mutatas recenſentur, quæ ad morbos organicos fuerunt relatæ. *Reſpondetur,* aſperitatem & læuitatem ſi ſint valde inſignes, ita vt partium, quas occupant, actiones lædant manifeſtè, eſſe veros morbos; ſi verò ita leues ſint, vt nullo modo actionibus incommodent, à cauſa tamen præternaturali producantur, intemperie putà humidâ vel ſiccâ, certiſſimum eſt veri ſymptomatis rationem obtinere.

CAPVT VI.

De ſymptomatum cauſis in genere.

Omne ſymptoma ab aliquo morbo dependet, tamquam à propria cauſa.

HOc primò demonſtratur in actione læſa, quæ eſt effectus morbi immediatus, vt ex ipſius definitione patet. Deinde, qualitates mutatas certum eſt à primis proficiſci, quæ temperamentum conſtituunt, quod ſecundum naturam exiſtens, non poteſt efficere qualitates ſecundum naturam mutatas, quas patet ab intemperie perpetuò proficiſci. Denique cùm in excrementis vitium non contingat, niſi aut concoctrix, aut expultrix, aut retentrix fuerint vitiatæ, certiſſimum eſt illa perpetuò ab aliquo morbo proficiſci.

Cauſæ autem ſymptomatum in ſpecie, *in Pathologia particulari, cap. 7.* & ſingulorum morborum hiſtoria exactè proponuntur. Nos tantùm hîc quædam exempla ad clariorem doctrinam proponemus.

CAPVT VII.

De cauſis actionum læſarum.

Actiones animales à variis intemperierum differentiis, morbis organicis, & continui ſolutionibus lædi ſolent.

SIc à frigida & humida cerebri intemperie excedente actiones animales abolentur, vt patet in amentia & obliuione; & à remiſſiori imminuuntur, vt in fatuitate, & ſtupiditate: tum à calida intemperie nonnunquam ſimplici, aliàs cum ſiccitate iunctâ deprauantur, vt in phrenitide & mania. Læduntur etiam actiones iſtæ aliquando à morbis organicis, vt obſtructionibus, & tumoribus variis, & à continui ſolutionibus, vt ab inſignibus capitis vulneribus.

Actiones vitales, quæ in pulſibus conſiſtunt ab intemperie calida & frigida potiſſimùm, obſtructione, & ſolutione continui, abolentur, deprauantur, vel imminuuntur, pro varia cauſarum intenſione vel remiſſione.

Sic in febribus pulſus deprauatur, in ſyncope aboletur & in lipothymia imminuitur.

Actiones naturales priuatæ, à morbis ſimilaribus tantùm læduntur; officiales verò etiam ab organicis.

Actiones naturales priuatæ, quæ ad nutritionem ſpectant, nimirum attractrix, retentrix, & expultrix, à ſola temperie perficiuntur, ergo ſola intemperies eas poterit lædere: officiales verò variâ etiam indigent partium, à quibus exercentur, conformatione; ideò à morbis organicis etiam læduntur. Sic ventriculi, hepatis, alteriúſque inſtrumenti actio, ab eryſipelate, phlegmone, aliiſque tumoribus præter naturam interdum peruertitur, hincque deprauata, aut imminuta fit concoctio. Sic etiam attractio officialis læditur, dum à tuberculo carnoſo, vel alio quouis tumore in gula ſuborto cibis via præcluditur, vel ſaltem eorum difficillime in ventriculum fit attractio. Retentio pariter ex cauſis ſimilibus, & flatuum copia impeditur. Ac denique expulſio ex viarum anguſtia & obſtructione impeditur; vel etiam ex dilatatione, aut partis vellicatione nimiùm irritatur, & acceleratur.

CAPVT

CAPVT VIII.

De cauſis Symptomatum, quæ ſunt in excrementis.

Excrementorum vitia perpetuò à morbis dependent, ſed vt plurimùm mediatè per actionum læſiones: Eo modo.

Nimia excrementi quantitas, vel dependet à partis, à qua fit excretio, retentrice imbecillâ, vel expultrice irritatâ à praua aliqua humoris qualitate, vel quantitate nimia.

SIc ab acribus & bilioſis humoribus diarrhœæ contingunt, tum etiam à nimia cuiuſuis humoris copia naturam aggrauante.

Fit etiam nimia excrementorum vacuatio ob continentis partis vitium, propter quod illa nequit continere.

Hoc euenit, quando vaſa aperiuntur in ſuis orificiis, vel eroduntur à cauſa interna, vel externa, vel debilitantur tantùm vt patet in ſanguinis excretione, quæ fit per venarum ἀναςόμωσιν, διάβρωσιν, καὶ διαπήδησιν.

Excrementorum quantitas minuitur, vel quoties illa parciùs generantur; vel cùm facultas retentrix robuſtior euaſit, aut expultrix imbecillior; vel ob viarum anguſtiam, & obſtructionem.

Parcius generantur excrementa, vel ob alimentorum paucitatem, craſſitiem, ſiccitatem, vel ob vacuationes contrarias, quæ conſuetas impedire ſolent, vel ob totius corporis nimiam reſolutionem.

Aliarum cauſarum ratio ſatis eſt manifeſta.

CAPVT IX.

De cauſis qualitatis mutatæ.

Symptomata, quæ in primis qualitatibus conſiſtunt fiunt à partium vicinarum, vel ſympathiam habentium intemperie, vt dictum eſt.

Quæ verò ad ſecundas qualitates ſpectant, à vario humorum vitio, aut partium intemperie dependent.

SIc durities à ſiccitate, tenſione, & congelatione oritur; mollities ab humiditate, & ita de cæteris.

Tertiarum denique qualitatum hæ ſunt cauſæ.

Color in parte immutatur, vel ob intemperiem, vel propter humorem quendam ad eius ſuperficiem delatum.

Sic ab intemperie calida partes rubeſcunt, à frigida liueſcunt: ſic à bile in corpus effuſa color flauus ictericourm.

Odores praui ab humorum, vel partium putredine oriuntur: Sapores alieni ab excrementis linguam imbuentibus: Soni præternaturales à flatu fiunt in aliqua parte incluſo, pro varia illius agitatione, partium anguſtia, amplitudine, & caloris eleuantis potentia, vel impotentia.

Hi ad excrementorum qualitates videntur referendi, qui tamen ita diſtinguuntur, vt ſcilicet eæ qualitates, quæ ad hoc ſimplicis affectus genus referuntur, in ipſis partibus eſſe debeant, & ab iis dependere; quæ verò ad excretorum genus referuntur, in ipſis excrementis tanquam ſubiecto proprio eſſe debeant, & ab ipſis omnino dependere, vt qualitas, quantitas, & ſubſtantia eorum.

INSTITVTIONVM MEDICARVM.
LIBER TERTIVS, SEMEIOTICEN continens.

PRÆFATIO.

IN legitima & rationali affectuum præter naturam curatione, hac methodo,ſæpe procedere debet Medicus:Primò morbi propoſiti natura, cauſæ, & ſitus ſeu pars affecta accuratè inueſtigandæ.Secundò, diligenter inquirendum, an illius morbi curationem ſperare debeamus, an verò ſit incurabilis, vt inde moneamur,vel debita remedia nobis eſſe vſurpanda ad pollicitam ſalutem acquirendam; vel in deſperata,ab iis protinus abſtinendum, ne temerè infamentur ea,quæ multis fuere ſaluti.

Neceſſaria ergo eſt Signorum doctrina,quæ ſummum illud nobis confert beneficium, vt præſentes corporis diſpoſitiones cognoſcere,& futuros earum euentus prævidere valeamus. Semeioſim vniuerſam in tres ſectiones diuidemus,quarum prima erit de ſignis in genere.Secunda de ſignis diagnoſticis. Tertia verò de ſignis prognoſticis tractabit.

SECTIO PRIMA.

De Signis in genere.

CAPVT I.

De Signi naturâ & definitione.

Signum apud medicos definitur, quod ſenſibus obuium, aliquid aliud in corpore noſtro latens ſignificat.

VBi notandum eſt, hîc ſigni nomen latiùs quàm apud Ariſtotelem vſurpari. Ille enim ea tantùm ſigna appellanda eſſe docet, quæ ab affectis deſumuntur. Nos verò ea omnia quæ aliquid ex iis quæ in corpore noſtro fiunt,indicare poſſunt, ſigni nomine donamus:quæ quidem ad certa quædam genera,ſeu fontes ſignorum generales,ſunt referenda, ſi prius communes quaſdam eorum differentias,paucis tradiderimus.

CAPVT II.

De Signorum differentiis.

*Omnia Signa medica,à Galeno diuiduntur.*in Arte praua,*in ſalubria,inſalubria, & ne utra.*

DE Signis ſalubribus pauciſſima ſumus acturi, cùm ex bona corporis temperie, recta partium conformatione,vnione earundem, atque ex actionum omnium integritate,quæ ex illis reſultat, ſalubris ſtatus facilè innoteſcat;cùm etiam ex inſalubris,tanquam contrarij cognitione,ſatis eluceſcat.Neutra verò diſpoſitio tanquam inter ſalubrem,& inſalubrem media, per cognitionem extremorum facilè innoteſcet.

In ſignis ergo inſalubribus potiſſimùm nobis eſt inſiſtendum Illa autem diuiduntur in παθογνωμονικὰ & συνεδρεύοντα.

Pathognomonica, ſeu paſſionem ſignificantia *ea ſunt, quæ morbum perpetuò comitantur,& cum eodem incipiunt, & deſinunt; ac pro magnitudine morbi augentur & minuuntur;propriâmque morbi eſſentiam conſequuntur.*

Sic in pleuritide dolor lateris pungitiuus, difficultas ſpirandi,tuſſis,ſputum cruentum, & febris aſſidua ſigna pathognomonica nominantur.

Συνεδρεύοντα, ſeu aſſidenria *ea ſunt, quæ neceſſariò morbis, non cohærent,nec eorum eſſentiam indicant, ſed alia quæ accidentariò iis eueniunt,vt magnitudinem, motem,aut euentum morbi.*

Et eâ ratione illa triplicia ſtatuuntur:Alia ſcilicet, quæ coctionem & cruditatem indicant; Alia,quæ ſalutem & mortem. Alia denique,criſim & ſolutionem morbi.

*Illa autem ſigna plerumque non ab initio morbi prodeunt; ſed paulo poſt incipiunt apparere. Et hac ratione ἐπιφαινόμενα,id eſt,*poſt apparentia *nuncupãtur,vel etiam ἐπιγενόμενα,id eſt,*pòſt genita : *licèt hæc duo nomina apud autores non rarò diſtinguantur.*

Rurſus ex his omnibus ſignis, alia præſentem corporis ſtatum indicant,& diagnoſtica, ſeu demonſtratiua *appellantur; alia futura prænunciant, & prognoſtica dicuntur; alia denique præterita commemorant, & ἀναμνηστικὰ, ſeu* commemoratiua *nuncupantur*

Quia verò præterita ideò in memoriam reuocantur, vt vel præſentes diſpoſitiones melius innoteſcant, vel

futuri

futuri earum euentus præuideantur: commodè idcircò ſigna commemoratiua ſub diagnoſticis, & prognoſticis comprehendentur.

CAPVT III.

De fontibus ſignorum generalibus, à quibus omnia ſigna deſumuntur.

VT methodo facillimâ ſigna omnia medica elicere valeamus, ſtabiliendi primò ſunt fontes quidam generales, ad quos omnia ſigna de qualibet re propoſita, poterunt reuocari, & à quibus eadem artificiosè deducentur.

Cùm igitur eſſentia, & natura vniuſcuiuſque rei quocunque modo fuerit perſpecta, non ſolùm quid res ipſa ſit, ſed & multa alia, quæ ad rem ipſam pertinent, nobis patefaciat, primum ſignorum genus à natura rei de qua agitur, erit deſumendum. Deinde cùm duobus modis ad rei cuiuſlibet cognitionem deueniamus, vno ſcilicet à priori, id eſt, per cauſam, altero verò à poſteriori ſcilicet per effectum, duo alia ſignorum genera proponere neceſſe eſt, vnum à cauſis, alterum ab effectibus.

Tres igitur in vniuerſum debent conſtitui ſignorum fontes: Eſſentia ſcilicet, cauſæ, & effectus.

Eſſentiam hîc Medicè ac latè accipimus, & illius nomine non ſolùm rei ipſius formam, ſed etiam genera, differentias, partes & proprietates vſurpamus, ſiue eſſentiales illæ ſint, ſiue accidentales.

Cauſarum verò nomine omnia cauſarum genera, quæ in Medicina conſiderantur.

Effectus verò varij ſunt pro varietate cauſarum.

Qui omnes ſignorum fontes minutim excutientur in particulari ſignorum inquiſitione, prout eorum vſus poſtulabit.

Notandum autem hîc eſt. *Primò*: in ſingulis rebus dignoſcendis ab omnibus fontibus ſigna capi non poſſe. Non rarò enim eſſentia rei eſt incognita: cauſæ verò aliquando non exquiſitè indicant; aliàs effectus ſunt confuſi. Sed tamen ex propoſitis ſignorum capitibus, ſemper inuenies quod rem quam inueſtigamus, quantum Medicina præſtare poteſt, certò demonſtret; ita vt nunc ex ſolis effectibus ſigna neceſſaria deſumamus, nunc à cauſis, nunc ab eſſentia, nunc à duobus ſimul; & aliquando denique ab omnibus, quod ipſa exercitatio ſtatim patefaciet.

Nota *ſecundò*, perpetuò ferè ab effectis multò plura & certiora ſigna deſumi, quàm à reliquis duobus fontibus.

Nota *tertiò*, ex ſignis quæ proponentur, alia magis, alia minùs efficaciter indicare, ſed tamen ex omnium collectione, rem quam inquirimus, certò demonſtrari.

Nota *quartò*, vt à propoſitis fontibus vera ſigna deſumi poſſint, eorum omnium quæ corpori noſtro inſunt, vel ei poſſunt contingere naturam, cauſas, & effectus optimè debere innoteſcere. Atque adeò Phyſiologiæ, & Pathologiæ præcepta ita ad manum haberi debere, vt illa hîc in vſum facilè poſſimus reuocare. Alioqui hæc Semeioticæ præcepta, licèt prolixiùs multò fuerint pertractata, fore inutilia.

Signa humorem in corpore dominantem indicantia, deſumuntur, vel in.

- Cauſis, quæ ſunt vel
  - Materiales
    - Aſſumpta
      - Alimenta in quibus conſideratur
        - Qualitas.
        - Quantitas.
        - Ordo,
        - Tempus.
      - Medicamenta
    - Excreta & Retenta.
  - Efficiẽtes
    - Naturales
      - Temperies varia
        - Ventriculi
        - Hepatis,
        - Cordis,
        - Cerebri.
      - Hæreditaria diſpoſitio,
      - Ætas
      - Sexus.
    - Non naturales
      - Aër, ad quem
        - Regio
        - Anni tempus
      - Cibus & potus
      - Motus, ad quem
        - Exercitatio
        - Venus.
      - Quies
      - Somnus
      - Vigilia
      - Animi pathemata
    - Iuuantes & lædẽtes
- Effectibu in quibus conſiderantur
  - Actiones
    - Animales
      - Principes
        - Imaginatio, ad quã referũtur
          - Ingenij varia diſpoſitio.
          - Animi paſſiones variæ.
        - Ratiocinatio.
        - Memoria.
      - Minùs principes
        - Senſus
          - Communis
            - Somnus
            - Vigilia
            - Inſomnia
          - Priuatus
            - Quinque ſenſus naturales
        - Motus
    - Vitales, vnde pulſus
      - Magnus
      - Paruus
      - Frequens
      - Tardus
      - Mollis
      - Durus, &c.
    - Naturales
      - Nutritio, cui inſeruiunt
        - Attractio ad quam
          - Fames
          - ſitis.
        - Retentio
        - Concoctio
        - Expulſio.
      - Accretio, quæ vel eſt in
        - Quantitate
          - Magna
          - Parua.
        - Tempore
          - Celer
          - Tarda.
      - Generatio, vnde.
        - Veneris appetitus
        - Auerſio eiuſdem.
        - Noxa ex illa,
        - Emolumentum.
  - Paſſiones.
  - Excrementa quæ excluduntur per
    - Os
    - Aures
    - Nares
    - Aluum
    - Veſicam
    - Vterum
    - Habitum corporis
    - in iiſque conſideratur
      - Conſiſtentia
      - Color
      - Sapor
      - Odor
  - Habitus, in quo cõſiderantur
    - Cutis, eiuſque qualitates
      - Primæ
        - Caliditas
        - Frigiditas
        - Humiditas
        - Siccitas
      - Secundæ
        - Durities
        - Mollities
        - Aſperitas
        - Læuitas.
      - Tertiæ
        - Color.
    - Partes à cute exortæ, ſc. pili, & in his
      - Quantitas
        - Continua
          - Longitudo
          - Breuitas.
        - Diſcreta
          - Multitudo
          - Paucitas.
      - Qualitas
        - Patibilis
          - Secunda
            - Durities
            - Mollities
            - Aſperitas
            - Læuitas
            - Tenuitas
            - Craſſities
          - Tertia
            - Color.
        - Figura
          - Rectitudo
          - Criſpitudo
      - Paſſio
        - Ortus
        - Incrementum
        - Caſus.
    - Partes cuti ſubiectæ, & in his
      - Vaſa, in quibus
        - Anguſtia
        - Latitudo.
      - Carnes, & in his
        - Gracilitas
        - Obeſitas
        - Carnoſitas

SEMEIOTICÆ SECTIO SECVNDA.

De Signis diagnoſticis.

CAPVT I.

De ſignis Bilioſi humoris in toto corpore prædominantis.

COGNITIO temperamenti & humoris in toto corpore prædominantis neceſſaria eſt, ad affectus ſpeciem dignoſcendam, & cauſam illum producentem. Ideò antequam de illis diſſeramus, primò nobis proponenda ſunt ſigna humoris in corpore prædominantis, à bile ſumpto exordio.

Notandum tamen prius eſt, duos tantum eſſe fontes, ex quibus humorum ſigna deſumuntur, nempe cauſas & effectus; eſſentia enim hac in re nihil præſtat.

Vt igitur duos hoſce ſignorum fontes penitus exhaurire valeamus, illorum genera & ſpecies ordine ſunt proſequendæ: omnes ſaltem illæ, quæ ad humorum notitiam aliquid præſtare poſſunt; quæ ad faciliorem memoriam in ſequentem tabulam ſunt relatæ.

Huc refer tabulam notatam litera A.

Hunc igitur ordinem obſeruando, bilem in corpore dominantem indicabunt.

Cauſæ materiales.

Alimentorum qualitas. Vſus ciborum calidorum & ſiccorum, vini generoſi aut meri potio, quæ facilè conuertuntur in bilem.

Quātitas. Defectus alimentorum, vt inedia, victus valdè tenuis & parcus.

Ordo. Dulcia in fine menſæ aſſumpta, quia longiori coctione in bilem vertuntur; ſicut experientiâ patet, illa in diuturna coctione artificiali amareſcere.

Medicamenta. Vſus medicamentorum calidorum, vt aromatum, &c. quæ in bilem degenerant.

Retenta. Bilis euacuatio conſueta per aluum, vrinas, vomitum, vel ſudores, ſponte, vel per medicamenta, ſuppreſſa, vel intermiſſa.

Cauſæ efficientes.

Partes. Calida & ſicca temperies ventriculi, hepatis & cordis. Quia hæ partes, corpus vniuerſum afficere valent.

Hæreditas. Parentes bilioſo præditi temperamento.

Ætas. Ætas iuuenilis, qualis potiſſimùm ab anno decimo octauo ad trigeſimum quintum.

Sexus. Sexus virilis. Illi enim bilioſi magis, ſicut fœminæ pituitoſæ cenſentur.

Regio. Regio calida & ſicca,

Tempus. Tempus æſtiuum.

Alimēta. Cibi & potus calefacientes & exſiccantes, vt allia, cœpæ, ſalſa omnia & piperata quæ hepar calefaciendo plus æquo, faciunt, vt nimiam bilis copiam progeneret,

Exercitatio. Vita laborioſa, & multis exercitationibus dedita.

Venus. Nimius ad venerem impetus, quo totum corpus incandeſcit.

Vigiliæ. Vigiliæ nimiæ, quibus ſanguis, & ſpiritus inflammantur.

Animi pathemata. Iræ, curæ, & omnes vehementes animi commotiones.

Iuuantur à frigidis, & humidis; læduntur à calidis & ſiccis, & à ieiunio.

EFFECTVS.

Actiones Animales.

Ingenium. Ingenium acre, & ſolers, promptum & expeditum.

Animi paſſiones. Iracundia, furor, audacia, iactatio, appetitus vindictæ.

Somnus & vigiliæ. Somnus paucus admodum, & leuis, ac vigiliæ maximæ.

Inſomnia. Inſomnia ignium, incendiorum, rixarum, & tumultus.

Senſus. Senſus vegeti, acuti, veloces, expediti, auditus potiſſimùm, qui maximè iuuatur à ſiccitate.

Actiones Vitales.

Pulſus magnus, frequens, & durus.

Actiones naturales.

Appetentia. Inappetentia, & cibi faſtidium, æſtate potiſſimùm.

Frigidorum appetitus.

Inediæ difficilis tolerantia.

Sitis. Sitis magna, & potus frequens.

Accretio cita, & prompta, ac matura ſenectus, quia humidum radicale promptè abſumitur.

Ad venerem procliuitas maxima, propter ſeminis acrimoniam.

Venus. A Venere cita exolutio: quia bilioſorum ſpiritus ſunt valde diſſipabiles propter tenuitatem.

Paſſiones.

Morbis bilioſis procliuis diſpoſitio, vt febribus ardentibus & tertianis, phrenitidi, pleuritidi, vomitui bilioſo, diarrhœis, eryſipelatis, herpetibus, puſtulis faciei, &c.

Excrementa.

Per os. Vomitus humoris tenuis, pallidi, vel flaui, & amari; aut ſapor amarus in lingua.

Aures. Aurium excrementa copioſa, & valde ruffa.

Aluum. Fæces maximè flaueſcentes.

Veſicam. Vrina

Vrina tenuis, & ruffa, vel etiam rubra, & flammea.

Purgamenta vteri ſubflaua,aut citrina.

Habitus corporis.

Cutis qualit. primæ secundę — Cutis ad tactum calida & ſicca, & calor illius acris & mordax,in manibus potiſſimùm.

Cutis dura & aſpera.

Color cutis, faciei potiſſimùm & oculorum pallidus,& ſubflauus.

Pili. Quali-tas. — Capillorum paucitas, à pororum raritate, quæ materiam pilorum effluere permittit.

Quali-tas. — Capilli flaui bilis colorem referentes,ac ſubnigri,à maiori exuſtione, & nonnunquam criſpi; propter ſiccitatem quæ pilos intorquet: ac calui fiunt, propte cutis ſiccitatem, & materiæ pilorum conſumptionem.

Paſſio. — Pili cito oriuntur,& citó decidunt.

Latitudo vaſorum. Calidi enim proprium eſt dilatare: & venæ in oculis conſpicuæ,

Carnes. — Habitus corporis gracilis & macilentus.

CAPVT II.

De Signis humoris pituitoſi in corpore prædominantis.

Pituitam in corpore dominantem indicant;

Cauſæ materiales:

Alimentorum. qualitas. — Vſus conſuetus alimentorum frigidorum & humidorum,vt fructuum, olerum,piſcium, lacticiniorum,aquæ potio,&c. Illa enim facilè in pituitam abeunt.

Quanti-tas. — Nimia alimentorum quantitas, quæ calorem natiuum obruit & cruditates gignit.

Tempus. — Cibi aſſumpti ſtatim à ſomno, vel ante ſomnum,aut antequam priores ſint concocti.

Medica-menta. — Diuturnior vſus medicamentorum frigidorum & humidorum, quæ vt alimenta in pituitam degenerant.

Reten-tα. — Omiſſa naturalis conſuetudo pituitam euacuandi per vomitum vel ſeceſſum, vel artificialis per exercitationes, aut vſu aquarum thermalium, laconicorum, vel medicamentorum purgantium,aut diureticorum,ex quorum intermiſſione pitutæ copia cumulatur.

Cauſæ efficientes.

Partus. — Frigida humidáque temperies ventriculi,hepatis,cordis,& cerebri.

Hæredi-tas. — Ortus ex parentibus pituitoſo temperamento præditis.

Ætas. — Ætas ſenilis, quæ propter caloris inopiam, multam aceruat pituitam; tum etiam puerilis, propter ingluuiem & incautam viuendi rationem.

Sexus. — Sexus muliebris.

Regio. — Regio frigida, & humida, quales ſunt quæ ſtagnis, paludibus, aut maioribus fluminibus, ſunt vicinæ,ac Boreæ,niuibus,imbribúſque expoſitæ,& quæ ſunt magis ſeptentrionales,vnde fit vt Germani omnes ferè pituitoſi ſint.

Tem-pus. — Tempus hyemale.

Cibi & potus. — Cibi & potus refrigerantes, & humectantes, vt lactucæ, portulacæ, & fructuum horæorum vſus,& aquæ potio, quæ ventriculum & hepar refrigerando, faciunt vt multam pituitæ copiam producant.

Quies. — Vita otioſa & ſedentaria.

ſomnus. — Somni longi, & profundi, præſertim à cibo.

Pathemata. — Vita ſine curis,ſtudio,mœrore, aut cum his valde excedentibus, quia calorem natiuum diſſipando corpus refrigerant,

Vſu calidorum & ſiccorum iuuantur, & frigidis & humidis læduntur.

E F F E C T V S.

Actiones Animales.

Principes. — Imaginatio ſatis bona, ac facilis rerum perceptio,ſed prompta obliuio, quia in rebus humidis facile fiunt impreſſiones,ſed promptè delentur.

Mens torpida,& hebes, ingenium tardum & obtuſum.

Ira remiſſa,& facilè placabilis.

Somnus. — Maxima ad ſomnum propenſio.

Inſomnia. — Inſomnia frigoris, aquarum, pluuiarum, niuium,ſubmerſionis,fluminum,ſtagnorum, marium.& rerum albarum.

Senſus. — Senſuum hebetudo.

Motus. — Motus tarditas, ſed in eo duratio, quia ſpiritus craſſiores minus diſſoluuntur.

Actiones vitales.

Pulſus. — Pulſus paruus,tardus,& mollis.

Actiones naturales.

Fames. Sitis. — Appetentia deiecta, vnde apud Hipp. ſenes facilè ieiunium ferunt.

Sitis nulla,aut ſaltem perexigua.

Accretio. — Tardè adoleſcunt, quia nonniſi longo tempore calor debilis multam humiditatem poteſt edomare.

Venus. — Ad venerem tardi.

Ex moderato illius vſu iuuantur,quia calore pituita concoquitur, & temperatius corpus euadit: At frequentiori illius vſu corpus redditur frigidius.

Paſſiones.

Cœlo ſereno meliùs habent, frigido & pluuioſo peiùs.

Morborum frigidorum frequens occurſus vt catarrhi,hydropis,cachexiæ pituitoſæ,lethargi,paralyſis,& ſimilium.

Excrementa:

Per os, & nares. — Humoris craſſi, albicantis, & inſipidi excretio per os & nares.

Aluum. — Fæces albicantes & mucoſæ.

Veſicam. — Vrina alba,vel pallida,eáque tenuis, ſi adſint obſtructiones;alioqui turbida & craſſa,cum copioſo ſedimento.

Vteri. — Alba vteri profluuia in mulieribus.

Habitus corporis.

Cutis qualit. primæ. secunde. — Cutis ad tactum frigida pedes potiſſimùm & manus frigidiſſimæ hyemis tempore.

Cutis mollis & læuis.

Tertiæ. — Color einſdem albus.

Pili — Pili molles & læues, ac tenues, ab initio.

Ruffi

Quali- tat. ſecun- dæ Tertiæ. Figura. Ruffi capilli, quia pituita vlteriori coctione talem colorem adipiſcitur.

Capilli recti, quia cùm in cute nulla ſit ſicci-tas, faciles in ea ſunt meatus, quos excrementa liberè permeare poſſunt.

Paſſio-nes. Pili tardè oriuntur; & nunquam caluef-cunt.

Vaſa. Vaſorum anguſtia, & nullæ venæ in oculis apparent.

Carnes. Habitus corporis mollis, & obeſus non ta-men carnoſus.

CAPVT III.

De ſignis ſanguis in corpore prædominantis.

SAnguinem in corpore prædominantem in-dicant.

Cauſæ materiales.

Alimen-ta. Vſus ciborum euchymorum, & eupepto-rum, quales ſunt panis recens albiſſimus, & pro-bè coctus, oua tremula, carnes iuniorum anima-lium, & laudabilis alimenti, vt gallinarum, per-dicum phaſianorum, vitulorum, hædorum, &c. Aqua purior fontana, vinum generoſum ſalu-briter dilutum.

Retenta. Suppreſſiones vacuationum ſolitarum, vt hæ-morrhagiæ in iunioribus; hæmorrhoïdum in ætate prouectis, aut menſium in mulieri-bus.

Cauſæ efficientes.

Partes. Calida & humida hepatis, & cordis tempe-ries.

Hæredi-tas. Ortus ex parentibus ſanguineis.

Ætas. Ætas à pueritia vſque ad pubertatem.

Regio. Regio meridionalis, & auſtrinis ventis per-flata.

Tem-pus. Verna tempeſtas.

Exerci-tatio. Otium vel leuis exercitatio, quæ appetitum intendat, & corpus non reſoluat.

Venus. Veneris vſus rarus.

ſomnus. Somnus dulcis & moderatus.

Pathe-mata. Vita ſine curis, gaudio & lætitia plena, ac deliciis affluens.

Iuuan-tes. Iuuantur ex larga ſanguinis miſſione, vel ſpontanea eiuſdem profuſione, iiſque omnibus quæ ſanguinis copiam minuere valent.

EFFECTVS.

Actiones Animales.

Imagi-natio. Fœlix imaginatio & rerum comprehenſio, quia in humido promptæ ſiunt impreſſio-nes.

Ratioci-natio. Mentis habitudo & ſtoliditas, ad riſum pro-fuſio, impudentia, continentia in valde ſangui-neis. In aliis iucunditas animi & hilaritas, cum diſcurſu facili & libero: ac magna ad amorem propenſio.

Memo-ria. Memoria parum debilis.

Somnus profundus, minùs tamen quam in pituitoſis.

Inſom-nia. Inſomnia rerum rubrarum, & iucundarum, amœnitatum, nuptiarum, hortorum, muſicorum concentuum, Regum, principum, & magnatum.

Motus quidem moderati, ſed graues & laſ-ſitudinibus pleni. Motus

Actiones vitales.

Pulſus magnus, tardus, & plenus. Pulſus.

Actiones naturales.

Appetitus mediocris, niſi adſit multitudo hu-moris, quæ ſatietatem pariat. Fames.

Sitis etiam mediocris. Sitis.

Propenſio ad Venerem, ſed non tanta vt in bilioſis. Venus.

Facilis veneris tolerantia propter copiam ſe-minalis materiæ.

Paſſiones.

Facilis lapſus in febres ſynochos; phlegmo-nas furunculos, &c.

Excrementa

Frequens, aut copioſæ ſanguinis excretiones per nares, vterum, & hæmorrhoïdes. Per va-rias par-tes.

Vrinæ copioſæ laudabili colore, & conſi-ſtentiâ prædite, & contentorum multitudine aliquando refertæ. Per veſi-cam.

Fæces ſubruffæ, & conſiſtentia medio-cres. Aluum.

Habitus corporis.

Cutis ad tactum calida & mollis perſenti-tur. Quali-tates.

Color faciei floridus, & rubicundus. Secundæ. Tertiæ.

Pilorum copia mediocris, color ſubflauus, & prompta eorum generatio. Pili.

Vaſorum amplitudo mediocris. Vaſa.

Habitus corporis carnoſus, & benè compa-ctus.

COROLLARIVM.

Vera plethora, & cacochymiæ expers, iiſdem ferè ſignis indicatur, ſi vaſorum tenſionem ad-das, & laſſitudinem ſpontaneam.

CAPVT IV.

De Signis Melancholiæ in corpore prædominantis.

MElancholicum humorem in corpore re-dundantem ſequentia ſignificant.

Cauſæ materiales:

Vſus alimentorum craſſiorum, duriorum, & terream ſubſtantiam poſſidentium; qualia ſunt panis ater, & furfuraceus, vinum nigrum & cra-ſſum, aquæ turbidæ & limoſæ, legumina, caſeus antiquus, carnes bubulæ, leporinæ, ſuillæ, auium paluſtrium, præcipuè ſalitæ, aut fumo indura-tæ, piſces cetacei, duri, & ſalſi, braſſicæ, paſtina-cæ, &c. Alimen-ta.

Retenta melancholiæ vacuatio conſueta, ſponte, vel arte facta per hæmorroïdas; aluum varices, ſcabiem, &c. Retenta.

Cauſæ

Cauſæ efficientes.

Partes — Hepatis & cordis temperies frigida & ſicca, cum lienis imbecillitate, vel obſtructione, ob quam non poteſt humorem melancholicum attrahere, & conuenienter ſecernere.

Hæredi-tas. — Ortus ex parentibus melancholicis.

Ætas. — Ætas conſiſtens,à quadrageſimo ad ſexageſimum.

Regio. — Regio in qua inæquales fiunt aëris conſtitutiones.

Tempus. — Tempus autumnale.

Vigiliæ. — Vigiliæ immenſæ, quia corpus exſiccant, & calorem natiuum diſſoluunt.

Pathe-mata. — Vita ſtudiis,curis,ſollicitudinibus, & mœrore plena.

Iuuan-tes.& lædent. — Iuuatur calidis, & humidis, tum etiam temperatis,læduntur frigidis & ſiccis,vt aceto.

EFFECTVS.

Actiones Animales.

Imagi-natio. — Timor & mœſtitia ſine cauſa manifeſta in valde melancholicis. Ij verò qui ex leui ſanguinis aduſtione fiunt melancholici;ſunt aſtuti, cauti, prudentes,conſtantes,ingenioſi.

Attrabilarij verò,vbi melancholia eſt aduſta, oſores,proditores.

Melancholici difficulter ad iram excitantur, ſed poſtea difficulter placantur.

Rerum perceptio difficilis.

Memo-ria. — Memoria firma propter ſiccitatem.

Vigiliæ. Inſom-nia. — Vigiliæ maximæ,& ſomni turbulenti, ac interrupti.

Inſomnia rerum nigrarum,horrendarum, cadauerum,ſepulchrorum,dæmonum,&c.

Senſus. — Senſuum hebetudo,aſpectus inconſtans, triſtis,& horridus.

Motus. — Motus tardus,grauis & compoſitus.

Actiones vitales.

Pulſus. — pulſus tardus,& durus.

Actiones naturales.

Fauces. — Voracitas maxima propter aciditatem melancholiæ,quæ excitat appetentiam; interdum deiecta appetentia.

Sitis. — Sitis exigua propter ſeri & ſaliuæ abundantiam,quæ in melancholicis redundat.

Expul-ſio. — Ructus acidi, qui à cruditatibus excitantur, quibus melancholici abundant.

Accre-tio. — Tarda accretio,& cita ſenectus.

Venus. — Tardè ad Venerem excitantur, & illius vſu plurimùm læduntur;ad eam tamen promptiores ſunt ij melancholici, qui plurimis flatibus abundant;neque his perinde inimica eſt Venus, cùm paucius ſemen emittant, vt pote ex flatu ad coëundum excitati.

Paſſiones.

Frequens morborum melancholicorum incurſus,quales ſunt quartana,tumor lienis,& durities;lepra,fœda ſcabies,varices, hæmorroïdes, &c.

Excrementa:

Humoris melancholici vomitio frequens, — Per os.

Frequens ſpuitio, & copioſa ſaliuæ eiectio, vnde melancholici ſputatores dicuntur.

Aluus vt plurimùm ſicca,& conſtipata, deiectiones nigricantes. — Aluus.

Sanguinis atri excretio per hæmorroïdes. — Hæmorrhoïdes.

Vrina tenuis & alba, interdum craſſa & liuida. — Veſicam.

Habitus corporis.

Cutis ad tactum frigida ſicca, dura & aſpera. — Cutis qualit. primæ, ſecundæ, tertiæ.

Color faciei fuſcus, plumbeus, aut nigricans.

Capilli multi, duri, aſperi,craſſi, nigri, tardè oriundi,& citò caneſcentes. — Pili.

Venæ anguſtæ. — Vaſa.

Habitus gracilis & macilentus. — Carnes.

Atque hæc de ſignis humorum in toto corpore prædominantium.

COROLLARIVM.

Hac protinùs methodo, & iiſdem omnino ſignis ſingularum partium temperiem inuenie-mus, ea ſcilicet eodem modo illis partibus applicando,earúmque potiſſimùm actiones,& excrementa contemplando.

CAPVT V.

De Signis partis affectæ.

Naturali corporis diſpoſitione ritè perſpectâ, ad ea quæ præter naturam corpori inſunt eſt,deueniendum. Primò igitur iam partis affectæ indicia inquiremus. Deinde ſpeciem affectus, qui illam partem occupat, ac tandem cauſas à quibus affectus ille dependet.Partis affectæ ſigna à tribus fontibus deſumi poſſunt, eſſentiâ,cauſis,& effectibus,quorum ſeries propoſita eſt in tabula notata literâ B.

Ergò ſecundùm illam ſeriem partem affectam indicat;

B. Tabula

Signa partis Affectæ deſumuntur, vel ab

- Eſſentia, quæ Medicis eſt vel
  - Temperies, quæ conſiſtit in qualitatibus
    - Primis quæ ſunt
      - Caliditas
      - Frigiditas
      - Humiditas
      - Siccitas
    - Secundis, vt ſunt
      - Durities
      - Mollities
  - magnitudo
    - Aucta
    - Imminuta.
  - Situs.
  - Figura.
- Cauſis
  - Externis
  - Internis.
- Effectibus qui ſunt vel
  - Actiones
    - Animales
      - Principes, nempe
        - Imaginatio
        - Ratiocinatio.
        - Memoria.
      - minùs principes
        - Senſus
          - Cōmunis, ad quem
            - Somnus
            - Vigilia.
          - Priuatus
            - Viſus
            - Auditus
            - Olfactus
            - Guſtus
            - Tactus ſub quo dolor, qui eſt vel
              - Pungitiuus
              - Tenſiuus
              - Grauatiuus
              - Pulſatorius
        - Motus.
    - Vitales quæ ex pulſu dignoſcūtur
    - Naturales quæ ſunt
      - Nutritio, cui inſeruiunt
        - Attractio,
        - Retentio,
        - Cōcoctio,
        - Expulſio.
      - Generatio
  - Excremēta in quibus conſideratur
    - Subſtantia, quæ eſt vel
      - De eſſentia ipſius partis.
      - Naturaliter in parte contenta.
      - Præter naturam contenta.
    - Qualitas
      - Prima
        - Caliditas
        - Frigiditas
        - Humiditas
        - Siccitas.
      - Secunda
        - Tenuitas
        - Craſſities
        - Viſciditas
        - Spumoſitas
      - Tertia.
        - Color
        - Sapor.
    - Quantitas,
    - Modus excernendi,
    - Ordo.
  - Qualitas mutata in
    - Colore
    - Sapore
    - Sono.

Eſſentia.

Qualitates. Temperies partis, ſi enim illam præter modum calidam, frigidam, humidam, aut ſiccam percipiamus, præter naturam affectam eſſe iudicabimus.

Secundę. Durities & mollities, ſi enim in hypochondriis v.g. Duritiem & renitentiam percipiamus partes illi ſubiectas, hepar, aut lienem obſtructum, vel inflammatum eſſe iudicabimus: Sic nimia alicuius partis mollities, eam œdematoſo aliquo affectu laborare eſt indicium.

Magnitudo aucta. Tumor præter naturam, iſque vel externus, qui viſu percipitur, vel internus, qui tactu perſentitur, quales ſunt tumores, ventriculi, hepartis, lienis, veſicæ, &c.

Imminuta. Maxima partium conſumptio & atrophia.

Situs. Situs partis, qui maximi eſt hac in re momenti; ſi enim ex anatome nobis conſtet, quem vnaquæque pars in corpore noſtro ſortiatur locum, facilè ex humore, intemperie, aut quouis alio ſenſibili affectu illum locum occupante, eam partem laborare coniiciemus.

Figura. Figura partes in eodem loco ſitas à ſe inuicem diſcernit, ſic tumor in dextro hypochondrio lunarem obtinens figuram, gibbam hepatis partem affectam eſſe indicat; ſi verò oblongam habeat figuram, & externus magis ſit, muſculos abdominis rectos affectos eſſe oſtendit.

Cauſæ externæ.

Externæ cauſæ aliquid indicare valent, ſi quis enim v.g. cantharides aſſumpſerit, veſicam laborare coniiciemus, quòd illæ peculiarem habeant vim veſicam alterandi, ſic ſi quis ab inſolatione laboret, caput affectum indicatur, quòd eam partem præ cæteris ſol afficere conſueuit; tum & ſi ab immodica venere prodiit affectus, ſpirituoſam ſubſtantiam, neruoſáſque partes malè habere arbitrandum; quod illis partibus ſit inimica venus.

Cauſæ internæ.

Inter cauſas internas affectus ipſos poſſumus recenſere: ſiquidem vbi tertiana infeſtat, hepar affectum indicat; quotidiana ventriculum, & quartana lienem, quia earum cauſæ in his partibus cumulari ſolent.

Nota; in vſu practico dum partem affectam inquirimus ab eſſentia, & cauſis non eſſe incipiendum, ſed priùs ab actionibus, excrementis, & qualitatibus mutatis ſigna eſſe deſumenda, ac tandem ab eſſentia & cauſis.

Effectus Actiones:

Animales. Actionis læſio partem affectam indicat, à qua dependet. V.g.

Principes. Delirium, vigilia, ſenſus & motus abolitio, cerebrum affectum ſignificant.

Senſus priuatus. Senſus particularis læſio, vt viſûs, vel auditûs, illius organum affectum indicat.

Dolor pungitiuus, tenſiuus. Dolor pungitiuus indicat membranam affectam, potiſſimùm à materia acri, & erodente. Tenſiuus autem fit aliquando in membranis à flatibus, & in venis à nimia repletione.

Grauatiuus. Dolor grauatiuus ſignificat parenchyma alicuius viſceris affici, omnia enim parenchymata obtuſum habent ſenſum: Sic dum calculus renum ſubſtantiam comprimit, dolor fit grauatiuus; dum verò in caput vreteris fertur, dolorem efficit pungitiuum. Sic etiam in pleuritide materiâ membranam ſuccingentem occupante, fit dolor punctorius, dum verò fit metaſtaſis in pulmonem, mutatur in grauatiuum.

Pulſatorius. Dolor pulſatorius affectam arteriam indicat, aut partem eivicinam; ideò in omnibus inflamationibus partium arterias poſſidentium fit dolor pulſatorius.

Excrementa.

Illa verò quæ per corporis partes excernuntur, partem affectam indicare ſolent, hoc modo.

De eſſentia partis. Subſtantia cartilaginoſa per tuſſim excreta aſperam arteriam affectam indicat, vel bronchia pulmonum; carnis verò fungoſæ fruſtulum excretum, pulmonem ipſum affectum indicat; craſſa verò ex craſſis educitur.

Naturaliter contenta. Si cibus, aut vrina, aut fœces per vulnus excernuntur, ventriculum, veſicam, aut inteſtina vulnerata pronunciamus.

Præternaturam contenta. Si lapilli, vel arenulæ per vrinam excernuntur, renes vel veſica laborant.

Lumbrici per os, aut anum excreti, inteſtina affecta indicant.

Qualitates excrementorum. Aër calidior expiratione emiſſus, cor vel pulmonem indicat calidiorem; frigidiór verò cor valde refrigeratum, & morti proximum.

Primæ, ſecundæ, tertiæ. Sanguis calidior, tenuior, & flauior, ac cum quodam ſaltu exiliens, arteriam indicat vulneratam.

Tenuitas & color. Tenues alui deiectiones, & rubentes, ac loturæ carnium ſimiles, hepatis indicant imbecillitatem.

Spumoſitas & modus. Spumoſæ excreationes, ac tuſſiendo reiectæ, pulmonem affectum indicant.

Quibus in alui profluuiis excrementa ſpumoſa ſunt iis ex capite pituita defluit. *Aph.* 20. *ſect.* 7. Pituita enim è cerebro defluens, cum flatibus permixta in inteſtinis, ſpumoſa efficitur.

Sapor. Ructus acidus oſtendit ventriculum crudidate laborare.

Quantitas. Si ſanguis tuſſiendo expuatur magnâ quantitate, vaſa pulmonis affecta eſſe oportet; cùm ea quæ ſunt in aſpera arteria anguſtiora exiſtant, quàm vt poſſint multum ſanguinis effundere.

Sanguis meiendo excretus, ſi paucus ſit, ex veſica proficiſci eſt coniiciendum, ſi multus, ex renibus aut ſuperioribus partibus, vbi maiori copiâ continetur.

Modus. Excrementa ſpuendo reiecta, os affectum ſignificant: ſcreando fauces; tuſſiendo pulmones, vel aſperam arteriam; vomendo ventriculum.

Ordo. Si pus mingitur ante vrinam, in pene ipſo vlcus eſt; ſi poſt, in veſica aut renibus.

In dyſenteria ſi pus aut ſanguis effluat purus ante fæces, credibile eſt rectum inteſtinum eſſe potiùs vlceratum; quam reliqua: ſi verò poſt fæces aut illis valde permixtus, ſuperiora, vel media inteſtina affecta eſſe indicat.

Qualitates mutatæ.

Qualitates mutatæ aliquando partem affectam indicant. E. g. quâ parte corporis calor aut frigus eſt, ibi morbus eſt. *Aph.* 39. *ſect.* 4.

Color. Plumbeus aut liuiſcens totius corporis color, hepar indicat refrigeratum, citrinus cyſtidem felleam eſſe obſtructam; nigricans lienem obſtructum.

Rubor

Rubor pertinax,& ſaturatus in genis pulmonem indicat inflammatum.

Amarus ſapor in lingua, bilem in ventriculo redundare ſignificat.

Salſus verò pituitam ſalſam à cerebro fluere.

Tinnutus & Sibilus auriùm eas affectas indicat.

Borborygmus in ventre ſignificat flatus eſſe in inteſtinis.

IN omni præternaturali diſpoſitione perpetuò ferè ſolet euenire, vt plures partes ſimul afficiantur,quod ſcilicet ea quæ primariò afficitur,alias omnes cum quibus aliquã habet communionem,trahat in conſenſum;vbi acri Medici ſolertià opus eſt, vt affectus ſympathici ab idiophathicis diſtinguantur.

Ad hoc autem præſtandum,ex prædictis fontibus ſigna deſumentur, ex quibus alia leuem tantùm coniecturam afferunt, alia verò certiorem, omnium tamen collectio rem certiſſimè indicabit.

Horum ergo Signorum fontes ex ſequenti tabulâ,notatâ littera. C.deſumentur.

CAPVT VI.

De Signis partis primariò, vel per conſenſum laborantis,

C. *Tabula ſignorum partem primariò,vel per conſenſum affici indicantium.*

Signa partem primariò, vel per conſenſum affici indicantia, petuntur vel ab
- Eſſentia, ad quam refertur
  - temperies, quæ eſt in qualitatibus
    - primis
      - caliditate
      - frigiditate
      - humiditate
      - ſiccitate.
    - ſecundis
      - duritie
      - mollitie
      - raritate
      - denſitate
  - vicinia
  - genus
  - officium
  - connexio
- Cauſis,quæ ſunt vel
  - Iuuantes
  - Lædentes.
- Effectibus ſeu ſymptomatis, in quibus conſideratur
  - magnitudo
  - tempus
  - ordo
  - duratio.

Quorum ſignorum ſeriem clariùs patefacient ſequentia theoremata exemplis ſuis illuſtrata.

Eſſentia.

Qualitates Primæ. Partes calidiores aliis faciliùs compatiuntur, quàm frigidæ:quoniam humores noxios, & vapores facilè ad ſe trahunt; attractio enim fit à calore. Sic cor & hepar aliis partibus faciliùs compatiuntur,quàm ventriculus,veſica, vterus, &c.

Qualitates ſecundæ. Partes raræ, & molles aliis faciliùs compatiuntur,quàm denſæ & duræ, quia faciliùs cauſas noxias recipiunt,eiſque minimè reſiſtunt.Sic cutis ob raritatem facilè recipit fluentes à partibus interioribus humores : ſic pulmo fluentibus à capite humoribus ſæpe tentatur.

Vicinia. Partes vicinæ aptiores ſunt aliis compati, quàm remotæ. Sic manus brachio vicino mala ſua communicat,os carni vicinæ,ventriculus hepati,pleura pulmoni,pulmo cordi, & ita de cæteris,

Quæ ſub eodem genere poſitæ ſunt partes, eandémque poſſident naturam, ſibi inuicem facilè compatiuntur. Sic partes neruoſæ neruoſis compatiuntur,vt carnoſæ carnoſis.

Officium. Partibus publicum in corpore munus exercentibus affectis, totum corpus per conſenſum afficitur.Sic cerebro,corde,vel hepate laborante totum corpus laborat.

Quæ partes ſimile in corpore officium exercent, ſibi inuicem compatiuntur. Sic mammæ vtero,veſicæ renes compatiuntur.

Situs. Quæ partes aliis directè ſuperjacent, vel ſubiiciuntur,earum affectus facilè recipiunt.Sic caput vapores à partibus inferioribus aſcendentes facilè recipit; ventriculus & pulmo humores à capite defluentes.

Connexio. Quæ ſimul connectuntur partes, ſibi mutuò compatiuntur. Sic neruorum affectus cerebro communicantur,arteriarum cordi, venarum hepati,& vice verſa.

Cauſa.

Secundò,à cauſis iuuantibus, & lædentibus ſigna partis ſympathicæ laborantis deſumuntur; ex quibus ſequens theorema conſtituitur.

Si duabus partibus ſimul laborantibus,adhibitis vni iuuantibus aut lædentibus, altera iuuetur aut lædatur, ea cui iuuantia vel lædentia admouétur primariò laborat;altera verò per cõſenſũ.

Sic adhibitis ventriculo remediis, ſi dolor capitis ceſſet,vel remittatur, caput per conſenſum laborat.

Effectus.

Effectus etiam, ſeu ſymptomata ad hoc ipſum demonſtrandum maximam habent efficaciam, vt ex ſequentibus theormatis apparet.

Magnitudo. Ex pluribus partibus ſimul laborantibus, ea quæ grauioribus tentatur ſymptomatis primariò afficitur, reliquæ verò per conſenſum.

Tempus. Ex multis partibus ſimul affectis ea primario laborat, in qua ſymptomata priùs apparuerunt. Sic ventriculo laborante, ſi capitisdolor poſtea ſuboriatur, ſymptomaticus eſt ille dolor.

Ordo. In affectuum exacercerbatione ea pars primariò laborat, in qua ſymptomata incipiunt exacerbari.

Duratio. Affectus idiopathici continui ſunt, & nunquam intermittunt, ſympathici verò ſolent intermittere. Sic delirium à febre exortum miteſcere ſolet inclinante febre; nunquam verò inmittit, cùm à cerebri inflammatione producitur.

CAPVT VII.

De ſignis ſpeciei morbi.

Signa affectus ſpeciem indicantia cum ſignis partis affectæ ſimul ferè innoteſcunt: clarioris tamen doctrinæ gratiâ, ea hîc ſeorſum annotabimus, ne in tractatu iſto confuſio aliqua ſuboriatur.

Illa ergo ſigna à tribus fontibus deſumi poſſunt, morbi nimirum ipſius eſſentia, cauſis eum producentibus, & effectibus, ſeu Symptomatis ab eo emanantibus.

Quæ omnia in ſequenti tabula, ordine diſponentur.

Huc refer tabulam notatam literâ D.

Horum autem ſeries ſequentibus theorematis breuiter innoteſcet.

Eſſentia.

Morbi eſſentia nihil aliud eſt quàm morbus ipſe; ideòque ſi ſenſibus poſſimus detegere intemperiem parti alicui impreſſam, vel quandam morbi organici ſpeciem, aut continui ſolutionem, non opus erit aliis ſignis quibus indicetur.

Cauſæ.

Cauſæ ſimilarium. Cauſæ omnes, quæ humores in corpore prædominantes ſignificant, poſſunt etiam morbi ſpeciem indicare, illæ enim quæ bilem generant, morbos etiam calidos & ſiccos ſolent producere, quæ pituitam, frigidos & humidos, & ita de cæteris; & hæ ratione morborum ſimilarium, à priori tabula notata A, erunt deſumendæ.

Quibus tamen humorum periodi erunt adiiciendæ, in hunc modum.

Humores qui tertio quoque die mouentur, febrem tertianam indicant: qui ſingulis diebus quotidianam, qui quarto quôque die quartanam.

Cauſæ organicorum & communium. Illæ verò cauſæ quæ morbos organicos, aut communes indicare valent, in hunc modum ſe habent.

Alimenta & medicamenta. Vſus alimentorum, & medicamentorum aſtringentium internos meatus, & cauitates ſolent aſtringere, & morbum in aſtrictione fuiſſe genitum ſuſpicionem afferunt.

Alimenta vel medicamenta incraſſantia multas obſtructiones ſolent generare.

Alimenta, & medicamenta valde detergentia aſperitates ſolent producere in lingua, œſophago, aſpera arteria, ventriculo, & inteſtinis.

Alimenta

- Signa affectus ſpeciem indicātia deſumūtur, vel ab
  - Eſſentia, ratione cuius morbus eſt, vel
    - Similaris, ſeu intemperies
      - Simplex
        - Calida
        - Frigida
        - Humida
        - Sicca.
      - Cōpoſita
        - Calida humida
        - Calida ſicca
        - Frigida humida
        - Frigida ſicca.
    - Organicus qui eſt vel in
      - Conformatione, quæ eſt vel in
        - Figura,
        - Meatu & Cauitate,
          - Adſtrictio
          - Obſtructio
          - Dilatatio
        - Aſperitate & Læuitate.
      - Magnitudine
        - Aucta
        - Imminuta.
      - Numero
        - Excedente,
        - Deficiente,
      - Situs, qui eſt vel in
        - Poſitu
        - Connexione.
    - Communis, ſeu ſolutio continui, in
      - Carne
        - Vulnus
        - Vlcus
        - Contuſio.
      - Oſſe
        - Fractura,
        - Fiſſura,
        - Caries.
      - Neruo
        - Punctura,
        - Sectio.
      - Venis & arteriis
        - Ruptio
        - Anoſtomaſis
        - Diapedeſis
        - Eroſio.
      - Membrana
        - Ruptura.
      - Cute
        - Excoriatio.
  - Cauſis, quæ vel indicant morbum
    - Similarem quales ſunt.
      - Cauſæ omnes quæ indicant humorem in corpore prædominantem, quibus adde humorum periodos.
    - Organicum & cōmunē & hæ ſunt, vel
      - Materiales
        - Ex quibus
          - Alimenta
          - Medicamenta.
        - In quibus
          - Peculiaris partium Diſpoſitio.
      - Efficiētes
        - Naturales
          - Varia partium temperies.
          - Hæreditaria diſpoſitio
        - Nonnaturales
          - Exercitatio
          - Venus.
  - Effectibus ſeu ſymptomatis, quæ ſunt vel
    - Actiones læſæ
      - Animales
        - Principes
          - Delirij ſpecies variæ.
        - Minùs principes
          - Senſus
            - communis
              - Somnus immodicus
              - Vigiliæ immodicæ.
            - priuatus
              - quinque ſenſus naturales
                - Aboliti
                - Imminuti
                - Deprauati, ſub quibus dolor
                  - Pulſatorius
                  - Stupidus
                  - Erodens.
          - Motus
            - Abolitus
            - Deprauatus
            - Imminutus
      - Vitales, vnde pulſus
        - Magnus
        - Paruus
        - Frequens
        - Rarus.
      - Naturales
        - Nutritio, cui inſeruiunt
          - Attractio ad quam
            - Fames
            - Sitis
          - Retentio
          - Concoctio,
          - Expulſio.
        - Generatio
    - Excremēta, quæ reiiciuntur per
      - Os,
      - Nares
      - Aluum,
      - Veſicam
      - Vterum
      - in quibus conſideratur
        - Subſtantia
        - Qualitas
        - Quantitas
        - Excernendi modus
    - Qualitates mutatæ.

Alimenta pinguia, & oleaginoſa, læuitates inteſtinorum,& lienterias generant.

Medicamenta acria, & erodentia aſſumpta, partes internas erodunt,& exulcerant.

Diſpoſitio partis. Hepar & lien ſæpiſſime tentantur obſtructionibus,ideò ſi illæ partes afficiantur, de obſtructionibus erit ſuſpicio.

Trachea arteria à fluxionibus ſæpiſſimè exaſperatur,vel leuior efficitur; ideóque ſi in ea ſit affectus, de aſperitate, aut læuitate coniiciendum.

In inteſtinis lumbrici paſſim producuntur. Ergo inteſtinis affectis lumbricorum erit ſuſpicio.

Temperies partium. Qui frigidum habent ventriculum, & hepar calidum,obſtructionibus ſunt obnoxij;quia hepar cruda attrahit alimenta, ex quibus obſtructiones generantur.

Qui ventriculum habent frigidum, & renes calidos, calculos in renibus generare ſolent, quia pituita in ventriculo frigido genita,à calore renum induratur, & in lapidem conuertitur.

Nati à parentibus lienoſis,nephriticis podagricis,etiam talibus affectibus ſunt obnoxij.

Exercitatio ſtatim à paſtu obſtructiones generat,quia alimenta à ventriculo deturbat, antequàm ſint concocta.

Venus. Venus immodica calculoſam efficit diſpoſitionem,quia renes debilitat.

Effectus.

Actiones animales.

Delirium cum furore, calidam indicat cerebri intemperiem.

Delirium cum timore,aut triſtitia,& fatuitas frigidam indicat cerebri intemperiem.

Somni immodici frigidam & humidam cerebri intemperiem ſignificant.

Vigilæ immoderatæ,calidam & ſiccam indicant intemperiem.

Senſus & motus. Omnimoda ſenſus,motúſque abolitio, qualis in appoplexia apparet, omnimodam indicat ventriculorum cerebri obſtructionem.

Motus omnium partium deprauatus, qualis in epilepſia apparet,dimidiatam indicat ventriculorum cerebri obſtructionem.

Motus priuatio in aliqua parte ſignificat neruorum, qui ad illam partem feruntur, obſtructionem,reſolutionem,aut inciſionem.

Dolor pulſatorius inflammationem indicat in parte dolente.

Dolor ſtupidus frigidam indicat intemperiem.

Dolor acer & erodens exulcerationem indicat.

Actiones vitales.

Pulſus magnus & frequens calidam indicat intemperiem, paruus & rarus frigidam.

Actiones Naturales.

Deiecta appetentia,& ſitis maxima, calidam indicat intemperiem.

Appetentia maxima,ſitis exigua,frigidam arguit intemperiem.

Expulſio. Ructus nidoroſus calidam intemperiem ſignificat; acidus verò frigidam.

Vomitus frequens,& fæcum excretio impedita,obſtructionem indicat in inteſtinis.

Deperdita coëundi libido frigidam intemperiem ſignificat.

Ardens coëundi deſiderium, cum erectione perpetua,& dolorifica,affectum indicat inflammatorium.

Excrementa.

Per os. Sanguis copioſus per os affatim tuſſiendo reiectus, vaſis ruptionem indicat; paucus verò & cum purè permixtus exulcerationem.

Ramenta per aluum eiecta exulcerationem indicant in inteſtinis.

Vrinæ rubram & arenoſam hypoſtaſim habentes, calculum indicant, aut ſaltem calidam renum intemperiem humores exurentem.

Sudatiunculæ, & rigoris crebra viciſſitudo empyema ſignificat,10 Coac.1. Ex puris acrimonia partes internæ vellicantur, vnde horror; ſudatiunculæ verò ex facultate debili.

Subſtantia. Alimenta eodem modo excreta quæ aſſumpta ſunt, lienteriam ſignificant. Potus ſi per vrinam emittatur non immutatus, diabetem ſignificat.

Bilis flaua in principio paroxyſmi excreta, tertianam febrem ſignificat.

Modus. Sanguis copiosè fluens è naribus in principio febris, ſynochum indicat.

Sanguis ex quacunque parte confertim fluens,venarum ruptionem,vel anaſtomoſin ſignificat;ſenſim verò reſudans, diapedeſin.

Qualitas mutata.

Rubor intenſus in aliqua parte phlegmonoſam indicat inflammationem.Sic rubedo in genis peripneumoniam ſignificat.

Flaueſcens color eryſipelatoſam indicat affectionem, Sic in exquiſita pleuritide oculi ſæpe croceo colore apparent infecti; ſic febribus bilioſis icterus non rarò ſuperuenit.

Color flauus totius corporis ſine febre, veſiculam felleam indicat obſtructam.

Cutis totius corporis ſub nigro colore præter naturam infecta, lienem indicat obſtructum.

CAPVT XIII.

De ſignis morbi magni & parui.

NOn ſufficit Medico morborum curam aggredienti, eorum differentias eſſentiales per propria ſigna cognoſciſſe, nam differentiæ etiam accidentales ſunt inueſtigandæ,vt certum de illis iudicium ferre queat, Nos ideò hîc præcipuarum ſigna proponemus, earum ſcilicet, quæ magis ad vſum artis ſunt accommodatæ;ratione quarum omnis morbus dicitur magnus vel paruus, benignus vel malignus, acutus vel tardus,& ita de cæteris.

Magnum morbum appellamus eum, qui intenſus valde eſt, & magna vi corpus noſtrum affligit. Illius ſigna à tribus prædictis fontibus deſumuntur;ſiquidem morbum illum magnum iudicamus,qui eſſentiâ magnus eſt, à cauſis magnis, & intenſis fuit productus, ac magna habet & vehementia ſymptomata,quæ omnia clarioris doctrinæ gratiâ ordine ſunt perſequenda, iuxta ſequentem tabulam litera E.notatam.

Tabula

E. *Tabula ſignorum magnum vel paruum morbum Indicantium.*

Signa magni vel parui morbi, deſumuntur vel ab
- Eſſentia.
- Cauſis
  - Efficientibus
    - Externis
    - Internis
    - Iuuantibus & lædentibus.
  - Materiali ſiue ſubiecto.
- Effectibus ſeu ſymptomatibus, quæ ſunt vel
  - Actiones
    - Animales
    - Vitales
    - Naturales.
  - Excremẽta.
  - Qualitates mutatæ.

Vt igitur ſecundum tabulæ iſtius ſeriem ſigna morbi magni proponamus, ſequentia inſtituentur theoremata.

Eſſentia.

Magnæ intemperies, aut inflammati ones, tumores magni, magnæ obſtructiones, magna vulnera aut vlcera in longum, latum, aut profundum protracta, magnos oſtendunt morbos.

Cauſæ.

Quæcunque cauſæ externæ maximam vim obtinent corpus noſtrum afficiendi, magnos morbos ſolent producere, eóſque indicare. Sic diuturna & violenta exercitatio in aëre calidiſſimo habita, magnam febrem excitare ſolet.

Humores ij qui in corpore noſtro continentur, quique ordinariæ ſunt omnium ferè morborum cauſæ, ſi quantitate, vel qualitate maximè peccent, morbos magnos efficiunt, eóſque indicant. Sic ſanguis magnâ quantitate luxurians, aut feruentiſſimus, bilis vtraque copioſa, acris vel putrefacta, magnum morbum indicat.

Quibus morbis nulla, vel pauca proſunt remedia, multa verò nocent, magnus iudicetur.

Quicunque morbi partes principes, vel publicum munus obtinentes afficiunt, ratione illarum partium magni iudicantur, ſi modò aliquod aliud ſignum magnitudinis habuerint coniunctum. Sic vulnus licèt exiguum ex ſe, ſi cordi, hepati, pulmoni, aliiſque partibus fuerit inflictum, magnum cenſetur propter partem affectam, & quia etiam propter eandem partem affectam magna ſymptomata producit.

EFFECTVS

Actiones Animales.

In quocunque morbo delirium, ſopor ingens, vigiliæ maximæ, ſenſus aut motus priuatio, vel dolor vehementiſſimus extiterit, magnum morbum iudicato.

Actiones vitales.

Quotieſcunque in aliquo ægrotante reſpiratio magna frequens vel difficilis, pulſus magnus frequens, vel admodum exiguus percipitur, hunc magno detineri morbo pronuntiat.

Actiones naturales.

Anorexia, aut apoſitia, vel contra fames canina, aut ſitis inexhauſta, apepſia, vel alui fluxus diuturnus, & vrinæ ſuppreſſio, aut diuturna, & copioſa illius profuſio, magnum morbum ſignificant.

Excrementa.

Excrementorum nimia quantitas, vel omnimoda ſuppreſſio, vel prauus eorum color, aut odor fœtidiſſimus, & ſubſtantiâ à naturali valdè remota, magnum indicat morbum.

Qualitates mutatæ.

Color in corpore valde ruber, flauus, vel liuidus, aut ſapor amarus in lingua, color illius niger, & ſiccitas maxima, magnum morbum declarant.

COROLLARIVM.

Ex his quæ iam allata fuerunt ſatis apparet, quinam morbi parui dici mereantur, ij ſcilicet omnes in quibus dicta ſigna non repetiuntur.

CAPVT IX.

De ſignis morbi maligni & benigni.

MAlignos morbos appellamus eos, qui malignam quandam, & venenatam qualitatem adiunctam habent: atque eorum ſigna ex iiſdem fontibus deſumi poſſunt.

Quæ omnia in ſequenti tabula notata, F. ordine proponentur.

F. Signa morbum malignum vel benignum indicantia, deſumuntur vel ab

- Eſſentia.
- Cauſis, quæ ſunt vel
  - Materiales
    - Ex quibus
      - Alimenta.
      - Medicamenta.
    - In quibus
      - Partium diſpoſitio.
  - Efficiétes
    - Externæ
      - neceſſariæ < Aër.
      - non neceſſariæ < Venus.
      - fortuitæ < Vulnera.
    - Internæ
      - ſanguis
      - pituita
      - bilis variæ ſpecies.
    - Iuuantes & lædentes.
- Effectibus qui ſunt vel
  - Actiones
    - Animales
    - Vitales
    - Naturales.
  - Excrementa, quæ reiiciuntur per
    - Vomitum
    - Aluum
    - Vrinas
    - Habitum
  - Qualitates mutatæ, & accidentia propria.

Huius ergo tabulæ ſeriem ſequentes, hæc proponimus theoremata.

Eſſentia.

Quidam morbi ſua natura perpetuo maligni ſunt, vt cancer, elephantiaſis, lues Venerea, carbunculis, peſtis; alij perpetuò benigni, niſi in peſtilenti accidant conſtitutione, vt tertiana febris, ephemera, ſynochus ſimplex, & ſimiles.

Cauſæ materiales.

Vſus ciborum cachochimorum, aut corruptorum potus aquarum paluſtrium, turbidarum aut corruptarum, malignos morbos ſolent producere.

Medicamenta venenata, & deleteriã qualitate prædita aſſumpta malignos morbos generant.

In corporibus cacochymis, & malè affectis, maligni vt plurimùm morbi generantur.

Cauſæ efficientes.

Aër peſtilens & corruptus malignos morbos ſolet efficere.

Venus cum impuro ſcorto inita, morbum inde ortum malignum atteſtatur.

Vulnera à gladiis intoxicatis inflicta, vel morſus venenatorum animalium, venenatos pariunt affectus, eóſque indicant.

Sanguis & pituita benignos morbos generant, bilis verò atra porracea, æruginoſa, & interdum flaua, malignos ſolet producere.

Quicunque ægrotantes à nullis cauſis ſalutaribus iuuantur, ſiue illæ à natura procedant, vt vacuationes ſpontaneæ, ſiue ab arte, in recta remediorum adminiſtratione, & ab iis tantùm quæ alexipharmacã vi præſtant, ſubleuantur, à reliquis autem omnibus ferè læduntur, morbo maligno laborant.

Effectus.

Actiones animales.

Delirium, & maxima mentis perturbatio, vigiliæ, inquietudines, ſine vehementi febre, morbum malignum indicant.

Actiones vitales.

Subita pulſuum & virium deiectio, animi deliquia & ſyncopæ, malignum morbum teſtatur.

Actio

Actiones Naturales.

Sitis magna ſine vehementi febre, vel abolita cibi potúſque appetentia, malignum morbum.

Excrementa.

Si per vomitum, aluum, aut vrinas, liuida, nigra, æruginoſa, aut aliam qualitatem à naturali valde remotam poſſidentia excernantur, malignum morbum ſignificant.

In febre ſatis inſigni, & prauis comitata ſymptomatis, vrinæ ſanorum ſimiles morbi malignitatem indicant.

Oſtendit enim talis vrina morbum à vulgari putredine minimè generari, ſed ab intenſiori profundiori, & occulta ſeu maligna qualitate, quæ in vrinis non appareat.

Sudores pauci, & frequentes, per frontem tantùm, & ceruicem emanantes, morbi malignitatem oſtendunt.

Qualitates mutatæ.

Color liuidus in facie, aut aliis partibus per febres, malignitatem earum ſignificat,

Color niger, in lingua, ſiti non infeſtante, malignum morbum indicat.

Accidentia propria.

Quibus in febribus exanthemata, poſtulæ variæ carbunculi, bubónes in aliis, & inguinibus, parotides ponè aures, & ſimilia ſuperueniunt, maligna iudicantur.

Vlcera circumglabra, maligna. Aph. 4. ſect.6.

COROLLARIVM.

In quibus morbis prædicta malignitatis ſigna non reperiuntur, benigni cenſeantur.

CAPVT X.

De ſignis morbi acuti & chronici.

QVicumque morbi breues ſunt, ac celeriter mouentur, coniunctámque habent cum breuitate magnitudinem, acuti appellantur, & vehementes, quibus apud Medicos chronici vulgò opponuntur, licèt iis non ſint omnimodè contrarij, chronici enim, ſeu longi morbi appellantur, ex eo ſolùm quod diuturni ſint, licèt plerumque magni exiſtant, quales ſunt paralyſis, hydrops, & ſimiles, quibus verè, & propriè oppponuntur ij, qui breues ſimpliciter appellantur, vt febris ephemera.

Morborum ergo acutorum ſigna ex ſuperioribus fontibus deſumentur, ſecundùm ordinem tabulæ ſequentis notatæ litera G.

G.

Signa morbum acutum vel chronicum indicantia, deſumuntur vel ab
- Eſſentia, ſeu ſpecie morbi
- Cauſis internis, ſeu humoribus morbum committentibus.
- Effectibus ſeu ſymptomatis, quæ ſunt vel
  - Actiones
    - Animales.
    - Vitales.
    - Naturales.
  - Excrementa, quæ reiiciuntur, per
    - Aluum
    - Veſicam.
  - Qualitates mutatæ.

Huius autem tabulæ ſeriem ſequentia theoremata clariùs patefacient.

Eſſentia.

Omnes partium interiorum inflammationes, febres ardentes, & continuæ propriâ naturâ perpetuò acutæ eſſe ſolent. Sic vbi quempiam phrenitide, pleuritide, aut ſimili affectu laborare conſpicimus, acuto morbo affligi pronuntiamus.

Cauſa.

Quicunque morbi à ſanguine, bile flauâ, vel atra producuntur, acuti eſſe conſueuerunt, atque ita cognito humore morbum efficiente, facilè cognoſcimus, an inter acutos ſit numerandus.

Effectus.

Actiones animales.

Delirium, ſenſus, motúſque abolitio, vel dolor vehementiſſimus in aliqua parte, morbum acutum indicant.

Actiones Naturales.

Sitis ingens, magnus alui fluxus, aut omnimoda alui vel vrinæ ſuppreſſio, morbum acutum ſignificat.

Excrementa.

Alui excrementa flauiſſima, porracea, æruginoſa, liuida, aut nigra, morbum acutum ſignificant.

Vrinæ rubræ, virides, aut æruginoſæ, morbum acutum indicant.

Qualitas mutata.

Rubor in vultu ægrotantis, æſtus in toto corpore, nigredo, & ſapor amarus in lingua, morbum acutum ſignificant.

COROLLARIVM.

Signa differentiarum morborum acutorum ſume ex cap. 4. ſect. 3. quæ eſt de ſignis prognoſticis.

Morbi verò Chronici facilè dignoſcuntur ex prædictorum ſignorum abſentiâ, & præſentiâ contrariorum, vt non ſit opus illa hîc recenſere.

CAPVT XI.

De Signis cauſarum morbificarum, ac primo,

De ſignis bilis præternaturalis.

Morbi ferè omnes à variis humoribus, naturalem conditionem non ſeruantibus, producuntur: ſolent autem morbos efficere humores ij, qui in toto corpore, vel parte affecta prædominantur; atque ita ſi probe nouerimus humorem redundantem, cauſa etiam morbi ſimul innoteſcet. Repetenda ergo erunt humorum dominantium ſigna ex prioribus huiuſce ſectionis capitibus; & quoniam humores ibi conſideramus in ſtatu naturali conſtitutos, ideò quatuor tantùm primas humorum differentias propoſuimus: iam verò aliæ nonnullæ, quæ præternaturales omninò ſunt, breuiter veniunt proponendæ, atque eadem opera nonnullæ aliæ morborum cauſæ ab humoribus oriundæ, erunt inquirendæ, ne quid tractatui huic noſtro deeſſe videatur.

Vt igitur à Bile exordiamur, naturalem eam diximus, quæ flaua, vel pallida appellatur, licèt eadem non rarò præter naturam ſe habeat, & multorum morborum cauſa exiſtat: eadem tamen ſigna perpetuò illam indicare valent, ſi hoc vnum tantùm ei quæ præter naturam ſe habet, & putredinem quandam adepta eſt, addiderimus, quòd nimirum illa tertio quoque die moueatur, vt in tertianæ febris paroxyſmis luculenter apparet.

Aliæ autem ſunt bilis ſpecies, quæ perpetuò præternaturales ſunt, & quoties in corpore cumulantur, morbos ſolent producere: Illæ autem ſunt vitellina, porracea, æruginoſa, glaſtea, & atra.

Vitellina ex flaua producitur à calore præternaturali, qui partes tenuiores diſſipando, craſſiorem illam efficit, vt conſiſtentia, & colore vitellos ouorum repræſentet.

Ea non aliis ſignis indicatur, quàm flaua, niſi quòd excrementorum color vitellinum illum colorem referat, aut quòd materia illa vitellina per vomitum aut ſeceſſum in morbis excernatur.

Porracea, æruginoſa, & glaſtea duobus modis generatur, vno quidem ex prauis alimentis, & vitioſo ſucco præditis, qualia ſunt allia, cepæ, porrum, naſturtium, & ſimilia: Altero ex bile vitellina calore vehementiori exuſta, cuius vi varios acquirit colores pro vario exuſtionis gradu; porracea enim ex minori aduſtione fit, æruginoſa maiori, & glaſtea adhuc intenſiori, prout enim color magis ad nigrum accedit, eò maiorem arguit aduſtionem.

Illarum igitur bilis ſpecierum ſigna erunt, omnia ea quæ bilem flauam indicant, & multò intenſiora, ac præter illa, hæc duo potiſſimùm, nimirum alimentorum prauorum ſuprà enumeratorum vſus diuturnus, & excretiones illis coloribus infectæ.

Bilis atra ex ſuperioribus bilis ſpeciebus maiori exuſtione producitur. Cognoſcitur ex cauſis prægreſſis humores exurentibus, & torrefacientibus; tum etiam præcipuè ex effectis. Illa enim dum excernitur, atro colore, & ſumma acrimonia dignoſcitur, partes quas attingit exulcerat, & in terram effuſa, eam fermentat.

Accidentia denique nonnulla ſolet producere, vt cancroſos tumores, ſcabiem malignam, fœda vlcera, & ſimilia, fit etiam nonnunquam atra bilis ex melancholia putrefacta, ſed paulò mitior ſuprà dicta, & eadem parit, ſed minùs vehementiâ ſymptomata.

COROLLARIVM.

Sanguis nullæ ſunt ſpecies, ſed dum à naturali conditione deficit, & à calore nimiùm alteratur, in bilis varias ſpecies commutatur: ſic etiam melancholia exuſta, vel putrefacta in atram bilem degenerat, atque adeò de illis non eſt vlterius inquirendum.

CAPVT

CAPVT XII.

De ſignis Pituitæ præternaturalis.

NAturalis pituita dulcis, vel inſipida ſolet appellari, ex qua tamen quantitate, motu, aut alio quouis modo naturæ limites excedente multi affectus ſolent generari.

Aliæ verò illius ſunt ſpecies, quæ perpetuò præternaturam ſe habent, & illæ ſunt, ſalſa vitrea, & gypſea.

Salſa pituita duobus modis fit, ſecundum Gal, *lib.2.de differentiis febrium, cap.6.* vno ex putredine, altero ex permixtione ſalſæ humiditatis ſeroſæ. Illa autem his ſignis dignoſcitur; nimirum vſu diuturno ſalſorum eduliorum, ſiti maximâ dyſenteria, cum excrementis pituitoſis,ſcabie fœdâ,& pruritu immenſo, ac potiſſimùm ſapore ſalſo, ex catarrho in os delabente percepto.

Vitrea verò pituita in inteſtinis tantùm colligitur, & propter intenſam frigiditatem,mordens admodum cenſetur, itavt colicos dolores non rarò efficiat, qui hoc ſigno diſtinguuntur ab iis,qui à flatu ducunt originem, quòd ſcilicet à pituita vitrea dolores fixi,& terebræ inſtar perforantes generentur; à flatibus verò peruagantes,& loco mutabiles producantur.

Gypſea denique pituita eſt illa, quæ in duritiem ferè lapideam concreuit, & in tophis, ſeu nodoſitatibus podagricorum apparet,aut etiam aliquando è pulmonibus grandinis inſtar per validam vim reiicitur.

CAPVT XIII.

De ſignis ſeri redundantis.

SEroſus humor multos, eoſque non leues affectus ſolet producere,quales ſunt diſtillationes in varias partes, hydropes, & ſimiles; ideóque illius indicia breuiter ſunt proponenda,quæ quidem ex duobus fontibus deſumentur,cauſis ſcilicet & effectibus, iuxta tabulam ſequentem.

H.

- Signa ſeri redundantis, deſumuntur à
  - Cauſis, quæ ſunt vel
    - Materiales
      - Aſſumpta
        - Cibus
        - Potus.
      - Excreta & retenta
    - Efficientes
      - Naturales
        - Partium diſpoſitio varia.
      - Præternaturales
        - Morbi varij.
  - Effectibus qui ſunt vel
    - Excrementa.
    - Accidentia propria.

Cuius ordinem ſequendo, ſerum in corpore redundans ſequentibus theorematis demonſtrabitur.

Cauſæ materiales.

Ciborum humidorum vſus frequens, vt fructuum horariorum, atque olerum magnam aquoſi humoris copiam ſolet aceruare, eúmque in corpore redundare ſuſpicionem affert.

Larga & frequens aquæ potio magnam ſeri copiam cumulare ſolet.

Vrinæ vacuatio conſueta ſuppreſſa, vel ſudores intermiſſi ſerum intra corpus cumulare ſignificat.

Cauſæ efficientes.

Frigida & humida ventriculi, & hepatis temperiés, ſeroſi humoris copiam ſolet producere.

Qui melancholico temperamento ſunt præditi, plurimo abundant ſero.

Obſtructiones hepatis, lienis, & renum, magnam ſeri copiam in corpore coaceruant, quod nimirum illud liberum non habeat effluxum, viis ſolitis obſeratis.

EFFECTVS

Actiones Animales.

Sudores frequentes, & madores totius corporis ſeri copiam atteſtantur.

Quicunque ſero abundant, ij ſaliuæ copiam per ſputum ſolent excernere.

Quorum ſanguis per phlebotomiam eductus maiori parte in ſerum commutatur, totam ſanguinis maſſam eo ſignificat eſſe refertam.

Accidentia.

Quicunque macilenti tumidum habent abdomen, his ſeri copia cumulatur.

CAPVT XIV.

De ſignis flatuum.

FLatuum copia ſolet generari ex materia cruda & craſſa, à calore debili alterata. Illorum ſigna à duobus fontibus deſumuntur, cauſis nimirum & eff-ctibus, quorum ſeriem, ſequens tabula indicabit.

I.

Signa flatus indicantia deſumuntur vel à
- Cauſis, quæ ſunt vel
  - Externæ — Alimenta
  - Internæ — Corporis temperies.
- Effectibus qui ſunt vel
  - Actiones animales læſæ, quæ conſiſtunt vel in
    - Senſu
      - communi — inſomnia.
      - priuato, qui reſpicit
        - tactum
        - auditum
      - deprauato.
    - Motu
  - Excremēta
  - Qualitates

Huius

Huius autem tabulæ ſeriem obſeruando, hæc proponi poſſunt theoremata.

Caſtaneæ, napi, rapæ, fabæ, piſa, & omnia ferè leguminum genera, flatus copioſos producunt.

Qui obſtructum habent lienem, aut melancholico temperamento præditi ſunt, flatibus vt plurimùm abundant.

Inſomnia rerum leuium, & celeriter mouentium, flatus in corpore abundare ſignificant.

Dolor tenſiuus & mobilis ſine grauitatis ſenſu, à flatibus excitatur.

Tennitus aurium à flatibus per aures erumpentibus producitur.

Palpitatio & concuſſio partium, oſcitatio, & pandiculatio, flatuum copiam indicant.

Ructus, & crepitus ventris flatuum copiam ſignificant.

Rugitus ventris & borborygmi, tum ſonus qui tumidum abdomen percutiendo editur, flatus abundare demonſtrant.

CAPVT XV.

De Signis temporum morborum.

MOrborum tempora nunc partes morborum, nunc ætates, nunc motiones cauſæ morbificæ à Galeno appellantur; vnde patet eorum notitiam cum rerum præternaturalium diagnoſi eſſe proponendam, quæ ex prædictis fontibus facilè elicitur, vt ex ſequentibus theorematis apparebit.

Quorum morborum natura ſub ſenſum cadit, eorum etiam tempora ſenſibus facilè dignoſcuntur. Sic febrem cognoſcimus eſſe in principio, cùm calorem per totum corpus effuſum, eum tenorem ſeruare percipimus, quem à principio accepit, nullâ auctione inſigni adueniente. In augmento verò eſſe, cùm calor euidenter creſcit. In ſtatu, cùm calor eandem retinet vehementiam à ſummo incremento relictam: Et denique in declinatione, cùm remiſſior fit calida intemperies.

In morborum principio leuiores ſunt actionum noxæ; in augmento deteriores; in ſtatu deterrimæ, & diù tales perſeuerant; in declinatione denique meliores actiones efficiuntur.

Excrementa omninò cruda, quæ nullum coctionis rudimentum acceperunt, morbum eſſe in principio ſignificant: cùm autem coctionis principium in iis apparet, morbus eſt in augmento; & cùm maxima ſunt coctionis indicia, mobus eſt in ſtatu.

Ac denique abſoluta concoctio, & excrementorum in melius commutatio, declinationem ſignificat.

- Signa longitudinis & breuitatis morbi, deſumuntur, vel ab
  - Eſſentia, ad quam referuntur morbi acceſſiones, in quibus conſideratur
    - Magnitudo
    - Motus
    - Tempus
    - Modus ſolutionis morbi.
  - cauſis
    - Efficientibus, quæ ſunt vel
      - Nonnaturales
        - Regio
        - Anni tempus
        - Prægreſſæ vitæ conditio.
      - Præter naturam ſeu humores varij, in quibus conſideratur
        - Qualitas
        - Quantitas.
    - Materiali, ſiue ſubiecto in quo conſideratur.
      - Ætas
      - Temperies
      - Varia partium diſpoſitio.
  - Effectibus qui ſunt, vel
    - Actiones
    - Excrementa, in quibus conſiderantur
      - Concoctiones & in his
        - Tempus quo apparent
        - Incrementum
        - Duratio.
      - Qualitates
        - Primæ
          - Caliditas
          - Frigiditas.
        - Secundæ
          - Tenuitas
          - Craſſities
        - Tertiæ
          - Color
          - Odor
          - Sapor
      - Quantitas excretionis.
      - Modus excernendi.
      - Locus per quem fit excretio, in quo conſideratur
        - Aptitudo
        - Rectitudo
        - Latitudo.
      - Tempus quo perficitur.
      - Contenta in iis.
    - Qualitates corporis, quæ ſunt vel
      - Primæ
        - Caliditas
        - Frigiditas
      - Secundæ
        - Tenuitas
        - Craſſities.
      - Tertiæ
        - Color.

SEMEIOTICÆ SECTIO TERTIA.

De Signis Prognoſticis.

CAPVT PRIMVM.

De Signis morbi longi aut breuis futuri.

MORBORVM breuitas & longitudo multis indiciis poteſt præuideri, quæ ex iiſdem fontibus eâdem methodo deſumuntur, iuxta ſequentem tabulam, notatam literâ K.

Cuius tabulæ ſeriem obſeruando, ſequentia conſtituentur theoremata.

Eſſentia.

Morbi calidi breuiores perpetuò eſſe ſolent, niſi ἕξιν contraxerint; frigidi verò longiores.

Acceſſionum magnitudo. *In morbis qui acceſſiones habent, quantò illæ longiores fuerint, eò longiorem morbum prænuntiant, breuiores verò breuiorem.*

Quæcunque morborum acceſſiones celerrimè perficiuntur, (Motus.) *citò deſiturum morbum ſignificant, vt ait Gal.* lib, 3. de Criſibus, cap. 4. *quia vehemens ille motus criſim breui futuram portendit.*

Quæcunque acceſſiones vnam vel duas horas anticipant, morbum citò finitum iri ſignificant.

Tẽpus. Anticipatio enim illa à materiæ tenuitate atque mobilitate exoritur. Aduertendum tamen eſt, anticipationem illam, vt morbi breuitatem ſignificet, non debere eſſe ordinatam, vt ſcilicet eodem temporis ſpatio ſingulis diebus anticipet, nimirum vnâ horâ aut duabus; ordo enim ille firmitatem morbi, & materiæ morbificæ contumaciam ſignificat. Sed tempus anticipationum debet eſſe inæquale, vt inde pateat materiam non eſſe ſtabilem, & facilè à natura poſſe edomari.

Quæ tardiùs redeunt acceſſiones, morbi longitudinem prænuntiant.

Inde enim oſtenditur materiam morbificam incraſſari, & contumaciorem fieri. Aliquando tamen id fit ab eiuſdem materiæ imminutione, quando ſenſim conſumitur; quod ex ſymptomatum remiſſione, & faciliori ægrotantis tolerantia facilè innoteſcet.

Quibuſcunque acceſſiones fiunt, quacunque horâ febris dimiſerit, ſi eâdem cras occupauerit iudicium habet difficile, Aph. 30. ſect. 4.

Dum enim paroxyſmi eâdem horâ conſtanter redeunt, materiam firmam & ſtabilem ſignificant, vt nonniſi longo tempore poſſit edomari: quia ordo in rebus omnibus ſignificat fixionem & potentiam cauſarum, atque adeò difficilem ſolutionem. Sic quotidianâ apparet experientiâ, febrium quartanarum paroxiſmos vtplurimùm eâdem horâ recurrere, quia cauſam habent admodum firmam, & ſtabilem, vnde etiam fit vt longiores contumacioréſque ſint.

Difficultatem etiam ſignificat, non ſolùm ſi eadem horâ ſemper accidat paroxyſmus, ſed etiam ſi paribus ſemper horis eadémque proportione anticipet aut retardet.

Vt ſi hodie hora prima, cras ſecundâ, mox tertiâ accidat paroxyſmus: in his enim non eſt minor ordo quàm in præcedentibus, qui ordo perpetuò ex materiæ fixione, & contumacia dependet.

Quicunque morbi tertio quòque die exacerbantur, breuiores ſunt quàm qui quotidie, longiſſimi qui quarto quòque die.

Tertiana enim febris, quia à bile generatur, humore nempe tenuiori, faciliùs diſſoluitur. Quotidiana verò à pituita generatur, quæ media eſt inter bilem & melancholiam, ratione craſſitiei, & contumaciæ. Quamuis autem tertianæ duplices, quotidianæ habeant paroxyſmos, tamen propter materiæ copiam, quæ maior multò in iis eſt, quàm in tertiana ſimplici, fit vt illis longiores eſſe conſueuerint.

Qui morbi circa meridiem exacerbantur, breuiores ſunt, quàm qui matutino tempore.

Omnium longiſſimi, qui circa veſperam, aut de nocte ſuas habent exacerbationes.

Quatuor enim humores in quatuor diei partibus commoueri ſolent, videlicet ſanguis manè, bilis meridie, melancholia circa veſperam, & de nocte pituita. Cùm igitur hora exacerbationis in febribus continuis humoris dominium oſtendat, eadem etiam morbi longitudinem aut breuitatem, quæ ab humoris natura dependet, poterit ſignificare.

Qui morbi per excretionem ſoluuntur, citiùs finiuntur, quàm qui per abſceſſum. Modus. Solutionis.

Quia tenues humores per excretionem vacuantur, craſſi verò per abſceſſum.

Cauſæ.

Regio, anni tempus, & prægreſſa vitæ conditio calida, breues morbos prænuntiant; frigida verò diuturnos. Nõ naturales.

Quicunque morbi à ſanguine, bile flaua, & quouis humore tenui, & pauco fiunt, breuiores ſunt: à pituita verò, melancholia, & atra bile, ac quouis humore multo, & craſſo longiores. Præter naturam.

In ætate iuuenili breues vtplurimùm fiunt morbi; in ſenili verò diuturni; in aliis mediocres. Ætas.

Qui calido ſunt temperamento, breuibus morbis afficiuntur, qui frigido, diuturnis. Temperies.

In corporibus bene affectis breuiores fiunt ægritudines; in malè affectis longiores. Varia corporum diſpoſitio.

In partibus durioribus & denſioribus morbi fiunt diuturniores, tum etiam in mollioribus, & laxioribus, breuiores autem in his quæ mediocrem habent conſiſtentiam.

Sic affectus oſſium, & neruorum diuturni ſunt: ſic etiam affectus articulorum & ſimilium diuturni ſunt: ſic etiam affectus articulorum & ſimilium diuturni eſſe ſolent. Partium verò carnoſarum affectus breues vtplurimùm exiſtunt.

EFFECTVS.

Actiones.

Magnæ actionum læſiones longitudinem morbi ſignificant.

Proptereà quod tantus à naturali ſtatu receſſus nonniſi longo tempore ad priſtinum ſtatum poteſt reuocari.

Excrementa.

Coctionis tempus. *Quantum temporis intercedit à principio morbi, vſque ad manifeſta ſigna coctionis, tantùm etiam temporis conſumitur ad omnimodam morbi ſolutionem.*

Iuxta legitimam morborum conſtitutionem, morbi principium æquale eſt duobus ſubſequentibus temporibus: at principium augmenti computatur à die, quâ incipiunt apparere ſigna manifeſti concoctionis. Huiuſmodi autem euentûs exempla leguntur apud Hipp. vt. 1. *Epid. cap.* 3. *ægr.* 3. vbi dicit, illum fuiſſe iudicatum 17. die, qui manifeſtæ coctionis ſigna habuit in nono, & *lib.* 1. *cap.* 3. Epicratis vxor 27. fuit iudicata, & hæc habuit decimo quarto, ſigna manifeſtæ coctionis, & Cleanactides 40. habuit ſigna manifeſtæ coctionis, & 80. fuit liberatus, & 3. *Epid.* 3. Anaxion 17. cœpit concocta expuere, & 34. fuit liberatus à febre, pleuritide. Multa etiam huius rei exempla vidiſſe refert Epiphanius *hiſt.* 86.

In quibus morbis coctiones ab initio in excrementis apparent, illorum breuitatem prænuntiant; vbi verò tardè ſeſe produnt, longitudinem ſignificant.

Excrementorũ coctiones, quæ in die indicante apparent, breuem morbum prænuntiant; longiorem verò, ſi alio die apparuerint.

Coctionis incrementum. *In quibus morbis magnæ excrementorum mutationes fiunt, & magnum coctionis incrementum, breuiores illos æſtimato; longos verò; ſi paruæ, & paulatim fiant.*

Coctionis duratio. *In quibus morbis coctiones diu perſeuerant, citò finituros arbitrandum; tardè verò, ſi poſtquam apparuerint, rurſus deliteſcant.*

Excrementorum qualitates primæ. *Calida excrementa à quacumque parte emiſſa breuitatem morbi ſignificant; frigida verò longitudinem.*

Secūdæ. *Excrementa tenuia morbi breuitatem ſignificant, craſſa verò longitudinem: ſi tamen à coctione craſſa euaſerint, breuitatem etiam prænuntiant.*

Aduerte tamen hoc non eſſe perpetuum, quia in quibuſdam morbis tenuitas excrementorum melior eſt; in aliis verò craſſities: ſic

Vrina tenuis & decolor, morbi longitudinem ſignificat.

Vrina valde tenuis, & nullum, aut valde tenue ſedimentum habens, euariánſque modò in melius, modò in deterius, diuturnitatem morbi ſignificat.

Tertiæ Color. *Quæ vnicum habent colorem excrementa, breuiorem morbum ſignificant: quæ verò plures referunt, longiorem. Illi enim varias oſtendunt diſpoſitiones, quæ difficiliùs vincuntur.*

Odor. *Maximus excrementorum fœtor morbi longitudinem ſignificat, quoniam ea à ſtatu naturali recedunt.*

Sapor. *In diſtillationibus humor à capite defluens vehementer ſalſus, diuturnam indicat diſtillationem, quoniam, ea à grauiſſima fit intemperie.*

Excrementorum quātitas & modus. *In quo morbo excrementa pauca & paulatim emittuntur, longitudinem ſignificant, multa verò & confertim emiſſa, breuitatem.*

Excretiones quæ cùm fieri cœperint, ſiſtuntur, vt cùm ſudores retrocedunt, ſi non mortem, ſaltem morbi longitudinem prænuntiant.

Quæ cum vehementi ſtrepitu emittuntur excrementa, morbi longitudinem ſignificant.

Vt ſputum quod tuſſi moleſtâ excluditur, quia magnam arguit difficultatem, quæ longitudinem parit.

Morbi omnes longiores ſunt qui per abſceſſum ſoluuntur, breuiores qui per excretionem.

Loca. Aptitudo. *Excretiones quæ per loca conferentia fiunt, & partibus affectis expurgandis idonea, breuem morbum efficiunt.*

Sic caput per nares & palatum expurgatur, partes ventris inferiores per aluum, & veſicam.

Rectitudo. *Partes per vias rectitudines habentes faciliùs expurgantur, & morbum breuiorem efficiunt.*

Sic hepatis inflammatio per hæmorrhagiam dextræ naris facilè ſoluitur; non autem per ſiniſtram.

Latitudo. *Quæ per latiores meatus fiunt excretiones, breuiùs morbos finiunt, quàm quæ per anguſtiores.*

Sic capitis affectus citiùs per palatum & nares ſoluuntur, quàm per aures. Sic febres citiùs per aluum finiuntur, quàm per veſicam.

Tempus excretionis. *Quæ in morbis acutis die critico fiunt excretiones, morbi breuitatem indicant: quæ verò alio die longitudinem.*

Contenta in excrementis. Bullæ enim, vt ait Gal. *in comm.* fiunt circumtenſo humore ſpiritui flatuoſo: ſolet autem hoc magis accidere, quando humor aliquid tenacitatis habet; tunc enim bullæ ipſæ ſunt ſtabiles, & difficulter ſolubiles. Cùm igitur ſpiritus flatuoſus vnà cum vrinis excluditur, ſignum eſt frigidæ ægritudinis renum; hæc enim aggregat ſpiritum flatuoſum, atque ideò ait ægritudinem fore longam. Frigidum enim omne eſt difficulter ſolubile, & vix coctionem admittit, atque adeò diu durat.

Quibuſcumque febricitantibus fiunt in vrinis ſedimenta veluti farina craſſior, longam ægritudinem fore ſignificant. Aph. 31. ſect. 7.

Significat enim febrem fieri ab humoribus craſſis, qui non niſi longo tempore poſſunt concoqui, & edomari. Sic apud eundem Hipp. 3. *Epid. ſect.* 2. *ægr.* 3. qui decumbebat in horto Dealcis, febri magnâ laborans, vrinas habebat tenues, enæorema habentes minutum inſtar farinæ craſſioris, & quadrageſimâ die iudicatus eſt. Hæc tamen ſententia ita intelligenda eſt, vt talis vrina morbi longitudinem ſignificet ſi æger ab eo euaſurus ſit: nam aliquando lethalis eſſe ſolet, & cum ea plurimi morte prærripiuntur, antequam ægritudo diutius protrahatur, vt apud eundem Hipp. videre eſt, *ib.* 1. *Epid. ægr.* 2. vbi Silenus qui habitabat in Platamone propè filios Euaclidis, ex laſſitudinibus, & potibus, & exercitationibus intempeſtiuis febri magnâ correptus eſt, decimâ die minxit aceruatim ſubcraſſum, ſupoſitum, ſubſidentia farinacea, extrema rurſum frigida: vndecimâ interiit. Dicendum igitur eſt cum Gal. huiuſmodi ſedimentum, vel mortem, vel morbi longitudinem ſignificare.

Qualitates Primæ. *Vbi in toto corpore mutationes fiunt, ſi corpus refrigeretur, vel rurſus calefiat, vel calor alius ex alio*

alio oriatur, longitudinem morbi ſignificat. Aph. 40. ſect.4.

Illæ enim mutationes multos & varios humores in corpore abundare ſignificant, qui varias diſpoſitiones efficiant: Natura autem longo indiget tempore, vt multas conficiat diſpoſitiones.

Frigidi ſudores cum acuta quidem febre, mortem, cum mitiori autem longitudinem morbi ſignificant. Aph. 37. ſect. 4.

Nam frigidi ſudores, vt docet Gal. *in comm.* à parte aliqua frigida, & ab humore frigido oriuntur: cùm autem propriè ab ipſa cute prodeant, neceſſe eſt vt ea in omni frigido ſudore frigida ſit, & frigidos humores in ſe contineat, aut partibus ſibi ſubiectis. Cùm autem putredo febrium acutarum ſit intra maiora vaſa, contingit interdum vt incendium magnum exiſtens in partibus intimioribus, calorem natiuum depopuletur in cute & partibus ei ſubiectis exiſtentem: atque adeò cùm illæ partes vnà cum humoribus ſibi inexiſtentibus refrigerentur, non eſt mirum ſi ſudores per ipſas tranſeuntes frigidos reddant, qui tamen ex frequentiſſimis humoribus intus concluſis ſuſcitentur. Eſt igitur ſudór frigidus lethale ſignum in acutis febribus, quia oſtendit calorem natiuum frigidis illis humoribus dominari non poſſe, atque adeò oneri ſuccumbere. In mitioribus verò febribus longitudinem ſignificat, quia febris exigua non ita diſſoluit vires vt mortem afferre valeat; attamen humores frigidi copioſi non niſi longo tempore concoqui, & edomari poſſunt.

Suma totius corporis extenuatio longum morbum ſignificat. Secundæ.

Si ei qui non omnino leuiter febricitat permanet, nec extenuatur corpus, longus morbus ſignificatur. Aph. 28. ſect. 2.

Permanere enim & non extenuari, ex denſitate cutis, & craſſitie humorum dependet, & propterea longitudo morbi ſignificatur.

Corpus vehementer pallidum, aut citrinum, morbi longitudinem prænuntiat.

Ille enim color maximum oſtendit à ſtatu naturali receſſum, qui non niſi longo tempore poteſt reuocari.

CAPVT II.

De Signis morbi ſalutaris & lethalis.

Salutaris morbus appellatur, qui nullum infert vitæ periculum; lethalis verò, qui mortem ægro minatur. Illorum ſigna prognoſtica à tribus fontibus deſumuntur, Eſſentiâ nempe, cauſis, & effectibus, iuxta tabulam ſequentem, notatam literâ L.

Signa morbi ſalutaris, & lethalis deſumuntur, vel ab illius

- Eſſentia, ratione cuius eſt, vel
  - Similaris
  - Organicus
  - Communis
    - Iique vel
      - Simplices
      - Complicati.
- Cauſis, quæ ſunt, vel
  - Efficientes, ſeu humores varij.
  - Materiales, ſiue ſubiectum.
  - Iuuantes & lædentes.
- Effectibus, qui ſunt, vel
  - Actiones
    - Animales
      - Principes
      - Minùs principes, quæ ſunt
        - Senſus
          - Interni
            - Somnus
            - Vigilia
            - Inſomnia.
          - Externi
            - Viſus
            - Auditus
            - Tactus, &c.
        - Motus, ad quem refertur
          - Voluntaria membrorum commotio.
          - Decubitus.
          - Tremor.
          - Conuulſio.
          - Rigor & horror.
          - Sternutatio.
    - Vitales, ad quas
      - Reſpiratio
      - Pulſus.
    - Naturales, ad quas
      - Attractio, ad quam
        - Fames
        - Sitis.
      - Expulſio, ad quam ſingultus.
  - Excrementa, quæ reiiciuntur per
    - Oculos
    - Aures
    - Nares
    - Os
    - Aluum
    - Veſicam, & in his vrinæ
      - Liqnor
      - Contenta
    - Sudores
    - Abſceſſum & puſtulas.
    - & in his omnibus
      - Subſtantia
      - Quantitas
      - Qualitas
      - Excernendi modus.
  - Qualitates
    - Primæ
      - Caliditas
      - Frigiditas.
    - Secundæ
      - Durities
      - Mollities.
    - Tertiæ.
      - Colnr
      - Odor
      - Sapor
      - Sonus.
  - Accidentia propria, quæ potiſſimùm conſiderantur in
    - Oculis
    - Auribus
    - Naribus
    - Dentibus
    - Temporibus
    - Labiis
    - Lingua
    - Faucibus
    - Hypochondriis.

Cuius

Cuius tabulæ ſeriem obſeruando morbum ſalutarem aut lethalem patefacient ſequentia theoremata.

Eſſentia.

Febres ephemeræ, & omnes verè intermittentes ſalutares ſunt, & omni carent periculo.

Apoplexiam fortem ſoluere, eſt impoſſibile; lenem verò non facilè. Aph. 42. ſect. 2.

Fortis Apoplexia vocatur ea, quæ omnimodam habet ſenſus & motus priuationem cum maxima reſpirationis læſione: Leuis verò, in qua non eſt omnimoda ſenſus & motus deperditio, aut reſpiratio non eſt ita vehementer læſa.

In forti tanta eſt cerebri oppreſſio, vt non poſſit vllo modo ab ea ſe eximere; imo neque in leui, niſi maxima cum difficultate, ita vt perpetuò cùm ſoluitur, in paralyſim degeneret, ob naturæ impotentiam, nequeuntis materiam morbificam longiùs expellere.

Quicunque tetano corripiuntur, intra quatuor dies moriuntur, ſi verò hos effugerint, ſani fiunt. Aph. 6. ſect. 5.

Tetanus, ex Gal. *in comm.* eſt morbus compoſitus ex emproſthotono, & opiſthotono, in quo corpus adeò rigidum manet, & immobile prorſus, vt ſolum pectus ægrè moueatur. Cùm igitur ſit morbus adeò violentus, in primo quaterniore hominem interimit, quem ſi euaſerit, ſignum eſt morbum eſſe remiſſum, alioqui non fuiſſet ferendo.

Qui frequenter ac fortiter abſque cauſa manifeſta deficiunt animo, derepentè moriuntur. Aph. 41. ſect. 2.

Magnam enim ſignificat virtutis vitalis imbecillitatem, vel oppreſſionem, propter quam natura ſubitò ſuccumbit.

Omnis ferè hydrops ex ſua natura lethalis eſt.

Quia hepatis temperies vehementer læſa non videtur reparabilis.

Omnes febres continuæ & ardentes, tum partium internarum inflammationes, vt phrenitides, anginæ, pleuritides, peripneumoniæ, hepatitides, & ſimiles ſunt ſua natura periculoſæ.

Non tamen omnino lethales, ſed pro varia ægrotantis conditione nunc ad ſalutem, nunc ad interitum terminantur. Neque Medico licet in affectuum iſtorum principio de ſalute aut morte ægrotantis pronuntiare, ſed expectandi ſunt dies critici, qui nobis commodè ſolent demonſtrare, an morbus ad ſalutem, vel interitum tendat.

Dum febris in periculoſo morbo citra manifeſtam cauſam ceſſat, mors non ſalus expectanda eſt.

Febres quæcunque non intermittentes tertia die fortiores fiunt, magis periculoſæ. Quocunque autem modo intermiſerint, periculum abeſſe ſignificant. Aph. 43. ſect. 4.

Febres continuæ, vel ſemper manent in eodem ſtatu, vel augentur, vel minuuntur. Quæ augentur & exacerbantur, deteriores ſunt iis quæ non exacerbantur, quia malum in exacerbatione multo deterius fit, & magis affligit ægrotantem; At verò exacerbantur vel ſingulis diebus, vel tertio quoque die. Illæ verò quæ tertio quoque die exacerbantur, periculoſiores ſunt, quia fiunt à ſuccis biliofis, atque adeo calidioribus, quorum proprium eſt tertio quoque die moueri. Huius generis ſunt febres ardentes, & hemitritæi, quæ periculoſiſſimæ eſſent ſolent.

Illæ vero febres quæ intermittunt, carent periculo, quia, vt ait Gal. *in comment.* non ex inflammatione aliqua, neque ex maligna putredine occaſionem habent; neutra enim harum ad quietem peruenit febre vacantem. Conſtat tamen experientiâ, in his ſaltem regionibus febres tertianas intermittentes apparuiſſe ſummæ malignitatis participes, quæ tertio aut quarto paroxyſmo ægrotantes de medio tollebant. Dicendum igitur eſt hanc ſententiam eſſe de iis quæ vtplurimum, non vero perpetuo contingunt; vel poſſumus dicere, ad Hippoc. & Galen. defenſionem, tertianas illas intermittentes non habere perfectam apyrexiam, & tempore intermiſſionis, aliquid febris quamuis obſcurè ſemper latitare.

Quicunque ex aſthmate vel tuſſi gibbi fiunt, ante pubertatem moriuntur. Aph. 46 ſect. 6.

Cùm enim cor atque pulmones adhuc augeantur, nec locus ipſorum poſſit ſecundum proportionem augeri, quia thorax à gibboſitate impeditus eſt, fit vt uiſcera augeſcentia, non poſſint diu in anguſtiori loco contineri, ita vt breui poſt gibboſitatem interitum inducat; non quòd neceſſarium ſit ſtatim perire ægrotantes, ſed quòd longè ab eo vitæ ſpatio, quod alioqui attingerent, recedant.

Hydrops febri coniunctus aut illi ſuperueniens lethalis eſſe conſueuit, ex Hipp. 2. progn.

Quia febrem non ſoluit, ſed caloris natiui reſolutionem ſignificat.

Quartanæ intermittentes in continuas conuerſæ vtplurimùm lethales.

Oſtendunt enim humorum incinerationem, quæ propemodum irreparabilis eſt.

Aſthmati pleuritis aut peripneumonia ſuperueniens, lethalis eſt.

Quia repletis pulmonum bronchiis ab humore pituitoſo, & pulmonibus debilitatis, nulla fieri poteſt anacatharſis, & reſpiratio ab vtroque affectu ita impeditur, vt ægrotantem perire ſit neceſſe. Si tamen anacatharſis facilè fiat, & alia ſymptomata non ſint vehementiora, curari poteſt.

A pleuritide peripneumonia, malum. Aph. 11. ſect. 7.

Hæc ſententia nititur generali axiomate, propoſito ab Hipp. *lib. de morbis*, quod nimirum malum ſignum ſit morbum morbo adiungi. Peius vero eſt, vbi morbus qui adiungitur, eſt priore deterior; peſſimum, vbi id fit viribus iam fractis. Cum igitur peripneumonia ſit pleuritide multo deterior, & quando illa huic ſuperuenit, iam vires ſint admodum attritæ ab antecedente graui morbo, peſſimum id eſſe ſolet, atque vtplurimum lethale. Ideoque cùm Hipp. *in aph.* in caſibus minùs periculoſis ſoleat dicere, *malum*, & in maximè periculoſis, *lethale*, hic certè lethalis nomine vſus eſſe debuerat, vt non immeritò dubitet Gal. an verbum iſtud, *malum*, fuerit ab Hipp. poſitum, cum in quibuſdam codicibus, vt ipſe teſtatur, non reperiatur.

Lues venerea in elephantieo difficillimè curatur.

Quia remediis exſiccantibus, qualia ſunt ſudorifica, elephantiaſis valde exacerbatur, & deterior multò efficitur.

Cauſæ.

Morbi qui à ſanguine oriuntur, ſalutares ſunt, niſi malignitatem acquirant, aut ſummam putredinem. Efficientes.

Bilis vitellina, porracea, æruginoſa, & atra lethales morbos inferre ſolent.

In corporibus bene habitis, & laudabili temperamento donatis, morbi ſalutares vtplurimùm generantur. Materiales.

Veſica diſciſſa, aut cerebro, aut corde, aut præcordiis, aut aliquo ex tenuioribus inteſtinis, aut ventriculo, aut iecore, lethale eſt. Aph. 18. ſect. 6.

Diſciſſas vocat partes, quæ magnum & profundum vulnus acceperunt. Sic tota veſicæ tunica

diuiſa vſque ad ſpatium interius, non poteſt coaleſcere; neque tale vulnus, magnum ſcilicet ac profundum, in partibus præcordiorum neruoſis, aut in tenuibus inteſtinis. In ventriculo verò aliquando, vt vult Gal. Sed rarò ſanâtur. Horum autem ratio eſt, quia veſica neruoſa eſt, tenuis, & exanguis, vnde fit vt in ceruice eius vulnera ſanentur, quia carnoſa eſt. Hepatis verò vulnera, propter magnam ſanguinis profuſionem, lethalia ſunt, ſi modò venæ eiuſdem diuidantur; alioqui vulnera in ſumma hepatis ſuperficie ſanabilia ſunt. Sic cerebri vulnera non admodum profunda interdum ſanantur; ſi verò ad ventriculos aliquatenus peruenerint, lethalia ſunt.

Iuuantes & lædẽtes. *Quibus morbis nulla proſunt remedia, lethales eſſe arbitrandum; & contrà, quibus multa proſunt, ſalutares.*

EFFECTVS.

Actiones Animales.

In quouis morbo mente conſtare, & bene ſe habere ad ea quæ offeruntur, bonum; contrà verò ſe habere, malum. Aph. 33. ſect. 2.

Princi-pes. Nam mente integrâ exiſtente, ſignum eſt bene ſe habere cerebrum, eiúſque membranas, & ſpinalem medullam, totúmque neruoſum genus; & maximè quod ipſi cerebro eſt proximum; ſic quando æger bene ſe habet ad cibum & potum, & reliqua quæ ipſi offeruntur, ſignum eſt, ventriculum, hepar, & reliquas partes naturales commodè ſe

Deliriũ. habere. Contra verò ægros quouis modo delirare, ſeu non rectè ſecundum conſuetudinem ſapere, malum ſignum perpetuò eſſe ſolet. Sic apud Hipp. 1. *Epid. ſect.* 3. *ægr.* 1. Philiſcus tertiâ die in omnibus delirauit, & ſextâ die obiit. Item *ægr.* 2. *eiuſdem ſectionis*, Silenus ſecundâ die aliquantulum delirauit. Tertiâ, nocte nihil dormiuit, ſermones multi, riſus, cantus, continere non poterat: vndecimâ interiit. Sic etiam *ægr.* 4. *eiuſdem ſectionis*, In Thaſo vxor Philini cùm ſemellam peperiſſet, ſecundum naturam factâ purgatione, & alioquin leuiter degentem, in decima quarta exiſtentem poſt partum, febris magna cepit cum rigore, ſextâ die ad noctem delirauit multum, & rurſus ſapiebat: octauâ, multa obloquebatur, exſurrexit; decimâ, parum intelligebat: vndecimâ dormiuit, omnium recordata eſt, celeriter autem rurſus delirauit. Decimâ quartâ palpitationes per totum corpus; ſermones multi, parum intelligebat; celeriter autem rurſum delirauit.

Circa verò decimam ſeptimam exiſtens, voce priuata eſt: vigeſima obiit. Ita & *ægr.* 8. *eiuſdem ſectionis*, Eraſinum qui habitabat ad Bootæ torrentem, febris magna corripuit poſt cœnam, noctem turbulentiùs tranſegit, diem primam quietè, noctem laborioſè. Secundâ omnia ſunt exacerbata, in noctem delirauit. Tertiâ laborioſè, delirauit multa. Quintâ manè recreatus eſt, & intelligebat omnia, multum autem ad meridiem furore agitatus eſt; continere ſe non poterat, extrema frigida, ſubliuida; vrinæ ſubſtiterunt: Interiit circa Solis occaſum. Similes caſus videre eſt in *ægr.* 12. *eiuſdem ſect.* & *ægr.* 13. *ſect.* 3. *lib.* 3. Ex quibus tamen colligere non licet, delirium in omnibus ægrotis eſſe neceſſariò lethale; dixit enim tantùm Hipp. in *prædicto Aph.* eſſe malum, id eſt, vitæ periculum inferre, quamuis multi ex eo frequenter euadant, vt apud eundem Hipp. videre eſt in 1. *Epid. ſect.* 3. *ægr.* 3. Vbi Herophon febri acutâ laborans, quintâ die mente motus eſt: ſextâ delirauit, in noctem ſudor, refrigeratio, delirium perſeuerabat: ſeptimâ deſpuit, nocte ad mentem rediit, dormiuit: Nonâ ſudauit, iudicatus eſt, intermiſit.

Quintâ reuerſus eſt, iudicatus eſt decima ſeptimâ, neque delirauit in recidiua, & in *ægr.* 5. *eiuſdem ſect.* vbi Epicratis vxorem, quæ decumbebat apud Archegetem, ſecundâ poſt partum die corripuit febris acuta: ſextâ delirauit: ſeptimâ omnia ſunt exacerbata: vigil, delirauit: decima ſextâ exacerbata ad noctem, & moleſtè, non dormiuit, delirauit. Decima octauâ ſiticuloſa, lingua exuſta eſt, non dormiuit, delirauit multa. Iudicata eſt perfectè abſque febre, octuageſimâ. Similes hiſtorias videre eſt, *lib.* 3. *Epid. ſect.* 1. *ægr.* 3. & *ſect.* 3. *ægr.* 7. Ideóque quamuis delirium perpetuò malum ſit, ex eo tamen ægrotantis interitus non eſt perpetuò prædicendus, niſi cum eo alia ſigna mala & lethalia concurrant: vt ex ſequentibus theorematis clariùs apparebit.

Vbi in febre non intermittente difficultas ſpirandi, & delirium acciderit, lethale eſt. Aph. 50. ſect. 4.

Fit vtrumque ſymptoma interdum ex læſione cerebri, & tunc apparet ſpiritus, vt ait idem Hipp. *in progn.* magnus, & ex multo interuallo, hoc eſt, magnus & rarus. Fit etiam difficultas ſpirandi ex affectu partium ſpiritalium, vt pleuritide, peripneumoniâ, & ſimilibus. Hæc autem omnia ſunt valde pericul oſa.

A profluuio ſanguinis, ileo, pleuritide, vel peripneumoniâ, delirium malum, Aph. 9. 10. 11. & 12. ſect. 7.

Cùm autem profluuio ſanguinis ſuccedit, ab inanitione fit, quæ eſt admodum periculoſa, dum partes principes tantopere debilitat. In aliis verò affectibus, quando cerebrum trahitur in conſenſum, grauiſſimus affectus & periculoſus ſignificatur.

Si quis ea faciat, quorum ſit inſolens, grauiſſimum habet malum. 1. Coac. aph. 50.

Indicat enim mentem non conſtare, & eſt ſpecies delirij.

A prudenti viro ferox reſponſum, atque à feroci modeſtum, & garrulitas in taciturno, atque taciturnitas in garrulo, malum. Hipp. in Prorrhet.

Significant enim hæc ſummam iudicij euerſionem.

Plangere vel lachrymari inuoluntariè, ſpecies delirij eſt, & mortis periculum intendit.

Significat enim humoris atrabilarij dominatum: ſic apud Hipp. 1. *Epid. ſect.* 3. *ægr.* 2. Silenus inter alia ſymptomata quæ ibi recenſentur, mœrebat cum dolore die octauâ, & vndecimâ inreriit.

Deliria quæ circa initium morbi apparent, magis periculoſa.

Inde enim oſtenditur morbi vehementia, qui primo congreſſu, & naturâ adhuc validâ exiſtente, tanta ſymptomata producat.

Delirium cum notabili obliuione, ignauia, & ſtupiditate apparens, exitij eſt indicium. 2. Prorrhet.

Quòd enim non cognoſcant familiares, neque recordentur, ex cerebri refrigeratione fit. Illa autem refrigeratio, quæ calorem ſequitur, eſt pernicioſa. Si verò cum his rigeant ægroti, & frigeſcant, ineuitabile fatum iudicatur, ex Gal. 2. *Prorrhet.*

Quæ circa res neceſſarias verſantur deliria, peſſima, indéque ſi ingraueſcant, mortifera. 1. Coa. aph. 103.

Vt ſi quis cibum & potum auerſetur, in maximo eſt periculo: quemadmodum in. 1. *epid. ſect.* 1. *ægr.* 2. videre eſt, vbi is qui potum decimâ die reſpuebat, vndecimâ interiit.

Deſipientiæ quæ cum riſu fiunt, ſecuriores; quæ verò cum

cum ſtudio,periculoſiores. aph. 53. ſect. 6.

Phrenitis enim quæ cum riſu fit, à ſanguine producitur;cum ſtudio verò & furore,à bile : Vtraque autem periculoſa eſt , ſed quæ à ſanguine multò minùs. Non tamen ſtatim delirio cum riſu apparente ſalus prædicenda eſt ; nam & per ſe phrenitis à ſanguine non caret periculo, & perſeuerante morbo ſanguis ille exuritur , atque ita atræ bilis naturam induit , quod ex ſymptomatis ſuperuenientibus oſtenditur , & ex riſu in furorem , & mœſtitiam conuerſo; quemadmodum videre eſt *in* 1.*epid. ſect.* 1.*ægr.* 2. vbi Silenus ſecundâ morbi die aliquantulum delirauit : tertiâ ſermones multi, riſus,cantus,continere nequibat : octauâ mœrebat cum dolore. Iam igitur ille humor , qui tertiâ die ſanguinis naturam retinebat , & riſum , atque cantum efficiebat , octauâ in atrabilarium conuerſus eſt , nam mœror cum dolore fit ab atrabile. Ideóque vndecimâ interiit. Igitur dicendum eſt deliria cum riſu quandam ſecuritatem polliceri ſi toto morbi decurſu perſeuerent.

*Qui cum ſilentio è poteſtate mentis exeunt,nec voceſunt capti,mortiferum habent malum.*Lib.1.Coac. aph. 79.

Illa enim ecſtaſis melancholica producitur ab humore atrabilario , cerebri ſubſtantiæ infixo ; & furori ſæpiſſime ſuccedit,tuncque fit pro clamore ſilentim,pro iactatione quies,pro vigiliis coma, & cataphora veternoſa.Sic *in* 3. *epid ſect.*2.*ægr.*6.Euryanactis filia febre magnâ laborans,à qua interiit, toto morbi decurſu,inquit Hippocrates,abhorrebat omnes cibos,ſine ſiti,ſilens,nihil loquebatur,mœror & deſperatio ſtatim ipſam habuit. Sic etiam *ſect.*3.*eiuſdem libri*,in Thaſo Dealcis vxorem , quæ decumbebat in plano,febris horrida,acuta ex triſtitia corripuit : à principio autem contegebatur , & vſquein finem ſemper taciturna manibus palpabat, euellebat, ſcalpebat;floccos legebat, lachrymæ, & denuò riſus; nonâ multa obloquebatur , & rurſus quieuit ſilens : vigeſima primâ interiit. Erat huic vſque in finem ſpiritus magnus & rarus ; inſenſibiliter omnium habebat ; ſemper contegebatur, vel ſermones multi,vel taciturna vſque in finem;phrenitis.

In phrenitide ſubitanea reſipiſcentia , febre acutâ perſeuerante,& nullâ criſi prægreſſâ, mortem in pro pinquo eſſe ſignificat.

Accidit enim aliquãdo phreniticos ita reſipiſcere, vt adſtantes de rebus ſeriis & grauiſſimis admoneãt, & quæ iis euentura ſunt præuideant,& repentè moriantur,proſtrato ſcilicet iam calore natiuo cerebri, & vltimos conatus exerente , ſicut lucerna dum extinctioni eſt proxima,maiores ſubinde flammas videtur eructare.

In delirio memoriæ abolitio ſuneſta.

Ea inde manifeſtatur,cùm matulam ægri petunt. & poſtea mingere obliuiſcuntur, aut aquam flagitantes oblato poculo non bibunt, aut primis tantùm labris deguſtant.

Ex deliriis ea minùs mala cenſenda,quæ mitia leuiáque ſunt , & non perpetuò ægrotos tenent , ſed paruo tempore,atque cum bonis ſignis, vel ſaltem non lethalibus perdurant.

Huiusmodi deliria contingunt frequentiſſimè in febrium bilioſarum paroxyſmis, vel exacerbationibus, quibus commota bilis & exagitata calidos vapores ad cerebrum tranſmittit,delirium excitantes, qui tamen facilè & breui diſcutiuntur neque vllum vitæ periculum minantur , niſi alia ſigna lethalia ſimul apparuerint.Mitia autem & leuia eſſe oportet huiuſmodi deliria , nam quæ cum ferocitate coniuncta ſunt,quamuis leuia exiſtant, mala eſſe conſueuerunt,quemadmodum dicit Hipp.1. *Prorrhet. aphor.* 25. *Quæ paruo tempore feroces fiunt deſipientiæ , ferinum.* Et Galen. eandem ſententiam exponens : *Cùm videris quempiam cum ferocitate deſipientem,et ſi paulo pòſt ſedetur,cognoſce menteme eius non febris ratione læſam eſſe,ſed phreniticam ſubali affectionem, quæ poſt adaucta , ferina tibi videtur.*

Phrenitis lethargo ſuccedens ſalutaris,quia materiam concoctam eſſe ſignificat.

Delirium die critico cum virium robore,& aliis bonis ſignis contingens , minimè periculoſum.

Denotat enim inſtantem criſim , quâ morbus ſolui conſueuit.Sic apud Hip.3.*Epid.*in muliere moroſa, tertiâ die conuulſiones conquieuerunt,coma & in ſomnum inclinatio,turſúſque vigiliæ excitauerunt eam;continere ſe non potuit,multum delirauit,febris acuta,ſub hanc noctem ſudor multus toto corpore & calidus prorupit, libera febre dormiuit, planè mente conſtitit.

*Somnus & vigilia, vtraque ſi modum exceſſerint, malum.*Aph.3.ſect.2. Somnus & vigilia.

Significat enim receſſum à ſtatu naturali & diſpoſitionem morboſam in parte principe, quæ perpetuò mente conſtitit.

In quolibet morbo ſi ſomnus & vigilia eodem modo ſe habeant,quo anteà conſueuerant, cum æger bene valeret,bonum.

Impoſſibile enim videtur hominem ex morbo aliquo interire, qui ſomno & vigiliâ inculpatis , & nullatenus immutatis vtatur.

Vigiliæ in morbi augmento vel ſtatu,cum ſignis concoctionis apparentes,bonæ.

Criſim enim inſtare ſignificant,quam præcedunt vigiliæ,aliáque ſymptomata ex perturbatione criticâ oriundâ, quæ tamen apparentibus concoctionis ſignis tanquam ſalutaris criſis prodromis , minimè pertimeſcenda ſunt.

Vigiliæ immoderatæ in iuuenibus magis periculoſæ ſomni verò in ſenibus.

Quia maior fit receſſus à ſtatu naturali : iuuenes enim naturaliter plus dormiunt , quia copioſiori humido abundant,ſenes verò ſicciores,ideóque naturaliter vigiles.

Quicumque ægrotantes neque noctu neque interdiu dormire poſſunt,valde periclitantur. Hipp. 2. progn.

Illæ enim continuæ vigiliæ maximam cerebri intemperiem calidam & ſiccam ſignificant, tum etiam vires vehementer diſſoluunt,cruditates ingeminant calore natiuo reſoluto , & tandem deliria conuulſionéſque accerſunt.

Somnus comatoſus in febre acuta pernicioſus.

Sic apud Hipp.3. *Epid.ſect.*1.*ægr.* 2. Hermocratem, qui decumbebat prope nouum murum febris magna corripuit , & poſt varia ſymptomata vndecimâ die comate laborare incepit , quod in ſequentibus perſeuerauit,ac tandem vigeſima ſeptimâ mortuus eſt.Ratio autem cur affectio comatoſa in morbis acutis ſit adeò pernicioſa,deſumitur ex Gal.*Commentario in prædictam hiſtoriam*, vbi ſic habet:*Reliquum ergo eſt perfrigerationem inſignem cerebri , aut facultatis imbecillitatem , Hermocrati coma induxiſſe die vndecimo; vtrum autem ſit horum , extremè eſt pernicioſum , nam demonſtratum eſt inſanabilia ea eſſe frigora,cùm calidis morbis & ſiccis ſuccedunt.*Sed quod virium imbecillitas facit, exitium proximum notat:quando verò huiuſmodi coma diuturnis vigiliis ſuccedit,magis pernicioſum eſt, ſignificat enim omnimodam caloris natiui extinctionem,ſic quando phrenitici comatoſi euadunt , iam morti ſunt proximi.

*In quo morbo ſomnus laborem facit , mortale ; ſi verò iuuat,non mortale.*Aph.1.ſect.2.

Non exiſtimandum eſt , quemcumque laborem à ſomno eſſe lethalem : ſi enim leuis ſit , vt quando ægroti à ſomno ſuſcitati , anxij magis & inquieti

 fiunt,

fiunt, malum quidem illud ; at non neceſſariò lethale : Sed ſi à ſomno grauiſſima ſymptomata adueniant,vt delirium,conuulſio, virium imbecillitas, frigus extremorum,& ſimilia , tunc certe lethalem affectum eſſe cenſendum eſt.

Vbi ſomnus delirium ſedat,bonum, Aph.2. ſect. 2.

Significat enim,vaporum & humorum delirium efficientium calorem & acrimoniam mitigari per ſomnum,& ad quandam mediocritatem reduci.

Quibus incidente rigore,nocturna exacerbatio ſomni vacuitatem affert,periculoſum.lib.1.Coac.aph.20.

Significat enim materiæ anadromen ad cerebrum.

Si quis in laborioſa febre obſtupeſcat, & veluti catoche afficiatur , morbo laborat peſſimo. 1. Coac. aph.47.

Sicut antea diximus,coma in febribus acutis eſſe periculoſum ; ſic catoche multò periculoſior eſt, quæ fit à tranſlatione materiæ ſiccioris in cerebrum & neruos , vnde contentio neruorum , atque ideò qui hac affectione laborant,eodem in ſtatu manent, & apertis atque inconniuentibus oculis ſtupidi conſiſtunt , & ita à comatoſis differunt , qui perpetuò clauſos oculos habent.

Excitationes à ſomno quæ cum pauore fiunt & turbulentiâ,periculoſæ.

Significant enim humoris atrabilarij copiam,quæ huiuſmodi pathemata producit.

Si per ſomnum candidæ partis oculorum demiſſis palpebris aliquid apparet,nec alui fluor, nec inedia in cauſa eſt, nec ita æger dormire conſueuit,vitioſum indicium, lethaléque admodum eſt.Gal.in 1. progn.

Illud enim facultatis palpebras mouentis extinctionem ſignificat.

Inſomnia. *Quæ in phrenitide memorantur inſomnia , bonum denuntiant*.1.Coac.aph.95.

Nihil optabilius eſt in phrenitico,quàm vt ſomnum ineat , ſuauitérque dormiat.At ſuauis ſomni indicia ſunt inſomnia , non illa quidem turbulenta ac tumultuoſa , ſed placida atque tranquilla , quæ poſteà ab ægrotante memorantur; hoc enim oſtendit mentem ad ſe redire , & cerebrum ad moderatam temperiem reuocari.

In eo qui periculosè ægrotat, inſomnia mortuorum, ſepulchrorum, & ſacerdotum , futuram mortem prænuntiant.

In morituris aliquando anima ſuam à corpore ſeparationem præſentit , eámque corpori per inſomnia repræſentat,per ſpecies eorum quæ mortem ſignificare valent.

Viſus. *Oculi caligantes , vel lucem refugientes in morbis acutis periculum minantur*.

Magnam enim indicant ſpirituum diſſipationem.

In febre non intermittente, ſi æger non videat, vel non audiat iam debili exiſtente corpore, mors in propinquo eſt.Aph.49.ſect.4.

Significat enim virtutis ſenſibilis , ſummam debilitatem,& maximam ſpirituum exolutionem.

Auditus. *Surditas , quæ ex critica perturbatione procedit, aliiſque ſignis decretoriis comitata eſt , ſalubris eſſe conſueuit*.

Signa decretoria , quæ ſurditatem comitari debent, vt ſalutaris dici poſſit , ſunt præcipuè concoctionis ſigna quæ in excrementis apparere ſolent, & bona perpetuò eſſe conſueuerunt. Sic 3. *Epid. ſect.*3.*ægr*.7.de Virgine Abderitana, quæ ab octauo die vſque ad 17. in quo multùm ſanguinis è naribus fluxit , ſurditate affecta eſt , quæ ſequentibus etiam diebus perſeuerans,priorem criſim imperfectam denotabat , aliámque pro morbo reſoluendo futuram prænuntiabat , quæ iteratâ ſanguinis eruptione,ſudore,& humoris tranſlatione ad pedes,poſtea die 20.eſt ſubſecuta.Quibus vacuationibus cùm morbus non fuerit penitus ſublatus , die 24. rediit ſurditas cum aliis ſymptomatis , quæ criſis abſolutiſſimæ die 27.futuræ fuit prænuntia, quod ex ipſius hiſtoriæ contextu clariùs innoteſcit. *Septima die*, inquit, *vrina tenues quidem,ſed boni coloris : quæ ad aluum pertinent non turbabant.Octauâ ſurditas,febris acuta,vigil,anxioſa, horrida, mente conſtabat, vrinæ ſimiles. Nonâ per eadem:& ſequentibus , ſic ſurditas perſeuerabat. Decimâ ſeptimâ è naribus fluxit multùm, ſurditas parùm remiſit , at ſequentibus ſurditas inerat & delirium. Vigeſimâ pedum dolor, ſurditas, delirium , fluxit ſanguinis parùm è naribus, ſudauit ſine febre. Vigeſimâ quartâ febris reuertitur,ſurditas iterùm,pedum dolor perſeuerauerit; mentis alienatio;vigeſimâ ſeptimâ ſudauit multùm,ſine febre,ſurditas defecit, pedum ſubmanebat dolor , in aliis autem perfectè indicata eſt*.

Surditas morbi acuti , turbulentîque ſuccedanea, graue eſt malum. 1.Coac.cap.3.Aph.2.

Quemadmodum ſurditas cum bonis ſignis iuncta bona eſt,ita cum malis mala eſſe conſueuit:ideò ſi morbus acutus ſit atque turbulentus id eſt cum delirio & grauibus aliis ſymptomatis coniunctus, ſurditas ei ſuperueniens mortis periculum minatur. Sic apud Hipp.*lib*.3.*Epid.ſect*. 7.*ægr*. 2. Hermocratem qui decumbebat prope nouum murum, febris magna corripuit , incepit autem dolere capite & lumbis,hypochondrij tenſio molliter , lingua verò incipienti exuſta eſt , ſurditas ſtatim , ſomni non aderant , ſiticuloſus non valde , vrinæ craſſæ rubræ , ſepoſitæ , non ſubſidebant , ab aluo autem non pauca combuſta egrediebantur. Quintâ minxit tenuia,habebant enæorema , non ſubſidebant, ad noctem delirauit. Septimâ & vigeſimâ mortuus eſt. Huic ſurditas vſque in finem permanebat. Sic etiam *Ægr*.4.*eiuſdem ſectionis*, in Thaſo Philiſtes, primâ die vomuit bilioſa,pauca,flaua primùm poſtea æruginoſa,multa:ab aluo autem ſtercora prodierunt,nocte moleſtè.Secundâ ſurditas. Quintâ manè extinctus eſt. Aduertendum tamen eſt , ſurditatem etiam cum prauis ſignis coniunctam,non eſſe perpetuò lethalem,ſed tantùm periculoſam,& cum ea nonnullos euadere. Vt apud eundem Hipp. videre eſt in 1.*Epid.ſect*.1.*Ægr*.3. vbi Herophonti febris acuta,ab aluo pauca , qualia in teneſmo ſecundùm principia.Poſt hæc autem tenuia prodibant,bilioſa, ſubcontinua, ſomni non aderant, vrinæ nigræ , tenues. Quintâ manè ſurditas,exacerbata ſunt omnia, lien intumuit,hypochondrij contenſio,ab aluo pauca,nigra exierunt,mente motus eſt:nonâ ſudauit,iudicatus eſt,intermiſit : Quintâ reuerſus eſt , ſtatim autem lien eleuatus eſt;febris acuta,ſurditas rurſum. Poſt recidiuam autem tertiâ lien fuit imminutus, ſurditas minùs,crura doloroſa,nocte ſudauit,iudicatus eſt decimâ ſeptimâ , neque delirauit in recidiua.

Si poſt phrenitidem,aut grauem alium capitis morbum ſurditas ſuccedat priori morbo ceſſante aut alleuato, & facultate non debilitatâ bonum.

Quia fit abſcedente materiâ ab interno cerebro ad externas eius partes,expectabuntúrque tunc temporis à ſurditate parotides.

Bombus in acutis , & ſonitus aurium , lethalis. 1. Coac.cap.3.aph.5.

Aurium tinnitus,& aliæ ſonorum ſpecies,quæ ab ægrotantibus percipiuntur in morbis acutis , difficillimum & periculoſiſſimum morbum oſtendunt, propterea quòd à flatibus craſſioribus producuntur,qui pariter à craſſiori materia eleuantur;& cùm illa materia contumax ſit atque rebellis , neque in exiguo morbi acuti ſpatio poſſit edomari, fit vt natura , priùs onere oppreſſa concidat , & ita æger ad interitum perducatur.

Cibos & potus atque medicamenta oblata putria atque graueolentia videri,malum. Odoratus & guſtus.

Denotat

Denotat enim ſummè putridos & graueolentes humores in corpore abundare,quandoquidem odoratus ac guſtus vaporibus à variis humoribus putridis, ad linguam & nares, ſeu cerebrum exhalantibus vitiatur; intúſque quod eſt vel odoris, vel ſaporis prohibet extraneum,vt Philoſophi docent,eiúſque receptionem impedit. Hinc fit vt , cùm nares & lingua à putridis vaporibus ex inferieribus partibus eleuatis inficiuntur, omnia quæ tum odorantur,tum guſtantur,putrida videantur.

Tactus.

Dolores partes ignobiles,& à viſceribus longè remotas occupantes, eáſque, diu exercentes, apparentibus concoctionis ſignis , & qui præcipuè decretorio die cœperint , ſalutares.

Significant enim naturam præcipua membra exonerare , atque noxios humores procul à ſe depellere. Partes autem ignobiles , & à viſceribus longè remotæ ſunt , inguina , crura , genua , tibiæ & pedes, necnon brachia & manus. Aduertendum tamen eſt per huiuſmodi dolores, morbos perpetuò non perfectè iudicari , ſed interdum imperfectè, vt poſtea recidiua ſuccedat. Perfectè autem diſcutiuntur morbi , ſi huiuſmodi doloribus conuenientes euacuationes ſuccedant , v. g.per ſudores , alui fluxum & ſimiles , quæ vniuerſam materiam morbificam exhauriant ; ſi verò nullæ euacuationes huiuſmodi doloribus adiungantur , aut inſufficientes ; imperfecta fit morbi ſolutio , & recidiuæ obnoxia , propterea quòd cauſa morbifica vniuerſa in partem ignobilem detrudi minimè poteſt:ideóque neceſſe eſt vt per alias euacuationes morbus tandem finiatur, vt videre eſt apud Hipp.3.*Epid. ſect.3. Ægr.9.* vbi Heropytus graui & contumaci morbo laborans poſt varia ſymptomata , immò & hæmorrhagiam , quæ morbum quidem imminuit, non tamen ſoluere potuit , doloribus inferiorum partium afflictus eſt , & denique per alui fluxum omninò liberatus,Hipp.verba hæc ſunt. *Quadrageſimâ die è naribus ſanguis fluxit,multum,& ſapiebat magis , ſurditas inerat quidem minùs autem : febres remiſerunt , ſanguis fluxit ſequentibus ſæpe & paulatim. Circa verò ſexageſimam ſanguinis quidem fluxiones ceſſarunt , coxa autem dextera dolor fortis, & febres intendebantur,non multo autem tempore pòſt dolores inferiorum omnium:contigit autem vel febres eſſe maiores & ſurditatem multam , vel hac quidem remittere & alleuiari , inferiorum autem circa coxas maiores eſſe dolores. Circa verò centeſimam aluus multis,bilioſis, ſuperturbata eſt , & procedebant tempore non exiguo multa talia;& rurſum dyſenteria cùm dolore; aliorum autem commodus ſtatus , in totum verò & febres defecerunt,& ſurditas ceſſauit. In centeſimâ perfectè iudicatus eſt.* Sic etiam *Ægr.7. eiuſdem ſectionis*, Abderitanæ Virgini , Decimâ ſeptimâ è naribus fluxit multum,vigeſimâ pedum dolor , ſurditas,delirium ; fluxit ſanguinis parum è naribus,ſudauit,ſine febre ; vigeſimâ quartâ febris reuertitur, ſurditas iterum, pedum dolor perſeuerauit , mentis alienatio; vigeſimâ ſeptimâ ſudauit multùm,ſine febre;pedum ſubmanebat dolor , in aliis autem perfectè iudicata eſt.

Dolores à partibus ſuperioribus ad inferiores deſcendentes,ſalutares.

Oſtendunt enim materiam morbificam à partibus præcipuis ad ignobiliores deferri, quemadmodum voluit Hipp. 3.*prorrhet.* *Dolores*,inquit,*ſi ad infernas dilabuntur partes , facilè ab his feruntur.* & confirmatur hiſtoriâ Herophontis , quæ habetur in 7. *Epid. ſect. 7. Ægr. 3.* Huic quintâ die lien intumuit cum hypochondrij tenſione. Octauâ lien imminutus eſt ; doluit ſecundùm inguen ; tumor primùm lienis ſecundum rectitudinem ; deindè dolebat ſecundum vtraque crura , noctem faciliter , vrinæ coloratiores , ſubſidentiam habebant paucam. Nonâ ſudauit , iudicatus eſt, intermiſit. Quintâ reuerſus eſt , ſtatim autem lien eleuatus eſt, febris acuta, ſurditas rurſum: poſt recidiuam autem tertiâ lien fuit imminutus,ſurditas minùs,crura doloroſa,nocte ſudauit,iudicatus eſt decimâ ſeptimâ.

Capitis dolores vehementes & continui cum febre acuta,alióque ſigno difficili,lethale. 3. progn.

Quando enim vehementes ſunt & continui, oſtenditur eos non fieri à vaporibus ſublatis à partibus inferioribus,neque à perturbatione criticâ,ſed ab intemperie calidiſſimâ meningibus impreſsâ, tenſione & grauitate in iiſdem productâ à materia morbifica cerebrum ipſum occupante , quæ ſi febrem acutam pariat,bilioſa eſt & mordax,partíque admodum moleſta;& talis etiam ſignificatur,ſi cum doloribus & febre acutâ alia ſigna mala & periculoſa appareant,vt vigiliæ,deliria,difficultates ſpirandi,vrinæ tenues aut confuſæ,& ſimilia,quæ eò periculoſiorem morbum oſtendunt , quò plura ex iis apparuerint.

Dolores capitis poſt ſudores criticos euenientes,mortem vtplurimùm præſagunt.

Ceruicis dolores in principio vel augmento morbi affligentes,mali.

Significant enim humorum copiam in poſteriori parte capitis abundantem , & in ſpinalem medullam,aut illius membranas ex parte diffuſam , quæ à natura diſſolui aut concoqui nequeat.Sic in 1. *Epid. Ægr.2.* Silenus ſtatim ab initio cœpit dolere lumbos,& caput habuit grauitas, colli aderat contentio,vigeſimâ interiit.Sic etiam 3.*Epid.ſect.3.Ægr.4.* Phreniticus cui primâ die capitis & colli grauitas aderat cum dolore,quartâ die mortuus eſt.Sic etiam *Ægr.14.eiuſdem ſectionis.* In Cyzico mulieri filias enixæ gemellas,& quæ difficulter pepererat,& non admodum purgata fuerat, primùm quidem contigit febris horrida, acuta , capitis & colli grauitas cum dolore : decimâ ſeptimâ mortua eſt. Aduertendum tamen eſt , ex hoc ſigno mortem abſolutè non eſſe prædicendam,quia nonnulli cum eo ſolent euadere vt videre eſt in 1.*Epid.ſect.7.Ægr.5.* Vbi Epicratis vxorem ſecunda die capitis, & colli , & lumborum dolor affligebat,& multis grauibúſque ſymptomatis diuexata eſt vſque ad octuageſſimam,in qua perfectè iudicata eſt. Et vexata eſt vſque ad octuageſimam,in qua perfectè iudicata eſt. Et *Ægr.14.eiuſdem ſectionis*,Melidiæ,quæ decumbebat apud Iunonis templum, incœpit capitis & colli , & pectoris dolor fortis,cum aliis ſymptomatis , & iudicata eſt perfectè die vndecimâ, Vbi igitur hoc ſignum in morbi principio apparet , poſſumus ex eo morbum grauiſſimum & valdè periculoſum pronuntiare , ex eóque ægrotum aut moriturum,aut periculoſiſſimè laboraturum,vt patet ex Hiſtoriis ſuprà citatis eorum qui euaſerunt,cum grauibus tamen ſymptomatis,& maximo vitæ periculo.

Auris acutus dolor cum febre continua & vehementi,grauis eſt.

Periculum enim eſt,ne homo deſipiat, & moriatur,Hipp.3.*progn.* Cùm ab ipſo Hipp. ſignum hoc fallax cenſeatur, accuratè diſtinguendum eſt:Meatui auditorio vicina eſt dura meninx , ita vt vitium vnius in alterum transferri valeat ; ſed ita inter ſe differunt, vt ſi affecto cerebro dolor prædicto meatui ſuperueniat, non erit delirij aut mortis ſignum, ſed vtriuſque præſidium ; oſtendit enim materiam morbificam à partibus interioribus ad exteriores tranferri. At ſi dolor in febre acuta citra cerebri affectionem exoriatur , ſignum eſt humorem per eam partem in cerebrum irruere , phrenitidem & inde mortem effecturum , maximè ſi vehemens ac difficilis fuerit. Moriuntur autem ex tali morbo(vt docet Hipp.*loc citato*)iuniores homines,ſeptimo die

aut

aut citiùs;ſeniores verò multò tardiùs,febres enim & deliria minùs ipſis accidunt, atque adeò aures poſſunt ſuppurari. Verùm his ætatibus recidiuæ accidentes plurimos interimunt: Iuniores autem antequam auris ſuppuretur,moriuntur: Si autem fluat, pus album ex aure iunioris,ſpes eſt eum ſuperuicturum, ſi aliud etiam optimum ſignum ipſi accidat.

Fauces dolorificæ in acuta febre periculoſæ Hipp. in Coacis.

Hic faucium dolor in febribus malignis & peſtilentibus ſæpiſſimè contingit, & eſt vnum ex ſignis demonſtratiuis illius affectus, fitque vel ex defluxione tenui & maligna è cerebro in fauces irruente; vel à malignis vaporibus è partibus inferioribus eleuatis,& partes illas vellicantibus.

Dolor affixus pectori cum torpore peſtiferus,ſuperueniente acutâ febre,crudeliter moriuntur. 2. Prorreth. text.36.

Significat enim ſanguinis bilioſi copiam in pectus effuſam,quæ & dolorem & febrem acutam pariat:his ſi torpor & veluti totius corporis exolutio adiuncta ſit,oſtenditur iam collabi facultatem animalem,cerebro per conſenſum grauiter affecto.

In acutis febribus conuulſiones,& circa viſcera dolores fortes,malum. Aph.66.ſect.4.

Quemadmodum conuulſiones in febribus acutis fiunt à calida & ſicca intemperie neruos exſiccante & diſtendente: Sic etiam in eodem affectu dolores fiunt intra viſcera, propter incendij vehementiam atque ſiccitatem, & quò fortiores ſunt huiuſmodi dolores,eò impenſiùs cauſæ magnitudinem oſtendunt,atque adeò maius periculum.Fiunt etiam dolores intra viſcera, propter inflammationem,vel eryſipelas, vel fortem obſtructionem, vel abſceſſum:Sed de his non loquitur Hipp.*hoc aphor.* Quanquam non minus ſit in iis periculum,ſed non habent neceſſariò comitem conuulſionem, & agitur hîc de febribus primariis, non de ſymptomaticis, quæ dictos affectus comitari ſolent.Huiuſmodi dolorum exemplum habetur 1.*Epid.ſect.* 1.*Ægr.* 11. Vbi Dromeadæ coniux febre acutâ laborans, primâ die cœpit dolere circa hypochondrium.Tertiâ ſuper meridiem ſuperriguit, febris acuta, vrinæ ſimiles, hypochondrij dolor, ſextâ veró interiit.

Quæ ex dolore dorſi principia morborum ducuntur, difficilia ſunt. 1.Coac.cap.12.aph.5.

Nam in febribus plerumque lumborum dolores atque grauitates fiunt ex pondere peccantis materiæ,illabentis in venam cauam, quæ dorſo & lumbis adiacet,eáque materiâ ſuccenſâ dolores & ardores lumborum excitantur,qui periculoſum morbum oſtendunt,tum propter materiæ morbificæ copiam vel acrimoniam,tum etiam propterea quòd facilis eſt materiæ morbificæ recurſus ab illis locis ad partes principes. Adde quòd calor hepati & regionibus propter viciniam communicatus varia ſymptomata producit.

Dolores partium ignobilium in principio apparentes, aut cum aliis malis ſignis,lethales.

Quemadmodum anteà dictum eſt huiuſmodi dolores eſſe ſalutares,cùm die critico contingunt & ſignis concoctionis,propterea quòd ſignificant naturam ſeſe exonerare ad partes ignobiles;ſic contrà ſi in principio contingant, in quo nulla poteſt fieri à natura expulſio ſalutaris,aut etiam aliis temporibus cum aliis malis ſignis, mortis periculum minantur.Sic apud Hipp.1.*Coac.aph.*13. Manuum ac pedum labores terrifici,nec à genuum dolore leuatio vlla ſperabilis.Hæc ſententia confirmatur hiſtoriâ luculentâ,quæ habetur 3 *Epid.ſect.*3 *Ægr.*5.In Lariſſà Caluus femur dextrum doluit repentè, eorum autem quæ adhibebantur nihil inuabat, perſeuerauit dolor vſque ad tertiam, & quartâ extinctus eſt.

Dolores qui primo à longinqua parte incipientes, poſtea ad viſcera aſcendunt,mali.

Oſtendunt enim humores ad nobilia membra tranfluere,quod confirmauit Hipp.3.*progn.Dolores,* inquit,*qui cum febre fiunt circa lumbos & inferas ſedes,ſi præcordia attigerint, inferas relinquentes ſedes, exitiales admodum ſunt.*Et 1. *Coac.cap.* 1. *aph.* 13. *Terrifica etiam eſt doloris à femore ſurſum irruptio,* & *aph.*76.*eiuſdem capitis,Doloris acerbitas pauliſper in iugulo fixa,ſi ad ſuperiora vertatur, mortiferum affert malum.*

Dolores ignobilium partium,qui citò vaneſcunt atque occultantur ſine cauſa manifeſta,periculoſi.

Sine cauſa manifeſta occultari dicuntur,cùm ſine Medici auxilio, euacuatione vel abſceſſu ſubitò deſinunt. Vel enim ſignificant mentem ægrotare; quæ dolorem non ſentiat; vel materiæ metaſtaſim ad interiora; vel partis corruptionem in qua ſenſus perierit.Sic in prædicta Calui hiſtoria,dolor fermoris die tertiâ occultatus eſt propter metaſtaſim materiæ ad cerebrum; vel etiam propter delirium dolorem non ſentiebat, hæc ſunt verba Hippocratis. *Tertia die femoris quidem dolor ceſſauit,alienatio verò mentis & turbatio, & multa iactatio, Quartâ circa meridiem extinctus eſt.*

In quouis morbo ſi ager facilè ſurgat, & erigat ſe; ſi de latere in latus facilè conuertatur, ſalutare; ſi contrà vix ſeſe commouere poſſit,malum. Motus.

Quemadmodum cuiuſlibet functionis integritas leuiorem morbum oſtendit; ſic inter animales ea quæ motum voluntarium ſpectat, ſi parum læſa ſit, bene ſperandum eſt: contrà verò ſi valde labefactata ſit,vt vix ægri ſeſe commouere valeant, non caret periculo.

Multa corporis iactatio,anxietas & inquietudo in febre acuta,mala.

Oſtendit enim humorum feritatem & turgentiam, qui cùm tenues ſint valde mobiles, & vehementer in corpore agitentur,fit vt maximum immineat periculum ne in partes principes irruant, & pernicioſum aliquem affectum producant.Sic apud Hipp.3.*Epid.ſect.*2. *Ægr.* 12. Mulier quæ decumbebat in mendacium foro,ſtatim incipiens ſiticuloſa,anxioſa. Septimâ ſuperriguit, febris acuta, ſitis multa,iactatio. Octauâ circa meridiem recaluit, ſiticuloſa, comatoſa,anxioſa. Decimâ quartâ mortua eſt.

Illa demum ratio decumbendi eſt optima quam vnuſquiſque ſeruat,dum valet bene.Hipp..lib.3.Coac. tract.1.aph.9. Decubitus.

Ille autem decubitus ſanorum ſimilis deſcribitur ab eodem Hipp.1:*prognoſt*.his verbis; *Deprehendendus eſt æger decumbens in latus dextrum, vel ſiniſtrum,brachiis,ceruice,& cruribus paululum reductis, & reliquum corpus molliter iacens.* In hoc enim corporis ſitu omnibus membris quies comparatur, & omnes muſculi relaxantur, tum reſpiratio liberior efficitur,atque ſomnus placidior obtinetur. Si igitur æger morbo acuto laborans talem decubitum obſeruet,ſignum eſt inſigne vegetæ facultatis, quæ alacriter & ſine labore corporis onus portat, & facillimè gubernat.

*Grauitas totius corporis, manuum item ac pedum peſtifera.Hipp.*3.Coac.tract.1.aph.3.

Totius corporis grauitas cognoſcitur ex eo,quòd æger in lecto vix ſe commouere queat, & ad latera conuertere, & quando à miniſtris mouetur, plumbeam molem atque ſarcinam repræſentet.Manuum verò ac pedum grauitas ex eo facilè apparet, quod ad cibum potúmque capiendum, aut alia quæuis opera vix manus attolere valeat,aut ſi cùm ægrè tolluntur, contremiſcant;vel ſi à Medico ſublatæ ſurſum,deinde demiſſæ,lapidis inſtar decidant. Pedum verò grauitas cognoſcitur,quando extenſi & minimè

mè reflexi,ad extremam ſpondam delabuntur.Hæc omnia indicia ſunt maximè debilitatæ,ac penè emorientis facultatis.

*Supinum autem iacere extenſis cruribus,manibus & ceruice,malum.Hipp.*3.Coac.tract. 1. aph. 10. & 1. progn.text,2.

Magnam enim ſignificat facultatis animalis imbecillitatem,quæ non poſſit corpus in alio ſitu continere. Ille autem decubitus ſupra ſpinam tum fit, quando corpus proprio pondere collabitur, vt in moribundis apparet, qui perpetuò ſupini iacere conſueuerunt: idque magis confirmatur ex membrorum extenſione,quæ ab eorum grauitate procedit,

*Si ſeipſum æger continere non valens, ſubinde ad pedes delabatur,funeſtum.Hipp.*lib.3.Coac. tract. 1. aph. 11.

Significat enim virtutem animalem eſſe propemodum extinctam, vt non poſſit corpus pondus regere aut ſuſtinere, ſed illud grauitate propriâ ad inferiora prolabatur.

*Si æger acuto morbo laborans,hiante ore dormiat, funeſtum.Hipp.*1.progn.text.20.& 3.Coac.tract. 1. aph.12.

Fit enim oris hiatus, vel propter facultatis maxillam mouentis imbecillitatem, & exolutionem; vel propter ingens cordis & aliarum partium incendium, vnde tam copioſi vapores effunduntur, vt ad continuam eorum excluſionem ægri hiante ore dormire cogantur. Fit autem illud præcipuè in ſomno, quia tunc temporis calor partium interiorum intenditur, vnde maior fuliginum copia eleuatur.Si autem æger non ſolùm in ſomno, ſed etiam in vigilia hiante ore conſiſtat, multò magis funeſtum eſt. Aduerte tamen,quoſdam ex conſuetudine, etiam in ſanitate,hianti ore dormire:quod ſi Medico innoteſcat,nullum inde prognoſticum elicere oportet.

*In ventrem cubare, qui non eſt ſolitus ita dormire, malum.Hipp.*2.Prorrh. text. 9. & 3.Coac. tract. 1. aph.13.

Nam præpoſterus ille decubitus, aut delirium & errorem mentis, aut grauem aliquam circa ventris ſedes affectionem ſignificat.

*Sin autem nudis pedibus,nec ita calentibus deprehendatur iacens; tum manibus & ceruice, cruribus item diſiectis inæqualiter, atque nudis, peſtiferum; anxietudinem enim denunciat.Hipp.*3.Coac. tract.3. aph 14,

Quando ægri in ſummo exacerbationis febrilis rigore,toto corpore valde incaleſcentes, corpus aut membra denudant ad captandum frigus, nihil eſt ſiniſtri iudicij. At ſi nulla cogente neceſſitate, & corpore ſatis temperato exiſtente, membra denudauerint, & totum corpus hinc inde agitauerint, valde periculoſum eſt, *Alyſmon enim*, inquit Hipp. *ſeu anxietudinem ſignificat.* Illius autem ἀλυσμοῦ duplex omnino cauſa eſt; vna quidem ſtomachi prorritatio atque morſus, à feritate humoris cum æſtu: altera autem virtutis oppreſſio à corporis grauitate, vt nulla collocatio in ea anxietudine ſit gratioſa. Cauſæ vtriuſque ſigna ſunt ſyllogiſtica: prioris quidem nauſea & vomendi appetitus; alterius autem crebra iactatio,moræ impatiens ſine nauſea. Attamen præcipua iactationis cauſa eſt virtus languida & oppreſſa; nudandi verò corporis febris ardens & lipyria.

Perniciosum etiam eſt,peruoluere ſe ad margines lecti,ac primùm pedes excludere, deinde corpus erigere,& niſi cohibeantur,vel excidere,vel ſurgere.

Obſcurum enim delirium oſtendit, & adeò funeſtum, vt teſtetur Hollerius in *ſuo ad Coacas prænotiones commentario*,ſe ex hoc ſigno, qui conualuerit vidiſſe neminem.

Quicumque ægrotantes erecti & ſedentes manere deſiderant in morbi acuti vigore, & potiſſimùm in peripneumonia, periclitantur. Hip. 3. Coac. tract. 1. aph. 16.

Illud enim vel inſtantem phrenitidem minatur, propter quam ita exiliunt, vel inconditè iactantur & ſine fructu;vel indicat magnum cordis incendium, quod hoc modo per liberiorem aëris inſpiratum ſedare cupiunt; vel denique magnam partium ſpiritualium oppreſſionem, ab ingenti inflammatione eaſdem occupante, vt ægerrimè reſpiratio exerceri valeat,nec niſi corpore erecto.

*Quicunque ægrotantes manus in vanum iactant; feſtucas carpunt,floccos à veſtibus,aut paleas à parietibus auellunt, lecti ſtragula quaſi ſarcinas colligunt, lethale.Hipp.*1.progn.text. 23.

Sunt enim hæc ſymptomata imaginationis læſæ, & phrenitidis indicia maximè lethalis. Sic apud eundem Hipp.3.*Epid.ſect.*3.*ægr.*15.In Thaſo Dealcis vxor à principio contegebatur;& vſque in finem ſemper taciturna,manibus palpabat,euellebat, ſcalpebat,floccos legebat:vigeſima primâ interiit. Sed *dubium* eſt, quomodo Hipp. ſymptomata lethalia pronuntiauerit.cùm Gal.4.*de locis affect cap.* 2. de ſeipſo narret,cùm laboraret febre ardente,animaduertiſſe,ſe feſtucas colligere,& floccos euellere,amiciſque præcepiſſe, vt curarent ne in phrenitidem laberetur, à quo tamen morbo ipſe conualuit. Dicendum eſt,huiuſmodi ſymptomata vel fieri in vera phrenitide, & cerebro eſſentialiter affecto, vel per conſenſum à vaporibus ad cerebrum eleuatis,à quibus paraphrenitis ſolet generari: Si primo modo; lethale eſt; ſi ſecundo, minimè,licèt ſit indicium futuris maioris mali.

*Quibuſcumque morbo iam fractis atque extenuatis, tremores accidunt,funeſtum.Hipp.*3. Coac. tract 2.cap.4.aph. 63, Tremor.

Tremor perpetuò fit,docente Gal.*lib.de tremore, rigore,palpitatione;& conuulſione*,à virtutis animalis imbecillitate vel fit ab oppreſſione, vel ab exſolutione. Quæ ab oppreſſione fit etiamſi periculû minetur, non tamen lethalis eſt, quia oppreſſio illa quæ fit ab humorum multitudine, vacuationibus auferri poteſt: At tremores qui in principio morbi contingunt, ab oppreſſione plerumque fiunt, ideóque non ſemper lethales ſunt,vt patet exemplo Pythionis apud Hipp.3.*epid.ſect.*1.*Ægr.*1.qui ab initio morbi tremorem in manibus patiebatur,ab eo tamen liberatus eſt. Cùm verò tremor in morbi progreſſu contingit, ægro iam debili & extenuato exiſtente,non eſt dubium quin ab exſolutione procedat:ideóque proximam mortem ſignificat.

*Febrem conuulſioni ſuperuenire melius eſt, quàm febri conuulſionem.*Aph.26.ſect.2. Conuulſio.

Conuulſio,ex eodem Hipp.*aut ex repletione,aut ex inanitione ſit.*Cùm igitur aliquem ſanum contigerit repentè conuelli,huiuſmodi conuulſionem fieri ex repletione eſt neceſſarium,tunc enim nerui replentur frigidis & glutinoſis humoribus, vnde conuulſionem patiuntur. Hiſce igitur febris ſuperueniens, ſolita eſt magna ex parte calefacere, extenuare, & digerere,atque adeò ſoluere conuulſionem.Si verò in febribus conuulſio contingat, vt plurimùm ea ſit ab inanitione & ſiccitate,quæ à febre ardente, & exurente producitur: quod quidem maximum eſt malum ac penè inſanabile, quoniam longum tempus exigitur ad ſiccitatem neruorum remouendam; morbi autem acerbitas tempus non expectat, quin citò vires diſſoluit,& exitium affert.

Conuulſiones, quæ in principiis morborum acutorum apparent, minùs periculoſæ, quàm quæ in ſtatu contingunt.

Non omnis conuulſio, quæ febribus ſuperuenit lethalis eſt, ſed interdum minùs periculoſa, ſi in

principiis

principio contingat:tunc enim multitudinem humorũ ſignificat, quâ partes neruoſæ contunduntur ſeu conuelluntur. Et multò etiam minùs periculoſa eſſe ſolet,ſi non diu perſeueret:quia à ſtabili cauſa tunc minimè producitur, oſtenditque interdum tranſlationem materiæ morbificæ à genere venoſo in habitum corporis factam, per concuſſionem & violentam corporis commotionem, quæ in conuulſione fit. Sic apud Hipp. 3. *Epid. ſect.* 3. *Ægr.* 11. In Thaſo mulier moroſa, ex mœrore cum occaſione excita degens,euaſit vigil,& cibum auerſans,& ſitibunda erat,& anxioſa: primâ inchoante nocte timores,ſermones multi,ægritudo animi, febricula tenuis, manè conuulſiones multæ, obloquebatur, obſcœna dicebat, multi dolores,magni, continui: ſecundâ die per eadem,nihil dormiuit, febris acutior. Tertiâ conuulſiones quidem defecerunt, ſopor autem & delatio in ſomnum, & rurſum expergefactio,exſiliit, continere ſe non poterat, obloquebatur multa,febris acuta,ad noctem verò hanc ſudauit multo calido per totum,ſine febre, dormiuit: omnia intelligebat,iudicata eſt. Circa iudicationem verò muliebria multa deſcenderunt.

Ex hac hiſtoria colligitur,conuulſionem in principio apparentem fuiſſe ex repletione, non ſolùm Galeni ſententiâ,in *commentario huius loci* vbi dicit hanc mulierem paſſam eſſe ſuppreſſionem menſium, ſed etiam ex euacuationibus, per quas liberata eſt,nimirum per ſudores copioſos, & vniuerſales,necnon per copioſum menſium profluuium,iuxta hoc commune axioma: *Morbi qui ex repletione fiunt, inanitione ſanantur.* At verò ſi in ſtatu morbi appareat conuulſio, magis periculoſa eſt:vel enim à ſiccitate fit per febrilem aduſtionem introducta; vel à tranſmutatione humoris morbifici ad partes neruoſas.

Quæ à ſiccitate fiunt, omnino pernicioſæ & lethales habendæ ſunt; quæ vero à permutatione, ſunt aliquando ſanabiles, vt quæ ex morſibus oris ventriculi proueniunt,& in hiſtericis fœminis, & quæ criticè accidunt. Attamen perpetuò difficiles eſſe ſolent, & valde periculoſæ: vt videre eſt in hiſtoriis quæ proponuntur apud Hipp. in Epidem. Nam in 1. *Epid. ſect.* 1. *Ægr.* 4 In Thaſo vxor Philini febre acutâ laborans,poſt varia ſymptomata,octauâ die ſuperriguit, conuulſiones multæ cum dolore: nonâ conuulſiones: vndecimâ vrinam reddidit cum conuulſionibus affatim multam. Circa verò decimam ſeptimam exiſtens, voce priuata eſt. Vigeſimâ interiit. Item *ægr.* 8. *eiuſdem ſect.* Eraſinus, qui habitabat ad Bootæ torrentem, ex graui morbo quintâ die interiit,circa ſolis occaſum. *Huic* autem, inquit Hipp. *conuulſiones multæ cum ſudore circa mortem contigerunt.* Item *ægr.* 11. *eiuſdem ſect.* Droméadæ coniux, poſt varia ſymptomata, ſextâ die manè ſuperriguit, velociter autem incaluit, ſudauit per totum, extrema frigida, delirauit. Reſpiratio magna, rara, paulo pòſt conuulſiones à capite incœperunt,& celeriter interiit.

Denique 3. *Epid. ſect.* 2. *ægr.* 1. In Thaſo Philiſtes febre acutiſſimâ laborans, quarta die conuulſiones paſſus eſt,quintâ manè extinctus eſt.

In febribus acutis conuulſiones, & circa viſcera dolores fortes, malum. Aph 66. ſect. 4.

Conuulſionem in febre acuta eſſe malam, ſuprà oſtenſum eſt in expoſitione. *Aph.* 26. *ſect.* 2. At ſi dolores fortes viſcerum ipſi coniungantur, peſſima ſine dubio eſt;fiunt enim illi dolores,aut ob ingentes in illis partibus inflammationes, aut ob calidam ſiccámque intemperiem ab ardore febrili impreſſam,quæ maxima eſſe debet,vt tam inſignes dolores poſſit concitare, atque adeò interitum ægro minatur: vt videre eſt in hiſtoriis ſuprà propoſitis vxori Philini, Eraſini, & Droméadæ coniugis; illi enim ægrotantes non ſolùm conuulſiones, ſed etiam hypochondriorum dolores patiebantur, & de medio ſublati ſunt.

Quæ in phreniticis conuulſiones fiunt, proximum exitium ſignificant.

Gal. 12. *meth. cap. vlt.* ſe nullum horum conuulſorum ſanatum vidiſſe teſtatur, neque alium quempiam narrantem idipſum audiuiſſe. Etenim ab inflammatione cerebri ſiccatis neruis, huiuſmodi conuulſio exoritur,quæ idcircò incurabilis eſt.

In pueris conuulſiones minùs periculoſæ quàm in adultis.

Quia vt refert Gal. *comm. in* 3. *Aphoriſm* pueri magis abundanr crudis humoribus,à quibus fit conuulſio à repletione, quæ minùs periculoſa eſt illâ quæ fit ab inanitione, quâ adultiores frequenter laborant:tum quia pueri infirmas habent partes neruoſas, ideóque à leuiori cauſa conuulſione afficiuntur.

Quicunque tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt; ſi verò hoc effugerint, ſani fiunt. Aph. 6. ſect. 5.

Tetanus fit ex emproſthotono,id eſt,ad anteriora tenſione,& opiſthotono,id eſt,tenſione ad poſteriora, in eo enim fit muſculorum antagoniſtarum æqualis conuulſio,quæ ideò naturam ita vehementer affligit,vt eos labores diu tolerare nequeat,præcipuè quando totum corpus,& maximè ceruix obriguit, tunc enim præter dolores acerbiſſimos quibus vires citiſſimè diſſoluuntur, diaphragma etiam per conſenſum afficitur, quandoquidem à quarta vertebra ceruicis producuntur nerui ad diaphragma, sícque ceruice conuulſionem patiente, reſpiratio impeditur, & ſuffocati moriuntur intra quatuor dies. Si verò hos effugerint, miteſcente morbo, & diſſoluto per iudicationem,quæ quarto die contingit in morbis extremè peracutis,à graui illo morbo liberantur.

Conuulſio ex vulnere lethalis eſt. Aph. 2. ſect. 5.

Conuulſio vulneri ſuccedit propter quatuor cauſas. *Primò,* quando vulnus in magnas incidit venas & arterias, & ſequitur magna hæmorrhagia, à qua couuulſio, & animi deliquium; ſed ab hac conuulſione & ſyncope non moriuntur. *Secundò,* quando vulnus infligitur in neruoſum genus, cuius vulneris ratione ſequitur conuulſio partium neruoſarum,qui dicitur ſpaſmus. *Tertiò,*quando in vulnere fit inflammatio, quæ ſi ad neruos extendatur, fit conuulſio. *Quartò,*quando non bene purgatur vlcus, aut cùm ante tempus clauditur, aut vulneris orificium nimis anguſtum eſt,vt in punctura nerui, tunc enim ſanies acris retenta vellicat neruos, & conuulſionem excitat. Lethalis autem eſt hæc conuulſio, quia cerebrum in conſenſum trahitur,neruis vehementer affectis, & quia putris ſanies in vulnere retenta,interdum tranſmittitur in partes nobiles. Lethalis etiam eſt hæc conuulſio, inquit Gal. in *comm. huius aph.* non tanquam ex neceſſitate ac ſemper mortem afferens, ſed tanquam admodum crebrò. Quod ipſe Hipp. agnouiſſe viſus eſt, qui in *Coacis prænotionibus* eandem ſententiam proponens, loco θανάσιμον, ſcripſit κακόν.

A copioſo ſanguinis fluxu conuulſio, aut ſingultus, malum. Aph. 3. ſect. 5.

Conuulſio ad immodicam ſanguinis euacuationem ſequitur, vel quòd venæ & arteriæ commoderatâ ſanguinis quem continent proportione deſtitutæ depleantur,depletæ contrahantur, & contractæ contrahant neruos; vel quòd venæ exhauſtæ à vicinis partibus trahunt, & velut mutuum beneficium repoſcunt,indéque exſiccatæ longâ profuſione ſanguinis,à neruis alimentum repetunt,quo fit vt nerui ſiccati ac contracti,ad ſuum principium, quaſi ſuppetias petentes, conuellantur:vel quia venæ & ar-

teriæ immodicè exhauſtæ, totum ſpiritum nedum ſanguinem ab extremis partibus,intrò rapiunt,vnde refrigeratio neruis ſubitò accidit, ac proinde conuulſio extemporanea eſt,non diuturna, non à cauſa præter naturam,ſed potiùs orta ab agente natura,& noxam ex inanitione depellente: ideóque ſuprà dictum eſt conuulſionem ex hæmorrhagia non eſſe perpetuò lethalem, quamuis tamen periculoſa ſit, cùm nulla conuulſio ab inanitione facta careat periculo.

A ſuperpurgatione conuulſio aut ſingultus ſuperueniens, malum. Aph.4. ſect.5.

In ſuperpurgatione humores non ſolùm inutiles, ſed etiam vtiles vacuantur,ideóque conuulſio quæ illi ſuperuenit, ab inanitione eſt; atque adeò periculoſa.Ita *Aph.1.eiuſdem ſect.Conuulſio ab helleboro lethalis eſt*, propter nimiam purgationem quæ aſſumpto helleboro ſuccedit.

Ex vigiliis conuulſio & deſipientia, malum. Aph. 18.ſect.7.

Vigiliæ,inquit Gal.*in comm.*ex iis ſunt,quæ maximè euacuant, & exſiccant; atque ideò conuulſionem ex ſiccitate faciunt:ac præterea,quia in longis vigiliis bilioſior redditur ſanguis,& per conſequens aptior ſtimulandis partibus neruoſis.

Rigor. *Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres ſoluuntur.*Aph.63.ſect.4.

Non ſolùm in quotidianis,ſed etiam in tertianis, & quartanis circuitibus verum eſt:febres ſolui præcedente rigore, indéque colligitur rigores febrium intermittentium carere periculo,& non eſſe pertimeſcendos.

Rigores in febribus continuis ſuperuenientes die critico cum præcedentibus coctionis ſignis, & inſigni euacuatione ſubſequente, ſalutares.

Bonę euacuationes eiuſmodi rigores ſubſequentes, ſunt ſudores copioſi, aut vomitiones, aut alui deiectiones, aut hæmorrhagiæ, ex quibus febres aut prorſus tolluntur, aut maximè minuuntur. De quibus Hipp. *Aph.58.ſect.4. A febre ardente habito,rigore ſuperueniente, fit ſolutio.* Quod ita intelligendum eſt ſi nimirum cum prædictis conditionibus contingat.Ita apud Hipp.3. *Epid.ſect.2. Ægr.* 5.Chærionem,qui decumbebat apud Demænetum, ex potione febris magna corripuit:tertiâ die febris acuta,capitis tremor, maximè verò labij inferioris, paulo pòſt autem rigor, conuulſiones, in omnibus delirauit,nocte moleſtè, Quartâ quietè, modicum dormiuit, obloquebatur. Quintâ laborioſè, omnia exacerbata ſunt:delirium,nocte moleſtè, non dormiuit.Sextâ per eadem.Septimâ ſuperriguit, febris acuta, ſudauit per totum, iudicatus eſt; huic vſque in finem ab aluo deiectiones bilioſæ,paucæ, ſinceræ; vrinæ tenues, boni coloris, enæorema nebuloſum habentes.Circa octauam minxit,meliùs & magis colorata, habentia ſedimentum album, exiguum: mente conſtabat ſine febre,intermiſit.Circa verò decimam quartam febris acuta, ſudauit. Decima- ſextâ vomuit bilioſa, flaua ſubcopioſa. Decima ſeptimâ ſupperriguit, febris acuta, ſudauit,ſine febre, iudicatus eſt vrinæ poſt recidiuam & criſim melioris coloris, ſedimentum habentes, neque delirauit in recidiua. Decima-octauâ calefactus eſt parùm.ſitiuit,vrinæ tenues, enæorema nebuloſum, parum delirauit. Circa decimam nonam ſine febre, collum doloroſè habebat, vrinis ſedimentum, perfectè iudicatus eſt vigeſimâ. In hoc ægrotante rigor primùm accidit die tertiâ ſine fructu, tum quia illa dies raiò decretoria eſt, tum quia nulla tunc apparebant ſigna concoctionis, neque vlla ſequuta eſt excretio: atque ita omnes conditiones boni rigoris ſupra propoſitæ defecerunt,at qui ſeptimo die contigit rigor,fuit ſalutaris,quia die critico apparuit, & cum præcedentibus coctionis ſignis: vrinæ enim erant quidem tenues, ſed boni coloris,enæorema nebuloſum habentes; & cũ euacuatione copioſa,ſudauit enim per totum;ideò die octauâ,quæ criſim conſequuta eſt,fuit ſine febre:attamen morbus non omninò ſublatus eſt, ſed valdè imminutus:Diximus enim ſuprà, per huiuſmodi rigores, febres vel auferri, vel maximè imminui; & non ſublatâ ex toto causâ morbificâ, per dictum ſudorem,contigit recidiua, quàm rigor denuò ſubſequutus eſt die decima-ſeptimâ, dictis conditionibus ſtipatus, nimirum ſudoribus, & vrinis concoctis; ideò febris expers iterum euaſit, & vigeſimâ die perfectè iudicatus eſt. In hac etiam hiſtoria aduertendum eſt, quod notatur ab Hippocrate in vtroque rigore, qui ſeptimo & decimo ſeptimo die contigit, febrem incanduiſſe: dicit enim vtrobique, *ſuperriguit, febris acuta*, quandoquidem in omni rigore critico quantò magis corpus incaleſcit, tantò melius perfectiúſque iudicium ſequitur; oſtendit enim naturam eſſe robuſtam, ac potenter inſurgere ad materiæ morbificæ excluſionem.

Rigores à quibus corpora minimè aut parum incaleſcunt, mali.

Naturam enim prælanguidam ſignificant, & aduerſus cauſam morbificam inſurgere nequeuntem; vnde Hipp.*in 1. prorrhet. A rigore refrigeratio non recaleſcens, malum.* Id enim vt ſcribit Gal. *in comment.* caloris extinctionem ſignificat. Quod idem Hipp. obſeruauit in 3. *Epid. ſect.2. Ægr.12.* vbi mulier quæ decumbebat in mendacium foro, die ſeptimâ ſuperriguit, febris acuta, ſitis multa, iactatio, circa veſperam ſudauit per totum frigido; refrigeratio extremorum, non ampliùs recaleſcebat; & rurſum ad noctem ſuperriguit, extrema non recaleſcebant. Decima-quartâ mortua eſt.

Si rigori aut horrori die critico venienti,coma ſuperueniat, mors expectanda. Pachecus.

Rigores qui die critico non contingunt, aut quos nulla vel mala ſequitur euacuatio, pernicioſi.

Sic in prædicta muliere, quæ in mendacium foro habitabat, rigor ſæpè apparuit,vel diebus non criticis ſine vlla excretione, vel cum frigido ſudore, quæ mala eſt euacuatio; ſic etiam *hiſtoria vndecima ſect.1. lib.1. Epid.* Droméadæ vxor tertiâ die ſuperriguit cum ſudore vniuerſali, ſed frigido. Sextâ iterum ſuperriguit cum ſudore vniuerſali, quem tamen ſequuta eſt extremorum frigiditas, delirium, conuulſiones, & eâdem die interiit, quia ille rigor die critico non contigit, ſed ſexto, qui tyrannus appellatur à Gal. vt meritò dixerit Hipp. *Aph.29. ſect.4. Quibus febricitantibus ſexto die rigores fiunt, difficile iudicium ſequitur.* Obyci tamen poteſt, Lariſſæam virginem, cuius hiſtoria deſcribitur in 3. *Epid. ſect. 3. Ægr.12.* die ſextâ, adueniente rigore, quem copioſa hæmorrhagia & ſudor vniuerſalis calidus exceperunt,perfectè fuiſſe iudicatam; Cui *reſpondendum* eſt cum Gal. *in comment.* hoc eſſe ex miris exemplis, quibus obſeruauit Hippoc. diebus in paribus fieri interdum iudicationes; quod quidem ita raro contingit, vt communem bonarum criſium regulam infringere non debeat. Adde, quòd menſtrua tum primùm ei profluentia, ſolutionem morbi quam plurimùm adiuuârunt.

Si rigor incidat, febre non intermittente, ægro iam debili, lethale eſt. Aph.46.ſect.4.

Gal.*in comment.*dicit,non idem eſſe,ſi quis dixerit,

rit, ſi inciderit, & ſi incidat: verbum enim *in-ciderit*, vnum ſignificat rigoris inſultum, *incidat* verò plures: Semel igitur rigore incidente, nunc bonum, nunc malum eſſe poteſt, vt ex præceden-tibus theorematis apparet; ſæpius verò fieri rigo-rem febre non deficiente, cùm alioqui bonum non ſit, in virium imbecillitate eſt pernicioſius: nam ſi aliqua euacuatio rigorem ſubſequatur, quæ nullam faciat intermiſſionem propter vtrumque diſſolui hominem par eſt, tum quia vis imbecillis ferre non poteſt rigoris agitationem, tum quia ab euacuatione diſſoluitur. Si verò ſolus acci-dat rigor, nullâ euacuatione ſubſequente vtro-que modo caſus caret bonitate: nam tanquam mala cauſa vires hominis tentat,& malum ſignum erit, illius indicans imbecillitatem,quæ ſolita erat noxios humores in rigoribus euacuare, nunc verò hoc non poteſt efficere.

Rigores in morbo diuturno ſæpe aduenientes, vel potiùs horrores ſine ordine & typo, ſuppurationem internam ſæpe ſignificant. Hipp. in Coac. *Vel ſigni-ficare poſſunt humorum prauorum copiam, à quibus vapores acres excitari ſolent. Vid. Hipp.* 1. Coac. aph. 10. 13. 16.

Horrores qui in principio febrium accuratum fre-quenter apparent, mali.

Maximam enim humorum prauitatem often-dunt, partes ſenſiles vellicantem, & naturæ infir-mitatem humores mouere fruſtrà tentantis. Hu-iuſmodi horrores apparere ſolent plerumque in principiis febrium malignarum, & peſtilen-tium.

Crebri ex lumbis horrores cum cita caloris viciſ-ſitudine, calamitoſi: nam acerbiſſima vrinæ ſup-preſſio denuntiatur, atque his exſudare peſtiferum. 1. Coac. aph. 8.

Significat enim inflammationem ſpinalis me-dullæ, aut membranarum eius, quæ partes vi calo-ris præternaturalis exardent, natiui autem calo-ris paupertate refrigerantur, quemadmodum fit in repentina & frequenti partium extremarum in vtrumque mutatione: In empyemate etiam hoc non rarò contingit; Succedit verò vrinæ ſuppreſ-ſio, quia à frequenti rigore calor veſicæ natiuus ex-tinguitur, atque ita virtus illius expultrix labefacta-tur, & ſenſus irritationis adimitur.

A ſudore horror non bonum. Aph. 4. ſect. 7.

Iudicatoria, quæ non iudicant mala ſunt; ſic ſudor die critico erumpens ſi ægrum non iuuerit, ſed inde horror ſequutus ſit malum eſt ſignum; ſi-gnificat enim vel humores tantùm vtiles vacua-tos eſſe per ſudores, & inutiles ac noxios intus manere; vel portionem tantùm huiuſmodi prauo-rum humorum per ſudorem eſſe vacuatam; reli-quum verò intro recurrere, ac partes ſenſiles vel-licare, horrorémque efficere. Indicatur itaque vel naturam eſſe debilem, quæ non poſſit materiam morbificam excutere, vel humores eſſe contuma-ces, qui naturæ conatum eludant.

Sternutatio. *Obſeruatum eſt, ſi ægrotans vir ſemel duntaxat ſternuat, quod is morbi ferociâ ſuccumbet; ſi verò bis ſternuat, profligato morbo reualeſcet. Contrà in fœminis, ſi quæ grauiter habens bis ſternuat, funeſtum & exitiale; ſi ſemel ſternuat, ſalubre ſignum exiſtit.* Foreſt. obſeru. 487.

Coryzas & ſternutamenta in morbis pulmonum præceſſiſſe, vel ſubſequi malum. In aliis verò mor-bis etiam exitialibus, & ſternutamenta ſpem ſolu-tionis adferunt. Hipp. 2. prognoſt. cap. 16.

In phthiſi, pleuritide, & peripneumonia, ex concuſſione iſta ſternutantis cerebri, lacerantur, & violenter diuelluntur partes thoracicæ, vnde inflammatio valde augetur, & nulla propterea fit materiæ morbificæ vacuatio. In aliis verò mor-bis cauſa morbifica poteſt diſſipari & excuti vi na-turæ, aduerſus eam motu illo violento inſurgen-tis, ideóque ſternutamentum ſignificat naturam iam vires reſumere, & ad expellendum excitari, vnde conualeſcentiæ initium conjectari licet. Gal. *in comment. huius loci*, ſternutationem ſine rheu-mate in declinatione, vel poſtquàm præceſſit ægri-tudo, ſemper eſſe bonum ſignum, etſi ægritudo ſit pernicioſa, affirmat.

Mulieri quæ hyſtericis tenetur, aut difficul-ter parit, ſuperueniens ſternutatio, bonum. A-phor. 35.

Sternutamentum in hyſtericis ſuffocationibus, partu difficili, & ſecundinis retentis, conuenien-tiſſimum eſt, vt ſignum, & vt cauſa: vt ſignum, quia naturam oſtendit propriarum meminiſſe mo-tionum, & quæ priùs torpebat, excitari, & reui-uiſcere, quandoquidem aliquam eiicit ſuperflui-tatem: vt cauſa, quia vehementiore concuſſu, atque feruore, partim quidem naturam excitat, partim verò excernit, quæ partibus corporis infixa adhærent.

Bona & facilis reſpiratio maximam habet vim ad ſalutem in morbis acutis. Hipp. 1. progn. Actiones vitales.

Nam, vt docet Gal. *in comment.* bona reſpira-tio thoracem, cor, pulmones, pleuram, diaphra-gma, & denique omnes partes reſpirationi inſer-uientes bene valere ſignificat. Iis autem bene va-lentibus, nullum ex morbo acuto debet timeri periculum, niſi ille malignus ſit & peſtilens. Fe-bres enim huiuſmodi ita ſæpe per inſidias aggre-diuntur, vt nulla in reſpiratione læſio appareat, quamuis in progreſſu lethaliter afficiant. Reſpira-tio.

Vbi in febre non intermittente difficultas ſpirandi & delirium acciderit, lethale Aph. 50 ſect. 4.

Quia duo vitæ principia, ſcilicet, cor, & cere-brum, vehementer læſa ſunt, & ad interitum con-ſentiunt; vtraque autem paſſio, nimirum delirium & difficultas ſpirandi diu durare debent, vt letha-lia dici poſſint: nam in perturbatione critica vtrum-que ſalutariter interdum contingit.

Reſpiratio magna & rara cum febre acuta peſſi-ma eſt.

Delirium enim vel præſens, vel imminens oſten-dit. Mens ſiquidem valde occupata à multitudine ſpecierum, quæ in delirio repræſentantur, facul-tatem muſculos thoracis mouentem aliò auertit, ita vt non fiat reſpiratio, niſi maximâ cogente ne-ceſſitate, vnde rara efficitur, ſed raritas illa magni-tudine compenſatur. Eâdem etiam ratione melan-cholici & amantes habent non rarò huiuſmodi reſ-pirationem magnam & raram, quia in profundis cogitationibus defixi, obliuiſcuntur reſpirare. Hu-ius autem reſpirationis magnæ & raræ periculum in morbis acutis, colligere licet ex Hipp. 1. *Epid. ſect.* 1. *Ægr.* 2. Vbi Silenus qui vndecima die interiit, ha-bebat à principio & per totum, ſpiritum magnum & rarum. Item *Ægr.* 11. *eiuſdem ſect.* Dromeadæ conjux primâ die circa hypochondrium anxioſa, horrida, inquieta, & ſequentibus, non dormiuit, ſpiratio rara, magna, ſtatim retracta. Sextâ manè ſuperriguit, velociter autem incaluit, ſudauit per totum, extrema frigida, delirauit, reſpiratio ma-gna, rara. Paulo pòſt conuulſiones à capite ince-perunt, & celeriter interiit.

Magna & frequens reſpiratio periculoſa.

Magnum enim incendium ſignificat, & putre-dinem cordi, partibúſque vicinis proximam, quæ multâ indigens ventilatione, magnam, & frequen-tem reſpirationem efficit.

Parua

Parua & frequens reſpiratio, periculoſa.

Significat enim,teſte Hipp.*in Epidemiis*, organi alicuius dolorē, quòd animalis facultas dolori prouidens nolit partes illas, quæ ſunt ſupra ſeptum tranſuerſum, & reſpirationi inſeruiunt, plurimùm dilatare,quo minùs doleant,ac motu violentur.Ideò paruam efficit reſpirationem. Sed quia parua illa reſpiratio non ſufficit incendio intus concepto ventilando, natura idcircò compenſare cogitur, quod à magnitudine detrahit. Ille autem dolor talem reſpirationem efficiens, producitur ab inflammatione, abſceſſu, vlcere, vel è copioſis, crudiſque humoribus, quæ omnia periculum minantur.

In febribus ſpiritus offendens, malum. Conuulſionem enim ſignificat. Aph. 68. ſect. 4.

Per ſpiritum offendentem intelligit reſpirationem interruptam,ſeu interciſam, quæ in medio ſui ſubſiſtit. Idque poteſt contingere tum in inſpiratione,& vocatur ab Hipp. Duplex intrò reuocatio, veluti ſuperinſpiratio, vt frequenter pueris plorantibus cōtingit;tum in expiratione,ſed rariùs, & vocatur ab Hipp.ſpiritus offendens cùm ad exteriora fertur.De vtroque intelligendus eſt hic aphoriſmus, quòd ſcilicet in febribus conuulſionem ſignificet; quòd nimirum muſculi ac nerui iam conuulſioni parati ita moueant thoracem, quâ diſpoſitione inſuper auctâ, & plures occupante partes; manifeſta conuulſio hominem apprehendit.

In acutis paſſionibus quæ cùm febre fiunt luctuoſa ſuſpiria,mala, Aph. 54. ſect. 6.

Hic aphoriſmus ſuperiori ſimilis eſt in eo, quòd per ſuſpiria intelligenda eſt illa reſpiratio interrupta & reduplicata, quæ ſuprà fuit expoſita: Nunc verò peior & lethalis vtplurimùm efficitur huiuſmodi reſpiratio, quando luctuoſa eſt, id eſt, cum luctu & gemitu quodam editur: ſignificat enim quandam doloroſam diſpoſitionem; vel potiùs humoris atrabilarij copiam, qui mœrorem quendam inducens, huiuſmodi luctus etiam nolentibus ægris exprimere ſolet.

Nocturna dyſpnæa in chronico morbo hydropem minatur. Plater.

Reſpiratio qua maximè naribus editur,in qua pinnæ narium moueri videntur, exitioſa:

Significat enim omnimodam virium infirmitatem,nam progreſſo iam morbo, & non ſufficiente ad reſpirationem diaphragmate, veniunt in ſubſidium muſculi intercoſtales,ac ſi ne hi quidem ſuffecerint vſui, cartilagines illæ à natura diducuntur plus aëris attrahere conante: ſed fruſtrà fit ille conatus,haud ſecus quàm hiare,vt in morientibus fit.

Frigida ſpiratio in morbis acutis proximam mortem ſignificat.

Oſtendit enim caloris innati extinctionem, & humidi primigenij conſumptionem ab vrente calore.

Pulſus magnus, vehemens, & æqualis, in quouis morbo ſalutaris eſſe conſueuit.

Significat enim facultatis vitalis robur, à qua reliquæ fulciuntur, vt cauſa morbifica facilè deuinci queat.

Pulſus inconſtans, inæqualis & languidus peſſimum euentum prænuntiat.

Significat enim magnam prauorum humorum copiam, quæ naturam valde conturbet, vnde illa inconſtantia & inæqualitas in pulſu. Quòd ſi virium infirmitas adſit, quæ ex languido pulſu colligitur, non poterit graue illud onus excutere.

Pulſus minutus & frequens, qualis eſt formicans aut μύουρος lethalis.

Vires enim paulatim deficere, & in proximam ruinam delabi ſignificat.

Pulſus intermittens ſeu intercidens, pernicioſus.

Gal.2.*de præſag.ex pulſibus* dicit, cum pulſu intermittente multos ſenes & pueros euadere. Iuuenem verò ab eo incolumem ſe vidiſſe neminem: Et ratio huius rei eſt, quia in iuuenibus maximum à ſtatu ſalubri receſſum declarant, illi enim ob validum virium robur non niſi à fortiſſimà cauſa in tales affectus incidunt, quæ difficilè ſuperari queat,imò potius ægrotantem obruat. At ſenes & pueri ob inualidum robur à leuiori cauſa magis afficiuntur, quæ tamen faciliùs eliminari queat. Experientia tamen Gal. ſententiæ refragari videtur, cùm nullus ferè Medicorum reperiatur, qui non viderit etiam iuuenes nonnullos cum pulſu intermittente liberatos. Vt autem Gal. authoritas defendatur, dicimus, pulſum intermittentem dupliciter fieri, vel cùm æqualiter intermittit, vt ſcilicet inter duas intermiſſiones idem perpetuò ſit pulſationum numerus, & ille pulſus intermittens eſt perpetuò lethalis:de quo Gal. ſententia intelligenda eſt.Vel cùm intermittit inæqualiter, & tunc ægri poſſunt liberari.Pulſus intermittens æqualiter, ſignificat conſtantiam cauſæ morbificæ, eiúſque victoriam ſupra naturam.

In febribus pulſus ſanorum pulſibus ſimiles, periculoſi.

Nam febrem malignam & peſtilentem ſignificant,in qua ſæpiſſime ſolent contingere, vt præter experientiam docuit Gal. 3. *de præſag.ex pulſib.* & tales pulſus fieri vult, quòd in huiuſmodi febribus præcipuè malignioribus, vel cordis ſubſtantia calidior fiat,humores autem contenti frigidiores,vel contrà cordis ſubſtantia frigidior ſit, humores autem calidiores, ex quibus contrarietatibus quædam veluti ſymmetria in pulſu exſurgit. Vel certè dicamus, in principio potiſſimùm febris malignæ & peſtilentis, pulſus fere connaturales apparere, quia cor magis afficitur à veneno, quàm à calida intemperie, quæ ſolet efficere inſignes illas in pulſibus mutationes: cùm tamen in progreſſu morbi pulſus frequens, paruus, debilis, ac diuerſus apparere ſoleat.

COROLLARIVM.

Reliqua repetantur ex Gal.luculentiſſimè conſcripta in *libris de præſagitione ex pulſibus.* ſufficiat hic præcipuas & in praxi frequentiores pulſuum differentias annotaſſe. Actiones naturales.

Bona & laudabilis in morbis appetentia, ſalutaris.

Illa appetentia bona & laudabilis cenſenda eſt, quæ ad bene valentium appetentiam accedit, eíque maximè eſt ſimilis, quæ quidem optima eſt iuxta ſententiam Hipp.*aph.*3 ; *ſect.*2.*In quouis morbo mente conſtare, & benè ſe habere ad ea quæ offeruntur, bonum.* Hinc enim facultatem naturalem, & partes illi ſeruientes, ac præcipuè ventriculum bene valere colligitur. Fames.

Deiecta omnino in morbis appetentia, valde perículoſa.

Magnam enim à ſtatu naturali peruerſionem ſignificat, oritúrque, vt docet Gal. *in comment. in* 3. *Epid.* aut à prauis maligníſque humoribus, ventriculi orificium occupantibus, aut ab ipſius facultatis extinctione, cuius munus erat alimenti indigentiam ſentire, idque conſequenter appetere. Sic Hipp. *in* 1. *Epid.* de tabidis in epidemica conſtitutione mortuis, ait. *Cibos quoſuis perpetuò faſtidiebant, non ſitiebant.* Sic etiam Gal. *in comment. in* 3. *Epid.* multos ſe vidiſſe affirmaſ

áffirmat in quadam peſtilenti conſtitutione, qui nihil quicquam ciborum aſſumebant, & de medio tollebantur: quidam tamen, vt ipſe ait, fortiores quippe, qui vim ſibi-ipſis afferentes cibum oblatum aſſumpſerunt, ſuperſtites fuerunt. Ita apud Hipp. 3. *Epid.ſect.*1. *Ægr.*2. Hermocrates, qui die 27. mortuus eſt, cibum auerſabatur toto morbi tempore, & vltimis diebus ne deguſtare quidem poterat. Et *ſect.*2.*eiuſdem lib.Ægr.*6. Euryanactis filia abhorrebat omnes cibos toto tempore, neque appetebat quicquam, ſine ſiti, neque aliquid bibebat effatu dignum; ex quo morbo interiit poſt diem duodecimam.

In morbo diuturno faſtidium cibi, & deiectiones ſynceræ, malum. Hipp. aph.6. ſect.7.

Cùm cibi faſtidium per ſe ipſum prauum eſt ſignum in morbis diuturnis: (nam in iis qui à talibus morbis ſunt euaſuri, contrarius affectus ſolet accidere, vehemens ſcilicet ciborum appetentia) tum deiectiones ſynceræ iis ſuperuenientes deterius multò præſagium efficiunt; quandoquidem per ſynceras deiectiones intelligit Hippocrates impermixtas aquoſæ humiditati, quando ſolus humor ſuo ſero deſtitutus eiicitur, ſiue is bilioſus ſit, ſiue melancholicus: nam deiectiones huiuſmodi exuſtam eſſe omnem natiuam humiditatem à calore febrili demonſtrant.

In longis difficultatibus inteſtinorum cibi faſtidium, malum, & cum febre peius. Aph. 3.ſect.6.

Dyſenteria fit ab humoribus acribus inteſtina exulcerantibus, primùm quidem ſummâ ſuperficie abraſâ, progreſſu autem temporis profundiora omnino habent & putrida vlcera, quo maximè tempore etiam ventriculus ipſis compatiens, non bene concoquit: quâ offenſione magis ac magis ad ſuperiora perueniente, quando os ventriculi vnà afficitur, tum ægrotantes cibi faſtidio laborant. Sunt quidem & ab initio nonnunquam cibum faſtidientes, propter malos humores fluentes ab hepate, à quibus abraduntur inteſtina, præſertim cùm huiuſmodi humores bilioſam naturam obtinent: nam pars eorum ſuperfluitans, ad os ventriculi effertur. In longis verò difficultatibus inteſtinorum, cùm hic caſus euenerit, mortem quandam ipſi aduenisſe ventriculo, compatiendi ratione ſignificat, in qua omnino interiit appetentia, opus ad vitam neceſſarium. Si verò vnà cum inappetentia febris adueniat difficultati inteſtinorum, duorum alterum eſt, vel putredo aliqua circa vlcera, vel magna inflammatio, quorum vtrumque admodum eſt exitioſum.

Fames intenſa, ac boulimia in morbis, mala.

Vel enim appetitus ille deprauatus ſequitur euacuationes inſignes, quas fruſtrà magnis illis repletionibus reſarcire conatur; vel acrimoniam caloris immenſi, velut fornacis, quæ omnia alimenta ſubitò abſumit, & quaſi in fauillas conuertit, vt in multis hecticis macilentis videre eſt; in quibus etiam ſæpe contingit hæc boulimia, propter inſignes obſtructiones venarum meſaraicarum, quæ impediunt chyli commeatum ad hepar, vnde nulla vel perexigua fieri poteſt nutritio, quandoquidem illa chyloſa materia cùm non poſſit præterfluere ad hepar, in inteſtinis corrumpitur, & per aluum excernitur, vnde fit vt hectici huiuſmodi perpetuò & immedicabili alui fluxu teneantur. Ideò partes ſuo genio defraudatæ perpetuò trahunt alimentum ab hepate, hepar verò à ventriculo, ex qua tractione fit continuò in ventriculo, & præcipuè in orificio illius ſuperiori illa diuulſio, quam fames neceſſariò conſequitur. Vel etiam appetitus ille intenſus dependet ab humoribus acidis ventriculi orificio affixis, qui perpetuò vellicant illam partem exquiſitiori ſenſu præditam. Hæc igitur fames immenſa, vt eſt rara & portentoſa in morbis, ſic nihil boni indicare poteſt, vt eſt *Aph* 4. *ſect.*2. *Non ſatietas, non fames, non aliud quicquam quod modum naturæ exceſſerit, bonum.* Nam perpetuò nimia illa ciborum ingeſtio cauſa exiſtit peſſimorum excrementorum, quæ in ægrotantibus colliguntur, vt eſt *Aph.* 17. *ſect.* 2. *Vbi cibus præter naturam ingeſtus eſt, hic morbum facit.* Et vt habetur *Aph.* 8. *&* 31. *ſect.* 2. *Comedentes, & nihil proficientes, male ſunt loco.*

Deprauata appetentia, quæ pica ſeu malacia dicitur, in morbis chronicis, mala.

Huiuſmodi appetitus, qui ad abſurda aut aliena fertur, grauidis familiaris eſt, ob ſuppreſſionem menſium, quæ prauorum excrementorum multitudinem colligit, eorúmque refluxum ad ventriculum parit; & in his non eſt valdè periculoſus, quia partu omnia illa recrementa expurgantur: At in morbis chronicis peſſimus habetur, tam ratione cauſæ quàm ſigni; dum enim ſe ingurgitant cacochymis iſtis cibis, cauſæ morbificæ multiplicantur, & denotat euerſionem temperamenti partium & humorum, propter quam ſimilia illis expetere ſolent. Sapienter itaque dixit Hippocrates, *aph.* 38. *ſect.* 2. paulò quidem deteriorem cibum valdè expetitum, ægro quandoque concedendum, ſed cum ea moderatioue, vt non poſſit ratione quantitatis, aut qualitatis grauiorem illi noxam afferre.

Sitis præter rationem ſoluta in morbis acutis, malum. Hip. 1. prorrh. Sitis.

Si enim non ſit cauſa aliqua ſitim ſedans, vt fluxio pituitoſa à capite, quæ ventriculum irriget, vel caloris natiui extinctionem ſignificat, vel errorem mentis. Non minùs enim iis qui ſitiunt, & ſitim non ſentiunt, qui dolent & dolorem non ſentiunt, mens ægrotare ſolet. Hoc theorema confirmatur hiſtoriis ſuprà propoſitis in deiectæ appetentiæ explicatione.

Sitis inexhauſta, quæ nullo potu expleri poteſt, mala.

Summam enim indicat dyſcraſiam, & intenſiſſimum partium internarum incendium, aut humidi primigenij conſumptionem. Sic apud Hipp. *in* 1. *Epid. Ægr.* 1. Philiſcus inter alia ſymptomata valdè ſiticuloſus erat, & ſextâ die obiit. Ita & 3. *Epid. ſect.* 3. *Ægr.*3. Pythion. toto morbi decurſu ingenti ſiti torquebatur, & decimâ die interiit.

Deprauata admodum ſitis, quæ circa liquores abſurdos, & potui minimè idoneos verſatur, mala.

Nonnulli ægrotantes reperiuntur, qui neque aquâ, neque ſyrupo, aut vino diluto, vel ſimili liquore conſueto recreantur, ſed alienam potionem expetunt, quæ parum naturæ & morbo conſentanea eſt. v. g. qui acetum, aut ſuccum limonum, aut aquam vitæ, aut alium quempiam liquorem potui parum idoneum bibere deſiderant. At qui ita affecti ſunt, in magno verſantur vitæ periculo, quia natura tantùm iam à ſuo limite receſſit, vt non poſſit deinceps ad conuenientem ſtatum reuocari.

Si quis in laborioſa febre ſingultiat, morbo laborat peſſimo. 1. Coac. aph. 47.

Fit enim ille ſingultus ab humoribus acribus & malignis tunicam ſtomachi interiorem vellicantibus, & facultatem illius expultricem ſtimulantibus; & dicit Valeſius ſe nullum vidiſſe ſeruatum in extenuatis, aut febre ardente, vel malignâ correptis, cui ſingultus ſuperuenerit. Sic apud

Hipp.

Hipp. 5. *Epiſt. ſect. 2. Ægr. 12.* mulier quæ in mendacium foro habitabat, die duodecimâ frequentes ſingultûs patiebatur, & decima quarta interiit. Obſeruauit Platerus, in febribus ardentibus ſuperuenientem ſingultum, & perſeuerantem, plerumque mortis eſſe prænuntium: at in ſemitertiana febre idem vidit non lethalem. Idem in dyſſenteria lethalem eſſe obſeruauit.

A vomitu ſingultus, & oculorum rubor, malum. Aph. 3. ſect. 7.

Duo hæc ſigna ſi vomitui ſuperuenient in morbis acutis, & ad aliquod tempus perſeuerent, ideò lethalia habenda ſunt, quia inflammationem cerebri vel ventriculi denuntiant: quæ inflammatio non modò ipſius ſingultus, ac ruboris oculorum cauſa ſit: ſed & vomitûs; ſi enim vomitus citaretur ab acribus humoribus os ventriculi, eiúſque tunicas mordentibus: expulſis per vomitum illis humoribus, ceſſaret vomitus & ſingultus, nec à vomitu vllus vapor acer ad oculos deferretur, qui oculos rubros efficeret. At cùm vomitus non ſolùm non profuerit, ſed etiam poſt ſe ſingultum, & oculorum ruborem inuexerit, certiſſimum eſt illa tria, vomitum, ſingultum, & oculorum ruborem pendere ab inflammatione cerebri, vel ventriculi. Cerebrum enim inflammatum ſanguinem ad oculorum venulas exprimit præ copia, & effundit in extimam tunicam oculi quam adnatam vocant; vnde oculorum rubor; cui ventriculus conſentiens per neruos, qui à ſexta coniugatione in eius os feruntur, ab ea cerebri inflammatione, facilè in vomitum, ac ſingultum impellitur. Ventriculus quoque inflammatus vomitum, & à vomitu ſingultum, & vnà cum ſingultû ruborem oculorum inuehit, facto concurſu ſanguinis feruidioris ad oculos, propter maximum conſenſum, qui inter iſtas partes intercedit, quem facilè oſtendunt ſuffuſionum initia, imaginum ante oculos apparitiones, quæ plerumque vitio ventriculo contingunt. Vnde meritò Hipp. *in libro de locis in homine* dixit à vomitu oculos maximè lædi. Huius ſingultus vomitui ſuccedentis exemplum habemus in hiſtoria ſuprà citata mulieris, quæ in mendacium foro habitabat, in qua ventriculi inflammationem ex prauorum humorum affluxu in illam partem fuiſſe genitam, veriſimile eſt: nam octauâ die vomuit bilioſa, exigua, ſubflaua; nonâ vomuit exigua, bilioſa: vndecimâ vomuit virulenta, bilioſa, ſuperriguit non multo poſt, extrema frigida, ad veſperam ſudor, rigor, vomuit multa, noctem laborioſè. Duodecimâ vomuit, multa, nigra graueolentia, ſingultus multus, ſitis, laborioſe: decimaquartâ mortua eſt.

A iecoris inflammatione ſingultus, malum. Aph. 17. ſect. 7.

Singultus tum iecoris inflammationi ſuperuenit, vt docet Gal. *in comment. huius aphoriſmi*, quando inflammatio auctior & deterior euaſit: tunc enim magna inflammatio in hepate eò vſque accreuit, vt vehementer ſuperiori ventriculo incumbat, vt ſingultum inducat; imò verò affluente materiâ, nonnunquam inflammatio, aut eryſipelas in ventriculo gignitur; ſin minùs ab ea ventriculi tunicis imbibita morſus excitatur.

ctus. *In diuturnis læuitatibus inteſtinorum, ſuperueniens ructus acidus qui priùs non erat, ſignum bonum.* Aph. 1. ſect. 6.

Lienteria fit vt plurimùm à frigida ventriculi intemperie, quâ coctio ventriculi aboletur, vt alimenta neque colore, neque odore, neque aliâ quauis qualitate mutata, celeriter excernantur. Si verò in huiuſmodi lienteria iamdiu contracta ructus acidus ſuperueniat, qui priùs non extiterit, bonum erit ſignum: hinc enim apparebit, intemperiem iam incipere reſtitui, caloremque natiuum iterum excitari, qui per talem lienteriam adeò debilitatus erat, vt ne tentaret quidem alimentum immutare. Licèt enim ructus acidus inſignem ſignificet ventriculi refrigerationem, tamen flatus aliquos etſi acidos eleuare, minoris perfrigerationis eſt, quàm omnino nihil.

Quibus in febribus, aut aliis morbis, voluntariè illachrymant oculi, nihil abſurdi eſt; quibus verò non voluntariè, abſurdius Aph. 52. ſect. 4. Excrementa per oculos.

Lachrymæ voluntariæ dicuntur, quæ à cauſa manifeſta, & externa putà triſtitia, & mœrore, imò interdum lætitiâ excitantur, & in iis nihil periculi. Inuoluntariæ verò, vel fiunt ab inflammatione oculorum, aut acri in eoſdem fluxione, & in iis etiam nihil eſt periculi: vel fiunt à perturbatione critica, & criſim per hæmorrhagiam præcipuè præſagiunt, quæ etiam nullum minantur periculum; & tales eſſe cognoſcuntur ex præcedentibus concoctionis ſignis, & prauorum ſymptomatum carentia: vel denique oriuntur ex reſoluta virtute retentrice, quæ eſt in cantho, & cæteris oculi partibus, & illæ ſunt exitioſæ, de quibus loquitur Hipp. *in hoc aph.* & à reliquis diſcernuntur, ex oculorum cauitate, & extenuatione, aliiſque ſymptomatis, quæ ipſa neceſſariò comitantur.

In graui capitis affectu, ſi pus ex auribus effluat, ſolutio fit. Per aures.

Hoc theorema deſumptum eſt ab Hipp. *Aph. 10. ſect. 6. Dolenti capite & valde ſonanti, pus aut aqua, aut ſanguis fluens per aures, aut per os, aut per nares, ſoluit morbum.* Hi enim ſunt ductus & meatus ordinarij, per quos cerebrum ſeſe exonerare ſolet. At præcipua atque grauiſſima cerebri affectio eſt inflammatio, quæ ſi ad ſuppurationem veniat, & pus per aures, quæ magis ordinaria in hoc caſu via eſt, vacuetur, fit morbi ſolutio.

In puerulis humiditates per aures diu effluentes, ſalutares.

Huiuſmodi humiditates pueris familiares ſunt, vt præter experientiam docuit Hipp. *Aph. 24. ſect. 3.* & ſalutares ſunt, quia in illa ætate cerebrum humidiſſimum, & excrementis ſcatens, ſalutariter ſeſe non ſolùm per aures, ſed etiam per alios ductûs expurgat.

Aurium ſordes quæ naturâ ſua flauæ & amaræ exiſtunt, dulceſcere, aut colorem mutare, peſſimum. Hip. 6. Epid.

Gal. *in comment* dicit, illud accidere per colliquationem cerebri in febre acuta; vel dicere poſſumus, quòd debilitato valde calore natiuo, profluunt aquoſæ illæ humiditates, quæ in cerebro continebantur, ſordibúſque iſtis permixtæ illarum ſaporem, & colorem immutant.

Sanguis bene ac largiter fluens è naribus die critico ſalutaris.

Fit enim tunc temporis illa euacuatio à natura bene operante, & cauſam morbificam expellente, ſed diligenter aduertendum eſt, vt præceſſerint ſigna concoctionis, & nulla in morbo lateat malignitas: ſiquidem in morbis malignis huiuſmodi hæmorrhagia ſæpe ſolet inutiliter contingere.

Hæmorrhagiæ nimis copioſæ & vehementes, peſſimæ, nam ad conuulſionem deferunt.

Fit enim aliquando, vt natura copiâ ſanguinis grauatâ, & ad excretionem concitata, modum tenere nequeat, & ſupercriſim efficiat quam Medici ſæpè cohibere coguntur.

Hæmorrhagia in principio morbi, mala.

Quia in principio morbi nulla euacuatio poteſt eſſe critica, ſed merè ſymptomatica eſt: non tamen idcircò lethalis eſt, ſed tantùm inutilis, & nihil ægro conferens: quemadmodum contigit Pericli in

in 3. Epid. ſect. 3. Ægr. 6. cui primâ die ſanguis fluxit ex ſiniſtro, poſteà verò febris multum intenſa eſt, & perſeuerauit vſque ad quartum diem, in quo per copioſum iudicatus eſt.

Hæmorrhagia, quæ è directo partis affectæ accidit, bona, contrà verò, mala.

In hepatis inflammatione hæmorrhagia critica ſalutaris eſt, ſed hanc debet habere conditionem, vt per dextram narem ſanguis euacuetur; ſi enim per ſiniſtram effluat, non ſeruabit rectitudinem tantoperè laudatam ab Hippocrate, & oſtendet naturam perturbatam præpoſterè operari. Sic in lienis inflammatione ſanguis per ſiniſtram narem debet effluere, non verò per dextram.

Stillæ ſanguinis paucæ per nares effluentes, malæ,

Significant enim naturæ imbecillitatem, & malignitatem morbi: omnis ſiquidem excretio in morbis acutis, quæ inchoatur tantùm, & non perficitur, maximè damnatur ab Hippoc. quia maior eſt ſecuritas in febribus, in quibus natura nihil excernit, quàm in quibus pauca & inutilia; ſiquidem coctioni eſſe intentam tunc temporis arguitur. Adde quòd, nullâ apparente ſtillâ, materiæ benignitas elucet, quæ inepta eſt ante tempus naturam irritare. Sic apud Hpp. 1. *Epid. Ægr.* 1. Philiſco quintâ die parum è naribus ſtillauit, ſincerum, & ſexta die obiit. Et *Ægr. vndecimo eiuſdem ſectionis*, Droméadæ coniugi quartâ die deſtillarunt pauca è naribus, ſextâ verò interiit. Non tamen ex hoc ſigno mors abſolutè coniicienda eſt, nam *in 3. Epid. ſect.* 1. *Ægr.* 3 in eo qui decumbebat in Dealcis horto, ſecundâ die ex nare ſiniſtra paucus & ſincerus effluxit ex eadem nare, & quadrageſimâ die iudicatus eſt. Attamen grauiſſimo morbo conflictatus eſt, vt ex tota hiſtoria apparet, ideóque ſi non mortem, ſaltem maximum vitæ periculum portendit huiuſmodi ſtilla ſanguinis, ſi aliis prauis ſymptomatis adiungatur. Nam hoc etiam aduertendum eſt, quòd videlicet exigua ſanguinis excretio die indice apparens, ſine grauioribus ſignis vel antecedentibus, vel ſubſequentibus, tantùm abeſt vt periculoſa ſit, quin potiùs criſim per eandem viam adfuturam denuntiat: vt Metoni accidit *in 1. Epid. ſect. 1. Ægr. 7.* cui quartâ die non prægreſſis grauioribus ſymptomatis, fluxit è dextera nare ſanguis, bis, parum: quintâ fluxit largiùs ex ſiniſtra, ſincerum, ſudauit; iudicatus eſt; & cùm recidiuam paſſus eſſet, ſanguine iterum ac ſæpe profluente liberatus eſt.

Per os. Sputum & excreatio.

Sputa alba, læuia, æqualia, non admodum tenuia, vel craſſa, quæue promptè facilèque excernuntur, & ſine dolore vllo vehementi aut multa tuſſi, ſalutaria.

Significant enim naturam materiæ morbificæ dominari, eámque laudabiliter concoquere, & concoctam ſufficienter excernere. Dictæ enim qualitates in ſputo apparentes, optimæ concoctionis indicia ſunt.

Sputum ſtatim initio morbi pectoris, aut pulmonis apparens, bonum. aph. 12. ſect. 1.

Significat enim concoctionis rudimentum: quod ſi ſtatim ab initio morbi fiat, ſperandum eſt breui tempore morbum ſolutum iri.

Sputum leuiter rubeſcens ex ſanguinis & pituitæ permixtione, ſalutare.

In pleuritide hæc ſputa reiiciuntur, cùm natura materiam morbificam aggreditur: hanc etenim paulatim tenuat & liquat, ac proinde laxatis viis, quò vapor exhalet, tenuior pars, & vicina vapori, per raritatem pororum elabitur in interna, ac vicina ſpatia, ac pituitæ permiſcetur, vnde tuſſi ſublatâ, & ſputo excluſo, vitium coctionis demonſtratur, ac proinde Gal. *comment. in 6. Epid.* has mitiſſimas pleuritides eſſe ſtatuit.

Sputum flauum pauco permixtum ſanguine, in pectoris aut pulmonis inflammationibus, ineunte morbo editum, ſalutare eſt, multúmque confert; ſeptimo verò diem agenti, aut prouectioribus, ſecuritatis minus eſt. Hipp. in Coac. & prognoſt.

In inflammationibus, quæ à bile & ſanguine producũtur, huiuſmodi ſputa ſolent contingere: quę ſi ab initio morbi appareant, oſtendunt naturam partem oneris deponere, vnde laxitas in parte & doloris remiſſio exoritur, ac proinde ſanationis initium. At ſi prouecto iam morbo, id eſt, ſeptimo vel vndecimo die tantùm hoc ſputum appareat, minus ſecuritatis eſt, quandoquidem facultates ad anacatharſim neceſſariæ à morbo magis opprimuntur, vt minùs laudabiles operationes ex iis ſperare poſſimus: tum materia morbifica magis rebellis eſt, cuius ne tenuior quidem pars, & magis obediens primis diebus potuit educi: tum morâ in parte diuturniori in eiuſdem ſubſtantiam penitus defixa eſt, vt ægriùs multò poſſit eradicari.

Omnia ſputa mala ſunt, quæ dolorem non ſedant. Hippocr. 2. prognoſt.

Omnes euacuationes bonæ, vel malæ cenſentur, ex conferentia quæ ex iis ægrotanti accidit: Si ergo ex anacatharſi nullum doloris leuamen accidat, mala ſine dubio cenſenda eſt: aut enim materia quæ morbum immediatè producit, non eiicitur; aut ſi quædam portio illius euacuatur, noua aliunde ſuppetit, quæ morbi imminutionem impedit.

Sputa pauca, etſi concocta, ſi non pro ratione morbi excernantur, mala.

Quia nihil paucum criticum eſt, nec aliquod leuamen afferre poteſt. Ideò ab huiuſmodi ſputis timendum eſſe in peripneumonia, nos docuit Hippocrates *in Coac.* qualia fuere in vxore Euxeni ab Hipp. obſeruatâ 7. *Epid.* quæ ex eo morbo interiit.

Nihil omnino expuere in pleuritide aut peripneumonia, progreſſo iam morbo, exitioſum.

Quamuis in principio nihil excernatur, non adeò periculoſum eſt; ſed ſi in augmento vel ſtatu ſputum non appareat, ſummam morbi cruditatem ſignificat, & inflammationem contumacem ac concoctu difficilem oſtendit. Hinc Hippocrates *in Coac.* ſiccas pleuritides, in quibus nihil expuitur, meritò fecit periculoſiſſimas: & Gal. 2. *de Criſibus, cap. 1. Cùm paſſio*, inquit, *exquiſitè anguſta fuerit, & veluti alligans in ſeſe vniuerſum fluxum cohibuerit, tum facit morbos lethales.* Et *in libro de totius morbi temporibus*, nihil omnino expuere cum ingenti dolore, & ſpirandi difficultate, eſſe exitiale ſtatuit.

Si ſputum poſtquam apparuerit, ſupprimatur, & plenus pulmo ferueat in gutture, ac ſtertorem ebullitionémque patiatur, omnino lethale.

Vel enim ſignificat maximam inflammationem quæ ſputum exurendo ita viſcidum efficiat, vt nequeat expectorari; ſed bronchiis pulmonum adhærens, eáque obſtruens ſuffocationem inducat: vel oſtendit virium exſolutionem, quæ non poſſit anacatharſim promouere; vnde fit vt omnes qui ex pleuritide, vel peripneumonia moriuntur, iam morti proximi huiuſmodi ſtertorem patiantur. Huiuſmodi ſtertorem obſeruauit Hipp. 7. *Epid.* in Menone, de quo ait, *Arteria ſubſiliebat cum ſtertore*; & de vxore Theodori, *Arteria & pectoris ſtridula quædam aſperitas, ſtrepitus & fluctuatio puris*: Et de vxore Polycratis, *intus circa arteriam & fauces ſibilus erat, &* κέρχνος, vel, vt tradunt interpretes, *aſperitas rancida*. In quibus & multis aliis qui *in eodem libro* recenſentur, illud ſymptoma partim in naturæ impotentiam, partim in multitudinem aut lentorem puris, pituitæ, aut alterius humoris fuerat referendum. At cùm perperuò malum ſit, & ſummoperè timendum, ſummè tamen pernicioſum eſt

poſt

poſt morbi principium, prælanguidis viribus redditis : id enim oſtendit , præ imbecillitate naturam quicquam non poſſe excernere , & ſuffocari; quod etiam indicabunt alia ſigna exitialia, quæ cum iſto copulata neceſſariò apparebunt. In principio verò nonnunquam fit, vt præ copia humoris , & lentore eiuſdem , ferueat in gutture , quo humore poſtea concocto, & per ſputū purgato, ceſſat illa ebullitio. Tale verò non eſſe perniciofum ex eo dignoſcitur, quòd vnà adſint alia ſigna bona ; & nullum perniciofum, vt in Piſiſtrato contigit , de quo ait Hipp. 7. *Epid.* ſtertoroſum in faucibus, bene autem ferebat morbum, mente conſtabat, calor remiſit, ſimúlque excretio , & ſtertor euaſit. Denique in aſthmaticorum paroxyſmis huiuſmodi ſtertor, iſque valde intenſus cum ſibilo ſolet contingere ſine vllo periculo : quod diligenter annotandum eſt, ne in prognoſtico decipiamur.

Sputa alba, & merè pituitoſa , in pleuritide , & peripneumonia, mala.

Huiuſmodi ſputa incautos Medicos poſſunt decipere, quandoquidem iis ſputis , quæ in ſtatu naturali excernuntur, admodum ſimilia cùm ſint ſalutem primâ fronte videntur polliceri. Attamen admodum mala ſunt, quia oſtendunt nihil humoris inflammationem facientis, expurgari, propterea & morbum crudiſſimum , & ſummè perniciofum demonſtrant. Quod Hipp. obſeruauit 7. *Epid.* in vxore Euxeni quæ pleuritica obiit, ea enim per ſputum pauca, candida , & tenuia excernebat.

Sputa flaua, pallida, aut ruffa in ſanis apparentia, ſiue amara illa ſint, ſiue dulcia , phthiſim adfuturam , & inde mortem prænuntiant.

Huiuſmodi enim colores bilem in pulmonibus delitefcentē ſignificant, quæ quidem in ſputo amarorem magnâ ex parte interdum depoſuit , ob pituitæ permixtionem, cuius dulcedine bilis acrimonia retunditur. In quo Medicos errare ac decipi facile eſt, qui biliofum humorem intus in pulmone delitefcentem non agnoſcant, ex eo quòd ſputa, etſi flaua, vel pallida, vel ruffa appareant, minimè acria, vel amara obſeruent. In iis tamen ægrotantibus, exeſis pulmonibus cruenta ſputa ; vel purulenta poſtea redduntur, atque inde tabes. De his loquitur Gal. 4. *De loc. affect. cap.* 9. inſigni contextu , & ita ad hanc rem conducente, vt illius verba huc meritò transferenda ſint. *Quidam, inquit, humorem repente expuit, liquidæ bili in colore per quam ſimilem, medium videlicet inter flauum ac pallidum, ac nullâ acredine infectum , atque ita quotidie maiorem eius quantitatem expuit, deinde leui obortâ febriculâ , tabeſcere incœpit , adeò vt purulenta ſcrearet. Poſtea tractu temporis, quatuor videlicet menſium, exiguum cum pure cruorem reiecit, atque ſic acutâ febre magis conſumebatur, ac iterum, atque iterum plus expuebat, adeò vt magnam ſputi quantitatem redderet: quocircà magis increſcente febre, ac reſolutis viribus, eorum qui tabe marceſcunt exemplo, mortem obijt. Deinde alium vidi eodem ferè morbo ſex menſibus , ac alium quoque diutius laborantem. Igitur qui primus nobis occurrit, initio quidem nihil mali habere, ſeu tandem peſſimè affici viſus eſt. Alteram verò cùm conſpiceremus, ei ſtatim ab initio cognito malo ; præſenti medicamento ſuccurrere tentauimus , ac multò magis etiam tertio. At quamuis multo negotio vtrumque liberare conaremur , nihilominùs neque horum vllus, neque alius poſt alios ſeruare potuit ; cùm enim iam morti proximi eſſent, pulmonis ipſius putres quaſdam partes expuebant.* Hæc Gal. Cæterùm mirum eſt, cur ſputis flauis, aut pallidis apparentibus, acri, amaro, aut ſalſo ſapore vacantibus, homines ad tabem ducantur. Hoc verò fit , quòd pituitoſi humoris mixtione in ipſis ſapor faciliùs, quàm calor occultetur; quæ quidem pituita in bronchiis pulmonum continetur , ibidémque cum bile permiſcetur : at bilis in pulmonibus colligitur, ita acris & copioſa vt eos exedat , putrefaciat , & ad tabem perducat.

A ſanguinis ſputo puris ſputum, à puris ſputo tabes, cùm verò ſputum ſupprimitur, moriuntur. Aph. 15. & 16. ſect. 7.

Non ab omni ſanguinis ſputo puris ſputum conſequitur; nam & à cerebro , & à gingiuis, & à gutture ſanguis educitur ſine noxa. Imò nec à ſputo ſanguinis, quod in pleuritide & peripneumonia contingit , puris ſputum neceſſariò generatur , ſed de illo tantùm ſputo ſanguinis intelligendus eſt hic aphoriſmus , quod à pulmone procedit , per eroſionem illius partis, aut ruptionem alicuius venæ per illius ſubſtantiam diſperſæ : huic enim ſanguinis ſputo, puris ſputum , & tabes; & mors neceſſario ſuccedunt. Huiuſmodi autem ſputum, quod in puris ſputum degenerat, à prædictis diſtinguitur, quòd in eo ſpumoſus ac valde floridus ſanguis per tuſſim excernatur; quæ conditiones in aliis omnes non reperiuntur.

Sputa viridia, æruginoſa, liuida , nigra, ſyncera, vel fœtida , mala.

Viridia & æruginoſa magnum caloris incendium, & bilis æruginoſæ copiam ſignificant. Liuida, aut ab atra bile, aut à caloris extinctione fiunt. Nigra fiunt ab iiſdem cauſis , ſed multò potentioribus; nam & maior aduſtio, & refrigeratio; ſeu caloris extinctio , ex liuore nigredinem conciliat. Syncera ſputa ea dicuntur, quæ fiunt ab vnico humore puro & impermixto , ſuóque ſero deſtituto; quod ſerum à calore conſumptum eſt. Fœtida ingentem putredinem in partibus ſpiritalibus conceptam ſignificant. Illa igitur omnia ſputorum genera eſſe valde mala , eorum cauſæ iam recenſitæ ſatis ſupérque indicant.

Sputa admodum craſſa , viſcida, & glutinoſa , in pleuritide vel peripneumonia, mala.

Quia ſignificant magnum incendium & ardorem intus delitefcentem, qui materiam iſtam valde incraſſat, & viſcidam reddit, vt difficillimè poſſit purgari, necnon cum tuſſi moleſta & laborioſa excreatione, quæ plus affert detrimenti , quam emolumenti.

Sputa viſcida & glutinoſa cum raucedine, peſſima 1. Coac. cap. 16.

Simpliciter viſcida & glutinoſa mala ſunt, vt in *præcedenti theoremate* dictum eſt. At ſi huiuſmodi ſputa raucitatem inducant , oſtenditur cum viſciditate iunctam eſſe acrimoniam, quæ arteriam exaſperando huiuſmodi raucitatem inducat. Quantò igitur deterior eſt materia , tanto deteriorem affectum producit : atque adeò quicunque pleuritici & peripneumonici huiuſmodi ſputum cum raucedine emittunt , lethaliter laborant. In aliis verò qui hiſce affectibus non tenentur , talia ſputa cum raucedine glutinoſa & ſalſuginoſa phthiſim prænuntiant.

Sputum rotundum, aut grandinis formam referens, exitioſum.

Primùm enim ſputum rotundum neceſſariò craſſum & viſcidum eſt, atque ea ratione vitioſum, vt iam annotauimus; imò verò incoctibilem arguit materiam , quæ ad vſtionem deducta, craſſior & viſcoſior reddita, hanc figuram nacta eſt. Ideò quicunque pleuritici , vel peripneumonici huiuſmodi ſputa reiiciunt , breui moriuntur. Tum etiam ſine morbo præſenti tale ſputum phthiſim prænuntiat, vt teſtatur Gal. *comm. in* 6. *Epid.* Vbi refert, ſe huiuſmodi ſputum in quibuſdam febre vacantibus vidiſſe , qui per longum temporis interuallum nihil mali pati videbantur : attamen iſti omnes poſtea phthiſici contabuerunt. Illa verò ſputa, quæ gran-

dinis granis ſimilia ſunt, quia rotundis ſolidiorem conſiſtentiam nanciſcuntur, ideò à maiori pulmonis calore fiunt, & certius phthiſim prænuntiant. Ita Gal. 4. *de locis affectis, cap.* 9. Hiſtoriâ luculentâ huiuſmodi ſputorum periculum oſtendit, his verbis: *Præterea alium huiuſmodi affectum in pulmone notaui. Quidam diuturnâ tuſſi vexatus, & exiguum, lentumque pus expuens, fruſtum quoddam paruo grandinis grano haud abſimile excreauit, ac deferens illud mihi oſtendit, atque rurſus non ita multo poſt aliud quoque attulit; vnde coniecit lentum illum humorem, & quem antea expuere ſolebat, ſiccatum, induratúmque ad huiuſmodi ſubſtantiam perueniſſe. Quamobrem medicamentum ei in potu dedi, quod aſthmaticis auxiliatur, atque ita factum eſt vt minorem expueret grandinem, atque longiori quàm antea interuallo; neque pluribus deinceps annis adeo mitigari potuit affectus, quin tandem moreretur. Cæterùm grandines ipſæ magna ex parte erui magnitudinem æquabant, quamuis interdum maiores eſſe, interdum minores viderentur. Atque alios quoque ſimiliter quidem expuere, ſed nihilominus in multos annos vitam extendere vidimus, quorum alij aliam ob cauſam, alij verò ob ſpiritalium inſtrumentorum affectum mortui ſunt, quamuis nihil cruoris excrearent.*

Spuma *Qui ſuffocantur, & à vita deficiunt, nondum tamen mortui ſunt, non referuntur in vitam, quibus ſpuma circa os apparet.* Aph. 43. ſect. 2.

Spuma generatur vel à vehementi calore multos vapores excitante, eóſque cum ſaliua permiſcente, vt videre eſt in iis, quæ igni appoſita feruent, & bulliendo ſpumam emittunt; vel fit à motu violento, qui eodem modo flatus cum aquoſa ſubſtantia permiſcet, vt patet in albumine oui diutius agitato, & in mari ventis vehementer commoto. Qui igitur ex vehementi ira, aut curſu, vel exercitatione violenta incandeſcunt, ij poſſunt habere ſpumam in ore ſine periculo, quia excitatur à cauſa procatarctica. Ita etiam epileptici circa finem acceſſionis ſpumam emittunt ex ore, ob motum illum violentum & conuulſorium, quia attenuat exagitando, diſſoluítque materiam illlam pituitoſam in cerebro contentam, à qua paroxyſmus ille excitabatur; ideò nullum etiam in ea periculum, quia fit materiæ morbificæ excluſione. Ad in iis qui ſuffocantur, ſiue illud laqueo fiat, ſiue demerſione in aqua, à graui angina, vel apoplexia, ſpuma in ore apparens peſſimum eſt ſignum, & proximam mortem oſtendit; ſignificat enim extremum naturæ conatum, fuligines in pulmone contentas magnâ vi excludere conantis, cum quibus etiam aliquid propriæ ipſius pulmonis humiditatis exprimit, & cum dictis fuliginibus permiſcet.

Per vomitum. Subſtantia. *Vomitus ex bile flaua & pituita mixtus, qui nec valde craſſus eſt, nec admodum copioſus, & qui duos iſtos humores habet exquiſitè permixtos, bonus.*

Talis enim vomitus non ſolùm in ſubſtantia, ſed etiam in quantitate & qualitate laudabilis eſt. Ex omnibus enim humoribus excrementitiis pituita & flaua bilis ſunt omnium mitiſſimi, ſi autem quantitate & conſiſtentiâ mediocri, ac bene inuicem permixti per vomitum efferantur, omnes laudabilis vomitus conditiones obtinebit.

Vomitus bilioſi aut pituitoſi die cretico erumpentes, boni.

Non ſolùm vomitus permixti ex vtroque humore boni ſunt, ſed etiam qui fiunt ſeorſim ex alterutro humore, ſi talis humor morbum committat, quo æger detinetur. Sic in bilioſis febribus bilis criticè erumpens, aut pituita in pituitoſis, morbi ſolutionem afferunt, aut ſaltem maximam ſalutis ſpem pollicentur.

Longo alui profluuio laboranti, ſpontaneus vomitus ſuperueniens, morbum ſoluit. Aph. 15. ſect. 6.

Fit enim reuulſio materiæ morbificæ in contrariam partem, & illa reuulſio oſtendit naturam reſici, ac vires reſumere. Vt enim Medicus facit eorum, quæ in partem aliquam fluunt, retractionem; ita natura facit, cùm præualere incipit, repulſionem: vt cùm ex ſurditate facit deiectiones bilioſas; ita etiam ex profluuio ventris, vomitum. Nimirum cùm inteſtina laborarent fluxione, potentis naturæ indicium eſt, id quod inteſtina malè affecturum influebat, aliam in partem repellere.

Sanguinem supernè efferri, qualiſcunque ſit, malum. Aph. 25. ſect. 4.

Sanguis qui per vomitum reiicitur, à ventriculo vel hepate proficiſcitur, & alicuius venæ apertionem, ruptionem, aut eroſionem in iiſdem partibus ſignificat. Ideò talis vomitus malus cenſendus eſt. Et de eo loquitur Hipp. *in hoc aph.* Tum etiam de ſanguine qui reiicitur per tuſſim, & à thorace vel pulmone educitur. *Aduertendum* tamen eſt, cruentam vomitionem aliquando bonam ſalubrémque exiſtere, ſi nimirum criticè perficiatur, quamuis hoc valde rarò contingat; hoc tamen teſtatur Gal. 7. *meth. cap.* 11. 3. *de ſympt. cauſ. cap.* 2. & 5 *de locis affectis, cap.* 7. & nos vidimus aliquando pleuritidem in iuuene robuſto per ſanguinis vomitum die ſeptimo fuiſſe perfectè, & ſalubriter iudicatam. Alium etiam vidimus, qui longo morbo detentus, & velut tabe confectus cum difficultate ſpirandi, oborto repentè vomitu copioſo ſanguinis atri, fuit liberatus. Hic igitur aphoriſmus ita diſtinguendus eſt, quòd videlicet ſanguinis vomitus perſeuerans, & frequenter repetens, malus ſit: ſi verò ſemel tantùm accidat, nec iterum reuertatur, eúmque morbi alicuius ſolutio conſequatur, bonus ſine dubio cenſendus eſt.

Vomitus paucus & laborioſus in acuta febre, malus. Quantitas.

Nihil enim eorum quæ decretoria ſunt, exiguè ſecerni conuenit; ſed quæ ita vacuantur, omnia duorum alterum ſignificant, aut materiæ copiam quam natura tolerare nequeat, ſed ex ea aliquid ſymptomaticè effundatur; vel naturæ imbecillitatem quæ ſuperflua expellere fruſtrà nitatur.

Vomitus variegati, ex multis humoribus conſtantes, mali. Qualitas.

Significant enim varios humores in corpore latitare, qui eò maius negotium naturæ faceſſunt, quò difficilius eſt pluribus inimicis reſiſtere. Si enim aduerſus varia alimenta pugnare grauiſſimum efficitur; quantò difficilius erit, & periculo plenum tentare varios humores præter naturæ modum exiſtentes, concoquere & edomare? Præcipuè in morbis acutis, in quibus breue eſt tempus pugnæ, quod deberet eſſe longiſſimum, vt maior ſpes victoriæ ex parte naturæ haberi poſſet.

Vomitus porraceus, æruginoſus, liuidus, niger, aut fœtidus, lethalis.

Significat enim huiuſmodi vomitus bilem porraceam, æruginoſam, aut atram in corpore redundare. At hæ omnes bilis ſpecies malignos morbos atque lethales ſolent producere: his verò ſi fœtor adiunctus ſit, inſignem humorum corruptelam ſignificat, cum qua natura non poſſit diu conſiſtere. Vomitûs æruginoſi exemplum habetur apud Hipp. 3. *Epiſt ſect.* 2. *Ægr.* 4. Vbi Philiſtes primâ die vomuit bilioſa, pauca, flaua primùm, poſteà æruginoſa, multa. Quintâ manè extinctus eſt. Tum etiam *ſect.* 3. *eiuſdem libri, Ægr.* 4. vbi phreniticus qui primâ decubuit, vomuit æruginoſa multa, tenuia: quartâ mortuus eſt. Nigræ verò vomitionis exemplum habemus in 1. *Epid. Ægr.* 12. qui die octauâ circa veſperam euomuit nigra, pauca, bilioſa, & vndecimâ obiit. Attamen

obijci

obijci poteſt anceps eſſe huiuſmodi ſignum, quia Epicratis vxor, vt habetur in 1. *Epid. Ægr.* 5. vigeſimâ die vomuit bilioſa, pauca, nigra, & iudicata eſt perfectè ſine febre, octuageſimâ. *Reſpondendum* eſt, eum morbum fuiſſe adeò grauem, & adeò ſæuis comitatum ſymptomatis, vt mirum ſit, quomodo ex eo ægrotans potuerit euadere; cùm tamen octuaginta dies eam occupàuerit. At intedum contingit, vt quidam morbi etiam lethaliſſimi præter Medicorum ſpem fœliciter terminentur, qui tamen iudicia artis nequaquam debilitant, quæ cenſenda ſunt de iis quæ vtplurimùm contingunt, non autem vt ſemper neceſſariò. Præterea hoc etiam annotandum eſt, prauos huiuſmodi humores criticè interdum excerni, quamuis rariſſimè hoc contingat. Denique fœtidi vomitus, cum aliis prauis qualitatibus coniuncti, exemplum habemus in 3. *Epid. ſect.* 2. *Ægr.* 12. Vbi mulier, quæ decumbebat in mendacium foro, die octauâ & nonâ vomuit exigua bilioſa: vndecimâ vomuit virulenta bilioſa: duodecimâ & decimatertiâ vomuit multa, nigra, graueolentia: decimaquarta mortua eſt.

Vomitus ſynceri & impermixti in acutis febribus, mali. 10. Prorrhet.

Nam humor ſyncerus non ſolùm crudus eſt, ſed etiam incoctilis, quippe qui excludat tum actum coctionis, tum poteſtatem. Hippocr. ἄκρητον vocat humorem omnem mixtionis expertem, vel omne excrementum feruidum & crudum, quod ſuo ſero dilutum non eſt. Cuius generatio vel partis alicuius vitio fit, vel feruore & incendio febrili exhauſtâ aquoſa & ſeroſa parte: ideóque in acuta febre magnum intus incendium latére oſtendit, plerumque à natura noſtra inuincibile.

Morbis quibuſlibet incipientibus, ſi atra bilis, vel ſupernè, vel infernè exierit, lethale. Aph. 22. ſect. 4.

Talis excretio lethalis eſt, vt ſignum, & vt cauſa; nihil enim ineunte morbo ſalutariter poteſt èxcerni, malaque eſt cuiuſuis humoris à corpore euacuatio, quæ fit ante coctionis ſigna. Indicium enim eſt, cauſam valde mordere aut grauare, aut omnino facultatem languere; cùm naturæ œconomia hoc modo conturbetur, quæ primùm concoquit, deinde ſecernit ac ſeparat inutilia ab vtilibus, poſtremò excernit. At cùm materia peccans & hoc modo naturam conturbans deterrima eſt, lethaliter affici ægrotantem arbitrandum eſt. Verùm ſi in progreſſu morbi atra bilis excernatur, poterit aliquando bona eſſe illius euacuatio, ſi nimirum concoctionis ſigna ſimul apparuerint.

Quibuſcunque per morbos acutos, vel diuturnos, aut vulnera, aut quamuis alium modum extenuatis, atra bilis, aut veluti ſanguis niger per inferiora ſubſederit, poſtridie moriuntur. Aph. 23. ſect. 4.

Extenuatio magnam debilitatem ſignificat; talis deiectio magnum morbum, qui ægrum valde debilem citò interimit. Quando igitur ita extenuatis talis vacuatio contingit, ſignificat naturam omnino proſtratam humores illos ampliùs continere non poſſe, ſed veluti laxatis habenis, per inferiora demittere.

Deiectiones ſyncera in morbis acutis, peſſima.

Syncetas deiectiones appellauit Hipp. (vt docet Gal. *in aph.* 6. *ſect.* 7.) quæ impermixtæ ſunt aquoſæ humiditati, quando ſolus humor qui vacuatur, deiicitur, ſiue ſit bilioſus, ſiue melancholicus, ſiue porri colorem præ ſe ferat, ſiue bilis quæ æruginoſa nominatur. Nam deiectiones huiuſmodi exuſtam eſſe omnem natiuam humiditatem à calore febrili demonſtrant: vnde maximum imminet vitæ periculum. Sic apud Hipp. 1. *Epid. Ægr.* 2. Sileno primâ die bilioſa, ſyncera, ſpumoſa, ſaturata multa prodierunt: quintâ deiectiones ſynceræ, bilioſæ, læues, pingues: vndecimâ interiit. Eiuſmodi etiam ſynceræ deiectiones in Euryanacti filia, Pario, Pythione, & aliis contigerunt, quia lethalibus morbis conflictabantur.

Pingues & viſcoſæ deiectiones, lethales.

Pingues in acutis deiectiones fiunt, vt docet Gal. *comm. in text.* 22. *lib.* 2. *prorrh.* quoties pinguedo ab igneo calore abſumitur. At vbi etiam viſcoſæ ſunt, ſignificant non ſolùm pinguedinem colliquari, ſed etiam ſolidas corporis partes, vnde neceſſariò contabeſcunt. At verò quia deiectiones pingues & viſcidæ interdum generantur ex alimentis pinguibus & lentis, tum etiam à pituita multo calore viſcida reddita: ita inuicem diſtinguendæ ſunt, vt nimirum quæ ab alimentis aut pituita, copioſiores ſint, & minimè fœtidæ; quæ verò à colliquatione, paucæ ſunt & graueolentes, & graueolentia inprimis, vt Gal. docet colliquationis indicium eſt. Hæ igitur pingues deiectiones magnum incendium ſignificant, & certum exitium, ſi aliquod ex prauis indiciis ſimul illuxerit, atque adeò ſi morbus magnus, vehemènſque fuerit; veluti in mitiori morbo longitudinem pro exitio præmonſtrabunt, cuiuſmodi in eo qui in Dealcis horto habitabat, Hipp. obſeruauit, de quo ait, ſexto die deiectiones fuiſſe nigras, pingues, ſpumoſas, viſcoſas, graueolentes; qui die tantùm quadrageſimâ fuit iudicatus. Sed hæ non à colliquatione partium ſolidarum factæ fuerunt, ſed à pinguedine, & ab humoribus viſcidis putrefactis, quandoquidem eæ multæ extiterunt. Quæ verò etiam ſolidâ partium ſubſtantiâ tabeſcente fiunt, prorſus exitiales exiſtunt, quales in Sileno obſeruauit Hipp. vt *in præcedenti theoremate* obſeruauimus.

Spumoſa deiectiones in febribus acutis, malæ.

Illæ enim aut caloris incendium ſignificant, quo excrementa feruefcentia ſpumam contrahunt, vt in lebete præ copia caloris fit; aut flatuoſum ſpiritum humori commixtum, vt videre eſt in ſpumis maris, incurrentibus ventis: vtrumque autem malum eſt, quia illud calorem arguit colliquantem, hoc verò inæqualem perturbationem. Peiores tamen ſunt, quæ caloris incendium colliquans denotant, & cognoſcuntur ex acuta febre, & ab excrementis calidioribus ſpumoſis redditis, tum etiam quòd ſincera ſpectentur. De his legitur in 2. *Prorrhet. In bilioſis ſincerisque deiectionibus ſpumoſa efflorefcentia, mala.* Quæ verò ex ſpiritus flatuoſi commixtione fiunt, malæ etiam ſunt, quia in excrementis cruditatem ſignificant.

In morbis acutis, ſi ea quæ aſſumuntur, inalterata reiiciantur, lethale eſt.

Huiuſmodi lienteria abolitas in ventriculo functiones naturales oſtendit, propter maximam calotis natiui exolutionem, quæ proximam mortem denuntiat: vt videre eſt apud Hipp. *in* 3. *Epid. ſect.* 3. *Ægr.* 15. In Dealcis vxore, cui accidit die decima-ſeptimâ ab aluo irritatio turbulenta, deinde ipſæ potiones exibant: & vigeſima primâ interiit.

In morborum principio vermes prodire, malum, tam viuos, quàm mortuos; potiſſimùm ſi ſoli & ſine ſtercore exeant. Lumbrici.

Viui enim ſummam cruditatem, aut alimenti penuriam ſignificant, mortui verò magnam putredinem à qua enecantur.

Lumbrici in declinatione morbi cum excrementis exeuntes, & iam coctione apparente, bonum.

Oſtenditur enim tunc naturam excrementis dominari.

Copioſior alui deiectio in quolibet morbo, mala.

Ab

Quantitas.

At ſi cum ventre ſubtumido & creſcente efferatur, peſſima.

Alui fluxus copioſior vires maximè reſoluit, & naturam proſternit, vt *in 2.progn.*Hipp. habet. At ſi vniuerſim & ſæpè deiiciatur, periculum imminet animæ defectionis: quod etiam confirmat in *Coacis prænot.*his verbis: *Liquida deiectio,& confertim,ſemélque effluens, & paulatim,mala:altera enim vigilias, & altera exolutionem inuehit.* At verò ſi copioſa deiectio cum ventre tumido coniuncta ſit, ſignificat magnam caloris natiui exſolutionem, vnde cruditates & flatus multi generantur, quibus venter intumeſcit.

Paucæ deiectiones, vel quæ ſtatim vbi incœperint ſiſtuntur, malæ.

Omnes excretiones paucas inutiles eſſe, alibi demonſtratum eſt, tum quòd ad morbi cauſam tollendam non ſufficiant;tum etiam quòd vel humorum multitudinem vires opprimentem,vel earundem imbecillitatem ſignificent. At ſi alui fluxus ſtatim vbi incœperit, cohibeatur, ſignificat prauos humores, qui per inteſtina ferebantur,aliò eſſe conuerſos, vbi grauem noxam inferre poſſint De his loquitur Hipp.*in 7.Epid.*his verbis:*ventres etſi fortè humecti eſſent, ſtatim maligno modo ſiſtebantur.* Hinc non abſimili ratione diarrhœæ & dyſenteriæ, quæ ſubitò cohibentur, maximum vitæ periculum ægris afferre ſolent.

Qualitas.

Liquida deiectio, quæ cum morbo acuto incipit,& cum eodem perſeuerat, mala.

Significat enim magnam materiæ morbificæ copiam, vel malignam qualitatem, quæ naturam coëgit ad præcocem iſtam diarrhœam. Sic apud Hipp.3.*Epid.ſect.2.Ægr.8.* in adoleſcente qui decumbebat in mendacium foro,cui primâ die venter turbatus eſt bilioſis, tenuibus, multis.Secundâ deiectiones plures,intempeſtiuiores: ſeptimâ mortuus eſt, *ægr.10. eiuſdem ſect.* Mulieri,quæ circa Pantimedem, primâ die aluus turbata tenuibus, multis, crudis: ſecunda ab aluo multa: ſeptimâ obiit: aluus ſemper humida deiectionibus multis, tenuibus, crudis.

*Pleuritide aut peripneumoniâ correpto, alui profluuium adueniens,malum.*Aph.16. ſect.6.

Cùm inſtrumenta reſpirationi inſeruientia vehementer afficiuntur, hepar & ventriculus in conſenſum trahuntur, eíſque labefactatis contingit alui fluxus, qui eâ ratione lethalis eſſe conſueuit. Ideò vt verum ſit hoc prognoſticum,pleuritis aut peripneumonia debet eſſe grauiſſima; quod innuit Hipp. (dolente Gal. *in comm. huius aphor.*) cùm non ſimpliciter dixit, in pleuritide aut peripneumonia aluum turbatam eſſe, malum ſignum; ſed adiecit, *correpto*, ac ſi dixerit detento atque vexato homini à talibus paſſionibus, profluuium alui ſuperueniens, malum eſſe ſignum; quoniam ita ſe habentibus profluuium alui ſolet aduenire, non potente hepate ad ſe trahere alimentum, neque conuertere in ſanguinem, & quandoque ventriculo idem alimentum corrumpente. In mediocri autem pleuritide aut peripneumoniâ profluuium alui ſuperueniens prodeſſe potiùs ratione euacuationis,præcipuè ſi morbus non ſit grauis, & nullum timeatur ex eo periculum; tum etiam ſi concoctionis ſigna in ſputis & vrinis apparuerint. Interdum etiam in recenti pleuritide & peripneumonia diuertitur materia antecedens ad inteſtina, & vtilem ſalubrémque alui fluxum producit.

Ophthalmia laborantem alui profluuio corripi,bonum Aph.17.ſect.6.

Nam per huiuſmodi alui fluxum fit reuulſio ad diſtãtiſſima oppoſita,& à ſuperioribus ad inferiora, quæ omnium efficaciſſima atque vtiliſſima eſt.

Alui excrementa liquida, quæ in progreſſu morbi ſenſim craſſeſcunt, bona.

Omnis concoctio incraſſando progreditur, & quæ concoquuntur craſſiora euadunt; ideò excrementa tenuia, ſeu liquida, quæ ſenſim craſſeſcunt, virtutem naturæ bene operantis ſignificant.

Albæ deiectiones in morbis quibuſlibet apparentes, malæ.

Vel enim albæ deiectiones fiunt ex cibis ingeſtis, vtpote pane puro, lacte, ptiſana; alica,amygdalis,aliíſque,aut vt Gal.docet *in 2.progn.*cùm bilis nullo modo peruenit ad inteſtina idque,vel obſtructo canale per quẽ à veſica fellis ad inteſtina fertur, vt in ictero contingit; vel eâdẽ ſurſum cũ ſanguine in caput inflammatum attractâ: aut denique fiunt albæ deiectiones à colliquatione pinguedinis mollis & recentis.At hæ paucæ, viſcidæ & valdè fœtidæ exiſtunt, Quocunque autem modo fiant, exceptis iis quæ à cibis albeſcunt, in acutis morbis non parum damnantur, omniúmque maximè quæ cerebro inflammato contingunt, de quibus Hipp. *in prorrhet. In phreniticis alba deiectio, malum,* quandoquidem vniuerſa bilis in cerebrum attrahitur.Prætereà in bilioſis febribus albæ deiectiones malæ etiam ſunt, quia excrementa cauſæ morbificæ reſpondere debent; ideóque vel canalis obſtructionem ſignificat, quo bilis ad inteſtina deferri conſueuit, quæ obſtructio affectum plerumque etiam in non febrientibus lethalem facit, de quo Hipp.*in Coac.Regio morbo admodum fœdati,moriũtur, & his alba deiectio præcedit*; vel cerebri, aut conuexæ iecoris partis ſuperioris incendium,quod bilem vniuerſam ad ſe proliciat. Denique albas, paucas, viſcidas, & malè olentes deiectiones malas eſſe, ſuprà oſtendimus, quod malignam colliquationem denotent.

Alui deiectiones vitellinæ,virides,æruginoſæ,liuidæ,nigræ,variegatæ,aut valde fœtidæ,malæ. 2.progn.

Hæ omnes deiectiones malæ ſunt, propter eaſdem rationes, quas de ſimili vomitu ſuprà retulimus. Aliquando tamen poſſunt criticè & vtiliter effundi, ſi antea ſigna concoctionis in vrinis apparuerint: vt videre eſt apud Hipp.*in 1.Epid.ſect.1.Ægr.14.* vbi Melidiæ, quæ decumbebat apud Iunonis templum incœpit capitis & colli, & pectoris dolor fortis, ſtatim autem febris acuta corripuit, ſextâ die comatoſa, anxioſa, horrida, rubor in gena, parum delirauit: ſeptimâ ſudauit, febris defecit, dolores permanebant, rediit: ſomni parui, vrinæ vſque in finem bene coloratæ quidem, ſed tenues. Deiectiones tenues, bilioſæ, mordaces, valde paucæ, nigræ, fœtidæ prodierant, vrinis ſubſidentia alba læuis; ſudauit; iudicata eſt perfectè vndecimâ.

Fluida alui excrementa cum dolore,& dyſenteria, aut laborioſa, & frequenti deiectione, mala. Excernendi modu[s]

Significant enim maximam humorum acrimoniam, quæ inteſtina vehementer vellicet, pungat, & erodat. Quod obſeruauit Hippocr. *in 1. Epid.* in multis qui ex febribus malignis interibant, de quibus ait: *Alui turbata erant, bilioſis, paucis, meris, tenuibus, mordacibúſque, & frequenter deſidebant*: & paulo pòſt; *Quæ hos infeſtabant, hæc erant, dyſenteriæ, teneſmi, lienteriæ, & fluxiones alui.* Quod etiam obſeruauit *in 3. Epid. ſect.2. Ægr.6.*in Euryanactis filia, cui die duodecimâ aluus turbata eſt bilioſis, paucis & ſinceris, tenuibus, mordacibus, crebrò deſidebat. ex quo morbo interiit. Interdum tamen quidam morbi difficiles per dyſenteriam iudicantur, vt docuit Hipp. *aph.48.ſect.6. Lienoſis difficultas inteſtinorum ſuperueniens, bonum.* Quod ita intelligendum eſt,modò illa dyſenteria diuturna admodum non ſit, alioqui erit mala, iuxta *aph.43.eiuſdẽ ſectionis, Qui lienoſi difficultate inteſtinorum corripiuntur, iis ſuperue-*

nientem

nientem longam difficultatem inteſtinorum, aqua inter cutem, aut inteſtinorum lenitas excipit, & moriuntur. Alij etiam morbi per fluxum dyſentericum finiuntur,vt videre eſt *in* 1. *Epid.ſect.*1. *Ægr.*10.vbi Hipp. de Clazomenio ita ſcribit: *Circa diem trigeſimam primã fluxus alui multis aquoſis cum dyſentericis: & quadrageſimã die à morbo liberatus.* Hæ autem deiectiones quando ſalutares ſunt, multa perniciosa ſigna cum iis apparent,plerumque verò hæmorrhagia bona,aut copioſus ſudor, aut aliquod aliud bonum ſignum ſimul contingit.

Liquida deiectio, quæ non ſentientibus effertur,valde mala.

Aut enim errorem mentis & delirium ſignificat; aut caloris natiui exolutionem,quam ſenſus abolitio conſequuta eſt.

Alui fluxus qui cum facili tolerantia contingit, & ex quo æger leuamen aliquod percipit, bonus.

Oſtendit enim naturam noxios humores excernere, vnde ſolutio morbi ſperanda eſt.

*Vrina illa optima eſt, quæ in ſubſtantia eſt mediocris, quantitate aſſumptæ potioni reſpondens, colore ſubruffo aut ſubflauo,cum hypoſtaſi alba,læui & æquali. Gal.*1. de Criſ. cap.12.

Vt omnia vrinæ vitia faciliùs innoteſcerent, decuit ab initio omnes bonæ vrinæ conditiones ſimul exponere, vt hoc theorema ſit veluti regula, ad quam ſequentia omnia reuocari queant. Vrina igitur laudabilis debet eſſe ſubſtantiâ,ſeu conſiſtentiâ mediocris, id eſt, media inter tenuem & craſſam; colore ſubruffo aut ſubflauo, quia in multis vrinæ ſunt colòratiores,in aliis minùs coloratæ, & nihilominùs optimè concoctæ, quod à diuerſis corporum diſpoſitionibus ſolet dependere,nimirum à temperamento hepatis & aliorum viſcerum præcipuorum, ætate, ſexu, victus ratione, & vitæ inſtituto. Corpora etenim calidiora coloratiores vrinas habent, & frigida pallidiores. Iuuenes vrinas habent pueris tenuiores, & coloratiores; pueri craſſiores: ſenes tenuiores & minùs coloratas. Mulieres vrinas habent viris craſſiores, & minùs coloratas,cum multis contentis; & qui crapulis indulgent, mingunt vrinas cum multo ſedimento crudo; & qui inediâ vſi ſunt,vigiliis,aut laboribus, habent vrinas coloratiores cum pauco ſedimento. Contrà qui in otio vitam agunt, vrinas habent minùs coloratas cum multo ſedimento. In temperatis verò corporibus vrina optima erit,vt docet Gal.colore modicè croceo,ad quam reliquæ differentiæ quò magis accedunt,eò meliores cenſendæ ſunt. Sufficit tamen in morbis,ad ſalutem prædicendam, vt vrina maximè accedat ad eas conditiones, quas habere ſolebat, dum æger optimâ fruebatur valetudine. Ideò optimum eſſet, illius vrinam dum bene valet, ſæpe conſpexiſſe,vt quantum à ſtatu naturali receſſerit,facilè dignoſci queat.Sedimentum denique ſeu hypoſtaſis eſſe debet alba, læuis,& æqualis, quod confirmat Hipp.2.*progn.text.*26. additque huiuſmodi hypoſtaſim debere conſiſtere per omne tempus, donec morbus iudicetur: ſi enim intermittat, & interdum vrina ſedimenti expers effundatur, morbus diuturnior futurus eſt, ac minùs ſecurus. Hîc verò *annotandum* eſt, Hippocratem *loco citato* ſolam hypoſtaſim attendere, quâ concoctio denotetur, non autem conſiſtentiam, aut colorem, quia illa, vt antea dictum eſt,maximè variant in variis indiuiduis; tum etiam quia vrina optimum habens ſedimentum, & optimum colorem,& ſubſtantiam mediocrem habeat, neceſſe eſt. Illud igitur ſedimentum quod in fundo matulæ reſidet, album, læue & æquale, puri optimè concocto ſimile, eſt perfectæ concoctionis indicium; Enæorema verò, ſiue ſuſpenſum,ſeu ſublimamentum,quod in medio matulæ ſuſpenditur,minùs bonum cenſendum eſt,& imperfectiorem concoctionem ſignificat. Nebula verò, quæ in ſummo vrinæ innatat, adhuc minùs bona eſt. Quanquam, vt docet Gal.*in* 3.*Epid.* aliquando bonum enæorema, & aliquando bona nebula ſat ſit ad ſalutem prædicendam, quod diſertè expreſſit Hipp. *aph.*71. *ſect.* 4. *Quibus ſeptimo die fit criſis, iis nubecula rubea quarto die in vrina apparet, & alia ex ratione.* At verò, inquit, Gal. *in comm.* non ſolùm rubra aliqua nubes apparens, antea nón viſa, iudicationem ſignificat; ſed & alba multò magis quàm ipſa; adhuc autem magis & enæorema album, æquale, atque conſiſtens.

Vrina tenues cum bono colore in morbis acutis ſalutares. Vrinæ liquor, Eiúſque qualitas.

De his loquitur Gal.*comment.in* 1.*Epid* his verbis: *planũ ergo eſt tenues, ſed boni coloris vrina,coloris bonitatẽ promittere ſalutẽ;quatenus verò erant tenues,ha-ctenus tempus requirebant cõcoctioni.* Hæ quidem vrinæ ſalutem prænuntiant ſed longiori tempore futuram: quod obſeruauit Hipp. *in* 1. *Epid. ſect.* 1. *Ægr.*6. qui Cleonactides appellatur, huic die ſexageſimâ vrinæ tenues quidem, at boni coloris apparuerunt: Octuageſimâ perfectè iudicatus eſt. Item *Ægr.* 10. *eiuſdem ſectionis*, Clazomenio ab initio vſque ad decimam-ſextam vrinæ erant tenues quidem, at boni coloris, & multum habebant enæorema diſperſum, non ſubſidebant, & quadrageſimâ liberatus eſt. Ita & 3.*Epid. ſect.*2. *Ægr.*5. Cherioni vſque in finem vrinæ erant tenues, boni coloris, enæorema nebuloſum habentes: & die vigeſimâ perfectè iudicatus eſt.

Vrina tenues albæ, & aquoſæ in morbo difficili, exitioſæ.

Vel enim huiuſmodi vrinæ ſignificant bilioſum humorem ſurſum in caput ferri, vnde Phrenitis & delirium exoritur, de quibus Hippoc. *Aph.*72. *ſect.* 4. *Quibus vrina, alba, perſpicua, mala, præſertim ſi in phreniticis appareant.* Gal. verò *in comment.* dicit, ſe nullum phreniticum ſeruatum vidiſſe, in quo talis vrina apparuiſſet. Vel ſignificant ſummam cruditatem, quæ aut mortem, aut morbi longitudinem portendit; longo enim tempore natura indiget ad illam ſummam cruditatem tollendam; idcircò ſi febris non admodum ſit vehemens & acuta, & vires validæ ſint, aliquando ſalus, longo tamen tempore ſuccedit. In vehementi verò morbo cum viribus prælanguidis, prorſus exitiales exiſtunt. At multo certiùs perniciem denotant, quæ poſt principium inceperunt, & diu perſeuerant, quales fuerunt quæ in muliere apud frigidam aquam decumbente apparuerunt; nam vndecimâ die habuit vrinas tenues aquoſas, quæ eædem vſque ad diem Quadrageſimam perſeuerarunt. Si verò poſt criſim peractam diu talis vrina reddatur, recidiuæ certiſſimum eſt ſignum. In aliis denique morbis, vt febribus intermittentibus, aut mitioribus & diuturnis, vrina tenuis deſignat magnas lienis, hepatis, meſenterij, & ſimilium partium obſtructiones, per quas vrina veluti percolata tenuitatem iſtam adipiſcitur.

Quibus vrina craſſa, grumoſa, pauca, non ſine febre, multitudo veniens ex his tenuis, iuuat; maximè verò tales veniunt, quibus ab initio, vel celeriter ſedimentum ineſt. Aph.69. ſect. 4.

Per *craſſas* vrinas oportet intelligere eas, quæ ſunt valdè tales, quæuè ſemper ſunt perturbatæ, per *grumoſas*, quæ multos continent grumos. Tales vrinæ fiunt incipientibus febribus pituitoſis, nam craſſities fit ex multitudine craſſorum humorum; grumi fiunt fruſtulis quibuſdam pituitæ calore fe-

bris

bris exſiccatis. Hæ tunc temporis *paucæ* fiunt, quia natura eſt conuerſa ad retinendum: cùm verò iam coctus eſt humor, vrina apparet facta tenuior, ceſſante videlicet perturbatione; & multa excernitur, naturâ conuersâ ad euacuandum; & quò copioſiùs prodit, eo plus iuuat, ſicut in omnibus criticis euacuationibus. Ergo hoc loco *tenuis vrina* dicitur, non quæ reuera talis eſt, ea enim non iuuat; ſed quæ turbationem concoctione depoſuit: hæ maximè fiunt in pituitoſis febribus, in quibus etiam ſolent vrinæ in principio habere ſedimentum quoddam fallax, quod non fit concoctione, ſed deſcendentibus ſuccis crudis.

Quæ vrina craſſa, turbida, & confuſa meiitur, deinde per ſeipſam clara euadit, & limpida, bona.

Oſtendit enim victoriam naturæ heterogenea ſecernentis, & quod ſibi noxium eſt expellentis: idque magis, ſi poſt huiuſmodi ſeparationem craſſior pars in fundo ſubſideat, alba, læuis & æqualis.

Vrina quæ clara meiitur primùm, deinde verò poſt aliquod tempus conturbatur, bona.

Significat enim naturam iam inchoaſſe concoctionem, & illius inſigne rudimentum edidiſſe.

Vrina craſſa, turbida, talisque permanens, vt igni appoſita clareſcere non poſſit, mala.

Talis enim vrina, vt docet Gal. *in aph.* 70. *ſect.*4. ſi vires affuerint, longum ferè morbum oſtendit; ſi imbecillitas adſit, ægri mortem prænuntiat. Fit enim ex multitudine crudorum & craſſorum humorum, quos multi flatus iis permixti, conturbant & exagitant: atque ita ſi vires ſint debiles, periculum eſt ne ab huiuſmodi humorum copia, ſuffocentur. Si verò validiores ſint, longo indigent tempore, quo materia illa concoquatur & edometur. Huius vrinæ exemplum habetur apud Hippoc. 1. *Epid. ſect.* 1. *Ægr.*4. in vxore Philini, quæ die vndecimâ vrinam reddidit cum conuulſionibus affatim multam, rarò admonentibus craſſam, albam, qualis ſit in ſubſidentibus, quando ſepoſitæ multo tempore turbantur, non ſubſidebat, color & craſſities qualis iumentorum, vigeſimâ interiit. Item *Ægr.* 11. *eiuſdem ſectionis*, in Droméadæ coniuge, ſecundâ die vrinæ erant craſſæ, albæ, turbidæ, quales fiunt ex ſubſidentiam habentibus, quando conturbantur ſepoſitæ multo tempore, non ſubſidebant: ſextâ die interiit. Ita & in Hermocrate, & in eo qui caleſcens cœnauit & potauit largiùs, eædem vrinæ turbidæ non reſidentes fuerunt obſeruatæ.

Vrinæ quæ turbidæ minguntur, & tales permanent cum fœtore inſignis peſſimæ.

Gangrænam enim in veſica, aut partibus vicinis ſignificant.

Vrina rubra, vel ruffa & tenuis, talis diu perſeuerans, mala.

Significat enim magnum caloris incendium, & inflammatoriam quandam diſpoſitionem in hepate, aut ventriculo, aut ſepto tranſuerſo reſidere, à quo nulla concoctio, ſed aduſtio potiùs in humores introducatur, Ideóque talis vrina diutiùs perſeuerans cum virium imbecillitate, mortem; cum robore verò illarum, morbi longitudinem, vel abſceſſum in partibus inferioribus prænuntiat.

Nigræ vrinæ in morbo acuto apparentes, pernicioſæ.

Significant enim inſignem humorum torrefactionem, quæ in atræ bilis naturam eos degenerare faciat, vnde lethales affectus producuntur: quemadmodum videre eſt in Philiſco, 1. *Epid. ſect.*3. *Ægr.* 1. qui tertiâ & quintâ die nigra minxit, ſextâ verò obiit. Item in Eraſino, *Ægr.* 8. *eiuſdem ſect.* qui quintâ die obiit: *Huic*, inquit Hipp. *febres per totum cum ſudore, hypochondria eleuata, contentio cum dolor; vrinæ autem nigræ, habentes enæoremata rotunda, non ſubſidebant.* Item in Pythione, 3. *Epid. ſect.* 3. *Ægr.* 3. in quo primâ & quartâ die vrinæ nigræ notantur, & decimâ extinctus eſt. At verò ſi vrinæ nigræ tenues etiam extiterint, deteriores cenſendæ ſunt, quia maiorem cruditatem ſignificant. Hinc Hipp. *in* 1. *Epid.* tenues, nigras & paucas vrinas, quæ in principio febrium ardentium apparebant, vnum ex ſignis fuiſſe, quæ annuntiare ſolebant, quibus exitium impenderet. At verò ſiue multæ, ſiue paucæ exierint vrinæ; tenues & nigræ, perpetuò lethales ſunt. Tum etiam quæ cùm initio nigræ apparuerint, poſteà in tenues & aquoſas mutantur: quod confirmatur hiſtoriâ Sileni, *in* 1. *Epid.* in quo vrinæ vſque ad quartum diem nigræ cùm fuerint; quintâ tenues & tranſparentes exire incœperunt. Et *hiſt.* 2. *ſect.* 3. *lib.* 3. mulieris quæ prope frigidam aquam decumbebat, quæque octuageſimâ die interiit. Huic die vndecimâ *vrinæ erant multæ, tenues, & nigræ*, vigeſimâ verò *vrinæ aquoſæ multæ*. Quod Galen. *in comment.* annotauit, videlicet vrinas nigras in aquoſas verſas, eſſe lethales. Denique peſſimæ omnium ſunt nigræ cum nigro ſedimento, de quibus Gal. 1. *de Criſ. cap.* 12. ita habet. *Peſſima igitur eſt tota vrina denigrata, adeò vt neminem vnquam ſeruatum viderim ex iis, qui talem vrinam minxerunt. Minùs verò pernicioſa, ſi ſolum id quod ſubſidet, nigrum fuerit, atque adhuc minùs, ſi ſolum id quod in medio iacet; & multò minùs etiam ſi nebula.* Aduertendum tamen diligenter eſt, nigras vrinas non eſſe perpetuò malas. Nam *primò*, in melancholicis tales poſſunt criticè excerni, quemadmodum Gal. *comment. in* 3. *Epid. ſect.*3. *text.*74. dicit, ſe nouiſſe quandam mulierem, quæ his vrinis magnâ copiâ euacuatis, plurimùm fuit iuuata. *Secundò*, in lienoſis vrinæ nigræ ſalutariter excerni poſſunt, quando nimirum lien ſe per illam regionem exonerat: quemadmodum Herophonti contigit, in 1. *Epid. ſect.*3. *Ægr.* 3. cui febre acutâ detento, ab initio vſque ad quintam diem vrinæ fuerunt nigræ & tenues: quintâ lien intumuit; octauâ lien imminutus eſt, vrinæ coloratiores, ſubſidentiam habebant paucam: decima-ſeptimâ iudicatus eſt. *Tertiò*, cum hæmorrhagia coniunctæ huiuſmodi vrinæ minimè periculoſæ ſunt, quia tenuior & calidior pars ſanguinis, ex qua periculum impendebat, per hæmorrhagiam vacuatur; vt videre eſt in 1. *Epid. ſect.* 3. *Ægr.* 7. vbi Metoni magnâ febre correpto, quartâ die fluxit è dextra nare ſanguis, bis, parùm; vrinas ſubnigras habuit, enæorema ſubnigrum exiſtens, diſperſum, non ſubſidebat; quintâ fluxit largiùs ex ſiniſtra ſincerum, ſudauit; iudicatus eſt: poſt criſim vigil, obloquebatur, vrinæ tenues, ſubnigræ, dormiuit, reſipuit, huic non rediit, ſed ſanguis ſæpè & poſt criſim. *Quartò* denique, ex ſuppreſſione menſium vrinæ nigræ apparentes, copioſo eorundem menſium fluxu ſupetueniente, morbi ſolutio fit: vt videre eſt, in *Epid. ſect.*3. *Ægr.*11. vbi mulier moroſa, quæ tertiâ die iudicata eſt, vrinas tenues & nigras emittebat, circa iudicationem verò muliebria multa deſcenderunt.

Vrinæ multæ & concoctæ decretorio die apparentes, bonæ. Qualitas.

Significant enim materiam morbificam deuictam eſſe à natura, & conuenienter expelli per loca conſentanea. Tales vrinas in Nicodemo obſeruauit Hipp. de quo ait: *Die vigeſimo-quarto multam vrinam*

vrinam & albam reddidit , in qua multa ſubſidebant , & cum ſudore fuit iudicatus. Et de Pericle ait idem Hipp. *Tertio febris emollita fuit, vrina multæ concoctæ, in quibus multa ſubſidebant.* Tum etiam Chærionem ait, multis vrinis biliosis fuiſſe ſeruatum.

Vrinæ multæ, tenues , aquoſæ, ſine contentis , nihil iuuantes malæ.

Sequuntur enim humoris excrementitij & crudi multitudinem , aut renum calidiorem intemperiem, quæ exiſtimatur diabeten parere ; aut totius corporis colliquationem, vnde ſumma caloris natiui exolutio conſequitur. Sic 3. *Epid. ſect.* 2. *Ægr.* 12. mulier quæ in mendacium foro decumbebat , octauâ die multam vrinam ſine fructu reddidit , decima-quartâ mortua eſt.

Vrinæ paucæ & tenues , & aſſumpto potui non reſpondentes, quolibet morbo, malæ.

Vel enim ſignificant ſecretricis & excretricis facultatis imbecillitatem, vel calorem intenſum humiditates corporis exurentem ; quales apparuerunt in vxore Droméadæ , & in adoleſcente Melibœæ , & in Euryanactis filia, & in illa muliere quæ apud Tiſamenum, & in ea quæ Pantimedem decumbebat, qui omnes ægroti vrinas paucas & tenues emittebant; & paulo pòſt obierunt.

Vrinæ ſubſiſtentes in morbis acutis, perniciosæ.

Fit enim vrinæ ſuppreſſio in acutis, vt Gal. docet, *com. in* 3. *Epidem.* vel ab igneo calore ſerum ſanguinis prorſus abſumente; vel ab extinctione functionum naturalium, vt Sileno contingit , cui ſexto die vrinæ reſtiterunt , atque die ſeptimo nihil minxit , vndecimâ interiit. Item in muliere Cyzici anginoſa apud Bitonem agente , atque adoleſcente Melibœæ paulo ante interitum vrinæ reſtiterunt. At deterrima etiam eſt vrinæ ſuppreſſio, quæ rigorem conſequitur, vt docet Hipp. 1. *Coac ſect* 1. *Aph.* 5. *Ex frigore* , inquit, *peſtifera eſt vrinæ ſuppreſſio , quæ rigorem præcedit* : quandoquidem ſignum eſt euacuationis criticæ , quæ præſertim per ſudorem futura eſt. Ita contrà, cùm rigorem ſubſequitur , peſſima omnino eſt, quia ſignificat deſtructam omninò fuiſſe veſicæ actionem , & calorem illius extinctum ab illa perfrigeratione.

Vrinæ, quæ nullum aut ſedimentum , aut enæorema, aut nubeculam habent, malæ.

Illæ vrinæ contentis carentes, malæ ſunt, ſi id non dependeat ab inædia , laboribus , aut vigiliis, aut nephritica rerum diſpoſitione, aut corpora non fuerint admodum bilioſa. Significant enim magnam humorum cruditatem, aut correptionem ; aut viſcerum debilitatem, aut inflammationem, aut obſtructiones vehementes.

Vrinæ paucam ſubſidentiam habentes, malæ.

Minùs quidem malæ ſunt, quàm quæ contentis omninò carent , quandoquidem fiunt quidem ab iiſdem cauſis, ſed paulò minoribus : de his loquitur Hippocrat. *in* 1. *Epidem. Vrinæ tenues & incoctæ, decolores, paucæ , aut craſſitiem habentes , & paruam ſubſidentiam, malæ.*

Farinacea in vrinis ſedimenta mala; his ſunt deteriora laminea , his autem ſunt deteriora furfurea. Hippocrat. 2. *progn.*

Huiuſmodi ſedimenta ſecundùm Galen. 1. *de Criſib. cap.* 12. fiunt à calore immenſo , liquante & exurente pinguedinem, & ipſam carnis ſubſtantiam. Vbi autem calor adurens agit in partes ſolidas, primùm pinguedinem molliorem & recenter concretam aggreditur, mox ſolidiorem : & vbi omnis pinguedo eſt colliquata & conſumpta , tum aggreditur primò carnem teneriorem & recenter concretam, poſtremo carnem ſolidiorem , & tandem partes ſolidas. Ex pinguedine itaque recenti , ab ingenti febris calore colliquatâ , vrinæ fiunt oleagineæ. Ex pinguedine verò ſolidiori colliquata , nec non à carnibus inæqualiter liquatis, aut ex aſſato ſanguine craſſo , vt docet Galen. *in comment. huius prognoſtici*, fiunt farinaceæ. Ex ſolidis denique inæqualiter eliquatis fiunt lamineæ, tùm etiã furfuraceæ , calore intenſiùs adurente. Vnde facilè videre eſt, ſedimenta laminea eſſe farinaceis deteriora, furfurea verò lamineis. Quantum verò pernicioſa ſint illa ſedimenta, ſatis liquebit ex Galen. iudicio, de farinacio reliquis minùs malo , quod ab eo prolatum eſt *comm. in Aph.* 31. *ſect.* 7. vbi ſic habet : *Tales vrinæ exitiales ſunt , ſicuti etiam in prognoſtico dictum eſt , & plurimi morte præripiuntur, antequam ægritudo diutius protrahatur ; & quicunque ex ipſis ſunt liberati, iis omnibus in longum producta eſt ægritudo, cùm diſpoſitio multum requireret coctionem , in qua talis vrina mingitur.* Ita Hipp. *in* 1. *Epidem. Ægr.* 2. ſic inquit : *Minxit affatim , craſſum erat quod ſubſiderat , ſedimen inſtar farinæ craſſioris album extrema rurſus frigida, vndecimâ mortuus eſt.* At in 3. *Epidem ſect.* 1. *Ægr.* 3. de eo qui in Dealcis horto decumbebat, *Vrinæ*, inquit, *tenues variæ , habentes ſublimamenta varia inſtar farinæ craſſioris:* hunc autem dicit in quadrageſimo die fuiſſe iudicatum. Liquet igitur ex his exemplis, quod quicumque mingent vrinam ſimilem farinæ craſſiori, ſi ſaluari debeant , tarde liberantur : quicunque verò exitialiter ſe habent , contingit hos quàm citò interire. Vrinæ farinaceæ ſunt quando hypoſtaſis apparet in fundo vrinæ inſtar puris , & ſunt valde exitiales , vt ego expertus ſum.

Sedimentum in vrinis diuulſum & inæquale, malum.

Cruditatem enim ſignificat, quæ ſi in eodem ſtatu perſeueret , neque ſedimentum in progreſſu morbi ad melius mutetur , oſtendit naturam non poſſe materiam morbificam ſuperare ; ſi verò corrigatur indies , ſolutionis ſpes eſt, ſed tardiùs acceſſuræ.

Sedimentum tenue initio morbi apparens, & indies ſenſim craſſeſcens, bonum.

Significat enim naturam ab initio coctionem aggredi , eámque indies vlteriùs perficere.

Sedimentum craſſum in quouis morbi tempore apparens, malum.

Fiunt illa ſedimenta , craſſis & crudis humoribus, qui cum vrina permixti , ab eiuſdem liquore ſeparantur, & grauitate ſuâ matulæ fundum petunt. Cùm igitur craſſi illi humores & crudi difficilè admodum à natura vincantur , ideò periculum minantur , præcipuè quando vires ſunt debiles. Si verò cum virium robore appareant , ſaltem morbi longitudinem ſignificant. Poſſunt autem huiuſmodi humores crudi & craſſi, matulæ fundum petentes iunioribus Medicis imponere, vt pro vera & laudabili hypoſtaſi accipiantur : ab illa igitur exactè diſtinguendi ſunt. Ac *primùm* humores illi crudi plerumque in principio morbi apparere ſolent ; bona verò hypoſtaſis nonniſi in ſtatu aut declinatione. Et contingit plerumque vt poſt principium morbi attenuato illo humore crudo , nullum ampliùs appareat in fundo ſedimentum , ſed illius loco aut nebula , aut enæorema , quod progrediente concoctione à ſuperioribus matulæ partibus ad inferiores indies prolabatur, quæ eſt vera ratio bonæ concoctionis, vt ſcilicet ex nebula fiat enæorema , & ex enæoremate ſedimentum. At contra quando ex ſedimento fit nebula aut enæorema , ſedimentum illud non erat laudabile , ſed crudus humor & craſſus , qui poſtea concoctione attenuatus eſt. *Secundò* , crudus humor ſibi ipſi non cohæret , neque omnino læuis & æqualis eſt , ſed viſcidus & nimis craſſius. At laudabile ſedimentum læue & æquale eſt , & moderatè craſſum. *Denique* crudus humor grauior eſt , & in matulæ fundo omninò reſidet. At bona hypoſtaſis non reſidet , ſed potiùs ſubſidet in fundo , ab eóque tantillum ſubleuatur , & globoſam quodammodo figuram obtinet , quod non facit humor crudus , qui magis diffuſus eſt. Cùm quis morbo defunctus , videtur vrinas tamen reddit decolores,

decolores, cum ſedimento valde albo inſtar niuis, ex recidiua moritur, vt obſeruauit ter aut quater D.Pachecus.

Vrinæ ſedimenta liuida aut nigra, peſſima.

Idque propter rationes, quæ in vrinæ liquore nigro fuerunt propoſitæ.

Enæorema diuulſum, inæquale, aut nigrum, malum.

Sedimentum hiſce conditionibus præditum, malum eſſe, ſuprà oſtenſum eſt; reliqua verò contenta propter eaſdem rationes etiam mala ſunt, ſed minùs mala quàm ſedimentum.

Nubecula iuxta vrinæ ſuperficiem circuli modo euecta, in morbis acutis peſſima.

Inſtantem enim phrenitidem & ex ea mortem ſignificat.

Vrina oleoſa, & cui pinguia araneis ſimilia innatant, mala. Hippocr. 2. *progn.*

Significat enim calorem immenſum pinguedinem colliquantem, quæ eſt in renibus, aut in toto corpore. Quomodo autem diſtinguatur, an huiuſmodi colliquatio procedat à renibus, an verò à toto corpore, docuit Hippocr. *Aphor.* 35. *ſect.* 7. his verbis: *Quibus autem ſummum eſt pingue, & confertum, his renum malum acutum ſignificatur.* Per *acutum malum*, calidam intemperiem ſignificat, quæ facit mictum aceruatum pinguedinis, quia adiacet renibus multa aceruatáque pinguedo, & eſt ab eo loco breuis, expeditáque via exitus vrinæ, vt quod liquatum eſt, minùs viis hæreat. Itaque ſi aceruatim excernitur pingue, eſt ex malo acuto renum, ſed ſi non aceruatim, ſed telis aranearum ſimilia exeant, ex conſumptione communi eſt. Huiuſmodi vrinæ oleoſæ exemplum habetur apud Hippocr. 1. *Epid. Ægr.* 11. in Droméadæ coniuge, in qua quartâ die vrinæ apparuerunt tenues, oleoſæ; quintâ vrinæ ſimiles: ſextâ vero interiit. Ita & 3. *Epidem. ſect.* 3. *Ægr.* 1. in filio Parionis, qui ſeptimâ die minxit oleoſum, centeſima-vigeſimâ mortuus eſt, & in eo ſine dubio tales vrinæ diu perſeuerarunt, quod videtur innuere Hippoc. his verbis: *Vrinæ vſque in finem malæ.* Ita & *Ægr.* 16. *eiuſdem ſectionis*, Meliboeæ adoleſcens ab initio morbi minxit oleoſum, vigeſima-quartâ interiit. Quamuis autem huiuſmodi vrinæ oleoſæ peſſimæ ſint, tamen farinaceæ, lamineæ, & furfuraceæ adhuc multò deteriores ſunt, vt ſuprà oſtenſum eſt.

Excernendi modus.

Vrinæ quæ inſciis ægrotis, & non recordantibus minguntur, peſſimæ.

Hæc ſententia habetur apud Hippocr. *in* 1. *prorrh. text.* 28. his verbis: *Vrinæ excretio in non recordantibus pernicioſa.* Denotat namque aut cerebrum valde læſum, & ingenti delirio ægrotantem affici; aut extinctum eſſe partium naturalium robur, vt functiones ſuas ampliùs exercere nequeant.

Vrinæ in febribus malignis atque peſtilentibus, ſubſtantiâ, colore & contentis vrinæ ſanorum ſimiles, exitioſæ.

Hoc innuere videtur Hippocr. *in Coacis*, dum ait: *Vrinæ derepentè & extra rationem coctæ, prauæ, & quicquid in vrinis præter rationem coctum, peſſimum.* Morbi autem maligni & peſtilentes à venenata quadam qualitate producuntur, quæ ipſi cordi, & ſpiritibus bellum peculiariter indixit, quorum integritas ſubitò deſtrui poteſt ab hoſte illo potentiſſimo, quantumcumque bene ſe habeat reliqua naturalis œconomia, vel etiam huiuſmodi vrinæ apparenter laudabiles in morbis acutis & prauis ſymptomatis ſtipatis, oſtendunt bilem, qua colorantur vrinæ, aut cerebrum, aut aliquod aliud viſcus inuaſiſſe, nihílque ſuccorum noxiorum cum vrinis excerni, quod ſummè pernicioſum eſt.

Ne te decipiat, ſi veſica, vel renes morbum habentes, vitioſas vrinas reddiderint, non enim totius corporis ſignum eſt, ſed tantùm illarum partium. Hipp. 2. *progn.*

Hoc inde dignoſcitur, quia ſi vrina prauis contentis referta, & bene cocta fuerit, conſtat ex malo peculiari renum aut veſicæ eſſe; nam ſi ex febre vrente eſſent, vrina non eſſet bene cocta. Hoc innuit Hipp. *Aphor.* 56. *ſect.* 4. *Quibus cum vrina craſſa carunculæ paruæ, aut veluti capilli vnà exeunt, iis à renibus excernitur.* Et *Aphor.* 77. *eiuſdem ſect. Quibus cum vrina craſſa furfurea quædam ſimul exeunt, iis veſica ſcabie laborat:* In his Aphoriſmis vrinam bene coctam appellat Hippocr. *craſſam*, vt teſtatur Galen. *in comment.* quod eſt peculiare indicium, contenta illa à renibus aut veſica prouenire.

Per ſudores

Sudores qui cum manifeſtæ concoctionis ſignis, die critico, & rigore præcedente, ex toto corpore, calidi, copioſi, ſtillantes, & cum vapore erumpunt, & quibus febris, vel perfectè ſoluitur, vel ad modum imminuitur, boni.

Libuit omnes boni ſudoris conditiones hîc ſimul congerere, tum vt ille faciliùs internoſci queat, tum vt omnes mali ſudoris differentiæ, ad hanc veluti regulam collatæ meliùs innoteſcant. Sex igitur *conditiones* requiruntur, vt ſudor aliquis bonus dici mereatur, quarum *prima* eſt ex Galen. 1. *de Criſ. cap.* 2. quòd ante ſudoris eruptionem concoctionis ſigna debeant apparere. *Coctiones* enim, vt inquit Hippocr. 1. *Epidem. criſis celeritatem, ſalutiſque ſecuritatem ſignificant. Cruda verò & incocta, & in malos abſceſſus conuerſa, dolores, longitudinem, acriſias, mortem, vel recidiuas. Secunda* conditio eſt, vt boni ſudores die critico erumpant, quod teſtatur Hippocr. *Aphor.* 36. *ſect.* 4. qui ſic habet: *Sudores febricitantibus ſi incœperint, boni; & tertio die, & quinto, & ſeptimo, & nono, & vndecimo, & decimo-quarto, & decimo-ſeptimo, & vigeſimo, & vigeſimo primo, & vigeſimo-ſeptimo, & trigeſimo-primo, & trigeſimo-quarto. Hi enim ſudores iudicant morbos, qui verò non ita fiunt, laborem ſignificant, & morbi longitudinem, & recidiuam.* Notandum obiter in hunc Aphoriſmum, quod Galen. *in comment.* anxiè inquirit, cur quartus dies in eo omiſſus ſit, cùm tamen ſit primus iudicatorius? *Reſpondet* verò, hunc diem vel eſſe prætermiſſum ab ipſo Hippocr. vel ab eo qui primus librum tranſcripſit. *Si autem*, inquit, *omninò Hippocr. illum præteriit, hanc ob cauſam exiſtimo illum feciſſe, quoniam morbi plurimi peracuti, qui cum ſudore indicantur, tertio & quinto die magis quàm quarto iudicium ſuſcipiunt. Rariores enim ſunt, qui die quarto iudicantur, & hoc à me fuit inuentum per experientiam, ob hoc ipſum plurimum quærente, cur dies quartus fuerat ab Hippocrate in Aphoriſmo prætermiſſus.* Hoc deinde dicit accidere, *quoniam morbi peracuti diebus imparibus mouentur, & criſes iiſdem diebus ſolent accidere, quibus morbi exacerbantur:* atque ita tertio vel quinto die pòtiùs criſis contingit quàm quarto, quia morbi qui diebus paribus mouentur, tardiùs ſolent iudicari. *Tertia* conditio eſt, quòd boni ſudores criticum aliquem rigorem ſequantur; natura ſiquidem cùm è venis tenues acutóſque humores detrudit, & in ambitum corporis propellit, vellicatis partibus ſenſibilibus, quas illi humores prætergrediuntur, rigorem concitat, cum extremarum partium refrigeratione; rigorem verò & refrigerationem, ſi natura robuſta ſatis fuerit, calore foràs erumpente, febris acuta & magna conſequitur, cuius calore humores extenuati, in ſudorem copioſum reſoluuntur: vnde Hipp. *Aph.* 58. *ſect.* 4. *Febre ardente laboranti, rigore ſuperueniente, ſolutio fit.* Ita & 3. *Epid. ſect.* 2. *Ægr.* 5. loquens de Chærione, ait: *Decima-ſeptimâ ſuperriguit, febris acuta, ſudauit, ſine febre, iudicatus eſt. Quarta* conditio eſt, vt ſudores copioſi ſint, & calidi, atque ex toto corpore prorumpant. Tunc enim facultatem robuſtam denotant, cùm æquè per omnes partes corporis calorem diffundat, ipſóſque ſuperfluos humores in ſudorem digerat, & æquè per omnes partes reſoluat; quod ei quidem prælanguidæ non ſuccedit, aut cùm maligno morbo laborat. Sudores enim tunc inæqualiter vacuantur, in quibuſ-

dam

dam partibus plus in quibuſdam parùm, vel nihil. Multa talis ſudoris exempla propoſuit Hipp. *in Epid.* vt in Pericle, de quo ait: *Quarta circa meridiem ſudor prorupit toto corpore multus & calidus, ſine febre, iudicatus eſt, neque rediit.* Et de Nicodemo: *Sudor ei toto corpore copioſè calidus emanauit, ſine febre, iudicatus eſt.* Et de muliere moroſa: *Sub hanc noctè ſudor multus toto corpore, & calidus prorupit, liberata febre, dormiuit.* Et de Virgine Lariſſæa: *Inhorruit & mox ſudauit toto corpore multum & calidum, ſine febre, eſt iudicata. Quinta* conditio eſt, vt ſudor ſtillans effluat, & cum vapore, quam propoſuit Hipp. 1. *progn. cap.* 8. Illa autem oſtendit naturam prauis humoribus dominari, eóſque validè ad ſuperficiem expellere. *Sexta* & *vltima* conditio eſt, vt ex eo ſudore morbus tollatur aut admodum minuatur. Ideò Hippoc. *in Epid.* optimos ſudores proponens, qui morbos integrè ſuſtulerint, ſæpius dixit, *febre liber*, aut *febris ceſſauit*, aut *ſine febre, iudicatus eſt.* Eos verò, quibus morbus tantùm imminutus eſt, propoſuit in hiſtoria illius, qui in Dealcis horto decumbebat, de quo ait: *Decima-ſeptimâ extrema frigida cooperiebatur, acuta febris, toto corpore ſudauit, alleuiatus eſt, meliùs ſapiebat, non tamen febre liber, & vigeſimo dormiuit, planè mente conſtabat, ſudauit, liber erat à febre, non ſitiebat, quæ poſtea rediit. Et non niſi die quadrageſima cum alui ſubcrebra, pituitoſa deiectione, cum multo ſudore ex toto corpore abſolutè eſt iudicatus.*

Sudor multus in febre acuta apparens, eámque non imminuens, malus.

Oſtendit enim humorum multitudinem, quam natura difficilè ſuperare queat, & nonniſi longo tempore, quod in morbis acutis non conceditur; ideò periculum eſt ne natura ſuccumbat, antequàm coctionem perficere potuerit. Vnde Hippoc. *Aph.* 42. *ſect.* 4. *Sudor multus calidus vel frigidus ſemper fluens, frigidus grauiorem, calidus minorem morbum ſignificat.* Quia vt inquit Gal. *in comment. vterque copiam humorum ſignificat, quippè frigidus frigidorum, qui eſt peior; calidus calidorum, qui priore minus eſt periculoſus.* Hi enim neque febrem ſoluunt neque imminuunt, crudóque morbo erumpunt; ideò longitudinem ſaltem, recidiuas atque laborem ſignificant.

Sudores aſſidui ſiue modici illi ſint, ſiue copioſi in febre acuta, mali.

Significant enim naturæ imbecillitatem, quæ non poſſit humores retinere, donec per concoctionem ad excretionem præparati fuerint. Ideò qui continenter ſudant, ſed modicè, ſi euaſerint diu ſaltem ægrotare ſolent. At ſi crebrò magnam ſudoris copiam profundant, palam eſt non multo pòſt eorum virtutem reſolutam iri. Adde quòd, ſudores quicumque per plures dies perſeuerant, ſymptomatici ſunt, quia critici intra vnum diem abſoluuntur.

Sudatiuncula omnis, præcipuè quæ circa caput & ceruicem apparet, mala.

Contigit enim plerumque hæc ſudatiuncula, quam ἐφίδρωσιν Hippoc. nominat, ob magnam virium imbecillitatem, quæ humores circa cutem exiſtentes continere nequeat: vt videre eſt in ſyncope, vbi ſudor exiguus circa caput, collum aut pectus emanat; aut etiam in moribundis talis ſudor ſæpenumerò contingit, qui *diaphoreticus* vulgò ſolet nominari. Sic apud Hippocrat. 1. *Epid ſect.* 1. *Ægr.* 1. Silenus circa caput modicum ſudauit: vndecimâ interiit. Ita & 3. *Epid. ſectione ſecunda*, *Ægr.* 11. Mulier quæ poſt aborſum febre magnâ tenebatur, quartâ die ſudauit circa caput exiguo frigido: ſeptima interiit.

Sudor, qui cùm cœperit erumpere, ſtatim deſinit, malus.

Significat enim naturam excretionem moliri, & præ imbecillitate non poſſe opus abſoluere.

Sudatiuncula, & rigoris crebra viciſſitudo, funeſta. 1. *Coac. Aph.* 10.

Dicit Hippoc. hanc ſudatiunculam cum rigore frequenti, empyema ſignificare. Et certè humores in vaſis contenti hæc non poſſunt producere, quandoquidem hæc ſudatiuncula in capite tantùm & thorace ſolet apparere. Quin potiùs ex concepto empyemate fit vellicatio partium thoracicarum à puris acrimonia, vnde leuis ille rigor, quem ſudatiuncula ſequitur, facultatis infirmitate, ob quam ſucci alibilis reſolutio fit.

Frigidi ſudores cum acuta quidem febre, mortem; cum mitiori autem morbi longitudinem ſignificant. Aph. 37. *ſect.* 4.

In febribus putridis humores putreſcunt interdum in vaſis ſolis, interdum verò in toto corpore, ita vt & in partium ſubſtantia, & iuxta cutem, atque adeò in toto habitu corporis humores noxij contineantur: cùm verò hæc duo contigerint, tum humores qui ſunt in vaſis putreſcere, tum etiam calorem natiuum vel extingui omnino in habitu corporis, vel proximum eſſe extinctioni; quæ quidem ex his partibus euacuantur frigida ſentiuntur. Eam verò quæ fit ex putredine in vaſis caliditatem, nihil prohibet vehementiſſimam eſſe, atque ideò ſignum exitiale oſtendens in hominis corpore humorum multitudinem ſuperabundare, tantam habentium frigiditatem, vt neque à calore natiuo, neque à febrili calefiant. Si igitur in febre acuta frigidi ſudores contingant, mortem prænuntiant, quandoquidem illa humorum crudorum, & frigidorum multitudo non poteſt tam exiguo tempore concoqui calore admodum debili exiſtente. At ſi cum mitiori febre contingant, non quidem mortem, ſed morbi longitudinem prænuntiant, quia non tantopere vires labefactantur à mitiori febre, & ea in longius tempus protrahitur, in quo natura poteſt illam humorum multitudinem concoquere. Hæc eſt doctrina Gal. *in comment. huius Aphoriſmi.* Attamen fiunt etiam frigidi ſudores, vel ob ſummam inflãmationem, vel ob ſimplicem caloris natiui exolutionem. Cùm enim ſumma aliqua ineſt internis partibus inflammatio, vniuerſus calor exteriorum partium retrahitur ad interiora, vnde externæ partes manent omnino refrigeratæ. Atque ita fit, vt cùm ex interno illo incendio magna fiat effumatio, vapores illi in cute condenſentur, & in ſudorem abeant, eúmque frigidum, quia à cute refrigerata refrigeretur, vt in lipyria febre ſolet euenire. Cùm etiam in morituris calor natiuus eſt valde exolutus, cogitur ille præ nimia paucitate totus in corde colligi & partibus interioribus, vnde externæ partes manent refrigeratæ. Calor autem ille concluſus aliquam adhuc efficit euaporationem, quæ tota in ſudorem concreſcit, eúmque frigidum propter dictam partium externarum frigiditatem. Quocumque autem horum duorum modorum contingat huiuſmodi ſudor, lethalis proculdubio cenſendus eſt. Multa ſudorum frigidorum exempla propdnuntur ab Hippoc. *in Epidemiis* quæ huius prognoſtici veritatem luculenter patefaciunt v. gr. in 1. *Epidem. ſect.* 1. *Ægr.* 1. Philiſcus die quintâ ſudauit frigidum: ſextâ verò obiit. Et *Ægr.* 2. *eiuſdem ſect.* Silenus octauâ die ſudauit per totum frigidum: vndecimâ interiit. Item & 3. *Epidem. ſect.* 2. *Ægr.* 11. Mulier quæ ex aborſu febre magnâ correpta eſt, quartâ die ſudauit circa caput exiguo frigido: ſeptimâ interiit. Et *Ægr.* 12. *eiuſdem ſect.* Mulier quæ in mendacium foro decumbebat, die ſeptimâ ſudauit per totum frigido: decima quartâ mortua eſt.

Fœtidi ſudores in morbo acuto peſſimi.

Summam enim humorum putredinem ſignificant, quæ naturalem corporis œconomiam deſtruat, & euertat.

Si inter ſudandum horror vel rigor ſæpius recurrat, malum. Excernendi modus.

Quia nouus iſte naturæ conatus magnam indicat illius

illius perturbationem, quæ non poteſt propoſitam euacuationem perficere conuenienter, ſed denuò inſurgit cum magno virium & vitæ periculo. Vnde Hipp. *Aph.* 4. *ſect.* 7. *à ſudore horror non bonum.*

Sudor qui non effluit, ſed inſtar granorum milij in cute apparet, malus.

Huiuſmodi ſudor in capite aut ceruice tantùm ſolet apparere per ſyncopas, aut alias virium exolutiones, quæ non poſſunt copioſum ſudorem effundere, ſed exiguum tantùm, qui in tales globulos granis milij ſimiles efformatur.

Tempus. *Sudores qui die non critico contingunt, mali.*

Symptomatici enim ſunt, & à vi morbi concitati; qui enim fiunt à naturæ motu bene operantis, diebus tantùm criticis contingunt, ſic apud Hippocr. 1. *Epid. ſect.* 1. *Ægr.* 11. Droméadæ coniux ſextâ die ſudauit per totum, & eâdem die interiit. Et 3. *Epid. ſect.* 3. *Ægr.* 3. Pythioni decimâ die multus ſudor accidit, & eâdem die interiit.

Sudores in principio morbi apparentes, mali.

Quia in principio omnia ſunt cruda, & nihil poteſt ſalutariter excerni, niſi priùs debitè concoctum ſit. Idcircò verum eſt hoc theorema de omni euacuationum genere, quæ in principio morbi nunquam poſſunt eſſe ſalutares. Ita Philiſcus die primâ ſudauit: tertiâ circa veſperam febris acuta cum ſudore: ſextâ die obiit. Ita & Droméadæ coniux tertiâ die ſudauit per totum, ſextâ verò interiit. Et phreneticus, cuius hiſtoria habetur 3. *Epid. ſect.* 3. *Ægr.* 4. primâ die multum ſudorem per totum effudit, ſecundâ ſudauit, quartâ mortuus eſt.

Quicunque abſceſſus poſt ſigna concoctionis apparent, & ſecundum rectitudinem partis affectæ, & in loco ab illa valdè remoto, decliui & capaci, non valde exquiſito ſenſu donato, & qui citiſſimè ad ſuppurationem perueniunt, ſalutares: qui contrario modo ſe habent, periculoſi.

Loca abſceſſui recipiendo maximè idonea ſunt, crura, tibiæ, brachia, inguina, axillæ & articuli: ſunt enim à partibus internis remota, aut ſaltem earum excrementis recipiendis idonea, & ſatis capacia, ac calore natiuo prædita, vt materia in illis contenta facilè concoqui valeat; ſi verò fiant in abdomine, periculoſiſſimi.

Per abſceſſum. *Quicunque abſceſſus foràs vertuntur, optimi ſunt, qui parui & maximè egrediuntur, atque ad exteriora eminent, & in acumen eleuantur. Qui verò maiores ſunt, plani & omni acumine deſtituti, mali; tum etiam quicunque ad interiora vergunt, vel intrò rumpuntur.*

Optimi ſunt, qui interioribus partibus nihil communicant, ſed ſunt adducti, & parùm doloris inferunt, & cutis colorem non mutant. Hippocr. 2. prognoſt. cap. 10.

Abſceſſuum bonitas vel malitia ex triplici ſumitur differentia, ſcilicet loci in quem erumpunt, figuræ quam retinent, & loci in quem rumpuntur. Quod ad *primam* ſpectat: Quò magis abſceſſus aliquis vertitur ad exteriora, eò melior eſt vt ſignum, quia robuſtiorem facultatem expultricem ſignificat; & vt cauſa, quia minùs lædit partes interiores. Quod attinet ad *figuram*: *qui parui ſunt*, inquit Hippocr. *meliores*. (quod non intelligendum eſt ſimpliciter, de quantitate totius abſceſſus, quandoquidem abſceſſuum magnitudo quantitati materiæ reſpondere debet; ſed de magnitudine ſecundùm baſim, vt ſcilicet qui minorem habent in baſi circumferentiam, ſint meliores) tum etiam qui maximè egrediuntur, ſurgúntque in acutum; nam robur expultricis facultatis ſignificant. Qui verò magni ſunt ſecundùm baſim, hoc eſt, lati, & minimè acuti, contrariis de cauſis mali ſunt. Quoad *rupturam* attinet: omnium optimi ſunt, qui rumpuntur extrà ſolùm, quia ita fit vlcus magis idoneum ad curationem, & commodiùs multò eſt pus extrà erumpere, quàm ad interna membra labi. Optimi deníque ſunt, qui partibus internis nullum dolorem, aut inflammationem, aut aliam quamuis malam diſpoſitionem communicant, tum & ipſi exiguum dolorem inferunt, & colorem cutis naturalem parum immutant, quia ſignificant partes circa vlcus eſſe bene temperatas, atque adeò curationem illius promptè promouere.

Omnis abſceſſus, qui ad ſuppurationem venit, ſi pus effundat laudabile, ſalutaris eſt; ſi non laudabile, periculoſus.

Dictum fuit anteà, pus laudabile, eſſe debere album, læue, & æquale, & minimè fœtidum; quod contrarias habet conditiones, malum eſt: ſignificat enim potiùs materiæ putredinem, quàm veram concoctionem.

Si abſceſſu in aliqua parte apparente æger non ſubleuetur, ſed eadem ſymptomata perſeuerent, lethale.

Significatur enim, hunc abſceſſum fieri potiùs ex decubitu materiæ in illam partem, quàm ex critica expulſione, ex qua perpetuò æger meliùs habere ſolet.

Abſceſſus in principio morbi apparens, peſſimus.

Nulla euacuatio, quæ fit morbo crudo exiſtente, poteſt eſſe vtilis: ſed in abſceſſibus præſertim, hoc peculiariter obſeruandum eſt, quòd morbi, in quorum principio contingunt, vtplurimùm maligni ſint atque peſtilentes, vnde maximum vitæ periculum præſagire licet.

Abſceſſus minores, vel maiores quàm par ſit, apparentes, mali.

Minores non recipiunt ſufficientem materiæ morbificæ copiam, quâ morbus ſolui, aut multum imminui poſſit, ideóque inutiles. Maiores verò nimiam humoris morbifici copiam denotant, vnde periculum eſt, ne natura oneri ſuccumbat, tum etiam ne præter cutem & muſculos, pars aliqua interna, aut ex principibus, aut ex neceſſariis obſideatur.

Quicunque abſceſſus, poſtquam apparuerint, citò recurrunt & occultantur, funeſti.

Significant enim naturam eſſe prælanguidam, excretionem quidem aggredientem, ſed eam præ imbecillitate perficere nequeuntem. Hoc tamen ita intelligendum eſt, modò illa retractio non fiat ab aliqua euacuatione ab arte vel à natura procurata.

Quæ dolenter ad aures aſſurgunt, peſtifera. 2. Coac. cap. 4.

Omnes parotides à præſtantioribus Medicis ſemper ferè ſuſpectæ haberi ſolent, propter loci anguſtiam, qui non eſt capax totam ſuſcipere materiam; tum etiam propter viciniam cerebri, ad quod fit refluxus materiæ morbificæ. Si verò parotides grauem dolorem inferant, magis periculoſæ ſunt, quia ſignificant humorum multitudinem, quæ tenſionem pariat, ex qua dolor concitatur. Attamen ſi parotidum eruptionem copioſus ſequatur alui fluxus, vel multa profluat vrina, ſolent ægri liberari, vt Clazomenio contigit in 1. *Epidem. ſect.* 2. *Ægr.* 10. in quo die, decima-ſeptimâ propè ambas aures facta eſt eleuatio cum dolore. Et vigeſima-ſeptimâ tumores circa aures magis eleuati ſunt, neque ſubſtiterunt, neque ſuppurarunt. Trigeſima primâ fluxus alui, multis, aquoſis, cum dyſentericis: vrinas craſſas minxit, ſubſtiterunt quæ circa aures, & ad quadrageſimam ſecundam à morbo liberatus eſt.

Parotides, quæ cum vrina cruda apparent, malæ.

Oſtendunt enim naturam non potuiſſe ſuperare cauſam morbificam, & conuenienti euacuationi diſponere.

Parotides, quæ fractis iam viribus contingunt, mortiferæ.

Maximè

Maximè enim tunc temporis natura viribus opus habet ad expellendam materiam morbificam, & parotidum ſuppurationem moliendam: ſi igitur in illo motu deficiant, nulla ſalutis ſpes ſupereſſe poteſt.

Parotides quæ non ſuppurantur, malæ, niſi larga hæmorrhagia, aut copioſus alui fluxus ſuccedat; aut vrinæ craſſæ & concoctæ profundantur.

Non tamen omnis alui fluxus parotides diſſipat; nā in febre peſtilenti ſæpè cùm parotidibus ægros de medio tollit: ſed oportet alui fluxum eſſe criticum, & laudabilem, quod ex ſignis ſuprà de alui fluxu propoſitis facilè innoteſcet. Hinc Hipp. *in Coac. Diutiùs hypochondrio afflicto, & aluo grauiter olente, abſceſſus ad aures interfecit.*

Parotides, quæ magnitudine moderatæ, ſine dolore, integris viribus in aliquo die critico, & antegreſſis coctionis ſignis erumpunt, bonæ.

Quamuis parotides vt plurimùm ſuſpectæ eſſe ſoleant, vt anteà dictum eſt; tamen vtiliter aliquando erumpunt; ſi nimirum cum dictis conditionibus appareant, ex quibus dignoſcitur naturæ dominium ſupra cauſam morbificam; ſic in Clazomenio, cuius hiſtoria ſupra relata eſt; vrinæ toto morbo decurſu tenues quidem, ſed bene coloratæ apparuerunt: & die decima-ſeptima, quæ critica eſt, parotides apparuerunt.

Puſtulæ in principio morbòrum acutorum, toto corpore, aut nonnullis partibus apparentes, periculoſæ.

Apparere ſolent plerumque huiuſmodi puſtulæ in morbis malignis & peſtilentibus, & eorum ſunt indicia, atque vitæ periculum minantur: præcipuè verò ſi in principio morbi erumpant, quod maiorem malignitatem ſignificat, quæ naturam irritet ante vllam concoctionem, ad excluſionem ichorum acrium & venenatorum; à quibus huiuſmodi puſtulæ produci ſolent. Vnde Hippocrat. *in Coac. quibus in febribus puſtulæ per totum corpus erumpunt, lethale; niſi purulentus abſceſſus illis ſuccedat.* Et alibi: *Qui circa artus rotundas in ſuperficie puſtulas habent, inſuperque rigorem, illis tandem circa inguina & ventrem rubores & nigredines* exoriuntur & intereunt. Quod etiam confirmat idem Hippocrat. *in* 1. *Epid.* exemplo Sileni, in quo die octauâ exanthemata cum ſudore rubra, rotunda, parua, veluti vari prodierunt: & vndecimâ interiit. Quamuis autem variolæ & morbilli, qui in pueris frequenter apparere ſolent, ex hoc genere eſſe videantur; ſolent tamen non raro ſalutariter erumpere, ſi nimirum fiant ſimpliciter ab ebullitione, & motu naturæ ſecernentis purum ab impuro. Quando verò à maligno & venenato aëris contagio dependent, tunc magnum periculum inuehunt, & magnam ſæpè puerorum ſtragem efficere ſolent.

Puſtulæ admodum rubentes, vel præcipuè liuentes aut nigricantes, exitioſæ.

Valde rubræ intenſum humorum feruorem ſignificant, quales in Sileno apparuerunt. Liuidæ aut nigræ humorum aduſtionem ſignificant, & maximam malignitatem, vnde puſtulæ carbunculoſam naturam nanciſcuntur. Sic in variolis & morbillis quibuſcumque exanthemata liuida aut nigra apparent omnes moriuntur.

Calor in febribus optimus eſt, temperatus, ſuauis, æqualis in omnibus corporis partibus cum quodam humido, qui maximè natiuo calori ſit ſimilis, & æquali totius corporis mollitie.

Primò, bonus iſte calor per humiditatem quam habet comitem, ab igneo diſtinguitur, qui ſiccus eſſe conſueuit. *Secundò*, per mollitiem in toto corpore æqualem, diſtinguitur ab eo calore qui in febribus malignis reperiri ſolet, qui Medicos plerumque fallere ſolet; blandus enim & mitis eſt, calori naturali ſimillimus; intus nimirum concluſo calore intenſiori, nec foràs liberè diffuſo. Quamobrem bono illi calori corporis, vnà totius æqualem mollitiem coniungi oportebit, vt docet Hippocrat. 2. *progn. optimum*, inquit, *eſt ſi corpus omne æque calidū*, molléque eſt; æqualis enim totius corporis mollities diſtinguit bonum calorem ab aliis, qui boni non ſunt. Atque ita calor mitis & blandus, qui in febre maligna reperitur, dignoſci poterit ex inæquali totius corporis mollitie quod videlicet hypochondria dura vt plurimùm & tenſa appareant. Aut ſaltem illa caliditas in toto corpore æqualis non erit, quod nimirum partes extremæ minus calidæ ſentiantur; at circa ventrem intenſior caliditas percipiatur. Itaque caliditas, temperata æqualiter in toto corpore, cum æquali quoque mollitie, ſemper bonum ſignum erit; ſi quidem fieri non poteſt, quòd corpus tali caliditate & mollitie præditum exitioſè ægrotet, id enim certò demonſtrabit, viſcera inflammatione, obſtructionibus, & inſigni putredine carére.

Flammans cum ſudore facies in febre acuta; mala 2. *Prorrh. text.* 33.

Intenſa enim illa caliditas internam cerebri inflammationem ſignificat; & ſudor pariter eandem partem laborare oſtendit, quandoquidem vt teſtatur Hippocrat. in *Aphoriſmis, vbi ſudor ibi morbus eſt.*

In febribus circa ventrem fortis æſtus, & morſus oris ventriculi, malum. Aph. 65. *ſect.* 4.

Significat enim magnam inflammationem, vel multam bilem, eámque acerrimam circa ventriculum ebullientem, aut putreſcentem, quæ interni eryſipelatis metum faciat.

In morbis acutis frigus partium extremarum, malum. Aph. 1. *ſect.* 7.

Fit enim illa refrigeratio extremorum in morbis acutis, vel ob internam inflāmationem, cuius calor adeò vehemens eſt, vt ad ſe trahat totum ſanguinem inſtar cucurbitulæ; vnde fit vt iis, qui ita ſe habent, viſcera perurantur, extremæ autem partes frigeſcant; propter defectum ſanguinis ad viſcera ſe recipientis, quod confirmauit idem Hippocrat. *Aph.* 48. *ſectione* 4. *In febribus non intermittentibus, ſi partes exteriores ſint frigidæ, interiores verò vrantur & ſitim habeant, lethale eſt.* Hæ autem febres, in quibus exteriora frigent & interiora vruntur, Lipyriæ nominantur, fiúntque præcipuè ex inflammatione partium neruoſarum veluti ventriculi & inteſtinorum, ſúntque perpetuò lethales, & paucis diebus interimunt. Vel fit illa refrigeratio extremorum, ex maxima exolutione caloris natiui, cuius reliquiæ perexiguæ, in corde & præcipuis viſceribus collectæ, non poſſunt vſque ad partes exteriores exporrigi. Idcircò qui ita refrigerati ſunt, maximâ laborant imbecillitate virium, nec ampliùs recaleſcunt, & morti ſunt proximi, quod teſtatur Hippoc. *in Prorrhet. Quoties à rigore perfrigeratur quis, nec denuò incaleſcit, mala eſt loco.* Et confirmatur *in* 1. *Epid. ſectione* 1. *Ægr.* 1. vbi Philiſcus quintâ die habuit extrema vndiquaque frigida, & non amplius recaleſcentia: ſextâ die obiit. Ita & *Ægr.* 2. *eiuſdem ſect.* Silenus ſextâ die extrema habuit frigida, liuida: ſeptimâ extrema non ampliùs recaleſcebant: vndecimâ interiit. Ita & *Ægr.* 8. *eiuſdem ſect.* Eraſinus quintâ die circa meridiem extrema habuit frigida, ſubliuida, & eâdem die interiit circa ſolis occaſum. Ita & 3. *Epid. ſect.* 2. *Ægr.* 11. Mulier quæ ex aborſu febre magnâ correpta eſt, habuit extrema frigida à quarta die vſque ad ſeptimam, in qua interiit. Attamen interdum extremorum frigiditas non perſeuerans, nec frequenter reuertens, bona eſſe conſueuit; criſim enim aduenientem ſignificat in qua calor retrahitur ad interiora, ad excludendam materiam morbificam: vt contigit illi, qui decumbebat in Dealcis horto, 3. *Epid. ſect.* 1. *Ægr.* 3. qui die decima-ſeptimâ habuit extrema frigida, poſtea febrem acutam, & ſudauit per totum, & alleuatus eſt.

Frigiditas narium perſeuerans toto ferè morbi decurſu in puerulis lethalis.

Frigiditas linguæ per aliquot dies perſeuerans, lethalis: vt in tribus ægrotantibus animaduerſum fuit, in quibus alia ſymptomata grauia non apparebant, præter quendam virium languorem.

Qui frequenter refrigerantur, & viciſſim incaleſcunt, ſunt in periculo. 2. Prorrhet. text. 32.

Significatur enim materiæ morbificæ multitudo, vel malignitas, aduerſus quam natura certamen fruſtra aggrediatur, vnde caloris natiui exolutio, ac mors tandem conſequitur, vt annotauit Hipp. *in.* 3. *Epid. ſect.* 2. *Ægr.* 12. Vbi mulier quæ decumbebat in mendacium foro, ſeptimâ die ſuperriguit, febris acuta circa veſperam refrigeratio extremorum, non ampliùs recaleſcebat, & rurſum ad noctem ſuperriguit, extrema non recaleſcebant. Decimâ extrema recaluerunt. Vndecimâ rurſum extrema frigida. Decimaquartâ mortua eſt. Ita & 3. *Epid. ſect.* 3. Pythion die ſecundâ habuit refrigerationem extremorum, & poſt multum tempus recaluit. Tertia ſubrefrigeratus eſt parum. Quartâ iterum refrigeratio, & recaluit poſt tempus. Octauâ manè refrigeratio, ſerò autem rurſus recaluit. Decima multa refrigeratio, febris acuta, multus ſudor, interiit.

Secundę. Durities. *Cutis faciei & aliarum partium dura, ſcabra, aut ſqualida, mala.*

In morbis enim acutis magnam indicat exſiccationem à calore febrili factam. In diuturnis verò magnam humidi primigenij conſumptionem, vt in febribus hecticis. Sic 3. *Epid. ſect.* 3. *Ægr.* 15. in Dealcis vxore, die decima-ſeptimâ erat cutis circumtenſio arida: & vigeſima prima obiit. Et *Ægr.* 16. *eiuſdem ſect.* in Meliboeæ adoleſcente die decima cutis fuit arida, & circumtenſa, & vigeſima quarta interiit.

Summa totius corporis mollities in quolibet morbo, mala.

In morbis enim acutis inſignem quandam putredinem ſignificat propter quam partes corporis noſtri flacceſcunt: vt patet in cadaueribus peſtilenti febre peremptis. In chronicis verò magnam pituitæ copiam in vniuerſum corpus diſperſam, vt in leucophlegmatia contingit.

Rubor faciei intenſus cum mœſtitia, malus. 2. Prorrh.

Color. Faciei rubor ſimpliciter conſideratus non perpetuò malus eſt: ſignificat enim interdum criſim inſtantem per hæmorrhagiam, quemadmodum Gal. in Romano iuuene coram aliis Medicis ex hoc ſigno prædixit. Et tunc ſigna concoctionis ſimul debent apparere: ſi verò crudo morbo exiſtente facies valde rubra appareat, timenda erit capitis inflammatio, & cerebri præſertim; cùm hoc ſigno demonſtretur ſanguinem ſurſum in caput agi ipſúmque inflammare; vnde fit vt triſtitia phrenitidem præcedat, quia ille ſanguis à nimio calore aduſtus eſt, & ad bilis atræ naturam vergit, vt docet Gal. *in comment. huius ſententiæ his verbis*: *Cùm itaque florida quidem apparuerit facies, æger autem valde triſtis fuerit, quædam in cerebro valde calida affectio eſſe videtur, quæ ſanguinem exurit, ob eámque cauſam bilem atram, vt demonſtratum eſt, gignit.*

Rubores intenſi, & quaſi eriſipelatoſi in manibus & pedibus apparentes per morbos acutos, cum bonis ſignis boni, cum malis, mali eſſe conſueuerunt.

Si enim cum bonis ſignis appareant ſignificant naturam fortè eſſe, & longiùs humores noxios, ad ignobiles partes propellere; vnde bona illa metaſtaſis cenſenda eſt, quam alleuatio ægri neceſſariò conſequitur. Si verò cum malis ſignis appareant huiuſmodi rubores, & nullum ex iis leuamen ægrotanti ſuccedat, cēnſendum eſt per epigeneſim eos excitari, videlicet per multiplicationem qualitatis illius phlegmonoſæ, quæ iam viſcera firmiter occupauit.

Pallor ingens in facie potiſſimum, malus.

Quia ſignificat vel retractionem caloris violentam ad interiora, vel eiuſdem extinctionem, aut ſanguinis inopiam; vnde fit vt ille color in demortuis ſoleat apparere.

Liuiditas & nigrities totius corporis, faciei vel partium extremarum, mala.

Fit enim propter caloris extinctionem in illis partibus, vt docuit Hip. 2. *prog. Si corpus adeò graue eſt, vt vngues ac digiti liuidi ſint expectanda continuò mors eſt.* Illa autem liuiditas cum frigiditate extremorum perpetuò coniuncta eſt, vt videre licet in exemplis Philiſci, Sileni & aliis, pro frigiditate extremorum ſuprà propoſitis.

In oſſe ægrotante caro liuida, malum. Aph. 2. *ſect.* 7.

Per *os ægrotans*, intelligit Hipp. quod vulnere vel vlcere ſeu carie affectum eſt. At liueſcit caro in vulneribus aut vlceribus, vel ob caloris extinctionem, vel ob gangrænam ſeu ſyderationem ex inflammationis magnitudine, vel ob contuſionem. Si ergo in oſſe corrupto aut violato liueſcat caro, nulláque adſit contuſio aut ſyderatio, certiſſimum ſignum erit prauam ſubeſſe putredinem, quæ calorem natiuum extinguit: proinde illud os exſcindendum eſt, aut eximendum erit.

Colorem ſubinde mutare in morbis acutis, malum.

Corpora *colore mutari* dicimus, cum ex proprio colore natiuo in pallidum, aut album, aut flauum, aut æruginoſum, aut viridem aut plumbeum, aut denique nigrum mutantur. Hæc autem colorum mutatio frequens ſignificat naturam valde opprimi, & magnam adeſſe prauorum humorum redundantiam.

Quibus in febribus morbus regius ante diem ſeptimum accidit, malus. Si verò ſeptimo, vel nono, vel vndecimo, vel decimoquarto ſuperuenerit, bonum, niſi dextrum hypochondrium indurruerit. Aph. 62. *&* 64. *ſect.* 4.

Hæc verba Hipp. non ſic ſuperficie tenùs intelligenda ſunt, quando plures viſi ſunt ante ſeptimum regio morbo affecti, ſani & liberi euaſiſſe. Intellige igitur *ante ſeptimum*, id eſt, ante materiæ morbificæ concoctionem, quam ſi aurigo anteuertat, malum eſt, vt inquit Hipp. quia motus ille eſt ſymptomaticus. At ſi ante ſeptimum materiam morbificam concoqui & edomari contingat, quam poſteà natura ad cutim propellat, vnde morbus regius fit bonis ægri rebus id fieri neceſſe eſt. Quod ipſe confirmauit Hippoc. 4. *de ratione victus in morbis acutis*: *In bilioſa*, inquit, *febre morbus regius cum rigore ante ſeptimum diem enatus ſoluit morbum; ſi verò abſque rigore præter occaſionem euenerit, lethale.* Sciendum tamen eſt, ideò Hippocratem ſeptimum diem annotaſſe, tanquam primum terminum boni icteri, quia rarò admodum contingit, vt febrium bilioſarum materia ante ſeptimum diem benè concocta ſit, cùm præſertim ad cutem expellitur, & icterum facit; hinc enim oſtenditur, bilem eſſe craſſiorem, quæ non potuit per ſudores vacuari. Tradit igitur Hippocrat. *in hoc aphor.* id quod frequentiùs accidit, quamuis aliter interdum poſſit contingere. At verò icterus qui ſeptimo, nono, vndecimo, aut decimo-quarto, die videlicet critico contingit, bonus eſt, quia tunc bonæ concoctioni ſuccedit; Signum autem oſtendens icterum in illis diebus laudabili concoctioni ſuccedentem, eſt, ſi nulla durities ſit in hypochondrio dextro: nam durities illa oſtendit humorem in epate, qui vaſa bilem expurgantia comprimit, vel obſtruit; vnde fit tranſfluxus humoris bilioſi ad habitum corporis. Si verò nullus adſit tumor in hepate, icterus fit per expulſionem bilis febrem efficientis ad habitum corporis. Huic demum ſigno ſequentia adiungenda ſunt, quod in ictero critico vrinæ non ſint ita coloratæ, vt lintea croceo colore inficiant, neque fæces candidæ appareant, vt in ictero morboſo: tum etiam quòd ex eo febris ſoluta, aut ſaltem admodum imminuta ſit.

Fœtor intenſus ab ægrotantis corpore exhalans, malus.

Magnam

Odor. Magnam enim ſignificat humorum corruptelam, quæ tetros vapores vndequaque exſpirat.

Quando æger in morbis acutis odores non conſuetos ſentit, odorabili re nullâ præſente, qualis eſt odor piſcium, luti, butyri, aut ſimilium, & mala ſigna adſunt, mors in propinquo eſt, teſte Auicenna.

iotus. *Stertor in acutis, qui & dormientibus & vigilantibus inter reſpirandum fit, lethalis eſt.*

Stertor ſeu ſtertoroſus ſpiritus fit, quando inter reſpirandum ſentitur in gutture quædam veluti ebullitio & feruor, ſeu ſtrepitus, cuiuſmodi in ſtertentibus. Et ille in omnibus ferè morituris ex morbo acuto apparere ſolet per vnum aut alterum diem ante obitum, præcipuè in iis qui ex pleuritide aut peripneumonia intereunt. Significat enim extinctam omnino facultatem, quæ non valeat excrementa ab aſpera arteria & faucibus expellere. Quicunque igitur morbo ingraueſcente hunc ſtertorem patiuntur, morti ſunt proximi. At verò interdum contingit huiuſmodi ſtertor in principio morborum, v.g. pleuritidis, peripneumoniæ, & febris catarrhalis, ob humorum defluxum ad pulmonem & aſperam arteriam; & tunc non eſt neceſſariò lethalis, quia in progreſſu morbi ille humor poteſt excerni vel diſſipari, vt in aſthmaticis fit, qui hunc ſtertorem ſine vllo vitæ periculo frequenter patiuntur. Et quia huiuſmodi ſtertor in principio apparens, interdum lethalis eſt, interdum verò minimè, ita diſtinguendus eſt quod videlicet qui minimè lethalis eſt, augeſcente morbo ſenſim minuatur, & tandem prorſus deſinat, humore aut per tuſſim excreto, aut à calore febrili reſoluto; ille verò qui lethalis eſt, pertinaciter perſeuerat & ſenſim intenditur: quod oſtendit naturam à multitudine humorum opprimi, eóſque non poſſe excernere, ſed ab iiſdem ægrotantem ſuffocari.

Quibus cum ſtrepitu alimenta in ventriculum deſcendunt, vt in puteum proiici videantur, malum.

Significant enim fibras œſophagi eſſe reſolutas, vt deſcendentia alimenta continere nequeant, & ad ventriculum veluti manu ducere, vt in naturali deglutione fit.

Dolores ex hypochondriis, & tumores ſi ſint recentes, & ſine phlegmone, ſoluit murmur factum in hypochondrio, maximè erumpens cum ſtercore & vrina & flatu; ſi verò non effluat, confert etiam, ſi deuoluatur ad inferna, 2. Prognoſt.

Inflationes hypochondriorum, quæ ſæpe cum morbis acutis iungi ſolent, (ſi recẽtes, & abſque phlegmone ſint, (phlegmone autem ex partis ardore & pulſu innoteſcit) tunc enim à flatibus producuntur; contumaciam quidem oſtendunt, ſi dolorem habeant firmum inſtar fixi pali, ſed maximum iamiam futuræ ſalutis ſignum oſtendunt, cùm homo incipit ſurſum aut deorſum in ructu, & per ſedem, cum deiectione & ſine ea, & cum vrina flatum emittere. Flatum autem cum vrina emitti, oſtendit ſpuma illi ſupernatans. Licèt verò flatus non emittatur, ſi tamen cum murmure incipiat deorſum repere, bonum eſt: principium ſiquidem ſalutis eſſe ſolet, quia calor membri iam incipit flatum diſſipare, & membra non ſunt iam adeò extenſa, ſed conſtringuntur ad flatum expellendum, vnde principium eſt victoriæ.

cide- pro- ia. facie. *Facies cadaueroſa mortifera, ſed ea minùs tamen, quæ ob vigilias, aut ventris ſolutionem eiuſmodi eſt. Atque talis corruptio his de cauſis orta, vno die finitur. 2. Coac. cap. 5.*

Hæc facies quam Hipp. vocat *cadaueroſam*, quòd ſimilis ſit ei, quæ appareat in cadaueribus, & iis qui morti ſunt proximi, vulgò vocatur *facies Hippocratica*, quia ad amuſſim, & veluti penicillo deſcribitur ab Hippocrate, 2. *Coac.* & *in* 1. *progn.* his verbis: *Fuerit autem ſanè facies huiuſmodi, oculi concaui, nares acutæ, collapſa tempora, aures frigidæ & contractæ, cutis in fronte dura in cuta & arida, color pallidus, vel niger, liuidus aut plumbeus*: Quæ omnia ex peſſimis cauſis ſolent contingere. Partes enim faciei aut reuerà gracileſcunt, conſumptâ earum ſubſtantiâ; aut gracilitate quadam apparenti magis quàm verâ, quam facit ſubtractio ſpirituum & ſanguinis: hi enim tribuunt particulis viuidum colorem, & mediocrem humorem, qui concidit illis ſubtractis; accedítque tunc frigus externum particulas comprimens, maioris extenuationis cauſa. Vt conſumatur ſubiecta cuti caro, facit calor, qui malignus eſt, aut intenſiſſimus. Vt verò ſanguis & ſpiritus ab iis particulis ſubtrahantur, facit aut debilitas tanta innati calidi, vt non poſſit emergere, aut tantum interius incendium, vt retrahatur intrò velut à cucurbitula. Omnes igitur cauſæ extenuationis maximæ, quæ in facie apparet, peſſimæ ſunt: illæ autem particulæ, quæ ab Hipp. enumerantur, ſunt maximè extenuationis capaces. Oculi enim multâ pinguedine referti ſunt, & copioſis ſpiritibus abundant, qui tumére & prominére eos faciunt. Si igitur pinguedo illa conſumatur, aut ſpiritus exhauriantur, oculos ſubſidere, & locum quem anteà occupabant, vacuum maiori ex parte fieri neceſſe eſt; vnde oculi concaui apparent. In naſo ſola illa particula eſt craſſiuſcula, quæ eſt extrema, ac veluti quædam cuſpis; nam reliqua ſunt oſſa, cartilagines, & cutis ſine carne: In ſolis pinnulis ſunt fibræ quædam carnoſæ, tenues, ex muſculis buccas mouentibus productæ; ergo meritò eâ in parte naſi apparet magis ex morbo facta extenuatio. Temporum cauitates muſculis valdè humidis plenæ ſunt, vnde fit vt canities plerumque à temporibus incipiat, quæ humiditas facilè abſumitur à cauſis ſupradictis. Aures meritò refrigerantur per debilitatem, aut retractionẽ caloris natiui, tum quod extremę ſunt & à caloris fonte longè remotæ, tum etiam quòd excarnes, ex ſola enim cute & cartilagine compoſitæ ſunt. Contractæ etiam fiunt earum pinnulæ, & cutis frontis intenta, dura & arida per exſiccationem, ex conſumptione humidarum partium, vt coria quæ exſiccata contrahuntur & contorquentur. Color denique pallidus, niger, aut liuidus, ex caloris natiui & ſpirituum retractione aut exolutione dependet, vnde illæ partes refrigeratæ talem colorem nanciſcuntur. Poſtremò *aduertendum eſt*, faciem Cadaueroſam quæ ſignis propoſitis innoteſcit, eſſe pernicioſam, ſi à cauſis internis iam recenſitis producitur, nam ſi à cauſis procatarcticis talis reddita ſit, minùs periculoſa eſt, vt notat Hip. in hoc theoremate, vbi tantũ vigilias & alui fluxum enumerat, ſed his addere etiam poſſumus alias cauſas procatarcticas, vt effectum alimenti, mœrores, & timores. Et facilè cognoſcetur cùm ab huiuſmodi cauſis procatarcticis dependet, quia vno die finitur, & poſtea æger ad priſtinum ſtatum reuertitur.

Oportet verò conſiderare oculorum in dormientibus ſuſpectiones. Nam ſi quid album commiſſis palpebris ſubinſpicitur, neque ex aluiprofluuio aut medicamenti potione iſtud contingat, malum eſt ſignum, & lethale valdè. Aphoriſm. 52. ſect. 6. In oculis.

Cùm Ægri ſemiapertis oculis dormiunt, vt album ſubappareat, maxima imbecillitas facultatis animalis ſignificatur; cùm enim oculi ex minima facultate claudantur, ſi in ſomno claudi nequeant, ſummam ſpirituum animalium depauperationem denuntiant; ſignum igitur lethale eſt, ſi à vi morbi talis reſolutio producta ſit. At verò ſi ab euacuatione vel ſpontanea, vel arte facta, aut aliqua alia cauſa procatarctica talis ſpirituũ reſolutio producta ſit quia illa reparabilis eſt, ideò conniuentia oculorum ab ea producta non eſt ita periculoſa. Addit etiam Hippoc. aliam cautionem, *in* 1 *progn.* Si nimirum æger hoc modo dormire non aſſueuerit: Sunt enim quidam qui oculis ſemiapertis dormire conſueuerunt. Habet autem maximam vim hoc prognoſticum in acutis capitis morbis, ſiue cum febre coniuncti ſint, ſiue ſi-

ne febre, quià oculi cerebro proximi ſunt, & veluti coniuncti; illius ideò paſſiones certiſſimè declarant: ex aliis verò morbis non tam certum periculum denunciat. Nam pueruli vermiculoſi ſæpè non omninò claudunt oculos inter dormiendum, & facilè liberantur. Non ſolùm autem ab exolutione virium hęc conniuentia producitur, ſed etiam interdum à conuulſione oculos mouentium muſculorum, vt docet Gal. *in comm. huius aphoriſmi.*

Si in morbo acuto oculus vnus altero minor fiat, lethale eſt. Hipp.1.progn.

Fit enim tunc temporis ob facultatis regentis imbecillitatem, quæ illum oculum incipiat deſerere. Grauius quidem foret ambos oculos extenuari, ob eiuſdem facultatis imbecillitatem; ſed illa extenuatio apparere incipit in altero oculo, qui perrarum eſt vtrumque eſſe eodem omninò apparatu. Nam & atrophia, quæ eſt afflictura totum corpus, ab vno vel duobus membris ſolet incipere, illincque ad alia ſerpere, rurſúmque ad alia prout magis vel minùs diſpoſita ſunt. *Aduertendum* tamen eſt non huiuſmodi oculi extenuatio à peculiari oculi morbo dependeat, non ab imbecillitate facultatis; tunc enim ex eo nullum imminere periculum.

Si in morbo acuto album oculi rubrum appareat, periculoſum. Hipp.1.progn.

Significat enim ſanguinem aut bilem transferri ad cerebrum, vnde inflammatio, indéque phrenitis expectanda eſt, quæ magnum vitæ periculum minetur. Cùm autem tunica adnata, quæ album oculi conſtituit, à meningibus cerebri exoriatur, facilè fit vt earum inflammatio ipſi communicetur.

Si in morbo acuto, venæ oculorum liuidæ aut nigræ apparuerint, lethale eſt.1.Progn.

Vel enim ſignificant humores aduſtos & atrabilarios abundare in cerebro; vel caloris natiui extinctionem, vnde ſanguis natiuum ſuum colorem amiſerit, & concretionem aliquam acquiſiuerit.

Si in morbo acuto oculi peruertantur, malum.1.progn.

Oculi *peruerti* dicuntur, quando indecorè mouentur, id eſt, vel magis ſurſum quàm deberent, vel deorſum, vel in obliquum; tum etiam ſi vnus ſurſum, alter deorſum; vnus in vnum, alter in alterum angulum torqueatur. Quæ quidem oculorum peruerſiones fiũt ob conuulſionem muſculorum oculos mouentium: quemadmodum fieri ſolent in epilepſia, in qua quidem periculoſæ non ſunt. At conuulſiones quæ fiunt in morbis acutis, ſunt maximè periculoſæ.

Oculi tenebroſi, turbidi, ſqualidi, ac minimè ſplendentes, mali.

Tales enim fiunt ex defectu atque extinctione ſpirituum animalium, qui ſplendidi ſunt, & luciditatem oculis conciliant; tum etiam ex arefactione tunicarum oculos componentium, & corneæ potiſſimùm, vt docet Gal.1.*de ſympt.cauſ.*& 10.*de vſu partium.*

In palpebris naribus & labris.

Si autem peruerſa fiat, aut liuida, aut pallida palpebra, aut labrum, aut naſus, cum aliquo aliorum ſignorum, ſcire oportet morti proximum eſſe. Lethale etiam eſt labra reſoluta & pendentia, & frigida & alba eſſe reddita. Hipp.1. progn.

Eandem ferè ſententiam habet idem Hipp. *Aph.* 49 *ſect.*4. his verbis: *In febre non intermittente, ſi labrum aut palpebra, aut ſupercilium, aut oculus, aut naſus peruertatur, aut non videat, aut non audiat, iam debili exiſtente corpore, mors proxima eſt.* Fiunt autem omnes iſtæ ex muſculorum has partes mouentium conuulſionibus, quæ in morbis acutis lethales ſunt vt ſæpè inculcatum eſt. At liuidæ aut pallidæ palpebræ fiunt ab extinctione calidi innati. Labia verò pendentia, & reſoluta, & frigida, & alba manifeſtè indicant facultatis mouentis imbecillitatem, & extinctionem calidi innati.

Nares præter modum dilatatæ in morbo acuto, periculum portendunt.

Significant enim magnam facultatis animalis imbecillitatem, quæ cùm nequeat thoracem ſufficienter dilatare ad ſummum incendium temperandum, id dilatatis naribus conatur compenſare, vt per illas aër copioſior attrahatur.

In dentibus.

Dentibus ſtridere in febribus, quibus non eſt aſſuetum à pueritia, furibundum & mortale. Hipp.1.progn.

Hanc eandem ſententiam repetit Hippoc. *in* 2.*prorrhet.* his verbis: *Dentium ſtridor pernicioſus quibus non eſt ſanitatis tempore conſuetus.* Galenus verò *in* 1.*progn.* *Stridere, inquit, dentibus quibus ab initio non erat conſuetum futuri deliry accidens eſt; ſi verò interdum ægrum offendas vtrumque perpeti, delirare & ſtridere dentibus, hunc iam eſſe prope mortem arbitrare.* Fit autem ſtridor dentium, muſculis qui maxillas mouent conuulſiuos motus patientibus, aut facultate mouente admodum debilitatâ. Quodcunque horum ſit, per morbos acutos multum pati cerebrum, ſuſpicionem facit: magnæ cerebri læſioni dementiam ſuccedere veriſimile eſt, cum dementia ſit facultatis, quæ in cerebro viget actio læſa, quâ partis principis læſione plurimum auctâ mortem fieri neceſſe eſt. Magis autem ſuccedere ſolet furor illi ſtridori, qui cum maximo dentium ſonitu fit, quàm qui cum exiguo: hic enim fieri poteſt ob debilitatem, quæ ſine dementia afferre poteſt mortem; ille verò fit ob motus conuulſiuos, qui excitantur à malignis fuliginibus, quales ex atra bile ſunt, cerebrum & neruoſas partes impetentibus.

Quibus in febribus lentores & nigredines circa dentes apparent, periculoſum.

Significant enim maximam crudorum & craſſorum humorum copiam; & maximum febris incendium, quod humores illos craſſos exſiccet, & exurat.

In lingua.

Lingua nigra cum ſiccitate, ſcabritie, ſciſſuris & vſtione, lethalis.

Hæc enim omnia à febre ardente & valde exurente ducunt originem, cuius vi lingua impenſæ exareſcit, & aduſtas fuligines à viſcerum incendio eleuatas recipiens, camini inſtar, nigredine illâ tingitur. A minori quidem vſtione, ſiccitas & ſcabrities efficitur, à vehementiori verò ſciſſuræ producuntur, quemadmodum terra valde exſiccata æſtatis tempore, rimas vndique & fiſſuras patitur. Lingua ab initio exuſta ſignificat viſceris alicuius inflammationem, quæ eſt hypochondriorum dolore, duritie, tumore, aut calore dignoſcitur.

Lingua tremula in acutis, mortifera.

Significat enim maximam animalis facultatis imbecillitatem, & ſummam cerebri læſionem; ideò phreniticis iam morti proximis lingua hoc modo ſolet contremiſcere. Quod dilucidè exponit Galen. *in* 1.*prorrhet. textu* 19. his verbis: *Tremor igitur linguæ accidit, debilitatâ propter ſiccam intẽperiem animali facultate. Conuulſiones verò, ſiccitatem muſculorum ipſius, vnà cum capite affectorum, conſequuntur: ſicut & vox obtremiſcit propter infirmitatem, quæ ab horum intemperie contracta eſt. Prædicta autem hæc omnia ſymptomata quæ à ſiccitate capitis intentiore fiunt, mentis motionem fieri quoque indicant.*

In faucibus.

Fauces exulcerari cum febre, malum; verùm ſi aliud ſignum ſuperueniat eorum, quæ diximus peſſima eſſe, prædicere oportet, cum periculo eſſe hominem. Hippocrat. 2. prognoſt.

Fauces exulcerari ſolent, vel ab acri deſtillatione à capite defluente, vel cum totum corpus laborat magnâ cacochymiâ in febre ardente aut maligna. Quo fit vt pleriſque eorum, qui lue venereâ aut elephantiaſi tenentur, in faucibus vlcuſcula fiant: At in morbis acutis, de quibus hîc tantùm agimus, vt plurimùm mali ſedes eſt aut in thorace, aut in hypochondriis. Cùm ergo fauces incumbant viæ quæ venit à pulmone, & quæ venit à ventriculo; excipiũt fumos omnes, qui ab illis locis aſcendunt, qui ſi acres ac erodentes ſint, eas exulcerant. Oportet ergo locum hunc

per

per eas febres aſſiduè intueri eâdẽ prorſus causâ, qua linguam; eodem enim modo repræſentat febris vehementiam, nimirum vt per febrem maximè ardentem lingua fit arida, & multis fiſſuris affecta, ſi ingens ſit, ita etiam fiunt faucium vlcera, maximè ſi Medicus non fuerit diligens per febris ardorem, in vſu eorum quæ ſitim ſedant. Verùm cùm Medicus hæc auxilia non omiſerit, exulcerari fauces multò maioris ardoris indicium eſt. Meritò ergo Hippoc. dicit, malum eſſe, nõ tamen adeò malum eſt, vt vel ſine vllo alio ſigno poſſimus mortis periculum prædicere. Nam fieri poteſt, vt ob deſtillationem, quæ cum febre coniuncta ſit exulcerentur fauces, quod non adeò malum eſt, vt hac vnâ causâ mortis periculum prædici poſſit. Si verò à ſumma partium inferiorum intemperie procedat faucium exulceratio, periculoſa quidem eſt; ſed cum illa nón poterunt non apparere ſigna alia praua. Oportet ergo ſigna alia conſiderare, & ſi aliquod aliud prauum appareat, mortis periculum prædicere. Valeſius hoc ſignum graui hoc elogio commendat: *Ego*, inquit, *teſtari poſſum me ſignum hoc magnifacere, vidiſſéque multos, quibus febris ardens iam videbatur inclinare, cùm hac affectione perire. Quod accedit grauiſſimum, eſt faſtidium quoddam maximum, adeò vt nihil poſſint accipere, ſed potum etiam deteſtentur, quamuis exurantur, in his coniectaui ſemper internas gulæ partes vſque ad ipſum ventriculum vlcere exedi.* Hæc Valeſius. Nos verò faucium inflammationes & exulcerationes millies obſeruauimus in febribus illis malignis, quæ annis elapſis populariter graſſatæ ſunt, & caſtra Regia potiſſimùm infeſtabant. Illæ autem ab ipſo morbi initio in omnibus ferè ægrotantibus apparebant, vt inter ſigna huius morbi pathognomonica vulgò haberentur: vnde colligere licet, eas à praua, malignáque cauſa plerumque generari.

In hypo-chõdriis

Hypochondria optima ſunt, quæ ſine dolore, mollia & æqualia ſunt dextrâ ac ſiniſtrâ parte. Hippoc. 1. progn.

Hypochondriorum nomine vulgò intelligitur tota illa regio quæ eſt inter ſeptum tranſuerſum & vmbilicum, in qua hepar, lien & ventriculus continentur. Harum partium attrectatio nunquam eſt contennenda à Medico per morbos; plurimũ enim facit ad prænotionem. Imò verò ſingulis diebus Medico diligenti & ſedulo attrectanda ſunt hypochondria, imitatione Hippocratis; quem hoc in vſu habuiſſe apparet ex 1. *Epid. ſect.* 1. *Ægr.* 2. vbi ait, Sileno tertiâ die hypochondriorum tenſionem apparuiſſe, quo innuit ſe eadem aliis etiã diebus attrectaſſe. Vnde exiſtimandum eſt Medicos in cognoſcendo quotidie hypochondriorum ſtatu debere eſſe diligentiſſimos, quandoquidem ibi eſt eſt ſedes facultatis naturalis, hoc eſt, viſcerum naturaliũ, in quibus ferè tota vis ſalutis, aut interitus poſita eſt, & in quibus, tanquam in palæſtra quadam, omnes ferè morbi & naturæ fiunt conflictus, quos maximè omnium ſemper Medicus obſeruat. Itaque in morbis acutis hypochondria bene ſe habere, non leue eſt optimi præſagij argumentum; nam impoſſibile eſt, aliquam partium illarum læſam eſſe, & hypochondria mollia eſſe, & abſque dolore. Tum æqualitas iiſdem locis ſecundùm dextras & ſiniſtras partes neceſſaria eſt, quæ quidem æqualitas in omnibus accidentibus intelligenda eſt, ſcilicet in calore, mollitie & mole; talia enim hypochondria ſunt quæ in hominibus bene valentibus ſolent apparere.

Hypochondrium exæſtuans, aut dolens, aut tenſum, aut inæqualiter affectum dextris partibus ad ſiniſtras, morbi eſt non manſueti. Hipp. 2. Coac. & 1. progn.

Hypochondrium ardens, & multo calore abundans, fit ex calidorum humorum multitudine ibidem putreſcentium. Dolor & tenſio ab eadem cauſa producuntur partes replente, & malam intemperiẽ in iis producente, vel etiam à nimio calore ſiccitas introducitur, quæ tenſionem faciat. Inęqualiter afficitur parte arterutrâ, vel vtraque, quando ſcilicet hîc calidius, frigidius eſt; hîc durius, illic mollius; hîc læuius illic aſperius; alibi doloris expers, hîc dolens; denique magis, minúſve diſtentum: quæ omnia aliquam earum partium deteriùs habere ſignificant, & aliqua inflammatione affici quæ in febribus acutis ſæpiſſimè ſolet contingere.

Hypochondria ſurſum reuulſa, nullis criſeos per hæmorrhagiam futuræ ſignis apparentibus, mala.

Contingit aliquando, inſtante hæmorrhagiâ criticâ, hypochondria ſurſum reuelli, humoribus ſurſum irruentibus, vi iecoris ſeſe contrahentis, & excutientis humores illos, quod tamen ſine dolore fit, & parum durat, & alia ſigna apparent futuræ hæmorrhagiæ. Si verò diu perſeueret illa hypochondriorum reuulſio, cum dolore & ſine vllis futuræ hæmorrhagiæ ſignis, peſſima eſt & lethalis; fit enim ab inflammatione vel exſiccatione ex ardore febrili, diaphragmatis, aut membranæ coſtas ſuccingentis, quæ partes contractæ & reuulſæ attrahunt ſecum peritonæum & hypochondria, quæ cum illis annectuntur. Huius rei etiam ſignum erit certiſſimum vox acuta, quæ antea fuerat grauis; ita enim immutatur ex diaphragmatis contractione; vnde Hipp. *in Coacis. Quibus acuta vox, hypochondria intrò ſurſum iis reuulſa ſunt.*

Tumor in hypochondrio durus & dolens peſſimus, ſi toto eſt in hypochondrio. Si verò ſit in altera parte minùs periculoſus eſt in ſiniſtra. Hipp. 1. *progn.*

Tumor durus & dolens ab inflammatione fit quæ ſi totum occupat hypochondrium, maximum impendet periculum: ſi ſolum dextrum, minus; & ſi ſolum ſiniſtrum, adhuc multo minus. Ratio vniuſcuiuſque euidentiſſima eſt. Etenim inflammata eſſe ſimul plura viſcera in febre acuta, exitioſiſſimum eſt. At cùm in dextera parte collocatum ſit iecur in ſiniſtra lien; certiſſimum eſt, affectum eundem multo eſſe grauiorem in iecore quod nobilius eſt viſcus quam in liene multò ignobiliori.

Tibiarum inflatio veſpere apparens, & manè diſcuſſa, cum bonis ſignis bona, cum malis mala eſt.

Hæc tibiarum inflatio contingit ſæpè in conualeſcentibus. At ſi cõualeſcentiæ ſigna non appareant, ſed alia quædã ſigna mala, hydropem minatur aut prauã aliquam hepatis diſpoſitionem ſignificat. Aliquando enim apparuit, cùm abſceſſus eſſet in hepate.

CAPVT III.

De modo quo finietur morbus: An ſcilicet per criſim, vel paulatinam ſolutionem.

OMnes morbi vel per criſim, vel per paulatinam ſolutionem finiri conſueuerunt.

Per criſim finiuntur ij qui magni ſunt & acuti, paulatim verò finiuntur qui inter chronicos recenſentur, aut nullam habent magnitudinem.

Signa igitur morbum acutum & magnum vel chronicum & paruum indicantia, eadem etiam per criſim, vel paulatinam ſolutionem finiturum prænunciabunt, quæ quidem in diagnoſi fuere propoſita, & inde erunt repetenda.

CAPVT IV.

De tempore quo finietur morbus: vbi dies & hora futuræ criſeos prænuntiatur.

TEmpus futuræ criſeos ex duobus potiſſimùm innoteſcit, acutie nimirùm morbi, & ex concoctionis ſignis, quæ omnia ſequentibus theorematis patefient.

Acutorũ differentiæ.

Morbi acuti ſimpliciter decimoquarto die ſolent indicari, peracuti die ſeptimo, & perperacuti die quarto.

Has

Has morborum acutorum differentias dignoſcemus ex vehementia, & celeritate ſymptomatum. Si enim primo ſtatim die ſymptomata ingraueſcant, ſumántque vehementiam & impetum, erit perperacutus, ſeu extremè peracutus, & quarto morbi die iudicabitur. Si verò impetum ſumant & vehementiam primo quidem quaternario, ſed non primo ſtatim die; erit ille peracutus, & ſeptimo iudicabitur. Si verò vehementia illa ſecundo tantùm quaternario, idque in illius principio apparuerit, decimoquarto criſis erit ſperanda. Si denique poſt ſeptimum tantùm impetus ſæuiat, vigeſimo tantùm, vel vigeſimo primo iudicium apparebit.

Notandum autem eſt, criſes illas dies iudicatorios non rarò præuertere, aut retardare pro materiæ mobilitate, aut contumacia, & in diebus indicibus perfici, qui etiam ſunt nonnihil iudicatorij, quod tamen inde poterit dignoſci, cùm vehementia & impetus morbi paulò citiùs vel tardiùs incipit, ex. gr. cùm impetus incipit in principio ſecundi quaternarij, nimirum die quinto, criſis decimo-quarto erit ſperanda. At ſi ſexto vel ſeptimo tantùm impetus incipiat, decimo-ſeptimo futuram criſim erit coniiciendum. Quę quidem ſolerti admodum indigent exercitatione, ab vſu artis comparatâ.

Si primo ſtatim morbi die concoctionis ſigna apparuerint, quarto morbus iudicabitur, ſi quarto tantùm appareant, ſeptimo finietur. Si ſeptimo appareant, vndecimo iudicabitur. Si vndecimo, fiet criſis decimo-quarto: & ita de aliis per quaternarios vel ſeptimanas computando iuxta naturam morbi.

Concoctionis ſigna aliunde ſunt repetenda. Ex his tamen præcipuum eſt in febribus hypoſtaſis vrinarum. *Notandum* autem eſt concoctionis ſigna cum vehementia ſymptomatum perpetuò eſſe coniungenda, vt certam prognoſim efficias.

At verò iam futura criſis facilè dignoſcitur ex perturbatione, quæ illam ſolet præcedere: cùm enim fieri incipit certamen morbi & naturæ, omnia ſymptomata maximè exacerbantur, quod innuit Hipp. *Aph.*13. *ſect.* 2. *Quibuſcunque criſis ſit, iis nox grauis ante acceſſionem exiſtit.*

Hora denique futuræ criſeos, inde artificioſè erit præſagienda, ſupponendo primum omnem criſim in morbi vigore, ſeu ſtatu fieri. Cùm ergo vigoris tempus cognouerimus, criſeos etiam tempus cognoſcemus. Rurſus ſi morbus aliquas habere ſoleat exacerbationes, priùs animaduertimus, quâ horâ fieri ſoleant exacerbationes, & quantum temporis perdurent, ac poſtremò quâ horâ vigor exacerbationis ſoleat apparere: cùm enim certum ſit, criſes in vigore morbi, & in vigore exacerbationis fieri illis ſedulò præcognitis, non ſolùm diem, ſed ipſiſſimam etiam horam futuræ criſeos præuidebimus.

CAPVT V.

De loco per quem futura eſt criſis. Ac primùm De ſignis futuræ criſeos per vomitum.

Omnis critica vacuatio fit per vomitum, per alui fluxum, vel ſudores, vel vrinas, vel hæmorrhagiam, vel menſes, vel hæmorrhoïdes, vel abſceſſum, quorum ſigna à prædictis fontibus deprompta ſequentibus patefient theorematis, à vomitu incipiédo.

Actiones viſus. *Tenebricoſæ apparitiones oculis obuerſantes, futurum vomitum prænunciant.*

Indicant enim materiam morbificam in ventriculo cumulari, quæ halitus copioſos ad caput emittit, & huiuſmodi apparitiones tenebricoſas efficit.

Capitis dolor acris & mordens, futurum vomitum ſignificat.

Ille enim dolor à dictis halitibus excitatur, qui acrimoniâ ſuâ meninges cerebri vellicant.

Oris ventriculi morſus inſtantem vomitum ſignificat.

Fit enim à dictis halitibus partes illas vellicantibus.

Motus. *Rigor & frigus hypochondriorum inſtantem vomitum ſignificat.*

Fit enim etiam à dictis halitibus partes illas vellicantibus.

Labri inferioris tremor inſtantem vomitum ſignificat.

Fit enim ob communicationem tunicæ interioris ventriculi cum ore & palato.

Excrementa. *Sputationes frequentes imminentem vomitum ſignificant.*

Fiunt enim ob dictam tunicæ communionem, & ventriculi compreſſionem ſeſe ad vomitum accingentis.

COROLLARIVM.

Nota, vt plurimùm poſt vomitionem criticam ſubſequi diarrhœam quæ morbo finem ſolet imponere; & reliquias ex vomitu omiſſas expurgare.

CAPVT VI.

De ſignis criſeos futuræ per alui fluxum.

Criſis quæ per alui fluxum perficitur non admodum certis & manifeſtis ſignis indicatur. Illa tamen erit prænoſcenda partim ex ſignis quæ iam proponentur, partim etiam ex ſignorum priuatione, quæ alias criſes indicare ſolent. Ad eam igitur prænoſcendam ſequentia proponentur theoremata.

Quibus adſunt frequentes ructus, eiſque ſuccedunt multi flatus & crepitus ventris cum borborygmo, & quadam illius inflatione, inſtantem alui fluxum expectare oportet.

Hæc enim omnia ſignificant tranſlationem materiæ morbificæ ad inteſtina.

Lumborum dolor, cum aliis ſignis potiſſimùm coniunctus, alui fluxum prænuntiat.

Quando enim per venas meſaraïcas humor noxius fertur ad inteſtina, dolor lumbis communicatur per continuationem meſenterij, quod à ligamentis lumborum vertebras connectentibus ducit originem.

*Quibus hypochondria ſuſpenſa murmurant, dolore lumborum ſuperueniente, alui iis humectantur, niſi flatus erumpant, aut vrinæ multitudo procedat: in febribus autem hæc. Aph.*73. *ſect.*4.

Cùm regio hypochondriorum intumeſcit, & murmurat, conſtat humorem cum flatu, eo loci redundare. Quibus ſi dolor lumborum ſuccedit, ille humor aut flatus deorſum repit, vnde alui fluxus conſequitur, aut ſaltem flatuum eruptio per ſedem, niſi ille humor per vrinas euacuetur.

COROLLARIVM.

Nota, maiorem fieri coniecturam, ſi toto morbi decurſu aluus libera valde fuerit, aut in die indice apparuerit fluidior, quam in reliquis temporibus.

CAPVT VII.

De Signis futuræ Criſeos, per ſudores.

Morbi acuti frequentiùs multò per ſudores, quàm aliam quamuis euacuationem ſolent iudicari. Ideò exactiores paulò erimus in futuri ſudoris ſignis inueſtigandis, quorum facilem intelligentiam ſequens Tabula præſtabit, notata literâ M.

Signa

M.

Signa indicantia futurã criſim per ſudores, deſumũtur vel ab
- Eſſentia.
- Cauſis, quæ ſunt, vel
  - Efficientes
    - externæ { aër.
    - internæ { humores.
  - Materiales { corpus ægrotantis.
- Effectibus, qui sũt, vel
  - actiones
    - animales { Rigor.
    - vitales { Pulſus.
    - naturales { Suppreſſiò vrinæ.
  - excrementa.
  - qualitates mutatæ.

Cuius Tabulæ ſeriem obſeruando, ſequentia proponentur theoremata.

ſentia. *Morbi acutiſſimi per ſudores vt plurimùm iudicantur.*

Fiunt enim ab humore bilioſo, calido & tenui, qui facilè per habitum corporis excluditur.

ufæ icien- r. *In calida & humida aëris conſtitutione morbi vt plurimùm per ſudores terminantur.*

Quandoquidem à calida & humida ambientis temperie, pori & meatus totius habitus laxantur & aperiuntur, humores liquantur, & fluidiores efficiuntur, vt facilè per ſudores expurgari valeant.

imo- *Quicunque morbi ab humore tenui & calido producuntur, per ſudores ſolent iudicari.*

Sic febres bilioſæ plerumque per ſudores iudicantur, quia illius humoris tenuitas & calor facit vt à natura commodè per habitum excernatur.

ufa iceria- cot- ſægro- atis. *Quicunque ægrotantes carne molli & cute laxâ ſunt præditi, his per ſudores criſis facilè perficitur.*

Siue illa habitûs laxitas & mollities à natiua diſpoſitione ſit, ſiue à cœli conſtitutione, vt dictum eſt, perpetuò maximè confert ad criſim per ſudores efficiendam.

ſectus. tiones ima- gor. *Rigor aut horror in febribus continuis apparens, criſim per ſudorem imminere ſignificat.*

Quia humores illi tenues dum à venis ad habitum feruntur, partes membranoſas vellicant acrimoniâ ſuâ, atque ita rigorem pariunt.

tales lſus. *Pulſus mollis & vndoſus in febribus, ſudorem adfuturum demonſtrat.*

Quando enim tenuiores humorum partes ad habitum affectant viam, arterias humectant & emolliunt; vnde fit pulſus mollis & vndoſus ſudoris futuri prænuntius.

itura- *Vrinæ ſuppreſſio in febribus criſim per ſudorem futuram oſtendit.*

ppreſ- vri- Quia cùm eadem ſit materia ſudoris & vrinæ, nimirum ſeroſi humores, dum illi ad habitum feruntur, neceſſe eſt vrinam ſupprimi, aut maximam pati imminutionem.

cere- enta. *Si calidus quidam vapor à corpore ægrotantis eleuari præſentiatur, aut leuis quidam mador percipiatur, per ſudorem futura eſt criſis.*

Si præter conſuetudinem in ægrotante partes corporis externæ incaleſcant, aut facies rubeſcat, criſis per ſudorem futura indicatur.

Poſtrema hæc duo ſigna oſtendunt naturam ad habitum corporis viam affectare, per quam humores noxios, & præternaturales expellat.

CAPVT VIII.

De Signis futuræ Criſis per vrinas.

Signa futuræ criſeos per vrinas, pauca admodum proponuntur: illa tamen licet præuidere partim ex quibuſdam ſignis poſitis, partim verò ex abſentia aliorum. Si enim ſigna apparuerint, quæ criſim futuram in genere demonſtrent, & nulla vomitûs, diarrhææ, ſudoris, aut hæmorragiæ ſigna apparuerint, per vrinas eam futuram erit colligendum.

Signa verò quæ illam futuram peculiariter demonſtrant, hac ſerie proponuntur, quæ tamen ſimul ſunt colligenda, vt aliquam in iudicando certitudinem habere valeamus.

Illa autem hæc ſunt.

Hyberna conſtitutio.

Senilis ætas.

Cutis denſitas.

Frequens micturitio, vel vrinæ copioſiores die indice apparentes.

Ardor vel pruritus in extremo pudendi.

Grauitas in hypochondrio.

Tria priora ſigna continent impedimenta quæ in habitu reperiri poſſunt, & efficere ne ſeroſus humor per ſudores expurgetur. Cùm autem eadem materia quæ per ſudores effluit, per vrinas facile poſſit expurgari, poſito impedimento in via ſudoris, coniicere poſſumus per vrinas futuram excretionem. At tria ſigna poſteriora oſtendunt iam humores deſcendere ad vrinæ meatus.

CAPVT IX.

De ſignis futuræ Criſeos per hæmorrhagiam.

Futuram hæmorrhagiam ſequentia theoremata demonſtrant.

Inflammationes hypochondriorum hæmorrhagiâ vt plurimùm ſoluuntur. Eſſentia.

Et in hoc ſolutionis modo tota ſalutis ſpes eſt conſtituta, quia ſi non acċidat, mors prædicenda eſt.

Hæmorrhagiæ ſæpius ſolent contingere vſque ad vigeſimum-quintum annum, quàm vltrà hunc in temperamento ſanguineo, aut bilioſo verna tempeſtate, & auſtrina conſtitutione. Cauſæ adiuuãtes.

Ex effectibus qui ab actionibus læſis, excrementis, & qualitatibus mutatis deſumuntur, ſequentes futuram hæmorrhagiam prænunciant. Effectus.

Inſomnia & imagines rerum rubrarum.

Capitis & ceruicis dolor ſubinde obortus.

Temporum grauitas, & pulſatio magna in arteriis illorum.

Tinnitus, vel ſonitus aurium.

Oculorum hebetudo & marmaryges illis obuerſantes.

Rubor eorundem, ac totius ferè faciei.

Lucis auerſio.

Lachryma inuoluntaria.

Pruritus naſi.

Sanguinis ſtilla die indice.

Spirandi difficultas.

Tenſio hypochondriorum ſine dolore.

Quando ſanguis ad caput deferri incipit, parit in cerebro phantaſmata rerum rubrarum tum per inſomnia, tum etiam inter vigilandum; vt iuueni Romano contigit, cuius mentionem facit Gal. *lib. de præſag. ad poſthumum*: is enim morbo acuto laborans, rubrum ſerpentem ad cubiculi laquearia obetrantem videre viſus eſt, quo perterritus, è lecto ſubinde exiliit, vnde Gal. aduentantem hæmorrhagiam prædixit, & ſanguinis miſſionem impediuit, quam alij Medici præſcripſerant. Dolor capitis & ceruicis, ex eadem ſanguinis

ſanguinis tranſlatione ad partes ſuperiores exoritur, qui membranas diuellens diſtendéuſque doloris ſenſum parit. Pulſant arteriæ temporum extraordinario motu, propter earum compreſſionem, quæ à venarum repletione fit. Aurium tinnitus fit ex vaporibus ad cerebrum magnâ copiâ aſcendentibus. Viſus hebetudo fit, quia copioſi & craſſi vapores ad ſuperiora elati meatus obſtruunt, vnde fit vt denegato aditu ſpiritui animali, hebeſcat viſus. Marmaryges oculis obuerſantes, nihil aliud ſunt quàm tenuia quædam & diuulſa corpuſcula variorum colorum, intra corneam tunicam & cryſtalloidem contenta, ex vaporibus ſurſum elatis producta, quæ licet interiùs ſint, exteriùs tamen poſita, deceptione viſus apparent; quandoquidem oculus externæ aſſuetus viſioni, quæcumque intus ſunt, extrà eſſe iudicat. Robur faciei & oculorum ex ſanguine fit, qui maiori copiâ ad illas partes cumulatur. Lucis auerſio ex eo proficiſcitur, quòd diſtenti oculi humorum copiâ ex nimia luce magis diſtenduntur, quia lux diſgregat ſpiritus, vnde oculi dilatatio, ex qua dolor conſequitur, quem vt euitent ægrotantes, lucem refugiunt. Lachrymæ inuoluntariæ fiunt ex repletione oculorum, & partium adiacentium, quæ præter modum diſtentæ comprimunt glandulas illas humorem continentes, ex quo lachrymæ generantur. Pruritus narium fit ex vaporibus ſurſum aſcendentibus & nares vellicantibus. Sanguinis ſtylla die indice apparens, vt quarto vel vndecimo, oſtendit futuram hæmorrhagiam die iudicatorio, v.g. ſeptimo, vel decimo-quarto, quia diebus indicibus natura incipit transferre humores ad eas partes. Difficilis redditur reſpiratio, quia dum ſanguis ad ſuperiora transfertur, diaphragma comprimit. Tenſio denique hypochondriorum fit, quia ſanguis in ſuo fonte, & radicibus venarum moueri incipit, ſed fugax eſt ea diſtenſio, & ſine dolore; quemadmodum & difficilis reſpiratio: ſi enim diutius & contumaciter perſeuerarent, ſigna eſſent potiùs hepatis inflammati.

CAPVT X.

De ſignis futuræ criſeos per menſes aut hæmorrhoïdas.

Menſium & hæmorrhoïdum fluxus futurus; iiſdem ſignis dignoſcitur; in eo tamen diſtinguntur, quod ſi in muliere appareant, menſtruas purgationes pati conſuetâ, per vterum perficitur: Si verò in viro ſe prodant, hæmorrhoïdes pati ſolito, per eas futuram criſim arbitrabimur. Illa autem ſigna vtrique vacuationi communia ſunt hæc.

Dolor & grauitas lumborum, ac æſtus eorundem.

Dolor & tenſio in hypogaſtrio.

Oris ventriculi moleſtia.

QVando ſanguis ad partes inferiores deſcendit, venam cauam admodum replens atque diſtendens, dolorem & grauitatem, necnon æſtum in eis efficit; quandoquidem vena caua deſcendens lumbis ſuperiacet, à qua inſignes rami ad hypogaſtrium deferuntur, qui dolorem etiam atque tenſionem in iis partibus efficiunt: vnde etiam moleſtia in ore ventriculi perſentitur, propter magnum conſenſum quem habent partes hypogaſtricæ & lumbares cum ventriculo.

CAPVT XI.

De Signis futuri abſceſſus.

ABſceſſum in aliquo morbo euenturum, ſequentibus aphoriſmis breuiter ſignificatur.

Quos febres longæ exercent, iis tubercula, vel labores in articulis fiunt. Aph.44.ſect.4.

Febres longæ eæ dicuntur, quæ vltra quadraginta dies exporriguntur, & fiunt ex materia frigida, craſſa & contumaci: quoniam igitur illa materia non facilè per excretionem poteſt vacuari, ideò ſæpiſſime ad partes debiliores à natura expellitur, ibique abſceſſum producit.

Quicunque vrinas tenues & crudas multo tempore mingunt, ſi alia omnia ſigna, vt in ſuperuicturis, ſint in his oportet expectare abſceſſus in regionibus infra ſeptum tranſuerſum. Hipp.2.progn.

Dictum fuit ſuprà ſigna cruditatis longo tempore durantia, ſi vires ſint debiles, mortem præſagire, eo quod metus ſit, ne æger poſſit durare, donec materia concocta ſit. At verò ſi vires ſint validæ, & reliqua ſigna conualeſcentiam polliceri videantur ſperandum eſt fore vt homo liberetur, non quidem perfectâ ſolutione, ſed permutatione vel abſceſſu.

Quæ cum rigore ſiſtuntur vrinæ, iis qui ſopore tentantur, parotidas fore ſperabile. Hipp. *in Coac.*

Sopor magnam cerebri oppreſſionem ſignificat, quæ rigore ſuperueniente abſceſſum producit, aut magnam conuulſionem.

Febricitantibus laſſitudinem habentibus, in articulis, & circa maxillas potiſſimùm abſceſſus fiunt. Aphoriſ.31. ſect.4.

Laſſitudo ſpontanea in febribus fit ex craſſorum & crudorum ſuccorum multitudine, & illæ febres difficillimi ſunt iudicij, atque vt plurimùm per abſceſſus iudicantur.

Quibus conualeſcentibus ex morbo aliquid laborauerit, illic abſceſſus fiunt. Aph.32.ſect.4.

Non ſolùm dolor aliquam partem affligens circa morbi declinationem, in ea futurum abſceſſum præmonſtrat, ſed etiam ea omnia quæ partem debilem eſſe oſtendunt.

Nota ex Hippocrat. *Aphor.74.ſect.4.* quod dum ſigna futuri abſceſſus apparent à metu abſceſſus liberat, ſi vrina multa, craſſa & alba appareat, idque multò certiùs & citiùs, ſi cum his vrinis hæmorrhagia contingat.

CAPVT XII.

De Signis eorum quæ ſuperuentura ſunt in his qui iam ægrotant, vel in morbos prolabuntur. Ac primùm de Signis futuri delirij.

MVlta in morbis præter criſim ſuperuenire ſolent, tum ſymptomata grauia, tum etiam quando vnus morbus in alium commutatur, quæ omnia ſi à medico præuideri poſſint, ſummum illi honorem, & ægrotanti vtilitatem afferre ſolent. Eorum igitur ſigna iuxta prædictam methodum proponere aggredimur, à ſignis futuri delirij incipientes, quæ quidem ſequentibus theorematis innoteſcent.

Obliuio de repente contingens in acutis phrenitidem prænuntiat. Actiones animales.

Oſtendit enim cerebrum iam affici, & materiam morbificam ad ipſum à partibus inferioribus irrumpere. Principes. Minus principes.

Somni perturbati, atque tumultuoſi, delirium portendunt.

Hoc

mnus vigi-

Hoc docuit Hippocr.*in Coac.*his verbis: *Turbulenta, ferocéſque excitationes è ſomno, delirium afferunt:* Et oſtendunt cerebrum valde affici, & à naturali ſuo ſtatu dimoueri.

Vigiliæ indeſinentes delirium afferunt. Hippocrat. 2. *prognoſt.*

Vtraque enim affectio ab eadem cauſa producitur, calidâ nimirum & ſiccâ cerebri intemperie, vt docet Galen. 4. *de præſ.ex pulſib.* Ideò remiſſior intemperies facit vigiliam, quando verò intenditur, in delirium commutatur.

uditus.

Tinnitus & ſonitus aurium, vel etiam ſurditas, inſaniam ſæpe præcedit, præſertim ſi cum vrinis appareat habentibus ſuſpenſionem elatam & ſublimem. Hippocrat. 1. *prorrh.*

Significant enim hæc materiam transferri ad cerebrum, à qua delirium excitatur.

Exquiſitus nimium odoratus futuram inſaniam prænuntiat.

Significat enim inſolitam cerebri exſiccationem, & ſpirituum attenuationem, quæ cerebrum ad phrenitidem diſponit.

actus.

Dolor capitis vehemens & aſſiduus in acutis febribus, delirium portendit, præſertim qui in auribus obſeruatur, aut qui cum præcordijs reuulſis coniungitur.

Significat enim humores magnâ copiâ transferri ad cerebrum, idque vehementer afficere.

Lateris dolor, qui cum ſputo bilioſo ſine cauſa manifeſta euanuit, exceſſum affert mentis.

Significat enim tranſlationem humoris bilioſi à latere ad cerebrum.

Surarum dolores mentem præcipitant, idque tum aliàs, tum ſi in vrina prauum ſit enæorema. Hippocrat. *in Coac.*

Tanta eſt ſurarum communio cum partibus principibus, vt quemadmodum in calcis fractura accidunt febres peracutæ, tremulæ, ſingultuoſæ, paucorum dierum, mortiferæ denique; ita quoque in ſurarum doloribus, qui fiunt à cacochymia maligna, febris excitatur in corde, & delirium in cerebro, quandoquidem humores maligni facilè cerebrum inuadunt. Quamquam verò huiuſmodi dolores non modò ſurarum, ſed & femorum, dorſi & aliarum partium ignobilium, ſuâ præſentiâ delirium portendant, attamen multò certiùs id præſtant, ſi poſtquam apparuerint, occultentur; ſignificant enim materiæ morbificæ tranſlationem ad cerebrum: vt videre eſt apud Hippocrat. *in* 3. *Epid. ſect.* 3. *Ægr.* 5. vbi Caluus in Lariſſa femur dextrum doluit repentè, eorum verò quæ adhibebantur, nihil iuuabat. Primâ die febris acuta, ardens, dolores autem pergebant. Tertia femoris quidem dolor ceſſauit, alienatio verò mentis, & turbatio, & multa iactatio. Quartâ circa meridiem extinctus eſt acutiſſimè.

ctiones itales.

Reſpiratio magna & rara delirium ſignificat.

Spiritus magnus & rarus proprius eſt delirantium. Hippocrat. 1. *prognoſt.* 24. illi enim ob febris ardorem plurimâ reſpiratione indigentes, atque ob mentis errorem reſpirare obliuiſcentes, fit vt rarò reſpirent, & raritas magnitudine compenſetur. Hæc ſententia eſt etiam Galen. *de difficultate reſpirationis, cap.* 3. Vbi oſtendit huiuſmodi reſpirationem eſſe delirij propriam. Et *cap.* 10. *eiuſdem libri* dicit, Philiſcum & Silenum non habuiſſe alias cauſas talis reſpirationis, quàm delirium. De Philiſco & Sileno agitur apud Hippocrat.*in Epidem.ſect.*1.*hiſtor.* 1 & 2. Vtrique à principio reſpiratio magna & rara fuit, in progreſſu verò manifeſta delitia contigerunt.

xcre- enta.

Vrinæ albæ & lucidæ in acutis, phrenitidem prænuntiant.

Significant enim bilem, quæ per vrinas effundi ſolebat, eáſque colorationes efficere, ad cerebrum transferri.

Si in morbo acuto album oculi rubrum appareat, phrenitidem portendit. Qualitates mutatæ.

Significat enim membranas cerebri inflammari, quæ inflammatio facilè communicatur tunicæ adnatæ, quæ ab ipſis ducit originem.

Si pulſus inſit in hypochondrio, tumultum ſignificat, aut delirium, verùm oculos horum conſpicari oportet; ſi enim obtutus crebrò mouetur, fore vt furiant, expectandum eſt. Accidentia propria.

Cùm arteria pulſat vehementer in eo loco in quo non ſolet ſentiri, calidam ſignificat intemperiem, & multum flatus calidi per arterias delati, quæ ipſa cauſa tentans cerebrum, delirium facit; iis enim quæ per arterias meant, expeditiſſima via eſt ad cerebrum per carotidas & iugulares, quæ penetrant in ipſos cerebri ventriculos. Cùm verò delirium cum furore eſt, accidit menti magna varietas imaginationum & inquietudo; mouet ergo variè oculos, quaſi requirens res varias, quæ illi obuerſantur per cerebrum.

CAPVT XIII.

De Signis futuræ conuulſionis.

Ex frigore cùm adeſt metus & mœror immeritò, conuulſione finis eſt. Hippocr. *in Coac.* Effectus. Actiones principes.

MEtus & mœror fiunt ex contractione ſpirituum verſùs ſua principia, à copia humoris melancholici obrutorum, vnde cum frigore coniuncta ſunt, atque ita humor ille cerebrum afficiens conuulſionem excitat, niſi hæmorrhoidibus, varicibus, aut menſium profluuio vacuetur.

Deliria immaniſſima in conuulſionem deſinunt. Hippocrat. *in Coac.* Minùs principes. Somnus & vigilia.

Fiunt enim à calidiſſima & ſicciſſima cerebri intemperie, quæ principium neruorum afficiens, conuulſionem inducit à ſiccitate.

Quibus incidente rigore, nocturna exacerbatio ſomni vacuitatem affert cum fatuitate coniunctam, ſi nonnunquam in ſomnis vrina excidit, conuulſione finis fit. Hippocrat. *in Coac.*

Hæc omnia ſymptomata ſignificant materiæ anadromen ad cerebrum, quæ conuulſionem minatur.

Dolor capitis ingens & perſeuerans cum aluo ſuppreſſa, conuulſionem minatur.

Significat enim materiam morbificam in cerebrum defigi, quæ ad neruorum principium tandem delata, conuulſionem efficiat.

Dolores cubitorum & ceruicis graues & profundi, conuulſiones accerſunt. Tactus.

Procedunt enim ab oppreſſione partium poſteriorum cerebri, & humorum diffuſione in ſpinalem medullam, aut malignam qualitatem, quæ extenditur per dorſum & ad cubitum, eo quòd natura cauſam diſſoluere, aut concoquere non valeat.

Vrina cum rigore ſuppreſſa, praua, conuulſionem enim inuehit, tum aliàs, tum ſi anteà ſopor inuaſerit. Hippocr. *in Coac.* Excrementa. Vrina.

Rigores ſymptomaticos cum vrinæ ſuppreſſione conuulſio facilè excipit; quandoquidem oſtendunt anadromen humorum ad cerebrum, & principium neruorum; ídque magis, ſi æger ſopore afficiatur, qui euidentiſſimum eſt affecti cerebri indicium.

Vrina, quæ in ſomnis excidit præter conſuetudinem, conuulſionem minatur.

Significat enim muſculum ceruicem occludentem debiliorem eſſe redditum, cuius motus dependet à

neruo, cuius principium & origo in vitio eſt, niſi peculiari morbo pars illa afficiatur.

CAPVT XIV.

De Signis futuræ recidiuæ.

Fvtura recidiua in conualeſcentibus, ſequentibus theorematis poterit præuideri.

Eſſentia. *Morbi maligni & mali moris, non rarò ſolent recidere.* Illi enim naturam admodum debilitant, vt vix poſſit à cauſa morbifica ſe ita perfectè liberare, quin aliquæ ſuperſint reliquiæ recidiuam productoræ.

Morbi quantò longiores ſunt, tantò magis obnoxij recidiuæ: quantò verò acutiores, minùs reuertuntur. Morbi diuturni fiunt à materia craſſiori & frigidiori, quæ difficiliùs concoquitur & euacuatur. At morbi acuti ex materia tenuiori fiunt, quæ faciliùs præparatur atque excernitur.

Quibus die non critico febres ſoluuntur, iis reuertuntur.

Quemadmodum dies critici maximam habent vim ad perfectam morborum curationem, quandoquidem tunc temporis natura vtiliter excernit humores morbificos; ita quæ die non critico contingunt ſolutiones infidæ perpetuò eſſe conſueuerunt, quandoquidem naturæ bene operantis legibus non reſpondent.

Cauſæ internæ. *Morbi qui ab atra bile, variis & mixtis humoribus, viſcidis, craſſis, & peruerſis oriuntur, recidiuas facere ſolent.*

Illi enim humores maximè rebelles ſunt & à natura perfectè ſubigi & edomari nequeunt, vnde recidiuæ ſolent exoriri.

Morbi qui à ſanguine, pituita dulci, aut bile pallida producuntur, aut aliis humoribus; qui nullam malignitatem acceperunt, ſimplicéſque exiſtunt, & qui neque copiâ hominem grauant, nec craſſitie aut lentore ſunt præditi, nullam recidiuam minantur.

Quia natura facillimè ſe liberat à ſarcina huiuſmodi humorum, qui nullam contumaciam præ ſe ferunt.

Externæ. *Qui morbi in hyeme, vere, aut prima æſtate contingunt, non ſolent facere recidiuas: Qui verò autumno ſolent contingere, illis maximè obnoxij ſunt.*

Hyeme enim & vere calor natiuus potentiſſimus eſt, & noxios humores efficaciter diſſoluit. Autumnò verò maximè debilis eſt, & exhauſtus ex prægreſſæ æſtatis exolutione; ideò vix poteſt cauſas morbificas integrè diſcutere.

Subiect. *Qui bonâ corporis conſtitutione præditi ſunt à morbo ſemel curati non patiuntur recidiuas, at malè conſtituti vt plurimùm relabuntur.*

Robur partium cauſam morbificam perfectè diſſoluit; at quando eſt imbecillitas, vt in malè habitis, imperfecta fit humorum excretio.

Iuuant. & lędẽ. *Quicumque ægrotantes perfectam ſanitatem nequeunt adipiſci, & à paucis rebus iuuantur, læduntur verò à plurimis, ſunt in periculo recidiuæ.*

Hæc omnia ſignificant cauſæ morbificæ reliquias in corpore latitantes, quæ recidiuas facere conſueuerunt.

Effect. *In quibus conualeſcentibus actiones, excrementa, & qualitates plurimùm à naturali conſtitutione euariant, nec ad priſtinum ſtatum reducuntur, in his metuenda eſt recidiua.*

Quibus febres ceſſant ſine ſignis concoctionis, recidiuam in his expectare oportet. Hipp. 2. *progn.*

Non poſſunt humores morbifici conuenienter excerni, niſi priùs concocti fuerint: ideò quamuis febris ceſſet ſi cruditatis ſigna appareant, oſtendunt materiam morbificam adhuc intùs retineri, recidiuam effecturam.

Si poſt criſim peractam vrina tenuis diu reddatur, & parùm colorata, recidiuam prænunciat.

Significat enim naturæ imbecillitatem quæ concoctiones ſuas ritè non exerceat; vnde nouorum excrementorum prouentus ex quibus recidiua expectanda eſt.

INSTI

INSTITVTIONVM MEDICARVM LIBER QVARTVS:

Qui eſt de Ὑγιεινῇ, ſeu de conſeruanda valetudine.

PROOEMIVM.

Finis Medicinæ duplex eſt, vt ſcilicet ſanitas præſens conſeruetur, & amiſſa recuperetur. Priori debetur Ὑγιεινὴ, poſteriori Θεραπευτική.

Ὑγιεινὴ in ſex rerum nonnaturalium adminiſtratione tota verſatur. Illæ autem ſex res nonnaturales ſunt, Aër, cibus, & potus; motus, & quies; ſomnus, & vigilia; excreta, & retenta; & animi pathemata.

NON naturales dicuntur, quaſi mediæ inter naturales, & præternaturales. Illæ enim propriè, & abſolutè naturales dicuntur, quæ corporis viuentis conſtitutionem ingrediuntur, & tractantur *in Phyſiologia*. Hæ verò dicuntur nonnaturales, quandoquidem rectus ac legitimus earum vſus ſanitatem conſeruat; & tunc ad cauſas naturales referuntur: præpoſterus verò & illegitimus, morbos producit; & tunc præternaturales fiunt, omniúmque propemodum morborum cauſæ, vt *in Pathologia* docetur. Sunt tamen earum nonnullæ, quæ in rerum verè naturalium ſerie continentur, vt motus corporis, & animi pathemata, prout functiones ſunt à facultatibus ſuis profectæ: conſideratæ verò prout earum vſus corpus afficit, non naturales appellantur.

Dicuntur etiam neceſſariæ, quia iis carere, earúmque vim effugere non poſſumus; ſed continuò, & neceſſariò corpus noſtrum afficiunt.

Obiici poteſt, alia eſſe non pauca, quæ corpus noſtrum alterant; & ideò ad res non naturales eſſe referenda, nempe cœlum, aquam, ignem, terram, & regiones; ac proinde ſenarium earum numerum eſſe multiplicandum. *Reſpondemus*, Cœlum, ignem, terram, & regiones ad aërem reduci, quia non agunt in nos, niſi per aërem; Aquam verò, ſi aſſumatur, ad potum eſſe referendam; ſi verò admoueatur, vt in balneo, & lotionibus, negamus eſſe neceſſariam, ſiquidem eâ facilè carere poſſumus, atque adeò à rerum nonnaturalium cenſu expungenda eſt.

Totus igitur hic liber in ſex rerum nonnaturalium explicatione verſabitur: in eóque oſtendemus, quo modo iis vtendum ſit ad ſanitatem tuendam, vitámque incolumem, & à morbis immunem diutiſſimè conſeruandam: à cibo, & potu incipiendo; quod maioris ſint momenti, & multò plura in iis conſideranda veniant.

CAPVT I.

De Cibo, & Potu, ſeu de Alimentis.

Alimentum eſt id, quod à calore natiuo commutatum, in corporis noſtri ſubſtantiam conuerti, illúdque nutrire poteſt.

In eo differt à medicamento, quòd medicamentum definitur à Galeno 1. ſimpl. *quod corporis noſtri ſubſtantiam alterare, neque in eam quatenus tale conuerti poteſt.*

Datur tamen medium quoddam inter illa duo, vtriuſque naturæ particeps, quod & nutrire & alterare poteſt, vocatúrque alimentum medicamentoſum.

Varia autem ſunt alimentorum genera ex diuerſis rebus petita; quæ tamen omnia ſub plantarum, & animalium generibus continentur.

RES omnes ſublunares, quibus in Medicina vtimur, ſub triplici genere comprehenduntur, plantarum, animalium, & mineralium. Omne autem mixtum nutriendi facultate præditum, vitam habuiſſe neceſſe eſt; ſícque mineralia ex alimentorum ſerie prorſus excluduntur.

In eorum verò vſu conſideranda ſunt, ſubſtantia, quantitas, qualitas, ordo, tempus & hora ſumendi, præparatio, conſuetudo & delectatio, ætas, & anni tempus. De quibus omnibus ſigillatim agemus. Iiſque conſequenter præcipuorum, ac magis vſitatorum ciborum ac condimentorum facultates ſubiiciemus. Ac tandem potulentorum materiam & vires excutiemus.

CAPVT II.

De Alimentorum ſubſtantiâ.

Per alimentorum ſubſtantiam intelligimus formam, & materiam ex qua illa componuntur.

Sub formæ nomine comprehendimus illam totius ſubſtantiæ proprietatem, quâ alimentum idoneum redditur, vt in corporis noſtri ſubſtantiam conuertatur. Vnde vulgò dici ſolet, alimenta nos nutrire propter ſubſtantiæ ſimilitudinem, quam habent cum corporibus noſtris.

Hinc cibi dicuntur boni; vel mali ſucci; multùm vel parùm nutrientes; quatenus habent ſubſtantiam corpori noſtro magis vel minùs analogam, eámque puriorem, aut multis partibus heterogeneis permixtam.

Ad materiam referuntur, durities, mollities, raritas, denſitas, grauitas, leuitas, craſſities, tenuitas, lentor, & friabilitas.

Quæ licèt ſub qualitatum ſecundarum claſſe continea ntur, quia tamen materiam proximè ſequuntur, & ideò qualitates materiales nominantur; (propterea quòd ex varia permixtione humidi cum ſicco oriuntur) ad ſubſtantiam, vel ſubſtantiæ modum reducuntur.

Ergo ratione ſubſtantiæ, bona & laudabilia alimenta vocantur, quæ bonum & laudabilem ſuccum, ac pauca excrementa generant, & mediocrem obtinent conſiſtentiam; nempe quæ neque nimis dura, craſſa, aut denſa; neque nimis mollia, rara, aut tenuia. E quorum genere ſunt panis ex puriſſima tritici farina confectus, recens, benè coctus, & fermentatus, caro veruecina, hœdina, vitulina, caponum, gallinarum, pullorum, pipionum perdicum, aliarúmque auicularum montanarum; aliáque in ſequentibus fuſiùs explicanda.

Praua verò, & dyſpepta, ac malè nutrientia, multáque excrementa generantia dicuntur ea, quæ duram, grauem, denſam, ac craſſam ſubſtantiam obtinent, vt panis furfuraceus, caro bouina, caprina, hircina, ceruina, legumina, caſeus antiquus, & ſimilia.

Hæc tamen bona, vel mala alimenta, ſalubria, aut inſalubria generaliter dicenda non ſunt omnibus hominibus; ſed pro diuerſa eorum natura, vitæ genere, & exercitiis, illa quibuſdam magis conueniunt, hæc verò aliis commodiora ſunt, Sic quibus calor fortior eſt, iis dyſpepta alimenta, qualia ſunt carnes bubulæ, ceruinæ, leporinæ, infumatæ, & ſimilia benè concoquuntur: contra verò eupepta, vt carnes agninæ, vitulinæ, oua tremula, piſces ſaxatiles, & ſimilia, deteriùs concoquuntur; ſiquidem illa corrumpuntur, & aduruntur à calore fortiori: prout enim alterantur facilè, ſic promptè vitiantur, ac corrumpuntur. Alia verò quæ communiter dyſpepta nominantur ſicut difficulter alterantur: ita ægrè ad ſtatum deteriorem producuntur.

HVius rei exempla deſumere poſſumus ex iis, quæ exteriùs coquuntur; v.g. melle, quod ſuâ naturâ dulciſſimum, ſi vlteriùs coquatur, amaritudinem contrahit. Contrà verò carnes bubulæ, & porcinæ, diutiùs coctæ, ſapidiores euadunt. Idem mel iuuenibus eſt noxium, quoniam à mordaci eorum calore aduritur, & in bilem conuertitur; ſenibus verò ſalubre eſt, quoniam à modico eorum calore probè concoquitur. Propter eandem cauſam agricolæ, foſſores, baiuli, nautæ, aliíque artifices laborioſam artem exercéntes carnibus hœdinis, vitulinis, pullis gallinaceis, columbinis, & ouis ſorbilibus non probè nutriuntur: non ſolùm quòd à fortiori eorum calore alimenta illa citiùs conſumantur, ac diſſipentur; ſed etiam quòd ab eodem calore nimis concoquantur, & corrumpantur. Contrà verò leguminibus, braſſicâ, caſeo, carne bubulâ, & ſimilibus commodè aluntur.

CAPVT III.

De Alimentorum quantitate.

Quantitas alimentorum debet eſſe moderata, quæ ſcilicet corpori nutriendo, & viribus reficiendis ſufficiat. Et ſi hos limites plurimùm excedat, varios producit morbos ac vitam abbreuiat.

Quemadmodum autem ciborum multitudo plurimos morbos generat; ſic eorundem parcimonia, quæ ſobrietas vulgò ac frugalitas nominatur, multorum morborum curationi, & præcautioni inſeruit, vitámque longam efficit.

SVmma ac præcipua Diætetices ratio in moderata quantitate conſiſtit. Licèt enim alimenta in ſubſtantia, qualitate, aliíſque conditionibus aliquantulum aberrent; ſi tamen pauca ſit eorum quantitas, benè concoquuntur, & optimè nutriunt. Itaque in primis quantitati attendere oportet, quæ vt plurimùm nimia eſſe ſolet. Hoc ex eo ſatis patet, quòd omnes ferè morbi venæ ſectione, purgatione, aliíſque euacuationibus curantur, quibus ſuperflua humorum copia auferenda eſt, quæ ex nimia ingeſtorum copia ducit originem. Hinc ſobrietas, & ciborum parcimonia, ſanitatis, & vitæ longæ parens dici conſueuit. Vnde Hipp. 6. *Epid. ſect.* 4. *Aph.* 20. *ſanitatis ſtudium eſt, non ſatiari cibis, & impigrum eſſe ad labores.* Idem *Aphoriſ.* 17. *ſect.* 1. *vbi plus cibi quam pro natura ingeſtum eſt, hic morbum facit.* Plato intemperantem ciuitatem hoc ſigno patefacit, quòd multos Medicos alat. Hinc natum prouerbium: *Intemperantia Medicorum nutrix.* Tum etiam illud: *Plures occidit gula, quàm gladius.* Galenus verò, *Maiores noſtri,* inquit, *paucioribus morbis laborabant, quia frugalius viuebant.* Et Seneca luxum & ingluuiem ſui temporis, mendacem feciſſe Hippocratem ſcribit, qui Eunuchos, & fœminas arthriticis doloribus non vexari, aſſeruerat; Ariſt. verò *in problematis* dicit ſaluberrimum eſſe, cibum minuere, & laborē augere. Diogenes Cynicus dicere ſolebat, in ſanū eſſe ea à Diis petere, quæ in noſtra eſſent poteſtate; dum ſcilicet pro obtinenda bona valetudine Deum oramus; deinde nos cibo, potúque ingurgitamus. His omnibus Sacræ Scripturæ auctoritatem ſubnectamus. Eccleſiaſtes *cap.* 37. *Noli,* inquit, *auidus eſſe in omni epulatione, & non te effundas ſuper eſcam: in multis enim cibis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vſque ad choleram: propter crapulam multi obierunt; qui autem abſtinens eſt, adycit vitam.*

Idipſum exemplis luculentis confirmari poteſt. Sanctus Paulus primus Eremita, referente Diuo Hieronymo *in eius vita,* ad annos 115. ætatem produxit, ex quibus centum egit in Eremo, quadraginta quidem primos cum paucis dactilis, & hauſtu aquæ; reliquos verò poſtquam dactili defeciſſent, pane dimidio, quem coruus ei quotidie ſubminiſtrabat. Sanctus Antonius, teſte Athanaſio, vixit annos 105. ex quibus 90. egit in Eremo, ſolo pane, & aqua corpus ſuſtentans, quibus interdum aliquid oleris addebat in extrema ſenectute. Arſenius, præceptor Arcadij Imperatoris vixit annos 120. quorum 55. tranſegit in deſerto, abſtinentiâ mirabili. At noſtro ſeculo Ludouicus Cornarus, Nobilis Venetus, cùm ad 35. ætatis annum vitam inſalubrem duxiſſet, licet multis remediis fruſtra vſus eſſet, variis frequēter morbis conflictatus: tandem conſilio cuiuſdam Medici ſola diætâ morbos illos oppugnare cœpit; cibi & potus quantitatem ſenſim imminuens, donec ad vncias quatuordecim cibi computando panem, carnes, oua, & alia quæuis edulia, & ſexdecim potus ad ſingulos dies perueniſſet; in quo regimine perſeuerans, vitam incolumem, & à morbis liberam, atque vegetam vltra centeſimum annum produxit; vt ipſemet teſtatur *in libello, de vitæ ſobriæ commodis* inſcripto, ab eo Italicè edito, qui poſtmodum in Latinam, & Gallicam linguam conuerſus eſt. Ex quibus colligere poſſumus, ciborum parcimoniam non ſolùm ad ſanitatem in eodem ſtatu conſeruandam; ſed etiam profligandos morbos contumaces, & diuturnos maximè conferre. Poſtquam enim calor natiuus paucam illam alimentorum quantitatem citò concoxit; poſtmodum circa humores ſuperfluos occupatur, eóſque digerit, diſſipat, & per varia corporis emunctoria ſenſim eliminat, vt tandem corpus purum, & à cauſis morbificis liberum euadat. Perſeuerando autem in eodem victus regimine, corpus ab omnibus morbis liberum redditur, ſaltem ratione cauſarum internarum, quarum

quarum congeries ab eodem præcauetur. Si verò à cauſis externis corpus offendatur, multò minor læſio conſequitur, quia corpus ſuperfluitatibus vacuum magis reſiſtit. Vnde videmus in magnis mutationibus temporum, v.g. quando à conſtitutione auſtrina, calida, & humida, ſubita & repentina fit mutatio in Aquiloniam, frigidam & ſiccam multos homines affici catharro, pleuritide, aut peripneumonia, in quorum ſcilicet corporibus morboſus apparatus latitabat; alios verò minimè, quorum ſcilicet corpora magis vacua ſuperfluis humoribus reperiuntur: & ſi tales homines interdum cauſarum externarum vehementiâ in aliquem morbum præcipitentur; citiùs liberantur, ob paucitatem cauſæ internæ ab externa commotæ, quæ ideò facilè vincitur, ac reſoluitur.

Prætereà, ſi exacta illa diæta morbos incurabiles auferre nequit eos tamen multò leuiores, & tolerabiliores reddit, facitque vt ægri cum iis diu viuere poſſint. Sic multos quotidie videmus cum vlcere pulmonis, cum ſcirrho hepatis; vel lienis, cum calculo in renibus, aut veſica, diu vitam producere. Sic teſtatur Ariſtoteles *in problematis*, quendam fuiſſe ſuo tempore Philoſophum, Hærodicum nomine, qui cùm tabe laboraret, tamen arte τῆς διαιτητικῆς ad centeſimum annum peruenerat.

Vulgo *obijci* ſolet multos ad extremū ſenium peruenire, qui multis cibis quotidie ſeſe ingurgitant. *Reſpōdemus*, rariſſimos eſſe illos & eximio patrium robore, ac tēperamento prędito; qui ſi ſobriè viuerent, vitam diutiùs protraherent, & ad animi actiones meliùs diſpoſiti eſſent. Neceſſe eſt enim eos, qui non frugaliter viuunt, multis prauis humoribus impleri, & ſæpè morbis tentari, nec poſſe ſine detrimento valetudinis, arduis mentis functionibus diu intendere: tum quia in illis tota vis naturæ, & ſpirituum, concoctioni ciborum mancipata eſt; à qua ſi violenter per animi contentiones abſtrahatur, praua fiet concoctio, & multæ naſcentur cruditates: tum quia illis opus eſt crebrâ corporis exercitatione, vel medicamentis, quibus corpus expurgetur: atque adeò etſi diu videantur viuere corpore; tamen animo, & ingenio parùm viuunt, cùm exiguo tempore ad functiones animi ſint idonei, & maior pars temporis debeat impendi obſequio corporis. His adde, quòd ſi aliquando contingat, eos qui fortiori naturâ præditi ſunt, diu vitam producere, licèt plurimis cibis ſeſe ingurgitent; nullum tamen vnquam videre eſt ex iis qui debilioris ſunt naturæ, tali victu vtentem, qui ad ſenectutem peruenire potuerit. Contra verò ſi temperatè viuant longiùs vitam producunt;, quàm robuſti intemperatè viuentes.

Moderata autem, & neceſſaria ciborum quantitas regulâ generali determinari nequit, cùm diuerſitas temporum, ætatum & temperierum eam multùm euariet.

Hoc theoremate oſtenditur Ludou. Cornari exemplum ſuprà propoſitum quibuſlibet hominibus tanquam exemplar imitandum, obiici non debere. Multi enim homines reperiuntur robuſto ac valido calore natiuo præditi, qui à tam parco victu maximè læderentur. Scribit enim Hippoc. *Aphor. 5. lib. 1.* tenuem victum, eúmque admodum exquiſitum paulò pleniori eſſe periculoſiorem; quia facilius eſt cauſis replentibus ſubuenire, quam exhauſtum humidum primigenium, & exhauſtas partes ſolidas, alimento reficere. Victus ratio triplex inſtituitur ab Hippoc. & Galen. *tenuis*, quæ vires imminuit, *mediocris*, quæ conſeruat; & *plena*, quæ auget. Tenuis nunquam ſanis, ſed ægris tantùm competit. Nam *ſicut ſanis cibus robur eſt, ita ægrotanti morbus: & impura corpora quò plus nutries, eò magis lædes.* In ſanis verò ſemper ſeruandum eſt naturæ robur, vel augendum alimentis, non frangendum; quod in ægris non poteſt fieri, quia victus mediocris vires conſeruans in ſanis, eas imminuit in ægris, morbum agendo; quia quò magis nutrias, eò magis lædas. Tam exacta igitur victus ratio, qualis à Cornaro obſeruata eſt omnibus hominibus conuenire non poteſt: ſed tantum iis qui valetudinarij ſunt, & calorem natiuum habent admodum debilem multis cibis concoquendis minimè capacem: tum etiam iis qui corpus habent multis humiditatibus refertum: inedia enim corpus exſiccat: ac denique iis qui parum exercitiis indulgent, & vitam agunt ſedentariam, ſimulque contemplationi, aut magnis animi contentionibus dediti ſunt. Nonnulla tamen theoremata ſtabiliri poſſunt, quibus vnuſquiſque ſibi conuenientem ciborum copiam circumcircà determinare poterit.

Primū Theorema eſt: *Nunquam bene ſano ad ſatietatem eſſe comedendum, ſed à menſa, vigente adhuc appetitu, eſſe recedendum.*

Hoc theorema reſpondet *Aphor.* Hipp. *ſuprà citato, non ſatiari cibis*; in bene valentibus enim viget appetitus, donec ventriculus valdè repletus ſit, quæ repletio admodum noxia eſt, vt ſuprà monuimus.

Secūdum theorema eſt. *Si tantum ordinariè ſumas cibi & potus vt poſtea ſentias torporem quendam, grauitatem, & laſſitudinem corporis, cùm anteà eſſes agilis, & alacrior, ſignum eſt menſuram congruentem excedi; & quantitatem alimentorum eſſe minuendam; donec prædicta incommoda non ampliùs appareant.*

Tertium theorema eſt. *Si à paſtu parum aptus ſis actionibus mentis, vt ſtudio, meditationi, aut contemplationi, aliiſque tum animi, tum corporis functionibus; perſpicuum eſt, te iuſtam menſuram excedere. Quartum theorema deſumitur ab* Hippoc. 3. *de diæta, vbi ſigna repletionis proponit; quæ quidem repletio ex nimia alimentorum copia procedit; & ideò minuenda eſt. Imò verò ſi multum exuberet, vt morbum minari videatur, cùm victus parſimonia nonniſi lentè humores ſuperfluos conſumat; euacuationibus confeſtim auferenda eſt.*

Signa ergo repletionis ab Hippocrate *propoſita hîc ſummatim deſcribenda ſunt, iuxta ſemeiotices noſtræ methodum, vt meliùs percipiantur, in ordinem à nobis redacta. Talia igitur ſunt capitis dolor & grauitas, ſomni longiores, & perturbati inſomnia turbulēta, vt videatur homo cum aliquo pugnam committere; Somnus etiam diurnus, præcipuè poſt paſtus. Segnities totius corporis, laſſitudines & dolores vel in toto, vel aliqua parte. Appetitus deiectio, aut imminutio, cruditates in vētriculo, ructus acidi, vel nidoroſi; alui conſtrictio, aut tarditas inſolita. Deſtillationes frequentes; nares à cœna repletæ, è quibus tamen nihil aut parum emungitur; manè cùm exerceri incipiunt, multum emungitur & exſpuitur. Flatuum copia præter conſuetudinem; alui profluuia interdum à corruptis alimentis, & interdum dyſenteria.*

Quintum theorema eſt. *Ab inordinata viuendi ratione non eſt immediatè tranſeundum ad exactam regulam, ſed id ſenſim faciendum minuendo modicis ſubtractionibus conſuetam quantitatem, donec ad eam perueniatur menſuram, quæ non ampliùs corpus grauet, aut animi functiones offendat.*

Hoc theorema fulcitur *Aphoriſmo* Hippocratis 51. *lib. 2. Plurimùm atque repente euacuare vel replere; refrigerare, vel calefacere, ſiue quouis alio modo corpus mouere, periculoſum, omne enim nimium naturæ inimicum, ſed quod ſenſim fit tutum eſt; cùm alias, tum cùm ab vno ad alterum tranſitus fit.*

Ad quantitatem diſcretam ſpectat ciborum varietas, quæ ſanitati noxioſiſſima eſt. Cùm enim diuerſorum ciborum diuerſa ſit natura, fit vt alij celeriùs, & alij tardiùs conficiantur; inde praua ſequitur cōcoctio. Si enim, cibi concoctu faciliores, poſtquam perfectè concocti ſunt vlteriùs in ventriculo detineantur, corrumpuntur citiſſimè: Si verò quamprimùm concocti, ſunt ad inteſtina detrudantur: reliquos cibos nondum concoctos ſimul abripiunt, vnde cruditates emergunt.

Hoc theorema intelligendum eſt de varietate ciborum, natura,& temperie plurimùm inter ſe diſcrepantium. Nullum enim eſt inconueniens, in vna & eadem menſa, pullos, pipiones, perdices, aliáſque carnes delicatiores comedere: ſed ſi carnes cum piſcibus, oleribus, fructibus, aliiſque eduliis heterogeneis miſceantur, praua inde ſequitur concoctio. Hippocrates *lib. de flatibus.* *Diſſimilia,* inquit, *ſeditionem mouent;* aliáque celeriùs, alia tardiùs, & ægriùs concoquuntur. Et Seneca eleganter: *Diuerſa cibaria inquinant, & non alunt.*

CAPVT IV.

De Qualitate alimentorum.

Alimenta ratione qualitatis, vel temperata ſunt, vel intemperata.

Temperata dicuntur, in quibus nulla qualitas manifeſta ſuperat: & illa omni hominum generi, præſertim verò temperatis conueniunt. Ex eo genere ſunt panis, & carnes, quas euchymas nominauimus: & illa ſimpliciter Alimenta *vocantur.*

Intemperata ſunt, quæ manifeſtâ aliquâ qualitate nos immutant, & Alimenta medicamentoſa *dicuntur.*

Illa autem alimenta medicamentoſa, corpora noſtra immutant calefaciendo, refrigerando, humectando, vel exſiccando; obſtruendo, vel aperiendo; aluum laxando, vel conſtringendo; ſemen vel lac generando.

MAnifeſtè calefaciunt, vinum, piper, & alia aromata, cepa, allium, porrum, naſturtium, hyſſopus, mentha, petroſelinum, & ſalſa omnia; eadem etiam exſiccant. Refrigerant verò panis ex farina hordei, aut ſecalina, acetum, lactuca, portulaca, acetoſa, cucurbitæ, cucumeres, melones, & fructus hortarij; quæ etiam humectant, ſi acetum excipias. Obſtruunt alimenta craſſa ſuprà enumerata, & reliqua eiuſdem generis; quæ maximè vitanda ſunt omnibus hominibus, quia omnes ferè morbi fiunt ab obſtructione. Aperiunt obſtructiones aromata prædicta, apium, petroſelinum, capparis, aſparagus, paſtinaca ſylueſtris, fœniculum marinum, cicera rubra, & alia quamplurima. Semen & lac generantia ex materia medica deſumenda ſunt; in qua etiam multò plura prædictis facultatibus prædita reperiuntur, præter ea quæ ſuprà, tantùm exempli gratiâ, propoſita ſunt.

CAPVT V.

De Ordine Alimentorum.

Si vltimum theorema, cap. 2. *propoſitum, ritè obſeruetur, vt ſc. ciborum varietas in vna, & eadem menſa, tanquam noxia, vitetur; huic capiti nullus erit locus; ſed quia hominum intemperantia ſtrictioribus viuendi legibus ſubmitti non vult; cogimur etiam præcepta docere, quibus noxam illius imminuere valeant.*

Communis igitur, atque generalis circa ordinem regula habenda eſt, vt alimenta tenuia, liquida, concoctu facilia, laxantia, & quæ facilè deſcendunt, priùs aſſumantur; craſſa verò, ſolida, concoctu difficilia, & aſtringentia poſteriùs.

HOc theorema deſumitur à Galen. 2. *de Alim. facult. c. 2. & 3. de victus rat. in morbis acutis, text.* 22. Et ratio idipſum maximè confirmat. Nam quæ celerius concoquuntur, qualia ſunt humida, & liquida, citiùs è ventriculo deſcendunt; & ſi diutiùs retineantur poſtquam concocta ſunt, facilè putreſcunt. Adde quòd, poſtquam illa concocta ſunt, & ad duodenum detruſa, reliquis nondum concoctis locum cedunt, vt ad fundum ventriculi deuoluta, meliùs concoquantur.

Quamuis autem hæc doctrina receptiſſima ſit, nonnulli tamen contrarium probare conati ſunt; ex eo quòd ſolida & dyſpepta aliméta maiori calore indigent, qui talis eſt in fundo ventriculi magis carnoſo; atque adeò priùs ingeſta eâdem temporis diſtantiâ concoquentur, quâ eupepta ſuperiorem partem minori calore præditam, occupantia. Verùm, non tanta eſt in ſuperiori & inferiori ventriculi parte caloris differentia, vt in vnâ eupepta, in aliâ dyſpepta eodem tempore concoqui valeant. Sed potiùs dicendum eſt, alimentum in ventriculo eandem ſedem toto concoctionis tempore non ſeruare, quam, dum ingeſta fuerunt, obtinuerunt; ſed per coctionem, quæ elixatione fit, ſimul commiſceri; cùm caloris ſit congregare homogenea; & conſtat experientiâ, chylum vniformem, & omnibus ſuis partibus ſimilem, ex omnibus alimentis generari: Adde quòd, potus, qui per prandij, & cœnæ decurſum, partitis vicibus ingeritur, exactè cibis miſcetur, quod etiam de iuſculis, aliíſque liquidis alimentis dicendum eſt. Non eſt igitur magni momenti hæc regula ciborum ordinem ſpectans. Sed multò maioris momenti eſt, huic ciborum varietati non indulgere, cùm vnicus cibus, aut ſaltem plures valde analogi, ſimul ritè concoquantur, nullúmque cruditatis metum inferant, ſi modicâ quantitate ſumantur. Aſſerendum tamen eſt, alimenta humida, & laxantia priùs aſſumpta ventriculi tunicas laxare, & aluum molliorem reddere, contrà verò aſtringentia eandem comprimere, ſi priori loco ſumantur.

In principio menſæ iuſculum, aut offa, aut quodvis aliud alimentum actu calidum ſumatur. Nunquam tamen paſtus à potu eſt inchoandus.

Huic theoremati repugnare videtur vulgaris ille verſiculus ſcholæ Salernitanæ:

Vt vites pœnam, de potibus incipe cœnam.

Ille tamen non intelligendus eſt de potu aquæ, & vini, alioqui purè, & ſimpliciter reiiciendus eſſet; ſed de alimento liquido audiendus eſt: in quo ſenſu etiam Hippocrates nomen potus vſurpauit *Aphor.* 11. *ſect.* 2. vbi, *facilius eſt,* inquit, *impleri potu quàm cibo;* per potum intelligit liquidum alimentum, quod potu hauritur, quale febricitantibus vulgò exhiberi ſolet, ídque alibi victum humidum appellat. Illa ſiquidem faciliùs concoquuntur, & diſtribuuntur, ſícque facilè corpus impletur, ac reficitur. Potus autem ordinarius, qui ex aqua & vino componitur, priori loco aſſumptus, crudus rapitur à venis, præſertim exiſtentibus famelicis, neruóſque ferit, maximè ſi vinum bibatur. Nam aquam bibere ante paſtum, iis qui ventriculum habent calidum, & ſitibundum, præcipuè æſtatis tempore, incommodum non eſt: illa enim aqua citò rapitur ab hepate ſitibundo, vnde ipſi refrigerium aliquod accedit.

Neque obſtat veterum conſuetudo, à quibuſdam allata, quæ apud Athenæum reperitur *lib.* 4. *Dipnoſoph.* vbi refert, donatas fuiſſe conuiuis aſſidentibus argenteas phialas viginti, quibus euacuatis, panem demum carnéſque appoſitas eſſe. Idem *loco citato* frugalitatem deſcribens Cleomenis Lacedæmoniorum Regis, notat conuiuis datum eſſe cyathum vnum ante cœnam. Hæc bibendi ratio πρόπομα, ϗ προποτισμὸς vocabatur. Apud Latinos etiam hic mos obſeruatus fuit, quemadmodum refert Plinius *lib.* 12. *c.* 22.

Tiberio

Tiberio Claudio principe ante annos 40. inſtitutum, vt ieiuni biberẽt,potúſque vini cibos antecederet. Verùm praua fuit & damnoſa illa conſuetudo, in conuiuiorum luxu,nō apud homines ſobrios vſitata. Quod ipſe Plinius innuit inquiens, hunc morem introductum fuiſſe externis artibus, & placitis quorumdam Medicorum nouitate aliqua ſeſe commendantium. A Plutarcho etiam improbatur *lib. 8. ſympoſ. quæſt. 9.* vbi inter cauſas nouorum morborum προπόματα recenſet. *Antiqui*, ait, *ne aquam quidem biberunt antequam comediſſent: nunc ante cibum captum vino oppleti, humectato, & feruente corpore, cibum aggrediuntur.* Saluberrimum autem eſt ante potum cibos ſolis aſſumere, donec ſitis excitetur, eóſque actu calidos, ne calorem ſtomachi offendant,vt ſint veluti fundamentum ſtabile totius paſtus.

Paſtum verò potu claudere inconueniens non eſt.

Non eſt res magni momenti,ſi paſtus potu,vel cibo claudatur; ſed hoc tantùm aduertendum eſt,ne nimiâ copia potus ingeratur,fluctuationem enim in ventriculo efficeret. At ſi in fine paſtus ſitis aliqua ſuperſit commodè potus aſſumitur, Celſus optimum eſſe aſſerit in fine paſtus aquæ frigidæ parùm aſſumere,quod à ratione alienum non eſt; illa enim ſtomachi orificium frigiditate ſuâ leuiter conſtringit, calorem cogit antiperiſtaſi, & vaporum aſcenſum prohibet, quemadmodum experientia docet, grauem quorumdam eduliorum alitum, vt ceparum, alliorum, caſei antiqui; & ſimilium aquæ frigidæ potu in fine menſæ, prohiberi, aut plurimùm imminui.

CAPVT VI.

De tempore, & hora ſumendi alimenti.

Tempus & horam ſumendi alimenti à conſuetudine deſumere oportet. Si quis enim bis aut ter in die, & ſtatis horis alimenta ſumere conſueuerit, & cum his benè habeat; in eo modo perſeuerare debet, donec aliquid contingat, quod eum immutare cogat.

NOn poteſt certa regula ſtatui circa cibandi tempus,ſed illud imprimis à conſuetudine deſumendum eſt;cui natura tantoperè inhæret, vt aduentante horâ prandij,in bene ſanis,ventriculus plurimùm appetat, & nouum famelicus, appetat alimentum. Quâ horâ prætergreſſa languet plurimùm appetentia, & fames deiicitur.

Aduentante verò prandij aut cœnæ horâ, neceſſe eſt vt appetitus vigeat, & cibus in priori paſtu ingeſtus optimè concoctus fuerit, alioqui ſatius eſt horam illam differre, aut paſtum omninò intermittere, aut pauciſſimam alimentorum copiam aſſumere.

In eo vniuerſim hæc regula verſatur vt cibus non aſſumatur, ante quàm prior anteà ingeſtus, ſit omnino concoctus,& ad inteſtina detruſus: tunc enim appetentia redintegratur, & coctio poſtmodùm egregiè perficitur. Si verò cibus aſſumatur priori nondum concocto,malè concoquetur,& inſignem cruditatem pariet. Hoc tantùm in iis habet locum, qui caſu aliquo extraordinario,vt in conuiuio lautiori, ſeſe præter modum epulis ingurgitarunt: tunc enim ſaluberrimum eſt ſequentem paſtum omnino præſcindere, aut vnico hauſtu vini diluti, & tantillo cibo abſolue re.Si enim in victu ordinario illud contingeret,vt horâ paſtus ordinaria appetentia non vigeret, & alia nondum concocti prioris cibi ſigna apparerent; indicio eſt, nimiam alimenti copiam aſſumi, eámque eſſe minuendam.

Cùm autem tempus aliquod ſumendi cibi vniuerſim præſigi debeat, quod maiori hominum parti conueniat; ſtatuimus bis in diem cibum ſumere conuenientiſſimum eſſe. Frequentiores enim epulæ, cruditatis metum afferunt. Ieiunia verò longiora corpus debilitant, & prauos humores ad ventriculum deducunt vnde multi affectus exoriri poſſunt.

Maxima pars hominum prandio,& cœnâ contenta eſt: multi tamen ientaculum addunt; alij etiam merendam; quod præcipuè pueris, & ſenibus conuenit: illis, quia vt docuit Hipp. *Plurimùm habent calidi innati,& plurimo egent alimento.* His verò, quia cum habeant calorem debilem, paucum alimentum ſingulis vicibus ingerere debent,vt benè concoqui valeat, & illud frequentiùs aſſumendum, vt toti corpori nutriendo ſufficere poſſit. Ieiunia verò longiora picrocolis præſertim noxam afferre ſolent, quia ventriculus vacuus bilioſis impletur humoribus, qui cardialgias, colicas bilioſas & alios affectus pariunt. Cæteris autem hominibus ventriculus vacuus non habens quod concoquat, à vicinis locis trahit quod inuenit, ſicque prauis impletur humoribus, qui etiam multorum morborum cauſa eſſe poſſunt. Satius ergo eſt in ſingulis paſtibus quantitatem ciborum minuere, quam poſt lautas epulas longum ieiunium exercere.

Cœna in nonnullis optimâ ſanitate preditis, & in florenti ætate conſtitutis, prandio æqualis aut largior eſſe poteſt. At in reliquis omnibus parcior eſſe debet.

Nulla res in tota arte magis controuerſa reperitur, quàm vbi quæritur, an cœna prandio largior eſſe debeat,an contra;quæ aliam etiam grauiſſimam quæſtionem includit:an coctio meliùs noctu quàm interdiu, in ſomno meliùs quàm in vigilia perficiatur. Vtrinque enim authoritates, & rationes efficaciter militant.

Ac primùm cœnam largiorem eſſe debere, probatur ex Hippocrate 3. *de diæta*, vbi hyeme ſemel tantùm in die cibum ſumere præcipit, niſi quis ventrem valde ſiccum habeat. Quod ſi id fieri minimè poſſit, modicum prandere iubet. Vnde facilè colligitur per vnicum illum paſtum,quem hyeme præcipit Hippoc. cœnam eſſe intelligendam.

Celſus verò Hippocratem ſequutus, *Hyeme*,inquit, *oportet ſemel in die cibum capere,niſi venter nimis aſtrictus ſit.* Poſteà addit: *ſi prandeat aliquis, vtilius eſt exiguum aliquid, & ipſum ſiccum, ſine carne, ſine potione ſumere.*

Galenus 7. *meth. cap.6.* cœnam prandio liberaliorem eſſe debere, diſertè pronuntiat: rationem addit, quòd cibum veſpertinum ſequatur quies;& ſomnus, ac tempus diuturnius, ac duplum ferè ad illud quod inter cœnam & prandium intercedit. Ex his Galeni dictis triplex ratio elici poteſt.

Primò, In quiete corpus non mouetur,nec agitatur; ita vt cibus in ventriculo aptè reſideat, non fluctuet, non dimoueatur; ſicque meliùs concoquitur, quia concoctio indiget quiete.

Secundò, In ſomno, cùm animales ſpiritus magna ex parte ferientur; vitales, & naturales fortiores ac vegetiores euadunt, vnde melius fiunt concoctiones.

Tertiò, Cùm duplum ſit tempus à cœna ad prandium, duplum debet eſſe alimentum.

Quartò, His addit Gal. exemplum athletarum, qui multas carnes comedebant in cœna, in prandio verò ſolùm panem. His Galeni rationibus ſequentes adduntur.

Quintò, Noctis frigiditas cibi concoctionem iuuat: Hæc enim perinde vt hyems, ventres calidiores reddit, calorem pellendo ad interiora, vt melius coctionem perficiat.

Sextò, In ſomno calorem concentrari probatur; tum autoritate Hippocratis 7. *Epidem. ſect.4.* dicentis, vigilantem calidiorem eſſe circa exteriora,frigidiorem circa interiora;dormientem contrà: tum ex pulſu, ac reſpiratione validiore in ſomno, quàm in vigilia.

Contrà verò prandium largius eſſe debere,ſequentibus autoritatibus, & rationibus conficitur.

Autoritates deſumuntur ab Actuario,& Auicenna, qui præcipiunt, cibum in tres partes eſſe diſtribuendum, & duas ſumendas eſſe in prandio, tertiam verò in cœna:quibus accedunt ſcholæ Salernitanæ verſiculi.

Ex magna cœna ſtomacho fit maxima pœna.
Vt ſis nocte leuis, ſit tibi cœna breuis.

His rationes validæ ſubnectuntur.

Primò,Inter prandium, & cœnam ſeptem vel octo tantum horæ intercedunt;inter cœnam verò & prandium circiter ſexdecim. Si verò per ſomnum coctio melius perficeretur, circa mediam noctem illa abſoluta eſſe deberet, & ſtatim fames vrgere. At contrà videmus manè è lecto ſurgentes minùs fame tentari, quàm ante cœnam; vnde facile videre eſt coctionem tardiùs perfici in ſomno quàm in vigilia.

Secundò,Somnus à prandio facit in non aſſuetis, vt horâ cœnandi appetitus non vigeat, & ventriculus cibis grauatus ſentiatur, quod oſtendit coctionem imperfectiùs fieri in ſomno. Si enim ſomnus coctionem adiuuaret, eſſet vtilior omnibus.

Tertiò,vigilantes fame laborant,vnde Hipp.6.*Epidem.ſect.4.Aphor.* 10.*aqua vorax,vigilia vorax*.Sic qui noctu præter ſolitum vigilant, citiùs famem percipiunt. Sic vinum,& oleum exprimentes, quia perpetuò vigilant, multùm, & frequenter comedunt.

Quartò,ſi per ſomnum melior fieret concoctio.ſtatim à paſtu eſſet dormiendum; quia tunc cibus ſolidior maiori ventriculi actione indiget, & primarum horarum actio difficilior eſt quæ tamen vigilando tranſigitur, alioqui ſtomachus grauatur.

Quintò, Qui ventriculum habet debilem, & βραδυπεψίᾳ laborant, magis torquentur noctù poſt primum ſomnum, quàm interdiu poſt meridiem: quo arguitur coctionem difficiliùs perfici in ſomno.

Sextò, Celſus præcipit in longis diebus ſatius eſſe meridiari ante cibum, cuius rei non poteſt eſſe alia ratio,niſi quia ſomnus coctionem retardat.

Septimò,Per ſomnum calor recurrit ad ſuos fontes, reliquæ verò partes illo magis deſtituuntur, quàm in vigilia: per vigiliam verò ad omnes partes magis diffunditur. Ergo minor eſt calor in ventriculo per ſomnum,quàm per vigiliam.

Octauò,Interdiu calor Solis coctionem adiuuat.Sol enim ex Ariſt.2.*Phyſ.*2 eſt vitæ principium.E.Concoctio diurna duplex habet calidum,nocturna verò minimè.

Nonò, Situs ventriculi in vigilantibus magis facit ad concoctionem, quia erecta figura facit, vt cibi meliùs deſcendant ad fundum ventriculi, qui carnoſior eſt;cubantibus verò latera ventriculi magis attingunt, vnde os illius non ſufficienter clauditur. Hinc fit, vt ſomnus meridianus minùs noceat, ſi ſedendo capiatur, quàm cubando.

Decimò,Pituita, quæ interdiu per nares, & ſputum reiicitur, noctu in ventriculum defluit, & coctionem retardat; quo incommodo carent vigilantes.

Denique experientia huic veritati maximè fauere videtur: ſiquidem pauciſſimi homines reperiuntur, qui liberè non fateantur,ſe à leuiori cœna longè meliùs habere, & Cardanus teſtatur, ſe multos interrogaſſe, qui ad centeſimum annum peruenerant & omnes parciori cœna vſi fuerant. His addere poſſumus Telephi Grammatici exemplum à Galen.relatum, 5. *de ſanit.tuenda*; qui ad annum ferè centeſimum acceſſit. Illius autem verba ita ſe habent: *Mel crudum alica cum aqua cocta, permixtum edebat horâ diei tertiâ fermè. Septimâ prandebat,oleribus primò ſumptis, inde piſcibus ſaxatilibus, aut auibus. Veſpere autem pane cum vino permixto contentus erat.*

Nos igitur poſterioris ſententiæ rationibus, & multò,magis quotidianâ experientia conuicti, cenſemus cœnam prandio parciorem eſſe debere. Concedimus tamen(vt in *theorem.*dictum eſt)eos qui perfecta fruũtur valetudine & ventriculũ habent validũ,poſſe aut æqualiter cũ prandio,aut etiã copioſiùs cœnare:modo tota vtriuſque paſtus quantitas mediocritatem non excedat: in iis enim, & noctu interdiu & optima fit concoctio. Et hic locum habet ſententia Celſi,*Homo benè ſanus nullis ſeſe debet obligare legibus*. Imò verò in debiliori etiam conſtitutione, ſi quis pauco vtatur alimento, & minimam illius quantitatem ſumat in prandio, poterit ſine dubio lautiùs cœnare:vt tota ciborum quantitas quæ vnâ die ſumitur, corporis nutritioni ſufficiat. Sed ſi hodiernorum hominum morem intueamur, qui in prandio comedunt ad ſatietatem, certum eſt eos maximè grauari, ſi in cœna adhuc largiùs comedant, & tunc verificatur ille verſiculus ſcolæ Salernitanæ ſuprà citatus.

Ex magna cœna ſtomacho fit maxima pœna.
Vt ſis nocte leuis, ſit tibi cœna breuis.

At præcipuè locum habet hoc theorema in iis,qui fluxionibus, & catarrhis obnoxij ſunt. Noctu ſiquidem humor pituitoſus è cerebro defluit in ventriculum,& coctionem perturbat. Cõtrà verò, ſi paucus in cœna cibus aſſumatur,pituitoſus humor conſumitur à calore natiuo, nec tam facilè multiplicatur, vt in copioſè cœnantibus:cum ex illa alimentorum copia, multi vapores per ſomnum in cerebrum exhalent. Et ita affecti poſt leuem cœnam placidè dormiunt:ſi verò lautiùs cœnauerint, ſomnum habent inquietum, & interruptum; ita vt eorum maxima pars in cœna parcè comedere, nonnulli etiam à cœna planè abſtinere cogantur. Hinc ſapienter dictum à Manardo, *Epiſt.4.lib.6.*

Exiguam cœnam capiti,& oculis conferre.

Vt autem veritas iſta clariùs eluceſcat, autoritatibus, & rationibus in contrarium allatis ſatisfaciendum eſt.

Ac *primùm* ad Hippocratis, Celſi,& Galeni autoritates dicimus,ex iis quidem conuinci, morem apud Antiquos fuiſſe parum comedere in prandio,multum verò in cœna. Attamen cùm parciſſimè pranſi eſſent, maiorem cibi copiam in cœna ferre potuerunt. Interim ille cibus in cœna ingeſtus longiore tempore ad coctionem opus habuit, quàm ſi in prandio ſumptus fuiſſet.Noſtris autem temporibus cùm prandium lautius eſſe ſoleat, Antiquos in cœna imitari non poſſumus. Et meliùs proculdubio ſeſe geſſiſſent Antiqui ſi quod in cœna ingerebant: in prandio ſumpſiſſent, & quod in prandio ſumebant, cœnæ loco habuiſſent. Addè quod non eadem erat apud Antiquos hora cœnæ,quemadmodum apud nos:ſiquidem Romani cùm parciſſimè pranſi eſſent,& ſatis manè,tribus horis ante Solis occaſum cœnare ſolebant; ita vt coctio ferè peracta fuerit,antequam ad ſomnum ſeſe cõponerent.

Ad *primam* verò *rationem* proaduerſa ſententia allatam *dicimus*, omnimodam quietem ad coctionem iuuandam non eſſe vtiliorem; ſiquidem motus leuis,& moderatus à paſtu,facit vt cibi in fundum ventriculi meliùs deſcendant, & calorem natiuum aliquantulum excitat, vt faciliùs coctioni incumbere valeat; hinc vulgaris ille verſiculus: *Poſt cœnam ſtabis aut paſſus mille meabis.*

Ad *ſecundam dicimus*, vitales quidem ſpiritus fortiores fieri in ſomno,ſed non influere in ventriculum, & alias partes, eâ copiâ quâ in vigilia, quæ per ſomnum retrahuntur ad ſuum fontem:in vigilia verò magis diffunduntur.

Ad *tertiam reſpondemus*, quòd duplum tempus inter cœnam,& prandium intercedens, duplum requireret alimentum, ſi coctio in vtroque paſtu æqualiter fieret.Sed cùm illa tardiùs à cœna perficiatur,vt à nobis demonſtratum eſt) longius illud tempus fuit neceſſarium.

Ad *quartam dicimus*, Athletarum conſtitutionem non

non probari à Galeno 1. *Aph.* 3. *& in libro de bono corporis habitu*, & *in ſuaſoria ad artes*: quinimò & breuis vitæ, & morboſæ illos accuſat. Ad corpus quidem inſtaurandum; & impinguandum magis confert cibus in cœna ſumptus, quia minor fit illius reſolutio per ſomnum: ſed copia ſuperfluitatum, quæ inde emergunt, morbos producit. Hinc etiam conualeſcentes ex paulò lautiori cœna citiùs reficiuntur, ſed maius recidiuæ periculum incurrunt.

Ad *quintam*, & *ſextam dicimus*: in ſomno quidem calorem concentrari, & ad ſuos fontes recurrere, nempe cor, & hepar. Hinc meliores fiunt concoctiones in venis, & arteriis: vnde nihil vtilius ſomno ad coctionem prauorum humorum in febribus continuis perficiendam; & nihil magis impedit coctionem eorundem, quàm vigiliæ continuæ. Hinc etiam ebrioſi crapulam edormire dicuntur quæ ex potu nimio in venis cumulata eſt. Sed coctionis quæ fit in ventriculo longè alia eſt ratio, quæ imperfectiùs exercetur, quando natura intenta eſt alimentorum antea concoctorum diſtributioni & prauorum humorum concoctioni; à quo opere viciſſim non parum auertitur coctione ciborum, quæ fit in ventriculo, præſertim ſi illa magnâ copiâ ingerantur.

Hora prandij tempeſtiua, nempe duabus aut tribus horis ante meridiem, longè ſalubrior eſt eâ quæ ad meridiem, aut vlteriùs differtur.

Ex prandio tempeſtiuo tria lucramur. *Primò*, tempus longius vſque ad cœnam, vt meliùs coctio perfici valeat. *Secundò*, quod hora eſt frigidior, (quod in æſtate potiſſimùm locum habet) illa autem frigiditas coctionem iuuat. *Tertiò*, quòd homo eſt robuſtior, quia vicinior ſomno præcedenti, ex quo multi ſpiritus geniti ſunt, qui totum corpus robuſtius, & alacrius reddunt. Hinc paſſim videmus eos, qui diutiſſimè vixerunt, tempeſtiuè cibum ſumpſiſſe: contraverò eos qui tardiùs pranſi ſunt, morboſos fuiſſe & breuioris vitæ.

CAPVT VII.

De præparatione Alimentorum.

Ciborum alij præparatione artificiali indigent, vt alendis corporibus noſtris idonei reddantur: alij ab ipſa natura ſufficienter præparantur, vt tales aſſumi valeant, quales nobis à natura exhibëtur. Prioris generis ſunt carnes, piſces, & ſimilia; poſterioris, fructus ferè omnes maturi.

Præparatio ciborum coctione potiſſimùm perficitur, idque tripliciter, dum ſcilicet elixantur, aſſantur, aut friguntur, ſeu torrentur.

Elixatio dupliciter fit, vel cùm res in aqua decoquuntur, & tunc idem elixationis nomen retinet, ſicque hoc modo præparatæ carnes elixæ nominantur: vel vbi cum proprio ſucco lento igne decoquuntur, & carnes hoc modo paratæ, iurulentæ appellantur.

Scribit Celſus, carnes iurulentas magis alere quàm aſſas, & has magis quàm frixas. Addimus nos, elixas omnium minimè nutrire, quia bonam partem ſucci alibilis iuſculo depoſuerunt.

Magis tamen laudatur elixatio in vulgari vſu familiarium, quia quod ex carne amittitur, in iuſculo reperitur. Deinde cùm elixatione carnes molliores euadant, in ventriculo faciliùs diſſoluuntur, & concoquuntur.

Aſſatio carnis veruecinæ meliùs procedit, ſi priùs malleo, aut piſtillo ligneo contundatur, vt vulgò coqui, & ancillæ facere ſolent: ſic enim tenerior redditur, & laxior euadit, vt à calore ignis meliùs penetrari valeat.

Reliquæ ciborum præparationes ſanitati, inſeruientes, in particularibus eorum deſcriptionibus proponentur. Quæ verò ad lautitias, & conuiuiorum luxus ſpectant, ad coquos relegandæ ſunt.

CAPVT VIII.

De conſuetudine, & delectatione in alimentorum vſu.

Cibi conſueti, licet paulò deteriores, vtiliores ſunt inſuetis aliquantulum melioribus.

HOc theorema ab Hippocrate ſancitum eſt, *Aph.* 50. *ſect.* 2. qui ſic habet: *Quæ longo tempore conſueta ſunt, etſi deteriora ſint inſuetis, minùs moleſta eſſe ſolent.*

Conſuetudo enim eſt altera natura, ſiquidem alimenta longo tempore conſueta naturam immutant, eámque ſibi ſimilem reddunt. Per *Naturam* autem temperamentum intelligimus; quod redditur ſimile alimentis, quibus longo tempore vti conſueuimus. Illius autem conſuetudinis efficacia quamplurimis hiſtoriis ab autoribus relatis comprobatur. Nobis vnicam proponere ſufficiet, à Solenandro relatam, *Conſilior. medicinal. ſect.* 5. *conſil.* 15. de quodam ruſtico, qui ad hoſpitale perductus, nullis remediis curari potuit. Tandem ex breui morituro quæſiuit Medicus quid peteret, & quâ victus ratione antea vſus eſſet. Reſpondit, ſe planè ab iſto cibo, & potu, ſyrupis, ac id genus aliis, vt & lecto quod nimis molle eſſet, planeabhorrere; cùm non dormiuiſſet intra annos nouendecim in lecto, atque vſus fuiſſet cœpa, caſeo, & ſimilibus, & ſub dio in ſtramine veſtitus dormiuiſſet. Medicus permiſit vt vnâ nocte in ſtamine dormiret, & vteretur ſale, cœpis, & aquâ frigidâ. Etſi verò arbitraretur eum inde citiùs moriturum: tamen poſtridie præter omnium opinionem eum foco adſtantem inuenit.

Conſuetudinis autem ratio habenda eſt, non ſolùm circa ſubſtantiam ciborum, ſed etiam circa qualitatem, quantitatem, & tempus exhibendi.

Hoc etiam theorema ab Hippocrate mutuatum eſt, qui *Aphor.* 17. *ſect.* 1. *Et quibus*, inquit, *ſemel, aut bis; & quibus pluráne aut pauciora, & particulatim oporteat offerre conſiderandum. Concedendum autem aliquid tempori, regioni, conſuetudini, & ætati.*

Quando cibi cönſueti deteriores, propter aliquam occaſionem corpori noxam inferunt, commutandi ſunt, & ad meliores tranſeundum eſt, modò id ſenſim & paulatim fiat. Omnis enim ſubita & repentina mutatio periculoſa eſt.

Propter varias cauſas ciborum mutationes interdum neceſſariæ ſunt; è quarum numero ſunt morbi, qui à cibis conſuetis foueri vel augeri poſſunt: ætas quæ iam prouecta cibos concoctu difficiles ita ſubigere non poteſt, vt in iuuentute ſolebat, & alia quamplurima: ſi igitur propter aliquam cauſam, neceſſarium videatur victus rationem mutare, id ſenſim & paulatim faciendum eſt. Quod docuit Hipp. *Aph.* 51. *ſect.* 2. *Plurimùm*, inquit, *atque repente euacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, ſiue quouis alio modo corpus mouere periculoſum, omne enim nimium naturæ inimicum, ſed quod paulatim fit tutum eſt, cùm aliàs, tum*

cùm

cùm ab altero ad alterum tranſitus fit. Id ipſum multis exemplis confirmari poteſt, ſed inſtar omnium ſit hiſtoria Dionyſij Siciliæ tyranni, qui ebrietati, & luxui valdè deditus fuerat. Cùm verò ab hoſte aliquando obſideretur,& neceſſitate coactus à ſolita potandi conſuetudine ſibi deſiſtendum eſſe animaduerteret, ſubitò ab ea abſtinuit,quod cùm aliquandiu feciſſet,tabifico morbo corripi cœpit, nec eo liberari potuit,priuſquam ad priſtinum potandi morem,ebrietatémque rediiſſet. Quòd ſi ſenſim & paulatim prauam illam conſuetudinem deſeruiſſet, nihil incommodi paſſus eſſet.

Illi cibi ſemper præferendi ſunt, quibus aliquis maximè delectatur, etiamſi paulò deteriores ſint iis quos aliquantulum auerſatur.

Hoc docuit Hippoc. conceptis verbis, *Aphoriſ.*38. *ſect.*2.in hunc modum: *Paulò deterior cibus & potus, qui tamen ſit ſuauior, melioribus quidem ſed minùs ſuauibus anteferendus.* Qui enim cum voluptate cibi aſſumuntur, eos ventriculus auidiùs amplectitur, promptiúſque & expeditiùs concoquit. Contrà,eos qui diſplicent,auerſatur; quo fit, vt neque auidè illos amplectatur, neque probè conficiat.Ex hoc Hippoc.Aphoriſmo multi aſſentatores ſibi patrocinium quærunt, qui vt ægrotantibus gratificentur, omnia ab iis expetita liberaliter concedunt. Verùm ij turpiter errant,& à Gal.damnantur *lib.*12.*method.cap.*1. *Quemadmodum*, inquit,*crudelis hominis officium facit, qui vnà cum morbo vitam quoque homini auferet; ſic qui cubâtis deliciis perpetuò ſubſcribit, eiúſque voluptatem, non ſanitatem pro meta gerendorum habet,adulatoris.*Et 1.*meth.cap.*1. grauiter in iſtos adulatores inuehitur, *qui frigidam exhibent.ſi hanc ægri popoſcerint,qui lauant cum iuſſerint; qui niuem vinúmque porrigunt, quando hæc poſtularint; qui denique quidquid optarint,mancipiorum ritu faciunt. Contra quàm veteres illi Medici ab Æſculapio oriundi, qui tanquam duces militibus, & vt Reges ſubditis, imperarunt; nequaquam verò Getarum,Tibiorum,Phrygum, & & Thracum emptitiorum more,parere & obſecundare voluerunt.*

Vt igitur certa quædam menſura ſtatuatur eorum, quæ ægris concedi poſſunt conſulendus Hipp.6.*Epid. ſect.*4.vbi ſic loquitur:*Hæc ſunt in quibus gratificandum eſt ægris, vt ſcilicet cibus ac potus purè conficiantur; grata ſint etiam quæ viderint, & mollia quæ attigerint, ſed non admodum lædant,& facilè reparabilia ſint, veluti frigidæ exhibitio, vbi opus fuerit illa & alia,*Vbi hæc verba præcipuè notanda ſunt,*quæ non admodum lædant,& facilè reparabilia ſint*: Si enim ea quæ ab ægris expetuntur, ſatis inſignem noxam inferre valeant,prorſus abdicanda.

CAPVT IX.

De Victu ſingulis ætatibus congruo.

Victus puerorum ad frigidum & humidum inclinare debet.Et ideo vinum illis inimicum eſt.

CVm puerorum corpora multo calore prædita ſint, victu refrigerante opus habet.Hinc vinum illis noxium eſt, quia calorem auget, & præterea caput eorum multo halitu replet, quâ ratione iis interdicitur à Galen.1. *de ſanit. tuenda cap.*9.& Plato 2. *de legibus* præcipit, ne pueris vſque ad duodeuigeſimum annum vinum concedatur; *quia*, inquit, *ignem igni addere non oportet.* Humidum verò cibum illis competere docuit Hippocrat. *Aphor.*16. *ſect.*1.*victus humidus febricitantibus conuenit, maximè verò pueris.* Et ratio idipſum ſuadet. Cùm enim in hac ætate corpus admodum creſcat, & augeatur, incrementum illud exſiccantibus cibis inhibendum non eſt. Deinde puerorum ſubſtantia valde reſolubilis eſt, & ideò humidis alimentis, quæ citò diſtribuuntur, reparanda.

Quantitas etiam ciborum maior eis concedenda eſt,quàm in reliquis ætatibus, ob caloris copiam, & corporis incrementum.

Hoc theorema ab Hippoc. ſancitum eſt *Aphor.*14. *ſect.*1. *Qui creſcunt, plurimum habent calidi innati, plurimo igitur egent alimento, alioqui corpus abſumitur.* Ratio Aphor.eſt, quia à multo calore in corpore molli & raro ſubſtantia illius multùm abſumitur; quæ pluri alimento reparanda eſt.

Puberibus & adoleſcentibus victus medius, tum ratione qualitatis,tum ratione quantitatis adhibendus eſt.

Puberes & adoleſcentes moderatum habent temperamentum, ideò temperatis alimentis nutriendi ſunt, quæ ſcilicet moderatam primarum qualitatum proportionem habeant.Quantitas etiam eorum debet eſſe moderata,minor ſcilicet quàm in pueritia,& maior quàm in aliis ætatibus.

Iuuenes, quia impensè calidi & ſicci, contrario victu, id eſt,frigido & humido indigent.

Licèt victus iſte iuuenibus præſcriptus, puerorum victui ratione qualitatum ſimilis eſſe debeat: ratione tamen ſubſtantiæ,diſſimilem eſſe oportet. Si quidem alimenta humida pueris, actu & potentiâ talia præſcribenda ſunt, id eſt liquida maiori parte & ſorbilia; aut ſaltem mollia,& concoctu facilia.Iuuenibus verò conueniunt ſolidiora & concoctu difficilia, vt olera, fructus, & ſimilia, quæ à ventriculis eorum robuſtioribus faciliùs concoqui valent. Imprimis vinum iis maximè noxium eſt, præcipuè meracum;hoc enim,vt Plato loquitur, habitum eorum furioſum reddit. Et Galen. ait, eos vinum præcipitare ad iram & libidinem.

Senibus victus calidus & humidus conuenit, quia corpora eorum refrigerata & exſiccata ſunt.

Inter alimenta calefacientia & humectantia vinum ſenibus maximè conuenit, & ideò *lac ſenum* nominari ſolet,debilem enim eorum calorem fouet; vires infirmas reficit;cruditates, quibus abundant, concoquit; humiditates excrementitias abſumit & exſiccat, ac per vrinas euacuat; triſtitiam depellit, & hilaritatem inducit. Quod à Platone eleganter traditum eſt 2.*de legibus. Deus*,inquit, *vinum hominibus, quaſi auxiliare aduerſus ſenectutis auſteritatem pharmacum largitus eſt, vt reiuueneſcere videantur,& mœſtitiæ nos obliuio capiat, atque ipſe hominis habitus mollis è duro factus vt ferrum igni impoſitum tractabilior fiat.* Cauendum tamen, ne nimia eius copia aſſumatur, humidum enim primigenium citiùs abſumeret,caput tentaret, & catharros excitaret. Eligendum autem eſt vinum potens,tenue, fragrans,ſapore bono, ætate medium, calore fuluum. Craſſa verò ſenibus non competunt, quia obſtructiones pariunt, aluum conſtringunt, vrinas non prouocant, ſicut prædicta. Vtile quoque eſt ſenibus hydromel ad vitam diutius producendam; ſicut narrat Plinius *lib.*22. *hiſt. nat. cap.*24. de Pollione Romano, annum centeſimum excedente, qui cum ab Imperatore Auguſto interrogaretur, quanam maximè ratione vigorem illum animi, & corporis tamdiu cuſtodiuiſſet, reſpondit,intùs mulſo, foris,oleo,Mel crudum etiam (modò optimum ſit, vt Narbonenſe) ſenibus multùm conuenit cum pane in ientaculo, vel in cœna comeſtum.

Ciborum quantitas in ſenibus minor eſſe debet, quàm in aliis ætatibus.

Calor enim ſenum debilis eſt, vt magnam alimentorum copiam concoquere non valeat. Hoc docuit Hippoc. *Aph.*14.*ſect.*1.*Senibus*,inquit,*parùm innati calidi ineſt, paucis propterea fomitibus egent,quia à multis extinguitur.* *Sicuti enim*, inquit, Gal.*in comment. Lucernarum flammæ, quarum tamen oleum eſt alimentum,ſi quis id totum ſimul ſuperinfundat, extinguuntur potiùs, quàm nutriantur: eodem modo & in ſenibus calidum ſui fomentum quidem habet alimenta; ſi verò multis,& con-*

fertis

fertis cumuletur, ac quodammodo ſtranguletur, periculum eſt ne extinguatur, ſicuti etiamſi parua ſcintilla ignis lignorum multitudinem ſuperaceruet.

CAPVT X.

De Victu ſingulis anni temporibus idoneo.

Hyeme alimenta calidiora, ſicciora & copioſiora vſurpanda ſunt, quàm aliis temporibus. Potus verò parcior eſſe debet, ac vinum paulò meracius.

CAlidiora & ſicciora debent eſſe alimenta, vt frigiditati atque humiditati aëris hyberni reſiſtatur, & pituita quæ hyemis tempore congeritur, abſumatur. Copioſiora verò debent eſſe alimenta, quia naturalis calor in hyeme maximè viget, vt docuit Hippoc. *Aphor.* 15 *ſect.* 1. *Ventres Hyeme, & Vere naturâ calidiſſimi ſunt & ſomni longiſſimi, quare per ea tempora alimenta copioſiora ſunt exhibenda. Etenim tunc calor natiuus plurimus eſt, vnde & pluribus eget alimentis.* Potus verò parcior eſſe debet, quia tunc temporis corpus humiditatibus abundat. Et vinum paulò meracius bibendum eſt, vt noxas à temporis frigiditate allatas corrigere valeat.

Vere cibi debent eſſe qualitate & quantitate mediocres, calidiores tamen & copioſiores, quàm in æſtate, minus verò quàm in hyeme.

Cùm ver ſit omnium temporum anni temperatiſſimum; ideò temperatiſſima requirit alimenta, & quantitate mediocria. Attamen quia ventres etiam vere ſunt calidiſſimi, vt docuit Hippoc. *Aphor. ſuprà citato*, copia ciborum debet eſſe maior, quàm in aliis temporibus, excepta Hyeme. Aduertendum tamen, in principio Veris, quod aliquid adhuc retinet de natura hyemis victum hyemali ſimiliorem eſſe debere: in progreſſu verò ſenſim immutandum eſſe, vt ad æſtatem proximè accedens, quantitate minor ſit, & frigidior, atque humidior reddatur.

Æſtate cibi refrigerantes atque humectantes conueniunt, & pauca eorum quantitas aſſumenda, Potus verò copioſior eſſe debet.

Caliditas ab aëre æſtiuo corporibus noſtris indita, refrigerantibus atque humectantibus cibis ac multo potu corrigenda eſt. Cui rei natura ipſa incumbere videtur, quæ fructuum atque olerum copiam tunc temporis nobis ſuppeditare ſolet. Cùm autem calor natiuus tunc temporis debilior ſit, pauciora alimenta ingerenda ſunt, vt commodiùs concoqui valeant.

Autumno paulò pleniori, calidiori, ac ſicciori victu vtendum, quàm in æſtate: ſed in principio, ab eo qui æſtati conueniens eſt, parùm declinet; in fine verò ad hyemalem magis accedat.

Dictum fuit antea mutationem victus ſenſim eſſe faciendam, vt ei natura faciliùs aſſueſcat, quod in Autumno, ſicut in aliis temporibus obſeruandum eſt.

CAPVT XI.

De Pane.

Panis, ad corporis nutritionem, & ſanitatis conſeruationem vtiliſſimus, eſſe debet ex puriſſima tritici farina confectus, fermentatus, & benè coctus; leuis, & oculatus, mediocri ſale conditus, recens, ſed ante 24. horas coctus.

POſtquam generalia theoremata circa ciborum vſum propoſuimus, iam peculiaria quædam & magis neceſſaria, ad præcipuos & magis vſitatos ciborum ſpectantia, paucis exponere aggredimur; reliqua omittentes, quibus opus nimium excreſceret, & quæ apud autores qui de alimentorum facultatibus ex profeſſo ſcripſerunt, fusè exarata inuenientur.

A pane igitur incipientes, tanquam primario nutritionis fundamento, dicimus primùm, illum ex puriſſima tritici farina confici debere. Ex omnibus autem cerealibus pani conficiendo idoneis, triticum maximè præualet, cuius plurimæ ſpecies enumerantur: vnicuique tamen regioni notiſſima eſt, etiam apud plebeculam illa tritici ſpecies, quæ meliori pani conficiendo magis idonea eſt. Matthiolus *in dioſcoridem*, optimi tritici conditiones deſcribit, vt nempè ſit fractu contumax, denſum, graue, colore aureum, lucidum, leue, trium menſium, maturum, mundum, pinguíque terrâ ortum.

Ex puriſſima illius farina panis confici debet, quæ ſcilicet repurgata ſit ab omni furfuracea materia, & flos farinæ, ſiue ſiligo nominatur, vnde panis ex ea confectus, ſiligineus dicitur.

Panis autem ſiligineus omnium maximè nutrit, quamuis ille qui furfur habet admixtum, magis ventrem ſubducat, propter vim detergendi, quæ in furfure reſidet: ideò quidam aluum ſtrictam habentes aliquid furfuris farinæ admiſcent, vt aluus laxior ſeruetur: alij ſecalem admiſcent, quæ cùm humidior ſit, aluum molliorem reddit.

Fermentatus etiam debet eſſe panis optimus, quia paſta viſcida & lenta fermenti admiſtione inciditur, attenuatur, & in aëream ſubſtantiam (vt loquitur Plato *in Timæo*) quodammodo immutatur, atque in ampliorem magnitudinem intumeſcit; vnde panis fit leuiſſimus, & oculatus, quæ ſunt aliæ optimi panis conditiones. Qui verò fermento caret, aut non ſatis habet fermenti, difficilè coquitur ſtomachum grauat, & validas parit obſtructiones. Neque obſtat Celſi ſententia, qui *lib.* 2. *c.* 28. dicit panem fermentatum corruptioni eſſe facillimum, non fermentatum verò minùs intra corpus vitiari, putrediníque minùs eſſe obnoxium: illa enim ſententia, tanquam falſa & erronea à Ronſæo Bruyerino, Mercuriali, & Siluatico, reiicitur. Excuſari tamen poteſt, ſi vnicum vocabulum ſententiæ addatur dicendo, panem nimis fermentatum facilè intus corrumpi; minimè verò, qui nimis fermentatus non eſt. Quamuis fortè talis non fuerit autoris mens. Et profectò neſcio, quomodo ab errore excuſari valeat, quando *in eodem capite* mel enumerat, inter ea quæ facilè corrumpuntur; cùm mel incorruptibile ſit, & omnia quibus admiſcetur, quantumuis corruptibilia à putredine præſeruet, vt in fructibus horæis videre eſt, qui melle conditi putreſcere non poſſunt. Audacter Mercurialis, ſummus autorum criticus, qui etiam librorum Hippocratis cenſuram elegantem edidit, de Cornelio Celſo ſuam ſententiam profert, eum ſcilicet Medicum non fuiſſe. Propria illius verba referre lubet quæ habentur *tom.* 4. *conſult. medicinal. conſil.* 20. ad Bernardinum Caſtellanum ſcripto, vbi ſic habet. *Celſi locus de pane non fermentato ſemper mihi ſuſpectus fuit; nempe, quem medicinam non feciſſe, ex eo conijcere licet, quod Plinius eo poſterior ſcriptum reliquit neminem Romanum vſque ad ſua tempora artem medendi exercuiſſe, ac ob id multos errores in rebus ad exercitationem artis ſpectantibus, commiſiſſe; etenim experientia ipſa docet, fermentum moderatè adhibitum, panem reddere leuiorem, ac propterea coctu faciliorem, minúſque ſtomacho moleſtum, & niſi aliud poſſet hoc confirmare, vnus omnium penè gentium mos, & conſenſus ſat eſſet ad oſtendendum panem fermentatum pro ſanitatis vſu non fermentato præſtantiorem eſſe.*

Debet etiam panis eſſe bene coctus: nam ſi malè coctus ſit ventriculum grauat, & malè concoquitur: quod docuit Auic. 2. *Canone tract.* 2. dicens panem qui probè coctus non fuerit, plurimùm quidem nutrire,

ſed

ſed ſi quis priuatus,& ab exercitatione alienus, eo vti voluerit, celerrimè in obtructiones incurrere.

Medioeri debet eſſe ſale conditus:ſal enim,queadmodum fermentum craſſam & viſcidam illius ſubſtantiam attenuat, efficitque vt minùs obſtructionibus generandis obnoxius ſit. Modica tamen illius quantitas eſſe debet, ſi enim ſalſior panis ſit nimiùm exſiccat.

Recens etiam eſſe debet, & ante 24. horas coctus: vetus enim durus eſt ac ſiccus difficiliùs concoquitur, ſtomachum grauat, aluúmque cohibet. Attamen nimis recens, nuper è furno extractus, lentorem adhuc retinet, vehementer inflat viſceráque obſtruit; etſi adhuc è furno caleat, empyreuma retinet, quod perturbat ſpiritus, & calori naturali nocet, vt loquitur Arnaldus Villanouanus *lib.de iis,quæ iuuentutem induunt.*

Panis medulla nutritioni aptior eſt; cruſta verò nimiùm exſiccat,& humores aduſtos, atque melancholicos procreat.

Hoc theorema confirmatur vulgatiſſimo ſcholæ Salernitanæ verſiculo:

Non comedas cruſtam,choleram quia gignit aduſtam.

Attamen qui ventriculum habent humidiorem,eâ vti poſſunt, modò exuſta non ſit.Potiſſimùm verò in fine menſæ, omnibus hominibus vtile eſt, cruſtæ fruſtulum comedere; os enim ventriculi conſtringit, & concoctionem adiuuat.

Omnis repletio mala,panis peſſima.

Licèt panis præ cæteris omnibus alimentis corpus optimè nutriat,ſi tamé nimiâ quantitate ſumatur,inſignem noxam afferre conſueuit. Cùm enim ſubſtantiam habeat glutinoſam, cuius etiam ratione pluri-mùm nutrit ſi nimiâ copiâ ſumatur, non concoquitur ſufficienter; ac per conſequens non ſatis attenuatur in ventriculo: vnde fit vt in venis meſenterij hæreat, ac graues obſtructiones pariat.Hoc docuit Auicenna, 3.*can.lib.*1.*doct.*2.*cap.*7. in hunc ſenſum: Panis impedimentum,vbi non percoquit venter, maximum cenſeri debet;carnis verò non ita.In ſtomacho quippe reſidet diu, onere imprimis moleſto: quòd ſi non concoctus ſatis,tandem dilapſus fuerit hepar obſtruit,ac meſaraicas.Caro autem maiorem ducit cum humano corpore ſimilitudinem: proinde ex ea minùs prouenit nocumenti, & hepatis aut meſaraïcarum obſtructio minor, ac curationi minùs obſiſtens imbibentibus membris longè faciliùs carnis ſuccum ob cognationem quandam,quàm panis.

CAPVT XII.

De hordeo, oryza, auena, fabis, piſis, ciceribus, & lentibus.

Hordeum eſt in primo gradu frigidum & ſiccum. Cortex tamen exterior, medulla interiore ſiccior eſt. Abſtergendi vi prædita eſt vtraque, ſed multò magis cortex.

Ex eo interdum panis fit,quis frigidior eſt, & minùs firmum ac ſtabile nutrimentum ſuppeditat.

Fit etiam ex eo hordeatum, & ex hordeo decorticato in aqua decocto, addendo amygdalas contuſas, & ſaccharum.

Coquitur etiam interdum cum fruſtulo colli verueciui, & colatura ſumitur inſtar panatellæ, vel etiam interdum ſaccharo adiecto.

Hæc autem hordeata calido ac ſicco temperamento prædictis plurimùm conferunt,tum etiam macilentos reficiunt, & ad tabem propenſos præſeruant; humorum acrimoniam temperando, & corpus reficiendo, atque impinguando.

Hic tantùm proponimus eſculenta, quæ in ſtatu ſano vſitata ſunt. Quæ enim ægrotis conueniunt, non ſunt huius loci: ideò ptiſanam antiquorum, & illius differentias, quæ apud antiquos maximo in vſu erant,ad dietam ægrotum remittimus.

Oryza in primis qualitatibus temperata eſt, ad calidum & ſiccum aliquantulum declinans. Multùm nutrit cum lacte, vel iure carnium decocta; at paulò difficiliùs concoquitur, craſſiúſque alimentum præbet. Ideò iuuenibus ac laborioſis magis conuenit; & frequens illius vſus,propter ſubſtantiæ craſſitiem, obſtructiones parere poteſt. Propter incraſſandi & adſtringendi vim quâ prædita eſt iis, qui ſanguineis profluuiis, diarrhœa, dyſenteriæ, aliiſque affectibus, ex tenuium humorum defluctionibus oriundis obnoxij ſunt, plurimùm conducit.

Auena non ſolùm iumentorum, vt quidam cenſent, ſed etiam hominum cibo,inſeruire ſolet. Ex ea enim decortica, & in aqua decocta,addendo lac amygdalarum,& ſaccharum, optimum fit ferculum, quod Auenatum nominatur, hordeato leuius,& ideò faciliùs concoquitur; vrinas mouet; ob ſubſtantiæ tenuitatem, & temperamentum ad calidum inclinans.

Fabæ dupliciter vſurpantur: aridæ quæ à plebeiis tantùm & vilioris fortunæ hominibus vſurpantur; & virides, quæ in menſis etiam delicatioribus apponuntur, tum elixæ cum iuſculo, tum frixæ in ſartagine.

Quoquo modo parentur, malè concoquuntur, ac diſtribuuntur, craſſos flatulentóſque ſuccos generant; ventrem inflant, ſpirandi difficultatem augent, aluum adſtringunt; hepar, lienem, venáſque meſaraïcas obſtruunt, vapores multos ad cerebrum tranſmittunt,vnde viſum hebetant, & inſomnia turbulenta inducunt, frigido, & ſicco temperamento præditæ ſunt, virides tamen humidiores.

Quamuis fabæ inter eſculenta infimum locum obtineant;ex iis tamen præſtantiſſima medicamenta eliciuntur quorum enumeratio licèt non ſit huius loci, vbi alimentorum materiam tantùm exponimus, lubet tamen ea extra theorematum ſeriem, tanquam vtiliſſima,ſummatim attingere,quæ certa ac frequenti experientiâ nobis cognita ſunt.

Ac primùm ex corticibus fabarum recentibus, aqua per deſtillationem elicitur calculoſis vtiliſſima, renes enim abſtergit, & mundificat, ſicque calculorum generationem prohibet, ſi eius ℥ ij. vel iij. manè orientur per interualla. Iis qui calida renum intemperie laborant, maximè conuenit, quia frigida eſt, & humida, cùm omnia ferè nephritica medicamenta impenſe calefaciant.

Ex corticibus fabarum exſiccatis,& ſtipitibus combuſtis cinis conficitur, quia in aqua parietariæ decoctus ad formam lixiuij,eiúſque ℥v. vel vj. manè exhibitæ per aliquot dies, cum ℥j. ſyrupi capillorum veneris ad formam iulepi,contumaces gonorrhæas efficaciſſimè curat. Idem iulepus præſtantiſſimus eſt ad calculos in vreteribus hærentes, & graues dolores concitantes, confeſtim deturbandos. Eundem effectum præbet ſal ex prædictis cineribus elicitus, & ʒj. pondere cum aqua parietariæ exhibitus.

Exteriùs etiam farina fabarum vtiliter admouetur in multis affectibus; præſertim in teſtium inflámationibus quæ malè curatæ gonorrhææ ſæpe ſuccedunt. Chirurgi plerique omnes,qui à ſtodilis ægrotantibus in morbis venereis frequentius conſuluntur, quàm Medici ſummam teſtium inflammatorum duritiem aduertentes, cataplaſmata emollientia ſtatim admouent, vnde inflammatio plurimùm augetur; quandoquidem pars mollis & ſpongioſa, relaxantibus hiſce aptior redditur ad ſuſcipiendam fluxionem. Ideò aſtringen

aſtringentibus,ac diſcutientibus tumores iſti curandi ſunt; cui vſui mirabiliter confert cataplaſma confectum ex farina fabarum cocta in oxycrato,quod cataplaſma ſæpe mutandum eſt,ac renouandum,quia citò exſiccatur ob pinguium ingredientium defectum,quæ in omnibus aliis cataplaſmatis miſcentur. Sed hîc non conueniunt: quia partem inflammant. Poteſt tamen addi huic cataplaſmati, vt prompta illius exſiccatio prohibeatur, parùm oxymelitis ſimplicis, quod vtraque facultate, adſtringendi ac diſcutiendi præditum eſt.

Piſa omnibus leguminibus præferenda ſunt, & quodammodo media inter euchyma, & cacochyma; eupepta, & dyſpepta, vt teſtatur Galen. 1. de aliment. facult. cap. 21. & nullâ excedente qualitate prædita; atque adeò ad medium temperamentum accedentia. Attamen frigiditas, & ſiccitas aliquantulum prædominatur. Variis modis præparantur tum viridia, tum ſicca.

Faciliùs concoquuntur in ſtomacho à corticibus ſuis exuta, quando ſcilicet poſt coctionem tranſcolantur, & inde puls conficitur (Purée) *nominata. Cortices enim dyſpepti ſunt, cacochymi,& aſtringentes. Sicca,viridibus præferuntur, quæ magis flatulenta ſunt, & concoctu difficiliora. Vtraque tamen, quemadmodum & & reliqua omnia legumina, melancholicis, & iis qui craſſis abundant ſuccis, aut obſtructionibus laborant, noxia ſunt.*

Cicera craſſiorem habent ſubſtantiam,quàm piſa, & difficilioris ſunt coctionis tum intra,tum extra corpus: longiori enim tempore elixanda ſunt, antequam molleſcant, neque optimè coquuntur in aqua puteali, ſed pluuiali, aut fontanâ tenuiſſimâ opus eſt.

Iuſculum tamen eorum præſtantiſſimum eſt; facultate ſiquidem abſtergendi, aperiendi, vrinas & menſtrua prouocandi prædita ſunt; ad quos vſus nigra præcipuè commendantur, quæ ideò apud vulgus dicuntur medicamenta.

Noſtrates mulierculæ iuſculum vulgò parant ad cienda menſtrua ex ciceribus nigris, radicibus petroſelini,& croco; quod per triduum exhibent inſtante, aut incipiente illâ euacuatione.

Lentes omnium leguminum peſſimæ; frigido & ſicco temperamento præditæ,difficilè concoquuntur, ſuccum melancholicum generant, obſtructiones pariunt, viſui nocent, ſomnia excitant tumultuoſa,capiti,neruis,& pulmonibus nocent, aluum aſtringunt, menſes & vrinas cohibent. Quæ omnia à craſſa & aſtringente earum ſubſtantia dependent.

CAPVT XIII.

De oleribus vſitatioribus, eorúmque facultatibus.

Lactuca, Galeno teſte, meliorem cæteris oleribus ſanguinem generat, ſed paucum; frigida eſt & humida, ſomnum conciliat, lac generat, aluum emollit, ventriculi ardorem extinguit, omniúmque humorum acrimoniam reprimit, bilioſis, ſanguineis,& iuuenibus conuenit, præſertim in æſtate: Cruda comeditur in acetariis, tum etiam cocta in iuſculis, & magis conuenit iis qui debilem habent ſtomachum. Crebrior illius vſus oculorum claritati officit, inquit Dioſcorides.

Referunt multi lactucæ ſuccum epotum, trium aut quatuor vnciarum pondere, reliquorum venenorum more interimere: attamen ſi tantâ lactucæ copia edatur, à qua eadem ſucci copia elici valeat, nullam inferre noxam. Cuius euentus ratio duplex afferri poteſt. Prima eſt,quòd lactuca integra diutiùs maneat in ventriculo; ſicque frigiditas illius coctione longiori corrigatur: ſuccus verò citius penitiora peruadat. Secunda eſt,quòd lactuca coctione, aut ſalis, olei, & aceti, atque interdum ſacchari admixtione corrigatur.

Braſſica, ex Galen.3.ſimpl.cap.15. duplicem habet ſubſtantiam,ſucculentam,& terreſtrem. Illa calida eſt ordine primo,atque nitroſa; hæc frigida & ſicca.

Succus nitroſus eſt acer, & abſterſorius, ideóque aluum mouet. Ipſum verò corpus, craſſum eſt, ſiccum, terrenum, & aſtringens, ac proinde aluum ſupprimit.

Succi pars tenuior primâ ebullitione braſſicæ extrahitur: ideò primum illud iuſculum aluum mouet; ſecunda verò aut tertia ebullitio idem non præſtat.

Paucum braſſica præbet alimentum, neque probum ſuccum generat, vt lactuca, ſed vitioſum & graueolentem.

Prauum illius ſuccum oſtendit primùm illius decoctum, quod effuſum grauiter olet, præcipuè quod ex braſſica capitata elicitur,tum etiam in hortis braſſica putrefacta, abominabilem ſpirat odorem.

Braſſica ante alios cibos ingeſta ebrietatem arcet: at ſummo cibo ſumpta, crapulam diſcutit, ac vini noxam reſtinguit.

Hæc braſſicæ facultas ebrietatem arcendi, ex antipathia colligitur,quæ inter eam & vitem, vinúmque intercedit; vites enim minimè aut debiliter adoleſcunt, ſi in eodem ſolo braſſicæ ſerantur.

Eſt verò concoctionis difficilis,& craſſum melancholicúmque ſuccum generat. Halituoſa quoque eſt, ideóque craſſis ad caput miſſis vaporibus mentem turbat, ſomnúmque efficit turbulentum.

Quandam habet cum pulmone analogiam, ideò morbis pulmonum laborantibus, illius vſus minùs noxius eſt. Braſſica verò rubra inter herbas vulnerarias recenſetur.

Pulmonum affectibus conferre braſſicam oſtendunt medicamenta, quæ ex iis componuntur. Pharmacopæiarum ſcriptores Looch de caulibus commendant. Nos præſtantiſſimos vidimus effectus in aſthmate,aliiſque pulmonum vitiis,ex ſucco caulium rubrorum cum ſaccharo, in iulepi vel ſyrupi formam redacto. Vlcera verò contumacia optimè ſanantur fotu aquæ catapultarum vulgò dictæ, poſtmodum verò admouendo folium braſſicæ rubræ in eadem aqua calente madefactum. Aqua catapultarum fit ex *rad. ariſtoloch.rotund. gentianæ,raphan.zedoar. an.* ℥ j. coctis in libris tribus vini albi ad medias, poſtea diſſoluendo ſacchari albi ℥ iiij.

Beta ad braſſicæ naturam accedit, illius enim ſuccus nitroſa qualitate præditus eſt, abſterſoriâ, & quodammodo acri, vnde aluum ſtimulat; atque adeò ad calidum, & ſiccum temperamentum vergit. Corpus verò terreſtre, frigidum & ſiccum eſt, ventrémque conſtipat.

Eſt ruſticorum ac plebeiorum edulium, vnde Martialis betas *fabrorum prandia* nominat. Illarum autem cum braſſicis ſimilitudinem, in laxanda & conſtringenda aluo, propter ſubſtantiarum diuerſitatem, colligere poſſumus ex duobus verſiculis, quorum prior de beta ſic ſe habet:

Sicla parùm nutrit, ventrem conſtipat,& vrget.

Alter verò de braſſica,eſt Scholæ Salernitanæ,*cap.57.*

Ius caulis ſoluit, cuius ſubſtantia ſtringit.

Spinachia refrigerat, & humectat ordine ferè ſecundo. Subſtantiam habet aquoſam, ac ferè inſipidam. Ideò citò deſcendit,aluúmque emollit: Pectus inſuper expedit, aſperam arteriam lenit,& tuſſi medetur: parùm alit, multùm ſeri producit, flatus generat, & nauſeam parit, niſi aromatibus condiatur.

Endiuia refrigerat, aperit, & abſtergit: ideò inter olera maximi eſt vſus, tum cruda, tum cocta. Confert eximiè calido, debili, obſtructóque iecinori, ſtomachum debilem

debilem ac bilioſum iuuat, ſanguinem purificat, ſcabiem ſanat, ſitim ſedat, ſtomachi ardoribus ſubuenit, appetitum conciliat, ictericos iuuat.

Cichorium eaſdem vires obtinet quas endiuia, ſed multò efficaciores propter amaritudinem, cuius ratione magis aperit, & abſtergit, magiſque ſtomacho placet.

Acetoſa frigida, & ſicca eſt in gradu ſecundo. Incidit, aperit, modicè adſtringit, parum nutrit; viſcerum intemperiem calidam emendat, ſitim ſedat, appetentiam excitat, bilis acrimoniam temperat, cor exhilarat, & venenis reſiſtit.

Borrago in actiuis qualitatibus temperata eſt, in paſſiuis verò humida in primo gradu Sanguinem purificat, humori melancholico aduerſatur, & cor exhilarat.

Portulaca frigida eſt tertio gradu, humida verò in ſecundo: parum alit, ſanguinem refrigerat & incraſſat, bilis acrimoniam atque feruorem temperat, ſitim ſedat, appetitum excitat, lumbricos interimit, viſum hebetat, & actus venereos infringit, quod omnibus plantis refrigerantibus commune eſt, ſi quis iis copioſè vtatur.

Petroſelinum calidum, & ſiccum eſt gradu ſecundo. Aperit, vrinas mouet, menſes prouocat, flatus diſcutit, ideóque colicis doloribus obnoxiis plurimùm confert.

Eruca calida & ſicca eſt ordine tertio. Ideò ſola non comeditur, ſed cum lactuca, aliiſque herbis refrigerantibus miſcetur inſtar correctiui. Concoctionem iuuat, vrinas mouet, venerem ſtimulat largiùs aſſumpta.

Naſturtium cum Eruca temperamento, & facultatibus conuenit. Aperit, attenuat, & incidit; arenulas expellit; propterea renibus, & viſicæ confert. Hortenſe & aquaticum in acetariis vſurpatur, vtrúmque imprimis lienoſis conducit; & inter ſcorbutica remedia recenſetur; vt nonnulli exiſtiment cochleariæ, ac becabungæ non cedere.

Pimpinella refrigerat mediocriter, aſtringit, & exſiccat. Vſus illius eſt in acetariis, ſapida eſt ac bene odorata; tum etiam cordialis eſt, & hilaritatem inducit; ideò etiam in vino maceratur.

In Medicina maximus eſt pimpinellæ vſus; ita vt in iuleps & apozematis frequenter præſcribatur, prçcipuè in febribus malignis. Propter vim aſtrictoriam, ad omnes ventris fluores, & ſanguinis profluuia vtiliter vſurpatur. Leue illius decoctum in potu ordinario vſurpatum citò dyſenteriam curat. Ad pulmonum vlcera ſananda vtiliter exhibetur aqua pimpinellæ ſtillatitia, in qua conſerua roſarum diſſoluta fuerit, & colata. Eiuſdem puluis frequenter exhibitus multum confert.

CAPVT XIV.

De Radicibus eſculentis.

Rapæ & napi eiuſdem ſunt naturæ; moderatè calefaciunt & humectant.

Cum carnibus lixæ comeduntur, tum etiam in aqua ſimplici, addendo Butyrum vel oleum, exiguum præbent alimentum, ſuccum generant mediocriter craſſum, inflationem pariunt, quia flatuoſa ſunt, lac & ſemen augent, veneris ſtimulos incitant; vrinas mouent; fauces, & pulmonem leniunt, humorem melancholicum contemperant, ideo ad quartanam à Cratone commendantur.

Paſtinaca calida eſt & ſicca ordine ſecundo; craſſum ac melancholicum præbet alimentum, & difficilè concoquitur. At tamen diuretica eſt, venerem ſtimulat, & menſtra ciet.

Raphanus calidus eſt ordine tertio, & ſiccus ſecundo. Eſt tamen aliqua differentia inter illius ſpecies. Acriores enim calidiores ſunt dulciores verò magis temperati; paucum, & vitioſum præbet nutrimentum: & magis obſonium eſt quàm alimentum. Nam vt ciborum condimentũ, & appetentiæ incitamentum adhiberi ſolet.

Difficilè concoquitur, flatus generat, ructus olidos parit, grauitatem capitis infert, vaporibus illud replendo: menſes & vrinas prouocat; arenulas renum deturbat. Ac denique aperiendo, incidendo, attenuando lienoſis prodeſt. Verùm oculis nocet propter alitus acres, & mordaces, Salernitani addunt, venenis aduerſari.

Allium calefacit & exſiccat ferè ordine quarto; exteriùs enim admotum cutem exulcerat. Coctum tamen debilius eſt, quàm crudum; aluum, & vrinas mouet, menſes euocat, flatus parit & oculis nocet: Ventriculi concoctionem adiuuat, quando is frigidâ intemperie laborat, ſi aliquot bulbi integri pilularum inſtar manè deuorentur.

Viſcerum obſtructiones aperit, craſſos lentóſque humores incidit, & abſtergit, bronchia pulmonum ab eorum infarctu liberat & vocem clariorem reddit: lumbricos enecat, & venenis reſiſtit, vnde theriaca ruſticorum *nominatur.*

QVærit Galen. *lib. 3. de temperam. cap. 3.* cur allium, cepa, & ſinapi cuti impoſita eam exulcerent; deuorata verò interiora non erodant? Reſpondet, quia concoquuntur in ventriculo, & aliis partibus; in eodem loco non manent, ſed per partes diſperguntur; & quia multis cibis & potibus, (quæ ratio præcipua eſt) permiſcentur.

Cepa calefacit & exſiccat ordine quarto. Acris enim eſt atque mordax, eſt tamen aliqua differentia, ſecundùm magis & minùs, vt de Raphanis diximus; & inter illas differentias, longa acrior eſt quàm rotunda, rubra quàm alba, ſicca quàm viridis, cruda quàm cocta; paucum, & prauum alimentum præbet, flatulentos gignit ſpiritus; hinc largiori vſu, capitis dolores inuehit, ſomnia facit turbulenta, oculis nocet, vt & gingiuis propter acrimoniam. Incidit attenuat, aperit, & menſes mouet.

Quamuis Cepa prauum ſit alimentum, optimum tamen eſt medicamentum, & in multorum morborum curationibus mirabiliter conducit. Ac primùm cepæ ſub cineribus coctæ, tuſſientibus & aſthmaticis, proſunt cum butyro comeſtæ. Idem beneficium conferunt cum Iuſculo carnium elixæ. Calculoſis plurimùm conferunt manè comeſtæ, & aceto priùs intinctæ aqua illarum deſtillata in B.M. cum ſaccharo, in eodem affectu miranda præſtat. Si in orbiculos ſcindantur, & in aqua per noctem macerentur; Aqua illa pueris exhibita, lumbricos potenter enecat. Exteriùs etiam admotæ ſuppreſſam vrinam promouent. In hunc vſum ex cepis conciſis & in ſartagine frixis cum ol. communi, deinde additis ouis, placenta conficitur pubis regioni applicanda ad vrinam retentam prouocandam; vel pelliculæ earum in ſacculum coniectæ, & in vino albo decoctæ, eidem parti admouentur. Feliciùs operantur, ſi pars oleo ſcorpionum priùs inungatur. Cepæ excauatæ & ol. amigdal. amar. repletæ, ac ſub cineribus coctæ, denique expreſſæ eiuſmodi liquorem fundunt, qui ſedi illitus hæmorrhoïdum fluxum promouet.

Eædẽ coctæ ſub cineribus, & in mortario marmoreo cum piſtillo ligneo contuſæ, additâ butyri recentis æquali portione, dolore hæmorrhoïdum ſedant & tumẽtes hæmorrhoïdes emolliunt ac breuiter diſcutiũt.

Porrum

Porrum ſimilem cum Cepis habet naturam,& temperiem, eaſdémque facultates, ſed paulò debiliores. Ab Hippocr. commendatur, 1.de morb.mulier. *ad iuuandam conceptionem, non ſolùm intùs aſſumptum, ſed etiam exteriùs admotum, per fomenta, ſemicupia, & cataplaſmata.*

Hoc præcipuè dependet à vi abſterſoria, quâ vterum expurgat à mucoſis humoribus, qui ſeminis retentionem,& actuationem prohibent.

CAPVT XV.

De Fructibus eſculentis vſitatioribus.

Poma omnia refrigerant & humectant. Differunt tamen inter ſe variæ eorum ſpecies ſecundùm magis, & minùs. Acidiora enim frigidiora ſunt, & aluum aſtringunt. Dulcia ſunt magis temperata,& aluum laxant.

Cruda difficilis ſunt concoctionis; cocta verò non item; Cardiacam vim obtinent, præſertim redolentia, ideò melancholicis admodum vtilia.

POmorum facultates aduerſus morbos melancholicos,animaduetti poſſunt ex ſyrupis, qui in Officinis habentur, huiuſmodi morbis deſtinatis, quales ſunt ſyrupus de pomis Regis Sapor,& ſyrupus de pomis redolentibus. Præterea in ſyrupis magiſtralibus, qui ad prædictos morbos præſcribuntur, nunquam omittitur ſuccus pomorum redolentium. Vix laxandi aluum, ex eo dignoſcitur, quòd iis qui eam aſtrictam habent, poma cocta præſcribuntur, per horam ante cibum vſurpanda.

Pyrorum (vt etiam de pomis dictum eſt) variæ ſunt ſpecies,& varia eorum temperamenta. Inſipida enim frigida, & humida ſunt.

Acida,auſtera,& acerba,frigida,& ſicca. Dulcia ad aliquem calorem inclinant. Omnia aſtringendi vim obtinent; ſed maiorem auſtera,& acerba; minorem dulcia, minimam inſipida. Cocta crudis vtiliora ſunt,& ventriculo conuenientiora.

Cydonia terrenæ ſunt naturæ, validè aſtringunt, refrigerant & ſiccant, gradu ſecundo. Vomitum & alui fluxum curant; cor exhilarant eique robur addunt, venenis reſiſtunt; & ventriculi concoctionem adiuuant in menſæ fine ingeſta, quia orificium illius claudunt.

Pruna recentia refrigerant, humectant, aluum emolliunt & parùm nutriunt. Facilè corrumpuntur, vnde largiore eſu febres putridas, diarrhœas,& dyſenterias pariunt, præſertim ſi non ſatis matura comedantur. Ab ijs abſtinendum, quibus ventriculus frigidus, humidus, ac debilis eſt; tum etiam ſenibus, & multâ pituitâ refertis. Conueniunt autem iuuenibus, bilioſis, & ſanguineis, æſtuosâ maximè aëris conſtitutione. Siccata ſtomacho ſalubriora ſunt, nec tam facilè corrumpuntur: ventrem inſuper ſubducunt in aqua cum ſaccharo decocta.

*Mala Perſica frigida & humida ſunt gradu ſecundo. Prauum generant ſuccum & facilè corruptibilem. Ideò monet Galen.2.*de alim.facult.cap.19. *poſt alios cibos non eſſe comedenda. Dicit enim, corrumpi in ſuperficie natantia. Sumenda igitur ante fercula alia, ſic enim fiet, vt facilè egerantur, & alijs cibis viam muniant ſi enim ſumpta fuerint poſtrema, vnà ſecum alia quoque corrumpunt. Praua eorum qualitas corrigitur vino, & ſale. Quidam decoquunt ſupra cineres, calidos, vt poma, & ſaccharo conſpergunt, quæ correctio omnium optima eſt.*

Præceptum Galeni de malis Perſicis, vt ante alios cibos ingerantur, omnibus fructibus conuenit, qui frigidi & humidi, valdéque corruptibiles ſunt. Illi enim diu retenti in ventriculo,corrumpuntur, & aliis cibis innatantes,eos quoque corrumpunt.

Mala Armeniaca, Perſicorum temperiem æmulantur, ſed paulò minùs humida; illa tamen bonitate ſuperant, Galeno teſte, neque tam facilè aceſcunt; aut corrumpuntur. Sunt etiam ſuauiora, ideò magis grata ventriculo, cuius mos eſt ſibi gratiora meliùs concoquere.

Ceraſa cum prunis maximè conueniunt, tum ratione temperiei, tum ratione facultatum. Non leuis tamen eſt in varijs, eorum ſpeciebus differentia. Acida enim magis refrigerant & difficiliùs corrumpuntur; dulcia verò magis corruptibilia ſunt.

Ficus recentes in actiuis qualitatibus temperatæ, in paſſiuis humidæ ſunt. Satis laudabilem ſuccum generant, ſi perfectam maturitatem adeptæ ſint. Si verò ſatis maturæ non fuerint, (quod ex eo cognoſcitur, cùm ex arbore decerptæ lac in extremo pediculi emittunt) tunc prauum,& corroſiuum ſuccum producunt, vnde febres putridæ, ac præſertim dyſenteriæ oriuntur. Facilè in ventrem deſcendunt, & primo cibo aſſumptæ, eum laxant, abſtergendi vim obtinent.

Ficus ſiccæ, caricæ vulgò dictæ, calidæ ſunt in primo gradu, attenuandi; atque abſtergendi facultate præditæ ſunt.

Vires fouent, aluum ſubducunt, renes mundificant, frigidis pulmonum vitijs opitulantur, hepatis & lienis obſtructiones reſerant. Largiùs ingeſtæ ſitim excitant, quia æſtuoſæ. Sanguinem impurum, & putredini obnoxium generant, vnde ex illarum vſu crebro pediculorum prouentus, aut ſcabies exoritur.

Venenis reſiſtere non pauci auctores referunt, & Plinius narrat,Mithridatem Regem Ponti,alexipharmacum in parato habuiſſe contra venena præſentiſſimum, quod ex ficubus, nucibus iuglandibus, foliis rutæ,& ſale confectum erat. Quintus Serenus ingredientium doſim notat; dicítque componi ex foliis rutæ 20. ſalis grano 1. nucibus duabus & totidem ficubus.

*Vuæ inter autumnales fructus principatum obtinent, vt teſtatur Galen.2.*de alim.facult. cap.9. *eò quòd plus nutriant, quàm reliqui fructus, minimúmque praui ſucci contineant; modò ad perfectam maturitatem peruenerint. Benè nutrire oſtendit exemplo eorum, qui vineas cuſtodiunt: Illi enim poſtquam per duos menſes cuſtodiæ præfuerunt,& ſolis vuis, ac ficubus paſti ſunt, corpulenti admodum euadere ſolent. Caro tamen quæ inde progignitur, minùs firma denſáque eſt illâ, quæ ex carnibus generatur.*

Bonitas vuarum in omnibus regionibus eadem non eſt. Quæ enim in frigidis locis proueniunt, & perfectam maturitatem non adipiſcuntur, acidæ ſunt; auſteræ,vel acerbæ,& ſanitati plurimùm infenſæ. Contrà verò quæ in calidis regionibus adoleſcunt; gratam habent dulcedinem, corpus reficiunt, & humectant egregiè. Pueris maximè conueniunt, propter magnam temperamenti analogiam: ſunt enim calidæ & humidæ. Nonnullos puerulos febre hecticâ laborantes, & maraſmo conſumptos, ſolo vuarum vſu reſtitutos vidimus, quas in omnibus paſtibus copioſè cum pane comedebant. Sed perpetuò cauendum eſt, vt ſint bene maturæ,& iis qui admodum debilitati ſunt, à pellibus exuendæ; ne illæ deglutitæ ſtomachum grauent; incoctiles enim ſunt. Recenter è vite decerptæ, calidiores ſunt,& empyreuma retinent à radiis ſolaribus impreſſum; ſi autem per biduum aut triduum aſſeruentur, frigidiores euadunt. Vuæ penſiles inter cibos refrigerantes enumerantur.

Vuæ paſſæ calidiores ſunt; & æſtuoſæ ab Hippocr. dicuntur, bili enim generandæ idoneæ ſunt, quemadmodum omnia dulcia, in corporibus ſcilicet bilioſis: nam frigida & temperata bene nutriunt. Ex ijs præſtantiores ſunt pingues, & tenui folliculo veſtitæ, pleniúſque nutriunt. Aluum laxant, & abſtergunt, ſed paulo minus quàm caricæ; magis tamen ſtomachum iuuant. Pectori, renibus,& veſicæ plurimum proſunt. Scribit Galen. 8. κτ̀ τόπους, vuam paſſam hepati tota ſubſtantiâ familiarem eſſe.

Hæc cum hepate familiaritas locum dedit electuario de Paſſulis, quod & electuarium de vino appellatur, hepati roborando conuenientiſſimum; eáque ratione ad hydropem maximè commendatur. Illius deſcriptio reformata habetur in *Praxi medica noſtra, cap. de hydrope.* Nos aliquot puerulos ab hydrope liberatos vidimus vſus electuarij ſimpliciùs parati. Coquebantur paſſulæ in vino albo ad conſumptionem vini, & per ſeraceum traiiciebantur; atque iterum recoquebantur ad cydoniati conſiſtentiam, eáque vtebantur in omni paſtu, interiectis aliquot purgationibus ſpecificis.

Valde vſitatæ ſunt in Germania, multiſque aliis locis Paſſulæ laxantes, iis qui aſtrictam habent aluum vtiliſſimæ, puerulis iiſque qui medicamentorum ſapores ingratos abhorrent, conuenientiſſimæ. Harum deſcriptio habetur in *Pharmacopæa Auguſtana*, in hunc modum.

℞. *Sennæ Alexandrinæ* ℥ iiij. *cinnamom. electi, zinziberis* aň. ℈. iiij. *aquæ endiuiæ*, & *vini albi*, aň. ℥ xiiij. Infundantur per hor. vj. aut viij. deinde bulliant, & leniter exprimantur: huic decocto poſt colaturam adde, *ſacchari* albi ℥ iiij. Coquantur ferè ad conſiſtentiam ſyrupi; tum iniice *paſſularum minorum repurgatar.* ℥ xij. Coquantur iterum lege artis, ad iuſtam menſuram.

Amigdalæ dulces moderatè calidæ ſunt, & pinguem atque oleoſam humiditatem habẽt. Attenuant, detergunt, vrinas mouent & pulmones inprimis ab infractu liberant, branchiorúmque aſperitates leniunt. Copioſè nutriunt, & alimentum euchymum, ſed craſſum præbent, genituram augent, ſomnum conciliant, quia alituoſæ ſed difficilè concoquuntur, propter ſubſtantiæ craſſitiem. Infinitis penè modis præparantur ad rem cibariam à coquis, piſtoribus, & dulciariis.

Nuclei pinei ad naturam amygdalarum maximè accedunt: ſunt enim calidi & humidi, craſſúmque ſuccum generant, ac difficilè concoquuntur. Lac & ſemen augent, ac venereos ſtimulos irritant. Detergunt, humectant, reficiunt & impinguant: vnde tuſſientibus, phthiſicis & tabeſcentibus conferunt.

Nuces auellanæ ad pineorum, & amygdalarum temperiem accedunt; ſed difficiliùs concoquuntur, & ventriculum grauant. Largiùs comeſtæ in ventriculo cibis ſupernatant, vomitum, flatus, capitiſque dolores creant. Nephriticis conferunt ante paſtum eſitatæ, & à calculo præſeruant.

Nuces iuglandes calidæ & ſiccæ ſunt, parum nutriunt, & difficilè concoquuntur, ſtomacho nocent, bilem generant, capitis dolorem inferunt, & pulmoni noxiæ ſunt, lumbricos expellunt. Virides cum ſaccharo conditæ, cortice priori detracto, ſtomachum & cor roborant. Siccæ venenis reſiſtunt, vt in ficuum explicatione, de Antidoto Mithridatis dictum eſt.

Præcipit ſchola Salernitana, poſt piſces nuces eſſe comedendas, cuius præcepti ratio eſt, quia piſces frigidi ſunt & humidi, phlegma generant, facilè corrumpuntur, & putreſcunt præſertim in debili frigido, humidóque ſtomacho. Nonnulli etiam, præſertim ij qui in cœnoſis, ſtagnantibúſque aquis habitant, maligni aliquid habent. At nuces aridæ calefaciunt, & exſiccant, putredinem arcent, & malignitati reſiſtunt.

Caſtaneæ in actiuis qualitatibus temperatæ ſunt, ad calidum vergentes, in paſſiuis verò ſiccæ. Satis copioſum præbent nutrimentum, ſed difficilè concoquuntur, ſuccum producunt craſſum, flatus excitant, aluum aſtringunt. Elixæ cum fœniculo minùs flatuoſæ ſunt, quam aſſæ, quæ illicò ſtomachum inflant: variis tamen modis corrigi poſſunt, quod ex culinis petendum eſt.

Melones frigidi & humidi ſunt, ſitim ſedant, vrinas mouent, facillimè corrumpuntur, & corrupti naturam veneni induunt; vnde cholera morbus, aut febris maligna, excitari ſolet. Eorum noxa aliquatenùs euitatur ſi multò ſale corrigantur, in prima menſa modicâ quantitate ſumantur, vt meliùs concoquantur, & faciliùs ad inteſtina deſcendant, ſi merum ſuperbibatur, & cibi euchymi poſtmodum ingerantur.

Quidam volunt vinum poſt melonum eſum aſſumptum magis nocere, quòd prauum illorum ſuccum citiùs deferat, ad penitiora corporis, vbi noxam grauiorem inferre ſolet. Verùm id quidem locum habere poteſt, ſi vinum debile, aquoſum, & minùs potens, vel in nimis exigua quantitate bibatur; ſed ſi generoſum, & ſatis copioſè ſumptum, omnem melonum noxam corrigit, & bona fit illorum concoctio, vbi poſtmodum eorum ſuccus ad venas tranſlatus, ſuam malitiam depoſuerit.

Cucumeres ſunt frigidi & humidi ferè in tertio gradu: prauum ſuccum corpori ſuppeditant; ac facilè putreſcibilem; vnde febribus malignis diarrhϾ, ac dyſenteriæ materiam ſuppeditare poſſunt.

Cucurbita frigida & humida eſt in gradu ſecundo. Parum alit, ſuccum gignit improbum; cucumeribus tamen ſalubriorem; & in iuſculis commodè æſtuante cœlo vſurpatur: refrigerat enim, & humectat, biliſque feruorem contemperat.

Articoca, quam Gal. Cynaram, recentiores ſcolymum vocant, calida eſt in gradu ſecundo, ſicca in primo. Flatus generat, venerem ſtimulat, caput grauat. Hanc Gal. vocat edulium cacochymum, præſertim cùm pluſculum obduruit. Tunc enim habet ſuccum bilioſum in copia maiori totámque ſubſtantiam lignoſiorem: adeò vt ex hac quidem ſuccus gignatur melancholicus; ex ipſo verò ſucco tenuis ac bilioſus.

CAPVT XVI.

De cibis, qui ex Animalibus petuntur, Ac primùm de carnibus in genere.

Carnes animalium plurimùm inter ſe differunt, non ſolùm ratione diuerſarum ſpecierum, ſed etiam in vna, & eadem ſpecie ratione ætatis, regionis, pabuli, habitus, caſtrationis, ſexus, & præparationis.

Iuniorum animalium caro & præſertim recenter genitorum, mucoſa eſt, mollis, humida, & excrementis referta, eorum maximè quæ naturâ ſunt humidiora: faciliùs tamen concoquitur, & aluum fluidam reddit.

Vetuſtorum animalium caro dura eſt, ſicca, neruoſa, concoctu difficilis, paucíque ac praui alimenti.

Eorum verò animalium caro quæ in media, ætate ſunt conſtituta, medio modo ſe habet.

Quæ humida & paluſtria incolunt loca carnes habent humidas, & ſuperfluitatibus plenas. Quæ ſicca & montoſa excrementis vacuas, concoctu faciliores, & ad nutriendum aptiores.

Animalia ſilueſtria carnes ſicciores, & magis excrementis vacuas largiuntur domeſticis & vrbanis, quæ carnes habent humidiores, magiſque excrementitias.

Carnes macilentæ, & extenuatæ, duræ ſunt ac ſiccæ concoctu difficiles, & parùm nutrientes: pingues verò, & obeſæ præhumidæ ſunt, & ventriculo infenſæ, nauſeámque parientes, ſi pinguedo admodum exceſſerit.

Si

Si verò medio modo ſe habeant, hoc eſt, neque macriores neque pinguiores, ſubſtantiæ bonitate, & ſaporis ſuauitate, reliquis præferendæ.

Animalia quæ in locis nutriuntur optimis paſcuis refertis, ſapidiora ſunt, & meliùs nutrientia; ſic verueces in dumetis noſtris, thymo, lauendula, rore marino, aliiſque plantis aromaticis refertis enutriti, longè ſuauiorem carnem habent iis, qui in montibus, hiſce plantis deſtitutis aluntur. Si etiam perdices montanæ noſtratibus inſipidiores ſunt.

Caſtratorũ animalium carnes teneriores, ſapidiores, & concoctu faciliores ſunt, vt in vervecibus, bobus, ſuibus, & caponibus apparet.

Maſculorum carnes laudabiliores ſunt carnibus fæminarum: quandoquidem mares calidiores ſunt & ſicciores, laborioſiores, & excrementis minus onerati, vt in pecore bouino, & ouillo conſpicuum eſt.

Carnes elixæ humidiores ſunt, & ad ſeceſſum commodiores.

Aſſæ verò ſicciores, quia humiditas & pinguedo igne abſumpta eſt. Frixæ etiam ſicciores, & acriores. Sale & aromatibus conditæ calidiores, & ſicciores.

Circa carnes aſſas & elixas eſt *dubitatio*, quæ elicitur ab Ariſt. *probl.* 54. *ſect.* 1. vbi aſſerit, carnes aſſas eſſe humidiores elixis, quod theoremati propoſito, & ſenſibus ipſis repugnare videtur. *Soluitur* tamen dicendo, carnes aſſas eſſe humidiores humiditate propriâ & cõgenitâ; elixas verò humiditate aduëtitiâ, quę ab ipſis imbibitur, dum in aqua decoquuntur: ſunt verò ſicciores ratione humiditatis propriæ, quæ in iuſculum extrahitur; vnde fit vt minùs nutriant, quàm aſſæ, ſi ſeorſim, & ſine iuſculo ſumantur.

Carnes elixæ magis cõpetunt iis, qui ſunt adhuc in incremẽto corporis, qui ſicco ſunt temperamento prædìti, & qui calidis ſicciſque laborant ægritudinibus: idque magis in regionibus, & anni temporibus calidis, & ſiccis. Aſſæ verò magis conueniunt iis qui frigido & humido temperamento præditi ſunt, quibus aluus fluida eſt; & qui morbis frigidis & humidis obnoxij ſunt.

CAPVT XVII.

De carnibus quadrupedum.

Caro vervecina in noſtris regionibus omnium præſtantiſſima, & vſitatiſſima eſt, omni ætati, complexioni, & tempori conuenientiſſima. Temperata eſt, aut ſaltem moderatè calida & humida. Optima, tum aſſa, tum elixa, quæ ex verwecibus anniculis aut bimulis, mediocriter pinguibus, puro in aëre, & bonæ notæ paſcuis, enutritis prouenit.

Caro ouilla mali ſucci eſt, & excrementitia; difficilè concoquitur ob ſubſtantiam viſcidam, ac lentam, & partus frequentiam.

Agnina caro valde humida eſt, mucoſa & pituitoſa, & ob hanc cauſam declinanda, Galeni iudicio, lib. de victu attenuante, cap. 8. *Quod tamen de agnis recèns natis intelligendum; non verò de adultioribus, qui optimum præbent alimentum, & facilè concoquuntur. Hinc caro eorum conuenientiſſima eſt iis, qui natura ſunt delicatioris, ac debilioris, & qui parum exercentur. Præterea diſtinguendum eſt de regionibus, in quibus adoleſcunt. Lutetiæ enim caro agnina magno eſt in pretio, & hædina longe præfertur: Apud nos verò hædina agninæ præferri conſueuit.*

Caro hædina carnem habet humidam, ſed minùs agninâ: Ideò præfertur, ſaltem apud nos; moderatè nutrit, ſanguinem gignit tenuem & humidum, aluum emollit; & melior eſt aſſa, quàm elixa, ſicut & agnina.

Caro bouina calida eſt & humida, abſolutè conſiderata, quia omnis caro tale habet temperamentum, vtpote ex ſanguine calido & humido genita. Comparatè tamen reſpectu aliorum animalium, ſicca eſt, ac dura concoctu difficilis & aluum ſiſtens. Sanguinem procreat ſicciorem, & melancholicum; firmum tamen præbet alimentum, ſi bene concoquatur; ideò robuſtioribus corporibus, & valido exercitio vtẽtibus vtilis.

Vitulina caro in actiuis temperata eſt, in paſſiuis humida, boni ſucci, concoctu facilis, ſanis atque ægrotantibus conueniens. Magis tamen competit iis, qui in otio & deliciis viuunt, quique mollioris, ac delicatioris ſunt conſtitutionis, quàm baiulis, nautis, foſſoribus, & aliis, qui duros ſubeunt labores, quibus bubula caro eſt conuenientior.

Suilla caro in actiuis temperata eſt, in paſſiuis humida; Galenus humanæ carni ſimilem eſſe aſſerit, & ſi benè concoquatur, omnium ciborum potentiſſimè nutrire. Craſſum, & lentum habet ſuccum, & ideo nutrimentum præbet firmum, ac durabile, quod diſſipari facilè nequit.

Porcellorum caro præhumida eſt, & mucoſa, plurimúmque gignit pituitæ; magis excrementoſa, quàm ſuilla, quia humidior, minùs autem nutrit. Alimentum quod præbet, facilè quidem ob tenuitatem ſubſtantiæ diſtribuitur ſed promptè diſcutitur.

Leporina caro ſicca eſt, dura & craſſa, ſanguiniſque melancholici parens. Quod de vetuſto animali audiendum: ſi quidem lepuſculorum caro delicatiſſima eſt, & inter conuiuiorum lautitias cum perdicibus æquiparatur. Laudantur verò bimeſtres, trimeſtres, & quadrimeſtres.

Cuniculorum caro ad leporinam proximè accedit: in eo tamen diſtinguuntur, quòd cuniculi mediæ ætatis reliquis præſtantiores ſunt. Vetuſti autem duriores, ſiccioréſque: iuniores verò, & nuper in lucem editi mucoſiores. Syluestres altilibus præferuntur, vtpote minùs excrementoſi, minúſque humidi. Altiles, qui domi educantur pinguiores quidem, corpulentioréſque ſunt; at ſapore, & ſalubritate ſylueſtribus longè inferiores. Illud pabulum ſapiunt quo nutriti fuerunt; atque adeò ſi braſſicis alantur, (vt ſæpe fit) abominabilem ſaporem habent: ſi verò triticum tantùm comedant, valde impinguantur, & delicatiſſimum præbent edulium; quod in Apiciorum gratiam ſit dictum. Syluestres qui in dumetis

dumetis noſtris, thymo, lauendulâ, origano, aliiſque herbis aromatibus refertis nutriuntur, ſapidiſsimum, & ſaluberrimum alimentum præbent.

CAPVT XVIII.

De interaneis, & extremitatibus Animalium.

Hepatis ſubſtantia genericè conſiderata, craſſum præbet alimentum, concoctu difficile, gignendiſque obſtructionibus idoneum: magna tamen differentia reperitur ratione animalium à quibus deſumuntur: ſi quidem hepar gallinarum, caponum, anſerum, pipionum, & pullorum gallinaceorum præſtantiſsimum eſt. Ideò prior ſententia de quadrupedum hepate audienda eſt: inter quas, hædi, vituli, & ſues, ſatis laudabilis ſucci iecinora exhibent.

Lien prauum alimentum ſuppeditat, & melancholicum ſuccum producit, difficilè concoquitur, & tardè diſtribuitur. Renes difficilè concoquuntur, ob ſubſtantiæ ſoliditatem qua præditi ſunt ſuccum pariunt craſſum, & malum, propter varios & excrementitios humores qui eos continuò peruadunt.

Cor fibroſam carnem obtinet ſolidam, & duram; atque adeò difficilè concoquitur, tardè diſtribuitur, & craſſum ſuccum producit. Si tamen benè concoquatur, non paucum corpori alimentum præbet, neque id mali ſucci.

Pulmo, hepate, ac liene concoctu facilior eſt, quia vtroque rarior, & mollior, longè tamen hepate quoad alendum, inferior.

Glãdulæ omnes hoc commune habent, vt ſuaues in cibo & teneræ ac friabiles appareant. Craſſum dant alimentum, & ſi bene animal habitum ſit, multum ac boni ſucci: & probe in ventriculo concoctæ non minùs nutriunt, quàm carnes muſculoſæ. Minùs verò quàm par ſit digeſtæ, ſuccum pituitoſum & crudum generant. Hæc de glandulis mammarum præcipuè audienda. Ex aliis verò glandulis molliores ſanguinem pituitoſum generant, duriores verò crudum.

Lingua vitulina, hædina, agnina, ſuilla, & veruecina concoctu facilis eſt, & laudabilem ſuccum generat; bouina paulò craſsior, ſed nutritioni ſatis idonea, modò ſale non condiatur, nec fumo induretur.

Cerebrum cibum præbet phlegmaticum, craſsi ſucci, concoctu difficilem, craſſum & tardè permeabilem. Appetitum proſternit, & nauſeam parit.

Pinguedo, & adeps pauci ſunt nutrimenti, & potiùs carnium nos nutrientium condimenta, quàm alimenta. Ventriculi tunicas laxant, eiuſque tonum diſſoluunt, ac propterea nauſeam pariunt, & appetentiam deÿciunt. In biliofis corporibus facilè in bilem vertuntur; difficillimè concoquuntur.

Ventriculi ſubſtantia membranoſa eſt; atque adeò frigida, & ſicca, dura, & glutinoſa. Difficilè concoquitur, pituitam generat, obſtructiones parit, multorúmque morborum cauſa eſſe poteſt: mollibus & otioſis hominibus vitanda, & baiulis, foſſoribus, nautis, & ſimilis naturæ hominibus tantùm exhibenda.

Inteſtinorum eadem eſt ratio, ſi quidem eorum ſimilis eſt natura. Iuniorum tamen animalium, vt agnorum, & hædorum inteſtina molliorem habent ſubſtantiam, & faciliùs concoquuntur.

Pedes, aliæque extremitates quadrupedum ex membranis, ligamentis, tendinibus, venis, arteriis, & cartilaginibus compoſitæ, frigidæ ſunt & ſiccæ, lentæ, viſcoſæ, pauci nutrimenti, & difficilis concoctionis; iuniorum tamen & lactantium animal ium extremitates excipimus, vt de ventriculo & inteſtinis annotatum eſt.

CAPVT XIX.

De Alimentis quæ in quadrupedum partibus continentur.

Sanguis calidus eſt & humidus, concoctu difficilis, & plurima excrementa generans. Licèt enim dum in venis continetur, facilè in ſubſtantiam corporis noſtri conuertatur; tamen poſtquam ab iis eductus eſt, & calorem atque ſpiritus amiſit, concreſcit, & in prauam ſubſtantiam degenerat.

Medulla calida eſt & humida; optimè nutrit, ſi bene concoquatur; nimiâ quantitate aſſumpta ſtomachum relaxat, & nauſeam parit.

Lac integrum in actiuis qualitatibus temperatum eſt, ad frigidum aliquantulùm vergens, in paſsiuis verò humidum ratione pinguis, & aquoſæ ſubſtantiæ; emplaſticum, & incraſſans ratione caſeoſæ; abſterſorium ratione ſeroſæ; contemperatorium, ſeu mitigatorium ratione butyroſæ.

Optimi electio eſt, vt ſit candidum, clarum, purum atque ſincerum, dulce omniſque amaritudinis, acrimoniæ, aciditatis & ſalcedinis expers, odore ſuaueolens, aut ſaltem boni odoris exiguum quid ſpirans: conſiſtentiâ moderatum, hoc eſt, neque nimis craſſum, & caſeoſum, neque nimis tenue, & ſeroſum, ſibi-ipſi continuum, & vngui inſtillatum cohærens, & non diffluens, recèns mulctum, & ab animali bene paſto, & habito petitum.

Lac optimum prædictis conditionibus ſtipatum, omnium ferè alimentorum eſt præſtantiſsimum: facilè concoquitur, & leui negotio vertitur in ſanguinem, ſufficienter alit, corpus roborat, atque impinguat, aluum emollit, ſed ſtomachum & inteſtina inflat. Quæ omnia locum habent in corpore temperato, & ſuperfluitatibus vacuo: nam in ventriculo pituitoſo aceſcit, in bilioſo nidorem contrahit. Corrigitur ſale, ſaccharo, aut melle. Lac verò vitioſum nocentiſsimum eſt, & tantùm abeſt, vt ad ſuccum laudabilem generandum conferat, vt etiam corpora ſumentium cacochyma reddat.

Prauos

PRauos vitioſi lactis effectus oſtẽdit Gal.*li.3.de aliment.fac.c.*15.exemplo nutricum, quæ ob annonæ caritatem vſæ ſunt ſylueſtribus oleribus; pueri enim earũ lac ſugentes prauis vlceribus, aliíſque affectibus inficiuntur. Item exemplo caprarum ſcammonio, aut tithymalo paſtarum, quarum lac catharticum eſt.

Inter lactis differentias, ad ſanorum alimoniam magis vſitatas, vaccinum omnium craſſiſſimum & pinguiſſimũ eſt: nam caſeoſæ ſubſtantiæ habet plurimùm; ſeroſæ verò, ſi cum aliis comparetur, minimum. Hinc aluum minùs ſubducit, magis autem nutrit. Difficiliùs concoquitur, citiùs in ventriculo coagulatur, tardiùs deſcendit, difficiliùs diſtribuitur; & obſtructionibus generandis magis eſt idoneum. Caprinum mediæ eſt conſiſtentiæ, quemadmodum & Ouillum, quod tamen caprillo craſſius eſt, plus enim caſei habet, minus verò ſeri: ideóque minùs deiicit, & valentiùs nutrit. Aſininum omnium tenuiſſimum & maximè ſeroſum eſt. Verùm illius vſus ad Therapeuticen magis, quàm ad Hygiëinen ſpectat.

Butyrum calidum, & humidum eſt gradu primo, & eiuſdem ferè naturæ cum oleo oliuarum maturarum, teſte Auicenna. Magis tamen humidum, quàm calidum. Vetuſtum calidius eſt, atque tenuius: recens ferè temperatum in actiuis. Nutrit, impinguat, ventrem laxat, tuſſi obnoxiis confert. Nimius illius eſus ventriculi tonum diſſoluit, nauſeam parit, appetitum aufert. Proinde iis vitandus, qui humidiorem laxiorémque habent ventriculum. Vitandus & calidioris complexionis hominibus, in quibus facilè accenditur, & in bilem mutatur. Apponendum eſt primâ menſâ, citiùs enim exit, cibiſque ingeſtis quaſi viam ſternit. Si autem poſt alios cibos ſumatur, ventriculum relaxat, & in complectendo cibo, conſtringendóque orificio ſuperiori eum impedit.

Cremor lactis butyro ſimillimus eſt, & cum eo viribus ac qualitatibus maximè conuenit. In eo differunt, quòd butyrum arte extrahitur, cremor verò ſpontè ſupernatat. Lac bubulum præſertim, eo maximè abundat. Ob pinguedinis copiam ventriculum relaxat, cibo ſupernatat; alimenta aſſumpta eiicit priuſquàm concoquantur, vapores mittit ad caput, ſuccum generat craſſum.

Recocta eſt ſubſtantia recenti caſeo ſimilis, ex ſeroſa lactis parte per ebullitionem extracta. Minùs ſtomacho nocet, quàm caſeus recenter preſſus. Calidis confert deſluxionibus, ſitim ſedat, ſomnum conciliat: ſed frigido ventriculo, & neruorum morbis obeſt. Vetuſta & indurata difficilè concoquitur, ſitim parit, parùm nutrit, aluum ſiſtit, flatus generat.

Caſeus omnis eandem non habet naturam & temperiem, ſed pro diuerſitate animalium ex quibus deſumitur, & pro ipſius caſei ætate, odore, ſapore, aliiſque circumſtantiis plurimùm variat.

Caſeus vaccinus multùm alit, ſed difficilè concoquitur. Ouillus minùs craſſam habet ſubſtantiam, & faciliùs concoquitur; parciùs alit vaccino, ſed melius alimentum præbet. Caprinus vtroque eſt deterior, ſed ob acrimoniam faciliùs deiicitur.

Antiquus calidus eſt propter acrimoniam, & aliquando putredinem quam contrahit vel propter coaguli, & ſalis, dum paratur admixtionem. Et quò antiquior, eò acrior ac per conſequens calidior, & ſiccior; adeò vt Auicenna eum talem gradu tertio pronunciet. Hinc ob caliditatem & ſiccitatem concoctu difficilior, & calculo gignendo aptiſſimus, præſertim ſi ſit plus æquo ſalitus. Vitandus igitur eſt cum docente Galeno, Dioſcoride, & Auicenna, malè concoquatur, & diſtribuatur, ſuccum prauum generet, aluum conſtringat, & in atram bilem vertatur In pauca tamen quantitate ſumptus, præſumptorum alimentorum præcipuè carnis concoctionem iuuat, quanquam ipſe difficiliùs concoquatur.

Recens, qui adhuc mollis, & nuper coagulatus eſt, frigidus & humidus eſt; duro & ſicco flatuoſior propter humiditatem, minùs tamen ſiticuloſius, minúſque ventrem ſiſtit, bene nutrit & impinguat; ſtomacho vtilis, facilè in membra diſtribuitur, non ita craſſi, aut praui ſucci vt antiquus. Attamen concoctu difficilis eſt, calculum, obſtructiones, alióſque affectus producit.

Putridus, aut fœtidus omnium peſſimus eſt; qui verò bonum ſpirat odorem, ſalubrior. Acer, & ſalſus, calidus eſt & ſiccus, ſiticuloſus, & cacochymus; acidus, cacochymus & frigidus eſt. Dulcis & pinguis modicè calidus, magis nutriens, & ſucci melioris.

Caſeus pinguis & butyroſus, cui nihil aut parum butyri ademptum eſt, melior eſt: macer verò, & oculatus, omni ferè butyro priuatus, longè deterior.

CAPVT XX.

De Cibis ex volatilibus deſumptis.

Gallinarum caro in actiuis temperata eſt, in paſſiuis humida, concoctu facilis, boni ſucci, & multùm nutrientis. Scribit Auicenna, eam augere intellectum & ingenium, clarificare vocem, & ſeminis copiam generare. Quæ omnia de iuuenibus, mediocriter obeſis, & quæ nondum pepererunt audienda ſunt; annoſæ enim, vtpote duræ & neruoſæ, macræ, glocientes & incubantes, damnantur.

Caponum, & pullorum gallinaceorum caro, eiuſdem eſt naturæ, & temperiei cum carne gallinarum iuniorum, hac tantùm differentiâ, quòd pulli tenuiorem ſubſtantiam habentes minus alũt, & minùs ſolidam ſubſtantiã præbent, ideò corporibus multùm laborantibus minùs aptam.

Pulli Columbini inter laudatiſſima reponuntur alimenta, optimè concoquuntur, ſuccum generant neque craſſum, neque tenuem, ſed inter hos medium.

Galli Indici caponibus & gallinis non cedunt, ſi iuniores ſint, & ante aliquot dies iugulati; ſi enim veterani ſint aut recenter mactati, carnem habent duriorem, & concoctu difficilem.

Anſerum caro calida eſt & humida, craſſa, concoctu difficilis, & excrementitia. Quò autem ſunt annoſiores, eò ſicciores, duriores, & ad alendum ineptiores, viſcera obſtruunt, & prauum ſuccum generant. Qui verò ætatis ſunt mediæ, & bene ſaginati, meliores, ac teneriores ſunt, & in multis regionibus inter cupedias habentur.

Pulli iuniores inſalubres ſunt, quia mucos, & excrementitiâ carne referti.

Perdices inter alites principatum obtinent, ſine illis ſumptuoſa conuiuia gratiam & ſplẽdorem amittunt, carnem habent ſapidiſſimam præſertim iuniores, cùm aliquamdiu in aëre fuerint ſuſpenſæ; bonum ac laudabilem generant ſanguinem, eúmque copioſum, & excrementis vacuum; memoriam augent, ſemen multiplicant, Veneris ſtimulos excitant. Cardanus aſſerit continuo perdicum eſu luem veneream curari, quandoquidem ab iis maſſa ſanguinea, & totum corpus renouatur.

Palumbæ, turtures, coturnices, turdi, merulæ,

alaudæ, & reliquæ montanæ auiculæ, ſecundum à perdicibus locum obtinent; optimum ſuccum generant, bene nutriunt, & excrementorum pauciſsimam copiam obtinent.

De Coturnice eſt controuerſia; ſi quidem Galenus, Plinius, & Auicenna referunt, eos qui coturnicibus frequenter aluntur, ſpaſmo eſſe obnoxios, cuius rei cauſam deſumit Galen. ex veratro, ſeu helleboro, quo coturnices paſci conſueuerunt. Auicenna addit, ſubſtantiæ illarum quamdam ineſſe facultatem occultam quæ ſpaſmum inducere poſſit. Contrà ab aliis improbatur hæc ſententia quorum antefignanus eſt Auerroës, aſſerens coturnicum carnem eſſe ſaluberrimam, & optimum, ac laudabilem ſanguinem generare. Quod rationi maximè conſentaneum eſt. Pauciſſimæ enim ſunt regiones, in quibus helleborus adoleſcat, ſed paſſim veſcuntur coturnices optimis herbis, & cerealibus: neque experientia docet, eos qui coturnices comedunt, obnoxios eſſe epilepſiæ: Adde quòd ſingulari Dei beneficio, Iſraëlitis olim in deſerto conceſſæ ſunt, quod factum non fuiſſet, niſi optimum præberent alimentum. Etiamſi enim Iraëlitis graues morbi inde exorti ſunt; hoc ex abuſu illius cibi proueniſſe conſtat, quo ſe plurimùm ingurgitabant, vt ſufficienter eum concoquere non poſſent; hinc cruditates, & putredines maximæ exortæ ſunt.

De quadrupedum & volatilium carnibus hoc theorema vniuerſale annotandum eſt, illas plurimùm inter ſe differre, ratione ætatis, modi præparationis, & loci in quo habitant. Si quidem iuniorum, & adhuc augeſcentium carò longè præſtantior eſt ætate prouectioru, & declinantium; eorum verò quæ in ætate florenti conſtituta ſunt, mediam naturam obtinet. At recenter editorum carò praua eſt, quia mucoſa, humida, & excrementis plena.

Aſſa, & in ſartagine frixa, ſiccior eſt; elixa verò humidior. Animalium quæ in ſtagnis, paludibus, & locis humidis viuunt, carnes humidæ, & excrementitiæ ſunt, ac concoctu difficiles; quæ verò in montibus, dumetis & locis ſiccis degunt carnes habent ſicciores, concoctu faciliores, & excrementis vacuas.

Oua ex variis animalibus petuntur; at ſola gallinacea in vſum quotidianum veniunt, ex duplici ſubſtantia conflata ſunt, temperie diuerſâ prædita, vitello ſcilicet, & albumine. Vitellus moderatè calidus eſt, & humidus, optimum præbet alimentum, ſanguini maximè vicinus eſt, in eúmque leuiſſima coctione conuertitur: vnde vulgò dicitur, tantùm gignere ſanguinis, quantum habet ponderis; atque adeo excrementis vacuus eſt. Albumen verò frigidum eſt, ac moderatè ſiccum, Galeno teſte.

Oua optima eligenda ſunt, quæ candida, longa, noua: nam recentia eiuſdem diei aurea dicuntur; duorum dierum, argentea; trium verò ferrea.

Oua tremula dicuntur, quæ in aqua modicè elixa, eatenus vt in manu detenta tremere videantur. Ad corporis alimoniam, omnium ſunt accommodatiſſima, Galeno teſte & magis alunt quàm ſorbilia.

Oua ſorbilia, quæ in aqua cum putamine eò vſque elixa ſunt vt ſorberi valeant, minus nutriunt quàm tremula, (vt dictum eſt) propter ſubſtantiæ tenuitatem; faciliùs autem ſubducuntur ac probè aluum emolliunt præſertim manè ieiuno ſtomacho ſumpta, vocem reddunt claram, tuſſim cedant, partum facilitant, & venenis in peſte aduerſantur. Illa vt & tremula conualeſcentibus, ſenibus, infantibus, phthiſicis, & hæmorrhagiâ, aliâque inſigni euacuatione debilitatis, plurimùm conferunt.

Oua longiori elixatione indurata, difficilè concoquuntur, ſuccum craſſum generant, & aluum conſtipant. Aſſa ſub cineribus magis conſtipant, ſuccique peioris ſunt, craſſioriſque, vim enim ignis patiuntur maiorem, & plus natiuæ humiditatis admittunt, quàm elixatione indurata.

Oua frixa omnium peſſima ſunt, ægrè concoquuntur, lentè permeant, prauum craſſúmque ſuccum gignunt, & humores ſibi admixtos in corruptelam perducunt. Quod tamen intelligendum eſt de ouis ad integram duritiem frixis.

Placentiæ enim ex ouis paratæ in ſartagine, cùm butyri ſatis bona quantitate, & ad mollem adhuc conſiſtentiam coctæ, ſaluberrimæ ſunt. Idem dicendum eſt de ouis ſuffocatis, quæ ſcilicet conquaſſata in patina concoquuntur ad mediocrem conſiſtentiam cum butyro, vel lacte, ſaccharo poſtmodum adiecto. Illa enim facilè concoquuntur, & probè nutriunt.

CAPVT XXI.

De Piſcibus.

Piſces in genere, frigido & humido temperamento præditi ſunt, alij tamen plus, alij minùs; & quoad ſubſtantiã plurimùm euariant; vt alij concoctu faciles ſint, ac ſuccum laudabilem generent, alij verò difficilè concoquantur, & magnum faciant excrementorum prouentum.

Piſces qui in limoſis, ſordidis, grauitérque olentibus aquis degunt, inſaluberrimi ſunt. Improbantur etiam qui in paludibus, ſtagnis, fluminibus paruis atque ſtagnantibus, aut cœnoſis, & turbidis, aut magnarum ciuitatum, quas perfluunt excrementis, & ſordibus inquinatis, verſantur.

Maximè probantur piſces ſaxatiles, qui in ſaxoſis aquis deliteſcunt, quæ limpidiſsimæ ſunt. Facilè enim concoquuntur, & mediæ conſiſtentiæ ſanguinem, hoc eſt, neque nimis tenuem neque nimis craſſum producunt.

Squammoſi piſces, & carnem teneram atque friabilem habentes, ſalubriores ſunt iis, qui ſquammis carent. Illi enim ſubſtantiàm habent ſicciorem; hi verò lentam, glutinoſam & humidiorem.

Piſces in alto mari degentes, meliores ſunt, qui ab vndis agitantur motúque continuo ſicciores redduntur. Littorales his cedunt, quia mare in littore minus agitatur, éſtque ibi impurius.

Ex generalibus hiſce theorematis facile erit ſingularum piſcium ſpecierum naturam, ſalubritatem, aut inſalubritatem diſtinguere, vt in ſingulis enumerandis tempus inſumere non opus ſit.

CAPVT XXII.

De condimentis.

Cinamomum calidum eſt ordine tertio, ſiccum ſecundo. Vrinas mouet, menſes prouocat, viſum acuit, attenuat, incidit, digerit, concoctionem iuuat, flatus diſcutit, partéſque corroborat, leuiter aſtringit.

Garyophylli ſunt calidi, & ſicci ordine tertio, cerebro, cordi, ventriculo, & vtero appropriati. Cerebrum roborant, materiam diſtillationum abſumunt, mentem erigunt, memoriam firmant, & frigidam humidámque cerebri intemperiem corrigunt, & morbis ex ea oriundis medentur

dentur : ſpiritus vitales reficiunt, ſyncopen arcent : ventriculi concoctionem promouent, nauſeam tollunt, flatus diſcutiunt : vterum recreant, illiúſque affectus leniunt : viſum acuunt, & venerem ſtimulant.

Zinziber calidum eſt ordine tertio, & humidum primo, facilè cariem contrahit propter humiditatem. Ventriculum roborat, flatus diſcutit inappetentiam à frigidis humoribus oriundam curat.

Piper calidum eſt ordine tertio, & ſiccum. Longum minùs habet ſiccitatis, quo fit vt carioſum euadat. Album acrius, & calidus eſt nigro. Ventriculi concoctionem iuuat, appetentiam mouet, flatus diſcutit, tuſſi & pectoris vitiis medetur, partum adiuuat, & oculorum caliginem diſcutit.

Nux moſchata calefacit, & ſiccat gradu ſecundo, aſtringit & propterea ventriculum roborat, flatus diſcutit, oris halitum commendat, alui fluxum cohibet, frigidis cerebri, neruorum, & vteri affectibus medetur.

Crocus calefacit gradu ſecundo, ſiccat primo, leniterque aſtringit, concoctionem adiuuat, vrinam mouet, venerem ſtimulat, vim habet cardiacam, venenis inimicam, putredini aduerſam. Tuſſientibus, aſthmaticis, phthiſicis & pleuriticis mirabiliter ſubuenit: vnde anima pulmonum appellatur. Eligantem, *inquit Dioſcorides,* faciei colorem præſtat, *obſtructa viſcera aperiendo, & concoctionem ventriculi promouendo, ſi moderatè vſurpetur.*

Menſes etiam retentos, fœtum, & ſecundinas potenter educit. Nimio verò vſu aut aſſiduâ odoris inſpiratione, caput lædit; id enim replet, mentémque perturbat; ſpiritus attenuat, diſſoluit, vt in magna quantitate ſumptus mortem inferre valeat.

MVlierem nouimus, quæ ad prouocanda menſtrua, eam croci quantitatem ſumpſerat, quàm ei ſeplaſiarius pro quinque aſſibus dederat. Inde tanto impetu menſes prorupere, vt intra triduum è viuis ſublata fuerit.

Ad pulmonis affectus tam efficax eſſe remedium ſcibit Dodonæus vt ſubinde phthiſicis in ſummo vitæ diſcrimine, & animam propè agentibus ſpiritum reducat, vitámque ad dies aliquot protoget, ſcrupuli dimidij, aut ad ſummum ſcrupuli vnius pondere, cum paſſo, alióve dulci vino exhibitus. Eodem modo oblatum, aſſerit, grauiſſimas diſpnœas ſubitò citra febrem irruentes, momento temporis auferre, ídque non ſemel fuiſſe obſeruatum.

Bellarium ſinapis, quàm moſtardàm *vulgo vocant, quaſi muſtum ardens, frigidam & humidam ventriculi intemperiem corrigit, pituitam illius parietibus hærentem detergit, concoctionem adiuuat, & deiectam appetentiam excitat.*

Sal calidum eſt ordine ſecundo, & ſiccum tertio abſtergit, digerit, aſtringit, condenſat, putredinem arcet, torpentem appetitum excitat, ventriculi concoctionem adiuuat, aluum ſubducit, & omnibus eduliis gratum ſaporem conciliat. Nimiâ qnantitate vſurpatum, calculum gignit, pruritum parit, ſcabiem inducit, impetiginem accerſit, Scorbutum generat, quod nationes ſalſis tum piſcibus, tum carnibus quotidie vtentes experiuntur. Aciem oculorum obtundit, genituram minuit, bilioſis, & melancholicis nocet.

Cibi ſale conditi frequentiùs aſſumpti eaſdem noxas inferunt. Prætereà duriores & concoctu difficiliores redduntur, quia natiua eorum humiditas abſumitur vnde ſubſtantia eorum condenſatur, & induratur, quo nomine coctioni fit rebellior.

Oleum recens & dulce ex maturis oliuis expreſſum modicè calidum eſt & humidum : Emollit, laxat, lenit, acrimoniam omnem contemperat, lumbricos enecat, & venenis reſiſtit.

Saccharum calidum & ſiccum eſt in gradu primo: putredinem arcet, abſtergit, & ideò ſtomachum iuuat, quia detergendo, illius phlegma eluit. Attamen ſi ſtomachus bile inquinatus fuerit, nocebit, quia in bilem conuertitur: Renibus & veſicæ confert, arenulas, & mucoſam pituitam abſtergendo: pectus lenit, & mundificat; aluum laxat; optimè nutrit : verùm nimio vſu obſtructiones generat, vt alia dulcia, quia promptè rapiuntur ab hepate, ſicque alia edulia admixta nondum ſatis concocta attrahuntur. Dentibus eſt inimicum, quos denigrat, & ad cariem perducit : ideò poſt illius eſum os colluendum eſt.

CAPVT XXIII.

De Melle.

Mel calidum & ſiccum eſt gradu ſecundo; eſt tamen quædam differentia ratione locorum, ex quibus mel ab apibus colligitur. Calidius enim, & ſiccius eſt quod in locis prouenit calidioribus, thymo, lauendula, roremarino, aliiſque herbis aromaticis refertis : in regionibus verò frigidis, huiuſcemodi herbis deſtitutis, minùs calidum eſt. In genere flauum calidius, ſicciúſque eſt albo: & ſenſus oſtendunt aliud alio eſſe odoratius, & acrius, atque adeò viribus & qualitatibus potentius. Abſtergit, aluum mouet, vrinam prouocat, tuſſi medetur, putredini mirum in modum aduerſatur, & fructus horæi maximè corruptibiles, ſi cum melle aut ſaccharo condiantur incorrupti permanent ad plures annos. Vtile eſt ſenibus, & frigidi temperamẽti hominibus & hyemali tempeſtate : noxium vero inuenibus, bilioſis, & tempote æſtiuo. Calculoſis aſthmaticis, aliiſque pulmonum affectibus obnoxiis maximè conducit. Purum homini nutrimentum exhibet; corporisani mique vires reficit, ſenſus omnes recreat, eóſque acutiores reddit.

MEllis naturam & facultates capite proprio, & ſeparato explicare voluimus, tum propter illius præſtantiam, tum quia non ſolùm inter condimenta, ſed etiam inter alimenta locum habet; ac denique quia Galen. 11. *ſimpl.* ſcribit, mellis naturam ſeparatum quid eſſe à plantis, & animalibus.

Illius præſtantia multis authoritatibus & exemplis confirmatur. Plinius enim mel, diuinum nectar appellauit. Idem ex Ariſtæo, melle non minima huius vitæ munera vocauit. Maximo autem in vſu fuiſſe apud antiquos, & plurimam ad ſanitatem conſeruandam, vtilitatem attuliſſe, hiſtoriæ plurimæ teſtantur. Pythagoras (referente Laërtio) cùm frugaliſſimè viueret, ſolo ſæpe melle contentus fuit, & ad annum nonageſimum vitam perduxit. Eóſque ſine morbo viuere poſſe affirmabat, qui mel crebro comederent. Refertque Atheneæus, Pythagoricorum cibum, panem fuiſſe cum melle. Galen. 5. *de ſan. tuenda, cap.* 4.

refert

refert hiſtorias Antiochi Medici, & Telephi Grammatici, quorum ille ſingulis diebus tertiâ diei horâ panem ſumebat cum melle Attico, rariùs crudo, plerumque coĉto, & ſic cum alia victus ratione ibi deſcriptâ annum octuageſimum exceſſit. Hic verò pro ientaculo mel crudum eſitabat, cum alica in aqua coĉta, & ad centeſimum annum vitam protraxit Plin. *lib.* 22. *cap.* 24. De Pollione Romano annum centeſimum excedente refert:cùm Auguſtus Imperator illius hoſpes interrogaſſet, quânam ratione maximè, vigorem illum animi corporíſque ſeruaſſet,reſponſum tuliſſe foris oleo, intus melle.Quod à Democrito dicebat, qui aliquando interrogatus, quomodo quis in ſanitate vitam traducere valeret; reſpondit, ſi exteriora oleo, interiora melle rigarit. Idem Democritus, cum in ſenectute vitæ eſſet pertæſus, eam ſubtractione alimenti finire conabatur. Sed cùm ingruerent Theſmophoria ſeu ſacrorum cerealium dies, rogantibus mulieribus ne per id tempus domum funeſtaret, vas melle plenũ adferri iuſſit, & ſolâ illius anaphorâ, hoc eſt,euaporatione,ad aliquot dies vitam produxit. Scribit etiam Athenæus,Cyrnios,qui Corſicam inſulam habitant, ideò eſſe longæuos, quòd mellis cibo vtantur aſſiduè, cuius maxima copia ibi colligitur. Denique ſacri Codicis teſtimonio, mellis præſtantia confirmatur, vbi de Ioanne Baptiſta loquens, *Butyrum*, inquit, *& mel comedet, vt ſciat eligere bonum, & reprobare malum*; enim boni & laudabiles humores ex melle generentur, ex bonis humoribus boni ſpiritus, à quibus functiones corporis omnes, atque adeo functiones cerebri principes exercentur, conſequens eſt illius vſu ingenium & intellectum acui, cuius tota operatio in bonis & mali exquiſita dignotione conſiſtit.

Mellis natura ſatis recondita eſt, quandoquidem incertum eſt ad quam rerum claſſem reuocari debeat; cùm ſcripſerit Galen. *loco ſuprà citato*, illius naturam ſeparatarum quid eſſe à plantis & animalibus.Et authores in hac re maximè variant, aliis ab aëre purè & & ſimpliciter prouenire,& ab apibus in eſcam colligi, atque in fauos transferri aſſerentibus; aliis verò dicentibus, ex plantarum ſucco ab apibus generari. Prior ſententia ab Ariſtotele, Galeno, aliíſque innumeris magis probatur: Et confirmatur experientiâ, quod in regionibus melle abundantibus, vernâ tempeſtate,matutinis horis,folia plantarum melle referta comperiuntur, quod ex aëre promanauit. Eſt igitur mel,ros quidam aëreus & pinguis, ex pinguibus quibuſdam vaporibus è terra eleuatis, & in aëre condenſatis genitus; ab apibus ſupra flores præſertim, tum etiam folia plantarum, non rarò colligitur, & ad cibum in fauis reſeruatur. *Dubium* tamen aliquod remanet, num ex ipſo florum ſucco aliquid etiam mellis generari poſſit, quandoquidem nemini dubium eſt, quin cera ab ipſis apibus ex plantarum ſuccis generetur, quæ cum maximam habeat analogiam cum melle, veriſimile videtur, mel etiam ex iiſdem ſuccis in roris penuria generari poſſe. Hoc ſaltem certiſſimum eſt,mel qualitates plantarum referre, è quibus colligitur. Si quod in thymo colligitur, thymum redolet; quod in Sardinia prouenit vbi abſynthij magna copia creſcit,amarum eſt: in Ponto verò eſt venenatum, propter rododendron, quod in eo magnâ copiâ adoleſcit. *Verùm* qualitates plantarum melli facilè communicari poſſunt,dum in eas ſpargitur,iiſque tenaciter adhæret,& aliqua ex parte imbibitur.

Mellis optimi electio ab auctoribus propoſita eſt,vt ſit colore flauo; odore ſuaui, nullum nec florum, nec herbarum odorem aut ſaporem referens, guſtu iucundum. Album tamen, quale eſt noſtrum Narbonenſe, & quale Atticum olim fuit,præſtantius eſt in ratione alimenti, quia magis temperatum. Flauum verò præferri poteſt in ratione medicamenti. Omne tamen mel eſt alimentum medicamentorum, quia non ſolùm perfectè nutrit,vtpotè puriſſimum & incorruptibile alimentum, ac excrementis vacuum; ſed etiam corpus calefacit, pituitam ventriculo & inteſtinis hærentem abſtergit, aluúmque laxat. Aliáque commoda non pauca corpori ſuppeditat.

Mel vernum præſtantius eſt autumnali, quia è cera noua exemptum,nouelliſque ſtirpibus genitum.Æſtiuum deterius eſt verno, quia calidius & acrius. Hybernum omnibus deterius, *halitum enim ceraginis expirat, inquit Dioſcorides, &* craſſius exiſtit.

CAPVT XXIV.

De Potu & materia potulenta.

Aqua ſimplex frigida eſt & humida. Omnium verò optima, quæ limpida & clara eſt, pura miniméque cœnoſa, & ab omnibus quæ inquinare ſolent ramentis liberata; omnis ſaporis, omniſque odoris expers; tenuis & leuis quæ hypochondria celeriter permeat, & per corpus citò diſtribuitur; citò caleſcit & refrigeratur. His optimæ aquæ notis ab authoribus propoſitis, duæ aliæ addi poſſunt non ita vulgares; vt ſcilicet duo lintei fruſta eiuſdem ponderis ſumantur, & in aquis diuerſis humectentur, ac poſtmodùm ad ſolem exſiccentur: ſi alterum priùs exſiccetur, melior erit aqua in qua illud humectatum fuerit. Deinde poſtquam ambo exſiccata fuerint, iterum ponderentur, & ſi vnum altero leuius ſit, melior erit aqua in quam demerſum fuerit.

Ratione locorum ex quibus aquæ deſumuntur, Fontana reliquis præferenda eſt, modò conditiones habeat ſuperiori theoremate *propoſitas; ſi enim iis deſtituatur, improbanda eſt.* Hipp. lib. de aëre, loc. & aq. *aliàs proponit conditiones, vt ſcilicèt versùs ortum ſolis, præcipuè æſtiuum ſcaturiat; per terram mundam, miniméque lutoſam, vel argilloſam ſed per arenas, & lapillos fluat; quæve hyeme ſit calidior, æſtate verò frigidior. Hoc enim ſignificat ex profundis terræ viſceribus eam ſcaturire, quæ propter antiperiſtaſim hyeme calent, æſtate verò frigent,vt in puteis ſolet contingere. Quæ ad Septentrionem aut Occidentem oriuntur, & Solem auerſum habent, deteriores ſunt, vtpote crudæ, graues, & tardè permeantes.*

Aqua Pluuialis poſt fontanam omnium optima cenſetur, imò verò à quamplurimis authoribus fontanæ præfertur, ſi conditionibus requiſitis ſtipata ſit. Illæ autem conditiones ſunt, ſi fictilibus tubis in contectam ciſternam deducatur; ſi per locum arenâ repletum transfundatur: ſi verno tempore blandè & pacatè, non autem procelloſè decidat: ſi in munda ciſterna pura & incorrupta ſeruetur, neque ſordes aut vitium aliquod contrahat ex tegulis, quas eluit.

AQuæ fontanæ primum locum conceſſimus, iuxta ſententiam Hipp. Galen. & Auicennæ. Multa tamen afferri poſſunt, quæ pluuialem cum ea de dignitate certare poſſe oſtendant. Ac *primùm* Celſus, *lib.* 2.

lib.2.cap.18.leuiſſima, inquit, *pluuialis eſt, deinde fontana, tum ex flumine, tum ex puteo, poſt hæc ex niue, au- glacie, grauior his ex lacu, grauiſſima ex palude.* Aëtius *tetrabibl.* 1. *ſermone* 3. *cap.* 165. *Aqua pluuialis,* inquit, *omnium leuiſſima cenſetur, & facilè tranſmutatur.* Hippocrates *lib. de aëre, locis, & aq.* aquam pluuialem laudat, quòd leuis, dulcis, limpida, & tenuis ſit, ex eo quòd à Sole tenuiſſimum trahitur, & leuiſſimum. Vitruuius *lib.8.cap.* 9. *Quæ ex imbribus,* inquit, *aqua colligitur, ſalubriores habet virtutes, eo quòd elicitur ex omnibus fontibus leuiſſimis, ſubtilibúſque raritatibus, deinde per aëris exercitationem percolata, tempeſtatibus liqueſcendo peruenit ad terram.* Auerroës *in Canticis,* diſertè aſſerit, aquam pluuiam optimam eſſe, & fontanâ ac fluuiali longè excellentiorem. His authoritatibus accedunt rationes ab experientia deſumptæ: ſiquidem aqua pluuialis ad ſtateram omnium leuiſſima eſt, promptiſſimè calefit, atque refrigeratur, hyponchondria non grauat, ſed facilè permeat; nullam in colore, odore, vel ſapore inſignem qualitatem obtinet: eiúſque tenuitas ex eo potiſſimùm apparet, quod legumina in ea meliùs coquantur, quàm in fontana. Præterea aquæ pluuiæ ſalubritatem oſtendunt olera, & omne ſtirpium genus, quæ imbrium depluuio meliùs, quàm irrigatione nutriuntur, & incrementum capiunt. Imò *& arundines in palude prognatæ, ſine imbribus non adoleſcunt,* vt Plin. affirmat. Et Ariſtot. 8. *de hiſtor. animal.* dicit, piſces ipſos, qui in aqua continuò degunt, non benè viuere ac ſoboleſcere iis annis, quibus pluuiæ deficiunt. Diceres, humorem in vapores ſolutum, & inſitâ leuitate ſurſùm delatum, à cœlo & ſyderibus viuificam vim mutuari quam poſtmodum hiſce inferioribus impertitur.

Obijci poteſt, niuem & grandines ex pluuiæ materia generari, attamen aquas ex iis eliquatas reiici ab omnibus, cùm tamen eandem cum pluuia naturam participent. *Reſpondet* Paulus, aquam niualem & glacialem omnium vitioſiſſimam eſſe, quod aquarum congelatione omnes tenuiſſimæ partes exprimantur.

Secundò obiici poteſt ex Gal. aquam pluuiæ facilè putreſcere, & aſtringendi facultate præditam eſſe. *Reſpondet* iterum Paulus, his verbis: *Nemo citiùs putreſcibilem aquam deterrimam eſſe iudicet, cùm alterationis, mutationiſque procliuitas virtuti magis, quàm vitio adſcribenda ſit.* Et Galenus ipſe 1. *De aliment. facultatib.* ait, ea quæ facilè concoquuntur, facilè item alterari & corrumpi: & contrà, quæ concoctu ſunt difficilia, difficiliùs alterari & corrumpi. Ad adſtrictionem verò aquæ pluuiali tributam à Galeno, *reſponſio* elicitur ex Auicenna, qui dicit, aquam pluuialem eâ ratione videri aſtringentem, quòd mox diſtribuatur, & ad vias vrinæ penetret: hinc enim fit, vt fæcibus minùs humiditate dilutis, factíſque ſiccioribus, aluus aſtrictior euadat. Per ſe autem aqua pluuialis aſtringere non poteſt, cùm tenuiſſima ſit, & aërea; aſtrictoria autem vis à terrea materia dependeat.

Ex iis quæ dicta ſunt, aqua pluuialis fontanæ videretur præferenda. Nos tamen fontanam cum grauiſſimis authoribus prætulimus, quia ſi debitis conditionibus in theoremate propoſitis ſtipata ſit, in eodem ſtatu ſemper remanet, neque facilè à cauſis externis immutatur. Contrà verò pluuialis tot conditionibus indiget à rebus externis petitis, vt difficilimum ſit omnes concurrere ſimul: ſed aliquâ earum deficiente, non parùm illam de perfectione ſua amittere neceſſe eſt; ſi nimirùm à regulis non diligenter ablutis, ſed ſordibus inquinatis excipiatur, vel in ciſterna non bene mundata ſeruetur, & tempore minùs apto colligatur.

Eſt autem *dubitatio* circa tempus aquæ pluuiali colligendæ magis idoneum. Siquidem non pauci ex Hippocr. cenſent, æſtiuo tempore collectam, & cum tonitru deſcendentem eſſe præferendam, quòd illa tenuiſſima, & leuiſſima ſit. Verùm licet talis aqua, ratione tenuitatis & leuitatis, aliquam habeat prærogatiuam; tamen cùm tempore æſtiuo variæ exhalationes è terra eleuentur, quæ mineralium naturam quodammodo æmulentur, & cum vaporibus miſceantur, ex quibus pluuiæ conflantur; non ita laudabiles videntur illæ aquæ: cuius rei euidens eſt indicium, quòd facilè putreſcunt, & vermiculi frequenter in iis generantur. Fulgura enim & tonitrua à ſulphureis exhalationibus oriuntur, quæ etiam aliquando aërem odore ſuo inficiunt. Adde quòd, æſtatis tempore aquæ ſtagnorum, lacuum, & paludum contrahunt putredinem, ex iiſque vapores eleuati pluuiæ materiam ſuppeditant, quæ ideò vitioſa, & facilè putreſcibilis eſt. His rationibus ducti, eam aquam prætulimus in theoremate, quæ verno tempore colligitur; quandoquidem ſtagna, lacus & paludes aquam habent copioſam, eámque puram ex pluuiarum copia, quæ totâ hyeme deciderunt. Deinde impoſſibile eſſet, eam aquæ copiam colligere, quæ vſui annuo ſufficere valeret, cùm rariſſimæ ſint, & paucæ pluuiæ æſtiuæ, ad aliquot tantùm horas perdurantes. Et docet nos experientia hîc Monſpelij, vbi aquæ pluuiæ vſus frequentiſſimus eſt, quæ vulgò per hyemis & veris decurſum colligitur, eam eſſe optimam, & omnes habere prærogatiuas, quæ ſuprà deſcriptæ ſunt. In decoctione leguminum præſertim, hæc ſola vſurpari ſolet, in qua mollitiem inſignem adipiſcuntur, cùm in aliis aquis duritiem aliquam retineant, quantumuis decoquantur.

Aqua Putealis craſſa eſt, & grauis: vnde in viſceribus diutiùs hæret, & obſtructionum generationem promouet. Magna tamen eſt inter aquas puteales differentia, ita vt nonnullæ cum fontanis de bonitate certent, ſi nimirum ſequentibus conditionibus ſtipatæ ſint. 1. Si fontes vicinos habeant, ex quibus aquæ laudabiles ſcaturiunt; coniiciendum enim eſt ab illis fontibus aquas ſuas mutuari; vel flumini puro ac rapido vicinæ ſint. 2. Si ex profundis puteis hauriantur, tales enim æſtate frigidæ, hyeme calidæ ſunt, & externis iniuriis minùs patent. 3. Si cœlum ſpectent, & aëri libero à Sole illuſtrato expoſitæ ſint: Solis namque lumine depurantur & ſerenantur, vitaliſque cuiuſdam auræ redduntur participes. 4. Si frequenter moueantur & hauriantur; attenuantur enim & minùs putreſcunt. 5. Quarum putei ſæpè ac diligenter expurgantur, vnde puriores redduntur. 6. Quæ à cloacis aut ſterquiliniis ſunt remotæ, à quibus prauam aliquam qualitatem mutuari poſſunt. Quæ verò contrarias habent conditiones, illaudabiles cenſendæ ſunt. Quæ enim profundæ non ſunt; (niſi à fontis cuiuſdam ſcaturigine oriantur) iniuriis patent externis; hyeme algent, æſtate calent, paluſtrium & ſtagnantium aquarum more. Concluſæ ſub tectis, lociſque concameratis, cæleſti lumine priuantur, & ſitu mucido inquinantur. Immotæ craſſeſcunt, crudæ manent, putredinis quid concipiunt, ventriculum offendunt, ægrè permeant, viſcera lædunt. Cloacis & ſterquiliniis vicinæ viroſo ſapore & odore imbuuntur.

Aquæ fluuiales cum putealibus bonitate certant, & in quibuſdam locis preferendæ ſunt, in aliis poſtponendæ. Magnas tamen habent aquæ fluuiales inter ſe differentias. Meliores enim ſunt quæ dulces ac limpidæ ſunt, & è magnis ac rapidis fluminibus petuntur, per laudabiles terras fluunt & fælici cæli aſpectu fruuntur. Malæ autem ſunt, quæ ex prauis & ſtagnantibus, aut cœnoſis ac turbidis fluuiis hauriuntur; vel ex magnis quidem ac currentibus, ſed latrinas expurgantibus, ſordéſque culinarum, veſtium, & linteorum recipientibus.

Hinc flumina, quæ magnarum ciuitatum mœnia alluunt, multas habet impuritates admiſtas; & multos morbos generant, ni cautio adhibeatur, quæ in eo præcipuè verſatur, vt loca hauriendæ aquæ deſtinata ſupra ciuitatem poſita ſint, vbi aqua ciuitatis ſordibus nondum infecta eſt. Si verò aqua ciuitatem præter-

lapſa

lapſa vſurpetur, ſalubris eſſe non poteſt. Hæc etiam cautio in aquæ fluuialis vſu adhibenda eſt, vt in hydriis per aliquot dies aſſeruetur; ibi enim quieſcens terreſtres ac limoſas partes, omnéſque impuritates ad fundum deponit.

Aquæ ſtagnantes, & paluſtres omnium peſſimæ ſunt, cùm enim nullo aut exiguo motu cieantur, facilè putreſcunt: craſſæ ſunt, crudæ, & ſæpè malignæ ac peſtilentes.

Aquæ Niuales & Glaciales peſſimæ etiam ſunt: Dum enim à frigore congelantur, tenuiores partes exhalant; præterea inſigni frigiditate præditæ ſunt, quæ ventriculum offendit. Quod de aquis niue & glacie refrigeratis, intempeſtiuè & præpoſterè vſurpatis, etiam dicendum eſt. Licèt enim iuuenes robuſtiores earum noxam ſtatim non percipiant; progreſſu tamen ætatis eam ſentiunt, & varios articulorum, viſcerum, & partium neruoſarum morbos incurrunt.

Noſtrâ ætate, & à paucis annis, apud nos maximè inualuit potus aquæ niue aut glacie refrigeratæ, æſtatis tempore vſurpatus; imò non pauci vinum hoc modo refrigerant. Quæ res inter Medicos, imò & apud vulgus maximè controuertitur; aliis hunc vſum plurimùm laudantibus, aliis improbantibus. Quandoquidem igitur opportuna occaſio hîc ſeſe offert, ſententiam noſtram aperiendi, paucis eam explicabimus. Ac primùm in theoremate, aquæ niue aut glacie refrigeratæ potum damnauimus; ſed cum hac additione, ſi intempeſtiuè & præpoſterè vſurpetur quod accurata explicatione indiget. Nam primò potus iſte admodum frigidus in genere conſideratus damnandus abſolutè videtur, iuxta ſententiam Hippocratis, *Aph. 51. ſect. 2. Plurimùm atque repentè euacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, vel alio quouis modo corpus mouere periculoſum. Omne enim nimium naturæ inimicum, ſed quod paulatim fit, tutum eſt.* Cùm igitur in magno æſtatis ardore corpus plurimùm æſtuet, periculoſum eſſe videtur, illud ſubitò & derepentè glaciali illo potu refrigerare. Huius periculi effectus confirmari poteſt plurimis exemplis eorum, qui ex huiuſmodi potu in grauiſſimos morbos præcipitati ſunt, quorum non paucos ipſimet vidimus & curauimus. Ex altera verò parte infiniti reperiuntur, qui hunc vſum ad cœlum efferunt, & plurimis tum rationibus, tum experimentis confirmant.

Prima ratio ex eo deſumitur, quod calor noſter natiuus à duobus validis & potentiſſimis hoſtibus oppugnari, & extingui conſueuit; frigore nimirum extinguente, & calore diſſipante. Sic in vehementiſſimo æſtatis ardore corpora languida & effœta redduntur, ab æſtuante aëre partes corporis veluti inflammante, earúmque calorem exoluente. Quæ exolutio impediri non poteſt niſi refrigerantibus aſſumptis & admotis. Quemadmodum igitur ab omni æuo balnea & natationes in aquis frigidis conuenienter vſurpatæ fuerunt ad feruorem illum corporis temperandum; ſic etiam potus frigidus aſſumptus ad hoc ipſum efficiendum maximè valebit.

Secundò. Potus in genere neceſſarius eſt ad reſtaurandam humiditatem, quæ à calore natiuo indeſinénter abſumitur ac diſſipatur; potus autem ille quatenùs humidus, id præſtat: ſi autem cum humiditate iuncta eſſet caliditas, illa plurimum humiditatis reſolutionem adiuuaret; ideò communis eſt omnium hominum inſtinctus vt frigidum potum appetant, etiam hyemis tempore, ad calorem illum internum temperandum, & humidi diſſipationem remorandam. Potiori ergo iure æſtatis tempore, vbi magna fit humiditatis diſſipatio à calore viſcerum intenſo, potus ille refrigerans neceſſarius eſt.

Denique frigidiſſimũ potum æſtatis tempore vſurpatum maximè conferre infinitorum hominum teſtimoniis conſtat, qui ſe à plurimis incommodis, potu niue aut glacie refrigerato, liberatos eſſe teſtantur. Tum etiam in Hiſpania & Italia pro certo habetur, ab eo tempore quo huiuſmodi potus inualuerit, minùs graſſari æſtatis tempore febres continuas & malignas, quæ anteà eos maximè infeſtabant.

Nos verò hac de re ita ſtatuendum cenſemus. *Primò*, de potu medioctiter frigido nulla eſt dubitatio, quin omnibus hominibus maximè conueniat. Hinc ab antiquo ſolent omnes (quantum fieri poteſt) vinum in cellis ſubterraneis pro æſtatis vſu aſſeruare, aquas è profundis puteis haurire, iiſque vinum diluere, ſi potabiles ſint; ſin minùs, in iis vinum & aquam meliorem refrigerare. Atque adeò ſaluberrimum cenſemus, vigente æſtu, vulgaribus & antiquis hiſce modis vinum & aquam refrigerare; quibus etiam vlteriorem frigiditatis gradum conciliare poſſumus, ſi lagenæ iis repletæ in puteum demittantur, ita tamen vt aquam non attingant: aër enim aquæ vicinus ab ea frigiditatem contrahit, & magis penetrat quàm aqua, lagenáſque ſuſpenſas potentius refrigerat. Sed de potu niue aut glacie refrigerato, qui longe intenſiorem ac propemodùm glacialem frigiditatem contrahit, maior eſt difficultas. De ea enim maximè valet citatus Aphoriſmus, *plurimùm atque repentè refrigerare vel calefacere, periculoſum.* Ad cuius reſolutionem dicimus in regione & tempeſtate calidiſſima poſſe vſurpari ab iis qui in iuuenili ætate conſtituti ſunt calidiori temperamento præditi; & prauis humoribus vacui; tum etiam viſcera omnia valida ac robuſta obtinent, & imprimis qui huiuſmodi potui ſunt aſſueti, & ſeſe plurimùm exercent. Aliis verò, qui nempe in ſenili aut puerili ætate conſtituti, debilia habent viſcera, vel obſtructa; pituitoſo aut melancolico temperamento præditi ſunt, plurimos habent humores excrementitios, otioſam vitam agunt, pauco exercitio & plurimo coïtu vtuntur, noxioſiſſimus eſt. Cùm igitur tot circumſtantiæ requirantur ad huiuſmodi potum impunè vſurpandum, & illæ in pauciſſimis hominibus reperiantur, ſatius eſt ab eo abſtinere, & potu modis propoſitis refrigerato vti, qui ad ſanitatem conſeruandam ſufficere poteſt.

At verò, quia tantoperè inualuit hoc tempore potus glacie refrigeratus, vt multi ei non aſſueti in conuiuiis, aut aliis locis eo vti cogantur, alio potus genere deſtituti; vnde nonnullos vidimus in grauiſſima pericula coniectos: operæ pretium duximus præceptũ aliquod excogitare, quo minorem noxam ex eo incurrere valeant. Atque adeò præcipimus, vt ante omnem potum plurimos cibos ingerant, eóſque calidiores, vt offam calidam, ſalſa & piperata, quibus excalefactus ventriculus vehementi potus frigiditati meliùs reſiſtat: mox potum aſſumat pauciſſimum, eúmque non multùm dilutum, ſed ſolito meraciorem: vinum enim tantum frigus non concipit, vt aqua, ac promptiùs incaleſcit in ventriculo, quem poſtmodùm actuatus calefacit. Atque vt ſiti omninò ſatisfiat, potuum ſingulorum paucitas frequentiâ compenſetur: Sic enim potus illius frigidioris noxa ſaltem maiori parte euitari poterit. Eandem cautionem obſeruare poſſunt ij, qui calidiori temperamento præditi, ardente Sirio plurimùm æſtuant, & febribus ardentibus obnoxij ſunt, aliáſque conditiones præ ſe ferunt, quibus innoxiè tali potu vti valeant, & ſe ex eo haud exiguum fructum percepturos ſperant; vt ſcilicet ei paulatim aſſueſcant per aliquot dies, ab initio pitiſſando, ſeu parùm & frequenter bibendo.

Vinum in genere conſideratum, in actiuis qualitatibus calidum eſt, in paſſiuis verò ſiccum. Calorem noſtrum fouet, cor maximè roborat, ſpiritus auget, vires reficit, concoctiones iuuat, pituitam attenuat, bilem per vrinas expurgat, omniúmque excrementorum expulſionem promouet.

Per vinum in genere conſideratum, intelligimus illud, quod principaliter vinum dici meretur, & quod in regionibus calidis aut ſaltem temperatis prouenit,

quod

quod ex vuis maturis expreſſum eſt,& in dolio probè confectum,cum inſigni tamen differentia, vt aliud in primo,aliud in ſecundo,aliud in tertio gradu calidum ſit & ſiccum. Illud verò quod ex vuis immaturis exprimitur, quodque acidum eſt,auſterum,vel acerbum vini nomen propriè non meretur, ſed potiùs omphacium appellandum eſt.

At verò circa paſſiuas vini qualitates, grauis eſt difficultas,propter pugnantes inuicem authoritates & rationes. Nam *Primò* Ariſtoteles *problem.17.ſect.3.*vinum diſertè calidum & humidum pronuntiat.*Secundò* Galen.3.*de cauſ.pulſ.cap.vltimo,*vinum propter humiditatem celeriter nutrire aſſerit, eóque magis, quia ſimul calidum; calorem enim ducem humoris nominat.

*Tertiò,*idem Galenus 1.*de ſanit.tuenda,cap.*11. pueris vino interdicit,tum alias ob cauſas,tum præcipuè quia eos nimis humectat, & copioſo halitu replet. *Eodémque loco* ſcribit vinum humectare, quidquid immodicè ſiccatum eſt.

*Quartò,*idem Galen.5.*de ſanit.tuenda,cap.*5. vinum ſenibus aptiſſimum cenſet; non modò propter calorem, quem ſenes habent debilem; verùm etiam propter humiditatem.

Quintò, Plato 2.*De legibus* dicit, Dionyſium hominibus vinum largitum eſſe, quaſi remedium aduersùs duritiem ſenectutis, vt reiuueneſcere videantur: & non ſecùs ac igne ferrum, ita vino ſenum corpora molliri.

Sextò, Hippocrates 2. *de diæta*, vina dulcia nigra, dulcia tenuia & acida humectare aſſerit.

Septimò, ſuccus vuarum maturarum,ex quo vinum conficitur, calidus eſt & humidus, teſte Hippocrate 2. *de diæta.*

Octauò,Vinum humanæ naturæ, quæ calida eſt & humida, gratiſſimum eſt, & amiciſſimum.

Nonò,Vinum melancholicis maximè confert, qui humectatione indigent, vnde illud: Quamdiu humectantur, tamdiu curantur.

Contrà verò ſiccitatem in vino præualere, ſequentibus authoritatibus,& rationibus oſtenditur.

Primò, Galenus 8.*ſimplic. de vino*, in eo ſiccitatem caliditati proportione reſpondere aſſerit.

Secundò,idem confirmat Paulus Ægineta *lib.7.cap.*3.& Galeni mentem ſequitur.

Tertiò, Aëtius *tetrabibl.ſect.cap.de vino*,vinum antiquum tertio ordine ſiccum ſtatuit.

Quartò lib.2.Synopſ.cap.15. vinum gradu ſecundo ſiccum eſſe aſſerit, & *cap.16.* ponit in gradu tertio, ſi nempe valde ſit vetuſtum.

Quintò, Vinum multum ſpiritum continet, qui igneæ eſt naturæ, & facilè inflammabilis.

Sextò, Phlegmaticis naturis confert,& immoderatè ſumptum ſitim excitat,ac viſcera torrefacit; vnde color rubicundus, & puſtulæ præcalidæ in ebrioſorum facie apparent.

Septimò, ad vlcerum curationem vtiliſſimum eſt, docente Galeno 4.*meth.cap.5.* At vlcera deterſione & exſiccatione curantur.

Pro huius controuerſiæ deciſione, duplex diſtinctio adhibenda eſt: vna humiditatis, altera vini.

Humiditas duplex eſt, actualis & potentialis. Et vtraque natiua, vel aſcititia.

Vinum vel immaturum eſt, acidum & imperfectum; vel maturum perfectéque coctum. Iterum vel recens, vel antiquum; & vtrumque vel generoſum ac potens, vel debile & infirmum.

His poſitis, dicimus vinum actu eſſe humidum, quandoquidem omne corpus fluidum actu humidum eſt. Potentialiter verò ſiccum eſt, ſi ſit maturum, generoſum, neque valde recens: quemadmodum in theoremate poſuimus.

Quod verò crudum & acidum eſt, valde recens, & adhuc muſti naturam redolens, tum etiam dulce, humidum eſt à prædominio. Crudum abundat phlegmate, & aquosâ humiditate, tam propriâ, quam aſcititiâ: recens multâ abundat humiditate, quæ ſenſim in dolio per fermentationem abſumitur.

Præmiſſis igitur hiſce diſtinctionibus, authoritatibus & rationibus acquieſcimus, quibus vini ſiccitas confirmatur. Iis verò, quæ pro illius humiditate allatæ ſunt, ita reſpondemus.

Ad *primam* dicimus, Ariſtotelem vinum vocare humidum actuali humiditati, non autem potentiali.

Ad *ſecundam Reſpondemus*, Galenum vinum conſiderare, vt alimentum eſt, quâ ratione actu humidum eſt, & propter illam actualem humiditatem celeriter diſtribuitur,& facilè immutatur, vnde etiam celeriter nutrit.

Ad *tertiam dicimus*, Galenum pueris vinum interdicere,non quòd potentialiter, ſed actualiter eos humectet, quòd calefaciat, quodque halitibus caput repleat, ſícque variis morbis, & imprimis conuulſionibus anſam præbeat.

Ad *quartam Reſpondemus*, Galenum ſenibus vinum commendare, non quòd humectet, ſed quòd calorem eorum debilem reficiat, ſeroſóſque humores, quibus abundant, per vrinas euacuet. Quâ de cauſa vinum, tenue, ac flauum iis accommodatum eſſe monet.

Ad *quintam Reſpondemus*, Platonem, cùm vinum dicit remedium eſſe aduerſus duritiem ſenectutis, non intelligere duritiem corporis, ſed animi: inquit enim, ſenioribus bibendum eſſe vinum, vt reiuueneſcant, & mœſtitiæ eos capiat obliuio, ipſáque animi affectio, velut ferrum in igne, ex duritie in mollitiem deducta, flexibilior fiat. Quod etiam clariùs explicat in ſequentibus, dicens bibentium animos, ſicut in igne ferrum, molliores, iunioréſque euadere.

Ad *ſextam dicimus*, Authoritatem Hippocratis ſententiæ noſtræ minimè repugnare,qui in controuerſiæ deciſione diximus,vinum acidum & dulce eſſe humidum à prædominio.

Ad *ſeptimam Reſpondemus*, Hippocratem loqui de muſto, ſeu vino recenti, quod vocat ſuccum vuarum maturarum;& illud etiam humidum eſſe à prædominio fatemur.

Ad *octauam Reſpondemus*, Vinum humanæ naturæ amicum eſſe, quia celeriter nutrit; & ſpiritus reficit; qui effectus non impediuntur ab exſiccandi vi, quæ valde moderata eſt; & ab humana temperatura non admodum recedens.

Ad *nonam Reſpondemus*, Vinum melancholicis conferre, non quatenùs humectat, ſed quatenùs ſpiritus recreat, cor exhilarat, & lætitiam inducit.

Variæ autem ſunt vinorum differentiæ, à propria natura, ſapore, odore, colore, & ætate deſumptæ, quæ viribus etiam ac facultatibus multum inter ſe variant.

Ratione propriæ naturæ, vinum aliud vocatur ὀλιγόφορον, *ſeu pauciferum, quod in diluendo paucam aquæ admixtionem fert: aliud vinoſum, ac generoſum, quod potentius eſt, & plus aquæ ferre poteſt; & quò generoſius eſt, eò magis ad caliditatem & ſiccitatem vergit.*

*Ratione ſaporis, vina dulcia bene nutriunt, & à viſceribus auidè arripiuntur. Quia tamen ſunt craſſiora, obſtructiones pariunt, hypochondria inflant, flatus generando propter eandem craſſitiem, & facilè in bilem vertuntur. Pulmonibus conferunt, neque nimis calida ſunt, neque caput tentant, aut neruos feriunt. Quæ omnia relata ſunt ab Hippocrat.*2.de rat.vict.in acut.text.2.

Vina auſtera & acerba calorem habent debiliorem, in ventre

ventre diutiùs morantur , neque facile venas permeant, & ad vias vrinæ penetrant: Pulmonis affectibus nocent; Alui fluxui conferunt, vtpote aſtringendi vi prædita.

Ratione odoris, vina odorata & fragrantia maximè commendantur; vires inſtaurant, ſpiritus reficiunt, totum corpus recreant & exhilarant, ſenibus vtilia ſunt niſi quod caput replent neruóſque feriunt: ideò noxia ſunt iis, qui catharris, aliiſque capitis affectibus obnoxij ſunt.

Ratione coloris non ita certa facultatum indicia deſumi poſſunt. Sunt enim vina quædam alba aquoſa & minus potentia; alia generoſa, & impensè calida. In vniuerſum tamen alba fuluis & flauis minùs calefaciunt. Inter fulua, generoſiſſima ſunt Rhenanum, Creticum & Moſchatellinum. Ex rubris etiam alia magis, alia minùs generoſa. Vt plurimùm tamen quæ intenſiorem habent rubedinem, & quo magis ad nigredinem accedunt, minùs potentia ſunt; & quo craſſiora, eo magis obſtructionibus generandis idonea ſunt. Tenuia verò meatus aperiunt; ſudores & vrinas mouent; paucioris tamen ſunt nutrimenti, quàm craſſa.

Ratione ætatis, vina noua & recentia, quæ muſteam adhuc dulcedinem ſeruant, aquoſiora, debilioráque ſunt, quàm vino conueniat; excrementoſa ſunt & coctionis difficilis; alimenti diſtributionem ſufficienter non adiuuant, ſed diu in ventre retinent, vnde hypochondria inflant & diſtendunt; grauia inſomnia excitant, viſcera obſtruunt, & calculum generant, præcipuè quæ dulcia ſunt, craſſa, turbida, & parum defæcata, muſtique naturam adhuc retinentia.

Vina antiqua, quæ ab ortu ſuo & propria natura generoſa ſunt, acriora ac vinoſa euadunt, ac plus iuſto calefaciunt. Caput neruóſque lædunt, facilè inebriant, & corpus vſu quotidiano attenuant; calidis temperaturis noxia, niſi modicè, ac benè diluta bibantur. In quibuſdam tamen regionibus frigidioribus, vina quæ acerba & auſtera eſſe ſolent, ſecundo vel tertio anno meliora, & ſalubriora euadunt, & longiori coctione quæ fit in doliis, auſteritatem deponunt.

Vina ætate mediâ victui ſanorum, & ægrorum accommodatiſſima ſunt; ſiquidem tunc temporis optimè defæcata ſunt, & in calore mediocria. Vini enim calor ſucceſſu temporis magis ſeſe exerit, & minùs potens eſt in nouo, magis in ætate media, maximè in annoſo.

Licet autem varia vinorum genera variis naturis ac temperiebus, magis vel minùs opportuna ſint; in vniuerſum tamen optimi vini, & omnibus propemodum hominibus conuenientiſſimi conditiones ſunt, vt ſaporem habeat inter dulcem & auſterum medium; vt ſit odoratum & fragrans; ſit clarum & nonnihil fuluum; non ſit nimis tenue, aut craſſum, ad tenuitatem tamen magis accedat; neque nimis potens, neque nimis debile; ætatis mediæ.

APPENDIX.

Multa alia potuũ genera ob vini penuriam in variis regionibus communiter vſurpantur, vt cereuiſia, pomaceum, pyraceum, &c. quæ quoniam apud nos incognita & inuſitata ſunt, iis qui dictas regiones incolunt, examinanda relinquimus. Prætereà varia etiam potuum genera vulgò vſurpãtur, & à Medicis præſcribuntur ad multorum morborum curationem, & præcautionem, vt ptiſana ex hordeo, liquiritia, ebore, cornu cerui, variiſque radicibus & herbis confecta; bochetum ex China, ſalſaparilla, ſantalo, buxo, rhabarbaro; hydromel, & infinita alia quæ conſultò omittimus, potui ſanorum tantùm inhærentes.

CAPVT XXV.

De Aëre.

Aër omnibus hominibus ſaluberrimus, eorúmque ſanitati conſeruandæ maximè idoneus, debet eſſe in primis qualitatibus temperatus, purus, nitidus, tenuis, patens & liber, nullo vapore malo, nullis inquinamentis, nulla vligine aut corruptelâ perfuſus: ſed blandis, ac ſuauiter ſpirantibus ventis difflatus; & vt plurimùm ſerenus.

Inſalubris verò eſt, qui ſtagnantium aquarum, aut paludum halitu inficitur, aut è profundo quodam ſpecu peſtilentem auram recipit, qui è cloacis vaſtam vrbem purgantibus vitium contrahit, aut ex animalium laniena, coriariorum officinis ſimique putredine: Qui ex ſtagni, aut magni fluminis vicinia craſſus, nebuloſus, & caligine plenus eſt: qui editis vndique montibus ſeptus, demiſſoque loco ac cauo arctatus, nullum recipit perflatum.

AEr duobus modis corpora noſtra afficit, vel quatenus ea extrinſecus ambit & per cutis poros ac ſpiracula ſeſe inſinuat, vel quatenus inſpiratione attrahitur. Vtroque modo magnam corpora noſtra afficiendi atque alterandi vim habet, dum omnes ſuas qualitates ſpiritibus (qui ex eo aluntur ac generantur) continuò communicat & per ſpiritus ſingulis corporis noſtri partibus. Quæ ſi corpori conſeruando idoneæ ſint ad tuendam ſanitatem plurimùm conferunt; ſi verò illius temperiei ac conſtitutioni ſint aduerſæ, ad morbos procreandos inſignem vim obtinent.

Galenus 1. *de ſanit. tuend.* ſaluberrimum eſſe ait hominibus optimum in pulmones aërem attrahere, vt puri ex eo ſpiritus generentur; vti peſtilentiſſimum noxio aëre vti. Et Columella 1. *de re ruſtica cap.* 3. in emendo agro cæli ſalubritatem imprimis ſpectandam cenſuit; neminem enim ſanum debere facere ſumptus in peſtilenti, quamuis feraciſſimo, in pinguíque agro, cùm incertum ſit, an dominum ſinat ad fructus peruenire. Nam vbi ſit cum orco ratio ponenda, vbi non modò perceptionem fructuum, ſed & vitam colonorum eſſe dubiam, vel potiùs mortem quæſtu certiorem. Petatur igitur aër calore & frigore temperatus quem ferè medius obtinet collis, qui neque depreſſus hyeme pruinis torpet, aut torret æſtate vaporibus; neque elatis in ſumma montium perpetuis ventorum motibus, aut pluuiis omni tempore anni ſæuit.

Aër exquiſitè temperatus & quaſi mediam inter calorem ac frigus humiditatem ac ſiccitatem, conſtitutionem ſortitus, optimè temperatis corporibus ſaluberrimus eſt. Intemperatis verò aër contrariâ qualitate præditus longè ſalubrior eſt.

Sic calido temperamento præditi in aëre frigido meliùs degunt: qui frigidiorem temperiem nacti ſunt, iis calidior aër vtilior eſt; humidiores ſicciori, ſicciores humidiori aëre gaudent.

Cùm verò vnuſquiſque proprium, & ſuæ temperaturæ maximè idoneum aërem inuenire, aut eligere, nequeat; arte ſupplendum eſt, quod naturæ beneficio denegatur. Atque adeò frigidior aër arte calefaciendus eſt, calidior refrigerandus, humidior exſiccandus, & ſiccior humectandus.

Si regendo corpori calido aëre frigido egeamus, qui talis vel regionis, vel ſitus ædium culpâ non

fuerit,

fuerit, præparare ipſum ad frigidum oportet frequenti ædium irrigatione, florum & plantarum refrigerantium vſu, patentium ad Septentrionem luminum apertione, quò indè ſpirans aura ædes refrigeret. Si aër frigidior ſit, accenſo igne luculento calefaciendus eſt; ædium meatus omnes occludendi, vt frigidi aëris ingreſſus prohibeatur; vel in hypocauſto vt plurimùm degere oportet, vt apud Germanos,omneſque Septentrionalis plagæ incolas fieri ſolet. Humidior aër igne multo ac ſuffitibus ſiccabitur; ſiccior aquarum perfuſionibus humectandus erit.

Aër calidior corpora reddit calidiores,humora liquat, attenuat & diſſoluit; vires deijcit, ſi immodica fuerit illius caliditas; coctionem debilitat, vitam inſuper breuem facit.

Ariſtoteles Æthiopes, & qui Lybiam Sole exuſtam incolunt, ideò breuioris æui eſſe voluit, quòd nimio Solis ardore natiuus eorum calor breui diſſipetur, citóque ſenium accedat ſiccatis eorum corporibus.

Frigidior aër corpora refrigerat, denſat, aſtringit, coctionem adiuuat, vrinæ copiam auget, catharros alióſque capitis morbos excitat, ſi frigidas fuerit intenſior.

Calor vi frigoris ambientis ad interiora repercuſſus, validior ac vegetior fit, vnde Hippocrati, *ventres hyeme calidiores*, & à calore illo potentiori coctio alimentorum meliùs perficitur. Vrinæ copiam auget frigidus aër, quia condenſatis cutis poris maximè impeditur diaphoreſis, & vapores qui per tranſpirationem excludebantur, interiùs retenti condenſantur, ac ſeri formam adepti ad vrinæ vias transferuntur. Sic vulgò dicitur eandem eſſe materiam ſudoris & vrinæ; ita vt profluentibus ſudoribus, pauca ſit vrinæ copia; & contrà iiſdem ſuppreſſis magnus ſit vrinæ prouentus. Sic vulgaris docet experientia, hyemis tempore, & flante Borea maiorem vrinæ copiam profundi; Æſtate verò & in conſtitutione Auſtrina,longè minorem. Si verò intenſior fuerit frigiditas, catharri excitantur cerebro refrigerato, quandoquidem frigidum cerebro valdè inimicum eſt, vt docuit Hipp.*in Aphoriſmis.*

Humidus aër cutem emollit, & corpus humectat excrementiſque obnoxium reddit, idque pigrum ac deſes efficit; ingenij torporem ac tarditatem inducit.

Siccus aër totum corporis habitum ſiccat, excrementa minuit, corpori agilitatem, ſenſibus & ingenio claritatem inducit.

Aër turbidus, nubilus ac nebuloſus, corpora prauis humoribus, & inquinatiſſimis ſpiritibus implet,in pituitoſis naturis pituitæ copiam aceruat, quæ nubi ac nebulæ ſimilis eſt

Quotidiana docet experientia, in locis paludibus, ſtagnis,lacubus, aut magnis fluminibus vicinis, aut qui propter aliam cauſam craſſo ac turbido aëre fruuntur, febres putridas tum ſimplices, tum malignas, eſſe frequentiores.

CAPVT XXVI.

De Temporibus Anni.

Ad aërem anni tempora referuntur, quoniam in eo magnas mutationes faciunt.

Aſtrologi quatuor anni partibus æqualibus, illius tempora definiunt; nempè Ver ab ingreſſu Solis in principium arietis, vſque ad finem geminorum; Æſtatem, à principio cancri ad finem virginis; Autumnum à principio libræ ad finem ſagittarij; & Hyemem à principio capricorni ad finem piſcium.

Medici verò, imò & populi diuerſi, iuxta aëris temperiem anni tempeſtates menſurant; & prout aër in quibuſdam locis ex natiuà conſtitutione calidior, in aliis frigidior eſt; in his hyemem,in illis æſtatem longiorem efficiunt. Sic Hippocr. *in Taſo, vbi habitabat, hyemem definit.* 3. de Diæta, *à vigiliarum occaſu,ſeu initio menſis Nouembris, vſque ad æquinoctium vernum: ver autem ab æquinoctio ad vergiliarum exortum; hoc eſt, circiter diem ſeptimum Maij; æſtatem à vergiliarum exortu,ad Arcturi exortum, qui incidit in medium ferè Septembris: Autumnum ab Arcturi exortu ad vergiliarum occaſum. Qua computatione tribuuntur hyemi quatuor menſes, & dies decem; totidem æſtati; veri duo ſolùm menſes & aliquot dies; Autumno vix duo menſes. In regionibus Septentrionalibus frigus maximè viget in æquinoctio, vt brumalis tempeſtas longè vlterius progredi, & ad quinque menſes durare cenſeatur.*

PRoſper Alpinus *lib.1.de med.Ægyptior.cap.7.* ſcribit in Ægypto aërem eſſe temperatum, & ver vigere menſibus Ianuario & Februario; æſtatem Martio incipere,& ad finem Auguſti durare; Autumnum Septembri & Octobri; hyemem verò Nouembri & Decembri abſolui. Ab aëris ergo temperie anni tempora iuxta Medicorum doctrinam metiendo ſequentibus theorematis erunt definienda.

Ver inter alias omnes anni tempeſtates temperatiſſimum eſt, & inter primas qualitates medium quoddam obtinet; vt neque, ſicut in hyeme, maximè polleat frigidum & humidum; neque ſicut in æſtate, calidum & ſiccum.

Hippocrates *libro de natura humana,*ver calidum & humidum eſſe dixit, quod intelligendum eſt,comparatione facta ad alias tempeſtates. Hyemi enim collatum, calidum dici poteſt: æſtati verò humidum ſtatuetur, ſed in ſeipſo, ſine vlla relatione ad alias tempeſtates, conſideratum, temperatum dicendum eſt.

Quod Galen.oſtendit 1. *De temperam.*proprio cuiuſque experimento. Etenim cum neque propter frigus,in vere natiuam ſuam conſtitutionem ſeruante, algere nos perinde atque in hyeme contingat; neque æſtu perinde atque in æſtate premi, nec humore diffluere, aut ſiccitate torqueri, neque vllum inſignem harum qualitatum ſentiamus exceſſum; temperatum omninò ver meritò iudicabimus. Illa autem moderata temperies in toto veris decurſu non reperitur, ſed principium illius, hyemis naturam redolet, finis verò ad æſtatis temperiem accedit.

Ver inter alias anni tempeſtates ſaluberrimum eſt docente Hipp. Aph.9.ſect.3.

Adueniente vere, corpora quæ hyberno tempore conſtringebantur, laxari & rarefieri incipiunt, ſanguis augetur, ſpiritus recreantur, & poſt hybernas glacies omnia quaſi exhilarantur.Neque obſtat *dicere*; verè multos produci: ſi quidem ver ex propria natura ſalubritatem, non morbos inferre ſolet, & ſi corpus bonis humoribus præditum reperit; illud in ſanitate conſeruat. Verùm ſi prauorum humorum prægreſsâ hyeme collectorum congeries adfuerit, illi verno tempore funduntur, commouentur, & aliquando putreſcunt, vnde varij morbi excitari poſſunt. Sícque ver per accidens tantùm, non ex ſe, & ex propria natura morborum ferax dici poteſt.

Obijcies rurſùm,Ver ex Hipp.calidum & humidum eſt

eſt: At calida & humida conſtitutio inſalubris eſt, & ad producendos morbos ex putredine maximè idonea; Ergo vel ſaluberrimum dici non poteſt.

Reſpondemus, id habere locum in magno caliditatis & humiditatis exceſſu: verùm vbi moderatè caliditas frigiditatem & humiditas ſiccitatem excedit, tunc temporis ſaluberrima eſt temperies, & maximè laudata ac pro temperata habetur, id eſt, temperiei humanæ maximè congrua, quæ ad caliditatem & humiditatem inclinat. Adde quod vita in calido & humido conſiſtit, quod ſimilibus conſeruandum eſt.

Æſtas calida eſt & ſicca: corpora calidiora, & ſicciora, ſquallida, ſiticuloſa, imbecilláque reddit; humores attenuat, & accendit; bilis prouentum efficit, vnde febres ex ea genitæ illo tempore graſſantur.

Autumnus frigidus eſt, & ſiccus: morborum maximè ferax propter inæqualitates quæ in eo contingunt; manè enim frigus viget, circa meridiem æſtus, ac demum circa veſperam aër frigidus euadit. Tunc temporis denſantur corpora, & humores diſſlari prohibentur, & ad interiora aëris frigiditate truduntur: vnde etiam multi morbi oriuntur maximè periculoſi, propter atram bilem, quæ autumno in corpore redundat.

Hyems frigida eſt & humida: corpora firmat, eáque vegetiora & multo calore natiuo referta efficit ſomnóſque ob longitudinem noctium prolixiores reddit. Pituitæ procreatrix eſt, & corpora fluxionibus facit obnoxia.

CAPVT XXVII.

De Motu & quiete.

Motus & exercitatio ad ſanitatis conſeruationem ſupra omnes alias res non naturales principem locum obtinet, ſi ſobrietatem exceperis.

HIc locum habet vulgatiſſima Hippoc. ſententia, *lib.6.Epid.*deſumpta *Sanitatis ſtudium eſt, non ſatiari cibis, & impigrum eſſe ad labores.* Galenus verò pluribus in locis exercitationem maximè commendat: vnus ſit inſtar omnium, in quo exercitationem etiam ciborum parſimoniæ anteponit. Is habetur *lib. de ſuccorum bonitate & vitio, cap.2. Niſi quis*, inquit, *ſatis exerceatur, nullà ciborum parſimonia ſe à morbis immunem tueri poterit; niſi per interualla inopiam exercitij purgatione, vel ſanguinis miſſione compenſet. Sin integrè exercetur, etiam aliquando in alimenti ratione peccans, durabit ſine morbis.* Ariſtoteles verò *probl.47. ſect.1.* quærens cur cibum minuere & laborem augere ſalubre ſi, *An* inquit, *quia cauſam ægrotandi excrementorum habet nimietas, quæ tum certè exultat, cùm aut cibus ſupereſt, aut labor deeſt.*

Motus & exercitatio, calorem natiuum excitat, ſpiritus mouet & exagitat; vnde corpus fit robuſtius, vt externis iniuriis minus pateat, & ad omnes actiones obeundas aptius euadat. Coctiones præcipuè ex caloris augmento meliùs perficiuntur; & ſpirituum commotio tranſpirationem vberiorem facit, cuius defectus omnium ferè morborum cauſa eſſe ſolet.

Plures autem ſunt motus & exercitationis ſpecies, nempe ambulatio, curſus, ſaltus, equitatio, vectio, geſtatio, & infinitæ aliæ, quarum aliæ magis, aliæ minus corpus exercent; aliæ totum corpus, aliæ quaſdam tantum partes.

Galenus ludum paruæ pilæ præcipuè commendat, in quo omnes corporis partes exercentur. Curſu & ambulatione potiſſimùm crura exercentur, armorum tractatione & remigatione brachia, & partes ſuperiores; cantu, vociferatione, & clara lectione thorax; equitatione ventriculus.

Commodior & vſitatior exercitationis ſpecies, eſt ambulatio mediocris per amœna & virentia loca, placido & ſereno cœlo ſuſcepta. Qui verò pedibus ire ſatis liberè non poſſunt, aut propter virium infirmitatem nimis fatigantur, æquitationi indulgere ſaluberrimè poterunt.

Ambulatio moderata probè vniuerſum corpus exercet, appetentiam excitat, calorem natiuum exſuſcitat, corpus roborat, & vacuationem excrementorum maximè iuuat.

Vt exercitatio corporis ſit vtilis & fructuoſa, duo obſeruanda ſunt, tempus & menſura.

Tempus commodum eſt ante cibum, & præcipuè ante prandium.

Ante cibum commodior eſt exercitatio, quia coctione ſuperioris paſtus peractâ, excrementa reſidua per exercitationem euacuantur, & diſſipantur; ſicque corpus meliùs diſponitur ad nouum cibum recipiendum, & concoquendum; vnde Gal. 1. *de ſan. tuenda, cap.2.* ei qui non concoxit iubet ex toto conquieſcere. Exercitatio verò quæ fit à paſtu, peſſima eſt, crudos enim humores in venas rapit vnde iecur obſtruitur, caput grauatur, & morbi multiplices excitantur. Hac de cauſa Scholaſtici plerumque ſcabie laborant, quia ſtatim à prandio vt plurimùm ſeſe exercere ſolent: vnde cibi è ventriculo ante debitam concoctionem rapiuntur, hincque crudorum humorum copia cumulatur, quæ vehementibus exercitationibus ad cutem rapitur, & ſcabiei materiam ſuppeditat. Idem enim illis accidere ſolet quod iis qui in cacochymia & humorum vitio ſe exercitant: in iis enim ad cutem praui humores euocantur, vnde vlcera & ſcabies procreantur vt docuit Hippoc. *6. Epidem. ſect. 5. Si impurgatus laborauerit vlcera erumpent.* Melior autem eſt eſt exercitatio ante prandium, quàm ante cœnam, quia matutinis horis ventriculus vacuus eſt, & per longius tempus, quod à pridiana cœna interceſſit, concoctiones meliùs abſolutæ ſunt: contrà verò ante cœnam cibi in prandio ingeſti, nondum ita perfectè elaborati ſunt.

Poſt cibum tamen leuis deambulatio vtiliter vſurpatur, vt quæ neque calorem reuocet, neque cibum rapiat, ſed eum ad fundum ventriculi meliùs deſcendere faciat vbi promptiùs concoquitur; & iam concocti diſtributionem adiuuat.

Menſura exercitationis ſtabilitur à Gal. 2. de ſanit. tuenda, cap. vltimo, quæ ad quatuor capita referri poteſt; primò, vt continuetur exercitatio, donec corpus intumeſcat; ſecundò, donec corpus floridum appareat; tertiò, donec corpus laſſitudine affici incipiat; quartò, donec ſudor modicus, aut ſaltem calidus vapor erumpat. Quorum aliquo apparente ab exercitatione deſiſtendum eſt.

CAPVT XXVIII.

De ſomno & vigilia.

Somnus ad vitæ conſeruationem abſolutè neceſſarius eſt, & ſi moderatus ſit concoctiones adiuuat; vires ex vigilia reſolutas inſtaurat, internas corporis partes humectat; ac ſenibus præſertim maximè conducit.

OMnia quæ ex ſomno hominibus eueniunt commoda, vni caloris ad interiora retractioni aſcribenda ſunt. Calor enim in viſceribus auctus copioſos ſpiritus generat, & per vigilias diſſipatos reparat & inſtaurat; vnde concoctiones meliùs perficiũtur præſertim in hepate, & ſingulis partibus; & excrementorum expulſio adiuuatur. Et cùm viriũ reſolutio quæ vigilando

vigilando inducitur, ex ſpirituum reſolutione oria-tur iis inſtauratis vires reficiuntur, & laſſitudo fuga-tur. Per coctiones autem copia humoris alibilis par-tibus internis ſuppeditatur, vnde illæ plurimùm hu-mectantur: quemadmodum docuit Hippoc. 6. *Epid. Labor Articulis cibus eſt, ſomnus verò viſceribus.* Ac denique ſenibus plurimùm conducit, quia nihil æquè eorum corpora frigida & ſicca calefacit & hu-mectat: atque adeò deperditam humidam ſubſtantiam inſtaurat; vnde illud Homeri à Galen. citatum, *de ſan. tuenda, Vt lauit, ſumpſitque cibum dat membra ſopori, Namque hæc iuſta ſenis.*

Somnus verò immodicus membra omnia laxat, colorem, habitúmque corporis deteriorem reddit, caput grauat, multiſque vaporibus atque humoribus implet; calorem natiuum hebetiorem partéſque omnes ad motum pigrio-res reddit.

Hæc omnia dependent ex nimia excrementorum retentione, quę ex ſomno immodico contingit. Notiſ-ſimum enim eſt, ſomnum omnes euacuationes cohi-bere, præter ſudores atque adeò poſtquam concoctio-nes peractæ ſunt; quas ſequi debet excrementorum euacuatio, ſi illa in corpore præter modum retinean-tur, omnia mala in theoremate recenſita pro-ducunt.

In ſomno ſalubriter ineundo tria ſpectanda ſunt, tempus, ſpatium & decubitus.

Tempus ſomno conuenientiſſimum eſt nocturnum, poſt ho-ram vnam aut duas à cœna, præmiſſa leui deambula-tione, vt cibus ad inferiora deſcendat.

Nox propter ſuam humiditatem & tranquillitatem ſomno eſt aptiſſima, & longum illius ſpatium ſatis temporis ſuppeditat ad coctionem abſoluendam ita vt ſomnum interrumpere, negotiorum cauſâ, non ſit neceſſe, quemadmodum in diurno ſomno plerumque ſolet contingere.

Somnus meridianus maximè noxius eſt, præcipuè non aſ-ſuetis.

Tempus enim quo quis interdiu dormit, ad perfe-ctam concoctionem non ſufficit; hinc fit, vt ij qui à prandio dormiunt, excitati à ſomno propter interru-ptam concoctionem, grauitatem ſentiant in ſtoma-cho, acidos edant ructus, flatibus impleantur, & ho-râ cœnæ in appetentiâ laborent. Adde quòd, ſomnus diurnus nimiâ humiditate cerebrum implens, catar-rhos, aliòſque capitis mobos procreat. Implet autem cerebrum humiditate; quod nox cerebrum abun-dè ſatis humectarit, vt non opus ſit illud denuò per ſomnum diurnum humectare; quin potiùs per vigi-lias humiditas illa, quæ plerumque nimia eſt, diſcu-tienda.

Si quis tamen propter labores matutinos, aut corporis de-bilitatem, vt in conualeſcentibus contingit, laſſitudine tentetur, aut nocte prægreſſâ non dormierit, ſomno in-dulgere poſt meridiem innoxiè poterit.

Imò verò vtilis eſſe poterit ſomnus meridianus, ſi breuiſ-ſimus ſit, qui tantùm calorem reuocet ab externis par-tibus ad interiores, vt concoctio meliùs perficiatur.

Cùm enim minimo temporis ſpatio duret, vapori-bus caput replere nequit, & tamen vires recreat, vapo-reſque in cerebro potiùs diſſipat, quàm colligit, calore intus tantiſper reuocato.

In longiſſimis etiam & calidioribus diebus meridiari licet, iis præſertim qui aſſueti ſunt.

Cùm enim noctes breues & ſæpè inquietè, ſomnum ſufficientem interdum non concedant, defectus ille ſomno meridiano reparari poteſt. Adde quòd, ſpiritus reſoluti à nimio æſtu per ſomnum reſarciuntur. Talis autem ſomnus aſſuetis magis prodeſt, quod Itali ex-periuntur, qui per æſtatis decurſum meridiari conſue-uerunt, & inde maximum ſolatium percipiunt.

Quoties ob prædictas cauſas ſomno meridiano indulgen-dum eſt, ille ſomnus aut longiſſimus eſſe debet, aut bre-uiſſimus.

Quòd breuiſſimus eſſe debeat, ratio reddita eſt. Longiſſimi verò hæc eſt ratio, etiam ſuprà allata, quia ſi anteà abſolutam coctionem ſomnus interrum-patur, perturbatur ea, & inde multæ oriuntur crudi-tates.

Minùs verò nocet ſomnus meridianus, ſi erecto corpore capiatur, quàm decumbente; ſic enim facilior aſcen-dentibus vaporibus exitus patet.

Neque ſtatim à prandio dormiendum, ſed aliqua mora eſt neceſſaria, & leuis deambulatio, vt cibi ad fundum ven-triculi deſcendant.

Spatium ſomni definitur ex perfecta concoctione, quæ in ventriculo & hepate abſoluitur eáque ex coctis vrinis, & actionum alacritate dignoſcitur.

Cùm igitur in quibuſdam promptiùs; in aliis tardiùs co-ctiones perficiantur, in his longior, in illis breuior ſom-nus concedendus eſt.

Sic helluonibus, repletis, pituitoſis, mulieribus & ventriculum debiliorem habentibus ſomnus longior neceſſarius eſt, quia longiori caloris retractione in-digent: Breuior verò craſſis & obeſis, ſobriis, & valide coquentibus competit: mediocris denique ſanis ac be-ne temperatis, qui vulgò ſeptem vel octo horarum ſpatio definitur.

Decubitus debet capite ſublimiori, in latere alterutro: pri-mùm quidem in dextro, poſtmodum verò in ſiniſtro. Pronus decubitus ad coctionem confert, viſui tamen nocet. Supinus excrementorum euacuationem per con-ſuetos meatus prohibet; calculoſis imprimis noxioſiſſi-mus eſt.

Erectior decubitus facit, vt caput ab excrementis faciliùs liberetur. In latere dextro facit vt cibus fa-ciliùs in imum deſcendat, & reſpiratio ſit facilior in ſiniſtro vt meliùs concoquatur, ob iecur ventri-culo incubans. His addit Ariſtoteles *in problema-tis*, non recto, ſed inflexo corpore, vt venter reca-leſcat.

Vigiliæ moderatæ omnes ſenſus excitant, ac vegetio-res reddunt; ſpiritus & calorem in omnes corporis partes diffundunt; alimenti diſtributionem adiuuant; excrementorum euacuationem promouent. Immode-ratæ verò ſpiritus abſumunt, & diſſipant corpus vni-uerſum, imprimis cerebrum exſiccant; bilem augent, acuunt, & inflammant, ac morborum calidorum ſæpe cauſa exiſtunt: interdum verò frigidorum, calore diſ-ſipato, & abſumpto.

CAPVT XXIX.

De Excretis, & Retentis.

Ad excreta & retenta referuntur fæces alui, vri-na, inſenſilis tranſpiratio, menſes, & ſemen. Quæ ſi tempeſtiuè egerantur ſanitatem conſeruant; ſi verò retineantur diutiùs, quàm par ſit, mor-bos pariunt.

Alui excrementa, ſi debito tempore non eii-ciantur, coctionem impediunt, inappetentiam excitant, & nauſeam pariunt; quia vapores putridi à retentis excrementis eleuati ad ven-triculum exhalant; dolores colicos excitant flatibus exitu prohibitis vertiginem & ce-phalalgiam afferunt, fumis ad caput de-latis.

Dum verò ſecundùm naturam ſe habent, mollia ſunt, mediocrem tamen conſiſtentiam ha-bentia, colore ſubrufa, nec admodum fœ-tida: copiâ autem aſſumptis reſpondere de-bent.

Vrina naturalis, mediocris eſſe debet conſiſtentiæ, coloris fului ſine ſedimento, aut cum ſedimento albo, leui, & æquali, quantitate liquidis aſſumptis reſpondens.

Tranſpiratio inſenſilis ſi prohibeatur, vel occluſione pororum externorum à frigore ambientis, vel internorum à prauis humoribus retentis, grauiſſimi morbi excitantur, vt pleuritides, peripneumoniæ, febres putridæ, &c. Quando verò legitima fit, & conueniens tranſpiratio, corpus ſanum, ac bene diſpoſitum conſeruatur.

HÆc diligenter aduertenda ſunt, quæ de inſenſili tranſpiratione prodidit Sanctorius, *lib. de ſtatica medicina*; vbi dicit, tranſpiratione inſenſili multò plura & copioſiora excrementa vacuari, quàm omnibus aliis euacuationibus ſimul ſumptis, quod quidem omnium ſæculorum Medicos latuit: id tamen ſibi compertum aſſerit Sanctorius, experimentis triginta annorum, in corporibus innumeris, antè & poſt paſtus, & poſt excrementorum reiectiones exactè ponderatis: Quæ omnia apud authorem videnda ſunt, aut apud Sennertum *in febrium putridarum theoria*, fuſiſſimè tranſcripta.

Menſium fluxus debet eſſe moderatus, mulieris temperaturæ, & conſuetudini conueniens, certa interualla, certáſque periodos obſeruans. Alioqui dum ſupprimuntur, vel parcè aut immodicè fluunt, multorum morborum cauſæ eſſe ſolent.

Ad ſœminis excretionem refertur Veneris vſus, qui ſi moderatus ſit, valetudini non officit: eo tamen homines plerumque impunè carere poſſunt, vt experientia docet in monachis, & cœlibem vitam agentibus; in iis enim materia ſeminalis ad partes diuerſas tranſmittitur, in earúmque alimoniam inſumitur; partes verò ſeminales areſcunt, & ad munus ſuum ineptæ redduntur. In quibuſdam tamen mulieribus, magis noxia eſt Veneris abſtinentia quibus ſemen retentum corrumpitur, & hyſtericos affectus parit.

Immodicus autem Veneris vſus viros magis quàm fœminas lædit; ſpiritus diſſoluit, totum corpus refrigerat, cerebrum, neruos, ventriculum, oculos, & articulos debilitat; mentem ſenſúſque obtundit, cruditates, & oris fœtorem parit.

Ætas Veneri aptiſſima, eſt iuuenilis & virilis: reliquis nocet potiſſimùm ſenibus, & naturis ſiccis ac debilibus.

Interualla autem talia adhiberi debent, (docente Galeno in arte parua) *vt homo poſt coitum leuior ſeipſo, & agilior factus videatur.*

Vernum tempus Veneri magis idoneum eſt, deinde hyems, minùs Autumnus, omnium minimè æſtas, quo tempore melius eſt omninò abſtinere.

Quod ad partes diei ſpectat; manè aut poſt primum ſomnum opportunè venus inſtituitur, peractâ concoctione ciborum in ventriculo, non ſtatim poſt cibum. Importuna verò eſt, & noxia poſt crapulam, exercitia valida, tempore inediæ, aut poſt immodicas euacuationes.

CAPVT XXX.

De Animi Pathematis.

ANimi Pathemata ad immutandam totius corporis conſtitutionem maximam vim habent, ita vt non ſolum grauiſſimi morbi, ſed etiam mors interdum ex immodico eorum exceſſu oriatur. Si verò in moderatione contineantur, ad ſanitatem conſeruandam plurimum conferunt.

Quiſquis igitur ſanitatis conſeruationi ſtudere cupit, animi tranquillitatem aucupari debet, & vehementibus paſſionibus reſiſtere. Sic enim corpus in ſtatu naturali conſeruatur, & nulla in eo ex parte pathematum, mutatio contingit. Quia verò impoſſibile eſt ab omnibus pathematis ſeſe immunem reddere; enitendum ſumma ratio-nis vi illis obſiſtere, eorúmque impetus frænare. Horum autem pathematum aut ſaltem præcipuorum, effectus paucis exponendi ſunt.

Gaudium moderatum inter reliquos animi affectus, ad ſanitatem conſeruandam principem locum obtinet: ex eo enim calor, ſpiritus, & ſanguis ad totum corpus diffunditur; vnde facultatum vigor excitatur, habitus corporis alitur, humectatur, & viuido colore ſuffunditur hinc illud Sapientis: Animus gaudens ætatem floridam reddit. *Gaudium verò immodicum ſpirituum ſubſtantiā diſſipat, & vitalis facultatis robur diſſoluit; vnde ſyncope, & interdum mors repentina ſuccedit præcipuè in ſenibus, mulieribus, & naturis imbecillioribus.*

Triſtitia calorem natiuum debilitat, corpus refrigerat & exſiccat, faciem reddit decolorem, pulſúmque imminuit, propter cordis conſtrictionem interdum febrem accendit, ob difflationem prohibitam ex qua putredo in humoribus accenditur. Auicenna lib. de viribus cordis, cap. 6. *Duo ex triſtitia conſequi teſtatur, naturalis facultatis imbecillitatem, ob caloris extinctionem; & ſpirituum humorúmque incraſſationem à frigiditate; vnde humor melancholicus exaggeratur.*

Timor ſubitò calorem ad cor reuocat; vnde partes extimæ algeſcunt, pallent, contremiſcunt, dentes ſtrident, vox interrumpitur, vires concidunt: interdum aluus ſoluitur, & vrina profunditur, ob retentricis imbecillitatem, & muſculorum reſolutionem: mors interdum ſuccedit, reuocato magnâ copiâ ſanguine ad cor, à quo opprimitur & extinguitur facultas vitalis.

Ita calorem & ſpiritus vehementer exagitat, pulſum auget, & accelerat, ſpiritus & ſanguinem inflammat, bilem acuit, febres diarias, & putridas accendit: ſi valdè effrœnis ſit rationem ſubigit, & interdum de ſede ſua dimouet. Frigidis naturis interdum vtilis eſt, calor enim debilior exſuſcitatur, & vegetior redditur.

INSTITV

INSTITVTIONVM MEDICARVM LIBER QVINTVS:

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ'N CONTINENS.

PRÆFATIO.

Quinta Medicinæ pars, quæ *Therapeutice* nominatur, in duas partes principales diuiditur.

Prima continet methodum generalem medendi, & indicationes omnes proponit, quæ ad morborum curationem ſunt neceſſariæ.

Secunda inſtrumenta docet, quæ ad illas indicationes adimplendas ſunt neceſſaria.

Ideò quintus iſte liber duas partes continebit: in prima, methodus generalis medendi; in ſecunda, inſtrumenta Medici exponentur.

THERAPEVTICES PARS PRIMA.

De Methodo generali medendi.

PROOEMIVM.

Methodvs medendi duplex ab auctoribus proponitur, generalis ſcilicet, & particularis. Generalis eſt, quæ communia tradit præcepta, quibus ſingula morborum genera curari debeāt, & oſtendit quæ remedia morbis ſimilaribus, quæ organicis, quæve communibus idonea ſint. Particularis verò docet, quo modo ſingulæ morborum ſpecies in ſingulis partibus à capite ad pedes curandæ ſint. Quæ quidem methodus obſeruatur in auctorum operibus, quos Practicos vulgò vocant: & hæc morborum particularium curatio vniuerſa dependet ex communibus præceptis, quæ in methodo generali propoſita ſunt; imò verò nihil aliud eſt, quàm methodi generalis per omnes morborum ſpecies, & ſingulas corporis partes exercitatio. Quia verò dogmatica medendi methodus per indicationes perpetuò procedit, ideò noſter hic Tractatus quatuor comprehendetur Sectionibus: *Prima* erit de methodo medendi, & indicationibus. *Secunda*, de indicationibus à cauſa. *Tertia*, de indicationibus à morbo. *Quarta* denique, de indicationibus à viribus. Et ſic nullum erit præceptum morborum curationi inſeruiens, quod in quatuor hiſce Sectionibus non explicetur.

SECTIO PRIMA.

De methodo medendi, & Indicationibus.

CAPVT PRIMVM.

Quid methodus medendi, quid curatio, & quæ illius conditiones.

Methodus medendi eſt pars Medicinæ, quâ per indicationes auxilia inueniuntur, vt deperdita hominis ſanitas reſtituatur.

Curatio eſt præſentis in corpore vitioſi affectus in naturalem habitum mutatio. Galen. 9. meth. cap. 15.

Debet autem inſtitui curatio quantum fieri poteſt, citò, tutò & iucundè.

Methodvs medendi & curatio morborum, parum inter ſe differunt: ſi quidem methodus medendi nihil aliud eſt, quàm rationalis via, quâ Medicus in morborum curatione debet incedere. Et hac medendi methodo quæ per indicationes progreditur, Medici dogmatici à reliquis ſectis diſtinguuntur: quia illi ſoli indicationibus, tanquam propriis inſtrumentis, vti conſueuerunt: reliqui verò minimè. In omni autem curatione propoſitæ conditiones perpetuò obſeruandæ ſunt, iiſque tanquam firmiſſimis fundamentis inniti debet vera atque rationalis medendi methodus. *Tutò* itaque curatio progreditur, ſi morbum expellat, quantum fieri poterit, ſiue metu recidiuæ, & nullam vel quamminimam ægrotanti noxam attulerit, adhibitis nimirum remediis frequenti vſu & longâ experientiâ cognitis. *Citò* verò fiet curatio, ſi nulla agendorum occaſio prætermiſſa fuerit, & remedia efficacia, ac morbo æqualia, vel etiam potentiora fuerint vſurpata. Denique *Iucundè* curatio exercebitur, ſi inter remedia morbo expugnando aptiora, ea imprimis eligantur, quæ & guſtui gratiora ſunt, & cum minori ægrotantis moleſtia vſurpantur: quemadmodum docet Hippocrates primùm diætâ curationem eſſe tentandam, mox pharmaceuticis remediis, priuſquam ad ferrum & ignem deueniatur: tum ſi accidentia morbos conſequentia, vt ſitis, dolor, vigiliæ, blandè leniantur atque demulceantur.

CAPVT II.

De Indicationibus, & earum differentiis.

Indicatio eſt comprehenſio iuuantis vnà cum comprehenſione nocentis, quæ ſimul cum re indicante adueniat ſine vlla experientia, aut ratiocinio. Galen. lib. de opt. ſect. cap. 11.

INdicatio Græc ἔνδειξις dicitur, quæ nihil aliud quàm oſtenſionem ſeu delationem ſignificat, atque ita cùm in methodo medendi vſurpatur, ſignificat oſtenſionem auxiliorum. Indicantia enim indicata quaſi deferunt, & ad curationem vtilia eſſe indicant, ac veluti digito demonſtrant. Indicationem definit Galenus 2. *method. capite* 7. agendi inſinuationem, quæ ferè nominis explicatio eſt, quo quomodo illius naturam adumbrans. Profectior habenda eſt illa, quæ proponitur in theoremate, deſumpta ex eodem Galeno, *lib. de optima ſecta,* in qua Galenus *primùm* genus conueniens proponit, dum ait eſſe comprehenſionem, ſeu notionem quandam Medico atque ægrotanti inſitam à natura, ex rei moleſtæ ſenſu, ad eius expulſionem: *Deinde* propriam differentiam addidit, dum vult hãc notionem proficiſci ex rei nocentis natura cognita ad iuuantis auxilij perceptionem, id eſt, à cognitione eff ctus præternaturalis, in ordine ad quem, ſiue cuius gratia ſequitur cognitio iuuantis auxilij. *Denique*, indicatio aduenit ſine experientia aut raciocinio, quia vbi primùm patuit natura rei moleſtæ, ex inſito quodam principio ſtatim indicatur, ſeu infertur genus ipſius auxilij: nam percepto frigore calorifica inquirimus, infixam acũ euellimus, ſimiliáque abſque diſcurſu præſtamus. Aduertendum autem eſt, res præter naturam remedia indicare, non per ſe, ſic enim ſui deſtructionem molirentur, ſed per accidens, quatenus moleſtiam animanti inferentes, ſui repulſionem inſinuant, & per communem quandam notitiam contrarij vſum.

Aduerſus propoſitam doctrinam *obÿci* poteſt: Si inuentio remedij ex communi quadam notitia, & inſito principio dependeat, ſequetur idiotas quoſlibet à peritis artificibus nihil differre, & rei medicæ æquè eſſe peritos, ac ipſos Medicos. *Reſpondendum* eſt, maximum eſſe diſcrimen, non quidem in primis ac generaliſſimis indicationibus, quæ in ſublatione rei præternaturalis, & contrarij vſu verſantur, illæ enim omnibus communes ſunt; ſed in ipſo progreſſu, & ſpecialibus indicationibus, ad quas adimplendas neceſſe eſt genera remediorum, ſeu materiam medicam habere perſpectam; tum etiam morbos, eorundem cauſas, atque ſymptomata rectè d ſtinguere: nec non remedij formam, qualitatem, quantitatem, locum, tempus, & exhibendi modum accuratè indagare, in quibus omnibus maximè ratiocinatio expetitur, & varia inter ipſos Medicos peritia eluceſcit. Ex quibus concludendum eſt, quamuis indicatio primariò & generatim ſine ratiocinio eliciatur: attamen ſecundariò & ſpeciatim eo maximè indigere; ita vt quãplurimi auctores non exigui nominis, indicationem retulerint ad tertiam mentis operationem, quæ ſyllogiſmus nominatur. Sennertus corrigit in textu Græco ſine λογισμῶ, id eſt, *ratiocinio,* & ponit ἀναλογισμῶ, & ſic omnis ambiguitas tollitur.

Hæc autem indicatio quadrifariam diuidi poteſt.

Primò, alia eſt indicatio conſeruatoria, alia curatoria.

Indicatio conſeruatoria reſpicit res naturales, quæ conſeruandæ ſunt per ſimilia.

Indicatio curatoria reſpicit res præternaturales, quæ auferendæ ſunt per contraria.

Secundò, Indicatio alia eſt generica, alia ſubalterna, alia ſpecifica.

Generica indicatio ea eſt, quam communis & generica indicantis natura ſuppeditat.

Subalterna, quam ſubalterna indicantis natura ſuggerit.

Specifica, quæ à ſpeciali indicantis natura petitur.

In hac indicationum ſerie totum Medic. Domatici artificium conſtituitur, cui inſiſtens methodum ſequi dicitur, progrediendo nimirum à generica indicatione per ſubalternas ad ſpecificas & determinatas, vt docetur à Galen. 2. *meth. cap.* 7. *Quiſquis,* inquit, *condere methodum parat, huic à primis indicationibus eſt auſpicandum, atque hinc ad eas, quæ deinceps ſunt, tranſeundum, rurſúſque ab his ad proximas: Itaque pergenti non priùs conſiſtendum, quàm ipſius compos ſit finis. Finis autem eſt inuenire cuique morbo remedia:* Huius methodi & ſeriei indicationum exempla deſumi poſſunt ab omnibus morbis: proponatur v.g. curanda frigida ventriculi imtenperies in ſecundo gradu: *primùm* adeſt morbus, à quo ſumitur indicatio generaliſſima, eum eſſe tollendum. *Secundò* eſt morbus intemperiei à quo ſumitur indicatio ſubalterna, eſſe alterandum. *Tertiò* eſt intemperies frigida, à qua ſumitur indicatio itidem ſubalterna, eſſe calefaciendum. *Denique* eſt intemperies frigida in ſecundo gradu, à qua petitur indicatio ſpecifica eſſe adhibendum medicamentum calefaciens in ſecundo gradu: & vltrà ars non progreditur, nec vltra infimas ſpecies methodus deſcendit.

Tertiò, Indicatio alia eſt inartificioſa, alia artificioſa.

Inartificioſa eſt, quæ aliis quàm artificibus, & ipſi vulgo innoteſcit.

Eadem omnino eſt hæc inartificioſa indicatio cum ea, quam ſuprà genericam appellauimus, quemadmodum docet Galenus 3. *method. cap.* 7. *Indicatio,* inquit, *quæ à morbo ſumitur, eſt velut principium vel carcer, vnde medendi ratio promouet; nulla prorſus ipſius medicæ artis adhuc portio, aut certè nec magna, nec propria, ſed quæ etiam plebi ſit communis.*

Artificioſa indicatio eſt, quæ non omnibus; ſed artificibus tantùm nota eſt, & vt cognoſcatur magno artificio indiget.

Quemadmodum indicationes genericæ, inartificioſæ ſunt; ita ſubalternæ magis artificioſæ ac multò magis ſpecificæ, quia difficiliùs, & cum magno artificio cognoſcuntur, ideò medendi methodo propriæ.

Quartò, alia eſt indicatio vtilis, alia inutilis.

Vtilis indicatio illa eſt, cui aliqua reſpondet materia, ſeu quæ tale auxilium indicat, cuius materiam reperire licet, quæ primò & per ſe affectum tollere poſſit.

Inutilis indicatio eſt, quæ tale auxilium indicat, cuius non inuenitur materia, quæ affectum primò & per ſe tollere poſſit.

Quidam affectus præternaturam vtiles præbent indicationes; alij verò inutiles, v.g. in calida, vel frigida intemperie indicatio vtilis, & quia multæ dantur materiæ, quibus id poſſimus efficere, at obſtructio, quæ indicat aperiendum eſſe inutilem indicationem ſuppeditat, quia nullum datur medicamentum, quod per ſe obſtructionem tollat; ſed obſtructionis apertio conſequitur ad alia, nempe ad inciſionem, attenuationem, deterſionem, & euacuationem materiæ obſtruentis.

CAPVT III.

De Indicantibus.

Indicans eſt agens aliquod in corpore permanens, quod per propriam naturam & eſſentiam auxilium aliquod indicat; atque indicatum quod expoſtulat, ad ſeſe dirigendum eſſe monſtrat, vt ſanitas hominis amiſſa reſtituatur.

HÆc definitio indicans tantùm curatorium comprehendit, non autem conſeruatorium, cuius finis eſt ſanitatem conſeruare; huius autem amiſſam reſtituere.

Veri Indicantis quatuor ſunt conditiones.

Prima, *vt ſit agens aliquod, & corpus afficiat.*

Sic morbus quia corpus afficit, idque deſtruit & corrumpit, indicans eſt, ſuique ſublationem inſinuat.

Secunda *conditio eſt, vt Indicans maneat in corpore.*

Prout enim ſui ablationem indicat, per remedia corpori adhibentur, ſic etiam eidem corpori debent inhærere.

Tertia *conditio eſt, vt Indicans ſit notum intellectui.*

Explicatur: quidquid enim indicat, in alterius cognitionem nos deducit, purà indicati, ſeu remedij; quod autem ignotum eſt, alterius cognitionem inſinuare nequit. Ideò Gal. 13. *meth. cap.* 6. & paſſim alibi quæ occultâ qualitate agunt, & ideò intellectui nota non ſunt, à methodo medendi, quæ indicationibus perficitur, ſolet excludere.

Quarta *conditio eſt, vt Indicans quatenus vnum indicet, quemadmodum vnum tantùm ab vno indicatur.*

Hoc axioma traditur, à Galeno 11. *meth.* & *lib. de optima ſecta*: & illius ratio eſt, quòd indicans perpetuò ſui contrarium indicat, à quo auferatur: at vnum vni tantùm contrarium eſt. Aduerte tamen effectum, qui vnus appellatur, ſæpe compoſitum eſſe; ideò quatenus compoſitus eſt, plura indicare poteſt, ſeu vt Galenus loquitur, 9. *meth. cap.* 12. *Quod ſimplex eſt, ſimplicem indicationem habet; quod non ſimplex, etiam non ſimplicem.* Aduerte etiam, vnum indicans habere eſſe genericum ſubalternum, & ſpecificum; & provt diuerſam habet naturam, plura indicare poſſe: ſed tamen per vnam eſſentiam vnum tantùm, per genericam remedium genericum, per ſubalternam ſubalternum, per ſpecificam ſpecificum indicat.

Indicantia vera & propria duo ſunt, morbus, & cauſa morbi.

Indicans eſt res præter naturam, quæ auferenda eſt contrariis remediis. Remedia autem cauſæ morbificę, & morbo adhibenda ſunt. Primò quidem cauſæ quandoquidem, vt docet Galenus 7. *meth. cap.* 12. impoſſibile eſt vllum affectum ad perfectionem ſanari, manente adhuc effectrice eius causâ. Quamuis autem idem Galenus præſeruationem cauſis propriè deberi aſſerat, vnde nonnulli cauſam, indicans præſeruatorium nominant: hoc tamen audiendum eſt de pręcautione cauſarum imminentium & futurarum, non earum quæ iam actu morbos in nobis producunt, in quarum auerſione, & curatione verſatur plerumque tota curationis vis, nemo enim vnquã febrẽ à putredine profectam, niſi illâ ſublatâ, curauerit. Si velis igitur cum Gal. loqui, ſit hæc præſeruatio curatoria, cùm alia ſimpliciter præcautio dicatur in ſtatu ſalubri, & neutro. Morbo etiam curatio debetur, quia ille ſublatâ causâ ſæpiſſime adhuc permanet, imò verò intemperies interdum nuda & per ſe, ſine vllius cauſæ præſentia diutiſſimè perſeuerat, vt in febre hectica videre eſt: tum in pleriſque morbis contraria eſt indicatio quæ ab affectu morboſo petitur, illi quam cauſa ſuppeditat, vt in quotidiana febre, quæ in propria eſſentia refrigerari vult; at ratione cauſæ, quæ pituita eſt calefacientia requirit. Porrò ex definitione indicantis ſuprà propoſita, manifeſtè apparet, errare eòs, qui vires iuter vera indicantia numerandas eſſe contendunt: quandoquidem omne indicans therapeuticum ſui ſublationem expoſtulat; ſed vires perpetuò conſeruandæ ſunt, igitur magis appoſitè coindicantibus annumerandæ ſunt, cùm in morbo conſiderantur: quamuis in ſtatu ſalubri, & in ea parte quæ ὑγιεινὴ nominatur, vires propriè & vere indicent, quia omnis indicatio quæ in illa parte conſideratur, conſeruationem reſpicit. Ergo vno verbo concludendum eſt, vires in parte Medicinæ conſeruatoria eſſe verum indicans; in curatoria verò tantùm coindicans.

Symptoma inter indicantia non poteſt numerari.

Licèt indicationes à rebus præter naturam deſumantur, hæ verò ternario numero comprehendantur, proüt morbum, cauſam morbi, & ſymptoma continent, omnes tamen indicationes à morbo & cauſa morbifica tantùm deſumuntur, nullæ verò à ſymptomate: quia ſymptoma ita dependenter à morbo eſſentiam ſuam, atque exiſtentiam mutuatur, vt eo ſublato confeſtim euaneſcat. Et quamuis ſymptomati mitigatio debeatur, quæ curationi ſubalterna eſt; tamen id fit, non quatenus ſymptoma eſt, ſed quatenus cauſæ rationem obtinet, & morbum ſuâ præſentiâ vel producere, vel augere poteſt. Sic hæmorrhâgia ſiſtenda eſt, quia frigidæ intemperiei, & mortis cauſa eſſe poteſt: aquæ hydropicorum educendæ, quia iecoris intemperiem augent: dolor in vulnere, aut inflammatione ſedandus eſt, quia impetum auget fluxionis, & vires proſternit.

CAPVT IV.

De Coindicantibus, Contraindicantibus, & Correpugnantibus.

Coindicantia ſunt, quæ propriè remedij vſum non indicant, ſed indicationis tantùm id ſuadentis efficaciam augent vel faciliorem reddunt.

Ea verò ſunt res naturales, & non naturales.

Ad res naturales referuntur vires, temperamentum, ætas, ſexus, conſuetudo, & vitæ genus: tum pars affecta eiúſque ſubſtantia, temperamentum, actio, figura, ſitus, connexus, ſenſus exquiſitus vel obtuſus.

Ad res non naturales referuntur ſex illæ res hoc nomine donatæ, nimirum aër, cibus & potus, motus & quies, ſomnus & vigilia, excreta & retenta, & animi pathemata.

Ad aërem verò refertur domus, regio, anni tempus, dies, hora, venti, Lunæ quadræ, & varij cæli aſtrorúmque poſitus.

QVemadmodum veræ & propriæ indicationes à rebus præter naturam deſumuntur, ſic coindicationes à rebus naturalibus & non naturalibus peti debent, quia etiamſi remedia primariò non indicent, ſecundariò tamen id præſtant, & ſine diligenti earum animaduerſione, rectus eorum vſus conſtare nequit. Ideo Galenus ſæpe *in libris methodi*, quæ verè ſunt coindicantia ſimpliciter indicantia nominat, latiori tamen nominis acceptione: quod diligenter obſeruandum eſt, ne Galeni lectio confuſionem pariat. Primò igitur rerum naturalium vera & propria indicatio eſt conſeruatio; quatenus autem natura morbos curat, & remediis vtitur tanquam inſtrumentis, eáque reducit de potentia in actum, illius vires expendendæ ſunt vt pro modo earum æſtimetur remedij efficacia; atque ita ſi morbus vehemens poſtulet remedium, & vires ſint validæ, illiúſque vim ferre queant, tũc coindicare dicuntur. Sic etiam temperamentum calidum in morbo calido, coindicat remedia refrigerantia, & contrà. Tum verò qui plurimum à naturali ſtatu diſtat morbus, vehementioribus eget remediis, qui verò à ſtatu naturali minùs recedit, ægríque naturæ & temperamento naturali cognatus eſt, mitioribus remediis curandus eſt. Idem præſtare ſolent ætas, ſexus, conſuetudo, Idioſyncraſia, & vitæ genus, quæ particularem virium & temperamenti ſtatum patefaciunt. Deinde poſt conſiderationem totius, partis etiam affectæ habenda eſt ratio, quæ in vſu remedij potenter coindicat, conſiderando nimirum illius ſubſtantiam, temperamentum, figuram, ſitum, cõnexionem, & actionem, necnon ſenſum exqui-

ſitum

ſitum, vel obtuſum, pro quorum varietate vſus auxilij immutandus eſt. Denique res non naturales coindicant, quia varius earum flatus, vſum remedij variè immutare ſolet. Sic aër æſtiuus in morbo calido remedij refrigerantis indicationem adiuuat, & fortius adhibendum eſſe demonſtrat, quàm ſi aëre frigidiori vel temperato exiſtente, morbus contigiſſet: & ita de reliquis eſt ſentiendum; quanquam aër cæteris rebus nonnaturalibus maiorem in coindicando habeat potentiam.

Contraindicantia ſunt ea, quæ verè & ex diametro indicantibus opponuntur.

Nomen ipſum ſatis oſtendit, contraindicantia indicantibus eſſe contraria: cum autem contraria ſub eodem genere collocari debeant, & indicantia propria atque primaria ſint res præternaturales; ita contraindicantia ſunt etiam res præternaturales, quæ indicantibus opponuntur, vt quando morbus morbo contrarius eſt, vel cauſa cauſæ, item morbus cauſæ, vel cauſa morbo, & contrarium remedium indicat. Sic calida hepatis intemperies indicat refrigerantia: huic autem frigida ventriculi intemperies contraindicat, cùm ambæ in eodem indiuiduo reperiuntur, quod ſæpiſſime contingit. Sic etiam febris quotidiana ratione ſui refrigerantia indicat, cauſa verò contraindicat, quæ eſt humor pituitoſus, & calefacientia potiùs expoſcit.

Correpugnantia ſunt ea, quæ coindicantibus oppoſita ſunt.

Quemadmodum vera indicantia dicutur indicantia primaria, & coindicantia, indicantia ſecundaria; ita contraindicantia vera vocantur contraindicantia primaria, & correpugnantia vocantur contraindicantia ſecundaria. Hæc autem correpugnantia ſunt eadem genere cum coindicantibus, nimirum res naturales, & nō naturales; ſed quatenus remedio à morbo vel cauſa morbifica indicato reſiſtunt, & illius vſum dehortantur; vt quādo purgatio vel venę ſectio à cauſa morbifica indicatur, vires autem ſunt debiles, tum illæ correpugnare dicuntur, vel contraindicare contraindicatione iſtâ ſecundariâ. Sic etiam febris putrida in diebus canicularibus purgationem indicat ratione cauſæ, aër verò calidior repugnat, vel contraindicat: & ita de aliis eſt ſentiendum. Hìc autem *aduertendum* eſt, Correpugnantiæ nomen rarò eſſe in vſu apud auctores, ſed contraindicationis nomen pro primaria & ſecundaria indiſcriminatim vſurpari.

CAPVT V.

De Indicatis.

Indicatum eſt illud, quod à natura indicantis ſequendum demonſtratur, vt illius efficaciâ diſpoſitio præter naturam auferatur.

Hinc patet Indicatum nihil aliud eſſe, quàm remedium; quod Galenus *lib. de conſtitut. art. med. cap.* 4. dicit eſſe, quidquid corpus iuuat, dum affectum ad naturalem ſtatum reuocamus. Variis autem nominibus vſurpatur à Galeno, aliiſque autoribus, vocatur enim vtile, poſtulatum, auxilium, præſidium, ſcopus, & intentio, quanquam ſcopi nomen in alio etiam ſenſu vſurpetur, vt quando à Galeno ſcopi venæ ſectionis proponuntur, magnitudo morbi, & virium robur, tunc enim ſcopi, indicationes ſignificant. Imò verò indicans, primus ſcopus appellari conſueuit, & indicatum ſcopus ſecundus.

Omnis indicati conſideratio verſatur circa genus remedij, & rectam illius adminiſtrationem.

Ad genus remedij ſpectat primus ſcopus, quo quæritur, quid ſit agendum.

Ad rectam remedij adminiſtrationem ſpectant quatuor ſcopi, quibus quæritur, quantum agendum, quo modo, quando, & vbi.

Quid agendum, ſeu genus remedij ab eſſentia indicantis, ſeu rei præternaturalis deſumitur.

Sic morbus frigidus indicat eſſe calefaciendum, calidus refrigerandum, repletio vacuandum, ſolutio continui coniungendum, & ita de cæteris: per genus autem remedij non ſolùm genus ſummum intelligimus ſed etiam ſubalternum, & ſpecificum, vt remedia inueniantur, quæ ſatisfaciant indicationibus generi-cis, ſubalternis, & ſpecificis, quæ ſuprà *cap.* 2. expoſitæ fuerunt. V. g. febris ratione generis ſummi, quod eſt affectus præternaturam, indicat remedium auferens, ſeu remouens febrem, ratione generis ſubalterni, quod eſt calor præternaturam, indicat remedium frigidum, & ratione generis ſpecifici, quod eſt v. g. calida intemperies in ſecundo gradu, indicat remedium frigidum in ſecundo. E quibus facile videre eſt, qualitatem remedij, & gradus eiuſdem, ad genus remedij pertinere, quamuis à nonnullis perperam diſtinguantur, & male ab iiſdem gradus remedij ad illius quantitatem referatur. Reiiciendum quoque eſt quod à nonnullis, & à Galeno ipſo traditur, genus remedij à partis natura, dignitate, actione, ſubſtantia, ſitu, ægri viribus aliíſque indicari. Nam, vt antea dictum eſt, vnum tantùm ab vno indicatur, & omne indicans eſt res præternaturam. At partis natura, actio, & ſimilia, ſunt res naturales: ideò iuxta fundamenta ſupe-riùs poſita, illa tantùm coindicant, vel correpugnant. Atque vt Galeni mentem ad exactam doctrinæ normam reuocemus dicendum eſt, eum Coindicantia nominare, non vt vera & propria indicantia, ſed tantùm vt indicantia ſecundaria, quâ ratione ſedulò obſeruanda ſunt velut ad curationem maximè conferentia. Sic hepar, cor, & aliæ partes præſtantiores non ferunt vehementiora remedia, & illorum vſui repugnant. Sic etiam quæ frigidæ naturæ ſunt partes, dum calido affectu laborant, remedia deſiderant quæ validiùs refrigerent, cùm in pari affectu longiùs à naturali temperie quàm, quæ calidæ ſunt, recedant. Eodem modo quæ ſenſu exquiſito prædita ſunt membra, dolorifica remedia non ſuſtinent, qualia illorum affectus ſæpè poſtulant, quæ item longiùs ab externa ſuperficie in profundo corporis ſunt collocata, validiora, quàm affectus ipſe naturâ ſuâ deſiderat, requirunt auxilia: & internæ partes non admittunt, quæ erodendi, aut venenoſam vim obtinent, quibus earum mala ſæpe gaudent, ea autem tolerant externæ.

Quantum agendum remedij quantitatem ſignificat, illius ſcilicet doſim, quæ à morbi quantitate, ſeu receſſu à naturali ſtatu indicatur.

Quantitas remedij ſæpe etiam pro gradu & vehementia vſurpatur; ſed exactiùs philoſophantibus ad quantitatem ſola doſis referenda eſt, cùm gradus ad genus remedij reducatur, vt ſuperiori theoremate dictum eſt. Provt autem morbus magis vel minùs à naturali ſtatu recedit, doſis maior, vel minor exhibenda eſt, quia in maiori quanto eſt maius quale, & ſic in maiori exceſſu, maior doſis præſcribenda eſt, vt morbum ſuperare poſſit. Multum etiam conferunt ad quantitatem remedij definiendam indicantia ſecundaria, quæ tamen verè non indicant, ſed tantùm coindicant, aut correpugnant. Sic naturalis temperies partis indicat remedij quantitatem, provt oſtendit quantus ſit ab ea receſſus. Si partes quæ in profundo corporis ſunt ſitæ, maiorem doſim remedij poſtulant, vt facultas eovſque faciliùs ferri queat. Sic eriſypelas pollicis minore ſecundùm quantitatem eget oxycrato, quàm cruris aut brachij. Sic inflammatio plurium partium internarum maiorem medicamenti frigidi quantitatem expoſcit, quæ huic incendio ſufficere poſſit.

Quo

Quo modo ſeu vtendi modus nihil aliud ſignificat, quàm an ſemel aut bis partitè vel confertim adhibenda ſint remedia: Ille autem à modo affectus præter naturam indicatur.

Sic quando morbus affligit continuò & violenter, remedia ſubitò & confertim adhibenda ſunt. Si cauſa morbi turgeat, & orgaſmo teneatur, ſi bene ſit concocta, ſi tenuis & ſequax, ſubitaneam euacuationem poſcit; at verò ſi lentè tantùm & per interualla, & longitudinem potius ex cruditate, quàm periculum minetur tunc repetitis alterationibus & purgationibus materia alteranda, & concoquenda erit.

Ad modum etiam vtendi indicandum, non parum conferunt indicantia ſecundaria, quatenus coindicant, vel correpugnant.

Sic vires robuſtæ facilè aſſentiuntur repetino remedio; infirmæ verò ac debiles nō niſi benignas & partitas ferre poſſunt mutationes. Sic etiam tenuis & rara partiū ſubſtātia, vel exquiſitior ſenſus vix ferre poteſt vim præcipitem vacuantis aut alterantis auxilij, quam ſolida & denſa, vel obtuſioris ſenſus facilè ſuſtinet. Situs etiam valde remotus, per vices id præſtandum ſuadet vt tandem remedium eovſque penetrare poſſit, ſalua interiectarum partium temperie. In parte etiam nobili cautè agendum partitis vicibus ne grauiorem noxam ex illius ſubita mutatione toti corpori inferamus.

Quando agendum, eſt tempus opportunum, & occaſio conueniens adminiſtrationi remediorum.

Illud autem duplex eſt, generale & particulare.

Tempus generale eſt vnum ex morbi quatuor temporibus, quæ vocantur principium, augmentum, ſtatus & declinatio.

Sic Galenus *lib. de opt. ſect. cap.* 37. docet quo morbi tempore frigidæ potio ſit adminiſtranda, an ſcilicet in principio vel augmento, vel ſtatu, vel declinatione. Sic in principio inflammationum docent Practici repellentia eſſe applicanda in augmento reſoluentia cum repellentibus, & ita de cæteris.

Tempus particulare, eſt dies & hora exhibendi remedij.

Sic idem Galen. *eodem loco*, docet quo die & quâ diei horâ aqua frigida ſit exhibenda. Sic purgans medicamentum ſexto die vel alio pari & matutinis horis exhibendum eſt.

Ad tempus etiam reuocatur ordo remediorum, vt malè nonnulli ordinem à tempore diſtinguant, illiúſque ratione diuerſum ſcopum conſtituant.

In affectu ſimplici vel compoſito, ſi plura remedia ſunt vſurpanda, vt perpetuò ferè contingit, videndum eſt, quo tempore vnumquodque adminiſtrandum ſit, & hoc ad ordinem ſpectat. v. g. ratione febris aqua frigida eſt exhibenda; ratione cauſæ vena ſecanda: dum autem tempus cuique opportunum præfinitur, ordo ſimul ſtabilitur, qui in eorum celebratione eſt obſeruandus.

Tempus autem, & occaſio, & ordo remediorum indicatur à præſentia vrgentioris indicantis.

Quando & quoties malum vrget, ei perpetuò occurrendum eſt, ideò præſentia morbi, vel cauſæ morbificæ indicat tempus & occaſionem remedij adhibendi. At verò quando plura vrgent, occurrendum eſt vrgentiori. In horum autem vſurpatione, habenda perpetuò ratio coindicantium & contraindicantium. Licèt enim affectûs præſentia remedium hoc tempore eſſe vſurpandum ſuadeat, tamen virtus aut natura particularis ægrotantis, aut aliquid aliud prohibere poſſunt.

Vbi agendum, ſignificat locum in quo, & per quem remedia adminiſtranda ſunt, & indicatur à loco indicantis.

Si morbus vel cauſa morbi totum corpus occupet, toti corpori remedia adhibenda: ſi vnam tantùm partem obſideat, ei tantùm parti remedia conuenient: ſi externæ partes afficiantur, exteriùs erunt adhibenda: ſi internæ, interiùs erunt aſſumenda; & ſi per vtramque viam remedij vis ad locum affectus ferri poſſit, vtrinque erit admouendum.

Ad locum etiam remedij indicandum non parum conferunt Coindicantia ſeu res naturales, & præcipuè partium conformatio, ſitus & connexio.

Sic ventriculus per vomitum & ſeceſſum; hepatis caua deiectione conuexa vrinarum prouocatione potiſſimùm expurgantur: Affectis inteſtinis remedia per anum infundimus.

Eodem modo correpugnantia conſideranda ſunt, quæ impediunt remedij vſum.

V. g. orificium ventriculi inflammatum exteriùs eſſet refrigerandum, nî diaphragmatis viciuia impediret; quemadmodum eiuſdem refrigerati calefactionem hepatis lobus ei ſuperiacens prohibere ſolet.

CAPVT VI.

De primo & generaliſſimo curationis principio.

Omnis curandi methodus à primo hoc, & generaliſſimo principio deſumitur, Contraria contrariis curantur.

QVamuis de principiis minimè diſputandum ſit, ſed ea tanquam vera & indubitata ſupponenda ſint; quemadmodum Galenus de hoc ipſo *artis curatiuæ principio* refert, in Medicina tam certum eſſe contraria contrariorum eſſe remedia, quàm in mathematicis bis duo quatuor efficere; & hoc principium non tantùm hominibus, ſed etiam brutis eſſe à natura inſitum.

Nonnullæ tamen *obiectiones* illius veritatem primâ fronte conuellere videntur.

Prima. Tetanus morbus frigidus eſt, & frigidæ affuſione curatur, dolor dolore tollitur, vomitus vomitu, alui fluxus alui fluxu.

Secunda. Omne contrarium contrarij aduentu magis intenditur: quemadmodum torpentem gelu manum ſi quis igni exponat magno vexatur cruciatu; ſi ambuſtum digitum in frigidam aquam immittat, crudeliùs torquetur, quàm ſi igni admoueat, aut aquâ vitæ perfundat.

Tertia. Purgantia medicamenta ſunt humorum peccantium propria remedia: ſed illa humores purgant familiaritate ſubſtantiæ quam habent cum iis, non autem contrarietate.

Quarta. Natura morbos tum calidos tum frigidos curare ſolet, cum quibus nulla ipſi interuenire poteſt contrarietas.

Quinta. Morbi magnitudinis, numeri & figuræ nullum habent contrarium, quo auferri valeant.

His vt ſatisfiat dicendum eſt, Contrarietatis nomen latiùs patére apud Medicos, quàm apud Philoſophos, & contrarietatem non ſolùm ſpectari ſecundùm formam, ſed etiam ſecundùm effectum & operationem; quidquid enim rem præter naturam auferre poteſt, vel contrarium effectum inducere, ſiue per ſe, ſiue per accidens id præſtet, contrarium nominatur. Sic rhabarbarum bilioſæ cacochymiæ contrarium dicitur, quatenus eam expurgat; ſic ferrum, vel ignis carni ſuperfluæ contrarius eſt, quatenus eam extirpat. Quibus ita ſuppoſitis ad *obiectiones* facile eſt reſpondere.

Ad *primam* enim dicendum eſt, Tetanum affuſione frigidæ curari per accidens, aucto per antiperiſtaſim calore in partibus interioribus; dolorem dolore tolli etiam per accidens, dum nouus dolor cauſam prioris

doloris

doloris ad ſe reuellit: vomitû curari vomitu, & alui fluxû alui fluxu; vacuatâ causâ quæ illum committebat.

Ad *ſecundam* dicimus contrariorum conflictum naturæ moleſtum eſſe, ſi repentinus ſit, & vehemens; ſi verò moderatus & conueniens, maximè amicus: ſic manus frigore torpeſcens igni expoſita cruciatur, quia ſubita fit eorum pugna: at in tepidam coniecta vel linteolis calidis inuoluta reſtituitur: & digitus combuſtus igni admotus, aut aquâ vitæ perfuſus leuatur, ratione cauſæ, quia eiuſmodi calidis conſumuntur, vel auocantur foras ſcintillæ parti penitus infixæ, quas frigida in profundum depellebat.

Ad *tertiam reſpondeo*, quòd licèt purgantia ſint humoribus peccantibus, ſimilia ratione ſubſtantiæ: tamen contraria effectiuè dicenda ſunt, quatenus eos expurgant, & extra corpus educunt.

Ad *quartam Reſpondeo*, naturam morbis omnibus contrariam eſſe, quatenus eorum cauſam vel coquit, vel expellit, vel alio quouis modo expugnat.

Ad *quintam* dicimus, magnitudini, numero, & figuræ effectiuè contraria eſſe quæcunque eas auferre, vel immutare poſſunt, vt ferrum, ignis, ligaturæ, & ſimilia.

Illa autem contraria, quantum fieri poteſt, debent eſſe inuicem æqualia.

Æqualitas illa indicatur à natura morbi & cauſæ morbificæ, quæ citam ſui ablationem indicant. At vires, pars effecta tempus morbi, & aliæ circumſtantiæ huic æqualitati repugnant. Ideò addita eſt theoremati hæc particula, *quantum fieri poteſt*, quia æqualitas contrariorum ad curationem ſimpliciter neceſſaria non eſt, ſed tantùm ad commodiùs curandum, ſi reliqua conſentiant.

Æqualitas verò remedij reſpectu morbi dupliciter conſideratur, vel ſecundùm gradum, vel ſecundùm copiam & molem.

Æquale remedium ſecundùm gradum dicitur, quod parem cum morbo receſſum à mediocritate obtinet. Sic remedium frigidum in ſecundo gradu æquale eſt morbo calido in ſecundo.

Æquale remedium ſecundùm molem & copiam illud eſt, quod præter gradum ſuæ qualitatis eâ eſt quantitate, vt vna duabus, vel pluribus vicibus exhibitum, expugnare poſſit morbum.

Hoc ſenſu & mediocre & vehemens remedium aduerſus eundem morbum æqualitatem obtinere poteſt, quandoquidem vehemens ſemel aut bis vſurpatum, mediocre verò frequenter, morbum tollere poteſt.

Prætereà æqualitas in gradu, vel actu, & realiter exiſtit; vel tantùm conſideratur reſpectu operationis.

Sic in morbis ſimilaribus datur gradus contrarietatis actu exiſtens, vt calidum remedium in ſecundo appoſitum morbo frigido in eodem: at in morbis conformationis, magnitudinis, & numeri dicuntur remedia æqualia iuxta operationem, quæ ſcilicet eovſque agere poſſunt, donec naturalis conformatio, magnitudo & numerus reſtituantur.

Ex ſuprà propoſitis diſſolui facilè queunt omnes *obiectiones*, quæ aduerſus æqualitem contrariorum afferri ſolent, quarum præcipuæ tales ſunt.

Prima. Hippocrates 6. *Epidem.* contraria præcipit ſenſim vſurpanda, & intermiſſionibus adhibitis.

Secunda Galenus *ſecundo* κατὰ τόπους, ſtatim ab initio efficaciſſima prohibet, & à debilioribus inchoandum præcipit.

Tertia. Frigoris minor eſt efficacia quàm caloris, humiditatis quàm ſiccitatis: non ergo in pari gradu hæc opponenda.

Quarta. Morbis calidis vel frigidis in quarto gradu non poſſunt adhiberi remedia calida vel frigida in quarto, quæ venena ſunt.

Quinta. Si omnes morbi curarentur contrariis æqualibus, par eſſet in omnibus agentis proportio ad id quod patitur, atque ita eadem velocitas mutationis; ac proinde eodem temporis interuallo omnes ægri ſanarentur.

Sexta. Reductio ex Galeno, debet fieri in corporibus ſanis per contraria æqualia, & in ægrotis validiora erunt vſurpanda, quia citiùs oportet morbum tolli, quàm temperamentum naturale.

Denique, Paulus *initio lib.4. Rectè*, inquit, *meâ ſententiâ, Cappadox Aretæus memoriæ prodidit, auxiliorum vim morbis fortiorem eſſe oportere, eóque elephantiam numquam curari, vt quâ nulla fortior medicina reperiatur.*

Ad *primam* & *ſecundam Reſpondendum eſt*: Hippocratem contraria adhibere ſenſim; & Galenum à debilioribus incipere habita circumſtantiarum ratione, ne ſcilicet vires frangantur, aut ratione contraindicantium; ne cruda materia vehementioribus fruſtrà agitetur, cùm tamen ipſe morbus æqualia reſpectu ſui ſemper indicet.

Ad *tertiam* dicendum eſt: quamuis minor ſit frigoris vis quàm caloris, humiditatis quàm ſiccitatis, quia tamen æqualitatem in vltimo actionis termino ſpectamus, ideò non minus hæc dicentur æqualia, ſi quidem exceſſum morboſum ad mediocritatem reducere poſſunt.

Ad *quartam Reſpondeo*, etiam venena in vſum medicum vocari, ſi ea morbi natura poſtulet, idoneâ tamen præparatione præmiſsâ.

Ad *quintam Reſpondeo*, non eſſe par in omnibus morbis curationis tempus, quia non licet in omnibus eodem tempore vti contrariis æqualibus, propter variam ſubiecti & circumſtantiarum diſpoſitionem: & quamuis eorum vſus admitteretur, non eſſet par in omnibus curationis velocitas, propter maiorem in vno morbo, quàm in alio.

Ad *ſextam* dicendum eſt: quamuis reductio debeat fieri per contraria æqualia, tamen ea non eadem efficia operantur, quemadmodum in curatione morbi, qui cùm in diſpoſitione ſit faciliùs aufertur contrariis æqualibus, quàm temperamentum naturale quod in habitu eſt, & ideò difficiliùs corrumpitur. Denique *ad auctoritatem* Pauli & Aretæi dicimus: Remedia morbis æqualia ratione intentionis, eſſe tamen valentiora ratione effectus, quia adiuuantur à natura, quæ ſemper contra morbum cum iis pugnare conſueuit.

CAPVT VII.

De inuentione Remediorum.

Remedia morborum curationi apta triplici viâ inueniuntur, ratione, experientiâ, & analogiſmo.

Ratione inueniuntur remedia per indicationes, quando morbi & remedij natura nobis cognita eſt.

Sic febrem refrigerantia indicare dicimus, quia ſcimus, illius naturam eſſe calidam, & nobis inimicam, quæ ſibi contraria & ſui ablationem demonſtrat.

Experientiâ inueniuntur remedia, quando pluribus exemplis obſeruatum eſt, aliquod remedium alicui morbo prodeſſe, etſi effectus illius cauſa ignoretur.

Scribit Galenus, artem medicam duplici crure innixam incedere, ratione & experientia, quod quidem intelligendum eſt, non de rudi illa experientia, qua Empirici & Idiotæ in omnibus morbis ſumma cum temeritate vtuntur, ſed tantùm de illa, quæ circa eos morbos, & ea remedia verſatur, quorum natura & cauſa

cauſa incognita eſt; quemadmodum antidota venenis, & morbis venenatis opitulari, nullâ docente ratione, ſed ipſo duntaxat vſu nouimus.

Analogiſmo remedia inueniuntur, quando morbo incognito ea adhibentur remedia, quibus alius affectus cognitus, qui cum eo aliquam habet ſimilitudinem, curari ſolet.

Si in lue venerea, cùm primùm graſſari cœpiſſet, & adhuc ignota eſſet, remedia quæ in elephantiaſi & fœda ſcabie vtilia ſunt, non inutiliter vſurpata fuerunt.

SECTIO SECVNDA.

De Indicationibus à cauſa.

CAPVT PRIMVM.

De euacuatione in genere, & illius differentiis.

In legitima curatione cauſa morbifica primò auferenda eſt, ſecundò ipſe morbus, ſi poſt cauſæ ablationem ſuperſtes maneat.

Legitimæ curationi opponitur Illegitima & extraordinaria, quam aliquando vſurpare cogimur; cùm vrgens aliqua intemperies corrigenda eſt, priuſquàm cauſæ demolitionem aggrediamur, aut etiam graue aliquod ſymptoma priùs eſt mitigandum.

Cauſa autem morbifica multiplex eſt, vt docetur in pathologia: *præcipua tamen & magis ordinaria eſt humor, quia morbi ab humoribus multò frequentiùs, quàm ab aliis cauſis producuntur.*

Humorum autem peccantium præcipuum atque vſitatiſſimum remedium eſt euacuatio, quæ nihil aliud eſt quam humoris vitioſi è corpore eductio.

Ea verò duplex eſt, vniuerſalis, & particularis.

Vniuerſalis eſt, quæ communiter ab vniuerſo corpore, & tribus illius regionibus materiam ſubtrahit.

Trium autem corporum regionum prima *eſt, quæ ventriculum, inteſtina, venas meſaraicas, & reliquos venæ portæ ramos, caua hepatis, lienem, & pancreas continet.*

Secunda *regio, hepatis conuexa, omnémque venam cauam, atque illi comitem arteriam magnam, & quidquid incidit inter alas & inguina comprehendit.*

Tertia *regio, muſculos complectitur, membranas, oſſa, omnémque corporis molem, vſque ad extimam cutem.*

Præter communes illas regiones, aliæ multæ ſunt, quæ particulares appellantur, in quibus etiam aſſeruantur excrementa, vt cerebrum, pulmones, renes, & vterus.

Vniuerſalis euacuatio fieri conſueuit, per venæ ſectionem, alui deiectionem, vomitum, & ſudorem; harum ſiquidem quacumque primùm obtigerit, quanquam pluriműm ac validè regionem vnam, cæteras etiam conſequutione quadam, licèt parciùs, euacuat.

Venæ ſectio primùm venas exhaurit, & arterias illis anaſtomoſi coniunctas, deinde corporis molem ipſáque viſcera, ad primas vſque venas progreſſa.

Alui deiectio primùm inteſtina, ventriculum, viſcera, primáſque venas expurgat; deinde venas, habitúmque corporis.

Vomitus primùm ventriculum expurgat: deinde viſcera, venáſque maiores, poſtremò corporis habitum.

Quæ per ſudores fit euacuatio, proximè quidem è corporis habitu diſſoluit; ſecundò è venis arteriiſque grandioribus, ac poſtremò à viſceribus, & ex intima corporis regione particularis euacuatio eſt, quæ à parte quadam peculiari excrementa educit.

Huius generis eſt cerebri per palatum & nares expurgatio, thoracis per anacatharſim, renum & veſicæ per vrinas.

Omnis porrò vacuatio, vel ſpontanea eſt, vel artificioſa.

Spontanea vacuatio eſt, cum citra vllius remedii opem quippiam è corpore effunditur.

Eáque rurſum duplex, naturalis, & ſymptomatica.

Naturalis eſt, quando vi ſolius naturæ bene operantis, vitioſi humores excluduntur.

Symptomatica rurſum fit, vel ratione facultatis, vel ratione materiæ.

Ratione facultatis, quando ea imbecillior humores corporis regere atque retinere nequit, eóſque prorſus diffluere ſinit.

Ratione materiæ, quando humor quantitate aut qualitate peccans naturam ita irritat, vt eum è vaſis, receptaculiſque ſuis excludere cogatur.

Vtraque irrita, præter naturam, nullóque vſui eſt; quòd benignus atque ſalutaris humor pariter cum pernicioſo promiſcuè, nullo delectu, nulliſque legibus prorumpat.

Artificioſa vacuatio eſt, quæ remediorum ope perficitur.

Eáque duplex eſt, vniuerſalis, & particularis.

Vniuerſalis eſt, quæ ab vniuerſo corpore humores educit.

Particularis, quæ ab aliqua tantùm parte.

Rurſum euacuatio ad duplicem præcipuè finem inſtituitur, reuulſionem & deriuationem.

Quamuis propter alios fines ſæpe vacuationes inſtituantur, vt in progreſſu patebit, quia tamen reuulſio & deriuatio frequentiùs vſuueniunt, & maiores habent difficultates; ideò ſequenti capite ſeorſim explicandæ ſunt, cum particulari euacuatione, propter ſummam quæ inter eas intercedit affinitatem.

CAPVT II.

De reuulſione, deriuatione, & particulari euacuatione.

Reuulſio eſt humoris in aliquam partem fluentis auerſio ad oppoſita diſtantiſſima, habitâ fluxus originis, communitatis vaſorum, & rectitudinis ratione.

Euacuatio quæ humori debetur, vel eum reſpicit quatenus eſt in motu, vel quatenus quieſcit. Humori mouenti, ſeu in aliquam partem fluenti, debetur reuulſio & deriuatio; quieſcenti verò vacuatio ſimplex. Reuulſionem verò fieri debere longiſſimè à parte quæ fluxione entatur, conſtat ex Galeni præcepto, 13. *meth. cap.* 11. & 2. *ad Glauconem, cap.* 2. & ipſa reuulſionis natura id ipſum inſinuat: quærimus enim, vt quod ſemel reuulſum eſt, non retrocedat, quod faciliùs obtinere licet, ſi reuulſio ad contraria & longinqua fiat; neque enim facilè motus contrarii ſibi inuicem ſuccedunt. Id tamen non ſimpliciter & abſolutè accipiendum eſt, ſed tantùm ſuppoſitis conditionibus quæ in ſequentibus theorematis exponentur.

Oppoſitio partium, ſeu contrarietas quæ in reuulſione obſeruatur, tribus conditionibus ſtipata eſt.

Prima *conditio eſt, vt reuulſio fiat ad fluxionis originem.*

Quotieſcunque fluxionis origo cognita eſt, illi perpetuò reuulſio opponenda eſt, & ad eam humores retrahendi ſunt: v.g. ſi ab hepate ad vterum fluxio deferatur, vena cubiti dextri aperienda eſt, vt ad fluxionis exordium humor reuocetur.

Huic conditioni aduerſari videtur illa Galeni ſententia, quæ habetur *lib. de curandi ratione per venæ ſectionem, cap.* 8. quâ vult, vtero inflammatione laborante venas crurum eſſe aperiendas. Cui *Reſpondendum* eſt, venas inferiores ſecari in vteri inflammatione, non ad ſimplicem reuulſionem, cuius ratione melius foret à partibus ſuperioribus ſanguinem mittere, ſed ad deriuationem ſimul cum reuulſione celebrandam. Quâ reſponſione ſoluuntur etiam alia Galeni loca,

loca, in quibus docet affectis partibus infra renes poſitis, venas inferiores eſſe ſecandas, quod ideò fit, vt deriuatio ſimul cum reuulſione fiat; cùm alioqui ad ſimplicem reuulſionem, ſæpe in affectibus earum partium, venæ ſuperiores aperiri ſoleant.

Secunda *conditio eſt, vt ſeruetur vaſorum communitas.*

Si fluxionis origo teneatur, primam conditionem obſeruare ſatis eſt, vt ſcilicet ad partem mittentem fluxio retrahatur. Sed quando pars illa mittens non cognoſcitur, quod ſæpiſſime contingit, tunc temporis duæ poſteriores conditiones obſeruandæ ſunt, quæ reſpiciunt partem recipientem, vt ſcilicet illius ratione ſeruetur vaſorum communitas & partium rectitudo. Communia autem vaſa ſunt, quæ cum parte affecta communicationem habent. Sic in fluxu ſanguinis à naribus, venæ brachij reperiuntur, non autem crurum, quamuis hæ maiorem habeant diſtantiam à parte recipiente, quia minorem habent communicationem. Sic Galenus 13. *meth.* in phlegmone hepatis, internam brachij venam ſecat, eo quòd, inquit, cum iecinore amplâ, & rectâ viâ communicet. Sic etiam *lib. de tremore: Si,* inquit, *venas quæ nullum cum affecta parte conſortium habent, ſecueris, ipſam quidem non iuuabis, & ſanam lædes, à qua ſanguinem hauris vtilem.*

Tertia *conditio eſt, vt ſeruetur rectitudo partium.*

Hæc conditio maximi eſt momenti, & diligenter obſeruanda in omni reuulſione: fundatur enim in conſortio, & conſenſu mutuo, quod maximum reperitur inter partes eiuſdem lateris, & vocatur illa rectitudo κατ' ἴξιν ab Hippocrate, & εὐθυωρία à Galeno, quæ confirmatur multis experimentis: Vteri enim pars dextra tantò eſt ſiniſtra calidior, vt caloris aucti nomine mares formet, ſiniſtra fœminas: ſic dexter teſtis ad ſiniſtrum collatus. Eſt autem caloris aucti cauſa rectitudo hepatis, vicinitas enim & vaſorum communitas, non ſunt vtrique parti diſparia. Paralyſis medietatem corporis exactam corripit, illæsâ reliquâ; & tamen humor illabitur à tertio & quarto cerebri ventriculis, in quibus non eſt dextri à ſiniſtro ſecretio. Si inflammato hepate, ex dextra nare ſanguis erumpit, ſanatur; ſi ex ſiniſtra, non iuuatur, cùm vna ad vtramque narem ex iecinore vena pertingat. Si cubitus ſiniſter ſecatur, vacuatur lien inflammatus, & pleura ſiniſtra, quæ omnia ex dextra axillari non ſuccedunt. Siniſtra tamen, ſi venarum communionem ſpectres, nonniſi interuentu hepatis ex ſiniſtro exhaurit. Ac denique dicebat Hippocrates, *ſexto Epidem. per rectum fiunt morborum permutationes, & criſis & abſceſſus.*

Cur verò tantùm poſſit rectitudo, adeò difficilè eſt reſpondere, vt multi varia commenti ſint, quibus omiſſis, probabilius videtur illud, quod à grauiſſimis quibuſdam auctoribus ſancitum eſt; multos nimirum eſſe canales corporis longitudinem perreptantes, & diſtinguentes, per quos ſurſum deorſum promptus eſt omnium in corpore contentorum commeatus, qui tamen non perinde per latera diſtribuitur. Illi autem ductus, quoniam ſenſibus conſpicui non ſunt, duabus rationibus firmantur, præter experimenta ſuperiùs propoſita. *Prima* à fine deſumpta eſt, quòd ſcilicet natura conſeruationis indiuiduorum ſollicita, eà veluti gemina conſtituit, vt dimidiâ illius parte læſa, altera minùs pateretur: Sic dum aliquo infortunio vnus oculus, auris, brachium perit; altero oculo, aure, brachio vita ſeruatur. Ita duo quaſi animalia, dextrum ſiniſtrúmque, in vnum animal coniungens diuturniorem illis vitam comparauit. *Secunda* ratio ab euentu petitúr: repentè enim & frequenter commutatio fit à dextro pede, ad dextrum vel brachium vel humerum, & contrà, quemadmodum etiam laborante dextrâ capitis parte, & deſcendente humore potiùs intumeſcit pars dextra ceruicis, ſi illic ſiſtitur humor, aut ſi ad thoracem deſcendit, potiùs dextrum latus, quàm ſiniſtrum repletur; vel denique ſi ad partes inferiores labitur, dextram potiùs podagram efficit, quàm ſiniſtram. Eâdem ratione, laborante pede in epilepſia ſubitò aſcendit materia aliqua ad caput: quod non poſſet fieri, niſi ductus illi concederentur, qui vt demortuo homine occulti ſunt, ſic in viuente manifeſti; & per eos, humores qui rectà feruntur, aſcendendo, vel deſcendendo, facilem viam inueniunt, ſi attrahantur, expellantur, & aliis remediis hinc indè dimoueantur.

Ex ſuprà propoſitis facilè confutatur ſententia Arabum, qui reuulſiones moliuntur, omiſsâ illâ rectitudine ad quoſlibet contrarietatis terminos, cuius tres faciunt ſpecies, videlicet à ſuperioribus ad inferiora, ab anterioribus ad poſteriora, & à dextris ad ſiniſtra: vnde Auicenna *fen.* 10. *lib.* 3. *tract.* 5. *cap.* 1. in pleuritide, & aliis internis inflammationibus, primò iubet ſecari venam in malleolo eiuſdem lateris, ſecundò communem in brachio contrarij lateris: vltimò internam eiuſdem lateris. Quæ doctrina aduerſus τὸ κατ' ἴξιν Hippocratis, & legitimam curandi methodum manifeſtè pugnat. Adde quod, in diametris, ſeu quadris corporis enumerandis deficiunt Arabes, cùm tres tantùm conſtituant, illis enim quarta adiungenda eſt, quæ ſcilicet ab internis ad externa, quam proponit Galenus *libro de reuulſione*, & illa obſeruatur in pleuritide, quando vena ſecatur in eodem latere; fit enim tunc reuulſio à partibus interioribus ad exteriores.

Reuulſio autem duplex eſt, vniuerſalis vna, particularis altera.

Vniuerſalis eſt, quæ contrarietatem obſeruat reſpectu totius corporis, & in eo contrarios terminos reſpicit, vndecunque humores prolabantur.

Hæc potiſſimùm celebratur, quando maiores venæ ſecantur, & ipſum hepar fluxionum origo exhauritur, atque adeò vſitatiſſima & ſecuriſſima eſt, vt nimirum quando fluxionis origo propria ignoratur ab ipſo hepate per maiores venas reuulſio ineatur, ſic enim exinanitæ venæ reliquum ſanguinem arctiùs retinent, neque eum fluere permittunt. Vnde Galenus 1. *ad Glauconem*, 14. inflammationum defluxum reuocari vult, vel ad commune Vas, vel ad originis fontem. Ita 2. *acut. cap.* 10. *quæcunque*, inquit, *vena ſecetur, vniuerſa exhauriuntur, quia omnium in corpore vna eſt confluxio, & commeatus*, hac tantùm differentia, quòd quædam venæ exhauriunt certas partes aliis celeriùs.

Reuulſio particularis, quæ & localis nominatur, eſt quæ in vno membro tantum contrarios terminos reſpicit.

Hæc præcipuè fit venis minoribus apertis, quæ à parte tantùm reuellunt; & reuulſionis nomen ſimpliciter non meretur, ſed tantùm reuulſionis localis; immò verò ad deriuationem propriè referenda eſt, ideò tantùm reuulſionis nomen retinens, vt hæc præcepta conſentanea ſint cum Galeni doctrina, qui huiuſmodi deriuationes reuulſionum nomine vſurpat; explicans enim aphoriſmum Hippocratis 68. *ſect.* 5. qui ſic habet: *Dolente parte capitis poſteriore, in fronte vena inciſa prodeſt*, dicit reuulſionem fieri ſecundum longitudinem, ſupra infráque; ſecundùm latitudinem, ad dextram & ſiniſtram; ſecundùm profunditatem, ad anteriora, & poſteriora: ac proinde dolente parte capitis poſteriori reuulſionem fieri ſectâ venâ frontis, quæ quidem reuulſio particularis, & localis eſt, nec niſi poſt vniuerſalem fieri debet in corpore plethorico.

Deriuatio eſt humoris ad aliquam partem fluentis per vicinas partes auerſio.

Quoniam deriuatio reuulſioni particulari finitima eſt, ideò ex ſuperioris theorematis explicatione, deriuationis natura ſatis innoteſcit.

In deriuatione vaſorum communio perpetuò obſeruanda eſt.

Deriuatio

Deriuatio in eo differt à reuulſione, quòd illa ad oppoſita & remota fieri debeat, hæc verò ad vicina. Cùm ea verò conuenit, quòd in vtraque vaſorum communio requiratur. Sic in fluxione quæ ad dentes, vel oculos labitur, veſicatorium pone aures admouemus, deriuationis gratiâ.

Particularis euacuatio eſt, quæ humorem alicui parti impactum euacuat.

Hæc autem poſt reuulſionem & deriuationem celebranda eſt.

Et fit dupliciter, nimirùm ſenſibiliter, aut inſenſibiliter. Senſibiliter rurſum, vel per ductus à natura in eum vſum conformatos, vel parte ferro aut cauſtico aperta.

Sic cerebrum per nares & palatum euacuatur, pulmo per aſperam arteriam, veſica per vrethram, per ductus ſcilicet naturales. Abſceſſus verò materiam, & alia huiuſmodi in parte ductibus carente præter naturam contenta, artificioſa apertione educimus.

Inſenſibiliter fit per poros & inſenſiles partium meatus: & hæc reſolutio propriè nominatur.

Sic materia in aliqua parte contenta, tumores, alióſque affectus patiens citra manifeſtam euacuationem reſoluitur fomentis, linimentis, emplaſtris, & ſimilibus remediis.

In reuulſionis, deriuationis, & particularis euacuationis rectâ adminiſtratione, ſequentia theoremata obſeruanda ſunt.

Cùm fluxio maximè vrget, reuulſione vtendum eſt; cùm verò ſedata eſt magna ex parte, deriuatione; cùm denique non ampliùs influit humor, ſed parti impactus eſt, particulari vacuatione.

Quando materia fluens eſt venenata, nequaquam reuellenda eſt; ſed ab initio per partem ipſam recipientem vacuanda.

Sic in carbunculis, puſtulis malignis, variolis, & bubonibus peſtilentibus, aut venereis, non licet ſecare venam, reuulſionis gratia, ſed tantùm ſimplicis euacuationis, ſi corpus ſit valdè plethoricum.

Reuulſio, deriuatio, & particularis euacuatio, ſimul & ſemel vnâ & eâdem euacuatione celebrari poſſunt.

Quamuis reuulſio, deriuatio, & particularis euacuatio contrariæ quodammodo videantur, quod vna ad longinqua fieri debeat, aliæ verò ad vicina, multæ tamen poſſunt inſtitui vacuationes omnium participes: ſi nimirum media diſtantia inter propinquam & remotam eligatur; vt in pleuritide, cùm vena brachij ſecatur quod fluit reuellitur, quod iam parti recipienti proximum eſt deriuatur, & quod partis ipſius anguſtis meatibus impactum eſt, euacuatur. Has autem euacuationes ſimul & ſemel factas, vtiliſſimas eſſe colligitur, ex Gal. præcepto, vulgo Medicorũ incognito, quod habetur 6. *Epid. ſect.* 2. vbi docet, non eſſe infiſtendum toto fluxionis tempore reuulſoriis; ſed interponendum eſſe medium tempus vacuationi humoris in parte contenti. Ita enim demum fluxio ceſſabit, ſi & à longè reuellentibus auertatur confluens materia, & proximâ vacuatione dolor, calórque partis tollantur, fluxionis cauſæ. Si ergo confluente humore, ſimul detur vnicâ ſectione modicè remotâ, reuellere ſimul & vacuare, non eſt dubium, quin illa amplectenda ſit: quod Galenus in iecore inflammato, & alibi perpetuò ſequitur; quemadmodum & pleuritide vulgò fieri conſueuit, vt antea oſtenſum eſt. Denique ex eodem Galeno 13. *meth. cap.* 10. *Si ſolus fluxus curandus, ſecanda diſtantiſſima pars eſt, ſi ſola partis plenitudo viciniſſima.* Ex hoc conficitur, vt vbi pariter iunguntur, mediam quandam diſtantiam obſeruare neceſſum ſit.

Quando ex communi vena reuulſio & deriuatio ſimul & ſemel fiunt, illa adhibenda moderatio eſt, vt vacuatio non ſit exigua, quæ agitando magis augeat fluxum, quam extractione ſedet; dandaque opera eſt, vt eodem die ſi natura patitur, ſin minus, poſtero repetatur eiuſdem venæ ſectio.

Hoc præceptum vtiliſſimum eſt, & maximi momenti in vſu practico, quod tamen multi cum ægrorum incommodo ſurdâ aure pertranſeunt: Si enim primùm parcâ manu ſanguis mittatur, ille magis exagitatus, nec ſufficienti quantitate eductus, vehementiùs in partem irruit. Deinde, cùm primâ ſectione non liceat exhaurire totum, quod in inflãmato loco vitioſum continetur; ſed tantùm vſque ad coloris mutationem, ex Hippocratis ſententia, neque enim ampliorem virtus ferre poteſt; ſupereſt, vt quod prior tranſpoſuit, ſequens inaniat: & cùm inanitus locus affectus ex vicinis vaſis ſanguinem ſugat, cúmque vitiet; niſi ab eo beneficio repetitæ vacuationis breui extrahatur, putreat neceſſe eſt, & rurſum ingraueſcat malum.

Quantitas reuulſionis & deriuationis, fluxionis quantitati reſpondere debet, modò vires ferre queant.

Sic quando fluxio magna eſt, ſi reuellenda ſit atque deriuanda per venæ ſectionem, eâ copiâ mitti debet ſanguis quæ vniuerſam fluxionis materiam educere poſſit habita ſemper virium ratione, vt ſcilicet totam euacuationem ferre queant. Vbi notandum eſt inſigne præceptum quod habetur apud Hippocratem 2. *de victus ratione in acutis*, *text.* 10. docens modum & terminum venæ ſectionis in inflammationibus, & præſertim in pleuritide, ſcilicet vſque ad coloris mutationem. Illa autem coloris mutatio, ab ipſa parte affecta ſanguinem educi ſignificat; quemadmodum docet Galenus, *in commentario huius loci*, his verbis: *Quidquid ſanguinis in phlegmone continetur, id caloris abundantia, colore permutatur: reliquum autem in partibus omnibus ſimile manet. Eam ob cauſam ſanguine, qui in totum ſpargitur corpus pituitoſiore exiſtente, rubicundior ſanè erit, qui in eo, quod phlegmone obſidetur, latere continetur. Quod ſi ſanguis in totum corpus diffuſus, rubicundior extiterit: is proculdubio, qui ad phlegmonen eſt, aduſtus, aſſatúſque in nigrum conuertitur.* Coloris itaque mutatio ſanguinis tranſlationem ex parte affecta certò ſignificat, verùm eam ſemper, vt *ibidem* docet Galenus, non expectare oportet, ob virium imbecillitatem.

Dum humor cùm impetu fluit, maiores venæ aperiendæ ſunt, modò id loci natura, & ſitus partium permittat.

Quia per maiores venas prompta & ſubita fit reuulſio ac plerumque deriuatio quæ fluxionis celeritati obſiſtere poſſit.

CAPVT III.

De ſanguinis miſſione.

Humorũ vitiũ duplex eſt, in quantitate & in qualitate: illud vocatur plethora; hoc cacochymia. A plethora indicatur ſanguinis miſſio, à cacochymia purgatio.

Hoc theoremate grauiſſima includitur controuerſia, de indicationibus mittendi ſanguinis, quæ auctorum ingenia variè torſit, & multis difficultatibus intricauit, à quibus vt nos breuiter expediamus, propoſita in *ſuperiori ſectione* principia ſequemur, quibus indicantium & indicatorum natura rectè conſtituitur, & ea à coindicantibus ac correpugnantibus exactè diſtinguuntur.

Primum igitur ſupponendum eſt, nos hîc ſanguinis miſſionem vſurpare, prout eſt ſpecies euacuationis, & remedium ſanguinem euacuans. Quo poſito dicimus, ſanguinis miſſionem indicari à ſola plethora, ſeu plenitudine, quæ ſanguinis redundantiam ſignificat, propterea quòd vnum tantùm ab vno indicatur, & indicatum debet eſse contrarium indicanti: at copiæ ſanguinis directè opponitur illius imminutio; quod quidem agnouit Galenus, dum 2. κατὰ τόπους, & alibi, ſanguinis

ſanguinis miſſionem à multitudine ſanguinis indicari docet. Cùm verò 4.*meth. cap.* 6. plenitudini adiungit magnitudinem morbi, virium robur, & ætatem florentem, & *lib. de venæ ſectione*, tum multis aliis locis, tres iam dictas indicationes mittendi ſanguinis ſimpliciter proponit, nempe magnitudinem morbi, virium robur, & ætatem florentem, non propriè & ſtrictè intelligendum eſt indicationis nomen, vt ex ſequentibus demonſtrabitur.

Primò, vnum tantùm ab vno indicatur, vt ſuprà oſtenſum eſt, *cap.* 3. *ſect.* 1. Ergo ſanguinis miſſio à tribus indicari nequit.

Secundò, vires & ætas cùm ad res naturales referantur, nunquam poſſunt verè indicare, ſed tantùm coindicant, vt ſuprà demonſtratum eſt, *cap.* 4. *ſect.* 1.

Tertiò, Magnitudo morbi ſeruatâ lege contrarietatis, quæ debet intercedere inter indicans, & indicatum, non poteſt indicare niſi magnitudinem remedij; atque ita cùm purgatio æquè magnum remedium ſit ac vena ſectio; æqualiter vtraque à magno morbo indicabitur, non autem ſpeciatim venæ ſectio. Quod videns Galenus 4. *meth.* magnitudinem morbi nunc ſanguinis miſſionem, nunc purgationem indicare ſcribit: quo oſtenditur, magnitudinem morbi non eſſe verum indicans venæ ſectionis, quia non eſt vnum, neque perpetuum.

Quartò, ex eadem contrarietatis lege, Cùm ſanguinis miſſio ſit ſpecies euacuationis, inter morbũ magnum, & euacuationem vera contrarietas deberet intercedere, quæ cùm nulla omnino ſit, vnum ab alio non poteſt indicari. Neque eſt quod dicas, eſſe contraria per accidens, nam vera indicantia debent indicare per ſe contrarium remedium.

Quintò, multi ſunt morbi magni, quibus non conuenit ſanguinis miſſio, vt febris hectica, & quicunque ab inanitione fiunt, ergo magnitudo morbi non eſt vera indicatio venæ ſectionis.

Dicimus igitur, Galenum morbi magnitudinem proponere quaſi ſanguinis miſſionem indicet, non quòd propriè & reuerà id præſtet, quod nonnulli recentiores ſummis viribus defendere conantur, ſed quòd ſit ſignum, vehemens ſanguinis vitium oſtendens, quoties ab eo producitur, & illud ſanguinis vitium poſtulat venæ ſectionem. Vires verò & ætas coindicant ſolummodò, latioríque verbi acceptione indicare dicuntur, vt ſuprà oſtenſum eſt, coindicantia, ſimpliciter indicantia ſæpe à Galeno nominari. Magnitudo morbi venæ ſectionem indicat, quatenus eſt conditio ſine qua non, iuncta cum multitudine ſanguinis: nam ea, abſente plethorâ, ſolui poteſt aliis viis, putâ inedia, exercitio, &c.

Plethora alia eſt ad vaſa, alia ad vires.

Plethora ad vaſa fit, vel omnibus humoribus æqualiter adauctis, & appellatur ſimpliciter plethora: vel ſolo ſanguine copioſiùs redundante, & vocatur plethora ſanguinea.

Quando alius humor à ſanguine, ſuâ quantitate ſymmetriam excedit, & omnes alios exuperat, ipſis etiam adhuc adauctis, illius humoris appellatur plenitudo.

Cum denique vnus tantùm humor excedit, reliquis in æquilibrio poſitis, vocatur cacochymia.

Cacochymia eſt vitium in qualitate, quemadmodum plethora eſt vitium in quantitate, quia ſanguis abſque vitio qualitatis poteſt augeri, alij verò humores nequaquam.

Plethora ad vires ea eſt, quæ licèt vaſa præter modum non repleat; corporis tamen facultates premit, & præcipuè naturales, ita vt cùm ab illis regi nequeat, in corruptelam degeneret.

Rurſus plethora alia leuis, alia grauior, alia præſens, alia futura; alia communis, alia propria.

Confert etiam ſanguinis miſſio ad reuulſionem, deriuationem, & totius corporis refrigerium, non quidem per ſe, ſed tantùm per accidens.

Sanguinis miſſio per ſe multitudinem humorum qui continentur in venis educit: per accidens verò reuellit, & deriuat humores ad aliquam partem confluentes. Totum verò corpus refrigerat etiam per accidens, videlicet humoris calidi portionem educend[o], & illi qui relinquitur liberam tranſpirationem conc[i]liando.

Ex prædictis theorematis facilè deſumi p[o]ſſunt ſolutiones omnium argumentorum, quæ à mu[l]tis afferri ſolent, vt probent ſanguinis miſſionem non [i]ndicari à plethora: nam in iis qui ex alto ceciderunt, [li]cèt nulla adſit manifeſta plethora, ſecatur vena, quia eſt plethora ad vires, illæ enim ex caſu debilitatæ, non poſſunt regere humores; qui antea ſub regimine naturæ ritè coërcebantur, dum ſanitas erat integra. Deinde fit illa ſanguinis miſſio, ad reuulſionem humorum qui fluere incipiebant ad partes contuſas. Sic in immodico ſanguinis fluxu venæ ſectio celebratur, non quatenus eſt euacuatio, ſed quatenus eſt remedium reuellens. Sic in febribus putridis ſecatur vena ad corporis refrigerium, aut quia adeſt plethora ad vires: leuata enim natura portione oneris, quo premebatur, quod reliquum eſt faciliùs ſuſtinet minoréque negotio domat, atque conficit. Denique plethora leuis, quæ ſolo exercitio, & frictionibus curari poteſt, non indiget venæ ſectione, ſed tantùm ea, quæ grauior eſt, & morbum magnum producit, aut breui productura eſt.

Inter ea quæ venæ ſectionem coindicant, vires primum locum occupant, quæ ſi validæ ſunt, & robuſtæ, eam permittunt; ſi verò debiles ac languidæ, eandem prohibent.

Vires ſub triplici facultatum numero continentur, præcipuè tamen in facultate vitali virium robur conſtituitur: ſi enim illa ex pulſu magno & æquali, nec non reſpiratione liberâ, conſtans & robuſta comperiatur, ſanguinis miſſionem permittit; ſi verò ex contrario pulſus & reſpirationis habitu imbecilla appareat; venæ ſectionem dehortantur: etſi cauſa morbifica, vel morbus hoc remedij genus expoſtulet, aut certè pauca manu, & per dilucida interualla ſanguis educendus eſt. Hîc enim diligenter vires languidæ ab oppreſſis diſtinguendæ ſunt. Opprimuntur à cauſis internis, vt obſtructione, & humorum copiâ, & tunc vacuatione recreantur; exoluuntur & diſſipantur à cauſis euidentibus, vt aëris feruore, & maligna corruptione, labore, vigiliis, inedia, vacuatione quauis immodica, doloris atrocitate, morbi violentia, & diuturnitate, aliíſque huiuſmodi, tunc verò refectioni potiùs, quàm euacuationi danda eſt opera. In languidis & oppreſſis viribus pulſus ferè ſimilis eſt; ſed hoc diſcrimen afferri poteſt; quod oppreſſis morbi initio exilis pulſus, & ſepultus percipitur, languentibus autem & deiectis in incremento, & vigore, cum quibus cauſæ commemoratæ concurrunt.

Coindicat etiam ſanguinis miſſionem ætas florens, quæ inter pueritiam, & extremam ſenectutem media eſt, at pueritia & vltima ſenectus eandem prohibent, aut certè non niſi maxima vrgente neceſſitate, & ſumma cum cautione celebranda eſſe ſuadent.

Ætas non coindicat, aut correpugnat, niſi ratione viriũ quæ in puero, & ſene ſunt ita debiles, vt vix ferre queant venæ ſectionem. Pueri enim corpus habent molle, tenerum, & patens, quod ſponte ſua aſſiduo digeritur ac diffluit; ſenes verò ſpirituum & caloris inopia laborare ſolent: ideo Hipp. 4. *de victus ratione in morbis acutis*, ætatem florentem cum magnitudine morbi & virium robore ad ſanguinis miſſionem requiri præcipit, quem ſequutus Galenus 11. *meth. cap.* 14. & *lib. de curandi ratione per venæ ſectionem*, ante annum 14. & poſt ſeptuageſimum venam ſecare vetat. Quod de pleniori illa veteribúſque conſueta vacuatione audiendum eſt; nam moderatam quæ viribus & plenitudini aut par, aut inferior ſit,

omnis

omnis ferè ætas ferre poteſt, ſi vegeta & robuſta ſit: ætas ſiquidem non tam annorum numero, quàm habitus & virium robore metienda eſt. Quod eleganter Celſus confirmauit *lib.2.cap.10.* *Antiqui* (inquit) *primam, vltimámque ætatem ſuſtinere non poſſe hoc auxilij genus iudicabant, perſuaſerántque ſibi, mulierem grauidam quæ ita curata eſſet, abortum eſſe facturam: poſtea verò vſus oſtendit nihil ex his eſſe perpetuum, aliáſque potiores obſeruationes adhibendas eſſe, ad quas dirigi curantis conſilium debeat. Intereſt enim non quæ ætas ſit, neque quid in corpore intus geratur, ſed quæ vires ſint: ideò firmus puer, & robuſtus ſenex, & grauida mulier valens tutò curantur.* Sic Rhaſis in ætate decrepita, quæ graui vrgentéque pleuritide laborabat, ſanguinem miſit. Sic Auenzoar filio ſuo trimo ſe vtiliter venam ſecuiſſe commemorat; & nos plerumque experimur pueros quarto aut quinto ætatis anno à grauiſſimis morbis venæ ſectione liberari.

Quantitas venæ ſectionis à magnitudine vitij à ſanguine dependentis indicatur; atque ita magnus morbus copioſam indicat ſanguinis miſſionem, mediocris moderatam, paruus denique exiguam aut nullam.

Quantitatem verò coindicant vires ægrotantis, quæ ſi validæ fuerint, quantum morbus deſiderat, fidenter euacuandum, minus validis parcius, proſtratis nihil prorſus educendum.

In magno ſanguinis vitio viribus conſtantibus antiqui ſanguinem mittebant vſque ad lipothymiam, ſeu animi deliquium, quo non intelligendum eſt illud, quod nonnullis venæ ſectionem expaueſcentibus, aut aliâ de cauſa citra inſignem euacuationem accidit, ſed illud quod ratione euacuationis contingit. Talem adhibebant ſanguinis miſſionem in magnis inflammationibus, febribus ſynochis vel ardentiſſimis, & doloribus vehementiſſimis: afférqtque Galen. ſe experientiâ comperiſſe, ſi in ardentiſſimis febribus vſque ad animi deliquium ſanguis mittatur, ſtatim corporis habitum refrigerari, & febrem extingui, pluriméſque aluo ſolutâ, & ſudoribus erumpentibus planè ſanitati reſtitui: hæc tamen vſque ad lipothymiam vacuatio noſtris temporibus rariſſimè vſurpatur, & apud vulgus temeritatis maximè ſuſpecta eſſe conſueuit. Satius igitur eſt infrà ſubſiſtere, & ſanguinis quantitatem quæ vnâ vice lipothymiam induceret, duabus potiùs, aut tribus vicibus educere, abſque vllo lipothymiæ metu, & minori virium iacturâ.

Coindicant etiam quantitatem mittendi ſanguinis cauſæ internæ, & externæ.

Internæ ſunt corporis temperamentum, habitus, ætas.

Temperamentum calidum & humidum copioſiorem patitur venæ ſectionem, quàm frigidum & ſiccum.

Habitus corporis extenuatus, mollis, & rarus magnam ferre nequit ſanguinis euacuationem; contrà verò carnoſus, firmus atque denſus.

Habitus præpinguis, & obeſus difficilè ſuſtinet venæ ſectionem.

Quamuis huiuſmodi habitus minimè reſolubilis ſit, quia tamen anguſtas & exiles habet venas, quas exinanitas pinguedo facilè ſtringit, vt inde metus ſit, ne natiuum calorem extinguat, ideò difficilè ferre poteſt venæ ſectionem.

Iuuenilis ætas largiorem patitur venæ ſectionem quàm puerilis aut ſenilis.

Cauſæ externæ ſunt, regio, anni tempus, cœli ſtatus, vacuatio ſuppreſſa, vel immodicè procedens, conſuetudo victus, vel generis vitæ, vel vacuationis.

In regione calida & ſicca ſanguis minori copiâ educendus eſt.

Quia talis regio multum innati calidi, ſanguinis & ſpirituum abſumit; hinc vires comminuuntur, & minor ſanguinis quantitas relinquitur in venis.

Regio frigida & humida ſatis largam patitur venæ ſectionem, minùs verò quæ eſt frigidiſſima: at temperata largiſſimam profuſionem tolerat.

Frigida & humida aëris temperies innatum calidum humoréſque intus coërcet, horúmque minimum diſſoluit; in extremè frigida ſanguis veluti frigore conglaciatus vacuationi vix cedit, tum partes internæ ſi à ſuo calore deſtitutæ maneant, ambientis frigoris iniuriâ extinctionis periculum ſubibunt.

In anni temporibus ver ſanguinem largiùs profundi permittit, poſt autumnus, deinde hyems, omnium verò minimum æſtas.

In cœli ſtatu calidiſſimo & frigidiſſimo parcè ſanguis mittendus eſt; in temperato copioſiùs.

Conſueta aliqua vacuatio ſuppreſſa largiorem patitur ſanguinis miſſionem.

Vacuatio ſpontanea materiæ morbi nihil detrahens, venæ ſectionem non excludit, modò illâ vires valde attritæ non fuerint: harum tamen ratione ſanguis parciùs mittendus eſt; & ſiſtenda vacuatio, ſi magis vires offenſura eſt.

Spontanea vacuatio, quæ materiam morbificam educit, ſi iam ægrotum leuet, poſſitque quantum requiris vacuare prorſus eſt naturæ committenda; ſin minus id poſſit, tantum ipſe detrahes, quò ex coniunctis ambobus perficiatur quod poſtulas.

Qui frugaliter ſiue ex conſuetudine, ſiue ex morbi impedimento victitant, parciùs vacuandi ſunt, quàm qui liberaliùs, pleniúſque viuunt.

Qui venæ ſectioni ſunt aſſueti, alacriùs ac leuiùs eam perferunt, quàm non aſſueti.

In quibus morbis conuenit venæ ſectio, illa ab initio eſt celebranda.

Tempus ſanguinis mittendi definitur à præſentia eorum indicantium, quæ tale remedium poſtulant: in principio enim morbi illa indicantia maximè concurrunt tum ratione ſui, tum ratione virium, quæ tunc temporis validiores ſunt; tum quia in progreſſu morbi natura coctioni & pugnæ cum morbo intenta, ab iis non eſt auocanda.

Si morbi principium fuerit prætermiſſum, aut in eo ſufficiens ſanguinis quantitas detracta non ſit, alijs etiam temporibus educendus eſt, ſi plenitudinis atque cruditatis ſigna perſeuerent, & vires ferre queant, aliáque coindicantia concurrant, aut ſaltem non prohibeant.

Ex ijs quæ venæ ſectionem prohibere ſolent in principio morbi, aliſque temporibus, non infima eſt cruditas ventriculi, aut cibi incocti in primis vijs.

Hoc præceptum proponitur à Galeno 9. *meth. c. 5.* ideò ſemper, niſi ſanguinis vitium ſit vehementiſſimum, differenda eſt venæ ſectio, donec humores ij concoquantur, ne ad hepar attracti obſtructiones pariant, & plus damni inferant, quàm ex venæ ſectione poſſit ſperari commodi.

In ijs morbis, quorum certa eſt vel remiſſio, vel intermiſſio, venæ ſectio in remiſſione aut intermiſſione celebranda eſt.

In febrium acceſſionibus, & exacerbationibus maximus eſt naturæ cum morbo conflictus, in quo nihil mouendum eſt, neque vires ad pugnam neceſſariæ, venæ ſectione imminuendæ ſunt, quod eleganter à Celſo proditum eſt, *cap. 10. lib. 2.* his verbis: *Si vehemens febris vrget, in ipſo impetu eius ſanguinem minuere, hominem iugulare eſt.*

Quando affectus vehementer vrget, quacunque horâ ſanguis mittendus eſt; in ijs verò qui dant inducias, hora ſanguini mittendo aptior eſt matutina, maximè ſecunda vel tertia hora ab exortu ſolis.

Tum enim cibus heſternus probè coctus eſt, & vires plerumque magis vigent; necnon matutinis horis ſanguis magis dominatur, & ipſo diei lumine quodammodo tenuior, & ad fluendum aptior efficitur.

CAPVT IV.

De Purgatione.

Purgatio eſt humorum qualitate peccantium euacuatio.

HÆc definitio proponitur à Galeno, *comment. in 2. Aph. ſect. 1.* quæ vt rectè intelligatur, ſciendum eſt, per qualitatis vitium non audiendam eſſe meram intemperiem quia illi ſola alteratio deberetur; ſed potiùs cacochymiam, ſeu humorum nutritioni ineptorum redundantiam. Huius generis ſunt humores omnes excrementitij, qui in venis cum ſanguine permixti, vel extra venas continentur. Illi autem duorum ſunt generum, vt ex Phyſiologia cõſtat, alij ſcilicet naturales, alij præternaturales. Naturales ſunt, qui ex naturæ inſtituto generantur, vt pituita dulcis, bilis, melancholia, & ſerum; qui ſi in debita proportione, ac quantitate generentur; vacuatione non indigent; ſi verò in maiori quantitate abundent, cacochymiam conſtituunt, & purgatione educendi ſunt: humores verò excrementitij præternaturales ſunt: qui præter naturæ leges producuntur, vt bilis vitellina, porracea, eruginoſa, glaſtea, & atra; necnon pituita acida & ſalſa; qui humores cùm nullo modo eſſe debeant in corpore, etiam minima illorum quantitas cacochymiam conſtituit, & purgationem indicat ſi diætâ, exercitio, aut leuioribus remediis auferri nequiuerint.

Vnicuique autem humoris peccantis ſpeciei, propria medicamenti purgantis ſpecies reſpondere debet; atque ita pituitæ phlegmagogum, bili cholagogum, melancholiæ melanagogum ſero hydragogum, mixtis humoribus mixtum medicamentum adhibendum eſt.

Purgationem verò coindicant ægrotantis vires, temperamentum, habitus, ætas, ſexus, natura, conſuetudo, & aëris ſtatus.

In omni purgatione ægrotantis vires validas, aut ſaltem mediocres eſſe neceſſe eſt.

Purgatione vires aliquatenus infringuntur; ideo ſi valde labefactatæ fuerint, non eſt tentanda purgatio, ne ab ea planè deiiciantur.

Corpora calida & ſicca, tum frigida, ſiue humidiora ſint ſiue ſicciora, difficiliùs purgationem ferunt: calida verò & humida faciliùs.

Qui calidiori & ſicciori temperamento præditi ſunt, ex purgatione facilè poſſunt incaleſcere, areſieri, & exſiccari, necnon in conuulſiones incidere, ſi purgatio nimia extiterit. Frigidi & humidi, tum frigidi & ſicci, calorem habent languentem, & ſpiritus exiguos, qui facile à purgatione diſſipantur: Calidi verò & humidi calidiora habent naturæ principia, quæ purgationis impetum eludunt.

Habitus gracilis, tenuis, & laxus facilè exoluitur; carnoſus verò & bene compactus, commodè purgationem tolerat; pinguis non æquè bene.

Pingues à carnoſis ſedulo ſunt diſtinguẽdi: licèt enim vtrique ferre poſſint purgationem, tamẽ multo minùs pingues quia frigidiores ſunt, ſpiritus habent pauciores, & vaſa anguſtiora.

Pueri & ſenes benigniora tantùm ferre poſſunt medicamenta, in ætate media conſtituti vehementiora.

Grauidæ mulieres quarto, quinto, & ſexto menſe magnâ vrgente neceſſitate, & ſumma cum cautione purgandæ ſunt.

Hæc ſententia deſumpta eſt ab Hipp. *Aph. 1. ſect. 4.* & illi ratio euidens ſuffragatur: Cùm enim natura à purgante medicamento irritata, humores excrementitios, & ipſum pharmacum expellere nitatur vterum & concutit, & fœtum ſimul expellit, niſi fortiter adhæreat. Si tamen prægnans tali morbo affligatur, qui purgationem maximè deſideret, illa nihilominus tentanda eſt, ſed blandis atque benignioribus medicamentis, quæ corpus parum concutiunt: & illis menſibus fidentiùs ineunda, quibus fœtus vtero fortiùs alligatus eſt, quod quarto, quinto, & ſexto menſe contingit. Similis enim eſt, vt docet eleganter Galenus, *in comment prædicti Aphoriſmi*, fœtus cum vtero, & fructuum cum arboribus adhæſio. Fructus in prima generatione debilioribus pediculis continentur, & ideo facilè decidunt, quando vehementior ventus ipſos concuſſerit; poſtea verò aucti difficilem habent à plantis diſſolutionem; ſicuti rurſus cùm perfecti ſunt, ſponte ſuâ ſine vi extrinſeca decidunt: eodem modo & conceptus in principio ſuæ formationis, & quando iam perfecti ſunt, ex leuiori commotione facilè diſrumpuntur, tempore verò intermedio firmiorem habet coalitum.

Ægrotantis natura particularis diligenter obſeruanda eſt: quidam enim à mitioribus medicamentis facillimè & copioſiſſimè purgantur, alij verò fortioribus vix commouentur.

Qui purgationibus aſſueti ſunt, faciliùs eas tolerant; in iis verò qui nunquam aut rariſſimè purgati ſunt, cautius procedendum.

In calidiori aut frigidiori aëre purgationes difficiliores, in temperato faciliores.

Calidior aër vires debilitat, & morbos calidos gignit, ideo purgantia quæ vires magis debilitat, & corpus calefaciunt, non ita facilè admittit: vnde Hippocratis *Aphor. 5. ſect. 3.* In cane, & ante canem, purgationes difficiles.

Frigus humores condenſat; & meatus conſtipat, atque ita corpus minus fluxile reddit, vnde laborioſæ ſuccedunt purgationes. Rectè igitur Hipp. Aph. 47. ſect. 6. *purgationes verno tempore magis conuenire, quàm reliquis temporibus aſſeruit.*

Purgationis quantitatem humoris peccantis quantitas oſtendit: vniuerſus enim expurgandus eſt, vt corpus à morbo vindicetur.

Si noxius humor totus non auferatur, vel non curatur morbus, vel ſi curatus appareat, recidiuæ obnoxius eſt: vnde Hipp. *Aph. 10. ſect. 2. Quæ reliquuntur in morbis, recidiuas facere conſueuerunt*; ſi tamen exigua humoris illius portio derelicta eſt, exquiſita viuendi ratione naturæ caloríſque vi domari, ac vinci poterit.

Pauca cacochymia vniuersè detrahi poteſt conſtantibus viribus, præſertim ſi concocta ſit, aut tenuis; imbecillis autem viribus non modò multa, ſed & pauca cacochymia partitè eximenda eſt.

Huic theoremati ſuffragatur *Aph. Hipp. 36. ſect. 2. Qui prauo vtuntur cibo, medicamenta purgantia aſſumentes, ſtatim debilitantur.* Et ratio eſt, quia multis vitioſis corruptíſque ſcatent humoribus, & pauco fruuntur bono ſucco, vnde vires debiles à fortiori medicamento deiiciuntur; tum ſentina illa prauorum humorum purgantibus mota, putres, tetros, ac pernicioſos humores ad cor, ventriculum, & cerebrum emittit, vnde lipothymia, vertigines & alij accidere poſſunt. Non tamen hi humores in corpore relinquendi ſunt, ſed ſenſim & per interualla, ac per epicraſim ſine magna agitatione euacuandi ſunt.

Tempus morbi purgationi aptiſſimum eſt morbi ſtatus aut declinatio in quibus humores concocti ſunt, & ad euacuationem præparati.

Fundatur hoc theorema *Aphor. Hipp. 22. ſect. 1. Concocta medicari oportet, non cruda.* At in ſola morbi declinatione aut ſaltem in fine ſtatus integrè concocti ſunt. Hac tamẽ reſtrictione limitandum eſt hoc theorema, videlicet ſi natura per ſe euacuationẽ nõ aggrediatur: quando enim humores criticè vacuantur, purgatio nulla inſtituẽda eſt, niſi criſis fuerit imperfecta; tunc enim reliquiæ materiæ morbificæ medicamentis educendæ ſunt, ne recidiuam pariant.

In principiis etiam morborum purgationes conuenire poſſunt, ſi nempè materia turgeat.

Turgere

Turgere dicuntur humores, quod ὀργᾷν Græci nominant, quando cum impetu in corpore agitantur, partéſque laceſſunt & vellicant: hæc autem turgentia humoribus bilioſis propriè competit, qui calidi ſunt tenues, atque mordaces, & morbos acutos gignere aptiſſimi. Craſſi verò humores atque frigidi, ex quibus morbi diurni generantur, orgaſmi capaces minimè eſſe ſolent. Si itaque tales humores turgeant, eos non expectatâ coctione purgare licet; metus enim eſt, ne vires ex illa materiæ agitatione deiiciantur vel humores impetu illo concitati, in partem aliquam principem ruant: tum verò ſatis facilè purgantur illi humores, licèt concocti non ſint, quia tenues & mobiles, & ipſa natura ab iis ſtimulata, & laceſſita purganti medicamento auxiliatrices manus porrigit: vt ita ex hac turgentium humorum ante coctionem purgatione, plus vtilitatis, quàm damni æger percipiat. Vnde Hipp. *Aph.* 10. *ſect.* 4. *Medicari in valde acutis ſi materia turget eâdem die, tardare enim in talibus, malum eſt: hoc tamen ſummâ cautione, & cum diligenti præmeditatione exequendum eſt; vtplurimùm enim materia non turget*, vt eſt *Aph.* 22. *ſect.* 1. & docuit idem Hipp. *Aph.* 24. *ſect.* 1. *In acutis morbis raro, & in principiis medicamentis purgantibus vti, & hoc cum præmeditatione faciendum.* Purgantia enim caliditate ſuâ, & acrimonia morbos acutos augent: & acuti morbi ſæpiùs critica euacuatione, quàm purgatione ſolui ſolent. Illæ autem criſes haud temerè turbandæ ſunt: quin potiùs ſi aliqua earum ſpes, à purgatione abſtinendum viæque potiùs ad illam euacuationem præparandæ, conſiderandæ etiam vires & reliqua coindicantia, tum etiam corpus ipſum, an ſcilicet vias habeat patentes, & ab obſtructionibus liberas, & æger multitudine craſſorum humorum atque cruditatum non ſcateat, tum verò ne inflammatione aliquâ internâ conflictetur quæ purgatione ingraueſceret.

Humores ad partes nobiliores, aut ad eas quæ nobiles in conſenſum trahere poſſunt, fluentes, aut quamprimùm fluxuri, in morbi principio purgatione educendi ſunt.

Sic in magnis vulneribus, aut vlceribus, inflammationibus, aliiſque tumoribus capitis doloribus aliiſque aliarum partium affectibus ſi prauorum humorum copia in corpore luxuriet, non eſt dubium, quin purgatio conueniat, ſi nihil aliud eam prohibeat vt materia quæ affectum augere poſſet, minuatur, & à parte affecta auocetur: quod quidem & in praxi ordinaria vſurpatur, & à Gal. ſancitum eſt *lib. de curandi ratione per venæ ſect. cap.* 8. *in iis* (inquit) *quibus pars quædam grauiter icta eſt, aut vtcumque aliter incipientem habet phlegmonen, eam ſi magnam fore ſuſpicamur, curationem ab euacuatione incipimus, aut purgatorio medicamento exhibito, aut vena inciſa, prout nimirum alterum altero magis conuenire iudicamus.*

Quando humores copiâ luxuriant, & ideò commodè coqui nequeunt, eorundem portio catharſi detrahenda eſt, vt natura portione oneris liberata, quod reliquum eſt, faciliùs expellat.

Quia huiuſmodi purgatio materiam morbificam imminuit demptâ aliquâ illius portione, ideò *minoratiua* vulgò nominatur, quæ noſtris temporibus in omnibus ferè morbis vſurpari ſolet.

Neque pericula, quæ huiuſmodi purgationes minorantes in morborum principiis inſtitutas auerſantes in medium afferre ſolent, admodum reformidanda ſunt. Metuunt enim, ne commota ſaltem, & non euacuata materia, ob multitudinem æger in graue aliquod diſcrimen coniiciatur, & humores mali cum bonis magis commiſceantur.

Quæ pericula euitare facillimum eſt ſi benigniora medicamenta, vt vulgò fieri ſolet vſurpentur; quæ ſine vlla, aut ſaltem minimâ humorum commotione; primam regionem expurgant, & eam materiæ morbificæ portionem educunt, quæ euacuationi magis diſpoſita eſt.

Quòd ſi fortè Hippocratis & Galeni temporibus minùs vſitatæ erāt huiuſmodi purgationes in morborum principiis vſurpatæ, ideò factū eſſe certiſſimum, eſt, quod illis temporibus vehementia tantum, acria, & maligna medicamenta propinari conſueuerant, neque mitiora illa atque benigniora noſtris temporibus familiariſſima, illis nota erant, quæ ſine vlla ferè moleſta vſurpari poſſunt. Ideò Celſus præſente febre pharmacum ſemper abdicat, qui ſua ignea caliditate & acredine, ſui temporis pharmaca, febrilem calorem intendebant, & ob eandem rationem Hippocrat. vigente æſtate huiuſmodi medicamenta exhorrebat, vt *Aph.* 5. *lib.* 4. *ſub cane, & ante canem, purgationes difficiles*, quia exuſti tunc temporis humores illum purgantium acrimoniam ferre nequeunt: eadémque omnino ratione nos hoc ſeculo medicamenta illa quæ vulgò *diagrediata* nominantur, tēporibus illis calidioribus, & in corporibus febre affectis auerſamur; ſed mitiora alia, quæ parum calida & ferè temperata, imo verò nonnulla eorum refrigerantia ſunt & in febribus continuis, & in earum principiis, & æſtatis tempore ipſis etiam diebus canicularibus tutò, & feliciter vſurpamus.

Certum tamen eſt, antiquos in morborum principiis purgationi indulſiſſe, præſertim in morbis febre vacantibus & in quibus non aderat humorum cruditas ex putredine oriunda quemadmodum Galenus, 4. *de victus ratione in morbis acutis*, interdum primâ, interdum ſecundâ, interdum quartâ, & quādoque quinta die pharmacum ſe exhibuiſſe tradit, tum etiam *lib. de compoſ. medic. ſecundùm loca*, nulla præcedente coctione, aliáve præparatione, vtramque bilem, & pituitā purgat in alopecia, qui paulo poſt in multis capitis morbis idem facit. Denique 13. *methodi*, refert, multis quibus inflammatio in oculis cœperat, ſola per inferiorem ventrem purgatione, vna die liberatos.

In morbis qui exacerbationes habent vel paroxiſmos, tutius eſt remiſſionis, aut intermiſſionis die, purgans medicamentum exhibere.

Quando enim morbus minùs fatigat vires robuſtiores ſunt, & morbi impetum faciliùs ferre poſſunt: Certum tamen eſt in exacerbatione, vel acceſſione promptiorem fieri euacuationem, quia tunc temporis humores ſunt in motu, & veluti turgentes, ſicque faciliùs educi poſſunt. Ideò Empirici non rarò febres intermittentes curare ſolent, exhibito medicamento, quod per vomitum vel ſeceſſum, vtramque regionem euacuat. Quia tamen hoc modo natura valde conflictatur, ideò prudens Medicus rarò & non niſi ſumma cum cautione huiuſmodi curationes experietur.

Purgationi liberæ & electiuæ dies temperata, Auſtrina potiùs quàm Aquilonia, & beneuolâ ſyderum commixtione ſalutaris.

Auſtrina tempeſtate corpora laxiora ſunt, & humores fluidiores, vnde meliùs purgatio ſuccedit. At ſyderum influxus eſſe aduertendos in purgatione inſtituenda docent Aſtrologi, eorúmque hac de re præcepta in vnum caput collecta videre eſt apud Io. Antonium Maginum, *lib. de legitimo Aſtrologiæ in Medicinâ vſu cap.* 26. Imprimis autem obſeruandum eſt, ne in coniunctione, & oppoſitione Lunæ cum Sole catharſis inſtituatur: quamuis enim cum aliis Aſtrologorum dogmatis etiam hoc præceptum à non paucis derideatur, obſeruatum tamen perſæpe eſt, illis temporibus purgationem non ita feliciter procedere idcircò ſatius eſt in purgatione electiua eos aſpectus euitare.

Locus per quem debet fieri purgatio, duplex eſt, ſcilicet per vomitum, & per ſeceſſum.

Et indicatur à loco humoris, & natura eiuſdem.

Humores in ventriculo reſidentes per vomitum commodè expurgantur; tum etiam non rarò ij qui in liene, cauis hepatis & pancreate continentur. Illi verò qui in parti-

bus inferioribus, aut à ventriculo remotis continentur, per aluum faciliùs educuntur.

Euacuatio quæ fit per vomitum, præcipuè competit humori in ventriculo contento: certum tamen eſt, partes ventriculo vicinas vel lienem, caua hepatis & pancreas, per vomitum aliquando vtiliter expurgari; ita vt interdum contumaciſſimi humores morbos diuturnos committentes ex iis locis vtiliter per hanc viam euacuati fuerint, qui aliis remediis eradicari nequiuerant.

Humores tenues, calidi & климатиoſi per vomitum; craſſi verò, pituitoſi, & melancholici per aluum facilius educuntur.

Bilioſi ſunt ἀνάῤῥοποι, quia leuiores; pituitoſi & melancholici κατάῤῥοποι quia grauiores.

Locum verò per quem debet fieri purgatio, coindicant, tempus anni, ægrotantis habitus, natura, & conſuetudo.

Æſtate commodiùs per ſuperiora purgatio inſtituitur, hyeme verò per inferiora.

Hoc præceptum habetur apud Hippocratem, *Aph.* 4. *ſect.* 4. & ratio illius eſt, quia æſtate bilis flaua, calidíque humores abundant, qui faciliùs ſursùm feruntur, hyeme verò contrarium accidit. Neque huic ſententiæ obſtat quod habetur apud eundem Hippocratem *libro de ſalubri diætâ*, ſex hybernis menſibus vomendum eſſe; id enim à Galeno *in commentario* explicatur tantùm colligendum eſſe de pituita, quæ in ventriculo colligitur, ea enim per vomitum expurganda eſt, reliquum verò corpus per ſeceſſum.

Qui habitu ſunt gracili, per ſuperiora faciliùs expurgantur, craſſi verò & carnoſi per inferiora.

Deſumitur hoc theorema ex Aphor. 6. & 7. *ſect.* 4. illiuſque ratio ex eo deſumitur, quod graciles bile magis abundant, carnoſi verò pituita. Adde quod hi propter omenti & muſculorum abdominis pondus, non niſi laborioſè, & cum violentia, ac vaſis alicuius in thorace rupturæ periculo vomere poſſunt.

Quorum natura ad vomitum prona, atque facilis eſt, illis tutò vomitus excitari poteſt; qui verò difficulter vomunt, à vomitu arcendi ſunt.

Difficulter vomentes non niſi vehementiſſimis medicamentis ad vomitum excitari poſſunt; vnde metus eſt, ne ex agitatione alicuius venæ in pectore ruptio contingat.

Qui vomitionibus aſſueti ſunt, faciliùs per vomitum expurgantur; qui verò non aſſueti, difficiliùs.

Vomendi conſuetudo antiquis erat vſitatiſſima, qua de cauſa vehemētiora vomitoria ferebant. Noſtris autem tēporibus vomendi illa ratio ferè obſoleuit: ideò etiā in ſciendo vomitu cautiùs agendum, & diligenter aduertendū, quando vtiliter moueri poſſit, quando verò adhibenda per aluum purgatio, quæ certè plerúmque commodior eſt. Natura enim ipſa viam hanc, per inteſtina ſcilicet, ad excrementorum eiectionem parauit, eáque idcirco ignobiliora fecit: imò etiam breuior, & rectior à corpore vniuerſo ad inteſtina via eſt, quàm ad ventriculum; plures enim & potentiores venæ ad inteſtina, quam ad ventriculum feruntur.

CAPVT V.

De Humorum præparatione & concoctione.

Humores noxij, antequàm expurgentur, præparandi & concoquendi ſunt.

Præparatio humorum fit ab arte, coctio verò à natura.

Eſt autem concoctio mutatio ſubſtantiæ in meliorem ſtatum, quæ caloris vi perficitur.

IN hoc concoctio ab alteratione differt, quod in alteratione ſolæ qualitates mutantur, in concoctione verò ipſa etiam ſubſtantia.

Eáque duplex eſt, vna, quæ vocatur pepſis, altera verò pepaſmos.

Pepſis eſt illa vera & propria concoctio, quâ alimentum in corporis noſtri ſubſtantiam commutatur.

Pepaſmus verò eſt, quando vitioſus, ac putridus humor, qui in corporis ſubſtantiam faceſſere non poteſt, in aliquid melius & naturæ conuenientius, vt in pus, aut quidpiam puri finitimum deducitur.

Tumores à ſanguine oriundi in verum pus commutantur, quemadmodum & ſanies quæ in vlceribus generatur. At humores putreſcentes qui in venis continentur, non quidem in verum pus, ſed in quippiam aliud puri finitimum conuertuntur, quemadmodum illius idea in vrinarum hypoſtaſi apparere ſolet.

Humorum verò præparatio, quæ fit ab arte, vel ipſos humores reſpicit vel vias per quas illi humores expurgandi ſunt.

Humores calidiores refrigerandi, frigidiores calefaciendi; craſſiores incidendi & attenuandi; lenti ac glutinoſi detergendi; tenuiores incraſſandi.

Quamuis multi exiſtiment, contra Auicennam, humores quò tenuiores ſunt, eo facilius expurgari, neque vnquam eſſe incraſſandos; attamen rationi magis conſonum eſt; moderatam craſſitiem iis magis competere: vt enim palea vento agitata huc illùc impellitur, ait Auicenna, ſic humor bilioſus interdum præ tenuitate ſuâ hinc inde agitatus non tam facilè trahitur à medicamento, vel à natura expellitur, quàm vbi mediocritatem ſubſtantiæ per leuiter incraſſantia fuerit adeptus.

Viæ per quas humores expurgandi ſunt, liberæ & patentes reddantur atque ventriculus humorum copia minimè ſit nauſeabundus; ne hauſtum pharmacum magnopere auerſetur, ac reuomat; inteſtina etiam ſatis vacua ſint, & curſui humorum non obſiſtant, tum venarum, atque viſcerum obſtructiones reſerentur.

Qualibet præparatio, quæ artis & remediorum operâ perficitur, non ſolùm ad iuuandas purgationes, ſed etiam ad coctiones humoris morbifici promouendas, vſurpatur.

Quia huiuſmodi remediis præparantibus ſubactus humor morbificus, faciliùs à calore noſtro vincitur, & ad pepaſmum perducitur; ideò hæc medicamenta præparantia à Medicis concoquentia, quamuis impropriè nominantur, quia ad iuuandam concoctionem, & humorum morbificorum mutationem conferunt.

CAPVT VI.

De euacuatione per vrinas.

Per vrinas euacuari ſolent humores ſeroſi, bilioſi, & pituita tenuior ab vniuerſo corpore.

LIcet in operibus naturæ ordinariis humor tantùm aquoſus vacuetur, qui ex potu ſupereſſe ſolet; tum etiam commodiùs per eas vias gibba hepatis pars, renes, veſica, & vaſa his inſeruientia purgentur, quā reliquæ corporis partes, interdum tamen & totū corpus per eas vias humores quoſlibet tenuiores euacuat, vt videre eſt in criſibus, quæ per vrinas frequenter, & vtiliter contingunt: ideò etiam Medicus huiuſmodi euacuationes aptis remediis promouebit.

In iis præcipuè morbis euacuatio per vrinas molienda eſt, quorum materia ſenſim & paulatim euacuanda eſt.

Diuretica enim medicamenta non niſi ſenſim & paulatim corpus euacuant: ideò in illis morbis parùm proſunt, qui ſubita euacuatione indigent.

Quando

Quando per vrinas inſtituitur vacuatio cauendum eſt ne humor educendus multus atque copioſus ſit ; periculum enim eſt ne dum ad vias anguſtas impellitur, eâ copiâ obſtruat, ſibique & aliis exitum precludat.

Ideò Medici ante vſum diureticorum purgatione per aluum inſtituta, bonam humoris peccantis quantitatem educunt, ac illius poſtmodum reliquias per vrinas euacuant.

Si renes, veſica, & huic euacuationi deſtinata vaſa exulcerata, vel inflammata ſint, aut ſimili vitio laborent, vrinæ prouocatio ſuſcipienda non eſt.

Quia minimè conſentaneum eſt humores ad partem affectam & debilem deducere.

CAPVT VII.

De euacuatione per ſudores.

Per ſudores expurgari poſſunt, quicumque humores tenues aut tenuitatis capaces, in habitu corporis & venis continentur, aut ad eas partes deduci poſſunt.

IN hac euacuatione contraria videtur eſſe naturæ, & Medici operatio: natura enim morbos tantùm acutos per ſudores criticè reſoluit; at Medicus cronicorum tantùm curationem per hoc euacuationis genus tentare conſueuit. Ratio huius rei eſt, quia non poſſunt ſudores arte procurari, quin corpus vniuerſum impensè calefiat, quod in morbis acutis eſſet periculoſiſſimum. Illud tamen in morbis longis & frigidis vtiliſſimum eſſe ſolet, quandoquidem hac ratione humores pituitoſi partibus pertinaciter infixi attenuantur, & paulatim educuntur.

Euacuationem illam, quæ per ſudores perficitur diſſuadere ſolent vires languidæ, temperamentum calidum, & bilioſum, & materiæ multitudo.

Sudorificorum vſu cutis ſpiracula reſerantur, & multa fit ſpirituum caloriſque natiui deperditio, vnde vires maximè atteruntur. Per eadem ſudorifica corpus vehementer incaleſcit, vnde metus eſt ne calidior temperies in febrem, aut marcorem coniiciatur. Denique ſi materia ſit multa, dum tota ſimul commouetur, & potenter attenuatur, metus eſt ne in partem aliquam principem irruat, aut poros ipſius habitûs occludat; vnde putredines, tumores, & alia vitia contingunt. Ideò conſultiſſimum eſt, ante ſudorum prouocationem vniuerſali purgatione materiam morbificam imminuere.

THERAPEVTICES PARTIS PRIMÆ, SECTIO TERTIA.

De Indicationibus à morbo.

CAPVT PRIMVM.

De indicationibus à morbo ſimilari.

Omnis intemperies alteratione per contraria corrigenda eſt.

SIc calida intemperies indicat medicamentum refrigerans, frigida calefaciens, humida exſiccans; ſicca humectans: ſic etiam in compoſitis intemperiebus, calida humida medicamentum poſtulat frigidum & ſiccum, calida ſicca frigidum & humidum; frigida & humida calidum & ſiccum; frigida & ſicca calidum & humidum.

Intenſior intemperies, & à naturali ſtatu valde recedens intenſionibus indiget contrariis; remiſſior verò & à ſtatu naturali minùs recedens, remiſſionibus.

In corrigenda qualibet intemperie, partis affectæ ratio maxima habenda eſt, vt illi appropriata & ſpecifica ſeu peculiarem quandam cum eâ affinitatem, & naturæ conuenientiam habentia remedia præſcribantur.

Si quando cerebrum calefaciendum, non ipſi quælibet calefacientia indiſcriminatim adhibenda ſunt, ſed ea quæ Cephalica dicuntur: ſic thoraci thoracica, cordi cardiaca, ventriculo ſtomachica, hepati hepatica, lieni ſplenica, vtero hyſterica, & ſic quælibet parti appropriata medicamenta adhibenda ſunt, iis qualitatibus primis donata, quas dictarum partium intemperies requirit.

CAPVT II.

De indicationibus à morbo organico.

Morbi organici plures ſunt ſpecies, nimirum in conformatione, magnitudine, numero, & ſitu, quorum indicationes ſigillatim proponendæ ſunt.

Morbi conformationis verſantur in figura, meatu & cauitate, aſperitate & leuitate.

Figura vitiata vel ab vtero contracta eſt, vel à partu genita.

Quæ ab vtero contracta eſt, tanquam incurabilis omittenda.

Quæ poſt partum genita eſt, ſi diuturnior facta ſit, difficillimè curatur; recentior multò faciliùs.

Si figuræ vitium ex humorum affluxu producatur, aut aliqua alia cauſa vel interna, vel externa, illarum cauſarum ſublatione protinùs emendabitur.

SIc deprauata figura, quæ in hydrope tumoribus præter naturam, elephanticorum facie, & ſimilibus apparet, humorum eos affectus committentium reuulſione, deriuatione, & euacuatione reſtituenda eſt.

Si figuræ vitium abſque humoris affluxu contingat, vt in iis ſit, qui obtorta habent crura vel dorſi ſpinam conuexam, aut coſtas nimis eleuatas: in pueris quidem correctio tentanda eſt contrectatione longa & frequenti manuum in oppoſitam partem poſteà decubitu, & deligatione conuenienti cum faſciis, clitellis, & cartulis. In adulteribus verò emollientibus medicamentis pars priùs demulcenda eſt, deinde in loco debito continenda prædictis inſtrumentis. Quod ſi ex fractura, & malè genito callo ob indebitam membri collocationem vitium figuræ acciderit, denuò callus frangendus eſt, vt deinceps commodiùs regignatur, modò illud ſine periculo fieri poſſit; nimirum in corpore robuſto, benè habito, & temperato.

Morbi meatus & cauitatis, ſunt dilatatio, aſtrictio, & obſtructio quæ ab innumeris cauſis produci ſolent, & ſecundum cauſarum varietatem, quamplurimas exhibent indicationes, quæ nonniſi in methodo particulari exactè tradi poſſunt.

Aſperitates etiam & leuitates præternaturales fiunt ab innumeris cauſis tam internis, quàm externis, vulnerantibus, erodentibus, abſtergentibus, ſiccantibus & ſimilibus, quarum ablatio nonniſi in particulari methodo doceri poteſt.

Morbi

Morbi in numero deficiente à ſola natura curabiles ſunt, quidquid enim deeſt, vel eſt caro, vel os, vel alia quædam pars, quam Medicus nequit reponere; illius tamen generationem promouere poteſt, remouendo impedimenta, quæ naturam in hoc opere remorari poſſunt. Tum etiam quando membra deperdita à natura regenerari nequeunt, in eorum locum quippiam aliud Medicus ſubrogare poteſt, quod partis amiſſæ vſum quodammodo præſtare poſſit, vt quando brachium ferreum aut crus ligneum in amiſſorum locum adaptari ſolent.

Quæcumque numero excedunt protinus reſcindenda ſunt, modò id ſine periculo, & cum ægrotantis commodo fieri poſſit: prout autem eorum maxima eſt varietas, ſic diuerſiſſimus eſſe ſolet extirpationum modus, cùm tamen omnes ferro, igne, vel medicamentis perficiantur.

Magnitudo aucta immutatione, immunita additione ſanatur, iiſdem propemodùm inſtrumentis, quibus numerus auctus & imminutus curari ſolent.

Quando partes ſitum & connexum naturalem amittunt, in priſtinum locum reponendæ ſunt, eâ præſertim methodo quæ in luxationum & herniarum curatione proponitur.

CAPVT III.

De Indicationibus à morbo communi ſeu ſolutâ vnitate.

Omnis ſolutio continui vnionem deſiderat, quæ à natura perficitur, cuius tamen miniſter eſt Medicus, cuius præcipua hac in re officia quinario numero continentur.

Primum *eſt, vt videat ne quid incidat in partem affectam, quod conglutinationem impedire poſſit.*

Secundum, *vt extrema ſolutæ vnitatis rectè iterum coniungantur, & ſibi mutuo applicentur.*

Tertium, *vt extrema coniuncta conſeruentur.*

Quartum, *vt eorundem vnio & mutuus coalitus promoueatur.*

Quintum, *vt ſymptomata quæ ſuperuenire poſſunt præcaueantur, & corrigantur: quorum præceptorum exercitatio in vulnerum, vlcerum, & fracturarum curationibus fusè oſtenditur.*

THERAPEVTICES PARTIS PRIMÆ SECTIO QVARTA.

De Indicationibus à viribus.

CAPVT PRIMVM.

Quid diætam in ægris indicet ac coindicet.

Vires in quocunque corporis ſtatu ſui conſeruationem indicant.

Illa autem conſeruatio à diætâ, ſeu victus ratione perficitur, quæ vt à viribus propriè indicatur, ſic à morbo ſeu cauſa morbifica coindicatur, vel prohibetur.

VEMADMODVM ſuprà dictum eſt, remedium prout eſt curationis inſtrumentum indicari à rebus præter naturam & coindicari à rebus naturalibus; ſic iam contra pro certo habendum eſt, alimenta, vtpote conſeruationis inſtrumenta à rebus ſecundùm naturam indicari, & coindicari à rebus contra naturam. Sunt autem vires ipſæ facultates, ſeu potiùs earum inſtrumenta, nimirum caloris, ſpirituum & partium ſolidarum robur, quo firmo ac vegeto exiſtente vires eſſe dicuntur validæ, & contrà. Quia igitur partium ſolidarum, & ſpirituoſarum conſeruatio fit beneficio alimenti, ideò illius vſus, qui diæta nominatur, vires conſeruare dicitur. Morbus verò, ſeu cauſa morbifica coindicant vel prohibent alimenti vſum, quatenus ab eo augeri, vel foueri poſſunt; vel natura pepſi intenta à pepaſmo auocari, quando enim in concoctione alimentorum occupatur, à materiæ morbificæ concoctione diſtrahitur, vnde fit vt ex conſideratione morbi, cibationi modus ſit adhibendus.

CAPVT II.

Quæ ad diætam, ſeu victus rationem ſpectent.

In omni corporis ſtatu diæta, ſeu victus ratio in ſex rebus non naturalibus verſatur, præcipuè verò in morbis cibi & potûs conſideratio principem locum obtinet.

CIbus & potus prout ſunt vera nutritionis obiecta, ſic vera ſunt inſtrumenta quibus vires conſeruantur; reliquæ verò res non naturales ſunt tantùm cauſæ adiuuantes, quæ benè vel malè diſpoſitæ faciunt vt nutritio ex alimento meliùs aut peiùs procedat. Nam ſomnus & vigilia ſi modum exceſſerint, calori & ſpiritibus officiunt, ſi verò intra ſanitatis limites conſtiterint, eadem conſeruant, ac proinde coctionem iuuant. Somnus enim immodicus cerebrum refrigerat & humectat, vnde calor innatus marceſcit, ſpiritúſque animales humiditate obruuntur atque ita facultas animalis labefactatur, cui facile vitalis, & naturalis compatitur. Nimiæ verò vigiliæ ſpiritus & calorem diſſipant; at moderatus ſomnus, & moderatæ vigiliæ calorem & ſpiritus conſeruant; atque ita coctionem iuuant. Sic etiam motus, & quies, quæ intra modum conſtiterint, calorem natiuum excitant & fouent. Tum etiam repletio & inanitio in ſymmetria poſitæ optimæ coctioni inſeruiunt. Animi verò pathemata & ipſa moderata faciunt, vt calor natiuus vigeat, & hinc bona fiat concoctio; contrà verò eorum exceſſus calorem, & ſpiritus vel diſſipant vel ſuffocant. Ac denique aër ambiens benè temperatus omnes corporis functiones recreat, & intemperatus eaſdem inſigniter lædit, morborúmque curationem impedit.

CAPVT III.

Quænam ſint diætæ ſpecies, & quibus morbis conueniant.

Diæta triplex eſt, plena, mediocris, & tenuis.

Plena eſt, quæ non ſolùm vires præſentes conſeruare, ſed etiam augere poteſt.

Eáque

Eáque rurſum triplex eſt : vna ſimpliciſsima, quæ & ægrotantibus conuenit ; Fitque ſecundùm Hippocratem per ptiſanam hordeaceam integram : alia plenior & craſsior, quæ fit per piſces & oua ; alia pleniſsima, quæ carnes ſolidiores complectitur.

Diæta tenuis eſt,quæ vires quidem conſeruat,nonnihil tamen imminutas.

Eáque etiam triplex ; vna ſimpliciter talis , quæ fit per ptiſanæ , ſuccum; alia tenuior , in qua melicratum exhibebatur ; alia tenuiſsima,quæ mera erat inedia.

Diæta mediocris eſt,quæ vires in eodem ſtatu conſeruat,& fiebat olim per panem in iure lotum, vel etiam per carnes pullorum.

Noſtris temporibus diæta ægrorum valde diuerſa eſt, & victus non magis tenuis quàm per iuſcula caponum ,gallinarum , aut pullorum inſtituitur; Mediocris verò per hordeata,panatellas, & cætera perficitur : Ac denique plenior per vſum alimentorum euchymorum, & ſolidorum , vt perdicum , caponum, columborum, & aliorum eiuſdem naturæ.

Qualibet diæta ægrorum ex virium & morbi collatione metienda eſt , ita vt quò magis natura in morbo expugnando occupata eſt , eò tenuior diæta imperanda ſit , quantùm ſcilicet vires eam ferre poſſunt; & quo minùs natura occupata eſt,eo vberiorem victum adhibere liceat.

In morbis longis mediocri vel pleno victu opus eſt, & tanto quidem pleniore , quantò morbus longior eſt.

Vires enim ita conſeruandæ ſunt , vt vſque ad ſtatum durare poſſint ; & totius morbi expugnationi ſufficere , qui cùm diu duraturus ſit , vires tenui victu non imminuendæ ſunt.

In acutis morbis tenuis victus requiritur , & quo acutior eſt morbus,eò tenuior victus eſt exhibendus.

In acutis morbis natura expugnationi cauſæ morbificæ maximè occupata eſt,ideo alimentis quā minimū fieri poteſt, ab opere ſuo auocanda eſt:ideò tenuis victus conuenit qui quamuis aliquantulum vires imminuat, illæ tamen totius morbi decurſui, qui breuiſſimus, ſufficere poterunt.

Si vires non ita Medico perſpectæ ſint,vt iuſtam alimenti formam præſcribat, ſatiùs eſt iuſto pleniorem victum præſcribere quàm tenuiorem.

Hoc præceptum depromptum eſt ab Hippocrate, *Aph.5.ſect.1.* qui ſic habet : *In tenui victu ægri delinquunt ; quo fit vt magis lædantur , quicunque enim error cōmittitur magnus,maior in hoc fit,quàm in paulò pleniori victu. Propterea etiam ſanis periculoſus exiſtit valdè exquiſitus victus , quoniam errores grauiùs ferunt. Ob hoc igitur tenuis victus,atque admodum exquiſitus eò qui ſit paulò plenior , magis periculoſus.* Cui tamen ſententiæ contrariam attuliſſe viſus eſt idem Hippocrates , 2. *de vict.rat.in acut. Adiectioni,*inquit, *ciborum attendendum multò minùs ,ſubtrahere autem omnino expedit.* Hanc tamen contrarietatem conciliare poſſumus *dicentes,* in priori ſententia loqui Hippocrat. de forma victus, quæ ſi fit iuſto tenuior ; maiora affert incommoda, quàm paulò plenior,in poſteriori verò loqui de quantitate victus,in qua, eadem forma obſeruata ſatius eſt nos eſſe pauciores.

CAPVT IV.

De quantitate victus.

Quantitas victus triplex eſt , ſumma media , & minima , quæ in omni victu ſiue pleno , ſiue tenui, ſiue mediocri adhiberi poteſt.

Quemadmodum in medicamentis triplex quantitas,ſeu doſis conſideratur , nimirum ſumma, media , & infima, quæ tum in vehementioribus , tum mitioribus , tum etiam mediis conſideratur ; ſic & in alimentis idem fit ; & poſtquam Medicus iudicauit, an in morbo propoſito victus tenuis conueniat , vel plenus, vel mediocris; deinde aduertere debet , an in quantitate mediocri , ſumma , vel minima exhibere debeat , quod ex morbi acutie , & maiori vel minori naturæ cum morbo certamine diſtinguere poterit.

In principio morbi, victus qui ei competit ; in ſummâ doſi exhibendus eſt.

Quia tunc temporis natura cum cauſa morbifica non valde pugnat , neque adhuc in illius coctione & euacuatione occupata eſt,ideò maiorem alimenti copiam conficere poterit.

In augmento morbi victus in mediocri quantitate exhibendus eſt.

Quia tunc temporis natura in materiæ morbificæ concoctione magis occupata eſt , quam in principio.

In ſtatu morbi,victus in minima doſi eſt exhibendus.

Quia tunc temporis naturæ pugna cum morbo vehementiſſima eſt,& natura in concoctione, ac euacuatione materiæ occupatiſſima , & ab inſtituto ſuo minimè reuocanda.

Si vires ſint debiles , & cauſa morbifica valde vrgeat, parua cibi quantitas,& ſæpius iterata exhibenda eſt.

Ratione cauſæ quæ vehemens eſt,parum cibi exhibere oportet,ne illa cauſa morbifica augeatur : at ratione virium ſæpè iterare conuenit,ne ipſæ deficiant, in quo magna Medici prudentia opus eſt, quia omnia indicantia , coindicantia , & prohibentia diligenter debet circumſpicere , quod annotauit Hippocrates, *Aph.17.ſect.1. Quibus* , inquit, *etiam ſemel aut bis, & plus minúſve & partitis vicibus cibum præbere conuenit, ſpectandum eſt;dandum verò aliquid regioni,ætati, & conſuetudini.*

CAPVT V.

De tempore victus exhibendi.

In morbis continuis , & qui acceſsionum , aut exacerbationum differentias non habent , victus exhibendus eſt ſecundùm conſuetudinem,eo potiſsimùm tempore quo priùs æger cibum aſſumere conſueuit.

In morbis , qui acceſsiones, vel exacerbationes habent, in tempore maioris quietis cibus eſt offerendus.

Cvm enim in paroxyſmo vis morbi ſit maxima,& naturæ cum morbo pugna acerrima , tunc temporis natura alimentis oneranda & ab opere ſuo ad cibi concoctionem auocanda non eſt, ne inferior euadat. Tum etiam cibus exhibitus tunc temporis non coquitur , ſed crudus manet,& à materia putrida,quæ tempore acceſſionis agitatur , contaminatur & corrumpitur,atque ita morbus augetur, & mala ſymptomata inducuntur.

Quando

Quando maxima eſt virium iactura, etiam in paroxyſmo cibum exhibere conuenit.

Si febris ſit ab humore acri & mordaci accenſo à Sole, inediâ, laboribus, & æger ſit habitu gracili, temperaturâ calidâ & ſiccâ, præſertim æſtatis tempore, in ipſo paroxyſmo, vel paulò ante ipſum æger cibandus eſt.

Si enim huiuſmodi ægrotantes diutiùs à cibo abſtineant, periculum eſt, ne febris magis incandeſcat, ſyncope vel conuulſio excitetur, aut etiam febris hectica, vt docet Galenus 10.*meth.cap*.3.

THERAPEVTICES PARS SECVNDA.

De inſtrumentis Medici.

PRÆFATIO.

Omnia Medici opera tribus inſtrumentis perficiuntur, Diætâ, Chirurgiâ, & Pharmaciâ.

REMEDIORVM ſylua, quibus Medicus vtitur ad morborum, vel præſentium curationem, vel imminentium præcautionem, ſub tribus hiſce inſtrumentis omnino comprehenditur. Quorum *primum* debitam victus rationem ſecundùm legitimum ſex rerum nonnaturalium vſum inſtituit. *Secundum* circa ea verſatur, quæ manu periti artificis in corpore humano exercentur. *Tertium* denique omnia medicamentorum genera, quibus humores noxij præparantur & expurgantur, partium intemperies emendatur, earúmque robur intenditur, ac reliquæ omnes indicationes curatiuæ implentur, gremio atque ambitu ſuo complectitur.

De Diæta & Chirurgia, quantum ad medicas inſtitutiones attinet, ſatis abundè egimus in methodo generali medendi. *Supereſt iam quæ ad Pharmaciam ſpectant, diligenter inquirere.*

Eſt autem Pharmacia illa Medicinæ pars, quæ materiam medicamentorum, eorúmque facultates, vſus & componendi modos complectitur.

Quæ vt ſigillatim explicentur, totus iſte Tractatus in duas ſectiones *erit diſtribuendus.*

In prima, *omnis medicamentorum materia eorúmque facultates & vſus exponentur.*

In ſecunda *verò, componendorum medicamentorum ratio docebitur.*

THERAPEVTICES PARTIS SECVNDÆ SECTIO PRIMA:

De Materia Medica.

PROOEMIVM.

Quid medicamentum, quæ illius differentiæ, & ſectionis diuiſio.

*Medicamentum, ex Gal.*1. de ſimpl.med.facultatibus, cap.1. & 3. *eſt illud, quod naturam noſtram alterare poteſt, & à ſtatu præternaturali ad naturalem reducere.*

Differt ab alimento, & veneno, quod alimentum à natura noſtra vincitur, & in corporis ſubſtantiam commutatur. Venenum verò corpus noſtrum corrumpit.

Et ideò medicamentum eſt veluti medium, inter alimentum & venenum, quod neque à corpore noſtro vincitur, neque illud corrumpit, ſed tantùm alterat & immutat.

Omnia verò medicamenta vulgo diuidi ſolent in ſimplicia, & compoſita.

Simplicia ſunt, quæ à ſola natura nobis ſuggeruntur, & nihil ab arte permixtum habent. Eáque ex tribus fontibus deſumuntur, plantis, animalibus & mineralibus.

Compoſita ſunt, quæ ex pluribus ſimplicibus ſimul mixtis conflata ſunt, aut quæ artis miniſterio in aliam formam commutata fuerunt.

Vtraque rurſum duplicia ſunt, interna & externa.

Interna hic vocamus, quæ internorum affectuum curationi ſunt accommodata.

NE quis ægrè ferat nos in internorum medicamentorum catalogo, illa etiam admiſcere quæ foris admouentur, ſciat nos hîc interna appellare non ſolùm quæ intra corpus aſſumuntur, ſed etiam quæ foris admouentur dummodo affectuum internorum curationi inſeruiant, quod magno tyronum commodo factum eſt, vt ad eandem indicationem adimplendam materiam internam & externam ſimul congeſtam reperire poſſint.

Externa verò quæ curandis affectibus externis inſeruire ſolent.

Ideò Sectio iſta prima in duas particulas *diuidenda eſt.*

Prima *materiam medicamentorum internorum proponet.*

Secunda *verò externorum materiam continebit.*

SECTIONIS PRIMÆ PARTICVLA PRIMA.

De materia medica interna.

PRÆFATIO.

In morborum internorum curatione præcipuæ indicationes reſpiciunt vel cauſas morbificas, vel morbos, vel ipſas partes affectas.

Cauſæ morbificæ maiori ex parte ſunt varij humores, qui prout variis qualitatibus peccare ſolent, ita varia requirunt medicamenta, contrariis qualitatibus donata: verbi gratiâ, frigidi humores calida expoſcunt remedia, calidi refrigerantia, tenues incraſſantia, craſſi attenuantia, corrupti expurgantia: & ita de cæteris.

Morbi quandoque ſublatis ſuis cauſis adhuc permanent, & peculiarem expoſcunt curationem per contraria remedia, vt in methodo generali medendi *luculenter docetur.*

Partes denique corroborantia requirunt & alterantia ſpecifica, qualia ſunt Cephalica, Thoracica

cica, Cardiaca, Stomachica, Hepatica, &c. quæ omnia ordine ſuo proponentur.

Porrò omnis hæc materia, vel ſumitur ex plantarum radicibus, lignis, corticibus, folijs, ſeminibus, fructibus, floribus, gummis, reſinis, liquoribus, ſuccis. Vel ex animalibus integris, aut ipſorum partibus, tam viuentibus, quàm non viuentibus & excrementitijs. Vel denique ex mineralibus, qualia ſunt Terræ, ſucci concreti, lapides & metalla, ex quibus omnibus varia compoſita parantur in officinis, vt aquæ, ſyrupi, conſeruæ, pulueres, trochiſci, confectiones, electuaria, pilulæ, &c.

CAPVT I.

De medicamentis bilem refrigerantibus & attenuantibus.

Bilioſus humor, quoties morbum aliquem producit, refrigerantia medicamenta poſtulat. Quando autem craſsior eſt, & alicui parti impactus, tùm medicamenta non ſolùm refrigerantia, ſed etiam leuiter attenuantia eſſe debent.

Refrigerantia medicamenta in vſum reuocantur, ſumpta indicatione à morbo & à morbi cauſa: bilis enim propriâ naturâ calida eſt, & morbos calidos producit; vnde vtrique refrigeratio eſt conſentanea. Attenuantia verò eſſe debent in omnibus propemodum febribus, præſertim iis quæ ab humorum putredine ducunt originem. Siquidem omnis putredo à prohibita tranſpiratione fit, prohibita tranſpiratio ab obſtructione, obſtructio ab humorum craſſitie, vel multitudine. Quemadmodum ergo nonnullæ febres putridæ fiunt ab humorum multitudine, ita maxima pars earum, humoris craſſitiem ſolet habere comitem: quæ ſi tanta non fuerit, in bile potiſſimùm, vt patentes meatus poſſit obſtruere; ſufficiens ſaltem eſt poros inſenſiles partium internarum occludere, qui vt aperiantur, leuiter ſaltem attenuantibus humor eſt præparandus. Adde, interdum parti alicui bilem eſſe impactam, quæ vt auferatur, attenuanda eſt, iiſque vſibus medicamenta bilem refrigerantia & attenuantia deſtinata fuerunt, quæ licèt frigida ſint, tamen ſubſtantiæ tenuitate ſunt prædita, quam leui aciditate, aut amarore patefaciunt, eáque humores attenuant.

Illorum autem medicamentorum ſeries hæc eſt.

SIMPLICIA.

Radices *acetoſæ, graminis, cichorei, lapathi acuti.*

Folia *endiuiæ, cichorei, acetoſæ, capillorum veneris, ſcariolæ, dentis leonis.*

Semina, *quatuor frigida maiora, endiuiæ, acetoſæ, hordeum.*

Fructus, *poma, pruna acida, ceraſa acida.*

Flores *cichorei*, præſertim quibus adduntur, *flores borraginis, bugloſſi*, & *violarum*, qui licèt non habeant attenuandi vim, quia tamen refrigerant, humectant & corroborant, ideò in omni ferè refrigerationis indicatione, ſiue attenuandum ſit, ſiue incraſſandum, frequenter præſcribi ſolent.

COMPOSITA.

Aquæ, *acetoſæ, cichorei, graminis, endiuiæ, hordei*, quæ non deſtillatione, vt aliæ, ſed ſola decoctione fit.

Succi *limonum, granatorũ, pomorum, acetũ, omphacium.*

Syrupi, *de limonibus, acetoſus ſimplex, cichorei ſimplex, de ſucco acetoſæ, capillorum veneris, de pomis, de granatis acidis, de agreſta, oxyſaccharum.*

Conſeruæ *florum cichorei, foliorum acetoſæ, capillorum veneris, ceraſa condita.*

Pulueres & electuaria, *diamargariti frigidi, diatriaſantali.*

Chymica, *ſpiritus ſulphuris & vitrioli, ſal prunellæ.*

CAPVT II.

De medicamentis bilem refrigerantibus & incraſſantibus.

Interdum bilis ſuâ tenuitate multa parit incommoda, quibus opitulantur incraſſantia medicamenta, quæ ſimul refrigerant, & ferocientis humoris impetum coërcent.

Bilis calida & tenuis ſæpe in morbis acutis facit orgaſmum, vnde periculum eſt, ne vehementer commota, in partem aliquam nobilem irruat, eámque inſigniter lædat. Aliàs ad inteſtina delata, moleſtas parit diarrhœas: nonnunquam etiam aliis humoribus permixta, iiſque tenuitatem concilians graues excitat fluxiones, vnde poſtquàm catharticis quædam illius portio vacuata eſt, reliqua debet incraſſari, vt ferox illius motus coërceatur. Quâ ratione vſurpari ſolent medicamenta incraſſantia, quæ neceſſariò frigida ſunt, cùm incraſſatio à frigiditate naturaliter dependeat.

Illa autem medicamenta incraſſantia ſunt huiuſmodi.

SIMPLICIA.

Radices *altheæ, plantaginis.*

Folia *portulacæ, plantaginis, maluæ, altheæ.*

Semina *lactucæ, portulacæ, papaueris albi, maluæ, pſyllij, cydoniorum, bombacis.*

Fructus *iuiubæ, ſebeſten, cydonia.*

Flores *nymphеæ, papaueris rhœados, violæ, roſæ rubræ.*

Gummi, *Arabicum, tragacanthum.*

Animalia, *ebur, ſpodium, cornu cerui.*

Mineralia, *terra ſigillata, bolus armena.*

COMPOSITA.

Aquæ *lactucæ, portulacæ, papaueris rhœados, nymphеæ, roſarum.*

Syrupi *violaceus, iuiubarum, papaueris rhœados, roſarum ſiccarum, papaueris albi.*

Succi *cydoniorum, amylum.*

Conſeruæ, *roſarum, violarum, florum nenupharis, lactucæ conditæ, cydonia condita.*

Electuaria, *diatragacantum frigidum, diapenidion ſine ſpeciebus.*

Trochiſci *de ſpodio.*

Chymica, *laudanum opiaticum, ſal prunellæ.*

Licèt ſal prunellæ inter attenuantia fuerit recenſitum, hîc tamen locum habere debet, quia ſummè refrigerando humorum motum cohibet, & mira quadam naturâ contrarios veluti effectus parit. Siquidem humores tenuiores & mobiliores incraſſat, eorúmque impetum mirabiliter cohibet: vnde fit, vt ad quamlibet hæmorrhagiam potentiſſimè conducat; tum etiam diaphoreticum eſt, vt pleuritidi, peripneumoniæ, & febribus malignis multum profit, necnon vrinas prouocat, & calculoſis efficaciſſimè confert.

CAPVT III.

De Medicamentis pituitam alterantibus.

Pituita excrementitia frigida eſt & humida, craſſa, viſcida & lenta: ideò medicamenta illam præparantia calefaciendi, exſiccandi, attenuandi, incidendi, & detergendi facultate prædita eſſe debent.

NOn poteſt pituita catharticis commodè expurgari,quin priùs alterantibus conuenienter præparetur,& purgationi idonea reddatur. Ideo medicamenta ei deſtinata,quoad primas qualitates,frigidum, humidúmque humorem calefaciunt & exſiccant;quo ad ſecundas, craſſum attenuant, viſcidum incidunt, lentum detergunt, eúmque ita diſponunt, vt purgantium tractioni facilè obſequatur.

Nota pituitam ſalſam tantopere calefacientibus non indigere, ſed tantùm temperatis, admixtis etiam frigidis quæ bilem incraſſare valent, quando præſertim à pituita ſalſa catharrhi generantur.

Medicamenta verò pituitam alterantia ſunt.

SIMPLICIA.

Radices *enulæ campanæ,cyperi,calami aromatici,galangæ, apij,petroſelini,fœniculi,zedoariæ,ireos florentiæ,chynæ, ſalſæ parillæ,zinziberis.*

Ligna *xyloaloës,guaiacum,ſaſſafras.*

Cortices *citri ſicci,guaiaci,cinamomum.*

Folia *ſaluiæ,betonicæ,roriſmarini,maioranæ,thymi,origani, calamenthi, pulegij, abſynthij, menthæ,chamædryos, chamæpithyos.*

Semina *aniſi,fœniculi,apij, petroſelini, citri,cardui benedicti,carui,ameos,dauci,ſeſeleos.*

Fructus *piper,cubebæ,caryophylli,cardamomum.*

Flores *ſaluiæ*, ſtœchados, *anthos, lauendulæ, betonicæ, ſchœnanthos,macis.*

Animalia *moſchus,zibeta, caſtoreum.*

Mineralia,*ambra griſea,chalybs præparatus.*

COMPOSITA.

Aquæ *ſaluiæ,betonicæ,fœniculi,hyſſopi, abſynthij, meliſſæ, cardui benedicti,cæleſtis,Imperialis,Theriacalis, cinamomi,aqua vitæ.*

Syrupi *de ſtœchade, de hyſſopo, de mentha, de abſynthio, de quinque radicibus,oxymel ſimplex,oxymel compoſitum,ſyrupus conditurę corticis citri,mel roſatum.*

Conſeruæ & conditurę *florum ſaluiæ,ſtœchados,anthos, foliorum abſynthij, zinziberis, radicis enulæ campanæ, radicis acori, corticis citri, myrobalanorum, nucis moſchatæ.*

Confectiones *Theriaca,mitridacium, aurea Alexandrina,confectio alkermes.*

Pulueres & electuaria *diambræ, diamoſchi, de gemmis, dianthos,diareos,diagalangæ.*

Trochiſci *Galliæ moſchatæ,aliptæ moſchatæ de myrrha, de abſynthio,de eupatorio.*

Chymica *oleum ſeu eſſentia aniſi,fœniculi, thymi, ſaluiæ, cinnamomi,cariophilorum,*& multa alia.

CAPVT IV.

De medicamentis melancholiam alterantibus

Humor melacholicus frigidus & ſiccus, craſſus & terreſtris eſt:ideò medicamenta quæ illum præparant calefacere,humectare,attenuare & incidere debent.

IMpoſſibile eſt aliquod reperire medicamentum, quod calefaciat & attenuet ſimúlque humectet; illa enim quæ calefaciunt & attenuant, neceſſariò exſiccant. Non poſſumus igitur hunc humorem ſecundum omnes ſuas qualitates alterare niſi attenuantibus admiſcendo ea, quæ peculiarem humectandi vim præ ſe ferunt,provt in ſequentibus fiet.

SIMPLICIA.

Radices *enulæ campanæ,eryngij,apij, petroſelini, bugloſſi, fœniculi.*

Cortices *radicum capparum, medianus fraxini,tameriſci, ſambuci,cortex citri.*

Folia *fumariæ lupulorum,ceterach,cuſcutæ,meliſſæ,borraginis,pimpinellæ,capillorum veneris.*

Semina *aniſi,fœniculi, apij,citri,cardui benedicti.*

Fructus *paſſulæ, cappares, poma redolentia, vuæ Corinthiacæ,grana Kermes.*

Flores *geniſtæ,tamariſci, borraginis, bugloſſi, calendulæ, ſambuci, violarum, crocus.*

Gummi *bdellium,ammoniacum.*

Mineralia,*Chalybs.*

COMPOSITA.

Aquæ *borraginis,bugloſſi, meliſſæ, fœniculi, cardui benedicti.*

Syrupi *de pomis redolentibus, fumaria de quinque radicibus,byzantinus,capillorum veneris.*

Conſeruæ & conditurę *florum borraginis, bugloſſi, geniſtæ,violarum,radicis Enulæ campanæ, bugloſſi, Corticis citri,myrobalani conditæ.*

Confectiones *alkermes,theriaca.*

Pulueres & electuaria *diambra, lætificans Galeni, de gemmis,diamoſchum dulce.*

Chymica,*ſales fraxini,tamariſci,tartari, cremor tartari, chalybs præparatus.*

CAPVT V.

De medicamentis atram bilem alterantibus.

Atra bilis aduſtione generatur; vnde calida eſt & ſicca, necnon craſſitiei particeps:vnde medicamenta,quæ illum humorem præparant, frigida humidáque eſſe debent, & ſimul attenuantia.

HÆc ab iis quæ bilem flauam præparant,ferè non diſtinguntur, niſi quòd ea tantùm ſeliguntur, quæ maiori pollent humiditate, atque adeò quæcunque acida ſunt, hîc non vſurpantur, propterea quòd ſiccandi facultate quadam prædita cenſentur. Igitur quæ bilem flauam alterant,hîc vſurpari poterunt, attamen propriè & directè ſequentia medicamenta atram bilem oppugnant.

SIMPLICIA.

Radices *bugloſſi,borraginis,liquiritiæ.*

Folia *borraginis,bugloſſi,fumariæ,lupulorum.*

Semina *quatuor frigida maiora.*

Fructus *poma redolentia.*

Flores *borraginis,bugloſſi,violarum,nymphéæ.*

COMPOSITA.

Aquæ *borraginis,bugloſſi,nymphéæ.*

Syrupi,*violaceus,pomorum redolentium.*

Conſeruę *violarum,borraginis,bugloſſi,nymphéæ,lactucæ.*

Chymica *ſpiritus ſulphuris,vitrioli, ſal prunellæ, Saturni, Martis,tartari,Cremor tartari.*

CAPVT VI.

De medicamentis aperientibus.

In multis corporis meatibus, venis potiſſimùm hepatis,lienis, meſenterij & vteri, obſtructiones generantur à craſſis vicidiſque humoribus,vaſorum tunicis adhærentibus, ac reliquorum humorum tranſitum præpedientibus.

IN frigidioribus naturis, vitâ ſedentariâ, & prauis alimentis vtentibus,humores crudi generantur,qui per anguſtiora vaſa delati propter craſſitiem non poſſunt transfluere, ſed magis ac magis incraſſantur, lenti ac glutinoſi euadunt venarum tunicis adhærent,

adhærent, in iiſque obſtructiones generant, à quibus infinita incommoda ſolent exoriri.

Soluuntur autem illæ obſtructiones aperientibus medicamentis, quæ ex Galeno, 5. de ſimpl. medicam. facult. cap. 11. nitroſa ſunt & amara, quarum qualitatum ope attenuant, incidunt, & abſtergunt, atque adeò pituitam præparantibus ſunt finitima.

Aperientia medicamenta à Galeno appellantur ἐκφρακτικὰ, ſeu ἐκκαθαρτικὰ, quaſi expurgantia, & infarctu liberantia, quâ facultate ea omnia præſtant, quæ ad tollendas obſtructiones ſunt neceſſaria: quatenus enim attenuant, humoris craſſitiem auferunt: quatenus incidunt viſciditatem tollunt, quæ in partium tenuitate conſiſtit: quatenus denique abſtergunt, humorem partibus adhærentem excutiunt.

Quæcunque igitur verè atque efficaciter aperientia ſunt, calida eſſe neceſſe eſt. Dantur tamen aperientia frigida minoris virtutis, & minus propriè ita dicta, leuioribus obſtructionibus, & calidioribus naturis idonea.

In febribus putridis, aut alioqui calidioribus naturis, obſtructiones ſæpe contingunt, quæ niſi ſint valde contumaces aperientibus frigidis ſunt auferendæ, aut ſaltem calidioribus frigida hæc miſcenda; quæ tamen non tam abſolutè frigida dicuntur, quàm aliis comparata: Ex ſe enim vel temperata ſunt, vel remiſſè frigida: Non poteſt ſi quidem aperiendi vis cum eximia frigiditate conſiſtere.

Illa autem medicamenta aperientia ſunt huiuſmodi.

APERIENTIA CALIDA.

SIMPLICIA.

Radices *apÿ, petroſelini, fœniculi, filicis, cyperi, enulæ campanæ, gentianæ, eringÿ, ononidis, ariſtolochiæ vtriuſque, aſari.*

Cortices *radicis capparum, medianus fraxini, medianus tamariſci.*

Folia *origani, calamenthi, pulegÿ, chamædryos, chamæpitios, centaurÿ minoris, betonicæ, hyperici, abſynthÿ romani, capillares omnes*, quæ temperatæ ſunt.

Semina *apÿ, petroſelini, fæniculi, cardui benedicti, vrticæ, agni caſti, aniſi, dauci, ameos, ſeſeleos, cicera rubra.*

Flores *ſtœchados, anthos., geniſtæ, ſambuci, tamariſci, hyſſopi, betonicæ.*

Gummi, *ammoniacum, bdellium, aloës, terebinthina, myrrha.*

Mineralia, *chalybs.*

COMPOSITA.

Aquæ *fœniculi, betonicæ, abſynthÿ, hyſſopi, cardui benedicti, cinnamomi.*

Syrupi *Byzantinus de quinque radicibus, de abſynthio oxymel ſimplex, oxymel compoſitum.*

Conſeruæ *florum geniſtæ, tamariſci, foliorum abſynthÿ, capillorum veneris, radicis enulæ campanæ, zinziberis.*

Electuaria, *aromaticum roſatum, diarrhodon abbatis.*

Confectiones, *alkermes, Theriaca.*

Trochiſci *de capparibus, de abſynthio, de eupatorio, de myrrha.*

Chymica: *chalybs præparatus, ſal abſynthÿ, tamariſci, fraxini, tartari, & Cremor eiuſdem. Oleum aniſi, fæniculi, cinnamomi, ſpiritus terebinthinæ.*

APERIENTIA FRIGIDA.

SIMPLICIA.

Radices, *cichorei, graminis, aſparagi, acetoſæ, bruſci, oxylapathi.*

Folia, *endiuiæ, cichorei, cicerbitæ, actoſæ, hepaticæ, agrimoniæ, cappillares omnes.*

Semina, *quatuor frigida maiora, acetoſæ.*

Flores *cichorei.*

COMPOSITA.

Aquæ, *endiuiæ, cicorei, graminis, acetoſæ, agrimoniæ.*

Sirupi *acetoſus ſimplex, de limonibus, de cichoreo ſimplex, de ſucco acetoſæ, capillarum veneris.*

Electuaria, *triaſantalon, diarrhodon abbatis*, temperatum.

Chymica *ſpiritus ſulphuris, vitrioli, ſal prunellæ, cremor tartari.*

CAPVT VII.

De medicamentis purgantibus.

Hactenus medicamenta propoſuimus quæ humores noxios præparant, & purgationi ſubeundæ idoneos efficiunt: iam de purgantibus agendum.

Solent autem humores euacuari purgantibus medicamentis, quæ ſubſtantiæ familiaritate quam habent cum illis, eos ad ſe attrahunt, vt magnes ferrum.

Tot igitur erunt purgantium medicamentorum genera, quot ſunt humores in corpore purgationi idonei, nimirum cholagoga, phlegmagoga, melanagoga, & hydragoga.

HVmores qui catharticorum ope vacuari ſolent, vulgò ſunt bilis, pituita, melancholia, & ſerum, ſeu aquoſus humor; vnicuique horum peculiaria competunt remedia electiuè purgantia: ſic quæ bilem purgant, *cholagoga* nuncupantur; quæ pituitam *phlegmagoga*; quæ melancholiam, *melanagoga*, & quæ ſeroſos humores *hydragoga.*

Illa iterum diuidi ſolent in mitiora, mediocria, & vehementia.

Omnia medicamenta purgantia non æquali virtute operantur, ſed alia minori, alia maiori pro varia agendi vi ſibi à natura inſita: ideò vt faciliùs poſſint in vſum reuocari, in tres claſſes diſtribuuntur, mitiorum, ſcilicet, mediocrium, & vehementium. *Mitiora* enim vſurpari ſolent in debilioribus naturis, vel vbi à prima tantùm regione eſt vacuandum. *Mediocria* in mediocri virium robore, & ad ſecundam regionem vacuandum. Denique *vehementia* in robuſtioribus corporibus, & quando à remotioribus partibus humores attrahendi, cerebro putà articulis, &c. Plerumque tamen in eodem pharmaco vehementia cum mitioribus, & mediocribus à prudenti Medico permiſceri ſolent, vt fæliciùs inuicem permixta operentur.

Atque vt facilè in vſum reuocari queant, iuſta ſingulorum doſis erit proponenda.

Maximi eſt momenti cuiuſlibet medicamenti doſim rectè tenere, ſine qua nemo vnquam medicinam facere audeat, niſi cum certo ægrotantium vitæ diſcrimine. Quia tamen purgàtium doſis vbique immutanda eſt pro varia corporum diſpoſitione, quod quidem à iudicio medici omnino depēdet, ideo cuiuſlibet medicamenti maiorē & minorē doſim proponemus, quatenus ſcilicet in ætate mediocri vſurpantur; vt ex earū latitudine quantitas magis conſentanea elici poſſit.

Illæ autem doſes ita accipiendæ ſunt prout ſcilicet medicamenta per ſe aut in ſubſtantia, (vt vocant) aſſumuntur: nam in infuſione vehementiora duplâ quantitate exhibentur, in decocto verò triplâ. Mitiora verò, & mediocria, triplâ ferè in infuſione, & quadruplâ in decocto.

Virtus medicamentorum infuſione, & decocto deperditur: illa etenim in tenuiori ſubſtantia reſidet

quæ à calore facile diſſipatur. Ideò cùm in decoctione multò maior ſit caloris vis, quàm in infuſione, neceſſe eſt vim purgatricem magis minui, atque adeò maiori doſi medicamenta erunt præſcribenda.

Ab hoc tamen generali theoremate excluduntur rhabarbarum *&* myrobalani, *quæ magis purgant in infuſione, quàm in ſubſtantia propterea quòd non ſolùm vim purgatricem præ ſe ferunt, ſed etiam aſtrictoriam quæ infuſione deperditur.*

Hæc duo medicamenta purgandi & aſtringendi vim obtinent ratione diuerſæ ſubſtantiæ, tenuis ſcilicet, & craſſæ, ſeu terreſtris. In tenui enim ſubſtantia vis purgatrix reſidet, in terreſtri verò adſtrictoria. Iam infuſione tenuis ſubſtantia in liquorem transfertur, terreſtris verò reiicitur, vnde infuſio purgans tantùm remanet.

CAPVT VIII.

Cholagoga medicamenta.

SIMPLICIA.

MITIORA.

CAſſia, ab ℥ j. ad ℥ j. ß.
Manna, ab ℥ j. ad ℥ ij.
Succus roſarum, ab ℥ j. ß. ad ℥ iij.
Tamarindi, ab ℥ ij. ad ℥ iij.

MEDIOCRIA.

Aloë, à ʒ j. ad ʒ ij. Corrigitur *maſtiche, tragacantho.*

Rhabarbarum, à ʒ j. ad ʒ ij. tam in ſubſtantia, quam in infuſione. Corrigitur *ſpica nardi, cinamomo.*

Myrobalani citrini, à ʒ ij. ad ʒ iij. magis aſtringunt quàm purgent. Vis illorum aſtrictoria minuitur infuſione & frictione eorundem cum *oleo amygdalarum dulcium.*

VEHEMENTIA.

Scammonium, à gr. viij. ad gr. xv. Corrigitur *ſucco cydoniorum*; & quando correctum eſt, *diagridium* appellatur.

Corrigitur etiam *vapore ſulphuris*, vt in pulueris Cornachini deſcriptione videre eſt, tum etiam *ſucco limonum* per infuſionem & euaporationem. Ac denique extractum illius paratur cum *ſpiritu vini*, quod *reſina ſcammonij* vocatur blandè admodum purgans ad ℈ j. exhibitum.

COMPOSITA.

SYRVPI.

Roſatus ſolutiuus
De cichoreo cum Rhéo } ab ℥ iij. ad ℥ iiij.

OPIATÆ.

Catholicum.
Diaprunum ſimplex } ab ℥ j. ad ℥ j. ß.
Diacaſſia.

Diaprunum ſolutiuum
Electuariũ de ſucco roſarum } ab ℥ ß. ad j.
Tryphera perſica.

PILVLÆ.

Aureæ
Sine quibus. } à ʒ j. ad ℈ iiij.
De rhabarbaro

CHYMICA.

Extractum rhabarbari, ſcammonij, mercurius dulcis, mercurius vitæ, crocus metallorum, aliæque Antimonij præparationes purgantes.

CAPVT IX.

Phlegmagoga medicamenta.

SIMPLICIA.

MITIORA.

Semen carthami, ab ℥ j. ad ℥ ij. Corrigitur *aniſo* & *cinamomo.*

MEDIOCRIA.

Agaricus à ʒ j. ad ʒ ij. Corrigitur *zinziberi* & *ſale gẽmæ.*

VEHEMENTIA.

Turbith, à ℈ ij. ad ℈ iiij. Corrigitur *zinzibere.*

Hermodactylus, eádem doſi & correctione quâ turbith.

Colocynthis non exhibetur, niſi correcta & præparata in trochiſcis, qui *albandal* appellantur, à gr. viij. ad xv.

COMPOSITA.

OPIATÆ ET ELECTVARIA.

Catholicum
Diaphenicum
Hierapicra } ab ℥ ß. ad ℥ j.
Electuarium diacarthami
De citro ſolutiuum

PILVLÆ.

Cocciæ maiores
De Agarico
Sine quibus } à ʒ j. ad ℈ iiij.
Stomachicæ.

Cocciæ minores
Fœtidæ maiores
Lucis maiores } à ℈ ij. ad ʒ j.
Arthriticæ
De Hermodactylis.

TROCHISCI.

Agaricus trochiſcatus, à ʒ j. ad ℈ iiij.

CHYMICA.

Extractum agarici, colocynthidis, mercurius dulcis, mercurius vitæ, crocus metallorum, Aliæque antimonij præparationes.

Hæc purgantia è mineralibus petita, omnes humores purgant: ideò in variis capitibus enunciantur.

CAPVT X.

Melanagoga medicamenta.

SIMPLICIA.

SEnna à ʒ j. ß. ad ʒ ij.
Polypodium, à ʒ ij. ad ℥ ß.
Epithymum, eadem doſi.
Elleborus niger, à gr. xv. ad ʒ ß. præſtat infundere vel decoquere, à ʒ j. ad ʒ ij.

COMPOSITA.

OPIATÆ.

Catholicum
Diaſenna } à ʒ vj. ad ʒ x.

Confectio hamec, à ʒ iij. ad ʒ vj.

CHYMICA.

Extractum ſennæ, Ellebori nigri, & *Antimonij*, variè præparatum.

CAPVT

CAPVT XI.

Hydragoga medicamenta.

SIMPLICIA.

MITIORA.

Ebuli ſemen, ad ʒ j.
Cortex medianus eiuſdem, ad ʒ ij.
Succus eiuſdem, ab ℥ j. ad ʒ x.
Succus ireos noſtratis, ab ℥ j. ad ℥ ij.
Sambucus, idem cum prædictis, ſed minus efficaciter.

MEDIOCRIA.

Radix mechoacan, à ʒ j. ad ʒ ij. non coquitur, ſed infunditur in vino albo, & liquor cum puluere ſimul exhibetur.
Radix ialappæ, idem ac mechoaca, ſed paulò efficacior.

VEHEMENTIA.

Soldanella puluerata, à ʒ j. ad ʒ ij.
Succus eiuſdem, ab ℥ ß. ad ℥ j.
Elaterium, à gr. viij. ad gr. xvj.
Eſula, à gr. viij. ad gr. xij.
Chamelæa, *Thymelæa*, *Gutta Gummi* } à gr. v. ad ℈ ß.

COMPOSITA.

Diaturbith, ad ʒ j.
Diacarthamum, à ʒ vj. ad ℥ j.
Pilulæ de ſagepeno, ad ℈ iiij.

CHYMICA.

Reſina ialappæ, ſcammonij, puluis Cornachini, Mercurius & *antimonium* variè præparata.

CAPVT XII.

De vomitoriis medicamentis.

Humores noxij in ventriculo, & partibus ei vicinis contenti faciliùs ſæpe vacuantur per vomitum, quàm per ſeceſſum, ſi æger ad eum fuerit propenſus, cui vſui vſurpantur medicamenta Vomitoria *nuncupata.*

IN ventriculo ſæpe humores excrementitij innatant, qui breuiori via per vomitũ excluduntur, præcipuè ſi ægrotans nauſeâ infeſtetur, & vomitum non ægrè ferat. Facilè enim vomitum patiuntur ex Hipp. doctrina, bilioſi graciles, & qui amplo ſunt pectore: Contrà verò lædi ſolent à vomitu melancholici, valdè carnoſi, & ſtricto pectore præditi, idq; magis, ſi phthiſi, aſthmate, aut alio pulmonum affectu laborauerint. His addere oportet tempus anni: æſtâte enim per ſuperiora purgatio facilis; hyeme verò minimè. Licèt verò horum remediorum vſus non ſit valde frequens, certum tamen eſt, opportunè vſurpata præſtantiſſimos effectus prodere, multas enim febres intermittentes videre eſt, quæ cæterorum remediorum vim eludentes, ſolis vomitoriis eradicantur, quod frequenti experientia nobis innoteſcit.

Illa autem vomitum prouocant, vel qualitate manifeſtâ ventriculum relaxando; vel ſpecificâ proprietate, quemadmodum cathartica.

Quæcumque pingui ſunt, & oleoſa, magnâ quantitate hauſta ventriculum relaxant eúmque ſubuertunt, vnde vomitus conſequitur, quo eam tantùm vacuantur quæ in ventriculo continentur. At verò propriè dicta vomitoria, qualitate occultâ humores attrahunt ad ventriculum, eúmque ad expulſionem excitant per ſuperiora: Et ſic fœliciter humores in hepate, liene, & partibus ventriculo vicinis contenti non rarò vacuantur.

Præcipuorum & magis vſitatorum ſeries hæc eſt.

MITIORA.

Aqua tepida, aqua hordei tepida, iuſcula pinguia tepida, butyrum, oleum ſimplex, oxymel ſimplex, ſyrupus acetoſus. Quæ omnia magno hauſtu ſunt exhibenda.

MEDIOCRIA.

Semen atriplicis, anethi, in decocto, ab ℥ ß. ad ℥ j.
Flores anethi, geniſtæ, in decocto à p. j. ad p. ij.
Semen raphani, in decocto ab ℥ ß. ad ʒ vj.
Raphani ſuccus, ad ℥ iij.
Radix peponis, ad ℥ j. in decoctione.
Agaricus, à ʒ j. ad ʒ ij.
Radix aſari à ʒ j. ad ℈ iiij.

VEHEMENTIA.

Nux methel, balanus myrepſica, cataputia, æs vſtum, helleborus albus.

Doſis eorum non proponitur, quia ſatius eſt illis nunquam vti propter vitæ periculum, quod ex nimia vehementia inferre poſſunt, aut ſaltem nonniſi diligentiſſimâ præparatione & correctione adhibita.

Chymici vomitoriis medicamentis nimium abundant, iiſque maiori parte ita vehementibus, vt eorum causâ omnia ſpargirica remedia apud vulgus ſuſpecta euaſerint. Ex eorum genere ſunt illa, quæ ex antimonio componuntur; præcipuè verò *vitrum* & *flores antimonij*, quibus ego nunquam vti hactenus auſus ſum, licet aliquando medicamentorum ſpagyricorum vſum tentare voluerim, & quid in medicina poſſint, experiri. Verùm enimuerò negandum non eſt, ex ſpagyricis medicamentis nonnulla interdum ritè à prudenti medico adminiſtrata, optatos producere effectus, qui à vulgaribus remediis obtineri nequiuerant. Ideò non abs re facturus videor, ſi quæ propriâ experientiâ comprobata ſunt ſpagyrica vomitoria, ſummatim expoſuero.

Ea autem quatuor omninò ſunt, viribus & efficaciâ maximè diuerſa, quæ omnia in manibus habere debet, quicumque cautè huiuſmodi remediis vti voluerit, vt nimirum à minus vehementibus incipiat, & ad fortiora progrediatur, ſi illa ſatis efficacem operationem non ediderint.

Primum eſt *vitriolum album præparatum*, prout à Crollio, & Beguino deſcribitur, quod ita blandum eſt vomitiuum, vt etiam puerulis tutò exhiberi valeat à ℈ ß. ad ʒ ß. adultioribus verò ad ʒ j. in aqua communi diſſolutum: humores tantùm in ventriculo contentos euacuat, ab aliis verò partibus nihil educit.

Secundum eſt *ſal vitrioli*, ex vitriolo Cyprio calcinato extractum, quod priori vehementiùs operatur: at verò ex ventriculo tantùm humores educit. Doſis à gr. x. ad xx. in aqua communi, deſcribitur à Beguino ſub nomine *ſalis colchotaris*, & ab Angelo Sala *in triumpho Emeticorum*, tum etiam *in anatomia vitrioli*.

Tertium eſt *Aqua benedicta*, quæ deſcribitur à Quercetano *in pharmacopœa*: hæc componitur ex Antimonio, & prioribus multò vehementior eſt, nec niſi robuſtioribus hominibus, & ſummâ cum cautione exhibenda. Si tamen opportunè vſurpetur, præſtantiſſimos ſæpe effectus parit. Doſis eius aquæ eſt ab ℥ j. ad ℥ iij. humores non ſolùm à ventriculo, ſed etiam à toto corpore educit.

Quartum denique eſt *puluis Emeticus*, qui vulgò nominatur *mercurius vitæ*, & à Beguino & Crollio deſcribitur omnibus prædictis vehementior eſt, ſuos tamen in medicina vſus habere poteſt in cura morborum contumacium, quíque remediis vulgaribus

non cedunt,cautè tamen & nonniſi in ſumma virium fiducia eo vtendum eſt. Humores à toto corpore eradicat potentiſſimè,doſis à gr. iij.ad v.in iuſculo, conſerua roſarum, vel alia quauis re. Corrigi tamen poteſt illa mercurij vitæ vehementia, vt maiori doſi exhiberi valeat innoxiè,& vix aut leuiter vomitum moueat, totámque vt plurimùm operationem ſuam perficiat per inferiora.Corrigendi modi varij proponuntur ab Hartmanno,*in comment.ad Crollium.*

Nos hanc addimus vſu noſtro comprobatam quæ in multis ægrotantibus per inferiora tantùm purgat, in nonnullis verò ſemel tantùm aut bis vomitum mouet. Facillima autem eſt hæc correctio noſtra quæ fit, ponendo mercurium vitæ, ſeu puluerem emeticum benè lotum in patina terrea vitreata ſupra foculum menſarium, aut furnulum exiguum, ſemper mouendo. Fumus exalat ater & fœtidus, qui venenoſitatem intus latentem continet, & illa operationem continuando per duas vel tres horas, tota abſumitur. Peractæ ſufficienter operationis ſignum eſt, quando nullum ampliùs fumum emittit. Si poſt iſtam operationem adhuc vomitum moueat, iteranda erit,& optatum habebis effectum. Puluis albiſſimus coctione iſta griſeum colorem acquirit. Dari poteſt à gr. iiij. ad gr. viij.in tabellulam cum ſaccharo & mucilagine tragacanthi redactus, vt ſine vllo faſtidio exhiberi valeat.

CAPVT XIII.

De Sudorificis medicamentis.

In morbis chronicis & contumacibus ſudorifica medicamenta frequenter vſurpantur.

ILli morbi qui alterantibus & purgantibus medicamentis curari nequiuerunt, ſed radices habent altius infixas,quales ſunt epilepſiæ,paralyſes,contumaces catharrhi,hydropes,arthritides,& quilibet frigidi affectus tùm imprimis lues venerea,neceſſe eſt potentioribus medicamentis eos eradicare, qualia ſunt ſudorifica, quæ per plures dies, vt moris eſt vſurpata, non ſolùm tertiam corporis regionem qui peculiariter deſtinata ſunt, ſed etiam totum corpus à recrementis expurgant.

Illa autem calefaciendi & attenuandi vi prædita, humores colliquant, eóſque per inſenſibiles meatus excutiunt.

Humores diuturnos morbos efficientes, frigidi & craſſi vt plurimùm eſſe ſolent; ideò ſudorifica illis ritè conueniunt, quæ humores eos calefaciunt, colliquant,& attenuant, inſenſiles corporis meatus recludunt, per eóſque humores euacuant.

Multa tamen non tam manifeſtis qualitatibus, quàm ſpecificâ proprietate ſudores promouent.

Apud antiquos Medicos hoc dogma non habetur, quia illi omnem ſudorificorum vim ad manifeſtas qualitates retulerunt; neque enim præſtantiora ſudorifica,quibus hodie vtimur illis nota fuerunt:attamen neceſſe eſt,occultam qualitatem in iis agnoſcere,qua ſudores prouocant: cùm pyper & pyrethrum valde calida & attenuantia, ſudores non moueant, & radix Chynæ in primis qualitatibus ferè temperata, id potenter efficiat.

Illa autem ſudorifica medicamenta ſunt.

SIMPLICIA.

Lignum guajacum & cortex eiuſdem, lignum ſaſſafras,radix Chynæ,radix ſalſæparillæ.

Hæc efficaciter ſudores mouent; minùs verò ſequentia.

Radices *carlinæ, angelicæ, zedoariæ, ſcorzoneræ, fœniculi, apy,petroſelini,bardanæ,pimpinellæ,tormentillæ.*

Folia *ſcordy, vlmariæ, cardui benedicti, capilli veneris, bardanæ.*

Semina *cardui benedicti,milium vulgare,lentes.*

Flores *chamæmeli,cyani,papaueris rubri.*

COMPOSITA.

Aquæ *papaueris rhœados, cardui benedicti, ſcabioſæ, theriachalis.*

Opiatæ, Theriaca vetus.

CHYMICA.

Sal cardui benedicti,mater perlarum calcinata,bezoardicum minerale Beguini, Antimonium diaphoreticum Crolly,Bezoardicum ioniale Hartmanni in commentariis ad Crollium; & alia penè infinita à Chymiatris deſcripta.Nos prædicta tantùm in vſum reuocauimus,& præſtantiſſimos effectus ex iis obtinuimus, quorum exempla nonnulla in *Obſeruationibus noſtris*, videri poſſunt, in febrium præſertim mali. gnarum curationibus.

CAPVT XIV.

De Diureticis medicamentis.

Diureticis medicamentis conuenienter expurgantur gibbæ hepatis partes, renes, veſica, vterus, & vniuerſum venoſum genus.

QVemamodum affectus venoſum genus occupantes ex vrinis dignoſcuntur; quia portio materiæ in venis contentæ ad illas transfertur, necnon iidem affectus criſi,quæ perirrhœa fit ſæpè terminantur; ita humores noxij diureticorum ope non difficili negotio expurgari ſolent.

Ex his quædam calida ſunt,quædam verò frigida.

Calida humores fundendo partes magis aqueas, & ſeroſas ſeparant,quæ poſtmodum à renibus attrahuntur.

Quæ verè & propriè *Diuretica* nominantur acria ſunt, vehementer calida & ſicca, ideò ſanguinem fundunt, & ſeroſum humorem ab eo ſeparant; tum etiam pituitam,& craſſos humores colliquant,eóſque in aquoſum humorem commutant,qui cum ſero facilè commiſcetur.Simúlque ad renes attrahitur,& cum vrinis excernitur.

Frigida verò aliàs abſtergendo, aliàs aquoſam materiam ſuppeditando,vrinas mouent.

Nonnulla medicamenta humores qui in vaſis & renibus continentur, abſtergunt, eóſque nonnihil attenuant, quia licèt frigida ſint, tenues tamen habent bent partes, atque ita vrinas promouent: talia ſunt *gramen aſparagus,parietaria, capillares herbæ,*&c. Alia multa humiditate ſunt prædita, quæ venis ſuppeditatur,deinde à renibus attrahitur,& cum ea humores in venis contenti ſimul rapiuntur: huius naturæ ſunt *althæa,cucurbita,ſemina frigida maiora.*

Horum autem diureticorum medicamentorum tam calidorum,quam frigidorum materia talis eſt.

DIVRETICA CALIDA.

SIMPLICIA.

Radices *apy,petroſelini,fœniculi,eringy,valerianæ, aſari, ononidis,raphani.*

Cortex *medianus geniſtæ,& medianus tamariſci.*

Folia *Saxifragæ, pimpinellæ,apy,vrticæ, fœniculi, chamædrios,centaurij minoris ſiſymbrij,naſturtij,aquatici,ſabinæ.*

Semina ,*ſeſeleos Maſſilienſis, petroſelini Macedonici, apy,raphani, vrticæ, leuiſtici, milly ſolis, paliuri,cicera rubra.*

Fructus, *baccæ lauri,iuniperi.*

Flores,*geniſtæ,chamomillæ.*

Gummi *therebinthina.*
Animalia, *ſanguis hirci præparatus, cantharides.*
Mineralia, *carabe.*

COMPOSITA.

Aquæ *fœniculi, apij ſabinæ.*
Syrupi, *de quinque radicibus, capillorum veneris, byzantinus, oximel ſimplex,* & *compoſitum.*
Conſeruæ, *florum geniſtæ.*

CHYMICA.

Spiritus *ſulphuris vitrioli, tartari, ſalis, therebintinæ.*
Sales *tartari, baccarum hederæ ſiliquarum fabarum.*

DIVRETICA FRIGIDA.

SIMPLICIA.

Radices *aſparagi, graminis, ruſci, althea, oxylapathi, acetoſæ.*
Folia *capillorum veneris, acetoſæ, parietariæ, herniariæ biſmaluæ, ſummitates aſparagi.*
Semina *quatuor frigida maiora, acetoſæ, alkekengi, hordeum.*
Fructus *cucurbitæ, pepones, cucumeres, fraga.*
Flores *althea, cichorei.*
Gummi *caphura.*
Succi *limonum, granatorum acidorum.*

CHYMICA.

Sal prunellæ, ſpiritus ſulphuris & vitrioli, qui licet inter diuretica calida relati ſint, refrigerandi tamen facultate inſigni præditi ſunt; & nihilominùs in affectibus tum calidis, tum frigidis conueniunt, propter ſummam tenuitatem, & penetrandi vim, cuius ratione vehicula ſunt aliorum remediorum.

COMPOSITA.

Aquæ, *parietariæ, graminis, acetoſæ, hordei.*
Syrupi *capillorum veneris de limonibus, de althea.*
Conſeruæ *capillor. veneris, radicum eryngij, carnis cucurbitæ.*
Trochiſci *de Caphura.*

COROLLARIVM.

Ad vacuantium genus ſpectant menſes mouentia, quæ tamen ad hyſtericorum claſſes meliùs referuntur: inde ergo erunt repetenda.

CAPVT XV.

De Errhinis medicamentis.

In affectibus capitis diuturnis à pituita productis, poſt vniuerſales vacuationes, errhina vſurpantur, quæ illam per nares attrahunt & expurgant.

VAcuationes illæ, quæ humores à toto corpore expurgare ſolent, *vniuerſales* appellantur; quibus ſuccedunt, illæ quæ peculiarem tantùm partem euacuant, *particulares* nuncupatæ, qualis eſt illa, quæ pituitam per nares è cerebro elicit, multis illius affectibus conuenientiſſima; poſtquam enim maior excrementorum pars vniuerſali vacuatione educta eſt, poſtmodum per vicina emunctoria, reliquiæ commodè educuntur.

Vtque facile humorem illum craſſum & frigidum attrahant, calida eſſe debent, attenuantia, & detergentia: Qualia ſunt quæ ſequuntur:

Radices *ireos, cyclaminis, cucumeris agreſtis.*
Folia, *betæ, braſicæ, anagallidis, maioranæ, ſaluiæ, betonicæ, pulegij, origani, praſſij, hederæ, nicotianæ.*
Gummi, *euphorbium.*
Succi *radicum, & foliorum prædictorum, elaterium.*

CAPVT XVI.

De Sternutatoriis.

STernutatoria medicamenta ſua acrimonia expultricem cerebri facultatem irritando pituitam è cerebro eliciunt, tum etiam in affectibus comatoſis ſopitum cerebrum exſuſcitant. Talia ſunt quæ ſequuntur:

Radices *zinziberis, pyrethri, ireos Florentiæ, hellebori albi, & nigri.*
Folia, *betonicæ, maioranæ, ſaluiæ, nicotianæ.*
Gummi, *euphorbium.*
Animalia, *caſtoreum.*

CHYMICA.

Spiritus ſulphuris, vitrioli, ſal vitrioli.

CAPVT XVII.

De Maſticatoriis.

Ἀποφλεγματίζοντα medicamenta ſunt illa, quæ pituitam per os à cerebro educunt, ídque præſtant ſuâ caliditate & acrimoniâ, quâ humorem attenuant, & facultatem irritant expultricem. Illa autem ſunt huiuſmodi.

SIMPLICIA.

Radices *zinziberis, pyrethri, angelicæ.*
Folia *ſaluiæ, maioranæ, hyſſopi, origani.*
Semina *naſturtij, ſinapi, ſtaphiſagriæ, nigellæ, piper album, & nigrum.*
Fructus, *paſſulæ, cubebæ.*
Gummi, *maſtiche.*

COMPOSITA.

Acetum ſcilliticum.
Oxymel ſcilliticum.
Theriaca, confectio anacardina.

CAPVT XVIII.

De Cephalicis medicamentis.

Cephalica medicamenta ea dicuntur, quæ cerebrum roborant, eiuſque intemperies emendant.

MVlta dantur medicamenta quæ ſpecificâ proprietate, & ſympathiâ quàm habent cum certis corporis noſtris partibus, earum robur intendunt, & peculiares earum affectus oppugnant. Talia ſunt *Cephalica*, quæ vires ſuas peculiariter in cerebrum exercere creduntur.

Eáque duplicia ſunt calida ſcilicet, & frigida.

Calida cerebrum calefaciunt & exſiccant, ac pituitam in eo contentam incidunt, & attenuant.

Frigida partim calidam cerebri intemperiem contemperant: partim pituitam acram & ſalſam, alióſque humores tenuiores, graues fluxiones efficientes incraſſant.

Quæ cerebrum nunc frigidis, nunc calidis affectibus tentatur; medicamenta illam partem reſpicientia duorum generum eſſe debuerunt, vt omnibus hiſce affectibus ſuccurrere poſſemus.

Horum autem omnium materiatalis eſt:

CEPHALICA CALIDA.

SIMPLICIA.

Radices, *ſpica nardi, calami aromatici, valerianæ, ireos Florentiæ, acori,galangæ,zedoariæ,pæoniæ.*
Ligna,*viſcus quercinus,xyloaloës.*
Cortices,*cinamomum.*
Folia *betonicæ, maioranæ, ſaluiæ,roriſmarini, lauri,calamenthi,polij montani.*
Semina *pæoniæ, cardamomum, ſileris montani, nigellæ Romanæ.*
Fructus *baccæ lauri,iuniperi.garyophylli, nux moſchata, cubebæ,grana kermes.*
Flores *betonicæ,ſtechados,anthos,ſaluiæ,macis,chamomillæ,lilij conuallium,tiliæ arboris.*
Succi & liquores,*opobalſamum,vinum.*
Gummi,*thus,maſtiche.ſtorax,benioinum.*
Marina,*ſuccinum,ambra.*
Animalia,*caſtoreum,moſchus,zibetta.*

COMPOSITA.

Aquæ,*betonicæ,ſaluiæ,maioranæ,naphæ,*ſeu florum arantiorum, *cinamomi, theriacalis, imperialis, caleſtis, aqua vitæ.*
Syrupi *de ſtechadesmel roſatum.*
Conſeruæ *acori,zinziberis,florum ſtœchados,anthos,ſaluiæ.mirobalanorum conditarum,nux condita, nux moſchata condita,corticis citri.*
Confectiones, *alkermes, theriaca, mitrhidatium, aurea alexandrina.*
Electuaria,*dianthos,diambra, diamoſchum dulce, diairis, aromaticum roſatum.*
Trochiſci,*de Gallia moſchata de carabe.*

EXTERNA.

Olea,*de caſtoreo,chamæmelinum,irinum, laurinum, nardinum,rutaceum,de ſpica vulpinum.*
Vnguenta,*martiatum,aregon.*
Emplaſtra,*de betonica,de baccis lauri,de meliloto,de mucilaginibus.*

CHYMICA.

Olea deſtillata,*roriſmarini,lauendulæ, ſaluiæ, thymi, fœniculi, aniſi, cinamomi, nucis moſchatæ, cariophyllorum.*

CEPHALICA FRIGIDA.

SIMPLICIA.

Ligna.*ſantali omnes.*
Folia,*lactucæ,portulacæ,plantaginis.*
Semina *lactucæ, papaueris albi, quatuor frigida maiora, pſyllij,hordei.*
Flores *roſarum,violarum,nymphea,papaueris rhœados.*
Succi *limonum granatorum, acetum, omphacium,opium,* lachrymæ,*camphora.*

COMPOSITA.

Aquæ *portulacæ,lactucæ, plantaginis, roſarum, papaueris rhœados.nymphea.*
Syrupi *violaceus,roſarum ſiccarum de papauere.*
Conſeruæ *roſarum, violarum, nymphea, lactucæ, cucurbitæ.*
Electuaria,*tria ſantali,diamargariti frigidi.*
Confectiones,*philonium,requies Nicolai.*
Trochiſci *de caphura.*
Pilulæ *de cynogloſſo,laudanum opiaticum.*

CHYMICA.

Sal prunellæ, ſpiritus ſulphuris, & vitrioli.

EXTERNA.

Olea, *violaceum, nymphea, roſaceum,caphuræ, omphacinum.*
Vnguenta,*roſaceum,populeum, refrigerans Galeni, ceratum ſantalinum.*

CAPVT XIX.

De Ophthalmicis medicamentis.

Ophtalmatica propriè dicta ea ſunt, quæ proprietate ſpecifica oculos corroborant, eorúmque viſum acuunt,oxydorcica appellata.

Alia tamen ſecundariò referuntur, quæ variis oculorum affectibus curandis ſunt neceſſaria, videlicet anodyna,repellentia, exſiccantia, digerentia, detergentia.

Oculi ſenſu exquiſiſſimo donati in plurimis affectibus dolore acerbiſſimo cruciantur,vt omni arte mitigandus ſit anodynis medicamentis. Sæpe etiam inflammationibus laborant, quibus in principio repellentia conueniunt, in aliis temporibus reſoluentia. Denique lachrymis,vlceribus, aliiſque affectibus tentantur, quibus exſiccantia & detergentia conueniunt. Illa autem omnia exquiſitè ſelecta eſſe debent, ob delicatiorem partis naturam, & exquiſitum ſenſum. Qualia ſunt quæ ſequuntur:

OXYDORCICA, SEV VISVM ACVENTIA.

Radices *fœniculi,chelidoniæ,raphani.*
Folia *chelidoniæ,verbenæ,rutæ,euphraſiæ,fœniculi.*
Semina *fœniculi,*raphani,*ormini* maioris.

ANODYNA.

Lac muliebre,Albumen oui agitatum,& in aquam conuerſum, *Aqua roſarum,mucilago ſeminis phyllij,mucilago ſeminis cydoniorum:medulla panis* macerata & in lacte cocta,addito pauco croco, *Poma dulcia cocta.* Sub cineribus.*Pomorum putridorum pulpa.Trochiſci albi Rhaſi cum opio.*

REPELLENTIA.

Aqua *roſarum,plantaginis,peculi roſarum,portulacæ.*
Succus *cydoniorum, pomorum acidorum; albumen oui, Alumen.*

EXSICCANTIA.

Ceruſa lota,tuthia lota,antimonium lotum,vnguentum de tuthia, Trochiſci albi rhaſis ſine opio.

DIGERENTIA,SEV RESOLVENTIA.

Sarcocolla cum lacte nutrita,crocus. Lac muliebre,decoctum fœnugræci. Sanguis columborum iuniorum, è pennis maioribus in oculum expreſſus.

DETERGENTIA SINE MORSV.

Saccharum candum, Syrupus roſarum ſiccarum, tuthia, pompholix, plumbum vſtum & lotum, antimonium lotum.

DETERGENTIA CVM MORSV.

Fella piſcium mitiora, *Quadrupedum* media,*auium* fortiſſima, & inter illa *fel perdicis* omnium validiſſimum,*gallinæ* mitiſſimum. *Succus chelidoniæ,fœniculi, aqua mellis compoſita.*

CAPVT

CAPVT XX.

De Thoracicis medicamentis.

THoracica medicamenta ea dicuntur, quæ pulmoni familiaria ſunt, & humores in eo contentos præparant ad anacatharſim.

Vt autem hi humores per anacatharſim facilè expellantur, non debent eſſe nimiæ craſſitiei, aut tenuitatis participes vnde craſſiores præparantur attenuantibus, incidentibus & detergentibus medicamentis quæ calida ſunt; tenuiores incraſſantibus, quæ frigida ſunt. Horum omnium materia talis eſt.

THORACICA CALIDA.

SIMPLICIA.

Radices *enulæ campanæ, ireos Florentiæ, ariſtolochiæ vtriuſque, liquiritiæ, zinziberis, ſquillæ.*

Folia *tuſſilaginis, praſſij albi, hyſſopi, thymi, ſaturejæ, origani calamenthi, pedis cati, hederæ terreſtris, ros ſolis, nicotiana,* paucâ doſi quia vomitiua.

Semina *vrticæ, lini, braſſicæ ſeſeleos Maſſilienſis.*

Fructus, *ficus pingues paſſulæ dulces, amygdalæ, nuclei pinei, baccæ lauri.*

Flores, *chamomillæ.*

Aromata, *crocus*, eximius.

Gummi, *Therebinthina, myrrha.*

Animalia, *mel, pulmo vulpis præparatus.*

Mineralia, *flores ſulphuris.*

COMPOSITA.

Aquæ *hyſſopi, tuſſilaginis.*

Syrupi *de tuſſilagine, de hyſſopo, de liquiritia, capillorum veneris, oxymel ſimplex, oxymel ſcilliticum, ſaccharum candum.*

Conſeruæ *capillorum veneris, radicis enulæ campanæ, zinziberis.*

Electuaria *diaireos ſimplex, diaireos Salomonis.*

EXTERNA.

Olea, *irinum, amygdalarum dulcium, chamomillæ liliorum.*

Adipes, *axungia gallinæ, anatis, vitulina, butyrum.*

Medullæ, *ceruina, vitulina.*

Vnguenta, *de althea reſumptiuum.*

Emplaſtra, *de ſulphure, de baccis lauri filij zachariæ.*

THORACICA FRIGIDA.

SIMPLICIA.

Radices *altheæ, liquiritiæ.*

Folia *capillorum veneris, pulmonariæ.*

Semina *quatuor frigida maiora, maluæ, altheæ, papaueris albi, pſyllij, bombacis, hordeum.*

Fructus: *iuiubæ, ſebeſten, amygdalæ dulces, pruna dulcia.*

Flores *violarum, nymphea, papaueris rhœados.*

Gummi, *Arabicum, tragacanthum.*

Succi, *amylum, ſuccus liquiritiæ.*

Animalia, *lac mulebre, aſininum, caprinum, caro teſtudinum, cancri fluuiatiles.*

COMPOSITA.

Aquæ, *lactucæ, portulacæ, nymphea, papaueris rhœados, hordei.*

Syrupi, *iuiubinus, violaceus, capillorum veneris, papaueris albi*, narcoticus.

Sacchara, *roſaceum, penidiatum.*

Conſeruæ, *roſarum, violarum, borraginis, lactucæ, caro cucurbitæ condita.*

Electuaria *diatragacantum frigidum, diamargaritum frigidum, diapenidium ſine ſpeciebus.*

EXTERNA.

Oleum *violaceum, nymphea, amygdalarum dulcium.*

Axungiæ *gallinæ, anatis, vituli, butyrum recens.*

Axungiæ iſtæ temperatæ ſunt, & ideò in affectibus tam calidis, quàm frigidis vſurpantur.

CAPVT XXI.

De Cardiacis medicamentis.

EA medicamenta *Cardiaca* nominantur, quæ proprietate ſpecifica cor roborant, ſpiritus vitales reficiunt, venenis & malignis affectibus reſiſtunt.

Et quia interdum ab intemperie calida; interdum à frigida cor debilitatur: ideo Cardiacia medicamenta alia calida, alia frigida eſſe debuerunt.

CARDIACA CALIDA.

SIMPLICIA.

Radices *dictamni*, ſeu *fraxinellæ, angelicæ, pentaphylli, ſcorzoneræ, zedoariæ, gentianæ, imperatoriæ, doronici.*

Cortices, *cinamomum, cortex citri ſiccus.*

Ligna, *xyloaloës.*

Folia *meliſſæ, ſcabioſæ, cardui benedicti, ocymi*, ſeu baſiliconis, *polij, abrotani, roriſmarini, lauendulæ.*

Semina *cardui benedicti, ocymi, citri.*

Fructus, *grana tinctorum, bacca iuniperi, nux moſchata, gariophylli.*

Flores, *anthos, borraginis, bugloſſi, macis, crocus, ſpica nardi.*

Gummi, *thus, myrrha, maſtiche.*

Succi *meliſſæ, ſcabioſæ, borraginis.*

Animalia, *moſchus, zibetta, lapis bezoar, ſericum crudum.*

Mineralia, *ambarum, ſuccinum.*

COMPOSITA.

Aquæ *florum arantiorum, meliſſæ, roriſmarini, cardui benedicti, ſcabioſa, aqua vitæ, Imperialis, Theriacalis, cœleſtis, cinamomi.*

Olea Chymica, *cinamomi, garyophyllorum, nuſcis moſchatæ.*

Syrupi *conditura corticis citri, byzantinus.*

Conſeruæ *florum anthos, cortex conditus, nux moſchata condita, myrobalani conditæ.*

Confectiones, *alkermes, theriaca.*

Electuaria, *aromaticum roſatum, diambra, de gemmis, lætificans Galeni, diamoſchum dulce.*

CARDIACA FRIGIDA.

SIMPLICIA.

Radices *acetoſæ, bugloſſi, biſtortæ, tormentillæ.*

Ligna, *ſantali omnes.*

Folia, *Borraginis, bucloſſi, acetoſæ, oxylapathi.*

Semina *cydoniorum, plantaginis, acetoſæ.*

Flores *roſarum, violarum, borraginis, bugloſſi, nenupharis.*

Fructus, *citria, limones, ceraſa acida, ribes, granata acida, poma odorata, cydonia.*

Gummi, *Camphora.*

Animalia, *perlæ, vnicornu, os de corde cerui, ebur, ſpodium, cornu cerui, lapis Bezoar.*

Mineralia, *terra ſigillata, bolus armena, fragmenta pretioſa, aurum, corallus.*

COMPO

COMPOSITA.

Aquæ *roſarum,borraginis,bugloſſi,acetoſæ.*
Syrupi *granatorum,de limonibus,violaceus, de ſucco acetoſæ,roſarum ſiccarum,de pomis redolentibus.*
Conſeruæ *florum borraginis,bugloſſi,roſarum, violarum, foliorum acetoſæ.*
Confectio *de hiacyntho.*
Electuaria , *diamargaritum frigidum* , *diatriaſantalum.*

CAPVT XXII.

De Hepatis medicamentis.

Hepatica medicamenta hepati roborando, eiuſdémque intemperiebus corrigendis ſunt deſtinata: vnde alia calefaciunt, alia refrigerant.

Quia tamen omnes humores in eo generantur, & ipſius venæ ſunt admodum anguſtæ obſtructionibus eſt valdè obnoxium: idcirco omnia ferè medicamenta hepati conuenientia, ſunt etiam aperienti facultate donata.

HEPATICA CALIDA.

SIMPLICIA.

Radices *calami aromatici,cyperi,enulæ campanæ.*
Folia,*agrimoniæ,abſynthij,menthæ,chamædryos, chamæpityos,betonicæ,centaurij minoris.*
Semina *aniſi, fœniculi,carui,ameos.*
Flores *anthos,macis,ſchœnanthos,ſpica nardi.*
Fructus *garyophilli,nux moſchata,paſſulæ.*

COMPOSITA.

Aquæ *abſynthij,menthæ,betonicæ.*
Syrupi *de abſynthio,de mentha,byſantinus,de quinque radicibus.*
Conſeruæ *florum ſaluiæ, anthos,cortex citri conditus,radix enulæ condita , acorus conditus , nux condita, nux moſchata condita,myrobalani conditæ.*
Confectiones *theriaca,mithridatium.*
Electuaria *aromaticum roſatum , diambra , diarrhodon temperatum.*
Trochiſci , *de abſynthio , de rhabarbaro , de eupatorio.*

EXTERNA.

Olea *de abſynthio, de mentha nardinum.*

HEPATICA FRIGIDA.

SIMPLICIA.

Radices *graminis aſparagi,cichorei,acetoſæ,bruſci.*
Ligna.*ſantali omnes.*
Folia *endiuiæ, cichorei , ſcariolæ , chondrillæ , hepaticæ, adianti,acetoſæ,lactucæ,portulacæ.*
Semina *quatuor frigida maiora , quatuor frigida minora.*
Nempe *lactucæ , portulacæ , endiuiæ ,* & *cichorei, ſemen acetoſæ.*
Flores *roſarum,nymphææ,cichorei.*
Fructus *pruna acida,granata acida,cucurbitæ,ribes,cucumeres.*
Succi *limonum granatorum, cydoniorum,endiuiæ,acetoſæ, cichorei, acetum, omphacium.*
Animalia,*ebur,ſpodium.*
Mineralia, *corallium.*

COMPOSITA.

Aquæ *cichorei, endiuiæ,graminis,acetoſæ,roſarum, agrimoniæ.*
Syrupi *de cichoreo ſimplex & compoſitus,de ſucco acetoſæ,de granatis,de limonibus,roſarum ſiccarum.*
Conſeruæ *florum cichorei , foliorum acetoſæ , roſarum, fructuum berberis , ceraſa acida condita.*
Electuaria, *diatra ſantali,diarrhodonis abbatis, diamargariti frigidi.*
Trochiſci , *de ſpodio,de caphura.*

EXTERNA.

Olea,*roſaceum,omphacinum,nenupharis.*
Vnguenta *roſaceum , ceratum ſantalinum , refrigerans Galeni.*

CAPVT XXIII.

De Stomachicis medicamentis.

Ventriculi actio multis modis offenditur : vel quatenus alimentum non appetit ; vel idem malè concoquit ; vel denique illud probè non retinet.

Appetentia deiicitur , quando ventriculus , & præſertim ſuperius illius orificium , aliquo humore excrementitio obducitur , qui partis illius ſenſum obtundit. Concoctio læditur imminuto ventriculi calore. Retentio denique labefactatur,ex partis laxitate,quam ſequitur vomitus & alui fluxus.

Appetentiam exſuſcitant medicamenta , quæ humores noxios detergunt, partis robore ſeruato, & partem blandè vellicando diuulſionis ſenſum efficiunt : qualia ſunt acida & ſalſa. Concoctionem iuuant nonnulla proprietate ſpecifica , alia calore moderato & aromatica vi. Retentio denique aſtringentibus appropriatis confirmatur.

Illa autem omnia ſtomachica medicamenta ad calidorum vel frigidorum claſſes referri ſolent.

Ventriculi, quemadmodum & aliarum partium functiones à variis intemperiebus lædi ſolent, quæ generaliter ſui oblationem indicant : ideo ſemper in ſtomachicorum claſſe ea erunt ſeligenda , quæ cùm partem roborent , generali etiam indicationi inſeruiant, hanc ſcilicet vel illam intemperiem corrigentia.

STOMACHICA CALIDA.

SIMPLICIA.

Radices *zinziberis , cyperi , calami aromatici , galangæ.*
Cortices *citri ſicci,cinamomi.*
Ligna, *xyloaloës.*
Folia *menthæ, abſynthij vtriuſque ſaluiæ,betonicæ , roriſmarini.*
Semina *aniſi ,fœniculi,coriandri,citri, piper.*
Fructus,*garyophylli,nux moſchata.*
Flores *ſaluiæ, anthos,betonicæ,macis ,crocus.*
Gummi, *maſtiches.*
Mineralia *ſuccinum,ambra.*

COMPOSITA.

Aquæ *bethonicæ, abſinthij ,menthæ, ſaluiæ.*
Syrupi *de mentha ,de abſynthio pontico.*
Conſeruæ *florum ſaluiæ, anthos foliorum abſynthij cortex citri conditus , nux moſchata condita, mirobalani conditæ,zinziber conditum,acorus conditus.*

Confectiones, *theriaca, mitrhidacium, alkermes.*
Electuaria, *aromaticum roſatum, diambra, diagalanga.*
Trochiſci *de abſynthio, de rhabarbaro.*

EXTERNA.

Olea *nardinum, de abſynthio, de mentha, nucis moſchatæ, maſtichinum, myrtinum.*
Emplaſtra *pro ſtomacho, de maſtiche.*

STOMACHICA FRIGIDA.

SIMPLICIA.

Radices *plantaginis acetoſæ.*
Ligna, *ſantalum rubrum.*
Folia *plantaginis, myrti.*
Semina *plantaginis, cydoniorum.*
Flores, *roſæ rubræ, balauſtia.*
Fructus, *cydonia, pira, meſpila, myrthilli.*
Succi, *acacia, hypociſtis.*
Mineralia, *corallus.*

COMPOSITA.

Aquæ *roſarum, plantaginis, acetoſæ.*
Syrupi *roſarum ſiccarum, cidoniorum, granatorum, myrtinus, de ſucco acetoſæ, de agreſta.*
Conſeruæ *roſarum rubrarum, foliorum acetoſæ.*
Electuaria *diatriaſantalon.*

EXTERNA.

Olea *roſaceum, lentiſcinum, omphacinum.*
Vnguenta, *ceratum ſantalinum, roſaceum.*

CAPVT XXIV

De Splenicis medicamentis.

Lieni dicata medicamenta ea ferè ſunt, quę melancholicum humorem præparant, propterea quòd lien eſt melancholiæ conceptaculum.

At verò quandoque illa melancholia naturalem ſortitur conditionem, eſtque frigida, craſſa, & terreſtris, obſtructiones efficiens, túmque medicamenta poſtulat aperientia, incidentia, & detergentia; immò & interdum emollientia, quando humor induratus ſcirrhum producit.

Interdum nimio calore adurítur, & atræ bilis conditiones acquirit, túmque eadem requirit medicamenta, quæ ſuprà atræ bili præparandæ idonea eſſe diximus.

SPLENICA CALIDA.

SIMPLICIA.

Radices *apij, enulæ campanæ, ireos, calami aromatici, ariſtolochiæ.*
Cortices *radicum capparum, medianus fraxini, medianus tamariſci, cinamomum.*
Folia *chamædryos, cuſcutæ, ceterach, ſummitates lupuli, tamariſci, pulegij, thymi, naſturtij, fumariæ, centaurij minoris, meliſſæ.*
Semina *agni caſti, naſturtij, aniſi, apij, cardui benedicti.*
Flores, *geniſtæ, calendulæ, tamariſci, crocus.*
Fructus, *cappares.*
Gummi *ammoniacum, bdellium, myrrha.*
Mineralia, *chalybs.*

COMPOSITA.

Aquæ *fœniculi, fumariæ, meliſſæ, cardui benedicti, cinamomi.*
Syrupi *de fumaria, de quinque radicibus, oxymel ſimplex, oxymel ſcilliticum.*
Conſeruæ *florum tamariſci, geniſtæ, acorus conditus, zinziber conditum, cortex citri conditus.*
Confectiones, *alkermes.*
Electuaria, *de gemmis, lætificans Galeni.*
Troſchiſci, *de capparibus, de euphorbio.*

EXTERNA.

Olea *de capparibus, tamariſci, irinum rutaceum.*
Vnguenta *de arthanita, de althea.*
Emplaſtra *de mucilaginibus, de meliloto, dyachylum cum gummis.*

SPLENICA FRIGIDA.

Eadem ferè ſunt ac bilem attenuantia, quæ ideò ne hîc fruſtra repetantur inde erunt depromenda; quibus addenda erunt ea, quæ bilem aduſtam præparare valent.

CAPVT XXV.

De nephriticis medicamentis.

Medicamenta renum affectibus curandis idonea dicuntur, vel quatenus vrinas promouent; vel quatenus renum ardorem contemperant; vel quatenus calculos frangunt, aut comminuunt; vel denique quatenus arenulas viſcidoſque humores in renibus contentos detergunt.

Vrinas mouentia ſuprà fuerunt propoſita, iis tamen quædam addenda ſunt renibus magis peculiariter appropriata.

Renum ardorem contemperant diuretica frigida, tùm alia nonnulla ſimpliciter refrigerantia, quæ nephritica frigida appellantur.

AD calidam renum intemperiem corrigendam non ſemper vtendum eſt diureticis, quantumuis refrigerent; nam quando immoderatum vrinæ profluuium illam intemperiem conſequitur, aliis refrigerantibus eſt vtendum, quæ potiùs incraſſent, aut leniter aſtringant, qualia ſunt lactuca, portulaca, ſemen pſyllij, gummi tragacanthum, &c.

Lithontriptica, ſeu calculum frangentia medicamenta id præſtant vel ſpecificâ proprietate, vel quatenus incidunt & attenuant ſine admodum inſigni calore, alioquin calculum magis excoquerent, vel denique aſperitate ſuâ ſummam calculi faciem abſtergunt & attritu comminuunt.

Arenulas viſcidóſque humores detergentia ex diureticis aut lithontripticis deſumuntur.

Horum omnium materia talis eſt.

VRINAS MOVENTIA.

Hæc ſuprà fuerunt propoſita tam calida quàm frigidâ capitibus propriis.

VRINÆ ET RENVM ARDOREM TEMPERANTIA ET LENIENTIA.

SIMPLICIA.

Radices *altheæ liquiritiæ.*
Folia *maluæ, lactucæ, portulacæ, endiuiæ, cicerbitæ, ſcariolæ.*
Semina *melonum, cucurbitæ, cucumeris, altheæ, maluæ, lactucæ, papaueris albi, pſyllij, hordeum.*
Fructus, *pruna dulcia, paſſulæ, iuiubæ, amygdalæ.*
Flores *violarum, nenupharis.*
Gummi *tragacanthum.*
Animalia, *lac, butyrum.*

COMPO

COMPOSITA.

Aquæ *lactucæ,portulacæ,nenupharis.*
Syrupi *de liquiritia,iuiubarum,violarum.*
Conſeruæ *violarum,nymphææ,lactucæ conditæ.*
Electuaria,*diatragacanthum frigidum.*

EXTERNA.

Olea *violarum,roſaceum,nenupharis.*
Vnguenta, refrigerans Galeni, vnguentum roſaceum.

LITHONTRIPTICA, SEV CALCVLVM FRANGENTIA.

SIMPLICIA.

Radices *ononidis, lappæ maioris, ſaxifragæ, virgæ aureæ, calcitrapæ.*
Ligna, *lignum nephriticum.*
Cortices *fabarum ſiccarum,radicis lauri.*
Folia *ſaxifragæ,calcitrapæ,argentinæ,fragariæ,parietariæ, fœniculi marini.*
Semina *milij ſolis,vrticæra,phani.*
Fructus nuclei ceraſorum,*perſicorum,meſpilorum, baccæ iuniperi,hederæ.*
Gummi, *therebintina.*
Animalia,*millepedes, ſanguis hircinus præparatus, oculi cancrorum fluuiatilium.*
Lapides,*Iudaicus,nephriticus,cryſtallus præparatus.*

COMPOSITA.

Aquæ *ſaxifragæ, calcitrapæ,nicotianæ.*
Syrupi *nephrocatharticus Iouberti,de Raphano Fernelij, oxymel ſimplex,oxymel ſcilliticum.*
Electuaria,*lithontripticon.*

ARENVLAS ET VISCIDOS HVMORES DETERGENTIA.

Eadem ſunt, quæ diuretica, & calculos expellentia: efficaciſſima autem ſunt hæc.
Therebentina, parietaria, aphanus, apium, cicera rubra.

CAPVT XXVI.

De Hyſtericis medicamentis.

Quæ in vteri affectibus vſurpantur medicamenta vel ipſum corroborant, & conceptionem adiuuant, vel partus & ſecundinarum excluſionem promouent, vel menſtruas purgationes educunt, vel nimium earundem fluxum cohibent, vel vterum ab excrementorum illuuie expurgant.

Conceptum iuuantia moderato calore vterum reficiunt, aromatica vi recreant, & quadam aſtrictione firmant.

Quæ fœtum & ſecundinas excludunt, menſes etiam promouent, ſed fortiora ex his vſurpantur.

Menſes, mouentia, calida ſunt & tenuium partium,nec tamen vehementer exſiccant, neque ſolùm ſanguinem attenuant,ſed etiam vaſorum oſcula aperiunt.

Maxima eſt menſes mouentium & diureticorum affinitas; in eo tamen diſtinguuntur ſecundum Galenum 5.*de ſimpl.med.fac. cap.* 22. quòd ambo quidem ſint calida,ſed diuretica potenter exſiccent,menſes mouentia minimè; illa enim quæ validiùs exſiccant,ſanguinem abſumunt,& ſic menſtruis materiam ſubripiunt,necnon eundem incraſſant,& fluxui minus idoneum efficiunt; eadem tamen vrinarum profuſionem iuuant, quia dum ſanguis à calore fuſus cogitur à ſiccitate,oportet fieri ſeroſæ ſubſtantiæ ſecretionem, quæ vrinæ materiam ſuppeditat.

Menſes cohibentia medicamenta, vel aſtrictoria vi meatus occludunt, vel humores incraſſando eorum fluxum impediunt.

Omnis fluxio immodica vel ex nimia meatuum laxitate vel humorum tenuitate, ac mobilitate dependet: hinc meatûs illos aſtringendo, vt humoribus craſſitiem & lentorem conciliando, facilè cohibetur.

Vterum expurgantia ex menſes mouentibus deſumuntur, ea præſertim ſeligendo quæ ſunt detergendi facultate donata.

Horum omnium materia talis eſt.

CONCEPTVM IVVANTIA.

SIMPLICIA.

Radices *calami aromatici,biſtortæ,galangæ,cyperi.*
Folia *betonicæ,ſaluiæ,roriſmarini,maioranæ.*
Fructus,*nux moſchata,caryophylli.*
Flores,*ſaluiæ,roriſmarini,betonicæ,macis,ſpica nardi.*
Gummi,*ſtyrax,benjoinum,thus,maſtix.*
Animalia,*moſchus,zibetum.*
Mineralia,*ſuccinum,corallium,ambra.*

COMPOSITA.

Aquæ *ſaluiæ,betonicæ,maioranæ.*
Conſeruæ *florum betonicæ, ſaluiæ, anthos, acorus conditus,nuces iuglandes conditæ, nuces moſchatæ conditæ,myrobalani conditæ,radix ſatyrionis condita.*
Confectiones,*theriaca, mithridatium.*
Electuaria,*diamoſchum,diambra de gemmis, diagalanga, aromaticum roſatum.*
Trochiſci *galliæ moſchatæ,alipta moſchata.*

EXTERNA.

Olea *nardinum,myrtinum.*

PARTVM ET SECVNDINAS EXCLVDENTIA.

Quæ menſes mouent,illa etiam fœtum & ſecundinas educunt:peculiariter autem hæc.
Dictamnus creticus,arthemiſia,ariſtolochia,crocus, aqua cinnamomi, Confectio alkermes,borax officinarum,ſabina, opopanax, ſagapenum, myrrha, caſtoreum, aſſa fœtida.
Poſteriora duo ſecundinis tantùm conueniunt, quia graui odore fœtum enecarent.

MENSES MOVENTIA.

SIMPLICIA.

Radices *ariſtolochiæ vtriuſque,rubiæ tinctorum, valerianæ,cyperi,ireos,gentianæ.*
Cortices,*cinnamomum.*
Folia *arthemiſiæ, mercurialis, matricariæ, nepetæ, ſaluiæ, calamenti, pulegij, origani, ruthæ, abrotani, praſſij, dictamni cretici.*
Semina *ſeſeleos, aniſi,dauci,fœniculi,rutæ,carui.*
Flores *camomillæ,matricariæ,croci.*
Gummi,*myrrha,aſſa fœtida,opopanax,ſagapenū,galbanū.*
Animalia,*caſtoreum.*
Mineralia,*borax officinalis.*

COMPO

COMPOSITA.

Aquæ *arthemiſiæ,cinamomi.*
Syrupi *de arthemiſiâ,de hyſſopo.*
Conſeruæ & electuaria,*repetenda ex diureticis.*
Trochiſci,*de myrrhâ.*

EXTERNA.

Olea & vnguenta repetenda ab emollientibus,quæ in *ſecundâ ſectione* tradentur.

MENSES SISTENTIA.

SIMPLICIA.

Radices,*ſymphyti,biſtortæ,tormentillæ.*
Folia *plantaginis,lentiſci, equiſeti, rubi,portulacæ, myrti, centinodiæ,menthæ.*
Semina *plantaginis,acetoſæ.*
Fructus *myrtilli.*
Flores *roſæ, balauſtia.*
Gummi *maſtiches,ſanguis draconis.*
Animalia, *coagulum hædi,leporis, cornu cerui vſtum, ebur,ſpodium.*
Mineralia,*bolus armena,terra ſigillata,corallum.*

COMPOSITA.

Aquæ *plantaginis, roſarum, nymphææ, portulacæ, menthæ.*
Syrupi, *myrtinus de mentha, cydoniorum, roſarum ſiccarum.*
Conſeruæ *roſarum,cydonia conditâ.*
Confectiones *philonium Romanum.*
Trochiſci *de ſpodio,de terra ſigillata.*

EXTERNA.

Olea,*myrtinum,roſaceum,cydoniorum.*
Vnguenta *Comitiſſæ.*
Emplaſtra *de maſtiche,contra rupturam.*

VTERVM EXPVRGANTIA.

Eadem quæ menſes mouentia,& præcipuè.
Bryonia, ariſtolochia, vtraque, gentiana, mercurialis, arthemiſia, matricaria, marrubium, chamædrys,&c.

CAPVT XXVII.

De Arthriticis medicamentis.

Articuli ex neruoſis partibus maximè componuntur, & cum neruorum ac cerebri eadem ſit proportio, quæ ſuprà propoſita ſunt Cephalica interiùs vſurpanda, eadem arthritica cenſebuntur.

QVando humor in articulis contentus apozemate aut aliquo alio interno medicamento præparandus eſt, eadem omninò præſcribenda remedia, quæ in affectibus capitis conueniunt, ex quibus tamen ea ſeligenda erunt, quæ magis ſpecificè articulis conuenire credidit antiquitas.

Quia verò articulorum affectus topicis remediis maximè curari ſolent, ea hic proponenda ſunt, quæ illis peculiariter conueniunt, atque ita diſtinguenda, vt alia ſtatim initio ardorem, ſi quis ineſt, compeſcant & fluxiones arceant; nec tamen humores in partem inflammatam altiùs impingant; alia dolorem, qui citra inflammationem fuerit, compeſcant, alia denique dolore ſedatò humorem impactum digerant: quæ omnia ſigillatim ſunt proponenda.

FLVXIONEM INHIBENTIA.

Folia *hyoſcyami, cicutæ, ſolani, mandragoræ, ſempervíui.*
Succi *hyoſcyami,ſolani,lactucæ,acetum,opium.*
Gummi,*caphura.*
Mucilagines *ſeminis pſyllij,cydoniorum.*
Aquæ *roſarum,plantaginis,ſolani.*
Olea,*roſaceum.*

DOLOREM SEDANTIA.

Radix *althéæ, lac vaccinum, ſtercus vaccinum, œſipus, thus, oui candido ſubactum, vitellus oui, flos chamæmeli, meliloti, crocus,* & quamplurima alia ex practicis repetenda.

DIGERENTIA.

Radices *enulæ campanæ,hermodactyli.*
Folia *verbaſci,chamæpityos,vrticæ,ebuli,ſaluia, centaurij minoris.*
Semina *vrticæ,naſturtij.*
Gummi, *opopanax, bdellium,ammoniacum, ſagapenum, galbanum,euphorbium.*
Animalia,*caſtoreum,catuli viui admoti.*
Liquores, *vinum,aqua vitæ, aqua marina,aqua thermarum ſulphurearum.*
Olea Chymica,*vitrioli,ceræ,de lateribus.*
Emplaſtra *de mucilaginibus, de meliloto, oxycroceum, diapalma.*

CAPVT XXVIII.

De Medicamentis lac generantibus,idémque minuentibus.

Medicamenta lacti generando idonea, ex Gal. 5. de ſimpl. med. fac. cap. 22. *modicè calefaciunt, & non exſiccant; quia calefaciendo ſanguinem attenuant vt faciliùs ad mammas ferri poſſit, neque exſiccando illius copiam minuunt, quæ magna eſſe debet ad lactis generationem.*

LAc generantia iiſdem qualitatibus videntur eſſe prædita, quibus menſes mouentia; cùm tamen hæc illis maximè videantur eſſe contraria quoad effectus; quoties enim menſium fluxus proritatur, toties lactis generatio impeditur. In eo tamen differunt, quòd menſes mouentia calidiora ſint lac generantibus; & magis attenuent: nam in lactis generatione fit expulſio ſanguinis ad mammas, & attractio ab iiſdem; at in menſium vacuatione fit tantùm expulſio ad vterum: vnde oportet ſanguinem magis attenuari, & remedia eſſe calidiora ſicciorâque. Sic Gal. *cap.* 11 *lib.* 5. *de med.fac.* vult anethum,fœniculum, & erucam, illas inquam herbas virentes & humidas lacti generando conuenire, ſiccas verò menſes mouere, quia tunc temporis magis calefaciunt & exſiccant.

Lactis copiam minuunt, quæ exſiccando ſanguinem abſumunt, vel eundem refrigerando & incraſſando ineptum efficiunt, vt ad mammas deferatur.

Horum omnium materia talis eſt.

LAC GENERANTIA.

Fœniculum viride ſemen eiuſdem, anethum viride, apium, cryſtalli puluis, braſſicæ decoctum, butyrum cum lacte, & fœniculo ſumptum.

LAC MINVENTIA.

Mentha, chelidonium maius, calamentum, coriandrum, ocymum, omphacium, acetum, oxymel, camphora.

CAPVT XXIX.

De medicamentis ſemen generantibus, idémque extinguentibus.

Semen generant & ad libidinem prouocant ea medicamenta, quæ calida ſunt & flatuoſa ſine exſiccatione.

Minuunt verò ſemen, & veneris ſtimulos obtundunt ea, quæ vel impensè refrigerant, vel admodùm exſiccando, materiam ſeminalem abſumunt.

Horum materia talis eſt.

SEMEN GENERANTIA.

Semina *erucæ, napi, vrticæ, ſinapi, piper.*
Fructus, *piſtaciæ, nuclei pinei.*
Animalia *ſcincus, cerebella paſſerum, teſticuli galli.*

SEMEN EXTINGVENTIA.

Lactuca, portulaca, camphora, mentha, ruta, ſemen agni caſti, anethi.

CAPVT XXX.

De medicamentis flatus diſcutientibus.

Medicamenta flatus diſcutientia calefaciunt & attenuant, vaporéſque à materia frigida productos per diaphoreſim reſoluunt.

Hæc ab iis quæ pituitam calefaciunt & attenuant ferè non diſtinguuntur: ideò hîc non erunt repetenda.

CAPVT XXXI.

De Aſtringentibus medicamentis.

Aſtringentia medicamenta frigida ſunt & ſicca ſubſtantiáque terreſtris, vnde partes contrahunt, conſtipant, & condenſant.

Hoc theorema veriſſimum quidem eſt de ſimpliciter aſtringentibus, quæ illas qualitates præ ſe ferunt: attamen dantur alia medicamenta quæ cum aliis facultatibus, habent etiam aſtringendi vim ob variam ſubſtantiæ conditionem, ſeu dantur multa aſtringentia quæ calida ſunt, vt *abſynthium, maſtiche, vitriolum,* & alia huiuſmodi.

Quæcumque ad menſes ſiſtendos ſuprà fuerunt propoſita, eadem ſunt aſtringentia: quare inde illa erunt repetenda.

CAPVT XXXII.

De medicamentis lumbricos enecantibus.

Quæcumque medicamenta amara ſunt, acria, acida, aſtringentia, vel oleoſa, lumbricos enecare valent.

Amara, acria, & acida tenuitate ſua lubricorum ſubſtantiam penetrant eáque diſſoluunt, aſtringentia lumbricos conſtipando: oleoſa eorundem poros obturando tranſpirationem impediunt, qua ſola viuunt, ſicque eos ſuffocant. Certum tamen eſt, nonnulla dari medicamenta, quæ non ſolùm qualitatibus manifeſtis, ſed ſpecifica proprietate lumbricos enecant, exemplo ſit Mercurius, qui ventri tantùm admotus cum vnguentis lumbricos in inteſtinis contentos potenter enecat; at interiùs aſſumptus & conuenienter adminiſtratus, ac debitè præparatus miranda præſtat. Imò verò Mercurius crudus cum aqua ſimplici aliquamdiu agitatus virtutem ſuam ei aliquatenus communicat, & vt puriſſima illa aqua nulla ſenſibili qualitate prædita pro potu ordinario exhibita lumbricos etiam efficaciter enecet.

Horum autem lumbricos enecantium materia talis eſt.

SIMPLICIA.

Radices *graminis, primulæ veris, zedoariæ, dictamni albi, gentianæ, angelicæ, mori, rhabarbarum.*
Folia *portulacæ, cichorij, acetoſæ, abſynthij, ſcordij, hyperici, centaurij minoris, verbenæ, marrubij, dictamni cretici.*
Semina *citri, tanaceti, braſſicæ, lupini, ſemen contra, amygdalæ amaræ.*
Succi *limonum, granatorum, portulacæ, aloës.*
Animalia, *raſura eboris, cornu cerui.*

COMPOSITA.

Puluis contra vermes, hiera picra.
Chymica, *ſpiritus ſulphuris, vitrioli, Mercurius dulcis.*

CAPVT XXXIII.

De Vulnerariis medicamentis.

Vulneraria medicamenta ea ſunt quæ leuiter aſtringendo & exſiccando vulnerum conglutinationem promouent.

Non ſolùm externis & topicis medicamentis vulnera curari ſolent, ſed etiam internis, quæ conglutinationem aſſumpta promouent, ex iiſque potiones vulnerariæ frequenter componi ſolent.

Horum materia talis eſt.

Radices *ſymphyti, ariſtolochiæ rotundæ, zedoariæ, tormentillæ.*
Folia *vineæ peruincæ, pimpinellæ, ſaniculæ, bugulæ, piloſellæ, veronicæ, agrimoniæ, centaurij minoris.*
Semina *cardui benedicti.*
Animalia, *cancri fluuiatiles.*

LIBER QVINTVS
PARTIS SECVNDÆ
SECTIONIS PRIMÆ,
PARTICVLA SECVNDA.
De Materiâ medicâ externâ.

CAPVT PRIMVM.

De refrigerantibus, & repellentibus medicamentis.

IN partibus externis ſæpè contingunt inflammationes, eryſipelata, herpetes, carbunculi, & ſimiles affectus calidiores quos refrigerantium admonitione compeſcere neceſſe eſt, potiſſimùm in eorum principio.

Et quandoquidem hi affectus vt plurimùm à fluxionibus ducunt originem, ideo illa medicamenta in principio repellentia eſſe debent, vt humorum fluxum impediant, eóſque à parte affectâ eliminent.

Repellunt autem medicamenta, quatenùs prædita ſunt aſtringendi vi, quæ ſuprà fuit explicata, cùm de aſtringentibus internis ageretur.

Quia verò refrigerantia & repellentia externa ab internis maximè differunt, illorum ideò ſeries hîc exponenda eſt.

REFRIGERANTIA MEDICAMENTA.

SIMPLICIA.

Cortices *radicis ſolani, mandragoræ.*

Folia *lactuca, intybi genera quatuor, hyoſcyami, lenticulæ paluſtris, vmbilici veneris.*

Prædicta ſimpliciter refrigerant. Sequentia verò refrigerando leniter aſtringunt.

Portulaca, polygonum, plantago, liguſtrum, ſolanum, ſemperuiuum, mandragora.

Semina *pſyllij, hyoſcyami albi, papaueris albi, frigida maiora & minora.*

Flores *roſarum, violarum, nymphææ.*

Succi *granatorum, lactucæ, portulacæ, ſemperuini, ſolani, plantaginis, limonum, acetum, omphacium.*

Animalia, *album en oui.*

COMPOSITA.

Aquæ *ſolani, nymphææ, roſarum, plantaginis, polygoni.*

Olea *roſaceum, violatum, nymphææ, papaueris, hyoſciami, madragoræ.*

Vnguenta, *roſaceum ceratum ſantalinum refrigerans Galeni, populeum.*

REPELLENTIA ET ASTRINGENTIA.

SIMPLICIA.

Radices *biſtortæ, ſymphyti, tormentillæ, rhapontici.*

Cortices *medianus ſumach, granatorum, inglandium viridium, calices glandium.*

Folia *vitis & caprioli eiuſdem, myrthi, cupreſſi, quercus, oleaſtri, ſumach, centinodiæ, burſæ paſtoris, equiſeti, plantaginis, abſinthij, menthæ, verbaſci, ſumitates rubi.*

Semina *portulacæ plantaginis, burſæ paſtoris, grana tinctorum, acini vacuarum.*

Flores *roſæ rubræ, fæx roſarum ſtillatarum, balauſtia.*

Fructus *myrtilli, nuces cupreſſi, gallæ immaturæ, meſpila, ſorba, cydonia.*

Succi *plantaginis, & herbarum prædictarum, accacia, hypociſtis.*

Gummi, *maſtiche, ſanguis draconis, thus, ſandaraca, tragacanthum, ſarcocolla, gummi arabicum.*

Mineralia, *bolus armena, terra ſigillata, alumen, corallium.*

COMPOSITA.

Aquæ *roſarum, plantaginis, ſolani, peculi roſarum, corticis nucum, ferrata.*

Olea *roſatum, omphacinum, myrthinum, maſtichinum, lentiſcinum, de abſynthio, de menthâ.*

Vnguenta *Comitiſſæ.*

Emplaſtra *contra rupturam, de cruſta panis.*

CAPVT II.

De Emplaſticis medicamentis.

REpellentibus & aſtringentibus emplaſtica ſunt finitima, & in fluxionum principiis ac ſanguinis eruptionibus ex quacumque parte etiamnum conueniunt. Sunt enim glutinosâ & pingui ſubſtantiâ prædita, quâ parti tenaciter adhærent, illiúſque poros implent & obſtruunt, ne humor influens eas peruadere poſſit, tum etiam partem comprimendo humorem illum alio impellunt.

Ex his quædam ſimpliciter talia ſunt, nec vlla alia qualitate inſigniter prædita; quædam verò ſimul exſiccant, aut etiam aſtringunt: imò maxima eorum pars duas haſce qualitates ſolet habere coniunctas.

Horum autem materia talis eſt.

SIMPLICIA.

Farinæ *tritici, fabarum.*

Succi, *amylum.*

Gummi, *maſtiche, ſanguis draconis.*

Animalia, *album en oui, mumia.*

Mineralia, *lapis hæmatites, corallium, terra ſigillata, bolus armena, gypſum, lythargyrus, ceruſa, pompholyx, cadmia, lapis calaminaris, antimonium, alumen, plumbum.*

COMPOSITA.

Vnguenta, *album Rhaſis, de lithargyro, nutritum, diachalcitheos, diapompholygos, deſiccatiuum rubrum.*

CAPVT III.

De Anodynis medicamentis.

DOlor corporis partes affligens tribus modis ſedari ſolet:vel cauſam dolorem efficientem auferendo; vel ſenſum ſtupefaciendo narcoticis medicamentis;vel iis medicamentis quæ anodyna propriè appellantur.

Illa autem anodyna, ſeu paregorica dicuntur, quæ causâ, & morbo remanentibus dolorem mitigant.

Idque præſtant blando, & moderato calore,quo pars affecta fouetur, & ad quandam æqualitatem reducitur, cutis relaxatur, eiúſque pori aperiuntur, vt per eam quædam materiæ portio reſoluatur.

Horum autem materia talis eſt.

SIMPLICIA.

Radices *altheæ,maluæ,liliorum.*
Folia *maluæ,altheæ,brancæ vrſinæ.*
Semina *lini,fœnugræci,altheæ.*
Flores *liliorum,chamomillæ,meliloti.*
Farinæ *ſeminis lini.fœnugræci.*

COMPOSITA.

Olea, *commune amygdalarum dulcium, liliorum,chamæmelinum,anethinum, trinum,ex vitellis ouorum.*
Vnguenta,*dialthea,reſumptiuum.*

CAPVT IV.

De Narcoticis medicamentis.

NArcotica dolorem ſedant ſtupefaciendo partem, eíque ſenſum auferendo, vel ſomnum conciliando,quo ſenſus toti corpori adimitur.

Hunc effectum producere creduntur ſummâ frigiditate quam habent in quarto gradu, hæc eſt antiqua Galeni doctrina:Recentiores tamen non pauci exiſtimant,non frigiditate ſimpliciter, ſed peculiari facultate, & proprietate ſpecificâ, quam vim narcoticam appellant,ſenſum adimere, & ſomnum conciliare.

Horum vſus non admittitur niſi poſt anodyna fruſtrâ tentata.

Materia eorum talis eſt.

SIMPLICIA.

Radices *mandragoræ,hyoſcyami.*
Folia *hyoſcyami, cicutæ, mandragoræ, papaueris albi.*
Semina *hyoſcyami,papaueris albi.*
Succi *lactucæ,cicutæ,hyoſcyami,opium.*

COMPOSITA.

Opiatæ,*philonium Romanum,Requies Nicolai.*
Olea *mandragoræ,hyoſcyami,papaueris albi.*
Chymica,*laudanum opiaticum.*

CAPVT V.

De Emollientibus medicamentis.

Durities omnis à tribus cauſis produci ſolet, ſiccitate, tenſione,vel concretione.

QVæ exſiccantur, duriora euadunt: quæ verò repleta ſunt,diſtenduntur, & renitentia fiunt, ita vt contactui reſiſtant, dura appellentur: illa etiam quæ à frigore concreſcunt, duritiem acquirunt, vt in glacie apparet. Omnes iſtæ duritiei ſpecies corpori noſtro contingunt; humores enim ſiccitatem contrahunt diuturnâ caloris aut reſoluentium medicamentorum actione, quia tenuiores, humidioréſque partes diſſipantur, craſſiores ſicciotéſque remanent. Ab humorum multitudine partes replentur & diſtenduntur: ac denique humores naturæ frigidi proprio calore deſtituti,vel in parte intemperie frigida laborante reſidentes, ſponte concreſcunt & indurantur.

Quæ à ſiccitate oritur, humectatione curatur; quæ à repletione & humorum multitudine, vacuatione ſoluitur:quæ à concretione, propriè dictis emollientibus aufertur.

Sunt autem verè emollientia anodynis finitima, moderato calore & ſiccitate prædita, ſecundum Galenum, 5.de ſimpl. medic. fac. cap.8. *omni acrimoniâ & excedente qualitate destituta;vnde concretum frigore humorem fundunt & colliquant,ſicque illius duritiem auferunt.*

Horum autem materia talis eſt.

SIMPLICIA.

Radices *maluæ,altheæ,liliorum,iridis,bryoniæ,ebuli,cucumeris agreſtis.*
Foliá *violariæ,parietariæ, achanthi, maluæ, altheæ, atriplicis,ebuli.*
Semina *lini,fœnugræci,maluæ,altheæ.*
Flores *chamæmeli,meliloti,liliorum.*
Fructus *ficus pingues.*
Gummi *therebintina, ammoniacum, bdellium, ſtyrax, galbanum, opopanax.*
Animalia,*butyrum, adeps ſuillus, gallinaceus,anſerinus, œſypus,medulla ceruina,vitulina.*

COMPOSITA.

Olea, *commune, liliorum, violaceum, lumbricorum, chamæmelinum, lini, irinum, catulorum.*
Vnguenta *de althea,reſumptiuum.*
Emplaſtra *diachylum magnum, de mucilaginibus, de meliloto, ſily Zachariæ, ceroneum, oxycroceum, de ranis.*

CAPVT VI.

De Reſoluentibus medicamentis.

REſoluentia medicamenta emollientibus ſunt calidiora, necnon tenuem habent ſubſtantiam, vnde facilè penetrant, cutis poros dilatant,humores attenuant, & in vapores conuertunt, vt per inſenſibilem tranſpirationem, ſeu diaphoreſim vacuentur.

Eorum materia talis eſt.

SIMPLICIA.

Radices *enulæ campanæ, ireos, doci, ariſtolochiæ, galangæ.*
Folia *maioranæ, abſynthij, hyſſopi, calamenti, pulegij, origani, lauri, rutæ, ſatureiæ, ſaluiæ roriſmarini.*
Semina *dauci,cumini,anethi,fœnugræci,lini,nigellæ,aniſi, fœniculi.*
Fructus,*baccæ lauri,iuniperi,piper.*

Flores

Flores *ſtœchados hyſſopi, lauendulæ, anethi, chamomillæ, meliloti.*

COMPOSITA.

Olea, *anethinum, rutaceum, amygdalarum amararum, de capparibus, ſcorpionum, nardinum, hyperici, vulpinum, therebentinæ, de ſpica.*

Vnguenta, *agrippæ, aregon martiatum.*

Emplaſtra, *de ſulphure, de baccis lauri, diachylum ireatum.*

CAPVT VII.

De Epiſpaſticis, ſeu attrahentibus medicamentis.

Attrahentia medicamenta reſoluentibus ſunt calidiora, & humores in profundo corporis contentos cuti admota foras euocant, eóſque diſcutiunt.

Licèt autem vt plurimùm à caliditate, & partium tenuitate vim illam obtineant, nonnulla tamen proprietate inſitâ id præſtant, quemadmodum dictamnus infixa corpori ſpicula trahere creditur: alia ſimilitudine ſubſtantiæ, vt ſcorpius vulneri à ſe inflicto impoſitus venenum ad ſe trahit.

Attrahentium autem medicamentorum materia talis eſt.

SIMPLICIA.

Radices *ariſtolochiæ vtriuſque, pyretri, thapſiæ, hermodactyli, iridis, hellebori, cyclaminis, anachardi.*

Folia *anagallidis, calaminthæ, iberidis, ſaponariæ, vrticæ, zedoariæ.*

Semina *thlaſpi, ſinapi, naſturtij, vrticæ.*

Fructus, *colocynthis.*

Succi, *elaterium.*

Gummi, *pix, euphorbium, ammoniacum.*

Animalia, *caſtoreum, ſimus columbinus, gallinaceus, ſtercus caprillum.*

Mineralia, *ſulphur.*

COMPOSITA.

Olea, *balaninum, ſinapinum.*

Emplaſtra, *de meliloto, de baccis lauri, de ſulphure, oxycroceum.*

CAPVT VIII.

De ſuppurantibus medicamentis.

Suppurantia medicamenta moderato calore & humiditate prædita ſunt, ac partis cui admouentur, temperaturæ ſimillima, ſicque natiuum illius calorem augent, quo ſanguis putreſcens concoquitur, & in verum pus commutatur.

In corporibus noſtris tres omninò fieri ſolent alterationes ſecundùm Gal. 5. *de ſimpl. medic. fac. cap.* 6. *Vna* planè ſecundùm naturam eſt, cùm videlicet in ventriculo, hepate, & ſingulis partibus alimentum concoquitur ad nutritionem. *Altera* eſt omninò præter naturam, cùm ſubſtantiæ in corpore contentæ putredinem contrahunt. *Tertia* denique media exiſtit partim naturalis, partim verò præternaturalis, & *ſuppuratio* appellatur: cùm enim ſanguis in parte contentus putredinem contrahens calorem præternaturalem acquiſiuit à partis calore natiuo alteratur & concoquitur, ita vt calore vtroque ſimul operante, nec perfecta concoctio, nec putredo abſoluta producatur, ſed media quædam operatio *Suppuratio* dicta, qua humor non quidem nutritioni idoneus redditur, ſed ad quandam ſubſtantiæ & qualitatum moderationem, naturæ magis conſentaneam, reducitur. Iam verò medicamenta ſuppurationem promouentia ea ſunt quæ calorem natiuum augent, vt meliùs vires ſuas poſſit exſerere, talia ſunt illa quæ calorem habent, partis qui imponuntur calori conſimilem, ſicque eum fouent, & vegetiorem efficiunt.

Illa verò emollientibus medicamentis ſunt valdè ſimilia: in eo tamen diſtinguuntur, Galeno teſte quod emollientia calidiora ſint & ſicciora, atque adeò nonnihil humoris in parte contenti abſumant; ſuppurantia verò magis temperata totam humiditatem ſeruent.

Porrò ſuppurantia exactè talia, emplaſtica eſſe debent: vt enim calor in parte retineatur pori illius obſtrui debent, ne per eoſdem fiat diſſipatio: emplaſticis verò medicamentis proprium eſt poros partium occludere.

Suppurantium autem medicamentorum materia talis eſt.

SIMPLICIA.

Radices *althea, liliorum, cœpa* ſub cineribus cocta, in tumoribus, qui ægrè ſuppurant, efficax.

Folia *maluæ, altheæ, acanthi, tuſſilaginis, oxalidis.*

Semina *altheæ, lini, fœnugræci.*

Flores *chamomillæ, meliloti.*

Gummi *pix liquida, therebintina, reſina, ammoniacum, bdellium.*

Farinæ *tritici, lini, fœnugræci.*

Animalia, *butyrum, œſypus, adeps ſuillus, vitulinus, gallinaceus, anſerinus, medulla ceruina, vitulina, vitellum oui.*

COMPOSITA.

Olea *liliorum, chamæmelinum, irinum, commune, hydreleum.*

Vnguenta *baſilicum, de altheâ, Agrippæ, reſumptiuum.*

Emplaſtra *diachylum magnum, de mucilaginibus.*

CAPVT IX.

De Medicamentis detergentibus.

Ad abſceſſuum diſruptorum, vel vlcerum ſordidorum ſaniem, pus, aliáſque ſordes expurgandas detergentibus vtimur medicamentis, quæ aſperitate ſua, vel nitroſa vi materias illas impactas eliciant.

Detergendi facultas à primis qualitatibus non dependet, cùm dentur calida & frigida detergentia, ſed à quâdam aſperitate & nitroſa vi, quæ nihilominùs calori coniuncta potentiùs operatur, propterea quòd materia lenta & parti adhæreſcens calore attenuata faciliùs detergitur.

Horum autem detergentium materia talis eſt.

SIMPLICIA.

Radices *apij, ireos, ariſtolochiæ vtriuſque, gentianæ.*

Folia *abſynthij, centaurij, minoris, marubij, apij, agrimoniæ, plantaginis, anagallidis.*

Semina *apij, plantaginis.*

Succi *foliorum prædictorum, vinum.*

Farinæ *fabarum* , *lupinorum* , *fœnugræci* , *hordei*, *lini*.
Gummi,*therebintina, aloës, thus* , *myrrha*.
Animalia, *mel, vrina*.
Mineralia, *vitriolum vſtum,ærugo,ſalpetræ*.

COMPOSITA.

Syrupi *de roſis ſiccis* , *mel roſaceum*.
Olea *de myrrha, de tartaro* , *ex vitellis ouorum* , *ſambucinum*.
Vnguenta,*aureum,enulatum,apoſtolorum,Ægyptiacum, mundificatiuum de apio*.
Emplaſtra *de ianuá,gratia Dei,diuinum*.

CAPVT X.

Sarcoticis medicamentis.

Sarcotica medicamenta ea dicuntur, quæ carnis in vulnere aut vlcere deficientis generationem promouent.

Id præſtant moderatè exſiccando , *& vlcerum ſordes blandè detergendo : ideò moderatè calida & ſicca eſſe debent* , *omniſque acrimoniæ expertia : ſi enim calidiora & acriora forent* , *carnem colliquarent* ; *ſi frigidiora* , *& aſtringentia citiùs cicatricem inducerent antequam vlcus carne fuerit repletum.*

PRoprium naturæ munus eſt , carnem generare per alimenti aſſimilationem ; medicamenta verò quæ *ſarcotica* , ſeu carnem generantia nominantur , non poſſunt per ſe id efficere , ſed tantùm naturæ actionem adiuuant, impedimenta auferendo : ſolent enim carnis generationem impedire ſordes in vlcere contentæ & humiditates ſuperfluæ in eo luxuriantes; hinc leuiter exſiccantibus & detergentibus medicamentis vlcus purum efficitur , & actioni naturæ carnem deficientem reparare ſtudentis ſuſcipiendæ diſpoſitum.
Sarcoticorum autem materia talis eſt.

SIMPLICIA.

Farinæ *fœnugræci,orobi,lupinorum*.
Gummi, *thus, pix, vtraque, therebintina,ſarcocolla,aloë, myrrha*.
Mineralia,*plumbum vſtum,ceruſa*.

COMPOSITA.

Vnguenta , *Baſilicum aureum* , *pompholigos* , *apoſtolorum*.
Emplaſtra *de ianuá* , *gratia Dei* , *diuinum* , *de betonica*.

CAPVT XI.

De Epuloticis, ſeu cicatricem inducentibus medicamentis.

Epulotica medicamenta ea dicuntur , *quæ vlceris carnem cuti conſimilem efficiunt* , *eam valdè exſiccando & aſtringendo.*

VT cute nudata caro cicatrice obducatur , extima illius ſuperficies debet maximè aſtringi, cõtrahi, & exſiccari : vnde cicatricem inducentia medicamenta, exſiccantia & aſtringentia cùm ſint, glutinantibus finitima eſſe videntur , quæ iiſdem qualitatibus prædita eſſe ſuprà annotauimus. In eo tamen differunt, quòd epulotica potentiùs exſiccent & aſtringant, neque enim id ſolum quod in carnem influit & excrementitium eſt humidum abſumunt; ſed ipſam carnis ſubſtantiam valdè exſiccant,eámque in cutis naturam ferè conuertunt.
Epuloticorum autem materia talis eſt.

SIMPLICIA.

Plantæ , *malicorium* , *plantago* , *myrthus* , *balauſtia, roſa*.
Mineralia, *bolus armena* , *terra ſigillata* , *lithargyrus,ceruſa,lapis hæmatites,calaminaris, cadmia, pompholyx, ſcoria ferri, plumbum vſtum, ſquamma æris,æs vſtum, antimonium vſtum* , *calx* , *alumen vſtum* , *vitriolum vſtum*. Sex iſta poſteriora ſæpius lota, donec acrimoniam depoſuerint,ſunt vſurpanda.

COMPOSITA.

Vnguenta, *album Rhaſis, deſiccatiuum rubrum,diapompholigos*.
Emplaſtra *de ceruſá,de lapide calaminari, di.palma,Paracelſi*.

CAPVT XII.

De Medicamentis ſanguinem ſiſtentibus.

EA medicamenta, quæ ſanguinem ex quacunque parte fluentem prohibent, trium generum eſſe ſolent , vel enim proprietate peculiari id præſtant; vel quatenus emplaſtica ſunt venaſque apertas infarciunt , & occludunt , vel denique quatenùs partem vulneratam vrunt, eámque cruſtâ obducunt.
Præcipuorum autem materia talis eſt.
Radices *ſymphyti.pentaphylli*.
Folia *centinodiæ,pimpinellæ* , *equiſeti* , *plantaginis, vinca peruincæ,vrticæ*.
Fructus,*gallæ*.
Flores,*balauſtia*.
Succi,*acetum,omphacium,acacia,hypocyſtis*.
Gummi,*maſtiche, ſanguis draconis,thus,myrrha*.
Animalia,*gluten, mumia,albumen oui*.
Mineralia, *bolus armena, terra ſigillata, lapis hæmatites, iaſpis,corallium,alumen vitriolum*.
Idipſum præſtant emplaſtica omnia ſed minùs efficaciter.

CAPVT XIII.

De Glutinantibus medicamentis.

Κολλητικὰ , *ſeu glutinantia medicamenta illa ſunt* , *quæ vulnerum labra adducta coniungunt* , *& ad perfectam vnionem perducunt.*
Eáque omnia aſtringentia , *& exſiccantia eſſe debent.*

QVando pars diuiſa conſtringitur , vnio illius faciliùs perficitur , ad quam etiam neceſse eſt , vt non id ſolùm quod influit , ſed quod in ipſa carne conſiſtit liquidiùs abſumatur,atque ita magnâ exſiccatione opus eſt,quæ tamen calorem non habeat ita excedentem vt vel partem colliquet , vel acrimoniâ feriat:inde enim noua humiditas ſucceſceret,quæ conglutinationem impediret.
Horum materia talis eſt.

SIMPLI

SIMPLICIA.

Radices *ſymphiti, tormentillæ, pentaphylli.*
Folia *arnogloſſi, cynogloſſi, millefolij, vrbenæ, piloſellæ, betonicæ, ſcabioſæ, bugulæ, ſaniculæ, hyperici, prunellæ.*
Gummi, *ſarcocolla, myrrha, thus, aloë, therebentina, pix liquida.*
Animalia, *lumbrici, mumia, pili leporis* minutim diſſecti.
Mineralia, *lithargyrus auri.*

COMPOSITA.

Olea *myrrhæ, nicotianæ, balſama vacia.*
Vnguenta, *aureum, deſiccatiuum rubrum.*
Emplaſtra, *contra rupturam, triapharmacum, nigrum.*

CAPVT XIV.

De Veſicantibus medicamentis.

Veſicantia medicamenta ſummam cutem valde calefaciunt, ſeroſos humores ad ipſam attrahunt, ac cuticulam vrendo à ſubiectâ eam diuellunt, vnde veſiculæ excitantur.
Sunt etiam ſummè calida, tenuis & ferè igneæ, ſubſtantiæ, vt partem cui admouentur, facilè inflamment, in eáque veſiculas excitent: vnde nomen ſortita ſunt.
Horum materia talis eſt.

SIMPLICIA.

Radices *thapſiæ, pyrethri.*
Semina *ſinapi, ſtaphiſagriæ.*
Gummi, *euphorbium.*
Animalia, *ſtercus columbinum, canthariden.*

COMPOSITA.

Emplaſtrum *veſicatorium.*

CAPVT XV.

De Cathæreticis, ſeu exedentibus medicamentis.

Cathæretica medicamenta carnes ſuperfluas in vlceribus excreſcentes, polypos, & tubercula quæuis abſumunt.
Calidiſſima ſunt, etiam in quarto gradu, necnon tenuis ſubſtantiæ, ac ferè adurentis, quâ omnes illas excreſcentias obliterant: veſicantibus paulò minùs vehementia, quod inde patet, quòd cathæretica cuti admota illam non alterent, ſed tantùm carnem denudatam, quæ mollior multò exiſtit; at veſicantia partem cui admouentur, facilè inflammant.
Horum autem Cathæreticorum materia talis eſt.

SIMPLICIA.

Pumex crematus, ſal torrefactus, alumen vſtum, vitriolum vſtum, antimonium vſtum, ſeu crocus metallorum, ærugo, ſquamma, æris, mercurius præcipitatus, cinnabaris, puluis Sabinæ.

COMPOSITA.

Oleum vitrioli & ſulphuris, aqua ſecunda, vnguentum apoſtolorum, Ægyptiacum.

CAPVT XVI.

De Cauſticis medicamentis.

Cauſtica medicamenta non ſolùm cuticulam, ſed etiam ipſam veram cutem & carnem ſubiectam vſtione ſoluunt, in eáque eſcharam efficiunt, quæ à parte ſeparatur, & decidit in eáque profundum vlcus relinquit.
Hæc verè *pyrotica* appellantur, quia prorſus igneam obtinent naturam, craſsámque ſubſtantiam, quâ impenſiùs vrunt: ignis enim in denſiori materiâ magis vrit.
Horum materia talis eſt.
Calx viua, æs vſtum, mercurius ſublimatus, arſenicum, cauſticum vulgare chirurgorum; liquor gummoſus, qui ad mercurij vitæ confectionem elicitur, de quo vide Zappatam.

THERAPEVTICÆ PARTIS SECVNDÆ SECTIO II.

De Compoſitione medicamentorum.

PROOEMIVM.

Compoſita medicamenta triplicia ſunt: interna media & externa.
Interna ſunt, quæ intra corpus aſſumuntur.

Talia ſunt Apozemata, potiones, iulepi, ſyrupi, emulſiones, boli, opiatæ, tabellæ, pulueres, troſchiſci, pilulæ, &c.
Media quæ neque intra corpus aſſumuntur, nec corporis ſuperficiei admouentur, ſed in certas corporis cauitates immittuntur.
Qualia ſunt ſuppoſitoria, clyſteres, iniectiones, peſſaria, errhina, gargariſmata, maſticatoria, collyria, &c.
Externa verò, quæ partibus exterioribus admouentur.
Cuiuſmodi ſunt epithemata, fomenta, balnea, olea, vnguenta, emplaſtra, cataplaſmata, ſacculi, &c.
Ideò hæc Sectio ſecunda tribus articulis comprehendetur.
In primo, *internorum medicamentorum componendorum regulæ tradentur: in* ſecundo, *mediorum: in* tertio *deinique externorum.*

SECTIONIS SECVNDÆ ARTICVLVS PRIMVS.

De Compoſitione medicamentorum internorum.

CAPVT PRIMVM.

De Apozemate alterante.

Apozema eſt forma medicamenti liquida, multorum ſimplicium decoctione conflata, ſaccharo, vel melle dulcorata, clarificata, & aro-

matſſata, in tres,quatuor, aut quinque doſes,ad alterandum vel purgandum comparata.

Ideo duplex eſſe ſolet , alterans ſcilicet , & purgans.

Apozema alterans componitur ex radicibus , corticibus,lignis, foliis ſeminibus, fructibus, & floribus, quorum quantitas talis eſſe ſolet.

Radicum ℥ iiij.vel vij.

Corticum ℥ j.vel ij.

Lignorum,eadem quantitas.

Foliorum m.v,vel viij.

Seminum ℥ j.vel ℥ j.ß.

Fructuum minorum,vt paſſularum,℥ j. Interdum numero menſurantur,ad paria xij.vel xvj.Maiores verò fructus tantùm numero menſurantur,eóque pari,vt ficus,ad paria vij.vel octo;maximi verò impari numero,vt poma.

Florum pugill.iiij.vel vj.

Hæc omnia decoquuntur in liquore idoneo, qui vulgò eſt aqua fontis , interdum etiam aqua hordei in affectibus bilioſis vel hydromel tenue in pituitoſis. Nonnunquam etiam in obſtructionibus fit decoctio in æquis partibus aquæ fontis & vini albi ſub finem additi;vel duabus partibus aquæ fontis & vnâ vini albi pro arbitrio Medici.

Liquoris quantitas non definitur , ſed hac præſcribitur formulâ:*Fiat decoctio in aquæ fontis,verbi gratiâ, ſufficienti quantitate.*

Decocti tamen colati quantitas determinari debet, ſcilicet ad ℔ j. pro tribus doſibus , ad quartaria quinque pro quatuor doſibus , ad ℔ j. ß. pro quinque doſibus , ac formula : *de colaturara cape* ℔ j.ß.

Poſtea diſſoluuntur ſyrupi eâ quantitate vt pro vnaquaque doſi apozematis ſit ℥ j. ſyrupi,hac formulâ: *in qua*(ſcilicet colatura)*diſſolue ſyrupi,* v.g.violacei, & capillor.ven.ana.℥ ij.

Interdum ſaccharũ præſcribitur eâdem doſi,præcipuè quando ſucci aliqui diſſoluuntur,qui apozema reddunt efficacius.

Illi autem ſucci vtiliſſimè præſcribuntur in apozemate,ad ℥ ij. hac formula : *in colatura diſſolue ſuccorum depuratorum* borraginis, verbi gratiâ,& acetoſæ,ana.℥ j.ſacchari albi ℥ iiij.vt plurimùm verò ſacchari quantitas non definitur , ſed dicitur ſacchari albi quantitate ſufficienti.

His præſtitis , apozema conditi ſolet aliquo aromate , quo iucundius euadat ; frequentiſſima autem & magis grata aromata ſunt ſantalum citrinum , vel electuarium tria ſantali in apozemate refrigerante , cinamomum verò in calefaciente : & horum aromatum doſis eſt ʒ j.ß.vel ʒ ij. hac formula:*Fiat apozema clarificatum,& aromatiſatum,* verbi gratiâ ʒ ij. cinamomi electi , pro iiij. doſibus (matutinis.)

CAPVT II.

De apozemate purgante.

Apozema purgans eſt , quod humores non ſolùm præparat ſed etiam, vnâ eadémque opera euacuat, purgantibus medicamentis cum alterantibus admixtis.

HOdie vſitatiſſimum eſt hoc apozematis genus,& ſolùm ferè in vſum reuocatur : Illud enim quod ſimpliciter alterat, Iulepi nomine vt plurimùm vſurpari ſolet.

Et quadruplex eſſe ſolet , pro quadruplici catharticorum differentia cholagogum ſcil. phegmagogum , melanagogum,& hydragogum.

Componitur ex eadem alterantium materia , eadémque forma qua alterans apozema , ac præterea cathartica adduntur, cum ſuis correctiuis,& inter fructus & flores collocantur,ea proportione vt totidem ſint catharticorum doſes quot apozematis.

Vſitatiſſimum autem eſt in omni apozemate ſennam pro baſi præſcribere , ferè ad ℥ ij. *cui adduntur polypodium & ſemen carthami eadem quantitate , vel ſaltem ad* ℥ j.*vtriuſque : deinde alia præſcribuntur cathartica , pro humoris peccantis ratione , quorum alia decoqui ſolent , vt turbith , hermodactyli , agaricus , epithymus , helleborus niger , ſemen ebuli; alia verò infunduntur , vt rhabarb. agaricus , tamarindi.*

Illa autem , quæ non decoquuntur , ſed tantùm infunduntur , hac formula præſcribi debent , Rhabarb.verbi gratia , ſeorſim infuſi ℥ ß. *ea verò quæ decoquuntur , ſimpliciter enuntiari. Doſium verò computatio ita fieri debet , vt vnica , ſennæ doſis in decoctione, ſit* ℥ j.*turbith,hermodactyl.& agarici* ʒ.ß.*rhabarb. infuſi etiam* ʒ.ß.*polypody verò, ſem. cartham & Epithymi nulla ferè habetur ratio , quia ſunt exiguæ virtutis.*

Sic,quando apozema componimus in quatuor doſes,poſſumus præſcribere,ſennæ ℥ ij.turbith & agarici,ana ℥ ß. ita enim erunt quatuor doſes purgantium , videlicet duæ ſennæ , vna turbith , & vna agarici , quorum loco alia ſubſtituere poſſumus,provt indicatio exigit , eadem ſemper methodo obſeruata.

Correctiua ſtatim poſt omnium purgantium enumerationem,præſcribuntur,quæ vt plurimùm ſunt zingiber , & garyophylli,vtriuſque ʒ j.

In decocto collato diſſoluuntur iidem propemodum ſyrupi, qui in alterantibus apozematis præſcripti fuerunt. Interdum verò, quando apozema ſufficienter purgans non æſtimatur,ſyrupi purgantes diſſoluuntur,& frequentiſſimè ſyrupus roſatus ſolutiuus, aliquando ſyrupus de cichorio compoſitus cum rhéo, in affectibus bilioſis, & ſyrupus de fumaria compoſitus cum rhéo,in affectibus melancholicis.

Nonnumquam etiam veris tempore diſſoluitur ſuccus roſarum pallidarum, vel infuſio earundem completa , ad ʒ iiij.*in affectibus bilioſis , & tunc nulli præſcribuntur ſyrupi,ſed ſacchari q.ſ.*

In vſu autem omnium apozematum hoc obſeruandum , vt initio humores in prima regione contenti medicamento cathartico , vacuentur , & in fine illius omnes humorum reliquiæ expurgentur , quod ſæpiſſimè fit ipſo apozemate , ſi prima & vltima illius doſis validius purgans efficiatur diſſoluendo in illa, opiatæ, vel electuary purgantis ʒ iij. *plus,minus , pro diſpoſitione ægrotantis,ſyrupi purgantis* ʒ j.*hac formula.* In prima & vltima doſi diſſolue *electuary diacarthami v.gr.*ʒ iij. *ſyrupi roſati ſolutiui* ℥ j. *Miſce,fiat potio:capiat cum regimine.*

Aliquando minorans medicamentum præſcribitur ante apozema , & tunc in vltima tantùm doſi purgantia illa diſſoluuntur.

Nonnunquam etiam in affectibus capitis , & partium à ventriculo valde remotarum , pilulæ præſcribuntur poſt apozema,& tunc nihil diſſoluitur in vltima doſi.

CAPVT III.

De Potione purgante.

POtio eſt medicamenti forma liquida in vnicam doſim præſcribenda ex variarum rerum decoctione , infuſione, aut diſſolutione in liquore idoneo compoſita.

Eáque multiplex eſt , ſecundum varias indicationes, in quibus vſurpatur , videlicet purgans , corroborans

râns,ſomnum concilians, lumbricos enecans, partum promouens,&c.

Potio purgans multis modis parari ſolet , & in ea tria conſiderantur, 1. decoctio. 2. infuſio. 3. diſſolutio.

Decoctio magis vſitata præſcribitur ex ſenna ad ℥ ß. vel ʒ vj. ſem.aniſi ʒ j. ad correctionem ſennæ , vel ſem. aniſi , & garyophyll. ana ʒ ß. herbarum affectui propriatum M. j. ß. vel manip. ij. liquiritiæ. raſ.& paſſular. mundat. ana ʒ iij. (in omnibus ferè potionibus hæc duo præſcribuntur , præterquam in nonnullis mulieribus , quæ à dulcedine abhorrent) florum appropriatorum pug. j. vel ij. & fit decoctio ad ℥ iij.

Vel ſumitur decoctum commune medicinæ purgans, quod in officinis haberi ſolet.

Interdum etiam in affectibus pectoris præſcribitur decoctum commune pectorale purgans eâdem methodo.

Infuſio fit ex rhab. in affectibus bilioſis, agarico in pituitoſis , vel vtroque in mixtis : & illorum quantitas eſt à ʒ j. ad ʒ. j. ß. addito correctiuo , ſcilicet ſpicâ nardi , vel cinamomo , vel ſantalo citrino , à gran. vj. ad ℈ ß. ſpica ſoli rhabarbaro correctiuum eſt, cinamomum vtrique, ſed in affectibus minùs calidis ſantalum citrinum in febribus vehementiſſimis.

Liquor autem in quo ſolet fieri infuſio eſt aqua ſtillatitia affectui appropriata, vel etiam decoctum purgans, prædictum.

In diſſolutione præſcribuntur compoſita purgantia, opiatæ, vel electuaria, varia doſi pro maiori vel minori quantitate purgantium, quæ in decoctione vel infuſione preſcripta fuerunt, & ſyrupus aliquis purgans , vt roſarus ſolutiuus frequentiſſimè : interdum ſyrupus de cichorio compoſ. cum rhéo, vel de fumaria compoſitus, qui minùs purgant quàm prædictus. Syrupi autem quantitas perpetuò eſt ℥ j. nonnumquam verò in affectibus pulmonum, manna diſſoluitur, ab ℥ ß. ad ℥ j. & tunc ſyrupi quantitas minuitur ad ℥ ß.

His variis modis potiones catharticæ componuntur, ſcilicet vel tribus hiſce præparationibus , vel duabus tantùm, vel vnicâ.

Ex tribus præparationibus variæ etiam componuntur formulæ , pro varietate decoctionis, vel infuſionis.

Si enim fiat decoctio magiſtralis cum infuſione , in eadem decoctione , ita præſcribitur. ℞. fol. ſennæ &c. *Fiat decoctio* ad ℥ iij. *in colatura infunde* rhabarb. verbi gratiâ ʒ j. ß. ſpicæ nardi ğr. vij. *expreſſione factâ diſſolue* , diaprun. ſolut. verbi gratiâ ʒ iij. ſyrop. roſat. ſolut. ℥ j. *miſce , fiat potio , quæ detur cras manè cum cuſtodia & regimine artis.*

Si verò fiat decoctio magiſtralis cum infuſione in aqua ſtillatitia , hac formulâ præſcribitur. ℞. &c. *fiat decoctio* ad ℥ iij. *in colatura diſſolue* rhab. verbi gratiâ in aqua cichorij cum ſpica infuſi & expreſſi ʒ j. electuarij de ſucco roſarum ʒ iij. ſyrupi de cichorio compoſ. cum rhéo ℥ j. *Miſce, fiat potio, quæ detur,* &c.

Si fiat ex decocto officinali cum infuſione in aqua ſtillatitia, hac formulâ præſcribitur. ℞. verbi gratiâ , rhab. elect. & agarici trociſcat. ana ℈ ij. cinamon. ℈. ß. *Infundantur in aqua* betonicæ , *expreſſione factâ diſſolue* electuarij diacarthami & diaphœnic. ana. ʒ. j. ß. ſyrup. roſat. ſolut. ℥. j. decocti communis med. Purgantis ℥. iij. vel decocti commun. pectoral. purgant. ℥. iij. *Miſce; fiat potio, quæ detur,* &c.

Nota interdum nulla electuaria præſcribi, quando ſcilicet benigniùs eſt purgandum , ſed tantùm decoctum commune , & ſyrupum.

Ex duabus tantùm præparationibus conflatæ potiones, duplices ſunt, vel ſcilicet ex decoctione & diſſolutione, vel ex infuſione & diſſolutione.

Ex decoctione & diſſolutione fiunt potiones hac formulâ ℞. &c. *fiat decoctio ad* ℥. iij. *in colatura diſſolue* electuarij &c. ſyrupi &c. *Miſce, fiat potio.*

Ex infuſione & diſſolutione fiunt potiones hac formulâ. ℞ Rhab. &c. *Infundantur* , &c. *expreſſione facta diſſolue electuarÿ* &c. *ſyrupi*, &c. *Miſce, fiat potio.*

Ex vnica tantùm præparatione fiunt potiones , quæ ſimplici diſſolutione conſtant , quod fit in caſibus valde vrgentibus, vbi decoctionibus vel infuſionibus tempus non ſuppetit , & tunc electuaria purgantia diſſoluuntur cum iuſculo vel aqua appropriata, ad ʒ vj. aut ℥. j. hac formula. ℞. *Electuarÿ*, verbi gratia, diacharthami, ℥. j. *detur cum iuſculo:* vel ℞. *elect.* &c. *ſyrupi* roſat. ſolut. ℥. j. *aquæ*, verbi gratia, betonicæ, q. ſ. *Miſce, fiat potio.*

Interdum diſſoluitur rhab. puluerat. cum iuſculo, in diarrhæa vel dyſſenteria, hac formula. ℞. Rhab. puluerat. ʒ j. ß. *detur cras manè cum iuſculo.* Datur etiam Rhab. cum iuſculo ad ʒ j. puerulis, qui ferre nequeunt vehementiora cathartica.

Pueris etiam exhibetur manna cum iuſculo diſſoluta, ad ℥ j. & grandioribus in affectibus pulmonum, ad ℥ ij.

CAPVT IV.

De Potione corroborante, ſomnum conciliante, lumbricos enecante , & ſimilibus.

POtiones iſtæ, quia vnica tantùm doſi præſcribuntur , ſub potionum titulo exponuntur, licet hodie vſus inualuerit in Medicina facienda , vt frequenter vocentur Iulepi pro vnica doſi , ad differentiam vulgarium Iuleporum, qui pro tribus doſibus vt plurimùm præſcribuntur.

Fiunt autem potiones cardiacæ ex aquæ cardiacæ ℥ iij. ſyrupi cardiaci ℥ j. confectionis cardiacæ ʒ j. puluerum cardiacorum ℈ j. hac formula. ℞. &c. *Miſce fiat potio*, (vel fiat iulep. pro vnica doſi) *quam capiat* tali hora: omnis enim hora apta eſt huic remedio propinando , ſed potiſſimùm manè & ſero vſurpatur.

Somnifera potio fit ex ſyrupi de papauere ℥ j. aquæ cardiacę ℥ iij. confect. alchermes ʒ ß. vel ʒ j. hac formula. ℞. &c. *Miſce. fiat potio, quæ detur hac nocte, horâ ſomni.*

Potus contra vermes fit ex aqua portulacæ vel gramínis ℥ iij. ſyrupi de limonibus ℥ j. confect. de hiacyntho ʒ j. pulueris contra vermes ℈ j. vel alio modo conſimili.

Ad reliquas indicationes adimplendas , eadem ingredientium proportio perpetuò erit obſeruanda , vt ſint aquarum ℥ iij. ſyrupi ℥ j. confect. ʒ j. puluer. ℈ j. ʒ ß. vel ℈ ij. ad ſummum.

CAPVT V.

De Iulepis.

IVlepus duobus modis componi ſolet , nimirum vel ex aquis ſtillatitiis , vel ex ſimplicium decoctione.

Præſcribitur autem vt plurimùm pro tribus vel quatuor doſibus, ea proportione, vt pro vnaquaque doſi

ſi ſint aquarum ℥ iij. vel iiij. ſyruporum ℥ j. hac formula: ℞. *Aquarum*, &c. *Miſce, fiat Iulep. pro tribus doſibus manè & ſerò ſumendis.*

Interdum ſucci cum aquis admiſcentur, ea proportione, vt pro vnaquaque doſi ſint ſuccorum ℥ ß. ʒ vj.

Nonnumquam etiam in iulepis refrigerantibus præſcribuntur ſpiritus vitrioli guttæ aliquot, quæ non definiuntur, ſed hac formula vſurpantur, *ſpiritus vitrioli q. ſ. ad gratam aciditatem.*

Ex decoctione iulepi componuntur eadem methodo qua apozemata alterantia, minori paulò ſimplicium doſi, in eo tamen differunt quòd in fine non præſcribitur clarificatio & aromatiſatio, ſed talis eorum eſt formula: ℞. *Radic.* &c. *fiat decoctio ad* ℔ j. *In colatura diſſolue* ſyruporum ℥ iij. *Miſce, fiat Iulep. pro tribus doſibus manè & ſerò ſumendis.*

CAPVT VI.

De Syrupis, ac primùm de alterante.

SYruporum duo ſunt genera, alterantium ſcilicet, & purgantium.

Alterantes ſyrupi raro componuntur à Medicis, quia quamplurimi habentur in officinis ad omnes indicationes adimplendas idonei.

Ideò nunquam, aut rariſſimè ſyrupi magiſtrales alterantes præſcribuntur, ſed ſoli officinales vſurpantur, idque dupliciter, vel enim in aliis liquoribus diſſoluuntur, vel ſoli per ſe exhibentur.

Quomodo in aliis liquoribus diſſoluantur, ſuprà monſtratum eſt in apozemate, potione, & iulepo.

Sed prætereà diſſolui ſolent nonnulli ſyrupi cum aqua communi, vel ptiſana, ad reſtinguendam ſitim; tales ſunt ſyrupus capill. ven. de limonibus, & cydoniorum in alui fluxu, & hac formula præſcribi ſolent. ℞. *Syrupi*, verbi gratiâ, capill. ven. ℥ iiij. *vtatur cum aqua potabili ſitis tempore extra paſtus.*

Soli & per ſe exhibentur in affectibus ventriculi & pulmonum, potiſſimùm in imbecillitate ventriculi frequentiſſimus eſt ſyrupus de abſynthio, qui manè per ſe exhibetur hac formula ℞. *ſyrupi de abſynthio* ℥ j. *capiat manè duabus horis ante paſtum, continuando per triduum.*

In affectibus pulmonum bechici ſyrupi præſcribuntur hac formula. ℞. *ſyrupi de tuſſilag.* verbi gratia ℥ iiij. *vtatur frequenter ex cochleari ſenſim lambendo.*

CAPVT VII.

De Syrupo purgante magiſtrali.

SYrupus magiſtralis eodem modo componitur, quo apozema purgans, & ex eadem materia, paríque ſimplicium alterantium doſi; purgantia verò dupla ferè apozematis quantitate præſcibuntur, cum ſuis correctiuis, dupla etiam doſi.

Interdum efficaciſſimi componuntur ſyrupi ex ſuccis herbarum & fructuum depuratis, in quibus purgantia infunduntur & decoquuntur, & illi ſucci ad ℔ iiij. v. vel vj. præſcribi debent, propterea quòd decoctione & infuſione catharticorum plurimùm abſumantur.

Decoctio fieri ſolet ad ℔ j. vel ℔ j. ß.

Et in ea diſſoluitur ſaccharum quantitate circiter decocto pari.

Interdum ſyrupi diſſoluuntur purgantes, vel alterantes, ad ℥ v. vel vj. & tunc ſacchari quantitas minuitas, ad ſyrupi quantitatem proportionata, quia ſyrupus pro ſaccharo habetur.

Aliquando ſucci diſſoluuntur ad ℥. vj vel vij. quando ex aqua ſimplici facta fuit decoctio, & tunc nulli ſyrupi diſſolui debent, ſed ſolum ſaccharum.

Nonnunquam in affectibus pulmonum frigidis mellis aliqua portio cum ſaccharo coniungitur, ſel valdè rarò.

Poſtea coquitur in ſyrupum, qui in vſum aſſeruatur.

Doſis eſt ab ℥. j. ß. ad ℥. ij. pro maiore vel minore ſyrupi efficacia, idque ſemel, aut bis in menſe.

Sumitur tandem cum iuſculo herbis conuenienti- bus alterato, vel in melancholicis cum ſero lactis, aut decocto florum & fructuum cordialium.

Quæ omnia hac formula præſcribi ſolent. ℞. &c. *fiat decoctio ad* ℔ j *in qua diſſolue* ſacchari albiſſimi ℔ j. *fiat ſyrupus perfectè coctus, clarificatus, & aromatiſatus cum* ʒ ij. verbi gratia, cinamomi, *qui ſeruetur in vaſe vitreo, de quo capiat* ℥ j ß. vel ℥ ij. *bis in menſe, cum iuſculo* foliis verbi gratia borraginis, bugloſſi, capill. ven. & ſcabioſæ alterato.

Si ex ſuccis fiat ſyrupus hac formula præſcribitur. ℞. *Succorum depuratorum* &c. *in quibus decoque* folia ſennæ, &c.

CAPVT VIII.

De Vomitoriis.

VOmitoriorum compoſitio tam varia & multiplex eſt, vt vix certas eorum componendorum regulas proponere valeamus; ſed variæ eorum formulæ ex variis authoribus erunt mutuandæ, præcipuæ tamen ſequentes eſſe ſolent, quæ ex triplici vomitoriorum genere, ſcilicet mitiorum, mediocrium, & vehementiorum deſumuntur.

Mitiora fieri ſolent ex aquæ tepidæ ℥ viij. cum olei vel butyri ℥. ij. vel ex aquæ hordei tepidæ, aut iuſculi valde pinguis bono hauſtu.

Vel ex radice peponis ℥ j. contuſa & infuſa in ℥ viij. aquæ hordei, vel hydromelitis.

Vel ex decoctione ſem. atriplic. ʒ ß. florum anethi P. j. ad ʒ viij. diſſoluendo oxymel. ſimpl. vel ſyrupi acetoſi ℥ ij.

Vſus horum omnium hac formula præſcribitur. ℞. &c. *Fiat vomitorium, quod ſumatur tepide, deinde poſt paucam deambulationem indatur digitus in fauces; aut penna oleo intincta vomitus prouitetur.*

Mediocria fieri poſſunt ex radicis raphani ℥ j. agarici ʒ ß. coctis in ℥ x. aquæ hordei, addendo oxymelit. ſcillit. ℥ ij. ſi craſſa pituita luxuriet, vel ſyrupi acetoſi ſimpl. ſi bilis exuperet.

Vel ex radicis aſari ʒ ij. ſem. vrticæ ʒ ß. flor. geniſtæ p. ß. coctis in ℥ viij. hydromelitis.

Vel ex radicis aſari puluerati ʒ ß. in aqua hyſſopi aut menthæ diſſoluta.

Vehementia fiunt ex vitrioli albi præparati ʒ ß. aut ℈ ij. in iuſculo diſſolutis, vel ex croco metallorum, (alias *hepar antimonij* appellant) à ℈ j. ad ʒ ß. infuſo in vini albi, vel aquæ cardui benedicti ℥ iij. cum pauco cinamomo.

CAPVT

CAPVT IX.

De emulſione.

EMulſio fit ex amygdalis dulcibus excorticatis ad ℥ j.ʒ j.ß. quatuor ſeminum frigidorum maiorum ℥ ß. vel ℥ j.ſeminum lactucæ & papaueris albi, vbi adſunt vigiliæ, ʒ ß.contunduntur omnia & diſſoluuntur cum aquæ hordei ℔.j.ß.pro iij. doſibus, & dulcorantur vel ſaccharo ſolo ad ℥ iij. vel iiij. aut ſyrupis gratioribus, vt violaceo & capillorum veneris.

Formula autem præſcribendi talis eſt. ℞.&c. *contundantur in mortario marmoreo, ſenſim affundendo* aquæ hordei ℔. ß.*in colatura diſſolue* ſyrupi violacei & capillorum Veneris, ana ℥ ij *fiat emulſio pro* iij. doſibus,*manè & ſerò ſumendis*.

Interdum nuclei pinei prædictis adduntur in affectibus thoracis.

Aliquando decocto hordei additur aquæ roſarum ℥ j. quæ ſuauiorem reddit emulſionem.

CAPVT X.

De lacte.

LAc exhibetur phthiſicis,& febre hecticâ conſumptis:reliquis præſtat aſininum, vbi refrigerandum & detergendum;caprillum verò,vbi nutriendum & reficiendum.

Præſcribitur illius vſus per menſem integrum , menſe Majo præſertim,corpore priùs purgato,& exhibetur primâ die ad ℥ iiij. cum ſacchari roſacei ℥ j. augendo ſingulis diebus ℥ j.donec ad ℥ viij.peruenerit, ſacchari quantitatem proportionaliter augendo ad ℥ ij. in eadem quantitate poſtmodùm perſiſtendo.

Hora aſſumendi eſt matutina, quatuor horis ante cibum, quibus neque dormiat, nec ſeſe vehementiùs commoueat.

Formula autē quæ præſcribitur, talis eſſe poteſt:*Vtatur lacte aſinino recenter ab vbere extracto per menſem integrum, ſumendo primâ die* ℥ iiij.ſacchari ℥ j. *augendo ſingulis diebus lactis quantitatem* ℥ j. *donec peruenerit ad* ℥ viij.*vbi poſtmodum ſubſiſtat, eandemque aſſumat quantitatem quotidie manè*,quatuor *horis ante cibum,quibus neque dormiat, nec ſeſe vehementius commoueat.*

CAPVT XI.

De Sero lactis.

SErum lactis præſcribitur etiam verno tempore per quindecim dies aut menſem integrum.

In eo macerantur per noctem herbæ refrigerantes,vt fumaria,cichorium,acetoſa, ad M.j.ß.vel frequenter epithymum in melancholicis,ad ʒ.ß.in quo caſu etiam diſſoluitur interdum ſuccus pomorum redolentium,ad ℥.j.

Doſis eſt ℥. viij. vel ℔. j. manè quatuor horis ante paſtum.

Talis autem formula præſcribitur. ℞. *Seri lactis* q.ſ. *bulliat leuiter & coletur* , *&* in eius libra vna *macerentur per noctem ſol.*&c. *coletur manè, addendo* ſacchari albi ℥.j. *capiat manè quatuor horis ante paſtum ſingulis diebus,continuando per menſem integrum.*

CAPVT XII.

De decoctis ſudorificis.

DEcocta ſudorifica vulgo componi ſolent ex quatuor illis præcipuis ſudorificis, ligno guaiaco, ſaſſafras, radicibus Chinæ, & ſalſæ parillæ; ex quibus diætæ tam ſudorificæ quàm ſimplices inſtituuntur.

Quantitas ſudorificorum præſcribitur ad ℥ iiij. vel vj. eáque vnius tantùm , vel duorum , pro varia ægrotantis diſpoſitione ; hac perpetuò obſeruatione, vt guaiacum in frigidioribus naturis, radix chinæ,in calidioribus magis conueniat.

Poſtea infunduntur in ea aquæ fontis quantitate , vt pro ſingulis vnciis ſudorifici, ſint totidem aquæ libræ. Infuſio autem fit per viginti quatuor horas ſupra cineres calidos ac tandem decoquuntur ad mediæ partis conſumptionem.

Doſis decocti eſt ℥ viij. manè corpus tegendo plus ſolito,vt faciliùs ſudores eliciantur.

Formula verò præſcribendi,talis eſſe poteſt. ℞. verbi gratia, *Raſuræ ligni guaiaci* ℥ iiij.*corticis eiuſdem* ℥ ij. *infundantur per horas viginti quatuor in* ℔. vj. *aquæ fontis,ſupra cineres calidos , coquantur in vaſe duplici lento igne & ſine fumo , ad mediæ partis conſumptionem : colentur per manicam Hippocratis colatura ſeruetur in vaſe vitreo: de qua capiat* ℥ viij.*ſingulis diebus,manè corpus tegendo plus ſolito , vt excitentur ſudores , continuando per viginti aut triginta dierum ſpatium.*

Aliquando in delicatioribus,dulcoratur ſacchari ℥ iij. vel iiij.cinamomi ʒ ij.

Totum illud tempus quo æger decocto ſudorifico vtitur,*Diæta* appellatur,propterea quòd victus obſeruatur valde exquiſitus,attenuans & exſiccans,& pro potu ordinario præſcribitur *decoctum ſecundarium*,ex prioris reſidentia paratum,quod etiam *Bochetum* appellatur.

Illa autem reſidentia vel ſumitur ſola,vel vt efficacior decoctio euadat,additur ſudorifici recentis ℥ j. Infunditur per horas octo in ℔. xij.aquæ fontis : coquitur ad quartæ partis conſumptionem , dulcoratur, & aromatizatur, hac formulâ: ℞. *Reſidentiam prædictæ decoctionis : infundatur in* ℔ xij.*aquæ fontis, ſupra,cineres calidos per octo horarum ſpatium:coquatur ad quartæ partis conſumptionem, coletur per manicam Hippocratis, addendo ſacchari & cinamomi,* q.ſ. *ad ſaporis gratiam:Fiat Bochetum, quo vtatur pro potu ordinario toto diætæ tempore , vtendo intereà pane biſcocto & aniſato , carnibus aſſis & non elixis, auiculis montanis garyophyllis , aut cinamomo transfixis , paſſulis , amygdalis torrefactis , nucleis pineis,&c.*

Si diæta ſimplex inſtituenda ſit in qua potiones ſudorificæ non exhibentur : ſed victus tantùm exſiccans cum vſu bocheti præſcribitur , tunc temporis componitur bochetum ex ℥ ij. ſudorifici , infuſi & decocti in ℔. xij. aquæ fontis , & reliqua eodem modo præſtando , vt in decocto ex reſidentia , hac formula: ℞. verbi gratiâ, *Radicis chinæ in tabellas diuiſæ* ℥ ij. *infundantur per horas xij. in* ℔ xij.&c. *fiat bochetum quo vtatur pro potu ordinario per ſpatium viginti vel triginta dierum , vtendo intereapane biſcocto.*

Interdum etiam decoctum ſecundarium eodem modo paratur ex recentis ſudorifici ℥ ij.reiectâ reſidentiâ prioris decoctionis, cuius virtus eſt ferè deperdita.

In omni diæta ſudorifica hoc *obſeruandum* , Aluum perpetuò ferè eſſe adſtrictam , quæ laxanda eſt quarto quôque die iniecto clyſtere emolliente. Ac

præterea,

præterea, quia per ſudores tenuior tantùm materia vacuatur, craſſior verò remanet, ideò conſultiſſimum erit, octauo quôque die purgans medicamentum exhibere, abſtinendo tunc temporis ab vſu potionis ſudorificæ.

CAPVT XIII.

De Decocto galli veteris.

VSurpatur non rarò huiuſmodi decoctum in morbis chronicis, vt melancholia hypochondriaca, aſthmate, obſtructionibus diuturnis.

Et duplex parari ſolet, alterans ſcilicet, & purgans.

Alterans componitur ex materia eadem, quæ fuit propoſita in apozemate alterante, & præterea adduntur ſudorifica ad ℥ij.

Maximè tamen differunt præſcribendi modo, nam in hoc decocto ſudorifica, ſemina, & fructus priùs præſcribuntur, iiſque venter galli veteris impletur: poſteà verò radices, folia, & flores in decocto adduntur, hac formulâ: ♃. *Radicis chynæ*, verbi gratia, ℥ ij. *ſeminum*, &c. *contundenda contundantur, & miſceantur omnia ſimul, iiſque impleatur venter galli veteris euiſcerati, & antequàm iuguletur, curſu & verberibus fatigati, fiat decoctio in ſufficienti quantitate aquæ fontis*, (vel quando ſunt obſtructiones, *in tribus aquæ partibus, & in vna vini albi,*) *addendo radicum*, &c. *florum*, &c. *Coquantur donec galli caro ab oſſibus ſeparetur, coletur decoctum, & fortiter exprimatur, ſeruetúrque in vaſe vitreo in loco frigido, omni pinguedine detracta: de quo capiat* ℥ viij. *omni manè per multos dies.*

Purgans eodem modo præſcribitur, addendo prædictis purgantia ſimplicia eadem doſi qua in apozemate purgante: & illa miſcentur cum iis quibus venter galli impletur. Vulgò autem in hoc decocto præſcribi ſolent ſenna, polypodium, carthamum, epithymum, agaricus, turbith.

Formula huius decocti talis eſt. ♃. &c. *coquantur donec galli caro ab oſſibus ſeparetur: de colatura cape* ℔. ij *quæ ſeruentur in vaſe vitreo in loco frigido, omni pinguedine detracta: de quibus capiat* ℔ ß. *manè per quatriduum ſingulis menſibus repetendo.*

CAPVT XIV.

De Iuſculis.

IVſcula duplicia ſunt, alterantia, & purgantia.

Alterantia fiunt ex herbis conuenientibus cum pullo gallinaceo, vel iuſculo communi: ita vt herbarum ſint manipuli iij. vel iiij.

Omnium vulgatiſſima ſunt iuſcula refrigerantia in febribus bilioſis, & calidis hepatis intemperiebus, hac formulâ. ♃. *fol.* &c. *coquantur cum pullo gallinaceo, & fiat iuſculum, quod capiat manè, continuando per octo vel nouem dies.*

Fiunt etiam interdum in affectibus calidis pectoris, ex thoracicis ſimplicibus cum pullo decoctis, quarta tantùm parte apozemata thoracis, quibus additur rad. Chynæ ad ℥ j. ante alia ſimplicia præſcribenda. Sæpè etiam vſurpantur iuſcula aperientia ex radicibus, herbis, & ſem. aperientibus, dicta quantitate cum iuſculo communi ſemiconfecto decoctis.

Iuſcula *Reſtaurantia* conficiuntur ex capone pingui exenterato, & in fruſtula conciſo: quod ponatur ſine vllo liquore in olla vitreata accuratè clauſa & lutata, ne quid expiret: coquatur in balneo Mariæ ad putrilaginem. Exprimatur ſuccus à quo pinguedo ſeparatur, ſeruatúrque in vaſe vitreo & loco frigido ad vſum.

Nonnumquam in iuſculi ſingulis libris adduntur ſucci cardiaci ℥ ij. vel iij. ſacchari tantundem. Eo vtitur æger per ſe, vel cum iuſculo.

Iuſculi huius reſtaurantis formula peculiaris non proponitur, propterea quòd ab iis qui ægro miniſtrant, parari ſolet, & Medici illius componendi modum verbo tenus tantùm docere ſolent.

CAPVT VIII.

De Bolo.

BOlus duplex eſt, *purgans, & corroborans.*

Purgans fit interdum ex caſſia ſola ad ℥ j. qui lenitiuus tantùm eſt.

Vel ex caſſiæ ℥ ß. cum alterius opiatæ purgantis ʒ ij. iij. vel ℥ ß.

Vel ex opiatis purgantibus, vnâ vel pluribus, ad ℥ ß. ʒ vj. ℥. j.

Vel ex opiatis & electuariis purgantibus, eâ proportione, vt perpetuò ſit maior opiatæ quantitas quàm electuarij, & omnia ſimul ℥ j. quantitatem nunquam excedant.

Formula omnium illorum talis eſt. ℞. v. g. *Caſſiæ recenter extractæ*, &c. *cum ſaccharo fiat bolus, quem cap. manè cum ſyrupo capill. ven.* vel alio conuenienti & palato grato.

Interdum fiunt boli ex terebinthina ad ℥ ß, ʒ vj. vel ℥ j. ad renes detergendos, quæ abluitur vino albo aut aqua aliqua aperiente, quorum formula talis eſt: ♃. *Terebinth. Venetæ lotæ*, &c. *fiant boli qui nebulis inuoluantur, & in cochleari cum ſyrupo capill. Ven. deuorentur manè 4. aut 5. horis ante prandium, continuando per triduum.*

Bolus *corroborans* fit ex conſeruæ alicuius ʒ iij. vel ℥ ß. confect. ʒ ß vel ℈ ij. pulueris ℈ j. hac formula. ♃. &c. *cum ſaccharo fiat bolus, quem capiat manè, duabus horis ante paſtum.*

Præſcribi ſolet paſſim bolus corroborans poſtridie purgationis, ad ventriculum aliáſque partes roborandas, quæ purgatione moleſtiam ſubierunt.

CAPVT XVI.

De Opiata.

OPiata duplex eſt, *purgans*, & *corroborans.*

Purgans componitur ex opiatis purgantibus officinalibus, electuariis purgantibus, pulueribus ſimplicium purgantium, & ſyrupo purgante idoneo hac proportione, vt pro ſingulis opiâtæ ℥ ij. ſint electuarij ʒ ij. vel iij. pulueris ſimplicis purgantis ʒ j.

Interdum fit tantùm ex opiatis & electuariis, pulueribus ſimplicibus omiſſis.

Aliàs ex opiatis & pulueribus ſimplicibus tantùm electuariis omiſſis.

Aliàs ex opiatis ſolis.

Frequenter etiam vbi benignior efficienda eſt opiata, caſſiæ portio opiatis permiſcetur, vel ſolis, vel etiam cum electuariis & pulueribus permixtis.

Quantitas verò opiatæ totius, ℥ iiij. non excedat.

Doſis verò ab ℥ ß. ad ℥ i. per ſe in forma boli, vel cum decocto herbarum appropriatarum, ſemel in hebdom. vel bis in menſe.

Formula autem præſcribendi talis eſt. ♃. &c. *cum ſyrupo* roſato ſolut. verbi gratia, *fiat opiata, de qua capiat*

piat

piat ℥ ß.v.g. per ſe, vel diſſoluendo in decocto borraginis,fumariæ, & cichorij ſemel in ſeptim. cum cuſtod. & regimine artis.

Roborans opiata componitur ex conſeruis ad ℥ j. ℥ j. ß. condituris ad ℥ ß.℥ j. confectionibus ad ʒ ij. ℥ ß. puluetibus ad ʒ iij. ʒ ß. ʒ. vj. cum ſyrupo idoneo.

Interdum ad ornatum permiſcentur foliola auri N. ij. vel iij. & poſt pulueres præſcribuntur. Doſis ʒ ij. vel ʒ iij. aut quod frequentius, ad magnitudinem caſtaneæ, ſuperbibendo liquorem conuenientem, vt aquam ſtillatitiam appropriatam, vel vinum album,vel vinum rubrum dilutum.

Quæ omnia hac formula præſcribi ſolent. ℞ &c. *cum ſyrupo &c. fiat opiata, de qua capiat magnitudinem caſtaneæ ſingulis diebus manè, duabus horis ante prandium, ſuperhauſto vini diluti momento: vel ſuperbibendo parum aquæ* borraginis,v.g.

Interdum præſcribi ſolet aſſumenda duobus horis ante cœnam, ſi horis matutinis aliquod aliud remedium ſit aſſumendum.

CAPVT XVII.

De Conditis.

Conditum eodem modo fit,quo Opiata corroborans,eadem ſcil.conſeruarum, confectionum & puluerum quantitate addendo ſacchari albi,vel roſacei ad pondus omnium,hac formulâ. ℞. *Conſeruarum, &c. ſacchari roſacei ad pondus omnium, Fiat conditum auro coopertum,quo vtatur frequenter,per ſe ex cochleari*, vel diſſoluendo in iuſculis; vel cum aqua potabili ſitis tempore extra paſtus.

In hoc tamen differt conditum ab opiata, quòd hæc ad omnes partes præcipuas corroborandas, vel etiam alterandas præſcribatur; illud verò ad cordis & pulmonum affectus tantùm vſurpetur.

CAPVT XVIII.

De Eclegmate,ſeu Looch.

Eclegmata ſolis affectibus Thoracis conueniunt, ad humorem in pulmone contentum expectorandum, aſperitates leniendas, hæmoptyſim compeſcendam.

Fiunt paſſim ex pulueribus bechicis ad ʒ iij. ℥ ß. ſacchari candi,vel penidiati, vel roſati tabulati ad ʒ vj. ℥ j. ſyrupi conuenientis. q. ſ.

Vel prædictis addi ſolent frequenter pulpæ fructuum, ſcil. paſſularum, ficuum, vel iuiubarum, ad ℥ ß.

Multis etiam aliis modis eclegmata parari ſolent, ſed minùs vſitatè, quæ tamen apud authores varios videri poſſunt. ſequenti verò formulâ præſcribuntur. ℞. &c. *cum ſyrupi,&c. fiat looch. quo vtatur frequenter cum baculo liquiritiæ,ſenſim lambendo.*

CAPVT XIX.

De Tabellis.

Tabulæ duplices ſunt,*purgantes* & *corroborantes.*

Purgantes in officinis habentur, & nunquam aut rariſſimè magiſtrales præſcribuntur.

Roborantes fiunt ex pulueris ſimplicis aut compoſiti ʒ ß. ʒ vj. ſacchari in aqua appropriata diſſoluti ℥ iiij.vel vj hac formula, ℞. &c. *Fiant tabellæ ponderis* ʒ ij. *quorum vnam capiat ſingulis diebus,horis ante paſtum, ſuperbibendo*, &c. eodem modo ac in opiata corroborante.

Fiunt etiam frequenter tabellæ ad effectus pulmon. ex puluer.appropriatis,eadem methodo.

CAPVT XX.

De Pilulis.

Pilulæ duplices ſunt, *officinales* & *magiſtrales*.

Officinales paſſim præſcribuntur in affectibus frigidis præſertim, & hyemis tempore, ad partes à ventriculo remotas vacuandas.

Formula eas præſcribendi talis eſt. ℞. *maſſæ pilular.* &c. *malaxentur cum* &c. (aqua vel ſyrupo idoneo) *formentur pilulæ vj.vel vij. deaurata, quas capiat poſt primum ſomnum.*

Si pilulæ infirmiores videantur, addantur diagridi vel troſchiſc.alhandal,gr.iiij.vel v.

Magiſtrales, quæ à Medicis ad varias indicationes frequenter componi ſolent, vſuales etiam vulgò nuncupantur, quia earum vſus frequens eſſe debet, nempè ſemel in ſeptimana, vel bis in menſe.

Componuntur ex variis purgantibus, aloe nempè, agarico, turbith, hermod. rhab. diagridio, trochiſcis alhendal, cum correctiuis, omnibus in puluerem redactis,& ſyrupo conuenienti exceptis.

Omnium harum pilularũ perpetuò ferè aloë baſis eſſe ſolet:& præſcribitur ferè ad ʒ iij.vel ℥ ß. reliqua verò purgantia ſimul ſumpta ℥ ß. quantitatem non excedũt,correctiua verò ad ʒ j.ʒ.ß.ſyrupi quantitas non definitur. Doſi pilularum metienda eſt pro purgantium efficacia, ita vt non admodum vehementer purgent à ʒ ß.vel ℈ ij. non excedant.

Interdum ad obſtructiones purgantibus admiſcetur gummi ammoniacum,vel bdellium in aceto diſſoluta, ad ʒ ij vel ʒ iij

Hac autem formula præſcribi ſolent. ℞.*aloë hepaticæ,* &c.*fiat omnium puluis,& cum ſyrupo*,v.g.verb.ſolut. *fiat maſſa pilularum. ex cuius* ʒ j. *formentur pilulæ* v j. *deauratæ:capiat num.*ij. *vel* iij.*manè duabus horis ante prandium ,ſemel in ſeptimana.*

CAPVT XXI.

De Trochiſcis.

Trochiſci rarò præſcribuntur à Medicis, qui officinalibus ſunt contenti: ſi quis tamen componere voluerit id facilè præſtabit ſumendo pulueres ſuæ intentioni aptos, ad ℥ j. vel ij. & excipiendo liquore conuenienti aut mucilagine, ex quibus permiſtis fiat paſta, & ex illa orbiculi in vmbra exſiccandi.

CAPVT IX.

De Pulueribus.

Pulueres ad purgandum, corroborandum, & alias intentiones præſcribi ſolent.

Purgantes ex ſimplicibus gratioribus guſtu cum correctiuis & ſaccharo,in delicatioribus,quorum doſis erit metienda pro purgantium efficacia.

Sumuntur verò illi pulueres cum iuſculo vel alio liquore diſſoluti manè cum cuſtodia & regimine.

Inter pulueres roborantes frequentiſſimi ſunt ſtomachici,qui vulgò *digeſtiui* appellãtur.Fiũtq; ex ſtomachicis ſuauioribus,vt coriandro,aniſo,fœniculo, cinamomo

cinamomo & ſimili ad ℥ ij. cum ſacchari æquali vel dupla quantitate, hac formulâ. ♃. &c. *ad pondus omnium duplum: Miſce, fiat puluis, de quo capiat cochlear vnum poſt ſingulos paſtus, nihil inſuper edendo vel bibendo.*

SECTIONIS SECVNDÆ ARTICVLVS SECVNDVS.

De Compoſitione medicamentorum mediorum.

CAPVT PRIMVM.

De ſuppoſitoriis.

SVPPOSITORIA ad aluum laxandam vulgò vſurpantur : interdum verò licèt valdè raò, ad quoſdam ani & recti inteſtini affectus.

Aluum laxantia componi ſolent ex melle ad ℥ j. cocto & indurato, additis pulueribus idoneis ad ʒ j. vel ℈ iiij. pulueres autem illi ſunt, ſal commune, hiera picra vel vbi fortius eſt agendum, ſal gemmeum, ammoniacum, hiera diacolocynth. helleborus puluerатus.

Formula eorum talis eſt. ♃. &c. *Fiant ſuppoſitoria, quorum vnum oleo vel butyro illitum immittatur in anum,* quoties opus videbitur.

CAPVT II.

De Clyſtere.

CLyſteres alij ſunt mollientes & laxantes, alij detergentes alij adſtringentes, alij anodyni, & ad alias intentiones parati.

Mollientes & laxantes fiunt ex decocto herbarum emollientium, ad ℔. j. ℔. j. ß. opiatis laxantibus, ad ℥ j. ℥ j. ß. interdum melle, melle mercuriali, roſaceo aut violaceo, ad ℥ ij. olei liliorum communis aut violacei, ad ℥ iij ſalis communis, aut gemmei, ad j.

Quia verò decoctum emolliens in officinis paratum haberi ſolet, ideò nunquam ferè præſcribitur, ſed abſolutè enuntiatur.

Huius ergo clyſteris formula talis erit. ♃. *Decocti communis emollientis clyſteris.* ℔. j. ß. *in qua diſſolue*, &c. *Miſce, fiat clyſter, qui inijciatur horâ commodâ.*

Detergens clyſter componitur ex decoctione hordei, furfuris macri, & roſar. rubr. ſingulor. pugillo vno. Si ſimul leniendum ſit, flores chamomillæ & meliloti præſcribuntur, ad p. j. vel ij ſi verò lumbrici ſint eliciendi in pueris, adduntur paſſulæ, & liquiritia, ad ℥ j. ſingulorum.

Quantitas decoctionis clyſteris non excedat ℔. j. & in ea diſſoluatur ſaccharum rubrum, ad ℥ ij. vel cum eo mel roſaceum diminuta ſacchari doſi, diſſoluatur etiam vitellus oui N. j. pro pueris, duo verò pro adultis.

Pueris etiam decocti quantitas minuitur ad ℔. ß. quartaria iij.

Adſtringentes clyſteres ſiunt ex decoctione ſimplicium adſtringentium, doſi apozematis paulò minoris, & in decocti ℔. j. diſſoluitur ſaccharum, mel roſaceum, & vitelli ouorum doſi prædictâ.

Anodyni clyſteres fiunt ex lacte caprillo, aut ouillo, vel decocto capitis & inteſtinorum veruecis, ad ad ℔. j. diſſoluendo ſaccarum & vitellos ouorum, dicta quantitate.

Interdum in grauiſſimis doloribus inteſtinorum, aut partium adiacentium, renum v. g. etiam diſſoluitur Philonium Romanum ad ʒ j. vel ij. aut laudanum opiaticum ad gr. viij. vel .

Fiunt etiam aliquando clyſteres nutrientes ex iuſculo, ſaccharo, & vitellis ouorum : quibus interdum ad corroborandum diſſoluitur confect. Alcherm. & de hyacinth. ad ʒ ij.

Ad colicum dolorem præſcribuntur, clyſteres carminantes, ex decocto ſimplicium flatus diſcutientium, qualia ſunt ea quæ pituitam attenuant eodem modo vt diximus in aſtringente, diſſoluendo in decocto oleum rutaceum, laurinum, ad ℥ iiij. Vel fiunt clyſteres ad eundem ſcopum ex vini generoſi & olei nucum, vtriuſque ℔ ß.

Ad calculum renum expellendum fiunt clyſteres ex decocto ſimplicium aperientium, diſſoluendo olea aperientia ad ℥ iij. vel iiij. quorum præcipuum eſt oleum ſcorpionum : additur etiam terebinthina vitello oui diſſoluta ad ℥ j.

CAPVT III.

De Iniectionibus.

INiectiones in varias partes fieri ſolent, vterum veſicam, aures, & alias partium cauitates, natura vel morbo factas vt fiſtulas, & ſimiles.

In vterum fiunt iniectiones ad menſes mouendos, ſordes detergendas, dolorem & inflammationem ſedandum, & multas alias intentiones.

Fiunt autem huiuſmodi iniectiones decocto ſimplicium idoneorum doſi apozematis paulò minore, fit decoctio ad ℔. j. quæ frequenter in vterum iniicienda per ſyringam, quam *metrenchytem* vulgò appellant.

Vel fiunt tales iniectiones ex ſuccis herbarum depuratis, vel ex aquis ſtillatitiis.

Et non raro prædictis liquoribus quædam diſſoluuntur, vt ſyrupi; electuaria, trochiſci pulueres, & ſimilia.

Reliquæ verò iniectiones eadem ferè methodo præſcibuntur, quæ tamen ſicut & prædictæ, quia ſunt particularia remedia, ex praxi particulari erunt mutuendæ.

CAPVT IV.

De Peſſariis.

PEſſaria ad varios vteri affectus in illius ceruicem immittuntur, & in craſſioris longioriſque digiti figuram efformantur : nonunquam tamen inſtar globuli effinguntur pro virginibus, vt faciliùs ab iis admittantur, & *naſcalia* appellantur. Fiunt autem peſſaria *Primò*, vel ex vnguentis aut opiatis ſolis, ad ℥ j. ß. ℥ ij. ſtupis mollioribus exceptis, & panno ſerico vel lineo inuolutis. *Secundò*, vel ex pulueribus idoneis ad ℥ j. ℥ j. ß. melle cocto exceptis, inſtar ſuppoſitorij, vnde peſſarium efformatur.

Tertiò, vel ex ſuccis herbarum corone exceptis, & ad iij. quibus pulueres pro arbitrio poſſunt admiſceri ad ℥ ß. ʒ vj.

Hac deniq; formula præſcribi ſolent. ℞. &c. *Fiat peſſarium magnitudine digiti craſſioris, quod panno ſerico inuolutum, & filo alligatum in vteri ceruicē immittatur.*

CAPVT

CAPVT V.

De Errhinis.

ERrhinum eſt medicamentum liquidum,quod naribus attractum humores à cerebro pituitam, potiſſimùm euacuat, & ad multos etiam narium affectus vſurpatur.

Componitur ex ſuccis herbarum errhinarum, qui extrahuntur ex fol. contuſorum Milij. cum vini albi ℥ iiij. vj.vel viij.his ad correctionem foliis cephalica adduntur, ac aquæ vitæ nunquam ad penetrandum,℥ j.

Vel ex decocto ſimplicium idoneorum doſi dimidia apozematis,ad ℥. viij. in quo diſſoluuntur interdum ſucci ad ℥ ij.vel iij.mel,aut ſyrupus ad ℥ j. vel ij.pulueres ad ʒ. ß. ʒ.j. hac verò formula præſcribi ſolet, ℞.&c. *Fiat errhinum, quo vtatur tepidè mane duabus horis ante paſtum,orepriùs aqua repleto.*

CAPVT VI.

De Sternutatorijs,

FIt etiam ſternutatorium ad pituitam è cerebro eliciedam, cerebri ſopitam facultatem expultricem irritandam in affectibus comatoſis.

Componitur ex pulueribus rerum acrium,quales ſunt piper,pirethrum,ſemen ſinapi,ſtaphiſagriæ ſemen, radix ellebori albori albi euphorbium.

Quantitas horum omnium, ʒ ij. non excedat, quibus addere poteris, ad cerebri defenſionem,maioranæ ſiccæ ℈j.

Aduerte, euphorbium eſſe vehementiſſimum,nec vltra gran.iij.iiij.eſſe præſcribendum.

Formula præſcribendi talis eſt.℞.&c.*Miſce, fiat puluis tenuiſſimus,qui pennulâ inſuffletur in nares.*

CAPVT VII.

De Gargariſmate.

GArgariſma fit ad varios oris & partium ei adiacentium affectus.

Componitur ex decoctione ſimplicium, doſi apozematis.ad ℔ j.in qua diſſoluuntur ſyrupi conuenientes ad ℥ iij.vel iiij. quia verò frequentiſſimè parantur gargariſmata adſtringentia ad fluxiones repellendas,ideo vſitatiſſimè in eis diſſoluuntur diamorum, dianucum, ſyrupus myrthinus,& de roſis ſiccis, non raro etiam mel roſaceum, vbi detergendum.

Fit etiam interdum ex aquis ſtillatitiis ad ℔ j. diſſoluendo ſyrupos prædictos.

Hac denique formulâ præſcribitur:℞.&c. *Fiat gargariſma, quo vtatur omni horâ.*

CAPVT VIII.

De Maſticatoriis.

MAſticatoriis etiam pituita è cerebro copiosè attrahitur.

Fiunt autem vel ex rad. pyrethri ſola in fruſtula inciſa, & in aceto macerata.

Vel ex multorum ſimplicium pulueribus cera excepis,vt inde globuli conficiantur.Illa autem ſimplicia magis vſitata ſunt rad. pyrethri zinziberis, iridis,ſem. ſinapi ſtaphiſagriæ, piper longum, maſti-

che, quibus adduntur cephalica gariophylli nux moſchata.

Pulueris quantitas non excedat ℥ ß. ceræ quantitas non definitur.

Formula præſcribendi talis eſt. ℞. &c. *fiat omnium puluis,qui cerâ albâ excipiatur,fiántque plures globuli Maſticetur vnus manè prono capite frequenter ſpuendo.*

CAPVT IX.

De Collіriis

COllyria pluribus formis componi ſolent,ſcil. vel liquoris forma, vel linimenti, vel cataplaſmatis.

Vſitatiſſima tamen ſunt liquida, quæ verè & propriè colliria appellantur.

Componuntur ex aqua ſtillatitia ad ℥ iij. vel iiij. cui admiſcetur puluis conueniens,v.g. tuthia præparata, trochiſci albi Rhaſis antimonium lotum ſarcocolla in lacte muliebri nutrita, &c. ad ʒ j. vel ʒ.j. ß.

Interdum ſucci permiſcentur, vel albumen oui agitatum,ad ℥ j. vel ij.

Formula præſcribendi talis eſt. ℞.&c. *Fiat collyrium, quod inſtilletur in oculos, manè & ſerò.*

Reliquæ collyriorum formulæ ex praxi peculiari ſunt deſumendæ, propterea quod exquiſitum remediorum delictum & exactam præparationem ac doſim deſiderant,ob eximium partis ſenſum.

SECTIONIS SECVNDÆ ARTICVLVS TERTIVS.

De Compoſitione medicamentorum externorum.

CAPVT PRIMVM.

De Epithemate.

EPITHEMA cordi & hepati potiſſimùm admoueri ſolet, ad partes illas alterandas & corroborandas.

Et duplex eſt liquidum & ſolidum.

Liquidum fit ex aquis ſtillatitiis, ad ℥ viij.vel ℔. j.ſuccis fructuum, v.g.limonum, granatorum, pomor. redolens.ad ℥.ij.vel iij. aceti roſacei ad ℥ j. aut ℥ j.ß.puluerum cordiacorum,ad ʒ ij. vel iij.

Nota:quando præſcribuntur ſucci acidi limonum,vel granatorum,non eſſe opus aceto.

Nota etiam:in epithemate cordis ſi pulmones ſint peculiariter affecti,acida non eſſe præſcribenda, quia ſunt pectori noxia.

Item in epithemate hepatis maiorem quantitatem ſuccorum,acidorum vel aceti eſſe præſcribendam, quam in epithemate cordis.

Interdum præter pulueres cardiacos permiſcentur confectiones cardiacæ, alchermes, vel de hyacintho,ad ʒ j. vel ij. & trochiſci de caphura,in epithemate refrigerante,ad ℈ ß. crocus in calefaciente,ad gr.v.

Formula præſcribendi talis eſt. ℞. &c. *Fiat* Epithema *liquidum,applicandum regioni cordis tepidè, frequenter,cum pannis ſcarlatinis hoc liquore imbutis & expreſſis,*

Solidum cordi tantùm admouetur, & componitur ex conſeruis cardiacis,ad ℥ iij.confectionibus,ad ℥ ß. pulueribus,ad ʒ j.ß.aut ʒ ij.cum aqua cadiaca conuenienti.

Formula illius talis eſt.℞.&c. *cum aqua roſarum* v.gr. *Fiat Epithema ſolidum applicandum regioni cordis, cum panno ſcarlatino.*

Solidum hoc Epithema ſolùm non rarò præſcribitur, vbi maior roborandi quàm alterandi neceſſitas apparet;at verò liquidum nunquam vſurpatur, quin poſt vſum illius ſolidum ſtatim admoueatur : ideo ſolent Medici in illo caſu liquidum & ſolidum conſequenter præſcribere, & in fine formulæ addere, *Fiat epithema ſolidum applicandum regioni cordis ſtatim poſt liquidum.*

Ad epithemata referuntur iuniora animalia per medium ſecta, puluere cordiaco conſperſa, & cordis regioni admota: illa autem animalia ſunt] pullus columbinus vel catellus. Horum verò præſcribendorum formula talis eſt. *Admoueatur regioni cordis pullus columbinus per medium ſectus & puluere electuarij diamarg.frigidi ſinapizatus.*

Vel ♃. *pulu. electuarij diamarg. frigidi* ʒ ij. *ſinapiſetur pullus columbinus per medium ſectus, regioni cordis applicandus.*

Interdum ea animalia ſincipiti raſo admouentur puluere cephalico conſperſa, ad cerebrum corroborandum.

CAPVT II.

De Fomento.

FOtus fit in variis partibus,ſed frequentius in latere,ad dolores pleuriticos,in ventriculo ad corroborandum, in hypochondriis, ad ſoluendas obſtructiones.

Pro latere fiunt decocta ex ſimplicibus emollientibus, additis anodynis & reſoluentibus,quæ omnia doſi apozematis ferè preſcribuntur,hac formula ♃.&c. *fiat omnium decoctio, qua foueatur latus dolens calidè frequenter,cum veſica ſuilla hoc decocto ſemiplena.*

Pro ventriculo præſcribuntur ſimplicia ſtomachica doſi apozematis minori, quibus adduntur aromata vel gariophylli, nux moſchata,ſpica nardi, ſatis magna doſi,nempe ſingulorum ʒ ij. iij. vel ℥ ß. *fiat decoctio in æquis partibus aquæ fontis, & vini rubri adſtringentis,ſub finem additi*;vel vbi magis adſtringendum, loco aquæ fontis, aqua ferrata præſcribenda.

Formula huius talis eſt.♃.&c.*fiat decoctio in æquis partibus,*&c. *qua foueatur regio ventriculi calidè longè à paſtu duobus ſacculis prædictis ſimplicibus ſemiplenis.*

Pro hypochondriis fiat decoctio ex ſimplicibus aperientibus, doſi dicta,admiſtis quibuſdam emollientibus in equis partibus aquæ fontis,& vini albi ſub finem additi, dummodo calida intemperies non impediat.

Formula huius talis eſt.℞.&c. *fiat decoctio,*&c. *qua foueantur hypochondria calidè frequenter cum filtris imbutis & expreſſis.* Si alterum tantùm hypochondrium laboret, præſcribendum eſt vt foueatur regio hepatis,vel lienis, prout hæc vel illa pars fuerit affecta, admixtis in decoctione iis ſimplicibus, quæ partes illas peculiariter reſpiciunt.

CAPVT III.

De Balneo.

BAlnea parari ſolent ad multas intentiones,ſcil. ad refrigerandum & humectandum, menſes mouendos conceptum iuuandum & ad externos affectus,ſcabiem,& elephantiaſim.

Componuntur ex radicibus tribus,quatuor,aut quinque,an.℔ j.℔ j.ß.herbis 5.6.vel 7.ſingulorum faſc. j.ſemin.à ℔ ß.ad ℔ j.fructibus à ℔ j.ad ℔ j.ß.floribus ad M.iij.vel iiij.

Formula præſcribendi talis eſt.℞.&c. *Fiat decoctio pro balneo quod ingrediatur tepidè, ſine ſudore, bis in die. per biduum aut triduum.*

CAPVT IV.

De Semicupio.

SEmicupium nihil aliud eſt quàm dimidium balneum,quo immergitur æger vmbilico tenus.

Componitur ex iiſdem balnei ſimplicibus, dimidiâ tantùm doſi, & ſequenti formulâ præſcribitur. ℞. &c.*Fiat decoctio pro ſemicupio, cui æger inſideat à genibus vſque ad vmbilicum manè & veſperi longè à paſtu,per biduum aut triduum,*vel *vrgente neceſſitate*, ſi ad dolores ſedandos præſcribatur.

CAPVT V.

De Oleis.

OLea rariſſimè componuntur à medicis, quia in officinis ad omnes ferè intentiones parata habentur:ſi quis tamen olea componendi rationem deſideret,ita progrediatur.

Præſcribatur primò olei vel communis, vel officinalis,vnius vel plurium, v.g. ℔.ß. ſimplicium pulverat.℥ j. ſucci, vini, vel alterius liquoris ad ſcopum facientis ℥ ij.vel iij.coquatur ad ſuccorum conſumptionem, fortiter exprimantur, fiátque oleum vſui reſeruandum.

Si olea officinalia ſola (vt frequenter fit) præſcribantur, ſiue à Medico ſeorſim componantur, talis erit formula.℞ &c. *Miſce,inungatur talis pars calidè,vel tepidè, admotis linteis tepidiuſculis.*

Vel ℞ &c. *Miſce fiat embrocatio ſupra talem partem admotis*, &c.

CAPVT VI.

De Linimentis.

LInimenta vulgò fiunt ex oleis officinalibus cum axungiis,butyro,medullis,aut mucilaginibus,eâ proportione,vt ſit oleorum quantitas, reliquorum dupla,vnde linimenti conſiſtentia emergit,quæ eſt media inter oleum & vnguentum.

Vel loco butyri,aut axungiarum, cera præſcribitur eâ quantitate vt pro olei ℥ j.ſit ceræ ʒ j.paſſim tamen ceræ quantitas non definitur,ſed præſcribitur in fine,ceræ q.ſ.interdum pulueres admiſcentur ad ʒ ß. pro olei ℥ j.

Vel denique fit linimentum ex vnguentis officinalibus cum oleis duplâ quantitate, additis etiam pulueribus,ſi lubet proportione dictâ.

Quantitas linimenti præſcribitur pro partis affectæ magnitudine, paſſim tamen ad ℥ iiij. vel vj.

Formula illius talis eſt. ℞. &c. *Fiat linimentum, quo illinatur pars affecta calidè, admotis linteis calidiuſculis.*

CAPVT

CAPVT VII.

De Vnguentis.

Omponuntur vulgò vnguenta ex oleis, pulueribus, & cera, eâ proportione, vt pro olei ℥ j. ſit pulueris ʒ j. vel ʒ j. ß ceræ ʒ ij. vt plurimùm tamen ceræ quantitas non definitur, ſed dicitur q. ſ.

Quantitas totius maſſæ pro partis inungendæ magnitudine, & temporis diuturnitate præſcribenda eſt, ad ʒ v. vj. viij formula verò talis eſt. ℞. &c. *Fiat vnguentum, quo inungatur pars affecta.*

Frequenter etiam fiunt vnguenta efficaciſſima ex oleis ad ℥ iiij. v. vel vj. pulueribus ad ℥ ß. ʒ. vj. ſuccis dimidiâ oleorum quantitate, vel maiore, ita vt bulliant ad ſuccorum conſumptionem, addendo poſtea ceræ q. ſ. vel aliquando vnguenti officinalis ad ℥ j. ß. ℥ ij. q. ſ.

Huius formula talis eſt. ℞. &c. *bulliant ad ſuccorum conſumptionem: expreſſione facta diſſolue ceræ* &c. *fiat vnguentum*, &c. *Nota*: in prædictis vnguentis ſæpiſſimè miſceri pinguedines, medullas, butyrum, & mucilagines, quæ pro oleo ſunt habenda; gummata verò, vt ammoniacum, bdellium &c. ceræ locum obtinere.

Fiunt etiam vnguenta ex vnguentis officinalibus ad ℥ ij. oleis eadem plus minùs quantitate, pulueribus ad ʒ ij. vel iij. ceræ q. ſ.

Vel interdum vnguentum officinale ſolum ſine vlla additione præſcribitur.

CAPVT VIII.

De Emplaſtris.

Mplaſtra vulgò componuntur ex oleo pulueribus, & cera: aut iis quæ olei conſiſtentiam ferè habent, vt axungiæ, medullæ butyrum, mucilagines; aut iis quæ ceræ naturam referunt, vt gummata, pix, reſina.

Horum talis eſt proportio, vt pro olei ℥ j. ſint pulueris ʒ vj. ceræ ℥ j. ß. Quantitas totius maſſæ, eadem quæ vnguenti.

Fiunt etiam emplaſtra ex emplaſtris officinalibus ad ℥ j. aut ℥ j. ß. pulueribus ad ℥ ß. vel ʒ vj. oleo ad ℥ j. ceræ q. ſ. addendo terebinthinæ parum.

Vel ex ſolis emplaſtris officinalibus, quantitate parti affectæ proportionatâ.

Formula præſcribendi talis eſt. ℞. &c. *Fiat emplaſtrum quod extendatur ſuper alutam, & tali parti applicetur.*

Nota, figuram emplaſtri in multis partibus deſignari, vt in ſincipite ad formam literæ T. vel etiam ouali figuræ in ventriculi regione in formam ſcuti; lienis, ad formam linguæ bouis; vteri rotundum; renum quadratum: in aliis partibus non definitur, ſed dicitur, *Fiat emplaſtrum magnitudinis debitæ.*

CAPVT IX.

De Cataplaſmate.

Ataplaſma vulgò fit ex radicibus, foliis, ſeminibus fructibus, doſi fotus, quæ decoquuntur in liquore idoneo, poſtea contunduntur, & traiiciuntur per ſetaceum, addendo puluerum, vel farinarum ℥ ij. iij. vel iiij. oleorum vel axungiarum ℥ iij. vel iiij.

Hac autem formula præſcribi ſolet. ℞. &c. *decoquantur omnia piſtentur in mortario marmoreo & per setaceum traijciuntur, addendo*, &c. *fiat cataplaſma, applicetur parti affectæ.*

Sæpiſſimè poſt vſum fomenti cataplaſma admouetur, & ex illius reſidentia paratur, quando ſcilicet intentio eſt emolliendi, reſoluendi, &c. hac formula. &c. *Reſidentiam prædicti fomenti, contundatur in mortario*, &c.

Interdum fit ex fructibus ſub cineribus coctis, vt in alui fluxu & dyſſenteria ex cydoniis coctis ſub cineribus, N. iij. vel iiij. pro eorum magnitudine, vel certiùs ad ℔ j. ℔ j. ß. contuſis & traiectis, addendo pulueres adſtringentes doſi dictâ, & tantillum vini rubri, ſi lubet.

Fit etiam in alui fluxu ex cruſta panis in vino macerata ad ℔. ß. aut quartar. iij. cui adduntur pulueres roborantes & adſtringentes, ad ʒ j. vel ij.

Vel ad dolorem ſedandum in inflammationibus fit cataplaſma *de mica panis*, vulgò dictum, ex mica panis albi in lacte macerata ad ℔ ß. vitellis ouorum duobus, & croci ℈ j. nonnunquam olei roſacei q. ſ.

CAPVT X.

De Veſicatorio.

Eſicatorium duplex eſt officinale, & magiſtrale.

In officinis habetur emplaſtrum veſicatorium, quod frequentiſſimè præſcribitur à Medicis hac formulâ. ℞. *Maſſæ emplaſtri veſicatorij* ℥ j. vel ℥ j. ß. *extendatur ſuper alutam, fiat emplaſtrum magnitudinis volæ manus, applicandum* poſteriori parti ceruicis, vel alteri parti, ſi opus videbitur.

Magiſtrale præſcribitur ex fermenti acrioris ℥ j. cantharidarum pulueratarum ʒ iij. cum aceto roſaceo, fit cataplaſma veſicatorium.

Interdum ad affectus oculorum vel dentium applicantur veſicatoria ponè aures, in formam Semilunæ, hac formulâ. ℞. *Maſſæ emplaſtri veſiccatorij* ℥ j. *formentur duo emplaſtra ad formam ſemilunæ, applicanda ponè vtrámque aurem.*

CAPVT XI.

De Sacculis.

Acculi duabus potiſſimùm intentionibus præſcribi ſolent, vel ſcilicet ad humorem frigidum, craſſum, & impactum in aliqua parte reſoluendum, vt in capite frequenter per diætas ſudorificas tales ſacculi admouentur, poſt aſſumptam ſudorificam potionem; vel ad roborandum, cor præſertim & ventriculum.

Reſoluentes ſacculi fiunt vt plurimùm ex milio ad ℔. j. ſale communi ad ℔. ß. ſeminibus diſcutientibus, vt aniſi, fœniculi, fœnugræci, baccis lauri, ad ℔ ß. ℥ iij.

Illi autem hac formula præſcribuntur. ℞. &c. *torrefiant in ſartagine, ſenſim affundendo vini generoſi, q. ſ. includantur duobus ſacculis, qui viciſſim applicentur, aqua vitæ prius irrorati.*

Roborantes fiunt ex pulueribus radicum, lignorum, corticum & aromatum, ad ℥ ij. ℥ ij. ß. quibus aliquando puluis cyprius, aut violaceus adiungitur, ad ℥ ß. moſchus, ambra, ad grana iiij. vj. ℈ ß.

Hac autem formula præſcribi ſolent. ℞. &c. *Fiat omnium*

omnium puluis, qui excipiatur cotone moſchato, & cum panno ſericeo rubro interpuncto fiat ſacculus, qui collo appenſus geſtetur ſuprà regionem cordis, vel ſtomachi.

CAPVT XII.

De Cucupha.

SAcculos roborantes emulatur cucupha, cerebro roborando & calefaciendo dicata.

Fit ex cephalicis magis odoratis, radicibus, ad ℥ j. foliis ad M ij. vel iij. floribus ad P ij. vel iij. aromatis ad ℥ ß. quibus addi poſſunt puluis violaceus, & ciprius, ad ℥ ß. ſtorax, benioinum, ad ʒ j. vel ij. moſchatus ad ℈ ß.

Formula autem talis eſt. ℞. &c. *Fiat puluis, qui excipiatur cotone moſchato, & cum panno ſericeo interpuncto fiat cucupha ſupra caput geſtanda, vel pileo aſſuenda.*

Interdum duæ præſcribuntur cucuphæ, vna interdiu, altera de nocte geſtanda, & tunc pulueris quantitas eſt duplicanda, atque itá præſcribuntur: *Fiant duæ cucuphæ quarum vnam pileo aſſuat, alteram de nocte geſtet.*

CAPVT XIII.

De Frontali.

ADmouetur frequenter frontale, ad capitis dolorem ſedandum, & ſomnum conciliandum, ex ſeminibus quatuor frigid. maior. lactuc. & papau. albi, ad ℥ ß. aut ʒ. vj. floribus roſar. violar. & nymphеæ ad p. iij. adduntur ſæpe ad robur grana chermes, ad ʒ ß. vel puluis trium ſantalor. ad ʒ j. interdum florum chamæm. & meliloti ana p. ß. qui dolorem ſedant nec valde calefaciunt.

Formula horum talis eſt. ℞. &c. *Fiat omnium puluis craſſior, qui includatur duobus pannis lineis, & vapore aceti irroratus fronti applicetur horâ ſomni.*

Fit etiam frontale formâ humidâ, ad oxyrhodini naturam accedit, & intentius refrigerat, ac ſomnum conciliat in phrenitide & febribus ardentibus, aut diuturnis vigiliis.

Componitur ex vnguento populeone ad ℥ j. oleo roſaceo ad ℥ ß. parte dimidiâ albuminis vnius oui, addendo parum aceti roſacei, hac formula. ℞. &c. *agitentur omnia ſimul, & excipiantur ſtupis cannabinis, ac fronti applicentur duobus linteis incluſa.*

Aliquando adduntur conſeruæ roſarum violarum ad ℥ ß. aut ʒ vj.

FINIS.

INDEX

INDEX

Rerum, quæ in hoc volumine Inſtitutionum Medicarum continentur.

A

ABscessvs legitimus qui. pag.40
Abſceſſus futuri ſigna. 108
Abſceſſus qui mali. 100
Acceſſiones longiores quid arguant. 73
Accidentium eſſentia vnde pendet. 32
Accretio quid. 23
A nutritione realiter diſtinguitur. ibid.
Accretionis terminus quis. 24
Acetoſa. 122
Acida pituita quid. 14
Actio læſa præcipuum ſymptoma morbi. 49
  Differentia Actionum læſarum. ibid.
Actionum læſarum cauſæ. 50
Actiones naturales quæ malæ. 87
Acutus morbus. 37
Acuti morbi quando iudicantur. 105
Acuti morbi ſigna. 67
Adeps an ſit pars corporis. 18
Adoleſcentium victus. 118
Adſtrictio quid. 35
Adſtrictio vnde producatur. 48
Adſtringentia medicamenta. 170
Aëris qualitates. 134.& 135
Æquiuoca generatio. 24
Æruginoſa bilis quid. 12
Æruginoſa bilis an præternaturalis & vnde procreetur. 68
Æſtatis Temperamentum. 8
Æſtatis victus. 119
Æſtatis qualitates. 136
Æſtus in toto corpore acuti morbi index. 68
Ætatum Temperamenta. 7
Agnina caro. 125
Albilis humor quid. 9
Alimenta calida quomodo calefaciunt. 47
Alimentorum exceſſus refrigerat. ibid.
Alimentorum qualitas, & ordo ea ſumendi. 114
  Tempus alimenti ſumendi. 115
Alimentorum præparatio. 117
Alimentorum quantitas quæ neceſſaria. 112
Allium. 122
Alteratio exſiccat. 47
  Interdum humectat. ibid.
Alteratrix facultas quid ſit. 24
Alui fluxus quando malus. 94
Aluminoſa aqua quomodo calefaciat. 47
Amarities in lingua quid ſignificet. 61
Amnios quid. 29
Amygdala. 124
Ἀναμνηστικὰ ſigna. 52
Anaſtomoſis quando fit. 35
Angina quomodo oriatur. ibid.
Anima quid ſit. 20
Animalis ſpiritus quis, & vbi generetur. 16
  Probatur dari. ibid.
  Cibi ex Animalibus. 124.125.& 126
Animata quomodo calefiant. 47
Anodyna medicamenta. 172
Anorexia magnum morbum arguit. 65
Anſeres. 127
Antecedentia ſigna criſeos. 40
Anticipatio acceſſionis quid notet. 73
Antiperiſtaſis calefacit. 47
Apepſia magnum morbum indicat. 65
Apoplexia quid arguat. 64
Apoplexia lethalis quæ. 77
Apoplexia vnde aliquando excitetur. 47
In Apoplexia cur ſenſus & motus in toto corpore pereat. 37
Apoſitia magnum morbum arguit. 65
Apozema alterans, & purgans. 275.& 176
Apparitionis menſis. 44
Appetentia quæ mala. 87
Aquæ. 130. & 131
Aqua frigida per accidens calefacit. 46
Arenulæ excretæ quid notent. 60
Aromata bilem generant. 55
Aromata quomodo calefaciunt. 47
Arſenij abſtinentia. 112
Arteriæ vulnus quomodo noſcatur. 60
Arteriæ quomodo implentur. 25
Arterialis ſanguinis qualis. 10
Arthritidis cauſæ. 46
Arthritica medicamenta. 169
Articoca. 124
Articulorum abſceſſu tentandorum ſigna. 108
Aſſatio. 22
Aſſidentia ſigna. 52
Aſpectus Lunæ cum Zodiaci ſigno, & loco in quo erat initio morbi ad criſin eſt obſeruandus. 44
Aſperitas quid ſit. 4
Aſperitas vnde oriatur. 48
Aſthma quando periculoſum. 77
Atra bilis quid ſit, & eius differentiæ. 13
Atrabilarij oſores, proditores. 58
Atrophia quomodo noceat. 35
Attractio per quid ſit. 22
Attractrix facultas quid ſit. ibid.
Auctrix facultas. 23
Auctio ſiue accretio quomodo fiat. ibid.
Auditus quid. 27
Auditus in bilioſis acutus. 55
Auditus ſigna lethalia. 80
Auena. 120
Augmentum morbi. 36
Aurium dolores quando periculoſi. 81
Autumni Temperamentum. 8.& 9
Autumni victus. 119
Autumni qualitates. 136

B

BAlneum. 184
Benignus morbus. 37
Betæ. 121

Bilis

Bilis alimentaria quid : quæ ætas , quod alimentum, quod temperamentum eam generet. 11
Eiuſdem effectus. ibid.
Bilis excrementitia quid. 12
Illius vſus, differentiæ. ibid.& 13
Bilis atra quomodo cognoſcatur , vnde procreetur. 68
Bilis præternaturalis ſigna. ibid.
Cibi calidi & ſicci bilem generant. 55
Bilioſi humoris prædominantis ſigna. ibid.
Excrementa eorumdem & habitus corporis. ibid. & 56
Bilioſis vnde oriuntur inſomnia. 26
Morbi bilioſorum. 55
Bolus. 180
Bombus quando malus. 80
Borborygmus quid arguat. 61
Borrago. 122
Braſſica. 121
Breuioris morbi ſigna. 73.& ſeqq.
Bronchia pulmonum quo ſigno notentur. 60
Bronchocele familiaris Alpinorum montium incolis. 37
Bubones in febribus maligni. 67
Bubula caro. 125
Butyrum. 127

C

Cacochymia. 148
Calculi medicamenta. 168
Calculus quomodo noceat. 35
Caliditas qualitas ignis & aëris. 4
Cauſæ caliditatis in corpore. 47
Calidum innatum quid. 17
Calor natiuus qualis, illius origo. & quomodo conſeruetur. ibid.
Illum Cœleſtem putat Fernelius. ibid.
Refutatur tamen. 18
Calor in febribus qui malus. 101
Calui fiunt bilioſi. 56
Cambium, humor ſecundarius. 12
Cancer, morbus perpetuò malignus. 66
Cantharides veſicæ noxiæ. 60
Capitis dolores quando periculoſi. 81
Capones. 127
Carbunculi in febribus maligni. 67
Cardiaca medicamenta. 165.& 166
Caries quid. 36
Carnes quæ vtiles. 124.& 125
Carnoſæ partes. 19
Carnoſæ partes in Maribus quando perficiuntur, & quando in Fœminis. 29
Caryophylli. 128
Caſeus. 127
Caſtanea. 124
Cathæretica medicamenta. 175
Cataplaſma. 185
Morbi in cauitate quotuplices. 34.& 35
Cauſæ minùs principales dierum Criticorum. 45
Cauſtica medicamenta. 175
Cepæ quomodo calefaciunt. 47
Cepa. 122
Cephalica medicamenta. 163.& 164
Ceraſa. 123
Cerebrum pituitæ Metropolis. 14
Cerebrum pars organica. 20
Chologoga medicamenta. 160
Chorion quid. 29
Chronicus morbus. 37
Chronicus morbus quis. 67
Chyloſis vbi fit. 22
Cibi conſueti an aliis vtiliores. 117
Cibi ex volatilibus. 127
Cicatricem inducentia medicamenta. 174
Cicera. 121
Cichorium. 122
Cinnamomum. 128
Clyſter. 182
Cœna an largior prandio eſſe debeat. 115. & 116
Coindicantia. 141
Collyrij compoſitio. 183
Color niger in lingua ſine ſiti morbum malignum indicat. 67
Compoſitio medicamentorum. 175
Conceptio quando fieri dicatur , & quænam ſint potiſſima ipſius ſigna. 28
Concoctio quomodo & vnde perficiatur. 22
Fit incraſſando, triplex eſt. ibid.
Concoctio humorum. 152
Concoctrix facultas quid ſit. 22
Concomitantia ſigna criſeos. 40
Condimenta. 128.& 129
Conditum. 181
Conformatrix facultas quid. 24
Coniunctio quid comprehendat. 26
Connexio partium quomodo peruertitur. 48
Signa partis laborantis per Conſenſum. 61
Conſtantis ætatis Temperamentum. 7
Conſtipatio interdum refrigerat. 47
Conſtipatio calefacit. ibid.
Contemplabiles dies ad criſin qui. 41
Continentia , contenta , & vim facientia quid ſint. 15
Continuæ febres periculoſæ. 77
Continuus morbus. 37
Contagioſus morbus. ibid.
Contraindicantia. 142
Conturbatio quid ſit. 44
Vnde fiat. ibid.
Contuſio quomodo ſoluat continuum. 36
Conuulſio quæ periculoſa. 83.& 84
Conuulſionis futuræ ſigna. 109
Cor pars organica. 19
Cor quomodo impletur. 25
Cornari abſtinentia mirabilis. 112
Corporis humani triplex ſtatus. 30
Correpugnantia. 142
Coryza quando periculoſa. 86
Coturnices. 128
Craſſa pituita. 14
Craſſamentum ſeminis quid. 27
Cremor lactis. 127
Criſis quid , & variæ illius nominis acceptiones. 38
Similitudo illius cum iudicio forenſi. ibid.
Criſium differentiæ, perfecta & imperfecta. 39
Criſium ſigna. 40
Perfecta Criſis quæ. 39
Imperfecta Criſis. ibid.
Cauſæ Criſium & dierum criticorum. 44
In Criſibus Luna plurimùm pollet. ibid.
Signa futuræ Criſeos per vomitum , per alui fluxum, & ſudores. 106
Criſis per vrinas futuræ ſigna. 107
Criſis per menſes futuræ ſigna. 108
Criſis per hæmorrhagiam futuræ ſigna. 107
Criticus dies habet indicem. 41
Dies Critici qui. ibid.
Criticorum dierum computatio à quâ horâ debet fieri. 43
Crocus. 129
Cubitorum dolores quid portendant. 109
Cucurbitæ. 124
Cuniculorum caro. 125
Cucumeres. 124
Cucupha. 186
Curatio. 139

Curationis primum & generaliſſimum principium. 143

Cutis eſt inſtrumentum quo dignoſcitur Temperamentum. 6

Cydonia. 123

Cynara. 124

D

Decimus-ſeptimus dies decretorius. 42

Decimus-quartus dies eſt criticus. 41

Declinatio morbi. 36

Decocta ſudorifica. 179

Decoctum galli veteris. 180

Decretorij dies quando computandi. 43

Decubitus in morbo quando periculoſus. 82. & 83

Deiectiones quæ malæ. 93. & 94

Deiectiones quæ hepar imbecillum arguunt. 60

Deliquium frequens quid arguat. 77

Deliquium ſubitum malignum. 66

Delirij futuri ſigna. 108

Delirium prauum ſignum in vniuerſum. 78

Quando lethale. ibid. & 79

Delirij variæ ſignificationes. 62

Delirium morbi maligni index. 66

Denſitas qualitas Elementorum. 4

Dentes prodeunt anno ſeptimo. 41

Dentium ſtridor quid arguat in febribus. 104

Deriuatio. 146

Detergentia medicamenta. 173

Deuteropathicus morbus. 37

Diabete vnde ſignificetur. 64

Diæta. 154

Quænam ſint eius ſpecies, & quibus morbis conueniant. ibid. & 155

Diagnoſtica ſigna. 52

Diapedeſis quando fit. 35

Diarrhœa vnde oriatur aliquando. 51

Diaſtoles effectus. 25

Dies critici. 41. 42. & 43

Dies critici puerperæ febricitantis. 43

Digitorum extremitas apta ad dignoſcendum Temperamentum. 6

Dilatatio vnde oriatur. 48

Dilatatio quid. 35

Diſcurſus facilis Sanguineis. 57

Diſperſi morbi. 38

Diſſimilares partes. 19

Diſtinctio trium facultatum vitalis, naturalis, & animalis, quomodo probetur. 21

Diuretica medicamenta. 162. & 163

Diuulſio quid ſit. 36

Dolores quando periculoſi. 81

Dolor pungitiuus quid ſignificet. 60

Doſis. 142

Dulcis pituita quæ. 14

Dulcia bilem generant. 55

Durities quid ſit. 4

Durities cutis quando mala. 102

E

Eclegma. 181

Elementa quid ſint. 3

Qualitates & numerus. ibid.

Elephantiaſis perpetuò maligna. 66

Elixatio. 22

Emplaſtica medicamenta. 171

Emplaſtica medicamenta quomodo calefaciunt. 47

Emplaſtrum. 185

Emollientia medicamenta. 172

Emulſio. 179

Encorema quod malum. 98

Endemij morbi. 37

Endiuia. 121. & 122

Ephemera febris perpetuò benigna. 66

Epidemij morbi. 38

Ε᾽πιγινόμενα ſigna. 52

Epilepſia vnde excitatur. 47

Ε᾽πιφαινόμενα ſigna. 52

Eriſpaſtica medicamenta. 173

Epithema. 183

Epulotica medicamenta. 174

Eroſio quomodo ſoluat continuum. 36

Errhina medicamenta. 163

Errhinorum compoſitio. 183

Eruca. 122

Euacuationis cauſa. 44

Euacuatio per ſudores. 153

Euacuatio per vrinas. 152

Euacuatio & illius differentiæ. 145

Euacuatio particularis. 147

Euentus morbi. 37

Exanthemata in febribus maligna. 67

Exceſſus alimenti ſigna. 113

Excitationes feroces à ſomno quid ſignificent. 109

Excitationes à ſomno pauidæ quid notent. 80

Excreationes quæ pulmonem affectum indicant. 60

Excrementum quid. 22

Excrementa quot modis peccent. 50

Cauſæ ſymptomatum in excrementis. 51

Excrementa morbum acutum indicantia. 68

Excrementa quæ ominoſa. 89

Excrementitius humor quid. 12

Excrementitia bilis quid. ibid.

Melancholia Excrementitia. 13

Excretio quando ſalutaris. 40

Excreatio quæ periculoſa. 90

Excretio interdum pro criſi vſurpatur. 38

Excedentia medicamenta. 175

Exercitatio violenta quomodo exſiccet. 47

Exercitatio quæ vtilis. 136

Expulſio quomodo fiat. 22. & 23

Expiratio quid efficit. 25

Expultrix facultas quæ. 22

Exulcerationem indicat dolor acer. 64

F

Fabæ. 120

Facies cadaueroſa lethalis. 103

Facultas animalis quæ, & quotuplex ſit. 25

Facultas auctrix. 23

Facultas concoctrix. 22

Facultas Generatrix. 24

Facultas vitalis quid ſit. ibid.

Facultates minùs Principes quæ. 27

Facultas naturalis quid ſit. 21

Facultas expultrix. 22

Facultas quid ſit. 20

Facultatum ſubiectum. ibid.

Fames quæ ominoſa. 88

Fames canina magnum morbum arguit. 65

Farinacea ſedimenta in vrinis mala. 97

Faſtidium cibi quando malum. 87. & 88

Faucium ſigna periculoſa. 104

Febres continuæ, acutæ. 68

Febres quæ periculoſæ. 77

In Feminis quadraginta dierum ſpatio partes ſpermaticæ perficiuntur. 29

Feminarum Temperamentum. 8

Fibræ ſanguinis quales. 10

Ficus. 123

Figura partium quomodo peruertatur. 47. & 48

Filiorum ſimilitudo. 29

Finis Medicinæ quis. 2
Fiſſura quid. 36
Flatus diſcutientia medicamenta. 170
Flatuum ſigna. 70.& 71
Fluxio per Attractionem. 47
Fluxio per Congeſtionem. ibid.
Fluxio quot modis fit. ibid.
Fluxus alui imminentis ſigna. 106
Fœtor in ægrotante, malum. 102.& 103
Fœtus vitalis editur ſeptimo menſe. 41
Fomentum. 184
Fontana aqua. 130. & 131
Formatrix virtus ad ſimilitudinem valet. 29
Formatricis virtutis defectus. 47
Fractura quid. 36
Frigiditas qualitas aquæ. 4
Frigiditatis cauſæ in corpore. 47
Frigus in acutis quando malum. 100
Frontale. 186
Fructus & olera ſerum generant. 70
Fructus eſculenti. 123
Functio. 20

G

GAlli Indici. 127
Gallinæ. ibid.
Gangrænæ ſigna in vrinâ. 96
Gargariſma. 183
Gaudij effectus. 138
Generatrix facultas quid ſit. 24
Generatio quid ſit, & quotuplex. ibid.
Vniuoca Generatio. ibid.
Generationis primæ defectus. 47
Gentilitij morbi. 37
Glaciales aquæ. 132
Glaſtea bilis quid. 13
Glaſtea bilis vnde procreetur, & an præternaturalis. 68
Glutinantia medicamenta. 174.& 175
Gluten humor ſecundarius. 12
Graciles quomodo purgandi. 152
Grauitas qualitas Elementorum. 4
Grauatiuus dolor vnde. 60
Grauidæ mulieres quomodo & quando purgandæ. 150
Guſtus ſigna praua. 80.& 81
Guſtus quid. 27
Gypſea pituita. 15

H

HÆmatoſis vbi fit. 22
Hæmorrhagia quando periculoſa. 89
Hæmorrhagiæ inſtantis ſigna. 107
Hæmorrhagia febris ardens in iuuene iudicatur. 39
Hæreditarij morbi lien turgidus, nephritis, podagra. 64
Hebetudo mentis familiaris pituitoſis. 56
Sanguineis. 57
Hectica febris inter omnes ſola eſt in facto. 32
Hepar pars organica. 20
Hepatica medicamenta. 166
Hœdina caro. 125
Homines cur alij ſint breuioris, alij procerioris ſtaturæ. 24
Hordeum. 120
Horror primò perceptus aut frigus, indicat principium morbi. 43
Horror quando malus. 86
Humidum primigenium. 17
Origo eius. ibid.
Conſeruatio. ibid.
Humidæ Intemperaturæ cauſæ. 47
Humiditas qualitas Aquæ. 4
Humoris natura. 9
Humorum differentiæ & numerus. ibid.
Primatij. ibid.
Humores ſecundarij qui. 11
Eorum numerus. 12
Humores Excrementitij. ibid.
Humorum motus & diſpoſitio ad criſin obſeruanda. 45
Humorum præparatio. 152
Hydragoga medicamenta. 161
Hydrops ferè lethalis. 77
Hyemis Temperamentum. 9
Hyemis victus. 119
Hyemis qualitates. 136
Hypochondrij durities quid ſignificet. 60
Hypochondriorum ſigna periculoſa. 105
Hyſterica medicamenta. 168. & 169

I

IN Ictericis an color flauus ſit morbus. 32
Idiopathicus morbus. 39
Idiopathici affectus continui ſunt. 62
Ignobiles partes organicæ quæ. 20
Illuminationis menſis. 44
Imaginatio quid ſit. 25
Imaginatrix facultas ad ſimilitudinem prolis cum parente multum confert. 29
Inanimata quomodo calefiant. 46. & 47
Inappetentia in bilioſis frequens. 55
Inciſiones quotuplices. 36
Indicans. 140
Indicata. 142
Indicatio à morbo communi, ſeu ſolutione continui. 154
Indicatio à morbo organico. 153
Indicatio, & illius differentiæ. 140
Indicatio à morbo ſimilari. 153
Indices dies, ſeu contemplabiles. 41
Indiuidui ſimilitudo vnde. 29
Inedia quomodo exſiccet. 47
Inedia bilem generat. 55
Infantium quis eſſe victus debeat. 118
Inflammationes interiorum partium acutæ ſunt ſemper. 68
Inflammatorius dolor quid notet. 64
Influens ſpiritus. 15.& 16
Ingenium, effectus bilis. 55
Iniectio. 182
Innominatus humor quis. 12
Inquietudines morbi maligni indices. 66
Inſalubris ſtatus quis. 30
Inſipida pituita quæ. 14
Inſitus ſpiritus quis. 15
Inſomnia Phreneticorum ſalutaria. 80
Inſomnium quid. 26
A quâ causâ oriantur vtplurimum. ibid.
Inſomnia Pituitoſorum. 56
Inſpiratio quid efficit. 25
Intemperies quid,& earum diuiſio. 33
Calida Intemperies an detur. ibid.
Intemperies quomodo corrigenda. 153
Intemperantia Medicorum nutrix. 112
Intemperaturæ calidæ cauſæ. 46
Intemperaturæ frigidæ cauſæ. 47
Intemperaturæ ſiccæ cauſæ. ibid.
Intercalares dies. 42
Intercidentes dies. ibid.
Intermittens morbus. 37
Intermittentes febres an periculoſæ. 77
Internuntij dies, ſiue indices ad criſin, qui. 41
Inteſtina lumbricis obnoxia. 64

Inſtrumenta

Inſtrumenta Medica. 156
Inuentio remediorum. 144
Ira calefacit corpus. 47
Iræ effectus. 138
Irrepentes dies. 42
Iudicium Temperamentorum. 7
Iudicio criſis comparatur. 38
Iulepus. 177
Iuſcula. 180
Iuuentutis temperamentum. 7
Iuuenum victus. 118

K

Κεκραμένον temperamenti quid. 6

L

Laborum ſigna. 104
Lac eſculentum. 126
Lac generantia aut minuentia medicamenta. 169
Lactis vſus. 179
Lactuca. 121
Lactuca refrigerat. 47
Læſio actionum vt primùm ſentitur, incipit computationem dierum criticorum. 43
Læuitas vnde oriatur. 48
Lateralis dolor quid ſignificet. 109
Legitimus morbus. 37
Legumina Melancholiam generant. 57
Lentes. 121
Lentor quid ſit. 4
Lentores dentium in febre quid notent. 104
Leporina caro. 125
Lethalis morbi ſigna. 75
Lethalis morbus. 37
Libidinis ſenſus deperditus quid arguat. 64
Lien obſtructionibus obnoxius. ibid.
Lienteria vnde ſignificetur. ibid.
Lienteria quomodo fit. 34
Linguæ ſigna lethalia. 104
Linimentum. 184
Lipothymia cur pulſum minuat. 50
Lithontriptica. 168
Liuiditas vbi mala. 102
Looch. 181
Lues venerea ſemper maligna. 66
Lumbrici excreti quid indicent. 60
Lumbricos enecantia medicamenta. 170
Luna in criſibus maximè dominatur. 44
Lyſis quid. 38

M

Magnitudinis vitia quæ. 48
Mala Perſica. 123
Armeniaca. ibid.
Malignus morbus quis. 37.& 66
Mandragora refrigerat. 47
Manus eſt inſtrumentum dignoſcendi Temperamenti. 6
Maraſmus. 38
Marium Temperamentum. 8
In Maribus triginta dierum ſpatio partes ſpermaticæ perficiuntur. 29
Maſſa ſanguinaria quid. 9
Maſticatorij compoſitio. 183
Maſticatoria medicamenta. 163
Materiæ vitium in corpore quotuplex. 47
Maturatio. 22
Morbi in meatu quot. 34. & 35
Methodus medendi. 139
Medicamentum quid, & quotuplex. 156
Medicamenta refrigerantia externa. 171
Medicamenta refrigerantia bilem & attenuantia. 157
Incraſſantia bilem, pituitam alterantia. 157.& 158
Melancholiam alterantia. 158
Aperientia calida, & frigida. 159
Purgantia. ibid.
Cholagoga, phlegmagoga, menalagoga. 160
Hydragoga, Vomitoria. 161
Sudorifica, Diuretica. 162
Errhina, Sternutatoria, Maſticatoria, Cephalica. 163
Ophthalmica. 164
Thoracica, Cardiaca. 165
Medicamentorum compoſitio. 175
Medicina quid ſit. 1
Medicinæ partes quinque. 2
Medicinæ qui finis. 2.& 111
Corpus humanum Medicinæ ſubiectum. 1
Medicinalis menſis. 44
Medicinales dies. 42
Medulla an cibus vtilis. 126
Mel. 129. & 130
Melanagoga medicamenta. Vide ſuprà *Medicamenta*.
Melancholia alimentaria quid. 11
Vnde generetur, & qui illius ſint effectus. ibid.
Melancholia excrementitia quid, & vſus. 13
Melancholicis vnde oriantur inſomnia. 26
Melancholicorum ſigna. 57
Ingenioſi. 58
Melones. 124
Membranam affectam quid indicet. 60
Memoria quid. 25
Memoria infida Pituitoſis. 56
Firma in Melancholicis. 58
Menſium inſtantium ſigna. 108
Menſium fluxus quis eſſe debet. 138
Menſtruus ſanguis an ad generationem concurrat. Quid ſit, & eius effectus. 28
Medendi Methodus. 139
Miſſio ſanguinis. 147
Mixtio elementorum quid ſit, & quid ad eam requiratur. 4
Moderatio victus quæ eſſe debet. 112. & 113
Mollities cutis quando mala. 102
Mollities quid ſit. 4
Morborum differentiæ accidentales ratione magnitudinis, motûs, temporum, &c. 36.& 37
Intentio in morbo differentiam conſtituit. ibid.
Morbus quid. 31
Collocatur in prædicamento qualitatis. ibid.
Permanentiam habet in parte. ibid.& 32
Actio læſa per morbum. 31
Morbi communis differentiæ. 36
Inter Morbum & ſanitatem datur medium. 30
Cauſæ Morbi, & eorum differentiæ. 45.& 46
Cauſæ differentiarum accidentalium Morborum. 48
Cauſæ Morborum ſimilarium. 46
Morbi in coniunctione quotuplices. 35
Morbi in ſitu, & in connexione qui. ibid.
Morborum genera & differentiæ. 32
Morborum diuiſio à Fernelio inducta reiicitur. 34
Morbi longi aut breuis ſigna. 73.& 74
Morbi eſſentia. 62
Morbus magnus quis. 64
Conformationis Morbi quot. 34
Morbi maligni & benigni ſigna. 66.& 67
Morbum ſequitur neceſſariò actionis læſio. 32
Modus quo Morbus finitur. 105
Magnitudinis Morbi. 35
Morbi calidi breuiores. 73
Mos Morbi. 37
Motus Morbi. 36

Motus lunæ in criſibus obſeruandus. 45
Motus immoderatus calorem diſſipat. 47
Motus quis vtilis. 136
Motus quando periculoſus. 82
Mouens facultas quid. 27
Mulieres an habeant ſemen prolificum. 28
Mutationes in morbis contingentes. 38

N

NApi. 122
Narcotica medicamenta. 172
Narium ſigna lethalia. 104
Naſturtium. 122
Naturalis ſpiritus. 16
An detur. ibid.
Nephritica medicamenta. 167
Nerui cur cerebro compatiuntur. 37
Niuales aquæ. 132
Nuclei pinei. 124
Morbi in Numero. 35
Nutritio quid ſit, & quomodo à generatione diſtinguatur. 21
Nutrix facultas in quo conſiſtat. ibid.
Nux Moſchata. 129
Nuces auellanæ. 124
Inglandes. ibid.

O

OBliuio ſubita in acutis quid portendat. 108
Obſtructio quid. 35
Obſtructio vnde proueniat. 48
Oculi album inter dormiendum apparens quid notat. 103
Oculi peruerſi, tenebricoſi, aut turbidi quid ſignificent. 104
Odoratus ſigna praua. 80. & 81
Odores praui vnde oriantur. 51
Officialis actio quæ. 22
Olea. 184
Olera. 121
Olfactus, quid. 27
Olfactu prorogata vita. 130
Omentum in mulieribus quomodo conceptionem impediat. 48
Ὁμοίωσις vbinam fit. 22
Opiata. 180
Ophthalmica medicamenta. 164
Opus partium quid. 21
Organicæ partes quomodo à diſſimilaribus differunt. 19
Cauſæ morborum Organicorum. 47. & 48
A morbo Organico indicatio. 153
Organici morbi ſpecies. 34. & 35
Oryza. 120
In Oſſe ægrotante liuor quid notet. 102
Otium corpus refrigerat & quomodo. 47
Oua quæ vtilia. 128
Ouilla caro. 125
Oxydorcica medicamenta. 164

P

PAllida bilis quid. 12
Palpebrarum ſigna lethalia. 104
Palpitatio quid ſignificet. 71
Palumbes. 127. & 128
Paluſtres aquæ. 132
Pandiculatio quid indicet. 71
Panis optimus quis. 119
Papauer refrigerat. 47
Paralyſis, chronicus morbus. 67
Parenchymata, quo ſigno indicentur affecta. 60
Parentes ad temperamentum multum influunt in bilioſis. 55
In pituitoſis. 56
In ſanguineis. 57
Pares dies inepti ad criſin. 42
Parotides in febribus malignitatem indicant. 67
Parotides quæ periculoſæ. 100. & 101
Partis corporis definitio. 18
Partium differentiæ. 19
Partes læſæ quæ lethum importent. 77. & 78
Partus quid, & quænam eius tempora. 29
Paſſiones bilioſorum. 55
Pituitoſorum. 56
Paſtinaca. 122
Pathognomonica ſigna. 52
Pathemata animi. 138
Pathologia in corpore humano quid conſideret. 30
S. Paulus Eremita abſtinentiſſimus. 112
Peracutus morbus. 37
Peragrationis menſis. 44
Perdices. 127
Periculoſus morbus. 37
Periodicus menſis. 44
Peripneumonia, morbus Idiopathicus. 37
Peripneumonia quomodo notetur. 64
Permanentia morbi, quid. 31. & 32
Peſſaria. 182
Peſtilens morbus. 37
Petroſelinum. 122
Phlegmagoga medicamenta. 160
Phlegmonen indicat rubor intenſus. 64
Phrenitis quando ſalutaris. 79
Phrenitides acutæ. 68
Phyſiologia corporis humani. 2
Pili an ſint pars corporis. 18
Pilulæ. 181
Pimpinella. 122
Pingues quomodo purgandi. 150
Piper. 129
Piſa. 121
Piſces. 128
Pituita, alimentaria quid. 10
Quæ alimenta, quæ ætas, & quod temperamentum eam generat. ibid.
Quos effectus habeat. 11
Pituita excrementitia quæ, & eius differentiæ. 14. & 15
Pituitæ præternaturalis ſigna. 69
Pituitam alterantia medicamenta. 157. & 158
Pituitoſis vnde oriantur inſomnia. 26
Pituitoſi humoris ſigna. 56
Plethora vera Sanguineorum. 57
Plethora quotuplex. 147
Pleuritis, morbus Idiopathicus. 37
Pleuritidis ſigna. 52
Color Plumbeus, aliíque, quid ſignificent in corpore. 60
Pluuialis aqua. 130. & 131
Poma. 123
Porcellorum caro. 125
Porracea bilis quid. 12
Porracea bilis an præternaturalis, & vnde procreetur. 68
Porrum. 123
Portulaca. 122
Portulaca pituitam ingenerat. 56
Potio purgans. 176. & 177
Potio corroborans. 177
Potus. 130
Pueri quomodo purgandi. 150
Pueritiæ Temperamentum. 7
In Puerpera febricitante quandónam computatio dierum decretoriorum fieri ſoleat. 43
Pulli Gallinacei. 127

Colum

Columb. ni. ibid.
Pulmo cur facilè capiti compatiatur. 37
Pulſatorius dolor quid notet. 60
Pulſus cordis & arteriarum quid ſit. 25
Ex quibus partibus componatur. ibid.
Quid ad pulſum requiratur. ibid.
Pulſus magnus & frequens in biliofis. 55
Pulſus quando malum ſignum. 87
Pulueres. 181. & 182
Punctura quid. 36
Purgatio. 150
Puſtulæ variæ in febri maligna. 67
Puſtulæ quæ periculoſæ. 101
Putealis aqua. 131
Putredo quid ſit. 47
Pyra. 123
Præparatio humorum. 152
Principes partes organicæ quæ. 20
Principium morbi quid. 36
Procatarcticæ cauſæ. 46
Protopathicus morbus. 37
Ad Procreationem hominis vtrùm ſexus vterque requiratur. 27
Prouocatorij dies. 42
Pruna. 43

Q

Qualitates Elementorum primæ & ſecundæ. 3. & 4
Mixtiones Elementorum. 4
Qualitatis mutatæ differentiæ. 50
Cauſæ qualitatis mutatæ. 51
Quadrageſimus dies criticus. 42
Quantitas victus in morbis. 155
Quartanæ in continuas conuerſæ lethales. 77
Quartus dies index eſt ſeptimi. 41. & 42
Quies intermedia inter Syſtolen & Diaſtolen cur neceſſaria. 25

R

Radices. 122
Ramenta egeſta quid notent. 64
Rapæ. 122
Raphanus. ibid.
Raritas, qualitas Elementorum. 4
Raritas calorem diſſipat. 47
Ratiocinatio quid. 25
In Recidiuis morborum vnde ſumenda ſit computatio dierum criticorum. 44
Recidiuæ futuræ ſigna. 110
Recocta. 127
Refrigerantia & repellentia medicamenta. 171
Regius morbus quando malus. 102
Remediorum inuentio. 144
Reminiſcentia quid. 25. & 26
Renes calidi plerumque calculoſi. 64
Renum ardoris medicamenta. 167. & 168
Repellentia medicamenta. Vide *Refrigerantia.*
Repletionis ſigna. 113
Reſipiſcentia ſubitanea in phrenitide lethalis. 79
Reſoluentia medicamenta. 172
Reſolutio exſiccat. 47
Reſpiratio quando malum ſignum. 86
Reſpiratio quid ſit, quot partes habeat, ad eam efficiendam quæ ſint neceſſaria. 25
Reſpiratio rara quid portendat. 109
Retentio humorum humectat. 47
Retentio vnde iuuetur. 22
Retentrix facultas quænam ſit. ibid.
Reuulſio. 145
Rigor creber quid notet. 64
Rigor quando periculoſus. 85
Ros, humor ſecundarius. 12
Rubor oculorum quando malus. 89
Rubor in vultu ægrotantis, morbum acutum indicat. 102
Rubor intenſus quando malus. ibid.
Rubor nimius in genis, quid notet. 61
Rubra bilis Galeni quid. 13
Ructus acidus Melancholicis familiaris. 58
Ructus nidoroſus quid indicet. 64
Ructus quando boni ominis. 89
Ruptio quid ſit. 36
Ruptura quid. ibid.

S

Sacculus. 185
Sale conditi cibi. 129
Saliua copioſa ſerum copioſum indicat. 70
Salſa pituita quid. 14
Salutaris morbus, quis. 37
Salutaris & lethalis morbi ſigna. 75
Sanguis quid & quotuplex. 10
An detur ſanguis propriè dictus. ibid.
Sanguis meiendo excretus quid notet. 60
Sanguis menſtruus quid ſit, & an ad generationem fœtus concurrat. 28
Quo tempore excernatur. ibid.
Quo tempore deſinat & cur. ibid.
Sanguis per os reiectus quid notet. 64
Sanguinis miſſio. 147. & ſeqq.
Sanguis an cibus vtilis. 126
Sanguinem ſiſtentia medicamenta. 174
Sanguinei quid ſomnient. 26
Sanguineorum ſigna. 57
Sanguineorum natura. ibid.
Melancholicorum. ibid. & 58
Sapores alieni. 51
Sarcotica medicamenta. 174
Saturnus cauſa infelicis partus. 29
Scammonium per accidens frigefacit. 46
Sectio quomodo ſoluat continuum. 36
Sedimentum vrinæ quod malum. 97
Semeiotice. 52. & ſeqq.
Semen humanum quid: & quot eius ſint partes. 27
Non eſt actu animatum ſed potentiâ. ibid.
Semen Mulierum an ſit prolificum. 28
Seminis excretio quando noxia. 138
Semen generantia aut minuentia medicamenta. 170
Semicupium. 184
Senectutis Temperamentum. 8
Senſatio quid ſit: & quid ad ſenſationem requiratur 27
Senſus communis quid efficiat. 25.
Sentiens facultas quid ſit. 27
Senum victus. 118
Senes quomodo purgandi. 150
Septenarij tres, dies critici. 41
Septimus dies, Rex à Galeno vocatur. ibid. & 42
Seri redundantis ſigna. 69
Serum quid ſit, & eiuſdem vſus. 14
Seri lactis vſus. 179
Sextus dies in criſibus peſſimus. 42
Sexuum Temperamentum. 8
Sexus ſimilitudo vnde pendet. 29
Siccitas qualitas Aëris & Ignis. 4
Siccæ intemperaturæ cauſæ. 47
Signum quid ſit. 52
Differentiæ. ibid.
Fontes ſignorum generales. 53
Signa critica quæ. 40
Signa partis affectæ. 58. & 60
Signa pituitæ præternaturalis. 69
Signa morbi acuti & chronici. 67
Signa bilis præternaturalis. 68
Signa morbi magni & parui. 64. & 65

Signa partis primariò vel per conſenſum laborantis. 61.& 62
Signa ſpeciei morbi. ibid.& 64
Signa temporum morborum. 71
Signa morbi lethalis & ſalutaris. 75
Signa longitudinis morbi. 73.& 74
Signa morbi maligni & benigni. 66.& 67
Signa ſuperuenturorum ægrotis. 108.& 109
Signa flatuum. 70.& 71
Similares partes quæ. 19
Ad earum functionem quid requiratur. ibid.
Similaris morbus. 33
A morbo ſimilari indicatio. 153
Similitudo natorum cum parentibus. 29
Sinapi. 122.& 129
Singultus quando malus. 88.& 89
Sitis ingens, morbi acuti index. 68
Sitis quando mala. 88
Sitis magna bilem indicat. 55
Sitis nulla, ſignum pituitoſi. 56
Sobrij cur parum dormiant. 26
Solicitudines quomodo exſiccent. 47
Solutionis continui quot ſpecies. 36
Somni definitio; cauſa eiuſdem proxima: quomodo & à quo impediatur. Finis eiuſdem. 26
Somnus quando malum ſignum. 79.& 80
Somnus quis vtilis. 136.& 137
Somnium quid. 26
Vnde fiat. ibid.
Soni præternaturales. 51
Spermaticæ partes quæ. 19
Partium Spermaticarum prima rudimenta quandónam apparere incipiant. 29
Spermaticæ partes quando in Maribus, & quando in Fœminis perficiantur. ibid.
Spinachia. 121
Spirituum natura. 15
Spirituum differentia. ibid.
Spirituum animalium influxum quæ prohibeant. 26
Splenica medicamenta. 167
Sporadici morbi. 38
Spuma quando ominoſa. 92
Spurius morbus. 37
Sputum quando malum. 90.& 91
Sputatores Melancholici. 58
Stagnantes aquæ. 132
Status morbi. 36
Sternutatio quando mala. 86
Sternutatorij compoſitio. 183
Sternutatoria medicamenta. 163
Stertor in acutis quid notet. 103
Stomachica medicamenta. 166
Strumæ morbus endemius in Hiſpania. 37
Stupidus dolor quid notet. 64
Subſequentia ſigna criſeos. 41
Subtilitas quid ſit. 4
Sudatiunculæ quid notent. 64
Sudores qui periculoſi. 98.99.& 100
Sudores frigidi quid notent. 75
Sudoris imminentis ſigna. 106.& 107
Per Sudores euacuatio. 153
Sudorifica medicamenta. 162
Suilla caro. 125
Suppoſitoria. 182
Suppreſſio omnimoda alui, aut vrinæ, morbi acuti indices. 68
Suppurantia medicamenta. 173
Surarum dolor quid ſignificet. 109
Surditas quando ſalubris. 80
Suſpiria quando mala. 87
Sympathici affectus an morbi. 32
Sympathicus morbus quis & quas cauſas habere ſoleat. 37
Symptoma quid ſit vnde pendeat, illius differentiæ. 48
Symptomatum cauſæ. 50
Symptomata notificant morbos. 32
Συνεδρεύοντα ſigna. 52
Syncope pulſum abolet. 50
Syncope morbi maligni indices. 66
Synochum ſignificat ſanguis è naribus fluens. 64
Synodicus menſis. 44
Syrupi. 178
Syſtoles effectus. 25

T

Tabellæ. 181
Tabes morbus endemius in Luſitania. 37
Tabula ſignorum partem primariò, vel per conſenſum affici indicantium. 61
Tabula ſignorum magni vel parui morbi. 65
Tactus ſigna praua. 81
Tactus quid. 27
Temperamentum quid ſit, & temperamentorum differentiæ. 5
Κριτήριον Temperamentorum. 6
Temperamenta ætatum. 7
Iudicium temperamentorum. ibid.
Temperamenta Sexuum & Temporum. 8
Temperies calida & ſicca viſcerum, bilioſum humorem prædominari arguit. 55
Temporum anni Temperamenta. 8
Temporum morbi ſigna. 71
Temporum anni qualitates. 135
Tempus victus exhibendi ægrotis. 155
Tenuis pituita. 14
Terminus accretionis quinam ſit. 24
Tertiana febris quandónam vera & legitima dicatur, 37
Tetanus quid. 77
Θεραπευτικὴ quid. 111
Thoracica medicamenta. 165
Tibiarum tumor quid notet. 105
Timoris effectus. 138
Tinnitus aurium quid notet. 61
Tranſpiratio quæ iuuet. 138
Trachéa quomodo raucitatem contrahat. 34
Trachéa fluxionibus obnoxia. 64
Tremor quomodo funeſtus. 83
Trigeſimus quartus dies criticus. 42
Triſtitiæ effectus. 138
Trochiſci. 181
Turgere humorem quid ſit. 151
Turtures. 127.& 128
Tuſſis excrementa quid indicent. 60

V

Vacui dies. 42
Vacuatio ſuppreſſa quid efficiat. 47
Venenatus morbus. 37
Venoſus ſanguis qualis. 10
Ventriculus cur facilè capiti compatiatur. 37
Venus immodica calculum generat. 64
ad Venerem procliues bilioſi. 55
Veneris temperamentum. 8
Veris victus. 119
Veris qualitates. 135
Vermes quando malum ſignum. 93
Vernaculi morbi. 37
Vertigines vnde oriantur. ibid
Veruecina. 125
Veſicantia medicamenta. 175
Veſicatorium. 185
Vetulis quandonam menſtrua excernantur. 28
Vicinia calidarum rerum calefacit. 47
Vicina frigidarum rerum refrigerat. ibid.

Victus moderatio quæ neceſſaria. 113
Victus ſingulis ætatibus congruus. 118
Victus ſingulorum temporum. 119
Vigeſimus dies eſt criticus. 41
Vigeſimus ſeptimus dies, criticus. 42
Vigilia quid. 26
Vigilia quæ vtilis. 137
Vigiliæ quomodo calefaciunt. 47
Vigiliæ quando malum ſignum. 79
Vini qualitates. 132. & 133
Viſus quid. 27
Viſus ſigna lethalia. 80
Vitam quomodo definit Ariſtoteles. 17
Vitalis Facultas quid ſit. 24
Quid eidem miniſtret. 25
Vitalis ſpiritus quis, & vbi generetur. 16
Vitellina bilis quid. 12
Vitellina bilis vnde procreetur. 68
Vitrea pituita an præternaturalis, & vnde procreetur. 69
Vitrea pituita. 14
Vitulina caro. 125
Vlcus quid. 36
Vlcera circumglabra maligna. 67
Vndecimus dies index eſt decimiquarti. 42
Vngues an ſint pars corporis. 18
Vnguentum. 185
Vomitorium. 179
Vomitoria medicamenta. 161
Vomitus frequens quid arguat. 64
Vomitus mali ſigna. 92. & 93
Vomitus inſtantis ſigna. 106
Voraces Melancholici. 58
Vrinæ ſigna. 64
Vrinæ morbi acuti indices. 68
Vrinæ ſanæ in febre non leui malignæ. 67
Vrina quæ mala. 92. & 93
per Vrinas euacuatio. 152
Vrinæ medicamenta. 167
Vſus veneris quibus magis noceat. 138
Vſus partium quid. 21
Vuæ. 123
Vulneraria medicamenta. 171
Vulnus quid ſit. 36
In Vulneribus computatio dierum quando fieri debeat. 44

Y

Yʿγιεινὴ quid. 111

Z

Zinziber. 129

F I N I S.

PRIVILEGE DV ROY.

LOVIS PAR LA GRACE DE DIEV, ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE, A nos amez & feaux Conſeillers les Gens tenans nos Cours de Parlemens, Maiſtres des Requeſtes ordinaires de noſtre Hoſtel, Baillifs, Seneſchaux, Preuoſts, leurs Lieutenans, & à tous autres Iuſticiers & Officiers qu'il appartiendra, Salut. ANTOINE CELLIER Marchand Libraire de noſtre Ville de Lyon, Nous a fait remonſtrer qu'il luy eſt tombé entre les mains vn Liure Manuſcrit, Intitulé LAZARI RIVERII *Inſtitutiones Medicæ*, lequel Liure comme eſtimé tres-vtile au public par les Docteurs en Medecine de noſtre ditte ville de Lyon, l'Expoſant deſireroit faire Imprimer, ce que ne pouuant ny legitimement, ny vtilement faire ſans Nos Lettres de permiſſion ſur ce neceſſaires, il Nous a tres-humblement fait ſupplier les luy vouloir accorder: A CES CAVSES deſirans fauorablement traitter ledit CELLIER, & luy donner moyen de tirer quelque vtilité de ſon trauail, Nous luy auons permis & permettons par ces preſentes de faire imprimer, vendre & debiter en tous les lieux de Noſtre obeïſſance, par tel Imprimeur, en telles marges, ou tels caracteres, vn ou pluſieurs Volumes, & autant de fois que bon leur ſemblera ledit Liure, & ce durant le temps & eſpace de dix ans entiers & accomplis, à compter du iour qu'il ſera acheué d'imprimer pour la premiere fois: Faiſons tres-expreſſes inhibitions & Deffences à toutes perſonnes de quelque qualité & condition qu'ils ſoient, d'imprimer, faire imprimer ou vendre, ny debiter ledit Liure durant ledit temps en aucun lieu de noſtre obeïſſance, ſous pretexte d'augmentation, correction, changement de titre, & en quelque autre ſorte & maniere que ce ſoit, ſans le conſentement dudit Expoſant, à peine de trois mil liures d'amande, payables ſans deport, & nonobſtant oppoſitions ou appellations quelconques, & ſans prejudice d'icelles par chacun des contreuenans, & applicables vn tiers à Nous, vn tiers à l'Hoſtel Dieu de Noſtre bonne Ville de Paris, & l'autre tiers audit Expoſant, de confiſcation des exemplaires contrefaits, & des formes, caracteres, & autres inſtrumens qui auroient ſeruy auſdittes Impreſſions contrefaites, & de tous deſpens, dommages & intereſts, à condition qu'il ſera fourny par ledit CELLIER deux Exemplaires dudit Liure en Noſtre Bibliotheque publique, & vn en celle de Noſtre tres cher & feal le ſieur Moley, Cheualier, Garde des Sceaux de France auant que l'expoſer en vente, à peine de nullité des preſentes, Du contenu deſquelles, Nous Voulons, & vous Mandons que vous faſſiez iouïr & vſer pleinement & paiſiblement ledit Expoſant, ſans ſouffrir qu'il luy ſoit donné ou cauſé aucun trouble ny empeſchement. Voulons auſſi qu'en mettant au commancement ou à la fin dudit Liure vn Extraict deſdittes Preſentes, elles ſoient tenuës pour deuëment ſignifiées, & que foy y ſoit adjouſtée, & aux copies collationnées par vn de nos Amez & feaux Conſeillers & Secretaires comme à l'Original. Commandons au premier Noſtre Huiſſier ou Sergent ſur ce requis, de faire pour l'execution des ſuſdittes preſentes tous Exploits requis & neceſſaires, ſans demander aucune autre permiſſion. CAR TEL EST NOSTRE PLAISIR, Nonobſtant Clameur de Haro, Chartres Normande, & autres choſes à ce contraires. Donné à Paris le vingtiéme iour de Septembre, l'an de grace mil ſix cens cinquante-cinq, & de Noſtre Regne le treize. Par le Roy en ſon Conſeil, GVALY. Et Scellé du grand Sceau de Cire iaune.

LAZARI

LAZARI RIVERII, CONSILIARII, ET MEDICI REGII,

ATQVE

In Monſpelienſi Vniuerſitate Medicinæ Profeſſoris, & Doctorum Monſpelienſium Decani,

PRAXIS MEDICA CVM THEORIA.

EDITIO NOVA.

Cum duplici Indice, primo Capitum, & ſecundo Rerum ampliſſimo.

LVGDVNI,
Sumptibus ANTONII CELLIER, via Mercatoria, ſub ſigno D. Antonij.

M. DC. LXIII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

LECTORI BENEVOLO S.

ANTE quindecim annos (LECTOR BENEVOLE) Auditorum meorum votis ſatisfacturus, methodicam internorum morborum Therapiam exponendam ſuſceperam; quæ vt breuiori tempore abſolueretur, integram ferè Theoriam ſuppreſſeram, gnarus ſatis ſtudioſis omnibus expeditum fore, variis eam ex Autoribus depromere: quod tamen ijs circa curationem ita procliue non erat, ob infinitam penè remediorum multitudinem ac varietatem, quibus ſcatent eorum qui de Practica Medicina ſcripſere, commentarij, quibúſve ſic obruuntur tyrones Medici, vt ancipites hæreant, & quam ſeſe tandem in partem vertant, vix habeant. Iis ergo vtiliſſimum fore duxi, ſi è tanta præſidiorum ſilua ſelectiora tantùm, vsúque frequentiora ſeponerem, eúmque in ordinem digererem, quem in ipſa Medicinæ praxi morborum curationibus incumbentes obſeruare conſueuimus. Hæc Candidatis noſtris adeò placuit docendi methodus, vt quotquot poſt eam à nobis abſolutam, hanc in Vniuerſitatem ſtudiorum cauſa confluerent, certatim omnes exſcribendam ſibi poſtularent; ex iiſque non pauci frequenter hortarentur, & obnixè rogarent, eam vt typis committerem, ſicque cunctos à tædioſo deſcriptionis labore ſubleuarem. Ego verò, cui nunquam in mentem venerat, vtpote à philautia maximè alieno, tanti eſſe lucubrationes meas, vt in vulgus emanare poſſent, iſtas præſertim, quæ rudibus à me inchoatæ commentariis excidiſſent, ad quotidianarum prælectionum penſum exoluendum feſtinanter editas, & dimidia ſui parte mutilas: malui conſcientiæ meæ, quàm fauentiori eorum exiſtimationi credere. Hoc inſuper animo reuoluebam, periculi plenum eſſe, hominum omnium iudicijs, ac quod plerumque fit, nonnullorum etiam inuidiæ, famam meam arrodendam ſubijcere; elimato hoc præſertim ſæculo, terſis & perpolitis ingenijs affluenti, quibus opera ſumma etiam induſtria elaborata vix placeant, quique maculas in exerto nubibus ſole curioſius inueſtigent. At verò præcocem hunc fœtum meum, quem preſſum apud me, abditúmque volueram, foras emiſit è diſcipulis meis vnus qui rude illud opus, incultum atque impolitum, me inſcio atque inuito, Typographo Pariſienſi excudendum dedit; placuitque partus iſte meus, quem abortiuum putabam, & alienis oculis conſpectus eſt benigniùs, quàm paternis; omnia enim prioris illius editionis exemplaria breui diſtracta fuere. Secunda editio, ac poſtmodùm tertia ab eodem Typographo procuratur, quibus tota Europa exemplaribus impleta eſt. Attamen poſt aliquot annos, tres aliæ editiones intra biennium prodiere, vna Lugduni, ac duæ aliæ in Hollandia, Goudæ nimirum & Hagæ Comitis impreſſæ. Interim ex præcipuis Galliæ, Germaniæ, Hollandiæ & Italiæ Ciuitatibus, literæ quamplurimæ à Medicinæ Doctoribus mihi notis, dum in hac Vniuerſitate Medicinæ ſtudio incumberent, ad me veniunt, grauiter expoſtulantes mutilum opus eſſe, vtpote morborum Theoria deſtitutum: monentes inſuper pretium operæ facturum me, ſi hanc in rem vigiliarum mearum partem aliquam deriuarem. Æquis eorum poſtulatis aſſentiendum tandem ratus, quantum mihi per otium & valetudinem licuit, hac in Theoria integrè publico danda tam contento ſtudio elaboraui, vt eam (Deo ſit laus

& gloria) ad vmbilicum tandem perduxerim. Hanc tu (LECTOR BENEVOLE) *grato animo excipe Therapiæ coniunctam, vt eadem ſerie ſingulorum morborum naturam, differentias, cauſas, diagnoſim, prognoſim & curationem videre poſſis. Summam, opinor, apud te gratiam merebitur fœtus iſte meus, nunc omnibus ſuis partibus exornatus, & ad maiorem longè perfectionem promotus; quique in faſciis, & incunabulis placuit, auctior & in iuſtam corporis celſitatem prouectus, non, vti ſpero, diſplicebit. Tu bonis auſpiciis fruere, & quidquid inde hauſeris, in proximi ſolatium Chriſtiana charitate impende. Hoc etiam admonendus es, in priores editiones typographorum incuria innumeros irrepſiſſe errores, quos ego ſedulò correctos pro hac editione tradidi. Prætereà quamplurima remedia, eáque ſelectiſſima anteà editis curationibus adiunxi, quæ ad felicem morborum difficilium Therapiam non parùm conferre poterunt. Vale. Datum Monſpelij in Muſæo noſtro, die prima menſis Iulij anni* 1653.

INDEX

INDEX
LIBRORVM, ET CAPITVM
Praxeos Medicæ.

LIBER I.
De affectibus capitis.

Cap.I. De frigida cerebri intemperie. pag.1
II. De affectibus ſoporoſis, comate, lethargo, caro, & apoplexia. pag.6
III. De comate vigili. p.10
IV. De catoche, ſeu catalepſi. p.11
V. De paralyſi. p.12
VI. De conuulſione. p.15
VII. De epilepſia. p.18
VIII. De epilepſia puerorum. p.22
IX. De vertigine. p.23
X. De tremore. p.24
XI. De phrenitide. p.25
XII. De cerebri abſceſſu, & ſphacelo. p.28
XIII. De mania. p.29
XIV. De melancholia. p.32
XV. De catarrho. p.33
XVI. De dolore capitis. p.37

LIBER II.
De affectibus oculorum.

Cap.I. De gutta ſerena. pag.41
II. De humoris vitrei affectibus. p.43
III. De humoris cryſtallini affectibus. p.44
IV. De humoris aquei affectibus, ac præcipuè de ſuffuſione. p.45
V. De dilatatione pupillæ. p.49
VI. De anguſtia pupillæ. p.50
VII. De albugine, ſeu macula, & aliis corneæ coloribus mutatis. p.50
VIII. De ophthalmia. p.51
IX. De hypopyo, ſeu pure ſub cornea. p.56
X. De phlyctænis. p.57
XI. De corneæ, & adnatæ vlceribus. p.57
XII. De corneæ cancro. p.58
XIII. De ruptura corneæ. p.58
XIV. De vueæ procidentia. p.59
XV. De ægilope, & fiſtula lachrymali. p.59
XVI. De rhyade, & encanthide. p.60
XVII. De epiphora. p.60
XVIII. De pterygio, ſeu vngue oculorum. p.61

LIBER III.
De affectibus aurium.

Cap.I. De ſurditate, & graui auditu. p.63
II. De ſonitu aurium. p.66
III. De dolore aurium. p.67
IV. De exeuntibus præter naturam ab aurium cauitatibus. p.71

LIBER IV.
De affectibus narium.

Cap.I. De narium vlcere, & ozæna. p.72
II. De ſarcomate, & polypo. p.73
III. De læſo olfactu. p.74
IV. De fœtore narium. p.74
V. De coryza. p.75
VI. De ſternutatione. p.75
VII. De hæmorrhagia narium. p.76

LIBER V.
De affectibus linguæ.

Cap.I. De linguæ inflammatione, aliiſque eiuſdem tumoribus. pag.82
II. De ranula ſub lingua. p.83
III. De guſtatu læſo. p.84
IV. De paralyſi linguæ, eiuſque motu læſo. p.84

LIBER VI.

De affectibus dentium, gingiuarum, faucium, vuulæ, & laryngis.

Cap.I. DE *dolore dentium.* pag.86
II. *De dentium nigredine, & eroſione.* p.89
III. *De gingiuarum eroſione, & exulceratione.* p.90
IV. *De fluxu ſanguinis ex gingiuis.* p.90
V. *De oris, & faucium vlceribus.* p.91
VI. *De vuulæ relaxatione.* p.92
VII. *De angina.* p.92

LIBER VII.

De morbis thoracis:

Cap.I. DE *aſthmate.* pag.98
II. *De pleuritide.* p.102
III. *De peripneumonia.* p.106
IV. *De empyemate.* p.107
V. *De hydrope pectoris.* p.109
VI. *De hæmoptyſi, ſeu ſanguinis ſputo.* p.110
VII. *De phthiſi:* p.113

LIBER VIII.

De affectibus cordis.

Cap.I. DE *ſyncope.* p.119
II. *De palpitatione cordis.* p.123
III. *De imbecillitate virium.* p.125

LIBER IX.

De affectibus ventriculi.

Cap.I. DE *inappetentia, & cibi faſtidio.* p.127
II. *De fame canina.* p.131
III. *De pica, & malacia.* p.133
IV. *De ſiti morboſa.* p.134
V. *De ventriculi concoctione læſa.* p.135
VI. *De ſingultu.* p.137
VII. *De nauſea, & vomitu.* p.139
VIII. *De vomitu ſanguinis.* p.142
IX. *De cholera morbo.* p.144
X. *De dolore ventriculi.* p.145
XI. *De inflammatione, abſceſſu, & vlcere ventriculi.* p.147

LIBER X.

De affectibus inteſtinorum.

Cap.I. DE *dolore colico.* p.150
II. *De iliaco affectu.* p.153
III. *De aſtrictione alui.* p.155
IV. *De lienteria, & cœliaca paſſione:* p.156
V. *De diarrhœa.* p.157
VI. *De dyſenteria.* p.160
VII. *De teneſmo.* p.165
VIII. *De fluxu hepatico.* p.166
IX. *De lumbricis.* p.168
X. *De hæmorrhoidum fluxu.* p.172
XI. *De dolore hæmorrhoidum.* p.175

LIBER XI.

De affectibus hepatis.

Cap.I. DE *calida hepatis intemperie.* pag. 181
II. *De hepatis inflammatione, abſceſſu, & vlcere.* p.183
III. *De obſtructione hepatis.* p.186
IV. *De ictero.* p.189
V. *De ſcirrho hepatis.* p.190
VI. *De hydrope.* p.191

LIBER XII.

De affectibus lienis.

Cap.I. DE *inflammatione lienis.* pag.198
II. *De dolore lienis.* p.199
III. *De obſtructione, & tumore, ſeu inflatione lienis.* p.199
IV. *De ſcirrho lienis.* p.199
V. *De melancholia hypochondriaca.* p.200
VI. *De ſcorbutica affectione.* p.205

LIBER XIII.

De affectibus meſenterij, pancreatis, & omenti.

Cap.I. DE *obſtructione meſenterij.* pag. 209
II. *De inflammatione meſenterij.* p.210
III. *De abſceſſu, vlcere, & ſcirrho meſenterij.* p.210
IV. *De morbis pancreatis.* p.211
V. *De affectibus omenti.* p.212

LIBER

LIBER XIV.

De affectibus renum, & veſicæ.

CAP. I. *DE dolore nephritico, & calculo renum.* pag. 213
II. *De calculo veſicæ.* p. 221
III. *De inflammatione renum, & veſicæ.* p. 224
IV. *De mictu ſanguineo.* p. 226
V. *De vlcere renum, & veſicæ.* p. 228
VI. *De diabete.* p. 230
VII. *De vrinæ incontinentia.* p. 232
VIII. *De iſchuria, & ſtranguria.* p. 233
IX. *De dyſuria, ſeu ardore vrinæ.* p. 235

LIBER XV.

De morbis mulierum.

CAP. I. *DE chloroſi, ſeu pallidis virginum coloribus.* p. 238
II. *De ſuppreſſione menſium.* p. 240
III. *De fluxu menſium immodico.* p. 244
IV. *De fluore muliebri.* p. 246
V. *De furore vterino.* p. 249
VI. *De hyſterica paſſione.* p. 250
VII. *De vteri inflammatione.* p. 256
VIII. *De vlcere vteri.* p. 259
IX. *De ſcirrho vteri.* p. 261
X. *De cancro vteri.* p. 262
XI. *De vteri gangræna, & ſphacelo.* p. 263
XII. *De vteri inflatione, & hydrope.* p. 264
XIII. *De vteri prouidentia.* p. 266
XIV. *De vteri clauſura.* p. 268
XV. *De ſterilitate.* p. 269
XVI. *De morbis acutis, & chronicis prægnantium.* p. 273
XVII. *De abortu.* p. 275
XVIII. *De partu difficili.* p. 278
XIX. *De fœtu mortuo.* p. 279
XX. *De ſecundina retenta.* p. 280
XXI. *De fluxu lochiorum immodico.* p. 281
XXII. *De ſuppreſſione lochiorum.* p. 282
XXIII. *De torminibus à partu.* p. 283
XXIV. *De morbis acutis puerperarum.* p. 284

LIBER XVI.

De affectibus articulorum, & & rheumatiſmo.

CAP. I. *DE arthritide.* p. 286
II. *De dolore iſchiadico.* p. 294
III. *De rheumatiſmo.* p. 296

LIBER XVII.

De febribus.

SECTIO I.

De febribus ſimplicibus.

CAP. I. *DE febre ephemera.* pag. 299
II. *De ſynocho ſimplici.* p. 300
III. *De febre hectica.* p. 301

SECTIO II.

De febribus putridis.

CAP. I. *DE febribus putridis.* p. 304
II. *De ſymptomatis febres putridas comitantibus.* p. 313
III. *De febre tertiana intermittente.* p. 316
IV. *De febre quotidiana intermittente.* p. 319
V. *De febre quartana intermittente.* p. 320
VI. *De febribus compoſitis, ſeu complicatis, & de hemitritæo.* p. 324

SECTIO III.

De febribus peſtilentibus.

CAP. I. *DE febre peſtilenti.* pag. 325
II. *De variolis, & morbillis.* p. 342

PRIVILEGE DV ROY.

LOVIS PAR LA GRACE DE DIEV ROY DE France & de Nauarre : A nos amez & feaux Conſeillers les Gens tenans nos Cours de Parlement, Requeſtes de noſtre Hoſtel, & du Palais, Baillifs, Seneſchaux, leurs Lieutenans & tous autres nos Officiers & Iuſticiers qu'il appartiendra ; Salut. Noſtre cher & bien-amé ANTOINE CELLIER Marchand Libraire de noſtre Ville de Lyon, nous a faict expoſer qu'il luy eſt tombé és mains vn Liure Intitulé *Lazari Riuerij Opera Medica, &c.* Lequel il deſireroit reimprimer ou faire imprimer, vendre & debiter en tous les lieux de noſtre Royaume, en vn ou pluſieurs Volumes, en tels Marges, & tels Caracteres, & autant de fois que bon luy ſemblera, durant l'eſpace de vingt années, à commencer du iour que l'impreſſion dudit Liure ſera paracheué d'imprimer pour la premiere fois, à condition qu'il ſera mis deux Exemplaires en noſtre Bibliotheque publique, & vn en celle ſeruant à noſtre perſonne au Chaſteau du Louure, vulgairement appelé le Cabinet de nos Liures, & vn en celle de noſtre tres-Cher & Feal le Sieur Seguier Cheualier & Chancelier de France, auant que de l'expoſer en vante, à peine de nullité. Faiſant deffenſes tres expreſſes à toutes perſonnes de quelque qualité & condition qu'il ſoit, d'imprimer, vandre ny debiter le ſuſdit Liure en aucun lieu de noſtre obeïſſance, ny meſme d'en faire venir des impreſſions contrefaites des Pays Eſtrangers durant ledit temps, ſoubs quelque pretexte que ce ſoit, ſans le conſentement de l'Expoſant, à peine de confiſcation des Exemplaires, & quinze cens liures d'amande, deſpens, dommages & intereſts. Voulons en outre qu'aux Coppies Collationnées par vn de Nos amez & feaux Secretaires, foy ſoit adiouſtée comme à l'Original. Commandons au premier noſtre Huiſſier ou Sergent ſur ce requis, faire pour l'execution des preſentes tous exploits neceſſaires, ſans pour ce demander autre permiſſion : CAR TEL EST NOSTRE PLAISIR. Donné à Paris le dernier iour de May, l'an de Grace mil ſix cens ſoixante-deux, & de noſtre Regne le vingtieſme. Signé par le Roy CHARPY. Et Seellé du grand Sceau de Cire iaune.

Acheué d'imprimer le 4. Iuin 1663.

Permiſsion des Gens du Roy.

VEu le liure Intitulé *Lazari Riuerij praxis Medica cum Theoria*, Ie n'empeſche pour le Roy qu'il ſoit permis à ANTOINE CELLIER Marchand Libraire de ceſte Ville de r'imprimer le ſuſdit Liure auec les deffences à tous autres en tel cas requiſes & accouſtumées. Fait à Lyon ce dix-neufvieſme Auril 1662.

VIDAVD.

SOit fait conformement aux concluſions du Procureur du Roy, ce vingtvniéme Auril 1662.

DVSAVZAY.

LAZARI

LAZARI RIVERII,
PRAXEOS MEDICÆ
Liber Primus.

DE AFFECTIBVS CAPITIS.

PRÆFATIO.

IN capitis affectuum ſerie illos omnes comprehendimus, qui cerebri ſubſtantiam, aut meninges occupant. Licèt enim oculi,aures,lingua, dentes,gingiuæ, fauces, & columella, capitis conſtitutionem ingrediantur: earum tamen partium affectus,clarioris doctrinæ gratiâ,ſeparatis libris exponere viſum eſt, & cerebri ac meningum morbos, capitis affectuum nomine, per excellentiam, inſignire, Illi autem affectus ex cerebri actionum læſionibus erunt deſumendi: quæ quidem actiones ſenſum, & motum reſpiciunt, tum etiam actiones naturales,quæ ad illius nutritionem ſpectant.Senſus verò diuiduntur in internos, & externos. Interni principes actiones comprehendunt, imaginationem, & ratiocinationem, & memoriam; tum etiam ſomnum, & vigiliam.Ad quarum functionum ſymptomata referuntur, phrenitis, mania, melancholia,coma,lethargus,carus,apoplexia,catoche,& coma vigil. Senſus verò externi quinque vulgò ſtatuuntur viſus,auditus,olfactus,guſtus,& tactus. Quia tamen quatuor prioribus partes peculiares,tanquam propria eorum organa, deſtinatæ ſunt, quæ varios patiuntur morbos, in propriis libris explicandos; ideò in hoc libro ſymptomata tantùm exponemus, quæ ſenſum tactus reſpiciunt;quandoquidem illa à cerebro affecto,vel illius membranis, immediatè procedunt:& vel paralyſim in ſenſu tactus abolito,aut imminuto; vel dolorem capitis in deprauato, reſpiciunt.Motus autem voluntarij læſiones reperiuntur in conuulſione,epilepſia,paralyſi, apoplexia,vertigine,tremore.Denique affectus ad actiones cerebri naturales ſpectantes,in intemperie conſiſtunt,vel in excretorum vitio,ex quo catarrhus generatur. Nos omnes illos affectus ad propria capia reducimus,eo tamen ordine,qui ad therapeiam inſtituendam magis conueniens eſt.Atque ita primùm frigidam cerebri intemperiem proponimus:mox omnes affectus, qui ab illa oriuntur,ſubiungimus; quia eorum curationis fundamentum ab illius curatione deſumi debet,Poſtmodum verò affectus à calida intemperie, & calidis humoribus oriundos, exponimus. Quæ omnia in ſingulorum capitum perluſtratione clariùs apparebunt,

CAPVT I.

De frigida cerebri intemperie.

OMnes intemperies vulgò diuiduntur in pathologia in ſimplices & compoſitas, materiales & immateriales. Simplices raró inueniuntur; tum etiam immateriales; nec niſi à cauſis procatarcticis producuntur; & vel ſponte, vel leuiſſimis remediis euaneſcunt. Materiales verò, omnes capitis affectus producunt: illarum ideò tractationi ſedulò incumbendum eſt; quod tamen ſeorſim pauciſſimi auctores præſtiterunt: & propterea quòd in expoſitione affectuum, qui ab illis intemperiebus producuntur, earum etiam explicatio ſufficienter proponitur. Nos itaque eorum veſtigiis inhærentes, calidæ cerdbri intemperiei, tum etiam humidæ & ſiccæ theoriam ad affectuum qui ab iis producuntur, tractationes remittimus. Sed quia maximus capitis affectuuum numerus à frigida & pituitoſa cerebri intemperie dependet,,operæ pretium cenſuimus, illius theoriam in huius tractationis limine ſeorſim proponere, vt poſtmodùm illius curatio ſit veluti baſis curatio-

num omnium,quæ dictis affectibus erunt adſcribendæ. & remedia quæ eorum cauſæ debebuntur,ex hoc capite depromi valeant: atque ita inanis eorum repetitio, (qua omnes propemodùm practicæ Medicinæ ſcriptores laborare.ſolent,& inde ſua volumina inutiliter augere, artémque difficiliorem, ac magis tyronibus laborioſam atque tædioſam reddere,) à nobis euitetur.

Frigida igitur cerebri intemperies compoſita, & cum materia coniuncta vt plurimùm pituitoſa eſt;quia cerebrum eſt metropolis pituitæ, & frigiditas diù durans ſibi accerſit humiditatem. Quamuis enim interdum humor melancholico copulata ſit,rarò tamen ille humor in cerebro gignitur, quemadmodum pituita; ſed in hypochondriis vtplurimùm cumulatur, & ad cerebrum tranſmittitur; in eóque grauiſſima ſymptomata producit.

cauſæ, frigidæ ac pituitoſæ cerebri intemperaturæ ſunt:

Alimenta frigida & humida; quæ facilè in pituitam abeunt;tum etiam, dum concoquuntur, ventriculum & hepar refrigerando, faciunt,vt multam pituitam producant,quæ poſtmodum magnâ copiâ ad cerebrum tranſmittitur.

Nimia alimentorum, non ſolùm frigidorum; ſed etiam laudabilium quantitas, quæ calorem natiuum obruit,& cruditates gignit.

Cibi aſſumpti ſtatim à ſomno, vel ante ſomnum, vel antequam priores ſint concocti: ex iis enim cruditates plurimæ oriuntur, quæ materiam pituitoſam cerebro ſuppeditant.

Omiſſa naturalis conſuetudo pituitam euacuandi per vomitum, aut ſeceſſum; vel artificialis per medicamenta purgantia, diuretica, ſudorifica, vel frequentes exercitationes.

Ortus ex parentibus frigidâ cerebri intemperie laborantibus

Ætas ſenilis, quæ propter caloris inopiam multam generat pituitam;tum quoque puerilis, propter ingluuiem & incautam victus rationem.

Regio frigida & humida, quales ſunt,quæ ſtagnis, paludibus, aut maioribus fluminibus ſunt vicinæ, ac boreæ, niuibus, imbribúſque expoſitæ, & quæ ſunt magis ſeptentrionales.

ſomni longi & profundi, præſertim à cibo.

Vita ſedentaria,otioſa,ſine curis,ſtudio,mœrore,aut cum his valdè excedentibus; quia calorem natiuum diſſipando,præcipuè in cerebro,illud refrigerant

Ad has cauſas etiam referri poteſt hepar calidum & humidum, quod multos vapores tranſmittit ad cerebrum,qui in eo concreſcunt, & in materiam pituitoſam abeunt.

Signa frigidæ intemperaturæ cerebri deſumuntur tùm à cauſis ſuprà propoſitis, quarum præſentia intemperiei huius magnam coniecturam faciet; tùm præcipuè ab effectibus, qui,vt ſigillatim examinari queant, à ſuis fontibus illos mutuabitur,nempè ab actionibus, paſſionibus,excrementis,& habitu corporis.

Actiones animales frigidam cerebri intemperiem indicantes, ſunt mens torpida & hebes,ingenium tardum & obtuſum, infœlix memoria, maxima ad ſomnum propenſio, & ſomni longiores ac profundiores, niſi catarrhus, dolor capitis,aut animi pathemata obſtiterint.

Inſomnia frigoris, aquarum nempe pluuiarum, niuium,fluminum,ſtagnorum,marium, & rerum albarum.

Senſuum omnium inertia & hebetudo.

Motus tarditas, ſed in eo duratio; quia ſpiritus, craſſiores minus diſſoluuntur.

Paſſiones frigidam cerebri intemperiem indicantes ſunt, morbi frigidi, vt paralyſis,lethargus,catarrhus,& alij quamplurimi; quibus ſi æger antea obnoxius fuerit,cum hac intemperie laborare coniiciendum eſt.

idipſum confirmabit, ſi æger cœlo ſereno, & in calida & ſicca aëris conſtitutione meliùs habeat:in frigida verò & humida, hyemali nempe, pluuioſa & auſtrina, peiùs.

Excrementa pituioſa per os & nares frequenter, & copioſè reiecta manifeſtiſſimè humoris pituitoſi redundantiam in cerebro oſtendunt.

Ex habitu corporis deſumuntur ſigna, tam generalia,quàm ſpecialia huius intemperiei.

Generalia ex toto habitu corporis deſumuntur. Si enim totus corporis habitus frigidus ſit & humidus, cerebrum proculdubio, omnium corporis partium frigidiſſimum & humidiſſimum, tale futurum eſt.

Cutis ergo ad tactum frigida, eadem mollis, læuis & alba, totus corporis habitus mollis & obeſus, non autem carnoſus, & venarum anguſtia frigidam temperiem ſignificant.

Signa ſpecialia frigidam cerebri temperiem indicantia in capite conſiderantur; vt ſunt. Faciei pallor, venarum carentia in oculis, capilli molles, læues, ac tenues ab initio, tardè orientes, deinde rufi ac minimè criſpi, ac tota vitâ ſine caluitio perſeuerantes; à frigore externo capitis facilis læſio, à calefacientibus iuuamentum.

Quod ad prognoſim attinet;hæc intemperies curatu difficilis eſt,& ſæpè grauiſſimos capitis affectus producit, Quæ à longo tempore contracta eſt,difficiliùs curatur;quæ à natiuitate,nunquam;tum etiam quæ eſt hæreditaria, & quæ in corpore ſenili reperitur, ſi per longum tempus illud obſederit. Tempus hybernum huic curationi idoneum non eſt,æſtate verò meliùs curatio ſuccedit.

Curatio duabus indicationibus perficitur, nimirùm pituitæ redundantis euacuatione, & ipſius intemperiei per contrariâ correctione.quibus indicationibus debet ſatis fieri triplici inſtrumento, diætetico, chirurgico, & pharmaceutico.

Diæta calefaciens & exſiccans inſtituenda eſt.Ac primùm eligatur aër purus, ad calidum & ſiccumvergens qui tamen incaliditate non multùm excedat; humores enim in capite contentos fundere ac liquare poſſet, ſicque catarrhos aliòsque affectus producere;quod ſæpè contingit iis, qui ſub Solis radiis morâtur,vel caput ad ignem calefaciunt. In ſiccitate verò non poteſt nimium excedere, modò in actiuis qualitatibus ſit temperatus; ad calidum magis tamen, quàm ad frigidum deflectat. Cubiculum in quo æger degere conſueuit, non anguſtum ſit, nec depreſſum, nec humeſcens, aut aliquo ſitu obductum, ſed peruium & perflatum, ſiccioribus ventis expoſitum. Temporibus humidis nebuloſis, ac frigidis, alterari interdum poterit aër cubiculi herbis calidis ac odoratis pauimento ſtratis,vt ſaluiâ,maiorana, lauendula, roremarino, thymo,ſerpillo, vel etiam iiſdem in ignem coniectis, aut etiam lignis ſiccioribus iu igne accenſis, vt præcipuè iuniperino.Ignis autem ſit luculentus, qui aërem concłauis ſufficienter exſiccet. Suffitus in ædibus excitati, niſi admodùm graues ſint, ſiccando, abſumendóque humiditatem,non parùm conferre poſſunt. In eorum tamen vſu cautio magna adhibenda eſt, tum vt moderatiſſimi excitentur. Si enim nimij ſint, quoſcumque homines offendunt,& humores fundendo, graues catarrhos excitant. Tum etiam, vt patientis conſtitutio aduertatur; nonnullorum enim capita ita facilè replentur, & à ſuffitibus alterantur, vt quilibet odor capitis dolorem inducat. Suffitus temperatus & vtilis parabitur ex ſuccino puriore, cuius tenuia ramenta carbonibus erunt iniicienda.Minùs grauis eſt, & optimè ſiccat,roborátque cerebrum ſuffitus ex Indico ſuccino,quod *gummi animæ* nominatur, vel magis compoſitus ita præſcribi poterit.

♃. Ligni aloës & benjoini, ana ℥. ij. ſtyracis calamitæ ℥. j. ß. thuris & ſandaracæ, an. ℈. ij. gummi animæ & garyophyllor. an. ℥. ß. Fiat puluis craſ-

ſior

ſior ſupra prunas iniiciendus

vitetur aër auſtrinus & pluuioſus, tum quoque noſturnus, & inprimis caput non exponatur radiis lunaribus, qui cerebro mirum in modum ſunt infenſi. Vitandus eſt quoque aër valdè frigidus,& aquilonaris, præcipuè quando ſubitò ad eum ab auſtrino fit mutatio. Is enim cerebrum humidis excrementis refertum, non minus quàm manus comprehenſam madentem ſpongiam exprimit, & in partes ſubiectas deturbat.

Secundò alimentorum ratio maximè adhibenda eſt, quandoquidem (vt docet Hipp.*lib.de natura humana*) morbi fiunt partim à victu, partim à ſpiritu, cuius attractione viuimus. Itaque cibi ſint boni ſucci, facilis coctionis, nec frigidi,nec excrementitij.Atque adeò in frequenti vſu erunt carnes veruecinæ, hœdinæ, vitulinæ;his verò præcellunt pulli columbini,gallinacei,capones,gallinæ, perdices, turdi, & omne genus auicularum montanarum,& ouorum recentium vitelli.Prædictæ carnes magis aſſæ, quàm elixæ vſurpentur. Vitentur autem carnes duræ & concoctu difficiles,vt bouinæ porcinæ,ceruicinæ,leporinæ, anſerum, anatum, aliarúmque auium aquatilium: ad hoc genus referuntur capita, inteſtina, extrema, & interanea animalium. Piſcium vſus ſit rariſſimus, iique eligendi,qui carnem habent ſolidam & friabilem, in riuis rapidè fluentibus,aut iuxta ſaxa viuentes,ſaxatiles ideò dicti, in vino præcipuè decocti, addendo acetum, butyrum, & aromata,quorum vſus etiam in aliis cibis concedendus eſt, niſi calida hepatis intemperies contraindicet. Ex his præcipuè ſunt nux moſchata, garyophylli, cinnamomum. Herbarum refrigerantium & humectantium, vt Lactucæ, portulacæ, ſpinaciæ,nullus aut rariſſimus ſit vſus. Æſtiuo tamen tempore, earum quæ mediocriter refrigerando ſiccare aliquantulum, & membris robur addere, maſſæque ſanguinis, quo minùs euaporet,firmitudinem qualemcunque conciliare valent, mediocris vſus concedi poteſt. Tales ſunt endiuia,cichorium,acetoſa,quæ tamen coctæ,non crudæ vſurpandæ ſunt. Conueniunt autem radices petroſelini,dauci,& paſtinacæ, folia menthæ,hyſſopi, naſturtij. Vitanda quoque omnia, quæ facilè caput tentant, illúdque replent:eáque duorum ſunt generum.Vnum eorum, quæ acrimoniâ ſua humores fundunt, vt cepe, allium, ſinapi, eruca, raphanus. Alterum eorum, quæ craſſis vaporibus caput replere ſolent,vt lac,& lacticinia omnia, &legumina;ex quibus tamen minùs nocent cicera rubra, propter eximiâ aperiendi & detergendi vim quâ prædita ſunt; ideò cōceduntur,præcipuè iuſcula eorū. Fructus omnes recentes,& præcipuè fugaces multa aquea humiditate præditi,vt frequens cruditatum materia,vitandi. In bellariis fructus ſicciores vſurpari poterunt, vt paſſulæ, amygdalæ, nuclei pinei, dactyli, & ſimiles: quorum tamen vſus parcus eſſe decet, quia maiori ex parte difficilè concoquuntur. Pyra cocta ſaccharo contecta, vel conditura corticis citri, limonis,arantij in fine menſæ vſurpari poterunt. Sed multò vtilius erit pulueris digeſtiui cochlear vnum ſumere poſt paſtum, cuius vapor aromaticus, & cerebro amicus cum alimentorum vaporibus ſurſum eleuatur,ſícque cerebrum roborat & exſiccat. Parabitur ex coriandro, fœniculo, aniſo, cinnamomo, nuce moſchata,cum dupla quantitate ſacchari roſacei. Panis ex optima tritici farina conflatus ſit, benè coctus & fermentatus,cui etiam aliquid ſalis & aniſi vtiliter addi poterit; in maiori intemperie biſcoctus erit vtilior. Potus ſit vinum tenue,ac oligophorum,quod caput vaporibus non replet,& aqua multa dilutum. Tum etiam valde conferet per horam ante paſtum, vinum aqua miſcere, vt illius vapores infringantur; necnon coriandri tantillum in aqua decoquere, quo vis roborandi cerebrum & ventriculum ipſi conciliabitur. In grauiori affectu, ſi vinum etiam cum prædictis cautionibus vſurpatum, ſuſpectum eſſe videatur;illius loco hydromel tenue ſubrogari poterit. Hoc autem in omni cibatione ſemper obſeruandum, vt cibi moderata quantitate ſumantur, & cœna ſit leuior prandio. Sobrietas,vt in omnium morborum curatione & præcautione magni momenti eſt: ſic præcipuè in omnibus capitis affectibus maximè commendatur; à plurimo enim ingeſto alimento caput vaporibus & humoribus repletur,& contra ab eiuſdem penuria plurimùm inanitur.

Tertiò,corporis exercitatio moderata eſſe debet, & ſingulis diebus, quantum fieri poterit,continuari. Otium enim & quies corporis nimia, calorem natiuum debilitat, ac torpidum reddit;ita vt coctiones ſuas non ritè peragat,& corpus excrementis repleat;contrà verò motus & exercitatio calorem natiuum ſuſcitat,concoctiones adiuuat, excrementa diſcutit, ſpiritus purificat & exhilarat.Debet autem fieri exercitatio ante ſingulos paſtus, & vtilius eſt à paſtu per aliquot horas quieſcere,aut ſaltem non valdè concitato motu corpus mouere.

Quartò in ſomno & vigilia modus adhibendus eſt. Vt enim ſomno mediocri reficiuntur vires;ita longiore torpeſcit corpus,refrigeratur & oneratur excrementitiis humoribus, præcipuè verò cerebrum. Nimia verò vigilia corpus extenuat, ſpiritus abſumit,& quod in corpore ſanum eſt depaſcitur. Somnus itaque longior non ſit,is tamen metiendus pro conſuetudine, & rebus incidentibus. Vulgò ſeptem horis determinatur. Quod ſpatium produci, vel abbreuiari poteſt pro ægrotantis ætate vel conſuetudine. Si in alterutro peccetur, præſtat in vigilia immodica, quàm in ſuperfluo ſomno delinquere. Non ſtatim à cœna ſomno indulgendum eſt,ſed duabus ſaltem horis interiectis,in quibus leuis deambulatio prodeſt.Capite altiore & in alterutrum latus dormiendum. Supinus decubitus improbatur.

Quintò, omnium corporis partium excrementa ſuis temporibus ſunt euacuanda,cerebri potiſſimùm, atque adeò quotidiè manè ſcreando è palato, emungendo è naribus,pectinando & linteo aſpero,vel ſpongia caput confricando,è ſuturis cerebri ſuperfluitates euocandæ. Aluus libera & mollis ſeruanda eſt, & ſi ſponte non obediat, glande vel enemate ſollicitanda, vel etiam interdum leuia medicamenta purgantia per os exhibenda. Non ſolùm enim alui excrementa iſtis auxiliis euocantur;ſed etiam paulatim, & ſucceſſiué reuellitur aliquid à capite, aut ſaltem retinetur, deriuaturque, quod eò, tanquam ad partem imbecilliorem, amandabatur.

Denique animi affectuum maxima ratio habenda eſt vtpotè à quibus corpus noſtrum mirum in modum alteratur, & de ſede ſua deiicitur. Inter cæteros maximè cauenda eſt triſtitia, & ira: illa calorem natiuum imminuit, & ſpiritus conterit; vnde concoctiones infœliciter obeuntur, & multus fit excrementorum prouentus:hæc verò magnam ſanguinis ebullitionem, & ſpirituum agitationem efficit, vnde humores funduntur,liquantur & cōmouentur; & ſi quæ pituitoſa excrementa in cerebro fuerint,affatim in partes debiles infirmáſque præcipitantur,grauiſſimóſque affectus parere conſueuerunt.

Reliqua duo inſtrumenta medica, nempe chirurgia, & pharmacia, huius affectus curationi in ſequentem modum aptari poterunt.

Generalis euacuatio in omnibus ferè morbis humoralibus fieri ſolet venæ ſectione, & purgatione.

Sanguinis euacuatio ratione pituitæ conſentanea non eſt. Si tamen in reliquo corpore ſanguis abundet, hepar ſit calidius,ætas florens aut conſiſtens, eum detrahere conuenit. Sic enim vaporum ad caput effumatio impeditur, & ſuperfluum alimentum demitur; vt natura poſteà quidquid crudum & pituitoſum in ſanguine eſt, faciliùs concoquat; & purgantia medica-

menta tutiòs poſtea vſurpari valeant.

At verò, niſi plethora vehementer vrgeat, melius erit venæ ſectioni præmittere potionem phlegmagogam, bolum, pilulas, aut puluerem. Quorum formulæ tales eſſe poterunt.

♃. Sennæ mundat. ℥. ß. ſem. aniſi, & caryophyll. ana ʒ. ß. fol. menthæ, & betonicæ, ana M. ß. ſummitatum thymi P. ß. Coquantur ad ℥. iiij. In colat. infunde agarici recenter trochiſcati ℈. ij. cinnamoni ℈. ß. In expreſſo diſſolue diaphœn. ʒ. iij. ſyrupi roſat. ℥. j. Fiat potio, quæ detur cum regimine. Vel

♃. Catholici duplicati, & diaphœn. ana ʒ. ß. Cum ſaccharo fiat bolus. Cui poteſt etiam addi electuar. diacarth. ad ʒ. j. vel ij. detrahendo partem diaphœn. quantitatem; tum etiam catholicum pro arbitrio detrahi, & bolus ex diacarthamo & diaphœnicone componi poterit. Vel

♃. Maſſæ pilulat. cocciar. min. ℈. ij. Malaxentur cum aqua betonicæ. Formentur pilulæ v. vel vj. deauratæ, quas capiat ſummo mane, præcedente leui cœnâ.

Pilulæ de agarico, & cocciæ maiores huic etiam vſui accommodari poterunt. Vel

♃. Sennæ mundat. turbith, hermodactyl. ana ℈. j. diagridij ℈. ß. cariophyll. n. j. Fiat puluis, qui detur cum iuſculo.

Poſt venæ ſectionem, ſi quidem neceſſaria fuerit, aut ea omiſſa, ſi minùs vtilis videatur, ſtatim ad humoris præparationem, & purgationem veniendum eſt; quod fiet apozemate ſequenti.

♃. Rad. cyperi, ireos Florent. angelicæ, zedoariæ, & enulæ campanæ, ana ℥. j. fol. beton maioran. meliſſæ, pulegij, origani, calamenthi, ana M. j. ſummitatum thymi & ſaluiæ, ana M. ß. ſem. aniſi, ſeſeleos, & fœniculi, ana ʒ. iij. liquiritiæ raſæ, & paſſularum mundat. ana ℥. j. ſennæ mundatæ aqua vitæ irroratæ ℥. ij. ſem. carthami contuſi, & polypod. querc. recentis, ana ℥. j. agarici recenter trochiſcati, turbith, hermodactyl. ana ʒ. iij. zinziberis & caryophyll. ana ʒ. j. flor. ſtœchados, anthos, ſaluiæ, & lauendulæ, ana P. j. Coquantur ad quartaria v. In colatura diſſolue ſacchari albi ℥. iiij. Fiat apozema clarif. & aromatiza. ʒ. ij. cinnam, electi pro iiij. doſibus matutinis

In prima & vlt. doſi diſſolue electuarij diacarthami, vel diaphœnici ʒiij. Capiat cum regimine.

Vel ſi nihil addatur vltimæ doſi, poſtridie illius, pilulæ purgantes exhiberi poterunt, quales ſupra deſcriptæ ſunt.

poſt purgationem, vt cerebrum alteretur & roboretur, & purgantium noxa corrigatur, capiat æger bolum ſequentem.

♃. Theriacæ veter. ʒ. j. conferuæ anthos & roſarum, ana ℈. ij Dum ſaccharo fiat bolus, quem capiat manè duabus horis ante paſtum, ſuperhauſto vini diluti momento.

Quia verò malum hoc ſæpe pertinax eſt, & generoſis etiam remediis ſemper non cedit, ad potentiora præſidia confugere neceſſe eſt. Ac primum corpore purgato diæta ſudorifica inſtituenda eſt, quæ cerebrum & totum corpus calefacit & exſiccat; crudos humores concoquit, craſſos attenuat, viſcidos incidit, lentos abſtergit, & quidquid aquoſum eſt, per vrinam educit, ac per ſudores aut inſenſilen tranſpirationem diſcutit. Ad quæ omnia multùm etiam facit tenuior illa victus ratio, quæ tempore diætæ adhiberi ſolet.

Illa autem diæta componi poterit, vel ex decocto guaiaci ſolius, vel addendo lignum ſaſſafras, aut radicem ſalſæ parillæ, aut etiam cephalica ſpecifica; prout videbitur Medico prudenti, varias corporum diſpoſitiones, variaque temperamenta ſedulò contemplanti. Quorum etiam reſpectu longiorem, aut breuiorem illius vſum imperabit, v. g. xv. xx. vel xxx. dierum ſpatium. Decoctum verò ſudorificum in hunc, aut ſimilem modum componi poterit.

♃. Raſuræ ligni guaiaci & radic. ſalſæparillæ, ana ℥. ij. Infundantur per 24. horas in ℔. iiij. aquæ fontis ſupra cineres calidos. Bulliant lento igne, & ſine fumo ad mediæ partis conſumptionem. Colentur per manicam Hippocratis. Colatura ſeruetur in vaſe vitreo; de qua capiat ℔. ß. calidè, manè, corpus tegendo plus ſolito, vt excitentur ſudores.

♃. Radic. ſal æ parillæ ℥ ij. Infundantur per horas xij. in ℔. xij. aquæ fontis. Bulliant ad quartæ partis conſumptionem. Colentur per manicam Hippocratis, addendo coriandri, & liquiritiæ, vel ſacchari, & cinamomi quantum ſatis ad ſaporis gratiam. Fiat bochetum, quo vtatur pro potu ordinario toto diætæ tempore, vtendo interea pane biſcocto & aniſato, carnibus aſſis & non elixis, amygdalis torrefactis, paſſulis, nucleis pineis, prunis cum ſaccharo coctis, & ſimilibus.

In vſu decocti ſudorifici hoc perpetuò obſeruandum eſt, vt ſemel in ſeptimana purgans aliquod medicamentum propinetur, omiſſa ea die potione ſudorifica. Quandoquidem per ſudores tenuior humorum portio tantum educitur, remanente craſſiore, quæ per aluum expurganda eſt. Præterea, quia vt plurimùm in vſu diætæ aluus conſtringitur, clyſter tertio aut quarto quoque die iniiciendus eſt.

Si adhuc pluribus machinis morbus iſte oppugnandus videatur, durante diæta ſacculi ſequentes capiti admoueri poterunt.

♃. Sem. aniſi, fœniculi & baccarum lauri contuſ. ana ℥. iij. milij ℔. j. ſalis communis ℔. ß. Torrefiant omnia in ſartagine, ſenſim affundendo vini generoſi quantum ſatis. Iiſque impleantur duo ſacculi, qui applicentur ſincipiti raſo, calidè, viciſſim, poſt aſſumptam potionem ſudorificam.

Deterſo ſudore emplaſtrum caput roborans capiti admoueatur, in ſequentem modum compoſitum.

♃. Succini pellucidi, thuris, maſtiches, ana ʒ. j. ß. galbani, opopanicis, ana ℈. j. viſci quercini ʒ. ij. ſem. pœoniæ maris ʒ. ß. olei nucis moſchat. q. ſ. Fiat ex omnibus maſſa emplaſtri, quæ extendatur ſuper alutam in formam oualem, & applicetur ſincipiti raſo, poſt deterſum ſudorem.

Vel admoueri poteſt emplaſtrum caput roborans, quod in officinis Monſpel. Pharmacopœorum habetur, licèt in diſpenſoriis non reperiatur; cuius deſcriptio talis eſt.

♃. Storácis, benjoini, ladani, ana ℥. iiij. radic. pæoniæ, ireos Flor. viſci quercini, maſtiches, ana ℥. j. ſtyracis liquid. q. ſ. Fiat emplaſtri maſſa, de cuius ℥. j. fiat emplaſtrum oualis figuræ, applicandum ſuturæ coronali.

Si verò emplaſtrum magis attrahens & reſoluens habere cupias, quod epiſpaſticum vulgò nominatur, in hunc modum parari poterit.

♃. Maſſæ emplaſtri de mucilag. ℥. ij. radic. ireos Florent. hermodactyl. pyrethri, ſem. ſtaphiſagriæ, cubebarum, ſtercoris columbini, & ſem. ſinapi, ana ℥. j. nucis moſchat. caryophyll. cinam. piperis longi & nigri, ana ℈. ß. ſtyracis liquidæ q. ſ. Fiat maſſa emplaſtri, cuius portio extendatur ſuper alutam in formam oualem, & ſincipiti applicetur.

Poſt vniuerſales euacuationes, particulares etiam commodè vſurpari poterunt: quæ fiunt per errhina, ſternutatoria, & apophlegmatiſmos; quorum formulæ in hunc modum componi poterunt.

♃. Fol. maioranæ, ſaluiæ, & betonicæ, ana M. j. Terantur in mortario marmoreo, ſenſim affundendo aquæ betonicæ, & vini albi, ana ℥. ij. Exprimatur ſuccus, & fiat errhinum, quod paulò acrius efficietur, ſi radic. ireos ℥. ß. prædictis adiiciatur.

Vſus hodie inualuit folia nicotianæ ſicca & digitis contrita in nares immittere, vel puluerem eorum naribus attrahere: ſicque paratu facile errhinum habetur, quo

quo magna humoris copia è cerebro elicitur.

Sternutatoria verò ſic parari poterunt.

℞. Fol. maioranæ, ſaluiæ & roriſmarini ſiccorum, ana ʒ. ß. radic. pyrethri, & hellebori albi, ana ℈. j. moſchi grana iij. Fiat puluis, qui pennæ tubulo inſufflet ur in nares. Vel

℞. Radic. zinziberis, & ireos Florent. ana ℈. j. caſtorei ℈. ß. euphorbij g. vj. Fiat ſternutatorium. Præſtantiſſimum ſternutatorium fit ex helleboro nigro, cum parte æquali ſacchari candi in ſubtiliſſimum puluerem redacto. Quod etiam ad catarrhi curationem plurimùm confert.

Apophlegmatiſmi componuntur in formam maſticaſtorij, vel gargariſmatis. Maſticatorium ita parari poterit.

℞. Rad. pyrethri ʒ. ij. ſem. ſinapi, & ſtaphiſagriæ ana ʒ. j. Excipiantur cerâ albâ, & formentur globuli, quorum vnus maſticetur prono capite manè, continuò ſpuendo.

In vulgari vſu habetur radix ireos Florentiæ maſticata, quæ in leuioribus affectibus poteſt ſufficere. Mitior adhuc eſt maſtiche ſola, quæ humorem attrahit ad oscitra illius calefactionem : quod reliqua non præſtant.

Gargariſma verò in hunc modum erit præſcribendum.

℞. Sem. ſtaphiſag. ℥. ß. ſem. ſinapi ʒ. iij. rad pyrethri ʒ. j. Coquantur in hydromelite ad ℥. iij. in quibus diſſolue oxymelit. ſcillit. ℥. ij. Fiat gargariſma.

In vſu tamen horum remediorum hoc obſeruandum eſt eam euacuationem, quæ per palatum fit, eſſe commodiorem, quandoquidem illa à natura cerebri expurgationi ſimpliciter deſtinata eſt. At naſus, odoratus & reſpirationis gratiâ, factus eſt, eoque natura abutitur, quando humores in cerebro maiori copia redundantes per hanc viam expurgat. Præterea per palatum via ſecurior eſt, neque eâ excretione tantoperè cerebrum concutitur, quemadmodum illâ quæ fit per nares. Attamen errhina humores potentius educunt, quia non ſolùm medicamenti qualitas, aut vapor, vt in apphlegmatiſmis; ſed & ipſa eius ſubſtantia cerebrum ſtimulat.

Obſeruandum etiam errhinorum vſum eſſe ſuſpectum, dum oculi ſunt affecti, vel nares vlceribus obnoxiæ, vel æger in hæmorrhagiam facilè incidit, aut etiam vertiginem, quam ſternutatoria in primis excitare valent, cerebrum vehementiùs concutiendo.

Errhina liquida in nares ex vola manus attrahuntur, vel ſupino corpore naribus infunduntur; ore tamen prius aquâ, vel vino repleto, ne liquor per palatum in os influat; quanquam quod ſic influit, etiam humores efficaciter per fauces educit.

Apophlegmatiſmi cautè vſurpandi ſunt in iis, qui fluxioni in pectus, & tabi ſunt obnoxij.

Ad particularem etiam capitis euacuationem vtiliter adhibentur veſicatoria poſteriori parti ceruicis, in formam emplaſtri, quod à PharmacopœisMonſpelienſibus compoſitum habetur, licèt in ordinariis diſpenſatoriis non habeatur. Illius autem formula talis eſt.

℞. Galbani, ammoniac. ana ℥. v. pulueris cantharid. ℔. j. ß. ſinapi, piperis, ana ℔. ß. viridis æris, pyrethri, ana ℥. ij. ß. euphorbij ℥. j. ß. ceræ ℔. j. ß. picis, reſinæ, terebinth. ana quartaria iij. olei parùm. Fiat maſſa emplaſtri; cuius ℥. j. vel ij. extenditur ſuper alutam, & poſteriori parti ceruicis admouetur.

Exteriùs capiti admouentur pulueres, & cucufæ, quibus cerebrum roboratur, eiuſque calor intenditur, ac humoris reliquiæ diſcutiuntur.

℞. Pulueris ireos Florent. ℔. ß. ſtoracis & benjoini, ana ℥. ij. Fiat puluis tenuiſſimus, capillis inſpergendus in lecti introitu, & manè pectine decutiendus.

Hic puluis eſt odore gratiſſimus, cerebrum roborat & capillos valdè exſiccat, ita vt delicatioribus in vſum vocari valeat. Si tamen illius efficaciam intendere voueris, caryophillos, nucem moſchatam, & cinamomum addere licebit.

℞. Flor. ſtœchados, anthos, & roſar. rub. ana P. ß. betonicæ ſiccæ ℈. ij. ſem. coriandri, ligni rodij, thuris, maſtiches, nucis moſchatæ, ireos Florent. ana ℈. j. benjoini, vernicis, macis & caryophyll. ana ℈. ß. Fiat omnium puluis, qui excipiatur raſurâ ſcarlatæ, vel cotone moſchato, & cum panno ſerico rubro fiat cucufa interpuncta, pileo aſſuenda, vel informam calanticæ perpetuò geſtanda.

Sequenti etiam ſuffumigio caput non parùm exſiccari poterit.

℞. Ligni aloes, thuris, maſtiches, ſuccini pellucidi, ſantali citrini, roſar. rubr. & fol. betonicæ ſiccorum, ana ʒ. j. cinnamomi, macis, caryophyllor. ſtyracis calamitæ, ana ℈. j. Fiat ex omnibus puluis craſſior, qui aſpergatur ſuper prunas, & fumum hauriat manè ieiuno ſtomacho; ore, & naribus apertis, capite linteo circumuoluto, ne fumus tam facilè exhalet, eóque vtatur bis, aut ter in ſeptimana.

Vel ſi à ſuffumigio dolor capitis excitetur, eo ſaltem ſuffumigentur ſingulis noctibus operimenta capitis. In quem vſum poteſt etiam præſcribi ſequens paratu facilius.

℞. Thuris, maſtiches, ſtyracis calamitæ, benjoini, & ſandaracæ, ana ℥. ß. macis & caryophyll. ana ʒ. ij. Fiat puluis craſſior pro ſuffitu.

Quia verò huiuſmodi intemperies contumaciſſima eſt, nouúmque pituitæ prouentum, etiam poſt vniuerſales & particulares euacuationes, ſolet efficere; vſualia etiam remedia præſcribenda ſunt, quibus per interualla humor educatur, & in cerebro melior illa diſpoſitio, quæ prædictis remediis inducta eſt, diutiùs conſeruetur. In hunc finem ſyrupus magiſtralis componi poterit ex materia in apozematis ſuprà propoſitis, triplicata purgantium doſi; quo vtetur bis, aut ter in menſe ad ℥. ij. vel iij. cum decocto betonicæ & maioranæ.

Vel in locum ſyrupi, ſequentibus pilulis vſualibus aſſueſcere poterit.

℞. Aloës optimæ ℥. ß. turbith gummoſi hermodactyl. & agarici recenter trochiſcati, ana ʒ. ij. diagrydij ʒ. j. zinziberis & caryophyll. ana ℈. ß. croci & ſalis gemmei. ana gr. vij. Puluerentur omnia, & perfundantur ſucco maioranæ, ac denuò exſiccentur in vmbra. Poſtea excipiantur oxymelite ſcillitico, & fiat maſſa pilularum, de qua capiat ʒ. ß. vel ℈. ij. ſemel in ſeptimana, duabus horis ante prandium.

Poſtridiè ſyrupi, aut pilularum, tum etiam bis, aut ter in ſeptimana capiat doſim opiatæ ſequentis.

℞. Conſer, rad. acori, aut zinziberis & corticis citri condit. ana ℥. j. conſeru. flor. ſaluiæ & roriſm. ana ʒ. vj. nucis moſchatæ condit. ℥. ß. myrobal. condit. n. j. theriacæ veteris, & confectionis alkermes, ana ʒ. iij. pulueris electuarij diambræ & diamoſchi dulcis, ana ʒ. j. Cum ſyrupo condituræ corticis citri fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem caſtaneæ manè duabus horis ante paſtum, ſuperbibendo parùm vini generoſi, mediocriter diluti.

Potentiùs cerebrum roborabit balſamum ſequens, cuius guttæ iij. vel iv. per interualla ſumi poterunt cum vino, vel iuſculo.

℞. Ol. nucis moſchatæ ʒ. iij. pulu. maioranæ, anthos, & carabes, an. ʒ. ß. moſchi, ambræ griſeæ, an. ℈. j. Cum ſufficienti quantitate olei cranij humani, reducantur ad balſami conſiſtentiam.

Oleum cranij humani huic vſui idoneum parabitur, ponendo raſuram cranij non humati in retorta cum vini albi ſ. q. & digerantur in B. M. per aliquot dies, poſtea diſtillentur in arena ad ſiccitatem. prodibit oleum aquæ ſupernatans.

Hoc balſamo poſſunt etiam inungi nares interiores hora

hora ſomni , ad cerebrum efficaciter roborandum. Aliud tamen balſamum paratu facilius ad nares ſaltem interiùs inungendas, & valde efficax componi poterit in hunc modum.

♃. Ol. è flor.arantiorum ʒ.iij. ceræ albæ ʒ. j. Liquentur leuiſſimo calore. Deinde adde ol. ſuccini puriſſimi ʒ. ß. olei ſtillatitij ſaluiæ, & roriſmarini, ana gutt.xv. olei ſpicæ gut.v.Fiat balſamum.

Vtiliſſimum etiam erit cauſticum inurere poſteriori parti ceruicis, vt materia, quæ in cerebro ſenſim colligitur, per hanc etiam viam ſenſim euacuetur.

Denique ad cerebrum exſiccandum atque roborandum efficaciſſimæ ſunt aquæ thermales ſulphureæ,nitroſæ,ac bituminoſæ, quales ſunt noſtræ Belilucanæ. Ex quibus fiunt embrocationes, ſeu irrigationes capitis per aliquot dies, præmiſſis vacuationibus vniuerſalibus: earúmque vſu grauiſſimos capitis affectus diſcuti quotidiana docet experientia.

vtiliſſimæ etiam erunt aquæ thermales in potu vſurpatæ ad roborandum ſtomachum,qui cerebro maximè compatitur. Ad eundem finem præſcribendus erit puluis digeſtiuus in hunc modum.

♃. Coriandri præpar. ℥.j. ſem. aniſi, & fæniculi dulc.ana ʒ. iij. cinam. & nuc. moſch. ana ʒ. ij. coralli præparat, raſuræ eboris, & marg. præp.ana ℈. j. ſacchari roſat. ad pondus omnium, vel pro delicatioribus,pondus omnium duplum, fiat puluis, de quo capiat cochl.j.poſt ſingulos paſtus, nihil deſuper comedendo,vel bibendo.

CAPVT II.

De affectibus ſoporoſis, comate, lethargo,caro, & apoplexia.

Somni præternaturalis quatuor præcipuæ proponuntur differentiæ, coma, lethargus, carus, & apoplexia; quæ cùm plurimùm ab iiſdem cauſis oriantur,eandem curationem poſtulant,ideò vnico hoc capite comprehendi poſſunt.

Differunt autem inter ſe quatuor iſti affectus, quòd in comate,ſeu cataphora,ſeu ſubeta Auicennæ eſt quidem ſomnus profundus, ſed à quo æger excitatur, & oculos aperit & reſpondet, móxque iterum profundè dormit: in lethargo eſt ſomnus comati ſimilis, ſed cum febre, & delirio:in caro æger febre caret, vt in comate,ſed in eo ſomnus eſt profundior, ita vt æger excitatus oculos vix aperiat,& non reſpondeat, ſicuti in prædictis;attamen vellicatus ſentiat, & integra maneat reſpiratio. In apoplexia ſomnus eſt profundiſſimus,& omnimoda ſenſus & motus priuatio, excepta reſpiratione;atque ita ægri neque oculos aperiunt, neque reſpondent, neque ſentiunt & reſpirationem habent difficilem.

Cauſæ horum affectuum plurimæ aſſignari poſſunt.

Prima & potiſſima eſt humor pituitoſus, vel aquoſus in cerebro præternaturaliter contentus, qui in minori copia cumulatur, & cerebri ſubſtantiam irrorans, ac refrigerans, eiúſque meatus inſenſiles obturans,coma generare ſolet.Si verò in eadem copia collectus putredinem concipiat,ſiue in tumorem collectus ſit, ſiue per totam ſubſtantiam diſperſus, lethargum producit. Quando verò maiori copia collectus eſt ſine putredine, & totius propemodum cerebri ſubſtantiæ imbibitus,carum efficere conſueuit. Ac denique ſi copia adhuc maiori affluens non ſolùm cerebri ſubſtantiam, ſed etiam ventriculos oppleat, aut ſaltem mole cerebri concidente comprimat & anguſtet; nechon principium neruorum in baſi caluariæ à cerebro prodiens premat,& ſpiritui animali tranſitum præcludat, apoplexiam facit.

Secundò à ſanguine etiam redundante in cerebro, ſoporoſi affectus generari ſolent,ſi nimirùm nimia copia in illius vaſis contentus crudior, ſeroſior, ac frigidior fuerit, ſpiritus animales condenſat, & motui ineptos efficit, tum copia cerebrum grauando, liberum eorum commeatum impedit, ac pro maiori vel minori copia, maiori, vel minori frigiditate grauiorem,au leuiorem affectum producit;ſicque tum coma, tum carus, tum apoplexia ab hac cauſa generari poteſt.

A ſanguine etiam extrauaſato; & cerebri ventriculos opplente,vel comprimente,affectus ſuporoſi, præſertim apoplexia, generari ſolet. Id autem contingit rupta vena in cerebro, vel ob plethoram ad vaſa, vel ob contuſionem capitis inſignem, vel etiam ob vulnus punctim, aut cæſim factum, quo venæ in cerebro diuidi, multúmque ſanguinem profundere conſueuerunt. Sola etiam cranij fractura cerebrum comprimendo ſtuporem ac comatoſum affectum producete poteſt.

Tertiò à tumore in cerebro genito,& pondere ſuo grauante, comatoſum affectum generari poſſe dubium non eſt. Et huius rei exemplum refertur à Platero in Barone quodam obſeruatum, qui longo tempore attonitus, & ſomnolentus, nihil ſecundum rationem agebat, cibum nec petebat, nec niſi per vim intuſum capiebat,nec lectum niſi coactus accedebat, ſed ad menſam tota die brachio innixus, oculíſque clauſis veluti dormiens ſedebat, nec niſi interrogatus ſæpiúſque admonitus quicquam, ſed tunc quoque quæ ad rem minimè pertinebant, reſpondebat.At poſt obitum tum illius aperta caluaria, inuenta eſt in cerebro glandula magna dura ſupra calloſum corpus genita, cuius cauſa eſſe potuit ictus quem in capite longè ante mortem principium acceperat.

Quartò vapores immodici ad cerebrum delati comatoſi affectus ſympathici cauſa eſſe poſſunt. Si enim copioſi & halituoſi ſint, ſpiritus animales aggrauant, & veluti caligine ſuffundunt, quemadmodum nubes in maiori mundo Solis radios obtenebrant. Si verò crudiores fuerint, cerebrùm adeò humectant, vt languidum ad actiones obeundas fiat. Sic ebrij ſopore profundiſſimo à vaporum ex vino, & crudis alimentis eleuatorum copia, detinentur. Sic pueri lumbricis laborantes comatoſis affectibus corripiuntur,à craſſis & copioſis vaporibus ex crudorum & pituitoſorum humorum copia eleuatis. Sic in febribus nonnullis intermittentibus ſopor inexpugnabilis acceſſionis initio contingit, ob crudorum, & putreſcentium in venis humorum,præſertim meſaraicis contentorum, copiaḿ quià calore febrili paroxyſmi attennuati, multos vapores ad caput tranſmittunt, talémque ſoporem inducunt, qui interdum ceſſante frigore, vel rigore ceſſat, interdum verò vſque ad finem paroxyſmi permanet proyt vapores craſſiores, aut tenuiores magis, aut minùs copioſi faciliùs, aut difficiliùs diſcutiuntur.

Quintò à medicamentis narcoticis nimia copia aſſumptis ſomnus ita profundus excitatur, vt multi ex imprudenti opij vſu in ſomnum perpetuum demerſi fuerint. Talis etiam vis narcotica in quibuſdam animalibus reperitur,vt in torpedine. Sic etiam ex morſu Aſpidis ſoporem lethalem induci refert Plutarchus in Cleopatræ interitu. In humanis etiam corporibus qualitas hæc narcotica generatur ex maligna humorum putredine, quæ in malignis ac peſtilentibus febribus reperitur, vnde comatoſus affectus in huiuſmodi febribus ſæpiſſimè contingit, qui malignitatis certiſſimus eſt index, & futuræ mortis non raró prænuncius.

Signa diagnoſtica varias ſoporoſorum affectuum differentias indicantia,in earum diſtinctione in principio

pio huius capitis fuere propoſita. At ſigna cauſarum hos affectus producentium ita ſe habent.

A pituitóſis humoribus in cerebro reſtagnantibus affectus ſoporoſos produci teſtantur habitus pituito-ſus,ætas ſenilis,aut puerilis, regio & tempeſtas frigida & humida,conſuetæ per os & nares pituitoſæ excre-tionis ſuppreſſio; & quòd æger ante inuaſionem capi-tis grauitate, oculorum obtenebratione,& totius cor-poris ſegnitie affectus fuerit, quòdque non rarò in ip-ſo morbo pituita per os & nares effluat, aut in gulam defluens ab ægro frequenter deglutiatur.

A ſanguine verò ſoporoſum affectum generari ſi-gnificant,plethorica diſpoſitio,rubor faciei, & capitis dolor affectum præcedens.

Tumor in cerebro genitus vix vllis indiciis inter-noſci poteſt, ſed ſola caluariæ apertione poſt obitum ægrotantis detegitur,vt in caſu ſuprà propoſito oſten-ditur.

Sympathicum affectum & à vaporibus ad cerebrum eleuatis oriundum oſtendunt, primò abſentia eorum ſignorum, quæ idiopathicum affectum ſignificant. Se-cundò ſigna indicantia peculiarem affectum partium,à quibus vapores ad cerebrum tranſmittuntur.Sic à ven-triculo vapores huiuſmodi eleuari teſtantur, crapula præcedens, ructus acidi, aut nidoroſi, aliáque crudo-rum humorum in ventriculo, aliiſque partibus ventris inferioris redundantium indicia. Si verò à lumbricis oriantur,propria eorum ſignà apparebunt, proprio ca-pite deſcripta.

Quod ad prognoſim attinet, omnis ſoporoſus affe-ctus periculoſus eſt; ſed quò maior & profundior eſt ſomnus,à quo æger difficiliùs expergiſcitur, eò maius portendit vitæ periculum. Atque ita carus comate, & lethargo periculoſior eſt;apoplexia caro, quæ ſi fortis fuerit, omninò incurabilis cenſetur ab Hipp. *Aphor.* 42.*ſect.* 2.qui ſic habet. *Apoplexiam fortem ſoluere eſt impoſſibile, debilem verò non facile.* Fortis verò dicitur apoplexia, in qua reſpiratio inæqualis, inordinata & interdum intermittens eſt. Si verò ita ſe habens reſpi-ratio magna vi exerceatur, fortior cenſenda eſt: ſi au-tem reſpiratio penitus prohibeatur,fortiſſima eſt.Con-trà verò vbi reſpiratio aliquem ſeruat ordinem, debi-lior exiſtit, quæ doctrina proponitur à Gal. *comment. Aphor. prædicti.*

Valdè periculoſus eſt comatoſus affectus, qui acu-tiſſimo morbo ſuperuenit. Vel enim caloris natiui ex-tinctionem ſignificat, vel malignam & venenatam qualitatem, quæ in febribus malignis cerebrum ple-rumque ſolet impetere.Qui per conſenſum partium in-feriorum fit comatoſus affectus, & à vaporibus ex iis eleuatis,minus infert periculum.

Lethargo affecti in ſeptem diebus moriuntur; ſi verò hos effugerint, ſani euadunt. Hipp. *ſecundo de morbis.*

Affectus comatoſi in ſenibus vtplurimum lethales eſſe conſueuerunt. Cùm enim propter caloris natiui inopiam,debilem habeant facultatem concoctricem, & expultricem, fit, vt materiam morbificam ſuperare & expellere nequeant, eam in primis quæ in cerebro redundat;ſiquidem cerebrum cùm ſit pars corporis fri-gidiſſima, aduentante ſenio caloris imminutionem, & tandem extinctionem, citiùs quàm reliquæ, pati conſueuit.

In lethargo parotides ſuperuenientes, vel pus ex auribus effluens cum imminutione ſymptomatum, ſa-lutare;ſignificat enim dominium naturæ ſupra cauſam morbificam,quam vel expellit ad emunctoria nondum perfectè concoctam, vel in pus conuerſam per ductus naturales euacuat.

Qui ex lethargo ſeruantur,empyici fiunt,ex Hip. *in Coac.& 3. de morbis.*Hæc ſententia,vt ſonat,& vt pleri-que interpretantur, experientiæ non reſpondet. Vix enim verum empyema ex lethargo genitum, vlli vide-re contingit. Sed veritati eſt conſentanea Mercuria-lis interpretatio, quæ vel empyicos, ſeu ſuppuratos hoc loco eſſe intelligendos,quibus per aures,vel nares materia purulenta euacuetur. Docuit enim Gal. *com. Aphor.*7 *ſect.*5.& *Aphor.*44.*ſect.* 7. per empyema Hippocratem non ſolùm quæ in thorace, ſed quæ etiam in ſingulis partibus fit, ſuppurationem intelli-gere.

Soporoſo affectui à cauſa frigida oriundo phreniti-dem ſuccedere bonum:quandoquidem à calore inten-ſiore phrenitidem efficiente materia pituitoſa,affectum ſoporoſum producens,concoquitur.

Apoplectici in ſeptem diebus pereunt, niſi febris apprehenderit.Hipp.2.*de morbis, & Aphor.* 51.*ſect.* 6. Illa autem febris acuta eſſe debet,& eſſentialis, ab hu-morum, & ſpirituum efferueſcentia oriunda, vt poſſit materiam morbificam diſcutere. Si autem remiſſior fuerit, & ſymptomatica, qualis apparere conſueuit in apoplexia, quæ à diſpoſitione inflammatoria cerebri, & nimia ſanguis copia in venis illius contenta, exori-tur, morbum non imminuit; quin potiùs phrenitica quædam ſymptomata accerſit, quæ facultates animales debilitant. Et in hac cauſa phrenitis ſoporoſo affectui ſuperueniens non eſt bona, vt in ſuperiori progno-ſtico dicebatur. Præterea febris morbum ſolutura alia conditione indiget, vt nimirum à principio morbi ac-cidat,dum natura adhuc in ſuo robore conſiſtens vali-dos conatus exercere poteſt; quæ enim iam progreſſo morbo ſuperuenit,ſalutaris non eſt,vt docuit Hipp. in Coacis. *Apoplectica*,inquit, *affectiones derepentè exolu-torio modo fientes,febre temporis progreſſu accidente,per-nicioſæ.*

Apoplecticis ἱδρῶτες ſuperuenientes mala;illa enim ſudatiuncula ſummam naturæ oppreſſionem ſignifi-cat.

Ad horum affectuum curationem, ſicut & reliquo-rum omnium,tria inſtrumenta medica neceſſaria ſunt. diæta,chirurgia,& pharmacia.

Diæta in horum affectuum principio tenuiſſima eſt imperanda, quia morbi ſunt acutiſſimi; ideò ſolis iuſ-culis ægri nutriendi ſunt, per dilucida interualla vſur-patis. In declinatione verò, & in curatione prophyla-ctica eadem diæta conuenit,quæ in frigida cerebri in-temperie deſcripta eſt.

Reliqua duo inſtrumenta ſequenti methodo ſunt vſurpanda.

Quandoquidem huiuſmodi affectus ſoporoſi præci-pites ſunt,& periculo pleni, ſedulam Medici diligen-tiam poſtulant, & in talibus caſibus remedia feſtinan-ter adminiſtranda ſunt.

Primo igitur Medicus ad affectum aliquem ſoporo-ſum vocatus, ægrum confeſtim à graui illo ſomno ex-citare conabitur, omnibus ſenſibus obiecta vehemen-tia offerenda.Atque adeò oculi radiis ſolaribus, & lu-ci ſplendidæ obiiciendi.

Aures clamoribus, ſtrepitu, & ſonitu concutiendæ, & in primis æger proprio nomine magnâ voce ſæpè appellandus eſt.

Naribus acria,vt ruta,caſtoreum,acetum, obiicien-da.In os & palatum itidem acria iniicienda.

Tactus frictionibus,vellicationibus, pilorum euul-ſionibus,ligaturis,digitorum complicationibus,& aliis huiuſmodi irritandus.

Clyſter laxans præſcribatur, primùm ex decocto communi,vt citiùs paretur,in hunc modum.

℞. Decocti communis clyſteris ℔.j.ß.hieræ picræ, & diaphœn.ana ℥.j.ol.lilior.& rutac.ana ℥. j. ß. mel-lis anthoſati ℥. ij. ſalis ʒ. j. Fiat clyſter, iniiciendus ſtatim.

Dum hæc fiunt, ſeriò apud ſe meditari debet Medi-cus,an venæ ſectio celebranda ſit; quandoquidem in hiſce affectibus,quod dixitCelſus de apoplexia,ſangu-nis detractio,vel occidit,vel liberat. Conuenit autem venæ ſectio, ſi ſanguis cauſæ principalis, vel adiuuan-tis,vel ſine qua non, rationem habeat, viréſque ferant.

Vires autem non actionum animalium ablatione æſtimandæ ſunt, ſed quales ante morbi inuaſionem fuerant. Si enim tum ſatis fortes fuerunt, etiam nunc permittunt, niſi plane fortis ſit apoplexia. Neque vires ſunt debiles per reſolutionem, ſed per oppreſſionem.

Si verò nullo modo ſanguis peccet, aut vires ſint verè deiectæ, aut æger admodum ſenex, venæ ſectio omittenda.

Statim verò & ſine omni mora, ſiue noctu, ſiue interdiu, affectu quis corripiatur, venæ ſectio inſtitua tur, & quidem ante clyſterem, ſi quamprimùm iniectus non fuerit. Fricetur tamen priùs corpus, & aperiatur vena in brachio.

Hoc etiam aduertendum eſt, vtilius ac tutius eſſe non vnâ vice mittere quantum opus eſt ſanguinis, ſed per vices, intra tamen paucarum horarum ſpatium. Nam per iteratam illam ſanguinis miſſionem, & materia faciliùs mouetur, & vires non deiiciuntur. Inſpiciatur poſt primam venæ ſectionem ægri facies, & pulſus exploretur. Et ſi color faciei viuidior reddatur, & reſpiratio facilior, ac pulſus benè habeat, optimè ſperandum, & confidentiùs venæ ſectio repetenda.

Vulnus in venæ ſectione fiat ampliori foramine: aliàs enim ſanguis, qui craſſior eſt ſtatim ſubſiſtit.

Quò magis abundat ſanguis, eò liberaliùs detrahi debet. Si verò pituita magis luxuriet, parciori manu mittendus eſt, ne calor natiuus, ad hunc affectum diſcutiendùm tantoperè neceſſarius, quadamtenus infringatur.

Copioſæ & frequentis ſanguinis detractionis in apoplexia exemplum ſingulare proponitur à Zacuto Luſitano, *lib. 1. hiſtoriæ Medicorum principum, hiſt. 33.* his verbis. *Nobilis quædam fœmina iuuencula, in omnium rerum obliuionem, deinde in veram apoplexiam cum menſtrui effluuio incidit. Cui cùm plurima, tam in ſuperioribus, quam in inferioribus partibus eſſent celebrata auxilia, per ligaturas, acres clyſteres, ſcarificatas cucurbitas dorſo applicatas, neglectâ indicatione, quæ à menſtruo actu fluente deſumitur, ob vrgens ex procraſtinatione periculum, cùm viribus eſſet valentibus, factis frictionibus crurum, & cucurbitulis femoribus appoſitis, octo horarum ſpatio, quater è cephalica copioſè ſanguinem mitto, à quo præſidio loqui cœpit, & conualuit.*

Quidam practici recentiores audent in apoplecticis iugulares venas aperire, ſicque omnes propemodum liberari affirmant: in eáque apertione hac methodo progrediuntur. Primò collum leuiter conſtringunt linteo, apertione facta ſtatim laxant, ſanguis ſpontè fluit ſine ligatura, quæ poſſet ſanguinē ad caput attrahere; vulnus poſtea occludunt emplaſtro glutinante ſine ligatura, eòque facilè ſanguinem cohiberi aſſerūt. Quod confirmat Zacutus Luſitanus, qui tamen ligaturam adhibet, *obſeruat. 79. lib. 1. Praxis Medicæ admirandæ;* vbi refert hiſtoriam anginæ acutiſſimę, in qua peritiſſimorum Medicorum conſilio venæ iugulares apertæ fuerunt; vnde ſequutus eſt irreparabilis, (vt ipſe loquitur,) ſanguinis fluxus, quo æger in omnimodam virium iacturam lapſus eſt. Vocatus Zacutus accurrit, emplaſtrum Galenicū ſuperimpoſuit, quo ipſe *li. 5. meth. cap. 4* ad arteriarum, & iugulariū hæmorrhagias feliciter vtitur: ſicque collo commodè ligato, æger iam exhauſtus reficitur, & à morbo liberatur. Emplaſtrum verò componitur ex thure, aloë & pilis leporinis, albumine oui ſubactis, dupla thuris ad aloën quantitate, vt docet Gal. *loco; citato;* aliquando verò æquali vtriuſque quantitate, in durioribus ſcilicet corporibus. Superiorem operationem Gal. comprobat, cùm dicit hoc emplaſtrū venarum iugularium profluuiū citra vinculū ſiſtere. Hoc etiam animaduerti velim, in apoplexia ſanguinem ex vena aperta tanto impetu non profluere, quemadmodum in angina; quia in illa ſāguis eſt refrigeratus, ac veluti congelatus; vt docuit Hipocrates *2. de morbis* & eâ ratione creditur venas & arterias carotides obſtruere, in hac verò feruidus eſt ac tenuis, cum anginoſi febre acutiſſimá laborare ſoleant

Purgatio inſtituatur paucis horis poſt venæ ſectionem, neglectâ temporum electione. Neque enim in purgando cunctabundus nimis, aut timidus eſſe debet Medicus, cùm morbus valdè vrgeat & breui ſua percurrat tempora. Et illa purgatio forti medicamento debet fieri, quia humor contumax eſt, & obruta facultas, nec niſi vehementioribus irritatur.

Illud autem medicamentum vulgò fieri ſolet ex ℥.j. electuarij diacarthami, diſſoluta cum aqua betonicæ addendo caſtorei ℈.ß. Vel

℞. Turbith. electi ℈.iiij. agarici recenter trochiſc. ʒ.ij. zinzib ℈.ij. ſem. fœniculi ℈.j. caſtorei gr. vj. Infūdantur in ſufficienti quantitate aquæ betonicæ. In colat. ℥.iij. diſſolue electuarij diacarthami ʒ.iij. ſyrupi roſ. ℥ j. fiat portio Vel

℞. Maſſæ pilul. coch. min. ʒ.j. caſtorei gr. iij. Malaxentur cum aqua betonicæ, formentur pilulæ ſeptem; & ſi æger non poſſit deglutire, diſſoluantur in aqua ſaluiæ, lauendulæ, vel betonicæ. Vel

℞. Maſſæ pilul. coch. mai. & de agarico, ana ʒ. ß. trochiſc. alhandal, diagrydij & caſtorei, ana gr. iij. Fiat maſſa cum melle anthoſato, quæ diſſoluatur in aqua ſaluiæ. Vel fiat talis potio.

℞. Fol ſennæ ℥. ß. agar. albi ʒ. j. ß. turbith elect. ʒ.j. zingib. & galangæ, ana ʒ. ß. Coquantur in aqua ſaluiæ & roriſmar. Colat. ℥.ij. ß. adde electuarij diacarthami ʒ.ij. caſtorei ℈. ß. oxymelitis ſimplicis ℥. ß. Fiat potio.

In lethargo purgatio ab initio mitior eſſe debet, propter febrem continuam coniunctam, ex agarico, cui aliquid rhab. addi poteſt, vel ſcammonij; aut pilulis de hiera cum agarico, cùm bilis plerumque humorum ad caput vehiculum ſit. In morbi tamen progreſſu, cùm iam materia ad caput fluxit, & in eo hæret, purgantibus etiam prædictis vtendum eſt.

Trallianus ſcammonij ℈. j. cum caſtorei ℈. ij. in oxymelite exhibet, quo multos lethargicos deploratos ſe reſtituiſſe refert. Et Oribaſius ex Ruffo Epheſio refert, nullum aliud eſſe lethargo correptis æque vtile, atque efficax medicamentum ad purgandam pituitam, quam bilis admixta in caput detulit. quàm ſcammonium cum caſtoreo exhibitum.

Sæpè verò accidit facultates eſſe ita oppreſſas, vt medicamenta in actum minimé deducantur, atq; adeò etiam nihil operentur; quod mali ominis eſt, & ita affecti vt plurimùm pereunt. Attamen, quia, vt inquit Celſus, quando huiuſmodi tempeſtates ingruunt, remedia etiam cum aliqua temeritate rapienda ſunt, & omninò periculum in hoc morbo aliquid tentare permittit. Nam vt Serenus habet, *Medici hæc potiora putant, quàm dulci morte perire.* Et, vt idem Celſus, *multa in præcipiti periculo rectè fiunt, quæ aliàs eſſent omittenda.* Ideò propoſitis remediis non proficientibus, ad ea quę ex antimonio parantur, licet tranſcendere, præſertim ea, quæ minùs vehementia ſunt, qualis eſt aqua benedicta, ex croco metallorum compoſita; quæ per ſuperiora & inferiora potenter expurgans, tantam pituitæ copiam non ſolùm è ventriculo, partibúſque inferioribus, ſed etiam é cerebro educit, vt hac euacuatione interdùm ægri liberentur. Et bonâ fide teſtari poſſum, me virum nobilem ex primoribus huius ciuitatis vidiſſe, ter intra biennium ab apoplexia hoc ſolo remedio liberatum. Quamuis autem nonnulli etiam viri doctiſſimi vomitoriorum vſum in hiſce affectibus improbent; tamen experientiæ magis credendum eſt, quę etiam nos docet quotidianis experimentis pueros comate affectos ſale vitrioli vomitiuo promptiùs & tutiùs, quàm vllo alio remedio liberari.

Tinctura nicotianæ in aqua vitæ extracta. & ad ʒ.ij. cum melle excepta, & in os infuſa potenter educit.

Interim medicamento purgante exhibito, antequā operari incipiat, & dum etiam operatur, reuellentia omnium generum in vſum reuocanda ſunt, non ſolū

frictio

frictiones,& ligaturæ anteà propoſitæ , ſed etiam cucurbitulæ dorſo,ſcapulis,brachiis, & femoribus affixæ, ſine ſcarificatione , ſi ſanguinis miſſio ſufficiens celebrata ſit;& cum ſacrificatione,ſaltem earum aliquæ , ſi phlebotomia fuerit omiſſa.

In apoplexia non admoueantur cucurbitulæ posteriori thoracis parti, aut hypochondriis , ne contractis thoracis & abdominis muſculis , reſpiratio magis impediatur.

Summum & vnicum remedium habentur,præſertim in apoplexia,cucurbitulæ capiti impoſitæ.Quod remedij genus inſignis ille Medicus Fracaſtorius apoplexia correptus nutibus ſuis indicaſſe fertur ; ſed non intellectus periit.

Zacutus Luſitanus *hiſt. 31.lib.1. de Medicorum principum hiſtoriis*, refert deſperatam apoplexiam,cucurbitulâ bis occipiti admotâ cum profundis ſcarificationibus,à ſe curatam fuiſſe.

Veſicatorium poſteriori parti ceruicis &ſcapulis admoueatur.

Clyſteres acres iniiciantur duo , vel tres eadem die.

℞. Fol. parietar. hyſſopi , calamenti, origani,ſaluiæ,rutæ,& centaurij minoris,ana M. j. ſem. carthami ℥.ß. ſem. fœniculi & cumini , ana ʒ. iij. agarici albi in nodulo incluſi ʒ.ij. pulpæ colocynth.in eodem nodulo incluſæ ʒ.j. ß. Coquantur ad ℔. j. In colat. diſſol. hieræ picræ ℥.ß.diaphœnici ℥. j. olei rutacei ℥.ij. Fiat clyſter.

Chymici clyſteribus admiſcent aquæ benedictæ ℥. ij.vel iij.& ſic potenter purgant.

Aquæ autem huius doſis augeri poteſt ad ℥. iv. & ℥. v. Imò verò antequam è phiala educatur , aliquantulum agitari debet,vt nonnihil pulueris in fundo reſidentis admiſceatur , vnde vires efficaciores euadunt. Ideò vtplurimùm clyſteres ex aqua benedicta , ſeu vino Emetico, hac formulâ præſcribere ſoleo , qui in multis affectibus , præſertim colicis doloribus, miranda præſtant.

℞.Decocti emollientis ℔. j. diaphœnici ℥. j. aquæ benedictæ turbidæ ℥.iv.Fiat clyſter.

Si clyſter debito tempore non reddatur , glande aluus proritetur.

℞.Pulu.hieræ picræ Gal.ʒ.ij.pulpæ colocynthidos, agarici albi,ana ʒ. ß. diagrydij ℈. j. ſalis gemmei ʒ. ij. mellis ad debitam conſiſtentiam cocti quantum ſatis; fiant ſuppoſitoria.

Sæpè tamen accidit, vt ſphincter ani reſoluatur,vnde anus planè pateat, ac clyſteres ſine fructu iniiciantur,cùm retineri non poſſint;qui caſus plerumque deſparatus eſt.

Naribus admoueantur caſtoreum cum aceto , quæ ſpecificâ proprietate ſomnum excutere creduntur.

Efficax etiam remedium eſt , ſi acetum acerrimum ſupra laminam candentem effundatur,&vapor ab ægro naribus excipiatur.Adhuc efficacius erit,ſi aceto addatur ſemen nigellæ,rutæ,& caſtoreum.Ipſum etiam acetum modicè calefactum & naribus adhibitum excitat potenter , ſi accerrimum ſit , & adhuc potentiùs , ſi ei piper & caſtoreum admiſceantur. Excitat etiam à ſomno ſuffitus ſulphuris

Pili capræ vſti , & cornu cerui & capræ vſtum , & naribus admotum , potentiſſima ſunt ad excitandum altiſſimè dormientem.

Succini albi fumus ad apoplecticos excitandos præſtantiſſimus eſt, ſi tum illius oleo tempora & nares ſæpè illinantur.

Fiant etiam frictiones in plantis pedum cum ſale & aceto , manibus inunctis oleo rutaceo & de caſtoreo: lingua & palatum inungatur theriacâ veteri , in aqua cæleſti,aut apoplectica diſſoluta. Sed aduertendum eſt, ne theriàca recens adhuc ſit,nam ratione opij ſomnum inducit. Ad eundem vſum reuocari poterit aurea Alexandrina,& confectio anacardina. Sinapi etiam poteſt coqui in vino forti , & eo palatum inungi. Pyrethi radices in oxymelite coctæ idem præſtant. Omnibus verò hiſce caſtoreum vtiliter admiſcetur.

Vniuerſali euacuatione peractâ, & purgato corpore, caput euacuandum eſt,tam ſenſibiliter , quam inſenſibiliter.

Senſibiliter per nares & palatum,errhinis,& ſternutatoriis, in curatione frigidæ intemperiei cerebri propoſitis, & inunctionibus palati ſuprà deſcriptis.Hiſce omnibus addantur ruta,caſtoreum, acetum.

At de ſternutatoriis hoc aduertendum , ſi affectus perſeueret , & æger difficulter excitetur,eorum vſum commodiſſimum eſſe; non tamen diutiùs in iis perſiſtendum,ne caput repleant,humores commoueant,ac fundant.Sed initio morbi ab intempeſtiuo ſternutatoriorum vſu adſtinendum,cùm magis ab iis tum materia fundatur,& partibus impingatur;vnde morbus ſit contumax,vel interdum leuior affectus in apoplexiam degenerat.

Tandem inſenſibiliter reſoluentia applicanda, quæ in ſequentem modum componi poterunt.

℞.Baccarum lauri & iuniperi , ana ℥.j.ß.radic.angelicæ,zedoariæ,imperatoriæ, ana ℥.j.fol.beton.ſaluiæ, roriſmar.ana M.j.rutæ.ſatureiæ,maioranæ ,flor.lauendulæ,ana M.ß.Coquantur in aceti ſufficienti quantitate.Hoc decocto ſpongia, aut linteum imbutum,aut ſtupæ,capiti calidè applicentur.Mirum quantum auxilij ſoporoſis affectibus hoc remedium afferat.Brachia quoque & manus eo abſtergantur , eoque crura & pedes fricentur.

℞.Caſtorei ℥.ß.capil. hominis vſtorum ʒ.iij.ſucci rutæ,aceti,& olei communis , ana ℥.ij.Coquantur ad vnguenti cōſiſtentiam, quo illinatur caput calidè poſt fotum.Vel

℞.Olei coſtini , caſtorei , & de euphorbio,ana ℥.j. pulu.ſinapi, euphorbij , ana ʒ.j.aceti cochleari j.ceræ quantum ſatis.Miſce, fiat vnguentum.

Si prædictis remediis non ceſſerit affectus , veſicatorium magnum vertici , & ſincipiti erit applicandum.

Efficacius multò euadet veſicatorium, ſi euphorbiũ ei addatur, quod è profundioribus capitis partibus humores attrahit ad ſuperficiem.

Nonnulli etiam,cùm morbi vis maxima eſt,audent cauterium actuale occipiti inter primam & ſecundam vertebram applicare.

Zacutus Luſitanus plura eodem tempore applicuit cum fœlici ſucceſſu;vt teſtatur *lib.1.praxis admirandæ, obſeruat.14.* his verbis. *Vocatus [vt inuiſerem ægrum qui poſt dies triginta inexpugnabili dormiendi neceſſitate correptus , cum febricula lenta, ægrè palpebras attollere poterat,profundo ſomno immerſus.Hic varia reuellentia, & vacuantia erat expertus,quibus cùm non leuaretur,ad cauterium acceſſi cum vtilitate ſumma. Quare candeti ferramento cruſtas in vertice capitis excitaui , in occipite vnam,& circumcirca multas:ex quibus cùm excitaretur æger,& ichores effluerent , expergefactus ad mentem rediit.Hoc auxilio præter omnium ſpem , omnibus tentatis, memini me bis caroticos perſanaſſe.Hi enim ignis ope, liquatâ pituitâ,& per multos dies,per os, & nares excretâ conualuere.*

Alij,ex antiquorum præſcripto,ſartaginem eandentem capiti admouent eâ diſtantia, vt pilos , non cutim capitis poſſit comburere.

Commodè quoque in huiuſmodi affectibus,aliquid aquæ cœleſtis,vel apoplecticæ ægro infundatur. Aquæ enim hæ ob ſummam penetrandi vim ; præſtantiſſimum ſæpè afferunt auxilium,(& multos ab imminente apoplexia , vel etiam iam præſente liberarunt) modò ſanguis non valdè abundet , qui aquarum iſtarum vſu poſſet fundi.

Aquarum autem apoplecticarum multæ deſcriptiones habentur apud Languium, VVeccherum, Quercetanum,Crollium & alios.Vnam tantùm , exempli gratia,

tia, ex ſelectioribus ſimplicibus à nobis compoſitam hîc afferre lubet.

℞. Radic. pœoniæ, viſci quercini ana ℥. ij. calami aromat. galangæ, cyperi, ana ℥. j. fol. beton. ſaluiæ, maioranæ, ane M. j. ſem. pœoniæ, aniſi, fœniculi, carui, ana ʒ. iij. flor. lauendulæ, ſtæchados, & roriſmar. ana P. j. nucis moſchat. macis, caryophyll, cubebar. granor. paradiſi, cardamomi, ana ℥. ß. cinamomi ℥. ij. croci ʒ. j. ß. ſpecierum diambræ, & diamoſchi, ana ʒ. ij. Contundatur & incidantur, vt artis eſt, & reponantur in alembico vitreo, deſuper affundendo ſpiritus vini optimè rectificati q. ſ. vt tribus digitis materia ſupereemineat. Digerantur in B. M. per octo dierum ſpatium, poſtea deſtillentur, & aqua ſeruetur in vaſe vitreo bene clauſo.

Si tandem morbus ad declinationem tranſlatus eſſe videatur, ſomnúſque ille profundus iam diſcuſſus fuerit, omiſſis prædictis remediis, ſoli roborationi cerebri incumbendum eſt. Quod ſatis commodè fiet vſu quotidiano opiatæ cephalicæ, pro frigida intemperie cerebri deſcriptæ. Vel ſi potentiùs agendum eſt, aqua apoplectica vſurpari poterit.

In primis verò caſtorei vſus continuetur, ſi malum protrahatur, & manè per aliquot dies eius grana iij. vel iiij. cum oxymelite ſimplici, vel ſcill. exhibeantur, teſtatur Trallianus, multos iſto morbo victos, hoc ſolo remedio mortem euaſiſſe.

Exteriùs etiam vtiliter admouentur balſama apoplectica, quorum variæ extant formulæ apud Chymiatros. Nos vnicam, e.g. hîc tantùm ſubiiciemus.

℞. Olei nucis moſchat. per expreſſionem parati ℥. ß. ambræ griſeæ, moſchi optimi & zibetæ, ana ℈. j. ol. deſtillati lauendulæ, ſuccini, cinnamomi, roriſmar. caryophyll. ana ℈. ß. Miſce, fiat balſamum, quod naribus & auribus inſtilletur, palatóque illinatur ſingulis diebus manè. Ad hanc rem etiam valdè commendatur oleum nucis moſchatæ deſtillatum, eodem modo vſurpatum.

Denique in horum affectuum generali curatione diligenter aduertendum eſt, in iis qui fiunt à ſanguine, minùs calefacientia medicamenta eſſe adhibenda, at phlebotomiam largiori manu celebrandam, poſtea venam frontis aperiendam: tum etiam purgantibus phlegmagogis cholagoga eſſe admiſcenda.

Qui hiſce affectibus ſemel affecti. ab iiſque liberati ſunt, in eos vtplurimum ſolent recidere. Quod vt præcaueatur, frigidior cerebri intemperies corrigenda eſt, eadémque illius cura inſtituenda, quæ ſuprà fuit propoſita. Eadémque viâ & methodo imminens apoplexia, vel carus, vel lethargus, vel coma præcauebitur. Et ſi cerebrum valdè refrigeratum eſt, poſt vniuerſales vacuationes, aqua apoplectica in vſu frequenti eſſe poterit. Vel etiam vti poterit tabellis in ſequentem modum compoſitis.

℞. Ambræ griſeæ ℈. ß. olei deſtillat, aniſi, cinnamomi, nucis moſchat. ana guttulas ij. olei caryophyll. gutt. j. ſacchari in aqua flor', arantiorum diſſoluti ℥. iv. Fiant tabellæ, capiat ʒ. j. vel duas manè.

Pilulæ caput roborantes etiam vſurpari poterunt, in hunc modum compoſitæ.

℞. Cubeb. maſtiches, nucis moſchat. caryophyll. ana ʒ. j. ambræ griſeæ ʒ. ß. moſchi gran. vj. Cum ſucco maioranæ formentur pilulæ, capiat ℈. j. horâ ſomni, bis in ſeptimana.

Commendatur etiam, & apud multos in vſu eſt hic puluis.

℞. Succini albi ℥. ß. pulu. electuar. diarrhod. abbatis ʒ. ij. radic. pœoniæ ʒ. j. ß. Fiat puluis, de quo capiat ʒ. j. in aqua conueniente ante nouilunium.

Vtile quoque eſt nucem moſchatam ſæpè ore detinere & maſticare.

Tum etiam odoramenta ſæpè naribus admouenda ſunt, & in primis balſama apoplectica.

Aromata in cibis vſurpentur: poſt paſtus puluis digeſtiuus, in curatione frigidæ intemperiei cerebri deſcriptus.

Si à ſanguinis copia affectus ſoporoſus metuitur, illius in primis quantitas imminuenda eſt, dandáque ſedulò opera, vt hæmorrhoides profluant, quo nihil vtilius eſſe poteſt.

His etiam purgationes inſtituendæ ſunt, ex ſenna & rhab. eáque remedia eligenda, quæ minùs calefaciunt.

Si denique ab humore melancholico metuatur apoplexia, fluxus hæmorrhoidum etiam vtiliſſimus eſt, purgatio iterata humoris melancholici, & medicamenta propoſita ad roborandum cerebrum; præcipuè verò puluis ex ſuccino, diarrhodone & pœonia ſuprà deſcriptus.

CAPVT III.

De comate vigili,

Licet coma ἀ'γρυπνον, ſeu vigil ad ſoporoſos affectus referri ſoleat, quia tamen longè diuerſam à cæteris conditionem obtinet; ideò ſeorſim in hoc capite explicandum eſt.

Eſt autem coma vigil affectus, in quo ægri clauſis oculis decumbunt, vt dormire videantur, cúm tamen vigilent, & delirent: ac ſi eos tetigeris, ſtatim oculos aperiunt, & toruè aſpiciunt, & iterum delabuntur in ſomnum, qui variis imaginibus & deliramentis impeditur, ita vt vigilare cogantur. Hunc affectuum Gal. medium conſtituit inter phrenitidem & lethargum, & typhomaniam appellat.

Cauſa huius affectus vulgatiſſima, eſt bilis cum pituita permiſta, à quibus humoribus cerebrum tantum irrigatur, vel tumorem atque inflammationem concipit, vnde eryſipelas adematoſum, vel œdema eryſipelatoſum exoritur. Cùm autem ea humorum miſcella váriis modis & proportionibus fieri valeat, ſic varij in diuerſis ægrotantibus iſti affectus apparent. Si enim bilis in mixtione præualeat, delirium maius eſt, & ægri, licèt clauſos habeant oculos, minùs dormiunt; ſi verò pituita prædominetur, ægri magis dormiunt, minùs delirant, & expergefacti minùs vociferantur, ac deſipiunt.

Fit enim coma vigil per ſympathiam à vaporibus bilioſis, & pituitoſis ſimul mixtis in cerebrum tranſlatis: quod non ratò ſolet contingere in febribus ex humorum miſcella oriundis, præcipuè hemitritæis ex tertiana & quotidiana compoſitis. Non eſt tamen inconueniens aſſerere, vapores ſimpliciter calidos & humidos in febribus ſatis intenſis hunc affectum producere, quia ab humiditate fit ſomnus, à calore autem vigilia.

Diagnoſis huius affectus ex iis quæ antea dicta ſunt ſatis eluceſcit. In eo enim laborantes clauſis oculis permanent, & ſomnum capere videntur; attamen dormire nequeunt, & ſe variis modis exagitant, ſeſe ſubitò erigunt, è lecto ſurgere nituntur, & iterum in ſomnum relabuntur. Cauſarum varietas ex prædictis etiam facilè dignoſcitur.

Periculoſus affectus maximè cenſendus eſt. Siue enim tumore & inflammatione cerebrum afficiatur, graue malum eſſe conſueuit, ſeu alio quouis modo à prædictis humoribus obſideatur, ſiue à vaporibus ex febrium malignarum materia oriundis afficiatur.

Deliria vehementiora in comate vigili conuulſionem efficiunt: fiunt enim ab humore, vel vapore acerrimo, qui partes neruoſas feriendo, conuulſionem facilè concitare poteſt.

Curatio comatis vigilis idiopathici iiſdem inſtrumentis perficitur, quibus phrenitis & lethargus curari conſueuit: quod ſi magis ad phrenitidem deflectat, il-

lius

lius remedia magis adhibentur Si verò magis ad lethargum inclinet,eiuſdem remedia magis vſurpantur.Sympathici verò comatis curatio à febris malignæ curatione dependet,à qua ſumit originem. Peculiariter tamen remedia vapores illos à cerebro reuellentia, & repellentia vſurpanda ſunt in principio , vt phlebotomia ex brachio,& malleolo,& oxyrrhodina fronti & ſincipiti admota;quibus accedent clyſteres frequenter iniecti,cucurbitulæ tum ſiccæ,tum humidæ ſcapulis , dorſo,natibus, & cruribus affixæ;veſicatoria ceruici , brachiis, & femoribus admota : & ſiquid cerebro infixum videatur , deriuatio per apertionem venæ frontis , aut hirudines ponè aures , & temporibus affixas molienda erit,ſimúlque reſolutio procuranda animalibus tenellis calentibus capiti admotis.

CAPVT IV.

De Catoche; ſeu catalepſi.

QVædam apud authores confuſio reperitur circa catochi nomen,quod alij pro comate vigili , alij pro catalepſi vſurpant ; illis autem occaſionem dedit Paulus,qui *lib.3 cap.8.*de duplici catoche agit , & primùm ſub illius nomine de comate vigili tractat:in fine verò ſub eodem nomine catalepſim explicat. Vſus tamen inualuit;vt cathochus,& catalepſis pro vno & eodem morbo apud omnes propemodum authores habeatur.Latini vulgò congelationem appellant.

Rariſſimus eſt affectus, & admiratione digniſſimus, & quicumque ex authoribus aliquem eius caſum viderunt , obſeruatione digniſſimum cenſuerunt , eiuſque hiſtoriam deſcripſerunt.Primus omnium Gal.*comment. in* 1. *prorrhet. ſect.*1.*partic.* 56. cuiuſdam condiſcipuli ſui hiſtoriam proponit , qui cùm aſſiduo ſtudio ſe fatigaret,catalepſi correptus eſt;*Iacebat,inquit , veluti lignum prorsùs inflexus rigidúſque,atque extenſus.Videbaturque oculis apertis ita nos intueri,vt ne conniueret quidem,nihil tamen loquebatur.Is quoque eodem tempore qua loqueremur audire ſe dixit,quamquam non euidenter clareque;nonnulla item & memoria tenens referebat,præſentesque omnes ſe conſpicere dixit;ita vt quorumdam actiones recordatus exponeret ; ſed neque loqui poſſe , neque membrum vllum mouere.* Fernelius verò *lib.*3. *de morborum partibus cap.* 2. duas refert hiſtorias quæ ſic habent. *Vnus dum literis & chartis ſedulò inuigilaret,repentè hoc vitio percul ſus ita quidē obriguit, vt ſedens calamúmque digitis premens,oculis in libro defixis,putaretur in eadem ſtudia incumbere,donec vocatus ac impulſus deprehēſus eſt omni ſenſu,atq; motu carere. Alterū mortui ritu iacentē inuiſi,qui neque cernebat,neque audiebat, neque compunctus ſentiebat,quicquam.Facilis tamen inerat reſpiratio,& quicquid in os ingerebatur,promptè vorabat; è lectulo ſublatus.ſolus inſiſtebat,impulſúſque incedebat, & quocumque vel manus,vel brachium , vel crus inflecteretur,illic quaſi fixum,vel ſtabile permanebat ; expreſſam quandam dixiſſes laruam , aut arte progredientem ſtatuam.*

Similes hiſtorias videre eſt apud Schenkium , Marcellum Donatum, Rondelentium,Iacotium , & alios. Ex quibus colligitur,in hoc affectu ſenſuum interno-rum & externorum abolitionem cum membrorum rigiditate vtplurimùm reperiri ; interdum tamen ſenſus non eſſe prorſus abolitos , ita vt ægri colloquentes audiant , interdum etiam membra non eſſe rigida, ſed ab aſtantibus flecti poſſe , & in varios ſitus moueri.

Cauſæ huius affectus variæ aſſignari poſſunt. Gal. *com. Aphor.*3. *ſect.* 2. frigidæ & ſiccæ cerebri intemperiei catalepſis generationem tribuit , quæ quidem intemperies partem cerebri poſteriorem præcipuè occupat , eam conſtipat , & condenſat ; vnde nerui ab ea oriundi etiam condenſantur,& tenſi ac rigidi euadunt. Talis etiam intemperies totum neruoſum genus occupare poteſt,ab externa,vel interna cauſa producta.Hanc tamen cauſam nonnulli in dubium reuocant,exiſtimantes tantam frigiditatem in viuente corpore reperiri non poſſe,quæ talem neruis congelationem inferat. Verùm hos tacitè redarguit Gal. *lib. de diff.morb.cap.*5.ratione ab experientia deſumptâ,his verbis.*Nam ij quos in itinere vſque ad mortem frigus oppreſſit , talibus rigoribus corripiuntur,quales Græci emproſthotonos,epiſthonos, tetanoſque appellant;nonnulli verò his paſſionibus quas congelationes nominant,affliguntur.* Docet igitur Gal.à frigore externo catlepſim generari poſſe.Et ratio facilè perſuadet,in iis qui in itinere ex intenſo frigore rigeſcunt & intereunt , rigiditatem mortem præcedere , atque adeò minorem frigiditatem eam poſſe inducere, quàm ſit illa,quæ mortem inducit ; ſicque congelatio neruorum,ſeu catalepſis à frigida intemperie produci poterit quæ citiùs talem affectuum pariet , ſi ſiccitatem comitem habuerit.

Frequentiùs tamen generatur hic affectus ab intemperie frigida & ſicca cum materia coniuncta.Illa autem materia eſt humor,aut vapor melancholicus , à quibus conſtipatio partis cerebri poſterioris , & neruorum tenſio,atque ridigitas inducitur , non ſolùm qualitate ſua frigida & ſicca,ſed etiam quantitate , quæ replendo diſtentionem facit.

Aëtius *lib.6.cap.4.*à ſanguine etiam fieri poſſe catalepſim aſſeruit, cui ſubſcribit Rondeletius,dicens illud contingere quandò venæ & arteriæ cerebri opplentur, vnde rigeſcit corpus , & diſtentum in modum corporum à frigore congelatorum conſpicitur. Hanc ſententiam confirmat hiſtoria nobilis mulieris febre ſynocho laborantis,quæ 19.die catalepſi correpta eſt , ſed largo tandem fluente è naribus ſanguine liberata.

Sennertus nouam excogitauit cauſam , quam dicit eſſe ſpiritum quemdam congelantem , à quo ſpiritus animales figuntur, & immobiles redduntur : illam autem vim congelatiuam,& fixatiuam ab intemperie frigida & ſicca dependere negat:ſed à qualitate quadam occulta exoriri aſſerit , cuiuſmodi ſpiritus congelantes in Macrocoſmo reperiuntur ; vt in fulmine,à quo interdum homines rigidi, & veluti congelati redduntur; quemadmodum refert Card. octo meſſores ſub quercu cœnantes,fulmine percuſſos fuiſſe,& eadē figurâ corporis ſeruaſſe, vt vnus comedere videretur , alter manum poculo admouere,alius bibere,licèt omnes eſſent exanimati. Vulgò etiam aſſeritur vinum in dolio à fulminis ſpiritu interdum congelari;in terræmotibus aliquando ſpiritus quoſdam è terra erumpere , à quibus homines , & reliqua animalia repentè conſiſtunt , & rigida manent.Addit Sennertus vim congelandi in nitro & pluribus mineralibus inſignem reperiri. Exempla eorum non affert.Nos vnum proponimus ex plumbo deſumptum,cuius vapor mercurium ita figit,&congelat, vt malleabilis euadat. Hoc Sennerti inuentum non eſſet prorſus reiiciendum , niſi ille hanc vnicam catalepſeos cauſam ſtatuens,reliquas omnes expungeret,& quæ cùm à Gal. aliiſque præſtantiſſimis Medicis ſtabilitæ ſint , temerè non ſunt reiiciendæ. Neque vlla neceſſitas cogit ad cauſas occultas confugiendi quando manifeſtæ habentur , talem effectum producendi capaces , vt in earum enumeratione ſatis demonſtratum eſt. Et cùm Sennertus huiuſmodi ſpiritum congelantem ab humore melancholico excitari dicit,illius ſententia à communi parùm diſtat, quæ humori, aut vapori frigido & ſicco , atque adeò melancholico catalepſis generationem tribuit.

Diagnoſis huius affectus ſatis manifeſta eſt ex hiſtoriis ſupra ex Gal.& Fernel.propoſitis;malum enim ſubitò hominem inuadit , eumque in ſtatu detinet , in quo primò eum offendit.Sicque immotum ſeruat,ac ſi congelatus eſſet.Diuerſitas verò ſymptomatum in differentiis propoſita,ſenſibus ipſis diſcernitur.

Prognoſis

Prognoſis huius affectus eadem propemodùm inſtituenda eſt,qualis in ſoporoſis affectibus fuit propoſita, nempè affectum eſſe periculoſum, & pro maiori aut minori intenſione ſymptomatum, maius aut minus portendere periculum.

Curatio autem duplex inſtituenda eſt;vna in paroxiſmo, altera extra paroxiſmum. In paroxiſmo ad ægrum excitandum conueniunt ea remedia quæ in ſoporoſis affectibus deſcripta ſunt. Extra paroxiſmum curatio melancholiæ hîc omninò conueniet, ſi catochus ab humore aut vapore melancholico generetur; quæ quidem cauſa frequentiſſima eſt. Si autem frigida intemperies ſola,à cauſa externa, vel interna producta huic malo originem dederit; quæ illam emendant remedia è capite primo huius libri erunt, depromenda. Ac denique ſi copia ſanguinis hunc affectum generet, vel foueat, illius imminutio, per venæ ſectionem erit conſentanea.

Victus ratio calefaciens & humectans præſcribenda erit, ſicut in affectibus ab humore malancholico ori undis.

CAPVT V.

De Paralyſi.

Paralyſis eſt priuatio motus & ſenſus in quibuſdam partibus ob impeditum influxum ſpirituum ani-
Variæ ſunt illius differentiæ. Vel enim omnes quæ
malium.
ſub capite ſunt partes occupat , & παϱαπληγία dicitur;vel dimidiam tantùm corporis partem, & ἡμιπληγία nominatur;vel vnicam tantùm particulam obſidet,& paralyſis particularis appellari ſolet. Quamuis nonnulli authores paralyſim, hemiplegiam, paraplegiam,pareſim, & reſolutionem pro vna & eadem motus, & ſenſus priuatione, quæ dimidiam corporis partem,occupat, indiſcriminatim vſurpent.

Duplex iterum paralyſis conſtituitur. Vna perfecta, in qua ſenſus & motus omninò abolentur. Altera imperfecta,in qua functiones iſtæ tantum imminuuntur , & ſi leuis ſit earum imminutio,nondum paralyſis, ſed torporis , vel ſtuporis nomen obtinet , quia via eſt ad veram paralyſim,& quaſi prodromus illius.

Alia eſt ſpecies imperfectæ paralyſis,quando motûs læditur illæſo ſenſu,vel vice verſa.

Cauſæ paralyſis in genere ſunt illæ omnes , quæ ſpirituum animalium influxum in neruos & muſculos impedire poſſunt.

Omnium frequentiſſima eſt humor pituitoſus,qui neruos obſtruendo,comprimendo,denſando,vel refrigerando, dictum ſpirituum animalium influxum prohibere ſolet.

Humor ille pituitoſus influit à cerebro in neruos & medullam ſpinalem. Sic apoplexia leuis degenerat in paralyſim,quia humor illam efficiens è cerebro excutitur in medullam & principium neruorum : ſicque vel in eorum ſubſtantiam ſe inſinuat, meatúſque inſenſiles ,per quos ſpiritus influunt,occludit;vel per cauitatem vertebrarum dorſi deſcendens, & ſpinalis medullæ ac neruorum ductus ſequens, eos comprimit & anguſtat , ſicque ſpirituum animalium commeatum etiam impedit. Poteſt etiam idem humor frigiditate ſua nerui ſubſtantiam denſare, vt deinceps ſpiritibus animalibus peruia non ſit. Ac denique ſimplici intemperie frigidiori humidioríque ſpirituum influxum impedire poteſt,quandoquidem dum natiuum nerui temperamentum,& calor illius inſitus à nimia refrigeratione deſtructus eſt,ſpiritus animalis officio ſuo fungi non poteſt ; calor enim illius influens cum partis calore inſito coniungi debet, ad propriam illius actionem obeundam.

De aliis humoribus controuertitur, num paralyſis cauſæ eſſe poſſint. Attamen licèt infrequentiores ſint, non ſunt omninò abdicandæ.

Trallianus *lib.* 1.*cap.*6. refert, quemdam in paralyſim ex mœrore incidiſſe,deinde ſumptâ hierâ adeò læſum, vt totus immobilis fieret , & propemodùm interiret, niſi in contrarium mutatus fuiſſet, & humectantibus omnibus, cum potibus, tum cibis, & aliis quæ temperatum ipſum redderent vſus fuiſſet, maximè verò balneis compluribus,vnctionibus ex hydrelæo.

Paulus *lib.* 3. *cap.* 28. & 43.paralyſim proponit ex colica bilioſa , cui refrigerantia maximè conferunt. Et noſtro ſæculo notiſſima eſt colica Pictonum, quæ in paralyſim vt plurimùm degenerat , eamque ab humore bilioſo produci apud omnes in confeſſo eſt , de qua fuſiùs agetur in colici doloris theoria.

Eiuſdem rei exemplum proponitur à Foreſto *obſeru.*97.*lib*.10 .cuiuſdam adoleſcentis,cum earumdem partium extenuatione & atrophia;cúmque calefacientium & exſiccantium medicamentorum vſu, ab aliis Medicis præſcriptorum,in peius continuò rueret ; tandem ſolis humectantibus aſſumptis & admotis ab eo reſtitutus eſt.

Ratio idipſum conuincit. Bilis enim & melancholia,& quiuis alius humor in neruos influens , meatus eorum inſenſiles occludere poteſt , ſi eorum interiora petat;vel eoſdem comprimere , ſi extrinſecus ambiat.

Neque rationes Rondeletij contrarium ſentientis vllo modo conuincunt, dum ait bilem & melancholiam ſiccare potiùs quàm emollire neruos ; bilem ad conuulſionem magis, mordendo & vellicando, quàm ad paralyſim faciendam eſſe idoneam;ſiquidem emollitio neruorum, vt in paralyſi à pituita concedi poteſt in omni tamen paralyſi neceſſaria non eſt, licet vulgò paralyſis , neruorum reſolutio nominetur ; cum illius eſſentia à ſola priuatione influxus ſpirituum animalium dependeat;quæ dum à compreſſione neruorum, aliiſque cauſis producitur, eorumdem emollitio ad illius generationem minimè concurrit. Huius autem relaxationis & emollitionis neruorum opinio inde exorta eſt,quòd partes paralyticæ tenſione deſtitutæ, emollitæ videantur. Motus enim membrorum fit per tenſionem muſculorum & contractionem versùs ſuam originem,quâ tenſione ceſſante, reſoluta dicuntur, licèt nulla humectatio,aut emollitio extraordinaria illis acciderit.Deinde cùm bilis variæ ſint ſpecies, variique gradus, non eſt neceſſe, vt omnis talis habeat acrimoniam, quæ conuulſionem efficere valeat. Adde quòd varia fit humorum permixio,& pituita,aut ſeroſus humor bili paralyſim producenti miſceri poteſt, quæ illius acrimoniam contemperet. Talis permixtio in febribus tertianis nothis præcipuè contingit, quales eſſe credibile eſt eas, quas dicit Fernelius in paralyſim migrare.

Denique res manifeſta euadit, ex paralyſi ſcorbutica,quæ conuulſionem ſæpè habet comitem, vt docet Eugalenus multis in locis,& Sennertus *lib. de ſcorbuto cap.*5 .Et licèt verus ſcorbutus noſtris regionibus penè ignotus ſit,non raró tamen ſcorbuticas quaſdam affectiones nobis videre contigit, in quibus nonnulla huius morbi ſymptomata elucebant. Vnde duo exempla paralyſis ſcorbuticæ , cui conuulſiones frequenter ſuperueniebant,recenſuimus in obſeruationibus noſtris, nempè obſeruatione 74. cent. 1. & obſeruatione 98. centur.2.

Aliæ cauſæ paralyſeos minùs frequentes, variæ eſſe poſſunt. Ac primùm frigida & humida intemperies nuda, & ſine materia,tum ſpiritus congelando,eorum influxum impedire poteſt ; tum nerui temperiem deſtruendo,eum reddere poteſt ineptum ad ſpiritum animalem recipiendum,eàque excitari poteſt ab aëre ambiente frigidiore , & cuiuſuis rei frigidæ contactu, quemadmodum docet Galenus 4. *de locis aff. cap.*4. quemdam tempore frigido ac pluuioſo, cùm madidum palliũ collo diutiùs obuoluiſſet,in manus paralyſim inci diſſe

cidiſſe, neruis qui á ſpinali medulla ad manum ferun-tur,nimirum refrigeratis & humectatis.

A vi etiam narcotica,medicamentis,venenis & ipſis interdum humoribus inſita,paralyſim generari poſſe, neoterici nonnulli cenſuerunt:& ab hac cauſa produci paralyſim exiſtimant,quæ ex contactu torpedinis exoritur,quamuis ab hoc animali ſtupor quidam potiùs, quàm vera paralyſis excitari ſoleat. Eiuſdem generis eſt,quæ à contactu hydrargyri contingit aurifabris,& iis artificibus,qui ſpecula parare ſolent, quod Veneriis frequenter.conſpicitur.Vinum etiam virtute narcotica cenſetur à Platero ſtuporem & paralyſim inducere,licet alij aliter ſentiant. Fernelius tamen huic ſententiæ fauere videtur,aſſerens loco ſuprà citato;ſe vidiſſe aliquando vniuerſam corporis cutem ex crapula & violentia,ſtupore affectam fuiſſe.Et Petrus Fabius Diuerſus *in notis in Altimarum cap.* 14. refert hiſtoriam cuiuſdam tonſoris, qui cùm vino & gulæ nimiùm indulſiſſet, nocte media expergefactus incidit ſubitò in paralyſim omnium corporis partium infra faciem exiſtentium:in qua adeò motus & ſenſus erant deperditi, vt nec acu profundè perforatus, nec gladiolo ſcarificatus quicquam ſentiret. Hic tamen ſoluta in totum ebrietate & crapulâ,intra tertium diem omnino ſanatus eſt,factis tantummodò nonnullis reuulſionibus ac inunctionibus quibuſdam reſoluentibus ad ſpinam. Attamen hic author non virtuti narcoticæ, ſed vaporibus craſſis ex crapula oriundis,& neruos obſtruentibus,paralyſis huius generationem adſcribit. Quam cauſam ſupra propoſitis addere,non eſt à ratione alienum. In humoribus etiam corruptis, & malignam qualitatem adeptis vim narcoticam reſidere, in ſoporoſorum affectuum expoſitione oſtenſum eſt; qui humores, ſi ad neruos deferantur, actionem eorum labefactare poſſunt. Et cùm humores ſcorbutum producentes malignam qualitatem adepti ſint, vis illius narcoticæ poſſunt eſſe participes, quæ etiam ad paralyſim ſcorbuticam efficiendam concurrere poteſt, quamuis ſola obſtructio,vel compreſſio ad eum affectum producendum ſufficiat,vt anteà monuimus.

Tumores etiam iuxta ſpinam aut neruos concreti, eos comprimendo, paralyſim ſine dubio efficere poſſunt.

Sic etiam præciſiô neruorum,& quæcumque continuitatis ſolutio eumdem effectum parit.

Luxatio vertebræ,aliorúmque articulorum, ſpinam & neruos comprimendo idem præſtat.

Ac denique condenſatio neruorum ſpirituum influxum impedire poteſt:eáque fit,vel exſiccatione nimia; vel ab humore craſſiori & terreſtriori eorum ſubſtantiæ imbibito. Sic in elephanticis perit ſenſus multarum partium propter earum denſitatem nimiam, quæ inducitur ab alimentô craſſo & terreſtri,quo illæ nutriuntur.

Cauſæ differentiarum huiuſmodi ſe habent:In perfecta paralyſi,quæ integram motus & ſenſus priuationem ſupponit,materiæ morbificæ copia maior eſt,quæ integram nerui óbſtructionem, vel aſtrictionem producit:in imperfecta verò minor,quæ ſpirituum animalium influxum penitùs non impedit, ſed aliquam eorum portiunculam commeare ſinit.

Motus læditur interdum illæſo ſenſu,quia ad motum efficiendum maior virtus requiritur, quàm ad ſenſum, quia ſentire eſt quoddam pati; motus verò in actione omninò conſiſtit. Senſus autem læditur illæſo motu, quia in aliquibus partibus nerui aut eorum ramuli ſenſui inſeruientes,motui non inſeruiunt, quemadmodum illi,qui ad cutem feruntur.Si igitur illi nerui tantùm afficiantur, ſolus ſenſus læditur. Quod tantùm contingit in paralyſi particulari, quæ vnicam particulam occupat; ſi enim afficiantur nerui inſigniores,qui ad muſculos feruntur, non poteſt lædi ſenſus illæſo motu.

Diagnoſis huius affectus ad tria dirigenda eſt; affectus ſpeciem, partem affectam, & cauſam affectum producentem.Affectus ſpecies per ſe notiſſima eſt,cùm motus impotentia, & ſenſus priuatio, aut imminutio oculis ipſis pateat.

Partis affectæ dignotio difficilior eſt;ea tamen vniuerſa ex anatome deſumitur,in qua neruorum origines & inſertiones docentur.

Si enim pars faciei dextra, vel ſiniſtra reſoluatur,reliquis partibus illæſis,cerebrum tantùm afficitur ſecundùm eam partem, à qua nerui ad partes eas deferuntur. Si verò partes capiti ſubiectæ vnà cum facie læduntur,ſpina dorſi & cerebrum afficitur. Et ſi partes ſubiectæ lædantur facie illæſa,in ſola ſpina vitium conſiſtit. Et quidem in principio illius,ſi omnes ſimul læduntur. Si verò dimidia pars corporis paralytica ſit, dimidia tantùm ſpinæ portio obſidetur. Cruribus reſolutis affectio eſt circa finem ſpinalis medullæ, iuxta vertebras oſſis ſacri.Sic in cæteris inquirendus eſt locus quo nerui exoriuntur,qui ad partem paralyticam deferuntur.

Aliquando etiam cauſæ externæ inquiſitio ad loci affecti dignotionem plurimùm confert:cuius rei exépla duo apud Galenum inueniuntur,quorum vnum ſuprà propoſitum eſt *ex* 4. *de loco affect. cap.*4. cuiuſdam hominis,qui cùm tempore frigido ac pluuioſo madidum pallium collo diutiùs obuoluiſſet,in manus paralyſim incidit.Alterum habetur 1. *de loc. aff. cap.* 5. de Pauſania Syro, qui in tribus digitis ſenſum amiſerat, quem cùm Galenus è vehiculo in dorſum prolapſum cognoſceret, coniecturam fecit,in primo exortu nerui poſt ſeptimam vertebram prodeuntis, partem quamdam ab ictu fuiſſe læſam. Ideóque medicamentum digitis fruſtrà admotum, huic parti appoſuit, & curatio ſubſequuta eſt.

Cauſarum diagnoſis ex cauſis procatarcticis,morbis prægreſſis,& temperamento ægrotantis eruitur.Atque adeò cauſæ externæ refrigerantes & humectantes prægreſſæ, ætas ſenilis, aut temperamentum pituitoſum, tempus hyemale,victus frigidus & humidus, apoplexia præcedens à frigida intemperie, & humore pituitoſo morbum exoriri ſignificant.

Paralyſim verò à bilioſo humore, aut melancholico exoriri teſtantur,febres prægreſſæ,& interdùm præſentes; temperamentum bilioſum, aut melancholicum, tempus æſtiuum,vel autumnale, vſus aromatum, ſalſorum,aliorúmque ciborum calidorum, animi pathemata grauia, & diuturna, humorum bilioſorum, aut melancholicorum,vel ſeri acidi,aut acris excretio.Fluxiones acres in varias partes decumbentes, & dolores in iis concitantes;ac denique cum motus & ſenſus imminutione adeſt dolor,& conuulſio; & huiuſmodi laborantes à calefacientibus, & exſiccantibus remediis læduntur,à frigidis & humidis iuuantur. Tumores, luxationes, & ſolutiones continui paralyſim efficientes per ſe ſatis innoteſcunt.

Quod ad prognoſim attinet: paralyſis ab humore pituitoſo neruorum ſubſtantiæ impacto genita, curatu difficilis eſt, quia ægerrimè diſcutitur, propter frigiditatem partis, eiúſque debilem expultricem, quæ cum remediis cooperari debet; & ſitum ſpinæ, neruorúmque profundum, ita vt ad eas partes vis remediorum integra peruenire non poſſit. Et cùm diuturnus eorum vſus neceſſarius ſit, ægri vtplurimùm tædio affecti, curationi adeò protractæ ſe ſubiicere nolunt.

Paralyſis apoplexiæ ſuccedanea rariſſimè curatur, & pleruumque in apoplexiam iterum degenerat, ex nouo eiuſdem materiæ ad cerebrum affluxu, quod ex priori morbo debilitatum eſt.

Tremor paralyſi ſuperueniens, ſalutaris. Significat enim meatus neruorum aliquo modo aperiri,per quos aliquid ſpiritus animalis ad muſculorum motum efficiendum tranſire incipit.

Si pars paralytica calore actuali prædita ſit,ſanitatis ſpẽ

ſpes eſt; ſi verò actu frigida continuò ſentiatur, difficillimè curatur.

Atrophia,aut inſignis extenuatio parti paralyticæ adueniens,& pallor ingens, curationis ſpem adimit. Non ſolùm enim ſpiritus animalis defectum, ſed & calorem naturalem propemodùm extinctum arguit.

Si reſoluti lateris oculus imminuatur, exigua curationis ſpes eſt:ſummam enim ſpirituum penuriam in ea corporis parte ſignificat.

Crurum & pedum reſolutio faciliùs curatur, quàm partium ſuperiorum, quia illi nerui duriores, ac robuſtiores ſunt.

In ſenibus paralyſis incurabilis eſt, ob caloris natiui inopiam.

Hyemis tempore paralyſis curari nequit, vere autem & æſtate curatio obtineri poteſt, ſi cætera conſentiant.

Paralyſi febris valida ſuperueniens, bona:materiam enim morbificam abſumere poteſt.

Paralyſi debili & recenti diarrhœa ſuperueniens, bona:dicit enim Rhaſis 1.*contin.* ſe multos paralyticos ex diarrhœa ſuperueniente curatos vidiſſe.

Curatio paralyſis iuxta varietatem cauſarum varianda eſt.Et cùm vt plurimùm fiat à pituita,& frigida intemperie,huius cauſæ ablationi præcipuè incumbendum eſt. Hæc autem ab vniuerſali totius corporis euacuatione inchoanda eſt.

Et quidē quod ad venæ ſectione attinet, vix ea conferre poteſt, cùm ſanguis non peccet, ſed pituita; & plerumque hoc malum ſenibus, pituitoſis, naturâ frigidis accidere ſoleat. Si tamen crudi ſanguinis copia humorem pituitoſum producere videatur, eúmque fouere,venam in brachio partis ſanæ aperire licet; attamen parcâ manu; ne languidus calor extinguatur.

Prætermiſsâ igitur phlebotomiâ,aut parcâ manu,vt dictum eſt,celebratâ, reliqua curatio inchoanda eſt à ſublatione cauſæ antecedentis, quæ eſt frigida cerebri intemperies; cuius curatio eadem omninò inſtituenda eſt,quæ anteà fuit propoſita,per apozema, pilulas,diætam ſudorificam, ſacculos, emplaſtra,errhina,ſternutatoria,apophlegmatiſmos,veſicatoria,puluerem cephalicum, cucufam, ſuffimigium, ſyrupum magiſtralem, pilulas vſuales,opiatam roborantem,cauſticum,puluerem digeſtiuum,& aquas thermales.

Diæta ad hunc effectum parari debet ex decocto guaiaci ſolius & corticis eiuſdem. Poſt cuius hauſtum admouendi partibus paralyticis lateres igniti, extincti in decocto cephalico,facto in vino, albo cum pauco aceto,& inuoluti linteo, vt partium calor languidus excitetur. Et quarto,aut quinto quôque die purgatio repetenda. Melius tamen erit, ſi decocto ſudorifico purgans præmittatur ad xv.dies, vt tota humorum crudorum ſaburra melius educatur, ac poſtmodùm illorum reliquiæ per habitum corporis diſcutiantur. Illud autem ita parari poterit.

℞.Raſuræ ligni guaiaci ℥.iij.cort.eiuſdem ℥.j. aquæ fontis ℔. iv. Infundantur per xxiv. horas. Deinde ebulliant ad mediæ partis conſumpt. addendo ſub finem, ſennæ mund. ℥.j. turbith. hermodact.an. ʒ.ij. Colaturæ capiat ℔.ß.manè, ſine ſudore per xv. dies.

Cauſticum applicetur occipiti vel brachio ſano, ſi alterum ſit affectum; vtrique, ſi tibiæ tantum laborent.

Poſt diætam vtatur pro potu ordinario bocheto ex guaiaco,vel hydromelite, in quo tantillum roriſmar. bullierit, à vino abſtinendo, quod in hoc affectu valdè nociuum eſt.Si tamen ægrum vini cupiditas teneat,betonica & ſaluia in eo infundantur. Et longè efficaciùs erit, ſi tempore vindemiarum prædictæ herbæ in dolium vino recenti plenum coniiciantur.

Si affectus ſit contumax, poſt diætæ vſum, (omiſſis ſyrupo magiſtrali, & pilulis vſualibus prædictis, fortiores vſurpandæ ſunt, in hunc modum compoſitæ.

℞. Maſſæ pilul. fœtidar. maior. & cochiar. min. an. ʒ. ß. trochiſc. alhandal. gran. iv. Capiat ſemel in ſeptimana.

Sed quia humor ante quamlibet purgationem præparatione indiget, ideò per biduum, aut triduum,ante ſingulas doſes pilul. capiat ℥.iij.vel.iv.aquæ ſequentis, manè duabus horis ante paſtum.

℞ .Raſur. ligni guaiaci ℥. iv. corticis eiuſdem ℥. j. radic.ſalſæ paril.℥.j.ß.rad.chinæ ℥.j.ligni ſaſſafras ʒ.vj. ligni aloës,galang.an.ʒ.j.ß. rad.angel. pœoniæ, fœniculi,an.ʒ.iij.ſem.pœoniæ ʒ.ij. Infundantur per 24.horas in aquæ fontis ℔.vj.vini albi ℔.iv.Poſteà adde fol. betonicæ,iuæ artht.ſaluiæ.an.M. j. flor. tiliæ, primulæ veris,ſtœchad. & anthos, an.P.ij.lauendulæ P.j.theriacæ,vet.℥.ß. ſem. & cortic. citri,an.ʒ.ij.ß.polypod.℥.ß. cinnamomi ʒ.vj.Fiat ſecundùm artem deſtillatio in B. M.Pro ℔.ij. ß. liquoris deſtillati, adde manus Chriſti cum oleo cinnam.paratæ ℥.iv.Vel loco illius aquæ opiata caput roborans, in frigida cerebri intemperie deſcripta vſurpari poterit. Sed multò efficaciùs & cum maiori fructu, opiata Montagnanæ,in epilepſiæ curatione deſcripta.

Cæteris purgantibus parùm proficientibus, haud erit inutile ad vomitoria chymica tranſcendere, ſi æger ſatis robuſtus ſit; qualia in ſoporoſis affectibus fuere propoſita. Illa enim humores contumaces ex alto trahunt,& morborum interdùm, qui vulgaribus remediis extirpari nequiuerunt, curationem abſoluunt.

Diebus vacuis ab vſu aliorum remediorum, vtatur opiatâ cephalicâ,deſcriptâ in curatione frigidæ intemperiei cerebri,vel aquâ apoplecticâ,vel tabellis pro ſoporoſis affectibus propoſitis.

Poſt vniuerſales euacuationes ad topica veniendum eſt,quæ & parti reſolutæ applicanda,ad calorem & ſpiritus reuocandos; & ſpinali medullæ,vbi vtplurimùm mali cauſa hæret, ad eam exſiccandam & diſcutiendam.

Pars ergo affecta pannis calentibus quotidiè fricetur,ſed leniter:ne quod de naturali calore, & ſpiritibus attractum eſt, iterùm diſſipetur.

Cucurbitulæ etiam applicentur capitibus muſculorum partis affectæ, eæque ſint anguſtioris orificij, & cum multa flamma adhibeantur; ne tamen diu affixæ maneant,ne quod attractum eſt, diſſipetur.Poſteà emplaſtr. ex pice & reſina pini applicetur, vt quod attractum eſt,ibi conſeruetur. Vel membrum reſolutum vrticis viridibus leniter percutiatur,aut ipſi ſinapiſmi imponatur,donec pars rubeſcere incipiat: ea tamen non ſunt tamdiù in parte relinquenda, vt veſicas excitent, ſic enim ſpiritus & ſanguis diſſiparentur; ſed tamdiù ſolùm, donec pars rubicunda digito preſſa non albeſcat,ſed rubicunda permaneat.

Poſteà inunctiones fiant & parti affectæ, & ſpinali medullæ, oleis, vnguentis & balſamis, quorum deſcriptiones apud Autores numeroſæ habentur. Ad hanc rem peculiaris eſt efficaciæ balſamum Guidonis, quod apud Pharmacopœos noſtros perpetuò paratum inuenitur. Hoc vel ſolo vtimur;vel cum aliis permixto in hunc modum.

℞. Ol.vulpini,lumbricorum & de caſtoreo,an. ℥.j. balſami Guidonis ℥. iij. aquæ vitæ ℥. ß. olei roriſmar. deſtill.ʒ.j.ß.Miſce, fiat linimentum, quo inungatur tota ſpina dorſi, & partes reſolutæ calidiſſimè, ſupertegendo linteis calidiuſculis. Sequens etiam vnguentum à Valeriola in obſeruationibus plurimùm laudatur.

℞ Fol.ſaluiæ, maioranæ,betonicæ, lauri, roriſm.& primulæ veris,an.M.j.radic.acori veri,& ireos recentis, an. ℥.iij.olei vulpini, de nuce Indica, & rutacei, an. ℔. j. olei terebinthinæ ℔. ß. vini potentiſſimi ℔.j.aquæ vitæ ℔.ß.Coquantur ſimul ad vini conſumptionem, & colentur. Colaturæ adde ſerapini,

opopanac.

opponac.bdellij,an.ʒ.ij.caſtorei ℥. ß.macis,nucis moſchat.ſtyracis calamitæ,benjoini,an.ʒ.iij. piperis longi, pyrethri,an.ʒ.j.axungiæ cati pinguioris, axungiæ ſerpentis,& anſeris,an.℥.j.medullæ cruris bouis ℥.ij.ſuccorum ebulli,ſaluiæ,& meliſſæ,an.℥.iv.ceræ propoleos ℥.ij. Miſce & cum ceræ ſ.q.in prædictis oleis liquatæ, reducantur omnia ad formam vnguenti mediocris conſiſtentiæ, quo vniuerſa dorſi ſpina calidè inungatur, deſuper admotis lanis mollibus, vel linteis calidis.

Maioris etiam efficaciæ,& minoris operæ vnguentum parari poteſt in hunc modum.

℞.Succi ſcillæ ℥.iv.ſucci cucumeris ſylueſtris, ſucci rutæ,an.℥.j.euphorbij, caſtorei, ſagapeni, ammoniaci, bdellij in aceto ſolutorum,an.ʒ.j.ß.myrrhæ,thuris,pyrethri,nitri.an.ʒ.j.olei ſambuci,terebinthinæ,& de euphorbio,an.℥.ß.ceræ q.ſ. Fiat vnguentum ſecundùm artem.

Huiuſmodi linimentis præcipuè vtendum eſt tempore diætæ. poſt deterſum ſudorem, & in vſu thermarum etiam poſt ſudorem; quia tunc temporis pori cutis & partium reſerati,vnguenti penetrationem faciliùs admittunt.

Lintea poſt inunctiones applicanda ſuffumigentur, & incaleſcant ſuffitu ſequenti.

℞. Succini, maſtiches, myrrhæ,an.ʒ.j.thuris ℈.ij. caryophill.nucis moſchat.cinnam.macis,an. ʒ.ß. ligni aloës ℈.ß. Pulueriſata irrorentur ſpiritu vini,poſtea exſiccentur, & iterum irrorentur quinquies, & exſiccentur. Et fiat puluis; qui iniiciatur prunis pro ſuffumigio.

Si his malum non cedat, cerata & emplaſtra ſupra ſpinam dorſi erunt applicanda.

℞. Maſſæ empl.de beton.de melilot. & de baccis lauri,an.℥.j.thuris ℥.ß. caſtorei, euphorbij,an.ʒ.j. ſem. nigell.naſturtij.ſinapi,radic.pyrethri,ſalis nitri,an.℥.ß. Cum oleo de lateribus redigantur in formam emplaſtri, quod ſuper alutam extenſum applicetur. Longè maioris erit efficaciæ emplaſtrum in hunc modum compoſitum.

℞.Picis naualis,galbani,ſagapeni,& gummi ammoniaci,an.℥.j.radic. pyrethri, & ſem. ſinapi, an.℥.ß. euphorbij ʒ.ij.ceræ flauæ ʒ.iij.olei.terebinth. q. ſ. Fiat maſſa emplaſtri.

Sudores quoque in parte prouocare vtile fuerit, per euaporationes ex decocto herbarum & radicum cephalicarum cum vino albo ita parato, vt halitus partem affectam attingant. Si nimirum decoctum calens in vas aliquod infundatur, in quo æger ieiunus ita ſedeat contectus,ne decoctum attingat,ſed vaporem tantùm excipiat. Vel in balneo ſicco,quod ſtupham vulgò appellant, vapor ex decocto prædicto,ſilicibus candentibus inſperſo excipiatur.

Ad ſudores huiuſmodi mouendos valdè commendatur decoctum rad.bardanæ,ſeu lappæ maioris. At noſtrates mulieres ad hos affectus, & dolores artuum diuturnos,vtuntur decocto ebuli, quo ſudores copioſi eliciuntur. Vbi æger ſatis ſudarit,in lecto componatur, exhibitâ theriacæ ʒ.j.cum aqua conueniente. Eiuſmodi autem balneis bis, aut ter in ſeptimana vtendum eſt. Autumni quoque tempore, vinaceis efferueſcentibus membra per horam vnam,aut longius ſpatium,immergere,& poſteà linimento conuenienti inungere, toto vindemiarum tempore,ſummè vtile fuerit.

Denique thermæ ſulphureæ, nitroſæ, & bituminoſæ ſuprà recenſitæ maximè conueniunt, & reliquorum remediorum vires plerumque ſuperare ſolent, ſi iis æger vtatur per aliquot dies in potu, balneo,& lotione capitis, & poſt ſudores vngatur linimentis prædictis.

Chymici commendant multa remedia ad huius morbi curationem. Ex quibus non infimum locum obtinent elixir proprietatis, ſpiritus tartari & balſamum galbani.

Toto morbi decurſu partes reſolutæ probè muniantur pellibus vulpinis, leporinis, agninis & ſimilibus.

Paralyſis verò,quæ à bilioſo humore,aut melancholico producitur eandem curationem poſtulat, quæ ad melancholiam hypochondriacam præſcripta eſt; ita tamen vt in affectu magis bilioſo, remedia magis ad frigiditatem inclinantia eligantur.

CAPVT VI.

De Conuulſione.

SPaſmus,ſeu conuulſio eſt neruorum,muſculorúmque versùs ſuam originem inuoluntaria & perpetua retractio.

Duplex autem eſt conuulſio. Vna propriè dicta,cui iam propoſita definitio competit. Altera impropria, quæ potiùs motus conuulſiuus dici debet. Et ita diſtinguntur, quod in vera conuulſione retractio muſculorum eſt perpetua, ſeu continua & indeſinens; in motu verò conuulſiuo retractio eſt interpolata. Præterea in vera conuulſione membrum eſt immobile;in motu conuulſiuo variè agitatur, vt in epilepſia, quæ inter motus conuulſiuos principem locum obtinet.

Differunt etiam inter ſe ratione cauſarum; vera enim conuulſio fit à repletione vel inanitione: motus verò conuulſiuus ab irritatione. Denique in eo diſtinguntur, quòd conuulſio à ſolo morbo fit;motus verò conuulſiuus à ſola facultate. Quæ vt rectè à iunioribus intelligantur, ſciendum eſt Gal.2. de *ſympt.cauſ. cap.*1. deprauati motus ſymptomata ita inter ſe diſtingui, quòd alia ſolius naturæ ſint opera, quæ tamen à morboſa quapiam cauſa violenter moueri ſit coacta: alia morboſos comitentur affectus,natura ad eorum generationem ſuppetias minimè ferente; alia denique concurrente,ſimul naturâ & morbo fiant. Naturæ autem nomine Galenus facultatem intelligit. Facultatis ergo opera ſunt ſternutatio, tuſſis,oſcitatio,pandiculatio, & ſingultus. Vnius autem morbi opera ſunt palpitatio,& conuulſio. Vtriuſque verò,morbi ſcilicet,& facultatis opera ſunt, tremor & imperfecta reſolutio.

Ex Galeni dictis ſuprà poſitis grauis difficultas emergit,cùm ille ſingultum recenſet inter opera quæ à facultate fiunt; fit enim perpetuò ab irritatione, & eſt motus conuulſiuus: conuulſionem verò inter opera quæ a ſolo morbo fiunt, Gal.recenſet. Attamen Hipp. *Aphor.*39.*ſect.*6.conuulſionem & ſingultum à repletione & inanitione fieri affirmat, cùm tamen repletio & inanitio veram tantùm conuulſionem efficiant. Ad cuius difficultatis reſolutionem dicendum eſt, repletionis nomen latè ſumptum irritationem etiam comprehendere iuxta multorum authorum ſententiam; quia cauſæ irritantes materiales ſunt,atq; adeò replent aliquo modo partes in quibus continentur. Sed hoc modo repletio non eſt cauſa proxima ſingultus, ſed tantùm mediata,quatenus partem in qua eſt,quantitate vel qualitate ſua irritat ad expulſionem.

Denique ſciendum eſt, & diligenter annotandum, Hippocratem & Galenum motum conuulſiuum communi & generico conuulſionis nomine ſimpliciter enuntiare ita vt nonniſi per ſuprà poſitas differentias inuicem diſtingui poſſint.

Vera autem conuulſio rurſùm diuiditur in vniuerſalem,quâ totum ferè corpus contrahitur; & particularem, quâ certum aliquod membrum conuellitur.

Vniuerſalis vel cauſam habet in cerebro, quando nimirum cum vniuerſo corpore, muſculi etiam facie conuelluntur: vel in exortu ſpinalis medullæ, cùm muſculi caput & ſpinam mouentes, vel anteriores, vel

poſteriores,vel vtrique conuelluntur ; vnde tres exurgunt conuulſionis differentiæ.Prima Emproſthotonos dicitur,quando corpus cum ceruice , & capite violenter ad anteriora contrahitur, vt mentum pectori annectatur,& corpus carinam nauis referre videatur ; imò verò interdum in arcum contorqueatur, & quandoque in orbem , ægrique caput genibus annexum habeant. In hac differentia duo muſculi caput ad anteriora flectentes præcipuè afficiuntur. Secunda Opiſthotonos nominatur,quando corpus ad poſteriora conuellitur, & in ea muſculi duodecim caput extendentes , aut eorum nonnulli conuelluntur. Tertia Tetanos dicitur, quando muſculi & nerui,tam anteriores , quàm poſteriores contrahuntur æqualiter , parteſque ab oppoſitis muſculis attractæ , velut in æquilibrio poſitæ , rigidæ & erectæ permanent;& ille motus Tonicus appellatur, qui omnium violentiſſimus eſt,cum ex omnium muſculorum contentione oriatur.

Particularis conuulſio fit ex contractione muſculi partis alicuius à neruo illius motioni deſtinato malè affecto,& interdum ab effectu , vel ſymptomate peculiare nomen ſortitur. Sic conuulſio muſculorum oculos mouentium , ſtrabiſmus nominatur : mandibularum & muſculorum temporum τρισμὸς dicitur : oris conuulſio ex contractione lati muſculi ex vna tantùm parte oriunda ſpaſmus cynicus , conuulſio canina , & oris tortura nominatur ; ſi verò in vtraque parte contractio fiat,riſus ſardonicus appellatur. Interim tamen oris tortura ſine conuulſione contingit , nempè ex paralyſi alterius muſculi, quo relaxato , eius antagoniſta os ad partem ſanam contrahit , & diſtortio in ea apparet, quæ conuulſio impropriè nominatur. Muſculorum penis conuulſio ſatyriaſis , vel priapiſmus dicitur. Reliquæ verò conuulſiones propriis nominibus deſtituuntur.

Cauſæ veræ conuulſionis,immediatæ,iuxta Hippocratis,& Gal.placita, ad repletionem , & inanitionem referuntur , vt anteà dictum eſt. Et confirmatur hæc doctrina exemplo chordarum,quæ in lyris & citharis tendi conſueuerunt.quod ſæpè,& elegantiſſimè inculcatur à Galeno, nempè *lib. de tremore , palpit. & conuulſ. cap. 8. tertio de locis affectis cap. 6. ſecundo de ſympt. tom. cauſ. cap. 2. & comment. Aphor. 39. ſect. 6.* Dum enim chordæ ab humore replentur , quod in auſtrinis conſtitutionibus ſolet cōtingere, tenduntur & diſrumpuntur.Si verò præter modum areſcant , vt in conſtitutione Aquilonia fit,contrahi,& diſrumpi etiam contingit. Eodem modo lora propè ignem ſicceſcentia tenduntur & contrahuntur.Idem neruis omninò ſolet contingere , qui vel ab humore repleti , vel nimiùm arefacti,tenduntur & contrahuntur, & muſculos ſimul ad quos inſeruntur,retrahunt ad ſuum principium, vnde totum membrum conuellitur.

Cauſæ mediatæ conuulſionis,quæ repletionem, aut inanitionem efficere poſſunt , variæ ſunt. Ac primùm cauſæ repletionis referuntur à Galeno *lib. de tremore cap. vlt.* ad humoris pituitoſi affluxum , & inflammationem.Humor pituitoſus ad neruos influens , eos diſtendere cenſetur ſecundùm latitudinem , vnde ſecundum longitudinem contrahi neceſſe eſt.

Verùm hîc grauiſſima ſeſe offert difficultas , quæ à quamplurimis auctoribus propoſita eſt,nondum tamen plenè & perfectè reſoluta , quænam ſcilicet differentia ſit conſtituenda inter cauſam paralyſis,& conuulſionis quando vtraque fit ab humore pituitoſo, in neruos influente;cur materia paralyſim efficiens , neruos ita replendo,vt omnes illius meatus occludantur , vnde ſpirituum animalium tranſitus impeditur,non faciat nerui diſtenſionem in latitudinem , atque adeò conuulſionem;Et cur materia conuulſionem efficiens, neruos replendo, meatus illorum non obſtruat , vt paralyſim efficiat,cùm tamen in conuulſione ſenſus integer maneat, & pars affecta vt plurimùm grauiſſimo dolore torqueatur ? In hoc dubio reſoluendo auctores variè ſe torquent , & qui inter ſubtiliſſimos principem locum obtinent,ingenij ſui captum ſuperare fatentur. Acutiſſimus Auerroës *tertio collige* in hæc verba erumpit. *Vtinam ſcirem cur diſtendantur in latum nerui , & non in longum.* Mox ſubiicit. *Scias Medicorum verba in hoc ſymptomate vniuersè propiora eſſe verbis muſicorum , ſeu fabellas canentium , quam demonſtratorum* Et ſubtiliſſimus Argenterius *comm. Aph. 26. ſect. 2.* ſic loquitur. *Non eſt facile profectò reddere omnium rationem;& præſertim cur pituita,quæ reſolutionis neruorū, & conuulſionis cauſa dicitur,nunc vnum , nunc aliud ex iis malis inferat:cùm enim eadem materia ſit,& eadem pars affecta,nempè neruus , cur idem non ſemper ſit affectus?* Hæc Argenterius. Summa rei difficultas in varias ſententias Auctores diſtraxit , ita vt nonnulli ab Hipp. & Gal doctrina omnino deſciuerint,inter quos recenſeri poſſunt.Auerroës , Eraſtus,Platerus , Cæſalpinus, Sennertus aliique,quorum varias cogitationes,& prolixas hac de re diſputationes recenſere , inſtituti noſtri ratio nō patitur,qui ſummam breuitatem in hoc opere affectamus,& omnes controuerſias ablegamus , iis tantùm inhærentes , quæ ad medicinam faciendam maximè neceſſaria ſunt. Saniorum deciſio a Galeni placitis recedere nolentium eò reuoluitur , conuulſionem fieri ab humore craſſiori , qui neruos ſecundùm latitudinem extendit , & ſecundum longitudinem coarctat;paralyſim verò fieri ab humore tenui,qui per nerui ſubſtantiam decurrit , eamque emollit , poros autem illius non extendit.Hæc tamen animum veritatis auidum omninò non explent. Si enim humor craſſus neruum replendo,eum in latitudinem extendit, cur poros illius,& meatus inſenſiles non implet , & ſpirituum animalium influxum non impedit , atque adeò paralyſim inducit ; Et cur paralyſi ſaltem ſucceſſu temporis non ſuccedit conuulſio , cùm humor tenuis in parte diù hærens , neceſſariò craſſeſcat ; ita vt etiam ſeroſa materia arthritidem efficiens , longâ morâ in parte,tophaceam materiam acquirat. Alij dicunt in conuulſione partem tantùm nerui exteriorem & membranoſam ab humore obſideri, in paralyſi verò medullarem. Sed hoc multò minùs ſatisfacit. Cùm enim nerui maiori parte exiles admodum ſint , non eſt facile concipere , quomodo humor partem tantùm nerui exteriorem occupet , illæſa interiori , aut vice verſa.Vel ſaltem ſi hoc ita poſſet contingere , paralyſi vt plurimùm conuulſio ſuccederet,& conuulſioni paralyſis,multiplicata materia morbifica , & quæ exteriorem partem ſolùm, vel interiorem tantùm ab initio occupabat , ſucceſſu temporis totum neruum inuaderet.

Nos igitur licèt in tāta difficultate nobis ipſis ſatiſfacere nequeamus,donec certiora ab aliis proponatur, exiſtimamus prædictas obiectiones dilui poſſe dicēdo, conuulſionem,& paralyſim in eo differre , quod paralyſis ab humore pituitoſo puro,& impermixto generetur, qui quidem humor tenſionem non efficit in partibus ſed eas potiùs relaxat , vt in œdemate videre eſt conuulſio verò ab eodem humore fiat, nō quidem ſincero,ſed plurimis flatibus permixto , à quibus flatibus præſertim tenduntur nerui ac muſculi , & versùs ſuam originem contrahuntur. Nulla enim cauſa excogitari poteſt aptior ad tam vehementem contractionem efficiendam,quàm ſpiritus flatuoſus , quam etiam agnouit Galenus *2. de ſympt. cauſ. cap. 2.* & docet experientia maximas diſtenſiones à flatibus præſertim fieri , vt videre eſt in hydrope tympanite.& colico dolore. Addē quod in conuulſione vt plurimùm grauiſſimi dolores reperiuntur,quos à flatibus diſtendentibus fieri credibile eſt. Hac deciſione dilui poſſunt omnes obiectiones ſuprà propoſitæ. Si enim quæratur , cur pituitā conuulſionem efficiens paralyſim non afferat,ſpiritus animalis influxum impediendo, dicere poterimus eam eſſe in perexigua quantitate , vt meatus nerui inſenſiles occludere non poſſit,& multis flatibus permixtam

ita

ita attenuari,vt obſtructionem parere non valeat. Vel certè dicamus ſpiritum flatuoſum præcipuam eſſe cauſam conuulſionis,quam Galenus *loco citato*. Et *lib.* 6. *de loc. aff. cap. vlt.* priaſpiſmi (qui à membri virilis conuulſione fit,) cauſam vnicam propoſuit ſpiritum flatuoſum.

Altera cauſa conuulſionis à repletione factæ, quam proponit Galen. *loco citato*, eſt inflammatio partium neruoſarum,præcipuè in neruorum principio, aut prope ipſum, qua nerui tenduntur, & contrahuntur. Et excitatur illa inflammatio , vel à cauſa interna ſola , nempé à fluxu ſanguinis in partem ; vel à cauſis externis , vt vulnere , contuſione , & punctura nerui.

Cauſæ conuulſionis ab ininatione ſunt omnes immodicæ euacuationes per hæmorrhagiam, vomitum, alui fluxum , ſudores ; tum etiam maximæ humidi primigenij conſumptiones, quæ contingunt in febribus ardentibus & colliquantibus, laboribus immodicis,vigiliis,ſollicitudinibus, venere immodica,fame & ſiti,& vſu diuturno alimentorum,& medicamentorum calefacientium & exſiccantium.

Hæc etiam conuulſio ab inanitione à non paucis reiicitur,exiſtimantibus tantam ſiccitatem in corpore viuente reperiri non poſſe, vt inde nerui contrahi valeant ; illa in febre hectica & maraſmo præcipuè contingeret : quibus tamen abundè ſatisfieri poteſt , dicendo non omnem inanitionem , aut ſiccitatem idoneam eſſe conuulſionem efficere , ſed eam tantúm quæ confertim & inæqualiter fit,quandoquidem ſubitò interni humidi facta inanitione, partes conniuent , & in ſe concidunt , vacuum fugientes. Si verò æqualiter vndique , & ſenſim exhauriatur humiditas , nulla fit contractio,quia inanitæ partes ingreſſu aëris occupantur.

Motus conuulſiuus fit à materia pungente ,vellicante , & irritante partes neruoſas ; eſtque vt plurimùm humor , vel vapor , acrimonia, aut alia quauis maligna qualitate præditus ; qualis in febribus malignis ſæpiſſimè contingit. Fiunt autem iſti motus conuulſiui plerumque cerebro & neruis per ſympathiam affectis , & conuulſio ſympathica nominatur. Compatiuntur autem vel per nudam condolentiam , & generis, officij, aut viciniæ ſocietatem ; aut à praua qualitate , vel aura venenata ad initium neruorum tranſmiſſa. Sæpiſſimè autem fit per conſenſum oris ventriculi à bile æruginoſa , vermibus , veneno , aut alia materia acri, & vellicante : tum etiam per conſenſum vteri , ſicut in hyſtericis affectibus contingit.

Diagnoſis conuulſionis ex iis quæ in principio huius capitis propoſita ſunt , facilè elicitur. In vera enim conuulſione pars contrahitur, ac rigida & immota manet,vt flecti , aut moueri pro arbirrio non valeat.In motu verò conuulſiuo pars variè concutitur,& agitatur.

Quod ad prognoſim attinet,conuulſio quæ multas partes,& præſertim cerebro vicinas occupat,periculoſior eſt. Tùm etiam quæ muſculos thoracis obſidet; metus enim eſt ; ne ob difficilem reſpirationem æger ſuffocetur.

A copioſo ſanguinis fluxu, vel hypercatharſi conuulſio lethalis, ex Hippocr.in Aphoriſmis,quia,vt docet Galenus in commentariis,talis conuulſio ab inanitione fit.Attamen fieri poteſt,vt talis conuulſio interdum ab irritatione fiat; commotis humoribus acribus bilioſiſque,& ad partes neruoſas tranſlatis, vel à qualitate maligna venenati medicamenti, vt ex aſſumptione hellebori contingit.

A phrenitide conuulſio lethalis.Aëtius affirmat ſe neminem ex iis,qui ita conuulſi ſunt,ſeruatum vidiſſe, neque qui vidiſſet , audiuiſſe.

Febrem conuulſioni ſuperuenire , melius eſt,quàm febri conuulſionem, *Aph.* 57. *ſect.* 2.febris enim conuulſioni ſuperueniens,illius cauſam abſumit.Conuulſio autem febri ſuperueniens à materia maligna oritur,quæ vitæ periculum minatur.

Quicunque tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt, ſi verò hos effugerint ſani fiunt, *Aph.6.ſect.5.* Maxima enim tenſio omnium muſculorum,reſpirationem impedit,ita vt ægri ſuffocati moriantur. Et notanda eſt cauſa interitus in conuulſione,quæ non videtur alioqui periculoſa ratione cauſæ neruos obſidentis, quemadmodum paralyſis à ſimili ferè cauſa oriunda, ad multos annos producitur. Sed lethalis euadit conuulſio,ex eo ſolùm quod ſuffocationem inducit, conuulſis muſculis reſpirationi dicatis.

Curatio huius affectus varia eſt pro varietate cauſarum.Quæ ab inanitione fit, rariſſimè contingit,& incurabilis eſt,ideò illius therapiæ non immorãdum.Authores humectantia omnis generis præſcribunt & inunctiones ex oleis chalaſticis. Ea verò quæ fit ab irritatione,ab aliis morbis dependet, & illorum curationi ſubiicitur. Supereſt igitur vt conuulſionis à repletione curationem proponamus, quæ cùm à pituita & flatu potiſſimùm dependeat,ad illorum ſublationem dirigenda eſt.Eaque primùm à venæ ſectione auſpicanda,ſi ſanguis abundet, & vires ſint validæ. In qua tamen euacuatione ſatius eſt peccare in defectu, quàm in exceſſu ; cùm illa cauſæ principali,quæ pituita eſt, contraria ſit.

Poſt venæ ſectionem, aut ea omiſſa, ſi conueniens non ſit, purgatio inſtituenda eſt per pilulas, quæ ſatis potenter euacuent(habita tamen virium ratione,)iuxta formulas in frigida cerebri intemperie deſcriptas. His verò adiungenda ſunt caſtorei gr. iij.

Si pilulas faſtidiat æger , potionis,pulueris aut alterius medicamenti forma vſurpari poterit, prout dicto capite habentur.

Poſt purgationem admoueantur cucurbitulæ cum ſcarificatione,ſi ſanguis non fuerit detractus ; alioqui ſiccæ : primò quidem partibus remotioribus,poſtea affectæ parti vicinis. At ſi crura ſint conuulſa,natibus & lumbis applicentur : ſi brachia,collo & ſcapulis. Hoc in omnibus obſeruando, vt fluxio versùs originem retrahatur.

Veſicatorium etiam partibus affectæ oppoſitis vtiliter admouebitur.

Interim poſt primam purgationem, materia præparanda eſt apozemate deſcripto in curatione intemperiei frigidæ.Purgante quidem,ſi vires & reliqua conſentiant : ſin minùs detractis purgantibus.

Finito apozemate iterùm pilulæ exhibendæ, caſtoreum illis,& omnibus purgantibus adiiciendo.

Si apozema tantùm alterans vſurpetur,per illius vſum clyſteres acres frequenter iniiciendi, quales in ſoporoſis affectibus fuerunt propoſiti.

Fiant etiam inunctiones ſupra partem affectam linimento conuenienti.

℞.Vnguenti de althæa ℥.vj.ol.terebinth.& chamæmel.ana ℥.j.ol.lauendulæ ʒ. iij. ol. vulpini ℥.ß.ſtyracis liquidæ ʒ. ij. Fiat linimentum , quo inungatur pars affecta calidè frequenter , & ſpina dorſi. Vel.

℞.Ol.anetheni & chamæm.ana ℥. j. vnguenti martiati.℥.ß.ol.petrolei & de ſpica,ana ʒ.j.ſpiritus vini ʒ. iij.Miſce.

Maximè laudatur axungia anatis, in ſequentem modum parata.

℞.Anſerem pinguem deplumatum,& exenteratum quem reple materia ſequenti.

℞,Fol.ſaluiæ,maioranæ.& ſtœcad.ana M.j. gummi ammoniaci & bdellij,ana ℥.j.calami aromat.nucis moſchat.macis,caryophyll .ana.℥.ß.Contũdãtur in mortario,& malaxentur cum ol.lumbricorum, poſteà includantur ventri anſeris, qui benè conſuatur ne quid effluat,& in veru aſſetur. Pinguedo extillans excipiatur vaſe aceto ſemipleno, eáque illinantur partes affectæ.

Efficaciùs operabitur, ſi vſurpetur in ſequentem modum.

℞. Pinguidinis prædictæ ℥. vj. oleor. ceræ, nucis moſchat.& ſaluiæ arte chymica extractorum, ana ʒij. Miſce,fiat linimentum.

poſt iniunctionem partes conuulſæ contegantur pelle arietis adhuc calente : & cùm refrixerit,ſi nouarum non ſit copia,recaleſcat oleo anethino, aut ſimili valdè calente.

Vtiliter etiam parti conuulſæ adhibentur pulmones veruecini calentes, tum etiam pulli columbini, catuli, galli,gallinæ per medium ſectæ.

Pars etiam affecta in intima bouis,aut veruecis, aut maioris alius animalis,recens cæſorum immittitur. Et ibi tamdiù detinetur,quamdiù animal calet.

Balnea ex decocto herbarum cephalicarum etiam conueniunt, addita olei tertia parte, vel inunctis mox à balneo partibus conuulſis.

Alij hoc emplaſtrum commendant.

℞. Colophoniæ ℥. ij. reſinæ, picis naualis,ana ℥.j. thuris,maſtiches,ceruſſæ,ana ℥. ß. ſanguinis draconis, ſalis communis, ſalis ammoniaci, terebinth. ana ʒ.ij. ceræ nouæ ℥.ij.vitrioli albi ʒ.ij. matris perlarum ℥.ij. lapidis magnetis ℥.ß.ſuccini flaui ʒ.j.ß.ol.ouor.roſac. ana ʒ.ij.Fiat ſecundùm artem emplaſtrum, quod alutæ inductum imponatur.

Præſtantiſſima verò ſunt balnea ſulphurea, in diuturnis præcipuè conuulſionibus. Conueniunt etiam balnea ſicca ſeu vaporoſa ex decocto ſaluiæ,roriſmar. ſtœcados,chamæp.origani & ſimilium cum vino albo, lapidibus ignitis, aut ſcoriis ferri ignitis infuſo.

Optimum etiam eſt fouere occiput & ceruicem aqua vitæ calente.

Penotus ſequens linimentum mirè prædicat,ad conuulſionem breui tempore diſſoluendam.

℞.Ol.terebinth.℥.ß.ol.caryophyll.gutt.vj. mucaginis bryoniæ q.ſ.ad conſiſtentiam linimenti. Miſce, inunge locum affectum cum radice ſui nerui.

Alij oleum ſeu ſpiritum ſalis cum oleo terebinthinæ ceræ,chamæmeli & ſimiliũ commixtũ,membra conuulſa citò reſtituere aſſerunt.

Linimentum ſequens eximiæ eſt efficaciæ.

℞.Butyri rancidi,& laridi veteris,an.quart.j.bdellij, ammoniaci,an.℥.j.myrrhæ, caſtorei, an.ʒ.ij. flor. ſtœchad.& anthos,an.P.j.nucis moſchat.& garyophyl.an. ʒ.j.catum paruum exenteratum,excoriatum, & in fruſtra diuiſum. His inferciatur anſer, & conſuatur, ac torreatur in veru. Primus qui ſtillabit ſuccus magis aqueus abiiciatur ; ſecundus verò pinguior, colligatur in vaſe aqueo ſemipleno, eóque illiniantur partes conuulſæ & tota dorſi ſpina.

Interdum verò dolor ita intolerabilis ſentitur, vt ad eum priùs cura dirigenda ſit. Illi igitur conuenit ſequens linimentum.

℞. Olei violacei, lilior.& chamæmeli, ana. ℥. j.ß. olei amygdalarum dulcium,maſtiches,& roſac.ana.℥. .Miſce inungatur pars affecta. Si potentiùs agendum ſit,paretur ſequens balneum.

℞.Rad.altheæ, & liliorum, ana. ℔. ß. fol.maluæ, violariæ,origani,ſaluiæ, abſinthij, ana M.ij.ſem.lini & fœnugr.ana.℔.j. Decoquantur pro balneo, in quo diù non immoretur æger, ſed dolore ſedato confeſtim egrediatur;ſufficiet autem partes conuulſas tantùm immergere.

Alij parant balneum ex oleo puro, & ſi æger ſit diues, in eo decoquunt vulpem vnam, aut alteram.

Dum hæc fiunt, cerebri expurgationi incumbendum eſt, apophlegmatiſmis & errhinis, ſuis capitibus deſcriptis.

Tum etiam eadem pars roboranda eſt opiatâ cephalicâ, aquâ aploplectica, theriacali, aut alia earumdem virium.

Rondeletius de aqua ſuâ hyrundinum hæc habet, *Aqua ex hyrundinibus & caſtoreo parata, exhibita conuulſionem à repletione ſubitò ceßare facit.* Eius deſcriptio eſt in cap. de epilepſia apud Authorem dictum.

CAPVT VII.

De Epylepſia.

Epilepſia eſt conuulſio totius corporis non perpetua, ſed interpolata, cum mentis & ſenſuum læſione.

Conuulſionis nomen hîc propriè, & ſtrictè non ſumitur pro vera conuulſione, ſed impropriè, pro motu conuulſiuo. Sed conuulſionis nomen retinere voluimus, imitatione Galeni, qui eam paſſim conuulſionem appellat.

Hac autem definitione ex Gal. deſumpta 3. *de loc. aff.cap.7.& lib.de diff. ſympt.cap.* 3. perfectam & integram Epilepſiam proponimus, in qua totum corpus conuellitur, & omnes ſenſus tum interni,tum externi abolentur.Dantur tamen imperfectæ Epilepſiæ,in quibus caput tantùm,vel brachium,vel tibia, & femur,vel dimidia corporis pars conuellitur. Datur etiam epilepſia, in qua integra mens remanet,ſenſus etiam exteriores vigent,necnon quarumdam partium motus voluntarius. Vidi Monialem, quæ in paroxiſmis Epilepticis contractiones varias patiebatur, nunc brachiorum, nunc crurum,nunc capitis,nunc trunci totius corporis; videbat tamen aſtantes & loquebatur;imò verò contra mottum partium quæ conuellebantur,motu voluntario obtinebatur, ita vt motum inuoluntarium, quodammodò minueret ; in paroxiſmo leuiori interdùm ſtabat,& in cubiculo ambulabat,ſed motu admodùm inordinato,ſaltando ſcilicet,& motus præpoſteros edendo inſtar hiſtrionum : quibus, reliquis Monialibus riſum concitabat & cum illis etiam ridebat, & pro arbitrio loquebatur.

Omnis motus conuulſiuus, vt ſuperiori capite dictum eſt,fit ab irritatione. Irritatio autem fit à materiæ quantitate, vel qualitate: quantitas materiæ morbificæ naturam grauans,eam irritat ad expulſionem eius quod ſibi moleſtum eſt. Vnde ſtabilitur Galeni doctrina,à quamplurimis neotericis variè exagitata, qua ſancitum eſt ab obſtructione imperfecta ventriculorum cerebri Epilepſiam generari. Si enim humor obſtruens naturæ moleſtus eſt,quidni cerebrum inſurgere poterit ad illius excluſionem? De qualitate nulla eſt difficultas. Omnes enim in eo conſentiunt, facultatem expultricem ſingularium partium irritari ab acrimonia & praua quauis qualitate naturæ infenſa.

Cauſæ irritantes vel in ipſo cerebro continentur,& Epilepſiam idiopathicam efficiunt;vel aliunde ad cerebrum tranſmittuntur, & ſympathicam Epilepſiam generant.

Illa autem irritatio Epilepſiam facit,quandoquidem cerebrum, dum rem noxiam expellere conatur, ſeipſum concutit, & conſequenter neruos ſibi adnexos.

Triplex à galeno conſtituitur Epilepſiæ differentia, & ab omnibus propemodùm authoribus recipitur. Prima,qua cerebrum afficitur, conſiſtente in ipſo affectu. Secunda,in qua cerebrum per ventriculi conſenſum afficitur. Tertia, cùm ab aliis corporis partibus ad ad cerebrum affectus tranſmittitur. Et propria etiam nomina, apud nonnullos ſortitæ ſunt iſtæ differentiæ. Prima enim tanquam præcipua generis nomine Epilepſia nominatur; ſecunda analepſia;tertia catalepſia. Verùm [pace Galeni, aliorúmqne dixerim] ſuperflua eſt illa diuiſio, & fruſtrà ſeparatur Epilepſia à ventriculo genita, ab aliis quæ per aliarum partium ſympathiam oriuntur ; cùm omnes vno ſympathicæ Epilepſiæ nomine comprehendi debeant. Neque ſatisfacit

tisfacit dicere Epilepſiam à ventriculo ſeorſim enunciari, tanquam frequentiſſimam: ſiquidem ea quæ ex vteri aut lienis conſenſu oritur, non minùs frequens, aut certè frequentior eſſe conſueuit.

Diuidatur ergo Epilepſia in idiopathicam, & ſympathicam. Sympathica rursùm iuxta varias partes à quibus vapores acres, aut maligni ad cerebrum tranſmitti poſſunt.Nulla autem propemodùm pars in toto corpore reperitur, à qua malignus vapor ad cerebrum tranſmitti nequeat.Harum hiſtoriæ duæ proponuntur à Galeno *loco citato*. Vna de puero decimumtertium ætatis annum agente,in qua paroxiſmus à tibia initium capiebat,mox illinc rectà aſcendebat per femur,& ſuperpoſita ilia, ac per latera ad ceruicem, donec ad caput perueniret,quòd cùm primùm tangeret,ipſe haud-quaquam ſibi conſtabat.Altera eſt de adoleſcente, qui inuadentis paroxiſmi initio veluti frigidam auram aſcendere ſentiebat.

A ventriculo autem, inteſtinis, & materia vermiſoſa,tum etiam ab vtero,aliiſque partibus Epilepſiam plerumque generari notiſſimum eſt, & variorum authorum hiſtoriis confirmatur.

Conſtat igitur ex prædictis, quomodo defendi poſſit Galeni doctrina,ab imperfecta ventriculorum cerebri obſtructione idiopathicam Epilepſiam generari aſſerentis,quam tamen cauſam perpetuam eſſe defendere non poſſumus, vt Galenus innuere videtur,nullam aliam proponens; quin potiùs eam cæteris infrequentiorem eſſe confiteri cogimur.

Neque tamen argumenta aduersùs Galenum propoſita vllo modo conuincunt; quorum præcipua hæc ſunt.

Primò enim inquit Fernelius,ſi Epilepſia ab humorìs copia fieret, in ſopore ea maximè contingeret, in quo magna humoris copia reperitur. Reſpondeo, humorem à quo ſopor excitatur, eſſe in ſubſtantia cerebri, non in ventriculis, & ideò facultatem expultricem non irritare, quæ in ventriculis magis reſidet.

Secundò ex eodem Fernelio,cùm Epilepſia citò ſoluatur, defineret in paralyſim, vt apoplexia excuſſo in neruos humore. Reſpondeo in apoplexia humores excuti ad partes viciniores propter debilitatem expultricis à copia humoris oppreſſæ, quæ cum liberior ſit in Epilepſia,ad vias naturales expurgationi dicatas humores amandat. Falſum tamen eſt quod aſſerit Fernelius, nunquam Epilepſiam definere in paralyſim; nos enim paralyſim Epilepſiæ ſuccedaneam vidimus. Et non rarò apoplectici in prima inuaſione conuulſionibus Epilepticis corripiuntur, nondum perfecta obſtructione ventriculorum cerebri; tum etiam multi Epileptici tandem apoplexia pereunt,quando dimidiata obſtructio in integram degenerat.

Tertiò, contra Galenum nonnulli ita argumentantur.Sicut completa ventriculorum obſtructio functiones penitùs tollit in apoplexia,ita incompleta eas tantùm imminueret, non deprauaret, neque motus illos conuulſiuos ederet, ſanis plerumque validiores. Reſpondeo naturam omninò oppreſſam ab integra obſtructione non excitari ad expulſionem; in dimidiata verò obſtructione ſatis habere virium, vt cerebrum commoueat, & exagitet ad expulſionem.Confirmatur doctrina exemplo catarrhi in pulmonem delabentis, qui ſi totum pulmonem repleat,ſummam ſpirandi difficultatem efficit ſine vlla tuſſi,vt in aſthmate contingit. Si verò minor fluentis humoris copia extiterit, pulmo irritatur ad expulſionem, vnde tuſſis excitatur.

Signa Epilepſiæ diagnoſtica in tres ordines diſtribuenda ſunt, quæ ſcilicet imminentem Epilepſiam ſignificant; quæ præſentem demonſtrant, & quæ illius differentias patefaciunt.

Imminentis Epilepſiæ ſigna dupliciter conſiderari poſſunt, vel prout primam morbi inuaſionem præſagiunt,vel prout imminentem paroxyſmum ſignificant. Eadem autem ſigna vtrique indicio inſeruiunt, ſed multò certiùs in iis,qui ab Epilepſia actu poſſidentur, imminentem inſultum indicant. In iis enim qui nunquam hactenus morbo affecti ſunt, æquiuoca maiori ex parte ſunt huiuſmodi ſigna, & multos alios capitis affectus prænuntiare poſſunt; integra tamen eorum congeries aliquam certitudinem afferre poteſt.

Omnia igitur imminentis Epilepſiæ ſigna proponenda ſunt,hac præmiſſa admonitione,non omnia in omnibus Epilepticis concurrere, ſed nonnulla in his, alia in illis, pro varia cauſarum & corporum diſpoſitione. Vt autem ea debito ordine proponantur, fontes ſignorum percurrendi ſunt, qui ab actionibus animalibus,vitalibus & naturalibus,excrementis,qualitatibus immutatis, & propriis accidentibus ſcaturiunt.

Ratione functionum animalium,Epilepſiam minantur,animi & corporis inſueta conturbatio; capitis grauitas cephalalgia, vertigo, vigiliæ, aut plurimus ſomnus, à quo nullum leuamen emergit; inſomnia turbulenta; mentis torpor, vel anxietas, obliuio, mœſtitia, pauor, formido, ſegnities, artuum grauitas. Saltus & tremores membrorum, ſenſuum hebetudines, obtutus defixus,ſcintillæ oculis obuerſantes,& interdùm nubeculæ, aut marmaryges. Aurium tinnitus, fœdi odoris perceptio perceptio,lingua inflexibilis,eiúſque inordinata motio,oſcitatio, ſternutatio.

Ratione functionum vitalium Epilepſiam minantur cum aliorum ſignorum concurſu. Iracundia,cordis palpitatio, pectoris conſtrictio, anhelitus mutatio.

Ratione functionum naturalium,Epilepſiæ prodromi ſunt,cibi faſtidium, aut appetitus immodicus, nauſea moleſta,cardiogmos, ſeu oris ventriculi morſus.

Ratione excretorum,Epilepſiam portendunt, ſaliuæ per os effluuium, vrinæ tenues & crudæ; pollutio nocturna frequentior.

Ratione qualitatis mutatæ, & propriorum accidentium, Epilepſiam portendunt faciei pallor, & præcordiorum inflatio.

Præſens Epilepſia etiam vulgò notiſſima eſt, ſi omnibus ſuis numeris abſoluta ſit; multas tamen habet differentias, quæ difficilem interdùm faciunt diagnoſim, vt ex ſequentibus videre eſt.

In paroxiſmo Epileptico integro & abſoluto, ſenſus omnes tum interni, tum externi intercipiuntur. Æger ſubitò in terram concidit, & totum corpus, aut partes tantùm nonnullæ variis motibus concutiuntur; adeſt præterea oculorum prominentia, ſtridor dentium, reſpiratio ſuffocatoria, velut in iis qui laqueo ſtrangulantur; ſemen, ſtercus & vrina inuoluntariè aliquando profunditur; & circa finem acceſſionis ſpuma per os & nares effluit: quæ non niſi in vehementi Epilepſia contingunt, & finita acceſſione rerum omnium quæ in paroxiſmo actæ ſunt, obliuio remanet.

Antiquorum nonnulli tres Epilepſiæ differentias faciunt;vnam quæ ſomno ſimilis altiſſimo videtur;aliã quæ variis motibus corpus exagitat; tertiam denique ex vtriuſque commixtione conflatam.Primam ſpeciem recentiores quidam admittere nolunt; dicentes, illam coma potiùs aut carum eſſe,quàm Epilepſiam; & non alia ratione diſtingui inter ſe hos duos affectus, quàm ex eo quòd in comate eſt ſomnus profundus ſine conuulſione,conuulſio autem eſt ſignum pathognomonicum Epilepſiæ.Verùm aliter docet Auicenna; dicens ſæpè euenire Epilepſiam ſine ſpaſmo ſenſato, id eſt, nulla conuulſione apparente. Et docet experientia multos Epilepticos habere paroxyſmos comati perſimiles. Eſſe autem Epilepſiam,non coma,vel carum,ex eo tantùm cognoſcitur,quòd ſopor ille per interualla, & periodicè recurrit,cùm coma ſemel tantùm inuadat, neque periodico recurſui obnoxium ſit.

Idiopathica Epilepſia à ſympathica diſtinguitur quòd in idiopathica multa apparent cerebri affecti indicia,Mentis torpor,vel tarditas,memoriæ imminutio

inſomnia turbulenta,ſenſuum hebetudo,corporis grauitas, & ſegnities, capitis dolor, aliaque; præterea æger venientem paroxyſmum non percipit, ſed ab eo incautus ſubitò opprimitur;,tum paroxyſmus in coitu Solis,& Lunæ vt plurimùm contingit. Hanc diagnoſim confirmat bona partium inferiorum diatheſis, & nullum vitium in iis apparens.

Dextram verò, aut ſiniſtram capitis partem magis affici, & mali mineram continere ex eo dignoſcitur, quod viſio alterius oculi obtuſior eſt, vel auditus in altera aure hebetior,aut tinnitus eam afficit, |& ſi partes dextræ,vel ſiniſtræ ad motum,aliaſque actiones ignauiores fuerint.

A quo verò humore præſertim Epilepſia generetur, ex ſignis pituitam aut bilem, aut melancholiam in toto corpore,& capite præſertim redundantem,indicantibus dignoſcere poterimus.

Sympathica verò Epilepſia inde dignoſcitur, quòd nulla apparent cerebri affecti ſigna; æger venientem paroxyſmum percipit,& interdum veluti auram quandam à partibus inferioribus ad cerebrum aſcendentem aut pars aliqua inferior peculiari quodam vitio labefactata eſt,aut tempore inuaſionis graui aliquo ſymptomate affecta.

Sic à ventriculo communicari Epilepſiæ cauſam oſtendunt, cibi faſtidium, difficilis inediæ tolerantia, nauſea,vomitus,ventriculi dolor,eroſio, compunctio, vel diſtenſio, vel etiam interdum cordis palpitatio, ventriculo cordi affectum communicante.

Ab hepate,vel liene malum oriri ſignificant,flatuum frequens & copioſa excretio, ventris inflatio, rugitus, & borborygmi, ructus acidus, præcordiorum moleſta coarctatio,eorumque dolor ad dorſum vſque interdum procedens. Quibus addere licet vitia peculiarem ventris inferioris partem obſidentia.

Ab vtero affectum procedere indicat hyſterica paſſio, conuulſionibus epilepticis implicita, tùm ſi menſium aut ſeminis retentio præceſſerit.

Si à parte aliqua externa Epilepſia oriunda ſit, aura quædam percipitur à parte illa eleuari,& minera morbi in ea deliteſcens,vellicat interdùm, aut titillat,quod imminentem paroxyſmum prænuntiat; & ſi pars illa conſtringatur vinculo,impeditur paroxyſmus.

Denique à lumbricis procedere affectum oſtendunt ſigna lumbricos indicantia, vt anhelitus fœtor acidus, narium pruritus,ventris dolor, fæces cineritiæ, ſtridor dentium,ſopor,& ſimilia:tum præcipuè ſi lumbrici per aluum interdum excernantur.

Rariores verò cauſæ & extraordinariæ, vt abſceſſus, oſſis caries,vrinæ ſuppreſſio, anadrome, & ſimilia, ex propriis ſignis mutuari poterunt.

Quod ad prognoſim attinet, Epilepſia morbus eſt diuturnus,& contumaciſſimus, & in infantibus vt plurimùm lethalis.

Epilepſia hæreditaria incurabilis eſt;quæ verò è cauſis externis, & praua victus ratione ducit originem, curationem admittit.

Epilepſia ante pubertatem eueniens curabilis eſt;eadem verò poſt 25.annum curationem non admittit,ex Hipp. *Aph. 7. ſect. 5.* Siquidem in pubertate magna fit caloris natiui eclampſis,quæ cauſas morbificas diſcutere potenter valeat. Adde quod tunc temporis in fœminis menſtrua erumpere incipiunt, per quæ impuritates corporis expurgari ſolent.Licet autem poſt 25. annum incurabilis dicatur Epilepſia ab Hipp. hoc tamen non eſt perpetuæ veritatis: multos enim ætate prouectos ab hoc morbo liberatos fuiſſe plurimis obſeruationibus relatum eſt;quamuis tamen hoc raro contingat: ſicque Aphoriſmum prædictum, vt plurimùm,& ferè ſemper verum eſſe ſtatuendum eſt.

Vehemens Epilepſia ſæpè in paroxyſmo ægrotantē abripit,& de medio tollit; vel enim in apoplexiam degenerat, vel propter prauitatem ſymptomatum, & violētam cerebri concuſſionem. tota illius œconomia euertitur,vt interdùm particulæ illius diffringantur;& contigerit aliquando proceſſuum mamillarium particulas per nares exploſas fuiſſe.

Epilepſia à melancholico humore oriunda in melancholicam inſaniam nonnumquam degenerat; quādo videlicet ille humor à ventriculis cerebri in ſubſtantiam eiuſdem tranſmittitur. Idem etenim humor dum cerebrum afficit,vt partem inſtrumentalem, ventriculos illius obſtruendo,aut tunicas eorum diuellēdo Epilepſiam efficit: dum verò ipſam cerebri ſubſtantiam, quæ functionum principum ſedes eſt,vt ſimilarem partem offendit, naturale ipſius temperamentum vitiando & animales ſpiritus corrumpendo, atque obtenebrando,delirium melancholicum inducit.Vnde apud Hipp. *6.epid.ſect.8.textu* 40. melancholici plerumque fiunt epileptici,& epileptici fiunt melancholici. Degenerant autem iſti affectus in ſe inuicem dupliciter,vel per materiæ morbificæ tranſpoſitionem ſede derelicta, & ſic vno exoriente alter deſinit; vel per materiæ propagationem,& tùm vterque affectus permanet.

Epilepſia pituitoſa in apoplexiam, vel paralyſim degenerat.

Quartana febris Epilepſiæ ſuperueniens, & diù perſeuerans,eam ſoluit,quandoquidem à calore febrili materia morbifica ſenſim abſumitur, ſi pituitoſa ſit; vel ſi melancholica fuerit,à parte affecta trāſmittitur in locum vbi minera morbi reſidet,vt nouis paroxyſmis materiam ſuppeditet.

Curatio Epilepſiæ duplex inſtituitur, alia in paroxyſmo,alia extra paroxyſmum.

Ad paroxyſmi curationem rarò vocantur Medici, niſi ipſe interdùm longiùs protrahatur, quo in caſu conueniunt eadem remedia,quæ pro ſoporoſis affectibus fuere propoſita.Præſertim verò aqua apoplectica, cinamomi, aqua vitæ,& aliæ multum ſpirituoſæ, ad paroxyſmi materiam diſcutiendam efficaciſſimæ.

Extra paroxyſmum curatio variāda eſt pro varietate cauſarū. Ac primū Epilepſiæ idiopathicæ curatio proponenda eſt,quæ in totius corporis euacuatione, materiæ morbificæ diſcuſſione,prauęque illius qualitatis emendatione, & cerebri roboratione conſiſtit. Cùm autem materia peccans in idiopathica Epilepſia, vt plurimùm pituitoſa ſit, nos ad illius oppugnationem curationem vniuerſam dirigemus,tyrones alioqui admonentes,vt ſi humores bilioſi, aut melancholici in vitio eſſe videantur, medicamenta illos præparantia & expurgantia ſubſtituantur. Specifica verò remedia, à quacumque cauſa morbus oriatur, eadem perpetuò vſurpanda ſunt.

ad integram ergo curationem ſequenti viā procedendum eſt. Primò potio phlegmagoga erit propinanda, aut aliud medicamentum, ægrotantis naturæ accommodum, ex iis quæ in frigida cerebri intemperie fuerunt propoſita, iniecto priùs clyſtere, ſi aluus non ſit libera.

Poſteà ſi plenitudinis notæ appareant, aut æger ſit ſanguineo temperamento præditus, phlebotomia erit celebranda:ſin minùs,omittenda.

Mox cura vniuerſalis frigidæ intemperiei cerebri ſuprà propoſita ſigillatim celebranda erit, hoc obſeruando,vt decoctis,apozematis,diætæ ſudorificæ, & ſyrupo magiſtrali,tum etiam maſticatoriis, & pulueribus cephalicis,addantur radix & ſemen pœoniæ, & viſcus quercinus,quæ proprietate ſpecifica epilepſiam curare tota credidit antiquitas.

In diæta verò ex ſudorificis guaiacum præferatur; cuiusvſu ſe multos epilepticos curaſſe refert Iachinus. Continuetur autem per triginta, vel quadraginta dies.

Singulis doſibus decocti ſudorifici aliquot guttæ ſpiritus vitrioli addantur,qui etiam ſpecificus creditur ad epilepſiam.

Notandum eſt purgantia vſualia, nimirùm pilulas, aut ſyrupum magiſtralem, in frequenti vſu habenda, nempè ſemel aut bis in ſeptimana, prout vires ægro-

tantis ferri poterunt;& per plures menſes purgationes eſſe continuandas : imò ad fortiora interdùm purgantia eſſe tranſeundum , iuxta præceptum Maſſariæ ; qui hinc fieri dicit,quòd epilepſia rarò curetur , quòd Medici ſemper in leuioribus hæreant.

Hac ratione Chymici purgantia mineralia vſurpare ſolent,quæ à remotiſſimis partibus humores attrahunt, at non ſine periculo , præſertim ſi à peritiſſimo artifice præparata non fuerint.Si tamen in hoc caſu fœlix euentus ex huiuſmodi remediis aliquando contingat, ille in primis ſperandus eſt ex mercurio, per ſe , vel cum auro calcinato in furno arenæ,longo ignis regimine ; probè cauendo,ne qua illius portio cruda adhuc & volatilis maneat , quæ ſummam vehementiam medicamento conciliaret, alioqui ſatis blandè purganti,ſi cum pilulis cochiis,aut quod melius erit , cum extracto aliquo phlegmagogo,vel, panchymago,pondere gr. iv. vel v. vſurpetur.

Recens autem Epilepſia ſale vitrioli aliquando curatur;quemadmodùm refert Angelus Sala, ex hoc remedio , quarto quòque die exhibito , ſe epilepſiam tertiâ exhibitione curaſſe. Poſteriùs verò *curat.* 77. *cent.* 2. gloriatur ſe ſtibio calcinato ter exhibito puellam vndecim annorum ab epilepſia hæreditaria liberaſſe.

Syrupus de peto Quercet. maximam vim habet ad curandam epilepſiam. Sed non niſi à prudenti Medico vſurpandus , quia vehementiſſimum eſt medicamentum.

Loco opiatæ dicto loco propoſitæ,ſequens ; magis huic affectui ſpecifica,erit ſubroganda.

♃. Conſeruæ flor. anthos, pœoniæ,bugloſſi , ana ℥.ß.corticis citri ſaccharo conditi ʒ.ij.pulu.viſci querni,ſem.pœoniæ decreſcente lunâ collecti,& vngulæ alces,ana ʒ. ß. cranij humani non humati,ad albedinem calcinati ʒ. j. ß. coral. præp. margarit. præp. & cornu cerui præp. ana ℈. iv. lapid. bezoad. veri ℈. j. diamoſchi dulcis,diatriaſant.ana ℈.ij.theriac. vet. & confect.de hyacinth.ana ʒ.j.ſpiritus vitrioli gutt. xv. Cum ſyrupo conditura corticis citri,fiat opiata , de qua capiat ad magnitudinem auellanæ , ſuperbibendo aquæ cinam.parùm.

Sequens verò efficaciſſima eſt ad morbum radicitùs tollendum,poſt diligentem corporis purgationem.

♃. Conſeruæ flor.betonicæ, & roriſm. ana ℥. ij. ß. rad.eryngij conditæ,& mithridatij, ana ℥.j. pulu. ligni ſaſſafras ʒ.vj.caſtorei ʒ.iij.cranij humani non humat. vngulæ alces,ana ʒ.ij.rad.& ſem.pœoniæ , ſem. nigellæ,rutæ ſylueſtris,& rad.pyrethri,ana ʒ.j. oxymel. q. ſ. Fiat opiata,de qua capiat ʒ.ij. vel iij. Reliquas omnes efficaciâ ſuperat opiata Montagnanæ, cuius beneficio multi epileptici liberantur. Illius deſcriptio taliseſt.

♃.Rad.pœoniæ, maris, ſtœchados, coſti, an. ʒ. x. agarici ʒ. v. pyrethri , carui, ſem. anethi , aſſæ fœtidæ ; & ariſtol. rot. ana ʒ. ij. ß. ſucci ſcillæ , & mellis electi, an. ℔.j. & ℥. ij. Scilla & mel ſimul coquantur lento igne vſque ad bonam conſiſtentiam ; deinde ſuperadditis ſpeciebus fiat electuarium , de quo capiat æger ʒ.ij. vel iij. iiij. pro ætatis ratione ; continuando per 20.aut 30. dies.

Poſt vſum emplaſtri epiſpaſtici , veſicatorium etiam ſincipiti erit admouendum , & cauteriùm poſteriori parti ceruicis.

At ſetaceum multò efficaciùs humores extrahit à cerebro. Refértque Fabricius Hildanus , ſe iuuenem quotidie Epilepſiâ laborantem,& cui fruſtrà alia remedia adhibita fuerant,& puellam 18.annorum , ab ipſa infantia epilepticam,ſolo ſetaceo reſtituiſſe.

Si coniectura ſit , vapores ad cerebrum exhalantes à partibus inferioribus,affectum producere , vel fouere; vtiliſſimum erit cauſticum ſincipiti admouere , vitatis futuris:refert enim Carolus Piſo,duos Epilepticos hoc cauterio fuiſſe curatos. Tum etiam ſi à partibus inferioribus affectus producatur , aquæ acidulæ mirabiles ſæpè affectus producunt,& morbum interdùm radicitus tollunt, ſi priùs euacuationes vniuerſales , & venarum inferiorum ſectiones celebrentur.

Peculiariter verò ab vtero procedens Epilepſia curationem ſortitur , puluere granorum actes à Quercet.deſcripto in Pharmacop. reſtit. per triduum exhibito ad ʒ.j.cum aqua quadam hyſterica.

Si cætera non profuerint, extremum remedium erit ſinciput terebello perfodere , vitatis futuris , vt hoc veluti ſpiraculo aura maligna exhalare poſſit. Hoc remedio aliquando deſperatæ epilepſiæ curatæ ſunt ; & ſine periculo celebrari poteſt,ſi periti Chirurgi manus adhibeatur.

Vtatur æger pro potu ordinario hydromelite , vel bochetо ex guaiaco,& rad.pæoniæ.

Sacculus de collo ſuſpenſus continuò geſtabitur , in ſequentem modum paratus.

♃.Rad.pæoniæ,viſci querc.ana ℥.j.vngulæ alces ʒ. ij.nucis moſch.caryophyll. macis, ana ʒ. ij. fol.rutæ & hyſſopi,ana ʒ.j.ʒ. Puluerentur, & rubrâ ſindone excipiantur. Fiat ſacculus , deferat appenſum collo , ſæpè illum odorando.

Poſt vniuerſales euacuationes , inter aliorum remediorum vſum,ſpecificis præſertim morbus oppugnandus eſt, quorum infinitus ferè numerus reperitur apud Autores. Nos ex ſelectioribus nonnulla proponemus, præter opiatas ſuprà deſcriptas, quæ ad hunc morbum expugnandum non infimum locum obtinent.

Rondeletius maximè commendat aquam hirundinum,quam etiam ab eo mutuatus eſt Quercetanus in Pharmacopœa.Non minoris eſt pretij aqua theriacalis cephalica,& ſyrupus antepilepticus , ab eodem Quercetano dicto loco deſcriptus.

Radix valerianæ ſylueſtris à Fabio Columna tantopere celebratur,vt ſemel,aut bis exhibitam ab epilepſia liberare affirmet.Refertque ſe hanc multis amicis dono dediſſe, qui deindè diuino priùs numine & fautore glorificato , puluere huius radicis ſibi reſtitutam ſanitatem affirmarunt. Doſis autem eſt cochleare ſemis cum vino,aqua , lacte , aut quouis liquore appropiato. Pueris verò in minori doſi cum lacte datur.

Chymici valdè commendant mixturam ſpiritalem, quâ in epilepſia nullum medicamentum præſtantius exoptari poſſe aſſerunt. Illius autem compoſitio talis eſt.

♃.Spiritus vitrioli partem vnam,ſpiritus tartari par- tes tres,aquæ theriacalis camphoratæ partes quatuor. Miſceantur,& vitro benè clauſo,per tres , aut quatuor ſeptimanas digerantur. Doſis eſt ʒ. j. in conuenienti vehiculo.

Rulandus oleum ligni heraclei (quod corylinum eſſe affirmant Chymiatri,) in frequenti vſu habebat ; & nonnullas hiſtorias refert in centurris,eorum qui huius medicamenti vſu ab eo morbo liberati ſunt. Doſis autem eſt trium,vel quatuor guttarum, cum liquore idoneo,per quinque dies.

Huic nullo modo cedit,aut fortè multò præſtantius eſt oleum ſuccini albi,à perito artifice extractum,quod nullum empyreuma redolet,imò verò fragrantiſſimum expirat odorem.Doſis à ℈.ß.ad ℈.j.

Oleum buxi ad gutt. iiij. cum pari quantitate ſpiritus ſulphuris, & aquæ flor. tiliæ arboris ℥. iiij. per aliquot dies exhibitum, inſignis eſt efficaciæ , & à multis creditur verum ligni heraclei oleum ; & per deſcenſum elicitur.

Crato cinnabarim natiuam epilepſiæ magnetem vocat,ex eáque talem puluerem parat.

♃.Cinnabaris natiuæ pellucidæ limatæ,& in tenuiſſimum puluerem tritæ ℥. ß. coralli rubri & margarit. præparat.ana ℈.ij.croci orientalis ℈.j.fol.auri n.xv.Terántur omnia ſubtiliſſimè ſuper lapidem. Doſis in ipſa acceſſione à granis vj.ad ℈.j.in aquis appropriatis.

At non minoris virtutis cenſetur à non paucisChymiatris,cinnabaris antimonij , quæ poſt mercurij vitæ extractionem

extractionem elicitur.Si enim æquali pondere inungatur cum magiſteriis perlarum,corallorum,& cranij humani, ſpecificum eſſe aiunt in epilepſia etiam inueterata.Doſis à granis x.ad xv.in liquore idoneo.

Sympathicæ epilepſiæ curatio ad partem primariò affectam dirigenda eſt.Eáque remediis conuenientibus, è propriis capitibus deſumendis,euacuanda, & roboranda eſt;non omiſſis ſpecificis, & antepilepticis, quæ in omni epilepſia perpetuò vſurpanda ſunt.Attamen ſi à parte aliqua externa concitetur epilepſia, præter curationem vniuerſalem, ad eam peculiariter reſpiciendum eſt,& materia maligna in ea contenta educenda cucurbitulis ſcarificatis, veſicatoriis,& cauteriis admotis.Et ſi malum perſeueret, ſupra cauterium poſt eſcharæ caſum cucurbitula frequenter admoueatur: ac tandem vrgente neceſſitate, ad cauterium actuale confugiendum eſt. Si à cranij carie malum oriatur, trepano & vſtione illa auferenda eſt.

CAPVT VIII.

De Epilepſia puerorum.

QVia iſte morbus pueris familiaris eſt, in iiſque plerumque acutus & valdè periculoſus eſſe conſueuit; ideò peculiaris illius curatio hic ſeorſim ſubnectenda eſt, vtpotè ab adultiorum curatione valdè diuerſa.

Primò igitur ſuppoſitorio vel clyſtere aluus ſoluenda eſt.

Poſteà, & ferè eodem tempore, purgans medicamentum exhibendum ſatis validum pro ætatis robore, ita vt non dubitemus in puerulis vnius ãnni electuarium diacarthami ad ʒ.ij. exhibere, ſi fiat ex lacte corrupto.

℞. Hieræ picræ ℈. ß. vel ℈. j. pulu.de gutt. ℈. ß. Cum liquore ſpecifico, vel cum melle roſato fiant pilulæ dentur.

Cucurbitulæ ſcapulis & lumbis admoueantur, & cum ſcarificatione,ſi puer ſit grandior.

Veſicatorium applicetur poſteriori parti ceruicis.

Si purgatio non rectè proceſſerit,aut parùm profecerit, vomitus prouocandus eſt vitriolo albo præparato, vel etiam ſale vitrioli. Quod bis,ter,& quater exhiberi poterit, ſi affectus protrahatur. Puluis epilepticus, *de guttetà* vulgò nominatus, frequenter exhibeatur cum lacte,iuſculo,& panatellis à ℈.ß.ad ℈.j.

Ille autem puluis de gutteta in vulgaribus Pharmacopœis deſcriptus non habetur, ſed in Monſpelienſibus officinis vulgò componitur ex traditiua deſcriptione,quæ talis eſt.

℞.Rad.pœoniæ,ſem.eiuſdem, dictamni albi, viſci querc.ana ℥.ß.ſem.attriplicis ʒ.ij.cranij humani ʒ. iij. corall.rubr.præparati,hyacinthorum præpar ana ʒ. jß. vngulæ alces præpar. ℥. ß. moſchi ℈. j. fol. auri ʒ. j. Miſce fiat puluis.

Exhibeatur etiam aquæ alicuius antepilepticæ cochlear exiguum,vel earum defectu aquæ cinam.vel imperialis: vel guttulæ aliquot mixturæ ſpiritalis cum liquore idoneo.

Occipiti admoueatur emplaſtrum de ammoniaco, deraſo capillitio: fluxionem enim impedit à capite in ſpinam ruentem per partes exteriores.

Sinciput verò ſequenti puluere ſinapiſetur.

℞.Nucis moſch. ʒ. ß. granor. pœoniæ ʒ. j. ß. flor. lauendulæ P.j.ſuccini ℈.ij.Fiat puluis.

Vel roborans emplaſtrum applicetur, in curatione frigidæ intemperiei cerebri deſcriptum.

Olei ſuccini guttæ ij.vel iij.cum pari quantitate ſpiritus vitrioli, in aqua betonicæ exhibitæ, puerulos à paroxyſmo epileptico ſtatim plerumque liberant.Idem oleum naribus illitum multùm confert.Loco olei ſuccini, oleum buxi per deſcenſum paratum vtiliter exhibetur,tum etiam aqua flor.tiliæ arboris;aqua betonicæ vtilior in hoc caſu cenſetur.

Fumus tabaci pueros ab inſultu epileptico liberat,ſi miniſter eum tubulo attractum in os pueri apertum frequenter inſufflauerit.

Spina dorſi, & membra quæ contrahuntur, inungantur ſequenti linimento.

℞.Ol.rutacei,lumbricorum,ana ℥.ij.ol. de caſtoreo ʒ.j.aquæ vitæ parùm.Fiat linimentum.

℞. Theriacæ vet.ʒ.j. confect. alkermes,& de hyacintho,ana ℈.j.aquarum betonicæ, ſaluiæ, maioranæ, & cinam ana ℥.ß.Miſce,foueantur nares, tempora, & aures.

Eiuſdem aquæ cochlear j. per os poterit exhiberi.

Maiori tamen efficaciâ inunguntur nares, tempora, & vertex capitis balſamo apoplectico,ad ſoporoſos affectus deſcripto.

Interim etiam os,& palatum,vrgente neceſſitate,eodem balſamo inungi poteſt.

Skenkius exotericorum experimentorum cent. 5. num 85.ex Georgio Kuſnero hæc habet. *De epilepſia puerorum expertum medicamentum. Detur de moſcho fino ex mero ſubtili,bis vel ter in die parum,& ſic perfectè, curantur.*

Dum hæc omnia fiunt,clyſteres ſemel,aut bis in die iniiciendi ſunt,in hunc modum compoſiti.

℞. Rad. ariſtol.rotundæ, polypodij quercini, ſem. carthami, ana ℥. ß. ſem. pœoniæ, cumini, ana ʒ. iij. flor. chamomil. & anthos, ana P. j. Coquantur ad ℔. j. De colat. cape ℔. ß. hieræ picræ ʒ. iij. mellis anthoſati ℥. j. olei rutacei & liliorum, ana ʒ. iij. Fiat clyſter.

Inter ſpecifica duo ſunt maximè laudata, quæ ideò merentur ad experimentum reuocari.

Vnum eſt radix valerianæ ſylueſtris,ſuprà à Columna commendata:quam ipſe aſſerit in pulluerem redactam,& cum lactè exhibitam, multos puerulos liberaſſe.

Alterum eſt fel catelli lactentis, quod ab Vnzero hiſce verbis prædicatur. *Sume catellum paruum nigrum adhuc ſugentem (pro fœmella verò epileptica ſume catellam)eumque ſtrangula ac interfice. Ex interfecti, & per ſectionem aperti corpore extrahe totam cyſtim felleam vix iij. vel iiij. guttas ſinceræ bilis in ſe habentem. Illum bilioſum ſuccum omnem puerulo in paroxyſmo epileptico, cum pauxillo aquæ flor.tiliæ propina, & miraculi inſtar videbis illum ab hoc morbo è veſtigio ſanari & curari.*

Si puer epilepticus adhuc lac ſugat, habenda eſt cura nutricis: illiuſque lac diligenter examinandum, ne vitio aliquo laboret. Victu nihilominus attenuante vtatur, & laudabili. Vino interdicatur,bibat aquam,vel hydromel,vel bochetum ſalſæparillæ.

Pueri denique nonnulli ita huic morbo obnoxij ſunt,vt ſemel curati, tamen ſoleant recidere. Imò verò in quibuſdam familiis omnes liberi hoc morbo ſolent interfici. Ideo tum iis qui nuper in lucem editi ſunt,tum qui à morbo conualuerunt, debetur prophylaxis.

Primò igitur recens natis, antequam lactari incipiant,detur pulueris de gutteta ℈. j. cum pauco lacte, eademque doſi ter repetatur intra duos dies.

Iiſdem verò poſt aliquot dies à partu, tum etiam iis qui ſemel epilepſiâ correpti ſunt, cauſticum occipitio inurere vtiliſſimum eſt. At multò vtilius cauterium actuale, quod apud noſtrates neutiquam vſurpatur, à vehementioribus remediis,aut terrorem aliquem incutientibus,abhorrentes. Rondeletius tamen huiuſmodi cauterium actuale Florentiæ ita vſitatum eſſe affirmat vt ipſæ mulieres illud,vt torrem ignitum, plerumque applicare ſoleant. Idipſum teſtatur Aquapendens in operationibus

operationibus chirurgicis, & modum applicandi docet cap. proprio de exuſtione occipitij in infantibus & puerulis.

Purgetur puer bis in menſe,cum manna,ſyrupo roſaceo,aut de cichorio cum rhabarbaro.

Singulis interluniis capiat doſim pulueris epileptici de gutteta dicti.

Paretur cucufa cerebrum roborans, & ſuffumigium pro tegumentis capitis,iuxta deſcriptiones in curatione frigidæ intemperiei cerebri propoſitas. Tum etiam poterit inſpergi capillis puluis ad curationem huius affectus ſuprà deſcriptus.

Nonnulli denique ad præſeruationem hoc remedium commendant.

℞. Spiritus vini ℔.iv.caſtorei ℥.j.rad.pœoniæ ℥. iij. Macerentur,& colentur.Colatura totum corpus infantuli abluatur calidiuſculè.

CAPVT IX.

De Vertigine.

Vertigo eſt falſa imaginatio,in qua omnia obiecta & caput ipſum rotari ac circumagi videntur, vt æger ſæpè in terram decidat, niſi propinquis adminiculis nitatur.

Obiici poteſt in vertigine non eſſe læſam imaginationem;quia ſi hoc eſſet, vertiginoſi putarent obiecta verè in gyrum verti,quemadmodum phrenitici,& melancholici verè putant illud eſſe quod imaginantur. Reſpondemus,in vertigine rationem manere integram, quæ cognoſcit imaginationis errorem ; in phrenitide verò & melancholia rationem cum imaginatione affici.

Duæ illius proponuntur differentiæ. Vna vertigo ſimpliciter, δῖνος Græcis nominatur,in qua viſio illæſa permanet. Altera σκότωμα,ſeu σκοτόδινος,& tenebricoſa vertigo nominatur, in quà oculi ſimul obtenebrantur,iiſque veluti fumus, aut nubes quædam offertur.

In vtraque vertiginis ſpecie viſio aliquantulum læditur, quia ſpiritus qui ad oculos tendere rectà ſolent, per neruos viſorios tranſuerſim mouentur, vnde oculus illis non ita commodè fruitur. Sed in vertigine tenebricoſa vehementior eſt ſpirituum commotio , ita vt minùs ad oculos ferantur , vnde viſio obtenebratur.

Cauſa proxima vertiginis eſt circumuolutio ſpirituum,producta a materia vaporoſa, vel flatulenta; quæ in cerebri ventriculos, ac plexum choroïdem irruens ſpiritus animales exagitat,& in gyrum commouet,vnde ſpecies obiectorum per ſpiritus illos delatæ pari motu cientur;atque ita obiecta ipſa eodem motu cieri videntur.

Verùm hîc dubitare licet, cùm vertigo ſit ſymptoma actionis læſæ, & omnis actio læſa ab aliquo morbò immediatè dependeat; quomodo circumuolutio ſpirituum poteſt eſſe cauſa proxima vertiginis,cùm illa ad nullum morbi genus referri valeat. Cui dubitationi reſpondendum eſt,circumuolutionem ſpirituum eſſe morbum in ſitu; tunc enim ſpiritus non ſeruant eum ſitum quem debent naturaliter obtinere,ſed perperam & præter naturaliter mouentur.

Hæc tamen reſponſio grauem patitur inſtantiam. Morbus enim eſt affectus veræ partis , ſpiritus autem non ſunt veræ partes.Reſpondemus , axioma illud verum eſſe vtplurimùm,non autem perpetuò.Et vt conſiſtere poſſit Galeni doctrina , qua ſancitum eſt, illud quod primò,& per ſe actionem lædit,eſſe verum morbum : dicendum eſt nomen partis latiùs paulò vſurpari debere,vt ea omnia comprehendat quæ ad corporis conſtitutionem concurrunt ; & quæcumque alicuius partis actionem lædunt , morbi nomine eſſe afficienda.Sic color flauus in oculo viſionem lædit immediatè, & ideò dicitur eſſe morbus in numero. Sic ſapor amarus in lingua , & ſonitus aurium ſunt morbi in numero excedente , quatenùs in iis partibus eſt aliquid præter illa, ex quibus naturaliter conſtituuntur, quod actionibus officit. Eodem modo circumuolutio ſpirituum in ventriculis cerebri eſt morbus in ſitu propter rationem dictam.

Vapores autem illi ex prauis humoribus eleuantur, non continenter & aſſiduò, ſed per circuitus & interualla, quoties à cauſa aliqua externa excitantur. Illi autem humores ſunt quicumque vapores, vel flatus emittere nati ſunt , ſanguis nimirùm , bilis , pituita , melancholia,& humor ſeroſus;cùm tam calidus, quàm frigidus vapor vertiginem excitare poſſit , vt docet Galen. *de loc. affect. cap.* 8. *& comment. Aphor.*23. *ſect.*3.

Humores illi praui vel continentur in cerebro, vel in partibus inferioribus ; hinc duplex emergit vertiginis differentia, idiopathica ſcilicet, & ſympathica.

Humores aquei & pituitoſi in cerebro cumulati,flatus & vapores emittunt ad ventriculos eiuſdem, qui in iis rotantur,& vertiginem excitant. Atque adeò vertigo idiopathica plerumque eſt epilepſiæ, aut apoplexiæ prænuntia.

In partibus verò inferioribus, ventriculo præſertim, & liene humores contenti facilè ad cerebrum vapores tranſmittunt , qui ſi ventriculos & arterias ſubeant , vertiginem efficiunt.

Cauſæ externæ ſunt quæcumque humores ſubitò fundere & in vapores diſſoluere,vel flatibus illis,& ſpiritibus motum inordinatum conciliare poſſunt. Inter illas recenſetur ab Hip. *Aphor.*17.*ſect.*2. auſtrina conſtitutio , & ſubita aëris mutatio. His addantur Solis ardor.cibi vaporoſi,& flatulenti,allium,ſinapi,raphanus, legumina, tum etiam ebrietas, ingluuies, exercitia immodica,& intempeſtiua,euacuatio ſolita ſuppreſſa, ira, balneum, inedia maximè in picroholis, frequens ac diuturna corporis circumgyratio , diuturnus rotarum, & rerum in circulum motarum intuitus , & aquarum præcipiti curſu labentium,proſpectus ex loco altiſſimo in profundum, caſus, ictus, & percuſſio capitis vehemens,fractura, vel depreſſio cranij cerebri compreſſionem inducens.

Diagnoſis huius affectus in genere nulla proponenda eſt, quandoquidem affectus per ſe ſatis patet. Attamen in ſpecie ſigna partem affectam , & morbi mineram continentem,tum etiam humorem peccantem indicantia proponenda ſunt.

Idiopathicam vertiginem ex cerebri affectione ortam oſtendunt capitis dolor,& grauitas & alicuius ſenſus oblæſio;vt viſus caligo,ſeu hebetudo;aurium tinnitus,& grauis auditus , olfactus, guſtúſque imminutio. Arteriarum capitis pulſatio, & aliarum partium incolumitas.

Materiam peccantem ſigna indicantia hæc ſunt. Pituitam exuberantem ſignificant ſenſum interiorum, & exteriorum hebetudo,capitis grauitas,ad motum pigrities, ſomnolentia,ſputio multa, inappetentia,ſitis carentia, vrina alba, & cruda,& reliqua pituitæ redundantis indicia.

Bilioſam verò materiam peccare oſtendunt vigiliæ , iracundia, actionum promptitudo, ſitis, oris amaror, pulſus celeritas,vrina tenuis & flaua & ſimilia.

Atrabilarium humorem ſignificant timor,mœſtitia, cogitationes turbulentæ,vigiliæ importunæ, inſomnia horrenda,ructus acidi,& ſimilia.

Sanguinem verò redundare oſtendunt , venarum tenſio & tumor,faciei rubor & calor, pulſatio temporum,capitis grauitas,ac tenſio,ſomni longiores,inſomnia rerum rubrarum, laſſitudo, pandiculatio, vrina rubra & craſſa, aliquando tenuis & perſpicua ex tranſlatione ſanguinis ad caput.

Vertigo

Vertigo ſympathica dignoſcitur ex abſentia ſymptomatum à capite manantium,& quòd nullum vitium in cerebro appareat,potiùs quin aliqua pars inferior ſenſibilem noxam patiatur.

A ventriculo procedere vertiginem oſtendunt,inappetentia,nauſea,ructus acidi,vel nidoroſi,dolor ventriculi aut inflatio.

Iecoris, lienis,aut vteri conſenſu fieri vertiginem oſtendunt eadem ſigna,quæ pro Epilepſia ſympathica, ab iiſdem partibus oriunda ſuperiore capite fuere propoſita.

Prognoſis huius morbi in hunc modum inſtituenda eſt.

Vertigo recens, & rarò inuadens, quæ non niſi à cauſis externis excitatur, leuior eſt ac curatu facilior: contrà verò quæ grauior eſt, frequentior,& antiqua, in Epilepſiam, aut in apoplexiam plerumque degenerat.

Vertigo in ſenibus magis periculoſa, quia ipſorum cerebrum frigidius ac debilius eſt, pituita verò abundans.

Vertigo in qua non ſolùm res externæ,ſed etiam caput, & totum corpus circumagi videntur,& quæ cum viſus læſione accidit,periculoſior,maiorem enim cauſæ vehementiam ſignificat.Et ſi æger in terram concidat, imminentem Epilepſiam aut apoplexiam prænunciat.

Vertigo à calidis humoribus oriunda citiùs ſoluitur quàm quæ à frigidis, quia humores calidi faciliùs diſcutiuntur.

Curatio vertiginis cum epilepſiæ curatione multùm conuenit,cùm ab iiſdem propemodùm cauſis vtraque affectus oriatur, vnde fit vt vertigo ſæpè in epilepſiam degeneret. Attamen cùm vertigo ſit leuior affectus,non tanto indiget remediorum apparatu, vt Epilepſia;ſed ea ſufficient quæ nos hîc ſummatim indicabimus, quæque hic morbus peculiariter deſideret ; breuiter exponemus.

Primò itaque ſi ſanguis in toto corpore,vel in capite abundet,phlebotomia celebranda eſt,& ſanguis per interualla educendus , clyſtere præmiſſo aliquantùm acriori.

Deinde purgatio ſolemnis inſtituatur apozemate propoſito in curatione frigidæ intemperiei cerebri.

Poſteà ad particulares cerebri euacuationes veniendum eſt per errhina, ſternutatoria, & apophlegmatiſmos dicto loco propoſitos.

Cucurbitulæ tum ſiccæ, tum ſcarificatæ, frictiones partium extremarum, & apertio hæmorrhoidum celebrentur reuulſionis gratiâ.

Veſicatoria & cauteria ad deriuationem applicentur; tandémque adhibenda,quæ cerebrum roborant,vapores & humores diſcutiunt, tam interna,quàm externa , vt opiata,puluis,& cucufa,ſecundùm formulas loco dicto deſcriptas.

Neque omittatur puluis digeſtiuus, quia ventriculi imbecillitas ad huius morbi generationem ſæpiſſimè concurrit.

Ac deníque vſurpanda ea remedia, quæ proprietate ſpecificâ vertiginem curare æſtimantur;qualia ſunt ea, quæ pro epilepſia curanda fuerunt propoſita?nimirùm aquæ antepilepticæ,balſamum pro inunctione narium, temporum,& verticis capitis, oleum ſuccini, puluis ex cinnabari & alia permulta.

Laudatur etiam à Quercetano in Pharmacopœa *cap.* 20. remedium ex ſtercore pauonis, cuius præparationem, & vtendi modum apud Authorem videre eſt.

Si morbus pertinaciter obſiſtat remediis propoſitis, ad diætam ex guaiaco veniendum eſt.

Conſerua florum calendulæ à nonnullis, tanquam ſpecificum vertiginis maximè commendatur.

Cauterium ſincipiti admotum maximè laudatur à Zacuto Luſitano *lib.* 1. *Praxis admirandæ, obſ.* 28. his verbis.*Vir quidam tenebricoſa vertigine adeò vexabatur vt illi cerebrum ferè continuò in gyrum agerētur;cùmq; plura expertus eſſet auxilia,& de futura apoplexia timor eſſet nullo alio præſidio(prætervacuationes vniuerſales,& particulares celebratáſque in varijs partibus fontanellas, ſetonémque nuchæ affixum) quàm cauterio bregmati impoſito,potuit perſanari.Quo ſolo plurimos cerebri morbis exitialibus correptos,præter Medicorum votum,ad ſanitem,vlceribus diù fluidis permanentibus, perduxi.*

CAPVT X.

De Tremore.

Tremor Græcis τρόμος dictus,eſt motus voluntarius deprauatus,quo membrum viciſſim eleuatur, & deprimitur , ex mutua facultatis,& grauitatis membri contentione.

Dicitur motus deprauatus à Gal.2.*de ſympt.cauſ.c.*1. idémque repetit *lib.de ſympt.different. c.* 3. ſibi tamen videtur contradicere dum *lib.de tremore,cap.*4.tremorem recenſet inter motus diminutos. Verum conciliari poteſt illa contradictio,dicendo motum dupliciter cõſiderari poſſe,vel ſecundum ſeipſum, vel ratione facultatis.Si conſideretur ſecundum ſeipſum eſt deprauatus, quia non fit eo pacto quo deberet. Si ſecundum facultatem eſt motus diminutus , quia fit à facultate debili quæ ſatis fortes motus edere non poteſt.

Inſtabit aliquis à facultate debili ſemper imminutam actionem fieri,non autem deprauatam.Reſpondeo id verum eſſe ſi tota actio à ſola facultate dependeat. Sed tremor fit partim à facultate , partim à grauitate partis,ideò eſt motus deprauatus.

Facultas motrix membrum attollere, & in eo ſitu continere nititur;grauitas verò membri illud deorsùm deprimit; vnde motus ille tremulus contingit.

Cauſa proxima tremoris eſt imbecillitas facultatis motricis,ſeu potius inſtrumenti proximi illius, nempè ſpiritus animalis, qui non ſufficit ad motum voluntarium perfectè exercendum.

Debiliores fiunt ſpiritus, vel ob vitium proprium ipſorum, vel ob neruorum defectum, qui ſunt canales per quos illi deferuntur , & actiones ſuas exercent.

In ſpiritibus vitiũ reſidet,vel quando ſufficienti copiâ non generantur, vel geniti diſſipantur.

Non generantur in ſufficienti copia,vel ob frigidam cerebri intemperiem,vt ſenibus plerumq;contingit,vel ob inopiam vitalium ſpirituum, qui ſunt materia animalium.

Diſſipantur verò ſpiritus à multis cauſis externis, vt immodicis euacuationibus, venere immoderata & intempeſtiua,dolore magno,& diuturno,ieiunio,mœrore,& morbis vehementioribus diuturnis.

Neruorum defectu vitiantur ſpiritus , ac debiliores fiunt,cum illi vel frigida intemperie laborant, vel maligna quadam qualitate inficiuntur, vel obſtruuntur; vel comprimuntur.

Frigida intemperie afficiuntur ab aëre valdè frigido, vſu alimentorum frigidorum & largo frigidæ potu, natatione frequenti in aqua frigida , & aliis huiuſmodi.

Maligna qualitate afficiuntur ab vſu opij, hyoſciami, papaueris, vel ab hydrargyri vapore, vt in aurifabris contingit, vel lue venerea affectis , qui per cinnabari ſuffitum curati ſunt. Sic in febribus malignis tremores ab eadem cauſa ſæpè contingunt ; qui tamen ad motus conuulſiuos potiùs referendi, & ab irritatione partium neruoſarum frequenter oriuntur.

Obſtruuntur non totaliter,vt in paralyſi, ſed multò leuiùs, ab eadem tamen cauſa,humore nempè pituitoſo neruos leuiter irrigante,qui à crapula,vinolentia, aliíſque cauſis produci ſolet.

Denique à neruorum compreſſione poteſt interdùm fieri tremor, quando humores excrementitij in toto ambitu redundantes neruos comprimunt, & liberum ſpirituum animalium influxum impediunt.

Hercules Saxonia præter cauſas propoſitas, à Galeno mutuatas, alium tremorem agnoſcit, à flatibus excitatum, & Cardanus alium qui à vellicatione partium neruoſarum fiat. Verùm in eo decipiuntur, quòd motus ab illis cauſis oriundi ad palpitationem, aut motum conuulſiuum referri debeant.

Diagnoſis huius affectus nulla alia neceſſaria eſt, ſiquidem tremor per ſeipſum patet. Cauſæ verò illum producentes ex propriis ſignis dignoſcendæ ſunt; tum cauſæ externæ quæ præceſſerunt diligenter inueſtigandæ.

Quod ad prognoſim attinet; tremor per ſe periculoſus non eſt, ſed inclinante ætate adueniens, ad mortem vſque ægrum comitatur. Per accidens tamen lethalis eſſe poteſt, quatenùs paralyſim aut apoplexiam ſæpè præcedere ſolet.

Curatio tremoris eadem inſtituenda eſt quæ pro paralyſis curatione fluit propoſita, vt eam hîc fruſtra repetere non opus ſit.

CAPVT XI.

De Phrenitide.

PHrenitis eſt inflammatio cerebri, & membranarum eius cum delirio perpetuo, & febre acuta continua. Inflammationis nomine verum tumorem intelligimus, qui vulgò ſyſtrophica inflammatio nominatur, ex ſanguine extrauaſato, & in partis ſubſtantiam effuſo, oriunda. Ille autem ſanguis calidus, atque bilioſus eſt & in cerebri membranis, ipſáque ſubſtantia eryſipelas exquiſitum, vel eryſipelas phlegmonodes, vel phlegmonem eryſipelatodem inducit.

Per delirium autem ratiocinationis errorem præcipuè intelligimus; nam imaginationis ſolius errorem ſine vitio ratiocinatricis in phrenitide contingere non poſſe cenſemus, quidquid alij ſentiant Galeni authoritate perſuaſi, qui *lib. de ſympt. different. cap. 3.* exemplum proponit Theophili Medici, qui tibicines quoſdam angulum domus vbi decumbebat, occupaſſe, aſſiduéque ſonare putabat, atque illos ſe tueri rebatur partim ſtantes, partim verò ſedentes, & continuò exclamabat vt foras eiicerentur. In eóque dicit Galenus imaginationem fuiſſe læſam, illæſa ratiocinatione. Primò enim dicere poſſemus, Theophilum illum phrenitide non fuiſſe affectum, Galenus enim hunc morbum ipſi non aſcribit, cuius verba hæc ſunt, de delirio verba faciens, *quod genus Theophilo medico ægrotanti contigit;* ſed eum potiùs melancholia morbo affectum fuiſſe: quandoquidem melancholici non rarò errant tantùm circa vnum obiectum, & in reliquis conſtant & benè habent. Sic de Theophilo dicit Galenus, quod in reliquis illi prudentia ſupererat, & diſputandi, & præſentes exactè noſcendi. Verum vlteriùs dicimus in Theophilo non ſolū imaginationē ſed etiā ratiocinationē fuiſſe læſam. Quia verò putabat tibicines adeſſe, eóſq; eiici cupiebat. Nam quādo ſola imaginatio læditur, ratio illæſa illum imaginationis errorem agnoſcit, vt in vertigine contingit, in qua ægris videntur omnia circumuolui. Attamen ratio agnoſcit, non reuera ita fieri, ſed in eo imaginationem errare.

Neque tamen recipienda eſt in hoc caſu Euſtachij Rudij ſententia, qui ſtatuit nunquam fieri poſſe, vt imaginatio lædatur, ratiocinatione illæsā; Quia ratiocinatio circa phantaſma operatur ab imaginatione recepta. Atque adeò ſi ratiocinationi abſurda phantaſmata offerantur, neceſſe eſſe putat, vt intellectus praua illa phantaſmata ſpeculando, prauè quoque, & abſurdè ſpeculetur. Et hinc colligit Euſtachius Rudius, in vertigine non eſſe imaginationem deprauatam, ſed meram fieri & ſimplicem viſionis hallucinationem. Dicimus enim intellectum de vno ad aliud diſcurrere, & circa ſpecies memoria retentas etiam occupari. Atque adeò licèt phantaſia aliquid abſurdi menti offerat, attamen ſi ſpecies antea perceptæ in memoria adhuc retineantur, & rationi offerantur, ideò errorem illum phantaſiæ cognoſcere & corrigere poteſt: ſi nempè iudicet abſurda illa phantaſmata, quæ illi ab imaginatione deprauata offeruntur, neque loco, neque tempori, neque aliis circunſtantiis, quæ adhuc in memoria habentur, & vera eſſe ſcit, conuenire. Sic in vertigine ratio ſe benè habens rerum omnium externarum, quæ viſui offeruntur vt parietum, laquearium, & pauimentorum circumuolutionem impoſſibilem eſſe iudicat, atque adeò falsò imaginationi repræſentari. Sic Philoſophus ille, qui à cane rabido demorſus fuerat, dum illi imaginatio lædi incipiebat, balneum ingreſſurus, falſam canis imaginem in balneo percipiebat, quem tamen imaginationis errorem ratio adhuc integra redarguens, hæc illi verba ſuppeditauit, *quid cani cum balneo?* Et ſtatim in balneū ſe coniecit, cuius ope à morbi imminentis, nempè hydrophobiæ periculo liberatus eſt.

Phrenitidis ſpecies duæ ſunt præcipuæ. Vera nempè & legitima, quæ propoſita definitione exprimitur. Alia non vera, & ſpuria, quæ paraphrenitis appellatur. Vera phrenitis alia eſt in diſpoſitione, quæ frequentiſſima eſt; alia verò in habitu, quæ hectica nominatur, in qua bilioſi humores altiùs in cerebro figuntur, & plures illius partes occupant, ac tincturæ inſtar adhærent. Paraphrenitis verò fit dum calida intemperies cerebro communicatur, vel à toto corpore, vt in febribus ardentibus contingit; vel ex cuiuſdam partis inflammatione, ventriculi v. g. hepatis, pulmonis, & potiſſimùm diaphragmatis, quod inflammatione affectum delirium veræ phrenitidis æmulum, ſcilicet perpetuum excitare ſolet. Quod fit ex magno conſenſu qui inter cerebrum & diaphragma intercedit, propter neruos inſignes qui ad illud feruntur, & ex motu perpetuo diaphragmatis cuius ratione perpetuos vapores ad cerebrum tranſmittit.

Cauſa veræ phrenitidis eſt ſanguis bilioſus, cui etiam bilis excrementitia vtplurimùm admixta eſt; & pro variis illius gradibus, maiori ſcilicet, vel minori feruore, aut aduſtione, grauiorem aut leuiorem phrenitidem producit; ſic bilis pallida omnium mitiſſimam, aduſta verò ferinam excitat phrenitidem.

Vt verò fiat inflammatio cerebri, & membranarum, oportet ſanguinem illum bilioſum extrauaſari, & in dictarum partium ſubſtantiam effundi, quod duobus præcipuè modis fieri conſueuit, vel cerebro primariò affecto, vel ſecundariò.

Primariò afficitur cerebrum, quando immediatè à cauſa aliqua externa incaleſcit, vt radiis ſolaribus, meri potu, irâ & ſimilibus, vt ſanguis in venis cerebri commotus extra vaſa feratur; quod etiam à vulnere, percuſſione, contuſione capitis fieri poteſt. Et phrenitis hoc modo genita primaria phrenitis dici poteſt.

Secundaria verò phrenitis illa eſt, quæ febribus ardentibus, vel malignis ſuccedit, quando humoris morbifici portio ad cerebrum detruditur.

Fit enim plerumque in huiuſmodi febribus, vt natura à cauſæ morbificæ malitia perturbata, illius portionem ad viſcus aliquod deponat: vnde videmus pleuritides, peripneumonias, anginas, hepatides, aliarúmque partium inflammationes illis febribus ſuperuenire. Ita ſi humores illi ad cerbrum tranſmittantur, veram phrenitidem efficiunt; & tunc febris delirium præcedit: in primariis verò delirium ab initio cum febre apparet.

Signa phrenitidem imminentem indicantia ſunt, vigiliæ, ſomni turbulenti, ſermo immodicus, vrina pri-

mùm craſſa, mox tenuis, & diaphana; calor capitis. Hæc enim indicant materiam calidam ad caput ferri. Oculi immutantur, quia læſo cerebro ſpiritu animali deſtituuntur. Dolor circa occiput perſentitur, quia venæ iugulares ad eam partem feruntur, & ſanguinem bilioſum refundunt.

Præſentem verò phrenitidem indicant, delirium aſſiduum, quia cerebrum indeſinenter afficitur: vigiliæ turbulentæ, ab intemperie calida cerebri productæ; reſpiratio magna & rara, quia phrenitici reſpirare obliuiſcuntur. Cùm enim per obliuionem, aut maximam mentis occupationem ab infinitis phantaſmatis, quæ in imaginatione delira repræſentatur, & ſpiritus animales auocant, rara fiat reſpiratio, magnitudine raritas compenſatur. In phrenitide etiam ſitis nulla eſt; aut ſaltem perexigua, quamuis præſentes ſint intenſæ ſitis cauſæ, quia mens ægrotat, & quia animales ſpiritus ob læſum cerebrum non mittunt radios ſufficientes ad os ventriculi ſuperius, ad quod ſitis pertinet. Pulſus paruus eſt, quia cor compatitur: durus, ob membranam inflammatam; celer & frequens, propter magnam neceſſitatem; nonnihil vndoſus, quia cerebrum afficitur. Febris etiam eſt continua, quia inflammatio cerebri neceſſariò febrem accerſit. Lingua denique aſpera, & admodum nigra, vel citrina, propter vapores bilioſos illius humiditates abſumentes.

Hectica phrenitis ex eo dignoſcitur; iuxta Hippocr. præceptum 1. *prorrhet. text.* 33. quod in ea delirium ſit mite, & obſcurum, ægri non loquantur, & quieti maneant, atque dormire videantur.

Phrenitis vera à paraphrenitide diſtinguitur, ex eo quod affectus qui hanc producit, multò citius manifeſtatur, quàm delirium, & eo ingraueſcente, vel miteſcente delirium intenditur, vel minuitur, imò per vices intermittit, & non eſt continuum. At verò paraphrenitis ex ſepti tranſuerſi inflammatione orta, in qua delirium eſt continuum, aliis ſignis diſtinguitur. Quod nimirùm in vera phrenitide reſpiratio eſt magna & rara; in iſta verò parua & frequens. Parua quidem, propterea quod diaphragma inflammatione obſeſſum, non poteſt facilè extendi & dilatari; frequens verò propter neceſſitatem, vt frequentia paruitas compenſetur. Deinde in vera phrenitide vox eſt grauis, & in ea ægrotantes admodum vociferantur; in hac verò vox acuta, quia reſpirationis organum eſt impeditum. Ac denique in ſepti tranſuerſi inflammatione hypochondria ſunt rurſum reuulſa, ſecundum Hippocr. *in Coacis.* Et ratio eſt, quia diaphragma inferiori parte tegitur membrana, à peritonæo mutuata, atque ita dum inflammatur, peritonæum retrahit, & cum peritonæo hypochondria.

Cauſarum denique ſigna ex humoris in toto corpore prædominio, tum etiam ex modo delirij mutuari poterunt. Pallida etiam bilis phrenitidem efficit mitiorem, flaua ferociorem, aduſta ferociſſimam. Sanguis verò bilioſus, omnium mitiſſimam & cum vſu coniunctam.

Prognoſis huius affectus, vt plurimùm lethalis eſt; pauci enim euadunt, quia pars nobilis grauiſſimè afficitur.

Maximam tamen ſolutionis ſpem præbent delirium cum riſu, omnium ſymptomatum vehementia minor, virium conſtantia, tum ſi poſt ſummum morbi vigorem inſignis aliqua euacuatio contingat, per ſudores, hæmorrhagiam, aut alui fluxum.

Lethalem verò affectum oſtendunt, lingua & manus tremulæ, ſtridor dentium, conuulſio, rigor in principio morbi apparens, & quando ægri floccos & ſarcinas colligunt, & feſtucas carpunt. Eiuſdem efficaciæ ſunt ad prognoſim lethalem efficiendam, ſtilla ſanguinis nigri è naribus emanans, albæ deiectiones, vrinæ albæ & pellucidæ. Hæc enim omnia ſignificant magnam cerebri oppreſſionem, vel bilis à toto corpore in partem affectam tranſlationem.

Ad huius affectus curationem ſanguis ad caput affluens euacuandus, reuellendus, deriuandus, repellendus, intercipiendus; qui iam affluxit euacuandus, & diſcutiendus eſt. Partis intemperies corrigenda, robur illius & totius corporis conſeruandum.

Hæc omnia præſtari poterunt ſequentibus remediis.

Ante omnia mox ab initio, & quacunque diei horâ, quia morbus eſt acutiſſimus, venæ ſectio inſtituenda eſt, præmiſſo clyſtere, ex cephalica: vel ſi magna adſit ſanguinis copia, ex baſilica, vel mediam primùm, & poſt aliquot horas ex cephalica.

Si ex menſium, vel lochiorum, vel hæmorrhoidum ſuppreſſione malum oriatur, ſaphena in pede aperienda. Poſteà ad cephalicam veniendum, vt quod in capite receptum eſt, vel proximè in id mouetur, educi valeat.

Vnica phlebotomia ad huius affectus curationem vt plurimùm non ſufficit, ſed bis, ter & ampliùs in principio vel augmento morbi, pro humoris copia & conditione, ægrotantis ætate, temperie & viribus, repetenda,

Si febre continuâ laboranti phrenitis ſuperuenerit, (vt non raró fit in earum febrium augmento vel ſtatu, naturam errantem, & materiæ morbificæ malignitate perturbatam, bilioſos humores ad caput tranſmittere,) licèt anteà ratione febris ſanguis detractus fuerit, repetenda eſt venæ ſectio. Sed quia vires à febre, & prægreſſa euacuatione debilitatæ ſunt, parciùs ſanguis detrahendus eſt. Ideò tunc temporis vena cephalica aperiatur, vel ſi vires id non ferant, ſaphena in alterutro pede vel vtroque, cuius venæ in talibus morbis apertio plurimum vtilitatis affert. Neque minoris tamen eſt efficaciæ hæmorrhoidum apertio per hirudines.

In omni autem venæ ſectione, quæ præſente delirio fit, hoc obſeruandum, vt foramen non amplum fiat. Sic enim vulnus citò coaleſcit; quod etiam accuratè obligandum eſt, ne ab ægro diſſoluatur. Tum ad promptiorem coalitum vtile erit emplaſtrum ex aloë, albumine oui, & pilis leporinis paratum applicare.

Poſt venæ ſectionem prouocetur ſomnus. Nam ſi à ſanguine euacuato procedant vigiliæ, de nouo accenſis humoribus æger ferocior euadit. Conciliatur verò ſomnus tum repellentibus remediis ſincipiti admotis, tum etiam refrigerantibus, & hypnoticis, quorum ſeriem infrà proponemus.

Cùm venæ ſectioni non eſt locus; cucurbitulæ cum ſcarificatione profunda applicentur, primò partibus inferioribus, poſteà ſuperioribus. Tum etiam cucurbitulæ non ſcarificatæ cruribus & aliis partibus applicentur.

Frictiones in iiſdem partibus, & ligaturæ in tibiis celebrentur reuulſionis gratiâ. Veſicatoria etiam ſcapulis & brachiis vtiliter admoueri poterunt.

Clyſteres ſingulis diebus iniiciantur, ex refrigerantibus & humectantibus parati: his enim humorum acrimonia temperatur, eorúmque motus ad inferiora promouetur. Eorum autem formula talis eſſe poterit.

℞. Radicum althææ ℥.j. foliorum maluæ, violarum, lactucæ, parietariæ, betæ, an. M.j. florum nymphææ & ſummit. anethi, an. P. j. prunorum par. vj. Coquantur in aqua hord. In colaturæ ℔. j. diſſolue caſſiæ recenter extractæ, & diapru. ſimpl. an. ʒ. vj. ſacchari rubri ℥. j. Fiat clyſter.

Huiuſmodi clyſteribus ne miſceantur olea, quia facilè inflammantur.

Purgatio in phrenitide primaria, quæ ſcilicet alteri morbo non ſuccedit, nullo modo conuenit. In ea verò, quæ febri continuæ ſuperuenit, aliquando confert. Si nimirùm magna ſit cacochymia, & phrenitis incipiens: tunc enim materia eſt errabunda, & pro turgente habetur, atque adeò ex conſilio Hip. *Aphor.* 22. *ſect.* 1. per initia ſtatim euacuanda eſt.

Purgatio autem debet inſtitui ex decocto refrigerante,cum purgantibus benignioribus. vt ſennâ, rhab·caſſiâ,thamarindis,catholicone & ſyrupo roſaceo.

Statim verò poſt venæ ſectionem ad repellentia veniendum eſt,quæ humorum aſcenſum impediunt, capútque refrigerant.In hunc finem oxyrrhodina vſurpantur,quæ ex oleo roſaceo,& aceto ab antiquis componebatur.Recentiores verò aquas ſtillatitias & ſuccos herbarum adiiciunt; & magis vel minùs refrigerantia ac repellentia fiunt, prout magis vel minùs fluxio & inflammatio vrget, cui rei diligenter attendendum eſt. Ideò plures eorum formulas hic deſcribemus, vt caſibus particularibus aptiores eligi poſſint.

♃. Ol. roſac.℥.iij. aceti roſac ℥.j.aquæ roſar. & plantaginis; ana.℥.ij. Admoueantur ſincipiti raſo,& temporibus cum panniis quadruplicatis.Vel

♃.Aquæ roſar.℥.iiij. olei roſac.℥.ij.aceti roſac. ℥.ß. albumina ouorum n.ij. Conquaſſata miſceantur. Vel

♃.Ol.violar.roſar.nymphææ,an.℥.ß.aquæ roſar.lactucæ.ſemperuiui,ana ℥.ij.aceti ℥.ß.Miſce.Vel

♃.Succi lactucæ,portulacæ,ſolani, vmbilici Vener. ana ℥.ij.ol.roſac.℥.iij.aceti roſac.ß.℥. Miſce. Vel

♃. Ol. roſac. omphac. ℥.j.ß. vnguenti popul. recentis,(nam vetus calefacit)℥.j. aceti roſac.℥.ß. albumen oui n.j. Agitentur omnia ſimul, excipiantur ſtupis canabinis; & applicentur.

Lac mulieris quæ puellam peperit,cum ſucco lactucæ,& oleo roſaceo ſubactum, inſtar oxyrrhodini admotum,mire delirium ſedat.

Circa huiuſmodi refrigerantia hoc obſeruandum,vt cautè,& cum iudicio vſurpentur,cùm cerebrum ſuapte natura frigidum ſit, & membrum princeps:ac metus ſit,ne diuturniori horum remediorum vſu æger in contrarium affectum, ſcilicet comatoſum,inducatur,præſertim ſi ſenex fuerit, aut admodùm debilis. Ac licet nunc longiori, nunc breuiori tempore eorum vſus continuandus ſit, tamen circiter ad dies tres poteſt extendi.

Vt verò iſta medicamenta non facilè diffluant, ſicque oculos & faciem aliaſque partes inquinent, corona ex panno lineo,vel lana conuoluta anteriori capitis parti imponatur; vt caput circumdet parte anteriore, in media fronte. lateribus, ſupra aures; Parte poſteriore, versùs occiput, & in medio coronæ remedia applicentur. Iſta verò remedia, iuxta Gal. præceptum 2.*de compoſ. med. cap.* 2. hyeme actu calida,vel tepida, æſtate frigida applicanda ſunt. In ſene tamen aut debili melius eſt actu frigida non admouere.

Si inflammatio ad cutem & partes exteriores vergere videatur,quod nonnunquam accidit, tunc temporis à repellentibus; præſertim fortioribus, abſtinendum eſt, ne materia ad cerebrum repulſa grauius malum efficiat.

Ad humoris quoque ad caput fluentis impetum intercipiendum, faſciæ aquâ roſar & aceto madidæ inter initia collo circumiiciendæ.

Cauſtica tibiis admota humorum reuulſionem ad inferiora plurimùm adiuuant.

Interim dum hæc fiunt,quæ totum corpus & præcipuas partes refrigerant, tum interna, tum externa, in vſum reuocanda ſunt.

Interius vſurpari poterunt iulepi.emulſiones,& electuaria.

♃. Aquar. lactucæ, portulac. roſar, & papau.rhœados, ana ℥.iij.ſyrupi violac. & granat. ana ℥. j. ß. ſalis prunellæ ʒ.iij. Fiat iulep. pro iij.doſibus, bis aut ter in die ſumendis.Vel

♃. Fol lactucæ, portulacæ, plantag.ana M.ij.flor. nymphææ,& violar.ana P.j. Coquantur in aqua hord. ad ℔.j.In colat. diſſolue ſyrupi violac.℥.iij. ſalis prunellæ ʒ.iij.Fiat iulep.pro iij.doſibus.

Iulepis perpetuò præter ſalem prunellæ, optimum erit ſpiritum ſulphuris, aut vtrioli admiſcere, his enim bilis feruor optimè temperatur.

♃.Quatuor ſeminum frigidorum mai.mundat.ʒ.vj-ſem.papau.albi ʒ.ij.aquæ hord.℔.ß.aquar.lact.& nymphææ, ana ℥. ij. aquæ roſar. ℥. j. Fiat emulſio ſecundùm artem pro duabus doſibus, addendo ſyrup. violac.℥.ij.

♃.Conſeruæ violar. & roſar. ana ℥.j. conſeruæ flor. nymphææ, & caulium lactucæ condit. ana ℥. ß. pulu. electuarij diamarg. frig.ʒ.ß. Cum ſyrupo violaceo fiat electuarium.

Parari etiam poteſt electuarium ex ſem. papau.albi in mortario marmor.contuſo, & cum ſaccharo permixto, quod diacodium album poteſt nominari;humores enim calidos & acres temperat,& ſomnum conciliat.fit ex ſem.papau.℥.j.contuſo cum tantillo aquæ roſar.deinde addẽ ſacchari ℥.ij.vel vtriuſque partes æquales.

Exterius verò admouentur epithemata refrigerantia cordi & hepati.

♃. Aquæ roſar.℥.iv. aquar. borrag. bugloſſ.& acetoſ.ana ℥.ij.aceti vini albi ℥.ß. pulu.trium ſantal.ʒ.j.ß. ſpodij ʒ.ß.ligni aloës℈.j.croci grana viij. camphoræ. g.vj.Fiat epithema cordi.

♃. Aquar. lactuc. & roſar. ana ℥.iij.aquarum endiuiæ & portulac. ana ℥.ij aceti roſac.℥.j.ſantali albi,rubri,ſpodij,ana ℈.j.camphoræ,& ſpicæ nard.ana gr.vj. pulu.electuarij diarrhod.abbat.ʒ.j.Fiat epitema hepati.

Item hepatis & lumborum regio inungatur ſequenti linimento.

♃. Vnguenti roſac. ℥-j.ß. cerati ſantalin.℥.j. ſucci lactuc.& olei roſac.ana ℥.ß.Fiat linimentum.

Pectus etiam oleis relaxantibus,vt violaceo, inungatur.

Teſtes linteis oxycrato madidis inuoluantur, vel quod erit præſtantius,aqua roſarum cum tantillo aceti vſurpetur.

Lotio pedum ex decocto refrigerante actu calido commendatur;nam calore humido eas partes relaxat, & humorum motum ad inferiora promouet. Frigiditas verò illius potentialis per neruos toti corpori, & cerebro inprimis communicatur, ſomnúſque conciliatur. Illius autem formula talis eſt.

♃.Fol.violar.maluæ, ſalicis, vitis; nymphee, ana. M.ij flor. nymphææ, roſar. ana M. j. cap. papauerum n.x.Fiat decoctio ad vſum dictum.

Aqua pura ad lotiones pedum ſufficere poteſt, in qua ſubfrigida ſi pedes ægrotantis mergantur per tres aut quatuor horas,à delirio liberatur,ſomnuſque conciliatur.

Similem effectum præſtat ſedum maius contuſum inſtar cataplaſmatis, & plantis pedum admotum:tum etiam cucurbita contuſa,& eodem modo appoſita.

Odoramenta etiam naribus frequenter admota cerebrum refrigerant,in ſequentem modum parata.

♃. Florum violarum,nymphææ, ana P.j.roſar.P.ij ſantali citrini ℈.j. Ligentur in nodulo raro, qui aqua roſar.adſperſus naribus offeratur.Vel

♃. Santali.citrini,flor, roſar. nymphææ, ana ʒ.j. camphoræ ℈.ß.Includantur iu vaſe anguſti orificij cum aqua roſar.& ſupra ignem ebulliant, vapórque naribus excipiatur.

Quia verò in hoc affectu vigiliæ maximè vrgent, omni arte ſomnus conciliandus eſt,ab ipſo morbi initio.Cui vſui non parùm conferunt repellentia medicamenta antea propoſita. Præſertim ſi ante oxyrrhodini admotionem caput oleo violaceo frigido perfundatur; quod in vigiliis maximè proficuum eſt,tum etiam conuulſionibus ex hoc morbo oriundis. Idipſum tamen efficacius ſequentia præſtare poterunt.

♃. Capit. papau.albi cum ſem. n.vj. florum nymphææ P. ij.Contundantur omnia, & cum aquæ roſar. & lactucæ q. ſ. Fiat inſtar cataplaſmatis, quod fronti applicetur duobus linteis incluſum.

Nota,in medicamentis ſomnum conciliantibus acetum non eſſe permiſcendum, niſi quantitate pauciſſima,quia vigilias excitat. Vel

Flor.lact.M.j.ß.roſ. M.ß. ſem. papau. albi ℥.ß. Coquantur in aqua ad mollitiem. Contuſis adde farinæ hordei,lactis muliebris,an.℥.ß.ol.violac. q.ſ. Miſceantur pro frontali.Vel

♃.Ol.violac.nymphææ,vngenti popul.recent.an.℥. iij. opij,olei nuc.moſch.an.gr.iij. Miſce, Fiat linimentum,quo frons & tempora inungantur.

Sedum maius contuſ.& cum lacte muliebri mixtum ſincipiti admotum mirè ſedat phrenitidem,& ſomnum conciliat. Sed ſtatim ac dormire cœperit æger, detrahendum, ne in coma præcipitetur. Ramenta cucurbitæ recentis idem præſtant, & minori periculo.

Penotus ſequens epithema miris laudibus effert, quod ſic habet.

♃.Moſchi gr. xij. camphoræ gr. xx. aquæ roſat. rubratum tinctura ſantalorum rubror. impregnatæ ℥. xx. Miſce. Capite deraſo madefiant lintea duplicata in hoc liquore,& tepida per omnes capitis ſuturas applicentur. Vbi reſiccata fuerint, iterùm imbibe,& per 24. horas applicationem continua, & ſomno conciliato, cerebróque confirmato, ægrum mirificè conualeſcentem proſpicies, niſi ipſamet cerebri ſubſtantia fuerit corrupta.

Interiùs verò cum iulepis, aut emulſionibus interdùm exhiberi poterit ſyrup.de papau.℥.j.

Vel ladani opiati gr. iv. aut v. exhiberi poterunt; quod etiamnùm in clyſteribus vſurpatum ſatis potenter, & tutiùs ſomnum conciliat.

Attamen in narcoticorum vſu cautus eſſe debet Medicus. Exhiberi enim non debent, ſi vires ſint valdè debiles, ne ſpiritus & calor ab iis extinguatur.

Celebratis ſufficienter prædictis materiæ fluentis euacuationibus,reuulſionibus,deriuationibus, & interceptionibus;ad materiæ fluxæ eductionem veniendum eſt. Ac primùm vena frontis aperienda, ſi manifeſta ſit,& ſecari poſſit, faſciâ collum non adſtringendo, vt vulgò ſolet fieri; ſic enim ſanguis ſursùm impellitur. Vtiliſſimè etiam aperientur venæ narium, & ſi vllo modo morbus eſt ſanabilis, hoc præcipuè curabitur: ſanguíſque ſatis copiosè per eas emittendus, idque ſatis maturè,& ſtatim poſt vniuerſales euacuationes faciendum eſt. Aperiuntur autem huiuſmodi venæ,naribus interiùs ſetis aliiſque aſperis frequenter pungendo atque lancinando. Vel adhibitis poſt aures, naribus, fronti, podici, hirudinibus ſanguis exſugendus eſt.

Capiti verò applicentur reſoluentia ſimul cum repellentibus, eâ proportione, vt primò parum addatur de reſoluentibus; quò verò morbus magis ad declinationem vergit, eorum quantitas augeatur,vt tandem ſola reſoluentia vſurpentur,ad materiæ morbificæ reliquias diſcutiendas. In hunc finem vſurpari poterit oleum chamæmel.vel anethinum,cum oleo roſac. permixtum.

Sed inter reſoluentia primas obtinent animalia tenella mactata, capiti ſtatim admota, vel eorum partes; vt pulli columbini, gallinacei, catelli per ſpinam ſecti, & pulmo verucinus: ſuo enim calore naturali partem roborant, humorem diſcutiunt, illiúſque acrimoniam contemperant.

Quibus vno aut altero die tentatis, ſi nihil commodi conſequatis, docet Mercatus ſummo capiti cucurbitulam affigere,vt per ſuturas aliquid expiret euocetur-que ad cutem: ac ſi rubor compareat ac tumor ſubtùs cucurbitulam,ipſam ſcarificare.Quo auxilio aſſerit Medicum conſequi poſſe,quod reliquis omnibus non valuerit,maximè adhibeatur lauacrum aquæ dulcis,in quo aliquid ex diſcutientibus coctum ſit. Hoc tamen modo,net,in ea ſolùm inflammatione faciendum eſſe, quæ per ſe inceperit, non aliis autem febribus ſuperuenerit.

Hoc remedium confirmat Zacutus Luſitanus, referens ſe deſperatam phrenitidem curaſſe, admota ſincipiti cucurbitula cum ſcarificatione.

Quidam maiori audaciâ veſicatorium ſincipiti admouent,quod aliquando ſucceſſiſſe aiunt; ſed maximâ indiget præmeditatione.

Pro potu vtatur æger decocto hordei,vel rad.acetoſæ,cum ſyrupo granatorum,berberis,aut limonum.Vel ſequens infuſum propinetur.

♃.Aquæ fontis ℔.ij.fol.acetoſæ,& papau.rhœados, an.M.ß.flor.botrag. nymphææ, violar. an.P.ß. ſpiritus vitrioli ℨ.j. ſantali rubri limati ℈. ij. Stent in infuſione per aliquot horas frigidè.Colentur per chartam emporeticam, addendo ſacchari albi q.ſ. ad ſaporis gratiam.

Vrina in hoc morbo vtplurimùm ſupprimitur, quia ægri eam emittere negligunt, vnde partes illæ diſtenduntur,ac tandem inflammationem concipiunt,quæ vel ſola interitum ægro afferre poteſt, itaque ægri ad vrinam reddendam ſæpiùs incitandi ſunt. Mox veſicæ regio fouenda aquâ tepidâ. Dein manu comprimendo vrina propellenda,aut ea elicienda penem contrectando.Et ſi leuioribus hiſce ſymptoma non cedat; ad ſequentia veniendum erit.

♃. Fol. parietariæ M. ij. petroſel. cum rad. M. j. Fiat decoctio. In colatura diſſolue olei ſcorpionum ℥. iij. Fiat fotus ſupra pectinem.

Huius decocti reſidentia frigatur in ſartagine cum oleo ſcorpionum,& poſt fotum applicetur.

Si decoctum efficacius deſideretur, adde ſem. apij, petroſelini,milij ſolis,ſeſeleos,an.ℨ.ij

Vtiliter etiam poſt fotum, ſequens vnguentum poteſt applicari.

♃ Pinguedinis cuniculi, olei ſcorpionum, an. ℥. ij. ſem.apij.petroſ.aſari,& ſeſeleos ſubtiliſſ.puluerat.an.ℨ. ß.Fiat vnguentum.

CAPVT XII.

De Cerebri abſceſſu, & ſphacelo.

Cerebri abſceſſus & ſphacelus à pauciſſimis Autoribus deſcribitur,licèt ab Hippocrate annotatus fuerit 3.*de morbis*,& in vſu practico interdùm occurrat minúſque exercitatos Medicos alterius morbi ſpecie deludat.

Eſt autem cerebri ſphacelus ſubſtantiæ cerebri ſuppuratio, vel corruptio, quæ gangræna, vel ſyderatio etiam nominatur.

Cauſa illius immediata eſt cerebri ſubſtantiæ inflammatio, quæ tamen à phrenitide diſtinguitur ex eo quod in ea membranæ potiſſimùm inflammantur, & ab iis inflammatio parti tantùm exteriori & contiguæ communicatur.In hac verò inflammatio partes cerebri interiores, ac totam propemodùm illius ſubſtantiam occupat. Magna autem illa inflammatio in parte molliſſima & humidiſſima breui ſphacelum accerſit.

Huius inflammationis cauſa eſt ſanguis ſupercaleſactus, vel admodùm bilioſus, in cerebri corpus & partes eius internas affatim irruens.

Cauſæ procatarcticæ ſunt illæ omnes, quæ ſanguinem calidum copioſum in toto corpore cumulare, & ad caput transferre valent,vt exercitatio vehemens, inſolatus, vel capitis ad ignem calefactio,ira, & ſimilia. Sed frequentiùs hunc affectum inducere ſolent vulnera capitis grauia, & contuſiones. Ab hac tamen cauſa oriundus abſceſſus,vel ſphacelus,à prædicto differt ſus aliquo modo eſt. Quia ex contuſione factus abſceſſus,tot cerebri partes vtplurimùm non occupat, ſed vni præcipuè adhæret. Vnde ſymptomata leuiora, ſaltem ab initio eſſe ſolent,& affectus ad plures dies prorogatur.

Signa abſceſſus & ſphaceli,qui ſine vulnere aut contuſione producitur,ita ſe habent.

Inuadente affectu ingens capitis dolor ægrotantem adoritur

ſadoritur, qui per occiput collo & vniuerſæ ſpinæ communicatur. Cui mox ſuccedit ſenſuum omnium tum internorum, tum externorum abolitio, ſicut in apoplexia contingit, à qua tamen ſignis infrà deſcribendis diſtinguitur.

Variis motibus & inordinatis ſeſe ægri exagitant,vt vix in vno loco contineri valeant. Manibus interdum partes ſuperiores inuadunt, eaſque diuellere ac laniare conantur;faciem vnguibus dilacerant, crines auellunt. At procedente morbo corpus langueſcit, & ad motum impotens efficitur.

Febris acutiſſima & intenſiſſima hunc perpetuò comitatur affectum, quæ ab ingenti cerebri inflammatione procedit.

Denique in hoc affectu ægrotantes neque cibum neque potum admittunt,vixque aliquid in ſtomachum illorum quocumque artificio ingeri poteſt, vnde cita aduenit virium exolutio.

Abſceſſus ex vulnere aut contuſione genitus ſequentibus ſignis dignoſcitur. Poſt acceptam contuſionem capitis torpor quidam & mœſtitia apparet, animalibus ſpiritibus à materia extrauaſata labefactari incipientibus. Morbo inualeſcente,febricula exoritur, materiâ putreſcere incipiente. His capitis dolor ſuccedit, & ſomnolentia. Mox aucta putredine omnia ſymptomata ingraueſcunt. Febris intenſior euadit; æger è profundiori ſomno emergens ſubitò vociferatur,ſurgit è lecto, ſtatimque iterùm decumbit. Frequenter manum ad caput adducit. Ex his plerique ante obitum purulentam materiam,& vireſcentem ore aut naribus reiiciunt.

Quod ad prognoſim ſpectat, affectus iſte periculoſiſſimus eſt,& vt plurimùm lethalis,imò intra triduum ægrotantes interimit, vt docet Hipp. *Aphor.* 5 1.*ſect*.7. *Quibus*, inquit, *cerebrum ſphacelatum eſt, in tribus diebus pereunt; ſi verò hoc euaſerint, ſani fiunt*. Galenus *in comment.* docet per ſphacelum hic non eſſe intelligendam factam & completam partis corruptionem; quoniam hæc ſanationem non admittit;ſed quæ eſt in fieri, imminetque ob inflammationis magnitudinem.

In iis qui conualeſcunt (quod rariſſimè contingit) nulla eſt præteritorum memoria: ægri enim nec morbi,hec alterius rei ad morbum pertinentis meminerunt.

Ad curationem huius affectus magna feſtinatione opus eſt. Niſi enim in principio illius remedia ſtatim adhibeantur, nullus ampliùs ſupereſt curationi locus.

In prima igitur morbi inuaſione ſtatim ſanguis detrahendus eſt; magnâ copiâ, & iteratis vicibus, bis, ter,quater eadem die,quantum vires ferre poſſunt; in hoc enim vnico remedio tota curationis ſpes reſidet. Cùm enim magna ſanguinis copia cerebri ſubſtantiam,occupet,(quæ magna eſt,mollis & humidiſſima,) ab ea ſufficienter reuelli ac deriuari nequit, niſi totus ferè ſanguis in venis contentus educatur. Et in hoc caſu locum habet vulgaris illa Celſi ſententia, multa in præcipiti periculo rectè fiunt, quæ aliàs eſſent, omittenda.

Cum venæ ſectionibus clyſteres acriores iniiciendi ſunt;vt humores ſuperiora petentes ad inferiora reuellantur,& ſingulis diebus iterandi.

Eodem tempore oxyrrhodina admouenda ſunt ſincipiti,& fronti, qualia in phrenitide deſcripta ſunt.

Ad maiorem reuulſionem & deriuationem, cucurbitulæ ſcapulis & dorſo cum profundis ſcarificationibus admouendæ ſunt, frictiones & ligaturæ extremorum celebrandæ, venæ primùm malleoli, poſteà frontis, & arteriæ temporum aperiendæ; hirudines pone aures, & hæmorrhoidibus applicandæ; veſicatoria ceruici & brachiis admouenda, & reliqua remedia vſurpanda, quæ in phrenitidis curatione à nobis propoſita ſunt.

Ac tandem ſi morbus ad declinationem vergat; leniter reſoluentia capiti admouenda ſunt, inter quæ pulmones veruecini ex animali ex tempore mactato calentes,principem locum obtinent.

CAPVT XII.

De Mania.

Mania eſt delirium ſine febre,cum furore, & audacia.

A phrenitide diſtinguitur,quia in ea febris acuta viget, à cerebri & membranarum eius inflammatione oriunda.Mania verò febre caret; ſaltem ratione propriæ eſſentiæ;nihil enim impedit,quin febris cum mania complicari poſſit, ſed ab alia cauſa oriunda, non autem ab ea quæ maniam producit. Atque ideò in phrenitide febris eſt ſymptomatica; in mania eſſentialis & primigenia,ab alia cauſa procedens;& ſic Gal. *cap.*3.*de loc.affect.cap.*7.explicādus eſt *Quemadmodum* inquit,*aliter atra bilis ſuccus, qui ex præaſſata flaua bile naſcitur;ferina deliramenta inducit, modò ſine febre,modo cum febre.*

A melancholia diſtinguitur per ſymptomata pathognomonica;ſiquidem mania eſt cum furore & audacia; melancholia verò cum timore & mœſtitia.

Cauſa maniæ proxima & immediata, iuxta Galeni mentem, eſt calida & ſicca intemperies ab humore atrabilario oriunda; quæ tamen grauiſſimis vrgetur difficultatibus.

Si enim tanta eſſet intemperies in cerebro, vt mentem de ſua ſede deiicere valeret, febrem deberet parere, cùm calor remiſſior delirium efficere non valens, febrem pariat,qualis eſt ea quæ ab inſolatu exoritur.

Ad hoc dubium varij varia reſpondent. Solidiorum reſponſio eſt,calorem qui febrem excitat, debere eſſe fuliginoſum, vt ad cor delatæ fuligines febrem efficiant;& calorem fuliginoſum,in materia humida conſiſtere debere, qualis eſt materia febrium putridarum; in mania verò humores eſſe aduſtos & incineratos, ita vt ab iis nullæ eleuentur fuligines. Vno verbo aiunt; calor in mania eſt velut in pruna, in febribus verò vt in flamma.

Hæc tamen reſponſio fortiſſimâ vrgetur inſtantiâ. Quod nimirum in febre hectica maior ſit humiditatum conſumptio,quàm in mania. Attamen febris vſque ad integram & abſolutam omnium humiditatum, & ipſius humidi primigenij conſumptionem, ægrique interitum perſeueret.

Platerus hac ratione aliiſque nonnullis perſuaſus; exiſtimat præter calidam & ſiccam intemperiem, adeſſe quoque malignam & venenatam quandam qualitatem, quæ ſit præcipua cauſa delirij. Magna huius ſententiæ probabilitas inde elici poteſt, quòd furor vterinus à ſemine corrupto & malignam ac venenatam qualitatem adepto exoritur.Quòd hydrophobia,quæ eſt ſpecies maniæ, à morſu venenato canis rabidi in quocumque temperamento ſine atræ bilis concurſu inducitur; & morbus qui à morſu Tarantulæ exoritur, quædam etiam maniæ ſpecies appellatur, ac denique venena quædam maniam inferre poſſunt, vt de cerebro muſtelæ & ſolanò maniaco referunt. Ideo veriſimile eſt,peculiare quoddam venenum in corpore humano genitum maniæ cauſam eſſe præcipuam;cùm etiam febres malignæ, quæ non rarò mitiſſimæ ſunt, vt in iis pulſus ac vrinæ ſanis ſimillimæ appareant, deliria producere ſoleāt potiusquàm febres ardentes malignitatis expertes.Et docet experientia,maniā contingere frequenter,non tātùm atrabilatio temperamento præditis,ſed etiam omnibus naturis & ætatibus,præſertim ſi hæreditario iure contigerit,ac denique illam calidioribus medicamentis,ſpecifica virtute præditis,non rarò curari.Etſi diffiteri minimè oporteat in melācho-

licis & attrabilariis hunc morbum frequentiùs & vt-plurimùm produci, quia ille humor tali veneno ſuſcipiendo magis idoneus eſt. Et Galenus ipſe malignitatem iſtam humori attrabilario aduenientem agnoſcere videtur *comment. Aphor. 56. ſect. 6.* vbi dicit maniæ cauſam eſſe melancholicum humorem, non ſemper, ſed cùm ſupra modum exuſtus aut putrefactus malignam induerit acritudinem.

Sed manet adhuc difficultas ex eo deſumpta, quòd maniaci frigus externum etiam hyemis tempore nudato corpore innoxiè patiuntur, & prætereà ad tactum calidi ſentiuntur, quod indicat calorem intentiſſimum in iis vigere.

Verùm reſpondemus hoc in omnibus maniacis minimè contingere, & multos hybernum frigus auerſari, veſtibuſque plurimis gaudere. Alios verò ab aëre externo non affici, propter conſuetudinem, quia ab aſſuetis non fit paſſio. Sic videmus puellas delicatulas hyemis tempore pectus denudatum habere, quod tactu calidum ſentitur, quamuis ex Hippocrate frigus ſit pectori valdè inimicum.

Materia hunc affectum producens in venis & arteriis continetur, vel totius corporis, vel cerebro propioribus, vel ipſis cerebri vaſis & ex locorum varietate varia ſymptomata eaque grauiora, vel leuiora emergunt. Non rarò etiam in vteri vaſis, ex ſanguine vel ſemine corrupto, materia morbifica continetur, ex qua furor vterinus generatur.

Si materia peccans eſt in omnibus venis, aut cerebro vicinis, inſania fit perpetua & indeſinens. Si verò in parte tantum aliqua concludatur, delirium tunc temporis quaſdam habet intermiſſiones, & per interualla recurrit.

Signa diagnoſtica alia imminentem, alia præſentem maniam ſignificant.

Ad imminentem vel futuram maniam dignoſcendam primò conſideranda eſt ægrotantis natiua diſpoſitio, quæ ſcilicet ad bilioſam ſeu atrabilariam temperiem accedit. Sic apud Hippoc. 2. *epid. 5. Cui vena in cubito pulſat, furibundus eſt, & ad iracundiâ preceps; cui verò ſenſim mouetur, torpens eſt ac ſtupidus.* Arterias nomine venatum Hippocrates afficit. Non autem ſimplicem pulſationem intelligit, ſed vehementem, cui opponit illud, *quando ſenſim mouetur*, vt ſenſus huius ſententiæ ita ſe habeat. Qui habent pulſum magnum velocem, & vehementem à natiua conſtitutione ad iram & furorem maximè procliues ſunt qui verò tardum habent pulſum, torpidi ſunt & ſtupidi.

Secundò, ſexus ratio habenda eſt. Viri enim frequentiùs furore exagitantur, quàm mulieres. Quod intelligendum eſt de affectu primigenio; ex vtero enim mulieres non rarò in furorem aguntur.

Tertiò, ætas conſideranda eſt. Iuuenibus enim frequentiùs mania contingit, quàm pueris & ſenibus.

Quartò anni tempus aduertendum. Sæpè enim vero tempore contingit hic affectus, ſæpiùs æſtate, ſæpiſſimè autumno, ex Hip. & Gal. *ſententiis Aphor. 20. 21. & 22. ſect. 3.* Vere humores aliis temporibus geniti & per hyemem aſſeruati ac quieſcentes, commouentur & exagitantur, morboſque analogos pariunt. Æſtate multa bilis, non ſolùm flaua, ſed etiam atra in diſpoſitis gignitur, quæ maniam efficit eodem tempore, vel ad autumnum vſque maiori copia tumulata, morbum tunc temporis producit.

Hæc ſigna remotiora ſunt, & in genere tantùm diſpoſitionem ad hunc morbum ſignificant. Proximè verò imminentem affectum oſtendunt, dolor capitis aſſiduus, vigiliæ contumaces, ſomni leuiſſimi atque breuiſſimi, inſomnia turbulenta, curæ & ſollicitudines moleſtæ, terrores ex leui cauſa, præceps & frequens iracundia ex minima vel nulla occaſione, ſplendores oculis obuerſantes, aurium ſonitus, procliuitas ad venerem inſueta, pollutio nocturna frequentior, riſus præter aſſuetudinem & rationem, loquacitas inſueta, & ferè aſſidua, & interdum taciturnitas meditabunda. Poſteriora hæc incipientem maniam ſignificant.

Factam verò, & præſentem maniam oſtendunt ea quæ in definitione prolata ſunt, nempè delirium ſine febre, cum furore & audacia. Varia tamen ſunt huiuſmodi deliria in variis ægrotantibus, tum etiam in iiſdem, diuerſis temporibus, pro maiori vel minori cauſæ vehementia. Alij enim feroci iracundia rapiuntur, & obuios quoſque inuadunt, proprias veſtes proſcindunt, & ſibi interdum violentas manus inferunt, ſibique vitam eripere conantur. Alij verò mitiores & pacatiores ſunt, nullamque aſtantibus noxam inferunt, ſed tantùm varios ſermones & ridiculos proferunt; interdùm canunt & rident, & variis deliramentis afficiuntur, ac ſymptomata patiuntur iis aliquo modo ſimilia, quæ in melancholia & ſtultitia ſolent contingere.

Ex illa autem varietate ſymptomatum, cauſarum varietas dignoſcitur. Riſus enim immodicus, hilaritas & cantillatio materiam peccantem, multo ſanguine dilui ſignificant; iracundia verò; inquietudo, clamor, percuſſio, pallidus & flaueſcens faciei color, bilem flauam in vitio eſſe oſtendunt. Inſania verò admodum furioſa, vt ægri obuios impetant, & aliquando interficiant, à flaua bile exuſta, quæ atra bilis dicitur, ducit originem. Si verò atra bilis non ex flaua bile, ſed à melancholia exuſta & præaſſata generetur, ægri truculento vultu præditi ſunt, manent interdum in diuturno ſilentio, quòd nonnunquam in ſermonem importunum erumpit, immites ſunt, pertinacas, ingenti mœrore interdùm ac luctibus afficiuntur.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Mania grauiſſimus eſt affectus, & non ſolùm per menſes, ſed per annos aliquando & vſque ad mortem perſeuerat, præſertim ſi hæreditaria ſit. Cùm omnes morbi ab atra bile ſint curatu difficillimi, iſte præ cæteris difficilior eſt, quod ægri medicis non optemperent, & neceſſaria remedia vſurpare minimè velint.

Faciliùs curatur mania quæ cùm riſu, & mitioribus ſymptomatis copulata eſt; quam quæ cum ſtudio ac furore.

Breui ſucceſſuram morbi curationem oſtendunt quæcunque euacuationes ex motu naturæ contingentes, per ſudores, alui fluxum, hæmorrhagiam per nares, aut hæmorrhoides, aut ſi varices ſuperuenerint: vnde Hipp. *Aphor. 21. ſect. 6. Si inſanis varices, aut hæmorrhoides contigerint, morbi ſolutio fit.*

Dyſenteria, aut hydrops, aut febris tertiana, vel quartana maniæ ſuperueniens, eam tollit: ſit enim metaſtaſis humorum à cerebro ad partes inferiores, in quibus nouum morbum producunt.

Ad huius morbi curationem materia peccans euacuanda, reuellenda & repellenda eſt; calida intemperies corrigenda, cerebrum aliæque partes principes roborandæ. Quæ omnia ſequentibus præſidiis adimpleri poterunt.

Primò ſanguinis miſſio celebranda eſt præmiſſo clyſtere, ex vena brachij inſigniori: poſtridiè verò iteranda ex altero brachio, idemque remedium frequenter vſurpandum. Aſſerit enim Platerus innumeros hac ratione curatos fuiſſe à Chirurgis & aliis, qui ex profeſſo hiſce morbis curandis operam dabant, qui vigeſies, imò ſexageſies venas apperiebant. Non ſolùm enim venæ brachij vtriuſque, ſed etiam malleoli, frontis, narium, hæmorrhoidum, etiam varices ſi appareant, & ſaluatellæ: idque per interualla, interiectis clyſteribus, & medicamentis purgantibus infrà deſcribendis. Cucurbitulæ etiam ſcapulis & dorſo cum ſcarificatione admotæ poſt multas venæ ſectiones: tum etiam hirudines temporibus, & ponè aures, vtiliſſimæ ſunt.

At frequentibus illis phlebotomiis materiæ peccantis

tis præparationes & purgationes interiiciendæ ſunt; eæque diù,multumque continuandæ. Cui vſui confe-rent ea omnia, quæ ad bilis & melancholiæ præpara-tionem & expurgationem vſurpari ſolent; quibus & ſequentia,vtpote ſelectiora,adiicere poſſumus.

℞.Lapid.Lazuli ʒ.j.ß.diagryd.ʒ.ß.turbith ʒ.j. ſen-næ. ℥. ß. epithymi, cremor. tartari, ana ʒ. ij. cinam. & cort. citri,ana ℈. j. croci ℈. ß. fiat puluis, cuius do-ſis erit ʒ. j. vel ℈. iv. cum iuſculo, vel liquore appro-priato.

℞. Rament.helleb.nigri ℥.j.Infundantur per tridu-um in aquæ pluuiæ,℥. iiij. Decoquantur lento igne ad tertias. Colaturæ adde mellis optimè deſpumati ℥. ij. Miſce,capiat cochlear j.cum iuſculo pingui.Vel

℞.Extracti hellebori nigri ℈. ß. ſyrupi violac. ℥. j. Miſce pro vna doſi.

Omnia medicamenta ex helleboro confecta, vt vi-num, ſyrupus & oxymel, ad huius affectus curatio nem plurimùm conferunt. Vnde olim ferunt Melam-pum Amythaonis Medici filium, vino helleborato Prœti Argiuorum regis filias, quæ ſe boues exiſtima-bant,liberaſſe.

Antimonium in hoc morbo non ſolùm à Chymia-tris,ſed etiam Galenicis omnibus commendatur, tum quòd humorem attrabilarium è toto corpore euacuat: tum quia eo ægrotantes commodè falli poſſunt, reme-dia alioqui inſuauia renuentes. Doſis varia eſt pro va-riis illius præparationibus.

Balnea aquæ tepidæ frequenter & poſt ſingulas pur-gationes vſurpanda ſunt.

Ordo medicamentorum purgantium in hoc morbo talis eſt,vt primò apozema alterans & purgans per tres aut quatuor dies exhibeatur, poſt venæ ſectionem in vtroque brachio celebratam.Deinde purgantia medio-cria ex potionibus, pulueribus, aut ſyrupo magiſtrali bis in ſeptimana exhibeantur. Vehementia verò bis in menſe,interiectis continuò venæ ſectionibus, vt anteà dictum eſt.

Diebus verò intermediis balnea,iulepi præparantes, aut iuſcula alterantia,tum etiam opiatæ roborantes ex-hibeantur.

Præter iulepos vulgares, ſequens ex ſuccis paratus erit vtiliſſimus.

℞. Succorum borrag.bugloſſ.&pomor.redol.an.℥. iij.aquar. fumariæ & cichor.ana ℥.iiij. ſacchari albi ℥. vj.Coquantur,depurentur,& aromatiſentur ſantalo ci-trino.Capiat ℥.vj.manè & ſerò.

Opiata etiam in ſequentem modum concinnari po-terit.

℞.Conſeruæ roſar.violar.& bugloſſ.an.℥.j. conſer-uæ flor. tamariſci, caryophylli hortenſis, caulium la-ctuc. condit. & cortic. citri condit. ana ℥. ß. myrobal. emblic.condit.n.j. confect. alkerm. & de hyacint. ana ʒ.ij.pul.elect.diamarg.frig.& lætif.Gal.ana ʒ. j. coral. præpar. & margarit. præpar. ana ʒ. ß. Cum ſyrupo de pomis redol.fiat opiata, de qua capiat ad magnitudi-nem caſtaneæ, ſuperbibendo parùm iulepi, aut aquæ cuiuſdam appropriatæ.

Tabellæ etiam vſurpari poterunt, in hunc modum compoſitæ.

℞. Confect.alkerm ʒ.ij. pulu.electuar. de gemmis, & diamarg.frig.ana ʒ. ß. ſacchari in ſucco pomorum diſſoluti ℥. iiij. Fiant tabellæ pond.ʒ.ij. Capiat vnam pro doſi.

Interdùm etiam tentari poterunt ſpecifica & amu-leta,quorum non exiguum numerum collegit Senner-tus.Nos verò vnum adiiciemus, quod in illuſtri, qua-dam familia Monſpelienſi,pro ſecreto gentilitio,& he-reditario habetur,illiúſque deſcriptio talis eſt.

℞.Fol.meliſſæ M.j.Incidantur minutim, & infun-dantur in ſpiritus vini ℥. iiij. Deinde adde margarit. præp.ʒ.ß.Miſce.Doſis eſt cochlear.ij.

Interim dum hæc fiunt, ſomnus omni arte conci-liandus eſt, & ſomnifera per interualla vſurpanda. Quæ non alia eſſe debent, quàm quæ in phrenitidis curatione propoſita ſunt, tam interna, quàm exter-na.

Ac præter ſomnifera externa admouenda quoque capiti ſunt topica medicamenta, quæ æſtum ac furo-rem vehementem temperent ac demulceant. Illa verò non ſolùm refrigerantia, ſed multò magis hume-ctantia ſint, & in principio morbi nonnihil repellen-tia.

Ideò in principio morbi oleum roſac.conueniet,cum violac. anethino, & chamæmelino; poſteà verò ea-dem olea detracto roſac. Vbi verò magis refrigeran-dum eſt, olea ex ſemine cucurbitæ & papau.addenda erunt.Ac denique vt in formam linimenti reduci que-ant,mucilagines ſem.lini,fœnugr. & butyrum addi po-terunt.

Plurimùm etiam confert epithema in ſequentem modum compoſitum.

℞. Aquæ nymphæe ℔. j. ſalis prunellæ ℥. j. cam-phoræ ℈.j.Miſce,& cum linteis complicatis admouea-tur tepidè ſincipi.

Epithema ex ſale Saturni, & aqua roſarum vtiliſſi-mum eſt.

Vtiliſſimum quoque erit epithema ex aqua roſar-rum, ſantali rubri tinctura impregnata,cum moſcho & camphora compoſita, quæ ſuperiori capite deſcri-pta eſt.

Chymici verò balſamo Saturni palmam tribuunt, eóque caput inungunt inſtar linimenti.

Maximè etiam conueniunt in ſummo furore anima-lia tenella per medium ſecta,vel eorum partes,ac præ-ſertim pulmo verue. inus vbi ſemel refrixerit, iterùm poteſt calefieri in aqua feruente.

In declinatione nonnulli diſcutientia validiora ad-hibent.Imò verò in ipſo vigore morbi,poſt euacuatio-nes ſufficientes, fomentum ſequens admirandæ credi-tur efficaciæ.

℞. Herbarum cephalicarum cum floribus q. ſ. Decoquantur in aqua fontana. Deinde ℞. bacca-rum lauri & rad. hellebori nigri veri, ana q. ſ. Con-tundantur craſſiuſculè, & inſuantur ſacculo oblongo interbaſtato. Sacculus parùm bulliat in prædicto de-cocto.

Tandem per nouem dies continuos ℞. iſtius decocti ℔. ij. Eóque calefacto foueatur caput raſum per inte-gram horam, cum linteis duplicatis. Poſteà ſacculum iſtum applica futuræ coronali cum bona ligatura, lin-teis calidis inuoluendo. Patiens decumbat in lecto & ſi fieri poteſt,quieſcat. Tum mirè expurgatur per om-nia capitis emunctoria, & aluus ſimul aliquantulùm fluit. Sic enim fuligines inhærentes cranio & cerebro mirabiliter diſſoluuntur,quod vix alia remedia præſtare poterunt.

Denique cauterium ſuturæ coronali applicatum maximè probatur à Gordonio,eiuſque vtilitatem con-firmat hiſtoriâ cuiuſdam maniaci:cui cum eſſet vulnus inflictum capiti cum cranij fractura,quamdiu fuit vul-nus apertum, tamdiu benè habuit; vulnere ſanato re-uerſa eſt mania.

Quamuis autem cerebrum in hoc affectu præcipuè laboret, tamen aliæ partes alterandæ, præcipuè cor & hepar, epithematis & linimentis in phrenitidis cura-tione propoſitis.

CAPVT XIV.

De Melancholia.

Melancholia eſt delirium ſine febre cum timore & mœſtitia.

A phrenitide diſtinguitur, per carentiam febris,& à mania per timorem & mœſtitiam, quia hæc eſt cum furore & audacia.

Dicimus autem febrem abeſſe ab hoc affectu, quod intelligendum eſt ex propria natura, & per ſe; attamen ex accidenti febris cum illa copulari poteſt. Nihil enim impedit,quin febris continua, vel intermittens, in melancholia laborante contigat; ſed illa febris non erit de eſſentia melancholiæ, quemadmodum in phrenitide febris eſt de eſſentia illius.

Dubitare licet, quomodo timor & mœſtitia dicantur eſſe de eſſentia melancholiæ; cùm in multis melancholicis gaudium & lætitia maximè vigere videantur.Alij enim continuò ridentalij canunt, alij ſe ditiſſimos,alij Reges & Monarchas eſſe putant.

Reſpondemus varios eſſe melancholiæ gradus,& varias humoris melancholici cum aliis humoribus permixtiones, indéque maximam deliriorum varietatem emergere.Ita vt qui multum ſanguinis,aut pituitæ cum humore melancholico permixtum habent, gaudio & lætitia affici poſſint. Aſt ille affetus tunc temporis non eſt vera, & legitima melancholia; ſed potiùs ad ſtultitiam &fatuitatem accedit.

Ex varia autem humoris melancholici diſpoſitione maxima deliriorum varietas emergit: vnde alij ſe Reges, Principes, vates, alij vitreos, teſtas fragiles grana tritici à gallinis deuoranda; alij ceram igne liquabilem; alij ſe canes, feles, lupos, cuculos, luſcinias, gallos eſſe putant, horumque aut aliorum animalium voces imitantur. Alij ſe mortuos eſſe, nec quicquam edendum, aut bibendum eſſe imaginantur. Alij mingere non audent, ne diluuium inde oriatur.Alij ſe capite, vel membris truncatos eſſe,vel orbem digito ſuſtinere,vel paſſeres in capite, ſerpentes,ranas,mures, aliaque animalia in ventre habere arbitrantur.

Cauſa melancholiæ proxima & immediata eſt ſpiritus tenebricoſus, & (vt Galeni verbis vtar,) nigro colore infectus.Cùm enim ſpiritus animales,naturâ ſuâ puri,tenues &perſpicui eſſe debeant ad actiones cerebri alacriter exercendas ;& alacritatem ac lætitiam inducendam, ſi ab ea conſtitutione deiiciantur, & opaci ac tenebricoſi euadant, mœſtitiam, & timorem inducunt.Vnde Galenus 2.*de ſymptom.cauſ.cap.6.* à tenebris exterioribus mutato exemplo rem explicat. *Eorum,inquit, quæ extra corpus ſunt nihil videmus,quod nos perinde terreat,ac terebræ:ergo cùm tenebra rationalis animæ parti ſunt circumfuſa, neceſſe eſt hominem timere qui ſemper vnà cum corpore, ſui timoris cauſam circumferat.*

Cauſa verò prauæ huius ſpirituum diſpoſitionis eſt humor melancholicus,qui craſſitie, opacitate & colore nigro præditus,ſpiritus animales inficit, & tenebricoſos reddit. Et cùm humor melancholicus frigida & ſicca temperie donatus ſit, ad figendos & denſandos ſpiritus maximè conducit, quæ quidem denſatio & fixatio ſpirituum admœrorem & triſtitiam neceſſaria eſt.Si enim humor tenuis ſit & calidus, quals, eſt atrabilis, à qua mania producitur, furorem potiùs & audaciam excitat. Ergo cauſa proxima melancholiæ eſt opacitas, & tenebroſitas ſpirituum animalium. Conditio verò neceſſaria & ſine qua non eſt frigida & ſicca intemperies.

Si quis verò inſtauerit, in melancholia hypochondriaca,ex Galeno 3.*de loc.affect. cap. 7.* eſſe inflammationem in hypochondriis, atque adeò calidam intemperiem præualere.

Reſpondebimus illam inflammationem, ſeu potiùs phlogoſim hypochondriorum fieri ex eo quod ſanguis melancholicus in liene & venis meſaraicis diutiùs retentus propter obſtructiones incaleſcit,vnde multi vapores eleuantur ad cerebrum,qui licet calidi ſint, vincuntur tamen à frigiditate cerebri, & facilè ad temperiem humori melanicolco propriam, nempè frigidam & ſiccam, reducuntur. Si verò tantus ſit illorum vaporum calor, vt cerebri temperiem inuertat, & in calidam & ſiccam permutet, tunc mania, non melancholia generatur. Ita vt mania & melancholia in eo præſertim differant, quòd in illa eſt calida & ſicca intemperies, in hac verò frigida & ſicca.

Prædicta ſpirituum tenebroſitas à Galeno ſancita reiicitur ab Auerroë, ex eo quòd tenebræ ſpiritibus animalibus inductæ, & color niger humoris melancholici non poſſint efficere ſenſus internos;iuxta vulgatum illud axioma, *Nihil eſt in intellectu, quod priùs non fuerit in ſenſu*;atque adeò cùm color ille niger, aut tenebræ interiores oculis non offerantur, à ſenſibus externis percipi non poſſint.

Reſpondemus colorem nigrum humoris melancholici, aut ſpirituum tenebroſitatem non efficere ſenſus internos ſub ratione coloris;ſed quatenùs aliquid præter naturam exiſtens in cerebro,quo actiones illius lædat. Quia nimirum ſpiritus animales ad actiones cerebri perfectè obeundas debent eſſe puri, tenues & perſpicui. Si contrà impuri, craſſi & tenebricoſi extiterint,actiones cerebri vitiant, quatenus ſpecies à ſenſoriis tranſmiſſas inficiunt veluti,& inquinant; ſicut vitrum coloratum, aut aliter infectum ſpecies obiectorum eodem modo infectas oculis repræſentat.

Frigida etiam & ſicca intemperies, quæ tanquam conditio neceſſaria propoſita eſt ad melancholiam efficiendam, hoc argumento impugnari poteſt, ab Auicennæ authoritate deſumpto,qui *fen. 1.lib. 3. tract. 4. cap. 18. Balbi, inquit, ſunt plurimùm diſpoſiti ad melancholiam.* Sed balbi ſunt valdè humido temperamento donati,quod probatur ex Gal. *comment. Aphor.32. ſect.6.*vbi Hippocrates ſic habet. *Balbi ab alui profluuio maximè capiuntur.* Galenus verò dicit balbos habere humidiorem temperaturam, quemadmodum & pueros, ratione cuius alui profluuio ſunt maximè obnoxij.

Reſpondemus contextum Auicennæ non de verè balbis eſſe intelligendum, qui litteram R.pronunciare non poſſunt,de quibus loquuti ſunt Hip.& Galenus *Aphor. prædicto*, & illi quidem humidiori temperie præditi ſunt; ſed de illis qui trauli nominantur, qui ſcilicet eandem ſyllabam ſæpiùs repetunt, antequam verbum integrum pronuntiare valeant. Quod ſit ex præcipitatione mentis,cum celeriùs loqui contendunt, tunc enim lingua ſeſe implicat, & in verborum prolatione hæſitare cogitur. Et illi trauli ſunt melancholico temperamento donati.

Denique dubitare licet, quomodo tenebroſitas ſpirituum ſit cauſa immediata delirij melancholici, cùm omnis actio læſa dependeat immediatè ab aliquo morbo;hæc autem tenebroſitas ad nullum morbi genus referri valeat.

Reſpondemus tenebroſitatem illam eſſe morbum in numero, quatenùs illius acceſſu augetur numerus eorum quæ neceſſaria ſunt in cerebro ad actiones animales obeundas. Inſtantia verò quæ contra hanc reſponſionem afferri poteſt, quòd ſcilicet morbus ſit affectus veræ partis,in vertiginis explicatione reſoluta eſt.

Signa melancholiæ pathognomonica in definitione propoſita ſunt,timor nempè & triſtitia ſine cauſa manifeſta, quæ in omni melancholiæ ſpecie reperitur. At verò ſingulæ melancholiæ ſpecies propriis ſignis innoteſcunt .Sicque primariam in ſolo capite reſidentem melancholiam ſignificant, cerebri vitioſa conſtitutio,aut morbi calidi prægreſſi, quibus ſanguis in ve-

nis

nis illius contentus, exuſtus & torrefactus eſt:tandemqus in humorem melancholicum conuerſus.Somni breues & interrupti, inſomnia turbulenta, vertigines, aurium tinnitus, & ſymptomatum in reliquo corpore, ac præſertim ventre inferiori abſentia.

A toto corpore prouenire hunc affectum oſtendunt habitus totius corporis melancholicus, vel naturalis, qui ex colore nigro, hirſutie, macilentia, aliiſque dignoſcitur:vel aſcititius ex curis, laboribus, vigiliis,victu craſſo & ſimilibus contractus.

Ab hypochondriis procedere hunc affectum teſtatur, æſtus in præcordiis ſine ſiti, ſputatio frequens, ructus acidi,flatus per ſuperiora vel inferiora frequenter emiſſi, ventris rugitus, compreſſio interdum diaphragmatis, anxietas,nauſea, appetitus interdùm inſatiabilis;cordis palpitatio, tumor aliquando & renitentia in hypochondriis. Et reliqua quæ fuſiùs in affectione hypochondriaca exponentur.

Ab vtero affectum procedere indicant ea ſigna quæ hyſtericas affectiones prodere in loco dicentur.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt Chronicus eſt iſte morbus, & contumaciſſimus, ſi ſemel altas in corpore radices egerit. Humor enim melancholicus, præcipuè qui per aduſtionem genitus eſt,& ad atræ bilis naturam accedit,vim remediorum eludit, mitiora contemnit, & à fortioribus efferatur. Vnde humor melancholicus flagellum Medicorum, crux ſeu opprobrium Medicorum vulgò nominari conſueuit.

Recètis tamen melancholia,& à cauſis procatarcticis oriunda facilè curatur. Refert enim Gal.3.*de loc. affect. cap.* 7. ſe melancholiam incipientem ſolo aquæ dulcis balneo frequenter curaſſe.

Melancholicis hæmorrhoides,aut, varices ſuperuenientes, curationem interdùm afferunt,ſi criticè à natura humores ad illas partes inferiores detrudantur: Interdùm enim ſymptomaticè contingunt,& per epigeneſim multiplicatâ materia morbificâ, indéquead plures partes diffuſa.

Soluitur etiam interdùm melancholia per fluxum hæmorrhoidum; & per ſcabiem alioſque cutaneos affectus.

Quod ad curationem ſpectat, vndecumque morbus primam traxerit originem, duo perpetuò aduertenda ſunt.Primum, vt totum corpus ab humore melancholico, omnique aliorum humorum illuuie liberetur.Rariſſimè enim contingit,vt vnica pars hoc humore obſideatur. Secundum, vt ad hypochondria curatio præcipua ſemper dirigatur; quandoquidem in hepate & liene prima humoris melancholici generatio & in iiſdem partibus totáque hypochondriaca regione illius collectio fieri conſueuit: ideò curatio pro affectione hypochondriaca propoſita ad reliquarum melancholiæ ſpecierum curationem ſufficere poterit. Vix enim hypochondria ab illius humoris redundantia, & noua eiuſdem generatione liberari poſſunt,quin totum corpus conſequenter ab eodem immune fiat.

Pro omnium igitur melancholiæ ſpecierum curatione ſufficient ea remedia, quæ in affectionis hypochondriacæ curatione propoſita ſunt.

CAPVT XV.

De Catarrho.

Catarrhus eſt humoris excrementitij è capite in ſubiectas partes præternaturalis effluxus.

Eſt ergo ſymptoma tertij generis, nempè vitium in excretis.

Cerebri ſubſtantia eximiâ mole prædita multo indiget alimento, ex quo neceſſariò copioſa generantur excrementa, concurrente potiſſimum frigida humidaque partis temperie: quæ ſi naturalem & modicam quantitatem ſeruauerint,in prioribus cerebri ventriculis excipiuntur, & per choanam ſeu infundibulum ad glandem pituitariam tranſmittuntur, ac per palatum quotidiè excernuntur. Si verò paulò vberiùs redundauerint,in ſtatu tamen naturali conſtituta, circa cerebrum & meninges diſperguntur; commodè tamen, non ſolum per palatum,ſed etiam per nares expurgantur.

Cùm verò cerebrum intemperie atque imbecillitate affectum eſt,vel alimentum copioſius & improportionatum recipere cogitur,quod ſufficienter concoquere nequeat,magnus fit excrementorum prouentus. Adde quod cerebrum(vt inquit Hipp.)tanquam cucurbitula corpori impoſita, humores & vapores à partibus inferioribus attrahere non deſinit:hinc non parum adaugetur excrementorum cumulus, quæ quantitate & qualitate ſuâ facultatem expultricem ſtimulátia & retentricem ſuperantia,quâ data porta, ruunt immodicè & inordinate per vias & loca non conferentia, magna cum corporis afflictione.

Cum igitur fluxio ſit motus materiæ ab vna parte in aliá,in ea perpetuò,(vt in omni motu,)quinque cõſideranda ſunt. Terminus à quo, terminus ad quem mouens,mobile, & viæ per quas ipſa mouetur.Terminus à quo,eſt cerebrum,; terminus ad quem,partes cerebro ſubiectæ; mouens eſt facultas expultrix irritata, vel retentrix debilitata;mobile eſt humor excrementitius;viæ per quas mouetur, ſunt ductus patentes, nempè palatum,nares,oculi,aures,& meatus inſenſiles, tùm etiam, venæ, arteriæ & nerui.

In termino à quo,ſeu parte mandante duo cauſarum genera cõſideranda ſunt:vnum eſt earum,quæ humoris pituitoſi copiam in corpore gignunt, & cumulant; alterum earum,quæ fluxum eiuſdem excitant & promouent, illæ generantes, hæ impellentes dici poſſunt.

Generantes conſiſtunt in fruſtratione facultatis cõcoctricis, quæ contingit vel vitio ipſius facultatis,vel vitio alimenti.

Concoctrix cerebri facultas læditur potiſſimùn ab intemperie, eâque frigida vel calida.

Frigida intemperies efficit, vt alimentum ad cerebrum delatum malè concoquatur,& in pituitam commutetur, tum etiam vt vapores à partibus inferioribus tranſlati ſufficienter non diſcutiantur, ſed in aqueum humorem condenſentur.

Calida verò intemperies copioſius alimentum & copioſiores vapores allicit, vt non poſſint à natura ſufficienter diſcuti ac reſolui.

Vitio alimenti concoctrix cerebri fruſtratur, cum illud vel nimia copia cerebro ſuppeditatur, vel alienis qualitatibus infectum difficiliùs concoquitur. Sic frigida,craſſa,& viſcida alimenta immoderatius ingeſta perfectè concoqui nequeunt, & crudum alimentum Cerebro ſuppeditant. Sic alimenta acria & vaporoſa multos vapores ad cerebrum tranſmittitunt.

His adiungendæ ſunt cauſæ externæ, quæ ſuperfluâ humiditate caput repellere ſolent,vt auſtrina conſtitutio,ſomnus longus, præcipuè meridianus;vita deſes & otioſa &alia huiuſmodi,

Licèt

Licet autem cerebrum pars mandans præcipuè dici ſoleat,non eſt tamen perpetuò cauſa fluxionis præcipua,ſed plerumque fluxionis materia aliunde ad cerebrum tranſmittitur. Poſtquam enim vitioſi humores vel in toto venoſo genere,vel in aliqua parte peculiari, venrriculo nimirùm, hepate, liene, meſenterio,vtero aliiſque collecti ſunt, non ſolùm ab iis ad caput vapores multi aſcendunt, ſed etiam ipſi humores vitioſi ad caput feruntur,& inde rursùm ad ſubiectas partes deſcendunt; iſtorum autem viſcerum vitia præcipua ad catarrhos generandos idonea ſunt, intemperies variæ & obſtructiones.

Calida viſcerum intemperies copioſam facit anathymiaſin,ex qua velut in alembico deſtillationes generantur,frigida verò,propter concoctionis defectum, humores crudos generat, qui data occaſione ad caput transferunrur.

Obſtructiones verò partium infimi ventris liberam excrementorum expurgationem impediunt, vnde fit vt illa ſenſim cumulata, cum liberum exitum non inueniant per vias naturales & ordinarias, ad ſuperiora refluant, & ad cerebrum transferantur. Ad hoc autem opus eo modo perficiendum concurrere neceſſariò debet cerebri imbecillitas, horum excrementorum receptioni ideonea, quandoquidem,(vt anteà dictum eſt,) partes robuſtiores ad debiliores ſeſe exonerant: frequentiſſimè autem contingit, vt cerebrum ſit debilius reliquis partibus, propter ſubſtantiam ſuam mollem & laxam, quæ compactis & ſolidioribus minorem habet reſiſtentiam.

Cauſæ inpellentes ſunt nimia cerebri calefactio, vel refrigeratio, aut alia quæuis humorum commotio. Nimia cerebri calefactio humores in eo contentos attenuat & fundit, meatuſque reſerat, per quos illi fluere conſueuere: talis eſt capitis calefactio à ſole,igne,nimio capitis tegumento, olfactu aromatum calidiorum, ira, alioque animi pathemate excedente.

Refrigeratio verò cerebrum comprimit & humores in eo contentos exprimit,vt in ſpongia aqua repleta & manu compreſſa contingit; talis alteratio hyeme frequens eſt, ſed præcipuè contingit in ſubitis aëris mutationibus, quando ſcilicet conſtitutio auſtrina calida & humida,in aquiloniam frigidam & ſiccam conuertitur, vel quando aliquis è loco calido egrediens, aëri frigido ſubitò ſe exponit. His annumeranda eſt pedum refrigeratio, quæ ſympathicè per neruos cerebro communicatur.

Prædictam cerebri compreſſionem à frigore factã multi negant, quia frigus humores denſat & incraſſat, minuſque fluidos reddit. Neque quadrare videtur exemplum ſpongiæ aqua repletæ,quæ aëri expoſita nullo modo comprimitur.

Verùm hæc ſententia ab Hipp.tradita *lib.de locis in homine*,veritati conſentanea eſt; *Fluxiones*,inquit,*propter frigus fiunt,cum caro in capite & venæ tenſæ fuerint: hæ enim horrente carne & ad anguſtias perueniente, adſtrictaque ac excludente,humiditatem exprimunt. Et ſimul carnes ipſæ contrà exprimunt ad anguſtias peruenientes, & capilli ſursùm erecti fiunt, vt potè ſimul vndiquaque fortiter compreſſi: quidquid igitur inde expreſſum fuerit, idipſum,quocunque contigerit,fluit.*

Ex quibus coarctationem & cõpreſſionem partium à frigore fieri, indeque humorum exprimi manifeſtum eſt.

Neque obſtat denſatio humorum & incraſſatio à frigore facta ſuprà propoſita;ſi quidem hæc locum habere poteſt quando totum corpus ſenſim & æqualiter refrigeratur. At cùm à frigore ſubitò irruente partes externæ offenduntur,tunc illæ ſubitò coarctantur,& humores intùs coërcitos exprimunt.

Multò minoris eſt efficaciæ, quod de ſpongia dicebatur, eam nimirùm à frigore aëris non exprimi. Alia enim eſt ratio partium viuentium, quarum calor & ſpiritus ad frigoris ſenſum refugiunt, & partes iis deſtitutæ conſequenter coarctantur, quod in ſpongia aqua repleta non poteſt.

Attamen confiteri oportet non hunc vnicum eſſe modum,quo fluxio à frigore excitatur.Etenim refrigeratio pedum catarrhum inducit, intemperie frigidâ cerebro communicata per neruos inſignes, qui ab eo ad pedes deferuntur per ſpinæ medullam;illa autem refrigeratio intimas cerebri partes petit, non verò externas vt frigiditas aëris,caput immediatè afficiens,facere conſueuit.Ideò potiùs exiſtimandum eſt in hoc caſu retentricem cerebri facultatem debilitari, eo refrigerato vt non poſſit humores ſuperfluos in eo contentos,(ſi quidem illi copia luxurient,)ampliùs retinere, ſed eoſdem effluere patiatur.

Eſt & alius modus admodùm efficax & frequens, quo catarrhus à frigore generari conſueuit, nempè pororum externorum conſtipatio, eo præſertim tempore facta, quo maxima fieri ſolet per corporis habitum diaphoreſis,vnde ſit vt excalefacti, frigidum aërem ſubitò incurrentes, catarrhis maximè afficiantur. Sic in primis autumni frigoribus catarrhi maximè fiunt, quia per æſtatis decurſum habitu corporis rarefacto, & poris valdè apertis, multa fit per tranſpiratonom inſenſilem excrementorum diſſipatio, quæ ſi derepentè, conſtricto corporis habitu,cohibeatur,vapores & humores in centrum cerebri & corporis repercuſſi fluxionibus materiam ſuppeditant; ita vt circa autumni initia, non ſolùm catarrhi contingant, ſed etiam copioſa fiat in omnibus ferè hominibus ſeroſæ materiæ per vrinas excretio, & in nonnullis per aluum, vnde alui fluxus dictis temporibus frequentes eſſe conſueuerunt.

Si quis verò quæſierit,cur per totum hyemis decurſum catarrhi non perſeuerent, cùm perpetua fiat à frigore ambientis pororum externorum conſtrictio. Reſpondebimus, naturam per alias vias ſuperfluitates expurgare hyemis tempore magis,quàm per diaphoreſim nempè per aluum,vrinas & ſputa.

Quàm copioſa autem ſit euacuatio illa quæ per inſenſilem tranſpirationem fieri conſueuit, luculenter docetur à Sanctorio,*libello de Statica medicina*,vbi dicit, perſpirationem inſenſilem eſſe longè pleniorem, quàm omnes euacuationes ſenſiles ſimul vnitas,ita vt ſi cibus & potus vnius diei ſit ponderis octo librarum, tranſpiratio inſenſilis ad quinque circiter libras aſcendat. Curioſa & laborioſa iſthæc circa tranſpirationis menſuram ſpeculatio, quantam lucem in morborum cauſis introſpiciẽdis,eorumque curationibus inſtituendis,afferre valeat, peritioribus & ſolertioribus quibuſque iudicandum relinquo.

In parte recipiente conſideranda eſt imbecillitas,vel alia quæuis diſpoſitio fluxioni recipiendæ, vel attrahendæ idonea. Ratione imbecillitatis vulgatiſſimum eſt Medicorum axiomia, partes robuſtiores in debiliores perpetuò onus ſuperfluum deponere,ſicut in Republica. Magnates & potentiores in debiliorem plebem grauia onera deponunt.

Imbecillitas verò partium,vel inſita eſt & natiua,vel aduentitia.Inſita imbecillitas pendet à mollitie & laxitate partium, vnde glandulæ & pulmo fluxiones facilè recipiunt. Aduentitia verò imbecillitas fit ab intemperie vel ſolutione continui.

Frigida intemperies calorem natiuum debilitando facit,vt pars minorem habeat reſiſtentiam, ſicque faciliùs humorem influentem recipiat.

Solutio continui partem etiam debilitando eam fluxioni recipiendæ magis reddit idoneam.Hinc ortus eſt cauteriorum vſus,quia parte vlcere debilitatâ humores ab aliis partibus eò decurrunt. Sic etiam pulmo in phthiſi vlceratus humores à cerebro & toto corpore influentes recipit.

Inter alias verò diſpoſitiones. fluxioni attrahendæ idoneas, calor præcipuè annumerandus eſt,vnde videmus partes inflammatas copioſos humores attrahere. Sic etiam in phthiſi non ſolùm propter vlcus,ſed etiam

propter

propter calidam humoris intemperiem humores copioſi à capite proliciuntur. Vnde Hip. *de morbis* agens de phthiſi ſic loquitur: *Pulmo à calore ad ſe trahit pituitam ex toto corpore, & maximè ex capite. Caput verò calefactũ ex corpore hanc putreſcentẽ ſubcraſſam expuit.*

Viæ per quas humores feruntur à capite in partes ſubiectas, duplices ſtatuuntur, internæ & externæ. Internæ ſunt, cum è partibus ſub caluaria contentis, potiſſimum è ventriculis cerebri humor defluit per vias interiores, & pro natura partium, ad quas defertur varios morbos, variáque ſymptomata producit, quorum nonnulla propria nomina ſortiti ſunt, iuxta vulgares illos verſiculos ſcholæ Salernitanæ.

Si fluat ad pectus, dicatur rheuma, catarrhus,
Si ad fauces, branchus, ſi ad nares, eſto coryza.

In pectus defluente humore, affectus generis nomen retinet, ad fauces verò & aſperam arteriam, branchus, ſeu raucedo, generatur; ſi verò ad nares defluat, non ſolùm coryzam, ſed etiam ozænam, & polypum efficit, ſi humor inſiguior eſt.

In aliis etiam partibus varios producit affectus; in neruis torporem, paralyſim, conuulſionem, tremorem; in auribus ſurditatem, tumorem; in oculis ophtalmiam, lachrymas, cœcitatem; in vulua tumorem, laxitatem, vlcus; in gutture anginam, in pectore & pulmone pleuritidem, peripneumoniam, tuſſim, aſthma, hemoptoën, phthiſin; in ventriculo vomitum, inappetentiam; in inteſtinis diarrhœam & dyſenteriam; ita vt maxima morborum corpus humanum infeſtantium pars à capite ortum ducere iure merito cenſeatur.

In venas etiam cum ſanguine humor à cerebro defluit, vnde febris catarrhalis generatur, quando ſcilicet natura ad humoris ſuperflui expulſionem acriùs commouetur, vnde commoti vehementer ſpiritus accenduntur, & febrem Ephemeram efficiunt, hinc catarrhus inter febris Ephemeræ cauſas recenſetur. Sic ante inuaſionem arthritidis, aut Eryſipelatis eruptionem, tales ſæpiſſimè contingunt

Externæ autem viæ, per quas humor à capite defluit, ſunt illæ, quæ caluariæ adiacent, & ſub cute continentur; vnde cenſuit Fernelius, inter carnem & cutem humores vtplurimùm deferri, quamuis etiam per continuitatem muſculorum, membranarum & neruorum, tum etiam per venas & arterias defluere ſoleant in oculos, dentes, maxillas, ceruicem, ſcapulas, brachia, articulos & alias partes externas.

Differentiæ catarrhi nonnullæ ab authoribus proponuntur, quarum præcipuæ ſunt, quòd alius dicatur ferinus, alius ſuffocans, alius epidemicus.

Catarrhus ferinus ille eſt, qui ſua acrimonia pulmonem exulcerat, & tabem inducit, fitque ab humore acri & ſalſo in hepate feruido genito, & in cerebrum tranſlato, vndè in pulmones propellitur. Suffocans verò catarrhus fit quando fluxio in bronchia pulmonis confertim irruit, ac ſubinde renouatur, vnde ſuffocationis impendet periculum. Catarrhus denique epidemicus malignâ qualitate præditus eſt, & populariter graſſatur, à vitio aëris dependens.

Diagnoſis huius affectus ad tria dirigitur ſubiectum, morbum & cauſam.

Subiectum vel corpus catarrhis obnoxium indicant rara corporis & capitis textura, facilem aëri frigido, vel calido penetrationem præbens: tum etiam eadem textura nimis denſa, liberam tranſpirationem impediens: cerebrum frigidum & debile vapores ad ſe tranſmiſſos diſcutere non valens, vel proprium alimentum ſufficienter non concoquens: cerebrum item calidum vapores copioſos attrahens: ventriculi & hepatis ανπαραξία, vt vnum ſit calidum, alterum verò frigidum.

Signa morbum indicantia, vel imminentem prænuntiant, vel præſentem oſtendunt.

Imminentem catarrhum prænuntiant cauſæ prædictæ, ſed magis præcisè capitis grauitas, ſenſuum hebetudo & torpor, ſomni longiores, ſternutatio frequens, emunctio narium, & expuitio ſolitò copioſior, alui ſegnities & flatuum copia,

Præſentis verò catarrhi indicia manifeſta ſunt. Humor enim à cerebro defluens vel manifeſtè percipitur, vel tumoribus ac doloribus in partibus quas inuadit, ſatis manifeſtatur.

Signa cauſarum ſatis etiam conſpicua ſunt. Si enim ab humore frigido catarrhus excitetur, aderit ſenſus frigoris, faciei pallor, ſapor pituitæ dulcis, ructus acidus, materia viſcoſa vel aquoſa, & in vniuerſum, temperamentum corporis pituitoſum.

Calidum verò humorem diſtillantem oſtendunt rubor faciei, ſitis, ſalſedinis, vel acrimoniæ ſenſus in ore, inflammationes, dolores & vlcera in partibus affectis & temperamentum totius corporis bilioſum.

Fluxio verò externa ab interna dignoſcitur, quòd in illa dolor magis externus ſit, imprimis ſub cute verticis, vbi interdùm tumor mollis percipitur; ſæpiùs verò pilorum inuerſio dolorifica eſt; ſæpè etiam ægri humorum deſcenſum per partes exteriores cum dolore, calore aut frigore perſentiunt.

Prognoſis huius affectus à Cornelio Celſo eleganter proponitur his verbis: *Si ex capite in nares deſtillat humor, leue eſt; ſi in fauces, peius, ſi verò in pulmonem, peßimum eſt.* Hippocrates verò in valdè ſenibus catarrhum difficillimè concoqui aſſeruit.

Vbi magna humorum copia redundat, ſiue ea à plethora ſit, ſiue à cacochymia, periculoſus inducitur catarrhus; metuendum enim eſt, ne affatim irruens copioſus humor ſuffocationem, aut graue aliquod aliud malum inducat.

Huius affectus curatio duplex inſtituenda eſt, vna quæ frigidum catarrhum, alia quæ calidum reſpiciat.

Tota catarrhi frigidi curatio in eo conſiſtit, vt materia peccans præparetur & euacuetur, & ſi ad pectus alimáve partem influat, reuellatur, illiúſque motus inhibeatur; tandémque intemperies cerebri corrigatur.

Primò itaque ſi materia copioſa ſit, aut nimio impetu ruat, & metus ſit, ne à reliquo etiam corpore affluat, præſertim ſi hepar ſit calidum, (contingit enim non rarò, vt catarrhis obnoxij habeant cerebrum frigidum, & hepar calidum,) ſanguis mittendus eſt, ſed parciori manu. Si verò materia ſit pauca, & lentè moueatur, ætas verò ſenilis, aut temperamentum hepatis minimè calidum, vnde nulla ſit ſuſpicio humorem aliunde cerebro ſuppeditari, venæ ſectio omittenda eſt.

Materia verò peccans primùm imminuenda eſt, potione, aut pilulis, vel alio quouis medicamento purgante, ex his, quæ in frigida cerebri intemperie fuerunt propoſita.

Mox reliquiæ humoris præparandæ apozemate dicto loco deſcripto; aut ſi nimia humoris exagitatio non metuatur, apozema purgans poterit inſtitui.

Ac tandem pilulis fortioribus, aut alio cathartico integra purgatio erit abſoluenda.

Si catarrhus admodum contumax fuerit, ad vomitoria confugiendum eſt, quæ illius materiam potenter eradicant.

Colocynthis ad cerebrum potenter expurgandum efficaciſſima eſt, ſed ſummo amarore infenſa eſt, vehménſque illius eſt operatio. Corrigitur vtrumque infuſione in vrina, ſic enim amaritudinem deponit, & ferè inſipidum remedium euadit; tum vehementia illius infringitur, vt ad ℥.j. tutò exhiberi valeat; fitque excellens ad omnes capitis morbos à cauſa frigida oriundos remedium.

Interdùm verò contingit, vt humores excrementi à partibus inferioribus ad cerebrum ſublati, catar-

rhum

rhum efficiant. Motum autem illum præternaturalem nanciſcuntur, obſtructis meatibus ordinariis, per quos humores illi expurgari ſolebant. Et tunc temporis opportuniſſimè curatur catarrhus apertione viarum, tum etiam blandâ, miti, & continuâ purgatione; quia humores ἀνάρροποι ad partes inferiores deturbantur, iiſque motus contrarius ſenſim conciliatur.

Huiuſmodi autem purgationes blandæ fieri poſſunt per decocta, vel iuſcula ad multos dies vſurpata. Interim tamen roborantia medicamenta non erunt omittenda.

Ad reuulſionem verò admouebuntur cucurbitulæ, & veſicatorium ſcapulis & ceruici, tum etiam cauteria occipiti, vel brachio. Zacutus Luſitanus *lib.2. Praxis admirandæ, obſeruat.* 160. Cauterium retrò aures, tanquam præſtantiſſimum, ad omnes deſtillationes à capite manantes, remedium plurimùm commendat. Et nos in fluxionibus, oculorum præſertim, laudabiles effectus vidimus. Errhina, ſternutatoria, apophlegmatiſmi, & maſticatoria erunt vſurpanda; eâ tamen adhibitâ cautione, vt quando catarrhus in fauces, pulmones, aut ventriculum decumbit, errhina & ſternutatoria tantùm vſurpentur; quando verò in oculos & nares influit, maſticatoria & apophlegmatiſmi.

Horum omnium formulæ capite prædicto fuerunt propoſitæ. In his tamen aduertendū, quādo materia tenuitatis cuiuſdam particeps eſt, ne fortius reſoluentia vſurpentur: his enim humoris impetus ad pectus & pulmonem, aliáſque partes adaugeri poteſt; ſed non-nulla incraſſantia, aut humoris impetum cohibentia erunt admiſcenda, vt roſæ rubræ, maſtiche, coriandrum, nux moſchata, aliáque in catarrho calido fuſiùs proponenda. In hunc ſenſum errhinum in ſequentem modum componi poterit.

℞. Aquæ maioranæ ℥. iv. ſucci betonicæ ℥. j. ſem. nigellæ puluerat. ʒ. ß, nuc. moſchat. ℈. j. Fiat errhinum. Pro ditioribus addi poterunt moſchi, & ambræ griſeæ, an. gr. ij. Vel

℞. Ligni guaiaci limati ℥. j. aquæ puræ ℔. j. infundantur per noctem ſupra cineres calidos, deinde coquantur ad mediæ partis conſumpt. addendo ſub finem maioran. & roſarum rubr. an. P. ij.

Sic etiam maſticatorium, ſubtenui exiſtente materiâ, vel fiet ex maſtiche ſola, vel in hunc modum.

℞. Nucis moſch. ʒ. j. maſtiches, gummi arabici, an. ʒ. ß. Redigantur in puluerem, & cum aqua roſar. fiant trochiſci maſticatorij.

Præſtans ſternutatorium componitur, ex hellebori nigri, & ſacchari partibus æqualibus, quod cerebrum potenter expurgat.

Extractum nicotianæ cum aqua vitæ paratum, linguæ impoſitum ad piſi magnitudinem, magnam pituitæ copiam inſtar apophlegmatiſmi per os educit. Verùm ſi nimiâ copiâ vſurpetur, aut ſi in ventriculum effluere ſinatur, vomitum excitat etiam vehementem.

Suprà dictum eſt cauteria brachiis, occipiti, & ponè aures inuſta plurimùm conferre; quod etiam efficaciter præſtant poſteriori parti ceruicis, & inter ſcapulas admota; quæ hodie in maximo vſu ſunt, & à practicis noſtris paſſim vſurpantur. Nouus etiam locus à quibuſ-inuentus eſt; nempe in ceruice prope venas iugulares, in muſculorum interſtitio; & huius cauterij beneficio catarrhus inueteratus raucedinem efficiens in duobus curatus eſt.

Tandem poſt conuenientes euacuationes, cerebrum roborantia & exſiccantia tam interna, quàm externa, erunt vtiliſſima, vt opiatæ, pulueres cucufæ, ſuffitus; prout in curatione frigidæ intemperiei cerebri deſcripta fuerunt.

Notandum autem eſt opiatæ prædictæ, aut aliis ſimilibus, in catarrhi curatione conſeruam roſarum, nucem moſchatam, & thus albiſſ. vtiliter admiſceri.

Decoctum ligni lentiſcini, in modum decocti ſudorifici vſurpatum, cerebrum exſiccat, & fluxionem cohibet.

Præterea ſequentes morſuli ad hunc vſum vtiliſſimi ſunt.

℞. Sem. coriādri præparati ℥. ß. nucis moſch. thuris an. ʒ. iij. glycyrrhizæ, maſtiches, an. ʒ. ii. cubebar. ʒ. j. conſeru. roſar. rub. ℥. j. ſacchari albi in aqua roſar. diſſoluti ℥. x. Fiat confectio in rotulis, pond. ʒ. iij. Capiat vnam manè & veſperi.

Trochiſci ſequentes valdè commendantur à Solenandro *conſ.* 10. *ſect.* 4. quos ab antiquis, tum Græcis, tum Arabibus mutuatur.

℞. Thuris maſculi, ſucci liquiritiæ, an. ʒ. j. opij, croci, myrrhæ, an. ℈. j. Cum ſyrupo papau. forma trochiſcos, vel pilulas vrgente catarrho exhibendas per interualla. Doſis erit ℈. ij. vel ʒ. ß.

Tabellæ ſequentes etiamnum vſui eſſe poterunt.

℞. Puluer. electuar. diambr. & diamoſchi dulcis, an. ʒ. j. ſuccini albi. ℈. j. ol. aniſi gutt. iij. ſacchari in aqua lauendulæ diſſoluti ℥. iv. Fiant tabellæ pond. ʒ. ij. Capiat vnam manè & ſerò.

Inter remedia interna, capite de intemperie frigida cerebri deſcripta, ſummæ eſt efficaciæ ad catarrhi inueterati curationem, balſamum cephalicum ibidem poſt opiatam deſcriptum, quod intùs aſſumi poterit, & in narium cauitates immitti.

Lac ſulphuris, & flores eiuſdem ad catarrhum exſiccandum maximè laudantur à Chymiatris, tum etiam Galenici in tabellis flores ſæpiſſimè vſurpant.

In recenti catarrho aqua nucum cum hydromelite exhibitâ horâ ſomni per triduum, eum valdè imminuit.

Ad cohibendum catarrhum vtiliter admouetur ſincipiti raſo cataptaſma ex fermenti ℥. ij. & carabes ʒ. ij. compoſitum. Si verò æger caput radere noluerit, ſupra ipſum capillitium aliqua ex parte detonſum, ſacculus ex chamæpit. & carabe conflatus apponi poterit.

Præter ſuffitus prædictos, qui ex gummi Tacamahaca fit, ſummæ eſt efficaciæ; catarrhum enim exſiccat, eiúſque motum cohibet, neque vehemens eſt illius odor, ita vt conclaue ægrotantis eo ſine moleſtia perfundi valeat.

Commodiſſimum eſt etiam caput exſiccare ſacculi ex furfure, milio, ſale; foliis, ſaluiæ, betonicæ ſtœcados, ſem. fœniculi aniſi, & ſimilibus.

Denique ſi affectus ſit contumax, omnia conuenient remedia, quæ pro frigidæ cerebri intemperiei curatione fuerunt propoſita.

Calidus catarrhus curatur remediis materiam peccantem euacuantibus, incraſſantibus & reuellentibus, tum etiam partium mandantium & recipientium intemperiem corrigentibus.

In hunc finem primò phlebotomia inſtituenda eſt ſi cætera conſentiant, qua humor fluens reuellitur, eiuſque acrimonia temperatur.

Deinde humoris eiuſdem portio educenda eſt blando cathartico, quod humores nullo modo commoueat in hunc aut ſimilem modum.

℞. Rhab. electi ℈. iv. myrobalan. citrinor. ol. amygdal. dulc. confricat. ʒ. ß. ſantali citrini ℈. ß. Infundantur in aqua lactucæ & portulacæ. In expreſſione diſſolue mannæ granat. & ſyrup. roſar. ſolut. an. ℥. j. Fiat potio.

Vel loco aquarum prædictarum poteſt fieri decoctio ex herbis refrigerantibus, & tamarindis, cui purgantia prædicta permiſceantur.

Deinde humor alterandus & incraſſandus eſt iulepis conuenientibus.

℞. Fol. lactulc. portulac. & plantag. an. M. j. ſem. quatuor frig. mai. & papaueris albi, an. ʒ. ij. flor. violar. nymphææ & papaueris rhœados, an. P. j. Coquantur ad ℔. j. In colat. diſſolue ſyrupi violac. & roſac. ſic-

cat.

car.ana ℥.j.ß. Fiat iulep. pro tribus doſibus,bis in die ſumendis.

Vel loco decocti,aquæ ſtillatitiæ prædictarum herbarum,vel emulſiones quatuor ſem. frigidorum mai. ſubſtitui poterunt.

Deinde purgatio paulò fortior vſurpanda,addendo purgantibus prædictis ſennam, catholicum, diaprunum, & ſimilia.

Leue ac blandum remedium incraſſans, humoríſque acrimoniam demulcens, dèſumitur ex vitellis ouorum recentium, quorum duo in vnciis quinque vel ſex aquæ fontis diſſoluantur,binario numero,addendo ſacchari albi ʒ.j. Coquantur parùm ſine ebullitione, ſemper mouendo, & capiat calidè quantum ferre poterit,manè & ſerò per triduum.

Ac tandem maiori humorum incraſſationi & fluxus cohibitioni incumbendũ eſt,quod fiet ſyrupo ſequẽti.

℞. Syrupi violac. & de roſ.ſiccis,ana ℥.j.ſyrupi de papauere ʒ.ß.Detur ex cochleari ℥ j.horâ ſomni.

In eundem finem vſurpari poterit opiata ſequens.

℞. Conſeruæ roſar.antiquæ ʒ.vj. pulueris electar. diatrag.frig. ʒ.ij. boli armeni loti in aqua roſar. ℈.ij. Cum ſyrupo roſar.ſiccarum,fiat opiata;capiat ad magnitudinem auellanæ horâ ſomni.

Hordeatum ſequens vtiliſſimum etiam eſt.

℞.Hord.mundat.q.ſ.Maceretur per horas vj.poſteà coquatur perfectè,& traiiciatur.Deinde accipe amyg. dulc.excort.℥.iij ſem.cucurbitæ mũdat.℥.j ß.ſem.melon.℥.j.papau.albi,lactuc.ana ʒ.ß. Contuſis omnibus cum aqua hord. eliciatur lac, quod cum ℔.ij. pulpæ hord. permixtum coquatur parùm, addendo ſacchari portionem.Bibat ʒ.x.aliquot matutinis ſuperdormiẽdo,& nonnunquam in introitu lecti. Tum etiam trochiſci ſequentes in ore frequenter erunt detinendi.

℞.Gummi tragacanthi & arabici,ana ʒ.ij. boli armen.terræ ſigillar.lotor.in aqua roſac.ana ʒ.j.ſem.papau.albi,ſucci liquiritiæ,ana ʒ.ß.ſacchari penidiat.ʒ.j. Cum mucilag.ſem.cydon.extract.cum aqua roſar.fiant òrbiculi parui,quos diu noctúque in ore detineat.

Spiritus ſulphuris & vitrioli ad gutt.iij.vel iv.exhibitus manè,& ſerò cum liquore idoneo,contra omnes fluxiones magnas vires habet,præſertim verò eas quæ à calida viſcerum intemperie ducunt originem.Poteſt etiam in minori doſi potui permiſceri,quia cum eo venas omnes peruadit,& motum humorum cohibet.

Cryſtallum etiam minerale ad eundem vſum iulepis,aliíſque remediis admiſceri poteſt.

His nihil proficientibus neceſſitas cogit vti narcoticis. Inter quæ principatum obtinet laudanum opiatum,ad gr.iv.vel v.horâ ſomni exhibendum.Vel ſyrupi de papau.℥.ß.vel ʒ.j. exhiberi poterit. Hæc ab initio morbi vſurpata miranda præſtant. Eandem habet vim theriaca recens ad ℈.j.vel ʒ.ß. noctu exhibita.

Benedictus Fauentinus ſequentibus pilulis vſus eſt in catarrho ſalſo, fœliciſſimo cum ſucceſſu.

℞. Succi glycyrrhizæ ʒ.ij. aloës lotæ ʒ.j. pilul. de cynogloſſo ʒ.ß. Cum ſyrup. violac. fiat maſſa pilularum, de qua capiat ℈.j. horâ ſomni. Trochiſci Solenandri ſuprà deſcripti erunt etiam vtiliſſimi.

Huic vſui etiam maximè conferre poteſt diacodium album, in curatione phrenit.deſcriptum.

Interim reuellenda eſt materia fluens per clyſteres cucurbit.frictiones & ligaturas extremorum omniúmque potentiſſimè per veſicatoria, poſteriori ceruicis parti admota;ac denique cauterium occipitio vel brachio, ſi catarrhus ſit diuturnus.

Ad caput etiam roborandum, fluxionem retinendam, eiúſque reliquias abſumendas, conueniunt pulueres,cucufæ,& emplaſtra.

℞.Succini albi,ſandarac. Arab.maſtiches,benjoini, nucis moſchatæ,ana ℥.j. thuris,gran.Kermes,& roſar. rubrar. ana ℥.ß.ſantalor.omnium, myrtill. & balauſt. ana ʒ.ij. Fiat puluis, qui inſpergatus capiti horâ ſomni, mane pectine decutiendus.

℞. Gummi iuniperi ℈.ij. roſar.rubrar. P.ij. myrtil. ʒ.j. macis,nucis moſchat.ana ℈.j. thuris, ſem.pæoniæ, cortic.papau,ana ℈ ij. nuc.cupreſſ.℈.ß. Pulueriſentur, & cum floccis panni coccinei, ac ſindone rubra, fiat cucufa interpuncta perpetuò geſtanda.

℞. Maſtiches,cortic.thuris,ana ʒ.ß. ſandaracæ,coralli rubri,roſar.rubrar.myrtill. balauſt.cortic.granat. ana ʒ.j. ladani ʒ.ij. ceræ,& olei roſacei q. ſ. Fiat emplaſtrum,applic. ſuturæ coronali.

Quia verò huiuſmodi catarrhus à calida plerumque hepatis intemperie ducit originem,ideò remedia quæ illius intemperiem emendant, erunt etiam vſurpanda.

Denique hoc imprimis notatu digniſſimum eſt,quod etiamnum ſuprà in catarrhi frigidi curatione propoſitum eſt;quòd nimirùm non rarò humores excrementitij, à partibus inferioribus ad cerebrum ſublati, catarrhos efficiant, & motum acquirant præternaturalem,obſtructis meatibus ordinariis,per quos expurgari ſolebant. Et tunc temporis opportunè curatur catarrhus apertione viarum, ſimúlque blandâ & continuâ purgatione per iuſcula, aut alia decocta, ad multos dies inſtituta.

CAPVT XVI.

De Dolore capitis.

CEphalalgiæ nomen pro omni dolore capitis generaliter vſurpatur: ſed in ſpecie,& magis ſtrictè recentem capitis dolorem ſignificat; cephalæa verò inueteratum; & hemicrania eum, qui dimidiam tantùm capitis partem occupat.

Sunt & aliæ doloris capitis differentiæ,quibus diuiditur in internum & externum, ſympathicum, & idiopathicum;& ex his denuò alius pungitiuus, alius tenſiuus,alius grauatiuus,alius pulſatorius.

Dolor capitis internus in meningibus locum habet qui profundus eſt, & ad radices oculorum pertingit: externus verò in pericranio ſitus pilorum radices inuerti non ſinit,& ad capitis compreſſionem exacerbatur. Hæc eſt Galeni doctrina,quam proponit 3.*de loc. aff.c.1.& l.1.de com.med.ſecundùm locos c.3.* vbi diſertè aſſerit, dolorem capitis internum hoc peculiari ſigno diſtingui ab externo,quòd in interno ad radices oculorum pertingat, in externo verò minimè. Et rationem reddit, quia tunicæ oculorum à cerebri meningibus prodeunt,vnde fit, vt dolor eò vſque facilè propagetur.

Attamen Fernelius huic doctrinæ contradicit *lib.5. ſuæ Pathologiæ cap.1.* aſſerítque externos etiam dolores ad radices oculorum pertingere, quòd pericranium, cui inſident, oculorum cauum pertingat.

Huic reſpondet Rondeletius *lib.1. meth. med. cap.5.* ad dolorem pericranij oculi cauum non dolere, licèt illud eò vſque pertingat, propterea quòd pericranij dolor à frigore externo vt plurimùm oritur, quia pars frigida à ſimili facillimè patitur qualitate. Illud autem frigus ad oculi cauum non poteſt peruenire, quia à calore oculorum, ſpiritibus & ſanguine conſeruatur.Si verò interdum ab æſtu,aut ſimili cauſa dolor capitis externus excitetur,tunc cutem capitis tantùm affici affirmat,non autem pericranium in profundiori loco ſitum.

Verùm hæc Rondeletij doctrina non omnem omninò tollit difficultatem. Licèt enim omnia, quæ ille adſtruit, ipſi concederentur, tamen ſi dolor excitetur ab aliquo tumore iuxta pericranium collecto, aut ab alia cauſa continuum ſoluente,nulla ratio erit,cur dolor ad oculi cauum non feratur.

Dicere poſſumus ad Galeni defenſionem,duplici ratione hoc ſignum fuiſſe à Galeno propoſitum. Primò, quia membrana,quæ à pericranio ad oculi cauum fer-

tur,eſt hebetioris ſenûs,atque ita non compatitur dolori pericranij,niſi admodû obtusè:tunicæ verò oculi, quæ prodeunt à meningibus, ſunt exquiſitiſſimi ſensûs,atque adeò inſigniter dolent. Deinde membrana illa,quæ à pericranio oritur, non ita intrinſecè & profundè attingit oculum versùs neruos opticos,ſicut tunicæ quæ à meningibus procedunt. Vnde fit,vt dolor ille externus non poſſit ſeſe extendere ad fundamenta oculorum,vt loquitur Galenus.

Idiopathicus dolor ſtabilis & permanens, nec aliarum partium ſequitur affectus: Sympathicus verò ab alterius partis affectu dependet, ita vt, dum affectus ille ſuſcipit incrementum, dolor capitis intendatur; dum verò remittitur, conquieſcat. Ille autem ſympathicus dolor fit vel ex conſenſu totius corporis, ſicut in febribus contingit; vel determinatæ partis, putà ventriculi, hepatis, lientis vel vteri.

Quænam verò ſit illa pars,quæ dolorem capiti communicet, ex cuiuſque partis affectæ propriis indiciis facilè innoteſcet.

Dolor pungitiuus ab acri & bilioſo humore,vel vapore membranas feriente excitatur. Grauatiuus à copioſo humore,craſſo, frigido, pituita ſcilicet, vel melancholia partes ſenſiles comprimente. Tenſiuus fit à flatibus aut humoribus mitioribus intra membranas ſeſe infinuantibus,eáſque diſtendentibus. Pulſatorius denique fit à tenui bilioſóque ſanguine,vel ſpiritu redundante;quo turgentes ac diſtentæ arteriæ vehementiùs pulſant, membranáſque concutiunt:ſicque partes vicinas percutiendo ſenſum pulſationis in iis efficiunt,vt fuſiùs docetur à Galeno,2.*de loc.aff.cap.*3.

Ex ſuprà propoſitis cauſæ præcipuæ doloris capitis ſatis declarantur, quæ in vniuerſum ad ſolutionem continui, tanquàm ad cauſam proximam & immediatam, referuntur.Quæcunque igitur continui ſolutionem manifeſtam vel occultam inferre poſſunt, ea capitis dolorem etiam inducere apta nata ſunt.

Signa etiam diagnoſtica tum ſpecierum doloris capitis, tum cauſarum eas producentium, ex ſuperioribus deſumi poſſunt, vt prognoſtica tantùm exponenda ſuperſunt.

Dolor capitis externus perpetuò minùs periculoſus & curatu facilior eſt interno.

Dolor capitis in febre acuta cum vrina tenui & alba, periculoſus. Significat enim raptum materiæ bilioſæ ad cerebrum,vnde phrenitidis periculum impendet.

Dolor capitis fortis,ſubitò deliteſcens,nullâ ſubſequente euacuatione,aut morbi imminutione,lethalis. Significat enim facultatis animalis abolitionem, quæ obiectum dolorificum ampliùs non ſentiat.

In vehementi capitis dolore extrema frigeſcere malum;ex doloris enim vehementia magna fit caloris retractio ad partem affectam, vnde periculum imminet inflammationis.

Quibus ex morbo partium inferiorum conualeſcentibus dolor capitis vehemens ſuperuenerit,ſi non præcedat excretio manifeſta,iis in cerebro futurus eſt abſceſſus; materiæ enim morbificæ tranſlationem ad cerebrum ſignificat.

Qui in doloribus capitis æruginoſa vomunt,& cum ſurditate vigilant, ij citò vehementer inſaniunt. 1. *Prorrh.* Significat enim bilis aduſtæ in cerebro collectionem, quæ ventriculum in conſenſum trahat.

Capitis dolores & ſonitus aurium ſine febre,aut vertigo, aut ſurditas, aut manuum torpor, imminentem apoplexiam, aut epilepſiam ſignificat. Hip. *in Coacis.* Fiunt etiam iſta ſymptomata è pituitæ craſſæ copiâ in cerebro cumulata.

Vtero gerentibus capitis dolores ſopoſoſi cum grauitate ſientes, mali, 1. *Prorrh.* Significant enim humorum transfluxum ad cerebrum, qui cùm multi & copioſi ſint in muliere grauida,ob purgationis menſtruæ defectum,hinc grauius malum metuendum eſt.

Dolor capitis,qui à morbi principio,non apparuit agitato & perturbato corpore obortus, imminentem criſin per hæmorrhagiam,aut vomitum ſignificat.

Cùm igitur capitis dolor tum à frigida cauſa, tum à calida dependeat, ad vtriuſque ablationem curatio dirigenda eſt.

Ad prioris curationem materia pituitoſa primùm euacuanda eſt conuenienti præparatione adhibitâ,vt ſuperiori capite dictum eſt. Deinde intemperies cerebri frigida corrigenda,ac reliquiæ humoris diſcutiendæ ſacculis, ſuperiori etiam capite propoſitis,vel iis, qui in frigida cerebri intemperie deſcripti ſunt. Quibus calentibus confricetur caput deraſum manè, per ſeſquihoram ſingulis diebus, dum doloris cauſa fuerit exhauſta.

Poſt frictionem capitis per ſacculos, inſpergatur puluis ſequens,cotone,aut lanâ ſuperpoſitâ.

℞.Nuc.moſchat.caryophyll.piperis, pyrethri, ana ℥ ß. fol. ſaluiæ baccarum lauri, ana ʒ ij.ſem.ſinapi,naſturtij contuſ.an.ʒ.vj.Fiat puluis,capiti inſpergatur vt dictum eſt, & manè pectatur ante vſum ſacculorum, vt puluis pridiè inſperſus excidat.

Vtilia etiam erunt errhina, ſternutatoria & apophlegmatiſmi; quorum deſcriptiones ſuprà fuerunt propoſitæ.

Vtilis etiam erit ſyrupus magiſtralis, in hunc modum compoſitus.

℞. Raſ.ligni guaiaci,& rad.chinæ in taleolas diuiſæ,ana ℥ j.ß. Infundantur per horas xij.in ℔.iv. aquæ fontis. Bulliant ad mediæ partis conſumptionem, addendo ſub finem fol. verbenæ M.j. flor. ſtœchados & maior.ana P.j. In colatura diſſolue ſacchari albi ℔.ß. Coquantur in ſyrupum, & antequam ſit perfectè coctus,in eum coniice in nodulo, ſennæ mundat. ℥ iij. agarici recenter trochiſcati ℥ ij.rhab. opt.ʒ.iij.Capiat ʒ.ij vel iij.ſemel in ſeptimana.

Conferent etiam plurimùm pilulæ ſequentes, quæ in Italia olim magno in pretio habitæ ſunt tempore Euſtachij Rudij, in Academia Patauina profeſſoris Practicæ primarij, qui earum autor prædicabatur, & pro magno ſecreto habebat; ideóque vni duntaxat Pharmacopœo conficiendas dederat, ne aliis innoteſceret earum deſcriptio,quam tamen mutuatus fuerat à VVeckero, qui eam proponit ex Andernaco. Illa autem talis eſt.

℞. Colocynth.ʒ.vj.agarici troch. diagrydij, hellebor.nigri,turbith, an.ʒ.ß. aloës ʒ.j. ſpecier. diarrhod. abbatis ʒ.ß.Contundantur purgantia, & ponantur in vaſe vitreo cum ſpiritu vini,vt octo digitos ſuperemineat,& digerantur per octo dies in loco calido,poſteà adiiciatur puluis diarrhod. Et infundantur adhuc per quatuor dies. Mox colentur omnia & fortiter exprimantur. Liquor expreſſus diſtilletur in balneo, donec in fundo alembici extractum redeat ad eam craſſitiem,quæ pilulis efformandis idonea ſit:quarum doſis eſt.℈.j.

Sequentes verò pilulæ Fernelio tribuuntur,quarum ſe tantam vim experiendo cognouiſſe affirmabat, vt nullam cephalalgiam, aut hemicraniam offenderit, quam non curauerit.

℞. Aloës opt.ʒ.ß.pulu.electuar.de gemmis, trium ſantal.roſar.rubrar.ana ℈.iij.Cum ſyrupo abſinthij,& violar.fiat maſſa. Detur ʒ.j.bis in hebdomada hora j. vel ij.ante cœnam.

Ac denique in contumaci dolore & inueterato omnia conuenient remedia, quæ pro curatione frigidæ intemperiei cerebri fuerunt propoſita. Inter quæ non infimum locum obtinent emplaſtra epiſpaſtica. Quibus etiam non conferentibus, nonnulli au ſt ſunt capiti admouere emplaſtrum de Vigo cum mercurio, quo multis pituitoſis humoribus per ſputa euacuatis, inueteratos capitis dolores interdum ceſſaſſe aſſerunt.

Thermæ ſulphureæ,ac bituminoſæ in hoc caſu efficaciſſimæ ſunt,tum balneo,tum lotione capitis.

Plurimùm etiam conferunt, in dolore inueterato, decocta

decocta ſudorifica, quibus multos fuiſſe liberatos, apud celeberrimos Autores legere eſt.

Quibus non conferentibus, Mercatus ad ſtibij vſum audet confugere, eúmque cum elogio commendat *l.*1. *de intern. morb. curatione cap.* 8. In dolore autem diuturno plus præſtat caput frequentiùs roborare, quàm pertinaciter vacuationibus inſiſtere. Ideò conferent puluеres & cucufæ, aliáque topica, in frigidæ intemperiei cerebri curatione propoſita.

Magis tamen probantur pulueres, quia virtus pilei non ita cerebro communicatur, & ex eiuſdem ſorditie dolor excitari poteſt.

Præterea fieri poterit inunctio ex ol. amygd. in quo ſerpillum lauri folia, maſtiche, ſpica, mentha maiorana, thymus, pulegium, nux moſchata, caryophylli, & cinamonum, aut horum nonnulla bullierint, addendo, dum fit ebullitio, vini rubri parum.

Vel ſequens oleum arte chymicâ paratum componi poterit.

℞. Terebinth. ℔. j. maſtiches, nucis moſchatæ, cinamomi; ana ʒ. j. caryophyll. zedoar. galangæ, ladani ana ℥. j. ß. ſucci ebuli, & cucumer. agreſt, ana ʒ. j. ol. chamom. & liliorum, ana ℔. ß. vini rubri ℔. j. ß. ſerpilli virid. M. j. Pulueranda puluerentur. & coniiciantur in retortam vitream, extrahatúrque oleum, quo deraſum caput illinatur.

Oleum ſuccini ad idem eſt efficax, eóque tempora inungere ſufficiet.

Dum prædicta remedia adminiſtrantur, ab ipſo etiam curationis initio ſpecifica remedia vſurpari poterunt, quale eſt hoc epithema.

℞. Pulu. zedoar. ʒ. j. aquæ betonicæ, verbenæ, ſambuci, ana ℥. j. Miſce, applicetur calidè parti dolenti cum pannis ſcarlatinis.

Inter ſpecifica doloris capitis, à quacumque cauſa oriantur, principem locum obtinet verbena, cuius aqua deſtillata, & capiti admouetur, & intùs aſſumitur ad ℥. iv. cum ſpiritus ſalis gut. iij. Imò verò ipſa verbena viridis, de collo tantùm ſuſpenſa, duos ægros ſanauit apud Foreſtum, cum multa remedia fruſtra vſurpata fuiſſent.

Zacutus Luſitanus *lib.* 1. *Praxis Med. mirab, obſeruat.* 7. 8. 9. *&* 10. quatuor proponit remedia, experimentis ibidem enarratis confirmata; nempè fonticulum in ſumma manu, hirudines temporibus affixas, apertionem venæ frontis, & iuxta canthum oculi, quorum hiſtorias dictis locis videre eſt.

Circa illas obſeruationes hæc notanda. Primò, quòd fonticulus inter pollicem & indicem admotus, aliis experimentis comprobatus eſt, & rebellem capitis dolorem curauit.

Secundò, in curatione quæ per hirudines fit, Zacutum non eſſe contentum duas vel tres admouere, vt vulgò ſolet fieri, ſed decem aut duodecim circulariter temporibus affigere, vnde maxima ſequitur ſanguinis attractio; quæ totam materiam morbificam exhaurire poteſt.

Tertiò, in curatione quæ fit ſectâ venâ frontis, notandum eſt eam venam bis ſectam fuiſſe, vnde innuitur primam ſectionem ſatis non profuiſſe; cùm tamen practici noſtri rarò eam operationem repetant, ſi primâ vice non ſucceſſerit.

Cauſa calida dolorem capitis primarium & eſſentialem efficiens, eſt ſanguis, aut bilis. Eademque vtique conueniunt remedia, ſed magis minúſve potentia, pro maiori vel minori cauſæ efficacia.

Primò igitur à phlebotomia incipiendum eſt præmiſſo clyſtere. Maior tamen ſanguinis copia educenda eſt, cùm dolor fit à ſanguine: minor, bile redundante.

Deinde medicamentum purgans bilem exhibendum eſt: non ſolùm quando bilis cauſæ principalis rationem obtinet, ſed etiam quando ſanguis luxuriat, cuius portio tenuior facilè in bilem vertitur.

Si vnicâ euacuatione materia peccans ſufficienter educta non videatur, repetenda erit purgatio per debita interualla.

Poſtea admoueantur capiti repellentia, & oxyrrhodina; qualia in curatione phrenitidis fuerunt propoſita, mitiora eligendo.

Ac conſequenter animalia recenter mactata, aut eorum partes, ad materiæ morbificæ reliquias diſſoluendas, & dolorem demulcendum, erunt vtiliſſima.

In dolore capitis qui per febres continuas affligit pulmo veruecinus ex recenter mactato animali extractus, & calidè admotus, dolorem potenter demulcet.

Ad idem valet cataplaſma ex cucurbita contuſa vel ſemperuiuo maiore plantis pedum admotum.

Apertio ſaphenæ, præmiſſâ ſufficienti phlebotomiâ in brachio, capitis dolorem in febribus, ſæpè in momento fugat.

Interim reuulſiones per cucurbitulas, tam ſiccas, quàm ſcarificatas, & frictiones extremtorum erunt celebrandæ.

Ac toto morbi decurſu, ſi aluus non ſit fluida, clyſteres emollientes, refrigerantes, & leniter purgantes alternis diebus erunt iniiciendi.

Tum etiam deriuatio rectè & vtiliter celebratur poſt generales euationes & reuulſiones; ſectâ venâ frontis, aut eidem admotis hirudinibus, & veſicatoriis ceruici applicitis.

Dum hæc fiunt, tota humorum maſſa erit temperanda iulepis, emulſionibus & iuſculis, in curatione phrenitidis propoſitis.

Si denique dolor valdè vrgeat, ad narcotica veniendum eſt, tam externa, quàm interna prout in dicta curatione phrenitidis vſurpata ſunt.

Apertio venarum frontis, & hirudines temporibus ex Zacuto Luſitano ſuprà commendatæ, hîc etiam conferre poterunt.

Paræus *lib.* 16. *cap.* 4. hemicraniam deſperatam arteriotomiâ in temporibus celebrata curatam eſſe refert: nullúmque in ea periculum eſſe teſtatur. Aperitur arteria vt in plebotomia, & ſanguinis impetu ac ſaltu proſilientis ℥. vj. detrahendæ. Mox appoſitis, vt decet, plagulis deligatio facienda, & per quatriduum detinenda

Eandem dicit Botallus in vetuſtis capitis doloribus, quaſi miraculo conferre. Nos etiam illius vſu atrociſſimam hemicraniam curauimus, & nullum in ea arteriarum apertione periculum eſſe aduertimus.

Vulneri emplaſtrum admouendum eſt, ex thure maſtiche, bolo armeno & pilis leporinis albumine oui ſubactis. Deinde faſcia admouenda, qualis in vulneribus capitis concinnari ſolet.

In omni dolore capitis, à quacunque cauſa fiat, ſi aliis remediis non ceſſerit, & doloris atrocitas ad extrema confugere cogat, veſicatorium toti capiti admotum, & deraſo capillitio, curationem abſoluere poterit.

Cauterium futuræ coronali admotum dolorem capitis contumacem aliquando radicitùs abſtulit.

Multò maioris eſt efficaciæ, ſi temporibus admoueatur, de quo vide Poterium *obſeruationum centur.* 3. *cap.* 8. & obſeruationes noſtras publico communicatas.

* *
*

PRAXEOS MEDICÆ.

Liber Secundus.

DE AFFECTIBVS OCVLORVM.

PRÆFATIO.

OCVLORVM affectus tam varij ſunt atque multiplices, vt difficilimum ſit eos perſpicuè,atque dilucidè, enarrare ab inuicémque diſtinguere. Quod tamen vt nos,(quantum fieri poterit,) aſſequi nitamur,& tractationem iſtam praxeos vſui maximé accommodemus; eos ita partiemur,vt morbi à quibus viſio immediaté læditur,primùm exponatur:poſtmodum:verò reliqui morbi explicentur, qui partibus oculum conponentibus, aut illi adiacentibus, citra vllam aut ſaltem perexiguam viſionis læſionem,contingunt. Læditur autem viſio imminutè,abolitè,& deprauatè. Abolita viſio τυπλότης Græcis,cæcitas Latinis,nominatur. Imminuta verò,pro variis imminutionis gradibus,& modis, varia nomina ſortitata eſt,quorum præcipua ſunt,Amblyopia,Myopya,Nyctalopia,& acies ſiue acuties veſpertina.

Cæcitas vel à neruorum opticorum obſtructione abſoluta,(& tunc Amauroſis nominatur, vel à ſuffuſione integra, vel aliis humorum & tunicarum vitiis grauioribus exoritur. Amblyopia,quæ Latinis viſus obſcuritas,hebetudo, vel caligo nominatur, in qua obiecta non ſatis clarè & perſpicuè cernuntur,in quacunque diſtantia poſita, ab iiſdem cæcitatis cauſis producitur,ſed leuioribus,& imperfectis, vt neruorum opticorum obſtructione imperfecta, ſuffuſione leui,ſpirituum inopia,vel craſſitie, & aliis huiuſmodi. Myopia, Latinis luſcioſitas dicitur,in qua obiecta non niſi propinqua,& ferè oculis admota cernuntur,diſſita verò minimè,vel ſaltem imperfectè;vt ita affecti notos,& amicos prætereuntes non agnoſcant. Fitque ſecundum Galeni & omnium ferè recentiorum doctrinam, à paucitate & tenuitate ſpiritus viſorij,qui illius non eget medij illuminati copia ad perfectè viſionem efficiendam,ſed ab ea diſſipatur. Contra verò,qui ſpiritus habent craſſos,remota meliùs vident, quia ſpiritus ille craſſus maiori indiget colluſtratione,quæ in maiori medij illuminati copia reperitur. Verùm hæc doctrina falſiſſima ex Opticæ ignorantiâ oriunda, ex illius theorematis apertè demonſtratur,ex humoris cryſtallini ſitu diuerſo, has viſionum diuerſitates emergere. Cùm enim ſpecies obiectorum per pyramidem recipiantur in cryſtallino humore,ad quem conus pyramidis protenditur;ſi cryſtallinus ad anteriora & versùs pupillam magis vergat, obiecta remotiora meliùs videtur, quia vt conus pyramidis ad cryſtallinum perueniat,&in eo terminetur,obiecta remotoria eſſe neceſſe eſt, Si enim ad oculum magis accedant,conus pyramidis cryſtallinum tranſgreditur,& obiecta magis confuſa percipiuntur:contrà verò ſi cryſtallinus in profundo oculi magis ſitus ſit, & ab vuea tunica magis remotus, obiecta debent oculis eſſe viciniora,vt conus pyramidis ad eum accedere valeat: vnde patet myopiam non aliter fieri,quàm ex ſitu cryſtallini profundiori, atque ita affectum hunc eſſe connaturalem, neque remediis ſuperabilem. Affectus verò myopiæ contrarius, in quo nimirum obiecta remotiora melius videntur ſenibus plerumque ſolet contingerè, in quibus humoris aquei portio conſumpta eſt,vt cryſtallinus ad pupillam accedat. Adde quod à longa capitis inclitione,quæ vitæ decurſu fit, vel in legendo,ſcribendo,vel alia negotia tractando,humor cryſtallinus ſenſim ad anteriora vergit. Hæc demonſtrantur vſu ſpecillorum; ſiquidem myopiâ laborantes iuuantur ſpecillis concauis, à quibus radij ſpecierum viſibilium diſpergantur, ſieque efficiunt vt conus pyramidis longiùs protendatur, atque adeò res quæ ob diſtantiam maiorem à myopicis percipi non poterat,poſtmodum percipiatur, protenſo nimirum pyramidis cono vſque ad cryſtallinum,qui antea in pupilla, vel humore aqueo ſeu albugineo deſinebat.

ſinebat.Senes contrà iuuantur ſpecillis conuexis,quibus radijvniuntur,atque ita,res propinquæ meliùs cernuntur; quarum conus antea cryſtallinum pupillæ proprorem traſgrediebatur.

Nyctalopia ſeu nocturna cæcitas,fit,quando interdiu quidem ſatis vident,occidente ſole obſcuriùs,noctu verò nihil; fitque à ſpiritibus,humoribus,aut tunicis craſſioribus vel pupillà anguſtiore.In iis enim omnibus maius lumen neceſſarium eſt ad rectè videndum,quo deficiente in Solis occaſu,vel noctu ad lucernam,parum aut nihil vident.

Veſpertina acies ſiue acuties eſt quando obſcurius interdiu, noctu verò meliùs vident. Hæc etiam aliquando nyctalopia nominata eſt, vt videre eſt apud Hipp. 2. *prorrhet.* Vſus tamen retinuit apud recentiores Græcos,vt nyctalopia pro nocturna tantùm cæcitate vſurpatur.Fitque à tenuitate nimia ſpirituum, qui multo ſplendore diſgregantur: vel à pupillæ dilatatione,in qua nimium lumen interdiu oculum ingreditur,& viſionem lædit, noctu verò exiguum lumen magis illuſtrat,quàm in iis,qui minùs dilatatam pupillam ſortiti ſunt.

Quomodo imminutè,& abolitè & deprauatè viſio lædatur,diligentiùs exponemus, dum omnium oculi partium morbos ſigillatim explicabimus.Cùm enim omnes particulæ oculum conſtituentes, ad actionem illius, putà viſionem,conferant, iiſdem partibus vitiatis, viſionem etiam male affici neceſſe eſt.

Componitur autem oculus ex tunicis, humoribus, & neruo optico,ad quarum partium actionem, ſpiritus animalis tanquam agens principale, & vniuerſale concurrit. Atque, vt earum partium morbos percurramus à nerui optici vitiata conſtitutione ordiemur,mox ad humorum & tunicarum affectus progrediemur.

Spirituum autem vitia,vel à cerebro malè affecto dependent, & tunc alij ſenſus quoque læduntur,vel ab ipſius oculi vitiis,quibus curatis,priſtinam, atque debitam conſtitutionem ſpiritus recipiunt,vt peculiaris eorum tractatio neceſſaria non ſit.Sed in oculorum affectibus curandis,quibus viſio læditur,ea quæ ſpiritus viſiuos reficiunt, & viſum confortare dicuntur,reliquis remediis perpetuò admiſcenda ſunt.

CAPVT I.

De Gutta ſerena.

QVando viſio aboletur,nullo ſenſibili vitio in oculis apparente,Amauroſis, ſeu Gutta ſerena, affectus ille nominatur. Fitque,dum ſpiritus animales à cerebro ad oculum tranſmeare nequeunt. Cùm autem ſpiritus animales à cerebro,per neruos opticos in oculos influant, influxus illius impedimentum in neruis opticis quærendum eſt.Multis autem modis affici poſſunt nerui optici,potiſſimùm verò obſtructione,adſtrictione,& ſolutione continui.

Obſtructio communiſſima eſt, & maximè ordinaria guttæ ſerenæ cauſa, quæ ab humore pituitoſo generatur, à cerebro in neruos illabente, non ſecus ac alij nerui in paralyſi ab eodem humore obſtruuntur, ita vt conſimiles affectus, ratione illius obſtructionis, dici poſſint.

Certum tamen eſt, ab adſtrictione & compreſſione neruorum opticorum hunc affectum etiam generari; quæ quidem compreſſio fieri poteſt, tum ab humore pituitoſo,circa neruos opticos collecto, eoſque comprimente, tum etiam à ſanguine, pure, aliave materia in eodem loco cumulata. Vnde,tumores quilibet in iis partibus geniti, ſimilem affectum poſſunt producere. Docet enim experientia,cerebri inflammationi, tum etiam phrenitidi,in febribus malignis cæcitatem,interdum in vno oculo, interdum in vtroque ſuperuenire. Et refert Platenus *lib. 1. obſeruationum*, cæcitatem à ſe viſam, quæ à tumore globoſo in cerebro enato, & neruos opticos comprimente ortum duxerat; quod per diſſectionem cadaueris poſt ægri obitum innotuit.

Denique vulnera capiti inflicta,in quibus nerui optici præſcinduntur, ſine controuerſia efficiunt, vt ſpiritus animales ad oculos ampliùs influere nequeant.

Dignoſcitur hic affectus,quòd oculi in ſtatu naturali conſtituti videntur, nullumque vitium in iis conſpicitur,niſi quòd pupilla nigrior & amplior apparet. Verum in cauſarum differentiis diſtinguendis maxima difficultas eſt. Licèt enim à ſanguine aut pure genitus affectus, ex inflammatione, abſceſſu, aut vulnere prægreſſo dignoſcatur, nullum tamen ſignum certum dari poteſt per quod compreſſionem ab humore pituitoſo factam, ab obſtructione diſtingere poſſimus. Coniectura tamen id quodammodo aſſequi poſſumus, quandoquidem in obſtructione ſola nerui optici,ſolus oculus afficitur. Si verò eiuſdem nerui compreſſio fiat ab humoribus pituitoſis circa oculorum radices & proceſſus mammillares collectis, vel illa materia alias etiam cerebri partes occupet;tunc reliqui ſenſus læduntur, aut eorum nonnulli. Si verò neruos tantùm opticos obſideat, materia pituitoſa ſolito copioſor per nares excernitur, & grauitatis ſenſus in anteriori capitis parte, præſertim circa ſupercilia, percipitur.

Quod ad prognoſim ſpectat,hic affectus,ſi abſolutus ſit, id eſt, ſi integra ſit viſus abolitio, ab obſtructione nerui optici præſertim oriunda, plerumque incurabilis eſt. Quemadmodum etiam videmus obſtructiones aliorum neruorum, à quibus generatur paralyſis, vix aut nunquam curari, præcipuè in iis, qui ætate prouecti ſunt. Si verò imperfecta tantùm ſit obſtructio, quæ viſus tantùm imminutionem, non autem cæcitatem efficiat, maior ſalutis ſpes eſt, licèt ea non niſi magno labore & longiſſimo remediorum vſu obtineri poſſit.

Si verò hic affectus fiat ab humoribus in anteriore cerebri parte collectis,& neruos comprimentibus, facilius curari poteſt. Sic refert Fabricius Hildanus *obſeru. 19. cent. 5.* virum quemdam,ex aſſumpto vomitorio vehementi viſum amiſiſſe,eúmque, eiuſdem medicamenti beneficio recuperaſſe: quandoquidem vehementi vomitorio, vt humores nimium exagitati,&verſùs neruos opticos propulſi, eoſdem comprimendo, ſpirituum ad oculos commeatum impediebant; iiſdem verò,eodem medicamento euacuatis, morbus ſolutus eſt. Similis ferè hiſtoria refertur à Sennerto de quo-

dam ſtudioſo, cui cùm medicamentum purgans fortius exhibitum fuiſſet, ſubitò obcæcatus eſt. Idem etiam teſtatur fœminas quaſdam cùm in vtero concepiſſent, ex neruorum opticorum anguſtia obcœcatas fuiſſe, malúmque hoc poſt quatuor aut quinque menſes, vel tēpore partus, omninò deſiiſſe. Nos etiam nonnullos vidimus, qui ſubitò in maximam viſus imminutionem inciderant, vacuationibus vniuerſalibus & reuulſionibus quibuſdam intra quindecim dies fuiſſe reſtitutos. Ex facilitate curationis coniecimus, humorem non intra nerui ſubſtantiam, impactum, ſed in cerebro tantùm circa eoſdem neruos congeſtum fuiſſe.

Ad huius morbi curationem, materia neruis impacta vel adhærens, quæ obſtructionem vel adſtrictionem efficit, euacuanda eſt. Quod fieri non poteſt, niſi priùs vniuerſum corpus euacuetur, quemadmodum docuit Galen 4.*meth.* oculum non eſſe ſanandum ante totum caput; neque Caput, ante totum corpus.

Atque vt remedia conuenienti methodo deſcribantur, victus ratio huic morbo conueniens primùm inſtituenda eſt, quæ quidem attenuans & moderatè ſiccans eſſe debet. Ac primum aër ad calidum & ſiccum inclinare debet; craſſus verò, frigidus, nebuloſus ac pluuioſus, omnino vitandus. Cibi laudabiles ac boni ſucci vſurpentur, vitando eos qui craſſum ſuccum generant; quales ſunt caro porcina, anſerina, piſces; legumina, caſeus & ſimilia; tum etiam ea, quæ vaporoſa cùm ſint, caput replent, vt lacticinia & aromata calidiora, piper nimirum, zinziber, &c. Panis conficiatur cum aqua fœniculi, aut eiuſdem ſemen permiſceatur, ſedulò cauendo, ne tritico, ex quo panis conficitur, lolium admiſtum ſit, quod viſui maximè obeſſe tota credidit antiquitas. Vnde apud Comicum ille qui alteri viſus defectum exprobrabat, *lolio*, (inquit) *credo victitare te*. In ciborum condimentis & iuſculis, vtatur iis quæ extenuandi vim habent, vt hyſſopo, fœniculo, maiorana, betonica, ſaluia, euphraſia, ac præſertim nuce moſchata, quæ cerebrum roborat, viſumque clarificat. Raparum vſus frequens eſſe debet, quia oculos acutiores reddere creduntur. Idem etiam præſtant paſſeres & columbæ frequenter eſitatæ. Vitandæ herbæ frigidiores, ac inprimis lactuca, quæ oculis infenſa eſt.

Ciborum quantitas moderata ſit, neque vnquam æger iis ſe immodicè repleat. Cœna ſit parcior prandio, & ſemel, aut bis in ſeptimana, à cœna abſtinere vtiliſſimum eſt. In paſtu loco ſalis conferet vti puluere ſequenti.

℞. Salis communis ℥. ij. euphraſiæ ſic. ʒ. ij. nuc. moſch. ʒ. j. cinamom. ℈. ij. M. fiat puluis. Poſt ſingulos paſtus capiat æger pulueris ſequentis cochl. j.

℞. Sem. coriand. præparati ℥. ß. ſemin. aniſi, fœniculi, ana ʒ. ij. cinamom. nuc. moſch. ana ℥. j. euphraſiæ ſiccæ ʒ. iij. ſacchari roſac. duplum pondus omnium, fiat pulu1s.

Vinum in hoc affectu non conuenit, quia vaporoſum eſt, & caput replet, fluxionibuſque promouendis maximè idoneum. Ideo decoctum ſalſæ parillæ, liquiritia dulcoratum, & coriandro aromatizatum erit vtiliſſimum. Sed quia diuturnus admodum eſt affectus, & omnes tam longam vini abſtinentiam ferre nequeunt, ſi illius vſus concedendus ſit, eligatur oligophorum, quodque minùs generoſum minuſque potens eſt. Multóque vtilius erit, ſi euphraſia ſicca in eo ante madueꝛit. Atque vt ad longum vſum paretur vinum euphraſiatum, in doliolo muſto repleto, vindemiarum tempore, euphraſia demittatur; eóque vino vtatur æger pro potu ordinario.

Somnus conſueto breuior ſit, & decubitus ſupinus quantum fieri poteſt, ſomnuſque fugiatur meridianus, tanquam maximè noxius. Exercitia moderata ſint, eorumque loco frictiones inferiorum partium celebrentur. Aluus laxa perpetuò ſeruetur, & grauia animi pathemata fugiantur.

Inſtituta in hunc modum victus ratione, curatio ab vniuerſali euacuatione incipienda eſt. Ac primum purgatio inſtituenda eſt ſequenti medicamento.

℞. Sennæ mund. ℥. ß. ſemin. fœnic. ʒ. j. folior. betonic. euphraſ. & verben. ana M. ß. liquiritiæ ʒ. iij. Coquantur ad ℥. iij. In colatura diſſolue diaphœnici ʒ. iij. ſyrup. roſac. ℥. j. Fiat potio, quæ detur manè cum regimine.

Poſt primam illam purgationem, ſeriò apud ſe cogitare debet Medicus, an phlebotomia vſurpanda ſit. Quandoquidem ea ab omnibus ferè practicis in hoc caſu reiicitur, cùm affectus ſit chronicus à frigida intemperie & materia pituitoſa oriundus. Vnde metuunt ne per ſanguinis euacuationem cerebrum magis refrigeretur, ſicque maiorem pituitæ copiam generet, & ne cauſa morbi coniuncta magis incraſſetur, atque ita difficilius diſcuti ac diſſipari valeat. Verùm, vt eorum ſententia in ſenibus & pituitoſo temperamento præditis locum habere debet: in iis tamen, qui aut in iuuenili ætate conſtituti, aut calido temperamento præditi ſūt, admittenda non eſt, præſertim ſi ſanguinis redundantis notæ manifeſtæ appareant: tunc dubium non eſt, quin phlebotomia maturè vſurpata plurimum conferre valeat. Imò verò vbi ſanguinis mittendi indicationes prædictæ reperiuntur, vtile erit ex Pauli & Aëtij ſententia, poſt venæ ſectionem in brachio celebratam, venas capitis particulares & oculis vicinas aperire, nempe venam frontis, temporum, & eas quæ ſunt in angulis oculorum iuxta naſi radicem. Temporibus tamen commodiùs hirudines applicabuntur, quæ etiam pone aures admotæ, non parum conferre poterunt. Referunt practici nonnulli, ob frontis vulnera, nonnullos à cœcitate fuiſſe liberatos. In quibus cœcitatis cauſam veriſimile eſt fuiſſe neruorum opticorum compreſſionem à venis & arteriis vicinis ſanguine turgentibus, quas dicta vulnera depleuere. Vnde Spigelius, referente Plempio *in ophthalmographia*, in gutta ſerena non ſine fructu mediam frontis venam pertundere ſolebat; ſanguinemque tamdiu euacuabat, donec ſua ſponte erumpere deſineret.

Si verò menſium ſuppreſſio hunc affectum præceſſerit, ex venis inferioribus ſanguis detrahendus eſt, aut hirudines hæmorrhoidibus affigendæ, ſi æger earum fluxum antea paſſus fuerit, qui tunc temporis ſuppreſſus ſit, vel ſi hepate calidiori, aut melancholico temperamento donatus ſit.

Poſtmodum verò, totum corpus exactiùs vacuandum eſt apozemate ſequenti.

℞. Rad. fœnic. ſalſæ paril. ireos Florent. & enulæ camp. ana ℥. j. folior. betonic. maioranæ, meliſſæ, euphraſ. fœnic. verben. & chelidon. maior. ana M. j. liquiritiæ raſæ & paſſular. mund. ana ℥. j. ſemin. aniſi & fœnic. ana. ʒ. iij. ſennæ mund. ℥. ij. rurbith gummoſi & agarici recenter trochiſc. ana ʒ. ij. zinzib. & caryophyllor. ana ℈. j. flor. ſtœchad. anthos, & lauendulæ, ana P. j. Coquantur ad quartar. 5. In colatura diſſolue ſacchari albi ℥. iiij. Fiat apozema clarificat. & aromatizat. ʒ. ij. cinamomi electi, pro iiij. doſib. matutinis. Finitis apozematis, exhibeatur pilulæ ſequentes.

Acc. maſſæ pilular. lucis maj. & cochiar. min. ana ʒ. ß. Malaxentur cum aqua betonicæ, formentur pilulæ ſex deauratæ, quas capiat ſummo mane.

Præmiſſa hac vniuerſali euacuatione, cauſa antecedens reuellenda eſt, coniuncta verò deriuanda ac diſcutienda.

In hunc finem frictiones partium extremarum, & præcipuè inferiorum, matutinis horis celebrandæ ſunt.

Cucurbitulæ ſcapulis & dorſo ſine ſcarificatione admouendæ. Ac præſertim cucurbitula occipitio cum ſcarificatione admota, tanta efficaciâ humores à partibus

bus anterioribus & neruorum principio detrahit, vt nonnulli poſt illius applicationem, quaſi momento viſum recuperauerint.

Eodem tempore, veſicatorium poſteriori parti ceruicis admouendum, & veſiculæ excitatæ ſeruentur diù apertæ, betæ aut braſſicæ foliis frequenter admotis.

Exſiccato veſicatorio, admoueatur cauſticum occipiti, inter primam & ſecundam vertebram; vel (quod iam apud nos in frequenti vſu eſt) duo cauſtica applicentur poſteriori parti ceruicis, iuxta quartam & quintam colli vertebram, itavt ſpina dorſi vtrique cauterio intermedia ſit, & vtrumque eodem emplaſtro curari valeat.

Loco cauteriorum, ſetaceum eidem parti admotum efficaciſſimum eſt; ſed noſtrorum hominum mollities illius vſum penè aboleuit.

Si prædicta cauteria non profuerint, futuræ coronali admoueri poteſt cauſticum potentiale, quod aliquando profuit, reliquis non conferentibus.

Dum hæc fiunt, ſtatim poſt purgationem vniuerſalem, diæta ſudorifica inſtituenda eſt ex decocto ligni guaiaci, ſaſſafr. & rad. ſalſæ paril. iuxta methodum, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis propoſita eſt. Hoc tamen aduertendo, vt decocto ſudorifico, & circa finem illius addantur ea, quæ oculos peculiariter reſpiciunt, vt verbena, fœniculum, euphraſia & chelidonia maior.

Et ad cerebrum potentius exſiccandum, ſacculi loco prædicto deſcripti, tempore ſudoris capiti admouendi ſunt, ſi nimia illius calefactio non metuatur.

Imò verò, poſt diætam ſudorificam, vſus thermarum ſulphurearum & bituminoſarum tum balneo, tum capitis irrigatione erit conuenientiſſimus; cùm huiuſmodi aquæ ad frigidam & humidam intemperiem corrigendam, pituitam abſumendam, & cerebrum roborandum efficaciſſimæ ſint.

Præter vniuerſales totius corporis & capitis euacuationes, peculiares etiam inſtitui poſſunt per apophlegmatiſmos, quibus pituita per palatum è cerebro elicitur: qui quidem formâ gargariſmatis, aut maſticatorij præſcribi poſſunt, iuxta formulas in cerebri frigidæ intemperiei curatione deſcriptas.

Errhina & ſternutatoria ab omnibus propemodum practicis damnantur in hoc affectu, quia humores ad oculos attrahunt. Si tamen poſt exactam totius corporis & capitis ipſius euacuationem mitiora & benigniora per aliquot dies vſurpentur, vtilia eſſe poterunt: ſiquidem materiam morbificam neruis opticis impactam, ſenſim educere ac deriuare poterunt, neque ex profundioribus cerebri partibus quicquam elicient ad partes anteriores. Alioquin in omni deriuatione, quæ eſt euacuatio per partem affectam, aut ipſi vicinam, perpetuò metuendum eſſet, ne ad ipſam partem affectam fieret attractio, quæ tamen ab vniuerſalibus euacuationibus, quæ ipſam debent præcedere, facilè impeditur. Illa autem errhina componi poterunt ex ſucco betæ & maioranæ cum vino albo extracto, in quo manna diſſoluta fuerit.

Potentius autem & nihilominus tutum errhinum parari poteſt ex puluere nicotianæ, præcipuis cephalicis, & oxydorcicis correcto. Ab eo enim per palatum magis, quàm per nares, pituita educitur & cerebrum ita roboratur, vt non adeò facilè humorum influxum ab aliis partibus recipiat. Illius igitur compoſitio talis erit.

℞. Nicotianæ ſiccæ ℥.j. fol. ſaluiæ, maioran. beton. euphraſ. flor. caryophyllatæ noſtratis, & roſar. rub. an. ʒ.j. Fiat puluis, qui naribus attrahatur manè per aliquot dies.

Neque ſufficit purgatione vniuerſali totum corpus ab humoribus excrementitiis ſemel liberare: ſed in eo ſtatu conſeruandum eſt toto curationis decurſu; atque adeo purgationibus interpolatis, quæ in dies congeruntur excrementa educenda ſunt, quod fiet pilulis vſualibus in hunc modum compoſitis.

℞. Aloës optimæ ℥.ß. ſennæ mund. turbith. hermodactyl. & agaric. recenter trochiſc. an. ʒ.ij. diagrydij ʒ.j. macis, caryophyllor. & croci Orientalis an. gr. vij. Irrorentur ſucco maioranæ & chelidoniæ mai. Deinde iterum exſiccentur in vmbra, & cum oxymelite ſcillit. fiat maſſa pilularum, de qua capiat ʒ.ß. vel ℈. ij. bis aut ter in menſe.

Dum hæc fiunt, cerebri & oculorum roborationi perpetuò inſiſtendum eſt, & varia medicamenta viciſſim vſurpanda; ne æger, vnum & idem cōtinuò ſumendo, nimium faſtidiat, néve natura idem remedio aſſueſcat: Interea verò, quæ hac dote prædita ſunt, recenſetur theriaca vetus, quæ ʒ. j. pondere ſumi poteſt horâ ſomni, cum aqua fœniculi, euphraſ. & chelidoniæ, bis aut ter in ſeptimana.

Commendatur etiam nux moſchata manè, ieiuno ſtomacho, comeſta, & dentibus diù attrita, vt vapor illius ad oculos deferatur. Si illius deglutitio metuatur, propter viſcerum calorem, expui poteſt poſt commeſtionem.

Myrobalani conditæ manè aſſumptæ, vſum maximè clarificare exiſtimantur.

Opiata etiam vſualis ita componi poterit.

℞. Conſeruæ flor. beton. & anthos, ana ℥.ij. myrobalanos conditas num. ij. theriacæ veter. ʒ. ij. pulueris folior. euphraſ. ʒ.iij. ſem. fœnic. ʒ.ij. nucis moſchat. cinam. & caryophyll. ana ℈.j. Cum ſyrupo ex ſuccis fœnic. rutæ, chelidon. cum melle confecto, fiat opiata; de qua capiat ad magnitudinem caſtaneæ, ſuperhauſto vini, aqua fœniculi diluti, momento.

Neque omittenda ſunt externa remedia, quæ caput roborant, calefaciunt & exſiccant; qualia ſunt puluis cephalicus capillis inſpergendus, cucupha & ſuffitus, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis tradita ſunt.

Denique topica roborantia oculis admouenda, ab Autoribus paſſim proponi conſueuerunt, quæ tamen nullius aut exiguæ ſunt efficaciæ; propterea quòd eorum vis ad neruos opticos penetrare non poſſit. Si quis tamen eorum nonnulla vſurpare deſideret, ex ſuffuſionis curatione (vbi ingens copia eſt) deſumere poterit.

In caſu deſperato, poſtquam omnia remedia fruſtrà vſurpata ſunt, veſicatorium toti capiti raſo inſtar cucuphæ admotum, multùm aliquando profuit, etiam bis aut ter admotum, vbi priores veſiculæ & excoriatione exſiccatæ fuerint.

CAPVT II.

De humoris vitrei affectibus.

HVmor vitreus chryſtallino ſubiectus eſt, & ideo diaphanus à natura factus, vt ſpecies puræ ac limpidæ ad neruum opticum deferri poſſint. Si igitur perſpicuitas illius, humoris cuiuſuis admixtione turbetur, eique opacitas inducatur, pro maiori vel minori illius gradu, viſum imminui aut aboleri neceſſe eſt.

Præterea iſte humor laborare poteſt ſitu vitiato; ſi nimirum, quædam illius portio, per ictum, & contuſionem ante cryſtallinum transferatur, tunc enim viſio obtenebratur; quandoquidem humor vitreus aqueo craſſior eſt, atque ita ſpecies obiectorum puræ & ſinceræ ad cryſtallinum deferri nequeunt.

Prior affectus nullis ſignis cognoſcitur, ſed ſolâ ratione fieri poſſe iudicatur. Vitreus enim humor introſpici non poteſt, neque illius diſpoſitio internoſci; coguntur que praxim medicam exercentes, cùm nullum vitium in oculis appareat, eum cum gutta ſerena confunde

fundere, idque ſine vllo ægrotantium damno; cùm humores extranei in vitreum effuſi, iiſdem remediis diſcuti debeant,quibus gutta ſerena curari conſueuit.

Situs verò vitrei vitiatus ex eo cognoſci poteſt,quòd ſub pupilla albuminis inſtar appareat. A ſuffuſione tamen non facilè diſtinguitur, niſi cauſæ antecedentes & procatarcticæ diligenter aduertantur. Fit enim ſuffuſio à ſimplici humorum influxu: hæc verò vitrei humoris tranſpoſitio ab ictu, & vulnere ſolet generari.

Incurabilis eſt iſte affectus,neque artis operâ vitreus humor ad priſtinum locum reduci poteſt. Id tamen à natura fieri contingit, atque adeò totum negotium illi eſt commitendum.

CAPVT III.

De humoris cryſtallini affectibus.

Cryſtallinus humor præcipuum viſionis inſtrumentum, præ cæteris oculi humoribus ſuam puritatem & perſpicuitatem retinere debet, vt viſio per ſectè exerceri valeat. Et ſi ab eâ puritate deflectat, viſio plurimùm læditur.

Præcipuus autem cryſtallini affectus, quo illius puritas turbatur,eſt glaucoma, ſeu humoris cryſtallini in glaucum colorem mutatio. Fitque hic affectus; quando humor cryſtallinus condenſatur per exſiccationem, quæ in ſenectute contingit; concurrente tamen causâ aliquâ exſiccante & condenſante.

Cognoſcitur hic affectus, quòd circa pupillam inſignis & profunda appareat albedo, & omnia tanquam per fumum & nebulam videantur. Difficilè tamen à ſuffuſione diſtinguitur, quæ talem albedinem in pupilla repræſentat:vnde factum eſt, vt autores quamplurini glaucoma cum ſuffuſione confundant. Verùm diligenter introſpicientibus ex eo diſtingui poſſunt iſti duo affectus, quòd in ſuffuſione albedo in ipſa pupilla,& ferè iuxta corneam, in glaucomate verò profundior.

Incurrabilis eſt hic affectus,præcipuè in ſenibus; in quibus ſiccitas partium emendari non poteſt:Si tamen non ſatis conſtet in cryſtallino affectum reſidere, ſed ſuffuſionis quædam coniectura ſit, illius remedia in vſum reuocari poterunt.

Præterea labo rare poteſt humor cryſtallinus ſitu vitiato,cùm nimirum latiori ſua parte, quæ lentis inſtar compreſſa eſt, pupillæ foramini non rectâ opponitur, ſed vel ſurſum declinat, vel deorſum, tumque res geminæ ſolent apparere, ſi vnus tantum oculus hoc vitium patiatur;quia amittitur parallelus qui in vtroque oculo idem eſſe debet vt res à duobus oculis percepta eadem appareat.Et ſi in eadem planitie conſtituti non ſint,res geminæ apparent, quod facile experitur quicumque alterum oculum digito deprimit, vel attollit: tunc enim amiſſo parallelo res duplices apparent.Hæc tamen viſionis deprauatio, quâ obiecta duplicia apparent,non ſolùm ex cauſa propoſita exoritur, ſed etiam à vaporibus aut tenui pituita cryſtallinum inficientibus,à quibus ſpiritus viſori diſcinduntur; vnde fit, vt eiuſdem rei ſpecies in duobus locis recipiatur; quod etiam in ebriis ſæpè ſolet contingere.

Secundò ſitus cryſtallini vitiatur, quando versùs anteriora aut poſterriora inclinat.Si versùs anteriora & pupillam, tunc res propinquæ non rectè percipiuntur, meliùs verò diſſitæ, quod in ſenibus plerumque contingit.Si verò versùs poſteriora & neruum opticum magis ſitus ſit propinqua rectè videntur, diſſita verò minimè,& tunc ſit Myopia,quæ in præfatione explicata eſt, & dictumque eſt ibidem hos affectus ſolis ſpe- illis eſſe reparabiles.

Tertiò ſitus cryſtallini vitiatur, quando ad dextra vel ad ſiniſtra nimium inclinat; qui affectus Strabiſmus nominatur, cùm pupilla rebus videndis non directè ſed obliquè opponitur, neque ipſa in medio oculi apparet, ſed ab eo declinat,ita vt in vna oculi parte plus albi appareat,quàm in alia.

Fit tamen hic affectus non ſolùm à cryſtallini ſitu vitiato; ſed etiam ex praua muſculorum oculos mouentium diſpoſitione, quæ vel naturalis eſt, vel à dictorum muſculorum paralyſi aut conuulſione oriunda.

Verùm à quacunque cauſa producatur, ſi connaturalis eſt,incurabilis cenſendus. Si verò à prædictorum muſculorum paralyſi aut conuulſione fiat, eorum morborum curatio à capitis affectuum curationibus deſumenda eſt.

Denique ex maiori vel minori inuerſione cryſtallini,aliæ viſus deprauationes poſſunt contingere;quando nimirum quæ recta ſunt,curua apparent, vel quando obiecta quaſi inuerſa videntur;quod contingit Medico cuidam,vt refert Sennertus, qui cum ſcalam,libram aliquem è ſorulis petiturus aſcenderet, & oculos fortiùs ſurſum conuerteret, accidit vt omnia ei poſtea inuersa apparerent, & homines in platea capite ambulare viderentur;quod ex ſitu cryſtallini mutato contigit:ſiquidem poſt anni quadrantem, cùm fortè iterum oculos ſurſum conuerteret, naturalis viſio rediit & omnia in recto ſitu vidit. Vnde patet violento oculi motu cryſtallinum è ſua Sede deiectū,ſimili poſtmodum motu ad eundem iterum tranſmiſſum fuiſſe. Eam autem cryſtallini mutationem ita contigiſſe, exiſtimo,vt cryſtallinus humor ſic fuerit inuerſus,vt pars illius anterior, quæ reliquis depreſſior eſt pupillæ directè oppoſita non fuerit; ſed potius pars illius lateralis, quæ cùm gibboſior & magis conuexa ſit,ſpecies obiectorum inuerſas repræſentare potuit, quemadmodum videmus in ſpeculis rotundis obiecta inuerſa apparere.Idque ea ratione contingere ex Opticæ præceptis docetur,quòd in medio conuexo, & denſiori radij ſpecierum viſibilium ita refranguntur, vt ſeſe cruciatim interſecent, & qui à parte obiecti ſuperiori feruntur,eam tanquam inferiorem repræſentent,& vice verſa.

Si verò minor fuerit humoris cryſtallini inuerſio, ita vt,tum pars cryſtallini depreſſa, tum eiuſdem conuexa pupillæ aliquatenus opponatur; obiecta incurua apparere poſſunt. Quamuis etiam alia ratione fieri poſſit illa viſus deprauatio; qua obiecta incurua apparent: nempe ſi portio humoris cryſtallini pituitoſo humore ſuffundatur. Tunc enim propter diuerſam cryſtallini tenuitatem,& craſſitiem, diuerſæ fiunt refractiones, quæ cauſæ ſunt illius viſus deprauationis, qua obiecta incurua apparent. Hoc dilucido exemplo demonſtrari poteſt, ſcilicet baculi, cuius media pars in aquam demerſa ſit; tunc enim incuruus apparet, ex eo quòd portionis in aquam demerſæ ſpecies, quando ex aqua in aërem defertur, vtpotè à medio denſiori ad tenui, refrangitur à perpendiculari: portio verò quæ eſt in aëre,non refrangitur, quia non tranſit per diuerſa media, quemadmodum ea, quæ eſt in aqua, inde fit vt baculus incuruus appareat. Eodem modo ſpecies obiecti, quæ fertur in portionem cryſtallini denſiorem;magis refrangitur, quàm dùm fertur ad portionem illius tenuiorem, quæ ſcilicet in ſtatu naturali conſtituta eſt, à pituitoſo humore minimè ſuffuſa: atque ita, propter varias refractiones, obiecta incurua apparent.

Cùm autem in horum affectuum curationibus remedia non conferant, in iis inquirendis fruſtrà laborandum non eſt.

CAPVT

CAPVT IV.

De humoris aquei affectibus, ac præcipuè de ſuffuſione.

HVmor aqueus à ſua naturali conſtitutione deiicitur, cùm quantitate vel qualitate peccat. Dum quantitate peccat, augetur, vel imminuitur præter modum & pupillæ dilatationem, aut conſtrictionem efficit, qui affectus ſuo loco erunt exponendi. Dum verò qualitate peccat, craſſior euadit? quod fit ab humore extraneo in eum effuſo, & Suffuſio nominatur, quæ hîc explicanda eſt. Licèt enim Galenus 1. *ſympto. cauſ, cap.*2. ab ipſius humoris aquei condenſatione fieri interdum ſuffuſionem doceat, ſine humoris excrementitij affluxu: tamen quia rariſſimè id contingit, & imaginatione potius, quàm artis vſu dignoſcitur; & ſi talis affectio detur, prorsùs incurabilis eſt: illâ omiſsâ, de ea, quæ fit ab humoris excrementitij affluxu tantùm agemus. Hæc autem *ὑπόχυμα* Græcis, Latinis ſuffuſio, Arabibus aqua, vulgo *cataracta* nominatur. Auctores quidam hæc nomina inter ſe diſtinguenda eſſe volunt, vt varios huius morbi gradus ſignificent. Incipiens enim affectus, in quo leuis quædam viſus obtenebratio contingit, ſuffuſio ab iis nominatur. Cùm verò vlteriùs progreſſus eſt morbus, & aliquid in pupilla collectum, aquæ inſtar apparet, aquam peculiariter nominant. Cùm denique materiâ in pupilla omnimodè concreta eſt, viſionemque prorſus aufert, cataracta ab iis nominatur. Fit igitur ſuffuſio, ex ſeroſi vel pituitoſi humoris, in illud ſpatium quod inter corneam & cryſtallinum eſt, affuſione. Cum autem in illo ſpatio humor aqueus contineatur, iure merito inter aquei humoris affectus recenſetur.

Hæc quidem veræ ſuffuſionis cauſa eſt. Alia tamen datur ſuffuſio ſpuria, quæ fit à vaporibus, à ventriculo aliiſque partibus in oculos tranſlatis. A capite etiam vapores ad oculos tranſmitti, & ſuffuſionem ſpuriam efficere poſſe docuit Galen. 4. *de loc. aff. cap.*2. Quamuis autem duæ ſuffuſionis differentiæ inter ſe diſtinctæ ab Auctoribus proponantur, vt plurimùm tamen complicatæ ſunt, ſaltem legitimæ ſuffuſioni ſpuria complicari ſolet: quia vapores à partibus inferioribus ad cerebrùm traſlati, facilè deferuntur ad eas capitis partes, quæ à morbo aliquo debilitatæ ſunt. Id quidem ex eo docetur, quod omnes ſuffuſione laborantes, minùs læduntur, ac perſpicaciùs vident matutinis horis quàm meridianis & veſpertinis; quia, nimirum à prandio & cœna multi vapores à ventriculo ad oculos eleuantur & viſum conturbant. Imò docet experientia, in dictis laborantibus viſum eſſe hebetiorem & caliginoſiorem ſtatim à paſtu, quam paucis pòſt horis ab ipſo. Præterea omnes ſuffuſione laborantes referunt, ſibi videri in aëre corpuſcula quædam volitantia, velut culices, muſcas, pilos, telas aranearum & ſimilia, quæ non fiunt, niſi à vaporibus craſſis ad oculum tranſlatis, & in eo ſeſe commouentibus. Licèt enim Auctores exiſtiment, huiuſmodi repræſentationes dependere à particulis craſſioribus humoris pituitoſi in oculo contenti, & ſuffuſionem efficientis; hoc tamen credibilè non eſt, quia oporteret humorem illum pituitoſum ſuffuſionem efficientem, perpetuò moueri in oculo, vt ſpecies illas corpuſculorum in aëre volitantium repræſentare poſſet: quodquidem rationi penitùs aduerſatur. Quin potiùs haud dubium eſt vapores eſſe in perpetuo motu, atque adeò phantaſmata illa volitantia repræſentare poſſe.

Humor quidem pituitoſus, præcipua eſt, ac magis ordinaria ſuffuſionis cauſa: alij tamen humores exiguâ ſaltem portione, ei commiſceri poſſunt: & ſi bilis miſceatur, citrina; ſi melancholia, nigricans ſuffuſio apparet.

Humores autem iſti ad oculos confluere ſolent, quando aliquâ debilitate affecti ſunt; ſeu natiuâ, ſeu aſcititiâ.

Ad natiuam debilitatem pertinet oculorum prominentia; qui enim tales oculos habent, ſuffuſioni obnoxij ſunt; oculi ſiquidem prominentes magni eſſe ſolent, atque adeò virtus diffuſa in iis debilior eſt; tum etiam magni & prominentes oculi, humores & vapores facilè ſuſcipiunt. Debilitatem verò aſcititiam faciunt cauſæ externæ, vt ictus, contuſio, balneum, auſtrina & pluuioſa conſtitutio, inſolotio, fumus, lectio aſſidua, præſertim ad lucernam, & alia huiuſmodi. Quæ etiam cauſæ humorum fluxionem ad oculos commouere poſſunt.

Fluunt autem humores à cerebro ad oculos per venas, vueam tunicam, & neruum opticum. Venæ per quas humores deferri poſſunt ad eas partes, multiplices ſunt; quæ ſcilicet vel feruntur à pericranio, ad coniunctiuam tunicam, inde ad corneam, & vueam; vel à meningibus cerebri, à quibus rami ad oculi membranas deriuantur. A quibus membranis præcipuè verò vuea tunica, ad humorem aqueum ſibi contiguum excrementitij humores facilè inſtillari poſſunt.

Denique per neruos opticos facilè deferri poſſunt humores à cerebro, per tunicam retiformen & aranеam humorem cryſtallinum, tumque materia ſuffuſionis cryſtallini ſuperficiei adhæret. Licet autem vt plurimùm ſuffuſio per fluxionem fiat, poteſt tamen aliquando per congeſtionem fieri; quando nimirum oculi nutrimentum probè non immutatur, & facultas expultrix debilis, illius reſidua excrementa ſufficienter non expurgat, ita vt ſenſim congeſta circa pupillam ea excrementa ſuffuſionem efficiant. In quo caſu, alij etiam humores plerumque labefactantur, & difficillimi affectus producuntur.

Suffuſionis differentiæ deſumuntur ex humoris eam efficientis craſſitie, quantitate & loco, in quo humor ille reſidet.

Ratione craſſitiei maioris vel minoris, maior vel minor viſionis læſio efficitur. Si enim tenuis & ſeroſus humor exiſtat, à quo ſuffuſionem fieri, & punctione euacuari docuit Gal. 14. *meth. cap. vltimo*, viſio parùm minuitur, & ſuffuſio incipiens nominatur. Si craſſior paulò fuerit, viſionis obſcuritas maior. Si verò craſſiſſima, cæcitas omnimoda emergit.

Ratione quantitatis & loci vel humor totam pupillam occupat, & tunc viſio æqualiter læditur, quocunque modo ad obiecta dirigatur: vel vnam partem pupillæ magis, quàm aliam occupat, & obiecta directo intuitu integra non cernuntur, nec vno tempore multa. Si verò humor perexiguus ſit, & medium pupillæ occupet, obiecta feneſtrata apparent. Si verò materia diuulſa fuerit, & in varia corpuſcula, varias pupillæ partes occupantia diſtincta, culicum ſpecies ante oculos verſari videbuntur: quæ omnes differentiæ exactè diſtinguntur à Gal. 1. *de ſymp. cauſis. cap.*2.

Ratione loci etiam, vel ſitus materiæ, aliæ poſſunt deſumi differentiæ; quòd ſcilicet aliquando materia in ipſo vueæ foramine iuxta corneam tunicam ſita eſt: aliquando iuxta vueam, & inter hanc & humorem aqueum: aliquando ipſi humori aqueo permiſta ac denique interdum inter cryſtallinum & aqueum.

Poſſunt & quædam differentiæ à figura materiæ deſumi, quas recenſet. Gal. 1. *de ſympt. cauſis cap.*2. *&* 4. *de loc. affect. cap.*2. Prout enim varia eſt humoris pupillæ adiacentis figura, ægris repreſentantur in aëre volitantes culices, pili. telæ aranearum; circuli circa candelam & alia quamplurima.

Diagnoſis huius affectus primò dirigenda eſt ad legitimam ſuffuſionem à ſpuria diſtinguendam; poſteà verò variæ legitimæ ſuffuſionis differentiæ internoſcendæ ſunt.

Vera ſuffuſio alterum tantùm oculum plerumque

occupare

occupare ſolet ; aut ſi vtrumque,non tamen ſimul,nec ſimiliter,quod in ſpuria accidit.

Secundò , in legitima ſuffuſione tenebroſum quiddam in pupilla apparet , quod in ſpuria non contingit. Hoc tamen ſignum perpetuum non eſt.Si enim à tenui & ſeroſo humore ſuffuſio generetur, cùm ille humor aqueo ferè craſſior non ſit nulla in oculo immutatio apparet. Quo decepti plerùmque Medici , eam ſuffuſionem non agnoſcentes , guttam ſerenam eſſe exiſtimant,cùm nempe nullam in pupilla mutationem percipiant. Sed facilè diſtinguitur hæc ſuffuſio à gutta ſerena. Primò, quòd in gutta ſerena viſio vel abolita,aut valdè imminuta eſt, nulla in oculo læſione apparente. Contrà verò in ſuffuſione ; quæ ſenſui non patet , eſt leuis tantùm viſus imminutio , quia humor ſeroſus , à quo illa producitur,tenuis eſt & diaphanus. ita vt à ſpeciebus obiectorum , vitri inſtar , penetrari poſſit.Secundò,ex eo , quod vtplurimum in ſuffuſione viſio in omnibus pupillæ partibus æqualiter non læditur , ſed obiecta aliquando directè oculis oppoſita, aliquando versùs angulum collocata , melius videntur ; quia nimirum maior eſt vtplurimum humoris craſſities vel tenuitas in vna pupillæ parte , quàm in alia.

Tertiò,in vera ſuffuſione ſymptomata ſunt continua; nec vlla habent interualla.In ſpuria verò,per interualla augentur,& remittuntur,prout vaporum anathymiaſis maior vel minor ad cerebrum effertur. Sicque , ieiuno ſtomacho,multò minora ſunt, quàm eo cibis repleto,præcipuè paulò poſt paſtus;tunc enim maior vaporum copia ſurſum attollitur , Qui vapores ad oculos tranſlati , muſcas , culices , aranearum telas , & alia huiuſmodi corpuſcula , viſui quidem repræſentant; non continuò , ſed tantùm per interualla quædam. Quæ quidem exigua corpuſcula,in aëre repræſentata, à vaporibus dependent , vt antea dictum eſt:attamen, quia dum oculi à vera ſuffuſione debilitati ſunt,continua ferè fit ad eos vaporum tranſmiſſio,ideo continua eſt propemodum huiuſmodi corpuſculorũ in aëre volitantium apparitio. Præterea , in vera ſuffuſione , viſus obtenebratio,qua omnia obiecta,veluti per nebulam aut vitrum denſum conſpiciuntur,(quod eſt proprium ſymptoma & pathognomonicum huius affectus)continua eſt & ſemper eodem modo ſe habet.In ſpuria verò ſuffuſione,nunc maior,nunc minor,& aliquando ferè nulla eſt viſus obſcuritas, prout vapores, vel maiori copia , vel minori , vel nullo modo tranferuntur ad oculos.

Denique vera ſuffuſio breui tempore incrementum ſuſcipit , & plerumque intra ſex menſes confirmata euadit.Interdum etiam paucis diebus creſcit , & refert Fernelius 5.*patol.cap.*5.conſummatam ſuffuſionem vno die ſubortam ; quod nobis etiam non ſemel videre contigit . Spuria autem per multos annos ſine incremento perſeuerat.

Veræ autem ſuffuſionis differentiæ ſequentibus ſignis erunt diſtinguendæ.

In ſuffuſione incipiente corpuſcula quædam,vt pili, culices, muſcæ volitantes, lanarum aut aranearum fragmenta,oculis obuerſantur.

Dum verò incrementum ſumit , aër nebuloſus apparet & obiecta veluti per vitrum denſius conſpiciuntur ; color pupillæ immutatus eſt , eaque vel turbida, vel nebuloſa,aut vitreo contaminato ſimilis,aut calore cæruleo infecta apparet. Quando ſuffuſio perfecta eſt, viſio omnino perit , pupillæ color albus apparet , aut alio colore infectus.

Ex colore etiam quædam ſigna deſumuntur ; color enim margaritæ ſimilis , pituitam adhuc fluidam & diaphanam ſignificat;gypſeus craſſam & compactam; citrinus pituitam cum bile mixtam;niger cum humore melancholico.

Locus ſuffuſionis dignoſcitur ex eo quòd materia inter vueam & corneam ſita ſit,pupilla magis obtenebrata conſpicitur,quia materia oculis intuentis propinquior eſt. Deinde pupilla dilatata apparet ; ab humore enim in ea contento diſtenditur.Et in affectu confirmato albæ & virides fibræ , aut ſtriæ ſupra iridem protenſæ conſpiciuntur,aut puncta quædam albicantia circa pupillam apparent.

Si materia inter chryſtallinum & vueam contineatur , contraria prædictis apparebunt ſymptomata, tum etiam pupilla anguſta apparebit,ſi profundior materia ſit:amplior verò,ſi minus profunda.

Prognoſis huius affectus , pro variis illius temporibus,variè ſtatuenda eſt Incipiens enim ſuffuſio,in qua ægri obiecta poſſunt diſcernere , eaque per nebulam conſpicere videntur,curabilis eſt,iuxta Gal.ſententiam 14.*meth.cap.vlt.*& Celſi *lib.6.cap.6*. Quæ tamen ſententia reſtrictione indiget,modo ſcilicet æger in ætate florenti ſit conſtitutus : in ſenibus enim hi affectus incurabiles ſunt;& ſi oculi ex natiua conſtitutione debiles non fuerint ; Nos enim nonnullos in ſuffuſionis principio, etiam quinquageſimum annum prætergreſſos , ſola euacuatione vniuerſali , diæta ſudorifica, & veſicatorio , ſine vlla topicorum applicatione , intra quindecim dies curatos vidimus.

Curatio autem feliciùs ſuccedit in aëre calido , & tempore æſtiuo;quia pori aperiuntur,materia morbifica mobilior & obſequentior redditur, ita vt ſponte ſua ſæpe ad aluum deferatur. Qui motus , quantum momenti habeat ad huius morbi ſolutionem,docuit Hip. *Aph.*17.*ſect.*6.his verbis,*lippientẽ alui profluuio corripi,bonum.*

Si ex febre acuta , peripneumonia , phrenitide, aut dolore capitis intenſo ſuffuſio proueniat , difficillimè curatur.

Suffuſio confirmata , in qua materia iam concreta eſt , diſcuti medicamentis non poteſt, & ſola compunctione curabilis eſt.

Hæc tamen operatio quæ compunctione perficitur & acu in oculum immiſsâ ad inferiores oculi partes ſuffuſio deprimitur,tuta non eſt,& ſæpè malè ſuccedit. Vel enim vuea tunica laceratur vel ex dolore& inflammatione noua fluxio in oculum iamdiu debilitatum influit , & alia contingunt incommoda, quibus viſio in perpetuum auffertur. Cùm tamen aliquando ſuccedat hæc operatio,tentari poteſt ab iis,quibus nulla alia curationis ſpes ſupereſt;ſatius enim eſt, vt docet Celſus, anceps experiri remedium,quàm nullum.

In confirmata ſuffuſione, ſi altero oculo clauſo,pupilla dilatetur,curatio per acus immiſſionem ſperabilis eſt : ſi verò non dilatatur , viſus nunquam recipitur, docente Galeno 1.*de ſympt. cauſis, cap.* 2. quia neruus opticus obſtruitur,& ſpiritus ad pupillam , licèt aperta foret,peruenire nequit.

Licèt autem altero oculo clauſo pupilla dilatetur, æger acu immiſsâ viſum non recipiet,ſi lumen non percipiat;quia ſpiritus viſiuus turbidus & obſcurus redditus eſt,atque adeò viſioni ineptus.

Suffuſio nigra,& omni ſplendore orbata,neque medicamentis,neque chirurgia curari poteſt, quia ſpiritus viſorij deſtructi ſunt.Pellucida verò,& ſplendorem aliquem oſtentans,curabilis eſt.

Curationem etiam plerumque non admittit viridis , obſcura & multum citrina , dura & quæ hydrargyrum colore & mobilitate repræſentat.

Suffuſio,quæ obiecta feneſtrata repræſentat;tentanda non eſt;cùm enim materia in centro pupillæ conſiſtat,periculum eſt, ne acu immiſsâ,tota pupilla impleatur,& integra viſionis iactura fiat.

Operatio,quæ per acus immiſſionem fit,felicius ſuccedit in oculo pleniore , & naturalem magnitudinem ſeruante ; ſi verò oculus minor & marcidus euaſerit, ſuccedere non poteſt.

In ſenili ætate prædicta operatio tentanda non eſt, neque in puerili;in illa morbus eſt incurabilis , in hac verò humor mollior eſt,& non ſatis maturus Curatio-

ni

ni aptiſſima ætas eſt iuuenilis,& conſiſtens,

Si operatio exerceatur quando oculo digito compreſſo ſuffuſio nonnihil difluit, & latior aliquantulum apparet; poſtmodum verò ad priſtinam magnitudinem, & figuram reuertitur, non ſuccedit; quia ſuffuſio nondum matura eſt, ſed adhuc tenuis & cruda. Si verò digito compreſſa nullam patiatur figuræ mutationem, matura eſt,& acu decuti poteſt.

Notandum tamen iſtam ſuffuſionis, quam vocant, maturitatem ſeu concretionem, moderatam eſſe debere, vt deponi facile poſſit. Debet enim eſſe inſtar pelliculæ, quæ acu circumuoluitur,& ad inferiora oculi deponitur. Si enim craſſior & ſolidior ſit, decuti non poteſt, quod inde dignoſcitur, quod gypſi aut grandinis ſpeciem colore præ ſe fert. Contrà verò quæ mediocrem maturitatem nacta eſt, colorem cœli aut maris, ferri aut plumbi non admodum nigri repræſentare ſolet.

Suffuſionis curatio non ſolùm ad cauſam coniunctam, ſed etiam antecedentem dirigenda eſt. Atque ita, primò totum corpus, & præcipuè cerebrum exactè euacuandum eſt. Mox humor pupillam obſtruens diſcutiendus, aut alio quouis modo amoliendus eſt.

Quæ indicationes, cùm eædem ferme ſint, quæ ad guttæ ſerenæ curationem fuerunt propoſitæ, eadem remedia, quæ victus rationem, totius corporis euacuationem, humoris peccantis reuulſionem, & capitis atque oculorum roborationem reſpiciunt, hîc etiam aptari poterunt, vt non opus ſit eadem hîc fruſtrà repetere.

Præmiſsâ igitur totâ illâ curatione, quæ pro gutta ſerena inſtituta eſt, ad ea remedia veniendum eſt quæ peculiarem materiæ iuxta pupillam contentæ eductionem reſpiciunt. Et quamuis topica remedia non multùm conferre exiſtimentur, iuxta Gal. ſententiam. 2. κατὰ τόπους, qui dicit ea plus promittere, quàm præſtare: attamen legitimus eorum vſus reiiciendus non eſt; & docuit experientia, probatiſſimorum auctorum fide confirmata, ſuffuſiones incipientes, præmiſſis vniuerſalibus, vſu topicorum fuiſſe diſſipatas.

Primò igitur à mitioribus reſoluentibus incipiendum eſt, quæ non valdè exſiccent, ne materia ſuffuſionis induretur, & reſolutioni inepta euadat; tum reſoluentibus emollientia admiſcenda ſunt, vt prædicta induratio impediatur, & reſolutio faciliùs perficiatur. In hunc finem fotus ſequens ab initio vſurpari poterit.

℞.Fol.rutæ. fœnic.euphraſ.chelid on.maior.ana M.j.ſem.fœnugr.℥.j.flor.chamom.& melilot.ana P.j.Coquantur in tribus partibus aquæ fon. & vna vini albi ſub finem additi. Colatura foueantur oculi manè & ſerò, cum ſpongia molli.

Ex eodem decocto ſuffitus parari poterit, fumum illius excipiendo oculis, vndique capite contecto.

In ipſo morbi principio, dum fluxio fieri incipit, dumque reuellentia remedia vſurpantur, vtile eſt fouere oculos ſimpliciter vino rubro auſtero, quod aſtrictione ſua fluxionem impedit, parte verò ſpirituoſa diſcutit ac reſoluit.

In progreſſu morbi, fotus ex vino albo, in quo crocus metallorum infuſus fuerit, vtiliſſimus eſt.

Non parum etiam vtilis eſt pueri halitus manè oculis exceptus, ſi priùs aliquandiu puer ſemen fœniculi maſticauerit.

Neque minus conducibile eſt oculos lingere per longum tempus, matutinis horis, linguâ pueri aut catelli:

Ad ſuffitum etiam referri poteſt panis cum ſemine fœniculi contuſo ſubactus, & dum calens è furno extrahitur, per medium ſectus, ſi eius vapor oculi recipiatur; panem ſcilicet ita oculis admouendo. vt fixo intuitu in panem, oculis vapore illius madeſcant.

Remedia prædicta matutinis horis præcipuè vſurpanda ſunt. Noctu verò ſequens cataplaſma admoueri poterit.

℞.Farinæ fœnugr.℥.j.aloës ℥.ß.croci ʒ.j.Fiat pulnis ſubtiliſſimus, excipiatur vino albo in quo crocus metallorum infuſus fuerit,& fiat cataplaſma applicandum calide hora ſomni.

Multi laudant ſanguinem columbinum, in oculum calidè inſtillatum eo enim calore natiuo animalis, refecta pars valdè corroboratur, & materia excrementitia diſſoluitur. Sed quia in illo ſanguine calor citò euaneſcit, multò conducibilius foret pullum columbinum iuniorem, & nondum plumis contectum, ac per ſpinam ſectum oculo applicare.

Prædictis remediis, præ ertim materiæ coniunctæ diſſipatio obtineri poteſt, ſi illa ſperabilis eſt. Topicar enim varia, quæ oculis inſtillantur, collyria vulgo dicta, exiguæ ſunt efficaciæ, & illa ſunt, de quibus dixit Galenus, ea plus promittere, quàm præſtare; tota enim eorum virtus in cornea tunica ferè abſumitur, neque poteſt ad interiores partes penetrare, niſi ea inſigni acrimonia prædita ſint, qua dolores in oculis excitantur & fluxio ad illos magis promouetur: vnde non pauci immodico eorum vſu, ex leuiori affectu in omnimodam cæcitatem perducti ſunt. Quia tamen multæ reperiuntur apud authores collyriorum deſcriptiones, quibus, præſtantiſſimi effectus ab iis tribuuntur, ne hîc aliquid deficere videatur, nos ſelectiſſimas non nullas proponemus, vt vnuſquique eorum effectus explorare valeat.

℞.Mellis optimi ℔.ij.rad. fœnic.ariſtoloch. long. & rotund. ana ℔.j. fol. rutæ euphraſ. chelidon. maior.& ſummit, fœnic. ana M.vj. centaur.min.M. iij. roſar.recent. P.iiij. vrinæ pueri impubis ℔.ij.Miſceantur omnia ſimul in vaſe vitreo, & deſtillentur in balneo Mariæ. Hæc aqua inſtilletur in oculos frequenter.

Vel parari poteſt panis ex tota farina, cum rutæ, chelidon. euphraſ. betonic, & fœnic. pulueribus, addito melle, qui recenter ex furno extractus, in parteſque diſſectus, intra vaſa duo ſtannea vel argentea concluditur, inde aqua quædam colligitur, quam guttatim in oculos inſtillatam mirificè conducere Zechius affirmat. Sequens etiam collyrium ab eodem autore miris effertur laudibus.

℞.Fol.viol.alb.ſeu leucoij M.j.ſem.raphani hortenſis ʒ.j.ammoniaci ʒ. ß. Miſceantur,& puluerata macerentur per horas 24. in aquæ fœnic ℔.j. Deinde bulliant vnicâ ebullitione leui. Poſteà colaturæ adde ſucci fœniculi depurati ℥.j. balſami Peruuiani ʒ.ij.Fiat collyrium, quod manè & veſperi inſtillatum (inquit Zechius) corpore (vt decet) priùs euacuato, antiquas oculorum ægritudines ita detergit ac diſſipat, vt cataractam, etiam citra ferrum mirabiliter auferat.

Hollerius aquam deſcribit, quam dicit reſtituiſſe viſum cœco nouem annorum, quæ talis eſt.

℞.Succi apij, fœnic. verben. chamædr. pimpinellæ, caryophyllatæ, ſaluiæ, chelidon. rutæ, centinod. morſus gallinæ, caryophyllorum, farinæ volatilis, ana ℥. j. piperis craſſiuſculè triti, nucis moſchat. ligni aloës, ana ʒ.iij. Omnia immergantur in vrina pueri incorrupti; & ſextâ parte vini maluatici. Bulliant breui tempore. Tum exprime, percola, & repone in vaſe vitreo obturato: horâ ſomni ſingulas guttas ſingulis oculis inſtilla.

Succus anagallidis aquaticæ ſolus in oculos per aliquot dies inſtillatus curauit aliquando ſuffuſionem in-incipientem; cui tamen plurimùm adiumenti attulit cauterium ſuturæ coronali inuſtum.

Non minoris ſunt efficaciæ ſucci chelidoniæ & calcitrapæ ſimul mixti.

Quercenatus in Pharmacopœa aquam ex infuſione croci metallorum paratam valdè commendat, quæ in hunc modum componitur.

℞. Aquar.

℞. Aquar. chelidon. mai ℥. vj. croci metallor. ʒ. j. Infundantur ſimul. Et huius aquæ tepidæ guttas tres vel quatuor infunde intra oculos ter aut quater in die per longum tempus. Hanc aquam ſe expertum eſſe dicit Fonſeca viſionem reſtituiſſe cuidam, qui eam offuſcatã habebat per plures menſes. Habet autem hoc egregij, vt ſine morſu validiſſimè abſtergat, quod vix in alio medicamento reperitur.

Idem Fonſeca aquam ſequentem tanquam mirabilem prædicat.

℞. Plures hirundines. Contundantur integrè cum ſuis pennis in mortario, illarum cuilibet libræ adde medullæ panis ℥. iiij. vini albi maturi ℔. iiij. Infundantur per ſex dies, & deſtillentur per balneum vſque ad ſiccitatem. Deinde expone illam aquam in vaſe vitreo ad ſolem per dies viginti, & inſtilla in oculos manè & ſerò.

Ex floribus roriſmarini liquor elicitur nebulis diſcutiendis admodum idoneus, qui in hunc modum paratur.

℞. Flor. roriſmar. q. ſ. Impleatur ampulla vitrea, quæ probè obturetur, & ſoli meridiano exponatur ad parietem. Inde liquieſcit oleoſus quidam humor, quo oculi pennâ illinantur.

Auctores fella animalium commendant, quod potentiſſimè abſtergant & diſcutiant. Sed acrimoniâ ſua dolorent excitant, ideò rarò in vſum reuocantur.

Foreſtus *obſ.* 35. *lib.* 11. piſculum quemdam patriæ ſuæ familiarem commendat, ex cuius iecore ſuccus quidam elicitur, quo ſuffuſiones quaſi momento & miraculo curari teſtatur: eius hiſtoriam & vtendi modum vide loco citato. Guillemus Lozellus ſe plures curaſſe refert, nullâ lucis vſurâ fruentes, aquâ ſequenti, poſt vniuerſalia remedia vſurpata.

℞. Hepatis hirci ſani & recentis ℔. ij. calami aromat. & mellis, ana ℥. ß. ſucci rutæ ʒ iij. Aquæ chelidoniæ, verbenæ fœniculi, euphraſiæ, ana ℥. iij. piperis longis, nucis moſch. caryophyllor. ana. ʒ. ij. croci ℈. j. flor. roriſmarini aliquantulum contritor. M. ß. ſarcocollæ, aloës hepaticæ, ana ʒ. iij fellis auium rapacium, vel caponum, aut perdicum ℥. j. Incidenda incidantur, terenda terantur, dein omnia ſimul miſceantur, addendo ſacchari albiſſ. ℥. ij. mellis roſ. ʒ. vj. ponantur in alembico vitreo. Deſtillentur in B. M. igne lento. Hæc aqua ſeruetur in vaſe vitreo benè obturato, tanquam pretioſa, quæ in oculum laborantem inſtilletur bis aut ter in die.

Zacutus Luſitanus aquam ſequentem maximè commendant his verbis. *Ophthalmiæ diuturnæ noctiſque oculorum affectionibus quæ ex nimia humiditate craſſiſque humoribus & caliginoſis ſcaturiunt? ve denſitati, albugini, vngui, & ſuffuſioni. Et hanc aquam principatum obtinere diutino experimento compertum habeo; ſi corpore exquiſitè vacuato, noctu ſolùm tribus horis poſt paſtum iuxta oculum ſex guttas eius inſtilles actu frigidas: poſt duas horas, tanquam è fonte perenni, manabunt ichores in copia multa.*

℞. Aloës ʒ. iij. rutæ, fœniculi, betonicæ, ana M. ij verbenæ, tormentillæ, an. M. j. ſarcocollæ ʒ. iij. ſpumæ nitri ʒ. ij. ß. ſacchari candi ℥. iij. ſyrupi roſac. ℥. iiij. vrinæ pueri impubis ℔. ß. ſtercoris lacerti ʒ. iij. marrubij M. iij. euphraſiæ M. j. ß. zinzib. ſpicæ nardi, piperis longi, caryophyll. tuthiæ, ana ʒ. ij. balſami ʒ. iij. mellis roſati ℥. j. viridis æris ʒ. j. licij ℈. ij. fol. raphani M. j. Puluerauda puluerentur, miſceantur omnia, & infundantur in vino albo generoſo, in vaſe deſtillatorio, addita quarta parte mellis optimi, decem dierum ſpatio, dummodò quotidie agitentur, & deinde deſtillentur, & aqua quæ exierit, reſeruetur.

Idem Zacutus ſequens vnguentum maximè commendat his verbis. *Ad exſiccandas humiditates ad oculos à capite confluentes, ſimulque valentiſſimè per canthos expurgandas, vnguentum fit magiſtrale nulli ſecundum, applicitum poſt totius corporis, capitis & oculorum vacuationem vniuerſalem. Eo bis in die, manè & noctu tribus horis poſt cœnam, palpebræ ſuperiores leuiter illinantur. Poſt horam humoris ſeroſi riuuli per angulum præſertim maiorem effluent vbertim.*

℞. Ol. roſac. ℥. iij. aquæ roſ. ℥. ix. camphoræ ʒ. j. tuthiæ ℈. j. mellis ℥. ij. fellis hirci ʒ. ß. farinæ lupinorum ʒ. ß. aloës ſocotrinæ ʒ. j. ſacchari candi ʒ. ß. ſucci marrubij. fœniculi, rutæ, ana ʒ. ß. myrrhæ ℈. j. ammoniaci ʒ. ß. ſarcocollæ ʒ. j. ß. Pulueratis puluerandis, miſce, & lento igne coque modicè; & cum pinguedine hirci na & arietina, & momento ceræ, fiat ſecundum artem vnguentum.

Denique, reliquis remediis non conferentibus, morbo propemodum ad deſperationem verſo, ad experimentum reduci mereretur inunctio ex hydrargyro, quam à ſe excogitatam ait Fonſeca, non tamen in vſum reuocatam, *conſultatione* enim 19. *lib.* 1. ſic loquitur: *Aliquando cogitaui inunctionem argenti viui, ea ratione qua adhibetur in morbo Gallico, magnâ efficaciâ poſſe extirpare cataractas incipientes & increſcentes, quod viſum eſt in ophthalmiis gallicis, vbi humorum reſidua viſionem impediunt, ſed etiam in non gallicis. Iſto remedio caput ita expurgari poterit, vt diſſoluantur veſtigia cataractæ, & aliquando experiri decreui.* Huic ſuæ cogitationi maximè applauſiſſet Fonſeca, ſi Sxenckhij obſeruationem 309. *lib.* 1. vidiſſet, quæ ex Alexandri Traiani Petroni *lib* 5. *de morbo Gallico cap.* 1. deſumpta eſt. *Quidam* inquit, *qui antequam morbo Gallico afficeretur, altero oculo cæcus erat, ſuffuſione denſiſſimâ (vulgus cataractam vocat) oculum occupante hydragyri inunctione morbo Gallico, & à ſuffuſione, quod maximè mirum eſt, euaſit. Neque à ratione alienum eſt inunctione illa cataractas poſſe diſſolui, cùm frequens experientia doceat praduros tumores ex pituita craſſa & concretâ genitos, illitu hydrargyri potenter diſſolui.*

Cùm nullis medicamentis diſſolui poteſt cataracta, vltimum remedium eſt Chirurgica operatio, qua acu in oculum immiſſa materia pituitoſa ſuffuſionem efficiens condenſata, & in pelliculam conuerſa ad inferiores oculi partes decutitur, & apertâ veluti feneſtra viſus recuperatur. Quæ operatio aliquando ſuccedit feliciter, pluries verò infeliciter, ita vt ex ea non pauci viſum in perpetuum amiſerint. Quando tamen res eò deuenit, vt nulla alia ſuperſit viſionis recuperandæ ſpes, ſatius eſt, iuxta Celſi ſententiam priùs laudatam, anceps experiri remedium, quàm nullum. Hæc autem operatio propter incertum euentum à Chirurgis ordinariis non ſolet exerceri; ſed ab Operatoribus vulgò dictis, qui per varias vrbes vagantes, frequentiùs ſe ſe in operationibus exercẽt: atque ita operandi tempus & modus illis prorsùs committendus eſt. Quia tamen à Medico ignorari non debent, apud Practicos non paucos exactè deſcripta inueniri poterunt.

Curata ſuffuſione, ſiue reſoluentibus medicamentis, ſiue operatione Chirurgica, prophylaxi per longum tempus incumbendum eſt, quia recidiuæ maximum eſt periculum: oculi enim ex longo affectu debilitati admodùm diſpoſiti ſunt ad fluxiones è cerebro denuò excipiendas. Idcircò purgationibus vſualibus incumbendu meſt, fonticuli à fluxionis auerſionem continuò geſtandi, & oculos roborantia frequenter vſurpanda, qualia in guttæ ſerenæ curatione propoſita ſunt. Quibus addi poteſt ablutio oculorum, quæ ſingulis diebus manè vſurpanda eſt in hunc modum. Ab exitu lecti maſticetur ſemen fœniculi aliquandiù, deinde os vino repleatur, eoque vino tantillum in ore calefacto abluantur oculi, donec acrimonia ſuâ eos vellicet, & dolorem aliquem inferat, qui ceſſante ablutione ſtatim etiam ceſſare conſueuit.

Præterea viſus conſeruationi plurimùm conſerunt ſpecilla, quæ obiecta, prout naturaliter ſe habent, nempe neque maiora neque minora repræſentant. Nec non vtile eſt, per vices ſpecillis viridibus aut cæruleis viſum recreare.

Ac denique ea omnia vitanda, quæ viſui nocent, & vſurpanda quæ ipſi conferunt, prout in victus ratione, pro guttæ ſerenæ curatione inſtituta, annotata ſunt.

CAPVT V.

De dilatatione pupillæ.

VVea tunica, ex Galen. 1. *de ſympt. cauſis, cap. 2.* variis morbis obnoxia eſt, ac præcipuè ruptionem, diſtorſionem, dilatationem & conſtrictionem pati conſueuit.

Ruptio fieri poteſt, tum à cauſa externa, vt percuſſione & contuſione, tum ab interna, humore ſcilicet copioſo tunicam vueam diſtendente & rumpente. Cùm autem ea arte reparabilis non ſit, medicam tractationem non poſtulat.

Diſtortio vueæ tunicæ non poteſt contingere, niſi à prima conformatione, cùm illa corneæ tunicæ vndique adhæreat. Ideo Galen. ipſe, *loco citato*, nudam illius enumerationem facit, inter differentias ſymptomatum vueæ tunicæ: in ea autem explicanda non immoratur, quia nullius eſt vſus in praxi medica. Nos etiam prioribus duabus differentiis prætermiſſis, dilatationis & conſtrictionis pupillæ explicationi tantùm incumbemus.

Dilatatio igitur pupillæ, quæ eſt vueæ tunicæ foramen, per quod ſpecies obiectorum oculum ingrediuntur, Mydriaſis Græcis appellata, viſionem lædit, quòd lumen nimia copia oculum ingrediatur: vnde fit, vt ea laborantes in obſcuriori loco magis videant, quàm in lucidiori. Quod oſtendunt naturales & ordinariæ pupillæ mutationes, quæ in locis ſplendidis & obſcuris contingunt; dum enim viſio fit in loco ſplendidiori & multùm illuminato, pupilla conſtringitur, vt minori copia lumen oculum ingrediatur, & ne maiori copia viſionem lædat, ſpiritus diſſipando ac diſgregando. Et hinc fit, vt qui à loco valdè lucido in obſcuriorem ingrediuntur, primò ingreſſu nihil ferè videant: quandoquidem pupilla conſtricta in loco obſcuro, non ſatis luminis recipit ad viſionem integrè perficiendam. Poſtea verò, cùm aliquandiu in loco obſcuro morati fuerint, pupilla ſenſim dilatatur, vt maiorem luminis copiam recipiat, quæ primo ingreſſu non videbantur, clarè percipiuntur. Contra verò, qui à loco obſcuro in valdè lucidum tranſeunt, lumen ferre non poſſunt ab initio, & eorum oculi grauiter perſtringuntur. Quia cùm pupilla magis dilatata fuerit in loco obſcuro, vt ſufficiens luminis copia oculum ingrediatur, ſi hoc modo dilatata ſubitò magno lumini obiiciatur, nimia copia lumen oculum ingreditur, eumque perſtringit ac viſionem turbat. Vnde patet, lumen viſioni neceſſarium copia mediocri oculos ingredi debere, & ad illius receptionem, pupillæ latitudinem moderatam eſſe neceſſariam.

Fit autem dilatatio pupillæ præternaturalis, vel à primo ortu, quæ immedicabilis eſt; vel poſt ortum à cauſis præter naturalibus & aduentitiis, quæ vel internæ ſunt, vel externæ.

Internarum proxima eſt & immediata, tenſio vueæ tunicæ: illa autem tenſio, vel à ſiccitate fit, vel à repletione.

Siccitas vueam tendit, & foramen pupillæ amplius efficit; quemadmodum coria perforata, cùm exſiccantur, patentiora foramina efficiunt. Fit autem ſicca illa intemperies à vigiliis diuturnis, febribus aliiſque cauſis exſiccantibus.

Repletio vueæ tunicæ, dum eam omni ex parte diſtendit, ampliorem pupillam efficit; eaque producitur, vel à flatibus & vaporibus in oculum tranſmiſſis, vel ab humoribus in eundem confluxis, vel ab aqueo humore ſupra modum aucto, vel denique à tunicæ ipſius vueæ tumore. His cauſis addere poſſumus conuulſionem vueæ tunicæ, quæ in paroxyſmis epilepticis præcipuè apparet. Cùm enim tunc omnes partes neruoſæ & membranoſæ diſtendantur, vuea etiam tunica ſuam diſtenſionem patitur. Et hæc præcipuè ac manifeſtè apparet in puerorum conuulſionibus epilepticis, in quibus tanta fit pupillæ dilatatio, vt totam ferè iridem occupet, & illius ratione viſio prorsùs aboleatur.

Cauſæ externæ ſunt percuſſio vel caſus ab alto; vel ſpiritus retentio, vt in parturientibus & tibicinibus. Percuſſio & caſus fluxionem ad oculos promouent, vnde diſtenſio pupillæ; ſpiritus retentio flatus & humores ad oculos impellit, à quibus etiam diſtenſio producitur.

Diagnoſis huius affectus difficilis non eſt. Siquidem pupillæ dilatatio oculis eſt conſpicua, præſertim ſi ante morboſam conſtitutionem pupillæ amplitudo naturalis Medico innotuerit: tum etiam ſi cum latitudine pupillæ mediocritatem excedente, viſionis læſio adfuerit.

Prætereà naturalis amplitudo pupillæ dignoſcitur ex eo, quòd clauſo vno oculo, alterius pupilla magis dilatatur; quod non fit in dilatatione morboſa, quia tunica vuea à cauſa præternaturali diſtenta ampliùs diſtendi nequit.

Si denique dilatatio pupillæ in vno tantùm oculo appareat & præternaturalis eſt, & vnicum tantùm oculum affici ſignificat.

Quod ad prognoſim ſpectat, pupillæ dilatatio ab ortu contracta incurabilis eſt; quæ verò poſt ortum accidit, difficilè curatur, maximè verò quæ à ſiccitate producitur. Quæ verò ab aliis cauſis fit, ſi adhuc recens fuerit, curabilis eſt; cùm affectus oculorum recentes, iuxta Gal. doctrinam, curationem recipiant; inueterari verò nunquam, aut ſaltem difficillimè tollantur.

Curatio pro varietate cauſarum varianda eſt. Si à ſiccitate fiat, cùm vix illud valeat contingere à cauſa interna, quin totum etiam corpus eadem intemperie afficiatur; Ideò remediis atque alimentis humectantibus & analepticis totum corpus reficiendum eſt, qualia in febre hectica vſurpari conſueuerunt. Peculiariter, verò corpus humectandum eſt balneò aquæ tepidæ, & lactis recenter mulcti, quod etiam in oculos frequenter inſtillabitur, præſertim muliebre.

Si fiat ab humore oculum replente, cùm ille à capite defluat, etiam caput & totum corpus erit euacuandum, mox homor oculis impactus diſcutiendus. Quæ quidem, cùm ſufficienter perfici valeat remediis pro ſuffuſionis curatione propoſitis, ea hìc fruſtra repetenda non ſunt, ſed à curatione prædicta deſumenda. Quæ etiam ea remedia ſuppeditabit, quæ humori in oculo contento diſcutiendo ac diſſipando idonea ſunt. Iis tamen ſuccedere poſſunt quædam aſtringentia, quæ pupillam nimis dilatatam anguſtiorem efficiant. In hunc finem collyrium ſequens vſurpari poterit.

♃ Roſar. rubr. ſiccar. ℈. ij. croci, ſpicæ nardi, corticis thuris, ana ℈. ß. tuthiæ præparatæ, ſpodij, acaciæ, ana ℈. j. In puluerem redacta includantur panno lineo raro, & fiat nodulus, qui infundatur in aquæ roſar. ℥. iij. & illa aqua inſtilletur in oculum frequenter, toties nodulum exprimendo, quoties aqua vſurpabitur.

Si fiat à flatibus, poſt vniuerſales euacuationes, ea medicamenta erunt vſurpanda, quæ flatus diſcutiunt in toto corpore & ipſis oculis. Atque ita illi foueri poterunt decocto fœniculi, rutæ, aneth. roſar. rubr. myrtillorum, facto in aqua peculi roſarum; cum quarta parte vini albi.

Si denique à percuſſione fiat, pro contuſionis magnitudine varianda curatio eſt;& ſi adſit inflammatio inſtar ophthalmiæ curanda eſt. Si verò inflammatio non ſit, admouebitur in principio cataplaſma ex farina fabarum, foliis plantaginis & roſis rubris, cum aqua roſarum paratum. Poſteà verò ſanguis columbinus frequenter inſtillabitur, quod in omnibus oculorum vulneribus ac contuſionibus excellens eſt remedium.

CAPVT VI.

De Pupillæ anguſtia.

PVpillæ anguſtia viſui etiam officit,quemadmodum dilatatio, vt dictum eſt capite ſuperiori,quandoquidem moderata pupillæ amplitudo neceſſaria eſt ad ſpecies viſibiles perfectè recipiendas.Sic quando in ſtatu naturali, oculo in loco ſplendidiori poſito, pupilla conſtringitur, ne lumen nimium recipiat, ſi ſubitò in obſcuriorem locum transferatur, res in eo contentæ primo ingteſſu vix,aut parum videtur,propter dictam anguſtiam. Poſtea verò quando pupilla dilatata eſt, omnia ritè percipiuntur.Igitur in loco mediocri lumine affecto, pupillæ latitudo mediocris eſſe debet,vt mediocre lumen recipiat,ad viſionem rectè efficiendã. Si verò pupilla debito anguſtior ſit, ſufficiens lumen non recipit; ideò in iis, qui hoc vitio laborant;viſio imminuta eſt. Illi tamen in loco valdè lucido rectè viſionem exercent, quia ſufficiens lumen tunc temporis per anguſtum foramen ingreditur, niſi alij oculorum morbi cum hocaffectu coniungantur.

Fit autem pupillæ anguſtia, vel ab ortu & prima formatione, & tunc parum nocet: ſi enim eã affecti minùs vident in loco obſcuro,aut mediocriter lucido, quàm mediocri pupillæ latitudine præditi; in loco tamen lucido meliùs & perſpicacius vident. Vnde dixit Gal.1.*de ſympt.cauſis cap.2.* eos, qui à natiuitate pupillam anguſtam habent, acutiùs videre.

Vel fit anguſtia pupillæ à cauſis præternaturalibus nempè nimia humiditate, ſiccitate, defectu humoris aquei, & ſpirituum inopia.

Ab humiditate fit anguſtia pupillæ, quando ab eãdem tunica vuea relaxatur,& relaxata foramen anguſtius efficit. Licet enim ab eãdem humiditate fiat pupillæ dilatatio,non tamen contrarij effectus ab eadem cauſa fiunt quia vt cauſa eadem dicĩ poſſit, debet eodem modo ſe habere ad ſuum effectum:at non eodem modo ſe habet humiditas, quando facit dilatationem, eam ſiquidem efficit replendo & diſtendendo membranam, anguſtiam vero efficit relaxando: diſtendit, quando in illius capacitate continetur;relaxat,quando ſubſtantiæ illius imbibitur.

De ſiccitate eadem eſt difficultas, quandoquidem illa inter cauſas dilatationis pupillæ recenſita eſt.Hæc autem eſt differentia. Quando vuea tunica exſiccatur humoribus in debita quantitate permanentibus, tunc facit pupillæ dilatationem;quandoquidem tenſionem ſuam, quem antea habebat; non amittit, quemadmodum, (vt ſuperiori capite dictum eſt,)coria tenſa quæ exſiccantur, foramina ſua ampliora reddunt.Si verò vuea tunica dum exſiccatur corrugetur & concidat, tenſionemque priorem amittat, propter defectum aut imminutionem humorum oculi,tunc pupillæ foramen anguſtius efficitur.

Et ſic conſtrictio pupillæ à ſiccitate eadem ferimè erit,quæ à defectu humoris aquei contingit, quamuis etiam poſſit fieri ſine exſiccatione,dum humore aqueo effuſo tunica vuea concidit.

Denique ex ſpirituum defectu vel paucitate fit anguſtia pupillæ, quando propter obſtructionem nerui optici, aut aliam cauſam, ſpiritus viſiuus non poteſt confluere ad oculum,qui eo repletus tunicarum ſuarũ tenſionem conſeruat,eoque deficiente illæ laxantur & concidunt;vnde pupillæ conſtrictio euenire ſolet.Hoc apparet in valdè ſenibus, in quibus pupilla anguſtior efficitur propter ſpirituum defectum.

Hic affectus ex ſe facilè dignoſcitur,& ſenſui patet. Si enim vnus tantùm oculus afficiatur, alterius comparatione anguſtia pupillæ dignoſcitur. Si verò vterq; oculus laboret, aliorum hominum rectè ſe habentium oculos inſpiciendo laborantis pupillæ anguſtiores comperiuntur.

Quo ad pronoſim ſpectat,pupillæ anguſtia, quæ ab humoris aquei iactura procedit, incurabilis eſt:quandoquidẽ ille ſemel effuſus regenerari nequit, præcipuè in grandioribus.In pueris tamen aliquando per vulnùs effuſus humor aqueus reparatus atque regeneratus eſt. A ſiccitate etiam producta pupillæ conſtrictio,vix aut difficillimè ſaltem curari poteſt.Illa verò quæ ab humiditate fit,in ſuo principio,& adhuc recens;facilè curari poteſt,inueterata verò difficillimè.

Curatio huius affectus à præcedente non variat, quandoquidem ab iiſdem cauſis producuntur, nimirum ſiccitate vel humiditate;quæ intemperies,quamuis contrarios effectus pariant, modo ante explicato, iiſdem tamen remediis auferendæ ſunt.

CAPVT VII.

De Albugine, ſeu maculæ, & aliis corneæ coloribus mutatis.

Naturalis corneæ conſtitutio euertitur, quando perſpicuitatem ſuam amittit, vel colore alienò inficitur.

Perſpicuitatem ſuam amittit, quando craſſior euadit.Craſſeſcit autem cornea tunica per exſiccationem, vt in ſenibus, quæ affectio irreparabilis eſt,vel ab humoribus craſſis in eam impactis, quod contingit frequenter in ophthalmia,quando vel à nimio reſoluentium medicamentorum vſu tenuiores humoris partes diſcutiuntur, craſſæ verò remanent; vel cùm importuno refrigerantium vſu humores incraſſantur:& non ſolum craſſior euadit cornea tunica, in ea parte, cui humor ille impactus eſt, ſed etiam album colorem contrahit, vnde Leucoma, ſeu Albugo nominatur, fit etiam talis affectus à cicatrice ex vlcere relicta, in qua cornea denſior redditur, & diaphaneitatem ſuam amittit.

Variæ ſunt illius differentiæ, prout alia magis, alia minus craſſa eſt;alia corneæ ſuperficiem tantum occupat, alia in profundo conſiſtit & totam corneam penetrat; alia maior eſt & totam pupillam obſidet, vel maximam illius partem;alia minor & exiguum pupillæ ſpatium comprehendit, tuncque propriè macula nominatur.

Colore etiam alieno inficitur cornea, quãdo ſanguis in eam effunditur, qui affectus Suggillatio nominatur, & tunc omnia obiecta rubra apparent, vel quando bilis ſeſe in eam inſinuat, quod in ictericis contingit, & tunc obiecta flaua apparere ſolent iuxta Gal.doctrinam. Quod tamen intelligendum eſt de magna bilis effuſione in corneam. Si enim leuiter tantùm tincta fuerit cornea, quod plerumque contingit,(maior enim bilis receptio in tunica adnata fit quàm in cornea,) tunc obiecta colore flauo minimè infecta, ſed prout naturaliter ſe habent conſpiciuntur.

Hi affectus peculiari non indigent diagnoſi,quia ſenſibus conſpicui ſunt,ſpeciatim verò albugo,quæ craſſior eſt,magis albicat, & magis viſum offendit;ſic etiam

quæ

quæ magis ſuperficiaria eſt, magis albicat:quæ autem profundior, ad nigredinem declinat, vt pote vueæ tunicæ propior,quæ cum nigra ſit,aliquid ſui coloris illi communicat.Cauſæ eam producentes, ex iis quæ præceſſerunt facilè dignoſcuntur, ſi nempè ophthalmia, vulnus,aut vlcus præceſſerit.

Quod ad prognoſim ſpectat, albugo quæ à pituita fit,humoreve craſſo ex ophthalmia relicto, ſatis facilè curatur,præſertim ſi inueterata non ſit.Quæ verò à cicatrice relicta,difficillimè: quandoquidem in parte exquiſita ſenſu donata, remedia acriora exterendæ cicatrici idonea vix tolerari poſſunt.

Curatio albuginis ab humore pituitoſo in cornea concreto productæ, emollientibus, attenuantibus & diſcutientibus remediis perficitur, præmiſſis tamen vniuerſalibus, quæ cauſæ antecedentis ſublationem reſpiciunt; & nouum humorum influxum ad oculos prohibent, qui facilè proritari poſſet à topicis remediis, præcipuè iis quæ acrimonia quadam, aut calefaciendi vi prædita ſunt, niſi illius materia prius ſubmoueretur.

Itaque primùm vniuerſales euacuationes vſurpandæ ſunt, tum etiam reuulſiones & deriuationes, quæ in cura ſuffuſionis & guttæ ſerenæ traditæ ſunt.

Poſtmodùm verò ad materiam concretam emolliendam, fotus admouendus eſt, cum ſpongiis molliboribus ex decocto fœnugræci,meliloti, chelidoniæ, & fœniculi paratus.

Vel eiuſdem decocti vapor oculis excipiatur, & in hunc finem ſequens etiam decoctum parari poterit.

℞.Rad.alth.℥.j.fol.maluæ,euphraſ. chelid. mai.ana M.j.ſemin. lini & fœnugr.ana ʒ. iij. flor. melilot. P.j. Fiat decoctio in aqua fontis, cuius vapor recipiatur in oculum manè & ſerò.

Mox diſcutienda remedia vſurpanda ſunt, qualia in ſuffuſionis curatione deſcripta fuerunt: illa enim hic etiam plurimùm conferre poterunt, atque ita collyria attenuantia,& humorem oculo impactum reſoluentia, inde erunt deſumenda, & præcipuè ea quæ ex melle cum oxydorcicis remediis diſtillato componuntur. Aqua enim mellis deſtillata,etiam ſola vſurpata, multùm præſtat ad omnes oculorum maculas extergendas, ſi illius vſus diù continuetur.

Ad idem præſtat ſaccharum candum, in aquâ euphraſiæ,chelidoniæ,aut fœniculi diſſolutum.

Tum etiam valdè conferet, ſi oculus linguâ pueri vel puellæ, quæ fœniculum maſticauerit, frequenter lambatur.

Amatus Luſitanus nubeculas craſſas in puella duodecim annos nata,ſe curaſſe refert, poſt decocti ſalſæ parillæ exhibitionem per viginti dies, ſequenti collyrio.

℞. Mellis in ipſo fauo ℔. ij. ſummitatum fœniculi, flor. ſambuci, euphraſ. ana P. ij. ſacchari candi ℥. iiij. Deſtillentur in B. M. & aqua inſtilletur in oculos.

Semen homini oculo impoſitum horâ ſomni, purgat oculum à ſordibus,eumque abſtergit, ſicque albuginis curationi conducit.

Potenter etiam albuginem diſcutit ſuccus fœniculi recenter extractus, cui balſami Peruuiani gutta vna admiſta ſit.

Idem præſtat oleum ex linteis combuſtis, cum ſaliua pueri mixtum, & penna illitum. Elicitur hoc oleum, linteo accendendo, & inter duas patinas ſuffocando, materiâ refrigeratâ, guttæ illius olei patinæ adhærentes inueniuntur.

Albugo verò ſeu macula à cicatrice producta, curatur iis remediis,quæ cicatricem emollire, attenuare ac diſſoluere poſſunt;cùm autem ea, quæ cicatricem conterunt,acrimoniâ non careant, maiori curâ vniuerſales euacuationes ac reuulſiones præmittendæ ſunt,ne fluxio humorum attrahatur ad partem.Illis igitur, vt ſupra dictum eſt,vſurpatis; primùm fotus emollientes, aut ſuffumigia adhibere conuenit,quæ ſuprà propoſita ſunt. Deinde abſtergentia & diſcutienda remedia admouenda ſunt.Primò leniora,qualia ſunt ſuprà propoſita,præſertim aqua mellis compoſita. Poſtea verò ad fortiora veniendum eſt, qualia ſunt fella piſcium, vt vranoſcopi, paſtinacæ, lucij; tum etiam aliorum animalium, vt perdicis, galli, anſeris, bouis & aliorum. Eodem modo vſurpari poterunt ſucci chelidon. mai. centaur.minor.anagallidis & ſimilium, quæ melli permiſcenda ſunt,tum quòd mel abſtergendi & diſcutiendi vi præditum eſt; tum etiam quia liquores in oculum infuſi,diffluunt ad canthos, nec in pupilla morantur,in qua eorum actio deſideratur, ſed cum melle inſpiſſato,facilè pupillæ adhærent. Si tamen eorum mordacitas tolerari nequeat, dicti ſucci aut fella inſpiſſari poterunt mucilagine gummi tragacanthi, pſyllij. aut cydoniorum,extractâ cum aqua fœniculi, euphraſ.aut alia ophthalmica. Formula collyrij ex ſuccis talis eſſe poterit.

℞.Succi fœniculi,chelidon.& anagallidis, ana ʒ.iij. ſucci centaur.min. ℥. ß. mellis albi ℥. j. M. inſtar linimenti. Si cum albugine adſit oculorum rubor, vtile erit collyrium ex vino albo, ſale & tritico paratum in ophthalmia deſcriptum.Vel ſequens.

℞.Aloes & agarici,ana ℈.j. Puluerentur, & includantur nodulo, qui maceretur in aqua euphraſiæ, vel fœniculi, & confricentur oculi manè & ſerò.Aloë abſtergit, roborat & fluxionem ſiſtit, agaricus potenter abſtergit.

Sugillatio, ſeu color oculi rubeus ex ſanguine in eum effuſo productus, ſi recens adhuc fuerit, optimè curatur ſanguine columbino in eum inſtillatò. In illius verò defectu lac muliebre inſtillari poterit cum paſto thure & croco, vel oui vitellus cum vino admouebitur, quod remedium à Gal. laudatur 4. *de comp. med. ſec.loc.cap.*8. Si verò contumax fuerit affectus, fouendus erit oculus decocto fœnugr.althææ,fœniculi,rutæ, chelidon. vel illius decocti fumus oculo excipiendus eſt.Ac denique ea omnia, quæ pro ſuffuſione deſcripta ſunt, ad huius affectus curationem poterunt eſſe idonea. Speciatim verò, in malo inueterato, quando rubor ad nigredinem declinat, à Gal. commendatur hyſſopi coma trita, linteo incluſa, in aquam feruentem demerſa,& oculo admota. Et docet experientia, hoc remedium tantæ eſſe efficaciæ,vt cruor ſenſibiliter attrahatur,& linteo adhæreat.

Ac denique color flauus ictericorum, qui in oculis maximè apparet,curato morbo ſponte diſcutitur. Si tamen illius diſſipationem accelerare lubeat, ſuffitu aceti oculis excepto id præſtari poterit.

CAP. VIII.

De Ophthalmia.

TVnica adnata ita corneæ coniuncta eſt, vt quamplurimi affectus vtramque tunicam occupent.Sicque oculorum inflammatio, licèt tunicæ adnatæ propria ſit,ad corneam tamen non rarò extenditur, in eaque varios affectus producit,vlcera nimirùm hypopyon albuginem & alia. Sic etiam puſtulæ aliique tumores, vulnera & vlcera, vtrique tunicæ communia ſunt. Ita vt omnes harum tunicarum affectus ſeorſim, tractari nequeant. Ideò nos adnatæ tunicæ affectus aggredi cogimur, priuſquam corneæ morbos vlterius perſequamur.

Ab Ophthalmia igitur incipientes, dicimus, illam, quæ, vt verbum ſonat, nihil aliud eſt, quàm oculi inflammatio,ab omnibus authoribus pro tunicæ adna-

tæ ſeu coniunctiuæ inflammatione vſurpari. Lippitudo à Latinis poſt Cornelium Celſum nominatur.

Hæc autem inflammatio,prout maior vel minor eſt, triplicem differentiam ſortita eſt.Prima ταραξις Græcè, Latinis conturbatio dicitur , quæ iuxta Pauli ſententiam, à cauſa extrinſecâ oritur,nempè ſole, fumo, puluere,oleo & ſimilibus. Sed nihil impedit fieri etiam à cauſâ internâ,vitio ſcilicet ventriculi poſt vini potationem, vel alios errores ; eſtque leuis inflammatio ſeu phlogoſis,cum exiguo rubore & dolore miti, quæ tamen in veram ophthalmiam non rarò degenerat,& eſt illius principium.

Vera autem ophthalmia à cauſa interna perpetuò producitur, eſtque vera inflammatio cum tumore, rubore & dolore;lippitudo à Celſo nominatur,quia in ea craſſum excrementum, quod lippa vocatur, oculis adhæret.

Tertia χήμωσις Græcè,Latinè etiam chemoſis appellata;eſt quando inflammatio ita ingraueſcit, vt magna fit cum dolore vehementi, & vtraque palpebra inuerſa fit,vt vix ab eis oculi contegantur ; & album oculi ſublimius euaſerit , rubrumque magna ex parte iridem occupet.In pueris oculos prominentes habentibus ſæpiùs contigit,fitque à magna plethora & pituitoſis humoribus.

Alia deſumitur differentia ophthalmiæ ex Hipp. *Aph.*14.*ſect.*3. quâ nimirùm ophthalmia diuiditur in humidam,& ſiccam.Humida illa eſt quæ iam fuit propoſita , & lacrymarum effuſionem ſecum habet coniunctam. Sicca verò, quæ ex eodem Hipp.ξηροφθαλμία nominatur,& in ſicciori æſtate & autumno contingit; fit à bile aut melancholia exaſſata , cuius pars humida & aquoſa abſumpta eſt , ideò nullas humiditates aut lachrymas emittit. Alias etiam patitur ſubdiuiſiones ab adiunctis.Si enim fit cum pruritu,ψωροφθαλμία dicitur;ſi cum duritie palpebræ : σκληροφθαλμία nominatur.

Alia etiam deſumi poteſt differentia ophthalmiæ ex Gal.2. *de diff.febr.cap.*11. vbi quandam dicit ophthalmiam eſſe periodicam,quæ ſcilicet per interualla repetit in iis,qui illi valdè obnoxij ſunt,& qui caput habent calidum & humidum , oculoſque debiles fluxioni recipiendæ idoneos. In iis autem, poſtquam frequenter per multos annos ophthalmia affecti ſunt, oculi tandem contabeſcunt,& viſus prorſus amittitur, vnde tabida ophthalmia nominatur;vel potiùs ophthalmia in oculi tabem degenerat

Alia denique deſumitur differentia à cauſa proxima & immediata,quæ eſt fluxio,vel congeſtio.Per fluxionem vtplurimùm fieri ſolet ophthalmia Aliquando tamen per congeſtionem generatur , ſi nimirùm aliqua intemperies ſeu imbecillitas coniunctiuæ acciderit, ex qua ὁμοίωσις in parte rectè non exercetur ; ſed multa excrementa in ea congeruntur,à quibus pars ſeſe eximere ſufficienter non poteſt , vnde inflammatio ſuccedit.

Cauſa ophthalmiæ coniuncta eſt ſanguis bilioſus, pituitoſus aut melancholicus,in oculos defluens,vel in iis per congeſtionem cumulatus.

Fluxionis cauſæ ſunt multiplices,tum externæ, tum internæ,etiam vulgò notiſſimæ.

Congeſtionis verò cauſæ ſunt illæ omnes , quæ oculos intemperie aut imbecillitate afficiunt ; ita vt, quæ à ſola fluxione initium duxerat , ſucceſſu temporis partem debilitans , illius coctionem vitiet , & ophthalmia partim à fluxione , partim à congeſtione fiat , quod in chronica ophthalmia plerumque ſolet contingere.

Cùm autem ophthalmia per viam fluxionis generatur , à capite , vt plurimùm fluxionem eam deriuari certum eſt,& omnes propemodum authores hanc vnicam fluxionis originem agnoſcunt. Verùm docet experientia contumaces ophthalmias ab hepate non rarò exoriri , & humoribus ab eo in oculos confluentibus; ita vt tunc temporis cauteria occipitio admota , morbum foueant , quæ alioqui fluxioni à capite oriundæ maximè conducunt : tunc enim humorum motum ad partes ſuperiores magis promouent. Et vidimus ſæpè veteres ophthalmias,nulliſque cedentes remediis, clauſo fonticulo , qui diu in occipitio geſtatus fuerat, breui & ſponte deſiiſſe , ceſſante nimirùm humorum motu à partibus inferioribus ad ſuperiores, qui à cauterio continuò fouebatur , naturâ humores amandante ad illud emiſſarium, quorum portio ad oculos,tanquam partes vicinas, & à longo affectu debilitatas ferebatur.

Quæ à capite fit fluxio , vel à partibus interioribus ad oculos defertur , per venas ſcilicet quæ ſub cranio exiſtunt ; vel per partes externas,quod frequentius eſt; per venas ſcilicet & arterias,quæ à pericranio per frontem & tempora ad coniunctiuam deferuntur.

Diagnoſis ophthalmiæ facillima eſt,quandoquidem ſanguis in coniunctiuam effuſus oculis obiicitur.Et ſi rubor ſine tumore appareat,atque ab externa cauſa genitus fuerit , ταραξις ſeu conturbatio dicetur. Si verò præter ruborem, tumor & calor cum lachrymis adfuerit,vera erit ophthalmia. Ac tandem, ſi adeò ingraueſcat,vt nigrum oculi occupet,& palpebræ inuertantur, χήμωσις erit appellanda.

Signa cauſarum inde repetenda erunt:quòd ſi fiat à plethora &ſanguine propriè dicto,non ſolùm in adnata tunica, ſed etiam in tota facie rubor apparebit, tum etiam venarum latitudo , ſenſuum grauitas , & totius corporis,ac tumor erit inſignis.

Si à ſanguine bilioſo oriatur , aderit lachrymarum acrimonia , vt non ſolùm oculorum anguli , ſed etiam genæ ipſæ erodantur:dolor aderit pungitiuus & intolerabilis;tumor paruus cum rubore ad citrinitatem vergente:exercitationes immodicæ,inſolatus,ira &acrium eſus præceſſerunt ; temperamentum erit bilioſum,ætas florens & tempus æſtiuum.

Si fiat à pituita,aderit dolor grauans,calor exiguus, non intenſa rubedo,dolor paruus,lachrymæ non acutæ ſed cum multa lippitudine & viſcoſitate.

Si fiat à melancholica,tumor erit exiguus, rubor ad fuſcum vergens,lachtymæ paucæ, pauca viſcoſitas, ſed denſa;temperamentum melancholicum,& alia melancholiam indicantia.

Si ab interioribus capitis partibus fluxio oriatur, dolor capitis apparet,iſque magis internus,&ad radices oculorum peruenit.Si verò per vaſa exteriora fluxio in oculos irruat, dolor capitis magis externus eſt, frontis venæ diſtenduntur , & pulſatio in temporibus perſentitur.

Prognoſis reſpicit ophthalmiam imminentem , vel præſentem.

Imminens lippitudo cognoſcitur ex eo, quòd pruritus quidam aut punctura in oculis cùm calore percipiuntur : Illiuſque præſagium auget diſpoſitio oculorum ad fluxiones recipiendas;ſic qui oculos prominentes habent ; huic affectui ſunt magis diſpoſiti. Malo etiam huic generando maximè conducit conſtitutio temporum, quemadmodum docet Hip. *Aph.* 11. *ſect.* 3. *Si hyems fuerit ſicca & aquilonia , ver verò pluuioſum & auſtrale , æſtate lippitudines fieri conſueuerunt, præcipuè in mulieribus , & viris naturâ humidioribus.*

Alui fluxus ophthalmiæ ſuperueniens , bonus , ex eodem Hip. *Aph.*17.*ſect.*6.quia humorum abundantia euacuatur, & ad inferiora retrahitur.

Dolor oculorum valdè diuturnus malus eſt ; cauſæ enim contumaciam arguit, & periculum eſt, ne ſuppuratio aut exulceratio ſuccedat.

Ophthalmia in vno oculo incipiens, ad alterum vtplurimùm tranſire conſueuit.

Ad ophthalmiæ curationem cauſæ externæ primùm ſubmo-

ſubmouendæ ſunt, tum antecedens euacuanda, reuellenda ac repellenda;coniunctα deriuanda ac diſcutienda,& pars affecta roboranda. Quibus adimplendis indicationibus tria medica inſtrumenta de more aptanda ſunt.

Victus itaque ſit refrigerans & humectans, ex alimentis euchymis, elixis potiùs quàm aſſis, ſorbilibus potiùs quàm ſolidis,quia mandendo oculi exagitantur. Vitet acria,ſalſa & piperata;tum etiam vaporoſa, quæ caput replét;tum quæ in bilem facilè conuertuntur,vt lac,ſaccharum,mel & omnia dulcia. Vinum in principio non conuenit, cuius loco ptiſana ex hordeo & liquiritia,aut alia refrigerans vſurpanda eſt.

Somnus valdè vtilis eſt,quia oculus quieſcit à motu qui dolorem & fluxionem irritat;tum ſomno dolor ſedatur, & materia morbifica concoquitur; æger dormiat eleuato capite,& in latus magis ſanum.

Motus omnis corporis vitandus eſt, & quies imperanda;quæ tantopere vtilis eſt, vt Celſus primo die à ſermone quoque aſtinere iubeat, ne motu illo materia ad caput attrahatur.

Aluus fluida ſeruanda eſt,lippientem enim(ait Hip.) alui profluuio corripi,bonum.

Vitentur animi pathemata,& præ cæteris ira.

Aër ſit temperatus ac purus, expers fumi, pulueris & ventorum; obſcurior etiam & tenebricoſior; lux enim fluxiones commouet, ſpiritus agitando. Linteolum nigrum,viride,aut cæruleum oculo obducatur,habeatque æger non ſolùm oculum ægrum, ſed etiam ſanum clauſum, vel tectum; quia ſanus oculus, dum ad obiecta mouetur, ægrum etiam commouet; vnde doloris incrementum.Et hæc ratio eſt,cur vno oculo tantùm inflammato;maiores fiant dolores, quàm vtroque affecto.

Victus ratione hoc modo inſtitutâ, Taraxis curatio primùm exponenda eſt.Et cùm ea à cauſis externis plerumque oriatur,illæ ſtatim ſubmouendæ ſunt, ne morbum foueant, & in ophthalmiam conuertant. Mox collyrium paretur,ex aqua roſarum,plantaginis, albumine oui,& lacte muliebri,idque inſtilletur in oculum pluries in die,tum pannus lineus in eo madefactus applicetur.Eodem tempore æger ſomno indulgeat quantum poterit; plurimùm enim valet ſomnus ad materiam morbificam concoquendam & diſcutiendam. Si his non ſedetur affectus, ad veræ ophthalmiæ remedia confugiendum eſt, quæ hac ſerie vſurpanda ſunt.

Statim ab initio morbi vena ſecanda eſt; præmiſſo clyſtere;eaque è directo partis affectæ aperienda,ſæpéque iteranda phlebotomia, donec ſufficiens euacuatio, & reuulſio facta fuerit: docétque Auicenna in vera ophthalmia ſanguinem mittendum eſſe vſque ad lipothymiam. Gal. verò *lib.de curatione per ſanguin.miſſ.cap.*17.refert hiſtoriam cuiuſdam cœcomi, qui à grauiſſima ophthalmia liberatus eſt, ſanguine detracto, primùm ad ℔.iij. deinde verò poſt quatuor horas ab ℔. j. & *cap. 16. eiuſdem libri*, teſtatur ophthalmias ſæpè ſolâ phlebotomia intrà vnam horam fuiſſe curatas; quod non potuit contingere, niſi magna ſanguinis copia detracta fuerit, quemadmodum eo tempore paſſim fieri conſueuerat. Moderanda tamen eſt iſta ſanguinis miſſio, iuxta temperamenti, ætatis, ſexus, virium, & ſpeciei ophthalmiæ rationem. Maior enim quantitas ſanguinis detrahenda eſt in ophthalmia, quæ fit à ſanguine, & in corpore plethorico; minor verò in ophthalmia billioſa, melancholica, aut pituitoſa, & aliis circumſtantiis magnam ſanguinis detractionem dehortantibus. Si ſanguis in toto corpore redundet,primùm baſilica, vel mediana aperienda eſt; poſtea verò cephalica. Si verò minori copiâ ſanguis mittendus eſſe videatur, ſtatim cephalica erit aperienda.

In iis autem, quibus aliqua ſanguis euacuatio conſueta ſuppreſſa eſt per menſes,aut hæmorrhoidas,venæ inferiores aperiendæ ſunt,aut hirudines hæmorrhoidibus affigendæ.

Poſtquàm verò ſufficiens ſanguinis copia per venæ ſectionem detracta eſt, vlteriùs molienda reuulſio per cucurbitulas ſcapulis & dorſo affixas, tum ſiccas, tum ſcarificatas.

Ad eandem reuulſionem non parum etiam conferent frictiones & ligaturæ in partibus inferioribus celebratæ.

Reuulſionibus prædictis deriuationes quoque adiungendæ ſunt, quæ fiunt per apertionem venarum frontis & temporum, quibus addunt nonnulli apertiones venarum,quæ ſunt in angulo oculi. Alij hirudines temporibus admouent; alij ponè aures.Quæ omnia deriuationum genera poſt ſufficientes euacuationes vtiliſſima ſunt.

Galenus 13. *meth. cap.22.* arteriotomiam laudat in arteriis temporum celebratam, quando ophthalmia fit à ſanguine valdè calido & feruenti.Et quamuis hoc remedij genus noſtris temporibus ferè obſoletum ſit, præſtantiſſimum tamen atque vtiliſſimum eſt, omnis expers periculi. Solâ enim ligaturâ impeditur ſanguinis arterioſi effluxus in minoribus illis arteriis. Neque neceſſarium eſt emplaſtrum à Galeno propoſitum *loco citato*, ex bolo armeno, thure, maſtiche & pilis leporinis, cum albumine oui compoſitum, quod tamen ad maiorem cautelam, qui hanc arteriam apertionem reformidant, in vſum reuocare poterunt. Quæ de hac arteriarum apertione à nobis ſunt dicta, in doloris capitis curatione videri poterunt.

Veſicatoria quoque in hoc affectu vtiliſſima ſunt, tum poſteriori parti ceruicis, tum ponè aures admota.

Sanguine ſufficienter detracto, purgatio etiam celebranda eſt, vt billioſi humores, præſertim qui ſanguini feruorem & impetum conciliant, euacuetur. Eam autem maximè conuenire docuit Hip. *Aphor.* 17.*ſect.6.* vbi ait, *Lippientem alui profluuio corripi, bonum* Galenus 13. *meth.cap.*11. *Ex iis*,inquit, *quibus oculi tentari phlegmone cœperant,nonnullos ſola purgatione per aluum vno die ſanatos vidimus.* Debet autem fieri purgatio ex medicamentis blandioribus,ac ſanguinis feruorem cohibentibus vitatis diagrydiatis quæ in ſequentem aut conſimilem formulam reduci poterunt.

℞.Thamarindor.℥.ß.ſennæ mund ℥.iij.ſemin.aniſi ʒ.ß.folior.endiu.cichor.fumar. ana M. ß. Coquantur ad ℥.iiij.In colatura infunde rhabar. electi & myrobalanor. citrin. oleo amygdalar. dulcium confricatarum ana ʒ. j. ſantali citrini ℈. ß. In expreſſione diſſolue mannæ ſyrupi roſac.ana ℥.j.M. Fiat potio. Vel in forma boli.

℞. Caſſiæ recenter extractæ ʒ.vj. cathol.dupl.ʒ.iij. rhabarb. puluerati ʒ.j. Cum ſaccharo fiat bolus.

In ophthalmia pituitoſa pilulæ non rarò præſcribuntur, nempè lucis maiores, de agarico, & aliæ huiuſmodi; quæ quidem, licèt in ſtatu morbi commodiſſimæ ſint, ſatius tamen eſt in principio ab iis abſtinere, ne vehementi medicamento humores commoti magis in partem irruant.

Neque vnica purgatio ſufficit, ſed ea per interualla repetenda, ſi morbus in longitudinem abeat;præmiſſis præparationibus conuenientibus per apozemata, vel iulepos humori peccanti appropriatos. In primis verò ab initio morbi humorum feruor temperandus eſt iulepis refrigerantibus & incraſſantibus, vel emulſionibus ſemin.quatuor frig. maior.lactucæ & papauer. albi in decocto refrigerante, additâ aquâ roſaceâ.

Præmiſſis vniuerſalibus euacuationibus & reuulſionibus, ad topica veniendum eſt, quæ quidem ab initio repellentia eſſe debent. Monent tamen ſaniores Practici, ne primis ſtatim diebus collyria repellentia oculis admoueatur, quia plerumque humorem in oculos impetu irruentem in parte retinent, & dolorem atque inflammationem augent. Galenus enim *comment. Aph.*31.*ſect* 6 Ocularium quemdam repre-

hendit,qui hiſce remediis ad initio inflammationis vti propoſuerat .Suſpecti enim eſſe ait ab initio,quod vehementes fluxiones non reprimant , ſed ne excernantur prohibeant. Vnde,ſi acres hunores extiterint,corneam exulcerari accidit; ſi verò multi, diſtendi, & irritari vehementer,& interdum diſrumpi.Auicenna verò *fen.* 3 .*tract.* 1. *cap.* 9. ſic loquitur; *Et oportet quantùm poßibile eſt, vt retardetur in ophthalma collyriorum adminiſtratio vſque ad tres dies.* Et paulo poſt, *Oportet.*inquit,*vt in principio non adhibeantur inſpiſsãtia fortia, & quæ ſint vehementer, ſtyptica, quoniam inſpiſſant tunicas,& prohibent reſolutionem,& augent dolorem.* Non tamen ita exactè dierum numerus præfiniendus eſt,cum morborum tempora in quibuſdam breuiora, in aliis longiora eſſe ſoleant. Vtiliter tamen aſtringentia fronti & temporibus ſtatim á principio admoueri poterunt; illis enim venæ , per quas humores defluunt ad oculos , comprimuntur, humorque influens repellitur. Horum formula talis eſſe poterit.

℞.Boli armenæ,ſanguin. dracon thuris, maſtiches, ana ʒ.j roſar.rubr.balauſtior.& farinæ lentium, ana ℈. ij.Excipiantur albumine oui & aceto raſaceo. Fiat cataplaſma, fronti & temporibus applicandum.

Ad fluxionem etiam cohibendam,plurimum valere creditur cataplaſma ex ſucco vrticæ & farina tritici, fronti & temporibus applicatum ; quandoquidem vrticæ ſuccus ſpecificâ vi omnem ſanguinis fluxum cohibet , & narium hæmorrhagiam iiſdem partibus admotus potenter ſiſtit:tum ore ſumptus eamdem hæmorrhagiam , aliaque ſanguinis profluuia efficaciter cohibet.

Interim tamen,ſi dolor valde vrgeat,qui fluxionẽ ad oculos magis ac magis promouere conſueuit , anodyna medicamenta ipſi oculo admouenda ſunt ; inter quæ lac recens,præſertim mulieris benè ſanæ,primum locum obtinet,idque ex ipſo vbere in oculos emulgendum & ſæpè mutandum;citò enim aceſcit,ſicque oculo infenſus eſt.In eius locum ſuffici poterit caſeus ouillus recens,qui etiam ſæpè mutandus eſt,ne butyreſcat, ſicque oculum inflammet.

Oui albumen diu agitatum , & in aquam conuerſum,maximè commendatur à Galeno , quia dolorem lenit,& fluxionem leniter cohibet.

Pomum ſub cineribus coctum dolorem oculorum, etiam valdè temperat.

Mucilagines ſeminum pſyllij , cydoniorum,fœnugr. extractæ cum aqua roſar. dolorem valde leniunt. Illæ tamen biduo quoque renouandæ,quia diutiùs ſeruatæ,acorem contrahunt.

Ex his variæ formulæ in rem præſentem concinnari poterunt.V.g.

℞ Medullæ pomi dulcis ſub cineribus cocti ℥. j. mucilagin. ſemin. pſyllij & cydoniorum extractæ in aqua roſar. ana ʒ. vj. liquoris albuminis oui recentis, & lactis mulieris ana ℥. j.Fiat cataplaſma octilo applicandum.Vel

℞. Pulpæ pomi cocti ℥. j micæ panis abliſſ.℥.ß. ouum num.1.Cum lacte muliebri fiat cataplaſma.

Laminæ carnis recentis, hœdinæ,vitulinæ , aut veruecinæ oculis frequenter admotæ ; dolorem potenter demulcent.

Simplicius cataplaſma parari poteſt ex medulla panis,in lacte muliebri, & aqua roſarum macerata.

Si dolor vehementiſſimus ſit atque intolerabilis, ad narcotica confugiendum eſt ; quibus tamen parcè & cum religione vtendum, quia ſpiritus viſorios condenſant,humores & tunicas incraſſant,ſicque viſum hebetant. Inter narcotica ocularia primas tenent trochiſci albi Rhaſis cum opio , qui in hunc modum præſcribi poſſunt.

℞. Aquæ roſar.℥.ij. liquoris albuminis oui fortiter agitali ℥.j.trochiſcor.alb.Rhaſis cum opio ʒ.j.Fiat collyrium in oculos inſtillandum.

Sedato aliquantulum dolore, ad repellentia veniendum eſt,quæ tamen mitiora eſſe debent, & iis anodyna quædam perpetuò admiſcenda ; in hunc finem collyrium ſequens præſcribi ſolet.

℞. Aquar.Plantag.roſar. (vel ad magis repellendum(peculi roſar. ana ℥.j.ß.liquoris, albuminis oui ℥.j.trochiſc. alb.Rhaſis ſine opio ʒ.j. Fiat collyrium,in oculos frequenter inſtillandum.

SI dolor ſit acerbior, poſſunt addi collyrio lac muliebre,& mucilagines prædictæ.

Remedium ſequens inflammationem potenter ſedat, & fluxionem cohibet.

℞.Albumen oui vnius. Agitetur cum fruſto aluminis ſatis magno in patina ſtannea , & tamdiu moueatur , donec vnguenti conſiſtentiam adeptum ſit, quod extendatur ſupra linteum , & oculis tepidè applicetur.Poſt duas aut tres horas auferendum eſt remedium, ne longiori mora & aſtringendi vi ſatis inſigni, quam ex alumine habet,humores in oculo retineat.

Aqua etiam aluminis deſtillata in alembico ſupra cineres , & oculo cum linteis ea madidis admota , inflammationem efficaciter temperat.

Sal Saturni in aqua roſarum vel oxycrato diſſolutum,vel cum pomata permixtum,oculorum inflammationes potenter extinguit.

In augmento morbi , digerentia cum repellentibus miſcenda ſunt ; atque ita collyriis prædictis addi poterunt aquæ euphraſiæ, fœniculi,chelidoniæ & mucilagines ſeminum lini, altheæ,fœnugræci. Gal.13.*meth.* decoctum fœnugræci præcipuè commendat, quod digerit , concoquit & modicè repellit.Debet autem fœnugræcum antequam decoquatur, vel ex eo mucilago extrahatur,excuti per cribrum, vt puluis quo abundat auferatur,poſtmodùm verò aquâ frequenter ablui,Collyrij formula talis eſſe poterit.

℞. Mucilagin. ſemin. fœnugr. & cydoniorum extractæ in aqua roſarum & euphraſ. ana ℥.j.ß.trochiſcor.albor.Rhaſis ſine opio ʒ.j.tuthiæ præparatæ ʒ.ß. Fiat collyrium.

Quando morbus ad ſtatum magis vergit,ſarcocolla etiam , collyriis additur , quæ paulò potentiùs digerit. Sed cùm ſiccitate ſua & acrimonia quadam oculos lædere poſſit,priùs lacte nutriẽda eſt, macerando ſcilicet in lacte per dies aliquot , lacte frequenter mutato. Et parua illius quantitas vna vice præparanda eſt , diù enim aſſeruata aceſcit , & oculi infenſa eſt. Illius vſus talis eſſe poterit.

℞.Florum chamomill. melli.roſar.rubr. anna P.j.ſemin. fœnugr. optimè mundati ʒ.j. Coquantur in aqua plantaginis. In colaturæ ℥.iiij. diſſolue ſarcocollæ nutritæ ʒ.j. tuthiæ præparatæ & trochiſcorum albor. Rhaſis ſine opio,ana ʒ.ß. Fiat collyrium.

Aquæ etiam nonnullæ ab authoribus commendantur tanquam efficaciſſimæ.

Quercetanus in Pharmacopœa laudat infuſionem croci mettallorum in aqua euphraſiæ & fœniculi,quæ ſatis efficax eſt,& nullo morſu oculum afficit,quemadmodum reliquæ ferè omnes.

Crollius & reliqui chymici miris laudibus efferunt ſal Saturni in aqua roſarum diſſolutum, cui etiam ſalis ammoniaci grana aliquot addunt. Huius formula talis eſſe poterit.

℞. Salis Saturni gr.xij.ſalis ammoniaci gr.iij. aquæ roſar.℥.iij.M.inſtillentur in oculum manè & ſerò.

Ex plumbo etiam calcinato , vel lythargyro,aut minio in aceto infuſo paratur aqua , quæ cum panno lineo oculi admota , eorum inflammationibus citiſſimè medetur.

In vulgari vſu habetur aqua ex vitriolo albo ; ins aqua roſar.aut plantag.diſſoluto,quæ inflammatione temperat , diſcutit & fluxionem arcet. Eorum propor. tio talis eſt.

℞. Vitrioli albi ℈.j. aquæ roſar. vel plantag.℥.iiij. Vitriolum pulueratum in aqua ad ignem diſſoluatur.

Coletur

Coletur aqua per linteum, & in oculos inſtilletur. Si acrimonia ſua nimiùm eos vellicet, additione aquæ roſac. vel plantag. ad libitum temperabitur Sequens minoris acrimoniæ particeps eſt, & magis reſoluit.

℞. Radic. ireos Flor. & roſar. rubr. ana ℈. j. aquæ roſar. & plantaginis, ana ℥. iiij. Bulliant lento igne ad tertias. Colaturæ adde vitrioli albi puluerati gr. viij. Fiat collyrium.

Vnguenta etiam quamplurima ad ophthalmiæ curationem vſurpari ſolent, ex quibus tria ſequentia cætera longè ſuperant, & mirables non raró effectus producunt. Primùm deſcribitur à Renodæo in Pharmacopœa, titulo vnguenti ophtalmici, in hunc modum.

℞. Boli armenæ in aqua roſar. lotæ ℥. j. lapidis calaminaris in aqua euphraſiæ abluti, tuthiæ præparatæ ana ʒ. ij. margaritarum tenuiſſimè læuigatarum ʒ. ß. camphoræ ℈. ß. opij. gr. v. butyri q. ſ. Fiat vnguentum ſecundum artem, ad oculorum angulos, & palpebrarum oras adhibendum.

Secundum eſt Ioannis Cratonis, quod proponitur in conſiliis Medicis à Laurentio Scholzio collectis, conſilio 6. in hunc modum.

Accipiatur butyrum, ſi haberi poteſt menſe Maio factum, aut aliud recentiſſimum diligenter elotum, vel loco illius medulla bouina è cruribus, vel ceruina: atque huic admiſceatur lapidis calaminaris in tenuiſſimum puluerem triti quantum excipere poterit. Fiat vnguentum.

Tertium habetur apud Penotum in denario, in hunc modum, compoſitum.

℞. Tuthiæ præparatæ ℥. j. ß. camphoræ ʒ. j. viridis æris gr. xij. Tuthiam cum camphora ſimul contere in mortario, æs ſeorſim, omnia verò ad pulueris impalpabilis conſiſtentiam. Tum ℞. Butyri recentis ℥. j. aquæ roſat. ʒ. j. Bulliant leniter ſimul, & ab igne remotis, primùm tuthiam cum camphora, deinde æris viride ſenſim immiſce, agitato optimè, & in vaſe vitreo recond e. Fiat vnguentum, quod per ſericum tranſcoletur. Inunge interiores palpebras, præſertim circa angulos & breuiſſimè ſanabitur. Probatiſſimum eſt ad oculorum inflammationes tam materiales, quàm ſiccas, & palpebrarum pruritus, & lachrymas ſingulare remedium.

Aliud vnguentum habetur magnæ efficaciæ in ciſta medica, quod tamen acrimoniæ valdè particeps eſt, idcirco palpebris tantùm admouetur. Illius deſcripto talis eſt: Cæteris omnibus nihil conferentibus hoc remedium profuit in rebelli ophthalmia. Quod fit ex ſucco nicotianæ & butyro maiali ſimul coctis ad vnguenti conſiſtentiam, quod clauſis palpebris admoueantur, in loco obſcuro, quamprimùm patiens oculos aperit, ſtatim mordicare incipit, & fœliciter curat.

In ſtatu reſoluentia remedia repellentibus præualere debent. Ideò eadem remedia, quæ pro augmento deſcripta fuerunt, in ſtatu etiam conuenient; ſi reſoluentium quantitas augeatur, repellentium verò minuatur. Præcipuè verò vnguenta duo poſteriora, non ſolùm in ſtatu ſed eam in ipſa declinatione, & vſque ad perfectam curationem vſurpari poterunt.

Fotus in primis ad diſcutiendam materiam morbificam, in ſtatu idonei ſunt, qui hunc modum parari poſſunt.

℞. Florum chamomil. meliloti & roſar. ana P. j. ſemin. fœnug. vt ſuprà dictum eſt præparati, ʒ. ij. Fiat decoctio, quâ foueantur oculi cum pannis lineis tenuibus quadruplicatis. Hic fotus in fine augmenti, & principio ſtatus conueniet, & calidè applicabitur hyeme; æſtate verò tepidè, aut ſubfrigidè.

In fine ſtatus & declinatione; magis reſoluens fotus efficietur, ſi prædictis ſimplicibus addantur folia euphaſiæ, maioranæ, betonicæ, & tantillum vini albi.

Præſtantiſſimum etiam, & paucis notum ad diſcutiendas ophthalmias remedium paratur ex oleo, ſeu liquore, qui ex lintheis accenſis, & inter duas patinas ſuffocatis elicitur; cuius liquoris gutta vna cum ſaliua pueri permiſcetur, & pennæ apice oculis admouetur.

In declinatione non ſolùm remedia prædicta, ſed etiam collyria magis reſoluentia vſurpari poterunt, in hunc modum.

℞. Thuris & aloës ana ʒ. ß. ſarcocollæ nutritæ in lacte muliebri ʒ. j. ß. croci ℈. ß. mucilagin. fœnug. ℥. ß. aquæ fœniculi & euphraſiæ, an. ℥. j. ß. Fiat collyrium. Vel ſi magis ſiccandum & ſimul digerendum eſt.

℞. Sarcocollæ nutritæ ʒ. j. ß. tuthiæ præpar. ʒ. j. ß. aloës ℈. j. mirrhæ ℈. ß. mucil. ſem. fœnugr. ℥. ß. aquar. verbenæ & chelidoniæ ana ℥. j. ß. Fiat collyrium.

In fluxione pituitoſa, potenter reſoluentia non ſolum in declinatione, ſed etiam in ſtatu & augmento audaciùs vſurpari poſſunt.

Præpterea in declinatione, duo inſignia remedia ab auctoribus proponuntur, nempè balneum & vini vſus: quæ primùm ab Hipp. tradita ſunt *Aph. 31 ſect. 6.* his verbis, *Dolores oculorum vini potio, aut balneum, aut fomentum, aut vena ſectio, aut medicamentum epotum ſoluit.* Galenus *in commentario huius Aph.* diſtinguit caſus & tempora, in quibus prædicta remedia conferunt; quæ etiam à nobis expoſita ſunt, quoad venæſectionem, purgationem & fomentum ſpectat. Balneum verò docet Galenus *dicto loco, & cap. 22. lib. 13. meth.* tunc temporis conuenire, quando ophthalmia fit ab humoris acribus, & corpus ſufficienter per phlebotomiam & purgationem euacuatum eſt. Quandoquidem humorum acrimoniam temperat, eorumque motum atque fluxionem ſiſtit, maxima eorum parte per inſenſilem tranſpiratum excretâ; & quod ſupereſt humoris bilioſi contemperatum, faciliùs vincitur à natura. Conuenit etiam balneum ex Galeno in ophthalmia pituitoſa, præmiſſis perpetuò euacuationibus idoneis, quandoquidem humores craſſi oculis impacti per balneum attenuatur, ſicque facilè diſcutiuntur.

Vini autem meracioris potio, ex eodem Galeno *com. Prædicto*, vtilis eſt, in quibus ſanguinis copia craſſioris in oculorum venulis continetur, ſine plethorica in toto corpore diſpoſitione, quia ſanguinem illum craſſiorem liquat, fundit ac diſcutit, tum etiam obſtructiones aperit.

Ad ruboris & Inflammationis reliquias auferendas, fotus ſequens parari poterit.

℞. Folior. euphraſ. pulegij, ana M. j. flor chamomil. meliloti, roſar. rubr. & paleæ auenæ, ana P. j. ſemin. fœnugr. ʒ. iij. ſemin. fœniculi ʒ. j. Fiat decoctio, addendo ſub finem parum vini albi, qua foueantur oculi, cum pannis lineis, vel ſacculis prædictis ſimplicibus ſemiplenis.

Aqua fœniculi ſola cum vino aſtringente permiſta vtiliter admouetur pro fotu, ad reliquas diſcutiendas, & oculum roborandum.

Ouum ad duritiem coctum detractâ teſtâ, & per medium ſectum, calidè oculo admotum; ruboris reliquas abſumit.

Fotus ex decocto hyſſopi ſoli ruboris reliquias etiam efficaciter diſcutit.

Ophthalmia inueterata, & quæ per multos ſæpè annos perſeuerat, diuerſam aliquantulum, & longiorem curandi rationem poſtulat, & illa non raró magnum Medico curanti faceſſit negotium; & cùm difficillimè impedire poſſit, quò minùs pars nobiſſima & delicatiſſima, à longo tempore debilitata fluxionem recipiat. Adde quòd non ſolùm per fluxionem fouetur hic affectus, ſed etiam ſæpenumerò per congeſtionem, ex intemperiei in parte contracta, quæ difficilimè corrigi poteſt.

Ad illius curationem primò aduertendum eſt, num à calidiori hepatis intemperie, quod non raró fit, affe-

ctus iſte foueatur; & tunc remedia calidam illam intemperiem corrigentia primùm adminiſtranda ſunt.Et in primis poſt phlebotomiam & purgationes conuenientes,maximè conferunt balnea,ſerum lactis,&aquæ minerales vitriolatæ,tum etiam hirudines hæmorrhoidibus affixæ.

Si verò ophthalmiæ materia à ſola cerebri intemperie oriatur, cuius ratione humores pituitoſi ad oculos defluant, cum aliqua ſanguis portione permiſti: tunc temporis cerebri expurgationi incumbendum eſt per pilulas vſuales, (poſt euacuationes vniuerſales, per apozemata,aut alia huiuſmodi remedia,) bis, ter, aut quater, in menſe vſurpatas; quæ ſimiles eſſe poterunt iis,quæ pro frigida cerebri intemperie præſcriptæ ſunt.

Si purgationes prædictæ cum aliis remediis infrà deſcriptis,ad curationem non ſufficiant;ad purgationes merculiares per interualla repetitas,tanquam ad ſacram anchoram confugiendum eſt.

Tum etiam,ad humoris influentis diuerſionem,cauterium occipitio admotum erit vtiliſſimum.Cuius loco ſetaceum poſteriori cerui infixum multò feliciùs operabitur, in iis qui hoc remedij genus ferre poterunt.|Veſicatorium ſincipiti admotum mirificè profuit in vetula quædam lippitudine contumaci laborante vt refert Foreſtus *obſ.11.lib.11.*

Rondeletius verò cauterium ſuturæ coronali affixum magis prodeſſe aſſerit,quàm in aliis partibus.

Maſticatoria etiam ad fluxionis deriuationem proficua futura ſunt,minimè verò errhina,quæ propter partium viciniam, humores ad partem affectam attrahere poſſunt.

Si autem cerebrum maiori exſiccatione indigere videatur,ad diætam ſudorificam confugiendum eſt, ex china,ſalſa parilla & aliis etiam ſudorificis confectam

His accedent topica reſoluentia & oculos roborantia,qualia ſunt in primis fotus & vnguenta, pro ſtatu & declinatione ophthalmiæ ſuprà propoſita; quæ etiam inueteratas ophthalmias diſcutere plurimùm valent.

Neque omittenda eſt ablutio oculorum ſuprà memorata,ex aqua fœniculi & vino rubro, ad ruboris reliquias diſcutiendas,& oculos roborandos, quæ ſingulis diebus manè iteranda eſt. Ad huiuſmodi etiam ophthalmias inueteratas aqua ſequens magnæ eſt efficaciæ.

℞.Aloës opt.& tuthiæ præparatæ,ana ʒ.vj.ſacchari albiſſimi ℥.j.aquæ roſar.& vini albi non acidi,an.℥.vj. Infundantur in ampulla vitrea benè clauſa ad ſolem per 40.dies. Huius aquæ non colatæ inſtillentur guttæ aliquot in oculum.

Vel ℞. vini albi ℔. iij. aquæ roſ. ℔. ß. tuthiæ præparat. ʒ. iij. garyophyl. puluer. ʒ. j. camphoræ ʒ. ß. Miſceantur omnia in vaſe vitreo benè clauſo, & agitentur per duas horas,ac ſoli exponantur per menſem integrum, ea cautione vt ſingulis diebus ante ſolis occaſum ab aëre remoueantur, nec illi vnquam, niſi à ſole illuminato,exponantur. Huius aquæ per filtrum traiectæ guttæ duæ, vel tres in oculum inſtillentur horâ ſomni, vel etiam horâ vnâ aut alterâ ante exitum è lecto vel cubiculo. Ruborem oculorum etiam inueteratum tollit;lachrymantes oculos, & fiſtuloſos ſiccat;omnem ſuperfluam humiditatem circa membranas exteriores abſumit;viſum acuit.

Sequens etiam præſtantiſſima eſt. ℞. Tritici M. ij. ſalis triti M.j.Ponantur in vaſe cupreo,&affundatur vinum album, vt materiæ ſupernatet altitudine duorum digitorum tranſuerſorum.Tegatur vas,&ſimul ſtent in vmbra per 6.aut 7.dies,donec liquor colorem viridem acquirere incipiat, mouendo pluries in die cum ſpatula lignea. Liquor tandem effundatur per inclinationem, &coletur,ſi opus fuerit,per chartam emporeticam,Eius gutta vna inſtilletur in oculum.Ruborem diſcutit, fluxionem arcet, oculos abſtergit à maculis omnibuſque ſordibus,& viſum acuit.

Solenander plurimùm laudat decoctum foliorum citoniorum, quæ primo vere integra & illæſa colligenda ſunt,& diligenter aſſeruanda, ne ſitu, puluere aliiſque inquinamentis oblædantur, & vſus tempore, eorum manipulus incoquatur aquâ puriſſimâ, eâque ſæpenumero oculi abluantur;Mirum, (inquit,) quàm oculos præſeruant,ruborem diſcutiunt, & influentem humorem arcent.

Aliquando cum ophthalmia pertinaci,ſordes quam plurimæ,puris inſtar, in oculis colliguntur, quæ vix collyriis aliiſque remediis curari poſſunt. Attamen hoc caſu maximè confert goſſipium optimæ carptum, aut digitis diſcerptum,& ad prunas diligenter exſiccatum, cuius paucâ quantitate inſtar plumaceoli oculi contegantur,faſcia ſuperinducta. Manè goſſipium aufertur dictis ſordibus imbutum: hocque remedio per plures noctes continuato,morbus curatur, qui aliis remediis non ceſſerat.Et præcipuè ſuccedit in pueris & infantibus tali morbo laborantibus.

Pro huius capitis coronide, non erit abs re Zacuti Luſitani experimuntem proponere, qui ophthalmiam deſperatam,& omnibus remediis per annum integrum pertinaciter obſiſtentem, vnguento mercuriali curauit Quamuis enim nulla luis venereæ apparerent indicia; Mercurialis admonitione perſuaſus, qui *lib.de Morbo Gallico, Cùm videritis*, inquit, *morbum quempiam communibus remediis non curari, putato eſſe morbum Gallicum cognominatum*;ægrotantem interrogauit,num eſſet paſſus aliquando luem veneream, aut cum fœda obſcœnáque fœmina concubuiſſet; omnia negauit, vnum ſolum confeſſus, ſe per noctem in lecto huius contagioſi morbi ſuſpicione non carente decubuiſſe. Hac ſolâ fretus coniectura, diætam ſudorificam ex decocto ſalſæ parillæ per viginti dies præſcripſit, attamen citra fructum; quamobrem, licèt in ſuperis partibus premeret affectio, vt timor eſſet, ne vacuato humore per os, mercurij vi, fluxio rueret in oculos, & ingraueſceret ampliùs affectus; tamen cùm eſſet diuturnus, & confluentis humoris impetus ſedatus, vnguentum mercuriale corpore exquiſitè purgato præſcripſit,eóque admoto ſeptem dierum curriculo, poſt copioſam ſputi vacuationem,dolores ceſſarunt; euanuit inflammatio,mitigatus pruritus, qui antea percipiebatur in palpebris cum acrimonia multa: & ſic relicto ſolo in brachio ſiniſtro fonticulo, vt ſpiraret cerebrum, & ſeruato victu, priſtinam recuperauit ſanitatem.

Idem Zacutus Luſitanus in praxi ad hiſtorias, ad ophthalmiam inueteratam,& admodùm contumacem valdè commendat aquam & vnguentum, quæ à nobis deſcripta ſunt cap.de ſuffuſione.

CAPVT IX.

De Hypopyo, ſeu pure ſub cornea.

OCulorum inflammationes, quando inſignes ſunt & in magnum tumorem eleuatæ, aliquando per reſolutionem terminari nequeunt; ſed in ſuppurationem abeunt,quod maximè metuendum eſt, & omni ratione auertendum: inde enim vlcera ſuccedunt, & aliquando pus ſub cornea colligitur, qui affectus ὑπόπυον dicitur. Contuſionibus etiam oculorum non raro ſuccedit, & ſugillationibus inde ortis. Interdum totam pupillam contegit,& viſionem impedit. Interdum verò iridis circuitum amplectitur, & vnguis reſecti figuram refert,eaque ratione ὄνυξ,ſeu vnguis nominatur.

Cognoſcitur hic affectus non ſolùm ex colore albicante puris naturam referente, ſed etiam ex præcedēte inflammatione, aut ſuggillatione. Commoto etiam oculo,pus ſub cornea commoueri videtur:adeſt color

rubeus in oculo ; & dolor pulſans , aut ſaltem præceſſit.

Ad curationem, præmiſſis vniuerſalibus remediis, ſi inflammationis reliquiæ ſuperſint, auferendæ ſunt remediis in ophthalmia deſcriptis. Poſtmodùm leuiter diſcutientia admouenda ſunt emollientibus permiſta, ne tenuiori parte reſolutâ,craſſior materia fiat,& reſolutioni minimè idonea. Fiant igitur fomenta ex decocto florum chamomil. meliloti , ſemin. pſyllij, & fœnugr.cum pannis lineis,vel ſacculis applicanda.In progreſſu verò addi poterunt decocto folia euphraſ. chelidon.&ſemin.fœniculi:vel ſequens collyrium vſurpari poterit.

♃. Aquar. verbenæ , rutæ , chelidon. roſar. & fœniculi , ana ℥. ß. aloës opt. tuthiæ præparatæ , ana ʒ. ß. ſacchari candi ʒ. j. Puluerifentur & miſceantur, addendo lactis muliebris tantillum ; & fiat collyrium ; de quo bis terve in die guttæ aliquot oculis inſtillentur.

Sequens erit valdè efficax.

♃. Croci,aloës,myrrhæ,ana ʒ.j. vini ʒ.iij.mellis ʒ vj.Diſſoluatur crocus in vino.Deinde cum aloë &myrrha miſceantur. Tandem mel addatur. Hoc remedio oculi illinantur.

Denique ea remedia, quæ in declinatione ophthalmiæ , in oculorum maculis , & ſuffuſione præſcripta ſunt,hic etiam conueniunt.

Si reſoluentibus medicamentis materia diſcuti nequeat, ad alia remedia confugiendum eſt.Gal.14.*meth.* refert , Ocularium quemdam ſui temporis Medicum, cui Iuſtus nomen erat , concuſſione capitis multos hypopyos ſanauiſſe.Collocans enim eos in ſella rectos, ac capita eorum vtrinque à lateribus apprehendens, mox quatiebat ; adeò vt manifeſtè deſcendere pus ipſi videretur.

Si neque hac ratione pus viſum impediens dimoueri valeat, Galenus *loco cit.* ad chirurgiam confugit,quem ſequitur Aetius & alij quamplurimi,quæ oculi punctione perficitur,qualis in ſuffuſione fieri conſueuit. Quæ quidem operatio vt parum noſtris temporibus vſitata eſt,ſic petitiſſimi chirurgi manum deſiderat, & verendum maximè eſt, ne apertâ corneâ ; cum pure humor aqueus effluat.

CAPVT X.

De Phlyctænis.

IN cornea & adnata tunica , quemadmodum in reliquis corporis partibus,generari ſolent veſicæ paruæ, aqua repletæ, bullis ſeu veſiculis ſimiles, quæ à combuſtione aquæ feruentis excitantur,φλύκταιναι Græcis, Arabibus *Bothor* nominantur : ſuntque tumores quidam parui inſtar granorum milij , ab acri quodam aut ſeroſo humore oriundi.

Harum puſtularum cognitio facillima eſt,cùm ſenſibus pateant.Quæ in adnata oriuntur,rubrum colorem referunt : quæ autem in cornea, ſubnigrum,ſi in illius ſuperficie conſiſtant ; album verò , ſi in parte corneæ profundiore ſitæ ſint.

Quod ad prognoſim ſpectat , phlyctænæ in adnata minùs periculoſæ ſunt, quàm in cornea. Superficiariæ puſtulæ , minùs periculoſæ , profundiores verò magis: metuendum enim eſt , ne tota corneæ denſitas erodatur,& vel humor aqueus effluat, vel vueæ procidentia contingat.

Curatio in materiæ coniunctæ reſolutione tota verſatur, & cauſæ antecedentis auerſione. Et omni modo puſtularum ſuppuratio prohibenda eſt,quæ in vlcus degenerat.

Vniuerſales igitur euacuationes,reuulſiones,ac deriuationes ; quæ in ophthalmiæ curatione propoſitæ fuerunt,hic etiam celebrandæ ſunt.

Poſtmodùm topica adminiſtranda , quæ leuiter repellant in principio , tum etiam diſcutiant ; qualia in ophthalmiæ augmento propoſita ſunt,quæ magis conuenient,quando inflammatio puſtulas comitatur,quod plerumque fieri conſueuit.

In progreſſu verò , magis exſiccantia & reſoluentia erunt vſurpanda , qualia in ſtatu & declinatione ophthalmiæ deſcripta ſunt:ac præſertim vnguenta ibidem propoſita,quæ puſtulis illis diſcutiendis & exſiccandis aptiſſima ſint.

CAPVT XI.

De corneæ & adnatæ vlceribus.

OPhthalmiæ ſuccedere ſolent vlcera in cornea tunica & adnata , quando in ſuppurationem verſa eſt.Succedunt etiam phlyctænis,ſen puſtulis,in cornea oriundis,iiſque diſruptis.Fieri etiam ſolent ab humoribus acribus & erodentibus in oculos confluentibus.

Variæ eorum differentiæ ab auctoribus proponuntur , ex variis circumſtantiis deſumptæ : provt ſcilicet vel ſuperficialia ſunt,vel profunda ; lata , vel anguſta; varias figuras habentia ; & alia huiuſmodi. Sic vlcus cauum,anguſtum, & durum βόθριον , foſſula nominatur.Latum & minùs profundum κοίλωμα dicitur.Quod in iridis circulo ſitum eſt, ἄργεμον appellatur,& à nonnullis *vlcus coronale*. Quod denique profundum,ſolidius,aſperum,&quaſi cruſtoſum eſt,ἐπίκαυμα & ἔγκαυμα vocatur.

Cognitio vlcerum non eſt difficilis,cùm per ſe oculis pateant.Si vlcus ſit in cornea,vlcuſculum album apparet in nigro oculi;ſi in tunica adnata,punctum veluti rubicundum in albo oculi conſpicitur, ob illius tunicæ venas ſanguine refertas.

Vlcera oculorum curatu difficilia & periculoſa ſunt, multò magis tamen in cornea , quàm in adnata. Vlcus quod è regione pupillæ ſitum eſt , magis periculoſum; quia in eo ſanato relinquitur cicatrix,quæ corneæ diaphaneitatem aufert , ſicque viſionem lædit ; & ſi tota tunica erodatur , fit effluxus humoris aquei , & vueæ procidentia.

Curatio huius affectus , quemadmodum & reliquorum vlcerum,detergentibus & exſiccantibus perficitur, quæ tamen mitiſſima eſſe debent, propter partis mollitiem, & exquiſitum ſenſum. Præmittenda tamen ea, quæ fluxionem ab oculis reuellunt,eamque reprimunt. qualia in ophthalmia, tum recenti, tum antiqua fuere propoſita.Et ſi inflammatio vlceri coniuncta ſit,temedia illam reſpicientia cum prædictis erunt permiſcenda.Quibus etiam dolorem lenientia addere conueniet, quoties ille partem infeſtauerit.

Detergentia & exſiccantia moderata , ſunt ſaccharum,mel,crocus,myrrha,thus,aloë, ſarcocolla, tuthia, & ceruſſa, ex quibus formulæ ſequentes componi poterunt.

♃.Decocti hordei & fœnugr.℥.iv. mellis optimi ℥. ß.vel ſyrupi de roſis ſic. ℥.j. Fiat collyrium, quo oculi ſæpè abluantur.Vel

♃.Aquar.verbenæ,& plantag.ana ℥.ij.ſacchari candi ℥.ß.Miſce pro collyrio.Vel

♃.Aquæ mellis in B.M.deſtillatæ,& aquæ roſar.ana partes æquales.Vel

♃.Ouum coctione induratum & à putamine mundatum.Diuidatur in duas partes,& detracto vitello repleatur fouea ſaccharo cando puluerato. Optimè lige-

tur

tur & ponatur in cella vinaria. Extillabit liquor, qui detergendis vlceribus ſine morſu valdè idoneus eſt. Et ſi potentius remedium deſideres, myrrha puluerata cum ſaccharo cando admiſcenda eſt.

Montanus puluerem ſequentem valdè commendat.

℞. Albumina ouorum recentium n.xx. Ponantur in vaſe ſtanneo ad ſolem, donec exſiccentur, poſtea puluerentur ſubtiliſſimè cum æquali pondere ſacchari, & puluis immitatur in oculos, qui ſine eroſione plurimùm adiuuat.

In progreſſu morbi ſi potentiùs detergendum ſit & exſiccandum, adde collyriis prædictis trochiſcos albos Rhaſis, thus, aloën, myrrham, ſarcocollam & alia huiuſmodi, in parua tamen doſi, ne oculos exaſperent, & iis etiam lac, albumen oui, mucilagines, aliaque anodyna addi poterunt.

Tuthia præ cæteris valet, quia minimè dolorifica eſt, & ſine morſu ſiccat, ac cicatricem inducit, ideò collyria & vnguenta ex ea parata vtiliſſima ſunt. Et præ cæteris vnguentum in ophthalmiæ curatione deſcriptum, quod magnam tuthiæ quantitatem recipit, erit vtiliſſimum.

Collyrij valdè detergentis & exſiccantis, ac cicatricem inducentis formula talis eſſe poterit.

℞. Sarcocollæ nutritæ in aqua roſar. ceruſſæ & aloës lotæ, myrrhæ, tuthiæ præparatæ, ana ʒ.ß. ſacchari candi ℥.j. cum mucilagine gummi tragacanthi extractâ in aqua roſar. Fiat collyrium, quo palpebræ illinantur.

CAPVT XII.

De corneæ cancro.

VT ſingulis corporis partibus cancer ſolet accidere, ſic etiam in oculis aliquando contingit. Et cùm ea quæ communem cancri theoriam & praxim reſpiciunt, è morborum externorum tractatibus deſumenda ſint; nos hic tantùm ea, quæ ad oculum peculiariter tali morbo affectum pertinent, paucis attingemus.

Cancer vel occultus eſt, vel vlceratus. Occultus ad tumorum genera refertur, & in oculo tumor cancroſus, ſeu cancer oculi nominatur. Vlceratus verò, vlcus cancroſum oculi dicitur.

In vtroque tamen adeſt durities inæqualis & renitentia, color plumbeus & liueſcens, dolor intenſus & pungitiuus, caput & tempora præſertim occupans; venæ liuidæ & varicoſæ in tumore, & partibus vicinis apparent. Sanguis acerrimus & aduſtus à parte affecta non rarò effluit, quando cancer vlceratus eſt. Ac denique à medicamentis tantillùm calefacientibus dolor admodum exaſperatur.

Incurabilis eſt affectus, in oculo, quemadmodum in reliquis corporis partibus, quando iam radices egit; niſi operatione chirurgicâ radicitùs extirpetur.

Curatio duplex ab auctoribus proponitur, vera ſcilicet, & palliatiua. Vera, vt dictum eſt, in cancro iam genito, & parti valdè radicato, non poteſt obtineri niſi chirurgiâ. Recens tamen cancer ac ferè incipiens, curari poteſt frequentibus euacuationibus humoris atrabilarij, præmiſsâ venæ ſectione conuenienti, vt docet Gal. 2. *ad Glauconem c.*10. vbi gloriatur ſe hunc morbum per initia ſæpe ſanaſſe adiungendo remediis prædictis optimam victus rationem.

Curatio palliatiua, quæ ad ſymptomatum mitigationem dirigitur, non ſolùm per dictas euacuationes, ſed etiam topica conuenientia perficitur.

Primùm igitur victus ratio refrigerans & humectans, qualis humori atrabilario debetur, inſtituenda eſt.

Poſtea ſanguis detrahatur è directo oculi affecti, hirudines ponè aurem eiuſdem lateris applicentur: tum etiam hæmorrhoidibus, ſi aliquantulum tumeant. Cucurbitulæ ſcapulis admoueantur, & reliqua reuulſionum genera celebrentur.

Purgationes & præparationes humoris atrabilarij, fient per potiones, apozemata, iuſcula medicata, ſyrupos magiſtrales, & alia huiuſmodi. Sed præ cæteris multùm confert ad humorem atrabilarium euacuandum, helleborus niger ritè præparatus: eiuſque extracto bis aut ter exhibito, cancer incipiens aliquando à nobis ſanatus eſt.

Hæc remedia humoris affluxum ad oculos, dolores & reliqua ſymptomata vehementia valdè imminuunt. Ad id tamen non parùm etiam conferunt topica remedia, qualia ſunt in ophthalmia, ad dolorem leniendum deſcripta; præcipuè autem collyria cum mucilaginibus, trochiſcis albi Rhaſis, & tuthia præparata, cum aqua roſarum, ſolani & plantaginis.

Aqua ſequens pro collyrio & oculi ablutione erit præſtantiſſima.

℞. Radic. ſcrophulariæ mai. & geranij Robertiani, ana M.ij. arnogloſſæ; ſolani, borragin. bugloſ. portul. euphraſ. beton. ana M.j. ranarum viridium & albuminum ouorum ana num. xij. ſem. fœnugr. & cydonior. ana ℥.j. radices & ſemina contundantur, & folia incidantur. Deinde affunde aquæ roſar. & euphraſ. ana ℔.j. Miſceantur omnia & diſtillentur in alembico plumbeo.

Pullorum caro ad doloris ſedationem plurimum poteſt, & morbum ipſum aliquando hoc ſolo remedio curatum fuiſſe à nonnullis creditur. Sic Mauritius Cordæus, *comment.7. in lib.1. Hipp. de morbis mulierum*, refert hiſtoriam nobilis cuiuſdam fœminæ, cui tota pars dextra faciei cancro, eoque vlceroſo obſeſſa fuit diutiſſimè, quæ cum variis auxiliis, à Medicis Italis, Gallis, Germanis, Hiſpanis, petitis vſa eſſet, tandem vulgari hoc barbitonſoris remedio ſanata eſt. Pullos gallinaceos in partes tenues & latas concidebat, quas ſæpiuſculè commutando interdiu admouent parti affectæ. Alij admouent carnes pullorum columbinorum, ſectas & adhuc tepidas.

Denique curatio vera cancri confirmati, ſola extirpatione obtineri poteſt, quæ fit omnimodâ oculi extractione: quàm tutò & ſalutatiter fieri poſſe docet Fabricius Hildanus, & extractionis modum, omneſque illius circumſtantias fuſiſſimè deſcribit *obſ.1. cent.1.* vt ea hic fruſtra repetere non opus ſit.

CAPVT XIII.

De ruptura corneæ.

COrnea tunica tantam aliquando patitur continui ſolutionem, vt humor aqueus, interdum tunica vuea egrediatur, & illa ſolutio ruptura corneæ ab auctoribus nominatur.

Huius cauſa eſt vlcus, aut vulnus illius membranæ, aut magnus humorum affluxus, à quo dicta membrana iſta diſtenditur, vt media crepet, & contenti humores effundantur: vt in muliere quadam Pariſienſi contigiſſe, refert Paræus *lib.16. c.13.*

Incurabilis eſt plerumque hæc affectio, & viſus priuationem relinquit, quandoquidem humores oculi effuſi regenerari nequeunt. Si tamen vulnus ſit exiguum, ex quo portio tantùm humoris aquei effluat, curationem ſuſcipere poteſt: quandoquidem aqueus humor interdum regenerari poteſt, vt docuit Gal. 4. *de ſympt. cauſ. cap.2.*

Curatio

Curatio huius affectus glutinantibus remediis tentanda eſt. Et præmiſſis vniuerſalibus euacuationibus; venæ ſectione ſcilicet, & purgatione, ſi eæ neceſſariæ ſint, aſtringentia, & glutinantia oculo admoueantur & in oculum inſtilletur albumen oui, cui trochiſci albi Rhaſis admiſceantur.

Eadem pars foueatur decocto roſar. rubr. fol. polygoni, rubi, burſæ paſtoris, & plantag. in vino aſtringente parato, ſi non adſit inflammatio; alioqui in ſimplici. Vel

℞. Carnis cydonior ℔.ß. roſar. rubr. P. iij. acaciæ ʒ.ij. croci ℈.j. decoquantur in vino aſtringente & fiat cataplaſma parti applicandum.

Ad integram conſolidationem ſequens collyrium adhibeatnr.

℞. Aloës lotæ, tuthiæ præparatæ, & ſarcocollæ nutritæ in lacte muliebri, ana ℈. ß. croci gr.v. cum mucilagine gummi tragacanthi, fiat collyrium.

CAPVT XIV.

De vueæ procidentia.

VVeæ procidentia corneæ rupturæ non rarò ſuccedere cõſueuit, quæ Græcis, προπτωσις ῥαγοειδὴς nominatur. Quatuor illius differentiæ ab auctoribus, & præſertim Paulo, proponuntur, quarũ prima μυοκέφαλον dicitur, quòd formam capitis muſcæ habeat; & contingit, quando exigua portio vueæ egreditur. Secunda σαφύλωμα dicitur; & fit, quando maior portio vueæ excidit, vt acini vuæ figuram repræſentet. Tertia verò μῆλον nominatur, quando maxima eſt vueæ eruptio; vt ad pomi magnitudinẽ accedat. Quarta denique ἧλος id eſt, clauus dicitur, quando vueæ procidentia inueterata eſt & calloſa redita.

Curatio huius affectus difficillima eſt, & eò difficilior, quò maior eſt vueæ procidentia: ſi verò minor ſit vt in myocephalo, curationem admittit; quæ aſtringentibus moderatis perficitur, qualia in corneæ ruptura ſuprà fuere propoſita.

Antiqui, vt Paulus, Aëtius, & Celſus, procidentias inueteratas, quæ medicamentis non cedunt, chirurgiâ perficere tentant, quæ tamen noſtris temporibus obſoleta eſt, propter ſummam illius difficultatem, & ancipitem euentum. Si quis tamen eam tentare cupierit, exactè deſcriptam inueniet apud Hieron. Fabric. ab Aquapend. *cap. de ſtaphylomate.*

CAPVT XV.

De Ægylope & fiſtula lacrymali.

HActenus affectus occulorum, qui in humoribus, & tunicis eorum contingunt, expoſiti ſunt. Supereſt iam, vt angulorum & palpebrarum morbi explicentur.

Ac primùm ſeſe offert tumor inter maiorem angulum & naſi radicem apparens, qui ægylops & anchylops nominatur. Anchylops quidem, ſi nondum ſit ruptus, ægylops verò, poſtquam ruptus eſt.

Tumor iſte, ſeu potiùs tuberculum, duplici modo ſe habet, cum inflamatione ſcilicet, vel ſine ea.

Quando inflammationem habet comitem, eſt veluti phlegmone parua furunculo ſimilis, rubore in ambitu perfuſus, cum dolore lancinante; Fitque à ſanguine tenui & bilioſo, per temporum frontis, facieique venas in partem delato. Vnde in abſceſſum plerumque degenerat, qui apertus vlcus producit, quod ſinuoſum breui efficitur, vnde fiſtula lachrymalis nominari conſueuit.

Si autem fiſtula per annum perſeueret, cariem in oſſe producere conſueuit, iuxta Aph. Hipp. 45. *ſect. 6. In vlceribus annuis os abſedere neceſſe eſt.* Et inſuper caries iam facta dignoſcitur ex cauitate, quæ digito cõprehẽditur, ſaniei ex vlcere manentis fœtore, & aſperitate per ſpecillum demonſtrata.

Sine inflammatione etiam dictum tuberculum ſeſe prodigit; tuncque generatur ab humore craſſo, & viſcido, pulti aut melli perſimili, & ad tumores illos accedit qui atheromata, ſteatomata, & melicerides nominantur, quique doloris expertes eſſe conſueuerunt.

Curatio ægylopis valdè difficilis eſt, tum quòd medicamenta difficilè admoueri poſſunt, propter oculi viciniam; tum quia, ob partium mollitiem, abſceſſus in vlcus ſinuoſum facilè degenerat, vt ante dictum eſt. At multò adhuc difficilius curatur, ſi abſceſſus ad nares rumpatur, & pus per illas effluat, quia ſubiectorum oſſium corruptio vt plurimùm conſequitur.

Aliquando verò ægylops ad cancri naturam accedit, quod dignoſcitur ex dolore pungitiuo, venarum tenſione, cutis duritie, atque liuiditate; tuncque ſatius eſt omninò non attingere, quia remediis magis efferatur, doloreſque acerbiores excitat.

Fiſtula lachrymalis recenter genita, & quæ orificium habet extrinſecum ac manifeſtum, medicamentis curabilis eſt; quæ verò profunda & inueterata, ac cum oſſis carie coniuncta, vix ſine cauterio auferri poteſt.

Varia horum affectuum tempora, variam remediorum adminiſtrationem deſiderant. Ac primùm ægylope incipiente fluxio quæ ad partem fit, reuellenda eſt phlebotomiâ & purgatione: ſimulque repellentia fronti admouenda, quibus aliquando morbi progreſſus prohibetur, & ſuppuratio impeditur. In hunc finem ceratum ſequens concinnari poterit.

℞. Cortic, malor. granator. acaciæ, balauſtior. gallar. nuc. cupreſſi, aluminis rochæ, boli armenæ, ana ʒ.j. ceræ albæ ℥. iiij. terebinthinæ ʒ. iij. Fiat ceratum.

Poſt vſum repercutientis remedij, per aliquod tempus reſoluentia parti affectæ admouenda ſunt: quale eſt hoc decoctum.

℞. Mellis puri, aloës, ana ℥.ij. myrrhæ ℥.j. croci ʒ.j. ß, aquæ ℔.ij. Coquantur lento igne ad mediæ partis conſumptionem. Hoc decocto imbuatur fruſtulum ſpongiæ mollioris, & mediocriter exprimatur, ac parti applicetur calidè. Poſtea faſcia deligando, & ſæpe iterando.

Amatus Luſitanus ceratum contra ægylopas deſcribit *curatione 68. cent. 5.* & multis laudibus effert, quod ita ſe habet.

℞. Puluer. teſtar. cochlearum ʒ. ij. myrrhæ, aloës lotæ, thuris, ana ℥.ß. ſarcocollæ, ſanguin. dracon. ceruſſæ, ana ʒ.iij. opopanacis aceto ſoluti, & lapidis hæmatitis, ana ʒ.j.ß. croci ℈.ij. ceræ & reſinæ, ana ℥. iij. M. ſimul ad ignem ſecundùm artem, & fiat ceratum, angulo oculi applicandum.

Si prædictis remediis tumor reſolui nequeat, ſed ad ſuppurationem tendat, illa iuuanda eſt emplaſtro diachylo ſimplici; aut ſi dolor & inflãmatio vrgeat, cataplaſma de mica panis vtiliter admouebitur. Si ſponte abſceſſus non rumpitur, ferro aperiendus eſt, idque quãprimum: ſi enim apertio differatur, pus partes vicinas erodit, & fiſtulã incurabilem ſæpè producit. Multi cauterio aperiunt, ſed ferrum non ignitum tutius eſt.

Aperto abſceſſu vlcus detergendum eſt, & ad cicatricem ducendum, more aliorum abſceſſuum, Si verò vlcus pertinacius euadat, & in fiſtulam abeat, curatio ſequens illi adhibenda eſt,

Ac primùm vacuatio vniuerſalis per phlebotomiam & purgationem repetenda eſt. Fluxio à capite auertenda per cucurbitulas, veſicatoria & cauſtica idoneis locis appoſita, quibus ſuccedere poterit decoctum chinæ, vel ſalſæ parillæ, per plures dies exhibitum. Eodemque tempore cerebrum exſiccandum ſuffumigiis, pulueribus cephalicis, & aliis in catarrhi curatione propoſitis.

Cauterij loco ſetaceum ceruici vtiliter admouebitur, eo enim ſolo curatam fuiſſe fiſtulam lachrymalem refert Fabr. Hildanus *obſ.* 41. *cent.* 1.

Si iecoris intemperies fluxionis cauſa antecedens (vt ſæpè fit) eſſe videatur, illi peculiariter eſt prouidendum remediis idoneis.

Ad topica veniendo, vlceris orificium aperiendum, & dilatandum eſt lentè & paulatim, cum penicillo ex medullâ ſambuci, ſpongiâ præparata, vel radice gentianæ confecto. Eóque ſatis aperto, ſequens medicamentum à Foreſto commendatum, *obſ.* 17. *lib.* 11. apponatur.

℞. Mellis communis ℥.ij. viridis æris ʒ.j. aquæ rutæ ℥.iiij. Æs viride pulueriſetur, & cum aliis lento igne decoquatur ad tertiæ partis conſumptionem; & colatura per ſyringam tepidè ac ſuauiter imponatur. Si acrius medicamentum videatur, aquâ rutæ vlcus abluatur quotidie, & poſt lotionem exiguum vnguenti apoſtolorum admoueatur. Hæc remedia viciſſim per tres ſeptimanas continuanda, ſuperponendo emplaſtrum conueniens, & oculum aquâ roſaceâ defendendo.

Vlcere ſatis repurgato, ad incarnandum & cicatrizandum, ſequens collyrium vſurpabitur.

℞. Thur. ſarcocol. aloës, ſanguin. dracon. balauſtior. alumin. antimonij, ana ʒ.j. viridis æris gr. v. Subtiliter pulueriſentur, & cum aqua rutæ fiat collyrium, fatis liquidum, inſtillandum leuiter cum ſtipite rutæ, ter in die, & turunda in eo madefacta immitatur, ſuperimpoſito emplaſtro diapalma. Turunda paulatim minuatur, & circa finem omninò auferatur, abluendo tantùm partem collyrio prædicto & diapalma imponendo. Hac methodo fiſtulas recentes curatas fuiſſe refert Foreſtus *loco citato*, ab inſigni quodam ſui temporis chirurgo.

Si os carie affectum manifeſtè appareat, ſolo cauterio actuali curari poteſt; cuius adhibendi modus exactè deſcribitur à Paræo, Fallopio, & Aquapendente, *in operibus chirurgicis*. Fabric. tamen Hildanus *obſ.* 22. *cent* 5. ſe fiſtulam lachrymalem cum oſſis carie, à quatuor annis infeſtantem, & pro deplorata habitam, in puero tredecim annorum, ſolis medicamentis, fœliciter curaſſe gloriatur; eam dilatando cum ſpongiis præparatis vſque ad ipſum os, poſtea euphorbium per ſe fiſtulæ inſpergendo, & quidem in copia; deinde emplaſtrum ex ſolo gummi elemi applicando. His eâ, quâ fieri potuit, diligentiâ per ſeptimanas aliquot adhibitis remediis, ſquamula oſſis ſe obtulit, quæ extracta eſt; & poſtquam per paucos dies ſemiguttulam balſami Tolutani, ſemel in die, cum filamentis vlceri impoſuiſſet, fiſtula breui pleniſſimè conſolidata eſt.

CAPVT XVI.

De Rhyade, & Encanthide.

Fiſtulis lachrymalibus vt plurimùm ſuccedit alius affectus, qui Rhyas nominatur, & eſt carunculæ anguli maioris abſumptio, vel imminutio, à qua & angulus latior euadit. Fit tamen ab aliis cauſis, nempe ab humoribus acribus, & erodentibus in eam partem decumbentibus; vel à medicamentis cathæreticis, pro fiſtulæ curatione adhibitis.

Rhyadi opponitur Encanthis, quæ eſt ipſius carunculæ immodica excretio & eminentia; eaque generatur à ſanguine redundante ad partem tranſlato, & vlcere eiuſdem partis non ſatis maturè exſiccato.

Rhyadis curatio ſarcoticis & conſolidantibus medicamentis perficitur, qualia ſunt quæ ſequuntur.

℞. Roſar. rubr. P.j. nucum cupreſ. & myrtillor. ana ʒ.ij. aloës, ʒ.j.ß. vini auſteri ℔.j. Coquantur ad quartæ partis conſumptionem. Hoc decocto abluatur pars frequenter. Vel

℞. Aloës, thuris, ana ʒ.j. ſanguin. dracon. ʒ.ß. roſar. rubr. & granor. ſumach. ana ℈.j. aquæ roſar. ℔.j. Bulliant ad quartæ partis conſumptionem. Fiat inſtar collyrij.

Encanthis curatur ablatione carnis ſuperfluæ in oculi angulo adnatæ, quod perficitur exedentibus medicamentis, à mitioribus ad potentiora progrediendo. Igitur alumen vſtum priùs admouendum eſt, quod, ſi non ſufficiat, ad vnguentum Apoſtolorum, vel ægyptiacum, vel vitriolum vſtum progrediendum. Quòd ſi nec hæc quidem ſufficiant, ferro abſcindenda eſt caruncula, vel cauterio actuali abſumenda.

Antequam autem hæc fiant, corpus priùs præparandum eſt euacuationibus conuenientibus, ne noua fluxio ad partem attrahatur.

In exciſione autem, & cauterij adminiſtratione, vel etiam in abſumptione carunculæ, quæ medicamentis fit, hoc diligenter obſeruandum, ne tota caruncula abſumatur, ſed illud tantùm quod ſuperfluum eſt, auferatur; alioquin in contrarium affectum, rhyadem putà, deducetur.

CAPVT XVII.

De Epiphora.

Epiphoræ nomen humoris fluxum generatim ſignificat, in quamcumque partem irruat. Vſus tamen obtinuit, vt pro tenuis humoris per oculos effluxu ſpeciatim accipiatur, vnde lachrymæ inuoluntariæ etiam nominantur, quæ per oculorum angulos aſſiduè deflluere conſueuerunt.

Ad harum autem lachrymarum præternaturaliter effluentium generationem, concurrunt prauæ partis mandantis & recipientis diſpoſitiones. Pars mandans eſt cerebrum, quod frigidiori, aut calidiori intemperie præditum ſeroſos humores congerit, eoſque ad partes inferiores, & fluxioni recipiendæ idoneas tranſmittit. Pars recipiens eſt glandula, iuxta oculi angulum maiorem conſtituta, & caruncula eidem angulo ſuperpoſita: quarum partium raritas, aut denſitas, aut alia quæuis imbecillitas efficit, vt humorum influentium decubitum facilè recipiant. Ideò ſæpè ſolet contingere epiphora in ægylope, fiſtule lachrymali, rhyade, & Encanthide; quòd nimirùm humores ſuperflui ad partes laborantes facilè tranſmitti ſoleant.

Fertur huiuſmodi humor à cerebro in oculorum angulos, interdum per venas internas, & interdum per externas,

ternas, vt propriis ſignis paulò inferiùs diſtinguemus.

Ille autem humor epiphoram efficiens, aliquando frigus eſt, & nullum aliud incommodum ægrotanti adfert, præter fluxionis moleſtiam: aliquando verò acrimoniæ & ſalſedinis particeps dolorem, ardorem, & ruborem, tum etiam exulcerationem palpebris afferre ſolet.

Signa præſentium lachrymarum nulla ſunt, cum ipſa ſatis per ſe pateant. Apparet etiam ex prædictis, num lachrymæ frigiditatis, an caliditatis, & acrimoniæ ſint participes. Supereſt tantùm diſtinguere, an per interna vaſa, an per externa efferantur. Cùm per internas venas humores defluunt, dolores in intimo capitis perſentiuntur, & acres ſternutationes nonnunquam excitantur. Si verò per venas externas, quæ extra caluariam poſitæ ſunt, humores defluant; vaſa in fronte, & temporibus diſtenta apparent, & caput veluti reuinctum ſentitur, & ab aſtringentibus remediis exteriùs applicitis iuuantur.

Quod ad prognoſim ſpectat; recentes ephiphoræ, & à cauſis externis præcipuè oriundæ facilè curantur, maximè verò in iuuenili ætate. Antiquæ & in ſenibus difficillimè curationem recipiunt. Quæ verò ex aliis morbis procedunt, vt ægylope, fiſtula lacrhymali & ſimilibus, ab illorum affectuum curationibus omninò dependent.

Curatio huius affectus in fluxionis ablatione, & partis recipientis roboratione conſiſtit.

Fluxio auferenda eſt humoris peccantis euacuatione, reuulſione, deriuatione, & partis mandantis roboratione.

Humor peccans, ſeu ſeroſus humor in cerebro redundans, euacuabitur venæ ſectione & purgatione.

Venæ ſectio in frigida cerebri intemperie non conuenit, niſi manifeſta plethoræ ſigna adfuerint. In calida verò intemperie, quando humores acrimoniâ præditi ſunt, maximè conuenit, eaque bis, aut ter, ſi opus videatur, iterari poterit.

Purgatio fieri poteſt per potiones, apozemata, pilulas, & alia huiuſmodi, quæ ægrotantis naturæ aptari poterunt.

Reuulſio humoris affluentis fiet per cucurbitulas, ſcapulis frequenter admotas, veſicatoria poſteriori parti ceruicis appoſita, & cauteria occipiti, au brachiis inuſta.

In contumaci affectu veſicatorium ſincipiti admotùm mirificè prodeſt, vt narrat Foreſtus. *obſ.* 11. *lib.* 11. de vetula quadam, quæ cum oculos haberet lippientes lachrymantes, & ſanioſos, cum intenſo dolore, & prurigine, & nullis remediis curari poſſet; admoto capiti raſo emplaſtro, ex puluere cantharidum, fermento & melle, perfectè curata eſt.

Rondeletius verò cauterium ſuprà commiſſuram admotum, magis conferrè aſſerit, quàm ſi aliis partibus applicetur.

Ad deriuationem conferunt hirudines ponè aures admotæ, & maſticatoria horis matutinis vſurpata.

Ne verò humores ſemel euacuati de nouò generentur, cerebrum roborandum, atque exſiccandum eſt. Et quidem, ſi frigida fuerit illius intemperies, omnia remedia, quæ pro intemperiei frigidæ cerebri curatione, à nobis propoſita ſunt, vſurpari poterunt. In calidiori verò, ea quæ in calidi catarrhi curatione præſcripta ſunt, præcipuè cerebrum reſpicientia, hìc etiam conuenient.

Dum prædicta remedia vſurpantur, parti recipienti prouidendum eſt topicis remediis. Ac primùm ſi humor fluat per venas externas, aſtringentia fronti & temporibus admouenda ſunt, & ſi fluxio fiat ab humore calido, & acri, ſequens cataplaſma admouendum eſt.

℞. Boli armen. ſanguin. dracon. balauſtior. & myrtillor. ana ʒ. j. ß. acaciæ & hypociſtidos ana ʒ. j. thur. maſtich. ana ℈. ij. roſar. rubr. P. j. Puluerentur & excipiantur albumine oui, & pauco aceto. Fiat cataplaſma, quod linteo inductum; dictis partibus applicetur, & quoties exſiccatum fuerit, renouetur.

Si fiat ab humore frigido, ceratum ſequens admoueatur.

℞. Thur. maſtich. ana ʒ. j. ß. gummi anime, tacamahacæ, & lapidis hæmatitis ana ʒ. j, gummi iuniper ℈. ij. terebinthinæ, & ceræ q. ſ. Fiat ceratum.

Ipſi verò parti affectæ collyria aſtringentia & exſiccantia admouenda ſunt, in ſequentem modum compoſita.

℞. Tuthiæ præparatæ ʒ. j. ſarcocollæ nutritæ ʒ. ß. thur. maſtich. ana ℈. ß. ſpicæ nardi gr. vj. Fiant trochiſci qui oui albumine, vel ſucco cydoniorum excepti, cantho oculi applicentur.

Vel tuthia præpapata linteo raro excipiatur, & filo alligetur, in vino auſtero immergatur, eoque oculus ſæpe abluatur. Vel.

℞. Tuthiæ præparatæ, cortic. ouorum pulueriſator. aloës optimæ ana ʒ. j. Inuoluantur in panno lineo, & fiat pila, quæ infundatur in aqua fœniculi ſuſpenſa cum filo, poſtea ſæpè in die exprimatur pila in oculos.

Sola aloë puluerata, & in pilam, vt dictum eſt, concinnata & in aqua roſar. poſita, non parum conducibilis eſt, Vel.

℞. Aloës, nucis cupreſ. thur. maſtich. myrrhæ, ana ʒ. ij. tuthiæ præparatæ ſarcocollæ nutritæ, an ʒ. j. ß. ſanguin. dracon. berberis, ſumach, roſar. rubrar. ana ℈. j. Puluerentur tenuiſſimè, & excipiantur aquâ fœniculi, fiatque collyrium.

In calida fluxione ſequens præcipuè conuenit.

℞. Trochiſcorum albor. Rhaſis ſine opio, ſarcocollæ nutritæ, lycij, acaciæ, olibani ana ʒ. j. oſſium myrobalanor. aduſtorum, coralli albi & rubri ana ℥. ß. margaritar. ℈. ß. ſucci mali punici ad medietatis abſumptionem cocti, quantum ſatis. Fiat collyirum.

Si rubor oculorum epiphoræ coniunctus ſit, ſequens erit vtile.

℞. Granor. ſumach contuſor. ℈. j. aquæ plantagin. calidæ ℥. j. Marcerentur aliquandiu, deinde fortiter exprimantur, addendo aquæ roſar. euphraſ. aquæ albumin. oui diu concuſſi ana ℥. ß. ſacchari candi ſubtiliſſimè triti, & cum pauca aqua colati ℈. j. Fiat collyrium.

Denique ea collyria quæ pro ophthalmia inueterata præſcripta ſunt, hîc etiam aptari poterunt.

CAPVT XVIII.

De pterygio, ſeu vngue oculorum

VNguis oculi eſt membranula dura & neruoſa, quæ ex angulo oculi maiore prodiens, album oculi primùm contegit, mox & ſucceſſu temporis ad nigrum tenditur, & pupillam tegendo viſionem impedit.

Aliquando tenuis eſt hæc tunica, colore albicante prædita: interdum verò carnoſa euadit, venis multis cruentis contexta, diciturque *panniculus*; & *ſebel* ab Auicenna. Quamuis nonnulli pannicum ab vngula diſtinguant, quòd ſcilicet vngula ſit neruea quædam tunica, ſine venarum repletione, & tunicam tantùm adnatam contingat: Sebel verò, ſeu panniculus totum oculum cooperiat, & rubro colore præditus ſit, ac venulis intertextus.

Oritur hic affectus ab exulceratione carnis, quæ eſt in angulo oculi, aut tunicæ adnatæ, vnde ſcabricies parti & inæqualitas emergit, quam dum facultas nutriens adæquare & complanare nititur, copioſiorem ſanguinem affundit, eique incrementum præternaturale producit, aut quoddam veluti tegumentum ei ingenerat. Quia tamen in oculum malè affectum quamplurima excrementa confluunt, ideò non ex ſanguine puro,

ſed pluribus excrementis permixto vnguis generatur. Vnde variæ illius differentiæ exurgunt, quod alius durus, alius mollis; alius albo, alius citrino, alius rubro, alius fuſco colore præditus ſit, Alius facile ſeparabilis ab adnata & cornea, alius tenaciter adhærens, Alius ſimplex & prauæ qualitatis expers, alius putridus & cancroſus.

Huius affectus diagnoſis ex dictis facilè intelligitur. Tum cauſæ illum producentes, humores ſcilicet, ex quibus generatur, ex colore internoſci poterunt: rubra enim vngula fit à ſanguine puro, citrina à bile, alba à pituila, fuſca ac nigricans à melancholia.

Quod ad prognoſim attinet, malum hoc difficilè curatur, & non niſi longiſſimo tempore; ſiquidem remedia acria vngulæ conterendæ neceſſaria, non niſi ſenſim & paulatim vſurpari poſſunt, propter exquiſitum oculorum ſenſum.

Si oculus affectus minor euaſerit, malum eſt ſignum partis enim debilitatem arguit.

Recens vngula & magnitudine, mediocris, pharmaceuticis remediis curari poteſt. Quæ verò aucta eſt, ad nigrum oculi ſe extendens & iam inueterata, nonniſi manuali operatione curari poteſt.

Vngula, quæ craſſa eſt, euerſa, eminens, indutata, & nigricans curari non poteſt, cancroſam enim naturam obtinet.

Curatio ad cauſam morbi antecedentem & coniunctam dirigenda eſt.

Ratione antecedentis, primùm victus ratio idonea præſcribenda eſt; qualis in aliis oculorum affectibus à fluxione oriundis ſuprà propoſita eſt.

Simulque euacuationes, ac reuulſiones in dictorum affectuum curationibus præſcriptæ, etiam hîc vſurpari poterunt: nempè purgationes, phlebotomiæ, cucurbitulæ, veſicatoria, & alia huiuſmodi.

Ac ſufficienter corpore repurgato, ad topica veniendum eſt, quæ vngulam abſumere valeant, à mitioribus incipiendo; qualia ſunt ea omnià, quæ pro macularum curatione ſuprà propoſita ſunt. Quæ ſi non ſufficiant, ad fortiora veniendum eſt, quæ ab auctoribus paſſim deſcripta inueniuntur. Foreſtus collyrium ſequens maximè commendat.

℞. Succi fœniculi ℥.iiij, ſucci chelidon. ℥.iiij. ſucci rutæ ℥.ij. ſucci maluæ ℥.ij.ß. aloës ʒ.j. vitrioli ℈.ij. æruginis æris ℈.j. zinziberis & cinnamomi ana ℈.ß. fellis anguillæ ℥.ß. fellis tauri, bouis, aut porci ʒ.ij. ſacchari candi ℈.ij. bulliant ſucci addendo reliqua, & depurentur. Fiat collyrium.

Sequens etiam ab eodem commendatur.

℞. Lapid. hæmatitis Drach. ij. vitrioli albi, viridis æris vſtorum ana ʒ.iij. myrrhæ & croci ana Drach. j. piperis longi Drach. ß. ſacchari candi ℥.ß. Pulueriſentur ſubtiliſſimè vt alcohol. Huius pulueris ʒ.j. miſceatur Drach. ij. aquæ raphani, & applicetur bis terve in die, prout æger tolerare poterit.

Ante vſum horum remediorum, pars fouenda eſt decocto emolliente, quòd etiam poſt eorum applicationem iterandum eſt, ad dolorem leniendum.

Inter remedia minùs vehementia, ſequens cum fructu vſurpari poterit.

℞. Oſſis ſæpiæ ℈.j. ſacchari candi Drach. j. vitrioli ℈.ß. tuthiæ præparatæ Drach. ß. M. Fiat puluis ſubtiliſſimus, vngulæ inſpergendus.

Si topicis hiſce remediis vngula abſumi nequeat, ad chirurgicam operationem veniendum eſt; quæ fit hamulo perforato vngulam ad baſim, deinde filum lineum duplicatum, acu traiiciendo, vtrinque ad baſim arctè deligando, atque ſic apprehenſam inciſorio inſtrumento abſcindendo, prout fuſius docetur à Celſo, Paulo, Aëtio, Hieronymo ab Aquapendente, in operationibus chirurgicis, aliiſque quamplurimis.

Factâ inciſione, linteum aquâ roſaceâ & albumine oui imbutum, eſt apponendum, ad dolorem ſedandum, & inflammationem prohibendam. Ac denique ſiccantibus medicamentis; collyriis ex tuthia, thure, aloë, trochiſcis albis Rhaſis, aliiſque ſiccantibus medicamentis cicatrix inducenda eſt.

PRAXEOS MEDICÆ. LIBER III.

DE AFFECTIBVS AVRIVM.

PRÆFATIO.

AVRES pluribus morbis conflictari ſolent, ſimilaribus, organicis, & communibus, vt docet Gal. 1. *de ſympt. cauſ. cap.* 2. qui cùm nonniſi per ſympromata cognoſcantur; ad ſymptomatum ſeriem eos reducere eſt animus. Symptomata verò quæ in auribus contingunt, ad actiones læſas,aut vitia excretorum referuntur. Actio læſa, vel eſt auri propria vel cōmunis omnibus ſēſoriis Actio auri propria, nimirū auditus, læditur abolitè, imminutè & deprauatè. Abolitè in ſurditate, imminutè in graui auditu, deprauatè in ſonitu aurium. Actio communis omnibus ſenſoriis eſt ſenſus tactus, cuius ratione doloribus obnoxia ſunt. Vitia denique in excretis, ea omnia continent, quæ ab auribus præternaturaliter egrediuntur. Sicque totus hic tractatus quatuor concludetur capitibus. Primùm erit de ſurditate,& graui auditu. Secundum de tinnitu aurium Tertium de dolore aurium. Quartum de exeuntibus præter naturam ex aurium cauitatibus.

CAPVT I.

De ſurditate, & graui auditu.

SVrditatum & grauem auditum eodem capite complectimur, quia fiunt ab iiſdem cauſis, ſecundùm magis & minus tantùm differentibus: ita vt valde excedentes auditum prorſus auferant, remiſſiores vero eum tantùm imminuant. Imò verò vterque affectus vulgò ſurditas nominatur; qui enim alios audire nequeunt,niſi altâ voce loquentes, ſurdi eſſe dicuntur.

Surditas autem propriè dicta κώφωσις Græcis nominatur, cum nempe auditus omninò aboletur, adeò vt eâ affecti, vel nullum penitùs ſonum audiant; vel ſi ſonum aliquem auribus excipiant, illius tamen differentias percipere nequeant. Hi etiam ſæpè muti ſunt, ſi nimirum ab ortu ſurdi naſcantur; non ſolùm ex eo, quòd per auditum homines loquendi formulas addiſcunt; ſed etiam propter maximum conſenſum, qui eſt inter auditus & loquelæ inſtrumenta; per neruum quintæ coniugationis, cuius rami præcipui ad aures quidem feruntur, nonnulli tamen ad linguam, & laryngem protenduntur; vnde fit, vt aurem interiorem vellicando, tuſſis excitetur. Et ratio euidens eſt. Siquidem ſurdi à natiuitate; ſi loquelæ inſtrumenta non haberent vitiata, aliquam vocem articulatam ex naturali inſtinctu ederent; quemadmodum reliqua animalia, etiamſi à natiuitate ab aliis eiuſdem ſpeciei animalibus ſegregentur, vt nunquam ea audire valeant,vocem tamen ſibi connaturalem proferunt. At ſurdi à natiuitate nullam vocem articulatam edunt, ſed ſonum tantùm confuſum, qui partium loquelæ inſeruientem læſionem manifeſtam arguit. Læſio autem illarum partium potiſſimum eſt ab humiditate,quę cùm neruum illum afficiat, qui ad aures,linguam & laryngem protenditur, auditum & loquelam ſimul affici neceſſe eſt.

Grauis auditus βαρυηκοΐα Græcis appellatur, eoque affecti ægrè ſonum percipiunt, nec loquentes intelligunt,niſi alta voce clamantes. Alij verò, ne ſic quidem audire ſatis poſſunt, nec niſi colloquentes aures ipſis loquantur,ac vociferentur.

Vterque affectus à cerebri, vel auris vitio exoritur.

Cerebri intemperies frigida, aut repletio,aut imbecillitas, aut alia quælibet læſio, in ea præcipuè parte, quæ nerui auditorij exortum, aut progreſſum occupat, ſurditatem,aut grauem auditum poteſt efficere.

Auris affectus,vel in exteriore, vel in interiore auris parte verſantur.

In exteriore cauitate auditus defectum efficit obturatio perfecta,vel imperfecta, à tumore, abſceſſu ſanguine,pure,pituita,aliiſque rebus tum intrinſecus,tum extrinſecus incidentibus. Aduertendum tamen eſt,meatus exterioris obturationem, integram & abſolutam ſurditatem non poſſe efficere,ſed tantùm grauem auditum;quandoquidem per os etiam ſoni ad aures deferri poſſunt. Etenim meatus patens eſt ab auris interna cauitate ad palatum, per quem ſoni facilè ingrediuntur & ad aures ſeſe inſinuant,qui etiam meatus aurium expurgationi dicatus eſt.Et ſonum per os apertum excipi multa oſtendunt experimenta. Videmus enim ſurdaſtros, vt meliùs loquentes audiant,aperto ore ſermones eorum excipere. Et ſi vtraque aure diligenter obturata,muſica inſtrumenta baculo contingas, quem dentibus apprehenderis, exquiſitiùs audiuntur. Et in via,noctu alicuius procul aduenientis ſtrepitum captamus,& è longinquo magis audimus;ſi bacculi, aut enſis alterum extremum terræ affigamus, alterum verò dentibus apprehendamus.

In parte auris interiore ſurditatem, aut grauem auditum efficiunt humores in cauitate interiori collecti, & à capite præſertim defluentes: qui plerumque pituitoſi ſunt, nonnunquam tamen bilioſi; vt patet *Aph.* 18. *ſect.* 4. vbi Hipp. bilioſas deiectiones ſurdis prodeſſe aſſerit; interdum etiam ſanguinei, ſiquidem ſurditatem, quæ criſim comitatur, ex ſanguinis fluxu per aures fieri compertum eſt. Illi autem humores à toto corpore interdum ad aures tranſmittuntur, vt in febribus continuis, & præcipuè malignis. Eundem affectum producit mala auditus organorum conformatio; qualis eſt, ſi tympanum nimis laxum euaſerit à ſono violento, vel humectatione. Eâ ratione ſurdaſtri quamplurimi in conſtitutione auſtrina grauiorem habent auditum, quia membrana aëris humiditate relaxatur, aut nimis tenſum, exſiccatumque poſt morbos acutos, vigilias, aut ieiunia, aut diſruptum ab iiſdem motibus ingentibus aut eroſum à pure. Egreditur tamen aliquando pus ex ſuppurata aure, & ſanguis in magnis concuſſionibus ſine læſione auditus; quando exitus eſt inter os & membranam, ſic enim ſeptum illæſum permanet. Vel ſi reliquæ auris particulæ ab ortu; aut aliqua cauſa externa, vt ictu, caſu, aliiſque à debitò naturali ſtatu deiectæ ſint. Intemperies denique frigida ab aëre frigidiore, vel aqua frigidiſſima in aurem immiſſa; vel narcoticorum, aliorumque medicamentorum vſu nimio, hunc affectum producere ſolita eſt.

Has omnes cauſas per propria ſigna diagnoſtica ſigillatim diſtinguere difficillimum eſt. Arte tamen & coniectura in hunc modum elucidari poſſunt.

Si à cerebri vitio ſurditas contingat, aut alij etiam ſenſus læduntur, aut aliquis affectus peculiaris in cerebro apparuit, aut dolor capitis, aut grauitas, apoplexia, lethargus, aut alij huiuſmodi.

Obturatio externæ aurium cauitatis oculis ipſis dignoſcitur, ſi ad Solem cauitatem illam introſpicias; túmque apparebit, num tumor, aut materia craſſa, aut alia quæpiam ſubſtantia heterogenea cauitatem illam repleat. Tum, etiam, ſi aliquid extrinſecus in aurem illapſum ſit, ex relatu ægrotantis dignoſcitur.

Si vero cauitas interior aliquo humore repleatur, pituitam eſſe iudicabimus, ſi fluxio pituitoſa ægrotantem priùs infeſtauerit, aut ſi ille huiuſmodi fluxionibus frequenter fuerit obnoxius.

Bilioſum verò humorem hunc affectum producere indicabit febris bilioſa prægreſſa, aut iam ægrotantem detinens, & acutiſſimi doloris præſentia. A ſanguine verò fieri oſtendit dolor grauans, & ſanguinis redundantia in toto corpore. Et hæc in perturbationibus criticis præcipuè contingit.

Tympani laxitas & humectatio dignoſcitur ex cauſis prægreſſis humectantibus, & humida intemperie aliquam aliam partem affligente: vix enim fieri poteſt vt cauſæ humectantes hanc vnicam particulam affecerint.

Eiuſdem tympani tenſio & exſiccatio nimia, ex totius corporis ſiccitate, & cauſis exſiccantibus prægræſſis erit dignoſcenda.

Tympani etiam diſruptionem aut eroſionem coniicere poterimus; ſi cauſæ vehementes rumpenteſque, aut erodentes enumeratæ præceſſerint.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Surditas à natiuitate, & quæ longo tempore contracta eſt, eaque integra & abſoluta, incurabilis eſt. Quæ verò non abſoluta, ſed diuturna, difficillimè, & vtplurimùm nunquam curatur.

Surditas à bile, aut ſanguine oriunda, cum in febribus continuis, & acutis tantùm ſoleat contingere, cum earum febrium curatione ſolui conſueuit.

Grauis auditus, ſi breui tempore non curetur, in omnimodam ſurditatem degenerat; teſte Gal. 3. *de compoſ. med. ſec. loc. cap.* 3.

Membrana tympani rupta, vel cicatrix in ea relicta incurabilem ſurditatem efficit.

Surditas per interualla creſcens & decreſcens curabilis eſt: ab humore enim mobili, qui interdum minuitur & augetur, eam produci ſignificat.

Surditas quæ à vitio cerebri excitatur, faciliùs curatur, quàm quæ à proprio auris affectu producitur.

Curationem quod attinet; illa ſurditas quæ ab aliquo cerebri affectu dependet, non aliam curationem requirit, quàm quæ dictis affectibus deſtinata eſt, à propriis capitibus repetenda. Quæ à tumore exoritur, ſi ille durus ſit & inueteratus, curationem non recipit: ſi verò calidus & inflammatorius, illius curatio in aurium doloris curatione proponetur. Si verò à pure in aure collecto producatur, ex capite vltimo huius tractatus curatio erit deſumenda, vbi de his agetur quæ præternaturaliter ex aure egrediuntur.

Si à ſiccitate hic affectus oriatur, curandus eſt, iuxta Rhaſis præceptum, victu humectante, ſomno longiori, & capitis perſuſione cum aqua tepida: quibus addi poſſunt humectantia in aurem immiſſa, vt oleum amygdal. dulc. & ſimilia. Si ab aliena re extrinſecus in aurem illapſa, ſurditas, vel grauis auditus oritur; ea protinus auferenda eſt eluendo, aut excutiendo, aut extrahendo: & ſi animalcula quædam ſint, quæ auris cauitatem ſubierint, alliciendo, aut enecando. Eluuntur, nfundendo quæ viam hanc lubricam reddunt, & humectant, dilatantque, vt lac, oleum amygdal. dulc. vel decoctum aliquod emolliens & relaxans. Excutiuntur impetu quodam, vt ſternutatione motâ; ſic enim ſpiritus impulſu, commotis illis partibus, quod in meatu auris latet, ſæpè excluditur, idque citiùs, ſi priùs via, vt dictum eſt, dilatata & lubrica facta fuerit. Prodeſt etiam inclinatâ aure affectâ, ſuprà pedem illius lateris ſaltare; qua ratione pueri poſt natationem aquam auribus influxam excutiunt. Si hæc non ſuccedant, extractio mollienda eſt auriſcalpio, cauendo tamen ne dum intromittur, illud quod adhæret vlteriùs propellatur. Ideò auriſcalpij cochleare admodum tenue ſit, vt faciliùs in aure contentis poſtponi poſſit. Vel forcipe ad id accommodata, vtrinque acutâ & aſperâ, illa apprehendi & eximi debent. Vel ſi neque hoc ſuccedat, cùm corpora dura ſint, vt nulceus, vel lapis, alio inſtrumento apprehenſa confringenda ſunt, & dein, vt dictum, humore infuſo eluenda. Si auriſcalpium intromitti nequeat, ſpecillum cotone inuoluatur in extima ſui parte, deinde immergatur in terebinthinam, aut in aliquod aliud viſcidum, pòſt immittatur in aurem, vt agglutinet id quod obſtruit. Idem fit ex candela cerea, extremâ ſui parte viſco inducta. Quòd ſi aliquid viſci, aut glutinis poſt extractionem intus inhæſerit, id auriſcalpio extrahendum. Sunt qui calamum aperiunt in extremis eius partibus vnam eius partem in aurem immittunt, alteram ore comprehendunt; vt inde frequenti ſuctu, quod intùs conditum eſt, attrahant.

Animalcula ex aure alliciuntur, admotis quibuſdam, quæ illis grata ſunt, vt extrorſum repant; vt ſi lac cum ſaccharo, in ſpongiola auri adhibeatur, vel leuiter intrudatur, vel ficus inuerſa, vel pulpa pomi dulcis, vel laridum, quo vermiculi citiùs eliciuntur; idque præſertim, ſi aures Soli obuertantur, dum hæc continent. Peculiariter verò hirudines caſu ingreſſæ alliciuntur ſanguine immiſſo in aures. Pulices verò pilis canimis in aurem introductis. Si autem viua ſint animalia, enecanda ſunt; mortua enim non amplius auditui obſtrepunt, & faciliùs extrahuntur. Eneceantur autem, ſi ſaliua auribus inſtilletur, aut propriâ vrinâ infusâ.

Amara autem citiùs inſecta enecant, vt centaurij, vel abſinthij ſuccus, aut decoctum aloës, & fella quælibet. Acria idem præſtant, vt acetum, ſuccus ceparum, & ſimilia.

At cùm frequentiſſima ſurditatis & grauis auditus cauſa ſit frigida intemperies, & humoris pituitoſi influxus in eam partem; ad illius oppugnationem hæc præcipuè curatio dirigenda eſt.

Quia

Quia verò huiuſmodi pituitæ influxus à cerebro ducut originem, illius ideò curatio ad eam partem dirigenda eſt, non abſimilis ei, quæ frigidæ cerebri intemperiei aſſignata eſt, quam prudens Medicus, pro varia intemperiei gradu, eiuſdemque contumacia, moderari poterit.

Summa autem huius curationis erit, vt præmiſſâ victus ratione attenuante, & modicè calefaciente, atque exſiccante, qualis in gutta ſerena præſcripta eſt; vitando in primis ventos auſtrinos, & ab iis aures muniendo; vaporoſa alimenta, & in primis allium & cepe, quæ auditui nocent; tum etiam quæ humores craſſos ac pituitoſos generant; vt inquam, primùm euacuatio vniuerſalis inſtituatur per pilulas, apozema cephalicum & purgans, tùm etiam per phlebotomiam, ſi illius indicationes adfuerint. Cui ſubnectatur; ſi affectus ſi contumax, diæta ſudorifica; eique ſuccedant particularia remedia fluxionem reuellentia, vt cauteria, veſicatoria, errhina, ſternutatoria, maſticatoria, apophlegmatiſmi, peculiariter verò maſticatoria ſunt maximi vſus in hoc morbo, propter meatum qui ab interna aure ad palatum defertur, & aurium excrementa deponit. Ac denique morbo in longitudinem abeunte, ad pilulas vſuales, aut ſyrupum magiſtralem, opiatam cephalicam, pulverem, aut cucupham caput roborantem, & alia huiuſmodi veniendum erit. Quæ omnia in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſita ſunt.

In vſu diætæ, ſi affectus ſit contumax, conuenient etiam ſacculi, poſt aſſumptam potionem ſudorificam capiti admouendi; * quales in dicta curatione, deſcripti ſunt, iique non ſincipiti tantùm, vt ibi dictum eſt, ſed etiam auribus erunt admouendi.

Peculiariter verò conducunt ad huius affectus curationem thermæ ſulphureæ & bituminoſæ, cum balneo, tum lotione capitis. Balneo ſiquidem ſudores copioſi prouocantur, & materia fluxionis antecedens educitur. Lotione verò capitis cerebrum roboratur & exſiccatur, & humores in ipſam aurem impacti diſcutiuntur. Vtendi modus peculiaris à Penoto deſcribitur, & valdè commendatur, his verbis. *Nihil æquè conducit in ſurditate; etiam poſt centum remediorum vſum quam vt patiens optimè priùs corpore mundato, & deinde capite purgato, ſulphureis balneis caput madefaciat, hoc modo. Ex ſpongiis magnis conſutis veluti cucupham ferat in capite, ad ſupercilia & infra aures deſcendentem. Sedeat ſub canali balneorum, & verſo epiſtomio aquam accipiat, quæ abſorpta ſpongiis, caput continuò calore ſuo fouebit, atque omnes capitis futuras auriumque commiſſuras deducens atque aperiens, vapores tollet; vel materiam impactam neruis viiſque auditoriis roſoluet per halitum, aut adeò mutabit, vt breui ſit abitura. Bis in die ita ſedere eum conuenit ad horas duas, ac deinceps ſtatim ſudare in lectò, diætamque adhibere tenuem, ex ſuccis & iure carnium; vinóque, niſi oligophoro, planè abſtinendum eſt.*

Tandem ad topica materiam auri impactam diſcutientia veniendum eſt, quę in hunc modum adminiſtrari poterunt.

♃. Fol. origani, abſynth. puleg. ſerpilli, ſaluiæ, methæ, centaur. min. maluæ, & althææ. ana M. j. florum chamomil. melil. ſtœchad. & anth. an. P. j. cinnamomi & caryophill. ana ℥. ß. Decoquantur in æquis partibus aquæ cont. & vini albi ſub finem additi. Colatura foueatur auris affecta cum ſpongia, calidè, manè & ſerò.

Ex eodem decocto poterit fieri ſuffitus in aurem per infundibulum, quem maximè prodeſſe certum eſt, ex eo quòd vapor ex decocto calente elatus, penitiſſimas auris partes facilè penetrat.

Fomenti loco adhiberi poteſt panis cum ſemine carui ſubactus, & calens è furno per medium ſectus.

Vel panis ordinarius ex clibano ſumptus, & inferiori cruſtâ ablatâ in ſpiritu vini immergatur, & calidè quantùm æger ferre poterit, ad aurem applicetur, vt vapor intromittatur.

Efficacior erit panis ex farina vulgari factus, & cum ſemine carui, baccis lauri, iuniperi, & nuce moſchata ſubactus antequam coquatur; deinde poſt leuem cocturam, dum adhuc calet, diſruptus, & auri laboranti impoſitus.

Si decoctum pro fomento & ſuffitu præſcriptum fortius deſideres, pulpa colocynthidis & radix hellebori albi ad ʒ. j. vel ij. addi poterunt. Idem decoctum in vino albo ſolo, vel in vino & aceto parari poterit, vt magis penetret, & potentiùs diſcutiat.

Pro ſuffitu etiam vtiliter excipi poterit in auris meatum per infundibilum fumus caryophyllorum, caput muniendo linteo calidiſſimo, dum fumus excipietur.

Poſt fotum & ſuffumigium, liquor aliquis in aurem iniiciendus eſt; eáque poſtmodum cotone moſchato obturanda.

♃. Olei amygdal. amar. & rutacei ana ℥. j. M. infundantur calidè in aurem. Vel.

♃. Olei de caſtoreo & lilior. albor. ana ℥. j. olei anethini ℥. ß. hellebori albi ʒ. ß. aquæ vitæ ℥. j. Bulliant in B. M. ad aquæ vitæ conſumptionem. Colentur ad vſum dictum. Vel.

♃. Radic. cyperi, baccar. lauri, ſemin. ainſi & cumini pulverator. ana ʒ. j. caſtorei pulverati ʒ. ß. olei rutæ quantum ſatis. Miſceantur, iiſque impleatur cepe magnum excauatum quod poſteà coquatur ſuper prunas, & exprimatur ſuccus in aurem inſtillandus.

Olea chymica efficaciſſimè operantur, qualia ſunt oleum roriſmarini, maioranæ, ſaluiæ, fœniculi, de ſpicia caryophyll. Quæ tamen propter nimiam vehementiam ſola non ſunt vſurpanda; ſed cum prædictis in parua quantitate admiſceri poſſunt in hunc, aut ſimilem modum.

♃. Oleorum prædictorum ℥. ij. olei de ſpica, fœniculi, aut caryophillorum, aut alterius cuiuſuis ʒ. ß. vel ʒ. j. Miſce.

Aquæ etiam nonnullæ in aurem inſtillantur, quæ ad ſurditatem maximè conferre exiſtimantur. Sic pluriſmùm laudatur ab auctoribus aqua fraxini, quæ elicitur, ramos virides fraxini vnâ extremitate igni admouendo, & ex altera extremitate aqua ſtillans vſu aſſeruanda. Præcipuè confert quando ſurditas à cauſa calida oriunda eſt, & remedia valdè calefacientia ſuſpecta ſunt. Si caliditas non timeatur, pari aquæ vitæ portione admiſta efficacior euadet. Matthiolus hanc aquam cum ſuccis quibuſdam permiſcet, eamque ſic compoſitam valdè prædicat his verbis. *Fraxini ſpumam, quæ à viridi ligno igni expoſito manat, additis ſuccis cyclaminis, ſcillæ, rutæ: æqualibus partibus, omnibus ſimul parumper ferueſfactis, plurimùm valere ad ſurditatem ſcimus ſi in aurem ſanam hic liquor calidus infundatur, cùm ſe cubitum reciperit æger: atque eum ſuper affecta aure iacere oportet. Vbi verò vtramque aurem ſurditas occipauerit, in eam fundatur quâ minùs affecta fuerit, & ſuper alteram iaceat.*

Spiritus vini in quo helleborus albus infuſus fuerit, in aurem affectam inſtillatus, magnæ eſt efficaciæ.

Alij multùm commendant ſuccum hederæ depuratum, cum vino albo potenti permiſtum.

Fella animalium, vt leporis, capræ, perdicis, maximè laudantur, ſi recentia vſurpentur, cum pari melllis portione miſceantur, & in cepæ pellicullâ incaleſcant.

Pinguedo anguillæ maximò in vſu eſt. Ea autem colligitur dum anguilla magna in veru aſſatur, & ſuppoſitis lauri foliis excipitur, eáque tepidè in aurem inſtillatur.

Zechius oua formicarum prædicat his verbis. *Oua formicarum contrita & cum ſucco cæpa in aurem infuſa, quàm vetutuſtiſſimam ſurditatem perſanant.*

Sanguis lupi iunioris calens in aurem inſtillatus ſurditatem curare creditur.

Denique,ſi affectus contumaciſſimus propoſitis remediis non cedat; non eſſet abs re extremum tentare remedium, quod à Fonſeca proponitur *conſul.* 58. *tom.* 2. inunctionem nempè factam ex hydrargyro: quia ſurditas ex lue venerea contracta ita curari ſolet; quare etiam hæc licèt talis non ſit, fortè curari poterit. Et ratio huic ſententiæ videtur ſuffragari, quia hydrargyrum tumores duros emollit & diſcutit, ac humores concretos & partibus impactos potentiſſimè diſſoluit: atque ita pituitam in auris particulis concretam, & reliquis remediis non cedentem fortè poterit diſſoluere. Hoc tamen remedium, non niſi in deſperato caſu tentandum eſt; anceps enim & dubius admodùm eſt illius euentus. Siquidem ab inunctione hydragyri cerebrum valdè labefactatur, & variæ fluxiones concitantur; ita vt nonnullis ex lue venerea per hydrargyrum curatis, ipſa ſurditas aut grauis auditus interdum contingat: quamuis, vt antea dictum eſt, ex ipſa lue venea contingens ſurditas interdum curetur. fit debitè adminiſtrara hydragyroſis, poſt ſufficientes purgationes, nullam in cerebro noxam vtplurimùm relinquat.

In topicorum remediorum adminiſtratione, hoc perpetuò obſeruandum, vt non frigida, ſed ſemper tepida, aut calidiuſcula in aurem immitantur. Præterea nunquam medicamenta inſtillanda ſunt, quin priora abſtergantur. Inſtillato verò medicamento, auris perpetuò cotonè moſchato obturanda, ille enim ſolus & per ſe ſurditati maximè conducit: quod confirmatur à Foreſto *obſeru.* 15. *lib.* 12. his verbis. *Mulier Delphenſis, cùm ex diuturno morbo conualuiſſet, incidit in ſurditatem ſatis diuturnam, quæ cùm ſatis purgata eſſet, & deinde à medicamentis abſtineret, & longo tempore adhuc ſurditate laboraret; vetula quadam ei conſuluit, vt granum vnum, vel alterum moſchi optimi in bombace miſceret, & auri perpetuò imponeret. Hoc remedio, præter omnem ſpem, ab omni ſurditate liberata eſt. Ego multos quidem, quibus auris ſanie longo tempore maderet curaui ſolâ impoſita bombyce, vel cotone, in quo moſchus reſeruatur, quòd & aurem exſiccaret, & ſimul ſurditatem tolleret.*

CAPVT II.

De ſonitu aurium.

Auditionis ſenſus deprauatur in ſonitu aurium; quemadmodum enim oculus debet eſſe omnis coloris expers, vt colores omnes obiectorum ritè percipiat; & ſi aliquo colore præternaturaliter afficiatur, vt in ictero, tunc deprauari viſionem neceſſe eſt: ita auris nullum in ſe debet habere ſonum, vt omnes ſonos extrinſecùs aduenientes percipere valeat; & ſi in ea ſonus aliquis præternaturaliter efficiatur, auditus deprauatur. Hæc autem deprauata auditio παράκουσις Græcis, Latinis Obauditio nominatur; vulgò etiam tinnitus aurium appellari conſueuit, quamuis tinnitus propriè vnicam tantùm deprauati auditus differentiam conſtituat, vt in ſequentibus patebit.

Fit autem ſonitus in aure, ex commotione præternaturali aëris vernaculi, ſeu congeniti in auris cauitate contenti. Quamuis enim aër ille congenitus naturaliter in aure moueatur, vt docuit Ariſtoteles, ſonus tamen ex eo motu non exauditur, niſi quando aurem manu concauâ, aut aliâ re ſimili obturamus: tunc enim meliùs fit auditio in aure interna, cùm aëris externi ad aurem ingreſſus impeditur, vt docetur vulgari experimento: ſi nimirùm teſtudinis, aut alterius inſtrumenti muſici manubrium dentibus apprehendamus aures obturando; tunc enim ſonus quadruplo maior percipitur, quàm ſi apertis auribus excipiatur; quia ſonus teſtudinis per continuitatem manubrij in os ingreditur, & ad auris cauitatem ſeſe inſinuat per patentem canalem, qui ab aure ad fauces exporrigitur. Motus autem ille naturalis aëris implantati, fit à ſpiritu ἀκουστικῷ, ſeu auditorio, qui continuò in aurem influit, & aërem illum tenuem & mobilem leuiter exagitat. Si verò aër ille implantatus ſolito vehementiùs moueatur, tunc ſonus intra aurem percipitur, qui præternaturalis eſt, & auditum vitiat.

Cauſæ verò aërem vernaculum præternaturaliter commouentes quamplurimæ ſunt. Præcipua tamen & frequentiſſima eſt vapor, flatus, aut ſpiritus in aurem ab aliis partibus tranſmiſſus, vel in ipſa aure genitus. Si ab aliis partibus feratur, vel à toto corpore, vel ab aliqua parte peculiari ducit originem. A toto corpore promanat in febribus, vnde Hipp. *in Coacis. Bombus in acutis, & ſonitus aurium lethalis.* Et ille aurium ſonitus fit à ſpiritu flatuoſo, per arterias à toto corpore ad aures tranſmiſſo. Frequentiùs tamen accidere conſueuit in principio paroxyſmorum, & inſtante criſi per hæmorrhagiam. A parte peculiari flatus eleuati ad aures transferuntur, nempe à ventriculo, hepate, liene, meſenterio, vtero, aliiſque partibus. Vnde in vomitu vehementi, melancholia hypochondriaca, & hyſterica ſuffocatione aurium tinnitus frequenter ſolent contingere. A capite etiam frequentiùs ſpiritus flatuoſus, ex frigidis & pituitoſis humoribus excitatus à calore debili, in aures defertur per venas, arterias, & quintam neruorum coniugationem; per quas etiam vias vapores & flatus ab inferioribus partibus tranſmittuntur.

In aure ipſa generatur flatus ex materia pituitoſa in auribus contenta; vnde fit, vt grauis auditus cùm tinnitu aurium ſæpiſſimè coniunctus ſit. Ab humore enim fit obſtructio, à qua ſurditas, aut grauis auditus, dum in minori copia redundat, à flatibus verò ex eodem humore eleuatis aurium tinnitus generatur.

Aliæ verò cauſæ ſonitum aurium excitantes ſunt. percuſſio capitis vehemens, ſonus vehementior, aurium vlcera; calida intemperies, debilitas, & ſenſus exquiſitior.

Percuſſio capitis vehemens, ſpiritus in capite contentos violenter commouendo, facit vt illi in aurem confertim propellantur, & ſonitum edant.

Sonus vehemens in aurem violenter impulſus, aërem implamtatum maximè exagitat, vt commotio illius diutiùs perſeuerans ſonitum diuturniorem efficiat.

Aurium vlcera, puris, aut ſaniei feruore, ſtepitum quendam in aure excitare ſolent; quod etiam fieri poteſt á ſpiritibus maiori copiâ in partem vlceratam tranſlatis, & in auris cauitatem effuſis, aëremque implantatum commouentibus.

Calida intemperies arteriam auris interiora ſubeuntem multo ſpiritu replet, vnde contingit, vt pulſatio fiat vehementior, & ſonus pulſans in aure excitetur. Vel copioſior ſpiritus per arteriam illam effuſis in aurem, aërem vernaculum commouet, & ſonitum producit. Et ab iſta cauſa ſonitus aurium diuturnus efficitur. per menſes interdum perſeuerans.

Auditus debilitas ſonitum aurium effieere ſolet, vt in conualeſcentibus; quia omnis ſenſus debilitatus ab obiecto non ſolùm vehementiori, ſed etiam mediocri offenditur; ſic illi qui debilem habent viſum, à lumine etiam moderato læduntur.

Ac denique ſenſus exquiſitior: ex Gal. *lib.* 3. *de comp. med. ſect. loc. cap.* 1. tinnitum aurium efficit eàdem ratione; quia ſcilicet obiecta etiam moderata illum nimirùm afficiunt. Ille autem ſenſus exquiſitior præternaturalis eſſe debet vt affectum præternaturalem efficiat, nam ſenſuum perſpicacitas per ſe actionem deprauatã non poteſt producere: quin potiùs, quò exquiſitior eſt ſenſus, eò minùs aberrare debet. Præternaturalis autem efficitur à calida intemperie, vlcere, aut alio conſimili affectu: quemadmodum partes inflammatæ contactus moderatos deprauatè ſentiunt, nempe dolorificè. Vel ſi exquiſitus ſenſus in ſtatu naturali conſiſtat;

exiſtimandum eſt cauſam tinnitum efficientem eſſe præternaturalem,& excedentem ratione illius exquiſiti ſenſus:vapor enim v.g.ita exiguus, vt à ſenſu obtuſiori non percipiatur,ſicque actionem non lædat , ab eo qui exquiſitiori ſenſu præditus eſt percipietur , &tinnitum efficiet;atque ita in hoc præternaturalis erit, in alio verò ſanitatis limites non excedet.

Variæ dari poſſunt aurium ſonitus differentiæ,quæ à vaporum multitudine,vel paucitate,craſſitie,vel tenuitate;motu celeri,aut lento oriuntur:ſi enim vapor, aut flatus multus ſit,craſſus,& celeriter moueatur;ſenſorio exhibebit ſimilitudinem aquæ rapido curſu cum fragore fluentis,vel tympani, vel id genus inſtrumentorum muſicorum,vel venti reboantis , vel id genus ſimilia. Quòd ſi paucus ſit craſſus, &celeriter moueatur, arboris confractæ,vel domûs collabentis, ſubit æque ruinæ, vel catapultæ ſpeciem refert.Si multus ſit,tenuis,& celeriter moueatur ; ſibilum excitare ſolet , & torrentis cuiuſdam lenioris imaginem.Si paucus ſit,tenuis,& celeriter moueatur;tinnitum excitat.Si multus ſit,craſſus, & lentè moueatur;murmura quædam excitare ſolet.Si paucus ſit craſſus, & lentè moueatur , ſuſurrum repræſentat.Si multus ſit, tenuis,&lentè moueatur ; ſibilum remiſſiorem refert.Ac denique cùm gradus innumeri dari poſſint craſſitiei & tenuitatis,multitudinis & paucitatis,motus celeris & tardi:pro eorum ratione, innumeri propemodùm ſonorum modi in auribus produci poterunt;prout magis,vel minùs;ad hanc, vel ad illam accedere videbuntur.

Diagnoſis prædictarum cauſarum certa haberi non poteſt,docente Gal.*3.de comp.med. ſect. loc. cap.* 1. artificialem tamen coniecturam ex cauſis prægreſſis, aliiſque circunſtantiis elicere poſſumus.

Aflatuoſo ſpiritu fieri ſonitum aurium,inde colligi- poteſt;quòd interdum ceſſet,&interuallo poſito reuertatur:tum etiam ſi præceſſerint cibi flatibus generandis idonei.

Per conſenſum ab aliis partibus fieri oſtendunt , ſi aliqua alia pars affectu peculiari laboret,&affectus per interualla repetat.

A cerebro præſertim fieri teſtatur dolor capitis præcedens,aut grauitas eiuſdem;&vtplurimum nocumentum aliis ſenſibus communicatur.

In ipſis auribus vitium eſſe teſtatur ſonitus continuus,& ſine vlla intermiſſione infeſtans.

A materia frigida affectum produci cognoſcimus;ſi æger à calidis medicamentis iuuetur,&ſi ſanitatis tempore omnes ſtrepitus facilè præferat.

A vaporibus craſſis,vel tenuibus ; paucis vel copioſis , affectum produci oſtendunt ſonorum differentiæ, quæ in aure percipiuntur,ſuprà propoſitæ.

A Facultatis imbecillitate exoriri facilè patebit ex iis quæ præceſſerunt ; vtpote morbis præcedentibus , ex quibus vix dum ægri conualeſcere incipiunt.

A calida intemperie,& exquiſitiori ſenſu inde oboriri fieri coniicimus ; dum æger percipit caliditatem in capite circà aures;cauſæ calefacientes præceſſerunt, & flatus diſcutientia medicamenta malum augent : tum etiam quòd æger ſanitatis tempore magnos ſtrepitus, propter ſenſum exquiſitum,perferre non poteſt.

Quod ad prognoſim ſpectat , recens aurium tinnitus facilè curatur , chronicus verò difficilè , eòque magis , ſi à luë venerea ortum duxerit. Qui à cauſa calida ortum ducit,faciliùs curatur ; qui à frigida,difficiliùs.

Diuturnus aurium tinnitus , à materia pituitoſa in aure contenta oriundus,in ſurditatem degenerat:auctâ enim materiæ illius copiâ, meatus auditorius obſtruitur,& ſpiritus influxu ad aurem inhibetur.

Curatio huius affectus pro varietate cauſarum varia eſſe debet.

Ac primũ curatio ſonitus auriũ,qui per cõſensũ aliarũ partiũ generatur,à curatione affectuũ illarũ partiũ dependet;&ideò,ex propriis cuiuſq; capitibus erit deſuméda.

Qui verò ab aure primariò affecta exoritur,peculiarem curationem deſiderat ; & ſi à frigida intemperie, craſſiorique flatu generetur, eandem curationem deſiderat , quæ in graui auditu deſcripta eſt , conſimiles enim ſunt affectus , qui ſæpè ſimul complicantur , aut vnus in alium degenerat , tinnitus enim non raro grauis auditûs , & ſurditatis prodromus eſſe conſueuit.

Omnia igitur remedia,tum vniuerſalia,tum particularia,ſuperiori capite ad ſurditatis,& grauis auditu curationem propoſita,huc transferri poterunt.

Si ab aurium vlcere tinnitus prouenit , non aliam poſtulat curationem,quàm quæ vlceri debetur ; qualis capite ſequenti proponetur.

Si à ſenſus debilitate procedat, vt in conualeſcentibus ab aliquo morbo grauiori ; inſtauratione ac refectione totius corporis ſponte affectus euaneſcit,poterunt tamen interim olea quædam temperata in aurem infundi, ad ſymptoma demulcendum,vt chamomelinum,anethinum,amygdalar.dulc.

Ac denique,ſi à calida intemperie , vel exquiſitiori ſenſu ducat originem,victus refrigerans & humectans præſcribendus eſt , tum etiam refrigerantia in aurem immittenda , à mitioribus ad fortiora progrediendo Ac primum inſtillari poterit doctum hordei , violarum, lactucæ , nymphææ , quibus ad penetrationem aliquid meliſſæ , aut chamæmeli addi poterit. Quibus non conferentibus,ſucci lactucæ,portulacæ , hyoſcyami vſurpandi ſunt;imò ad papaueris ſuccum , & ipſum opium confugit Gal. quibus tamen parcè & ſumma cum cautione vtendum eſt , ne calore natiuum partis debilitando,auditum nimis hebetent.

CAPVT III.

De dolore aurium.

Avrium dolor ὠταλγία Græcis nominatur, eſtque grauiſſimus affectus , tum propter partem affectam , membranam putà interiorem auris cauitatem ambientem , tum propter cerebri viciniam, cuius ratione illud non raro in conſenſum thrahitur.

Cùm autem omnis dolor à ſolutione continui oriatur, quæcumque partium illarum ſenſibilium auris cauitatem ambientium continuitatem ſoluere poſſunt, aurium dolorem excitare ſolent;quorum præcipua ſunt intemperies,tum immaterialis,tum humoralis,ſeu cum materia coniuncta , vulnera , vlcera , & res externæ in auris cauitatem illapſæ,vel immiſſæ.

Frigida intemperies ſæpè aurium dolorem excitat, induciturque à ventis frigidioribus , balneo aquæ frigidæ,aliiſque cauſis impenſiùs refrigerantibus. Calida intemperies ſine materia , rarò aut nunquam aurium dolorem producit,quemadmodum frigida , nam frigidum partibus hiſce neruoſis &membranoſis inimicum eſt,calidum verò amicum : neque dolorem in auribus efficere poteſt , quin multùm excedat , ſicque humorum defluxum ad partem allicia ; vnde materialis intemperies producitur. Hac de cauſa nec Galenus,neque alius Græcorum , calidæ intemperiei mentionem fecerunt,quamuis Auicenna & Arabes ferè omnes eam propoſuerint.

Materia verò frigida dolorem aurium efficiens , eſt pituitoſa , vel ſeroſa in aures à cerebro defluens : vel flatus ab eodem cerebro , aut partibus inferioribus tranſmiſſus.

Materia verò calida,vel bilioſa eſt , ex venis & arteriis in prædictas partes illapſa : vel ſanguinea , per dictas etiam vias effuſa , à qua inflammatio generatur.

Prædictæ cauſæ ſolutionem continui occultam producunt,à qua dolor excitatur. Solutiones verò manifeſtæ,

nifeſtæ , vt vulnera & vlcera , non eſt dubium, quin dolorem etiam inferre poſſint. Vulnera fiunt à cauſis externis pungentibus , incidentibus , & contundentibus , ita vt contuſio ad hanc claſſem referatur. Vlcera verò fiunt , vel poſt inflammationem abſceſſu rupto , vel ab humoribus acribus partem erodentibus.

Denique res externæ in aurem immiſſæ , ſi duræ,acutæ,aut alio quouis modo mordentes , aut vellicantes ſint , dolorem procul dubio efficere conſueuerunt.

Diagnoſis harum omnium cauſarum ita inſtituenda eſt. Si intemperies immaterialis ſit nulla ſentitur grauitas in aure , neque vlla tenſio , & nullus tumor apparebit. Frigidam autem eſſe intemperiem cognoſces ex eo,quod cauſæ refrigerantes præceſſerunt , vt peregrinatio tempore hyberno , à frigore externo dolor intenditur,& admotis calefacientibus lenitur. Calidam verò intemperiem indicabunt externæ calefacientes ; vt inſolatio, vel aër calidior , & noxa à remediis calidis in aurem iniectis ; leuamen verò à refrigerantibus.

Si ab humore pituitoſo dolor excitetur , grauitas quædam in aure & ipſo capite percipietur ; tum fluxio pituitoſa interdum aliquam aliam partem infeſtabit. Præterea cauſæ refrigerantes præceſſerunt,vt aër frigidus & aquilonius,alimenta frigidiora:adeſtque tempeſtas hyemalis,ætas ſenilis,& ſimilia.

Si à flatu oriatur, dolor erit vehemens ſine pondere aut grauitate;interpolatus,non continuus, & cum tinnitu coniunctus.

A ſeroſo humore fieri oſtendunt,alij affectus ab eodem producti,& ſimul ægrum infeſtantes;vt fluxiones acres & tenues in dentes,oculos , aures,pectus , aliaſque partes;& ſeroſi humoris per vomitum,aluum, vrinas,aut ſudores euacuatio,

Si ab humore bilioſo ducat originem;dolor erit pungens & acutus , cum caloris ſenſu adiuncto;à refrigerantibus iuuabitur,& bilioſæ quædam humiditates interdum è capite manabunt : quibus accedunt calidum & bilioſum temperamentum , ætas iuuenilis , tempus æſtiuum,victus ratio calidior,aliæque cauſæ calefacientes,à quibus lædi æger conſueuit.

Inflammatio cognoſcitur ex dolore intenſo & pulſatili , cum calore inſigni , & rubore , interdum ad malas, & tempora ſeſe extendente : quibus febris adiuncta eſt continua & intenſa , necnon aliquando delirium conuulſio ſyncope , & frigiditas extremorum.

Vulnus ex ſangine ab aure profluente cognoſcitur : vlcus verò à pure vel ſanie.Sed quia puris effluxus interdum à cerebro fit per aures , diſtinctione opus eſt. Si enim procedat à cerebro , dolor capitis aliaque apoſtematis cerebri ſigna præceſſerunt ; & primò ſanies magnâ copiâ effunditur ; deinde ſenſim minuitur , donec ex toto conſumpta ſit. Poteſt quidem magnâ copiâ effundi ex abſceſſu auris ; ſed inflammationis in aure conceptæ ſigna præceſſerunt. Huic poſtea vlcus ſuccedit,quod poſtmodum , ſiue ab abſceſſu, ſiue à fluxione humoris acris duxerit originem,ſequentibus ſignis innoteſcit. Pauca puris , aut ſaniei quantitas ſenſim & continuò profluit ; dolor , ardor & punctionis ſenſus in ipſa aure percipitur , præcipuè dum ariſcalpium immittitur. Imò verò vlceris differentias coniecturâ quadam aſſequi poterimus. Si enim vlcus ſit in oſſe,cognoſcitur ex ſanie tenui ad citrinum colorem vergenre , & ex affectus longitudine. Si ſit profundum , ex puris multitudine , ſi mundum ſit,ex pure laudabili,ſi ſordidum : ex craſſitie & copia eiuſdem:ſi virulentum,ex ſanie tenuis:ſi putridum, ex fœtore puris : ſi corroſiuum, ex eo quòd póſt ſaniem ſanguis egreditur:fiſtuloſum , ex vetuſtate vlceris , ſanie virulenta,& carne calloſa ac duriori. Denique extrinſecùs in aurem immiſſa , vel illapſa,aut ſenſibus percipiuntur in auris cauitate contenta , aut ex relatu ægrorum addiſcuntur.

Prognoſis doloris aurium varia eſt pro varietate cauſarum. Qui à nuda intemperie ducit originem , facilè curabilis eſt.Qui à materia frgida,pituitoſa,ſeroſa , vel flatuoſa producitur, non eſt quidem valdè periculoſus, ſed chronicus vtplurimùm eſſe conſueuit. Qui verò à calidis humoribus , & præſertim inflammationem efficientibus exoritur , admodum periculoſus eſt;cerebrum enim propter vicinam trhahitur in conſenſum, vnde delirium , & conuulſio ſubſequi conſueuit.Iuuenes in hoc morbo magis periclitantur. Cùm enim calidiori temperie præditi ſint ; & ſanguine calidiori, intenſior fit inflammatio , quæ calorem natiuum cerebri diſſoluit, prorſuſque hominem extinguit ; vnde fit , vt ægri plerumque intra ſeptimum diem intereant Senes veros,cum humores habeant frigidiores, minore inflammatione afficiuntur , ſicque minùs periclitantur.

Vlcera in auribus difficile curantur , quia cerebrum vicinum ad eas partes excrementa deponit. Ea tamen quæ abſceſſus conſectaria ſunt , faciliùs curantur , tum etiam ea,quæ plus laudabile generant. Vbi verò ſanies virulenta , fœtida , aut aliâ prauâ qualitate prædita fuerit , difficillimam curationem arguit ; idque magis, ſi vlcus fiſtuloſum , aut cum oſſis carie copulatum fuerit.

Curatio,non ſecus ac diagnoſis & prognoſis , iuxta varietatem cauſarum varianda eſt.

Si enim à frigida intemperie nuda producatur,calefacientia remedia auri admota ad illius carationem ſufficiunt , qualia in ſurditatis curatione fuere propoſita; ac præcipuè fotus & ſuffitus , tum etiam olea calefacientia ibidem deſcripta,Calida verò intemperies, ſi aliquando ſine materia contingat,topicis refrigerantibus, quæ paulò inferius proponentur:edomari poterit ; ac præcipue oui candido cum lacte muliebri ſubacto , & in aurem inſtillato.

Si à frigida intemperie cum materia coniuncta,pituita ſcilicet,aut flatu , aut ſeroſa materia ; eadem curatio erit adminiſtranda , quæ ad ſurditatis curationem fuit propoſita.Vt primùm totum corpus euacuetur, cerebri intemperies corrigatur , & topica remedia calefacientia,ac diſcutientia auri admoueantur, à curatione prædicta deſumenda.

Si à calida intemperie, cum bilioſi humoris affluxu, aurium dolor producatur,qui chronicus ſit,aut per interualla recurrat. Primùm humor ad partem affluens reuellendus erit phlebotomiâ,quâ etiam calida intemperies totius corporis , nedum ipſius hepeatis ; in quo humor bilioſus generatur , emendari poterit. Deinde humoris peccantis euacuatio fiet purgationibus idoneis. Dicta hepatis intemperies calidior emendabitur iulepis , aut iuſculis refrigerantibus, ſero lactis caprino , aquis mineralibus & acidulis & vitriolatis , balneis aquæ tepidæ , & ſimilibus. Ac denique ea omnia conuenient , quæ in doloris capitis à calida intemperie oriundi curatione fuere propoſita. Dolor verò ipſe demulcebitur topicis refrigerantibus & anodynis,pro inflammatione infrà deſcribendis.

Inflammatio auris curàbitur , miſſo priùs ſanguine eâ quantitate , quæ tum plenitudini ſatisfaciat, tum humorem ad aurem affectam confluentem reuellere poſſit , idque præmiſſo clyſtere emolliente , refrigerante & laxante. Debet autem ſanguis detrahi magnâ copiâ , iteratis ſaltem vicibus , id enim poſtulat morbi magnitudo & acuties. Secanda eſt autem vena cephalica è directo auris affectæ. Si à ſuppreſſione menſium , aut hæmorrhoidum affectus originem duxiſſe videatur , venæ inferiores aperiendæ ſunt , demptâ priùs plenitudine per venam brachij, Imò & abſentibus huiuſmodi cauſis , venarum inferiorum apertio optimam reuulſionem præſtabit ad oppo-

ſita

ſita diſtantiſſima, cui etiam vſui conferent hirudines ano affixæ.

Reuulſiones etiam commodè fient per frictiones, & ligaturas brachiorum & crurum; cucurbitulas ſcapulis & dorſo admotas, tum ſiccas, tum ſcarificatas.

Interdum etiam ad deriuandum, cucurbitula ſcarificata ponè aures appoſita, multum iuuat; vt docetur hiſtoriâ luculentâ à Zacuto Luſitano propoſitâ. *obſer. 64. lib. 1. praxis admirandæ* his verbis. *Diuinus ſenex lib. 2. epid. ſect. 6. poſt medium ſic prefatur. Ad auris dolorem, cucurbitam affigito. Hæc memoranda ſententia ſummam attulit opem miſero cuidam; qui ex dolore auris atroci malè habens, omnibus præſidiis deſtitutus, vigiliis debilis; & amens factus, continuò febriens, in horas moriturus ſperabatur. Hic cùm ex venæ ſectione, cucurbitulis coſtis, humeris, collo affixis; reuellentibus clyſteribus, expurgantibus,cæteriſque reuulſoriis auxiliis, ſicut & anodynis intra aurem inditis nullam ſentiret vtilitatem, cucurbitulâ ſcarificatâ, iuxta aurium glandulas applicatâ, leuatus eſt; extracto enim copioſo ſanguine inflammatio neque reſoluta, huius auxilij beneficio omnino ſanus permanſit.*

Idem Zacutus Luſitanus, *in praxi ad hiſtorias*, laudat hirudines ponè aures admotas quaternario numero, quas maximum leuauem attuliſſe refert iuueni cuidam, ſæuiſſimâ auris inflammatione laboranti.

Mirandum etiam interdum effectum profert arteriotomia in temporibus celebrata, ad aurium dolorem atrociſſimum compeſcendum, ſanguinem feruidum & ſpirituoſum educendo,qui ſymptomata illud grauiſſimum producebat. Operandi modus à nobis expoſitus eſt, in curatione doloris capitis à materia calida ortundi.

Purgatio etiam in hoc affectu vtiliſſima eſt, ex cholagogis compoſita; humores enim bilioſi ſanguini permixti, eique fluxibilitatem, & anthirrhopiam conciliantes, ad inferiora retrahuntur, & foras educuntur.

Poſtmodùm verò iulepis refrigerantibus, tota humorum maſſa comtemperanda eſt; qui fiunt ex decocto lactucæ,portulacæ.plantaginis, acetoſæ, & ſimilium; cum ſyrup. limon. granat. aut papaueris rhœados,

Interim verò, dum prædicta remedia vſurpantur topica continuò adminiſtranda ſunt, quæ perpetuò anodyna eſſe debent propter doloris vehementiam, cuius mitigatio reliquas indicationes ſuperat;quarum tamen ratio haberi poterit,ſi prædictis anodynis, in principio & augmento,leniter repellentia admiſceantur;in ſtatu verò & declinatione reſoluentia;quorum exempla talia eſſe poterunt:

♃. Lactis muliebris recenter mulcti ℥.ij.album. oui agitati,vt in liquorem abeat ℥.ß. M. inſtillentur tepidè in aurem.

Vel lac ſolum ab vbere in aurem inſtillatum, valdè dolorem lenit.

♃. Fol.plantag.& ſolani,ana M.j.flor. chamomil. & melil.ana P.j. Fiat decoctio. cuius fumum æger. excipiat in aurem per infundibulum.

♃. Ol.viol.nymphææ & roſac.ana ℥.j.M. inſtillentur in aurem tepidè ſuffumigium.

Aſelli in prædictis olei infuſi & expreſſi,præſtantius faciunt anodynum; hæc enim animalia eximiam habent vim dolorem ſedandi, eáque ratione in doloribus dentium, hæmorrhoïdum aliiſque vſurpantur. Vel dicti aſelli viui capiuntur, & in oleis cum aqua decoquuntur ad aquæ conſumptionem.

Si ardor ſit valdè intenſus, ſucci refrigerantes oleis prædictis admiſceri poterunt,in hunc modum.

♃. Ol.nymph.& roſac.ana ℥.j.ſucci ſolani & plantag.ana ℥.ß.M.inſtillentur in aurem.

Oxyrrhodinum à Practicis non paucis vſurpatur,ex olei roſacei partibus duabus,& aceti parte vna compoſitum,quod tamen ſuſpectum eſſe debet, quemadmodum omnia quæ potenter repellunt. Periculum enim eſt,ne humor defluens in cerebrum vicinum recedat. Eſtque præceptum generale perpetuò obſeruandum,ne inflammationibus,quæ partibus nobilibus proximæ ſunt,repellentia admoueantur. Admiſceri tamen poſſunt leuiora repellentia cum anodynis & relaxantibus.Sic enim fluxionem moderatè reprimunt,nec tamen eam longiùs propellunt, cuiuſmodi ſunt antea propoſita; quibus etiam ſequens commodè addi poterit.

♃. Ol.roſac.& nymph.ana ℥. j. ß. aquæ roſar. & plantag.ana ℥.ß. lactis muliebris ℥. j. mucilag. ſemin. pſyllij & cydon. extractæ cum aqua roſar. ana ʒ. vj. M.iniice in aures guttulas aliquot huius liquoris tepentis,& circùm aures,lintea in eo liquore macerata, appone.

In dolore vehementiſſimo ad narcotica interdum confugere cogimur;ſed raro eà vſurpanda ſunt, & maximâ cautione adhibitâ,quia cerebro infenſa ſunt.*Nouiquemdam* (inquit Gal. 3. *de comp. med.ſec.loc.*)*ſolo vſum opio,& vocem & ſenſum ægro ademiſſe;vt ne opobalſamo quidem,aut aliis iniectis calefacientibus, homo amplius reſtitui potuerit.*Si igitur magna vrgeat neceſſitas,in hunc modum præſcribenda ſunt.

♃.Ol.de ſemin. papaueris ℥. i. ß. camphoræ. opij, an.gr.ij.M.inſtillentur in aurem.

♃. Ol. amygdal. dulc. ℥.ij. ſucci maluæ ℥. ß. myrrhæ ʒ. ß. croci ℈. ß. opij. gr. iij. vel iiij. M. vtatur vt ſupra.

In topicorum adminiſtratione diligenter obſeruandum eſt Galeni præceptum,quod habetur *lib. 3.de compoſ. medic. ſec. loc. cap. 1.* vt ſcilicet auris inflammatione affecta non attingatur, ſed medicamenta in eam inſtillentur per auricularium ſpecillum,lanâ molliſſimâ obuolutum, & in iis intinctum; tum æger interrogetur,num medicamentum tepidum ei videatur, & num calidius ipſum ferre poſſit, & ad tantam caliditatem procedatur, vt ipſum non offendat. Tinctum itaque pharmaco ſpecillum ad principium meatus auditorij moderatè imponendum eſt, vt ex eo in altum medicamentum defluat:idque toties interandum, donec meatus impleatur; mox lana eodem medicamento imbuta,tum meatus oſculo, tum auri vniuerſæ imponenda eſt.

In ſtatu morbi olea leniter reſoluentia cum anodynis permiſcenda ſunt,in hunc modum.

♃.Ol.chamæmel.amygdal.dulc.& violac.an.℥.j.ol. lilior.℥.ß.M.

Sed fomenta & ſuffumigia potentiùs reſoluunt,quæ ex decocto ſequenti parari poterunt.

♃.Rad.alth.℥.j.fol.maluæ,ſolani, hyperici; ana M. j.ſemin.lini ℥.ß.ſemin. maluæ,alth. & papau. albi, an. ʒ.ij.flor.chamom.aneth.& roſar.an.P. j. Fiat decoctio in aqua,vel lacte,pro fotu vel ſuffitu. Aqua è ſtipitibus fraxini educta, in aurem inſtillata mirificè dolorem ſedat, eiuſque cauſam reſoluit. Stipites fraxini viridés igni admouendi,& aqua ab eorum extremitatibus ſtillans vſui reſeruanda.

Si tumor reſolui non poſſit, ſed ad ſuppurationem tendere videatur;quod ex doloris incremento, pulſatione maiore, & febre intenſiore dignoſcitur; naturæ motus adiuuandus erit, & cataplaſma ſequens admoueri poterit.

♃.Reſidentiam prædicti decocti, pro fotu & ſuffitu deſcripti,cui adde adipis anſeris,gallinæ, medullæ vituli,mucilagin. ſemin. pſyllij & fœnugr.ana ℥. j. olei chamom.violac. an. ℥.j.butyri recentis ʒ.j.ß. croci ʒ.ß.Fiat cataplaſma.

Cataplaſma de mica panis hic etiam erit conueniențiſſimum,dolorem enim ſedat, & ſuppurationem leniter ſine calefactione iuuat, eáque ratione in omni phlegmone

phlegmone fœliciter vſurpatur. Illius compoſitio talis eſt.

℞.Medullæ panis albiſſimi ℔. j. Coquatur in lacte caprino ad pultis conſiſtentiam ; deinde adde vitellos ouor. num. ij.ol.roſac.℥.ij.croci ℈.j. Fiat cata plaſma.

Maximè etiam commendatur cataplaſma ex cæpa Victorij Fauentini, quod in hunc modum componitur.

℞.Cæpam num.j.butyri recentis ℥. ij. ol. chamom. & roſac.an.℥.j.croci ℈.j.Fiat cataplaſma, quod moderatè calidum parti applicetur.

Facta ſuppuratione abſceſſus rumpitur,& pus egreditur per auris membranam rarefactam, aut eroſam. Tumque æger in aurem affectam decumbere debet, vt pus commodè effluat;& in aurem infundenda,quæ pus eluere, & abſtergere valent.

℞.Decocti hordei ℥.iiij. mellis roſac.℥. j. M. inſtillentur tepidè in aurem.

Si à puris acrimonia vlcus generetur,peculiaris curâ illi adhibenda eſt, quæ etiam conueniat vlceri ab humorum influxu oriundo.

Ac primùm quia ex ſententia Gal.4.*de compoſ. med. ſecund.loc.*topica alicui membro adhiberi non debent niſi priùs toto corpore repurgato : Euacuationes ſolennes inſtituendæ ſunt per phlebotomiam ; & catharſim,ægrotantis naturæ , & temperamento appropriatã;éæque per curationis decurſum repetendæ, quoties opus videbitur.Mox topica abſtergentia & exſiccantia vſurpanda,à mitioribus ad validiora progrediendo. Quorum exempla talia eſſe poterunt.

℞.Mellis optimi,& vini albi antiqui an. ℥. iij. Bulliant ad deſpumationem,& inſtillentur in aurem , cotone poſtmodùm eodem liquore imbuto obturandam.

Deinde,vt medicamentum,potentius efficiatur, ſuccum marrubij,apij,abſinthij , centauriij minoris , aut cyclaminis cum melle admiſce,leuiter decoque , & in aurem inſtilla.Vel.

℞.Succi betæ℥.j.marrubij ℥.ß.mellis opt.ʒ.vj.Coque parum,poſteà adde ſyrupi abſinthij ʒ.ij.M.

Fortius medicamentum ita parabitur.

℞.Succi cyclaminis ℥. j. myrrhæ ʒ. j. croci ℈. ß.thuris ℈.j.viridis æris ℈.ß.vini antiqui ℥. j. ß. Bulliant leuiter ad vini conſumptionem;liquor bis, aut ter in die infundatur.

Nota , ante quamlibet liquoris infuſionem aurem eſſe abluendam hydromelite tepido, probeque abſtergendam penicillis,ex mundis linteis confectis,vel ſpecillo auriculario cotone obuoluto.

Deterſum vlcus ſufficienter , ad citracem perducendum eſt medicamentis epuloticis , in hunc modum vſurpatis.

℞. Ariſtolochiæ rotundæ , cortic. granat. & gallar.an.℥.ß. Coquantur in æquis partibus vini & aquæ ferratæ ad ℔. ß. Colat.adde ſucci plantag. & polygoni , an. ℥. j. mellis roſat. ʒ. ij. M.inſtillentur in aurem Vel.

℞. Thuris, mirrhæ, ana ʒ. j. gummi iupineri ʒ. ß. ſarcocollæ , ladani , an. ℈. j. Fiat puluis , qui excipiatur terebinthina,& fiant paſtilli , ſupra carbones iniiciendi quorum fumum recipiat æger in aurem per infundibulum.

Vel puluis iſte miſceatur cum aliquo ex ſuccis prædictis,& auri inſtilletur. Vel alumen vſtum cum vino mixtum in aurem infundatur; potentiſſimam enim exſiccandi vim obtinet.

Si vlcus contumax fuerit , & vetuſtatem contraxerit; à fluxione foueri neceſſe eſt ; cuius remotioni incubendum eſt purgationibus vſualibus,diætâ ex guaiaco,& ſalſa parilla,errhinis,maſticatoriis,cauteriis , aliiſque remediis fluxionem auertentibus. Mox vlceris exſiccationi incumbendum eſt remediis fortioribus, quale eſt antea præſcriptum,ex ſucco cyclaminis , mirrha, viridi æris,aliiſque compoſitum. Vel ſequens Valeſci, quo ſe aurium vlcere laborantem Presbyterum ab octo annis,curaſſe refert.

℞.Mellis ʒ.x.aceti ʒ.viij.Coque ad ignem,& deſpuma,deinde adde viridis æris ʒ.j.M.

Hæc remedia manè & ſerò in aurem infundenda ſunt,& antequam inſtillentur , auris abluenda eſt ſequenti decocto.

℞.Folior.abſinth.althææ, & agrimon.an. M. j. Fiat decoctio in æquis partibus aquæ fontis , & vini albi ſub finem additi ad ℔. ß. In colatura diſſolue oxymel. ſimpl. ℥. j. ß. alum.puluerat. ʒ. j. M.abluatur auris calidè , & poſtea exſiccetur ſpecillo cotone obuoluto.

Si dolor excitetur à remediorum acrimonia, immittatur ol.amygdal.dulc. vel amarar. cum myrrha , aloë, & croco ; & ſi maior ſit dolor , miſceatur parum opij; vel inſtilletur oleum ex vitellis ouorum in mortario plumbeo ſubactum.

Si vlcus valdè ſordidum appareat , vnguentum Ægyptiacum in ſuccis prædictis diſſolutum,vſurpandum erit.

Denique plurimùm commendatur à Galen. Aëtio, aliiſque,tum Græcis , tum Arabibus ; tum neotericis, ſcoria ferri , ad vlcus aurium potenter exſiccandum. Galen. 3. *de comp. med. ſec. loc.* ſcoriam ferri cum aceto acerrimo tritam , vel decoctam vſurpat. Hollerius *in commentario illius capitis* , Arabum præparationem magis probat,qui ſcoriam cum aceto terunt, & poſteà exſiccant ; idque ſepties repetunt , poſteà in pollinem redigunt,& cum aceto accerrimo coquunt longâ coctione,dum mellis craſſitudinem acquiſierit; atque ita ſiccant,& in vſum reuocant,cum melle aliiſque liquoribus diſſolutam.

Si auris dolor excitetur ab aliquo corpuſculo in aurem immiſſo,vt lapillo,nucleo ceraſi , aut aliis huiuſmodi,quæ intenſum dolorem parere conſueuerunt; &interdum inflammationem,conuulſiones,ac mortem accerſere,vt refert Matthæus de Gradi , puero cuidam decem annorum, nucleum ceraſi in aurem immiſſum, & malè à chirurgo tractatum , inſignem dolorem , ac mortèm intuliſſe.Eorum corpuſculorum extractio ſic molienda eſt.

Primùm aduertendum eſt, an auriculario ſpecillo corpuſcula illa extrahi poſſint ; quod cautè admodum agendum eſt, ne ab eodem ſpecillo penitiùs immittantur , quod non raro ſolet contingere. Ideò ſi res in aurem immiſſa totum foramen impleat , ſatius eſt ab vſu ſpecilli omninò abſtinere,& reliqua auxilia tentare,quæ in hunc modum adminiſtranda ſunt.

Paulus ſpecillum lanâ inuolutum in reſinam , ſeu terebinthinam,aut gummi , aut aliud quoddam glutinans medicamentum demittendum eſſe ſcribit ; ibique vertendum,donec ſenſim res in aure contenta extrahatur.

Si hoc modo nihil efficitur , oleum calens meatui continuò inſtillato,vt pars illa relaxetur,& res in aure contenta lubrica fiat;ſic enim faciliùs excidere , aut extrahi poterit.

Adhibeantur ſternutamenta naribus,nareſque claudantur , & os comprimatur ; ita enim à vehementi ſpiritus exploſione,id quod in aure continetur, expellitur.

Hæc auxilia indeſinenter vſurpanda ſunt , donec æger liberetur. Si enim res in aurem immiſſa diutiùs perſtiterit,inflammatio orietur , & poſtmodum multò difficilior erit corpuſculi extractio, & graue impendebit periculum.

Arculanus *in nonum Rhaſis* affert , caput lacertæ auri admotum , corpuſcula illa extrahere , & propriâ experientiâ confirmat his verbis. *De expertis per me in extractione rerum infixarum in aurem eſt , vt lacerta viua,aut nouiter mortua applicetur cum capite ſuo auri, & ligetur ſi per tres horas retenta,& cum eam amouebis,inuenies rem infixam adhærentem capiti lacertæ.Et hoc valet in extractione cuiuſcumque rei vbicumque fixæ.*

Denique

Denique, ſi prædicta remedia non ſufficiant, ad extractionem veniendum eſt, quæ fit per inſtrumenta chirurgica; quæ fusè & eleganter docetur à Fabricio Hildano *cent.* 1. *obſeru.* 4. 5. 6. & ab Aquapendente *in operationibus chirurgicis*, *capite de aurium chirurgia.*

Pulices aliquando in aurem ſeſe inſinuant, & in illius cauitate ſeſe commouentes magnam moleſtiam pariunt. Ad illarum extractionem globulus ex pilis caninis compoſitus in aurem demittatur, & pulex ſeſe in eum inferet, ob ſympathiam quam habent pulices cum canibus. Vel ex lana molli compreſſa peſſulum componito, & in aurem frequenter demittito. Vel dictum peſſulum terebinthina illinito, & altiùs in aurem demittito.

Aqua in aurem introducta natando, aut caput irrigando, ſæpiſſimè moleſta eſſe conſueuit, & dolorem efficere. Illa vtplurimùm facilè excutitur, ſi quis alteri pedi innixus eiuſdem lateris cum aure affecta, capite parumper decliui ſaliat. Si hoc non ſufficiat, extractio molienda eſt exſuctione factâ per fiſtulam, aut arundinem peritiſſimè in aurem immiſſam, aut folle paruo in eamdem introducto, & poſteà dilata. Extremitas autem fiſtulæ quæ in aurem demittitur, cotone obuoluatur, vt foramini auris arctius vniatur, néve aër externus ingrediatur, qui attractionem impediret.

Galenus, & Aëtius aſſiduè oleum infundunt, & aurem irrigant, mollique lana fouent; deinde molli etiam lanâ extergunt, rurſuſque infundunt; idem ſæpius repetendo.

Ac denique ſpongiæ molliſſimæ, & ſicciſſimæ fruſtula in aurem demittantur, donec ſicca, nec ampliùs humida extrahantur.

CAPVT IV.

De exeuntibus præter naturam ab aurium cauitatibus.

EX auribus multa præter naturam egrediuntur; quæ ſigillatim commemoranda ſunt: iiſque propria remedia ſigillatim adſcribenda.

Primò igitur rupto abſceſſu, poſt inflammationem genito, aut ex vlcere ab humorum acrimonia, pus aut ſanies ſolet effluere, cuius curatio à prædictorum affectuum curatione dependet, quæ ſuperiori capite fuit propoſita.

Sanguis etiam aliquando ex auribus profluit, vt in vulneribus capitis, ac percuſſionibus, in quibus venæ aurium rumpi, aut lacerari poſſunt, Si autem modicus ſit ille fluxus, cohibendus non eſt, quia intus retentus inflammationem efficeret. Si verò immoderatus ſit aut diuturnior, cohibendus eſt venæ ſectione in brachio celebratâ, & cucurbitulis ſcapulis affixis cum ſcarificatione. Deinde aſtringentia & refrigerantia in aurem inſtillentur, qualia ſunt ſuccus plantaginis, polygoni vel decoctum rubi, roſar. rubr. maſtices, acaciæ, hypociſtidis, balauſtiornm, ſumach, & ſimil. in vino & aceto, aut aqua ferrata.

Aquoſus humor per aures è cerebro nonnunquam effluit; idque pueris plerumque ſolet contingere; qui humor cohibendus non eſt: nam importunè ſuppreſſus epilepſiam, aut grauem alium cerebri affectum parit; natura enim per hanc viam licèt minùs idoneam, excrementa deponit; nimiáque humiditas in capitibus puerorum luxurians, non ſolùm per vias ordinarias, huic vſui à natura deſtinatas, nares ſcilicet, & palatum; ſed etiam per aures, oculos, & totam capitis ſuperficiem, (vnde vlcera & achores capitis) expurgatur. Cùm tamen iſta euacuatio ſymptomatica ſit, & humor ad aures profluens, eas tandem exulcerare, & auditum lædere valeat; illius curationi conuenienti methodo incumbendum eſt.

Ac primùm humores ſuperflui in cerebro redundantes, educendi ſunt blandis, & frequenter repetitis purgationibus; tum etiam deriuationibus, per veſicatoria poſteriori parti ceruicis admota, & cauſticum occipiti inuſtum.

Poſteà meatus aurium detergendus, & exſiccandus eſt tali medicamento.

℞. Succi agrim. & abſinth. an. ℥. iiij. vini albi & mel. roſac. an. ℥. j. Bulliant parùm, & in aurem inſtillentur, ſordibus priùs abſterſis; poſteà verò aures cotone obturentur eodem liquore imbuto. Vel.

℞. Vini albi ℥. iiij. ſuccor. agrimon. abſinth. & centaur. minor. an. ℥. j. Bulliant ſimul & in aurem inſtillentur.

In adultioribus verò, ſi aquoſus humor per aures effluat, & diu perſeueret, totum corpus, & ipſum cerebrum euacuandum & apozemate cephalico & purgante. Poſtmodùm humiditas ſuperflua abſumenda diætâ ſudorificâ; deriuanda veſicatoriis, cauteriis, & cucurbitulis; cæteraque remedia adminiſtranda, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſita ſunt.

Vermes denique in auribus aliquando generantur, ex putridis vlceribus. & ex iis emanare ſolent; qui curatis quidem vlceribus ceſſant. Quia tamen vlceris ſanatio non ita breui tempore obtineri poteſt, vermium extinctio interim molienda eſt remediis conuenientibus. Hoc vnicum exempli loco haberi poterit.

℞. Ol. amygdal. amar. ſucci apij, centaurij minor. an. ℥. ij. aceti ℨ. ij. Bulliant parum, deinde adde myrrhæ, aloës, an. ℈. j. M. inſtillentur in aurem. Si fortius deſideres, colocynthidis ℈. ß. addi poterit.

PRAXEOS MEDICÆ, LIBER IV.

DE NARIVM AFFECTIBVS.

PRÆFATIO.

NARES varios affectus præter naturam pati conſuerunt,qui ad morborum , vel ſymptomatum ſeriem referuntur. Ad morbos referuntur vlcus & ozœna , ſarcoma,& polypus. Ad ſymptomata verò reducuntur , olfactus læſio, fœtor narium,coryza,ſternutatio,hæmorrhagia. Ideò quartus hic liber ſeptem abſoluetur capitibus. Primùm erit de narium vlcere , & ozœna. Secundùm , de ſarcomate,& polypo. Tertium,de læſo olfactu. Quartum,de narium fœtore Quintum , de coryza. Sextum,de ſternutatione. Septimum denique de hæmorrhagia narium.

CAPVT I.

De narium vlcere & Ozæna.

VLcus narium,aut recens,& ſimplex eſt , aut vetuſtum,& putridum,quod Ozæna nominatur.

Recens & ſimplex fit,vel à cauſis externis , vt vulnere,aut contuſione;vel ab internis, humorum quippe acrimoniâ ad illas partes decurrentium , ac præcipuè pituitæ ſalſæ à cerebro profluentis.

Ozæna verò fit ab vlcere ſimplici , ſi negligatur;aut propter cauſæ malitiam , & maiorem acrimoniam magis penetret ; putridumque & ſordidum efficiatur.

Diagnoſis vtriuſque petitur ex eo, quod vlcus ſimplex nullum , aut exiguum dolorem infert:ſed tantùm aliquid ſanguinis frequenter emittit , præſertim cùm attingitur , aut irritatur , alioqui cruſtulâ ſiccâ eáque nigrâ obducitur , quæ emunctionis impetu nonnunquam excutitur. Ozæna verò maiorem dolorem infligit , cruſta illius ſordidior eſt , tum graueolens mucus ex ea profluit. Æger ipſe tum ſibi graueolet,tum aſtantibus tetri odoris expiratione moleſtus eſt , & à fœdo illo odore ozæna Græcis nominata. Sæpè vlcus illud, ſerpit,& vel narium pinnas,vel earum interſtitium,vel interdum tenella illius loci oſſa exedit ac putrefacit, exeſumque palatum aliquando perforat , idque maximè,ſi ad cancri naturam accedat , vel ex lue venerea (quod frequenter contingit ,) aut elephantiaſi originem duxerit.

Quod ad prognoſim attinet, vlcera recentia , & ab humore benigno,minoriſque acrimoniæ participe genita,ſatis facilè curantur. Vetuſta verò , ſordida, putrida,difficillimè & ſi in cancrum degenerent , prorſus inſanabilia ſunt. Si à lue venerea , aut elephantiaſi oriantur, curari non poſſunt , niſi affectus illi priùs auferantur.

Ad curationem, primùm victus ratio conueniens inſtituenda , quæ humorum acrimoniam contemperet , eorumque generationem prohibeat. Mox totum corpus eu acuandum eſt phlemotomiâ , & purgatione conuenienti , tum curcubitulæ affigendæ cum ſcarificatione. Et ſi fluxio humorum acrium in nares ſit valdè contumax,veſicatoriis & cauteriis , poſterioribus partibus admotis , erit deriuanda; tum caput roborantia adminiſtranda.

Præmiſſis vniuerſalibus remediis, ad topica veniendum eſt. Ac primùm aduertendum , num vlcera cruſtoſa ſint , & antequam vlteriùs progrediaris , cruſta auferenda eſt,eam emolliendo fotu aquæ tepidæ , butyro inſulſo , adipe anſeris , aut gallinæ recenti , oleo amygdalarum dulcium, & ſimilibus. Emollita cruſta, vi excutienda non eſt , ne irritetur vlcus , & fluxio exaſperetur,ſed expectandum eſt , dum ſponte decidat, nares emungendo,aut ſaltem leniter & blandè ſummitate digiti,oleo amygdalarum dulcium inuncta , detrahenda.

Ablatâ cruſtâ , aſtringentia & exſiccantia remedia vſurpanda ſunt. In ſimplici vlcere ſufficit aqua hordei cum melle roſaceo vlcus abluere , deinde vnguento de tuthia, vel albo Rhaſis , vel oleo ex vitellis ouorum illinire,quod erit efficacius,ſi in mortario plumbeo priùs agitetur.

Ad ozænam verò ſequentia parabuntur.

℞.Hordei integri P.j.fol. agrimon. plantag. abſinthij & centaurij min.ana M.j.roſar.rubr.P.ß. Coquantur in aqua ferrata. In colat. diſſolue mellis roſ. ℥. iiij. Fiat errhinum naribus frequenter attrahendum.

Poſt aliquam deterſionem,ſequens decoctum vſurpandum eſt.

℞. Balauſtiorum & cortic. granat. ana ℥. ij. fol. plantag. caudæ equinæ , piloſellæ & herniariæ , ana M. j. radic. biſtortæ ℥. j. aluminis crudi ℥. j. ß. Fiat decoctio.

Aqua aluminoſa ad idem etiam eſt efficax ; tum ea remedia , quæ ad polypum aſtringendum & exſiccandum capite ſequenti proponentur , erunt efficacia.

Ad idem facit vnguentum Ægyptiacum in aqua hordei diſſolutum.

Deinde fiant vnguenta , quæ aſtringant , detergant , & ſummmè exſiccent ; vt vnguentum pompholygos,addito alumine , chalcitide , & cortice mali

li

li granati. Vel ſequens vnguentum præſcribatur.

℞.Omphacij ℥.ß.cortic.mali granati,balauſtiorum, ana ʒ.iij.myrrhæ aluminis,ladani ana ʒ. ij.chalcitidis, aloës,cortic.thuris, ana ʒ.j.olei roſac. & myrtin. ana ℥.ij.ceræ rubræ quantum ſatis.Fiat vnguentum, quod applicetur vlceri,vel diſſoluatur in vino, aquâ plantag. peculi roſar.aut myrtillor,& frequenter naribus attrahatur ore aquâ pleno.

Si hæc non ſufficiant, abluatur vlcus aquâ ſublimatâ, bis, quaterve in die; ſiccat enim egregiè, & citra vllum morſum detergit. Illius præparatio talis eſt.

℞. Aquæ plantag. ℥. iiij. ſublimati crudi pulueriſ. gr. xij. Bulliant in phiala vitrea ad mediæ partis conſumptionem.Poteſt. augeri vel minui ſublimati quantitas prout fortius, aut debilius medicamentum efficere volueris.

Vlcere probè deterſo, ad illius exſiccationem veniendum eſt,cui rei referet puluis roſarum rubrarum exſufflatus,& ſi efficaciùs id præſtare velis,pulueres vnguenti prædicti addi poterunt.

Rondeletius ad vlcera exſiccanda, poſt ſufficientem deterſionem, nihil efficacius eſſe teſtatur ſuffumigio, quod partes illas profundas attingit & ſiccat; idque parandum eſſe docet ex potentiſſimè reſiccantibus, vt auripigmento & cinnabari,quibus addenda ſunt aliqua odorata, ex quibus fuligo excitatur, & vlcera ſiccantur, vt myrrha, thus, maſtiche, benioinum, &c. quæ in hanc formam reduci poſſunt.

℞.Ladani puri,hypociſtidos, maſtich. myrrhæ. an. ʒ.iij.ſtyracis rubræ,& calamitæ,cortic.thuris,ſandaracæ, auripigmenti, ana ʒ. ij. Excipiantur omnia terebinthinâ,& fiant trochiſci, quibus ſuffiatur æger ſerò & mane in cubiculo.

Optimum etiam eſt parare candelas ex cera rubra; nam fuligo talis candelæ narium vlcera potenter exſiccat,maximè ſi æger contineatur in cubiculo benè clauſo & anguſto.Quòd autem fuligo recipiatur, idem experimur (inquit Rondeletiùs) cùm diutiùs in ſtudiolo moram trahimus noctu:nam poſteà ſputum & excrementa narium fuligine illâ denigrata redduntur. Deinde hæc addit. *Hac ratione nos vlcus curauimus, quod neque ab Italis, neque à Gallis Medicis curari potuerat.*

CAPVT II.

De Sarcomate,& Polypo.

NArium vlceribus excreſcentiæ carneæ interdum ſuperueniunt,quæ aliud morbi genus, nempe tumorem præter naturam conſtituunt,Earum autem duplex eſt differentia, quarum vna Sarcoma nominatur, altera verò Polypus.

Sarcoma eſtx excreſcentia carnea in naribus genita, certâ figurâ carens,& vlcerum, quæ partibus externis adueniunt,hyperſarcoſi quam ſimillima.

Polypus verò eſt excreſcentia carnea,radicibus exilibus adhærens,in latum ſeſe porrigens,& ad inferiores narium partes propendens, ita vt polypi piſcis ſpeciem referat, vnde nomen ſortitus eſt. Rhaſis narium hæmorroidas appellat; quoniam hæmorrhoidibus, quæ in ano ſuccreſcunt, quoddammodo ſimiles ſunt. Hæc autem caruncula mollis eſt,modò alba,modò rubra, ac interdum liuida, & ſi multùm excreſcat, aliquando extra nares propendet; ſi verò in ſummis narium partibus adnaſcatur, aliquando ad palatum propendet, & communes oris meatus obſtruit, & poſt vuam facilè conſpici poteſt.in auſtrina conſtitutione maximè inflatur, tum etiam in plenilunio. Tempore verò aquilonio & ſicciore exiſtente, tum etiam in nouilunio plurimùm imminuitur. In hoc etiam à ſarcomate differt, quod ſarcoma magis in imis narium partibus, quæ carnoſiores ſunt ſuccreſcere; polypus verò in ſummis ac ſuperioribus, iuxra naſi radicem.

Vtriuſque tumoris cauſa eſt humor craſſus, viſcidus ac pituitoſus è cerebro defluens, cum aliqua ſanguinis portione admixtus. Aliquando humoris melancholici portio quædam admixta eſt tuncque metus eſt ne in cancrum degeneret.Ex ſuperfluo tamen narium nutrimento, in carnem luxuriantem commutato, ſarcoma ſæpè generatur:ideò curatu facilius eſt.

Horum affectuum diagnoſis, ex his quæ dicta ſunt, facilè intelligitur,tum ipſis oculis per ſe patent.

Prognoſis verò ita inſtituenda eſt, vt ſarcoma plerumque facilem curationem recipiat;polypus verò admodùm difficilem.Ille tamen qui mollis eſt,albus, vel ruber, vel colore ex albo & rubro compoſito præditus,faciliùs curatur;purus verò ac liuidus, difficillimè, & periculum eſt,ne in cancrum degeneret. Item qui in ima aut media narium parte reſidet, faciliùs curatur, qui verò in ſumma parte radicatur, difficilem curationem ſuſcipit,quoniam remedia ad eam partem vix poſſunt pertingere.

Vterque affectus iiſdem remediis curatur, quæ ad hunc ſcopum redigenda ſunt,vt caro ſuperflua auferatur,ſed priùs cauſa antecedens tollenda eſt,humor ſcilicet pituitoſus à capite defluens,quod fiet victus ratione attenuante & exſiccante,vacuatione vniuerſali, reuulſione,deriuatione,& capitis exſiccatione. Quæ omnia perficientur remediis in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſitis,cum Medici curantis prudentia vſurpandis.Quamuis enim multi authores teſtentur decoctum guaiaci, cum victu exſiccante in hoc affectu plurimùm ſæpè contuliſſe,cauendum tamen eſt, ne calidi humores pituitæ admixti ſint, eorum enim efferatione polypus in cancrum conuerti tandem poſſet.

Poſtmodùm verò carò ſuperflua abſumenda eſt cauſticis medicamentis,vel ferramentis idoneis abſcindenda,& vlcus relictum cicatrice obducendum.In principio tamen,dum adhuc morbus recens,ſolis aſtringentibus & validè exſiccantibus interdum curatio obtineri poteſt, & perpetuo mitiora illa remedia priùs tentanda ſunt, antequam ad vehementiora deueniatur.

Primò igitur tentandum eſt medicamentum, compoſitum ex tribus generibus malorum granatorum, à Galeno propoſitum *lib. 3.de comp. med. ſec.lec.cap. 3.* quod ſic habet. Accipiantur tria mala granata, ex tribus generibus eorum,acidis ſcilicet, dulcibus, & mediis, eaque matura, ac recentia terantur ſimul in mortario. Deinde ſuccus exprimatur,& coquatur in linimenti formam. Specillum ex lana, vel linteo confectum ex ſucco imbuatur,& frequenter in narem demittatur.Hoc remedium ſiccat & aſtringit ſine morſu, & excrementitium humorem abſumit.

Sequens verò aqua eundẽ effectum præſtat efficaciter.

℞.Vuarum immaturarum ℔.iij.cortic.mali granati, balauſtiorum,ſumach,ana ℔.ij.Macerentur in aceto & deſtillentur,deinde adde aluminis ℔.j.vitrioli ℥.iij.Deſtillentur iterùm omnia ſimul, & aquâ illâ tangantur partes internæ narium frequenter.

Si hæc non ſufficiant,ad potentiora veniendum eſt, & aquæ prædictæ ſandaracha & auripigmentum adiicienda ſunt.

Vel ſpiritus vitrioli,aut aqua ſeparationis auri, quæ ſecunda vulgò nominatur,aquâ plantaginis temperanda eſt,iiſque polypus frequenter attingendus.

Vel illinatur aqua mercuriali in vlceris narium curatione deſcript.

Vel immitatur turunda ſucco radicis ari imbuta, & ſi ſuccus acrior fuerit, aquâ plantaginis etiam temperari poteris.

Inter præcipua annumerari debet mercurius præci-

pitatus rubeus, qui ſi plurimi lotionibus dulcoretur, hyperſarcoſim egregiè abſumit, ſine vllo, aut exiguo dolore. Ille puluis cum melle roſaceo permiſcendus eſt eoque intincta turunda, in nares demittenda.

Emplaſtra etiam in hunc vſum reuocantur,quæ ſine inſigni dolore polypum abſumere valent,quorum formula talis eſſe poterit.

℞.Maſſæ emplaſtri de mucilaginibus ℥.ß. pulueris ſabinæ ʒ.ij.Malaxentur,&incorporentur ſimul.Ex hac maſſa fiant cereoli debitæ magnitudinis, in nares immittendi.Vel,

℞.Viridis æris,auripigmenti,vitrioli, aluminis crudi,ana ℥.j.ß.antimonij ʒ.vj.Macerentur in aceto,deinde exquiſitè terantur, pòſt ſiccentur, eadem triturâ & maceratione octies repetita; dein in aqua plantaginis denuò macerata ſiccentur. Poſtea recipe olei roſacei ℥.iiij.lithargyri ℥.ij, Nutriantur & coquantur; addendo ſub finem coctionis,prædicti pulueris℥.ij.Coque in emplaſtrum ſatis glutinoſum, ex quo formentur cereoli,vt ſuprà.

In vſu medicamentorum cauſticorum primò notandum eſt, ante eorum admotionem nares eſſe muniendas vnguento refrigerante Galeni, vel nutrito,vel puleo, vel oui albumine agitato cum oleo roſaceo & ſimilibus.

Secundò obſeruandum eſt medicamenta cauſtica,ne nares lædant, per fiſtulam argenteam immitti poſſe ita vt fiſtulæ extremitas polypum ambiat, atque ita medicamenta ad eum conferri poſſint naribus intactis.

Tertiò notandum eſt dicta medicamenta decreſcente luna eſſe vſurpanda; tunc enim tumor admodum imminuitur, & ita remedia facilius ad radicem vſque immitti poſſunt, cùm tumor eorum introitum impediat.

Denique ſi medicamentis polypus auferri nequeat, ad operationem chirurgicam veniendum eſt, quæ deſcribitur à Paulo Ægineta, Cornelio Celſo, Hieronymo Fabricio ab Aquapendente, aliiſque recentioribus.

CAPVT III.

De læſo olfactu.

Olfactus, quemadmodum & reliquæ omnes corporis actiones,tribus modis læditur, imminutè, abolite,& deprauatè.

Imminuti & aboliti olfactus eædem ſunt cauſæ, ſecundùm magis & minùs tantùm differentes, intemperies ſcilicet,obſtructio,& adſtrictio.

Intemperies frigida & humida cum materia pituitoſa coniuncta, vt quemlibet ſenſum obtundere nata eſt, ſic olfactum inprimis imminuit, aut abolet, vnde in catarrho & coryza frequens eſſe ſolet huiuſmodi olfactus læſio;frigiditas enim ſenſum imminuit, aut abolet,quatenùs calorem natiuum,partis, actionem omnium opificem obtundit,ac debilitat.

Obſtructio ab eodem humore pituitoſo producitur, qui meatus tum ſenſiles,ſeu narium ductus, tum inſenſiles,ſeu poros ipſius cerebri, & proceſſuum mamillarium replet, vt odores ad eas partes peruenire nequeant. poteſt etiam fieri à ſarcomate, polypo & aliâ quâuis cauſâ, narium meatus replente & obturante.

Aſtrictio etiam interdum poteſt contingere ab humore pituitoſo in anteriore cerebri parte collecto, & proceſſus mamillares comprimente, vt de viſus imminutione à neruorum opticorum aſtrictione,à nobis dictum eſt. A natiua etiam narium conformatione eadem aſtrictio poteſt contingere,ſi nimirum illæ ita depreſſæ & anguſtæ fuerint, vt liber odoribus aditus non pateat.

Deprauati olfactus cauſa eſt odor prauus nares continuò feriens,qui quidem, aut ex vlcere narium exhalat;aut putridâ pituitâ circa nares, vel os ethmoïdes contenta:nam quæ in ipſo olfaciendi ſenſu, aut propè hunc intra meninges putreſcunt, ſenſum ipſum haudquaquam feriunt,nec ea laborans, ſed quiuis aſſidens deprehendit.Vt enim quippiam odoratum feriat,oportet aliunde ad ipſum ſenſum deferri. Poteſt etiam teter ac fœtidus vapor ab aliis partibus,vt ventriculo, gingiuis,&cerebro ipſo ad proceſſus mamillares exhalare, eoſque ita inficere,vt omnes odores eò delati ſimili fœtore infecti appareant; quemadmodum linguâ bile amarâ infectâ exiſtente,omnia quæ guſtantur, ſapore amaro prædita eſſe videntur.

Harum cauſarum quælibet ſatis facilè dignoſcitur. Frigidam intemperiem,& pituitæ redundantiam oſtendunt frigida & humida cerebri intemp eries,& mucoſa pituita è cerebro ſtillans.

Obſtructio verò,ſi à pituita originem duxerit,iiſdem ſignis indicabitur.Si à ſarcomate,vel polypo, ex propriis capitibus diagnoſis erit deſumenda.

Locus verò,in quo materia reſidet, obſtructionem efficiens,dignoſcitur ex eo,quòd ſi in narium meatibus hæſerit,vocis oblæſio contingit; quia nares ad vocem efformandam plurimùm conferunt. Si verò anteriori cerebri parti,aut proceſſibus mamminllaribus dicta materia hæſerit,vox integra permanet.

Odor prauus olfactus ſenſorium feriens, à qua parte ducat originem,ex proprio cuiuſque vitio erit dignoſcendum.

Quod ad prognoſim attinet;olfactus læſio recens,& à ſimplici coryza genita,facilè curatur;inueterata verò, & à confirmata intemperie prouenièns,difficile: quæ ex mala narium conformatione procedit, incurabilis eſt.

Curatio pro diuerſitate cauſarum diuerſo modo inſtituenda eſt.Si à frigida intemperie oriatur, ea remedia illi adhibenda ſunt,quæ pro frigido catarrho propoſita ſunt.

Ad obſtructionem verò ab eadem pituita, ductibus narium,aut proceſſibus mammillaribus impacta, auferendam: partes illas expurgantia remedia vſurpanda ſunt,errhina nimirum,ſternutatoria, & apophlegmatiſmi;quæ etiam in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis propoſita ſunt.

Si denique à ſarcomate,aut polypo nares obſtruantur, à præcedente capite eorum curatio erit deſumenda.

CAPVT IV.

De fœtore Narium.

Narium fœtor, & fœtor anhelitus valdè differunt inter ſe;ille enim ex naribus tantùm prodit, hic verò ex variis partibus,ventriculo nimirùm, pulmone, gingiuis,aut faucibus vlceratis, quæ vel ſenſu ipſo, vel propriis ſignis diſcerni poſſunt.

At narium fœtor ex putridis vaporibus,vel in naribus ipſis genitis,vt in ozæna,ſarcomate,aut polypo putrefactis;vel ad nares tranſmiſſis, ex humoribus putridis in ipſo cerebro, & parte illius anteriore, vel circa proceſſus mammillares,aut os cribroſum contentis.Putreſcunt autem humores pituitoſi in dictis partibus, quando in iis præter modum retinentur, præſertim ſi calida & humida cerebri temperies acceſſerit.Retinentur verò propter obſtructionem earum partium, aut conſtrictionem nimiam, vt in ſimis & depreſſioribus contingit.

Narium affectus talem fœtorem producentes, pro-

priis ſignis ſuprà propoſitis dignoſcentur, quorum ſi nullus adfuerit, ab humore putrido in ipſo cerebro, aut proceſſibus mammillaribus,aut oſſe cribroſo,contento,grauem illum odorem prouenit coniiciendum erit.

Prognoſis fœtoris narium, qui ab vlcere, polypo, aut ſarcomate promanat,ex eorum prognoſi dependet. Qui verò à corruptis humoribus in cerebri anteriori, parte contentis exoritur;ſi recens fuerit,facilè curatur; ſi inueteratus,incurabilis eſt,maximè ſi à mala narium conformatione,nempè ſimitate, & depreſſione nimia contingat.

Curatio perficitur cauſarum ablatione, & ſymptomatis lenitione.

Vlceris,ſarcomatis, & polypi curatio ſuprà poſita eſt.Humor verò putridus in cerebro,proceſſibus mammilliaribus,aut oſſe ethmoïde contentus,vacuantibus, & abſtergentibus auferendus erit.

Ac primùm euacuationes vniuerſales inſtituendæ ſunt,quæ totum corpus, & ipſum cerebrum ab excrementis pituitoſis liberent,per apozemata, pilulas, & alia id genus;quibus, ſi magna humorum ſaburra redundare videatur, diæta ſudorificæ addi poterit. Mox errhina abſtergentia,&materiam coniunctam educentia erunt adminiſtranda.

Ac primùm manè & veſperi, è vola manus vinum album attrahatur,in quo centaurium minus, & calamentum incoctum fuerit.

Deinde betæ ſuccus cum aqua maioranæ extractus los prædicti attrahatur.Vel.

℞. Rad. cyper & calamiui.aromat.ana ℥. ß. roſar. rubr.P.j. myrrhæ ʒ. ij. Coquantur cum vino albo pro errhino.

Ad potentiùs pituitam ex alto eliciendam, ſequens componi poterit.

℞.Rad ireos Flor.ʒ.ß,ellebori albi,piperis longi,an. ℈.ß ſem.aniſi & maioranæ ſiccæ puluer. ana ℈. j. euphorbij gr.j.ol.nardini,cheirini &violac.ana quantum ſatis. Fiat vnguentum molle, ex quo intincta minimi digiti extremitate fricentur nares internæ, vel turunda,aut alio linamento,lentis magnitudine in nares immittatur.

Denique ad fœtidum odorem fallendum, ſuaueolentia naribus ſæpè attrahenda ſunt, vt gallia moſchata in vino odoro diſſoluta aqua angelica, & alia huiuſmodi.

CAPVT V.

De Coryza.

Coryza, quę & grauedo à Latinis nominatur, eſt catarrhi ſpecies, in qua fluxio è cerebro in nares defluit. Illa autem defluxio eſt humoris crudi in anterioribus cerebri ventriculis contenti; qui à cauſa pleniumque externa concitatur,æſtu Solis nimirum; vini-potu largiori,balneo calidiori; & ſimilibus;quæ pituitam in cerebro collectam fundere, ac liquare poſſunt. Fit etiam à cauſis externis cerebrum refrigerantibus: comprimitur enim tunc temporis ſpongiæ inſtar,&humorem in ſe contentum ad partes ſubiectas amandat. Tum etiem cerebri refrigeratione nouus fit pituitæ prouentus:illud enim caloris penuria malè concoquit alimentum, vnde plurimi excrementi prouentus quod à facultate expultrice per vias patentes excluditur.

Affectus iſte per ſe patet:in eo enim plurimus humor per nares excernitur.

Inter reliquas catarrhi ſpecies,quæ in nares ſit,leuiſſima&tutiſſima eſt,ac citò curatur,ſi recens fuerit,& à cauſa externa concitata.Quæ verò diuturna eſt, à contumaci cerebri intemperie oriunda, difficilè curatur. Tum etiam, ſi à calida hepatis intemperie producatur, quæ non rarò catarrhos calidos & acris inuehit,à quibus nares ſæpe exulcerantur; alioſque affectus graues patiuntur.

Curatio huius affectus à catarrhi curatione deſumenda eſt.Eaſdem enim euacuationes,&reuulſiones,& deriuationes poſtulat.Niſi quod errhina hic vſurpanda non ſunt,ne nimiùm ad partem affectam attrahant, ſed apophlegmatiſmi, & maſticatoria poſt vniuerſali maximè conueniunt.

Ac præter dicta remedia, authores nonnulla commendant,quæ coryzæ compeſcendæ peculiariter conueniunt, vt vapor decocti maioranæ naribus exceptus,vel aqua maioranæ naribus exceptus, Vapor aceti in ferream laminam candentem infuſi ad idem confert id que efficaciùs, ſi in aceto roſæ rubræ priùs infundantur.

Si fluxio valdè frigida fuerit.ſuffitus ſicci ex nigella thure,aliiſque in prunas coniectis erunt vtiliſſimi: his enim frigida cerebri intemperies corrigitur, & ſuperflua humiditas abſumitur.

CAPVT VI.

De Sternutatione.

Licet Sternutatio in ſtatu ſano ſæpiſſimè contingat,& ita leuis affectio vtplurimùm eſſe ſoleat, vt ſymptomatis nomen non mereatur.Aliquando tamen ita moleſta efficitur,vtMedici curantis opem deſideret, quemadmodum ad Foreſtum videre eſt; qui *obſeruatione* 127. *lib.* 10. hiſtoriam proponit,cuiuſdam ancillæ,quæ ita grauem &moleſtam ex catharro acri & ſalſo ſternutationem patiebatur, vt ad plurium Medicorum opem confugiendum fuerit.Idem confirmat vetus conſuetudo ſternutantibus bene precandi, quam nonnulli inde ortam exiſtimant, quòd Gregorij Magni temporibus morbus epidemicus ſæuierit,in quo ægrotantes ſternutando moriebantur;quamuis alij antiquiorem eſſe illam conſuetudinem aſſeuerent.

Eſt igitur ſternutatio cerebri motus velox; quo per nares confertim acto ſpiritu moleſta excernere conatur. Per cerebrum autem non ſolùm cerebri ſubſtantiam,ſed totum aggregatum ex eo, & eius membrani intelligimus, præcipuè anterioribus, quæ in primis in hoc affectu contrahuntur. Quod ex eo licet colligere quòd dum caput attollimus, faciliùs ſternuimus: tunc enim materia irritans, quæ vtplurimum vaporoſa eſt, & ſurſum ſua natura fertur, faciliùs ad illam partem defertur.

Ille autem motus qui ſternutatione contingit, ad cerebri & membranarum facultatem expultricem naturalem ſpectat, iuxta Galeni doctrinam 2. *de ſympt. cauſ.cap.* 1.vbi diſtinguens ſternutamentum à tremore & palpitatione,dicit palpitationem à ſolo morbo fieri, tremorem verò à natura & morbo,ſternutationem verò à ſola natura.

Sibi tamen prima fronte contradicere videturGalenus,qui *cap.* 4. *einſdem libri*, tuſſim & ſternutationem voluntariæ facultatis ſymptomata eſſe dicit. Nulla tamen contradictio eſt, ſeque ab ea diſertè liberat Galenus, innuens facultatem animalem in ſternutamento concurrere tantùm ſecundariò, quòd videlicet in ſternutamento è capite, & à pulmone ſpiritus emittatur; attamen caput pectori principium motus tradere:Cùm enim quæ in naſo offendant, perſequi propterat,vtriſque emittendi ſpiritus viis ſimul vtitur, altera quidem, quam ipſum per ſe facit, altera quam per neruos,veluti per quædam longa brachia, quæ in pectus deſcendant:vnde idem Galenus *comm. Aph.* 51. *ſect.*7.docet antecedente inſpiratione ſternutamentum fieri, natura aggregante aëris copiam ad ſternutatio-

nem.Tunc enimaër,qui è pectore egreditur,coniunctus ei qui per nares ad cerebrum attrahitur, quidquid narium membranis exquiſito ſenſu donatis,moleſtum eſt, cum impetu & ſono explodit.

Ex hoc etiam Galeni loco colligitur, irritationem ſternutationem excitantem, in naſo potiſſimùm fieri quod etiam coufirmatur aliâ ſententiâ, quæ habetur in *comment. Aph.* 51. *lib.* 7. vbi, *ſoli*, inquit, *ex his ita affectis illi ſternutant, quibus mordax eſt ea quæ à capite fluit humiditas;ſeu& ſi quid mordax naribus imponas.Sicut enim tuſſis motus quidem naturalis eſt, ad expurgandas eas quæ ſunt in pulmone, aſperſas arterias; ſic & ſternutamentum manifeſtè videtur expurgare narium meatus.*

Verùm obiici poteſt,quòd multi caput nudantes,aut alio quouis modo aëri frigido exponentes, ſternutamentum illicò patiuntur,vt videatur tunc temporis cerebrum immediatè irritari.Reſpondendum eſt, aërem frigidum eſſe cauſam ſternutationis, non dum in cerebrum immediatè agit,ſed quia cerebrum eiuſque membranas exprimendo,in caſu eſt,vt acris materia ad nares deſcendat.Quãuis igitur in hoc ſymptomate,cerebri membranæ poſſint etiam irritari; non priùs tamen ſternutatio promouetur, quàm noxa ad narium membranam,quæ exquiſitiſſimo ſenſu prædita eſt, peruenerit.

Cauſæ ſternutamenti ex dictis colligi poſſunt,quæcumque nimirùm tunicam narium internam irritare poſſunt;quales ſunt humores, aut vapores acres, vel à cerebro delabentes vel à partibus inferioribus tranſmiſſi; vnde, in febribus interdum ſternutationes contingunt,vt ait Auicenna, quia vapores acres à toto in caput tranferuntur; vel exteriùs in nares acria immittuntur,quemadmodum medicamentis acrimoniâ præditis,quæ ptarmica nominantur,ſternutamentum excitamus. Hæ quidem cauſæ externæ ſternutationem immediatè producunt. Dantur tamen aliæ quamplurimæ,eandem mediatè efficientes,internas ſcilicet generando,vel commouendo,quales ſunt omnes aëris alterationes, vt de frigido aëre ſuprà dictum eſt. Galenus *lib.de inſtrum. odoratus cap.*6.dicit à ſolis aſpectu ſternutationem excitari, quia cerebri ſpiritus vapori ſimiles à ſole funduntur.

Diagnoſis ipſius affectus per ſe manifeſta eſt. Cauſæ externæ ex ægri relatione patent; internæ verò ex ſignis partium affectarum, à quibus materia irritans ad nares, & anteriorem cerebri partem tranſmittitur.

Quod ad prognoſim attinet, hic affectus ex ſe omni vocat periculo In principio tamen catarrhi& coryzæ valdè nocet, quia humor concoquendus quiete indiget.Interdum autem in febribus adeò viget,vt vires deiiciat,& fluxum ſanguinis è naribus interdum excitet.Sæpè tamen nullo modo nocet, & in ſanis cerebri ſuperfluitates expellit: In ægris verò pro bono ſigno habetur.In febribus præcipuè malignis, etiam rebus omnibus deſperatis,ſalutem promittit. Hyſtericæ mulieri,aut difficulter parienti,ſi ſternutatio accidat, bonum, *Aph.* 35. *ſect.* 5. Medicamentis ptarmicis prouocata ſternutatio,apoplexiæ,aliiſque grauioribus cerebri affectibus prodeſt. At ſi prouocata non adueniat, ſignum lethale eſt, naturam enim ſuccumbere ſignificat.

In morbis pulmonum,pleuritide præſertim,& peripneumonia,ſternutatio mala eſt,ex Hipp.2.*progn.*quia ex concuſſione illa ſternutantis cerebri, lacerantur & violenter diuelluntur partes thoracicę,vnde inflammatio valdè augetur, & nulla præterea fit materiæ morbificæ vacuatio. Ad pituitam verò in bronchiis pulmonum contentam,potenter expellendam,quæ tuſſi reiici non potuerat, ſternutamentum conferre docet Gal. 2. *de ſympt.cauſ.cap.*5.& 6.

Curatio, quando neceſſaria eſt, dum ſcilicet ſternutatio alia infert incommoda,perficitur; primò cauſarum externarum amotione, ſi ab iis excitetur.Si verò fiat à cauſa interna, illa etiam auferenda eſt,euacuantibus,reuellentibus,deriuantibus & diſcutientibus remediis.

Si itaque calida cerebri,aut alterius partis intemperies, vapores acres ad nares & interiores cerebri meninges tranſmittat, venæ ſectio celebranda eſt, mox purgatio idonea inſtituenda.Deinde vapores illi reuellantur frictionibus & ligaturis extemorum, cucurbitulis ſcapulis admotis; tum reliqua reuellentia, deriuantia, & diſcutienda vſurpentur, caput pectinetur, aures vellicentur,oculi confricentur, nares emungantur,ſpiritus cohibeatur.

Ad acrimoniam denique demulcendam, & narium irritationem compeſcendam, vtile erit aquæ tepidæ vaporem naribus excipere, vel eaſdem oleo violaceo, roſaceo, amygdal. dulcium, aut butyro recenti illinire, vel lac tepens naribus attrahere; quo ſolo remedio Foreſtus ancillam à graui ſternutatione,in principio huius capitis propoſitâ,confeſtim liberauit.

CAPVT VII.

De Hæmorrhagia narium.

HÆmorrhagiæ nomen quemlibet ſanguinis fluxum à quacunque parte profluentis vulgò ſignificat. Peculiariter tamen; quando ſimpliciter abſque vlla partis affectæ mentione enunciatur abHippocrate, id tantùm profluuium ſignificat, quod è naribus fit, tanquam ſpeciem primariam,& euidentiſſimam;vt annotauit Galenus *com.*1.*in* 1.*Epid.*

Eſt autem hæmorrhagia narium,ſymptoma in excretis eorum quæ ſunt toto genere præter naturam. Sanguis autem per nares effluens,aut à venis & arteriis cerebri baſim perreptantibus effunditur;aut à vaſis è palato ad nares deſcendentibus,quæ ſunt inſtar venarum hæmorrhoidalium in ano & vterò.

Cùm verò omne ſymptomata pendeat à morbo,tanquam à cauſa proxima & immediata, huius cauſa erit morbus organicus, vel communis. Organicus duplex eſt, vaſorum apertio,quæ ἀναστόμωσις Græcis dicitur, & rarefactio διαπήδησις appellata. Communis etiam duplex eorundem vaſorum ruptio, quæ ῥῆξις nominatur; & eroſio, διάβρωσις appellata.

Cauſæ iſtos morbos immediatè producentes ſunt, ſanguinis quantitas, vel qualitas excedens. Sanguis quantitate peccans,venas rumpere, aut orificia illarum aperire potis eſt.Idem verò qualitate peccans;ſi nimirùm calidior tenuiorque ſit, per anaſtomoſim effluere poteſt, quia calor orificia dilatat, & tenuitas efficit, vt faciliùs effluere poſſit. Eædem qualitates diapeſim etiam efficiunt: Calor enim rarefacit tunicas vaſorum,& ſanguinis tenuitas efficit, vt per poros earum tunicarum tranfluere poſſit. Sanguinis denique acrimonia venarum tunicas erodit & exulcerat, & diabroſim parit.

Cauſæ etiam externæ ad horum morborum productionem concurrunt,mediatè, vel immediatè. Immediatè id præſtant caſus,ictus, vulnus, & alia id genus, quæ venas rumpere,aut diuidere valent. Mediate verò operantur,quæcumque ſanguinem multiplicare,calefacere,aut attenuare poſſunt;vt victus plenior, & crapula, otium, aut exercitia nimia, magnus clamor, æſtus, longa in ſole mora,& alia quamplurima.

Hæmorrhagiæ differentiæ ex eo deſumuntur, quòd alia critica eſt,alia ſymptomatica critica fit in febribus acutis,vi naturæ cauſam morbificam per has vias expellere conantis: præſertim in iis, quæ viſceris alicuius inflammationi coniunctæ ſunt,ac in primis hepatis&lienis,quæ per has vias ſæpiſſimè ſoluuntur. Fit etiam in-

terdum

terdum ſine febre, natura ſeſe à ſuperfluo ſanguine exonerante; vnde vidimus quamplurimos ætati iuuenili periodicam hæmorrhagiam pati, alios etiam per alias vias ſanguinem vtiliter effundere.

Symptomatica verò in morbis chronicis præcipuè contingit, in quibus ſanguis vitioſus ab hepate debili, & inſigni aliqua intemperie laborante producitur; qui vel ob retentricis facultatis imbecillitatem, per venas illas effluit; vel ab expultrice reiicitur, tanquam onus inutile, cùm ſangui s impurus & vitioſus corpori alendo idoneus non ſit.

Cognoſcitur per ſe ipſa hæmorrhagia. Cauſæ verò illius hoc modo diſtinguntur. Ea quæ quidem fit per ἀναστόμωσιν hòc habet commune cum ea, quæ per ῥῆξιν, quod in vtraque ſanguis copioſè fluat; ſed in eo diſtinguuntur, quòd ſi præceſſerit ictus, vel caſus, ῥῆξιν, potiùs adeſſe coniiciendum eſt. Cùm tamen a plethora & ſanguinis multitudine ruptio & apertio vaſorum poſſit contingere, ita diſtingui poſſunt; quòd rupto vaſe ſanguis continuò effluat, aperto verò tantùm per interualla: quia vaſorum orificia conſtringi ſolent, quando humoris copia dilatans ad ea minùs confluit; vaſa autem rupta, ſemper aperta manent; & ideò ſanguis continuò effluit, donec ſolutio continui in iis facta iterum vniatur. Præptereà diſtinguitur apertio vaſorum à ruptione, ex ipſius ſanguinis ſubſtantia. Si enim tenuis ſit, ab apertis vaſis potiùs; ſi craſſus, à diſruptis emanat. Hinc fit, vt hæmorrhagia plerumque in iuuenibus à vaſorum apertione fiat, quia ſanguinem habent tenuiorem; in ſenibus verò à ruptione, quia craſſiorem obtinuerunt.

Si à venarum eroſione fiat hæmorrhagia, adſunt ſigna cacochymiæ, vlceriſve, & pus aut ſanies interdum egreditur, aut ſaltem catarrhus ſalſus præceſſit. Si per διαπήδησιν effluat ſanguis, ille tenuis eſt, & admodum paucus.

Cauſæ verò antecedentes & externæ facilè diſtinguuntur. Si enim à copia ſanguinis hæmorrhagia contingat, adeſt rubor in facie; & tenſio venarum: tum etiã præceſſit victus largior & calidior, aut cauſa aliqua externa fundens & attenuans ſanguinem: hæc autem præcipuè contingunt iis, qui calidiori hepate præditi ſunt.

Si à cacochymia affectus proueniat, illa propriis ſignis diſtinguetur, quæ bilem, aut melancholiam redundantem oſtendunt; propterea ſanguis effluens, aut per venam brachij detractus, corruptus, aut prauâ qualitate infectus apparebit.

Si à retentricis facultatis imbecillitate hæmorrhagia contingat, pallidus faciei color, & totius corporis debilitas apparet; tum etiam affectus aliquis præceſſit, à quo hepar in primis debilitatum eſt; ac denique ſanguis paucus & per interualla effluit.

Si ſanguis è venis narium immediatè effluat, aſtringentibus remediis naribus admotis, facilè ſedatur, & nullibi capitis dolor percipitur. Contra verò, ſi à cerebro profluat, in aliqua capitis parte determinata dolor percipitur, fluxus difficilè ſedatur, & in naſo poſita nihil conferunt. Ab aliis etiam partibus ſanguis interdum profluit, vt hepate, liene, vtero; quarum indicia dabunt dolores & tenſiones circa eaſdem partes.

Si ſanguis fluat ab arteria, cum impetu egreditur, calidus eſt, purus, floridus & rutilans; ex vena verò rubeus, in fuſcum tendens, craſſus, interdum impurus, & cum paruo impetu egreditur.

Prognoſis imminentis hæmorrhagiæ, præcipuè criticæ, ab actionibus læſis, excrementis & qualitatibus mutatis deſumitur: ſicque futuram hæmorrhagiam indicant inſomnia, & imagines rerum rubrarum; capitis & ceruicis dolor ſubinde ortus, temporum grauitas, & pulſatio magna in arteriis illorum; tinnitus, vel ſonitus aurium, oculorum hebetudo, & marmaryges illis obuerſantes, rubor eorumdem, ac totius ferè faciei; lucis auerſio, lachrymæ inuoluntariæ, pruritus naſi, ſanguinis ſtilla die indice, ſpirandi difficultas, tenſio hypocondriorum ſine dolore.

Quorum ſignorum ratio talis eſt. Quando ſanguis ad caput deferri incipit, parit in cerebro phantaſmata rerum rubrarum, tum per inſomnia, tum etiam inter vigilandum; vt iuueni Romano contigit, cuius mentionem facit Gal. *lib. de præſagitione ad Poſthumum cap.* 12. Is enim morbo acuto laborans, rubrum ſerpentem ad cubiculi laquearia oberrantem videre viſus eſt, quo perterritus, è lecto ſubinde exiliit. Vnde Gal. aduentantem hæmorrhagiam prædixit, & ſanguinis miſſionem impediuit, quam alij Medici præſcripſerant. Dolor capitis & ceruicis ex eàdem ſanguinis tranſlatione ad partes ſuperiores exoritur, qui membranas diuellens diſtendenſque, doloris ſenſum parit. Pulſant autem arteriæ temporum extraordinario motu, propter earum compreſſionem, quæ à venarum repletione fit. Aurium tinnitus fit ex vaporibus, ad cerebrum magna copiâ tendentibus. Viſus hebetudo fit, quia copioſi & craſſi vapores ad ſuperiora elati, meatus obſtruũt, vnde fit, vt denegato aditu ſpiritui animali, hebeſcat viſus. Marmaryges oculis obuerſantes, nihil aliud ſunt, quam tenuia quædam, & diuulſa corpuſcula variorum colorum, intra corneam tunicam, & cryſtalloidem contenta, ex vaporibus ſurſum elatis producta; quælicet interiùs ſint, exteriùs tamen poſita; deceptione viſus apparent; quandoquidem oculus externæ aſſuetus viſioni, quæcumque intùs ſunt, extra eſſe iudicat. Rubor faciei & oculorum, ſanguine fit, qui maiori copia ad illas partes cumulatur. Lucis auerſio ex eo proficiſcitur, quòd diſtenti oculi humorum copiâ, ex nimia luce magis diſtenduntur; quia lux diſgregat ſpiritus, vnde oculi dilatatio, ex qua dolor conſequitur, quem vt euitent ægrotantes, lucem fugiunt. Lachrymæ inuoluntariæ fiunt ex repletione oculorum, & partium adiacentium, quæ præter modum diſtentæ comprimunt glandulas illas humorem continentes, ex quo lachrymæ generantur. Pruritus narium fit ex vaporibus ſurſum aſcendentibus, & nares vellicantibus. Sanguinis ſtilla die indice apparens, v. g. quarto, vel vndecimo, oſtendit futuram hæmorrhagiam de iudicatorio; nempè ſeptimo, vel decimoquarto, quia diebus indicibus natura incipit transferre humores ad eas partes. Difficilis redditur reſpiratio; quia dum ſanguis ad ſuperiora transfertur, diaphragma comprimit. Tenſio denique hypochondriorum, fit, quia ſanguis in ſuo fonte, & radicibus venarum moueri incipit; ſed fugax eſt ea diſtenſio & ſine dolore, quemadmodum & difficilis reſpiratio; ſi enim diutùs & contumaciter perſeuerarent, ſigna eſſent potiùs hepatis inflammati.

Præſentis verò hæmorrhagiæ prognoſis ita inſtituenda eſt.

Sanguis è naribus die critico moderatâ quantitate fluens, ſalutaris. Quamuis hæc ſenteatia à Galeno ſæpiùs inculcata ſit, illi tamen Fernelius reluctatur *lib.* 2. *de ſanguinis miſſione cap.* 1. dicens nullum ſanguinis profluuium, licèt criticum; ſalubre eſſe. Quoniam licèt deliria, vigilias, capitis dolorem, & reliqua ſymptomata demulceat, vix tamen morbum penitus euellit, quia ſanguinis portio purior emittitur, impuriori remanente. Idque ex eo probatur, quòd ſanguis ex nare profluens, colore & ſubſtantiâ laudabilis apparet; cùm ſanguis eodem tempore è vena detractus, impurus & corruptus appareat.

Specioſa quidem eſt hæc Fernelij doctrina; non tamen abſolutè recipienda Verum quidem eſt in plurimis morbis acutis, præcipuè verò in febribus malignis, hæmorrhagiam ſæpè morbum penitùs non ſoluere, quemadmodum nec ſudores in iiſdem febribus perpetuò ſalutares ſunt; quia tales euacuationes à natura irritata ante tempus, materiæ morbificæ malitia plerumque fiunt. Attamen non rarò morbi acuti hæmorrhagia ſoluuntur, vt docuit Gal. *lib.* 3. *de criſ. cap. vltimo*, & paſſim alibi. Quod autem ſanguis per nares excretus,

purus ſemper appareat,ratio inde deſumitur; quod nimirùm ille guttatim effluat,ſicque ſtatim refrigeretur, vt partes impuræ ſeparari nequeant, & illæ puriores partes reliquis permixtæ rubrum colorem toti maſſæ concilient.Sanguis verò è brachio detractus, quia affatim effluit,calorem in vaſculo diu retinet, à quo partes impuræ ſeparantur, itavt craſſa & fæculenta fundum petat; bilioſa verò & pituitoſa, quæ magis alterata, & impurior eſt,ſupernaret,& ita ſanguis impurus, ac ſordidus appareat.Contra verò, ſi ſanguis è brachio guttatim effluat,purus apparebit,quia citò concreſcit, antequam partes heterogeneæ à calore ſecerni potuerint. Imò verò ſanguis copioſè effluens, ſi in pelui latiore recipiatur, purus etiam apparet, quia citò refrigeratur.

Hæmorrhagiæ nimis copioſæ & vehementes peſſimæ: nam ad conuulſionem deferunt. Fit enim aliquando, vt natura copia ſanguinis grauata, & ad excretionem concitata, modum tenere nequeat, & ſupercriſim efficiat, quam Medici ſæpè cohibere coguntur.

Hæmorrhagia in principio morbi,mala, quia ſymptomatica eſt, & fit natura ante tempus irritata ad excretionem,à materiæ morbificæ malitia.

Hæmorrhagia quæ è directo partis affectæ accidit, bona contra verò,mala: ſic in hepatis inflammatione, ſanguis effluens è nare dextra,bonus, è ſiniſtra verò, malus, Contrà,liene inflammato, è ſiniſtra bonus è dextra verò malus; quia omnis bona euacuatio κατ' ἴξιν debet fieri.

Stillæ ſanguinis paucæ peer nares effluentes, malæ: Significant enim naturæ imbecillitatem & malignitatem morbi.Omnis ſiquidem excretio in morbis acutis quæ inchoatur tantùm, & non perficitur, maximè damnatur ab Hippocr.quia maior eſt ſecuritas in febribus,in quibus natura nibil excernit, quam in quibus pauca & inutilia,ſiquidem coctioni eſſe intentam tunc temporis arguitur. Quòd ſi ſtilla appareat, ſignum eſt ante tempus naturam irritari. Stilla tamen die indice prodiens, ſignis concoctionis vtcumque apparentibus, futuram criſim per hæmorrhagiam die critico ſignificat.

Hæmorrhagiæ longo tempore perdurantes, hepatis imbecillitatem, & refrigerationem, & inde cachexiam atque hydropem portendunt.

Quibus in febribus quartanis ſanguis è naribus fluxerit, prauum, Hip. *Aph*.87.*ſect*.7. quia,vt docet Auic. ſanguinis fluxus in melancholicis & pituitoſis, noxius, ab eo enim magis refrigerantur.

Quibus febricitantibus ſanguinis fluxerit multitudo,quacumque ex parte,cùm reficiuntur,alui iis humectantur,Hipp. *Aph*.27.*ſect*.4.quia,vt docet Gal.*in com.* calore natiuo debilitato ex profluuio ſanguinis, neque cibi benè concoqui, neque in ſanguinem tranſmutari, neque diſtribui poſſunt per corpus;& propterea aluos fieri humidiores par eſt,donec proceſſu temporis vires ſuas natura recuperarit.

In hæmorrhagiæ curatione, primùm aduertendum eſt,an illa critica ſit, vel ſymptomatica. Critica enim cohibenda non eſt,ſed ad ſanguinem quantitatem ſanguis fluere permittendus. Ait enim Auicenna,ſanguinem è naribus interdum criticâ expulſione ad libras quatuor ſine virium inſigni lapſu profluxiſſe.Idque videtur deſumptum à Gal.qui *lib.de prac.ad Poſth. c.* 13. iuueni Romano hæmorrhagiâ correpto ſanguinem fluere permiſit ad libras quatuor cum dimidia, priuſquam remedia fluxum cohibentia vſurparet.

Quod quidem,vt in valdè plethoricis corporibus aliquando vtiliter contingere, ita in aliis vitæ periculum inferre poteſt; & certum eſt criticam hæmorrhagiam, quamtumuis opera naturæ fiat,modùm non rarò excedere. Natura ſiquidem ſanguinis multitudine grauata, & ad illius expulſionem excitata,modum aliquando tenere non poteſt,nimiamque euacuationem facit; vnde maximam virium deiectionem, & mortem metuer oportet:& tunc cohibenda eſt, quoties nimirum ex ea notabilis virium infirmitas prodierit.

Sic etiam ſanguis, qui ſine febre, ex conſuetudine fluit, cohibendus non eſt, ſed naturæ arbitrio relinquendus,niſi immoderatior fuerit;multi enim per huiuſmodi hæmorrhagias periodicas, à grauiſſimis morbis immunes fiunt,in quos earum ſuppreſſione incidere conſueuerunt.

Symptomatica verò hæmorrhagia cohibenda eſt. Quod fiet ſanguinem ad nares confluentem reuellendo ab iiſdem,& vicinis partibus repellendo,venas apertas occludendo, ſanguinis motum præpoſterum inhibendo, & humores acriores,aut tenuiores, ſanguini permixtos, hæmorrhagiæ cauſas præcipuas, euacuando, corrigendo, eorumque generationem prohibendo, & facultatem retentricem hepatis & uenarum roborando. Quæ omnia ſequentibus præſidiis præſtari poterunt.

Ac primùm ſanguinis miſſio inter reuulſoria remedia principem locum obtinet; quæ maturè celebranda eſt,antequam vires admodùm debiles euaſerint, idque è vena bracgij è directo partis,à qua ſanguis profluit; dextri nimirùm,ſi è nare dextra;vel ſiniſtri, ſi è ſiniſtra ſanguis emanauerit. Et Galen. *lib. de ſang. miſſ. cap.* 11.huius remediij efficaciam confirmat,aſſerens ſe validas ſanguinis è naribus fluxiones repentè venæ ſectione ſedaſſe. Debet autem detrahi ſanguis & ſatis largâ manu,ſi vires ferant,& amplo foramine:Quamuis maxima Medicorum tum antiquorum, tum neotericorum pars aliter cenſeat; qui anguſto foramine, & exiguâ quantitate ſæpius repetita, ſanguinem detrahendum eſſe cenſent, ſicqne reuulſionem melius fieri. Nam vt ſanguini motus contrarius concilietur, vehementiori motu agitandus eſt, ſiquidem motus vehementior debiliorem rapit; ideò quò ampliori foramine, & magis confertim ſanguis effluit per venam ſectam,eò promptiùs è naribus profluentem ſanguinem abducit;ita vt non rarò hæmorrhagia vehemens,phlebotomiâ hoc modo celebrata,ſine phletora in inſtanti fuerit cohibita. Attamen ſi vnica phlebotomia,aliiſque remediis inferiùs deſeribendis hæmorrhagia cohibita non ſit,illa reiterari poterit pro virium modulo. Tum etiam vena pedis ſecari poterit, vt reuulſio fiat ad diſtantiſſima,quæ etiam ſæpè plurimùm confert,vt teſtatur Auicenna,Paulus & Trallianus.

Poſt venæ ſectionem,vel etiam ante ipſam, fient frictiones & ligaturæ partium extremarum; & cucurbitula ſatis magna hypochondrio admouenda, extro, ſi à nare dextra; ſiniſtro verò, ſi à ſiniſtra ſanguis profluxerit.Galenus enim hæmorrhagiam cohibuit in iuuene Romano,cucurbitula hypochondrio admota,ſine venæ ſectione,vt ipſe refert *lib.de præcognitione ad Poſthumum cap.* 13.

Non eſt tamen vſquequaque tuta cucurbitularum applicatio hypochondriorum regioni. Sanguis enim tunc temporis efferueſcens, ad hepar, aut lienem nimiâ copiâ attrahi poteſt,&inflammationem in iis partibus efficere. Cuius rei exemplum habetur apud Fabricium Hildanum *obſ.* 47. *cent.* 2. de quodam aulico maximâ hæmorrhagiâ narium laborânte, cui præter alia remedia,cucurbitulæ magnæ ad regionem hepatis admotæ ſunt. Sangnis quidem ſubſtitit, ſed inflammatio hepatis ſequuta fuit. Cautè igitur agendum eſt in cucurbitularum admotione regioni hipochondriorum,& ad eam confugiendam non eſt,niſi reliquis remediis non conferentibus & poſt iteratas phlebotomias. Copia enim ſanguinis in venis imminuta, minus eſt periculum, ne ſanguis nimia copia ad hepar attrahatur, vt inflammationem excitare valeat. Attamen quocunque modo applicentur cucurbitulæ hypochondriorum regioni, ſanguinem, & ſpiritus attrahunt ad illas partes, & ſic calorem earum augent; quod aduerſari vide,ur ſententiæ Hippocratis *Aph*.13. *ſect*.5.

Vbi

Vbi in his vnde ſanguis fluit, aut fluxurus eſt, frigidis vtendum eſſe præcipit. Interpretes autem volunt ad ea loca frigida eſſe admouenda, vnde motus ſanguinis incipit, qualia ſunt hepar & lien.

Foreſtus commendat cucurbitulas ſupra pedes, inſigni experimento, quod habetur *obſ.* 14. *lib.* 13. his verbis. *Vir generoſus ſanguinis narium profluuio cùm extremè laboraret, neque remedia commodè adhibita iuuarent, circiter duodecim libræ ſanguinis ex vtraque nare per vices effluxere. Cùm ad eum accitus eſſem, & per integrum diem ſanguis effluxiſſet, vt duas ventoſas abſque ſcarificatione, vnam ſupra hepatis regionem, alteram ſupra lienis locum poneret, mandaui, quibus parum videbatur fluxus ſubſiſtere. Verùm poſt meum diſceſſum, vxor cum videret ſanguinem iterum ex vtraque nare cum impetu erumpere, & quod ventoſæ hypochondriis adhibitæ nullo modo iuuarent; alias duas, vnam ſuprà pedem dextrum, alteram ſupra ſiniſtrum affigi iuſſi, dictu mirum, ſanguis præter ſpem ſubitò reſtrictus eſt. Verum cum aliquãdo tempore ventoſæ cuti adhærent, æger in animi deliquium incidit, quare iiſdem ventoſis detractis, aqua in faciem conſperſa excitatus eſt; mox odore vini recreatus ad ſe rediit & à fluxu ſanguinis narium, miraculi, aut incantamenti inſtar, præter omnium ſpem, priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt.*

Cucurbitulæ etiam ſcapulis admotæ tum ſiccæ, tum humidæ fluentem ſanguinem è naribus retrahunt. Attamen non eſt vſquequaque tutum remedium. Poſſunt enim à partibus inferioribus ad ſuperiores ſanguinem attrahere, & nouo fluxui occaſionem præbere.

Quidam practici cucurbitulas brachiis admouent ſuprà muſculum bicipitem quibus etiam ſanguis ad nares profluens reuellitur.

Crato *in conſiliis*, inter reuulſoria remedia proponit incur uationẽ digiti minimi, in dextra manu, ſi ex dextra nare fluit; vel in ſiniſtra, ſi è ſiniſtra. Cùm enim vehemens illa compreſſio intenſum dolorem pariat ab illo dolore ſanguinis retractio fieri poteſt.

Sed multò potentiùs ſanguis & ſpiritus ad interiora retrahuntur per animi deliquium, cuius interuentu contumaciſſimam hæmorrhagiam curatam vidimus in Illuſtriſſimo Epiſcopo Lodouenſi, anno 1629. qui febre maligna laborans, cum renis dextri inflammatione, quæ poſtmodum in abſceſſum abiit die 27. morbi, tam vehementi correptus eſt hæmorrhagîa, vt intra quatuor horas ſanguis libras duas excreuerit, & cum adhuc ſanguis affatim flueret, vireſque collaberentur, de hæmorrhagia cohibenda cogitandum fuit, & in hunc finem multa remedia vſurpata. Quibus nihil proficientibus, æger ſe aluum deponere velle dixit, nec potuit cogi, vt in lecto deiiceret. Præmonuimus, ſi è lecto ſurgeret cum tanta virium exolutione, fore vt in ſyncopem rueret, eam tamen ſyncopem cohibendæ hæmorrhagiæ futuram eſſe perutilem. Ita ferè ſucceſſit, nam poſtquam ſurrexiſſet, animi deliquium paſſus, à quo ſtatim excitatus eſt vino exhibito, & aqua frigida in faciem proiecta, poſteà copiosè deiecit, & poſtquam in lectum delatus fuiſſet, ſanguis multo minori impetu fluebat, & exhibito ſale prunellæ ad ʒ. j. ß. in aqua frigida diſſolùto, ſtatim ſanguis fluxus omnino fuit cohibitus, cùm tamen anteà idem remedium & quamplurima alia fruſtra in vſum reuocata fuiſſent.

Quamuis autem animi deliquium à vulgaribus practicis inter hæmorrhagiæ remedia non proponatur: habetur tamen apud Hip. *lib.* 3. *Epid. ſect* 7. his verbis: *Sanguinis venarum ſuppreſſiones faciunt, animi deliquium figura alterata, interceptio, linamentum intortum, appoſitio. deligatio.* Idem quoque docuit Gal. 3. *meth. cap.* 5, his verbis. *Porrò ſanguis confluere prohibetur, & propter animi deliquium, & cum ad contraria reuellitur, & cum ad vicina deriuatur, & per refrigerationem tum corporis totius, tum verò præcipuè ipſius partis afflictæ. Notandum tamen eſt, animi deliquium tantùm conuenire, quando ſanguis affluit è venis quæ ad corporis ſuperficiem deſinunt, quod innuit Hippocr. dum eidem linamenta, deligationes, & alia euiuſmodi præſcribit.* Quando enim ſanguis à partibus interioribus profluit; vt in hæmoptoë, menſium fluxu immodico, aut vulneribus partium interiorum, tunc animi deliquium fluxum augere poteſt, retracto calore ad interiora, & ad eas partes à quibus ſanguis profluit.

Zacutus Luſitanus *lib.* 1. *praxis admirandæ obſeru.* 66. refert ſe deſperatam hæmorrhagiam, & nullis aliis remediis cedentem, appoſito cauterio actuali in vtraque planta pedum cohibuiſſe. Quod remedium ſimilem ſucceſſum habuiſſe refert in magna ſanguinis excretione per os, ex venæ raninæ apertione producta, quæ ab acri catarrho eroſa fuerat, & cum per biduum ſanguis ad libras viginti effluxiſſet, multaque emplaſtica, & aſtringentia parti admota fuſſent, reuellentia & incraſſantia remedia, tum etiam narcotica vſurpata, cauterio in eadem pedis parte indito, fluxus omninò ceſſauit.

Reuulſionibus prædictis aliquandiu vſurpatis, ſi fluxus nihilominus perſeueret, ad ea remedia veniendum, quæ fluentem ſanguinem reppellunt, qualia ſunt ea quæ anacollemata vulgò nominantur, fronti & temporibus applicanda, quæ in hunc modum componi poterunt.

℞. Boli armenæ, terræ ſigill. ſanguinis dracon. thuris, maſtiches, & aloës, ana ʒ. j. farinæ volatilis, & pilor. leporis minutim inciſ. ana ʒ. ß. albumen oui num. j. ſucci plantag. & ſolani ana q. ſ. Fiat cataplaſma fronti & temporibus applicandum.

In caſu vrgente, promptiſſimè parari poteſt cataplaſma ex bolo armena ſolo, cum albumine oui & aceto ſubacta, fronti ac temporibus appoſitum.

Efficaciſſimum etiam paratur cataplaſma ex gypſo cum aceto ſubacto, & ad craſſitiem duorum digitorum fronti & temporibus admoto. Et ſi prima applicatio non ſuccedat, iterabitur; & certò curare creditur.

Amatus Luſitanus laudat pileum ex dictis aſtringentibus cum oxycrato ſubactus, capiti raſo appoſitum; quod in ſumma neceſſitate tentari poterit.

Fotus etiam fieri poteſt ex aqua valdè frigida, vel oxycrato fronti & temporibus, cum linteis frequenter immutatis, quamprimùm ſcilicet calefacere incipiant. Vel idem fotus fieri poteſt ex ſucco plantag. polygoni, equiſeti burſæ paſtoris, & ſimilium, addito aceto ad penetrationem.

Vbi notandum, caput non eſſe aqua frigida perfundendum, neque repellentia fronti admouenda, donec reuulſiones ſufficientes præceſſerint; alioqui ſanguis per refrigerantia intrò compulſus, venas quæ in alto ſunt replebit, vt docet Gal. 5. *meth. cap.* 6. atque ita fluxus ſanguinis augebitur, calore aucto per antiperiſtaſim, à quo ſanguinis motus & impetus adiuuatur; aut ſi ſanguis retineatur, conuulſio, apoplexia dyſpnœa, aut alius quiſpiam grauis affectus excitari poterit.

Solum etiam acetum ſanguinem fluentem cohibere poteſt, ſi eo frons cum ſpongia foueatur.

Eadem ſpongia aceto imbuta, & in nares immiſſa ad idem eſt efficax.

Conſperſio faciei aquâ frigidâ, non ſolùm repellit ſanguinem fluentem, ſed etiam eundem retrahit ad interiora interuentu timoris, qui ex aqua frigida in faciem ex improuiſo iniecta, exoritur. Quemadmodum enim ſyncope, vt anteà dictum eſt, fluxum ſanguinis cohibet, propter caloris retractionem ad interiora; eadem ratione timor, à quo ſimilis retractio poteſt conducere. Atque ita, quocunque modo excitetur, conferre poteſt. Aqua autem frigida, ſatis magna copia, in faciem conii-

ci debet, nempe ad duos, vel tres cyathos per breuia interualla proiectos.

Vulgò etiam vſurpatur, ad ſanguinis impetum ad ſuperiora retundendum, illiuſque aſcenſum prohibendum, fotus ceruicis, ex linteo aceto frigido imbuto, quod collo circumduci debet, & frequenter immutari, antequam incaleſcat.

Idem oxycratum in ore detentum, & ſæpè immutatum, ſanguinem etiam ad partes ſuperiores confluentem repellit; tum etiam impedit, ne ſanguis è naribus ad gulam defluat,quod ſæpè contigit.

Ad idem valet acetum inſtillatum in aurem, quæ nari fluenti vicina eſt,ſic enim vena per quam fluit ſanguis,reſtringitur.

Faba, aut numiſma argenteum radici narium inter cilia admotum, & faſcia arctè alligatum, vt fortiter partem comprimat, eundem fluxum cohibet. Tum etiam animaduertendum eſt, an in temporibus, aut fronte venæ aut arteriæ tumeant:tum enim eas numiſmate aliquo, aut faba ſicca per medium in longitudinem ſecta comprimere, faſcia interueniente, optimum & ſupremum remedium eſt. Et ad maiorem compreſſionem ſupra fabam aut numiſma, albumen oui concuſſum, adiecto gypſo & ſtupâ exceptum, admouendum eſt.

Vapor aceti, in laminam candentem affuſi, naribus exceptus venas apertas conſtringit.

Ad idem confert oxycratum naribus frequenter attractum.

Præter repellentia dicta, in vſum reuocanda ſunt, quæ ipſas venas apertas occludere & conglutinare ſolent. In quem finem multa remedia in nares immitti conſueuerunt.

Galenus *lib. de paratu facilibus, cap.13.* thus & aloëm in pulueren redacta albumine oui excipit, & cum linteolo, aſperſis priùs pilis leporinis, in nares immittit.

Vel turunda in hunc modum parari poteſt.

♃. Thuris, aloës, ſang. dracon. farinæ volatilis, telæ aranearum, & pilorum leporinorum minutim inciſorum, ana ʒ.ß. Excipiantur ſucco plant. & goſſipio, fiantque turundæ in nares frequenter immittendæ.

Iidem pulueres in nares inſufflari poterunt. Cui etiam vſui maximè conferre teſtantur practici magni nominis, cinerem teſtarum, ouorum, & chartarum. Verùm, circa horum puluerum vſum, obſeruandum eſt, dum illi adminiſtrantur, os aqua frigida plenum eſſe debere, ne medicamentum ad os per palatum transferatur.

Potenter etiam ſanguinem fluentem cohibet goſſipium atramento infectum, quod in thecis ſcriptoriis aſſeruari ſolet, ſi aliquantulùm expreſſum, & in turundæ figuram efformatum in nares immittatur.

Idem goſſipium atramento imbutum, & fronti admotum cum faſcia, fluentem ſanguinem potenter ſiſtit.

Tandem hæmorrhagiâ prædictis remediis, tum etiam infrà proponendis pertinaciter obſiſtente, ad eſcharotica veniendum eſt, quæ venarum extremitates apertas comburendo cruſtam inducent, & ſanguinem inhibent. In iis tamen magna cautio adhibenda eſt, quia dum eſchara decidit, vaſorum apertio plerumque renouatur,& ſic fluxus redintegrari ſolet.

Inter eſcharotica autem principem locum obtinet vitriolum vſtum,quod præterquam quod eſcharam inducit, ad quemuis ſanguinis fluxum cohibendum eſt efficaciſſimum.

Si mitius remedium habere deſideres,vitriolum aliis permiſcendum eſt,in hunc modum,

♃. Gallarum ℔.ß. aluminis quartarium j. Comburantur &calcinentur,fiatque puluis in naris profundum demittendus. Vel.

♃. Boli armenæ, ſang. dracon. thuris, aloës,gypſi, vitrioli vſti, ſarcocollæ, maſtiches, ana ʒ.j. Fiat puluis ſubtiliſſimus.

Vitriolum album mitiùs operatur, quàm vitriolum vſtum, neque valdè eſcharoticum eſt: hæmorrhagiam tamen potenter cohibet, orificia venarum conſtringendo, ſi in nares cum turunda ex goſſipio confecta, immittatur.

Remedia verò, quæ ſanguinis motum cohibendo, refrigerando, incraſſando, & veluti coagulando, hæmorrhagiam cohibent, in hunc modum præſcribi poſſunt.

♃. Salis prunellæ ʒ.j. trochiſcorum de carabe ʒ.ß. lapidis hæmatitis,coralli rubri præparati,ana ℈.j. ſyrupi de roſis ſiccis ℥.j. aquæ plantag.℥.iij. Fiat iulep. qui detur bis,aut ter in die.

♃. Coſeruæ roſarum & miuæ cydoniorum. ana ℥.j.trochiſcor.de ſpodio & de terra ſigillata,ana ʒ.j.coralli præparati & cornu cerui vſti, ana ℈.j. Fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem caſtaneæ bis, aut ter in die.

Oxycratum ſatis copiosè ſumptum hæmorrhagiam efficaciter ſedat.

Exterius verò, ad ſanguinem refrigerandum, illiuſque motum cohibendum, aqua frigida, vel oxycratum variis partibus applicanda ſunt:ſicque aqua frigida brachiis affundenda, pedes in aquam frigidam immergendi,teſtes oxycrato frigido fouendi, tum etiam dorſum, propterea quòd vena caua eam regionem occupat, & ita ſanguis in ea feruens refrigeratur.

In maximo autem feruore ſanguinis,qui prædictis cohiberi nequit, quidam practici totum corpus oxycrato irrigant, vel in balneum frigidum demittunt, quod tamen,iam debili ægro exiſtente,periculo non vacat.

Optimum etiam eſt hepar & lienem epithemate refrigerante, vel etiam oxycrato tepido fouere, ad ſanguinis ebullientis feruorem temperandum.

Denique in contumaciſſimo affectu,& aliis remediis non cedente,ad narcotica veniendum eſt, quæ omnem tum fluxionem, tum euacuationem, & quemcumque humoris motum citiſſimè cohibent, & inter cætera laudanum ad gr.iij.vel iiij. exhibitum, principem locum obtinet.

Cauendum tamen eſt,ne ægro valdè debili exhibeatur,periculum enim eſt ne calor natiuus admodum debilis,narcoticâ vi omninò ſuffocetur.

Syrupus de papauere idem præſtare poterit ad ℥.j. in iulepo adſtringente, horâ ſomni exhibitus.

Tandem ſpecifica remedia, quæ ſcilicet proprietate occulta ſanguinem fluentem cohibent, multa ab autoribus proponuntur; quorum præcipua & frequenti vſu comprobata ſunt, quæ ſequuntur.

Succus vrticæ miris laudibus effertur ad quemlibet ſanguinis fluxum ex quacumque parte prodeuntem, maximâ efficaciâ cohibendum; & ideò tum per os exhibetur ad ℥.iiij. ſemel atque iterum; tum per nares attrahitur; tum fronti & temporibus admouetur, in formam cataplaſmatis cum farina ſubactus, vel tota vrtica contuſa dictis partibus admouetur. Nonnulli aſſerunt radicem vrticæ in ore detentam ſanguinis fluxum ſtatim conſtringere.

Fimus porcinus inter præſtantiſſima ſpecifica etiam recenſetur, ſi adhuc calens fronti & temporibus admoueatur; vel olfaciendus præbeatur; vel ſiccus in nares immittatur. Poſterioris formula talis eſſe poterit.

♃. Stercoris porcini exſiccati ʒ.iij. pulueris roſar. ad fœtorem auferendum ʒ. ß. Excipiantur ſucco plantag. in eoque intingatur bombax in nares immittendus.

Laudatur etiam ab authoribus ſtercus aſininum eodem modo vſurpatum,vt de porcino diximus.Et narrat Rodericus à Caſtro *lib.1.de morbis mulierum cap.5* Medicum quendam ſeptuagenarium, hæmorrhagiæ maximè

ximè obnoxium, ſtercus aſininum modicè exſiccatum in capſula ſemper geſtare ſolitum; cui medicamento nullum aliud ſimile ſe reperiſſe referebat, præſertim ſi ſucco vrticæ commixtum; ſi ſiccum; aut recens per ſe naribus adhibentur.

Zacutus Luſitanus *lib. vlt. praxis Hiſtoriarum cap. 2.* ſtupendam narium hæmorrhagiam, ſi ſeptuagenario excarni & debili, ſe hoc remedio ceraſſe refert, qui reliqua remedia fruſtrà adminiſtrata fuerant, & ſeptemdecim ſanguinis libræ effluxerant. Stercus itaque aſininum in exactiſſimum læuorem redactum omni iuri potuique permiſcebat; eodem tabellas cum ſaccharo efformabat, ægróque edendas præbebat cum aqua chalybeata; quo auxilio ſolo, ſeptem dierum ſpatio, æger à fluxu ſaluus euaſit.

Sanguis per nares effluens nonſolùm apud vulgus commendatur, ſed etiam à quibuſdam Medicis præſtantiſſimis probatur, tanquam ſpecificâ vi hæmorrhagiam cohibens; eumque frigunt in ſartagine, ægróque inſcio eundem exhibent. Tum etiam ollâ figulinâ exuſtum, & in puluerem redactum, cataplaſmatis adſtringentibus ſuprà propoſitis admiſcent.

Alij laudant puluerem limacum cum cruſta combuſtorum; alij puluerem ranarum etiam combuſtarum, in nares immiſſum.

Refert Pereda vetulam quandam Monſpeſſulanam, ſolâ menthâ naribus impoſitâ, ſanguis profluuium è naribus trium dierum curauiſſe.

Inter cætera autem remedia præſtantiſſimum eſt, & à nobis frequenti vſu expertum, ſpica nardi in tenuiſſimum puluerem redacta, & ad ʒ.j. cum iuſculo, aqua plantaginis, aut alio liquore exhibita; non ſolùm enim ſpecifica vi, ſed etiam hepar roborando, ſanguinis fluxum cohibet.

Finx ius teſtatur bufonem exſiccatum, & puluerifatum in ſindone rubra, axillis ſuppoſitum, vel manibus retentum, vt incaleſcat, ſanguinem ſtatim figere, eumque velut Gorgonis conſpecto capite ſtatim rigeſcere. Alij bufonem ſub dio ſuſpendunt, donec caro vniuerſa abſumpta ſit, os femoris denudatum ſeruant, idque nari inditum, hæmorrhagiam in inſtanti cohibere afferunt.

Dum remedia prædicta in vſum reuocantur, de onimoda cauſæ ablatione cogitandum eſt; quæ vtpluri-mùm eſſe ſolet, humor tenuis, ſeroſus, aut bilioſus in ſanguine redundans, eique motum præpoſterum conciliàns, naturamque ad illius excretionem irritans; vnde fit vt humore illo euacuato, & ſanguine repurgato, natura eum tanquam amiciſſimum, & familiariſſimum, ac vitæ theſaurum retineat, neque ampliùs excernat. Ideò purgatio inſtituenda eſt, bis terve iterata, ſi opus fuerit, ex purgantibus adſtrictione præditis, & refrigerantibus compoſita, in hunc, aut ſimilem modum

℞. Tamarindor. ℥.ß. fol. plantag. M.j. Coquantur ad ℥. iiij. In colat. infunde rhabarbari electi ʒ.j. myrobalan. citrin. ʒ.ß. ſpicæ nardi ℈.vij. In expreſſ. diſſ. ſyrupi roſacei ℥.j. rhabarb. pulu. ℈.j. Fiat potio.

In affectu inueterato & frequenter recurrente, talis purgatio ſemel in ſeptimana repetita erit efficaciſſima; & interim iulepi aſtringentes poſt ſingulas purgationes, vel opiatæ per aliquot dies exhiberi poterunt. Opiata ſuprà deſcripta huic vſui inſeruiet. Iulepi verò in hunc modum concinnari poterunt.

℞. Radicum biſtortæ & conſolidæ maioris, ana ℥.j. fol. plantag. centinodiæ, herniariæ, fumariæ, ana M. j. ſem. 4. frigid. maior. ana ʒ. j. Coquantur ad ℔. j. In colat. diſſ. ſacchari albi ℥. iij. Fiat iulep. pro iij. doſibus matutinis.

Loco iulepotum vel opiatæ, aut poſt eorum vſum per aliquot dies continuatum, ſyrupus vſurpari poterit ex ſucco vrticæ cum ſaccharo partibus æqualibus compoſitus, & ad cochlearia duo, ſingulis diebus manè, exhibitus.

Neque ſufficit cauſam hæmorrhagiæ præſentem auferre, ſcilicet peccantem humorem euacuare; ſed etiam noua illius generatio impedienda eſt, viſcera roboranda, eorumque intemperies corrigenda, præcipuè hepatis, in quo humores illi generari conſueuerunt. Atque ita iulepi refrigerantes ſuprà præſcripti, huic vſui inſeruient; tum etiam tinctura roſarum, & hepar refrigerandum, & maximè roborandum efficaciſſima eſt. Exteriùs verò epithemata eidem parti admoueri poſſunt, in hunc modum compoſita.

℞. Aquæ roſar. plantag. portulacæ, acetoſæ, cichor. ana ℥. iiij. ſem. portulacæ, acetoſæ cichor. ana ʒ. j. trochiſcor. de caphura & ſantali citrini, ana ʒ. ij. aceti ℥. ij. Fiat epithema.

His etiam addi poterunt omnia remedia, quæ pro calida hepatis intemperie curanda, deſcripta ſunt.

Interdùm etiam calida lienis, aut renum intemperies, huic affectui præbet originem, & tunc refrigerantia medicamenta, his etiã partibus admouenda ſunt.

His omnibus accedere debet idonea victus ratio, quæ ab ipſo curationis principio ſeduló inſtituenda; atque ita primùm aër in quo decumbit æger, frigidus ſit, & ſi tempus ſit æſtiuum, alteretur, irrorando pauimentum aceto & aqua roſaceâ, tum ſternendo folia vitis, ſalicis nymphææ, & ſimilia.

Cibi ſint incraſſantes & pauci nutrimenti, vt pedes vituli, arietis, hædi, & aliorum animalium, oryza, caſeus recens & pinguis, oua indurata, & ſimilia. Fructus acerbiores, aſtringentes, aut aciduli ex vſu eſſe poterunt, vt py ra, cydonia, meſpila, ſorba, & condimenta ex ſuccis granatorum, limonum, arantiorum, acetoſæ. Quidem laudant vſum lentium in aceto decoctarum, quia aſtringendi & incraſſandi ſanguinis, eiuſque acrimoniam retundendi vim obtinent. Abſtineat æger, ſaltem in principio morbi, dum vires adhuc non ſunt debiles, à vino carnibus, & ouis ſorbilibus & tremulis quæ copioſiorem & liquidiorem ſanguinem generant,

Alimenta autem liquida præſente ſanguinis fluxu; &. ſorbilia, quantum fieri poteſt, exhibenda ſunt vt iuſcula refrigerantia, hordeata, auenata, & orizata, cum aqua, non iuſculo parata. Maſticatio enim hæmorragiam promouet. Si vires ſint debiles, iuſcula carnium, & panatellas exhibere oportet, in quibus amylum ſine calce paratum, aut gummi rabicum diſſoluantur.

Potus ſit aqua chalybeata, & omnes cibi in ea decoquantur; quæ quidem vtilior erit, ſi radices vrticæ priùs in ea incoctæ fuerint.

Quies totius corporis imperetur, ita vt æger nec ambulet, nec tuſſiat, nec vociferetur nec loquatur; motus enim linguæ, & maxillarum, ſanguinis fluxum commouent.

Teneat caput detectum, & oculos clauſos, ne ſanguinem fluentem videat; quoniam illius conſpectus, mota imaginatione, ſanguinem commouet.

Vigiliæ immodicæ maximè vitentur, quia ſanguinem acriorem, bilioſiorem, ac fluidiorem efficiunt. Somnus contrà humores contemperat, eorumq ue motum cohibet.

Denique animi pathemata vitentur, quæ ſanguinem ſurſum impellunt, vt ira, riſus, & gaudium.

PRAXEOS MEDICÆ. LIBER V.

DE AFFECTIBVS LINGVÆ.

PRÆFATIO.

LINGVA tum guſtus,tum loquelæ inſtrumentum eſt. Vtraque actio læditur per tumores varios,qui linguę adnaſci conſueuerunt.Speciatim verò vnaquæque actiò à peculiaribus cauſis immititur, aboletur & deprauatur. Quæ omnia vt ſigillatim deſcribantur, quintus hic liber in quatuor capita diſtinguendus eſt; quorum primum erit de inflammatione, aliiſque linguæ tumoribus. Secundum erit de ranula ſub lingua;quæ licèt ad tumorum genus pertineat,ſeorſim tamen tractanda eſt, quòd diuerſiſſimam à reliquis tumoribus curationem deſideret. Tertium erit de guſtu læſo. Quartum denique de paralyſi linguæ,aliiſque motus illius læſionibus.

CAPVT I.

De lingua inflammatione, aliiſque eiuſdem tumoribus.

QVemadmodum omnes corporis partes, præcipuè carnoſæ, inflammatione affici conſueuerunt; ſic etiam lingua eàdem aliquando tentatur, ex ſanguinis in eam affluxu;qui prout vel purus ac ſyncerus, bilioſus, pituitoſus, ac melancholicus eſt plegmonem verum, aut eandem eryſipelatoſam, œdematoſam, aut ſcirrhoſam producit; quæ interdum etiam ad ſuppurationem deſinit. Cuius rei exemplum habetur apud Foreſtum *obſ.l.* 14. cuiuſdam cereuiſarij, qui ingentem linguæ inflammationem patiebatur, quæ in ſuppuratum abiit.

Patitur etiam lingua, idque multò frequentiùs, tumorem mollem & laxum, ac purè œdematoſum, ex pituitæ à cerebro in eam affluxu. Cuius exemplum proponit Gal.*lib.*14.*meth.cap.* 8. in quodam homine, cui lingua ità tumefacta erat, vt ore contineri non poſſet.

Interdum etiam lingua in magnitudinem exceden-tem excreſcit,quæ tamen neque ſub œdematis,aut ſcirrhi,aut alterius cuiuſuis tumoris genere collocari poteſt; vt docet Gal. *lib. de diff.morb.cap.* 9. ſe cuiuſdam linguam vidiſſe, quæ in ingentem molem excreuerat abſque vllo doloris ſenſu:neque enim prementi manui cedebat,neque dolore infeſtabatur, ſed nudum linguæ incrementum erat,ipſius ſubſtantia nullo modo vatiata; quod ex nimia copia vtilis alimenti eius in ſubſtantiam conuerſi acciderat. Eiuſque rei exemplum proponit Claudinus *conſult.* 9. puellæ 12. annos natæ, cuius lingua in tumorem excreuerat, qui neque ad œdema neque ad ſcirrhum referri poterat, quoniam idolens erat, nec prementi manui cedebat, vt fouea remaneret, nec ſenſu naturali carebat; cuius prima origo fuerat ex violenta frænuli linguæ diruptione, cuius dolore ſanguis ad partem attractus fuit, & continuà poſtmodum eiuſdem tranſmiſſione tale incrementum productum. In hoc autem caſu peculiariter notat Claudinus,tumorem illum in veſpere decreſcere, manè verò augeri,& ſemper liueſcere. Quorum euentuum rationem reddit, quoniam in coctione & aſſimilatione ſanguinis illius, alioquin pituitoſi (qualis in pueris ob ætatem humidiſſimam & ingluuiem generatur) multi flatus,potiſſimum autem per noctem, retracto & coacto calore concitantur, qui linguæ tumorem augent.Per diem verò ob motum linguæ, & ambientis calorem diſſipantur,vnde tumor parum decreſcit. Liuiditatem refert ad aërem ambientem,in quo lingua continuò verſatur:ab illius enim frigiditate ſanguis ad ſuperficiem linguæ affluxus,antequam aſſimiletur, concreſcit aliquo modo,& ſic liuiditatem contrahit; à frigore enim ſanguinem nigreſcere ſcribit Gal.3.*De ſympt. cauſis cap.*2.quod tamen in aliis corporis partibus non contingit, quoniam ad illas ea ſanguinis tantùm portio quæ pro nutritione ſufficit, ſed non ſuperfluit, amandatur.

Horum tumorum diagnoſis difficilis non eſt;quandoquidem magnitudo aucta præternaturam, viſui ſubiicitur. Tumorum autem differentiæ ita diſtinguuntur, Si fuerit inflammatio, adeſt dolor & caliditas in lingua, tum etiam rubedo, qua etiam facies aliquantulùm inficitur. Si verò à pituita tumor duxerit origi-nem,lingua albicat,multumque pituitæ effluit; cuius ſapor dulcis,aut inſipidus eſt. Si nudum ſit linguæ incrementum,aliorum tumorum, ac vitioſorum humorum ſigna non adſunt.

Quod ad prognoſim attinet,tumores linguæ vtplurimùm vitæ periculum non afferunt.niſi in tantam molem excreuerint, vt inde ſuffocatio metuenda ſit,aut ex humore quodam maligno atque atrabilario orturi duxerint; vnde cancroſus tumor generari poteſt; quod duritie,liuiditate ac dolore pungitiuo internoſcitur.

Curatio inflammationis linguæ reuellentibus,ac repellentibus remediis inchoanda eſt; atque ita primùm præmiſſo clyſtere laxante,venæ ſectio celebranda eſt,& ſanguis ſatis magna quantitate detrahendus, pro virium modulo.

Mox cucurbitulæ cum ſcarificatione ſcapulis admouendæ.

Poſtmodùm gargariſmata refrigerantia ac repellentia vſurpanda;& inter cætera commendatur à Gal. 14. *meth.cap.*8.ſuccus lactucæ, quo lingua frequenter abluenda eſt. Vel magis compoſitum gargariſma parari poterit ex decocto plantaginis, ſolani, lentis decorticatæ,& cortic.granatorum, addendo ſyrupum de roſis ſiccis,vel diamorum.

Poſt venæ ſectionem,purgatio etiam inſtituenda eſt medicamento ex cholagogis &phlegmagogis compoſito,quandoquidem pituita è capite defluens ad horum tumorum productionem particulariter ſaltem concurrit.

Sedatâ fluxione euacuantibus,reuellentibus, ac repellentibus remediis, humoris parti impacti deriuatio molienda eſt, & in hunc finem venæ ſub lingua aperiendæ,quod ſi fieri non poſſit, propter linguæ magnitudinem,cucurbitula ſub mento cum ſcarificatione erit admouenda.

Si tumor ad ſuppurationem definat, promouenda erit ficu per medium ſectâ frequenter admotâ,vel gargariſmate ex decocto hordei, maluæ, violar. ficuum, paſſularum, ſeminum cydoniorum, & fœnugræci compoſito, addendo ſyrupum violaceum & iuiubinum.

Facta ſuppuratione, ſi abſceſſus ſponte non aperiatur, ſcalpello aperiendus eſt. Mox vlcus detergendum decocto,hordei, agrimonij, plantag. cum melle roſaceo.

Tumor verò mollis & laxus à pituitæ influxu oriundus, curatur primùm reuulſione facta pe phlebotomiam, ſi æger ſanguine abundet, deinde purgans medicamentum ſatis vehemens eſt exhibendum, quales ſunt pilulæ cochiæ minores ex aloë, ſcammonio, & colocynthide paratæ, quæ à Gal. fœliciter vſurpatæ ſunt in quodam ſexagenario 14. *meth. ſuprà citato.* Quòd ſi æger pilulas deglutire nequeat medicamentum componi poterit ex ſenna,agarico,diaphœnicone, & ſimilibus.

Poſt huiuſmodi euacuationes,refrigerantia & repellentia in principio admouenda ſunt, quemadmodum in inflammatione dictum eſt. Et Galenus *loco citato.* dictum ſexagenarium oris collutione ex ſolo lactucæ ſucco poſt purgationem vſurpata ſanauit.

Poteſt etiam vtiliter linguæ collutio fieri ex ſucco limonum,granatorum, acetoſæ,& plantaginis: quandoquidem prædicti ſucci non ſolùm frigiditate ſua repellunt,ſed etiam acetoſitate humiditatem linguæ impactam educunt.

Vtiliter etiam lingua illinetur oxymelite ſimplici,cui in augmento addi poterit parum zinziberis, ſalis gemmei,aut ammoniaci.

Collui etiam os poterit decocto origani, pyrethri, cum hydromelite.

Zacutus Luſitanus *lib.* 1. *hiſtoriæ Medicorum principum obſ.*47.in caſu valdè præcipiti,vbi linguæ tumor in molem ingentem excreuerat,.vt inde ſuffocatio metuenda videretur, vacuantibus ac reuellentibus remediis fruſtra tentatis,hirudines quatuor linguæ affixit,& breui tempore copioſa ſanguinis vacuatione ſequuta, ipſa exilis tenuiſque facta eſt,&ſic æger à periculo euaſit.

Idem Zacutus *obſ.*48. *eiuſdem libri*,decem annorum puero ex catarrhoſa fluxione linguæ tumore ingenti laboranti, vt ipſius ore contineri non poſſet, poſt reuulſiones per venæ ſectionem,cucurbitulas ſcarificatas,& acres clyſteres: cùm linguæ tumor mollis, laxuſque eſſet, profundis linguæ ſcarificationibus vſus eſt,moxque aqua ſalita linguam ablui iuſſit, vnde tanta aquoſi humoris vacuatio facta eſt, vt illicò ſanitatem æger recuperauerit. Quam obſeruationem à Ioachimo Camerario deſumpſit,qui libro obſeruationum ſuarum narrat, quemdam tumente lingua ſuffocatum, ipſam ſibi acuto cutello decuſſatim,incidiſſe,multóque ſanguine effluente fuiſſe perſanatum.

Denique tumor linguæ carnoſus, ſeu linguæ incrementum nimium, ex ſuperflua ipſius carne proueniens, licèt curationem ſuſcipere non poſſe videatur. Illa tamen à Claudino proponitur,*loco citato*,per operationem chirurgicam; vt ſcilicet quidquid linguæ ſuperfluum eſt,cutello abſcindatur, adhibitis priùs præparationibus neceſſariis, quæ omnia dicto loco fusè ab eo deſcribuntur.

CAPVT II.

De Ranula ſub lingua.

QVamuis ſuperiori capite varij linguæ tumores à nobis expoſiti ſint; vnus tamen adhuc explicandus ſupereſt,qui βάτραχος Græcis, Ranula Latinis nominatur. Cùm enim ille naturam à prædictis maximè diuerſam obtineat,ac diuerſum planè curandi modum requirat,ſatius eſſe duximus peculiari capite illius deſcriptionem exponere.

Eſt autem Ranula, tumor qui ſub lingua colligitur, in ea parte,quâ illa vinculo alligatur; & tantus vtplurimùm apparet tumor, vt dentes inferiores ſuperet; rimâ autem mediâ, dextram tumoris partem à ſiniſtra dirimente,ranæ poſteriorem partem refert, vnde affectui nomen. Alij verò Batrachum inde dictum exiſtimant,quòd eo affecti,loquelæ impedimentum patiantur,& non niſi coaxando loqui poſſint, ranarum inſtar. Ad œdematis, aut meliceridis naturam accedit, è quo aperto materia profluit oui candido, aut melli perſimilis. Et cùm dicta materia in folliculo contineatur, ideò inter Melicerides à nonnullis reponitur. In iis folliculis interdùm calculus inuentus eſt, vt plurimorum authorum obſeruationibus conſtat,quas collegit Schenckius *obſ.*388.*lib.*10.

Diagnoſis huius affectus difficilis non eſt,dum enim ſubleuatur lingua, quædam veluti carnoſitas laxa & mollis ſub ea continetur, & ab vtraque parte ligamenti quædam prominentia ſphærica,ciceris,vel fabæ, vel interdum caſtaneæ magnitudinem æquans conſpicitur.

Periculo vacat vtplurimùm hic affectus. In pueris tamen aliquando ſuffocationis periculum intentat, propter aſperæ arteriæ & laryngis viciniam. In adultis etiam ſi dolor & febris adſit, vitæ periculum affert, quandoquidem in anginam degenerare poteſt. Periculoſa etiam eſt Ranula, quæ nigra,aut fuſca, & dura eſt,ad cancri naturam accedens, & illa non eſt attingenda.

Ad curationem huius, affectus,primùm cauſa antecedens auferenda eſt venæ ſectione, & purgatione ægrotantis naturæ, & ætati accomodata. Et ſi affectus ſit inueteratus, ad cauteria & decocta ſudorifica veniendum eſt.

Poſtmodùm topicis medicamentis reſolutio tumoris tentanda eſt in hunc modum.

℞. Cortic.granat. hyſſopi ſicci ,ſalis commun. ana ℥. ij. Fiat puluis ſub lingua detinendus, & frequenter iterandus. Refert Foreſtus puellam 12. annorum, intra biduum fuiſſe curatam hoc ſolo remedio, cuius auctor eſt Nicolaus Florentinus,qui in adultis oleo ſalis communis vtitur ſale ammoniaco, quod magis penetrat & potentiùs diſſoluit. Foreſtus verò in ſtudioſo quodam prædictum puluerem cum ſale communi paratum vſurpauit; tum etiam decoctum ex balauſtiis, alumine,& gallis, æquis partibus, paratum; ac denique partem ſale toſto & gemmæ fricari iuſſit, & æger curatus eſt ſine operatione chirurgica, quod rariſſimè ſolet contingere;quia tumores iſti ad naturam abſceſſuum accedunt, & in quodam veluti folliculo conti-

nentur

nentur, ita vt diſcuſſa quadantenus materia contenta, iterùm repleatur.

Si diſcutientibus remediis tumor curari nequeat, ad illius apertionem veniendum eſt, quod vtplurimùm faciendum, rariſſimè enim per reſolutionem curatur.

Apertio autem exiguo foramine facienda non eſt, quia materia in folliculo contenta,iterum colligitur,& folliculus impletur; (cui rei maximè conducit ſumma partis laxitas, & mollities recipiendis excrementis maximè idonea:) Sed per ſummum tumorem, longiſſima ſectio facienda eſt in vtraque eminentia, vt tota materia ſimul effluat.Poſteà vlcus abluendum eſt primùm lenientibus,vt decocto maluæ;poſteà verò detergentibus,vt vino albo cum melle roſaceo,aut diamorone;ac demùm oxymelite, donec purum appareat vlcus,& folliculo liberùm.Ac denique ad cicatricem inducendum,vino nigro, in quo alumen diſſolutum ſit, os frequenter colluendum.

Foreſtus ſimilem abſceſſum curauit in quadam muliere ruſtica,ſectione vtrinque factâ,& poſtmodum ore frequenter colluto poſcâ, cui exiguum ſalis admixtum fuerat.

Si affectus ſit inueteratus,& vlcus prædictis remediis exſiccari nequeat, tangatur oleo ſulphuris bis in die, temperato tamen cum aqua roſacea,ita vt ad vnam guttam olei quinque vel ſex guttæ aquæ roſaceæ miſceantur: ita enim intemperies corrigetur, & exſiccabitur pars,quæ ad roborationem,vino nigro, admixto alumine ſæpè abluenda eſt. Si poſt hæc remedia debitè vſurpata morbus redeat,ad cauterium actuale veniendum eſt,cuius adminiſtrationem docet Paræus *lib. 7. cap. 5.*

CAPVT III.

De Guſtatu læſo.

GVſtus quemadmodum reliqui ſenſus, omneſque corporis actiones, tripliciter læditur; imminutè abolitè,&deprauatè.Imminuitur cùm ſapores remiſſos vix percipit,intenſos verò remiſsè.Aboletur,cùm prædictos ſapores,ſiue intenſi ſint,ſiue remiſſi,nullo modo ſentit.Deprauatur denique,cùm obiectum alieno ſapore infectum iudicat.

Imminutionis & abolitionis guſtus cauſæ eædem ſunt, magnitudinè tantùm differentes; ſi enim leuiores ſint,guſtum imminuunt; ſi grauiores,abolent. Et illæ cauſæ ſunt, vel defectus ſpiritus animalis in ipſa parte,vel nerui à tertio pari in linguam tranſlati intemperies, vel lingua ipſa aliquo affectu præternaturali afflicta.

Spiritus deficiunt,vel propter ipſorum penuriam,vt in moribundis; vel propter obſtructiones neruorum tertij paris,per quod deferuntur;vel propter tumorem in ea cerebri parte genitum,à qua nerui oriuntur.

Lingua vel humidâ & pituitoſâ materiâ obducitur,vel tumoribus,puſtulis,aut vlceribus, afficitur, & hinc propria illius actio,ſeu guſtatus imminui,vel aboleri poteſt.

Guſtus deprauatur,quando lingua vitioſo aliquo humore inficitur;vt in febribus ſæpè contingit, cùm bile infecta lingua,omnia quæ guſtantur,amara eſſe iudicat.Aliàs pituita ſalſa, vel humore melancholico imbuta.omnia ſalſa,vel aclida ei videntur, obiecta enim externa linguæ admota, vitioſum ipſius ſuccum commouent,qui tunc temporis linguam magis feriens ſaporem ſuum in eam fortius imprimit: & ita,quæ guſtantur, tali ſapore infecta videntur. Contingit tamen[non raro, linguam ſuccorum in ſe contentorum ſapores percipere etiamſi nullum obiectum externum ipſi admoueatur,vt docet Gal.1.*de ſympt. cauſis cap.* 4. Et quotidiana confirmatur experientiâ in febricitantibus,quorum lingua bile perfunditur;quæ ſi valdè amara ſit,continuum amarorem in lingua perſentiunt, licèt nihil extrinſecum deguſtetur.

Cauſarum prædictarum diuerſitas ex ſaporum varietate,& linguæ ipſius diſpoſitione cognoſcitur; dulcis enim ſapor, & linguæ rubedo ſanguinem ſignificat; amaror,& calor flauus,bilem; albedo cum dulcedine, pituitam;color fuſcus & aciditas,melancholiam.Sapor abominabilis,prauos humores in ventriculo contineri oſtendit.Puſtulæ,tumores, & vlcera oculis patent. Ac denique,ſi nulla in lingua permutatio appareat,& guſtus imminuatur,aut aboleatur, in cerebro, vel neruis cauſam latere cenſendum eſt.

Curatio admodum varia eſt,pro varietate cauſarum. Etideò,ſi in cerebro,vel neruis affectus lateat,illi remedia aptanda ſunt,præſertim ea, quæ, ad paralyſis curationem præſcribi ſolent. Cùm verò à prauis humoribus guſtus deprauatur,illud ſymptoma vtplurimùm ab aliis morbis dependet præcipuè verò febribus, quibus curatis illa etiam ſymptomata tolluntur.

Si à tumoribus læ datur guſtus, illius curatio ex dictorum tumorum curatione dependet,quæ ſuprà propoſita eſt.

Si denique à puſtulis,aut vlceribus linguæ, affectus oriatur, curatio horum affectuum inſtituenda eſt per venæ ſectionem, & purgationem humorum acrium; quibus accedant topica refrigerantia, & aſtringentia, & exſiccantia,ad gargariſmatis formam redacta; & ſi vlcera ſordida ſint, abſtergantur melle roſaceo, addito oleo ſulphuris,aut vitrioli,eâ quantitate,quæ linguam moderatè feriat:vel etiam ad potentiùs exſiccandum,oleis prædictis,puris & impermixtis,pars affecta, ſemel atque iterùm tangenda eſt. Sic enim aphthæ, omniumque oris,& linguæ vlcera certiſſimè ſanantur.

CAPVT IV.

De Paralyſi linguæ,eiuſque motu læſo

ACtio linguæ præcipua,loquela eſt, eaque aboletur, imminuitur & deprauatur à variis cauſis, quæ ad morbos ſimilares,organicos,vel communes referuntur.Quod ad ſimilares attinet, humida intemperies cum materia coniuncta,linguam molliorem & laxiorem efficit, vt motus ſuos liberè exercere nequeat. Siccitas etiam nimia loquelam vitiat, vt in febribus contingit.Morbi verò organici ſunt,magnitudo aucta, vt de tumoribus antea dictum eſt, qui liberum linguæ motum impediunt;figura vitiata,vt, ſi lingua breuior ex natiua conformatione,aut præciſione apicis illius,aut ſi frœno, ſeu vinculo ſuo arctiùs alligetur, & obſtructio neruorum ſeptimi paris, qui ad muſculos linguam mouentes deferuntur. Morbi denique communes ſunt ſolutiones continui, ſeu vulnera eiuſdem partis.

Nimia linguæ humiditas balbutiem efficit,qua affecti literam R. pronunciare nequeunt;eaque vel natiua eſt, vt in pueris, qui ob nimiam humiditatem hoc affectu laborant,ab eóque liberantur ætatis progreſſu,quo ſuperflua illa humiditas abſumitur. In quibuſdam verò intemperies humida totâ vita perſeuerat, & illi perpetuò balbi remanent,de quibus agit Hipp. *Aph.* 32. *ſect.* 6.his verbis; *Balbi ab alui profluuio diuturno maximè capiuntur.* Galenus *in comm.* dicit eos qui naturâ balbi ſunt,aut cerebrum habere humidum, aut linguam, aut vtrumque; & à cerebro humido multas profluere humiditates quas in ventrem delabi par eſt, vnde alui profluuia. Linguâ verò admodùm naturâ exiſtente, & ventriculum talem eſſe par eſt, (vt qui alteram tunicam communem habet cum lingua,) imbecillemque ex humiditate. Ventriculi autem humidi propria paſſio eſt diuturnum profluuium.

Attamen

Attamen Auicenna propoſitæ doctrinæ aduerſari videtur, dicens *Fen.1. lib. 3. tr.4. c.18.* balbos eſſe maximè diſpoſitos ad melancholiam, cùm tamen melancholia à ſicciori cerebri intemperie procedat. Conciliatur tamen illa contrarietas, dicendo, per balbos, ſeu traulos Auicennam intelligere, non balbos propriè dictos, qui literam R, pronunciare nequeunt; ſed eos qui linguæ hæſitantiâ laborant, quive eandem ſyllabam multoties repetunt, antequam dictionem proferant; hæc enim linguæ hæſitantia, ex calido & ſicco cerebri temperamento oritur, in quo adeò promptæ fiunt cogitationes, vt linguam præcurrant, eiuſque motum, præcipitent, vnde conturbatio ipſius atque hæſitantia exoritur. Prædicta autem balbuties à natiuitate contracta incurabilis eſt.

In quibuſdam verò balbuties accidentaria contingit à catarrhò, & copioſo humoris pituitoſi defluxu in fauces & linguam, quæ euacuatione, reuulſione, & deriuatione humoris influentis, tum etiam capitis roboratione & exſiccatione curatur. Cùm autem remedia propoſitas indicationes adimplentia, paralyſi linguæ iam deſcribendæ conueniant, ex illius curatione erunt repetenda.

Ad linguam deferuntur duo neruorum paria, tertium videlicet ad guſtandi & ſentiendi actionem exercendam; & ſeptimum ad loquelam, & linguam variis modis mouendam. Ex horum igitur neruorum, qui à ſeptimo pari oriuntur, obſtructione, & relaxatione paralyſis linguæ procedit, quæ eſt priuatio, aut imminutio motus illius partis. Eaq; ſuccedere conſueuit frequenter apoplexiæ, cerebro ipſo ſecundùm poſteriorem partem humore pituitoſo imbibito; & tunc aliæ quoque partes, & plerumq; dimidia corporis pars, paralyſi tentantur. Interdum tamen ſolitaria eſt, neruis tantùm, aut muſculis linguam mouentibus, humore pituitoſo imbibitis & repletis. Ex præciſione etiam eorum neruorum linguæ paralyſis generari poteſt, cuius rei exemplum habetur apud Auic. *Fen.6. lib.3. tract.1. cap.12.* his verbis: *Quidam homo tam ventoſatus fuit, & percuſſus eſt cum ſcalpello villus nerui in ſubſtantia panniculi coniuncti cum lingua, quare mollificata eſt lingua.* Has autem cucurbitulas, in ceruice & iuxta occiput admotas fuiſſe coniiciendum eſt; cùm enim nerui linguam mouentes à principio ſpinalis medullæ oriantur, quæ eſt in occipitio, ex profundiori ſcarificatione cuiuſpiam illius rami præciſionem contigiſſe certiſſimum eſt.

Quamuis autem materia hunc affectum producens pituitoſa ſit; interdum tamen craſſior & frigidior, interdum tenuior & calidior eſſe conſueuit; pro ratione humorum in corpore prædominantium, quorum diagnoſis proponitur ab Auicenna *Fen.6. lib.3. tr.1. c. 6.* his verbis: *Et quandoque ſignificat quòd materia ſit ſanguinea, rubedo linguæ, & caliditas eius. Et quandoque ſignificat quod materia ſit ſubtilis, & aquoſa, multitudo curſus ſaliuæ aquoſæ, & paucitas iuuamenti ex reſolutiuis, & iuuamentum ab eo, in quo eſt ſtypticitas.*

Affectus iſte, ſi à cerebri vitio dependeat, & apoplexiæ ſit conſectarius, itavt aliæ quoque partes afficiantur, rarò curationem recipit, præſertim ſi æger ætate prouectior fuerit; ſi verò ſimplex & ſolitarius fuerit, curationem recipit, idque multò faciliùs, ſi æger in ætate florente conſtitutus fuerit.

Curatio Paralyſis linguæ perficitur ſublatione cauſæ antecedentis, humoris ſcilicet in cerebro redundantis; & diſcuſſione ac reſolutione cauſæ coniunctæ, humoris ſcilicet neruis linguam mouentibus impacti & imbibiti.

Cauſa antecedens eliminabitur iis remediis, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſita ſunt.

Ac primùm purgatio inſtituetur potione, aut pilulis dicto loco propoſitis. Mox ſi ſanguis redundare, & affectus cauſa principalis, vel adiuuans eſſe videatur, detrahendus eſt ea quantitate, quæ viribus & ætati conueniat. Poſtmodùm apozema cephalicum exhibendum. Et ſi affectus contumax eſſe videatur, ad diætam ſudorificam tranſeundum eſt; quorum omnium formulæ dicto loco propoſitæ ſunt.

Poſt vniuerſales euacuationes, ad materiæ morbificæ deriuationem deueniendum eſt, per cucurbitulas & veſicatoria poſteriori parti admota; tum etiam cauterium occipiti inuſtum. Auicenna cucurbitulam ſub mento affigit, quod etiam à recentioribus probatur.

Vena etiam ſub lingua vtiliter aperitur præmiſſis euacuationibus vniuerſalibus ad deriuationem humoris muſculis linguæ imbibiti.

Ad diſcutiendum verò & extrahendum eundem humorem, gargariſma ſequens frequenter vſurpabitur.

℞. Rad. ireos Flor. ℥.ß. fol. origani, ſaluiæ, ſtœchad. roriſmar. ana M.ß. cubebarum ʒ.iij. liquiritiæ ℥.j. Coquantur in æquis partibus aquæ & vini albi ſub finem additi ad ℔.j. In colatura diſſolue oxymelitis ſcillitici ℥.ij. Fiat gargariſma, quod ſi non ſatis efficaciter operetur, addi poterit decocto radix pyrethri ad ʒ. ij. vel iij. vel etiam ſemen ſinapi pari quantitate. Addi etiam poteſt caſtoreum, niſi ægro nimiùm ingratum videatur.

Ad eundem vſum poteſt frequenter lingua confricari oxymelite ſcillitico ſolo, cui etiam ſemen ſinapi addi poterit.

Succus ſaluiæ ad linguæ paralyſim multùm commendatur, ſi eo lingua frequenter confricetur; cui etiam, ſicut in præcedenti, ſinapi addi poterit.

Pilulæ etiam ſequentes ſupra linguam frequenter detineri poterunt in eundem finem.

℞. Succi betonicæ & liquiritiæ, ana ʒ.j.ß. caſtorei & aſſæ fœtidæ, ana ʒ. ß. nucis moſchatæ, & ſpicæ nardi ana ℈.j. Incorporentur cum melle, & fiant formulæ inſtar lupinorum.

Hic etiam conferre poterunt gargariſmata, maſticatoria, & errhina in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſita.

Ad cerebrum verò roborandum, & humoris pituitoſi in eo contenti reliquias diſcutiendas, conuenient ſuffitus, puluis capillis inſpergendus, & cucupha dicto loco propoſita.

Ac denique, ad nouum pituitæ prouentum, quem cerebri intemperies, etiam poſt vniuerſales & particulares euacuationes ſolet efficere, vſualia remedia præſcribenda; nempe ſyrupus magiſtralis, aut pilulæ vſuales, quibus opiata roborans adiungenda eſt eorumque remediorum deſcriptio à prædicta curatione deſumi poterit.

PRAXEOS MEDICÆ. LIBER VI.

DE AFFECTIBVS DENTIVM, GINGIVARVM, faucium, vuulæ, & laryngis.

PRÆFATIO.

PARTES in ore & faucibus contentæ varios affectus patiuntur, quorum præcipuos tantùm deſcribere animus eſt, & reliquos minoris momenti quive à ſolis Chirurgis vt plurimum curari conſueuerunt, conſultò prætermittere. Hic igitur liber ſeptem concludetur capitibus. Primum erit de dolore dentium. Secundum de dentium nigredine, & eroſione. Tertium de gingiuarum eroſione, & exulceratione. Quartum de fluxu ſanguinis ex gingiuis. Quintum de oris & faucium vlceribus. Sextum de vuulæ relaxatione. Septimum de angina.

CAPVT PRIMVM.

De dolore dentium.

DEntes non ſolùm ſecundùm neruos eorum radicibus inſertos, & membranulam, dentis cauitatem intùs ſuccingentem; ſed etiam in propria ſubſtantia ſentire docuit Galenus 5. *de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap.* 8. *&* 16. *de vſu partium cap.* 1. vbi dicit, dentes & cæteras oris particulas, vnà cum lingua, ſapores percipere. Tum etiam *lib. de oßibus cap.* 5. inquiens, ex oſſibus dentes tantummodo mollium cerebri neruorum eſſe participes, ob idque ſolos manifeſtè ſentire. Dolor igitur non ſolùm neruulis & membranulæ interiori, ſed etiam ipſi dentium ſubſtantiæ contingit.

Fit autem dolor dentium ab humorum influxu, qui vel frigidi & pituitoſi ſunt, vel calidi & ſeroſi, ſalſi & acres, vnde particularum dictarum diſtenſio aut vellicatio contingit. Illi autem humores, vel in maxillarum, & dentium alueolorum membranas confluunt, vel in neruulum radici dentis inſertum, vel in ipſam dentis ſubſtantiam. Quamuis enim multi exiſtiment, dentes humorum affluxum ac diſtenſionem in propria ſubſtantia recipere non poſſe, cùm ſint corpora denſiſſima & duriſſima, id tamen docetur ab Auicenna *Fen.* 1. *lib.* 1. *doctrina* 1. *cap.* 5. *& Fen.* 7. *lib.* 4. *tract.* 1. *c.* 4. *Et quandoque*, inquit, *eſt materia apoſtemans dentem ipſum.* Quam ſententiam confirmat, ac perſpicuè diſputat *Fen.* 1. *lib.* 3. *tract.* 3. *cap.* 1. his verbis. *Non enim eſt, quemadmodum quidam exiſtimant medicorum, quod cerebrum ipſum non apoſtematur, ſic ratiocinantes. Nam quod lene eſt, ſicut cerebrum, & durum, ſicut oſſa, non extenditur, & quod non extenditur, non apoſtematur. Hic autem ſermo eſt erroneus, & illud ideo, quoniam lene viſcoſum extenditur, & oßa etiam apoſtemantur, & Galenus illud confeßus eſt, & nos monſtrabimus ſermonem in capitulo dentium. Imò dicimus quod omne quod nutritur, extenditur, & augmentatur cum nutrimento; & ſimiliter eſt poßibile, quòd extendatur & augmentetur cum ſuperfluitate; & illud eſt apoſtema.* Hoc verò docet Auicenna ex Galeni ſententia, qui *lib.* 5. *de compoſitione med. ſec. loc. cap.* 8. *Cùm*, inquit, *impoßibile ſit dentes incrementum accipere citra nutrimentum, omninò duabus affectionibus, & his contrariis obnoxij erunt, inopiæ videlicet; & redundantiæ alimenti, quod eis ſuppeditatur. Inopia igitur aridiores & macriores, alimentumque non ſentientes. & ob id tenniores eos reddet: redundantia verò conſimilem in iis affectionem excitare poteſt, qualis eſt circa carnoſas partes inflammatio.* Hæc Galenus. Veriſimile tamen eſt dolorem frequentiùs fieri (ſi modò ille valdè intenſus fuerit) in partibus illis exquiſito ſenſu donatis, neruulo nimirùm; & membranulà alueolum ſuccingente, dentiumque radices proximè ambiente: Quæ ab humoribus influentibus, non ſolùm diſtenſionem ac vellicationem, ſed etiam interdum inflammationem patiuntur; ſi nempè ſanguis cum aliis humoribus admiſceatur: tunc enim dolor à duplici cauſa exoritur, diſtenſione videlicet, & compreſſione quæ fit à dentis duritie, quam ferre non poteſt ſine dolore, membranula inflammata. Hanc autem membranulæ inflammationem comitatur vt plurimùm gingiuæ inflammatio, quæ ideò à Gal. & Auic. inter cauſas doloris dentium recenſetur.

Fluunt autem humores in dentes & partes adiunctas vt plurimùm à capite: interdum tamen à partibus inferioribus promanant. Cùm enim vitioſi aliqui humores, præcipuè ſeroſi in parte aliqua geniti, in venis cumulantur, natura illorum onus excutere tentans, ad partes debiliores eos præcipitat. Et ſi dentes propter intemperiem, cariem, aut eroſionem tales extiterint, ad eos præſertim fluxio decumbit. Huius rei experimentum proponit Carolus Piſo (qui etiam exiſtimat dolorem dentium à ſeroſo humore vtplurimùm fieri) *lib. de morbis ab illuuie ſeroſa, obſ.* 7. vbi refert ſe ipſum dolore dentium per multos dies afflictum, ab aſſumpto medicamento purgante, poſt ſeſquihoram, ſinceram aquam ad ℔.j. & ampliùs euomuiſſe, tanto ſucceſſu, vt poſteà vel decem annis ab huiuſmodi dolore immunis prorſus fuerit. Quo edoctus experimento ſimili

affectu

affectu laborantibus, medicamenta ſeroſos humores educentia præſcripſit fœlici ſucceſſu. Præterea hunc affectum à tali cauſa vtplurimùm dependere, hoc ſigno probare nititur, quòd aſſidua ſaliuatio doloris dentium comes ferè perpetua eſſe ſoleat.

Præter cauſas enumeratas, vermes in dentibus carioſis geniti, doloris dentium cauſa eſſe poſſunt: iſque producuntur ex qualibet materia in illis cauitatibus retenta & putrefacta, ſiue excrementitia ſit, ſiue ex alimentis putredini obnoxiis, carnibus præſertim & dulciariis, quæ propter lentorem cauitatibus dentium adhæreſcunt.

Nonnulli etiam exiſtimant, dolorem dentium interdum fieri à ſpiritu flatulento intra dentis cauitatem, & neruulum incluſo, ac membranulam interiorem violenter diuellente; vnde dolor atrociſſimus, ac penè intolerabilis excitari ſolet.

Cauſæ externæ & procatarcticæ dolorem dentium producentes, ſunt illæ omnes, quæ humorum fluxiones promouere ſolent; quarum præcipuæ ſunt, aër frigidus, vel auſtrinus, mora in ſole ardente, aut in aëre nocturno, crapula; omnes denique errores in victus ratione commiſſi. His adde eas, quæ partem debilitare, & fluxioni recipiendæ magis idoneam reddere valent, qualis eſt præſertim caries & perforatio dentis, quæ pertinaces non rarò dentium dolores efficere conſueuit.

Cauſarum diuerſitas variis ſignis dignoſcitur. A calidis enim humoribus dolor oriundus, intenſior multò eſt, temperamentum calidius, ætas florens, tempus æſtiuum, caliditatis ſenſus in parte percipitur, & ſæpè gingiuarum inflammatio contingit, à frigidis remediis iuuantur, læduntur autem à calidis. Si verò à frigido humore dolor oriatur, ſigna prædictis contraria apparere ſolent.

Si vermis cauſa doloris extiterit, dolor erit interpolatus, exiguis interuallis deſinens ac rediens; tum motus vermis in parte aliquando percipitur.

A ſpiritu flatuoſo dolorem produci teſtatur illius atrocitas, & diuulſionis ſenſus, qui in parte percipitur, quive exiguo tempore deſinit, ac diſcutientibus remediis parti admotis facilè curatur.

Prognoſis varia eſt pro cauſarum varietate. Dolor enim qui ab humore calido, tenui, & ſero acri & ſalſo producitur, vehementior quidem eſt, ſed citiùs deſinit, ob humoris illius ſubitas mutationes. Qui verò ab humore frigido & pituitoſo excitatur, mitior eſt, ſed multò diuturnior.

Tumor in gingiuis aut maxillis obortus, doloris dentium ſolutionem affert, tranſlatâ fluxione ad partes exteriores: itavt, non ampliùs ad internam dentis cauitatem decumbat.

Curatio ad doloris cauſam auferendam, & ipſum dolorem mitigandum, dirigenda eſt. Licèt enim anodyna parùm proſint, niſi fluxio auferatur: Ita tamen non rarò vrget, vt non ſolùm anodynis propriè dictis, ſed etiam interdum narcoticis ante cauſæ ablationem demulcendus ſit. Humor igitur qui ad dentes confluit, reuellendus, euacuandus & repellendus eſt: qui verò iam influxit, deriuandus & diſcutiendus.

Primò igitur, ſi dolor ab humoribus calidis oriatur, venæſectio celebranda eſt è brachio eiuſdem lateris, quâ fluens humor plurimùm reuellitur. Si verò dolor frigidis humoribus excitetur, minùs venæ ſectio conuenit; ratione tamen fluxionis etiam vſurpari poterit, cum inter reuellentia remedia principem locum teneat. Sed minori copia tunc temporis ſanguis detrahendus, niſi plethoræ ſigna appareant; cuius ratione, etiamſi ea pituitoſa ſit, liberalis venæ ſectio inſtituenda, iuxta præceptum Galeni, qui largam ſanguinis detractionem plenitudini reſpondentē, omnium dolorum promptiſſimum eſſe remedium aſſeruit; quod nos frequentiſſimâ experientiâ, tum in aliis doloribus, tum præcipuè in dolore dentiū, veriſſimū eſſe comperimus.

Sequenti die purgans medicamentum exhibeatur humori peccanti accomodatum, in forma, vel potionis, ſi humor peccans calidus extiterit; vel pilularum, ſi frigidus, & pituitoſus humor doloris cauſa fuerit.

Poſtmodùm, perſeuerante dolore, cucurbitulæ ſcapulis cum ſcarificatione applicentur; vel cucurbitula magna inter ſcapulas ſine ſcarificatione affigatur. Veſicatorium poſteriori parti ceruicis, vel ponè aures admotum, humores fluentes potentiſſimè retrahit ad poſteriora.

Ad fluxionem etiam inhibendam, aſtringentia temporibus vtiliter applicantur; qualia ſunt emplaſtra ex gummi elemi, vel maſtiche ſola, ſupra pannum ſericum liquata, cum piſtillo æneo calefacto, emplaſtrum de maſtiche officinarum, vel contra rupturam; vel tale in rem præſentem præſcribatur.

℞. Thuris, hypociſt. ladani, ana ℥.j.ß. picis, maſtiches, ana ℥.j. opij. ℈.ß. olei lentiſci q.ſ. Fiat maſſa emplaſtri.

Radix conſolidæ maioris recens, contuſa & admota tempori in formam emplaſtri, fluxionem efficaciter intercipit.

Fit etiam emplaſtrum ex puluere aluminis & gallarum cum pice ſubacto, efficaciſſimum.

Riuerius Henrici magni Archiater emplaſtrum ſequens pro ſecreto habebat.

℞. Nucum cupreſſi, roſar. rubr. ſeminis naſturtij torrefacti, maſtiches, terræ ſigillatæ, an. ℥.j.ß. Macerentur in aceto roſaceo per horas 24. poſtea ſiccentur, & adde opij in aqua vitæ diſſoluti ℥.iij. picis naualis, colophoniæ, ana ℥.j. ceræ flauæ in oleis expreſſis, ſeminum hyoſcyami, & papaueris albi liquatæ q.ſ. Fiat emplaſtrum, quod applicetur arteriis, vel etiam loco dolenti.

In aures quoque immittuntur medicamenta ad dolores dentium, quia venulæ, per quas fertur alimentum ad dentes, per illas partes excurrunt. Ideò infunditur oleum amygdalar. amar. in aurem vicinam denti dolenti, aut excipitur fumus aceti, in quo pulegium aut origanum cocta ſint.

Alij acetum in aurem infundunt, quo fluxio cohibetur efficaciſſimè, & in fluxione calida præcipuè confert.

In frigida verò fluxione, ſuccus allij cum theriaca mixtus, & in aurem tepidè inſtillatus, mirum in modum dolorem compeſcit. Idem præſtat allij bulbus detracto cortice in formam ſuppoſitorij ſciſſus, & in aurem intruſus.

Adſtringentia etiam ipſi parti dolenti admouentur in fluxionis principio, eaque refrigerantia, ſi materia calida ſit; frigidâ verò exiſtente, calida cum repellentibus ſunt permiſcenda. In qualibet autem cauſa, ſi dolor vehemens fuerit, anodyna repellentibus erunt admiſcenda. Materia verò hiſce vſibus idonea talis eſſe poterit.

℞ Rad. biſtortæ, pentaphylli, tormentillæ, ana ℥.j. fol. verbenæ, plantag. & tapſi barbati, ana M.j. nucum cupreſſi, gallarum calycum glandium, an. ℥.ij. ſantali rubri, & cryſtallorum ana ℥.j.ß. roſarum rubr. & balauſtiorum ana P.j. Fiat decoctio in vino ſtyptico, & aceto, qua abluatur pars dolens tepidè, frequenter. Hæc in fluxione calida vſurpari poterit ab initio, in frigida verò addi poterunt radix cyperi, cortex buxi, folia hederæ, & ſimilia.

Simplicius medicamentum componitur ex aqua plantag. & roſar. cum aceti tantillo ad formam oxycrati.

Vel gallæ decoquantur in aceto, quo abluantur dentes. Vel

℞. Rad. pentaphylli ℥.ß. fol. ſalicis M.ß. gallarum ℥.ij. Fiat decoctio in vino ſtyptico, qua colluatur os. Hæc decoctio ſiſtit fluxionem, & dolorem ſedat.

Poſtmodùm ea vſurpanda erunt remedia,quæ dolorem ſedànt , eiuſque cauſam diſcutiunt, quorum maximus apud autores, imò & apud vulgus , numerus habetur. Nos efficaciora hîc proponemus ; ex quibus eo iudicio delectus habendus eſt , vt quæ non ſolùm reſoluunt & diſcutiunt , ſed etiam fluxionem cohibent, aſtringentium admixtione , in principio & augmento magis vſurpentur;quæ verò tantùm diſcutiunt,in ſtatu & declinatione.

℞.Succi ſemperuiui & ſolani , ana ℥ ij. lactis vaccini , aut ouilli ℥. viij. olei roſacei omphacini ℥. j. ß. opij,croci,ana gr.iij. Miſceantur , & linteo exceptus liquor maxillæ dentis dolentis tepidè applicetur frequenter.

℞.Medullæ pomorum dulcium coctorum ℥.ij. furfuris aceto macerati ℥.iij.olei roſacei omphacini. ℥.j. croci ℈.ß.opij.gr.ij.Miſce,fiat cataplaſma parti dolenti applicandum.Vel.

℞.Farinæ hordei & fabarum , ana ℥. iij. olei roſati completi & amygdalar. dulc.an. ℥. ß. ſucci ſemperuiui maioris ℥. j. ß. lactis.q. ſ. Fiat cataplaſma parti dolenti applicandum tepidè frequenter.Vel.

℞.Albumina ouor.num.ij.Agitentur cum aqua roſacea,&excipiantur ſtupis cannabinis,quæ aſpergantur piperis puluerati ʒ. ij. & parti dolenti applicentur , vt totam genæ ſedem comprehendant.

Hîc tamen ſedulò aduertendum,ne aſtringentia maxillis applicentur,ſi tumor eas occupet;periculum enim eſt,ne humor ad fauces repellatur,ægrúmque ſuffocet. Cuius rei exemplum proponit Valeſcus de Taranta,cuiuſdam medici,dolore dentium laborantis, cum maxillæ inflammatione,qui oleum roſaceum cum aceto admouit,vnde incidit in anginam,& mortuus eſt.

Aliæ oris collutiones in morbi decurſu parari poterunt in hunc modum.

℞. Vini albi generoſi ℥. iiij. radicis hyoſcyami albi ʒ. ij. Bulliant ad conſumptionem tertiæ partis Colaturæ adde aceti ℥. j. vernicis ʒ. j.iterumque bulliant vnicâ ebullitione Colaturâ abluatur os frequenter.

Decoctum verbenæ ſimplex ad eundem vſum à quamplurimis commendatur.

Laudatur etiam decoctum guaiaci in aqua, vel vino paratum,cui ſal interdum perſmiſceri poterit.Vel.

℞. Fol.perſicariæ feræ & cortic. rad. hyoſcyam. ana partes æquales.Coquantur in aceto roſaceo,& hoc decocto colluatur os. Et ſi à cauſa calida dolor producatur,radix hyoſcyami ſola in aceto decoqui poterit.

Si perſicariæ acrimonia offendat , illius quantitas minuenda eſt. Imo penitùs omitti poteſt in fluxione à cauſa calida,& in illius locum ſubrogari perſicaria maculata, quæ refrigerandi & aſtringendi facultate prædita eſt , cuiuſque ſuccus,aut decoctum ad omnes fluxiones acres &bilioſas coërcendas, per os tutò exhiberi poteſt. Folia etiam hyoſcyami loco radicis vſurpari poſſunt.

Quidam foliis hyoſcyami , & perſicariæ maculatæ pro remedio magnetico vtuntur , eaque decoquunt in aceto , cocta comburunt igne luculento , dentes aceto abluunt , & dolorem euaneſcere aiunt, quamprimùm folia combuſta ſunt. Ego verò affectum aceto tribuere malim quo dentes abluuntur.

In prædictis decoctis,ſi aceti acrimonia tanta ſit,vt eam æger difficilè ferre valeat,ex æquis partibus vini& aceti parari poterunt;imò verò in cauſa frigida vinum ſolum vſurpabitur.

Amatus Luſitanus ſandaracham valdè laudat in aceto & vino decoctam,hoc modo.

℞.Sandarachæ ℥.j.vini & aceti ana ℔.ß. Coquantur,& colatura calida teneatur diu in ore.

Decoctum radicis vrticæ maioris, cum pauxillo nucis moſchatæ & croci , in æquis partibus vini & aceti paratum , & calidè in ore detentum , humores illapſos mirabiliter extrahit. Ab initio quidem videtur dolor augeri,ſed paulò pòſt mitigatur & deſinit.

Radix lapathi acuti,vere , ante germinationem collecta & exſiccata,denti dolenti admota , ſpecificâ proprietate dolorem dentium tollit;quod confirmatur Foreſti experimento,quod habetur *obſ.6.lib.*14.vbi etiam dictam radicem recentem in taleolas conciſam denti dolenti feliciter applicauit in puella quadam;quo etiam remedio in aliis quamplurimis,præcedentibus vniuerſalibus remediis,ſe feliciter vſum teſtatur.

Si corpus ritè purgatum fuerit , caput pituitâ non ſit admodum repletum,maſticatoria ad humores à parte affecta extrahendos,erunt efficaciſſima , quæ parantur,vel ex pyrethro ſolo dentibus diu præmanſo , vel ſequens componi poterit.

℞.Maſtiches , pyrethri, & ſtaphiſagriæ ana ʒ. j. ß. hyoſcyami ʒ. ß. Puluerentur, & miſceantur , ex iiſque fiant globuli in panno lineo raro , quos diu maſticet, frequenter expuendo.

In vulgari vſu habetur oleum caryophyllorum,quo fruſtulum goſſipij intinctum denti admouetur ; & ſi feroſus fuerit,cauo illius inſeritur , ſicque humor parti adhærens extrahitur,& illa roboratur.

Oleum camphoræ ad eundem vſum mirè eſt efficax.

Vel in olei caryophyllorum ʒ j.diſſolue camphoræ gr.viij.iiſque eodem modo vtere.

Verùm præ cæteris commendatur,& miris laudibus effertur oleum buxi, quod ſi goſſipio per ſtilum excipiatur,& in foramen dentis gutta vnâ, vel altera iniiciatur , illicò dolorem tollit. Fit autem hoc oleum, conciſo ligno buxi in multas particulas,deinde deſtillatur per deſcenſum,duobus vaſis,altero infra terram,alterò ſupra poſito,& circa hoc opponitur ignis ex carbonibus validior,& oleum extillat in vas inferius.

Præter olea prædicta,Chymici etiam laudant oleum ligni,quod vocant,Heraclei,ſeu corylini, eodem modo vſurpatum.

Si dolor ita vehemens ſit vt prædictis remediis cedere non valeat,ad narcotica veniendum eſt , quæ ſub variis formulis à practicis proponuntur , & denti dolenti admouentur,quorum tamen effectus,non minùs quàm cæterorum topicorum , admodùm incertus eſt Verùm eadem aſſumpta dolorem certò conſopiunt Inter cætera laudanum opiatum principem locum obtinet,quod no ſolùm dolorem ſedat, ſed etiam fluxionem cohibet,& tutò exhiberi poteſt poſt remedia vniuerſalia ad gr.iij. vel iiij. modo à perito artifice præparatum ſit.

Topica verò remedia ex narcoticis parata multa circumferuntur. Sequentia duo nobis ſint inſtar omnium.

℞.Opij,myrrhæ,& ladani , an. ʒ. j. Puluerentur, & cumvino albo decoquantur in formam linimenti quod pauco goſſipio exceptum denti applicetur.

Alterum eſt emplaſtrum Riuerij,Henrici magni Archiatri,ſuprà deſcriptum.

Si vermes in dente fuerint, amaris enecandi ſunt,& inter alia ſequens conferre poterit.

℞.Aloës ʒ.j.camphoræ ℈.ß.aquæ vitæ ʒ.ß.Miſceantur & cum bombace denti admoueantur.

Notandum eſt rarò dentes dolere,niſi perforati fuerint,& eroſio vſque ad cauitatem internam penetret, ac neruum tangat,ideò vt doloris ſenſus auferatur,neruus adurendus eſt cauterio actuali, vel aquâ forti , aut oleo vitrioli in cauum dentis immiſſo,quod ſi frequenter iteretur,& dens valdè corroſus fuerit,in fragmenta ſenſim rumpitur,& extrahitur.

Si hiſce omnibus dolor dentium non cedit, & dens valdè exeſus fuerit,ferro extrahendus eſt , eóque extirpato dolor ſtatim ceſſat, non amplius reuerſurus. Cauendum tamen eſt,ne dens euellatur eo tempore , quo fluxio impetu ruit,aut caput dolet, aut tumet gingiua, aut dolor atrox ſentitur.Et monendus eſt Chirurgus, ne violenter & affatim, vno ſcilicet ictu dentem euellat , ne violentam extractionem conſequatur maxima

cerebri concuſſio,& oſſis maxillæ diſruptio,quam ſæpè magna hæmorrhagia, febris, & interdum mors conſequitur. Euulſo dente,ea pars à qua extractus eſt,digitis vndiquaque comprimatur, vt ad naturalem ſtatum redeat;poſtmodum æger os colluat oxycrato tepido, caueatque ab aëre frigido,ne noua fluxio in alios dentes delabatur.Si verò ſanguis in tanta copiâ effluat, vt vix cohiberi poſſit;(quod interdùm contingit,etiam ſine maxillæ ruptione,ex vena,vel arteria diſciſſa ; & refert Valeriola hiſtoriam cuiuſdam,qui dente,ſine vlla vi & ſine ferro,ſed ſolis digitis extracto, ſanguinis ℔.j. vno impetu eiecit , & altero die ferè tantumdem ex arteria gingiuæ ſuppoſita : Siſtitur vtplurimùm ille ſanguinis fluxus , appoſito globulo ſolidiori ex linteo confecto,& digitis per horam vnam,aut alteram compreſſo. Quòd ſi non ſuccedat, vitriolum vſtum admouendum eſt , & linteum in aceto maceratum ſuperimponendum,idque digito comprimendum,donec cruſta inducta fuerit. Poſtremum remedium eſt cauterium ignitum,quo ſanguis erumpens ſtatim cohibetur.

Si quis meticuloſus Chirurgi manum refugiat ; & aliis remediis ſibi dentem extrahi cupiat , ea tentanda ſunt,quæ ab authoribus paſſim proponuntur,& dentis caſum promouere cenſentur;qualia ſunt, paſta ex lacte tithymali , & thuris puluere ſimul incorporatis cum pauco amylo in cauum dentis immiſſa;radix ranunculi, cortex radicis mori, cinis vermium terreſtrium, pyrethrum in aceto infuſum , radix cucumeris agreſtis in aceto infuſa, & ſimilia. Sed præ cæteris efficaciſſimam vim obtinet ad dentium caſum promouendum elleboraſter , ſi eius folio contrito dens confricetur ; ſed diligenter cauendum eſt , ne alij dentes hoc remedio tangantur , eorum enim caſum etiam promoueret. Quidam ruſticus cùm dolore dentium acerbiſſimo premeretur , ſuaſit alter vt elleboraſtro dentem confricaret ; ille incautè hoc vtens remedio , maiorem partem dentium maxillæ afflictæ confricuit , & intra paucas horas omnes propemodùm deciderunt. Si quis igitur tam vehemens remedium experiri cupierit, ſuaſerim vt reliquos dentes cerâ diligenter obducat , itavt ille qui euellendus eſt , nudus relinquatur , & actioni medicamenti pateat.

Quamuis tumor in maxillis obortus , vtplurimùm doloris ſolutionem afferat , tranſlata materia ad partes exteriores , vt tamen ille citò reſoluatur , quædam remedia vſurpanda ſunt , cui rei conferet ſequens linimentum.

♃.Butyri recentis,& axungiæ gallinæ,an.℥.j. pulueris ireos Flor. ʒ.j.croci ℈.ß.ol.chamæmel. & amygdal. dulc.an.℥.ß.Fiat linimentum.

Promptiùs operatur cataplaſma ex ficubus , pane & aceto.

Vrtica contuſa maxillæ admota citò dolorem ſoluit.

Hæc eſt doloris dentium præſentis curatio. Si autem ille frequenter recurrere conſueuerit , vt in multis huic affectui obnoxiis contingit;prophylaxis adhibenda eſt, quæ in eo conſiſtit, vt humorum ad partes iſtas fluentium generatio impediatur , & dentes ipſi roborentur, ne tam facilè fluxionem excipiant. Si igitur ab humoribus calidis affectus producatur , eadem curatio adhibenda eſt, quæ in calida hepatis intemperie & catarrho calido fuit propoſita. Si verò à frigidis , & pituitoſis humoribus ducat originem , frigidæ cerebri intemperiei , & catarrhi frigidi curatio vſurpanda eſt, dentium verò roboratio ex ſequenti capite erit deſumenda.

CAPVT II.

De dentium nigredine & eroſione.

Dentes non rarò nigrum, liuidum, aut flauum colorem contrahunt,ab humoribus vitioſis,illorum ſuperficiei adhærentibus , qui longa mora eos tandem corrodunt,& carie afficiunt:Producuntur etiam iidem affectus à vaporibus tetris ſurſum exhalantibus,qui ex prauis alimentis ingeſtis , aut à ventriculi intemperie cibos corrumpente exoriuntur. Plurimùm ad dentes denigrandos confert hydrargyrum , ſiue toti corpori admotum, vt in lue venerea contingit ; ſiue facies tantùm eo illinatur. Vnde mulieres,quæ fucis ex mercurio vtuntur,dentes nigros,aut fœdo colore infectos habere conſueuerunt.

Ad curationem , cauſa antecedens priùs auferenda eſt,& ſi humores praui in ventriculo redundantes huic malo originem dederint , euacuandi ſunt , & partium eos producentium intemperies corrigenda , optimáque victus ratio inſtituenda, eaque alimenta eliminanda, quæ dentes corrumpere nata ſunt , præcipuè verò dulcia.

Infinita propemodùm ad dentes dealbandos propo-nuntur remedia apud authores , quæ vnuſquiſque experiri poterit. Nobis vnicum ſaltem ſufficere poterit, quod in inſtanti dentes dealbat, ab omni ſorditie liberat,& à carie præſeruat , nempè ſpiritus ſulphuris , aut vitrioli,in quo exiguus bacillus demergendus eſt, eiuſque extremo dentes confricandi,moxque linteo detergendi. In magna dentium ſorditie purum & putum oleum vſurpari poterit ; aliàs verò cum melle roſaceo permiſcendum , aut aquâ ſimplici temperandum erit, ne vſu frequenti gingiuas erodat. Montan. *conſil.* 113. refert ſe id didiciſſe Romæ ex quadam muliere, quam Mariam Græcam appellabant : ad quam cum veniſſet admodùm iuuenis,atque illa eſſet annorum 20. poſteà quinquagenariam in eodem ferè ſtatu eam reperit;quæ formæ atque virium integritatem oleo vitrioli acceptam tuliſſet, atque ſignificaſſet , ſe ex eius vſu dentes, quos in iuuentute peſſimos habuerat , pulcherrimos ha bere & firmiſſimos,gingiuas etiam firmas ; & addidiſſet,quod videretur ſibi ob eius vſum tardiùs ſeneſcere.Vſa erat autem ſingulis diebus vnâ aut alterâ guttulâ,gingiuas & dentes leuiter fricando.

Cinis tabaci ad dentes abſtergendos & dealbandos eſt etiam mirè efficax.

Ad præcautionem verò,& dentes conſeruandos,primùm ij à ſordibus , & cibis quotidie mundandi ſunt dentiſcalpio ex ligno lentiſcino , aut alia materia idonea;mox vino os colluendum,dentes verò confricandi puluere ſequenti.

♃.Rad.biſtortæ,aluminis,& coralli albi ana ℥.j.Fiat puluis tenuiſſimus, quo dentes confricentur. Vel aquâ ſequenti abluantur.

♃.Aluminis vſti ſubtiliſſimè puluerati ʒ.ij.cinamomi integri ℥.ß. aquæ fontis & roſarum, ana ℥. iv. Bulliant in phiala vitrea ſupra cineres calidos , ad tertiæ partis conſumptionem. Hoc liquore dentes confricentur manè cum linteo in eo madefacto.

* *
*

C A P V T III.

De gingiuarum eroſione & exulceratione.

ERoduntur gingiuæ, & exulcerantur ab humoribus acribus & erodentibus ad eas confluentibus. Partes autem mandantes ſunt cerebrum,ventriculus,lien;aliæque partes. Lienoſi præſertim vlceribus gingiuarum maximè obnoxij ſunt,vnde in ſcorbuto, magna earum partium exulceratio,& corruptio contingit. Interdum etiam ex lumbricis,aut corruptis humoribus ex quibus illi generantur,gingiuarum eroſiones ſolent contingere,ita vt illæ diu perſeuerantes, lumbricorum intùs latentium indicia eſſe ſoleant. Sic refert Fabricius Hildanus *obſ.59.centur,*1. cuiuſdam ciuis Duſſeldorpenſis puerum eroſione gingiuarum à longo tempore grauiſſimè vexatum,cùm varia multaque remedia tam interna,quàm topica adhibita fuiſſent , tandem vitam cum morte commutaſſe. Et aperto corpore tantam inuentam eſſe vermium copiam , vt aliquibus in locis inteſtina eroſerint , multique in vacuo ventris reperti fuerint.

Curatio primùm ad cauſam antecedentem dirigenda eſt,& humores vitioſi vacuandi per venæ ſectionem & purgationem,acres & calidi temperandi per apozemata,iulepos,iuſcula medicata,& alia huiuſmodi. Eorúmdem humorum fluxio auertenda per cucurbitulas & cauteria partibus idoneis admota. Ac denique partis præcipuè affectæ vitia corrigenda.

Poſtmodùm vero ad topica veniendum eſt,quæ pro magnitudine affectus varianda ſunt:ita vt ſimplici eroſioni ea tantùm admouenda ſint , quæ aſtringendi & exſiccandi vi prædita ſunt, atque ita lotio ſequens primùm vſurpari ooterit.

℞.Gallarum immaturarum, calycum glandium, & balauſtiorum , ana ℥.j. roſar.rubr. P. j. aluminis crudi ʒ.iij. Coquantur in aquæ ferratæ partibus duabus, & vna vini rubri auſteri ; hoc decocto ſæpè gingiuæ abluantur.

Si hoc decocto non tollatur eroſio , opiata ſequens adiungenda eſt.

℞.Sang.drac.ʒ.iij.ligni aloës roſar.rubr.ſpodij,cornu cerui ad albedinem vſti & nucum cupreſſi , ana ʒ. j. myrrhæ & cineris tabaci, ana ℈. iij. aluminis ʒ.j. Fiat omnium puluis, qui excipiatut melle , additis ſpiritus vitrioli aut ſulphuris guttis aliquot.Fiat opiata,quæ extendatur ſupra linteola inſtar lamellarum, gingiuis applicanda hora ſomni.

Spiritus ſulphuris aut vitrioli,quemadmodum dentes mundificat & dealbat ; ſic etiam gingiuarum putredinem arcet ſolus vel cum aqua,aut melle roſaceo permixtus,vt ſuperiori capite dictum eſt.

Si vlcus profundum fuerit , aut ſordidum, ſequenti balſamo illinatur.

℞.Myrrhæ electæ,& ſacchari cādi,ana partes æquales. Puluerentur , iiſque impleatur album oui ad duritiem coctum,& per medium ſectum;poſtea filo probè alligetur , & ſuſpendatur in cella vinaria , ſupponendo vas vitreum,inſtillabit liquor, ſeu balſamum , quo pars ſæpiùs in die illinatur.

Quod ſi prædictis remediis ex parte adminiſtratis, affectus non tollatur , & dens vlceri vicinus carie affectus ſit , ad illius auulſionem veniendum eſt , & vlcus citò curabitur,alioqui incurabile prorſus remanebit.

C A P V T IV.

De fluxu ſanguinis ex gingiuis.

SAnguis magnâ copiâ interdum è gingiuis fluere conſueuit , idque vel criticè vel ſymptomaticè. Quamuis autem hæmorrhagia critica rariſſimè per gingiuas fieri conſueuerit;id tamen interdum accidere docet experientia & authorum obſeruationes. Sic refert Dodonæus *obſ.*14. cuidam Latomo ecthymatis laboranti ſanguinem è gingiuis erupiſſe,eúmque repreſſum ad vrinarios meatus tranſlatum fuiſſe, vnde cruenta vrina ſubſequuta eſt;quæ cùm aſtringentibus cohibita fuiſſet,iterùm ad gingiuas ſe contulit , nec fluxus ceſſauit,donec æger à morbo liberatus eſt. Amatus Luſitanus *curatione 5.centur* 5. refert quibuſdam ſanguinem è gingiuis vtiliter effluxiſſe , eóque cohibito nonnulla ſanitatis incommoda prodiiſſe. Zacutus etiam Luſitanus *obſ.86.lib.*1. *praxis admiranda*, refert aurifabrum quemdam,cùm ex multo labore iuxta fornacem in ardentem febrem incidiſſet , & eſſet firmus ac fortis copioſam celebraſſe phlebotomiam , cuius vi ita leuatus eſt,vt in 7.die præcedente gingiuarum pruritu,& labij inferioris ingenti dolore, ex venula gingiuæ inferioris riuuli ſanguinei profluerent per tres continuos dies,in tanta quantitate,vt libras ampliùs quinque excederent, & quantò plus ſanguinis effluebat , tantò magis remittebatur febris,qua omninò extincta,ſanguis ſponte ſuâ ceſſauit omninò.

Symptomaticè verò ſanguis è gingiuis profluit , ob ſuam acrimoniam , & vitioſam hepatis,aut lienis conſtitutionem. Sic in ſcorbuto familiaris eſt huiuſmodi ſanguinis è gingiuis effluxus.

Interdùm etiam ſanguis copioſè profluit ex dente auulſo,lacerata ſcilicet arteriola , quæ radici dentis inſeritur,vnde tanta interdum ſanguinis copia emergit, vt inde quibuſdam mors contigerit.

Fluxus ſymptomaci curatio perficitur ſanguinis detractione & purgatione , aliiſque remediis viſcerum affectorum vitia corrigentibus.Quibus ſuccedent topica remedia , aſtringendi vi prædita, in gargariſmatum, ſeu collutionum,puluerum,& linimentorum,aut opiatarum formam redacta.

Si euulſo dente copioſa accidat hæmorrhagia , reuulſio primùm inſtituenda eſt per venæ ſectionem & cucurbitulas,& parti aſtringentia admouenda,quale eſt cataplaſma ex bolo armena,terra ſigillata,ſang.dracon. aliiſque aſtringentibus,albumine oui exceptis paratum: tum gypſum ſolum albumine oui exceptum,ſanguinem fluentem potentiſſimè cohibet. Quæ ſi non ſufficiant, patientis digitus loco imponendus eſt , ex quo ſanguis erumpit, & tamdiu detinendus , donec ſanguis ſupra orificium arteriæ coagulatus,non ámplius effluat.

Si leuioribus hiſce ſanguis cohiberi nequeat , quod ſæpè contingit , ad potentiora veniendum eſt. Valeriola *obſ. 3. lib. 5.* refert, in vetula ex dente putrido, ſine vlla vi,ac ſine ferro euulſo, ſed ſolo digito apprehenſo,& leniſſimo concuſſu educto , ingentem ſequutam fuiſſe hæmorrhagiam ex arteria gingiuæ ſubdita. Quem ſanguinis fluxum cohibuit , cum leuiora ſiſtere non potuiſſent,chalcitide vſta impoſita , quæ in ſiſtendo ſanguine mirificam vim obtinet;nam & vehementer aſtringit , & cauſtica virtute inſtar ignis fluorem omnem reprimit,Zacutus Luſitanus *obſ.* 84. *lib.* 1. *Praxeos Medica admiaanda,* refert hiſtoriam cuiuſdam qui cùm dentis dolore premeretur immaniter , illum violento concuſſu,ferri ope eduxit. Extracto eo, ex lacerata arteria gingiuæ ſubdita, copioſa ſequuta eſt hæmorrhagia;quæ cùm venæ ſectione , cucurbitulis , & aſtringentibus appoſitis cohiberi non potuiſſet, neque digito vulneri impoſito,neque chalcitide vſtâ admotâ, tandem illius conſilio , locus puluere gummi Arabici

imple

impletus eſt,quod auxilium ita profuit, vt poſt tres horas ſanguis fuerit omninò reſtrictus, hoc enim gummi obſtruendi, refrigerandi, glutinandi & exſiccandi vim habet. Idem Zacutus *obſ. 85. eiuſdem libri*, refert militem quendam ſtrenuum,dentem,cuius ſæuiſſimo cruciabatur dolore, ferrò cùm extraxiſſet violentiâ ſummâ,vehementem paſſum eſſe ſanguinis fluxum ex arteria, cui dens innitebatur. Sanguine biduo vbertim fluente, peritiſſimi Medici, omnis generis obſtruentia extrà apponunt, reuellentia conſulunt, arteriam candenti ferro inurunt. At incaſſum omnia: nam ſanguis maiori impetu profiliens, eum in ſtatum morti valdè propinquum, viribus penè exhauſtis deduxerat. Vocatus Zacutus Galenicum emplaſtrum ex aloë, thure, & pilis leporini exactiſſimè trituratis,& mixtis cum candido oui impoſuit,quo intra paucas horas ſanguis fuit omninò ſuppreſſus,& æger à mortis faucibus ereptus. Hoc pretioſiſſimo auxilio à ſe primùm inuento gloriatur Gal.*lib.5.meth.cap.7.* inciſam in Gibberto arteriam, fuiſſe conglutinatam, & *cap.4.eiuſdem libri*, tum etiam *libro de curandi ratione per ſang.miſſ.c.vltimo*,huius remedij præſtantiam confirmat, & quibuſdam hiſtoriis illuſtrat.

CAPVT V.

De oris & faucium vlceribus.

Leuia & ſuperficiaria oris vlcera, vulgò Aphthæ nominari ſolent,quamuis apud Hipp.& Galenum, interdum hoc nomen pro aliarum partium vlceribus vſurpatum reperiatur; quæ verò profundiùs ſe demittunt, oris, vel faucium vlcera abſolutè nominantur; qualia ſunt ea, quæ lue venerea affectis contingere ſolent.

Hæc autem vlcera generari ſolent ab acribus humoribus,aut vaporibus à variis partibus in fauces tranſlatis.Sic in febribus malignis huiuſmodi vlcera ſæpiſſimè contingunt,& in iis qui calidiori hepatis, aut aliarum partium intemperie laborant, aut corruptorum humorum illuuie ſcatent;vnde puerulis aphthæ ſæpiſſimè contingunt,ex Hipp. *Aph.4.ſect.3.* tum ob lactis acrimoniam, quæ in tranſitu partes illas molliſſimas exulcerat,vt docet Gal.*in comment.illius Aphoriſmi*;tum quia lac in ventriculis puerulorum ſæpè corrumpitur, & acres vapores ad os tranſmittit,vt idem Gal.*aſſerit.9. de compoſ.med.ſec.loc.c.vlt.*

Variæ autem ſunt huiuſmodi vlcerum differentiæ, non ſolùm quòd alia leuiora, alia deteriora ſint; alia pueros, alia adultiores infeſtent; ſed etiam quòd alia cum inflammatione coniuncta ſint, alia verò minimè. Hi varij gradus reperiri ſolent,pro varietate humorum à quibus generantur. Vel enim fiunt à ſanguine, vel à bile, vel pituita, vel melancholia, ſeu potiùs atra bile, quæ non ſolùm exurentem, ſed etiam plerumque malignam qualitatem obtinet, & vlcera κακοήθη generare ſolet.

Hæ autem differentiæ propriis ſignis diſtinguuntur, ſiquidem vlcera rubicundiora à ſanguine oriuntur; flauiora à bile, albeſcentia à pituita; & liuida ab atra bile, fœtida putredinem adeſſe ſignificant.

Quod ad prognoſim attinet, aphthæ propriè dictæ facillimè curantur:vlcera verò profundiora,aut putredinem adepta, νομαὶ à Græcis appellata, difficiliùs curantur.Et in pueris illa periculoſiora ſunt,tum propter carnis mollitiem,quam huiuſmodi vlcera magis depaſcuntur;tum quòd remedia potentiora, ob eandem carnis mollitiem ferre nequeunt. Vnde fit vt pueri interdum ex hoc affectu intereant,ſi malignitatem & putredinem comitem habuerit.

Ratione cauſæ, etiam minùs periculoſa ſunt vlcera quæ à pituita;magis,quæ à ſanguine vel bile; maximè, quæ ab atra bile generantur.

Vlcera nigra & cruſtoſa, peſſima & lethalia ſunt, præcipuè in pueris.

Fauces exulceratæ cum febre,difficiles ſunt,vt docet Hipp.3.*prog.* quia,vt Gal. explicat, humoris erodentis malitiam indicant.

Curatio inſtituitur primùm idoneâ victus ratione, quæ refrigeret & exſiccet; ac cauſæ antecedentis generationem impediat.Pueris itaque,ſi à lactis vitio malum contraxerint,nutricis mutatio præcipiatur,aut propriæ nutricis lac corrigatur cibo & potu laudabili;tum etiam venæ ſectione & purgatione, ſi opus fuerit. Præſertim verò nutricibus præſcribantur edulia refrigerantia & aſtringentia, qualia ſunt cydonia,pyra, meſpila, ſorba, lactuca,& portulaca.In adultis eadem præſcribantur,& vitentur acria;ſalſa & piperata.

Deinde cauſæ antecedenti proſpiciendum eſt vniuerſalibus euacuationibus,pro ætatis ratione vſurpatis. Ac primùm phlebotomia humores ad partem fluentes potenter reuellit,eorumque acrimoniam temperat, totum corpus refrigerando.

Huic ſuccedere debent cucurbitulæ ſcarificatæ,hirudines ponè aures,& ſub mento affixæ,veſicatorium poſteriori ceruici admotum.

Poſterâ die à venæ ſectione purgatio præſcribenda eſt humori peccanti,& ætati congrua.

Eodem tempore, nempe ab ipſo curationis principio, topica adminiſtrentur, ſtomatica à Galeno appellata; eaque ab initio mitiora ſint,qualia ſunt gargariſmata,vel oris collutiones ex aquis plantaginis, matriſyluæ,peculi roſatum,ſyrupo de roſis ſiccis,& de moris paratæ.Vel decocta ex foliis plantaginis,rubi,centinodiæ, balauſtiis,ſantalo rubro,& ſimilibus, cum ſyrupis prædictis.Et ſi inflammatio adfuerit,vtiliter addi poterunt ſucci ſolani,ſemperuiui, portulacæ, & ſal prunellæ, in eâ quantitate, quæ acrimoniâ non feriat; vel illius loco alumen crudum in parua doſi admiſceri poterit.

Si non ſit inflammatio,vnicum ac ſummum remedium eſt ſpiritus vitrioli, aut ſulphuris, qui in adultis purus ac putus vſurpari poterit, intincto in eum goſſipio bacilli apici alligato, eóque vlceri admoto, leuiſſimo contactu; ſic enim aphthæ ſimplices momento ferè curantur. In pueris verò permiſcetur dictus ſpiritus cum melle roſaceo,eâ proportione, vt aciditas linguam leuiter feriat, & cum penicillo ex linteo, baculo alligato,aphthæ illinuntur frequenter,&citò curantur.

Si admodum dolorifica ſint vlcera, cum inflammatione coniuncta, lacte frequenter gargariſato demulcentur, vel lactis defectu, emulſionibus ſem.frigid.vel mucilag.ſem pſyllij & cydon.cum aquis roſar.plantag. ſolani extractis.

Si denique dolor pertinax reuulſionibus propoſitis, & topicis non ſedetur;ſed ab illius vehementia copioſi humores acres continuò attrahantur, vnde vigiliæ continuæ exoriuntur,& corporis conſumptio ſequitur quæ vitæ ſummum periculum minatur;"extremum remedium eſt ad narcotica confugere; quæ dolorem ſedant,& humorum influxum inhibent;eorumque doſis metienda eſt pro ætate & viribus.

Ego aliquando puerum quatuor anniorum ab orci faucibus, Dei beneficio,liberaui, exhibito laudani gr.j. cùm eius fauces & lingua profundis vlceribus ſcaterent,cum tanta inflammatione, vt ne iuſcula,nec topica remedia ferre poſſet, & tanto humorum acrium affluxu, vt illi continuò ex ore, riuuli inſtar emanarent, & puer dies noctéſque inſomnes eiulando tranſigeret.

Si vlcus ſordidum ac putridum euaſerit,abluatur primùm decocto hordei & melle roſaceo, & in pueris lacte chalybeato,cum conſerua roſarum agitato:mox ad fortiora tranſeundum eſt, & in primis mel roſaceum

ſuprà laudatum, & guttis aliquot ſpiritus vitrioli acidum redditum, multùm confert.

Si hæc non ſufficiant, aquis, vel decoctis ſuprà deſcriptis addi poterunt alumen vſtum, collyrium Lanfranci vel vnguentum ægyptiacum, maiori vel minori doſi, provt affectus vehementia poſtulare videbitur. Si denique à lue venerea faucium vlcus procedat, non niſi lue ſublatâ curari poteſt.

CAPVT VI.

De Vuulæ relaxatione.

Vvulæ relaxatio contingit ab humore pituitoſo à capite in eam delabente, cui non rarò ſanguinis quædam portio admiſcetur, & tunc cum relaxatione inflammatio coniuncta eſt, quæ etiam tonſillis frequenter euenire ſolet; quarum tamen inflammationum curationem omittimus, cùm iiſdem remediis perfici valeat, quæ ad linguæ inflammationem, & oris vlcera cum inflammatione coniuncta propoſita ſunt.

Humor igitur pituitoſus in columellam defluens, eam humectat, emollit & relaxat, vt longior facta partem ſuperiorem œſophagi tangat, & nauſeam pariat. Tum etiam laborantes bolum quendam in ſummo œſophago habere videntur, quem fruſtra deuorare conantur, vt hoc ſolo ſigno ſine inſpectione, vuulæ relaxatio dignoſci valeat.

Illius curatio primùm ad cauſam antecedentem dirigenda eſt, ſicque humores à capite fluentes euacuandi, reuellendi ac deriuandi iis remediis, quæ in catarrhi curatione fuere propoſita.

Topica verò in principio ſint aſtringentia & repellentia, qualia in gingiuarum & faucium vlceribus fuere propoſita, & in curatione Anginæ capite ſequenti proponentur, quibus poſtmodùm reſoluentia & exſiccantia erunt admiſcenda. Et licèt gargariſmata dictis locis porpoſita, hic vtilia ſint, tamen vbi nulla eſt inflammatio, pulverum vſus efficacior eſt, iis enim vuulua relaxata potentiùs conſtringitur, & exſiccatur. Atque ita primùm admouebitur cortex granatorum ſubtiliſſimè pulueratus, cui in progreſſu tantillum piperis admiſceri poterit, Vel

℞, Roſar. rubr. balauſt. corticis grana. ana ℥. ß. rad. biſtortæ, tormentillæ, gallarum immatur. ireos Florent. ana ℥. j. aluminis vſti ℈. ij. Fiat puluis. Vulgus Chirurgorum piper longum pulueratum admouent; quod non vacat periculo; ſiquidem metuendum eſt, ne humores affatim à cerebro ad partem affectam attrahantur, & graue aliquod damnum afferant.

Modus autem huiuſmodi pulueres adhibendi talis eſt. Linguâ ſpeculo oris depreſsâ, mox ſpatulâ chirurgicâ, aut cochleari perexiguo ad id concinnato, puluis vuulæ admoueatur: quod pluries in die repetendum eſt, donec humor columellæ imbibitus prorsùs abſumptus ſit. Vt autem puluis vuulæ vndique aſpergi atque inſufflari poſſit, vtile eſt inſtrumentum à Fabricio Hildano inuentum, & deſcriptum *obſ.* 22. *cent.* 2. quod inde mutuari curioſus quiſque poterit.

Denique ſi relaxata columella prædictis remediis ad priſtinum ſtatum reduci non valeat, ſed elongata permanens grauem continuò moleſtiam inferat; vltimum erit ſummitatem eius præſcindere. In qua operatione quædam cautiones adhibēdæ ſunt. Prima deſumitur ex Hipp. 3. *progn. text.* 21. vbi, *gurguliones*, inquit, *cum periculo ſecantur, & ſcarificantur, & aduruntur, quoad rubidi magnique fuerint; inflammatio enim ſuperuenit & ſanguinis fluor. Sed hos oportet aliis moliminibus extenuare eniti per illud tempus. Vbi vero penſile fuerit omne id, quod vuam appellant, fitque pars gurgulionis ſumma maior ac orbiculata, ſuperior verò tennior, per illud tempus admoliri manus tutum eſt. Sed præſtat vbi aluum ſubduxeris, vti chirurgiâ, ſi liceat per tempus, nec æger ſtranguletur.* Galenus *in comm. huius loci* verba Hipp. explicans, dicit gurgulionem inflammatione laborantem non eſſe præſcindendum, aut ſcarificandum, ſed ea tantùm ſedata ita vt pars ſuperior ſaltem gurgulionis extenuata ſit.

Altera cautio deſumitur ex Paulo Ægineta *lib.* 6. *c.* 31. vt ſcilicet columella ferro non attingatur, quando liuida aut ſubnigra eſt, nempe malignitatis cuiuſdam particeps, vel ad cancri naturam accedens. Sed ex eodem Paulo, in iis operatio tutò perfici poteſt, quæ tenues ſunt, oblongæ, albicantes, & vt ait Hipp. in ſuprema parte imminutæ. Huius operationis fœliciter peractæ exemplum habemus apud Amatum Luſit. *obſ.* 65. *cent.* 3. in quodam ſtudioſo, qui gurgulionem habebat lori modo oblongum, & exanguem: cui cùm nulla remedia profuiſſent, portio eius ſuperflua forcipibus præciſa eſt, & illicò oleo vitrioli contacta, ſicque æger ab eo incommodo liberatus eſt.

Tertia denique cautio in hac operatione adhibenda eſt, ne nimia gurgulionis quantitas abſcindatur: indè enim vocis & reſpirationis læſionem exoriri docuit Gal. 11. *de vſu part. cap.* 11. & ex integra illius conſumptione, vt in lue venerea aliquando contingit, tabes, & mors non rarò ſubſequuta eſt.

CAPVT VII.

De Angina.

Anginæ nomen in genere ſumptum, omnem faucium & gutturis affectionem ſignificat, quâ reſpiratio, & deglutitio impeditur, nullo exiſtente in pulmone aut thorace vitio. Eaque duplex eſt, legitima, & ſpuria.

Legitima fit ab inflammatione, quâ muſculi faucium & laryngis tumefacti, reſpirationis & deglutitionis vias coarctant & anguſtiores reddunt illa autem inflammatio vel laryngem occupat, vel fauces, quæ pharyngis nomine enunciari conſueuerunt. Vtraque pars muſculos habet internos & externos. Ac licèt vtplurimùm pharynx & larynx propter viciniam & continuitatem in Angina patiantur, modò tamen hic, modò ille magis afficitur; vnde non exigua ſymptomatum differentia emergit, quorum ratione quatuor à Gal. 4. *de loc. affect. cap.* 5. propoſitæ ſunt anginæ differentiæ, quas recentiores Græci, qui paulò ante Galeni ſæculum vixerunt, propriis nominibus, nimis curioſo,) vt idem Galenus cenſet,) verborum aucupio, deſignarunt, vnam vocantes συνάγχην, alteram κυνάγχην, tertam παρασυνάγχην, quartam παρακυνάγχην Si inflammatio interiores proprioſque laryngis muſculos occupet, κυνάγχη; ſi interiores pharyngis muſculos, συνάγχη; ſi exteriores laryngis muſculos, παρακυνάγχη. ac denique ſi exteriores faucium muſculos inuadat, παρασυνάγχη appellatur.

Non ſolùm autem plerumque faucium & laryngis muſculi ſimul inflammantur, vt anteà dictum eſt; ſed etiam interdum ad vicinas partes & ceruicem ipſam exteriórem inflammatio protenditur; vt in diagnoſi & prognoſi huius affectus dicetur.

In hiſce omnibus ſpeciebus, cùm periculoſior eſt morbus, deglutitione impeditâ, ſolent aſſumpta ad nares reſilire, præcipuè liquidiora, quorum deglutitio difficilior eſt, propterea quòd liquida, cùm ſeſe latiùs diffundant, non poſſunt ita facilè à muſculis comprehendi, vt ad œſophagum detrudantur, eorumque maiori contractione indigent, quæ ob inflammationem ſufficienter non fit; ſolida verò alimenta, cùm magis corpulenta ſint, ſuperficiariâ tantùm muſculorum actione indigent,

indigent, & leui eorum contractione deglutiuntur. Contingit tamen aliquando, vt ſolida difficiliùs, liquida verò faciliùs deglutiantur, quod ex partium affectarum diuerſitate dependet. Siquidem muſculi laryngis non ſolùm ad vocem efformandam, ſed etiam cibum deuorandum deſtinati ſunt; dum enim cibus in œſophagum impellitur, larynx cum lingua ſurſum effertur. Ad potum verò hauriendum magis linguâ vtimur, quæ dum intùs retrahitur, ex labiis liquorem ducit ad fauces. Si igitur muſculi linguam mouentes magis afficiantur; potus deglutitio difficilior eſt: ſi verò laryngis muſculi magis lædantur, cibus difficiliùs ingeritur.

Hic obiter annotandum, Hippocratem aliquando nomine Anginæ, laryngis tantùm inflammationem intelligere, & ſic magis ſtrictè hoc nomen vſurpare, cuius rei exemplum habetur 6. *Epid. ſect.* 8. *text.* 1. vbi ſic loquitur. *Quibuſdam verò faucium inflammationes aderant, aliis anginæ:* vbi nomine anginæ, muſculorum laryngis inflammationem intelligit, & à faucium inflammatione diſtinguit.

Spuria angina febris eſt expers, & duplex iterum ſtatuitur. Prima & communiſſima eſt quæ ab humore pituitoſo producitur, in fauces & partes laryngi vicinas dèlabente. Altera verò fit à luxatione vertebrarum ceruicis, quâ gulæ gutturiſque introitus premitur & coanguſtatur.

Veræ anginæ cauſa, vt & aliarum inflammationum eſt ſanguis vel ſincerus vel bilioſus, pituitoſus aut melancholicus, qui è venarum iugularium ramis in dictas partes effunditur, iſque vel attractus à calore aut dolore illarum partium; vel tranſmiſſus aliunde, ſi partes illæ debiles, aut laxæ, ad ſuſcipiendam fluxionem idoneæ fuerint: tum ſi humidorum copia adfuerit in toto corpore, vel in capite, vel in partibus faucibus vicinis. Sanguis enim in toto corpore redundans, vel prauâ qualitate affectus, dum ad caput transfertur, cerebrum verò robuſtum eſt, ab eo non recipitur, ſed per eaſdem venas ad ſubiectas partes retruditur, vnde in iis variæ inflammationes fiunt, parotides, ophthalmiæ, anginæ, & ſimiles.

Iuuenes anginæ magis obnoxij ſunt, quàm ſenes, quia multo bilioſoque ſanguine abundant; tum etiam qui habitu corporis ſunt craſſo, ac multo ſanguine abundant, præſertim in capite.

A nonnullis authoribus annotatum eſt, viros magis eſſe obnoxios anginæ, quàm fœminas: quod videtur Hipp. obſeruaſſe 6. *Epid. ſect.* 7. vbi epidemicam conſtitutionem deſcribens, in qua anginæ, tuſſes, peripneumoniæ vagabantur, pauciſſimas fœminas ægrotaſſe affirmat. Cuius rei non aliam cauſam refert, niſi quòd minùs in publicum prodibant, quàm viri, & ita aëris externi iniuriis ſeſe non obiiciebant. Quæ ratio propoſitioni vniuerſali non conuenit, quòd fœminæ minùs anginæ ſint obnoxiæ, quàm viri. Vera autem ratio talis eſſe poteſt, quòd fœminæ ſanguinem frigidiorem, laryngem minorem, & gutturis venas anguſtiores exilioreſque habeant. Quorum ratione partes illæ fluxionem tam facilè non recipiunt.

Ad cauſas internas reuocari poſſunt morbi præcedentes, vt febres continuæ, putridæ, ardentes & inprimis epidemicæ: qualis fuit illa, quæ recenſetur à Foreſto *obſ.* 2. *lib.* 6. quæ contigit anno 1517. In qua omnes laborantes grauiſſimâ faucium inflammatione corripiebantur, & intra ſexdecim, aut viginti horas moriebantur, niſi ante ſex horas ab inuaſione ſanguis detraheretur. In hac autem angina febris ſymptomatica non eſt, ſed potiùs eſſentialis, & angina illius veluti ſymptoma, quando materiæ morbificæ pars ad hunc locum propellitur. Fiunt autem in febribus epidemicis aliquando anginæ, alias pleuritides, peripneumoniæ, dyſenteriæ, & ſimiles affectus, ab occulta quadam vi, & aſtrorum influxu, quo nunc hæ, nunc illæ partes magis afficiuntur.

Quidquid autem fluxiones humorum ad iſtas partes excitare poteſt, inter cauſas huius affectus externa recenſeri debet, qualis eſt auſtrina conſtitutio diuturna, iuxtà *Aphor. Hipp.* 16. *ſect.* 3. *Morbi in pluuiarum multitudine magna ex parte fiunt, febres longæ, alui profluuia, putredines, morbi comitiales, apoplexiæ & anginæ.* Ad hunc etiam affectum producendum maximè facit temporum inæqualitas, quando à calore laxantur partes, & à frigore ſubitò ſuperueniente humores ad eas propelluntur. Idem præſtat ſubita refrigeratio ab incaleſcentia, frigidæ potus poſt eandem: tum etiam ſi caput pluribus tegumentis incaleſcat, vel nudum aëri frigido exponatur.

Primæ ſpuriæ anginæ ſpeciei cauſa proponitur ab Hip. 4. *de vict. rat. in morb. acut. text.* 39. vbi ſic loquitur. *Synanchus fit, cùm hyeme veréque multa fluxio & viſcoſa à capite ad venas iugulares deſcendit; cùm autem frigida & glutinoſa fuerit ſpiritus obſtruit permeationes.*

Alterius denique ſpuriæ anginæ ſpeciei cauſa proponitur ab Hipp. 2. *Epidem. ſect.* 2. tumor nempè, ſeu tuberculum iuxta vertebras ceruicis obortum, ac præcipuè illam, quæ dens ſeu dentiformis ab eodem Hipp. nominatur, à quo tumore vertebræ ad interiora trahuntur, & conſequenter cauitas in parte exteriori apparet. Hic autem tumor, vel ab humore pituitoſo fit copiâ ſuâ vertebras à propria ſede dimouente; vel à ſanguine in muſculos effuſo, vnde inflammatio fit, qua muſculi contracti vertebras ad anteriora trahunt: & tunc vera eſt angina, ab inflammatione ſcilicet dictorum muſculorum oriunda. Poteſt etiam fieri luxatio vertebrarum ab humore pituitoſo earum vincula laxante, & intermodia lubrica reddente. Ac denique poteſt fieri à cauſis externis, caſu ſcilicet vel percuſſione, quemadmodùm reliquæ omnium totius corporis articulorum luxationes.

Angina primò in genere dignoſcitur ex illius ſignis pathognomonicis, reſpirandi nempè, & deglutiendi difficultate, abſque aliquo thoracis, aut pulmonum vitio; dolor præterea circa fauces & guttur percipitur; tum etiam in legitima angina, rubor, calor & febris.

Differentiæ verò propriis etiam ſignis diſtingui poſſunt. In ſynanche enim minor eſt reſpirandi difficultas, deglutiendi verò maxima, vt liquida vix tranſire poſſint, ſed potus ferè per nares reiiciatur.

In Paraſynanche minor eſt reſpirationis difficultas, imò perexigua, cùm muſculorum faucium externorum inflammatio parùm reſpirationi officiat; dolor etiam & rubor foris in ceruice percipitur, cùm inflammatio partes externas occupet.

In cynanche maxima eſt reſpirationis læſio, ita vt ægri ſtrangulari videantur, & paucis etiam horis aliquando ſtrangulentur; ac non niſi erectâ ceruice, & aperto ore ſpirare valeant. Fauces vehementer dolent, nullus tamen rubor aut tumor, neque in faucibus intùs neque extra in ceruice apparet. Lingua liuida eſt, nigra, inflexa, vel retorta, ob ſummam venarum circa linguam repletionem. Acutiſſima etiam febris adeſſe conſueuit. Huius ſpeciei deſcriptionem accuratam videre eſt apud Hipp. 3. *de morbis*. Hoc autem notatu digniſſimum eſt, quod tamen à paucis animaduerſum, nō tantùm in hac ſpecie muſculos laryngis interiores affici, ſed ipſum etiam pulmonem, vnde tanta reſpirationis difficultas & ſuffocatio excitatur; quod à Dodonæo luculenter obſeruatum eſt *obſ. medicinalium cap.* 18. Vbi refert hiſtoriam cuiuſdam lanionis, qui cùm meridie circa laryngem & fauces dolorem ſenſiſſet, & quandam in deglutiendo cibo ac potu difficultatem, nocte ſtrangulatus interiit: huius corpore aperto inuenta eſt pulmonis ſubſtantia in pus conuerſa. Alia exempla annotauit anno 1565. in quo multi angina correpti, apparente circa larynge dolorem, & tandem deſinente, in peripneumoniam inciderunt, iiſque defunctis pulmones, vel purulenti fuere, vel abſceſſum habuere; iuxta verò laryngem, aut eius muſculos nihil occurrit, quod vel adeſſe, vel adfuiſſe inflammationem oſtenderet. Et in his

caſibus

caſibus cenſet laryngem non primariò,ſed per conſenſum laboraſſe ; & veriſimile eſſe,deſtillante humore à capite,aſperam arteriam, eiuſque ramos impleri,atque diſtendi ; deinde eodem ad alias vaſa tranſmiſſo , aſperam arteriam & laryngem à dolore liberari , pulmones verò affici , & hoc modo ex angina in peripneumoniam permutationem fieri.In hac autem angina pulmonem non raro affici colligere poſſumus ex dictis Hippocr. quæ habentur 4.*acut. text.*30.*&* 31. vbi duas anginæ ſpecies proponit pro humoris diuerſitate: vnam, in qua fluxio pituitoſa, hyeme & vere,ad venas iugulares fertur : alteram,in qua humores biliofi infeſtant,quod ætate & autumno contingit. De hac autem poſteriori ſic loquitur. *Cùm ex capite fluxerit calida & nitroſa fluxio , vtpote acris , mordet, vlcerat,ſpiritu implet , orthopnœam parit, ſiccitatemque multam. Præterea quæ intuenti apparent , haud quaquam tumentia videntur ; tendines quoque ceruicis poſteriores contenduntur, apparentque tetani modo intendi ; vox abrupta , ſpiritus paruus , ſpiritúſque reuulſio frequens & violenta accedit, talibus arteria vlceratur , inceditarque pulmo , neque externum aërem admittere intrò queunt.* Hæc Hippocrates. Dicit autem calidam & acrem fluxionem orthopnœam parere,quia mordet, vlcerat & ſpiritu implet;feruntur enim ſpiritus ad locum demorſum , hinc pulmonis repletio, vnde orthopnœa , cùm non ſit locus in quem externus aër admittatur , quamtumcumque thorax dilatetur. Eandem ſententiam confirmare videtur Hippocr. 3.*de morbis*, vbi in curatione Anginæ dicit,venam ſecandam eſſe ſub mamma,nam hac parte concomitatur ex pulmone ſpiritus calidus. Et paulò poſt inquit, faciendum vt quam citiſſimè ſpuat, & pulmo gracilis fiat ; quaſi intumuerit pulmo ex ſpiritu calido replente.Notiſſimum autem eſt , cùm ſpiritus ad partem aliquam defertur magnâ copiâ , cum eo etiam ſanguinem transferri,qui ſi tantâ copiâ affluat,vt à natura commodè regi nequeat ; inflammationes & abſceſſus efficere ſolet,vnde non mirum eſt, ſi in tali angina pulmones purulenti euadant.

In paracynanche reſpiratio minùs difficilis eſt,quàm in cynanche : difficilior autem quam in ſynanche ; rubor ac tumor aliquis in faucibus deprehenditur.

Angina ſpuria ex pituita dignoſcitur ex febris carentia , & humore pituitoſo ad os magnâ copia confluente.

Spuria verò angina ex luxatione genita cognoſcitur ex motu capitis ac ceruicis læſo , & cauitate quæ in ceruice præternaturaliter apparet , ob vertebram intùs depreſſam.

Cauſarum dignotio ex vniuerſalibus humoris in toto corpore domiātis ſignis elicitur,tum etiam particularibus. Quando angina fit à ſanguine,in facie calor & rubor apparet , & maior diſtenſio in parte affecta. Quando fit à bile , dolor & calor maior eſt , cum ſiti, oris amaritudine , & acrimoniæ ſenſu. Et ſi à pituitoſo ſanguine fiat , dolor & rubor minor eſt , & febris exigua.

A parte affecta quædam etiam humoris peccantis diagnoſis haberi poteſt.Sanguis enim bilioſus plerumque in laryngis muſculi potiùs inflammationem facit pituitoſus fauces magis aggreditur. Cùm enim exiles ſint laryngis venæ,non niſi ſanguis tenuis ad eas penetrat : Fauces verò quæ laxæ & ſpongioſæ ſunt,pituitoſos humores faciliùs recipiunt.

Denique ex anni tempore humoris peccantis diagnoſis deſumi poteſt. Anginæ enim bilioſæ maximè æſtate , & autumno proueniunt ; quòd in æſtate bilis generatur , & in autumno retinetur. Pituitoſæ verò hyeme & vere fiunt , propterea quòd hyeme maximus fit pituitæ prouentus,tum etiam vere;quia collecti humores in hyeme,tunc temporis liquantur , & à capite in partes ſubiectas decumbunt.

Quod ad prognoſim attinet , angina vera morbus eſt acutiſſimus , & valdè periculoſus , propter reſpirationem impeditam,& ſtrangulationem, quæ non raro contingit à conſtrictione meatus per quem fit reſpiratio.Ideò quò maior fit conſtrictio,eò maius periculum; & ſic prima ſpecies anginæ omnium periculoſiſſima eſt, quia inflammatio muſculorum internorum laryngis meatum magis præcludit. Vnde Hippocr. *Aph.*34. *ſect.*4. ſic loquitur. *Si febrem habenti ſuffocatio repentè ſuperueniat , nullo tumore in faucibus exiſtente , lethale eſt.* Quam ſententiam confirmat *in Coac. & progn.* dicitque huiuſmodi anginas eadem die & 2. & 3. & 4. ſtrangulare.

Secunda ſpecies anginæ, licèt admodum periculoſa ſit , paulò minùs tamen lethalis eſt, quàm prima ; quia inflammatio muſculorum externorum laryngis , tantam tamque ſubitam conſtrictionem non facit. De hac loquutus eſt Hipp. 3.*progn text.*17.his verbis. *Quacumque verò*(id eſt,anginæ)*dolorem alioquin alteri ſimilem inferunt , in faucibus verò tumorem & ruborem excitant,valdè quidem lethales ſunt, præcedentibus verò diuturniores,ſi rubor fuerit magnus.*

Tertia ſpecies minùs periculoſa eſt , quia in ea minùs læditur reſpiratio, quàm deglutitio ab inflammatione muſculorum faucium internorum. Læſa autem deglutitio non ita periculoſa eſt. De hac etiam loquitur Hipp. *lib. anteà citato , textu* 18. his verbis. *Si quibus verò fauces rubent , & ceruix,hæ diuturniores ſunt : maximè verò ij ſeruantur , ſi ceruix ac pectus traxerit ruborem,nec ſacer ignis intrò recurrat.*

Quarta denique anginæ ſpecies , omnium leuiſſima eſt,& ſecuriſſima ; quia inflammatio longiùs à gutture abeſt; hinc Hipp. *Aph.*37.*ſect.*6.ſic loquitur , *Angina correpto ſi tumor in collo appareat , bonum ; extrà enim vertitur morbus.* Idem confirmat 3. *progn. text.*20. his verbis ; *Securiſsimum verò ſi tumor , aut rubor quam maximè foras vertatur.*

Has omnes differentias vnicâ ſententiâ complexus eſſe viſus eſt Hipp. 6. *Epid. ſect.*7.vbi de ſignis anginæ Epidemicæ loquens , hæc habet. *In ſumma , qui ſolùm deglutire non poterant,his valdè mites & toleratu faciles erant;peſſimæ verò his, quibus vnà ſpiritus ſublimis erat.*

Si anginæ materiæ in pulmonem transfertur , vel moriuntur ægri, vel in deſipientiam aguntur , vel empyici fiunt,vt docet Hipp.*Aph.*10.*ſect.*5.*&* 3.*progn.*

In angina valdè vrgente, ſi ſpuma circa os appareat, lethale eſt,ex *Aph.*41.*ſect.*2.ſummam enim cordis anguſtiam ſignificat , feruoremque intenſiſſimum, à quo propria pulmonis humiditas exprimitur, & ad ſpumæ formam in os transfertur.

Angina laborantes,niſi celeriter cocta expuant , ſed pauca,viſcida , craſſa ſputa reddant , malè & lethaliter habent:Hipp.*in Coacis.*

Tumores faucium in angina,ſine vlla ratione repentè euaneſcentes,lethales ſunt,Hipp.*in Coacis.* Sine vlla ratione,id eſt,ſine præcedente euacuatione per artē,vel criſim facta : ſignificant enim materiæ ad interiora receſſus , vnde periculoſior morbus in partibus internis excitari poteſt:vel quod interdū accidit,materiā ad eā dem partē iterùm delatā,ſubitò ſuffocationem inducit.

Anginæ curatio iiſdem indicationibus perficitur , quæ in omnium inflammationum curationibus obſeruari conſueuerunt.Sicque humor ad partem confluens reuellendus & repellendus eſt,qui iam fluxit, deriuandus & reſoluendus : quòd ſi reſolui nequeat , concoquendus & ſuppurandus : quæ omnia ſequentibus præſidiis perfici poterunt.

Primò victus ratio inſtituetur tenuiſſima,refrigerans, & humectans ex cremore hordei,iuſculis pullorum,aut caponum,herbis refrigerantibus alteratis , & aliis huiuſmodi. Si ob œſophagi anguſtiam ab inflammatione contractam æger deglutire nequeat,vt inde virium defectio & interitus metuatur : ab eo periculo liberari poterit , immiſſo in œſophagum cathetere , cui ſyringa aptabitur , per quam iuſculum in ventriculum immitti poterit. Practici clyſteres nutrientes vſurpant

pant, quibus aliquid nutrimenti ad hepar per venas meſaraicas transferri poteſt. Potus ſit aqua hordei, & reliqua in febribus acutis obſeruari ſolita. Aër ſit temperatus,& omnis illius exceſſus arceatur;frigidior namque meatus conſtringit, calidior verò fluxionem & inflammationem auget. Æger capite ſublimi, & erectâ ceruice decumbat,vt faciliùs reſpiret;ſomnus,vt in omnibus internis inflammationibus,maximè artendus eſt; nam vt docet Hipp. ſanguis in ſomno ad interiora recurrit, ſicque humorum confluxus ad partem affectam augetur.

Cùm autem angina ſit morbus acutiſſimus, & vno interdum die hominem de medio tollat, magna remedia ſummâ curâ & diligentiâ vſurpanda ſunt. Ideò quacumque diei horâ vocetur Medicus,ſanguinem ſtatim detrahat,è directo partis magis affectæ, è vena cephalica, aut ſi ea ſatis conſpicua non ſit, è mediana, ad ℔.j.℔.j.ß. ℔.ij. quantùm vires ferre poterunt. In hoc enim remedio præcipua ſalutis ſpes conſtituenda eſt; non tamen vnâ vice magna illa ſanguinis copia detrahenda eſt, ne æger in animi deliquium incidat, ex quo non exiguum vitæ periculum emergeret;ſed partitè,& per aliqua interualla,tertiâ nimirùm,aut quartâ quáque horâ.Hæc autem ſanguinis miſſio tantopere eſt neceſſaria in hoc affectu,vt à nullo contraindicante retardari debeat. Sic fluentibus menſibus aut lochiis,& in quocumque grauiditatis tempore,ſanguis magnâ copia detrahendus eſt. Cuius rei exemplum habemus apud Zacutum Luſitanum *lib.praxis admir.cap* 135.de quadam muliere, quæ grauida ſeptimeſtris, anginâ ſæuâ correpta, ſepties in vna die phlebotomiâ celebratâ, liberata eſt.

Si morbus non vehementer vrgeat, venæ ſectioni præmittatur clyſter laxans; ſin minùs à venæſectione inijciatur.

Dum iteratur phlebotomia eadem die,aliæ reuulſiones fiant per cucurbitulas, tum ſiccas, tum ſcarificatas ſcapulis & lumbis admotas, frictiones partium extremarum,& ligaturas dolorificas.

Detracto ſufficienter ſanguine,ad purgationem veniendum eſt,quæ ſequenti die vſurpanda,non expectatâ humorum coctione, quia morbus non dat inducias; idque potione purgante, humori peccanti accommodatâ.Imò verò,ſi morbus admodùm vrgeat,venæ ſectio & purgatio eâdem die celebranda eſt, vt ſe feciſſe refert Trallianus *lib.4.cap.*1.his verbis. *Ego ſanè memini me,cùm vſus valdè vrgeret,venam manè aperuiſſe, diluculò,venas linguæ ſubiectas ſecuiſſe, & veſperi ex cremore ptiſanæ extractum ſcammoniȷ exhibuiſſe, atque ita laqueum ex inflammatione obortum,vix potuiſſe diſſoluere. Imò alium quendam noui,me,poſtquam brachiorum duorum venas in cubito ſecuiſſem,repurgaſſe,ſequenti die non expectato.* Potio autem purgans ex blandioribus eſſe debet,ſi à bile morbus originem duxerit, ne vehementiùs commoti humores ad partem affectam irruant. Tum etiam, ſi à ſanguine ſyncero producatur inflammatio,ſatiùs eſt à purgatione prorſus abſtinere.Si verò pituitoſa cacochymia concurrat,ad fortiora confugiendum; & cum ſennâ agaricus & diaphœnicum præſcribi poteſt.Imò verò ad ea medicamenta, quæ vomitum excitant, etiam ſatis vehementia, tranſcendere licet in angina pituitoſa; & inter reliqua palmam obtinet in hoc caſu aqua benedicta,quæ ad ℥.ij.exhibita, miranda præſtat, & morbum vtplurimùm intra duas horas diſſoluit. Adde quòd nullo ingrato ſapore prædita, facilè pitiſſando ingeri poteſt, quod in aliis medicamentis fieri non poteſt, quæ propter ſaporis ingratitudinem non poſſunt, niſi vno hauſtu ab ægrotis ſorberi: ideò vtplurimùm anginoſi purgari nequeunt, donec meatuum anguſtia maiori parte ſublata ſit. Sed frequentibus clyſteribus, purgandi indicationi aliquo modo ſatisfit. Atque ita quibus aqua benedicta non conuenit, propter inflammationis naturam, vel ægri imbecillitatem (vires ſiquidem robuſtæ in huius remedij vſu neceſſariæ ſunt) neque alia medicamenta exhiberi poſſunt; frequentibus clyſteribus aluus ſubducenda eſt, iiſque ſatis acribus, vt reuulſio humorum ad inferiora fiat.

Ad eandem reuulſionem cucurbitulæ ſcarificatæ ceruici & ſcapulis admotæ, frictiones & ligaturæ partium inferiorum, & lotiones pedum ex aqua calida, plurimùm conferre ſolent.

Ac potentiùs reuellit humores à capite defluentes veſicatorium poſteriori parti ceruicis admotum, quod ſtatim ab initio poſt ſanguinis miſſionem admouendum eſt.

Reuulſionibus ſufficienter ac diligenter adminiſtratis, ad deriuantia veniendum eſt, quæ humorem parti impactum euacuant:ac primùm ranularum, ſeu venarum ſub lingua apertio ab Hipp. Gal. & recentioribus commendatur,quâ ſanguis inflammationem immediatè efficiens educitur.

Antiqui in angina deſperata venas iugulares aperiebant; quod remedium, licèt à recentiorum plurimis etiam comprobatum, noſtris ferè temporibus obſoleuit,quòd periculoſum cenſeatur, ob ſanguinis fluxum, qui difficilè cohiberi poteſt,propter venarum amplitudinem.Verùm experientia docuit, non ita periculoſam eſſe hanc operationem, ſi debitè adminiſtretur. Primò enim caput ægrotantis ad latus intorqueri debet,quantum fieri poteſt, vt mentum humerum ferè attingat; mox vena aperienda ſine ligatura, anguſto foramine, ſecundùm illius longitudinem(ſic enim faciliùs coaleſcit;)& extracta ſanguinis quantitate ſufficiente, caput reducendo ad ſitum naturalem, ſanguis plerumque ſponte cohibetur. Attamen vulneri ſtatim admouendum eſt emplaſtrum à Gal. deſcriptum 5. *meth. c.*4. ex pilis leporinis,aloë,thure,& albumine oui confectum, ſicque fluxus ſanguinis certò cohibetur.Refert Trallianus *lib.* 4. *c.* 1. plures anginoſos venarum iugularium apertione à ſe curatos eſſe; & Zacutus Luſitanus *obſ.* 89.*lib.*1.*Prax.admir.*refert hiſtoriam cuiuſdam Hiſpani, qui huius auxilij beneficio,ab acutiſſima angina liberatus eſt.

Ad deriuationem etiam plurimùm confert cucurbitula ſub mento ſcarificata,cuius ope curatam fuiſſe mulierem angina canina laborantem,refert Zacutus Luſitanus *obſ.*88.*lib.*1.*Praxis admiranda.*

Non minoris efficaciæ ſunt ſcarificationes ſub maxillis,&ſupra collum,altioribus plagis inflictæ,quarum beneficio ſcribit Beniuenius *lib.de abditis morb.cauſ.c.*38. Nicolaum Rotam à deplorata angina liberatum fuiſſe; cuius integram hiſtoriam tranſcripſit Sennertus *Pract. Med.lib.*2.*p.*1.*c.*24.

Dum prædicta remedia vſurpantur,topicis remediis inflammatio gutturis & faucium oppugnanda eſt, eaque varianda iuxta varietatem temporum,vt in aliis inflammationibus,ſicque in principio conueniunt repellentia,ad gargariſmatis formam redacta, vt partem inflammatam immediatè attingere valeant.

♃.Aquar.plantag.ſolani & caprifolij,an.℥.iij. ſucci granator.℥.ij.diamori ℥.iij.ſalis prunellæ ʒ.j.ß.Fiat gargariſma.Vel ex decocto in hunc modum.

♃.Fol.plantag.acetoſæ,& ſummit.rubi,ana M.j.granorum ſumach ʒ. ß. malum granatum cum cortic & granis contuſum num.1.roſar.rubr.P.j.Fiat decoctio ad ℔.j.In colatura diſſolue diamor.& dianuc.ana ℥.j.ß.ſalis prunellæ ʒ.ij.Fiat gargariſma.

De gargariſmatis hoc notandum, ea ſuſpecta eſſe poſſe, quia gargarizando partes inflammatæ commouentur,quæ quiete indigent.Sed hoc incommodum vitari poteſt,ſi gargariſmata in ore detineantur reſupino corpore, citra vllam agitationem, vt partem affectam contingant.

Sine gargarizatione vſurpari poſſunt ſpiritus acidi ſalis, ſulphuris, aut vitrioli, qui aqua temperati vt eorum aciditas ferri valeat,paulatim ſorbendi ſunt.Tranſeundo enim per partem affectam, illius inflammationem

nem temperant, & à ventriculo ad hepar & venas tranſlati, ſanguinis feruorem coërcent. Quod remedium in faucium & tonſillarum inflammationibus eſt etiam efficax.

Dum gargariſmata repellentia vſurpantur, laxantia & reſoluentia linimenta exteriùs ceruici admouenda ſunt, vt materia morbifica exteriùs euocetur, eáque in hunc modum parari poterunt.

♃. Olei chamomil.lilior.& amygdalar.dulc.ana ℥.j. axungiæ gallinæ,& butyri recentis,ana ℥.j.ß.croci ℈.j. Fiat linimentum ceruici admouendum cum lana ſuccida.

Hoc linimentum dolori leniendo etiam conferre poterit, qui ſi vehementer vrgeat, demulceri vlteriùs poterit gargariſmate ex lacte parato, vel emulſione quatuor ſem.frigidor.maior.vel mucilaginibus liquidis ex ſem.pſyllij & cydonior.cum aqua roſarum extractis addito ſyrupo violaceo, vel diluto caſſiæ cum ſero lactis,aut decocto radicis althææ parato.

Tranſacto morbi principio, eóque ad augmentum & ſtatum progrediente, in gargariſmatis digerentia & reſoluentia repellentibus admiſcenda ſunt; quod ſecundo ſtatim die faciendum, quia morbus acutiſſimus eſt.

♃. Fol.hyſſopi & plantag.ana M.j.liquiritiæ raſæ & paſſular.mundat.an.℥.j.caricarum ping.num.xij. roſar. rubr.& hordei integri, an.P.j. Fiat decoctio ad ℔.j. In colatura diſſolue mellis roſac. & ſyrupi violac. an. ℥.j. Fiat gargariſma.

Nota; quamdiu viget inflammatio, reſoluentibus & adſtringentibus aliquid repellentium ſemper eſſe admiſcendum, ne pars ſuâ naturâ mollis & laxa magis relaxetur, & fluxioni recipiendæ magis idonea reddatur,

Exteriùs verò magis reſoluentia admouenda ſunt, addito etiam nido hirudinum,quem ſpecificâ proprietate huic affectui conferre,omnium practicorum conſenſu ſancitum eſt.

♃. Pulueris nidi hirundinum,& ſtercoris canis ieiunio macerati,ana ʒ.j.rad.ireos Florent.&flor.chamom. puluerat.ana ʒ.ß.axungiæ gallinæ,& olei lilior.ana ℥.j. ceræ flauæ parum.Fiat linimentum.

Vel formâ cataplaſmatis in hunc modum componi poterit.

♃.Nidum hirund.num.1.fol.maluæ,violar.ana M.j, rad. althææ & lilior.ana ℥.ß. ficuum ping.par.iij. flor. chamom. & meliloti,ana P.j. Coquantur, & contundantur;deinde adde farinæ hordei, ſem. lini & fœnugr. ana ʒ.iij.croci ℈.j.butyri recentis ℥.j.olei chamomil.& amygdal. dulc. ana q. ſ. Fiat cataplaſma anteriori colli parti admouendum.

Interim etiam eclegmata per interualla vſurpanda,vt materia quæ à parte affecta exudat,vel à capite defluens ipſi adhæreſcit,ſenſim abſtergatur.

♃.Pulu.elect.diatragacanth.frig.ʒ.ij.diaireos ſimpl. ʒ.j.ſachari candi &penidiati,ana ℥.ß.diamor.℥.j.ſyrupi iuiub.q.ſ.Fiat looch.

Si tumor diſcuti nequeat,& ad ſuppurationem vergat; quod plerumque quarto, vel quinto die ſolet accidere, ea adiuuabitur cataplaſmate prædicto, aliiſque emollientibus & ſuppurantibus. Simulque in ore frequenter erunt detinenda, quæ dolori leniendo ſuprà propoſuimus.Vel

♃. Liquirit. raſ. & paſſul.mund. ana ℥.j. caricarum ping.num.vj. ſem. althææ & cydonior. ana ʒ. ij. flor. chamom. P.j. Coquantur in hydromelite. In colatura diſſolue ſapæ ℥.ij.Fiat gargariſma.

Vtile etiam eſt medullam caſſiæ recenter extractam ore detinere, vt paulatim liqueſcens in gulam deſcendat,lenit enim,reſoluit & maturat.

Si tumor tandem ſuppuratus fuerit, quod ex ſymptomatum remiſſione cognoſcitur,nec tamen is ſpontè rumpatur; æger,aut aliquis miniſtrorum, digitis in fauces immiſſis abſceſſum rumpere conetur; quod ſi fieri non poſſit, ægri os per ſpeculum oris valdè aperiatur, & vbi apparuerit tumor ſcalpello incuruo,quod biſtorium vocant, incidatur. Ruptâ vomicâ æger caput inclinet, ne pus in pulmones irrumpat; poſtmodùm vicus decocto hordei cum melle roſaceo, hydromelite, aut œnomelite, detergendum; deterſum aqua aluminoſa exſiccandum, & ad cicatricem perducendum.

Alij candelam ceream oleo amygdal.dulc.illitam in œſophagum immittunt,vt rumpatur abſceſſus,quod ſi obtineri non poſſit, cultro ligneo acuto, vel tandem ſcalpello aperiunt.

Alij oleo vitrioli abſceſſum attingunt, & mox plerumque rumpitur abſceſſus. Arculanus cuſpide ferrea, ligno infixâ apertionem abſceſſus molitur,ne alias oris partes attingat. Idem remedium probat Fauentinus his verbis; *Accipiat vnum lignum ſubtile rotundum, in cuius extremitate apponat ferrum acutum, cuius longitudo ſit tanta quantitatis, quanta eſt medietas digiti; deinde ore aperto ponendo lignum intra dentes ægrotantis,ac ſi eſſet frænum;deinde ponat cannulam illam cum ferro ad locum apoſtematis,ac ſcindat: aperto apoſtemate,pronus declinet caput inferius,ore aperto,vt exeat ſanies.*

Schenkius ex Douyneto,decocto agarici abſceſſum rumpi aſſeuerat, & ſequenti hiſtoria confirmat, ab eodem Douyneto relata,*apologiæ lib.3.c.1.Illuſtris mulier Gabriella Gouſier Domina à Saultono, cum anginâ Autumnali, omnium periculoſiſſimâ detineretur, venit in mentem legiſſe me apud Aëtium lib.15.cap.6.agaricum occultos abſceſſus abſorbere, vel foras materiam euocare; ſtatim agaricum in talleolas conciſum in decocto radicis althææ,ficuum, cum momento Zinziberis, & quarta parte vini albi maceraui, addidi ſyrupum de althæa, potionem ægrotæ dedi, monuique ne illam ſtatim deglutiret, ſed aliquod tempus in imis faucibus contineret,ſi hac potione vitam ſibi redimere vellet. Obſequitur ægrota. Interim dum cum illa ſermonem confero, ecce magna puris albi copia, tam putridi & graueolentis ore reiicitur, vt filia quæ ad matrem cum pelui adſtabat, excipiendi puris ergò, nec opinato, pragrani illius puris fœtore; conciderit animo; reliqui cuſtodes magnâ corporis contentione foras proruperint; accurrunt aliæ, purulenta detrahunt, detergent; feſtinant aliæ, vt intolerabilem grauis odoris fœditatem ſuffitu quodam depellerent: quâ ſublatâ ad ægrotam redij, quam planè & vocis vitio, & reſpiratione difficili, & graui deglutitione, & febere leuatam reperi,& ab omni vitæ periculo tutam,quâ nunc fruitur incolumis.*

Si pus ad partes externas quodammodo vergere videatur, apertio exteriùs molienda eſt; quod ſe feliciter præſtitiſſe refert Lanfrancus,*Chirurgiæ maioris doctrinâ 1.tract.3.cap.5.* his verbis: *Quoniam bona caſuum variatio multum corroborat operantem,ponam in hoc loco quid mihi accidit in ciuitate Mediolani, de quadam Domina quinquagenaria quinta, quæ ſquinantiam phlegmaticam patiebatur,quæ totam occupauit gulam,intus & extra,ita quòd extrà tumor maximus apparebat; & cum bis non loquebatur,nec poterat tranſglutire. Cùm eſſem vocatus, tangens pulſum, in vltimainueni debilitate: tangens locum corruptum, ſenſi materiam in profundo, & cognoui quòd potiùs ſuffocaretur,quàm exteriùs apoſtema, vel interiùs rumperetur. Tunc mihi præparaui raſorium, & locum palpans cum digitis,inueni maturam materiam inter mentum & epiglottum, pluſquam in alio loco congregatam, & vulnus ibi feci profundum, per quod de corrupta & male fœtente materia magnam partem extraxi, magnámque partem dimiſi,quam tunc enacuare poteram,ſecundum rationem nolui,quam ſcuiſti.Tunc ægraleniorem habuit anhelitum,pulſuſque fuit fortificatus. Tunc adminiſtraui ei brodium, per vulnus magna ipſius quantitas exibat,tunc ingeniaui,vt cum argentea cannula, quâ poſita in ore totum vulnus tranſibat, ſuâ curâ reciperet ad ipſius neceſſaria nutrimenta:gulam totam, & collum cum medicinis*

medicinis mundificantibus,& reſiduum materia maturantibus circumdabam, donec extrahi de vulnere fruſtum magnum viſcoſæ materiæ, & fœtentis, quæ fuerat ſicut quoddam inteſtinum, longum vnius maioris digiti quantitate: quæ quidem materia calore fuerat extraneo condenſata. Quæ remota,remanſit locus ſine fœtore, & ægra incepit maximè confortari. Tamen in ea continuaui mundificatiua, & incarnatiuis, & cicatrizatiuis vulnus optimè ſigillaui, & ægra fuit ſaluti priſtinæ reſtituta.

Hûc referri poteſt hiſtoria Beniuenij, cuius ſuprà mentionem fecimus,de quodam anginoſo,qui cùm ab aliis Medicis pro deplorato relictus fuiſſet;ab eo liberatus eſt profundis ſacrificationibus ſub maxillis & ipſa ceruice celebratis, à quibus multa ſanies effluxit.

Si abſceſſus intùs in ore rumpatur, decocto hordei, aut hydromelite, vt dictum eſt, detergitur Verùm aliquando vlcus ſordidum redditur, & tunc ad potentiora remedia confugiendum eſt, in hunc modum.

℞. Fol. ſcabioſæ & agrimon.ana M. j. nucum cupreſſi ʒ.j. rad. ireos Florent. & ariſtol. rotund.ana ℥. ß.myrrhæ ʒ.ß. roſar. rubr. P. ij. Coquantur in hydromel.ad ℔. j. Colatura colluantur frequenter vlceratæ partes.

Hoc decoctum vlceri ſordido abſtergendo plurimùm conferet; attamen ſi non ſufficiat, ad collyrium Lanfranci confugiendum eſt, quod mirabilis eſt efficaciæ.

Vlcere probè deterſo, illius conſolidatio molienda eſt bolo armena, cum melle roſaceo permixto ad formam eclegmatis,cui etiam thus & myrrha vtiliter addi poterunt.

Fit autem interdùm, vt deferuente inflammatione, tumor neque reſoluatur,nec ſuppuretur, ſed duritiem contrahat; quo in caſu cataplaſmatis emollientibus & reſoluentibus curatio perficienda eſt, eáque in hunc modum componi poterunt.

℞.Rad.althææ,bryoniæ,& cucumeris agreſt.ana ℥. j. fol. maluæ,parietariæ,origani, & centaurei min. ana M.j.caricarum ping.par.vj.ſem.lini & fœnugr.ana ℥. j. Coquantur,piſtentur,&per ſetaceum traiiciantur;deinde adde pulueris hirundinum combuſtarum,& ſtercoris canis oſſa rodentis,ana ʒ.iij ſulphuris viui ʒ. j. butyri recentis,& axungiæ anatis, ana ℥. j. olei anethini ℥.ij.Fiat cataplaſma.

Pro coronidæ aliquid dicendum eſt de Laryngotomia, quæ ab antiquis, & à neotericis non paucis proponitur, & propriis experimentis confirmatur.Cùm nempè in angina deſperata, quà ægris ſuffocatio omnimoda præ foribus eſt, inciſio fit in aſpera arteria, per quam aëri ingreſſus datur in pulmonem, & fuliginum ab eodem expirantiam egreſſus. Hanc probat Auicenna *Fen. 9. lib. 3. cap. 11.* Paulus *lib. 6. cap. 33.* Rhaſis 3. *continentis.* Alſaharauius,Auenzoar, Albucaſis, & Halyabbas *capitibus propriis* Eandem potuit Galenus ex Aſclepiade *in introductorio,cap. 13.* Ex recentioribus Braſſauolus *comment. in lib. 4. Hipp. de victusratione in morbis acutis, ſect. 35.* ſe propriis manibus hanc operationem feciſſe teſtatur cum fœlici ſucceſſu. Rariſſimè tamen in vſum reuocatur hæc operatio,propter metum infamiæ,quæ Medicis & Chirurgis impendet, dum æger poſt operationem occumbit; quod vtplurimùm contingit,& mors operationi potiùs, quàm morbo tribuitur, quamtumuis Medicus præmiſſo prognoſtico ſeſe aduerſum calumniam munierit. Adde quòd in angina valdè periculoſa pulmones plerumque affecti ſunt, & multis humoribus repleti, vnde plerumque ſuffocatio contingit; & tunc inciſio aſperæ arteriæ nihil conferre poteſt. Quæ aduertens periculа Hieronymus Fabricius ab Aquapendente, Chirurgus expertiſſimus, ſe hanc operationem numquam molitum eſſe, neque eam à ſui temporis Chirurgis adminiſtratam fuiſſe teſtatur. Eam tamen poſſe in vſum reuocari fatetur, modò pulmo & aſpera arteria colluie non ſit repleta; & operandi modum exactè deſcribit in operationibus Chirurgicis, capite proprio,quem inde deſumere quis poterit.

PRAXEOS MEDICÆ, LIBER VII.

DE MORBIS THORACIS.

PRÆFATIO.

THORACIS nomine comprehendimus eas tantùm partes, quæ reſpirationi inſeruiunt. Licet enim cor in thorace contineatur; illius tamen affectus peculiari libro, qui hunc ſequuturus eſt, exponendi ſunt. In hoc verò eos tantùm exponemus qui reſpirationem lædunt & partes reſpirationi inſeruientes frequentiùs infeſtant, quales ſunt aſthma, pleuritis, peripneumonia, empyema, hydrops pectoris, hæmoptoë, & phthiſis: quorum vnicuique propria capita deſtinauimus.

CAPVT I.

De aſthmate.

RESpiratio læditur à variis cauſis tùm ſympathicè, tùm idiopathicè.

Idiopathica reſpirationis læſio fit ex vitiato pulmone, atque adeò omnes pulmonis morbi actionem illius lædunt; qui quidem morbi vel in ipſa partis ſubſtantia, vel in vaſis illius reſident.

In pulmonis ſubſtantia contingunt inflammationes, tubercula, abſceſſus, vlcera, tùm etiam interdum ipſius partis exſiccatio & attrophia; interdùm & humor ſeroſus ac pituitoſus ſpongioſæ pulmonis ſubſtantiæ imbibitur, & liberam ipſius dilatationem impedit. Rariùs ſcirrhi, & carculi, & grandines in eadem parte generantur.

In pulmonis vaſis frequentiſſimè fiunt obſtructiones, quæ liberum aëris commeatum impedientes difficilem faciunt reſpirationem.

Sympathicè læditur reſpiratio ex conſenſu aliarum partium, non ſolùm vicinarum, ſed etiam remotiorum. Sic inflammatâ membranâ coſtas ſuccingente, vel diaphragmate, vel mediaſtino, reſpiratio læditur. Sic corde intemperie calida laborante, vt in febribus, aucto reſpirationis vſu, magna & frequens reſpiratio euadit; contrà verò eodem frigidâ intemperie laborante, vt in moribundis, imminuitur & tandem omninò ceſſat; idem contingit in ſyncope ceſſante actione cordis, & conſequenter ceſſante reſpirationis vſu. Sic in empyemate aut hydrope thoracis, pus aut aqua in capicitate thoracis collecta pulmonis dilatationem impedit & reſpirationem lædit. Sic muſculorum reſpirationi inſeruientium læſio eandem actionem vitiat, vt in vulneribus ac tumoribus eorum contingit: tum præcipuè in apoplexia, denegato influxu ſpiritus animalis ad eos muſculos. Muſculorum etiam laryngis inflammatio ſpirandi difficultatem efficit in angina.

Affectus etiam hypochondriorum ſympathicè reſpirationem lædunt, vt tumores hepatis, lienis, pancreatis, pondere ſuo diaphragma, cui annectuntur ab inferiora retrahunt, eiuſque motum liberum impediunt. Sic etiam vapores & flatus ab illis partibus eleuati diaphragma comprimunt eiuſque actionem lædunt, vnde aſthma flatulentum exoritur. Idem contingit à flatuum vel ſeroſi humoris copia in hydropico-rum abdomine contenta & diaphragma comprimente. Ab vtero denique vapores eleuati reſpirationem vitiant, vnde hic affectus ſuffocatio hyſterica nominatur.

Inter prædictas reſpirationis læſiones aſthma ab autoribus ſeorſim tractatur, quia reliquæ ab aliis morbis dependent, ſuis locis explicandæ.

Licèt autem aſthma interdum genericè & latâ ſignificatione vſurpatum, omnem reſpirandi difficultatem complectatur: in ſpecie tamen eam imprimis ſignificat, quæ à pulmonum infarctu & bronchiorum illius obſtructione exoritur; quæ ex ſe & ratione propriæ eſſentiæ febre carere ſolet, licèt interdum febris ei adiungi valeat. Et iterùm in tres alias ſpecies ſubdiuiditur, quarum vna Dyſpnœa nominatur, ſecunda idem Aſthmatis nomen retinet, tertia verò Orthopnœa nuncupatur.

Dyſpnœa eſt difficilis reſpiratio, in qua crebior denſiorque fit ſpiritus tractio ex infarctu pulmonum oriunda. Hæc Aſthmate & Orthopnœa minor eſt, & à minori materiæ obſtruentis copia oriunda, & magis ipſam pulmonis ſubſtantiam obſtruit, quàm bronchia, vnde ſtertoris carentia, quæ fit ab humoris in bronchiis pulmonis contenti commotione, & alliſionibus cum aëre per ea continuò oberrante.

Aſthma eſt magna & frequens reſpiratio, in qua diaphragma, muſculi intercoſtales, tum etiam abdominis violenter mouentur, cum ſtertore & ſibilo coniuncta. In verò enim & proprie dicto aſthmate bronchia pulmonis humore pituitoſo opplentur, qui (vt dictum eſt) ab aëre commotus talem ſtrepitum edit.

Orthopnœa verò eſt maxima ſpirandi difficultas, in qua ægrotantes non niſi ſedentes & erectâ ceruice reſpirare poſſunt; & non ſolùm muſculi prædicti, ſed etiam ſuperiores pectoris & ſcapularum, vehementer exagitantur.

Dyſpnœæ etiam & Orthopnœa nomen, quemadmodum de aſthmate diximus, communiter non rarò in omni difficultate ſpirandi vſurpatur, quæ in pleuritide, peripneumonia, aliiſque affectibus contingit.

Idem

Idem dicendum eſt de apnœa, quæ non deprauatam, vt prædictæ, ſed imminutam vel abolitam reſpiratio- nem ſignificat,eaque contingere ſolet in ſyncope, hy- ſterico affectu,& apoplexia fortiſſima.

Humor aſthma efficiens eſt vtplurimùm pituita à ca- pite in pulmonem defluens, eiuſque bronchia obſtru- ens Interdùm tamen fit ab humoribus crudis & ſeroſis à venoſo genere per arteriam venoſam in pulmonem traſlatis, & ſi ad bronchiorum canales profluant, ve- rum aſthma cum ſtertore producunt; ſi verò in pul- monum ſubſtantia, vel in læuibus arteriis ſubſiſtant, aſtma ſpurium generant ſine ſtertore.

Hæc aſthmatis ſpecies, quæ vulgaribus Medicis ig- nota eſt. (nullam enim aliam cauſam præter fluxio- nem à capite agnoſcunt,) confirmatur, non ſolùm ex ſtertoris carentia, ſed etiam ex eo quod vrinæ ægrotantium craſſæ & turbidæ eſſe ſolent; præſer- tim in paroxyſmo, quia humorum craſſorum & cru- dorum in venis agitatorum portio ad renes & veſi- cam tranſmittitur. Et nonnulli aſthmatici vrinæ dif- ficultati obnoxij ſunt, eâque vigente ab aſthmate liberi ſunt; aſthmatis verò paroxyſmo præſente ceſ- ſat vrinæ difficultas, ob materiæ morbificæ in venis contentæ ad hanc vel illam partem decubitum. Vi- dimus etiam quoſdam aſthmaticos alui fluxui obno- xios,ita vt præſente aluì fluxu ab aſthmate liberi eſſent; eo verò ceſſante aſthmatis paroxyſmi redirent. Adde quod hæc aſthmatis ſpecies, quæ ſine ſtertore fit, ve- næ ſectione ita efficaciter oppugnatur, vt ea in pa- roxyſmo celebrata, quamprimùm ſanguis fluere inci- pit,ægri ſtatim meliùs ſpirare incipiant, & in fine illius aut poſt exiguum ſaltem interuallum à paroxyſ- mo penitùs liberati appareant. Ac denique huiuſmo- di aſthmatici plerumque cachexia & pedum tumore œdematoſo laborant.Quod oſtendit cauſam aſthmatis tunc temporis ab hepate proficiſci, & in venis con- tineri, ita vt tandem in pleriſque hydrops conſequa- tur. Inde Aretæus inter ſigna aſthmatis imminentis flatus in præcordiis & eructationes præter rationem enumerat, quæ procul dubio à materia cruda in præ- cordiis exagitata proueniunt.

Illa tamen flatulenta materia primò, & per ſe aliam aſthmatis ſpeciem interdùm producit, quæ aſthma fla- tulentum,ſeu hypochondriacum nominatur; quando ſcilicet flatus craſſi &copioſi ab hypochondriis eleuati diaphragma comprimunt,eiuſque motum impediunt. vnde ſumma reſpirãdi difficultas ſine ſtertore procedit

Diagnoſis huius affectus,& ſpecierum illius, ex pro- poſitis innoteſcit,

In dyſpnœa enim ſpiritus eſt denſus citra ſonum & anhelationem,cum minori moleſtia.

In aſthmate grauitas pectoris eſt maior, ſpiritus crebrior & denſior,cum anhelatione; ſtertore; ac ſi- bilo.

Orthopnœa verò non niſi erectâ ceruice reſpi- rare permittit, decumbentibus ſuffocacationem mina- tur.

Signa cauſarum in hunc modum ſe habent.

Si à craſſis humoribus in pulmone collectis aſthma generetur, difficultas ſpirandi ſenſim & paulatim ac- creſcit,eaque continua eſt & indeſinens.

Si verò humores aliunde in pulmones in interualla affluant,difficilis reſpiratio continua non eſt, ſed per interualla recurrit. Licèt enim aſthma quod à materia in pulmone contenta excitatur, exacerbari plerumque ſoleat à cauſis externis,ita nimirum, aëre auſtrino, & ſimilibus. In aſthmate tamen quod à materia aliunde affluente producitur, exacerbatio illa longè mani- feſtior eſt.Si aſthmatis materia à cerebro defluat; ca- tarrhi ſigna adſunt. Sin verò nulla catarrhi indicia ap- pareant,per venas materiam affluere coniiciendum eſt. Hepatis affecti & partis mandantis rationem habentis indicium eſt tumor pedum & cachexia.

Si humor craſſus in bronchiis pulmonum conti- neatur, reſpiratio fit cum ſonitu & tuſſi; tum pitui- ta per tuſſim excretâ, ceſſat vel imminuitur affe- ctus.

Si humor in venis aut ſubſtantia pulmonis hæreat, nullus adeſt ſonitus & ràrò aliquid per tuſſim excer- nitur.

Quod ad prognoſim attinet,aſthma chronicus eſt affectus,& curatu difficillimus, ſæpeque in cachexiam & hydropem degenerat.Iuuenes aliquando liberantur ſed & non ſine magno labore:ſenes verò nunquam.In- fantes, niſi mature curentur, ſuperueniente catarrho ſuffocante,intereunt.

Qui ex aſthmate,vel tuſſi gibbi euadunt, ante pu- bertatem moriuntur, quia gibboſitas conueniens pe- ctoris incrementum impedit; pulmo nihilominus, de- bitam magnitudinem acquirens, non habet ſufficiens ſpatium, in quo dilatari commode poſſit ad liberam reſpirationem; vnde calor cordis non ſufficienter ventilatus marceſcit, & hominem ad interitum per- ducit.

Aſthmati pleuritis aut peripneumonia ſuperueniens lethalis. Quia pulmo à longo morbo debilitatus non poteſt grauiſſimo morbo ſuperuenienti reſiſtere,&ma- teriam morbificam expellere.

Aſthmatis curatio duplex inſtituitur,vna in in paro- xyſmo,altera extra paroxyſmum.

In paroxyſmo ſtatim vena ſecanda eſt præmiſſo clyſtere, ſi ſanguis mediociter abundare videatur: nam depletis ſanguine venis liberior erit reſpiratio; Quòd ſi affectus ſit antiquior, pluriéſque ſanguis fue- rit detractus, ſatius eſt à phlebotomia abſtinere, quia calorem natiuum imminuendo, maiorem promouet pituita copiam.

Sectio malleoli præſtans eſt, præcipuè in affectu ſympathico.

Poſt venæ ſectionem, vel etiam eâ omiſsâ, ſi non videatur idonea; purgans phlegmagogum erit exhibendum, ex iis quæ in frigidæ cerebri intempe- riei curatione deſcripta ſunt, adiectis perpetuò qui- buſdam thorachicis; quantùm remedij forma permit- tere poterit.

Vomitoria verò, licet à nonnullis improbentur in hoc affectu,tamen conuenientiſſima ſunt, vt frequens experientia docuit,& non raró hoc ſolo remedio paro- xyſmus ſolutus eſt.

Inter alia autem vomitoria principem locum obtinet aqua nicotianæ, exhibita ad ℥.j. reduci poteſt in ſyru- pum cum ſaccharo.Doſis cochlearia ij.In cuius penuria vſurpari poteſt ſal vitrioli, vel aqua benedicta. Ratio autem cur vomitoria in hoc affectu tantoperè proſint, elegantiſſima eſt. quia dum pituita tenuior à capite de- fluens,in aſperam arteriam,& pulmonis bronchia ſeſe inſinuat,craſſior illius portio in ventriculum delabitur, illiuſque parietibus ita affigitur,vt ægertimè auelli poſ- ſit.Interim verò dum calor illius debilis materiam il- lam exagitat,flatus craſſiores producunutr, qui ventri- culum inflantes diaphragma comprimunt, & difficí- lem reſpirationem efficiunt.Vnde fit vt vacuato ventri- culo ceſſet paroxiſmus, aut mirum in modum remit- tatur.Adde quod aſthma interdum (imò frequentiſſi- mè,iuxta Sennerti ſententiam,) ab humoribus crudis generatur citra hepar,& in venis collectis, qui per ve- nam arterioſam ad pulmones feruntur,&bronchia con- primentis aſthmatis cauſa ſunt. Hiſce autem humori- bus purgandis,& à pulmone reuellendis maximè con- ferunt vomitoria. Quamuis etiam huius cauſæ ratione remedia,quæ per inferiora humores expurgant,conue- nientiſſima ſint.

Vomitum etiam in hoc affectu leniter mouet,ſimul- que per inferiora purgat ſuccus ireos noſtratis ad ℥.ß, & vini hippocratici ℥. i. quem ſe feliciſſimo cum ſuc- ceſſu vſurpaſſe refert Platerus in obſeruationibus.

Poteſt ægeri doſis ſucci ireos noſtratis ad ℥.ii.ſi mi- nori exhibitus ſufficienter operatus non fuerit,

Clyſteres etiam acriores frequenter iniici poterunt reuulſionis gratiâ. Eorum tamen quantitas ſit exigua, ne inteſtina admodùm replendo diaphragma comprimant.

Tum etiam frictiones in partibus inferioribus celebrandæ, iiſdémque cucurbitulæ plures affigendæ, tum eti am ceruici. Poſtmodùm humores craſſi liquandi & attenuandi; flatus ab iiſdem humoribus excitati reſoluendi atque diſcutiendi. In quem vſum vtiliter exhibetur aqua cinamomi ex cochleari, per ſe, vel cum ſyrup. violac. mixta; vt

℞. Aquæ cinano. ℥. ij. ſyrup. violac. ℥. j. Miſce. Loco ſyrup. violac. oxymel admiſceri poterit, ad lentos humores potentiùs diſcutiendos.

Vtile etiam eſt ol. ſaluiæ roriſma. Vel aniſi arte chymica extractum, ad guttulas iij. iiij. vel v. cum vino exhibitum. Vel his aſpergantur tabellæ diattag. frig. quas æger deglutiat.

Alij commendant croci ℈. j. cum vini cochleari exhibitum. Vtilis etiam eſt aqua clareta, in hunc modum compoſita.

℞. Aquæ vitæ ℥. iiij. aquæ tuſſilag. & ſcabioſ. ana ℥. iij, ſacchari ℥. ij. cinam. ʒ. vj. Traiiciantur per manicam Hippocratis. Capiat æger ℥. ij. vel iij.

Fumus nicotianæ per tubulum hauſtus paroxyſmum cohibet. Idem præſtat eadem nicotiana linguæ tantùm admota; idem quoque præſtat fumus caryophyllum per tubulum hauſtus.

Interim expectorantia vſurpanda ſunt, quæ craſſiorem materiam per anacatharſim educant.

℞. Syrup. de praſſio, de liquirit. & de tuſſilag. ana ℥. ij. oxymel. ſimp. ℥. j. Miſce, vtatur ex cochleari ſenſim lambendo.

℞, terebinth. claræ ℥. j. ammoniaci ℈. ij. florum ſulphuris ℈. j. Miſce, fiant pilulæ molles, quarum vna ſingulis duabus horis deglutiatur cũ ſyrup. de hiſſopo ℥. ß.

℞. Ol. amygd. dulc. recenter ſine igne expreſſi ℥. vj. ſacchari candi ℥. ij. Miſce, capiat ſenſim lambendo.

℞. Rad. enulæ camp. ſaccharo condit. ʒ. iii. ſacchari candi ℥. ß. ſyrup. de hyſſopo, & de praſſio, ana ℥. i. gummi ammonic. aquâ vitæ diſſoluti ʒ. ß. Miſce, fiat looch. Vel.

℞. Conſer. violar. & rad. enulæ camp. ana ʒ. vj. pulu. elect. diatratraganthi frig. & diaireos Salomonis, ana ʒ. j. ſyrup. violac. & capill. ven. ana q. ſ. Fiat looch.

℞. Radic. althææ ℔. j. rad. enulæ camp. ℥. iiij. cydoniorum vel eorum loco carnis cydonior. condit. ℥. xvj. Bulliant in aqua ad exſiccationem. Contundantur, traiiciantur per ſetaceum, addendo mellis ℔. ij. Coquantur leuiter; extrahe ab igne, & adde cinam. ʒ. j. flor. ſulphuris ℥. ß. liquirit. cum moſcho, & aqua roſac. aromatizat. ʒ. ij. Fiat electuarium molle, de quo teneat in ore ad magnitudinem auellanæ per interualla. Vtiliſſimum etiam extra paroxyſmum, ſi de eo ſumatur. ℥. ß. manè & ſerò.

Exteriùs etiam pectori admouenda vnguenta & linimenta laxantia & diſcutientia, in hunc modum compoſita.

℞. Ol. chamæmel. irini, & amygdal. dulc. ana ℥. ß. axungiæ gallinæ recent. ʒ. j. pulu. rad. althææ, ireos Florent. ana ʒ. j. farinæ ſem. lini, & fœnugr. ana ʒ. ij. gummi ammoniaci, cum vino diſſoluti ʒ. j. ß. ceræ q. ſ. Fiat linimentum. Vel.

℞. Mucilag. ſem. cydonior. lini fœnugr. extractæ cum aqua tuſſilag. vel ſcabioſæ, ana ʒ. vj. pul. radicis ireos, hyſſopi, ana ℥. ß. croci ℈. j. ol. lilior. & amydal. dul. ana ℥. ij. ceræ q. ſ. Fiat linimentum.

Si paroxyſmus protrahatur, veſicatorium applicetur poſteriori parti ceruicis.

Extra paroxyſmum humoris fluxio impedienda eſt- tum qui iam influxit, & in pulmone continetur, incidendus, detergendus, & expectorandus eſt.

Ad fluxionis impetum cohibendum ea omnia conueniunt remedia, quæ in frigidi catharri curatione ſuprà propoſita ſunt.

Attamen circa nonnulla remedia, eo loci propoſita cautiones quædam adhibendæ ſunt.

Primò, in apozematis, aut ſyrupis, aliiſque remediis, ne calida nimiùm & exſiccantià præſcribantur, quæ partes tenuiores abſumendo, reliquum incraſſare poſſunt, & ita affectum contumaciorem reddere. Sed potiùs humectantia permiſceantur, qualia ſunt paſſulæ, ficus, liquiritia, iuiubæ.

Secundò, in prædictis remediis loco cephalicorum, thoracica ſuprà enumerata vſurpentur.

Tertiò, ad deriuationem humoris in capite redundantis, proponuntur errhina, ſternutatoria, & apophlegmatiſmi. Verùm in hoc caſu non conueniunt apophlegmatiſmi, ob vicinitatem partium, per quas decurrit humor ad pulmonem. Sed errhina, & ſternutatoria vtiliter vſurpari poterunt.

Quartò, ad caput roborandum, & exſiccandum, inter alia remedia commendantur ſuffitus; qui tamen in hoc affectu non conueniunt, ſaltem ore & naribus excepti: propterea quod difficiliorem anhelitum efficiunt, & aſthmatis paroxyſmum excitant. At verò iis operimenta capitis extra ægri cubiculum tutò perfundi poterunt.

Ad deterſionem & expectorationem humorũm craſſorum, pulmonum bronchiis impactorum, expectorantia ſuprà deſcripta vſurpari poterunt, tum etiam ſequentia.

℞. Rad. enulæ camp. & polypodi querc. ana ℥. ß. folior. origani, calament. hyſſopi, ſatureiæ, capill. ven. ſcabioſ. & tuſſilag. an. M. j. ſem althææ. bombacis, & carthami, ana ʒ. iij. liquirit. raſæ & paſſul. mundat. ana ʒ. vj. iuiubar. ſebeſten, & ficuum pinguium, ana n. v. Fiat decoctio ad quartaria v. in hydromelite. In colat. diſſolue ſacchari albi quartaria v. Fiat ſyrup. perfectè coctus, quo vtatur ex cochleari frequenter, ſenſim lambendo.

Maioris efficaciæ, & paratu facilior ſyrupus componi poterit in hunc modum.

℞. Rad. enulæ camp ʒ. iiij. tabaci indici ʒ. j. Infunde per noctem in ℥. vj. aquæ vitæ vulgaris. Manè fiat colatura, cui adde ſacchari cryſtallini ℥. iiij. Incendatur continuò agitando; adde ſyrupi de eryſimo aut tuſſilalagine ℥. ij. ol. ſuph. q. ſ. ad gratam aciditatem. Vtatur ex cochleari, vel bacillo glycyrrhizæ contuſo, ſenſim lambendo & deglutiendo.

Sequentia verò remedia pulmonibus ab infarctu liberandis ſpecifica ſunt efficaciſſima.

℞. Gummi ammoniaci & bdellij in aceto ſcillico diſſolut. ana ℥. ß. flor. ſulphuris ʒ. iij. fol. tuſſilag. & ſatureiæ ſiccor. & puluerat. & diaireos ſimpl. ana ʒ. ß. Cum ſyrupo de hyſſopo, vel oxymelite ſcillit. fiat maſſa pilul. de cuius ʒ. j. formentur pilulæ vj. Sumat num. iij. duabus horis ante cœnam, bis in hebdomada. Vel

℞. Aloës ſoccotrinæ ℥. ß. myrrhæ, ammoniaci, ana ʒ. ß. croci ℈. ß. florum ſulphuris ʒ. ß. Cum ſyrup. de tuſſilag. fiat maſſa pilul. cuius ʒ. i. capiat duabus horis ante prandium per aliquot dies.

Aqua quæ educitur ex rad. bryoniæ excauata deſtilletur in B. M. Huius ℥. viij. miſce ſpirit. vitriol. vel ſulph. ℥. ß. Capiat ſingulis diebus coclear. j. ieiuno ſtomacho.

℞. Fol. peti, hiſſopi, praſſij albi, capill. ven. ana M. ij. rad. ireos Florent. & liquirit. raſ. ana ℥. ß. Coquantur ad ℔. j. ß. In colat, diſſolue ſacchar. albi ℔. j. mellis albi ℔. ß. Fiat. ſyrup. perfectè coctus, clarif. & aromarizat. tantillo croci & cinam. Capiat cochlear j. vel ij. horis matutinis.

Eiuſdem virtutis eſt oxymel, & ſyrupus de peto Quercetani in Pharmacopœa deſcriptus. Tinctura peti ſicci extrahitur cum aqua vitæ, melle excipitur pauca illius quantitas, & ad piſi vel fabæ magnitudinem in ore detinetur, ſenſim deglutiendo; pituitam copioſè trahit à ventriculo & à pulmone.

Mille pedes ſeu aſelli n. xij. panno lineo inuoluti, in vino albo macerantur; hinc facta expreſſio potui datur,

quæ.

quæ breui ſaburratos pulmones deplet.

Oleum ſacchari craſſos & glutinoſos humores in pulmone contentos potenter diſſoluit, & expectorat. Sed multo potentiùs atque excellentiùs id præſtat oleum ſacchari compoſitum, cuius formula talis eſt.

℞. Rad. ireos Florent. & enulæ camp. puluerat. ana ℥. ß. pulpæ dactyl. & paſſul. purgat. ana ʒ. iij. cortic. citrior. & arantior. ana ʒ. ß. benjoni ʒ. ij. croci ʒ. j. Infunde bidui ſpatio in ſpiritu vini ſæpiſſimè rectificato. Mox ſeparetur liquor per inclinationem. Admiſce liquori ſacchari candi puluer. quantum in eo diſſolui poterit, & accende ſpiritum vini, ſpatulâ continuò agitando, donec in ſpiſſum, olei æmulum liquorem flamma extincta abierint. Cui admiſce olei ſulph. q. ſ. ad gratiam aciditatem.

Decoctum caulium rubrorum cum pauco ſaccharo per plures dies ſumptum, aſthmaticos multùm iuuat.

Efficacior multò eſt ſuccus caulium rubrorum cum ſaccharo roſac. vel ſyrupo tuſſilaginis exhibitus ad iulepi formam, per plures dies.

Spiritus ſulphuris viſcidam pituitam diſſoluit, & bronchia aperit, ſi illius guttæ iv. aut v. ſumantur cum iuſculo, aut ſyrupo conuenienti.

Terebinthina ad hunc etiam vſum valdè commendatur ad ʒ. ij. vel iij frequenter exhibita, cum ol. amyddal. dulc. conſerua violar. Vel in opiatæ formam reduci poterit, in ſequentem modum.

℞. Terebinth. aqua tuſſilag. diligenter lotæ ℔. j. ficuum pinguium ℔. ß. penid. ℥. iiij. ol. amydal. dulc. ℥. j. Miſce, fiat opiatæ.

Crocus in condimentis pectori vtilis eſt. Tum etiam bellarium ſinapis cum melle paratum egregiè expectorationem iuuat.

Oxymel cum agarico vtiliſſimum etiam eſt ad pulmones expurgandos, cuius cochlear. ij. mane exhiberi poterunt.

Flores ſulphuris cum butyro recenti ad pilularum formam redacti, per triduum exhibiti manè, ad ℈. j. aſthmaticis multùm opitulantur. Lac ſulphuris idem præſtat maiori efficacia, & minori doſi, quæ gr. viij. tranſcendere non debet.

Tabellæ etiam ſequentes præſtantiſſimæ ſunt.

℞. Pulpæ rad. altheæ, & rad. ſymphyti maioris, ana ℥. ij. flor. ſurphuris ʒ. ij. flor. benjoni ʒ. ß. ſacchari in aqua lilior. alborum diſſoluti ℥. viij. Fiant tabellæ, quas teneat æger in ore frequenter.

Decoctum galli veteris commendatur etiam non parùm ad hunc affectum expugnandum, eiúſque formula talis eſt.

℞. Rad. enulæ campanæ, & ireos Florentiæ. ana ℥. ß. folior. hyſſopi, & praſſij ſiccorum, ana ʒ. vj. ſem. carthami ℥. j. ſem. aniſi, & anethi, an. ʒ. ij. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana ʒ. iij. pulmonis vulpis præparati ʒ. ij. Contundantur, iiſque impleatur venter galli veteris, qui decoquatur in aquæ ℔. xv. donec caro ab oſſibus ſepareſur, Colatura poſt fortem expreſſionem ponatur in loco frigido, vt quod craſſum eſt ſubſideat, pars verò clara ſeparetur. Cuius capiat æger ℥. vj. cum oxymel. ſimpl. ℥. j.

Si purgans efficere volueris, addi poterunt folia ſennæ ad ʒ. ij. vel iij. pro ſingulis doſibus. Imò & diſſolui poterit alicui doſi mannæ ℥. ß. vel (ſi fortius purgandum) electuarium aliquod phlegmagogũ per interualla. Platerus ſequentem galli præparationem reliquis anteponit.

℞. Gallum aliquot annorum iugulatum, deplumatum, & euiſceratum. Infarciartur ſequentibus pulmonis vulpis fruſto recenti, vel præpar. & ſiccati ℥. j. paſſular. enucleat. & ficuum, ana ʒ. ij. rad. enulæ ʒ. j. herbarum hyſſopi, ſutureiæ, marrubij, thymi, calamenti, pulegij, ſiccat. ana ʒ. j. ſem. fœniculi, aniſi, ana M. j. ſem. cathami contuſi, rad. polypod. ana ℥. ß. tartari albi ʒ. j. ſalis ℥. ß. vitellos ouor. n. ij. butyri recentis ℥. ß. Incidantur, & contundantur, vt artis eſt, & inſuantur gallo; decoquantur donec caro ab oſſibus ſecedat, in multa aqua, vaſe amplo, ne opus ſit nouam affundere. Dein eam colato & in ℔. x. adde mellis deſpumati ℔. j. ne citò corrumpatur. Capiat ſcutellam vnam manè, in qua diſſolue mannæ, & caſſiæ recentis, ana ℥. ß. continuando ad multos dies, vt menſem, & ampliùs. Quod eo meliùs iuuabit, ſi mox etiam terebinth. ʒ. j. cum penidiis in forma boli, ter aſſumat.

Ludouicus Septalius, *in animaduerſionibus practicis*, hæc iura galli veteris damnat, tanquam inutilia, vel potiùs noxia. Rationes illius ſunt, quòd experientiæ non reſpondeant, & irrito ſucceſſu à ſe, & aliis Medicis Mediolanenſibus fuerint vſurpata. Quod ex longa ebullitione nitroſæ illæ partes, quibus maximè prodeſſe iura illa creduntur, ſubſideant, atque in percolatione reiiciantur: viſcidæ autem, glutinoſæ, craſſæ, tum & perpingues ex cute. pedibus, alarum extremis, muſculoſis. & neruoſis partibus promanantes, maximè remaneat. Vnde craſſior reddatur materia morbifica, & experationi minùs idonea. Purgantia verò, & alterantia longa ebullitione vires ſuas amittant.

Verùm non debet Septalij experientia, tot tantorúmque celebrium Medicorum, tum antiquorum, tum recentiorum, à quibus hoc genus remedij maximè commendatur, experientiæ præferri. Si enim quibuſdam ægrotantibus à ſe, aliiſque curatis non contulerit, multa alia obſtare potuerant; nempè vel praua ægrotantium diſpoſitio, morbique contumacia, vel cætera ad curationem ſpectantia non benè adminiſtrata, vel ipſum remedium malè præparatum. Quodverò dicit nitroſas partes longâ ebullitione ſubſidere, & in percolatione reiici, ridiculum eſt. ſubſident enim tantùm partes terreſtriores. Nitroſa verò ſubſtantia in liquore ſimul recepta nunquàm ſeparatur. Vnde fit vt iuſcula, quo diutius coquuntur, eo ſalſiora euadant. Salſedo autem illa incidit attenuat, deobſtruit; tantùm abeſt, vt iuſculum ſalſedine illa præditum incraſſare poſſit materiam morbificam. Neque habent carnes, aliæquæ partes gallorum, ſubſtantiam ita glutinoſam; vt ille fingit, qualis fortè in vitulorum pedibus, aliorúmque animalium reperitur; ſed potius attenuantem, cùm nitroſa ſubſtantia maximè refertæ ſint. Ac denique purgantia, & alterantia, ſi iuxta Pharmaciæ præcepta, & ſecundùm artem decoquantur, vires ſuas integras in decocto relinquunt; cùm quotidiana apud nos experientia conſtet, huiuſmodi iuſcula gallis veteris perbellè purgare. Et ſi experientiam noſtram Septalij experientiæ opponere liceat, bona fide teſtari poſſumus, nos ex huiuſmodi decoctis mirabiles effectus in aſthmaticis affectus, & doloris colicis diuturnis ac contumaciſſimis percepiſſe. Hoc tamen in horum iuſculorum præparatione immutare ſolemus quòd nimirùm pro vna tantùm doſi ſigulis diebus iteranda præſcribimus; metuentes ſcilicet, ne ad plures dies aſſeruata corrumpantur, aut ſaltem deteriora fiant. Formulæ autem à nobis præſcribi ſolitæ in aſthmatis curatione exemplum tale erit.

℞. Rad. enulæ camp. & ireos Florent. ana ʒ. j. ß. fol hyſſopi, & tuſſilaginis, ana M. j. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana ʒ. ij. ficuum pinguium n. iiij. ſennæ mundat. ʒ. iij. polypod. querc. & ſem. carthami contuſ. ana ℥. ß. ſem. ainſi ʒ. j. ß. Coquantur cum tertia, vel quarta parte galli veteris ſecundùm artem, & fiat iuſculum, quod capiat æger per xij. vel xv. dies.

Vino purgante infrà deſcribendo Platerus mulierem curauit diſpnœâ laborantem, & ad hydrôpem inclinantem.

℞. Rad. iridis ℥. j. rad. enulæ, ſcillæ præparat. ana ℥. ß. marrubij M. j. cortic. ſambuci, & ebuli, ana ℥. j. ſennæ ℥. j. ß. agaric. ʒ. ij. zinzib. ʒ. j. Conquaſſentur omnia, & adde vini ℔. iiij. Coquantur parùm in duplici vaſe. Bibit cubitum itura hauſtum per dies ſex, ceſſauitque dyſpnœa, & tumor euanuit, pulchréque curata fuit.

Notandum autem eſt purgantia in hoc affectu eſſe iteranda, idque ſub variis formulis, ne vni eidemque remedio natura aſſueſcat. Sic etiam remedia detergentia incidentia,expectorantia, aliáque per vices immutanda ſunt,propter eandem cauſam.

CAPVT II.

De Pleuritide.

Pleuritis alia vera & legitima eſt,alia notha ſeu ſpuria.

Vera pleuritis eſt inflammatio membranæ coſtas ſuccingentis vel muſculorum intercoſtalium internorum.

Notha verò eſt inflammatio muſculorum intercoſtalium externorum.

Dantur etiam alij lateris aliarumque thoracis partium dolores,qui ad notham pleuritidem referuntur, quando nimirùm mediaſtinum inflammatur, pulmo coſtis agglutinatur, humores ſeroſi vel pituitoſi à capite in thoracis muſculos defluunt, flatus eoſdem muſculos aut thoracis membranas diuellunt, & vapores à ventre inferiori eleuati eaſdem partes vellicant aut diſtendunt, vt in lumbricis ſæpè contingit.

Diximus in vera pleuritide non ſolùm pleuram, ſed etiam muſculos meſopleurios internos inflammari, quia impoſſibile eſt quin inflammatio membranæ muſculis contiguis communicetur. Nonnulli præterea pulmonem etiam in omni pleuritide inflammari contendunt, & ſententiam ſuam autoritate, ratione, & experientia confirmant. Autoritas eſt Hippocratis *lib. de locis in homine*, vbi dicit, vtrâque pulmonis parte inflammata fieri peripneumoniam: ſi verò altera tantùm pulmonis pars inflammetur, eſſe pleuritidem. Idipſum ratio conuincere videtur. Siquidem ſigna pleuritidis ſunt etiam ſigna peripneumoniæ, tuſſis nimirùm, febris continua, reſpirandi difficultas, & ſputum cruentum. Prognoſis etiam & curatio eadem eſt in vtroque affectu. Aſſerunt denique ſibi experientia compertum eſſe, in apertis pleuriticorum cadaueribus pulmonem inflammatum ſemper apparuiſſe. Verùm concedendum quidem eſt in plurimis pleuriticis pulmonem cum pleura ſimul affectum eſſe,facilè enim fluxio in vtramque partem decumbit, cum pulmo pleuræ ſuperiori parte alligetur. Aſſerendum tamen, ſolam pleuram ſæpiſſime inflammatione affici, illæſo pulmone, aut ſaltem ita leuiter affecto, vt morbus, illius partis affectus dici nequeat. Authoritas verò Hippocratis à nonnullis reiicitur tanquam ſpuria & aliis quamplurimis contraria,in quibus Hippocr.ſolam pleuram tanquam partem affectam agnoſcit, præſertim *lib. 1. de morbis*, vbi pluries repetit,bilem & pituitam ad latus affligi & dolorem vehementem excitare.

Martianus verò eam ita conciliat,dicens, Hippocr. eo loco agere de peripneumonia quæ fit à defluxione à capite,cuius portio decidit in pleuram, & eâ ratione, vt diſtingunt eam quæ vnam tantum pulmonis partem afficit, ab ea quæ vtramque, pleuritidis nomine eam afficere. Similitudinem verò ſymptomatum in pleuritide & peripneumonia facit morbi vtriuſque natura eadem, quæ in inflammatione conſiſtit, & partium affectarum vicinia.

Quòd verò in plurimis ex pleuritide ſublatis pulmo affectus inueniatur, inde concludendum non eſt, ſemper ita contingere; nam pluritides vehementiores, quæ mortem inducere conſueuerunt, in peripneumoniam vtplurimùm degenerant.Sed plurimi teſtantur, & nobis etiam experientiâ compertum eſt, in multis pleuriticorum cadaueribus ſolam pleuram coruptam, & putrefactam inueniri.

Dubitare licet cur pleura frequentiùs quàm aliæ membranæ, inflammatione afficiantur? Reſponſiô verò deſumitur ab Hippocr. *1. de morb. textu* 124. iuxta Salij diuiſionem, vbi dicit, latus eſſe partem maximè debilem, quia carne nudum eſt præ reliquis corporis partibus, & non habet aliquid quo renitatur, ideò commotis humoribus ab aliqua cauſa procatarctica iiſque excalefactis,eorum defluxus in illam partem facilè concitantur.

Materia pleuritidem efficiens eſt vtplurimùm ſanguis bilioſus, qui facilius denſam membranam penetrat:& Auicenna de pleuritide loquens,*in membranam*, inquit,*non penetrat,niſi humor tenuis & cholericus*. Alij tamẽ humores hunc affectum producere valent,modò humorem ſeroſum aut bilioſum pro vehiculo ſecum admixtum habeant; alios humores dico, non excrementitios,ſed naturales, qui ſub forma ſanguinis continentur,& vel ſanguis propriè dictus, vel ſanguis pituitoſus aut melancholicus nominatur. Obſeruandum tamen eſt, humores tenuiores veram pleuritidem magis efficere,craſſiores verò notham.

Ille autem ſanguis per vaſa thoracem nutrientia,venam præſertim axillarem & azygon defertur, & ſi quantitate,vel qualitate,vel motu peccet, in membranam & muſculos vicinos effunditur.

Pleuritidis differentiæà loco affecto, & cauſis deſumuntur.

Ratione loci, vel ſitus doloris, diuiditur ab Hipp. 2. *acutor.* in aſcendentem, cùm dolor ad iugulum magis tendit, & deſcendentem, cùm versùs hypochondria vergit.Nonnunquam etiam versùs dorſum magis extenditur,cuius mentionem facit Hipp. 3. *de morbis*; interdum etiam magis versùs anteriora deflectit.

Ratione cauſæ ſeu humoris peccantis, alia dicitur ſanguinea,alia biliosa,alia pituitoſa,alia melancholica.

Inſignis alia differentia proponitur ab Hippocrate 1. *acutor.* qua pleuritis diuiditur in ſiccam & humidam. Sicca dicitur ea in qua nihil perexiguum expuitur, non ſolùm in morbi principio, ſed etiam in progreſſu illius. Cuius rei variæ poſſunt eſſe cauſæ, nempè materiæ morbificæ cruditas, craſſities & viſciditas, vel facultatis imbecillitas, vel bronchiorum obſtructio,vel doloris vehementia. Humida verò eſt in qua ſputum ab ipſo morbi initio ſatis copioſum apparere incipit.

Diagnoſis huius morbi per ſigna pathognomonica ſtabilitur à Gal. 5. *de loc. aff. cap. 8. & aliis in locis*, quæ numero quinario comprehenduntur, nempe 1. Dolor lateris punctorius. 2. Febris acuta continua. 3. Difficilis reſpiratio. 4. Pulſus durus & ſerratilis. 5. Tuſſis frequens & moleſta.

Dolor punctorius eſt membranis proprius, præcipuè à materia biliosa proueniens. Ille autem dolor latus occupans ad vicinas partes ſe extendit, & nunc ad iugulum, nunc ad hyponchondria exporrigitur per continuitatem membranæ, quæ totam thoracis cauitatem inueſtit. Hoc ſigno pleuritis à peripneumonia diſtinguitur, in qua nullus aut perexiguus lateris dolor apparet, niſi cum pleuritide complicata ſit.

Febris acuta continua ex phlegmone in parte cordi vicina ducit originem, atque adeò ſymptomatica eſt: quamuis interdùm febris eſſentialis pleuritidi coniuncta ſit; imò verò illi primam originem dederit. Contingit enim ſæpè in principio febrium continuarum, vt ſanguis in venis ebulliens expellatur à natura in partem receptioni illius magis idoneam, quales ſunt partes laterales, & inflammationem pariat. Huius rei indicium eſt, quòd febris primùm ægrotantem inuadat, mox ſecundo tantùm, vel tertio die lateris dolor appareat. Quando verò, febris eſt ſymptomatica, tunc dolor lateris ab initio.

initio ægrotantem corripit, febris verò paulò poſt aut eodem tempore apparet.

Reſpiratio difficilis in hoc affectu neceſſariò contingit, cùm partes inflammatæ diſtindi ſufficienter non valeant ad magnam aëris copiam attrahendam, quæ ad cordis æſtuantis refrigerium neceſſaria eſt.

Pulſus durus fit ob membranam affectam illiuſque tenſionem, quæ arterias etiam diſtendit, & illæ propter eandem tenſionem, eam pulſus differentiam efficiunt, quæ ſerratilis nominatur, quando ſcilicet, dum plures digiti arteriæ admouentur, vna illius pars magis attolli, quàm alia videtur, vt ſerram hoc modo aliquatenùs repræſentet.

Tuſſis moleſta in pleuritide contingit, quia natura continuò rem moleſtam è parte affecta expellere nititur: tum etiam ex illa aliquid in pulmones refudat, quod eius facultatem expultricem commouet, vndè tuſſis exoritur.

Propoſitis ſignis adiungitur ſputum cruentum, quod quidem neque in omnibus pleuriticis, neque in omnibus morbi temporibus apparet; ideò inter ſigna pathognomonica non recenſetur. Qui pulmonem perpetuò affici in pleuritide affirmant, ſputum cruentum à pulmone efferri aſſerunt, idque à membrana coſtas ſuccingente ad pulmonem tranſire poſſe negant, cùm membrana denſiſſima ſit, tum etiam membrana pulmonem inueſtiens ſit eiuſdem naturæ, quæ à ſanguine illo extrauaſato penetrari non poſſit.

Verùm hos Galenus manifeſtè redarguit 5. *de loc. aff. cap.* 3. vbi primùm oſtendit, materiam in thoracis cauitate contentam tranſſumi in pulmonem, & per anacatharſim expurgari, duobus exemplis luculentis. Vnum eſt eorum, qui vulnus in thorace acceperunt in cauitatem illius penetrans. Si enim mulſa in cauitatem pectoris iniiciatur & vulnus confeſtim occludatur, paruo interiecto tempore mulſa per os cum tuſſi eiicietur, & æger mulſæ ſaporem in ore percipiet. Alterum exemplum deſumitur ex oſſium fractura, quæ fit illæſa cute. In ea enim dum callus conficitur, & oſſa fracta conglutinari incipiunt, portio ſanguinis qui ad partem affectam confluxit, ad cutem defertur, eamque peruadit, ita vt vittas faciaſque membro obductas irrigent, & conſpurcet. Docet etiam modum Galenus quo ſanguis, pus, aut alia quæuis materia in ciuitate thoracis contenta à pulmone tranſſumi ſoleat, nimirùm per orificia extrema bronchiorum ſiue ramorum aſperæ arteriæ, qui per pulmonem diſperguntur & ad illius ſuperficiem deſinunt. Quamuis enim venæ arterioſæ & arteriæ venoſæ orificia ad pulmonis ſuperficiem etiam deferantur, bronchiorum tamen orifica reliquis ampliora & potentiora ſunt. Quantò enim aſpera arteria ratione caudicis maior eſt caudice venæ arterioſæ aut arteriæ venoſæ, tantò rami maiores ſunt ramis & orificia orificiis, cum omnia hæc vaſa æquali quadam diuiſione ſcindantur, quò in vniuerſum pulmonis corpus diſtribuantur. Deinde aſperæ & arteriæ bronchiorum eius ſubſtantia cartilaginoſa eſt; vndè fit vt non ita conniuere ac concidere valeant, vt reliqua vaſa, eorumque orificia magis aperta maneant, ſicque materiam in thoracis cauitate contentam faciliùs excipere.

Iſta autem tranſſumptio materiæ in thorace contentæ fit, docente Galeno, in conſtrictione thoracis dum expiratio perficitur: tum enim thorax quæ in ſua cauitate continentur, premit versùs pulmonem, & in ipſum impellit; vt portio ſaltem eorum in bronchiorum orificio exprimatur. Neque obſtat pulmonis mollities quæ compreſſioni cedit, atque ita materiam ad eum impulſam recipere non cogitur. Hæc enim mollities facit quidem, vt tota materia impulſa non recipiatur: non impedit tamen, quin portio quædam illius in partis ſubſtantiam ſeſe inſinuare valeat, quamuis maxima pars in cauitate remaneat ob mollitiam prædictam.

Addamus & nos huic Galeni doctrinæ admirabilem naturæ prouidentiam, quæ paſſim inuenit vias non ſolùm manifeſtas, ſed etiam incognitas & ſæpè incomprehenſibiles, per quas res noxias & moleſtas expurgare conſueuit; de ſanie in fracturis dictum eſt, quæ per poros inſenſiles muſculorum & ipſius cutis expurgatur.

Spuria pleuritis à legitima diſtinguitur, quod in hac dolor exacerbatur dum æger decumbit in latus oppoſitum: tunc enim pars inflammata pondere ſuo diuellit maioremque patitur diſtenſionem; in illa verò muſculi externi inflammati comprimuntur quando ſupra latus affectum æger decumbit.

Tempora huius morbi ſequentibus ſignis indicantur. In principio omnia ſymptomata pathognomonica debiliora ſunt, dolor & febris exigua, tuſſis ſicca vel certè ſputum exiguum & crudum. In augmento febris & doloris incrementum adeſt, ſputum copioſius. In ſtatu ſymptomata vehementiora, inquietudo, delirium, dolor capitis, & ſi morbus ſalutaris ſit, ſputum concoctum, liberum & copioſum. In declinatione ſputum perfectè coctum, libera anacatharſis omniumque ſymptomatum remiſſio.

Signa cauſarum diagnoſtica generaliter deſumuntur ex temperamento ægrotantis, anni tempore, regione, victus ratione, aliiſque communibus. Specialiter verò à ſanguine puro fieri pleuritidem oſtendunt. Sputum rubrum & ſanguinolentum, dolor tenſiuus pungitiuo mixtus; venarum plenitudo præſertim circa tempora & frontem, rubor faciei totius, pulſus plenus, vrina rubea & craſſa, cum corona interdùm liueſcente.

Bilioſum ſanguinem oſtendunt ſputum flauum, febris ardentior, ſitis vehementior, pulſus durior & velocior, dolor pungens acutior, vigiliæ & inquietudines maiores, oris amaritudo, vrina tenuis & intensè flaua.

Pituitoſum ſanguinem demonſtrant, ſputum album viſcidum aut ſpumoſum, dulce & tardè erumpens, febris remiſſa, ſitis pauca, ſaliua & excretio multa, dolor remiſſior & grauatiuus; ſomnus maior, pulſus paruus & minùs durus, vrina pallida & craſſa.

Sanguinem melancholicum oſtendunt ſputum nigrans, tenax & tardè erumpens, febris & dolor remiſſior, vrina rubea, obſcura, tuſſis ſiccior, lingua nigricans, & aſpera, aluus adſtricta.

Prognoſis primùm ex ſymptomatum remiſſione aut vehementia deſumitur. Si enim dolor, ſpirandi difficultas & febris non multùm moleſtauerint morbum remiſſiorem ſignificant; ſi verò dolor vehemens fuerit & tuſſis magna, in qua nihil excernitur, febris item valida & anhelitus difficultas maxima, periculoſam pleuritidem exiſtimare oportet.

Pulſus in pleuritide paruus, frequens & valdè durus mortem præanuntiat. Ex eo nullum ſanatum eſſe affirmat Gal. 4. *de præſag. ex pulſ. c.* 5.

Pleuritis exquiſita, in qua nihil expuitur, aut in qua ſputum poſtquam apparere incepit, iterùm ſupreſſum eſt, dolore lateris & pectoris grauitate ſuperſtite, periculoſiſſima eſt. Crudiſſimum enim morbum ſignificat, qui aut breui hominem iugulat, vel non niſi longo temporis ſpatio finitur.

Sputum initio & intra tertium diem apparens, breuem morbum ſignificat; ſin verò poſteriùs, longum, Hippocr. *Aph.* 1. *ſect.* 12.

Flaua bilis pituitæ vel pauco ſanguine valdè permixta, cum ſatis copioſo ſputo in principio morbi apparente, ſalutaris.

Sputum valdè ſanguinolentum periculoſum eſt; venarum enim aut carnis ruptionem ſignificat, vnde ſuppuratio expectanda eſt. Paucus verò ſanguis per reſudationem effluere cenſetur.

Sputum album, ac glutinoſum rotundum, maium eſt. Lentor enim & viſciditas ab igneo calore materiam adurente proficiſcitur.

Sputum viride & æruginoſum malum; nigrum verò peſſimum. Summam enim aduſtionem vel caloris natiui extinctionem ſignificat.

Anacatharſis copioſa,quæ dolorem aliaque ſymptomata non ſedat,mala. Magnam enim materiæ copiam arguit.

Pleuritis in ſenibus, mulieribus vtero gerentibus, aſthmaticis, & iis qui bis terue hunc morbum paſſi ſunt,pernicioſa.

Quicumque laterali morbo laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, empyici fiunt. *Aph.*8-*ſect.*5. Alij ad vigeſimã diem expurgationem extẽdunt.

Diarrhœa pleuritidi aut peripneumoniæ ſuperueniens,mala. *Aph.*16.*ſect.*6. Quod intelligendum eſt de pleuritide, in qua tanta eſt inflammatio, vt hepar & ventriculum in conſenſum trahat,aut quando proſtratis à morbo viribus retentrix facultas ferè abolitã eſt. Si verò pleuritis adeò magna non ſit, & in corpore contingat multa cacochymia laborante, alui fluxus interdum ſalutaris eſſe ſolet, præſertim ſi quædam coctionis ſigna præceſſerint.

Vomitus bilioſus & copioſus in principio pleuritidis, ſalutem prænuntiat. Leuata enim natura ab illa euacuatione bilioſę cacochymię,morbum faciliùs ſuperat.

Pleuritidi ſi peripneumonia ſuperueniat,malum, ex *Aph.*11. *ſect.*7. Fit enim tranſlatio materiæ ad partem nobiliorem.

Si pleuriticus dolor cum ſputis bilioſis ſine ratione euanuerit,ægri in delirium incidunt.Hipp.3. *Prorrhet.* Humor enim bilioſus ſursùm ad caput rapitur, & tunc etiam vrinæ tenues & albæ apparent.

Pleuritis quæ diuturno morbo ſuccedit, aut in corpore cachectico accidit, periculoſa.

Denſa & exercitationi dedita corpora citiùs ex pleritide & peripneumonia intereunt.Hipp.*in Coac.*Et quotidiana docet experientia, foſſores pleuritide correptos,omnes propemodùm interire.Quia robuſta illa corpora non niſi ex grauiſſima cauſa in morbos incidunt; & propter denſitatem non facilè tranſpirant, vt morbi reſolutio fieri non poſſit.

Quibus in morbo laterali plurimus ex ſputo ſtrepitus in pectore ſonat,& vultus demiſſus eſt,oculuſque aurigine ſuffuſus,& caligine obductus,in his mors expectanda eſt.Hipp.*in Coac.*

Quibus pleuriticis lingua circa initia bilioſa eſt, hi intra ſeptimum iudicantur; quibus verò tertio aut quarto die,circa nouum.

Ad pleuritidis curationem primò humor illam committens, reuellendus, deriuandus & diſcutiendus eſt.Ac ſi totus diſcuti nequeat, concoquendus, maturandus & expectorandus. Tum febri,quæ non rarò eſſentialis in pleuritide, non ſemper ſymptomatica eſt propriis remediis ſuccurendum. Quæ omnia ſequentibus auxiliis perfici poterunt.

Et quidem ab initio ſanguis detrahendus eſt è baſilica eiuſdem lateris, præmiſſo clyſtere,ſi affectus non valdè vrgeat; alioqui poſt phlebotomiam ille poterit iniici.

Mitti autem debet ſanguis ſingulis diebus, donec dolor,& febris mnltò mitiores euaſerint. Imò verò interdùm bis in die,cum peracuta pleuritis eſt.

Hippoc. 2.*de rat. victus in acutis, text.*10.inſignem regulam,& in praxi vtiliſſimam poſteritati tradidit; vt mittatur ſanguis vſque ad coloris mutationem. Si nimirùm primã,aut ſecundã phlebotomiã ſanguis apparet crudus, pituitoſus, aut aquoſus; continuanda ſingulis diebus,aut bis in die vacuatio, donec ſanguis detractus appareat rubicundus, vel flaueſcens.Si verò in principio appareat ruber,iteranda toties phlebotomia, donec liuidus, aut niger appareat. Significatur enim ſanguinem illum poſteriorem à parte affecta, aut venis ipſi vicinis effluere, qui quidem à calore partis inflammatæ alteratus eſt,& ex crudo ruber factus, vel ex rubro niger,aut liuidus per aduſtionem.

Licèt autem huius præcepti obſeruatio in praxi vtpluirmùm optimè ſuccedat, aliquando tamen coloris illa mutatio pertinaciter expectanda non eſt, ſed priùs à ſanguinis miſſione deſiſtendum; cum videlicet, aut vires ſunt debiles; aut æger habitu raro, aut valdè reſolubili præditus, aut tempus anni calidiſſimum.

Quamuis autem ſanguinis miſſio in principio morbi præcipuè conferat;ſi tamen ea fuerit omiſſa, aut inſufficienter celebrata,etiam poſt ſeptimum,nonum,aut vndecimum,venam ſecare licet,exemplo Hippocratis, qui 3.*Epidem.* Anaxioni venam ſecuit octauã die, vel quòd citiùs non fuerit vocatus; vel quòd in pleuritide crudiſſima,quæ vndecimo die vix coqui cœpit,morbus inducias dedit.

Cùm verò anacatharſis libera, & liberalis fieri incipit, tunc temporis à phlebotomia abſtinendum; quia anacatharſis ſupprimitur, & æger in vitæ diſcrimen coniicitur.

Adeò autem neceſſaria eſt venæ ſectio in huius affectus principio, vt nunquam omitti debeat, nedum in ſenibus, pueris, grauidis mulieribus, puerperis, & menſtruas purgationes patientibus; quibus omnibus experientia docuit phlebotomiam, præſente hoc affectu, fuiſſe vtiliſſimam. Cautiones autem in venæ ſectione obſeruandæ in mulieribus puerperis, aut menſtruas purgationes patientibus, videantur infra *lib.*15. *vltimo*, in morborum acutorum puerperarum curatione.

Ab ipſo etiam morbi initio,bis aut ter in die exhibendi ſunt iulepi refrigerantes, humoris ardorem, & ebullitionem cohibentes, & fluxiones ſiſtentes, in hunc modum compoſiti.

℞. Aquæ papau. rhœad.℥. iiij. ſyrupi violac. vel eiuſdem papaueris ℥.j. ſalis prunellæ ʒ.j. Fiat iulep.

Poſt primam phlebotomiam inungatur latus dolens ſequenti linimento; partem poſteà tegendo lanã ſuccidã linteo inſutã.

℞. Ol.lilior. chamæm.& amygdal. dulc.ana ℥.j.butyri recentis, & axungiæ gallinæ, ana ℥.j.ß. Fiat linimentum.

Multi addunt ceram huiuſmodi linimentis, quæ tamen non conuenit,quia obſtruit poros; vt neque mucilagines, quæ emplaſticæ ſunt, quia refrigerant & aſtringunt.

In pleuritide maligna, & peſtilenti, vtiliter additur huiuſmodi linimentis olei ſcorpior.Matthioli,vel theriacæ.

Poſt iteratam venæ ſectionem fotus admouendus eſt,in ſequentem modum compoſitus.

℞.Radic. althææ,& lilior. ana ℥.ij. fol maluæ,viol. parietar. ana M.j.ſem.lini, & fœnugr. ana ʒ j. florum chamæm. melilot. ſambuci, violar. ana P.j. Fiat omnium decoctio, quã foueatur latus dolens, cum veſica ſuillã.

Poſt fotum admouebitur linimentum prædictum; cui in progreſſum orbi addi poterunt olea magis reſoluentia, vt anethinum,irinum; tum etiam puluis ireos, & crocus.Imò verò ipſi fomento addi poterunt herbæ diſcutientes, vt origanum, calamentum, hyſſopus,& ſemina valdè diſcutientia.

Multa alia topica, pleuritidis curationi valdè proficua,ab auctoribus vſurpantur,quorum præcipua hæc ſunt.

Priùs inungatur pars vnguento de althæa, poſteà cumini puluis inſpergatur.Vel poſt inunctionem braſſicæ folium ad ignem calefactum, & inunctum admoueatur.

Fauentinus miſcet vnguentum de althæa cum ol. amygdal. Poſt inunctionem aſpergit pulu. cumini & ſuperimponit folium caulis, & miris laudibus effert.

Item cataplaſma ſequens vtiliſſimum eſt.

℞.

℞.Reſidentiam decocti pro fotu ſuprà deſcripti. Contundatur in mortario marmoreo, addendo ol. amygdal. dulc. ſilior. & chamæmel. ana ℥.ij. pinguedinis gallinæ ℥.j. farinæ hord. fabar. ana q.ſ. Fiat cataplaſma.

Item gallina viua per ſpinam ſecta, puluere ireos Florent. conſperſa, & admota multùm prodeſt.

Omentum veruecis recenter ab animali extractum, vel in aqua calida calefactum, optimum eſt anodynum. At pulmo eiuſdem animalis idem efficaciùs præſtat.

Oleum ceræ arte chymicâ extractum, linimentis ad mixtum dolorem lenit, & materiam morbificam potenter diſcutit.

Panis recens è furno extractus, per medium ſectus & in butyro recenti liquato madefactus, & admotus, materiam lateri impactam potenter reſoluit.

Poſt tres aut quatuor doſes iulepi prædicti, vſurpari poterunt iulepi pectorales, in hunc modum compoſiti.

℞.Hord. integri P.j. liquir. raſ. & paſſul. mundat. ana ℥.j. iuiubar. par.xx. ſem. quatuor frig. maj. an. ʒ.iiij. flor. bugloſſi & violar. ana P.j. Coquantur ad quartarià v. In colat. diſſolue ſyrup. violac. & iuiubini, ana ℥.ij. Fiat iulep. pro quatuor doſibus, manè & ſerò ſumendis.

Vel ſi febris valdè acuta ſit, cum vigiliis coniuncta, emulſiones vſurpari poterunt in ſequentem modum.

℞.Amygdal. dulc. excorticat. & in aqua frig. macerat. ℥.j. quatuor ſem. frig. maior. ana ʒ.ß. ſem. lactuc. & papau. albi, ana ʒ.ij. Contundantur in mortario marmoreo, ſenſim affundendo decocti hord. & liquirit. ℔.j.ß. In colatura diſſolue ſyrup. violac. ℥.iij. fiat emulſio pro iij. doſibus manè & ſerò ſumendis.

Quidam practici vrgentibus vigiliis audent exhibere narcotica, vt ſyrup. de papau. philonium romàn. & laudanum opiatum. Quæ tamen in hoc affectu pernicioſa ſunt, ſputum enim retinent, & pectus coarctant. Vnde non raro præceps exitium conſequitur.

Quod tamen intelligendum eſt de integra narcoticorum doſi; nam in perexigua quantitate exhibita prodeſſe poſſunt in dolore vehementiſſimo, tuſſi moleſta, & inani, à valdè tenui humore oriunda, & vigiliis aſſiduis. In quibus caſibus ſæpè laudani gr.j. fœliciter cum ſucceſſu exhibui, & pluries aliquando iteraui. Sed illius vſus præcipuè in principio morbi conuenit; tunc enim humor influens in partem cohiberi poteſt, & morbi incrementum impediri.

Quando tuſſis importuna eſt, & natura incipit per anacatharſim aliquid euacuare, teneat æger frequenter in ore ſaccharum roſaceum, candum, aut penidiatum, vel tabellas diatragacanthi frigidi. Tum vtatur ſyrup. violac. vel iuiubino ex cochleari frequenter. Vel vtatur eclegmate ſequenti.

℞.Sacchari candi, & penidiat. an ℥.j. pulu. electuar. diatragacant. frigidi ʒ.ij. ſyrup. violac. & iuiubini, ana q.ſ. Fiat looch, quo vtatur frequenter cum baculo liquirit. ſenſim lambendo. Vel fiat eclegma ex butyri, mellis, & ſacchari æqualibus portionibus.

Oleum ſem. lini vel amygdal. dulc. recenter ſine igne extractum, cum ſaccharo mixtum, & exhibitum, egregiè tuſſim lenit, & dolorem pleuriticum demulcet. Præſertim ſi cum iuſculo aut alio decocto affatim bibatur.

Si ſputa craſſiora ſint, quædam incidentia, & attenuantia erunt permiſcenda, vt ſyrup. de tuſſilag. de liquirit. oxymeli ſimplex, pulu is diaireos, & alia huiuſmodi.

Eclegmata, autem ſupino corpore ſumenda, quia ſic meliùs pulmonem ſubeunt.

Progrediente morbo, ad corroborationem virium conditum reſtaurans vſurpari poteſt.

℞.Conſeruæ flor. violar. ℥.j. conſeruæ flor. borrag. & rad. bugloſſi, ana ℥.ß. confect. alchermes ʒ.ij. pulu. electuarij diamarg. frig. & diatragacanth. frigidi, ana ʒ.j. ſacchari roſati ad pondus omnium. Fiat conditum auro coopertum, quo vtatur frequenter ex cochleari.

Purgatio in pleuritide vera non conuenit, niſi omninò ad declinationem peruenerit: & tunc ſequenti medicamento illa poteſt inſtitui.

℞.Sennæ mundat. ℥.ß. ſem anifi ʒ.j. fol. bugloſſi & capill. ven. ana M.ß. li quirit. raſ. & paſſul. mundat. ana ʒ.iij. flor. bugloſſ. & violar. ana P.j. Coquantur ad ℥.iij. In colat. diſſolue rhab. in aqua ſcabioſæ cum ſantalo citrino infuſi ℈.iiij. mannæ granat. & ſyrup. roſac. an. ℥.j. Fiat potio.

Toto morbi decurſu vtatur æger pro potu ordinario decocto hordei, & liquiritiæ, vel decocto papau. rhœad. cum ſyrup. capill. ven. Potus verò non ſit actu frigidus, quia Pectori noceret. Vinum in hoc affectu merum eſt venenum, quemadmodum acida omnia, quæ tuſſim excitant, & conſtringendo anacatharſim impediunt.

In declinatione poſt purgationem, & febrem valdè imminutam, ſi dolor perſeueret, admoueri poterit ipſi parti dolenti cucurbitula cum ſacrificatione. Imò & ſequenti die iterùm applicari, ad ſanguinem denuo extrahendum. Poſſunt etiam applicari ante declinationem, poſt iteratam phlebotomiam, bis aut ter. Et ſi dolor augeatur, vel redeat poſt aliquod tempus, iterùm ſecabitur vena, & poſt iterum cucurbitula applicabitur.

Zacutus Luſitanus locis ſactificatis detractâ cucurbitulâ, hirudines ſex admouit fœlici ſucceſſu, vt ipſe teſtatur *obſeru.104.lib.1.praxis admirandæ.*

In eundem finem, ad reliquias materiæ morbificæ diſcutiendas, tentatis priùs fomentis, & linimentis potenter diſcutientibus, vtiliter parti applicabitur emplaſtrum de ſulphure, vel de baccis lauri.

Præter remedia vulgaria huic morbo valdè proficua alia quædam vſurpari poſſunt propria & ſpecifica: nempe raſura dentis apri, cinis priapi, tauri vel ceruî flores papaueris rubri, corallus præparatus.

Quercetanus in Pharmacopœa laudat pomum excauatum, & thuris maſculi ʒ.j. repletum, & ad ignem coctum, quod æger deglutiat, ſuperbibendo aquæ card. bened. ℥. iij. poſteà verò benè contectus ſudet. Hoc remedium poſt tertium morbi diem vſurpandum eſſe vult, eôque multos aſſerit fuiſſe reſtitutos.

Flores buxi adeò ſanguinem purgare feruntur, vt ſi eorum pulueris ʒ.j. cum aqua papaueris rhœad. exhibitâ; ſanguis poſt horam mittatur, floridus is manet.

Stercus equinum in aqua cardui benedicti diſſolutum, & colatum pleuriticum dolorem, & humorem illum producentem potenter diſcutit.

Idem præſtat ſtercus album gallinæ, ad ʒ.j. cum eadem aqua exhibitum.

Stercora illa multùm habent ſalis volatilis, qui maximâ penetrandi ac diſcutiendi vi præditus eſt.

Ex duobus illis ſtercoribus poteſt fieri potio efficax in hunc modum.

℞.ſem. cannabis ℥.j. Contundantur in mortario, deindè adde ſtercoris albi gallinæ, & ſtercoris equini, an. ℥.ß. Diſſoluantur in aquæ card. bened. ℥.v. Coletur per linteum, & exhibeatur.

Sanguis hirci ſylueſtris ad gr.x. exhibitus cum aqua prædicta, potenter diſcutit pleuritidem. In illius defectu ſanguis hirci domeſtici vſurpari poterit. Sed cùm vires illius ſint infirmiores, ad ʒ.j. exhibendus. Eius autem præparatio in hunc modum ſe habet.

Hircum ſuſpende cornibus, & crura poſteriora reflecte ad cornua, teſtes abſcinde, & ſanguinem fluentem excipe in vaſe amplo, & exſicca in ſole, ſi æſtas ſit,

vel

vel retrò furnum piſtoris. Longiſſimè diſtat ab hircino ſanguine officinarum.

Fuligo camini ad ʒ.j. exhibita multùm confert, ſed multò magis ſpiritus fuliginis, ab Hartmanno deſcriptus in praxi medica.

In pleuritide epidemica ſudorifica, aut diaphoretica medicamenta vſurpanda ſunt, qualia in febribus malignis præſcribi ſolent, quæ tamen hunc morbum, quantùm fieri poteſt, peculiariter debent reſpicere.

Diarrhœa pleuritidi ſuperueniens periculoſa eſt. Ideò temperari debet ſyrupo myrtino, qui eam ſiſtit, & nihilominùs expectorat: atque ita cum aliis ſyrupis permiſcendus eſt. Venter & renes aſtringentibus inungantur, vt in omni diarrhœa fieri ſolet. Clyſteres iniiciendi, ex decocto hordei excorticati, quod, vt Galen. docet refrigerat & aſtringit, additis roſis rubris, & in eo diſſoluendo ouorum vitellos.

CAPVT III.

de Peripneumonia.

PErineumonia eandem habet cum pleuritide eſſentiam, & parte affectâ tantùm diſtinguitur; quòd illa ſit pulmonis inflammatio, hæc verò membranæ coſtas ſuccingentis. Materiâ etiam aliquatenùs differunt. Siquidem pleuritis frequentiùs fit à bile; peripneumonia frequentiùs à pituita; quamuis omnes humores, (vt de pleuritide dictum, hunc affectum producere valeant; humores, inquam, maſſam ſanguinis conſtituentes & ſub forma ſanguinis contenti. Quemadmodum enim humores craſſi denſam pleuræ membranam difficilè penetrant, tenues verò & bilioſi eam facilè pertradunt. Sic contrà pituitoſi & craſſi in mollem & raram pulmonis ſubſtantiam facilè transferuntur, eique tenaciter adhærent; bilioſi verò & tenues facilè prælerlabuntur. Hoc tamen non impedit, quin ſanguis bilioſus interdum pulmonis inflammationem efficere valeat, quemadmodum Hippocr. 1. *de morbis*. Eryſipelas pulmonis deſcribit.

Fit autem inflammatio eryſipelatoſa ex ſanguine bilioſo à dextro cordis ſinu per venam arterioſam in pulmonem delato. Oedematoſa verò ex ſanguine pituitoſo per viam fluxionis à capite in ſubiectas partes irruente Sola tamen pituita excrementa per viam catarrhi à cerebro defluens peripneumoniam efficere potis eſt, quatenùs in pulmone putreſcens ſanguinem attrahit, ex cuius admixtione inflammatio orritur, & hæc ſæpiſſimè in ſenibus contingit.

Meſuæus tamen peripneumoniam magis fieri à bile aſſeruit, quia pulmo ſanguine bilioſo nutritur, qui magna copia affluit per viam patentiſſimam, nempè venam arterioſam.

Reſpondemus, ſanguinem floridum, tenuem & vaporoſum in dextro cordis ſinu elaboratum ferri in pulmonem, qui propter puritatem facilè regitur à natura, & per arteriam venoſam ad ſiniſtrum cordis ventriculum tranſmittitur, ideoque raro tantum ſubiti à naturali ſtatu receſſum, qui peripneumoniam efficere natus ſit. Contrà verò fluxionem à capite irruentem & per vias ampliſſimas ad bronchia delatam, ſi ibi putreſcat, ſanguinem accerſere & peripneumoniam excitare.

Generatur verò peripneumonia interdùm primariò, ſine alterius morbi interuentu: interdùm verò aliis morbis ſuccedit, vt anginæ & pleuritidi Gal. *in comm.* 1 1. *ſect.* 7. *Aphor.* docet, duobus modis peripneumoniam pleuritidi ſuccedere, vel quando morbus lateralis in peripneumoniam tranſmutatur; vel quando morbo laterali pulmonis inflammatio ſuperuenit. Hæc autem tranſmutatio fit, quando priore ceſſante morbo aduenit alter, ſuperuenit autem quando altero manente, alter adiicitur.

Cauſa igitur interna & immediatâ peripneumoniæ ſanguis eſt, frequenter pituitoſus, rariùs bilioſus, rariſſimè melancholicus. Qui vel à toto fluit corpore plethorico vel cacochymico; vel ab aliqua parte ſimiliter repleta aut præternaturam affecta.

Cauſæ externæ peripneumoniæ & pleuritidis eædem omninò ſunt, quæcunque videlicet fluxiones ad eas partes commouere poſſunt; quarum præcipuæ ſunt. Primò motus corporis & exercitium vehemens, præſertim poſt magnam quietem & multas epulas: tunc enim humores ex ciborum multitudine aſſeruati & præcedenti quiete intùs denti, ſuperueniente exercitio funduntur, attenuantur, & incaleſcunt; ac poſtmòdùm ad partes debiliores & fluxioni eorum recipiendæ magis idoneas propelluntur: inter quas thorax & pulmo principem locum obtinent, quia valido exercitio anhelitus magnus & creber efficitur, ſicque partes prædictæ maximè fatigantur & pulmonis ſubſtantia mollis & laxa humorem influentem facilè recipere poteſt.

Secundò inter cauſas externas efficaciores ponitur aër frigidus & aquilonius, auſtrino & tepidò ſubitò ſuccedens; à tepidiuſculo ſiquidem aëre pori laxantur & humores fluidiores euadunt, qui adueniente aëre frigido comprimuntur & ad partes debiles exprimuntur.

Denique ex Hippocr. *lib. de aëre, locis & aquis*, vſus aquarum lacuſtrium & ſtagnantium peripneumoniæ generandæ idoneus eſt, Dicit enim diuinus Senex in regionibus lacuſtribus & paludoſis frequentes pulmonias obſeruari.

Signa etiam peripneumoniæ cum ſignis pleuritidis maiori parte conueniunt. Duo prorſus eadem, febris acuta, & tuſſis, quæ aliquando ſicca, aliquando humida eſt, ſeu cum ſputo magis pituitoſo colorato ex bile aut ſanguine: imò & in progreſſu ſputa fiunt purulenta, materiâ morbificâ à calore coctâ & maturatâ, quod fit plerumque illæſa pulmonum ſubſtantiâ, alioqui enim, eâ exulceratâ, phthiſis ſuccederet. Sic paſſim videmus in oculis ophthalmia laborantibus & pure ſordidis, humores in pus conuerti, non ſuppuratâ neque vlceratâ partis ſubſtantiâ.

Reliqua ſigna differunt ratione partis affectæ difficultas ſpirandi maior eſt quàm in pleuritide, ob angustiam inſtrumenti inflammati, vt ægri ſuffocari videantur, & non niſi erecti reſpirare valeant. Pars enim ob tenſionem & repletionem comprimi nequit, neque ampliùs dilatari, quamuis magna adſit pulmonis dilatatio; paucum tamen aërem capit, ideò celer & frequens eſt reſpiratio cum ſtertore. Augetur neceſſitas ex febre, cum efflatione calidioris ſpiritus, & aëris frigidi deſiderio.

Pulſus magnus, languidus, mollis, ob pituitam & pulmonis laxitatem; aliqua interdum durities ex bile & ſanguine, inæqualis, ob compreſſionem arteriæ prope cor, in craſſis humoribus magis; interdùm verò intermittens, intercurrens, vndoſus, vermicularis, cùm ex immodica humiditate pulmo computruit.

Dolor grauans & profundus ex imo ad pectus & ſpinam pertingens. Quandoque inter ſcapulas, quandoque ſub vna tantùm ſcapula dolor percipitur & iugulo ac mammæ communicatur, præſertim in tuſſi. Quandoque dolorem non ſentiunt, niſi cum tuſſire inceperint. Quandoque etiam dolor apparet punctoctius in latere, cum pleuritidi coniuncta eſt peripneumonia, quod ſæpiſſimè contingit. Licèt autem membrana pulmonem inueſtiens ſit eiuſdem naturæ cum membrana coſtas ſuccingente, vt docuit Gal. 4. *de loc. aff. capit.* 5. dolor tamen ita intenſus non percipitur in peripneumonia, quemadmodum in pleuritide, propter duplicem differentiam, quæ ab eodem Gal. proponitur *loco citato*. Prima eſt, quòd nerui, qui ferunt ad membranam

branam pulmonis, ſunt pauci & exigui; qui verò ad pleuram, plures & inſignes. Altera eſt, quod thorax conſtat oſſibus & carne, quæ reſiſtunt tenſioni, vndè maior dolor; pulmo verò mollis cedit tenſioni, vndè minor dolor.

Rubor genarum apparet ob vapores calidos ad caput exhalantes, & tenuiorem ſanguinem ſecum rapientes, cuius color in malis præſertim efflorefcit, quia earum cutis tenuior eſt.

Propoſitis ſignis accedunt anxietas, impotentia, iactatio cum caloris ingentis ſenſu in toto corpore. Color linguæ flauus, deindè proceſſu temporis rubeſcens, ſitis ingens, oculorum extumeſcentia, & venarum temporum eleuatio. Delirium, quando peripneumonia ab humore bilioſo; & coma, ſi ab humore pituitoſo generentur.

Si à ſanguine bilioſo morbus oriatur, ſputa erunt flaua, æſtus maior & ſitis; maior reſpirationis anguſtia cum minoris grauitate; expiratus aër calidior, febris ardentiſſima, cum pulſu creberrimo, delirium ingens, vrina tenuis, citrina & pellucida. Ætas, anni tempus, regio, victus præcedens bili atteſtantur.

Si pituita, (quod frequentius eſt,) morbum producat, ſputum erit album, viſcidum & ſpumans; febris, thoracis incendium, ſitis, linguæ ſiccitas, minora: thoracis grauitas maior, pulſus rarior, & mollior, ætas vt-plurimùm ſenilis, habitudo, anni tempus, regio frigida & humida.

Si ex ſanguine puro affectus ortum duxerit, ſputum erit rubrum, vrinæ rubræ & craſſæ, faciei rubor maior, venarum temporum euidentior eleuatio, cum totius corporis grauitate ac tenſione, & reliquis quæ ſanguinis abundantiam oſtendunt.

Si denique melancholicus ſanguis in cauſa fuerit ſputum apparebit nigrum aut ſubliuidum, lingua à principio nigra, ſicca & ſcabra: aderunt etiam triſtitia & magna inter reſpirandum ſuſpiria, ac reliqua melancholiæ in toto corpore dominantis ſigna apparebunt.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Peripneumonia pleuritide periculoſior eſt, & vtplurimùm lethalis, ob reſpirationis neceſſitatem & cordis viciniam. Hoc ſanè morbi genus, (inquit Celſus) plus periculi quàm doloris habet, & plerumque in calamitatem abire ſolet.

Spem tamen ſalutis oſtentant virium robur, minor ſymptomatum vehementia, ſputa ſuſflaua, non multò permixta ſanguine: circa initia excreta, ſanguinis fluxus è naribus copiosè & die critico erumpens, vel alui fluxus bilioſus & ſpumoſus, vel menſium aut hæmorrhoidum conferta eruptio.

Abſceſſus circa aures vel partes infernas debitè ſuppurati & aperti, ſalutem oſtendunt, vt docet Hippoc. *in prognoſticu.*

Si peripneumonia in pleuritidem tranſmutetur, bonum eſt. Et quamuis id rarò contingat, vt docet Gal. *comment. Aphor.* 11. *ſect.* 7. quia ex morbo periculoſiore ad minus periculoſum fit tranſitus. Et cognoſcitur huiuſmodi tranſmutatio ex ſuperueniente lateris dolore punctorio & imminuta ſpirandi difficultate.

Periculoſam verò ac lethalem peripneumoniam portendunt morbi & ſymptomatum vehementia, ſputi carentia, vigiliæ aſſiduæ, delirium vel coma, extremorum frigiditas, ſtertor cum maxima reſpirationis anguſtia, vnguium liuor & incuruatio.

Prætereà pleuritidi peripneumonia ſuccedens periculoſiſſima eſt, vt docet Hipp. *Aph.* 11. *ſect.* 7. quia humoris tranſlatio à parte ignobiliore ad nobiliorem mala eſt; & vires à prægreſſo morbo fatigatæ noui & deterioris vim perferre non poſſunt.

Vrinæ circa initia craſſæ & poſtmodum ante diem quartum tenues factæ, mortem portendunt. Hippoc. *in Coacis.*

Peripneumoniæ curatio pleuritidis curationi ſimillima eſt. Ac primùm in ea vtramque paginam implet phlebotomia, quantùm vires ferre poſſunt, ſemel aut bis in die, donec morbus miteſcat. Cùm enim pulmo multo ſanguine abundet, & à corde æſtuante magnam illius copiam attrahat; minimè verendum eſt, ter, quater, quinquies, & ſexies ſanguinem detrahere.

Si tamen peripneumonia anginæ & pleuritidi ſuccedat, maiori cum religione ſanguis mittendus eſt, qua vires afflictæ ſunt priori modo.

Mitti verò debet ſanguis è baſilica vtraque, ſi totus pulmo æqualiter afficiatur; vel ab alterutra, quæ lateri affecto magis reſpondeat; in quo ſcilicèt æger dolorem, aut grauitatem maiorem percipiat, & ex quo ſputum potiùs euehi ſentiat.

Mulieribus peripneumonicis, quibus ſanguis menſtruus actu fluit, à talò primò, & mox intra ſex horas à brachio ſanguinem mittere opportet; niſi adeò vrgeat periculum, vt cogat primo acceſſu ſanguinem è brachio fundere. Quo in caſu, toto venæ ſectionis tempore, & parùm ante illud, cucurbitulæ femoribus ſunt affigendæ.

Poſteaquàm verò non videntur vires vlteriorem venæ ſectionem ferre poſſe, cucurbitulæ admouendæ ſunt ſcapulis, & dorſo, tum ſiccæ, tum maximè ſcarificatæ, quantùm vires ferre poſſunt.

Clyſteres etiam emollientes, & lenientes reuulſorij ſint; ne tamen in iis vehementiora cathartica miſceantur, metu alui fluxus, qui in hoc morbo periculoſus eſt.

Si humor crudus, & pituitoſus à capite irruens morbum efficiat, vel foueat, veſicatorium poſteriori ceruicis parti admotum ſummoperè proderit.

Interim vſurpentur iulepi, & emulſiones in cura pleuritidis deſcriptæ. Pectus illinatur oleo violaceo, amygdal, dulc. butyro recenti, & ſimilibus, vel ſequenti linimento.

♃. Olei violac. & nymphææ, ana ℥.j.ß. butyri recentis, & mucilag. ſem. pſyllij, ana ℥.j. ol. roſac. ℥.ß. trochiſc. de caphura ʒ.j. Fiat linimentum, Vel

♃. Ol. violac. ℥.iij. ol. de ſem. cucurbitæ, & lactis muliebris, ana ℥.j. butyri recentis ℥.j.ß. Miſce, fiat linimentum.

Anacatharſis promouetur ſyrupo violac. iuiubino, aliiſque in cura pleuritidis propoſitis. Quemadmodum eclegmata, & condita ibidem deſcripta vſurpari poterunt hâc cautione adhibitâ, vt in materia tenuiori incraſſantia, in craſſiori attenuantia vſurpentur.

Potus ordinarius ſit decoctum hordei & liquiritiæ, quemadmodum in pleuritide.

Purgatio in hoc affectu non conuenit, niſi declinante morbo, illiúſque materia ſeligenda, qualis in cura pleuritidis propoſita eſt.

CAPVT IV.

De Empyemate.

Licèt empyematis nomen omnem ſuppurationem ſignificet, vſus tamen obtinuit, vt non niſi pro puris collectione in thoracis capacitate vſurpetur.

Hæc autem puris inter pulmonem & thoracem collectio triplicem agnoſcit cauſam: Prima eſt inflammatio ſuppurata quæ in pleuritide aut peripneumonia contingit: & rupto abſceſſu, pus in thoracis cauitatem effunditur. Idem fieri poteſt in angina, vt docui

docuit Hippocr. *Aph.* 10. *ſect.* 5. his verbis: *Quicumque ab angina liberantur, iis ad pulmonem vertitur, & in ſeptem diebus pereunt; Si verò hos effugerint, ſuppurantur.* Secunda eſt ſanguis in thoracem effuſus, vbi moram trahens neceſſariò ſuppuratur. Sic apud Hippocr. *Aph.* 20. *ſect.* 6. *Si in ventrem ſanguis præter naturam effunditur neceßariò ſuppuratur.* Illa autem ſuppuratio (vt docet Gal. *in comm.*) non ſemper eſt vera & propriè dicta ſuppuratio, ſed potiùs corruptio dicenda, ex qua materiâ quædam puri analoga generatur. Effluere autem poteſt ille ſanguis in thoracem ex vulnere aut vena quadam diſrupta. Tertia eſt pituita à capite vel aliis partibus in thoracem emiſſa & ibi putrefacta. Sic apud Hippocr. *Aph* 38. *ſect.* 7. *Deſtillationes in ventrem ſuperiorem ſuppurantur intra vinginti dies.* Gal. *in comm.* per ventrem ſuperiorem, thoracem intelligendum eſſe affirmat. Illa autem pituita putreſcens non verum ac legitimum pus, ſed quippiam ipſi analogum producit, quemadmodum videmus tumores pituitoſos, vt atheromata, ſteatomata & melicerides, quaſdam abſceſſuum ſpecies conſtituere.

Signa diagnoſtica duorum ſunt generum: Quædam recentem & incipientem affectum oſtendunt, alia verò diuturnum & confirmatum.

Incipientis ſuppurationis tria proponuntur ſigna ab Hippocr. 2. *Prognoſt.* Primum eſt, ſi pleuritide aut peripneumoniâ non expurgatâ febris intenſior euadat. dum enim pus conficitur, febris intenditur, ex Hippoc. *Aph.* 47. *ſect.* 1. Secundum eſt rigor, qui fit, dum puris acrimonia partes vellicat membranoſas. Tertium eſt pondus & ſenſus grauitatis in parte; humor enim in cauitate contentus magis grauat, quàm dum in partis ſubſtantiam effuſus eſt. Addit Gal. 4. *de loc. affect. cap.* 9. fluctuationem. *Nam vbi quis* (inquit) *affatim à decubitu tranſmutatur, idque maximè ſi ab vno latere in aliud ſe conuertens defluere aliquid ſentiat, puris multitudinem ibi contineri haud dubia coniectura eſt.* Quin etiam in his fluctuatio ſæpenumerò haud obſcurè auditur, niſi puris craſſities aut copia quæ totam thoracis cauitatem impleat, fluctuationem impediat. His etiam accedit reſpiratio difficilior. Quamuis enim rupto abſceſſu dolor lateris ſedetur, & hinc diaphragma & thoracis muſculi liberiùs moueri poſſint, quia tamen pulmo à circumfuſo pure grauatur, vt liberè moueri non poſſit, & prætereà quædam puris portio ſpongioſa pulmonis ſubſtantia imbibitur, indè pulmo grauior redditur, bronchiaque à pure imbibito obſtruuntur, reſpiratio redditur difficilior. Ex illa etiam puris in pulmonem & bronchia tranſmiſſione ſputum purulentum exoritur, quod etiam factum empyema ſignificat, non ſemper tamen puris excretio fit propter illius craſſitiem; ob quam ad bronchia peruenire non poteſt.

Diuturniorem verò ac confirmatum affectum ſignificant febris lenta continuò infeſtans quæ partim putrida, partim hectica videtur, interdiù mitior, noctu verò vehementior, ſudores multi, noctu præſertim aduenientes, tuſſis frequens & moleſta, temporis verò proceſſu maxillæ ruborem contrahunt, oculi concaui redduntur, vngues incuruantur, pedes intumeſcunt, & puſtulæ circa pectus erumpunt, acriore puris parte ad extremam vſque cutem penetrante.

Latus affectum diſtinguitur ex iis quæ habentur apud Hippocr. 2. *Prognoſt: text.* 21. Si *empyema* (inquit) *in altera tantùm parte exiſtat, hos conuertere ac diſcere oportet, doleantne in altero latere, & an alterum altero calidius ſit; atque cubantem ſupra ſanum latus interrogare, an videatur ſibi onus aliquod deſuper ſuſpendi Si enim ita eſt, in quocunque latus pondus ſit, in altero ſuppuratio exiſtit. Quemadmodum ſi vtrinque calor & pondus ſentiatur, in tota thoracis cauitate pus continetur.* Addit Auicennas etiam coniecturam quam deprompſit ex Hippocr. 3. *de morbis.* Applicetur (inquit) *linteum thoraci madefactum, ſecundùm vtramque partem, dextram & ſiniſtram, citius enim exſiccabitur illud, quod ſuprà partem pus continentem appoſitum eſt.* Aliud denique ſignum ab experientia noſtra deſumptum proponere liceat; quòd ab authoribus non fuit animaduerſum; quod nimirùm in latere affecto tumor vtplurimùm œdematoſus apparet, ex tenuiore materiæ collectæ portione in thoracis muſculos reſudante. Et quando, in ſuſpicione empyematis, huiuſmodi tumor, aut cutis inflatio in alterutro latere apparet, certò pronuntiare licet, empyema intùs latitare, & apertio lateris tutò fieri poſſe.

Signa prognoſtica præcipua proponuntur ab Hipp. inſigni contextu, qui habetur 2. *Progn. t.* 63. his verbis; *Suppuratorum ij potiſſimùm ſuperſunt. quos febris eâdem die dimiſerit poſt ruptionem, ac cibum citiùs appetunt, & ſiti liberati ſunt, & venter exigua ac conſiſtentia deiicit; & pus album, læue, concolorque eſt & vacans pituita & abſque labore ac valida tuſsi expurgatur. Itaque optimè quidem ſic ac celerrimè iudicantur, ſin minus, quibus ad hæc proximè accedunt. Moriuntur verò ij quos febris non deſierit, aut cum videtur deſerere, denuò recaleſcens innoteſcit, & ſitiunt nec cibum appetunt, aluus humida eſt, pus viride, liuidumque ſpuunt, vel pituitoſum ſpumoſumque. Pereunt ſi hæc deſint omnia. At quibus alia veniunt, alia non, horum quidam intereunt, quidam in multo tempore incolumes euadunt.* His & nos ſequentia Prognoſtica adiungamus.

Empyici, quibus ob magnam puris copiam totus thorax in reſpiratione attollitur, celerrimè ſuffocantur, ex Gal. 4. *de loc. aff. c.* 7.

Empyema ſi 40. dierum ſpatio per ſputum non repurgetur, in tabem degenerat, quæ mortem accerſit, ex Hipp. *aph.* 15. *ſect.* 5.

Suppuratio quæ vtramque thoracis partem occupat, periculoſior eſt quâm quæ vnicam. Item quæ ſiniſtram occupat periculoſior eſt quam quæ dextram, propter vicinam ſiniſtri cordis ventriculi qui à pure, in illa parte collecto, grauiùs afficitur.

Quicumque ſuppurati vruntur vel ſecantur, ſi pus purum fluxerit & album, euadunt. Si verò ſubcruentum, fæculentum ac fœtidum pereunt. *Aph.* 44. *ſect.* 7.

Si pus Empyicorum per aluum & vrinam, validis viribus exiſtentibus, ſatis copioſè expurgetur, ſalutem portendit. Licet rara ſit puris hæc per aluum aut vrinas euacuatio: illa tamen à Galeno, Paulo & Aëtio proponitur; tum viæ, per quas fit, à Galeno proponuntur 3. *de loc. aff. capit.* 4. *& comm. Aphor.* 30. *ſect.* 7. In priori ſic loquitur: *Hæc quæſtio Eraſiſtrati ſectatores non parùm vrget, quippe qui putant ſolum ſpiritum in arteriis contineri. Nobis verò nihil difficultatis affert, vtpotè intelligentibus quòd leuis arteria pulmonis, quantùm puris ex rupta vomica ſuſcipit, id in ſiniſtrum cordis ſinum deferre poteſt, quod indè per arteriam magnam in renes fluit.* In poſteriori loco dicit, materiam in pulmone contentam primùm ad ventriculos cordis peruenire, & indè vel ad arteriam magnam; vel per cauam venam ad gibba hepatis, deindè illinc ad caua, & ita perportas ad iteſtina. Ex quibus facilè patent viæ per quas empyema per aluum & vrinas expurgari poteſt.

Empyici meliùs habentes, & qui ferè expurgati videntur, ſi ſputum fœtidum excernant, cum recidiua intereunt. Hipp. *in Coacis.*

Quibus ſpecillum à pure, velut ab igne coloratur, ij ferè moriuntur. Hipp. *in Coacis.*

Pro huius affectus curatione. Primùm ſi materiæ in thorace collectæ ſuppuratio prohiberi nequeat, adiuuanda eſt cataplamaſtis conuenientibus.

℞. Rad. althææ ℥.iij. ficuum pinguium n.x. paſſul. mundat ℥.j. florum chamæm. & melilot, ana P.j. Coquantur omnia perfectè, deindè contundantur, & per cribrum traiiciantur. Poſtea adde farinæ ſem. lini, fœnugr. & tritici, ana ℥.j. ol. lilior. amygdal. butyri recentis & terebinth. an. Vnc.j. Fiat cataplaſma.

Ad

Ad concoctionem, & maturationem intùs etam adiuuandam, apozema ſequens in vſum vocari poterit.

℞.Rad.althææ,& ſymphyti maior ana Vnc.j.foliorum agrimoniæ,tuſſilag.ſcabioſæ, capill. ven.ana M.j. quatuor ſem.frig.maior.ana Vnc.j.ſem.aniſi ʒ.j.liquirit. raſ.& paſſul.mundat.ana Vnc.j.flor.trium cord.& chamæm.ana P.j.Fiat decoctio ad ℔.j.ſem.In colat,diſſolue ſyrup.de tuſſilag.de liquirit.ſacchari candi, ana Vnc. ij. Fiat apozema,aromatizat. pulu.rad. ireos Florent. ʒ. j. pro v.doſibus matutinis.

In eundem finem vtatur eclegmate ſequenti.

℞.Pulpæ ficuum pinguium Vnc.j.butyri recentis Vnc. ij.ol.amygdal.dulc.recenter ſine igne extracti Vnc.j.ſacchari candi Vnc.ij. amyli ʒ.ij. Fiat looch, capiat lambendo.

Terebinthina Veneta aquâ hordei lota,ad ʒ.iij.exhibita cum puluere liquiritiæ,multùm prodeſt ad maturandum,diſcutiendum,&detergendum.

Si denique per anacatharſim empyema ſolui non poſſe videatur(quemadmodum vtplurimùm non fit)ad lateris apertionem veniendum eſt,quæ fit inter quartam, & quintam coſtam,ab inferioribus & nothis incipiendo,multis cautionibus adhibitis; quæ apud Chirurgiæ ſcriptores, & præſertim apud Hieronymum Fabricium ab Aquapendente,in libro de operationibus Chirurgicis eleganter deſcriptæ reperiuntur. At verò multò vtilius eſt abſceſſum,qui pleuritidi ſuccedit,aperire, antequàm diſrumpatur, & pus in thoracis capacitatem effluat. Quod dignoſcitur ex tumore,qui iuxta ſuppurationis locum eleuatur, aliiſque ſignis empyemati omni communibus. Tum verò apertio molienda eſt, non in parte thoracis inferiori, & inter quartam,& quintam coſtam,quia aperto foramine longè ab abſceſſu pus nullum exiret;ſed in medio tumore,admoto priùs cauſtico. Si verò nullus tumor appareat, difficillimum eſt apertionem tentare ante abſceſſus ruptionem.

Si tamen eam quis aggredi voluerit, eligere debet locum,in quo æger dolorem & pondus percipit,& qui maiori calore pollet. Fieri autem debet apertio inter duas coſtas, ſuprà partem coſtæ ſuperiorem, quia inferiori adiacet vena & arteria.Quod in omni empyematis apertione obſeruandum eſt.Dum pus,aperto thorace,per interualla educitur,vtatur æger bis in die potione vulnerariâ,quæ ſanguinem expurget ; vlcera detergat,& putredinem inhibeat.

℞.Saniculæ, buglæ, ſcabioſæ, betonicæ , hyperici, card. benedict. piloſellæ,pimpinellæ, vincæ peruincæ, agrimon.plantag.ana M.j.ſem.hyperici,card.bened.ana ʒ.ſem.flor.cord.ana P.j.Coquantur in hydromel.ad ℔. j.ſem.cuius capiat Vnc.vj.ſingulis vicibus.

Hoc eodem decocto poterunt fieri iniectiones in thoracis cauum.

Pro potu vtatur hydromel. vel aquâ hordei ſaccharatâ,vel ſaccharatâ ſimplici.

Si aperto thorace pus debitè non fluat ſequenti emplaſtro eliciendum eſt ; quod ex omnibus abſceſſibus potentiſſime pus attrahit,& foras educit.

℞. Reſinæ pini recentis claræ, & odoratæ ℔.ß.ol. laurini, & terebinthinæ, ana ℥. j. gummi elemi ℥.ij. Primò reſina & gummi in igne liquentur,donec ſimul miſceantur.Poſteà adde terebinthinam & oleum, omniáque ſimul bulliant tantillùm,& per linteum craſſius tranſcolentur.Maſſæ iſtius portio extendatur,ſuper alutam,& fiat emplaſtrum,quod mutetur ſemel in die tantùm hyemis tempore ; bis autem in die in æſtate Perforetur in medio duabus aut tribus inciſuris oblongis vt pus attractum effluat.

CAPVT V.

De Hydrope pectoris.

EMpyemati ſimillimus eſt hydrops pectoris, qui fit à ſeroſo humore in pectoris capacitate collecto. Practicorum vulgus hunc modum non deſcribit, licèt ab Hippocrate graphicè delineatus ſit 2. *de morbis* ſub nomine hydropis pulmonis, in hunc modum. *Febris & tuſſis tenet, & acernatim reſpirat, & pedes tument, & vngues contrahuntur, & patiuntur talia. qualia is qui ſuppuratus eſt, ſed debilius & diuturnius, Et ſi quis infundas, aut fotum aut ſuffitum adhibeas; pus,non ſequitur. Atque ex hoc ſanè cognoueris, non pus, ſed aquam intus eſſe. Et ſi multò tempore, aure ad latera adhibitâ, audire tentaueris, ebullit intùs velut acetum. Et hoc quidem aliquando patitur, poſteà erumpit ad aluum, & ſtatim quidem ſanus eſſe videtur ac morbo liberatus. Verùm progreſſu temporis aluus incenditur, eadémque illa patitur & adhuc ampliùs. Aliqui etiam intumeſcunt ventre, ſcroto & facie.* Hæc Hippocrates.

Hic morbus rariſſimè contingit, frequentior tamen eſt,quàm vulgò creditur; ſed plerumque non agnoſcitur. Plures illius hiſtoriæ à Schenckio collectæ ſunt, ex quibus patet, eum non niſi poſt diſſecta cadauera ex hoc morbo defunctorum ; innotuiſſe. Ideò exactè deſcribendus eſt,vt Medici curantis peritiam non ſubterfugiat.

Seroſus iſte humor vel in ipſo pulmone gigni poteſt, proprio ipſius vitio ; dum ſcilicet proprium alimentum non benè concoquit, ſed illud in ſeroſum humorem conuertit,qui ſenſim ad thoracis cauitatem tranſmittitur ; quod etiam fieri poteſt veſiculis hydatidibus in pulmone excitatis,iiſque diſruptis,quæ ab Hippocrate.recenſitæ ſunt *lib.de internis affectionibus*,& à quibuſdam autoribus obſeruatæ. Vel aliundè in thoracem tranſmittitur,præſertim ab hypochondriis,quando ſcilicet hepar aut lien intemperie, ſcirrho, aut alio graui morbo afficitur, vndè ſeroſi humoris copia generatur. Seroſus ille humor vel per venas ad pulmonem naturâ aut caſu debilem tranſmittitur, vel à cauitate abdominis ad thoracem per cæca ſpiracula tranſfertur.Facilem autem eſſe illam ſeroſi humoris ab vno ventre in alium tranſmiſſionem, docetur experientiâ, quandoquidem hydrops pectoris in hydropem abdominis tandem degenerat,& vice verſâ,humor in Aſciticorum abdomine contentus, in thoracem ſæpiſſimè transfertur ; vnde illi ſubitò & ex improuiſo ſuffocati pereunt.

Diagnoſis huius affectus, (ſicut anteà dictum,) difficillima eſt, & omnia ferè ſigna cum aliis thoracis morbis communia ſunt. Hoc tamen illi & empyemati tantùm peculiare, murmur ſcilicet aquæ fluctuantis, quod intra pectus exaudiri poteſt, ſi corpus ſurſùm ac deorsùm tranſuerſimque commoueatur, vel à valido homine ſcapulis apprehenſum agitetur.

Omnia verò ſigna ex Hippocr.ſuprà recenſita, collectiuè ſumpta diagnoſim ſatis certam ſtabilire poſſunt. Quibus hoc vnicum addere licet tanquam pathognomonicū,&quo ſolo hydrops pectoris à cæteris difficultatis reſpirandi ſpeciebus diſtinguitur. Quando nimirum ſpirandi difficultas primo quoque ſomni tempore inuadit,eumque intercepit,ac per noctem magis vrget, procedente verò die ſenſim lenteſcit.

His accedit interdùm brachij alterius vel humeri dolor, vt paralyſis quæ fit ab humore à capite in pectus delabente, cuius portio in brachium vicinum defluit; vel è ſero in pectore contento,& ad brachia per venas axillares exundante ; vel à refrigeratione muſculorum

intercoſtalium, à quibus ab brachia nerui deriuantur, vel aliâ quauis ſympathiâ viciniæ lege obortâ. Hanc enim pectoris &brachiorum ſympathiam notauit Hipp. *in Coacis*, his verbis: *Si vehementer inflammetur appendentes vtrinque pulmonis partes, vt in latus incumbat, reſoluuntur ea parte corporis.*

Grauiſſimus eſt affectus & difficilimè curationem ſuſcipit. In iis enim qui eo laborant, calor natiuus admodum debilis eſt, vireſque naturales languidæ ex graui aliquo viſcerum affectu: vndè fit, vt quamuis collectus humor in thorace remediis idoneis euacuetur, (quod tamen difficillimum eſt,) nouus ſubindè fiat nouæ materiæ affluxus; vndè morbus non ſolùm fouetur, ſed etiam deterior in dies euadit; ita vt tandem in hydropem aſcitem incidant, multiplicatâ materiâ, & in abdominis cauitatem transfuſâ. In principio tamen, antequam viſcera inſignem læſionem ſuſceperint, curationem interdùm admittere poteſt.

Ad curationem huius morbi duæ indicationes ante oculos proponendæ ſunt, vt ſcilicet materia in thorace contenta euacuetur, & noua illius generatio impediatur.

Materiæ in thorace contentæ euacuatio difficillima eſt, quia non ſunt viæ patentes, per quas educi poſſit. IdeòHipp. lateris apertionem præcipit, quã tamen, quia in vſum reuocatam non vidimus, neque felicem illius ſucceſſum apud vllum autorem legimus, probare abſolutè non poſſumus. Et de ea idem dici poteſt, quod de paracenteſi in hydrope aſcite, capite proprio diximus.

Satius ergo eſt hydragogis medicamentis humoris illius euacuationem tentare. Cui rei conferent ea omnia quæ in hydropis curatione à nobis propoſita ſunt. Vbi tamen diligenter obſeruandum, quod ſi morbo iam confirmato, & multâ ſeroſi humoris copia in thorace collecta, purgans validius exhibeatur, humores illi valdè exagitantur, vndè ſuffocatio ingens ægrotanti contingit, quæ illum ſubitò de medio tollit. Ideò cautè agendum eſt, & in minori doſi, atque iteratis vicibus medicamenta exhibenda ſunt, eaque cum potentioribus aperientibus ac diüreticis miſcenda, vt ſimul viæ aperiantur, & ſeroſæ materiæ portio ad vrinæ vias deducatur.

Inter hydrogoga, ea quæ ex mineralibus deſumuntur, in hoc affectu maximè conueniunt, qualia ſunt mercurius vitæ, ita correctus vt per inferiora tantùm euacuet.

Diüretica etiam ſola frequenter vſurpata multum conferre poſſunt, quia materiam antecedentem ad thoracem confluentem auertunt, & per vrinas euacuant; tum etiam conſequutione quadam ab ipſo thorace educunt.

Sudorifica etiam ad ſeroſam illam materiam educendam vtiliſſima ſunt, & nos vidimus virum ſexagenarium vſu decocti ſudorifici ex guaiaco, & ſalſa parato per 15. dies, ſudores excitando cum vapore ſpiritus vini, fuiſſe liberatum.

Ad eandem ſeroſi humoris à thorace auerſionem plurimùm conferent cauteria cruribus aut tibiis admota.

Generatio verò illius ſeroſæ materiæ impedietur, vitia corrigendo earum partium, quæ hanc materiam ſuppeditant. Sic pulmone ipſo laborante, illi remedia appropriata erunt vſurpanda. Si hepar aut lien intemperie, obſtructione, ſcirrho, aut alio quopiam vitio laborent, illorum affectuum curationes ex propriis capitibus erunt repetendæ.

Vniuerſaliter vero ea quæ partes vitales & naturales roborant, ſemper conuenire poterunt, qualia in virium imbecillitate, hydropis & fluxus hepatici curatione deſcripta ſunt.

CAPVT VI.

De Hæmoptyſi, ſeu ſanguinis ſputo.

Licet vulgò hæmoptyſis omnem ſanguinis per os excretionem ſignificet, à quacumque parte procedat, ſiue à thorace, pulmone, aſpera, arteria, ſiue à faucibus, gingiuis, palato, columella, cerebro, ventriculo, hepate, & liene; propriè tamen à Gal. 1. *de criſ. capit.* 5. hæmoptyſis nomen pro ea ſanguinis expuitione ſumitur, quæ à partibus vitalibus, thorace nimirùm, pulmone, & aſpera arteria procedit.

Eſt ſymptoma in excretis eorum quæ ſunt toto genere præter naturam.

Cùm autem omne ſymptoma pendeat à morbo tanquam cauſa proxima, & immediata; huius cauſa erit morbus organicus, vel communis. Organicus duplex eſt, vaſorum apertio, quæ ἀναστόμωσις, Græcis dicitur, & rarefactio, διαπήδησις appellata. Communis etiam duplex eſt, eorundem vaſorum ruptio, quæ ῥῆξις nominatur, & eroſio διάβρωσις appellata.

Cauſæ internæ iſtos morbos immediatè producentes ſunt ſanguinis quantitas, vel qualitas excedens.

Sanguis quantitate peccans venas rumpere aut orificia illarum aperire potis eſt; atque ita rhexim aut anaſtomoſim efficere.

Idem verò qualitate peccans, ſi nimirùm calidior tenuiorque ſit, per anaſtomoſim effluere poteſt, quia calor orificia dilatat, & tenuitas efficit vt facilius effluere poſſit. Eædem qualitates diapedeſim etiam efficiunt; calor enim rarefacit tunicas vaſorum, tenuitas verò ſanguinis efficit, vt per poros earum tunicarum facilius tranſfluere poſſit.

Sanguinis denique acrimonia venarum tunicas erodit & exulcerat, ac diabroſim parit. Id ipſum præſtare poſſunt humores acres vel ſalſi à capite deſtillantes, vel aliundè ad pulmonem confluentes.

Cauſæ etiam externæ ad horum morborum productionem concurrunt mediatè, vel immediatè. Immediatè id præſtant, ictus, caſus, vulnus, & alia id genus. Mediatè verò operantur, quæcumque ſanguinem multiplicare, calefacere, aut attenuare poſſunt, vt victus plenior aut calidior, menſium aut hæmorrhoidum ſuppreſſio, exercitatio nimia, clamor ingens, longa in ſole mora, & alia quamplurima.

Frigus etiam externum vaſorum diſruptionem poteſt adiuuare, eorum tunicas duriores, & ad extenſionem difficiliores reddens. Ad hoc tamen concurrere debet motus vehemens, aut humorum abundantia.

Diagnoſis huius affectus ſatis difficilis eſt ratione partis mandantis, quam tamen Gal. paucis abſoluit 4. *de locis affectis c.* 6. quod nimirùm ſanguinis è gula & ventriculo excernitur vomitione, ex ſpiritualibus partibus tuſſi, ex faucibus & gugurlione ſcreatu, ex ore ſimplici expuitione. Quæ quidem clariori explicatione indigent. Siquidem ſanguis è capite ad gurgulionis partes internas, & ad fauces affatim irruens, tuſſiendo educitur, ſicque ab eo qui ex partibus ſpiritualibus effertur, hoc ſaltem ſigno non diſtinguitur.

Præterea cum ſanguis è pulmone & à thorace promanans tuſſi, educatur, alia ſigna neceſſaria ſunt quibus hæ partes affectæ inuicem diſtinguantur.

Primo igitur à capite profluens ſanguinis, licet tuſſim interdum moueat, maior tamen illius portio ſcreatu excernitur, & titillatio percipitur in palato, qualis ex catarrho ſolet contingere; tum etiam palatum inſpectum ſordidatum apparet, & cruentum. Ac denique omnimodam certitudinem facit, ſi eodem tempore aliquid ſanguinis ſtillet è naribus.

A pulmone prodiens ſanguinis, ab eo qui à thorace,

race diſtinguitur ex Gal. *loco citato*, ex eo quod à pulmone eſt ſpumoſus, maiori capia, & ſine dolore; à thorace verò nigricans, paucior, & cum dolore.

Obiici tamen poteſt, quod ſanguis thorace prodiens per pulmonem fertur, ac perconſequens ſpumoſus eſt, quia cum aëre inſpirato permiſcetur, quemadmodum ille qui à pulmone immediatè defertur. Et Auicenna dixit ex thorace ſanguinem ſpumeſcere. Reſpondendum eſt aliud eſſe nonnihil ſpumæ permixtum educi, aliud ex toto ſpumeſcere, quod ſolius ſubſtantiæ pulmonum proprium eſt.Ita tres ſpumæ gradus in concreto ſanguine notari poſſunt. Aut enim ex toto ſpumans eſt è pulmonis carne, cuius induit ſimilitudinem;eſt enim pulmo coagulata ſpuma: aut plurimùm ſpumans è pulmonis vaſis; aut ſpumæ permixtus ex thorace.

Verùm certiſſimum thoracis affecti indicium deſumitur ex dolore, qui fixus eſt & perdurans iuxta illum locum in quo eſt ſolutio continui.

Aduertendum verò eſt ſanguinem interdum ab hepate, liene, vtero aliiſque partibus in pulmonem tranſmitti, & per ſputum excerni; itavt pectus ſecundariò tantùm, non primariò efficiatur. Cuius rei diagnoſis per quàm difficilis eſt. Illam tamen conie-ctura aſſequi poterimus, ſi nimirùm aliquo prædictarum partium dolore, inflammatione aut aliquo alio affectu laboret, & nullum aliud in pectore vitium adfuerit,aut præceſſerit.

Signa cauſarum ex iis quæ ſuperiùs dicta ſunt elici poſſunt. Si enim per anaſtomoſim venarum ſanguis feratur.cauſæ vaſorum orificia aperientes præceſſerũt, & ſanguis egreditur mediocri quantitate, & ſine dolore.Per Diapedeſim verò effluens ſanguis ſeroſus eſt, paucus,& ſine dolore.

Per rhixim erumpens, copioſus eſt, ſi plethora præceſſit,vel cauſa aliqua externa ruptionem vaſorum efficere valens.

Sic denique per διάβρωσιν ſeu venarum eroſionem ſanguis profluxerit,ſalſæ vel acres à capite deſtillationes præceſſerunt, ſanguis ſalſedinis, vel acrimoniæ particeps percipitur, & male coloratus apparet, & præceſſerunt cauſæ humores acres generantes.In principio ſanguis paucus expuitur;in progreſſu verò,aucta eroſione, copioſior, tandemque puris ſputum conſequitur,

Prognoſim huius affectus Hipp. generatim inſtituit *Aph.25.ſect.4. Sanguinem ſupernè quidem efferri,qualiſcumque ſit malum.* Omnis enim vaſorum apertio, quæ ſanguinem effluere ſinit,periculoſa eſt, præcipuè in pulmone, de qua in primis audiendus eſt aphoriſmus.Fit tamen interdum vt talis ſanguinis excretio innoxiè contingat,natura motu quodam critico ſanguinem ſuperfluum per illas vias expurgante, & obſeruatum eſt, quoſdam mulieres ſuppreſſione menſium laborantes,certis periodis ſanguinem ex pulmone, per illius venarum anaſtomoſim innoxiè excreuiſſe.

Ratione cauſarum, diapedeſis minùs periculoſa eſt: anaſtomoſis magis: rhixis adhuc periculoſior; niſi enim intra tertium, vel quartum diem conſolidetur, inflammatio ſuccedit, quæ in ſuppurationem verſa, vlcus producit,à quo phthiſis conſequitur;vnde Hipp. *aph.15.& 16.ſect.7. A ſanguinis ſputo puris ſputum, à puris ſputo phthiſis.*Diabroſis verò omnium periculoſiſſimâ eſt & Galenus eam incurabilem pronunciat,propter vlcus inſanabile quod illam conſequitur.

Hæmoptoës curatio perficitur reuellendo ſanguinem à pulmone,malam illius qualitatem corrigendo, & venam apertam obturando,aſtringendo & conglutinando.

Primò igitur inſtituenda eſt venæſectio, ex brachio illius lateris,in quo grauitas, aut punctio percipitur in pauca quantitate,& per interualla repetita ad maiorem reuulſionem.

Poſt ſectionem venæ brachij, in pedè etiam aperienda eſt:ſicque fiet reuulſio ad diſtantiſſima. Adhuc multò magis conducit, ſi affectus, ex ſuppreſſione menſium traxerit originem.

Si æger ſit obnoxius hæmorroidibus, vtiliter etiam aperientur,ad motis hurudinibus.

Cucurbitulæ etiam ſcarificatæ admouebuntur ſcapulis & dorſo, vel cucurbitulæ ſine ferro hypochondriis inguinibus. Frictiones & ligaturæ partium extremarum celebrentur, præſertim cucurbitulæ hypochondriis, per interualla repetantur toto curationis decurſu.

Interim iulepus ſequens ab initio ter in die repetendus.

℞. Aquar. plantag. & papau. rhœad.ana ℥.ij.ſyrup. de roſis ſiccis ℥.j. ſalis prunellæ ʒ.j. Miſce, Fiat iulep

Denique humores ſeroſi & bilioſi, ſanguinem tenuiorem & fluidiorem efficientes, repurgandi medicamentis aſtringendi vi præditis,& eo nomine humores minimè commouentibus,in hunc modum.

℞.Rhab.elect.ʒ.j,myrob.citrin.ʒ.ß. tamarind.℥.ß. Infundantur in aqua plantag. Expreſſione factâ diſſolue rhab. puluerat.ʒ.ß.ſyrup. de roſis ſiccis Vnc.j. Fiat potio.

Demùm exhibeantur medicamenta, quæ oſcula reſerata occludant vi emplaſticâ, & aſtringente: ita tamen, ne nimiâ aſtrictione ſanguinem in pectore retineant.Qui potiùs ea interdum permiſceantur,quæ ſanguinem extrauaſatum, & concretum diſſoluant, & expectorent.

Ex omnibus quæ ad hanc rem maximè faciunt, ſequentia præſtantiſſima ſunt,

℞.Boli armenæ: terræ ſigillatæ,coralli vtriuſque,& lapid. hæmat. ana ʒ.ß. ſacchari roſac.℥.ß. album oui cum aqua roſarum fortiter agitatum n.j. Fiat looch, quo vtatur ex cochleari frequenter.

Vel guſtu gratius, & paratu facile in hunc modum componi poterit.

℞. Liquoris albuminis oui fortiter agitati ʒ. ij. ſacchari roſac. Vnc.j.amyli ʒ.iij.Miſce, fiat looch.

℞. Conſeruæ roſar. & ſymphyti maior. ana ℥.jboli armenæ, terræ ſigillatæ, ana ʒ,i Cum ſyrup. roſar. ſiccar. fiat opiata, teneat in ore frequenter & ſenſim deglutiat.

℞.Conſeruæ roſar.ſiccar.trochiſc.de carabe,& dei terra ſigillata,ana ʒ.ſem.margarit, præp.℈.j.ſacchar roſacei ad pondus omnium.Fiat conditum,capiat cochlear.vnum,horâ vnâ ante paſtum.

℞.Succi portulacæ ℥.xij.ſacchari Vnc.viij.Coquantur in ſyrupum,quo vtatur frequenter,ſenſim lambendo. Hic ſyrupus in hæmoptyſi præ cæteris excellit. In portulacæ defectu,ex ſucco plantag. cõponi poterit.

Ad idem ſummè eſt efficax ſyrupus ex ſymphyto Fernelij à Bauderono deſcriptus.

℞. Millefolij flore albo, & flore luteo, ana M.ij.radic. tormentillæ recentis,& cum foliis, ſi haberi poſſit, ſin minùs, ſiccæ Vnc.j. pimpinellæ maioris M.j. conſeruæ roſar. rubr.℔.ß. aquæ fontis ℔.xvj. Ponantur in olla vitreata, quæ cum ſuo operculo diligenter lutetur,vt vapores non expirent.Coquantur poſteà in B.M. bulliente per horas xvj. Colatura ſeruetur in vaſe vitreo, de qua capiat Vnc.vj. manè & meridiè & veſperi

℞.Trochiſ.de carabe ʒ.j. aquæ plantag.& roſar.anâ. Vnc.j. ſem. ſyrupi myrtini,& de roſis ſiccis, ana Vnc. ſem. Miſce, fiat iulep.

℞.Spirit.vitrioli ℈.ſem.aquæ plantag.Vnc.iv.Miſce, fiat potiuncula;ſubito ſiſtit ſanguinem tuſſi,vel vomitu reiectum.

Syrupus corallorum ad cochlearia ij. ſingulis diebus exhibitus, omni ſanguinis fluxui conuenientiſſimus eſt.At tinctura eiuſdem, cum ſucco limonum recenti extracta,potentiùs operatur.

Quercetanus in Pharmacopœa ſequentem aquam decribit ad hæmoptyſin, quæ eſt magnarum virium.

℞.Rad. biſtortæ,ſymphyti maior.tormentillæ, ana

Vnc.j. herbar.centinod.millefolij , veronicæ, pyrolæ, ſaniculæ , burſæ paſtoris cum rad. ana M j. ſumittat. rubi lentiſci , ana M.ſem. gran. ſumach. myrtill. ſem. plantag.berberis,papaueris albi,ana ʒ.vj.florum nymphææ , cucurbitæ,cydon.roſar.rubr.ana P.ij. Contuſis & commixtis omnibus, macerentur per quatriduum ad ignem balnei,in ſuccor.depuratorum plantag. portulaæ ; acetoſæ , agrimeniæ , ana ℔.ij.Deinde fortiter exprimantur.His adde acaciæ,hypociſtid. ana ℥.ij. terræ ſigillatæ,boli armen.veri,ana Vnc.ß.electuarij. diatrag.frig.ʒ.ij.Macerentur denuò per quatriduum, dein per cineres ad ſiccitatem deſtillentur. Huius aquæ capiat æger cochlearia duo vel tria, per ſe,aut cum ſyrupo conuenienti.

Oleum de carabe chymicè extractum potentiſſimè penetrat,aſtringit, & ſiccat, ſi guttæ duæ in potu dentur cum aqua plantag.vt docet Ceſalpinus : *in ſpeculo artis Medicæ.*

Mercurialis *in conſultationibus*, valdè commendat ſemen papaueris albi,vel hyoſchyami albi ſingulo mane,ſi eius capiat æger ʒ.j.plus minùs,cum ſaccharo roſac.& ſyrup.de portulaca mixtum.Sic etiam diacodium album,in cura phrenitidis deſcriptum,vtiliter vſurpari poterit.

Amatus Luſitanus ſuccum vrticæ mirè prædicat, his verbis. *Qui ſanguinem ex pectore reiectarunt, & à Medicis tanquam deplorati ſunt habiti, ſolo vrticæ ſucco conualuerunt. Poſt multa autem machinata remedia,nullum ita contulit vt ſanguis cohiberetur,ac vrticæ ſuccus, quem ad 5.vel 6. dies ebiberunt, ſingulis ſcilicèt diebus quatuor vncias ieiuno ſtomacho. Imo & ipſam vrticam encoctam iure pulli aut vernecis ſæpe comedebant.*

Sanguis draconis omnem venarum apertionem internam mirè conglutinat,ad ʒ.ß.cum aqua plantag.aut alio liquore conuenienti exhibitus , vel cum aliis medicamentis permixtus.

Pilulæ ſublinguales vſitatiſſimæ ſunt , & in ſequentem modum componi poſſunt.

℞ Mucag. gum.arab. & tragag. extract. cum aqua plantag.ʒ.ij. mumiæ,maſtiches,ana ʒ.j. ſacchari roſati q.ſ. Fiant pilulæ ſublinguales, quarum vnam teneat in ore perpetuò.

In iuſculis etiam puluis ſequens permiſceri poterit.

℞.Coralli rubri.margarit.præparat.ana ʒ.ß.gummi arabici,tragacanth.ana ʒ.ij.Fiat puluis.

Vel in iuſculis ſemina papaueris albi , & ſumach,in panno lineo ligata,decoquantur.

Narcotica in hoc affectu multùm præſtant,eáque in hunc modum vſurpanda ſunt.

℞.Syrup. de papau.iuiub. & de roſis ſiccis,ana ℥.j. Capiat cochlear j.horâ ſomni.Vel.

℞.Syrup. de papau. & de portulaca , an.ʒ.iij. terræ gillatæ ʒ.ß. aquæ portulacæ , & plantag.an.℥.j.ß. fiat potio,detur horâ ſomni.Vel

℞.Syrup. myrtini,& de papau. an.℥.j. boli armenæ ʒ.ß. Miſce,vtatur noctu ex cochleari.

Vel etiam interdùm theriaca recens quatuor menſium , vt docet Gal.5. *method. capit.*13. philonium romanum , aut ladanum opiatum vſurpari poterunt.

Refert Platerus , ſe hæmoptoicum curaſſe ſolâ exhibitione trochiſcorum alkekengi, cum opio in lactè caprino diſſolut.per aliquot noctes. Idem mulierem ſimili affectu laborantem curauit purgatione, ex mannæ ℥.j.ß. cum iuſculo , venæ ſectione , & vſu ſequentium tabellarum per multos dies mane , & ſerò continuato.

℞.Semin. hyoſyami albi ſubtiliſſimè puluerati ℈.ij. coralli rubri ʒ.ß. gummi arabici ℈.j. violas recentes n.x.ſucci berberis ʒ.ij.ſachari in aqua roſar.& plantag. diſſoluti ℥.ij.Fiant tabellæ,

Trallianus *lib.7.cap.*1. mirum in modum commendat lapidem hæmatitem , quo dicit ſe multos hæmoptoicos curaſſe , exhibendo ad ℈.iiij. cum ſucco mali punici aut polygoni,iis qui copioſum ſanguinem ſpuebant. In quibus verò ſanguis non copiosè euacuabatur , cum aqua pura tepida.At læugandum eſſe curiosè monet, vt ſit aëreus & vento perſimilis, tum frequenter exhibendum,vt commodiùs diſtribuatur;& in vino etiam infuſum exbibet ad precautionem.

Antonius Valerius *exercitat.ad c.27.lib.1. Hollerij de morbis internis*,refert,quendam hæmoptoicum , qui alternis temporibus multum ſanguinis reiecerat , neque vllis remediis ſaneſcere potuerat vſu ſequentis pulueris Iulio Scaligero ſibi præſcripti,breui conualuiſſe.

℞.Spodij,roſar. rubr. boli armenæ , terræ ſigillatæ, lapid. hæmat. an.℥.ß. coralli rubri , carabes , margarit. non perforat. ana ʒ.ij.ß. gummi arabic. tragacanthi, ana ʒ.ij. ſeminis portulacæ , maluæ , arnogloſſæ , ſem. roſar.rubr.cornu cerui vſti , amyli torrefacti , ana ʒ.iij. Fiat puluis tenuiſſ.Doſis ʒ.iij.cum aqua pluuiali. Hunc puluerem Scaliger mutuatus fuerat à Serapione, qui eum tradit *c.de ſputo ſanguinis*, tanquàm remedium expertum ; quem etiam valdè laudat Valeſcus. Ex eo etiam poſſunt fieri tabellæ,cum ſaccharo in aqua plantag.& roſar.diſſoluto.

Ad hunc puluerem quadamtenùs accedit, ſed paratu facilius electuarium Hælidei ad hæmoptyſim,in Germania olim celeberrimum,& à Geſnero,Eraſto,& Cratone commendatum,quod ſic habet.

℞. Semin. hyoſcyami & papau. albi an.ʒ.x. terræ ſigillatæ,coralli rubri , an.ʒ.v. ſacchari roſat. antiquiſſimi q.ſ.Fiat electuarium,cuius doſis ʒ.j. mane & ſerò. præmiſſis vniuerſalibus.

Quia verò aſtringentium vſu ſputum ſupprimitur, & difficultas ſpirandi exoritur, per interualla recurrendum eſt ad ea quæ pectus leniunt, & nihilominùs ſanguinis ſputum cohibent. Qualia ſunt ea quæ componuntur ex gummi arabico,tragacantho,amylo,& ſyrupis de roſis ſiccis,cydonior.myrtill. iuiubino , de ſucco portulacæ,aut plantaginis.

Dum aſtringentia remedia in vſum reuocantur, ſi aluus non procedat , clyſtere ſubducatur , vel purgante medicamento aſtrictionem aliquam relinquente.

In toto curationis decurſu,ſi ſanguinis concreti , in thorace contenti ſuſpicio ſit,diſſoluendus erit oxycrato.Quod,vt Gal. docet 5.*method.* in hoc caſu ita componendum erit , vt potu ſit iucundum , nec ob acetum copioſius tuſſim excitet : ita enim ſanguinem ſoluit,& leuiter aſtringit;huius capiat æger ℥.vj. tepidè bis , aut ter in die;ſi tamen adhuc tuſſim moueat, ſaccharo dulcorandum erit.Eſt autem eo vtendum, cùm iam aliquo modo fluere ceſſat ſanguis. Huic etiam rei conferunt carabe,& mumia,quæ cum aſtringentibus & glutinantibus permiſcenda ſunt,vt in formulis nonnullis ſuprà præſtitum eſt.

In eodem curationis decurſu , ad feruorem hepatis temperandum , epithema refrigerans hypochondrio dextro admoueatur.

℞. Aquæ roſar. plantag. & cichorij , an.℥.iiij. aceti roſac.℥.ij. puluer. electuar.triaſantal. ʒ.j.ß. camphoræ ℈.j. Fiat epithema applicandum tepidè regioni hepatis.

Poſt vſum epithematis inungatur eadem pars vnguento roſac.vel cerato ſantalino,addendo aceti roſac. parùm vnctionis tempore.

Lumbi etiam & ſpina dorſi illinantur oleo roſac.& nymphææ lotis in aceto , addendo parùm camphoræ, vt ſanguinis in vena caua contenti feruor temperetur. Cauendum tamen eſt ab iis quæ vehementer aſtringunt , quia ſanguinem à vena caua in pulmonem propellerent.

Plurimùm etiam ad ſanguinis feruorem temperandum, eiúſque fluxum cohibendum conducit oxycrato frigido teſtes fouere : maximus enim eſt conſenſus inter ſpiritualia & genitalia membra.

Balneum in hoc affectu conueniret , ad viſcerum

calorem temperandum. Sed quia relaxare, & venas magis reſerare poteſt, ideò illius vſus fugiendus eſt.

Pro potu vtatur æger ſyrupo myrtino, de portulaca, aut de roſis ſiccis; aut ſaccharo roſaceo cum aqua hordei, aut cum aqua infuſionis lapid. hæmatit. vel terræ ſigillatæ; aut conſerua roſarum, cum ea aqua permixta, vel cum aqua infuſionis coriandri præparata, & acidula reddita cum ſpiritu vitrioli; vel cum tinctura roſarum.

Leue decoctum millefolij pro potu ordinario vſurpatum ad quemcumque ſanguinis fluxum cohibendum efficaciſſimum eſt.

Si acris fluxio in pulmonem è capite irruens, cauſa ſit huius ſymptomatis; præter ſuprà dicta, conuenient ea remedia, quæ pro catarrhi calidi curatione ſupra propoſita ſunt.

Sedato ſanguinis fluxu, ad impediendam recidiuam; vitanda primum ea omnia, quæ humores exagitare ſolent; vt vehemens exercitium, ingens calor, incandeſcentia, vocifertaio, vina generoſa, cibi prædicti ſale aut aromate conditi.

Conſeruar roſar. ſiccar. teneatur in ore frequenter, præ ertim ſub lecti ingreſſum.

℞. Conſeruæ roſar. & rad. ſymphyti. ana ℥.j. trochiſc. de carabe, & de terra ſigillata, ana ʒ.ß. coralli rubri, & margarit. præparat. ana ℈.j. ſacchari roſacei ad pondus omnium. Fiat conditum, de quo capiat cochlear.j. per interualla horâ vnâ ante paſtum.

Purgetur quater in anno, vel etiam ſæpiùs ſi opus videatur, potione ex rhab. & myrobalanis ſuprà deſcripta, cui addatur loco ſyrupi, mannæ granatæ ℥.j

Vtiliter etiam ſumi poteſt per aliquod tempus à ſedata hæmoptoë, rhab. torrefacti ℈.j. ſingulis diebus manè, horâ vnâ ante paſtum. Imò verò ſi ſanguis plurimùm aqueus, & ſeroſus ſit, (vt plerumque in omni hæmorrhagia ſolet contingere) idem rhab. non torrefactum, ſed tantùm pulueratum dictâ doſi maximè conueniet; ſic enim ſanguis, expurgatis paulatim ſeroſis illius humoribus, priſtinam ſuam craſſitiem recuperare poterit. Vel poterit idem rhab. ſumi ad ʒ.j. ſemel in ſeptimana.

Poterit etiam in vſum reuocari ſyrupus magiſtralis, ad ſanguinem mundificandum à ſeroſis & tenuibus ichoribus & humoribus.

℞. Fol. Bugloſ. vtriuſque, fumariæ, lupul. cichorij, endiuiæ, agrimon. plantag. polytrichi, ana M.j. ſummit. aſparagi, verbenæ, euphraſiæ, ana M.ß. ſem. cucurbitulæ, & melonum, ana ℥.ß. ſemin. endiuiæ, cuſcutæ, ana ʒ.ij. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana ℥.j. prunor. dulcium par. vj. ſennæ mundat. ℥.iiij. polypod. quercni ℥.ij. agarici in panno raro ligati ʒ.vj. macis ʒ.j. flor. iij. cordial. & cicer. rubeor. ana P.j. Coquantur ad ℔.j.ß. In colat. diſſolue ſucci pomor. redolent. ℥.iij. ſacchari albi quartaria quinque. Fiat ſyrup. perfectè coctus, aromat. ſantalo citrino. Poſteà in ſyrupo infunde rhab. electi contuſi, & in panno raro ligati ℥.j. capiat ℥.ß. vel ℥.ij. cum iuſculo bis in menſe.

Cauterium affigatur tibiæ dextræ, vel ſiniſtræ, prohepatis aut lienis affectus huic ſymptomati occaſionem ſuppeditant.

Denique lactis aſinini chalybeati vſus per menſem integrum, ad huius affectus præcautionem erit vtiliſſimus. Vel ad potentiùs hepar refrigerandum, ſerum caprillum chalybeatum, illius loco poterit ſubſtitui.

Pro potu vtatur aquâ leuiter coctâ cum ſemine coriandri præparato, vel decocto hordei & liquiritiæ.

CAPVT VII.

De Phthiſi.

Licèt phthiſeos nomen generaliter omnem corporis conſumptionem ſignificet: proprriè tamen & ſpecialiter pro ea corporis extenuatione vſurpatur, quæ vlcus pulmonum conſequitur.

Hæc autem corporis extenuatio prouenit à febre putrida & lenta, quæ in hecticam degenerat. Febris verò ab vlcere pulmonis exoritur, à quo propter viciniam, putridi vapores ad cor continuò exhalant, & in eo febre accendunt. Poſtmodùm verò calor ille febrilis à corde in totum corpus diffunditur: ſicque partes omnes intemperie calida & ſicca laborante, & calorem influentem intéperatum ac putredinoſum recipientes alimentum commodè non concoquunt, & malè nutriuntur; vndè ſenſim propriæ ſubſtantiæ conſumptio ſuccedit.

Febris autem illa propter longitudinem, & cauſæ perſeuerantiam in hecticam degenerat, cui tamen non rarò putrida coniuncta eſt, quod ex vrinis dignoſcitur, & exacerbationibus, quæ certis horis non rarò contingere ſolent. Imò verò interdùm paroxyſmi febrium intermittentium in phthiſicis obſeruantur.

Vlceris pulmonis cauſa proxima & immediata eſt humor acer & erodens, qui vel aliundè in pulmonem influit, vel in ipſo pulmone generatur.

Influit in primis à cerebro pituita acris & ſalſa catarrhum ferinum efficiens, qui pulmnnem exulcerare facilè potis eſt. Interdùm verò pituita effluens à cerebro etiam ſalſedinis, & acrimoniæ expers, exulcerationem pulmonis efficere poteſt, ſi nimirùm in eo diutiùs remoretur, & putredinem contrahat, à putredine autem acrimonia exoriens, partem corrodit & exulcerat.

Non ſemper tamen pituita putreſcens in pulmone, illum exulcerat. Siquidem videmus ſæpè in catarrho, pituitam putridam excerni, cum tamen pulmo nullam læſionem conceperit. Sed ad vlcerationem efficiendam duæ requiruntur conditiones; vna ex parte materiæ fluxæ, altera ex parte pulmonis. Ex parte materiæ conditio neceſſaria eſt, vt illa talem habeat diſpoſitionem ac temperiem, vt per putredinem acquirat inſignem acrimoniam, quæ exulcerationem efficere valeat. Ex parte verò pulmonis concurrete ſolet mollis præter modum, tenella, ac corruptioni parata illius ſubſtantia, quæ vno verbo vitioſa pulmonis conſtitutio vocatur, ab ortu & ſemine parentum vtplurimùm contracta, de qua paulò inferiùs agetur.

A vicinis etiam partibus humores pulmones exulcerantes, & putrefacientes ſolent influere, vt pleura, mediaſtino, diaphragmate, aſpera arteria, & inprimis ex earum partium inflammatione ſuppuratâ; quæ in empyema conuertitur; de quo Hippochr. *Aphor. 15. ſect. 5. Qui ex pleuritide empyici fiunt, ſi à ruptione empyematis intra dies 40. repurgentur, liberantur, alioqui tranſeunt in tabem.*

In ipſo pulmone generantur, quando è vaſe illius rupto vel eroſo, aut ex vulnere aperto ſanguis effuſus putreſcit, aut à variolis vlcus in eo relinquitur.

Inderdùm verò ex ipſo pulmonis vitio praui humores generantur, qui illius ſubſtantiam corrumpunt, & phthiſim efficiunt. Tale autem vitium plerumque ſeu vitioſa pulmonis conſtitutio, à primo ortu contrahitur, & à ſemine parentum ſimili labe infectorum. Vnde phthiſis inter morbos hæreditarios principem locum obtinet, ita vt multas familias viderimus ineuitabili fato, huius morbi forecià è medio ſublatas.

Hæc autem vitioſa pulmonum conſtitutio, non in primis qualitatibus ſita eſt; ſed malignam quandam ac venenatam qualitatem agnoſcit, cuius ratione contagioſa eſt.

Quamuis negandum non ſit molliorem & laxiorem pulmonum ſubſtantiam, atque adeo corruptioni magis paratam, ad huius morbi generationem plurimùm conferre.

Hæc autem pulmonum vitioſa conſtitutio efficit interdum, vt nulla præcedente deſtillatione, nullo præcedente inflammatorio affectu, aut alia cauſa euidente, ægri in tabem incidant, ex ſolo partis vitio proprium alimentum corrumpente.

A tuberculo etiam in pulmone genito ſuppurato & diſrupto phthiſis interdùm generari ſolet. Eſt autem tuberculum pulmonis, tumor exiguus in quadam illius particula collectus.

Duplex illius genus ab Hippocr. conſtituitur 1. *de morbis*, quorum vnum crudum tuberculum ab eo nominatur, quod nonnunquam ad ſuppurationem venit, ſed ſenſim increſcens ſpiritus vias præcludit, & tandem ægrotantem interimit.

Alterum eſt quod ad ſuppurationem venit, & vomica pulmonis nominatur. Fiunt autem dupliciter per fluxionem, vel congeſtionem & materia collecta vel in cyſtide concluditur, vel ſine veſicula in ipſa partis ſubſtantia. Veſiculæ illius denſitas ſæpè facit, vt huiuſmodi vomica per multos annos in pulmone geſtetur, nullis ſignis indicata, & nulla alia corpori noxa communicata, vnde Hippocr. *Aph.* 41. *ſect.* 6. *Quibus ſuppuratio in corpore exiſtens non innoteſcit, iis ob craſſitudinem puris aut loci non innoteſcit.* Ita vt multi omnia corporis munia ritè exercentes, ruptâ derepentè vomicâ è medio ſublati ſint, quorum exempla aliquot proponuntur à Fernelio *lib.* 5. *de part. morb.* & *ſympt.c.* 10. è quorum numero fuerunt duo medici qui nullis ſignis impendens periculum præuidere potuerunt.

Si pus è rupta vomica effluens in cordis ventriculos feratur, ægri ſubitò intereunt, ſi verò ad bronchia tranſmittatur, per anacatharſim expurgari poteſt, ſi corpus ſit validum, & materiæ quantitas exigua, vt plurimùm tamen relicto vlcere in pulmone phthiſis indè exoritur.

Cauſæ etiam externæ ad huius affectus generationem concurrere poſſunt inter quas principem locum obtinet contagium; hic enim morbus eſt valdè contagioſus, ita vt videamus vtplurimùm vxores maritis phthiſicis aſſiduò inſeruientes, eodem affectu corripi, & vice verſa. Sic etiam liberi eiuſdem familiæ ex eodem affectu ſigillatim intereunt, non ſolùm propter impreſſam labem à ſemine parentum, ſed etiam propter frequentationem illius qui primus hoc affectu actu laborauit.

Inter conſanguineos enim faciliùs, & promptiùs communicatur huiuſmodi contagium: vt tutum non ſit fratribus, aut ſororibus fratris, aut ſororis phthiſi laborantis, cubiculum ingredi. Siquidem μιάσματα illa, quæ à phthiſicorum pulmonibus exhalant, & cubiculi totius aërem inficiunt, ab aliis, (præcipuè diſpoſitionem aliquam ad hunc morbum habentibus,) in pulmonem attracta, ſimilem in eo diſpoſitionem generant.

Aliæ verò cauſæ externæ ſunt primò aër impensè calidus, aut frigidus; calidus enim humores acres in capite contentos fundit, & liquat, & in pulmonem præcipitat. Frigus conſtringendo & comprimendo eiuſdem humoris defluxum promouet. Sed maximè noxius eſt aër in primis autumnalis, qui inæqualitate frigoris & caloris acres & ſalſas deſtillationes concitat, vnde apud Hipp. *Aph.* 10. *ſect.* 3. *Autumnus tabidis malus.* Secundò ad phthiſim producendam maximè conferunt cibi potuſque acres & ſalſi, & qui caput vaporibus huiuſmodi replent, ac denique omnes aliæ cauſæ tum internæ, tum externæ, quæ hæmoptoën inducere ſolent, cum ea plerumque in phthiſim degeneret.

Inter cauſas antecedentes præcipuè recenſentur humores vitioſi in toto corpore collecti, qui vbi à cauſis externis commouentur, ad cerebrum tranſmittuntur, & indè in pulmonem confluunt. Huc pertinet menſium, hæmorrhoidum, aut alterius euacuationis conſuetæ ſuppreſſio, quæ materiam catarrhis & fluxionibus ſuppeditat.

Prædictæ cauſæ hunc affectum inducunt, præcipuè in diſpoſitis qui φθινώδεις & πτερυγώδεις ab Hipp. nominantur, qui habent pectus anguſtum & depreſſum, collum oblongum, & ſcapulas alatas, quibus ſi pulmonis mollities & hæreditaria diſpoſitio accedat; ineuitabili fato, eos ex hoc morbo concidere neceſſarium eſt. Sunt etiam ad phthiſim diſpoſiti qui caput habent debile, quod facilè ſuperfluis humoribus impletur, eoſque ad ſpiritus organa demittit.

Veræ & propriæ dictæ phthiſeos differentiæ aliæ non ſunt, quam quæ à cauſarum varietate deſumuntur. Hipp. tamen plures tabis ſpecies proponit notatu digniſſimas, quæ non ad veram phthiſim, ſed ad tabem generaliter ſumptam reduci debent, & ſine pulmonis exulceratione contingunt. Ac primùm *lib.* 6. *epid ſect.* 8. *text.* 47. tabem ex gonorrhœa proponit hiſtoriâ ſequenti. *Satyrus in Thaſo cognomento Grypalopex cum eſſet annorum circiter viginti quinque, ſemen per ſomnum effudit ſæpè, & interdiu quoque ſæpè ipſi prodibat: cum autem ad trigeſimum perueniſſet, tabidus fiebat, & mortuus eſt.* Ex continua autem & ſuperflua ſeminis profuſione corporis alimentum ſurripitur, vnde partes ſolidæ abſumuntur & exſiccantur, ac tandem in tabem incidunt.

Alia tabis ſpecies proponitur ab Hippocr. 2. *de morbis*, tabes dorſalis appellata, quæ fit ex nimia venere corporis habitum vniuerſum abſumente, ſolidiſque partibus alimentum ſubripiente, hæc recenter ſponſis effrænatæ libidini deditis ſolet contingere, & eſt præcipua tabis dorſalis ſpecies; quatuor enim illius ſpecies in Hipp. ſcriptis reperiuntur. Prima eſt iam deſcripta ex immodica venere oriunda. Secunda deſcribitur lib. 2. *de internis affectionibus text.* 13. pendens à nimia ſanguinis, & nutrimenti copia in medullam ſpinalem irruente, ex qua calor eius innatus, ac facultates omnes obruuntur, ac ſuffocantur. A ſanguinis autem copia emaciari corpus docuit Hipp. 5. *in hiſtoria viri in Oeneade*, qui cùm ab alimentis non reſtauraretur, ſed in dies magis contabeſceret, venâ ſectâ in vtraque manu, ſanguineque extracto quovſque exanguis redderetur, hoc ſolo remedio perfectè liberatus eſt, cùm omnia incaſſum anteà tentata fuiſſent. Tertia ſpecies loco citato propoſita eſt, quando ſpinalis modulla reſiccatur, & indè totum corpus areſcit & contabeſcit.

Huius autem exſiccationis cauſæ in Hippocratis doctrina duæ inueniuntur. Vna eſt obſtructio venarum, quæ ad ſpinam tendunt, quarum humore nutritur, eoque deficiente, reſiccatur. Altera eſt bilis influxus à capite in ſpinam, quem Hipp. *lib. de locis in homine proponit.*

Quarta deſcribitur *in libro de locis in homine*, quæ fit ex deſtillatione in medullam ſpinalem irruente, his verbis: *Porrò cùm retro in ſpinam fluxio proceſſerit, tabes fit huiuſmodi: lumbos dolet, & interiores capitis partes vacua videntur ipſi eſſe.* In eodem etiam *libro numero* 18. hæc habentur. *Cùm verò in medullam fluxio contigerit, tabes occulta ac inconſpicua exoritur.* Occultam eam dixit, quoniam hinc langueſcente corpore morbi cauſa non ita facilè patet. Inconſpicuam autem, quia nec deſtillationis, nec tabis nocumenta, deſtillatione in medulla ſpinali firmata, & non vltrà progrediente ſenſibus clarè deprehenduntur. Definit tamen eſſe occulta & conſpicua, ſi fluxio non in ſola ſpinali medulla firmetur, ſed vltrà progrediens

in

in os ſacrum, & coxendicem irruat. Tum enim euidentior apparet diſtillatio,& dolores,ac motus impedimenta cum ſumma animi demiſſione,prodeunt.

Hæc ab eodem Hippocrate clariùs explicantur *lib. de glandulis numero* 10. his verbis: *Alius morbus oritur ex defluxione capitis per venas in ſpinalem medullam; indè autem in os ſacrum impetum facit, quò medulla ipſa fluxionem producit, & in coxendicum acetabula, ſiue iuncturas deponit, & ſi tabem fecerit, homo marceſcit, atque hoc modo contabeſcit, & viuere non expetit. Statim enim ſcapulæ dolent amboque pedes, ac crura conſequuntur, & ſemper tandem pereunt multo tempore curati. Sic defloreſcit homo, ac moritur.* Hæc tabis ſpecies à Medicis obſeruanda eſt, quia aliquando in praxi occurrit, & iis præcipuè contingit, quibus neruì languidi & tabefacti, huiuſmodi fluxiones facilè recipiunt.

Ad tabis ſpecies etiam referri poteſt tabes ex inedia & fame;cuius mentionem facit Galen.*lib.de Maraſmo*, cùm deficiente nutrimento corpus abſumitur, & contabeſcit. Deficit autem nutrimentum in ſolidis partibus,non ſolùm ob ciborum penuriam,quos ventriculus concoquit, & ad hepar generando ſanguini, totius corporis alimento, tranſmittit. Sed etiam quando chylus in ventriculo ſufficienter concoctus, venas meſaraïcas peruadere non poteſt, propter graues earum obſtructiones; vt in ſtrumis laborantibus ſæpiſſimè contingit, quorum meſenterium vtplurimùm glandulis refertum eſt; à quibus venæ lacteæ comprimuntur,vnde totum corpus contabeſcit, & illi tabidi moriuntur.

Priuantur etiam partes ſolidæ neceſſario alimento, quando ſanguis ſalſuginoſus, & parùm nutritioni idoneus in venis congeritur, qui niſi per epicraſim curentur, vt docuit Galen. 5. *meth.* omninò inſanabiles ſunt,& ineuitabiliter tabidi euadunt. Ac denique Galen. *lib. de Maraſmo*, *decimo methodi*, & aliis in locis tabem proponit ex inflammatione manifeſta, vel occulta, ex ſyncope cardiaca, vel ſtomachica, & alias minùs frequentes, quæ dictis locis videri poſſunt.

Veræ phthiſeos ſigna diagnoſtica, alia imminentem,alia incipientem,alia verò confirmatum affectum oſtendunt. Quæ omnia graphicè deſcribuntur ab Hipp. 1. *de morbis*.

*Imminentis phthiſeos ſigna proponuntur ab Hipp. lib. prædicto text.*9. *his verbis:*

Fit autem & ſuppuratus, ſi pituita à capite in pulmonem deſtillet. Et primum quidem vtplurimùm latenter defluit, tuſſimque tenuem exhibet, & ſputum paulò amarius ſolito, & aliquando tenuis adeſt calor. In hac ſententia quatuor ſigna continentur phthiſis imminentis.

Primum ſignum eſt, quod fluxio à principio latenter defluat ad pulmonem,quia tunc temporis materia deſtillans quantitate eſt pauca, quia tenuior humoris portio quæ defluit per parietes aſperæ arteriæ,non irritat pulmonem, qui alioqui à principio magis relu-ctatur,nondum à morbo labefactatus; vnde fit vt cùm ex his minima ſequatur læſio,hæc materia dicatur latenter defluere.

Secundum ſignum eſt, quod humor ille defluens tuſſim tenuem excitat: cùm enim in principio paucus ſit, & tenuis, leuem tantùm tuſſim excitare debet.

Tertium ſignum eſt, quod ſputum amarius ſolito appareat. Quia humor defluens pulmoni exulcerando idoneus dulcedinis, acrimoniæ, vel ſalſedinis particeps eſſe neceſſariò debet; quæ qualitates vlteriori calore, & præternaturali alteratæ in amaram qualitatem degenerant; notum enim eſt dulcia & ſalſa dum præter modum coquuntur,amaritudinem contrahere. Cùm autem calor ille præternaturalis in principio non ſit valdè intenſus, ideo ſputum leuem tantùm præ ſe fert amarorem, & ſubamarum tantùm efficitur.

Quartum ſignum eſt, quòd aliquando tenuis adeſt calor; id eſt, quandoque illis aliquæ accedunt febres, leuiores tamen, & non vehementes. Cùm enim materia non ſit conculcata, ſed potiùs ex diuturna mora, & ex loci continentis calore præternaturali aliquam concipiat putredinem,hinc febris non poteſt eſſe intenſa; habet enim materia putreſcens multa ſpiracula,per quæ difflari poteſt: quare non eſt mirum quòd à principio febres non vrgeant, & ſint leuiores.

His ſignis ab Hippocrate propoſitis adiungere poſſumus malam thoracis conformationem, & ætatem iuuenilem. Si enim illa duo cum prædictis concurrant,phthiſim in procinctu eſſe,certò pronuntiare poſſumus.

Praua thoracis conformatio in iis reperitur qui habent thoracem anguſtum & ſcapulas prominentes alarum modo, & in ſimilitudinem auium, partem thoracis anteriorem anguſtam, poſteriorem autem latam habent, quare & paruitatem & malam conformationem thoracis ſimul poſſident. Thoracis anguſtia penuriam caloris natiui, mala conformatio eiuſdem imbecillitatem ſignificat. Si enim calidum inſitum plurimum ac vegetum fuiſſet, thorax amplus & magnus, extensâ ab eo validè materiâ formatus fuiſſet; tanta autem & talis eſt hæc diſpoſitio ad tabem, vt eam Hippocrates natiuam tabem appellauerit, quòd ab intimis ortûs primordiis, & naturæ principiis concepta ſit. Quamobrem neceſſarium ferè videtur ita affectos in phthiſim tandem incidere, niſi ab aliis grauioribus morbis præueniantur. Notandum enim eſt obiter, eos qui talem habent diſpoſitionem, ſi graui aliquo & acuto morbo corripiantur, vtplurimùm interimi. Cùm enim in his calor natiuus exiſtat paucus in quantitate, & debilis in virtute, cauſis morbificis vehementibus facilè ſuccumbit. Ideò cautiores Medici in huiuſmodi naturis & habitibus, ſi graui aliquo morbo corripiantur, mortem potiùs quam ſalutem,aut ſaltem graue periculum præſagient.

Ætas verò iuuenilis in diſpoſitis ad hunc morbum producendum maximè eſt idonea, quam definit Hippocr. *Aphor.* 9. *ſect.* 5. à decimo octauo anno ad 35. in illa enim ætate adeſt maxima ſanguinis copia ruptioni venarum efficiendæ idonea: adeſt etiam eiuſdem ſanguinis tenuitas, & acrimonia, apertioni, aut eroſioni vaſorum producendæ diſpoſita. Contrà verò in pueris catarrhi humido multo hebetantur; in ſenibus frigore torpent; cùm in media ætate propter rationes dictas, frequentiùs exulcerent. Adde quod in adoleſcentia & iuuentute plurimi errores committuntur in victu, à quibus prauorum humorum copia cumulari ſolet,& praua qualitas maſſæ ſanguinis induci; tum etiam ob vehementiora exercitia in curſu, lucta, ſaltu, armis, & inſolatu, ruptio vaſorum in pulmone, & ab ea phthiſis excitari poteſt.

Incipientis phthiſeos ſigna proponuntur ab eodem Hippocr. *de morbis anteà citato textu* 10. his verbis: *Temporis autem progreſſu exaſperatur pulmo, & intùs vlceratur à pituita inhærente, & putreſcente, & grauitatem exhibet pectori, & dolorem acutum ante, & retrò, caloréſque acutiores in corpus incidunt, & pulmo à calore ad ſe trahit pituitam ex toto corpore, & maximè ex capite, caput verò calefactum ex corpore, & hanc putreſcentem ſubcraſſam ſpuit.* In hoc contextu ſex ſigna continentur phthiſeos incipientis.

Primum ſignum eſt, quod temporis progreſſu, exaſperatur pulmo; hoc eſt,tuſſis vehementior, & moleſtior efficitur, procedente enim morbo deſtillatio inualeſcit, ab eáque pulmo lancinatur, atque irritatur ad expulſionem rei noxiæ. Quæ quidem tuſſis

non ſolùm à materia fluente excitatur, ſed etiam ab ea quæ antea fluxa eſt. Cùm enim illa ſufficienter non expurgetur, diuturna mora putredinem contrahit, & prauam concipit qualitatem à qua pulmo magis irritatur ad expulſionem, vnde tuſſis vehementior exoritur:

Secundum incipientis atque fientis phthiſeos ſignum eſt grauitas thoracis, quæ ex materia in pulmone congeſta exoritur. Licèt enim pulmo ex ſe parum aut nihil ſentiat, & dolorificos affectus in ſe ipſo non percipiat; quia tamen thoraci per membranas alligatur, ideò illi grauitatis ſenſum communicat, quando à maiore copia grauatur.

Tertium ſignum eſt dolor acutus antè & retro. Materia enim in pulmone contenta etiam praua qualitate & putredine, pulmonis membranas pungit, & vellicat, vnde acutus dolor exoritur; dolor enim membranis proprius, pungitiuus eſt. Percipitur autem ille dolor antè & retrò; quoniam hæ membranæ ſterno alligantur ex parte anteriore, & dorſo ex parte poſteriore. Infertur etiam talis dolor à moleſtiſſima tuſſi, quæ tuſſis ratione ingentis moleſtiæ & turbationis quam infert, maligna & ferina ab Hippocrate nominatur.

Quartum ſignum eſt, quod calores acutiores in corpus incidunt, hoc eſt, febres inſignes, & vehementes ſuperueniunt. Cùm enim in progreſſu morbi maior ex diuturniori mora materiæ morbificæ putredo inducatur, maiores inde febres excitari neceſſe eſt. Quamuis enim in ſolo pulmone ab initio materia illa putreſcat, attamen ex ſuppuratione in thorace facta, & vlcere ſuperinducto, putredo humoribus in venis exiſtentibus communicatur; quibus putreſcentibus, varia putridarum febrium genera exoriuntur, & hæ febres de putridarum genere ſunt, toto genere diuerſæ à febricula illa, quæ ab vlcere pulmonis excitatur ex putridis vaporibus ab eo in cor tranſlatis, quæ febricula temporis progreſſu in hecticam degenerat, & ideò in phthiſicis complicatio febris hecticæ cum putrida plerúmque annotatur.

Quintum ſignum eſt, quod magna pituitæ copia deſcendat à cerebro in pulmonem, quod indicauit Hippocr. cauſam referens magni illius defluxus, quoniam ſcilicet pulmo à calore ad ſe trahit pituitam ex toto corpore. Hinc patet humores in toto corpore contentos fieri materiam fluxionis continuæ, & copioſæ, quæ phthiſicos infeſtat. Pulmo ex putredine concepta caliditatem contrahit, cuius miniſterio pituitam attrahit à cerebro, cerebrum verò à toto corpore; & hæc eſt vna ex præcipuis extenuationis & conſumptionis totius corporis cauſis. Humores enim omnes tum praui tum laudabiles ad illas partes deferuntur, ſicque totum corpus exhauritur.

Sextum ſignum eſt, quod æger pituitam putreſcentem ſubcraſſam expuit; quandoquidem materia fluxa iam putredinem concipit, & ſuperueniente vlcere, neceſſariò pus ex eo excernitur; & ideò purulentum ſputum ſcreatur. Eſt autem pituita ſubcraſſa, id eſt inter craſſam, & tenuem mediocris; quia cum ex mora quam facit in pulmone craſſitiem acquiſierit; admixtione ſaniei, quæ ex vlcere pulmonis exudat tenuior efficitur; atque adeò mediocrem quandam craſſitiem acquirit, cuius ratione ſubcraſſa ab Hippocrate nominatur.

Prædictis ſignis ab Hippocr. propoſitis hoc tanquam certiſſimum adiungendum eſt, nempè corporis extenuatio cum febre lenta, & continua. Nam præter febres putridas ſuprà enumeratas, quæ per vices accedunt, & recedunt, & ex humoribus in venis putreſcentibus oriuntur, adeſt ſemper febris lenta, & aſſidua ex vaporibus ab vlcere ad cor continuò tranſlatis, quæ nutritionem in toto corpore corrumpit, eique calidam ſiccamque intemperiem imprimit, vnde extenuatio neceſſariò conſequitur.

His etiam adiungendi ſunt ſudores nocturni, quibus vt plurimùm phthiſici vexari conſueuerunt ſimulatque ſomno corripiuntur. Per ſomnum enim calor concentratur, & pulmonis inflammationem auget; ex calore autem intùs augeſcente magna fit euaporatio, quæ in cute condenſatur, & in ſudorem vertitur.

Addi etiam poſſunt rigores frequentes nullum typum ſeruantes, qui ex puris acrimonia membranas vellicante oriuntur.

Ac denique addi poteſt ſputi dulcedo, quæ in pure incipiente generari ſolet, ſiquidem illa eſt principium ſalſedinis.

Factæ denique ac confirmatæ phthiſeos ſigna proponuntur ab Hippocrate, *lib. prædicto textu vndecimo*, his verbis. *Quantò verò magis tempus progreditur, tantò magis pus ſincerum expuit, & febres acutiores fiunt, & tuſſis frequens ac fortis, & inedia vexat, & tamen aluus infernè turbatur, Turbatur autem à pituita,, pituita verò de capite deſcendit. Hic cùm ad hoc peruenerit, perit.* His dictis quinque ſigna confirmatæ phthiſeos continentur.

Primum ſignum eſt, quòd ſputum redditur magis purulentum, imò pus ſincerum expuitur.

Secundum ſignnm eſt, quòd febres fiunt vehementiores, & acutiores, putredine ſemper vlteriùs procedente, & vlcere magis ſanioſo, ac purulento reddito.

Tertium ſignum eſt, tuſſis frequens ac fortis; id eſt, frequentior ac fortior quàm anteà fuerit. Frequentior quidem, quoniam plurima eſt irritatio, pauca verò expurgatio; vnde natura iteratis vicibus perficere conatur, quod vnica non poteſt. Fortior autem eſt tuſſis non ſolùm, quia maior puris acrimonia facultatem expultricem acriùs ſtimulat; ſed etiam quia emaciatis ſolidis partibus, thorax quoad cauitatem amplior factus eſt, vnde fit tuſſis quædam rauca, & reſonans, vt in illis rebus contingit quæ ex cauo & recondito loco reſonant.

Quartum ſignum eſt inedia ſeu inappetentia, quæ ægrotantes vexat, & maiorem corporis extenuationem inducit. Fit autem illa inappetentia ex eo quod diſtillatio à capite defluens, non ſolùm ad ſpiritualia membra deſcendit, ſed etiam naturalibus partibus communicatur, ventriculo præſertim, cuius orificium inde labefactatum, functionem propriam nimirùm appetentiam amittit. Adde quod ex putridis exhalationibus, quæ partim ratione febrium putridarum, partim ratione putridæ pulmonum affectionis, ori ventriculi communicantur; appetitricis facultatis robur deſtruitur.

Quintum & vltimum ſignum eſt alui fluxus, qui à pituita ex capite defluente producitur, vnde ſucceſſu temporis ventriculus, & inteſtina labefactantur, ac facultas retentrix debilitatur, hincque alui fluxus exoritur, qui ad interitum ægrotantem deducit, vt in prognoſtico fuſiùs dicetur.

His ſignis ab Hippocrate propoſitis adiungenda ſunt alia. Primum eſt ſumma totius corporis extenuatio, ita vt in illo ſtatu caro muſculoſa vniuerſa abſumpta ſit, & oſſa omnia ſe prodant, ſola cute contecta. Hinc vngues incuruantur abſumpta carne, quæ in ſummis digitis exiſtebat, vnguéſque fulciebat.

His etiam addenda eſt reſpiratio difficilis, tum quia facultas eſt debilis, tum quia bronchia pulmonis, à materia putrida & purulenta obſtruuntur; tum quod ipſum viſcus maiori parte conſumptum & putrefactum, aërem ſufficientem non trahit ad cordis refrigerium, ita vt quod vnica reſpiratio præſtare non poteſt, pluribus atque iteratis perficere conetur.

Ac denique addendum eſt, quod in phthiſi confir-

mata

mata, & ad interitũ vergente capilli defluunt;malæ liueſcunt, niſi quod poſt cibum eleuatis ſursùm vaporibus rubeſcunt; pediculi magna copia generantur, & pedes intumeſcunt.

Neque tamen in eo ſtatu tanta ſignorum ſpeculatione opus eſt. Si quis enim vel plebeius (inquit Aretæus) hominem viderit pallentem , imbecillem tuſſientem , macie confectum , hunc verâ phthoë laborare pronuntiat.

Aduertendum tamen eſt diligenter , quod in praxi maximi eſt momenti, catharrum contumacem in pulmonem defluentem ſæpè veram phthiſim ementiri;ſiquidem pituita putrida puris æmula per tuſſim excernitur,hinc ex putredine fiunt febres ; ac corporis extenuatio conſequitur : attamen ita affecti diligenti curatione adhibita facilè liberantur.Ideò attentè diſtinguẽdus eſt hic affectus à vera phthiſi ; quod fit præcipuè diſtinctione pituitæ putridæ à verò pure: Quæ diſtinctio his præcipuè ſignis perficitur ; quod videlicet pus coloris eſt cineritij & minùs album quàm pituita , & interdum varij coloris , & in aquam tepidam proiectum,fundum petit in eaque diſſoluitur. Pituita verò aquæ innatat , & propter viſciditatem cohæret ac minimè diſſoluitur ; ſi verò ſputi portio diſſoluatur , alia verò minimè,tale ſputum fit ex pure cum pituita mixto quod vt plurimùm in phtiſicis contingit.

Quod ad prognoſim attinet recentis vlceris pulmonis ſanatio difficillima eſt ; inueterati omninò impoſſibilis : quia vlcus continuo pulmonis motu , & tuſſi magis laceratur ; tantùm abeſt vt coaleſcere valeat. Tum medicamentorum vis longo tractu ferè exoleſcit & deperdita pulmonum ſubſtantia nullâ arte reſarciri poteſt. Adde quod vlcus , ſputum , febris & macies contraria remedia expoſcunt. Illa enim quæ vlcus exſiccant, ſputum impediunt , febrem augent , & maciem; humectantia verò quæ febri & maciei obſiſtunt, vlcus ſordidius efficiunt. Interdùm tamen quibuſdam vlcus ſanatum videtur,cruſtâ ſuperinductâ, quæ tamen leui occaſione decidens, morbum renouat , ægrumque ad priorem ſtatum reducit.

Phthiſis quæ ab vlcere paruo & non diuturno prouenit , licèt curatu difficillima ſit , non eſt tamen omninò incurabilis , ſi curatio idonea maturè adhibeatur, & non pauca curatorum phthiſicorum exempla apud obſeruationum collectores reperiuntur. Spem autem aliquam curationis præbere poſſunt,vires robuſtæ,ſputum album,æquale , vnius coloris , & quod facilè expectoratur.Si humor à capite defluens ad nares conuertatur ; indéque febris remittatur ; ſi appetitus vigeat;ſitis abſit ; aluuſque quotidie compacta , & aſſumptis conuenientia deponat. Si æger bono habitu præditus ſit, in ætate puerili , aut pectus habeat amplum & hirſutum.

Quibus phthiſis ſputum grauiter olet , aut alui fluxus ſuperuenit , aut ſputum ſupprimitur , aut facies Hippocratica apparet , mors in propinquo eſt , docente Hippocr. 1. *prognoſt.& Aph.11.& 12. ſect. 5.& Aph.16.ſect. 7.*

Phthiſis acuto morbo ſuperueniens breui interimit, Ab aliis verò cauſis genita chronica interdùm euadit, & ad multos annos perſeuerat. Refertque Auicenna ſe mulierem phthiſicam vidiſſe quæ per 23.annos vixerit & Matthæus de Gradi dicit aliam mulierem phthiſicam quæ circa furnum & ignem quotidiè occupabatur, plus viginti octo annis vixiſſe.

Curatio huius affectus , vt anteà dictum eſt , plurimùm impoſſibilis eſt. Si nimirùm affectus altiores egerit radices : quia tamen incipiens affectus interdum curari poteſt , & multò faciliùs , imminens in iis ſcilicet qui ex diſpoſitione hæreditaria in phthiſim incidere procliues ſunt ; nondum tamen in eam inciderunt ; Ideò prophylactica curatio priùs proponenda eſt,poſtea verò affectus iam geniti cura erit inſtituenda.

Ad corrigendam igitur prauam illam in tabem propenſionem , conuenit victus refrigerans & humectans,& ea omnia quæ ſanguinem corrigere eumque mitem ac blandum reddere poſſunt , omnemque illius acrimoniam & ſalſedinem corrigere, qualia ſunt aquarum dulcium balnea, lactis vſus & cibaria ſimilis naturæ. Tum etiam decoctum radicis chinæ in potu ordinario exhibitum. Sed multò efficacius erit decoctum ſantalorum,quod non ſolùm in curatione tabis inſtantis,vel incipientis ; ſed etiam in diſtillationibus ſalſis; præcipuè autem tenuibus , in diuturnis ſanguinis fluxibus,ab illius ardore productis,miranda præſtat:& fit ſimili omninò ratione , quo guaiaci decoctum componi ſolet,idque vel in aquis ſtillatitiis,modo addita portioni vini,vel albi,vel rubri,pro ratione affectus. Paratur autem decoctum ſantalorum vt guaiaci decoctum, cum primarium , tum ſecundarium , & eodem modo exhibetur. His addenda eſt mutatio aëris , quæ ad imminentis affectus præcautionem,& incipientis curationem plurimùm poteſt. Ac denique illa conuenient remedia quæ in morbi iam facti curatione primo loco vſurpanda proponere aggredimur.

Tota igitur iam factæ & confirmatæ phthiſeos curatio verſatur in vlceris abſterſione & conglutinatione, cauſarum producentium, vel fouentium ablatione , febris lentæ & hecticæ oppugnatione,ac conſumptionis reſtauratione.

Primò igitur,quia cacochymia redundans in corpore vlcus pulmonis fouere, & augere ſolet,blandis purgantibus auferenda eſt , per interualla repetitis , quandiu corpus non eſt valdè conſumptum. Eæque purgationes componantur ex rhab. manna , caſſia , aut ſyrup.roſac.in hunc modum.

℞.Hordei integri P.ß.liquirit.raſæ,& paſſul. mundat.an.ʒ.iij.iuiubar.par.ij.flor.bugloſſ. & violar. an. P. ſemis.Coquantur ad ℥.iij.In colat.diſſolue rhab.in aqua ſcabioſ. cum ſantalo citrino infuſi ℈. iiij. mannæ ℥. j.ſyrup.roſac.℥.ſemis.Fiat potio,

Vel mannæ ℥. ij. cum iuſculo pulli , aut communi exhiberi poterunt.

Vel parari poteſt bolus ex caſſiæ ℥. j. cum puluer. liquirit.ſcrup.j.

In principio phthiſeos valentiora etiam purgantia vſurpari poſſunt,ad catarrhum acrem & ſalſum, præcipuam vlceris cauſam,potentiùs reuellendum: qualia in catarrho calido propoſita ſunt.

In eodem etiam phthiſeos principio , antequàm corpus ſit emaciatum , conuenit venæ ſectio , ad febrem temperandam , & humoris acrimoniam demulcendam.

Ab ipſo etiam curationis initio catarrhus , ſi affectum iſtum foueat, ſiſtendus, & à pectore auertendus eſt:alioqui fruſtrà cæteris remediis pugnatur. Huic autem negotio conferunt ea omnia , quæ in catharri calidi curatione propoſita ſunt.

Ac præter illa remedia ſetaceum ceruici admotum ſummè eſt efficax. Refertque Fabricius Hildanus , ſe nonnullos phthiſicos hoc præcipuè remedio curaſſe.

Tandem ad vlceris ipſius curationem veniendum eſt. Cui vſui maximè conferunt,quæ abſtergunt, conſolidant & expectorant. Ad hanc rem infinita vſurpari ſolent medicamenta. Efficaciſſima verò ſunt quæ ſequuntur.

Lac omnes intentiones ad phthiſicorum curationem propoſitas adimplet. Abſtergit ſeroſâ ſuâ parte, conglutinat caſeosâ , corpus nutrit & reficit butyrosâ. Cùm autem varia ſint lactis genera , omnibus præferendum eſt muliebre , vtpotè naturæ noſtræ magis familiare,vtiliúſque erit ſi ex ipſo vbere ſugatur. Huius vſu ſe aliquot reſtitutos vidiſſe teſtatur Platerus : ex iiſque vnum non ſolùm conualuiſſe , ſed etiam tantas vires recepiſſe,vt ne lac ſibi in poſterum deficeret, nutricem de nouo impr æ gnarit.

At quia multi ab eo lacte abhorrent , vſitatius eſt

aſininum

aſininum. Quod quia valdè ſeroſum eſt, facilè venas penetrat, & vlcus optimè detergit. Huic verò ſuccedit caprillum. Aſina nutriatur foliis plantag. rubi, vitis, polygoni,gramine,hordeo & ſecali. Lac autem recentiſſimè mulctum, & adhuc calens hauriatur. Idcircò inducta propè cubiculum aſina,in vas calefactum mulgeatur. Aſſumatur primùm in parua quantitate ad ℥. iij. vel iiij. vt ventriculus illi aſſueſcat, quantitatem illius ſenſim augendo vſque ad ℥. viij. x. & ℔. j. Ne verò aceſcat,aut coaguletur in ventriculo, vtque pulmoni magis fiat amicum, ſaccharum roſaceum ei permiſceatur eâ proportione,vt ad lactis ℥. viij. ſit ſacchari ℥.j.Poſt aſſumptum lac non dormiat æger, ſed leui deambulatione per cubiculum ſe exerceat.Non prandeat, donec lac benè coctum à ventriculo receſſerit, & æger fame prouocetur ad cibum. Vt denique lac commodè vſurpari poſſit,non debet adeſſe magna febris, aut dolor capitis, aut hypochondriorum tumor, aut bilioſus alui fluxus,iuxta Aphor.Hipp.*64.ſect.5.*

Vulgò ſumitur lac ſemel tantùm in die; ſed meliùs eſt bis in die ſumere.Et adhuc melius, ſi æger ſolo lacte nutriatur. Nam præterquam quod in maiori copia ſumptum,maiores exerit effectus; magnum vitatur incommodum, quod ex iuſculis & carnibus cum lacte permixtis exoritur, facilè enim putreſcunt. Si ergo in morbo deſperato curatio tentanda ſit, exhibeatur lac præmiſsâ purgatione, ſextâ quâque horâ additâ manu Chriſti perlatâ,& corallatâ. Et ne vires deficiant, per interualla potionibus lactis intermedia capiat diſtillatum reſtaurans; & continuetur hæc methodus, donec vires refici videantur.

Saccharum roſatum phthiſicis vtiliſſimum eſt, tum etiam conſerua roſar.Cuius vſu refert Auicenna quandam mulierem phthiſicam, & deſperatam, ita curatam fuiſſe.vt non ſolùm ſana, ſed etiam pinguis redderetur.

Eadem teſtatur Meſuæus multos fuiſſe reſtitutos;præcipitque, vt conſerua roſar.recens ſit, non excedens vnum annum,magna quantitate,& frequenter aſſumatur,cum medicamentis,cibis & potibus, tum etiam per ſe omni horâ. Priùs tamen mundificantia vſurpentur. quia materiam purulentam & excrementitiam in pulmonem retinet.

Quoties verò contingit reſtringi anhelitum,aut ſputum ſupprimi, expectorantia vt ſyrup.de hyſſopo de tuſſilag.eclegmata,& ſimilia vſurpentur.

Si denique contingat calefactio propter deſiccationem,detur ſyrup.violac.iuiubinus, mucilago ſeminis pſyllij,cydoniorum & ſimilia.

Saccharo roſac.ſe quoſdam vidiſſe curatos,teſtantur Montanus,Valeriola,& Foreſtus, quo ægri in maxima quantitate vtebantur.Quidam Pharmacopœus phthiſicus nobis notus, ingentem ſacchari roſacei quantitatem ſibi ipſi præparabat;idque perpetuò comedebat,& hoc ſolo remedio ſanatus eſt.

Phthiſicis etiam maximè confert infuſum ex millefol.torment.pimpinell.& conſerua roſar in B. M. paratum,& in cap.de ſputo ſanguinis deſcriptum,ſi per xx. dies illius vſus continuetur.

Decoctum buglæ in iuſculo veruecis, phthiſi & internis vlceribus mirè prodeſt;parùm & clementer ventrem laxat,contra naturam conſolidarum.

Trallianus *l.* 7. *c.* 1. ſe multos phthiſicos curaſſe gloriatur vſu lapidis hæmatitis. Cuius præparationem & vtendi modum propoſuimus in curatione ſputi ſanguinis.

Syrupus ex ſucco hederæ terreſtris commendatur à Quercetano,eiúſque deſcripto talis eſt.

♃. Succi hederæ terreſtris ℔. ij. ß. Digeratur & purificetur ad ignem in B. M. Huic ſucco perfectè depurato adde ſacchari roſat. ℔. j. penidiat. ℥. iiij.Coquantur in ſyrupum, quo vtatur æger ex cochleari.

Huic etiam ſyrupo idem Quercetanus flores ſulphuris admiſcet, ad conſiſtentiam looch, de quo exhibet quater in die, eóque ſe multos phtiſicos deſperatos, & proclamatos reſtituiſſe gloriatur,

Syrupus ex florib.hyperici per infuſionem præparatus in B.M.huic etiam affectui, quemadmodum omnibus vlceribus internis conſolidandis conuenientiſſimus eſt.

Syrupus de ſymphyto optimus: Nam detergit conſolidat,& aſtringendo roborat; tum etiam radix ſymphyti decocta in iuſculo.

Hydromelite ſequenti quoſdam phthiſicos fuiſſe curatos à nonnullis aſſeritur.

♃.Rad.chinæ in taleolas ſectæ Vnc.vj.rad.tuſſilaginis idoneo tempore collectæ Vnc. iij. rad. bardanæ, & garyophyllatæ,anaVnc.ij.rad.enulæ camp.Vnc.ij.Fol. pulmonariæ, ſcabioſæ totius, veronicæ vtriuſque, vlmariæ, nummulariæ, ana M. ij. capillar. omnium ana M. j. ſummit.floridarum bugulæ, betonicæ, flor. herbæ paralyſeos,& veronicæ rubræ, ana P. iv. hederæ terreſtris totius M. iij. iuiubar. dactylor. ſebeſten, paſſul.mundat.ana Vnc.j.ß.liquirit.hiſpanicæ Vnc.j.ß. Omnia debitè conciſa bulliant debito ordine in aquæ fontis puriſſimæ ℔. xxxij. ad mediæ partis conſumptionem, ſubito calore lento. Colaturæ clarificatæ adde mellis Narbonenſis ℔.iiij.Coquantur iterum deſpumando ad ſupernatantis oui terminum. Colentur per manicam Hippocratis,addendo cinam. inter. ℥. ß. ſem.coriandri Drach.vj.ß.aniſi & fœniculi dulcis, ana Drach.iii.Ponatur liquor in dolium ſatis capax,&ſinatur fermentari; quòd promptiùs fiet ſi dolium in ſole manſerit, hoc enim modo intra 40. dies ſatis erit fermentatum: alioqui multò longius tempus neceſſarium eſt. Semper autem vas apertum, & plenum ſeruari debet, vt optimè deſpumetur. In hunc finem maior quantitas hydromelitis conficienda eſt, quam quæ in dolio contineri poſſit. Imò verò ſi morbus vrgeat,recens,& non fermentatum vſurpari poteſt, dum aliud in dolio fermentatur;quod etiam duplâ, vel triplâ quantitate componi poterit,quia per plures menſes eſt vſurpandum.Huius capiat æger bonum hauſtum bis aut ter in die.

Syrupus ſequens paratu facilior eximias habet vires.

♃.Succor. hederæ terreſtris, veronicæ & card. bened.depurat.an.Vnc.viij.in quibus bulliant leuiter fol. adianthi polytrich,ſcabioſæ, & lactucæ, an M. ſem. In colat.diſſolue ſacchari albiſſ.℔.i. ſem. fiat ſyrupus perfectè coctus,addendo in fine extracti iuniperi Drach.iij. ſucci liquirit. & extracti card. bened.an. ℈. iv. Capiat æger cochl.j.horâ vna ante prandium,& ante cœnam, & in ingreſſu lecti.

Cardanus ſe multos phthiſicos etiam deſperatos reſtituiſſe teſtatur ſequenti regimine.Vt ſcilicet non vtatur æger alio alimento, quam hordeato ſine iuſculo carnium confecto.Porus ſit aqua ſaccharata.Et ſingulis diebus manè capiat Vnc. iiij. decocti caudarum, & brachiorum cancrorum fluuiatilium facti in aqua hordei cum ſacchari Drach.ij.

Admiratione dignum eſt,quod teſtantur Arcæus,Ingraſſias,Fracaſtorius, & Eraſtus,ſe multos phthiſicos curaſſe vſu decocti ligni ſancti, per longum tempus continuato; cùm illud ratione cauſæ antecedentis, humoris ſcilicet calidi & acris, maximè aduerſum videatur.

Refert Auenzoar, ab auo ſuo quendam phthiſicum perfectè curatum fuiſſe, cibando eum pane benè fermentato cum oleo oliuarum. Tum etiam ſeipſum alium ægrotantem eodem morbo, eâdem ratione liberaſſe.

Pulus ſequens à Valeſco de Taranta valdè commendatur, & Haly Abbati tribuitur: eòque præcipuè verum phthiſicum ſe reſtituiſſe affirmat. Eodemque Foreſtus fratrem proprium curaſſe teſtatur.

♃. Sem.

♃. Sem papau. albi Drach. x. gummi arab. amyli, tragacanth.ana Drach.iii.ſem.portulac ſem.maluæ,ana Drach.v.ſem.cucurb.melon.cucumeris, citrulli, cydonior. mundat. ana Drach. vj. ſpodij, ſucci liquirit.ana Drach.iij.penidiar.ad pondus omnium,fiat puluis;dentur omni manè Drach.ii. cum ſyrup.de papau vel iuiubino.Eo etiam vtatur æger in hordeatis, amygdalatis, aliiſque cibis.

Capiuaccius & Claudinus probant oleum vitrioli ad vlcus exſiccandum,ad guttas ij.vel iij.cum aqua roſar.vel ſucco plantag.& modico ſaccharo.

Crollius etiam valdè commendat elixir proprietatis, quod ex ſpiritu ſulphuris,cum ſpiritu vini,myrrha,aloë, & croco componitur.

Chymici medicamenta ex ſulphure, vt flores, lac & balſamum maximè laudant, vt in eorum ſcriptis videre eſt.illorum vſus commodiſſimus talis eſſe poteſt.

♃.Florum ſulphuris, & thuris puluerat. ana ℈. j. Includatur pomo appiano excauato. Coquatur pomum, & ſaccharo conſperſum comedatur ab ægro, manè per viij. aut x.dies Vel

♃. Conſeruæ roſar. antiquæ, diamarg. frig. diapenid.ana ℥.j.flor.ſulphur.puluerat. ʒ. iij. Cum melle deſpumato,fiat opiata, de qua capiat magnitud. auellanæ,bis aut ter in die.Vel

♃. Flor. ſulphur. ʒ. iv. ſacchar. in aqua roſar. diſſoluti ℥. iij. Fiant tabellæ, quas teneat in ore frequenter.Vel

♃. Lactis ſulphur.ʒ. ß. magiſterij perlar. & coral. ana ℈.ß.emulſ. ſem. melon. cum aqua tuſſilag. vel veronicæ factæ ℥. ij. iulep. roſac. ℥. vj. aquæ cinam. & manus Chriſti perlat.ana ʒ. ij. Miſce, capiat cochlear. vnum vel ij.ſingulis diebus manè.

Laudant etiam Chymici nonnulli antimonium diaphoreticum, cum triplo ſalis petræ probè calcinatum, vt omnis vis vomitiua ablata fuerit. Quod ſingulis diebus exhiberi debet, in tabellas redactum cum ſaccharo roſaceo, vel cum conſerua roſarum permixtum,vel cum aliis remediis ſuprà deſcriptis.

Balſamum Peruuianum ad vlcera pulmonum ſananda multùm conducit,ſi eius gutta vna cum ſaccharo in pilulam redacta ſingulis diebus exhibeatur.

Puluis pimpinellæ ad Drach.j. cùm iuſculo ſingulis diebus exhibitus maximæ etiam creditur efficaciæ.

Pilulæ Ruffi à nonnullis commendantur tanquàm efficaciſſimæ,ſumendo Scrup.j.ſingulis diebus. Verùm in ſequentem modum compoſitæ mirabiles edunt effectus.

♃. Maſſæ pilular. Ruffi Vnc. j.antimon.diaphoret. & gummi guaiaci,ana Vnc.ß.cum balſamo Peruuiano fiat maſſa,de qua capiatScrup.j.per menſem integrum.

Syrup.corallorum, & gelatina cydonior.huic affectui etiam maximè conducunt.

Rodericus à Fonſeca decoctum ſantali citrini commendat, tanquam præſtantiſſimum remedium ad fluxionem à pulmone inhibendam,quod parat in ſequentem modum.

♃.Aquæ cichorij,acetoſæ, ana ℔. iv. ſantali citrini minutim conciſi Vnc.iij. Fiat infuſio per vnam diem. Deinde fiat coctio in B. M. feruènti, obturato vaſe, per tres horas.Huius decocti capiat Vnc.iii.manè, & bibat in potu per 40. dies.

Omnia denique remedia, quæ ad venam pulmonis ruptam conglutinandam in hæmoptoës curatione propoſuimus,huic etiam affectui prodeſſe poſſunt

Suffumigia etiam vtiliter vſurpari poterunt, ad vlcus pulmonis potenter exſiccandum,& illa ore, naribúſque frequenter attrahenda ſunt Compoſitio autem talis eſſe poteſt.

♃.Gummi hederæ Drach.i.ß.thuris Drach. i. myrrhæ Drach. ß. ſuccini Scrup. i. benjoni, ſtyracis, ana Drach.ß.hypociſt.Scrup. ii. ſem. coriandri,roſar. rubr. ſantali rubri, ana Scrup. 1. Puluerentur, & excipiantur mucilag. gummi trangacanth. vel reſinâ lariceâ. Fiant trochiſcci, ſuper prunas iniiciendi.

Vel ſimpliciùs fiant ſuffumigia ex thure, myrrha, maſtiche,benjoino,quæ ſemper ſint in thalamo, vt ſiccus aër & odoratus attrahatur.

Efficacius ſuffumigium, ſed non niſi in robuſtioribus corporibus vſurpandum, ita componi poteſt.

♃. Gummi animæ, vel guaiaci ʒ. ii. tabaci indici ℥.ß.fol.ſiccor.tuſſilag.℥.i.hyſſopi, marrubij albi, roſmar. auripigmenti, ana ʒ. iij. Fiat omnium puluis, cuius portiúncula indatur fiſtulæ, quâ fumus tabaci hauritur; accendatur & hauriatur fumus bis in die, longè à paſtu, & poſt dimidiam horam capiat doſim decocti ſequentis.

♃. Rad. chinæ, ſalſæparirill. ana Vnc. ß.ſol.ſcabioſæ,tuſſilag.hederæ terreſtris,vlmariæ,capill.ven. & garyophyllatæ totius,anaM.i.hordei integriP.j.liquir. raſ.& vuar.corinth.ana Vnc.i.Coquantur ad ℔.ij.Colaturæ adde ſacchari roſac.℥.iv.capiat ℔. ß. bis in die, vt dictum eſt.

Pro delicatioribus ſuffitus humidus vſurpari poterit, ex decocto herbarum compoſitus,qui proceſſus vtiliſſimus eſt;ſic enim vires herbarum recta via ad pulmonem feruntur.Omnes autem pulmoni appropriatæ, & vlceribus curandis idoneæ vſurpari poſſunt. Sequens formula pro exemplo habeatur.

♃. Tuſſilag. viridis M. viij. hyſſopi M. ij.Incidantur,& includantur in olla, cum tantillo aquæ; lutetur operculum perforatum in ſummitate, ita tamen vt foramen ſit etiam lutatum. Immittur olla in clibanum circa medium coctionis panis,qui cùm extrahitur demattur olla, & aperto foramine imponatur infundibulum,atque ita per hos attrahatur fumus in pulmones, per nares reiiciendus. Mirabiliter mouet expuitionem.

Exteriùs verò linimentum refrigerans, & leniens pectori admouendum eſt,manè & ſerò.

♃. Gummi tragacanth. & arabici, ana ʒ. j. Infundantur in aquâ roſaceâ per diem & noctem; adde olei violac.Vnc.j. ſem. butyri recentis Vnc. ſem. ſalis prunellæ.ʒ.ij.camphoræ ℈.j.lactis muliebris q.ſ. Miſceantur in mortario,& fiat vnguentum.

Ad conſumptionem reparandam, aut ſaltem impediendam,vel retardandam,præter victum analepticum, ad quem præcipuè referuntur hordeata,amygdalata,pineata, oryzata, auenata, & inſtaurantia varij generis, quæ paſſim apud auctores inueniuntur; maximè conueniunt lac ab initio laudatum, & balneum aquæ tepidæ, vel ex decocto hordei mundati, & amygdal. contuſarum. Quod tamen præſenti catarrho non conuenit, aut quandiu febris putredinis particeps eſſe iudicatur, aut quando pulmo multis ſcatet excrementis.

Potus ſit aqua ſaccharata, decoctum hordei, & liquirit.infuſum liquirit.hydromel tenue, vel leue chinæ decoctum.

PRAXEOS MEDICÆ. LIBER VIII.

DE AFFETIBVS CORDIS.

PRÆFATIO.

COR varios patitur morbos,ſimilares,organicos &communes,cùm tamen pauciſſimi ſint, qui Medici curantis ditioni ſubiiciantur, quandoquidem viſcus nobiliſſimum graues affectus diù ferre non poteſt, quin homo confeſtim de medio tollatur,ſicque nullus remediis locus relinquatur; Nos ideò qui omnes labores noſtros ad vſum artis conferre iam diù conſtituimus, tres tantùm cordis affectus explicare decreuimus,qui frequentiùs in praxi medica ocurrunt, & multorum remediorum apparatu oppugnari poſſunt. Atque adeò tria illis capita deſtinauimus,quorum primum erit de ſyncope. Secundum de palpitatione. Tertium deniquede virium imbecillitate.

CAPVT I.

De ſyncope.

SYncope definitur à Galeno 12. *meth. c.* 5. præceps omnium virium lapſus.Licet enim in ea ſolum cor patiatur, & ſola facultas vitalis intercipiatur, eâ tamen collabente cæteras perire neceſſe eſt, cùm ab ea continuum, & neceſſarium influxum recipiant.

Dicitur præceps omnium virium lapſus, vt ab aliis affectibus diſtinguatur, in quibus vires paulatim deficiunt,donec mors ſubſequatur; neque obſtat doctrina Auicennæ *fen.* 1. *lib.* 3. *tract.* 2. *cap.* 2. proponentis ſigna ſyncopes paulatim aduenientis,licèt enim cauſæ ſpiritus diſſoluentes aliquando ſenſim, & paulatim operentur, attamen ingraueſcentes ſubitò ſyncopem efficiunt, & ideò Auicenna proponit potiùs ſigna antecedentia ſyncopem, quàm ipſam ſyncopem præſentem.

Demùm hæc definitio videtur etiam apoplexiæ competere, in qua contingit præceps omnium virium lapſus,quod tamen non eſt veritati conſentaneum, ſiquidem vires cordis in apoplexia permanent,& pulſus vtplurimùm magnus, ac plenus reperitur. Adde quod reſpirationis læſio,quæ in apoplexia inſignis reperitur etiam vt plurimùm cum ſtertore, maximè eam à ſyncope diſtinguit,in qua reſpiratio nullo modo læditur.

Quæritur cur ceſſante actione cordis, actio cerebri ſtatim ceſſet, cum ſpiritus animalis ex vitali generetur per viam coctionis, & in cerebro aliquandiu manere debeat,licèt vitalis continuò non influat.Reſpondemus cerebrum vt & alias omnes partes, ad actiones ſuas perficiendas indigere continuo affluxu caloris influentis,quo ceſſante illæ ſtatim ceſſant.Calor autem influens per ſpiritus vitales defertur.

Alij dantur affectus ad ſyncopem maximè accedentes & ab ea tantùm ſecundum magis & minus differentes,nempè ἔκλυσις, λειποθυμία, & ἀσφυξία, Ἔκλυσις leue eſt animi deliquium, λειποθυμία ſeu λειποψυχία ſeu ἀποψυχία, grauius,ſyncope grauiſſimum,quæ ſi eo vſque deueniat vt in toto corpore pulſatio aboleatur, ἀσφυξία nominatur,quæ proximus ad mortem gradus eſt.

Apud Hippocratem & Græcos antiquiores vox iſta σύγκοπη vſitata non fuit, qui affectum hunc lipothymiam,lipopſychiam&aſphyxiam appellarunt.Sed paulò ante Galeni tempora hæc vox inuenta, & in medium adducta eſt, & in ſpecie grauiori malo tribuitur, quàm ſit lipothymia,& lipopſychia; ſic apud *Gal.* 1. *ad Glauc. cap.* 14. lipothimia eſt ſyncopè imperfecta, & ſyncopem ſemper præcedit.

Ex prædictis patet partem affectam in ſyncope eſſe cor ſpirituum vitalium officinam, quorum influxu inſitus ſingularum partium calor ac ſpiritus in actum deducitur, ideò ceſſante illa actuatione, ob prohibitum ſpirituum vitalium influxum, omnium partium vires collabi actioneſque ceſſare neceſſe eſt.

Cauſa huius affectus proxima & immediata eſt ſpirituum vitalium defectus,non totalis,mortem enim ſubitaneam afferret; ſed tantus vt natura cogatur (ne vires cordis penitùs exoluantur) ſpiritus ab aliis partibus ad ipſum cor retrahere, vndè illæ à functionibus ſuis feriari coguntur.

Ille autem ſpirituum defectus quatuor modis potiſſimùm contingere ſolet.Vel quia ſufficienti copiâ non generantur, vel quia geniti diſſipantur, & euacuantur; vel quia præter naturam alterantur & corrumpuntur. Vel denique quia ſuffocantur,& obruuntur: Non generantur vitio facultatis, vel materiæ. Facultas ſpirituum generatrix læditur,vel proprio cordis affectu, vel per conſenſum.

Morbi proprij cordi inſigniores ſunt intemperies magnæ natiuam temperiem euertentes, aut ſubſtantiam partium, & caloris natiui depaſcentes Quales ſunt febres ſyncopales, acutæ, & malignæ, ſyntecticæ ſeu colliquantes, peſtilentes, hecticæ maraſmodes; his accedunt morbi organici, vt conſtrictio,& dilatatio nimia, & continui ſolutiones quæ

ad ventriculum cordis penetrantes citiſſimè interfi-ciunt.

Per conſenſum facultas cordis læditur à reliquis principiis cerebro & hepate, quæ maximam cum cor-de ſympathiam habent; ſæpiſſimè etiam ab ore vntri-culi, ob viciniam ſenſumque exquiſitum; vnde orta eſt diuiſio ſyncopes in cardiacam,&ſtamachicam.Car-diaca eſt illa quæ fit corde primariò affecto. Stomachi-ca verò quæ per conſenſum ſtomachi producitur Non rarò etiam ab ytero exoritur,ex tetris vaporibus ab ea parte ad cor tranſmiſſis,vnde vteri præfocatio,apnœa, & ſyncope hyſterica proficiſcuntur, prout vapores illi pulmonem, diaphragma, aut cor impetunt, & inua-dunt.

Vitium materiæ eſt defectus, vel corruptio aëris & ſanguinis;ex quibus ſpiritus vitales generantur. Aë-ris defectus contingit,ex reſpiratione, vel tranſpiratio-ne læſa; ſanguinis verò defectus ex læſa nutritione, Vtriuſque corruptio accidit cum alienam qualitatem induunt; ſic aër inquinatus in conſtitutione peſtilenti lipothymiam & ſyncopem non rarò inferre ſolet: Sic tetri odores nonnullis eumdem affectum præſtant, imò verò ſuaues mulieribus quibuſdam: ſic ex pra-uis eduliis corruptus interdùm ſanguis genera-tur.

Spiritus diſſipant euacuationes nimiæ, tum ſenſi-les, tum inſenſiles. Senſiles fiunt primò ipſius ſan-guinis per os, nares, vterum, aluum, hæmorrhoi-des, phlebotomiam, aliaque vulnera inſigniora: ſe-cundò aliorum humorum,qui licèt excrementitij ſint, maiori tamen copiâ excreti maximam ſpirituum diſ-ſipationem faciunt,& ſyncopem inferunt. Tales autem humores excerni ſolent per vomitum,aluum, vrinas, ſudores,magni abſceſſus apertionem, præcipuè intror-ſùm,vt empyematis; tum etiam extrorſum, vt in hy-drope,aperto vmbilico,contingit.

Inſenſiles euacuationes fiunt ex nimia cutis rarita-te & contentorum tenuitate, & acrimonia, immo-dico æſtu,balneo,vel laconico calidiori, immodico la-bore.Diſſipant etiam vigiliæ pertinaces, inedia longa, effrænata venus,ira vel gaudium vehemens, ægritudi-nes, longæ & acutæ, his adde ingentes dolores cordis, ventriculi,inteſtinorum,renum,aurium dentium,&par tium omnium neruoſarum.

Spiritus alterant & corrumpunt praua viſcerum diſ-poſitio, & quæcunque malignam & cordi inimicam qualitatem obtinent,vt aër, & halitus fœtidus, vene-noſus; & peſtilens reſpiratione, vel tranſpiratione at-tractus;vel in corpore ex putredine humorum genitus. Idem præſtat venenum aſſumptum, vel admotum, vel morſu animalium venenatorum communica-tum.

Denique ſuffocant & obruunt ſpiritus vitales ſan-guinis,& ſpiritus ad cor vehemens refluxus, copioſa fuliginum prauarum circa cor,& membra vicina con-gregatio: nimia ſanguinis frigidi & craſſi circa cor, eiuſque venas,& arterias,& membra vicina redundan-tia.

Syncopem grauiſſimam quam mors repentina ſub-ſequuta eſt à ſanguinis & ſpirituum ſubito refluxu ad cor,nuper vidimus in nobili virgine, quæ ab ineunte ætate huic ſymptomati erat valdè obnoxia; ita vt ex quouis animi pathemate, etiam leuiori in lypothy-miam aut ſyncopem incideret. Cùm autem egregio adoleſcenti: qui illam ardenter deperibat matrimonio iungeretur,facto celebri parentum conſanguineorum, affinium, & amicorum conuentu, poſtquam ipſi pen-na à tabellione tradita fuiſſet, vt nuptialem contra-ctum ſubſcriberet, vix dimidiam ſyngraphi ſui partem exarauerat, cum illa ſubitò in terram concidit exani-mis, & omninò demortua, vndè facilè fuit conii-cere, ex vehementi animi pathemate, maximam & ſubitaneam ſanguinis & ſpirituum retractionem, ad cor factam fuiſſe, quæ calorem natiuum, & ſpiri-tum inſitum ſuffocauerit, vndè mors repentina ſubſe-quuta eſt.

A ſanguine verò frigido craſſo copiosè circa cor-& in maioribus vaſis congregato ſyncopem oriundam vidit Petrus Salius Diuerſus, vt ipſe refert *lib. de affe-ctibus particularibus cap. 4.* in puella quartum decimum annum agente,quæ cum per diem capitis grauitatem, vertigines,& anxietatem paſſa eſſet, die ſequenti ſu-bitò extincta eſt. Secto poſt mortem cadauere in arte-ria magna,& in vena caua totus ſanguis concretus ap-paruit,vt apprehenſo illius altero principio,ita integer ex vena & arteria educeretur ac gladius è vagina ex-trahi ſolet. Quare iudicatum fuit ſubitam hanc mor-tem à ſola interceptione venarum,& occluſione à ſan-guine concreto, cau atam fuiſſe. Caſus iſte rarus eſt, cùm ſanguinis concretio in venis in cadaueribus qui-dem contingere ſoleat; tanta enim eſt venarum ſan-guinis continendi proprietas, velut proprium illius conceptaculum, vt etiam poſt mortem illum fluidum conſeruet, qui in omnibus aliis locis illicò concreſcit, Huius autem extraordinariæ concretionis rationem de-ſumit Salius ex analogia ſanguinis extrauaſati, qui ſi-mul atque refrigeratur,ſtatim concreſcit,quòd magis ei admixti ſunt humores frigidiores, craſſiores, & viſci-diores,pituitoſi nimitùm & melancholici,quorum ra-tione intemperiem conſequutus frigidiorem, ad con-creſcendum maiorem aptitudinem,&promptitudinem recipit. Simile quippiam euenire poteſt ſanguini intra venas coërcito,qui vitioſis abundans ſuccis, craſſiori-bus& frigidioribus venas maiores adeò replet,vt ſpiri-tus intercipiens,& penetrare non permittens, eos in extinctionem ducat; iiſque extinctis ſanguis refrige-retur ac concreſcat, propter humores frigidos & con-cretioni idoneos illi admixtos;qui ſi præſtò non fuiſ-ſent, ſanguis liquidus & incorruptus permanſiſſet. Spagirici hunc effectum referrent ad ſpiritum quem-dam coagulantem & congelantem, ex peculiari & extraordinaria humorum diatheſi genitum, quæ cum rariſſimè contingat, rariſſimus etiam ſolet eſſe iſte affectus.Et certè ſimplex refrigeratio concretionem iſtam efficere non poteſt,alioquin in defunctorum ca-daueribus hyemis tempore præſertim,ſanguis in venis perpetuò concreſceret,cùm tamen omni tempore flui-dus reperiatur. Spiritum autem hunc congelandi vi præditum, exſtimare poſſumus ſimilem eſſe illi, qui catalepſim inducit;in qua membra frigida & congela-ta redduntur,vt inflecti nullo modo valeant. Spiritus huiuſmodi fixantes,& congelantes Chymici in multis animalibus,vegetalibus & mineralibus agnoſcunt: ta-les etiam è terra interdùm ſuſcitari docent hiſtoriæ quo-rumdam hominum & brutorum, à tetris vaporibus in terræ motibus,aut etiam è cauernis quibuſdam erum-pentibus congelatorum, vt repentè corpora illorum rigida facta fuerint, tales denique ſpiritus fulminibus miſceri docet Cardanus hiſtoria octo meſſorum ſub quercu cœnantium,qui fulmine percuſſi, rigidi omni-nò facti ſunt,& in eadem ſpecie permanſerunt,vt vnus comedere,alter manum poculo admouere,alius bibere videretur.

Signa huius affectus diagnoſtica,vel reſpiciunt ſub-iectum,ad illum recipiendum magis idoneum, vel pa-roxiſmum imminentem vel eundem præſentem, vel denique cauſas illum producentes.

Subiecta magis ad ſyncopem diſpoſita ſunt homines debilitate quadam natiua, vel adſcititia à morbo, aut alio caſu præditi, puſillanimes, fœminæ potiùs quam mares,virgines menſtrua patientes, mulieres grauidæ, tum etiam illi qui ſunt raræ texturæ, icterici, ſplenici & melancholici.

Syncopem imminentem ſignificant in illis præſertim qui illi obnoxij ſunt, improuiſa anxietas, animi per-turbatio,capitis grauitas,vertigo,alieni &varij coloris, viridis,& flaui obuerſatio, coloris faciei, tum etiam & pulſus frequens ac ſubita mutatio.

In lypothymia præſente prædicta etiam ſigna reperiuntur,ſed paulò grauiora,quibus non rarò ſudor frigidus adiungitur, tum ægrotantes (quod præcipuum eſt)de animi defectione conqueruntur.

Præſentem verò ſyncopem demonſtrant, præceps omnium virium lapſus, pulſus rariſſimus, formicans, obſcurus, tandemque abolitus; color faciei ſummo pallore, aut liuore ſuffuſus, totius corporis præſertim extremorum frigiditas, ſudor frigidus, ſyncopticus ideò dictus, præcipuè in temporibus, collò & thorace.

Signa cauſarum maiori ex parte per ſe manifeſta ſunt.Febres enim malignæ,acutæ,ſyncopales, ſynecticæ,ſyncopem idiopathicam efficientes,per ſe ſatis conſpicuæ ſunt;cauſæ etiam externæ, repentinam ſyncopem inducentes,ſenſibus obuiæ ſunt;vt ira & gaudium immodicum,terror ſubitus & repentinus;odores tetri, hæmorrhagia larga, aliæque euacuationes copioſæ, vigiliæ pertinaces,inedia longa,affrænata venus, dolores atrociſſimi.

Humores tenuiores, & corporis raritatem ſignificant, nares acutæ, oculi concaui, collapſa tempora. Flauæ bilis abundantiam oſtendunt, morſus oris ventriculi, anxietas, vellicatio, calor & dolor inſignis.

Humorum crudorum copiam ſignificant,totius corporis moles amplior,præcordiorum tumor,calor feciei albidus,nigricans aut liueſcens,pulſus minor, obſcurus & inæqualis.

Syncope vero ſympathica ex aliarum partium vitio producta, ex earumdem partium affectarum ſignis innoteſcit: ſic ex affecto ventriculo ſi proueniat,eiuſdem partis affectus præceſſerunt vt nauſea,vomitus,ventriculi morſus, oris amaror, ſitis, & ſimilia. Idem de aliis partibus eſto iudicium. Si verò nullum alicuius partis affectæ iudicium appareat, ex primario cordis affectu ſyncopem exoriri indiciò eſt.

Ab aliis affectibus ſyncope propiis etiam ſignis diſtinguitur.Ab epilepſia quidem quòd in ea ſit côuulſio, non autem in ſyncope;ab apoplexia,quòd in ea inſigniter lædatur reſpiratio;etiam vtplurimùm cum ſtertore,& pulſus non admodum imminuatur, niſi in morti proximis.In ſyncope verò pulſus ferè aboleatur, & reſpiratio libera permaneat. Ab vteri ſuffocatione diſtinguitur, quòd in ea partes ſpirituales vtplurimùm maximè afficiantur,ægrotantes ſtrangulari videantur,pulſus tamen non valde immutetur,neque faciei color,qui ſtatum naturalem ſeruat, imò frequenter rubicundior apparet: in ſyncope verò reſpiratio non læditur, pulſus ferè abolitus eſt, & facies admodum pallet. Aliquando tamen ſyncope cum vteri ſuffocatione coniungitur,& tum pulſus interdùm non percipitur.

Prognoſis huius affectus ex Hipp. primum deſumitur *Aph.41.ſect.2. Qui frequenter ac fortiter ſine cauſa manifeſta deficiunt animo,derepentè moriuntur.* Quia vt ante dictum eſt, ſyncope grauior vires cordis penitùs opprimit,vel exoluit, vndè mors conſequitur.

Syncope à qua homo non reſtituitur poſt irrorationem faciei cum aqua roſacea, poſt vini exhibitionem, & ſternutatoria,naribus immiſſa,lethalis.

Cum quis à ſyncope ſuſcitatur, non ſtatim ſalus promittenda eſt.Si enim pulſus non reſtituitur, & color viuidus non redit, ægerque frigidus ſemper manet, in ſyncopem citò relabitur, ex qua periculum impendet.

Quæ ab immodicis euacuationibus, timore, triſtitia aut alia euidenti cauſa ſyncope exoritur, minùs periculoſa eſt,quàm quæ ab interna cauſa procedit.

Quod ad curationem ſpectat; cùm ſyncope à variis cauſis dependeat, illarum ratione diuerſum curandi modum deſiderat.

A quacumque tamen fiat cauſa,vrgente paroxyſmo, ſequentia conueniunt: Supinus decubitus, iniectio aquæ frigidæ in faciem,ſternutamenti concitatio; vini generoſi,aquæ cinam.imperialis,vitæ,cœleſtis,& ſimilium in os immiſſio. Admotio propè nares panis è furno calentis; vociferatio & ægri agitatio, narium compreſſio,& digitorum contorſio, pilorum auulſio, frictiones,ligaturæ,& cucurbitulæ.

At ratione cauſarum diuerſarum curatio varianda eſt in ſequentem modum.

Si ex defectu alimenti ducit originem;vino generoſo aſſumpto reparetur, & cruſtâ panis in eodem madefactâ & aſſumptâ: tum etiam alimenti ſorbilibus, & valdè nutrientibus,vt iuſculis,deſtillatis reſtaurantibus & ſimilibus.

Inter alia plurimùm valet ferculum ex ouis, ſaccharo,vino,& cinamomo ſequenti capite deſcriptum.

Si ab humorum tenuitate, quâ ſpiritus facilè exhalant;odoramenta & cibi boni ſucci, incraſſantéſque exhibeantur; cutis pori conſtringantur ol.roſaceo; maneat æger in aere frigidiori.

Si ab hyſterico affectu; remedia illi appropriata adhibeantur.

Si à maligna qualitate; cardiaca, & alexipharmaca vſurpentur, qualia in febrium malignarum curatione præſcribi ſolent.

Si à veneno hauſto; venenum illud euacuantia, & tum manifeſtis qualitatibus, tum peculiari proprietate oppugnantia propinentur. Ideóque vomitus ſtatim prouocetur, poſtmodùm thearica exhibeatur. Deinde ſi ſentiatur ardor,vel eroſio ventriculi; lac vel butyrum accipiat,vel iuſcula pinguia, aut potiones cardiacas refrigerantes.

Si ab immodica euacuatione; æger odoribus, cibo potu,ſomno & quiete reficiendus.

Si à nimia profuſione ſanguinis; ponatur æger ſupra lectum,capite decliui, aquâ frigidâ facies irroretur, detur parùm vini aquâ frigidâ diluti.

Si à ſuperpurgatione, detur theriaca recens, vel in eius defectu antiqua, cum opij gr.ij. in vino diſſoluta: vel quod melius eſt laudani gr.iij. Totus venter oleis ſequentibus inungatur.

℞.Ol.myrtin.& cydon.an.Vnc.j.ſemis,ol. abſinthij Vnc.j.aceti roſac.parùm. Miſce, fiat inunctio frequenter.

Iniiciatur clyſter ex lacte chalybeato. addendo vitellos ouorum n.iij.philonij romani ʒ.ij.

Fiant frictiones brachiorum, & partium ſuperiorum.

Mica panis vino madefacta, aut etiam vinum ipſum exhibeatur.

Ac denique euacuatio quæuis, ſiue ſanguinis ſit per nares,vterum, aliáſve partes; ſiue aliorum humorum per vomitum,aut alui fluxum;remediis, propriis capitibus deſcribendis,erit cohibenda.

Quæ à ſudore nimio exoritur ſyncope, curatur remediis ſudorem coërcentibus,vt aquâ frigidâ, vel roſaceâ,ſolâ,aut cum modico aceto,in faciem & manus affatim coniectâ. Aër etiam prædictis aquis, & flabellatione refrigeretur. Epithemata frigida cordi adhibeantur ex aqua roſar.acetoſæ,borrag.& pulu.diamarg. frigidi,cum tantillo vini penetrationis gratiâ.

Iulepi etiam refrigerantes ex ſyrupo acetoſo, violaceo,de pomis,aut de limonibus, cum aquis refrigerantibus,& ſale prunellæ frequenter exhibendi.Obſtruantur pori inunctionibus cutis ex ol. roſac. myrtino,maſtichino. A vino æger abſtineat. Nullo pacto fricetur, ſed ſæpè locum mutet, & leuiter operiatur. Lectus ſequenti puluere ſinapiſetur.

℞. Flor. nymphææ & roſar. rubr.anâ ℥.iij. ladani puri ℥.ß.ſtyrac.ʒ.ij.myrtill.& granar.ſumach.ana ℥.ij. Fiat puluis.

Si ex ſuffocatione ſpirituum; ad ambitum corporis illi reuocandi ſunt frictionibus,ligaturis, cucurbitulis, & ſimilibus remediis.At ſi à plenitudine oriatur ſuffocatio, ſanguis copioſè, ſed per interualla, detrahendus eſt.

Si à terrore & metu;ſanguinis miſſio etiam vſurpanda

da eſt; ne ex affluxu ſanguinis, obſtructio aliqua vel inflammatio excitetur.

CAPVT II.

De palpitatione cordis.

VT in ſyncope motus cordis imminutus,ſic in palpitatione eſt deprauatus. Malè à quibuſdam tremor cordis nominatur, cùm tremor ſit paſſio motus animalis & voluntarij,& non niſi partibus voluntario motu præditis competat.

Galenus *lib. de tremore, palpit. & conuul.* dicit palpitationem à ſolo morbo fieri,nempè à ſola cauſa morbifica partem attollente & deprimente, ſine vllo facultatis concurſu,tremorem verò partim à morbo,partim à facultate. Hinc multi palpitationis vocabulum cordi & aliis partibus vniuocè tribuentes, eodem modo fieri exiſtimant in corde, ac in cute & muſculis in quibus palpitatio contingit à ſpiritu flatulento, ad eas partes violenter impulſo.Si enim ab eodem ſpiritu impletum,atque iterùm euacuatum cor moueatur vtris inſtar,(in quo tale aliquid à liquore violenter infuſo, vel ſpiritu inflato & rursùm compreſſo contingit)palpitationem pati exiſtimant. Verùm diſpar admodùm eſt ratio;cutis enim & muſculi non habent naturalem ſeſe dilatandi, ac conſtringendi vim, ſed tantùm à cauſis morbificis motum illum acquirunt. Cor verò cùm naturalem habeat dilatandi ſeſe ac conſtringendi facultatem;Palpitatio cordis ſine motu illius fieri non poteſt. Et fruſtrà à nonnullis multa loca congeruntur ex Galeno,quibus probare conantur, palpitationem cordis non fieri à natura,ſed à morbo, vel potiùs cauſa morbifica.Galenus enim in omnibus iis locis, agit tantùm de palpitatione quæ in cute & aliis partibus externis fit;non verò de palpitatione cordis,quæ alterius naturæ eſt;ipſe Galenus 2.*de ſympt. cauſ.cap.* 2. palpitationem cordis,&arteriarum ab aliarum partium palpitatione diſcernit.

Eſt igitur cordis palpitatio, immoderata ex præternaturalis illius partis concuſſio,vehementi diaſtole, ac ſyſtole moleſta; quæ tanta interdum eſt, vt (docente Fernelio) ſæpè ſit animaduerſa thoracis vicinas coſtas effregiſſe;ſæpè & eas,quæ ſupra mammas ſunt, de propria ſede depuliſſe;ſæpè etiam arteriam foras dilataſſe in aneuriſma contracti pugni magnitudine, in quo & tactu,& viſu conſpicua erat pulſatio.

Fit autem immoderata illa cordis concuſſio, & facultate pulſifica ſtimulata,& irritata à re moleſta,& vſu illius plurimùm aucto.

Hic obiici poteſt, in febribus hæc omnia reperiri. Immoderata enim fit ſyſtole,& diaſtole, facultate irritata à re moleſta, vel vſu aucto ob calorem immodicum cordi impreſſum.

Reſpondemus motum cordis in febribus diſtingui à palpitatione tantùm per magis & minus? & motum cordis deprauatum dici palpitationem quando inſignis & vehemens eſt; ſi verò tantam vehementiam non habeat,pulſus frequens,magnus,velox,aut celer nominatur,ad aliaſque pulſus immutati & præternaturalis differentias refertur.

Cauſæ igitur palpitationem cordis efficientes ad tria capita reduci poſſunt. Vel enim eſt res moleſtans & irritans,vel refrigerationis neceſſitas; vel ſpirituum defectus: quæ duæ cauſæ poſteriores ad vſum auctum referri poſſunt.

Cauſa moleſtans omnium frequentiſſima eſt, ita vt quamplurimi authores hanc vnicam agnouerint, reliquæ verò rariores. Iſta autem cauſa moleſtans vt plurimùm eſt vapor,vel flatus qui quantitate, vel qualitate,vel vtraque cordi moleſtiam parit. Qualitas autem vel manifeſta eſt vel occulta.

Vapor manifeſta qualitate moleſtus, vel in ipſo corde eſt, & partibus vicinioribus; vel aliundè ab aliis partibus remotioribus tranſmittitur; iſque ſubitò in abditos cordis ſinus ingreſſus, expultricem viſceris ſtimulat, quod ſummo robore naturaliter præditum, potenter inſurgit,& vehementiori niſu hoſtem expellere nititur.

In corde aut partibus vicinis, potiſſimùm pericardio humores frigidi & craſſi interdùm colliguntur, è quibus vapores eleuantur, & ad cordis ventriculos transferuntur,vbi palpitationem efficiunt.

Ab aliis verò partibus remotioribus vapores & flatus ad cordis ventriculos eleuantur; putà ventriculo, liene,vtero,cæteriſque in ventre inferiori contentis.

Vapor occultâ qualitate moleſtus cor non rarò afficit in febribus malignis, peſtilentibus, in venenis aſſumptis, & aliquando vermes putreſcentes; ſanguis menſtruus retentus,ſemenque corruptum,aliaque putrida materia,vapores malignos ad cor mittunt,qui facultatem illius vehementer irritant,

Humores varij cordi moleſtiam exhibent, quantitate, vel qualitate peccantes;ſic ſanguis nimiâ quantitate venas,& arterias, tum & cordis ventriculos grauans,vt liberè moueri nequeant, cordis palpitationem efficit,motum illius liberum impediens,quem defectum vt reſarciat facultas violentiùs mouet. Sic aqua in pericardio contenta,nimiâ copiâ luxurians, cordis ſubſtantiam comprimit,illiuſque ventriculos vt liberè dilatari non valeant; idem præſtant humores confertim ad cor affluentes,vt fit aliquando in vulneribus,formidine, ac terrore.

Humores qualitate peccantes cordi infenſi ſunt, eique moleſtiam afferunt, ſi venenati, putridi, corrupti; acres, & calidi nimis fuerint; eiuſmodi eſt præcipuè bilis torrida & exuſta in cordis ſubſtantiam impetum faciens; illiuſque vim expultricem irritans.

Tumores etiam, licèt rariùs, huiuſmodi affectum excitant,vt inflammatio cordis,abſceſſus, tuberculum in arteriis pulmonum propè cor exortum; quod Antipatro Medico contigiſſe refert Gal. 4. *de loc. aff.* vndè poſt pulſum inæqualem,in palpitationem, & aſthma incidit, ex quo ſubitò interiit. Sic refert Dodonæus ſe callum in arteria magna, loco cordi proximo obſeruaſſe; vndè palpitatio orta erat, multis annis perſeuerans.

Tumores etiam in pericardio excitati, ſiue humoris expertes, & ſcirrhoſi, ſiue humorem in ſe continea nt, vt ſunt puſtulæ hydatides. In corde ipſo calculi, oſſicula, & carnis fruſtula interdùm generantur, quæ palpitationem efficiunt. Sic refert Platerus in quodam diuturnâ cordis palpitatione vexato, & tandem è medio ſublato, oſſeum quiddam in corde deprehenſum fuiſſe. Schenkius verò refert, in ſacerdote quodam, qui à teneris annis, vſque ad annum 42. quo è vita diſceſſit, cordis palpitatione laborauerat, in cordis baſi carnis excreſcentiam repertam fuiſſe,quæ ſex drachmas pendebat, & alterum corculum repræſentabat.

Secunda palpitationis cauſa ſuprà propoſita fuit refrigerationis neceſſitas, quæ tum præcipuè adeſt, cum calor præter naturam in corde augetur, à quo ſpiritus intùs accenduntur, ac proptereà motus cordis,& arteriarum augetur, vt quod abſumitur reſtituatur,& calor refrigeretur.Id quidem fieri ſolet interdùm à cauſis internis,quod tamen rariſſimum eſt, vt anteà diximus, frequentiùs verò ab externis,vt irâ,exercitatione vehementi,& ſimilibus. Quemadmodum obſeruauit Platerus iuuenem quendam admodùm calentem, cùm in ludo paruæ pilæ irâ corriperetur,ſicque duæ cauſæ coniungerentur,palpitatione cordis adeò vehementi correptum fuiſſe,vt indè mors conſequuta ſit.

Tertia cauſa fuit ſpirituum defectus, qui fit per irre-

diam,vigilias,iram,gaudium metum, pudorem , mor-bos vehementes , aliaſque cauſas ſubitò & copioſè ſpiritus diſſipantes , quem ſpirituum defectum cor re-ſarcire cotendens , vt illos promptiùs & copioſiùs re-generet,& ad totum corpus celeriùs tranſmittit , mo-tum ſuum intendit,ac celeriorem efficit.

Notandum eſt pro coronide , palpitationem cordis longè frequentiorem eſſe, quæ fit per conſenſum alia-rum partium, quàm ipſo corde primariò affecto. Ha-bet enim cor cum omnibus corporis partibus conſen-ſum per arterias & venas, per quas vapores , flatus , & humores tranſmittuntur.Quæ omnia ſuo loco in dia-gnoſi iam proponenda clariùs innoteſcent.

Diagnoſis huius affectus vel ad ipſum affectum , vel ad cauſas illum producentes refertur.

Affectus ipſe ſenſibus conſpicuus eſt , æger enim manifeſtè palpitationem iu ſe percipit , & adſtantes manum regioni cordis admouentes motum illum ve-hementem percipiunt. Imò verò viſui etiam & inter-dùm auditui ſeſe obiicit;ſubſultans enim arteriam mo-tus præcipuè in iugulo , viſu deprehenditur , aliquan-do etiam audiri teſtatur Foreſtus exemplo iuuenis cu-iuſdam,cuius cor adeo palpitabat, vt prætereuntes fe-neſtræ cubiculi clauſæ aurem admouentes, clarè exau-dirent.

Cauſæ palpitationem producentes ſuis etiam ſignis diſtinguntur , calida intemperies dignoſcitur,ex pulſus magnitudine, celeritate, & crebritate, febre , & calore thoracis,magna & frequenti reſpiratione , & frigido-cum appetentia.

Si à vapore aut flatu generetur cordis palpitatio, citò fit & citò deſinit , à leui corporis motu excitatur; reſpiratio interdùm difficilis eſt , interdùm etiam tre-mor genuum contingit,oculorum tenebræ, ſonitus au-rium. &dolor non raró alicuius partis ſubitò euaneſ-cens,cuius autem naturæ,& qualitatis ſi vapor aut fla-tus palpitationem committens ex ſignis humoris in corpore aut partibus quibuſdam redundantis colligitur, cùm vapores, & flatus ab humoribus perpetuò eleuari ſoleant.

Si ab humoribus cordis palpitatio generetur , affe-ctus non ita ſubitò inuadit, & diutiùs perſeuerat , qua-lis autem humor cauſa huius mali ſit,ex ſignis humo-ris in toto corpore redundantis facilè internoſci po-teſt. Ac præcipuè ſanguinis copia , à qua frequentiùs quàm ab aliis humoribus hic affectus generatur ; co-gnoſcitur ex pulſu vario & inæquali , ita vt nunc ma-gnus,nunc paruus , tardus iterùmque velox exiſtat, cui etiam reſpiratio proportione reſpondet , cor ægro-tanti conſtringi & opprimi videtur , idipſum teſtantur calor excedens,diſtenſio venarum , rubor faciei , tem-pus vernum,ætas,regio,& victus ratio ſanguinem mul-tiplicans.

Quæ per conſenſum aliarum partium palpitatio exoritur , ex propriis illarum partium affectarum ſignis innoteſcit. Sic ventriculi conſenſum indicat, inappetentia , nauſea , humorum peſſimorum vomi-tus , & ſtomachi morſus. Moleſta circa pancreas aut lienem pulſatio,aut alius lienis affectus , materiam in iis partibus latitantem ſignificat,à qua vapores, & fla-tus,ad cor tranſmittuntur ; ſic menſium ſuppreſſio , & affectiones hiſtiricæ , ab vtero malum exoriri ſignifi-cant.

Aqua in pericardio redundans difficiliùs cognoſci-tur,coniecturâ tamen eam ſuſpicari poſſumus , ſi pul-ſus mollis, & languidus ſit , & æger conqueratur ſibi, cor velut in aqua innatare , & ſuffocari. Si malum ſit continuum , & in atrophiam vel hecticam degene-ret.

Si humores maligni & venenati huic affectui origi-nem dederint,magna in pulſu varietas apparet, virium maxima deiectio,& interdùm lipothymia,aliaque ma-lignitatis ſigna conſpiciuntur.

Si à tumore palpitatio oriatur , notabilis in pulſu apparet varietas , & motus cordis à naturali valde re-cedit , admodùm inæqualis, & inordinatus eſt . & ſi humor ſit calidus , ingens in corpore erit inflamma-tio , ſitis magna , difficilis reſpiratio , ſuccedit lipo-thymia , & tandem mors conſequitur. Si verò tumor durus ſit in pericardio,affectus eſt continuus , & æger ſenſim & ſine cauſa manifeſta contabeſcit. Si caro vel quidpiam aliud ſolidius cordi adnaſcatur , palpitatio à morbi principio vſque ad mortem continuò homi-nem infeſtat.

Denique ſpirituum defectus cordis palpitationem excitans cognoſcitur ex cauſis præcedentibus,à quibus magna ſpirituum exolutio fieri potuit , tum etiam ex pulſu crebro , celeri & paruo ; & quòd ex quouis la-bore etiam leuiſſimo palpitatio contingit. Simile enim quippiam conualeſcentibus accidit , quibus ex deam-bulatione , aut quauis alia corporis agitatione , etiam leuiori , pulſus immutatio fit ſatis inſignis & palpita-tioni analoga.

Prognoſis huius affectus ita inſtituenda eſt,vt pe-riculoſus exiſtat , ob læſum cordis motum , quo vita conſeruari debet,& frequenter ad ſyncopem deducat, tandemque hominem de medio tollat.Veriſſima enim eſt obſeruatio à Gal. propoſita *comm. Aph.41. ſect.2. & 5.de loc. aff. cap.2.* omnes qui iuuenes aut in decli-nante ætate cordis palpitationi maximè obnoxij fue-runt,ante ſenectutem mortuos eſſe. Frequens enim palpitatio ſignum erat facultatem vitalem admodùm debilem fuiſſe.

Palpitatio idiopathica eſt ſympathicâ periculoſior, imò vt plurimùm lethalis. Tum etiam illa quæ ab in-terna cauſa fit periculoſior eſt illa quæ ab externa pro-ducitur, niſi magna ſit externæ cauſæ vehementia , vt veneni vel alicuius vulneris inſignioris.

Si à cordis tumore,vel ſoluta vnitate palpitatio pro-cedat inſanabilis eſt,& deplorata.

Curatio palpitationis cordis varia eſſe debet pro varietate affectuum , à quibus dependet; ac primum ea quæ à peculiari affectu cordis aut pericardij cura-tionem non recipit, ideò tota practicorum curatio ad ſympathicam dirigitur , quæ à variis partium inferio-rum affectibus dependet , quorum curatio è propriis locis depromenda eſt.

At præter illa remedia , quæ cauſæ ſublationem reſpiciunt ; vſurpanda etiam ſunt , quæ ſymptoma-tis ſedationi , aut lenitioni conferunt , cor reficiendo roborandóque , nec non flatus & vapores ex humori-bus melancholicis,aut crudis,& pituitoſis eleuatos diſ-cutiendo.Qualia ſunt iulepi cardiaci,opiatæ,epithema-ta , & odoramenta in virium imbecillitatis curatione deſcribenda,tum etiam ſequentia.

℞.Conſeruæ meliſſæ,anthos, flor.borrag. & caryo-phylli noſtratis, ana ℥.j. confect. alKerm. & theriacæ vet.ana ʒ.j.pulu.elect. diambræ , & diamoſchi dulcis, ana ℈. j. Cum ſyrup.de cortice citri , fiat opiata , qua vtatur frequenter.

℞.Aquar.bugloſſ.roſar.& flor.arantiorum, ana ℥.ij. ſyrup.caryoph.noſtr.℥.j.ß. aquæ cinamomi ℥. ß. ſpiri-tus roſar.ʒ.ij.confect.alKerm. ʒ.j. Miſce , dentur co-chlear.ij.per interualla.

Liquor ſequens ad imitationem ſucci ex cordibus, ſequenti cap.deſcribendi,erit vtiliſſimus.

℞. Corda porci,aut verueeis num , iij. cinam. & caryoph.ana ʒ.j.ſem.acetoſæ,& lactucæ , ana ʒ. j. ſem. vini albi Vnc.ij. aquar. borrag. ſcabioſ. & roſar. ana Vnc.j. ſem. confect. alKerm. ʒ.j. Bulliant omnia inter duo vaſa. De hoc liquore capiat cochl , ij. manè & veſperi.

℞.Roſar.rubr. & flor.roriſm. ana ʒ.ij. flor. lauen-dulæ Drach.j.ſem.angelicæ,cortic.citri, caryophyll.ci-namom.macis,ana ʒ.ß.croci Scrup.j. moſchi , ambræ, ana gr.vj. Cum ſindone rubra fiat ſacculus, qui irrore-tur vino albo,& aqua roſar, & applicetur tepidè regio-ni cordis.

℞. Vn

℞. Vnguenti roſac. ℥. ß. olei cinam.& caryophyll. ana gutt. vj. moſchi,ambræ, ana gr.iv.Miſce,fiat linimentum,quo illinatur regio cordis.

Clyſteres purgantes, & carminantes frequenter iniecti flatuoſam materiam potenter euacuant, & diſcutiunt.

Sed venæ ſectio omnibus remediis præſtat in hoc affectu, vrgente paroxyſmo.Et Gal.teſtatur 5. *de locis affectis,cap.* 2. ſe nunquam inutiliter venam ſecuiſſe in palpitatione cordis.

Quidam practici admouent thoraci cucurbitulas ſine ſcarificatione, quibus magnam vim tribuunt diſcutiendis ac digerendis flatuoſis ſpiritibus, qui in partibus internis incluſi continentur. Alij hypochondriis admouent, quando in iis locis mali minera reſider.

At Zacutus Luſitanus cucurbitulam ſcarificatam regioni cordis admouit cum miro ſucceſſu, vt videre eſt in hiſtoria ab eo deſcripta in *Praxi Medica admiranda, obſeru.* 133.*lib.*1.

Alij verò commendant rhaponticum verum ad ℈. ij.cum vino exhibitum,aut vinum in quo eadem radix macerata fuerit.

CAPVT III.

De imbecillitate virium.

ESt virium imbecillitas omnium actionum; ſcilicet animalium, vitalium & naturalium læſiones generatim comprehendat:ſtrictè,tamen, & peculiariter vitales ſignificat,quæ pulſu debili, & infirmo denotantur. Illa autem virium imbecillitas in omnibus morbis grauibus,in quibus natura vel ſuccumbit, vel ægerrimè reſiſtit cauſæ morbificæ reperiri ſolet.

Quemadmodum igitur in palpitatione, actio cordis, nimirùm pulſatio eſt deprauata, ſic in virium debilitate eſt imminuta, in quo quidem cum ſyncope coincidit. Ab ea tamen differt, quòd pulſus imminutio, in ſyncope tanta eſt, vt ille ſit ferè abolitus & ægerrimè percipiatur: at in debilitate virium, pulſus manifeſtus eſt,& conſpicuus, neque adeò imminutus quemadmodum in ſyncope.

In hac perpetuò facultas animalis etiam offenditur, vndè motus impotentia conſequitur, quæ ſine vllo cerebri, neruorum, aut muſculorum vitio contingit; ſed tantùm procedit à ſpirituum vitalium defectu, qui ſufficienter cerebro non communicantur,vt ex iis ſpiritus animales generentur.

Cauſa proxima virium imbecillitatis eſt caloris natiui,& ſpirituum defectus;à quibus vita, & robur partium dependet. Contingit autem ille defectus in ſingulis partibus ex defectu ſpirituum vitalium caloris influentis à corde.Deficiunt autem ſpiritus vitales, vel quòd ſufficienti copiâ non generantur,vel quòd geniti diſſipantur, corrumpuntur, aut ſuffocantur, quemadmodum in ſyncope fieri diximus. Vbi tamen hæc differentia reperitur, quòd in ſyncope cauſæ defectum ſpirituum producentes, ſubitò & derepente effectum ſuum producunt:in virium autem imbecillitate ſenſim & paulatim operantur.Atque adeò in ſyncope & lipothymia ſpiritus vitales penè toti & ſubitò deficiunt;at in virium imbecillitate,pauciores,quàm debebant,ſingulis partibus communicantur.

Præterea cùm calor natiuus, non ſolùm calore influente,ſed etiam humido primigenio, tanquàm pabulo indigeat:ſi humidum iſtud deficiat, & imminuatur,etiam calorem natiuum debilitari, & vires labefactari neceſſe eſt.

Cauſæ autem efficientes,vt ſpiritus non generentur, vel diſſipentur, vel corrumpantur, vel ſuffocentur in ſyncopes theoria propoſitæ ſunt.

Diagnoſis huius affectus nullâ explicatione indiget, ſiquidem malum per ſe patet,& ægri ſponte de virium imbecillitate conqueruntur. Signa verò cauſarum in ſyncope fuere propoſita.

Prognoſis etiam ex varia cauſarum diſpoſitione dependet,prout enim cauſæ virium imbecillitatem producentas,leuiores,aut grauiores ſunt, maius vel minus indè periculum emergit.

Curatio huius affectus ad duo dirigenda eſt,ad cauſarum ſublationem,& cordis ac ſpirituum vitalium inſtaurationem.

Cauſæ ſunt omnes ferè morbi graues,in quibus vel natura ſuccumbit vel ægerrimè reſiſtit cauſæ morbificæ.Ergo cauſarum ſublatio omnium ferè morborum curationes reſpicit, quæ à ſuis locis erunt deſumendæ.

Cordis verò roboratio, & ſpirituum vitalium inſtauratio ſeorſim inſtituenda eſt;imò interdùm cauſarum morbificarum curationi præferenda, cum mortis periculum impendet;cauendo tamen perpetuò, ne vires reficiendo cauſas morbificas augeamus.Atque adeò in calido morbo cardiaca magis temperata, in frigido calidiora potius vſurpentur.

Primò igitur in alimentis cardiaca permiſcenda ſunt, vt confectio alkermes, vel de hyacintho cum iuſculis, vel etiam cum vino odorifero, aut aqua cinam.ſi ſumma ſit imbecillitas.

In iuſculo etiam decoquatur inter duas patinas fruſtulum coxæ veruecinæ, detractis membranis & pinguedine. Poſteà colatum iuſculum capiat æger vno hauſtu.

Caro caponis,detracta pelle & pinguedine, in fruſta diuiſa,ponatur in olla vitreata benè lutata, & maneat in B.M.bulliente per quinque horas. Tum liquoris inde manantis capiat æger cochl. ij. vel iij.cum ſingulis iuſculis.

Vel poterit fieri deſtillatum reſtaurans in hunc modum.

℞.Caponem vel gallinam,detracta pelle & pinguedine,ac in fruſtra diuide. Dende affunde aquar. bugloſſi, borrag. acetoſæ, roſar. & flor.arant. ana ℔.ß, pulu.aromat.roſar.triaſantal. & cinam. elect. ana ℥.ß. ſantal.citrin.℥.j.limones inciſos num.iij. Fiat deſtillatio ſecundùm artem, quæ detur ex cochleari omni horâ.

Succus carnis veruecinæ ſolus ac ſimplex in vſu eſt frequentiſſimo.Coxa veruecina in veru aſſatur, & inter aſſandum,cum iam ſemicocta eſt,mucronato cultro pungitur. Expreſſus ſuccus parùm adhuc in patina coquitur & exhibetur per ſe,vel cum iuſculis,aut vitellis ouorum permixtus.

Valeriola ſuccum ex cordibus veruecinis extractum miris efferr laudibus. Et Zacutus Luſitanus propriâ experientiâ confirmat, dicitque ſe hoc remedio per menſem exhibito, diuitem quendam virum liberaſſe, qui frequenter in ſyncopem incidebat ex debilitate facultatis vitalis, ſanguinis, & ſpiritus reſolutione; cùm multa alia remedia anteà vſurpata nihil profeciſſent. Extrahendi huius ſucci hæc ratio. Accepto veruecis corde,aut hœdi, finditur medium, & probè aquâ eluitur,& vltimò aquâ roſaceâ fouetur; in taleolas oblongas diſſecatur, inque vitreato vaſe teſtaceo, cum caryophyllis aliquot imponitur,ſine vllo liquore.Probéque operculato vaſe,paſtâ vel luto ſapientiæ, in calentem furnum extracto pane inditur, quoad calore contabeſcens in ſuccum eliquatur.Inde pòſt extrahitur, & aperto vaſe ſumitur inuentus in vaſe ſuccus,& ægro propinatur.

Itali in vſu habent ſorbitionem ex vitellis ouorum, vino,ſaccharo,& cinamomo paratam, quæ optima & valdè reficiens eſt.

Zacutus Luſitanus ex viginti ouorum vitelis ſerculum parat,vt videre eſt *Obſeru.* 107. *lib.* 2. *Praxis admiranda.*

Poterunt etiam fieri iulepi cardiaci in ſequentem modum.

℞. Aquar. bugloſſ. roſar. & flor. arantior. ana ℥. j. ſyrup. de pomis, & de limonib. ana ℥. ß. confection. alkerm. ʒ. ß. aquæ cinam. ʒ. ij. Fiat iulep.

Vel paretur mixtura ſequens.

℞. Sacchari albiſſ. ℥. ij. Humectetur cum aqua cinam. optima, & nonnihil fluidum reddatur ſaccharum. Deindè adde ſpiritus vitrioli q.ſ. ad manifeſtam aciditatem, eſſentiæ cinam. gutt. iv. eſſentiæ macis, nucis moſchat. & aniſi, ana gutt. iij. eſſentiæ caryophyllor. gutt. ij. Miſce, vtatur per ſe, vel cum iuſculo.

Parari etiam poterit opiata reſtaurans in ſequentem modum.

℞. Conſeruæ roſar. bugloſſi, borrag. & caryophylli noſtratis, ana ℥. j. cortic. citri condit. & nucis moſchat. condit. ana ʒ. iij. myrobal. condit. num. j. confect. alkerm. ℥. ß. ſpiritus roſar. & eſſentiæ citri, ana Drach. ſem. eſſentiæ cinam. gutt. vj. Cum ſyrup. de pomis, fiat opiata, quâ vtatur frequenter.

Aqua ſequens præſtantiſſima eſt.

℞. Gelatinæ cornu cerui cum vino albo extractæ ℔. iv. ſanguinis agni, & vituli manibus agitati, & ab omnibus fibris liberati, ana ℔. ij. vini moſcatellini, canarini, aut maluatici ℔. iij. Corda vituli per fruſta ſecta, & valdè recentia num. iv. micæ panis albiſſimi recentis lacte vaccino inebriatæ ℔. ij. ſem. ſucci meliſſæ recenter expreſſi ℔. j. ſem. aquæ roſar. fragrantis, & flor. arantiorum an ℔. j. mala citria maiora in taleolas ſecta numero iij. cinam. opt. ℥. iv. macis Vnc. j. Ponantur in alembico vitreo capaci, & diſtillentur in B. M. Aquæ dimidia pars, quæ prima prodibit ſeruetur ad vſum.

Liquor cardiacus excellens, & pretioſus in hunc modum componi poterit.

℞. Ambræ griſeæ Drach. ij. moſchi opt. ſcrup. ij. ligni aloës ʒ. j. ſem. partis albæ benzoini puriſſimi ʒ. iij. contuſis & ſimul mixtis affunde ſpirit. vini, vt quatuor digitis ſupernatet; & ad leniſſ. cinerum calorem extrahatur tinctura ſaturata, fiatque liquoris tincti per chartam emporeticam colatura: & euocetur dimidia pars ſpiritus in cineribus lentiſſimo igne per alembicum. Liquor in cucurbita reſtans ſeruetur in ampulla vitrea forti optimè obturata ſubere cerato, & veſicâ. Cuius guttæ ii. iii. iv. poterunt ſumi cum iuſculo, vino, iulepis, aliiſque liquoribus prædictis, vel cum ſyrupo ſequenti.

℞. Aquæ cinam. Vnc. iv. aquæ flor. arantiorum fragrantiſſimæ, aquæ roſar. admodùm odoratæ, an Vnc. vi. Miſce, & in his diſſolue ſacchari candi quantùm diſſolui poterit; & fiat ſine vllo calore veluti ſyrupus cuius cochleari vni permiſceantur guttæ iv. liquoris cardiaci prædicti.

Ex magmate reſiduo illius liquoris, addito pari pondere roſarum damaſcenarum, & quadruplo benzoini, poterunt fieri paſtilli valdè ſuaues pro ſuffitu cubiculi.

Cordi applicentur epithemata tum liquida, tum ſolida, & pulli columbini per medium ſecti & pulueribus cardiacis conſperſi.

Ventriculo admoueantur ſacculi ex aromatibus, in vino madefacti. Teſtes & pudenda foueantur confectione alkerm in vino diſſolutâ.

Arteriæ temporum, manuum & pedum eâdem confect. illinantur, addendo tantillum aquæ cinam.

Odoramenta offerantur naribus, in ſequentem modum compoſita.

℞. Fol. meliſſæ, ocymi, & maioranæ ana Drach. ii. cortic. citri ſantal. citrin. caryophyll. ana Drach. 1. croci ſcrup. ſem. ambræ griſ. gr. vi. moſchi gr. iv. Ligentur in nodulo, & irrorentur aquâ cinam. & roſar. ac naribus frequenter offerantur.

Vel ex prædictis oleis diſtillatis ex nuce moſch. cinam. & caryophyllis, cum tantillo ceræ fiant balſama, quibus nares illinantur.

PRAXEOS

PRAXEOS MEDICÆ. LIBER IX.

DE AFFETIBVS VENTRICVLI.

PRÆFATIO.

VT ventriculi variæ ſunt actiones, ſic variæ earum læſiones diuerſos affectus conſtituunt. Cùm enim illa pars ciborum coctioni, & chyli confectioni deſtinata ſit, ad illud opus perficiendum primò inſtituta eſt cibi & potus appetentia, quæ imminui, aboleri, & deprauari ſolet. Abolita ciborum appetentia, anorexia, & apoſitia nominatur. Imminuta, inappetentia, & cibi faſtidium. Deprauata verò caninam famem, & picam, ac malaciam conſtituit. Nimia potus appetentia ſitis morboſa nominatur. Vitia prædicta attracticem facultatem reſpiciunt. Ea verò quæ ad ciborum concoctionem ſpectant prout imminuitur, aboletur, aut deprauatur, vnico læſæ coniectionis nomine comprehenduntur Retentio & expulſio læſa in vomitu & ſingultu verſatur. Vomitus tamen variæ ſunt ſpecies pro diuerſa materiæ quæ excernitur natura, & conditione. Quia verò ventriculus ſenſu tactus exquiſito præditus eſt, propter neruum quem à ſexta coniugatione recipit ſatis inſignem, doloribus ideò quemadmodum aliæ partes ſenſiles, obnoxius eſt. Ac denique tumores, quemadmodum aliæ partes, præſertim inflammationes, tum etiam abſceſſus, & vlcera pati conſueuit

Vt igitur omnes ventriculi affectus, qui frequentius in praxi Medica occurrunt, in hac ſectione explicemus, eam prorſùs vndecim concludemus capitibus. Quorum primùm erit de inappetentia, & cibi faſtidio. Secundum de fame canina. Tertium de pica & malacia Quartum de ſiti morboſa. Quintum de concoctione læſa. Sextum de ſingultu Septimum de vomitu. Octauum de vomitu ſanguinis. Nonum de cholera morbo. Decimum de dolore ventriculi. Vndecimum de ventriculi inflammatione, abſceſſu, & vlcere.

CAPVT I.

De inappetentia, & cibi faſtidio.

INappetentia, & cibi faſtidium actionem ventriculi abolitam & imminutam comprehendit. Abolita vocatur ἀνορεξία, & ἀποσιτία. Imminuta verò δυσορεξία. Vſus tamen obtinuit, vt ἀνορεξία, & ἀποσιτία pro imminuta & abolita appetentia vſurpentur.

Cauſæ huius affectus variæ ſunt, atque multiplices, quæ vt in ordinem quemdam redigantur conſiderandæ ſunt cauſæ naturales, quæ famem, ſeu appetitum naturalem efficiunt. Illæ autem à Gal. 1. *de ſympt. cauſ. capit.* 7. ſymptomata impropriè nominantur, & quinario numero comprehenduntur. Quarum prima eſt inanitio partium. Secunda eſt inanitarum partium appetentia naturalis, & tractio alimenti à iecore, & venis, vſque ad ventriculum continuata. Tertia eſt venarum meſaraicarum (ad quas omnium partium attractio terminatur) ſuctio & attractio ab inteſtinis & ventriculo. Quarta eſt ſuctionis ſenſus in ventriculo. Quinta appetentia animalis, quæ ſenſu tactus orificio ſtomachi implantato per neruum inſignem à cerebro communicato, perficitur. Hanc etiam actionem non parùm adiuuat humor melancholicus à liene in ventriculum tranſmiſſus, qui aciditate ſuâ, & aſtrictione tunicam interiorem ventriculi vellicat, & corrugat, eſtque illi inſtar acetarij, ad excitandum appetentiam. Vt igitur appetentia ſecundum naturam ſe habeat, omnes iſtas cauſas benè conſtitutas eſſe neceſſe eſt. Si verò aliquod virium in qualibet earum contigerit, indè appetitus læſio exoritur.

Prima ergo cauſa, quæ eſt partium inanitio, ſi quacunque de cauſa defuerit, non fit ab illis attractio ab aliis partibus, & ventriculo, ſicque appetentia non excitatur. Deeſt autem illa partium inanitio, vel quando repletæ ſunt crudorum ſuccorum copiâ, ob crapulam & ingluuiem, vel ob intermiſſas exercitationes, aut euacuationes conſuetas, vel quando tanta eſt pinguedinis moles vt partibus ipſis ad alimoniam ſufficiat. Impedit etiam partium inanitionem pororum cutis cōſtipatio magna; vel ingens caloris natiui imbecillitas, vt nihil aut perexiguum ſubſtantiæ partium diſſipare valeat; vel eiuſdem caloris ad morbificæ cuiuſdam materiam pepaſmum reuocatio, neglectâ interim partium nutritione, vt in febribus fieri conſueuit.

Secunda cauſa erat appetentia naturalis, & tractio alimenti vſque ad ventriculum producta. Illa autem vitiatur quando partes, licèt inanitæ ſint, non trahunt tamen à venis, ob exolutum illarum robur, ſed velut effetæ, ac muneris ſui oblitæ, languent & feriantur; vt ſolet contingere in febribus acutis maglinis, peſtilentibus, ſyntecticis, & hecticis. Idem contingit in immodicis ac diuturnis euacuationibus, vt in fluxu hepatico, vterino, hæmorrhoidali, hæmorrhagia è naribus, ſudore diaphoretico, venere effrænata, inedia longa, & ſimilibus.

Tertia cauſa erat, tractio quæ fit è ventriculo per venas meſaraicas, quæ vitiari ſolet per obſtructiones

 inſignes

inſignes illarum venarum, quarum ratione partes inanitæ non poſſunt materiam chyloſam attrahere,neque orificio ventriculi diuulſionis ſenſum inferre.Sic videmus ſæpè pueros ſtrumis laborantes cum alui fluxu chyloſo, eoque diuturno ſenſim contabeſcere, & ad maraſmum deduci: propterea quod in iis vniuerſum meſenterium glandulis refertum eſt, quæ venas illius obſtruunt, & chyli ad iecur commeatum impediunt, vnde fit vt ille ſemiconfectus per aluum excludatur, ſicque partes alimento neceſſario priuentur.

Quarta, & quinta cauſa quæ ſunt ſuctionis ſenſus, & appetentia animalis, bonam ventriculi, cerebri, & neruorum diſpoſitionem requirunt. Ideo quæcunque illas diſpoſitiones euertere poſſunt, appetentiam quoque deiicere valent. Si quæcunque intemperies ventriculi valdè excedens appetentiam vitiat, præcipuè calida & ſicca. Calor enim ingens humidam ventriculi ſubſtantiam diſſipando, appetentiam aufert. Frigus etiam valdè intenſum appetentiam vitiat, non ſolùm poſitiuum, quando nimirùm viſcera ab externo aëre, aqua,gelu,niue, & ſimilibus ita refrigerantur vt in narcoſim incidant; ſed etiam priuatiuum ab exhauſto calore natiuo,quod Galenus Narcoſim apppellat, vt per longas hæmorrhagias,febres ardentes,& ſimilia: quibus exhauritur ventriculi, & aliarum partium robur. Sic etiam humores praui & excrementij tum calidi, tum frigidi, inappetentias excitare ſolent. Calidi quidem vt bilioſi, & aduſti,putridi aut virulenti, ſiue in ventriculo ob vitiatam coctionem generentur, ſiue ex aliis partibus malè affectis transferantur. Frigidi verò, & pituitoſi, viſcidi, ac lenti in ventriculo collecti, ex male concoctis alimentis; vel illapſi ex toto corpore, vt in illis qui per vomitiones conſuetas, aliarum partium impuritates in ventriculum allicere conſueuerunt;vel ex cerebro per catarrhos in quibus frequenter ventriculus ab humore pituitoſo grauari conſueuit, ſuppreſſis menſibus,aut hæmorrhoidibus calorem ſuffocando,appetentiam imminuit.

Cerebri etiam & neruorum vitia faciunt vt in ſtomacho ſuctionis ſenſus non percipiatur, in quibus ſcilicet facultas animalis concidit,vel deprauata eſt, atque adeò iis mens ægrotat, vt in apoplexia, lethargo, phrenitide, mania, & ſimilibus contingit; quemadmodùm etiam in paralyſi, propter obſtructionem nerui ſextæ coniungationis, qui ad ventriculum defertur; vel propter eiuſdem obſtupefactionem ex vſu refrigerantium, & narcoticorum contractam.

Diagnoſis huius affectus per ſe ſatis innoteſcit, æger enim ipſe de appetentia deiecta, & alimentorum auerſione ſatis conqueritur. At ſigna cauſarum partim conſpicui ſunt, partim vero artificioſè elicienda.

Ac primùm illæ quæ inanitionis defectum pariunt cognoſcuntur, ex victu liberaliori prægreſſo, corpore admodum repleto, intermiſſis exercitationibus, aut euacuationibus,ſomno longiore, & aliis cauſis crudorum ſuccorum copiam congerere idoneis; tum etiam ſi corpus obeſum,& venæ diſtentæ appareant.Eundem inanitionis defectum ſignificat cutis denſitas, quæ humoris alimentarij diſſipationem impedit, tum etiam morbus aliquis grauis, peculiare membrum obſidens,à quo facta eſt caloris natiui diſſipatio in toto corpore, ita vt ſumma debilitas illius non poſſit attractum ad partes alimentum ſufficienter conficere,eiuſque penuriam inferre.

Secundæ cauſæ ſigna ſatis conſpicua ſunt nimirùm febres acutæ, malignæ peſtilentes, aut ſyntecticæ, vel euacuationes immodicæ, aliæque cauſæ, à quibus magna caloris natiui exolutio producta eſt in partibus,vt non poſſint neceſſarium alimentum attrahere.

Tertiæ cauſæ ſigna ad obſtructiones præſertim referuntur, quarum ſigna in hepatis,lienis, & meſenterij affectibus innoteſcent.

Quartæ & quintæ cauſæ ſigna maiori indagine opus habent. Ac primùm calidam ventriculi intemperiem, & bilioſi humoris redundantiam, ſignificant, æſtus in præcordiis, ac præſertim in regione ventriculi, ſitis, linguæ,& faucium ariditas,& amaror, febris interdùm adeſt, & ſi ab alia parte humores calidi & bilioſi influant: illius partis affectus innoteſcet, vt hepatis inflammatio, aut alterius partis. Si verò nulla alia pars laborare videatur, in ipſo ventriculo intemperiem reſidere coniiciendum eſt, aut vitioſorum alimentorum vſu præceſſiſſe.His vtplurimùm accedunt, cardialgia, nauſea,vomitus, vel alui fluxus, & ab eorum quæ excernuntur qualitatibus, humoris peccantis natura innoteſcit. Fridida intemperies & pituitoſorum humorum copia, ex cauſis refrigerantibus prægreſſis, vel natiuum calorem inſigniter diſſipantibus & extinguentibus innoteſcit; tum etiam ex grauitatis ſenſu, in regione ſtomachi,ructu acido, humore viſcido& craſſo per os aut per aluum excreto. Idem etiam ſignificant catarrhus frequens aut diuturnus, & affectus alicuius partis quæ humorem pituitoſum, aut melancholicum ad ventriculum tranſmittere poteſt, vt lienis, vteri, & ſimilium. Cerebri denique & neruorum vitia per propria indicia erunt diſtinguenda.

Quod ad prognoſim ſpectat, quemadmodum bona appetentia in omnibus morbis laudabilis eſt,vt docuit Hippocr. *Aph.33.ſect.2.* Mente conſtare, & bene ſe habere ad ea quæ offeruntur bonum:ſic etiam inappetentia, malum omen eſſe conſueuit. Magnam enim à ſtatu naturali peruerſionem ſignificat; oriturque, vt docet Gal.*comment.in* 3. *Epid.*aut à prauis maligniſque humoribus ventriculi orificium occupantibus, aut ab ipſius facultatis extinctione,cuius munus erat alimenti indigentiam ſentire, idque conſequenter appetere. Sic Hipp.*in* 1.*Epid.* de tabidis in Epidemica conſtitutione mortuis, ait *cibos omnes perpetuò faſtidiebant, non ſitiebant*.Sic etiam Gal.*comment.in* 3.*Epid.*multos ſe vidiſſe affirmat in quadam peſtilenti conſtitutione, qui nihil quicquam ciborum aſſumebant,& de medio tollebantur.Quidam tamen,vt ipſe ait,fortiores quippè,qui vim ſibi ipſis afferentes,cibum oblatum aſſumpſerunt, ſuperſtites fuerunt.Ita apud Hipp.3.*Epid.ſect.*1. *Ægr.* 2.*Hermocrates*, qui die 27. mortuus eſt,*cibum aduerſabatur toto morbi tempore,& vltimis diebus ne deguſtare quidem peterat*. Et ſect.2.eiuſdem libri Æger.6.*Euryanactis filia abhorrebat omnes cibos toto tempore,neque appetebat quicquam, ſine ſiti,neque aliquid bibebat effatu dignum*, ex quo morbo interit poſt piem duodecimam.

Aduertendam tamen eſt, cibi faſtidium eſſe quidem funeſtum, ſi à caloris natiui exolutione prodeat: ſed non eſſe ita pernicioſum ſi ab humorum prauorum redundantia & cacochymia oriatur, vt videre eſt apud Hippocr.7. *epid.* in Cleomenis filio cibi faſtidio citra febrem totos duos menſes, laborante ex pituitæ crudæ,& viſcidæ copia, quæ tandem vomitu copioſo fuit excluſa.Sic in morborum ac febrium præcipuè initiis, non eſt adeò periculoſa innapetentia, quia tunc natura putreſcentium humorum pepaſmo intenta, minùs appetit alimentum, quod illam ab inſtituto ſuo reuocaret. Poſtmodum enim ſedatâ febre,& humoribus morbificis excluſis, ſponte ſuâ munus ſuum repetit intermiſſum.

In pueris innapetentia grauior eſt,quàm in alia ætate, propter humidam valdè, & diſſipabilem ſubſtantiam,quo præditi ſunt, & quæ maiori reſtauratione indiget vſu alimentorum, quibus priuantur per innappetentiam.

In conualeſcentibus,cibi faſtidium recidiuam minatur, propter reliquias materiæ morbificæ innapetentiam producentes.

In morbo diuturno cibi faſtidium, & deiectiones ſynceræ,

ſynceræ, malum. *Hippocr. Aphor.6. ſect.7.* cibi faſtidium per ſeipſum prauum eſt ſignum in morbis diuturnis : in iis enim qui, à talibus morbis ſunt euaſuri, contrarius affectus ſolet accidere, vehemens ſcilicet ciborum appetentia. At deiectiones ſynceræ, iis ſuperuenientes deterius multò præſagium efficiunt ; quandoquidem per ſynceras deiectiones intelligit. Hippocr. impermixtas aquoſæ humiditati, quando ſolus humor ſero ſuo deſtitutus eiicitur, ſiue is bilioſus ſit, ſiue melancholicus. Nam deiectiones huiuſmodi exuſtam eſſe omnem hnmiditatem natiuam ſignificant a calore febrili.

In longis difficultatibus inteſtinorum cibi faſtidium malum, & cum febre peius Hippocr. *Aphor.3. ſect.6.* quando in dyſenteria profundiora & putrida vlcera ſunt, ventriculus ipſis compatiens non benè concoquit, quà offenſione, magis ac magis ad ſuperiora peruenientε, quando os ventriculi vnà afficitur, tum ægrotantes cibi faſtidio laborant. Sunt quidem dyſenterici non raró ab initio morbi cibum faſtidientes, ob prauos humores ab hepate confluentes ; pars enim eorum ſuperfluitans, ad os ventriculi effertur, quod tamen non eſt perpetuò periculoſum. Sed in longis difficultatibus inteſtinorum cùm hic caſus aduenerit, duorum alterum eſt, vel putredo aliqua circa vlcera, vel magna inflammatio, quorum vtrumque admodùm eſt exitioſum.

Curatio huius affectus ſi ab aliarum partium vitio dependeat ab earum curatione deſumenda eſt. Si verò ex proprio ventriculi vitio contingat, ad calidam vel frigidam illius intemperiem cum materia coniunctam reducenda eſt.

Calida intemperies curanda eſt primùm humoris bilioſi expurgatione, blandè & frequenter repetitâ. Eaque componi poterit ex rhab. myrob. tamarind. ſyrup. roſ. vel de cichorio compoſit. cum rheo. Aut ſi æger ſit ad vomitum procliuis, blandis vomitoriis prouocandus erit.

Idem humor alterabitur iulepis, aut iuſculis refrigerantibus, in quibus non omittendus eſt ſpiritus vitrioli, aut ſulphuris. Quandoquidem acida omnia, prætterquàm quòd bilem valdè contemperant, appetitum etiam maximè excitare valēt. Vnde fit, vt acetaria æſtatis tempore ad excitandam appetentiam frequenter vſurpentur.

Vel ſimul & ſemel humor ille bilioſus alterari, & expurgari poterit apozemate conuenienti, cui ratione ventriculi addi poterunt abſinthij pontici M. ſem. myrobal. citrin. Vnc. ſem.

Poſt purgationem, ad ventriculum roborandum conuenient miua cydonior. aut cydoniatum ipſum, vel ſyrupus cydon. cum ſyrupo de abſinthio pontic. mixtus, tabellæ, diamarg. frig. vel triaſantal. vel etiam diarrhod. abbat. ſi quædam obſtrutionis ſuſpicio fuerit. Vel opiata ſequens.

℞. Conditurę lactucæ, & cucurbitæ, ana Vnc.j. conſeruæ acetoſæ, roſar. flor. & cichorij bugloſſi. ana ℥. ſem. ſantal. rubri, corall. præparat. & margarit. præ. ana ʒ. ſem. trochiſc. de ſpodio, & ſem. acetoſæ, ana ℈.j. Cum ſyrupo limon. fiat opiata, cuius capiat ad magnitudinem caſtaneæ manè & ſerò, ſuperbibendo parùm vini dilutiſſimi.

Exteriùs verò ſequenti vnguento regio ventriculi inungatur.

℞. Ol. roſar. myrtini, & cydonior. aceto roſac. lotor. ana ℥.ij. ſantal. omnium, coralli rubri, coriandri præp. roſar. rubr. ana ʒ.j. gran. Kermes, & ſpodij, ana ʒ.ß. ceræ albæ q.ſ. Fiat linimentum, quo ſubtepido, & in vola manus tantùm calefacto inungatur dicta regio bis, aut ter in die, addendo etiam aceti roſac. parùm vnctionis tempore.

Vel eidem parti admoueantur placenta roſac. aceto irrorata, aut in eodem parùm macerata, quæ remouenda erit priuſquàm incaleſcat.

Denique in perſeuerante affectu plurimùm proderit balneum, vel ſemicupium refrigerans, & humectans bis, aut ter repetitum. Quo maximè recreantur conualeſcentes, & in priorem ſtatum atque appetentiam ſæpè reſtituuntur.

In alimentis acetum, & acida omnia erunt vtiliſſima.

A frigida intemperie producitur inappetentia, quando humores pituitoſi, & melancholici in ventriculo collecti, functionem illius deſtruunt; vel aliundè illapſi à toto corpore, vt in illis, qui per aſſuetas vomitiones allicere ſolent aliarum partium impuritates in ventriculum ; aut à cerebro, liene, vtero, aliiſque partibus. Illiúſque curatio primùm reſpicere debet intemperiem partium mandantium, quæ corrigenda eſt remediis, è propriis capitibus deſumendis.

Ipſi verò ventriculo medicatio adhibenda eſt, per euacuationem humoris morbifici, & partis corroborationem.

Vacuatio poteſt fieri per vomitum, & ſucceſſum.

Per vomitum quidem, ſi æger ſit nauſeabundus ; & facilè vomat, medicamentis ciendo vomitui deſtinatis.

Si verò illi humores craſſi ſint, & tunicis ventriculi impacti, ægerque vomitui non ſit aſſuetus ; per aluum deturbandi ſunt, pilulis præcipuè, quæ hîc magis conueniunt, quia diutiùs in ventriculo morantur, vt docet *Gal.c.7.lib.4.de ſanitate tuenda.* Qui etiam valdè commendat pilulas de hiera, quæ exhiberi poſſunt ad ℈.ij. vel ʒ.j. manè duabus horis ante paſtum, vel recenter in hunc modum componi poſſunt.

℞. Aloës electæ, ſucco abſinthij diligenter nutritæ ℥ j. agarici trochiſc. ʒ.ij. rhab. puluerat. & vino albo irrorati, ʒ.j. nucis moſch. & ſpicæ nard. ana ʒ.ß. ſalis tartari, maſtich. & cinnam. ana ℈.j. Cùm ſyrup. de abſinthio, fiat maſſa pilular. de cuius ʒ.j. formentur pilulæ vj deauratæ. Capiat ſummoma ne, ſi velis integrè purgare, vel ſumat. ʒ.ß. horis duabus ante prandium, bis aut ter in ſeptimana. Poſſunt acui diagrydio ſi validiùs purgare volumus,

Si metus ſit calidioris iecoris, poterunt miſceri quædam refrigerantia, vt roſæ rubræ, ſantala, pulu. diamargariti. Et fiet maſſa cum ſyrup. de cichor. compoſito.

Validiores pilulæ non conueniunt, quia humores ab aliis partibus ad ventriculum alliciunt.

Si pilulæ deuorari non poſſint, hiera propinanda eſt cum decocto conuenienti. Vel ſi potio videatur ingrata, fiat infuſio fol. ſennæ, myrobalan. rhei, & agarici, in vino abſinthite, vel decocto ſtomachico : diſſoluendo tantillum electuarij de citro ſolutiui, ſi magis purgans medicamentum componere ſit animus.

Si à pituita admodùm lenta viſcidáque oriatur hic affectus, ante purgationem diſſoluenda eſt vſu mellis roſac. oxymel. ſyrup. de hyſſopo, aliiſque cum decocto incidente & abſtergente. Vel ſequenti apozemate vtrumque ſimul præſtari poterit.

℞. Rad. acori vulgaris, cyperi, & calami aromat. ana Vnc.ij. cortic. citri ſicci, & rad. ſalſæ par. ana Drach.vj. fol. abſinthij pontic. menthæ, maioranæ, chamæd. chamæp. ana M.j. ſem. citri & aniſi, ana Drach. ij. ſennæ mundat. Vnc.ij. ſem. carthami contuſi Vnc.j. agarici trochiſcat. Drach.iij. epithemi, flor. ſaluiæ, anthos & lauendulæ, ana P j. Fiat decoctio ad ℔.j.ß. In qua diſſolue ſyrup. de abſinthio pontic. & conditurę cortic. citri, ana ℥.j. Fiat apozema clarum, & aromat. pauco cinnam. & pulu. electuarij aromat. roſat. pro iiij. doſibus matutinis. In quarum prima & vltima diſſolui poſſunt, ad vberiorem purgationem electuar. de citro ſolut ʒ.iij. cum rhab. puluerat. ℈.j.

Therebinthinæ vſus oportuniſſimus eſt, quia viſcera omnia commodè repurgat ; maximè ſi ex ea & rhab. pilulas confeceris.

Venæ

Venæ ſectio in hoc affectu non conuenit, niſi iecur ſit calidius.

Poſt purgationem ſufficientem ad roborantia veniendum eſt,tam interna, quàm externa, quæ in ſequentem modum præſcribi poterunt.

℞.Syrup.de abſinthio pontic.℥.j.Capiat manè ieiuno ſtomacho per aliquot dies. Vel illius loco vinum abſinthites ſubſtitui poterit.

℞.Conſeruæ authos, menthæ, cort.citri conditi & nucis moſchatæ condit.ana ℥.ß. myrobalan. condit. num.j.confect.alkerm.ʒ.iij.tunicar. interior. ventriculor, gallinæ præparat.ʒ.ij. cinnam. & puluer. aromat. roſar.ana Drach.j. Cum ſyrup. de mentha fiat opiata; vel cum ſaccharo roſac. fiat conditum. Vtatur mane, ſuperbibendo parùm vini generoſi.

Dictis remediis vtiliter additur ſal abſinthij, vel ol. de mentha arte Chymicâ extractum.

Vel ſal abſinthij, & cortic. arantior. vel alterutrum ad Drach.ſem.in vino,vel iuſculo diſſolutum exhibeatur.

Sequens etiam ſyrup. efficaciſſimus eſt.

℞. Syrup. cydonior. & condit.cort. citri.ana Vnc.ij. aqua cinnam. Vnc.j.ol. ſulphur.gutt.xij. Miſce; capiat cochlear.j. per interualla.

Aqua clareta frequentiſſimo in vſu apud multos habetur, cuius compoſitio talis eſt.

℞.Cinnam. craſſiuſculé triti Vnc ij.Macerentur in ℔.j.aquæ vitæ per ſe in vaſe vitreo. In alio vaſe vitreo per ſe, & ſeorſim macerentur ſacchari albiſſ. Vnc.vj. aquæ roſar.℔.ß.Stent hæc omnia ſeorſim in infuſione per duos aut tres dies,agitando quolibet die pluries hęc duo vaſa.Tandẽ ſimul miſceantur materiæ in ipſis contentæ,& per manicam tranſmittantur. Colatura ſeruetur in vaſe vitreo benè obturato. Sumat cochl.j. aut ij.

Apud Pariſienſes maximo in pretio habetur ſyrupus de abſinthio Penæ. Cuius deſcripeio in hunc modum ſe habet.

℞.Cort.citri ſaccharo conditi & in taleolas diſſecti ℔.ſem. Coquantur in æquis partibus aquæ cichorij & agrimonij vſque ad putrilaginem. Expreſſioni fortiter factæ adde ſucci cydon. & aquæ ſtillat. abſinth. pont. ana ℔.ſem. Quibus ſimul mixtis infunde per quatriduum ſchœnanth.Vnc.iv. in vaſe benè clauſo,vitreato, ſuprà cineres calidos.In expreſſione fortiter facta diſſolue ſacchari albiſſ. q.ſ. Coquantur poſteà in ſyrupum perfectum, quo calente diſſolue ambræ cineritiæ Drach.j.Seruetur poſteà in vaſe vitreo benè clauſo.

In maxima frigiditate ventriculi aquam cinnam.ſola præſtantiſſima eſt.Sin minùs cum aliis medicamentis permiſcenda v.g.cum ſyrupo de abſinthio, de mentha, corallor. quibus etiam ambra griſ. vtiliter addi poterit.

Non minoris eſt efficaciæ ſyrupus cinnam. cum aqua vitæ confectus, provt deſcribitur à Quercetano in Pharmacopœa.

Aqua cinnam.cum ſucco cydon. deſtillata præſtantiſſima eſt.

Ad idem præſtat ſpiritus meſtiches, in hunc modum compoſitus.

℞.Maſtiches Vnc.iij.galangæ Vnc.j.ſpiritus vini ℔. ſem.Digerantur ac deſtillentur.

Vtile eſt etiam elixir proprietatis à Crollio deſcritum. Cuius guttæ xij. aut xv. cum vino exhibitæ, mire ſtomachum roborant.

Tabellæ etiam ad oundem vſum componi poterunt in hunc modum.

℞.Pulpæ cortic.arantior.recent.& pulu. aromat.roſar.ana Drach.ij. ſacchari albi in aqua flor.arantior diſſoluti Vnc.iv.Fiant tabellæ.

Eundem vſum præſtant tabellæ aromat.roſat. opiata Salomonis,& theriaca.

In affectu inueterato plurimùm conducit decoctum ligni guaiaci, aut ſaſafras,in plures die ſumptum, cum leui ſudore,aut ſine eo in debilioribus.

Aquæ etiam thermales ſulphureæ, & nitroſæ; quales noſtræ Bellilucanæ, magnâ copiâ per plures dies ſumptæ, craſſos & mucilaginoſos humores, omnémque ventriculi & inteſtinorum illuuiem potenter abſtergunt & euacuant.

℞.Fol.agrimon.centatur minor.&abſinthij vulgaris ana M. ſem. Coquantur ad ℔. ſem. Diſſolue ſacchari Vnc.j.Fiat potio præſtans,& in cauſa frigida, & calida efficax.

Hartumannus zedoaria vſum valdè commendat,his verbis. *Frequens vſus Zedoariæ ventriculum malè affectum adeò roborat, vt nihil ſuprà. Ideóque vſus eius toties comprobatum magni facere licèt, cùm nuſpiam non effectus conſequatur petitus. Sæpius autem zedoaria eſt comeadenda.*

Coſtæus vini calidi vſum prædicat in ſequentem modum. *In potu ordinario vinum calidum ebibitum ventriculi imbecillitatem corrigit. Non infrequens enim eſt obſeruatio eorum,qui cùm ventris flatibus, doloribuſque ob malam coctionem perpetuò torquerentur, vbi calido potu vti cœpere, omni prorſus eiuſmodi moleſtiâ ſoluti, meliorem multos iam annos vitam viuunt.*

Cum vino aqua potus ordinarij permiſcenda eſt, quæ priùs cum ſemine coriandri parùm bullierit.

Notandùm autem eſt diligenter, ſi cum frigida ventriculi intemperie calida hepatis concurrat, vt ſæpè fit,calida medicamenta eſſe cautè adhibenda,& temperatioria potiùs vſurpanda.

Zechius ſequentem bolum his verbis commendat: *Vt ſtomachus moderatè calefiat, neque exſiccetur nullum ex internis valentius hoc præſidium vſurpari poteſt.*

℞.Terebinth.claræ ʒ.ij. maſtich. puluer.ʒ.ſem. puluer.aromat.roſat.℈.ſem.Fiat bolus,duabus horis ante cibum dandus.

Puluis digeſtiuus, ad concoctionem ventriculi adiuuandam,in frequenti vſu eſſe conſueuit.

℞.Coriandri præp.Vnc.ß ſem.fœnicul.dulc.& aniſi; ana ʒ.ij. cinnam. caryophyll. ana Drach. ſem. ſacchari ad pondus omnium duplum,fiat puluis, de quo capiat cochl.j. poſt ſingulos paſtus, nihil deſuper comedendo vel bibendo.

Balſamum Peruuianum ad roborandum ventriculum, præſtans & efficax remedium, ſi eius guttæ aliquot;cum vino hippocratico; vel alio; horâ vnâ ante paſtum exhibeantur.

Vel balſami Petuuiani gutta vna aut altera,cum ſaccharo permixta in formam pilularum ſumatur per multos dies.

Magis familiaria medicamenta ventriculo roborando & calefaciendo idonea ſunt,vinum hippocraticum; bochetum ex decocto aniſi & coriandri, cum ſaccharo & cinam.paratum pro potu ordinario.Puluis ducis vulgò dictus, ex duabus ſacchari partibus, & vna cinnam. conflatus, omnibus alimentis inſperſus. Sal ad condiendos cibos confectum ex puluere coriandri, aniſi, piperis longi, galangæ, & nuc. moſchat.mixto cum pari portione ſalis communis. Piperis grana aliquot integra vel contuſa, ventriculo ieiuno ſumpta, Nuces iuglandes caryophyllis, & cinnam.transfixæ,& ſaccharo conditæ.Cortex citri & arantior. pariter conditus.Semina aniſi,fœniculi,coriandri, & fruſtula cinnam.ſaccharo incruſta. Quæ omnia ægrotantes ad libitum vſurpare poterunt.

Ex prædictis cortex citri guſtui gratiſſimus eſt. Sed quia ſæpè ab exſiccatione duritiem contraxit, vt dentibus facilè comminui non poſſit;cogimur non rarò eum in mortario marmoreo contundere cum aqua roſarum, in formam opiatæ.

Myrobalani condit.& nux moſch. condit in eundem finem vſurpari poſſunt; & ſi opus fuerit eodem modo contundi, quamuis vtplurimùm ſufficientem mollitiem obtineant.

Eſſentiæ

Eſſentiæ aniſi,cinnam.cortic.citri, nuc.moſchat.& caryophyll.ad ventriculum roborandum efficaciſſimæ ſunt. Earúmque vſus erit , quemadmodum ſuprà in affectibus cordis propoſitus eſt.

Ex alimentis ſalſa appetentiam plurimùm excitant. Imo verò & acida vſurpari poterunt in parua quantitate , cum aliis permixta , ne ventriculum refrigerent.

Exteriùs verò admoueantur fomenta,linimenta;& emplaſtra,in ſequentem modum compoſita.

℞ Rad.cyperi, galangæ, ireos Florent.& cort.citri ſicci,ana Vnc.ij.fol.menthæ,hyſſopi, ſaluiæ roriſmar. & maioran.ana M.j.ſem.aniſi,baccar.lauri,nucis moſchat.caryophyll.& cinnam.an.Drach.iij.flor.ſtœchad. ſchœnant.& roriſm. ana P.j. Incidenda incidantur, & contundenda contundantur , vt artis eſt, includantur duobus ſacculis interpunctis, qui macerentur in vino generoſo, & applicentur regioni ſtomachi calidè viciſſim.

℞.Ol.de abſinthio,de mentha,& nardini, ana ℥.ß. ol.nucis moſchat. ʒ.ij. ligni aloës,macis,cinnam. ana ℈.j. Ceræ parùm,fiat linimentum. Quod præſtantius euadet,ſi addideris olei caryophyll.gutt.vj. moſchi & ambræ griſeæ,ana gr.vij.

Linimentum ex ol. nucis moſchat. & balſamo Peruuiano ; vel ex oleo abſinth. maſtic. & balſamo Peruuiano.

℞. Maſſæ emplaſtri de maſtiche ℥.j. pulu. aromat. roſat.ʒ.j.ol.nucis moſchat.q.ſ. Fiat emplaſtr. ſcutiforme, applicandum regioni ſtomachi.

Crato ſequens emplaſtrum miris laudibus effert.

℞. Ladani ℥.ij.ceræ ℥.iv. olei nucis moſchat.ʒ.iij. Fiat emplaſtri maſſa ad vſum.

Admonet Galen.7.*meth.* huiuſmodi emplaſtra diutiùs non eſſe in parte detinenda,quia tandem calorem diſſoluunt.

Multi practici huiuſmodi remedia admouent, non ſolùm parti anteriori ſupra cartilaginem xiphoïdem; ſed etiam poſteriori ſupra 13. vertebram , quia orificium ventriculi ſuperius ad poſteriora fertur. Attamen tanta eſt craſſities vertebrarum , & muſculorum eis ſubiectorum,vt vires medicamentorum eas partes penetrare nequeant & ad ventriculum deferri.

℞. Rad.galangæ,& calami, aromat. ana Drach.iij. maſtiches & caryophyll. ana Drach.ij. nuc. moſchat. n.j. cort. citri ſicci Vnc.ß. ſem. aniſi Drach.j.ß. ex his contuſis fiat ſacculus interpunctus cum ſindone rubra, & cotone moſchato, perpetuò geſtandus ſuprà regionem ſtomachi.

Ad idem valdè laudantur pelles vulturis præparatæ , & ſupra regionem ventriculi geſtatæ : earum defectu pellis leporis , aut pannus ſcarlatinus vſurpari poterit.

CAPVT II.

De Fame canina.

CVm ſuperiori capite de appetentia imminuta, & abolita actum ſit , ordinis ratio poſtulat , vt deprauata explicetur. Deprauatur autem appetentia duobus modis;quando ſcilicet vel quantitate,vel qualitate peccat. Quantitate peccat , dum maiori copia alimenta expetuntur quàm naturalis ordo requirit, & ille affectus βουλιμία ſeu fames canina nominatur;qualitate verò, cum cibi abſurdi , aut ea quæ extra rationem alimenti ſunt,expetuntur; & pica ſeu κίττα appellatur. De priori hoc capite , de altero verò capite ſequenti agendum eſt.

Nomen igitur βουλιμίας ἀπὸ τοῦ βοῦ καὶ λιμοῦ deducitur, quia βοῦ particula aliis vocibus addita ſignificationem auget , ac ſi bouis magnitudini conferatur. Vocatur etiam φαγέδαινα , quod nomen vlceribus quoque tribuitur,quæ carnem exedunt,& continuum incrementum capiunt;eáque ideò autores vlcera φαγέδαινα,id eſt depaſcentia nominant. Fames etiam canina nominatur , quoniam ſic affecti vehementi appetitu canum more in cibos feruntur.

Notandum autem eſt , hæc duo nomina , nempe boulimiam,& famem caninam interdùm confundi,& pro vno & eodem vſurpari : interdùm verò diſtingui, vt fames canina dicatur,quando poſt nimium aſſumptum alimentum vomitus conſequitur : & ita ægroti canum more afficiuntur , qui cibos nimia quantitate aſſumptos,vomitu reiicere ſolent. Quibuſdam tamen alui fluxus potiùs quàm vomitus accidit , natura copiam illam alimenti , quam ventriculus concoquere non poteſt, per aluum detrudente. In boulimia verò vomitus non accidit , ſed eam interdum lipothymia comitatur. Sunt etiam quidam , qui inſatiabili illo comedendi deſiderio premuntur,non tamen vomunt, nec alui fluxu tenentur;ſed omnes cibos ingeſtos probè concoquunt , & niſi mox alium ſumant , malè habent. Quemadmodum narrat Sennertus de quodam ſtudioſo, nigro corporis habitu prædito , qui non ſolùm de die,ſed noctu etiam comedebat; cibum tamen quem ſumebat , ſine vomitu concoquebat ; imò verò cibis delicatis ſatiari non poterat , ſed craſſos expetebat , vnde nec panem à piſtoribus confectum , ſed à ruſticis in vicinis pagis emptum,vt ſolidiorem,comedebat ; ſæpe manè tempore æſtiuo paſtinacæ ſatiuæ radices tot quot ſex nummis emuntur , crudas ſine damno comedebat.

Ex his patet hunc affectum eſſe ſymptoma actionis deprauatæ,reſpectu quantitatis,quæ actio aucta nominatur,nempe appetentia modum naturalem excedens. Pars affecta præcipua eſt os ventriculi ſuperius.Cauſa continens eſt ſenſus ſuctionis & vellicationis vehemens & immodicus,appetitum ſubinde irritans.

Galenus 2.*de ſympt.cauſ.cap.*7.cauſas huius affectus proximas ad duo genera reducit , his verbis. *Vitioſæ appetentiæ,quæ modum in quantitate excedunt, vocantúrque à quibuſdam caninæ , tum exiſtunt , cum vel acidus quiſpiam vitioſus ſuccus ventriculum mordet , vel totùm corpus immodicè digeſtum inops alimenti redditur. Vitioſus namque ſuccus , qui frigidus eſt , ſimilem ſuctui morſum infert ; appetentiam verò proritat naturalis affectus ſimilitudine.* Cauſa igitur proxima auctæ præter naturam appetentiæ , iuxta Galeni mentem , eſt primò humor vitioſus & frigidus in ventriculo hærens , ſecundò alimenti indigentia ob nimiam digeſtionem.

Humores vitioſi in ventriculo hærentes famem immodicam excitant,quatenùs nimia ſua frigiditate,aciditate & auſteritate orificium ventriculi conſtringunt, corrugant ac vellicant , adeóque ſenſum naturali ſuctioni ſimilem,& ſpuriam famem inferunt. Talis humor eſt,vel pituita acida in ventriculo reſtagnans,vel vtplurimùm melancholia à liene in ventriculum transfuſa, quæ in ſtatu naturali exiſtens, & moderata quantitate, & qualitate prædita, naturalem & moderatam excitat appetentiam;ſi verò præter naturam ſe habeat , & in prædictis excedat , eam intenſiorem ac præternaturalem efficit.

Alimenti indigentia , ob quam venæ continuò ex ventriculo ſugunt,vel à nimiis oritur euacuationibus, per hæmorrhagiam, alui fluxum, vomitum, ſudorem & ſimilia ; vel ex nimia ſubſtantiæ alimentariæ conſumptione, ob calorem partium immoderatum ; aut humorum tenuitatem,corporis raritatem,& pororum laxitatem,vigilias, balnea, exercitia immodica, venerem effrænatam;quæ omnia humiditatem ſubſtantificam maximè diſſoluunt;ab iiſque facta inanitione, & alimenti penuria , cibus citius quàm debeat à ventriculo abripitur.

A lumbricis etiam chylum depaſcentibus poteſt fieri fames canina ; quemadmodum refert Trallianus

lib.7.

lib.7. cap. 4. de quadam muliere boulimia laborante, quæ ab vſu hieræ vermem duodecim cubitos longum excreuit,& liberata eſt.

Hermetici aliam huius ſtupendi appetitus cauſam ſtatuunt; nempe ſpiritum quendam diſſoluentem in corpore genitum, qui inſita proprietate quidquid ciborum ingeritur, tam promptè conſumit, & reſoluit, vt legitimum & neceſſarium nutritioni terminum naturæ non concedat. Hunc ſpiritum vocant famelicum, eſurinum, voracem, ſalinum, acidum, & vitriolatum. Quemadmodum enim, inquiunt, ex variis ſalibus, vitriolo, nitro,ſale communi, ammoniaco & ſimilibus, ſpiritus ſeu liquores, quos aquas fortes vocant, arte chymica eliciuntur, qui lapides duriſſimos, & duriſſima metalla, breui temporis ſpatio in liquorem reſoluunt; ita vt aurum, quod ne igne quidem fortiſſimo intra menſis ſpatium diſſolui poteſt, attamen intra horæ quadrantem in aqua regia ſoluatur, & in liquorem aquæ ipſi perſimilem conuertatur.

Hæc doctrina diligenti examine digna eſt. Sicut enim digeſtio ventriculi naturaliter ſe habens ſedulis rerum naturalium indagatoribus quippiam mirabile,& ſtupendum oſtentare videtur:ſic eadem immoderata & præternaturalis reddita, quippiam habet admiratione digniſſimum. Hoc autem admirabile eſt in digeſtione ventriculi naturali; quòd cibi duriſſimi in eo diſſoluantur, & trium vel quatuor horarum ſpatio in liquorem chyloſum conuertantur, ita tenuem, vt per anguſtiſſimos venarum lactearum ramos tranſcolari, ac veluti filtrari valeant: quòd canes oſſa duriſſima in eundem liquorem conuertant; hoc certè calori intenſiori validè concoquenti tribui non poteſt,cùm cibi in olla, igne quantumuis lucu-lento, intra 24. horas ac plures dies in ſimilem ſuccum conuerti nequeant. Dicunt Galenici à facultate ventriculi illud dependere. Sed facultas non agit ſine inſtrumento,quod etiam aſſignatur idioſyncraſiæ partis; quæ tamen idioſyncraſia, ſi eſt certa primarum qualitatum proportio, vt vulgo circunfertur, præcipua illius actio erit à calore,frigiditas enim, humiditas & ſiccitas, nihil faciunt ad eximiam illam ciborum liquationem, calor autem, vt dictum eſt,non habet illam efficaciam. Eſt igitur illa idioſyncraſia, aliquid aliud ignotum & inexplicabile.Liceat ergo illud inquirere per ea quæ fiunt in macrocoſmo, quorum analogia quædam eſſe poteſt in macrocoſmo.Et ideò dicunt Hermetici acutiores, ſpiritum quendam ſeu liquorem acidum transfundi à liene in ventriculum, qui ſolidiora alimenta diſſoluit, & in liquorem chyloſum breui tempore conuertit;ita vt ſpiritus ille ſeu liquor acidus ſit præcipuum digeſtionis inſtrumentum. Et quædam huius rei coniectura ex eo elici poteſt, quòd aues, quæ duriſſima alimenta conficiunt, lienem habeant, ventriculum vndiquaque ambientem, caro enim illa quæ ventriculis auium circunducta reperitur, lienis ſubſtantiam omninò repræſentat; vnde nobiliorem lieni vſum tribuunt, quàm qui ab antiquis eſt traditus;qui eum ſolummodò limoſæ ſanguinis parti expurgandæ dicatum cenſuerunt,cùm alimentorum concoctioni, iuxta nouam hanc doctrinam, maximè inſeruiat. Si igitur ſpiritus aut liquor ille acidus à liene promanans naturaliter ſe habens, digeſtionem naturalem & moderatam perficiat; ille idem ſpiritus à naturali ſtatu deiectus & vitioſus redditus, acutior nempe & nimia diſſoluendi vi præditus, ſolida alimenta promptiùs liquabit & conficiet, iiſque diſſolutis & à ventriculo confeſtim deturbatis, noua fames, eaque immodica exurget.Nouam hanc doctrinam certam & indubiam non ſtatuimus, ſed eam tantùm proponimus, vt à ſolidioribus ingeniis ſedulò examinetur. Eamque inferiùs iterum diſcutiemus,dum læſæ concoctionis cauſas inquiremus.

Signa huius affectus diagnoſtica ſatis manifeſta ſunt.Per ſe enim ægrotantibus & atteſtantibus apparet appetentia deprauata & excedens,quæ plures cibos aſſumere cogit; qui tamen poſtmodùm nimiùm grauantes per vomitum reiiciuntur, & eſt fames canina; vel ſi vomitus non ſubſequatur, animi deliquium adeſt cum extremorum refrigeratione, & tunc eſt boulimia.

Signa cauſarum ex antecedentibus, comitantibus, & conſequentibus,facilè deſumi poſſunt. Frigidæ intemperiei, & humorum acidorum in ventriculo reſtagnantium ſigna ſunt, ructus & vomitus acidi, deiectiones crudæ, ſitis carentia, & cauſæ externæ refrigerantes prægreſſæ. Si à defectu alimenti dependeat, ægri emaciantur, & cauſæ humiditates corporis diſſoluentes adſunt, vel præceſſerunt, ac denique lumbricorum ſigna ex proprio capite erunt deſumenda.

Prognoſis huius affectus ita inſtituenda eſt, vt ſi à cauſis externis omninò dependeat, periculoſus non ſit;modò illæ cito auferantur:à lumbricis etiam oriundus parùm infert periculi, quia illis ſublatis affectus etiam tollitur.

Maximè autem periculoſus eſt, ſi ingentes euacuationes,aut colliquationes corporis conſequatur; præcipuè ſi poſt ingeſtum alimentum,& ventriculo adhuc pleno exiſtente, animi deliquia contingant, quando enim ea quæ maximè iuuare debent,inutilia exiſtunt, magnam ſignificant ventriculi atoniam.

Sic etiam canina appetentia, cum vomitu aut crebra deiectione perſeuerans periculoſa eſt; in cachexiam enim,hydropem,lienteriam, marcores, alióſque lethales affectus degenerare ſolet.

Quod ad curationem ſpectat,quia vtplurimùm fames canina ab humoribus melancholicis aut pituitoſis,vétriculi tunicis impactis,& imbibitis,ducit originem:ad eos præſertim remedia dirigenda ſunt, quæ tum humoris peccantis euacuationem & alterationem; tum partis laborantis roborationem reſpiciunt.

Euacuatio reſtituenda eſt per vomitum, vel ſeceſſum,remediis ſuprà in curatione inappetentiæ à frigida cauſa ortæ propoſitis.Licèt enim hi duo affectus inuicem contrarij ſint, ab iiſdem tamen humoribus, ſed frigiditatis gradu; & ſecundis qualitatibus admodùm diuerſis, ac ventriculum diuerſimodè afficientibus produci ſolent.

Remedia etiam ventriculum calefacientia & roborantia, tam interna,quàm externa,ibidem propoſita, maximè conueniunt.Quæ non ſolùm conferunt frigidam intemperiem corrigendo, ſed etiam exſiccando & ſitim inducẽdo. At vrgente ſiti fames imminuitur.

Præterea vinum meracum ſatis copiosè ſumptum famem potentiſſimè reſoluit, iuxta Aph. Hippocr.21. *ſect.* 2. Idque potentiùs adhuc præſtat illius ſpiritus, aqua vitæ vulgò nuncupatus.

Famem illam peculiariter obtundunt,quæ ventriculum potenter humectant & relaxant, humoríſque aciditatem leniunt. Qualia ſunt pinguia omnia, & oleaginoſa, vt adipes, olea, extremitates animalium. Quemadmodum Villanouanus refert, quendam hoc affectu percitum,panem calentem amurcâ olei imbutum,comediſſe:& mulierem bouis liquatum adipem, cum pari calentis olei quantitate,duabus vicibus bibiſſe,& in tantum cibi faſtidium vtrumque incidiſſe, vt nihil per quinque dies comederint, & à priori affectu liberati ſint.

Narcotica medicamenta ſenſum ventriculi nimis exquiſitum obtundendo, famem illam caninam poſſunt imminuere. Et inter alia, theriaca recens magis ex vſu eſt. Quia præter vim narcoticam, humorum etiam malignam qualitatem, quæ à nonnullis in hoc affectu ſubeſſe creditur, virtute alexiteriâ corrigere valet.

Quia verò narcotica rarò, & nonniſi ſumma vrgente

gente neceſſitate vſurpanda ſunt aliis temporibus the-riaca antiqua,propter rationem dictam , tum etiam ro-borationi cauſa erit vſurpanda.

Ambra griſea ad gr. v. vel vj. cum ouo ſorbili ſum-pta,non ſolùmventriculum roborat,ſed etiam proprie-tate ſpecificâ huic affectui prodeſſe creditur.

CAPVT III.

De pica & malacia.

PIca & malacia eſt appetitus deprauatus quo ægro-tantes res abſurdas,inutiles,&noxias appetere con-ſueuerunt.

Κίττα ſiue pica nominatur,à pica aue , ſiue ob va-rietatem coloris quo donata eſt, ſiue quòd terræ glo-bos efitat ; mulieres autem hoc affectu laborantes, terram , gypſum , & ſimilia plerumque comedere ſolent.Malacia etiam ex Plinio appellatur ; quia mu-lieres huiuſmodi , præ animi impotentia , & molli-tie , à recto & naturali alimentorum appetitu defi-ciunt.

Producitur hic affectus à prauis & certo modo cor-ruptis humoribus,qui in ventriculo ob læſam illius co-ctionem colliguntur,vel ab aliis partibus in eum trans-feruntur.

Ad horum autem humorum productionem maxi-mè diſpoſita ſunt corpora pituitoſa , & melancholica, præſertim verò mulieres , quibus hic affectus proprius & peculiaris eſſe videtur ; quamuis pueri interdum, imò etiam viri , ſed rariùs , eo affligantur. Ad hanc rem maximè faciunt prauorum eduliorum vſus , ſup-preſſa aliqua euacuatio naturalis , præcipuè menſtruo-rum,animi mœrores,hepatis & lienis intemperies,ob-ſtructiones & imbecillitates , vteri affectus varij & ſi-milia.

Illi autem humores vitioſi pro variis intemperierum, aliarumque diſpoſitionum gradibus , variam & diſſi-milem naturam obtinent , vndè variæ rerum abſurda-rum appetentiæ oriuntur. Cùm enim huiuſmodi hu-mores aliàs crudi & incocti , aliàs exuſti & præaſſati exiſtant;ſic quorundam appetitus ad res acidas , auſte-ras,acerbas & valdè frigidas feruntur , ita vt fructuum immaturorum, aceti, omphacij , ſucci limonum , gra-natorum,& arantiorum , aquæ frigidæ, niuis, glaciei, & ſimilium vſu aſſiduo & copioſo delectentur : alij terrea,ſicca,& exuſta appetunt , vt garyophyllos , ci-namomum,nucem , moſchatam aliaque aromata , ſal, cineres,gypſum,& ſimilia.

Familiaris eſt,hic appetitus virginibus chloroſi labo-rantibus , & grauidis mulieribus ob ſuppreſſionem menſtruorum, quæ in corpore moram trahentia , vi-tioſam induunt qualitatem , ad partes ſuperiores de-lata , ventriculum inficiunt prauo illo ſucco , à quo actiones illius deprauantur , & appetitus inprimis à ſtatu naturali maximè deiicitur. Pueri interdùm hoc affectu detinentur , præcipuè qui à matre chloroſi la-borante oriundi ſunt. Neque viri ab eo omninò im-munes ſunt , quamuis rariùs id contingat , & præſer-tim illi obnoxij ſunt , qui melancholico temperamen-to prædití ſunt , obſtructionibus laborant , aut flu-xus hæmorrhoidum conſueti ſuppreſſionem patiun-tur.

Apud autores maximè controuertitur an appetitus deprauatus feratur ad ea quæ diatheſi ventriculi præ-ternaturali ſimilia ſunt , an verò ad contraria. Dubi-tandi anſam dedit Gal. *cap. 3. artis paruæ* , vbi docet ventriculum præternaturam ſe habentem appetere con-traria , & in ſtatu naturali appetere ſimilia. Quam doctrinam ſequutus Auic.*fen.*13.*lib.*3.*tract.*2.*cap.*10. ſic loquitur. *Quando in ſtomacho aggregatur humor ma-lus diuerſus à conſueto in qualitate ſua natura , tunc re-quirit aliquid ſibi contrarium. Quapropter incidit quibuſ-dam appetitus luti,imò carbonum, & terræ , & gypſi & rerum huius generis;propter qualitatem quæ iis eſt, exſic-cantem,aut incidentem , contrariam qualitati humorum.* Saniorum tamen iudicium eò dirigitur, vt ſimilia po-tiùs,quàm contraria appetantur. Cum enim ad appe-tentiam excitandam phantaſia maximè concurrat,qua à diſpoſitione corporis maximè excitatur,verſimile eſt dominantem humorem ad ſimilium appetitum phanta-ſiam mouere.Sicut enim bilioſi in ſtatu tum ſano tum morboſo,ignis,&irarum inſomnia patiuntur;pituitoſi, niuium,glaciei & aquarum;quarum rerum phantaſma-ta ab humore in corpore prædominante excitantur,ſic etiam affecta ſede appetentiæ humores vitioſi in ea diù ſtagnantes,ſui ſpeciem phantaſiæimprimunt,quæ ab ea obſeſſa , ſimilium appetentiam excitat , etiam ratione repugnante , quæ à vehementi illa imaginationis vi ſuperatur.Adde quod ſi contraria morbo aut illius cau-ſæ appeterentur,continuato illorum vſu, morbus tan-dem curaretur,cùm tamen ab iis deterior in dies redda-tur. Huic ſententiæ quotidiana experientia ſuffragari videtur , qua docetur virgines chloroſi laborantes , & prægnantes mulieres ea plerumque appetere,quæ illa-rum temperamento &præſenti cacochymiæ conſenta-nea ſunt;vt ſcilicet illæ quibus ſalſi & aduſti inſunt humores,carbones,ſalem,aromata,& ſimilia expetant: quibus verò melancholia,aut acida pituita dominatur, ad acetum,fructus immaturos,& ſimilia ferantur.

Quod ad Galeni autoritatem ſpectat , quidam penitùs eam reiiciunt , dicentes quod ſi verum eſſet morboſas diſpoſitiones contraria appetere, ægrotan-tes omnes , conualeſcentes , & reliqui cacochymia laborantes , cibos euchymos expeterent,quod tamen veritati non eſt conſentaneum. Videmus enim ſæpè ægrotantes & conualeſcentes prauos cibos appetere, laudabiles verò reſpuere. Videmus etiam corpora ex-calefacta ſiue in ſtatu præternaturali,vt in febribus,ſiue in naturali,vt per exercitia immodica,refrigerationem expetere.

Alij verò hanc Galeni ſententiam conciliare nitun-tur dicentes , in pica intemperiem ventriculo impreſ-ſam eſſe veluti habitualem & connaturalem , & ideò facere appetentiam ſimilem naturali , quæ eſt ad ſimi-lia.Quod in hunc modum explicari poteſt , dicendo, omnem temperiem naturalem appetere ſimilia:præter-naturalem verò contraria;intelligendum eſſe , poſtre-mum de intemperiebus,quæ fiunt ſine ſucci redundan-tia. Quæ enim ſunt cum ſucci adundantia , quando ſucci admodùm imbibiti ſunt in tunicis ventriculi, ap-petunt potiùs ipſis ſuccis,quibus madent, ſimilia;quia humor qui totas tunicas iam penetrat,quamuis noxius ſit , moleſtiam non infert. Contrà verò quando hu-mor partem tantùm aliquam ventriculi occupat , vel eſt ſolum in cauitate, ventriculus appetit contrarium ei quod ſibi noxium eſt. Si autem humor totum ven-triculum occupet , illiuſque tunicis imbibitus ſit,tunc facultas illius naturalis obruitur , & ita immutatur, vt non appetat niſi ſimilia humori imbibito.Et ita re-ctè dici poteſt , illum humorum factum fuiſſe veluti connaturalem.

Platerus & Sennertus ab hiſce difficultatibus facilè ſe expediunt , ad qualitatem occultam confugientes; huiuſque perfugij occaſionem quærunt , ex eo quòd ſi huiuſmodi ægrantes appeterent ſimilia cauſæ morbificæ , ex eorum vſu copioſo maximè augeretur affectus,cùm tamen videamus picâ laborantes , gypſo, calce , carbonibus , aliiſque rebus noxioſiſſimis ſeſe ingurgitare, ex iiſque leuiſſimam noxam percipere , à quibus benè ſani ad internecionem vſque læderentur. Prætereà dicunt prægnantes mulieres humores ſalſos& acidos ſæpè reiicere, cùm tamen ſalſa & acida non appetant ſed toto genere diuerſa. Ac denique nullam eſſe inter carbones,calcem,carnes crudas, aliaque , cum humoribus conuenientiam conſtanter aſſeuerant;atque adeò

adeò in qualitatibus manifeſtis non eſſe acquieſcendum cenſent;ex iiſque ſymptomatis huius, & appetentiæ mirabilis cauſam deſumi non poſſe:ſed ad qualitatem quamdam occultam & inexplicabilem eſſe confugiendum.

Fatetur tamen Sennertus probabile eſſe à ſimili potiùs quàm contraria qualitate appetentiam iſtam deprauatam prouenire. Quænam verò ſit illa qualitas, explicari non poſſe, cùm res quæ appetentur nullam cum humoribus, vel dulcibus vel ſalſis, vel acidis, in manifeſtis qnalitatibus vtplurimùm conuenientiam habeant.

Hæc omnia conciliare poſſumus dicentes, rerum abſurdarum appetentiam ab humoribus ſimili naturâ & temperie præditis excitari;ſed illos humores,præter natiuam temperiem, vitio quodam peculiari è corruptella quadam oriundo, eſſe præditos,quod vitium cum diſertè explicari nequeat,ad qualitatem occultam reuocari poteſt.

Diagnoſis huius affectus per ſe ſatis facilis eſt; ex ſola enim ægrotantis relatione innoteſcit.Partem præcipuè affectam eſſe orificium ventriculi notiſſimum eſt, cùm illud ſit ſedes appetentiæ. Cauſam etiam ex ſuppoſita ſimilium appetentia,coniecturâ indagari poteſt.Si enim enim appetant carbones,ſalem & ſimilia, colligere poſſumus,ab humoribus ſalſis,& exuſtis affectum dependere: quæ omnia clarius innoteſcent; ſi humorum prædictorum portio per vomitum vel aluum reiiciatur;ſi ructus acidi,vel nidoroſi,ſapor amarus,acidus,vel ſalſus adfuerit.

Quod ad prognoſim ſpectat,chronicus eſt iſte affectus; non tamen admodùm periculoſus, ſi natura vel arte corpus ad priſtinum ſtatum reuocetur, quod non valdè difficile contingit. Excluditur enim ſæpè ſucceſſu temporis humor noxius crebris vomitionibus vel medicamentis conuenientibus euacuatur, & ſuppreſſæ menſium aut hæmorrhoidum euacuationes quæ huic malo anſam præbebant, cum tempore reſtituuntur. Quæ tamen ſi negligantur & natura oneri ſuccumbat, grauiſſimi morbi ſuccedere poſſunt. Vitiatâ enim prima coctione, neceſſe eſt ſecundam & tertiam corrumpi, vndè graues obſtructiones, cachexiæ & hydropes contingunt.Vel etiam ſi humor maiori copia in ventriculum feratur, & maioris malignitatis particeps ſit, cardialgias inſignes interdùm producit,ex quibus lipothymia & ſyncope, & nonnunquam mors ſuccedere ſolet.

Si mulieres hoc affectu laborantes ab eduliis prauis abſtinere incipiant, & laudabilibus vti cum minori faſtidio,proxima ſalutis & curationis incipientis ſignum eſt certiſſimum.

Grauidæ mulieres à malacia vtplurimùm liberari ſolent, circa quartum geſtationis menſem, quia fœtus grandior factus, maiorem humorum copiam abſumit, & ipſa mater crebris vomitionibus iſtam illuuiem excluſit.Quod ſi malum vlteriùs progrediatur, periculoſum eſt.Significat enim altiùs impreſſam fuiſſe prauam iſtam diatheſim, quæ difficili negotio exterminari valeat.

Melius eſt hoc affectu laborantes,acida & acuta appetere;peius ſi res planè à natura alienas exoptent, vt docet Auic.*fen.*1 3.*lib.*2.*tract.*2.*cap.*20.Maiorem enim ſignificat à ſtatu naturali receſſum,qui difficiliùs emendari valeat.

Curatio huius affectus varia inſtituenda eſt, pro varietate corporum ægrotantium.

In grauidis enim mulieribus pauca celebrantur remedia,ob ſubiecti ineptitudinem,& aborſus periculum. In illis tamen leuiora vſurpari poſſunt; & benigniora, ex iis quæ ad ventriculum euacuandum, & roborandum in curatione inappetentiæ fuere propoſita.Neque omittenda erit venæ ſectio,quæ parcâ manu celebrata, & frequenter, (ſi opus fuerit,) repetita maximum ad huius affectus curationem momentum habet.

In virginibus autem chloroſi laborantibus curatur iſte affectus iiſdem remediis, quæ ad ipſius chloroſis curationem ſuo loco proponentur.

Quæ verò pica contingit in viris, quod tamen rariſſimum eſt,cùm ab obſtructionibus hepatis, & lienis dependeat, earum curatione ſuis locis proponendâ eliminabitur.

CAPVT IV.

De Siti morboſa.

Sitis ſeu potus appetentia non minùs ac fames tripliciter lædi poteſt,imminutè,abolitè & deprauatè. Imminuitur non raró à dulci & inſipido humore,ventriculi tunicas irrigante, vel ab humiditate nimia in toto corpore dominante,vnde fit vt partes potulentam materiam à ventriculo non trahant. Aboletur verò in morbis acutis propter interceptionem primi ſenſorij, quando mens ægrotat,aut quia concidit omninò facultas naturalis,extincto propemodum calore natiuo; vnde Hippocr. *In cauſa ſitifera non ſitire, malum*; cùm tamen ſitis imminuta ab iiſdem cauſis pendeat; à quibus inappetentia ciborum producitur. Abolita verò morborum acutorum ſit conſectaria; earum ratio peculiaris hîc habenda non eſt.Sed ſufficiet nobis de ſiti deprauata,tanquam frequentiori ſpecialiùs agere. Quæ quidem ſitis deprauata etiam bifariam diuidi poteſt, quemadmodum fames, vt vna potulentorum varia genera feratur;altera verò ſit aucta,& potus quantitatem, ac frequentiam reſpiciens. Quæ potus genera abſurda reſpicit, ad picam refertur, quando ſcilicet ægrotantes appetunt acetum,ſuccum limonum, vel aquam ſalſam. Supereſt igitur vt ſitim auctam contemplemur, quod ſymptoma frequentiſſimum eſſe conſueuit, dum appetitus humidi quantitate peccat, & potus immodicè expetitur.

Cauſa illius proxima eſt defectus alimenti humidi, & ſiccitas ventriculi, aliarumque partium quæ ſtomacho penuriam ſuam communicare valent.

Illa autem ſiccitas,vel humoris penuria exoriri ſolet ab omnibus iis quæ roridam humiditatem ventriculi totiuſque corporis abſumere, & exſiccare valent; quæ omnia ad calefacientia & exſiccantia referuntur. Exſiccantia per ſe,& primario exſiccant,calefacientia ſecundariò,humidum abſorbendo.

Eſt autem ſitis hæc morboſa idiophatica vel ſympathica. Idiopathica fit,cum innata ventriculi humiditas alteratur, & exhauritur ab inæquali intemperie ſicca, vel calida, vel vtraque; interdùm & rariùs ſimplici; frequentiùs cum materia coniuncta: cum humore ſcilicet, acri,ſalſo,aut putrido,ventriculi tunicis impacto, vel in illius cauitate incluſo. Sympathica verò fit ex conſenſu totius corporis, vel aliquarum partium,quarum venæ exhauſto humido, à ventriculo ſugunt: vt in febribus contingit, hepatis, pulmonis & aliarum partium inflammationibus, tum etiam intemperiebus calidis,& ſiccis,præcipuè renum, vt videre eſt in diabete,quæ eo nomine dipſacus nominatur; propter ſitim ingentem,quæ illam comitatur.

Cauſæ externæ ſunt quæcunque impensè calefacere vel exſiccare valent, vt aër valdè calidus & ſiccus, diuturna in ſole vel ad ignem mora, vſus ciborum ſalſorum actium,& aromatibus conditorum, vſus copioſus vini antiqui,& generoſi,vigiliæ nimiæ, nimia corporis euacuatio, præcipuè per medicamenta purgantia.

Hermetici ſitim immodicam & præternaturalem à ſpiritibus quibuſdam ſitibundis, ex impuritatibus ſulphureis genitis, exoriri contendunt, qui non ſimplici refrigeratione & humectatione, ſed ſpiritibus alii

aliis ſibi analogis ſatiari volunt, quemadmodum videmus in febrium acceſſionibus ſitim intenſam multo aquæ potu parum inhiberi; quæ tamen ſpiritibus acidis vitrioli, ſulphuris, ſalis, & ſimilium cum longé à minori quæ quantitate permixtis, [illegible]iliùs cedat.

Diagnoſis nihil habet difficile, ſatis enim ægri de ſiti vrgente conqueruntur. Cauſæ etiam propriis ſignis dignoſcuntur, vt calida, & ſicca intemperies ventriculo, aut aliis partibus inhæreſcens; tum humores acres, ſalſi, vel amari, quorum portio interdùm excluditur, vel ſaltem ſimiles ſapores in ore repræſentant. Si in ventriculo contineantur, vel ſi per conſenſum aliarum partium ſitis excitetur, affectuum eorumdem ſigna ſeſe prodent.

Quod ad prognoſim attinet, ſitis quæ à cauſis procatarcticis excitatur tutiſſima eſt; illa enim potu aſſumpto facilè ſedatur. Quæ verò à cauſis internis procedit pro illarum varietate, magis vel minùs periculoſa exiſtit.

Sitis quæ in febribus contingit aliiſque affectibus curatu facilibus, cum eorum ſolutione ſpontè euaneſcit. Si verò à grauibus morbis & periculoſis dependeat, eſt valdè periculoſa; vt in hydrope contingit, in quo affectu ſitis potu non ſedatur, ſed potiùs magis intenditur.

Curatio ſitis morboſæ frequentiùs occurrit in febribus, & quarumdam partium inflammationibus, quæ tamen ſufficienter deſcripta eſt in methodo noſtra curandarum febrium *ſect.2.c.2.*

Si verò ſitis à ſicca ventriculi intemperie ex immoderatis euacuationibus, aliiſque cauſis contracta ſit, illius curatio perficitur vacuationes illas ſupprimendo, tum partes inanitas reſtaurando remediis humectantibus.

Inſtituto igitur priùs victu analeptico, qualis in febre hectica, phthiſi, & maraſmo concedi ſolet; omnium præſtantiſſima erunt duo remedia à Galen. propoſita 7. meth. ſcilicet lac, & balneum. Quamuis enim Hippocr. *Aphoriſm.65. ſect.5.* lac ſiticuloſis interdicat: illud tamen intelligendum eſt de iis, qui ob bilioſi, putridíque humoris copiam, ſiti affìciuntur, in quibus lac facillimè corrumpitur; non de iis, qui ſiti ex ſiccitate, & conſumptione laborant. Lactis vſum in curatione phthiſeos edocuimus.

Balneum verò fiat ex decocto rad. althææ, & ſilior. fol. maluæ, violariæ; vel ex decocto capitis, pedum & inteſtinorum veruecis. Aut butyrum recens vel oleum violaceum in qua tepida diſſoluatur pro balneo, quod tepidum eſſe debet, & frequenter vſurpari.

In exitu balnei inungantur lumbi, dorſum, & ventriculus ol. violac. medullâ cruris vituli, & ſimilibus quibus immiſceatur lactis muliebris, aut caprilli, quantum ebibere poterit.

Vtatur intereà æger ſyrupis, & tabellis inſtaurantibus, aliiſque remediis, quæ in febris hecticæ curatione latiùs proponentur.

Sequens etiam opiata erit vtiliſſima.

℞. Conſeruæ rad. eryngij & bugloſſi, ana ℥.ij. conſer. flor. violar. & borrag. an. ℥.j. confect. alkermes ℥.ß. diapenidij ſine ſpeciebus recenter præparati ʒ.ij. Cum ſyrupo de pomis redol. fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem caſtaneæ ſitis tempore, ſuperbibendo parùm aquæ borraginis.

CAPVT V.

De Ventriculi concoctione læſa.

VEntriculi concoctio chyloſis appellata, quemadmodum, & reliquæ omnium partium actiones, tripliciter læditur, imminutè, abolitè & deprauatè. Imminuta cóconctio βραδυπεψία dicitur; abolita ἀπεψία, deprauata δυσπεψία quæ omnes differentiæ vnico cruditatis nomine comprehenduntur. Hæc autem cruditas duplex conſtituitur, nidoroſa ſcilicet, & acida; cruditas nidoroſa fit quando alimentum in nidoroſam, & vſtam quaſi materiam mutatur, vt per eructationem odor ouorum, & piſcium corruptorum, vel olei frixi efferatur; qui ructus nidoroſi in calidis, ac bilioſis naturis frequentius contingunt. Acida verò cruditas fit, cum cibi in acidam naturam mutantur, & ructus acidi excluduntur, & hæc à frigida intemperie procedit. His & tertia addi poteſt cruditatis differentia, quando ob calorem debilem cibus imperfectè coquitur, & in pituitoſam quandam materiam mutatur, citra tamen aciditatem.

Cauſæ ventriculi concoctionem lædentes, ad tria capita reduci poſſunt, vitium ſcilicet organi, obiecti, & rerum externarum, ſeu extrinſecùs aduenientium.

Organi vitium omnes ventriculi morbos complectitur, ſiue ſimiliares ſint, ſiue organici, ſiue communes, qui omnes illius actionem euertere poſſunt. Intemperies tamen frequentiſſima eſt læſæ concoctionis cauſa. Cùm enim concoctio à moderato calore rectè & ſecundùm naturam ſe habente, perficiatur, ſi ille à debita moderatione receſſerit, coctionis læſio contingit. Sic frigida ventriculi intemperies, quæ caloris imminutionem facit, ſi remiſſior fuerit, concoctionem imminuit, & bradypeſiam parit. Si verò intenſior, concoctionem abolitam, & apepſiam producit. Calida verò intemperies concoctionem deprauat, & dyſpeſiam generat. Illæ autem intemperies interdùm ſimplices ſunt, vt in iis qui ab ortu calore debili, & ventriculi imbecillitate præditi ſunt; vel calorem acrem & exurentem obtinuerunt, vtplurimùm autem cùm materia coniunctæ; vndè in melancholia hypochondriaca, pituitæ copia, & fermentatio nigri humoris, cruditates, flatus, inflationes, fluctuationes, ructuſque acidos excitari ſolent.

Vitium obiecti, alimenti ſcilicet, quod eſt ventriculi proprium obiectum, multis modis contingit, dum ſcilicet peccat in ſubſtantia, quantitate, qualitate, tempore, & ordine aſſumendi.

Vitioſa ſunt alimenta ratione ſubſtantiæ, quæ duriora ſunt, & concoctu difficiliora, vt carnes ceruinæ, leporinæ, præcipuè vetuſtiores, ſale vel fumo induratæ, panis furfuraceus, tubera, radices, legumina, & ſimilia, quæ dyſpepta nominantur.

Quantitate peccant alimenta, quæ nimiâ copiâ aſſumuntur, & eo nomine à calore vinci & ſuperari nequeunt, vndè cruditates oriuntur, illis maximè familiares, qui genio & crapulæ indulgent. Minor etiam quàm par ſit alimenti quantitas, ſpeciem quandam cruditatis inducere poteſt, quando cibi pauciores, in ventriculo, (in primis bilioſo) exuruntur & præaſſantur.

Qualitate peccant alimenta, quæ nimis frigida & humida, flatuoſaque exiſtunt: vel quæ calidiora tenuiorem chyli portionem exurunt, & in nidoroſos vapores conuertunt.

Ad hoc genus reducenda eſt concoquendi & condiendi ratio, varij enim elixandi, aſſandi, & condimentorum modi, nouas alimentis diſpoſitiones inducunt; propter quas concoctu faciliora, vel difficiliora redduntur.

Tempus & ordo aſſumendi præpoſterus concoctionem etiam vitiare poſſunt; vs ſi quis horam cibandi conſuetam omittens nocte intempeſta, & immediatè ante ſomnum cibis ſtomachum repleat: vel ſi poſt ſolidorum & adſtringentium, vt caſei, pyrorum, cydoniorum, & ſimilium aſſumptionem, liquida poſtmodùm, & corruptioni obnoxia ingerat.

Res denique externæ coctionem vitiare poſſunt, ſi immoderatæ ſint: atque ita aër frigidior, calorem natiuum obtundendo, ſi debilior fuerit, vel calidior, eundem calorem diſſipando, coctionem euertere poteſt; tum etiam exercitationes immodicæ, præſertim à paſtu, calorem natiuum eliciendo à ventriculo ad partes exteriores eumque præter modum diſſipando; nec non chylum adhuc imperfectum præcipitando versùs inteſtina. Alui & aliorum excrementorum ſuppreſſio, aut fluxus immodicus; vigiliæ immoderatæ, ſomnus diuturnus, animi pathemata grauiora, præcipuè mœror, & profunda meditatio ſtatim à paſtu, & ſimiles cauſæ externæ, ventriculi actionem non parùm vitiare poſſunt.

Præter cauſas enumeratas Hermetici nonnulli recentiores aliam adducunt minùs tritam, & ab antiquis minimè perſpectam; quæ quidem ab iis perſpicuè non demonſtratur; quibuſdam tamen coniecturis minimè contemnendis ſtabilitur; cuius etiam ſupra in famis caninæ cauſis explicandis mentionem fecimus. Primùm itaque ſtatuunt coctionem ventriculi naturalem à ſolo calore non perfici; ſed promptam illam ciborum ſolidorum liquationem, ac diſſolutionem, qua in chylum conuertuntur, ab alia cauſa dependere; cum experientia doceat cibos in olla bullientes igne luculento, etiam per plures diès continuato, nunquam talem diſſolutionem pati, cum tamen oſſa in ventriculis canum, breui temporis ſpatio diſſoluantur, & in chyloſum liquorem conuertantur: cum in ventriculis piſcium nullo calore actuali præditis, cibi quilibet ingeſti, eodem modo diſſoluantur & concoquantur. Cauſam itàque præcipuam huiuſmodi liquationis eſſe ſtatuunt ſpiritum quendam, aut liquorem acidum à liene in ventriculum transfuſum, qui eximiam diſſoluendi facultatem habeat. Quam ſententiam ex Galenicorum doctrina eliciunt, qua ſancitum eſt humorem melancholicum à liene in ventriculum transfuſum excitare appetentiam; idque vel conſtringendo, ac corrugando tunicam interiorem ventriculi; vel aciditate ſua vellicando. Quod quidem impugnari poteſt ex eo quod ſi conſtringendo id faceret omnia adſtringentia idem præſtare poſſent; & ſi vellicando, acria quælibet potentiùs quàm acida appetentiam excitarent. Probabilius igitur exiſtimant humorem illum appetentiam excitare per accidens, penuriam ſcilicet alimenti inferendo, per diſſolutionem illius quod ingeſtum eſt; ex qua penuria appetitus excitatur. Atque ita longè nobiliorem lieni vſum tribuunt, quàm qui ab antiquis fuit propoſitus; nempè ventriculo ſubminiſtrandi præcipuum coctionis inſtrumentum. Huius rei coniectura ſatis valida ex auibus elicitur, quæ duriſſima plantarum ſemina diſſoluunt, & lienem habent ventriculo vndiquaque circumductum, vt potentiùs ſpiritum illum diſſoluentem inſpiret, vel liquorem acidum commodiùs communicet. Validum tutem auibus ineſſe acidum illum ſpiritum oſtendit. Helmontius proprio experimento; refert enim ſe in pueritia cum paſſerem aleret, ipſi aliquando linguam obtuliſſe, quam ille roſtro apprehendens deglutire conabatur: ſe verò linguæ apice paſſeris guttur contingentem, maximam in eo aciditatem percepiſſe. De ſpiritu verò diſſoluente auium ventriculis inhærente probatur ex praxi medica, in qua gallinarum ventriculi ad iuuandam concoctionem paſſim præſcribuntur in pulueribus digeſtiuis quos hunc effectum præſtare credibile eſt, ciborum diſſolutionem adiuuando, cum iidem gallinarum ventriculi calculoſis etiam præſcribantur, quibus calculorum diſſolutio maximè iuuatur. Idque manifeſtiùs elicitur ex eo quod ex auium ventriculis ſal elicitur maxima calculos diſſoluendi efficacia præditum. Ex quo quidem ſale ventriculis auium magna copia infixo, natura ſagax & prouida ſpiritum elicere nouit in viuente animali, cuius adminiculo (concurrente calore natiuo) ſolidorum alimentorum diſſolutionem moliri poſſit. Et vulgò notiſſimum eſt ex ſalibus diſſoluentibus; puta vitriolo, nitro, ammoniaco, & ſale communi, ſpiritus elici, longè efficaciori diſſoluendi vi præditos.

Ille igitur ſpiritus, ſeu liquor acidus à liene in ventriculum transfuſus, dum ſecundùm naturam ſe habet, bonam ac laudabilem ciborum concoctionem efficit; ſi verò à ſtatu naturali recedat, ventriculi actionem euertere potis eſt. Sicut anteà dictum fuit ex hiſce præſuppoſitis, caninam appetentiam excitari, quando ſpiritus ille ſeu liquor acidus nimiam actiuitatem, & potentiorem diſſoluendi vim obtinuit. Sic etiam ex aduerſo, ſi vis illa diſſolnens debilior efficiatur, aut omninò deficiat; coctio ventriculi imminuta, aut abolita ſequetur. Hinc dicit Helmontiùs Aphoriſmum Hippocratis primum ſect.6. qui ſic habet: *In longis leuitatibus inteſtinorum, ſi ructus acidus ſuperueniat, qui priùs non erat, ſignum bonum*, ita interpretandum eſſe; vt ſcilicet ructus acidus ſuperueniens ſignificet fermentum illud acidum, quod à morbo fuerat deperditum, reſtitui incipere.

Fulciamus & nos nouam hanc doctrinam proprio experimento. Cùm enim anno præterito 1648. alui fluxu pituitoſo, & melancholico per quatuor menſes integros, afflicti fuerimus; & ab eo ad extremam maciem, & veluti marcorem perducti; quandoquidem omnia alimenta in pituitoſam & mucilaginoſam ſubſtantiam conuertebantur, ex debilitate ventriculi ea perfectè concoquère nequeuntis; poſt multa remedia per totum illud tempus vſurpata, quorum maxima pars parùm aut nihil profuit: tandem aceti acerrimi vſu frequenti, intra paucos dies è ſæuo illo affectu integrè liberati ſumus: cuius equidem aceti vi, acidum illud naturale penè deperditum, plurimùm adiutum, ac reſtitutum fuiſſe coniicere poſſumus. Vſus autem aceti fuit in paſtibus cum ouis induratis, quæ fruſtulatim diſſecta, aceto intingebamus & per aliquos dies hoc ſolo edulio in omnibus paſtibus vtebamur. Tum hoc manifeſtè percipiebamus, quòd ſi acetum non eſſet valdè acre, exiguum ventriculo adiumentum ferebat.

Diagnoſis huius affectus iuxta læſæ coctionis differentias, varia eſt. Ac primùm apepſia, & bradypepſia iiſdem inſignis indicantur, per magis & minùs tantùm differentibus. Illa autem ſigna ſunt. ructus acidus, alimenti incocti, vel ſemicocti per os aut aluum reiectio, cauſæ ventriculum refrigerantes prægreſſæ; grauitas, tenſio, & inflatio in regione ſtomachi; læſio à frigidis aſſumptis; vrinæ tenues, aquoſæ & decolores. Interdùm tamen vrinæ craſſæ & rubræ apparent, ex ſucco impuro ac fæculento, qui ob primæ coctionis imperfectionem à chylo ſufficienter ſeparari non potuit, ſed ad renes vſque tranſmiſſus cum ſeroſo humore, impuras etiam vrinas reddit, quales interdùm à melancholicis præſertim, & ſcorbuticis excerni ſolent. Fuſiorem huius vtinæ explicationem vide apud Sennertum *lib.3. pract. part.8.ſect.2.c.6*. Dyſpepſiam verò ſeu deprauatam coctionem oſtendunt, ructus nidoroſi, ſapor ſimilis aut putredinoſus in ore; ſitis & æſtuationis ſenſus à calidis aſſumptis læſio.

Si idiopathicè ventriculus laboret, propria eiuſdem morboſæ diſpoſitionis ſigna aderunt. Si verò ſympathicè afficiatur, ex propriis partium affectarum ſignis, illa ſympathia eſt elicienda. Si verò ex errore cauſarum externarum, vel obiecti vitio ſymptoma dependeat, ex earum præſenti aut prægreſſa conſtitutione, ægri vel aſtantium relatu, innoteſcet.

Prognoſis

Prognoſis huius affectus ita inſtituenda eſt. Coctionis vitium quod à cauſis externis excitatur, facilè corrigitur, cauſis illis ſublatis, & idoneâ victus ratione inſtitutâ,

Faciliùs etiam curatur læſa concoctio, ex humoribus ab aliis partibus in ventriculum tranſlatis; quàm dum à proprio ventriculi vitio exoritur. Humoribus enim illis expurgatis, antequam morbum aliquem ſtabilem in ventriculo excitent, coctionis officium reſtituitur.

Abolita ventriculi coctio omnium deterrima eſt; quia totius corporis nutritio fruſtratur, vndè morbi lethaliſſimi, vt lienteria, hydrops, atrophia, & ſimiles conſequuntur.

Coctio imminuta ſua etiam parit incommoda, vt colicos dolores, cachexias, ac tandem hydropis varias ſpecies.

Deprauata concoctio multorum etiam malorum cauſa eſt, putà obſtructionum, ſcabiei, febrium, & ſimilium.

Curatio perficitur ſublatione cauſarum externarum, antecedentium, & coniunctarum, quæ affectum iſtum efficiunt, augent, vel conſeruant.

Ac primum aduertendum erit, vtrum ab aliis partibus ad ventriculum humores transferantur; & in hoc caſu, humores illi erunt euacuandi ac reuellendi, partis mandantis affectus corrigendus, & ventriculus roborandus. Affectum aliarum partium curationes ex propriis capitibus erunt deſumendæ. Ventriculi verò roboratio ex inappetentiæ curatione deſumi poterit.

Quæ verò ex proprio ventriculi vitio coctionis læſio contingit, ea vtplurimùm ab humoribus frigidis aut calidis ducit originem; atque adeò eandem curationem obtinet, quæ pro inappetentia à ſimilibus cauſis oriunda fuit propoſita, quàm hîc fruſtrà repetere non opus eſt.

Si denique Hermeticorum cauſa peculiaris ſuprà propoſita animaduerſione digna ſit; illi prouidendum erit, primò lienis prauam diatheſim corrigendo, & ſpiritus diſſoluentes reſtituendo ſubſtantiâ quadam acidâ, cuius generis ſunt ſpiritus ſulphuris, vitrioli, ſalis, ſucci limonum, granatorum, arantiorum, & acetum.

CAPVT VI.

De Singultu.

Singultus eſt motus ventriculi deprauatus; quo rem ſibi noxiam expellere nititur.

A vomitu diſtinguitur ex eo quòd materia quæ vomitu reiicitur, in ventriculi cauitate continetur; & ille totus inuertitur, vt materiam illam excludat: in ſingultu verò materia peccans, tunicis eiuſdem infixa eſt, ideò ventriculus ſeſe conſtringit, ac fibras ſuas concutit, vt eam excludat. Et vt nauſeam quoque in hac definitione comprehendamus, dicimus motus ventriculi expulſiuos tripliciter fieri: vel enim natura quandoque vult inſurgere ad expellendum, & non poteſt; aut non ſufficienter ad hunc motum irritatur; & tunc nauſea fit: aliquando inſurgit, & expellit, & fit vomitus: vel denique inſurgit, vt expellat, ſed non poteſt expellere, & tunc fit ſingultus.

Ille autem motus conuulſiuus eſt, non autem vera conuulſio, quæ ſolis muſculis competit, & partibus voluntario motu donatis.

Cauſæ ſingultus immediatæ proponuntur ab Hipp. *Aph.* 39 *ſect.* 6. inanitio, & repletio, ſicut & conuulſionis. Gal. & Auicenna tertiam addunt, nempè irritationem à materia acri. Alij anxiè laborant, vt materiam irritantem ad repletionis genus trahant, quò ſententiam Hipp. illæſam tueantur. Verùm vbi res ipſa loquitur perſpicuè, non opus eſt rerum euidentias propter Autorum verba confundere & obſcurare. Quid enim clarius eſt, quàm ſingultum fieri à facultate expultrice irritata? Quæcunque igitur irritationem illam efficere poſſunt, erunt cauſæ proximæ ſingultus. Iam verò humores & vapores quantitate vel qualitate peccantes, ventriculum irritare poſſunt ad expulſionem, & ſic repletio, & acrimonia erunt cauſæ diuerſæ toto genere diſtinctæ. Inanitio verò quomodo ſingultum excitare poſſit, non eſt facile explicare. Cùm enim illius eſſentia conſiſtat in defectu, nemo dixerit, naturam inſurgere ad defectum expellendum; quin potiùs mouebitur ad illum reficiendum ac reparandum; & ſic attractricem potiùs, quàm expultricem facultatem mouebit. Si verò interdum ſingultus magnas euacuatione ſequatur, vt in acutis, & malignis febribus, & purgatione ex helleboro contingit; id non euacuationi ſimpliciter tribuendum, ſed potiùs malignæ cuidam qualitati à morbo, vel medicamento ventriculo impreſſæ.

Materia autem ſingultum efficiens, vel in ipſo ventriculo colligitur, vel aliundè ab hepate, liene, inteſtinis, aliiſque partibus, vel etiam toto corpore communicatur. Sic alimenta vel medicamenta acriora, humores acres, aut lumbrici mordentes in ventriculo contenti, ſingultum idiopathicum producunt. Sympathicum verò inferunt vicinarum partium inflammationes tranſmiſſo ad ventriculum ichore, aut vapore acri: tum etiam quòd tumor, hepate præſertim inflammato, ventriculum comprimit; vndè facultas expultrix aſſiduè irritatur. Denique à toto corpore poſſunt transferri ad ventriculum humores, vel vapores acres, in affectibus totum corpus occupantibus, vt interdùm in febribus acutis & malignis contingit.

Diagnoſis huius affectus per ſe conſpicua eſt. Cauſæ verò ſigna ita diſtinguenda ſunt, vt ſi idiopathicè contingat; affectus magis continuus ſit, & humorum in ventriculo contentorum ſigna appareant; & affectus vomitu ſedetur. Humor verò peccans in ventriculo collectus, vomitu, aut ructu, aut oris ſapore, aliiſque ſignis internoſci poterit. Si denique ab alterius cuiuſdam partis morbo oriatur, eiuſdem ſigna ex propriis capitibus erunt deſumenda.

Quod ad prognoſim attinet. Singultus qui à cauſa aliqua procatarctica, vt cibo, potu, aut frigore exoritur, periculoſus non eſt; tum etiam ille qui criſim per vomitum interdùm antecedit; ſed tunc reliqua ſigna in bonum conſentire, & ſalutaria eſſe debent.

Si quis in laborioſa febre ſingultiat, morbo laborat peſſimo Hipp. *in Coacis.* Fit enim ille ſingultus ab humoribus acribus & malignis, tunicam ventriculi interiorem vellicantibus, & facultatem illius expultricem ſtimulantibus. Et dicit Valleſius ſe nullum vidiſſe ſeruatum, in extenuatis, aut febre ardente, vel maligna correptis, cui ſingultus ſuperuenerit. Sic apud Hippocrat. 3. *Epid. ſect.* 2. *Ægr.* 12. Mulier quæ in foro habitabat, die 12. frequentes ſingultus patiebatur, & 14. interiit. Obſeruauit etiam Platerus ſingultum in febribus ardentibus ſuperuenientem, & perſeuerantem, plerumque mortis eſſe prænuntium, eundem etiam in dyſenteria eſſe lethalem.

A vomitu ſingultus, & oculorum rubor, malum; Hippocr. *Aph.* 3 *ſect.* 7. duo hæc ſigna ſi vomitui ſuperueniant in morbis acutis, & ad aliquod tempus perſeuerent, ideò lethalia habenda ſunt, quia inflammationem cerebri, aut ventriculi denuntiant; quæ inflammatio non modò ipſius ſingultus ac ruboris oculorum cauſa ſit; ſed etiam vomitus. Si enim vomitus excitaretur ab acribus humoribus os ventriculi eiuſque tunicas mordentibus; excretis per vomitum illis humoribus, ceſſaret vomitus & ſingultus; nec à vomitu vllus vapor acer ad oculos deferretur, qui oculos rubros efficeret: At cùm vomitus non ſolùm non profuerit, ſed etiam poſt ſe ſingultum & oculorum ruborem inuexerit; cer-

certiſſimum eſt illa tria vomitum,ſingultum, & oculorum ruborem,ab inflammatione cerebri, aut ventriculi dependere. Cerebrum enim inflammatum ſanguinem ad oculorum venulas exprimit præ copia, & in extimam oculi tunicam effundit, vndè oculorum rubor, cui ventriculus conſentiens per neruos ſextæ coniugationis admodùm inſignes;ab ea cerebri inflammatione facilè, in vomitum; ac ſingultum impellitur. Ventriculus quoque inflammatus vomitum, & à vomitu ſingultum, & vnâ cum ſingultu ruborem oculorum inuehit, facto concurſu ſanguinis feruidioris ad oculos propter maximum conſenſum,qui inter iſtas partes intercedit: quem facilè oſtendunt ſuffuſionum initia, imaginumque ante oculos apparitiones, quæ plerumque vitiato ventriculo contingunt; vndè meritò Hippocrates *In libro de locis in homine*, à vomitu oculos maximè lædi aſſeruit.

A iecoris inflammatione ſingultus,malum.Hippocr. *Aph.*17 *ſect.*7.ſingultus tum iecoris inflammationi ſuperuenit,vt docet Galen.*in comment. huius Aphoriſmi*, quando inflammatio auctior, & deterior euaſit, tunc ènim magna inflammatio in hepate eo vſque accreuit, vt vehementer ſuperiori ventriculo incumbat, & ſingultum inducat: imò verò affluente materiâ nonnunquam inflammatio aut eryſipelas ginitur in ipſo ventriculo.Sin minùs,ab ea ventriculi tunicis imbibita,morſus excitatur.

Curatio huius affectus ad illius cauſas dirigitur, quæ vt anteà dictum eſt, vel ſympathicè hunc affectum producunt,vel idiopathicè.Sympathicè afficientes cauſæ ſſunt aliarum partium affectus, quibus curatis ſingultus etiam aufertur, quamuis ea remedia quæ ſymptomati demulcendo idonea ſunt, interim vſurpari valeant,quæ inferiùs proponentur.

Idiopathicus verò affectus fit, à pituita, flatibus, bile,alióve humore acri, aut malignæ qualitatis participe.

Qui fit ab humore pituitoſo, tunicis ventriculi imbibito,curatur remediis humorem illum incidentibus, detergentibus,expurgantibus,ac ventriculum roborantibus; qualia in curatione inappetentiæ à frigida cauſa oriundæ fuerunt propoſita. Quibus ſequentia, velut affectui magis appropriata,adiicienda ſunt.

℞. Caſtorei ʒ.j. ſucci menthæ ℥.iiij. Miſce, capiat æger cochl.j.vel ij.vrgente ſingultu. Eodêmque remedio poteſt inungi ventriculus calidè, bis aut ter in die.

Acetum ſcillit.ſumi poteſt frequenter, ad materiam tunicis ventriculi impactam incidendam & reſoluendam, vel illius loco oxymel ſcillicitum.

Caryophylli in ore frequenter detenti non parùm iuuant.

Vtile eſt etiã elixir proprietatis à Crollio deſcriptũ.

℞.Seminis anethi ʒ.ij.vel iij.decoquantur leuiter in vini generoſi ℥.viij.de quibus ℥.j.capiat æger,manè & ſerò.Idem ſemen incluſum lintheolo naribus frequenter obiiciatur.

In affectu contumaci pilulæ ſequentes erunt efficaciſſimæ.

℞.Caſtorei & myrrhæ,ana ʒ.iij. ſalis gemmæ ℥.ß. diagryd.& maſtiches, an.ʒ.j. agarici recenter trochiſc. ʒ.iij.aloës electæ ad pondus omnium.Excipiantur ſucco menthæ,& fiat pilular. maſſa,de cuius Drach.j. formentur pilulæ vj.deauratæ.Capiat.ij.vel iij.manè duadus horis ante cibum,bis in ſeptimana.

Simpliciores pilulæ, & non parùm efficaces fieri poſſunt ex puluere hieræ cum oxymelite, quarum Drach.j.exhiberi poterit.

Intermediis verò diebus vtatur puluere ſequenti.

℞. Sem. anethi ℥ ß.zedoariæ. ligni aloës,nuc. moſchat.caryophyll.pulu.diambræ,an.Drach.j.Capiat manè ℈.ij. cum pauco vino odorifero. Vel adde ſalis communis ℥.iij.vtatur pro condimento ciborum ordinariorum.

Ventriculo admoueantur ſequens cataplaſma.

℞.Rad.ariſtoloch.longæ,ireos Florent.baccar. lauri,fol.rutæ & menthæ ſiccor.an. Drach.iij. caſtorei, & myrrhæ, ana Drach.ij. caryophyll & hypociſtid. ana Drach.vj.Cum melle anthoſato fiat cataplaſma.

Tandem in affectu contumaci ad decoctum guaiaci, & thermar.ſulphurearum vſum, tanquàm remedia generoſiſſima,confugiendum erit.

Qui à flatibus producitur, iiſdem remediis curatur, quibus adduntur flatus diſcutientia. Admoueantur etiam cucurbitulæ regioni ventriculi, quæ inſtar miraculi, flatulentos infimi ventris affectus repentè mitigant & tollunt.

Qui ab humore acri & bilioſo oritur, præter ea remedia,quæ pro inappetentia à calida intemperie genita fuerunt propoſita, huic etiam affectui conuenientiſſima,curari debet phlebotomiâ (ſi plethora adfuerit) vomitione, aut purgatione blandâ, tertio quoque die repetita in hunc modum.

℞.Rhab.elect.puluerat.& aquâ endiuiæ donec molleſcat irrorati ℥.ß. pulpæ tamarind.ʒ.ij. ſem. endiuiæ, portulac.& ſpodij, ana ʒ.j.ſantali citrini, & diagrydij, ana ʒ.j.Cum ſyrup.de limon. fiat maſſa pilular. de cuius ʒ.ß.formentur pilulæ iv.vel v. quæ dentur manè,vt diſtum eſt.

Aliis verò diebus ſumat conſeru. roſar. & borrag. pauco puluere triaſantali aſperſam,vel opiatam in prædicta inappetentiæ curatione deſcriptam.

Emulſiones frequentes ex ſeminibus frigidis paratæ dicti humoris acrimoniam potenter demulcent; vel in affectu minùs calido lac.amygdal.dulcium.

Syrupus de pomis,cum ſyrupo cydonior.mixtus, ex cochl.exhibendus.

Iuſculum affatim,& ſæpè propinandum.

Aqua frigida,vel calida, aut ptiſana copioſè bibenda.

Oleum amygdal.dulcium humorum acrimoniam retundit.

Foueatur regio ſtomachi cum ſpongia in aceto roſac.macerata.

℞.Cerati ſantalini,& vnguenti roſac.ana ℥.j.maſtiches ℥.ß.cortic.citri,& carnis cydonior, ana ʒ.j. Cum ſucco ſemperuiui, & pauca terebinthina, fiant emplaſtra duo,quorum vnum anteriùs,aliud poſteriùs ſtomachi ſedi applicetur.

Inungatur regio hepatis vnguentis refrigerantibus Qui ab ea parte humores in ſtomachum confluere ſoliti ſunt.

Si verò malignæ cuiuſdam qualitatis ſuſpicio ſit, theriaca, aliáque alexipharmaca erunt præſcribenda,& regio ventriculi ol.ſcorpion.Matthioli inungenda.

A quacunque vero cauſa oriatur ſingultus, ſequentia vtiliter vſurpari poterunt.

Primò humoris peccantis euacuatio per vomitum, ſi æger facilè ferat, & reiteranda vomitio, ſi affectum imminuat, non autem prorsùs auferat; etiam fortioribus exhibitis,ſi neceſſitas exigat; quemadmodùm docet Platerus in ſua praxi.Cuius rei experimentum proponit in obſeruationibus,his verbis. *Chirurgus æger factus mox ſingultire cœpit, adeò continuatis vicibus dies, noctéſque, vt nec dormire, nec rectè loqui,aut cibum capere poſſet. Ad extremum hoc pacto debilitatus, cùm nihil iuuiſſet, & iam in agone eſſet, dedimus illi non ſine metu, ipſo tamen ſummoperè rogante, vomitorium ſatis validum chymiſticum, quod Medicus ad manum habebat. Vnde immenſam bilis æruginoſæ & nigræ copiam emouit aliquoties, ceſſauitque ſingultus, ipſéque ſenſim conualuit.*

Si æger vomitum auerſetur, per inferiora expurgandus eſt.

Præparandus humor ante vacuationem, aut ipſius iterationem,incidentibus, & abſtergentibus. Poſteà ſequentia conueniunt.

Cucurbitula

Cucurbitula admota dorſo in regione ventriculi,vel etiam parti anteriori eiuſdem.

Ventriculi per faſciam conſtrictio, quo minùs dilatari queat.

Extremorum ligaturæ.

Semen aniſi aſſumptum,quod peculiariter ſingultum ſedare creditur.

Clyſteres frequentes,qui humores noxios,à ventriculo reuellunt.

Animalia iuniora ventriculo admota.

Acetum ſcilliticum ex cochleari vſurpatum.

Sternutatio materiam in ventriculi tunicis impactam excutit. Quemadmodùm Chryſimachus Medicus apud Platonem, Ariſtophanem ſingultientem, qui ſpiritus cohibitione, & aquâ frigidâ gargariſatâ curari non potuerat, ſternutamento excitato curauit.

Galen 8.*de comp.medic.ſecundum loc.* proponit medicamentum Aſclepiadis. Cuius ſingula examinat ſimplicia, idque probat, quaſi omnes habeat facultates ad hanc intentionem idoneas; ſcilicèt diſcutiendi, & euacuandi materiam noxiam per aluum & lotium, roborandi ventriculum, & poſtremò mitigandi acrimoniam humorum. Compoſitio eſt talis, quæ recipit coſti,vel illius loco galangæ croci, ſpicæ nardi, roſar. recent. maſtiches, ana ℈.iiij. aſari aloës, ana ℈.ij. opij.℈.j.cum ſucco pſyllij fiant paſtilli,de quibus detur ℈.j.ſingulo mane.

Ad huius imitationem breuiùs parari poſſunt pilulæ pro vna doſi,ex aloës ʒ. j. laudani opiati gr. ij. vel iij. Si animus ſit magis purgare, addi poſſunt diagrydij gr. iij.vel iv.

Quam inſignes vires habeant in hoc affectu medicamenta ex aloë parata, teſtatur Duretus his verbis. *Permulti cùm ſingultiendo frangerentur, ductâ aluo per quinque dies hierâ picrâ, glutinoſis & nigris humoribus eiectis,ſingultiendi finem fecerunt.*

Platerus in obſeruationibus refert,ſe puerum decem annorum per octiduum dies noctéſque ſingultientem curaſſe aquâ nucum viridium, cum raphano priùs in aceto maceratarum,deſtillatâ, quam vomitionis excitandæ gratiâ propinare ſolebat. Verùm etſi minimè vomuerit, tamen ſtatim ſingultum deſiiſſe,& cùm ſub noctem denuò hauſtum bibiſſet, ab hoc ſymptomate penitùs fuiſſe liberatum.

Foreſtus narrat ſe hominem, graui ſingultu laborantem, curaſſe vnico hauſtu decocti ſeminum anethi, carui, portulacæ, & paupau. albi in cereuiſia tenuiori.

Clandinus valdè commendat diaphœnicum cum philonio romano, vbi cauſa & ſymptoma valdè vrgent.

Narcotica denique ſola pertinacem ſingultum, & aliis remediis minimè cedentem, facilè compeſcunt, ſenſum partis obtundendo nimis exquiſitum.

CAPVT VII.

De Nauſea & vomitu.

Nauſea & vomitus differunt tantùm per magis & minus, vterque affectus eſt motus ventriculi, quo res in cauitate ſua contentas expellit, vel expellere nititur. Eſt igitur nauſea inane vomendi deſiderium cum anxietate, & tenuis ac pellucidi humoris per ſimplicem ſaliuationem,excretione. Eam excitare ſolet, quidquid ventriculo quantitate, vel qualitate moleſtiam infert, nec tamen propter ventriculi imbecillitatem; aut orificij eiuſdem ſuperioris robur, vel materiæ craſſitiem, & viſciditatem excludi poteſt.

Vomitur verò qui Græcis ἔμετος,vel ἐμεσία nominatur, eſt motus ventriculi deprauatus, & concuſſiuus, quos vis expultrix irritata, contractis fibris partis inferioris, laxatiſque ſuperioris, materiam in capacitate contentam ſibi moleſtam, ſenſibiliter per ſuperiora violento impetu reiicit.Dicitur motus deprauatus tum ratione obiecti moleſtantis; tum ratione motus ipſius, qui fit à fundo versùs orificium, quaſi per ſubuerſionem;cùm motus ventriculo naturalis, versùs inteſtina & pylorum compulſiuus fiat.

Vomitus differentiæ à cauſis deſumuntur, quæ vel internæ ſunt,vel externæ; ideò vomitus primùm diuiditur in naturalem, & artificialem. Naturalis rursùm, vel extra conſtitutionem morboſam accidit, vel in ipſo morbo præſente;vnde triplex exurgit illius differentia,vt alius ſit periodicus,alius criticus, alius ſymptomaticus.

Periodicus eſt qui extra morboſam conſtitutionem & velut naturâ aſſuetâ exercetur præcautionis gratiâ, & certis temporum ſpatiis repetitâ, vnde apud Hippocratem legimus antiquos bis in menſe, continuis; aut interiectis diebus, vomere ſolitos. Et noſtris etiam temporibus multi reperiuntur, qui per quædam interualla,alij ſingulis menſibus, alij ſingulis ſeptimanis, alij ſingulis diebus humorum bilioſorum, & frequentiùs pituitoſorum copiam vomitu reiicere conſueuerunt;quibus euacuationibus tanquàm prophylacticis à multis morbis præſeruantur.Et hic vomitus verè ſymptoma non eſt, quia ſine vllo morbo præſente excitatur,ſed potiùs motus naturæ nominandus.

Criticus vomitus non rarò contingit in morbis' eoque materia morbifica, (priùs coctione præparata,) ſalutariter euacuatur, vel tota; vndè perfecta morbi ſolutio;vel maiori parte, vndè magna illius imminutio ſuccedit.

Symptomaticus vomitus fit à natura irritata & debilitata, & ſine ægri alleuatione contingit, quia vel non ſatis copioſè,aut confertim fit, vel continuo materiæ morbificæ affluxu fouetur & perſeuerat.

Aliæ vomitus differentiæ petuntur ab excretis. Quandoque enim materia quæ excernitur alibilis eſt, aliàs excrementitia.Alibilis materia eſt cibus, aut chylus,aut ſanguis purus,vel permixtus.Excrementitia materia eſt pituita,bilis melancholia,ſerum,pus,lumbrici, & ſimilia.

Vomitus artificialis generali vocabulo à nobis appellatur quicumque à cauſis externis inducitur.

Illæ autem cauſæ externæ, quæ vomitum excitare valent, ſunt præcipuè ictus, vel caſus, compreſſio circa epigaſtrium; aër auſtrinus, vel contagioſus, aura venenata,fœtidus odor, exercitationes violentæ, aut moleſtæ,vt ſuccuſſatio equi inſueta, nauigatio in mari,potiſſimùm flante auſtro, aſpectus vel imaginatio rei fœdæ,& exoſæ, & ſimiles cauſæ externæ, quæ naturam irritando vel humores commouendo vomitum excitare ſolent. Ac præ cæteris aſſumpta maximam vim habent ad vomitum excitandum, non ſolum medicamenta, emetica ideò nominata, & venena totò genere nobis infeſta; ſed etiam alimenta, vel ſuâ naturâ noxia, vel alicui peculiariter exoſa, vt eſt apud Hippocr. de illo qui ab eſu fungorum vomitu vehementi excitaro interiit. Idem contigit aulico Antonini Imperatoris ex caſeo putri magnâ copiâ comeſto. Idem præſtat alimentorum qualitas, pinguis, & oleoſa, tum etiam ordo aſſumendi præpoſterus, quando humectantia & relaxantia poſt aſtringentia ſumuntur; denique alimenta, nimia quantitate ingeſta, quantumuis euchyma, & laudabilia, vomitum excitare poſſunt, vt crapulæ deditis ſæpè contingit. Tunc enim natura nimiâ mole grauata, inutile ponđus,cuius coctioni par eſſe non poteſt, excludere tentat;ad quam etiam excluſionem excitatur malâ qualitate,quæ illis alimentis per corruptionem, ob prauam coctionem,inducitur.

Cauſæ internæ ſunt antecedentes vel coniunctæ.

Antecedentes vel à corpore vniuerſo; vel à peculiari aliqua parte in ventriculum confluunt. A toto corpore feruntur in plethora, cachexia, febribus, aliiſque affectibus totum corpus occupantibus. A parte aliqua peculiari deriuantur ſæpè humores in ventriculum, in hepatis inflammatione, lienis, aut meſenterij obſtructione, ſuppreſſis menſtruis, aut hæmorrhoidibus, catarrhoſa conſtitutione, & ſimilibus. His addenda eſt praua pori cholidochi conformatio, quando ſcilicet non in duodenum inteſtinum, ſed in ipſum ventriculum implantatur, vndè picrocholi ἀεὶ nominantur qui vomitu bilioſo, propter prauam hanc conformationem, frequenter diuexantur. Fit etiam vomitus interdum in periſtaltico inteſtinorum motu, quando obſtructa inteſtina, in colico, vel iliaco affectu, humores liberum exitum non inuenientes, ad ſuperiora propellunt. Lumbrici etiam non rarò in ventriculum aſcendentes ab inteſtinis eiuſque tunicam interiorem vellicantes vomitum efficiunt. Ac denique abſceſſus diſruptus in liene, meſenterio aliiſque abdominis partibus, vomitum purulentum & ſanioſum excitare ſolet.

Cauſæ vomitus coniunctæ ſunt eædem cauſæ ſuprà memoratæ, quando ad ventriculum fluxerunt; quamdiu enim in aliis partibus continebantur erant cauſæ antecedentes. Poſtquàm verò ad ventriculum tranſlatæ ſunt, in eoque commorantur, cauſæ coniunctæ rationem obtinent. Tales cauſæ ſunt præcipuè humores varij, quorum etiam nonnulli in ipſo ventriculo generantur; pituita potiſſimùm, cuius maximus prouentus non rarò fit in ventriculo, per cruditates, & apepſias, quando ſtomachus debilis alimenta probè non concoquit, eáque in pituitoſum excrementum conuertit. Sic etiam in ventriculo interdùm generatur bilis porracea ex corruptis alimentis, vt docet Gal. *comm. in* 2. *progno-ſtic.* & hoc luculenter apparet in pueris lactantibus, qui ex lactis corruptione in ventriculo, fæces porraceas, & æruginoſas excernere conſueuerunt.

Hæc tamen bilis porracea, ex corruptis alimentis in ventriculo genita non eſt eiuſdem naturæ cum ea quæ ex bile flaua per aduſtionem & torrefactionem generatur.

Signa vomitus diagnoſtica per ſe manifeſta ſunt. Cauſæ verò prout variæ ſunt, ſic etiam variis ſignis innoteſcunt.

Primò igitur ſi ventriculi ipſius vitio vomitus contingat; eiuſdem partis laborantis ſigna apparent, vt cibi faſtidium, grauitas, tenſio, & inflatio in regione ſtomachi, tarda & difficilis concoctio, ructus acidi, vel nidoroſi, aliaque ſigna debilitatem & intemperiem illius partis demonſtrantia. Sic etiam ſi ex morbo organico vel communi ventriculo inhærente, vt tumore, vel vlcere, vomitus oriatur, eorum morborum ſigna ſeſe produnt. Si verò per ſympathiam totius corporis, aut aliarum partium vomitus contingat; affectus totum corpus, vel aliquam partem obſidentes apparebunt.

Totum corpus afficitur in febribus, cachexia, ictero, atrophia. Partes verò peculiares, à quibus frequentiùs humores ad ventriculum tranſmittuntur, ſunt cerebrum, hepar, inteſtina, & vterus.

Si è cerebro humores ad ventriculum confluant, diſtillationis ſigna apperebunt, tum etiam vomitus erunt ſpumoſi, ac pituitoſi, nauſea erit magis moleſta quo tempore cibus aſſumitur.

Si ex hepate humor tranſmittitur, is plerumque bilioſus eſſe conſueuit; atque adeò bilis vomitu reiicitur, & vomitus antè cibum quàm eo aſſumpto moleſtior eſt; tum aliquis affectus, vt dolor, tumor, aliuſque in hepate apparet.

Si ex inteſtinis materia ad ventriculum feratur, dolor colicus aut iliacus aderit, vel lumbricorum ſigna ſeſe oſtentabunt.

Si denique per vteri ſympathiam vomitus concitetur, conceptio aderit, vel menſium ſuppreſſio, vel alia ex vtero ſymptomata prodibunt.

Quibuſdam etiam ſignis coniicere poſſumus, vtrùm humor in cauitate ventriculi contineatur, vel tunicis ipſius hæreat. Si enim in cauitate ſit, leuiſſimo conatu reiicitur, & ineſt ventriculo tenſio, & anxietas ab aſſumpto alimento, quæ non ceſſat, donec humores vomitu reiecti ſint, qui ſoli plerumque excernuntur, alimentum verò retinetur. Si verò humores tunicis adhæreant, ab ingeſto cibo præcipuè vomitus contingit, & alimenta ſine humoribus reiiciuntur; citra verò cibum nauſea admodùm moleſtat, & quod reiicitur craſſum, ac viſcidum eſt magnoque conatu extruditur.

Cauſæ externæ ex ægrorum relatu innoteſcent, vt ſi nimio cibo & potu ſeſe ingurgitauerint, vel ictum aliquem grauem in illa regione acceperint; vel prauum aliquod edulium aut venenoſum ingeſſerint.

Imminentis denique vomitus ſigna proponuntur à Galen. *lib.* 3. *de criſ. cap. vltimo*, qualia ſunt, dolor capitis, vertigo tenebricoſa, tremor labij inferioris, oris ventriculi morſus, frequens & copioſa ſaliuatio.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Vomitus ex bile flaua, & pituita mixtus, qui nec valdè craſſus eſt, nec admodùm copioſus, & qui duos iſtos humores habet exquiſitè permixtos, bonus. Talis enim vomitus in ſubſtantia, quantitate, qualitate laudabilis eſt. Ex omnibus enim humoribus excrementitiis, pituita, & flaua bilis ſunt omnium mitiſſimi ſi autem quantitate, & conſiſtentia mediocri, ac benè inuicem permixti per vomitum efferantur, omnes laudabilis vomitus conditiones obtinebit.

Vomitus bilioſi aut pituitoſi die critico erumpentes, boni. Non ſolùm enim vomitus permixti ex vtroque humore boni ſunt; ſed etiam qui fiunt ſeorſim ex alterutro humore, ſi talis humor morborum committat, quo æger detinetur. Sic in bilioſis febribus bilis criticè erumpens, aut pituita in pituitoſis, morbi ſolutionem afferunt, aut ſaltem maximam ſalutis ſpem pollicentur.

Longo alui profluuio laboranti ſpontaneus vomitus ſuperueniens, morbum ſoluit. *Aph.* 1 5. *ſect.* 6. fit enim reuulſio materiæ morbificæ in contrariam partem. Et illa reuulſio oſtendit naturam refici, ac vires reſumere. Vt enim Medicus eorum quæ ad partem aliquam fluunt retractionem molitur; ita natura, cùm præualere incipit, humoris ad partem affectam confluentis, repulſionem facit, dum illa pars refici ac roborari incipit.

Vomitus paucus, & laborioſus in acuta febre, malus: nihil enim eorum quæ decretoria ſunt, exiguè ſecerni conuenit, ſed quæ ita vacuantur omnia duorum alterum ſignificant; aut materiæ copiam, quam natura tolerare nequeat, ſed ex ea aliquid ſymptomaticè effundat; vel naturæ imbecillitatem, quæ ſuperflua expellere fruſtrà nitatur.

Vomitus variegati ex multis humoribus conſtantes, mali: ſignificant enim varios humores in corpore latitare, quieò maius negotium naturæ faceſſunt, quò difficiliùs eſt pluribus inimicis reſiſtere. Si enim aduerſus varia alimenta pugnare naturam graue eſt; quantò difficilius erit, & periculo plenum tentare varios humores præter naturæ modum exiſtentes concoquere, & edomare. Præcipuè in morbis acutis, in quibus breue eſt tempus pugnæ, quod deberet eſſe longiſſimum, vt maior ſpes victoriæ ex parte naturæ haberi poſſit.

Vomitus porraceus, æruginoſus, liuidus, niger, aut fœtidus, lethalis. Significat enim huiuſmodi vomitus bilem porraceam, æruginoſam, aut atram in corpore redundare. At hæ homnes bilis ſpecies malignos morbos, atque lethales ſolent producere. His verò ſi fœtor adiunctus ſit inſignem humorum corruptelam ſignificat,

cat, cum qua natura diù conſiſtere nequeat.

Vomitus ſynceri, & impermixti in acutus febribus mali. Hip. 1. *prorrhet*. Humor enim ſyncerus non ſolùm crudus eſt, ſed etiam incoctilis, quippè qui tum actum coctionis, tum potentiam excludat. Hippocrates ἄκρητον vocat humorem omnem mixtionis expertem, vel omne excrementum feruidum, & crudum, quod ſuo ſero dilutum non eſt. Cuius generatio vel partis alicuius vitio fit, vel feruore, ac incendio febrili, exhauſtâ aquosâ, & ſerosâ parte. Ideoque in acuta febre magnum intùs incendium latere oſtendit, plerumque à natura inuincibile.

Quod ad curationem ſpectat, ſi vomitus ab aliarum partium affectu dependeat, non aliis indiget remediis, quam iis quæ morbo à quo procedit conueniunt.

Si verò fiat ab humoribus bilioſis, pituitoſis, aut melancholicis quantitate, aut qualitate ſuâ ventriculum ſtimulantibus; humores illi vomitoriis medicamentis excludendi ſunt.

Si verò craſſi & glutinoſi ſint, incidendi & abſtergendi, quemadmodùm in curatione inappetentiæ dictum eſt.

Vomitus etiam in hoc caſu plurimùm confert, qui pronocandus eſt emetico mediocri, non imbecillo, quale eſt oleum tepens; neque etiam vehementi, quod à longinquis partibus trahat, vt quæ ex antimonio parantur. Sed illud tantùm maximè conuenit, quod validâ detergendi ac diſſoluendi glutinoſum illum humorem virtute præditum eſt; talis eſt gylla Theophraſti, ſeu vitriolum album præparatum; ac paulò efficaciùs id præſtat ſal ex vitriolo ad intenſam rubedinem calcinato extractum.

Si vomitoria non arrideant, clyſteribus frequentibus, & catharticis blandis materia peccans detrahenda eſt, addito rhab. quòd purgando aſtringit, & ventriculum roborat.

Sic in vomitu bilioſo pilulæ ſequentes præſcribi poterunt.

℞. Aloës opt. aquâ roſar. lotæ Drach. iij. rhab. pulu. & aqua borrag. irrorati Drach, j. maſtiches ſantali rubri, coralli præparat. an. ℈. j. Cum ſyrupo roſar. ſolut. fiat maſſa pilular. cuius capiat ʒ. ß. vel ʒ. j. alternis diebus, donec ſedatus ſit vomitus. Vel

℞. Rhab. pulu. ʒ. j. cortic. myrobal. citrin. ℈. j. ſpodij, & raſuræ cornu cerui, an. gr. vj. Fiat puluis, qui detur bis in ſeptimana, cum pauco iuſculo.

Vel fiat bolus ex hieræ picræ, aut catholici ʒ. iij. cum ʒ. j. rhab. pulverati.

In vomitu vehementiſſima dentur laudani grano iij. cum cochiar. min. ℈. ij. ß. Sedabitur vomitus, & 5. poſt horas purgatio fiet per inferiora; Satis magna ponitur purgantium quantitas, quia infringitur à laudano, quod ideò miſcendum eſt cum diagrydiatis, & colocynthiatis. Si reſtitet medicamentum, clyſtere acriori euocandum.

Poſt ſufficientem purgationem, vomitus cohibendus erit partem roborantibus; vt ſyrupo cydon. de granatis acidis, conſeruâ roſar. vteri, vel rad. ſymphyti, miuâ cydon. vel iulepo ſequenti, ſi vehementiſſimus vomitus ſit valdè bilioſus, vt in cholera morbo.

℞. Succi granat. acidor. ℥. vj. ſucci menthæ depurati ℥. ij. aquæ oxalidis ℔. j. ſacchari albi ℔. ß. Fiat iulep. in cuius clarificatione leuiter bulliant in nodulo, ſantali citrini, roſar. rubr. & ſpodij, ana ʒ. j. Capiat ℥. iiij. manè & ſerò.

℞. Terræ ſigillatæ, boli armeni, coralli rubr. margarit. præp. ſem. portulac. & acetoſæ, an. ʒ. j. raſuræ cornu cerui, fol. menthæ ſiccor. an. ℈. j. roſar. rubr. P. ß. Fiat puluis aſpergendus iuſculis, & panatellis, aut ſumendus ex cochleari, cum pauca aqua ferrata. Ex eo etiam poterunt fieri tabellæ cum ſaccharo aqua plantag. diſſoluto; vel opiata cum ſyrupo cydon. addendo conſeruam roſar. aut ſymphyti.

Maſtiches aliquot grana puriora, manè ſumpta non parùm valent ad vomitum compeſcendum.

Balſami Peruuiani gutt. iij. in ouo ſorbili, aut cum ſaccharo in formam pilularum redactæ idem efficaciùs præſtant.

Laudatur etiam decoctum fabarum aut lentium, abiectâ priori aquâ, & addito pauco aceto. Succus cydon. crudus miraculosè vomitum ſiſtit, ſi eius cochlear j. vel ij. exhibeantur.

Camphora naribus frequenter admota, vel illita, atque etiam ſumpta cum paucâ aquâ roſar. & tantillo pulu. diamoſchi, ad idem eſt efficax.

Spiritus vitrioli cum aqua plantag. vel communi mixtus, & ad moderatam aciditatem exhibitus, vomitum etiam potenter cohibet,

Si verò admodùm pertinax fuerit vomitus, ſpiritus vitriolij quantitas augenda eſt, vt aqua valdè acida reddatur. Cum vino generoſo vtiliter etiam miſceri poteſt. In ſpiritus vitrioli penuria, acetum fortiſſimum vſurpari poteſt, cuius cochlear vnum, vel alterum purum & impermixtum exhibendum eſt.

Salis abſinthij ſcrup. j. cum ſucci limonum cocleari mixtus, remedium eſt præſtantiſſimum, præſertim in vomitu, qui à febribus malignis ſolet contingere.

Si vomitus vires valdè deiiciat, detur laudanum cum miua cydon. vel ſyrupo de roſis ſiccis: & illicò applicetur cucurbitula ventriculo, & catapl. ex fermento, pulu. abſinth. & cortic. arantior. ſubactis cum ſucco menthæ.

Exteriùs verò regioni ſtomachi admoueantur fotús ex ſpongia noua, in aquam roſaceam, & acetum roſarum immerſa, iiſque ſubfrigidi. Vel dicta ſpongia bulliat in aceto forti, & calidè ventriculo applicetur. Vel componatur fotus ex decocto rad. biſtortæ, fol. plantag. portul. menthæ, ſummitatum rubi, & ſalicis. Deinde inungatur vnguento ſequenti.

℞. Acaciæ, hypociſt. granor. ſumach. & myrtill, an. ʒ. ij. maſtiches & granor. kermes, an. ʒ. j. olei myrtini ℥. ij. ceræ q. ſ. Fiat vnguentum; vel ſequens cataplaſma admoneatur.

℞. Carnis cydonior. in aqua roſac. & aceto decoctor. aut cydoniati fortiter contuſi ℥. iij. pulueris maſtiches, granor. kermes, myrtill. & ſem. plantag. an. ʒ. ij. Cum ſucco menthæ, vel cydonior. vel ſyrupo de abſinthio, fiat inſtar cataplaſmatis.

Vel cruſta panis in aceto roſac. macerata, & ſequenti puluere conſperſa.

℞. Roſar. rub. balauſtior. ſem. coriandri præp. ana Drach. j. ß. maſtiches, coralli rubri, ſem. acetoſæ, ſpodij, ana Drach. ß. ſantali citrini. ℈. j. Miſce, fiat puluis.

Vel emplaſtrum ſequens applicabitur.

℞. Maſſæ empl. de maſtiche Vnc. j. pulu. myrtill. & rad. biſtortæ, ana Drach. ß. cum oleo lentiſc. Fiat emplaſtrum ſcutiforme.

Si vomitus ſit vehementiſſimus, & febrem ſymptomaticam inducat, & corpus ſit plethoricum; vtile eſt nonnumquàm ſanguinem detrahere, ad præcautionem inflammationis, quæ in partibus internis ex concuſſione illa poteſt contingere. Id tamen cautè agendum, & parcâ manu, metu deiectionis virium.

Præthereà conueniunt cucurbitulæ dorſo & vmbilico admotæ, frictiones, & ligaturæ partium extremarum.

Fauces & collum obuolui poſſunt linteis oxycrato imbutis, vt humores repellantur. Manuum iniectio in aquam frigidam omnem vomitum compeſcit.

Ac tandem reliquis non conferentibus ad narcotica veniendum erit, quæ omnes euacuationes citiſſimè cohibent.

In vomitu pituitoſo (ſi vomitoriis prædictis ſedari nequeat) exhibendæ ſunt pilulæ de hiera, addito rhab. & agarico, aut alia cathartica huic vſui idonea.

Poſteà

Poſteà ad ventriculum roborantia veniendum eſt, qualia in curatione inappetentiæ propoſita ſunt; quibus addi poſſunt ſequentia.

♃. Conſeruæ roſar. & rad. ſymphyti, ana Vnc. j confection. de hyacinth. Drach. iij. pulueris electar. diambræ, & aromat. roſar, ana Drach. ß. trochiſc. de ſpodio, terræ ſigillatæ, & granor. Kermes, ana ℈. j. cum ſyrupo cydonior. fiat opiata.

Spiritus vitrioli cum aqua abſinthij, vel ſucco menthæ mixtus, vomitum potenter cohibet, & ventriculum roborat.

Vel aquæ imperialis cochl. j. aut duo poſt vomitum exhibeantur, ſi magna ſit ventriculi frigiditas.

Exteriùs verò ſequentia admouentur.

♃. Abſinthij, menthæ, meliſſæ, ana M. iij. Coquantur in ſ. q. vini & aceti, ad tertiæ partis conſumptionem. Fiat fotus pro ſtomacho.

Poſteà admoueatur emplaſtrum prædictum, vel cataplaſma ex cydoniis, ſubſtituendo puluerem nucis moſchat. & caryophyll. loco myrtil. & plantag. Vel

♃. Abſinthij, & menthæ viridis, ana ℔. j. cruſtæ panis aſſatæ, & in aceto roſac. infuſæ ℔. ß. pulpæ cydonior. vel cydoniati Vnc. ij. maſtiches Vnc. ß. macis, & nucis moſchat. ana Drach. ij. Omnia piſtentur fortiſſimè cum oleo cydonior. & fiat emplaſtrum.

Vel fiat cataplaſma ex cydoniis in aceto fortiſſimo coctis & contuſis, addendo parùm ſem. ſinapi, & pulueris caryophyllorum.

Vel admoueatur cruſta panis torrefacta, & in vino generoſo, cum ſucco menthæ madefacta, & pulu. nucis moſchat. caryophyll. thuris, maſtiches, & granor. Kermes ſinapiſata.

Villanouanus plurimùm commendat fermentum acre, quod aceto acerrimo, & ſucco menthæ maceratum applicatur ventriculo, & bis aut ter renouatur. Certiſſimè enim ſedat, poſt conuenientes euacuationes & reuulſiones.

In diuturniori vomitu, vbi magna eſt ventriculi laxitas, ad valdè aſtringentia veniendum erit, in ſequentem modum compoſita.

♃. Rad. biſtortæ, tormentillæ, cort. malorum granator. balauſt & hypociſt. ana Drach. ij. fol. menthæ, & abſinthij ſiccor. ana M. ß. granor. ſumac. & myrtill. ana Drach. j. roſar. rubr. P. j. cinnam. caryophyll. & maſtiches ana Drach. ß. gallar. viridium, & nucum cupreſſi, ana Drach. ij. Fiat decoctio in aqua ferrata, & vino rubro in qua diſſolui poſſunt grana aliquot moſchi, quia odorata maximè faciunt ad vomitus compeſcendos. Cuius decocti capiat æger manè ℥. ij. & ex eodem foueatur regio ventriculi.

Poſt fotum admoueatur emplaſtrum, vel cataplaſma aliquod ex ſuprà propoſitis.

CAPVT VIII.

De Vomitu ſanguinis.

Sanguinis è ventriculo per os excluſio, quæ vomitus ſanguinis vulgò nominatur, hoc cum omnibus aliis hæmorrhagiis commune habet, vt per anaſtomoſim, rixim, diabroſim, aut diapedeſim, ſanguis è venis egrediatur; qui quidem venarum affectus in hæmoptyſis theoria pathologicè expoſiti fuerunt.

Cauſæ etiam ſanguinis vomitum efficientes, cum hæmoptyſis cauſis coincidunt.

Ac primum cauſa coniuncta iſtas ſanguinis effuſiones producens, eſt illius quantitas, vel qualitas excedens.

Sanguis quantitate peccans, venas rumpere, aut orificia illarum aperire potis eſt: ſicque rixim, aut anaſtomoſim efficit, quod in pletoricis corporibus, & athletico habitu præditis contingit.

Idem verò qualitate peccans, ſi nimirùm calidior, tenuiórque fit, per anaſtomoſim effluere poteſt, quia calor orificia dilatat, & tenuitas efficit, vt faciliùs effluere poſſit. Eædem qualitates diapedeſim etiam pariunt; calor enim rarefacit tunicas vaſorum, tenuitas verò ſanguinis efficit, vt per poros earum tunicarum faciliùs tranſluere poſſit.

Sanguinis denique acrimonia, venarum tunicas erodit, & exulcerat, ac diabroſim producit.

Cauſæ antecedentes, eædem ſunt, quas coniunctas appellauimus, loco tantùm differentes, quando enim ſanguis quantitate, vel qualitate peccans, venas immediatè aperit cauſa coniuncta nominatur; idem verò ſanguis in venis contentus cauſæ antecedentis rationem habet.

Ad cauſas etiam antecedentes referuntur, partes mandantes, quarum præcipuæ ſunt, caput, hepar, lien, & vterus.

Plerumque fertur ſanguis à capite, ad ventriculum per palatum, & œſophagum: ſæpè etiam catarrhus ferinus ex pituita acri & ſalſa genitus ventriculum erodit, venaſque illius aperit.

Ab hepate, & liene, per venas quæ ad ventriculum feruntur, & cum illis partibus communicant.

Ab vtero denique ſanguis refluens in ſuppreſſione menſium ventriculi venas aperit, ita vt quædam mulieres repertæ fuerint, quæ purgationes menſtruas per vomitum ſanguinis periodicum paſſæ fuerint.

Frequentiùs contingit ſanguinis vomitus ab hepate, & liene, quàm ab aliis partibus: & à liene etiam, ſæpiùs, quàm ab ipſo hepate: maiorem enim conſenſum habet lien cum ventriculo, quàm hepar. Patet ſiquidem ex anatome maximum ramum venæ portæ, in lienem demitti, à quo venæ multæ ad ventriculum feruntur tum ad partem ſuperiorem, tum ad inferiorem, ſeu fundum ventriculi & quidem inſigniores; ita vt interdum flatibus, & ſanguine diſtentæ, medij digiti craſſitiem æquent quod ex diſſectione cadauerum innotuit. Præterea vas breue patentiſſimum, vt excrementum melancholicum, in ſtatu naturali continuò in ventriculum eructat; ſic in præternaturali ſanguinem magnâ copiâ in illius capacitatem effundere poteſt. Aduertendum autem hîc eſt non ſolum per vomitum, ſed etiam per aluum in hoc affectu ſanguinem excludi, tum quia portio illius qui ad ventriculum confluxit, ad inferiora deturbatur, tum etiam quia venæ meſaraicæ aperiuntur, & in inteſtina ſanguinem profundunt; qui quidem ſanguis in longo inteſtinorum anfractu deñigratur, & picis liquidæ inſtar reiicitur.

Cauſæ externæ ſunt omnia, quæ vulnerare aut contundere poſſunt, tum etiam æſtus vehementior ob ebullitionem quæ in ſanguine commouetur, vnde iuuenes ad 35. annum ſanguinis vomitui, aliiſque hæmorrhagiæ ſpeciebus maximè ſunt obnoxij, frigus etiam immodicum conſtringendo, venarum ruptionem moliri poteſt; idipſum efficiunt motus intempeſtiui, & labores, ac exercitationes inſuetæ, clamores, & vociferationes magnæ, quæ ſanguinem in venis vehementer commouent.

Ac denique omnes cauſæ quæ hæmoptoën excitare poſſunt, proprio capite recenſitæ. Sanguis enim in venis, & arteriis à quacunque cauſa, ſiue interna, ſiue externa vehementer commotus, ad eam partem faciliùs irrumpit, quæ debilior, & illius receptioni magis diſpoſita eſt, atque ita ſi ventriculus, aut venæ, quæ ad ipſum feruntur, talem diſpoſitionem habeat, vomitus ſanguinis excitabitur, potiùs quàm alia quæuis hæmorrhagiæ ſpecies.

Diagnoſis huius affectus, in eo potiſſimùm verſatur, vt pars à qua ſanguis profluit nobis innoteſcat.

Si ex ipſo ventriculo ſanguis effundatur, ſitus partis, & in ea doloris aut grauitatis ſenſus ferè continuus, illud demonſtrabit. Deindè minor eſt illius copia, gra-

ciles enim ſunt ſtomachi venæ, cum nauſea ſanguis effertur, ac in deglutiendo mordacitas percipitur tum ſanguis aliquando cum cibo, aliàs cum bile, vel pituita mixtus eiicitur.

Si à capite ſanguis profluat, quædam circa fauces, & palatum titillatio percipitur, pars ſanguinis aliquando per nares emungitur, muco permixta, capitis dolor, aut grauitas præceſſit, quæ poſt talem hæmorrhagiam ſedatur.

Ex liene, & iecore ſanguis copioſior effunditur, & plerumque tumor aut dolor in illa parte apparet. Ex liene craſſus, globoſus, ac niger, ex iecore rubicundior, & quodammodo ſpumoſus. Præterea ſanguis qui ab hepate fluit, magis per partem inferiorem elabitur; quàm per vomitum, quia ab hepate per venas meſaraicas plerumque fluit ad inteſtina, & ab iis, (vt vomitum efficiat,) aſcendere debet in ventriculum; faciliùs verò deſcendit in aluum, cùm via ſit procliuior. Contrà qui à liene fluit, per vomitum potiùs quàm per inteſtina purgatur; quia venæ à liene ad ventriculum ſunt breuiores & minùs amplæ.

Si denique vomitus ſanguinis fiat à ſuppreſſione menſium, ipſa ſuppreſſio ab ægrotantis relatu innoteſcet, & ſanguinis excretio periodica erit, quæ augebit coniecturam, ſi nullus aliarum partium affectus conſpiciatur.

Quod ad prognoſim ſpectat, vomitus ſanguinis à quacumque cauſa oriatur non eſt expers periculi, vel enim ex nimia ſanguinis effuſione mortis ſubitaneæ periculum imminet, vel ſi in ventriculo grumeſcat, corrumpatur, & putreſcat: lipothymias, ſyncopem, & ſuffocationes parit.

Minùs tamen periculoſus eſt vomitus ſanguinis ex ſuppreſſione menſium oriundus, quàm ſi ex hepate vel liene procedat: prouocatis enim quomodocumque menſibus, curari ſolet, vt docuit Hippocr. *Aph.* 34. *ſect.* 5. his verbis. *Mulieri ſanguinem euomenti, menſtruis erumpentibus, ſolutio fit.* Et in his ſæpè ſolâ venarum inferiorum apertione menſtrua prouocantur, aut ſaltem paucis aliis remediis melanagogis adhibitis, & ſic vomitus ſanguinis cohibetur.

Qui ex vomitu ſanguinis in hydropem aſcitem prolabuntur, ex eodem pereunt. Teſtatur Dodonæus, ſe neminem à tali hydrope ſeruatum vidiſſe, & docet experientia ex quacumque ſanguinis profuſione hydropem excitatum, eſſe lethaliſſimum, quia ex ſumma caloris natiui diſſipatione exoritur, quæ irreparabilis eſt.

Ad huius affectus curationem opus eſt remediis, ſanguinem à ventriculo reuellentibus, eiuſdem intemperiem corrigentibus, & apertionem venarum conſtringentibus ac glutinantibus, Quibus iungenda erunt, quæ partem primariò affectam reſpiciunt, à qua ſanguis in ventriculum tranſmittitur, quibus pro varia earum natura & affectu, proſpiciendum erit.

Ac primùm quia victus ratio in hoc affectu maximum momentum habet: illius præcipua capita hîc ſubnectanda ſunt.

Alimenta igitur ordinaria debent eſſe aſtringentia, & emplaſtica, tum etiam refrigerantia, actu & poteſtate talia; vt hordeata, amygdalata, oriſata, panatellæ, gelatinæ, & in primis amylum, ſine calce paratum, cum lacte coctum; quod ad hæmoptyſim compeſcendam eximium eſt; his omnibus ſemper aliquid ſucci mali punici, vel aceti roſacei addi poterit. His accedere poterunt oua indurata aceto intincta; mica panis aquâ frigidâ macerata; iuſcula pullorum cum oxalide, portulaca, plantagine, & granis vuæ immaturæ parata; pedes & inteſtina veruecum, hædorum & vitulorum, ad putrilaginem vſque decocta. In principio menſæ ſumatur aliquid aſtringens, vt malum cydonium, pomum, aut pyrum auſterum ſub cineribus coctum, minua cydoniorum, aut gelatina ex ceraſis acidis, meſpilis, aut ſorbis confecta.

Abſtineat æger ab omnibus cibis acrioribus, ſalſis, piperatis, & frixis: tum etiam euchymis, quæ multum ſanguinem generant, niſi aliquando vires collabi videantur, ad quarum refectionem illa aliquando, ſed parcâ manu erunt exhibenda. Parcè admodùm ægri nutriendi ſunt; quo minùs enim ſanguinis generabitur, eò minor erit fluxio, & partes inanitæ ſanguinem magis attrahendo, illius effluxum prohibebunt.

Potus erit perexiguus, ex aqua ferrata cum pauco ſucco granatorum. Vinum interdicendum eſt, niſi ſit craſſum & auſterum; quod nos tortiuum appellamus; & tunc etiam febris carentia eſſe debet.

Aër ſit frigidiuſculus, extra ventorum flatus, Solis, & Lunæ radios. Somnus ſit modicus, & non diurnus. Quamuis enim in ſomno omnes fluxiones cohiberi dicantur; hæc tamen ex diuturniori caloris concentratione renouari poteſt. Aluus ſit ſemper libera, & omnia animi pathemata vitentur.

Diætâ in hunc modum inſtitutâ, ad chirurgica, & pharmaceutica remedia progrediendum eſt.

Ac primùm venæſectio ſtatim celebranda eſt parcâ manu; & repetitis vicibus, vt maior fiat reuulſio. Idque ex baſilica cubiti dextri, ſi à iecore; vel ſiniſtri, ſi à liene malum exoriri videatur; vel ex vena malleoli, ſi ex menſium ſuppreſſione profluxerit.

Fiant frictiones & ligaturæ partium extremarum. Cliſteres detergentes iniiciantur.

Applicentur cucurbitulæ natibus, cruribus & lumbis; imò & hypochondriis, vt ſanguis retineatur,

Camphoræ ſcrup. ſem. exhibeatur cum oxycrati, vel aqua plantag. ℥. iiij. Quod remedium Rondeletius in conſilio quodam, tanquam præſtantiſſimum commendat.

Oxycrati cyathus exhibeatur, ſi ſanguinis concreti ſuſpicio fuerit: eo enim facile diſſoluitur ſanguis, & à ventriculi venis propellitur, eædémque conſtringuntur.

Eodem oxycrato ventriculi regio foueatur ſubfrigidè.

Abſente vomitu, vt venæ conſtringantur, ſequentia vſurpanda.

℞. Album oui n. j. aquæ roſar. & aceti, ana ʒ. j. ß. Agitentur fortiter, deinde adde amyli ʒ. ij. Miſce, vtatur æger ex cochleari. Vel

℞. Coral. præpar. terræ ſigillat. boli armenæ, lapidis hæmat. & trochiſc de carabe ana ʒ. j. aquæ plantag. & ſyrupi mirtini, ana ℥. ij. Miſce, vtatur vt ſuprà. Vel prædicto puluere vtatur cum iuſculis. Vel

℞. Succi plantag. ℥. iiij. Exhibeatur actu frigidus, manè & ſerò. Teſtatur Galen. hoc ſucco nihil eſſe præſtantius, ad quodlibet ſanguinis profluuium cohibendum.

Succus portulacæ, & polygoni cum ſaccharo ſumptus ad idem eſt efficax.

℞. Aquæ plantag. & portulac. ana ℥. j. ß. ſyrupi myrtini ℥. ß. ſyrupi de papauere ʒ. ij. vel iij. ſalis prunellæ ʒ. j. Miſce, fiat iulep. frequenter iterandus. Vel ex decocto prædictar. herbar. idem iulepus vtiliter componi poterit.

℞. Conſeruæ roſar. antiquæ, & rad. ſymphyti, ana ℥. j. cydoniati ℥. ſem. myrobal. condit. n. j. trochiſc. de carabe, & de terra lemnia, ana Drach. ij. corall. præpar. & croci Martis, ana ʒ. j. Cum ſyrupo de roſ. ſiccis fiat opiata, quâ vtatur frequenter. Trochiſci de carabe non ſolùm aſtringunt, ſed etiam ſanguinem concretum diſſoluunt; ideò frequenter vſurpandi.

Syrupus corallor. vtiliter etiam vſurpari poterit, ſed multò vtiliùs eorum tinctura, cum ſucco limonum recenter parata.

Vbi magno impetu ſanguis excernitur, nec prædictis

remediis.

remediis illius vomitus ſedatur, vt mortis periculum immineat; ad narcotica veniendum eſt, vel aſſumpta, vel per clyſterem iniecta.

Exteriùs verò inungatur regio ventriculi ol.roſac. & myrtino, lotis in aceto,& poſt vnctionem aſpergatur puluis coralli,boli armenæ, terræ ſigillatæ; vel inungatur vnguento ſequenti.

℞.Succi plantag.& centinod.ana ℥.j. ſem. aceti roſac.℥.j.olei omphac.℥. vi. Bulliant ad ſuccor. conſumptionem.Deinde adde ſang.drac.maſtiches,cortic,granat. & myrtill.ana ʒ. ii. caphoræ ℈. i. ceræ rubræ q. ſ. Fiat vnguentum.

Pro potu vtatur aquâ ferratâ,cum ſyrupo cydonior. & ſpir.vitr. Iuſcula etiam cum aquâ ferratâ decoquantur.

Foueantur hypochondria & lumbi ſubfrigidè decocto plantag.& portulac.facto in oxycrato.

Manus demittantur in aquam frigidam: ſic enim omnis vomitus ſedatur.

Poſteà vngu entum refrigerans Galen. in aceto lotum dictis partibus illinatur.

Celebratâ ſufficienter phlebotomiâ, ad cauſæ ſublationem, & integram morbi ſolutionem, purgatio blanda & frequens inſtituenda eſt, quâ ſanguis à ſeroſis & bilioſis humoribus hunc affectum producentibus repurgatur. Cuiuſmodi purgationes à Medico prudenti celebatæ miranda præſtant, vt nos experientiâ didicimus. Debet autem fieri ex rhabarb. myrobalanis,tamarindis, & tryphera perſica; quæ medicamenta purgando aſtringunt, & humores nullo modo exagitant, vt inde non metuenda ſit vomitûs ſanguinis concitatio. Illa autem exhiberi poterunt, vel in forma boli, cum ſyrupo myrtino, aut de roſis ſiccis;vel potionis, cum decocto cichorii, acetoſæ, portulac.& ſimilium.

Dum purgatio celebratur, quæ per tres aut quatuor dies poteſt cotinuari, parcâ purgantium doſi: veſpertinis horis exhiberi poterit opiata prædicta,aut ſyrupus corall.aut aliud ex prædictis medicamentis aſtringentibus & roborantibus.

Denique ad præcautionem,rhab.pulu. ʒ. i. ſemel in ſeptimana, per longum tempus exhiberi poterit; vel ſyrupus magiſtralis ad hæmoptyſeos præcautionem deſcriptus.Tum reliqua ferè remedia, quæ ad illius affectus curationem & præcautionem propoſita ſunt, in hoc etiam caſu conuenire poterunt.

CAPVT IX.

De Cholera morbo.

CHolera morbus eſt violentiſſima humorum bilioſorum acrium,aut corruptorum, per vomitum & & aluum excretio.

Cholera dicitur ἀπὸ τῆς χολῆς, à bile flaua, vt doce Gal ex ſententia Gnidiorum medicorum 1.*meth.cap.2.* cùm ex bile flaua, & humore prauo bilem æmulante, ſuprà & infrà erumpente hoc malum oriatur. Attamen Alexander Trallianus *lib.7.cap.* 14. non vult hoc nomen ab humore bilioſo eſſe deductum, quia non ſemper bilis euomitur, ſed etiam ſæpè ſeroſus, & pituitoſus humor, ſed potiùs ἀπὸ τῶν χολάδων, id eſt ab inteſtinis, quæ ab antiquis χολάδες nominata ſunt; quoniam ab inteſtinis, & interraneis humores iſti eructantur. Prior tamen etymologia magis probanda eſt, quia non ſolùm à Galeno, ſed etiam ab Hipp.7. *epid. textu* 19.Celſo *lib.4.cap.*11.& Aureliano *lib.3.acutor. cap.*19.recipitur. Et quamuis bilioſus humor non ſemper reiiciatur,eſt tamen acer, mordax & corruptus, ad bilis naturam accedens.

Partem affectam alij ſtatuunt ventriculum, alij inteſtina, alij ventriculum, & inteſtina ſimul; verùm Galeni ſententiæ inhærendum eſt,aſſerentis 3.*de ſympt cauſis cap.2.*partem primariò affectam eſſe ventriculum cuius facultas expultrix vehementer irritatur, vt per vtrumque orificium humorem noxium expellat ſecundariò verò, gulam, & inteſtina affici dubium non eſt.

Eſt igitur hic affectus ſymptoma facultatis expultricis læſæ, & vehementer irritatæ: non poteſt autem dependere à retentrice debilitata,qui in ea humores paulatim effluunt,vt in lienteria, & cœliaca paſſione. Fateri tamen oportet, vehementiorem fieri affectum, & retentrix debilis expultrici non reſiſtat.Concurrit etiam ad hoc opus concoctio læſa, ob quam praui humores in ventriculo generantur,& expultricem irritant; ſed hæc cauſæ tantùm antecedentis rationem habet.Hipp. 4. *de victus ratione in acutis textu* 104. duas proponit choleræ ſpecies, vnam humidam, alteram verò ſiccam.Humida eſt illa quæ hactenùs deſcripta eſt,quave ſola propoſitâ definitione deſcribitur, tanquam frequentior & magis vſitata.Sicca verò longè infrequentior eſt,fitque à ſpiritu flatuoſo à ventriculo & inteſtinis exeunte,parteſque per quas tranſit,mordicante.Generantur iſti flatus, vel à ventriculi calore igneo cibos corrumpente, & in nidorem conuertente; vel à cibis flatuoſis & nidoroſis,vt ſunt cepæ, raphani & ſimilia. Sennertus aliam cauſam addit ab Hermeticorum doctrina mutuatam, nempè humores ſalſos, & aduſtos circa hypochondria cumulatos, & alterius humoris permixtione efferueſcentes. Quantam enim (inquit) ſpirituum copiam ſales & ſpiritus ſalini cum ſpiritibus acribus permixti ſuppeditent ex olei vitrioli, & aquarum fortium. cum ſale tartari mixtione apparet. Tale ergo quidpiam etiam in corpore humano accidere & ex humoris ſalſi atque aduſti cum aliis ſpiritibus commixtione, magnam ſpiritus flatuoſi copiam excitari poſſe incredibile non eſt.

Cauſa proxima huius affectus eſt humor bilioſus, exuſtus, acidus, ſalſus, vel putreſcens in ventriculo,inteſtinis,hepate,liene, meſenterio, vel pancreate collectus:vel alimentum praua ſubſtantia præditum,medicamentum vehemens & deleterium,aut venenum aſſumptum.Hipp.7.*Epid.tex.*90.cauſa fere omnes, à quibus praui iſti humores generantur:diligenter enumerat,his verbis. *Cholericæ ſursùm & deorſum eruptiones è nimio eſu carnis, potiſſimum ſuillæ crudioris: item ex cibis inſuetis & ebrietate vini veteris,& dulcioris,ex granis pini,locuſtis,nucibus rancidis atque ex alliorum vſu, porri, & ceparum,maximè à lactucis coctis, braßica,& ſimilibus crudioribus,à placentis etiam, & dulciariis, & mellitis,fructibus horariis,potiſſimum cucumere, & pepone. Fiunt autem magis æſtate, quia tunc faciliùs corrumpuntur,vel inconfecta manent.*

Animaduerſione dignum eſt,vnde tanta humorum copia deriuetur,quæ per vomitum,& in aluum in cholera morbo reiicitur.Vulgò reſpondetur illos humores in meſenterio, & locis ei vicinis contineri. Nonnunquam etiam è toto corpore confluere.Quod cùm veritati conſentaneum ſit; dicere tamen poſſumus humores corruptos in ventriculo, aut partibus vicinis contentos, malignâ qualitate alios quoque humores corrumpere,eoſque à natura irritata ad ventriculum & inteſtina protrudi;quemadmodum venenata medicamenta,vt antimonium,colocynthis, elaterium, & ſimilia, bonos humores corrumpendo, hypercatharſim afficiunt.

Signa huius affectus diagnoſtica ſunt, humoris bilioſi, acidi, vel aliis modis corrupti, per vomitum,& ſeceſſum, frequens & copioſa excretio; ventriculi & inteſtinorum morſus; inflatio & dolores, ſitis cum æſtu & anxietate;nauſea vehemens, quæ frigidâ nonnihil ſedatur,ſed calefacta ſtatim reiicitur; pulſus non rarò paruus, & inæqualis;ſudor interdùm diaphoreticus,crurum & brachiorum conuulſio, ſyncope, extremorum frigiditas,aliaque grauiſſima ſymptomata.

Cauſæ

Cauſæ etiam hunc affectum producentes facile internoſci poterunt. Ac primùm externæ, ex ægrorum,& aſtantium relatu innoteſcent. Si nimirùm æger alimenta in nimia copia,vel praua qualitate infecta ingeſſerit: ſi venenum aliquod , aut vehemens medicamentum hauſerit Internæ verò ex humorum qui reiiciuntur qualitate , eorumdem intùs genitorum copia dignoſcuntur. Primarium eſſe affectum , & ventriculi vitio oriundum coniicimus, ſi reliquæ partes benè conſtitutæ ſint , nulloque affectu laborent. Præterea adeſt nauſea perpetua,anguſtia,morſus,& dolor ventriculi , materia reiicitur viridis,& æruginoſa. Si verò in venis ſit genita,febris vtplurimùm maligna adeſt

Prognoſis huius affectus ita inſtituenda eſt , vt nimirùm morbus dicatur acutiſſimus,ſubitam plerumque mortem inferre ſolitus.Si tamen ex aſſumptorum vitio oriatur , minùs periculi eſt , quia iis excluſis affectus plerunque ſoluitur.

Quo grauiora ſunt in cholera ſymptomata , vt ſyncope , conuulſio , & extremorum frigiditas,eò breuiorem hiſtoriam , & mortem propinquiorem expectare oportet.

Hippocrates *in coacis* choleras quaſdam criticas eſſe docuit , quæ lipyriis febribus adueniunt , & alio modo ex illius ſententia ſolui non poſſunt , niſi ingenti bilis eruptione ſurſùm & deorſùm factâ : quæ tamen criſes rariſſimè contingunt & valdè ſuſpectæ eſſe debent , vtpotè bonæ criſis & ſalutaris conditiones non habentes.

Si vomitus mitigari & ſedari incipiat, ſi faciei color cadaueroſus,& habitus Hipp in meliorem reſtituatur, ſalutis ſpes affulget.

In huius morbi curatione primùm affectu incipiente,euacuatio aliquantulum permittenda eſt , dum praui & corrupti humores exierint.Tum etiam interdum eorum excluſio molienda , vomitione concitata hauſtu aquæ tepidæ , cum ſyrupo acetoſo mixtæ , aut iuſculo pulli magnâ copiâ ſumpto;& ſi non vomatur , humorum acrimoniam ſaltem contemperat. Vel dictorum humorum excluſio perficiatur rhab.exhibito cum ſyrupo de abſinthio , in formam pilular. redacto ; necnon clyſteribus nonnullis detergendi vi præditis.

Præterea clyſteres pingues & lenientes identidem iniiciendi,ex lacte,ol.roſato , butyro inſulſo, loto cum aqua roſar.vel ex decocto pulli,carnis vitulinæ, vitellis ouor.quibus interdùm , vrgente affectu narcotica permiſcenda.

Clyſteres etiam ex oxycrato plurimum conferunt ; vel ex decocto lactucæ , portulacæ , plantaginis addito aceto,ſyrupo de nymphæa,& vitellis ouorum.

Internis etiam humorum acrimonia demulcenda;vt decocto portulac. & plantag. cum ſyrupo cydonior. & de roſis ſiccis , & ſale prunellæ , ſi ardor & ſitis vrgeant.

Ac denique vomitus cohibendus iis medicamentis tam internis , quàm externis quæ pro vomitu bilioſo fuerunt deſcripta.

Inter quæ narcotica principem locum obtinent ; ac præcipuè theriaca recens,quæ ad Drach.j. exhibita vehementes illas euacuationes velut in momento cohibet. Idem præſtat laudanum opiatum , ad g.iv. exhibitum.

Si magna ſit virium exolutio (vt ſæpiſſimè contingit) integra laudani doſis tuta non eſt ; ſed melius eſt g.j. vel ij. tantùm exhibere , & ſemel in die repetere; atque etiam bis,ſi res admodùm vrgeat.Sic enim impetus humorum cohibetur,& naturæ dantur induciæ , vt eos concoquere ac edomare valeat.

Cohibito vomitu, & alui fluxu remediis ſupra propoſitis;& viribus aliquantulùm inſtauratis cardiacis remediis;ægri à periculo liberati videntur; quod non ſolùm aſtantes , ſed etiam medicos interdum fallit: ſymptomata enim poſt vnum aut alterum quietis,& intermiſſionis diem,fortiora ac vehementiora reſurgunt , & ægrum,à priori inſultu valdè debilitatum,de medio tollunt.Cui ingenti periculo occurrendum eſt,non ſolùm vires inſtaurantibus, & humoris feruorem demulcentibus ſuprà propoſitis,quę etiam ſedato inſultu continuari debent; ſed præcipuè venæſectione , quæ ſanguinem illum torridum & æſtuantem reuellit,& maximè contemperat:eáque ſemel,bis,térue erit iteranda,ſi vires à prima euacuatione nullo modo debilitatæ , ſed potiùs recreatæ appareant. Quidam practici in ipſo inſultu , etiam valdè proſtratis viribus venam ſecare audent , quas dicunt eſſe oppreſſas,non exolutas. Attamen ſine periculo tunc temporis ſanguis mitti non poteſt. Et interdum ægrotantes paulò poſt illam euacuationem è medio ſublati ſunt,non ſine remedij opprobrio. Ac licet virium oppreſſio quædam agnoſcenda ſit ab humore ſuperfluo , & naturæ infeſto in venis contento:maxima tamen earum exolutio negari non poteſt,ab horrendis euacuationibus per vomitum,& ſeceſſum ſubſecuta. Satius ergo eſt humorum impetum primùm cohibere,mox pacatis ſymptomatibus ad venæſectionem confugere.

Quia verò in hoc affectu vires ex maximis euacuationibus citiſſimè concidunt , earum inſtaurationi diligenter incumbendum eſt iis auxiliis,quæ in virium imbecillitatis curatione propoſita ſunt.

CAPVT X.

De dolore ventriculi.

DOlor ventriculi eſt triſtis eiuſdem partis ſenſatio', à rebus mordentibus.aut diſtendentibus , ſicque continuitatem illius ſoluentibus excitatus.

In ventriculo autem tres partes plurimùm inter ſe diſcrepantes,conſiderandæ ſunt; orificium nempè illius ſuperius,orificium inferius,pylorus nominatus, & reliquum illius corpus totam cauitatem conſtituens.

Orificium ventriculi ſuperius exquiſitiſſimo ſenſu donatum eſt, propter neruum inſignem , quem à ſexta coniugatione mutuatur , & ideò dolores in eo fiunt acutiſſimi,qui viſcus nobiliſſimum,ſibique vicinum,cor nimirùm in conſenſum trahit ; vndè cardialgia , & cardiogmos nominatur. Tantus enim eſt ille cordis cum orificio ventriculi ſuperiori conſenſus , vt veteres illud orificium καρδίαν nominauerint.

Si verò membranæ ventriculi cauitatem conſtituentes,aut pylorus dolore afficiantur,dolor ventriculi ſimpliciter nominatur,& interdùm , colica ventriculi præcipuè quando à flatibus excitatur.

Proxima huius doloris cauſa eſt ſolutio continui , à rebus mordentibus,vel diſtendentibus excitata.Illæ autem res mordentes,vel diſtendentes præcipuæ , & frequentiores ſunt,humores , vel flatus. Quibus addi poſſunt lumbrici tunicas ventriculi vellicantes.

Humores acres,vel maligni, vt bilis porracea , æruginoſa,vel atra,pituita ſalſa,corrupti ichores , pus fœtidum , ex diſrupta hepatis aut thoracis vomica , in ventriculum effuſum , & quicunque alij humores acrimonia præditi , dolores in ventriculo excitare poſſunt.

Vapores etiam acres ex iiſdem humoribus eleuati , hunc dolorem efficere conſueuerunt.

Flatus verò in cauitate ventriculi contenti,inflationem , & tenſionem dolorificam efficiunt ; ſed multò magis intra tunicas illius coërciti , qui affectum contumaciorem efficiunt ; cùm difficiliùs indè excuti valeant.

Morbi etiam tum ipſius ventriculi , tum partium vicinarum , hunc dolorem parere conſueuerunt , vt intemperies quælibet excedens,tum calida , tum frigida , & multò magis inflammatio ; interdùm verò ſcirrhus , aut alius tumor durus,grauantem dolorem efficiens. Ac

denique vulnera, & vlcera eiuſdem partis, vicinarum etiam partium tumores, & inflationes ventriculum comprimendo, dolorem ipſi inferre poſſunt.

Humores autem & flatus, ventriculi dolorem excitantes, vel in ipſo ventriculo generantur, vel à toto corpore, aut quibuſdam illius partibus in eum confluunt. A toto corpore in febribus, vel dum corpus prauis humoribus refertum eſt. Ab aliis partibus verò fluunt præcipuè ab hepate, liene, & cerebro; ab hepate bilis, à liene melancholia, vel atra bilis; à capite pituita ſalſa.

Ab aliis etiam cauſis extraordinariis, & infrequentioribus talis dolor excitari poteſt, vt de lapidibus in ventriculo genitis narrat Schenckius *lib. 3. obſeruationum.* Et de corio lardi fumo exſiccati refert Fabricius Hildanus *obſeruat. 33 lib. 4.* cuius fruſtum deglutitum matrona quædam in ventriculo ſeruauerat per duos annos, continuis excruciata doloribus, idque tandem aſſumpto vomitorio medicamento, vomitu reiecit & liberata eſt.

Cauſæ externæ hunc affectuum producentes, ſunt alimēta vel praua qualitate infecta, aut ſumma acrimonia prædita, quæ per ſe talem dolorem inferre poſſunt; vel flatibus generandis idonea; vel nimia quantitate aſſumpta; ita vt putreſcant & acrimoniam induant; vel calidiora plus iuſto, vt ex iis copia bilis producatur. Sic etiam medicamenta fortiora vel acriora, vel deleteriâ facultate prædita, vel nimia quantitate aſſumpta, vel non ſatis correcta; & venena exhibita hunc dolorem facilè inferre poſſunt.

Signa diagnoſtica ad partem affectam, & cauſam dirigenda ſunt. Ac primùm ſitus doloris orificium ventriculi ſuperius affici oſtendit, quando ſcilicet ſub cartilagine xiphoïde percipitur. Sed multò certiùs hanc partem affici ſignificant, & veram eſſe cardialgiam, dolor acerbiſſimus ab exquiſito partis ſenſu promanans, anxietates, & iactationes, vt æger in vno ſitu conſiſtere non poſſit; quibus etiam ſæpè accedunt lipothymiæ, & animi defectiones, propter cordis conſenſum cuius ſumma eſt cum ventriculo ſympathia, non ſolùm propter viciniam, ſed etiam propter magnam ſpirituum diſſipationem, quæ per iſtos cruciatus contingit. Interdum etiam cerebrum trahitur in ſympathiam, ob inſignem neruum qui huic particulæ implantatur: & vapores acres, qui indè rectâ viâ ad caput eleuantur; vndè cephalalgiæ, & hemicraniæ, & aliquandò vertigines, & epilepſiæ oriuntur.

In aliis verò ventriculi partibus dolores fiunt quidem acerbi, ſed tam grauibus ſymptomatis comitati non ſunt, atque adeò dolores colicos æmulantur, ſitu tantùm doloris differentes.

Cauſæ iſtos dolores efficientes propriis etiam ſignis diſtinguuntur, quorum magis perſpicua ab excretis deſumuntur. Si enim bilis vel pituita vel flatus, vel lumbrici per os, aut aluum excernantur, facilè eſt coniicere ab huiuſmodi cauſis affectum dependere. Attamen etiamſi nulla materiæ morbificæ excretio fiat, ſignis peculiaribus bilis, aut pituitæ, aut flatuum redundantiam internoſcere poſſumus; tum etiam ſigna lumbricorum intùs latitantium ex proprio capite erunt deſumenda. Quemadmodum etiam morbi peculiares, tum ventriculi ipſius, tum partium vicinarum hunc affectum producentes ex propriis cuiuſque ſignis innoteſcent. Colligitur etiam diagnoſis humoris dolorem comitentis, ex tempore inuaſionis, incrementi, aut ceſſationis doloris. Quibuſdam enim antè cibum dolor exacerbatur, & hoc bilis dominium ſignificat, quæ ieiunij tempore exagitatur, & in ventrilum attrahitur, aut magis intenditur, & acrior euadit. Aliis ſtatim ab aſſumpto cibo dolor commouetur, quia humores crudi & mordaces, qui anteà quieti erant, & ventriculi tunicis infixi, ab aſſumpto cibo commouentur, vel qui in fundo ventriculi hærebant, ſursùm attolluntur, & orificium ventriculi afficiunt. Aliis dum cibus concoquitur dolor exacerbatur, quia vapores acres; & mordaces eleuantur ex materia morbifica, à calore aucto in ventriculo tempore concoctionis. Aliis quatuor aut quinque horis à paſtu, quia ex concoctione deprauata cibi corrumpuntur, & corrupti ventriculum vellicant. Quibuſdam denique poſt ſomnum dolor exacerbatur, & ille fit à catarrho, fluente humore à cerebro per ſomnum, qui maiori copia cumulatus, dolorem in vigilia producit. Sedatur verò interdùm dolor à cibo, quia ciborum benignitate humoris acrimonia demulcetur.

Quod ad prognoſim ſpectat. Certum eſt cardialgiam reliquis ventriculi doloribus eſſe longè periculoſiorem, propter exquiſitum oris ventriculi ſenſum, & maximum illius cum partibus principibus conſenſum.

Maior vel minor cauſæ morbificæ prauitas, & ſymptomatum vehementia maius vel minus periculum portendit.

Febris continua & acuta cum inſigni ventriculi dolore coniuncta magnum minatur periculum; quod docuit Hippocrat. *Aphor. 65. ſect. 5. In febribus circa ventriculum vehemens æſtus, & cardiogmos, malum*, Magnam enim ventriculi inflammationem; vel humorum vitioſorum copiam in ventriculo contentam, ſignificat.

Ventriculi dolor á lumbricis, vel flatu oriundus, vtplurimùm minùs periculoſus eſt, quia cauſam minùs rebellem, & parti minimè affixam habet. Aliquando tamen ex lumbricis in ventriculo contentis, eumque mordentibus grauiſſima ſymptomata oriuntur, ex quibus ægri derepentè intereunt. Sic etiam vbi intemperies flatus generans rebellis facta eſt, ac veluti habitualis, non caret periculo, quia in hydropem ſiccum degenerat ex Hippocrat. *Aphor. 11. ſect. 4*, In Cardialgia extremorum frigiditas, mortem proximam prænuntiat.

Curatio huius affectus pro cauſarum varietate maximè varianda eſt. Si enim ab aliarum partium affectibus oriatur, illorum affectuum therapia adhibenda eſt. Si verò in ipſo ventriculo cauſa ſtabuletur, dolor vel à flatu, vel ab humoribus acribus & bilioſis, vel ab inflammatione, abſceſſu, aut vlcere procedit.

Qui à flatu generatur, curandus eſt remediis diſcutientibus, & euacuantibus flatulentam illam materiam, tum etiam pituitam, à qua flatus concitantur.

Ac primùm iniiciendus eſt clyſter emolliens & laxans, cui ſtatim ſuccedat alter carminans, & diſcutiens, ex decocto fol. origani, calamenthi, pulegij, rutæ, centaurij minoris; ſem. aniſ. fœnic. dauci, cumini, & ſimilium. In quibus diſſoluatur benedicta laxatiua, ol. anethinum, rutaceum, mel anthoſatum.

Si dolor perſeueret, ex oleo rutac. aut nucum, & vini generoſi, aut hippocratici partibus æqualibus clyſter erit componendus, adddendo aquæ vitæ ℥.ij.

Vel paretur clyſter ex vino albo, cum olei iuniperi, aut cinam, aut caryophyll. chymicè extracti gutt. viij. qui miraculi inſtar liberat.

Poſteà admoueatur fotus ſequens regioni ſtomachi.

♃. Rad. cyperi, galangæ, calami aromat. ana ℥.j. fol. menthæ, origani, pulegij, maioranæ, hyſſopi, ſaluiæ, ana M.j. ſem. aniſi, fœniculi, carui, dauci & baccar. lauri, ana ℥.ſem. flor. camomil. meliloti, anthos, & lauendulæ, ana P.j. Contundantur, & incidantur, includantúrque duobus ſacculis, qui bulliant in vino generoſo; dein expreſſi, ventriculo, & toti ventri alternatim admoueantur.

At in materia minùs frigida poteſt parari fotus ſequens, maximè laudatus à foreſto, vt qui reliquis remediis non conferentibus, ægrum à dolore citiſſimè liberauerit.

♃. Rad. althææ ℥.ſem. roſar. rubr. flor. cham. ſummitatum

mitatum abſinthij , ana M.j. Coquantur in aqua communi , & chamæm. ad ℔.j. ſem. in fine addendo vini Rhenenſis opt.aquæ roſac.& aceti,ana parùm. Fiat fotus.

Poſt fotum fiat illitus ex ol. rutaceo , & anethino mixtis cum aqua vitæ,quibus aliquid addatur ol.ſaluiæ, aut caryophyll.chymicè extracti.

Poſt inunctionem admoueatur emplaſtrum de baccis lauri ; vel eius loco cataplaſma ex melle , & ſemine cumini.

Interim dum hæc fiunt , ſi nauſea adſit, excitabitur vomitus blandiori vomitorio; aut catharticum exhibebitur pituitam euacuans.

Purgato corpore exhibeatur ol. amygdal. amar. recenter extract. & cum vino albo mixtum : aut vinum Hipp.aqua clareta,vel aqua cinam.

Iulepus ſequens ad dolorem ſedandum, flatus diſcutiendos,pituitam detergendam , & ventriculum roborandum efficaciſſimus eſt.

℞.Fol. abſinthij.vulg. centaurij minor. & agrimon. ana M.ſem.Coquantur ad ℥.v.In colat. diſſolu.ſacchari albi Vnc.j.Capiat manè per biduum.

Amatus Luſitanus valdè commendat aquam è florib.chamæm.deſtillatam,tanquam præcipuum, leniendis ventriculi,& inteſtinorum doloribus,auxilium; cuius Vnc.iij.calidè exhibeantur,Vel in aquæ illius penuria , decoctum flor.chamæm.vſurpari poterit,maximè laudatum à Foreſto : Qui ſe mercatorem quendam , ingenti ſtomachi dolore affectum cum inſigni.clamore,hoc ſolo decocto ſemel exhibito curaſſe refert.Quo epoto,emiſſis ructibus in ſudorem ſolutus eſt,& incantamenti inſtar omnis dolor euanuit,vt nullis aliis præſidiis opus fuerit. Ex hoc autem decocto , cum ſemine anethi parato,aut etiam agarico,vel radice aſari ; diſſoluendo oxymel,ſyrupum acetoſum , aut roſatum ſolutiuum , parari poteſt vomitorium , ab initio morbi exhibendum , quod euacuando mitigare dolorem poterit.

Docet Galen. cucurbitulam ventriculo admotam illius dolores citiſſimè reſoluere inſtar incantamenti. Hæc tamen cautio adhibenda eſt , vt nihil aut parùm humoris crudi in ventriculo lateat;alioqui dolorem intendit.

Vtiliter etiam admoueri poteſt eidem parti panis recenter è furno extractus,per medium ſectus,tum per ſe,tum pulueribus aromaticis conſperſus.

Tandem dolore pertinaciter adhærente, confugiendum eſt ad balneum ex decocto herbarum emollientium , & calefacientium , quod tuſſimum & efficaciſſimum eſt : flatus enim diffundendo,& per poros apertos reſoluendo,à dolore liberat.Quod citiùs efficietur, ſi in ipſo balneo remedium aliquod diſcutiens ægro exhibeatur. Concurrente enim vtroque præſidio , tum interno,tum externo,opus ritè peragitur.

Balneum eſſe debet valdè calidum , vt faciliùs flatus diſcutiantur,& humores craſſi colliquentur.

Quòd ſi propter doloris vehementiam clyſteres vel iniici , vel retineri nequiuerint ; in ipſo balneo catharticum propinandum eſt, & in eo horam integram, aut dimidiam immorandum, donec vis cathartica ventriculum & viſcera attingat.

Aliquando autem , vbi ex doloris vehementia periculum imminet,ad narcotica eſt confugiendum Quibus prudenter exhibitis , admirandus non rarò ſubſequitur effectus.

Nonnulli etiam cum purgantibus narcotica permiſcent,vt ſimul & dolor ſedetur,& materia peccans educatur;quale eſt medicamentum Elidæi à Foreſto laudatum,quod ſic habet.

℞.Diaphœn.℥.ß.philonij Romani ℈.ij. Cum aqua vel decocto chamomillæ,fiat potio.

Dolore prorsùs ſublato , in iis qui ei ſunt obnoxij , ſemel aut bis in menſe purgatio iteretur , vt proxima flatuum cauſa auferatur:tum remedia roborantia vſurpentur,qualia in leſæ concoctionis curatione propoſita ſunt.

Qui verò à bile dolor excitatur,curandus eſt humoris peccantis euacuatione , vomitorio blando , aut cathartico medicamento ; aut clyſteribus frequentibus , emollientibus quidem , non acribus;aut calefacientibus.

Poſtmodùm demulceatur humorum acrimonia iulepis refrigerantibus & incraſſantibus ; emulſionibus ſemin.frig.maior.lacte recenter mulcto, oleo amygdal. dulcium recenti,vitellis ouor.& ſimilibus.

Interim non ommitantur opiatæ , aliáque roborantia,in ſuperioribus curationibus deſcripta.

Ac tandem neceſſitate vrgente, ad narcotica confugiendum eſt.

Extrinſecùs admoueatur cataplaſma ex mica panis in lacte decocta,additis vitell.ouor.& croco.

Vel admoueatur panis recenter ab igne extractus , per medium ſectus,& in aceto madefactus.

Vel foueatur eadem pars decocto flor. chamomill. violar. & nymphææ. Aut quod multò præſtantius , demergatur æger in balneum , aquæ tepidæ ; id enim ad huius affectus curationem præcipuam vim obtinet.

Dolore ſedato,ſi fortè reuerti contingat , æger purgabitur bis in menſe ; & viſcerum intemperies calida corrigetur victu refrigerante , & remediis conuenientibus.

Qui verò dolor fit ab inflammatione , abſceſſu vel vlcere,remediis in ſequenti curatione proponendis oppugnabitur.

CAPVT XI.

De inflammatione,abſceſſu,& vlcere ventriculi.

LIcèt in ventriculo , quemadmodum in omnibus aliis partibus omnia tumorum genera contingere poſſint, non hîc tantùm de inflammatione , ſeu phlegmone agemus , quæ frequentior eſt , cùm reliqui tumores rariſſimè eueniant , & eadem methodo qua reliquarum partium internarum tumores , curari valeant.

Eſt igitur inflammatio ventriculi , tumor præter naturam à ſanguine per venas quibus alitur à venæ portæ ramis deriuatis , in ventriculi ſubſtantiam eiuſque membranam effuſo.

Ille autem ſanguis vel purus eſt ac ſyncerus , & phlegmonem propriè dictam producit ; vel cum bile, pituita , aut melancholica permixtus ; & phlegmonem eryſipelatoſam , œdematoſam , aut ſcirrhoſam efficit.

Cauſæ externæ plurimæ eſſe poſſunt ; quæcunque videlicet ſanguinem feruidiorem efficiunt , vt alimenta calidiora , & meri potio , vel cum ad illam partem promouere poſſunt, vt contuſio ventriculi , dum præſertim cibo turget. Quibus addi poſſunt calidiſſima , & acerrima aſſumpta , vt cantharides , ſublimatum , & ſimilia.

Signa huius affectus diagnoſtica ſunt ingens dolor, ardens & pungens,diſtendens & pulſans , & in dorſum vſque potenſus , tumor adeſt tactu conſpicuus ; imò & interdum viſu. Scapulæ deorsùm trahuntur ; reſpiratio difficilis eſt , ficut & deglutitio , atque eructatio. Cruentum nonnunquam aliquid euomitur , febris adeſt ardentiſſima ſæuiſſimis comitata ſymptomatis.

Si inflammatio eſt pura à ſolo ſanguine oriunda , mitior aliquantulùm eſt ; ſi verò eryſipellatoſa , ſymptomata grauiſſima ſunt , & ſpeciatim febris lipyria adeſt , in qua exteriora rigent , & interiora vrun-

tur, & ſitis adeſt inextinguibilis, quæ etiam febris inflammationi inteſtinorum eryſipelatoſæ aduenire ſolet.

Huic ventriculi inflammationi plurimùm affinis eſt inflammatio, quæ vel ſummam iecoris partem, quâ ventriculus obtegitur; vel incumbentem illi abdominis regionem occupat; quæ ſola ſymptomatum vehementia & pernicie diſtinguitur; nempè ventriculum obſidens inflammatio omnia ſæuiſſima & periculoſiſſima præ ſe ferre conſueuit.

Ex prædictis facile eſt prognoſim elicere, & affectum valdè periculoſum, imò vt plurimùm lethalem, nuntiare.

Periculoſior tamen eſt qui totum ventriculum aut ſuperiorem eius partem occupat, vel qui ad eryſipelatis naturam accedit.

Galen. *in 3. prorrhet.* nauſeam, & conturbationem ventris plurimam, ac frequentem prauam eſſè docet; oſtendit enim praúos humores ventriculi tunicis pertinaciter adhærere, eaſque vellicare; & ad expulſionem irritare.

Si inflammatio non interimat, neque reſolutione curetur, in abſceſſum degenerat, qui cognoſcitur doloris & febris remiſſione, tumore perſeuerante.

Rupto abſceſſu vlcus relinquitur, quod puris excretione, per vomitum & ſeceſſum reiecti innoteſcit.

At verò vlcus ventriculi non ſolùm ex abſceſſu diſrupto, ſed etiam ab aliis cauſis producitur, quæ hîc etiam numerandæ ſunt, ne quippiam in illius theoria deficiat.

Cauſæ igitur vlceris ventriculi ſunt, vel internæ vel externæ.

Internæ ſunt humores acres in ventriculo geniti, vel aliunde in eum tranſmiſſi, vt bilis flaua, vel atra, vel pituita ſalſa.

Externæ cauſæ ſunt medicamenta acria erodentia, aut venena. Huc etiam referri poſſunt, vulnera ventriculi malè curata, quæ in vlcus degenerant: tum etiam ruptio alicuius venæ inſignioris, quæ coaleſcere ſufficienter non potuit poſt vomitum ſanguinis copioſum.

Cognoſcitur vlcus in ventriculo genitum præcipuè ex pure quod vomitu aut ſeceſſu reiicitur. Cui ſigno primario alia addenda ſunt. Primò enim percipitur in ventriculo dolor pungens cum ardore coniunctus, præcipuè dum quippiam excedente aliqua qualitate præditum aſſumitur, acre ſcilicet, ſalſum, vel acidum; aut intensè calidum, vel frigidum. Adeſt prætereà deiecta appetentia, ructus fœtidus, febris lenta, & aſſidua.

Prognoſis funeſta vtplurimùm inſtituenda eſt, niſi vlcus ſit perexiguum, & ſuperficiem tantùm occupet, ac febrem coniunctam non habeat. Membrana enim ventriculi vlcerata, vtpote pars ſpermatica difficillimè coaleſcit; alimenta in ventriculo malè affecto non benè concoquuntur, & ante abſolutam coctionem reiiciuntur vlcus lancinantia. Præstereà medicamenta parùm præſtant, quia detergentia vlceris curationi neceſſaria dolorem excitant; exſiccantia verò, quæ alteram vlcerum curandorum indicationem implent, impediuntur continuò ab eſculentis, & potulentis, & chyſoſa materia, aliiſque humoribus, qui in ventriculo debili continuò reſtagnant.

Curatio prædictorum affectuum ſigillatim inſtituenda eſt

Ac primùm inflammationis curatio inchoanda eſt à venæſectione pluries repetita in vtroque brachio, quantùm vires ferre poſſunt. Ac licet ob ſincopen, & extremorum refrigeratione, vires ab initio deiectæ videantur: illa tamen virium infirmitas eſt ab oppreſſione, quæ vacuationem poſtulat, atque ita venæ ſectionem prohibere non debet.

Præstereà apertio hæmorrhoïdum, ſi æger huic euacuationi aſſuetus ſit, ſanguinem à ventriculo vtiliter euellere poterit. Quod etiem munus vtiliter præſtabunt cucurbitulæ ſcapulis, dorſo, & natibus admotæ, tum ſiccæ, tum humidæ; frictiones & ligaturæ partium extremarum; & calefactio earundem partium, (quæ frigere plerumque ſolent) admotis linteis calentibus, & inunctione olei irini, nardini, aliorumque calidorum.

Purgantia in hoc affectu improbantur, quia humores conturbant & in partem affectam attrahunt.

Attamen Auic. tamarindorum decoctum, aut caſſiæ ℥.ß. cum aqua endiuiæ, vel ſero lactis diſſolutam commendat, ſingulis diebus vſque ad ſeptimum diem exhibitam. Quia molliendo, non trahendo expurgat, mitigat acrimoniam, & lenit dolorem. Satius tamen eſt ab omni purgatione in principio abſtinere. Septimo elapſo, apparentibus quibuſdam concoctionis & declinationis indiciis, poteſt etiam inſtitui purgatio ex rab. ʒ. j. cum ſantal. rubr. ℈. j. in aqua borrag. infuſa, addendo ſyrupi roſac. ℥. j. vel ij. vt ſordes parti hærentes paulò valentiùs educantur.

Interim clyſteres emollientes, refrigerantes, & lenientes ſingulis diebus erunt iniiciendi, quorum formula talis eſſe poterit.

℞. Iuris pulli, vel decocti maluæ, & violariæ ℔. j. caſſiæ recenter extractæ ℥. j. olei roſac. & violac. ana ℥. ij. ſacchari ℥. j. ß. vitell. ouor. num. ij. Fiat clyſter.

Alterantia verò & roborantia per os aſſumenda, eadem eſſe poterunt, quæ in curatione doloris ventriculi ab humore bilioſo fuerunt propoſita.

Peculiariter autem conferre poſſunt ſyrupi de nymphæa, & de ſucco portulacæ, potiſſimùm in principio. quia repellentis medicamenti vicem implere poſſunt.

Conferunt etiam non parùm emulſiones iv. ſem. frig. maj & ſem. papau. albi. dolorem enim leniunt, & calorem. contemperant. Tum etiam iulepi ſequentes.

℞. Aquæ roſar. ℥. iij. aquæ plantag. Vnc. ij. ſucci acetoſæ, vel vini granat. Vnc. j. ß. ſacchari roſat. Vnc. j. Bulliant parùm & colentur. Capiat Vnc. ij. bis aut ter in die.

Si dolor vehementer vrget, ſyrupus de papau. exhiberi poteſt.

Pro potu vtatur decocto hordei cum ſyrup. violac. & frigidum bibatur.

In progreſſu morbi, alia medicamenta prædictis erunt permiſcenda, quæ reſolutionem adiuuent. In hunc finem iulepi ſequentes præſcribi poterunt.

℞. Syrup. nymphææ, de pomis, & de ſucco portulacæ, ana Vnc. j. ſyrupi de abſinthio pontico Vnc. ß. aquar. lactucæ, acetoſæ, & fœniculi, ana Vnc. iij. pulueris electuar. diamarg frig. ʒ. j. Fiat iulep. pro iij. doſibus, bis in die ſumendis.

His addere licet opiatas inſtaurantes, narcotica & ſimilia. Quæ omnia varianda, erunt multis modis, pro Medici iudicio & prudentia.

Terebinthina cum aqua abſinthij lota, ſi bis, terve detur, vel reſoluit, vel mutarat ventriculi apoſtema.

Exteriùs verò fotus ſequens in principio admoueatur.

℞. Rad. acetoſæ Vnc. ij. fol. end. cichorij, & maluæ, ana M. j. ſeminis lactuc. & papau. albi, ana ʒ. iij. ſantali albi & rubri, ana ʒ. ß. florum violar. & nymphææ, ana P. j. Fiat decoctio, addendo aceti roſacei parùm; foueatur regio ventriculi tepidè.

Vel ex aquis ſtillatitiis end. lactuc. & nymphææ, cum tantillo aceti, & pulu. triaſantali, idem fotus parari poterit.

Poſt fotum inungatur eadem pars oleo roſac. & violac. inuicem permixtis, vel vnguento ſequenti.

℞. Ol. roſac. Vnc. j. ß. ol. violac. aceti roſac. ſucci hieracij, ana Vnc. ß. Bulliant ad ſuccor. conſumptionem, deinde adde ſantali rubri ʒ. j. roſar. rubrar. ʒ. ß.

ſpicæ

ſpicæ & camphoræ, ana ℈. ß. ceræ albæ q. ſ. Fiat vnguentum.

Cataplaſmata in principio non conueniunt, quia partem pondere ſuo grauant, & calorem retinendo inflammationem augent.

In declinatione, ſi contingat, & tumor reſolutione finiatur, quod maximè eſt exoptandum; fotus reſoluens admoueri poterit, in hunc modum compoſitus.

♃.Rad.ireos Florent.Vnc.ij.fol.menthæ, maioranæ,pulegij,& abſinthij pontici, ana M. j. ſeminis fœnugræci & aniſi, ana ʒ.ij. granor. κermes ʒ. j. florum ſtœchados, anthos, chamomillæ,ana P.j. Fiat decoctio, addendo ſub finem parùm vini albi; qua foueatur regio ventriculi.

Poſt fotum inungatur eadem pars oleo abſinthij, nucis moſch.nardino & ſimilibus, quibus additâ cerâ, & pulu.ireos Florent.aut cinam.poteſt concinnari vnguentum. Emplaſtra verò,& cataplaſmata, quia pondere grauant partem,hîc non conueniunt.

Si verò tumor ad ſuppurationem tendere videatur, foueatur pars decocto flor.chamæm.& roſar.rubr. Poſteá cataplaſma ſequens admoueatur.

♃.Rad.althææ Vnc.ij.fol.branch. vrſinæ, & roſar. ana M.j. Coquantur optimè & contundantur; deinde adde farinæ hordei,ſem.lini, fænugræci, & pulu. chamæm.ana Vnc.ſem.ſantali albi & rubri,ana ʒ. ij. Cum oleo roſat. & chamæm. & pauca pinguedine gallinæ fiat cataplaſma ſæpè renouandum.

Rupto abſceſſu, vlcus detergeatur hydromelite in potu exhibito.Cui addenda eſt interdum manna thuris, Galen. præcepto. Vel aqua hordei cum ſaccharo roſaceo in principio, & conſtitutione calidiori exhibenda.

Vlcere verò in vetuſtatem abeunte;ſiue ab hac cauſa,ſiue ab alia quauis,vt in humoribus acribus, & erodentibus; vel aſſumptis cauſticis, & venenatis rebus genitum fuerit, conuenient primùm iuſcula, herbis refrigerantibus & modicè aſtringentibus alterata, hordeata, amygdalata, cum ſaccharo roſac. parata, lac recens mulctum cum ſaccharo, & tantillo mellis, ac tandem chalybeatum: tum etiam aqua ferrata pro potu ordinario, aut in qua boli armenæ, vel terræ ſigillatæ fruſtula maduerint. Cui addi poterit vinum rubrum auſterum,ſi perexigua caliditas in parte apparuerint.

Deinde apozema ſequens in vſum reuocetur.

♃.Hord.integri P.j.fol.ſcabioſæ, agrimon. pimpinell.& capill.ven.ana M.ß.ſem.melon.Drach.ij.roſar. rubr.ſiccar. P.j. Fiat decoctio ab ℔. j. In qua diſſolue ſyrup. de roſis ſiccis ℥. iij. Fiat apozema pro iiij. doſibus frequenter iterandis.

Ad interna etiam vlcera plurimùm confert decoctum rad.chinæ,vbi febris abfuerit,per viginti aut plures dies ſumptum, leuiter ſudores prouocando, ſic enim vlcus paulatim exſiccatur. Si verò tabes, & corporis conſumptio timeatur, decoquatur prædicta radix in iuſculo pulli gallinacei, vel columbini, cum herbis prædictis & hordeo mundato.

In diuturniori vlcere potus aquar. mineralium vitriolatarum,ferratarum,aut aluminoſarum,quales ſunt noſtræ Meinenſes,per menſem integrum ſumptæ, non parum conferunt.

Toto morbi decurſu, ad ventriculum ad illuuie repurgandum,conferunt leuiora cathartica; vt rhab. tamarindi,myrobal.ſyrup.roſac. & catholicum, ſemel in ſeptimana vſurpata.

Denique ad vlceris occluſionem ſequentia vſurpari poterunt.

♃.Boli armenæ,terræ ſigillatæ, corall. rubr. lapid. hæmat.aqua roſar. diligenter lotor. ana Drach. j. ſang. dracon.gummi arabici,& tragacanth.ana Drach.ß.ſem papau.albi leuiter contuſi,& aſſi, hypociſt.thuris, & ſarcocollæ,ana ℈.j.ſacchari roſac.Vnc.j.fiat puluis cuius capiat Drach.j.cum aqua plantag. aut conſerua roſar.ſingulis diebus.

Vel ex eodem puluere poteſt fieri opiata, cum conſerua ſymphyti, & roſar. ſyrup. cydonior aut myrtino exceptis. Vel etiam poſſunt fieri trochiſci ex eodem puluere cum mucilagine ſem.pſyllij, aut tragacanthæ. Quibus omnibus viciſſim vti æger poterit, ne eiuſdem remedij tædio afficiatur.

Exterius verò,ad vlceris occluſionem,admoueri poterit regioni ventriculi fotus ex decocto abſinthij, roſar.malicorij. gallar. balauſtior. myrtillor. thuris, maſtiches ac ſimilium. Ac deinde pars eadem inungenda erit vnguento aſtringente, vel emplaſtrum aſtringens eidem admouendum.

PRAXEOS MEDICÆ, LIBER X.

DE AFFETIBVS INTESTINORVM.

PRÆFACTIO.

SVMMA totius nutritionis perfectio in tribus hiſce operationibus conſiſtit; optimè ſcilicet ingerere, digerere,& egerere. Prima quæ appetitum reſpicit, & ſecunda quæ concoctionem, ad ventriculum pertinet. Tertia verò inteſtina; quorum egeſtio moderata, & ſecundùm naturæ leges peracta, maximum toti corpori commodum afferre ſolet. Contrà verò ſi deficiat,vt in aſtrictione alui; vel exuperet, vt in variis alui fluxibus contingit; maxima inde incommoda, & grauiſſimi morbi emergunt.Præptereà ſuperfluorum retentio in inteſtinis dolores colicos, iliacos & hæmorrhoïdales, inferre ſolet. Ac denique putredines in inteſtinis genitæ, non ſolùm alui fluxus prædictos, ſed etiam lumbricos,generare ſolent. Vt hæc omnia ſigillatim exponantur, vniuerſus hic tractatus vndecim comprehendetur capitibus. Quorum primum erit de dolore colico. Secundum dei liaco. Tertium de aſtrictione alui.Quartum de lienteria affectione cœliaca, Quintum de diarrhœa Sextum de dyſenteria, Septimum de teneſmo. Octauum de fluxu hepatico.Nonum de lumbricis.Decimum de fluxu hæmorroidali. Vndecimum de hæmorrhoïdum dolore.

CAPVT I.

De dolore colico.

COlicus dolor nomen deſumit à parte affecta quæ eſt colon inteſtinum;quod longum & anfractuoſum,eſt, & totius ferè corporis excrementis recipiendis deſtinatum, illa autem excrementa diutiùs retenta, dolores huiuſmodi parere conſueuerunt.

Cauſæ igitur coloci doloris ſunt materiæ excrementitiæ quæcunque ſolutionem continui, diſtendendo, pungendo,aut erodendo efficere poſſunt, eæque ſunt, flatus vel humores.

Flatus ex cruditatibus, aut frigida ventriculi, vel inteſtinorum intempetie geniti,ſi commodè non excludantur, propter induratas fæces, aut alias cauſas inteſtina obſtruentes, magnâ copiâ in inteſtinis craſſioribus,colo præſertim cumulantur, & dolorem intenſiſſimum efficiunt.

Humores enim craſſi,frigidi, & pituitoſi tunicis inteſtinorum impacti,eiuſmodi dolorem efficere poſſunt tùm mordendo, ſi acrimonia quadam aut ſalſedine præditi ſint: tum refrigerando partem, quæ conſequenter concoctionem & diuulſionem patitur, quemadmodum Galenus de ſe ipſo narrat, ſe dolorem colicum acerbiſſimum patientem, pituitam vitream actu frigidam excreuiſſe;tum denique flatus emittendo, qui facilè ex humore craſſo,viſcido ac lento à calore debili eleuantur.

Humores denique bilioſi & acres,tùm etiam melancholici & acidi,pungendo ac vellicando inteſtina, huiuſmodi dolores efficiunt. In harum autem cauſarum actione dubitare licet, quomodo colicus iſte dolor ſuas exarcerbationes & remiſſiones habeat,eadem materiâ in inteſtinis remanente, quæ quamdiù præſens eſt, diſtentionem aut morſum inferre debet. Cui dubio reſpondemus materias illas interdum quietas permanere, & nullum tunc temporis aut exiguum dolorem efficere:interdum verò commoueri,& excitari per fomentationes varias, quæ in humoribus contingunt, vt ſolet fieri in epilepſia, hyſtericis affectibus, & febrium acceſſionibus.

Aduertendum autem eſt diligenter, flatus illos aut humores non tantùm in cauitate inteſtinorum reſidere, tunc etiam facilè excluduntur,ab euacuantibus,deterſentibus,& carminantibus medicamentis;ſed plerumque ipſis inteſtinorum tunicis infixos eſſe; vnde fit vt non tam facilè inde auelli poſſint, morrumque longiorem ac contumaciorem efficiant, qui prædictis remediis non ita facilè oppugnari valeat. Sic humores craſſi,pituitoſi,aut melancholici, per venas inteſtinorum in eorum ſubſtantiam ſenſim ac paulatim confluunt, & non ſtatim dolorem efficiunt, donec ſufficienti copiâ cumulati naturamirritent ad expulſionem, ſicque commoti & exagitati dolorem inferunt; vel flatus ex ea eleuantur, qui inter inteſtini tunicas concluſi, eas diſtendunt, ac diuellunt; facilemque exitum non inuenientes dolorem inferunt diuturnum. Bilis etiam eodem modo per venas inteſtinorum, in eorum tunicas effuſa, iiſque imbibita, dolores acerrimos excitat,qui diuturni, ac contumaces eſſe conſueuerunt, quia difficillimo negotio ab inteſtinorum ſubſtantia auelli poteſt.

Eſt alia colicæ bilioſæ ſpecies, quæ in paralyſim de generat,

generat, vete tibus parùm nota, quæ fit ab humore iliofo, non in colon inteſtinum, quemadmodum præ-dicta; ſed in abdominis membranas repentè effuſo, qui eò transfertur à cyſtide fellea, vel meſenterio in criſi diuturnam febrium, aut à vehementi iracundia, aliaque cauſa externa, quando propter obſtructiones ad vias communes effundi non poteſt; ſed motu præpoſtero ad prædictas abdominis membranas re-pentè excutitur. Hinc dolor exoritur crudeliſſimus colicum imitatus, qui tamen neque clyſteribus, neque fomentis, neque aliis remediis cedit; ad plures men-ſes perſeuerat, vnde corpus contabeſcit; febris in-terdum alicuius ex intermittentibus typum referens moleſtat; interdum, idque ſæpiùs continua, ac len-ta, ac tandem doloribus remittentibus, paralyſis ſuccedit, humore illo per abdominis membranas in ſpinam dorſi ſenſim irrepente. Illa autem paralyſis partes ſuperiores magis occupat. Crura verò & tibiæ plerumque dolent, in paucis reſoluuntur omninò, bile ſcilicet ob leuitatem ſuperiora petente. Imò verò inter-dum in ipſum cerebrum irrumpit, & conuulſiones epilepticas producit, vndè mors vtplurimùm ſolet ſuc-cedere.

Dantur & aliæ colici doloris cauſæ, ſed minùs frequentes, nimirùm calculi in inteſtinis geniti, & lumbrici glomerati inteſtina obſtruentes: compreſſio inteſtinorum à tumoribus vicinarum partium: vel anguſtia ab inflammatione, aliiſque tumoribus inte-ſtinorum, vel contorſio eorumdem à flatibus excita-ta, quæ via eſt ad iliacam paſſionem; interdùm etiam materia quæ colicam excitat eſt venenata ac malig-na, & colicam peſtilentem efficit, ſicut Paulus Ægi-neta refert, colicam peſtilentem in Italia, exortam multas Romanorum prouincias infeſtaſſe. Omnia de-nique corpora dura inteſtina obſtruendo, vel diſten-dendo, colicum dolorem efficere valent, vt calculi in inteſtinis geniti, nuclei cetaſorum magnâ copiâ inge-ſti, caſeus durus, & ſimilia. Sic refert Platerus præfe-ctum quendam colicis doloribus diù vexatum conuul-ſionibuſque laborantem, poſt clyſmatum vſum caſei indurati, magnam copiam per aluum reieciſſe, qui per longum tempus in inteſtinis hæſerat, propterea quod antequam ægrotaret, eo ſeſe immoderatè reple-uerat.

Cauſæ externæ ſunt aëris conſtitutio frigidior aluum comprimens & conſtringens, ac indurans: vel calidior, à qua fæces etiam indurantur; ex iis enim à calore om-nis humiditas exſurgit: vſus ciborum, & potuum ho-minis temperamento minùs conuenientium, fructuum crudorum, & ſtypticorum, ciborum craſſorum, & con-coctu difficilium, quies nimia, & ſomnus immodicus; exercitia intempeſtiua, immoderata Venus, aliæque cauſæ externæ, quæ ventriculi concoctionem inuertere poſſunt.

Diagnoſis huius affectus in genere ſatis facilis eſt. In primis enim dolor acerbiſſimus eſt, adeò vt ſi leuior fuerit, verè colicus appellari non debeat, ex ſententia Galeni *lib. 6. de locis affect. capit. ſecund.* Deinde dolor iſte interdum vagus eſt, & modò in hac, modò in illa parte grauiùs vrget; ita vt nunc hepatis, nunc lienis, nunc ventriculi, nunc renum regionem occupet, nunc ſupra; nunc infra vmbilicum appareat; ac ſæpè in ſini-ſtro latere plus vrgeat, ex eo quòd in ea parte ſit quæ-dam anguſtia, primùm à Bauhino obſeruata. Quando enim excrementa in ſuperiori ac capaciſſima coli par-te, in globos magnos, provt capacitas illius ferebat, in-durata, à flatu versùs illam partem magna cum violen-tia pelluntur, fit vt non niſi magno cum dolore per-meare poſſint, quo ſymptomate dolor colicus cum ſplenico & nephritico ſæpè confunditur; ab iiſque ſatis difficili negotio reliquorum ſignorum comparatione diſtinguitur. Interdum verò dolor magis fixus, & in vna parte ſtabilis, terebro perforanti, aut palo infixo ſimi-lis. Ducto in conſenſum ventriculo, vomitus ſæpè exci-tatur, quo interdum pituitoſa, interdum biliofa, porra-cea, & æruginoſa reiiciuntur. Poſt cibum dolor inten-ditur, quia repletus ventriculus comprimit inteſtina. Aluus vtplurimùm aſtricta eſt, vt nihil per aluum ægro-tantes, ne flatum quidem emittere poſſint. Si verò ali-quid excernatur, vel ſponte vel arte, id maiori parte flatulentum eſt, ac bouino ſtercori ſimile, & aquæ ſu-pernatens, vtpote maiori parte pituitoſum, quia pi-tuita per aluum excreta, aquæ & ſaroſis excrementis ſupernatare conſueuit. Tanta autem interdum eſt ſu-pradicta alui aſtrictio, vt ſæuiente dolore medica-menta purgantia exhibita, etiam vehementiora, nihil operentur.

Signa cauſarum in hunc modum diſtinguenda ſunt.

Si dolor fiat à pituita, non adeò vehemens eſt, niſi flatum habeat adiunctum, qui ex iis locis in quibus continetur nequeat erumpere: tunc enim grauiſſimi dolores fiunt; modò in vna parte, ac ſi illa terebro, vel infixo palo perforetur; modo in pluribus, ſi flatus illè diuagetur. Ægri à calidis iuuantur; à frigidis læduntur. Præceſſit victus ratio generandæ pituitæ idonea, vrina crudior, & albidior interdum eſt, non tamen perpetuò; quod iuniores & inexpertos medicos fallere ſolet, in-terdum enim etiam in colica pituitoſa, ac flatulenta, vrina flaua ac rubicunda apparere conſueuit; propter vehementem dolorem; qui ſpiritus & humores in ve-nis & arteriis contentos accendit & inflammat. Quod ſapienter annotauit Auicen. *fen. 13. lib. 3. tract. 3. cap. 11. Non oportet, inquit, vt decipiatur aliquis, per id quod fortè ſit de ſiti, & inflammatione, & rubedine aqua, vt exiſtimet quòd ægritudo ſit calida, illud namque eſt com-mune omnibus,*

Si à flatibus colicus dolor oriatur, dolor tenſiuus aderit, & quædam ventris inflatio: ægri flatuum mul-titudinem, & ventris rugitum percipiunt; à flatuum excluſione maximè leuantur, victus ratio flatibus ge-nerandis idonea præceſſit, vt aquæ frigidæ potio in-tempeſtiua, vſus frequens leguminum, raparum, caſta-nearum, olerum, fructuum, & ſimilium. Et ſi flatus in cauitatibus inteſtinorum contineantur, dolor vagus eſt, neque in vno loco conſiſtit, & per interualla re-nouatur. Si verò intra eorum tunicas coërceatur, do-lor fixus eſt, quia flatus locum mutare non poſſunt; continuus & pertinax, quia flatus exitum non inue-niunt.

Si colicus dolor ab humore acri & biliofo oriatur; ille acerbiſſimus eſt, vellicans, & pungitiuus; æſtus adeſt, ſitis, & plerunque febris, vrinæque ſunt valdè bi-lioſæ. A calidis alimentis & medicamentis malum in-tenditur, à frigidis verò leuatur. Materiæ biliofæ excre-tione malum imminuitur, & victus ratio bili generan-dæ idonea præceſſit.

Dolores reliquarum partium in imo ventre conten-tarum à colico dolore propriis ſignis facilè diſtingun-tur, excepto dolore nephritico, cuius ſigna cum doloris colici ſignis tantum habent affinitatem, vt Medicos non rarò etiam peritiſſimos, in eorum diſtinctione er-rare contingat. Quòd ipſi Galeno contigit, qui vt ipſe fatetur, *ſecund. de loc. aff. capit. quint.* colico dolore ve-xatus ſe nephritico laborare, ex lapide alteri vreterum impacto arbitrabatur; donec humore per aluum ex-cretò, & inde ſedato dolore, colicum eſſe animaduer-tit. Sequentibus tamen ſignis hi duo affectus ſatis dilu-cidè inuicem diſtingui poſſunt, ſi accuratè examinen-tur.

Primò, dolor nephriticus fixus in rene eſt, & ab eo ad teſtem exporrigitur, ſecundùm longitudinem vrete-ris. Colicus verò vagus eſt, & cinguli inſtar medium ventrem affligit.

Secundò, à paſtu colicus dolor augetur, ob com-preſſionem inteſtini, quæ fit à ventriculo repleto: nephriticus verò neutiquam augetur, ſed potiùs imminuitur; quia aliquid humoris alimentarij ad

N 4 renes

renes transfertur,quod dolorem aliquantulum demulcet.

Tertiò , in colico dolore vomitus eſt vehementior, & aluus ſtrictior; quia colon inteſtinum fundo ventriculi adiacet, & inteſtina diſtenta , aut vehementer irritata ſeſe conſtringunt , vt inimicum expellant. Vtrumque tamen ſymptoma vtrique affectui commune eſt , vt eorum intenſio , & remiſſio difficilem habeat diagnoſim ; quandoquidem dolor nephriticus intenſior maiorem vomitum,& alui adſtrictionem maiorem , efficere poteſt,quàm dolor colicus remiſſior.

Quartò in colico dolore,ab excretionibus per aluum, & per vomitum maius leuamen emergit , quam in nephritico.

Quintò,in dolore nephritico , vrina primùm clara; & tenuis,& tranſcolata,poſteà aliquid ſubſidet, & tandem arenulæ,aut lapilli excernuntur. At in colicis vrinæ ab initio craſſiores exiſtunt.

Quoad prognoſim ſpectat, colicus dolor vtplurimùm , ſi lenior ac remiſſior ſit,neque admodùm diuturnus.neque conſtans in vna parte, ſed vagus,& inſtabilis,per vices intermittat. & aluum omnino non conſtringat;curabilis eſt,& periculo vacat. Si verò dolores ſint acerbiſſimi,in vno loco firmiter fixi , nunquam intermittentes;nihil per aluum excernatur,vrgeant vigiliæ;ac demùm ſequatur vomitus,ſingultus,delirium , refrigeratio extremorum,& ſudores frigidi, lethalis eſt affectus.

Colicus dolor contumax à materia acri, & biliosā præſertim oriundus , in alios affectus eoſq; grauiſſimos ſæpè degenerat,arthritidem,epilepſiam,& frequentiùs paxalyſim.

Colicus dolor epidemicus,contagioſus,& peſtilens, lethalis vt plurimùm eſſe conſueuit.

Curatio huius affectus pro varietate cauſarum varia inſtituenda eſt.

Ac primùm flatulentæ & pituitoſæ eadem curatio adhibenda eſt ; quæ incipit à clyſtere emolliente , cui poſtmodùm ſuccedat carminans & diſcutiens , (qualis in dolore ventriculi à ſimili cauſa deſcriptus eſt ,) qui reiterandus eſt eâdem die bis,ter,quater , donec dolor diſpareat. Si tamen vno aut altero clyſtere aluus non deponat,vt interdum contingit,acri ſuppoſitorio ſollicitanda eſt.In vno autem prædictorum clyſterum vtiliter admiſcentur aquæ benedictæ ℥.iiij.

Vel colocynthidis ʒ.ij.vel iij. in clyſtere emolliente & carminante decoquuntur.

Si clyſteres dolorem non ſoluant, in iis pertinaciter inſiſtendum non eſt , ſed ſatius eſt leui aliquo medicamento vti. Obſeruatum eſt , cùm æger quidam triginta clyſteres ſine fructu accepiſſet;alium Medicum mannæ ℥.j.ß. cum ol. amygd. dulc. Vnc.ij. in iuſculo gallinæ pingui exhibuiſſe , & ægrum à dolore liberaſſe. In dolore tamen qui fit à putuita craſſa , fortiora medicamenta exhibenda.

Poſteà verò fomenta , inunctiones , balnea,emplaſtra,aliáque remedia,conuenient , quæ in doloris ventriculi curatione ſupra propoſita ſunt. Quibus addenda ſunt ſpecifica nonnulla , huic affectui maximè proficua.

Inteſtina lupi vino albo abluantur , poſteà in furno exſiccentur in vaſe terreo , donec in puluerem reduci queant. Huius pulueris capiat æger Drach.j. cum vino albo : ſubitò dolorem ſedat.

Aqua ſimplex bulliat , eíque feruenti ade ol. commun.quartam partem,& grana aliquot piperis craſſiuſculè triti;capiat æger cochl.iij.vel iiij.calidè ; quantùm ferre poterit.Sedatur dolor ferè in momento.

℞.Aloës opt. Drach.j. laudani opiati gr.iiij. diagrydij gr. vj. Miſce formentur pilulæ vj. deauratæ , capiat æiger horâ commodâ;dolorem poſt horam ſedant , & poſteà humores noxios euacuant. His etiam pilulis ſubſtitui poteſt medicamentum ex diaphœnico & phionio Romano , in dolore ventriculi deſcriptum. Hippocr. *lib. de internis affectib.* proponit purgationem ex peplio & meconio.

Olei amygdal.dulc. aut amarar.recentis Vnc. vj. exhibitæ dolorem demulcent, & materiam inteſtinis adhærentem per inferiora deturbant.

Cum ſequentibus etiam mixtum vtiliſſimum eſt.

℞. Ol. amygdal. dulc. vel alterius pro pauperibus, Vnc.iiij.vini generoſi vnc.j.ſem.ſyrupi de papau.vnc.j. Miſce,fiat potio.

Cum manna etiam exhibitum oleum amygdal. dulcium in iuſculo pingui , vt ſuprà dictum eſt , dolorem lenit,& materiam peccantem euacuat.

Semen ameos puluerat. cum vino exhibit. ad ʒ.i. vrgente dolore eum ſubitò ſiſtit , & ſecundâ exhibiltione morbum plerumque aufert , admouendo ſimul cataplaſma ex terebinth. ℥. iii. ſtupis exceptum , ſinapiſatum piperis , & ſang. draco. ſubtiliſſ. puluerat. an.ʒ.j.

Galbanetum Paracelſi humori diſcutiendo idoneum eſt,ſi totus venter eo illinatur. Illius deſcriptio à Cratone talis proponitur.

℞. Gummi elemi, hederæ, galbani, ol. laurini, ana partes æquales. Diſtillentur in arena per retortam; ſeruentur ſeorſim , primùm aqua ; deinde ol. clarum; tertiò ol.craſſum inſtar mellis,quo inprimis vtendum eſt.

℞. Calami aromat·Vnc.j. galangæ ʒ.iii. flauedinis exterioris corticis arantior.Vnc.iiij. cinam.electi, ſem. aniſi & fœniculi,ana Drach.iij. cumini Dra.vj. baccar. iuniperi recent.Vnc.ß.baccar.lauri Drach.iij.Puluerentur ſubtiliſſimè, & infundantur in vini maluat.opt.℔. vj.Stent in infuſione in loco calido per vj.dies. Poſteà diſtillentur in balneo Mariæ. Doſis Vnc. j. præmiſſis euacuationibus.

Ventri admouetur vtiliter gummi caragna , & tacamahaca ; & priùs cucurbitula magna vmbilico affigatur.

Etiamſi emplaſtra prædicta ventri non admoueantur ; omittenda tamen non eſt cucurbitula vmbilico admota,quæ ipſo Galeno teſte, dolorem à flatibus excitatum diſcutit inſtar incantamenti.

Si affectus ſit diuturnior,decocto guaiaci per multos dies continuato fœliciter curari poterit, purgando per interualla,& clyſteres frequenter iniiciendo. At ſi colicus dolor fiat à pituita vitrea , decoquatur guaiacum cum vino,quemadmodum vſurpauit Amat. Luſit.cum fœlici ſucceſſu,*curat.* 32 *cent.* 1.

Sedato dolore apozema pituitam euacuans præſcribendum eſt , quo reliquiæ omnes educantur : vel eius loco decoctum galli veteris cum incidentibus , attenuantibus,& catharticis compoſitum. Vel iulepus efficaciſſimus in colica ventriculi deſcriptus.

Colica bilioſa curatur clyſteribus emollientibus , & acrimoniam humorum temperantibus.

Foueatur venter decocto emolliente & anodyno, aut quod melius erit , paretur ſemicupium ex eodem decocto.

Conueniet etiam cataplaſma infimo ventri ex farina hordei;& ſem.lini coctis in ol.chamæmel.

Tum etiam epithema refrigerans hepatis regioni admotum,in hunc modum compoſitum.

℞.Succi endiuiæ,& cichorij,ana ℔.ß.ſucci lactucæ, & aceti roſac.ana Vnc.ij.Miſce,fiat epithema.

Iulepi exhibeantur ex aquis papau.rhœad. lactucæ, endiuiæ,acetoſæ, cum ſyrup.violac. de pomis, & de limonibus.

Si doloris atrocitas vrgeat,ad narcotica confugiendum erit.

Mitigato aliquantulùm dolore , expreſſio rhei in aqua cichorij , cum ſyrupo roſaceo exhibenda erit , & frequenter repetenda , donec tota humorum ſaburra euacuata fuerit.

Si purgatio iſta benignior morbo eradicando non ſufficiat

ſufficiat,confugiendum eſt ad mercurium dulcem, qui aliquoties exhibitus cum purgantibus diagrydiatis,curationem abſoluit. Quibus ſuſpectum eſt diagrydium, ſolus exhibeatur mercurius dulcis, in pilulam efformatus, cum conſerua roſarum; ſuperhauſtâ infuſione ſennæ,& rhab. additâ mannâ, & ſyrupo roſaceo.

Poſteà vtiliter vſurpantur aquæ acidulæ,& vitriolatæ.

Sæuiente dolore ad balneum, & laudanum confugiendum eſt, cui aliquando purgantia miſceri poterunt, ſed maiori doſi, quia eorum vis retunditur à laudano.

Galbanetum Paracelſi,quamuis calidum, ad humorem diſcutiendum idoneum eſt, ſi totus venter eo illinatur.Illius deſcriptio ſuprà propoſita eſt.

Phlebotomia in hac colicæ ſpecie aliquandò conuenit,cum metus eſt,ne caloris vehementia ſanguis incaleſcat, febriſque generetur. Si verò febris adfuerit, ſtatim celebranda eſt.

Vrgente admodùm ſiti, aqua frigida exhibenda eſt, docente Galen. *lib. 12. meth. cap. 7.* Eiúſque vſu teſtatur Amat. Luſit. ſe talem dolorem ſubitò, incantamenti inſtar, ſuſtuliſſe. Eâdem ſe vſum fœlici-ter tum ſumptâ, tum admotâ, teſtatur Septalius duabus hiſtoriis, *lib. 7. animaduerſionum practicarum* deſcriptis.

Ad colici doloris, qui in paralyſim degenerat, curationem, aluo variis clyſteribus ſolutâ, primiſque viis cathartico apertis, demittatur æger in balneum tepidum, ex decocto emollientium parātum, bis, ter, quater, quinquies in die, vt acrimonia humoris temperetur, ac pori membranarum aperiantur. Poſtero die cathartico accommodato humor ille purgetur. Deinde repetatur balneum. Idque alternis diebus faciendum, ſi vires ægri ferre queant; donec expurgatis humoribus,& ſedato dolore, æger in tuto ſit.

Interim clyſteres continuentur; præſertim qui ex lacte parantur,ad dolorem demulcendum vtiliſſimi ſunt; quibus caſſia, ol. violaceum, & liliorum admiſceri poterunt.

Venter ol.chamæmel.anethino,amygdal.dulc.lilior. cum butyro frequenter inungatur.

His ſeri lactis & acidularum vſus tandem ſubiiciatur.

Ac denique,affectu in longitudinem abeunte,ea quæ in melancholiæ hypochondriacæ curatione relata ſunt, hîc aptari poterunt.

Neque omittenda eſt,ab ipſo morbi initio, phlebotomia,eâque purgationi præmittenda,ac ſæpè iteranda, ſi ſanguis prauâ qualitate infectus appareat,aut ſi dolor rheumatiſmi particeps eſſe videatur.

Denique omnia remedia, quæ in colica bilioſa propoſita ſunt,hîc etiam aptari poterunt.Quibus non conferentibus, nonnulli Medici confugiunt ad potionem ſequentem,quam licèt ſordidam,& delicatorum hominum ore indignam exhibent, & dolorem ſtatim mitigare affirmant.

℞.Stercoris equini ℥.j.Minutim diuidatur,& infundatur in ℔. j. aquæ papau. rhœad. in qua ſpiritus vini guttæ viij.vel x.diſſolutæ fuerint.Colentur cum expreſſione leui, & diuidantur in tres doſes ſatis amplas, ſumendas horis exacerbationis doloris.

Si verò affectus in paralyſim degeneret, lenienda eſt ſpina dorſi & partes paralyticæ, balſamo reſoluente, & neruos roborante, modò febris adfuerit. Si enim adſit,lana ſuccida oleo,aut vnguento digerente imbuta, partibus paralyticis alligatur,cauendo diligenter frigus, quo humor partibus impingitur,illiúſque diſflatio impeditur.

Galbanetum Paracelſi hic præcipuè confert, ſi partibus prædictis, tum etiam vmbilico admoueatur.

CAPVT II.

De Iliaco affectu.

ILeos ſeu Iliaca paſſio nomen accipit, vt nonnulli volunt, ab ileo inteſtino, quod vt plurimùm in hoc affectu laborat, quamuis alia tenuia inteſtina, imò & interdum craſſa eodem tentari valeant. Vel potiùs ab εἰλεῖν, quod circumuolui & circumcingi ſignificat; Ideò Latinis, voluulus ſeu conuoluulus nominatur, quòd in eo inteſtina manifeſtè conuolui,& motu præpoſtero ad ſuperiora moueri videantur. χορδαψὸς etiam nominatur,quòd inteſtina manum admouenti chordæ quaſi tenſæ, & veluti conuolutæ ſpeciem repræſentent. Barbari *miſerere mei* vocant:quòd miſerabile ſit malum & vt plurimùm lethale,atque adeò miſeratione diuina opus habeat.

Eſt autem iliacus affectus, motus inteſtinorum præpoſterus & inuerſus, in quo aluus omninò conſtricta eſt, & quæ per inferiora deiici deberent, ad ventriculum feruntur, ac per vomitum reiiciuntur.

Notum eſt inteſtina motum habere naturalem, quo chylus & fæces ad inferiora ſenſim propelluntur, qui periſtalticus nominatur. Hic motus fit per fibras orbiculares, & tranſuerſas inteſtina contrahentes, & comparatur motui lumbricorum terreſtrium,qui partes corporis ſucceſſiuè mouent. Inuertitur autem motus iſte aliquando à cauſis præternaturalibus; vt inteſtinorum fibræ, quæ à ſuperioribus versùs inferiora contrahi debent, ad ſuperiora contrahantur, & quæcunque in inteſtinis continentur,non versùs aluum, ſed versùs ventriculum protrudantur: & tunc affectio iliaca generatur.Simile quidpiam in vomitu animaduertimus; dum enim fibræ œſophagi à parte ſuperiore versùs ventriculum ſe contrahunt,fit deglutitio ciborum; cum verò inuerſo hoc agendi ordine à parte inferiore, versùs ſuperiora ſe contrahunt, vomitus excitatur. Fit autem motus iſte periſtalticus inuerſus à facultate inteſtinorum expultrice vehementer irritata, quæ quando materias ſuperfluas & excrementitias per inferiora deturbare non poteſt, eas ad ſuperiora violento motu propellit. Adeò autem violentus interdum eſt ille motus, vt non ſolùm chylus, & flatus, & humores excrementitij, ſed etiam fæces non rarò per vomitum excernantur, imò verò ea quæ per anum immittuntur, vt clyſteres,& ſuppoſitoria rapiantur,ac vomitu reiiciantur. Sic refert Matthæus de Gradi puellam quamdam annos natam duodecim ileo laborantem, poſtquam per triduum non ſolùm fæces,ſed etiam clyſteres iniectos vomitu reieciſſet, tandem ſuppoſitorium oblongum in anum immiſſum,poſt breue tempus vomitu excreuiſſe. Cùm verò deinde ſuppoſitorium aliud filo ad coxam alligaretur,illud ſtatim,diſrupto filo,ſursùm aſcendit ad ventriculum, idque ægra cum parte fili appenſi euomuit. Et cum tertiò ſuppoſitorium aliud quatuor filis fortibus alligaretur,illud etiam paulò poſt, ruptis filis, per os cum parte filorum, reiectum fuit. Tandem cùm medicus iuberet, vt mater aliud ſuppoſitorium immitteret, tanta violentia ſursùm attractum fuit; vt mater ne rursùm raperetur, illud extrahere coacta fuerit. Similes quædam hiſtoriæ apud autores reperiuntur quas breuitatis cauſa omittimus.

Illa autem facultatis expultricis inteſtinorum irritatio à pluribus cauſis dependet: quarum præcipuæ & frequentiores ad obſtructionem referuntur. Quæcunque igitur inteſtina vehementer obſtruere poſſunt, vt nihil per inferiora deſcendere valeat,hunc affectum producere ſolent. Poſtquam enim facultas diu enixa eſt fæces & alias ſuperfluitates per viam ordinariam excernere; fine ſuo fruſtrata, & excluſionis neceſſitati ſatiſfacere tentans,aliâ viâ aggreditur,& motu præpoſtero, ad

ad ſuperiora propellit, vt ſuperfluitates illæ per vomitum reiiciantur.

Cauſæ autem obſtruentes ſunt fæces induratæ ac retentæ; flatus craſſi magnâ copiâ in inteſtinis collecti, eâque vehementer diſtendentes; inflammatio, aliique tumores magni, qui cauitatem internam inteſtini penitùs occludunt; & inteſtini circumuolutio; ac complicatio, vt veluti nodus in ipſo fiat: quæ quidem complicatio, & conſtrictio inteſtinorum in hernia ſæpè contingit, tum etiam in colico dolore, cui ſæpè ſuccedit ileos, quia inteſtina flatibus diſtenta ſe conuoluunt vt interdum veluti nodum efficiant.

Cauſæ verò infrequentiores inteſtinorum facultatem expultricem ita irritantes, vt motum ſuum inuertere cogantur, ſunt exulcerationes inſignes, aut humores acerrimi, inteſtina vellicantes. Quando enim fæces aut alij humores, ad inferiora delabentes partem vlceratam attingunt, eam acriter vellicant, ita vt ea irritata rem noxiam præterfluere non patiatur, ſed ſursùm impetu propellat, quem motum reliqua inteſtina per ſympathiam irritata ſequuntur, donec materia noxia ad ventriculum feratur, qui motum eumdem ſequens, prædictæ facultatis expultricis miniſterio, foras per vomitum expellit.

Signa iliaci affectus alia communia ſunt cum dolore colico, alia verò propria.

Communia ſunt, dolor in regione abdominis, inflatio, & diſtenſio ventris, aluus aſtricta, cibi faſtidium, nauſea, vomitus, inquietudo, ſpirandi, & mingendi quædam difficultas.

Propria verò, & peculiaria paſſioni iliacæ ſunt, dolor acutiſſimus, & ſæuiſſimus, inflatio, & diſtenſio vehemens, tumor in hypogaſtrio eminens & durus, omnimoda alui ſuppreſſio, vt nihil per inferiora deſcendat. Progrediente malo vomitus accedit enormis, primùm bilis, pituitæ, & chyloſæ materiæ, ac denique ſtercoris; vel potiùs materiæ ſtercori ſimilis, cibalis nempè corruptæ ac fœtidæ, rariſſimè enim fæces reiiciuntur: breui morituris ſudor frigidus copioſus, extremorum refrigeratio, cordis tremor, inquietudo, & animi deliquium.

Galenus *comment. Aphor.* 10. *ſect. ſeptima* aſſerit proprium & inſeparabile huius affectus ſignum eſſe, nihil per inferiora deſcendere. Hippocrates tamen contrarium aſſerere videtur *tertio Epid. ſect. ſecund. textu* 7. in hiſtoria mulieris voluuloſæ, quæ apud Tiſamenum habitabat, dicens. *Deiectiones tenues, crudæ, paucæ.* Cui difficultati reſpondendum eſt, deiectiones quaſdam emitti poſſe in principio morbi, ex fæcibus contentis infra inteſtinum affectum, quæ à natura vel arte excludi poſſunt per inferiora, antequam omnia inteſtina in conſenſum trahantur, & propriam naturalémque facultatem amittant. Poſtquam verò morbus confirmatus eſt, & motus omnium inteſtinorum periſtalticus omninò inuerſus, nihil ampliùs per inferiora emittitur.

Signa cauſarum in hunc modum ſe habent. Si ileos ab inflammatione fiat, (quod vtplurimùm contingit,) morbus eſt acutiſſimus, qui velociter ad ſtatum properat, febris adeſt intenſa, dolor vehementiſſimus, vomitusblioſi, & pituitoſi citiſſimè apparent; quos breui fæcum reiectio conſequitur, & reliqua ſigna exitialia ſuprà propoſita:

Si à fæcibus induratis, alui conſtrictio præceſſit per plures dies perſeuerans, & in principio non eſt dolor, qui poſteà accedit; morbus longiùs protrahitur, nec adeò eſt acutus, vt in inflammatione, nec dolor adeò vehemens, neque adeò intenſa febris, imò interdum nulla.

Si à flatibus vel pituita iliacus affectus generetur, ille dolori colico vtplurimùm ſuccedit, & præceſſerunt ſigna coloci doloris à pituita vel flatibus oriundis ſuperiori capite propoſita.

Quod ad prognoſim ſpectat. Ileos omnis periculoſus eſt, ſed vnus alio longè periculoſior. Ille igitur eſt magis exitialis, cui vomitus ſuperuenit primùm quidem materiæ bilioſæ, vel pituitoſæ; poſtmodùm verò fæculentæ; & ex his nullum ſaluari aſſerit Gal. 6. *de loc. affect. c.* 2. Docet tamen experientia nonnullos euadere, quando ex fæcum retentione vel hernia inteſtinali affectus oxoritur.

Quibus in ſtranguria ileos ſuperuenit, intra ſeptem dies moriuntur, niſi febre ſuperueniente copioſior vrina fluxerit. Hippoc. *Aph.* 44. *ſect.* 6. Si ſtranguria fiat ab humoribus craſſis & pituitoſis, qui etiam magnâ copiâ in inteſtinis, & in venis redundent, ſuperueniente febre poſſunt illi concoqui, liquari, & attenuari, ac per vrinas excerni, vndè ſolutio ilei contingit. Licèt Gal. *in comment. huius Aphoriſmi* ſe ignorare aſſerat quæ Hippoc. dixit in hoc aphor. eáque ratione, & experientia confirmari non poſſe.

Si ſymptomata remittantur, & medicamenta, vel alimenta ore aſſumpta, per inferiora deſcendat, ſalus expectanda eſt.

Curatio huius affectus iuxta cauſarum varietatem varianda eſt. Ac primùm ſi à fæcibus induratis, vel à craſſa & viſcida pituita obſtructio inteſtinorum dependeat, emollientia, & relaxantia remedia interna, & externa erunt vſurpanda.

Primò igitur iniiciantur clyſteres, ex decocto althææ, maluæ, violariæ, chamomillæ, & melilori, cum ſem. lini & fœnugr. vel ex ol. communi ſolo ad ℔. j. in quo butyri tertia pars diſſolui poterit; vel ex decocto inteſtinorum, & omenti veruecis, in quo diſſoluatur butyrum, mel, & ſal gemmeum. Quibus decoctis, ſi flatus adfuerint, vt plerumque ſolent, carminantia, & diſcutientia addere conuenit.

His demùm clyſteribus emollitâ aliquantiſper materiâ, purgantia priùs mediocria, mox paulò vehementiora erunt admiſcenda; ac tandem ad vehementiſſima tranſeundum erit.

Interim fomenta & linimenta emollientia toti ventri erunt admouenda, diúque continuanda, omentum caſtrati in aqua feruente calefactum, ventri applicandum; & quod vtilius multò, balnea emollientia adminiſtranda, quæ erunt efficaciora, ſi ex oleo ſolo componantur.

Interiùs verò exhiberi poterit oleum amygd. dulc. vel ſolum, vel cum vino albo permixtum. Quibus, ſi dolor valdè vrgeat, ſyrup. de papau. addi poterit, vt in colici doloris curatione dictum eſt.

Ac denique, ſi vehemens dolor & flatuum copia adfuerit, reliqua remedia in colici doloris curatione propoſita vſurpari poterunt. Non omiſſis purgationibus, quæ opportunè inſtitutæ mali cauſam euacuant.

Quæ fit ab inflammatione inteſtinorum, curanda eſt venæ ſectione frequenter repetitâ, ſi vires ferant, tùm in brachio, tum in pede; cucurbitularum admotione inguinibus cum ſcarificatione. Clyſteres etiam emollientes, & refrigerantes iniiciendi erunt, in hunc modum compoſiti.

℞. Rad. alth. Vnc. ij. fol. malu. violariæ, ana M. j. ſem. cucurbit. Vnc. ß. ſem. lini & pſyllij, ana Drach. ij. flor. nymph. & roſar. ana P. j. flor. chamæm. P. ß. Fiat decoctio, in cuius ℔. j. diſſolue ol. roſat. Vnc. ij. caſſiæ recenter extractæ Vnc. j. Fiat clyſter. In progreſſu verò addendum erit. ol. violac. & chamæmelinum.

Prædicta emollientia in oxycrato decoqui debent.

Vel lac recenter mulctum cum pauco ſaccharo & albumine oui, vel mucilag. ſeminis pſyllij Vnc. j. ad dolorem leniendum iniici poterit.

Vel parari poteſt clyſter ex lacte amygdal. dulcium, aut cremore hordei, ex illius mundati decocto expreſſo, addendo butyri recentis & ſacchari parùm.

Ex oxycrato ſimplici parari poteſt enema, & ſingulis diebus iniici, quod ad inflammationem inteſtinorum cohibendam plurimùm valet.

Inunctiones fiant ex oleo violato, amygd. dulc. & chamæm.

chamæm.additis mucilag. ſem. lini fœnugr. cydonior. axungiis gallinæ,anatis & butyro recenti.

Tum etiam fotus admoueantur ex decocto ſimplicium,pro enemate ſuprà deſcriptorum.

Tum ex oxycrato ſimplici fotus in principio parari poterunt.In progreſſu verò prædicta ſimplicia in oxycrato decoquantur.

Necnon cataplaſma , ex reſidentia eiuſdem decocti, vel ex farina hordei,fœnugr.lini,cum butyro, axungiis oleis prædictis compoſitum.

Ac denique balneum aquæ dulcis tepidum, huic etiam affectui erit conuenientiſſimum , in quo emollientia & refrigerantia bullierint.

Poſt venæſectionem exhibeatur olei amygdal. dulc. Vnc.ij.ad dolorem leniendum,& ſi dolor valdè vrgeat, ad narcotica veniendum erit.

Si vomitus non adſit , prouocandus eſt hauſtu aquæ tepidæ cum ol.violaceo,eo enim purgantur ſuperiora , & humores reuelluntur ad partem affectam defluentes. In toto morbi decurſu propinandi ſunt iulepi & emulſiones in ventriculi inflammatione propoſitæ.

Potus ſit aqua hordei.Et in principio morbi , abſtineat æger ab omni alimento per viginti quatuor horas,vt materiæ morbificæ portio abſumatur;poſteà iuſculum pulli exhibeatur. Summâ enim curâ tractandus eſt hic affectus,quia vtplurimùm lethalis eſt.

Præcipuum autem curationis negotium in abſtinentia verſatur;idque exemplo à vulneribus inteſtinorum deducto; qui enim ita vulnerati ſunt, penè fame conficiuntur per 40. dies. Hoc igitur affectu laborantes per 4.aut 5.dies, tria tantùm cochlearia iuſculi ſumant ſingulis diebus,vt vomitus impediatur , qui morbum gra- uiter auget. Adde quod alimentum exhibitum nullum ſolatium affert ægrotanti , non enim in nutritionem cedit, ſed planè corrumpitur , & chylus à ventriculo in inteſtina prolabens , cum excrementis retentis permiſcetur,& vomitionem auget.

In potu paulò maior poteſt eſſe libertas , quia facilè tranſit ad hepar , & illius materia morbo expugnando idonea eſſe poteſt,ſi oxycratum exhibeatur valdè temperatum,& in parua quantitate.

Denique à circumuolutione inteſtinorum quandoque contingit iliacus affectus,quod rariſſimum eſt ; vel à flatibus producitur inteſtina contorquentibus; vel ab hernia,quæ enterocele nominatur.

Qui à flatibus exoritur,iiſdem remediis curatur,quæ ad flatulentam colicam præſcripta ſunt.Si verò omnibus iis remediis ſatis diu vſurpatis, aluus non aperiatur; ſed omnia aſſumpta per vomitum excernantur , vt ſpes ſalutis in anguſto poſita ſit ; extremum remedium erit vſurpandum,quod proponit.Hipp.3. *de morbis*,vt ſcilicet , follis fabrilis ano adaptetur ; & eo flatus in ventrem immitatur. Poſtmodum clyſter emolliens cum trochiſcis alhandal iniiciatur,vt fæces educantur.Valet hoc remedium , non ſolùm ad ileum ex contorſione inteſtinorum ; ſed etiam ad eum qui fit ex obſtructione graui , & contumaci : dilatando enim inteſtina obſtructionem ſoluit.Amat.Luſit. *curat. vlt.cent.*1. teſtatur ſe iliacum deſperatum hoc remedio curaſſe ; tum etiam Epiphanius ferdinandus,*in hiſtoriis ſuis Medicis,hiſt.*74. refert,Neapoli filium Ioannis Altimari , Medici experti ſſimi , qui ex colica & iliaca peribat , hoc eodem remedio ab orci faucibus fuiſſe reuocatum. Verùm Aurelianus hoc remedij genus improbat , ex eo quòd ventus à folle immiſſus frigiditate ſuâ multùm lædere poteſt. Attamen hoc incommodum euitare facile eſt, ſi iuxta ignem follis aëre impleatur.

Aliud præterea remedium valdè inuſitatum à Pareo proponitur , quo multos ab ileo deſperatos imminente morte,liberatos eſſe refert;hauſtis ſcilicèt , argenti viui in aqua ſola libris tribus.Pondere enim ſuo inteſtinum velut vinctum expedit,& euoluit , præduraſque & obſtruentes fæces deorsùm deturbat. Quod remedium ab aliis etiam authoribus non paucis approbantur, qui & illud innoxiè ſumi poſſe teſtantur.

Verùm tanta mercurij quantitas valdè pertimeſcenda eſt,ne frigiditate ſua calorem natiuum extinguat,& ſanguinem in venis coagulet. In caſu igitur deſperato ſatiùs eſt minorem quantitatem exhibere. Quidam exhibent Vnc.ij.in ouo ſorbili , & iterandum cenſent , ſi prima exhibitio non ſuccedat. Vniùs tamen vnciæ exhibitionem fœlicem ſucceſſum habuiſſe in obſeruationibus noſtris videre eſt.

Quando verò iliacus affectus procedit à prolapſu inteſtinorum in ſcrotum,tota cura eò dirigenda eſt , vt illa in ſuum locum reponantur. Quod fiet blandâ & prudenti manu Chirurgi,locum affectum diù anteà fouendo decocto emolliente,& oleis relaxantibus,clyſteribus etiam emollientibus,carminantibúſque frequenter iniectis ; ægrum ita collocando , vt caput ſit valdè decliue , crura verò elata. Imo nonnulli , cùm pedibus ſuſpenderentur,citiſſimè liberati ſunt.

Si hernia fiat cum inflammatione inteſtini , fotu ex aqua frigida curatur. Si flatus inteſtinum diſtendant , fotu ex ſpiritu vini diſcutiuntur. Vtriuſque curationis exempla vide in obſeruationibus noſtris.

CAPVT III.

De aſtrictione alui.

PEr aſtrictionem alui non intelligimus omnimodam alui ſuppreſſionem , qua nihil per inferiora deiicitur , qualis in ileo contingit. Sed tantùm pigram , & tardam alui deiectionem,quâ fæces,& cibi reliquiæ rarò nec pro aſſumptorum ratione excernuntur. In hac fæces neceſſariò indurantur, quia diutiùs retentæ caloris vi continenter exſiccantur,ab iiſque nonnihil ſucci ſemper exſugitur per venas meſaraicas , non modò ad tenuia ; ſed etiam ad craſſa inteſtina propagatas. Eſt ſymptoma facultatis expultricis imminutæ , vel retentricis auctæ.Cauſa tamen eſt multorũ morborum; ideò excreta & retenta in numero ſex rerum non naturalium recenſentur , quæ debitam naturæ legem non ſeruantes,infinitos morbos producunt. Sicque aluus aſtricta vapores ad caput mittit , catarrhos alioſque cerebri affectus producit , ventriculi coctionem aliarumque partium actiones perturbat.

Cauſæ huius ſymptomatis quamplurimæ ſunt. Ac primùm fæcum durities & ſiccitas non ſolùm eſt effectus aſtrictionis alui,vt ſuprà dictum eſt,ſed etiam cauſa efficiens , quia fæces induratæ difficiliùs excernuntur , & facultatem expultricem non irritant. Duræ autem fiunt,& ſicciores,præcipuè & frequentiùs , ab hepatis calore excedente, qui omnem humiditatem in inteſtinis contentam potenter attrahit,& fæces ſicciores relinquit. Cui rei etiam plurimum conferre poteſt motus vehementior,præſertim equitatio; excrementorum paucitas ex inedia proueniens ; vel dum acrimoniam non habent,quæ inteſtina vellicare poſſint,quod ex cibis frigidioribus contingit, & quando bilis flaua ad inteſtina non deſcendit,vt in ictero fieri videmus. Ac denique morbi inteſtinorum non pauci , hanc alui conſtrictionem efficere poſſunt, vt frigida , & ſicca intemperies,tumores,obſtructiones,ani ſtupor , & paralyſis; aliíque non pauci,

Signa diagnoſtica ex cauſarum diagnoſi dependent, quæ ex propriis fontibus haurienda. Calidæ enim hepatis intemperiei ſigna ex proprio capite deſumenda ſunt.Tumores etiam , aliique inteſtinorum morbi propriam habent diagnoſim.Ac denique cauſæ externæ,vt ciborum paucitas,vel frigiditas,equitatio , & ſimilia ex ægrotantis relatione innoteſciet.

Quod

Quod ad prognoſim ſpectat, conſtrictio alui magis & minùs periculoſa eſt, pro maiori vel minori grauitate cauſarum. Si enim ab inflammatione, aut alio inteſtinorum tumore fiat, valdè periculoſa eſt. Ab aliis verò cauſis oriunda minùs habet periculi. Contumax, & diuturna plerunque eſſet ſolet, quando à fæcibus induratis producitur: indè enim ſæpè colici dolores excitantur, qui ſemel ſedati, frequenter tamen recurrunt, tum propter nouam fæcum exſiccationem: tum quia licèt purgantibus aluus ſufficienter ſoluta videatur, & excrementa liquida permulta euacuata ſint: non pauca tamen interdùm excrementa ſolida, & dura inteſtinis ſubſiſtunt, quæ nouos dolores pariunt, & non niſi clyſteribus quamplurimis, etiam poſt purgationem iniectis auelli poſſunt.

Curatio huius affectus à cauſarum ſuarum ſublatione dependet, quæ ex propriis capitibus deſumenda eſt. Cùm tamen illa curatio, vtplurimùm longa eſſe conſueuerit; præcipuè quando à calida hepatis intemperie, aut ſicca inteſtinorum dependet, & interim aluus aſtricta grauiſſima parit incommoda; illius correctioni ſeorſim incumbendum eſt. Quod fiet in vniuerſum remediis emollientibus, ſimulque alui excretionem promouentibus in ſequentem modum.

℞. Rad. alth. & lilior. ana Vnc. ij. fol. malu. alth. mercurial. violar. branc. vrſinæ, ana M. j. ſem. lini & fænugr. ana ℥. ß. ſem. aniſi ʒ. j. ß. prunor. dulc. par. iij. flor. chamomil. & melilot. ana P. j. Coquantur ad ℔. j. ß. In colatura diſſolue olei liliorum, & ſem. lini, ana Vnc. ij. butyri recentis Vnc. j. ß. catholic. duplic. & diaprun. ſimpl. ana Drach. vj. Fiat clyſter, iniiciendus quoties opus fuerit.

Interdùm verò loco huius clyſteris vtatur ſequenti.

℞. Decocti inteſtinorum veruecis ℔. j. butyri recentis Vnc. ij. caſſiæ recenter extractæ, catholici optimi, vel diaprun. ſimpl. ana Vnc. ß. ſacchari rubri Vnc. j. Fiat clyſter.

Parari etiam poteſt bis, aut ter in menſe clyſter ex oleo communi ſolo ad ℔. j.

Adnitendum tamen eſt aliis remediis aluum mollire, quandoquidem frequentiori clyſmatum vſu natura ſegnior euadit, & tandem aſſueſcit nunquam aluum deponere, niſi clyſteribus irritata.

In hunc finem pruna dulcia, vel poma cocta cum ſaccharo, per horam ante prandium erunt aſſumenda, vt docet Gal. 2. *de alim. facult. c.* 31. Alioqui ſi immediatè ante prandium aſſumantur, nihil operantur. Vel iuſculum pulli, aut commune, in quo fol. borrag. betæ, & poma aliquot bullierint, vel ol. amygd. dulc. recenter extracti ſine igne coclear. j. cum ſyrupo capill. ven. pari quantitate, vel cochlear. ij. ſyrupi ſequentis.

℞. Mucilaginis ſem. pſyllij, & cydoniorum cum aqua maluæ extract. ℔. j. ß. ſacchari albi ℔. j. Fiat. ſyrupus ſecundùm artem.

Vt pruna meliùs operentur, vinum lymphatum ante & poſt eorum aſſumptionem hauriendum eſt; ita tamen vt tota illius quantitas dimidium cyatum non excedat. Idem præſtabit butyrum recens per horam ante prandium aſſumptum, magnitudine nucis maiuſculæ, ſuperbibendo vinum lymphatum.

Semel in ſeptimana vtatur aliquo ex ſequentibus.

℞. Caſſ. recent. extract. ℥. j. cremor. tart. ʒ. j. Cum ſaccharo fiat bolus.

℞. Mannæ granat. ℥. j. ß. Capiat manè cum iuſculo

Vel

℞. Olei amygdal. dulc. & mannæ granat, an. ℥. j. diſſoluantur cum iuſculo, & capiat manè duabus horis ante prandium.

℞. Pulpæ caſſiæ ℥. ij. pulpæ tamarind. & mannæ granat. ana ℥. j. fol. ſennæ tenuiſſ. puluerat. ℥. ß. cremor. tart. ʒ. ij. Cum ſyrupo roſato ſolutiuo fiat opiata, capiat ℥. ß. vel Vnc. j.

Vel in decocto prunorum, mannæ ℥. ß. vel ℥. j. diſſoluatur, capiat horâ vnâ ante prandium, qaemadmodum prædicta omnia per horam ante paſtum exhibenda ſunt, ſic enim meliùs operantur.

Ptiſana ex cichor. agrimon. & acetoſa in aquam feruere incipientem coniectis, & per noctem infuſis, pro potu ordinario vſurpata, vel ſola, vel cum vino permixta, aluum liberam ſeruat.

Iuſculum ſequens aluum certiſſimè laxat, eâmque diebus ſequentibus laxiorem relinquit.

℞. Fol. betæ, & mercurialis, an. M. j. Coquantur in iuſculo communi, quod capiat per horam ante prandium.

Vel parari poteſt conſerua roſar. laxans, & roſis pallidis non explicatis, præciſis vnguibus, cum manna & ſaccharo, ana partibus æqualibus cuius doſis Vnc. j.

Denique balneum, vel ſemicupium frequens ex decocto herbarum emollientium paratum, ad partes omnes naturales humectandas, & aluum emolliendam, erit vtiliſſimum.

CAPVT IV.

De lienteria, & cœliaca paſſione.

Lienteria eſt ſpecies alui fluxus, in quo cibus non immutatus, ſed prout fuerat aſſumptus, per aluum celeriter excernitur. In cœliaca verò paſſione alimenta cruda, & imperfectè cocta per aluum reiiciuntur. Vnde patet duos iſtos affectus differre inter ſe tantùm, per magis & minùs, vt lienteria ad actionem abolitam; cœliaca paſſio ad imminutam referatur. Licèt autem cibi vel omninò incocti, vel imperfectè cocti, reiiciantur; non ideò tamen ad concoctionem læſam hi affectus referuntur; ſed potiùs retentionem. Malè enim vel nullo modo concoquuntur, quia citò deiiciuntur, nec ſatis diù in ventriculo retinentur, vt concoctionem ſubire valeant. Hinc etiam colligitur in hoc affectu, licèt, inter morbos inteſtinorum referatur ventriculum valdè affici, & plerunque magis quàm inteſtina; vnde Gal. 6. *de locis affect. c.* 2. lienteriam, & cœliacam paſſionem tum ventriculi, tum inteſtinorum vitio fieri ſcribit.

Cauſæ lienteriæ, & cœliacæ affectionis plurimæ proponuntur ab auctoribus, quas omnes ad tria capita referre poſſumus, frigidam ventriculi, & inteſtinorum intemperiem; earundem partium irritationem, & ſummam facultatis retentricis debilitatem ex graui ac lethali morbo.

Frigida intemperies magnam crudorum, pituitoſorum, ac glutinoſorum humorum copiam generat, qui ventriculi rugas obducit & oblinit, vt alimenta in eo retineri nequeant. Vnde mirari licet Gal. *Aph.* 1. in veteres Græcos inuehi, qui hunc affectum lienteriam, ſeu læuitatem inteſtinorum idcirco nominarunt, quòd interna ventriculi ſuperficies læuior reddita cibos non retineat: quandoquidem ventriculus non tam aſperitate tunicæ interioris, quam innata ſeſe conſtringendi proprietate, cibos taudiu contineat, donec concoctio peracta ſit. Vt enim concedendum eſt præcipuam retentionis cauſam eſſe facultatem; ſic etiam fateri oportet, facultatem illam inſtrumentis indigere certo modo diſpoſitis, ſine quibus actionem exercere non poteſt: atque adeò cùm tunica ventriculi interior aſpera & rugoſa facta ſit, vt alimenta in ventriculo commodè retineantur; non eſt dubium quin, ſi illa aſperitas tollatur, dum rugæ implentur humore pituitoſo; retentio ventriculi lædatur, ita vt alimenta incocta præterlabantur. Simile quidpiam in vtero contingit, cuius tunica interior aſpera, & rugoſa facta eſt, vt ſemen faciliùs retineat ad conceptionem; at ſi lentis & glutinoſis humoribus obducatur, non retinet, & ſemen ſtatim effluit; vnde ſterilitas non paucis mulieribus inducitur.

Aduertendum

Aduertendum tamen, ſi quis hanc nomenclaturam rigidè examinare voluerit, ventriculi læuitatem potiùs, quàm inteſtinorum, hoc ſymptoma eſſe nominandum; neque tamen omnes illius ſpecies comprehendere, ſed illam tantùm quæ ab humore pituitoſo producitur, quæ cum omnium frequentiſſima ſit, reliquarum denominatio ab ea ſumi poteſt.

Irritatio ventriculi, & inteſtinorum ab acribus humoribus fit, qui vellicando partes illas ad excretionem præmaturam excitant; quemadmodum in veſica contingit, quæ ab vrinæ acrimonia vellicata frequenti micturitione laborat, vnde ſtranguria exoritur. Galen. 6. *Aph.* 1. dicit ab illis humoribus acribus fieri in ventriculo vlceroſam di poſitionem, eo modo quo aphthæ in ore puerorum fieri conſueuerunt.

Summa facultatis retentricis imbecillitas in grauibus & lethalibus morbis ſæpè lienteriam efficit; vt videre eſt frequentiùs in dyſenteria; quæ naturâ ſuccumbente, in lienteriam degenerat, ventriculo in conſenſum inteſtinorum grauiter affectorum pertracto; eiuſq; facultatibus omninò deiectis. Sic etiam in febribus malignis, alui fluxus lientericus ſæpiſſimè contingit, in quo iuſcula ſtatim ferè ac aſſumpta ſunt, per aluum incocta reiiciuntur. Idem poteſt contingere à rebus venenatis, aut noxioſiſſima qualitate præditis aſſumptis.

Eſt & alia cauſa à prædictis diuerſa, quæ peculiariter cœliacã paſſionẽ efficere conſueuit, nempe obſtructiones venarũ meſaraicarũ, quæ tranſitum impediunt chyloſæ materiæ ad hepar; vnde neceſſe eſt illam per aluum reiici. Verùm vt hæc affectio fiat, oportet omnes venas meſaraicas, aut maiorẽ illarũ partẽ obſtrui; quemadmodum contingit in pueris ſtrumoſis, quorũ meſenterium glandulis innumeris refertum inuenitur, à quibus venæ meſaraicæ præcluduntur: & hi continuò alui fluxu chyloſo & cœliaco laborant; multùm comedunt, & in dies emaciantur, donec in maraſmum incidant.

Aëtius & Celſus multique eorum ſequaces aliam etiam lienteriæ cauſam proponunt, nempè leuem & denſam cicatricem inteſtinis ex magna dyſenteria relictam; ob quam venarum oſculis obſtructis alimenti diſtributio impeditur, & ita fit lienteria. Quæ tamen cauſa non videtur recipienda, quandoquidem oportet vniuerſa inteſtina fuiſſe vlcerata, & in iis poſtmodùm genitam cicatricem omnes propemodùm venas meſaraicas occluſiſſe, quod rationi nullo modo videtur conſentaneum; ſiquidem impoſſibile eſt vniuerſa inteſtina vlcerari, quin homo intereat.

Signa horum ſymptomatum præcipua ex antedictis patẽt. Si enim alimẽta cruda, & inalterata celeriter, & frequẽter per inferiora deſcendãt, lienterã ſignificãt. Si verò aliquantulùm immutata, & nonnullam chyli ſpeciem adepta effluant, cœliacam affectionem oſtendunt.

Signa verò cauſarum inde colliguntur, ſi lienteria aut cœliaca paſſio fiat à frigida intẽperie, & pituitoſis humoribus, ructus acidi appareãt; pituitoſa excremẽta per aluum deiiciũtur, ſitis, & doloris carentia; & ſi à capite fluat pituita, quod frequẽter contingit, deiectiones ſunt ſpumoſæ; maior eſt fluxus poſt ſomnum, & aliæ cauſæ caput alterantes, aliáque Catarrhi ſigna apparent.

Si verò ab irritatione proueniat, mordicatio interdùm in ventriculo ſentitur; calor in hypochondriis percipitur, ſitis interdum vrget, & deiectiones acres, ac bilioſæ apparent.

Quod ad prognoſim attinet, lienteria, & cœliaca paſſio diu perſeuerans periculoſa eſt, quia toti corpori nutrimentum ſubripit, vnde atrophia, vel hydrops con ſequitur. Et ſi grauiſſimos acutiſſimóſque morbos conſequatur, lethalis vtplurimùm eſſe conſueuit.

Curatio huius affectus pro varietate cauſarum illum producentium varianda eſt. Ac primùm qui ab humore pituitoſo producitur, iis remediis curari poterit, quæ quæ pro inappetentia à frigida cauſa oriunda fuerunt propoſita; eligendo ea, quæ maiori aſtringendi vi prædita ſunt, vt ventris fluxum poſſint compeſcere.

Incipiendum itaq; erit à purgatione humoris peccãtis medicamentis compoſitis ex aloë. rhab. & myrobalanis.

Clyſteres hìc parùm conferunt, cùm ventriculus præcipuè laboret; niſi immoderata deiectio accedens, vt in aliis alui fluxibus, eos requirat. Túmque aſtringentes & roborantes eſſe debent, iuxta formulas, quæ in ſequentibus curationibus proponentur.

Poſt ſufficientem purgationem roborandus ventriculus opiatis, pulueribus, fotibus, emplaſtris, aliiſq; remediis dicto loco propoſitis; in quibus, vt dictũ eſt, aſtringentia non erunt omittenda, vt maſtiche, cortex citri, ſem. coriandri, rad. biſtortæ, tormentillæ, corallia, &c.

Ac præter illa remedia conueniet opiata ſequens ab Amato Luſitano maximè commendata, quâ ſenem quendam lientericum, poſt multa alia remedia fruſtrà vſurpata, liberatum eſſe refert.

℞. Conſeruæ roſ. antiquæ ℥. vj. theriacæ opt. ʒ. vj. miuæ cydonior. quantum ſatis. Fiat opiata, de qua capiat ʒ. ß. manè, nihil ſuperbibendo.

Quæ fit ab humore bilioſo curanda erit iis remediis, quæ ad vomitum bilioſum fuerunt propoſita: tum etiã iis, quæ in diarrhœæ bilioſæ curatione deſcribentur.

Quæ è retentricis facultatis imbecillitate oritur, in graui & lethali, aut ſaltem valdè periculoſo morbo, curanda eſt; primùm fomentis ventriculi regioni admotis, in hunc modum compoſitis.

℞. Rad. biſtortæ, tormentillæ, & corticis citri ſicci, ana ℥. ij. fol. menthæ plantag. & abſinthij pontici, ana M. j. nucis moſchatæ caryophyll. & cinnam. ana ʒ. iij. roſar. rubrar. P. iiij. Contundantur, & incidantur, vt artis eſt, iiſque impleantur duo ſacculi interpuncti; qui macerẽtur in æquis partibus aquæ ferratæ, & vini rubri aſtringentis; vel in vinot olo, ſi magna febris nõ adfuerit, & applicentur regioni ventriculi calidè viciſſim.

Poſteà admoueatur vnguentum, vel emplaſtrum aliquod ex iis, quæ pro vomitu bilioſo propoſita ſunt.

Totus venter etiam oleis, vel linimentis aſtringentibus inungatur.

Clyſteres iniiciantur ex iuſculo communi, in quo roſæ rubræ bullierint, diſſoluendo ſaccharum & vitellos ouorum; tum etiam interdùm confectionem de hyacintho, ſi æger ſit valdè debilis.

Ac denique per os, roborantia, & aſtringentia, in curatione vomitus propoſita, exhiberi poterunt; tum etiam ea, quæ pro alui fluxu proponentur.

In cœliaca paſſione alimenta cruda, & imperfectè cõcocta per aluum reiiciuntur. Differt tantum à lienteria ſecundùm magis & minus, iiſdémq; remedia profligatur.

Si verò omninò chyloſæ ſint deiectiones, non à vitio ventriculi, ſed ab obſtructione venarum meſaraicarum dependet hic affectus, qui ſatis frequẽs eſt, & infantibus præcipuè familiaris. Ideóq; remediis obſtructiones aperientibus curandus eſt, & hepar roborantibus; quia illius imbecillitas ſæpè coniungitur, nõ autem aſtringẽtibus, niſi alia alui fluxus ſpecies ſubſequatur. Horum materiâ in hepatis affectuum curationibus fusè deſcribitur.

CAPVT X.

De Diarrhœa.

Diarrhœa eſt illa ſpecies alui fluxus, quâ humores excrementitij ſine ſanguine aut alimento, & ſine exulceratione inteſtinorum excernuntur.

Hiſce conditionibus diarrhœa propriè dicta ab aliis alui fluxus ſpeciebus diſtinguitur; quia in lienteria, & cœliaca paſſione alimentum incoctum, aut ſemiconfectum eiicitur; in dyſenteria & teneſmo, ſanguis cum humoribus excrementitiis permiſcetur, quemadmodum in fluxu hepatico, & hæmorrhoidali ſanguinolenta excretio reperitur.

Plurimæ ſunt illius differentiæ, quæ vt dilucidè exponantur, ad tria capita referendæ ſunt, quorum pri-

mùm reſpicit materiam quæ excernitur;ſecundùm continet locum à quo illa materia profluit ; tertium verò modum & cauſam efficientem , quæ alui fluxum producit.

Ratione materiæ quæ excernitur , alui fluxus diuiditur in biliofum,pituitoſum,melancholicum,& ſeroſum.

Ratione loci à quo humores profluunt;vel alui fluxus prouenit à toto corpore, vel ab aliqua parte peculiari,putà cerebro,ventriculo, inteſtinis, hepate, liene, menſenterio,vtero,aliiſque partibus.

Tertiò ratione modi, & cauſæ efficientis ; alia diarrhœa eſt critica,alia ſymptomatica; alia à cauſa interna vt intemperie , vel praua alia partium internarum diatheſi;vel externa,vt medicamento,aut veneno aſsũpto.

Iſtæ autem differentiæ ſimplices vtplurimùm non reperiuntur, ſed in vno eodémque alui fluxu ſæpè complicantur.Sic alui fluxus bilioſus eſt ab hepate,vel toto corpore;pituitoſus à cerebro,aut ventriculo;melancholicus à liene,ſeroſus,à toto corpore.

Complicantur etiam vtplurimùm iſtæ differentiæ ex varia humorum miſcella;ita vt non raro bilis,& pituita,& ſeroſus humor,eodem alui fluxu excernantur.

Eſt & alia diarrhœæ ſpecies à prædictis diuerſa,quæ συντηκτικὴ , ſeu colliquatiua nominatur , orta ex colliquatione ſubſtantiæ corporis, & humorum ab intensè calida partium ſolidarum intemperie:qualis contingit plerumque in viſcerum inflammationibus , febre ardente intenſiori, hectica , & peſtilenti ; in quibus materia pinguis, quaſi adipe, vel oleo perfuſa, per aluum deiicitur.

Denique ad alui fluxus ſpecies,refertur fluxus,ſtercoroſus,in quo magna copia ſtercoris liquidi frequenter eiicitur , qui ex cibis excrementitiis in ventriculo corruptis,aut magna excrementorum copia in inteſtinis cumulata,exoritur.

Diagnoſis in genere manifeſta eſt , quando ſcilicet per aluum deiiciuntur excrementa liquidiora , & frequentiora,quàm inſtituto naturæ conueniat.

Signa etiam differentiarum quæ petuntur,à materia, conſpicua ſunt; cùm ſenſibus ipſis pateat vtrum excrementa bilioſa,pituitoſa, melancholica, vel ſeroſa deiiciantur.

Partes verò mandantes difficiliorem habent diagnoſim,tamen ita diſtinguendæ ſunt.

Si à toto corpore humores profluant,adeſt,vel præceſſit febris continua , vel aliquis alius totius corporis affectus,vt cachexia,leucophlegmatia ; vel ingeſtorum ciborum & potuum copia præceſſit , & nullius partis peculiaris affectus innoteſcit.

Si autem critica ſit illa diarrhœa,fit cum bonis ægri rebus,ac facili tolerantia,& inde morbi ſolutio,aut maxima illius imminutio conſequitur.

Contingit etiam interdum critica diarrhœa ſine vllo morbo , in corporibus nonnullis prauos humores cumulare ſolitis , quæ cùm robore inſigni prædita ſint, prauos illos humores dum copia luxuriant,& naturam grauant,per interualla deponunt;vt docuit Gal. 7.*meth.* c.11. de quo etiam alui fluxu. Celſus mentionem facit *lib.*4.*c.*19.his verbis:*Vno die fluere aluum ſæpè pro valetudine eſt ; atque etiam pluribus, ſi febris abſit,& intra ſeptimum diem conquieſcat;purgatur enim corpus,& quod intus læſurum erat vtiliter effunditur.*

Inter criticos etiam referri debet alui fluxus ſeroſus qui ſine vllo morbo præcedente,contingit hominibus, quibus ſerum in venis plurimùm redundat , idque potiſſimùm tempore autumnali ; cum videlicet frigus autumni nocturnum, vel matutinum,apertos ab æſtate prægreſſa cutis & partium externarum meatus offendens ; ac proptereà ſeſe altiùs in corpus inſinuans, ſeroſos humores in venis contentos exprimit ad inferiora , quos deinde natura à nimia illorum copia grauata,per venas meſaraicas ad inteſtina protrudit,quamuis ſæpiſſimè accidat eos per vrinas excerni,vnde contingit multos in principio autumni, & primis illius frigoribus , magnam vrinarum copiam per aliquot dies profundere.

Si verò diarrhœa ſymptomatica ſit , magnum facit laborem ægrotanti, vires plurimùm deiicit , & morbus cui ſuperuenit,augetur, vel ſaltem in eodem ſtatu perſeuerat.

Iſte autem fluxus ſymptomaticus in febribus ardentibus & malignis ſæpè ſit colliquatiuus,& inde dignoſcitur , quòd excrementa oleo aut pinguedine perfuſa apparent; tum corpus confeſtim emaciatur & abſumitur,ac ferè in maraſmum perducitur.

Si à cerebro diarrhœa oriatur,deiectiones fiunt ſpumoſæ,vt docuit Hipp. *Aph.*30.*ſect.*7.Quod tamen non eſt perpetuum;quandoquidem pituita poteſt à cerebro defluere citra flatuum permixtionem , quæ vnica eſt ſpumoſitatis cauſa;tum etiam humoribus genitis , aut contentis in ventriculo & inteſtinis, poſſunt permiſceri flatus vnde excrementa erunt ſpumoſa, licèt non à capite profluant. Ideò huic ſigno alia adiungenda ſunt, nempè ſi cerebrum aliquo affectu manifeſto laboret, vt catarrho,ſurditate,lethargo,apoplexia , aut inſignis ſaltem capitis grauitas , aut dolor,aut ſomnolentia appareat , & noctu magis alui fluxus quàm alio tempore fatiget.

Si à ventriculi vitio procedat alui fluxus, ſigna aderunt quæ vitiosam ventriculi coctionem demonſtrare ſolent ; v. g. ſi alimenta corrumpantur , recipiantque acrem & nidoroſam qualitatem, ex qua deinde irritata facultas expultrix,cogatur ea per aluum expellere,túmque ſigna calidæ ventriculi intemperiei aderunt. Sic etiam ſi cruda & pituitoſa deiiciantur, & tarda , ac imminuta fuerit alimentorum concoctio;à frigida intemperie læſam ventriculi coctionem arguimus,ac denique vitium in ventriculo reſidere cognoſcimus,ſi æger antea prauis eduliis ſeſe impleuerit, quæ facilè in ventriculo corrumpi potuerint.

Ab inteſtinis procedit alui fluxus, præcipuè cum illa lumbricis referta ſunt; & tunc ſigna lumbricorum apparebunt,ex proprio capite deſumenda.

Si ab hepate procedat alui fluxus, deiectiones erunt bilioſæ, quia bilis in hepate generatur, & ſigna calidæ intemperiei,inflammationis, obſtructionis, aut alterius cuiuſdam hepatis affectus apparebunt.

Si à liene diarrhœa procedat , deiectiones maiori parte nigræ,aut ad nigrum vergentes erunt, in ſiniſtro hypochondrio tenſio, grauitas aut dolor, & alia lienis laborantis ſigna conſpicientur.

Si à meſenterio procedat ; tenſio vel dolor in illa parte apparebit. Verùm humores in meſenterio collecti;ab hepate vel liene plerumque oriuntur.

Si ab vtero procedat alui fluxus;ſuppreſſio menſium, vel ſymptomata affecti vteri aderunt,quæ magis ſæuire ſolent,& præſertim alui fluxus ingraueſcit,quo tempore menſtrua fluere conſueuerunt.

Prognoſis diarrhœæ in hunc modũ inſtituenda eſt.

Alui fluxus,qui cum facili tolerantia contingit,& ex quo æger leuamen aliquod percipit,bonus.Contra verò qui laborioſus eſt ac vires deiicit,malus.Ille enim criticus cenſendus eſt,hic verò ſymptomaticus.

Alui excrementa liquida quæ in progreſſu morbi ſenſim craſſeſcunt, bona Virtutem enim benè operantem ſignificant, quæ prauos humores concoquit , cum concoctio fiat incraſſando.

Fluida alui excrementa cum dolore,& laborioſa, ac frequenti deiectione,mala.Significant enim maximam humorum acrimoniam,quæ inteſtina vehementer vellicat,ſtimulat,pungit & erodit.

Liquida deiectio quæ non ſentientibus effertur,valdè mala.Aut enim errorem mentis, & delirium ſignificat;aut caloris natiui exolutionem,quam ſenſus abolitio conſequuta eſt.

Liquida deiectio quæ cum morbo acuto incipit , & cum eodem perſeuerat,mala.Significat enim magnam materiæ morbificæ copiam , vel malignam qualitatem

quæ

quæ naturam cogit ad præcocem iſtam diarrhœam.

Si leu cophlegmatia detento fortis diarrhœa ſuperuenerit, malum ſoluit. Hipp. *Aph.* 28. *ſect.* 7. Materiæ enim in toto corpore reſtagnantis euacuatio fit. Id autem limitatiune indiget. Verus ſiquidem eſt Aphoriſmus, ſi talis alui fluxus in morbi principio, & adhuc cōnſtantibus viribus accidat; alioqui non morbum, ſed ægrum de medio tollit.

Mulieri vtero gerenti, ſi aluus multùm fluat, periculum eſt ne abortiat. Hipp. *Aph.* 34. *ſect.* 5. alimenta enim fœtus nutritioni neceſſaria per aluum maiori parte excernuntur, & vires deiiciuntur, tum vincula vteri continuo humorum ad illas partes affluxu laxantur; tùm fœtus ac vterus tetro excrementorum continenter deiectorum vapore inficitur.

Alui deiectiones vitellinæ, virides, æruginoſæ, liuidæ nigræ, variegatæ, aut valdè fœtidæ, malæ. Hæ deiectiones malæ ſunt propter eas rationes, quas de ſimili vomitu capite proprio retulimus.

Quod ad curationem ſpectat: cùm diarrhœa ſymptomatica plerumque oriatur ex prauis corruptiſque humoribus bilioſis, pituitoſis, melancholicis, aut ſeroſis, & præcipuè bilioſis, acrimonia ſua facultatem inteſtinorum expultricem irritantibus; illius curatio ab humoris peccantis euacuatione auſpicanda eſt, quod fiet medicamento, quod purgando aſtringit; ne humoribus commotis alui fluxus nimiùm irritetur, quod in ſimilem modum concinnari poterit.

♃. Rhab. elect. ʒ. j. myrobal. citrin. ʒ. ß. ſantal. citrin. ℈. ß. Infundantur in aqua plantag. In expreſſione diſſolue rhab. puluerati ʒ. ß. ſyrupi roſac. ℥. j. Fiat potio. Poterit addi catholicum, vel aliud medicamentum purgans, pro conditione humoris expurgandi.

Vomitus etiam interdum conuenire poterit, quia reuellit & euacuat materiam morbificam.

Si ſanguinis redundantis indicia fuerint, & robur virium, phlebotomia initio celebranda eſt. At ſi febris adfuerit, ſanguis detrahendus eſt, etiamſi nulla plethora appareat.

Ante & poſt purgationem, clyſteres detergentes iniiciendi ſunt, quorum deſcriptio talis eſſe poterit.

♃. Hordei integri P. ij. furfuris macri & roſar. rubr. ana P. j. liquirit. raſæ & paſſul. integr. ana ℥. j. Coquantur ad ℔. j. In colatura diſſolue ſacchari albi ℥. j. vitellos ouor. n. ij. Fiat clyſter.

Corpore ſufficienter euacuato, tum medicamentis purgantibus, tum ipſo alui fluxu, aſtringentia & roborantia vſurpanda erunt, tum per os aſſumenda, tum per clyſterem iniicienda, tum ventri admouenda: quorum formulæ à curatione dyſenteriæ erunt repetendæ.

Prætereà verò ſequentia vtiliter vſurpari poterunt.

♃. Aceti chalybeati partem vnam, aquæ chalybeatæ partes duas, fol. & fructuum myrti, cydonior. meſpilor. ſorborum, ana M. ij. nucum. cupreſſi par. vi. Coquantur ad medias. Colaturâ foueatur totus venter, tepidè frequenter.

♃. Ol. maſtiches, cydonior. & myrtin. ana Vnc. j. ſang. drac. thuris, & gummi tragacanth. ana ʒ. j. ceræ quantum ſatis. Fiat vnguentum, illinendum poſt fotum. Vel

♃. Micæ panis aſſatæ, & in aceto chalybeato infuſæ, & carnis cydonior. ſub cineribus coctorum, vel cydoniati, ana Vnc. iij. thuris, maſtiches, ſang. drac. ana Drach. ij. Cum ſyrupo de abſinthio cydoniorum. Fiat cataplaſma.

♃. Maſtiches ʒ. ij. Bulliant in ℔. iij. aquæ fontis pro potu ordinario. Præſtat aqua ferrata, quia aluum turbat, ſed in affectu calido non valet: in cuius curatione conueniet vti tinctura roſarum; vel conſerua roſar. cum aqua fontis permixtâ cum aquâ extinctionis auri, cum ſyrupo cydoniorum agitatâ.

Amatus Luſitanus refert quendam curatum diarrhœâ bilioſâ largo frigidæ potu in æſtate. Nos verò cuidam viro ſanguineo, diarrhœâ bilioſâ æſtate mediâ laborranti, cum ſiti intenſa, præſcripſimus ſalem prunellæ in potu ordinario, tum etiam iulepis, cum aqua lactucæ & portulacæ, ter in die ſumendis, & intra viginti quatuor horas curatus eſt.

Si humor fuerit valdè acer & aduſtus, parciùs & mitioribus medicamentis purgandus eſt æger, alioqui affectus ingraueſcit; ſed refrigerantibus & humectantibus temperandus eſt; tum etiam ſanguine parcâ manu detracto.

In eodem caſu plurimùm confert ſemicupium tepidum, cuius exemplū habetur in obſeruationibus noſtris.

Folia plantaginis in iuſculis decocta, ad hunc affectum vtiliſſima ſunt.

Ne verò diarrhœa in dyſenteriam tranſeat, ad demulcendam humoris acrimoniam, clyſteres ex lacte chalybeato vſurpandi ſunt; tum etiam emulſiones ex ſeminibus frig. mai. & ſem. papau. albi.

Ad eandem di arrhœam bilioſam ſyrupus ſequens erit conueniti ſſimus.

♃. Succi cydonior. Vnc. vj. ſucci endiuiæ & acetoſæ ana Vnc. iij. ſem. acetoſæ, & plantag. ana Drach. ij. corall. rubr. ʒ. j. aquæ plantag. ℥. iv. Coquantur ad mediæ partis conſumptionem. Colentur & fortiter exprimantur. Adde ſacchari parem colaturæ quantitatem, & fiat ſyrupus, de quo capiat Drach. ij. manè & ſerò.

In omni autem diarrhœa, præmiſſis vniuerſalibus bolus ſequens vſurpari poterit.

♃. Conſeruæ roſar. antiquæ ℥. ß. cydonior. condit, ʒ. j. pulueris tormentillæ ℈. i. boli armeni ℈. ß. cum ſaccharo. Fiat bolus frequenter iterandus. Vel ſi affectus ſi diuturnior, ex iiſdem aut ſimilibus maiori quantitate præſcriptis, opiata concinnari poterit, ad plures doſes ſumenda.

Vel ad potentiùs aſtringendum vtatur æger puluere ſequenti.

♃. Sang. drac. thuris, maſtich mumiæ, terræ ſigill. lapidis hæmatit. trochiſc. de carabe, ana Drach. i. boli arm. veri Drach. iij. Fiat puluis, de quo capiat ℈. ij. cum liquore idoneo.

Rhab. bis infuſum, & poſteà aquâ roſar. lotum bis aut ter, & exſiccatum, vtilic.

Tabellæ triaſantali quandruplicato rheo, bis in die exhibito, pondere Drach. ii. alui fluxus materiam auferunt, viſcera corroborant.

Conyzæ folia ſuper prunas iniecta, vt fumus in cathedra perforata recipiatur ſpecificâ vi alui fluxui medentur. Tum ſi eadem herba cum aceto trita, regioni ſtomachi admoueatur.

Suffitus etiam tapſi barbati in cathedra perforata receptus, inſignis eſt efficaciæ, cuius exemplum habetur in obſeruationibus noſtris.

Syrupus corallorum ad idem eſt efficax, & multò magis illius tinctura, vel magiſterium.

Conſerua cynorrhodi per ſe ad diarrhœam bilioſam vtiliſſimum eſt, tum etiam, ſi opiatis aſtringentibus permiſceatur.

Vbi verò ex fluxu frequentiori, & acriori, periculum eſt ne vires deficiant, laudanum opiatum cum maſtiche, & terra ſigillata vtiliter exhibetur.

In contumaci alui fluxu, clyſter ex iuſculo & theriaca recenti vtilis.

Pilulæ de bdellio bis aut ter in ſeptimana, vel alternis diebus vſurpatæ: ad diuturnos, & contumaces alui fluxus ſiſtendos vtiliſſimæ ſunt.

Ad idem valet meſpilorum vſus frequens, vt ſe experientiâ comprobaſſe teſtatur Foreſtus *obſ.* 1. *lib.* 22. his verbis *Qn, diuturno alui fluxu laborabat, & omnem ſuam ſubſtantiam fruſtrà in Medicorum npe conſumpſerat, conſilij causâ, vt ab hoc malo liberari poſſet, ad me acceſſit. Cui conſilium dedi, vt meſpila etiam immaturа in maxima copia deuoraret. Quibus comeſtis alui profluuium paucis diebus ceſſauot. Vti & cuidam euenit mercatori Zelando, ad Ioannem Spirinchium quondam Medicum Louanienſem celebriorem profectò, vt ab eo curaretur*

curaretur. Qui cùm multis menſibus laboraſſet profluuio, & tandem etiam dyſenteriâ,neq; ab vllis Medicis curari poſſet tandem meſpilis comeſtis,ex eiuſdem Medici conſilio, ſanitatem conſequutus eſt, & Medico trecentos aureos,pro ſola meſpilorum præſcriptione numerauit, quibus ſolis in priſtinam ſanitatem fuerat reſtitutus. Hæc Foreſtus.

Verùm aduertendum eſt, vt ante meſpilorum vſum corpus ab excrementis, & omni cacochymia liberum præſtetur.

In diarrhœa inueterata ſequentia vtiliſſima ſunt.

℞.Raſ. eboris ʒ.iij. confect. alkerm.ʒ.j. ſacchari in aqua roſ.diſſoluti Vnc.iiij.Fiant tabellæ.

℞. Croci martis reuerberati gr. vj. bezoard. miner. ℈.ß.conſeruæ roſ.ʒ.ij.ſpirit.vitr.gut.iij Miſce, fiat bolus qui detur bis in die,longè à paſtu.

℞.Succi perſicariæ maculatæ,& ſemperuiui maj.an. ℥.iij.bulliant ad tertiæ partis conſumpt. & dentur manè. Certò curant quemlibet fluxum quantumuis inueteratum.

Mercurius diaphoreticus per aliquot dies ad gr.xij. exhibitus, omnes corporis impuritates aufert, quæ contumaces interdùm alui fluxus parere conſueuerunt.

Decoctum granorum iuniperi in vino paratum, per triduum exhibitum multùm confert.Tum puluis cicadarum cum vino albo exhibitus ad Drach.j. Hæc duo conferunt, materiam alui fluxum committentem deriuando ad vrinæ vias. Paratur autem decoctum iuniperi in ſequentem modum.

℞.Granor. iuniperi M.j. vini rubri. ℔.j.ß. Bulliant ad duarum partium conſumptionem; colaturam capiat manè per triduum.

Potus aquarum ſulphurearum, totum corpus expurgando, & ventriculum roborando, inueteratam diarrhœam curat.Cuius rei exemplum habetur in obſeruationibus noſtris.

Si diarrhœa fiat catarrho, cerebro proſpiciendum eſt velut parti mandanti, iis remediis, quæ in catarrhi curatione propoſita ſunt. Si verò pendeat ab hepatis, aut lienis obſtructione, vel imbecillitate; illis affectibus mederi oportebit, provt in peculiaribus eorum curationibus docebitur: túmque aſtringentium medicamentorum vſus nullus, aut parciſſimus eſſe debet. Platerus in cura hæmorrhoidum, dicit ſanguinem calentem iniectum mirabiliter aluum fluentem cohibere.

CAPVT VI.

De dyſenteria.

DYſenteria eſt frequens, & cruenta alui deiectio cum ventris dolore,ac torminibus, ab inteſtinorum exulceratione dependens.

Dyſenteriæ nomen apud veteres plerumque ſumitur communiter pro omni cruenta alui deiectione: ſtrictè tamen & propriè eam tantùm alui fluxus ſanguinolenti ſpeciem ſignificat, quæ ab vlcere inteſtinorum exoritur.

Gal.3.*de ſymptomat. cauſ. capit.*1. quatuor cruentæ deiectionis ſpecies proponit, quibus etiam dyſenteriæ nomen communiter vſurpatum tribuitur.

Prima eſt, quando propter aliquam partem præciſam corporis; aut intermiſſam aliquam excercitationem,aut ſanguinis euacuationem per alias partes, puta nares, vel vterum ſuppreſſam; ſanguis copia luxurians, per venas meſaraicas ad inteſtina detruditur, & per aluum euacuatur.

Secunda differentia eſt, quando propter iecoris imbecillitatem ſanguis aquoſus, & loturæ carnium ſimilis excernitur, quod in fluxu hepatico contingit, de quo infra tractabimus.

Tertia differentia eſt, quando ſanguis melancholicus & ſplendens eiicitur, qui propter nimiam moram in hepate,aut liene vſtionem concepit,& cum humore melancholico permixtus eſt;ſplendor vſtionem ſignificat, quandoquidem ſanguis qui ex refrigeratione nigreſcit, ſplendorem non habet; imò verò eum quem priùs habebat,amittit.

Quarta differentia eſt, vbi breuibus quibuſdam interuallis ægri cum humoribus, & excrementis ſanguinem reiiciunt, cui interdum puris aliquid admixtum eſt,idque cum dolore,& torminibus,quibus inteſtinorum vlcus arguitur. Et hæc eſt propriè dicta dyſenteria,de qua tantùm hic agimus.

Cauſæ internæ dyſenteriam efficientes ſunt,humores acres & exulcerantes,vt bilis flaua,porrocea, æruginoſa, & atra;tum etiam pituita ſalſa ab intenſo calore genita, vel per putredinem in ventre ſalſedinem adepta, & ad inteſtina delata, vbi propter lentorem diutiùs hærens aſſiduè detergendo, tandem exulcerat.

Hic dubium non leue proponitur, ab autoribus, quomodo bilis flaua interdum breui temporis ſpatio dyſenteriam faciat cùm tamen non raro bilis porracea,& æruginoſa ſimplicem faciat diarrhœam ad longum tempus perdurantem, quæ tamen nunquam in dyſenteriam degenerat; cum bilis porracea & æruginoſa ex flaua generetur vlteriori aduſtione, & proindè maiorem habeat acrimoniam.

Reſpondet Mercatus,cum humorũ acrimonia requiri lentorem & viſciditatẽ,cuius ratione diutiùs morentur in inteſtinis,eaque magis corrodant. Et ita ſi flaua bilis lentorem habeat dyſenteriam efficiet,contrà verò ſi porracea & æruginoſa fluidior ſit,& minorẽ in inteſtinis moram faciat,ſimplicem producet diarrhœam.

Sennertus hanc reſponſionem probabilem eſſe dicit, eam tamen omninò dubiũ non ſoluere exiſtimat,quod ſæpè alui fluxus dentur, in quibus viſciditas & lentor cum acrimonia reperitur, & tamen dyſenteria non excitatur. Contrà verò viſciditas & lentor ſæpè non adeſt in bilioſis humoribus dyſenteriam excitantibus, ideò cenſet humores qui dyſenteriã pariunt,peculiarẽ & occultam quamdam qualitatem habere, quâ peculiariter inteſtinis infenſi ſunt, eaque exulcerant, ſicut lepus marinus pulmonem,&cantharides veſicam exulcerant,non autem alias partes. Illam verò qualitatem malignam & inteſtinis vtplurimùm infenſam probat ex eo quòd dyſenteria plerumque contagioſa eſt,ita vt miaſmata ex deiectionibus dyſentericorum exhalantia, ſola inteſtina afficiant in iis qui contagium recipiunt, non autem alias partes. Idem contingit in aliis morbis epidemicis & contagioſis,in quibus venenum graſſatur parti cuidam peculiari infenſum.Sic dantur pleuritides;peripneumoniæ, & anginæ peſtilentes. Sic venenum canis rabidi ſoli cerebro infenſum eſt. Id apertiùs in medicamentis purgantibus videre eſt, quæ peculiarem vim obtinent, humores in corpore commouendi,& ad inteſtina propellendi; cùm enim illa, non ſolùm ore ſumpta,ſed etiam vmbiculo admota,imò vapore ipſorum naribus attracto,aluum mouere, & purgare ſoleant;veriſimile eſt illa per poros cutis, & vaſorum extremitates in venas & arterias penetrantia, agitationem quamdam & fermentationem in humoribus excitare,quia vitioſi humores à bonis ſeparantur, & ij deinceps naturam ſtimulantes ad inteſtina propelluntur,vi medicamenti ad ea loca expulſionem dirigente. Pari etiam ratione,ſed modo diuerſo, ſudorifica ad cutem,& diuretica ad veſicam inſitâ vi humores propellunt. Ex quibus licet colligere, contagium dyſentericum quocunque modo, & loco intra corpus admiſſum fermentationem quamdam in humoribus excitare, & ſibi ſimilem diſpoſitionem imprimere, quæ inteſtinis inimica,ad ea curſum humorum promouet,eaque labefactat, atque exulcerat; & illa demùm tali diſpoſitione infecta humores, & alimenta inficiunt; vndè vera & propriè dicta dyſenteria emergit.

Quæritur

Quæritur etiam apud autores, quidnam ſit illud mucoſum, & album, quod magnâ copiâ plerunque in dyſenteria excernitur, cum ſanguine, aliiſque humoribus permixtum. Quidam putant eſſe pinguedinem inteſtinorum abraſam;alij mucum quo inteſtina oblinuntur,ad faciliorem tranſitum excrementorum; alij pituitam à cerebro,aliiſque partibus defluentem;alij pus ex viſceribus manans. Nos verò ſtatuimus hanc mucoſam ſubſtantiam nihil aliud eſſe,quàm inteſtinorum excrementum præternaturale.Inteſtina ſiquidem labefactata & à naturali conſtitutione deiecta, propriũ alimentum ritè conuertere nequeunt in ſuam ſubſtantiam,ſed illud imperfectè aſſimilando in mucoſam illam ſubſtantiam commutant, quæ cum nutritioni illarum partium inepta ſit,expellitur foras, & pars, demum nutritionis indiga nouum attrahit alimentum,quod denuò cum perfectè tranſmutari non poſſit ob vitium partis, in ſubſtantiam illam heterogeneam, & mucoſam conuertitur, cuius magnus eſt prouentus, quoniam pars ad ſui nutritionem continuò ſanguinem attrahit à venis, qui in mucoſam ſubſtantiam conuertitur, atque adeò pars ſuo genio fraudata nouum iterùm attrahit ſanguinem ad ſui nutritionem, quam perpetuo intendit, qui cùm propter deprauatam homioſim in prædictam ſubſtantiam commutetur, magnus fit mucoſi illius excrementi prouentus. Idem in quamplurimis aliis partibus contingit, & præſertim in iis quæ magna & profunda vlcera patiuntur. Pars ſiquidem vlcerata cùm ob prauam diatheſim probè nutriri nequeat, ſanguinem continuò attrahit à venis, qui in purulentam ſubſtantiam commutatur, vnde totum corpus ſenſim exhauritur, & tandem contabeſcit. Neque ſolum partibus vlceratis hoc vitium contingit, ſed etiam aliis nullo vlcere aut abſceſſu affectis, ita vt licèt excrementum prædictum puris naturam æmuletur,non ſit tamen verũ pus,quod non niſi ex vlcere vel abſceſſu procedit. Id præcipuè apparet in ophthalmia, in qua oculus ſimplici inflammatione affectus, copioſum excrementum puri ſimile continuò emittit,quod ex ſola partis intemperie & deprauata homioſi procedit; idem contingit ſæpè aſthmaticis & aliis qui pulmonum affectibus laborant; eorum enim pulmones malè affecti proprium alimentum malè concoquunt, & in excrementum pituitoſum atque interdum puri ſimile conuertunt, quod per anacatharſin expellitur; in iis tamen nullum vlcus eſt in pulmone, quod multi Medici etiam periti ſtatim pronuntiant,conſpectâ illâ materiâ puris ſpeciem referente.

Cauſæ externæ dyſenteriæ ſunt quæcunque humores acres & vitioſos generare poſſunt, vel iam genitis prauam illam diſpoſitionem dyſenteriç excitandæ idoneam,inducere. Inter illas primum locũ tenent cibi acriores,vel putredini valdè obnoxij,vt fructus horarij, & alij omnes qui non ſatis maturi deuorantur; idem præſtant aquæ valdè crudæ,aut minerali aliquo infectæ in potu ordinario vſurpatæ, tum etiam medicamenta aſſumpta deleteriâ qualitate prædita.

Praua etiam aëris diſpoſitio ad dyſenteriam efficiendam maximè efficax eſt.Sic apud Hipp. *Aph.*11.*ſect.*3.ſi hyems plus iuſto frigidior & ſiccior extiterit,ver autem pluuioſum & auſtrinum, æſtate futuras eſſe dyſenterias. Et *Aph.*12. eiuſdem ſectionis, ſi hyems admodum auſtrina fuerit, & pluuioſa; ver autem ſiccum & aquilonium,dyſenteriæ producendæ tempeſtates illas eſſe maximè idoneas.

Peculiare etiam aëris vitium dyſenteriæ generandæ idoneum reperitur in epidemica dyſenteria, quæ aliquando peſtilens eſt, ac valdè perniciosa, aliquando verò minus infert periculum, & ex ea vtplurimùm ægrotantes euadunt. Ad hanc etiam claſſem reuocandum eſt contagium, quod ab ægrotantium excrementis exhalat, & ſuam ſæpè labem aſtantibus communicat. Imo verò ſi talia excrementa in latrinas effundantur,multos eiuſdem familiæ inficere ſolent.

Signa dyſenteriæ diagnoſtica ex definitione ab initio propoſita facilè eliciuntur. Adeſt enim frequens, & cruenta deiectio, cum dolore & torminibus ventris. His accedunt plerumque febris, vigiliæ,ſitis,faſtidium cibi, & alia quæ cum multis morbis communia ſunt.

Quænam verò inteſtina, tenuia nimirùm an craſſa vlcere afficiantur dignoſcere difficilius eſt. Vulgò dicitur quòd ſi dolor ſit ſupra vmbilicum, tenuia inteſtina afficiuntur, ſi verò infra, craſſa maximè laborant, quod tamen rationi manifeſtè repugnat, cùm & tenuia & craſſa inteſtina ad partem ſuperiorem & inferiorem circumagantur. Meliùs igitur elicietur iſta diagnoſis ex qualitate doloris, & iis quæ excernuntur. Si enim tenuia inteſtina affecta ſint dolor eſt acutiſſimus,vt ægri aciculis compungi videantur,quia tenuia inteſtina magis membranoſa ſunt, & ſenſu exquiſitiori prædita. Deinde aluus ſtatim poſt tormina & dolores non deponit; ac denique ſanguis cum ſtercoribus omnibus permixtus eſt. Cùm enim via à ſuperioribus inteſtinis ad anum longior ſit; ſanguis, & purulenta materia antequam per aluum excernatur, in longiore itinere magis cum ſtercoribus permiſcetur. Si verò inteſtina craſſa afficiantur; dolor eſt minùs vehemens & diuturnus; à torminibus & cruciatu ventris ſtatim fit excretio; cruor, & purulenta materia alui excrementis ſupernatat, aut parùm permixta apparet. In maiori exulceratione veluti carunculæ excernuntur.

Signa cauſarum ab excrementorum colore præſertim deſumuntur, quatenùs illa citrina,flaua,viridia,albicantia,vel atra conſpiciuntur. Quibus adiungenda ſunt ſigna abundantium in corpore humorum quæ ab ætate,temperamento,anni tempore, & vitæ genere deſumuntur.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Si tenuia inteſtina exulcerentur,maius eſt periculum, ſubſtantiâ enim pollent magis neruosâ, & hepati viciniora bilem ſynceriorem recipiunt.

Dyſenteria ab atrabile proueniens lethalis eſt Hipp. *Aph.*24.*ſect.*4.quia tale vlcus ad cancri naturam accedit, qui etiam in externis corporis partibus rarò curationem admittit. Si tamen per criſim excreta atra bilis dyſenteriam mouit,adeò periculoſa non eſt.Cauendum tamen hîc eſt ne ſanguis concretus,aut diutiùs retentus pro atra bile accipiatur.

Dyſenteria à flaua bile aut cibis acribus proueniens facilè curabilis eſt.

A pituita ſalſa dyſenteria veniens, crudelior & contumacior eſt,quàm quæ à flaua bile, quia propter lentorem diutiùs inteſtinis hærens,grauiùs affligit, & magis exulcerat.

In longis difficultatibus inteſtinorum cibi faſtidium malum, & cum febre peius. Hipp. *Aph.* 3. *ſect.*6.

Si dyſenteria detento veluti carunculæ deiiciantur, mortiferum. *Aph.*26.*ſect.*4. profundum enim vlcus ſignificat,quod inteſtini particulas abradit.

Vigiliæ immodicæ,deiectiones ſyncerae,nigræ,fœtidæ,ſanguinis exeretio copioſa, ſuperueniens lienteria, ſingultus,vomitus biliosi,ſiecoris & præcordiorum dolor, ſitis intenſior; lethalem vtplurimùm dyſenteriam prænuntiant.

Podagricis, & lienoſis ſuperueniens dyſenteria, bonum. Hipp.2.*progn.& aph.*46.*ſect.*6.hæc tamen dyſenteria talis reuera non eſt,ſed potiùs ad ſimplicem diarrhœam referenda, quæ materiam morbificam, illos morbos producentem,euacuat.

Senes & pueri ex hoc morbo ſæpiùs pereunt, quàm in media ætate conſtituti Hipp. 2.*progn.*pueri quidem, quia citò diſſoluuntur ob mollitiem, tùm quia præceptis minùs obtemperant: ſenes verò quia viribus ſunt exhauſti, & quia magna ſtatus naturalis euerſio ſignifica

gnificatur. Talia ſi quidem excrementa dyſenteriæ producendæ idonea, non facilè gignunt.

Curatio huius affectus perficitur medicamentis humores acres lenientibus, abſtergentibus, euacuantibus, vlcus conſolidantibus, fluxúmque conſtringentibus.

Humoris peccantis euacuatio ſtatim ab initio molienda eſt, vt citò educatur, antequàm grauiùs lædat: imò verò repetenda, donec magna ex parte ſublatus ſit.

Et ſi tutum non videatur ſingulis, vel alternis diebus purgare, fieri poteſt tertio, vel quarto quôque die. Huic vſui cæteris præſtat medicamentis rhabarbarum, vel in ſubſtantia cum iuſculo vſurpatum; vel in potionis formam redactum, vt in diarrhϾ curatione, vel in ſequentem modum.

℞. Fol. plantag. M. ß. liquirit. roſ. & paſſul. integr. an. Drach. iij. roſar. rub. P. j. tamarind. Drach. vj. corticis myrobal. citrin. ol. amygd. dulc. confricat. Drach. ij. Coquantur ad Vnc. iij. In colatura diſſolue rhab. in aqua plantag. cum ſpica infuſi Drach. j. ſyrupi cydonior. ℥. j. Fiat potio. Vel.

℞. Tamarindor. Vnc. ſem. myrobalan. citrin. Drach. ij. Coque in aqua hordei & plantag. In colatura infunde rhab. Drach. j. ſem. ſantal. citrin. ℈. ß. Colaturæ Vnc. iiij. adde ſyrupi roſar. ſolut. Vnc. j. Fiat potio.

Commendatur à nonnullis decoctum myrobal. in plures doſes exhibitum, hoc modo paratum.

℞. Corticum myrobal. cepulor. Drach. x. citrin. ℥. v. paſſular. minor. Vnc. ij. Coque omnia in aqua Vnc. xxvj. ad conſumptionem tertiæ partis. Poſteà colentur. Adde colaturæ ſacchari Drach. x. Clarificetur, aromatizando cinnam. Vnc. ſem.

Penopus ſequentem potionem laudat, tanquam ſingulare remedium ad dyſenteriam, & diarrhœam deſperatam.

℞. Corticis guaiaci contriti Vnc. ij. Bulliant in ſufficienti quantitate aquæ ad medias, cui impone roſar. rubr. balauſt. ſem. plantag. an. Drach. ij. Bulliant per horam. Deinde colaturæ adde rhab. puluerat. Drach. j. cathol. Drach. iij. Fiat potio.

Quamplurimi practici rhab. torrefactum exhibent, vt vis purgans ex parte auferatur. Sed Amatus Luſitanus ſecundam rhabarbari infuſionem vſurpat, dicítque primâ infuſione omnem eius acrimoniam auferri, & melius eſſe hoc modo vſurpatum, quàm torrefactum: illâ enim torrefactione empyreuma acquirere non pauci exiſtimant. Præparatio autem talis eſt.

℞. Rhab. elect. Drach. j. ſem. Infundatur in aquæ plantag. iij. per aliquot horas. Colentur & leuiter exprimantur, iterúmque infundantur in nouæ aquæ plantag. Vnc. iij. In expreſſione diſſolue caſſiæ recenter extractæ Vnc. ſem. Fiat potio.

Si propter humorum crudorum copiam magis purgare eſt animus, ſyrupus roſaceus, catholic. aliáque mitiora admiſcenda ſunt, abſtinendo à vehementioribus.

Vomitus aliquando conuenire poteſt, ſi æger ſit nauſeabundus, & humores in ventriculo reſtagnare videantur: fit enim reuulſio à parte affecta. Quod diſertè innuit Amatus Luſitanus *curat. 44. cent. 2. in ſcholio* his verbis: *Si ad inteſtina corriuantem biliosum, & acrem humorum dyſenteriam gignentem, Medicus per ſuperiora retrahere poſſet, & eum per vomitum vacuare, dubio procul ineptum eſſet, & contra Galeni præcepta libro artis Medicinalis, & methodi ſuæ curatiuæ, per inteſtina, vlceribus ſcatentia, materiam ducere. At cùm hæc Medicus non ſic aſſequi poſſit, tametſi tentare pro vlceribus debeat], conſequens medicamentis purgatoriis id efficiat, præſertim rhabarbaro.* Illud ipſum docuerat Hipp. *Aphor. 15. ſect. 6. A longo alui profluuio habito, ſpontaneus vomitus ſuperueniens morbum ſoluit.* Galen. verò *in com. huius Aphor. Hoc*, inquit, *exemplum ex eorum quæ rectè fiunt à natura, quæ Medicum imitari oportet.* Idem confirmat Mercatus, his verbis: *Aliò humores tranferes, ſanguine miſſo, ſi opus fuerit, item expurganti pharmaco exhibito, vel vomitibus, maximè in ſalſa pituita, nam hac vna diuturnas dyſenterias curari conſpeximus.* Angelus Sala in dyſenteria ſequens præſcribit vomitorium.

℞. Sal. vitriol. ℈ ß. vel Drach. j. ſyrup. cydon. & aq. beton. an ℥. j. aq. cinna. Drach. x. Miſce & propina.

De phlebotomia in hoc affectu magna eſt diſſenſio inter authores. At peritorum ſententia eſt, præſente febre & inteſtinorum inflammatione, (quæ non rarò vlceri copulata eſt,) debere celebrari in principio morbi, antequàm vires ab alui profluuio diuturniori fuerint attritæ: ſic enim fit reuulſio ſanguinis & humorũ acriorum ad inteſtina profluentium. Imò verò Valeſcus de Taranta, & Amatus Luſitanus in antiqua dyſenteria ſanguinem detrahunt. *Valdè ſenex*, inquit Valeſcus, *dyſenteria à tribus iam menſibus miſerè torquebatur. Vocatus in conſilium, reluctantibus omnibus aliis Medicis iuſſi venam aperire. Mox conualuit.* Amatus verò ſic habet. *Ad virum illum, qui dyſenteriam diuturnam, & fortè triginta dierum, ingenti cum febre patiebatur, & poſt multa ac varia adhibita remedia, imbecillis & gracilis eſt factus, perſeuerante etiam fluxu ventris multo cum ſanguine; Medicus cordatus ingreſſus eſt, qui ſanguinem ex baſilica dextri brachij extraxit. Sed quanto iuuamine, audite. Illicò, mirum dictu, ſanguis cohibitus fuit, perſeuerante ad huc fluxu ventris. Caterùm ſaccharo ad aliquot dies, & nonnullis ingeſtis clyſteribus, ac topicis aſtringentibus remediis applicitis, aluus in totum reſtricta eſt.*

Interim varij iniiciantur clyſteres, primùm lenientes & detergentes; poſteà verò glutinantes & aſtringentes. Non rarò autem in vno eodémque clyſtere omnes prædictæ indicationes permiſcentur, aut earum plures.

Clyſteres lenientes & anodyni parantur ex lacte, vel ſolo, vel cum vitellis ouor. n. ij. aut iij. vel mucilag. ſeminis pſyllij & cydonior. Vnc. iiij. vel ad ſimul aſtringẽdum, cum ſacchari, aut mellis roſacei Vnc. j. vel ad glutinandum cum ſeui hircini recentis Vnc. j. aut ferro, auro, vel ſilicibus ignitis in lacte extinctis, vt ſeroſa illius portio abſumatur, ſícque glutinoſum magis euadat.

In lactis verò defectu, lac amygd. dulc. vel cremor. hord. ſeu oryzæ, quem oryzogalon vocant, ſola vel inuicem mixta, tum etiam iuſculum verueeis, pulli aut caponis, vel capitis & inteſtinorum verueeis vſurpari poterunt, iiſque reliqua permiſceri. Vulgare autem eſt, roſas, & caudam equinam cum capite verueeis decoquere. Vel decoctum ſequens erit præſcribendum.

℞. Rad. alth. Vnc. j. hord. mundat. vel oryzæ P. j. ſem. lini, & cydonior. an. ℥. j. ſem. pſyllij. Drach. ſem. flor. chamom. P. j. Fiat decoctio in lacte, vel iuſculo, addendo ſeuum, vitellos, & alia præſcripta.

Vel fieri poteſt ex lacte ſolo, cum rad. alth. decocto, in principio ad tergendum, & dolorem demulcendum.

Dolore admodùm vrgente, narcotica interdùm dictis clyſteribus admiſcenda ſunt; vt philonij Perſici Drach. j. vel ij. pilul. de cynogloſſo ℈. j. vel ij. ſyrup. de papau. Vnc. j. ſem. laudani opiati gr. v. vel vj.

Si inflammatio inteſtina obſidere videatur, quod ex dolore ventris continuo & contrectando ſeſe exaſperante, tum etiam febre, ac linguæ ſiccitate dignoſci poterit; iteretur phlebotomia, clyſteres iniiciantur ex aqua roſarum, in qua ſal Saturni diſſolutum fuerit, & venter oxycrato foueatur.

Idem Sal Saturni per os exhiberi poterit ad ℈. x. cum conſerua roſarum.

Clyſteres detergentes fiunt ex decocto hordei, furfur. macri, & roſ. rubr. cum ſaccharo, aut melle roſac.

Ad maiorem verò deterſionem, & vlceris glutinationem addi poterit terebinthinæ drach. j. cum vitello oui diſſoluta. In ſordidioribus vlceribus, ad fortiora interdùm detergentia erit confugiendum, vt betam, & parietariam, in prædicto decocto vſurpandam. Fortiſſima verò ſunt centaurium, abſinthium, gentiana, muria, ex Gal. 12. *meth. cap.* 1. & ſimilia; quorum vſus

hoc

hoc tempore rariſſimus eſt, propter dolores, qui grauiores multò ſolent euadere.

Zacutus Luſitanus auſus eſt vti arſenico, cum fœlici tamen ſucceſſu; vt videre eſt *obſer. 18. lib.2. Praxis Medicæ admirandæ.*

Chymici nonnulli oleum ceræ in clyſteribus diſſoluunt ad Drach.j.eóque venter inungunt.

Ad vlcus glutinandum, clyſteres primò leuiter ſiccantes, & parùm aſtringentes conuenient,ad eos poſtmodùm deſcendendo, qui maiori ſiccandi aſtringendique vi præditi ſunt. Atque ita fient primùm ex lacte chalybeato, in quo roſæ decoctæ ſint, vel ex decocto hordei, aut oryzæ torrefactæ, & roſar. rubr. P. i. addendo vtrique clyſmati interdùm vitellos ouor.aſſos n. ij. aliquando & mel roſac. & cùm magis operari vis ſucci plantag. Vnc. j.

Ad magis aſtringendum & glutinandum, in hunc modum parabitur.

℞. Radic. conſolid.maj. & tapſi barbati ana Vnc. i. fol. planrag. & conſolid.ana M.i.roſar.rubr. hord. torrefacti, ana P. j. mytillor. Drach. ij. Fiat decoctio in aqua ciſternæ.In colaturæ ℔.j.diſſolue mellis roſac.℥.j. album oui num.j.vel mucilag.gummi tragacanth.Vnc.i ſeui hircini Vnc.ij. ſucci millefolij vel polygoni Vnc.i. Fiat clyſter.Vel

℞.Rad.biſtort.vel tormentill.Vnc.i.ſem.rad.conſol. mai.Vnc.j.fol.burſ.paſtor.polygon.equiſeti,& piloſell. an.M.i.balauſt.calycum glandium, nucum cupreſſi, an. Drach.ii. oryzæ toſtæ P.j. Fiat decoctio in aqua fabrorum.In colat.℔.j.diſſolue ſucci.plantag. Vnc.ii.vitellos ouor.aſſos num ij. Fiat clyſter.

Angelus Sala mirum in modum commendat clyſterem ſequentem.

℞.Caput veruecis per mediũ ſectum decoquatur,donec caro ab oſſibus ſeparetur, Iuri colato adde ſummit. hyperici M. ij.vel iij.rad.tormentill.craſſo modo contuſæ Vnc.ii.Infundæ per 3.vel 4.horas ſupra cineres calidos. Colatura bis,térve in clyſteris formam iniiciatur

Succus plantag. ſolus, vel lacte, & decocto hordei contemperatus vtiliter iniicitur.

Gummi tragacanth. Drach.ij. vel illarum infuſio in aqua peculi roſar.& plantag.clyſteribus vtiliter permiſcetur; vel cum ſucco plantag. permixta, addito ſeuo hircino,efficaciſſimum enema componet. Loco tragacanthæ, aut etiam cum illa, vtiliter vſurpari poterunt gummi arabicum, thus, maſtiche, ſarcocolla. Quæ omnia in prædictis liquoribus ſoluta, glutinando operantur, nec vt valdè aſtringentia vlcus exaſperant. Amatus Luſitanus valdè probat clyſteres ex Emplaſticis prædictis paratos, quia internam inteſtinorum ſuperficiem, contra fluentis materiæ morſum, cruſtæ inſtar obducunt,eóſque ita componit.

℞.Aquæ hord.Vnc.x.album.oui optimè concuſſum n.i.gummi arabici, adipis caprini, ana Vnc.ſem.ol. roſac.Vnc ij.bol.armen.& gum. tragacanth. ana Drach.i. Miſce, fiat clyſter.

At ne clyſteres iſti emplaſtici ſuo lentore acres materias, tanquam carcere retentas, inteſtinis affigant; ad clyſteres detergentes deueniendum eſt, qui non diu ſunt retinendi; tum etiam clyſteribus aſtringentibus detergentes identidem interiiciendi ſunt.

In clyſteribus aſtringentibus vtiliter admiſceri poterunt,acacia, hypociſtis, ſanguis draconis,lapidis hæmatitis ſuccus rubeus, attritione cum aqua roſar. vel plantag. elicitus, bol. armen. terra ſigill. trochiſc. de ſuccino,albi Rhaſis ad Drach.j.vel ij.Alii verò pulueres qui à nonnullis præſcribuntur, noxij potiùs ſunt, cùm in liquore ſubſideant,partémque vellicando irritunt.

Imò verò ſatius eſt, etiam prædictos pulueres in liquore,vel decocto infundere,& factâ colaturâ iniicere.

Dum clyſteres iniiciuntur, medicamenta iiſdem viribus prædita per os exhibenda ſunt; idque multò frequentiùs, quando ſuperiora inteſtina vlcerata ſunt, ad quæ clyſterum materia peruenire nequit.

Lac caprinum, vbi magis detergere, vaccinum, vbi magis glutinare eſt animus, cum ſaccharo roſac. vtiliter exhibetur, modo febris abſit. At chalybeatum efficaciùs conglutinat; illius Vnc.iii. cum ſucci plantag. & ſacch. roſac. ana Vnc.j. præſtans efficiunt medicamentum. Vel ſymphyti maioris radix in lacte chalybeato vtiliter decoquitur & exhibetur.

Vel fiat panis ex ſubtiliſſima & puriſſima hordei farina cum vitellis ouor. Coquatur in furno poſt extractionem panis. Micas eius lacti ſaccharato immiſce ad pulticulæ conſiſtentiam, de qua æger capiat cochlear. v. vel vj. bis aut ter in die.

Iuſculum carnis vitulinæ,optimè & diu coctæ,vlcerum dolores lenit.

Cremor oryzæ mundæ benè coctæ,vlcera conſolidat.

Refert Lerius in ſua hiſtoria, multos dyſentericos in longinqua nauigatione fame propemodùm enectos, oryza in lacte decoctâ, additis virellis ouor. & ſucco hederæ terreſtris, fuiſſe reſtitutos.

In lacte etiam amygdalino oryza poterit decoqui, & vtrumque lac priùs auro vſtulari.

Hordei verò cremor cum ſaccharo paratus detergit & refrigerat.

Iuſculum ex decocto pimpinellæ cum butyro paratum, & per triduum exhibitum, manè, & ſerò, dyſenteriæ curationem mirabiliter promouet; idque magis, ſi eiuſdem decoctum eodem tempore pro potu ordinario exhibeatur.

Cortices duorum arantiorum ſubuiridium in ℔.viij. aquæ decocti pro potu ordinario,curationẽ accelerant.

Raſura cranii humani Drach. j. bis aut ter exhibita cum iuſculo, aut alio liquore idoneo, dyſenteriæ curationem citiſſimè abſoluit.

Mucilaginis gummi tragacanthæ extractæ cum aq. roſar cochlear.ij. vel gum.arabic.Drach.ſem.in ſingulis iuſculis & panatellis vtiliter diſſoluitur;tum etiam gelatinæ cornu cerui cochlear j.

Tandem decocta aſtringentia ad integram ſanationem, corpore benè euacuato, exhiberi poterunt. Quæ fient ex rad.biſtortæ,tormẽtillæ, ſymphyti,fol.plantag. mille fol.burſæ paſt.equiſeti,piloſellæ, acrimoniæ;ſem. plantag.acetoſæ,ſumach,vinaciorum, roſis rubris, &c. in aqua ciſternæ; diſſoluendo ſyrup.cydonior. myrtin. aut de roſ. ſiccis; tum etiam interdùm acaciam, hypociſt. bolum armenam,aut ſpodium.

Succus cydoniorum coctus ſine additione ad conſiſtentiam ſyrupi, vel rob, & ad cochlear i. vel ii. frequenter exhibitus valdè prodeſt.Similes ſucci ex pyris, cornis,aliiſque fructibus auſteris parari poſſunt.

Inteſtina veruecis pinguia decoquantur in olla, donec iuſculum redeat ad mediam ſcutellam; huic adde olei dulcis parem quantitatem, capiat æger per os. Dyſenteriam non valdè contumacem vnâ vel alterâ exhibitione ſiſtit. Idem præſtant oleum & aqua roſarum pari quantitate exhibita.

Vitelli duo ouorum indurati, & in aqua roſarum diſſoluti inſtar panatellæ, condiantur ſaccharo,& paucâ nuce moſchata, & bis aut ter exhibeantur.

Succus plantag. crudus ad Vnc. iij. vel iv. exhibitus ſolus, vel cum aliis permixtus præſtantiſſimus eſt: & ſi inflammatio adfuerit, eam compeſcit.

Teſtatur Hollerius hederæ terreſtris ſuccum propinatum plurimos à morte liberaſſe.

Iulepi ex aquis, vel decoctis, & ſyrupis aſtringentibus frequenter etiam exhibendi.

Syrupus corallorum, tinctura, & magiſterium huic affectui ſunt valdè idonea, quibus vtatur æger ex cochleari frequenter, vel ſyrupis ſequentibus.

℞. Syrupi de agreſta, myrtini, de ſucco plantag. cydonior. de roſ. ſiccis,& de ſucco portulacæ, ana ℥.j. Miſce ad vſum dictum.

In fine dyſenteriæ valdè confert ſuccus abſinthij & menthæ benè depuratus, & cum ſaccharo in ſyrupum redactus: habet enim mentha cum abſinthio

mixta miram vim corrobandi ventriculum.

Imò verò, ſi dyſenteria à multo fructuum vſu contigerit, in ipſo principio valdè conducit ſyrupus de abſinthio cum aqua cinamomi, vel theriacali; ventriculo interim admouendo fomenta & emplaſtra roborantia.

Malum cydonium excauatum, cerâ albâ deraſâ impletum, & ſub cineribus coctum, ac poſteà exhibitum per aliquot dies,ſpecificum eſt dyſenteriæ remedium.

Quercetanus idem remedium parat ex pomo curtipendulo excauato, & gummi arabici ac raſuræ ceræ albæ,an.Drach.j.repleto,& ad ignem coctō. Pomo decorato,ſtatim exhibet hauſtum decocti aſtringentis.

Alij vſurpant pullum columbinum cerâ infarctum, & aſſum,ac in prandio exhibitum.

Meſpilorum vſus dyſenteriam inueteratam curat, vt teſtatur Foreſtus hiſtoriis duabus *lib.22. obſ.1.* propoſitis, qui locus ſupra citatus eſt in diarrhœæ curatione.

Bruyerinus verò *lib.8. de re cibaria capit.22.* ſcribit ſeipſum deſperatâ dyſenteriâ laborantem, de anus cuiuſdam conſilio ſorba cruda largiſſimè deuoraſſe, indéque ſanitati reſtitutum fuiſſe.

Nec omittenda eſt illa vua quercina,à Martino Rulando deſcripta,quam dicit eſſe concretitium quiddam in formæ vuæ,ad radices quercuum ſub terra,tempore veris pullulans,ſaporis ſtyptici, colore foris purpureo, intùs candido,& quaſi lactifero,qui in æſtate pereat,& quaſi fiat lignea: ideóque tempore veris debeat exſiccari in vmbra, & deindè pulueriſari; hocque puluere nihil præſtantius eſſe ait in dyſenteria, omníque ſanguinis profluuio. Illius etiam vuæ mentionem faciunt Encelius,Bauhinus,& Sxenkius.

In omni fluxu à putridis humoribus, roborentur inteſtina pane biſcocto, qui in aceto fuerit decoctus, & poſteà exſiccatus.Bis tervè repetitâ eâ præparatione ille pulueriſetur,& iuſculis indatur ad mediocrem craſſitié.

Pulueres ad eundem affectum varij etiam parantur in ſequentem modum.

℞.Rad.biſtort.& tormentill.ana Drach.ij. ſem. acetoſ. & plantag. ana Drach.j. corall. rubr. & margarit. præparat. ana Drach.ſem. Fiat puluis tenuiſſimus, de quo capiat Drach.j. cum iuſculo, vel liquore idoneo. Poſſunt addi huic pulueri ad maiorem aſtrictionem, roſæ rubræ, myrtilli,balauſtia, cornu cerui vſtum, vel ſpodium, aut trochiſci de ſpodio; vel ad maiorem adhuc aſtrictionem,ſanguis draconis,acacia,gallæ, bolus armena,terra ſigillata,lapis hæmatites.Si ſimul glutinare deſideres,adde ſem.pſyllij,amylum, gum.tragacanthum.

Bolus armena orientalis ad ʒ.j. cum iuſculo, ſtatim ſedat dyſenteriam, ſi purgatio ſufficiens præceſſerit. Vel

℞. Pulueris tragacanthæ Drach.j. nucis moſchatæ,coralli præparati, ana Drach. ſem. Miſce capiat in duas vel tres doſes, cū ouo ſorbili,aut cum iuſculo.Vel

℞. Gummi arab. Drach.j. coralli præparati, boli armenæ,an.Drach.ſem. Miſce,vtatur loco prædicti.Vel

℞.Cornu cerui vſti, boli armen. corall. vtriuſque; ſantalor.omnium,maſtiches,an.Drach.ſem.thuris, tragacanthæ,ana ℈.ſem,Miſce, fiat puluis, de quo capiat Drach.ſem.frequenter.

Foreſtus valdè commendat puluerem ſequentem, aliquoties vſurpatum.

℞.Myrobalan citrin. & rhab.parùm torrefacti, an. ℈.j.Fiat puluis pro vna doſi.

Hercules Saxonia ſequenti puluere dicit omnes dyſenterias recentes, niſi fluxio admodùm vrgeat, ſtatim & certò ſanari.

℞. Offis ſepiæ vſti Drach.ij. ſpongiæ pice imbutæ, & in ollula vſtæ,& cortic.ouor.indurator. ablatâ pelliculâ interiori,an.Drach.j. Fiat puluis. Doſis Drach.j. in liquore idoneo.

Non minoris efficaciæ, imò frequenti experientiâ confirmatus eſt puluis granorū actes, à Quercetano deſcriptus in Pharmacopœa, illiúſque vtendi modus ibidem videri poteſt.

Opiatæ etiam in ſequenté modum præſcribi poſſunt.

℞.Conſeruæ roſar.antiquæ & cydoniati, ana Vnc.i. conſeruæ rad.ſymphyti.℥.ſem. coralli præparati ʒ.i.ß. croci Martis,boli armenæ,terræ ſigill.ſem. plantag. an. ʒ.i. ſpodij ℈.ii. Cum ſyrupo de roſis ſicc. vel myrtino, fiat opiata, de qua capiat magnitudinem caſtaneæ, bis aut ter in die. Vel cum ſaccharo roſac. ad pondus omnium, poterit fieri conditum ad vſum frequentem.

Mycleta Nicolai ad dyſenteriam, & reliquos alui fluxus vtiliter vſurpatur.

Sapienter monet Crato, ante ſeptimum diem,priùſquàm vlcera inteſtinorum probè abſtergantur, aſtringantia per os non conuenire,nec foris etiam applicanda eſſe.Verum poſt ſeptimum à leuioribus incipiédum. Montanus verò aſtringentia penitùs abdicat,detergentibus, lenientibus & incraſſantibus contentus. Verùm materiâ morbificâ probè euacuatâ, retentricis facultatis imbecillitas, quâ fluxus alui fouetur, aſtringentibus remediis opportunè tollitur.

Vtile ergo fuerit,poſt purgationem ſufficientem,bolum armenam, terram lemniam, puluerem granorum actes,aut alia aſtringentia,& exſiccantia per plures dies cum ſaccharo exhibere, & vſque ad integram ſanationem. Quòd ſi aſtrictio nimia nocere videatur;purgandum iterùm, & denuò aſtringendum;ac rursùs purgandum. Aduertendum autem terras prædictas dupliciter conferre, aſtringendo ſcilicet,& malignam qualitatem quæ dyſenteriæ coniuncta eſt,oppugnando.Obſtructio verò quæ ex horum aſtringentium vſu metuitur, ſacchari admixtione prohibetur.

Ad vlcus leniendum & conſolidandum,electuarium ſequens vtiliſſimum eſt.

℞. Mucilag. ſem. cydonior. mucilag. rad. conſolidæ, & gummi tragacanthæ, omnium extractarum cum aqua roſar. ana Vnc.i. amyli Drach.j. coralli rubri Drach.ii.boli armen.præp.Drach.i.balauſt.Drach. ſem. rob.de ſorbis,vel cydoniati Vnc.ii.ſacchari roſac.Vnc.i. Fiat inſtar electuarij, doſis Drach.ij.

Narcotica per os aliquoties exhibita miranda præſtant:dolorem enim ſedant,fluxum cohibent, ſomnum conciliant, & ſic quoque vires reficiunt. At multò erunt vtiliora, ſi aſtringentibus, & roborantibus permiſceantur. Exempli gratiâ.

℞.Conſeruæ roſar.antiquæ Drach.ij.laudani opiati g.iij. confectionis alkerm.℈.ß.Fiat bolus.

In dyſenteria maligna & epidemica, bezoardica & ſudorifica multùm poſſunt. Compertum enim eſt, per huiuſmodi remediâ, euacuatâ materiâ dyſenteriam ceſſare:ideóque mox à principio,& dum reliqua fiunt, humoris peccantis natura aduertenda eſt. Si enim is malignus ſit; qualis in dyſenteria epidemica eſſe ſolet, fruſtrà laboratur reliquis medicamentis, niſi ſimul, & quidem ſtatim in principio, alexipharmaca exhibeantur. Ad hunc vſum reuocari poſſunt ea omnia, quæ febribus malignis conueniunt. Ac præterea quæ diaphoretica ſunt, vt lapis bezoardicus, aqua theriacalis; conferent etiam plurimùm cornu cerui, terra ſigillata, bolus armena, vnicornu, corallium, carabe, ſcordium, hypericum, plantago, tormentilla, pimpinella, & alia innumera.

Exteriùs verò admoueantur toti ventri olea cydonior. roſac. & ſi magis aſtrigendum, omphacinum,vel addita aceti tertiâ parte, & concoquendo ad conſumptionem aceti; ſi ventriculus ſimul affectus ſit, addatur maſtichinum,vel abſinthinum.

Poſt inunctionem, eadem pars conſpergatur puluere aliquo aſtringente, conflato ex myrtillis, corticē granator. gallis, nucibus cupreſſi, calycibus glandium, roſis rubris, balauſtiis, thure, maſtiche. Cui ad maiorem aſtrictionem addi poſſunt bolus armena, terra ſigillata.

Ex iiſdem pulueribus,oleis prædictis exceptis,additâ

cerâ

cerâ, poſſunt parari vnguenta ad eundem vſum. Vel etiam vnguentum comitiſſæ ſolum,aut aliis permixtum admoueri poteſt.

Catpla ſma ad diarrhœam præſcriptum hîc conuenire poteſt; tum etiam ſequens, quandó potentiùs aſtringere deſideras.

♃.Bol.armen.ʒ.vj.thuris ℥.ß.ſang. drac.maſtiches, mumiæ,ana ʒ.ij.Fiat puluis, qui excipiatur albumine oui,&aceto,& cum panno ventri ſub vmbilico apponatur.Vel

♃.Telæ aranear.℥ iij.album oui diu concuſſum n.j. Frigantur in ſartagine,& calidè vmbilico applicentur.

In dyſenteria epidemica laudatur cataplaſma ex theriaca,& terra ſigillata ventri appoſitum.

Cataplaſma ſequens hepar roborans, à Solenandro multùm commendatur in omni alui fluxu; tam hepatico,quam dyſenterico, & antiqua diarthœa. Neque ob aſtringentia metuendum eſſe docet,quia hepar roborantibus temperatur.

♃. Eupatorij,ſchœnanthi,ana M.j. ſpicæ indicæ P. ſem.maſtiches,macis,ana ℥ ſem,ligni aloës ʒ.iij.myrobalan.chebul.& emblic.torrefact.ana ℥.j. bol. armen. terræ ſigil. lapid. hæmatit. ana ʒ. vj. coriandri præp. Vnc.j.ſem. ſpodij ʒ.ij.roſar. Vnc.j. ſpecierum triaſantal.ſine camphora Vnc.ſem. ſcoriæ ferri præp. Vnc.j. farinæ hordei ℥. ij. olei de maſtiche, & myrtill. ana quantum ſatis. Fiat emplaſtrum, quo totus venter contegatur, à cartilagine xiphoide ad os pectinis.

Fotus etiam fieri poteſt toti ventri, ex decocto aſtringentium facto in aqua ferrata, cum vini rubri, vel aceti portione. Vel

♃.Roſar.rubr.M.ij.abſinthij.menthæ, ana M.j.nucis moſchat.rad. cyperi, maſtiches, galangæ, ana ʒ.j. Cũ linteo albo fiat ſacculus iuſtæ magnitudinis,qui in vino rubro,vel aceto calefactus vẽtri imponatur. Vel

♃. Abſinthij,menthæ,plantag.fol.quercus,ſummitatum rubi, caudæ equinæ, centinodiæ, ana M.j. flor. chamom.P.ij.roſar.rubr.M.ſem. myrtillor.ʒ.j. ſem ſumach,plantag.coriandri,ana ʒ.vj.nuc. moſchat. num. iij.Fiat decoctio in aqua chalybeata, & vino rubro, quâ foueatur venter.

Rulandus ventri admouet ſacculum ex furfuribus, in aceto decoctis.

Si dolor valdè vrgeat, ventri admoueantur lintea, in lacte chalybeato calente madefacta.

Quòd ſi fomenta non ſufficiant, ad inſeſſus deuenire poſſumus,qui à Matthæo de Gradi,Sauanarola,& Iachino præcipuè laudantur. Idémque Iachinus ad pueros maximum eſſe ſecretum aſſerit. Nam calore actuali nonnihil humores ad cutem auertunt; qualitate verò aſtringente fluxum cohibent.Iis tamen vtendum non erit, ſi corpus humoribus vitioſis refertum fuerit;ſi dyſenteria fuerit maligna, & febrem comitẽ habuerit.Fiunt autem ex teneris germinibus quercuũ, baccis cupreſſi viridibus, nucibus pineis viridibus, vel pini foliis,& corticibus, aliiſque in aqua decoctis.

Ex prædictis fotuum decoctis poſſunt fieri ſuffumigia, ſi nempe eorum vaporem recipiat æger in ſella perforata.

Præcipuè commendatur ſuffitus ex decocto tapſi barbati,qui etiam in diarrhœa laudatus eſt.

Fauentinus commendat ſuffumigium ex terebinthina ſupra laminam candentem iniecta, bis in die exceptum.

Idem laudat fomentum ſequens,ano admouendum.

♃. Meliſſæ ℔.j. verbaſci M. j. Includantur ſacculo oblongo,qui poſtea in vini rubri ſtyptici,& aceti fortiſſimi ana quantum ſatis,coquatur ad tertias,& calidus a no imponatur.

Rulandus verò ano admouet fotum ex decocto glandium in aceto paratum.

Idem Fauentinus hanc lotionem proponit,tanquam ſecretum ad ſiſtendum fluxum dyſentericum.

♃. Scoriæ ferri aceto præparatæ,limaturæ chalybis aceto præparatæ,ana ℔.j.Bulliant in ℔.ij.aceti fortiſſimi ad mediæ partis conſumptionem.In hoc decocto æger plantas pedum, & volas manuum detineat per dimidiam horam manè & veſperi.

In affectu diuturno,& vbi vlcera contumacia inteſtina occupant, mercurius crudus ad eorum curationem plurimùm confert,ſi cum vnguento roſaceo permiſceatur,eóque venter illinatur.

Huic addi poſſunt clyſteres pro ſordidis vlceribus ſuprà propoſiti.

Lac vaccinum eodem tempore exhiberi poterit cum ſyrupo myrtino.

Item balſami veri Drach.j.cum nebula exhibita,vlcera interna mirabiliter conſolidat.

Ad dolores leniendos,omentum caſtrati,aut veruecis recenter mactati, ventri admotum & faſciis alligatum multùm prodeſt, præcipuè in pueris & pluries idem remedium iterari debet.

Si hepar,aut ventriculus,aut cerebrum huic fluxui occaſionem præbeant, propria remedia illis erunt adhibenda,ea perpetuò ſeligendo, quæ aſtringendi & roborandi vim habeant.

Pro potu ordinario exhibeatur aqua,cum conſerua roſar.agitata,tinctura roſar.decoctum fol.quercus,vel aqua infuſionis terræ ſigillatæ, vel aqua ſimplex auro vſtulata, cum ſyrupo cydonior. myrtino, aut de roſis ſiccis.Vel abſente febre leue decoctum maſtiches cum ſyrupis prædictis. Potus chalybeatus, ex ſententiâ Cratonis exhibendus non eſt: non enim aſtringit, vt vulgò creditur, ſed turbat aluum. Alij laudant decoctum graminis,quia ſiccando prodeſt, & per vrinam diuertendo.

Denique obſeruatione dignum eſt, quod tradit Aëtius *lib.3.cap.*8. & Paulus *lib.1.cap.*35. inueterata alui profluuia per venerem exſiccari. Quod priùs dixerat Hipp.7.*Epid.in fine. Impudens ſcortatio difficultati inteſtinorum medetur.* Huius rei veritatem experientiâ didicit Amatus Luſitanus *curat.*47. *cent.*2. *Dyſentericus*, inquit, *cum grauiter opprimeretur, noctu cum vxore hymenæum exercuit, & illicò deiectiones ceſſarunt, indéque ſanus euaſit.*

Hic pro coronide addatur,quod in curatione diarrhœæ,ex Platero in cura fluxus hœmorrhoïdum relatum eſt;ſanguinem feruidum iniectum mirabiliter aluum fluentem cohibere, vel humanum, vel alterius animalis.

CAPVT VII.

De Teneſmo.

TEneſmus eſt aſſidua deſidendi cupiditas, quâ nihil præter mucoſum quiddam, & ſubcruentum, aut purulentum excernitur.

Cauſa proxima huius affectus eſt vlcus recti inteſtini,à quo ſanies quædam aut materia purulenta continuò emanat,& facultatem expultricem irritat;vnde aſſidua deſidendi cupiditas emergit. Præterea mucoſũ quiddam cum ſanguine aut purè permixtum excernitur ex deprauata homioſi partis vlceratæ, quæ proprium alimentũ probè non cõcoquit, & ſibi aſſimilat; ſed in ſubſtantiam illam heterogeneam & mucoſam conuertit,vt de aliis vlceribus inteſtinorum in dyſenteria fuſiùs expoſuimus.Cùm verò in dyſẽteriæ theoria dictũ ſit à nobis,omnia inteſtina in eo affectu poſſe vlcere tentari, hinc ſequi videtur etiam recti inteſtini vlcera ad dyſenteriam eſſe referenda. Vſus tamen inualuit,vt quando ſolum inteſtinum rectum afficitur, peculiari teneſmi nomine donetur; cùm tamen aliis inteſtinis affectis, ſi rectum etiam afficiatur,licèt dyſenteriæ nomen obtineat, frequens illa deſidendi cupiditas, reperiatur, & ita teneſmus & dyſenteria ſunt eiuſdem naturæ, & eaſdem habent generationis cauſas,

ſas,vt tota eorum affectuum differentia in loci affecti diuerſitate conſiſtat. Atque ita omnes dyſenteriæ cauſæ ſuperiori capite propoſitæ teneſmum etiam producere valent,vt eas repetere non opus ſit.

Ad diagnoſim huius affectus nihil aliud requiritur, quàm eum à dyſenteria diſtinguere, quod facilè obtinetur,per ea quæ in definitione propoſita ſunt. In teneſmo enim aſſidua eſt egerendi cupiditas,in dyſenteria verò interpolata, & dilucida habens interualla. Præterea in teneſmo poſt magnum deſidendi conatum exiguus mucus, iſque ſanguinolentus,aut purulentus excernitur,in dyſenteria verò tum excrementa, tum humores ſingulis deiectionibus excernuntur.

Signa cauſarum eadem ſunt,quæ in dyſenteriæ cauſis dignoſcendis fuere propoſita.

Quod ad prognoſim attinet:Celſus *lib.4.cap.19.* teneſmum facilè tolli aſſerit, & nunquam per ſe hominem iugulare. Galen.*tamen 5. de vſu partium c.4.* inter morbos qui ventri accidunt grauiſſimos enumerat:& certè ratione moleſtiæ & durationis, grauis morbus dici meretur ; periculoſus tamen non eſt, niſi ab atra bile excitetur, tunc enim ad cancri vlcerati naturam accedit. Præterea grauia incommoda afferre poteſt, vt abortum mulieribus. Sic apud Hipp. *Aph.27. ſect.7.* Mulieri vterum gerenti, ſi teneſmus ſuperuenerit, abortum facit. Aſſiduus enim deiiciendi conatus vterum recto inteſtino vicinum maximè fatigat; deinde muſculi fæcum excluſioni deſtinati,ad fœtus etiam excluſionem inſeruiunt ; ideò quando illi aſſiduè ventrem inferiorem comprimunt, abortum faciunt. Denique vlcera recti inteſtini ano vicina, ſi diutiùs durent, in fiſtulam immedicabilem degenerant.

Teneſmi curatio à dyſenteriæ curatione parùm abeſt. Atque ita,primum humores acres & erodentes, ab hepate,aliiſve partibus profluentes, expurgandi ſunt medicamentis aſtringendi vi præditis, quale eſt imprimis rhab. quod eò vſque iterandum eſt, donec exhauſta & inhibita fluxio videatur.

Si adſit inflammatio,(quæ febre potiſſimùm dignoſcitur,)aut multitudo ſanguinis, phlebotomia vſurpanda eſt. Imò verò ſi inflammatio poſt venæſectionem perſeueret,vt etiam ſtranguriam efficiat, (quod non rarò ſolet contingere ,) venarum hæmorrhoïdalium apertio per hirudines erit vtiliſſima.

Tum clyſteres,nunc lenientes,cùm dolor vrget plurimùm;nunc abſtergentes, glutinantes,aut aſtringentes,pro variis vlceris temporibus iniiciendi ſunt,quorum formulæ ex dyſenteriæ curatione deſumẽdæ ſunt.

In clyſterum autem vſu obſeruandum eſt primò,vt ſæpè & in parua quantitate, ſcilicet ad ℔.ß. iniiciantur,quia difficilè ob conatum aſſiduum retinentur;deinde vt canalis in podicem blandiſſimè inſeratur, ne locum irritet,dolorémque augeat.

Tum pars affecta ſedulò tractanda eſt fotibus, inſeſſibus,ſuffumigiis,ſuppoſitoriis,& inunctionibus.

Fotus in hunc modum concinnari poterit.

℞. Fol.tapſi barbati,& abſinthij,ana M.vj. Decoquantur in lacte recenti,& includantur duobus ſacculis, qui alternatim ano & toti ventri calidè applicentur. Vel

℞. Flor.chamæmel.& roſ.ana.M.j.vini rubri ℔. ij. infundantur per duas horas ſupra cineres calidos. Foueatur anus calidè quantum ferre poteſt, cum linteis quadruplicatis. Poſteà ſuper ſpongiam in eodem líquore expreſſam ſedeat æger,ipſámque ſedendo comprimat.

Vel impleantur duo ſacculi furfure tritici, & in aceto bulliant. Sedeat æger,modo ſuper vnum, modò ſuper alterum calidum,quantum ferre poteſt.

Si multùm ſanguinis excernatur,fotus in hunc modum componi poterit.

℞. Fol. verbaſci cum radic. M. ij. roſar. rubr. P. j. cortic.granat.& gallar. ana Vnc. ſem. Coquantur in duabus partibus aquæ ferratæ, & vnâ vini rubri pro fotu quem efficaciorem efficies,ſi aluminis Vnc.ſem. addideris.

Inſeſſus ad dolorem leniendum fiunt ex emollientibus,in aqua vel iure extremitatum veruecis decoctis; quibus,ſi ardor increuerit, addi poterunt violæ, ſolanum,cucurbitæ,& melonis ramenta. Ad vlceris verò ſanationem, ex aſtringentibus pro fotu ſuprà deſcriptis erunt componendi.

Suffitus vlceri exſiccando idonei ſunt, ex thure in ignem coniecto, vel ex decocto ſabinæ facto in oxycrato,aliiſque in curatione dyſenteriæ propoſitis; quorum fumum excipiat æger in cathedra perforata. Sequens autem maximè laudatur à Foreſto.

℞. Maſtiches ʒ.j. thuris ℈.j. myrtillor. ʒ.j.ß. roſar. rubr. ℈.ij. Fiat puluis pro ſuffumigio.

Suppoſitoria in hoc affectu multùm poſſunt, quæ blanda ac lenia eſſe debent,ne partem admodùm ſenſibilem exaſperent. Fiunt autem commodè ex ſeuo hirci vel capræ,in formam ſuppoſitorij ſecto & indito,dolorem enim ſedat,& vlcus conſolidat. Sed ad dolorem ſedandum erunt præſtantiora, ſi ſemen papaueris, vel hyoſcyami ſubtiliſſimè tuſum permiſceas & in nodulum chartaceum ſuppoſitorij formâ effundas. Longè magis,ſi horum loco, oleorum ex dictis ſeminibus expreſſorum guttas tres cuilibet ſuppoſitorio addideris,vel opij gr̃.j. in olei amygd.dulc. ℈.ß. diſſolutum.

Ad vlcus ſanandum efficacius fiet, ſi ſeuo, vt dictum,ſoluto,vel ſimplici, vel narcoticis additis, amylum & gummi tragacanth.tritum,vel infuſum priùs in aqua plantaginis miſceas. Vel in ſequentem modum componi poterit.

℞. Gum.tragacanth.quantùm ſatis. Affunde tantillum aquæ plantag. vt intumeſcat tantùm, neque nimiùm liqueſcat ; adde mucilag.ſem. pſyllij, aut cydonior tantundem, & vitellum oui aſſum. Miſce, iiſque parùm calentibus adde ceræ albæ liquatæ q. ſ. ad ſuppoſitorij conſiſtentiam. Huic etiam narcotica addi poſſunt. Tum etiam, quemadmodum in prædictis,ad maiorem eroſionem curandam, pulueres ceruſæ, tuthiæ, boli balauſtior. aliorúmque citra acrimoniam ſiccantium ; qui tamen ſubtiliſſimè læuigari debent, ne partis ſenſum exaſperent.

Olea & vnguenta admoueri poterunt, tum ventri, qualia in dyſenteriæ curatione propoſita ſunt ; tum ano,vt vnguentum roſac.popul.vel ex mucilaginibus, vitellis ouor. oleo roſac.&c.paratum, ad inflammationem & dolorem demulcendum, aliáque in hæmorrhoïdum dolore proponenda; vel ad vlceris ſanationem vnguentum album Rhaſis,pompholygos, in hydromelite liquatum,& alia innumera.

Denique in grauiori affectu ad narcotica cõfugiendum eſt;non ſolùm admota,ſed etiam aſſumpta. Cæteris autem præſtat laudanum opiatum ad gr̃.iij. vel iiij. cum maſtiche & terra ſigillata exhibitum, vel in clyſtere permixtum ex decocto flor.chamæm. parato.

CAPVT VIII.

De fluxu hepatico.

FLuxus hepaticus eſt ille,in quo ſeroſi & ſanguinei humores loturæ carnium ſimiles excernuntur.

Producitur hic affectus ab hepatis imbecillitate & atonia, propter quam bonum & laudabilem ſanguinem producere non poteſt;ſed chyloſam materiam in ſanguinem tenuem, & ſeroſum conuertit ; qui cùm alendis partibus idoneus non ſit,à natura expellitur ad inteſtina,vnde fluxus iſte hepaticus contingit.

Illa autem imbecillitas & atonia à qualibet intemperie produci poteſt. A quocunque enim primarum qualitatum exceſſu robur hepatis natiuũ, & vis illius ſanguifica deiicitur. Quod tamen dubitationem habet

ab

ab experientia deſumptam, quandoquidem videmus ſæpè graues hepatis intemperies, & inſignes primarum qualitatum exceſſus, alios morbos producere; iſtum verò ab illis minimè induci. Contrà verò fluxum hunc hepaticum ſæpè apparere ſine inſigni primarum qualitatum exceſſu. Vt igitur affectus iſtius natura integrè ſtabiliatur, dicendum eſt cum Sapientiſſimo Varandæo præceptore meo, præter vulgarem intemperiem aliquid ſuperius, & maius reperiri, quod iſtum affectum producere valeat. Et illud dicit eſſe occultiorem quamdam intemperiem, quæ exolutionem ſiue conſumptionem humidi primigenij, ſiue radicalis in hepate inducit, ad quam ſequitur caloris innati ipſius maxima exolutio.

Hanc prauam diatheſim & occultam intemperiem producere poſſunt febres ardentes, & ſyntecticæ; intemperies viſcerum calidior oleoſam ſubſtantiam colliquans, occulta putredo; humorum corruptela, refrigeratio ſumma à pituitæ vel melancholiæ copia in corpore præter naturam cumulata, & calorem natiuum opprimente, ac corrumpente. Id ipſum præſtare poſſunt cauſæ externæ, vt larga frigidæ potio, niuis aut glaciei hauſtus, olerum frigidorum ac crudorum vſus immodicus; venena aſſumpta, & medicamenta cathartica vehementiora. Sic enim vinum meracum copioſè hauſtum, ſalſa, acria, & piperata, aliáque inſigni qualitate prædita, iecoris ſubſtantiam, ex hauriunt, & extorrent; his addere licet omnes alias cauſas quæ impensè refrigerando vel calefaciendo, hepatis robur ac tonum diſſoluere poſſunt.

Verus igitur ac legitimus fluxus hepaticus hactenùs expoſitus eſt, qui hunc peculiariter habet characterismum, vt in eo deiectiones liquidæ ac seroſæ, & loturæ carnium ſimiles appareant, & hic ab hepatis imbecillitate procedit, ob quam ſanguificatio non rectè perficitur, ſeu ab intemperie maligniori calidum & humidum natiuum partis vitiante.

Datur verò prætereà fluxus hepaticus ſpurius, qui à ſimplici intemperie, ſine vllo humidi primigenij vitio procedit, à qua quidem intemperie, ipſa facultas non læditur, ſed tantùm illius opus corrumpitur: ita vt loco puri ſanguinis, impurus & corruptus proueniat, vel bonus ſanguis in prauum degeneret, cùm in legitimo fluxu hepatico nunquam bonus & laudabilis ſanguis in hepate generetur.

Corrumpitur autem, vel impurus redditur ſanguis fluxum iſtum ſpurium committens, vel ex permixtione bilis flauæ, aut atræ, alteriúſque cuiuſdam materiæ impuræ; vel ex diuturniori in hepate lociſque vicinis mora, ob quam craſſior redditur, aut aduritur, aut etiam interdum putreſcit; vel propter vitium lienis fæculentam ſanguinis portionem non trahentis. Et in hoc ſpurio fluxu ſanguis interdum craſſus, interdum niger, interdum variis humoribus diuerſis coloribus infectis, permixtus excernitur.

Signa huius affectus ex his quæ dicta ſunt facilè eliciposſunt.

In fluxu enim hepatico legitimo deiectiones liquidæ, & loturæ carnium ſimiles apparent, quod in aliis fluxibus ſanguineis non contingit: ſaltem vt in omnibus deiectionibus tales materiæ appareant, in dyſenteria enim ſi aliquando talis excretio fit, id rarò contingit, & conſequenter bilis, pituita & fæces varij coloris excernuntur. Adde quod in dyſenteria adſunt dolores & tormina ventris, in fluxu verò hepatico nullus eſt dolor.

Cauſarum verò ſigna propriis characteribus diſtinguenda ſunt. Si enim à calida intemperie hepatis imbecillitas & atonia inducta fit, febres ardentes aut colliquantes præceſſerunt; vel vomitus æruginoſi aut deiectiones, ſitis, & febris adeſt, corporis ſquallor, & inappetentia, & deiectiones valdè fœtidæ apparent. Si verò à frigida intemperie ortum duxerit, deiectiones minùs fœtent, nec ſitis, nec colliquatio adeſt; totum corpus frigidius efficitur, & liuido colore perfuſum.

Interdùm tamen ex humorum putredine febris exoritur, quæ dicta ſymptomata aliquantulùm immutat; ſed cauſæ prægreſſæ examinandæ ſunt, quæ vtramque intemperiem facilè manifeſtare poſſunt. In hac etiam frigida intemperie ægri maximo vini generoſi ac meracioris deſiderio tenentur.

Humidior verò ac ſiccior intemperies ex contrariis effectibus deprehenduntur. Humidior enim plurimam accrebram deiectionem facit, & valdè tenuem; contra verò ſiccior paucam, & craſſiorem reddit, quam tamen ingens potus cupiditas comitatur.

Cauſæ denique externæ ex relatu ægrotantium & adſtantium facilè innoteſcent.

Spurius verò fluxus hepaticus omnia ferè ſigna habet communia cum dyſenteria, niſi quòd in eo nullus adeſt ventris dolor, neque tormina moleſtant, neque vlla ramenta aut caruneulæ in deiectionibus conſpiciuntur.

Prognoſis huius affectas nō niſi mala & vtplurimum funeſta inſtitui poteſt. Cùm enim pars princeps grauiſſimè laboret, exhauſtu ſcilicet & conſūptione humidi primigenij, cuius reparatio vix ſperabilis, eſt nonniſi certum exitium vtplurimùm expectandū eſt, præcipuè quando à calida intemperie affectus ducit originem.

Quando enim in febribus hic affectus contingit, colliquationes corporis, & putredines ingentes breui ſuccedunt, quæ citò ægrotantes de medio tollunt. In febribus verò malignis & peſtilentibus propter cauſæ cacoëthiam, periculum augetur. Quando verò hic affectus à frigida intemperie ducit originem; diuturnior eſſe ſolet, & in hydropem immedicabilem plerumque degenerat.

Denique fluxus hepaticus ſpurius licèt admodùm periculoſus ſit, minùs tamen habet periculum legitimo; quia à ſimplici & vulgari intemperie, & praua humorum diatheſi tantùm exoritur, tono & robore hepatis integro remanente, & ſublatis cauſis ſanguinem vitiantibus euinci poteſt.

Curatio huius affectus perficitur remedijs hepar roborantibus, eius intemperiem corrigentibus fluxúque cohibentibus. Et quia longè frequentiùs atque vtplurimùm à calida intemperie ducit originem, ideò huic in primis intemperiei curationem aptabimus, cum ille qui à frigida intemperie producitur ratiſſimè contingat, & eandem cum hydrope curationem deſideret.

Primò igitur quamuis nullus vacuationibus locus eſſe videatur, cùm fluxus immodicus ſit tantùm cohibitionem indicet; rhab. tamen vel ſolùm, vel cùm myrobalanis exhibitum, iuxta formulas in dyſenteriæ curatione propoſitas, interdùm prodeſſe poterit, quia hepar roborat; idque imprimis, ſi quædam impuritates deiectionibus permixtæ videantur. Imo verò nonnulli ægrotantes rhab. Scrup.j. cum conſerua roſar. in multos dies exhibitio liberati ſunt.

Clyſteres hîc parùm proſunt, cùm hepar affectum ſit. Attamen ex lacte chalybeato, vel decocto leniter aſtringente interdùm iniici poterunt, ne inteſtina nimis relaxentur.

At iulepi hepar roborantes, eiúſque intemperiem corrigentes, in hunc modum componi poterunt.

℞. Rad. cichor. gramin. acetoſ. ana Vnc.j. fol. endiu. agrim. cichor. plantag. cucuſtæ, ana M.j. abſinthij pontici M.ß. ſantali rubr. Drach.j. ſem. raſur. eboris & ſpodij, ana Scrup.ij. coriandri præparati Drach. j. roſar. rubr. P.j. Coquantur ad ℔.j.ß. In colatura diſſolue ſyrupi cydoniorum & aceto. ſimpl. ana Vnc.ij. Fiat iulep. pro iv. doſibus, ſerò & manè ſumendis. Vel

℞. Aquæ plantag. Vnc.iij. ſyrup. de roſis ſicc. Vnc.j. ſpiritus vitrioli q. ſ. ad moderatam aciditatem. Fiat iulep. frequenter iterandus.

Poterit etiam æger vti frequenter ex cochleari ſyrupis ſequentibus.

℞. Syrupi myrtini, cydonior. & de roſis ſiccis, ana Vnc.j. ſyrup. de cichor. ſimp. aut compoſ. cum rheo, ana Vnc.j. ſem. Miſce.

Fit

Fit ſyrup. præſtantiſſimus ex tinctura roſar. facta in aqua roſar.& cum ſacharo roſac.redacta in ſyrupum.

Puluis etiam ſequens ad Drach.ſem.vel Drach.j.ſemel aut bis in die, in ouo ſorbili, iuſculo, aut alio liquore idoneo vſurpari poterit.

℞.Sem.plantag. & acetoſæ,ana Drach.j.ſem. endiu. portul.cuſcut.coriand.præp.ana Scrup.j.roſar.rubr.trochiſc.de ſpodio,gum.tragacanth.torrefacti, ana Drach. ſem. pellicul. interiorum ventricul. gallinæ exſiccator. Scrup.ſem.Fiat puluis tenuiſſimus.

Vel tabellæ triaſantali duplicato rheo ad ʒ. ij. pro doſi exhibitæ, ad hepar roborandum erunt vtiliſſimæ; tum etiam opiata ſequens.

℞. Conſeru.rad.cichorij ℥.j.conſeru.roſar. veter. ℥. ß.pulpæ paſſular.corinth. ʒ.vj. croci Martis ʒ.j. coralli præpar. raſuræ eboris, & cornu cerui, ana ℈.j. Cum ſyrupo de roſ.ſiccis,fiat opiata, addendo ſpirit. vitriol. ℈.ß.De qua capiat magnitudinem caſtaneæ tribus horis ante paſtum. Poteſt etiam addi hepar lupi præparatum, quod ab authoribus commendatur tanquàm ſpecificum.

Paſſulæ maiores vel corinthiacæ,quia hepati amicæ, in hoc affectu commendantur, ideò magnâ copiâ cum ſeminibus ſunt comedendæ.Quod vt commodiùs fiat, priùs in mortario erunt contundendæ.

Vel rob.paſſularum fieri poteſt,coquendo eas in vino rubro, vel alio generoſo, ſi calor non obſtiterit; & poſteà ſuccum ex iis exprimendo, ruſúmque in formam rob decoquendo.Quod ſimplex vſurpari poterit, vel cum ſequentibus componi in formam opiatæ.

℞. Paſſular. corinthiac. ℔.ß. Coquantur ad pultis conſiſtentiam in vino veteri. Transfundantur ſetaceo, & colaturæ admiſce corticis condit. piſtati Vnc. ſem. pulu.electar.triaſantal.& diamarg.frig.ana Drach.j.coralli præp.& roſar.rubr.ana Scrup.iv.iecoris lupi præp. Drac.iij.Fiat opiata.

Syrupus corrall. ad hepar roborandum & fluxum cohibendum præſtantiſſimus eſt. At longè præſtantior illius tinctura.Cui etiam ſubſtitui poterit extractum vel magiſterium,in aqua plantag.exhibitum.

Succus ex ſurculis tenuioribus vrticæ per ſe ad ℥. ij. vel cum aqua & aceto exhibitus manè per triduum fluxum ſiſtit,& ſanguinem corruptum purificat.

Quia verò in hoc affectu corpus valdè abſumitur, deſtillatum reſtaurans fluxui etiam cohibendo idonenm, vel per ſe frequenter exhibendum, vel omnibus cibariis permiſcendum eſt.

℞. Caponem pinguem & perdicem, iiſque deplumatis & exenteratis, repleantur ventres fol. cichorij, agrim.& carnis teſtudinum,ana M.j.conſeruæ roſ.℥.iij. ſem.plantag.coriand. præp.ana ʒ.ij.myrobalan. citrin. ʒ.j. fol. ſanguinariæ M. ß. trochiſcor. de carabe, & de ſpodio, ana ℈.iv.pulu. elect. de gemmis, triaſantali & diamarg.frig.ana ʒ.j.Irrorentur omnia vino ſtypico,& ſimul in ventres auium immiſſa coquantur in aquæ ℔.iv. ad mediæ partis conſumptionem vaſe clauſo. Poſteà reponantur omnia in alembico vitreo cum vini optimi Vnc.iij. Diſtillentur in balneo Mariæ ad vſum dictum.

Pro potu vtatur æger tincturâ roſar. vel decocto cichorij & graminis cum ſyrupo cydonior. addendo aliquot guttulas ſpiritus vitrioli.

In cibis hordeata & amygdalata,ac præcipuè oryzata conueniunt.

Exteriùs verò applicentur ventri eadem remedia, quæ in dyſenteriæ curatione præſcripta ſunt, addendo hepatica nonnulla,vt abſinthium,roſas, ſantala omnia, ſpodium,&c.Quæ inunctiones ventris ad hepatis vſque regionem debent pertingere.

Hepati verò ſequens epithema admoueri poterit.

℞. Fol.endiu. & cichorij, ana M.j. cuſcutæ & abſinthij vtriuſque, ana M.ß. roſar.rubr. P.j. ſantali rub.ʒ.j. ſem.ſpodij Scrup.ij.Coquantur ad ℔.j.ſem. In colatura diſſolue aceti roſac. ℥.ij. Iterùm bulliant leuiter & colentur.Fiat epithema.

Eadem pars ſequenti vnguento illinatur.

℞. Cerati ſantalini ℥.ij. olei cydonior. & abſinthij ana Drach.iii.Miſce,fiat linimentum.

Denique ſi vigiliæ plurimùm ægrotantem infeſtent, vt non rarò ſolet contingere, quia hic fluxus noctu ſolet ingraueſcere, ad narcotica erit deueniendum, qualia in ſuperioribus alui fluxibus fuerunt propoſita.

CAPVT IX.

De Lumbricis.

QVamuis lumbrici in variis corporis partibus generentur, quia tamen id rariſſimè contingit, & frequentiſſimè in inteſtinis magnus fit eorum prouentus, ideo nos tantùm de his in hoc loco agere inſtituimus.

A nonnullis ambigitur, ad quod genus affectuum præter naturam lumbrici referendi ſint:omnem tamen dubitationis anſam facilè auferre poſſumus, dicentes, ſub diuerſo reſpectu ad omnia genera referri poſſe. Prout enim inteſtina vellicant & pungunt,vel obſtruũt alioſque morbos producunt, cauſæ morbificæ dici poſſunt.Prout verò ſunt ſubſtantiæ ſuperadditæ iis quæ naturaliter in inteſtinis contineri debent,inter morbos in numero aucto toto genere præter naturam à Galeno recenſentur; quemadmodum & calculus: ac denique provt excernuntur per aluum præternaturaliter, aut etiam per os,ad vitium excretorum ſunt referendi.

Tria lumbricorum genera proponuntur à Galeno *comment.aphor.26.ſect.3.*teretes ſeu rotundi,qui in tenuibus inteſtinis frequentiùs generantur, vnde ſæpè in ventriculum aſcendunt, aſcarides, ſeu tenues lumbrici, filorum particulas referentes, qui in parte inferiori craſſorum inteſtinorum, & iuxta ſphincterem muſculum reſidere ſolent:& lati lumbrici,faſciæ etiam nominati, quia lati & longi ſunt inſtar faſciarum quibus infantes obuoluuntur. Iſta ſpecies rarior multò eſt cæteris, & medico praxim exercenti vix ter aut quater in vita videre contingit.Magnæ tamen de eo apud authores habentur controuerſiæ, aliis ſcilicet aſſerentibus eſſe vermem vnicum; aliis verò ex plurimis vermiculis ſimul vnitis compoſitum,quos vermiculos cucubitinos appellant, & lati lumbrici particulas eſſe aſſerunt; alij verò quartam lumbricorum ſpeciem faciunt, cucurbitinos continentem,quorum rationes,& experimenta ſigillatim recenſere,& toties ab aliis decantata repetere, inſtituti noſtri ratio non patitur; ſed ea curioſus lector apud Rondeletium,Platerum,Sennertum, alioſque innumeros videre poterit.

De cauſa etiam lumbricorum efficiente admodum controuertitur, aliis calorem putredinoſum; aliis natiuum accuſantibus,aliis vtrumque viciſſim concurrere aſſerentibus. Primi omnia inſecta ex putredine ſecundum Ariſtotelem exoriri contendunt. Secundi aſſerunt calorem putredinoſum eſſe intenſum, igneum, & deſtructiuum; atque adeò corporis viuentis generationi non eſſe idoneum.Tertij vt pugnantes haſce ſententias concilient, dicunt à calore putredinoſo materiam diſponi ad generationem vermium, eámque ita præparatam à calore natiuo per viam concoctionis in lumbricos conuerti. Quæ tamen conciliatio ſubſiſtere non poteſt. Siquidem ex axiomate phyſico,eiuſdem eſt materiam diſponere,& formam inducere;atque ita præparatio materiæ,& inductio formæ,ab eodem agente proficiſci debet.Deinde in cadaueribus generantur vermes, in quibus nullus eſt calor natiuus. Dicendum eſt calorem, qui putredinoſus eſt reſpectu materiæ putreſcentis,fieri natiuum reſpectu lumbrici,quia calor naturalis & putredinalis differunt tantùm gradibus;ſed ad diuer-

ſorum

ſorum animalium generationem diuerſi caloris gradus requiruntur;atque adeò calor qui putredinoſus eſt reſpectu noſtri,poteſt eſſe naturalis reſpectu alterius animalis.Sic calor qui leoni naturalis eſt,nobis eſt febrilis;& perconſequens putrefactiuus. Multi confugiunt ad calorem Solis,qui eſt cauſa vniuerſalis omnium generationum. Sed agnoſcenda eſt perpetuò cauſa peculiaris,à qua immediatè producitur effectus,concurrente & cooperante cauſa vniuerſali.At longè grauior hìc etiam occurrit difficultas,ex eo quòd vulgatiſſimo theoremate ſancitum eſt nihil poſſe ſeipſo nobilius generare ita calorem non eſſe ſeipſo nobilius generare;atque ita calorem non eſſe præcipuum agens in generatione lumbricorum,qui ad ſubſtantiæ categoriam referendi ſunt,calor verò eſt accidens, & quicquid de ſole dicatur,perpetuò forma lumbrici,vtpotè forma viuentis,nobilior eſt formâ ſolis,quæ tantùm eſt forma mixti. Hæc dubitatio in grauem illam atque prolixam de generatione æquiuoca diſpoſitionem nos coniicit; in cuius ambagibus præſtantiſſimi quidam philoſophi integris voluminibus ſeſe exercuerunt,ad quos lectorem remittimus, & in primis Fortunium Licetum, *lib. de ſpontaneo viuentium ortu.* Sufficit hoc loco dicere,multorum opinionem eò deduci,vt credant multiplicia rerum ſemina in variis ſubſtantiis latitare,quæ iuxta varias illarum permutationes,in lucem emergunt; prout videlicet materia per putredinem, aut aliam quamuis alterationem, ad hanc vel illam formam recipiendam magis diſponitur, & ſemen illi diſpoſitioni magis analogum ſuſcitatur in actum, formamque ſibi propriam in materiam introducit.Hæc ſententia non valdè recedit à veteri philoſophia,quæ docet formas educi è potentia materiæ.Sed hi tutiùs eſſe exiſtimant;ſemina rerum in materia recondere, quæ verè ſint efficientia, quàm ſolam materiæ potentiam agnoſcere, quæ nullam habet efficiendi vim, cum illa enim materiæ potentia inquirendum eſt aliquod efficiens, quod formas illa educat,aut potiùs in eam introducat.

Cauſa materialis lumbricorum vulgatiſſima eſt pituita dulcis,putredinem concipiens, cuius putredinis ope eam acquirit diſpoſitionem,vt in lumbricos tranſmutetur,verùm nullo modo neceſſarium putamus, vt alimenta vermibus generãdis idonea in pituitam priùs conuertantur.Ex iis enim immediatè, dum putreſcunt; vermes generari poſſunt, quemadmodum videmus in carne, caſeo, caſtaneis, pomis, pyris, ceraſi, aliiſque innumeris fructibus vermes per putredinem produci. Ita fit in corpore noſtro præcipuè puerorum qui ingluuiei maximè dediti ſunt,prædictis alimentis ſeſe ingurgitant,& plerumque noua aſſumunt, antequam priora fuerint concocta. Hinc fit vt illa putredinem concipiant,ex qua lumbrici oriuntur.

Hoc verò tyrones aduertant, quod in praxi quotidie obſeruatur,pueros lactantes, quibus carnes exhibentur,à lumbricis maximè infeſtari propterea quòd tenelli eorum ſtomachi ſolidum illud alimentum concoquere non poſſunt,ideò corrumpitur, & in lumbricos faceſſit. Adde quod lac citiſſimè conficitur in ventriculo,& confectum ad inteſtina deturbatur,quod ſi carnem admixtam habeat, quæ tam citò confici non potuit;illa cum lacte ſimul in inteſtina demittitur,ibique putreſcit,& in lumbricos conuertitur.

Obſeruent etiam iuniores, ex lacte ſolo nunquam lumbricos generari: ita vt quoties de morbo infantis alicuius ambigitur, vtrum ſcilicet ex lumbricis laboret, quos mulierculæ perpetuò accuſant, omneſque morbos infantiles,ac pueriles, ad lumbricos referunt, quemadmodùm omnes mulierum affectus vtero adſcribuntur.Medicus certò pronunciare poſſit, infantem illum, ſi lacte ſolo veſcatur, neque carnem aut iuſculum ex ea guſtauerit, lumbricis non laborare. Hoc docuit diſertè Galen.*comm aph* 26.*ſect.* 3. dicens in pueris lac ſugentibus vermes non generari.Cuius rei ratio perſpicua non eſt.Multi dicunt in pueris lactentibus calorem non eſſe ſatis fortem ad lumbricorum generationem.Et fulcitur reſponſio autoritate Galeni dicentis *loco citato*,ad generationem lumbricorum requiri calorem fortem;vndè fieri dicit, vt lumbrici magis generentur in pueris adultioribus,quàm in infantibus, quod docet Hipp. *Aph. prædicto.* Cui tamen doctrinæ ipſe Hippocrates refrigerari videtur 4.*de morbis*,dicens in pueris dum vtero clauſi ſunt,generari vermes:at illi non habent intenſiorem calorem, pueris lac ſugentibus.Et idem Hippocr.aliam reddit rationem cur pueri in vtero concluſi vermes generent:*quia*, inquit, *faces in iis retinentur, poſtquam verò in lucem exierunt, non generant,quia in iis ampliùs faces non retinentur.* Quod tamen ſatisfacere non videtur,ſiquidem in puerulis extra vterum fæces ſæpè retinentur, & lumbrici tamen in iis non proueniunt, quamdiu ſolo lacte vtuntur. Cùm igitur prædictæ rationes ſolida ingenia non expleant, nouas hac in re ſapientium cogitationes expectamus,& interim quid nobis videatur, paucis aperiemus,id doctiorum criterio libenter ſubiicientes Dicimus igitur lac puteſcens aciditatem contrahere, quæ inepta ſit lumbricorum generationi, imò verò illi fortiter obſiſtat. acida enim omnia vermes enecare notiſſimum eſt.Hinc ſuccus limonum ad hanc rem vtiliſſimus,& vſitatiſſimus eſt.Et in potu ordinario aqua ſpiritu vitrioli acidula reddita,in hoc affectu mirabilis eſt.

Inter cauſas materiales lumbricorum dulcis primum locum obtinere vulgò exiſtimatur. Quod tamen dubitatione nõ caret,cùm vulgari axiomate ſancitum ſit, dulcia facilè bileſcere,& bilem amaritudine lumbricos enecare,cui tamen dubitationi facile eſt reſpondere,in corporibus bilioſis,&caloris acrimoniâ præditis dulcia facilè bileſcere, quia vlteriori coctione amaritudinem contrahunt,vt in coctione artificiali quotidiè experimur.Verùm in aliis temperamentis minùs calidis dulcia non bileſcunt,ſed potiùs in pituitam conuertuntur,dum à ventriculo citiùs,quàm par ſit,attrahuntur,ad inteſtina,& ita cruda,ac ſemicocta putreſcunt, ac lumbricis generandis materiam idoneam præbent.

Sed manet adhuc difficultas de ſaccharo & melle, quæ cùm ſubſtantiam habeant putredini minimè obnoxiam,imò,verò cætera, omnia quamtumuis putredini obnoxia,ab ea præſeruent;non poſſunt ex iis lumbrici generari. Quæ ratio omninò conuincat, dicimus ex ſaccharo&melle lumbricos non generari,cùm habeant ſubſtantiam incorruptibilem, ſed iam genitos excitari, ac commoueri, quia lumbrici dulcia maximè appetentes,ad mellis & ſacchari occurſum ſeſe exagitant, & versùs ventriculum feruntur, nec non citiſſimum incrementum capiunt,vndè ſymptomata emergunt lumbricorum con'ectaria.

Signa lumbricorum præſentium, & inteſtinis la titantum varia ſeſe offerre ſolent, non omnia quidem in omnibus,ſed plura in pluribus. Frequentiora tamen & magis ordinaria ſunt, oris fœtor peculiaris ad aciditatem vergens,ideò mulierculæ noſtræ acidum anhelitum vocant,& deiectiones ſtercori bubulo ſimiles, ac griſeo colore infectæ; ita vt argillam diſſolutam repræſentent.Alia ſigna infrequentiora ſunt febres continuæ, quæ pluries in die exacerbantur ex motu vermium,cum anxietate, ſudore frigido interdùm, & animi deliquio,nauſeâ, vomitu, & ſiti inexplebili. Pulſus eſt inæqualis,genæ alternatim rubent,aut liueſcunt, oculi ſplendent;narium pruritùs adeſt, dentium ſtridor, & interdùm,tremor.Tuſſis adeſt ſicca &exigua;ſaliua præter ſolitum ex ore effluit.Interdùm etiam capitis grauitas & ſopor,interdùm deliria,interdùm conuulſiones epilepticæ.Dolor in ventre plerumque affligit,morſum & eroſionem repræſentans; interdùm etiam venter inflatur ac diſtenditur, inſtar hydropicorum; interdum, horrifica eſt in ſomno expergiſcentia,nonnulli in ſomno tremunt,ac ſurgunt, atque iterùm ſopiùntur;interdum totum corpus præter rationem decreſcit, & nonnumquam æger fame canina laborat,atque inſatiabili;

quod in lato lumbricô magis contingit, qui omnia alimenta aſſumpta deuorat & abſumit. Præterea ver- mes cucurbitini, ſi excernant latorum ſunt indicia. Aſcarides verò ex pruritu ani molesto cognoſcuntur, & fœces non rarò iis conſperſæ appatent.

Pro coronide, inter ſigna lumbricorum in corpore latentium cenſeri debet gingiuarum eroſio, vel pu- tredo, quod ſequenti obſeruatione confirmatur. Puer quidā eroſione gingiuarum à longo tempore grauiſſi- mè vexabatur. Multa, variaque remedia tam interna, quàm topica ipſi præſcripta, & adhibita fuerunt, fru- ſtrà tamen omnia. Tandem vitam cum morte commu- tauit. Aperto corpore tanta inuenta eſt abundantia ver- mium, vt aliquibus in locis inteſtina eroſerint, mul- tique in vacuo ventris reperti fuerint.

Quod ad prognoſum ſpectat, lumbrici plures paucio- ribus ſunt deteriores, maiores minoribus. Non rarò pe- riculoſi ſunt, & graues morbos accerſunt, vt febrem intenſam, & inordinatam, ſyncopem, apxoniam, deli- rium, epilepſiam, colicam, vel caninam appetentiam.

In morborum principio vermes prodire, malum, tam viuos, quam mortuos, potiſſimum ſi ſoli, & ſine ſtercore, exeant; viui enim ſummam cruditatem, aut alimenti penuriam ſignificant, mortui verò magnam putredinem, à qua enecantur.

Lumbrici in declinatione morbi, & iam coctione apparente, cum excrementis exeuntes, ſalutem por- tendunt: oſtenditur enim tum naturam excrementis dominari.

Curatio lumbricorum ad eorum expulſionem diri- genda eſt, cùm ſint toto genere præter naturam. Illa autem expulſio commodè perficietur catharticis me- dicamentis, quæ vermes enecant, & expellunt, tùm etiam putridam materiam, ex qua generantur, euacuant.

At verò inter purgantia præſtantiſſimum eſt rhab. quod etiam præſenti alui fluxui & febri conuenit. Illius tamen exhibitionem præcedere debent lumbricos ene- cantia, aut ſaltem quæ ipſos ad inferiora inteſtina de- trudant, per os aſſumpta; tum quæ eoſdem deorſùm enecant, per clyſterem iniecta. Quorum formulæ vulgò in hunc modum habent.

℞. Aquar. gramin. & portul. ana. Vnc. j. ſem. ſyrup. de limon. Vnc. j. confect. de hyacinth. Drach. j. pulueris contra vermes ℈. j. Fiat potio, quæ detur ſtatim, & paulo poſt clyſter ſequens iniciendus eſt.

℞. Hord. integ. furfur. macri & roſar. rubr. an. P. j. liqui- rit. raſ. & paſſul. mundat. an. Vnc. ß. coquantur ab ℔. ſem. vel quartaria tria pro puerulo. In colatura diſſolue ſac- chari rubri Vnc. j. vitellum oui n. j. Fiat clyſter. Po- teſt addi caſſia, vel catholicum, ſi magis laxare eſt animus.

Quibus remediis ſemel aut bis vſurpatis, potio ſe- quens propinanda eſt.

℞. Rhab. electi Drach. j ſantali citrini ſcrup. ſem. In- fundantur in aquæ graminis, aut portulacæ Vnc. ij. vel iij. In expreſſione diſſolue rhab. puluerati, & pulu. con- tra vermes, an. ſcrup. j ſyrup. roſac. Vnc. j. Miſce, fiat potio. Vel.

℞. Rhab. pulucrati, & corallinæ, an. Drach. ſem. plus, minùs, pro ætate; aquæ gramin. Vnc. ij ſyrup. vio- lac. Vnc. j. Fiat potio.

Si febris magna non adeſt, hieræ picræ Drach. ij. plus, minùs, potioni admiſcendæ ſunt: illa enim propter amaritudinem lumbricos potenter enecat & expellit.

Si verò prædictus remediis non ceſſerit affectus, ad ſequentia tranſeundum eſt.

℞. Rad. gram. & acetoſ. an. Vnc j. ſol endiuiæ, ci- chhorij, acetoſæ portulacæ, an. M. j. ſummitatum hyperici, ſcordij, & centauri minor. an. P. j. corallin. Drach. ij. Coquantur ad ℔. j. In colatura diſſolue ſyrup. de limonib. Vnc. iij. Fiat iulep. pro ij. aut iij. doſibus, bis in die ſumendis.

℞. Vnguenti de arthanita Vnc. iij. mercurij crudi ℥ j. Miſce, inungatur totus venter.

Deinde purgatio repetenda eſt, imò frequenter ite- randa, donec impuritati corporis ſit ſatisfactum.

Imò verò prædicto decocto ſenna, agaric. rhab. &c. addi poterūt, & tūc ſemel tantùm in die erit exhibēdum.

Rondeletius valdè probat electar. diacarth. tanquam remedium potentiſſimum ad vermes deiiciendos, & pi- tuitam expurgandam, ac etiam chylum corruptum, ex quibus generantur & nutriuntur vermes; tum etiam in- fuſionem agarici in oxymelite. Quæ remedia præcipuè conuenient, ſi febris non adfuerit.

Quia verò ſæpè non niſi magno labore, & longo tempore verminoſi affectus in nonnullis pueris expu(gnari poſſunt, quamplurima remedia, eàque præſtantiſ- ſima, ab autoribus inuenta & vſurpata ſunt, tum inter- na, tum externa.

Inter interna primùm recenſeri debent pulueres varij, quorū formulas apud authores paſſim videre eſt.

Ad præcipuos verò ſequentes referendi ſunt, quorum doſis erit à ſcrup. j. ad Drach. j. pro ætate puerorum, cum liquore idoneo.

℞. Sem. ſantonici, quod contra vermes vulgò vo- cant, Vnc. ſem. corallinæ Drach. iij. raſuræ cornu ceru. Drach. ij. Fiat puluis. Vel

℞. Sem. contra, corallinæ, & cornu. cerui, ad ſum- mam albedinem vſti, ana partes æquales. Vel

℞. Pulu. hieræ ſimp. ℥. ij. ſem. contrà, ſcordij, centaur minor. corallinæ, an. Drach. j Fiat puluis.

℞. Rhab. & agarici, an. ℥. j. trochiſc. alhandal. ſcrup. j. diagry. ſcrup. ß. corallinæ, cornu cerui vſti. an. ℥. ß myr- rhæ. zedoar flor, tanaceti, ar. ſcrup j. ſalis abſinthij & tattari, ana, Drach. ß. Fiat puluis tenuiſſimus.

In hiſce autem pulueribus aduertendum eſt, vt ex calidioribus medicamentis compoſiti, in calidis na- turis & febricitātibus, rarò & in minori doſi vſurpētur.

Mulierculæ vulgò pueris à lumbricis malè habenti- bus exhibere ſolent ſem. contrà ſaccharo incauſtatum vel nudum ſem. cum melle permixtum. Quod reme- dium præſtantiſſimum eſt; ſiquidem lumbrici dulcium rerum auidi mel deuorant, & cum melle ſemen quo interficiuntur.

Quia veró ſemen aliud valdè calidum eſt, tempe- rari poteſt ſi in aceto infundantur per duas horas; poſteà verò cum melle cocto miſceatur ad formam opiatæ, quam Amatus Luſitanus prædicat, tanquàm primùm aduerſus lumbricos remedium.

Cornu cerui vſtum à Foreſto maximè laudatur, cum paſſulis, aut alio quouis modo exhibitum, vt nonnulli hoc ſolo remedio curati ſint; iis præcipuè conuenit, qui lumbricis cum alui flux loborant. In qua affe- ctuum complicatione commendat etiam ſuccum plan- taginis, & decoctum centinodiæ in potu exhibitum. Quibus addi poſſunt topica ventri admota, partim aſtringentia, partim lumbricos enecandi virtuteprædita.

Vulgò etiam vſurpatur à mulieribus oleum com- mune cum vino exhibitum. Illud autem lentore ſuo, animalium eorum, quæ ſolà tranſpiratioue viuunt, ſpi- tacula occludens, ipſa ſuffocat & interimit. Vinum etiam acrimoniâ ſuâ, eadem interficit. At præſente febre, melius eſt oleum cum ſucco limonum, vel gra- natorum admiſcere; vel, quod multò præſtantius eſt, oleum amygdal. amar. cum prædictis ſuccis vel aqua florum arantiorum.

Stocherus in Empirica ſua, oleum è ligno exſiccato coryli, ſeu auellanæ per deſcenſum paratum laudat, ſi vna, vel duæ guttæ puero exhibeantur: grandioribus verò, tres, vel quatuor eum mica panis. *Immediatè*, in- quit, *interficit, & educit per ſeceſſum; imò verò lūbricos & pediculos extra corpus leui contactu enecat.* Volunt autē authores peritiſſimi hoc oleum è ligno corylino extra- ctum eſſe oleum illud heraclinum, quo Martinus Ru- landus pueros à lumbricis ferè in momento liberabat, labra & vmbilium eodem illinendo; vt paſſim in illius centuriis videre eſt.

Nos autem experti ſumus, oleum iuniperinum ad guttam vnam exhibitum cum iuſculo, puerulis hiſce à ſum-

à lumbricis laborantibus multùm opitulari modò febris abſit.

At reliquis omnibus remediis fortè præſtaret mercurius crudus, ſi eum per os exhibere auderemus; quod tamen magnorum virorum ſuffragia fieri poſſe teſtantur. Quorum nonnulla in medium proferam: vt qui hoc remedij genus tentare voluerint, id minimè ſine authore feciſſe exiſtimentur.

Matthiolus epiſt.4.ad Stephanum Laureum, Medicum Cæſareum. *Cum*, inquit, *argentum viuum nullâ aliâ lethiferâ facultate (vt Dioſcorides inquit) interimat, quàm quod ſuo ingenti pondere inteſtina laceret: nihil ſanè verendum videtur minimâ quantitate id poſſe moliri vnquam; præſertim cùm ſuâ grauitate & ſphæricâ formâ, facilè è corpore per inferiora labatur. Idcirco mirari non debemus, ſi Braſſauolus, tam clarus ætatis noſtræ Medicus, ad necandos interaneorum vermes, dari pueris argentum viuum nullo incommodo, ſcriptum reliquit; & eo tam fœliciter vſus ſit alter quidam clariſſimus Medicus Patauinus, quanquàm parandi, dandique rationem minimè vnquam docere voluit. Atqui ego, etſi hoc medicamento nunquam ſum vſus; vidi tamen dari ſæpè illud, ſcrupuli, vel ſeſquidrachmæ pondere à Goritienſibus obſtetricibus, ægrè parturientibus mulieribus, nullo prorſus incommodo, ſed fœlici ſemper euentu.* Hæc matthiolus.

Fallopius *tract. de morbo gallico capit.76. Si bibatur*, inquit, *argentum viuum, illud non facit, quod vnctum. Vidi mulieres, quæ libras eius bibebant vt abortum facerent; & ſine noxa. Ego exhibeo in vermibus puerorum, & nullum parit ſymptoma; ſolùm necantur vermes.*

Platerus in curatione lumbricorum: *Argenti viui*, inquit, *guttam vnam vel alteram, vel ℈.ß. aliqui deglutiendum propinant: quod vermes, quibus maximè aduerſum, citò fugat, poteſtque innoxiè, vt alibi etiam dictum, ſumi.*

Apud Fabricium Hildanum *obſeru.71.cent.2.* in qua deſcribitur hiſtoria cuiuſdam mulieris lumbricis laborantis, à Gilberto Saraceno ad dictum Fabricium miſſa, ſequentia habentur, poſt quorumdam remediorum enumerationem. *Hiſce additum eſt ex hydrargyro præſtantiſſimum remedium illud enim ad ſeſquidrachmam purum, & per corium traiectum hauſit, nec ab eo infeſtare ceſſarunt eum dira hæc animalia.*

Ioannes Baptiſta Zappata *lib. de ſecretis mirabilibus c.5.* inſignes proponit hiſtorias lumbricis laborantium mercurij vſu ſanatorum, in quibus infinito alia remedia, tum aloë & abſinthium fruſtrà vſurpata fuerant. Illius autem exhibendi modus duplex ab eo proponitur. Primus talis eſt.

℞. Arg.viui ʒ.j. pro puerilis verò ℈.j. vel ij. benjoini ℈.ß. aquæ vitæ rectificatæ guttas iv. vel v. Miſceantur ſimul in mortario vitreo, cum piſtillo vitreo, Poſteà adde conſeruæ roſar. aut violar. q.ſ. ad incorporandum, vt fiat bolus, quem capiat æger manè per ſe, vel in pane hoſtiario. Secundus modus talis eſt.

℞. Sacchari valdè rub. parùm, aquæ commun. guttas iij. vel iiij. Miſceantur in mortario vitreo ad conſiſtentiam mellis. Deinde adde arg.viui quantitatem dictam. Incorporentur ſimul, addendo olei amygd.dulc. guttas vj. aut vij. quæ impediant ne mercurius viuificari poſſit. Miſceantur omnia. Tandem cum pauca conſerua roſar. Fiat bolus.

Baricellus in hortulo geniali hæc habet. *Hydrargyrum, quod à multis venenum exiſtimatur, fœliciſſimo ſucceſſu contra vermes exhibetur, tantaque certitudinis illud in Hiſpania reputatur; vt mulieres tenellis pueris, qui lactis vomitu laborant, ad quantitatem granorum iij, in propria ſubſtantia propinare audeant. Hac autem viâ morbus ceſſare videtur frequentatis experimentis. Ego quidem viduam mulierem curaui, quæ nouem dierum ſpatio, vomitibus continuis ex vermibus laborauerat, & fere triduo comederat, nec cibum retinere valuerat. Huic cùm hydrargyri ℈.ij. cum tantillo cydonij mortificati propinaſſem, abſque vlla moleſtia per aluum ventum & plures emiſit vermes; & eâdem die liberata eſt, & ſolita exercuit domi & foris negotia; magnâ profectò parentum admiratione, cùm priùs debilis & emaciata eſſet. Aliis etiam exhibui, & bono ſemper euentu; domique continuò aquam habeo, in qua hydrargyrum infuſum retineo, illamque puerulis pro vermibus libentiſsimè concedo: nec adhùc quempiam ex illo noxam accepiſſe expertus. Vſus eſt hoc remedio ad vermes necandos Matthiolus, Horatius Augenius, & plerique alij celebres viri, qui omnes huius auxilij maximè extollunt beneficia. Datur pueris in ſubſtantia ℈.j. grandioribus ℈ ij. vel ʒ.j. Corrigitur illud & mortificatur in mortario vitreo cum ſaccharo rubro, idque tamdiu conteritur, vt in partes inſenſibiles diſſoluatur: Ne autem in priſtinam formam iterùm redeat, olei amygdal.dulc. guttulas binas addere oportet; & cum ſaccharo roſac. violato, vel cydoniato ieiuno ſtomacho languentibus propinatur.* Hæc Baricellus.

Sanctorius *in meth. vitand. error. lib.5. cap.11: Niſi*, inquit, *in lumbricis necandis ad valida præſidia confugiamus, vt ad aloëm non lotam, vel ad mercurij ℈.j. cum aloës & terebinthinæ pauxillo, ad pilulæ perexiguæ formam recepti, nihil fit.*

Qui mercurij crudi vſum reformidant, eodem præparato vti poſſunt, nempè mercurio dulci, non ſolùm ter, (vt vulgò fit) ſed etiam ſexies ſublimato: vlteriori enim præparatione malignitas illius magis retunditur; admixtis aliquot granis diagrydij; vt citiùs è corpore eliminetur, ſimulque lumbricos, eorúmque materiam expellat.

Quantitas autem illius augenda, vel minuenda eſt pro ratione ætatis. Exempli gratia pueris octo, aut decem annos natis ita præſcribit poterit.

℞. Mercurij dulcis gr.xij. diagryd. gr.vj. fiat puluis; qui detur cum pomo cocto ſaccharo conſperſo, vel panatella ſaccharata.

Pro potu ordinario, aqua ſuprà laudata erit vtiliſſima ex hydrargyri infuſione parata, vel in qua hydrargyrum per horam integram in ampulla vitrea ſemiplena agitatum fuerit.

Vtilis etiam eſt aqua in qua ſtanneum fuſum ſæpè extinctum fuerit. Si verò hydrargyro vti lubeat, ſatius eſt aquam cum eo parum ebullire: ſic enim efficacior redditur.

Non minoris fortè eſt efficaciæ aqua fontis, cum ſpiritu vitrioli aut ſulphuris guttis aliquot acidula reddita: ſunt enim acetoſitates illæ ſpecifica materia quâ moriuntur vermes. Aqua verò, prout puer eſt grandior, magis vel minùs acida eſt efficienda.

Vulgò autem vſurpatur pro potu ordinario, decoctum graminis, aut coriandri præpar. cum ſyrupo limonum, aut granatorum mixtum. Vel decocto graminis ſaccharum cum aceti tantillo admiſceri poterit.

Dum prædicta remedia vſurpantur, clyſteres toto morbi decurſu frequenter iniiciendi ſunt; primùm attrahentes lumbricos, ex dulcibus compoſiti, vt ab initio dictum eſt. Qui non ſolùm ex decocto liquiritiæ, paſſularum & ficuum parari poſſunt; ſed etiam ex iuſculo pulli admixto ſaccharo, & melle roſaceo, vel ex lacte ſi febris abfuerit; aliiquo facilè corrumpitur.

At ſi lumbricos in craſſis iam inteſtinis eſſe coniiciamus, quia tunc vix ampliùs in tenuia poſſunt aſcendere, medicamenta illos enecantia per clyſterem infundere poſſumus, in hunc modum compoſita.

℞. Rad. gram. Vnc.j. fol. betæ, malu. mercurial. & portul. an. M.ß. corallinæ P.j. coriandri præpar. & ſem. contrà, an. Drach.ij. In ℔.ij. aquæ fiet decoctio. In colaturæ ℔.j. diſſolue olei roſac. Vnc.ij. caſſiæ recenter extractæ ʒ.vj. hieræ picræ ʒ.ij. mellis violacei ℥.j. Fiat clyſter.

Si fortiorem deſideres.

℞. Rad. gentian. Vnc.j. abſinth. vulgaris, & abrotani, ana M.j. centaur. min. M. ſem. lupinor. Vnc.ß. ſem. contra Drach.ij. Fiat decoctio. In colaturæ q.ſ. diſſolue olei

abſinthij Vnc.j.ſem.ſalis Drach.j.ſem. Fiat clyſter, qui iterandus eſt,& in poſteriori, vt vermes enecati educantur,diſſolue benedictæ.laxatiuæ,& hieræ picræ. ana Drach.iij.vel Vnc.ſem.

Si præſens ſit alui fluxus,clyſter ſeques iniiciendus eſt.

℞.Rad.tormentillæ,& ariſtol.rotund.ana ℥.j.ß.cortic.granat.& myrobalan.ana ℥.j.lentium P.j.baccarum myrti ʒ.roſac rubr.P.j. Fiat decoctio. In colatura diſſolue olei menthæ,vel abſinthij.℥.j.Fiat clyſter.

Exteriùs verò ventri admoueri ſolent topica varia, non ſolùm anteà propoſita,ſed etiam ſequentia.

℞. Rad gentian.℥.j.rad.ariſtoloch.ʒ.vj.cortic.arantior.℥.j.colocinthid.ʒ.j.cornu cerui vſti ʒ.ij.croci ʒ.ß. Fiat puluis, qui ſubigatur cum oleo de abſinthio, vel amygd.amar.& additâ cerâ fiat vnguentum.

Item oleum ſimplex cum pulpa colocynthid. decoctum efficaciſſimum eſt.

Item oleum de abſinthio&hyperico, toti ventri manè & ſerò admouendum.

℞. Ol.abſinthij,menthæ, & amygd. amar.ana ℥. ß. ſucci abſinthij.rutæ,ana ℥.ij. tormentillæ, dictamni albi,zedoar.ana ʒ.ß.fellis bubuli ʒ.iij.aloës ℈.j. Pulueriſentur,& cum modica cera fiat vnguentum.Vel.

℞. Colocynthid. Drach. vj. Terantur, & cum felle bouis & vino imponantur vmbilico. Quo remedio & vermes interficiuntur,& venter ſoluitur.

℞,Myrrhæ ʒ.ii.maſtich.℥. viij. aloës hepat. ℥. xviii. ſal.comm.℔. j. Contuſa omnia deſtillentur per retortam lento igne,& magnâ diligentiâ;exibit primò aqua, deindè, oleum: Quo ſi illinatur infantium vmbilicus, omnem putredinem corrigit,quæ in eorum meſenterio reſtagnat.

Cataplaſma etiam in hunc modum concinnari poterit.

℞.Farinæ lupinor.℥.ij. myrrhæ, aloës,ana ʒ. ij. fellis bouis quantum ſatis, olei de abſinthio. ℥. ij. Fiat cataplaſma ventri admouendum.

Si alui fluxus diutius perdurauerit, cataplaſma ſequens admoueri poterit.

℞.Ol.cydonior.& abſinthij.ana ℥ j.ſucci portulacæ cum aceto extracti Vnc.j.ſem.farinæ lentium Vnc.j.farinæ lupinor. Vnc.ſem.coralli rubr.cornu ceru.vſti,ana ʒ.iij.Incorporentur ſimul, & cum paupa terebinthina fiant ad formam cataplaſmatis.

Ex ſola hiera picra cataplaſma conflatum efficaciſſimum eſt.

Fotus étiam interdùm adhiberi poſſunt, quando magna ventris inflatio & tenſio apparet, in hunc modum compoſiti.

℞.Fol.abſinthij.abrotani,tanaceti, ſcordii, maluæ, &violariæ,ana M.j.lupinor.contuſor.Vnc.ſem.centaur. P.i.Coquantur iu aqua & aceto. Foueatur totus venter calidè frequenter.

Denique ad latos lumbricos,& aſcarides,clyſter ex amaris compoſitus erit vtiliſſimus. Cui addi debent purgantia toties repetita,donec corporis impuritas, ex qua illi generantur extirpata fuerit.

CAPVT X.

De hæmorrhoidum fluxu immodico.

Licèt moderatus hæmmorrhoidum fluxus ſalutaris ſit, & à multis morbis, iiſque grauiſſimis hominem præſeruare,ac liberare ſoleat,quemadmodùm docuit Hipp. in Epidemiis, & Aphoriſmis, nempè pleuritide,peripneumonia,nephritide,mania, melancholia. aliiſque innumeris. Immoderatus tamen periculoſiſſimus eſt,alioſque morbos pernicioſos inducit, nempè totius corporis imbecillitatem,omnium viſcerum refrigerationem,& præſertim hepatis, attrophiam, cachexiam, & hydropem propter caloris natiui deperditionem,effuſo vitæ theſauro,& totius corpotis fomento.

Ille autem fluxus immodicus eaſdem habet cauſas, quæ alia ſanguinis profluuia excitare ſolent; ſanguinem nimirùm quantitate, vel qualitate peccantem. Dum quantitate peccat, & magnâ copia ad venas hæmorrhoidales defertur,eas impensè dilatat, & oſcula illarum aperit, quod quidem fit tunc temporis robore facultatis expultricis: ſed nimia interdùm copiâ ſanguis ad eas venas propulſus, retentricem opprimit, vnde fit,vt illâ in officio ſuo deficiente, fluxus fiat immodicus,qui artis miniſterio cohibendus eſt.Dum verò ſanguis qualitate peccat,acrimoniâ,vel tenuitate nimiâ facultatem irritat expultricem, quæ non ſolùm inutilem,ſed etiam vtilem ſanguinem per illas venas excernit.Sanguis autem huiuſmodi fluxum immodicum efficiens acrior redditur ex permiſtione bilis,aut ſeri acrioris.

Cognoſcitur immodicus hæmorrhoidum fluxus ex viribus proſtratis, & imbecillitate, quam æger percipit,& ex diuturnitate fluxus, ac copia ſanguinis excreti;cum etiam fœdo totius corporis colore ad citrinum vergente,vt ægri ictero laborante videantur.

Si à ſanguinis quantitate prodeat, affectus præceſsêre cauſæ ſanguinem multiplicantes, & patientes in principio leuiterferunt, alacrioréſque fiunt; poſtmodùm verò perſeuerante fluxu, debilitantur, ac vires eorum maximè deiiciuntur.

Si verò à ſauguinis acrimonia, vel tenuitate nimia fluxus immodicus oriatur; cauſæ bilem generantes aut ſerum acre multiplicantes præceſſerunt; temperamentum corporis adeſt bilioſum, & exuſtum; ſanguis magno impetu effunditur, & effuſus admodùm rubicundus,rutilus,ac veluti flãmeus apparet,cùm aliàs, ſi ſola quãtitate peccet,ſubniger & melancholicus eſſe ſoleat.

Prognoſis ex prædictis ſufficienter colligitur, cum graues affectus qui fluxum hæmorrhoidum immodicum conſequuntur,enumerauimus.

Ad curationem,ſanguis immodicè fluens cohibendus, aut ſaltem moderandus eſt quod fiet reuellentibus deriuantibus,incraſſantibus,& aſtringentibus remediis.

Ac primùm phlebotomia in omni ſanguinis profluuio reuulſorium eſt remediũ.Ideò in profluuio hæmorrhoidum ſanguis ex vena brachij erit detrahendus;maiori quidem copia,ſi plenitudinis quædam ſigna appareant,& nondùm maxima ſanguinis quantitas per hæmorrhoidas effluxerit.Alioqui in exigua quantitate, & partitis vicibus tantum erit detrahendus.

Sanguinem etiam per dictas venas effluentem reuellunt frictiones, & ligaturæ partium ſuperiorum: tum cucurbitulæ,ſcapulis,mammis, & hypochondriis admotæ,quæ ad maiorem reuulſionem in ſcapulis ſcarificari poterunt:in omnibus autem locis prædictis plures,& frequenter erunt admouendæ.

Purgatio etiam blanda humores bilioſos ſanguini impetum conciliantes ad inteſtina deriuat; eáque fieri debet ex purgantibus aſtringendi vi præditis, vt rhabarbaro, myrobalanis, & tamarindis qualis ad vomitum ſanguinis fuit propoſita.Docetque Mercurialis tamarindos,præcipuè,ad compeſcendum huiuſmodi ſanguinem fluentem,miram quandam poteſtatem habere, tam decoctos,quàm in ſubſtantia vſurpatos.Imò pruna noſtratia acidula, quæ aliquo modo tamarindos æmulantur,frequenter eſitata ante alios cibos,huic rei etiam conducere.Illorum prætereà vſus erit conuenientiſſimus, vt aluus laxa ſeruetur; ac ſi non ſuffecerint, alia etiam addenda erunt,quæ ad alui aſtrictionem fuerunt propoſita;quandoquidem vſu medicamentorum aſtringentium aluus conſtipatur, & in conatu, qui ad fæces duriores expellendas neceſſarius eſt,hæmorrhoides magis aperiuntur,ac copioſum ſanguinem effundunt.

Poſtmodùm ad ea remedia veniendum eſt, quæ ſanguinem incraſſant,& venas laxiores conſtringunt;qualia ſunt ea, quæ ad ſanguinis vomitum, & ſanguinis ſputum,in formam iulepi,pulueris,opiatæ,aliorumque ſuprà propoſita ſunt.Deueniendum etiam ad narcotica vt ibidem dictum eſt,ſi maxima neceſſitas poſtulauerit.

Ac præter illa remedia, valdè laudantur ab auctori-bus pilulæ de bdellio; quas tamen reiicit Rondeletius; propterea quòd verò bdellio Pharmacopœi care-ant, & illius loco myrrham vſurpent, quæ ſanguinis flu-xum promouet. Verùm huic obſiſtit Solenander, il-liúſque experientiæ propriam opponit, aſſerens ſe in vſu harum pilularum, vt ſunt præſcriptæ, atque cum vſitato bdellio compoſitæ, effectum, quem promittunt, tam euidentem comprehendiſſe, vt de compoſitione dubitare vix queat. Niſi quis putet ab adiectis ſiccanti-bus & aſtringentibus, hoc qualecumque quod recipiunt myrrhæ, obtuſum ſuperatúmque eſſe. His addere poſſu-mus, Bauderonium in Pharmacopœa, alióſque recen-tiores aſſerere, verum hodiè bdellium, Dioſcordis deſ-criptioni conueniens; ex Iudæa nobis afferri, & a mir-rha non difficilè diſtingui. Illarum pilularum vſus talis eſſe poterit.

℞. Pilular. de bdellio ʒ.j. trochiſc. de carab. & de ter-ra ſigillata, an. ℈.j. Cum mucilag. ſem. cydonior. extracta cum aqua roſacea, fiat maſſa pilularum, de qua capiat ℈.j. bis in die; ante prandium & cœnam.

Topica remedia eodem tempore, vſurpanda ſunt, in varias formulas redacta.

Fotus ex verbaſci, ſeu tapſi barbati decocto in aqua ferrata, vel vino aſtringente parato, conuenientiſſimus eſt: hæc ſiquidem planta hæmorrhoidum fluori, & do-lori appropriata eſt. In vſu verò fomenti diligenter ob-ſeruandum, vt frigidè vel ſaltem temperatè admouea-tur.

Magis compoſita decoctio in hunc modum præſcri-bi poteſt.

℞. Radicis biſtortæ ℔.ß. folior, plantaginis, verbaſ-ci, ſummitatum rubi, & quercus, ana M.ij.ß. granorum ſumachi, balauſtior. gallar. viridium, & malicorij, ana M.j. myrtillor. ʒ. ſem. roſarum rubrar. P.ij. aluminis ℥ j. Coquantur in tribus partibus aquæ ferratæ, & vna vini rubri auſteri pro fotu.

Martinus Rulandus fomentum laudat ex duobus ſac-culis, alternatim calidè admotis, ex rubro panno con-flatis, & glandibus contuſis, ac quercus foliis repletis, & in forti aceto multùm decoctis, quibus ocyus fluxus conſiſtit.

Ex decoctis ſuperioribus, auctâ doſi ſimplicium, po-teſt fieri inſeſſus, quo vtatur æger ſubfrigidè, vt de fo-mento dictum eſt.

Vnguentum comitiſſæ ad fluxum cohibendum vti-liſſimum eſt, eóq. inungi debet dorſum & hæmorrhoi-des, vel in rem præſentem tale componi poterit.

℞. Olei roſat. omphacini, & myrtillorum, ana ℥.ij. ſucci plantaginis & tapſi barbati, an. ℥.j. ſem. aceti vini rubri Vnc.j. Bulliant ad ſuccorum conſumptionem, de-inde adde boli armenæ, ſanguinis draconis, thuris, & ſcoriæ ferri ſubtiliſſimè puluerat, an. ʒ.j. ceræ q.ſ. Fiat vnguentum.

Rondeletius magis probat vnguenta quæ ſine oleis parantur, quia magis aſtringunt, eaque in hunc modum parat.

℞. Succi plantag. burſæ paſtoris, & tapſi barbati, an. Vnc.ij. ſyrup. aceto ſi ſimplicis Vnc.iij. Coquantur ſimul leuiter. Poſteà miſce ſanguinis draconis Vnc.j. boli ar-menæ, terræ ſigillatæ, & radicis biſtorti ſubtiliſſimè pu-luerat. an. ʒ j. ſem. ceruſſæ lotæ ℈.ij. Miſceantur ad for-mam linimenti.

Si hæmorrhoides ſint exulceratæ, ſequens parari po-terit.

℞. Olei roſac. Vnc.ij. thuris & aloës, ana ʒ.j. ſarco-collæ, ſanguinis draconis, boli armen. an. ʒ. ſem. ſpodij. carabes, an. ℈.j. amyli ʒ.iij. ſucci plantag. Vnc.j. Fiat vn-guentum.

Pinguedo anguillæ, quæ dum torretur exudat, vn-guentis addita, proprietate quâdam agens illa efficacio-ra reddit.

Cataplaſma etiam dictis partibus vtiliter admouetur, in hunc modum compoſitum.

℞. Boli armenæ, aloës, maſtiches, thuris, ſanguinis draconis, an. ℥. ſem. oſſ. myrobalan. indorum, & galla-rum, ana ʒ.j. Subigantur cum albumine oui & ſucco plantag. fiat cataplaſma.

Vel pili leporis combuſti, & tela araneatum minutiſ-ſima, miſceantur cum albumine oui, & fiat cataplaſma; quod ipſi venæ apertæ, ſi appareat, vtiliter admouebi-tur, aut in podicem blandè inſeretur.

Suppoſitoria huic vſui sũt valdè idonea, quia penitiùs in partem demittuntur. Horum autem forma talis eſt.

℞. Colophoniæ, thuris, ana Drach.iij. boli armenæ Vnc. ſem. ceruſſæ, plumbi vſti, ana ʒ.j. acaciæ ʒ. ſem. Subtiliſſimè trita excipiantur ſeuo hircino pro forman-dis ſuppoſitoriis.

Iniectiones per ſyringam in anum fiunt, ex ſucco plantaginis, aliiſve ſupradictis ad fotum propoſitis. Sanguis cuiuſuis animalis recenter extractus, & adhuc feruidus iniectus, mirabiliter ſanguinem ex aluo pro-fluentem.

Pulmo arietis adhuc calens & cruentus, podici ſubie-ctus, magnam in ſiſtendo ſanguine habet efficaciam.

Suffitus etiam in eundem finem vtiliter vſurpantur, ex decoctis fotuum prædictorum parati. Quibus etiam addi poſſunt, qui in dyſenteriæ curatione fuerunt pro-poſiti. Tum etiam ſequens.

℞. Thuris, aloës, maſtiches, roſar. rubr. myrtillor. & abſinthij, ana ʒ. ſem. trochiſc. de carabe ʒ.j. Fiat puluis craſſior, carbonibus iniiciendus. Cuius fumus reci-piendus eſt in cathedra perforata per infundibulum amplum, cuius anguſto orificio aptetur tubulus ex lig-no, vel argento, in anum demiſſus.

Suffitus ex decocto tapſi barbati omnium ferè vti-liſſimus eſt.

Si venæ ipſi fluenti remedia applicari poſſint, reli-quis præferenda ſunt. Ideóque vt illa appareré poſſit, æger ſupra menſam collocatus podicem exprimere de-bet, quaſi deiicere velit, donec conſpicua ſit; adhibito inſuper, ſi opus fuerit, inſtrumento ad eum nonnihil inuertendum. Túncq; e venæ cataplaſma prædictum, ex telis aranearum & pilis leporinis, vel alia remedia vali-diſſimè ſiccantia adhibenda ſunt; vel bolus armena, alu-men, aut vitriolum vſtum. Oleo etiam vitrioli venam tangere efficax eſt remedium, vel in extremo periculo aquâ forti appellatâ.

Quibus non conferentibus, Hippocrates *libro de vi-ctus ratione in acutis, & libro de Hæmorrhoidibus*; deli-gationem, ſectionem, & vſtionem hæmorrhoidum proponit, vnicâ ſeruatâ; quæ tamen operatio, tanquam laborioſiſſima & valdè periculoſa, noſtris temporibus obſoleuit. Quamquàm Maſſaria hanc ſemel operatio-nem ſe vidiſſe referat; cuius hiſtoriam proponere erit vtiliſſimum: ſiquidem ex ea operandi modus eiuſque euentus apertè docetur. Ea autem talis eſt. *Federicus Corſicus Vincentinus laborauerat primùm dolore, deinde immoderatâ fluxione hæmorrhoidum. Et cùm ille multa præſidia expertus fuiſſet fruſtra, tandem Patauium ſe contulit. Vbi Medici communi conſenſu ſtatuerunt, ſan-guinem eſſe cohibendum. Sed cùm ille varia præſidia, tum interna, tum externa ab iis viris propoſita fruſtra exper-tus fuiſſet; vno verbo, cùm nullum ſuis malis remedium inueniret, ſtatuit hanc manus operationem experiri. Cùm autem apud nos nullus eſſet chirurgus idoneus, aduocatio chirurgo. Neapelitano, qui hanc rem profitebatur, Fabri-cio, hæmorrhoides inciſæ, ligatæ, & combuſtæ fuerunt. Summa autem huius adminiſtrationis eſt huiuſmodi. Hominem primùm accommodatè vinciunt, vt nullo modo poſſit dimoueri. Deinde extrema capita hæmorrhoidum, quotquot illa fuerunt, ab inteſtino excarnant leuiter; & ſeparant, tùm propriâ quadam acu forti obductâ filo ferè ad extremum tota perforant, & ſtrictè obuinciunt. Con-ſuúntque. Hoc pacto, demùm forcipe amputata venarum portiunculâ, quæ ex ſutura ſupereſt, ignito ferro eam com-burunt. Opus ſanè eſt dolorificum, & faſtidioſum. A liga-tura, ſectione, & vſtione. Federico febris, atque inſi-*

 gnis

gnis dolor ſupernenere. Sed nonnulla ſua præſidia adhibente chirurgo, ille paucis diebus, & à febre, & à dolore, & ſanguinis fluxione, non ſine multorum admiratione, liberatuſ, integram ſuam ſanitatem viſus eſt recuperaſſe. Verumtamen non eſt prætermittendum, cùm ille ſibi nimium fideret, neque ſolùm prætermiſiſſet ſectionem venæ & purgationem, vt neceſſarium fuerat; ſed & nullam probam viuendi rationem ſeruaſſet, proximo anno febre peſtilenti correptus obiit. Vnde obſeruandum venit diligenter Hipp. præceptum Aph. 12. ſectionis ſextæ, vt vna hæmorrhoiis aperta ſeruetur. Niſi, vt docet Aetius, maluerit æger, quæ à ſuppreſſione imminent pericula, victu frugali, exercitio, venæ ſectione, & purgatione cohibere.

In ordinaria autem curatione, quæ per medicamenta fit, hepatis & lienis ratio habenda eſt, cùm venæ meſaraïcæ viſceribus hiſce inſerantur, præſertim ſi hæc calidiora ſint, aut debiliora. Ideóque non inutiliter epithemata, atque vnguenta refrigerantia & roborantia applicantur, qualia in fluxu hepatico fuerunt propoſita, & fuſiùs in earum partium calida intemperie, & inflammatione deſcribentur. Aliquando etiam obſtructiones viſcerum, & venarum meſaraicarum huic malo dant originem. Quæ omninò ſoluendæ ſunt, vt æger ab hoc affectu liberetur. Et nos aliquando fluxum hunc contumacem, pilulis ex chalybe, in hepatis obſtructione deſcriptis, prorſus ſuſtulimus.

Toto autem curationis tempore vtatur æger pro potu ordinario aquâ ferratâ, vel decocto millefolij.

Eodem tempore, præ ceteris omnibus, ſummâ curâ ſanguinis vitium emendandum eſt, quod primaria huius fluxus cauſa eſſe videatur. Ideò ſi acer & bilioſus fuerit, infuſo rhei & tamarindorum ſæpe repetito corrigendus eſt. Si calidus & tenuis, incraſſantibus & refrigerantibus. Si aqueus, de ſiccantibus. Si multos, victu tenui. Nam fruſtrà deſiſtendo fluore conſilium ſuſcipitur, niſi mali origo prius tollatur. Quod abundè obſeruauit Solenander *conſ. 22. ſect.4.* ſequenti hiſtoria, *Memini* (inquit) *me Annam, ex Ducibus Cliuenſium prognatam, grauiſſimo hæmorrhoidum, diuturnoque fluxu ærantem, magnâ diligentiâ, ſummóque niſu, quia viderem viribus labefactis, ſpiritibúſque diſſolutis ſummum diſcrimen imminere, profluuium obfirmaſſe. Verùm cum illa inde primo die recreata, ſequentibus mirificè grauari, & circa præcordia tumere, atque inflari inciperet, reuocatus ſexto die, coactus venis recluſis, profluuium rurſus moui. Neque potui ſecure & tutò ſtringere priùs, quàm corpori, lenibus vacuationibus, hepatíque neceſſariò aliis alterantibus atque roborantibus proſpexiſſem.*

Curato tandem hæmorrhoidum fluxu, de præcautione cogitandum eſt ne iterùm redeat. Quod fiet victus ratione conuenienti, phlebotomiâ bis aut ter in anno vſurpatâ, purgatione vſuali ex ſyrupo magiſtrali, aut alio medicamento, cum cauſtico tibiæ admoto, aliíſque huiuſmodi, quæ varianda ſunt, iuxta varias corporum diſpoſitiones. Præthereà aquæ minerales vitriolatæ, aluminoſæ, & ferratæ erunt conuenientiſſimæ. Fonſeca commendat ad præcautionem huius affectus decoctum lentiſci, vel eiuſdem infuſionem in vino, param hoc modo,

♃. Raſuræ lentiſci ℥.ij. Infundantur in libris xij. vini per 24. horas in loco tepido. Deinde colentur, & de hoc vino bibat pro potu ordinario per menſem integrum. Habet enim vires ſiſtendi hæmorrhoides, tum etiam ventriculum roborandi.

CAPVT XI.

De dolore Hæmorrhoidum.

VEnæ hæmorrhoidales in recti inteſtini extremitatem, & anum deſinentes ſæpè tumore afficiuntur, ex quo grauiſſimus dolor non raró excitari ſolet.

Fit autem ille tumor ex eadem cauſa, quæ fluxum hæmorrhoidum excitare poteſt; ſanguine videlicet quantitate, vel qualitate peccante; qui ſi viam non inueniat, & venarum illarum extremitates aperire nequeat, in iiſdem congeritur, eaſque replendo tumorem efficit cum inflammatione, & dolore, qui acerbitate ſua omnes intentiones curatiuas ad ſe trahit. Cauſa autem præcipua, cur ſanguis ex illis venis effluere nequeat, eſt eiuſdem craſſities, quippe qui melancholicus eſt: dicuntur enim vulgò hæmorrhoidales venæ, præcipuè internæ humorem melancholicum à liene excipere; & interdum expurgare.

Multæ proponuntur ab authoribus hæmorrhoidum differentiæ, à magnitudine, numero, figura, & loco deſumptæ: vnde aliæ magnæ, aliæ paruæ; aliæ plures; aliæ pauciores; aliæ vuis, moris, verrucis, aut veſicis ſimiles, vnde vuales, morales, verrucales, aut veſicales nominantur: aliæ denique internæ, vel externæ dici conſueuérunt.

Ex his diagnoſis facilè elicitur. Siquidem ex tumore in ani extremitatibus apparente, eiuſdemque magnitudine, colore & conſiſtentia, variæ illius differentiæ cognoſcuntur. Præthereà tamen ab aliis affectibus diſtinguendæ ſunt, qui ano accidere conſueuerunt, quales ſunt, rhagades, condylomata, thymi, fici, aliíque.

Rhagades ſunt vlcera quædam in fiſſuras diducta, quæ iis ferè ſimiles ſunt, quæ in manibus, & labiis à vehementi frigore excitantur. Nullam habent cum hæmorrhoidibus ſimilitudinem; ſed eas cum ſubſequentibus paucis exponimus, vt omnes affectus anum obſidentes cum hæmorrhoidibus innoteſcant, licèt illi ad morbos externos propriè referendi ſunt.

Condylomata ſunt tumores quidam pelliculæ ani, quæ quum naturâ ſuâ rugoſa ſit, ſi ad eam confluentibus humoribus, ruga aliqua intumeſcat, affectio illa dicitur condyloma. Diſtinguitur ab hæmorthoide, quoniam hæc maior eſt, nigra, & rotunda, venam aliquam occupans, cùm illa ſit oblonga, concolor, & venas non attingens.

Thymi ſunt tubercula carnoſa, quæ non modò in ano, ſed etiam in pudendo virili, ac muliebri ſolent exoriri, verrucæ conſimilia, & florum thymi formam referentia, vnde nomen ſortita ſunt. Parui ſunt huiuſmodi tumores, colore candido, vel ſubrubro, & doloris expertes; cum hæmorrhoides ſint maiores, nigriores, & vtplurimùm doloroſæ.

Fici ſunt etiam tubercula carnoſa; ſed magnitudine thymos ſuperantia; tum etiam liuida, & doloroſa; ideò hæmorrhoidibus ſimiliora ſunt: ſed ab iis diſtinguuntur, quòd carnoſa omninò ſunt; hæmorrhoides verò venarum extrema dilatata, & ſanguine turgida repræſentent. Adde quod fici plerumque vlcerantur, & malignitatem quamdam præ ſe ferunt, quæ tanta interdum eſt, vt ad cancri naturam accedat.

Huiuſmodi ficis finitimæ ſunt carunculæ illæ, quæ ano ſubcreſcere ſolent, criſtarum nomine donatæ, in Italia familiares, apud nos verò infrequentes; quandoquidem ex impuro, & præpoſtero concubitu ſolent exoriri; pullorum Gallinaceorum criſtas referunt, vnde nomen ſortiuntur; cùm nullam cum hæmorrhoidibus habeant ſimilitudinem, diſtinctione non indigent. Hoc ſaltem pro coronide dicendum, prædictos omnes affectus ano innaſcentes ſolâ chirurgiâ ſanari, vt peculiaris eorum Therapia proponenda non ſit.

Quod ad prognoſim tumentium hæmorrhoidum ſpectat: illæ vtplurimùm periculoſæ non ſunt, aliquando tamen adeò grauem inflammationem concipiunt, vt gangrænæ periculum immineat; aut ſaltem præ doloris acerbitate, ægrotantem vehementer excruciant.

Hæmorrhoides ſi ſuppurentur, aut exulcerentur, fiſtulam ſæpe in ano relinquunt, eámq; vtplurimom incurabilem, propter partis mollitiem, & ſummam humiditatem, quæ vlceris exſiccationem difficillimè patitur.

Ad huius curationem primò ſanguis detrahendus eſt ex venis brachij, vt fiat reuulſio à parte affecta. Quâ

ſufficienter

ſufficienter celebratâ,deriuationis gratiâ vena malleoli etiam aperienda eſt.

Cucurbitulis etiam idem beneficium conſequimur, admotis hypochondriis ad reuellendum, coxis verò ad deriuandum.

Purgantia potentiora in hoc affectu non conueniunt,quia humorem ad partem attrahunt, & tumorem irritant. Attamen aluus continuò emollienda eſt, quia dura excrementa & cum aliquo conatu emiſſa, dolorem exaſperant. Ad alui autem lenitionem infuſum caſſiæ,manè & ſerò exhibitum, maximè conueniet, in hunc modum paratum.

♃.Folior.lactucæ,bugloſſi,& ſummitat.maluæ, ana M.j.liquiritiæ raſ.& paſſul. mundatar. ana ℥.ß. Folior. bugloſſi,borragin.& violariæ,an,P.j. Coquantur ad ℥. viij. In colatura infunde caſſiæ recenter extractæ ℥.j. Colentur & clarificentur, addendo poſtmodùm ſyrup. violacei ℥.j.Capiat bis in die,vt dictum eſt.

Interdum etiam, ad humoris acrimoniam demulcendam,emulſiones quatuor ſeminum frigidorum,cum prædicto decocto extractæ,exhiberi poterunt.

Interim topica varia parti admouenda ſunt,ad dolorem leniendum, inflammationem auferendam, & tumorem diſcutiendum.Oleum amygd.dulcium recenter extractum,parti dolenti admotum, dolorem demulcet. Idque multò efficaciùs præſtant olea ex nucleis malorum perſicorum,vel ex ſeminibus cucurbitæ, papaueris,& hyoſcyami.

Præ cæteris autem efficaciſſimum eſt oleum buxi,eſt enim narcoticum. Et ſicuti dentium dolores quoſuis ad miraculum ſedat, ita & reliquos dolores, ac præſertim hunc hæmorrhoidalem mitigat,ſi illius gutta vna ſupra hæmorrhoides apponatur cum ſtylo goſſipio inuoluto; aut ſi cum oleo ſeminis lini miſceatur,eâ proportione, vt prædicti olei ℥.ß.olei buxi ℈.j.recipiat.

Quercetanus valdè commendat oleum nucum expreſſum,in quo millepedes,ſeu aſelli bullierint.In oleo communi,eóque dulci, poſſunt etiam aſelli decoqui,& dolorem mirabiliter ſedant.

Oleum ouorum ſimplex, vel in mortario plumbeo agitatum ad idem eſt efficax.

Linimenta & vnguenta ad eundem vſum varia præſcribendi poſſunt. Quorum alia dolorem tantùm leniunt;alia tumorem etiam diſcutiunt & exſiccant; alia vlceratis hæmorrhoidibus medentur. Eáque cum linteis,lana,aut goſſipio parti admouenda ſunt.

♃.Vitellum oui n.j. olei roſac. vel violac. quantum ſufficit.Fiat linimentum. Cui ſi vnguentum populeum addatur, efficacius erit ad dolorem ſedandum; tum etiam in dolore acerbiori opij grana aliquot admiſceri poterunt.Vel

♃.Axungiæ gallinæ Vnc.ſem.pulpæ pomi cocti ſub cineribus ℥.j.croci orientalis Drach. ſem.vnguent. popul.Vnc.ſem.vitellum oui n.j.Fiat linimentum.Vel

♃.Olei violac.Vnc.ij.vnguenti populei Vnc.ß.Cum ouo integro fiat vnguentum.Vel album oui, cum lacte muliebri agitatum parti admoueatur cum pannis lineis hoc liquore imbutis.Vel

♃. Mucilag. ſem. pſyllij.Vnc.ij. olei violac.Vnc.iij. Fiat linimentum.Vel

♃.Mucilag.ſemin.pſyllij & fœnugr.extract. cum vino,an. ℥.ij .butyri recentis Vnc.iij. ſeui hœdini, Vnc.j. Agitentur ſimul in mortario plumbeo. Fiat linimētum.

Vel butyrum ſolum in mortario plumbeo ductum ad ſolem donec nigreſcat,eſt egregium remedium.

Pomata etiam recens parti admota,eſt valdè anodyna.Vel

♃.Succi portulacæ & mellis,an.Vnc.iiij. Miſceantur in mortario plumbeo ad formam linimenti.Vel

♃. Vnguenti roſae. Vnc.ij. mercurij crudi Drach.ij. Miſce.fiat linimentum.Vel

♃. Diachyli albi cum oleo chamæmel. mollificati Vnc.ij.croci ℈.j.opij gr.iij.Fiat vnguentum.

Horſtius plurimùm commendat linimentum ex linaria herba floribus, cocta cum apide porcino. Cui expreſſo,& parumper refrigerato vitellum oui permiſcet, idque cum lana vel goſſipio dolenti parti applicat. Dicitque hoc linimentum eiuſmodi dolores ad miraculum vſque confeſtim ſiſtere, ſéque illud accepiſſe à Ioanne Vvlſio,celeberimo in Haſſia Medico, qui Principi ſuo Haſſiæ Landgrauio,tanquàm ſecretum eximium, reuelare noluit,donec ipſi annuatim bouem ſaginatum promitteret.

Ad tumorem diſcutiendum ſimul & dolorem leniendum,ſequentia linimenta vtiliter vſurpari poterunt.

Porrorum radices, ſub prunis cum ſtupis madefactis decoctæ,& cum butyro piſtatæ dolorem, & tumorem auferunt.Idem præſtat cepe rubrum,cum pulpa lilij decoctum, & cum oleo myrtino piſtatum & ſubactum. Vel

♃. Ol. nucl. perſicor. & olei amygdal. amarar. ana Vnc.ij.ſtyracis liquidæ,& bdellij,ana Drach.ij. Omnia diſſoluta in oleo corporentur in mortario,fiat linimentum.

Balſamum ſulphuris ex floribus ſulphuris, & ſpiritu terebinthinæ paratum, præſtantiſſimum eſt ad dolorem ſedandum,& tumorem diſcutiendum : tum etiam vlcera earum partium mundificat, & detergit. Idque potentiùs,ſi loco ſpiritus terebinthinæ,oleum hyperici & ouorum ſubſtituantur. Tum etiam in tumentibus & valdè inflammatis hæmorrhoidibus, loco prædicti ſpiritus oleum roſaceum,aut violaceum ſubrogari poterit.

Cataplaſmata etiam ad eoſdem vſus commodè vſurpantur.Ex quibus vulgatiſſimum eſt, ad omnes dolores ex inflammatione demulcendos, cataplaſma de mica panis, compoſitum ex medulla panis albi in lacte decocti,addendo oleum roſaceum,& vitellos ouorum.

Aqua pendens commendat cataplaſma ex plantagine,parietaria,& malua in aqua coctis, & cum oleo roſaceo decoctis & ſubactis;cui interdum, cùm magis exſiccare eſt animus, farinam hordei & milij admiſcet.Si verò dolor vrgeat, lac omne adiicitur.Idem etiam laudat cataplaſma ex radicibus porrorum,in oleo communi, aut myrtino coctis, tum etiam ex ſcrofularia in aqua decocta.

Folia ſambuci viridis coquantur ad putrilaginem in aqua communi.Poſteà extēdantur ſuper pannum magnitudine volæ manus.Applicentur calidè, ægro prono exiſtente; priùs tamen parte affectâ oleo communi illitâ,Renouetur ſæpè applicatio, & continuetur per multas horas. Ante applicationem foueatur pars decocto eorundem foliorum.

Eadem folia ſambuci contuſa,& frigidè admota,tertia applicatione dolorem ſedant.

Portulaca etiam contuſa,& admota, dolorem ſedat, tumorem imminuit,vlcera conſolidat, & excreſcentias carneas abſumit.

Cepa alba ſub cineribus cocta, & cum butyro recenti ſubacta inſtar cataplaſmatis,dolorem ſedat, & tumorem diſcutit.

Fotus admouentur eidem parti, ad dolorem ſedandum,ex decocto tapſibarbati,maluæ,biſmaluæ, parietariæ,ſeminis lini,fœnugræc. althææ,flor. chamæm.& anethi, in lacte parato. Vel lactis defectu, idem decoctum parari poteſt in hydrelæo, vel iuſculo inteſtinorum vitruecis.

Inſeſſus ex eodem decocto, auctâ quantitate ſimplicium, parari poteſt.

Aqua frigida ſola pro fotu vtiliſſima. Inceſſus in eadem præſtans,hyeme ſit tepida.

Fotus etiam vtiliſſimus fit ex qua roſarum,in qua ſal ſaturni diſſolutum fuerit, præſertim ſi pars admodùm inflammata fuerit.

Ad tumorem diſcutiendum conuenit fotus ex alumine in vino rubro decocto.

Polypodium quercinum, & hypericum coquantur in æquis partibus aquæ, & vini, & prono corpore

decoctio

d ecoctio inſtilletur in hæmorrhoides guttatim ex ſpongia expreſſa. Hæmorrhoides ſenſibiliter detumeſcunt.

Ad idem couferunt aquæ thermales, pro fotus cum ſpongiis admotæ, vel inſeſſus in iiſdem calidiuſculè.

Aqua; pendens admouet ſpongiam, ex aqua calci expreſſam, & ſupra partem alligat.

Suffitus ex decocto ſupradicto, dum feruet, exceptus, vel ex paucioribus, aut ſolo tapſo barbato in lacte cocto cum tritico ſecalino, dolorem quoque compeſcit. Vel

℞.Semperuiui maj.M.ij.Decoquantur iu vino albo, & fumum excipiat æger in ſella perforata.

Ad hæmorrhides abſumendas & exſiccandas conueniet ſuffumigium ex pulueribus lolij, tapſi barbati, ſcrofulariæ, ſuper prunas coniectis. At efficacius fiet ſuffumigium, ſi ſulphur ſimul vratur. Imò verò ex ſulphure ſolo ſuffumigium paratur, & per tubulum exceptum hæmorrhoides cæcas, & latentes potenter exſiccat. Suffitus ex lapide pyrite in aceto extincto optimus ad hæmorrhoides abſumendas.

Ad eaſdem hæmorrhoides cæcas & latenies, mirum in modum confert iniectio ſequeus, frequenter vſurpata.

℞j Succi & plantaginis & olei violac.ana ℥.iv.balſami naturalis Vnc.ſem. Miſce, fiat iniectio in anum.

Amatus Luſitanus *curatione 91. centur. 2.* ſuppoſitorium ſequens hiſce verbis prædicat. *Romana qua ad pontem ſancti Angeli habitat, cùm vteri procidentiam pateretur, de dolore hæmorrhoidum querebatur. At cùm illi multa, & ſelecta medicamenta admota eſſent, quibus non iuuabatur, ad balanum ex ſeuo hircino cum opio confectum confugimus, quo dolor euanuit nec poſtea rediit. At poſteà calidis roborantibus, locum, prout poſt admota ſtupefacientia fieri ſolet, fouimus.*

Idem Amatus *curatione 6. centur. 3.* ſequeus topicum commendat, his verbis. *Reuerendiſſimus ille, qui ab hæmorrhoidum dolore grauiter cruciabatur, poſt varia & multa à medicis tentata præſidia, hoc remedio a nobis præſentato vſus fuit, & breui ab illo infeſtiſſimo dolore liber euaſit. Habet autem remedium ſic.*

℞. *Arantium pomum, & id cultro excaua, in quo oleum roſaceum, & pſeudonardi, lauendula dicta, ſemina infunde & ad cineres calidos admoue, & calidum applica, & ſæpè innoua; eſt enim mirum.*

In communi vſu eſt pulmo hœdinus, ex animali adhunc calẽs parti appoſitus; vel illius laminæ inter duas patinas calefactæ, cum tantillo aquæ etiam admouentur. Sic enim dolor admodùm demulcetur.

Ad hæmorhoides vlceratas conueniunt tum balſamus ſulphuris prædictus, tum vnguenta ſequentia.

℞.:Olei ouor. recentis Vnc.ij. Agitentur in mortario plumbeo, & applicentur.

℞.Ol.roſar. Vnc.iv. ceruſſæ Vnc.j. lythargyri Vnc. ſem ceræ nouæ ʒ.vj.opij.g̃. iv. Fiat vnguenrum. Vel

℞. Thuris, myrthæ, croci.ana Drach.j. opij gr.ij. vitellum oui n.i.olei roſac. & mucilag. ſemin.pſyllij, ana q.ſ. Fiat vnguentum.

Si non facilè reſolui poſſint, poſt conuenientes reuulſiones aperiendæ ſunt, confricando panno aſperiori madefacto in ſucco ceparum, in quo diſſoluta fuerit aloes Drach. i. Eſt ſecretum Hartmanni. Promptius tamen & cum minore dolore, ſcalpello, aut hirudinibus admotis aperiuntur.

Per os etiam aſſumuntur ſpecifica nonnulla ad dolorem ſedandum, & hæmorrhoides abſumendas idonea; quorum præcipua hæc ſunt.

Decoctum millefolij. in potu ordinario per triduum exhibitum, hæmorrhoidum dolorem fœliciter ſolet diſcutere.

Semen triſolij hæmorrhoidalis ad Drach. j.cum vitello oui per plures dies exhibitum, ad idem eſt efficax.

Tapſi barbari puluis exhibitus cum lacte, vel alio modo, valdè probatur ad hæmorrhoides tumentes abſumendas. Puluis millefolij, & tormentillæ idem præſtare valent.

Succus tapſi barbari per ſe, vel cum ſaccharo roſaceo, aut penidiato mixtus; vel cum ſaccharo in ſyrupum redactus, ad idem vtilis eſt.

Denique pilulæ de bdellio frequenter vſurparæ, tumentes hæmorthoidas abſumunt, earumque cauſam inſenſibiliter detrahunt.

In iis qui huic affectui valdè obnoxij ſunt, cauſticum tibiæ vtiliſſimè admouetur.

PRAXEOS MEDICÆ LIBER XI.

DE AFFECTIBVS HEPATIS.

PRÆFATIO.

HEPAR, quemadmodum aliæ partes, omnibus morborum generibus obnoxium eſt. Quatenus enim ex partibus ſimilaribus componitur, varias patitur intemperies: quatenus verò eſt pars organica, tumoribus & obſtructionibus afficitur: ac denique ſolutione continui, vulneribus putà, & vlceribus tentari ſolet. Et quamvis hydrops totum abdomen occupet, vt in aſcite, & tympanite; vel etiam totum corpus, vt in anaſarca: prima tamen illius radix vt plurimùm à vitio hepatis dependet. Nos hîc affectus præcipuos, & qui frequentiùs in Praxi Medica occurrunt, exponere aggredimur, eóſque ſex capitibus comprehendimus: quorum primum eſt de calida hepatis intemperie. Secundùm de hepatis inflammatione, abſceſſu, & vlcere. Tertium de obſtructione. Quartum de ictero. Quintum de ſcirrho. Sextum de hydrope.

CAPVT I.

De calida Hepatis intemperie.

CAlida hepatis intemperies in quamplurimis hominibus accuſatur, eaque ferè congenita, & à primis generationis principiis oriunda. Quæ cùm in latitudine ſanitatis poſita ſit, de ea hîc non agimus; ſed tantùm de præternaturali, & morboſa, quæ hepatis actiones manifeſtè lædit.

Illa autem intemperies vel ſimplex, vel compoſita eſſe poteſt; vel ſine materia, vel cum materia coniuncta. Vtplurimùm tamen coniunctam habet materiam, quandoquidem calida hepatis intemperies calidos ac billioſos humores producere conſueuit.

Cauſæ huius intemperiei ſunt, calidior aër, exercitationes immodicæ, vigiliæ immoderatæ, ira frequens, & alia animi pathemata grauiora, & præſertim alimenta, vel medicamenta calidiora frequenter aſſumpta, vel aromatis condita, & vinum meracum ac potens largiùs epotum. His accedit partium vicinarum caliditas, vt in febribus vehementioribus, à calore cordis, & ipſum hepar incaleſcit.

Signa diagnoſtica calidioris hepatis intẽperiei ſunt cibi faſtidium, & præcipuè carnis, ſitis, aluus aſtricta, calor vehemens in toto corpore, præcipuè in volis manuum ac pedum: macies totius corporis: ægri à calidis læduntur, iuuantur à frigidis: etſi prætereà calidiores humores exuperent, bilis per vomitum, aut ſeceſſum interdum excernitur, oris amaror adeſt, & plerumque febris.

Quod ad prognoſim attinet. Calida hepatis intemperies non valdè periculoſa eſt, cùm hepatis conſtitutioni non ita aduerſetur: ſed multorum morborum, non ſolum hepati, verùm etiam aliarum partium cauſa eſſe ſolet. Difficilis etiam eſt curationis, præſertim ſi ventriculus frigidus ſit, vt plerumque contingit. Illa enim quæ ad hepar refrigerandum exhibentur, ventriculo nocent, & illius intemperiem intendunt.

Curatio omninò conſiſtit in correctione illius intemperiei, per refrigerantia remedia; & bilioſi humoris, qui ab ea producitur, eámque viciſſim fouet, aliorumque morborum cauſa exiſtit, euacuatione.

Ac primùm venæ ſectio hepar maximè refrigerat, bilioſi ſanguinis portionem educit, & obſtructiones à bile ſoluit. Mittendus igitur ſanguis eſt è baſilica dextra, quantitate plenitudini ac virium robori reſpondente, vel vnâ vice, vel per interualla, pro affectus magnitudine, & duratione; idque præmiſſo clyſtere, vel medicamento primas vias expurgante.

Deinde bilis, quæ in hoc intemperamento continuò luxuriat, educenda eſt cholagogo medicamento benigniori, per interualla repetito; aut apozemate in plures doſes exhibito, aut ſyrupo magiſtrali, aut etiam ſyrupo de cichorio, compoſito quadruplicato rheo, qui conuenientiſſimus eſt. Siquidem innoxiè bilioſos humores expurgat, iecur refrigerat, & corroborat, eiúſque obſtructiones aperit.

Dictorum remediorum formulæ tales eſſe poterunt.

℞ Sennæ mundat. & tamarindor. ana ℥. ſem. ſemin. aniſi Drach. j. fol. cichorij, & acetoſæ, ana M. j. liquirit. raſ. Drach. iij. flor. iij. cordial. ana P. ſem. Coquantur ad Vnc. iij. In colatura diſſolue rhab. in aqua cichorij cum ſpica infuſi Drach. j. ſem. Cathol. dupl. Drach. iij. ſyrup. roſ. Vnc. j. Fiat potio, detur manè cum regimine.

Pro delicatioribus fiunt potiones clarificatæ, à recentioribus inuentæ, quæ iulepi formam referunt, at guſtui parùm ingratæ. In iiſque dupla purgantium quantitas præſcribitur, eo quòd de eorum vi clarificatione plurimùm amittitur; ita vt robuſtiora corpora nunquam ſufficienter euacuent, in hac potiſſimùm regione, quæ propter intemperiem ſiccam, humores minùs fluidos, minúſque purgantibus obſequentes efficit. At verò Lutetiæ, in aliiſque regionibus multò humidioribus,

dioribus, huiuſmodi medicamenta fœliciùs operantur. Harum igitur potionum clarificatarum ſequens eſto exemplum.

℞. Sennæ mundat. Vnc. j. ſem. aniſi ʒ.j. fol. cichorij, & capill. ven. ana M. j. liquirit. raſæ Vnc. ß. Coquantur ad ℥.x. In colat. infunde rhab. elect. Drach. ij. caſſiæ recenter extractæ, & cathol. dupl. ana Vnc j. tamarindorum contuſor. Vnc. ſem. coriandri Drach. j. ſyrup. roſacei Vnc. j. Colentur & clarificentur vt artis eſt, & fiat potio.

Apozema bilem euacuans ita componi poterit.

℞. Rad. acetoſæ, gram. cichorij, & oxylapathi, ana ℥.j. fol. endiuiæ, cichorij, dentis leonis & capillor. ven. ana M. j. ſem. 4. frig. maj. ana Drach. iij. liquiritiæ raſæ Vnc. j. flor. cichorij. bugloſſi & violar. ana P. j. ſennæ mund. ℥. ij. tamarind. Vnc. j. macis & caryophyll. ana Drach. j. Coquantur ad quartaria v. In colat. diſſolue expreſſionem Vnc. ſem. rhab. in prædicto cum cinnamomo infuſi, ſyrup. de cichorio compoſiti & roſati ſolutiui, ana Vnc. ij. Fiat apozema clarificatum & aromat. Drach ij. ſantali citrini, pro iv. doſibus matutinis.

Syrupus magiſtralis componi poteſt ex materia prædicti apozematis, triplicatâ doſi purgantium, & additâ ſacchari quantitate decocto æquali.

Vſitatiſſimus apud nos eſt ſyrupus ex ſuccis, ſummæ efficaciæ ad chronicos omnes morbos, qui à calida hepatis intemperie, & bilis flauæ, aut exuſtæ prouentu oriuntur; & in ſequentem modum præparatur.

℞. *Succor.* recenter expreſſorum, & per reſidentiam depuratorum ex foliis endiuiæ, cichorij, acetoſæ, fumariæ, borrag. & bugloſſi ℔. iij. ſucci pomor. redolentium, recenter expreſſi & depurati ℔. ij. polypod. querc. recentis ℔. ß. ſennæ mundat. Vnc. viij. epithymi Vnc. iij. agarici recenter trochiſcat. Vnc. ß. macis & caryophyll. ana Drach. ß. Infundantur, & decoquantur vt artis eſt, donec colaturæ ℔. j. ß. ſuperſit. In qua diſſolue rhab. elect. in prædictis ſuccis cum ſpica infuſi & expreſſi Vnc. j. ſacchari albi ℔. j. ß. Fiat ſyrupus perfectè coctus; clarificatus & aromat. Drach. ij. pulu. electarij triaſantali; qui ſeruetur in vaſe vitreo. Doſis Vnc. ij. vel iij bis aut ter in menſe cum iuſculo pulli, foliis endiuiæ, cichorij, & acetoſæ alterato, vel cum ſero lactis.

Ad hepatis refrigerium ſequentia vtiliſſima ſunt. Ac primùm pro potu ordinario vſurpatur, vel ptiſana vulgaris ex hordeo, & liquiritia confecta, vel additâ graminis, aut acetoſæ radice. Vel huiuſmodi decocta permiſcentur cum ſyrupo de limonibus, aut capill. ven. Vel iis qui palato ſunt delicatiori, ſimplex aqua fontana, cum prædictis ſyrupis permixta exhibetur. Quòd ſi potentiùs refrigerandum ſit, addi poſſunt ſpiritus ſulphuris, aut vitrioli q. ſ. ad gratam aciditatem. Et in vehementiori æſtu additur etiam ſalis prunellæ Drach. j. Fit etiam ad ſitim potus guſtui gratiſſimus ex conſerua roſar. cum aqua fontis permixta & colata. Cui adduntur ſpiritus ſulphuris, aut vitrioli guttæ aliquot: iiſque gratam aciditatem, & calorem rubellum, vino perſimilem, acquirit. Huic ſubſtitui poterit tinctura roſarum, in hunc modum compoſita.

℞. Roſar. rubrar. ſiccar. Vnc. i. aquæ tepidæ ℔. iij. ſpiritus ſulphuris, aut vitrioli Drach. i. ß. Infundantur per iij. aut iv. horas. Colaturæ adde ſacchari albi quartaria iij. Seruetur ad vſum.

Ad eoſdem vſus refertur iulepus Alexandrinus, qui vulgò ſic parari ſolet.

℞. Aquæ fontis ℔. j. aquæ roſar. ſucci limonum, & ſacchari albi, ana Vnc. iv. Coquantur lento igne, dum deſpumauerint.

Poſteriora duo remedia duobus modis ſolent vſurpari, vel pro potu ordinario, vel in forma iulepi, bis aut ter in die ſumendi.

Varij etiam iulepi hepar refrigerantes præſcribi ſolent, quorum ſequentes formulæ exempli loco eſſe poterunt.

℞. Radicis acetoſæ, cichorij, gram. & lapathi acuti ana ℥. j. fol. endiuæ, cichorij, acetoſæ, capill. ven. ana M. j. flor. cichorij, bugloſſi & borrag. ana P. j Coquantur ad ℔. j. In colatura diſſolue ſyrupi de limonibus Vnc. iij Fiat iulepus clarus pro iij. doſib. bis in die ſumendis. Si magis refrigerare ſtudeas, adde ſingulis doſib. ſpiritu ſulph. aut vitrioli q. ſ. ad gratam aciditatem. Poteſt enim miſceri ſalis prunellæ Drach. j. ad maius refrigerium.

In herbarum penuria componantur iulepi ex aquis ſtillatitiis. V. g.

℞. Aquarum endiuiæ, acetoſæ & cichorij, ana Vnc. iij ſyrup. de limon. & granatorum, ana Vnc. i. ſem. Fiat iulep. pro iij. doſibus.

Poſſunt etiam parari iulepi ex ſuccis efficaciſſimi, & guſtui gratiſſimi; quorum hoc, omnium loco, eſto exemplum.

℞. Succi pomor. redolent. recenter extracti, & per reſidentiam depurati Vnc. iv. ſucci limon. Vnc. iij. aquæ roſaceæ Vnc. ij. ſucci malor. granat. Vnc. j. ſacch. albiſſ. ℔. ſem. Fiat iulep. pro iij. doſibus.

Iuleporum loco iuſcula medicata delicatioribus exhibentur, ex herbis prædictis cum pullo gallinaceo parata. Quibus ad maius refrigerium ſalis prunellæ ʒ. j. addi poteſt, vel acidula redduntur guttis aliquot ſpiritus vitrioli.

Sanguis cichorij, & chamædryos ad ſanguinem depurandum, obſtructiones reſerandas, & hepar refrigerandum vtiliſſimus eſt, in ſyrupum redactus in hunc modum.

℞. Aquæ cichorij in B. M. paratæ q. v. folior. cichorij partes duas, chamædr. partem vnam. Macerentur ſimul, & digerantur per triduum in B. M. poſteà exprimantur; liquori adde noua folia cichorij, & chamædryos; digerantur iterùm per triduum, deinde exprimantur, & infuſiones illæ octies, vel decies repetantur. Liquor euadet rubeus inſtar ſanguinis, cui adde ſacchari parem liquori quantitatem, & fiat ſyrupus.

Præterea opiatæ, & tabellæ hepar refrigerantes, & roborantes ita componi poterunt.

℞. Conſeruæ flor. cichorij, violarum, nymphææ, & bugloſſi an. Vnc. j pulu. elect. triaſant. Drach. j. ſem. Cum ſyrupo de limon. fiat opiata, quâ vtatur frequenter.

℞. Tabellàrum triaſantali duplicato rheo Vnc. iiij. capiat tabellam vnam pond. Drach. ij. ſingulis diebus manè duabus horis ante paſtum.

Conſerua ex fructu cynorrhodi, ſeu roſæ caninæ optimè mundato, & cocto cum ſaccharo ad formam cydoniati, hepar potentiſſimè refrigerat, ſi eâ vtatur æger loco opiatæ prædictæ.

Tinctura corallorum cum ſucco limonum parata hepar refrigerat, & corroborat, ſi eius cochlearia duo ſingulis diebus exhibeantur, aut ſaltem bis in hebdomada.

Balneum aquæ tepidæ frequenter vſurpatum, totum corpus refrigerat & humectat multò potentiùs, & vtiliùs quovis alio remedio, in emaciatis præſertim corporibus.

Serum lactis ad idem eſt efficax, ſi ad 15. dies, aut plures vſurpetur. Elicitur autem commodè per lactis ebullitionem, affundendo parùm aceti, vel ſucci limonum, & poſteà colando. Amatus Luſitanus ipſum præparat in hunc modum.

℞. Seri lactis ℔. j. ſyrupi acetoſi valdè acidi Vnc. iij. Miſce, & factâ vnâ ebullitione capiat more aquar. mineralium, ſcilicet per duas aut tres vices, poſteà deambulando. Antiqui eo vtebantur ad heminas, hoc eſt ℔. v. Quercetanus verò in hunc modum præparat.

℞. Seri lactis ℔. ij ſucci limon. ℥. ij. ſucci pomor. redolent. recenter extracti Vnc. iij. Omnia ſimul cum albumine oui priùs agitata ad ignem clarificentur, addendo parùm ſacchari. De colatura cape Vnc. vj. vel viij. continuando per 15. aut 20. dies.

At ſi emaciatum & conſumptum fuerit corpus, lac

integrum

integrum & præſertim aſininum, in plures dies exhiberi poterit.

Decoctum chinæ cum ſucco limonum paratum, huic etiam vſui confert, præſertim ſi obſtructiones adfuerint. Cuius compoſitio talis eſſe poterit.

℞.Rhad.chinæ tenuiter inciſæ Vnc.j.aquæ fontis ℔. vj.ſucci limon.Vnc.iij.Macerentur per 24. horas; dein de coquantur ad 3.partis conſumptionem; poſteà colentur per manicam Hippocratis.Capiat Vnc. vj. manè & veſperi, vinúmque eo diluatur.

Denique aquæ minerales vitriolatæ, vtpote aperiendi & refrigerandi vi præditæ, quales ſunt noſtræ Meynenſes erunt vtiliſſimæ.

Perſeuerante affectu, hæmorrhoides per hirudines aperientur ſemel aut bis in menſe.

Ac tandem exteriùs regioni hepatis epithemata & vnguenta refrigerantia admoueantur. Epithemata fiunt ex aquis acetoſæ, cichorij, roſar. plantag. aceto & caphura; quibus ad robur partis additur puluis triaſantali. Vnguenta verò ſunt roſaceum, refrigerans Galeni & ceratum ſantalinum.

CAPVT II.

De hepatis inflammatione, abſceſſu, & vlcere.

HEpatis inflammatio eſt tumor calidus, ex ſanguine extrauaſato, & in illius ſubſtantiam effuſo oriundus.

Provt autem ſanguis vel purus eſt, ac ſyncerus, vel aliis humoribus permixtus; ſic varias tumoris differentias producit. Si enim à ſanguine puro phlegmonem exquiſitam parit. Si verò ab eodem cum bile, pituita, aut melancholia permixto, generetur, phlegmonem eryſipelatoſam, œdematoſam, aut ſcirrhoſam generat. Et vice verſa, ſi prædicti humores ſanguini prædominentur, eryſipelas phlegmonoſum, œdema, aut ſcirrhum pariter phlegmonoſum efficit.

Eſt & alia differentia ratione loci, in quo fit inflammatio, provt illa vel partem gibbam hepatis occupat, vel cauam. Quod tamen ita accipiendum eſt, docente Galeno 5.*de locis affect. cap.7.* vt in neutra hepatis parte exquiſitè diſtincta inflammatio poſſit conſiſtere, vt altera integra, & omnis mali immunis conſeruetur, quia viſceris caro continua eſt in omnibus ſuis partibus, & ideò vnâ patiente, altera etiam quodammodo afficitur.

Præteteà animaduerſione dignum eſt, quod docuit Galen.13.*meth. cap.*14. Cauâ hepatis parte laborante, inflammationem neceſſariò venis meſenterij communicari, quæ ex vena porta oriuntur. Et docet experientia in iis, qui ex tali inflammatione perierunt, abſceſſum non ſolùm in hepate, ſed etiam in meſenterio repertum eſſe.

Notandum etiam eſt ex Hipp. *Aph.*45. *ſect.*7. inflammationem aliquando ſolam membranam hepar veſtientem occupare: aliquando verò ipſam hepatis ſubſtantiam, & proprium parenchyma. *Quorum*, inquit, *hepar ſuppuratum aduritur, ſi pus purum fluxerit, & album, euadunt, in tunica enim his pus continetur; ſi verò qualis amurca fluat, pereunt.* Galen.*in comment.* ſic loquitur. *Quibus in tunica eſt pus, nihil patiente ſubſtantia hepatis ſaluantur omnes; quibus verò vſque ad carnem hepatis, corruptio pertingit, non abſque ratione moriuntur.*

Cauſæ huius affectus immediatæ ſunt ſanguinis quantitas nimia; vel eiuſdem efferueſcentia, tenuitas, & acrimonia, vel commotio, & exagitatio in venis, à quibus propter dictas cauſas facilè extrauaſatur, & in partes magis diſpoſitas effunditur. Hepar autem magis diſpoſitum redditur ad ſanguinem influentem recipiendum, ſi calidius ſit, vel dolore aliquo tentetur, calor enim & dolor attrahunt; vel denique ſi natiuâ quadam, aut aſcititiâ imbecillitate laboret; quia omnes partes humore aliquo grauatæ ad debiliores ſeſe exonerant. Ad harum etiam cauſarum numerum referri debet hepatis obſtructio, quæ facit, vt humores craſſi retineantur, putreſcant, & à calore præternaturali inflammentur.

Cauſæ verò externæ plurimæ eſſe poſſunt, vt nimia corporis calefactio ex immodico motu, ſole, vel igne acquiſita, cibi calefacientes, acres, vel aromatibus conditi, vini generoſi potus immodicus, effrænata venus, excandeſcentia, percuſſio, caſus circa hepatis regionem. Idem præſtant medicamenta calefacientia regioni hèpatis præpoſterè admota; ſicut refert Fabricius Hildanus cuidam intemperie frigida ventriculi laboranti, emplaſtra, & vnguenta calida ex pipere, cardamono, oleo garyophyllorum, & ſimilibus admota fuiſſe; atque inde inflammationem hepatis excitatam. Hepar enim ventriculum contegit, vt medicamenta ventriculo admota, ipſum primò afficiant.

Idem præſtare poſſunt cucurbitulæ regioni hepatis admotæ. Cuius etiam rei exemplum affert idem Fabricius Hildanus, de quodam hæmorrhagiâ narium laborante, cui cum magnæ cucurbitulæ ad hepatis regionem admotæ fuiſſent, ſanguis quidem ſubſtitit, ſed hepatis inflammatio ſequuta eſt.

Signa diagnoſtica huius affectus plurima proponuntur à Galeno, aliiſque authoribus, quæ hic ſigillatim exponenda ſunt; quandoquidem ſæpè in recta illius diagnoſi errare contingit.

Primum ſignum eſt, Grauitas in dextro hypocondrio, quæ à repletione & diſtenſione hepatis contingit; quandoquidem viſcus ſuaptè naturâ amplum, & valdè compactum, ſi humore multo repleatur, ſummam grauitatem nanciſcitur, quæ ab ægrotante præcipuè percipitur, dum ſeſe ab vno latere in aliud conuertit.

Secundum ſignum eſt dolor, qui aliàs in vno, aliàs in duobus, & tribus locis percipitur. In ipſa hepatis regione dolor percipitur grauatiuus. Aliquando etiam in nothis coſtis, iſque tenſiuus, quando inflammatio ligamentis hepatis ſuſpenſoriis communicatur, quæ coſtis nothis connectuntur. Aliquando etiam dolor communicatur iugulo per continuationem membranarum, quæ communionem habent cum membrana hepar veſtiente.

Tertium ſignum eſt febris, quæ noctu vtplurimùm exacerbatur, & magis, vel minùs acuta eſt, pro ratione, humoris peccantis: in biliosa enim inflammatione ardentiſſima eſt; in pituitoſa, mitis, & in ſanguinea, medio modo ſe habet.

Quartum ſignum eſt difficultas ſpirandi; propreteà quòd hepar diaphragmati contiguum eſt, eique alligatur; atque adeò grauitate ſuâ illud deorsùm attrahit, tum magnitudine, & intumeſcentia illud etiam comprimit; itavt vtroque modo liberum eius motum impediat.

Prædicta ſigna vniuoca ſunt, & pathognomonica. Multa verò alia dantur æquiuoca, & ad certam diagnoſim ſtabiliendam non parùm conferentia; qualia ſunt tuſſis ſicca, & moleſta: pulſus durus, inæqualis, & quodammodo ſerratilis: color linguæ primùm ruber; deinde niger: cibi faſtidium vehemens: ſitis inexplebilis: vomitus biliofi, & interdùm pituitoſi: color totius corporis pallidus ad ictericum vergens: vrina rubra, flammea, & acris: decubitus ſupinus facilis, difficilior ſuprà latera, quia in dextro decubitu hepar premitur à ventriculo; in ſiniſtro tenditur & ſuſpenditur, aluus adſtricta à calore omnem humiditatem chyloſæ materiæ abſumente; interdùm tamen liquida eſt, ſi nimirùm inflammationi ſumma hepatis imbecilli-

tas coniungatur;tunc enim liquida excrementa deiiciuntur, & loturæ carnium interdùm ſimilia.

Signa differentiarum ita inſtituenda ſunt: ſi gibba, vel connexa hepatis pars afficiatur,tumor adeſt in dextro hypochondrio tactui conſpicuus, & figuram hepatis, inſtar ſemilunæ referens: dolor inter reſpirandum, maior, & vſque ad dextram iuguli partem protenſus, vt detrahi videatur: tuſſis & reſpiratio crebrior, & grauitas maior.

Si verò caua hepatis pars laboret tumor ad tactum non eſt ita conſpicuus: attamen quia, vt anteà diximus, vna pars hepatis inflammari non poteſt, quin alia etiam aliquid patiatur, dolor aliquis in viſcere tangendo, & comprimendo percipitur: deinde quia hæc pars ventriculo incubat, maius adeſt cibi faſtidium, maior vomitus, ſitis, & ventris laxitas, ex corruptis alimentis inter in ventriculo, propter viciniam grauiter affecto.

Signa cauſarum in hunc modum ſe habent. Si inflammatio à puro ſanguine oriatur, rubor adeſt faciei interdùm purus, interdùm verò ſubfuſcus; pulſus magnus, mollis,& vndoſus; vrina rubea,& craſſa; corporis habitus carnoſus, dulcedo quædam in ore; ætas iuuenilis; victus præcedens plenus, & liberalis.

Si verò bilis prædominetur, color eſt citrinus in facie: pulſus velox, durus, & inæqualis; vrina tenuis, & intensè citrina, & interdùm flammea: habitus, macilentus, & extenuatus: oculi concaui: oris amaror, vomitus bilioſi, præceſſerunt cauſæ bilem multiplicantes.

Quia verò inflammatio muſculorum abdominis cum hepatis inflammatione magnam habet ſimilitudinem; ideò hæc ab illa propriis ſignis diſtinguenda eſt.

In muſculorum abdominis inflammatione, cutis circumtenſa eſt, vt ſi quis digitis apprehenſam attrahere velit, ea minimè ſequatur. Rectorum muſculorum tumores oblongi, & per totum ventrem extenſi, vmbilicum comprehendunt. Sic etiam aliorum muſculorum inflammatio, eorum figuram quodammodò repræſentant. Contrà verò hepatis inflammatio partis laborantis figuram, & circumſcriptionem refert: tum ſi muſculi manibus tractentur, tactui cedere videntur, & tumor profundior apparet. Prætereà totius corporis color eſt magni momenti ad hoſce affectus diſtinguendos: ſiquidem in muſculorum inflammatione viuidus permanet,& ferè in naturali ſtatu conſtitutus: at in hepatis inflammatione,pallidus,& citrinus apparet, ad ictericum vergens. Huius rei inſigne exemplum habetur apud Gal.5.*de loc. aff.cap.*7 de quodam Steſiano, qui cum ab aliis medicis iudicatus fuiſſet abſceſſum habere in hepate; Galenus vocatus, ex ſola faciei inſpectione ſtatim pronunciauit, non eſſe abſceſſum in hepate, & ventre poſtmodùm explorato, eum in muſculis abdominis latere comperuit: hoc autem ita iudicant, quòd æger non haberet faciem ita immutatam,vt in hepatis inflammatione vel abſceſſu eſſe debuiſſet. Simile exemplum habetur apud Valeriolam, *lib.* 4. *obſeruationum*, *cap.*5. de quadam muliere, quæ ab alio Medico iudicata fuerat habere tumorem phlegmonoſum in hepate. At ille, *Quum verò*, inquit, *ægra me ad curam adhibuiſſet, non pati illam ſecundum hepar phlegmonoſum tumorem iudicaui, ſed in muſculis ſuprà poſitis*, & paulò poſt? *Vt primùm, ad hanc vocatus, locum tango, inuenio in hypochondrio dextro tumorem oblongum, qui ſe ad vmbilicum vſque proferebat, tumor porrò ſeſe mox tactui offerebat: color in facie rubicundus, viuidus, roſeus, ex rubeo & albo mixtus, per omnem morbi decurſum in eodem ſtatu permanens, vrinæ optimæ conſiſtentiæ, coloris, atque contentorum apparebant. Ex quibus omnibus deprehendi non iecur in hac,ſed ſolùm muſculos abdominis ſuprà poſitos morbo teneri.Vbi namque hepar afficitur, vitiatum in facie colorem apparere neceſſariò oportet*; ex colore namque plurimos ſecundùm hepar laborantes deprehendiſſe Galenum ipſemet teſtis eſt, *lib.*5. *de loc.aff.cap.*7. hepaticorum enim color ad citrinitatem,& albedinem, cum fuſco quodam virore plerumque inclinat.

Prætereà pleuritidem ab hepatis inflammatione diſtinguere ſatis operoſum eſt: quemadmodùm apud Galen.5. *de loc. aff. cap.*7. videre eſt in hiſtoria Siculi Medici, qui in ſeipſo deceptus eſt, ſe pleuritide laborare arbitratus, ex eo quòd illi adeſſet febris, reſpiratio parua & frequens, tuſſis exigua, & dolor inferiore coſtas attingens. Galenus tamen eum hepatide tentari cognouit ex alui deiectionibus, quæ loturæ carnium erant conſimiles, tales enim deiectiones fluxum hepaticum conſtituunt, & hepar maximè laborare oſtendunt. Verum iſtud ſignum facere perpetuò non poteſt ad diſtinguendam pleuritidem ab hepatis inflammatione; ſiquidem, docente Galeno, *loc.cit.* deiectiones huiuſmodi liquidæ, & cruentæ accidunt tantùm in hepatis inflammatione, quando cum eâ ſumma debilitas coniuncta eſt, alioqui vnum ex ſignis hepatis inflammationis ab eodem Galeno propoſitum eſt aluus aſtricta-Ideò deficiente illa hepatis imbecillitate, quærenda ſunt alia ſigna, quibus pleuritidem ab hepatis inflammatione diſtinguere poſſumus. Si itaque inflammatio pleuram versùs dextrum hypochondrium occupet, dolor erit vehementior, & punctorius, difficultas ſpirandi maior; nulla erit caloris faciei mutatio, tuſſis vehementior ac moleſtior eſt, & non planè ſicca, ſed plerumque, ſaltem procedente malo, cruento ſputo, aut aliquantulum ſaltem colorato, coniuncta: ac denique pulſus durus eſt, ac ſerrinus. In hepatis autem inflammatione, dolor mitior eſt, cum grauitatis ſenſu coniunctus;color corporis ad flauum accedit; tuſſicula adeſt arida, dilucida habens interualla: pulſus minùs durus: tumor denique aliquis in dextro hydochondrio apparet.

Denique, ſi inflammatio ſit in meſenterio, tumor, infrà regionem hepatis apparebit: coloris mutatio in facie nulla erit; alui deiectiones erunt liquidæ, in quibus primò tenuis & cruda quædam ſanies conſpicitur; poſteà materia quædam concocta puris ſpeciem referens,præſertim vbi ſanationis ſpes eſt.

Prognoſis huius affectus ita inſtituenda eſt.

Omnis hepatis inflammatio periculoſiſſima eſt, ac plerumque lethalis,& ſi non citò iugulat,in hydropem, aut atrophiam terminatur. Vnica autem ſalutis ſpes in virium robore conſiſtit, ex Gal.10.*meth.c.*5.

Inflammatio gibbam hepatis partem occupans periculoſior eſt eâ quæ cauam obſidet, propter maiorem viciniam cordis, ſepti tranſuerſi, & venæ cauæ.

A bilioſo ſucco inflammatio proueniens periculoſior eſt eâ quæ à puro ſanguine fit, quia febris intenſior, & reliqua ſymptomata grauiora.

In hepatis inflammatione ſingultus, malum ex Hipp. *Aph.*17.*ſect.*7. Indicat enim augmentum inflammationis, eiúſque malignitatem, quæ ventriculum per conſenſum vehementer afficiat.

Alui fluxus hepatis inflammationi coniunctus lethalis eſt,niſi materia quæ excernitur,concocta appareat, & fluxus ille criticè efferatur.

Si inflammatio hepatis per reſolutionem diſcuti non valeat, quod rariſſimè contingit, in abſceſſum degenerat, ſi facultas valida ſit; alioqui in gangrænam & ſphacelum conuertitur. Et ſuppuratio vtplurimùm intra viginti dies contingit. Et ille abſceſſus etiam periculoſiſſimus eſt, ab eóque pauci euadunt. Si tamen exiguus ſit, particulam tantùm hepatis exiguam occupans, & pus album, ac æquale per aluum, vel vrinas effluat, liberantur. Sic etiam tumore extimam & connexam hepatis ſuperficiem occupante, ita vt in ſumma cute eminentiam faciat cum quodam fluctuationis ſenſu, cauterio actuali aperiri poteſt; & ſi pus album & purum effluxerit, euadunt; in tunica enim pus continetur: ſin qualis amurca, intereunt.

Rupto abſceſſu, ſi æger ſuperſtes fuerit, vlcus remanet, quod etiam medico curanti magnum facit negotium; ac niſi ſuperficiarium ſit, in hydropem, aut maraſmum ægrotantem perducit.

Poteſt etiam vulcus in hepate fieri ab humoribus acribus,

bus,& erodentibus,præſertim bilioſis, per hepatis ſubſtantiam diffuſus, qui ſenſim putreſcentes, malignam & virulentam qualitatem acquirunt.

Huius vlceris ſine præcedente inflammatione ex humorum acrimonia geniti diagnoſis difficillima eſt. Quibuſdam tamen ſignis internoſci poterit. Ac primùm dolor quidam vlceroſus in hypochondrio dextro percipitur; æger ſenſim contabeſcit: & ſi vlcus ſit in cauo hepatis, deiectiones alui purulentæ apparent: Interdum & quippiam cruentum excernitur, cum dolore inteſtinorum ob materiæ acrimoniam, vt dyſenteriam æmuletur, quæ ab hoc affectu diſtinguitur ex eo quòd ſenſus grauitatis & punctionis circa hepar hæreat. Interdùm verò iecoris portiunculas per aluum excretas fuiſſe, ab authoribus eſt obſeruatum. Si verò in parte gibba vlcus lateat, vrina purulenta apparet, abſque vllo affectus renum, aut veſicæ indicio. Febris in progreſſu morbi, lenta oritur, typum non ſeruans, quæ tandem in hecticam degenerat. Color faciei citrinus apparet, & nonnunquam puſtulæ paruæ, ex humorum aduſtione, in ea effloreſcunt. Ciborum omnium præcipuè carnis, magnum eſt faſtidium, fœtor anhelitus adeſt; ac tandem frequens animi deliquium accedit.

De prognoſi ſimul dictum eſt; quòd hæc affectio febrem lentam & hecticam accerſat.

Præterea niſi vlcus exiguum ſit & ſuperficiale, & inter initia curetur, exitiale eſt.

Periculoſiores ſunt hepatis exulcerationes, quæ inflammationes & abſceſſus ſequuntur, quàm quæ ſine iis incipiunt.

Curatio inflammationis hepatis eadem ferè inſtituenda eſt, quæ in ventriculi inflammatione fuit propoſita; & in primis quod ad phlebotomiam attinet, purgationem, & alterantia remedia in principio morbi exhibenda.

Clyſteres etiam frequenter iniiciendi, quales in ventriculi inflammatione deſcripti ſunt.

At in progreſſu iulepi refrigerantes, detergentes, & aperientes erunt propinandi, quales ſuperiori capite fuerunt deſcripti. Cauendo tamen ne admodum dulces ſint: nam dulcibus hepar inflammatum in maiorem molem attollitur, vt docet Trallianus *lib.* 4. *cap.* 10.

Pro potu vtatur æger decocto hordei & graminis, cum tantillo liquiritiæ, vel ſyrupo violaceo, aut capill. ven..

In declinatione adduntur prædictis iulepis radices apij & petroſelini: fol.agrimonij, capill.ven.&c.

Ac tandem terebinthina cum aqua agrimonij vel petroſel.lota, bis aut ter exhibita morbis reliquias abſtergit.

Si verò morbus ſit contumacior, & diutiùs protrahi videatur, apozema ex aperientibus & laxantibus erit præſcribendum in ſequentem modum.

℞. Rad.apij, petroſel. ana Vnc.ij. polypodij querc. recent.Vnc.iij.folior.agrimon.pimpinel. ceterach. capill. vener. ana M. j. ſemin. aniſi, fœniculi, & petroſel.ana Drach.j.florum chamem. violar.ana P.j.ſennæ mundat. Vnc.j. Coquantur ad quartaria v. In colat. diſſolue rhabarb. in aqua cichorij cum ſpica infuſi Drach. ij. ſyrupi acetoſi ſimpl.Vnc.jv. Fiat apozema pro iv.doſib.alternis diebus ſumendis.

Exteriùs verò varia conueniunt topica, in toto morbi decurſu admouenda. Ac primùm ab initio morbi conueniunt epithemata, linimenta & cataplaſmata refrigerantia,& fluxionem inhibentia, quorum compoſitio talis eſſe poterit.

℞. Aquar. endiuiæ, cichorij, acetoſæ, plantag. & roſar.an.Vnc.iij. aceti roſac. ℥.j. pulueris electarij triaſantali ʒ.j.ß.camphoræ ℈.ß.Fiat epithema, admouendum regioni hepatis tepidè frequenter.Vel

℞. Fol. endiuiæ, cichorij, ſcariolæ, plantag. bugloſſi, borrag. & flor. nymphææ, ana M. j. abſinthij roman.M.ſem.roſar.rubrar.P.ij.ſantali rubri, & citrini, an. Drach. ij. Coquantur ad ℔. j. ſem.In colat. diſſolue aquæ roſar.℔.ß.aceti roſac. Vnc.j. camphoræ ℈.j. Fiat epithema.

Si magis refrigerare eſt animus, prædictarum herbarum ſucci alterutri epithemati addi poſſunt.

℞. Olei roſac.℥.ij. olei de abſinthio ℥. ſem. Miſce, abluantur oxycrato, & inungatur eadem regio poſt vſum epithematis.Vel

℞.Olei roſac. & myrtini, ana ℥.ij. ſucci endiuiæ & cichorij,an.℥.j.aceti ℥. ſem. Bulliant ad ſuccorum conſumptionem; deinde adde pulu. ſantali rubri, & roſar. rubr. an. Drach. j. ceræ albæ q. ſ. Fiat vnguentum.

Vel vnguentum roſac. ſolùm, aut refrigerans Galeni oxycrato lotum poteſt admoueri.

In progreſſu morbi, miteſcente febre ac dolore, reſoluentia cum refrigerantibus permiſcenda ſunt æquali, vel inæquali doſi, provt morbus ad ſtatum, aut declinationem, magis vel minùs accedere videtur, quæ à Medico prudenti temperari debet. Vt tamen eorum materia innoteſcat, nonnulla exempla annotabimus.

℞.Olei roſac Vnc.ij.ol. de abſinth Vnc. j. ol. chamom.Vnc.ſem.pulu.trium ſantal.ʒ j.ſpicę nardi ʒ.ſem. ceræ q.ſ.Fiat linimentum.

℞.Dactyl.mundat.num.x.paſſular. integrar. Vnc.iij. Coquantur in oxycrato, poſteà contundantur, addendo flor. chamomill. melilot. roſar.rubrar. an. P.j. ſpicæ nardi, ſchœnanthi, an. ʒ. j. ſemin. apij, petroſel. an.ʒ.ſem.endiuiæ, portulac.an.ʒ.j.ſem.olei de abſinth. & roſar. an. Vnc. j. farinæ hordei Vnc. ij. Fiat cataplaſma.

Vel minùs calidum ſic parabitur.

℞. Farinæ hordei Vnc. iij. ſantali rubri Vnc. ij. olei roſar.Vnc.iij Miſce, cum decocto endiuiæ, & cichorij fiat cataplaſma.

In declinatione, febre profligatâ, reſoluentia erunt admouenda, additis emollientibus, ne qua durities ſuperſit; & nonnullis aſtringentibus, ad robur partis conſeruandum.

℞. Rad. althææ ℥.iij. rad. cyperi & calami aromat. ana Vnc.ſem.fol.maluæ, violar. agrimon. ana M. j. abſinthij vtriuſque ana M.ſem.lini, fœnugr. aniſi, & fœniculi, ana Vnc.ſem.flor.chamæm. melilot. anethi, ana P.j.ſpicæ nardi, ſchœnanthi, maſtiches, ana ʒ. j ſem. Fiat omnium decoctio, quâ foueatur pars affecta calidiuſculè.

℞. Ol. chamæmel. lilior. & amygd. dulc.ana Vnc.j. olei de abſinthio, & nardini, ana Vnc.ſem.pulu.ſchœnanthi, roſatæ nouellæ & abſinthij, ana ʒ. j. ceræ q. ſ. Fiat linimentum, in declinatione vſurpandum.

Si durities partis perſiſtat, gummi ammoniacum in aceto diſſolutum prædicto linimento addere conueniet, vel etiam ſequens emplaſtrum erit admouendum.

℞. Empl. de meliloto, & diachylonis ireati, ana ℥. j. Miſce, extendantur ſuper alutam. Fiat emplaſtrum ad formam ſemilunæ, admouendum parti affectæ.Vel

℞.Gummi ammoniaci in aceto remolliti. Vnc. j. ladani & maſtiches, ana ʒ. ij. olei abſinthij & ceræ, ana q.ſ.Fiat emplaſtrum.

Si inflammatio ad ſuppurationem vergat, quod cognoſcetur ex febris & doloris intenſione, iuxtà *Aph.* 47. *lib.* 2. maximum eſt periculum, & pauci euadunt Attamen ſuppuratio adiuuanda eſt emplaſtris prædictis quæ materiam reſolubilem reſoluent, & ſuppurabilem ſuppurabunt; tum etiam admotis cataplaſmatis emollientibus: intùs verò exhibendus ius pulli alteratum maluâ, althæâ, caricis, prunis. Rupto abſceſſu, ſi pus album effluat per aluum, aut vrinas abſtergendum eſt aquâ hordei, vel ſero lactis, cum melle roſaceo; tum iis remediis, quæ ad vlceris ventriculi curationem propoſita ſunt. Si verò ſuppuratio vergat in partem externam, cultello ignito aperienda eſt, ſecundùm Hippocratem. Et ſi pus effluat album & coctum, ſpes eſt

ſanationis. Si verò rubrum, fæculentum, & fœtidum, tendit æger ad interitum.

CAPVT III.

De Obſtructione hepatis.

HEpatis obſtructio eſt anguſtia,& occluſio præter-naturalis propaginum venæ portæ,& cauæ,quandoque etiam ipſius parenchymatis, tranſitum humorum naturalium, alimentique diſtributionem impediens, à materia ipſarum cauitatem opplente producta.

Hinc patet obſtuctionem eſſe morbum organicum, nempè in viâ, & meatu obſtructo, qui ſanguinis diſtributionem impedit ad membra nutrienda. Viæ autem illæ, & meatus non ſolùm venæ ſunt per totum hepatis parenchyma diſperſæ; ſed etiam pori, & meatus inſenſibiles, quibus tota hepatis, ſicut & reliquarum partium ſubſtantia referta eſt; quibus ab humore præter-naturali occluſis, nec calor hepatis infitus ventilari, nec halituoſa, & tenuia excrementa euacuari poſſunt.

Materia obſtructionem efficiens, vt plurimùm, eſt humor craſſus, viſcidus & lentus, qui liberè præterfluere non valens, in meatibus illis ſubſiſtit, & à calore partis magis ac magis incraſſatur; itavt obſtructiones, quò diuturniores ſunt, eò contumaciores euadant.

Interdùm etiam humorum quantitas & copia obſtructionem efficere ſolet, vt docuit Gal. 10. meth. cap. 2. his verbis. *Iam verò obſtructionum ipſarum alia eſt, quæ ex abundantia, alia, quæ ex qualitate ſuccorum: ſcilicet qui aut lenti, aut craſſi ſint, incidit. Præferetur autem inter remedia in ea quam copia facit, ſanguinis miſſio: in ea qua ex humoris qualitate conſiſtit, attenuantium vſus.*

Illa autem obſtructio à copia humorum oriunda, præcipuè in vaſis & cauitatibus contingit, quando illa nimis repleta ita diſtenduntur, vt non poſſunt ſeſe contrahere ad excluſionem materiæ contentæ; quemadmodum ſæpè obſeruamus veſicam à nimia vrinæ copia ex diuturniori illius retentione, diſtentam, ſeſe contrahere non poſſe;vnde vrinæ ſuppreſſio,aut difficilis illius excluſio ſuccedit.

Non ſolùm autem humores, ſed etiam interdum flatus craſſi & copioſi, qui non facilè diſcuti poſſunt, (quòd illis non pateat aditus, vt in colico dolore contingit) obſtructionis cauſa eſſe poſſunt, docente Gal. 3. *de locis aff.* Quæ tamen cauſa rariſſima eſt,& à nonnullis abſolutè negatur.

Humor craſſitie obſtruens eſt in primis pituita, quæ facilè craſſitiem, & viſciditatem contrahit. Hanc ſequitur melancholia, quæ frigiditate, craſſitie & fæculentiâ obſtructionem parere poteſt. Sanguis verò ratione quantitatis, & craſſitiei idem præſtare valet. Ac denique bilis in hepate diutiùs hærens craſſeſcit, & perniciofas obſtructiones parit. Cauſæ antecedentes & procatarcticæ ſunt, quæcunque humores craſſos, & viſcoſos producere valent: vt aër craſſus & nebuloſus, cibi craſſi ſucci, viſcidi, ac difficilis coctionis, & diſtributionis, adſtringentes, frigidi, ad eſum parùm apti; vt pyra, cydonia, ſorba, meſpila, fungi, caſeus, legumina, caro bouina & porcina, piſces viſcoſi, & fumo indurati, panis non probè coctus, rapæ, caſtaneæ, vinum craſſum, rubrum, ſtypticum, cereuiſia, craſſa.

Mala autem hepatis diſpoſitio, frigida præſertim, intemperies, etiam ex laudabili cibo obſtructiones gignere poteſt; ſi nempè oblatum chylum non benè concoquat, ſed eum in materiam tartaream, & mucilaginoſam conuertat. Ventriculi etiam intemperies cauſa obſtructionum eſſe poteſt, dum chylum crudiorem generat,qui ab hepate poſtmodùm rectè ſubigi non valet, ſiquidem vitium primæ concoctionis non corrigitur à ſecunda.

Signa huius affectus diagnoſtica in varias particulas diuidenda ſunt, vt alia morbi ſpeciem, alia partem affectam, alia cauſam eum producentem ſignificent.

Signa morbi ſpeciem indicantia omnibus partibus naturalibus obſtructionibus obnoxiis communia ſunt: indicant enim ſolùm obſtructiones in imo ventre latitantes; & ita hæc diagnoſis obſtructionibus lienis, & meſenterij præſertim cognoſcendis inſeruiet.

Obſtructiones igitur in dictis partibus latitantes oſtendunt,alui excrementum à naturali ſtatu recedentia, præſertim liquidiora, humida, alba, chyloſa, & interdùm ſanguinolenta: vrina alba, tenuis, aquoſa, & velut tranſcolata; quia partes craſſiores propter obſtructiones tranſire non poſſunt, ſed ſola aquoſitas tenuior impermixta præterlabitur; poteſt tamen eſſe citrina, ſi caliditas adſit: difficilis reſpiratio, præcipuè ſi æger concitatiori greſſu ambulet, vel montes, aut ſcalas aſcendat, quia partes obſtructæ diaphragma deorſùm trahunt, eiuſque liberum motum impediunt: faciei color pallidus; macies, & ſegnities totius corporis, pulſus inæqualis; ac denique grauitatis ſenſus in hypochondriis illi perſimilis, quam percipiunt ij qui ſeſe cibis plurimis impleuerunt. Ideò Hippocrat. 4. *de victus rat. in acut.* grauitatem illam vocat ſatietatem hypochondriorum, affectionem hypochondriis tribuens, quæ propriè ventriculo debetur. Quotieſcumque enim hepar & lien prauis humoribus repletur, & intumeſcunt; ab aſſumpto cibo etiam leuiſſimo, & in pauca quantitate ingeſto comprimuntur, & grauitatem inferunt, ſimilem grauitati eorum, qui immodicè cibis, & potibus ſeſe impleuerunt. Hoc ſignum hypochondriorum obſtructionem ita certò indicat, licet nullus dolor, nec tumor in illis partibus appareat; vt Profper Martianus *comment. in libr. Hippocr. prædictum*, aſſerat ſe hoc ſolo ſigno, viſcerum obſtructiones, ante hypochondriorum contrectationem, affirmare non dubitaſſe.

Partem affectam indicant, cum ſignis prædictis, tenſio & renitentia in dextro hypochondrio, & aliquando dolor in eadem parte, iſque grauatiuus & obtuſus, qui à ſumpto cibo ingraueſcit, præſertim ſi ab huius ingeſtione vehementior exercitatio ſubeatur: tuſſis interdum ſicca; reſpiratio difficilior propter maiorem cum diaphragmate viciniam,& grauius viſceris pondus,quàm reliquarum partium.

Signa cauſarum ſunt. Si fiat ab humoribus, dolor magis grauans, tenſiuus, & fixus: ſi à flatibus, acutior, & vagus. Si à frigidis humoribus, maior grauitatis ſenſus in dextro hypochondrio, color faciei albidior, nulla febris, neque ſitis; victûs ratio, frigida, craſſa & otioſa præceſſit. Si à calidis humoribus, grauitas minor adeſt, maior ſitis, facies citrina à bile, rubra à ſanguine, febris, & dolor interdum pungitiuus, & victus calidus præceſſit.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Obſtructio recens facilè tollitur, inueterata difficulter.

Obſtructio hepatis, niſi citò, penitùſque tollatur, infinita mala inferre conſueuit; nempe humorum putredines, febres, inflammationes, alui fluxus varios, diuturnos ac vehementes; quia alimenta ad partes nutriendas penetrare nequeunt, colicam, icterum, cachexiam, hydropem, ſcirrhum, alioſque infinitos morbos,vt Auicenna obſtructionem, ægritudinum matrem vocauerit.

Obſtructio quæ fit ab humoribus deterior eſt, quàm quæ à flatu generatur.

Quæ

Quæ à crudis & pituitoſis humoribus, vel à flatu producitur, febre ſuperueniente interdùm diſſoluitur; ſiquidem calor febrilis flatum diſcutit, pituitam attrenuat, & fluxiorem reddit, ac reſoluit.

Curatio obſtructionis auſpicanda eſt ab vniuerſali totius corporis euacuatione, quæ fit primùm potione purgante ægrotantis naturæ appropriatâ; mox, ſi quædam plethoræ indicia appareant, imò verò, niſi corpus ſit valdè emaciatum, detrahendus erit ſanguis ex baſilica dextra.

Poſteà verò ſequens apozema erit præſcribendum.

℞. Rad.apij, petroſel.fœniculi in vino albo per noctem infuſar.an. Vnc.j.rad.chelidon.maj. Vnc.ij.rad. filicis, enulæ camp. cortic.rad. cappar. mediani fraxini, & tamariſci, an. Vnc.ſem. fol.abſinth. agrimoniæ, capill. ven. chamædr. ſummitatum hyperici, & centaur. min.an. M. j. ſem. apij, petroſel. aniſi & fœniculi, an. Vnc. ſem. ſennæ mundatæ polypod.querc. & medullæ ſem.carthami,an. Vnc.ij.epythymi cretici Vnc j.zinzib. & caryophyll.an. Drach.j. florum tamariſci, calendulæ & cicerum rubeor.an.P.j.Fiat decoctio ad quartaria ſ. In colat. diſſolue ſyrupi de ſ. radicib. & roſat. ſolut. an. Vnc. ij. Fiat apozema clarificatum, & aromat. Drach ij.cinam.elect.pro iiij.doſibus matutinis;addendo vnicuique doſi cryſtalli tartari Drach.j.ſalis abſinthij & tamariſc.an ſcrup.ſem.

In vltima doſi diſſolue, (ſi priores ſufficienter non purgauerint,) electar.de citro ſolut.& diacartham.ana Drach.j.ſem.

In prædicto decocto interdum additur vinum album, interdum aceti parùm; pro varia ægri natura.

Si æger fuerit delicatior & apozematis vſum ferre nequeat, in eius locum ſequentia iuſcula erunt vſurpanda.

℞.Rad.apij, petroſel.& aſparagi; an.Vnc.ſem.fol. agrimon. hyſſopi, capill. ven. an. M. j. cryſtalli tartari Drach.j.Bulliant.cum pullo gallinaceo, vel cum fruſtulo colli verueci. Fiat iuſculum, quod capiat manè per ix. dies.

Melius eſt cryſtallum tartari in iuſculo iam confecto, & colato diſſoluere, quia in decoctione refrigerata concreſcit iterùm maiori parte, & ab ea ſeparatur.Imò verò dum exhibetur cum iuſculo, moueri debet diligenter cochleari argenteo immediatè priuſquam aſſumatur; alioqui bona illius pars in fundo ſcutellæ relinquitur.

In alternis iuſculis infunde, & leuiter decoque ſennæ mundatæ Vnc.ß.ſem aniſi Drach j.

Quamdiu vtitur æger remediis prædictis, vel etiam poſt eorum vſum, quoties opus videbitur, foueatur regio hepatis; manè horâ vnâ ante hauſtum apozematis, & veſperi horâ vnâ antè cœnam, fotu ſequenti.

℞.Rad.althææ & bryoniæ, an.Vnc.j.ſem.rad.ebuli, cyperi, eryngij, cortic.rad.capparis, & mediani tamariſci, an.Vnc.j.Fol.maluæ, althææ, violariæ; agrimonij; chamædr. menthæ, & abſinthij, ana M.j. ſem. lini, fœnugræci, & baccar. iuniperi, an. Vnc. ſem. coriandri, & ſantal. citrin. an. Drac. iij. flor. geniſtæ, ſambuci, chamæm. & melilot. an. P.j. Fiat omnium decoctio in duab. partib. aquæ chalybeatæ, & vna vini albi, ſub finem addiri. Adde colaturæ aceti ℔.ß. Foueatur pars, vt dictum eſt.

Poſt fotum inungatur eadem regio vnguento ſequenti.

℞. Ol. lilior. de capparib. an.Vnc.ij.ſucci rad.bryoniæ, & apij, an. Vnc.iij. Bulliant ad ſuccorum conſumptionem, addendo vnguenti de althæa, & gummi ammoniaci in aceto ſolut.& traiecti, ana ℥.ſem. dauci, & ſpicæ nardi,ana ʒ.j.ſem.ceræ flauæ q.ſ.Fiat vnguentum, quo vtatur vt dictum eſt, addendo aceti roſacei parùm vnctionis tempore.

Poſt horum remediorum vſum, ad obſtructionum reliquias conterendas; & partis robur inſtaurandum conueniet opiata ſequens.

℞. Conſeruæ fol. abſinthij, capill. ven.& flor. tamariſci, ana Vnc.j. conſer. rad. enulæ camp. & cortic.citr. conditi; an. ℥.ß. myrobalan. condit.n.j.nucis moſchat, condit. ʒ. iij. confect. alkerm. Drach. ij. puluer. elect. diarrhod.abbatis ʒ.j.ſalis abſinthij.& tamariſci, an.℈.ij. croci ℈. j. ambræ griſeæ ℈. ß. Cum ſyrupo condituræ citri, fiat opiata, de qua capiat magnit.caſtaneæ ſingulis diebus manè, duabus horis ante paſtum, ſuperbibendo vini Hippocr.parùm.

Plurimùm etiam conferent balnea tepida; in quibus emollientia & aperientia bullierint.

Si obſtructiones contumaciores ſint, pilulæ ſequentes in vſum veniant.

℞. Aloës opt. ſucco abſinthij diligenter nutritæ Vnc. ſem. gummi ammoniaci aceto ſoluti, & traiecti ʒ. iij. myrrhæ electæ in vino calente ſolutæ, & traiectæ Drach.ii. puluer. electar. traiſant. & cryſt. tart. ana ℈.j. agarici recenter trochiſc.& rhabarb.elect. ana Drach.ij. ſalis abſinthij & tamariſci ana Drach. ſem.croci Scrup. ſem. Cum ſyrup. roſar.ſolut. fiat maſſa pilular. de qua capiat Drach. ſem. duabus horis ante prandium, bis in ſeptimana.

Loco apozematis prædicti decoctum galli veteris vtiliter ſubſtitui poterit; in diuturnis & contumacibus obſtructionibus.

℞. Polypod. querc. & ſem. carthami, ana Vnc. j. ſem ſummit.thymi & epithymi, ana P.j.ſem.aniſi, fœniculi, carui, ana Drach.ij. ſennæ mundat. Vnc.ij. cryſtall.tart. Vnc.ſem. Contundantur omnia, & miſceantur, iiſque impleatur venter galli veteris euiſcerati. Coquantur in tribus aquæ partibus, & vna vini albi, donec galli caro ab oſſibus ſeparetur. Fiat iuſculum, quod capiat æger in quatuor doſes matutinas.

Vel quod melius erit, ex quarta prædictorum ſimplicium parte, fiat decoctio pro vna doſi, in ſingulos dies vſurpanda.

Huic etiam iuſculo addi poſſunt herbæ & radices aperientes in parua quantitate.

Ad obſtructiones inueteratas, maximè commendat Quercetanus in Pharmacopœa puluer.rad. aronis compoſitum, cuius Drach.ij.cum liquore idoneo ad aliquot dies exhiberi poſſunt.

Sed præ cæteris omnibus medicamentis, ad delendas obſtructiones inueteratas, maximè conferunt remedia ex tartaro, vitriolo; & chalybe conflata.

Ex tartaro fiunt cryſtallus, ſal, & ſpiritus; & cum variis medicamentorum formis exhibentur.

Cryſtalli tartari vſus ſupra propoſitus eſt in apozemate, & iuſculis medicatis, tum ex pullo gallinaceo; tum ex Gallo veteri conflatis:Circà hoc medicamentum iuniores medici monendi ſunt, id maioris eſſe efficaciæ, quàm vulgò creditur, quandoquidem illam in vſu practico raró animaduertimus, propter incuriam Pharmacopœorum,& fraudem pſeudochymicorum,ſeu plebeiorum illorum deſtillatorum, qui chymica medicamenta Pharmacopœis vendunt, quorum nullum ferè ſyncerum eſt; ſed omnia adulterata. Incuria Pharmacopœorum maiori parte talis eſt, vt cryſtallum tartari à deſtillatoribus illis emere malint, quàm propriâ manu conficere (quamvis nulla medicamentorum præparatio in tota arte facilior reperiatur). quia viliſſimo pretio illis venditur, & non niſi maiori ſumptu ipſimet præparare poſſent: libra ſiquidem illius, ſeptem vel octo aſſibus tantùm ab illis impoſtoribus venditur. Ex hoc ſolo, Pharmacopœi fraudem arguere deberent, damnum potiùs inde emergere videntes, quàm lucrum aliquod, ſi fideliter præparetur. Fraus verò in eo verſatur, quòd impoſtores illi parum tartari; & multùm aluminis decoctis ſuis admiſcent; non quòd tartarum cariùs vendatur, ſed quod exiguam cryſtallorum copiam præbeat; alumen verò totum in cryſtallos abeat. Hinc medici ſuo fine fraudantur, cùm alumen aſtringendi vi præditum ſit, aperiendi facultati, quæ ab iis deſideratur, contraria. Aliud præterea dam-

num huic medicamento infertur, quòd nimiùm cryſtalli huiuſmodi eliciuntur per decoctiones factas in cacabis æneis, à quibus maligna æris qualitas medicamento imprimitur. Notiſſimum enim, & vulgatiſſimum eſt Pharmaciæ præceptum, ne acida in vaſis æneis decoquantur, quia facilè penetrant, & quandam æris tincturam, maximè noxiam attrahunt. At cryſtalli tartari acidiſſimi ſunt, & à nonnullis acidum tartari nominatur. Qui tamen error vtplurimùm ab ipſis Pharmacopœis committitur, & omnes ferè eorum, qui has cryſtallos propriâ manu præparant, vaſis æneis vtuntur, vt viderim interdum apud quoſdam Pharmacopœos, cryſtallos tartari colore cæruleo infectas à viridis æris ex vaſe cupreo attracto. Plurimùm ergo Medici, & conſcientiæ, & exiſtimationi ſuæ, & ægrorum ſaluti conſulent, ſi Pharmacopœos cogant cryſtallum tartari propriâ manu, & in vaſis vitreis, ferreis; aut terreis vitreatis, conficere.

Sal tartari maximam habet deobſtruendi vim, & apozematis, opiatis, ac pilulis aperientibus vtiliter admiſceri poteſt. Sed præcipuus illius vſus eſt in ptiſana laxante, quæ fit ex ſennæ Drach.ij in aquæ frigidæ Vnc. viij. infuſis, cum Scrup.j. vel Drach. ſem. ſalis tartari, à quo ſennæ tinctura potenter extrahitur; vt ptiſana hæc multò potentiùs purget, quàm ptiſana vulgaris; & ad multos dies continuata, omnes obſtructiones ſoluat, quo effectu non rarò quartana, contumaces huius ptiſanæ vſu per xv. dies continuato radicitùs curatas vidimus. Si ſalis tartari metuatur acrimonia, corrigi poteſt ſpiritu ſulphuris, aut vitrioli, vt pro Drach. ſem. ſalis, ſint guttæ xv. ſpiritus.

Spiritus tartari vſus ex hydropis curationibus in obſeruationibus noſtris deſcriptis elici poteſt, ſub nomine ſpiritus diuretici.

Ex vitriolo verò oleum tantùm ſpiritus vſurpatur in apozematis, ſyrupis, aliiſque remediorum formulis. Exemplo eſſe poterit ſequens ſyrupus, in omnibus iecoris, meſenterij, & venarum obſtructionibus perutilis; quo plurimi per diuturnas febres in cachexias, ac hydropes deuoluti, priſtinam ſanitatem rursùs adepti ſunt.

℞. Rad. apij, enulæ, camp. aſparagi, eryngij, ana Vnc.ij. fol. agrim. ceterach. capill. ven. cuſcutæ, cardui bened. ana M.j. ſummit. abſinthij pontic. & centaur. min. ana M. ſem. granorum alkekengi Vnc.j. aquæ fontis ℔.vj. Coquantur, donec colaturæ ℔.ij. ſuperſint. In quibus diſſolue ſuccorum cichorij, & pimpinellæ depuratorum ana ℔.j. fumariæ, & lupul. ana Vnc. vj. fœniculi & petroſel. ana Vnc. iij. aceti ſcillitici ℔.j. ß. ſacchari albi ℔. iv. Fiat ſyrupus, cui adde olei vitrioli q. ſ. ad gratam aciditatem, de quo capiat æger cochlearia iij. ante ientaculum, & totidem ante prandium & cœnam.

Vitrioli autem efficaciam oſtendunt aquæ naturales acidæ & vitriolatæ, quarum vſus frequentiſſimus, & vtiliſſimus eſt, in omnibus morbis ab obſtructionibus oriundis.

At ſpiritus vitrioli cum ſale, aut ſpiritu tartari permixtus, valdè commendatur à Spagyricis, ex iiſque conficiunt tartarum vitriolatum, & mixturam ſpiritalem ex ſpiritus vitrioli, tartari, & theriacali conflatam; quæ cum aliis multis aperientibus admiſceri poſſunt.

Denique ex chalybe varia præparantur medicamenta, tum à Dogmaticis, tum à ſpagyricis, quæ euidenti effectu obſtructiones breui reſoluentia. omnes coëgerunt ad vſum eorum frequentem etiam illos, qui omnia remedia ex metallicis petita, tanquàm naturæ noſtræ minimè analoga, atque adeò infeſta, reſpuunt & abominantur. Illa autem medicamenta ex chalybe parata componuntur in formam vini, ſyrupi, opiatæ, pilularum & tabellarum.

Vinum chalybeatum hoc modo confici poteſt.

℞. Limaturæ chalybis Vnc. iv. rad. eryngij, enul. camp. ana Vnc.j.ß. ſantali citr. Vnc.j. coralli rubr. raſ. eboris, ana Drach.vj. caryoph. nuc. moſchat. cinam. ana Drach.ij. flor. geniſtæ, anthos, & epithymi, ana P.ij. vini albi generoſi ℔. vj. Macerentur per octiduum in B. M. vel retro furnum. Deindè tranſcolentur per manicam Hippocrat. vt vinum optimè clarificetur; de quo capiat æger ℥.ij. vel iij. manè duabus horis antè paſtum, per xv. dies, aut plures ſi opus fuerit. Vel in hunc modum fieri poterit.

℞. Chalyb. præp. cum ſulphure ℥.j. rad. enul. camp. & cort. med. tamariſci, ana Vnc.ß. ſennæ Vnc.iij. epithymi Vnc.j. fæculæ bryoniæ & cinam. ana Drach.ij. pulu. triaſant. Drach.j.ß. aquæ agrim. & vini albi, ana ℔.j. Infundantur per triduum in B.M. Colaturæ capiat. Vnc.iij. vel iv. tribus horis ante paſtum.

Vulgò autem vſurpatur infuſio limaturæ chalybis facta in vino albo vel clareto, pro potu ordinario, cum multa aqua permixta, per duos vel tres menſes continuanda.

Syrupus ex chalibe ita præparatur.

℞. Limaturæ chalybis in aceto maceratæ Vnc. ii. cort. med. tamariſci Vnc. ſem. ceterach. M. ſem. cinam. Drac. iii. aquar. abſinth. & agrim. ana ℔. ſem. vini albi ℔. i. infundantur per dies ſex in loco tepido. Colaturæ adde ſacchari ℔. i. ß. Fiat ſyrupus; capiat æger ℥. ii. vel iij. manè ſingulis diebus.

In prædicta præparatione chalybis, maceretur in aceto ad ſolem, donec acetum exſiccetur: idque tertiò repetitur: poſteà læuigatur in marmore.

Huiuſmodi ſyrupus purgans & efficacior euadet, ſi cum ſaccharo diſſoluatur aquæ ciſternæ ℔. i. in qua ſennæ ℥. iij. rhab. Vnc. ß. per noctem maduerint.

Puluis ex chalybe talis erit, ex Quercetani Pharmacopœa depromptus.

℞. Limaturæ chalybis communiter, vel cum ſulphure præparatæ Vnc. i. fæculæ rad. aronis ʒ. i. ß. ambræ griſeæ ʒ. ß. (pro pauperibus ſpecies cordiales loco ambræ ſufficient) corall. & margarit. præparat. ana ʒ. ij. ſuccini præp. & cinam. ana ℈. iv. ſacchari q ſ. vt fiat puluis guſtui gratus, cuius capiat cochleare ſemis vel ʒ. ii. cum vino per xv. dies.

Ex eodem puluere, cum ſaccharo in aqua naphæ diſſoluto, & confectione alkermes, poſſunt fieri tabellæ guſtui gratiſſimæ, eodem modo ſumendæ. Vel

℞. Chalybis præp. cum ſulphure Vnc. ſem. confect. alkermes ʒ. ii. ambræ griſeæ ℈. i. ſacchari in aqua naphæ & roſac. diſſoluti Vnc. iv. Fiant tabellæ, capiat ʒ. ii. ſingulis diebus manè.

Loco pulueris poteſt vſurpari extractum chalybis cum vino albo paratum, pro delicatioribus.

Opiatæ ex chalybe variis modis fiunt. Præſtantiſſimæ ſunt ſequentes.

℞. Conſeruæ flor. tamariſc & capill. ven. ana Vnc. j. ſem. conſeruæ rad. enulæ camp. Drach. vj. chalybis præp. cum ſulphure vel aceto Drach j. ſalis tamariſc. Drach. j. ſpiritus vitrioli ℈. ſem. Cum ſyrupo conditutæ citri, fiat opiata, de qua capiat Drach. ii. aut iii. ſingulis diebus manè. Vel

℞. Limaturæ chalybis ℔. ſem. vini albi ℔. i ſem. Miſce in vaſe vitreo. Vas igni apponito, molliſſimè feruere ſinito, ſemper agitando ſurſum, & deorsùm vſque ad x. vel xi. ebullitiones, quoúſque ſpumoſum ſursùm feratur. Tunc ſpumoſam & pinguem chalybis partem quæ feruore ſeparatur, ſimul cum vino in aliud vas tranſpone. Atque id quater facies prædicto modo, infundendo nouum vinum, feruefaciendo, & ſeparando. Deinde ſeparatum vinum ex 4. ebullitionibus igni appone lento, donec leuiter feruens, mellis craſſitudinem acquirat, & ſeruetur in vſum, qui talis eſt.

℞. Chalybis prædicto modo præparati Drach. vi. ſem. petroſel. dauci, ſpecier. diacurcumæ, & diarrhod. abbatis, ana Drach. j. cinam. Drach. ſem. Cum melle deſpumato fiat opiata, de qua capiat Drach. iii. vel Vnc. ſem. ſingulis diebus manè. Vel

℞. Chalyb.

℞.Chalyb.præparat.cum ſulphure Vnc.j.ſennæ mundat.rhab.elect. & agarici recenter trochiſcat.ana Drach. ij.diarrhod.abbatis Drach.j. croci ℈.j.Cum ſyrupo roſato ſolut.fiat opiata,de qua capiat Drach.ij.manè, tribus horis ante paſtum,continuando per xv.dies.

Pilulæ ex chalybe reliquis remediis non cedunt, & in modum ſequentem concinnari poſſunt.

℞.Chalybis præparat.cum ſulphure Vnc.ſem.aloës optim.ſennæ mundat.agaric.recenter trochiſcat.& rhab. elect. ana Drach. j. puluer. electar, diarrhod. abbatis Drach.ſem. croci ℈ ſem. Cum ſyrupo roſar. ſolut. fiat pilul. De cuius Drach.j. formentur pilulæ vj. deauratæ, quas capiat manè ſingulis diebus, tribus horis ante paſtum,continuando per xv.dies.

Hiſce pilulis addi poſſunt,pro ſpecie morbi,& ægrorum opportunitate, gummi ammoniacum, ſagapenum, opopanax,myrrha,gentiana, ariſtolochia, maſtiche, nux moſchata, aliáque.

In omnibus medicamentis chalybeatis hoc perpetuò obſeruandum, vt poſt eorum aſſumptionem deambulatione corpus exerceatur, vt huius beneficio medicamenti vires in actum meliùs reducantur, ac in partes obſtructas tranſmittantur. Eáque deambulatio continuanda eſt per duas horas. Quibus tranſactis capiat æger iuſculum, in quo herbæ & radices aperientes nonnullæ decoctæ fuerint.

Præter omnia prædicta remedia, Chymici commendant purgationes mercuriales, ex mercurio dulci, præſertim cum pilulis ordinariis, vel per extracta paratis, quia mercurius valdè penetrat, & obſtructiones aperit.

Bezoardicum minerale plurimùm etiam commendatur, & cum mercurio dulci exhibitum miranda præſtat. In hunc àutem modum præſcribi poterit.

℞. Bezoard. min. gr.xij. mercurij dulcis gr.vj. conſeruæ roſar.Drach.j. vel Drach. ij. Fiat bolus, qui detur per plures dies.

Si obſtructio hepatis reperiatur in corpore billioſo, cum calida & ſicca partis intemperie;tunc temporis apetientia frigida, aut temperata erunt vſurpanda. Qualia proponentur in curatione affectionis hypocondriacæ,inter affectus lienis à nobis explicandæ.

Pro potu ordinario vtatur æger aquâ ex infuſione chalybis paratâ cum vino tenui.Vel vtatur leui decocto tamariſci, agrimon. ceterach. capil. ven. pimpinellæ, iiſque ſimul mixtis, aut ſeorſim vſurpatis, etiam cum vino.

Quidam laudant infuſionem ligni nephritici pro potu ordinario; alij decoctum rad.cynosbati, quod potenter aperit, & roborat eóque ſolo multos à grauibus affectibus liberatos eſſe contendunt.

Potentiùs autem operatur infuſio limaturæ chalybis facta in vino albo,vel rubro tenui, cum aquis prædictis, aut etiam cum aqua ſimplici permixta. Hoc enim ſolo remedio quamplurimæ virgines à chloroſi liberantur. Et adhuc potentiùs operatur vinum iſtud chalybeatum ſi præter potum ordinarium, meracum manè ſumatur ad ℥.iij.

CAPVT IV.

De Ictero.

Icterus eſt dolor flauus totius corporis à bilis in cutem vniuerſam effuſione proueniens.

Eſt igitur ſymptoma qualitatis mutatæ: verùm ſtatim ſeſe offert difficultas illa vulgatiſſima ab omnibus propemodùm Pathologicis exagitata, quòd ille color flauus in cornea viſionem immediatè lædit, efficiens nempè vt omnia obiecta appareant flaua. Quæ vt vno verbo expediatur (miſſis aliorum ambagibus)dicendum eſt eſſe morbum in numero aucto; cùm enim cornea debeat eſſe omnis coloris expers, vt ſpecies obiectorum puras & immutatas tranſmittere poſſit; ſi colore aliquo extraneo præternaturaliter afficiatur, laborat morbo in numero aucto eorum,quæ neceſſaria ſunt ad naturalem illius conſtitutionem.

Authores duplicem Icteri ſpeciem faciunt, flauum ſcilicet & nigrum. Icterus niger à liene dependet,& rariſſimus eſt. Ideò hîc affectus hepatis exponentes, de flauo tantùm agimus.

Effuſio bilis in cutem à multis cauſis producitur;quæ quidem ad tria capita reduci poſſunt, prauam ſcilicet hepatis diatheſim, veſicæ ſelleæ obſtructionem, & bilioſi humoris prauitatem.

Praua hepatis diatheſis varia eſſe poteſt; vt intemperies, inflammatio, obſtructio, ſcirrhus, & quæcunque partem ita debilitare poſſunt, vt bilis excrementitia à ſanguine ſeparari non valeat, ſed cum eo ad totum corpus diſtribuatur.

Obſtructio cyſtidis felleæ bilis commeatum impedit ad inteſtina, vnde illa in hepate reſtitat, & inde cum ſanguine corpus vniuerſum peruadit. Hæc autem obſtructio fit vel à pituita craſſa; interdum à bile craſſa & copioſa, interdum à calculis, qui ſæpè in cyſtide fellea generantur. Poteſt denique fieri veſicæ felleæ, aut illius meatuum anguſtia, à compreſſione partium vicinarum inflammatione vel ſcirrho laborantium.

Prauitas humoris bilioſi conſiſtit, vel in quantitate nimia, quæ non poteſt regi à natura, neque à maſſa ſanguinis ſecerni; aut etiam quâ ita repletur veſica fellea, vt non poſſit ſeſe contrahere ad allius expulſionem. Vel in praua qualitate, quæ humores corrumpendo debitam eorum ſecretionem impedit, vel etiam interdum ad naturam ſubitam illius propulſionem irritat, vt Ictero critico & ſymptomatico contingit. Corruptio contingit in febribus putridis bilioſis;tum etiam ex veneno aſſumpto, aut morſu quorundam animalium venenatorum, quo totus ſanguis in bilioſam naturam commutatur.

Signa Icteri flaui per ſe manifeſta ſunt, color ſcilicet flauus in toto corpore, maximè in albis oculorum conſpicuus; quem ſequitur corporis pruritus, & ſegnities, linguæ amaror, vomitus bilioſus interdum, & ſingultus.

Signa cauſarum ex propriis fontibus deſumenda ſunt. Si enim calida hepatis intemperies, inflammatio, obſtructio, aut ſcirrhus huic malo originem dederint, eorum affectuum diagnoſis ex propriis capitibus deſumenda eſt.

Obſtructionem cyſtidis felleæ peculiariter indicant, fæces albæ, & aluus aſtricta,ex bilis defectu, quæ fæces colore flauo, vel rufo tingere conſueuit, & facultatem expultricem inteſtinorum excitare, vt ſe habeat inſtar clyſteris naturalis. Vrinæ ſunt colore flauo intensè ſaturato, ad rubrum vergente, infectæ; quæ linteum in iis immerſum calore flauo imbuunt.

Si à prauitate humoris bilioſi fiat, fæces alui ſunt valdè coloratæ, tum etiam vrinæ; præſertim ſi febribus putridis ſuccedat, quando Icterus eſt ſymptomaticus; tumque febris poſt Icteri aduentum perſeuerat: ſi verò criticus ſit, febris ceſſat, tum alui excrementa, & vrinæ, benè colorata apparent. Cauſæ externæ, vt venenum aſſumptum, & morſus animalium venenatorum, ab ægro & aſtantibus referendæ ſunt.

Prognoſis Icteri varia inſtituenda eſt, pro varietate cauſarum. Curatu facilior eſt, qui ab obſtructione veſiculæ felleæ producitur, quia illius meatu inteſtinis propiores ſunt, & materiæ illis adhæreſcentes ad ea facilè decurtiuntur: modò obſtructio non ſit à calculo, qui cùm diſſolui non poſſit, morbum facit incurabilem.

Icterus ab inflammatione,aut ſcirrho hepatis proueniens,periculoſiſſimus eſt:illa enim plerunque in abſceſſum,hic in hydropem degenerat.

Quibus

Quibus in febribus morbus regius ante diem ſeptimum accidit, malum Hipp. *Aph.61.ſect.*4. cui Aphoriſmo opponitur alia eiuſdem Hippocratis ſententia, quæ habetur 4. *de victus rat. in acutis*, his verbis. *In febre bilioſa morbus regius ante ſeptimum diem natus, cum rigore morbum ſoluit, ſine rigore peſtiferum.* Huic etiam ſententiæ ratio adſtipulatur. Cùm enim die tertia, quarta, & quinta, contingant criſes ſalutares per ſudores, vrinas, & alui fluxum, quidni etiam Icterus criticus iiſdem diebus poterit contingere? Et teſtatur experientia, à multis probatis authoribus propoſita, ſæpe Icterum ante ſeptimum diem ſalutariter contingere. Illi autem authores prædictum Aphoriſmum ita interpretantur, quòd nempe Hippocrates per diem ſeptimum intelligat quemuis diem criticum; ſeptimum enim enumerat, tanquam nobiliorem criticum, vt pro aliis omnibus intelligatur. Verè autem criticus ille audiendus eſt, quem legitima concoctio materiæ febrem efficientis præceſſit.

Curatio Icteri ad cauſarum ſublationem dirigenda eſt. Si enim à calida hepatis intemperie, aut aliquo eiuſdem viſceris tumore oriatur; illorum affectuum curationes ex ſuperioribus capitibus depromendæ ſunt. Qui verò in febribus putridis contingit, ſi criticus ſit, nulla curatione indiget. Si verò ſymptomaticus ſit, curatio illius dependet à curatione morbi à quo exoritur.

Qui verò à cyſtidis felleæ obſtructione dependet, illius ablatione curandus eſt: quæ conuenienter perficietur remediis ſuperiori curatione propoſitis. Quibus ſuppoſitis, nonnulla etiam huic affectui magis propria & ſpecifica ſubnectenda ſunt.

Primò igitur humoris peccantis portio educetur bolo ſequenti.

℞. Elect. de ſucco roſ. & diaprun. ſolut. ana Drach. iij. rhab. pulu. Drach. j. croci ℈. ſem. Cum ſaccharo fiat bolus, qui ſemel atque iterùm exhiberi poterit, ſi cacochymia vrgeat. Vel apozema aperiens & purgans erit exhibendum.

Quod ad phlebotomiam ſpectat, licèt ea improbetur à Gal. quemadmodùm ratione ipſius affectus non prodeſt: tamen ſi multitudo ſanguinis in venis contineri videatur, illius imminutio vtiliſſima eſt.

Poſt vniuerſales euacuationes ſequens infuſum, per ſex, vel ſeptem dies vſurpatum, ictericum affectum plerumque radicitùs euellit, ſi recens adhuc, ac minimè inueteratus ſit.

℞. Rad. rub. tinctorum ℥. ß. fol. chelidon. maj. M. j. ſummit. abſinthij pôtici, centaur. min. ana P. j. cinam. ʒ. ß. croci ℈. ſem. Infundantur per noctem cum ℥. viii. vini albi. Colaturæ adde ſacchari albi ℥. ſem. Capiat manè tribus horis ante paſtum.

Vel poteſt fieri ſequens decoctum.

℞. Chelidoniæ cum toto M. j. fol. & flor. hyperici, ana M. ß. raſuræ eboris, pulu. ſtercoris anſeris ana ʒ. iij. croci ʒ. ß. Puluis ſtercoris anſeris, & crocus ponantur in modulo, & omnia coquantur in æquis partibus vini albi, & aquæ abſinthij, ad ℔. j. In colat. diſſolue ſacchari Vnc. j. Detur in tres doſes matutinas, quæ poſtmodum iterari poterunt.

Ad hunc vſum valdè commendat Quercetanus ſtercus anſerculi verno tempore herbam paſcentis: tum etiam ſtercus album gallinæ exſiccatum, & ad ʒ. ß. vel ʒ. j. exhibitum per aliquot dies; dicitque horum aëreorum animalium ſtercora eſſe nitro-ſulphurea, & miram habere incidendi, attenuandi, ac diſſoluendi facultatem.

Commendat Dioſcorides ſuccum marrubij ad morbi regij curationem, & poſt eum recentiores, ac præſertim Foreſtus, qui nonnullos refert vſu ſyrupi ex ſucco marrubij fuiſſe perſanatos, cùm multa alia remedia fruſtrà vſurpata fuiſſent.

Geſnerus laudat radicem vrticæ, in hunc modum præparatum.

℞. Rad. vrticæ ℔. j. croci ℈. j. Contundantur diligenter, & cum vino albo ſuccus extrahatur, de quo capiat æger. ℥. iv. per 4. aut 5. dies manè; poſteà tegatur vt ſudet.

Dum interna remedia exhibentur, illinatur regio hepatis ſequenti linimento.

℞. Succor. apij, petroſel. & cichorij, ana ℥. j. aceti albi Vnc. ſem. olei tamariſci Vnc. ii. Bulliant ad conſumptionem ſuccorum & aceti. Mox adde ſantali citrini, & ſpicæ nardi, ana Drachm. i. ceræ q. ſ. Fiat linimentum.

Sublatis obſtructionibus flauus ille color breui euaneſcet, diſcuſſo humore cuti imbibito, per ſolum natiui caloris miniſterium. Vt tamen promptiùs euaneſcat, parari poteſt balneum aquæ tepidæ, corpus in eo confricando ſacculo farinâ hordei, & fabarum referto.

CAPVT V.

De Scirrho hepatis.

SCirrhus hepatis, eſt tumor durus, renitens, & indolens, ab humore craſſo in hepatis ſubſtantia impacto, atque indurato genitus.

Duplex autem eſt ſcirrhus, exquiſitus; & non exquiſitus. Exquiſitus tantùm propoſita definitione comprehenditur, qui indolens eſt; & ſenſus omninò expers.

Non exquiſitus verò quemdam habet doloris ſenſum, & fit à materia minùs indurata; vno verbo eſt ſcirrhus incipiens, & nondum confirmatus; exquiſitus verò eſt confirmatus, ita vt differant tantùm per magis & minus.

Duobus modis in hepate ſcirrhus generari ſolet, per fluxionem ſcilicet, aut congeſtionem humoris craſſi & glutinoſi in partis ſubſtantia; vel ab inflammatione, aliiſque tumoribus induratis per reſolutionem partium tenuiorum humoris illos committentis, relictâ ac ſuperſtite parte craſſiori.

Materia prioris eſt humor pituitoſus; aut melancholicus, vel ab aliis partibus tranſmiſſus, vel in ipſa viſceris ſubſtantia ex praua homioſi genitus, & coaceruatus. Huic humori producendo non partùm facit victus ratio praua ex craſſis, frigidis, ac viſcoſis alimentis conſtans: pituitoſum aut melancholicum temperamentum, & natiua hepatis anguſtia. Vnde Galen. 13. *meth.* ſcirrhum in hepate, liene, & renibus facilè generari docet. In hepate quidem, quòd viæ ſtrictæ ſit, & ſanguine craſſo nutriatur. In liene verò, quod ſanguinem craſſum recipiat. In renibus denique, quòd ſanguine craſſo nutriantur.

Poſterioris ſcirrhi, ſeu aliis tumoribus ſuccedanei cauſæ ſunt, immodicus diſcutientium medicamentorum vſus, vel etiam repellentium, quæ refrigerando, & conſtringendo materiam incraſſant, eiuſque reſolutionem impediunt. His accedit materiæ morbificæ frigiditas propria, & craſſities, quæ reſolutioni non cedit; vel partis imbecillitas, quæ diaphoreſim ſufficienter promouere non poteſt. Ac denique victus ratio refrigerans & incraſſans.

Signa ſcirrhi in hepate geniti ſunt: durities & renitentia in dextro hypochondrio hepatis circumſcriptionem referens, & multò maior quàm in obſtructione; grauitas in eadem parte, & ponderis ſenſus, præcipuè quando magna fit reſpiratio: febris carentia, & doloris, quibus diſtinguitur ab inflammatione, aut ſaltem dolor eſt exiguus in ſcirrho non exquiſito: difficilior decubitus in latus ſiniſtrum, quoniam hepar durum & graue ventriculum comprimit, eique dolorem infert: color faciei pallidus, & quaſi vireſcens; quia ſanguis laudabilis in hepate ſcirrhoſo non generatur. Corpus etiam emaciatur, quia neque hæmatoſis, neque anadoſis rectè perficitur.

Prognoſis huius affectus à Galeno proponitur 2. *ad*

Glauc.

Glauc. cap.4. his verbis: *Scirrhus inſenſibilis curationem non recipit, qui verò difficulter ſentit non incurabilis quidē eſt, non tamen facilè curationem admittit.* Idem Galen. *cap.5. eiuſdem libri: Scirrhum,* inquit, *iecoris ab initio ſanauimus ſæpius, vbi verò ad plures dies fuerit extenſus neque ipſe potui ſanare, neque alium vidi, qui poſſet.*

Scirrhus inueteratus & incurabilis in hydropem inſanabilem degenerat: & pereunt quidem nonnulli tempore longo, alij verò breuiori, quibus ſcilicet alui fluxus ſuperuenit, & diutiùs perſeuerat. Scirrhus ictero ſuccedens, aut illum generans, pernicioſus, vnde Hipp. *Aph.42.ſect.6.* morbo regio laborantibus, ſi fiat hepar durum, malum.

Scirrhi curatio fiet primum cauſæ antecedentis ablatione, per apozema in obſtructione hepatis deſcriptum. Cui etiam alia remedia obſtructionibus referandis idonea, ſubiici vtiliter poterunt.

Poſtmodùm verò materia indurata emollientibus & aperientibus diſcutienda eſt. In hunc finem maximè conuenient pilulæ ex chalibe ſuprà deſcriptæ præcipuè ſi iis addantur bdellium, ammoniacum & ſagapenum.

Si verò durities contumaciſſima fuerit, ſequentes pilulæ ad multos dies erunt vſurpandæ.

℞. Gummi ammoniaci in aceto ſoluti & traiecti, atque iterum inſpiſſati ʒ.ij. bdellij, ſtyracis, ana ℈. iiij. Miſce, capiat ʒ.j. alternis diebus.

Intermediis verò diebus vtatur opiatâ, vel tabellis roborantibus & aperientibus, in obſtructionis curatione deſcriptis.

Sequentes verò pilulæ ad ſcirrhum emolliendum, ac diſſoluendum mirabilis ſunt efficaciæ.

℞. Aloës optimæ, & gummi ammoniaci in aceto ſoluti, & traiecti per ſetaceum, atque iterum inſpiſſati ana Vnc.ſem. mercurij dulcis Drach.ij. diagrydij ʒ.j. Cùm oxymel. ſcillit. fiat maſſa pilular. de qua capiat Drach. ſem. quatuor horis ante prandium, ſingulis diebus per 20. aut 30. dies.

Zacutus Luſitanus *obſ.41. lib.1. Praxis admir.* refert, ſcirrhum contumacem conſeruâ marrubij 40. diebus vſurpatâ curatum fuiſſe.

Quidam Practici commendant vſum terebinthinæ in hunc modum præparatæ.

℞. Terebinthinæ lotæ cum vino albo ℥.j.ß. ſacchari puluerati Vnc.ſem. Capiat Drach.j. ſingulis vel alternis diebus; eſt enim remedium aperiens, vrinam mouens, & aluum emolliens.

Toto curationis decurſu vtatur æger pro potu ordinario vino albo, aut clareto tenui, ex infuſione chalybis parato.

Tum etiam aliæ chalybis præparationes ſuprà deſcriptæ, hîc etiam maximè conuenire poterunt.

Exteriùs verò admoueri debent fomenta, vnguenta & emplaſtra, in ſequentem modum compoſita.

℞. Rad. althææ, bryoniæ & lilior. ana Vnc.i. fol. maluæ, violar. parietariæ, abſinth. agrimonij, ana M.j. ſem. lini, fœnugr. anethi, ana Drach. ſem. flor. chamæm. meliloti, roſar. ana P. j. Coquantur in tribus partibus aquæ, & vna vini albi, ſub finem additi; vel in aqua & aceto. Colaturâ foueatur regio hepatis manè & ſerò.

Si ſcirrhus ſit contumacior, addantur decocto rad. ireos noſtrat. cucumer. agreſt. & ebuli. Et paretur decoctio in aqua decoctionis inteſtinorum veruecis & vino albo.

℞. Ol. lilior. chamæm. meliloti & amygdal. dulc. ana Vnc.j. ol. roſat. & abſinthij, ana Vnc.ſem. gummi ammoniaci in aceto ſoluti ʒ.iij. ceræ ʒ.ij. Fiat linimentum, quo inungatur dicta pars poſt fotum.

Si fortius linimentum deſideres.

℞. Succor. bryon. & cucumeris agreſt. an. Vnc.ij. ol. de capparib. & tamariſci, ana Vnc.iij. vini albi ℥. j. Bulliant ad ſuccor. & vini conſumpt. deinde adde abſinthij puluerat. Drach.ij. gummi ammon. in aceto ſoluti Vnc. ſem. ceræ parùm; fiat linimentum.

℞. Maſſæ empl. de mucilag. Vnc.j. empl. de melilote Vnc. ſem. gummi ammoniaci liquati in ſucco abſinthij Drach. iij. Malaxentur cum oleo abſinthij & liliorum. Fiat emplaſtrum, admouendum poſt inunctionem.

Vtiliter etiam parti admouentur folia hyoſcyami in aceto decocta, addito oleo amygd. amarar. & in formam cataplaſmatis redacta.

His etiam addere licet ſemicupia, ex emollientibus, digerentibus, & roborantibus parata, qualia pro potu deſcripta ſunt; iiſque alternatim æger vti poterit.

Ac denique cauſticum tibiæ dextræ inurendum, vt materiæ peccantis portio per id loci deriuetur.

CAPVT VI.

De Hydrope.

Dvæ hydropis differentiæ reperiuntur apud Hippocratem, vniuerſalis ſcilicet, & particularis. Vniuerſalis dicitur ille qui totum corpus, vel abdomen vniuerſum occupat. Particularis verò, qui vnicam tantùm corporis partem; vnde hydrops capitis, pectoris, & vteri; de quo hîc non agimus, ſed tantùm de vniuerſali.

Huius autem hydropis vniuerſalis tres proponuntur ſpecies à Galeno, aſcites, tympanites, & anaſarca ſeu leucophlegmatia.

Aſcites eſt tumor abdominis ab humore ſeroſo in illius capacitate collecto oriundus.

Neque ſolùm abdomen vtplurimùm intumeſcit, ſed etiam pedes, tibiæ, femora, & ſcrotum eodem tumore plerumque afficiuntur. Quinimò aſcites non rarò à pedum tumore incipit, qui poſtmodùm tibias, deinde crura, ac tandem abdomen ipſum inuadit.

Humor autem ille ſeroſus, ſeu aquoſus, quatenùs aquæ naturam retinet, frigidus quidem eſt: ſed quatenùs etiam ſalſedinis eſt particeps, calorem in ſe habet, qui tum è viſcerum vicinia augetur; tum etiam, & multò infenſiùs, ex putredine, quam diuturnâ morâ contrahit; vnde febris exoritur, & ſitis, à vaporibus ſalſis ac putridis os ventriculi inficientibus, excitatur.

Contingit autem interdum, vt humor ille aquoſus, non in cauitate abdominis, ſed in veſiculis quibuſdam, partibus ventris inferioris adnatis, contineatur. Cuius rei hiſtoriæ proponuntur à Schenckio *lib. 3. obſeruat.* & Mauritio Cordæo *comm.3. & 5. in Hippocr. l.1. de morbis mulierum.* Cenſuit Galenus, (cúmque ſequuta eſt tota ferè Medicorum, tum antiquorum, tum neotericorum cohors,) omnem hydropem fieri ab hepate frigidiore, & hæmatoſim non exactè perficiente, ita vt pro laudabili ſanguine, multam aquam, pituitam, aut flatum generet. Quæ ſententia, vt de anaſarca veriſſima eſt, & omnium conſenſu receptiſſima; ſic de aſcite, & tympanite à recentioribus non paucis controuertitur; propterea quòd in multorum hydropicorum diſſectionibus hepar incolume & illæſum inuentum ſit; vt ex plurimis hiſtoriis conſtat ab authoribus propoſitis. Præterea Hippocr. 2. *Prorrhet.* diſertè aſſerit hydropem fieri vel ab hepate, vel à parte inani. Per partem verò inanem intelligit totum illud ſpatium, quod à coſtis ad ilia extenditur, & partes in eo contentas. Idem Hippocr. 4 *de morb. & 1. de morbis mulierum*, hydropem ex liene deſcribit. Quibus authoritatibus vulgò reſponderi ſolet, hepar perpetuò affici, primariò, vel ſecundariò: ita vt nunquam hydrops contingat, quin hæmatoſis vitietur, & loco laudabilis ſanguinis, aquoſus generetur. Verùm duæ rationes hanc doctrinam acriter vrgent: prima deſumpta

eſt ab experientia ſuprà propoſita, quòd nimirùm ſi neceſſarium eſſet hepar perpetuò affici, in diſſectione cadauerum nunquam illæſum reperiretur. Secunda, quòd ſi hepar ſanguinem aquoſum generaret, ille in totum corpus diſtribueretur, quemadmodùm in anaſarca ſanguis pituitoſus in omnes partes transfertur. Neque ſufficiens ratio reddi poteſt, cur ſeroſus humor in hepate genitus in ſolum abdomen, non in alias partes deferatur.

Quod ad frigidam hepatis intemperiem ſpectat, illa etiam impugnatur Tralliani, Auicennæ, & aliorum authoritatibus, qui ſtatuunt, etiam à calida intemperie hydropem excitari, & non niſi refrigerantibus remediis curari. Quod etiam Hyppocratis authoritate fulciri poteſt, *ex 2. Progn.* mutuata. *Hydrops*, inquit, *morbo acuto ſuperueniens, malus, febrem enim non tollit.* Si igitur hydrops ſuperuenit, perſeuerante febre, manifeſtum eſt calidam intemperiem permanere. Neque mihi vnquam placere potuit, quòd vulgò dicitur à Galeni mancipiis: à calida intemperie calorem natiuum diſſolui, ac plurimùm imminui, & calorem illum imminutum frigiditatis nomine donari. Sic enim in febre hectica, & febribus aliis diuturnis, in quibus calor natiuus plurimùm imminuitur, frigida intemperies eſſet perpetuò accuſanda, & ſymptomata, quæ illas ſequuntur, huic intemperiei eſſent adſcribenda, non autem caliditati. Vnde magnam confuſionem, in ſymptomatum cauſis inquirendis, excitari, qui non videt?

Inter recentiores Carolus Piſo, quem ſequutus eſt Sennertus, in veras hydropis aſcitis cauſas altiùs penetrauit, ſtatuitque hunc generari ex materia ſeroſa in potu, & cibis humidioribus contenta, quæ ab aliqua cauſa præternaturali in venis portæ & cauæ diutiùs retenta & in totum corpus non diſtributa (vt in ſtatu naturali fieri conſueuit) in abdominis capacitatem effundantur. Retinetur autem humor ille ſeroſus in venis, & ad totum corpus non diſtribuitur, ex læſa, vel impedita facultate attractrice partium, ad quas deferri ſolet; vel ob errorem externum.

Partes autem præcipuæ, quæ primùm ſeroſam materiam attrahere ſolent, ſunt hepar & lien. Illa enim viſcera chyloſam materiam ad ſe trahunt, in qua ſubſtantia humida & aquoſa ciborum & potuum continetur. Tum etiam lien potulentam materiam ad ſe trahit puram & permixtam, vt docuit Hipp. & teſtatur experientia eos qui potui maximè indulgent, illius portionem effatu dignam emittere per vrinas ſtatim à paſtu, quod fieri dicunt authores peritiſſimi, à lieni aquoſam illam materiam attrahente, antequam ciborum concoctio in ventriculo peracta ſit.

Læditur autem hepatis, & lienis attractio à variis cauſis, præcipuè ex defectu, ſeu imbecillitate caloris natiui: debilitatur autem calor natiuus à frigida, vel calida intemperie, & à ſuffocatione.

Frigida intemperies à nimio alimentorum refrigerantium vſu, largâ ſanguinis euacuatione ſpiritus confeſtim exhauriente, vel quâvis aliâ causâ excitata cùm per ſe calori aduerſa ſit, etiam natiuum hepatis, & lienis calorem obtundit, eiuſque actiones lædit.

Calida verò intemperies natiuum calorem diſſipat, vndè ille debilior factus actiones hepatis & lienis minùs fœliciter exercet. Inducitur autem calida illa intemperies à febribus ardentibus, vini meracioris largo potu, ciborum & medicamentorum calidorum vſu nimio.

Denique debilitatur calor natiuus per ſuffocationem quando ſanguis nimiâ copiâ redundat in venis, præcipuè impurus; qualis cumulari ſolet in menſium, vel hæmorrhoidum ſuppreſſione: per illas ſiquidem euacuationes corporis impuritates expurgari ſolebant, quæ iiſdem ſuppreſſis retentæ totam ſanguinis maſſam inficiunt.

Læditur etiam, vel impeditur prædictorum viſcerum attractio ab obſtructionibus, quæ liberum materiæ ſeroſæ tranſitum intercipiunt. Sic ſcirrhum hepatis & lienis hydrops conſequitur, nam tantùm quòd illæ partes debilitatæ ſanguinem laudabilem generare nequeant, ſed præcipuè, quòd totam illam materiam, quæ potu aſſumitur, attrahere non valeant, & ad alias partes tranſmittere.

Hîc obiici poteſt; in hydrope totum corpus nutriri à ſanguine in hepate genito ex chylosâ materiâ, quam ad ſe neceſſariò attrahit. Cùm autem chyli portio ex qua ſanguis generatur, craſſior ſit ſerosâ materia, nihil impedit quò minùs ſeroſa illa materiâ etiam attrahatur. Reſpondemus primùm hepar meliùs attrahere, quod ſibi familiarius eſt, & idoneum, vt in ſanguinem conuertatur; illud autem attrahit minori copiâ quàm par ſit, propter attractricis imbecillitatem, vnde totius corporis macies exurgit, & cum ea chyli portione ſibi magis analoga, portionem etiam ſeroſæ ſubſtantiæ pro vehiculo trahit; reliquam verò in venis meſaraicis & epiploicis relinquit, quæ ibi moram faciens in abdominis capacitatem ſenſim effunditur.

Non negamus tamen in hydrope ſanguificationem lædi, præſente enim frigidiori, aut calidiori intemperie, aut graui obſtructione, vel ſcirrho, non poteſt eſſe ſanguificatio integra. Sed negamus illam eſſe proximam, & immediatam hydropis cauſam; imò potiùs conſectarium quid, & interdùm hydropis effectum, cum ſcilicet aqua in abdomine contenta corrumpitur, & in ea innatantia viſcera corrumpit.

Poſt hepar & lienem, ſeroſam materiam ad venam cauam tranſlatam attrahunt renes, & totum corpus à ſuperflua illius copia liberant, ita vt ſi functio eorum ceſſauerit maxima ſeri copia in venis retineatur; quæ in abdomen effuſa hydropem aſcitem breui producit. Ceſſare autem poteſt renum attractio à multis cauſis, frigidiori intemperie, tumoribus, vlceribus, & obſtructionibus, quæ functionem eorum imminuere, abolere vel intercipere valent.

Denique ob errorem externum ſeri diſtributio impeditur, quando magna copia aquæ frigidæ hauritur, quæ non poſſit Regi à natura, & in venas ſufficienter diſtribui. Sic refert Carolus Piſo quendam adoleſcentem tertiana laborantem, cùm in paroxyſmo aquam intemperantiùs bibiſſet, in aſcitem incidiſſe, à quo tamen vnius tabellæ diacarthami vſu liberatus eſt, aquâ in abdomine reſtitante confertim redditâ. Si tamen diutiùs continuatus fuerit nimius illæ aquæ potus, hydropem inducit non ita facilè curabilem, propterea quòd graues inde fiunt obſtuctiones & frigida inducitur viſcerum intemperies, calore natiuo admodùm labefactato, vnde hydrops curatu difficilis emergit.

Per quas autem vias ſeroſa illa materia à venis in capacitatem abdominis transferatur, à nonnullis dubitatum eſt. Quibus tamen ſimpliciter ſatisfieri poſſet, dicendo ex doctrina Hippocratis, in corpore viuente omnia eſſe transfluxibilia, & permeabilia; ita vt vrgente neceſſitate non ſolùm humores tenues ac ſeroſi, ſed etiam craſſiores per meatus inſenſibiles partium tranſmittantur. Sic in pleuritide ſanguis & pus denſam pluræ & membranæ pulmonem veſtientis ſubſtantiam penetrat, ac per anacatharſim expellitur. Sic in tibiæ ac cruris fractura, quæ illæſis muſculis & cute contingit; ſanies ex oſſe fracto manans, prædictarum partium ſubſtantiam penetrat, & inficit lintea faſciarum. Sic in hydrope ipſo, ſæpè ingens aquæ quantitas vnâ die per aluum excernitur, exhibito hydragogo potentiori; quod fieri non poteſt, niſi aqua in abdomine contenta tunicas inteſtinorum peruadat.

Neque obſtat, quod à Fernelio obiicitur, fruſtrà conditas fore à natura tot patentes viàs, ſi per cæcos meatus humores transferri poſſent.

Reſpondemus in motu humorũ ordinario & naturali,

totius

totius corporis nutritioni deſtinato, neceſſarios eſſe ductus, per quos illi continuò, facilè, & affatim fluere poſſint: Sed in caſu extraordinario, & vrgente, proui-dam naturam vias extraordinarias inuenire, per quas materias noxias excernat, aut ſaltem in locum minùs incommodum deponat.

Obiicit iterum Fernelius, in iis, qui ex vrina per 20. dies ſuppreſſa extincti ſunt, aquæ nihil deprehenſum eſſe per cæcos illos ductus in abdominis deſluxiſſe.

Reſpondemus, naturam non ſemper eodem modo operari circa cauſas præternaturales, neque humores noxios ad eadem loca deponere: ſed ad eas partes præſertim quæ magis diſpoſitæ ſunt eorum receptioni, vtpote imbecilliores. Sic in vrinæ ſuppreſſione, ſeroſus humor per venas & arterias patenter decurrit, eaſque implet, etſi quædam pars debilior reperiatur, in eam impetu ruit; vnde fit, vt quidam comatoſi, alij orthopnoici, alij ex alterius partis inſignis læſione moriantur. Sic etiam nihil impedit, quin ſi partes abdominis, ad quas venarum & arteriarum extrema deſinunt, debiliores reperiantur, humor ſeroſus in illius capacitatem transferri valeat.

Neque verum eſt, quòd Fernelius adſtruere velle videtur, nunquam hydropem ex vrinæ ſuppreſſione exoriri. Imò multoties ab hac cauſa produci ratio & experientia docet; quemadmodùm nos ſuprà oſtendimus ex læſa renum attractione, ab aliquo inſigni illius vitio, hypropem contingere.

Hoc tamen aduertendum eſt, vrinæ ſuppreſſionem ſeri redundantiam efficere in venæ cauæ magis, quàm in portæ ramis, per quos in primis humorem aquoſum in abdominis capacitatem effluere, ex ſequentibus apparebit.

Poſſet igitur ſatisfieri quæſtioni propoſitæ, ſimpliciter dicendo, per cæcos & inſenſibiles partium ductus ſeroſos humores transferri in abdominis capacitatem. Facile tamen eſt ductus conſpicuos & patentes indicare, per quos liber eſt humoris ſeroſi à venis in capacitatem illam commeatus.

Horum autem ductuum notitiam nobis indicauit Hippocr. *Aphor.55.ſect.7. Quibus*, inquit, *iecur aqua repletum in omentum eruperit, his venter aqua repletur, & moriuntur.* Cuius Aphoriſmi ſenſus talis eſt (à Galeno non ſatis perſpectus) aquam ab hepate in ramos venæ portæ per omentum ſparſos influere, & cùm illi repleti fuerint, vel tunicis eorum rarefactis per diapedeſim, aut oſculis patefactis per anaſtomoſin, in cauitatem abdominis deferri. Idem, in liene poteſt contingere, & fortè frequentiùs cùm lien aquam magnâ copiâ è ventriculo trahat, vt ex multis Hippocratis locis innoteſcit. Et ex liene in omentum traduci conſtat eiuſdem Hipp. ſententiâ, *lib.4.de morbis*, propoſitâ, his verbis: *In ventriculum autem etiam potus fert ur, quo cùm expletus fuerit, ab eo lien recipit, & ad venas omentum tranſmittit.* Ex prædictis videre eſt, per omenti venas præcipuè, quæ Epiploicæ & Gaſtrepiploicæ nominantur, aquam in abdomen effluere; quamvis per alias etiam venas extillare poſſit.

Præter cauſas hydropis prædictas, quæ frequentiores ſunt, & magis ordinariæ, aliæ dantur minùs frequentes ab Authoribus relatæ, & quibuſdam obſeruationibus confirmatæ, quæ ſcilicet ex peculiari quarumdam partium vitio contingunt, non ſolùm hepatis, & lienis, ſed etiam meſenterij, pancreatis, ventriculi inteſtinorum, renum, veſicæ, & vteri læſâ nimirùm illarum partium homioſi, à graui quodam affectu, vt proprium alimentum corrumpant, & in ſeroſum humorem colliquatione quadam conuertant. Sic apud Gal. *comment. Aph.55. ſect.7.* veſiculæ hydatides in hepatis ſuperficie interdum excitantur, quæ diſruptæ ſeroſum humorem profundunt in capacitatem abdominis, ex cuius collectione hydrops emergit. Sic Fernelius exiſtimat hepar valdè exſiccatum findi, & rimis quibuſdam dehiſcere inſtar terræ ſiccæ, ac per illa rimas ſerum continuò effluens abdominis capacitatem replere. Alij verò dicunt ex inteſtinis hydropem fieri poſſe, ſi illa perforentur, & homo ſtatim non moriatur; ſed humor aquoſus in abdominis capacitatem ex iis ſtillet. Tum etiam ex renibus, ſi valdè vlcerentur, & per ea vlcera ſeroſus humor erumpat. Sic refert Platerus in quodam hydropico vtrumque renem multis vlceribus perforatum fuiſſe; vnde ſanies & ſerum in abdominis cauitatem efflu-xerat. Hydropis denique ex vteri vitio prognati habetur hiſtoria apud Sennertum, ex Ioanne Heinzio, de ancilla quadam hydropica, cuius viſcera omnia ſalua inuenta ſunt, exceptis teſtibus, qui tumidi ſunt reperti ad magnitudinem capitis infantis recens nati; tum etiam liuidi, fungoſi, & plurimis vlceribus conſperſi, ex quibus ſeroſa materia hydropem committens effluxerat.

Hydrops tympanites, à tympano nomen habet; ſiquidem abdomen inſtar tympani tenſum eſt; & ſi manu percutiatur ſonum confimilem edit: tenſio autem illa eſt à flatibus in abdominis capacitate concluſis. Aliquando tamen contingit, flatus tympanitem efficientes, non in capacitate abdominis, ſed in cauitatibus inteſtinorum contineri, quod obſeruauit Platerus, dicens in quibuſdam, qui tympanici putabantur; poſt mortem diſſectis, nullum flatum è ventris cauo erupiſſe, nec ventrem ſubſediſſe; ſed inteſtina, præſertim tenuiora, flatibus adeò diſtenta, & conuoluta profiliiſſe, vt in ventrem denuò reponi nequirent.

Obſeruandum autem eſt rarò flatum tympanitem efficientem ſolum in abdomine contineri, ſed plerumque aquæ permixtum; quemadmodum etiam in aſcite non aqua ſola, ſed flatus etiam in abdomine continetur; & vterque à prædominante nomen mutatur. Si nimirùm maior flatuum, & minor aquæ copia collecta ſit, dicitur tympanites: ſi verò aqua flatibus præualeat, aſcites nominatur: ſi denique æqualis vtriuſque portio cumuletur, ambigit inter vtrumque; vt dubitare liceat vtrùm aſcites, vel tympanites talis hydrops dici debeat.

Flatuum cauſa materialis eſt humor crudus & craſſus, ſiue pituitoſus ille ſit, ſiue melancholicus, qui à calore exagitatus, & attenuatus vapores craſſos emittit, qui difficillimè diſcutiuntur, & illi vapores flatus nominantur.

Humor autem ille crudus & craſſus in ventriculo & inteſtinis aliqua ex parte reſidet; ſed multò magis intra diaphragmatis & inteſtinorum membranas continetur; vnde difficiliùs, quàm à cauitatibus partium prædictarum, auelli poteſt. Huius rei fortem coniecturam facit Aphoriſmus Hipp. 11. *ſect.6. Quibus tormina, & circa vmbilicum labores, & lumborum dolor, qui neque medicamentis, neque aliter ſoluuntur in hydropem ſiccum firmantur.* Cùm enim meſenterium parte anteriore inteſtinis alligetur, poſteriore verò lumbis; facile videre eſt, dolores ad vmbilicum & lumbos ſpectantes, ex meſenterio prodire. Adde quod dolorum contumacia cauſam denotat in profundo corporis, & partium ſubſtantia concluſam, quæ nullo modo deturbari valeat. Si enim in ventriculi & inteſtinorum cauitatibus contineretur, faciliùs excludi poſſet.

De cauſa verò efficiéte diſcrepant inter ſe Authores, aliis frigidam intemperiem accuſantibus, aliis verò calidam. Qui frigidam intemperiem accuſant, ſe fautorem habere putant Galenum, dicentem flatus generari à calore debili. Quibus reſpondendum eſt, calorem poſſe dici debilem reſpectu materiæ, quæ ab eo non poteſt diſcuti ac reſolui. Sed hoc potiùs adſcribendum eſt ipſius materiæ defectui, non caloris, qui ſæpè intenſior eſt, ac præternaturalis. Et certè agnoſcendum eſt cum doctiſſimis Authoribus, materiam tympaniti generádæ magis idoneam eſſe humorem melancholicum aduſtum, & atrabilarium, qui à calore viſcerum torrefaciente generatur. Qui quidem calor eamdem materiam exagitat, & ex ea flatus craſſos, ac difficilè reſolubiles educit.

Hydrops anaſarca fit ab humore, pituitoſo in totum corporis habitum effuſo, qui ideò tumidus & albus apparet;vnde leucophlegmatia nominatur. Generatur autem humor ille pituitoſus ab hepate frigidiori,quod pro laudabili ſanguine crudum & pituitoſum producit,,qui cùm ſubſtantiæ partium in homioſi ſufficienter agglutinari nequeat; portio illius crudior,& nutritioni inepta reſtitat in partibus,eáſque tumidas reddit, hincque anaſarca,ſeu leucophlegmatia exurgit.

Affectus incipiens dicitur cachexia, quæ ab eadem cauſa procedit & eadem habet generationis principia; ita vt facilè cachexia in leucophlegmatiam degeneret, cùm differant tantùm ſecundùm magis,& minus.

Cauſæ antecedentes ſunt, quæcumque hepar impensè refrigerare valent, illiúſque vim concoctricem plurimùm infringere: vt alimenta frigida & humida largiùs aſſumpta, ſuppreſſiones menſium, & hæmorrhoidum, obſtructiones & tumores frigidi, quales ſunt ſcirrhoſi: tum etiam hæmorrhagiæ copioſæ, aliorumque humorum magnæ ac diuturnæ euacuationes, à quibus calor natiuus plurimùm imminuitur.

Signa hydropis,& cuiuſque illius ſpeciei,ex prædictis ſatis manifeſta ſunt. In aſcite enim aquoſus humor in abdomine contentus indicatur ex abdominis mole grandiori, tumore molliore, ac latiore, qui per latera compreſſus fluctuationis ſenſum manifeſtum repræſentat; & æger ipſe dum ſeſe in alterutrum latus conuertit,murmur velut fluctuantis aquæ percipit, tum vniuerſa ventris moles in latus illud prouoluitur.Hinc pedes & ſcrotum intumeſcunt; ſuperiores verò partes graciliores euadunt,ac contabeſcunt; vrinæ ſunt paucæ, & craſſæ, atque interdum rubræ; quia exigua ſeri quantitas ad renes,& veſicam tranſit,in iiſque diu moratur, & in illa mora craſſeſcit ac coloratur. In progreſſu morbi difficultas reſpirandi adeſt, ob aquæ copiam diaphragmati incumbentem, præcipuè dum æger decumbit, vt ea de cauſa erectus manere ac ſedere cogatur. Sitis etiam adeſt moleſta ex humoris ſalſedine, cui ventriculus innatat. Ac denique febris continua & lenta excitatur ex eiuſdem aquæ putredine, quæ viſcera omnia in ea innatantia tandem labefactat & corrumpit.

In tympanite verò venter percuſſus inſtar tympani ſonum edit; moles abdominis minùs grauis eſt, quàm in aſcite: tormina præceſſerunt circa vmbilicum, & lumborum dolor; ægro ſupino iacente venter diſtentus ac durus manet,neque dum ſe conuertit æger,ad latera deuoluitur.

In anaſarca denique non ſolùm venter, crura & tibiæ, ſed etiam manus, brachia, pectus, facies, & totum corpus intumeſcit; & vbicumque digito prematur; veſtigium relinquit. Color cutis pallidus, & cadaueroſus, carnes molles, & laxæ: vrinæ tenues, & albæ;reſpiratio difficilis, febris lenta non raro conſequitur.

Quod ad prognoſim attinet; omnis hydrops periculoſus eſt, & curatu difficilis; eóque difficilior, quò magis inueteratus. Sed inter ſpecies anaſarca minus habet periculum; aſcites verò & tympanites inter ſe ambigunt; vt nunc hic, nunc ille periculoſior ſit, pro maiori vel minori grauitate cauſarum à quibus dependent. Sic aſcites à ſcirrho hepatis oriundus, aut ab vlcere alicuius partis internæ, periculoſior eſt tympanite; ſi verò à nimio aquæ potu, aut obſtructionibus non adeò inueteratis,minus infert periculum.

Hydrops faciliùs curatur in ſeruis, quàm in liberis: in ruſticis, quàm in nobilibus: quia cùm deſideret famem, ſitim, & multa alia tædia; longamque patientiam; promptiùs ſuccurritur his, qui facilè coguntur, quàm quibus noxia libertas eſt.

Hydrops à duritie lienis minùs periculoſus eſt, quàm à duritie hepatis, quia lien minùs princeps membrum eſt,quàm hepar.

Hydrops morbo acuto ſuperueniens, malus; neque enim ſedat febrem, ſed dolorem admodùm infert, ac mortem ipp. 2. *Prognoſt.*

Quibus hepar aqua plenum erumpit in omentum, iis venter aqua impletur, & moriuntur. Hipp. *Aph.* 55. *ſect.* 7.

Ab aqua intercutem habito, ſi aqua quæ in venis eſt, in ventrem confluxerit, morbi fit ſolutio. Hipp. *Aph.* 14. *ſect.* 6. Hic Aphoriſmus priori contrarius videtur. Sed contrarietas ſoluitur dicendo Hippocr. in priori per ventrem intelligere capacitatem abdominis, in hoc verò aluum. Si nimirum aqua per aluum effluxerit, morbi fit ſolutio. Quæ ſententia clarius explicatur ab eodem Hippocr. *in Coacis*, his verbis: *Incipiente hydrope alui profluuium, ſine apepſia, ſeu cruditate proueniens, morbum ſoluit.* Notanda eſt illa conditio, *incipiente hydrope*: nam ſi morbo inueterato contingat profluuium alui, non eſt adeò tutum; quia vtplurimum vitium aliquod per morbi longitudinem contractum in viſceribus relinquitur, vt ſcirrhus, aut ſubſtantiæ corruptela, quod nouæ aquæ prouentum efficit, & mortem tandem inducit. Vnde idem Hipp. *in Prorrh.* eos qui ab hydrope ſeruari debent εὐαπλάγχνους eſſe debere affirmat, hoc eſt ſana & integra viſcera habentes,ſeu à grauioribus illis affectibus immunia. Alioqui ſi cum ſcirrho, aut hepatis corruptione contingat alui fluxus, citiſſimè moriuntur, docente Galeno 2. *ad Glauconem, cap.* 5. & Auicenna, qui ſic loquitur. *Conſtrictio anhelitus, & ſolutio ventris, in tribus diebus mortem ſignificat.*

Vrinæ paucitas in hydropicis mala, & quò minor illius quantitas redditur, eò deterior eſt morbus, quia materia potulenta in ventrem confluit, & nihil ferè illius ad renes peruenit. Hinc Hipp. *in Coac. hydropico febriculoſo vrina pauca, turbatáque, lethalis. Contrà verò, ſi vrinæ quantitas augeatur, benè ſperandum.* Quod eleganter à Celſo proditum eſt: *Et tum demum, inquit, ſecundæ valetudinis ſpes eſt, cùm plus humoris per vrinam excernitur, quàm aſſumitur. Ideò bonum eſt ſingulis diebus vrinam & potum metiri: tum etiam ventrem, lino circumducto, præſertim dum remedia vſurpantur, vt videamus, num ille decreſcat; quod in bonis habendum eſt. Si verò augeatur, non obſtantibus remediis, res in anguſto eſt.*

Abſceſſus, vel maculæ in hydropicorum cruribus erumpentes, lethales. Hoc confirmat Hipp. 7. *epidem.* hiſtoriâ Biontis, & Cteſiphontis, quorum ille oborto abſceſſu in genu ſiniſtro, & ſuppurato, obiit. Huic verò paulò ante mortem collectio cum rubore aliquantulùm liuido in femore dextro apparuit.

Hydropici qui remediorum efficacia liberantur, ſi in eumdem affectum reciderint, deſperati ſunt. Hipp. *in Coac.* Significatur enim vitium aliquod immedicabile intra viſcera latitare, quod euacuatis aquis, nouam earum generationem promouet.

Si æger εὐσπλαγχνος ſit, & bonis viſceribus, ac conſtantibus viribus; cibum libenter aſſumat, benè concoquat,nec ab eo ingeſto affligatur;benè ſpiret non doleat;neque tuſſis, neque ſitis adſit, lingua, ne in ſomno quidem non inareſcat; aluus medicamentis celeriter moueatur;extra purgationem non admodùm cita ſit, & naturaliter excernat; vrina pro victus ratione mutationem ſubeat; laſſitudinis expers ſit;ſi hæc omnia adſint, æger benè ſe habet: ſi plurima aliqua conualeſcentiæ ſpes eſt:ſi nulla, res deſperata eſt.

In ſicco hydrope ſtillicidium vrinæ malum eſt. Hippocrates *in Coacis.*

Tympanites in corpore atrabilario, aut qui fit ab atra bile multa in corpore redundante, lethalis eſt, & fruſtrà illi remedia adhibentur.

Si leucophlegmatia detento fortior diarrhœa ſuperuenit, morbum ſoluit. Hipp. *Aph.* 29. *ſect.* 7. Talis autem diarrhœa morbo incipiente, aut ſaltem non inueterato fieri debet,& viribus adhuc conſtantibus: ſi enim ægro iam debili exiſtente contingat,periculoſa eſt.

Hydropis curatio verſatur in materiæ heterogeneæ euacuatione, ſiue illa in abdomine, ſiue in toto habitu contineatur; cauſæ illam materiam producentis ablatione;

ione;& viſcerum,præſertim hepatis,roboratione. Cauſæ autem præcipuæ, & magis ordinariæ, ſunt obſtructiones graues, & contumaces; tum etiam ſcirrhi;quorum affectuum curationes ex propriis capitibus deſumendæ ſunt.Si verò illæ non ſufficiant, ad ſequentia hydrôpi magis appropriata erit progrediendum, eáque pro varietate cauſarum, & corporum ægrotantium, à prudenti Medico erunt varianda.

Ac primùm purgatio ſolennis inſtituenda eſt, per apozema aperiens,phlegmagôgum,& hydragôgum, in hunc modum compoſitum.

♃. Rad. eryngij, rubiæ tinctorum, apij, petroſel. & enulæ camp.ana ℥.j.rad.valerianæ,aſari, ebuli, & ireos noſtratis, an. ℥. ß. cortic. rad. cappar. median. fraxini & tamariſci, an. ʒ. vj. fol. agrimon. ceterach. capill. ven. chamædr. hyperici, abſinthij, centaur. min. ana M.j.ſoldanellæ M.ß.ſem dauci,petroſel. maced. & fœniculi, an. ℥.ß. liquiritiæ raſ. & paſſul.mundat. ana ℥.j. ſennæ mundat. Vnc.j.ß. agarici in nodulo ligati ʒ. iij. ſem.ebuli,& rad.ialapæ,an. Drach.j. ſem. zinzib. & caryophyll.an.ʒ.j.flor.genîſtæ; ſambuci & tamariſci, an. P.j. Coquantur in æquis partibus aquæ chalybeatæ, & vini albi ſub finem additi ad quartaria quinque. In colat. diſſolue ſyrup. de cichorio compoſiti cum rheo Vnc. iiij. Fiat apozema clarum & aromat. ʒ. iij. cinam. pro iiij.doſib.matutinis.

Poſt purgationem vniuerſalem vtatur æger ſemel in ſeptimanâ puluere ſequenti.

♃.Sennæ mundat. turbith. gummoſi, hermodactyl. ſem.ebuli,ialapæ,mechoacan, an. Drach.j. cremor. tart. ʒ. ij. guttæ gummi Drach. ſem. pulu. diambræ, diarrhod.abba.& ſem. fœnic.an. ℈.j. ſacchari candi Drach. iij.Fiat omnium puluis,cuius ʒ.ij.vel ʒ.ij. ß. infundantur per noctem in vini albi ℥.iiij. Capiat manè vinum, & puluerem.

Syrupus rhamni cathartici, ex ſucco fructus illius cum ſaccharo compoſ.ad Vnc.j.exhibitus, aquas mirabiliter educit. Sumendus eſt immediatè ante prandium.

Vel vtatur ſyrupo magiſtrali, ex decocto apozematis conflato, auctâ doſi purgantium, vel etiam ſequenti.

♃.Succi roſar. pallid. ℔.ij. ſuccor. rad. ebuli, ireos noſtratis, fol. cichorij & agrim. an. ℔. ß. ſem. ebuli, rad. mechoac. & rhab. elect. an. Vnc. ij. ſpicæ nardi ʒ.iij.ſantali citrin.ʒ.ij. cryſtalli tart.ʒ.j. ſem. Infundantur per noctem, & poſt leuem ebullitionem colentur. Deinde adde ſacchari albi parem colaturæ quantitatem. Coquantur in ſyrupum, cui adde ſalis abſinthij Vnc.ſem. Capiat Drach.ij.cum iuſculo aperiente,ſemel in ſeptimanâ.

Vel loco ſyrupi, aut alternatim cum ipſo pilulæ ſequentes vſurpari poterunt, quæ ſimul humores noxios expurganr, & obſtructiones reſerant.

♃. Aloës opt. ſucco abſinthij diligenter nutritæ Vnc.ſem.gummi ammoniaci in aceto ſoluti & traiecti, myrrhæ electæ & croci Martis cum ſulphure parati, an. Drach.iij. ſalis abſinthij & tamariſci, an. Drach. ij. diagrydij & trochiſc. alhandal,an. Drach j.croci,zinzib. & ſalis gemmei,an.℈.j.Cum oxymelite ſcillit. fiat maſſa pilul.de qua capiat Drach.ſem.bis in ſeptimana, duab. horis ante prandium.

Vina etiam purgantia ad hydropis curationem valdè commendantur, quorum variæ extant formulæ. Hæc verò efficaciſſima eſt.

♃.Rad.aſari & mechoac. ana. Vnc.ij.rad. ireos noſtrat.cortic.rad.ebuli & ſambuci, ana Vnc.j. rad.enulæ camp.Vnc.ſem.abſinthij ſicci & epithymi, ana P.j. ſennæ mundat.℥.j.ſoldanellæ ʒ.ij. trochiſc. de rhab. & de eupator.ana ʒ.j.macis, & cinnam. ana Drach. ß. ſcammonij ℈. iv. vini albi ℔. ij. ß. Infundantur per triduum in B. M. vaſe probè clauſo. Seruetur ſine colatura. Capiat ℥. ij. vel iij. manè, bis aut ter in ſeptimana.

Inter remedia, aquis extrahendis idonea, maximè laudatur ſuccus ireos noſtratis, cum vino albo extractus, qui ad Vnc. iij. exhiberi poteſt; aluum enim & vrinas potenter mouet. Quia verò aſperitate ſuâ faucibus & ventriculo moleſtus eſt,cum manna, aut melle permiſceri ſolet.Maſſaria ita præſcribit.

♃.Succi ireos recenter extracti Vnc.iij. mannæ calábrinæ ℥.j ß.Miſce,fiat potio.

Platerus in obſeruationibus; *Hydropico, inquit, Cuidam propinaui ſuccum ireos,vt biberet ad ℥.iij.addito melle vnde plurimùm & ſæpiùs minxit & deiecit. Et poſtquàm repetiiſſet bis vel ter, detumuit venter, pedéſque ſubſederunt,ſicque ſanatus eſt.*

Rhabarbarum à nonnullis commendatur, quia purgando humores noxios, hepar veldè roborat. Et Stocherus ſe multos curaſſe refert vſu rhab. ad. ʒ.j. vel ij. tertio, aut quarto quôque die exhibiti cum decocto aperiente. Tum etiam apud Scholtzium in Epiſtolis, habetur inſignis hiſtoria cuiuſdam hydropici ſolo vſu rhab.perfectè ſanati, quod ſingulis diebus deglutiebat eâ quantitate, quæ neceſſaria videbatur ad aluum ſubducendam.

Trochiſci de rhab ab omnibus authoribus laudantur. Et Matthæus de Gradi.refert ducem quemdam Mediolanenſem hoc ſolo remedio fuiſſe curatum, cuius Drac. ij.ſumebat bis in hebdomada.

Iiſdem troch ſcis ſe alium hydropicum curaſſe teſtatur Michaël Paſchalius;quos in pilulas efformabat propter amaritudinem.

Chymici extractum hellebori nigri, aquilam cœleſtem, & mercurium vitæ commendant, eáque cum aliis medicamentis vulgaribus permiſcent, vnde copioſæ ſequitur ſeroſi humoris euacuatio. Sed viribus admodùm robuſtis opus eſt,ad horum medicamentorum vehementiam tolerandam.

Mitiùs operatur mercurius dulcis, & mercurius diaphoreticus. At ſine manifeſta euacuatione, antimonium diaphoreticum, cum ſale petræ ad albedinem calcinatum; ac multò efficaciùs diaphoreticum ex butyro antimonium paratum, omnes hydropis ſpecies curat.

Verùm in omni purgantium adminiſtratione obſeruandum eſt, purgantia ſaltem validiora non eſſe frequentiùs vſurpanda, vt docet Galen. 9. κατὰ τόπους, quia corpus debilitant, vt poſteà maior aquarum prouentus exoriatur. Ideò roborantia, & aperientia frequentiùs quàm purgantia erunt præſcribenda. Et experientia nos docet, euacuationem in hoc morbo quæ fit per vrinas, meliùs, ſuccedere eâ quæ fit per aluum.

Purgationum vice clyſteres iniici poſſunt, quibus flatus diſcutiantur, aquæ educantur & venter imminuatur, in hunc modum compoſiti.

♃.Fol.maluæ, mercurial. braſſicæ rubræ, ana M. j. ſoldanellæ M. ß. ſem. aniſi, carui, & anethi, ana ʒ. iij. flor. chamæ. melilot. ſtœchados & geniſtæ ana P.j. Coquantur ad ℔.j. In colat. diſſolue catholici ℥.j. hieræ picræ ℥.ß. olei anethi, liliorum, & mellis comm. ana ℥. ij. Fiat clyſter, bis in hebdomada iniiciendus. Vel

♃. Fermenti acrioris ℥.ß. ſalis comm. P.j. Coquantur in aquæ q. ſ. In colat. diſſolue vrinæ pueri impubis ℥.iv. olei rutacei ℥.iij. mellis deſpumati ℥. j. Fiat clyſter,quem valdè commendat Valeriola.

Sequens verò clyſter, inſignem aquarum copiam educit.

♃. Pulpæ colocynth. ʒ. j. Infunde per noctem in vini albi ℥. iij. Colaturæ adde decocti inteſtinorum verueCis ℔.j.olei communis ℥.ij.ſalis petræ ſuſi Vnc. ß. aceti fortis cochl.j.Fiat clyſter.Vel

♃.Pulpæ colocynthid.ʒ.j.furfuris macri M.j. Decoquantur in vino albo,& fiat clyſter.Vel

♃.Sem.carth.Vnc.j.agarici opt.Vnc.ß. pulpæ colocynth.ʒ.iij.fol. centaureæ minor. chamædr. & abſinthij

vtriuſque, ana M.ß.Coquantur ad ℔.j.In colat.diſſolue olei chamæmel.rutæ, & de cappar.an. Vnc.j.mellis roſac. Vnc.ij. Fiat clyſter. Vel

℞. Decocti emollient.℔.i. vini emetici turbidi Vnc. iv.diaphœn. Vnc.i. Fiat clyſter.

Venæ ſectio in hoc affectu meritò reiicitur, niſi fiat à ſuppreſſione menſium, vel hæmorrhoidum. Et tunc etiam, non niſi ab initio morbi vena eſt aperienda, antequàm hepar frigidam diatehſim contraxerit.

Cauteria, veſicatoria, & ſcarificationes in hydropicis gangrænam ſæpè afferre ſolent, quia calor partium puſillus facilè extinguitur. Ideóque ſatius eſt ab huiuſmodi remediis prorſus abſtinere, licèt nonnullis aliquando profuerint.

Paracenteſis etiam rarò, aut nunquam celebranda eſt, quia ex ea pauci euadunt, præſertim cùm ægri, & affines illorum, eam operationem fieri nolint, niſi confirmato morbo; quando videlicet corruptis viſceribus, nulla ſalutis ſpes eſt. Ideò, vt plurimùm, ſecundo, aut tertio ab operatione die intereunt. Prudentiores volunt apertionem eſſe faciendam in principio, vel augmento morbi, antequàm viſcera labem contraxerint. Sed neque tùnc temporis neceſſaria eſt, cùm aliis remediis, iiſque tutioribus, morbus adhuc leuior curari valeat.

Inter euacuantia remedia huic affectui proficua recenſentur ſudorifica, quæ vt in anaſarca perpetuò proſunt, ſic in tympanite,& aſcite aliquando nocent,ſi nempe hepatis ſiccitas, vt non rarò fit, morbo originem dederit. Adde quòd in hydropicis ſudorem elicere vt plurimùm impoſſibile eſt. Si tamen illa hepatis ſiccitas abfuerit, ſudorifica in omni ſpecie hydropis conuenire poſſunt, præcipuè in declinatione morbi, ad ſeroſi humoris reliquias per habitum diſcutiendas. Sic Valeriola refert à ſe curatum aſciticum decocto, ligni ſancti per 40.dies exhibito. Vtile autem erit idem decoctum cum aqua chalybeata & vini albi portione componere. Chymici commendant antimonium diaphoreticum.

Martinus Rulandus ſudorificum parat ex baccis iuniperi, quæ cùm vrinas etiam mouendi vim non exiguam habeant, vtrâque ratione plurimùm prodeſſe poterunt. Illius compoſitio talis eſt.

℞. Granor. iuniperi contuſ.M.iij.Vini generoſi q.ſ. Decoquantur ad medias,& exhibeantur Vnc.vj.ſingulis diebus manè, corpúſque optimè tegatur.

Horatius Reſerus apud Scholtzium, ſe multos pueros & nonnullas mulieres anaſarcâ laborantes curaſſe gloriatur vſu ſyrupi ſancti Ambroſij, qui ſudorificus eſt; illiúſque deſcriptio habetur in veteri diſpenſatorio, quod Luminare maius appellatur, quæ ita ſe habet.

℞. Milij excorticati Vnc.ij.aquæ fontis ℔.ß.Bulliant donec.Vnc.iij.vel iv.illius aquæ ſuperſint. Quæ percolata, cum æquali vini albi generoſi portione miſceatur, deturque calidum hydropico: copioſiſſimè enim ſudabit, ſi texeris diligenter.

At verò cæteris præſtant medicamentis, quæ per vrinas ſeroſos humores euacuant, & fœlicior vtplurimùm curatio hac viâ ſolet ſuccedere.

Inter præcipua habetur ſuccus cherefolij, cuius Vnc. ij.exhibentur manè cum vino albo per plures dies.

Vina aperientia diuretica in hoc caſu plurimùm etiam conferre ſolent; quorum exemplum tale eſſe poteſt.

℞. Rad. enulæ camp. apij fœniculi & iridis, ſiccarum ana Vnc.j. ſem.rad.valerianæ, gentianæ, aſari,ſcillæ, ana Drach.ij. corticis med.ſambuci & ligni ſaſſafras, ana Drach.vj.fol.abſinthij, agrim. chamædr. capill.ven. ſiccor.ana Drach.ij. ſummit. centaur.min. & flor.geniſt. ana Drach j.ſem.petroſel.ameos, anethi, ana Drach. j. ſem.cinamomi Drach.ij.ſpicæ nardi Drach. ſem. Conquaſſentur omnia, & infundantur in vini albi menſuris ij. vel iij. per aliquot dies; deinde hoc vino vtatur omni manè.

In eundem vſum referri poteſt vinum chalybeatum compoſitum,in obſtructione hepatis deſcriptum.

Inter diuretica etiam cenſendum eſt decoctum iuniperi ſuprà relatum. Quod etiam, ſi nimia eius caliditas timeatur; in aqua parari poterit, eíque ſpiritus vitrioli tantillum admiſceri.

Fonſeca commendat vſum terebinthinæ cum aquâ hordei lotæ, eiúſque Vnc. ſem. exhibet bis in ſeptimana.

Ac denique ſpiritus ſalis, tartari & vitrioli, iuſtâ doſi exhibiti, cum apozemate, aut alio decocto aperiente per aliquot dies, miranda præſtant:quia ſummâ tenuitate præditi in omnes corporis meatus facilè penetrant, eóſque aperiunt. Idem præſtant ſales abſinthij, iuniperi, ſtipitum fabarum; & ſimiles cum vino albo exhibiti. Vel ſalium defectu lixiuia ex eorum cineribus parata ſufficiant.

Matthiolus *ad cap. 87. lib. 1. Dioſcorid. Lixiuium*, inquit, *ex vino albo, & iunipero cinere paratum 4. aut 5. vnciarum pondere potum, valentiſſimè vrinam pellit; ita vt nonnullos viderim hydropicos hoc tantùm auxilio ſanatos.*

Prætereà in toto curationis decurſu roborantia hepar nunquam omittenda. Quia fruſtrà aquas educimus, niſi nouam earum generationem inhibeamus. Quod non niſi hepar reficiendo, & ad priſtinam temperiem reuocando conſequi poſſumus.

Inter præcipua roborantia recenſeri debet aqua cinnamomi. Cuius cochlear vnum manè vel ante cœnam int erdum exhiberi poterit.

At maximè laudatur à Galen.8.κατὰ τόπους electuarium cyphoides,ab Arabibus *de vino* appellatum.Cuius Vnc. ſem.manè exhiberi poterit. Illius compoſitio ab Hollerio correcta ita ſe habet.

℞.Paſſul.corinth.mundat.℔.ſem.Coquantur in vino veteri generoſo ad pultis conſiſtentiam. Tuſas excerne per ſetaceum. Tum admiſce conſeruæ anthos, corτic. citri conditi cinam. acuti inter. ana Drach. j. puluer. aromat. roſat. diamarg. calidi, diacinam. ana Scrup. ij. ligni aloës odorif. Drach. ſem.croci ℈. ſem.Miſce, fiat electuarium molle.

Opiata ad obſtructiones hepatis præſcripta hîc etiam erit vtiliſſima.

Plurimùm etiam valet conſerua abſinthij pontici, ex vna parte comarum illius, & tribus ſacchari partibus compoſita. Cuius vſu nonnullos hydropicos percuratos fuiſſe teſtatur Matthiolus, *cap.de abſinthio.*

Poterius opiatam componit ex conſerua roſar. ſpecifico ſtomachico,croco martis, & ol.vitrioli, quo ſolo remedio ſe hydropicos curaſſe gloriatur. Specificum autem ſtomachicum eſt antimonium fixum.

Cæterùm in potu hydropicorum maximum verſatur curationis momentum. Illius idcircò curam exactam habere opus eſt, vt parciſſimè bibat æger, & ſitim tolleret quantùm poteſt. Multos enim omnimodâ potus abſtinentia & aſſorum vſu,ſine alio remedio conualuiſſe notum eſt. Pro potu vtetur vino enulato, vel abſinthite, vel iuniperino, vel chalybeato, vel prædictis etiam chalybeatis. Iubet Auicenna ne aqua quidem videant hydropici. Si tamen nimia calefactio aut exſiccatio metuatur,vel æger ſit abſtemius, vti poterit decocto iuniperi, ligni ſancti & ſaſſafras, vel decocto rad. rubiæ tinctorum, quæ vrinas potenter mouet; iiſque vel ſolis, vel cum vino albo permixtis. Cùm autem, vt antea dictum eſt, potus abſtinentia maxima eſſe debeat, ſitis tamen admodùm vrgeat; illa per vices fallenda eſt, vel oris collutione cum aqua chalybeata & aceto, frequenter mandendo grana aliquot maſtiches, vel quidvis eiuſdem facultatis. Aquam enim plurimam in os elicit: Non vt quibuſdam videtur, è capite ſolo, ſed ex ventriculo, & ex abdominis capacitate, ſicque multis eſt nominibus profutura.

De cibis, hoc tantùm dicemus, ſicciores eſſe eligendos, & dulcia, vt peſtem, eſſe fugienda.

Dum

Dum remedia interna celebrantur, externa etiam adminiſtranda ſunt. Illa enim non parùm conferunt ad ventris tumorem diſcutiendum. Ad hanc rem componuntur fomenta, ſacculi, vnguenta, cataplaſmata, & emplaſtra, quorum præcipua in hunc modum ſe habent.

℞. Rad.althææ,liliorum,cyperi, cortic.rad. cappar. mediani fraxini, tamariſci, ebuli,& ſerpentariæ maior. ana ℥. iij.fol. abſinthij, agrimonij, maioranæ, origani, calamenti,pulegij, rutæ, chamædr. chamæ, abrotoni & ſambuci. ana M.j.ſem. petroſel. anethi & cumini, ana Vnc.j.Flor.chamæm.melilot.& geniſtæ, ana P. iij.ſpicæ nardi, ſchœnanthos, nucis moſchat. caryophyll. & cinnam. ana Vnc. ſem. ſalis & aluminis, ana ℔.ß. Fiat omnium decoctio in lixiuio facto ex cineribus quercus, vel ſarmentorum, quâ foueatur totus venter & calidè ante cibum, cum ſpongiis in ea imbutis & expreſſis. Vel

℞. Vrinæ pueri mund. ℔. iv. ſalis prunellæ Vnc. iij. Bulliant ad tertiæ partis conſumptionem pro fotu.

Aqua-pendens aquam calcis prædicat, in qua ſpongiam nouam, quæ totum abdomen comprehendat, exprimit, eámque ſuperligat. Sic enim aquas hydropicorũ inſenſibiliter abſumi,& frigidam humidámque viſcerum intemperiem tolli, & lienem induratam aliquando ſanari afferit. Claudinus verò calcem in aqua thermali ſalſa, ſulphurea aut nitroſa extinguit ſpongiam in ea expreſſam faſciis arctè ventri alligat, & diu ibi detinet ſubindeque permutat.

Sacculi parari poſſunt ex materiâ prioris fomenti, in vino albo decoqui,& calidè ventri admoueri.

Poſt fotum liniatur venter ol. anethino, rutaceo, irino; cum puluere ammoniaci, galangæ,aneth.baccarum lauri & ſimilibus.

Inunctio ex ol.ſcorpion. Matthioli, cum pauco oleo roriſmarini vtiliſſima eſt.

Multi vnguenta,& linimenta componunt ex purgantibus validioribus, quæ hydropicorum aquas potenter detrahunt, & diſtentum abdomen remittunt. Verùm illa periculoſa ſunt. Inſerta namque muſculis, & membranis vis purgatoria lethale ſæpè alui profluuium aciet.

Poſt linimenta, vel etiam iis omiſſis, cataplaſmata vel emplaſtra imponi poterunt. Sequens præſtantiſſimum eſt.

℞.Rad. cucum. agreſt. optimè contuſæ & in aceto ſcillit.per 24.horas macerat. ℔.j. mellis deſpumati ℔ ij. Miſce, & bulliant ad conſiſtentiam carati, & in fine adde cumini ſubtiliter puluerati Vnc. iv. Fiat emplaſtrum abdomini applicandum, & ſingulis diebus renouandum. Vel

℞. Stercoris bouini ſiccati ℔. j. ſulphuris viui, & ſem.cumini puluerat.ana Drach.ij. ſapæ vel vrinæ pueri q.ſ.Fiat cataplaſma.

Cataplaſma ex raphanis contuſis vmbilico, & lumbis admotum,aluum,& vrinas mouet.

Galenus commendat cataplaſma ex cochleis cum ſuis teſtis contuſis, quod ventri admotum ibi detinendum eſt, donec ſpontè cadat; aquas hydropicorum potenter abſumit.

In emplaſtri formam redactum tale componitur à Valeriola.

℞.Stercoris vaccini lib.j. ſterc. caprini ℔. ſem. Bulliant ſimul in aceto fortiſſimo, & in mortario contundantur,addendo ſulphur.viui Vnc.iij.alumin. Vnc.j.ſuc. cor.thymelææ & ebuli recent.extractorum,ana Vnc.iij. farin.lupin.& orobi,ana Vnc.ij.puluer. ſoldanell. quart. j.aniſi,marathri,cumini,ana Drach.ij. ſalis comm. torrefacti Drach.iij terebinth. Vnc.iv. picis naualis, Vnc. vj. Miſce,fiat emplaſtrum.

Obſeruatione dignum eſt,quod ſibi experientiâ compertum eſſe teſtantur Vvierus & Varignana, bufonem ſylueſtrem, qui in nemoribus reperitur, per ventrem ſectum & renibus obligatum aquas hydropicorum per vrinas educere, & cum ampliùs euacuare volumus, applicationem eſſe renouandam.

Petræus verò refert eiuſdem bufonis puluerem in clibano ſiccatum,& calcinatum, Drach.ſem.pondere in vino, vel alio liquore propinatum, per vrinas hydrôpem mirificè expellere. Cuius experimenti inuentor primus,mortis accelerationem ex eo quærens, inſperatò conualuit. Sequens etiam ceratum ex bufone paratum vtiliſſimum eſt.

℞.Bufonum ℔.ij.ſucci ebuli ℔.iij.olei lib.j.ceræ ℔.ß. Bulliant in olla lutata ad mediæ partis conſumptionem, Colentur fiat ceratum, quod extendatur ſuper alutam & regioni lienis applicetur; aquas omnes euacuat.

Toto curationis decurſu roborantia ventriculo admouenda ſunt. Et in primis hepatis, dum tumor ſubſidere incipit, aut non eſt ita inſignis, vt topicorum penetrationem ad hepar impedire queat.

℞.Ol.flor.arantiorum Vnc.j. olei de ſpica Drach.iij. vnguenti roſac. cerati ſtomachici Gal. ana Drach ij. ol. maſtich ſtillatitij ℈.ij.ol.abſinthij ſtill.℈.j.ol.nucis moſchat.Drach.j.ſem.Ceræ albæ parùm.Miſce,fiat linimentum ventriculo applicandum.

℞.Comar. abſinthij pontic. ʒ.iij marrubij, roriſm. ana Drach.ij.roſar.rubr.P.ij flor.chamæm.fol.lauri, ana M.ß.cortic. arantiorum, ligni aloës odorif. ana Drach. iij.rad.cyperi, ſchœnanthos, ſpicæ nardi, ana Vnc. ſem. Cùm vini optimi partibus duabus, aquæ abſinthij & agrim.ana parte vna, fiat decoctio, quâ foueatur regio hepatis cum ſpongia vino abſinthite elota.

℞. Vnguenti roſac. cerati ſantal. ana Vnc. iij. roſar. rubr.ſem.endiuiæ, & acetoſæ, ana Drach.j. ſpinæ nardi, ſchœnanth.abſinthij ſicci,ſtyrac. calamit. ana Scrup. iv, ol.maſtich. vel de abſinthio q.ſ. Fiat linimentum applicandum eidem parti poſt fotum.

Vtplurimùm in hydrôpe crura, tibiæ & pedes œdematoſo tumore afficiuntur; ad eúmque diſcutiendum conueniet lixiuium, in quo rad. ebuli & enulæ camp. folia roriſm. maioran.thymi, lauri origani, ſal. & alumen incocta fuerint.

Quamvis autem vtplurimùm propoſita curatio vſurpanda ſit, aliquando tamen minùs conueniens eſt, quando nimirùm hydrops in calido & ſicco temperamento,à cauſis calefacientibus calorem natiuum diſſipantibus, productus eſt; quemadmodum in febribus bilioſis & vehementibus ſolet accidere. Tum enim hepatica frigida cum aperientibus minùs calidis conueniunt; qualia in febribus diuturnis vſurpari ſolent. Tum etiam ſyrupus magiſtralis ſuprà deſcriptus, ex ſuccis roſar. cichorij & agrim. compoſitus in hoc caſu maximè conueniet.

Pro potu ſumatur decoctum rad.cichorij, & calcitrapæ guſtui non ingratum, vel aliorum aperientium temperatorum; ſed liberaliore quantitate, quàm quæ ſuprà propoſita eſt, quæ nimirùm ſitim leniat, iecoris ardorem temperet, idque reſiccatum humectet. Quam doctrinam(quamvis ab Auincenna,Tralliano, aliiſque ſancita eſt,quia tamen à nonnullis paradoxa videtur, & magni eſt in vſu practico momenti,)non erit inutile inſigni exemplo confirmare, à Baptiſta Montano relato *conſ.263.*his verbis. *Vidi*, inquit, *Venetiis religioſum quemdam Ordinis Prædicatorij, hydropicum ex aſcite, & tympanite,qui fuit curatus. Adfuerunt mecum excellentiſſimi Medici plurimi,ſcilicet Papienſis, Eugubinus, Trincauella,& alij. Habebat is,vt dixi,aſcitem cum tympanite,& tabem cum febre hectica. Oportebat tum exſiccare & humectare. Quare eramus in maxima diſcordia. Ego volebam vt multùm biberet, ſed quæ aperirent, quia habebat plurimas obſtructiones;præterea vt humectaretur, quia ad tabem peruenerat. Ordinabam ego ſyrupum acetoſum,cum omnibus quæ prouocant vrinam. Eugubinus nolebat quicquam eſſe bibendum, & narrabat de quodam hiſtoriam, qui per ſicca fuit curatus. Papienſis, vt litem dirimeret, concluſit, neque liberaliter, neque omnino nihil eſſe*

bibendum. Res extrahebatur vſque ad noctem. Deducebant nobiles vnumquenque Medicum ad ſuam cymbam. Ibi tum Papienſis, quod anteà diſſimulauerat, conuerſus ad magnificum quemdam, dixit: Si vultis curare hunc dominum, profecto non aliud erit faciendum, quàm quod conſuluit Baptiſta Montanus.

In hoc etiam caſu maximè conuenient medicamenta ex chalybe, tartaro, & vitriolo, quia citra inſignem calefactionem potenter aperiunt & vrinas mouent

At cæteris remediis palmam præripiunt in hoc caſu aquæ minerales acidulæ & vitriolatæ, quæ viſcera potenter deobſtruunt, aquas per vrinas euacuant, & viſcerum intemperiem corrigunt. Vnde experientiâ conſtat, multos hydropicos quotannis aquarum Spadanarum vſu percurari.

Narrat Auicenna *cap. de cura aſcitis*, hiſtoriam mulieris cuiuſdam, *quam hydropiſis attriuit*, vt ipſe loquitur, *& magnificata eſt ſuper eam, & ipſa mulier concedit quantitatem malorum granatorum, tam maximam, quod eius relatio eſt incredibilis, & ſanata eſt.*

Ex Varignana refert ex Plateario, quòd quædam vetula coxit in olla ſuccum plantaginis ad medietatem & dedit hydropico de cauſa calida, ad bibendum quotidiè, & ſic curatus fuit.

Quibus exemplis patet hydropem aliquando refrigerantibus curari. Iiſque addere poſſumus Chriſtophori à Vega teſtimonium, qui *lib.3. art.medic. ſect.8. cap.12. Tympanitem*, inquit, *vidimus à calida iecoris intemperie natum, quem refrigerantibus curauimus, iecori ſuperponentes ſuccum endiuiæ, & cichorij cum pauco aceto, & cichorium edendum dantes, atque endiuiam.*

PRAXEOS MEDICÆ LIBER XII.

DE AFFECTIBVS LIENIS.

PRÆFATIO.

QVAMVIS lien omni morborum genere tam ſimilari, quàm organico, & communi affici valeat: ens tamen eos ſolummodò qui in praxi frequentiùs occurrere conſueuerunt, explicare decreuimus; eóſque ſex capitibus comprehendere. Quorum primum erit de lienis inflammatione. Secundum de dolore. Tertium de obſtructione & tumore, ſeu inflatione lienis. Quartum de ſcirrho lienis. Quintum de melancholia hypochondriaca. Sextum de ſcorbutica affectione.

CAPVT I.

De Inflammatione lienis.

INflammatio lienis eiuſdem eſt naturæ cum hepatis inflammatione. In eo tantùm differt, quòd rariùs fit à ſanguine puro; frequentiùs à ſanguine melancholico. Eaſdem etiam habet cauſas, tam coniunctas, quàm antecedentes. Diagnoſis verò diuerſa eſt.

Signa igitur inflammati lienis ſunt, tumor & dolor in ſiniſtro hypochondrio, qui interdum ad diaphragma, & ſiniſtrum humerum extenditur, grauitas etiam adeſt, & pulſatio in eodem hypochondrio; febris aſſidua, cibi faſtidium, ſitis, lentor nigricans linguæ adhærens, moleſtus dexter decubitus, propter viſceris grauitatem ventriculo incubantis; interdum etiam ſiniſter ſi tumor ingens fuerit, quia comprimitur tunc à ventriculo & hepate: tumor interdum lienis figuram retinet interdum totum ſiniſtrum hypochondrium implet; interdum etiam infra vmbilicum apparet, multiplicatâ materiâ, & inflammatione vicinas partes, præcipuè vmbilicum occupante.

Intenſiora autem & remiſſiora prædicta ſigna apparent, cum aliqua etiam varietate, pro varia humorum miſcella. Si enim ſanguini melancholico bilis admixta ſit, vrinæ ſunt rubicundiores, os amareſcit, ſitis intenſior, febris ardens, & tertio die ingraueſcens, vigiliæ tenſæ, & interdum deliria. Si ſit admixta pituita, color eſt pallidus, febris & ſitis minor, ac dolor remiſſior. Si verò ſanguis melancholicus purus ſit, durities maior eſt; color corporis nigricat, & interdum vrina, aliáque dominantis melancholiæ indicia apparent.

Prognoſis ferè eadem eſt, quæ hepatis inflammationis, attamen paulò minùs periculoſa, cùm hepar ſit nobilius. Si ægrum non interimat, vel criſi terminatur, vel reſolutione ſoluitur, vel ſuppuratione, vel induratione, quâ in ſcirrhum degenerat. Criſis bona ſæpè contingit per hæmorrhagiam naris ſiniſtræ, vrinæ vel alui profluuium.

Curatio huius affectus eadem inſtituenda eſt, quæ in hepatis inflammatione fuit propoſita; ſi ſequentes tantùm adhibeantur differentiæ.

Primò, quòd venæ ſectio, liene inflammato, in brachio ſiniſtro celebranda eſt, & non ita frequenter vt in hepatis inflammatione: quia hepar, fons ſanguinis largiori indiget euacuatione. Quod vero de apertione ſaluatellæ ab Authoribus circumfertur, quam lienem peculiariter exonerare aiunt, ſuperſtitioſum, & iam ferè in vſu practico obſoleuit. Vtiliùs enim multò è baſilica vena ad omnes implendas indicationes, ſanguis detrahitur.

Secundò, quòd topica, quæ in inflammatione hepatis hypochondrio dextro admouebantur, hîc ſiniſtro applicentur.

Tertiò

Tertiò, quòd in dictorum topicorum vſu, aſtringentia non ſint tantâ curâ; & tam diu continuanda: quia cum lien ſit pars minus princeps, illius robori tantoperè ſtudendum non eſt.

Reliqua ex inflammationis hepatis curatione deſumantur.

CAPVT II.

De Dolore lienis.

DOlor interdum lienem affligit circa febrem & duritiem, quæ tactui renitatur; iſque à flatu excitur, qui non ſolum lienis ſubſtantiam, quæ ferè inſenſilis eſt, ſed etiam membranam ipſum veſtientem diſtendit.

Ab inflammatione facilè diſtinguitur per febris, & renitentiæ abſentiam. Difficilius verò à colico dolore, quia colon inteſtinum ſpleni ſubiicitur, & incumbit: diſtinguuntur tamen, quod dolor ſplenicus grauis ſit, & in vno loco fixus; colicus verò diſtendens, acutus, mobilis, & ad totum ventrem excurrens.

Curatio huius doloris perficitur clyſteribus carminantibus, purgatione conuenienti fomentiſque emollientibus ac diſcutientibus, aceto adiecto. Tum etiam linimentis compoſitis ex ol. lilior. chamæm. capparum, abſinthij, cum modico ſpicæ & aceti.

Si poſt horum remediorum vſum dolor perſiſtat cucurbitula ſiniſtro hipochondrio erit admouenda, modò nulla inflammationis, aut fluxionis ſuſpicio fuerit.

CAPVT III.

De obſtructione, & tumore, ſeu inflatione lienis.

LIen obſtructionibus obnoxius eſt non minùs, quàm hepar; imò & frequentiùs; quandoquidem craſſiori ſanguinis parti recipiendæ deſtinatus eſt, ac magis fæculentæ, quæ ideò faciliùs in venis illius retinetur, vel in meatibus inſenſibilibus hæret, propter mollitiem & laxitatem partis craſſorum humorum receptioni magis idoneam. Et quando humor craſſus ſubſtantiæ lienis hæret, tumorem in parte efficit, ac inflationem. Et quidem ſi humor ille diuturna mora craſſeſcat, ac duritiem nanciſcatur, ſcirrhum generare ſolet; quamdiù verò liquidior manet admixtione pituitæ, ad œdematoſi tumoris naturam accedit, qui illis præcipuè familiaris eſt, qui in locis paluſtribus, humidiſque degunt; vel qui frigidis alimentis veſcuntur, aut frigidæ potu largiori vtuntur. Si verò tumor ille mollior, & laxior fuerit, inflatio ſimpliciter appellatur, cuius cauſa eſt materia partim pituitoſa, partim flatulenta. Huiuſmodi obſtructionibus, tumoribus, & inflationibus affecti, lienoſi vulgò nominantur.

Cauſæ lienis obſtructiones generantes eædem omninò ſunt, quæ in hepatis obſtructione fuêre propoſitæ, & hanc vel illam partem afficiunt, provt magis, vel minùs diſpoſitæ ſunt ad eas recipiendas. Non raròautem vtrumque viſcus ſimul afficitur. Vix enim humores craſſi poſſunt in vno viſcere luxuriare, quin portio eorum ad alterum deferatur.

Diſtinguitur obſtructio lienis ab obſtructione hepatis, ex ſitu partis affectæ; grauitas enim percipitur in ſiniſtro hypochondrio, & interdùm dolor præſertim in curſu, vel concitatiore ambulatione, aut equitatione; & contrectando hypochondrium, tenſio & renitentia quædam inuenitur; tum color faciei liuidus percipitur, & reliqua melancholiæ dominantis indicia apparent.

Affectus eſt pertinax, & diuturnus, ob partis mollitiem & laxitatem, cuius ratione ab humore imbibito ſeſe facilè expedire non poteſt; & ſi in vetuſtatem abeat, nec citò curetur, in ſcirrhum degenerat.

Curatio eadem competit, quæ in hepatis obſtructione fuit propoſita, addendo ea quæ peculiariter lienem reſpiciunt, & humori melancholico præparando, expurgandóque dicata ſunt.

His autem pilulæ de ammoniaco ſequentes, tanquam efficaciſſimæ addendæ ſunt, & in frequenti vſu habendæ.

℞. Ammoniaci pinguis in aceto ſcillitico ſoluti Vnc. j. extracti aloës Vnc. ſem. cryſtalli tart. Drach. j. myrrhæ, croci, an. ʒ. ſem. maſtiches, benjoini, ſalis fraxini, & abſinthij an. ℈. j. Cum oxymel. ſcillit. fiat maſſa pilular. Doſis Drach. ſem. bis in ſeptimana, purgationibus interiectis.

In apozematis, aliiſque aperientibus remediis liquidioribus oxymel. ſimplex, & ſcilliticum vtiliter diſſoluitur, ad craſſos & terreſtres humores potenter diſſecandos.

Præ cæteris autem remediis, quæ ex chalybe componuntur, ad lienis obſtructiones referandas ſunt efficaciſſima.

Imò verò pro potu ordinario aqua ferrata, vel chalybeata vſurpanda eſt, quæ lienem imminuere, vt inquit Celſus, ex eo cognoſcitur, quòd ea animalia, quæ apud fabros ferrarios educata ſunt, exiguos lienes habent.

Fomentis acetum addatur loco vini albi, quòd maiorem penetrationem conciliet: quæ neceſſaria eſt in humore craſſiori. Adde quod Galen. in affectibus lienis acetum valdè commendat, in remediis tum internis, tum externis vſurpatum.

Cataplaſmatis addatur cicuta, tanquam efficaciſſima ad tumores emolliendos & diſcutiendos.

Efficax fiet cataplaſma ex nicotiana viridi cocta in oleo & vino albo.

Ex oleo etiam cocto cum nicotiana & vino albo, ad vini conſumptionem, fieri poteſt litus admodùm efficax.

Amatus Luſit. *curat.61. cent.5.* curationem proponit obſtructionis lienis, à quartana febre relictæ, quæ ſublata eſt ex decocto rad. chinæ, per 20. dies, poſt conuenientes purgationes vſurpato.

CAPVT IV.

De Scirrho lienis.

MAteria lienis obſtructionem efficiens diuturnâ morâ craſſeſcit magis ac magis, & ſcirrhoſam duritiem contrahit. Cùm autem eadem ſit natura ſcirrhi lienis & hepatis; quæcumque de hepatis ſcirrho à nobis dicta ſunt, in hunc etiam locum transferri poſſunt.

Diagnoſis etiam ſcirrhi lienis eadem eſt, cum ſcirrhi hepatis diagnoſi, niſi quod in illo durities, & renitentia percipitur in ſiniſtro hypochondrio.

A tumore flatuoſo, ſeu inflatione diſtinguitur; quòd in ſcirrho maior eſt grauitas, quam in flatuoſo tumore, qui etiam digitis compreſſus cedit; & murmur, ac ſonum edit, quæ in ſcirrho non reperiuntur.

Si à ſola melancholia fiat, inſignia atque euidentia prædominantis melancholiæ ſigna apparent: Si verò pituitam admixtam habeat, cachexia pituitoſa in toto corpore apparet.

Prognoſis etiam eadem eſt cum hepatis ſcirrhi prognoſi; niſi quòd lienis ſcirrhus faciliorem aliquantulùm curationem obtinet, propterea quod viſcus ignobilius fortiora citra noxam tolerat remedia.

Ac denique curatio ſcirrhi lienis eadem omninò eſt cum ea, quæ pro hepatis ſcirrho fuit propoſita.

Quia tamen per gradus ineunda curatio eſt, & à mitioribus ad valentiora progrediendum: ea priùs remedia vſurpanda erunt, quæ obſtructionibus hepatis & lienis conuenire diximus. Et inter medicamenta chalybeata ibidem laudata, maximè conueniunt pilulæ ex chalybe, ammoniaco, aliíſque compoſitæ, in obſtructione hepatis deſcriptæ.

Ex remediis verò pro hepatis ſcirrho propoſitis, magno in pretio habendæ ſunt pilulæ ex aloë, ammoniaco, & mercurio dulci: quæ tamen non abundè ſatisfaciunt. Opiata ſequens vtramque paginam implebit, niſi morbus ſit prorsùs incurabilis.

℞. Gummi ammoniaci, opopanacis, & bdellij, ana ʒ.ij. Diſſoluantur in vino albo, colentur, & coquantur; deinde adde confect. hamech, & diaphœn. an. ʒ.ij. catholici dupl. ℥.ß. pilular. fœtid. ʒ.ii. Fiat opiata, de qua capiat ℥.ß. addendo mercurij dulcis gr. xx. continuando per plures dies conſequentes: ſícque tumor, & durities euaneſcet.

At præter illa remedia & præcepta, in prædictis curationibus propoſita, ſequentia in hoc morbo obſeruanda veniunt.

Primò, quod de ſanguinis miſſione valdè dubitetur. Hæc tamen difficultas reſoluitur, concludendo eam conuenire poſſe in principio. At morbo inueterato minimè prodeſſe.

Secundò, inter ſpecifica remedia commendatur à Solenandro & Fonſeca vrtica mortua, quæ galiopſis dicitur, ſeu lamium Plinij, Itali herbam lienis vocant. Hanc cum vino tenui decoctam ad ℥.j. exhibent, vel pulueris illius Drach. j. cum eodem vino, aut alio liquore idoneo, fœliciſſimo ſucceſſu.

Tertiò præter fomenta ibi enumerata, Aqua-pendens in Chirurgia, abdominis fotum ex ſpongia in aqua calcis expreſſa admotum prædicat, eóque ſcirrhum lienis & hydrôpem curatum aſſerit.

Quartò præter vnguenta dictis locis propoſita, ſequens tanquam mirabile laudatur ab Amato Luſitano, cuius vſu ſe ſcirrhum lienis curaſſe gloriatur, ídque à Medicis Ferrarienſibus accepiſſe refert.

℞. Ol. commun. ℔.iij. medullæ crurum bouis ℔.j. butyri recentis ℔.ß. ſucci bryoniæ, & cyclam. an. ℔.j. Bulliant lento igne ferè ad conſumpt. ſuccorum. Colaturæ adde ceræ citrin. ℥.viij. pulu. ceterach. cortic. capparis, tamariſci, ſem. agni caſti, an. ʒ.iij. Miſce, fiat vnguentum.

Ita deſcribitur ab Amato. Sed nimia eſt illius quantitas pro vnico ægrotante. Poterit ergo imminui in hunc modum.

℞. Ol. comm. ℥.iij. medullæ cruris bouis ℥.j. butyri recent. ℥.ſem. ſucci rad. bryoniæ, & cucumer. agreſt. an. ℥.ſem. Bulliant lento igne ferè ad conſumpt. ſuccorum. Colaturæ adde ceræ citrin. ℥.j. pulu. ceterach. cort. capp. tamariſci, & ſemin. agni caſti, an. ʒ.ij. Fiat vnguentum.

Quintò, cataplaſmata ſequentia maximæ ſunt efficaciæ.

℞. Rad. cucumer. agreſt. ℔.j. fol. maluæ & violar. ana M. iij. Coquantur ad putrilaginem Contundantur & traiiciantur per ſetaceum; deinde adde ol. de cappar. & tamariſci, an. Vnc. j. aceti ſcillit. parùm. Fiat cataplaſma.

℞. Fermenti acrioris ℔.ij. Coquantur in æquis partibus olei & vini ad formam cataplaſmatis.

Denique præter emplaſtrum in ſcirrho hepatis propoſitum, ſequentia erunt efficaciſſima.

℞. Gummi ammon. ℥.iv. Diſſoluantur in aceto forti, poſteà colentur, & bulliant ad conſumptionem aceti; deinde adde ceræ parum. Fiat emplaſtrum.

℞. Cicutæ M. iv. ammoniaci ℔. ß. Infundantur in aceto dies octo, dein bulliant dum ammon. ſoluatur, hinc per pannum lineum validè exprimatur; iterúmque expreſſus liquor ebulliat parùm; & adiectâ cerâ & ol. amygd. fiat emplaſtrum.

℞. Succi maluæ, creſſonis, caulium, & rad. filicis, an. Vnc. ij. gummi ammoniac. Vnc. iv. aceti parùm. Diſſolue ſimul lento igne, poſteà coquantur, poſtremò colentur; tandem recoquantur ad ſyrupi conſiſtentiam, & cum ℥.j. ol de cappatibus, & ceræ q.ſ. fiat ſpanadrap regioni lienis applicandum, & tertio quóque die renouandum.

Aqua-pendens loco citato, lienes induratos ſequenti emplaſtro pluries ſanatos fuiſſe aſſeuerat, quod fit ex duabus partibus ammoniaci ex aceto diſſoluti, vnâ ſucci nicotianæ, vnâ reſinæ pini, terebinth. & ſucci ebuli, vnâ ol. de cappar. & ceræ nouæ q.ſ. ad emplaſtri ſeu cerati formam adipiſcendam.

CAPVT V.

De Melancholia hypochondriaca.

Licèt omnes partes hypochondria conſtituentes in hoc morbo afficiantur; lien tamen pars affecta præcipua cenſetur, cùm ſit humoris melancholici conceptaculum, vt non ineptè inter morbos lienis collocari valeat.

Fit igitur hæc affectio à melancholia præternaturali, quæ atra bilis nominatur, & ex aliis humoribus exuſtis ac torrefactis generatur; præcipuè ſanguine, aut bili, aut melancholia naturali.

Hic tamen humor melancholicus, purus ac ſyncerus non eſt, ſed plerumque aliis humoribus, iíſque vitioſis permixtus, putà bilioſis, pituitoſis, ac ſeroſis, ex quibus magna ſymptomatum varietas exurgit, inferiùs referenda. Generantur verò humores iſti vitioſi in liene præſertim calidiori intemperie affecto, tum etiam in hepate pariter intemperato: vndè fit vt cibum & potum crudum, & non ſatis coctum ad ſe trahant; & quidem tenuem, & aquoſam chyli partem maturiùs; craſſam verò tardiùs hinc poſteà craſſior vehiculo deſtituta, in venis meſeraicis ſubſiſtit, ibique diutiùs hærens vlteriùs incraſſatur, ſæpéque aduritur; & poſtmodùm ad prædicta viſcera perueniens non rectè concoquitur. Adde quòd concoctio illorum viſcerum quæ in ſtatu naturali per elixationem fieri debet, ab iis intemperatis per aſſationem potiùs fiat; vndè humorum aduſtio maior conſequitur fieri tamen poteſt, vt citra viſcerum intemperiem hæc affectio generetur, ex prauis ſcilicet alimentis, & ſanguini melancholico producendo idoneis: Imò verò ex ipſo ſanguine laudabili diutiùs in vaſis retento, & quantitate ſuperfluo, quod in ſuppreſſione menſium, & hæmorrhoidum contingit, qui quidem ſanguis in prædictis vaſis diutinam moram trahens, exuritur, & atræ bilis naturam induit.

Oriri etiam poteſt hæc affectio ex vitio ventriculi alimenta probè non concoquentis, ſed ea in nidoroſam cruditatem conuertentis, ex qua deinde in hepate, & liene vitioſi illi ſucci generantur. Imò verò Gal. 3. *de loc. affect. c.7.* Dioclem ſequutus, cenſuit; propriam melancholiæ hypochondriacæ ſedem eſſe in ventriculo ex eo quòd vt plurimùm in hoc affectu ventriculi laborantis indicia appareant. Veritati tamen magis conſonum eſt ventriculum frequentiùs ſecundariò affici, hepatis aut lienis vitio ipſi communicato, vt in ſequentibus clariùs oſtendemus.

Colliguntur autem vitioſi illi humores in venis & arteriis, quæ in infimo ventre continentur; ramis præſertim venæ portæ maioribus, ſplenicis, meſentericis, epiploicis, gaſtricis, & gaſtrepiploicis. In quibus magnas, & ſæpè horrendas fermentationes patiuntur; vnde anathymiaſes terræ, & malignæ ad cerebrum, cor, & diaphragma eleuantur, quæ ſymptomata varia in iis partibus excitant, inferiùs enumeranda.

In ipſis etiam viſceribus humores prædicti continentur, liene præſertim & pancreate, glanduliſque in me-

ſenterio

ſenterio reſidentibus, quarum omnium partium ſubſtantia mollis, & ſpongioſa prædictis humoribus facilè imbuitur, & ſemel imbibitos difficillimè deponit. Prætereà glandulæ per totum meſenterium diſperſæ, vt venis & arteriis fulcimentum, & firmamentum ſint, & obſtent ne illæ à repletis inteſtinis, vel alia de cauſa comprimantur: Si præter modum intumeſcant, ipſa vaſa comprimunt, & liberum humorum commeatum impediunt; vnde obſtructiones in illis ductibus generantur.

Pueri & adoleſcentes huic affectui minimè obnoxij ſunt propter humidum temperamentum humori melancholico generando ineptum; ſed in ætate conſiſtenti frequentiſſimè contingit; quia humores in iuuentute à calore acriore aduruntur; & vbi calor ille deferbuit, tenuioréſque partes exhalarunt, magnus fit humoris melancholici prouentus.

Cauſæ huius affectus antecedentes, & procatarcticæ ſunt: primò, cibi praui ſucci, & concoctu difficiles, & qui generando humori melancholico idonei ſunt; vt panis furfuraceus, aut non benè fermentatus, aut cruſta, eius legumina, caſeus, oua indurata, & frixa, aues aquaticæ, carnes bouinæ, ceruinæ, leporinæ, & omnes ſale, & fumo induratæ, & alia innumera alimenta craſſiori & duriori ſubſtantiâ prædita.

Secundò, animi pathemata grauia, & diuturna, præcipuè mœror & mœſtitia, ad hunc affectum generandum maximam vim habent; ab iis enim maxima fit ſpirituum diſſipatio, cuius ratione coctiones debilitantur, & magnus fit cruditatum prouentus, quæ à viſceribus calidioribus exuſtæ, in humorem atrabilarium degenerant.

Tertiò, quies & otium huic malo producendo occaſionem præbent, quia efficiunt, vt plurima excrementa in corpore retineantur; imprimis ſi meditationes plurimæ, ac lucubrationes accedant. Vnde litterati, & qui vitam ſedentariam agunt, huic affectui maximè obnoxij ſunt.

Denique ſuppreſſio menſium, & hæmorrhoidum, non ſolùm ratione quantitatis, vt anteà dictum eſt; ſed etiam qualitatis, morbum hunc producere poteſt. Cùm enim per venas hæmorrhoidales ſanguis melancholicus à naturâ euacuari ſoleat, & cum eo multi humores ſalſi & aduſtirum in purgationibus menſtruis multi etiam humores vitioſi educantur, ſi vacuationes illæ ſubſtiterint, fit refluxus illorum humorum ad hypochondria qui huic morbo occaſionem præbent.

Diagnoſis huius affectus ex ſymptomatis petenda eſt, quæ illum conſequi ſolent: eorúmque maximus eſt numerus; etenim omnes propemodùm corporis partes in hoc affectu labem aliquam percipiunt; quando is ad ſummum exaltationis gradum peruenit. Eorum ſeriem explicare aggredimur, hoc priùs admonendo, non omnibus ægris contingere; ſed alia in his, alia in illis pro varia humorum peccantium natura, & variis partibus quæ afficiuntur.

Primò igitur ventriculus vtplurimùm laborat, non quidem primario affectu, vt Galenus ea Diocle cenſuiſſe viſus eſt; ſed potiùs ſecundario, quando ſcilicet ſanguis pro nutritione ventriculi è venæ portæ ramis effluens non benè ſe habeat; vnde ventriculus malè nutritus, malè alimentum concoquit, idque in alienam, ac vitioſam ſubſtantiam conuertit. Hinc reciproca quædam & circularis noxa exoritur; dum hepar & lien prauum ſanguinem ventriculo nutriendo ſuppeditant; & ventriculus demùm prauum chylum generat, ex quo iterùm ſanguis vitioſus producitur.

Ventriculus igitur in hoc affectu plerumque cibos malè concoquit, & bonam eorum partem, in materiam nunc aqueam, nunc acidam, vel acerbam, nunc viſcidam mutat; quæ cum inteſtinis, & venis meſaraicis vtpotè alendo inepta non attrahatur, in ventriculo moratur; & nunc ſursùm repens, linguam & os ſaliua & humiditate aquea replet, vt continuò ægri expuere cogantur, ſæpè etiam per vomitum humores illos in ventriculo collectos reiicere.

Sæpè etiam materia in ventriculo contenta ebullit, & fermentatur; vnde flatuum copia excitatur, qui non ſolùm ventriculum, ſed etiam vicinas partes diſtendunt, ac tantam in præcordiis moleſtiam pariunt, vt ægri interdum in lypothymiam incidant. Interdùm verò flatuum illorum pars per ſuperiora, & inferiora reiicitur, pars verò per inſenſibilem tranſpirationem diſcutitur, aut eorum materia per vomitum excluditur.

Aduertendum tamen eſt, non omnia quæ vomitu reiiciuntur, in eo generari; ſed etiam non raró à liene aliiſque partibus tranſmitti. Humores etiam interdum euomuntur tanta aciditate præditi, vt ſtuporem dentibus afferant; quos è liene in ventriculum per vas breue transfundi, minimè dubium eſt.

In aliis ſanguis è liene in ventriculum per vas breue, cum humore atrabilario, aliiſque vitioſis humoribus tranſmittitur; qui partim per vomitum, partim per ſeceſſum reiicitur, vt in vomitus ſanguinis theoria fuſiùs expoſuimus.

Ructus etiam frequentes hoc affectu laborantibus, tum etiam rugitus & murmura hypochondriorum, ſolent contingere, propter copiam flatuum, qui ex crudis, ac melancholicis humoribus generantur: vndè ab antiquis hic morbus, affectio flatuoſa, nominatus eſt. Quomodò autem flatus ex melancholico humore ſuſcitentur, in tympanite dictum eſt.

Dolores etiam non raró in ventriculo, & hypochondriis ab iiſdem flatibus excitantur, & interdum ad dorſum & lumbos extenduntur, vt nephriticos æmulentur; præſertim ſi vrina rubra, & craſſa, hypochondriacis familiaris, excernatur.

Aluus adſtricta ſæpè eſt in hoc affectu; quod nimirum cibus in materiam viſcidam ac glutinoſam commutatur, quæ cùm inteſtinis hæreat, alui conſtrictionem parit; cùm facultas expultrix viſcidum illum humorem excernere nequeat, niſi à medicamentis adiuuetur; quò fit, vt huiuſmodi melancholici frequentiùs catharticis, aut enematis aluum reſoluere cogantur.

Alui fluxus etiam interdùm contingit: ſi humores acrimoniam acquirant, & bilem, aut feruidam melancholiam admixtam habeant.

Æſtus in hypochondriis percipitur, & inflammatorius quidam affectus, cum ardore & feruore interno, nunc in vno, nunc in vtroque hypochondrio ægros affligente, ex humoribus calidis ac feruidis in iis contentis. Et ſolet iſte calor ac æſtus ſeſe magis exerere, quando humores illi calidi ab aliqua cauſa interna, vel externa commouentur, & exagitantur; ita vt ex vaporibus inde eleuatis facies incaleſcat, ac rubore ſuffundatur; imò verò interdum febris ephemera excitetur, ex iiſdem vaporibus in totum corpus diffuſis.

Vrina in hoc affectu varia eſt, nunc tenuis, nunc craſſa. Tenuis quidem, quando humores craſſi vrinæ vias obſidet, per quos illa quodammodò tranſcolatur, vt partes tantùm tenuiores & ſeroſæ permeare valeant. Craſſa verò, rubra, & turbida, ob materiæ craſſæ admixtionem, quæ multo ſale ſaturata eſt, & ideò tartarea nominatur; tum in fundo matulæ inſtar ſedimenti craſſioris colligitur; vel etiam quædam illius portio matulæ parietibus adhæret inſtar arenularum rubrarum, quæ multis calculis metum incutiunt, quamvis immeritò, cùm huiuſmodi arenulæ non in renibus, ſed in hepate generentur ex materia aduſta, & ſalina. Cuius rei indicium eſt, quòd huiuſmodi arenulæ digitis attritæ facilè diſſoluuntur, ſalis inſtar; quod in arenulis à renibus oriundis non contingit.

Cordis palpitatio in hoc affectu interdum accidit, ob vapores ad cor aſcendentes, quod dum expellere nititur, ipſum violenter, & inordinatè mouetur: & tunc ægri ſe in magno vitæ periculo conſtitutos exiſtimant, & auxilium anxiè requirunt.

Pulſatio in ſiniſtro hypochondrio nonnunquam percipitur, quando ſcilicet humores feruidi in iis locis exagitantur, & vapores inde excitati arteriarum ſyſtolem & diaſtolem maiorem efficiunt; ita vt tum ab ægrotantibus, tum ab adſtantibus manum hypochondrio admouentibus, pulſatio illa percipiatur, quæ tum in primis commouetur, quando ægri ab ira, motu vehementiore,aut meri largiore potu, incaleſcunt. Et hæc in primis palpitatio in arteria cœliaca fit, quæ inſignior eſt in illa parte. Aliquando etiam continua eſt, & indefinens in morbo inueterato, & quocumque tempore manum admoueas, perpetuò pulſationem aduertis, quod morbum habitualem, & incurabilem ſignificat. Continuam autem illam pulſationem interdùm ſequitur aneuriſma, ex arteriæ cœliacæ, aut alterius cuiuſdam arteriæ inſignioris dilatione, à ſanguine feruidiori in iis contento, qui valdè attenuatus, & multis, ac feruidis ſpiritibus permixtus, arteriam continuò dilatat ac diſtendit, donec aneuriſma integrum contraxerit, quale obſeruauit Fallopius, *lib. de tumorib. præter. cap.* 14. In vetula quadam, cuius cadauere aperto, inuentum eſt aneuriſma in abdomine, in quod pugnum immittere potuit, & immiſit. Vbi obiter notanda eſt ſumma naturæ prouidentia, quæ arteriæ diſruptionem præcauens ex nimiâ dilatatione, tunicam illius adeò indurauerat, vt oſſea appareret; ſicut annotauit Fallopius, loco citato. Paræus etiam lib. 6. ſui operis, cap.28. ſimilem hiſtoriam refert aneuriſmatis, non quidem in abdomine, ſed in thorace reperti, ſcilicet in arteria venoſa, quæ in eam amplitudinem diſtenta erat, vt manum in pugnum complicatam capere potuerit; tum etiam tunica illius interna oſſea euaſerat. Et nos etiam ſimilem caſum ante duos annos in hac vrbe vidimus, nempè aneuriſma in pectore, ex arteriæ dilatatione, quæ pueri quindecim annorum pugnum recipere poterat: tunica verò arteriæ cartilagineam craſſitiem, ac duritiem acquiſierat.

Vapores autem tetri ab hypochondriis eleuati ad partes ſuperiores, quamplurima ſymptomata producunt: ad palatum enim, & linguam tranſmiſſi, eas partes exſiccant, & ſitim leuem inducunt: diaphragma verò & pulmonem obſidentes, difficilem reſpirationem efficiunt: dum verò ad membranas cerebri feruntur, dolores capitis inducunt; & dum cerebrum ipſum impetunt, aurium tinnitus, oculorum caliginem, vertiginem, metum, & mœſtitiam, & deliria melancholica diuerſa inferre conſueuerant. Quòd ſi vapores illi ſummam acrimoniam, aut malignitatem induant, epilepſiæ cauſa efficiuntur: ſi verò iidem vapores neruos occupent, in iis etiam conuulſiones generant: ac ſi virtute narcotica præditi ſint, torporem & paralyſim ſpuriam inferunt, tum etiam comatoſos affectus, & apoplexiam, ſi cerebrum penitiùs euadant. Si autem vapores illi calidi & ſicci fuerint, cerebrum exſiccant, & vigilias moleſtas, aut ſomnos perturbatos, inſomniáque terrifica efficiunt. In primis verò vigiliæ poſt mediam noctem pleroſque infeſtare ſolent. Etiamſi enim poſt cœnam ad mediam noctem, aut paulò vlteriùs, ſatis benè dormiant, poſteà tamen euigilant, & alij duabus vel tribus horis vigilant, & iterùm manè circa horam tertiam vel quartam dormire incipiunt, alij verò iterùm dormire non poſſunt. Quorum euentuum ratio talis reddenda eſt, quòd nimirùm dum chylus ad partes ſecundæ concoctioni deſtinatas, vel inſeruientes defertur, tum humores vitioſi in membris, & vaſis latentes agitantur, ex iiſque vapores eleuantur, qui per venas, & arterias ad caput delati vigilias excitant; & ſi breui diſcutiantur, ſomnus iterùm reuertitur, ſi verò diutiùs perſeuerent, reliqua noctis pars inſomnis tranſigitur.

De his omnibus ſymptomatis anteà dictum eſt, & iterùm repetendum, omnia in omnibus non reperiri, ſed plura, vel pauciora, pro humorum & partium affectarum varietate.

Hoc etiam annotatum eſt, non eſſe de eſſentiâ melancholiæ hypochondriacæ, vt in hypochondriis tenſio, durities, dolor, & tumor percipiatur, cùm mali fomes plerumque in ramis venæ portæ, & arteriis vicinis hæreat, & indè vapores ad cor, & cerebrum tranſmittat. Sæpè tamen tenſiones in hepate vel liene reperiuntur, quæ humores in illis partibus hærentes ſignificant: ſi verò nullæ adfuerint, ſignum eſt humores vitioſos in venis meſenterij, omenti, pancreatis,& ventriculi latitare. Ventriculum autem præcipuè affici demonſtrant peculiaria illius ſymptomata, vt ructus acidi vel nidoroſi, nauſeæ,vomitus, apepſiæ, & interdùm alui fluxus.

Quòd ad prognoſim attinet:affectus iſte vt plurimùm lethalis non eſt;ſed longiſſimus eſſe conſueuit;& ſæpè toto vitæ decurſu perſeuerat,vnde vulgò dicitur opprobrium medicorum, ex eo quòd non ſatis fœliciter curatio ſuccedat: & ſi tandem poſt multa remedia ægri conualeſcere videantur; poſteà tamen intrà paucos menſes malum recrudeſcit,& omnia ſymptomata redintegrantur. Dicitur etiam flagellum medicorum, quia huiuſmodi melancholici noua quotidiè poſtulant remedia,iiſque ſtatim ſatiantur,& aſſiduis querimoniis medicos infeſtant,eóſque ſæpiſſimè mutant.

Hæmorrhoidum fluxus melancholiâ hypochondriacâ laborantibus ſuperueniens, plurimùm iuuat, modò fuerit moderatus; ſi enim diutiùs duret, periculum portendit.

Vrina craſſior melior eſt in hoc morbo, quàm tenuis & aquoſa, quæ craſſos humores in corpore retineri arguit. Nigræ quoque vrinæ ſine febre ſæpè hunc morbum ſoluunt.

Aluum in hoc morbo laxam habere, bonum; aſtrictam verò habere, malum. Vomitus quoque cum εὐφορίᾳ ſæpè vtilis; diu vero perſeuerans, pernicioſus.

Vertigo, & diuturnus capitis dolor in melancholia hypochondriaca, in epilepſiam, vel cæcitatem, vel apoplexiam degenerat.

Curatio huius affectus in tribus potiſſimùm indicationibus verſabitur, obſtructionum apertione, intemperiei viſcerum correctione, & humoris peccantis euacuatione, non omiſſis roborantibus, quæ dictarum partium vires reficiant, & inſtaurent. In hunc finem ſequentia remedia, adhibito ſapientis Medici iudicio & delectu,vſurpari poterunt.

Præmiſſo clyſtere ſequens potio primùm exhibeatur.

♃.Sennæ mundatæ Vnc.ſem. ſeminis aniſi & cremtart.an.ʒ.j.fol. borrag.fumar.acetoſæ, an. M. ß. liquiritDrach.iij.Coquantur ad ℥. iij. In colatura diſſolue rhabarb.in aqua bugloſſi cum ſpica infuſi Drach.j.ſem. cathol.dupl.Drach.iij.ſyrup.de cichor.compoſ.Vnc.j. Fiat potio, cui addere vtiliter licet in valdè melancholicis confect.alkermes Drach.j.

Poſtridiè potionis phlebotomia celebranda eſt ex alterutro brachio, prout hepar, aut lien magis laborare videbuntur,ſed præcipuè è ſiniſtro.

Poſteà ſequentium iuſculorum vſum æger aggrediatur.

♃.Radic.aſparagi, gram. & cichor.an.Vnc.ſem.fol. agrim. ceterach. capill. ven. bugloſſi, & cichor. ana M.ſem. cremor.tart.Drah.j. Coquantur cum pullo gallinaceo, & fiat iuſculum per x. aut xij. dies continuandum. Ad magis refrigerandum, & efficaciùs obſtructiones aperiendas, vtiliter addi poſſunt ſpirit. vitrioli gutt.iiij.

Prædictis etiam ſimplicibus addi poſſunt in diuturnis obſtructionibus, radic. chinæ, lignum ſaſſafras, ſantalum album, radic. apij, filicis maris, fol. betonicæ, ſcabioſæ, ſemen. coriandri. præp. paſſulæ, & ſimilia.

Si aluus ſit adſtricta, aut cacochymiæ copia, in tertio quoque iuſculo ſennæ Vnc.ß. cum ſem.aniſi vtiliter infundi poterit.

Vel loco iuſculi ad materiam peccantem potentiùs educendam, apozema ſequens erit conuenientiſſimum.

℞. Rad. bugloſſi, aſparag. cichor & acetoſ.ana ℥.j. cortic.median. fraxini, & tamariſci, ana ℥.ß. fol. agrim. ceterach.capill.vener.cuſcutæ,cichorij,fumariæ, lupulor. bugloſſ. & borrag. ana M.j. ſem. quatuor frig. maj.aniſi & fœniculi, ana ʒ.ij.vuarum corinth.℥.j.ſennæ mundat. & polypod.querc.recent. ana ℥ ij. epithymi ℥ j.agarici recenter trochiſc. & rhab. elect. ſeorſim infuſor. cum cinam. ana Drach.ij. macis, & caryophyll. ana Drach.j. flor.iij.cordial.ana P.j. Coquantur ad quartaria quinque. In colat. diſſolue ſyrupi de cichorio compoſ. cum rheo, & roſat. ſolut.an. Vnc.ij. Fiat apozema clarificatum, & aromat.Drach.ij.ſantali citrini, pro iv. doſibus matutinis.

Loco apozematis vtiliter ſubrogari poteſt decoctum galli veteris,in hunc modum compoſitum.

℞.Radic.aſparagi, bruſci, cortic. rad. capparis, & mediani tamariſci, ana Vnc. ſem. fol. agrim. ceterach. capill.ven.ana M.j.ſem. aniſi, citri, & card. bened. ana Drach.j.ſennæ mundat.Vnc ſem.polypod.querc.& epithymi, an.Drach.iij.cinam.Scrup.j.cryſtal.tart. Drach.j. Coquantur omnia ſecundùm artem cùm media parte galli veteris; fiat iuſculum, quod capiat manè per iv. dies.

Poſt ſufficientem purgationem, balneum aquæ tepidæ conuenientiſſimum eſt, per aliquot dies vſurpatum. Vtiliter in eo coquuntur herbæ refrigerantes,cum bona quantitate pomorum redolentium. Vel fieri non raró ſolet ex hordeo & amygdalis contuſis in ſacculo incluſis,& in aqua decoctis.Frequenter iterandum eſt,ſi tempus anni fuerit opportunum; quandoquidem Gal. refert.8.*de loc.aff.cap.6.* ſolis balneis aquarum dulcium ſe multos melancholicos curaſſe abſque alio medicamento. Si tamen æger ferre frequenter nequeat integrum balneum,ſemicupium ſubrogari poterit.

Et ne lotio frequens ventriculo noceat in ingreſſu balnei inungetur ventriculus oleo nucis moſchatæ, aut alio ſimili linimento.

Ab exitu balnei inungatur hepatis regio cerato ſantalino, vel vnguento roſaceo in oxycrato locis.

Poſt vltimum balneum proritentur hæmorrhoides, ſubditis balanis acrioribus, vel anum confricando foliis ficulneis, aut pannis lineis aſperioribus; & affixis partibus eminentioribus hirudinibus duabus aut tribus, extrahantur ſanguinis ℥.v.vel vj Eadémque hæmorrhoidum prouocatio vere & autumno, imo interdùm ſingulis menſibus iterari debet.

In iis qui aſſueti ſunt pati fluxum hæmorrhoidum, qui tamen iam diu ſuppreſſus ſit, & vbi hæmorrhoides non apparent,admotâ ano cucurbitula patefiunt.

Si poſtquam hirudines ſaturatæ ceciderunt, ſanguis nimiùm profluat, vt non raró contingit; ſiſtetur luto, aut carbonis puluere, aut aranearum telâ, aut gypſi puluiſculo, aut puluetibus aſtringentibus, albo oui & ſtupis exceptis.

At ſi hæmorrhoides commodè aperiri nequeant, opportunum erit ex venis inferioribus ſanguinem detrahere, vt ſanguis fæculentus per ea loca deriuari queat.

Cauſticum tibiæ ſiniſtræ inuſtum ab humoribus excrementitiis lienem, aliáque viſcera repurgat; ideóque non erit omittendum.

Quia veró hic affectus contumaciſſimus eſſe conſueuit, & poſt vniuerſales euacuationes, nouus prauorum ſuccorum cumulus temporis progreſſu ſolet ſuccreſcere, purgationes periodicæ inſtituendæ ſunt, vt per interualla ab eorum noxa corpus liberetur. Quod commodiſſimè fiet ſyrupo magiſtrali,in ſequentem modum compoſito,

℞. Succor. recenter expreſſ. & per reſidentiam depurat.ex fol.borrag.bugloſſ. endiuiæ, cichor. fumar. & oxalidis ℔.iij. ſucci pom. redolent. recenter expreſſi & depurati ℔.ij.polypod.querc.recent.℔.ß. ſennæ mund. ℥.viij. epithymi ℥.iij. agar. recenter trochiſcati ℥.j. zinzib. & caryophyll. ana ʒ.j. Infundantur, & decoquantur, vt artis eſt, donec colaturæ ſuperſint quartaria quinque.In quibus diſſolue expreſſionem Vnc.j.rhab.in prædictis ſuccis cum cinam. ſeorſim infuſi, ſacchari albi quartaria quinque. Fiat ſyrup. perfectè coctus, clarif.& aromatiz.ʒ.ij. puluer.elect. triaſant. qui ſeruetur, in vaſe vitreo,& de eo capiat Vnc.ij.bis aut ter in menſe cum iuſculo pulli, vel hœduli, fol. endiuiæ, acetoſæ, borrag.& pimpinel.alterato.

Vel loco ſyrup. pilulæ vſurpati poterunt, hyemis præſertim tempore, quales in hepatis obſtructione fuerunt propoſitæ, vel ſi earum nimia caliditas metuatur, ſequentes magis correctæ in eundem vſum componi poterunt.

℞.Polypod.querc.Vnc.ſem.rad.aſari ſummit. geniſtæ,ana Drach.j.paſſul. corinth. Drach. iij. cryſtalli tart. Drach.j.ß.flor.bugloſſ.& borrag.ana P.ſem. Coquantur in aquæ font.q.ſ.De colat. opt.clarif. cape ℔.ſem. ſucci pomor.redolent.opt. depurati Vnc. iv. In quibus infunde ſennæ mundatæ Vnc. j. turbith. & agar. ana Drach. iij.macis,caryophyll. cinam. & epithymi, ana Drach. j. Digerantur per quatriduum in B.M.poſteà colentur, & exprim.Colat. adde extracti aloës,facti in aqua endiuiæ & acetoſæ,Vnc j.myrrhæ in vino ad ignem diſſolutæ & colatæ ʒ.ij.ſalis tart.ʒ.j. Euaporentur omnia, & inſpiſſentur ad lentum ignem, addendo ſub finem, dum ferè euaporata erit materia, ſpecier. diarrhod. abbat. lætif. Gal.& trochiſc dialacca, an. ℈.ß. Reducantur in maſſæ pilularis conſiſtentiam,de qua capiat æger ʒ.ß.ſemel in ſeptimana, duabus horis ante paſtum.

Pereda ſequenti puluere multos melancholicos curatos eſſe teſtatur, eúmque benedictum & diuinum appellat.

℞. Epithymi ℥. ß. lapid. lazuli opt.& agar. recenter trochiſc.ana ʒ.ij ſcammon. ʒ.j. caryophyl. numero xx. Miſce,fiat puluis de quo capiat ʒ.ij.bis aut ter in menſe,cum ſero lactis vel aqua borraginis.

Si purgantia medicamenta ſatis frequenter exhiberi nequeant, aut ægri morbi diuturnitate fracti aſſumere nolint:conſultiſſimum erit clyſteres alternis diebus iniicere vt vapores ſursùm ſe efferentes reuellantur, & humoris peccantis portio educatur Si enim inteſtina penitiùs ſubierint, à venis meſaraicis maiorem illuuiei partem exhauriunt. Nouimus enim quemdam nobilem virum affectione hypochondriacâ diu, & grauiter affectum, qui ex clyſteribus frequenter iniectis ita leuatus fuit,vt omninò curatus videretur:cùm multa alia remedia fruſtrà vſurpata fuiſſent.

Dum purgationes periodicæ vſurpantur intermediis temporibus curandum eſt, vt corpus vniuerſum balneis humectetur, aut ſaltem ſemicupij, vel fomentis quibus & humoris peccantis inclementia frænatur, eiuſdemque reliquiæ conteruntur, & corpus humidius ac fluidius redditur.

Roborantia etiam intermediis temporibus vſurpanda ſunt, quæ ſimul obſtructionum apertioni inſeruiant eáque frequenter componi ſolent in formam opiatæ, vel electuarij ſolidi in tabellas redacti, in hunc modum.

℞.Conſeruæ rad.bugloſ.℥.ß. conſeruæ flor. borrag. viol. ana ℥. j. conſeruæ roſ.& cortic.citri conditi, ana ℥. ß. myrob. condit. numero j. confect. alkerm. ʒ. iij. raſuræ eboris, cornu cerui & lapidis bezoard. ana ʒ. j. puluer.elect.lætif.Gal.& diarrhod. abbatis, an.℈.ij. coralli præpar.& margarit.præp. an.ʒ.ß. ambræ griſ.℈. ß. moſchi opt.gr.v.fol.auri numero iij. Cum ſyrupo de pomis,vel condituræ citri fiat opiata,de qua capiat magnitudinem caſtaneæ, horis duabus ante paſtum ſingulis diebus, ſuperbibendo vini albi parùm.

Simplicior

Simplicior & guſtui gratior opiata fit ex parte vna confect. alkerm. & quatuor partibus conferuæ flor. borrag. Ad potentiùs obſtructiones aperiendas, ſi calidiora non multùm metuantur, addi poſſunt opiatæ, conſeruæ flor. tamariſci, rad. enulæ campanæ, fol. abſinth. capill. ven. & ſales abſinth. tamariſci, &c.

Tabellæ in ſequentem modum componi poterunt.

℞. Pulu. diambræ, diamoſchi dulcis, & lætif. Gal. n. ℈.j. confect. alkerm. Drach. iij. ſacch. aquâ borrag. & roſar. ſoluti Vnc. iiij. Fiant tabel. deauratæ pond. ʒ.j. Capiat vnam ſingulis diebus, horis duabus ante paſtum. Vel guſtui gratiores ita parabuntur.

℞. Confect. alkerm. ʒ.ij. ambræ griſ. ſcrup. j ſacch. aquâ naphæ & roſarum diſſoluti Vnc. iv. Fiant tabellæ.

Ambra griſea ſola ad gr. v. vel vj. ſingulis diebus exhibita cum vino, aut aqua roſarum, ſpiritus & calorem natiuum viuificat, & cor maximè exhilarat.

Authores nonnulli lapidis bezoardici vſum valdè probant aduerſùs omnes morbos melancholicos, vtpote qui vires cordis mirum in modum reficiat; eiúſque grana v. vel vj. cum aqua roſar. aut alio liquore exhiberi debent.

Corpore ſufficienter expurgato tempeſtate idoneâ, nimirùm vere aut æſtate, ſerum lactis vtiliter exhibebitur per 15. aut 20. dies: ſic enim viſcerum obſtructiones aperientur, & calida eorum intemperies emendabitur. Extrahetur autem ſerum lactis per ebullitionem, & clarificationem, in eóque commodè infundentur per noctem epithymi ʒ.ij. vel Vnc. ſem.

Quantitas illius ad robur ventriculi metienda eſt. Si tamen facilè venas iam aliquatenùs apertas peruadere queat, & per aluum & vrinas eiici, in maxima quantitate exhibitum inſtar aquæ mineralis, vt in calida hepatis intemperie docetur, multùm proderit: hâc cautione adhibitâ, vt ventriculus muniatur ſacculis, aliiſque remediis infrà deſcribendis, & veſpertinis horis opiata roborans ſingulis diebus exhibeatur. Loco autem epithymi aliquando permiſcetur ſero ſuccus cichorij & borraginis aut alij refrigerantes, & appropriati in hunc modum.

℞. Seri lactis caprilli ℔. iv. vel v. ſucci limon. recent. Vnc. iv. ſucci pomor. redol. nouiter extracti Vnc. vj. conſeruæ roſar. aut violar. aut ſacchari albiſſ. Vnc. j. cum duobus albumin. ouor. clarificentur. Capiat manè pocula tria, vel quatuor, vel plura, ſi ſtomachus ferre valeat.

In corporibus valdè emaciatis, reſeratis aliquantiſper obſtructionibus, lactis aſinini vſus conuenire poterit, cum ſacch. roſaceo; & ſi obmurmurantia ſint hypochondria, tantillum aromatici roſati, vel diarrhod. abbatis erit vtiliſſimum.

At cæteris remediis præſtant aquæ minerales acidulæ & vitriolatæ, quæ viſcerum intemperiem corrigendo, obſtructiones reſerant potentiſſimè. Tales ſunt in Occitania noſtra Meynenſes, & Vallenſes. Illæ magis refrigerant. Hæ calidiores quidem, at obſtructionibus tollendis, & humori terreno attenuando ac detergendo multò efficaciores.

De potu aquarum thermalium non lienis eſt inter Authores diſcrepantia. Nonnulli, vt Sennertus, omninò probant, quod huiuſmodi aquæ ob mineralia à quibus ſuas vires habent, & primas vias eluant, & vitioſos humores, qui in iis hærent, per aluum & vrinas educant, ventriculum calefaciant, hepar & lienem roborent. Calefactionem autem, & exſiccationem ab huiuſmodi aquarum externo vſu, non autem interno eſſe metuendam. Alij, vt Claudinus, omninò reiiciunt, propter dictam exſiccandi vim. Alij denique nec omninò reiiciunt, nec omninò admittunt huiuſmodi aquarum vſum, vt Montanus, qui eas conuenire ſentit, propter frigiditatem ventriculi, quæ huius affectus comes eſt indiuidua, & obſtructiones. Ratione autem hepatis calidioris, & feruidi ſanguinis, vult muniendum eſſe hepar & lienem vnguento refrigerante Gal. Tum etiam vniuerſam lumborum regionem eodem vnguento inungendam. Hoc modo ait non nocere aquam, quia magis figitur in ventriculo & locis frigidioribus, alia verò viſcera ſolùm pertranſit, nec in iis moram facit. Nos verò earum aquarum vſum conuenire poſſe cenſemus, ſi ventriculus frigidior magnam craſſæ & viſcidæ pituitæ copiam cumulet, & non admodùm inſignis fuerit hepatis caliditas. Cuius partis noxa maiori ex parte declinari poterit; ſi non ſolùm vnguentum prædictum admoueatur; ſed etiam iuſcula refrigerantia poſt eiectas aquas exhibeantur, & poſt integrum earum vſum balnea refrigerantia & humectantia per aliquot dies vſurpentur.

Non parùm præſtare conſueuerunt ad obſtructiones hypochondriacas aperiendas medicamenta ex chalybe compoſita, qualia in obſtructionibus hepatis, & lienis fuerunt propoſita; vitando tamen ea, quæ multùm calefacere aut exſiccare valent. Imò verò in corporibus calidioribus conueniet chalybem cum ſulphure, aut aceto præparatum, cum conſerua borraginis, & cichorij ad formam opiatæ permiſcere.

In delicatioribus conueniet ſyrupus ex chalybe, prædicto loco deſcriptus, aut ſpuma quæ manet in vaſe vitreo poſt vini pluries chalybeati euaporationem, cum dictis conſeruis permixta.

At cæteris omnibus remediis palmam præripit ſal, ſeu vitriolum martis, quod obſtructiones aperit, viſcera corroborat, eorúmque calidam intemperiem emendat. Doſis illius eſt à gr. xij. ad xx. cum liquore idoneo, ſyrupo, aut conſerua. Sed quia ſapor illius admodùm ingratus eſt, ſoleo ego in pilulas reducere cum mucilagine gummi tragacanthi. Vſus illius debet eſſe diuturnus, & ideò magna illius quantitas habenda eſt, quæ facilè comparari non poteſt modo à Beguino, aliiſque deſcripto. Nos facillimam illius compoſitionem paucis cognitam hîc ſubnectemus.

℞. Olei vitrioli aut ſulphuris ℔. ß. ſpiritus vini ℔. j. ponantur in ſartagine noua, & munda, & aſſere contegantur intra quindecim dies fiet per ſe ſalina concretio, quæ ſoli poſtmodùm exponenda eſt, vt omninò exſiccetur, mouendo interdùm cum ſpatula ferrea. Hyeme poterit exſiccari ſupra ignem leuiſſimum, aut in hypocauſto. Sal probè exſiccatum in phiala vitrea recondatur, benè obturata, nam aëri expoſita facilè humectatur. Pilulæ etiam ex eo compoſitæ cum mucilagine tragacanthi duriores fieri debent, addendo puluerem ipſius tragacanthi, ac poſtmodùm in phialia recondi, alioqui humeſcerent. Per menſem vnum vel plures poteſt continuari huius remedij vſus, non ſolùm innoxiè, ſed ſemper cum vtilitate ſumma.

Ad obſtructiones, ſenſim aperiendas, & humorem melancholicm ſenſim expurgandum ac contemperandum, laudat Fonſeca pilulas ſequentes, quas diatartarum appellat.

℞. Sennæ pulucrat. & ſalis tartari, an. ʒ. j. cinam. pulucrat. ℈. ſem. Cum ſyrupo de limon. fiat maſſa, cuius capiat pilulas iij. pond. ʒ. ſem. per horam ante cœnam, vt bis, aut ter deiiciat. Habet enim ſal tartari magnam vim domandi humores melancholicos & atros; nam trahit ad ſe proprietate quâdam acetoſitates, vt videre eſt, quando permiſcetur aceto, aut ſpiritui vitrioli, quorum aciditatem tollit. Sciendum autem eſt. Fonſecam per ſalem tartari cryſtallum intelligere. Attamen non minùs efficaciter ſenna infundi poterit cum ſale tartari, & guttis aliquot ſpiritus vitrioli in liquore idoneo.

Ad dictas obſtructiones aperiendas, nonnulli Authores commendant decoctum radicis chinæ, vt in obſtructione lienis dictum eſt; quod à prudenti Medico vtiliter interdum in vſum reuocari poterit.

Alij verò laudant ſuccum abſinthij concretum in forma pilularum, per ſe, vel cum gummi ammoniaco exhibitum, cui ſtatim oxymel, factum ex decocto rad.

aſari

aſari ac liquirit. ſuperbibatur. Alij verò teſtantur de-cocto abſinthij, aut vino abſinthite per 30. vel 40. dies vſurpato melancholiam hypochondriacam fuiſſe curatam.

Succus bugloſſi non quidem ad obſtructiones aperiendas, quemadmodum, abſinthium; ſed ad humorem atrabilarium contemperandum efficaciſſimus eſt. Ideò illius ℥.ij.cum ſacchari ʒ.ij. vel cum vini optimi æquali portione per x.aut xij.dies manè vtiliter exhiberi poterunt.

Inter præcipua huius curationis hoc habendum eſt,vt aluus ſemper laxa ſeruetur. Ideò æger plura medicamenta habere debet familiaria, quibus frequenter vtatur ante cibum, modò hoc, modò illo, ne vllum ei veniat in faſtidium. In hunc finem vſurpari poterunt ſyrupus magiſtralis, & pilulæ prædictæ; tum etiam ea quæ ad aluum aſtrictam ſuprà deſcripta ſunt. Quibus addere licet ex Montano, terebinthinam cypriam,quam deglutiendam eſſe præcipit ad quantitatem auellanæ, tribus horis ante prandium, ſemel, aut bis, aut ter in ſingulis ſeptimanis.Nam præterquàm quòd aluum mollem efficit, ventriculum etiam purgat, obſtructiones aperit, vrinam prouocat, calefacit ventriculum, neque propterea hepar lædit; imò & illi mirum in modum confert aperiendo, abſtergendo, & mundificando.

Pro potu ordinario vti poterit aquâ extinctionis auri, vel infuſionis tamariſci,agrimon.pimpinellæ, cum vino tenui ſimplici,vel medicato tempore vindemiarum cum rad. bugloſſ. & borrag. adiectis floribus anthos in parua quantitate.& ſantalo albo.

Decoctum radicis cynosbati pro potu ordinario à quibuſdam plurimùm laudatur;aperit enim, & roborat partes omnes naturales.

Decoctum ligni nephritici viſcerum obſtructiones citra vllam manifeſtam corporis alterationem reſerat. At frequentiùs vſurpatur aqua ex infuſione chalybis parata. Quæ omnes aquæ, vel decocta cum vino commodè miſceri poſſunt.

Dum remedia interna propoſita, aut eorum nonnulla vſurpantur, externa etiam admouenda ſunt,nimirùm fomenta, & vnguenta in hypochondriis, qualia ad obſtructiones hepatis & lienis deſcripta ſunt,vitando calidiora.

Ventriculo etiam roborantia admouenda ſunt, quoniam illa pars in hoc affectu perpetuò laborat. Ideóque fomenta, vnguenta, emplaſtra, & ſcuta in affectibus ventriculi propoſita, in vſum reuocari poterunt. Tum etiam interna, quæ hepar minùs calefacere poſſunt, ac præcipuè puluis pepticus à paſtibus ſumendus. In paroxyſmo, quando vapores ab hypochondriis eleuati cor, cerebrum, aliáſque partes afficiunt, & grauia ſymptomata producunt, vt animi defectiones, palpitationes, tremores, & conuulſiones, dolores capitis & ſimilia; ea remedia vſurpanda ſunt, quæ in ſyncope & affectu hyſterico vſurpari ſolent. At inter cætera laudanum prudenter vſurpatum miranda præſtat.

CAPVT VI.

De Scorbutica affectione.

Scorbutus ſeptentrionalibus regionibus familiaris eſt, & non paucis earum plagis endemius. In noſtris verò meridionalibus hactenus ferè incognitus; ita vt omnes Medicinæ practicæ ſcriptores, qui in medicam artem exercuerunt, nullam illius mentionem faciant, & nos etiam ipſum penitus omittere debere videamur, qui in huius libri præfatione proteſtati fuimus, nos morbos tantùm lienis vſitatiores, & qui frequentiùs in praxi occurrere conſueuerunt, eſſe deſcripturos. Verùm vſus nos docuit, hanc noſtram regionem hoc affectu non omninò carere, qui ſi omnibus circunſtantiis ſtipatus non ſit, quæ ab Authoribus ſeptentrionalibus referuntur, quædam tamen ſymptomata præ ſe ferat, ad illius naturam ſtabiliendam ſufficientia. Siquidem prædicti Authores vnicum ſymptoma ſcorbuto peculiare ſufficere aiunt ad morbum iſtum detergendum. Nos verò ſæpè huiuſmodi ſymptomata non pauca in plurimis ægrotantibus animaduertimus. Quia tamen ſcorbutus hiſce regionibus, vt anteà dictum eſt, non eſt familiaris, & nos ab illo prorsùs immunes eſſe omnes Medici noſtrates exiſtimant, noluimus eum abſolutè ſcorbuti nomine donare; ſed ſatius eſſe duximus affectionem ſcorbuticam appellare; quæ ſcilicet ad ſcorbuti naturam proximè accedat, verus tamen ſcorbutus non ſit.

Eſt autem ſcorbutus nihil aliud, quàm affectio hypochondraica, peculiarem quemdam malignitatis gradum adepta: à qua quidem malignitate nonnulla ſymptomata oriuntur ſupra illa quæ in affectione hypochondriaca ſolent contingere. Illa verò malignitas fit ex humoris melancholici corruptione, non qualibet, ſiquidem ſæpè corrumpitur ac putreſcit humor melancholicus, ex quo alij affectus producuntur, non autem ſcorbutus, vt febris quartana, & abſceſſus meſenterij, aliarúmque partium: ſed peculiari & propria, cum tali malignitate analoga. Hæc autem malignitas innoteſcit ex contagio, quod in hoc affectu reperitur; ſiquidem contagioſum eſſe ab omnibus Authoribus, qui de eo ſcripſerunt, ſancitum eſt. Quemadmodum autem omnes malignitatis gradus & ſpecies in humoribus latentes, ex quibus varij morbi producuntur, nos latent, & humanam cognitionem effugiunt, ſic malignitas ſcorbutica etiam occulta eſt. Et certè mirum eſt, quanta morborum varietas emergat ex variis malignitatis gradibus in humores introductis; ex quibus febres malignæ, & peſtilentes; variolæ, & morbilli; cancer & elephantiaſis, lues venerea; aliique quamplurimi ac diuerſiſſimi affectus oriuntur. Et ſpeciatim elephantiaſis ex malignitate quadam peculiari, in humore melancholico reſidente, ducit originem. Scorbutus etiam ex peculiari malignitate in eodem humore melancholico latente producitur: cùm tamen iſti duo morbi toto cœlo differant inter ſe,& nemo poſſit varios illos malignitatis gradus explicare.

Magnam ſcorbuti & melancholiæ hypochondriacæ ſimilitudinem oſtendunt ſymptomata varia vtrique affectui communia. Omnia enim ſymptomata ſuperiori capite à nobis enumerata, quæ in melancholia hypochondriaca reperiri docuimus, in ſcorbuto etiam reperiri ſolent; vt cruditates ventriculi & dyſpepſiæ, ſaliuationes frequentes, vomitus materiæ pituitoſæ, acidæ, aut nidoroſæ, murmura & rugitus hypochondriorum, eructationes, & flatuum per inferiora exploſiones; ſanguinis vomitiones, & per aluum excretiones; dolores ab iiſdem flatibus in ventriculo, & hypochondriis excitati; aluus adſtricta interdum, & aliàs alui fluxus; æſtus hypochondriorum,vrina nunc tenuis, nunc craſſa, cordis palpitatio, pulſatio ſiniſtri hypochondrij, ſitis, & oris ſiccitas, difficilis reſpiratio, dolores capitis, aurium tinnitus, oculorum caligines, vertigines, metus & mœſtitia, & deliria melancholica diuerſa; conuulſiones, epilepſiæ, torpores, comatoſi affectus, vigiliæ, ſomni perturbati, & inſomnia terrifica. Quorum omnium ſymptomatum rationes ſuperiori capite propoſitæ in affectione ſcorbutica etiam militare poterunt.

Si verò præter ſymptomata prædicta alia etiam appareant, quæ in melancholia hypochondriaca non reperiuntur, neque ab Authoribus illi tribuuntur,

neque ad aliam affectionem cum hypochondriaca complicatam reuocari poſſunt, magna debet eſſe ſcorbuti coniectura. Horum autem ſymptomatum præcipua in hunc modum ſe habent; quæ in vno ægrotante omnia non reperiuntur, ſed vnicum ſufficit ad indicandum talem morbum ad ſcorbuticam affectionem accedere.

Primum igitur, atque euidentiſſimum ſcorbuti ſignum eſt affectio gingiuarum, oris, & dentium. In gingiuis contingit rubor, pruritus, ac putrefactio, & ex iis plerumque ſanguis effunditur, necnon teterrimus odor expiratur. Quæ affectiones interdum faucibus & palato communicantur; tum etiam dentibus, qui vacillantes, ac nigredine infecti redduntur.

Secundum atque euidens ſcorbuti ſignum petitur à maculis crura & tibias inuadentibus, quæ in principio rubræ, & in progreſſu purpureæ, liuidæ, ac nigræ apparent. Nonnunquam verò in tibiis ſpatia latiora, imò verò interdùm totam partem occupantia, liuida, vel cum nigrore, aut liuore purpurea apparent. Fiunt autem huiuſmodi maculæ ex ſeroſa, atque ichoroſa ſanguinis parte ad corpus alendum inutili, quæ ideò à natura extra venas in cutem protenditur, per nauſioſim venarum, vt loquitur Hippocr. *lib. de fracturis.* Quod quidem frequentiùs in tibiis & cruribus contingit; quia natura vitioſos humores ad partes ignobiliores, ac remotiores expellere conſueuit. Aliquando tamen vbi maior eſt materiæ copia, in dorſo, brachiis, ceruice, ac facie efflorescunt.

Tertium ſignum eſt difficilis reſpiratio, & pectoris anguſtia, quæ fit plerumque à craſſis vaporibus ex hypochondriis eleuatis,ac diaphragma impetentibus: tum etiam ex tumoribus atque inflationibus earumdem partium,à quibus diaphragma comprimitur: præſertim verò à tumore pancreatis, quod vt plurimùm in hoc affectu humore illo craſſo ac melancholico impletur: vndè ægri nihil de thorace conqueruntur, ſed locum affectum, in quo grauitatem ſentiunt, & cuius cauſa difficilè ſpirant, ſub diaphragmate ad ventriculi regionem oſtendunt, vt diligenter annotauit Eugalenus, qui in hoc morbo ſeſe plurimum exercuit, & multas, circa illius phænomena, collegit obſeruationes. Huius tamen grauitatis cauſam, nempe tumorem pancreatis, non agnouit; neque vllus alius eorum, qui de ſcorbuto ſcripſerunt, illius mentionem facit. Nos tamen eum obſeruauimus in Domino Audeyer, in Senatu Gratianopolitano Præſide, quem affectione ſcorbuticâ laborare exiſtimauimus, vt in prolixiori eius hiſtoria videre eſt, à nobis relata in obſeruationibus noſtris, *centur.3. obſeruat.85.* Cum autem valdè macilentus eſſet, ac ſtrigoſus, facilè fuit, ſummos digitos profundiùs adigendo duritiem ac renitentiam, eamque dolorificam percipere in ea regione, in qua pancreas ſitum eſt: & partem contrectando, æger ipſe pronuntiabat, difficilem reſpirationem, ac pectoris anguſtiam, quâ ipſe continuò premebatur, inde totam exoriri.

Quartum ſignum eſt, laſſitudo ſpontanea, & grauitas corporis, præcipuè verò in cruribus, quæ fit à ſeroſis ac vitioſis humoribus per venas ad habitum corporis,& muſculoſum genus delatis.

Quintum ſignum petitur ex vrinis, quæ quidem variæ ſunt,vt in melancholia hypochondriaca; ſed in hoc differunt interdum, quòd claræ & rubræ ſunt inſtar lixiuij, ab humoribus ſalſis magnâ copiâ admixtis. Illa autem rubedo eò intenſior eſt,& ad fuſcum declinans, quò maior ſalſæ materiæ quantitas permiſcetur. Quemadmodum enim lixiuium eò maiorem rubedinem acquirit, quò plures ſalſæ & aduſtæ partes ipſi inſunt; ſic etiam vrinæ, quò plus ſalſi & aduſti humoris iis admiſcetur, eò rubicundiorem colorem acquirunt. Interdùm verò ſunt admodum craſſæ, ſedimentum rubrum ac craſſum, inſtar farinæ laterum, habentes. Ac tanta interdum eſt materiæ huius craſſæ & tartareæ copia & acrimonia; vt vrinæ ardorem, atque ſtillicidium excitet, præcipuè iis, quibus ſuppreſſio hæmorrhoidum malo originem dedit; tum etiam poſt ſubſidentiam vrinæ, tertia vel quarta pars matulæ, craſsâ illâ, mucoſâ, & nigricante materia repleatur, quæ incautioribus calculi, aut vlceris veſicæ ſuſpicionem parit.

Sæpe etiam ita variant vrinæ ſine cauſa manifeſta, vt quæ hodie turbidæ ac craſſæ, cras tenues & aqueæ appareant; hodie pallidæ, cras citrinæ, aureæ, vel rubræ.

Sextum ſignum ex pulſu deſumitur; qui nunc debilis eſt, & inæqualis, ac ferè formicans, vt mirum ſit hominem cum tali pulſu viuere poſſe, nunc magnus & durus abſque inflammatione. In eo etiam hoc notatur, quod imminente animi deliquio, in ſummis illis anguſtiis, quibus ægri ſæpè diuexantur, pulſus maior ac fortior ſit, quàm aliis temporibus. Quod procedit ex contentione cordis, vapores craſſos, à quibus tunc temporis maximè affligitur, expellere conantis.

Septimum ſignum petitur ex doloribus, varias corporis partes affligentibus: adeſt enim interdum dolor crurum obtuſus, aliquando tenſiuus, plerumque ὀςεοκόπ☉; aliàs dolores excitantur in ſutis; aliàs circa talos; aliàs in plantis pedum; aliàs circa manuum & digitorum extrema; aliàs in genuum, vel coxæ, aliarúmque partium articulationibus, cæteriſque corporis partibus, provt humores ſalſi, acres, & ſeroſi ad eas deferuntur: nonnunquam ventris dolor contumax, & acerbus ægrotantem exercet, qui colicam bilioſam æmulatur; ſitque à prædictis humoribus in peritonæum effuſis. Iſti autem dolores, præſertim qui brachia, coxas, & tibias occupant, dolores illos æmulantur, qui lue venerea infectos affligere ſolent, & Medicis facilè imponere poſſunt, in hac potiſſimùm regione, in qua ſcorbutus rariſſimus eſt, lues autem venerea frequentiſſima. Verùm diſtingui poſſunt ex eo, quòd dolores venerei plerumque internodia occupant, ſeu medias artuum partes, & ſi diu perſeuerent, exoſtoſes in iis partibus generantur; tum etiam alia luis venereæ ſymptomata adſunt, aut aliàs adfuerunt, vt gonorrhœa, caries pudendi, bubo venereus, & ſimilia; aut impuris concubitus præceſſit. Dolores autem ſcorbutici quaſcumque partes differenter inuadunt; alia adſunt ſcorbuti indicia, aut ſaltem temperamentum melancholicum admodum prædominatur, & res certò determinari poterit, ſi æger conſtanter aſſeueret, ſe cum impuris mulieribus rem non habuiſſe. Quod ſuſpicionem noſtram confirmauit in Magiſtratu Nemauſenſi, qui grauiſſimis pedum, tibiarum, & crurum doloribus diu affectus fuerat, & ad extremam maciem deductus, vt in maraſmum omninò incidiſſe crederetur, & cùm nulla remedia per longum tempus vſurpata ipſi profuiſſent; nos ex temperamento illius valdè melancholico, & quibuſdam aliis ſignis, præſertim quòd caſtiſſimam vitam egiſſet, & quòd à multis annis ſanguis illi è gingiuis per interualla fluere conſueuiſſet, ſcorbuticum affectum eſſe coniecimus, & antiſcorbuticis remediis per aliquod tempus vſurpatis omnino conualuit.

Interdum etiam in hypochondriis dolores iſti reſident; interdum verò lumbos afficiunt, vt ægri quaſi elumbes reddantur, ac vix progredi, & ſeſe loco mouere poſſint. Vnde à nonnullis hic affectus lumbago nominatus eſt.

Quandoque verò dolores iſti nephriticos æmulantur, & cum iis vrinæ impensè rubræ, aut etiam atræ minguntur, & niſi diligenter conſiderentur, pro cruentis habentur, & è renibus à calculo læſis prouenire creduntur: cùm tamen ex materia tartarea & ſcorbutica

butica à liene viciniſque partibus ad vrinæ vias effuſa, proueniant.

Nonnullos etiam, atque eos præcipuè, qui ex ſuppreſſione hæmorrhoidum hoc malum contraxêre, capitis dolor, & calor circa veſperam infeſtat,ex vaporibus ad caput aſcendentibus, & poſteà totâ nocte,calor quidam præter naturam inſtar febrilis,in toto corpore ſentitur, qui manè per ſudores euaneſcit.

Dolor dentium aliquando frequens, ac præter rationem recurrens, hunc affectum comitatur; qui non eodem loco perſiſtit, ſed vagus eſt, nunc dentem hunc, nunc illum inuadens ac relaxans; qui rursùs ſponte firmantur, dolore ac tumore diſcuſſo.

Latera etiam interdum inuadit ſcorbuticus iſte dolor, pleuritidem ementitus, à qua tamen facilè diſtinguitur, quòd febris non adeſt, aut ſaltem admodum lenta; reſpiratio parùm læditur, nulla tuſſis, nulla anacatharſis, neque dolor eſt continuus; ſed per interualla recurrens.

Articulos etiam inuadere dolores iſtos ſcorbuticos, anteà dictum eſt. Sed quomodo à vera arthritide diſtinguantur, explicare oportet. Arthritis enim ſcorbutica, fixa & permanens non eſt, atque in vno & eodem loco conſiſtens, ſed per varios articulos vagatur, & ab vno in alium atque alium eiuſdem vel oppoſiti lateris transfertur; interdum etiam euaneſcit,ac ſubinde reuertitur, vt qui iam à dolore prorsùs liberatus, & integræ ſanitati reſtitutus videbatur,iterùm & ex improuiſo,dolore, cum & ſine tumore, corripiatur. At vera arthritis locum rarò mutat,& ad ſolutionem vſque,partem quam apprehendit, obſidere non deſinit. Habet etiam hoc peculiare arthritis ſcorbutica, quòd plerumque cum leui paralyſi iuncta eſt, ob quam membrum affectum mouere nequeunt, & illâ ceſſaute dolor ceſſat; eoque redeunte reuertitur.

Octauum ſignum deſumitur eſt variis motus læſionibus.Interdum enim contingit in huiuſmodi ægrotantibus ſpuria quædam paralyſis, cuius exempla quædam in obſeruationibus noſtris propoſuimus,& à vera paralyſi diſtinguitur, quòd hæc permanens eſt, neque vlla habet interualla: in illa verò ſepè accidit, vt qui heri pedem vix loco mouere poterat, hodie cruribus inſiſtat, & leui adminiculo nixus ambulet;pauló poſt verò omni motu iterùm priuetur. Deinde cum ea coniunguntur ſæpè motus tremuli & conuulſiui, quod in vera paralyſi non contingit. Fit autem huiuſmodi paralyſis à materia quadam ichoroſa, vel vaporoſa neruos ac muſculos inuadente. Quòd ſi materia illa acrimoniæ particeps fuerit, partes neruoſas vellicando, tremores & conuulſiones efficit.

Non ſolùm autem in parte aliqua peculiari conuulſiones contingunt,ſed etiam interdum in toto corpore, epilepſiæ characterem referentes, vaporosâ, aut ſeroſâ materiâ, acrimoniâ atque malignitate præditâ, ad cerebrum eleuatâ,quæ diſcuſſa ſæpè inducias dat;atque iterum collecta nouas conuulſiones inducit.

Contractio membrorum in hoc affectu etiam contingere ſolet, interdum omnium,vt ægri nullum articulum habeant quem extendere valeant; aliàs verò vnum, aut alterum; & hoc præcipuè in cruribus contingit,tendinibus ad crus mouendum deſtinatis, duris ac rigidis in poplite euadentibus. Talis autem contractio indè exoritur, quòd tartareus humor multo ſero dilutus ad neruos & tendines defertur: parte verò ſeroſâ & tenuiori; ſucceſſu temporis diſcuſsâ; craſſiores exſiccantur & indurantur, vnde contractiones neruorum ac tendinum efficiuntur.

Interdum etiam contractio in œſophago contingit, vt ægri cibum cum ſumma difficultate deglutiant, & in ſtrangulationis metu verſentur. Quod fit ex vaporibus ſtypticis œſophagum contrahentibus.

Nonum ſignum deſumitur ex alui fluxu, vel ſimplici, vel ſanguineo. Simplex à vulgari alui fluxu in eo tantùm diſtinguitur, quòd excrementa in eo craſſiora reddantur, & maiori parte ſtercoroſa, ac ciborum aſſumptorum quantitatem ſuperantia, cùm vulgaris alui fluxus liquidior ſit, & ex ſolis ferè humoribus compoſitus. At ſanguineus alui fluxus à dyſenteria diſtinguitur, quòd ſine ventris dolore ac torminibus efferatur: fitque à ſanguine craſſo & fæculento, qui per venas meſaraicas in inteſtina effunditur. Interdum etiam venæ hæmorrhoidales ſanguinem iſtum fæculentum recipiunt, & per alui fluxum euacuant. At ſi diu talis alui fluxus perſeueret, venæ illæ varicoſæ euadunt, & dilatatæ non ſolùm copiam ſanguinis, ſed etiam multos alios humores tartareos, & mucilaginoſos educunt.

Decimum ſignum eſt, oris grauis anhelitus, qui omnibus ſcorbuticis familiaris eſt, vt teſtatur Eugalenus; ita vt aſtantes eum vix ferre poſſint, & nares auertere cogantur.

Vndecimum ſignum eſt, horror frequens, quem nullus, aut minimus calor ſequitur, & eodem die bis, ter, vel etiam pluries inuadit.

Duodecimum ſignum petitur à febribus intermittentibus, quæ interdùm ſcorbuticis accidunt, & characteres habent à vulgarium febrium characteribus longè diuerſos. Pulſus enim in iis debilis eſt, tardus, & inæqualis, præſertim in declinatione; in vigore enim plerumque magnus & durus eſſe conſueuit. Prætereà in principio acceſſionum tantæ plerumque fiunt membranarum in variis partibus, cruribus præſertim, vellicationes, vt carnes lacerari atque diuelli videantur: quibus interdùm motus conuulſiui iunguntur. Ac licet nonnunquam quotidianæ, tertianæ, aut quartanæ typum ſeruent, ſæpè tamen rariores, & inordinatos paroxyſmos habent, vt ſemel tantùm, aut bis in menſe ſine certis periodis inuadant.

Decimum tertium ſignum petitur ex tumoribus, qui in variis partibus varij contingunt,nunc duri, nunc molles, & veſicarum ſpeciem referentes, nunc ad eryſipelatis naturam accedentes.

Decimum quartum ſignum, eſt atrophia, quæ tanta interdum in hoc affectu contingit, vt nihil præter oſſa & pellem in ægris remaneat, & ſceleton repræſentent, præſertim affectu diu perſeuerante. Quod fit à vitioſo ſanguine,& à naturali ſtatu valdè recedente, ita vt partibus alendis aſſimilari nequeat.

Plura alia ſcorbuti ſigna proponuntur ab Eugaleno, Sennerto,aliiſque,quorum nonnulla quamplurimis aliis morbis communia ſunt, quæ nos ſupprimenda cenſuimus, ne confuſio quædam in hac diagnoſi inducatur. Ac licet (vt ab initio diximus) ſcorbutus in hac regione familiaris non ſit, vt in Polonia, aliiſque locis ſeptentrionalibus, imò apud nos ferè ſit incognitus: ſi quis tamen in Medicina facienda, omnia melancholicorum ſymptomata penitùs inueſtiget, quoſdam reperiet ad ſcorbuticam affectionem accedentes, in quibus nonnulla ex ſuperioribus ſymptomatis ſcorbuto peculiaribus apparebunt.

Quod ad prognoſim ſpectat, morbus iſte curatu difficillimus eſt,quemadmodum omnes ab humore melancholico oriundi.Sed hic multò magis,in quo humor melancholicus prauam atque malignam qualitatem adeptus eſt,quæ corporis œconomiam crudeliùs euertit, & maximam remediorum partem contemnit.

Periculoſus etiam eſt, quia ægros non rarò in atrophiam aut hydropem deducit,alios morte ſubitanea, per apoplexiam, ſyncopen alióſque acutiſſimos morbos ſubripit.

Curantur tamen non rarò, qui pro deploratis habebantur, magis in hoc morbo, quam in aliis quamplurimis. Et nos vidimus nonnullos in omnimodam atrophiam perductos ex diuturnis doloribus, aut contumaci alui fluxu ſanguineo (quos affectus ex multis circumſtantiis ſcorbuticos cenſuimus) feliciter conualuiſſe.

Prætereà ſæpe deludit pulſus, qui in febrium paroxyſmis

roxyſmis præcipuè, ita frequens, paruus, & inæqualis interdum fit, vt æger intra paucas horas moriturus videatur, qui tamen finito paroxyſmo ſurgit è lecto, & ad conſueta munia reuertitur: vt peculiariter anno-tauimus in ſtudioſo Hollando, ad quem vocati, in vigore paroxyſmi, eum breui moriturum exiſtimauimus: poſtquam verò eum poſtridiè benè habentem vidimus, reliquis morbi circumſtantiis diligentius examinatis, eum ſcorbuto laborare comperimus, quem ille ex patria ſua, in qua frequentiſſimus eſt, ad nos attulerat.

Curatio huius affectus eadem inſtituenda eſt, quæ in hypochondriaca melancholia fuit propoſita; quandoquidem, vt ab initio dictum eſt, ab eodem humore generatur, ſed à ſtatu naturali magis recedente. Ideò plerumque potentioribus indiget remediis. Quia tamen hæc eſt generalis medendi regula, vt omnis curatio à lenioribus incipiatur, ad fortiora poſtmodùm progrediendo, ſi illa non ſuffecerint, optimum erit in hoc affectu integram melancholiæ hypochondriacæ curationem inſtituere,& remedia proprio capite à nobis deſcripta ſigillatim vſurpare;quandoquidem morbus iſte chronicus & contumax, non niſi longo remediorum vſu euinci poteſt. Et ſi morbum penitùs extirpare nequiuerint, ad ea tandem veniendum erit,quæ proprietate ſpecifica illum oppugnare creduntur. Non erit tamen inutile,etiam ab initio nonnulla eorum illis admiſcere.

Illa autem remedia ſpecifica, antiſcorbutica dicta, plurima proponuntur ab authoribus, qui de hoc morbo ſcripſerunt; quorum vis præcipuè dependet à ſale quodam volatili, cuius magna copia in iis reperitur, & cuius opera humorem illum craſſum, terreſtrem ac tartareum attenuant, & fluxiliorem reddunt, ac tandem diſcutiunt. Imò verò virtutem quandam alexipharmacam habent contra venenum illud ſcorbuticum humori melancholico impreſſum. Inter illa autem primo loco laudatur cochlearia Batauica, quæ in noſtris regionibus non reperitur. Alia verò ſunt, naſturtium vtrumque (præfertur tamen aquaticum) becabunga, ſeu anagalli, aquatica, raphanus ruſticanus, chelinodium minus, abſinthium, & fumaria. Quibus etiam adduntur alia quamplurima, ſed minoris efficaciæ; ſuntque ea omnia, quæ melancholicum humorem præparare, corrigere & edomare valent. Vnde non ſine ratione dictum eſt à nobis, curationem aduerſus melancholiam hypochondriacam inſtitutam, hîc etiam plurimùm conferre. Illa autem ſunt, carduus benedictus, ceterach, & capillares omnes, hyſſopus, chamædrys, betonica, agrimonia, borrago, bugloſſum, radices enulæ campanæ, aſari,oxylapathi,polypodium quernum, cortices capparum, fraxini,& tamariſci, flores eiuſdem tamariſci,ſambuci, & epithymum.

In harum autem plantarum delectu hoc perpetuò obſeruandum, vt illæ quæ calidiores ſunt, minori doſi vſurpentur: frigida verò aut temperata ſemper admiſceantur, idque vt plurimùm in maiori doſi, præſertim in noſtris plagis meridionalibus, in quibus humor melancholicus aduſtus eſt, & ad atræ bilis naturam accedit. Ac præter, capillares herbas, borraginem, bugloſſum & agrimonium ſuprà enumeratas, vbi febris adeſt, aut calor magis metuitur, addi poſſunt endiuia, cichorium, aceroſa, ſuccus citri, limonum, arantiorum; imò & ſpiritus ſulphuris, aut vitrioli; aut etiam ſerum lactis.

Ex prædictis autem plantis quam plurimæ remediorum formulæ parari poſſunt, quæ omnes à Sennerto collectæ ſunt, & ab omnibus Authoribus excerptæ; quas vnuſquiſque pro arbitrio ſuo imitari poterit. Hoc ſaltem diligenter annotandum, quod ab omnibus Authoribus proponitur, plantas prædictas efficaciùs operari, ſi expreſſus earum ſuccus vſurpetur, vel in conſeruas redigantur: quia ſal illud volatile, in quo tota eorum efficacia reſidet, per decoctionem euaneſcit, tum ſi planta exſiccetur, maiori parte reſoluitur.

Nos verò formulas ſequentes feliciter vſurpauimus.

℞. Succorum depuratorum naſturtij aquatici & becabungæ, an. ℥. j. ſucci fumariæ ℥. ij. ſacchari albi ʒ. ij. fiat potio. Vel

℞. Succi fumariæ & naſturtij aquatici, an. ℥. ij. Miſce. Vel

℞. Succorum acetoſæ, fumariæ, & naſturtij aquatici, an. ℥. ij. Miſce.

Succus acetoſæ augeri poteſt, ſi impenſiùs refrigerare eſt animus, tum ſuccus limonum, aliique refrigerantes addi.

Maior erit remedij efficacia ad diſſoluendum tartarum illud tenax & glutinoſum, ſi ſal tartari, addatur ad ʒ. j. cum ſpiritu ſulphuris, aut vitrioli ad ℈. j. vel ʒ. ß. Et quia in vſu huiuſmodi remediorum purgationes frequenter vſurpandæ ſunt, optimum erit in prædictis ſuccis ſennæ ʒ. j. vel ʒ. ij. per noctem infundere, & ſingulis vel alternis diebus, vel tertio quoque die exhibere.

His verò chalybeata remedia per vices adiungere operæ pretium eſt, qualia in melancholiæ hypochondriacæ curatione propoſita ſunt, tum etiam opiatæ roborantes & aperientes, aliaque remedia ibidem deſcripta interſerenda, pro prudentis Medici arbitrio.

Ac denique aquæ minerales acidulæ, & vitriolatæ conuenienter, & debito tempore vſurpatæ, ad huius affectus curationem plurimùm conferre poterunt.

PRAXEOS MEDICÆ LIBER XIII.

DE AFFECTIBVS MESENTERII, PANCREATIS, & Omenti.

PRÆFATIO.

IN explicandis Meſenterij, Pancreatis, & Omenti affectibus, Autores admodùm ſteriles ſunt; & maior pars illorum, penitùs eos omiſerunt, quòd cognitu difficillimi ſint, & maiori parte non niſi ex diſſectis cadaueribus innoteſcant; vt ex hiſtoriis conſtat à Schenkio, Sennerto, aliiſque collectis. Frequentiſſimi tamen eſſe conſueuerunt. Vnde verè Fernelius aſſerit, ſæpè in Meſenterio latére plurimorum morborum cauſas, vt choleræ, melancholiæ, diarrhææ, dyſenteriæ, cachexiæ, atrophiæ, languoris, lentarum errantiúmque febrium, vomitionum, dolorum colicorum, tumorum & abſceſſuum. Syluius verò Meſenterium infinitorum morborum parentem nominabat: ab aliis autem, Medicorum nutricula vocatur. Idem de pancreate, & omento dici poteſt; ſunt enim partes illæ ignobiliores, & velut corporis ſentina, ad quam membra nobiliora excrementa ſua deponunt. Licèt autem prædictæ partes, quemadmodum & reliquæ totius corporis, omnibus morborum generibus affici valeant, ſimilaribus, organicis, & communibus, variáque inde ſymptomata emergant. Nos tamen iis tantùm inhærentes, quæ ad vſum praxeos maximè faciunt; vniuerſum hunc tractatum quinque comprehendemus capitibus: quorum Primum erit de obſtructione Meſenterij. Secundum de inflammatione Meſenterij. Tertium de abſceſſu, ſcirrho, & vlcere Meſenterij. Quartum de morbis Pancreatis. Quintum de morbis Omenti.

CAPVT I.

De Obſtructione Meſenterij.

OBſtructiones in meſenterio ab iiſdem cauſis generantur, quæ in hepatis & lienis obſtructionibus propoſitæ ſunt; ſed frequentiùs, & faciliùs contingunt, propter venarum meſaraicarum anguſtiam, & præcipuè lactearum, quæ chyloſam materiam deuehunt ad ſecundæ concoctionis officinas: & cùm illa materia chyloſa crudiori & craſſiori ſucco ſæpè referta ſit, fit vt illa liberum commeatum non habens, in illis venulis hæreat, & obſtructiones pariat. Venæ etiam meſaraicæ obſtruuntur ab humoribus craſſis, ab hepate, liene, aliiſque partibus tranſmiſſis, ibique diutiùs remorantibus, in qua mora maiorem in dies craſſitiem acquirunt; ita vt interdum tumorem ſcirrhoſum generent. Cum humoribus etiam interdum flatus craſſi commiſcentur, qui grauiſſimorum ſymptomatum cauſæ eſſe ſolent. Ad obſtructionem etiam, vel potiùs anguſtiam illarum venarum referimus compreſſionem, quæ fit à glandulis, per totam meſenterij ſubſtantiam diſperſis; illæ enim præter modum increſcentes, vt in ſtrumoſis diſpoſitionibus contingit; venas meſaraicas comprimunt, & tum chyli, tum ſanguinis commeatum impediunt.

Signa obſtructionum diagnoſtica in tres claſſes diuidenda ſunt, vt in hepatis obſtructionibus factum eſt; quæ ſcilicet morbi ſpeciem, vel partem affectam, vel cauſam eum producentem ſignificant.

Signa morbi ſpeciem indicantia, id eſt, obſtructiones in hypochondriis latitantes, tum etiam earum cauſas, communia ſunt obſtructionibus hepatis, lienis, & meſenterij: ideò ex diagnoſi obſtructionis hepatis repetenda. Quæ verò meſenterium peculiariter affectum ſignificant, ſunt, tenſio & renitentia in medio ventre, & ſub ventriculo, ac regione vmbilicali: grauitatis ſenſus in eadem regione, & interdum dolor obtuſus, nonnunquam etiam acutiſſimus, quando flatus in iis partibus continentur: dolor etiam aliquando in dorſo percipitur, propterea quòd meſenterium huic parti alligatur: murmura & rugitus in ventre fiunt, ructus excitantur, vapores in caput attolluntur, vnde varia ſymptomata contingunt; ac denique ea omnia, quæ in melancholia hypochondriaca accidere conſueuerunt, meſenterij obſtructiones indicant; quandoquidem illa ab huiuſmodi obſtructionibus producitur ac fouetur.

Quod ad prognoſim attinet; affectus ex ſe periculoſus non eſt, quia pars ignobilis grauia mala ferre poteſt ſine vitæ periculo: deinde remedia generoſa ad illius curationem adhiberi poſſunt, quæ conuenienter adminiſtrata, exoptatum effectum vtplurimum conſequuntur; niſi melancholia hypochondriaca inde exorta fuerit, quæ opprobrium Medicorum vocari conſueuit, propter rebellem humoris melancholici naturam. Cùm tamen hæc pars ſenſu exquiſito donata non ſit, & obſtructiones plerumque graue incommodum ægrotantibus

tantibus non afferant; ſæpè negliguntur, & aliorum morborum maximè periculoſorum cauſæ eſſe ſolent.

Curatio huius affectus eadem inſtituenda eſt, quæ in hepatis obſtructionibus fuit propoſita, eáque inde erit repetenda.

CAPVT II.

De inflammatione meſenterij.

CVm Meſenterium, vt anteà dictum eſt, ſit velut ſentina, ad quam partes nobiles ſuperfluitates ſuas deponunt; quæ poſtmodùm per vomitum, aut ſeceſſum, à natura excluduntur; vt in nonnullis videre licet, inſignem vitioſorum humorum copiam, per interualla, vomitu aut ſeceſſu excerni: ſi vacuationes illæ impediantur, obturatis viis per quas ferri ſolebant, vel ab alia quapiam cauſa, humores illi retenti, & diu in parte commorantes, calorem præternaturalem concipiunt, vnde putredines, inflammationes, febres variæ, & abſceſſus oriuntur. At inflammatio ſpecialiter concitatur, quando ſanguis in venis meſaraicis cumulatus, per alicuius rami apertionem in meſenterij ſubſtantiam effunditur: cum autem in iis venis, propter obſtructiones maximè cumuletur; ideò omnes obſtructionum cauſæ, ad inflammationis cauſas etiam referri poterunt.

Ad hanc etiam inflammationem efficiendam plurimùm confert humorum congeſtorum, acrimonia, & eroſio; lapſus aut percuſſio regionis hypogaſtricæ: facultatis hepatis attractricis, concoctricis, aut retentricis debilitas; corporis calefactio nimia, vel refrigerantium vſus intempeſtiuus; motus criticus naturæ in febribus malignis, aut variolis, humores peccantes in hanc ſentinam demandantis; diarrhœa, vel dyſenteria intempeſtiuè ſuppreſſa.

Signa inflammationis meſenterij diagnoſtica ſunt, febris languida, occulta & lenta, abſque ſiti, & grauioribus ſymptomatis: anorexia; tenſionis & grauitatis ſenſus ſubter ventriculum, citra magnam duritiem, & quæ non niſi preſſu dignoſcitur; citra dolorem etiam, ſaltem effatu dignum, quia pars obtuſo ſenſu donata eſt: egeſtiones chyloſæ, quas plerumque ichor tenuis conſequitur, ſine vllo doloris ſenſu, modò ſeorſim ac ſincerus, modò fæcibus permixtus.

Mitiora ſunt omnia ſymptomata prædicta, ſi meſenterium ſolum inflammatione afficiatur: ſi verò hepar, aut lien, aut inteſtina ſimul inflammatione tentētur, vehementiora ſunt omnia ſymptomata: ac præterea peculiaria prædictarum partium affectarum ſigna appareбunt, ex ſuis capitibus deſumenda. Cùm enim huius partis inflammationes, & abſceſſus maximè lateant, ſi ſolitarij ſint, propter obtuſum partis ſenſum, & quia nullam in corpore edit actionem, cuius læſio internoſci valeat: ſed vſum tantùm habeat, chyli & ſanguinis diſtributioni inſeruientem, ideò obliquè magis, quàm directè, & artificioſa coniectura, internoſcendi ſunt; ſi nimirùm præſente febre, aliiſque ſymptomatis, nulla affecti hepatis, lienis, aut inteſtinorum ſigna appareant. Speciatim verò inteſtina ſimul cum meſenterio inflammari, oſtendit febris hemitritæa, quam obſeruauit Spigelius plerumque ab harum partium inflammatione exoriri. A muſculorum etiam abdominis inflammatione diſcernitur hic affectus, quòd tumor, ac dolor ſecundùm eorum ductum, figuram, ac poſitum proceditur. Plerumque verò illi muſculorū abdominis tumores oblongi ſunt, aut per totum ventrem diffuſi, & partes externas magis occupantes, vt leui contactu ſtatim percipiantur, & inſignem dolorem, ac febrem inferre ſoleant.

Denique diſtinguendus eſt hic affectus à diaphragmatis tumoribus, qui pauciſſimis hactenus Medicis innotuerunt. In illis autem perpetuò inſignis eſt reſpirandi difficultas, hypochondria reuulſa, pulſus durus ac paruus, citra omnem tumorem in hypochondriis ſenſum aut apparentiam. Tum ſi tumor fiat à materia calida, febris acuta, dolor intenſus, delitia, & conuulſiones inſequuntur, quæ ſymptomata in meſenterij inflammationibus ſolitariis nunquam contingunt.

Quod ad prognoſim attinet periculoſiſſimus eſt hic affectus, qui plerumque in abſceſſum degenerat; vel putredo, ac corruptio meſenterio inducitur. Sæpè etiam materia morbifica aliò à naturâ tranſmittitur, non tamen planè tollitur, vnde malum recrudeſcit, & ſæpè ad multos annos, & per totum vitæ tempus perſeuerat, nunc febre redeunte, nunc eâdem in colicos dolores permutatâ, ac inflammatione, vel phlogoſi ſaltem redeunte.

Curatio inflammationis meſenterij, ab hepatis, & lienis inflammationis curatione abſimilis non eſt, illa ideò à ſuis capitibus huc erit transferenda.

CAPVT III.

De abſceſſu, vlcere, & ſcirrho meſenterij.

INflammatio meſenterij ſæpè in abſceſſum degenerat. Omnis tamen abſceſſus meſenterij non fit ab inflammatione; ſed plerumque à vitioſis humoribus in ea parte cumulatis, ac putreſcentibus; ita vt huiuſmodi abſceſſus ſenſim producantur ſine febre præcedente, aut alio graui ſymptomate; quemadmodum videmus in aliis partibus atheromata; ſteatomata, & melicerides, & alia abſceſſuum genera ſine inflammatione præcedente generari. Et dum illi abſceſſus diſrumpuntur, euacuato pure, vlcus remanet, quod difficilem curationem recipit. Si verò illi humores valdè pituitoſi ſint, aut melancholici, & putredini ac corruptioni reſiſtant, concreſcunt non rarò & indurantur, atque in ſcirrhum degenerant: imò verò interdum lapideam duritiem acquirunt, provt multorum obſeruationibus conſtat lapides in meſenterio fuiſſe repertos.

Diagnoſis abſceſſuum meſenterij interdum facilis eſt interdum verò difficillima. Si enim ab inflammatione eiuſdem partis fiat, eâ anteà perceptâ, ſignis ſuperiori capite propoſitis, & diutiùs perſeuerante, indicium eſt inflammationem diſcuti non potuiſſe, ſed fuiſſe ſuppuratam, atque in abſceſſum conuerſam. At verò quando abſceſſus ab humoribus prauis, in meſenterio diu commorantibus, ac tandem putreſcentibus exoritur; difficillima eſt illius diagnoſis, ita vt plurimi Authores, qui talium abſceſſuum obſeruationes ſcripſerunt, eos non niſi poſt mortem, & diſſecta cadauera innotuiſſe referant. Licèt enim vtplurimùm tactu dignoſci valeant, aliquando tamen tam altè ſepulti ſunt, vt neque ipſo tactu deprehendi poſſint, & partis ſenſus adeò eſt obtuſus, vt nullo dolore ſeſe interdum prodant. Quia tamen iſta variis modis contingunt, in ſequentem modum diſtinguenda ſunt.

Si abſceſſus meſenterij tumorem habeat conſpicuum ille primùm ab inflammatione, & ſcirrho diſcernendus eſt. Ab inflammatione diſtinguitur, ſi ab ea ortum non duxerit, quòd nulla adeſt febris, aut certè perexigua, & nulla etiam præceſſit, neque alia ſigna, quæ inflammationem indicare potuerint. Si verò inflamationem ſequatur, non aliter diſtingui poteſt, quàm duratione, ac perſeuerantia: ſi enim inflammationis ſigna per 30. aut 40. dies, aut ampliùs perſeuerauerint, ſignum eſt eam in abſceſſum abiiſſe. A ſcirrho verò diſtinguitur per duritiem, quæ maxima eſt in ſcirrho, in abſceſſu verò quædam mollities apparet; tum etiam ex doloris carentia

tia omnimoda, cùm in abſceſſu aliquis ſemper dolor perſentiatur, ſaltem ex violenta compreſſione. Præterea ille tumor ab aliarum partium tumoribus diſcernendus eſt, per ſitum illius, quemadmodum ſuprà de inflammatione meſenterij dictum eſt.

Si verò abſceſſus in meſenterio lateat, ſine vllo tumore conſpicuo; nulla dari poteſt certa illius tecmarſis: artificioſâ tamen coniectura ad magnam illius ſuſpicionem peruenire poſſumus: ſi nimirùm cibi faſtidium, nauſea, vel vomitus adſit, citra ventriculi vitium manifeſtum; & magna veluti ſatietas poſt aſſumptum cibum, etiam pauciſſimum; laſſitudines totius corporis, ac languores ſine cauſa manifeſta; aluus vel ſuppreſſa præter conſuetudinem, vel fluidior, ex qua fœtidiſſima excrementa deiiciuntur, & interdum ſanguinolenta, citra vllam dyſenteriæ ſuſpicionem. Quibus addere licet vigilias continuas, & ſi ſomnus aliquando irrepſerit, eum ægri difficile ferunt, & animi exolutionem, ac ſudores frigidos incurrunt. Ac licèt interdum nulla febris, nullúſque dolor appareat; vtplurimùm tamen febris quædam lenta conſpicitur, cuius ſi nulla cauſa manifeſta appareat, ab hoc malo dependere coniiciendum eſt, ſi nonnulla ex ſignis propoſitis adiuncta fuerint. Tum etiam ſi abdomen violenter comprimatur, dolor aliquis interiùs abægrotante percipitur. Verùm quidem eſt, in partibus etiam ſanis dolores excitari vehementi compreſſione; attamen ſi maior dolor in vna parte abdominis percipiatur, quàm in alia; ita vt cùm omnes partes illius, & omnia loca ſigillatim contrectantur, dum manus contrectans ad certum & peculiarem locum peruenit, in eo perpetuò, & contrectatione iterata, maior dolor percipiatur, magnam facit coniecturam abſceſſus in eo loco latitantis.

Si verò tandem purulenta materia excernatur, tunc abſceſſus latens fiet manifeſtus. Vt plurimùm autem per aluum pus excernitur, variis conditionibus donatum, pro varia partis affectæ, & vicinarum diatheſi. Hinc modò pus ſincerum, & albicans, magnâ copiâ, nullóque doloris ſenſu, per venas meſaraicas in inteſtina profunditur: modò abſceſſu ad craſſiora, & poſtrema inteſtina vergente, fæcibus alui permixtum redditur: modò ad renes propellitur, & cum vrinis excernitur, modò inter peritonæum, & abdominis muſculos copioſè profuſum, vel in cauitatem ventris, rupto peritonæo, profluit, vel per abſceſſum exteriùs erumpit: ita vt interdum magna puris copia per vmbilicum effundatur, & nonnunquam vermes ex meſenterij corruptela geniti cum pure emittantur. Et quidem per aluum excretum pus (quæ via frequentior eſt) modò ſyncerum, vt antea dictum eſt, modò ſanguini, aut ſaniei permixtum apparet: modò ſanguis niger ac fœtidus, modò alia materia nigra, aut variis coloribus infecta excernitur. Vtrùm verò purulenta materia à meſenterio, hepate, liene, aut alia parte procedat; ex propriis cuiuſque partis affectæ ſignis innoteſcet.

Rupto abſceſſu, & puris effluxu perſeuerante vlcus in meſenterio latêre certiſſimum eſt, quod interdum breui curatur, interdum diutiſſimè permanet, & nonnunquam partem vniuerſam in putredinem, ac ſphacelum perducit.

Quoad prognoſim attinet. Abſceſſus meſenterij periculoſiſſimus eſt. Si enim in parte diutiſſimè aſſeruetur, vt ſæpè contingit, malignam acquirit putredinem, & vel parti gangrænam inducit, vel ægrum in tabem, aut hydropem præcipitat. Si verò rumpatur, & vlcus citò non curetur, prauámque conditionem acquirat, ſimilem habet exitum, gangrænam, atrophiam, aut hydropem inducens. Interdum etiam rupto abſceſſu, & pure validè corrupto in abdominis capacitatem effuſo, æger ſubitò perimitur. Scirrhus verò meſenterij minùs periculoſus eſt, & ſi recens fuerit, curationem admittit. Si verò admodùm inueteratus ſit, in hydropem ægrotantem perducit.

Curatio horum affectuum iuxta eorum diuerſitatem varianda eſt. Ac primùm abſceſſus iam genitus ſui apertionem & euacuationem indicat; eáque molienda erit aperientibus & purgantibus medicamentis, qualia in obſtructionibus hepatis & lienis propoſita ſunt, non omiſſis externis emollientibus & relaxantibus, fomentis, cataplaſmatis & linimentis, quæ materiam abſceſſus attenuant, & vias relaxant, vt commodiùs euacuatio puris obtineri valeat.

Aperto abſceſſu vlcus detergendum, & conſolidandum eſt. Cui vſui plurimùm conferre poterunt remedia in vlceribus ventriculi, hepatis, renum, & vteri propoſita; quorum delectum prudens Medicus habere poterit, pro varia corporum, & affectuum diatheſi.

Scirrhus verò meſenterij iiſdem remediis curandus eſt; quæ pro hepatis & lienis ſcirrho propoſita ſunt.

CAPVT IV.

De morbis pancreatis.

Pancreatis actionem antiqui Anatomici nullam agnouerunt, ſed vſum tantùm, vt vaſa fulciat, ne ruptionis periculo ſint expoſita; & vt ventriculo ſit puluinaris inſtar, ne nimirùm repletus à vertebrarum duritie lædatur. At recentiores Anatomici actionem ipſi, eamque magni momenti tribuerunt; nimirum primam chyli præparationem illiúſque defæcationem, vt magis elaboratus hepati ſubminiſtretur; cuius rei coniecturam manifeſtam exhibere videntur venæ lacteæ, quæ in pancreas omnes deferuntur, & in illius ſubſtantiam variis anfractibus diſſeminantur. Præterea in medio pancreatis ductus patens reperitur, qui ad inteſtina protenditur, per quem chyli excrementa repurgari rationi conſentaneum eſt: Ideò pancreas ſuos etiam patitur morbos, qui maximam toti corpori noxam inferre poſſunt; ac præſertim obſtructiones, atque tumores, quemadmodum meſenterium; quando materia chyloſa crudior ac craſſior, neque ſatis in ventriculo elaborata ad ipſum transfertur, ab eóque liberum non habet effluxum.

Scirrhum pancreatis obſeruauit Riolanus in Auguſto Thuano, (qui ſuitemporis hiſtoriam latino idiomate elegantiſſimè ſcripſit,) qui cùm per quatuor annos inter alia ſymptomata grauitatis ſenſum in regione ſtomachi continuò perciperet præcipuè dum ſtaret, vel ambularet; hypochondria verò nec tumida, nec dura apparerent: poſt obitum tandem pancreas inuentum eſt hepar magnitudine æquans, totúmque ſcirrhoſum multis globulis ſpecie oui columbini referttum.

Cùm autem pancreas à ventriculo tegatur, tumores illius difficillimè tactu deprehendi poſſunt; & hæc cauſa eſt cur eorum mentio vulgò à practicis nulla fiat, & qui eos obſeruarunt, poſt obitum tantùm & diſſectis cadaueribus deprehenderint. Non exigua tamen eorum coniectura haberi poteſt ex iis quæ in Thuano Riolanus notauit, ſi nempè ponderis & grauitatis ſenſus in regione ventriculi percipiatur, & nullus tumor, nullá que durities in hypochondriis appareant: alia tamen obſtructionum latentium indicia adſint, qualia in hepatis, lienis, ac meſenterij obſtructionibus propoſita ſunt. Quibus etiam ſignis addi poſſunt dolor, & alia ſymptomata ventriculi propter viciniam patientis, reſpiratio difficilis; ob diaphragmatis compreſſionem. Quibus ſignis aliàs coniecimus nos D. Audeyerium in Senatu Gratianopolitano Præſidem, ſcirrhum habere in pancreate, eúmque etiamnùm tactu deprehendere potuimus, manu ad latera ventriculi verſus medium

profundiùs adacta, cùm eſſet valdè macilentus: & duritiem in ea parte animaduertimus, quæ digitis compreſſa dolorem ipſi non mediocrem inferebat: quæ hiſtoria fusè à nobis deſcripta eſt in obſeruatione 81. centur. 3. Et in Scorbuti diagnoſi hoc annotauimus (quod à nullo hactenus eorum, qui de Scorbuto ſcripſerunt, eſt animaduerſum) in omnibus propemodùm ſcorbuticis tumores huiuſmodi pancreatis generari; cùm in iis anguſtia, oppreſſio, & grauitas in regione ventriculi percipiatur; & hoc ſignum veluti pathognomonicum ſcorbuti, ab Eugaleno, Sennerto, aliiſque proponatur.

Abſceſſuum etiam in pancreate repertorum hiſtoriæ nonnullæ apud Authores reperiuntur, qui viuis ægrotantibus detecti non fuerant. Attamen ex ſymptomatis, quibus affecti fuerant, aliquatenus internoſci poſſunt, quorum nonnulla cum prædictis ſcirrhum eiuſdem partis indicantibus communia ſunt; iiſque addi poſſunt febris lenta abſceſſuum internorum (ſaltem maiori parte) comes indiuidua; vigiliæ iuges, ac ſomni breuiſſimi ab iiſque labores, lipothymiæ, & ſudores frigidi.

Curatio obſtructionis, ſcirrhi, & abſceſſus pancreatis, eadem eſſe debet, cum ea, quæ iiſdem morbis hepar, lienem, & meſenterium affligentibus adſcripta eſt. Ea ideò ex illis capitibus erit depromenda.

CAPVT V.

De Affectibus Omenti.

CVm Omentum pars mollis ſit, & adipoſa & recipiendis humoribus aliundè confluentibus propter laxitatem maximè idonea, pluribus etiam morbis, non minus ac meſenterium, atque pancreas, obnoxium eſt, qui tamen ab Authoribus non deſcribuntur, quia vix ac ne vix quidem in viuentibus diſcerni queunt, ſed ex apertione cadauerum tantùm innoteſcunt, vt ex hiſtoriis quibuſdam in obſeruationibus propoſitis videre eſt. Sic narrat Veſalius ſe in diſſecto cadauere omentum vidiſſe adeò tumefactum, vt quinque librarum pondus æquaret, cùm naturaliter ſeſe habens vix libræ ſemis pondus excedat. Rouſſetus, *lib. de partu cæſareo*, refert Lutetiæ in aperto cadauere inſignem abſceſſum in omento fuiſſe repertum. Riolanus in Anthropographia, ſe omentum nobilis adoleſcentis 19. annos nati vidiſſe teſtatur, multis glandulis refertum, quibus inſignem humorum illuuiem exceperat, meſenterio & pancreate ex abſceſſu putrefactis; & liene valdè imminuto, ac penè conſumpto. Nos verò in Canonico Monſpelienſi omentum vidimus ſcirrhoſum totam Epigaſtrij regionem occupans, & quatuor digitorum tranſuerſorum craſſitudinem æquans: ille autem tumor, lienis colorem referebat, vt veriſimile fuerit humorem melancholicum à liene in eam partem tranſlatum & cumulatum fuiſſe, cùm æger temperamento valde melancholico donatus fuiſſet, & via patentiſſima ſit per ramos ſplenicos à liene ad omentum: per quos etiam ramos in hydrope non rarò, (vt docuit Hippocrates) aqua fertur à liene ad omentum, à quo in capacitatem abdominis ſenſim extillat.

Cùm autem omenti tumores à meſenterij tumoribus nulla arte diſtingui valeant, ideò certa illorum diagnoſis ſtatui non poteſt. Verum quidem eſt tumores omenti primo contactu faciliùs percipi, cùm peritonæo immediatè ſubiectum ſit; meſenterium verò profundiorem obtineat ſitum. Sed tumores meſenterij grandiores ad peritonæum aſcendunt; imò verò cum eo, & muſculi Epigaſtrij ita interdum vniuntur, vt ſuppuratione facta per vmbilicum aut partes alias externas expurgentur.

Hæc tamen diagnoſis difficultas curationi non officit, quandoquidem omnibus tumoribus eiuſdem ſpeciei, ventris inferioris partes occupantibus, eadem adhibetur medela: quæ tamen in omento infœliciùs ſuccedit, quandoquidem non habet vias ita idoneas, quemadmodùm reliquæ partes, per quas expurgari valeat.

PRAXEOS

PRAXEOS MEDICÆ LIBER XIV.

DE AFFECTIBVS RENVM, ET VESICÆ.

PRÆFATIO.

RENES & veſica varios & omnis generis patiuntur affectus; ſimilares, organicos, & communes; ex quibus varia etiam ſymptomata, tum in actionibus læſis, tum in vitiis excretorum, oriuntur. Nos horum affectuum præcipuos nouem capitibus complectemur. Quorum Primum erit de calculo renum & dolore nephritico. Secundum de calculo veſicæ. Tertium de inflammatione renum & veſicæ. Quartum de mictu ſanguinolento. Quintum de vlcere renum, & veſicæ. Sextum de diabete. Septimum de vrinæ incontinentia. Octauum de iſchuria & ſtranguria. Nonum de dyſuria, ſeu ardore vrinæ.

CAPVT I.

De Dolore nephritico, & calculo renum.

DOlor nephriticus ille nominatur, qui renes aut vreteres affligit. Apud vulgus colica nephritica dicitur propter maximam affinitatem, quæ ipſi cum colico dolore intercedit:ita vt ſæpè non parùm difficile ſit vtrumque affectum inuicem diſtinguere, vt in diagnoſi patebit.

Multiplex huius doloris cauſa ſtatuitur, frequentiſſima tamen eſt calculus, aut pituita craſſa. Calculus in rene moram trahens dolorem, aut nullum, aut obtuſum efficit, propterea quòd renum ſubſtantia obtuſo ſenſu donata eſt. Si verò in caput vreteris demittatur, vel illius canalem ſubeat, eùmque diſtendat, neque ad veſicam propter magnitudinem propelli valeat, tunc dolores atroces mouet, & ægrotantem mirum in modum excruciat. Pituita verò craſſa vreteribus impacta, eos etiam diſtendit, & dolorem nephriticum producit.

Minùs verò frequentes cauſæ ſunt, grumus ſanguinis vreteribus impactus, vel pus craſſius à renibus, aut aliis partibus ſuperioribus in vreteres deductum. Interdum etiam flatus in vreterum cauitates ſeſe inſinuant, & dolores atrociſſimos inducunt.

De calculo, doloris nephritici præcipua cauſa, & magis ordinaria, quamplurimæ apud Authores agitantur controuerſiæ, quas accuratè perſequi inſtituti noſtri ratio non patitur. Sed ea tantùm attingemus, quæ ad illius naturam & cauſas ſtabiliendas neceſſaria ſunt.

Ac primùm dubitatur, ſub quo affectuum genere calculus conſtituendus ſit. Galenus inter morbos in numero collocat, eorum qui ſunt toto genere præter naturam, quemadmodum & lumbricos. Licèt enim propriè morbus in numero reſpiciat partes viuentes, quarum numerus auctus, vel imminutus, morbum iſtum organicum conſtituit, ea tamen quæ præternaturaliter addita ſunt numero eorum, ex quibus corpus naturaliter componitur, ad morbos in numero referri debent; ita vt etiam qualitates nudæ interdum ad morbos in numero referantur, quando immediatè actiones lædunt, vt color flauus in oculo icterici, ſonitus excedens in aure, & ſapor amarus in lingua.

Plerumque tamen calculus inter cauſas morbificas collocandus eſt, quatenus obſtructionem, vel diſtenſionem parit.

Inter ſymptomata etiam collocari poteſt, excreta ſcilicet, & retenta. Si enim in renibus, vreteribus, aut veſica retineatur, cùm excerni melius foret, ad præter naturam retenta reuocandus eſt: dum verò excernitur, ad excretum toto genere præter naturam eſt referendus.

At verò circa calculi cauſam, tum materialem, tum efficientem maior eſt difficultas. Galenus cum aſſeclis cenſuit, cauſam calculi materialem eſſe materiam pituitoſam, craſſam, viſcidam & lentam, concretioni idoneam, & vt recentiores loquuntur, fæculentam, limoſam & tartaream: efficientem verò calorem, materiam illam exſiccatam & indurantem, atque in lapidem tandem conuertentem. Quæ doctrina grauiſſimis impugnatur rationibus.

Primò enim ſi ex materia pituitoſa, viſcida & craſſa calculi generarentur, in cerebro & ventriculo frequenter producerentur, in quibus talis pituita maximè redundat. Neque ſufficit dicere, in illis partibus calorem non eſſe ſufficientem ad concretionem efficiendam. Siquidem ex Hippocratis & Galeni doctrina, calor remiſſus actione diuturniori, ſufficit ad concretionem efficiendam. Et hinc ratio petitur, cur ſenes ad calculorum generationem ſint magis diſpoſiti, cum iuuenes habeant renes longè calidiores; quia nimirùm materia calculi diutiùs moratur in renibus ſenum, propter imbecillitatem facultatis expultricis, & ita diutiùs coquitur à calore renum, ab eoque tandem induratur, licèt longè remiſſior ſit.

Secundò, ex Ariſtotel. 2. *meteor. cap.* 4. quæ concreſcunt à calore, liquantur ab humido: ſic lutum à calore ſatis induratum, in humido liquatur. Calculus autem nunquam diſſoluitur in aqua. Neque obſtat dicere, fortem calorem tantam concretionem efficere, vt

in

in humido ſolui nequeat : quemadmodum in lateribus contingit, qui probè cocti in fornace, poſtmodùm in aqua non ſoluuntur. Nam primùm in corpore humano tantus calor non reperitur, deinde laterum concretio ab aqua non ſolubilis, minimè dependet à calore intenſiori; ſed potiùs à diſpoſitione argillæ, ex qua lateres conficiuntur, quæ habet materiam lapideæ conſiſtentiæ, & indiſſolubili acquirendæ idoneam. Lutum enim ex terra vulgari conflatum, quantumvis coquatur in fornace, nunquam lateritiam conſiſtentiam acquiret, ſed perpetuò in humido liqueſcet.

Tertiò, ex eodem Ariſt. *lóc. cit.* calor concretionem efficiens debet eſſe ſiccus, hoc enim præſtat per exſiccationem & partium humidarum reſolutionem. At perpetua fit humiditatis ſeroſæ effuſio in renes & veſicam. Ergo talis exſiccatio & induratio in iis partibus non poteſt fieri.

Quartò, in fluuiis & fontibus lapides generantur, in quibus nullus eſt calor, imò verò in cauernis & ſpeluncis frigidioribus nonnullis, aqua ſtillans condenſatur in lapidem, vnde pyramides & aliæ figuræ exurgunt. Ergo alia cauſa efficiens inquirenda eſt præter calorem, & alia materia præter humorem viſcidum ac glutinoſum.

Quintò, pituita indurata gypſeam induit naturam, & ſemper friabilis eſt, vt in tophis articulorum videre eſt. At calculi non rarò ſilicei ſunt, quam conſiſtentiam ex pituita obtinere non poſſunt. Neque tantus calor in corpore humano reperitur, qui ſiliceam illam conſiſtentiam tali materiæ indere poſſit.

Omnium ſæculorum Medicos decepit mucoſa illa pituita, quæ in multorum calculoſorum vrinis reperitur, ipſámque proximam calculi materiam eſſe putauerunt. In quo tamen longè à veritate aberrarunt. Nam primò, in renum calculo mucoſæ illæ vrinæ vtplurimùm non apparent; ſed frequentiùs in calculo veſicæ. Si autem hæc eſſet calculi materia, in vtriuſque partis calculo æqualiter appareret. Ergo ex affectu veſicæ proprio & peculiari hæc materia maximè dependet. Eſt nimirùm veſicæ malè affectæ excrementum; hic autem veſicæ affectus talis eſt. Docuit autopſia in eorum cadaueribus, qui ex calculo veſicæ obierant, & humorem illum mucoſum diu multúmque cum vrinis excreuerant; veſicæ corpus carnoſum euaſiſſe, & digiti, aut pollicis craſſitiem adeptum eſſe, ita vt totam illius cauitatem interdum impleat, & ipſum calculum proximè amplectatur, donec tandem vrinam ſupprimens, ægrum miſerè iugulet. In iis verò qui vrinam tenuem, claram & aquoſam reddiderant; veſicæ ſubſtantia membranoſa, & in ſtatu naturali conſtituta apparuit. Quorum euentuum ratio deſumitur ex Hipp. *Aph.66.ſect.5. Si in vulneribus prauis & magnis tumor non appareat, ingens malum.* Rationem reddit Galenus, quia ſuſpicio oritur humores, qui ob dolorem ad vulnera defluunt, iam ad partes principaliores tranſmeare. Præterea omnibus partibus inſitum eſt, docente eodem Galen. *lib. de differ. febr. cap.*11. vt quæcumque robuſtior eſt, id quod noxium eſt, aut ſuperfluum, ad debiliorem tranſmittat, nec ceſſet illa tranſmiſſio, donec ad imbecillimam ventum ſit. Cùm autem pars vulnerata admodum debilis ſit, ac proinde ad excipiendos humores maximè diſpoſita, ſi illi ad eam non deferantur, ſignum eſt alias partes admodum eſſe debiles, quæ talem tranſmiſſionem moliri nequeant, aut alias eſſe vulneratâ debiliores, ad quas humores deferantur. Non ſolùm autem humores vitioſi ad partem vulneratam deferuntur, ſed etiam ſanguis laudabilis, quem natura maiori copiâ ad partem afflictam tranſmittit, vt illi ſuppetias ferat quantùm poteſt. Hæc omnia locum habent in veſica à calculo oppreſſa. Calculus grandior, aut inæqualis, vel aculeis præditus, veſicæ tunicam interiorem vellicat; vnde dolor, & imbecillitas parti accedit. Natura verò illi ſuppetias ferens, ſolito copioſiorem ſanguinem ad eam mittit; tum reliquæ partes robuſtiores, ſuperfluitates ſuas ad eam deponunt. Hoſce humores veſicæ ſubſtantia concoquit & aſſimilat quantùm poteſt, ſicque ex copioſiori ſanguine copioſius ſumens alimentum accreſcit, & craſſior atque carnoſior euadit. Cùm autem totum ſanguinem affluentem, multò minùs humores vitioſos ſibi aſſimilare nequeat, inde multa exoritur excrementorum illuuies, quæ ex propria partis natura, pituitoſam illam ac mucilaginoſam formam induere conſueuit. In iis autem calculoſis, qui vrinam claram, tenuem & aquoſam reddunt; vel quieſcens calculus dolorem non parit, qui talis attractionis cauſa ſit; vel aliæ ſunt partes veſicâ debiliores, ad quas reliqua membra ſeſe exonerant.

Quia verò hæc doctrina præconceptam multorum ſæculorum opinionem diruit, luculento vteri exemplo roboranda eſt. Vteri ſubſtantia, ſicut & veſicæ, membranea eſt: at in prægnantibus tota penè carnea euadit, atque ita craſſa, vt poſtremis menſibus duorum digitorum craſſitiem æquet. Quia natura toto geſtationis tempore multum ſanguinem ad vterum mittit fœtus nutriendi gratiâ, qui cùm à fœtu totus non abſumatur portio quædam illius vtero apponitur, & inde cum fœtu ad partum vſque continuò augetur. Idem in veſica contingit, quamvis præternaturaliter (cùm in vtero naturaliter id fiat) vt quando maior ſanguinis quantitas ad eam confluit; portionem illius in propriam ſubſtantiam conuertat, & illa inde maiorem craſſitiem acquirat. Si verò contingat, extra grauiditatem, vterum intemperie aliqua inſigni, aut alio quovis affectu laborantem, debiliorem reddi, tum humores ſuperflui ab aliis partibus ad eum tranſmittuntur, qui cùm ſufficienter aſſimilari nequeant, multa inde emergit excrementorum illuuies, quæ per fluorem muliebrem, ſeu menſtrua alba quotidie expurgatur. Et ille fluxus albus mulierum eſt proprium vteri excrementum, quemadmodum mucilaginoſa vrinæ portio eſt excrementum veſicæ. Idem in renibus contingit, quamvis non ita frequenter, vt quando à calculo, eorum ſubſtantiæ impacto, dolor atque imbecillitas iis inducitur, ad eos natura multum ſanguinem multoſque humores demittat, qui cùm parti aſſimilari nequeant, ſaltem maiori parte, in excrementum craſſum ac mucilaginoſum conuertuntur, quod magnâ copiâ cum vrinis excernitur, idque aſtantes, ac Medici vulgares purulentam materiam eſſe putant, quæ tamen merè pituitoſa eſt, aut ſaltem exiguo puri permixta, quando ſcilicet à calculo per attritionem vlcus in renibus genitum eſt.

Recentiores nonnulli prædictis rationibus conuicti, cauſam materialem calculi ſtatuerunt, ſuccum lapideſcentem; efficientem verò ſpiritum quemdam lapidificum. Succum lapideſcentem vocant humorem quemdam, innatâ & peculiari vi præditum, vt in lapidem conuertatur. Hunc verò probare contendunt ex generatione lapidum quæ fit in maiori mundo. Siquidem quamplurimis hiſtoriis conſtat, à non paucis Authoribus collectis, aquas quorumdam fontium in lapides & ſaxa conuerti; alias, quæcumque iniiciuntur, ligna, ſtirpes, animalia, intra paucos dies, cruſtâ lapideâ obducere; liquores in quorumdam montium cauernis, in ſtirias & columnas conuerti: ac denique videmus quandam vini portiunculam, lapideam duritiem acquirere, quæ doliorum parietibus adhæreſcit, & tartarum nominatur; tum etiam in ipſis vrinis, quæ claræ ac limpidæ redduntur, poſtquam refrigeratæ ſunt, in lapideam quandam ſubſtantiam concreſcere, & matulæ parietibus adhærere. Quamvis autem peculiaris illa materiæ aptitudo, vt in lapidem conuertatur, ſatis cognita non ſit; nonnulli tamen eam inueniſſe putant dicentes, hoc ex ſalibus prouenire, cum terrea quadam portione permixtis. Sales quidam ſoli facilè concreſcunt, ſed in humido etiam facilè ſoluuntur; at ſi cum materia terreſtri aut lutoſa ſibi analoga coniungantur

gantur, cauſæ efficientis vi lapideam naturam acquirunt. Sic videmus in vino ſalem iſtum cum materiæ ifæculentæ portione mixtum, in lapideam duritiem uxta dolium concreſcere: tartarum enim calcinatum, totum ferè in ſalem abit, quod oſtendit illud ex ſale potiſſimum coagmentari. Sic etiam in vrinis plurimum ſalem in ſe continentibus, præcipuè illis, quibus limoſa, ac lutoſa materia permiſcetur, tartaream ac lapidoſam materiam concreſcere videmus, matulæ parietibus adhærentem. Hæc autem ſalina materia, quæ cum vrinis permiſcetur, prouenit ab eſculentis & potulentis, quæ huiuſmodi ſalibus abundant, qui corpore benè ſe habente foras eiiciuntur, neque in renibus retinentur, abſente præſertim cauſa efficiente, quæ ſiue potens fuerit in ipſa materia; ſiue ex propria renum diatheſi dependeat;calculorum concretionem promouet in renibus & veſica.

Cauſam igitur efficientem calculi vocamus ſpiritum lapidificum, Fernelius verò appellat calculoſam diſpoſitionem, quæ renibus inſita eſt, hæreditario iure vt plurimùm adepta, cùm iſte affectus inter hæreditarios principem ferè locum obtineat. Nos verò ſatius eſſe ducimus cauſam iſtam efficientem ſpiritum lapidificum appellare, qui multò latiùs patet, quàm calculoſa illa Fernelij, arenoſaque renum diſpoſitio. Nam primo in iis qui talem à natura, aut hæreditario iure, renum diſpoſitionem non habent, calculi etiam generabuntur, ſi alimentis continuò, & maximâ copiâ vtantur, quæ plurimùm ſucci lapideſcentis in ſe contineant, aut aquas bibant tali ſucco abundantes, quia in illis aquis aut cibis non ſolùm adeſt cauſa materialis, ſed etiam ſpiritus lapidificus illis inſitus eſt, qui ſeminis inſtar, lapidis formam inducit: vnde non malè Hermetici cauſam lapidum efficientem ad propria ſemina referunt,quæ in materia diſpoſita ſuæ ſpeciei lapidem producunt.

Prætereà à ſpiritu quodam lapidifico calculos generari oſtenditur hiſtoriis luculentis, à variis Authoribus relatis, hominum, brutorum, aliarumque rerum, à ſpiritu quodam è terra expirato, iu lapides & ſaxa conuerſorum. Sic apud Auentinum *lib.7. Annal. Bauaric.* legere eſt, anno 1343. ex terræ motu plures quàm quinquaginta ruſticos, item vaccas, emulgentes, cum ipſis vaccis extinctos diriguiſſe, & corpora in ſalinas, ac lapideas ſtatuas redacta fuiſſe. Sic narrat Ortelius *in deſcriptione Ruſſiæ*, de pecudum gregibus & armentis illico petrefactis. Sic refert Camerarius de aura meridiolani certis anni temporibus flante in locis montanis Prouinciæ Chilenſis in Armenia; cuius afflatu integræ equitum turmæ, in ſtatuas lapideas ſubitò conuerſæ ſint, ſteterintque in via eo aciei ordine quo ante metamorphoſim erant diſpoſitæ.

Ille autem ſpiritus lapidificus, non ſolùm in calculoſorum renibus reſidet, ſed etiam in ſucco lapideſcente ab eſculentis & potulentis ſeparato; ita vt dum potentior non eſt, vtriuſque concurſus neceſſarius ſit: vnde multi reperiuntur, qui cibis vtentes ad calculi generationem aliquantulùm idoneis, calculos produ- cunt; concurrente calculosâ renum diſpoſitione, vel ſpiritu lapidifico renibus infixo. Si verò renes à ſpiritu illo immunes ſint; ex talibus cibis calculi non fiunt, quia vis illorum lapidifica ſatis potens non eſt, vt ſine renum concurſu, materiam illam in lapideam duritiem conuertere valeat. Contrà verò ſi vis lapidifica longè potentior ſit in iis quæ aſſumuntur, & frequens ſit eorum vſus, calculi producentur, etiamſi renes tali diſpoſitione, aut ſpiritu lapidifico orbati ſint. Sic videmus in quibuſdam locis, vbi aquæ vel vina ſucco lapideſcente plurimo abundant, maximam incolarum partem calculis laborare: vt de Ciconibus apud Ouidium videre eſt his verſibus.

Flumen habent Cicones, quod potum ſaxea reddit.
Viſcera, quod tot is inducit marmora rebus.

Et vice verſâ, ſi vis illa lapidifica in renibus calculoſis maximè vigeat, ex quibuſlibet alimentis, quantumvis laudabilibus, calculos generabit. Sic ante triennium mihi videre contigit; virum quemdam, qui per tres, aut quatuor menſes pluſquam duodecim calculos exiguos ſingulis diebus cum vrinis reddebat, cum tamen toto illo tempore ſolis iuſculis aut panatellis, lecto affixus,& grauiter laborans,veſceretur.

Cauſæ calculi antecedentes & procatarcticæ, vel ad materiam calculi ſuppeditandam faciunt, vel reſpiciunt conſtitutionem renum ob quam calculi faciliùs coucreſcunt.

Materiæ calculi generandæ ac cumulandæ plurimùm conferunt; ventriculus, hepar, lien, & renes. Ventriculus primùm, ſi non benè concoquat, crudus chylus in hepar deducitur; indeque impuri, ac terreſtres ſucci cum ſero in renes deriuantur. Hepar calidius materiam chyloſam torret, & calculo generando idoneam reddit; tum etiam frigidius ſanguinem crudum producit,huic etiam operi aptiſſimum. Lien debilis vel obſtructus, aut quoquo modo intemperatus, fæculentam ſanguinis partem ſufficienter non expurgat,eiuſque portionem ad renes amandat,quæ ad calculoſæ materiæ elaboratione faciliùs diſponitur. Ac denique renes, præter cauſam coniunctam,quæ eſt calculoſa diſpoſitio,duplici nomine cauſæ antecedentis rationem habere poſſunt, ſcilicet ratione temperaturæ, vel conformationis. Ratione temperaturæ calidioris, materiam calculoſam attrahunt impenſius, eamque magis incraſſant; ratione vero conformationis, ſi venæ emulgentes laxiores ſint, vt materiæ illæ craſſæ,& tartareæ faciliùs in renibus recipiantur; vreteres verò anguſtiores, & vaſa ſeroſam materiam ad eos tranſmittentia, vt materiæ illæ craſſæ liberum exitum non habeant, ſed in renibus retineantur.

Præcipuè verò materiam calculi ſuppeditant alimenta craſſa & viſcoſa, ſalſoque excremento referta, vt carnes bubulæ,porcinæ,leporinæ,anſerinæ,& quæ fumo aut ſale conditæ ſunt, pices ſaliti duriores, & oſtracei & anguillæ, legumina, caſeus, omniaque lacticinia, oua indurata, caſtaneæ, pyra, cydonia, meſpila, panis azymus, & oryza; vinum craſſum, auſterum, & nigrum, vel nouum, & nondum defæcatum, aquæ lacuſtres,aut ſucco lapideſcente refertæ.

His addantur alimenta valdè calida, vt piper, zinziber, allia, cepæ, vinum vetus, & potens quæ hepar & renes impensè calefaciunt;diuretica nimis fortia, quæ materiam morbificam potenter ad renes deturbant;veſtimenta denſiora, lecti plumei nimis calefacientes, balnea, venus immoderatior, quæ renibus eſt inimiciſſima, exercitium vehemens, præſertim à paſtu, nimia repletio,aut fames diuturna, ita vehemens & alia animi pathemata.

Signa calculi diagnoſtica ſeorſim ſpectata, æquiuoca ſunt, & aliis morbis communia: ſi tamen omnia ſimul & coniunctim conſiderentur, certam diagnoſim efficient.

Primum ſignum eſt,dolor fixus,& ſtabilis circa lũborum regionem, qui vtplurimùm grauatiuus eſt, quando calculus infixus eſt parenchymati, illud enim obtuſiori ſenſu donatum grauantè dolorem percipit.Quoties verò calculus in caput vreteris ſeſe inſinuat, tunc dolorem acutum & pungentem excitat, qui dolor nephriticus appellatur, tamdiu perſeuerans, quamdiu calculus ibi hæret: neque ægrum excruciare deſinit,donec calculus aut in veſicæ cauitatem protruſus fuerit, aut in renis cauum remeauerit.

Secundum ſignum eſt, vrina cruenta, quæ fit ex apertis venulis aut eroſis, in renis ſubſtantiam diſperſis, ab attritione quæ fit à calculo ipſius parenchymati inhærente. At ſi pauciſſimus ſanguis excernatur,colorem ſanguinis amittit cum vrina permixtus, & vrina lixiuium repræſentat. Perpetuum non eſt iſtud ſignum, & ab aliis cauſis non rarò dependet. At quando apparet, vnum ex præcipuis eſt, quod dolorem nephriticum

phriticum à colico diſtinguit. Excitari autem ſolet ab equitatione, ambulatione multa, & alia quauis exercitatione vehementi; quia tunc calculus, ſi aſper & anguloſus ſit, è ſua ſede dimotus, tenerrimam renis carnem proſcindit ac dilacerat.

Tertium ſignum eſt, vrina tenuis, aquoſa & pauca circa initium paroxyſmi nephritici, quam interdùm ſuppreſſio integra conſequitur, ſi ambo vreteres fuerint obſtructi. At dum ſoluitur paroxyſmus, & calculus vreteri impactus in veſicam demittitur, vrinæ craſſæ, turbidæ & copioſæ excernuntur, arenoſum ſedimentum habentes.

Quartum ſignum eſt, arenularum & lapillorum frequens excretio. De calculis res ipſa loquitur. Si enim æger nonnullos anteà excreuerit, quantumvis exiguos, quoties doloribus affligitur, à calculo affectum prouenire certa coniectura eſt. At de arenulis non ita certò pronuntiare licet. Plurimos ſiquidem videre eſt, qui totâ vitâ multas arenulas cum vrinis profundunt, nunquam tamen calculo laborant. Non raro enim arenulæ proueniunt ab humorum aduſtione, quæ in hepate ac venis fit; & illæ vitri parietibus adhærent, nec in fundo ſubſident, vt illæ quæ à renibus proueniunt. Præterea digitis contritæ, diſſoluuntur, & ſalinam ſubſtantiam referunt, cùm aliæ digitis non cedant, & diſſolui nullo modo valeant. Ac denique cùm huiuſmodi arenulæ ſalinam habeant ſubſtantiam, in calida vrina diſſoluuntur, neque vllo modo in ea apparent, dum adhuc calida eſt: poſtquam verò refrixerit, coaleſcunt, & matulæ parietibus adhærent; non ſecus ac cryſtalli tartari, quæ in aqua calente diſſolutæ, dum illa refrigeratur, concreſcunt, & vaſis parietibus adhærent, ita vt valdè ſimilis ſit huiuſmodi arenularum, & cryſtalli tartari natura.

Quintum ſignum eſt, & omnium certiſſimum, calculus excretus. Si enim aliquod ſignum ex ſuperioribus, quantumvis æquiuocum appareat, & aliàs calculus ab ægro excretus fuerit; calculoſum eſſe affectum certò pronuntiare poſſumus.

Sextum ſignum eſt, ſtupor cruris è directo renis laborantis Calculus enim grandior neruum illum comprimit, qui in muſculos lumbares inſeritur, renibus ſubſtratos, & ab Anatomicis ψόας nominatos, qui muſculi ad coxam deferuntur, motui eiuſdem inſeruientes. Talis ſtupor percipitur ex ſeſſione ſuprà femur, ob compreſſionem; vel etiam in brachio ex decubitu ſuprà illud diuturniori.

Septimum ſignum eſt, teſtis retractio, eius lateris in quo dolor eſt. Renes enim & vreteres doloris acerbitate irritati, ſeſe vehementer contrahunt, ſimulque vaſa ſpermatica, & partes omnes vicinæ contrahuntur, quæ quidem vaſa teſticulum ſibi annexum ſursùm retrahunt, vt inguini aliquando infixus videatur. Et iſta partium prædictarum retractio vſque ad veſicam & inteſtina extenditur. Siquidem in ſumma doloris acerbitate vrinæ, & alui excretio ſupprimitur; ita vt tunc temporis medicamenta purgantia nihil operentur, contractione illa eius actioni obſiſtente.

Octauum ſignum eſt, nauſea & vomitus, ob connexionem renum cum ventriculo per membranam à peritonæo mutuatam, & per neruum ſextæ coniugationis, cuius duo rami à ſtomacho in tunicam renum interiorem deferuntur. Ideò cùm partes illæ ſentientes vellicantur in renibus, ventriculus compatiens ad rei noxiæ excluſionem irritatur, & primùm pituitam reiicit, mox bilem flauam, ac poſtmodùm æruginoſam, ſi malum protrahatur: quandoquidem ex diuturnis doloribus & vigiliis ſanguis in venis alteratur, & portio illius magis diſpoſita in bilem æruginoſam commutatur.

Denique dolor nephriticus cum colico dolore tantam habet ſimilitudinem, vt Galenus ipſe in eorum diſtinctione deceptus fuerit, ſicut à nobis relatum eſt in colici doloris diagnoſi. Vbi etiam ſigna propoſuimus, quibus hi duo affectus à ſe inuicem diſtingui valeant, vt non opus ſit ea hic repetere.

Signa hactenus propoſita æquiuoca eſſe diximus, & vix vnicum eorum certam diagnoſim poſſe conſtituere. Alia tamen nonnulla à quibuſdam Authoribus proponuntur, quæ adhuc magis ſunt æquiuoca, & valdè incerta; ſed cum aliis adiuncta diagnoſim adiuuant, illa ideò enumerare non erit inutile.

Hipp. *Aph.34.ſect.7. Quibus*, inquit, *bullæ in vrina natant, nephritica mala, diuturnamque ægritudinem ſignificant.* Fiunt enim huiuſmodi bullæ à craſſis humoribus flatu craſſiori refertis, qui vel in renibus congeruntur; vel aliunde in eos transferuntur. Materia autem illa calculis gignendis idonea eſt, & non niſi longiſſimo tempore edomari poteſt, vnde diuturnam ægritudinem ſignificant. Galenus *in com. huius Aphoriſ.* dicit, ab acritudine vrinarum aperiri ora arteriarum quæ renibus condonantur, atque ita prodire ſpiritum aliquem, qui vrinæ permixtus, bullas facit. Attamen veriſimile non eſt ex arteriis ſpiritum ita craſſum & ſtabilem emanare poſſe, vt vrina etiam refrigerata per longum tempus permanere valeat, quemadmodum videmus bullas huiuſmodi per multas horas vrinis innatare. Deinde apertis arteriarum oſculis ab vrinæ acrimonia ſanguis ab iis etiã efflueret. Imò verò orificia venarum tenuiori tunica conſtantium faciliùs aperirentur; & ita perpetuò vrinæ cruentæ cum huiuſmodi bullis apparerent.

Idem Hipp. *Aph.76.ſect.4. Quibuſcumque cum vrina craſſa carunculæ paruæ, ac veluti capilli quidam exeunt; iis è renibus excernuntur.* Carunculæ ab vlcere renũ exeunt; de quibus infrà dicemus. Filamenta verò à Gal. *in com.* referuntur in crudam lentamque pituitã calore renum intenſiori in oblongam & teretem figuram conglobatam. Attamen idẽ Gal. *6.loc.af.c.3.* palã profitetur, ſe poſt anxiam & tædioſam venationẽ, cauſam tantæ longitudinis neſcire. Auicenna dicit filamenta ſuam ſortiri longitudinem in vaſis renum vel aliis; cùm enim per diuretica ſanentur, fateanturque ægrotantes ſe ex renibus laborare, in renibus formam nanciſci credibile eſt. Actuarius præcisè ad vreteres refert. Quando enim renum ſinus pituita abundat, cum vrina ad vreteres labitur, & lentore ſuo inſigni vreteribus adhærens, tum præ calore craſſeſcens, longam ac teretem effigiem, pilo cõſimilem acquirit. Fernelius verò ſcribit ſe animaduertiſſe ea filamenta è vaſis paraſtatis deriuari, in quibus teretem & pilarem formam ſortiuntur; ex ſeminis materia, quæ vi morbi ſenſim defluens, calore craſſeſcit: apparere autem plurima in iis, qui fœda, exulceratáque gonorrhœa non ita pridem affecti fuere, & iis mulieribus, quibus albicantes menſes profluunt, aut vterus fœda colluuie turget; item & ſæpenumerò in vrina, quæ prima fiat à concubitu. Alij denique arbitrantur, craſſos eiuſmodi, & lentos humores, è quibus iſta filamenta naſcuntur, in venis quidem primitùs procreari; ſed conſiſtentiam & effigiem pilorum accipere in anguſtis renùm meatibus, per quos veluti per cribri foramina capillaria traiiciuntur, poſteà verò deſcendere in vreteres, in quibus adhuc magis exſiccantur, donec à lotio in veſicam protrudantur, neque ob tenacitatem diſrumpuntur.

Quidquid ſit, cùm ex cõmuniori Authorum ſententia conſtet, hæc filamenta à pituita craſſa in renibus genita, vel ad eos ab aliis partibus tranſmiſſa prouenire, certum eſt eam in calculum coagmentari poſſe, ſi cauſa efficiens calculis generandis idonea concurrat. Atque adeò iſta filamenta ſignum calculi æquiuocum ſuppeditare.

Quod ad prognoſim ſpectat. Calculus renum valdè periculoſus eſt; grauiſſima enim mala, vt inflammationem, exulcerationem, dolores atroces, vigilias, virium deiectiones, febres, vrinæ ſuppreſſiones, aliaque ſymptomata pernicioſa inferre conſueuit.

Si affectus hæreditarius ſit à parentibus contractus, incurabilis eſt.

Cùm vitia renum & veſicæ in ſenibus difficulter cu-

rentur

rentur,ex Hipp. *Aph.6.ſect.6.* calculus renum in ea ætate, curatu difficilis, vel potiùs inſanabilis eſt.

Si dolor nephriticus ad plurimos dies perſeueret,neque vllis medicamentis curari valeat, mortis adeſt periculum : eaque iam in propinquo eſt,cum frigiditas partes extremas , & ſudor frigidus faciem occupat. Vrinæ quæ primùm tenues, poſtmodum verò craſſæ apparent, & arenæ in fundo reſident , morbi ſolutionem portendunt.

Calculus cum vlcere renum coniunctus ; incurabilis eſt. Illa enim quæ lapidem frangunt , vlcus valdè exaſperant.

Curatio doloris nephritici , & calculi renibus aut vreteribus inhærentis perficitur, viarum dilatatione ac relaxatione , calculorum, aut alterius materiæ dolorem efficientis excluſione , cauſæ antecedentis reuulſione,ac ſublatione ; & doloris ipſius mitigatione. Quibus indicationibus ſequentibus ſatisfiet remediis.

℞.Rad.althææ , & lilior.an.℥.j. fol. maluæ, violar. parietar. branc. vrſinæ , an. M. j. ſemin. lini, & fœnugræci, an. Vnc. ß.ficuum pinguium par.iij.flor. cham.& meliloti , an. P. j. Coquantur ad ℔.j. In colat diſſolue caſſiæ & catholici, an. Drach. vj. ol. lilior. & violac.an. Vnc.i.ß.butyri recentis Vnc.ii. Fiat.clyſter , iniiciendus ſtatim.

Reiecto clyſtere aperiatur vena baſilica cubiti dextri, vel ſiniſtri, & mittantur ſanguin. Vnc.viij.vel ix. pro viribus aut plenitudine ægrotantis : maximè enim neceſſaria eſt phlebotomia ad præcauendam inflammationem, quæ à dolore perſeuerante excitari poteſt.

Poſt venæ ſectionem clyſter ſequens iniiciatur.

℞. Flor.chamæm.& melilot. ſummit.anethi, parietariæ , rutæ , an.M.ß.ſem.aniſi , fœniculi , cumini, ana Vnc.ſem. Fiat decoctio ad ℔.j. In qua diſſolue diaphœnici Vnc.ſem.terebinth. vitello oui diſſolutæ Vnc. j. ol. anethini , & ſcorpionum, ana Vnc. iii. Miſce , fiat clyſter.

Ad magis emolliendum , & dolorem leniendum, ex oleis componi poteſt in hunc modum præmiſſo laxante.

℞.Olei anethini, & chamæmel.an ℔.ſem.ol.amygdalar. dulcium ℥. ji. olei rutacei Vnc. j. Miſce, fiat clyſter.

Eodem tempore fotus admoueantur parti dolenti ex decocto primi clyſteris (additis ſeminibus aniſi & fœniculi) facto in hydrelæo , cum ſpongiis in eodem expreſſis.

℞. Ol. ſcorpionum compoſiti ℥. ij. butyri recentis, axungiæ gallinæ,ol.lilior.& amygd.dulcium , an Vnc.j. Fiat linimentum , quod illinatur poſt fotum. Vel tale cataplaſma admoueatur.

℞. Fol.maluæ , pariet.an.M.ij.petroſelini cum rad. M.j.rad.raphani Vnc.ij. Decoquantur ad putrilaginem, & contundantur , addendo cepas ſub cineribus coctas n.ij.ol.lilior.amygd.amar.& butyri recentis , an. Vnc.ij Fiat cataplaſma , quod duobus linteis raris incluſum ventri applicetur calidè ſecundùm longitudinem vreteris , & quoties refrixerit , recaleſcat in ſartagine.

Applicari etiam ſolet placenta ex parietaria vel ſola, vel cum ouis permixtâ , frixâ in ſartagine cum oleo chamæmel.amygdal.amar. ſcorpionum, linteo raro obuoluta.

Vel fieri poteſt etiam placenta excepis minutim diſſectis , in ſartagine frixis cum axungia porci , aut oleis prædictis , additis ouis v.vel vj. calidè applicanda.

Quia verò magna crudorum humorum ſaburra hunc affectum plerumque comitari ſolet,poſt aliquot clyſteres iniectos , (qui ſubindè repetendi ſunt dolore perſeuerante) purgans aliquod medicamentum exhibendum eſt , præcipuè in forma boli , ne tam facilè , reuomatur , quia huiuſmodi ægrotantes plerumque ſolent eſſe nauſeabundi.

℞. Caſſiæ recenter extractæ cum ol. amygdal. dulcium Vnc j.diaphœnici ʒ.iij.rhabar.pulu.ʒ j.Cum puluere liquiritiæ & tragacanth.fiat bolus.

Si æger non poſſit bolum deuorare,diſſoluantur purgantia in decocto maluarum.

Diligenter autem animaduertendum eſt,purgans medicamentum non eſſe exhibendum , priuſquam dolor fuerit aliquantulùm ren.ſſus.Nam dolore valde vrgente,catharticum exhibitum , etiam vehemens, ſæpè non purgat , quia tunc temporis omnes partes ſeſe contrahunt,& medicamento non opitulantur.

Attamen eo tempore vomitus poterit conuenire,quo etiam ſaburra humorum educitur , & fit reuulſio à parte affecta ; & non rarò natura ipſa per ſe,vrgentibus doloribus,hanc molitur euacuationem, eâque abſoluta leuamen ſubſequitur.

Vomitorium blandum ita componi poterit , quod & dolorem demulcebit.

℞.Aquæ tepidæ Vnc iiij.ol.crudi Vnc.j.ſyrupi acetoſi ſimplicis Vnc.j.ß. Fiat vomitorium.

Si vehementioribus vti lubeat, ad ſalem vitrioli , aut mercurium vitæ confugiendum erit , quibus ſe nephriticos dolores citò fugaſſe Angelus Sala gloriatur.

Ante & poſt purgationem,per os exhibenda ſunt,quæ vias laxant.& dolorem leniunt.Cui vſui confert ſyrupus de althæa Fernelij frequenter exhibitus. Sed quia hic ſyrupus paratus ſemper non habetur in officinis, ſimplicior in hunc modum parari poterit.

℞.Rad.althææ Vnc.iij.Coquantur ad ℔.j.In colatura diſſolue ſacchari ℔.ſem Vtatur frequenter.

Iuleptis ſequens ad vias leniendas frequenter exhibendus.

℞.Hordei integri P.j cicer. rub. P.ß. ſem. maluæ & althææ,an.ʒ ij.ſem.quatuor frig maj.ana Drach.j.ficuum pinguium paria iij. ſebeſten paria iij liquirit. raſ. Vnc. ſem.Coquantur ad ℔ j. ſem. In colatura diſſolue ſyrupi capill. ven. Vnc. iiij. Detur in quatuor doſes bis aut ter in die.

Pro potu decoctum ex rad. al h. Vnc j. ſem. hordei P.ij. liquirit. Drach.vj. in aquæ ℔.v.ad ℔.j.conſumptionem, erit vtiliſſimum.

Vel fiant iuſcula ex malua , al hæa & ciceribus rubris ; cum multo butyro & modico ſale ; vel eadem decoquantur in iure pulli.

Vel exhibeantur emulſiones , ex quatuor ſemin. frig. maioribus paratæ.

At præ cæteris remediis vias emollit & laxat, dolorémque lenit ol. amygd. dulcium recenter extractum, quod ad ʒiij vel iiij.per ſe , vel cum vino albo , aut decocto maluæ,althææ,liquirit.& ciceris rubri cum exhiberi poterit. Vel fiet potio ex olei amygd.dulc. & amaræ ana partibus æqualibus, quia amygdalæ amaræ ad expellendum calculum etiam conferunt.

Poſtero die ab hac venæ ſectione,vena etiam poplitis, aut malleoli aperienda eſt , è directo partis affectæ. Sic enim ab ipſa fit deriuatio , ex eaque vt plurimùm ægrotantes leuamen maximum ſolent percipere. Quod præceptum ab Hipp.nobis traditum eſt *6.epid.part.1. Aph.6.* & ab Aëtio *lib.11.c.5.*

Imò verò affectu vlteriùs procedente,apertio hæmorrhoidum erit vtiliſſima , iuxta Aph. Hipp. 11. *ſect.6.* *Melancholicis & nephriticis hæmorrhoides ſuperuenire, bonum*. Nam ex eodem ramo ſplenico venæ ſparguntur ad renes veſicam & hæmorrhoides.

Si fomentis, linimentis & cataplaſmatis prædictis dolor non ſatis leniatur,in ſemicupium æger demittendus, ex decocto emollientium compoſitum, addito vino albo ; hoc enim miteſcit dolor vt plurimùm , ſaltem quamdiu æger in eo reſidet.Non tamen frequentiùs ægri demergendi ſunt , quandoquidem vires diuturniori balnei vſu admodùm exoluuntur.

Ac denique dolore nimiùm ſæuiente, ex quo vigiliæ diuturnæ , ac virium exolutio ſequatur, ad narcotica confugiendum eſt , & philonij romani ʒ. ij. clyſteri

clyſteri admiſcendæ, vel laudani opiati gr.v. aut vj. Vel eiuſdem laudani gr.iij. aut iiij. per os exhibenda. Vel denique ſyrupi de papauere ℥.j. in iulepo conuenienti.

Prædictis topicis vſurpatis, in dolore diuturniori non parùm proderit emplaſtrum de meliloto, cum ol. chamæmel. vel anethino malaxatum.

Hiſce remediis, aut etiam eorum nonnullis methodicè vſurpatis, dolor nephriticus vtplurimùm curari conſueuit, iteratâ etiam, purgatione ſi opus videatur, aut medullâ caſſiæ frequenter exhibitâ. At verò ſi poſt eorum vſum dolor adhuc excruciet, certum erit calculos grandiores, renes & vreteres obſtruere, qui diureticis remediis, calculum frangentibus & expellentibus, deturbandi erunt. Quorum tamen remediorum delectus habendus eſt, vt primò mitiora vſurpentur, & magis temperata, antequam ad acriora veniatur, quæ ſanguinem & renes inflammare valent. Vbi etiam corporis habitus ratio ineunda eſt. Nam obeſum corpus magis tenuantia, gracile verò minùs perferre poteſt.

Horum autem remediorum calculos imminentium, frangentium, vel expellentium materia infinita penè reperitur apud Authores, nos ſelectiorem tantùm hîc proponemus.

℞. Rad. apij, petroſel. bruſci, gram. & aſparagi, ana Vnc. j. rad. maluæ & althææ, ana Vnc. ß. fol. parietariæ M.ij. ſem. aniſi, fœniculi, anethi, carui, dauci, ameos, carthami, rutæ, cumini, & bacc. lauri, ana ʒ.ij. chamomill. meliloti, anethi, & ſtæchados, an. P.j Coquantur in vino albo ad medias. In colat. ℔.j. diſſolue butyri recentis ℥.iiij. mellis roſac. ℥.ij. ſacchari rubri Vnc.j. benedictæ laxatiuæ ℥. ß. vitellum oui numero j. olei nucum, anethi, vel lini Vnc.iij. Miſce, fiat clyſter, qui retineatur duabus horis, ſi fieri poſſit.

℞. Aquar. fragariæ, & ſaxifragæ, an. Vnc.ij. vini albi generoſi Vnc. vj. ol. amygd. dulc. Vnc.ij. ſpirit. vitrioli Drach.j. Miſce pro tribus doſibus. Prima detur calidè quantùm ferre poteſt. Poſt horas ſex detur ſecunda pari modo. Si etiam hæc inefficax, (quod raró contingit,) tertia propinetur.

Paratu facilior fit iulepus ex aqua ſaxifragæ, & ſyrupo violaceo, cum ſpirit. vitrioli guttis 15. aut 20.

℞. Succi parietariæ ſine igne extracti ʒ.iij. ſucci limonum recentis, & olei amygd. dulcium extracti ſine igne, an. Vnc.ß. Miſce, fiat iulep. qui detur tribus, aut quatuor vicibus manè, & ſerò. Vel

℞. Succi limon. & vini albi, ana ℥.ij. ſacchari candi ʒ.ß. Capiat loco iulepi.

De ſucco limonum hoc notandum eſt, cautum eſſe debere illius vſum, quia frequentiùs aut nimiâ copiâ exhibitus, aphthas facit in ventriculo, vnde lienteria ſuccedit.

Pilulæ ſequentes ſunt efficaciſſimæ.

℞. Salis prunellæ, cryſtalli tartari, ſalis baccarum hederæ, & fol. naſturtij, ana partes æquales. Cum ſyrupo aliquo appropriato, vel terebinthina, fiat maſſa pilul. de qua capiat ʒ.j. ſingulis diebus manè.

Puluis ſequens à Quercetano valdè commendatur in Pharmacopœa.

℞. Tunicæ interioris ventriculorum gallinæ, & ſtercoris albi eiuſdem, ana Vnc. ſem. pulueris pelliculæ interioris, quæ in putaminibus ouorum reperitur, Drach.ij. ſem. herniariæ, cinam. ana ℈.iiij. nucleor. meſpil. Drach. ij. ſemin. aniſi, fœniculi, ana ʒ.j. Reducantur in puluerem tenuiſſimum, de quo capiat ʒ.ß. vel ʒ. j. cum vino albo.

Cinis corticum ouorum aduſtorum à ʒ.ß. ad ʒ.j. exhibitus cum vino albo, potenter expellit calculum in vrinæ meatibus hærentem.

Sanguis hirci præparatus ab omnibus, tum antiquis, tum neotericis commendatur, tanquam remedium excellens ad diſſoluendum calculum. Doſis illius erit à ʒ. ß. ad ʒ. j. Aqua ex ſanguine hirci deſtillata per vitrea organa in B. M. miranda præſtat. Sed hircus per menſem nutriendus eſt ſaxifragâ, pimpinellâ, baccis iuniperi, petroſelino, aliiſque diüreticis ſine vllo potu.

Hartmannus vrinam hirci, tanquam ſtupendum remedium, commendat, his verbis. *In obſtructione renum à calculo totali, vel etiam vbi vreteres & veſica à calculis in eam regionem detruſis omninò fuerint obſtructi, vt ne gutta quidem vrinæ prolabi poſſit: præſtantiſſimum eſt, ſi vrina hirci, recentiſſimè ex viuente adhuc hirco cum veſica extracta, potanda detur, & omentum cum inteſtinis, ventri, pubi, & perinæo fuerit applicatum. Sic enim calculus repentè conſumitur ſine læſione vaſorum, & patiens liberabitur.*

Puluis millepedum ad diſſoluendos calculos præſtantiſſimus eſt, illiúſque vſus docebitur in calculo veſicæ.

Infuſum etiam millepedum in vino albo paratum & diu continuatum ad idem eſt efficax.

Vinum alkekengi ab Arnaldo Villanouano maximè commendatur, eóque materiam calculoſam ita educi refert, vt manu colligi poſſit. Fitque hoc vinum contundendo fructus alkekengi cum vino albo, & colaturam exhibendo.

Sequentia verò in communem vſum reuocari poterunt.

℞. Lapidis Iudaici, pulu. lithontriptici Iuſtini, ana ʒ.j. nucleor. perſicorum, gummi tragacanthi, & nucleor. ceraſorum, ana ʒ. ß. Reducantur in puluerem, & cum terebinthina fiat bolus, qui detur in tres doſes, manè & ſerò ſumendas.

℞. Raphani acerrimi deraſi ℥. ij. vini albi ℥. iij. Macerentur per aliquot horas, dein fortiter exprimantur. Colaturam capiat æger bis, aut ter horis conuenientibus.

Aqua fabinæ ad ℥.j. vel ℥.ij. ſumpta calculum & arenulas potenter expurgat.

℞. Rad. biſmaluæ in vino albo mundat. ℥. vj. rad. bardanæ & graminis, ana ℥. iij. rad. aſari, petroſelini, valerianæ, fœniculi, contuſatum, ana ℥. ij. fol. capill. veneris ſaxifragæ, pimpinellæ, virgæ aureæ, betonicæ, ana M.iiij. ſem. baſilici, bardanæ, cardui benedicti, ſileris montani, nucleor. meſpil. & perſicor. ana ℥. j. milij ſolis ℥.j. lapidis lyncis, Iudaici, ana ℥.j.ß. terebinthinæ ℥.iij. ſanguinis hirci præparati ℥ ij.ß. croci ʒ.ij. vini albi ℔. iiij. Contundenda contundantur, & miſceantur omnia. Deſtillentur in B.M. Huius aquæ capiat æger ℥. ij. tribus horis ante cibum, ſuperbibendo vini albi ℥.iiij.

℞. Cortic. rad. card. aſinini ℥.j. liquirit. ʒ.ij. Coquantur ad Vnc. vj. Colaturam capiat per multos dies. Calculos, & arenulas renibus inhærentes mirabiliter expellit.

℞. Ceparum albarum minutim conciſarum ℔. iiij. ſacchari albi ℔.ij. vini albi ℔.j.ß. Deſtillentur in B. M. ad ſiccitatem. Dentur manè Vnc.ij. vel tres per multos dies.

Apud practicos commendatur cinis ſcorpionum ad ℈.j. exhibitus cum aqua graminis, parietariæ, aut vino albo; cuius tamen vſus rariſſimus eſt. At frequentiùs vſurpatur oleum ſcorpionum Matthioli, cuius ʒ.j. per os exhibita cum prædictis liquoribus, calculi excretionem egregiè accelerat.

Chymici ſuos ſales ad calculorum excluſionem maximè prædicant. Inter quos non infimum locum obtinet ſal ſiliquarum & ſtipitum fabarum, cuius ʒ.ß. cum vino albo egregiè operatur. Idem præſtat tartarum vitriolatum, eadem doſi. Ab iiſdem etiam laudantur ſpiritus ſalis, vitrioli, & mercurius dulcis, cum propriis vehiculis vſurpati.

Exteriùs verò calculorum excluſio adiuuari poteſt, ſi tota renum & vreterum regio calentibus manibus, oleo ſcorpionum inunctis, aſſiduè perfricetur.

Tum

Tum cucurbitulæ plures, à rene affecto ad pubem deſcendendo, ſecundùm longitudinem vreteris, ſine ſcarificatione applicentur.

Illinatur denuò eadem pars ol. ſcorpionum Matthioli, cui cantharidum ſubtiliſſimè puluerat. portiuncula addatur. Vel fiat linimentum ex olei ceræ, de lateribus & ſcorpionum partibus æqualibus, maximè penetrans & ſummæ efficaciæ, modo renum inflammatio non timeatur.

In vſu medicamentorum calculum frangentium & expellentium, obſeruandum eſt, non ſemel ea, aut bis eſſe vſurpanda, ſed pluries, donec viæ obſtructæ fuerint reſeratæ. Dum autem exhibentur, renes & veſica fouendi ſunt balneis, fomentis, vnctionibus & cataplaſmatis, quò faciliori negotio operentur. Nec non liquores aliqui tenuium partium, quale eſt vinum album vinoſum, propinandi ſunt viciſſim; & vſurpanda ſunt interna emollientia, laxantia, & vias lenientia, vt viæ magis dilatentur, & aliorum remediorum acrimonia temperetur.

Hiſce remediis curatur dolor nephriticus, & calculorum diſſolutio atque excluſio promouetur. Quia verò huic affectui diſpoſiti & curati, ſæpè ſolent recidere: ideò illius prophylaxis inſtituenda eſt, vt quantùm fieri poteſt, recidiua inhibeatur.

Ac primùm, ſi plethora adfuerit, vel calida hepatis & renum intemperies, confert venæ ſectio verè & autumno celebrata, præmiſſo clyſtere, aut leuiori aliquo carthartico. Deinde materia calculo generando idonea euacuanda eſt, antequam ad renes deducatur. Quod fieri poterit vomitu bis, aut ter in menſe excitato in iis, qui facilè vomunt.

Vel purgatio inſtituenda eſt bolo, ex caſſia, diaphœnico & rhab. compoſito, in curatione deſcripto; aut conuenienti alio medicamento ſingulis menſibus, aut bimeſtri, vel trimeſtri ſpatio, ſecundùm ægri habitum & humorum copiam; idque in vltima lunæ quadra commodiùs fiet.

Vel ſi cacochymia magis vrgeat, apozemate conuenienter vere & autumno vſurpato, expurganda erit. Eo enim non tantùm antecedens cauſa, & remota ſubtrahitur, ſed etiam coniunctæ portio quædam; tum obſtructiones viſcerum, quæ hunc affectum frequenter comitari ſolent, admixtis incidentibus & detergentibus, conuenienter diſſoluuntur.

Vel apozematis vice decoctum galli veteris vſurpari poterit, in hunc modum compoſitum.

℞. Polypod.querc.ſem. carthami, ana Vnc.j.ß.thymi, & epithymi, ana P.j. ſem. cumini, aniſi, anethi, fœniculi, carui, cardui benedicti, ana ʒ. ij. fol. ſennæ Vnc j.ß.turbith.gummoſi Vnc.ſem.cinnam. ʒ.j.cryſtalli tartari Drachm. ij. Contundantur & miſceantur ſimul; ex qua mixtura venter galli veteris euiſcerati impleatur; dein coquantur, donec galli caro ab oſſibus ſeparetur. Colatum iuſculum capiat in quatuor doſes matutinas.

Vel vſurpari poterit puluis ſequens à Solenandro commendatus, cuius vſu teſtatur multos à doloribus nephriticis fuiſſe præſeruatos, imò verò liberatos, nam dolore præſente eum exhibet cum ſucceſſu.

℞. Fol.ſennæ Vnc.ij.rhab.opt.ʒ.ß.turbith Drach ß. hermodactyl. ℈ ij. polypod. ʒ.ß. cinnam. zinzib. milij ſolis, ſaxifragæ, ſem.geniſtæ, ana ʒ.j Puluerentur ſubtiliſſimè. Doſis autem à ʒ.j.ad ʒ.j.ß.cum vino albo,vel rubello tenui ſemel in menſe.

Carolus Piſo pulueris ſequentis ſingulares effectus prædicat.

℞. Aniſi, marathri, carui, cumini, ana ʒ.j. coriandri præpar. ʒ.ß.liquirit.ſem. bardanæ, ana ʒ.j. ſem. cinnam. galangæ, ana ℈.j.ſem.milij ſolis, geniſtæ, ana ʒ.ß. pulu. diatrag.frig. ʒ.ij. diagridij ℈.j. ſennæ orientalis ad pondus omnium, fiat puluis.Doſis ʒ.j.cum iuſculo cicerum rubrorum.

Vel ſyrupus magiſtralis in hunc modum componi poterit.

℞. Rad.aſparagi, gram.althææ,bruſci & petroſelini, ana Vnc.j.fol.betonicæ, pimpinellæ, ſaxifragæ, parietariæ, adianti, polytrichi, ana M.j. ſem. ocymi, petroſel. macedonici, milij ſolis, geniſtæ, bardanæ, ſileris montani, ana ʒ.ij. liquiritiæ raſæ, paſſularum mundatarum & polypod.querc.ana Vnc.j. Fiat decoctio ad ℔ j. ſem. In colat. infunde ſennæ mundatæ Vnc. iiij. agarici albi Vnc.ij. zinziberis Scrup.ij. Bulliant parùm, & fiat expreſſio. In qua diſſolue ſacchari albi ℔.j. Fiat ſyrupus perfectè coctus, de quo capiat Vnc.ij.ſemel, aut bis in menſe, cum decocto hordei, graminis & cicerum rubrorum.

Vel in magna cacochymia fiant pilulæ ex aloë & agarico, quarum duæ, vel tres aſſumantur alternis diebus ante prandium.

Poſt purgationem quædam diuretica vſurpanda ſunt, vt materia mucilaginoſa, tum etiam arenulæ circa vias vrinarias oberrantes educantur.

In hunc finem parari poſſunt decocta ex diureticis, in ſyrupo magiſtrali deſcriptis, compoſita, & cum ſaccharo in iulepi, vel apozematis formam redacta. Vel, etiam cum pullo gallinaceo, vel carne hœdina, aut veruecina, parari poſſunt iuſcula in multos dies ſumenda, bis in anno poſt purgationes vniuerſales.

Tum poſt ſingulas purgationes nonnulla ex ſequentibus vſurpari poterunt, & ſemel aut bis in hebdomada continuari.

℞. Caudicum & flor. fabarum ℔.iij. calcitrapæ ℔. j. Contundantur, addendo ſacchari candi ℔ j. ſucci limonum ℔.j.ß. ſucci arantiorum ℔ ß. Decocti maluæ & althææ factâ forti expreſſione ℔. ij. mellis ℔.j. Deſtillentur lento igne, & non permittantur comburi, neque liquores ex toto conſumi. Huius aquæ capiat æger ℥.iv.manè, vt dictum eſt.

℞. Nucleor.meſpil. & pulu. electar. diatragacanthi frig.ana ℥ j.rad.ononidis ſiccæ,liquir.raſ.ſem. melonum & milij ſolis,ana ʒ.ij.ſem.ſaxifragæ, geniſtæ, raphani, bruſci, calcitrapæ, ana ʒ.j. ſem.althææ & aſparagi,ana ℈.j.ſacchari candi ℥.ij. Fiat omnium puluis, de quo capiat cochlear j. manè, ter ſingulis menſibus, nempè circa nouilunium, plenâ lunâ,& mediâ; ſuperbibendo parum vini albi, aut decocti cicerum rubrorum, rad. eryngij & glycyrrhize, fortiter poſteà ſe agitando, aut deambulando.

Carolus Piſo eximiè laudat puluerem ſequentem, eúmque cum puluere purgante ſuprà ex eo deſcripto, vſurpatum, plures pyxides fragmentorum lapidum excuſſiſſe refert in quodam præſide Lotharingo.

℞. Sem. Althææ & violarum, ana ℈. ß. ſem.milij ſolis & rad.liquirit.ana ℈.j lapidis Iudaici & lapid.ſpongiæ,an.ʒ.vj.pulu.oſſis dactylorum meſpilorum, ceraſorum, ana D.ij.ſem.melonum ʒ.iij.Fiat puluis Doſis ʒ. j. ſumenda cum pane azymo vino albo madefacto, tribus diebus interlunij cuiuſque, & ſuperbibendo iuſculum cicerum rubror.alteratum rad althææ, fœniculi, eryngij, ononidis, petroſelini, & granis iuniperi contuſis, addendo vinum album, mel, butyrum & ſuccum limonum.

Electuarium ſequens à Zapata deſcribitur inſignis efficaciæ.

℞. Sem. hyperici probè exſiccati & in tenuiſſimum puluerem redacti ℥. iij. conſeruæ roſarum, aut violar. ℔.j.Miſce, fiat electuarium, de quo capiat æger ℥. ß. manè per biduum, tribus horis ante paſtum, duabus primis ſeptimanis; poſteà ſemel in ſeptimana per 15. dies; ac deindè ſemel in menſe, vel per longiora interualla, ſecundùm affectus vrgentiam.

Conſerua roſarum melior, quia corrigit odorem terebinthinæ à ſemine hyperici impreſſum, licèt conſerua violarum renibus magis conueniat.

Tabellarum ſequentium vſus poterit eſſe tutiſſimus, & efficaciſſimus.

℞. Quatuor ſem.frig.maior.mundat.glycyrrhizæ raſæ, ana ℈. j.ſem.pimpinellæ, ocymi, petroſel. macedonici, nucis moſch.ana ʒ.ß. pulu. aromat. roſat. ℈.ij. ſacchari in aqua alkekengi diſſoluti ℥. iv. Fiant tabellæ pond.ʒ.iij.Capiat vnam manè tribus horis ante paſtum, ſuperbibendo aquæ ononidis, aut herniariæ ℥. iv. cum vini albi ℥.ij.

Vinum alkekengi in curatione deſcriptum, ſi per interualla exhibeatur, omnem materiam calculorum educere aſſerit Villanouanus.

In omnium diureticorum vſu hoc perpetuò obſeruandum, ea non eſſe frequenter vſurpanda, quia trahunt ad partem affectam: ideò ſemel,aut bis in menſe, vel aliquando per maiora interualla exhibere ſufficiat, corpore tamen priùs purgato, ne aliarum partium cacochymia ad renes deducatur.

Attamen terebinthina in vſum frequentiorem venire poterit. Refert enim Amatus Luſitanus *curatione* 68. *cent*.2. monachum quemdam, cùm articulari morbo, ſimul & nephritico corripi ſoleret, & nullo remediorum genere, multis fruſtrà tentatis, conualeſceret, tandem terebinthinæ vſu intra ſex menſes liberum à dictis morbis euaſiſſe. Deglutiebat autem ſingulis diebus terebinthinæ particulam nucis magnitudine ſaccharo admixtam. Ratio autem cur terebinthina frequentiùs vſurpata non noceat, ſicut alia diuretica, ea eſt, meo iudicio, quia vrinas mouendo ſimul aluum laxat; ita vt craſſiores humores per aluum deturbentur, qui ab aliis diureticis ad renes deducerentur.

Vulgò autem vſurpatur terebinthina per interualla, quemadmodum alia diuretica, tum ſola, tum aliis medicamentis admixta, in hunc modum.

℞. Terebinthinæ in aqua ſaxifragæ, vel parietariæ, decies lotæ ℥.ß. Cum ſaccharo fiat bolus. Vel

℞. Caſsiæ recenter extractæ ʒ.vj. terebinthinæ℥.ß. pulu.liquirit ʒ.ij. Miſce,fiat bolus. Vel

℞. Terebinthinæ ℥.ß.pulu.lithontriptici ℥.ij.Miſce, fiat bolus. Vel

℞. Terebinthinæ ℥.ß. rhab.pulu.ʒ.j. Miſce,fiat bolus. Vel

℞. Terebinthinæ ℥.iv. Inuratur in lamina ferrea candente, vt poſſit in puluerem reduci, cuius doſis erit ad ʒ.ij. cum liquore idoneo.

Zacutus Luſitanus *obſer*. 58. *lib*.2. *Prax. admir.* balſami naturalis vires ad calculos expellendos mirè prædicat, eóque liberatum eſſe virum ſexagenarium, qui per dies octodecim vrinæ ſuppreſſionem à copia calculorum paſſus fuerat. Is primò guttulas aliquot balſami cum oleo amygdalino hauriens, doſim vtriuſque augendo ſingulis diebus, ita vt tandem ab balſami ℥.ß.& olei amygdal.Vnc.iij.aſcenderit,intra decem dies calculos ſex excreuit; & eiuſdem auxilij beneficio in poſterum præſeruatus eſt,dimidiam ol. amygdalini vnciam, ſex balſami guttulis permixtam ieiuno ſtomacho abſorbens; cuius præſidij ope, ſabuloſam vrinam, excernens in multos annos vitam produxit. Si balſamum Orientale deſit, Peruuianum erit vſurpandum. Idem Zacutus *in eadem obſeruatione*, aquam nicotianæ prædicat his verbis. *Memini me pluries calculos magnos, renum cauo tenaciter impactos, vſu ſtillatitiæ aquæ ex nicotiana viridi extractæ in potum exhibitæ, per vrinam deturbaſſe. Si ea deſit, eius decocto vtere cum vtilitate multa.*

Sapientiſsimus Varandæus præceptor meus, mirum in modum probat ad prophylaxim huius affectus, vſum aquarum noſtrarum Balerucanarum, cuius etiam nos admirandos ſæpè vidimus effectus. Huius autem verba ſummo iudicio exarata, & ex diuturna magni illius viri experientia deprompta hîc ſubnectemus, *Nullum eſt*, inquit, *me quidem iudice, potentius præſtantiúſve remedium, poſt accuratam corporis purgationem, ad vias iſtas excrementis ſuis liberandas & mundificandas, quam potus aquarum noſtrarum Balerucanarum; ſuo enim calore ex bituminali vena profecto, fundunt liquántque quæcunque craſſiores mucos, & ipſos calculos, ſi adhuc ſint teneriores nitrosâ autem ſubſtantiâ abradunt quaſi & detergent ſordes iſtarum viarum, & quantitate mirabili quâ aſſumuntur, ſolent impuritates non tantùm inteſtinorum, ſed etiam renum & veſicæ quaſi torrente quodam abripere. Vnde incredibile eſt dictu, quantum viderimus ex calculoſis iſtis hominibus ſaburram, illarum potu, cum vrinis deturbatam. In quibus autem timuimus calefactionem viſcerum, præſcripſimus tunc temporis vini abſtinentiam, iuſcula quoque pullorum, herbis refrigerantibus temperata, iulepos temperantes & ſimilia. Quibus ita conſideratis, non veremur etiam pituitoſos ac pingues homines (dummodò firmiſſimis viribus) in balneum dictarum thermarum præcipitare, ſemel tantùm in die circa auroram, munitis priùs renibus & hepate propriis quibuſdam inunctionibus, atque etiam duplici linteolo inuolutis: vt deinceps ſudoribus concitatis, viiſque iſtis relaxatis, excrementa huiuſmodi copiosè vacuentur. Licebit etiam poſtea dum erunt domi, ſi ita videatur, emendare, quidquid empyreumatis contraxerint, vſu balnei domeſtici ex aqua dulci; & refrigerantibus ac humectantibus parati.*

Conferunt etiam non parùm ad huius affectus præcautionem, aquæ minerales acidulæ & vitriolatæ. Quia non ſolùm materiam mucilaginoſam atque tartaream, ex qua coagmentantur calculi, diſſoluunt, & arenulas deturbant; ſed etiam hepatis & renum calidam intemperiem corrigunt; ideóque in calidioribus dictarum partium intemperaturis huiuſmodi aquæ erunt conuenientiſſimæ.

Cùm autem naturæ calidiores à prædictis remediis diureticis, maiori ex parte calidis, aliquantulùm lædantur; eorum loco alia magis temperata illis ſubſtitui poterunt, quorum præcipua ſunt.

Aqua foliorum, & ſiliquarum fabarum recentium, vel aqua herniariæ.

Aqua limonum deſtillata etiam commendatur. Limones integri in taleolas diuiduntur & deſtillantur in B.M. Ad magis refrigerandum, cum lacte deſtillantur vtiliter.

Conſerua fructus cynorrhodi,quæ diuretica eſt; attamen refrigerat, & à Cratone in hoc caſu laudatur.

Conſerua flor.althææ, vel maluæ, quæ leniendo & humectando vias vrinarias, arenularum excluſionem adiuuat.

Succus portulacæ inſpiſſatus, & in pilulas redactus, ʒ.j. pondere exhibitus, renes potenter detergit.

Flores granatorum exſiccati, & ʒ.j. pondere ſumpti calculoſam materiam expurgant.

Idem præſtat ſpongia bedegaris exſiccata, & pari pondere cum liquore idoneo propinata.

Butyrum recens cum ſaccharo cando partibus æqualibus mixtum, quotidie manè ſumptum ieiuno ſtomacho, vias vrinæ lenit & abſtergit, ac calculi generationem impedit.

Idem præſtant amygdalæ amaræ, ſi quotidie x. aut xij. comedantur.

Nec minoris ſunt efficaciæ nuces auellanæ ante paſtum comeſtæ, quæ à Cratone commendantur, dicente ſe compertum habere, non paucos ſæuis cruciatibus calculi diu affectos, vſu auellanarum liberatos. Quod quidem diſertè confirmat Amatus Luſitanus *curat*.78. *cent*.7. vbi ſic loquitur. *Vir qui nephritim patiebatur, & de renibus non rarò capillos rubentes per virgam mittebat, multùm querebatur; lumborum namque & illorum, imò totius ventris dolores & rugitus ſæpè ſentiebat. Pro quibus abigendis ſymptomatis, multis eſt vſus remediis, fruſtrà tamen. At cùm præter ſpem, ex cuiuſdam commendatione, auellanis in victu vteretur liber & ſanus à tantis affectionibus euaſit. Conſuluerat autem illi vir quidam, ſi morbum profligatum vellet, auellanas cum internis ſuis mẽbranulis comederet initio prandij & cœnæ. Cæterùm ille remedium conſiderans familiare, non ſolùm initio menſæ eas comedebat, ſed medio & fine. Quarum*

aſſiduo

aſſiduo vſu ita valuit, vt nunquam poſteà morbum perſenſerit. Addit Amatus Luſitanus in ſcholio. *Non ſolùm vir hic de quo agimus, per auellanarum eſum ſanus ex hac mala affectione fuit, ſed plures alij. Sunt autem auellanæ hæ vulgares, ponticæ nuces dictæ, quas Auic. inter eas medicinas quæ lapidis renum materiam abſumunt, reponit. Sed quâ facultate operentur, dubium eſt. An fortè ſuâ ſiccitate, & facultate in membranula interiore comperta? Sed non deſunt alij, qui hoc operari ſuâ nuclei parte oleoſâ contendunt.*

Chymici ſpiritum ſalis laudant, illiuſque guttas aliquot manè cum iuſculo, aut alio liquore exhibent.

Aqua tepida excocta à Zechio commendatur, ſex, vel ſeptem vnciarum pondere, ante omnem cibum bis, aut ſaltem ſemel in die pota; *nihil enim*, inquit, *adeò renes à recrementis vacuos & temperatos reddit. Igneus enim eorum calor aquæ tempore tandem extinguitur; ita vt in poſterum calculos procreare non poſſint.*

Pro potu vtatur æger vino tenui & pauciſero, cum decocto radicis eryngij. Quod quidem decoctum pro potu ordinario à Cratone commendatur. Et nos egregios illius vidimus effectus. Sed eryngium marinum vulgari multò præſtantius eſt.

Nonnulli à calculo præſeruati ſunt vſu ad potum ordinarium vini expreſſi ab vuis acidulis, quæ vulgò apud noſtrates *vnies*, nominantur, ita vt vineam ex illis vuis ad hunc vſum de induſtria condiderint.

Ad prophylaxim etiam huius affectus non parùm conducit renum intemperiem calidiorem corrigere, cui rei proderunt remedia, in calida hepatis intemperie deſcripta, quæ etiam renum intemperiem emendare valent. Præterquam quòd caliditas immodica renibus non rarò ab hepate communicatur.

Inter cætera verò ſerum lacti per menſem integrum verno tempore vſurpatum, præſtantiſſimum eſt. Tum etiam aquæ minerales acidulæ & vitriolatæ omnia viſcera interna potenter refrigerant.

Inter externa balneum aquæ dulcis tepidæ frequenter vſurpatum, & natatio in flumine æſtatis tempore erit conuenientiſſima.

Epithema ſequens renibus etiam frequenter admoueri poterit.

℞. Aquarum lactucæ, nymphææ, & roſar. ana ℥.iij. aceti roſacei ℥.ij. Miſce, admoueatur valdè tepidè manè & ſerò.

Conuenit etiam ſequens linimentum, præcipuè hyemis tempore.

℞. Ol. roſac. nymph. & violat. in aceto & aqua roſac. lotorum, ana ℥.j. mucilag. althææ extractæ in aqua parietariæ ʒ.vj. ceræ tantillùm; fiat linimentum pro vnctione renum mane & veſperi.

Temperatur & renum caliditas immodica, laminâ plumbeâ perforatâ, ſupra regionem renum, continuò geſtatâ.

Ac denique quia ventriculi cruditates materiam ſuppeditant calculis generandis, illius etiam ratio habenda eſt, & roborandus ventriculus ſumptis & admotis, in illius partis imbecillitate deſcriptis.

CAPVT II.

De Calculo veſicæ.

QVamvis ordinis ratio poſtulare videatur, vt omnes renum affectus ſeriatim perſequamur, tamen ordo doctrinæ poſtulat, vt calculo renum, veſicæ calculum ſubnectamus; cùm, eadem vtriuſque ſit natura & conditio; & maxima pars eorum quæ de calculi renum generatione diximus, eadem etiam calculo veſicæ conueniant.

Cauſæ igitur materialis & efficiens calculi veſicæ eadem omnino ſunt, quas ad calculi renum productionem concurrere ſuprà retulimus. Hæc tantùm in eorum generatione differentia annotanda eſt; quòd pueri magis calculo veſicæ laborent, ſenes verò calculo renum magis afficiantur. Cuius euentus ratio à Galeno tradita eſt *in 6. epid. ſect. 3.* quia nimirùm craſſities vrinarum, quæ in pueris frequenter ob ingluuiem contingit, à calore illorum blando diſſoluitur, ac ſimul diffunditur: nec in renibus moram trahit, adiuuante facultate expultrice renum, quæ fortior eſt in ea ætate: ſed lapſa in veſicam, ibi reſidet, ac moratur diutiùs quia pueri ludicris intenti, & diuturno ſomno indulgentes, longiora faciunt meiendi interualla; addè quòd vrina minùs acris, veſicæ expultricem non irritat, donec copiâ grauans efficiatur: & ſic fæx iſta retinetur, neque poteſt deinde commodè expurgari per exiguum adhuc vrinæ canaliculum; prætereà veſica ab vrinæ copia valdè diſtenta, non poteſt tam exactè ſeſe contrahere, vt totam vrinam euacuet, ſed aliqua eius portio in fundo remaneat, quæ eſt craſſa illa fæx calculis coagmentandis idonea. Senes contrà frequenter emingunt eam materiam, quæ in veſica continetur; ampliorque ductus patet ad eius expulſionem. In renibus autem craſſamentum illud moratur, quia viſcidius eſt, neque poteſt diſſolui ab effœto calore, aut tranſcolari ob ſiccitatem, & quaſi ariditatem in renibus iam contractam; vnde Hippocr. *in Coacis*, vult lapidem in veſica non generari à decimo quarto ætatis anno, vſque ad ſexageſimum, niſi priùs extiterit.

Fernelius nouam de calculi veſicæ ortu opinionem propoſuit, dicens omnem calculum in veſica contentum rudimentum è renibus traxiſſe, & in veſica poſtmodum incrementum ſumpſiſſe. Quando nimirum calculus è renibus excidit per dolorem nephriticum, ſi grandiuſculus ſit, in veſica ſubſiſtit, ibique nouæ materiæ appoſitione ſenſim accreſcit. Aſſerit etiam ſe in contritis veſicæ calculis nucleum quemdam in medio reperiſſe è renibus exturbatum, diuerſi à reliquo integumento coloris & ſubſtantiæ. Neque vnquam ſe aliquem offendiſſe calculum in veſica habentem; qui nephriticis doloribus antea diuexatus non fuerit.

Verùm hæc ſentētia à probatis Authoribus non paucis reiicitur; qui ſua experimenta prædictis contraria afferunt; quamplurimos nimirum calculos ex puerorum veſicis extractos, ſe vidiſſe aſſerentes, nucleos habentes, à reliquo integumento, nec colore, nec ſubſtantia vllo modo diſſimiles. Et certè vulgaris experientia nobis apertè demonſtrat, pueros calculo veſicæ laborantes, nunquam doloribus nephriticis affectos fuiſſe; quod ſæpiſſimè contingeret, ſi calculorum rudimenta à renibus extruderentur. Verum quidem eſt in adultioribus non rarò, calculos à renibus deturbatos in veſica contineri, & per nouæ materiæ additionem, paulatim increſcere. Sed illud ſemper ita fieri negandum eſt, & conſtanter aſſerendum quamplurimos calculos exordium ſumere in ipſa veſica.

Diagnoſis calculi veſicæ difficillima eſt, præcipuè in principio; quando calculus exiguus eſt; grauior enim factus, ſatis euidentes notas præ ſe fert. Nos verò eam quantum artis beneficio præſtari poteſt; elucidabimus.

Primum ſignum eſt. Dolor in collo veſicæ, qui circa finem mictionis exaſperatur, & ad glandis extremum exporrigitur, omninò ſimilis illi qui in dyſuria contingit, & ab ea vix diſtinguitur in principio, donec alia ſigna apparere incipiant.

Secundum ſignum. Pruritus in pudendo, qui ægros cogit illud ſæpe ſcalpere, & contrectare, ac veluti diſcerpere, moleſtiam illam auferre conantes.

Tertium ſignum. Pondus in peritonæo & tota pectinis regione, cum dolore grauante, quod fit à calculo grandiori.

Quartum ſignum. In calculo grandiori ſumma mingendi difficultas, cum ſummo conatu, parturientium

more,& vrinæ ſtillicidio guttatim effluentis,cum mictu-ritione frequenti.

Quintum ſignum. Vrinæ ſuppreſſio inter mingendum, vt in medio curſu ſubitò ſupprimatur, calculo ad veſicæ orificium cum vrina delato, illudque obturante.

Sextum ſignum. Facilior exitus vrinæ reſupinato corpore, quia calculus in ea poſitura à canali veſicæ longiùs recedit. Tum quando vrina inter mingendum ſupprimitur, ſi corpus reſupinetur, & concutiatur, liber fit vrinæ exitus, calculo ad veſicæ fundum tranſlato.

Septimum ſignum. Frequens virgæ erectio, quæ tum à retentione vrinæ procedit, tum à phlogoſi veſicæ, quæ calculi attritione inducitur.

Octauum ſignum. Teneſmus ac frequens deſidendi cupiditas, quæ mingendi cupiditatem ſequitur, propter conſenſum ſphincteris ani & veſicæ, vno enim irritato, alter etiam irritatur, quia ramos recipiunt ab eodem neruo.

Nonum ſignum eſt quòd ægri quieſcere non poſſunt, & in vno loco manere; ſed valdè inquieti ſunt, crebrò mouentur, & crura alternatim exagitant; & ſi maior ſit calculus, vix recti ſtare poſſunt, equitare vel ambulare per ſalebroſa loca, quia tunc temporis ceruix veſicæ à lapide commoto valdè contunditur.

Decimum ſignum eſt, quòd ægri à nullo remedio leuantur, ſed vtplurimùm peiùs habent. Quia medicamenta quæcumque vrinæ vias peruadunt; vel nouam materiam ad veſicam deducendo, malum augent, vel pituitam abſtergunt, quæ lápidi circumducta, eum mitiorem reddit, & contra is denudatus acriùs mordet tunicam veſicæ interiorem.

Vndecimum ſignum ex eo depromitur, quòd cùm æger doloribus nephriticis obnoxius ſit, & in fine paroxyſmorum calculos excernere ſoleat, quos eorum dolorum cauſas fuiſſe certum eſt; ſi aliquando poſt dolores illos calculum nullum excreuerit, vt anteà ſolebat; ſignum eſt eum calculum, qui dolorem efficiebat, in veſicam fuiſſe detruſum, in eaque retentum; vbi ſenſim incrementum ſumit, & prædicta ſymptomata ſenſim inducit. Ideò ſi quis à dolore nephritico liberatus nullum calculum excreuerit, & poſt aliquod tempus vrinæ difficultate vrgeri incipiat, maxima eſt retenti calculi coniectura.

Duodecimum ſignum deſumitur ex Hipp. *Aph.79. ſect.4. Quibus in vrinis arenoſa ſubſident, his veſica calculo laborat.* Qui Aphoriſmus multorum ingenia torſit. Galenus *in illius commentario* dicit, eum manifeſtè mancum eſſe, quòd Hippocrates dimidiam illius partem omiſerit: ſiue enim in renibus, ſiue in veſica calculi generentur, arenoſa cum vrinis ſimul egrediuntur. Et ipſe Hippocrates huic contradicit Aphoriſmo *lib. de internis affectionibus*, vbi veteres Medicos reprehendit, putantes arenam eſſe ſignum calculi in veſica. Cardanus *in comment. eiuſdem Aphoriſmi* teſtatur ſe ab annis triginta arenulas primò rubras, poſtmodùm verò albas quotidiè & copioſè excreuiſſe, ſine vlla calculi renum aut veſicæ ſuſpicione. Aſſerit etiam vix è decem vnum reperiri, qui arenas cum lotio non excernant; raros tamen eſſe, qui renum calculo laborent ac rariores multò qui veſicæ. Referunt etiam Hiſpanos magna ex parte arenas cum vrinis excernere, qui tamen parùm lithiaſi obnoxij ſunt.

Nos ſuperiori capite arenas diſtinximus, quæ calculum ſignificare poſſunt ab iis quæ nullo modo indicant. Sed diximus eſſe ſignum valdè æquiuocum. Fit enim plerumque vt robore facultatis expultricis arenulæ illæ penitùs excludantur, nec vllo modo retineantur in renibus & veſica. Et quamvis huiuſmodi arenulæ certiùs indicarent; nunquam tamen ſoli veſicæ tribui poſſent. Atque adeò Aphoriſmus, vt verba illius ſonant, ſemper falſitatis conuincitur.

De huius Aphoriſmi interpretatione lis maxima orta eſt inter Berouitium & Salmaſium (viros doctiſſimos, & in Authorum ſententiis obſcurioribus, aut mutilatis reſtituendis, peritiſſimos) quæ integra vtrinque peperi volumina. Noſtrum non eſt, neque inſtituti noſtri ratio patitur, in iis diutiùs immorari; hoc vnicè ſtatuentes, pro omnium criticarum diſſenſionum reſolutione Authorum ſententias, quæ primâ fronte veritati, & quotidianæ experientiæ contrariæ videntur, ad eum perpetuò ſenſum eſſe retrahendas, qui veritati magis conformis & conſentaneus eſt; etiamſi termini ſententiarum eum ſenſum pati non poſſint; qui in tali caſu cenſendi ſunt ſuppoſititij, & ab aliis (fortè imperitis) adiecti: aut fortè illas ſententias integras eſſe ab aliis inſertas, vt ſæpè Galenus dicit de quibuſdam Hippocratis ſententiis, quas ab aliis adiectas pronuntiat, vtpote Hippocratis maieſtatem præ ſe minimè ferentes. At verò Beuerouitij interpretatio circa arenoſam ſubſidentiam ad mentem Hippocratis non videtur inſtituta: neque magni vſus in actu practico. Primò non videtur menti Hippocratis reſpondere, qui in præcedentibus Aphoriſmis ſigna deſumit ex vrinæ contentis; quod ſuum propoſitum ſequens, ſumit etiam ſignũ ex arenulis vrina ſubſidentibus, quas dicit calculum veſicæ ſignificare. At Berouitius ſenſum illum inuertens, dicit Hippocratem eſſe intelligendum de arenulis, quæ per vrinas anteà excerni ſolebant, ſi ſubſiſtant in veſica, id eſt, retineantur, & non ampliùs excernantur, ſignum eſt illas arenulas retentas calculum in veſica coagmentare. Hæc interpretatio, vt dictum eſt, menti Hippocratis non reſpondet; deinde nihil confert ad vſum praxeos. Illi enim qui arenulas cum vrinis emingere ſolent, quædam habent interualla, in quibus tamen non fit calculus in veſica. Neque magnam habet vim quod Beuerouitius notat, in aliis Aphoriſmis Hippocratem, vbi ponit ſigna ex vrinæ contentis deſumenda, non vti verbo ſubſidentiæ, ſed potiùs excretionis. V.g. *Qui pus aut ſanguinem mingunt*; *Quibus cum vrina craſſa furfuroſa exeunt*, &c. At hîc vtitur nomine ſubſidentiæ, vt aliud quidpiam ſignificare videatur.

Verùm nos ad vſum atti omnia reuocantes, dicimus Hippocratem in hoc Aphoriſmo non potuiſſe vti nomine quodam excretionem tantùm ſignificante, quia diſtinguere debebat illas arenulas, quæ calculum ſignificant, ab illis quæ nullo modo eum indicare poſſunt; illæ autem arenulæ (vt cap. ſuperiori diximus) ſubſident in fundo matulæ; aliæ verò minimè, ſed tantùm matulæ parietibus adhærent, & ideò rectè Hippocrates vt illas arenulas ab his diſtinguat, dicit quibus ſabuloſa ſubſident, quia aliæ arenulæ, quæ non ſubſident, non ſunt calculi indicium.

Quandoquidem igitur hic Aphoriſmus ad veritatem, & vſum artis reuocandus eſt, quantùm fieri poteſt, exiſtimamus interpretationem à Ioanne Zechio (in artis operibus exercitatiſſimo) propoſitam, reliquis omnibus eſſe anteponendam: cuius beneficio ſignum pathognomonicum ſtabilitur calculi veſicæ, & magnus Aphoriſmi vſus elicitur in Medicina facienda, cùm ſecundùm omnes alias interpretationes inutilis reddatur. Atque vt debitus honor Zechio reddatur, apud eos qui eius operibus carent; operæ pretium duximus ipſa illius verba tranſcribere, quæ habentur in libro conſultationum medicarum, conſultatione 58. *Hippocrates*, inquit, *Aph. 79. ſect. 4. à nullo, neque ab ipſo Galeno hactenus, vt decet explicato, hanc protulit ſententiam. Quibus in vrina ſabuloſa ſubſidẽt, his veſica calculo laborat. Quam quidem ſententiam, ſi ea ratione admittamus, quam interpres Galenus ſequitur, falſam prorſùs eſſe ex eo facilè conſtat, quòd infiniti fermè homines vrinam ſabuloſam, toto eorum vitæ tempore, mingere obſeruentur (& vnus ex illis ſum) citra tamen vllam veſicæ lithiaſis ſuſpicionem. Quo fit vt non poſſim non valdè Galenum, tantum virum, & omnes alios poſt ipſum ſcriptores admirari, quippe qui tanti momenti ad Medicinam faciendam*

faciendam Aphoriſmũ,vel non intellexerint,quod quidem vix adduci poſſum vt credam, vel ſaltem ob aliquam in eo ambiguitatem diſſimularint. Tota autem propoſitæ difficultatis explicatio ex illius verbi, [ſabuloſa] *proprio ſignificatu palam deſumitur: etenim hac voce,* ſabuloſa, *Græce* ψαμμώδεα, *nihil aliud ſummus Hippocrates intelligere voluit, quam ſabulum craſſum, cui veluti terra pinguis ſit admixta. Hoc eſt, lutoſum, ſiue argilloſum quid, veluti narium mucus, matulæ fundo tenaciter inhæreſcens. Signum ſanè lapidis maioris in veſica concreti pathognomonicum. Sed quoniam in rebus humanis nihil eſt perpetuum, mirari non oportet, ſi interdum conſimili affectu laborantes hoc ſigno deſtituantur, quod lapis in veſica ſit exiguus, vt in Illuſtriſſimo, ac Reuerendiſſimo Cardinali Paleoto obſeruauimus. Cauſam autem huius cœnoſi excrementi aliàs fuſiori ſermone explicuimus.*Hactenus Zechius. Vbi autem cœnoſi illius excrementi cauſam reddiderit, compertum nobis non eſt. Nos verò eam dilucidè expoſuimus capite ſuperiori, vbi oſtendimus mucoſam illam materiam eſſe veſicæ malè affectæ proprium excrementum, quando nimiam ſanguinis copiam, & ſuperfluos humores ad ſe tranſmiſſos concoquere & aſſimilare non poteſt eoſque in mucilaginoſam iſtam materiam conuertit; & illam prauam veſicæ diatheſim à calculo vtplurimùm excitari. Relegantur illa in hoc loco, quia ad eorum quæ ſuprà dicta ſunt, intelligentiam plurimùm faciunt.

Sed vna adhuc remanet difficultas, quòd nonnulli aliquando materiam pituitoſam & mucilaginoſam quotidiè cum vrina excernunt, quamvis à calculo veſicæ immunes ſint. Et refert Cardanus *loco ſuprà citato*, Leonem quemdam monachum Diui Auguſtini, tantum pituitæ lentæ in matula concreta ſæpè illi oſtendiſſe, vt ouum anſeris magnitudine ſuperaret;& tamen lapidem nunquam habuiſſe.

Cui dubio reſpondemus,materiam mucilaginoſam è veſica prodeuntem, in eo diſtingui ab illa quæ ex aliis partibus procedit, quod quæ à veſica, magis tenax & glutinoſa eſt; ita vt fundo matulæ aut vitri ouroſcopi tenaciter adhæreat,nec poſt vrinæ effuſionem vehementi concuſſione excuti valeat. Quæ verò eſt ab aliis partibus,fundo matulæ non adhæret, ſed ea inuerſa ſtatim cum vrina effluit.Hoc vſus non docuit,quod à nullo Auctore hactenùs eſt animaduerſum. Illa autem glutinoſitas maior in excrementis veſicæ, à propria illius natura dependet quæ membranea eſt, & glutini huic producendo idonea; quemadmodum videmus ex pellibus membraneis aliorum animalium, gluten ſeu collam confici firmiſſimam, ad varios vſus mechanicos idoneam.

Hanc autem materiam glutinoſam ſeu argilloſam, vt vocat Zechius,à praua veſicæ diſpoſitione ex calculo contracto prouenire,nos inde probare poſſumus,præter ea quæ ſuperiori capite dicta ſunt, quod aliàs obſeruauimus puerum duodecim annorum calculo veſicæ laborantem, qui quotidiè cum vrina mingebat materiam glutinoſam fundo vitri adhærentem. Poſtquam verò calculus ſectione ademptus eſt, puer ille per menſem integrum eandem materiam poſt ſectionem cum vrina excreuit, poſtmodùm verò nihil tale emiſit. Quod apertè demonſtrat, illam materiam ex veſicæ mala diſpoſitione prodiiſſe, quæ cum non illicò poſt exſectionem curari potuerit, ſed per aliquod tempus perſeuerauerit, illa etiam continuauerit materiæ glutinoſæ excretio; ſed vitio veſicæ curato, nunquam ampliùs apparuit talis materia, quod oſtendit eam non aliundè, quam è veſica prouenıſſe.

Sciendum etiam pro coronide, hanc quidem materiam mucilaginoſam prædictis conditionibus ſtipatam, quoties apparet, calculi veſicæ præſentiam indicare: non tamen contrà,quando non apparet,eiuſdem abſentiam ſignificare; quia ſæpè contingit, vt calculus leuis & politus, & nulla aſperitate donatus, aut quantitate minor, veſicam tantoperè non offendat, vt inde praua illa diatheſis oriatur, & tunc vrinæ claræ perpetuò redduntur. Igitur ſignum iſtud pathognomonicum dici poteſt, quatenus præſens, calculi veſicæ præſentiam indicat; quamvis abſens eiuſdem abſentiam non ſignificet.

Neque præterea digna eſſet viro cordato hæc obiectio, vel potiùs cauillatio, quod ex noſtra obſeruatione ſuprà propoſita, talis materia cum vrinis excernebatur, quamvis calculus non eſſet in veſica, qui anteà per exciſionem ademptus fuerat. Sufficit enim calculum anteà & nuperrimè adfuiſſe,qui huius effectus cauſa fuerit. Atque adeò talis materia ſignificat calculum,qui vel iam adeſt,vel nuperrimè adfuit.

Vltimum difficillimæ iſtius diagnoſis ſignum petitur ab exploratione quæ fit per catheterem,& digiti in anum immiſſionem, ad quam tandem confugiendum eſt, vt illa omninò indubia reddatur. Quod etiam intelligendum eſt de iis, quæ vtplurimùm contingunt; non de iis quæ ſemper. Aliquando enim calculus ſubſtantiâ mucosâ, vel etiam cyſtide obuolutus eſt, vt certa illius exploratio fieri non valeat; & lithotomos aliquando in eo decipi videamus. Quod tamen de cathetere præcipuè audiendum eſt: nam exploratio quæ fit per immiſſionem digiti in anum longè certior eſt, & non ſolùm calculum adeſſe oſtendit, ſed etiam illius differentias quoad magnitudinem,figuram,& numerum patefacit.

Prognoſis huius affectus, non niſi laborioſa & periculoſa inſtitui poteſt. Laborioſa quidem, ex eo quòd minimi tantùm calculi per auguſtum veſicæ meatum excludi poſſunt; grandiores verò, ſi duriores ac veluti ſilicei, conteri ac diſſolui nequeunt, ſi verò molliores, gypſei aut tophacei, aut alio quovis modò friabiles, diſſolui quidem poſſunt longo efficacium remediorum vſu, quem vt plurimùm ægrotantes ferre nequeunt, & ideò talis curatio rariſſimè ſuccedit, ita vt ſæpiſſimè ad ſectionem veniendum ſit, quæ quàm plena ſit terroris quotidianus euentus docet, cùm plurimi ex illa operatione moriantur. Vnde Hipp. in iuramento, diſcipulos ſuos monet, ne hanc ſectionem aggrediantur, ſed eam lithotomis perficiendam relinquant. In mulieribus tamen facilior eſt operatio, & periculi expers; quòd latiorem habeant meatum vrinarium, & nullâ ſectione, ſed ſimplici dilatatione perficiatur.

Curatio calculi in veſica concreti eaſdem habet intentiones, quæ ſuprà in renum calculi curatione propoſitæ ſunt; vt nempè materia illius antecedens euacuetur, reuellatur, eiuſdemque generatio prohibeatur: materia verò coniunctâ, ſeu calculus ipſe imminuatur, atteratur & diſſoluatur. Quibus intentionibus profunt remedia etiam ibidem propoſita.

Ex quibus maximæ eſt efficaciæ aqua ex cepis deſtillata, cuius vſu per 40.dies continuato, nos calculum fabæ magnitudinem ſuperantem è veſica excretum vidimus.

Attamen & grauiſſimorum Authorum ſententia, & quotidiana experientia docet, medicamentis ore aſſumptis vix ac ne vix quidem calculum veſicæ diſſolui poſſe. Vnde fit, vt ad lithotomiam, ſeu calculi chirurgicam extractionem, vt plurimùm confugiendum ſit. Quia tamen nonnullæ inueniuntur hiſtoriæ calculo laborantium per medicamenta curatorum, nos præcipuas hic annotabimus, vt cuique liberum ſit efficaciora experiri remedia, priuſquam periculoſiſſimæ & terroris plenæ Chirurgiæ ſeſe committat. Adde quòd reperiuntur aliquando calculi ita molles & arenoſi, aut recenter concreti, vt eos diſſoluere non ſit impoſſibile. Nam durorum & ſiliceorum diſſolutio minimè ſperabilis eſt.

Horatius Augenius *tom.1. epiſt. medicinalium lib.6. epiſt.8. Ego*, inquit, *bis in hunc diem calculum veſicæ fractum vidi, primò caſu, mox deliberatione atque maturâ conſultatione additâ. Caſus fuit. Filium Ianeti*

Pontificij Typographi Romæ expurgandum ſuſceperamus, vt poſteà tutior ad ipſam ſectionem accederet. Tentauerat enim anteà omnia remediorum genera, tum à Medicis Venetis, tum Florentinis præſcripta. Cùm verò nullam vtilitatem ſubſequi deprehenderet, ſecari cupidus Sacerdotem iuſſit accedere, vt ſi ex ſectione moreretur, animæ fuiſſet conſultum. Requiſitus fuit ex Societate Ieſu, qui auditâ confeſſione ab ægroto, & cognito morbi genere, proponit illi pharmacum, vt dicebat, magni vſus, de quo & in ſe ipſo, & in aliis periculum feciſſet. Experiri placuit, neque facti pœnituit. Nam qui proximè incidi debebat, liber ab omni calculo nono die fuit. Pharmacum autem à Ieſuita ei datum hoc erat.

℞. Pulu. mellipedum Drach. j. ad ſummum ℈. iiij. aquæ vitæ Vnc.ſem.iuris cicerum rubrorum Vnc.ix.vel x. Capiat horis ante prandium quinque.

Ego verò iuuenem annorum 18. calidi & ſicci temperamenti totius corporis curaturus, duxi imminuendam quantitatem aquæ vitæ, & vbi ſingulis diebus datum alteri fuit antidotum, huic alternis dari iuſſi; & pro refrigeratione totius corporis, aquæ fabarum & fragorum, ana Vnc. v. propinari intermedio die, cum gutt. vj. olei de chalcantho, & Vnc.j. iulepi violati. Hoc autem modo pharmacum præbebam.

℞. Pulu.aſellor.præp.℈.j.aquæ vitæ ℈.ij.decoct. cicer.rubr. Vnc.viij. Miſce, capiat horis ſex ante cibum. Hæc Augenius.

Sennertus *cap. de calculo veſicæ*, memorabilem hiſtoriam refert Vvilhelmi Laurembergij Profeſſoris Roſtochienſis, ab eodem acceptam, qui prouecta iam ætate calculo veſicæ affectus, ac ſectionis auxilio periculoſiſſimo ſe ſe committere nolens, de aliis remediis cogitare cœpit. Primò ergo liquorem illum nephriticum celeberrimum, magnóque apud Principes in pretio, & vſu habitum expertus eſt, qui ita paratur.

℞. Salis tartati albi Vnc.j. Affunde aquæ petroſel.℔.j. Miſce, & per chartam bibulam cola, & liquori color croceus certicibus aurantiorum concilietur. Vſurpauit etiam gemmam illam indicam, *Igiada* Hiſpanis dictam, ad calculum frengendum celeberrimam. Sed vtriuſque remedij nullam vim deprehendit. Ergo inter reliqua, quæ ad calculum comminuendum commendantur, pharmacum ex aſellis experiri voluit, quo duos adoleſcentes veſicæ calculo laborantes feliciter ſanatos eſſe Horatius Augenius profitetur.

Ad cuius imitationem, præmiſſis vniuerſalibus, & exquiſitâ victus ratione inſtitutâ, accepit aſellor. præparat.℈.j.ſpiritus iuniperini ℈.iij.iuris cicer. rub.Vnc.x. quo manè aſſumpto, primâ & ſecundâ vice à ſumpto medicamento, tribus, aut quatuor horis, quandam pectoris compreſſionem percepit, & quaſi imminens animi deliquium, vt neceſſe haberet theriacæ Drach.j.potioni admiſcere. Atque ita remedio hoc totos 15. dies vſus eſt. Sed toto hoc ſpatio, ne minimum ſabuli expurgari reperit. Itaque alia addenda ratus, ſequenti medicamento vſus eſt.

℞. Aſellor. præp. Vnc.ij. leporis præpar. ſang. hirci præpar. ſpongiæ roſar. ſylueſtrium, ſemin.viol.purpur. ana Vnc.j ſpecierum lithontribi ℈.ij. Miſce, fiat antidotum. Cuius accepit ℈.ij.decocti diuretici Vnc.x. ſpiritus iuniperi ℈. ij. Quod medicamentum vbi manè horâ quintâ hauſiſſet, ſecundâ vice, poſt horas plus minùs quatuor, ſub pubis oſſe ad regionem oſtij veſicæ, magnos ſentire cœpit dolores. Paulò pòſt parùm vrinæ profluebat, & cum ea lamellæ exiguæ, inſtar ſquamæ piſcis ſubrubeæ: quæ licèt aliquam viſciditatem habere viderentur, ad tactum tamen in ſabulum reſoluebantur. Ita vt manifeſtè appareret tunicam vel cruſtam eſſe, à maiore calculo ſolutam. Cuius medicamenti vſum cùm continuaret, interdum quarto, nonnunquam quinto die huiuſmodi lamellæ craſſiores, & fragmenta ſæpè grandiuſcula profluxerunt, præſertim vbi lauacro aquæ dulcis vteretur. Cùm verò & à calculo & ab eius fragmentis orificium veſicæ eſſet ſauciatum, ad leniendum dolorem medicamentis vſus eſt. Atque horum medicamentorum vſu, 17. ſeptimanarum ſpatio à calculo liberatus eſt. Decoctum hoc fuit.

℞. Rad.glycyrrhizæ ℈.iv.althææ, gram. ononidis, ana Vnc ß.baccar. halicacabi, n.xx.cicer.rub. Vnc.iv. vuar. paſſar.Vnc.j. ſem. quatuor frigid. maior. ana ℈.j. hordei M. ij. Coque in aquæ alkekengi, ononidis, fragorum, flor.fabarum, ana ℔.j. ſem. Colaturæ adde ſyrupi de althæa Vnc.iv.

Millepedes ita præparantur.

℞. Aſellor. viuorum ℔. ij. Abluantur aquâ ononidis, & à ſordibus purgentur; deinde vino Hiſpanico Petroſimeno dicto inebrientur, eóque ſenſim effuſo, coniiciantur in ollas vitreatas, quantò plures, tantò melius, cum in vnam ollam coniecti, citra combuſtionem vel putrefactionem difficulter exſiccari poſſint. Hæ ollæ luto diligenter occluſæ in furnum à panis coctione calente collocentur; vt moderato calore exſiccentur, & in puluerem redigi poſſint. Huic pulueri rursùm infunditur ſenſim vinum Hiſpanicum, quantùm imbibere poterit, & rursùm exſiccatur. Iſtáque imbibitio & exſiccatio tertiò repetatur. Quartâ vice hoc liquore irroretur.

℞. Aquæ fragor. Vnc. iij. ſpiritus vitrioli ʒ. ß. Miſce.

Iterùm puluis exſiccetur, & tenuiſſimè contritus in vitro vſui ſeruetur.

Præter dicta remedia, vſus aquæ ex ſanguine hirci deſtillatæ, vel vrinæ hirci recenter mactati, tentari poteſt, modo in calculo renum propoſito.

Si medicamentis calculus frangi nequeat, ad operationem deuenire quantumvis periculoſiſſimam, neceſſitas exigit, ne æger cum grauiſſimis & diuturnis doloribus tandem conficiatur. Ea autem peritum artificem & valdè exercitatum deſiderat, vt debitè adminiſtretur; ſic enim vtplurimùm ſolet ſuccedere, nóſque quamplurimos hoc modo ſanatos vidimus.

Medici autem hanc in parte eſt, ante operationem corpus præparare per venæ ſectionem, purgationem, vitámque idoneam; provt rei ſtatus indicabit. Notandum autem, minimè periculoſam eſſe in mulieribus calculi extractionem, quippe quæ ſolâ meatus vrinarij, qui breuiſſimus eſt, dilatatione perficitur.

Si æger curationem per ſectionem reformidet, aut deſit peritus Chirurgus, interim, ne lapis veſicæ ceruicem, in quam ſæpè incumbit, aſperitate ſuâ exulceret, lenientia remedia vſurpanda ſunt, qualia pro ardore vrinæ infrà deſcribentur.

Quòd ſi fortè lapis in ceruicem veſicæ impactus vrinam ſupprimit, ſupino decubitu, cruribus eleuatis, & corpore agitato decutiendus eſt; dein fotu aut inſeſſu emolliente; tum cathetere intromiſſo, qui lapidem in capacitatem veſicæ impellat.

CAPVT III.

De inflammatione renum & veſicæ.

QVia inflammatio renum & veſicæ iiſdem curatur remediis, ideò vtramque in eodem capite includimus, quamvis in diagnoſi quandam habeant differentiam, quæ in ſequentibus explicabitur.

Eſt autem inflammatio renum & veſicæ, tumor illarum partium, ex affluxu humoris ſanguinei, vel bilioſi in propriam illarum ſubſtantiam effuſi.

Non admodum frequens eſt partium iſtarum inflammatio, ob ſubſtantiam earum ſolidam ac denſam; interdum tamen fieri ſolet, quia renes carnoſo prædití ſunt parenchymate, ſanguini recipiendo idoneo: veſica verò licèt exanguis & ſpermatica ſit, cùm tamen ſanguinem ad ſui nutritionem, per venarum

propagines

propagines recipiat, non eſt dubium, quin illo nimiâ copiâ influente & extrauaſato inflammatio fieri poſſit; quemadmodum in aliis corporis membranis, vt menyngibus cerebri, pleura, mediaſtino, aliiſque contingit.

Diximus iſtas inflammationes ex affluxu humoris ſanguinei, vel biliofi produci, quandoquidem pituita, & melancholia ſanguine redundantes, illum craſſiorem reddunt, quominùs denſam earum partium ſubſtantiam ſubire poſſint: aut ſaltem exigua debet eſſe craſſorum iſtorum humorum portio cum ſanguine permixta, vt hunc affectum producat, quod etiam rariùs contingit.

Cauſæ hunc affectum producentes ex rebus naturalibus, non naturalibus, ac præternaturalibus deſumuntur.

Ex parte rerum naturalium, infirmitas illarum partium congenita, & à parentibus contracta, vel magna ſubſtantiæ earum laxitas, feruor & caliditas excedens illis ab ortu impreſſa, cuius ope humores copioſos attrahunt; ætas iuuenilis, & feruida, ad inflammationem inducendam plurimùm conferunt.

Ex parte verò rerum non naturalium, ad huius affectus productionem plurimùm poſſunt; venus immodica, partes iſtas maximè debilitans, & plurimùm ſanguinem, alióſque humores ad eas alliciens; crapula, & vſus vini generoſioris ac meracioris; tum ciborum ſalſorum & piperatorum, animi pathemata grauiora; ſupinus decubitus in culcitra molliori; exercitationes vehementiores. aut labores inſueti, inſignium euacuationum ſuppreſſiones, vt menſium hæmorrhoidum, aut hæmorrhagiæ è naribus, quæ cauſas internas, plethoram ſcilicet & cacochymiam multiplicant, & humores ad interiora viſcera quaſi refluxu quodam propellunt.

Res denique præternaturales ad huius affectus productionem concurrentes ſunt, ictus, aut vulnera, renum, aut veſicæ regioni inflicta, compreſſio nimia, aut contuſio illarum partium; febres continuæ, impuritates omnium vaſorum, vel aliquarum partium ſuam illuuiem expurgantium per vrinæ vias, vt in pleuritide, empyemate lienis obſtructione, meſenterij infarctu, & ſimilibus contingit: ac denique ipſarum partium affectus peculiares ad inflammationem in iis accerſendam plurimùm conferunt, vt calculus dolor vehemens à quacumque cauſa excitatus, exulceratio, vrinæ ardor, vel ſuppreſſio, & ſimilia.

Signa inflammationis renum diagnoſtica ſunt. Dolor in renum regione grauis, & aliquando pulſans, ſi locus in quo ſunt arteriæ, afficiatur: & ille dolor ad partes vicinas extenditur, vt ægri neque ſeſe erigere, neque pedibus inniti valeant; tum etiam difficilè in latus oppoſitum ſeſe conuertere, neque in illud, neque in ventrem decumbere poſſint, quia ſuſpenditur pars inflammata; ideò perpetuò in dorſum reſidere coguntur, & ſi ſternutatio, vel alia corporis commotio accidat, dolor valde exaſperatur. Stupor aut etiam dolor in crure eiuſdem lateris percipitur, ob nerui, qui inde ad crus tendit, condolentiam. Dyſuriâ etiam laborant ægrotantes, ob ardorem vrinæ communicatum, & ichores ei permixtos, à parte inflammata exudantes. Vrina in principio tenuis eſt & flaua, in progreſſu verò rubicunda & craſſior euadit, febris aſſidua & acuta ægrotantem affligit, quam ſæpe ſequuntur, vigiliæ, deliria, aliáque grauia ſymptomata; nauſea & vomitus ſæpè affligit, quo bilioſa, pituitoſa, ac varia reiiciuntur.

Colon inteſtinum aliquando inflammatione afficitur, quæ ſi eam partem occupet quæ renibus vicina eſt, ſimilia propter ſymptomata; in eo tamen diſtinguitur, quod in renum inflammatione, dolor ad coſtas nothas, dorſum, & veſicam ſe extendat; coli verò inflamm tio magis versùs ventrem, & maior apparet mutatio in alui deiectionibus, quàm in renum inflammatione.

In veſicæ verò inflammatione dolor pubis regionem occupat, & perinæum, in quibus etiam partibus calor, & interdum rubor apparet. Ardor vrinæ perpetuus eſt, ſed illa etiam ſupprimitur, adſtricto veſicæ ductu à tumore partis. Rectum inteſtinum affligitur propter viciniam, vnde crebra deſidendi cupiditas cum ardore procedit; aliquando etiam alui ſuppreſſio, inteſtino à veſica inflammata compreſſo. Adſunt etiam alia ſymptomata communia, quæ in renum inflammatione enumerata ſunt, vt febris, vigiliæ, delirium, ſitis, & alia huiuſmodi.

Prognoſis horum affectuum non niſi mala, & valdè anceps proponi poteſt. Internæ enim inflammationes, præcipuè in partibus ad vitam neceſſariis, perpetuo mortis periculum minantur. Magis autem lethales ſunt, ſi iis delirium, aut conuulſio, aut grauia alia ſymptomata ſuccedant. Ac ſi ſudores frigidi, ac perfrigerationes extremorum appareant, mors in propinquo eſt.

In renum inflammatione ſi hæmorrhoides ſuperueniant, bonum.

Si renum inflammatio ſuppuretur, & rupto abſceſſu per vrinæ vias pus euacuetur, ſalutis ſpem præbet. Si verò per emulgentes ad hepar, & inteſtina viam moliatur, periculoſa eſt.

Leuis veſicæ inflammatio cum hypoſtaſi in vrina, alba & æquali, ſpem ſalutis pollicetur.

Veſicæ inflammatio ſoluitur aliquando, eryſipelate in cute repentè oborto, & vrinâ copioſâ emiſsâ.

Curatio inflammationis in renibus & veſica, perficitur remediis reuellentibus, deriuantibus, refrigerantibus, ac modicè repellentibus, anodynis, reſoluentibus, vel ſuppurantibus, ſi opus fuerit, aliiſque; quorum materia, & vtendi modus ſequentibus exponetur.

Ac primùm phlebotomia maximè neceſſaria eſt, aperiendáque baſilica reſpondens affecto reni, bis, ter, quater, & pluries, modò vires conſtent, idque donec fluxio conſiſtat, quod ex doloris remiſſione cognoſcitur. In veſicæ verò inflammatione eligenda eſt pars dextra propter hepar, ex quo velut ſanguinis fonte præſumitur eiuſmodi materiam profluere.

Demptâ ſanguinis multitudine, & facta reuulſione ſufficienti per venas ſuperiores; inferiores etiam aperiendæ ſunt deriuationis gratiâ, in poplite, vel malleolo; tum etiam hæmorrhoides aperiendæ, potiſſimùm ſi tumefactæ, aut promouentes appareant.

Ad reuulſionem etiam non parùm conferre poterunt concurbitulæ ſuperioribus & inferioribus partibus admotæ cum ſcarificatione; frictiones, & ligaturæ dolorificæ extremarum partium, ad reuocandos versùs exteriora humores.

Ante & poſt venæ ſectionem, clyſter emolliens & refrigerans iniiciatur, ac moderatè laxans; eiuſque parua ſit quantitas, ne tumorem comprimat, hâc formâ.

℞. Rad. althææ ℥.j. fol. maluæ, violar. lactucæ, ana M.j. prun. dulc. paria iiij. hord. mundat. & flor. violar. ana P.j. Fiat decoctio ad ℥.viij. vel x. In colat. diſſolue caſſiæ, vel diapruni ſimplicis ℥.j. ol. violac. ℥.iiij. vitellos ouorum num. ij. Fiat clyſter.

Sanguinis feruor inhibeatur iulepis & emulſionibus, in hunc modum compoſitis.

℞. Aquar. endiuiæ, lactucæ, & portulacæ, ana ℥.iiij. ſyrupi granat. ℥.ij. ſyrupi nymphææ ℥.j. Miſce, fiat iulep. pro iij. doſibus, manè & ſerò ſumendis. Vel

℞. Rad. acetoſæ ℥.ij. fol. maluæ, plantag. portulacæ & endiuiæ, ana M.j. ſummitat. papau. albi M. ß. ſem. aniſi & lactucæ, ana ʒ.j. flor. borrag. violar. & nymphææ, ana P.j. Coquantur ad ℔.j. ß. deinde adde ſucci granat. ℥ iiij. Vel

℞. Amygdal. dulc. excorticat. ℥.j. pineorum recentium ℥.ß. ſem. lactucæ, acetoſæ, portulacæ, & papaueris albi, ana ʒ.iij. Contundantur, vt artis eſt, ſenſim affundendo

dendo aquæ hordei,vel lactucæ,aut portulacæ ℔.j.ß. In colat.diſſolue ſacchari roſacei ℥. j. Fiat emulſio pro iij. doſibus; in qua omiſſa fuerunt ſemina frigida maiora, quia diuretica cùm ſint, aliquid verſus iſtas partes deducere poſſent, præcipuè dum fluxio adhuc eſt in motu; nam in declinatione ex vſu eſſe poterunt. Vtiliter etiam addetur emulſioni ſyrupus de papau. ad fluxionem potentiùs cohibendam.

Per clyſteres etiam partes inflammatæ refrigerari poterunt, paratos ex decocto iulepi prædicti cum olei roſar.aut violat.℥.ij.

In principio harum inflammationum purgatio non conuenit, quia metus eſt, ne exagitati humores magis præciperentur ad partes affectas;ita vt etiam alui fluxus ingens eo tempore ſuperueniens, cohibendus ſit, propter eandem cauſam. At ſedata aliquantulum inflammatione, & inclinante morbo, purgatio conuenire poterit ex benignioribus compoſita,vt manna, caſſia,rhab. tamarindis,diaprun.ſimpl.catholicone & ſyrupo roſaceo cum decocto lactucæ, portulacæ, aliorúmque refrigerantium in iulepis deſcriptorum. Vel ex prædictorum nonnullis bolus componi poterit.

Exteriùs verò,ab ipſo morbi initio, adhibenda erunt medicamenta refrigerantia, & modicè repellentia, vt epithemata liquida, ex aquis vel ſuccis plantaginis, acetoſæ, endiuiæ, ſolani, roſarum, cum pauco aceto, ſantalo rubro, & camphora. Linimenta ex oleo roſaceo omphacino, violac. cerato ſantal. vnguento albo refrigerante, vel populeone, ſolis, aut mixtis, addito pauco aceto; quæ applicari debent partibus prædictis ſingulis horis ſubfrigidè.

Vel poterit fieri linimentum ex ouo integro fortiter agitato, affundendo parùm olei, & aceti roſacei.

Vel poterit parari optimum ex oleo roſaceo omphacino, cum aceto & ſucco polygoni, aut portulacæ, cui etiam adde, ſi lubet, recentem oui vitellum. His imbuti panni admoueantur ſubfrigidè.

Si dolor acerbiſſimus vrgeat, non erit alienum in huiuſmodi epithematis & linimentis parùm opij & croci diſſoluere.

Poterit etiam fieri cataplaſma ex farina hordei, cum ſucco intybi,portulacæ, & ſolani, adiecto oleo roſaceo & vnguento populeone. Sed illud frequenter immutandum eſt,priuſquàm incaleſcat.

Hic autem tria diligenter obſeruanda.Primò non eſſe diu immorandum in iſtis refrigerantibus, ne impediatur materiæ coniunctæ diaphoreſis, vel ne tumores iſti ſcirrheſcant. Secundò in veſicæ inflammatione minùs aſtringentia, & refrigerantia eſſe admouenda, ne accidat iſchuria, quod ſymptôma per ſe eſt valdè frequens in hoc malo,ac valdè periculoſum.Tertiò cataplaſmata in veſicæ inflammatione minùs conuenire, quàm vnguenta & linimenta,quia partem pondere ſuo grauant, ita vt difficiliùs multò dilatari valeat.

Poſtquam igitur per breuiſſimum ſpatium refrigerantibus hiſce remediis vſus fueris; iis dimiſſis, poſt iteratam ſcilicet phlebotomiam, & fluxione magnâ ex parte cohibitâ, ad mollientia, leniter reſoluentia & chalaſtica dicta veniendum. Talia erunt fomenta ex decocto rad. althææ, fol.maluæ, violar. parietar. ſem. lini, fœnugr. maluæ, bombacis, cum flor. chamæm. meliloti, anthos & roſar. ad robur partis ſeruandum.

Deinde admouenda erunt linimenta ex oleo lilior. roſac.cum pauco chamæmelino.

Inter chalaſtica autem, & anodyna ſimul, non eſt præſtantius vllum cataplaſmate de mica panis, quod in hunc modum componitur.

℞. Medullæ panis albiſſ. ℔. j. Coquatur in lacte caprillo ad pultis conſiſtentiam. Deinde adde vitellos ouorum n.iij. olei roſac. Vnc.iv. croci ℈.ſem. Fiat cataplaſma, ſæpe immutandum. Poterit addi tantillum opij, & camphoræ, ſi dolor fuerit acerbior.

In veſicæ inflammatione, ſi metus ſit gangrænæ, conueniet cataplaſma corroborans ex farinis fabarum, orobi,lupinorum in vino decoctis.

Vbi iam maxima pars inflammationis ſedata videbitur, tum purè reſoluentibus decoctis, & linimentis vtendum, vt reliquiæ abſumantur, quod eſt maximè optandum.

In toto morbi decurſu ſymptomatibus grauioribus,vt febri, dolori, vigiliis, ſuppreſſæ vrinæ, & aluo; ventriculo, aliiſque partibus compatientibus erit accuratè proſpiciendum.

Et quidem quod ad febrem, dolorem, & vigilias attinet, certum eſt vacuantia, & alterantia propoſita plurimùm facere ad illorum mitigationem. Illis tamen addi poſſunt epithemata, linimenta, & oxyrrhodina, quæ hepatis, cordis, & cerebri regioni admoueri ſolent; nec non ſummâ vrgente neceſſitate, narcotica, tum aſſumpta, tum per clyſterem iniecta.

Peculiariter verò ad veſicæ dolores leniendos parari poſſunt glandes anodynæ,vel noduli ex vitellis ouorum cum pauco opio, & ſucco hyoſcyami,vel ſimilibus confecti,in anum immittendi.

Iſchuriæ verò, aut dyſuriæ veſicæ inflammationi frequenter accidere ſolitæ, remedia ex propriis capitibus erunt deſumenda.

Si renum inflammatio propoſitis remediis diſcuti non potuerit, ſed ad ſuppurationem tendat, quod dignoſcetur ex febris, doloris, aliorúmque ſymptomatum augmento, tum etiam horrore & vomitu, pondere circa partem maiore, tum præcipuè apparente, cùm æger in partem ſanam inclinat; motus naturæ adiuuandus eſt admotis cataplaſmatis ex radicibus & herbis emollientibus, ſem.lini,flor. chamæm. Quibus coctis, tuſis & cribratis adduntur farinæ,butyrum,axungiæ, & olea iiſdem viribus prædita. Quibus niſi abſceſſus ruptus cum vrinis ſeſe expurget, pus in abdominis capacitatem irrumpit, vnde mors repentina, vel febris hectica ſuccedit. Aliquando tumor foras prodit; rúmque vel cauterio potentiali, vel ſcalpello aperiendus eſt.

Contingit etiam aliquando tumores iſtos induratì, & ſcirrhoſam naturam adipiſci, ceſſante febre, dolore tamen perſeuerante, cum ponderis ſenſu maiore & circumiectarum partium quodam ſtupore. Quod malum plerumque inſanabile eſt, in cachexiam, & hydropem hominem coniiciens. Tentanda tamen illius curatio eſt, mollientibus, incidentibus, & digerentibus remediis, qualia in ſcirrhi hepatis curatione fuerunt propoſita.

CAPVT IV.

De mictu ſanguineo.

SAnguis à multis partibus ad vrinæ vias transferri poteſt,& vrinæ permiſceri,eámque ſanguinolentam reddere; ſed cùm id rarò contingat, & nos hîc tantùm renum & veſicæ affectus elucubremus, de illa tantùm vrina cruenta agere inſtituimus, quæ à renum, aut veſicæ vitio contingit. Effluit autem ſanguis ab illis partibus, quemadmodum ab omnibus aliis (vt in hæmorrhagia narium, hæmoptyſi, vomitu ſanguinis, & fluxu hæmorrhoïdali diximus) per anaſtomoſim, rixim, aut diabroſim, rariſſimè verò per diapedeſim venarum,quæ ad illas partes deferuntur.

Cauſæ frequentiores ſunt, ſanguinis copia vel acrimonia, vel calculus renibus impactus: à copiâ ſanguinis præſertim ruptio venarum poteſt contingere; ab acrimonia eroſio, vel apertio, ſeu anaſtomoſis;à calculo etiam eroſio, ſeu attritio venularum,& ipſius renum parenchymatis, quando calculus impactus per equitationem,

tationem, ambulationem celerem,aut alium quempiam motum celerem commouetur, & in eo motu partes illas aſperitate ſua dilacerat.

Aliæ autem cauſæ præter repletionem, aut ſanguinis copiam, ruptionem vaſorum efficere poſſunt, vt caſus ictus, ponderis grauioris eleuatio, vel geſtatio, motus corporis vehemens,& ſimilia.

Qui à plethora inducitur fluxus ſanguinis per vrinas,non ſemper morboſus eſt, aut ſymptomaticus; ſed interdum contingit bonis ægri rebus, natura onus ſuperfluum per illas vias deponente, ſicut refert Aretæus, nonnullos per quoſdam circuitus ſanguinem mingere, eóque circuitu ceſſante,capitis dolores,oculorum caligines,& vertigines excitari.

Veſica etiam ſanguinem effundere poteſt, ſi à calculo aſperiori vulneretur, aut humore acri erodatur; ſed pauca eſt illius quantitas, quia veſica membranoſa eſt & exanguis. Si autem ſphincter muſculus afficiatur, aut virgæ canaliculus, inde copioſior ſanguis emanare poteſt; vt in effrænata venere interdum contingit, in primis ſi proſtatum inflammatio ex gonorrhœa adfuerit.

Diagnoſis huius affectus reſpicit illius ſpeciem, partem affectam, & cauſam illam committentem. Affectus ſpecies ſenſibus obuia eſt. Facile enim eſt ſanguinem vrinæ permixtum agnoſcere; eſt enim loturæ carnium ſimilis, & interdum exigui quidam thrombi in eius fundo reſident. Aliàs verò vrina lixiuio ſimilis eſt; quando diutiùs moratur in veſica, ſiquidem in illa mora ſanguis denigratur. Partem affectam ſitus doloris oſtendit. Si enim in regione lumborum percipiatur, renem affectum ſignificat; ſi verò in regione hypogaſtrij, veſicam. Deinde ſanguis à renibus profluens,vrinæ exquiſitè miſcetur: ex veſica verò purus frequenter, & impermixtus effunditur. Hanc diagnoſim expreſſit Hippocr.duobus Aphoriſmis, nempè. *Aph.78.ſect.4. Quicumque ſponte & repente ſanguinem mingunt, iis à renibus venula rupta ſignificatur*; & *Aphor.80.eiuſdem ſectionis: Si ſanguinem mingant, aut grumos, vel ſtillicidium vrinæ habeant,& dolor in imum incidat ventrem,& pectinem,& perinæum,ad veſicam labor eſt.*

Si à calculo mictus ſanguinis procedat, illius ſigna apparebunt, capite proprio relata. In horum defectu coniiciendum eſt, ſanguinis copiam vel acrimoniam hunc affectum producere. Copia ſanguinis ex ſignis plethoræ apparebit, acrimonia verò ex ſignis biliosi aut melancholici humoris in corpore dominantis; tum etiam pituita ſalſa, quæ per vrinas excernitur, grauem dyſuriam, & mictum ſanguinis efficere conſueuit, quod in ſenibus frequenter contingit, huic pituitæ ſalſæ generandæ valdè obnoxiis. Et hac ratione præſertim diſcernitur mictio ſanguinolenta; quæ fit ab acribus humoribus, ab ea quæ fit à calculo, quòd in hac nephritici dolores, aut etiam lapillorum excretiones præceſſerunt; in illa verò æger nunquam anteà calculo laborauit, & vrinæ claræ, ac limpidæ, nullis heterogeneis contentis infectæ apparent. Et non ſolùm ab exercitiis immodicis, (quod vtrique cauſæ commune eſt, ſed etiam à ſolis animi pathematis affectus excitatur, quando ab humoribus acribus procedit, qui ab huiuſmodi pathematis maximè commouentur, ita vt huic affectui obnoxij poſt iram, aut mœrorem, aut animi contentionem grauem, in mictum ſanguinis plerumque ſoleant incidere.

Quod ad prognoſim ſpectat. Copioſa vel frequens ſanguinis per vrinas euacuatio valdè periculoſa eſt, poteſt enim in tabem & hydropem ægrotantem deducere. Si verò diuturna ſit, vlcus excitare poteſt in ea parte à qua ſanguis emanat. Si affatim ſanguis vna vice emingatur, metuendum eſt ne periculoſam excitet iſchuriam in veſica concreſcens; vel alia grauia ſymptomata pariat, in eadem concreſcens, & prauam induens qualitatem.

Curatio huius affectus pro varietate cauſarum varianda eſt.

Ac primùm ſi à ſanguinis copia, vel acrimonia producatur, curandus eſt primùm phlebotomia, è directo renis affecti celebrata, parca manu & frequenter, vt maior fiat reuulſio. Cui etiam conferre poterunt cucurbitulæ, frictiones, & ligaturæ in partibus ſuperioribus. Imò ſi ſanguis copiosè fluat, cucurbitulæ hypochondriis erunt admouendæ.

Ad deriuationem verò ſectio malleoli,& apertio hæmorrhoidum conuenire poterit.

Quando humores ſeroſi, aut bilioſi ſanguinis excretionem promouent, illi expurgandi erunt purgationibus in hæmoptoë propoſitis, per interualla repetitis. Quibus etiam ſequentia pro Medici arbitrio, ſubrogari poterunt.

℞.Rhab.parum torrefacti puluerat. Drach.j. coralli præparat.℈.ſem.ſeri caprilli, aut aquæ plantag.Vnc.iij. Fiat potio.

℞.Caſſiæ recenter extractæ Vnc. ſem. pulpæ tamarind.Drach.vj.boli armeni orient.℈.ſem. Cum ſaccharo fiat bolus.

Poſt debitas reuulſiones & euacuationes, vel etiam dum illæ celebrantur, ſi res vrgeat, ad ea veniendum eſt, quæ cohibere ſanguinem,ac venas conſtringere, & glutinare poſſunt. Quæ tamen ſtatim apparente ſanguinis fluxu vſurpanda non ſunt, ne citiùs quàm par ſit cohibitus, incraſſatus alicubi grumeſcat. I... .nc vſum maximè commendantur ſuccus plantaginis recenter extractus,ad Vnc.iv.vel v.exhibitus manè & ſerò ſumptus, qui etiam ad quamcunque hæmorrhagiam vtiliſſimus eſt. Si tamen nimia ventriculi refrigeratio timeatur,cum ſaccharo nonnihil decoquendus eſt.

Lac ouillum maximè laudatur à Foreſto *lib. 24. obſeru. 13. Sæpè*, inquit, *ſanguinis mictum ſolo lacte ouillo, nempè ſumendo Vnc. jv. lactis, & Drach. j. boli armeni veri, curaui.* Hoc idem expertum à Gatinaria. Qui tamen præcipit, ne poſt eius aſſumptionem aliquis dormiat, neque ſe exerceat. Laudant etiam Hollerius, & Duretus, ex Hippoc. & Auicenna.

Decoctiones etiam ex centinodia, equiſeto, portulaca & ſummitatibus rubi ad hanc rem ſunt efficaces, additâ tertiâ parte ſucci granatorum acidorum, vel cydoniorum.

Vel ad feruorem ſanguinis temperandum,vtatur apozemate in plures doſes manè & ſerò, in hunc modum compoſito.

℞.Folior. lactucæ,portulacæ, plantag. & conſolidæ maior. ana M.j. ſem. frigid. maior. & minor.ana ʒ.j. iuiubar.par.iij.liquirit.Vnc.ſem.flor.nymphææ, violar.& roſar.ana P.j.Fiat decoctio ad ℔.j.ſem.In colat. diſſolue gummi tragacàthæ Drach.j.ſem.ſyrupi violac.& de roſis ſiccis,ana Vnc.j.ſem.ſalis prunellæ Vnc.ſem. trochiſcor, alkekengi ſine opio Drach.ſem. Fiat iulep.pro quatuor doſibus.

Ad magis incraſſandum, & ſanguinem potentiùs cohibendum, poterit addi prædicto apozemati ſyrupi de papau.Vnc.j.

Pulueres etiam ſanguinis fluxum cohibentes, vt coralli rubri, lapid. hæmat. boli armen. terræ ſigillatæ, exhiberi poſſunt cum aqua roſar. & plantag.aut decoctis prædictis.

Si morbus ſit diuturnior, opiata in hunc modum parari poterit.

℞. Conſeruæ roſar. & rad. ſymphyti maior. ana Vnc. ij. terræ ſigillatæ, boli armen. ſanguinis draconis, corall. rubr. lapid. hæmat. & trochiſc. de carabe, ana Drach. j. hypociſtidos, granor. kermes, & ſem. plantag. ana ℈. j. Cum ſyrupo de papauere, & myrtino, ana part. æqual. fiat opiata, de qua capiat magnitudinem caſtaneæ manè, & ſerò, ſuperbibendo parùm aquæ plantaginis.

Affectu etiam perſeuerante, conuenientiſſimum

etis

erit ægro per interualla exhibere decoctum myrobalanorum, in ſero lactis aut alio liquore paratum.

Hollerius affirmat, & cum eo Duretus, ad mictum ſanguinis curandum trochiſcos Gordonij eſſe inſtar omnium.

Chriſtophorus à Vega trochiſcos de carabe commendat, cum aqua plantaginis exhibitos; iiſque ſemel tantùm hora ſomni exhibitis ſe hunc affectum curaſſe affirmat.

Pro potu ordinario conueniet infuſum lentiſci cum vino mixtum, quod etiam manè inſtar iuleporum exhiberi poterit. Huius compoſitio talis erit.

℞.Lentiſci ficci minutim conciſi Vnc j. aquæ fontis ℔. iv. Infundantur per horas xij. in B. M. valdè tepido, vaſe benè clauſo. Colatura ſeruetur ad vſum dictum.

Quia verò ſanguinis grumi nonnunquam in veſica retineri ſolent, & ſæuiſſima ſymptomata inducere; pro illorum diſſolutione conueniet poſca tepida, bibita per interualla, ex aqua maluæ & aceto non valdè acri. Acetum verò ſit in minima quantitate, vt vix guſtu ſentiatur.

Exteriùs verò topica admouentur regioni lumborum, refrigerationi & conſtrictioni renum idonea.

℞.Rad.biſtortæ & ſymphyti maior.an.Vnc.j.folior. plantaginis, portulacæ, equiſeti, polygoni, burſæ paſtoris, ana M.j. malicorij Vnc. ß granor. ſumach, myrtillor. hypociſtid. an. Drach.ij. calycum glandium, ſantali rubri & citrini, an. Drach. j. roſar. rubrarum P. iij. Coquantur in aqua ferrata & pauco aceto. Colaturâ foueantur renes tepidiuſculè.

Ex eodem decocto poterit fieri inſeſſus, auctâ doſi ſimplicium.

℞.Vnguenti comitiſſæ & refrigerant.Gal.an. Vnc.j. ſem. Abluantur oxycrato diligenter, & inungantur lumbi frequenter. Vel ad magis conſtringendum.

℞.Succi plantaginis, ſanguinariæ, ana Vnc. ij. aceti Vnc.ſem. olei omphacini Vnc. j. Bulliant ad ſuccorum conſumptionem. Deinde adde ſanguinis draconis, maſtiches, cortic. granator. ana Drach. ij. camphoræ Drach.ſem. vnguenti comitiſſæ Vnc. iv. ceræ q.ſ. Fiat linimentum, addendo aceti parùm vnctionis tempore.

Lamina etiam plumbea multis foraminibus perforata, & ſupra renes geſtata, huic vſui erit valdè idonea.

In eo ſanguinis mictu, qui fit ex humorum acrimonia, iecoris ratio ineunda eſt, epithematis & vnguentis, illius regioni applicitis.

Quando à calculo & arenulis fit ſanguinis mictus, præmiſſis euacuantibus, reuellentibus, & acrimoniam demulcentibus propoſitis; ad ea deueniendum eſt, quæ leniter abſtergendo renes ab infarctu liberare poſſunt. Eiuſmodi ſunt ſequentia.

℞.Maſſæ pilular.de terebinth.cum rhab. Vnc.j. Capiat Drach. ſem. manè cum ſyrupi de althæa cochlear. ij.alternis diebus.

Diebus verò vacuis ab vſu pilular. ſumat æger alternatim puluerem & morſulos ſequentes.

℞. Glycyrrh. raſæ Drach. ij. ſem. 4. frigid. maior. mundat.ana Drach. j. ſem. portulacæ, lactucæ, ana Drach. ſem. trochiſcorum de carabe, ac cornu cerui vſti præparat. ana ℈.j. ſacchari ad pondus omnium. Fiat puluis tenuis de quo capiat Drach. j. cum aqua maluæ, in qua ſemen cydoniorum aliquandiu infuſum erit.

℞. Amygdalar. excorticat. & pineor.mundat. ana Drach. ſem. althææ alæxengi, ana ℈. j. ſem. lactucæ, papaueris albi, ana ℈. ſem. amyli, tragacanth. ana Drach. ſem. glycyrrhiz. Drach.ij. ſacchari Vnc. vj. Cum aqua parietariæ, fiat confectio in morſulos. Capiat manè & veſperi Vnc.ſem.

Efficaciora diuretica non conueniunt, vtpote quæ ſanguinis fluxum promouere valent.

Ac denique aquæ vitriolatæ ad ſanguinem cohibendum, renes refrigerandos, & calculos expellendos ſunt efficaciſſimæ.

CAPVT V.

De vlcere renum, & veſicæ.

VLcus in renibus, & veſica à tribus excitatur cauſis; abſceſſu diſrupto poſt inflammationem ſuppuratam; humorum acrimoniâ, qualis eſt ea quæ mictum cruentum efficit, quæ intentior facta, aut durans diutiùs, eas partes exulcerat, aut à calculo aſpero dictas partes erodente. Poſtrema hæc cauſa frequentior eſt, ac ferè ordinaria; reliquæ verò infrequentiſſimæ.

Inter ſigna diagnoſtica, primum ac præcipuum eſt puris excretio cum vrina, quæ diutiùs perſeuerans, vlcus in partibus vrinariis latens certiſſimè oſtendit. Vtrùm verò renes, an veſica vlcere afficiantur, cognoſcitur ex ſitu doloris, provt vel in regione lumborum, vel in pube, aut perinæo infeſtat. Præterea pus à renibus procedens meliùs coctum eſt; album ſcilicet, leue, & minimè fœtidum; quia parenchyma renum carnoſum meliùs concoquit; tum pus copioſius eſt, ac vrinæ magis permixtum, quæ lacti ſimilis profunditur, donec longè poſt mictionem pus ab ea ſeparetur, & in fundo reſideat. E veſica verò emanans purulenta materia pauca eſt, neque multùm vrinæ permixta, neque adeò concocta; ſed cruda, variegata, & graueolens: pars enim exanguis, & debili calore prædita, materiam ſufficienter elaborare nequit. Ex collo autem veſicæ aut meatu vrinario, ſincerum pus abſque vrinâ ſæpè excernitur. His adde quòd in vlcere veſicæ, aut illius ceruicis, perpetua adeſt dyſuria, & continuus doloris ſenſus partem iſtam infeſtans, quod in vlcere renum minimè fieri ſolet, ſed dilucida ſunt dyſuriæ & doloris interualla.

Profundiori vlcere exiſtente ſanguis interdum copioſus effunditur, qui difficilè cohibetur, ſæpiuſque ramenta partium cum pure, vel ſanguine excernuntur, nempè carunculæ ex renibus minutulæ vtplurimùm, aliquando craſſiores, quæ per vreteres difficilem tranſitum habentes, dolorem nephriticum pariunt: è veſica verò ſquamulæ ſeu pelliculæ membranoſæ, ac veluti furfuraceæ cruſtulæ dimanant.

Ac denique in vlcere veſicæ diuturno & calloſo mucoſa illa pituita producitur, quæ in calculo veſicæ deſcripta eſt.

Quod ad prognoſim attinet: cum omnia vlcera interna periculoſa ſint; iſta etiam formidoloſa & curatu difficillima cenſenda ſunt, quandoquidem perpetuus fit ad eas partes humorum affluxus. Licèt enim ſerum ſuaptè naturâ detergendi vi præditum ſit, hoc tamen locum habere poteſt in ſtatu naturali, quando ſerum alienis qualitatibus infectum non eſt; ſi verò praui humores, acres & ſalſi cum eo permiſceantur, exulcerationem efficere eamque fouere poſſunt.

Recentia renum & veſicæ vlcera curationem recipiunt; inueterata verò incurabilia ſunt.

In ſenibus non curantur renum & veſicæ vlcera, in iuuenibus aliquando, ſed non niſi magno labore.

Vlcera quæ à calculo fiunt & fouentur, non niſi priùs extracto calculo curari poſſunt.

Dolor, aliaque ſymptomata quæ vlcera prædicta comitantur, vigilias pariunt, corpus conſumunt, homoque tandem in cachexiam vel atrophiam deducitur.

Curatio

Curatio vlcerum renum & veſicæ, quemadmodum & omnium aliorum vlcerum, deterſione, & exſiccatione ſeu conſolidatione perficitur. In hunc finem ſequentia vtiliter vſurpari poterunt.

Ac primùm ſi plethora adfuerit, vel in parte affecta inflammatio quædam, phlebotomia celebranda eſt; primùm in brachio, poſteà verò in poplite.

Poſtmodum purgatio inſtituenda eſt, eâque frequenter repetenda, vt vitioſi humores in toto corpore redundantes, & ad partem affectam confluentes, educantur. Quæ tamen fieri debet medicamentis blandioribus, & tantùm lenientibus, vt caſſiâ, mannâ, ſyrupo roſat. rhab. & agarico in formam boli, aut aliam ſolidiorem redactis; quia in forma liquida ad vias vrinæ faciliùs deferuntur, eiúſque acrimoniam augent. Sic opiata ſequens vſurpari poterit.

℞. Polypod. querc. & glycyrrhiz. raſ. an. Vnc. ß. ſem. quatuor frig. maior. an. Drach. j. flor. viol. & borrag. an. P. ſem. iuiubar. par. vj. prunor. damaſc. par. iij. paſſular. minor. Vnc. ſem. ſennæ mundat. Vnc. ij. ß. Infundantur in aqua hordei per noctem. Manè bulliant & colentur. Poſteà diſſolue mannæ, in q. ſ. decocti ſolutæ & colatæ Vnc. j. ſem. caſſiæ recenter extractæ Vnc. iij. Coquantur ad opiatæ conſiſtentiam, addendo in fine rhab. puluer. Vnc. ſem. Doſis erit Vnc. j. ſemel in ſeptimana, duabus horis ante paſtum. Vel

℞. Caſſiæ Vnc. ij. mannæ Vnc. j. ſem. pulpæ ſebeſt. & tamarind. ana Vnc. j. mucil ſem. pſyllij Drach. vj. quatuor ſem. frig. maior. ana Drach. j. ſucci liquir. Drah. ij. Cum ſyrup. roſat. ſolut. Fiat opiata.

Vtiliores erunt opiatæ prædictæ, ſi addatur mercurius dulcis, aut alius optimè præparatus. Siquidem mercurius eximiam vim habet omnia vlcera interna & externa mundificandi ac conſolidandi.

Inter purgantia recenſetur terebinthina, & in hoc affectu valdè commendatur, quia ſimul aluum laxat, & vlcus abſtergit. Eâque cum puluere liquiritiæ exhibenda eſt ad Vnc. ſem. cum aqua plantaginis lota. Præcipuè verò conuenit, quando vrina valdè craſſa, & mucoſa eſt.

Vomitum in hoc affectu valdè commendat Auicenna, *cap. de vlceribus renum. Melius*, inquit, *quo renum vlcera curantur, eſt vomitus, propterea quòd mundificat, & euacuat, & trahit ad contrarium partis renum*. Aëtius verò *cap. de ſuppuratis renibus*: *Si quis*, inquit, *omni menſe audacter vomat, fortè & renum vlcus, & quicquid inde mali accidere poſſet, diſſoluet*. Hos ſequuntur neoterici complures, quorum nonnulli aquæ & olei tepentis ante paſtum exhibitione vomitum excitant. Quo ſolo remedio ſæpè repetito, referunt hunc affectum curatum fuiſſe. At Rondeletius vult à cibo id fieri, cùm à cibo meliùs vomant, & aquam tepidam exhibet, cum pauco oleo, ſimul inungendo os ventriculi oleo lilior. ad eiuſdem relaxationem. Aduertendum tamen vomitum proritandum eſſe in iis tantùm qui facilè vomunt; nam vehemens vomitus vlcus irritat.

Poſt debitas euacuationes & reuulſiones, ad detergentium vſum progrediendum eſt. Quorum præcipua ſunt ſerum lactis, matutinis horis in magna copia exhibitum, hydromel tenue, quod etiam manè ſumi poterit ad Vnc. vj. vel viij. & in potu ordinario vſurpari. Decoctum hordei & liquiritiæ cum ſaccharo, eodem modo etiam vſurpatum. Cui pro potu hydroſaccharum ſimplex ſubſtitui poterit. In hydromelite autem, ſi caliditas illius metuatur, ſemina frigida maiora, vel ad magis leniendum, radix liquirit. & ſummit. maluæ, incoqui poterunt. Lac etiam aſininum non ſolùm detergit ſeroſâ ſuâ parte, ſed & caſeoſâ conſolidat. Non tamen exhibendum præſente febre. Vel ad detergendum ſimul & leniendum decoctum ſequens componi poterit.

℞. Rad. althææ Vnc. ſem. fol. plantag. agrimon. capill. ven. & ſummitatum maluæ, ana M. j. ſem. maluæ. & melonum, cum corticibus contuſor. ana Vnc. ſem. granor. alkekengi Drach. vj. liquirit. raſ. Vnc. j. hord. integri P. j. Coquantur ad ℔. ij. In colat. diſſolue mellis roſac. Vnc. iij. ſacchari candi Vnc. ij. Fiat iulep. de quo capiat Vnc. viij. manè per decem dies. Quæ ad renum, veſicæ, & vteri affectus exhibentur, magnâ doſi ſunt præſcribenda, ne eorum vis in media via diſſipetur.

Loco iſtorum omnium, vtiliter vſurpari poſſunt aquæ minerales aluminoſæ, & ferratæ, quales ſunt aquæ noſtræ Meynenſes. Quarum diuturno vſu corrigi poteſt intemperies calidior, vlcus mundificari, & ad cicatricem perduci.

Nonnulli commendant ad ichores vlcus fouentes abſumendos, internáque vlcera expurganda & conſolidanda (in ægris potiſſimùm temperamenti pituitoſi; vel ſi lue venereâ aliquando infecti fuerint, & febris ac ſanguinis fluxus non adfuerint) decoctum ſudorificum ex rad. chinæ, ſalſæparillæ, aut ligno ſaſſafras, vel etiam guaiaco, per triginta, aut etiam plures dies exhibitum, cum decocto ſecundario ad potum ordinarium, victúque tenui & exſiccante. Intereà tamen, ne viſcera nimis inflammentur vſu iſtius decocti, iuſculis refrigerantibus circa veſperam exhibitis, & inunctionibus renum ex vnguentis refrigerantibus temperari poſſunt.

Tutiùs & vtiliùs in quolibet caſu decoctum ſequens vſurpari poterit.

℞. Rad. ſalſæpar. Vnc. iij. raſ. ligni lentiſc. Vnc. ij. ligni ſaſſafras Vnc. j. raſuræ eboris, & cornu cerui, an. ʒ. vj. iuiubar. & ſebeſt. an. Vnc. ſem. ligni nephrit. Vnc. iv. hord. mund. ℥. ij. Infund. per hor. xij. in aquæ fontis ℔. v. Coquantur ad ℔. iij. pro vj. doſibus bis in die ſumendis aromatizentur Drach. ij. cinnamomi.

Poſt vſum detergentium, vbi vlcus ſatis mundificatum fuerit, (quod cognoſcitur, quando pus cum vrinâ minore quantitate excernitur, idque album, & æquale, ac minimè fœtidum) ea quæ exſiccant, aſtringunt, glutinant & conſolidant, exhibenda ſunt quales; ſunt trochiſci ſequentes.

℞. Boli armen. terræ ſigill. coralli rubr. ana ʒ. iij. gummi arabic. & tragacanth. ana Vnc. ſem. Cum aqua agrimon. fiant trochiſci pond. ʒ. ij. Capiat vnum manè & ſerò cum lacte ouillo vſtulato, vel decocto ſymphyti maioris.

At reliquis præferuntur, imò inſtar omnium habentur ad vlcera renum, & veſicæ detergenda & conglutinanda, trochiſci Gordonij, qui ſimul dolorem leniunt, & ardorem vrinæ contemperant. Eorum doſis eſt ad ʒ. ij. vel iij. cum hydromelite, vel decocto hordei; quando magis eſt detergendum; vel cum lacte caprillo, aut potiùs ouillo, cùm magis glutinandum eſt.

In eundem vſum opiata ſequens poteſt vſurpari.

℞. Conſeruæ roſ. antiquæ Vnc. iij. ſem. portulacæ, plantag myrtill. boli armen. terræ ſigill. ſang. draconis, ana ʒ. j. raſuræ eboris, & trochiſc. alkekengi, ana ʒ. ſem. cum ſyrup. de roſ. ſiccis, fiat opiata, de qua capiat magnit. caſtaneæ bis in die.

Iulepi verò conſolidantes in hunc modum componi poſſunt.

℞. Rad. ſymphyti maior. Vnc. ij. fol. plantag. & piloſellæ, ana M. j. ſummit. maluæ & capill. ven. ana M. ſem. liquirit. raſ. Vnc. ſem. amyli, gummi arabici, tragacanthæ, boli armen. ana Drach j. ſem. lactucæ & portul. ana Drach. j ſem. roſ. rubr. P. j. Fiat decoctio in aqua pluuiali ad ℔. j. ſem. In colat. diſſolue ſacchari Vnc. iv. penidiati Vnc. ij. Fiat iulep. de quo capiat Vnc. vij. manè per x. aut xij dies.

Pilulæ etiam ſequentes non parùm conferre poterunt.

♃.Terebinth.aqua plantag.lotæ Drach.j.ſucci liquirit.& gummi tragacanth.ana ℈.ij.boli armen.& trochiſc. alkek.ana Scrup. ſem. Cum ſucco equiſeti, fiant pilulæ,capiat Drach.ſem.manè & ſerò.

Maioris ſunt efficaciæ in ſequentem modum compoſitæ.

♃.Rad.althææ, & ſymphyti maj.ſiccat.an.Drach.ij. gummi arabici, ceraſi, & prunor. ana Drach.j. olibani, myrrhæ, ana ℈.iv.ſem.papau. alb. & alkek. ana ʒ. j. ß. camphoræ ℈.ij. Terantur omnia ſubtiliſſimè,& additâ tertiâ parte ponderis omnium ceruſſæ, antim. ſeu diaphoretici vulgaris fixiſſimi; cum ſ.q. terebinth. Venetæ, fiat maſſa pilulat.de qua capiat Drach.j.manè,& ſerò longè à paſtu, ſuperbibendo parùm aquæ potus ordinarij.

Si dolorifica ſit operatio terebinthinæ, eius loco ſuccus liquiritiæ ſumatur, in aqua parietariæ diſſolutus ad formandam maſſam.

At præ cæteris lac vaccinum recenter mulctum, ad cyathi vnius quantitatem, cum boli armeni veri ʒ. ß. hauſtum ſingulis diebus matutinis, maximè conferre teſtatur Foreſtus ad vlceris conſolidationem. Dicitque hoc vnum eſſe ex arcanis præceptoris ſui Helidæi, quod & vlcus expurgat,& ſimul conſolidat.

Quercetanus in Pharmacopœa, commendat aquam ad gonorrhœam. Quæ cùm vlcera ex gonorrhœa contracta conſolidet, idem in renibus præſtare poteſt.

Hartmannus verò laudat opiatam confectam ex conſeruæ roſ.partibus duabus, & pulueris ſem.hyperici parte vna, in fine curæ per aliquot dies veſperi exhibitam. Idem curationem vlcerum fœliciter abſolui poſſe aſſerit vſu mercurij dulcis ad gr. ij. vel iij. in aqua plantag.quotidiè ſemel atque iterùm exhibiti.

Maioris eſt efficaciæ mercurius diaphoreticus exactâ, ac frequenti calcinatione paratus, vt fixus tandem euadat, & igni ſatis valido reſiſtat; qui omnibus vlceribus internis perſanandis,iuſtâ doſi,ac diu vſurpatus mirabiliter conducit.

In vlceribus admodùm inueteratis decoctum ariſtolochiæ rotundæ in vino albo paratum, & ſaccharo addito, multùm confert.

Præterea animaduerſione dignum eſt, quod ſcribit Garcias ab Horto, in vrbe Goa aloën probè tuſam, & cum lacte mixtam iis propinari, qui vlcere renum, aut veſicæ laborant, vel qui purulentas excernunt vrinas, & ægros illicò curari.

Exteriùs verò, ad conſolidationem vlceris adiuuandam,ſequens vnguentum admoueri poterit.

♃.Succi plantag. & ſolani, ana ℥.iij. ol. roſac. omphacini ℥. iij. aceti ℥. j. lithargyri tenuiſſ. puluerati ℥. j. ß. ceruſſæ lotæ ℥. ß. tuthiæ ſubtiliſſimè pulueratæ ʒ.ij.ſang. drac. ʒ.j. Reducantur omnia ad formam nutriti.

Sequens etiam admoueri poterit abſente inflammatione.

♃. Olei roſac. maſtich. & lentiſc. an. ℥.ij. myrrhæ, aloës, ſarcocollæ, ſang. draconis, an.ʒ.j.amyli, tragacanth.an.℈.iiij.ſtyrac.calamit.ʒ.j.ceræ albæ q.ſ. Fiat vnguentum.

In vlcere veſicæ peculiariter conueniunt iniectiones bis in die vſurpatæ, primùm detergentes ex hydromelite,ſero lactis, aut decocto hordei, cum pauco melle roſaceo; poſteà verò adſtringentes, & conſolidantes ex aqua ferrata, in qua rad.ſymphyti, myrrha, alumen, ſarcocolla, & tragacanthum bullierint. Maximè verò conferent trochiſci Gordonij in lacte diſſoluti.

Fabricius Hildanus vlcus inſigne veſicæ iniectione ſequenti, cum nonnullis aliis remediis, curauit *obſ.69. cent.3.*

♃.Rad.conſolid. maior.℥.j. hordei integri M.j. fol. agrimonij, veronicæ, ſcordij, alchymillæ, ſaniculæ, ana M.ß.Coquantur ad ℔.j. In colat. diſſolue mellis roſac. ℥.ij.Miſce, fiat iniectio.

Aduertendùm, iniectiones iſtas non tantùm per ſyringam immittendas eſſe, vt vulgò fit, quia in veſicæ cauitatem non penetrant obſtante muſculo ſphinctere exquiſitè clauſo; ſed immiſſo in veſicam catheteri ſyringa aptanda eſt, ſicque iniectio ad locum affectum facilè deferetur.

Quia verò in huiuſmodi vlceribus dolores plerumque infeſti eſſe ſolent, eorùm mitigatio in toto curationis decurſu, quoties vigebunt, molienda eſt anodynis, interiùs & exteriùs vſurpatis. Interna erunt ſyrupus de papauere, laudanum opiatum, & huic vſui peculiariter deſtinati trochiſci alkekengi. Tum etiam emulſiones ſem. frig. cum ſem. papau. albi; addito, ſi opus fuerit, ipſo papaueris ſyrupo; ac denique conſerua florum althææ frequenter exhibita.

Exteriùs verò fomentum ſequens admoueri poterit regioni renum.

♃. Rad. althææ ℥.ij. fol. maluæ, parietariæ, violariæ, an M.j.ſem.lini, fœnugr. alkekengi, an.ʒ.iij.flor. chamæm. meliloti, nymphææ, an. P. j. Fiat decoctio, quâ foueatur pars cum filtris, non autem cum ſpongiis, propter ſalſedinem, quam à mari habent.

Poſt fotum linimentum ſequens admoueatur.

♃.Olei violac.& amyd.dulc.an. Vnc.j.ß. olei roſac. Vnc.j.mucilag.ſemin.althææ & fœnugr.an.Vnc.ij. croci ℈.j.Fiat linimentum.

Ad veſicæ dolores ſequens iniectio parabitur.

♃.Sem. fœnugr. & cydonior. an. ℈. j. Macerentur per horam in ℔. j. ß. decocti hordei. Poſteà per linteum exprimantur. Fiatque mucilago ſatis liquida. Cui adde ol.amyg.dulc.Vnc.ij.mellis roſat.colat.Vnc.j.Miſce, fiat iniectio.

At verò lac tepens recenter mulctum frequenter iniectum, præſtantiſſimum eſt anodynum. In quo ſi trochiſci Gordonij diſſoluantur, omnes ſcopi, tum doloris ſedandi, tum vlceris curandi adimpleri poterunt.

CAPVT VI.

De Diabete.

Diabetes eſt celerrima ac copioſiſſima potus non tranſmutati per vrinas emiſſio, quam ſequitur ſitis intenſa ac indefinens, & totius corporis colliquatio.

Dicitur diabetes ἀπὸ τῦ διαβαίνειν, à permeando ſeu tranſeundo, ob celerem vrinæ tranſitum, ſeu traductionem, ſicut aqua per ſiphonem traiicitur, quam Mechanici, teſte Columella, διαβήτην vocant. Dicitur etiam δίψακος à ſiti inexplebili,& hydrops ad matulam, propter vrinæ copiam, quæ aſſiduè profunditur. Rariſſimus eſt affectus,quem Gal.ſe bis tantùm vidiſſe refert *6.de loc.affect.cap.3.*

Cauſa proxima & immediata huius affectus ex eodem Gal.*loco citato*, & omnibus illius ſequacibus,eſt calida renum intemperies, cuius operâ ſerum à venis copioſiſſimè trahunt, & ad veſicam tranſmittunt, tantam eius copiam retinere nequeuntes; venæ exhauſtæ ab hepate eandem trahunt materiam, hepar ab inteſtinis, & ventriculo, vnde ſitis continua exoritur, potúſque ingens cupiditas, qui ſimul atque aſſumptus eſt à venis, iecore & renibus denuò abripitur, & copiâ ſua expultricem irritans, ac retentricem grauans denuò ad veſicam deturbatur.

Nonnullis hæc cauſa videtur inſufficiens, cùm calida renum intemperies frequentiſſimus ſit affectus, diabetes verò rariſſimus; ideò aliquid aliud valdè infrequens hîc contingere aiunt,nempè humorem acrem,aut ſalſum renum parenchymati imbibitum, id eſt, bilem aut pituitam ſalſam, quæ virtutem partis attractricem continuò irritat; quemadmodum in febrium bilioſarum paroxyſmis continua ſitis viget, quæ nullo potu

ſedatur

ſedatur, ex humore bilioſo tunicis ventriculi impacto aut vaporibus bilioſis à partibus vicinis (vbi bilis reſtagnat, & in paroxyſmo febrili commouetur) eleuatis, & ventriculum impetentibus. Quæ ſententia probabilis eſt. Illi tamen hoc addi poſſe exiſtimamus, non ſolos renes in hoc caſu tentari, cum bilis, & alij humores aduſti in hepate primùm generentur; atque ita eos non poſſe magna copia in renes influere, quin hepar eadem intemperie, eodémque vitio afficiatur. Imò vero, ſi vlterius nobis in re obſcura, & in naturæ ſilentio recondita per analogyſmum ratiocinari liceat; poſſumus dicere venenatam quandam qualitatem huic ſymptomati generando idoneam præcipuè concurrere. Cùm enim illud ſerpentis genus, quod dipſacos appellatur, & in Libya præſertim reperitur, morſu ſuo venenum quoddam in homines inſinuet, à quo ſitis inextinguibilis inducitur; ſimile etiam venenam in corporibus noſtris, ex certa ac peculiari humorum corruptela, generari poterit, ad ſimilem ſitim inducendam idoneum; cùm ipſo Galeno Authore, venena varij generis in corporibus noſtris generari poſſint. Et magis adhuc præcisè, ſi venenum in corporibus noſtris generari poſſit, maximam, & horrendam potus auerſionem inferens, quod in hydrophobia contingit, vt ægri ne viſum quidem aquæ, alteriúſve rei potulentæ, ferre queant: quidni etiam aliud venenum contrariis dotibus præditum generari poterit, vt ſummam & incompeſcibilem potus apetentiam excitet? Inde etiam ratio deſumi poteſt, cur iſte affectus adeò rarus ſit; quia nimirum rariſſima eſt talis veneni generatio; cùm tamen bilis & pituitæ ſalſæ productio, & morbi ab iis oriundi frequentiſſimi contingant. Ac denique ſicut fames canina diabeti comparatur, quod in ea ſit inſatiabilis ciborum cupiditas, & occultæ cuidam qualitati à cordatioribus aſcribitur; ſic etiam immane iſtud potus deſiderium, qualitati cuidam peculiari, & occultæ aſcribi poteſt.

Signa huius affectus diagnoſtica, ex iis quæ dicta ſunt ſatis elucèſcunt, quando ſcilicet immodicum adeſt vrinæ profluuium, cum ſiti immenſa, quæ aſſumpto potu nihil ſedatur, quia ſtatim atque aſſumptus eſt, ſubitò reiicitur; & totum corpus celeriter contabeſcit: cum materia enim potulenta humiditates corporis alibiles ſimul excernuntur, factâ totius corporis colliquatione. Licèt autem non raró vrinæ profluuia copioſa contingant in febribus acutis, aliiſque caſibus, illa tamen ad diabetem referenda non ſunt, quoniam in iis ſymptomata prædicta, vt ſitis inexhauſta, corporis colliquatio, aliáque non reperiuntur.

Prognoſis huius affectus non niſi funeſta inſtitui poteſt: malum enim incurabile eſt, niſi in principio curatio adhibeatur, & hominem ad tabem celerrimè perducit. In ſenibus etiam periculoſior eſt; tum etiam ſi poſt immodicam venerem, aut febres chronicas contingat.

Illius curatio conſiſtit in calida renum, aliorúmque viſcerum intemperie corrigenda, eorumdem imbecillitate ac laxitate reparanda, humorum ad eos confluentium tenuitate incraſſanda, & maligna qualitate oppugnanda. Quæ omnia ſequentibus auxiliis præſtari poterunt.

Venæ ſectio in principio morbi, viribus adhuc ſatis validis exiſtentibus, reuulſionis, & refrigerationis cauſa conuenire poteſt, parua quantitate, & partitis vicibus celebrata. Si tamen vires iam deiectæ fuerint, aut hîc affectus alteri ſuccedat, non erit locus huic remedio.

Euacuatio excrementorum per mollientes, & lenientes clyſteres mollienda eſt, in hunc modum compoſitos.

℞. Fol. lactucæ, portulacæ, maluæ & plantag. ana M.j. hordei mundati, & roſ. rubr. ana P.j. Fiat decoctio ad ℔.j. ſem. In colat. diſſolue diaprun. ſimpl. Drach. vj. mellis roſac. & ol. omphacini, ana Vnc. ij. Fiat clyſter, frequenter inijciendus.

Tum etiam purgatio blanda inſtituenda eſt cum medulla caſſiæ, & pulpa tamarindorum; vel decocto plantag. portul. lactuc. tamarind. & myrobal. cum ſyrupo roſaceo.

Vomitus etiam à nonnullis commendatur ex decocto ſeminis raphani & ebuli, cum oxymelite; qui vacuat, & reuellit à partibus vrinariis.

Ad intemperiem autem dictarum partium corrigendam, & humores incraſſandos, conueniunt iulepi ex aquis, vel decoctis lactucæ, portulacæ, plantag. cum ſyrupo myrthino, cydon. & ſimilibus, atque etiam de papauere in modica quantitate; addendo pulerem diatragacanthi frig. trochiſchos terræ ſigillatæ, & ſimilia.

Vel ad magis aſtringendum in hunc modum componi poterunt.

℞. Rad. conſolid. maior. & plantag. ana Vnc.j. fol. plantag. M.j. balauſtior. & myrobal. citrin. ana Drach.j. ſem. plantaginis & portulacæ, ana ʒ. ſem. roſar. rubr. P.j. Coquantur ad ℔.j. In colatura diſſolue ſyrupi cydonior. Vnc. iij. Fiat iulep. pro iij. doſibus.

In eundem finem puluis, vel opiata confici poterit in hunc modum.

℞. Sem. plantag. portulac. coriandri præp. & roſarum rubr. ana Vnc.j. coralli præp. boli armen. margaritarum præp. & radicis tormentillæ, ana ℈. j. nucis moſchat. Drach. ſem. Miſce, fiat puluis.

℞. Conſeruæ roſ. antiquæ Vnc. iv. boli armeni, coralli præpar & cornu cerui vſti, ana ℈.j. Cum miua cydonior. fiat opiata.

Eraſtus valdè commendat ſyrupum, ex radice ſymphyti maioris, & prunis ſylueſtribus confectum: quem ſe ſumma cum fœlicitate in affectibus huic malo ſimilibus vſurpaſſe teſtatur.

Narcotica etiam, vt theriaca recens, ſyrupus de papauere, & ladanum opiatum, prudenter vſurpata, in hoc affectu plurimum prodeſſe poterunt.

Perſeuerante affectu lac ouillum, aut bubulum, aut aſininum erit conuenientiſſimum: modò priùs ſerum abſumatur, iniectis frequenter ſilicibus candentibus. Eóque æger vti poterit manè, prout in aliis affectibus dictum eſt.

Sudorifica etiam ab Authoribus commendantur, quibus ſeroſus humor ad corporis ſuperficiem euocatur. Ea tamen ſuſpecta meritò eſſe debent, quandoquidem ſummam cum diureticis cognationem habent, viſcerúmque intemperiem augent. Si tamen iis locus aliquis vnquam eſſe videatur, ex temperatioribus, vtpotè rad. chinæ, aut ſalſæpatillæ, cum foliis endiuiæ, borrag. acetoſæ, decoctum parari poterit; imò verò in conſumptis fieri poterit ex decocto pulli, aut gallinæ iunioris, vt ſimul renutritioni corporis conſulatur. At verò tutiùs eſſe cenſemus externis remediis ſudores elicere, putà vapore decocti conuenientis in ligneo inſtrumento (vt vulgò fieri ſolet) nudo corpore ſuſcepto.

Prædictorum ſudorificorum loco maximè conueniũt diaphoretica, quæ ſimul malignam qualitatem oppugnare poſſunt: qualia in febribus malignis propoſita ſunt ex quibus ol. vitrioli præcipuum eſt, quia ad ſitim extinguendam, fluxum cohibendum, & malignitatem infringendam præſtantiſſimum eſt.

Pro potu vtatur æger aqua ferrata, cum ſyrupis acidis & aſtringentibus; vel decocto prunorum ſylueſtrium & corticis interioris quercus. Quo remedio ferè ſolo ſe hunc morbum in puero curaſſe teſtatur Eraſtus.

Exteriùs verò admoueatur fotus regioni lumborum, ex decocto rad. acetoſæ fol. plantag. cortic. granat. ſem. ſumach. & ſimilibus, quibus aceti parùm addatur. Vel quod vtilius erit, paretur inſeſſus ex eodem decocto.

Eadémque pars inungatur vnguento roſaceo, ſantalino, & comitiſſæ ſimul mixtis, vel ſequenti linimento.

℞. Olei roſac.&.myrtin.℥.j.ſantali rubri,roſar.rubr. & corall. rubr. an.℈.j ſucci. plantag. ℥.i.ceræ.q.ſ. Fiat vnguentum.

Denique ſymptomata hunc affectum comitantia, vt ſitis, vigiliæ, conſumptio, aliáque, remediis in propriis capitibus deſcriptis mitigantur.

CAPVT VII.

De Vrinæ Incontinentia.

VRinæ incontinentia in retentricis veſicæ actionis læſione conſiſtit; quemadmodum diabetes in vitio attractricis, & dyſuria expultricis. Illa verò duobus modis ſolet contingere, vigilantibus nempe, & tunc cauſa grauior eſt; aut dormientibus, quod leuius eſſe conſueuit, quandoquidem tunc temporis functiones animales minùs liberè exercentur; & hoc etiam duobus modis fit, nempè debilitate, & laxitate muſculi ſphinčteris veſicæ, quod pueris omnibus lactentibus, multis decrepitis, & quibuſdam adultis accidit, aut imaginationis errore; non pauci enim reperiuntur, qui vel ex nimio potu, aut exquiſitiore ſenſu veſicæ, aut acriori vrina lectum permingunt, concurrente quodammodo voluntatis imperio; dum per ſomnum imaginantur, ſe in parietem,aut alium locum vrinam effundere; & huic vitio ita aſſueſcunt, vt ſine vlla veſicæ aut ſphinčteris eiuſdem praua diatheſi, id fiat, neque tam medicamentis liberentur, quam prauæ illius imaginationis mutatione, vt in pueris flagro; vel in adultis, ſi locus ille,quem per inſomnia permingere putant, rebus quibuſdam pretioſis, aut venerandis exornetur, & illis ſæpè ſpectandus proponatur.

Affectus autem præternaturalis, & verè morboſus, vrinæ incontinentiam committens, in muſculo ſphinčtere conſiſtit, qui vel ſympathicè afficitur, vel idiopathicè. Sympathicè quidem variis modis, vt quoties accidit ſumma totius corporis imbecillitas, & caloris natiui exolutio,ſicut in morti proximis; vel quando totum corpus, aut dimidia illius pars afficitur paralyſi; aut illæ tantùm neruorum propagines, quæ ab oſſe ſacro exortæ, ramum veſicæ communicant. Fit etiam aliquando hæc muſculi reſolutio, ob ſimplicem condolentiam & vicinitatem, vt in grauidis mulieribus, ob vteri tumorem vel dolorem, & in maioribus recti inteſtini affectibus.

Idiopathicè verò muſculus ſphinčter variis modis afficitur;per vulnera ſcilicet illi inflicta,vt in lythotomia contingit; aut vlcera profundiora, illius contractionem & occluſionem impedientia. Potiſſima tamen cauſa,& frequentiſſima, eſt frigida & humida intemperies, quæ ad partem iſtam debilitandam & relaxandam aptiſſima eſt. Ad quam intemperiem producendam plurimùm conferunt, natiuum temperamentum frigidum & humidum, ætas puerilis, aut ſenilis, ſexus muliebris, & morbi totius corporis, aut quarundam partium, à frigida & humida intemperie otiundi; quibus addi poſſunt cauſæ externæ huic intemperiei producendæ idoneæ, ſæpè aliàs recenſitæ.

Hîc tamen dubitare licet, quomodo contrarij affectus ab eadem cauſa producantur. Hippocr. enim *in Coacis*, à frigida intemperie vrinæ ſuppreſſionem fieri pronuntiat; *Ex refrigeratione*, inquit, *interceptio vrinæ, peſſima*, incontinentia verò interceptioni contraria eſt. Dicendum eſt, quando frigida intemperies ſolùm veſicæ ſenſum imminuit, vel abolet, fieri ſuppreſſionem vrinæ, quia veſica non irritatur ad expellendum; ſi verò facultas motiua læditur, quæ eſt in muſculo ſphinčtere, ab eadem intemperie fieri incontinentiam, eo muſculo relaxato.

Signa huius affectus diagnoſtica, alia ſympathicum affectum demonſtrant, quæ deſumenda ſunt ex affectibus incontinentiæ vrinæ producendæ idoneis, ſuprà commemoratis, quæ ſi adfuerint, inde affectum exoriri coniiciendum eſt: illis autem abſentibus, de idiopathico affectu cogitandum eſt; qui ſi à vulnere, vlcere, aut alio affectu conſpicuo ſphinčteris procedat, facilè cognoſcitur; at verò ſi nihil horum appareat, ad intemperiem partis frigidam & humidam animus conuertendus eſt; eaque deprehendi poterit ex cauſarum tam internarum,quàm externarum conſtitutione, & effectibus qui ab illis dependent,quales ſunt, totius corporis mollities,color albicans,neruoſi generis, & partium genitalium laxitas,ætas puerilis,aut ſenilis, cacochymia pituitoſa,& ſimilia.

Quod ad prognoſim ſpectat; affectus iſte in ſenibus immedicabilis eſt, ob exuperantem humiditatem, & caloris natiui exolutionem, quæ irreparabilis eſt.

In febre acuta excretio vrinæ inuoluntaria admodùm periculoſa eſt;vel enim à delirio procedit, vel à ſumma facultatum omnium exolutione,quæ caloris natiui extinctionem conſequitur.

In pueris curatur vrinæ incontinentia; ætatis mutatione, cuius beneficio humiditas ſuperflua ſenſim abſumitur, & partes laxiores conſtringuntur. Si verò ante 25. annum non curetur, immedicabilis eſt.

Curatio incontinentiæ vrinæ ad frigidam & humidam intemperiem, & muſculi ſphinčteris laxitatem corrigendam dirigenda eſt. Quæ enim per ſympathiam ab aliis primariis affectibus procedit,ad illorum, affectuum curationem referenda eſt. Tum etiam quæ à vulneribus, vlceribus, aliiſque affectibus conſpicuis exoritur, ab eorum curatione dependet. Hanc itaque curationem ita proponemus, vt tum pueris, tum grandioribus ſufficere valeat, modò remediorum delectus à perito Medico habeatur. Vt nempè leuiora tantùm in pueris vſurpentur, & pro maiori vel minori annorum numero, eorum quantitas, & efficacia augeatur vel minuatur.

Primò igitur phlebotomiæ locus hîc raró eſſe poteſt, cùm frigida intemperies & pituitoſa illuuies hunc affectum producat. Niſi fortè totius plethora in iuuenili corpore eam ſuadere videatur.

Purgatio autem in hoc affectu ſemper neceſſaria eſt, eáque componatur ex phlegmagôgis medicamentis, quibus adſtringentia quædam miſceantur, non ſolùm alterantia, ſed etiam purgantia, vt rhab. myrobalani & ſimilia.

Poſteà verò ad exſiccandam materiam illam pituitoſam, partémque relaxatam conſtringendam, pulueres, opiatæ, vina medicata, & ſimilia vſurpari poſſunt, in hunc vel ſimilem modum compoſita.

℞. Nucum cupreſſi, & myrtill. torrefact. raſuræ eboris, coriandri præp.coralli rubri, & karabes, ana ʒ.ij. ſpodij ʒ.j. rad. cyperi & galangæ, ana ʒ.ß. Cum ſyrupo condituræ citri, fiat opiata, de qua capiat magnit. caſtaneæ manè & ſerò, ſuperbibendo parùm vini rubri.

Vel puluis ex prædictis, aut eorum nonnullis conflatus à ʒ.ß. ad ʒ.j. cum vino rubro exhibeatur bis in die, longè à paſtu.

℞.Rad.conſolid.maior. ℥.ß. rad. cyperi, galangæ, ana ʒ.j.fol. plantag. equiſeti, pentaphylli cum rad. ana M.j. nucum cupreſſi, calycum glandium, an. ℈.iiij. ſem.rutæ, agni caſti,thuris, & raſuræ eboris, an. ℈.ß. roſar. rubr. P.j. vini rubri ℔. iij. Infundantur per 24. horas. Colentur per manicam Hippocratis, addendo cinam.℥.ß. ſacchari q.ſ. Fiat claretum, de quo capiat ℥.iij.vel iiij.bis in die.

Multa & ſpecifica proponuntur ab Authoribus, ad

huius

huius affectus curationem maximè conducentia. Galen. *in medicamentis localibus*, & *in lib. de facilè parabilibus*, laudat cerebrum, & teſticulos leporis combuſtos. Item cochleam cum ſuâ teſtâ combuſtam potandam exhibet. Recentiores ſtercus leporis præbent, cinerem murium toſtorum, vngulam apri tortefactam, cinerem oſſium dactylorum, auellanas aſſas; puluerem corticum ouorum. Sed præ cæteris laudatur puluis agrimonij, & tunicæ interioris ventriculorum gallinæ exſiccatæ; quæ ſeorſim, vel ſimul mixta exhiberi poſſunt cum vino rubro.

Teſtatur Solenander, ſe fœliciſſimum vidiſſe ſucceſſum ex medicamento, à Gilberto Hollando Medico Romano celeberrimo in vſum reuocato. Accipiebat guttur galli, vrebat, vt non conſumptum, ſed toſtum, exſiccatúmque teri poſſet. Exhibebat puluiſculum ante cœnam cum tantillo vini rubri, & ſi æger vino vti non poſſet, cum hauſtu oxycrati dulciſſimi: idque per aliquot dies iterabat.

In grandioribus, ratione cauſæ antecedentis, ad exſiccandum totum corpus, conueniunt decocta ſudorifica per xx. dies vſurpata, ex ligno guaiaco, aut ſaſſafras parata. Quibus & ſubſtitui poterunt ſtuphæ, laconica, & in primis thermæ ſulphureæ, & nitroſæ, quales ſunt noſtræ Balerucanæ.

Pro potu vtatur æger vino rubro auſtero meraciori, vel paucâ aquâ ferratâ diluto. Hydropotæ verò ſolâ aquâ ferratâ, vel in qua ſemen coriandri, aut tantillum maſtiches bullierit. Vel denique, ad magis aſtringendum, aquâ in qua tegulæ recentes ignitæ extinctæ fuerint. Eadémque aquâ omnes cibi decoqui poſſunt. Parùm autem bibendum eſt, præſertim in cœna. Tum in ingreſſu lecti vrinam reddat æger, ac rursùs mediâ nocte excitetur ad mingendum, nec non & ante auroram. Hoc non minimùm facere poterit ad mingendi in lecto conſuetudinem immutandam.

Exteriùs verò, pubi ſcilicet & perinæo, topica admoueantur, quæ calefaciant, roborent, & exſiccent, in hunc modum compoſita.

℞. Rad. enulæ camp. calami aromat. rad. acori, cyperi, an. ℥. ß. fol. menthæ, ſaluiæ, origani, calamenti, abſinthij, an. M. ß. nucum cupreſſi, myrtill. gallar. & balauſtior. an. ʒ. j. roſar. rubr. P. j. Coquantur in æquis partibus aquæ fabror. & vini rubri, ad ℔. ij. In colat. diſſolue ſalis & aluminis, an. ℥. j. Foueatur regio pubis, & perinæi, calidè manè & ſerò.

Vel ex eodem decocto, auctâ doſi ſimplicium, fieri poterit inſeſſus, per multos dies vſurpandus.

Poſt fotum, vel ſemicupium inungi poterunt eædem partes linimento parato ex oleis vulpino, rutaceo, irino; vnguentis martiato, aregon. cum puluere maſtiches, cyperi, myrtillorum.

Vel admoueri poteſt vtiliter ſtorax liquida, vel balſamum indicum, pauco vino diſſolutum; vel pro ditioribus moſchi & zibetæ grana aliquot in oleo moſchatelino diſſoluta.

Vel emplaſtrum ſequens dictis partibus applicetur.

℞. Ladani maſtiches, an. ʒ. ij. ligni aloës, ſtyrac. calamitæ, cinam. terebinth. an. ʒ. j. myrtillor. rad. cyperi, an. ʒ. ß. ſucci menthæ & equiſeti cum vino rubro extract. q. ſ. Fiat emplaſtrum.

Denique ſi fluxio à capite in partes inferiores delabi videatur, qui infirmitatem illam conciliet; deriuetur errhinis, maſticatoriis, cauſtico occipiti, vel brachio admoto, aliiſque remediis, in catarrhi curatione propoſitis.

CAPVT VIII.

De Iſchuria, & Stranguria.

VRinæ ſuppreſſio omnimoda *ἰσχουρία* ab Authoribus nominatur; imminuta verò mingendi actio *στραγγουρία* dici ſolet; quamvis hoc vocabulum latiùs multò pateat, & ſimpliciter omne vrinæ ſtillicidium comprehendat; quod ſi abſque dolore fiat, & vrina ſtillatim effluat, etiam cum aliquo conatu, imminuta eſt iſchuria; ſi verò fiat cum dolore, ad dyſuriam potiùs, ſeu vrinæ ardorem referenda eſt.

Iſchuria igitur, ſeu omnimoda vrinæ ſuppreſſio, duplex ſtatuitur, vera ſcilicet, ſeu legitima, quæ fit veſicâ plenâ exiſtente, & notha ſeu ſpuria, quæ fit cum veſicâ vacua eſt, nihilque ad eam è renibus deſcendit.

Vera & legitima iſchuria à tribus cauſis dependet, quarum prima eſt, ſenſus abolitus in veſica propter nerui, qui ad eam defertur, paralyſim & obſtructionem; aut ſpirituum auerſionem; quorum defectu efficitur, vt veſica ſtimulum non ſentiat, & ad expulſionem non irritetur, vt in deliriis, & ſoporoſis affectibus contingit.

Secunda cauſa eſt frigida veſicæ intemperies à cauſis refrigerantibus ſeu internis, ſeu externis contracta, quatenus ſenſum veſicæ hebetat, eiuſque expultricem debilitat.

Tertia cauſa eſt, anguſtia ceruicis veſicæ vrinæ excluſionem præpediens. Huius autem anguſtiæ tres aſſignantur cauſæ à Gal. 1. *de loc. affect. cap.* 1. Aut enim muſculus ceruicem veſicæ circumdans in tantum tumorem attollitur, vt meatus inde occupetur, vt ſi vel inflammatione, vel ſcirrho, vel abſceſſu, vel alio quopiam tumore affectus ſit; aut in meatu caruncula quædã adnaſcitur ex præcedente vlcere; vel callus, aut alia quædam res, ex craſſo lentoque humore paulatim longo temporis tractu generatur. Obſtruitur etiam meatus à calculo, crudo craſſoque humore, grumo ſanguinis, vel pure.

Præterea exitum vrinæ intercludit compreſſio ceruicis veſicæ à tumore partium vicinarum incumbentium, nimirùm vteri ex fœtu grandiore turgidi, inteſtini recti fæcibus duris impleti, vel ani grandioribus hæmorrhoidibus tumefacti.

Fit etiam interdum hæc ſuppreſſio à nimia vrinæ copia diutiùs retenta, quæ totum veſicæ corpus, ita diſtendit, vt ad expellendum ſeſe contrahere nequeat; ex qua tenſione meatus etiam contrahitur & obturatur. Repletur autem veſica ab vrina nimis diu retenta, duobus potiſſimùm caſibus. Primò quando ſanus aliquis vrgentibus negotiis in foro, ſenatu, concionibus, comitiis, conuiuio, curru, aliiſque caſibus, ob loci & temporis non ſatis idoneam opportunitatem, vrinam ſponte ſupprimit. Deinde veſica nimis repletur, & diſtenditur vt contrahere ſe ampliùs nequeat, dum vrinæ ſtimulus non percipitur, propter obtuſum veſicæ ſenſum, affectis neruis, qui ad veſicam deferuntur, cum tamen illi qui muſculo ſphincteri conſtringendo dicati ſunt, incolumes remaneant, quod cuidam accidiſſe teſtatur Gal. 6. *de loc. affect. cap.* 4. luxatis ſpinæ vertebris.

Notha verò iſchuria illa nominatur, in qua vrina ſupprimitur, veſica vacua exiſtente, quia nihil ſeri ad eam defluit & deſcendit. Cauſa cur nihil ſeri ad veſicam deſcendat, duplex eſt; vel quia renes vrinæ materiam non attrahunt, deorſumque demittunt; vel quia vreteres non ſuſcipiunt. Renum igitur attractrix, vel expultrix læditur. Attractrix læditur, vel læſa facultate, vel errore obiecti. Facultas læditur à valida intemperie,

frigida præſertim; vel impeditur ob aliquam obſtructionem in renibus, aut venis emulgentibus reſidentem. Fiunt autem illæ obſtructiones à calculo, pituita craſſa, vel pure ab aliqua parte ſuperiore ad illas vias confluente. Fit etiam interdum obſtructio venarum emulgentium à repletione nimia ex ſanguine, & ſero copioſo in iis collecto; cuius rei hiſtoriam habemus in obſeruationibus noſtris, *obſeru.* 1. *cent.* 1.

Obiecti vitio tenum attractio læditur, cum ſerum, vel abſumitur, vt in febribus ardentibus; vel ad alias partes tranſſumitur, vt in hydrôpe contingit.

Expultrix ſimiliter læditur ab iiſdem cauſis, intemperie ſcilicet, obſtructione à calculo, ſanguinis grumo, pure, vel pituita craſſa; vel ab inflammatione.

Vreteres ſerum non ſuſcipiunt, nec ad veſicam demittunt, propter inflammationem, vel obſtructionem à calculo ſanguinis grumo, pure vel pituita craſſa; vel ob compreſſionem à tumoribus partium vicinarum.

Notandum eſt vtrumque renem, aut vreterem debere eſſe affectum, vt omnimoda vrinæ ſuppreſſio contingat; alterutro enim aperto, & libero exiſtente, vrina fluere poteſt.

Cauſæ omnes prædictæ ſi grauiores ſint, integram vrinæ retentionem facere poſſunt, quæ iſchuria nominatur; ſi verò remiſſiores, partialem tantùm & imminutam excretionem efficiunt, quæ ſtranguria dicitur. Vterque autem affectus ab iiſdem cauſis per magis & minùs tantùm differentibus dependet.

Dignoſcitur vera, & legitima iſchuria ex pondere & tenſione hypogaſtrij; ac tumore circumſcripto, veſicæ figuram referente. Cauſæ illius dignoſcuntur ex rebus prægreſſis & concomitantibus. Si enim fiat ex quantitate vrinæ collectæ copioſiori, quæ veſicæ contractionem impediat, ex relatu ægrotantis percipitur, illum ob diuturniorem equitationem, loci, aut perſonarum præſentiam & dignitatem, mictionis officium longiori temporis ſpatio omiſiſſe, & nullum anteà in illis partibus affectum habuiſſe. Si verò delirio, paralyſi, aut alio affectu laborauerit, ex iis qui in cauſis enumerati ſunt, illis meritò vrinæ ſuppreſſio erit referenda.

Aſtrictiones quæ fiunt à tumoribus illarum partium aut vicinarum, vel aliis cauſis ſuprà propoſitis ex propriis illorum affectuum indiciis innoteſcent. Obſtructiones verò canalis veſicæ dignoſcentur immiſsâ candelâ, vel cathetere, quæ ſi penetrare non poſſunt, ſed in via ſubſiſtunt, calculum, aut carunculam, aut aliam quampiam materiam obſtruentem adeſſe demonſtrabunt. Et illæ materiæ ita diſtinguentur, quòd nimirum ſi calculus adſit canali impactus, dolores nephritici præceſſerunt, ſi ille à renibus ſit deciduus; aut ſi in veſica genitus, vel diu commoratus fuerit, ſigna præceſſerunt calculi veſicæ, ſaltem leuiora, qualia ſuo loco propoſita ſunt. Si caruncula vrinæ commeatum impediat; præceſſit gonorrhœa virulenta, aut vlcus in meatu virgæ longo tempore materiam purulentam emittens. Si denique ſanguinis grumus, pus concretum, vel pituita craſſa obſtructionem efficiat; portiunculæ quædam eorum per virgam excretæ, vel immiſſo catheteri adhærentes ſatis patefacient.

Spuria verò iſchuria ex eo cognoſcetur, quòd nulla tenſio, nulluſque tumor, aut pondus exiſtit in pubis regione, ſed potiùs vacuitas quædam in ea percipitur, nullum adeſt mingendi deſiderium, nullâque irritatio in veſica; & immiſſo cathetere, liber canalis aditus reperitur, & nulla vrina educitur. Præceſſerunt autem ſigna calculi in renibus, aut Vreteribus; inflammationis, aut magnæ plenitudinis, aut potus largior præceſſit, quem non ſequuta eſt vrina copioſa, vnde venarum nimia repletio potuit contingere; aut denique febris ardentis, vel hydropis præſentia, ſeroſæ materiæ auerſionem teſtantur.

Prognoſim quod attinet, vrinæ ſuppreſſio valdè periculoſa eſt, & ſi ſeptimum diem excedat, certum affert interitum: ſerum enim retentum in venis, iecur opprimit, ſanguinem inficit & inquinat, ac in totum corpus regurgitat, ſuffocationis periculum infert, & ad cerebrum delatum, comatoſum affectum inducit.

Suppreſſio vrinæ, quæ ad ſauciatam ſpinam, aut caſum, aut vertebræ luxationem accidit, incurabilis eſt.

Si odor vrinæ naribus & ore ægrotantis emittatur lethale prorsùs eſt.

Vrinæ ſuppreſſioni ſi teneſmus ſuperuenerit, in ſeptimo moriuntur. Eidem ſingultus ſuperueniens mortem proximam denuntiat.

Curatio ſuppreſſionis vrinæ, ſiue illa totalis ſit, ſiue partialis, ad cauſarum ſublationem dirigenda eſt. Ac primùm illa quæ ſpuria dicitur, & à renum aut vreterum affectibus dependet, ex inflammationis doloris nephritici, aut calculi renum curatione deſumenda eſt. Quæ verò fit à repletione venarum emulgentium, larga ſanguinis miſſione, & hydragogis medicamentis curanda eſt. Legitima verò iſchuria, curatur remediis cauſas eam producentes auferentibus. Ac primum ſi fiat à veſicæ, aut partium vicinarum inflammatione, remedia ex veſicæ inflammationis curatione mutuanda ſunt.

Si verò ſuppreſſio fiat à calculo veſicæ ceruicem impacto, ſequentibus remediis auferenda eſt.

Primò æger ſupinus collocetur, cruribus elatis, mox plurimùm diúque concutiatur, vt calculus in veſicam relabatur. Et ſi hoc modo deturbari nequeat, immiſſo cathetere impellatur. Si verò calculus altiùs penetrauerit in penis meatum, omnimoda illius excluſio procuranda eſt, digitis molliter impellendo, & deducendo ad extremum virgæ: tum virgam in aquam tepidam, aut in lac tepidum demittendo, aut ægrum in ſemicupium mergendo, vt meatus laxetur, & amplior fiat. Si verò neque foràs extrahi, neque intrò impelli valeat, docent Practici ligato penè in ſuperiori, & inferiori loco, partem ſectione factâ aperire, & calculum eximere.

Obſtructio verò colli veſicæ, quæ ab inflammatione fit, propriis inflammationis remediis curabitur. Interim tamen ſi vrina diutiùs retineatur, candela cerea, oleo amygdal. dulcium illita, blandè immitti poterit, omninò vitando catheterem, ne dolore excitato inflammatio augeatur.

Quæ verò à caruncula fit vrinæ ſuppreſſio, carunculæ ipſius extirpatione curatur, Hæc autem remediis appropriatis perficitur, per candelam ceream immiſſis, quæ à perito artifice, in huiuſmodi Chirurgia apprimè, exercitato, adminiſtranda ſunt. Vrgente tamen ſymptomate, quandoquidem caruncula interdum intumeſcit, & totum canalem obſtruit, neceſſitas cogit immiſſo cathetere vrinam educere, quamvis periculum ſit, ne irritata pars magis intumeſcat. Priùs tamen tentandum eſt reuulſionibus per venæ ſectionem, & vomitoria celebratis, tum repellentibus pubi & perinæo adhibitis, carunculæ inflationem imminuere, vt retentæ vrinæ via patefiat.

Si à pituita craſſa oriatur vrinæ ſuppreſſio, conueniet primùm purgatio ex diaphœnicone cum rhab. in boli formam redacto; ac deinde terebinthina, cum puluere liquiritiæ frequenter exhibita, poſtmodum radicum aperientium decoctum, cum oxymel. aut ſyrup. byzantino exhiberi poterit. Non omiſſis interim clyſteribus, fomentis & ſemicupiis emollientibus & aperientibus. Eáque omnia conuenient, quæ ad calculum diſſoluendum & expellendum fuerunt propoſita. At inter cætera peculiari efficaciâ ſequentia conferre experientia docuit.

℞. Benedictæ

℞. Benedictæ laxatiuæ ℥.ß. trochiſc.de myrrha ℈. ij.decocti ſabinæ Vnc.iij.Miſce, fiat potio;quâ vrinæ ſuppreſſio in quadam muliere breui curata eſt.

Si redundantis pituitæ copia in toto corpore, vel capite luxuriare videatur, purgatio vniuerſalis per apozemata ad tres vel quatuor dies inſtituta,ab ipſo morbi principio, erit vtiliſſima, præmiſsâ phleboto-miâ.

Non parùm etiam huic affectui prodeſſe poteſt iu-lepus,ex ſucco parietariæ,fœniculi marini,& limon. cum ol. agmigd.dulcium,in curatione calculi tenum deſcriptus.

Syrupus Fernelij de raphano, ad Vnc.ij.per vices exhibitus,eſt etiam vltiſſimus.

Refert Dodonæus *libro obſeruat.cap.48.* quendam octogenarium, lixiuio, ex ouorum teſtis in cinerem redactis, cum vino Rhenano permixtis, ſemel tan-tùm aſſumpto, ab vrinæ ſtillicidio integrè fuiſſe li-beratum.

Renaldus Villanouanus vinum alkekengi commé-dat ſequenti hiſtoriâ,*in libro de vinis conſcriptâ. Fuit tempore meo Cardinalis quidam,qui iam per quatriduum vrinæ abnegationem paſſus eſt:turgidus,& vt dicitur,de-ſperatus, nullis aliis proficientibus medicinis:qui de con-ſilio parui. Medici per potum vini alkekengi liberatus, eſt, & ſoluta eſt vrina in quantitate, vt impleretur quaſi concha vna. Ex eo ſolo experimento, Medicus ille cum parua ſcientia & pauper,factus eſt magnus & diues. & multis quidem Deus dat gratiam,& affert vtilitates, & contrà;& totum eſt,quia iudicia Dei abyſſus multa,* Fit autem huiuſmodi vinum,vt ibidem docet Arnaldus accipiendo fructus alkekengi 5.aut 7. aut plures, & contundendo cum vino albo,poſteà colando & ex-hibendo.

Aſelli etiam cum vino albo triti & exhibiti, ad vri-nam prouocandam efficaciſſimi ſunt.Oleum ſcorpio-num Matthioli ad gutt. v.vel vj.exhibitum cum iuſ-culo,aut alio liquore,vrinam potenter educit.

Cryſtalli mineralis vſus frequens ſuppreſſam vri-nam mouet,præcipuè vbi metuitur inflammatio,quæ ab ipſa vrina diu retenta ſæpiſſimè concitatur in tu-nica interiori veſicæ.

Spiritus ſalis idem præſtat,& multò efficaciùs.

Ex vulgaribus ſuccus parietariæ depuratus ad Vnc. iv.exhibitus cum ſacchari Vnc.ß.multùm prodeſt.Illi admiſceri poteſt ſal prunelle,vel ſpiritus ſalis.

Si huiumodi ſuppreſſiones vrinæ à materia pituito-ſa oriundæ frequenter recurrãt,nihil erit præſtantius aquis thermalibus nitroſis & ſulphureis,quales ſunt noſtræ balerucanæ quæ tum potu tum balneo mate-riam illam mucilaginoſam diſſoluere, abſtergere, & abſumere facilè poterunt.

Quidam vir nobilis huius vrbis,vb vrinæ ſuppreſ-ſione multos dies perſeuerante,poſt alia remedia fru-ſtrà tentata,ſequenti clyſterè iniecto,& per duas ho-ras retento,liberatus eſt.

℞.Rad.apij.petro ſel.bruſci,gram.aſparagi,maluæ, biſmaluæ.ana ℥. ij.parietar. M.ij.ſem.aniſi,fœniculi, anethi,carui,dauci,ameos, carthami, rutæ,cumini,& baccarum lauri, an.Vnc.ferm.flor. chamæn. melilot. anethi & ſtœchad.an. P.ij. Coquantur in vino albo, ad medias.In colaturæ ℔. j. diſſolue butyri recentis Vnc.iv.melis roſac.Vnc.ij.ſacchari rubriVnc.j.bene-dict.laxat. Vnc.ß.vitell.oui,n.j.olei nucum, anethini, & ſem.lini, ana Vnc.j.Fiat cliſter.

Chymici ſua etiam remedia ad hunc affectum præ-dicant, nimirùm ſpiritus ſalis, vitrioli, ſulphuris & terebinthinæ : quos ad ℈.ß. exhibent cum aquis ap-propriatis.vel iuſculo pulli.Commendant & ſaltem tartari,& ſalem ſtipitum fabarum,à ℈.ß.ad ℈.j.exhi-bitum.

Nec non ad reuulſionem humorum à parte af-fecta, vomitoria vſurpant : eorùmque beneficio non paucos fuiſſe confeſtim liber atos glorantur.

Toto curationis decurſu fomenta, linimenta,cata-plaſmata,ſemicupia, aliàque externa vſurpanda ſunt: quæ non alia eſſe debent,quàm quæ ad dolorem ne-phriticum ſuprà fuêre propoſita. Inter cætera valet cataplaſma parietariæ frixæ cum butyro, vel meliùs cum oleo ſcorp.Item veſica oleo ſemiplena:melius erit ſi in hoc oleo cantharides coquantur.

Vulgò admonetur regioni pubis & lumborum ca-taplaſma ex cepis frixis cum axungia porci, additis oleis quibuſdam.

At longè efficaciùs operantur cepæ albæ crudæ in mortario tuſæ, addito oleo in formam cataplaſma-tis, & renibus admotæ, atque vteribus & regioni pubis.

Cataplaſma ex raphanis contuſis idem præſtare poteſt.

Quãdo à grumo ſanguinis iſchuria producitur,illius diſſolutioni incumbendum eſt, exhibitis iis, quæ id præſtare apta nata ſunt. In hunc cenſum referuntur trochiſc de carabe, coagulum hœdi,lepotis, mumia oxymel ſimplex & ſcilliticum, ſyrupus, acetoſus, & ſimilia.Exteriùs verò ſtercus bubulum mira præſtat, iuxta ſententiam Aetij *tetrab.3.ſerm.2.c.27.*

Cùm denique à pure vrinæ ſuppreſſio,aut ſtillici-dium producitur, tergentibus & incidentibus opus eſt,qualia potiſſimùm in renum & veſicæ vlcere pro-poſita ſunt.

CAPVT IX.

De Dyſuria ſeu ardore vrinæ.

DYſuriæ,ſeu vrinæ difficultatis nomine, omnem dolorificam mictionem intelligimus,quam etiã nomine ardoris vrinæ recentiores enuntiare ſolent. Cum ſtranguria ferè confunditur à quamplurimis Authoribus,qui in hac dolorificam etiam mictionem conſtituunt,ſed eam à dyſuria in hoc tantùm differre volunt,quòd maior vrinæ quantitas in dyſuria excer-natur;minor verò in ſtranguriâ,quæ etiam ea ratione vrinæ ſtillicidium nominatur,Verùm maluimus nos, clarioris doctrinæ gratiâ,vrinæ quantitate imminu-tam,quæ ſine dolore fit,ſtranguriam nominare;& ſub vno capite cum iſchuria comprehendere,ex eo quod vtrique eadem curatio adhibenda ſit omnem verò mictionem dolorificam ſub dyſuriæ nomine in hoc capite explicare, propterea quòd ab iiſdem cauſis omnes producantur, iiſdemque remediis curentur.

Cauſa proxima & immediata mictionis dolorificæ eſt ſolutio continui in muſculo ſphinctere,vel canali veſicæ.Atque adeò quæcumque ſolutionem continui in illis partibus inferre valent,dyſuriam ſeu ardorem vrinæ excitare poſſunt.

Inter illas cauſas,præcipua & magis frequens eſt vrinæ acrimonia,aliquando ſimplex,& ſine aliorum humorum permixtione,quam viſcerum,vel totius in-temperies calidior,vel acriorum & calidiorum cibo-rum vſus excitauit ; ſæpiùs verò ex permixtione hu-morum acriorum,vt bilis.& pituitæ ſalſæ,comparata. Aliquando pus ex renibus aut veſica vlceratis emanãs talem vrinis conciliat acrimoniam.Nonunquam etiã materia alba,& quaſi lactea cum vrina copioſè emit-titur,& ardorem vrinæ inducit,quam quidem mate-riam vulgus Medicorum purulentam eſſe exiſtimat, & à renibus oriundam. Quam ſententiam reprobat Senertus,huic innixus rationi,quod nimirùm,etiamſi toti renes in pus reſoluerentur,non poſſet tanta eius copia, quanta interdùm per aliquot ſeptimanas ſin-gulis diebus excernitur, indè ſuppeditari. Sed ar-bitratur ipſe hanc materiam prouenire ex vitiata co-

ctione, primò quidem ventriculi, deinde etiam hepatis, cùm error primæ coctionis non poſſit corrigi in ſecunda, vnde chylus, & poſtea etiam ſanguis crudus relinquitur, neque à partibus ſalſis & tartareis mundatur, quæ in prima coctione ſeparari debent, & illæ poſtmodùm à renibus attractæ, & ad veſicam tranſmiſſæ, dolorem inter mingendum pariunt. In eam ſententiam ſe deductum eſſe profitetur,ex eo quòd vir quidam doctus, qui per aliquot ſeptimanas ardore vrinæ laborabat, & vrinam quidẽ ſatis copioſã,ſed tali materia alba ita refertam,vt dimidium vrinalis occuparet,cũ maximo dolore excernebat,& variis adhibitis remediis nihil leuaminis ſentiebat,tãdẽ ſolius vini maluatici potu curatus fuit.

Calculus etiam in veſica latens,vbi inter mingendum ceruici veſicæ alliditur, dolorem excitat, quod etiam præſtare poſſunt arenulæ craſſiores canalem in exitu vellicantes.

Inflammatio denique, vel vlcus iſtarum partium vrinæ ardorem excitat,quandoquidem ſenſus acquiſitior ab illis affectibus redditus,ab vrina etiam benè temperata grauiter afficitur,quemadmodum videmus partes externas inflammas aut vlceratam, ab obiectis etiam proportionatis,vel leui contactu,dolore affici. Sic in gonorrhœa,quamdiu adeſt paraſtatum inflammatio,ardor vrinæ continuò percipitur.

Diagnoſis huius affectus ex ſe manifeſta eſt,dolor enim inter meiendum ita euidens eſt,vt ægri non rarò ex illius moleſtia eiulare cogantur. At ſigna cauſarum, ita diſtinguenda ſunt.

Si ex vrinæ acrimonia procedat,illa tenuis apparebit,ac intenſo colore, atque interdùm flammeo prædita, vel admiſtio bilioſæ, pituitoſæ, aut purulentæ materiæ conſpicua fiet,viſcerum aderit intemperies, vel alimenta calida & acria, aëris æſtus & ſimiles cauſæ calefacientes præceſſerunt.

Calculi denique, & inflammationes illarum partium ex propriis ſuis locis innoteſcent.

Quod ad prognoſim [pe]rtinet,hic affectus per ſe periculoſus non eſt;ſed magnam affert laboranti moleſtiam: & pro varia cauſarum diſpoſitione difficilem non rarò curationem recipit; in ſenibus præſertim, qui ſi decrepiti ſunt cum morbo commoriuntur. Atque in quacunque ætate,ſi diutiùs perſeueret,veſicam tandem, & illius ceruicem exulcerat.

Curatio primùm ad cauſæ ſublationem dirigenda eſt. Atque ita ſi à calculo, inflammatione,vel vlcere veſicæ,aut ceruicis illius dyſuria oriatur, ex propriis capitibus eorum affectuum curatio deſumenda eſt: leniendo tamen ſymptomati,quæ inferiùs proponentur,plurimùm conferre poterunt.

Quæ verò ab vrinæ acrimonia & humoribus calidioribus ei permixtis oritur, ſequentibus remediis oppugnanda eſt.

Ac primùm phlebotomia, ad hepatis aliarúmque partium intemperiem corrigendam, neceſſaria eſt. Eáq; pluries repetita, pro plethoræ magnitudine,aut inflammationi,periculo, ex brachio dextro primùm ad euacuationem, & reuulſionem;poſtmodùm verò ex venis inferioribus ad deriuationem à parte affecta cuius ratione Hipp.eúmque ſequutus Galenus,in omnium partium infra renes poſitarum affectibus, venas inferiores aperire præcipiunt.

Purgatio etiam in hoc affectu conuenit,ſed ex lenientibus tantùm & refrigerantibus compoſita,alioqui ardorẽ vrinæ maximè exaſperaret. Ideóque multi bolum ex caſſia ſimplici non audent tranſcendere. Et illa certè reliquis præferenda. Magis.tamen refrigerans efficietur,ſi pulpa tamarindorum etiam adiiciatur. Vel dilutum caſſiæ,ex decocto lactucæ,portulac. & ſummitatum maluæ paratum,ad plures dies exhiberi poterit, , vt acres humores in partes vrinarias confluentes, ad inteſtina ſenſim deriuentur. Si tamen humorum prauorum copia maiorem purgationem poſtulare videatur,& ſequentem potionem tranſcendere poterimus.

℞.Fol.lactucæ,portulac.plantag.& ſummit.malua ana M.ß tamarind.℥.ß, myrobal.citrin.ʒ.j.Coquantur ad ℥.vj.In colatura infunde caſſiæ recenter extractæ ℥.j.Colentur iterùm & poſteà diſſolue rhab. in aqua lactucæ cum ſantal.citrin.infuſi ʒ.j. ß. mannæ & ſyrup.roſ.ana ℥.j Fiat potio.

In diuturna dyſuria conueniet opiata purgans in vlcere veſicæ deſcripta.

Vomitus blandis remediis concitatus præſtantiſſimus eſt reuellit,enim à parte affecta, & incommoda arcet,quæ à purgantibus per inferiora induci conſueuerunt. In iis igitur erit proritandus, qui ſine magno labore illum ferre poſſunt, & ſemel, aut bis in ſeptimana iterandus.

Per clyſteres etiam frequenter iniectos,non ſolùm humores acres ad inteſtina deriuari, ſenſimq; expurpari;ſed etiam veſicæ partiúmque annexarum intemperies atque inflammationes demulceri poterunt; quorum formula talis eſſe poterit.

℞.Rad.althææ ℥.j.fol.maluæ, violariæ, lactucæ, ana M.j. flor.nymphææ, & hordei mundati, an.P.j. Coquantur ad ℔.j.In colatura diſſolue caſſiæ recenter extractæ ℥.j.ouum integrum vnum,olei violac.℥. ij.Fiat clyſter.

Mucilagines ſem.althææ,cydonior.fœnugr.Clyſteribus vtiliter admiſceri poſſunt ad dolorem leniendũ.

Verùm ad contemperandum dolorem & ardorem, clyſteres ex lacte puro,vel cum prædictis admixto,ita efficaces eſſe conſueuerunt, vt quoſdam viderimus ægrotantes,qui in diuturnis doloribus ex hoc ſolo remedio,& ſemicupio, de quo poſteà dicetur,leuamen ſuſceperint.

Per os autem exhibenda quamplurima,in vſu practico comperta non parùm conferre ad ardorem vrinæ demulcendum,& partium affectarum intemperies corrigendas:quorum præcipua ſunt quæ ſequuntur.

℞.Aquar. portulac. lactucæ, roſarum & nymphææ, an.Vnc.j.ſyrupi violacei, & nymphææ, an. ʒ. vj.ſalis prun. ʒ.j. Miſce, fiat iulep.ſæpe iterandus. Vel.

℞.Rad.althææ ℥.j.fol.lactucæ,endiuiæ, portulac. & ſummit. Maluæ, an.M. j.ſem.melon.cucurbitulæ, maluæ,lactucæ,& papau.albi,ana Drach.iij.iubar.ſebeſten,an.par.vj.flor.violar.roſ. & nymphææ,an.P.j. Coquantur ad quartaria quinque.In colatura diſſolue ſyrupi violac.iuiubini,& de papauere,ana Vnc.j.ſem. ſalis prunell.Vnc.ſem.Fiat iulep.pro iiij.doſibus,bis in die ſumendis.

Emulſiones etiam vſurpari poterunt,quamuis ſint diureticæ,quia refrigerant, & veſicæ meatus leniter expurgant,in hunc modum compoſitæ:

℞. Quatuor ſem. frig.maior. & papau.albi, ana Drach,iij.amygdal.dulc.excortic.& in aqua frig.infuſar.Vnc.ſem. Confundantur in mortario marmoreo, ſenſim affundendo decocti hordei excorticati,liquirit.portulac.& ſummit, maluæ V.j.ſem. Fiat emulſio pro iij.doſibus,addendo vnicuique doſi ſyrup.violac. Vnc.j. ſalis prunellæ Drach.j.Si dolor ſit acerbior, aliquid ſyrupi de papauere admiſceri poteſt. Tum etiam gummi arab.pulu.Drach. j.vtiliter additur vel ſyrup.de alth.Fern.de mucilaginibus.

Iuſcula etiam parari poſſunt in hunc modum.

℞. Rad althææ Vnc. ſem. maluæ M.j. liquirit. Vnc.ß,ſem.cydon.Drach.j.Bulliant cum iuſculo pulli, vel gallinæ.Fiat iuſculum, per plures dies iterandum.

Conueniet etiam non parùm ſerum lactis caprilli, magno oſtu exhibitum,vt in calida hepatis intemperie dictum eſt.

Imò & maiori efficaciâ,abſente febre,lac integrum præſertim

præſertim aſininum, propinari poterit; quod non ſolùm detergit, ſed etiam dolorem mulcet, & humorum acrimoniam contemperat.

In diuturno autem affectu, aquæ minerales refrigerantes, præſertim aluminoſæ, & ferratæ, aut parùm vitriolatæ, plurimùm conferunt. Experientiâ enim compertum eſt aquas noſtras Meynenſes ſimili virtute præditas, huiuſmodi affectus, quamvis inueteratos, interdum ſuſtuliſſe.

Loco iuleporum prædictorum, ſimplex maluæ decoctum, cum ſyrupo violaceo vſurpari poterit, quo ſeipſum Foreſtus, *obſ.4.lib.25.* à grauiſſima dyſuria liberatum refert: dicitque nihil æquè iuuiſſe ac dictum decoctum, eóque ſe alios ægros ſimiliter laborantes curaſſe.

Idem Foreſtus *obſ.* 3. *eiuſdem libri*, dicit quemdam Iacobum Ioannis Pharmacopœum, aquâ roſaceâ cum albumine oui concuſsâ, & ad medium ſcutellæ ebibitâ ſeipſum & alios curaſſe.

Tradit etiam ibidem Foreſtus, ſenem quemdam Delphenſem decocto flor. chamæmeli cum lacte bubulo, ex mulierculæ conſilio fuiſſe curatum.

Amatus Luſitanus *curatione* 58. *cent.* 6. dicit quamdam mulierem dyſuria laborantem, quæ multis remediis ibidem recenſitis curari non potuerat, vſu conſeruæ florum maluæ fuiſſe perſanatam. Sumebat autem illius conſeruæ ℥.j. manè, & veſperi, ſuperbibendo aquæ maluæ ℥. iij. Et idem *curatione ſequenti* 59. dicit ſenem quemdam ab excreto lapillo dyſuria laborantem, eadem conſerua, eodem modo vſurpata, intra triduum fuiſſe liberatum. Conſerua flor. althææ eſt eiuſdem vel maioris efficaciæ.

Quidam Practici commendant trochiſcos alkekengi ad Drach.j. cum liquore idoneo exhibitos, quia diuretici ſunt, vrinæ acrimoniam obtundunt, & ſtupefaciunt.

Dolore admodum vrgente, non inutile eſt dum vrina redditur, penem demergere in lac tepidum, vel decoctum maluæ, & ſem. papau. albi. Imò & aqua ſola tepida non parùm conducit ad huiuſmodi dolorem & ardorem minuendum.

Pro potu leue decoctum maluæ, cum ſyrupo violaceo, aut conſerua roſarum agitatum, erit vtiliſſimum.

Ad eundem verò ardorem leniendum, fiunt etiam iniectiones in veſicæ ductum, ex lacte, emulſione ſem. frigid. aqua plantag. ſero lactis; quibus addi poteſt liquor. albuminis oui probè concuſſi, vel trochiſcor. alkekengi ℈.j.

Externa etiam remedia ad huiuſmodi ardores temperandos non parùm conducunt, qualia ſunt balnea, vel ſemicupia, & fomenta pubi & perinæo admota, ex decocto herbarum refrigerantium parata. Linimenta ex oleo roſac. nymphææ, vnguento roſaceo, refrigerante Galeni, populeone cum caphura, & mucilag. pſyll. extr. in aqua plantag. Renibus etiam & iecori admouenda epithemata refrigerantia, & linimenta prædicta; tum ea quæ ad iecoris, & renum intemperiem calidiorem ſuprà propoſita ſunt.

Quando humores acres & bilioſi fluunt ab hepate, ad eorum deriuationem conueniet cauſticum tibiæ dextræ, tùm apertio hæmorrhoidum, quæ omnibus renum, & veſicæ affectibus vtiliſſima eſt; iuxta Aph. 11. ſect. 6. quandoquidem ab eodem ramo ſplenico ad renes, veſicam, & hæmorrhoides venæ diſſeminantur.

PRAXEOS

PRAXEOS MEDICÆ LIBER XV.

DE MORBIS MVLIERVM.

PRÆFATIO.

MORBI mulierum appellantur ij, qui mulieribus proprij ſunt, & à vitio illius partis emanant, quæ mulieribus propria eſt, vteri nimirum, de quo non ſine ratione dixit Democritus in epiſtola ad Hippocratem, eum ſexcentarum ærumnarum, & innumerarum calamitatum Authorem eſſe. Nos igitur vt affectus vteri præcipuos, & in Praxi Medica frequentiùs occurrentes, quadam methodo exponamus; eos ita diuidemus, vt alij à vaſis vteri dependeant; alij in ipſo vteri corpore, illiúſque cauitate reſideant; alij verò præcipuam illius actionem, & opus nobiliſſimum, nempè generationem, reſpiciant. A vaſis vteri malè affectis, & cauſis præternaturalibus ea obſidentibus dependent, chloroſis, menſium ſuppreſſio, & fluxus immodicus, fluores albi ſeu fluor muliebris; furor vterinus, & hyſterica paſſio. In ipſo vteri corpore, illiúſque cauitate reſident, inflammatio, vlcus, ſcirrhus, cancer, gangræna & ſphacelus, hydrops vteri, procidentia & clauſura. Illi autem affectus generationi quidem officere poſſunt, ſed tantùm per accidens. Affectus verò totum generationis opus, nempè conceptionem, grauiditatem, & partum reſpicientes ſunt, ſterilitas, morbi acuti, & chronici prægnantium, abortus, partus difficilis, fœtus mortuus, ſecundinæ retentæ, fluxus lochiorum immodicus, ſuppreſſio lochiorum, tormina à partu, & morbi acuti puerperarum. Quos omnes affectus breuiſſimâ ratione, quantum rei dignitas ferre poterit, elucubrare aggredimur.

CAPVT I.

De Chloroſi, ſeu pallidis virginum coloribus.

HIc affectus ab Hippocr. Chloroſis, à recentioribus febris alba, febris amatoria, morbus virgineus, pallidi virginum colores, & icterus albus appellatur.

Definiri poteſt, vitioſus corporis habitus, ab obſtructione venarum hepatis, lienis, ac meſenterij, & præcipuè earum, quæ ſunt circa vterum, quam ſequitur plerumque grauitas membrorum, palpitatio cordis, difficultas ſpirandi, rerum abſurdarum appetitus, & alia ſymptomata.

Pendet igitur hic affectus immediatè ab obſtructionibus partium infimi ventris, præcipuè earum venarum quæ ſunt circa vterum, quæ liberum ſanguinis affluxum ad vterum impediunt, vnde ille copiâ luxurians in virginibus, quando menſtruæ purgationes apparere incipiunt, ſi ab illis obſtructionibus impediantur, ſanguis refluit ad partes ſuperiores, & cor, hepar, lienem, diaphragma, aliaſque partes opprimit, earumque calorem natiuum obruit, & vaſa obſtruit, vnde vitioſa fit in viſceribus concoctio, & hinc crudi humores in toto corpore cumulantur, qui ad habitum corporis delati, cachexiam excitant: in reliquis verò partibus varia ſymptomata producunt. In hypochondriis enim viſcerum intumeſcentiam parit, à qua diaphragma comprimitur, vnde difficultas ſpirandi emergit. Quia verò ſanguis craſſus & flatulentus ſpiritus per venæ cauæ & magnæ arteriæ ramos ad cor deferuntur; quorum noxam excutere contendens ne ſuffocetur, frequenti arteriarum motu eluctatur, vnde palpitatio cordis emanat, quam etiam temporum pulſationes frequenter conſequuntur. Præterea cibi faſtidio huiuſmodi virgines frequenter corripiuntur, quia ob malam concoctionem, & diſtributionem, ventriculus magna crudorum excrementorum copia refertus eſt. Quæ excrementa vitioſam, ex peculiari quadam corruptela, qualitatem adepta, prauorum eduliorum, imò & rerum abſurdarum minimè alibilium appetentiam inducunt, vt ſalis, aromatum, gypſi, carbonum, cinerum, & ſimilium, qui affectus pica & malacia nominatur; à nobis inter affectus ventriculi capite proprio fusè explicatus eſt.

Cauſæ obſtructionum, quæ in venis vteri & hypochondriorum contingunt, ſunt humores craſſi, viſcidi & crudi, ex praua plerumque victus ratione geniti. Virgines enim iſtæ largo aquæ frigidæ potu hora ſomni, vel manè ieiuno ſtomacho vtuntur; aliæ acetum, olera, fructus immaturos, vel ipſam niuem & glaciem auidiſſimè deuorant: vndè calor partium natiuus obruitur, & magnus fit crudorum excrementorum prouentus: aliæ nimio ſomno indulgent, aliæ otio immodico, vt quæ, ſuendi cauſa, puluinaribus toto die affixæ, maximo ſæpè frigore torquentur; aliæ intempeſtiuis vigiliis & exercitationibus vtuntur, vt choreis ſtatim à paſtu, quas in longam noctem, cum ſuis amatoribus perducunt, quibus vt plurimùm accedunt grauiſſimæ curæ, & varia animi pathemata, ex quibus coctiones ordinariæ plurimùm euertuntur, & multa cacochymia inducitur.

Diagnoſis

Diagnoſis ex ſequenti ſymptomatum ſerie manifeſta euadet.

Primò ſeſe offert faciei & totius corporis color pallidus & ſubalbidus;interdum verò plumbeus,liuidus aut vireſcens.Cùm enim in hoc affectu humores crudi, pituitoſi,ac ſeroſi abundent, & ad habitum corporis deferantur,colorem toti corpori inducunt;& ſi pituita, bilis, aut melancholia permiſceatur,color inde ſubflauus, vireſcens,aut liuidus efficitur.

Secundò, inflatio, & quædam intumeſcentia in facie & palpebris apparet, præcipuè poſt ſomnum; quia per noctem concluſus calor plures vapores eleuauit, quàm diſſipare potuerit.Crura quoque & pedes præcipuè circa malleolos intumeſcunt,totúmque corpus laxum & molle euadit, ob eandem pituitoſorum ac ſeroſum humorum abundantiam.

Tertiò,grauitas & ſegnities totius corporis adeſt, crurum ac pedum tenſiua laſſitudo,deuolutis ſua grauitate humoribus ad partes illas decliuiores.

Quartò, reſpiratio difficilis eſt, præſertim cum ſe vehementer mouent, aut loca alia, & accliuia conſcendūt.Tunc enim ſanguis craſſus incaleſcit, ex eóque multi vapores eleuantur,qui difficultatem ſpirandi pariunt.

Quintò, cordis adeſt palpitatio, & pulſatio in arteriis temporum, dum corpus commouetur & exagitatur, propter eandem euaporationem, quæ ab humoribus craſſis excitatur aucto per exercitationem calore.

Sextò,dolor capitis grauans ac diuturnus ſæpe ægrotantes affligit, & interdum in occipitio, dum vterus compatitur; in ſincipite verò ac fronte, dum ab hypochondriis magis vapores eleuantur.

Septimò, pulſus eſt celer, & frequens, vt febricitare videantur, & ideò hic affectus dicitur febris alba; propter illam pulſus frequentiam, quæ talis efficitur, quia cùm facultas vitalis debilis ſit, vnde pulſus paruus emergit, natura paruitatem frequentia cogitur compenſare.

Octauò,ſomnus grauis eſt,ac profundus,ita vt ad meridiem vſque ſomnum producant, niſi expergiſcantur, qui à vaporibus craſſis ac copioſis ex illuuie pituitoſa eleuatis excitatur.

Nonò,ingens adeſt ciborum,præcipuè euchymorum, faſtidium, propter maximam crudorum in ventriculo, ac vicinis partibus collectionem; qui humores deteriorem tandem conditionem adepti,picam,& rerum abſurdarum appetitum inducunt.

Denique malo ingraueſcente, & multiplicatis obſtructionibus, ſuppreſſio menſium tandem conſequitur, quæ prouectum affectum, ac veluti confirmatum oſtendit.

Quod ad prognoſim attinet. Affectus iſte vt plurimùm periculoſus non eſt, & ad longum tempus perſeuerat. Si tamen nimium negligatur & altas radices agere permittatur, ita vt magna nutritionis deprauatio contingat; partium naturalium graues affectus, vt ſcirrhi aliique tumores, tum etiam propriæ ſubſtantiæ corruptiones contingunt, quæ per hydropem, febres longas, alióſque graues caſus, ad interitum perducunt.

Quàndo leuior eſt affectus,& à venarum vteri obſtructionibus potiſſimum oriundus,in iuuenculis virginibus coniugio fœliciter curatur.

Mulieres quæ diutiùs hoc affectu laborarunt, aut ſteriles fiunt,aut prolem morboſam, debilem ac parùm vitalem edunt.

Magna ſalutis ſpes elucet, quando menſtrua ſtatas periodos reperunt, & debita quantitate ac qualitate donata progrediuntur.

Curatio huius affectus perficitur obſtructionum apertione, vitioſorum humorum ex toto corpore vacuatione,& intemperiei viſcerum correctione, corúmque roboratione.

Obſtructiones auferuntur iiſdem remediis,quæ in obſtructionum hepatis, & lienis curationibus fuēre propoſita; additis nonnullis quæ vterum reſpiciunt, & ad venarum eius obſtructiones referandas magis appropriata ſunt.

Primò igitur medicamentum purgans exhibendum eſt, laborantis naturæ & temperamento congruum, ex benignioribus compoſitum, vt primam tantùm regionem euacuet; idque præmiſſo clyſtere, ſi aluus non ſit libera.

Poſteà verò venæ ſectio erit celebranda, ſi affectus non fuerit inueteratus admodùm, & puella valdè exanguis vel ad cachexiam inclinans. Vena autem brachij ab initio erit aperienda, quamvis menſtrua ſuppreſſa fuerint. Si enim ex pede ſanguis tunc temporis detrahatur, maiores fient venarum vteri obſtructiones, aucta earum plenitudine. Ex brachio deniq́ue ſiniſtro ſanguis detrahetur, ſi lien magis obſtructus ſit: è dextro verò, ſi hepar obſtructiones magis inuaſerint.

Educta ea ſanguinis quantitate quæ neceſſaria fuerit, ſolennis purgatio inſtituenda eſt apozemate aperiente & purgante, quale in obſtructionis hepatis curatione fuit propoſitum. Cui addentur herbæ vtero peculiares, vt artemiſia, matricaria, pulegium; & ſi lien obſtructus fuerit, addi etiam poterunt, quæ illum peculiariter reſpiciunt,vt cortex capparis,ceterach, ſcolopendrium. Si verò bilioſum fuerit temperamentum, & calidioris, & ſiccioris hepatis indicia apparuerint, calidiora omnia ſimplicia ex apozemate erunt detrahenda, & aperientia frigida eorum loco ſubſtituenda.

In puellis delicatioribus loco apozematis, iuſcula in dicta curatione obſtructionis hepatis deſcripta vſurpari poterunt, eiuſdémque ſimplicia immutari, vt de apozemate dictum eſt.

Interim fotus & linimentum dicto loco deſcripta admoueri debent, non ſolùm regioni hepatis, ſed etiam lienis & vteri.

Peractâ ſolemni purgatione, paretur ſequens balneum, ad vaſa aperienda & relaxanda, & materiam obſtructionum fundendam, atque digerendam. Cuius tanta eſt efficacia, vt aliquando viderimus quibuſdam ægrotantibus menſtruas purgationes in tertio aut quarto balneo profluere incæpiſſe, quæ per longum tempus anteà delituerant.

℞.Rad.althææ,liliorum, enulæ campanæ, bryoniæ, cucumeris agreſtis, ana ℔.ij. foliorum maluæ, violariæ, mercurialis, pulegij, matricariæ, meliſſæ, ana M. iiij. ſeminis lini & fœnugr. leuiter contuſi, ana Vnc. ij. Coquantur in aqua fontis pro balneo, quod ingrediatur tepidè,bis in die,ſine ſudore, longè à paſtu,per biduum ſingulis diebus decocto renouato.

Poſtridie vltimi balnei, ſi menſium ſuppreſſio adfuerit, aperiantur venæ inferiores, & emittatur ſanguis ad Vnc.iij. Idque bis,aut ter repeti poterit eo tempore,quo menſes fluere ſolebant. Aut ſi nunquam adhuc apparuerint, quo tempore ægra magis affici, & grauitis laborare ſolita eſt.

Abſolutis hiſce remediis, ad viſcera roboranda, & obſtructionum reliquias conterendas, conueniet opiata aperiens & roborans, dicto loco deſcripta. Cui vtiliter fæcula bryoniæ & ſal artemiſiæ ad Drach. ij. vtriuſque addi poterit.

Quia verò non rarò adeò contumaces ſunt obſtructiones,vt primis remediis non cedant; in hoc caſu ſyrupus magiſtralis parari poterit, ex materiâ apozematis præſcripti, auctâ purgantium doſi, quò vtetur ægra bis,aut ter in menſe.

Pilulæ etiam vſuales erunt efficaciſſimæ, quales in dicta obſtructionis hepatis curatione fuerunt propoſitæ, quibus vtiliter addentur remedia ex tartaro vitriolo, & chalybe compoſita,ibidem deſcripta.

Zacutus Luſitanus *obſeru. 99. lib. 2.* proponit hiſtoriam cuiuſdam mulieris, quæ chloroſim per decennium cum menſium ſuppreſſione paſſa erat, & variis purgantibus

purgantibus & aperientibus remediis, quibus chalybs
etiam acceſſerat, curari non potuerat. Hanc ipſe curauit
conſeruâ artemiſiæ, triginta dierum ſpatio exhibita, ſu-
perbibendo aquam ſtillatitiam ſabinæ; in qua per no-
ctem rhabarbarum maduerat.

Idem Zacutus *obſeru.* 117. *lib.* 3. aliam proponit hiſto-
riam cuiuſdam virginis, quæ multo ſale ſeſe ingurgi-
tans, ex diuturno atque aſſiduo illius vſu incidit in diar-
rhœam bilioſam cum tabe implicatam. Quam ipſe cura-
uit poſt totius prouidentiam, lacte caprino chalybeato, &
frigidis hepati applicitis.

In contumaciſſimis & diuturnis obſtructionibus, cau-
ſticum tibiæ dextræ, vel ſiniſtræ (provt hepar, aut lien
afficitur) inuſtum, plurimùm conferre poterit.

Reſeratis magnâ ex parte obſtructionibus, humores
pituitoſi ac ſeroſi, tum in venis reſidui, tum præcipuè
in habitu corporis ſtagnantes, per ſudores reſoluendi
ſunt. Cui vſui conueniet decoctum guaiaci, in naturis
frigidioribus; vel radicis chinæ ac ſalſæ parillæ, in cali-
dioribus, per quindecim aut viginti dies exhibitum. Hâc
cautione adhibitâ, vt quarto aut quinto quôque die,
intermiſſo ſudore, catharticum detur, quod humorem
circum viſcera collectum præparatum, ac concoctum
(ad ſudores ineptum) per aluum detrahat. Alioqui in-
tus ſi reſtitet, ibi obdureſcens & putreſcens, febris &
aliorum morborum occaſio erit. In eundem finem ther-
mæ ſulphureæ vſurpari poterunt, quales ſunt noſtræ
Balerucanæ, tam potu, quàm balneo. Potu enim iſtarum
aquarum, expeditis priùs, & liberatis viis, remediis an-
teà propoſitis, detergitur excluditúrque humor in pri-
ma & ſecunda corporis regione contentus, per alui
& vrinæ profluuium; tertia verò regio excitatis à balneo
ſudoribus, ab humorum ſarcina liberatur.

Ac denique congreſſus, ſi legitimè fieri poſſit, poſt
deobſtruentium remediorum vſum, erit vtiliſſimus;
illo enim calor naturalis in partibus naturalibus multùm
excitatur, quo vteri vaſa impensè dilatantur. Et docet
experientia, interdum primâ coniugij nocte pallidis iſtis
menſium fluxum excitari: aliis verò, quæ optimâ fruun-
tur valetudine, tempus conſuetum anticipari.

CAPVT II.

De ſuppreſsione menſium.

MEnſium ſuppreſſio adeſſe dicitur, quando in fœ-
mina ætate matura, quæ nec lactat, nec grauida
eſt, ſanguinis per vterum euacuatio, quæ naturaliter ſin-
gulis menſibus fieri conſueuit, rariùs aut parciùs proce-
dit, aut omninò ſupprimitur.

Cauſa illius ſuppreſſionis, vel ad vterum referenda
eſt, vel ad vaſa illius, vel ad ſanguinem, qui per illas fluit
aut fluere debet.

Vteri varij morbi ſuppreſſionem iſtam efficere poſ-
ſunt; intemperies nimirum frigida & ſicca, denſando &
conſtringendo corpus vteri; vel calida & ſicca partem
eandem exſiccando, vel eiuſdem alimentum exurendo,
vnde praui humores generantur, qui parti infixi liberum
menſium effluxum prohibent: Morbi etiam organici
eiuſdem partis, nempe inflammatio, vel ſcirrhus, diſtorſio
oſculi interioris, vel compreſſio facta à tumoribus par-
tium vicinarum, aut omenti craſſioris: ipſius vteri
denſitas & craſſities nimia, vlcera & cicatrices ab iis
relictæ, aut ex laceratione cotyledonum in violento
abortu.

Vaſa vteri non rarò obſtructiones patiuntur, quæ
frequentiſſima eſt cauſa menſium ſuppreſſionis, ab hu-
moribus frigidis & craſſis oriundæ. Interdum etiam à
conſtrictione earum venarum ſuppreſſio hæc contingit,
quæ fit à partibus vicinis diſtentis, vel tumefactis, vt de
ipſius veteri aſtrictione dictum eſt.

Sanguis quantitate, qualitate, vel motu peccans,
cauſa eſſe poteſt ſuppreſſionis menſium. Quantitate pec-
cat, aucta, vel imminuta. Aucta, ſi nimiâ copiâ in venis
redundet: tunc enim venas nimiùm diſtendit, vt ſeſe
contrahere nequeant ad expulſionem; quemadmodum
veſica nimis repleta vrinam emittere nequit ob eandem
diſtenſionem. Imminuta verò, quia paucus & imminu-
tus ſanguis in corpore retinetur ad illius nutritionem.

Sanguis qualitate peccat, dum craſſior & viſcidior
eſt ex ſe, & propriâ naturâ, propter frigidam hepatis
aliarúmque partium intemperiem, vel ex humorum
craſſorum, pituitoſorum ſcilicet aut melancholico-
rum permixtione, vnde plerumque obſtructiones
oriuntur.

Motu verò peccat, cùm per alias vias excernitur, vt
per nares, vomitum, ſputum, vrinas, hæmorrhoides, &
multas alias partes. Vidi puellam puſtulam habentem
in capite, quæ ſingulis menſibus aperiebatur, &
ſatis copioſum ſanguinem fundebat. Multas verò vi-
dimus ſanguinem periodicè per pulmonem reiicien-
tes, quæ euacuatio purgationis menſtruæ vicem ge-
rebat.

Cauſæ externæ ſuppreſſionem ſanguinis promouen-
tes ſunt, aër frigidior & ſiccior, vt Aquilonia tempe-
ſtas; ingreſſus præceps in aquam frigidam, aut nimia
in ea mora, præcipuè dum fluunt purgationes men-
ſtruæ, cibi pauciores, vel copioſiores, craſſiores &
frigidiores, vel aſtringendi vi præditi; calidiore, etiam
id faciunt, vt nimius ſalis vſus, & aromatum, exſic-
cando, hepatis, aliarúmque partium ſubſtantiam, &
ſanguinem ipſum abſumendo, atque exaſſando, vnde
craſſitiem acquirit, obſtructionibus efficiendis ido-
neam, exercitationes vehementes, & vigiliæ immo-
dicæ, ſanguinem valdè abſumentes: ſomnus diutur-
nus & otium immodicum calorem natiuum eneruans
& cruditates multiplicans, excreta & retenta naturæ
limites excedentia, vt hæmorrhagia narium, aut hæ-
morrhoidum, diarrhœæ, aliæque euacuationes diu-
turnæ, per vomitum, vrinas, aut ſudores. Ac denique
animi pathemata grauiora, vt iracundia vehemens, ti-
mor ſubitus, mœror perſeuerans zelotypia grauis, &
ſimilia.

Diagnoſis ſuppreſſionis menſium ex ipſius ægrotan-
tis relatu, mutuanda eſt. Sed quia illa vel à cauſis præter-
naturalibus procedit, vel à naturalibus, puta grauiditate;
ſigna vtriuſque ſuppreſſionis diſtinctiua proponenda
ſunt; ne Medicus à mulierculis grauiditatem ex illegi-
timo concubitu contractam tegere conantibus, deci-
piatur; neve remedia menſes prouocantia grauidæ mu-
lieri temere præſcribat.

Primò igitur grauidæ vt plurimùm naturalem retinent
colorem, qui in aliis valdè immutatur, & pallidus ac fœ-
dus efficitur.

Secundò, ſymptomata, quæ grauidis in principio
accidere ſolent, in dies paulatim miteſcunt: contrà
verò in ſimplici menſium ſuppreſſione, quòd diu-
tiùs menſes ſubſiſtunt, eò magis ſymptomata augen-
tur.

Tertiò, in grauidis poſt tertium menſem, motus
& ſitus infantis ſenſibiliter percipitur, admotâ ventri
inferiori manu: in aliis verò ſentitur quidem aliqui
tumor, ſed œdematoſus, ac minimè durus, qui cir-
cumſcriptionem non habet ſemper cum vtero limita-
tam.

Quartò, ſi oſculum vteri interius à perita obſtetrice
tangatur, non ita exactè clauſum, vt in grauidis, perci-
pitur, ſed potiùs durum, contractum, & quodam dolore
affectum.

Quintò, grauidæ vt plurimùm hilares ſunt, & parùm
in animi pathematis mutantur; contrà verò in ſuppreſ-
ſione menſium plerumque mœſtæ fiunt, & triſtitia af-
ficiuntur.

Signa cauſarum in hunc modum ſe habent.

Vteri vitia quæ ſuppreſſionem menſium efficere
valent, in ſequentibus capitibus erunt explicanda; ma-
xima

xima tamen pars eorum ex relatu ægrotantis, inſpectione & contactu earum partium percipi poteſt.

Obſtructiones & anguſtiæ vaſorum vteri cognoſcentur ex labore & moleſtia, quæ in lumbis & partibus vtero vicinis, inſtante potiſſimum menſtruæ purgationis tempore, percipiuntur, & ſi quid tunc temporis effluat, mucoſum, ſubalbidum, aut ſubnigricans apparet. Affectus verò partium vicinarum, qui vteri os aut venas occludere poſſunt, ex propriis ſignis apparebunt.

Sanguis in venis redundans ſeſe euidenter profert ex venis admodùm diſtentis in cruribus & brachiis; tum ſi fœmina carnoſior & rubicundior euaſerit, cibiſque lautioribus ſeſe per multum tempus impleuerit. Defectus verò ſanguinis erit coniiciendus, ſi fœmina obeſior fuerit; ſi febrem diuturnam, longam inediam, aut cibi faſtidium paſſa fuerit. Praua verò ſanguinis qualitas, ex prauo corporis habitu, hepatis aut aliarum partium vitio, & præſertim ex ipſius ſanguinis conſideratione, ſi tantillum ex eo effluat, innoteſcet. Motus verò ſanguinis præpoſterus, quando nempe per alias vias effluit, per ſe ſatis ſenſibus manifeſtatur.

Quod ad prognoſim attinet; menſium ſuppreſſio periculoſiſſima eſt, ex eaque multi atque grauiſſimi morbi oriuntur, & quidem alij in ipſo vtero, vt tumores, abſceſſus & vlcera; alij in toto corpore variiſque partibus, vt febres, obſtructiones, cachexiæ, cibi faſtidium, hydrops, cardialgia, tuſſis, difficilis reſpiratio, lipothymia, ophthalmia, mania, melancholia, capitis dolor, arthritis, & alij non pauci. Progreſſum noxarum quæ ex ſuppreſſione menſium oriuntur, eleganter propoſuit Hippocr. *lib. 1. de morbis mulierum*, his verbis: *Tertio menſe poſt ſuppreſſa menſtrua incipiunt ſentire ſuffocationes & horrores, lumborum grauitatem, & quandoque febrim.* Quòd ſi ſuppreſſio diutius perſeuerat, iam illi obdureſcit venter, vrina copioſior mingitur, cibi faſtidium, & vigiliæ ingraueſcunt, ita vt inter dormiendum dentibus ſtrideat: & ſi adhuc retineantur, quinto menſe his omnibus, & maximè doloribus vrgebitur grauiùs, ſed ſexto menſe inſanabilis morbus redditur, qui antea curari poterat. Et cum hoc anxia fit, & animo linquitur, pituitam vomit, ſiti magna vexatur, dolebunt partes ventris & pectinis, febris accedit, ſupprimentúrque alui excrementa, atque veſicæ, ſpina dorſi dolore vexabitur, eſtque & quaſi balbuties. Poſthàc autem intumeſcunt crura, pedes, venter, & vrina mingitur rubra, ſanguineáque; & dolor totum occupat corpus, maximè collum, ſpinam, & inguina, atque ſic moriuntur, ſcilicet ex hydrope. Hæc Hippocrates. In hoc contextu dubium facit, quòd dicit autor ſexto menſe morbum eſſe inſanabilem: contrarium enim docetur, experientia, & ipſe Hippocr. 4. *epid.* refert ancillam quandam, cui per ſeptennium ſuppreſſa fuerant menſtrua, illis tandem redeuntibus ſanitati fuiſſe reſtitutam. Conciliari poteſt Hippocrates cum ſeipſo, dicendo, vltra ſex menſes morbum eſſe inſanabilem, quando menſtrua in ipſo corpore, aut cauitate vteri retinentur, quia ibi putreſcunt, aut ſuppurantur, vt in retentis lochiis contingit; hoc tamen non de quacumque ſuppreſſione eſſe intelligendum.

Minus periculoſa eſt illa ſuppreſſio, quæ à multitudine ſanguinis laudabilis exoritur, vel à pinguedinis copia, hæmorrhagia, & vacuationibus aliis: cauſæ enim illæ, ſi non multùm inualuerunt, tolli facilè poſſunt.

Difficiliùs verò curatur, quæ à ſuccorum grauitate, vaſorum obſtructione, vel anguſtia dependet; quia rebellis iſte humor in penitiores illos meatus inſinuatus, non niſi multis remediis, & diuturna opera, cuius mulierculæ ſunt valde impatientes, educi poteſt.

Suppreſſio menſium, quæ ex proprio vteri affectu proficiſcitur, omnium peſſima eſt; quia pars illa per idiopathiam læſa, difficilè curari poteſt, ob perpetuum excrementorum affluxum, quorum receptioni ea maximè diſpoſita eſt; ita vt corporis totius ſentina ac cloaca à nonnullis nominetur.

Curatio huius affectus pro cauſarum varietate variè inſtituenda eſt. Ac primum ſi à nimia copia ſanguinis ſuppreſſio oriatur, illius quantitas minuenda eſt phlebotomiâ in brachio largâ manu celebratâ. Si enim venæ inferiores priùs aperirentur, traheretur magis ſanguis verſus vterum; vbi maiorem obſtructionem, & vaſorum diſtentionem efficeret, cum ruptionis eorumdem, aut etiam vteri inflammationis periculo.

Sublatâ plethorâ, & ſanguinis multitudine, ſanguis ad inferiora retrahendus eſt, apertis venis inferioribus circa illud tempus, quo anteà laborans purgari conſueuerat; tum etiam frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, tam ſiccis, quàm ſcarificatis.

Hiſce præmiſſis, partes vterinæ emolliendæ & relaxandæ ſunt fomentis, ſemicupiis, & inunctionibus humectantibus & emollientibus. Quibus, ſi affectus pertinacior fuerit, addere poteris purgationes hyſtericas, & particularia medicamenta menſes mouentia, quæ in poſterum proponentur; eligendo ex iis, quæ mitiora & magis temperata fuerint.

Si propter ſanguinis penuriam menſtrua non procedant, vt poſt febres diuturnas, magnas euacuationes, & in quàvis corporis inſigni extenuatione; eorum prouocatio molienda non eſt, priuſquam conuenientibus alimentis, putà analepticis, corpus inſtauratum fuerit, & ſufficiens ſanguinis copia procreata, ac morbus omnis, qui extenuationis cauſa eſſe poteſt, debitè expugnatus. Quibus præſtitis vtplurimùm contingit menſtrua ſponte profluere. Quòd ſi non fiat, & natura ſui muneris oblita ad priſtinum officium non reuertatur; apertis venis inferioribus erit incitanda, cum aliis remediis ſuprà deſcriptis; ita tamen vt quantitas ſanguinis qui educetur, valdè ſit moderata, metu virium iam deiectarum, & ne ægra in tabem præcipitetur. Hic autem diligenter eſt aduertendum, quamvis corporis extenuationem, penuriam ſanguinis non indicare; ſed eam tantùm quæ magnis euacuationibus, aliiſque cauſis conſumentibus ſuccedit. Fit enim interdum, vt menſes ſuppreſſi, & in venis retenti prauam acceſſant qualitatem, ob quam alendis partibus minimè idoneus ſanguis efficiatur; vnde corporis macies & extenuatio ſuccedit, licèt vero multo ſanguine, ſed prauo, refertæ maneant, & tum temporis venæ ſectio, etiam larga manu celebrata, plurimùm conferre ſolet. Quod quidem luculento Gal. experimento confirmatur, qui *comment. 3. in lib. 6. epid.* *Ego*, inquit, *cuidam mulierculæ, iam octo menſes purgationis menſtruæ ſuppreſſione laboranti, extenuatiſſima cùm eſſet, haud exiguo detracto ſanguine, breuiſſimo tempore proprium habitum reſtitui; ſicut & alias non paucas eodem modo ad ſanitatem reduxi. Sed quod illi mulieri accidit (neque enim erat ignobilis) fuit valdè celebre. Ipſi quidem reſciſſa vena eſt, medicis ex remedio futuram vtilitatem firmiter polliceri verentibus; quin etiam nonnulli mihi aduerſari audebant, non ſolùm propter mulieris maciem, ſed etiam propter inappetentiam, ex venæ ſectione ſequuturam eſſe noxam affirmantes. Profectò hæc melius eſt longiori ſermone perſequi, quàm vtrius Prodici Hippocrates mentionem fecerit diligenter inuenire conari. Verùm recentiores medici ad magis ſophiſticam doctrinæ ſpeciem deflexerunt, ægrotis euenientia diligenter obſeruare, & ipſorum affectus cauſaſque, ex quibus curationis inuentio acquiritur, indagare negligentes, quæ & ipſa per experientiam diiudicatur. In muliere ſanè quam memoraui, primo die ſanguinis ſeſquilibram detraxi, rurſum poſtero die libram vnam, tertio non multò plus ſemilibrâ, erant enim vnciæ octo.*

Hæc Galenus. Quibus patet, in mulieribus menſium ſuppreſſione laborantibus, etiam extenuatis, ſanguinem larga manu interdum eſſe detrahendum; quamvis huius ſæculi mulieres tantam ſanguinis euacuationem, quæ Galeni temporibus educebatur, ferre minimè valeant.

A motu ſanguinis præpoſtero ſuppreſſio menſium contingit, quando is per narium hæmorrhagiam, vomitum, aut ſputum, aut hæmorrhoïdas, aliaque loca non naturalia excernitur; eiuſque curatio perficitur, repellendo ſanguinem à partibus per quas fluit præternaturaliter; eundemque retrahendo ad vteri vias. Primum perficitur (dum ſanguis per ſuperiora loca irrumpit) lotione brachiorum, capitis & faciei ex aqua frigida, & priuatione exercitij earundem partium, præcipuè cantus & vociferationis. Secundum verò abſoluitur venæ ſectione partium inferiorum, factâ biduo, aut triduo antequam, ſanguis erumpat; cucurbitulis femoribus & ſuris adhibitis, interdum ſiccis, ſæpe etiam cum ſcarificatione; prouocatione hæmorrhoïdum, frictionibus, ligaturis, deambulationibus, fomentis, ſemicupiis ex herbis aperientibus, inunctionibus, peſſariis, clyſteribus vterinis, aliiſque infra deſcribendis. Præcipuè verò commendatur balnei naturalis vſus, ſulphurei ac bituminoſi, quod laborans pluries ingrediatur longè à paſtu, dummodò aqua hypochondriorum regionem non ſuperet: eodémque tempore ſuperiores partes flabello refrigerandæ ſunt, ne calido balnei aëre etiam incaleſcant.

Si per hæmorrhoides fluat ſanguis, & ab vtero auertatur, difficillima erit curatio. Si enim trahentibus ad inferiora vtaris, eadem ad ſedem trahent. Si verò adſtringentia ſedi adhibeas, ea etiam propter viciniam repellent quæ feruntur ad vterum. Hæc igitur vna medendi ratio conferre poterit, vt poſtquam trahentibus ad inferiora vſus fueris, localia vtero adhibeas, quæ humorem commotum magis ad vterum alliciant.

At verò omnium frequentiſſima eſt illa menſium ſuppreſſio, quæ fit ab obſtructionibus venarum vteri. Cuius curatio eadem propemodum eſt cum ea, quæ in pallidis virginum coloribus fuit propoſita, nonnullis tantùm additis, quæ vterum magis ſpecificè reſpiciunt.

Primò igitur ea omnia ſigillatim vſurpari poterunt, quæ ad chloroſis curationem fuere deſcripta. Et vtplurimum contingit, vt reſeratis viſcerum obſtructionibus menſes ſponte profluant. Quorum tamen eruptionem adiuuare poterunt, quæ motum humorum ad inferiora promouent; vt ſectio venarum inferiorum, circa conſuetam menſtruorum periodum celebrata; vel vicariæ eius cucurbitulæ, coxis & ſuris admotæ, tum ſiccæ, tum ſcarificatæ, frictiones earumdem partium, & ligaturæ dolorificæ.

Si rebellior affectus prædictis remediis non cedat, ad ea progrediendum eſt, quæ peculiari virtute & proprietate ſpecificâ menſes promouere valent, quæ ſub variis formulis vſurpari ſolent. Ac primum pulueres efficaciſſimi, & guſtui gratiores ita comparantur.

℞. Cinam. & ſuccini, an. ℈. j. croci ℈. ß. Miſce, fiat puluis ſumendus aliquot matutinis. Vel

℞. Pulu. radic. rubiæ tinctorum, & ſacchari pulueriſati, an. ℥. j Miſce, diuidatur in tres partes. quarum vna detur tempore menſium, cum vino calido ſummo manè in lecto, in quo maneat benè cooperta per horas quinque. Si non fluxerint menſes, rurſus in ſecunda periodo exhibeatur altera pars. Si adhuc non apparuerint, rursùs in tertia. Vel

℞. Rad. ariſtol. rotundæ ʒ. ß. fol. ſabinæ ſiccor. ʒ. j. ß. dictam. cretici & trochiſcor. de myrrha, ſine aſſa fœtidâ ob fœtorem, an. ʒ. j. cinam. elect. ʒ. ij. ſacchari albiſſ. ℥. ij. Fiat omnium puluis ſubtiliſſimus, de quo capiat ʒ. ij. manè per aliquot dies, cum iuſculo cicerum rubrorum, in quo cinam. ʒ. ij. croci. ʒ. ß. bullierint. Pilulæ præſtantiſſimæ in hunc modum componuntur.

℞. Trochiſc. de myrrha Drach. j. caſtorei ℈. ß. Cum ſucco artemiſiæ, fiant pilulæ paruæ.

Inter familiaria remedia & euporiſta habentur flores lauendulæ cum melle per multos dies comeſti, vel conſerua flor. calendulæ ad Drach. ij. exhibita.

Maximas autem habet vires ſanguis hirci ſylueſtris, tum etiam domeſtici, ad menſes ſuppreſſos educendos, iuxta præparationem & doſim in pleuritidis curatione propoſitam.

In calidioribus naturis cremor tartari per plures dies vſurpatus in iuſculo, vel decocto aliquo melanagogo menſes ſuppreſſos promouet.

At maximè laudantur pilulæ Montagnanæ, quæ ita ſe habent.

℞. Trochiſc. de myrrha ʒ. j. ß. ſem. petroſelini, caſtorei, cinam ana ℈. j. moſchi gr. x. Cum ſucco apij formentur pilulæ xxij. deauratæ, capiat duas manè, vel in ingreſſu lecti per aliquot dies. Vel

℞. Rad. rubiæ tinctorum & ariſtol. rotundæ, ana ʒ. iij. agar. & cinam. an. ʒ. j. croci ℈. j. Cum ſucco artemiſiæ fiat maſſa pilularum, cuius doſis eſt Drach. j.

Fermentum vetus à multis commendatur, magnitudine caſtaneæ cum pari ſacch. quantitate, per tres dies continuos exhibitum. Magis tamen proderit, ſi puluis trochiſc. de myrrha, dictamni, aut ſimilis permiſceatur.

Decocta vſitatiſſima ſunt, eorúmque vtiliſſima in hunc modum ſe habent.

℞. Rad. petroſel. & rubiæ maioris, an. ℥. ij. cicerum rubr. P. iij. Coquantur ad ℔. j. ß. In colatura diſſolue pulueris cinam. ℥. j. croci ʒ. ß. mellis q. ſ. Miſce, capiat ℥. vj. calidè, manè, bis in die, antequam menſes prorumpant; vel etiam iis fluere incipientibus, ſi lentè procedant. Vel

℞. Rad. apij, paragi; fœniculi, an. Vnc. j. fol. matricariæ, capill. veneris, nepetæ, pulegij, ana M. j. Coquantur ad ℔. ij. Colat. Vnc. iv. adde ſyrupi de artemiſia ℥. j. Bibat calidum bis in die, vt ſuprà. Vel

℞. Rad. cyperi, angelicæ, valerianæ & rub. tinct. ana ʒ. ß. fol. artem. pulegij, ſabinæ, an. M. ß. ſem. dauci, & ſeſeleos, ana Drach. j. dictam. cretici Drach. j. ß. cinam. electi ℈. iiij. croci ℈. j. Fiat decoct. ad Vnc. iiij. In colat. diſſolue ſyrup. de artemiſ. & hyſſopo, ana ℥. ß. Fiat iulep. pro doſi vnica, quæ alternis diebus exhibeatur.

Quercetanus in Pharmacopœa duo decocta valdè commendat: quorum primum ita ſe habet.

℞. Milij ſolis, aniſi, viſci quercini, ana Drach. iij. dictamni cretici Drach. j. croci ℈. j. Contundenda contundantur & macerentur per viginti quatuor horas in vino albo generoſo. Dein parùm bulliant. De hoc decocto exhibe Vnc. iiij.

Alterum decoctum ita deſcribitur.

℞. Splenem bouis integrum. Hunc in fruſta inciſum in phialam vitream capacem iniice, ita vt ad medietatem vſque impleatur; addendo cinam. craſſo modo contuſi ℥. j. caryophyll. ℥. ß. croci ʒ. ij. vini albi optimi q. ſ. ad humectandam ſolùm materiam. Vas probè clauſum ponatur in B. M. feruentiſſimo, adeò vt ebulliat per viginti quatuor horas, donec ſplen in particulas minutiſſimas coctus & conſumptus fuerit, magnáque iuris exquiſitiſſimè cocti & fragrantiſſimi copia reſtet, de quo ægra capiat manè Vnc. iv. continuando per quatuor, aut quinque dies cum menſes fluere debent.

Aquæ ſtillatitiæ cæteris liquoribus præferendæ ſunt, vtpotè guſtui gratiores, & quæ propter ſubſtantiæ tenuitatem faciliùs penetrant ad vaſa vteri obſtructa. Præ cæteris ſequens à Mercato, Roderico à Caſtro, Sennerto commendatur.

℞. Panem

℞. Panem ferè ad fermenti naturam redactum, mediocriter coctum & calidum, cui ablato cortice adde mellis ℥. xij. pulueris ſeminum vrticæ, dauci, ameos, aniſi, & fœniculi, an. ʒ. j. trochiſc. galliæ moſch. myrrhæ rubeæ, an. ℈. j. corulæ fœtidæ ʒ. ß. Infundantur omnia in ℔. iij. infraſcriptæ decoctionis, quæ recipit phaſeolorum rub. ciceram rubr. an. P. ß. ſeminis iuniperi Vnc. j. rad. rubiæ, ruſci, raphani ſilueſtris, aſparagi, apij & petroſel. an. Vnc. ſem. chamædr. recentis M. j. ameos, aniſi, fœniculi, an. Vnc. ij. Coquantur omnia ſecundùm artem. Deinde in B. M. ſtillatitium liquorem extrahes, cuius Vnc. ij. ſummo manè laboranti porriges. Addi etiam poteſt ſyrupus capill. ven. de duabus rad. de artemiſ. Doſis etiam ſequentibus diebus augeri poteſt, ſi ventriculus non offendatur.

Guaiaci, aut ſaſſafras decoctum in pituitoſis corporibus vtile eſt, etiam cum dictamno cretico; ſi per duodecim, aut quindecim dies ſumatur ſine ſudoris prouocatione. Illius experimentum refert Iacchinus in nonum Rhaſis, cap. 66. *Ego*, inquit, *lignum Indicum coxi, & adiunxi dictamnum. Vnde mulieri, quæ iam per quinque annos nihil purgabatur, & ſterilis erat, & purgationem euocaui, & partum.*

Chymici commendant tartarum vitriolatum, ſpiritum tartari, mixturam ſpiritualem, ſales artemiſiæ, meliſſæ, radic. chelidoniæ, valerianæ.

Aqua theriacalis ſequens ad hunc vſum mirè eſt efficax.

℞. Theriacæ vet. Vnc. v. myrrhæ rubræ Alexandrinæ Vnc. ij. ß. cinam. electi, croci orientalis, an. Drach. ſem. camphoræ Drach. ij. Affunde optimum vini ſpiritum, ad eminentiam trium digitorum, & in leni calore tincturam extrahe. Cui per inclinationem effuſæ adde ſpiritus tartari ſextam partem. Doſis cochlear. j. cum vino, aut aqua appropriata.

Dum prædicta remedia vſurpantur, clyſteres frequenter iniecti maximè conueniunt, ob incumbentem recto inteſtino vterum; & ita componi poſſunt.

℞. Rad. lil. Vnc. j. ireos, valerianæ, ana Vnc. ß. mercurialis M. ij. artem. ſabinæ, an. M. j. flor. chamæm. lauendulæ, an. P. j. ſem. carui, nigellæ, an. Drach. j. Coquantur ad ℔. j. In colatura diſſolue hieræ ſimplicis & benedictæ laxatiuæ, an. Vnc. ß. olei cheirini Vnc. ij. elect. de baccis lauri, Vnc. ſem. Miſce, fiat clyſter.

Imò verò purgationes per interualla repetitæ erunt præſtantiſſimæ, quæ variis modis, inſtitui poſſunt.

Ac primùm laudantur maximè à Gal. pilulæ de hiera ſimplices & compoſitæ; quia præterquàm quòd educunt conuenienter humores ſuperfluos, habent etiam facultatem vias aperiendi, & expurgandi vterum. Vel

℞. Aloës Drach. iij. maſſæ pilul. coch. min. ʒ. j. Cum ſucco ſabinæ formentur pilulæ xx. de quibus exhibeantur num. iij. ante prandium, tertio quôque die. Vel

℞. Aloës Drach. j. rhab. elect ʒ. j. ß. diagryd. ℈. j. myrrhæ, rad. aſari, an. Drach. ß. ſpicæ ℈. j Cum ſyrupo de artemiſia fiat maſſa pilul. Doſis à ℈. ij. ad Drach. j. Vel

℞. Maſſæ pilular. cochiar. minor. Drach. ſem. mercurij dulcis gr. xx. Cum ſyrup. roſ. ſolut. formentur pilulæ v. vel vj. capiat ſummo mane.

Exteriùs verò menſium ſuppreſſorum prouocatio adiuuari ſolet topicis ſequentibus, ad vias dilatandas, humores attenuandos, & facultatem expultricem excitandam.

℞. Radicum bryoniæ, lilior. cyperi, valerianæ, angelicæ, aſari, ireos, & petroſelini, an. Vnc. j. fol. artemiſ. lauri, rutæ, ſabinæ, thymi, roriſmar. pulegij, nepetæ, maluæ, mercurialis, an M j. flor. ſambuci, cheiri, chamomillæ, an. P. ij. gran. iuniperi Vnc. ij. Coquantur in aqua & vino albo. Colaturâ foueantur venter & inguina cum ſpongia.

Eodem decocto, auctâ doſi, poteſt parari ſemicupium; in quo ægra vmbilico tenùs ſedeat & herbæ coctæ ſacculo incluſæ ventri applicentur. Caueat tamen à ſudore, qui menſes potiùs ſiſtit.

℞. Ol lil. aneth. & rutacei, an. Vnc. j. ſem. vini generoſi Vnc. iij. iunci odorati, rad. cyclam. angelicæ, ariſtol. vtriúſque, fol. ſabinæ, an. Vnc. ſem. Bulliant ad vini conſumptionem. Coletur & exprimatur oleum, quo inungatur regio pubis, & pudendorum calidè poſt fotum, vel ſemicupium.

Suffitus humidi fiunt ex vapore decocti fotus & ſemicupij, quod modicè calens operiatur patellâ perforatâ, cui annecti debet fiſtula oblonga, quæ collum matricis attingat; excipiátque fumum manè & ſerò veſtibus contecta.

Siccus ſuffitus ita confici poteſt.

℞. Caryophyll. cinam. macis, an. Drach. ij. bacc. iuniperi Vnc. ſem. ſeminis nigellæ Drach. j. ſtyrac. calamit. Drach. ij. Fiat puluis craſſior qui carbonibus iniiciatur, fumúſque excipiatur vt ſuprà. Vel

℞. Styrac. calamit. ʒ. ij. thuris ʒ. j. benjoini, aliptæ moſch. ana ℥. ſem. caryoph. ligni aloës, cinam. an. ℈. ij. Cum mucilag. gummi tragacanth. extracta cum aqua cinam. fiant trochiſci pro ſuffumigio.

Peſſaria in hunc modum fieri poterunt.

℞. Fol. mercurial. contuſ. M. j. pulueris hieræ pictæ, & benedictæ laxatiuæ, an. ʒ. ij pulu. ariſt. longæ ʒ. j. mellis & ſucci mercurialis q. ſ. Fiat peſſarium. Vel

℞. Agarici, myrrhæ, ana ʒ. ij. galbani ʒ. ſem. croci ℈. j. Cum melle deſpumato fiat peſſarium, quod linteo raro inducatur, & non diu in vtero relinquatur metu inflammationis.

Pilulæ cochiæ minores in parui peſſarij formam redactæ menſes egregiè mouent.

Iniectiones etiam in vterum fieri ſolent, quæ metrenchytæ, ſeu clyſteres vterini appellantur; abluunt enim ſordes vteri parietibus adhærentes, & orificia vaſorum interna reſerant. Parantur autem ex decocto fotus præſcripti, & demptis acrioribus; vel ficuum pinguium cum artemiſia, pulegio, mercuriali; vel ex ſolo ſucco mercurialis depurato, in quo parùm benedictæ laxatiuæ ſit diſſolutum. Ad acriora enim aſcendere nefas eſt metu inflammationis. Imò poſt vſum iſtorum, quæ intus per horam tantùm vnam morari debent, vtile erit decoctum maluæ, hordei, & violarum iniicere, vel parùm hydromel. ſero capillo diluti.

In affectu inueterato cauteria tibiis admota plurimùm conferre poterunt. Quamvis enim illa à Sennerto reprobentur, ex eo quòd ab vtero potiùs deriuent, & humoribus, qui cum ſanguine ex vtero fluere ſolent, aliam viam concilient, & inclinationem eorum ad vterum prohibeant. Attamen maximè prodeſſe Mercurialis, Varandæi & aliorum frequentibus experimentis comprobatum eſt. Per iſta enim vlcuſcula ſuperflui humores perpetuò vacuantur, & humorum curſus ad inferiora dirigitur. Ac tantùm abeſt, vt humorum ſuperfluorum deriuatio ab vtero fluxum menſium auertat; quin potiùs eum prouocet, ſanguinem puriorem & naturæ regimini magis obedientem efficiendo, qui cum dictis humoribus ad cauteria non retrahitur. Adde quòd iſti humores, niſi per has vias reducantur, retenti in venis obſtructiones geminant, & ita ſuppreſſionem augent. Exiſtimamus tamen, reſtitutis menſtruis purgationibus ad naturalem ſtatum, cauteria eſſe occludenda, vt natura per vterum ſuperflua excludere aſſueſcat.

In prædictorum remediorum vſu quædam præcepta notatu digniſſima obſeruanda ſunt.

Primum, Nunquam vtendum eſſe remediis menſes mouentibus, niſi præmiſſis vacuationibus vniuerſalibus; ne humores ad venas vteri copioſiùs promoti obſtructiones augeant, aut valdè attenuati ad partes alias irruant & grauia mala producant. Quemadmodum nar-

rat Schenchius in obſeruationibus, quemdam Medicum Venetum mulieri ſuppreſſione menſium laboranti, non euacuatâ priùs pituitâ venas obſtruente, apozema quoddam dediſſe, quo aſſumpto paulò pòſt illa in paralyſim incidit.

Secundum, In menſes mouentium exhibitione à lenioribus eſſe incipiendum, ad validiora ſenſim progrediendo.

Tertium, Medicamenta menſes mouentia in maiori copia eſſe exhibenda, quia eorum virtus retunditur in via à ventriculo ad vterum.

Quartum, Medicamenta prædicta eſſe exhibenda vel horis matutinis ieiuno ventriculo, vel etiam aliquando in ingreſſu, aut egreſſu balnei: ita enim in calidum ac ſolutum corpus illabens medicina, vires ſuas potenter exerit; & multo adhuc efficaciùs, ſi ante venarum inferiorum apertionem illa exhibeantur.

Quintum, Peſſaria, & clyſteres vterinos nuptis, & viro vtentibus duntaxat præſcribi debere; virginibus verò naſcalia, fomenta, inſeſſus, & ſuffumigia ſufficere.

Sextum, In bilioſis, aut melancholicis temperamentis, calidiora omnia medicamenta eſſe deuitanda, ac mitiora tantùm vſurpanda; iiſque aperientia temperata & humectantia atque emollientia eſſe permiſcenda.

CAPVT III.

De Fluxu menſium immodico.

MEnſium fluxus moderatâ quantitate, ac debito tempore procedens, naturalis eſt; ſi verò quantitatis modum excedat, vel frequentiùs redeat, vel diutiùs perſeueret; immodicus ac præternaturalis cenſendus eſt.

Cauſæ menſium fluxus immodici eædem ſunt, quas in hæmoptyſis productione concurrere, ſuo loco, diximus; nempe anoſtamoſis, diapedeſis, diæreſis, & diabroſis, quæ fiunt à ſanguinis quantitate nimia, caliditate, tenuitate, vel acrimoniâ, ictu, caſu, aut vulnere, quæ in hæmoptyſis theoria fuſiùs expoſitæ ſunt; vt eadem hîc repetere non opus ſit. Ideò lectorem ad dictum caput perlegendum remittimus.

Diagnoſis ad ipſum affectum, illiúſque cauſam dirigenda eſt. Fluxum menſium immodicum & præternaturalem oſtendunt, difficilis tolerantia, virium lapſus, inappetentia, cruditas, & cachexia, color cadaueroſus, pedum intumeſcentia, & alij affectus grauiores, qui caloris natiui exolutionem conſequuntur.

Cauſarum verò diagnoſis in hunc modum inſtituenda eſt.

Per diapedeſim ſanguinem fluere oſtendunt, rarus corporis habitus, & carnium mollities, cibi & potus vſus ſerum multiplicare idonei: ac præſertim ipſe ſanguis dilutus ac ſeroſus, qui facilè in linteis dignoſcitur.

Per anaſtomoſim, vel rhixim ſanguinem fluere oſtendunt, vulnera, caſus, aut contuſiones prægreſſæ, ſaltus, clamores, & geſtatio ponderis inſoliti in corpore plethorico, & multo ſanguine referto, vel ingens æſtus, frigus immodicum, coitus immoderatus, iracundia inſignis, & ſimilia. Idem contingit poſt partus laborioſos, vel ab imperita obſtetrice miniſtratos, poſt abortus, vel diuturnam menſium ſuppreſſionem, quæ collectum nimiâ copiâ ſanguinem, confertim deinde effluere facit.

Diabroſim, ſeu vlcerationem in vtero factam indicant, ſanguis paulatim extillans cum ſenſu doloris & acrimoniæ, humores ſalſi & acres in corpore redundantes. Sanguis verò effluens primò ſanioſus, ichoroſus, nigricans, aut flauus profunditur; poſtmodum verò ſi vlceratio augeatur, fruſtula quædam partis deraduntur, à quibus deinde magna ſequitur ſanguinis effuſio, quam ſiſtere difficile eſt. Præceſſerunt cauſæ cacochymiam generantes, vt vſus ciborum acrium, ſalſorum, putridorum & ſimilium.

Prognoſim quod attinet. Omnis hæmorrhagia copioſior, vel diuturnior periculoſa eſt, præcipuè ex vtero, quæ non ſolùm indiuiduo, ſed etiam ſpeciei noxia eſt.

Diapedeſis omnium minimè periculoſa eſt; quia minorem efficit caloris & ſpirituum iacturam, diutiùs tamen perdurat, propter crudioris & ſeroſioris ſanguinis prouentum.

Rhixis & anaſtomoſis maius inferunt periculum, quia magnam ſubitò profundunt ſanguinis copiam; citiùs tamen curantur, quia in corporibus benè ſanis & plethoricis vtplurimùm contingunt.

Diabroſis verò omnium difficillima eſt, quia in vlcere fit ſubſtantiæ deperditio, quæ nouum iſtarum partium coalitum impedit.

Si virium debilitas, & ſymptomatum vehementia nullo modo minuatur, ſed in dies augeatur, ægræ interitum portendit.

In ſeneſcente muliere menſtruorum nimius fluxus plerúmque incurabilis, & lethalis eſt.

Curatio menſium fluxus immodici, eadem ferè eſſe debet, quæ ad immodicum hæmorrhoidum fluxum fuit propoſita.

Primò enim phlebotomia reuulſionis gratiâ in brachio celebranda eſt, partitis vicibus, & digito per vices foramini admoto. Magnâ copiâ ſanguis detrahendus eſt, quantùm vires ferre poſſunt. Teſtatur enim Hollerius *comment. Aph.* 50. *ſect.* 5. ſe multas vidiſſe mulieres, quæ detracto multo ſanguine è vena conualuerunt, cùm nullis aliis remediis poſſet reprimi fluxus ſanguinis.

Frictiones, ligaturæ, & cucurbitulæ ad reuulſionem etiam conueniunt, vt in dicta curatione, præcipuè verò mammis, iuxta Aphor. Hippocr. citatum; *Mulieri*, inquit, *ſi placet menſtrua ſiſtere, cucurbitulam quàm magnam ad mammas appone.* Si tamen admotâ cucurbitulâ difficultas ſpirandi oriatur, ſubitò auferenda eſt.

Purgatio pariter eadem, vt in dicta curatione, conuenire poteſt: eáque ſemel, aut bis in hebdomada erit repetenda, donec impuritati viſcerum & venarum ſit prouiſum. Sublatis enim bilioſis & ſeroſis humoribus, qui ſanguinem fluidum reddunt, ipſe ſponte conſiſtit. Si ſerum magis abundare videatur, radix mechoacan cum rhabarbaro conueniet.

Purgatio etiam per vomitum potenter reuellit, & ab Hipp. laudatur 2. *de morb. mulierum.* Blanda autem debent eſſe vomitoria, & frequenter iterata; aut etiam digito in os immiſſo vomitus prouocari poterit. Imò verò ſufficiet, eritque vtiliſſimum, ante prandium vomitum ciere, attamen non vomere, ſed ſolùm id tentare.

Poſtmodùm iulepi, pulueres, opiatæ, pilulæ, aliáque remedia incraſſantia, & aſtringentia in dicta curatione propoſita, hîc etiam conuenient, additis etiam narcoticis ſi vrgeat neceſſitas. Quibus ſequentia vtiliter addi poterunt, à doctiſſimis viris experta.

℞. Cortices duorum ouorum recentium vſtos, thuris, maſtiches, ana Vnc. ſem. margarit. præparat. coralli rubri præp. carabes, ana ʒ.ij. lapid. hæmatit. ſmaragdi præp. ana ℈. ſem. farinæ hordei ſine furfure P. ij. albumina ouorum numero iv. & ſi opus fuerit, adde parùm aquæ chalybeatæ, & fiant duæ placentæ, quæ in furno coquantur, vt poſſint in puluerem redigi. Doſis à ʒ.ſem. ad ʒ.j. cum iuſculo pedum veruecis ſummo mane. Hoc puluere multas mulieres hoc affectu ſatis antiquo curatas fuiſſe teſtatur Ioannes Michaël Paſchalius. Laudatur quoque puluis ſolus corticis oui ad

ad ℥.j. exhibitus in aurora per aliquot dies, & habetur pro ſecreto.

Foreſtus ſequentem puluerem commendat, quem dicit eſſe vnum ex arcanis præceptoris ſui Helidæi. Accipit turturem moderatè pinguem, ab inteſtinis repurgatum, & lotum vino rubro aſtringente, & aquâ roſacea. Deinde maſtiches Vnc. j. in ventre ponit, & aſſuit ne elabi poſſit: atque in veru ad ignem rotat, & inter aſſandum, loco butyri, aceto roſaceo aſpergit, pinguedinémque ex eo defluentem colligit, & vſui ſeruat. Poſt perfectam aſſationem, turturem in ollam nouam vitream conijcit, luto philoſophico obturatam; & in furnum calidum demittit, vt turtur perfectè exſiccari poſſit; quem poſteà in puluerem redigit. Cuius cochlear vnum exhibet omni mane, cum aqua plantaginis, aut decocto aſtringente. Et pinguedine reſeruata regionem renum, pubis & inguinum inungit.

Noſtrates mulieres vulgare habent, remedium ex floribus chamæleontis, quibus lac condenſare ſolent. Exhibent cum iuſculo, aut alio liquore. Aliæ vtuntur coagulo hœdi, vel leporis ad ℈. ſem. quod & ſanguinem fluentem ſiſtit, & concretum in vtero diſſoluit.

Succus plantaginis inter aliqua remedia præſtantiſſimum cenſetur à Gal. ſi recenter extractus ad Vnc. iij. vel iv. exhibeatur.

Solenander dicto ſucco colophoniam addit; & infallibile remedium afferit, his verbis. *Ad conſtringendum menſtruum rubeum antiquum; Accipe ſucci plantaginis cyathum vnum. Impone Drach. j. colophoniæ pulueriſatæ, & tribue ægræ. Id fiat quater, & erit curata infallneter, Deo dante.*

Succus millefolij huic vſui etiam conuenientiſſimus eſt, ſi eius ℥.ij. vel iij. exhibeantur cum ſyrupo corallorum, aut alio conuenienti.

Succus vrticæ prædictis non cedit, vel etiam efficacior eſt: exhiberi poteſt ſolus, vel cum aliis permixtus: vel ex iis fieri poteſt ſyrupus ad vſum frequentem.

Aqua ex tenerrimis & rubentibus quercus foliis extracta prædictum profluuium ſiſtit.

Sequens autem aqua valdè efficax à Mercato in hunc modum componitur.

℞. Panem ex amylo, farina hordei, & oryza confectum. Affunde aquæ chalybeatæ ℔. vij. Quibus adde roſar. rubr. ſicc. P. iij. ſucci plantag. ℔. j. rad. conſolidæ maior. virentis & conquaſſatæ ℥. ij. caudæ equinæ M. j. carnis pyrorum agreſtium & cydoniorum, ana ℥. ij. portulacæ M. ij. boli armen. Vnc. j. balauſt. & ſantal. omnium, ana Vnc. ſem. Deſtillentur omnia per alembicum: huius aquæ capiat ℥. iij. cum ſyrupi de portulac. aut de roſis ſiccis Vnc. ſem

Pro fœminis delicatioribus poterunt parari iuſcula ex decocto pedum vituli, & fol. plantaginis, vel ſanguinariæ. Vel ad incraſſandum ſanguinem, poterit fieri iuſculum ex aqua roſarum pura, & vitellis ouorum reddentibus. Iiſdem quoque confert conſerua fructus cynorrhodi frequenter exhibita, præſertim ſi calida hepatis intemperies adfuerit.

Ad omne ſanguinis profluuium Practici vtuntur oxycrato, largo hauſtu per os exhibito. Verùm in menſium fluxu pertimeſcendum eſt, quia vtero (vtpote parti membranoſæ) eſt inimicum.

Inter ſpecifica recenſentur radix filipendulæ, & cortex radicis mori quorum pulueres exhibentur ad ℥. j. cum liquore idoneo.

Flores nucum, quando ſunt maturi & cadere incipiunt, collecti, & in puluerem redacti, exhibeantur ad ℥. j. cum vino calido manè per plures dies. Ex hoc medicamine omnes habentes fluxum menſtruorum ſanantur, vt teſtatur Solenander. Specificâ etiam vi ſuffocationibus vteri medetur.

Spica nardi tenuiſſimè puluerata, & ſumpta ad ℥. j. cum liquore idoneo, menſtrua cohibet; tum etiam ſi ex ea naſcale componatur.

Lac chalybeatum per plures dies epotum in affectu inueterato multùm prodeſt: humorum enim acrimoniam contemperat, eoſdémque incraſſat, corpus reficit, & fluxui reſiſtit. Hoc commendat Auicenna, Rhaſis aliique Arabes, & Augenius ad cœlum extollit. Cauendum tamen ab eo eſt, vbi aliquid vitioſi humoris in corpore ſupereſſe ſuſpicio fuerit.

Aquæ minerales acidulæ, vitriolatæ, ferratæ, vel aluminoſæ, in fluxu diuturno cohibendo, cauſis eiuſdem auferendis & viſceribus roborandis plurimùm conferunt.

Chymici tincturam corallorum valdè commendant, tum etiam vitriolum Martis, & multa alia è ſuis Authoribus repetenda.

Pro potu vtatur ægra decocto maſtiches, vel millefolij, vel lentiſci ſicci. In vino etiam lignum lentiſcinum infundi poterit, eóque nigro, & auſtero, quo maximè viſcera roborantur, & fluxiones cohibentur.

Diligenter obſeruandum eſt, in affectu inueterato multùm aſtringentia, & incraſſantia non eſſe diu vſurpanda. Periculum enim eſt, ne meatus offarciant, occludant, & conſtringant; atque ita obſtructiones generent, & viſceribus præcipuis (quæ inſigne damnum in hoc affectu recipere ſolent) plurimùm officiant. Sed multò præſtabilius eſt, in hepar roborantibus inſiſtere: quæ quidem aſtringunt, attamen ita moderatè, vt aſtrictione obeſſe nequeant.

Ludouicus Septalius *lib. 7. Animadu. medic. art. 144.* decoctum corticum arantiorum, tanquam remedium certum, ità commendat, vt propria eius verba tranſcribere non vtile fuerit. *Poſt*, inquit, *huiuſmodi remedia ex ratione facta, cùm ea quæ aut incraſſandi facultate, aut aſtringendi maximè conueniunt; vnum in præſentia omittendum nullo modo eſſe cenſui, quo infinitas propemodùm mulieres ab hoc morbo liberaui; inter ſecreta aliquando reſeruatum, poſt adoleſcentibus qui ſub noſtra tutela ad praxim medicam addiſcendam exercentur, etiam communicatum; nunc omnibus ad communem vtilitatem, commune factum: quo ferè nunquam fruſtratus ſum, modò ab exulcerato aliquo vaſe in vtero fluxus is menſtruorum aliquam non habeat occaſionem. Eſt autem omninò euporiſton, & facillimè parabile. Recipit autem aquæ* ℔. vij. *In qua incoque cortices trium arantiorum acidorum, aliquantò adhuc ſubuiridium, at illos in phillyras incido, & exco- quo ad duarum partium conſumptionem, & factâ colaturâ Vnc. vij. vel ix. potandas mane do. Quòd ſi valentius medicamentum parare hoc ipſum volo, manipulum herbæ piloſellæ in fine excoquendum addo. Validius adhuc redditur, ſi in aqua Villenſi decoctio fiat; aut ſi in octo libris aqua fiat, vbi duæ tertiæ partes per coctionem abſumptæ fuerint, & excolatum reliquum chalybe indito ignito ſæpiùs, adhuc magis roboretur.*

Exterius verò topicis medicamentis fluxus menſium immodicus cohiberi ſolet.

Ac primùm fomenta in hunc modum parari poterunt.

℞. Rad. biſtortæ tormentillæ, & corticum granatorum, ana Vnc. ſ. fol. plantaginis, centinodiæ, burſæ paſtoris, equiſeti, ana M. j. nucum cupreſſi, balauſtior. granatorum myrti ſumach, ana Vnc. j. Bulliant in aqua ferrata & vino auſtero. Colatura foueatur regio pubis valdè tepidè.

Item ſpongia marina in aceto forti bulliat, quæ ſuprà pubem mulieris poſita menſtrua potenter ſiſtit.

Semicupium ex priori decocto fotus paratum, aucta doſi, etiam conuenit. Sed cauendum ne calidum adminiſtretur, ſed tantùm ſubfrigidum; alioqui calore ſuo vaſa vteri magis aperiet. Efficaciſſimum eſt balneum decoctionis aluminis; ſed ſterilitatem inducit.

Linimentum, vel vnguentum poſt fotum, vel ſemicupium,

cupium, admouendum eſt pubi, perinæo & lumborum regioni, in hunc modum compoſitum.

℞.Ol.myrtini,de maſtiche, & cydoniorum, ana ℥.j. boli armenæ, ſanguinis draconis, & karabes, ana ʒ.j. aceti cochlear.j.Fiat linimentum.

Vel admoueri poterit vnguentum comitiſſæ, aut vnguentum de bolo recenter diſpenſatum, vel ceratum ſequens ſummè efficax.

℞.Picis naualis Vnc. ſem. thuris maſculi Vnc. j. maſtich. Vnc. ſem. terebinthinæ Vnc. j. ſang. draconis, roſar. rubr. ana Drach. ij. Fiat ceratum renibus applicandum.

Emplaſtra etiam vmbilico & lumbis vtiliter admoueantur, ex maſſa emplaſtri contra rupturam, pro matrice, de maſtiche, ſolis, aut ſimul mixtis: vel ex maſſa emplaſtri de Vigo pro fracturis, quod præſtantiſſimum eſt,& abſque calefactione operatur.

Cataplaſmata ſequentia multò efficaciùs operantur, & in largo ſanguinis profluuio, vnde vitæ periculum immineat, plurimùm poſſunt.

Parantur autem ſi vel bolus armena cum ſucco plantaginis & pauco aceto incorporentur, & admoueantur.

Vel pulueris gypſi ℔. j. cum gummi arabici torrefacti ʒ. x. & quatuor albuminibus ouorum incorporetur, & cum placentulis goſſipij emplaſtrentur partes prædictæ. Dicit Solenander, hoc cataplaſma omnem muliebrem fl uxum ſiſtere vno die.

Benigniùs operatur, & ſpecifica quadam vi potiùs, quàm aſtrictione, cataplaſma ex vrtica cocta in ſartagine, pubis regioni admotum.

Iniectiones etiam fiunt in vterum per matrenchytem ex ſucco plantaginis ſolo; qui valdè eſt efficax, & à Practicis celebratus. Ex ſucco polygoni idem præſtari poterit. Tum iiſdem ſuccis addi interdum ſolent mucilaginis gummi tragacanthæ ℥. j. amyli ʒ. j. aquæ peculi roſarum Vnc. iij. Et in vterum infunduntur. Vel

℞. Fol. Polygoni, plantag. millefolij, burſæ paſt. caudæ equinæ,ana M.ſem. Coquantur ad ℔. ſem. In colat. diſſolue acaciæ Drach. iij. ſanguin. dracon. boli armen.& lapid.hæmat.ana Vnc.j. Miſceantur, fiat clyſter vterinus.

Suffitus ex aceto ſupra laminam candentem effuſo, & in ſella perforata receptus, vtiliſſimus eſt. Vel in hunc modum componi poterit.

℞.Thuris,maſtiches,ana Drach.ij. myrtillorum, ladani,an.Drach.j.ſuccini,roſarum rubr.balauſtiorum, an. Drach. ſem. Cum infuſione tragacanthæ in aqua roſarum, fiant trochiſci pro ſuffumigio.

Suffitu ranarum combuſtarum teſtatur Ioannes Michaël Paſchalius, ſe fœminam quandam curaſſe, quæ ſeptem ferè menſibus hoc fluxu laborauerat. Idem etiam ſuffitum vngulæ mulæ hunc fluxum mirificè ſiſtere expertum eſſe ſcribit.

Peſſaria adſtringentia hîc etiam vſurpantur. Quæ tamen parùm vtilia ſunt, cum vix ad orificia venarum aperta poſſint pertingere. Si tamen venæ ceruicis vteri aperta ſint, locum habere poſſunt, & in hunc modum componi.

℞.Succi plantag.vel centinodiæ ℥.ij. pulu. trochiſc. de carabe, & acaciæ, ana ʒ. j. Miſceantur cum albumine oui, & panno ſerico inuoluantur. Fiat peſſarium. Vel

℞.Pulu.hypociſtidis, acaciæ,boli armeni, ſang.draconis,rad.conſolidæ, arnogloſſæ, gallarum, ana ʒ.ſem. ſucci portulacæ, vel plantag. vel ſyrup.de roſis ſiccis, aut myrtillorum q.ſ.Excipiantur bombace.

Parantur etiam peſſaria ex foliis portulacæ, plantag. aut polygoni, vel alterius herbæ conuenientis contuſæ, & in linteo inuolutæ; aut ex vnguento comitiſſæ lana excepto, & vtero indito.

Neque omittenda eſt lotio tibiarum in aqua frigida, aut decocto aſtringente, à Practicis vſitata, quæ cohibendo menſium fluxui non parùm confert.

Circa topicorum adminiſtrationem hoc aduertendum, ne ſcilicet aſtringentia medicamenta ſaltem fortiora admoueantur, priuſquàm reuulſiones ſufficienter celebratæ fuerint, præſertim illa quæ venæ ſectione perficitur. Periculum enim eſt, ne tumores in vtero, aut grauiores alios affectus concitent. Ideò ſemper, quantùm morbus dare inducias poterit; tum reuellentibus, tum incraſſantibus atque aſtringentibus internis curatio tentanda eſt, priuſquàm ad topica illa deueniatur.

Suprà deſcripta curatio fluxui menſium aptari poterit,ſiue ab anaſtomoſi, ſiue à diapedeſi, ſiue à rhixi, ſeu ruptione vaſorum dependeat, adhibito iudicio. At ſi ab eroſione, ſeu exulceratione oriatur, illius curatio erit inſtituenda, provt in vlceris vteri curatione docebitur.

In toto morbi decurſu, dum prædicta remedia vſurpantur, viſcerum roborationi, & correctioni ſanguinis incumbendum erit, quemadmodum in fluxu hæmorrhoïdum dictum eſt.

Ac denique ſedato ſymptomate, prophylaxis ibidem inſtituta, hîc etiam conferre poterit.

CAPVT IV.

De Fluore muliebri.

FLuor muliebris, vteri profluuium, ſeu menſtrua alba, dictus, fit quando humores excrementitij ex vtero profluunt, vel continenter, vel ſaltem nullo ordine, nullóque circuitu.

Illi autem humores excrementitij modò albi ſunt, & pituitoſi, ſero lactis, aut hordei cremori perſimiles: modò pallidi, aut flaui, aut virides ex bilis permixtione, modò aquoſi ex ſeroſis humoribus, modò ſubnigri, ex humore melancholico admixto; modò acres & erodentes, vt partes vterinas exulcerent; modò tetri & graueolentes, modò nullo odore moleſti.

Fœminas adultiores, & ætate maturas plerúmque malum hoc ſolet corripere; virgines tamen ab eo non ſemper ſunt immunes, quod perperam nonnulli aſſerere auſi ſunt, viarum anguſtiam accuſantes, & temerè pronuntiantes, corruptas eſſe virgines, quibus fluores albi promanant. Etenim ſi virgines ſatis amplas habeant vteri venas, vt per earum ductus menſes ordinarij fluere valeant, quidni etiam fluores albi per eaſdem vias ſtillare poterunt, cùm ſæpè materia illius fluoris ipſo ſanguine tenuior, & fluidior ſit, vtpotè ſeroſa, vel biliosa? Idipſum confirmat experientia à doctiſſimis Medicis prolata, & quotidiano vſu à nobis etiam confirmata; caſtiſſimas atque integerrimas virgines, de quibus nulla corruptionis ſuſpicio eſſe potuit, hunc affectum paſſas eſſe. Et teſtatur Fernelius ſe puellam vidiſſe octauo ætatis anno, hoc malo obſeſſam, ac diu poſteà grauiter afflictam.

Generantur autem humores iſti excrementitij, vel in toto corpore, vel in aliqua parte principali, vel in ipſo vtero.

Si à toto corpore iſti profluant humores,vel ex prauo alimento, vel ex vitioſo, & habituali totius corporis temperamento generantur, & ad vterum confluunt, tanquam totius corporis ſentinam, ac veluti cloacam, ad quam reliquæ partes ſeſe exonerant.

Partes verò peculiares, quarum conſenſu in hoc morbo vterus afficitur, potiſſimùm ſunt, cerebrum, ventriculus, hepar, lien, meſenterium, & veſica, quæ ſua excrementa ad partes debiliores, & receptioni magis diſpoſitas, amandant.

In

In vtero generantur humores iſti excrementitij, quia proprium alimentum commutare nequit, ob debilitatem retentricis, aut concoctricis, ideò illud maiori parte in excrementitium humorem faceſſit, cùm imperfectè conficiatur, vel potiùs corrumpatur. Imperfectè conficitur in frigida vteri intemperie, corrumpitur in calidiori. Et cùm vterus ex concoctionis defectu, nutritione ſuâ fruſtretur, nouum alimentum continuò attrahit, quod in excrementum conuerſum, ab eo tanquam inutile expellitur, ac noua omninò fit attractio, vnde continuus, & copioſus fit praui illius humoris per vterum effluxus. Debilitatur vterus, & horum excrementorum receptioni magis idoneus redditur, à grauiditate, partu, aborſu, contuſione, inflammatione, abſceſſu, aut exulceratione.

Diagnoſis ad ipſum affectum, partem affectam, & cauſam illum producentem dirigitur.

Affectus ipſe ex ægrotantis relatu facilè dignoſcitur, eúmque non rarò varia ſymptomata conſequuntur, nempè color faciei pallidus, appetentia deiecta, nauſea, ſpirandi difficultas, virium deiectio, oculorum tumor, & inflatio, mœror & triſtitia, vrinæ craſſæ & turbidæ; aliaque non pauca, quæ pro humoris peccantis diuerſitate varia eſſe ſolent, vt inferiùs diſtinctè magis explicabitur.

Partem affectam, & locum in quo humores excrementitij fluorem iſtum efficientes generantur, ſequentia indicabunt.

In toto corpore materiam iſtam generari indicant, laſſitudo ſpontanea, & grauatiua, à qua leuatur ægra, copiâ humoris excretâ, & rurſus grauari incipit nouâ collecta materia; venarum plenitudo, torpor pedum, manuum ac crurum, quæ ſigna plenitudinem præcipuè oſtendunt. Cacochymiam verò in toto corpore redundare ſignificant, prauus totius corporis habitus; manuum & pedum inflationes, pruritus & mordacitas in toto corpore, ſi humor acrimoniæ ſit particeps, & alia non pauca.

In aliqua verò parte peculiari materiam peccantem oſtendunt ſymptomata, & excrementa cuique parti propria & particularia; v. g. iecoris dolor, calor, aut tumor, cum excrementis bilioſis, iecur eſſe affectum ſignificant: eadem verò ſymptomata in ſiniſtro hypochondrio apparentia, cum excrementis humorem melancholicum referentibus, ex liene fluxum procedere oſtendunt. Pituitoſa excrementa, nauſea, inappetentia, & aliquando ingens fames, frequens ciborum corruptio, & ructus acidi, vel nidoroſi, certa ſunt affecti ventriculi indicia.

Dolor capitis, ſpumoſa excrementa, conſueta per os, & nares euacuatio ſuppreſſa, à capite humores affluere teſtantur. Si nulla prædictarum partium læſarum ſigna appareant, ab ipſo vtero fluxum procedere coniiciendum eſt. Præterea fœmina eſt boni coloris, materia fluens pauca eſt, cùm ſolius vteri ſit excrementum. Præceſſerunt cauſæ vterum labefactantes, vt partus laborioſus, vel aborſus, caſus ſupra ventrem aut dorſum, coitus immoderatus, præſertim ſi fœmina nimis iuuenis coniugio tradita ſit; tumores, vlcera, aliique affectus vterum obſidentes, quorum ſigna in propriis capitibus propoſita ſunt.

Humorem verò, fluxum iſtum efficientem, teſtantur in primis colores humoris effluentis ſuprà propoſiti, qui in linteis apparent, quibus ille excipitur; ſi, vt docet Hipp. 2. *de morbis mulierum*, lintea illa arefacta ſimplici aqua lauentur, ac in vmbra exſiccentur. Tunc enim manifeſtè colorem referunt humoris in excrementis dominantis: quibus addi poſſunt ex ſemeiotica generali, ſigna humoris in toto corpore redundantis.

Signa denique proponenda ſunt, quæ iſtum affectum à conſimilibus diſtinguere valent. Conſimiles autem ſunt, excretio materiæ purulentæ ex matricis vlcere, & gonorrhœa.

A materia purulenta diſtinguitur, ex ipſius vlceris ſignis proprio capite deſcribendis, tum etiam quia pus ipſum longè eſt craſſius, & albicans, & minoris quantitatis, ſi ritè concoctum ſit; ſi verò ſanioſum & ichoroſum fuerit, quodam cruore perfuſum eſt, & interdum filamentis partium, & cum inſigni doloris ſenſu exire ſolet: tum etiam mulieres vlcera patientes in vtero, aut illius ceruice, non admittunt coitum, niſi cum moleſtia, quæ affectum ipſum exaſperat; quæ verò muliebre profluuium patiuntur, liberè, & patienter venereos amplexus ſuſtinent. In gonorrhœa verò materia effluit in minori copia, craſſitie maiore, albedine ſplendidiore, & longioribus interuallis, ac rariſſimè fœtet; tum ſi gonorrhœa ſit virulenta ex impuro concubitu contracta, ex ardore vrinæ, pudendi vlcuſculis, aliiſque ſignis malignitatem indicantibus innoteſcet.

Prognoſis huius affectus ex vna parte bona eſt; ex altera verò mala. Bona dici poteſt, quatenus vtplurimum vitæ periculum non infert: mala verò quatenùs affectus eſt contumax, ac diuturnus, & curatu difficillimus: ſiquidem humorum ſuperfluorum affluxus, qui ſemel hanc viam affectauit, difficillimè auertitur, cum vterus, vt antea dictum eſt, ſit ſentina totius corporis, per quam etiam in ſtatu naturali humores ſuperflui ſingulis menſibus expurgantur.

Si grauior euadat affectus, multa alia mala inducere poteſt, nempè ſterilitatem, vteri procidentiam, exulcerationem, cachexiam, hydropem, tabem.

Fluxus liuidus, cruentus, aut fœtidus deterior eſt albo, pallido, & minimè fœtido.

Quò diutiùs durauerit hic affectus, eò curatu difficilior eſt.

Vetulas hoc malum plerumque ad mortem comitatur, ob pituitæ copiam, & facultatis concoctricis imbecillitatem.

Curatio huius affectus incipienda eſt ab vniuerſali humoris peccantis euacuatione, quæ illius naturæ conueniat. Et quia huiuſmodi fluxus à pituitoſis, & ſeroſis humoribus plerumque fieri conſueuit, illos humores purgantia medicamenta erunt præcipuè vſurpanda: iiſque cholagoga aut melanagoga erunt admiſcenda prout bilioſi, aut melancholici humores illi admixti fuerint. Præſcribi ergo poterit apozema conueniens, alterans ſimul &. purgans, pro quatuor, aut quinque doſibus, pro ſolemni euacuatione; hoc continuò aduertendo medicamentis purgantibus quædam aſtringentia, & roborantia eſſe permiſcenda, ne humores commoti verſus vterum magis præcipitentur.

De venæ ſectione dubitatur, an ſcilicet in hoc affectu conueniat. Cùm enim hic fluor à cacochymia dependeat, & illa per phlebotomiam ad venas attracta, maſſam ſanguinis inquinare poſſit, nullus videtur eſſe venæ ſectioni locus. Adde quòd in chronico hoc affectu vires valdè deiiciantur, & corpus non rarò ad tabem perducatur, venæ ſectione ampliùs labefactandum, & alimento ſuo fraudandum non videtur. Ita tamen deciditur, quòd ſi fluor iſte non ſit purus & ſolitarius, ſed ſanguini aliquo modo permixtus, & ſubruber appareat; tunc celebrari poteſt venæ ſectio; tum etiam ſi inſignior ſit iecoris caliditas, & bilioſi ſucci acrimonia huic fluxui coniuncta. In aliis verò caſibus, præſertim quando hic affectus inueterauit, melius eſt à phlebotomia abſtinere.

Ligaturæ in ſuperioribus partibus, & cucurbitulæ ſcapulis & dorſo ad reuulſionem erunt vtiliſſimæ; tum præcipuè frictiones ex linteis primùm mollioribus, mox aſperis, quibus quotidie Galen. vtebatur in vxore Boëthi, quam intra tredecim dies curauit, vt ipſe refert, *lib. de præcognitione ad Poſthumum*, c. 8.

Ac præter purgationem vniuerſalem ſupra propoſitam, vſuales etiam purgationes adminiſtrandæ ſunt, & frequenter repetendæ; vt magis illa excrementorum illuuies ſenſim educatur, & natura aſſueſcat humores per aluum expurgare, qui ante ad vterum confluebant.

In hunc finem ſyrupi magiſtrales, pilulæ, & opiatæ vſuales componi poterunt, ægrotantis temperamento, & humoribus peccantibus congruæ. In affectu pituitoſo laudat Mercatus ſyrupum ex decocto ligni guaiaci, eum ſenna, turpetho, & agarico, tum etiam pilulas ſequentes.

℞. Pilular. de hiera ʒ.j. agarici trochiſcat. Drach. j. ß. Cum melle roſaceo fiant pilulæ, quarum ſummo mane capiat laborans ſex, aut ſeptem, tertio quoque diei poſteà verò earum tres tantùm, quinto, aut ſexto quoque die. Vel ad magis adſtringendum ſimul & purgandum, in quocumque temperamento, ita confici poterunt.

℞. Rhab. electi ſucco roſarum frequenter irrigati ʒ.ij. myrobal. citrinorum, chebulorum, & indorum infuſorum in ſucco roſar. ana ʒ.j. maſtiches ℈.j. ſpicæ ℈.ß. Cum ſyrupo roſaceo fiat maſſa pilularum, cuius doſis erit Drach. j. bis in ſeptimana.

In fluxu ſeroſo radix ialapæ eſt præſtantiſſima, eáque in hunc modum vſurpari poterit.

℞. Rad. ialapæ ſubtiliſſimè pulueriſatæ ʒ.j. cinam. pulueriſati ℈.ß. Miſceantur, & cum iure pulli fiat potio, quam ſumat in aurora.

Ptiſana laxans per menſem quotidiè exhibita, contumax vteri profluuium curauit, quod aliis remediis non ceſſerat, vt in obſeruationibus noſtris videre eſt.

Vomitus etiam in hoc affectu maximè commendatur, in iis præſertim quæ facilè vomunt; quia humores crudi, qui circa ventriculum cumulari ſolent, euacuantur, tum etiam ab vtero potenter reuelluntur. Inter idonea medicamenta ad concitandum vomitum, laudatur diaſarum Fernelij, cuius Vnc. ſem. data cum aqua mulſa, vel cum oxymelitis Vnc. j. & iure pulli tepido, bis, aut ter in menſe, ſine vllo labore vomitum ter, vel quater mouet.

Poſt ſufficientes purgationes, ad diſcutiendas humoris ſuperflui reliquias, ſudores excitari poterunt, quibus etiamnum fiet conueniens reuulſio fluxionis ad vterum decumbentis. Huic rei conueniet decoctum guaiaci & ſaſſafras in pituitoſis, vel chinæ & ſalſæparillæ in bilioſis & melancholicis; additis etiam herbis refrigerantibus, vel temperatis, ne magis iſti ſucci exaſperentur, & acriores euadant. Vel prouocabuntur ſudores herbarum calidarum decocto, vt nepetæ, calamenti, fœniculi, hyſſopi, enulæ, chamom. anethi & ſimilium, cuius euaporatio in ſolio idoneo recipiatur. Ex quo etiam decocto balneum fieri poterit, à quo ſudores excitentur. At in calidioribus naturis ſufficiet balneum aquæ dulcis tepidæ, in quo modici tantùm ſudores, & blandi prouocentur.

Thermæ etiam ſulphureæ ſudores potenter excitant, & huius morbi reliquias abſumunt: harúmque vſu nonnullas mulieres curatas vidimus, quæ aliis remediis reſtitui nequiuerant.

De diureticis non leuis eſt difficultas, an ſcilicet huic affectui conueniant. Illa enim non ſolùm vrinas, ſed etiam menſtrua prouocant, calefaciendo ſcilicet, & attenuando humores in venis contentos. Attamen ab omnibus Authoribus approbantur, & à Gal. ipſo, qui iis vſus eſt in vxore Boëthi. Et ratio eſt, quia diuretica vrinas primariò prouocant, menſes verò ſecundariò, & quaſi ex accidenti. Deinde renes continuò ſeroſam materiam attrahunt, vterus verò excipit tantùm. Vnde credibile eſt, maximam iſtarum humiditatum partem ad vias vrinæ profecturam.

Diureticum autem in dicta muliere à Galeno vſurpatum, fuit decoctum aſari, & apij in aqua communi; attamen magis temperatum efficietur in aqua cichorij.

Magis compoſitum decoctum in hunc modum parari poterit.

℞. Rad. aſari, apij, ana Vnc. j. fol. calamenthi, ſoldanellæ; ana M. j. fol. ſambuci M. ſem. polypod. & ſem. carthami, an. Vnc. ſem. Coquantur ad ℔. j. Colaturæ dentur Vnc. v. manè. Et ſi purgans efficere volueris, adde decocto aliquid agarici, vel turpethi in ligatura incluſi.

Dubitatur de cauſticis tibiæ admouendis. Cùm enim humores alliciant ad inferiora, fluorem iſtum vterinum augere poſſunt. Attamen in diuturnis affectibus conuenire experientia docuit, quòd per hæc emiſſaria inutilis materiæ portio educatur.

Si humores bilioſi & acres in vitio fuerint, non ſolùm exhibenda ſunt purgantia cholagoga; ſed etiam alterantia, refrigerantia, incraſſantia, & leuiter aſtringentia, quales ſunt iulepi ſequentes.

℞. Fol. cichorij cum rad. endiuiæ, borrag. lactucæ, & portulacæ, ana M. ſem. iuiubarum, & ſebeſten recentium, ana num. vij. ſem. quatuor frig. maior. & papau. albi, an. Drach. ß. roſar. rubr. P. j. Coquantur ad ℔. j. In colat. diſſolue ſyrup. cydon. vel de roſis ſiccis Vnc. iij. Fiat iulep. pro iij. doſibus.

Si verò humores melancholici redundent, remediis etiam illos reſpicientibus alterandi, & expurgandi ſunt.

Vtrique autem cauſæ maximè conferre poterit lactis chalybeati vſus per 40. dies exhibiti manè ad Vnc. iv. vel v. Cui addi poterit circa finem tantillum boli armenæ, aut terræ ſigillatæ.

In toto curationis decurſu aduertendum eſt, an aliqua pars corporis vitio aliquo laboret, vt poſſit eſſe pars mandans illius fluxionis; atque ita illi parti erit medendum.

Si enim à cerebro fluentes humores huic morbo originem dederint, remedia ad eam partem dirigenda ſunt, præcipuè fluxionem reuellentia & deriuantia; vt cucurbitulæ ſcapulis & dorſo admotæ frequenter, errhina, maſticatoria, veſicantia, & cauſtica occipiti, vel brachio inuſta, quorum vicem, & multò efficaciùs ſubeunt ſetacea. Refertque Fabricius Hildanus, *curat. 41. cent. j.* ſe mulierem quandam diuturno fluxu muliebri laborantem, & inde ortam ſterilitatem, adhibito ſetaceo curaſſe.

Si à ventriculo, hepate, aut alia quadam parte humores defluant, illi remedia appropriata adhibenda ſunt.

Corpore præparato, & materiâ morbifica magnâ ex parte vacuata, vel deriuatâ, ad roborantia & aſtringentia veniendum eſt. Quæ tamen nunquam ſunt adhibenda, donec antecedens materia probè euacuata & deriuata ſit. Alioqui humores illi retenti, ad partes nobiliores ruunt, & grauiora ſymptomata excitant. Quemadmodum ſcribit Gal. *loco citato*, vxori Boëthi contigiſſe, cui ab vſu aſtringentium præpoſtero venter intumuerat, retentis ſeroſis humoribus, qui anteà euacuari ſolebant. Illud etiam aduertendum, vt dum vtimur aſtringentibus, materia antecedens aliò diuertatur, illiúſque generatio prohibeatur remediis prædictis. Inter præcipua roborantia theriaca recenſetur, in corporibus pituitoſis vſurpanda. Cui conſerua roſarum & abſinthij admiſceri poterit. Vel opiata ſequens erit componenda.

℞. Conſeruæ anthos Vnc. j. conſeruæ rad. acori vulgaris Drach. ij. ſpecier. diarrh. abbat. & aromat. roſat. an. Drach j. coralli rubri præparati Drach. ß. theriacæ ʒ. ij. Cum ſyrupo condit. cortic. citri fiat opiata. Vel

℞. Conſeruæ roſar. antiquæ rad. ſymphyti, bugloſſi, & cortic. citri, an. ℥.j. coralli rubri vſti, raſuræ eboris, boli armenæ, terræ ſigillatæ, ſang. drac. an. Drach. j. Cum ſyrupo de roſis ſiccis fiat opiata.

Puluis ex ſaluia, ſalſap. & balauſt. ſumptus manè ſingulis diebus cum iuſculo, eſt remedium aulicarum mulierum.

Zecchius ſequentem opiatam commendat, à ſe cum fœlici ſucceſſu ſæpè vſurpatam.

℞. Gummi arabici, tragacanthi, ana Drach. ij. coralli vtriuſque, cinerum putaminum ouorum, cornu cerui,

ſeminis

ſeminis anethi, ſuccini, ana ℈.iv. mellis roſat. q.ſ. Fiat opiata, cuius ℥. ß. horis duabus ante cibum deuoranda exhibeatur. Deinde ſtatim ſuperbibat ægra aquæ plantag. ℥.iv. cum vini rubri Drach.ij.

Iulepi fieri poſſunt ex aqua roſar. centinodiæ, plantag. cum ſyrupis myrtino, de roſis ſiccis, & ſimilibus, adiectis quibuſdam pulueribus ex ſupradictis.

Mercurialis decoctum foliorum quercus cum coagulo leporis ſe in frequenti vſu habere teſtatur, eóque ſe multas mulieres hoc affectu laborantes curaſſe, idque remedium ita parat.

℞. Decocti fol. quercus ℥. v. vel vj. coaguli leporis Drach.j. Capiat per viij. vel x. dies.

In affectu bilioſo ſequens ſyrupus roborans, aſtringens, & refrigerans parari poterit.

℞. Aquæ roſar. ℔. iv. ſpiritus vitrioli q.ſ. vt aqua reddatur acidula, ac vix talis ſentiatur ad guſtum, roſar. rubr. ſiccarum P. iij. Infundantur frigidè per biduum. Colaturæ adde ſacchari roſacei q. ſ. vt fiat ſyrupus.

Ac denique aſtringentia medicamenta, in menſium fluxu immodico deſcripta, huc transferri poterunt.

Pro potu ordinario conueniet bochetum ex rad. chinæ, vel ligno lentiſcino, cum vino aſtringente.

Dum aſtringentia & roborantia vterum per os exhibentur, topica & externa admouenda ſunt, videlicet fotus, ſemicupia, vnguenta, emplaſtra, iniectiones, ſuffitus, & peſſaria; qualia in fluxu menſium immodico præſcripta ſunt.

Antequam autem aſtringentia hæc topica in vſum reuocentur, vterus probè detergendus eſt. Alioqui impuritates illæ in eo retinerentur, quæ ſurſum remeantes grauiorum morborum cauſa eſſent. In detergendo autem habenda eſt ratio humoris morbifici. Alia enim detergentia debentur humori pituitoſo, alia humori bilioſo.

Si humor ſit bilioſus, fiant iniectiones ex aqua hordei, ſero lactis, aqua ſaccharata. Si verò pituitoſus ſit, parentur ex hydromelite, vel decocto abſinthij, matricariæ, & ſimilium.

Peſſarium detergens etiam fieri poterit ex theriaca, & terebinthina, vel ex foliis mercurialis contuſis, & panno lineo raro inuolutis.

Hiſce vtetur ante aſtringentia, donec vterus probè deterſus fuerit. Quod cognoſcetur ex nullo, aut pauco humorum per eam partem tranſitu.

Ab vſu detergentium ſuffitus primùm adminiſtrandi ſunt, quia vterum exſiccant & roborant. Iique commodè parabuntur ex thure, ladano, maſtiche, ſantalis, nuce moſchata, roſis rubris. Poſtmodùm verò ad alia aſtringentia progrediendum erit.

CAPVT V.

De furore vterino.

Furor vterinus eſt ſpecies maniæ, ab intenſo & effrænato coëundi appetitu orta, qui mentem de ſede ſua deiicit; ita vt laborantes obſcœna & impudica verba paſſim effutiant, abiectâ omni verecundiâ venerem furiosè expetant, & ad eam viros inuitent.

Producitur immodicus iſte coëundi appetitus à ſeminis copiâ, acrimoniâ, & feruore naturæ leges excedente, quæ in vaſis ſeminalibus immodicè turgens, genitalia vehementer excitat ad veneris appetitum, eáque veluti inflammat. Ex ea verò materia vapores ad cerebrum demittuntur, qui rationem perturbant, eámque è ſede ſua deiiciunt; quamvis ipſe coëundi appetitus immodicus ſine vaporum concurſu per ſe rationem ſuperare poſſit, & obruere, quemadmodum omnia pathemata vehementiora idem præſtare poſſunt, præſertim amor immodicus, qui eroticus affectus nominatur.

Illas autem qualitates acquirit ſemen, quando nimis retinetur in corporibus ſalacibus, & multo calore præditis; atque adeò hic affectus virginibus, aut viduis iunioribus proprius eſt; quamvis etiam nuptis contingere poſſit, quæ ſcilicet ignauos habent coniuges, aut non ſatis adamatos, vt vaſa ſpermatica ſufficienter deplere, aut appetitum venereum ſatiare nequeant.

Quidam volunt ſemen etiam putreſcere, & malignam qualitatem induere, quæ grauia iſta ſymptomata producat. Verùm non facile iis eſt differentiam oſtendere, quæ inter hunc affectum, & hyſtericam paſſionem intercedit, quæ à ſemine corrupto, & malignitatem adepto producitur. Licèt enim varij putredinis gradus, varios etiam malignitatis gradus efficiant, vnde magna ſymptomatum varietas exurgit; ſufficiunt tamen qualitates manifeſtæ, nempè ſeminis copia excedens, caliditas, acrimonia, & turgentia nimia, cum phlogoſi partium genitalium, ad iſtum affectum generandum.

Cauſæ verò calidum iſtud ſemen, acre, & copioſum producentes ſunt, ætas iuuenilis, temperies ſanguinea & bilioſa, vel melancholiæ aduſtæ particeps; cibi euchymi & opipara menſa, idque magis ſi edulia aromatibus condiantur; odor ipſe aromatum frequens, vt moſchi, zibetæ, & ſimilium; ſomni longiores, & in lecto plumis mollioribus referto, blanditiæ amaſiorum, lectio librorum impudicorum, choreæ, & aliæ voluptates in adoleſcentium conſortio ſuſceptæ.

Diagnoſis huius affectus ex iis quæ dicta ſunt facilè elici poteſt. Sed quia ſenſim & per gradus apparere ſolet, illius progreſſus exponendus. In principio igitur dum adhuc mentis compotes ſunt, mœſtiores ac taciturniores euaduut, ſed cum oculorum iactatione, ac laſciuia, & faciei rubore; qui per interualla intenditur, præcipuè verò rei venereæ facta commemoratione, ad quam reſpiratio, & pulſus immutantur per ſympathiam cordis, vnde Galenus, ſe ex pulſu cognouiſſe gloriatur furibundos mulierum amores; quòd eiuſmodi amantes varias ſubitò mutationes in pulſu patiantur, dum obiecta expetita illis offeruntur, vel in memoriam reuocantur. Poſtmodùm verò dum malum exacerbatur, incipiunt rixari, & lacrymari, ac ſubinde in riſum effundi, multa colloqui inconcinnè & imprudenter, ex quibus nihil certi colligas. Deinde reſipiſcunt, donec alter paroxyſmus ex materiæ motu inordinato, & ſine vlla certa periodo redierit. Hoc furore percitæ mulieres morbo ad ſtatum progreſſo, viros ad coitum palàm & coram omnibus inuitant, rem veneream proprio & vernaculo nomine paſſim inculcantes.

Quod ad prognoſim attinet. Morbus iſte curabilis eſt, ſi maturè medela adhibeatur. Si verò diutiùs perſeuerauerit, & firmas radices egerit, in veram maniam degenerat.

Magna ſalutis ſpes eſt, quando longiora incipiunt eſſe interualla, aut quando corpus emaciatum inſtaurari incipit, & commemoratio rei venereæ coram illis facta eas non ampliùs ita afficit, & perturbat.

Curatio huius affectus eò dirigenda eſt, vt calida intemperies tum viſcerum, tum vteri præſertim, tum ſanguinis, & ſeminis corrigatur, & humores acres ac materia ſeminalis euacuentur. Quod quidem ſequentibus remediis perfici poterit.

Ac primùm phlebotomia pluries repetita, quantùm vires ferre poſſunt, celebranda eſt; vt tota humorum maſſa, & ipſe vterus refrigerentur, & ſanguis feruidus ab vteri venis reuellatur.

Si verò menſium ſuppreſſio adfuerit, tundendæ poſtmodum erunt venæ inferiores, vt curſus ille naturalis humorum concitetur.

Ac

At ſi verſus hæmorrhoïdales venas ſanguis pergere videatur, quò ex tumore & rubore illarum dignoſcitur; admotis hirudinibus,aperiendæ ſunt.

Poſtmodum purgatio inſtituenda eſt, ex benigniori-bus compoſita, bilem, aut melancholiam educentibus provt alteruter humor redundauerit.

Purgationi ſuccedent iulepi præparantes humorem peccantem, refrigerantes ſcilicet, & leuiter aperientes, per triduum vſurpandi

Mox purgans validius exhibendum erit, ad humores illos penitus infixos euellendo. Cui vſui conferre po-terunt illa medicamenta purgantia, quæ in maniæ cu-ratione fuêre deſcripta, quæ per interualla erunt repe-tenda.

Iterata purgatione, ad vterum, & vniuerſum corpus refrigerandum, humoriſque feruorem temperandum, ſequens balneum erit vtiliſſimum;idque pluries in morbi decurſu erit repetendum.

℞. Fol.lactucæ, ſalicis, nymphææ, vitis, portulacæ, vmbilici veneris, ana faſc. j. flor. violat. nymphææ, & roſar. an. M. ij. Coquantur omnia pro balneo, quod ingrediatur tepidè, ſine ſudore, bis in die longè à paſtu.

Quia verò balneum integrum tam facilè ad multos dies continuari nequit; ſaltem ſemicupium ex prædicti decocti portione, imò verò ex aqua ſimplici paratum frequenter iterandum eſt; & valdè tepidè adminiſtran-dum: ſumma etenim huiuſce curationis in eo conſiſtit, vt vterus valdè refrigeretur. Quod confirmatur inſigni experimento ab Haruæo propoſito, in tractatu de partu nobilis fœminæ à furore, & melancholia vterina vltra decennium delirantis; cui poſtquam omnia fruſtrà ten-tata eſſent, contigit vteri prolapſus, qui non fuit re-poſitus, donec à frigore externo illius intemperies de-ferbuiſſet. Succeſſit res ex ſententia, breuique planè conualuit, atque vterus demùm loco ſuo reſtitutus eſt.

Ad vlteriorem corporis refrigerationem, ſerum lactis per multos dies exhibitum, conuenire poterit.

Ac denique ea omnia,quæ ad maniam & affectionem hypochondriacam propoſita ſunt, in hoc affectu etiam conferre poterunt, provt bilis, aut melancholia illi de-derit originem.

Quibus omnibus addi poſſunt illa, quæ proprietate ſpecificâ ſemen extinguere ac refrigerare valent,in quo-rum numero ſequentia recenſeri debent.

℞. Fol. nymphææ, ſalicis, viticis, ana M. iv. fol. la-ctucæ, portulacæ, vmbilici veneris, ana M.j.ſem.qua-tuor frigid.maior.lactucæ & papau. albi, ana.℥. ß. ane-thi ʒ.ij flor. nymphææ & violarum, ana M.j. Contun-dantur omnia recentia, & irrorentur ſucco limon. & deſtillentur in B. M. ac ſingulis aquæ libris adde cam-phoræ ʒ.j. Capiat ℥.j.frequenter.

Vel ex prædictis ſimplicibus, vel eorum nonnullis po-teſt fieri decoctio, & ſaccharo dulcorari ad plures doſes, addendo camphoræ parùm.

Vel fiat emulſio ex ſem.frig.maior. lactucæ & papau. albi, extracta cum aquis nymphææ, lactucæ, & ſalicis, cum ſyrupo violaceo.

Opiata in hunc modum præſcribi poterit.

℞. Conſeruæ flor. nymphææ, violar. & viticis ſeu agni caſti, ana ℥. ß. conſeruæ roſar. Vnc. ſem. caudicum lactucæ condit. Vnc. j. coralli & ſmaragdi præparat. an. ʒ. j. Cum ſyrupo violac. & nymphææ, fiat opiata.

In ſumma delirij vehementia ſomnum conciliantia vtiliſſima ſunt, tam interna, quàm externa, provt in phrenitidis & maniæ curatione deſcripta ſunt.

In toto morbi decurſu, clyſteres refrigerantes & blandè purgantes vſurpandi ſunt, cauendo ab acriori-bus, & vehementer purgantibus, quæ materiam in vtero, aut in eius vaſis contentam exagitant, vnde ſymptomata exacerbari ſolent.

Iniectiones etiam fieri poſſunt in vterum ex decoctis herbarum pro balneo aliiſque remediis præſcriptarum, quibus vtiliter ſal Saturni addi poterit.

Clyſteres frequentes ex oxycrato ad hoc quoque con-ferre poterunt.

Exteriùs etiam linimenta refrigerantia, lumbis, pubi, & perinæo admouenda ſunt, ex ol. nymphææ, vn-guento roſac. vel albo refrigerante, cum ſuccis ſolani, hyoſcyami, nymphææ diſſolutis, addendo parùm cam-phoræ.

Tum lamina plumbea perforata ſupra renes continuò geſtanda.

Ratione cauſæ coniunctæ, quandoquidem ſeminis illius acrioris, & corrupti euacuatio morbum ſoluere poteſt; optimè conſultum foret, in morbi principio, antequam deliria ſint valdè conſpicua, aut in eorum in-teruallo, ſi ſatis dilucidum extiterit, huiuſmodi virgi-nes viro iuueni ac valido iungere. Sic enim ſatiato vtero, & effusâ materiâ,quæ in vaſis illius continetur,eas curari contingit.

Si verò non ita facilè nuptiæ celebrari valeant, aut vitæ conditio id minimè patiatur; conſulunt nonnulli, vt à perita obſtetrice fiant frictiones & contrectationes partium genitalium à quibus excernere poſſunt magnam iſtius ſeminis copiam. Sed quia illud nefas eſt, ſuffi-ciet, dum ægra eſt in balneo, perfricare leniter longè à pudendis vteri partes, vt aquæ tepore ille attemperetur, & madore laxior fiat, diſcutiatúrque ſuâ ſponte ſemi-nale excrementum; ita vt manus nihil aliud præſtet, quàm leuem aquæ ſubingreſſum ad penitiores vteri par-tes; quòd tantum aqua operetur, quantùm aliud auxi-lium ex iis, quæ aduerſus ſemen pugnant.

Ad eundem vſum peſſaria componi poterunt ex foliis mercurialis contuſis, cum pauca myrrha, aut puluere ariſtolochiæ. Quæ ſupponi debent dum ægra eſt in bal-neo, ne nimiùm incaleſcat vterus, & poſt vnius horæ ſpatium auferri. Móxque fiat iniectio in vuluam ex ſero lactis, vel decocto hordei cum paùco ſucco ſolani, ſem-peruiui, aut cicutæ, quæ in hoc affectu peculiariter com-mendatur.

Ad ſemen expurgandum ſequens bolus erit vtiliſſi-mus.

℞. Terebinth. Venet. Drach. iij. agarici trochiſcat. Drach.ſem.dauci, cannabis pulu. ligni aloës, an. gr.viij. Cum ſacch. fiat bolus.

Si affectus perſeueret, applicentur cauteria cruribus. Nihil enim præſtantius eſt, quàm materiam ad inferiora per iſtos fonticulos deriuare.

Quòd ſi lienis tumores, & obſtructiones ſuperuene-rint, vt ſæpe fit, illis diligenter erit prouidendum pro-priis remediis.

Quia denique in hoc affectu cerebrum & cor graui-ter afficiuntur, ob vapores ab vtero ſursùm elatos, vtrique prouidendum erit; cerebro quidem, frictioni-bus, ligaturis ad inferiora, cucurbitulis ſupra coxas & inguina frequenter admotis; cordi verò epithematis, tam liquidis quàm ſolidis, in virium imbecillitate præ-ſcriptis.

CAPVT VI.

De hyſterica paſſione.

DVm ſemen & ſanguis menſtruus præter naturam retinentur in mulieribus, putreſcunt ac corrum-puntur, necnon malignam & venenatam qualitatem acquirunt: vnde vapores maligni eleuantur, & ad varias corporis partes deferuntur, propter mirum conſenſum quem vterus habet cum omnibus propemodùm corpo-ris partibus: & inde varia accidunt ſymptomata, ita diuerſa, vt iure dixerit Democritus *in epiſtola ad Hippo-cratem*, ſexcentarum ærumnarum innumerarúmque ca-lamitatum autorem eſſe vterum; & ipſe Hippocr. ſcripſerit

ſcripſerit, *lib. de morbis virginum*, multis & incompre-henſibilibus ferè affectionibus premi miſerrimas mulie-res. Nos illas omnes affectiones hoc capite explicare aggredimur, & vnico hyſtericæ paſſionis nomine comprehendimus, Galenum imitantes, qui *lib. 6. de loc. affect. cap. 5.* dicit hyſtericam paſſionem vnum quidem nomen eſſe, varia tamen & innumera acci-dentia ſub ſe comprehendere. Quamvis neoterici ferè omnes ſuffocationem hyſtericam ſub titulo hyſte-ricæ paſſionis explicent, ſymptoma peculiare gene-ris nomine donantes, proptereà quòd omnium frequen-tiſſimum & moleſtiſſimum eſſe conſueuit. In hoc tamen maximè ſuperflui eſſe videntur Authores præcipui, qui de morbis mulierum ſcripſerunt, quòd diuerſis capiti-bus varios ex vtero affectus exponunt, nempe hyſteri-cam ſuffocationem, capitis dolores, conuulſiones epilepticas, cordis palpitationes, arteriarum in hypo-chondriis & dorſo pulſationes, ventriculi, hepatis & lienis affectus ex vtero oriundos, & varios in variis par-tibus dolores ab eodem concitatos; quòd omnes illi af-fectus ab iiſdem cauſis oriantur, & iiſdem remediis cu-rari debeant; ita vt Authores prædicti in variis capiti-bus eadem ſæpiùs, non ſine lectorum tædio repetere cogantur.

Nos igitur, vt breuiter & methodicè omnes iſtos affectus exponamus, operæ pretium ducimus cauſas eorum vniuerſales præmittere, vt deinceps ſigilla-tim oſtendamus quomodo illi affectus ab his cauſis oriantur.

Diximus itaque ab initio, duas cauſas præcipuas horum omnium affectuum eſſe, ſemen muliebre, & ſanguinem menſtruum, dum præter naturam retinen-tur, & corrumpuntur, malignámque ac venenatam qualitatem acquirunt; ex quibus maligni vapores ele-uantur, variáſque partes afficiunt. Cui doctrinæ ge-neratim propoſitæ, duo alia maximi momenti adiun-genda ſunt; quorum primum eſt, non ſolum ſemen & ſanguinem menſtruum hyſtericas affectiones produ-cere, ſed etiam varios humores excrementitios in vte-rum confluentes, qui diuturnâ morâ putreſcunt, & tetros vapores emittunt. Huius rei fidem faciunt vetulæ non paucæ, quæ ſanguine menſtruo & ſemi-ne deſtitutæ, hyſtericis tamen affectibus ſunt pluri-mùm obnoxiæ. Alterum eſt, quòd non ſolùm vapo-res ex prædictis ſubſtantiis eleuati hyſtericos affectus producunt, ſed etiam ipſi humores, qui liberum exitum non inuenientes per vias vteri (ad quem ve-luti ſentinam, natura humores ſuperfluos deponit) ob ſuppreſſionem menſium, vel fluoris vterini, ad par-tes ſuperiores regurgitant, eáſque inficiunt praua illa qualitate, quam in vaſis vteri, diuturniori morâ, aut per contagium ſeminis, aut menſtrui corrupti contra-xerunt.

His ita conſtitutis, videndum eſt quomodo hyſte-rici affectus à prædictis cauſis excitentur, à ſuf-focatione incipiendo, quæ omnium præcipua, & magis frequens huiuſmodi mulierculaſum affectio eſſe ſolet, multiſque aliis iiſque grauiſſimis ple-rúmque ſtipatur ſymptomatis. Nam præter læſam reſpirationem, quæ interdum etiam aboletur, totius corporis refrigeratio, vocis & pulſus interceptio, imò interdum motus & ſenſus abolitio contingit, vt ægræ quaſi mortuæ iaceant, & quædam pro mortuis habitæ, ſepulturæ deſtinatæ fuerint, cùm tamen poſteà reui-xerint.

Inuadit autem hoc malum per paroxyſmos, qui nunc frequentiùs, nunc rariùs redeunt, nunc breuio-re, nunc longiore tempore durant, pro materiæ co-pia, quæ nunc citiùs, nunc tardiùs colligitur, nunc etiam citiùs, nunc tardiùs diſcutitur. Habent enim eiuſmodi cauſæ in corpore humano ſua digeſtionis, & exaltationis tempora, quæ vbi attigerunt, ſubitò & quaſi in momento ad agendum erumpunt. Imò verò collecti anteà in corpore huiuſmodi humores, in cor-pore aliquandiu latere poſſunt, donec à cauſa aliqua interna, vel externa commoti, venarum auram in alias partes effundant. Frequentiſſimæ autem & no-tiſſimæ cauſæ huiuſmodi commotionem, & agitatio-nem efficientes ſunt res odoratæ naribus admotæ, vel alimenta dulcia aſſumpta, à quibus promptiſ-ſimè mulieres affectibus hyſtericis obnoxiæ paro-xyſmum incurrunt: quod etiam non rarò præſtant ira vehemens, terror, aliáque animi pathemata gra-uiora.

Varij autem ſunt huius affectionis gradus pro va-ria materiæ morbificæ copia, & malignitate. Ali-quando enim ſuffocatio, & reſpirationis læſio leuis eſt, & citò ſoluitur; aliquando grauis, vt omni-nò auferatur, & alias affectiones hyſtericas, vt vo-mitum, deliria, conuulſiones, ſyncopem adiunctas ha-beat.

Communiter tamen ex ſemine corrupto grauiora excitantur ſymptomata, quàm ex ſanguine menſtruo, aut aliis humoribus corruptis. Quantò enim ſemen propriam ſeruans naturam, eſſentiæ ſuæ bonitate men-ſtruum ſuperat, tantò etiam ex ſuperueniente corru-ptione, in maiorem & deteriorem venenoſitatem dege-nerat.

Aliæ etiam huius ſuffocationis hyſtericæ differentiæ annotandæ ſunt, quòd nimirùm aliquando mulieres hyſtericæ magnam reſpirationis difficultatem patiantur; aliàs ſeſe ſtrangulari dicant, quaſi fauces illis ſune con-ſtringantur; aliàs verò reſpiratio maximè imminuatur, aut aboleatur ſine vllâ moleſtiâ, aut ſuffocationis ſenſu. Cuius diuerſitatis ratio inde petenda eſt, quòd ſimplex ſuffocatio & reſpiratio difficilis pendeat à flatuum co-pia, qui interdum magnâ copiâ cumulantur in mulie-ribus hyſtericis; præſertim quando hyſterica paſſio hy-pochondriacæ iuncta eſt; qui quidem flatus, diaphrag-ma & pulmonem comprimunt, vt in aſthmate flatu-lento contingit; ſenſus verò ſtrangulationis in quo po-tiſſimùm fauces conſtringi videntur, à peculiari auræ venenatæ indole dependeat; quemadmodum alia ve-nena reperiuntur in microcoſmo, quæ hanc fauces con-ſtringendi & ſtrangulationem efficiendi vim obtinent, vt de quadam fungorum ſpecie notum eſt. Varias au-tem eſſe venenatas illas qualitates quæ in hyſtericis mu-lieribus generantur, ſatis innuit Galen. *6. de loc. aff. cap. 5.* dum huius vaporis malignitatem torpedinis ve-neno, phalangij morſui, & ictui ſcorpionis comparat, quæ venena etſi mole ſint exigua, viribus tamen maxi-ma, in corpus humanum recepta, exiguo temporis ſpa-tio, illud grauiſſimè afficiunt, & vehementiſſima ſym-ptomata inducunt. Imminuta verò aut abolita reſpi-ratio fit ab iiſdem vaporibus narcoticâ quadam vi præ-ditis; qui cordi maximè & ſpiritibus vitalibus aduerſi, actionem eorum impediunt, vnde ſequitur totius cor-poris refrigeratio ex defectu ſpiritus influentis, & re-ſpirationis ceſſatio deficienti vſu. Cùm enim reſpiratio ad cordis refrigerium neceſſaria ſit, dum ab aura iſta venenata cor impensè refrigeratur, non indiget illo re-frigerio ſibi per reſpirationem communicato, & ita ceſ-ſat reſpiratio ceſſante vſu. Dicere etiam poſſumus, au-ram illam venenatam & narcoticam cerebrum impe-tere & ſpirituum animalium influxum impedire, vnde motus diaphragmatis & muſculorum reſpirationi inſer-uientium impeditur. Adde quòd deſtructo ſpiritu vi-tali, animalem etiam deſtrui neceſſe eſt, qui ex eo ge-neratur

Dubium ſoluit Galenus *loco citato*, ex eo deductum quod paſſim circumfertur, hominem viuere non poſſe ſine reſpiratione, atque adeò mulieres hyſtericas reſpi-rationis abolitionem pati nullo modo poſſe. Dicit enim ex ſumma cordis refrigeratione tolli reſpirationis ne-ceſſitatem, quæ ſi vigente corde impediretur, prom-ptus ſequeretur interitus; ſed exiguum calorem qui adhuc ſupereſt in corde, ſola tranſpiratione foueri, quemadmodum animalia in latibulis per hyemem de-

gentia

gentia ſolâ tranſpiratione viuunt, quia frigidiſſima ſunt & exiguum habent calorem, qui reſpiratione non indiget.

Præter cauſam ſuprà commemoratam hyſtericæ ſuffocationis, nempè vaporem malignum & venenatum; quidam aliam addunt, ſcilicet vteri aſcenſum ad partes ſuperiores, quo ventriculus ac diaphragma comprimitur, & inde non ſolùm ſuffocatio hyſterica, ſed etiam alia ſymptomata emergunt. Hunc vteri aſcenſum propoſuit Hippocrates *lib. de naturâ muliebri*, his verbis. *Conuerſi vteri impetunt hepar, & ad præcordia irruunt; ſurſùm enim ad humiditatem feruntur, à labore nimium reſiccati. Hepar autem gratioſi humoris fons eſt.* Fernelius verò *lib. 6. pathologiæ, cap.* 16. hunc vteri aſcenſum ſe frequenter tactu deprehendiſſe affirmat, eumque inſtar globi cuiuſdam in ventriculum elatum, ac grauiter opprimentem, vnde ſæpè manu depreſſus eſt, manifeſtéque in propriam ſedem propulſus. Idem teſtatur Euſtachius Rudius *lib. 2. Practicæ cap* 51. ſe nimirùm propriis manibus vterum ipſum vſque ad vmbilicum, & nonnunquam ſupra ipſum eleuatum, contrectauiſſe, & in propriam ſedem paulatim propellendo deduxiſſe. Galenus verò *6. de loc. aff. cap.* 5. hanc ſententiam oppugnat, docétque etſi vterus aliquo modo moueri poſſit, atque aſcendere, id tamen perexiguum eſſe: neque fieri vllo modo poſſe, vt vterus vſque ad ventriculum aſcendat, tantùm abeſt, vt illum prætereundo, ad ſeptum tranſuerſum pertingere poſſit. Ratio firmiſſima ex Anatome petitur. Siquidem vterus quatuor validiſſimis ligamentis in ſua ſede ita firmatur, vt ſursùm tanto ſpatio attolli minimè valeat. Ad hanc tamen reſpondent huius opinionis defenſores, in procidentia vteri ligamenta illius ita laxari, vt extra pudenda prodire ſoleat; atque adeò quantùm deſcendit ad inferiora, tantùm poſſe aſcendere ad ſuperiora ligamentis ita relaxatis. Reſpondemus vteri procidentiam fieri paulatim & longiſſimo tempore per emollitionem & humectationem ligamentorum à diuturno humoris pituitoſi defluxu excitatam; vteri verò aſcenſum quem vocant; fieri in momento, & citiſſimè reſtitui, ac ceſſare; & omnino neceſſarium foret anteà relaxata fuiſſe illa ligamenta, atque adeò vteri prolapſu laborarent omnes mulieres quæ huic aſcenſui obnoxiæ eſſent, quandoquidem ceſſantibus cauſis, quæ illum aſcenſum promouere poſſunt; ſponte & proprio pondere vterus ad inferiora promueret, & continua procidentia laboraret.

Difficilius eſt reſpondere autopſiæ à Fernelio, Rudio, aliíſque propoſitæ, qui ſe manu propria vterum percepiſſe aiunt globi inſtar ad vmbilicum, & vlteriùs aſcendentem, & compreſſione ad ſuum locum propulſum. Ad hoc reſpondet Sennertus, corpus illud, quod tactu deprehenditur; non ipſum vterum eſſe, ſed teſtes, & vas illud cæcum, quod tuba Fallopiana dicitur, à Fallopio inuentore, qui tubæ extremo orificio id comparauit. Cùm enim teſtes vteri ſint penduli, & corpus tubæ fiſtuloſum, laxum, & vagum, dum ſemine corrupto, & humoribus vitioſis, ac flatibus replentur, & turgeſcunt, per hypogaſtrium hinc inde moueri, & ad vmbilicum vſque aſcendere poſſunt. Talem autem tumorem rotundum in teſtibus & tuba vteri poſſe contingere, qualis interdum in fœminis deprehenditur, docere poteſt Riolani obſeruatio in Anthropographia propoſita, vbi refert ſe in hyſtericis virginibus teſtes deprehendiſſe pugno grandiores; ſeroſo ſemine turgentes, quin etiam tubam vteri amplificatam & valdè dilatatam. Veſalius verò ſimile quippiam obſeruauit in nobili quadam puella vteri ſtrangulatu laborante, in qua alter teſtis inſtar maiuſculæ pilæ protuberabat croceo humore, ſimulque grauiſſimè olente, ac venenoſum quid & tetrum ſpirante, refertus; qui humor conterminas ſedes tingebat, non ſecus ac colon inteſtinum, quà ſub iecore fertur, à cyſtide fellea luteum reddi cernimus.

Verùm non valdè recedit Sennertus à prædictorum ſententia. Poſito enim quod ille aſſerit, teſtes, & tubam vteri, dum ſemine corrupto, & humoribus vitioſis, ac flatibus replentur, & turgeſcunt, per hypogaſtrium hinc inde moueri, & ad vmbilicum vſque aſcendere poſſe; cùm partes illæ vtero ſint contiguæ, per hypogaſtrium, & ad ipſum vterum moueri nequeunt, quin vterus ſimul moueatur, atque adeò toti vtero ex partibus ſuis integrantibus eíque connexis, compoſito, motus iſte facilè tribui poteſt. Deinde ſi teſtes & tuba vteri dum vitioſis humoribus aut flatibus replentur, variè commoueri poſſunt, quidni etiam vterus iiſdem humoribus aut flatibus refertus, iiſdem motibus cieri poteſt? Conuincit quidem ratio Sennerti à Galeno mutuata, vterum quatuor ligamentis conſtrictum ad diaphragma non poſſe aſcendere, imò ne quidem ad ventriculum; ſed ad vmbilicum vſque proferri poſſe, vbi Authores prædicti globum illum perceperunt, negandum non eſt; tum quia ligamenta illa aliquantulùm extendi poſſunt à materia turgente; tum quia vterus dum inflatur, locum ampliorem occupat, & versùs vmbilicum percipi poteſt. Siue igitur totus vterus, ſiue partes illi annexæ, nimirùm teſtes, & tuba vteri ſursùm moueantur; ſemper aſcenſum vteri nominare poſſumus, doctrinæ Hipp. inhærere.

Dolor capitis ex vtero variis modis contingit; interdum enim totum caput obſidet, aliàs ſinciput, aliàs occiput inuadit, aliàs circa oculos percipitur, vt è ſede ſua quaſi erupturi videantur.

Fiunt autem iſti dolores à prædictis vaporibus acribus & malignis ad caput eleuatis, & partes illius membranoſas vellicantibus: humores etiam praui ab vtero tranſlati hunc dolorem excitare poſſunt. Sanguis enim vitioſus ex vaſis vteri regurgitans, & præſertim tenuior ac ſeroſior illius portio, ad caput vſque aſcendit, & in membranoſas partes effuſus, dolores illos procreat; qui dolor interdum pungens & vlceroſus eſt ex vaporum aut humorum acrimonia. Interdum tenſiuus à copia & multitudine tenſionem efficiente, interdum verò pulſatorius, quando vapores aut humores per arterias feruntur, vel quando arteriæ partis alicuius capitis peculiaris ſanguine feruido replentur.

Epilepſia ex vtero ab iiſdem vaporibus acribus & malignis excitatur, qui dum inſignem acrimoniam atque malignitatem adepti ſunt, partes neruoſas vehementiùs & acerbiùs feriunt, vnde fit vt illæ contrahantur, & ad excluſionem rei noxiæ, motibus conuulſiuis agitentur.

Palpitatio cordis ab iiſdem vaporibus ſæpè contingit, ex vtero ad cor eleuatis, illiúſque facultatem expultricem irritantibus.

In arteriis etiam dorſi & hypochondriorum pulſatio contingit ex ſanguine feruido, ex vtero in illas arterias tranſlato, eaſque diſtendente, vnde pulſatio maior fit, quæ partes vicinas feriens, pulſationis ſenſum in iis inducit. Fiunt tamen interdum huiuſmodi pulſationes in melancholia hypochondriaca, quæ in horum affectuum diagnoſi erunt diſtinguendæ.

Varij etiam in ventriculo, hepate & liene affectus oriuntur ex vtero. Ventriculi læſiones, deiectam appetentiam, vel eandem intenſiorem vel ad abſurda propenſam; vel ſingultus, vomitus, aut ructus aut cardialgiam excitant. Quæ omnia ſymptomata à prædictis vaporibus in ventriculum tranſmiſſis per arterias hypogaſtricas & cœliacas, vel alios cæcos ductus excitantur; varia autem illa ſymptomata vapores iſti inducunt, pro diuerſa eorum natura diuerſoque putredinis & malignitatis gradu. Prout enim calidi ſunt inappetentiam & ſitim excitant. Si verò frigidi fuerint, coctionem lædunt. Abſurdorum verò appetentia ex maligna humorum & vaporum qualitate dependet; vt in pica à nobis oſtenſum eſt: ac pro diuerſa malignitatis ſpecie, fit vt appetitus magis ad

hanc,

hanc, quàm ad illam rem feratur, vt aliæ carbones, aliæ gypſum, ſalem, cinnamomum, aliáque abſurda appetant. Ex certa etiam malignitatis ſpecie dependet quorumdam eduliorum peculiaris auerſatio, & quod mirabilius eſt, in quibuſdam apparuit potus omnimoda auerſio; ſicut narrat Lud. Mercatus de Illuſtri quadam muliere potum omninò auerſante; & de alia quæ licèt potum ſibi porrigi expeteret, eum tamen, vomitu reiiciebat, ſimúlque grauibus aliis ſymptomatis vexabatur. Vbi coniicere licet humores prauos in ea muliere malignitatem fuiſſe adeptos, illi conſimilem, quæ in hydrophobia generari ſolet. Negandum tamen non eſt, partium diuerſitatem, ad quas humores illi & vapores maligni deferuntur, non parùm conferre ad ſymptomatum varietatem efficiendam. Si enim ad os ventriculi ferantur, appetentiam lædunt & cardialgiam inducunt. Si in ventriculi cauitatem effundantur, ructus & vomitus excitant; ſi ventriculi tunicis hæreant, naûſeam perpetuam inducunt; ſi acrimonia inſigni præditi ſint, ſingultum aut dolores efficiunt; qui etiam dolores à copia grauante ac diſtendente exoriri poſſunt.

Hepatis læſiones ex ſanguine menſtruo retento & per venas ad eam partem refluente, facilè generantur, hinc morbus virgineus à ſanguine prauo, ab vtero in hepar, & ab hepate in totum corpus effuſo, generatur. Hinc tumores, febres, aliíque affectus quamplurimi in toto corpore, variíſque partibus oriuntur, cùm omnes ab hepate nutrimentum capiant.

Si verò ſanguis ille vitioſus ab vtero in lienem refluat, tumores, obſtructiones, & affectiones melancholicæ atque hypochondriacæ excitari ſolent.

Ac denique mulieres varios in lumbis, cruribus aliíſque partibus, dolores patiuntur ex vitioſis humoribus atque vaporibus ab vtero ad eas tranſlatis. Quæ omnia ſymptomata ex vtero oriunda, ab aliis naturæ conſimilis aliunde prouenientibus, & ab aliis cauſis productis, in ſequenti diagnoſi diſtinguentur.

Primò igitur diagnoſis hyſtericæ ſuffocationis ex iis quæ ſuprà relata ſunt, maiori parte deſumi poteſt. Apparent enim in ea ſymptomata enumerata, non omnis quidem in omnibus, ſed quædam in his, alia in illis pro varia cauſarum diſpoſitione. Illa autem ſymptomata ſunt, læſa reſpiratio, in qua nonnunquam ſtrangulari videntur; aliàs verò reſpiratio imminuitur, aut aboletur, ſine vlla moleſtia, aut ſuffocationis ſenſu; totius corporis refrigeratio, vocis & pulſus interceptio, interdùm etiam motus & ſenſus abolitio, interdùm deliria, conuulſiones, ſyncope, vomitus & ſingultus prædictis ſociantur.

Verùm ad clariorem diagnoſim ſigna priùs proponenda ſunt, quæ affectum imminentem indicant, qualia ſunt, murmur abdominis cum ructu vel nauſea, laſſitudines, oſcitationes, & pandiculationes à materia flatulenta, quæ ab vtero in varias partes eleuari incipit; triſtis aſpectus & pallor faciei, à retractione caloris natiui verſus ſuos fontes, excitatus.

Ingraueſcente affectu ſenſus ſtrangulationis vrgere incipit, quaſi ex grandiori bolo deuorato, quem in faucibus ſe habere putant. Poſtmodùm reſpiratio intercipitur, & ſuffocatio augetur. Ac tandem actiones omnes vitales & animales deprauantur, imminuuntur, vel abolentur. Hinc deliria, conuulſiones, aliàque ſymptomata grauia. In quibuſdam vterus ſenſibiliter agitatur, & quaſi conglobatur, & in variis abdominis partibus globi inſtar percipitur. Declinante verò affectu, ſeu paroxyſmo hyſterico, humor quidam è locis muliebribus effluit, inteſtina obmurmurant, oculi attolluntur, genæ rubore ſuffunduntur, actiones animales reſtituuntur, corpus incaleſcit, ſuſpiria profunda emittuntur; ſicque ægra ſenſim reſtituitur.

Ex ſignis propoſitis affectio hyſterica à cognatis, & conſimilibus affectibus, putà ſyncope, apoplexiâ, & epilepſia facilè diſtinguitur. Differentia tamen quæ inter illos affectus intercedit, peculiariter annotanda eſt.

Ac primùm tribus ſignis generalibus coniicere poſſumus, ſymptomata quæ hyſtericæ paſſioni, & prædictis affectibus ſunt communia, ab vtero dependere potiùs, quàm à primario cordis, aut cerebri vitio. Quorum primum eſt, quod ſi ægra hyſtericis affectionibus ſit obnoxia, & prædicta ſymptomata pati non rarò conſueuerit, dum illa de nouo adueniunt, de alio affectu cogitandum non eſt. Secundum eſt, quod mulieres, dum ſymptomata illa pati incipiunt, de vtero malè affecto conqueruntur. Tertium eſt, quod hyſtericæ mulieres fœtidis naribus admotis, & ſuaueolentibus in pudenda immiſſis, magnum leuamen percipiunt, quod in aliis affectibus non contingit.

Peculiariter verò à ſyncope diſtinguitur hyſterica affectio, quod in illa reſpiratio & pulſus omninò amittitur; in hac verò aliquantulùm remanet, licèt valde imminutus, donec ad extremum periculum peruenerint. Secundo ſyncope promptiùs inuadit, & quaſi derepente, corripit ægrotantem. At in hyſterico affectu ſigna euidentia præcedunt futuræ acceſſionis. Tertiò pallor faciei maior eſt in ſyncope, minor autem in hyſterica ſuffocatione. Imò verò nonnullæ mulieres hyſtericæ in paroxyſmo faciem habent rubicundam, & tunc hoc ſolo ſigno affectus certiſſimè diſtinguitur. Quartò in ſyncope vtplurimùm ſudores frigidi, & diaphoretici apparent, qui in ſuffocatione hyſterica non reperiuntur. Quintò ſyncope breuior eſt, & citò ad ſalutem, vel ad mortem terminatur; hyſterica verò ſuffocatio diuturnior eſt, & ad diem vnum, vel plures interdum perſeuerat. Hoc tamen aduertendum eſt, ſyncopem cum hyſterico affectu aliquando complicari, quando nimirùm cor grauiùs afficitur, vel vires admodùm debilitatæ ſunt ex diuturniori affectu; & tunc mixta eſſe poſſunt vtriuſque affectus ſymptomata.

Ab apoplexia diſtinguitur ſuffocatio vterina; primò quod in hac partes non ſint ita reſolutæ, neque ſenſus tactus omninò abolitus ſit, vt in apoplexia; ſed ſi pungantur, aut pili auellantur, manu ſufficienter indicant, ſe dolorem ſentire. Secundò in apoplecticis ſtertor perpetuò apparet; in hoc vteri affectu minimè. Tertiò hyſtericæ mulieres poſt acceſſionem meminerunt eorum quæ dicta, aut facta ſunt, quod in apoplexia non contingit.

Ab epilepſia diſtinguitur. Primò quod conuulſiui motus non perpetuò coniuncti ſunt cum hyſterica ſuffocatione; nec, vbi adſunt, ita vniuerſales ſunt, vt in epilepſia, ſed vnum vel alterum tantùm membrum concutiunt. Secundò pulſus in epilepticis maior eſt etiam quàm in ſtatu naturali; in hyſtericis verò contrario modo ſe habet. Tertiò in epilepſia ſpuma circa os apparet, in hoc verò affectu minimè. Quartò epileptici non meminerunt eorum quæ circa ipſos facta ſunt; quod in hyſtericis fieri dictum eſt. Quintò hyſtericæ mulieres in fine paroxyſmi vt dormientes excitantur, cum murmure ventris inferioris, quaſi vtero quieſcente & in ſuam ſedem redeunte, & interdum magna humoris copia per vterum effluente, quæ in epilepticis non contingunt.

Oportet etiam inquirere, quomodo hyſtericæ mulieres à mortuis diſtinguantur, cùm plurimis hiſtoriis proditum ſit, nonnullas pro mortuis habitas, & ſepulturæ deſtinatas, aut ſepultas fuiſſe. Id quidem Authores variis modis explorant. Vel enim lanam carptam aut plumas leuiores ori admouendo, quæ ſi non mouentur, ægram pro mortua habent; vel ſpeculum terſum ori admouent, quod halitu emiſſo infici debet, ſi ægra vel tantillùm ſpiret, vel cyathum aqua plenum pectori imponunt; & ſi aqua nullo modo moueatur, ægram pro mortua habent. Hæc ſigna vtplurimum locum habent, ſed perpetua non ſunt, nec omnimodam certitudinem præ ſe ferunt, cùm anteà dictum ſit, quaſdam mulieres hyſtericas ſolâ tranſpiratione viuere inſtar ani-

malium in latibulis degentium hyemis tempore, & omninò abolitam in iis eſſe reſpirationem. Quod licet rariſſimè contingat, cautio tamen illa obſeruatione digna eſt, ne mulieres affectu hyſterico defunctæ, ante tertium diem ſepeliantur, aut ſaltem donec fœtêre incipiant.

Signa cauſarum etiam proponenda ſunt; quæ ternario numero fuere comprehenſæ; & illæ ſunt ſemen retentum,& corruptum;ſanguis menſtruus item retentus, & corruptus; & cacochymia in vteri vaſis aut cauitate contenta.

Si à ſemine retento vel corrupto hic affectus oriatur; aderunt,vel præceſſerunt omnes cauſæ,quæ illud augere, coaceruare, & corrumpere in vaſis potuerunt, vt florens ætas Veneri matura, aut illi priùs aſſueta, quam poſtmodùm intermiſerit, temperamentum ſanguineum, vita otioſa, & voluptatibus dedita; victus lautus, & opiparus, tum vſus ciborum facilè corruptibilium. In his ſi contingat hyſterica paſſio, menſtruis commodè fluentibus, concludendum erit à retento ſemine dependere.

Si à ſanguine menſtruo retento & corrupto affectio hyſterica dependeat, illius ſuppreſſio, aut imminutio aderit, atque ſufficiens expurgatio, muliere interim ſufficiente coitu vtente.Et ſuppreſſionem illam quædam ſymptomata ſequentur, vt melancholia, iracundia, torpor, ſomnolentia, capitis dolor, mammarum inflatio, grauitas lumborum, & crurum.

A cacochymia verò exoriri affectum vterinum oſtenditur, ſi menſtruis commodè fluentibus, cum ſufficienti Veneris exercitio, hic affectus contingat, & mulier ſenio vicina ſit,aut valdè cacochymia, vel aliquo alio vteri affectu laboret.

Aliorum verò ſymptomatum ex vtero prouenientium & ſuprà deſcriptorum diagnoſis paucis proponenda eſt.

Dolor capitis ex vtero poueniens cognoſcitur ex eo quod menſes non debitè procedunt,dolor præcipuè infeſtat vel augetur,inſtante vel apparēte fluxu menſtruorum;& vterus non rectè ſe habet. Diſtinguere etiam poſſumus, an vapor vel humor hunc affectum excitet. Si enim dolor grauatiuus non ſit, & per interualla recurrat,à vapore fieri certum erit.Si verò continuus ſit,cum grauitate coniunctus, humorem in parte contentum indicabit; qui ſi bilioſus fuerit,dolor erit mordax,pungens, & acutus; ſi pituitoſus, torporem inducet; ſi melancholicus, triſtitiam.

Cordis palpitationem, & arteriarum in hypochondriis & dorſo pulſationes; ventriculi, hepatis, & lienis affectus, tum etiam dolores varios, ex vtero prouenire coniiciendum erit, ſi alia vteri affecti ſigna & ſymptomata ſuprà enumerata ſimul adfuerint. Tum etiam ſi graueolentia naribus, & ſuaueolentia pudendis admouendo, quodammodo miteſcant.

Quoad prognoſim attinet. Raro hic affectus interficit ægrotantes, ſed valdè chronicus eſſe conſueuit. Aliquando tamen propter ſyncopem ſuperuenientem, aut inſignem conuulſionem, vitæ periculum ægrotanres incurrunt. Tum etiam ſi affectus ſæpiùs repetat,& difficilè ſoluatur,periculum eſt,ne reſpiratione toties læsâ, calor natiuus ſuffocetur, & vita deficiat.

Illa paſſio hyſterica eſt deterior, in qua plures partes in conſenſum trahuntur; tum etiam illa quæ à ſemine corrupto exoritur, vel diuturnâ ſuppreſſione menſium.

In ſenioribus vix curatur hic affectus, propter inſignem cacochymiam, quâ ſcatere ſolent. In iuuenibus plerumque ceſſat quando patere incipiunt.

In prægnantibus & puerperis periculoſum eſt malum. In illis quidem propter metum aborſus. In his verò ob virium poſt partum imbecillitatem.

Sternutatio hyſtericæ mulieri ſuperueniens, bona. Robur enim ſignificat cerebri: & illo motu maligni vapores cerebrum obſidentes diſcutiuntur; tum humores vitioſi in vtero contenti euacuantur.

Curatio hyſterici affectus duplex inſtituenda eſt, vna in paroxyſmo, altera extra paroxyſmum.In paroxyſmo vapores illum efficientes, diſcutiendi & reuellendi; humores in vtero contenti, vnde vapores illi eleuantur, euacuandi; & vterus ad propriam ſedem, quando ab ea dimouetur, vt ſæpè fit, iuxta doctrinam Hippocratis, reducendus. Quæ omnia ſequentibus remediis impleri poſſunt.

Primò itaque ægra in lecto ita collocanda eſt, vt ceruicem & ſcapulas accliues & elatas habeat. Inguina verò & femora decliuia, ita enim vterus faciliùs reducitur.

Poſteà verò fieri debent ligaturæ dolorificæ partibus inferioribus, tum etiam frictiones celebrandæ earumdem partium; nec non cucurbitulæ coxis admouendæ. Cum etiam cucurbitula magna pectini admota multùm prodeſt. Cauendo tamen, ne ſupra vmbilicum applicetur,quod multi imperitè faciunt, ſic enim vterus ſurſùm retrahitur. Vbi conuulſiones adſunt, vel animi deliquia, frictiones aſperæ conueniunt in plantis pedum, etiam cum ſale & aceto; tum etiam auulſiones pilorum capitis & pudendorum, contorſiones digitorum,inclamationes altâ voce, & alia huiuſmodi.

Vtile etiam in plantis pedum admouere cataplaſma epiſpaſticum in hunc modum compoſitum.

℞.Fol.artemiſ.matricar.rutæ, an.M.j.ſaluiæ M.ſem. ſtercor.columb.puluer.℥.iij. ſaponis nigri Vnc.j. ß. ſuccini, thuris,maſtiches puluerat.an. ʒ.j. ß. ſucci rutæ, & oxycrati q.ſ. Fiat cataplaſma.

Eodem tempore fœtida & graueolentia naribus admouentur, vt plumæ perdicum combuſtæ, vetera coria vſta, & ſulphur accenſum; oleum gagatinum, pomum ex aſſa fœtida, caſtoreo, galbano, ruta, malaxatis cum ſyrupo artemiſiæ, vel aceto; ſerta ex ruta, tanaceto, abſinthio. Ab iis tamen, quæ ex iam dictis fortiora ſunt, abſtinendum ſi fœmina epyleptica fuerit; quia ab iis cerebrum offenſum agitatur vnde humores, in illius ventriculos præcipitantur, ac ſymptomata ingraueſcunt.

Fumus tabaci ori & naribus ægrotantis inſufflatus eam à parochyſmo citiſſimè liberat.

Contrà verò ſuaueolentia vtero admouenda, vt moſchi, aut zibetæ grana aliquot cotone inuoluta.

Naribus puluis ſequens inſuffletur.

℞.Piperis albi, ſinapi, pyrethri,caſtorei, an.℈.j. Fiat puluis tenuiſſimus.

Si mulier valdè ſepulta videatur, proritetur ſternutamentum (iuxta *Aph.*Hipp.35.*ſect.*5. *Mulieri quæ hyſtericis moleſtatur, aut difficulter parit, ſuperueniens ſternutatio, bonum.*) Quod quidem etiam à prædicto puluere non raro proritatur. Sin minùs, tantillum hellebori albi, aut euphorbij adiiciatur.

Naribus quoque oleum ſuccini,vel etiam gagatinum illiniri poterit.

At verò clyſteres laxantes & carminantes præ cæteris remediis conferunt ad diſcutiendos vapores tetros paroxyſmum producentes; quorum formula talis eſſe poterit.

℞. Fol. mercurial. pariet. artemiſiæ, pulegij, rutæ, calamenti, an. M. j. ſem. carui, cumini, & baccarum lauri, an. ʒ.ij. Coquantur ad ℔. j. ß. In colat. diſſolue hieræ picræ, & bened. laxat. an. Drach. vj. olei rutacei Vnc.iij.camphoræ ℈.ß. Miſce, fiat clyſter.

Si primus clyſter non ſufficiat iterandus erit ex eodem, aut ſimili decocto, diſſoluendo diaphœnici ʒ.x. terebinthinæ vitello oui diſſolutæ Vnc. j. cum oleo prædicto, camphoræ in oleo nenuph. ſolutæ ℈.ſem.

Ac denique perſeuerante affectu, tertius merè hyſtericus & diſcutiens, non autem purgans iniiciendus eſt, qui valdè efficax ita componi poterit.

℞.Olei rutac.℥.iiij.aquæ vitæ ℥.j.vini generoſi quartaria iij.galbani ʒ.ij.Miſce,fiat clyſter,qui iniiciatur præmiſſo clyſtere laxante.

Clyſter

Clyſter ex oxycrato hyſtericum paroxyſmum ſtatim cohibet, vapores illum efficientes comprimendo, & coagulando.

Idem præſtat oxycrati eiuſdem cyathus ore aſſumptus.

Conſulunt etiam Authores ventrem ſuprà vmbili cum faſciâ fortiter alligare, vt reducatur vterus, & vaporum aſcenſus prohibeatur.

De venæ ſectione eſt magna dubitatio, vtrùm ſcilicet in ipſo paroxyſmo conueniat. Cùm enim tum ingens adſit virium deiectio, & aliquando de vita dubitatio, & refrigeratio totius corporis à malignis vaporibus, cor & cerebrum infeſtantibus, qui nullo modo per venæ ſectionem excludi poſſunt: non eſt dubium; quin ex vſu illius, acceſſionis tempore maximum immineat periculum. Huic ſententiæ aſtipulatur Varandæus & Sennertus. Contrà verò Mercatus & Rodericus à Caſtro ſtatuunt, in talo venam eſſe apetiendam; quandò affectus producitur à ſanguinis menſtrui copia, atque retentione: & nullo alio remedio vires onere preſſas, vias nimia redundantia obcæcatas, & ſuffocationis periculum, leuari poſſe. Siquidem in hoc caſu neque fœtida, neque odorata, neque cucurbitulæ ægram à paroxyſmo ſuſcitare ſolent. Philippus Hoëchſtetterus *obſeruationum parte ſecundâ*, nonnullis hiſtoriis oſtendit, venæ ſectionem in pede plurimùm profuiſſe. Ita vt virgo quædam monialis, quæ anphona, & conuulſa per biduum fuerat, poſt duas horas à venæ ſectione, fari cœperit, comedere ac bibere. Exiſtimamus nos venæ ſectionem poſſe celebrari, ſi pulſus fuerit validus & manifeſtæ plenitudinis notæ appareant. Si verò pulſus languidus appareat, eſſe abſtinendum, & interualum eſſe expectandum, in quo tutiùs ſanguis detrahi poſſit.

Emplaſtra vtiliter ſub vmbilico admoueri ſolent, ex maſſa emplaſtri ceronei compoſita, quod emollit & diſcutit, atque ita meliùs eſt emplaſtro pro matrice vulgari, quod aliquantulùm aſtringit; & ſic vapores & humores malignos retinere poteſt. Fiunt etiam emplaſtra ex galbano & aſſa fœtida; vel ex gummi caragna; & tacamaacha, vel ſolis, vel admixtis quibuſdam aromatis. Exempli gratiâ.

♃. Gummi caragnæ ℥. ſem. pulu. nucis moſch. & caryophyl. an. ʒ. ß. olei ſuccini gutt. iv. terebinth. ʒ. ij. Fiat empl. Huiuſmodi emplaſtra ad formam ſcuti fieri debent, & in parte acuta, quæ ad vuluam vergere debet, apponenda grana aliquot moſchi, vel zibetæ, vt gratum odorem vtero inſpirent, ipſumque retrahant Moſchi gr. iij. excipiantur cotone, pauco oleo humectato, & intrudantur in foramen vmbilici. Deinde admoueatur emplaſtrum paruum ex galbano liquato. Hoc quædam mulieres pro ſecreto vtuntur.

Vel caphoræ gr. iv. diſſoluantur in ol. amygd. dulc. & vmbilico indantur, admoto deſuper emplaſtro diapalma.

Si flatuum copia affectum fouere videatur, conueniunt fotus, & ſemicupia ex decocto fol. rutæ, artemiſiæ, thymi & calamenti, ſem. fœniculi, aniſi, cumini, baccarum lauri, flor. chamæm. anethi & ſimilium.

Sacculi etiam parari poterunt, quibus includantur cuminum, aniſum, ſemen dauci, ſal, ruta, furfur; & benè calidi applicentur, ac ſæpè iterentur. Vel

♃. Olei rutacei ℥. iv. ſpiritus terebinth. ℥. ß. Miſce, immergatur panis recenter è furno extractus, & vmbilico applicetur.

Inunctiones quoque ventris inferioris, & totius vteri regionis, pectinis & lumborum non erunt inutiles: eo quòd vias dilatent, vapores attenuent, & diſcutiant. Eæque parabuntur ex oleo nardino, de ſpica, anethino, ſeſamino, de croco, lilior. & amygdal. dulcium.

Maximè commendant Authores ſuffitum ex verrucis quæ tibiis equorum adnaſcuntur: quæ ſi in calente furno exſiccentur, & in puluerem redigantur, ac naribus ſuffumigium fiat, tanquam præſentaneo remedio, & magnâ aſtantium admiratione, ſolent mulieres ferè in inſtanti à paroxyſmo liberari.

Si à ſemine retento affectus oriatur, nihil coitu conducibilius eſt, cùm mulier fuerit excitata, ſi viro coniuncta ſit.

In coitus penuria multi conſulunt pudendorum confricationem, atque titillationem ab obſtetrice factam, immiſſis digitis in vteri ceruicem oleis aromaticis perunctis. Verùm cùm id ſine ſcelere fieri nequeat, à Medico Chriſtiano nunquam eſt præſcribendum.

Ad vapores iſtos malignos, paroxyſmum hyſtericum producentes, diſcutiendos, multa per os exhiberi ſolent è quorum numero eſt theriaca vetus ad Drach. j. exhibita cum aquâ artemiſiæ, pulegij, meliſſæ; trochiſci de myrrha ad ℈. ij. vel ol. ſuccini ad gut. v. vel ſex cum iiſdem liquoribus.

Pilulæ in frequenti vſu eſſe conſueuerunt, quarum præcipuæ ita componi poſſunt.

♃. Caſtorei, myrrhæ & aſſæ fœtidæ, ana ℈. j. fæculæ bryoniæ ℈. ß. ſem. rutæ, & croci, an. gr. vij. Cum ſyrupo de artemiſia fiant pilulæ xij. Capiat tres, vel quatuor, quas ſi ægra deuorare nequeat, diſſoluantur in aqua artemiſiæ.

Ad vehementiſſimum paroxyſmum ſequentes vtiliſſimæ ſunt, eumque certò ſedare ſolent.

♃. Aſſæ fœtidæ ℈. j. caſtorei gr. vj. laudani gr. iij. Fiant pilulæ tres, vel iv. Capiat ſtatim.

Pilulæ fœtidæ maiores, licèt purgantes ſint, tamen in paroxyſmo vtiliter exhibentur ad ʒ. ß. Blandè enim euacuant, nec niſi ſedato priùs paroxyſmo purgare conſueuerunt; ita vt ab operatione nullum ſit metuendum periculum.

Aquæ etiam multæ exhiberi ſolent in paroxyſmo; nimirùm aqua vitæ, cinamomi, vel thericalis.

Vel aqua ſpecificâ in hunc modum componi poterit.

♃. Rad. zedoar. ſem. dauci, rad. leuiſtici, ana ℥. ij. myrrhæ rubræ, caſtorei; an. ℥. ß. rad. pœoniæ ℥. iv. viſci querc. decreſcente lunâ collecti ℥. iij. Præparatis affunde aquæ matricariæ ℔. iv. ſem. ſpiritus vini ℔. ſem. Digerantur per triduum; poſteà deſtillentur. Doſis cochl. j. per ſe, vel cùm aqua conueniente.

Paratu facilior, & guſtui gratior, neque minùs efficax, ita componi poterit.

♃. Succor. meliſſæ, borrag. depurator. an. ℔. ij. croci opt. ʒ. j. Infundantur & deſtillentur in balneo. Doſis cochl. j. cum iuſculo. Hæc potiuncula in communi vſu habetur.

♃. Aquæ cinam. ℥. ß. aquæ naphæ ℥. iv, caſtorei gr. iv. Miſce, fiat potio.

Oleum ſuccini, ad gutt. iij. vel iv. exhibitum cum aqua flor. arantiorum, vel alia ſpecifica paroxyſmum hyſtericum citiſſimè diſcurit.

Potio ſequens plurimùm conferre ſolet; vt in obſeruationibus noſtris videre eſt.

♃. Aquar. artem. roſar. & flor. arant. an. ℥. j. aquæ cinam. ʒ. iij. confect. de hiacyntho Drach j. puluer. elect. diamarg. frig. ℈. ß. croci gr. iv. Fiat potio.

Aquæ naphæ ſola ad vnc. iij. vel iv. vtiliter exhibetur. Sed cum moſcho & ſang. draconis permixta, miranda præſtat; quod teſtatur Solenander his verbis. *Mulier quædam ſæuiſſimis ſymptomatibus affligebatur, dolore capitis, ructu, contractione corporis, dolore inguinis, ſtridore dentium, aliquando in terram cadens ſine voce, ore clauſo vt aperire non poſſet; atque ex matricis vitio omnia, Remediis multis fruſtrà factis, ſuperueniens mulier quædam vetula dedit tredecim grana moſchi, & totidem ſanguinis draconis*

draconis vulgaris ex ℥.iv. *aquæ flor.arantiorum ; ſanata eſt , nec vnquam in poſterum iſtos dolores paſſa eſt. Idem medicamentum in ſimili caſu à me exhibitum ſemper profuit , exhibitum autem aliquoties.*

Vngula alces ad hnnc affectum eſt etiam vtiliſſima, iuxta experimentum Apollonij Menabei, *tract. de alce c.* 10. his verbis. *Contra matricis ſuffocationem , vnguem alces præſentaneum eſſe remedium, & ab aliis audiuiſſe , & periculo facto me cognouiſſe fateor. Nam accerſitus vt medicam manum adhiberem cuidam mulieri ſuffocatione oppreſſæ , datâ huius vnguis raſurâ cum radice Zedoariæ, aliiſque auxiliis ex arte adhibitis , optatum finem cum honore ſum conſequutus. Cùm prætereà intelligerem eandem ſæpenumerò eo ipſo morbo tentari, vt partem huius vnguis collo appenſam iugiter portaret, iniunxi. Quod cùm ſedulò feciſſet , quandiu ego interfui, tribus nempè menſibus ea ſemper moleſtiâ caruit , vnde mihi multoties gratias egit.*

Camphora accenſa & in aquam coniecta ; ibíque manens donec extinguatur , præſtans eſt remedium , ad ʒ.j.exhibita.

Iüli, ſeu catuli nucis iuglandis , in epiſtolis à Laurentio Scholtzio collectis , epiſtolâ à Thoma Moufeto ad Petrum Monauium ſcriptâ,hoc elogio commendantur. *In vteri ſtrangulatu habeas ſingulare remedium. Iülos , ſiue catulos iuglandis in puluerem exſiccatos contunde. Dentur ad* ℈. ij. *cum guttulis duabus olei ſuccini. In eo affectu nihil vnquam noui præſtantius.*

In forma pulueris duo parari poſſunt remedia efficaciſſima , & à nobis pluries experta.

Vnum fit ex ſecundina primi partus in camino exſiccata , & in puluerem redacta. Cuius doſis eſt ʒ. j. in liquore idoneo ; confeſtim liberat à paroxyſmo.

Alterum fit ex duabus partibus ſulphuris , & vna nucis moſchatæ. Rediguntur in puluerem, & ʒ.j.pondere exhibentur.

Puluis gagates ad Drach. ſem. vel Drach. j. exhibitus multum poteſt.

Puluis granorum actes ſeu ſambuci Quercetani, cum vini cyatho ſumptus Drach. j. pondere , epilepſiam hyſtericam ſubmouet,illiúſque recurſum impedit ſecundâ exhibitione.

In pulueris illius defectu , fuligo camini exhiberi poteſt eâdem doſi , in ouo ſorbili.

Quia verò vterus non rarò prauis & excrementitiis humoribus refertus eſt , vnde tetri vapores eleuantur : illius expurgationi incumbendum eſt, quod commodiſſimè fiet peſſario ſequenti.

℞. Diaphœnici ʒ. j. pulu. hieræ picræ ʒ. ß. terebinthinæ ʒ. iij. Excipiantur ſtupis , & fiat peſſarium.

Pro potu ordinario bibat ægra leue decoctum cinamomi , vel carui , vel aniſi.

De vino eſt controuerſia, an in paroxyſmo hyſterico ſit exhibendum. Hipp. 1. *de naturâ mulierum* , commendare videtur. Illiúſque ſententiæ ratio maximè fauet. Nam ſumma corporis refrigeratio,& virium languor non poteſt meliùs ſubleuari , quàm exhibito vino generoſo. Auicenna tamen omninò prohibet. Et certè, quia hic affectus vtplurimùm dependet à retento ſemine , vel ſanguine & vaporibus tetris , qui ab vtero eleuantur : vinum tenuitate ſuâ , & ſummâ penetrandi vi materiam morbificam magis exagitat. Vndè communi experientia videmus , mulieres hyſtericas ex vſu vini in ipſo paroxyſmo malè ſe habere. Vt hæc difficultas dirimatur , dicimus vinum ordinariè non eſſe exhibendum tempore paroxyſmi , ſed tantùm extraordinariè : quando ſcilicet ratione virium ſummè collapſarum, complicatæ ſyncopes , vel inſtantis mortis , cogimur ad præſentaneum illud auxilium recurrere , iam omnibus aliis fruſtrà tentatis.

In hac curatione diligenter aduertendum eſt , in prægnante muliere , hyſterico affectu laborante , prudenter remedia eſſe adminiſtranda ; neque vehementiora illa ac valdè fœtida eſſe exhibenda , ne abortus concitetur ; & externis remediis , magis quàm internis , rem eſſe abſoluendam.

In curationis decurſu , cordis & cerebri ratio habenda eſt , & ſi valdè opprimi videantur , propriis remediis illis ſubueniendum eſt. Cordi , admouendo epithema ex vino , & aqua florum arantiorum , vel imperiali, aut ex theriaca in vino diſſoluta ; aut animalia calentia eidem parti applicando. Capitis verò ratione vſurpanda ea remedia , quæ in ſoporoſis affectibus fuêre propoſita.

Extra paroxyſmum curatio in prophylaxi verſatur, vt acceſſionis reditus impediatur, aut ſaltem retardetur. Quæ quidem cauſarum ablatione , & vteri corroboratione perficitur.

Primò igitur , tempore conuenienti , præcipuè vere, vel autumno , ſolennis euacuatio inſtituetur , incipiendo à potione purgante , vel alio medicamento ægrotantis naturæ congruo, additis perpetuò quibuſdam hyſtericis.

Deinde ſi ſanguis redundare videatur , mittendus erit primùm ex brachio,poſteà verò ex pede;eligendo quantùm fieri poteſt,tempus medium inter duas purgationes menſtruas.

Poſtmodùm verò , vt prauorum humorum illuuies ſufficienter præparetur & expurgetur , componendum eſt apozema, alterans, aperiens, & purgans, ad quatuor, vel quinque doſes exhibendum.

Si natura ad ſanguinis euacuationem per hæmorrhoidas inclinare videatur, aperiendæ ſunt admotis hirudinibus. Eáſque in hoc affectu plurimùm profuiſſe teſtatur Mercatus *conſilio* 13. *&* 14.

Poſt vniuerſalem purgationem , ad materiæ morbificæ reliquias diſcutiendas , conueniet decoctum ſudorificum , per plures dies exhibitum ex ligno ſaſſafras, aut guaiacino , cum ſemine fœniculi , rutæ , & viticis paratum.

In eundem vſum maximè conuenient thermæ ſulphureæ,& bituminoſæ, quales ſunt noſtræ Balerucanæ, quarum vſu multas optimè habere quotidiana experientia patefacit.

In affectu diuturno , præter dicta remedia , conueniunt purgationes frequentes per pilulas vſuales , ſyrupos , aut potiones. Quorum remediorum formulæ ita componi poſſunt.

℞. Agarici trochiſcati ʒ.j. ß.hieræ diacolocynth. ʒ.j. ſem.dauci,viticis , an.℈.j.myrrhæ, caſtorei, diagrydij,an. ℈.ß.terebinth.q.ſ.Fiat maſſa pilul.de qua capiat ʒ. ſem. vel ℈.ij.bis , aut ter in menſe.

Syrupus ſequens à Mercato maximè laudatur , tanquam mirabilis , & omnibus hyſtericis mulieribus maximè proficuus , *conſ.*13.

℞. Succi mercurialis , & lactis ſeminis carthami, an.℥.vj.aquæ ſcorzoneræ ℥.vij.ſacch.q.ſ.vt fiat ſyrupus. Cui adde interim dum coquitur, in ligatura , confectionis de hyacintho,alkermes , & pulueris electar.de gemmis , ana Drach.ij.Doſis Vnc.ij.vel iij.

℞. Rad. bryoniæ ʒ. iij. fol. ſennæ ℥. ß. agarici ℈.ij zinzib.℈.j. cinam.ʒ.j. Infundantur per noctem in aqua fontis In colat.diſſolue ſyrup.roſac.Vnc.j. Fiat potio ſumenda bis , aut ter in menſe.

Pilulæ fœtidæ maiores bis in menſe ad Drach. ſem. exhibitæ ſunt vtiliſſimæ.

In iis , quæ facilè vomunt , vtile eſt vomitum prouocare ſemel , aut bis in menſe , in hunc modum.

℞. Agarici trochiſcati ℈. j. ß. oxymel. ℥. j. aquæ meliſſæ , & artemiſiæ , ana ℥. iij. Fiat vomitorium.

Chymici ſal vitrioli in aqua appropriata exhibent à ʒ. ß. ad ʒ. j. & hyſtericis affectibus ſpecificum prædicant.

Poſt

Poſt ſingulas euacuationes roborantia nonnulla exhibenda ſunt, qualis eſſe poterit opiata ſequens.

℞. Conſeruæ, anthos, betonicæ, meliſſæ, ana ℥. j. ß. pulu. electar. diamoſchi, & diacalaminth. an. ʒ. ß. Cum ſyrup. de artemiſ. fiat opiata.

Theriaca ſola huic vſui eſt aptiſſima, quæ in calidioribus naturis temperari poterit admixtis conſeruis nymphææ, capil. ven. & ſimil.

Sed longè efficacior eſt puluis ſequens, qui diuturnas & contumaces affectiones hyſtericas ſanat, ſi frequenter aſſumatur ʒ. j. pondere cum vino, aut pane hoſtiario, vel in boli formam redactus cum ſyrupo artemiſiæ.

℞. Rad. gentianæ, dictamni albi, tormẽtillæ, pyrethri, rhapont. biſtortæ, ariſtolochiæ rotundæ, carlinæ, baccarum lauri, angelicæ, imperatoriæ, ſem. coriandri præp. ſem. aniſi, gran. iuniperi, maſtiches, boli armenæ oriental. tal. terræ ſigillatæ, an. ℥. iij. ß. croci orient. ʒ. ij. ß. Fiat puluis tenuiſſ. in vaſe benè clauſo reſeruandus.

Neque omittenda ſunt illa medicamenta, quæ virtute ſpecifica hyſtericis affectibus mederi conſueuerunt. Quæ quia maiori parte odore, ac ſapore ingrata ſunt, in forma pilularum frequentiùs exhibentur, quarum exemplum tale eſſe poterit.

℞. Aſſæ fœtidæ ℈. ß. caſtorei, myrrhæ, galbani, ſagapeni, ana ℈. j. Cum melle mercuriali fiat maſſa, de qua capiat ℈. ß. vel ℈. j. frequenter.

Platerus etiam ex vehementer odoratis pilulas componit in hunc modum.

℞. Moſchi gr. vj. benjoini ʒ. ß. ſacchari ʒ. j. Cum aqua cinam. fiant pilulæ ℈. ſem.

Aquæ hyſtericæ ſupra deſcriptæ, in paroxyſmo exhibendæ, extra paroxyſmum etiam vtiliter vſurpari poterunt, ſumendo cochlear j. vel ij. manè per interualla.

Matthiolus bryoniæ radicem valdè prædicat his verbis. *Bryonia mulieres vuluæ ſtrangulationi obnoxias mirum in modum iuuat, adeò vt eas à ſtrangulatu liberet, & ſanet. Equidem noui mulierem quotidie ferè per annos hoc morbo vexatam, quæ tandem à quadam vulgari herbario edocta, vt vinum album biberet, in quo vitis albæ radicis ℥. j. efferbuiſſet, dormitum itura, ſemel in hebdomada, cum hac medicina per annum vſa fuiſſet, optimè ex illo morbo conualuit.*

Hepar lupi exſiccatum, & ʒ. j. pondere exhibitum epilepſiam hyſtericam præcauere poteſt, ſi ter, aut quater exhibeatur poſt vſualem purgationem.

Chymici ad hunc affectum vitriolum Martis commendant, eiúſque granum vnum, vel duo, cum dupla ſacchari portione exhibent per multos dies, cum vino, aut liquore idoneo.

Imò verò ad gr. xij. xv. & xx. exhiberi poteſt cum conſerua idonea; vel in pilulas efformari cum mucilagine gummi tragacanthi.

Cremor tartari frequenter exhibitus, huic etiam affectui curando vtiliſſimus eſt.

Hæc duo remedia non ſolùm aperiendo, ſed etiam refrigerando conferunt. Sæpe enim calida intemperies in hoc affectu, vtero infixa eſt, à ſanguine intra illius venas retento & excalefacto oriunda; quemadmodum dicit Galenus, in melancholia hypochondriaca eſſe phlogoſim in hypochondriis, à ſanguine in iis propter obſtructiones retento, & ſupercalefacto: ideò ea, quæ vterum refrigerare poſſunt, hîc maximè conueniunt; qualia ſunt ſemicupia, oxycratum ore aſſumptum, & per clyſteres iniectum, & ſimilia. Quibus addere licet hiſtoriam ab Haruæo relatam in tractatu de partu mulieris, hyſtericis ſymptomatibus nulli remediorum generi cedentibus, diu laborantis, quæ tandem poſt multos annos ab vteri prolapſu ſanitatem recuperauit. Quia nimirum vterus aëri externo expoſitus, refrigeratus eſt; ſicque phlogoſis illius & calida intemperies repreſſa.

Ipſius etiam chalybis vſus à quibuſdam Practicis maximè commendatur, tanquam omnibus affectibus vterinis opportuniſſimus. Cuius præparationes deſumentur ex curatione obſtructionis hepatis.

Cauteria cruribus admota maximè etiam conferunt. Ab vtero enim prauos humores deriuant, ratione venarum, quæ vtero & cruribus communes exiſtunt.

Neque negligenda amuleta de collo ſuſpenſa ſupra regionem vmbilici; quemadmodum antea monuimus, vngulam alces hoc modo conferre. Alij laudant radicem peucedani geſtatam. Et noſtrates mulieres non infœliciter geſtare ſolent fruſtulum aſſæ fœtidæ linteo raro incluſum. Alias vidimus, quæ vulpis veretrum exſiccatum cum teſticulis, de collo ſuſpenſum ſupra vmbilicum gerebant, & ſeſe hoc modo ab inſultibus hyſtericis præſeruabant.

Aliæ geſtant fruſtulum carnis lupinæ exſiccatæ, vel hepatis lupi, non ſine fructu.

Quod ad remedia externa attinet, poſt ſingulas purgationes; aut ſaltem ſemel in menſe, octo, vel decem diebus ante purgationem menſtruam, conuenient fotus, aut ſemicupia, vt colliquatus humor morbi cauſa per reſeratas vias faciliùs effluat. Et parari poterunt, ex rad. althææ, lilior. bryoniæ, ireos, rubiæ, valerianæ, angelicæ, fol. artemiſiæ, nepetæ, matricariæ, meliſſæ, baccis lauri & ſimilibus.

Ad materiæ morbificæ reliquias diſcutiendas, & vterum roborandum, poſt fotum, vel inſeſſum, emplaſtrum ſequens ſub vmbilico admoueri poterit.

℞. Gummi tacamaachæ & caragnæ, an. ʒ. ij. aliptæ moſchat. ℥. ß. ſem. agni caſti ʒ. j. ß. ſantal. omnium, ana ʒ. ß. terebinth. ladani, ceræ, an. q. ſ. Fiat emplaſtrum.

Si à ſemine retento hic affectus oriatur, vſurpentur illa remedia, quæ ad ſemen extinguendum, & diſcutiendum ſupra in furoris vterini curatione deſcripta ſunt.

CAPVT VII.

De vteri inflammatione.

Vteri inflammatio eſt tumor illius partis à ſanguine in illius ſubſtantiam effuſo.

Illa autem inflammatio, vel totum vterum occupat, vel aliquam illius partem. Et vel à puro ſanguine producitur, ac phlegmone ſimpliciter appellatur: vel bilem cum eo permixtam habet, & phlegmone dicitur eryſipelatodes: vel iungitur cum pituita, aut melancholia, & phlegmone œdematodes, aut ſcirrhodes nominatur.

Cauſæ ad hunc affectum producendum, aut promouendum idoneæ, variæ eſſe poſſunt: temperamentum ſcilicet ſanguineum, plethoricum aut bilioſum; naturalis vteri laxitas; & viarum amplitudo, aër impensè calidus humores inflammando, vel frigidus conſtringendo, & profluentia menſtrua, vel fluere parata, coërcendo; vehemens exercitatio, coïtus immoderatus, ictus vel caſus ſupra regionem vteri; animi pathemata grauiora, præſertim iracundia, alimenta acriora, & calidiora, & quæcunque alia aſſumpta acrimonia inſigni, atque erodendi facultate prædita, vt de cantharidibus Authores referunt, quas non ſolùm veſicæ, ſed etiam vtero valdè infenſas aſſerunt; peſſaria acriora diutiùs vſurpata, medicamenta cathartica aut alterantia, qualia plerunque vſurpantur à ſterilibus mulieribus vndecunque exquiſita; menſium retentio plethoram augendo, vel nimia profuſio vias relaxando & motum humorum à toto corpore in hanc partem promouendo cucurbitulæ etiam pubis regioni admo-

tæ attrahere poſſunt violenter ad regionem vteri , in eáque cohibere ſanguinem, & alios humores. Idem præſtare poſſunt partus laborioſus , aborſus, contrecta-tio violenta partium genitalium ab obſtetrice imperita, & geſtatio fœtus moleſta.

Signa diagnoſtica ſunt , tumor , calor , & dolor in regione vteri cum febre continua. Sed quia rectum in-teſtinum & veſica eandem regionem occupant , ideò aliis ſignis vteri inflammatio diſtinguenda eſt : qualia ſunt menſium ſuppreſſio, aut diminutio, eorúmque color pallidus, aut citrinus, ac dolorifica excretio; & in menſium abſentia, ichores quidam fœtidi, ac pu-tridi refudant, & locos muliebres irrigant. Quorum etiam inueſtigatio claram affert diagnoſim. Oſculum enim interitus tumidum, retractum & dolorificum ap-parebit: ceruix vteri rubicunda , & inflammata erit, tumentibus venulis per eam diſperſis.

Si totus vterus laboret , omnia ſymptomata erunt vehementiora. Si magis vteri ceruicem inflammatio teneat, calor & dolor maximè ad inguina, & puden-dum extenduntur. Si anterior pars laboret, maior erit veſicæ ſympathia ; ſi poſterior,rectum inteſtinum magis laborabit, & dolor ad lumbos exporrigetur. Si pars dextra, aut ſiniſtra inflammetur; tumor & dolor circa alterutrum inguen apparebit; & crus eiuſdem lateris grauitate quadam afficietur.

Signa cauſarum ita inueſtiganda ſunt. Si à ſan-guine puro inflammatio fiat , omnia ſymptomata ſunt mitiora ; ſi verò bilem admixtam habeat , febris eſt ardentior , & omnia ſymptomata ſunt vehementiora. Si verò ſanguis pituitoſus fit , aut melancholicus, febris erit minùs acuta, ſed morbus diuturnior , ac contumacior. Tum etiam ad iſtam diagnoſim refe-renda erunt ſigna humoris in toto corpore prædomi-nantis.

Si inflammatio in ſuppuratum abeat ; dolor, & fe-bris augetur, & horrores ſæpè ſine ordine oriuntur, plerúmque tamen circa veſperam recurrunt. Omnia etiam reliqua ſymptomata intenduntur. Suppuratio-ne factâ, omnia miteſcunt, & tumor magis attollitur; ex quo interdum aluus, aut vrina ſupprimitur. Si ve-rò inflammatio ſine ſuppuratione diſcutiatur , tumor imminuitur ſymptomatis miteſcentibus.

Si denique in ſcirrhum degeneret, febris, dolor, & reliqua ſymptomata imminuuntur , tumore perſeue-rante, & duritiem maiorem adipiſcente ; tum etiam pondus, & grauitas permanet, non ſolùm in vtero, ſed in partibus etiam circumiacentibus, vt ægra corpus difficilè mouere queat.

Prognoſis huius affectus bona inſtitui non poteſt, quia periculoſiſſimus eſt , & vtplurimum lethalis. Maius tamen vel minus periculum portenditur pro magnitudine morbi,cauſæ & ſymptomatum, in hunc modum.

Si inflammatio totum vterum occupat, morbus eſt deploratus; ſi verò aliquam tantùm partem, ſalutis ſpes adeſt.

Si mulieri grauidæ in vtero ſit eryſipelas, lethale, ex Hipp. *Aph.43. ſect.5.* fœtus enim propter inſignem in-flammationem emoritur, vnde ſequitur aborſus, qui in grauiſſimo morbo accedens, matrem iugulat. Gal. *in comment.huius Aphor.* dubitat num hæc ſententia de omni inflammatione pronuncianda ſit , & num vte-ro inflammationem patiente , fœtus poſſit aliquando viuere.

Inflammatio vteri facilè in gangrænam degenerat; quia vterus veluti totius corporis cloaca, excremen-torum illuuiem recipit, à quibus calor natiuus facilè ſuffocatur.

Vteri inflammationi delirium , conuulſio , ſin-gultus , extremorum frigiditas , ſudor diaphoreti-cus ſuperueniens, mortem breui aduenturam porten-dunt.

Si inflammatio vteri ſuppuretur, ſolutio illius ſpe-randa eſt: ſed vlcus ſordidum ſequetur , à quo ægra lenta febre contabeſcit , vel in hydropem inci-dit.

Si inflammatio in ſcirrhum mutetur, malum diutur-num euadit,& ſæpè hydropem accerſit.

Ad curationem huius affectus, ſanguinis ad vterum fluxus reuellendus, repellendus, & deriuandus eſt; qui fluxit & in parte continetur, reſoluendus. Et ſi tumor ad ſuppurationem vergat, ea adiuuanda eſt, ruptóque abſceſſu pus euacuandum. Quod fiet ſequentibus re-mediis.

Præmiſſo igitur clyſtere emolliente, & refrigeran-te, mittatur ſanguis è baſilica lateris magis affecti ; vel ab vtraque, ſi totum vterum tumor occupet ; & phle-botomia reïteretur bis,ter, quater, pro ægræ viribus, & phlegmones magnitudine.

Poſt ſufficientem reuulſionem, & tranſacto morbi augmento , vbi nulla ampliùs ſuſpicio eſt fluxionis adhuc fientis, venæ inferiores aperiendæ ſunt ad de-riuationem à parte affecta. Quo ſenſu audiendus eſt Gal.*lib.de ſang.miſſione,& 13.meth.* cùm docet, in vteri inflammationibus venas poplitis & malleoli eſſe ape-riendas. Attamen quandiu aliqua reuellendi indicatio perſeuerat, ſatius eſt venas brachij aperire.

Ad reuulſionem etiam conueniunt frictiones, & li-gaturæ ſuperiorum partium, & cucurbitulæ ſcapulis, lumbis & dorſo admotæ.

Si vitioſi humores , præcipuè bilioſi in corpore abundent , qui reliquorum humorum in fluxu quaſi vehiculum ſint; ij lenibus medicamentis euacuandi, vt ſyrupo roſaceo , & violato ſolutiuo , mannâ, rhab. catholicone , vel electuario lenitiuo : fortiora enim humores nimiùm commouendo fluxionem excita-rent.

Vomitoria autem, licèt præſcribantur ab Auicenna, minimè conuenire videntur. Si enim blanda & mitiora ſint, nihil penè euacuant. Si fortiora , magnam cor-poris agitationem efficiunt , vnde humores commoti magis in partem irruere poſſunt.

Propter inſignem febrem refrigerantia medicamen-ta vſurpanda ſunt, vt iulepi & emulſiones ; quibus, ſi immenſæ vigiliæ , dolor, & inquietudo ægrotantem vehementer afficiant, narcotica erunt permiſcenda; quæ etiam ſeorſim exhiberi poterunt.

Poſt primas euacuationes, topica admoueantur imo ventri, inter vmbilicum & pectinem , & circa renes, primò repellentia, & refrigerantia, in forma linimenti, epithematis, & cataplaſmatis.

Linimentum fit ex oleo roſaceo loto in aceto, vel vnguento roſaceo , cerato ſantalino , refrigerante Gal. addito pauco aceto.

Epithema fiet ex aquis , vel decocto plantaginis, acetoſæ, ſolani, ſummitat. papau. albi & roſarum, ad-dendo boli armenæ, ſang. drac. vel terræ ſigillatæ tan-tillum.

Cataplaſma parabitur ex mica panis albiſſimi cum lacte cocta, cui parum olei roſacei, ſucci hyoſcyami, vel ſolani, cum vitellis ouorum addatur. Vel ex fa-rina hordei, ſemin. lini , fœnugr. cum oleo roſaceo, quibus etiam prædictæ plantæ contuſæ addi pote-runt.

Iniectiones in vterum fieri debent, in hunc modum compoſitæ.

♃.Fol.plantag.nymphææ,ſolani, endiu.ana M.j. roſ. rubr.P.ij. Coquantur ad tertias, & adde myrtini V nc. j. aceti ℥.ß.Fiat iniectio.

Ex iiſdem herbis contuſis cum oleo roſaceo, & ace-to fieri debent peſſaria, & in vterum immitti.

Neque verò diutiùs vtendum eſt repellentibus & re-frigerantibus, ne tumor indureſcat , & in ſcirrhum de-generet. Ideóque cum repellentibus emollientia & re-ſoluentia permiſcenda ; eâ cautione , vt quò longiùs

phlegmone

phlegmone à principio diſtat, maior ſit quantitas dirigentium. Sic prædictis remediis malua, althæa, aremiſia, fœnugræcum, chamomilla, melilotus (aucta, vel imminutâ eorum doſi) admiſceri poterunt.

Interim ſi aluus eſt dura, emollienda eſt blandè purgantibus. Imò verò ad temperandam inflammationem clyſteres refrigerantes frequenter iniecti plurimùm prodeſſe poterunt, cùm vterus recto inteſtino incumbat. Eorum autem minima ſit quantitas, vt diutiùs retineantur, & ne vterum comprimant; quorum tale ſit exemplum.

♃. Rad. althææ Vnc. j. fol. maluæ, violar. lactucæ, ana M.j. ſolani M.ß. flor. violar. roſ. ana P.j. prunor. acidor. num. x. Coquantur in aqua hordei. In colat. ℥. vj. adde olei roſacei ℥. iij. Fiat clyſter.

Si dolor valdè vigeat, prædictis clyſteribus addi poterunt vitelli ouorum, axungia gallinæ, lac, muliebre, mucilago ſem. fœnugræci, lini, vel maluæ, imò & tantillum opij cum pauco croco.

Tum etiam fiant iniectiones in vterum ex lacte caprillo, vel ouillo, cum opij & croci, ana gr. iij. vel iv. & pauca aqua roſarum.

Vel peſſariis addetur opij modicum cum pauco croco, vitellis ouorum & oleo roſaceo. Vel etiam fiant peſſi ex philonio Romano cum cotone, Vel fotus anodynus in hunc modum paretur.

♃. Althææ cum rad. maluæ violar. ana M. j. chamomillæ, meliloti, roſar. ana P. j. Coquantur pro fotu.

Inclinante affectu purgatio iteranda eſt blandioribus catharticis. At affectu ad reſolutionem vergente, (quod ex remiſſione ſymptomatum, & minori partis grauitate dignoſcetur,) diſcutientia maiori copiâ prædictis remediis addantur. Vel fiat tale cataplaſma.

♃. Pulueris rad. althææ Vnc. j. flor. chamomillæ, meliloti, ana Drach. ij. fol. artemiſiæ, puluer. farinæ hordei, & fabarum, ana Vnc. ſem. Coque parum in vino auſtero; adde pinguedinis porcinæ recentis, olei chamæmel. & liliorum alborum, ana Vnc. j. Fiat cataplaſma.

Fotus & inſeſſus reſoluentes hîc etiam conferre poterunt.

Si tumor reſolui nequeat, ſed ad ſuppurationem vergere videatur, adiuuanda eſt ſequenti cataplaſmate.

♃. Pulueris radicis althææ, flor. chamom. meliloti, farinæ ſem. lini, fœnugræci, ana Vnc. j. ficuum pinguium num. viij. Coquantur ad pultis conſiſtentiam. Deinde adde vitellos ouorum num. iv. croci Scrup. ß. olei lilior. & butyri recentis, ana ℥. j. Fiat cataplaſma.

Confecto pure, quod ex caloris & doloris remiſſione, ac quadam inundatione tangendo dignoſcitur; abſceſſus diſruptio procuranda eſt motu corporis, tuſſi, ſternutatione, cucurbitulis admotis, iniectionibus detergentibus, & attenuantibus; vel peſſariis rumpendi vim habentibus. Exempli gratiâ.

♃. Adipis anſerini Vnc. ſem. terebinth. ʒ. ij. pulueris ſem. rutæ, nitri, radicis iridis, ana ʒ. ß. Miſce, & cum lana fiat peſſarium.

Rupto abſceſſu, puris expurgationi, & vlceris detersioni ac conſolidationi incumbendum eſt, provt in Vlceris vteri curatione iam deſcribenda docebitur.

CAPVT VIII.

De vlcere vteri.

INflammationem vteri ſuppuratam ſequitur vlcus; quod etiam ab aliis cauſis dependet, quæcumque ſcilicet in vtero eroſionem efficere confueuerunt.

Cauſæ igitur illius ſunt, abſceſſus diſruptus, humores acres in vterum confluentes, acria & erodentia medicamenta in vterum immiſſa, vel etiam aſſumpta, vt de cantharidibus ſuprà relatum eſt.

Cauſæ antecedentes ſunt illæ omnes, quas inflammationem efficere poſſe ſuprà docuimus, vt partus difficilis, violentus, & effrænis concubitus, fluor muliebris acrior, & diuturnus, vulnera, caſus, & contuſiones, & præcipuè gonorrhœa virulenta, ac lues venerea, cuius contagium vtero, illiúſque ceruici facilè communicatur.

Differentiæ petuntur à loco, magnitudine, figura, & complicatione cum aliis affectibus.

Ratione loci, nempe variarum vteri partium; modo vlcus ceruicem vteri occupat, & internum illius orificium; modo in fundo reſidet, quòd rariùs contingit. Aliquando & frequentiùs internam vteri ſuperficiem obſidet; aliquando, ſed rariùs, externam inuadit; vnde fit nonnunquam; vt pus ab huiuſmodi vlceribus emiſſum, per veſicam, vel inteſtina vacuetur; vel ſi in cauitate abdominis ſubſiſtat, abſceſſus circa inguina appareant, de quibus loquitur Hippoc. *Aph.* 47. *ſect.* 5.

Ratione magnitudinis, quædam magna, quædam parua, multum ſcilicet, vel parum ſpatij occupantia in vtero dicuntur; quæ ſi ſint parua, & ſuperficiaria, parùm à ſcabie & pruritu differunt; ſi verò magna, & grauia, ac veluti depaſcentia, nomæ ab Hippocr. nominantur.

Ratione figuræ, vlcera dicuntur rotunda, oblonga, ſinuoſa, aut fiſtuloſa.

Ratione complicationis cum aliis affectibus, dicuntur phlegmonoſa, cancroſa, ſcirrhoſa, doloriſica, ſanioſa, virulenta & contagioſa.

Signa diagnoſtica vlceris in vtero geniti ſunt; dolor & mordicatio in vtero, vel illius ceruice; & purulentæ materiæ ex vtero emiſſio. Quæ diagnoſis ampliùs illuſtrabitur, ſi cauſæ vlcus producentes ſuprà relatæ præceſſerint.

Si vlcus ceruicem vteri occupet, ipſo viſu deprehenditur, immiſſo ſpeculo matricis; tum etiam contactu, manu obſtetricis, vel in concubitu; in quo ægra dolorem percipit moleſtum. Si verò vlcus fuerit in vteri fundo, dolor percipitur verſùs regionem pubis; excrementa profluunt copioſiora.

Si vlcus penetret ad externam ſuperficiem, vrinæ, aut deiectiones purulentæ apparent, vel fluctuatio quædam in abdomine percipitur, vel tumor verſùs inguina, in quibus abſceſſum minatur.

Si vlcus ſimplex fuerit, & benignum, pus effluit paucum, album, & minimè fœtidum. Si verò fuerit malignum, & depaſcens, ſanies erit viridis, liuida, & varij coloris, cum fœtore, & magno cruciatu effluens.

Si ex lue venerea duxerit originem, præceſſit gonorrhœa, vel adhuc præſens eſt, & alia luis venereæ indicia apparebunt.

Prognoſis deſumitur ex Hipp. *lib.* 1. *de morb. mulier.* nullum ſcilicet vlcus vteri eſſe contemnendum, quia ſit in parte exquiſito ſenſu prædita, quæ ſympathiam habet cum præcipuis corporis noſtri partibus, & ab iis illuuiem excrementorum recipere valdè diſpoſita eſt.

Si vteri vlcera cancroſa, phagedænica, ſinuoſa,

aut fiſtuloſa euaſerint, ſunt vtplurimùm inſanabilia, & toto vitæ curriculo miſeras ægrotantes crudeliter exercent.

Vlcera ceruicem vteri occupantia, faciliùs curantur, quia remedia iis immediatè admoueri poſſunt.

In mulieribus quæ ab hoc morbo conualeſcunt, perfectæ valetudinis ſignum eſt, quando concipere incipiunt, & ſemen virile commodè recipere, aut menſtrua conuenienter, & ſine dolore effundere.

Curatio vlceris vterini eò dirigenda, vt humorum acrium vlcus vel generantium, vel fouentium defluxus prohibeatur, & vlceris deterſio, ac conglutinatio procuretur. Ad quem finem ſequentia in vſum reuocari poterunt.

Ac primùm, ſi corpus ſit plethoricum, vel vlcus coniunctam habeat phlogoſim, venæ ſectio ex brachio celebranda eſt, eáque toties repetenda, quoties nouæ fluxionis periculum inſtare videbitur. Tum præcipuè inſtante purgatione menſtruâ maximè conuenit, vt illa imminuatur, quæ vlceri materiam ſuppeditare ſolet, & aliorum humorum in vterum effluxum promouere.

Purgatio etiam maximè neceſſaria eſt, vt à cacochymia corpus liberetur. Eáque inſtitui debet ex benignioribus catharticis, vt ſennâ, rhabarbaro, tamarindis, myrabolanis, catholicone, & ſimilibus; quæ frequenter iteranda eſt, vt vitioſi humores ab vtero auertantur: eáque tanti eſt hac in re momenti, vt teſtetur Foreſtus *obſeru.*48.*lib.*28. Ioannem Tiengium Medicum Amſtelrodamenſem, nobilem matronam ab vlcere vteri ſaluti reſtituiſſe, cui dabat de quarto in quartum diem Vnc.v.decocti ſennæ, epithymi, roſar.rubr. myrobalanorum Indorum ſaccharo dulcorati, & abſtergentia decocta in vterum iniiciebat.

Ad vſum frequentem ſyrupus magiſtralis componi poterit in hunc modum.

℞. Rad. ſymphyti maioris, & polypod. quer. recentis, ana ℥. j. corticis citri ſicci ʒ. vj. fol. plantag. vincæ peruincæ, ſaniculæ, acetoſæ, capill. veneris, ana M. j. liquiritiæ raſæ, & paſſularum mundatarum, an. ℥. j. ſennæ mundat. ℥. vj. ſem. carthami contuſi ℥. ij. agarici recenter trochiſcati in ligatura poſiti ʒ. x. ſem. melon. & aniſi, ana ʒ. iij. flor. cordialium, anthos, & epithymi, an. P. j. Fiat omnium decoctio in aqua hordei. In cuius portione infunde rhabarbari electi ℥. ß. cinamomi ʒ. j. In colat. ℔. j. ß. diſſolue ſyrupi roſat. ſolut. ℥. iij. ſacchari q. ſ. Fiat ſyrupus perfectè coctus, de quo capiat ℥. ij. vel iij. bis, aut ter in menſe, cum decocto agrimonij, & plantag. vel infuſo rhab. in aqua endiuiæ.

Si ægra facilè vomat, purgatio per vomitum erit præferenda, quia humores ab vtero reuellit.

In purgationum interuallis decoctum vulnerarium diu vſurpandum eſt, quod in hunc modum componi poterit.

℞. Fol. agrimon. pimpinellæ, centinodiæ, plantaginis, ana M. ß. rad. chinæ ʒ. iij. ſem. coriandri ʒ. j. paſſul. min. ʒ. ß. ſantali rubri ℈. j. Coque in iure pulli gallinacei. Colat. capiat manè & ſerò. Vel

℞. Fol. artemiſ. plantag. millefolij, ana M. j. rhapont. ℥. ß. ſem. viticis ʒ. j. Coque in menſura vini albi, & dulcorentur ſaccharo. Capiat ℥. ij. vel iij. manè.

Si febris vrgeat, & magna ſaniei copia excernatur, ſerum lactis erit vtiliſſimum, manè ad Vnc. viij. vel plures exhibitum, addendo mellis roſacei, vel ſacchari parùm.

Si corpus tabeſcere incipiat, cum veſtigio febris hecticæ, lac præſertim aſininum cum ſaccharo roſaceo, per integrum menſem exhibeatur.

Sudorifica, abſente inflammatione, & calidiori intemperie, etiam conferre poterunt ad vlcus exſiccandum, reuellendóſque humores ſeroſos versùs habitum corporis.

Terebinthina lota in aquâ vtero conuenienti, vt artemiſiæ, matricariæ; vel vlceri idoneâ, vt plantag. roſarum, cum ſaccharo roſaceo ſumpta per interualla, vlcera detergit & conſolidat.

Pilulæ de bdellio ad Drach. j. pro vna vice exhibitæ, vel ſingulis, aut alternis diebus ad ℈. j. valdè etiam conferunt, & ſi ſanguis fluat, eum compeſcunt.

Vel recentes eodem modo vſurpandæ, ſic parari poterunt.

℞. Bdellij ʒ. iij. myrrhæ thuris, an. ʒ. j. ſarcocollæ, ſtyracis, ſuccini, myrobalanorum chebulor. ana ʒ. ß. coralli rubri ℈. ij. Cum ſyrupo de papau. fiat maſſa pilularum, cui in dolore vehementi tantillum opij admiſceri poteſt.

Trochiſci alkekengi cum opio, dolore vrgente, etiam ſoli puluerati propinantur.

Ad dolorem etiam leniendum vſurpari poſſunt eadem remedia, quæ in vteri inflammatione pro eodem ſymptomate fuerunt propoſita.

Puluis ſequens ad vlcus exſiccandum erit non parùm efficax.

℞. Acaciæ, hypociſt. ana ʒ. j. ſanguinis draconis, amyli, radicis plantag. ariſtolochiæ rotundæ, ana ʒ. ß. boli armenæ ʒ. j. maſtiches ſarcocollæ, ana ʒ. ß. Fiat puluis tenuiſſimus, cuius doſis erit Drach. j. cum aqua plantag. roſarum, vel chalybeata.

Zacutus Luſitanus *obſeru.*87. & 88. *lib.*2. opiatam & aquam proponit; quibus ſe deſperata vteri vlcera ad curationem perduxiſſe teſtatur. Earum deſcriptiones ex dictis locis repetere quis poterit.

Ad vlceris deterſionem, exſiccationem, & conglutinationem variæ parantur iniectiones. Quæ tamen vſurpandæ non ſunt, quin priùs inflammatio auferatur, quæ non raró huiuſmodi vlceribus ſolet eſſe coniuncta; ſimúlque dolor demulceatur, qui non ſolùm valdè moleſtus eſt, ſed etiam partem irritando fluxionem augere ſolet.

Ratione igitur inflammationis illius & acrimoniæ, iniicientur priùs in vterum emulſiones ſeminum frigidorum, ſerum caprinum vel lac integrum, aut ſolum, aut cum ſucco plantaginis, & burſæ paſtoris permixtum; vel, ſi neceſſitas vrgeat, decoctum capitum papaueris & ſummitatum maluæ. Quidam Practici ſolâ aquâ tepente plurimùm iuuari exiſtimant huiuſmodi ægrotantes, ſi frequenter iniiciatur. Nec immeritò. Sic enim feruor & inflammatio temperatur, dolor demulcetur, & ſordes vlceri adhærentes abluuntur. Valeſcus de Taranta etiam frigidam probat, his verbis. *Noui*, inquit, *aliquas mulieres ſe ſentientes habere huiuſmodi vlcera. Lauabant ea cum aqua frigida, mundabant deinde, & cum pannis lineis exſiccabant, & in matricem mittebant frequenter. Atque iiſdem præſidiis ſæpè mutatis, hæc ipſa per ſe ſæpè ad integram curationem ſufficiebant.*

Ablatâ intemperie calidâ, & dolore ſedato, aut ſaltem magna ex parte imminuto, ad detergentia veniendum eſt, à mitioribus ad fortiora progrediendo.

Mitiora ſunt ſerum lactis cum ſaccharo; decoctum hordei cum ſaccharo, vel melle roſaceo, maioris deterſionis gratiâ; vel hydromel ſimplex.

Paulò validior erit decoctio ex hordeo, lentibus, fabis non excorticatis, & foliis apij, parietariæ, plantaginis parata, addito melle roſaceo.

Vbi valdè ſordidum eſt vlcus, decoctum vulnerarium aqua catapultarum vulgò dictum, principem locum obtinet; cuius compoſitio talis eſt.

℞. Rad. gentianæ, rhapontici, zedoariæ, & ariſtolochiæ rotundæ, ana Vnc. j. vini albi ℔. vj. Bulliant ad tertiæ partis conſumptionem. In colat. diſſolue ſacchari albi ℔. ſem. Seruetur ad vſum.

Vel ſequens decoctio parari poterit.

℞. Hordei integri, furfuris macri, & roſar. rubr. ana P. j. fol. agrimon. abſinthij, caprifolij, & apij, ana M. j. fabarum & lentium, ana Drach. iij. liquirit. raſ. radic.

ireos

ireos Florent.& zedoariæ,ana Vnc.ij. Fiat omnium decoctio addendo circa finem parùm vini albi.

Si vlcera admodum fœtida, & putrilagine infecta fuerint, decoctioni addi poterit parum vnguenti Ægyptiaci, collyrij Lanfranci, vel pulueris Mercurij dulcificati.

Vbi vlcus probè deterſum,atque mundificatum fuerit,ad exſiccantia & ſolidantia veniendum eſt, quorum formula talis eſſe poterit.

♃.Rad.conſolidæ maior.biſtortæ,ana Vnc.j.fol.plantag. caudæ equinæ, burſæ paſtoris, ſaniculæ piloſellæ millefolij,ana M.j.roſar.rubr.M.ſem.Coque in menſura aquæ, pro iniectione.

Prædictæ, aut ſimili iniectioni puluis ſarcoticus ſequens admiſceri poterit.

♃. Rad. ireos, ariſtolochiæ, conſolidæ maior. ana Vnc. ſem. myrrhæ Vnc.j. aloës Drach. iij. Fiat puluis, cuius Vnc.ſem miſceatur in qualibet iniectione.

Terebinthina lota cum aqua plantaginis ad ℥. ij. & diſſoluta cum melle, & oui vitello, iniectioni mixta valdè prodeſt; idque magis, ſi puluis ſarcoticus etiam addatur.

Vnguenta pompholygos de ceruſa, de plumbo,ſimiliter cum iniectionibus, an. Drach.vj. pro vna doſi mixta vſurpantur. Sed reliquis præſtat oleum ex vitellis ouorum in mortario plumbeo agitatum.

Suffumigia ad vlcera profunda versùs vteri fundum inhærentia penetrant, eáque deſiccant: quæ ita parari poterunt.

♃. Thuris, myrrhæ, maſtiches, ſtyracis calamitæ, gummi iuniperi, ladani, an.Vnc.j. terebinth. q. ſ. Fiant trochiſci pro ſuffumigio.

In vlcere contumaciſſimo cinnabaris addita ſuffumigio omne feret punctum.

Thermæ quoque ſiccantes, ſulphureæ & aluminoſæ in vlceribus diuturnis vſurpantur: eóque mulieres deſperatas, tanquàm ad extremum remedium, Medici ablegare ſolent.

Emplaſtra etiam conuenientia epigaſtrio applicare non inutile fuerit. Siquidem eorum vires ad interiora vſque, per inſenſibiles meatus deferuntur.

Si vlcus ſit in collo vteri, linimentis inungendum eſt detergentibus, & exſiccantibus. Detergentia in hunc modum componi poterunt.

♃ Succi apij Vnc.ij.mellis roſac.Vnc j.ſem.terebinthinæ Vnc. ſem. farinæ hordei, vel orobi q. ſ. Leuiter bulliant, & fiat inſtar linimenti. Vel

♃.Ariſtolochiæ rotundæ ℥.ß.marrubij,centaur.min. agrim.an.M.ſem. Coquantur in ſ.q. hydromel. Colaturæ adde pulu.rad. ireos Florent. Drach. ij. farinæ orobi, mellis deſpumati, ana q.ſ.Fiat linimentum.

Admouetur etiam vnguentum diapompholygos, addendo thus, maſticem, myrrham, aloën, prout vlceris ratio requirit.

Vlcere ſufficienter mundato, exſiccans & cicatricem inducens vnguentum admouendum eſt, cuius forma talis eſſe poterit.

♃. Tuthiæ lotæ Vnc. ß. lythargyri, ceruſſæ ſarcocollæ, ana Drach. ij. olei & ceræ q. ſ. Fiat vnguentum.

Interdùm contingit vlcera vteri ad rectum inteſtinum penetrare,interdum verò ad veſicam; quod oſtenditur pure per illas partes excreto.

Si per inteſtinum rectum pus effluat,clyſteres lenientes,detergentes,exſiccantes vſurpandi ſunt;quales in dyſenteriæ curatione fuère propoſiti.

Si verò per veſicam pus effluat, conuenient diuretica leuiora, & refrigerantia, quæ vacuent iſtas ſordes in veſicam tranſmiſſas, & vlceris curationem promoueant quales ſunt emulſiones ſem.frig. maior. quibus ſuccedet terebinthina, aliáque remedia pro vlcere veſicæ præſcripta.

Si vlcus in fiſtulam degeneret, quod præcipuè contingit, dum exterius versùs coxam aperitur, quamvis etiam in ipſo vtero, eiuſdémque ceruice idem fieri poſſit. Aduertendum erit,vtrum magis conducat ægrotanti, meatum iam aſſuetum relinquere intactum, per quem natura vacuationem excrementorum multiplicium moliтur, vel eiuſdem curationem ſuſcipere. Illud ſi magis è commodo ægrotantis ſit, cura, ſaltem palliatiua dicta, inſtituenda per purgationes frequenter repetitas, & ſudorifica bis ſingulis annis exhibenda; tum iniectiones detergentes & roborantes, atque emplaſtra diapalma diuinum, & ſimilia ſuperimpoſita. Si verò ſanatio ſperari poſſit, eadem remedia vſurpanda ſunt, quæ ad aliarum fiſtularum curationem adhiberi ſolent.

Si à lue venerea in pudendo, vel ſinu vteri fiant vlcera, citra vniuerſam huius luis curationem ſanari minimè poſſunt. In qua perficienda per varios modos, ille qui per ſuffumigia cinnabaris fit, maximè confert: non ſolùm enim ea conducent ad luem illam è toto corpore auferendam, ſed etiam peculiariter,ſi vteri ſinu excipiantur, vt hæc vlcera citius ſanentur, efficient. Tum etiam in cura quæ per inunctionem hydrargyri, fit vnguenta mercurialia in penitiora illa loca erunt demittenda.

In quibuſvis vteri vlceribus, ſi pruritus moleſtus illius ceruicem afficiat, vt non rarò ſolet contingere, ob humoris acris, & ſalſi in eam partem defluxum; ad eum demulcendum conueniet peſſarium imbutum vnguento enulato cum mercurio; aut Ægyptiaco diſſoluto in aqua marina, aut aqua aluminoſa; aut butyro recenti, in quo hydrargyrum extinctum ſit, addito ſulphure.

CAPVT IX.

De Scirrho vteri.

Scirrhi in vtero geniti natura, differentiæ, & cauſæ eædem ſunt,quæ in hepatis ſcirrho fuère propoſitæ, vt eas fruſtrà hîc repetere non opus ſit, ſed indè erunt depromendæ.

Inter cauſas tamen antecedentes hæc vteri ſcirrho propria eſt, eáque ſatis frequens, dum ſcilicet mulieres fluxum menſtruorum, aut lochiorum patientes;ſeſe imprudenter aëri frigido exponunt, aut aquam frigidam potant, vnde ſequitur fluxus cohibitio, ſanguiſque retentus craſſeſcit, & condenſatur, ac tandem in parte tumorem ſcirrhoſum producit.

Signa ſcirrhi in vtero geniti ſunt, durities & renitentia in vteri regione, illius circumſcriptionem referens; grauitas in eadem parte, & ponderis ſenſus, præcipuè quando ægra ſtat quaſi vterus prolapſurus ſit in pudenda: ſedentibus verò, aut decumbentibus, grauitate ſuâ rectum inteſtinum premit; febris carentia, & doloris: quibus diſtinguitur ab inflammatione, aut ſaltem dolor eſt exiguus in ſcirrho non exquiſito, cùm in vtero nullus ſit. Si inflammationi ſuccedat, ceſſat febris & dolor, manente duritie & renitentiâ. Si in ipſo vteri corpore ſit, regionem pubis contrectando facilè dignoſcitur; ſi verò in ceruice, digiti contactu explorari poteſt. A mola diſtinguitur ex cauſis præcedentibus: tum quòd in mola menſes ſi fluant, inordinatè fluunt: in ſcirrho autem ſi fluant, ordinem ſeruant; in mola etiam mammæ lacte turgent, in ſcirrho autem extenuantur.

Quod ad prognoſim attinet, omnis ſcirrhus curatu difficillimus eſt, durities enim valida ſemel contracta vix emolliri poteſt; adde quod calor natiuus in parte ſcirrho affecta admodùm debilis eſt, vt ægrè materiam craſſam, & ferè lapideam diſcutere poſſit.

Magnus & contumax ſcirrhus hydropem tandem accerſit.

Scirrhus vteri, ſi calidioribus, & nimium humectantibus

ſtantibus remediis tractetur, in cancrum degeneret.

Curatio huius ſcirrhi ad duo dirigenda eſt, ſcilicet ad cauſam antecedentem & coniunctam.

Ratione cauſæ antecedentis phlebotomia inſtituenda eſt. Primùm è venis brachij, ſi affectus non fuerit admodum inueteratus. Poſteà verò ex venis inferioribus, præcipuè quando ſuppreſſa ſunt menſtrua.

Hæmorrhoïdum apertio hîc etiam vtiliſſima eſt. Nam & ſanguinem fæculentum euacuant, & ab vtero deriuant, propter venarum communionem, quam habent cum vtero.

Purgatio etiam neceſſaria eſt, per interualla repetita, ex medicamentis melancholiam educentibus, vſurpando primùm mitiora, mox ad fortiora tranſeundo.

Purgantibus autem præmittenda erunt præparantia humorem melancholicum, & aperientia, in forma apozematum, iuleporum, aut iuſculorum, iuxta diſpoſitionem ægrotantis.

Ac præter aperientia vulgaria, etiam remedia ex chalybe vſurpanda ſunt, quibus validiſſimi iſti infarctus rebellium & craſſorum humorum, in vtero aliiſque partibus diſſoluuntur.

Vt verò humores ſuperflui ab vtero deriuentur, vtiliter admoueri poterunt cauteria cruribus, tandiu geſtanda, donec purgationes menſtruæ (quæ vtplurimùm in hoc affectu ſupprimuntur) ad conſuetum ordinem, ratione temporis, quantitatis, & qualitatis, redierint.

Ratione cauſæ coniunctæ emollientia, & reſoluentia medicamenta exteriùs admouenda ſunt, in hunc modum compoſita.

♃. Rad. althææ, & liliorum, an. Vnc. ij. fol. maluæ, violariæ, althææ, branchæ vrſinæ, ana M. j. fol. artemiſiæ, nepetæ, an. M. ß. ſem. lini, & fœnug. an. ℥. j. flor. chamæm. & meliloti, an. P. j. Fiat decoctio, quâ foueatur regio pubis & inguinum, cum ſpongia in ea imbuta & expreſſa.

Ad magis emolliendum, poteſt fieri decoctio in aqua, & oleo dulci, vel in decocto inteſtinorum vervecis.

Poſſunt etiam addi decocto, vt potentiùs euadat, radices bryoniæ, & cucumeris agreſtis. Nam à mitioribus incipiendum eſt, ad validiora progrediendo.

Ex eodem decocto, auctâ doſi ſimplicium poteſt parari ſemicupium, quod huic rei eſt efficaciſſimum, & fotu potentiùs.

Clyſteres etiam frequentes, tum iniectiones in vterum ex eodem decocto erunt conficiendæ, quibus olea liliorum chamæmel. aut amygdalarum dulcium addi poterunt.

♃. Olei lilior. & amygd. dulc. an. ℥. iij. mucilag. ſem. fœnugr. extractæ cum vino albo ℥. j. pingued. gallinæ, anſeris, & anatis, an. ℥. j. ß. butyri recentis, & axungiæ porci, ana ℥. ij. ceræ & terebinth. q. ſ. Fiat vnguentum.

Sequens verò in omni ſcirrho probatur, & à Rhaſi deſcribitur 7. *ad Almanſorem*.

♃. Bdellij, ammoniaci, galbani, ana partes æquales. Terantur in mortario cum oleo de been, & liliorum. Deinde adde mucilaginum ſem. fœnugr. lini, & ficuum parem quantitatem. Fiat vnguentum.

Ex eadem materia additâ cerâ, fit etiam emplaſtrum efficaciſſimum, admouendum regioni vteri ante & retrò. Vel admoueatur emplaſtrum diachylum iteratum.

Cataplaſma fiet ex reſidentia decocti fotus prædicti contuſa, & per ſetaceum traiecta, addendo farinæ ſem. lini, fœnugr. ana Vnc. j. ficuum num. vj. puluetis rad. iridis ℥. ij. croci Drach. ß. pingued. gallinæ, olei amygd. dulc. ana q. ſ. Fiat cataplaſma.

Lutum bituminoſum thermarum ſulphurearum, & bituminoſarum, vtiliter inſtar cataplaſmatis admouetur.

Suffitus ex lapide pyrite candente in aceto extincto miris laudibus effertur à Galeno, ad omnes tumores ſcirrhoſos diſſoluendos, ita vt inſtar incantamenti operetur. In dicto aceto ſatureia & parietaria incoqui poterunt. Aduertendum tamen eſt, ne lapis pyrites ſit plumbarius, quia maximè nociturus eſſet.

Ac denique omnia remedia tam interna, quàm externa, quæ ſuprà in hepatis & lienis ſcirrhi curationibus ferè propoſita, hîc etiam conferre poterunt.

Hæc tamen medicamenta in toto curationis decurſu, ſummo iudicio ac prudentiâ moderanda ſunt: ne vel induretur ſcirrhus, vel, quod multò peius eſt, in cancrum degeneret. Quod omnes Practici verentur, ex incauta, vel diuturniore auxiliorum adminiſtratione, à qua melius eſt per interualla deſiſtere, vt eorum ſucceſſus aduertantur. Fruſtrà enim pugnatur, quando ſcirrhus omninò indolens, lapideam naturam adeptus eſt.

CAPVT X.

De Cancro vteri.

CAncer vteri eſt tumor durus, ac renitens in vteri corpore vel ceruice dolorem acerbiſſimum, punctorium, & lancinantem præ ſe ferens.

Fit ab humore atrabilario in ea parte collecto, vel à ſcirrho malè curato, qui facilè in cancrum degenerat, in ea præcipuè parte, ob ſanguinis copioſum affluxum, qui in venis ſcirrho vicinis retentus, nec ſufficienter per menſtruas purgationes euacuatus, aduritur, & malignam corruptionem acquirit.

Duplex vulgò ſtatuitur, vlceratus, & non vlceratus.

Quamdiu materia morbifica minoris acrimoniæ, & malignitatis particeps eſt, cancrum efficit non vlceratum. Acrior verò facta per putredinem, vel aduſtionem, tumorem exulcerat, & cancrum vlceratum producit.

Diagnoſis ex definitione propoſita facilè elicitur. Si enim tumor durus ac renitens in vteri corpore, aut ceruice percipiatur, qui dolorem punctorium ac lancinantem efficiat, cancrum eſſe pronuntiare poſſumus. Euidentiùs tamen diſtinguitur, ſi oculis percipi poſſit vt quando eſt in vteri ceruice, ſpeculo matricis adhibito: apparebit enim tumor inæqualis ac tuberoſus, liueſcens, aut nigricans venarum propaginibus quaſi radicibus circumſeptus. Si verò vlceratus ſit, ſaniem quandam emittit fuluam, aut nigram, & grauiter olentem; interdum etiam ſanguinem ob eroſionem venarum quæ in partem decurrunt; tantâ copiâ nonnunquam aperto aliquo vaſe inſigniore, vt ægra vitæ periculum incurrat. His accedit febricula, anxietas, nauſea, pudendorum ardor, & ſimilia.

De prognoſi hoc tantùm pronunciare licet, cancrum eſſe incurabilem, ſiue vlceratus, ſiue non vlceratus ſit. Quod quidem vt de omni cancro, etiam partes externas obſidente verum eſt; ſic potiori iure de eo qui vterum occupat ſentiendum eſt; ob continuam ſuperfluitatum illuuiem, quæ ad eam partem decurrit.

Cùm igitur curatio integra ſperabilis non ſit; ad alteram quæ palliatiua dicitur, confugiendum eſt. Eaque eò dirigenda, vt cancri non vlcerati vlceratio prohibeatur, & ne vlceratus maius incrementum ſuſcipiat: & in vtroque doloris atrocitas temperetur. Quod fiet primùm vniuerſalibus corporis euacuationibus, & aliis remediis, quæ humorem melancholicum & atrabilarium

bilarium alterent, euacuent, eiúſque generationem impediant. E quorum numero ſunt miſſio ſanguinis ex brachio, malleolo, hæmorrhoidibus; potiones, apozemata, iulepi; iuſcula, lac, ſerum lactis, aquæ minerales frigidæ, & alia huiuſmodi, quæ ad cuiuſlibet cancri, in quacunque parte ſiti, curationem à Practicis vulgò præſcribi ſolent. Et purgationes præſertim, frequenter iterandæ ſunt, vt antecedens cancri materia ſubtrahatur.

Tum etiam admouenda erunt topica, quæ moderatè refrigerent & aſtringant, ſine vlla mordicatione; linimentorum forma inprimis vſurpantur, quorum præcipua ita componi poterunt.

℞. Ol. myrtini, & roſat. ana ℥.ij. ſucci ſolani & ſemperuiui, an. ℥.j. Agitentur omnia in mortario plumbeo cum piſtillo plumbeo, donec nigreſcant. Deinde adde lithargyri, & ceruſſæ in aqua ſcabioſæ lotor. ana ʒ. iij. tuthiæ præp. ʒ.ij. camphoræ ℈.ß. Fiat linimentum, quo illinatur ter, aut quater in die. Vel

℞. Olei ex vitellis ouorum, & roſac. ana ℥.j. ſem. ſacchari Saturni ʒ.j. Agitentur in mortario plumbeo, donec colorem mutent.

Sequens cæteris præcellit, eóque tumores mammarum, qui cancroſi putabantur, prorsùs curati ſunt.

℞. Ol. ex vitellis ouorum ℥. ij. ſucci ſolani & veronicæ vel ſemperuiui, ana ℥. ſem. mercurij crudi ʒ. ij. Agitentur in mortario plumbeo cum piſtillo plumbeo, donec craſſitiem linimenti acquirant.

Linimenta prædicta in vterum immittenda ſunt cum turundis oblongis, vel candelis cereis linteolo obuolutis. Iniectiones tamen multò faciliùs immitti poterunt, in hunc modum compoſitæ.

℞. Aquæ hord. ℔. ſem. aquæ ſolani, & plantag. an. ℥.ij. aquæ veronicæ ℥.j. trochiſcorum alb. Rhaſ. Drach. ij. ſacchari Saturni Drach. j. Fiat iniectio.

Si dolor atrociter vrgeat, adde Vnc. iv. iniectionis, ſyrupi de papauere Vnc. j.

Foueatur etiam pars affecta aquis plantaginis, & ſolani, vel eorum decoctis; quibus addi poterunt folia nymphææ, papaueris albi, roſæ rubræ, & camphora. Quod etiam decoctum iniici frequenter poterit in vterum; fiétque multò efficaciùs, ſi in mortario plumbeo agitetur, vel ſaccharum Saturni eidem permiſceatur.

Inter ſpecifica commendantur ranæ lotæ & coctæ, & cataplaſmatis loco impoſitæ; vel earum decoctio per iniectionem adhibita. Tum etiam decoctum, aut ſuccus cancrorum fluuiatilium in vterum iniectus. Sicut & herba Roberti ſumpta, vel admota.

Si cancer vlceratus ſit, linimentis prædictis mineralium doſis augeatur, iiſque cinis cancrorum fluuiatilium vtiliter addi poterit. Iniectionibus verò trochiſci albi Rhaſis, & aqua hordei cum ſuperiori iniectionis materia, permiſceri.

Si dolor valdè vrgeat, fomenta ex malua, althæa, nymphæa, papauere, hyoſcyamo, coriandro viridi, anetho ſemine pſyllij, lacte, croco & ſimilibus per interualla vſurpanda; vel cataplaſmata ex iis parata imponenda. Ex quibus etiam decoctis iniectiones & ſemicupia parari poterunt.

Hæc tamen omnia aliquando non ſufficiunt ad immaniſſimum dolorem placandum, qui interdum nullum quieti & ſomno locum relinquit. Vnde cogimur non rarò ad narcotica recurrere, quæ in hoc affectu, propter intenſum humorum feruorem; minùs nocent. Et vidimus nos mulierem cancro in mamma laborantem, quæ ſingulis noctibus, per quatuor menſes, laudani gr. ij. vel iij. innoxiè & cum maximo ſolatio ſumebat.

Si ex cancro vlcerato multus ſanguis prodeat, vt ſæpè fit, iniiciatur in vterum ſuccus plantaginis cum tantillo thuris.

CAPVT XI.

De vteri gangræna, & ſphacelo.

Gangræna eſt corruptio, ſeu mortificatio partis incipiens; vbi autem omninò corrupta, & emortua fuerit, ſphacelus, ſeu ſyderatio nominatur.

In mulierum genitalibus facilè hic affectus generatur, propterea quòd iſtæ partes humidiores ſunt & molliores, totiúſque corporis excrementa facilè recipiunt.

Inflammationi, abſceſſui, vlceri vel cancro malè curatis ſæpiſſimè ſuccedit, quando calor vitalis partis ſuffocatur, aut deſtruitur. Suffocatur in magnis inflammationibus, quando plus ſanguinis affluit, quàm inſitus calor partis digerere, aut in pus commutare valeat. Deſtruitur vel à frigida intemperie illum extinguente, vel à calida diſſipante, ac reſoluente.

Cognoſcitur gangræna incipiens, ex eo quòd calor inſolitus in parte percipitur; horror ac tremor inuadit cum pulſu languido ac frequenti, & animi deliquio. Et cùm vt plurimùm ceruicem vteri magis hic affectus inuadat, atque adeò pars affecta oculis explorari poſſit, ea mollis, liuida, nigra, & cadaueroſa apparet, & ſine ſenſu pungi ac ſecari valet, tum fœtidum ac cadaueroſum halitum expirat.

Quod ad prognoſim attinet. Malum hoc grauiſſimum eſt, ac periculoſiſſimum, imò vt plurimùm lethale. Obſeruatum tamen à quamplurimis Authoribus, vterum putredine, & gangræna corruptum, vel ſponte cecidiſſe, vel ſectione ablatum fuiſſe, cum incolumitate mulierum: quas Authorum obſeruationes magno numero colligit Schenkius *lib.4. obſeruationum.*

Curatio perficitur iiſdem remediis, quæ ad aliarum partium gangrænas adhiberi ſolent, ſi gangræna ſit in ceruice vteri, vel ad externas partes vergat; vt ſcarificationibus, & ablutionibus, decocto abſinthij, myrrhæ, & ſimilibus; vnguento Ægyptiaco cataplaſmate de tribus farinis dicto, quod ſic habet.

℞. Farinæ hordei, fabar. orobi, ana Vnc. ij. oxymel. ℔.j. Coquantur ad formam catapl. Cui ſi addatur farina lupinorum, myrrha, aloë, & abſinthium, efficacius erit.

Quod omninò corruptum, & emortuum eſt, amputandum ſectione; aut in vteri procidentia, ligaturâ in dies magis ac magis coarctatâ, & conſtrictâ. Quarum operationum exempla quamplurima habentur à Schenkio collecta *lib.4. obſeruationum.*

Refert etiam VVierus in obſeruationibus, à ſe curatam mulierem annorum 25. cui æſtuante canicula tuberculum quoddam in ſinu muliebri, ex violento forſan mariti concubitu, productum fuerat. Illi autem cùm imperitus chirurgus cataplaſmata minùs idonea admouiſſet, intra dies non multos, pars vniuerſa putreſcere, nigreſcere, & emori cœpit, & incredibili celeritate anum verſus malum progreſſum eſt. Ipſe autem ſequenti methodo eius curationem inſtituit. Primò ſolani, & plantaginis ſuccum vberrimum, ſyringa in vtrumque meatum ter vel quater in die iniecit; deinde horis illis intermediis lini hapſum iis ſuccis, admixto aceto, imbutum applicuit: qui exſuccus eodem rursùs permaduit liquore. Ac in eiuſmodi repetita aliquoties applicatione perſeueratum eſt, donec reſtingueretur feruor, & deſineret putrefactio. Aſſumebat interim quoque potionem, ſingulis diebus ter, ex decocto acetoſæ, ſcabioſæ, pimpinellæ, prunot. damaſc. ſummit. borrag. bugloſſ. flor. calendulæ, cum aqua, ſaccharo, & aceto, ad ſyrupi acidi longi formam apparatam. Victus erat paucus, ſed refrigerans & acidus, putredinis occaſionem præſcindens,

ſcindens. Tertio in die incendij furia ſæuitiáque putredinis remiſit. Quare carnem nigram, mortuámque exiguo forcipe attrahi circumquaque à viuo, ſine doloris ſenſu, ſeparari reſecaríque iuſſit. Inde reliquum ad viuum vſque Ægyptiaco vnguento abſumpſit. Eodémque modo ad cicatricis inductionem, vt in aliis vlceribus, progreſſus eſt.

Toto curationis decurſu, cordis roborationi incumbendum eſt, tam aſſumptis, quàm admotis. Tum etiam enemata emollientia, abſtergentia, & refrigerantia frequenter infundenda, quæ propter viciniam parti affectæ plurimùm opitulantur.

CAPVT XII.

De vteri inflatione & hydrope.

VTeri inflatio, & hydrops ab omnibus propemodum Authoribus confunduntur; ita vt inflationem vocent illum hydropem, qui fit à flatibus; cùm hydrops ſimpliciter dictus ab humore aquoſo generetur. Diſtinguuntur tamen, & datur quædam vteri inflatio, quæ hydrops dici non debet, quando nimirum à flatu ſubitò irruente vterus inflatur ac diſtenditur, vnde dolor intenſus excitatur, quemadmodum in colico dolore contingit; atque adeò ſi illa inflatio non diu perſeueret, ſed breui diſcutiatur, hydropis nomen non meretur; talis ſæpè accidere ſolet in hyſtericis affectibus.

Duplex igitur hydrops vteri ſtatuendus eſt, vnus à flatibus, qui tympaniti aſſimilatur; alter verò à ſeroſo humore, qui aſciti analogus eſt. Quidam tertium addunt à pituita, vt etiam leucophlegmatiæ ſimilem ſpeciem conſtituant, quæ in vſu practico raró contingit. Nos tamen nobilem mulierem vidimus, quæ vnâ die tantam pituitæ craſſæ copiam ex vtero excreuerat, vt ſex vel ſeptem librarum pondus æquare potuerit: quæ procul dubio pituita diutiùs retenta, hydropem vteri producere potuiſſet.

Flatus & ſeroſus humor vteri hydropem efficiens, vel in cauitate vteri, vel intra membranas illius, aut veſiculas continetur. De cauitate vteri eſt aliqua dubitatio, quomodo flatus, & humores in ea contineri valeant; cùm facilis pateat exitus per vteri oſculum & ceruicem. Reſpondemus, orificium vteri internum pluribus modis occludi poſſe, vel à pituita craſſa illi parti impacta & indurata, vel à tumore ſcirrhoſo, vel aliqua alia cauſa. Mercatus cenſet pituitam mucoſam excerni per orificia venarum, quæ purgationi menſtruæ deſtinatæ ſunt, & ex illa pituita fieri quandam pelliculam, totam vteri ſuperficiem internam obducentem, in qua pellicula ſerum & flatus contineatur. Aëtius verò putat ex illa pituita per venas vteri tranſmiſſa quoſdam produci folliculos, in quibus ſeroſus humor contineatur. Fernelius verò putat, ſine oſculi vitio, & ex ſimplici illius conſtrictione aquam in vtero contineri poſſe. Omnes iſti modi recipiendi ſunt, & variis exemplis confirmari poſſunt.

Ac primum flatuum in cauitate vteri contentorum exempla referuntur à Sennerto *pract. lib. 4. part. 1. ſect. 2. cap.* 10. quorum primum deſumitur à Valeſco de Taranta, cuiuſdam Iudææ Vlyſſiponenſis, quæ cum prægnantem ſe eſſe putaret, eo tempore quo partus aduenturus putabatur, magnâ flatuum copiâ exclusâ, vterus detumuit. Secundum eſt ex Matthæo de Gradi, qui idem propriæ vxori contigiſſe refert. Alia etiam exempla ex Dodonæo, Thadæo Duno, & aliis deſumpta, ſimiles caſus oſtendunt; & in vſu practico talia videre non raró contingit. Quibus addere licet hiſtoriam à nobis infrà in curatione ex Solenandro relatam, mulieris quæ ex ſuffitu nucis moſchatæ, flatum emiſit ex vtero, cum ſtrepitu inſtar ſcloperi, edito.

Aquæ verò ſeu materiæ ſeroſæ in vteri cauitate contentæ, exempla proponuntur ab eodem Sennerto, ex Rhaſi, qui vidit fœminam, ex cuius vtero viginti quinque cotylæ aquæ effluxerant: tum etiam ex Iacobo de Partibus, & Dodonæo, ſimile quippiam referentibus. Veſalius verò fœminam diſſecuit, in cuius vteri cauitate ſeroſæ materiæ pluſquàm ſexaginta menſuræ Auguſtanæ, quæ ſingulæ tres capiunt libras, repertæ ſunt, os verò vteri mirum in modum occalluerat.

Interdum verò aquam intra veſiculas contineri in vtero plurimi teſtantur Authores, qui huius rei exempla viderunt in quibuſdam mulieribus, quæ tales veſiculas aqua plenas per vterum excluſerant. Ex eorum numero ſunt, Aëtius, Valeriola, Chriſtophorus à Vega, Mercatus, Platerus, & Fabricius Hildanus.

Aliquando etiam hydrops vteri cum grauiditate complicatur, vt de propria vxore narrat Fabricius Hildanus, cuius venter in monſtroſam magnitudinem intumuerat, & tempore partus primùm aquæ libras octodecim excreuit, poſt ſemihoram verò iterum libras nouem, & conſequenter puellum ſanum, & robuſtum peperit. Similis caſus habetur apud Schenkium, ſed euentu contrario, mulieris, quæ à partu fœtus viui, ventris tumorem retinuit, qui ſucceſſu temporis magis ac magis increſcens, ægram de medio ſuſtulit, & vtero aperto, ingens aquæ copia in eo reperta eſt.

Denique ex ſola oſculi vteri conſtrictione, ſine peculiari illius vitio aquæ in vtero retentæ exemplum habetur apud Fernelium *lib. 6. pathol. cap.* 15. cuiuſdam mulieris hydrope vteri correptæ, quæ, quoties appetebat menſtrua purgatio, omnem aquarum illuuiem ex vtero profundebat, peluéſque ſex vel octo complebat aqua citrina feruentiſſima, dum vterus totus ſubſideret; collecta proximo menſe par colluuies, ſtato tempore profluebat.

Cauſa mediata inflationis, & hydropis vteri, eſt caloris natiui imbecillitas, quæ vel in hepate & liene reſidet, & ex iis partibus flatus, pituita, aut ſeroſi humores in vterum tranſmittuntur, vel in ipſo vtero, vnde prædictæ materiæ in eadem parte per congeſtionem cumulantur.

Cauſæ autem quæ calorem natiuum debilitare valent, vel per ſe, vel per accidens, quamplurimæ ſunt, ex rebus præſertim nonnaturalibus petitæ. Sic aër frigidior, præſertim poſt partum imprudenter in vtero receptus, grauiſſima eſt huius affectus cauſa; quem etiam producere poteſt, ſi fluentibus menſtruis importunè occurrat, demerſio frequens in aqua frigida, præcipuè fluentibus menſibus, idem præſtat: tum etiam ciborum frigidorum, aut flatulentorum, vt fructuum, olerum, leguminum & aceti vſus diuturnus: aquæ frigidæ potus copioſus, & intempeſtiuus: ſomnus longior, & profundior, partus vel abortus laborioſus, iſque frequenter recurrens menſium fluxus immodicus calorem natiuum exhauriens, vel ſuppreſſio eumdem calorem ſuffocans. His adde peculiares vteri morbos, vt tumores, vlcera, & ſimilia, quæ calorem partis reſoluunt; vel etiam oſculum vteri occludunt; & ſanguinis menſtrui, atque excrementitiorum humorum exitum impediunt.

In diagnoſi huius affectus multa inquirenda ſunt. Primò quomodo iſte hydrops vteri particularis ab vniuerſali totius corporis diſtinguatur.

Secundò quomodo ſpecies illius diuerſæ dignoſcantur, vtrùm à flatu, ſero, vel pituita producatur. Tertiò vtrùm à primario ipſius vteri affectu, vel ex vitio aliarum partium oriatur. Quartò vtrùm materia peccans in cauitate vteri, vel intra membranas illius, aut veſiculas contineatur. Quintò quomodo ab aliis vteri tumoribus. Sextò quomodo à grauiditate. Septimò quomodo à mola diſtinguatur.

Quod ad primam quæſtionem attinet. Ab hydrope abdominis vniuerſali diſtinguitur ex eo quòd in hydrope

drope vteri tumor fundum ventris magis occupat; hydrops verò vniuerſalis abdomen vniuerſum æqualiter diſtendit. Præterea in hydrope vteri non tam citò apparet pallor, & extenuatio totius corporis, quemadmodum in hydrope vniuerſali, in quo etiam plerumque ſitis & linguæ ſiccitas conſpicua eſt,non autem in hydrope vteri, tum etiam in eo reliqua omnia ſymptomata ſunt longè mitiora. Durities etiam & renitentia, quando fit à flatibus, aut fluctuatio quando ab aqua generatur, tantum ſpatium non occupat,quemadmodum in hydrope vniuerſali. Ac denique in eo aliquid flatus per interualla ex vtero erumpit; aut tantillum aquæ effluit, quæ manifeſtè oſtendunt flatum vel aquam in vtero contineri.

Secundæ quæſtioni ſatisfaciendum eſt in hunc modum. Species hydropis vteri ita inuicem diſtinguuntur. Si à flatibus excitetur, imus venter percuſſus, ſonitum edit,venter doloribus premitur pungitiuis,qui interdum per ſeptum tranſuerſum, ventriculum,lumbos, vmbilicum, aliáſque partes excurrunt;nonnunquam flatus per vteri ceruicem euidenter erumpunt. Sentiunt quoque ſæpenumero mulieres vterum ad ventriculum, inſtar globi cuiuſdam efferri.Reſpiratio interdùm difficilis eſt; & ægra à ſomno excitata ſæpe cum anxietate ſpiritum ducere cogitur. A cibo,& potu quocumque malum exacerbatur.Frequenter eructant,& à ructu meliùs habent. Suffocationem vteri ſæpe incurrunt.Dolorem interdum in regione hypogaſtrica percipiunt, vt admotam manum ferre nequeant. Hæc ſigna inflationi vteri etiam conueniunt,cùm illa fiat quoque à flatibus:& in eo tantùm differunt inter ſe hi duo affectus,vt antea diximus, quòd inflatio breuioris ſit durationis, hydrops verò à flatibus,multò longioris.

Si verò vteri hydrops ab humore ſeroſo fiat,regio illa mollis & flaccida apparet; cum flatus tenſionem efficiant:grauitas maior adeſt in parte, & ſonus veluti fluctuantis aquæ: aliquid aquæ nonnunquam è pudendis extillat. Ac denique ſi à pituita oriatur, maior erit mollities, & flacciditas partis,quæ in dies incrementum ſumit, & partes circumſtantes, nempè hypogaſtrij, pubis, perinæi,ac lumborum, tumore œdematoſo affectæ conſpicientur.

Ad tertium quæſitum ita reſpondemus.Si apparentia ſint totius corporis malè affecti indicia, vt per febres acutas, vel diuturnas, hæmorrhagias immoderatas; fluxiones à capite grauiores, ventriculi imbecillitates: lienis vel hepatis tumores, alióſque earum partium affectus contumaces,cum quibus vteri hydrops inceperit,& cum iis incrementum ſuſceperit;maxima erit coniectura, vterum ab illis partibus per viam rheumatiſmi materiam hydropis ſuſcipere. Si verò toto corpore ſatis benè valente,tumor iſte acciderit,& particularibus ipſius vteri affectibus ſucceſſerit, quales ſunt, partus laborioſi,ſuppreſſiones menſium,vel nimiæ eorum profuſiones, vlcera, tumores phlegmonoſi, vel ſcirrhoſi, conijciendum erit hydropem vteri à peculiaribus iſtis diſpoſitionibus dependere, & materiam illum producentem, per congeſtionem ex deprauata illius homioſi cumulari.

Quarto quæſito ſatisfiet, dicendo, materiam quæ in vteri cauitate continetur, multò ampliorem tumorem efficere quàm dum intra membranas continetur. Deinde quando fit ex ſeroſa materia, maior fluctuatio percipitur, quàm vbi intra membranas coërcita eſt. Si verò quædam veſiculæ aquâ repletæ ex vtero deiiciantur, ſignum erit certiſſimum ſeroſum humorem in veſiculis contineri.

Ad quintum quæſitum reſpondendum eſt, hydropem vteri à tumoribus eiuſdem partis phlegmonoſis, vel eryſipelatoſis diſtingui, ex eo quòd in hiſce febris adeſt, & dolor ad leuiſſimum contactum ſeſe exaſperans; tum inflammatio vſque ad partes genitales exporrigitur. A tumoribus verò ſcirrhoſis & cancroſis diſtinguitur, quòdin eo non ſit tanta durities, quæ digitis comprimentibus reſiſtat, ſed potiùs cedat ac veluti in foueam deprimatur.

Sexto quæſito ſatisfaciendum eſt in hunc modum. In grauiditate tumor non eſt ita æqualis ac depreſſus; ſed acuminatus, & faſtigium, atque eminentiam quandam circa vmbilicum præ ſe ferens. Secundò,in grauiditate poſt aliquot menſes; mulieres meliùs ſe habent vtplurimùm, quia grandior fœtus maiorem humorum partem abſumit, qui primis menſibus laborem faciebant; at hydrops quò vlteriùs progreditur, eò maiores procreat moleſtias. Tertiò in grauiditate fœtus commotio manifeſtè percipitur poſt tertium menſem, vel quartum; quòd in hydrope non contingit. Fit tamen aliquando, vt quando hydrops à flatibus exoritur,palpitatio quædam in vtero ſentiatur, ſed illa à motu infantis facilè diſtinguitur, qui magis æqualis eſt, & plures ventris partes occupare ſolet. Quartò in grauiditate mammæ intumeſcunt, in hydrope verò extenuantur, ac graciliores euadunt.

Ad ſeptimum quæſitum reſpondemus, in mola grauitatem quandam à mulieribus in ventre ſentiri,quæ in hydrope vteri non apparet; & quando ægræ decumbunt in alterum latus, pondus percipere in illud lapidis inſtar deuolui. Deinde in mola fluxus menſium effrænes per interualla, tertio ſcilicet aut quarto quoque menſe contingunt, quod in hydrope vteri non fit. Ac denique in mola mammæ intumeſcunt, & aliquando lac in iis apparet; cuius rei contrarium accidit in hydrope.

Quod ad prognoſim attinet. Simplex vteri inflatio, quia diuturna non eſt,periculo vacat. Si tamen citò non curetur,in verum hydropem degenerare poteſt.

Hydrops vteri, ſi ab humore benigno, & minimè corrupto producatur, ſolet quidem malum eſſe diuturnum:ſucceſſu tamen temporis curationem recipere poteſt, imò interdum ex vtero aqua ſponte effluit, & mulier conualeſcit.

Si verò humor prauus ſit, acer, aut putridus, quod ex ſymptomatis grauibus innoteſcit, morbus periculoſus eſt,& plerumque lethalis. Si enim à proprio vteri vitio affectus dependeat, integram denotat functionum naturalium iſtius partis ruinam, vndè vniuerſalis hydrops tandem accerſitur. Si verò vterus per conſenſum aliarum partium patiatur, hepatis nempè, lienis, aut ventriculi, eò maior erit labes, & inde totius corporis ruina impendet. Hinc rectè Aëtius, qualis eſt vterus in muliere, tale eſt vtplurimùm reliquum corpus.

Si flatus aut aqua in vteri cauitate contineatur, facilius curatur, quàm ſi intra membranas, aut veſiculas concludatur.

Huius affectus curatio iiſdem ferè remediis perficitur, quæ ad hydropis & chloroſeos curationem fuêre propoſita. Quibus etiam peculiaria quædam, huic affectui magis appropriata ſubnectenda ſunt. Ac primùm, quod ad phlebotomiam ſpectat, in affectu recenti, à ſuppreſſione menſium producto, & plenitudine aliquâ adhuc apparente, illa conuenire poterit. Alioqui noxia futura eſt, cùm calor natiuus admodùm debilitatus, atque imminutus ſit; & contumaces obſtructiones, ab humore frigido productæ, hydropis vniuerſalis metum incutiant.

Purgatio verò omninò neceſſaria eſt, eáque frequenter repetita,quemadmodùm in prædictis affectibus præcepimus.

Poſt ſufficientem purgationem,aperientia,diuretica,& menſes mouentia erunt vſurpanda,in prædictis etiam locis deſcripta,quibus addi poterunt ſequentia.

℞.Rad. apij & rubiæ tinctor. an. ℥. ß. fol. ſabinæ, matricariæ,pulegij, ana P.j.ſem. dauci ʒ.j. Coquantur in iuſculo pulli columbini, colaturam capiat manè per plures dies.

Ante iuſculi aſſumptionem vna ex ſequentibus pilulis deglutiatur.

♃. Caſtorei opt. myrrhæ, rubiæ tinct. an. ʒ.ß. croci ℈.j. Cum ſucco limon. formentur pilulæ ix.

A quibus medicamentis valido exercitio vtendum eſt. Quo quidem non ſolùm excrementa in viſceribus & in corporis ambitu concepta, calore mediante diſſipari poſſunt; verùm & totum id, quod in vtero continetur, ruptis exercitij vehementiâ pelliculis, foràs euocari poteſt.

Si mulier facilè vomat, bis in ſeptimana vtiliter vomitus prouocabitur. Quo non ſolùm humores ad vterum confluentes reuocabuntur, & educentur, ſed etiam dictæ pelliculæ vtero inhærentes, & interdùm aquoſum humorem continentes, motu & agitatione vehementi diſrumpi forſan poterunt, vndè humoris noxij fluxus conſequetur.

Ad dictum humorem in vtero contentum diſcutiendum, bolus ſequens erit efficaciſſimus.

♃. Boracis mineralis ʒ.ß. croci ℈.ß. Cum ſucco ſabinæ fiat bolus, bis in ſeptimana ſumendus.

Sudorifica etiam in hoc affectu non parùm proficua ſunt: iis enim humores ſeroſi & pituitoſi, ſiue in vtero, ſiue in toto corpore contenti, diſcutiuntur & euacuantur.

Interim innatus ventriculi calor roborabitur, tam aſſumptis, quàm admotis; in affectuum illius partis curationibus deſcriptis.

Exteriùs verò topica remedia admouenda ſunt, ad vterum roborandum, & humores in eo contentos diſcutiendos idonea.

Ac primùm parari poterunt fomenta & ſemicupia, ex decocto radicum bryoniæ, cucumeris agreſtis; foliorum ebuli, mercurialis, ſambuci, origani, calamenti, abſinthij, rutæ, ſaluiæ, maioranæ, thymi, lauri, pulegij, artemiſiæ, ſeminum geniſtæ, dauci, cumini, aniſi, fœniculi, baccar. lauri & iuniperi; florum chamomillæ, meliloti, roriſmarini. Ex quibus etiam fieri poterunt ſacculi decocti in vino albo. Vel decoqui poterunt prædicta, aut eorum nonnulla in lixiuio cinerum ſarmentorum.

Vt autem meliùs operentur prædicta fomenta, applicanda ſunt ante & retrò: ægráque ſudare debet, ſi poſſit, in lecto, vel ſtupha commodè parata. Quod quidem ſemicupij beneficio præſtari etiam poterit.

In hydrope flatuoſo fotus ſicci magis erunt proficui; ex ſacculis paratis ex milio, ſale, cumino, furfure in ſartagine torrefactis, & vinò irroratis.

Poſt fotum liniatur infimus venter oleo nardino, anethino, rutaceo, abſinthite, abrotoni. Quæ ſi arte chymicâ fuerint elicita, multò efficaciora futura ſunt.

A litu admouebitur emplaſtrum de baccis lauri; vel cataplaſma ex ſtercore vaccino, ouillo, ſeminibus apij, petroſelini, cumini, & melle cocto.

In eundem vſum commendatur pellis recens mactatæ ouis, vino meraciori calido irrorata, & ventri calidè admota.

Clyſteres frequenter iniiciendi ſunt, ex decocto abſinthij, origani, pulegij, rutæ, centaurij, & ſimilibus. Vel ex oleo rutæ, nucum, anethi & vino albo, aut Hippocratico, aut maluatico. In quibus diſſolue benedictam laxatiuam, diaphœnicum, hieram diacolocynthidos, terebinthinam, confectionem è baccis lauri, mel anthoſatum, & ſimilia.

Iniectiones in vterum, humoribus in eo contentis euacuandis, plurimùm conferre poterunt, in hunc modum compoſitæ.

♃. Rad. aſari ʒ.iij. fol. pulegij, calaminthæ, an. M. ſem. ſabinæ P.j. mechoacam Drach.j. ſem. aniſi, cumini, ana Drach.j. ſem. Coquantur, & in colat. Vnc. vj. diſſolue olei irini & ſambucini, ana Vnc.j. Fiat iniectio.

Ad eundem finem peſſaria conficientur ita parata.

♃. Colocynth. & mechoac. ana ʒ.j. ſalis nitri ℈.ß. mellis cocti q.ſ. Fiat peſſarium. Vel

♃. Rad. cyclam. eſulæ, ana ʒ.j. ſem. nigellæ romanæ ʒ.ß. mellis q.ſ. Fiat peſſarium. Vel

♃. Elaterij ʒ.ß. caricarum contuſar. q.ſ. Fiat peſſarium.

Quando inflatio fit à flatibus, maximè conducit ſuffitus ex nuce moſchata, à Solenandro commendatus, his verbis. *Mulier quædam puerpera ſe intempeſtiuius ante tempus debitum ventis committens & aëri, incidit in intolerabiles dolores, neque potuit reſtitui. Tandem ſuperuenit obſtetrix vetula bene exercita. Iuſſit ſibi afferri nuces tres myriſticas groſsè cõtuſas. Tum ſupponebat fictilem teſtam cum carbonibus ignitis ægræ mulieri, & ſtatim inſperſo nucum myriſticarum puluere, teſtam ita ſuppoſuit, vt inſperſi pulueris ſuffitum exciperet pudendis, per infundibulum inuerſum. Per ſuperiora eodem tempore eumdem ſuffitum excepit. Qui vbi penetraſſet, mulier ſtatim exclamat: Neceſſariò reddenda mihi aluus. Qua voce vix edita, auditus eſt ſibilus & ſtrepitus, qualis eliditur, cùm puluis tormentarius alicui pyxidi anguſtæ incluſus, accenditur. Qui ſpiritus vbi eliſus proruperat, in ipſo protinus momento mulier ſanitati reſtituta eſt. Ipſâ experientiâ monitus, in ſimili caſu aliquoties poſteà idem remedij genus admotum, vtile & proficuum inueni ſæpenumerò.*

In eodem caſu vtiliter admouetur cucurbitula vmbilico, cum multa flamma, flatus enim egregiè diſcutit.

In affectu verò humorali cauteria cruribus admouenda, vt per eos fonticulos vteri ſentina ſenſim exhauriatur.

Sic etiam thermæ ſulphureæ & nitroſæ à pleriſque laudantur, tam potu, quàm balneo. Dummodò inſignis feruor iecoris, aut totius corporis non ſit illi coniunctus.

Ad vteri dolorem, in hoc affectu ſæpè infeſtantem, commendat Amatus Luſitanus aquam vel decoctum florum chamæmeli, ad ℥.iv. vel v. exhibitum.

Ac denique ſi à partu inflatio contingat, non opus eſt aliâ purgatione, quàm eâ quæ per vterum fit. Quæ ſi non ſatis procedat, iuuanda eſt peſſariis attrahentibus, & cucurbitulis femoribus affixis, cæteriſque remediis in menſium ſuppreſſione deſcriptis. Et ſi flatus adfuerit, ſuffitus ex nuce moſchata ſuprà propoſitus, erit opportuniſſimus.

CAPVT XIII.

De vteri procidentia.

QVando vterus ſitum ſuum naturalem amittit, & versùs pudenda prolabitur, vteri procidentia, ſeu prolapſus nominatur.

Variæ ſunt illius differentiæ, ſecundùm magis & minùs tantum differentes. Interdum enim ſola ceruix interior prouoluitur in vuluam: aliàs totum vteri corpus procidit, ſed non prominet extra vuluam, & in illius margine apparet oſculum vteri interius, inſtar glandis virilis, aut oui anſeris perforati. Aliàs fundo etiam inuerſo prominet extra vuluam, inſtar ſcroti virilis, aut oui ſtruthiocameli, cùm tamen rugoſus ſit, ac ſuperficie inæquali præditus: ac denique aliquando ita relaxatur, vt ad femora vſque deuoluatur.

Cauſa proxima vteri procidentiæ eſt ligamentorum, illius corpus, & ceruicem in ſuo loco naturali continentium, ruptio vel relaxatio.

Ruptio, ligamentorum fieri poteſt ab omnibus cauſis violentis, vt ictu, caſu, ſaltu, oneris grauioris ſubleuatione, vel geſtatione, compreſſione abdominis violenta, tuſſi vehementi, & diuturniori, ſternutatione violenta, præcipuè in puerperio; alui compreſſione forti, partu difficili, auulſione violenta fœtus, aut ſecundinæ, conatu vehementi vteri ad expellendum aliquid ſibi moleſtum, vt fœtum mortuum, molam, aut ſecundinam; tunc enim contingit vtero, docente Galeno *lib.3.*

de facult. nat. quod duobus Athletis, cum ſeſe mutuò deiicere conantur, vterque in terram prolabitur; his adde frequentem cucurbitularum admotionem femoribus, & quamlibet corporis & animi agitationem vehementem.

Relaxatio ligamentorum excitatur etiam ex variis cauſis, vt catarrho diuturniori, cruditatibus variis, quæ in vterum velut ſentinam totius corporis amandantur. Hinc mulieres quæ fluore albo diutiùs laborant, vix hoc malum euitare poſſunt, præcipuè ſeniores, quæ illi maximè ſunt obnoxiæ. His accedunt cauſæ externæ, vt balnei vſus frequentior, & præſertim in aqua frigida; aër auſtrinus & humidior, præcipuè poſt partum in vtero ſuſceptus: alimenta humidiora, potus vberior; otium, ſomnus prolixior, & omnes aliæ cauſæ, quæ humoris pituitoſi prouentum, eiúſque in vterum confluxum promouere poſſunt.

Signa diagnoſtica ſenſibus ipſis patent. Vterus enim in pudendo obuius fit inſtar oui gallinacei, vel anſerini, aut glomeris fili, cum ſenſu ponderis pudendo incumbentis, dum erecto corpore ſtant. Dum verò ſedent, aut aluum exonerant, dolor vehemens percipitur circa regionem pudendi & oſſis ſacri. Si multùm promineat, dolor & ardor maior ſentitur; vrina paulatim egreditur & vuluam in tranſitu mordet.

Cauſæ procidentium excitantes ita diſtingui poſſunt. Si à laxitate ligamentorum fiat, ſenſim generatur, minorem habet dolorem, & præceſſerunt purgamenta alba, vel aliæ cauſæ vterum humectantes, eiuſque ligamenta relaxantes. Si verò fiat à ruptione ligamentorum, dolor eſt vehementior, & ſanguis interdum erumpit; ac præceſſerunt cauſæ, quæ violenter ligamenta rumpere potuerunt.

Quod ad prognoſim attinet. Affectus per ſe periculoſus non eſt; valdè tamen turpis & moleſtus, progreſſionem ac deambulationem liberam, conceptionem, & conuenientem menſtruorum expurgationem impediens.

Interdum tamen mortem inferre poteſt, ſi dolor, febris, conuulſio, aut alia quædam grauia ſymptomata accedant.

Interdum etiam ab aëris intemperie, aut violenta impulſione corrumpitur, & gangræna afficitur, quæ partem amputare cogit.

Recens affectus, in quo vterus non valdè prominet, faciliùs curatur, quàm ſi inueteratus ſit, & magis egrediatur.

In iunioribus faciliùs, quàm in adultioribus vterus in proprium locum reſtituitur.

Quæ à ruptione ligamentorum orta eſt procidentia, incurabilis eſt.

Ad curationem; vterus in ſuum locum naturalem retrudendus eſt, ibidémque continendus; & ligamentorum vitium corrigendum. Si nempè diſrupta fuerint, agglutinantibus; ſi relaxata, exſiccantibus, aſtringentibus, & roborantibus. Quæ omnia ſequentibus præſidiis perfici poterunt.

Primò itaque, quò vterus in ſuum locum faciliùs reponatur, aluus & veſica exonerandæ ſunt, ne ceruicem vteri comprimendo, illius reductionem impediant; ſiquidem ceruix vteri recto inteſtino incumbit, ſibíque incumbentem habet veſicam.

Poſtmodum verò mulier in dorſum ſupina recumbens, diuaricatis cruribus, genibuſque ſursùm attractis, manibus vterum introrsùm premat; ſurſumque in ceruicem trudendo, ſicque inuertendo adigat, donec in ſinum vſque omnia remearint. Vel, ſi ægrè ſuccedat, obſtetricis opera id peragat, vt bacillo craſſiori obtuſo linteis inuoluto hoc faciat, quo & in ſinum profundiùs, quàm ſolis manibus poteſt repelli. Aut vt minùs lædatur, peſſarium ex panno lineo ſæpiùs conuoluto, filóque ſtrictè ligato paretur, & huic vſui accommodetur.

At ſi prolapſus vterus intumuerit, ita vt ſinum denuò ſubire non poſſit, tumor ante omnia erit tollendus. Et ſi inflammatio ſit, quæ huic ſanandæ competunt, erunt adhibenda. Si alia inflatio, quæ eam diſcutiunt, vſurpanda; fotus nimirùm, inſeſſus, & inunctiones emollientes & reſoluentes. Rodericus à Caſtro tumentem vterum betæ decocto abluit, deinde aceto & ſale ſubinde inſperſo, ac ſic imminuto tumore reducit.

Idem Rodericus ſcribit, ad vteri repoſitionem plurimùm conferre, ſi Medicus, vel Chirurgus cauterium actuale, aut illud ferrum candens manu oſtentet, & in vterum inſerere velle fingat. Ita enim natura contrahitur, & cum ea vterus ipſe, tum etiam quæcumque alia pars extrà prominens. Refert enim quemdam exercitatiſſimum Chirurgum inteſtina per vulnus abdominis exeuntia, hâc induſtriâ repoſuiſſe, cùm reliqua remedia non profuiſſent. Candens etenim ferramentum magnum coram patiente manu geſtans, vulneri applicaturum ſe finxit. Cuius rei ſubito terrore inteſtina è veſtigio in ſuum locum retracta fuêre.

Auenzoar. 2. *Theizir, tract. 5. cap. 4.* quippiam non abſimile proponit. *In principio*, inquit, *quando apparet hæc ægritudo, Medicus eam leniter poterit curare. Et reducitur omnibus iſtis modis, videlicet manu, ſi vis, & ſi non, fac eam ſupinam iacere, & fac quod aliquis ſedeat ſuper pectus ſuum, & alius ſuper crura, & fac eam terrere, ponendo circa pedes eius aliqua reptilia, ſicut ſunt mures & lacertæ, aut ranæ, vel his ſimilia; ex quibus multùm terrefiat, & velit fugere, trahendo pedes & crura ad ſe; & inde omnia membra, & corpus totum ſimul contrahantur. Et hac de cauſa matrix intrò redibit ad ſuum locum.*

Zacutus Luſitanus Auenzoarem ſecutus, ſequentem hiſtoriam, *obſeruat. 86. lib. 2.* proponit. *Cùm*, inquit, *accederem ad fœminam, quæ ab anno & dimidio vterum prolapſum habebat, cum duritie ſumma; difficile videbatur, ob tenſionem poſſe ad ſuum locum reduci, maximè cùm dicat Auenzoar, in principio hoc opus celebrandum eſſe, cùm adhuc vterus non contraxit callum. Multa ſum præſidia pro hoc morbo curando machinatus. Inſeſſiones adſtringentes, peſſaria, emplaſtra, confectiones. Tandem laborioſè luctatus nihil profeci. Ad hoc præſidium accedo. Suppono mulieris cruribus mures filo alligatos. Quibus poſitis & per femora vagantibus, fœminæ metus ingens incutitur, & repentè, (mirabile viſu.) vterus in propriam ſedem reducitur. Hoc facto, emplaſtro contra rupturam vteri regioni, & inguinibus appoſito, à malo in poſterum tuta remanſit.*

Antequam vterus reponatur, priùs inungendus eſt mucilagine rad. conſolidæ, vel infuſione gummi tragacanthi. Poſteà aſpergendi pulueres, qui aſperitatem nullam habeant, ne vterum, aut illius ceruicem lædant; ſed glutinandi magis, quàm aſtringendi vi polleant. Qualis eſſe poterit in hunc modum præſcriptus.

♃. Thuris, maſtiches, & ſarcocollæ lacte muliebri nutritæ, ana Drach. j. mumiæ, gummi arabici, acaciæ, hypociſtidis, ana Drach. ſem. Fiat puluis tenuiſſimus, inſpergendus, vt dictum eſt.

Idem puluis ad formam vnguenti admoueri poterit, ſi cum dictis mucilaginibus, aut oleo hypericonis, alióve conſolidante permiſceatur.

Poſtquam vterus conuenienter fuerit repoſitus, omni arte in ſuo loco continendus eſt, muliere in lecto remanente aliquantulum inclinata, & cruribus extenſis molliter, & ita coaptatis, vt vnum alteri incumbat. Ac per aliquot dies in hoc ſtatu maneat, immiſſo etiam lanæ, aut bombacis, vel etiam ſpongiæ fruſtulo in ſinum vuluæ, quod irrigatum fuerit vino auſtero, aut aqua roſacea, in quibus acacia, aut hypociſtis diſſoluta fuerit.

Ad huiuſmodi retentionem iuuandam, cucurbitulæ

ſub mammis & vmbilico cum multa flamma frequenter erunt admouendæ.

Tum etiam benè olentia naribus erunt admouenda, & fœtida genitalibus ſubiicienda, niſi mulier hyſtericæ ſuffocationi ſit obnoxia.

Foueantur dictæ partes decocto aſtringentium, ex vino rubro, & aqua ferrata parato.

Semicupium etiam ex eodem decocto, à Practicis vſurpatur. Quod tamen cautione indiget. Periculum enim eſt, ne ex illo ſitu vterus denuò prouoluatur extra ſuam ſedem, potiſſimùm in principio, dum adhuc recens eſt affectus. Vbi autem diutiùs ægrotantem detinuerit, eàque conuenienti ſubligaculo præmunita fuerit, non parum conferre poterit.

Poſt ſemicupium ſuffitus, etiam erit vtiliſſimus, ex thure, maſtiche, ſandaracha, & roſis rubris paratus. Alij verò commendant, tanquam ſpecificum, ſuffitum ex pelle anguillæ ſale conditæ.

Iniectiones in vterum multò efficaciùs operabuntur, in remediis quæ exteriùs admouentur: eæque componentur ex decocto fotus, aut ſemicupij.

Linimenta & emplaſtra hîc etiam conuenient, qualia in fluxu menſium immodico, & fluore albo fuêre deſcripta, & infra etiam ad abortum præcauendum proponentur.

Per os aſſumptis medicamentis aſtringentibus & roborantibus vteri retentio etiam adiuuari poteſt. Et inter illa puluis ſequens ſæpè ſumptus huic affectui peculiariter accommodatur.

℞. Rad. tapſi barbari Drach.ij. fol. myrti, ſem. paſtinac. domeſticæ, ana Drach. j. raſuræ cornu cerui Drach. ſem. cineris conchar. Drach. j. coralli rubri Drach. ij. Fiat puluis. Doſis ℨ.j. cum vino auſtero.

De aſtringentibus hiſce medicamentis tam internis, quàm externis, hoc obſeruandum; cautè eſſe vſurpanda, ſi menſtrua ſtatis periodis adhuc profluant, ne ſupprimantur, & grauiora mala inde oriantur. Tempus autem huiuſmodi remediis magis idoneum eſt, vbi fluxus menſtruus præteriit.

Iſta remedia per duodecim, aut quindecim dies erunt continuanda. Simúlque cura eſt habenda, ne aluus pigrior ſit, aut laxior. Si enim fæces duræ ſint, vterus in iis egerendis facilè præcipitatur; & fluida nimium aluus ligamenta vteri relaxat.

Dum prædicta remedia vſurpantur, cauſæ antecedenti occurrendum eſt, iis quæ humores pituitoſos, vteri ligamenta relaxantes, euacuare & diſcutere valent.

Ac primum purgationes conuenientes inſtituere oportet. Quæ tamen non ſint perturbantes & violenter operantes, ne vterum de nouo præcipitent, adductis in eas affatim partes humoribus.

Nonnulli vomitum probant, quòd humorum fiat reuulſio ad ſuperiora. Et eo nomine quidem eſſet proficuus, ni aliâ ratione eſſet metuendus. Quod nimirùm magno conatu perficiatur, & non minùs quàm ſternutatio vterum propellat. Imò verò docuit experientia, nihil eſſe efficacius ad partum difficilem, & fœtum citò excludendum, quàm vomitorium exhibitum.

Poſt ſufficientem purgationem, decoctum guaiaci per tres hebdomadas exhibendum eſt, vt ſingulis diebus manè ſudor eliciatur. Veſperi autem fotus imo ventri adhibeatur ex ſaluia, origano, maiorana, thymo, matricaria, tanaceto, abſinthio, ruta, roſis rubris, radicibus cyperi, calamenti, nucibus cupreſſi, & ſimilibus, decoctis in aqua fabrorum, & vino rubro. Poſt fotus ſuffitus & linimenta ſuprà deſcripta adhiberi poterunt.

Loco ſudorifici, vel etiam poſt vſum illius thermæ ſulphureæ, quales ſunt noſtræ Balerucanæ, erunt præſtantiſſimæ: earúmque vſu multas conualuiſſe compertum eſt.

Vt autem à procidentia, quæ facilè iterum recurrit, fœmina ſecura ſit: aut ſi nulla perfectæ curationis ſpes ſit, ſubligaculum adhibendum, quod vulgò *Zona Hippocratis* nominatur. Hoc enim minutæ mulieres, ſine prolapſus periculo ambulare, & munia quotidiana exercere poſſunt; tum vterus ab externo frigore defenditur. Paratur autem ad eum ferè modum, quo faſciæ ad herniam parari ſolent.

Peſſaria quoque in deploratis vteri procidentiis vtiliſſima ſunt, quæ à nonnullis componuntur ex ſubere ſatis oblongo, & cera ſuperinducta. Alij ex ſola cera conficiunt, & ex iis nonnulli formâ rotundâ, alij ouali, quadratâ, triangulari, aliâve formâ; quæ in ipſam vteri cauitatem inducuntur, & nunquam eximuntur, atque vterum in ſuo loco retinent: ita tamen vt mulieres omnia munia conſueta exerceant, cum viris ſine incommodo coëant, concipiant, vtero gerant, & pariant. Quod pluribus exemplis confirmatur à Franciſco Roſſeto de partu Cæſareo *ſect. 6. cap. 5.* & Bauhino *in appendice ad Roſſetum.* Quæ omnia ad verbum tranſcripta ſunt à Schenkio & Sennerto, capitibus propriis vbi videri poſſunt.

CAPVT XIV.

De vteri clauſurâ.

VIrgines vteri clauſura laborantes atretæ, ſeu imperforatæ nominantur. Illa autem clauſura in tribus locis fieri ſolet, ſcilicet in oſculo vteri interno, in eiuſdem ceruice, & in oſculo anteriori, quod vulua nominatur. Generatur verò aut à prima conformatione, quando membrana quædam vteri orificio, aut ceruici obtenditur; vel à vulnere, aut vlcere præcedente, quibus coaleſcentibus, fit partium ceruicis vteri, aut labiorum coalitus; vel à tumoribus meatum interiorem obturantibus. Vel denique à compreſſione, ſtrictura, aut diſtorſione, quæ pudendi virilis, & feminis ingreſſum, tum etiam menſtruam purgationem præpedire ſolent.

Diagnoſis ex parte facilis eſt, ex parte verò difficilis. Si clauſura ſit in externo orificio pudendi, ſenſibus ipſis dignoſcitur. Si verò ſit in ceruice, aut orificio vteri, non animaduertitur, niſi dum menſtrua erumpere incipiunt, aut fœminæ generationis operi incumbunt. Adueniente nimirùm menſtruæ purgationis tempore, dolores, & tormina in regione vteri certis periodis ſentiuntur, cùm ponderis ſenſu: nullus tamen ſequitur menſium effluxus. Coniecturam augebit, ſi virgo benè habita ſit, nulláque cachexia, aut obſtructionibus affecta. Perſeuerante affectu intumeſcit vterus, vt virgines grauidæ videantur, & interdum totum corpus, quod etiam liuore quodam, ex redundantia ſanguinis, infectum apparet. Si verò clauſura ceruicem vteri occupet, in primis coitibus dignoſcitur, quando ſcilicet pudendum virile non admittit.

Si denique orificium vteri clauſum ſit, difficilè cognoſcitur; id tamen peritæ obſtetricis manu aliquo modo explorari poteſt, illiúſque coniecturam faciet, ſi ſemen virile poſt eiaculationem ſtatim egrediatur.

Quod ad prognoſim attinet. Si clauſura ſit in orificio pudendi, curatu facilis eſt, & leui ſectione reſoluitur. Si verò penitiores partes occupet, longè difficiliorem curationem admittit.

Quando à membranâ meatus clauditur, faciliùs curatur, quando verò à materia carnoſa ſit coalitus, vt poſt vlcera contingit, curatio eſt difficilior.

Clauſura interiùs vteri orificium occupans incurabilis eſt, chirurgica enim inſtrumenta illic aptari nequeunt.

Curatio vteri clauſuræ cùm à Chirurgia maxima ex parte petatur, ideò eam paucis expediemus.

Si à primo ortu clauſura vteri cō tracta fuerit, ſimplici

plici ſectione aperienda eſt. Cuius modus amplâ narratione deſcribitur à Sennert. *cap. proprio.*

Si verò ex vlcere clauſtra ortum duxerit, vt in lue venerea contingit; aduertendum eſt, an ſit tantùm carnis excreſcentia, meatum non omninò claudens; an integer parietum ceruicis, aut labiorum coalitus. Si enim caro tantùm excreuerit, tentandum eſt, præmiſſis euacuationibus conuenientibus, primùm carnis augmentum prohibere ſiccantibus & diſcutientibus medicamentis, poſtmodùm carnem eandem imminuere medicamentis ex æure, ariſtolochia, cortice thuris, roſis, balauſtiis, maſtiche, myrrha, aloë, & ſimilibus. Quæ ſi non ſuffiiunt, ad carnem abſumentia minùs dolorifica tranſeundum eſt; vt alumen vſtum, vnguentum Ægyptiacum, & ſimilia. Ac tandem, ſi ne hoc quidem hoc modo conſumptio obtineri poſſit, caro in gyrum præciderda inſtrumento illo, quo polypi tolluntur. Si verò ceruix vteri omninò coaluerit, tentandum eſt vlcus nouare, & medicamentis prædictis carnem ſuperfluam tollere. Sin minùs, ſectio inſtituenda eſt, eo prorſus modo, quo naturalis ceruicis vteri coalitus curatur.

Si à tumore aliquo meatus vteri occludatur, propria remedia illi decernenda ſunt, qualia in vteri inflammatione, ſcirrho, & cancro fuêre propoſita.

Si fiat à compreſſione ceruicis vteri, vel oſculi illius interioris, cauſa comprimens auferenda, quæ varia eſſe poteſt nimirum calculus veſicæ, tumor recti inteſtini, omentum pinguius, rura, aut femora diſtorta, ac diuaricata, quorum curationes à ſuis locis repetendæ.

In ſtrictura, quæ ptiſſimum fit à duritie, vel ſiccitate, agendum eſt humectantibus, emollientibus, & laxantibus, ſemicupiis, fotibus, linimentis & peſſariis: ſicque relaxatâ parte, immittatur cannula plumbea, vel ex cera alba optimè concinnata, & butyro, aut oleo emolliente irrigata, quam perpetuò geſtet, vel ſaltem noctu dum recumbit, & interdiu immittatur peſſus ex cotone conuenienter conſtructus, & inunctus vnguento de althæa, vel ſimili.

In diſtortione eadem ferè curandi methodus obſeruanda eſt: & cannula ita ſit conformata, vt in contrariam partem diſtorſionis molliter deflectat: ſicque vteri ceruix ad locum debitum paulatim reducetur.

CAPVT XV.

De Sterilitate.

Sterilitatis nomen non adeò ſtrictâ ſignificatione in hoc loco vſurpatur, vt tantùm omnimodum concipiendi defectum, & integram abolitionem ſignificet; ſed in ampla & lata, vt omnem concipiendi impotentiam, omnéque impedimentum comprehendat. Quando nimirùm mulier ea ætate, quâ ad concipiendum habilis eſſe debet, & viri conſuetudine vtens, non concipit. Et talis defectus ἀγονία, ſeu ἀτεκνία nominatur.

Hæc autem ſterilitas, ſeu concipiendi impotentia à pluribus cauſis excitatur, quas omnes, clarioris doctrinæ gratiâ, ad quatuor capita reuocare poſſumus, iuxta quatuor operationes naturales, quæ ad conceptionem perficiendam requiruntur. Quarum prima eſt, vt mulier in congreſſu venereo virile ſemen conuenienter in vtero recipiat; ſecunda, vt ſemen receptum debito tempore retineat; tertia, vt illud in vtero foueat, & conſeruet; quarta, vt debitam materiam ſuppeditet ad embryonis conformationem & incrementum neceſſariam. Hinc quatuor conceptionis impedimenta oriuntur; ſi nempè mulier ſemen non recipiat, non retineat, non conſeruet, & non nutriat.

Receptio ſeminis impeditur à pluribus cauſis, ex rebus naturalibus, nonnaturalibus, & præternaturalibus repetitis. Inter res naturales primùm recenſetur ætas iuuencula, in qua ob exiguitatem, & ſtricturam partium

genitalium, mulier virile pudendum admittere non poteſt, aut certè niſi cum ſummo dolore, qui eam concubitum auerſari cogat. Eundem affectum præſtat ætas prouectior; ſiquidem in virginibus ſenioribus partes genitales, defectu exercitij venerei, marcidæ, ac vietæ factæ ſunt, ac ſtrictiores redditæ, vt penem virilem facilè poſtmodùm admittere non poſſint. Quæcunque etiam natura claudæ, diſtortæ cruribus, vel depreſſa coccige exiſtunt, vix poſſunt commodam in concubitu figuram præſtare, quæ ad ſeminis debitam receptionem neceſſaria eſt. His adde pinguedinem nimiam, quæ vias vteri anguſtat, & aqualiculo prominentiore, iuſtum & commodum viri cum fœmina congreſſum impedit. Ac denique temperies vteri frigidior torpidas mulieres reddit, vt nulla propemodùm voluptate in coitu fruantur, aut tardiùs ſaltem excitentur; ita vt internum vteri orificium tempeſtiuè non aperiatur ad ſemen virile recipiendum.

Inter res nonnaturales animi pathemata principem locum obtinent, ac in primis odium inter coniuges, quo mulier ab huiuſmodi voluptate auerſa, non ſuppeditat ſpiritus ſufficientes, quibus turgere debent genitalia tempore congreſſus, vt matrix quaſi geſtiens ſemini virili occurrat, idque benignè excipiat, attrahátque in cauitatem ſuam, ſimúlque proprio ſemine in ea voluptate effuſo perfundat, & irriget, atque ex amborum commixtione conceptio oriatur.

Res verò præternaturales, quæ ſeminis receptionem impedire poſſunt, in morboſis diſpoſitionibus verſantur, quæ partibus genitalibus, aut illis vicinis aduenire ſolent: vt tumores, vlcera, obſtructiones, aſtrictiones, clauſuræ, diſtorſiones, calculus veſicæ, & aliæ huiuſmodi.

Secundum mulierum vitium conceptionem impediens, quando ſcilicet ſemen non retinetur, vel à nimia vteri humiditate dependent, quando ſcilicet vterus mulieris excrementitiis humoribus refertus eſt, à quibus laxior factus, non debitè conſtringitur ad ſemen receptum exactè retinendum, vel orificium illius laxius redditum, non poteſt ſeſe ſufficienter conſtringere ad ſemen retinendum; quod præcipuè contingit ex abortu, vel partu laborioſo, in quo fibræ vteri diuelluntur, & nimiùm laxantur cum orificio interno. Illa autem humiditas immodica & à proprio temperamento, & à cauſis externis humidioribus, vt balneo, otio, victu humidiori, vel præcipuè à fluore albo excitari poteſt; qui quidem fluor albus, ſiue fluor muliebris frequentiſſimè accidit, cùm vterus ſit veluti cloaca, ad quam omnes corporis partes ſuas ſuperfluitates deponunt, ita vt hæc omnium frequentiſſima, & magis ordinaria ſterilitatis cauſa eſſe ſoleat.

Tertia verò cauſa conceptionem impediens, quando nimirùm ſemen non nutritur ſufficienter in vtero, ab iis dependet, quæ ſemen corrumpere apta ſunt, vt intemperies vteri quælibet; frigida nimirùm quæ ſemen extinguit, calida quæ ſpiritus diſſipat; humida quæ debitam ſeminis craſſitiem diluit; & ſicca quæ ſemen abſumit: atque ita ſemen ab huiuſmodi intemperiebus corruptum, à naturali ſua conſtitutione deiectum, conceptioni ineptum efficitur. His addunt Authores maleficia & incantationes, à quibus conceptionem impediri poſſe apud omnes in confeſſo eſt. Res etiam externæ, ſeu alimenta, & venena idem præſtare poſſunt, quæ ab Authoribus recenſentur, nempè inter alimenta, acetum, mentha ſiſymbrium aquaticum, fabæ & ſimilia. Inter venena verò, aut ſaltem deleteriam quandam qualitatem, ad ſterilitatem inducendam obtinentia, lapis gagates, vulua capræ, aut mulæ; noctiluca, ſapphirus, ſmaragdus & ſimilia. Ac denique morbi maligni, & labe quadam venefica inquinati ſemen maximè corrumpere, ac generationi ineptum reddere valent, vt phthyſis, elephantiaſis, lues venerea, vlcera fœtida & cancroſa.

Quarta denique ſterilitatis cauſa, quando ſcilicet fœ-

mina debitam materiam non ſuppeditat ad embryonis conformationem, & incrementum, ex feminis aut ſanguinis menſtrui defectu dependet; ſic nimis iuuenculæ, & vetulæ non concipiunt, propter vtriuſque materiæ defectum. Ætas autem conceptioni idonea vulgò definitur à 14. anno ad 50. Imò verò licet materiæ illæ non deficiant, ſi diſpoſitiones prauas adeptæ ſint, generationis incapaces fiunt. Prauæ autem illæ diſpoſitiones à variis intemperiebus, aliiſque morbis induci poſſunt, tum etiam ex praua victus ratione illaudabilem ſanguinem producentis. Sic fœminæ multis fructibus crudis, & aquæ frigidæ potu ſeſe ingurgitantes, ſeroſum ſanguinem cumulant, generationi ineptum. Fateri autem oportet nonnullas mulieres concepiſſe, quibus nunquam menſes effluxerant; vt ex plurimorum Authorum obſeruationibus colligitur. Verùm dicendum eſt, quòd ſi in illis mulieribus materia defuerit ad menſtruas purgationes efficiendas, non defuit tamen ad conceptionem; ſed tanta illius copia colligebatur, quanta ſupereſſe ſolet mulieribus, quæ purgantur, licet non ſuffecerit ad menſtruas purgationes.

Cauſis hactenùs propoſitis adiungi debet certa ſeminum, virilis, & fœminei improportio, qua fit vt rectè inuicem commiſceri, & in vnam embryonis generationem conſpirare nequeant; licet in neutro coniugum aliquis defectus ſenſibilis non appareat. Et contingit interdùm, vt idem vir cum alia muliere, & eadem mulier cum alio viro prolem ſuſcipiat; cùm tamen ſimul iuncti ſteriles permanſerint. Fit etiam vt mulier per decem aut plures annos viro cohabitet, & non concipiat: poſteà verò concipere, & parere incipiat: cuius euentus cauſa eſt mutatio temperaturæ, quæ progreſſu ætatis fit, ob quam ſemen aliam temperiem recipit, quæ cum anteà ſeminis virilis temperaturæ improportionata eſſet, per ætatis mutationem proportionata euaſit. Illa autem improportio in eo præcipuè verſatur, quando viri valdè intemperati, cum mulieribus eodem intemperaturæ exceſſu laborantibus coniunguntur, putà calidiores viri cum fœminis calidioribus, frigidiores cum frigidioribus; iſta enim imtemperamenta nullam mediocritatem conciliare poſſunt duobus ſeminibus, & aliis cauſis ad generationem neceſſariis. Quidam etiam ad qualitates occultas confugiunt, ob quas ſemina conuenire, aut diſcrepare aſſerunt, etiamſi nullus primarum qualitatum exceſſus appareat.

His etiam addunt Authores occultam quandam diſpoſitionem, qua nonnullæ mulieres ſteriles redduntur, licèt nulla cauſa manifeſta appareat.

Signa diagnoſtica ſterilitatis, iuxta quatuor propoſitas cauſarum claſſes percurrenda ſunt.

Ac primùm cauſæ ſeminis receptionem impedientes difficilem non habent diagnoſim, & ipſis ſenſibus conſpicuæ ſunt. Facilè enim dignoſcitur ætas tenerior, aut prouectior; mala partium vteri vicinarum conformatio, vt quando mulieres claudæ ſunt, vel crura diſtorta, aut depreſſam coccygem habent; & pinguedo nimia. Frigiditas verò vteri in tertia cauſarum claſſe indagabitur. Odium inter coniuges, ex eorum, & adſtantium relatu innoteſcet. Morbi etiam particulares ſeminis receptionem impedientes, vt tumores, vlcera, obſtructiones, aſtrictiones, clauſuræ, diſtorſiones, partium genitalium exploratione ab obſtetrice, vel chirurgo innoteſcent.

Ex cauſis ſeminis retentionem impedientibus, quæ ſecundam claſſem conſtituunt, humiditas nimia in tertia claſſe exponetur; abortus verò, & partus laborioſus ex mulieris relatu dependet.

Tertiæ claſſis cauſæ, quæ ſcilicet ſemen corrumpere valent, accuratiorem requirunt diagnoſim, quam nos in hunc modum perſequimur.

Frigida vteri intemperies inde dignoſcitur, quòd fœmina coitum non appetit, minorique in eo voluptate afficitur; facies illi mollis, albicans, & obſcura eſt, ſtupido ſenſu prædita & circa pectinem, lumbos, & crura, crudum ac tenueſemen excernit, & cum exigua voluptate, menſes ſupprimuntur, vel parcè atque inordinatè procedunt, vtrque pallidi, ac decolores. His accedit prægreſſa victus ratio refrigerans, in fructuum & olerum vſu diuturni, & largo frigidæ potu conſiſtens.

Humidiorem vteri intemperiem arguunt, laxus fœminæ habitus, & mollis; vita ſedentaria; fluores albi frequentés, ac fermè aſſidui, menſes copioſi, tenues, & aquoſi; coitus inappetentia; lumborum grauitas ad abortum procliuitas, vrinæ copioſæ, & victus ratio humidior.

Calida intemperies cognoſcitur ex habitu virili ac robuſto, qualis in viraginibus exiſtit; facie rubicunda, pilis ac ſuperciliis nigris; voce forti, ac virili: his adda- tur iracundia frequens, ad omnes actiones promptitudo nimia, ſitis inexpleta; vrina flaua; menſtruorum paucitas, color ruber obſcurus, calor, & acrimonia, vt ſæpè pudenda exulcerent; pruritus genitalium, magna ad venerem procliuitas; prompta & celer ſeminis excretio in coitu; pollutiones frequentes, ac libidinoſa inſomnia.

Siccam verò vteri intemperiem ſignificant; menſium paucitas, oris vteri ſiccitas, pruritus & fiſſuræ quæ rhagades nominantur; paucaii coitu ſeminis excretio; ex nimio coitu moleſtia, corporis gracilitas.

Si ex maleficio ſeminis corruptela, & ſterilitas contingat, aberunt omnia alia ſigna, quæ cauſas manifeſtas indicare poſſunt; aderit autem aliquod diuortium inter coniuges, cuius neuter rationem ſatis appoſitè reddere poteſt, imò & interdum ſeminis vtriuſque eiaculatio, rarò, difficulter & cum labore fit.

Alimenta aut venena ſemen exinguentia ſi aſſumpta fuerint, ex diligenti mulierum interrogatione, & aſtantium relatu perdiſcendum eſt.

Ac denique morbi maligni ſemen extinguere valentes, vt elephantiaſis, lues venera, aliiſque propriis ſignis innoteſcent.

Quarta ſterilitatis cauſa, quæ in menſtrui ſanguinis defectu, aut praua qualitate præcipuè conſiſtit, dignoſcitur primò ex nimia totius corporis pinguedine, ad cuius nutritionem ſanguis abſumitur, & fœtui alendo non ſuppeditatur. Idem oſtendit corporis gracilitas, & ſumma macies. Cùm enim ſanguis non ſufficiat ad corporis nutritionem, vix ſupereſſe poterit ad fœtus incrementum.

Ac denique ea omnia quæ ſanguinem abſumere, & multum imminuere poſſunt, ſi præceſſerint, vel affuerint, eiuſdem penuriam in corpore ſignificant; vt labores immenſi, vigiliæ immodicæ, iciunia auſtera, larga hæmorrhagia, febres acutæ, vel diuturnæ, vlcera fiſtuloſa, & cauteria multùm fluentia.

Nimia etiam ſanguinis quantitas interdum ſeminis, atque embryonis nutritionem impedit, obruitur enim ſemen à nimia illa copia, & vim ſuam plaſticam exerere non poteſt. Hoc contingere ſolet in mulieribus plethoricis, ac rubicundioribus, genio & crapulæ indulgentibus, quibus vterus perpetuo quaſi madore proluitur.

Praua verò ſanguinis qualitas, ſeu cacochymia ex prauo mulieris habitu, menſtruorum colore, aliiſque conditionibus aliqnis; & praua victus ratione prægreſſa, innoteſcet.

Seminum vtriuſque coniugis improportio difficilè cognoſcitur. Si tamen ambo calidiori admodùm, aut frigidiori temperamento præditi ſint, ex illa intemperie improportionem prouenire coniiciemus, ſi aliæ ſterilitatis cauſæ manifeſtæ non appareant.

Difficiliùs adhuc cognoſcitur ſterilitas, quæ ab occulta quadam diſpoſitione dependet, nullis illius cauſis manifeſtis apparentibus. Apud Authores tamen multa reperiuntur experimenta, quibus internoſci poſſit, an mulier

mulier à natiua conſtitutione ſterilis ſit. Quæ licèt omnimodam certitudinem non habeant, coguntur tamen interdùm Medici ea in vſum reuocare, in gratiam principum, & magnatum, quibus licèt ſterilitatis cauſâ diuortium facere.

Hippocrates *Aphoriſm.* 59. *ſect.* 5. *Si mulier*, inquit, *non conceperit, ſcire autem velis an conceptura ſit, pannis circumtectam infernè ſuffias. Et ſi odor videatur per corpus ire ad nares, & os, ſcito quod ipſa ex ſeipſa ſterilis non eſt.*

Idem Hippocrates fœminam fœcundam dignoſci putat, ſi caput allij deraſum & purgatum in vterum ſubdatur. Si poſtridiè odor ad os peruenerit, eam ad conceptionem aptam; ſin minus, ineptam eſſe.

Vel galbanum ad ignem emollitum, ſericóque incluſum, muliebris vteri orificio nocte indito, caputque totum linteolo odorato obligato: manè ſi vertex mulieris galbanum redolet, mulier probè purgata, & fœcunda erit.

Idem experieris, ſi parùm balſami aquæ admixtum, & bombace exceptum in vterum immiſeris, & femori alligaueris; quod ſi tunc vterus traxerit, fœcunditatis eſt probatiſſimum ſignum.

Amatus Luſitanus, ſequens, vt probatiſſimum laudat. Capit coaguli leporis ʒ. j. quam aqua calida diſſolutam, mulieri in aqua calida exiſtenti, ieiuno ventriculo propinat. Si mulier tunc dolores ventris ſentit, fœcundam; ſin minùs, ſterilem illam pronuntiat.

Multi quoque ex vrina ſterilitatem colligere volentes eam hordeo affundunt. Hoc intra decimum diem ſi germinet, pro fœcunditatis nota; ſi non germinet, pro ſterilitatis certo argumento agnoſcunt.

Alij denique ſiliquis, vel furfuri vrinam affundentes, ſterilitatis notam ex eo obſeruant, ſi vermes in eo generari videant.

Pro huius diagnoſis coronide aduertendum eſt, ac diligenter inquirendum, num viri culpâ aut defectu generatio impediatur. Fruſtrà enim mulier multorum remediorum vſu torqueretur. Sterilitas à viro procedens dignoſcetur ex morbis partes genitales illius obſidentibus, vt erectione læſa, ſeminis defectu, teſticulorum tumoribus, gonorrhœa, aliiſque. Huius etiam rei coniecturam faciet, ſi vir timidus extiterit, & effœminatus, frigidus naturâ ſit, & barba careat, tardè ſemen excernat, idque frigidum habeat; quod tale ab vxore excretionis tempore in vtero ſentiatur, nullam, aut exiguam habeat coitus appetentiam, & quàm minimam in eo percipiat voluptatem. Ac denique ſi cauſæ præceſſerint, quæ ſemen infœcundum reddere valeant.

Prognoſis iuxta cauſarum ſuprà enumeratarum ſeriem inſtituenda eſt.

Ac primùm ætas tenerior conceptionem non impedit, niſi ad tempus, & illa ætate adultiore expectanda eſt. Ætas verò prouectior omnimodam conceptionis deſperationem inducit. Si tamen adhuc menſtrua procedant ordinatis periodis, quædam ſupereſſe poteſt conceptionis ſpes, ſed admodum exigua, in his mulieribus in primis quæ quadrageſimum ætatis annum exceſſerunt; quia licèt mulieres quæ iuniores peperunt, in ea etiam ætate concipere ſoleant; illæ tamen quæ nunquam grauidæ fuerunt, exiguam ſpem habere debent, in ea ætate concipiendi, quia vterus tamdiu otioſus, marcidus ac vietus factus eſt, & ad concipiendum inhabilis.

Quæ à praua membrorum conformatione ſterilitas inducitur, vt in iis quæ claudæ ſunt, aut crura diſtorta habent, vel coccygem depreſſam, incurabilis eſt.

Si verò à nimia pinguedine, aut aliqua vteri intemperie non admodùm inueterata, ſterilitas procedat, curatio ſperabilis eſt, maciem inducendo, & intemperiem corrigendo.

Illa verò quæ ab aliis morbis inducitur, vt tumore, vlcere, obſtructione, fluore albo, menſium defectu, vteri prolapſu, phthyſi, elephantiaſi, lue venerea, aliiſque, curatu facilior, aut difficilior eſt, prout dicti morbi facilem; aut difficilem curationem admittunt.

Ad curationem huius affectus quæcumque ex cauſis prædictis eum producere valent; earum remotioni incumbendum eſt.

Ac primùm anguſtia partium genitalium ob ætatem iuuenculam curatione non indiget; ſiquidem ætatis progreſſu ad conuenientem amplitudinem reducitur. Interim tamen coitus abſtinentia eſt neceſſaria, ab illo enim præmaturo partes iſtæ à naturali conſtitutione deiiciuntur.

Quæ verò à parua ſtatura, aut ætate prouectiore procedit, incurabilis eſt: tentari tamen poteſt emollientibus, & relaxantibus medicamentis adhibitis, ſi adhuc menſtruæ purgationes profluxerint.

Nimia obeſitas extenuante victus ratione, & conuenientibus euacuationibus erit corrigenda.

Si ex praua victus ratione ſterilitas dependere videatur, vt in guloſis, ebrioſis, aut hydropotis, ad exactam viuendi normam huiuſmodi mulieres reducendæ ſunt; omniſque exceſſus tum cibi, tum potus, penitus circumcidendus.

Viragines, & robuſtiores mulieres ad naturam virorum quodammodò accedentes, vt reddantur aptæ generationi, effœminandæ ſunt omni artificio, & ad mores ſexui congruos efformandæ, interdictis omnibus eduliis craſſioris ſucci, laboribus, & exercitationibus, ac procurato conuenienti menſtruorum fluxu, vt illius immoderatâ copiâ eneruentur ac moleſcant. Tum ſi menſtruorum fluxus ad id non ſufficiat, frequenti purgatione, ac venæ ſectione imminuantur humores, & balneis ſæpiùs iteratis, aliiſque alterantibus totus habitus humidior & frigidior reddatur.

Si ab vteri clauſura, diſtorſione, obſtructionibus, tumoribus, aut vlceribus ſterilitas producta fuerit; illis prouidendum eſt remediis in eorum curationibus propoſitis.

Quæ ab occulta quadam diſpoſitione, eáque natiua dependet, incurabilis eſt, eáque ſedulò exploranda, ne fruſtrà remedia vſurpentur.

Si à maleficio, aut incantatione, aut occulta pharmacorum vi, ſterilitas inducta fuerit, perexiguus eſt medicinæ locus: ſed ad preces, atque orationes confugiendum eſt, quæ à viris pietate præſtantibus ardenti animo fuſæ, diuinum auxilium eliciunt.

Aduersùs tamen pharmaca, occultâ vi ſterilitatem inducentia, nonnulla proponuntur ab Autoribus amuleta, quæ proprietate quâdam malignæ huic qualitati aduerſantur. Vnde voluit Cardanus, Priapum lupi geſtatum omnes illas faſcinationes diſſoluere. Alij valdè commendant adamantem & hyacinthum. Antiqui hypericum vocabant fugam dæmonum. Eadem vis etiam tribuitur ſcillæ, eryngio, rutæ, ſagapeno, ab vtroque coniuge geſtatis. Deindè huic negotio plurimùm conducere certum eſt, vt huiuſmodi faſcinati confidenti animo iſta conentur maleficia & incantationes aſpernari. Tum (ſi auctor maleficij ignoretur) vt locorum mutatione, domos, cubilia, veſtes, & ſupellectilem relinquant, in quibus vis illa venefica & faſcinatoria ſæpè abſconditur.

Si calidior intemperies ſterilitatis cauſa fuerit, eadem curatio adhibenda eſt, quæ in calida iecoris intemperie fuit propoſita. Quòd ſi maior fuerit caliditatis exceſſus, ad ea erit recurrendum, quæ pro furore vterino fuère deſcripta. In quibus tamen remediis caphura non admittenda eſt, quia fœcunditati plurimùm nocere creditur.

Siccitas immodica conceptionem impediens curabitur victu analeptico; & ſi maior ſit conſumptio, ad

curam hecticorum erit reuocanda, videlicèt lactis vſum, balneum frequens,& ſimilia.

At verò omnium frequentiſſima ſterilitatis cauſa eſt, frigida, & humida intemperies totius corporis & vteri, quam fluores albi ſæpiſſimè comitantur, eorúmque curatio ſpecialis ex proprio capite deſumenda. Peculiariter verò dictis intemperiebus ſequentia adhibebuntur remedia, quæ à prudenti Medico variari poterunt; ita vt magis, vel calefaciant, vt exſiccent, provt vel frigiditas, vel humiditas magis in vitio fuerit.

Ac primùm humores pituitoſi in corpore reſtagnantes, euacuandi ſunt purgantibus medicamentis, diureticis & ſudorificis. Nec non reuulſiones quædam inſtituendæ ſunt cauteriis, brachiis, ceruici, aut cruribus adhibitis. Tum partes principes roborandæ theriaca, mithridatio, tabellis aromatici roſati, confectione alkermes & ſimilibus. Nec non purgationes per interualla repetendæ, ſi cacochymia redundare videatur.

Poſtmodùm ad ea veniendum eſt, quæ proprietate ſpecificâ vterum roborare, conceptionem adiuuare, & veneri ſtimulos addere nata ſunt; quorum innumeræ apud Authores deſcribuntur formulæ. Nos præcipuas hìc ſeligemus.

Ac primùm opiata in hunc modum componi poterit.

℞. Radic. eryngij & ſatyrionis ſaccharo condit. ana ℥. j. zinziberis viridis conditi ℥. ß. auellanar. nucleor. pini, piſtacior. an. ʒ. vj. nucem moſchat. ſaccharo condit. num. j. ſem. erucæ, & naſturtij, an. ʒ. ij. cineris priapi tauri, renum ſcincor. & raſuræ eboris, an. ʒ. j. confect. alkermes ʒ. iij. diambræ, & diamoſchi dulc. ana ʒ. j. ß. ambræ griſ. ʒ. ß. Cum ſyrupo conditu̇ræ cortic. citri, fiat opiata, de qua capiat ad quantitatem vnius caſtaneæ in introitu lecti, bis aut ter in ſeptimana, ſuperbibendo vini generoſi, vel Hippocratici parùm.

In forma pulueris ſequentia exhiberi poterunt.

℞. Sem. erucæ, ſileris montani, an. ʒ. ß. raſuræ eboris, cinam. nucis moſchat. an. ʒ. j. moſchi (in iis quæ ferre eum poſſunt) gr. iij. ſantali albi ʒ. ij. Miſce, fiat puluis, detur ʒ. j. ex vino generoſo. Vel

℞. Sem. erucæ, paſtinacæ ſylueſtris, cinam. nucis moſchat. pulueris electar. diambræ, & diamoſchi, an. ʒ. j. matricis leporis, teſticuli apri, priapi cerui, caryophyll. an. ʒ. ß. moſchi, ambræ, an. gr. vj. ſacchari ad pondus omnium. Miſce: fiat puluis, doſis ʒ. ij. cum vino generoſo.

Summæ efficaciæ creditur ſecundina mulieris exſiccata, & in puluerem redacta, ad ʒ. j. exhibita.

Alij pro ſecreto habent puluerem ex hepate & teſticulis porcelli, quem ſolum ſcropha edidit: eúmque ſterilitatem arcere aſſerunt, tam in viris, quàm in mulieribus.

Matthiolus in Dioſcoridem ammi ſemen prædicat his verbis. *Ammi legitimi ſemen, quod ex Alexandria affertur, mirificè præſtat ad mulierum ſterilitatem. Nam compertum eſt huius tantùm ſeminis auxilio plures prolificas effectas. Siquidem ſi propinetur manè dragma pondere ex vino meraco, aut carnium iure in tenuem puluerem contritum, alternis diebus, tribus horis ante cibum, futuram pollicetur prolem. Sed oportet maritum cum vxore rem habere iis tantùm diebus, in quibus illa ſemen non ebiberit.*

In quibus mulieribus viſcerum calefactio timetur, raſura eboris erit vtiliſſima, ad ʒ. j. cum vino albo ſumpta, per quatuor, aut quinque dies poſt purgationem menſtruam.

Eſſentia ſatyrionis à Crollio deſcripta hìc maximè excellit, ſi ea ad ℈. j. vel ij. vſque ad ʒ. j. in vino maluatico exhibeatur.

Eiuſdem ſatyrionis ſal eſt etiam valdè efficax, ad ℈. ß. cum vino maluatico, poſt purgationes menſtruas exhibitum.

Decocta varia in eundem vſum componi ſolent. Efficaciſſima ſunt, quæ ſequuntur.

℞. Rad. eryngij ℥. j artemiſiæ, nepetæ, an. M. j. Coque in vino albo. Detur cyathus vnus manè & veſperi cum ʒ. j. tryphera magnæ ſine opio, per dies nouem.

Quercetanus ſequens maximè commendat.

℞. Teſticulorum arietis præparati in vino, & exſiccatorum, matricis leporis eodem modo præparatæ, & exſiccatæ, macis, cinam. caryophyllor. zinzib. albi, ſem. ammeos, an. ʒ. ij. croci ʒ. j. ß. medullæ nucum communium aut auellanarum, piſtaciorum, an. ʒ. iij. Contundenda contundantur; & tandem coquantur in ℔. ij. vini maluatici ad ʒ. partis conſumptionem. Huius decocti capiat poſt menſium fluxum ℥. iij. vel iv. manè tribus horis ante cibum, ídque tribus diebus conſequentibus; quartâ verò marito iungatur.

Aqua ſtillatitia ſequens eſt etiam valdè efficax.

℞. Cinam. caryophyll. nucis moſchat. macis, an. ℥. j. cubebarum, piperis longi, galangæ, zedoariæ, ſem. ammeos, ſeſeleos, an. ℥. ß. gran. iuniperi ʒ. j. vini albi generoſi, aquæ roriſmar. maioranæ, meliſſæ, an. q. ſ. Stent in digeſtione ſex diebus, & poſteà diſtillentur, ac manè & veſperi cochlear. ij. vel iij. exhibeantur.

Pena & Lobellius maioranæ tenuioris, delicatioris, & minutæ vocatæ oleum ſtillatitium coagulo lepotino remiſtum, & moſchi tantillo, tanquam arcanum proponunt conceptui facilitando, nulli referandum.

Si mulier ſaluiæ hortenſis ſucci heminam cum modico ſale potauerit quartâ menſtruæ purgationis die, deinde poſt horæ quadrantem viro ſe commiſcuerit, infallibiliter eam concipere multi graues viri teſtantur. Quo remedio etiam poſt magnam peſtilentiam, Ægyptias fœminas ad multam ſobolem perueniſſe Aëtius teſtatur.

Prædictis remediis internis topica erunt adiungenda. In quorum vſu diligenter erit obſeruandum, priuſquàm de exſiccatione, aſtrictione, & corroboratione, vteri cogitemus, vt attrahantur priùs, & expurgentur ſordes in illius cauitate contentæ; ne vel in partes nobiles refluant, vel illius ſubſtantiæ magis affigantur. Priùs igitur vterum expurgantia immittenda ſunt, in hunc modum compoſita.

℞. Diaphœnic. & hieræ picræ, an. ℥. ß. terebinthinæ & mellis mercurialis, an. ℥. j. caſtorei ℥. j. Miſce, & ad conuenientem conſiſtentiam artificioſè reducantur, & fiant peſſaria in vterum immittenda. Vel

℞. Hieræ picræ ℥. ß. agarici trochiſc. puluerat. ireos Flor. an. ʒ. j. mithridatij veteris & diaphœnici, an. ʒ. ij. Cum ſucco mercurialis fiat peſſarium linteo obuolutum, quod immitti debet horâ ſomni & per duas aut tres horas detineri.

Si vterus magnâ excrementorum copiâ luxuriet, peſſarium validius immittendum erit, præmiſsâ iniectione ſequenti.

℞. Fol. abſinthij, artemiſ. mercurialis & rutæ, an. M. j. ß. pulpæ colocynth. ℈. j. agaric. trochiſc. ʒ. ß. zinzib. & myrrhæ, an. ℈. j. Fiat decoctio in aqua, & vino albo ad ℔. j. in qua diſſolue mellis roſat. ℥. ij. Iniiciantur huius decocti ℥. iij. in vterum, continuando per tres aut quatuor dies, manè, & dum ibit cubitum, poſt fluxum menſtruorum. Poſteà immittatur peſſarium ſequens.

℞. Hieræ picræ, & benedictæ laxat. an. ℥. j. pulpæ colocynth. agarici trochiſcat. an. ʒ. ß. ſpicæ nard. ſem. nigellæ rom. & fol. ſabinæ puluer. an. ʒ. j. Incorporentur cum melle anthoſato, & includantur panno ſerico. Fiant peſſaria, quorum vnum immittatur in vuluam dum ibit cubitum, & ibi maneat per duas horas, deinde abluatur pars vino albo.

Ad vterum roborandum, aſtringendum, & exſiccandum ſequentia vſurpari poterunt.

℞. Rad. ariſtol. rotundæ ℥. ß. ligni aloës ʒ. iij. nucum cupreſſi, & rad. cyperi, an. ʒ. ij. calami aromat. ʒ. j. fol. dictamni cretici, ſatureiæ & fol. myrti, an. M. j. myr-

tha

rhæ, electæ ſtyrac.calamit.& benjoini, an.ʒ. ij.ß. flor. ſtœchad.anthos, & maioran.an. P.j. Coquantur in ſ. q. vini albi generoſi. In colat. ℔.j.ß. diſſolue trochiſc. de alipta moſchata ʒ.ij.ambræ griſeæ & moſchi, an.gr.vij. zibetæ gr. v. Fiat iniectio manè & ſerò calidè per aliquot dies.

Ante, vel poſt iniectionem ſuffumigium ſequens vſurpari poterit.

℞. Trochiſc.galliæ & aliptæ moſchat.an.ʒ.ij.ſtyrac. calamit.benjoini, & ladani puri, an.℥. ß. ligni aloës & rhodij, an.ʒ.j.ſem.nigellæ rom.cubebar. & caryophyll. an.℈.iv.ſuccini & gummi tacam. an.ʒ.j. ß. macis ʒ. ß. Fiat omnium puluis, ex quo cum aqua flor.arantiorum, in qua eliquatum fuerit gummi tragac. formentur trochiſci: quorum vnus, aut alter ſupra prunas iniiciatur, & fumus excipiatur per infundibulum.

Pauperes ſuffumigentur cum æquis partibus myrrhæ,thuris,ligni aloës, ſtorac.benjoin. cinnam. & caryophyllor. Poſt iniectionem & ſuffumigium, ſequens immittatur peſſarium.

℞. Thuris, maſtiches, an. ʒ. ij. trochiſc. galliæ & aliptæ moſchat. an. ℈. iv. radic. biſtortæ, nucum cupreſſi,raſur.eboris & roſar. rubr. an. ʒ.j. ſtyrac. benjoini & ladani, an. ℈.ij.calami aromat. & cyperi. an.ʒ. ß. Malaxentur cum aqua flor.arantiorum, deinde cum panno lineo raro formentur peſſaria duo debitæ magnitudinis; quorum vnum immittatur in introitu lecti, illito illius apice oleo nucis moſchatæ cum zibeta permixto.

Cæterùm de allio hortenſi refertur, ſi cum oleo de ſpica conteratur, & in linteum rarum, oblongi ſacculi modo conformatum, intrudatur, ac in vuluam profundè pellatur, ceſſantes menſes potenter moueri, & vterum mirâ voluptate affici, ac repurgari: vt hinc multis facta ſit via ad conceptionem, diu antè deſperatam.

Ante iniectiones roborantes & ſuffumigia poteſt vſurpari ſemicupium per horam ante lecti introitum, idque in hunc modum compoſitum.

℞. Rad. bryoniæ, imperat. valerian. ireos, enulæ campan.an.℥. iij.fol.maioran. artemiſ. nepetæ, pulegij, mercurialis, ſaluiæ, lauri, an.M.iv.baccar.lauri & iuniperi, ana ℥.j. Coquantur pro ſemicupio.

At verò pro balneo thermæ ſulphureæ & bituminoſæ præſtantiſſimæ ſunt, & ad eas quamplurimæ mulieres, tanquam ad aſylum, confugiunt.

Poſt balneum & ſuffitum, regiones pubis, & perinæi inungendæ ſunt ſequenti linimento.

℞. Olei nardini & moſchatellini, an.℥.j.ß.ol. cheirini ℥.ß. pulu.electarij diambræ, & diamoſchi, ana ʒ.j. ß.ſtyrac.liquidæ ʒ.j. zibetæ ℈. ß. moſchi, ambræ griſ. an.gr.vj.ceræ albæ parùm. Miſce, fiat linimentum, quo inungantur dictæ partes, & interius inungatur zibetâ, aut balſamo Indico naturali. Vel tempore coitus viri penis zibetâ inungatur.

Tandem emplaſtra perinæi, & lumborum regionis applicentur, quæ geſtentur continuò, vel ſingulis noctibus, vſque ad vltimam, quâ menſes erumpere ſolent, ſeptimanam. Eáque in hunc modum parabuntur.

℞. Maſſæ emplaſtri pro matrice ℥.iv.maſſæ emplaſtri de maſtiche ℥.ij. gummi tacamaacha, & caragnæ, an. ℥.j. pulu. rad. tormentil. & biſtortæ, an. ℥. iij.pulueris myrtill. ʒ.ij.pulu. aromat.roſat.℈. iv. Malaxentur cum ol. cydonior. admixtâ ʒ. j. ol. nucis moſchat. Extendantur ſuper alutam, & formentur duo emplaſtra; quorum vnum ſit rotundum, pectini admouendum; alterum quadratum, lumbis applicandum.

CAPVT XVI.

De morbis acutis & chronicis prægnantium.

Morbi acuti, & chronici prægnantium non aliam habent eſſentiam, aliámve diagnoſim, ac dum non prægnantes, aut etiam viros obſident, ideoque hîc peculiarem eorum Theoriam proponere non opus eſt; ſed illa ex propriis capitibus repetenda.

Prognoſis verò illorum morborum eadem non eſt, quandoquidem in grauidis longè periculoſiores ſunt, & ſæpiſſime lethales. Sic apud Hip. *Aph.31.ſect.5. Grauidam mulierem morbo acuto corripi, periculoſum.* Siue enim cum febre morbus ſit, duplex impendet à morbo periculum, vt docuit Gal. *in comm. huius Aph.* vnum à febre ipſa fœtum perimente, alterum à victu tenui, qui ad morbi acuti curationem neceſſarius eſt, fœtui autem alendo non ſufficit. Siue autem ſine febre acutus, morbus fuerit, vt epilepſia, apoplexia, tetanus, morbi magnitudini, ac vehementiæ mulier & fœtus reſiſtere nequeunt, neque vehementia remedia, quæ ad illorum morborum curationem requiruntur, ferre poſſunt. Sciendum tamen eſt; iſtam prognoſim non eſſe perpetuæ veritatis. Multas enim mulieres morbis acutis laborantes euadere, tum Authorum teſtimoniis, & exemplis, tum quotidianâ experientiâ notum eſt.

Chronici verò morbi, vt febres intermittentes, catarrhi, teneſmi, aliíque, abortus periculum minantur: & ſi eum non inferant, vix ante partum curari poſſunt, ſed vſque ad tempus illius perſeuerant.

Morbi acuti, & chronici in primis, & vltimis geſtationis menſibus periculoſiores ſunt, quàm in mediis. In primis enim menſibus vincula quibus fœtus vtero alligatur, ſunt imbecilliora, vt faciliùs diuellantur; & fœtus tenerior à cauſis illis præternaturalibus faciliùs opprimitur. In poſtremis verò menſibus, ſexto nimirum, ſeptimo, & octauo, fœtus grandior multo indiget alimento, quo in morbis prædictis deſtituitur. Adde quòd prædicta ligamenta non ita firmiter hærent, quemadmodum in tertio, quarto, & quinto menſe, in quibus minus eſt periculum aborſus. Ideò Gal. fœtum in vtero egregiè comparat fructibus ab arbore pendentibus; qui in ortus ſui principio tenerrimos habent pediculos, vt facilè à vento aut quauis alia commotione violenta excuti poſſint: dum verò ad maturitatem accedunt, minùs firmiter hærent, quàm in mediis temporibus.

Curatio etiam prædictorum affectuum in prægnantibus ſatis inſignem habet diuerſitatem circa diætam, & magna remedia, venæ ſectionem ſcilicet & purgationem; quibus addi poſſunt medicamenta per alias vias euacuantia, nimirum menſes mouentia, diuretica, & ſudorifica: quia metus eſt, ne ab huiuſmodi euacuationibus aborſus concitetur. De his ergo tantùm hîc agere conſtituimus, reliqua ad peculiaria cuiúſque morbi capita reiicientes.

Quod ad diætam ſpectat. Illa in morbis acutis non adeò tenuis imperanda eſt prægnantibus mulieribus, ne fœtus genio ſuo fraudetur; neque tamen adeò liberalis concedenda, vt ea febris promoueatur; ſed mediâ quadam viâ incedendum eſt, eâ tamen cautione adhibitâ, vt in primis geſtationis menſibus tenuior victus inſtituatur, in poſtremis verò paulò craſſior, & copioſior, quia fœtus eo tempore maiori indiget alimento. Si tamen in ea diæta aliquid peccandum ſit, ſatius eſt ad paulò pleniorem victum accedere, quàm nimis exquiſitum; ex matris enim & fœtus viribus præcipuè ſalus ſperanda eſt.

Circa venæ ſectionem, ſtatim opponitur Aphoriſ-

mus Hipp. 31. ſect. 5. *Mulier vtero gerens ſanguine ex vena miſſo abortit, & præcipuè ſi fœtus ſit grandior.* Et ratio redditur à Galeno *in comment.* quia ſanguine detracto fœtus ſuo fraudatur alimento, vnde abortus conſequitur. Ex altera verò parte in pluribus prægnantium morbis, præcipuè verò acutis, vt pleuritide, peripneumonia, febre continua, & ſimilibus, phlebotomiam eſſe neceſſariam, & poſſe adminiſtrari, non ſolùm primis, ſed etiam mediis, imò & interdum poſtremis grauiditatis menſibus, vſu quotidiano oſtenditur. Eáque omiſsâ, tum mater, tum fœtus in ſummum vitæ diſcrimen coniicitur. Et huic poſteriori ſententiæ ſeniores Medici ſuffragantur, neque ab Hippocratis & Galeni mente diſſentiunt. Ea enim tantùm de cauſa mulierem grauidam ſectâ venâ abortire voluerunt, qui extracto ſanguine ſubtrahitur alimentum fœtui. Si igitur talis venæ ſectio dari poteſt, qua fœtui alimentum non ſubtrahatur, nullum ex ea imminebit abortus periculum. Talis autem datur primùm in prioribus geſtationis menſibus, dum fœtus eſt minor, & minori alimenti copia indiget; tunc enim ipſi alimentum non ſubtrahitur, præſertim ſi quædam plethoræ indicia apparuerint. Sícque à primo menſe vſque ad quintum venæ ſectio tutò adminiſtrari poterit. In mediis verò & poſtremis menſibus, maiori circumſpectione opus eſt, quia fœtus maior, maioríque egens alimento, non ita tutò phlebotomiam ferre poteſt. Attamen ſi mulier ſanguine abundet, & copioſa admodùm non fiat venæ ſectio, tutò poteſt mitti ſanguis, quia hinc ſedabitur morbus; nec tantum alimentum fœtui ſubtrahetur, vt hinc mulier abortum incurrat. Si autem aliter videtur ſenſiſſe Hippocrates, animaduertatur quòd modo longè diuerſo nos venam ſecamus, ac antiqui faciebant, qui ad libras, nos vero ad vncias mittimus. Imo vero ad præſeruandas mulieres ab aborſu, nullum eſt præſtantius remedium, quando is contingit ex nimia ſanguinis copia fœtũ obruente & ſuffocante, in fœminis, quæ extra grauiditatẽ menſtruis temporibus copiosè eum per plures expurgant. Sic Petrus Salius Diuerſus *lib. de morbis particularibus cap.* 22. *Teſtor ego*, inquit, *me plurimas ab abortu in quem frequenter inciderant, ex ſola ſanguinis miſſione primis menſibus facta, præſeruaſſe. Non ita tamen cenſendum eſt de hac ſanguinis miſſione, vel moderata, vel parca in vtero gerentibus adminiſtranda, vt vnquam non veniat etiam in vſum, ſi copiosè fiat. Interdum enim in vltimo menſe copioſa ſanguinis miſſio facta, non ſpernendum attulit iuuamentum. Et ego aliquando hanc venæ ſectionem copiosè factam in vltimo menſe, inſtante partus tempore, dum vtero gerentes ardenti conflictarentur febre, plurimóque abundarent ſanguine, tentaui, & hinc remiſſionem febris, ac partus accelerationem ſperans, vtrumque ex ſanguinis miſſione conſequutus, ſumma cum vtilitate adminiſtraui, fœtumque & matrem vnà periclitantem ex hoc ſolo remedio ſaluaui. Quod remedium in aliquibus prætermiſſum, & à Medicis verba ſolùm Hippocratis, & non ipſam rem ponderantibus, neglectum, fuit in cauſa vt conceptus ſæpè vnà cum matre, à plenitudine & feruore ſanguinis ſuffocatus, miſerabiliter perierit.* Hæc Salius. Amatus Luſitanus *curat.* 57. *ſect.* 1. mulieri annos octodecim natæ, ſemeſtrem vterum gerenti, & cauſone laboranti, quater venam aperuit cum fœlici ſucceſſu. Et Rod. à Caſtro *lib.* 3. *de morbis mulierum, cap.* 21. ſcribit, ſe mulieri Vlyſſiponenſi in octauo menſe pleuritide correptæ, & ab aliis Medicis pro deplorata relictæ, quater etiam ſanguinem miſiſſe, eamque conualuiſſe, ac filium ſanum peperiſſe. Ac denique, ſi nobis aliquid ex propriis experimentis depromere liceat, ſequentem hiſtoriam, quæ inſignis eſt, & notatu digniſſima, hîc annotabimus. *Vxor Ioannis Vieules ciuis Monſpelienſis, tres aborſus conſequentes paſſa fuerat variis temporibus geſtationis: dum quartò grauida eſſet, circa finem menſis ſecundi, correpta eſt iiſdem ventris, & lumborum doloribus, qui aliorum aborſuum prodromi eſſe conſueuerant. Vocatus ad eam, & aduertens mulierem ſanguineo temperamento præditam, & plethoricam, ſtatim ſanguinem mitti iubeo ad* Vnc. iv. *& intra dimidiam horam prædicti dolores omninò quieuerunt, & mulier ita benè habuit, vt reliqua remedia, ad præcautionem aborſus à me præſcripta admittere noluerit. Illa autem ſymptomata apparuerant eò prorsùs tempore, quo ipſa extra grauiditatem menſtruas purgationes pati conſueuerat. Tertio demùm grauiditatis menſe, eâdem periodo, ſimilia redeunt ſymptomata. Illa me ſtatim vocatum, rogat vt iterùm venæ ſectionem præſcriberem, cùm præterito menſe adeò præſentaneum leuamen ab ea percepiſſet. Me igitur votis ipſius annuente, ſanguis denuò mittitur, pari prorsùs euentu. Quarto itidem menſe, quinto, ſexto, ſeptimo, & octauo, iiſdem ſymptomatis periodicè recurrentibus iterata fuit phlebotomia, & mulier ſtatim liberabatur. Vltima phlebotomia celebrata fuit octo diebus ante principium noni menſis, cum eodem fructu; & circa finem noni menſis dicta mulier peperit filium vitalem, & benè habitum.*

Non eſt tamen quod hiſce exemplis perſuaſus iunior Medicus, audacior fiat in ſanguine mittendo poſtremis geſtationis menſibus. Sed morborum & mulierum habitus diligenter oportet circumſpicere, vt illis remedia conuenienter aptari valeant. Hoc perpetuò in memoriam reuocans, peccata omiſſionis leuiora eſſe peccatis commiſſionis, & ſatius eſſe in re dubia infrà ſubſiſtere, quàm vltra debitos limites progredi. Attamen vbi manifeſtas ſanguinis mittendi indicationes intuetur, præmonitis aſtantibus, multò maius ex morbi ſæuitia, quàm ex venæ ſectione, tum abortus, tum vitæ matris ac fœtus imminere periculum; audacter ſanguinem detrahet; hoc nihilominùs aduertendo, vt ſanguinis miſſio ſit parcior, non copioſa, quæ fœtui alimentum ſubtrahere poſſit. Et ſi multitudo ſanguinis largiorem eius detractionem deſideret, partitis vicibus, non ſemel, id exequendum erit.

Prædictus igitur Hippocratis Aphoriſmus non abſolutè venæ ſectionem interdicit, ſed tantùm admonet, vt Medici cautiores ſint in ea celebranda. Quod à Cornelio Celſo eleganter proditum eſt *lib.* 2. *cap.* 10. his verbis. *Antiqui primam, vltimámque ætatem ſuſtinere non poſſe hoc auxilij genus iudicabant. Perſuaſerántque ſibi mulierem grauidam, quæ ita curata eſſet, abortum eſſe facturam. Poſteà verò vſus oſtendit, nihil ex his eſſe perpetuum, aliáſque potiores obſeruationes adhibendas eſſe, ad quas dirigi curantis conſilium debeat. Intereſt enim, non quæ ætas ſit, nec quid in corpore intùs geratur, ſed quæ vires ſint. Ergo ſi iuuenis imbecillus eſt, aut ſi mulier, quæ grauida non eſt, parùm valet, malè ſanguis emittitur. Emoritur enim vis ſi qua ſupererat, & hoc modo erepta eſt. At firmus puer, & robuſtus ſenex, & grauida mulier valens, tutò curantur.* Hæc Celſus. Recentiores quidam auſi ſunt venas inferiores aperire in grauidis mulieribus, ad curationem epilepſiæ ex vtero, bubonis venerei & peſtilentis, imò & abortus præcautionem; vt videre eſt apud Zacutum Luſitanum *in Praxi Med. mirab. obſer.* 23. *lib.* 1. *& obſeru.* 130. *&* 151. *lib.* 2. Qui propriis & aliorum experimentis oſtendere nititur, eam phlebotomiam poſſe tutò celebrari. Quæ prudentibus Medicis penſitanda relinquo.

Diximus ab initio huius capitis, nullam eſſe diuerſitatem in affectibus prægnantium curandis, niſi circa magna remedia, quæ in iis ita determinanda eſt, vt nimirum affectus, qui non grauidas occupant, vt vomitus, inappetentia, & ſimiles, in non grauidis magis indigeant purgatione, quàm venæ ſectione, quia fiunt à cacochymia in ventriculo, & toto corpore redundante: in prægnantibus verò magis egeant phlebotomia; quia fiunt ex ſanguine retento ab ipſo grauiditatis initio. Et docuit experientia vomitum, qui prægnantes frequenter infeſtare ſolet primis geſtationis menſibus, à purgationibus exacerbari; à venæ ſectione verò plurimùm ſub-

leuari;

leuari; imò verò in totum auferri, ſi vſque ad ſolutionem ſymptomatis ſingulis menſibus iteretur.

Purgationis verò vſum in grauidis mulieribus definiuit Hipp. *Aph.* 1. *ſect.* 4. *Vtero gerentes*, inquit, *ſunt medicandæ, ſi materia turget, quarto menſe, & vſque ad ſeptimum. Sed hæ minùs; à iuniori autem fœtu, & ſeniori cauere oportet.* Galen. *in comm.* dicit eandem eſſe proportionem fœtus, & fructuum arborum. Hi ſiquidem in prima generatione debilioribus pediculis continentur, & ideo facilè decidunt, quando vehementior ventus ipſos concuſſerit. Poſteà verò aucti difficilem habent à plantis diſſolutionem. Sicuti rurſùs cùm perfecti ſunt, ſponte ſuâ ſine vi extrinſeca decidunt. Eodem modo mulieres primis & vltimis menſibus abortum patiuntur, quia in illis fœtus minùs firmiter vtero alligatus eſt. Attamen noſtro hoc ſæculo purgationes quolibet ferè grauiditatis menſe adminiſtrari ſolent, in morbis qui ab excrementorum dominatu, & cacochymia producuntur, turgente, vel concoctâ materiâ; quotieſcumque maius impendet periculum ex parte illius cacochymiæ morbum committentis, quàm ex commotione à purganti medicamento excitatâ. Audaciores hac in parte Medicos fecerunt blanda & innoxia medicamenta, quibus hodie vtimur, vt ſunt rhabarb. myrobalani, caſſia, manna, ſenna, agaricus, & ſimilia. Attamen habenda perpetuò ratio ſententiæ Hippocratis; tutiúſque mediis menſibus, cautiùs verò primis & vltimis purgantia medicamenta eſſe exhibenda. Præterea pilularum vſu in grauidis perpetuò debet eſſe ſuſpectus; tum quia corpus magis conturbant, tum etiam ratione aloës, quæ propter inſignem amarorem fœtui infenſa eſt, & ora venarum aperire creditur. Quòd ſi aliquando illius vſus neceſſarius videatur in grauioribus ventriculi affectibus, qui prægnantes non rarò primis geſtationis menſibus infeſtare ſolent, lauentur diligenter cum aqua roſacea, vt eius acrimonia tollatur, vel admiſceatur aſtringentibus, & roborantibus, vt rhabarbaro, maſtiche & ſimilibus.

Euacuatio autem quæ fit per clyſteres, non omninò tuta eſt, quia comprimendo vterum poteſt abortum excitare. Vbi igitur illius opus fuerit, & in mulieribus aſſuetis huic remediorum generi, in minori quantitate componi debent, & ex iis quæ molliendi & leniendi potius, quàm validè purgandi facultate prædita ſunt.

Deniquè de ſudorificis, diureticis, & menſes mouentibus ita pronuntiandum eſt; menſes mouentia propriè dicta in grauidis nunquam eſſe vſurpanda. Diuretica verò, quia menſes quoque mouere apta ſunt, debent eſſe ſuſpecta; & ſi morbi neceſſitas aliquando eorum vſum poſtulet, leuiora erunt eligenda. Ac deniquè ſudorifica tutiùs adminiſtrari poterunt, quia per habitum corporis humores educunt, vnde nullum imminet abortus periculum. Ita vt nonnullæ mulieres in media grauiditate à lue venerea, illæſo fœtu, liberatæ fuerint.

CAPVT XVII.

De Abortu.

Abortus eſt immaturi fœtus excluſio, atque adeò fœtus mortuus in vtero, non dicitur abortus, donec excludatur. Siue ergo fœtus viuus, ſiue mortuus excludatur, qui nondum maturus eſt, neque debitum accretionis, quam in vtero recipere debet, terminum attigit, aborſus dicendus eſt.

Cauſæ abortus aliæ internæ ſunt, aliæ externæ.

Internæ ad quatuor capita referri poſſunt, nempè ad humores, ad fœtum, ad vterum, & ad morbos matris.

Humores abortum efficere poſſunt, dum quantitate, vel qualitate peccant.

Quantitate peccant excedente vel deficiente.

Quantitas excedens reperitur in plethora; ſanguis enim copioſior, quam ad fœtus nutritionem requiritur, ad vteri venas fluit, & inſtar purgationis menſtruæ excluditur, ſimulque fœtum elidit.

Quantitas deficiens humoris alibilis ex iis cauſis procedit, quæ fœtui alimentum ſubtrahere valent, vt inedia, ſiue voluntaria ſit, ſiue coacta, vt cum grauidæ omnem cibum auerſantur, aut vomitu reiiciunt; tenuis diæta in morbis acutis, immodica ſanguinis euacuatio per nares, hæmorrhoides, vterum, vel phlebotomiam immodicam, vndè Hipp. *Aph.* 34. *ſect.* 5. *Mulieri vtero gerenti, ſi aluus multum fluat, periculum eſt, ne abortiat.* Huc referenda eſt ſumma totius corporis gracilitas, in qua tantum ſanguinis non ſuppetit, vt fœtui alendo ſufficiat. De quo Hippocr. *Aphor.* 44. *ſect.* 5. *Quæ præter naturam tenues vterum gerunt, abortiunt, donec habitiores euaſerint.*

Ratione fœtus aborſus accidere poteſt, ſi ſit nimis grandis, vt propter molem in vtero contineri non poſſit; hinc ſæpè contingit paruas mulieres abortum pati, præſertim ſi viris grandioribus iungantur, quorum ſoboles magnum incrementum capeſſit, & non habet ſatis amplum locum ad illud perficiendum, vndè Hipp. *lib. de ſuperfœt. Mulier*, inquit, *ſi quæ concipiat quidem, & frequenter, ſed fœtus bimeſtres, trimeſtres, aut quadrimeſtres, & vetuſtiores ſtato tempore ſemper, & certo excutit, illud eſt referendum ad vteri anguſtiam, quæ augeſcentē fœtum ampliùs continere non poteſt.* Numerus etiam excedens abortum efficere poteſt, vt ſi duo, tres, vel plures in vtero contineantur, periculum eſt, ne vterus nimia ſarcina grauatus, illos prænaturè excludat, vnde frequens fieri ſolet gemellorum aborſus. Mortuus etiam fœtus ad hanc claſſem referri poteſt, ad cuius excluſionem natura continuò inſurgit.

Ratione vteri abortus contingit, ſi non ſit ſatis amplus, & capax, vt ſufficienter dilatari poſſit pro incremento fœtus, quemadmodum ſuprà relatum eſt ex Hip. de ſuperfœt. Tum etiamſi aliquid præter naturam in vtero ſuccreuerit, vt inflammatio, tumor ſcirrhoſus, abſceſſus, & quamplurimi alij morbi. Ac denique ſi vterus ſit humidior & laxior, vt fœtum ſatis commodè continere nequeat.

Ratione morborum matris, duplici ratione abortus contingere poteſt. Primò cum morbi fœtui communicantur, à quibus extinguitur, vel ita debilitatur, vt conueniens nutrimentum, aut incrementum recipere nequeat, quales ſunt febres continuæ, & intermittentes, lues venerea, & alij complures. Secundò cum à dictis morbis magnæ euacuationes, aut graues corporis commotiones excitantur, vt hæmorrhagiæ copioſæ, à quacumque corporis parte fiant; alui profluuia, grauis ſyncope, epilepſia, vomitus, & teneſmus; qui ſuprà omnes alios morbos abortum efficere conſueuit, quandoquidem à frequenti ac ferè continuo egerendi conatu qui teneſmum perpetuò comitatur, muſculi abdominis aſſiduè contrahuntur, & vterum magis comprimunt, quàm inteſtinum rectum cui ſuperiacet, & ex continua illa compreſſione, fœtus excluſio tandem ſubſequitur.

Cauſæ externæ abortum promouentes, aliæ fœtum enecant, aliæ cibum illius ſubtrahunt, aliæ fœtus acetabula, quibus vtero alligatur, diſſoluunt.

Fœtum enecant animi commotiones graues, vt ira, triſtitia, terror, &c. cibi ardenter expetiti, & denegati, medicamenta cathartica fortiora, menſes mouentia, partum adiuuantia: quæ fœtum expellere nata ſunt, & quæ proprietate ſpecificâ fœtum enecare creduntur, odores tetri, & præcipuè fumus extinctæ lucernæ.

Cibum fœtui ſubtrahunt, inedia, & immoderata ſanguinis

ſanguinis euacuatio, præcipuè dum fœtus eſt grandior, docente Hippocr. *Aph.60.ſect.5.*

Vteri acetabula diſſoluunt, exercitatio vehemens, ſaltatio, curſus, equitatio, aut vectio durior, qualis eſt carrucarum, grauioris oneris geſtatio, aut è terra eleuatio, caſus violenter concutiens, ictus ventris fœtum contundens, abdominis motus vehemens, à tuſſi, vomitu, alui fluxu, ſternutatione, conuulſione, clamore, & immoderata venere, aut petulante. Ac denique motus brachiorum vehemens, aliquid violenter attrahendo, rotam agitando, aut aliquid ſimile agendo abortum maximè promouere poteſt.

Signa abortus præſentis per ſe manifeſta ſunt. Abortum verò præcedentia & illum futurum demonſtrantia hæc ſunt: lumborum, coxarúmque grauitas inſolita, & ad motum ſegnities, appetentia deiecta, rigor aut horror per vices recurrens; capitis dolor, præſertim circa oculorum radices; laterum, ventríſque ſuperioris conſtrictio; mammarum detumeſcentia, & extenuatio, vnde ex Hippoc. *Aph.37.ſect.5. Si mulieri vtero gerenti mãmæ ſubitò extenuētur, abortus ſequitur.* Significat enim mammarum illa extenuatio ſanguinis defectum in venis vtero, & mammis communibus, ob quem fœtus periclitatur. Si verò à cauſa aliqua externa abortus concitetur, vnde ſequatur violentia fœtus agitatio, & vaſorum diſruptio, cum dolore illarum partium, ſpiritus, & ſanguis ad partes genitales ruunt, quibus mammæ deſtitutæ, extenuantur. Prætereà lac copioſum è mammis effluens partum imbecillum, & hinc metum abortus indicat, ex Hippocr. *Aphor.52.ſect.5.* Si verò dolores frequentes, & ferè continui renes & lumbos excrucient, qui versùs pubem, & os ſacrum exporrigantur; cum quodam ex vtero egerendi conatu, certum imminentis abortus indicium eſt. Dolores enim illi membranas, & ligamenta, quibus fœtus vtero alligatur, tendi ac diuelli ſignificant. Quòd ſi dolores illos, & conatus ſanguis purus, vel ſeroſus, vel aqua ex vtero profluens ſubſequatur; abortum inſtare, & diſrupta vaſa ac membranas, atque os vteri apertum eſſe ſignificat. Eodem tempore ſitus fœtus mutatur, & qui anteà ſublimis, & faſtigiatus, ventris medium occupabat, iam conglobatus versùs pudenda prouoluitur: tum etiam non raró grauia ſymptomata conſequuntur, vt rigores, tremores, cordis palpitationes, animi deliquia, hæmorrhagiæ copioſæ.

His addere licet quod docuit Hip. 2. *epid. text.* 71. quod ſi à cauſis externis violentioribus, putà ictu, vel caſu, & ſimilibus, vehemens dolor, & perturbatio in grauida excitetur; ſtatim, vel ſaltem eadẽ die ſequitur aborſus; ſi verò minor fuerit vis cauſæ externæ, ad tertium diem aborſum differri poſſe, quo elapſo ceſſat aborſus periculum, quia vulnera huiuſmodi tertio, ad ſummum quarto die recrudeſcere ſolent, vel admodùm mitigari, vnde fœtus denuò in vtero confirmatur & retinetur. Quod præceptum maximi eſt in praxi momenti, vt prægnantes mulieres poſt violentum cauſæ alicuius externæ inſultum, in lecto per triduum, aut ampliùs quieſcant, & remedia abortum prohibentia vſurpent.

Prognoſis aborſus varia inſtitui poteſt in hunc modũ.

Ex aborſu mulieres magis periclitantur, quàm ex vero partu, quia violentior eſt, ac tempore alieno fit. Vt enim in fructibus maturis pediculi ab arbore laxantur, & fructus ſpontè decidunt: ita in partu naturali vaſa, & ligamenta quibus fœtus vtero alligatur, ſpontè laxantur, & ſoluuntur, quæ in abortu ſpontè abrumpi neceſſe eſt.

Quamplurimæ mulieres propter aborſum ſteriles euadunt, ob inſignes lacerationes, quæ vteri diſpoſitiones omninò euertunt.

Inſignes hæmorrhagiæ, ad quas ſyncope, deliria, & conuulſiones ſequuntur, mortem inferre ſolent; & teſtatur Aretæus ſe nullas vidiſſe ſeruatas ex iis, quibus in aborſu, aut poſt aborſum, conuulſiones ſuperuenerunt.

Inflammatio vteri ex aborſu contracta vt plurimùm lethalis. Sanguis enim in vterum magnâ copiâ affluens, non expurgatur, ſed in eo putreſcit, & ad ſuperiora regurgitat, vnde febres æſtuoſæ, palpitationes cordis, cardialgiæ, aliaque ſymptomata ſuprà enumerata.

Aborſus in primipara periculoſior, quia inaſſueta doloribus, & anguſtiores habens iſtas vias, diutiùs ac vehementiùs torquetur.

Mulieres admodùm graciles aut craſſæ in aborſu magis periclitantur: illæ quidem propter infirmitatem, hæ verò propter conſtrictionem viarum per quas excluditur fœtus.

Aborſus periculoſior eſt ſexto, ſeptimo, & octauo menſe, quia tunc grandior fœtus maiori cum moleſtia & difficultate excluditur.

Fœminæ quæ laxiorem & humidiorem vterum habent, ſine noxa vtplurimùm abortiunt, primis potiſſimum menſibus; quia partes iſtæ facilè cedunt, vndè minor ſequitur moleſtia.

Hippocrates 2. *epid.* aſſerit aborſum ſexaginta dierum maſculinum conferre in menſium ſuppreſſionibus. Per menſium ſuppreſſiones, intelligit tantùm imminutiones, quando ſcilicet mulieres ſufficienter aut commodè non purgantur menſtruis periodis; per huiuſmodi enim aborſum aperiuntur viæ illæ obſtructæ, & ſanguis allicitur versùs vterum, qui parciùs anteà fluebat. Huius Hippocratis ſententiæ veritatem obſeruaſſe videntur noſtrates mulierculæ, quæ in aborſu paucorum menſium, vernaculo ſermone, & velut adagiali pronuntiant: *La fenne auortade es miege empreignade*; id eſt, fœminam abortum paſſam ſemiimprægnatam eſſe.

Curatio abortus in præſeruatione poſita eſt; qui enim iam factus eſt, reſtitui non poteſt. At quæcumque eum conſequuntur ſymptomata, cum ſymptomatis enixarum communia ſunt. Illa autem abortus præcautio duo præcipua habet capita. Vnum extra grauiditatem; alterum in grauiditate.

Extra grauiditatem omnes prauæ corporis diſpoſitiones, quæ aborſum concitare ſolent, remouendæ ſunt: vt plethora, cacochymia, & peculiares vteri morbi, v. g. intemperies tumores, vlcera, & ſimilia.

Plethora, & nimia ſanguinis copia, vteri venas referat, aut fœtum intùs ſuffocat. Huic, ſi pura & ſimplex fuerit plethora, ſanguinis miſſio medetur, quæ illius redundantiæ ſatisfaciat.

Cacochymia verò, aut bilioſa eſt & acrimoniæ particeps, vt venarum orificia aperiat; aut naturam ſtimulando, expultricem excitet, quâ etiam fœtus vnà cum noxiis humoribus excludatur; aut propter excrementorum copiam in prima regione cumulatam, ventrem diſtendendo, fœtum ſuffocat; aut in toto corpore ſanguinem vitiat, & fœtui alendo inutilem reddit; aut nimiâ humiditate fœtus retentionem impedit, vel vteri acetabula mucore plena reddit.

Huic cacochymiæ medebitur etiam phlebotomia, ſed parciori manu celebrata, cùm præcipuum curationis caput ſit, frequenti purgatione ſuperuacanea corporis excrementa detrahere. Quibus interiicientur ea, quæ viſcerum intemperies, homorum acrimoniam, ſi adfuerit, demulcent, vel tenuitatem incraſſant. Aut ſi humores pituitoſi luxurient, ſudorificis, diureticis, aliiſque remediis erunt diſcutiendi. Hic tamen ſedulò obſeruandum, in quacumque cacochymia cauteria mirum in modum prodeſſe ad præcauendum aborſum: quod ſpeciatim annotat Zacutus Luſitanus his verbis. *Fœliciſſimo experimento obſeruaui, frequentem aborſum ex vitioſis humoribus ad vterum à toto demandatis, ſuáque prauâ facultate, vel copiâ fœtum enecantibus, hoc ſolo præſentaneo auxilio impediri. Fœminæ plures hac ipſa de cauſa frequenter abortiebant. Ex iis quædam fœtum ſeptimeſtrem, quadrimeſtrémve, lacerum tamen, & omni*

putrilagine

putrilagine infectum, ſæpiùs enixæ, non niſi hoc præſidio, tam in brachiis, quàm cruribus, ſemper tamen ad originem fluxionis celebrato, à tantis malis leuari potuerunt, & debito ac conſtituto tempore fœtus ſanos, & nullâ labe fœdatos in lucem edidêre.

Peculiaria vteri vitia, vt nimia humiditas, tumores, vlcera & ſimilia, erunt auferenda remediis in propriis cuiuſque affectus capitibus deſcriptis.

In grauiditate, ſi eædem cauſæ adfuerint, maior eſt difficultas, quia prægnantes non ita facilè quæcunque ferre poſſunt remedia. Ne tamen auxiliis deſtitutæ, in ſummo abortus & vitæ periculo verſentur, quædam remedia vſurpanda ſunt.

Præſente igitur plethôra, etiam in grauida muliere, ſanguis detrahendus eſt, primis potiſſimùm menſibus; idque bis aut ter, ſi opus fuerit. Hoc perpetuò obſeruando, ne magnâ copiâ vnicâ vice detrahatur. De qua ſanguinis miſſione fuſiùs egimus præcedenti curatione.

Vbi verò inſignis cacochymia redundauerit, purgatio blanda frequenter iteranda eſt, mediis præſertim menſibus geſtationis. Et ſi intemperies humida, catarrhoſa, mucoſa, vel flatuoſa infeſtauerit, ad diætam ſudorificam in robuſtioribus, ſaltem leuiorem, tranſcendere aliquando licet.

Interim toto geſtationis decurſu aſtringentia & roborantia, quæ abortum prohibere nata ſunt, in vſum reuocanda ſunt. Quorum non pauca in fluxu menſium immodico deſcripta ſunt, hiſque ſequentia vtiliter addi poterunt.

℞. Granor. tinctor. rad. tormentillæ an. ʒ. iij. maſtiches ʒ. j. ß. Fiat puluis, de quo per interualla detur ʒ. ß. vel quantum in cuſpide cultri contineri poterit. Vel.

℞. Coralli rubri Drach. ij. granor. kermes, oſſium dactyl. an. Drach. j. raſuræ eboris Drach. ß. margaritar. non perforat. ℈. j. Fiat puluis.

Vel grana aliquot maſtiches ſingulis diebus manè deuorentur.

Noſtrates mulierculæ in frequenti vſu habent ſemen plantaginis, quod manè ad Drach. ß. circiter aſſumunt cum vino diluto, ouo, aut iuſculo; vel per ſe ſingulis ferè diebus, toto geſtationis tempore, non ſine fructu.

In eundem vſum opiatæ componuntur valdè efficaces, quarum exemplum ſequens eſſe poterit.

℞. Conſeruæ roſ. ℥. ij. cortic. citri condit. ʒ. vj. myrobal. conditor. pulpæ dactyl. an. ℥. ß coralli præp. marg. præp. & raſuræ eboris, an. ʒ. j. Cum ſyrupo cydon. fiat opiata, de qua capiat magnit. caſtaneæ frequenter.

Si forma liquida magis arrideat, decoctum tormentillæ cum conſerua roſarum vtiliter exhibeatur.

Tabellæ ſequentes ſunt vtiliſſimæ. Siquidem roborant, & corpus ab excrementis ſenſim liberant, licèt aliquando ſenſibiliter non euacuent.

℞. Macis, trium ſantal. rhab. ſennæ, corall. margaritar. an. ℈. j. ſacchari in aqua roſar. diſſoluti ℥. iv. Fiant tabellæ, pond. Drach. iij. Capiat vnam bis in ſeptim. per ſe, vel in pauco iuſculo diſſolutam.

Exteriùs verò admouenda erunt vnguenta, & emplaſtra, in hunc modum compoſita.

℞. Picis naualis ℥. ß. thuris ℥. j. maſtiches ℥. ß. ſanguinis drac. & roſ. rubr. ana Drach. ij. Fiat ceratum. Vel.

℞. Olei myrtini & maſtich. an. ℥. j. ſantali rubri, citrini, hypociſtidos, acaciæ, an. ℥. ß. ſpodij, roſar. rubrar. an. Drach. ij. boli armen. terræ ſigillat. raſuræ eboris, ana ℈. ij. terebinth. cum aqua plantag. lotæ ℥. j. ceræ q. ſ. Fiat ceratum, quod ſupertendatur linteo, & renibus applicetur.

Emplaſtra componuntur ex maſſa emplaſtri pro matrice, & contra rupturam, regioni pubis & lumborum aplicanda; vel in ſequentem modum.

℞ Maſſæ empl. pro matrice ℥. iij. rad. biſtortæ, acaciæ, hypociſt. cortic. malor. granat. ana ℥. ß. ladani Drach. vj. Malaxentur cum ſucco cydon. & fiat maſſa emplaſtri ad vſum dictum.

Circa emplaſtra hoc animaduertendum, ea non diu eſſe geſtanda, ſed per interualla remouenda. Alioqui diutiùs lumbis affixa adeò renes calefaciunt, vt miſeræ mulieres aliquando vrinæ ardore afficiantur; vel calculos, arenulas, & interdùm ſanguinem mingant.

Neque omittenda ſunt ea, quæ ex proprietate fœtum retinere dicuntur; vt lapis aëtites de collo ſuſpenſus, magnes vmbilico admotus, coralla, iaſpides, ſmaragdi, oſſa de corde cerui legitima, & ſimilia ſub axillis geſtata, vel de collo ſuſpenſa.

Zacutus Luſitanus *obſ. 152. lib. 2. Praxis adm.* inter cætera commendat zonam, ex corio equi marini confectam; & illius defectu corium lupi vtiliter vſurpari poſſe aſſerit.

Vt autem horum remediorum fœlix poſſit eſſe euentus, ſumma quies imperanda eſt, tùm corporis, tum animi; tum etiam coïtus abſtinentia, qui vterum vehementer exagitat. Dum enim ſe vterus aperit ad comprehenſionem ſeminis, quo maximè oblectatur, fœtum recentem, & nondùm firmiter adhærentem propellit.

Si verò non obſtantibus remediis prædictis, propter cauſæ vehementiam, ſiue illa interna fuerit, ſiue externa, abortus immineat, ſequentibus auxiliis illi erit ſuccurrendum. Ac primùm dolores & tormina quamprimùm apparuerint in ventris fundo, versùs pubem, in lumbis & oſſe ſacro, eorum ſedationi incumbendum eſt, tam ſumptis quàm admotis, pro varietate cauſarum adhibitis. Si enim ob cruditates & flatus excitetur abortus, (quod eſt frequentiſſimum, quando incipit à cauſa interna,) exhibendus erit puluis ex aromatico roſato, & ſem. coriandri compoſitus. Imò aqua imperialis exhiberi poterit, ſi maior ſit pituitæ, & flatuum congeries.

Eodem tempore applicentur abdomini carminantia, vt ſacculi ex ſem. aniſi, fœniculi, fœnugræci; floribus chamom. ſambuci, anthos, & ſtœchados compoſiti. Vel placenta roſacea frixa in ſartag. cum vino generoſo, & puluere nucis moſch. & coriandri conſperſa. Vel omentum veruecis recenter mactati, aut pulmo eiuſdem calidè admotus.

Si hiſce dolores non ceſſerint, iniiciatur clyſter ex vino & oleo confectus, in quo philonij Rom. Drach. ij. diſſolui poterunt. Aut etiam narcotica per os, in minori doſi exhiberi, ad frænandum flatuum, & humorum impetum, vt in colico dolore fieri conſueuit.

Si verò propter dolores contumaces, aut cauſæ externæ violentiam ſanguis apparere incipiat, reuellentia remedia adminiſtranda ſunt. Vt frictiones ſuperiorum partium, & ligaturæ dolorificæ, tum cucurbitulæ ſcapulis, ſub mammis & vtrique hypochondrio admotæ. Imò verò ſi mulier fuerit plethorica, non erit abs re ſanguinem detrahere, tum apparente ſanguine, tum præcipuè antequam appareat, & partitis vicibus, non affatim educere.

Quæ ſi non ſufficiant, fluxu ſanguinis perſeuerante, ad aſtringentia veniendum eſt & incraſſantia, tum alimenta, tum medicamenta; atque ita pulueres & opiatæ ſupra deſcriptæ exhiberi poterunt. Tùm etiam ſuccus plantaginis recenter extractus, necnon ſyrupus de papau. ad Vnc. j. cum puluere boli armeni, aut ſanguinis draconis.

Exteriùs verò admoueri poterunt fotus aſtringentes & roborantes; ex corticibus granator. nucibus cupreſſi, calycibus glandium, balauſtiis, acinis vuarum, & ſimilibus in aqua fabrorum & vino rubro decoctis.

Vel ſacculus roſis & balauſtiis impletus, coquatur in vino rubro, & ventri calidè applicetur.

His etiam accedere poſſunt cerata & emplaſtra prædicta. Vel ad magis aſtringendum, fiat cataplaſma ex

pulueribus aſtringentibus, cum terebinthina & albuminibus ouorum, quod extendatur ſuper ſtupas, & vnum applicetur vmbilico, alterum renibus calidè. Stupæ applicandæ vmbilico, madeant in vino; applicandæ renibus, in aceto.

Sequentia duo remedia pro ſecreto habentur, & fœrum certò retinere creduntur, ſi antequàm fœtus à cotyledonibus diuulſus fuerit, vſurpentur.

℞. Folia auri num. xij. ſpodij Drach. j. germina trium ouorum non ſubuentaneorum. Miſceantur probè, donec aurum ſit in minutiſſima diuiſum. Poſteà diſſoluantur in dimidio cyatho vini albi, & detur manè per triduum.

Eodem tempore ſequens cataplaſma admoueatur.

℞. Thuris maſculi pulnerati Vnc. ij. albumina ouorum num. v. Agitentur ſimul ſuper prunas, ſemper mouendo ne concreſcant. Addendo terebinthinam, ne nimis adhæreant. Poſteà ſtupis excipiantur, & quantum ferre poterit, calidiſſima vmbilico applicentur bis in die, manè & ſerò, per triduum prædictum.

CAPVT XVIII.

De partu difficili.

PArtus difficilis appellatur, qui debitas, atque ordinarias naturæ leges non ſeruat, in eóque longius tempus inſumitur, & dolores ſubitò vehementiores, aliáque ſymptomata grauiora eum comitantur.

Plures illius cauſæ aſſignari poſſunt, tum internæ, tum externæ. Internæ dependent vel à matre, vel ab vtero, vel à fœtu.

Ex parte matris partum difficilem reddere poteſt, debilitas totius corporis, vel natiua, vel propter ætatem, vt in iuuenculis, & vetulis; vel ob morbos quibus in grauiditate mulier afflicta fuit, aut adhuc affligitur. Ad hoc etiam conferre poteſt macies, & ſiccitas nimia totius corporis, vel pinguedo, & craſſities vias vteri comprimens, & anguſtiores efficiens; oſſium vterum ambientium mala conformatio, vt in claudicantibus, flatus inteſtina diſtendens; calculus, aut tumor præter naturam veſicam occupans, vterúmque comprimens, & pulmonis, aliarúmque partium reſpirationi inſeruientium praua conſtitutio, quia ſpiritus cohibitio ad fœtus excluſionem valdè neceſſaria eſt.

Ex parte vteri, varij illius morbi partum difficilem reddere poſſunt, vt tumores, vlcera, obſtructiones, aſtrictiones, obturationes à cauſis præternaturalibus oriundæ.

Ex parte fœtus contingit partus difficilis, quando vitium aliquod in eo reperitur ratione ſubſtantiæ, quantitatis, figuræ, & illi adiunctorum.

Ratione ſubſtantiæ vitium in fœtu eſt, quando mortuus eſt, aut putrefactus, aut labe aliqua infectus, aut aliquo morbo debilitatus, vt nihil virium conferre poſſit ad ſuam excluſionem.

Ratione quantitatis fœtus parùm non adiuuat, quæ vel continua eſt, vel diſcreta. Ratione quantitatis continuæ vitioſus eſt, ſi grandiori corpore aut capite præditus ſit, vnde laborioſa excluſio ſequitur. Ratione quantitatis diſcretæ, vt quando plures ſunt in vtero; ſic partus gemellorum laborioſior vtplurimùm eſſe conſueuit.

Ratione figuræ ſeu ſitus in vtero, partus difficilis variis modis contingit; vt quando fœtus in pedes, aut manibus præuiis exire conatur; vel vnum tantùm pedem, aut manum alterutram exerit, vel duplicatus egredi conatur, nates aut ventrem ad vterum orificij offerens.

Ratione adiunctorum fœtus; contingit difficultas in partu, quando membranæ fœtum obuoluentes tenuiores ſunt, vt citiùs quàm par ſit, diſrumpantur; vnde ſequitur præcox aquarum effuſio, ſicque reſiccatum manet vteri orificium tempore excluſionis fœtus; vel quando craſſiores ſunt & denſiores, vt facilè à fœtu diſrumpi nequeant.

Externæ cauſæ dependent ex rebus neceſſariis, & contingentibus. Res neceſſariæ ſunt illæ quæ nonnaturales vulgò nominantur. Sic aër frigidus & ſiccus, & flatus Aquilonaris, parturientibus valdè infenſus eſt, quia totum corpus conſtringit, ſanguinem, & ſpiritus ad interiora repellit, & infanti à tepentibus illis locis exeunti valdè noxius eſt. Aër etiam feruidior ſpiritus diſſipat, & fœtus, ac fœtæ vires exhaurit, inflammationem febrilem facilè inducit in corpore iam cacochymo, & exagitato.

Alimenta cruda, aut concoctu difficilia, aut aſtringentia magnâ copiâ ante partum aſſumpta, difficilem eum reddere poſſunt, debilitato ventriculo, & conſtipatis viis communibus, quæ hîc maximè patere debent.

Somnolentia, & ſtupor, matris & fœtus impetum retardant, & naturam inualidam oſtendunt.

Motus parturientis intempeſtiuus partum maximè retardat, cum illa, vbi opus eſt, ſtare, ambulare, decumbere, vel in ſella obſtetricis ſedere renuit; vel importunè agitatur; vnde contingit fœtum, vel non poſſe exire ſecundùm debitam figuram, vel illam amittere ob matris motus præpoſteros.

Excretorum retentiones tempore partus, vt vrinæ veſicam diſtendentis, fæcum induratarum in recto inteſtino; & hæmorrhoides valdè tumentes, vteri ceruicem coarctant, & naturam à conatu parturiendi auertunt.

Ac denique animi pathemata vehementiora, vt timor, triſtitia, iracundia, partus facilitatem plurimùm impedire poſſunt.

Ad res contingentes referuntur ictus, caſus, vulnera, quæ partui plurimùm nocere poſſunt; tum etiam aſtantes, qui parturientem adiuuare debent, validæ nimirùm mulieres & famulæ, quæ illam ſubleuent & fulciant, dum eſt in ipſo enixu, & præſertim obſtetrix perita, quæ vniuerſæ huic actioni præſidere debet. Si enim illa in officio ſuo errauerit, partus difficultatem inferre ſolet. Interdum enim obſtetrices citiùs parturientes incitant ad conatus expulſionis, & ſpiritus cohibitionem, dum adhuc ligamenta fœtus vtero firmiter adhærent; vnde virium exolutio ſubſequitur, quæ poſtmodum in ipſa partus hora non ſufficiunt. Imò verò dum obſtetrices parturientibus præmaturè perſuadent, tempus pariendi inſtare, fit vt illæ omnes vires ad excernendum fœtum intendant, & ſæpenumero vaſis violenter diuulſis, in non leue diſcrimen præcipitentur.

Cognoſcitur partus difficilis, tum ab ipſa parturiente, tum ab aſtantibus, & præcipuè ab obſtetrice. Ac primùm ſi longiori tempore maneat fœmina in laboribus partus, v. g. per duos, tres, quatuor, aut plures dies, cùm verè naturalis partus intra 24. horas perfici debeat. Deindè ſignum difficilis partus eſt, ſi dolores partus ſint languidi, & per longa interualla recurrant, & dolores ad dorſum potiùs, quàm versùs pudenda vergant. Cauſæ verò difficilis partus ex ipſarum parturientium relatu, & ipſa autopſia maiori ex parte dignoſcentur. Sic debilitas ægræ, macilentia, aut pinguedo nimia, ex habitu corporis deprehenditur. Morbi vteri propriis indiciis dignoſcuntur. Fœtus debilitas ex debili, & tarda motione dignoſcitur. Fœtus verò mortui ſigna capite ſequenti innoteſcent. Magnitudo fœtus ex parentum ſtatura colligi poteſt, præſertim cum vir magno corpore præditus, cum puſilla muliere coniunctus eſt. Quando verò hæc deficiunt, & matris conatus ſatis validus eſt, fœtúſque ſeſe commouendo, ſufficienter exitum affectat, partus tamen difficilis, ac laborioſus eſt; indicio eſt ſecundinam eſſe fortiorem, quæ non facilè diſrumpi valeat. Cuius rei coniecturam augebit, ſi aqua & humiditas in labore non profluit. Præpoſtera fœtus figura ab obſtetrice

deprehenditur,

deprehenditur, & reliqua, vt dictum eſt, ipſa autopſia innoteſcunt.

Prognoſim quod attinet. Partus difficilis ex ſe periculoſus eſt, & in eò interdum mater, interdum fœtus, & interdum vterque extinguitur.

Si mulier quatuor diebus in partu laboret, vix fieri poteſt quin fœtus moriatur.

Affectus ſoporoſi & conuulſiones in partu difficili ſuperuenientes, ſunt vtplurimùm lethales.

Sternutatio in partu difficili ſuperueniens, bona, ex Hippocr. *in Aphoriſmis*.

Ad curationem partus difficilis, primò omnes cauſæ quæ illum retardare valent, quantùm fieri poterit, auferendæ. Deindè partum adiuuantia remedia methodicè adminiſtranda.

Ac primùm vulgare eſt apud mulieres aquæ cinnamomi cochl. j. aut alterum exhibere. Vel ipſe cinnamomi puluis cum pauco croco, vel confect. alkerm. ʒ.ß. cum iuſculo propinari poterit. Tum etiam crocus ſolus ad ℈.ß. in ſingulis iuſculis, aut ſingulis horis, cum modico vino ſumptus vtiliſſimus eſt. Vel

℞. Olei amygd. dulc. & vini albi, ana ℥.ij. croci & cinnamomi, ana gr. xij. confect. alkerm. Drach. ſem. ſyrupi capillor. ven. ℥.j.ß. Miſce, fiat potio.

Si hæc non ſufficiant, & validioribus agendum ſit, ſequens potio erit efficaciſſima, frequenti vſu à nobis comprobata.

℞. Dictamni cretici, ariſtoloch. vtriuſque & trochiſcorum de myrrha, an. ℈. ß. croci & cinnam. ana gr. xij. confect. alkerm. Drach. ſem. aquæ cinnam. ℥. ß. aquæ naphæ & artemiſiæ, ana Vnc. j. ſem. Fiat potio.

Inter efficaciora recenſentur oleum ſuccini, cinnamomi, & extractum croci, quæ in exigua quantitate multùm operantur; ſcilicet extractum croci ad gr. v. vel vj. oleum cinnamomi ad gutt. iv. vel v. oleum ſuccini ad gutt. xij. vel xv. cum vino, iuſculo aut alio liquore.

Sternutatio partum accelerat, ex Hipp. *Aph.* 35. *ſect.* 5. *Difficulter parienti ſuperueniens ſternutatio, bonum.* Illa prouocabitur puluere ſequenti.

℞. Hellebori albi Drach. ſem. piperis longi ℈.j. caſtorei gr. v. Fiat puluis, qui inſuffletur in nares ad piſi magnitudinem.

Idem Hippocrates aliud præſcribit remedium *lib.* 1. *de morbis mulierum*, quod ab omnibus ferè Authoribus eſt prætermiſſum. Illud autem eſt ſectio venæ inferioris, his verbis propoſita. *Si verò*, inquit, *prægnans multo tempore cohibeatur, & parere non poſſit, ſed diebus pluribus ex partus dolore laboret, : ſit autem iuuenis, & in vigore, & multo ſanguine referta, ſecare oportet venas in malleolis, & ſanguinem detrahere; virium reſpectu habito.* Quamvis à Practicis noſtris nunquàm in vſum reuocetur huiuſmodi remedium, & videatur maximè reformidandum, cùm in partu vires vnicè neceſſariæ ſint, quæ à venæ ſectione infringi poſſunt. Tamen ſi à plethora difficultas patiendi oriatur, quod innuere voluit Hippocr. cum dixit, *ſi mulier ſit iuuenis, & in vigore, & multo ſanguine referta*; non eſt dubium, quin maxime conferre poſſit, cùm venæ plurimo ſanguine refertæ omnes vias interiores anguſtiores efficere ſoleant. Vnde fit, vt in dolore nephritico ſimilis phlebotomia ſæpè miranda præſtet, & calculorum tum in renibus, tum in vreteribus contentorum, excluſionem facilitet.

Non ſolùm autem internis remediis propoſitis, ſed etiam externis, partus difficilis adiuuari poterit.

Obſtetrix itaque vterum parturientis frequenter inungat oleo lilior. amygd. dulc. ſem. lini & ſimilibus.

Tum etiam foueatur venter inferior decocto emolliente, ex rad. alth. lilior. fol. maluæ, violar. artemiſ. ſem. lini, fœnugr. flor. chamom. meliloti.

Clyſteres acres iniiciantur, quorum irritatione expultrix etiam vteri ſtimulabitur, & depleta inteſtina ampliorem locum vtero relinquent.

Vmbilicus inungatur oleo ſuccini. Quidam fel gallinæ nigræ laudant, eidem parti admotum.

In vſum etiam venire poſſunt ea, quæ proprietate ſpecificâ parùm iuuare creduntur; vt lapis aëtites, vel magnes, ſtyrax calamita, & reliqua coxis alligata.

Hartmannus oculos leporis, menſe Martio captos, laudat: Qui ſtudioſè eximendi, ne comprimantur nimis, & cum pipere in orbe exſiccandi. Horum vnus ventri cum pipere ita alligetur, vt venter à pupilla tangatur, & fœtum, ſiue mortuum, ſiue viuum educet. Quo facto, mox amoueatur, ne vterum planè propellat. In mola etiam valere aſſerit.

Cauendum etiam eſt, ne puerpera gemmas in annulis aut alio loco geſtet, ſed omnes deponat; nam multæ ex iis, proprietate ſpecifica, fœtum retinere creduntur.

Si fœtus debilior videatur, reficiendus eſt tum roborantibus matri exhibitis, vt vino calente, confectione alkermes, aqua cinnamomi; tum externis, vt cruſta panis, aut placentâ roſaceâ, puluere nucis moſchat. cinnam. caryophyll. granor. kermes ſinapiſatâ, & aquâ imperiali, aut vino tepente irrigatâ. Vel fruſtulo carnis veruecinæ parum aſſo ſupra craticulam, & aquâ roſaceâ, vel flor. arantior. irrigato; omento veruecis nuper mactati adhuc calente, & ſimilibus.

Si præpoſtero modo fœtus egredi incipiat, vt brachio vno aut pede primùm emiſſo, vel altero quopiam modo; obſtetrix nullo modo talem partum excipiat, ſed in vterum retrudat, & ad legitimam formam conuertat. Quod fiet puerperam in lecto ſupinam collocando, capite demiſſo & clunibus elatis. Poſteà ventrem ipſius, versùs præcordia blandè comprimendo, & in vterum fœtum ipſum compellendo. Poſteà verò obſtetrix alia forma exeundi occaſionem infanti miniſtret, artificioſa manu procurans, vt faciem tergo matris obuertat, dein nates & crura versùs matris vmbilicum eleuet, & ad legitimum partum acceleret.

Sublata omni partus ſpe, aut etiam matre iam morti proxima, nonnulli Authores ad ſectionem Cæſaream accedunt, de qua Franciſcus Roſſetus elegantiſſimum edidit tractatum; vbi multis rationibus & exemplis conatur oſtendere, illam poſſe aliquando ſuccedere. Attamen quia hæc operatio eſt periculi & terroris plena, rarò aut nunquam tentanda eſt Medico prudenti, ſi nomini ſuo conſulere voluerit.

CAPVT XIX.

De fœtu mortuo.

IN partu difficili ob magnos & diuturnos labores ſæpè fœtus extinguitur; interdum etiam ante labores; partus ex cauſis præternaturalibus, quales ſunt eæ quæ aborſum prouocare conſueuerunt, eum mori contingit & ſi nondum determinatum pariendi tempus attigerit, abortum facit; ſi verò ad illud tempus peruenerit, facit partum difficilem, quia ad legitimum & naturalem partum fœtus cum matre cooperari debet, vt è carcere ſuo egrediatur

Omnes igitur cauſæ partum difficilem efficere valentes, ſi maiores & grauiores ſint, fœtum extinguere poſſunt. In primis verò fœtus extingui ſolet, ſi adeò præpoſterâ figura prodeat, vt nullo modo excludi poſſit neque ab obſtetrice, vel Chirurgo extrahi, aut in meliorem ſitum conuerti. Cùm enim hoc modo in orificio hæreat, & omnem matris conatum eludat, ſic vt in iſtis

conatibus, variiſque motibus & compreſſionibus, interdum mater & fœtus, interdum mater ſola, & interdum fœtus ſolus moriatur. Admiratione dignum eſt, quod refert Fabricius Hildanus de duabus mulieribus ex partu laborioſo extinctis, in quibus vterus diſruptus inuentus eſt, & caput infantis in ventris capacitatem demiſſum. Vndè colligere eſt quantus ſit validi fœtus impetus ad ſui excluſionem moliendam.

Cognoſcitur fœtus mortuus, quando motus illius ceſſat, quem priùs in vtero aut mater ipſa ſentiebat, aut obſtetrix percipiebat admotâ manu, aut aliis rebus tepentibus, & roborantibus, quibus illius vis ſopita ſolet exſuſcitari: maior ponderis ſenſus cum dolore abdomen infeſtat, quando fœmina de latere in latus ſeſe conuertit, fœtum ex vna parte in alteram inſtar lapidis dilabi percipit, ventris inferioris frigiditas tactu deprehenditur, extincto calore natiuo, & diſſipatis ſpiritibus, quæ in fœtu continebantur: oculi redduntur concaui, & perturbati: facies, & labra pallent, partes extremæ frigidæ, ac liuidæ apparent: mammæ flaccidæ euadunt, ac tandem putreſcente fœtu, ichores fœtidi & ſanioſi ex vtero emanant: abdomen ob vapores eleuatos inflatur, teter odor, & graueolens ſpiritus, non ſolùm ex ore matris, ſed etiam à toto corpore exhalat. Si ante fœtum ſecundina excludatur, certiſſimum eſt fœtus in vtero mortui indicium.

Quod ad prognoſim ſpectat, periculoſiſſimus eſt fœtus in vtero mortuus, & niſi maturè excludatur, febres, lipothymias, ſopores, conuulſiones, & mortem inferre ſolet.

Aliquando tamen fœtus in vtero mortuus per longum tempus ſeruari poteſt, vt plurimis hiſtoriis à variis Authoribus relatis conſtat, quas tanquàm raros caſus magno numero collegit Schenkius, & tranſcripſit Sennertus; multarum mulierum, quæ fœtus in vtero mortui & corrupti oſſicula, per vterum, aluum, veſicam, & tumore in abdomine aperto excreuerunt.

Nos vnam vidimus, quæ omnia fœtus oſſa per vmbilicum excreuit, & poſteà coaleſcente vmbilico perfectè reſtituta eſt.

Curatio tota verſatur in fœtus excluſione, vel extractione. Cùm enim maximum vitæ periculum immineat ex longiori fœtus mortui in vtero mora; quamprimùm ex ſignis propoſitis certò concluditur fœtum eſſe demortuum, ad illius excluſionem properandum eſt. Illa autem iiſdem remediis promouetur, quæ ad iuuandum partum fuerunt propoſita. Ex iis tamen fortiora & efficaciora eligenda ſunt, quibus nonnulla maioris adhuc efficaciæ addi poterunt in hunc modum.

℞. Fol. ſabinæ ſiccor. rad. ariſtol. rot. trochiſc. de myrrha, caſtorei, an. ʒ.j. cinam. ʒ.ß. croci ℈.j. Miſce, fiat puluis, de quo capiat ʒ.j. cum aqua ſabinæ. Vel

℞. Dictamni cretici, ſabinæ, boracis, an. ʒ.j. myrrhæ, rad. aſari, cinam. croci, an. ʒ.ß. Miſce, fiat puluis, doſis ʒ.j. cum dicto aut ſimili liquore.

Interim admoueantur pudendo, pubi & perinæo fotus emollientes prædicti, addendo rad. bryoniæ, cucumeris agreſtis, ireos Floren. ariſtol. rot. & flores geniſtæ.

Poſt fotum inungantur eædem partes vnguento de arthanita, vel ſequenti.

℞. Ariſtol. rot. colocynth. & agarici, an. ʒ.j. gummi ammoniaci in vino ſoluti, & fellis tauri, ana ʒ.ij. olei cherini q.ſ. Fiat vnguentum.

Peſſarium etiam in vuluam immittatur.

℞. Rad. ariſtol. rot. ireos, hellebori nigri, colocynth. myrrhæ, an. ʒ.j. galbani, opopanacis, an. ʒ.ß. Cum felle bouis, fiat peſſarium. Vel

℞. Ammon. opopan. caſtor. ſerap. hellebori nigri ſtaphis, ariſtol. rot. pulpæ colocynth. ſcam. ana ℈.j. euphorb. Drach.j. Cum ſucco rutæ, cyclam. cucum. agr. & felle taurino fiat peſſarium.

Zacut. Luſit. *obſeru.* 154. *lib.* 2. *Prax. adm.* fœtum nouimeſtrem in vtero mortuum, & grauiſſima ſymptomata excitantem, excluſum fuiſſe teſtatur huius peſſarij vi, & balnei oleaginei, cum decocto medicamentorum aperientium, & vias dilatantium commixti.

Suffitus ex galbano, vel vngula aſinæ per infundibulum recipiatur.

Si res cunctetur diutiùs, vtile erit conſtantibus viribus, catharticum medicamentum exhibere; quo ſimul educuntur vitioſi humores, qui in hoc ſtatu facilè & citò colliguntur, & conſecutione quadam fœtus propellitur.

Angelus Sala in triumpho emeticorum, teſtatur ſe fœliciſſimo cum ſucceſſu pluries in hoc caſu exhibuiſſe mercurij vitæ ℈. iv. vel v. idque remedium potentiſſimè fœtum mortuum excludere & reliquis remediis præualere. Quod tamen propter vehementem ſuam operationem, ſumma cautione & Medici prudentia indiget.

Si medicamentis diu tentata fœtûs mortui eductio obtineri nequiuerit, ad Chirurgicam operationem veniendum eſt. Eaque fit, vel inſtrumentis, quemadmodùm à Paulo Ægineta deſcribitur; vel manus ſolius miniſterio, provt docetur à Carolo Stephano, Bauhino & aliis; quæ omnia à Schenkio & Sennerto diligenter tranſcripta ſunt.

CAPVT XX.

De ſecundina retenta.

IN partu naturali ſecundina vtplurimùm ſtatim poſt fœtum excludi ſolet, aliquando tamen in vtero retinetur, vnde grauiſſimum imminet vitæ periculum.

Cauſæ iſtius retentionis internæ ſunt, nimia tunicarum iſtarum denſitas & craſſities, propter quam vteri parietibus firmiùs adhærent, earumdem intumeſcentia, ab humorum affluxu qui in partu laborioſo concitatur; virium exolutio ex partu laborioſo facta; vt non ſufficiant ad ſecundinarum excluſionem; & oris vteri occluſio poſt fœtum eiectum. Cauſæ verò externæ ſunt aëris frigiditas, cuius vi ſecundina repellitur, & vteri orificium occluditur; odoramenta quædam, quibus vterus ſurſùm allici, vel exagitari poteſt; animi pathema graue, vt timor, vel terror ſubitò adueniens, moroſitas parturientis, quæ in eo ſitu permanere non vult, vel eos conatus præſtare, qui ad hoc opus perficiendum requiruntur; infantis pondus nimium, quo ex improuiſo vmbilicus diſrumpitur, remanente intus ſecundinâ; & imperitæ obſtetricis error, quæ vaſa vmbilicalia citiùs reſecuit, aut non tenuit ſiniſtrâ manu, vt debebat: ſi enim dimittantur, retrahuntur ad vterum, & in eo cum ſecundinis latent, quæ earum extractioni inſeruire debebant.

Diagnoſis ſecundinæ in vtero retentæ per ſe facilis eſt; aliquando tamen fruſtulum illius ſeparatur, & in vtero remanet, cuius notitia non eſt adeò facilis; cognoſci tamen poteſt ex eo quòd vterus poſt partum adhuc in excernendo laborat, quamvis leuiores ſint illius conatus; doloris & caloris ſenſus in vtero percipitur, & poſt aliquot dies, teter ac cadaueroſus halitus ab vtero exhalat.

Periculoſiſſima eſt ſecundinæ retentio, & ſi per aliquot dies in vtero moretur, fœdam putredinem acquirit, vnde febris acuta, nauſea, lipothymia, dyſpnœa, ſudor diaphoreticus, extremorum frigiditas, hyſterica ſuffocatio, epileptici inſultus, & mors tandem ſubſequitur.

Hippocrates 2. *epidem.* exemplo vxoris cuiuſdam coriarij,

riarij, innuit bonum eſſe, ſi ſanies copioſa breui per pudendum effluat; ſpes enim eſt membranas illas putrefactas, vel marcore conſumptas, ſexto, vel ſeptimo die effluxuras.

Secundina retenta iiſdem remediis expellitur, quæ ad fœtum mortuum fuêre propoſita, quibus addere licet nonnulla ſpecifica ab Autoribus tradita.

Geſnerus & Augenius plurimùm laudant equi caſtrati teſticulos, fruſtulatim inciſos & in furno ſiccatos. Illorúmque pulueris datur, quantùm tribus digitis capi poteſt, cum iure pulli: idque ſi opus ſit, bis aut ter repetatur.

Rulandus olei iuniperi guttas xxx. fœliciter exhibuit.

Alij iubent puerperam dentibus cepam comprimere, ſuccúmque deglutire; idque ter, quatérve dentibus in cepam adactis, ſuccóque ſemper elicito ac deglutito, repetere: poſteà vini calidi cyathum ſuperbibere, vnde citò liberatur.

Foreſtus refert de obſtetrice quadam, quæ à Iudæo Medico ſecretum ſequens acceperat. Sumebat folia leuiſtici viridia, contundebat, & ſuccum exprimebat cum vino Rhenano optimo, eiúſque cyathum propinabat.

Angelus Sala mercurium vitæ commendat, vt in fœtus mortui eductione.

His addenda erunt ſternutamenta, ſuffitus, fomenta, linimenta, aliáque tum externa, tum interna, ſuprà deſcripta in partu difficili.

Sequens decoctio à muliere quadam noſtrate vſurpata miranda præſtitit.

℞. Aceti roſac. ℔.viij. vel x. folior. lauri & baccarum eiuſdem, ana M.iij. placentam roſaceam ex aqua diſtillata relictam, in fruſta diſſectam, num. j. Bulliant in lebete, & eo decocto lauentur diu coxæ & tibiæ calidè, ab inguinibus ad pedes vſque; ex eo vterus ſpontè apertus eſt, ac ſecundina decidit. Huic decocto commodè addi poterit myrrhæ & ariſtol. vtriúſque, ana Vnc.j.

Inter alia verò remedia multùm poteſt manus periti Chirurgi in vterum immiſſa, antequàm inflammatio, vel inflatio augeatur. Sic enim apprehenſis ſecundinis & molliter circunductis, poterit illas extrahere, mulieremque à tot ſymptomatis & remediorum moleſtiis liberare.

Si nullo modo ſecundina educi potuerit, ſed firmiter vtero hæreat; & in eo putreſcat, ſuppurantia in vterum immittenda ſunt, admixtis detergentibus, vt id quod putrefactum eſt ſenſim educatur. Ad id laudat Rondeletius vnguentum baſilicum, præſertim ſi diſſoluatur in decocto ſequenti.

℞. Fol. maluæ cum rad. M.iij. rad. ariſtol. vtriúſque, ana Drach.vj. ſem. lini & fœnugr. an. Vnc. ſem. violariæ M.j. florum chamom. & centaur. min. an. M.ß. Fiat decoctio in aqua, admiſcendo; ſi magnâ ſuppuratione opus eſt, aliquid olei; ſi verò maiori deterſione, vnguenti Ægyptiaci parùm.

CAPVT XXI.

De fluxu lochiorum immodico.

FLuxus lochiorum immodicus non ex quantitate, aut tempore durationis æſtimandus eſt; quia in diuerſis naturis, ætatibus, ac vitæ generibus, varius admodùm eſt; ſed ex difficili tolerantia, & virium deiectione, quæ ex eo contingit.

Cauſæ illius ſunt, vaſorum apertio nimia, vel laceratio in partu difficili, vel ſecundinarum violenta extractio; vel ſanguinis copia maior, quæ per totum geſtationis tempus in vteri venis collecta fuit, vel eiuſdem tenuitas, & acrimonia, quæ vaſorum oſcula nimium aperit, & naturam ad excretionem ſtimulat.

Cognoſcitur fluxus lochiorum immodicus ex viribus, vt dictum eſt, quæ exhauſtis ſpiritibus deiiciuntur; tum ſanguis grumoſus effluit; iiſque accedit cibi faſtidium, dolor in hypochondriis, cum ventris tenſione; pulſus debilis & frequens; viſus obtenebratio; aurium tinnitus, animi deliquium, & conuulſio.

Cum omne ſanguinis profluuium periculoſum ſit, ex eo quòd ſanguis eſt vitæ noſtræ theſaurus: ſic fluxus lochiorum immodicus magis periculoſus eſt propter labores partus prægreſſos, à quibus facta eſt virium reſolutio. Maiùs autem, vel minùs adeſt periculum pro maiori vel minori ſanguinis effluxu; & ſymptomatis leuioribus aut grauioribus, quæ illi ſuperueniunt; vnde apud Hipp. *Aph.55.ſect.5. ſi muliebri profluuio conuulſio, aut animi deliquium ſuperueniat, malum.*

Curatio ſanguinis fluxus immodici in illius cohibitione tota verſatur. Summa tamen cautio adhibenda eſt, ne quod per huiuſmodi purgamenta excerni conſueuit, intùs retineatur, & grauiſſimorum affectuum cauſa euadat. Atque adeò ſi affectus non vehementer vrgeat, à leuioribus incipiendum erit, ad potentiora, ſi opus fuerit, ſenſim progrediendo.

Ac primùm ſanguinis impetus cohibendus eſt alimentis incraſſantibus, vt panatellis, gelatinis, oryza, amylo; cum iuſculis pedum vituli, pyris, cydoniis, coctis, carnibus aſſis ſucco granatorum aſperſis.

Cibus paulò copioſior exhibeatur, non tamen vnâ vice; ſed potiùs frequenter, cùm hoc modo, calor & ſpiritus, qui expulſionem in vtero adiuuant, ab vtero ad ventriculum auocentur, & vires inſtaurentur. Vitelli ouorum huic vſui conueniunt: nam & facilè coquuntur, & calorem ad ventriculum auocant.

Potus ſit aqua ferrata, vel extinctionis auri, vel in qua parùm maſtiches bullierit. Deindè ſanguinem ad partes ſuperiores reuellentia remedia vſurpanda ſunt, vt frictiones & ligaturæ partium ſuperiorum, cucurbitulæ ſub mammis, & vtrique hypochondrio admotæ.

Vtile etiam eſt manus fouere in vino calente, in quo confectio alkermes vel theriaca diſſoluta fuerit.

Tum etiam venter faſciâ mediocriter conſtringatur: quia hoc modo comprimuntur vaſa, & fluxus immodicus impeditur.

Lumbis admoueantur lintea oxycrato madefacta, quibus ſanguis in vena caua contentus temperatur, illiúſque motus inhibetur.

Si fluxus valdè immodicus ſit, viréſque deiiciat, vt vitæ periculum immineat; ad fortiora remedia confugiendum eſt. Et inter alia ſequens potio vtplurimùm ſuccedit.

℞. Aquar. plantag. naphæ, & roſar. an. Vnc. j. ſyrupi corallor. vel illius defectu, de roſis ſiccis Vnc. j. ſalis prunellæ Drach. j. ſang. dracon. ℈.ß. Fiat potio.

Si diutiùs duret fluxio, puluis, vel opiata ad plures doſes præſcribi poteſt in hunc modum.

℞. Lapidis hæmatitis ℈.iv. pulu. boli armeni, coralli rubri, margarit. præpar. an. Drach. j. ſem. plantag. coriandri præpar. & granor. ſumach. ana ℈.ij. Miſce, fiat puluis tenuiſſimus, de quo capiat Drach. j. cum decocto centinodiæ & ſyrupo cydoniorum.

℞. Conſeruæ roſar. & rad. ſymphyti, an. Vnc. j. boli armen. trochiſch de carabe & corall. ana Drach. j. Cum ſyrupo corallor. vel de roſis ſiccis fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem caſtaneæ, ſuperbibendo parùm aquæ potus ordinarij.

Exteriùs verò fotus & vnguentum vtiliter admouebuntur, quorum formula talis eſſe poterit.

℞. Summit. lentiſci rubri, plantag. cupreſſi, oliuæ, & polygoni, ana M.j. roſar. rubr. P.ij. granor. myrti ℥.j.ß. nucum cupreſſi num. vj. corticum granat. P.ij. Coquan-

tur in aqua chalybeata & vino rubro aſtringente, & colaturâ foueantur partes muliebres valdè tepidè & ferè ſubfrigidè.

♃. Vnguenti comitiſſæ Vnc.ij. ſucci plantag. Vnc.j. Agitentur ſimul, & fiat linimentum, applicandum poſt fotum.

Iniectio in vterum etiam poteſt fieri ex ſucco plantag.à Galeno laudato 5.*methodi*, vel decocto fotus prædicti.

Reliquis remediis non conferentibus, venæ ſectio in cubito præſentaneum eſt remedium, ſi paulatim & per quædam interualla ſanguis educatur; ſic enim multas deploratas conualuiſſe experientia docuit.

Ac denique perſeuerante affectu omnia remedia,quæ pro fluxu menſium immodico ſunt deſcripta, hic etiam conuenire poterunt.

Inter remedia autem pro fluxu menſium immodico propoſita habentur cataplaſmata, regioni pubis, & lumborum applicanda, quibus ſequens addi poterit, fluxui præſertim lochiorum immodico maximè conueniens.

♃. Fuliginis camini putiſſimæ Vnc. viij. Subigatur cum aceto fortiſſimo; & fiat cataplaſma renibus applicandum.

De ſomno peculiariter hic annotandum, dum ſanguis copiosè effluit, eum eſſe penitus arcendum. Multæ enim ex eo de medio tolluntur,quia calor ad interiora retractus maiorem fluxum efficit. Et ſi aliquando is concedendus ſit, aliquis ex miniſtris ſemper adeſſe debet, qui ægrotantis pulſum & reſpirationem obſeruet.

Denique ſi grumi ſanguinis in vtero ſubſiſtant, ibique dolorem & tenſionem excitent; danda opera, vt maturè educantur, ne putredinem contrahentes, tetros vapores tranſmittant ad cerebrum & cor febrémque concitent. Ideò puerpera, ſi vires ferant, leui deambulatione vti debet, vel erecta aliquandiu ſtare, aut in ſella perforata ſedere, quaſi vellet deiicere. Quod ſi non ſufficiat, decocto hordei tepido eum pauco oxymelite, vel melle roſaceo in vterum iniecto diſſoluendi ſunt.Cautè tamen hic agendum eſt, ne dum grumi educuntur, ſanguis de nouo concitetur.

CAPVT XXII.

De ſuppreßione lochiorum.

Bonus ac fœlix puerperij ſucceſſus ex conuenienti lochiorum effluxu præcipuè dependet, quandoquidem impuritates, quæ per nouem geſtationis menſes in venis vteri, ac toto corpore colliguntur, per iſtas euacuationes expurgari ſolent. Si verò illæ ſupprimantur, aut imminuantur, infinita mala & pericula inde oriuntur, nempè febres acutæ, phrenitides, maniæ, melancholiæ, anginæ, pleuritides, peripneumoniæ, vteri inflammationes, & alij tumores vtplurimùm maligni.

Cauſæ iſtius ſuppreſſionis aut imminutionis ſunt, ſanguinis craſſities, vaſorum anguſtia, vel obſtructio, quæ liberum effluxum impediunt; aër frigidus incautè in vtero ſuſceptus, quia vaſorum orificia conſtringit, refrigeratio pedum, & aquæ frigidæ potus, metus,terror, triſtitia, & alia animi pathemata, quæ ſanguinem ab vtero auertunt.

Diagnoſis iſtius ſuppreſſionis per ſe manifeſta eſt. Imminutio verò ex quantitate ſanguinis effluentis deſumenda non eſt, quandoquidem mulieres aliæ plus,aliæ minus ſanguinis ſuperflui habent. Sed integra illius cognitio ex ſymptomatis ſuperuenientibus elicitur, qualia ſunt, ventris intumeſcentia, dolor imum ventrem, lumbos, & inguina occupans; faciei rubor, ſpirandi difficultas, oculorum perturbatio, rigores, febres, animi deliquia, & alia ſymptomata ſuprà enumerata.

Prognoſis elicitur ex ſymptomatis propoſitis,quæ huic affectui ſuperuenire diximus: cùm enim maiori parte periculoſa ſint, cauſam etiam eorum valdè periculoſam arguunt.

A prædicto periculo liberantur puerperæ, ſi quædam alia euacuatio fiat,quæ lochiorum vicem aliqua ſaltem ex parte ſupplere valeat, vt hæmorrhagia narium, aut hæmorrhoidum: vrinæ profuſio cum fuliginoſo ſedimento,aut ſudor copioſus. Aut ſi poſt aliquot dies ex vtero liuida,nigra,& graueolentia effluere incipiant. Metuendum tamen eſt, ne ex corrupto ſanguine vlcera in vtero excitentur.

Curatio ſuppreſſionis lochiorum, in eorum prouocatione tota conſiſtit, eáque molienda eſt remediis,quæ ſanguinem ad inferiora prouocant, & vteri vaſa aperiunt.

Ac primùm clyſteres emollientes, laxantes,& aperientes iniiciendi ſunt in hunc modum compoſiti.

♃. Rad. althææ & lilior.ana Vnc.j. ariſtol. vtriuſque,an.Drach.iij.fol.maluæ,althææ, parietar. mercurial.ana M.j.ſem.lini & fœnugr.ana Vnc.ſem.flor.chamom.& ſambuci, ana P.ij.Coquantur ad ℔.j.In colat. diſſolue olei aneth.& lilior.ana Vnc.j.hieræ ſimpl. ℥. ſem.vnguenti de arthanita Drach.j.Miſce,fiat clyſter.

Frictiones fiant in cruribus, deorſum verſus; ligaturæ dolorificæ digitorum pedis.Cucurbitulæ admoueantur inguinibus & coxis,nonnullæ ſcarificentur.

Si hæc non ſufficiant, aperiantur venæ poplitis aut vtriúſque cruris; vel etiam hæmorrhoidum,ſi natura eò vergere videatur.

Si febris excitetur ex lochiorum ſuppreſſione, venæ ſectio in brachio celebranda eſt, vt morbis puerperarum dicetur.

Fotus ſequens ventri inferiori & pudendo admoueatur.

♃. Rad. althææ, lilior. bryon. angelic. & ariſtol. vtriuſq;an.Vnc.j.fol.mercurial.artemiſ.pulegij, ſabinæ,calamēt.ana.M.j.ſem.lini & fœnugr.an.Vnc.j.flor. chamom.melil.ſambuci, tanaceti, ana P.j. Contundantur & incidantur vt artis eſt, & imponantur duobus ſacculis, qui decoquantur in aqua fontis, & applicentur calidè viciſſim.

Poſt fotum inungantur dictæ partes oleo lilior. amygdal.dulc. & ſeſamino, addito croco.

His etiam addi poſſunt peſſaria & ſuffumigia, in ſuppreſſione menſium propoſita, à mitioribus incipiendo.

Per os exhibeatur decoctum rad. aperitiuarum, cinnam.& cicerum rubrorum cum pauco croco. Vel

♃. Radic.aperitiu.ana Drach.ij. fol. betonic. endiu. capill.ven.ana M.j. ſchœnanth. P.j. ſem. aniſi & fœnic. ana Ə.j. cicerum rubr. cochl.j. Coquantur ad ℔.j.ſem. Colaturæ adde aquæ cinnam. Drach.ij. ſyrup. de 5.rad. ℥.iij. Dentur ℥.iv. bis in die.

Antequàm febris augeatur, exhibere aliquando licet trochiſc. de myrrha Drach. j. cum vino albo vel aqua fœniculi.

Foreſtus etiam præſente febre, ſequenti vtitur decocto.

♃. Hordei mund.M.j glycyrrh.raſ.℥.ſem.ſchœnanthi Drach.j.ſem.Coquantur ad lib.j. pro iij. doſibus.

Debilioribus verò ſchœnanthi Drach. j. in iure pulli bullire iubet, & exhibet.

Purgatio etiam conuenire poteſt, ſeptem vel nouem diebus à partu, ex infuſione rhab. agaric. aut ſennæ; vel cum iuſculo laxante ex herbis, ac rad. aperientibus cum ſenna parato; vel cum mannæ Vnc.j. ſem. in iuſculo diſſolutæ.

CAPVT

CAPVT XXIII.

De Torminibus à partu.

TOrmina puerperis adeò frequenter contingunt, vt pauciſſimæ ab iis immunes ſint. Attamen horum dolorum ratione, Medicorum opem implorare non ſolent, quia intra biduum, aut triduum ceſſant. Si quando tamen acerbiores ſint, aut diutiùs perſeuerent, Medicos vocare coguntur, qui antequam remedia præſcribant, eorum cauſas perluſtrare valent.

Cauſæ igitur præcipuè torminum, & dolorum, qui à partu contingere ſolent, ſunt ſanguinis copia, craſſities, acrimonia, & vaſorum anguſtia. Cùm enim venæ vteri per nouem menſes ab ordinaria ſanguinis excretione ceſſarint, & ille intereà magnâ copiâ congeſtus fuerit, necnon diuturniori morâ craſſitiem, & acrimoniam adeptus; dum per anguſtas vias tranſit, dolores parit, qui per interualla recurrunt, quoties vterus nouam ſanguinis excretionem molitur; eáque peractâ ceſſant, donec iterum alius ſanguis egredi conetur.

Fiunt etiam interdùm huiuſmodi tormina à flatibus, aut frigore in vterum ſuſcepto, ſed minùs frequenter.

Diſtinguuntur hi dolores ab aliis qui ventrem infeſtare ſolent, ex continuitate, & interuallis, quæ excretiones ſanguinis interpolatas ſequuntur. Et ipſæ mulieres eos facilè diſtinguunt.

Sanguis craſſior in grumos facilè concreſcit; tenuior verò ex tenuitate, & colore viuido, aut ſubflauo cognoſcitur.

Si à flatu oriatur dolor, ille magis vagus eſt, & plures ventris partes occupat, neque ſequitur excretionum ſanguinis interualla. Si aër frigidus in vterum admiſſus fuerit, ex iis quæ circa ægram acta ſunt deprehendi poterit.

Periculoſi non ſunt huiuſmodi dolores, ſed plerúmque maximè moleſti, Ideò quamprimùm tollendi aut demulcendi ſaltem.

Curatio huiuſmodi torminum eò dirigenda eſt, vt vaſa vteri laxentur, ſanguinis craſſities attenuetur, acrimonia temperetur. Quæ omnia ſequentibus præſidiis obtineri poterunt.

Ac primùm puerperæ venter faſciâ leniter conſtringatur, vt vterus ſubſideat, neque hûc illûc commoueri poſſit, vt à partu non tarò, propter ſubitam euacuationem ſolet contingere.

Deinde olei amygdal.dulc. recenter extracti Vnc. iij. cum ſyrupi violacei Vnc. j. ſem. vel vini hippocratici Vnc. ij. exhibeantur.

Clyſteres iniiciantur ex lacte cum ſaccharo & vitellis ouorum.

Vel parari poſſunt ex decocto flor. chamæm. & artemiſiæ cum iure pulli, addendo oleum liliorum & vitellos ouorum.

Inungatur venter oleis carminantibus & aperientibus, vt oleo anethino, rutaceo, iaſmino, vel ſequenti magnæ efficaciæ, quod ad hunc vſum tempore idoneo componi debet, & in officinis aſſeruari.

℞.Rad. ariſtol.rot. iridis & pœoniæ, an.℥.j. cyperi ℥.ß.folior. ſiccor. artemiſ. matricar. origani, calamenti, pulegij, dictamni cretici, abſinth.ſabinæ, rutæ, betonicæ, ſaluiæ, an.M.j.flor.anthos, ſtœchados, lauendulæ, chamom.anethi, hyperici, ſambuci, ana M. ß. granor. lauri & iuniperi,an.Vnc.ß.cumini,ſem.rutæ,pœon. dauci & agni caſti,an.ʒ.iij.caryophyl. nuc.moſchat. cinam. zinzib.ana ʒ.ij.ſtyrac.& myrrhæ,an.Vnc.j. Omnia contuſa & inciſa miſceantur, & macerentur in olei veteris ℔.vj. addendo vini albi parùm. Et ponantur in vaſe fictili benè clauſo, ſpatio vnius hebdomadæ, & fiat ebullitio ſuprà cineres calidos, ſpatio quattuor, aut quinque horarum; & poſteà exprimatur oleum, ac recondatur ad vſum. Si non habeatur paratum vrgente neceſſitate, bulliant ſimplicia dicta in æquis partibus olei & vini albi ad vini conſumptionem, poſteà exprimatur oleum.

Fotus etiam fieri poteſt ex decocto artemiſiæ, matricariæ, meliſſæ fol. lauri calament. ſem.dauci. cumini, carui, flor. cheiri & chamomillæ, in aqua & vino albo vel lacte parato. Vel ſequens cataplaſma admoueatur.

℞.Cepas in aqua benè coctas num.iij. vel iv. Contundantur in mortario, addendo ſem. lini, & cumini contuſor.an.M.j. flor. chamom. tantundem, farinæ hord. q.ſ.vt fiat cataplaſma. Et ſi opus ſit, adde parùm aquæ, in qua cepæ decoctæ fuerint. Extendatur ſuper linteum, & vmbilico calidè applicetur.

Vtile etiam eſt pelle veruecinâ ventrem munire cùm adhuc calet, & recens detracta eſt. Huius enim calor noſtro affinis, doloris cauſam concoquit & mitificat; tum etiam impedit, ne cutis abdominis contrahatur in rugas.

Per os verò ſequentia exhiberi poſſunt.

Sem.dauci puluerat. Drach.j.vini albi Vnc.iij. Miſce, detur calidè bis in die. Vel

℞.Nucis moſchat.aniſi, cinam. an.℈.j. Miſce, fiat puluis, detur cum vino albo. Vel olei nucis moſchat. ℈.j. cum iuſculo exhibeatur. Vel

℞. Nucleorum dactylorum & perſicorum, an. ʒ. ſem. nucis moſchat. ℈. iij. puluer. diamarg. calidi Drach. ij. aniſi ʒ. j. acinam. ℈. ij. croci ℈. ß. ſacchari ad pondus omnium. Fiat puluis tenuiſſimus, cuius dentur ʒ.ij.cum vino albo, bis aut ter in die, ſi vrgeant dolores.

Foreſtus decoctum flor.chamom.in cereuiſia, vel decoctum artemiſiæ, & chamæm. in iure pulli propinauit fœlici ſucceſſu.

Præſtat mox à partu ius galli veteris tribus diebus ſummo manè, ieiuno ſtomacho, porrigere cum modico cinnamomi & croci.

Sequens puluis, ſtatim poſt partum ſumptus, à torminibus mirè præſeruat. Ita vt ſi primiparæ exhibeatur, in ſequentibus partubus nullomodo à dictis doloribus torqueri credatur.

℞.Rad.conſolidæ maior. exſiccatæ ʒ.j.nucleor. perſicor.& nucis moſch.an. ℈.ij. ſuccini ʒ.ß. ambræ griſeæ ℈.ſem.Fiat puluis, de quo capiat ʒ.j.cum vino albo; & ſi febris adfuerit, cum iuſculo.

Pro potu ordinario vtatur ægra decocto artemiſiæ & cinnamomi.

Si à bilioſis & acribus humoribus tormina generentur, eodem ferè modo curantur, quo dolor colicus à bile. E. g.

℞. Syrupi violac. borrag. an. ℥. j. mucil. de ſem. cydoniorum aquâ viol. extract. ℥. ſem. aquæ borrag. ſcorzoneræ, an. ℥. iij. Miſce, fiat iulep pro ij. doſibus. Vel

℞.Ol.amygdalar.dulc.℥.ij. ſyrup. violac. ℥.j. aquæ borrag.℥.ſem Miſce, pro vno hauſtu.

Externa quoque medicamenta vias laxantia & emollientia adhibeantur, quæ eâdem operâ dolorem ſedant.

Enixas poſt partum ſæpè dolor exercet in inguine, ex vtero in illo conglobato. Curatur admouendo vmbilico emplaſtr. ex galbano & aſſa fœtida, in cuius medio grana aliquot moſchi ponantur.

CAPVT XXIV.

De morbis acutis puerperarum.

QVod ſuprà de morbis acutis prægnantium diximus, id nunc de morbis acutis puerperarum poſſumus repetere; non aliam ſcilicet habere eſſentiam, aliámve diagnoſim, ac dum non puerperas, ac etiam viros obſident. Vt hîc peculiarem eorum theoriam proponere non opus ſit; quæ ex propriis capitibus facilè deſumi poterit.

Illi autem morbi acuti vtplurimùm ſunt, febres continuæ, tum eſſentiales, vt ſynochus putrida, tertiana continua, & reliquæ; tum ſymptomaticæ quæ inflammationes internas, vt pleuritidem, peripneumoniam, hepatitidem, phrenitidem, & alias comitantur.

Eſt tamen peculiaris febris ſpecies, quæ omnibus ferè modùm puerperis contingit, *febris lactis* vulgò à mulieribus nominat; eáque circa tertium, aut quartum puerperij diem accidere ſolet, cum lac in mammis copioſiùs generari incipit; oritúrque ex ſanguinis ab vtero ad mammas refluxu, eiuſdémque motu & agitatione. Quæ quidem febris inter ephemeras plurium dierum recenſetur, neque vllis indiget remediis; quia intra triduum, vel quatriduum, nempè circa nonum diem ſudore ſoluitur. Diſtinguitur à putridis, quòd ferè circa quartum diem inuadit, mammæ lacte repleri incipiunt, & duritie, dolore, ac calore affici; cum dorſi, & ſcapularum grauitate & calore, tum puerperia rectè fluunt, quod in putridis rariſſimè contingit.

Febres autem putridæ puerperis ſuperuenientes à tribus cauſis oriuntur; nempè lochiorum ſuppreſſione, aut imminutione, rauorum humorum congerie geſtationis tempore cumulata, ac in partu agitata, aut diætæ erroribus. Nonnulli addunt fluxum lochiorum immodicum, qui potiùs ſignum eſt latentis cacochymiæ febrem excitantis, illius verò cauſa propria eſſe non poteſt.

In ſuppreſſione lochiorum ſanguis, & vitioſi humores qui per geſtationis decurſum cumulati ſunt, ad venas maiores regurgitant, ibíque putreſcunt, & interdùm ad hepar, lienem, aliáſque partes feruntur, in iiſque inflammationes concitant. Aut ſi in venis vteri morentur, putredinem concipiunt, atque ita febrem pariunt, etiam in his fœminis, quæ anteà inculpata valetudine frui videbantur.

Si verò ritè fluentibus lochiis febris oriatur, illa vel ex bilioſo humorum apparatu, vel ex diætæ erroribus prouenit. Praui humores ex partus laboribus, ac doloribus agitati, calorem, & putredinem facilè concipiunt, febrémque excitant. Diætæ errores variis modis contingere poſſunt. Ac primùm in victu, in quo puerperæ plurimùm peccare ſolent, pluribus & copioſis ferculis ſeſe ingurgitantes; quæ ſufficienter concoqui non poſſunt, & in corpore putredinem contrahunt. Alter error committitur, dum puerperæ frigido aëri ſeſe imprudenter exponunt, præcipuè vigente febre ex lacte, quæ per ſudores, & diaphoreſim ſolui conſueuit. A frigore autem ambientis incautè admiſſo, diaphoreſis impeditur, vndè fit vt febris illa, quæ per ſe ſalutaris erat, & paucis diebus ceſſatura, in putridam periculoſam mutetur.

Eſt & alia cauſa ſatis frequens febris puerperarum, cum videlicèt ſecundinæ integræ non excluduntur, ſed quædam illius portio intùs remanet Id potiſſimùm contingit in hepate vterino, cuius portio interdum vtero annexa relinquitur; eáque putreſcit, vnde lochia vireſcentia, malè olentia, & cadaueroſa promanant; & niſi intra paucos dies ab vtero ſeparetur & excludatur, in maximum vitæ diſcrimen ægrotantem præcipitat, cùm ipſi vtero ſphaceliſmum inducere valeat.

Si ſanguinis grumi, vel aliud quid præternaturale, poſt partum in vteri cauitate remanſerit; illud inde dignoſci poteſt, quòd ceruix vteri mollis, & aperta remanet, nec internum illius orificium clauditur, neque ſurſùm vterus retrahitur: cùm omnibus ritè ſe habentibus poſt partum, vterus ſurſùm trahatur, illiúſque ceruix, atque orificium breui tempore claudantur. Huius rei experimentum proponitur ab Haruæo tractatu de partu, de muliere, quæ febre maligna, cum ſumma virium iactura laborans abortiuit; & poſt excluſionem fœtus integri, atque incorrupti; proſtratis tamen viribus, cum pulſu vermiculante, & ſudoribus frigidis, moribunda videbatur. Ipſe verò vterum explorans, eius orificium laxum, molle, & patentiſſimum deprehendit vnà cum malè olentibus lochiis: & digitis immiſſis molam, oui anſerini magnitudine, foraminibúſque aliquot (atram, viſcidam, & fœtentem putrilaginem in ſe habentibus) præditam extraxit; ſtatimque inde à prædictis ſymptomatis liberata eſt, & breui conualuit.

Contingit etiam in nonnullis orificium vteri ſtatim à partu adeò conſtringi, vt detentus intra vterum ſanguis ſubitò grumeſcens, & putrefactus, ſæuiſſima inducat ſymptomata, cúmque nullâ arte exitus ei parari poſſit, præſentaneam mortem inferat. Refert tamen Haruæus loco citato hiſtoriam mulieris à ſe curatæ, cùm tali affectu laboraret. Pudendi labra tumida erant, & feruida; orificium vteri durum, & clauſum Ipſe verò inſtrumento ferreo immiſſo per vim aliquantulùm aperuit, vt iniectionem per ſiphunculum admitteret: indéque grumeſcens, ater fœtidúſque ſanguis ad libras aliquot effluxit, cùm præſenti ægræ leuamine.

Prognoſis harum febrium in eo tantum differt à prognoſi ſimilium febrium, quæ non puerperis contingunt, quod ex laboribus partus vires ſunt magis deiectæ; & ex ſuppreſſione lochiorum, maior eſt in venis humorum redundantia; & vtrinque maius impendet periculum.

Ad prognoſim etiam facit, & criſes imprimis præuidendas, celebris illa quæſtio, an computatio dierum morbi debeat fieri à principio morbi; an à die partus. Cuius deciſio paucis ſtabilienda eſt in hunc modum. Si partus fuerit naturalis, nullis ſymptomatis grauibus comitatus, & lochia optimè procedant, febris verò poſt aliquot dies accedat: computatio non debet fieri à die partus; ſed à die febris, quæ ab aliqua alia cauſa, eáque præternaturali, fuit concitata: nempè humoribus prauis intùs latentibus, vel ab aliqua cauſa externa. Si verò partus fuerit difficilis, & præternaturalis, febris verò poſt tres aut quatuor dies oriatur; computandum eſt à die partus; quia tunc cœpit totius corporis œconomia euerti, humorúmque perturbatio fieri, quam deinceps febris conſequitur. Si in grauibus vulneribus, capitis præſertim, licèt febris non inuadat, niſi poſt quartum, vel quintum diem; computatio tamen fieri ſolet à die accepti vulneris, quia tunc temporis humores commoueri cœperunt; & ad febrem diſponi.

Curatio iſtarum febrium ab aliarum curationibus non differt, niſi circa magna remedia, venæ ſectionem ſcilicet & purgationem, in quarum adminiſtratione non exigua eſt difficultas, quam tamen nos breuiter diluere conabimur.

Quod ad venæ ſectionem ſpectat, in acutis puerperarum affectibus celebrandam, tanta eſt Authorum diſſenſio, propter pugnantes inuicem indicationes, vt vix duo reperiantur, qui in eamdem omninò ſententiam coëant. Nos eam quæ ad ſapientiorum mentem magis accedit, & in vſu practico fœliciùs ſuccedit, omiſſis ambagibus, ſequentibus theorematis hîc proponemus.

Morbus acutus puerperam aggreditur, vel in principio puerperij, vel in medio, vel in fine.

Si contingat in principio, & mulier copioſè purgetur, nulla alia tentanda eſt ſanguinis euacuatio, quàm

quæ

quæ à natura rectè & conuenienter operante dirigitur, Si verò lochiorum expurgatio ſupprimatur, aut minuatur, ſecentur venæ inferiores, & copiosè ſanguis mittatur, quoniam tunc temporis copioſa eſſe debet, ex præſcripto naturæ lochiorum euacuatio.

Si medio tempore morbus acutus ſuperueniat, duo conſideranda ſunt. Vnum, an materia morbifica in vno loco particulari contineatur & conculcetur; aut ſit per venas diſperſa. Alterum, an mulier conuenienti expurgetur menſurâ, vel non. Si morbus fiat à materia ſparſa, vt in febribus; & mulier non perfectè purgetur, venæ inferiores aperiendæ ſunt: quia & materia morbifica minuetur, & naturalis fluxus prouocabitur. Si verò mulier ſufficienter expurgetur, morbúſque inualeſcat, nec euacuatio naturalis morbo ſatisfaciat: venæ inferiores etiam aperiendæ ſunt, tantúmque detrahendum, vt ex duabus euacuationibus perficiatur, quod morbus exigit, vt docuit Galen. 9. *meth. cap.* 5.

Si febris admodùm intenſa, magnumque incendium adfuerit, id fiat quod in morbo à materia in loco particulari conculcata & putreſcente agendum eſſe iam dicturi ſumus,

In morbo acuto particulari, vt pleuritide, peripneumonia, angina, & ſimilibus, aduertendum eſt, an fluxio tantùm fieri incipiat, ita vt morbus ſit tantùm imminens, vel incipiens, & perexigua ſanguinis quantitas in parte collecta ſit. Tum enim venæ inferiores aperiendæ ſunt, vt reuulſione factâ ad oppoſita diſtantiſſima præpoſterus ille humorum motus inhibeatur. Si verò iam bona ex parte fluxio facta ſit, & inflammatio genita, eâque valdè vrgeat, ſiue mulier expurgetur ſufficienter, ſiue non; ſtatim venæ ſuperiores aperiendæ ſunt è directo partis affectæ, quia talis euacuatio à parte affecta ſanguinem educit. At ſi venæ inferiores aperiantur, quæ nec proximæ ſunt parti affectæ, nec ab ea euacuare poſſunt; & virtus ab euacuatione labefactabitur, & materia in loco particulari conculcata non minuetur. Atque ita vel totum ferè ſanguinem educes, ad reuellendam materiam morbificam à parte affecta; vel priùs mulier à morbo perimetur, quàm facta fuerit reuulſio ſufficiens. Neque metuendum eſt, miſſo ſanguine à venis ſuperioribus, ne retrahatur ſanguis ab vtero, quia in illis caſibus partes ſuperiores ſanguine abundant. Et quamvis multus extrahatur, non ita inaniuntur venæ, vt aliunde nouum ſanguinem attrahere cogantur. Ad maiorem tamen cautelam, non erit inutile, antequam ſanguis mittatur, frictiones celebrare in cruribus, & conſequenter ligaturas dolorificas facere in medio ipſorum, quæ detineantur donec miſſus fuerit ſanguis, & paulò poſt venæ ſectionem ſoluantur; ac ſubinde cucurbitulas iiſdem partibus applicare, vel ſaltem frictiones repetere. Hinc habere poterimus materiæ peccantis eductionem, & naturalis fluxus conſeruationem.

Idem faciendum eſt in febribus ardentibus & vehementibus. Quia licèt materia ſit ſparſa, attamen incendium tantum eſt circa cor & viſcera, vt minoris & longinquæ venæ apertione non ita extingui poſſit, ſicut proximæ & maioris, qualis eſt baſilica.

Hæc curandi methodus, non ſolùm in puerperis, ſed etiam in reliquis mulieribus morbo acuto correptis, & menſtruas purgationes patientibus obſeruari poteſt.

Si in fine puerperij morbus acutus inciderit, idem agendum eſt vt in medio, iiſdem conditionibus obſeruatis; hoc animaduerſo, vt quo mágis diſtat mulier à principio, eò tutiùs venæ ſuperiores aperiri valeant; quò autem illa vicinior eſt, etiam medio tempore, id ipſum maiori cum præmeditatione exequamur. Et ſi morbus non inſtet, neque vrgeat illius acuties, ac naturalis expurgatio copioſa fuerit, prorsùs abſtineamus. Si verò purgatio fuerit imminuta, venas inferiores, ad ſupplementum debitæ quantitatis, ſecabimus. Si tamen oppoſitum contigerit, ſeruetur id, quod vrgente acuto morbo agendum eſſe diximus.

Purgationis verò vſus in puerperis morbo acuto correptis, ſequentibus concludetur theorematis.

Dum lochia naturaliter profluunt, nunquam purgatio adminiſtranda eſt; periculum enim eſt, ne ab opere ſuo natura diuertatur.

Si verò puerperia præter naturam ſe habeant, conſiderandum eſt, an quantitate peccent, vel qualitate.

Si quantitate peccauerint, eâque imminutâ; & mulier vel omnino nihil, vel inſufficienter purgetur: poſtquàm omnia remedia promouendis huiuſmodi purgamentis idonea, fruſtrà vſurpata ſunt, & materia morbifica concocta apparet, tranſactis octo, decem, vel duodecim diebus à partu, ſecundùm maiorem vel minorem morbi vrgentiam, leuiori pharmaco purgatio inſtitui poterit, à vehementioribus prorsùs abſtinendo.

Si lochia qualitate peccent, ita vt fluxio albida, vel alterius coloris non naturalis prodierit, coctâ exiſtente materiâ, vltimo puerperij tempore tutò purgatio adminiſtrabitur.

In genere autem hoc perpetuò obſeruandum, quò longiùs puerpera diſtat à die partus, eò tutiùs medicamentum purgans poſſe adminiſtrari, & contrà. Nam experientia docuit, mulieres purgamentorum ſuppreſſione laborantes, ſi poſt ſeptimum, aut nonum diem alui fluxu corripiantur, vtplurimùm liberari. Si verò primis diebus, videlicet ſecundo, tertio vel quarto diarrhœa acciderit, vtplurimùm interire.

Atque ita (Deo ſit laus & honos) affectuum mulierium curationes abſolutæ ſunt.

PRAXEOS MEDICÆ LIBER XVI.

DE AFFECTIBVS ARTICVLORVM, & Rheumatiſmo.

PRÆFATIO.

LICET omnes Articulorum affectus ab iiſdem cauſis dependeant, & ratione tantùm loci affecti inter ſe differant, iiſdémque remediis curari ſoleant; nonnulla tamen reperitur differentia inter iſchiadem, & aliorum articulorum dolores, ob partium iſchÿ articulationem componentium ſtructuram & amplitudinem; cuius ratione quandam in nonnullis remediis diuerſitatem obtinet: ideò ſeorſim de dolore iſchiadico agere conſtituimus. Et quia Rheumatiſmus cum arthritide magnam habet affinitatem, illius ideò expoſitionem hoc in loco ſubnectere viſum eſt. Atque adeò Liber iſte tribus abſoluetur capitibus; quorum primum erit de Arthritide; ſecundum de dolore iſchiadico; tertium de Rheumatiſmo.

CAPVT I.

De Arthritide.

ARthritis eſt dolor articulorum ex interuallis ferè inuadens, ab humorum influxu excitatus.

Partes dolore affectæ ſunt membranæ, tendines, nerui, omnéſque partes neruoſæ articulis vicinæ, quæ ab humore in eas influente diſtenduntur, vel ab eiuſdem acrimonia punguntur & vellicantur. Ligamenta verò ab oſſibus oriunda ſenſus expertia ſunt. Raro autem humores arthritidem efficientes in ipſas articulorum cauitates influunt, nec niſi in affectu diutiſſimè perſeuerante, & vbi ampliores ſunt cauitates, vt in dolore iſchiadico diuturno, in quo nonnunquam os femoris excidit, laxatis ligamentis, aliiſque partibus articulum connectentibus; & tunc articuli cauitas mucosâ pituitâ repletur, vt eſt apud Hippocr. *Aph.59.ſect.6.*

Quæritur hoc in loco, cur ab humoribus in partes neruoſas & membranoſas influentibus, eáſque diſtendentibus aut vellicantibus, non fiat conuulſio. Reſpondemus, partes, quæ in arthritide magis afficiuntur, eſſe membranoſas, quæ cùm mortui nullo modo inſeruiant, conuulſionem efficere non poſſunt quantumvis diſtendantur, aut vellicentur. Licèt autem tendines & nerui mortui dicati etiam dolore afficiantur, conuulſionem tamen non pariunt; quia vt fiat conuulſio, debent muſculi retrahi versùs ſuum principium, & illa retractio debet fieri per contractionem neruorum, qui in eos inſeruntur; quando verò à muſculis egreſſi ſunt, aut ad extremitatem eorum peruenerunt, licèt diſtendantur, muſculos contrahere non poſſunt.

Quatuor arthritidis differentiæ ab Authoribus vulgò conſtituuntur, ex diuerſis articulis affectis repetitæ: chiragra, cùm manum dolor occupat; iſchias, cum coxendicem inuadit; gonagra, cùm genua: & podagra, cùm pedes huiuſmodi dolore afficiuntur. Reliquorum verò articulorum dolores generico arthritidis nomine donantur: licèt Paræus propria iis nomina impoſuerit, à partibus affectis deſumpta; dolorem in maxillæ, articulis reſidentem, ſyagonagram appellans; in ceruice, trachelagram; in ſpina dorſi, tachyſagram; in humero, homagram; in cubito, pechyagram. Sed iſtæ nomenclaturæ in vſum medicum relatæ non fuerunt. Ideò ſufficit aliarum partium dolores ad commune, & genericum arthritidis nomen referre.

Aliæ prætereà dantur arthritidis differentiæ, quòd alia ſit generalis, omnes aut ſaltem plurimos corporis articulos occupans; alia particularis, vni tantùm articulo inhærens: alia inſita & congenita, à parentibus hæreditario iure contracta; alia aduentitia, à cauſis externis & erroribus in victu commiſſis inducta.

Humores autem arthritidem efficientes, non ſolùm in articulos, ſed etiam interdum in alias partes, vt caput, dentes, latera; imò & partes, internas, vt iecur & lienem, influere poſſunt, in iiſque varios dolores excitare, qui tamen arthritici dicendi non ſunt, quamvis à materia arthritidem efficiente generentur.

Omnes autem dolores articulos occupantes arthritidis nomen non merentur; fiunt enim interdùm tumores in articulis, præcipuè in genibus, à quibus etiam dolores excitantur, ab humoribus craſſis, pituitoſis & melancholicis profecti, & diutiſſimè perſeuerantes, qui ad dolores arthriticos non referuntur, ſed diuerſam omninò naturam ſortiuntur. Quæ diuerſitas ex peculiaribus arthritidis characteribus in diagnoſi deſcribendis, clariùs innoteſcet.

Cauſa proxima & immediata arthritidis eſt humor ſeroſus, ſua vel quantitate partes ſenſiles articulos ambientes diſtendens, vel acrimonia vellicans. Seroſam eſſe illam materiam inde colligitur, quòd humores craſſiores in articulos tam facilè confluere non poſſunt, & tumorem in articulis magis conſpicuum efficerent, qui perexiguus eſſe ſolet, imò verò in principio nullus

apparet, licèt dolor acerbiſſimus excitetur : adde quòd ille tumor nunquam ſuppuratur, quod aliis humoribus craſſioribus ſæpè contingit, ſi tantillùm ſanguinis ſeſtum admixtum habeant. In arthritide autem ſanguis ad articulos attrahitur, qui ex inflammatione partis innoteſcit:nunquam tamen ſuppuratio contingit,propter ſeri prædominium,quod ſuppurationi reſiſtit.

Illud autem ſerum raro purum atque ſyncerum eſt, ſed alios humores, aut ichores eorum ſecum admixtos habet; vnde diuerſitas inſignis exoritur, pro maiori vel minori humorum permixtorum acrimonia,à quibus maior vel minor dolor excitatur. Tumor aliquando eſt notabilis magnitudinis, aliquando vix apparet : color aliis eſt rubicundus,aliis flauus,aliis albus : in quibuſdam malum citò ſoluitur, in aliis longiùs protrahitur; interdùm caliditas ingens & feruor partem affectam occupat, aliàs nulla aut perexigua apparet; quandoque calida admota proſunt, aliàs verò nocent,& frigida conferunt. Negandum tamen non eſt,ſerum per ſe maiorem vel minorem acrimoniam habere, provt magis vel minùs ſalis ſecum admixtum habet : cùm enim ſerum ſalia heterogenea, quæ ex alimentis in corpore cumulantur, diſſoluere, & in ſeſe recipere ſoleat, (hinc omne ſerum ſalſum eſt,) provt maior, vel minor ſalis copia in eò recipitur, & provt ſalia illa maiorem vel minorem acrimoniam obtinent, maior vel minor dolor excitari conſueuit.

Quia verò in arthritide, quemadmodùm in omni fluxione, quatuor conſiderantur, materia fluens, pars mandans, pars recipiens, & viæ per quas fit fluxio; poſtquam materiam fluentem expoſuimus, de reliquis eſt agendum.

De parte mandante eſt aliqua diſſenſio. Fernelius omnem arthritidis materiam, quam pituitoſam, & tenuem eſſe vult, à capite defluere exiſtimat. Non quidem à cerebro ipſo, cuius excrementa vel per nares excernuntur, vel per palatum effluentia, ad os, fauces, aſperam arteriam, aut ventriculum propelluntur: ſed ab externis capitis partibus, & extra caluariam poſitis. Cùm enim venæ quamplurimæ ab externis iugularibus deductæ eò excurrant, excrementa ſua tenuia ac ſeroſa ibi deponere aſſerit, & cùm capitis cutis craſſa denſáque ſit, & humores per eam facilè non expirent, temporis progreſſu ibi cumulari, & per ſumma corporis ſub cute ad articulos defluere exiſtimat. Alij verò caput quidem fluxionis arthriticæ originem agnoſcunt, ſed à partibus illius interioribus, cerebro nimirùm effluere cenſent. Alij denique à viſceribus in imo ventre contentis, putà hepate, & liene, vtero, aliiſque, tum etiam à toto corpore,humores illos noxios per venas & arterias in articulos defluere pronunciant. Quæ omnes ſententiæ, meo quidem iudicio, ex parte veræ ſunt,ex parte verò falſæ. Veras eſſe cenſemus in eo, quòd humores arthritidem committentes à capite per internas & externas partes, & à viſceribus, totóque corpore per venas & arterias defluere pronuntiant. Falſas verò aſſerimus in eo,quòd vel ſolas capitis partes externas, vel internas tantùm, vel ſola viſcera inferiora materiam arthritidis ſuppeditare voluerunt. Cùm enim totum corpus confluxile ſit, poſſunt omnes partes humores ſuperfluos ad articulos tranſmittere, ſi illi eorum receptioni diſpoſiti ſint. Diſpoſitio autem articulorum, humoribus illis recipiendis idonea; vt partis recipientis conditionem hîc datâ occaſione explicemus; eſt eorumdem imbecillitas, vel natiua à parentibus iure hæreditario contracta, vel aſcititia à cauſis præternaturalibus inferiùs exponendis, oriunda. Cùm igitur certiſſimo theoremate ab omnibus Medicis receptiſſimo ſancitum ſit, partes robuſtiores excrementa ſua deponere in debiliores, aſſerendum eſt omnes partes prædictas ſuperfluitates ſuas in articulos poſſe deponere, ſi illi imbecilliores facti ſufficienter reſiſtere nequeant. Et vt ſigillatim opiniones prædictæ confutentur; Fernelius quidem ſatis perſpicuè oſtendere videtur humorem extra caluariam collectum per ſumma corporis, & ſub cute in articulos defluere, cùm interdum dolor in capite incipiat,inde ad ceruicem,humeros, ac tandem in articulos excurrat. Sed nunquam ab aliis locis, aliiſque partibus humores in articulos deferri, nullo modo probat, neque vllus poſt ipſum probare poterit. Sic etiam qui à ſolo cerebro fluxiones huiuſmodi fieri dicunt, contra ſenſum pugnare videntur. Cùm enim partes articulos ambientes, venas & arterias recipiant, per quas ſanguis nutritionis cauſa ad eas transfertur; quidni etiam ſeroſus humor in maioribus vaſis collectus, ad eaſdem partes per eaſdem vias deferri poterit? Hoc docuit præcisè Gal. *com. Aph.* 20. *ſect.* 3. Vbi docet in tuberculis & doloribus articulorum profundum corporis expurgari, vitioſis humoribus à partibus principalibus ad ambitum corporis protruſis. Hoc etiam oſtendit febris, quæ in arthritidis principio ſæpe excitari ſolet; fit enim illa à ſeroſa illuuie in venis contenta, & commota, atque ebulliente, quando natura ad illius excluſionem ſeſe accingit : & cùm foràs omninò eam tranſmittere nequeat, ad partes ignobiliores & debiliores deponit. Tertia verò ſententia, quam Sennertus defendit, à ratione etiam aliena eſt, & in eo peccat, quòd nunquam à cerebro fluxiones podagricas fieri contendit. Cùm enim ad omnes alias partes, tum internas, tum externas, fluxiones à cerebro decumbant, quomodo articuli ab iis poterunt eſſe immunes? Et ſi humores catarrhum efficientes per venas & arterias defluunt non raro, vnde febres catarrhales paſſim oriuntur; humores verò in venis, & arteriis contenti (vt ipſe Sennertus aſſerit) ad articulos facilè confluunt: demonſtratiuè concluditur, fluxionem fieri à cerebro in iuncturas. Illum præterea humorum defluxum à cerebro per venas, oſtendit copioſa vrinarum profuſio, quæ fit non raro, cerebro ab inſolatu, aut nimio frigore commoto; tùnc enim humores ſeroſi in cerebro collecti agitantur à cauſis illis procatarcticis, & ad venas arteriáſque propelluntur, per quas ad renes & veſicam confluunt, vnde copioſa illa vrina promanat.

Cauſa interna proxima & immediata arthritidis ſufficienter hactenùs expoſita; iam ad cauſas externas & procatarcticas tranſeundum eſt : quas in tres claſſes, clarioris doctrinæ gratiâ, diſtribuere poſſumus. Prima eſt earum, quæ materiam generandæ arthritidi idoneam ſuppeditant. Secunda earum, quæ articulos debilitant & relaxant. Tertia denique earum, quæ humoris morbifici affluxum ad articulos promouent.

Ad primam claſſem referuntur, quæcunque crudorum ac ſeroſorum humorum, omniſque cacochymiæ prouentum adiuuare poſſunt, vt alimenta craſſa, & concoctu difficilia, ac valde excrementitia; crapula, & ebrietas frequens; venus immoderata, vnde arthritis Bacchi & Veneris filia dicitur; otium, & vita ſedentaria, ac conſuetarum exercitationum intermiſſio; ſomnus longior, & vigiliæ intempeſtiuæ; euacuationum conſuetarum ſiue naturalium, ſiue artificialium intermiſſio; metus, triſtitia, & ſollicitudo diuturna.

Ad ſecundam claſſem referuntur, labor & motus vehemens; veneris vſus frequens,illius præſertim, quæ corpore erecto exercetur; articulorum refrigeratio & humectatio; balneatio frequens; articulorum contuſio,luxatio,fractura.

Ad tertiam claſſem referuntur, aër frigidus humores exprimens, & calor eoſdem fundens ac liquans & exagitans, meatúſque aperiens; cibi acres & ſalſi humores attenuantes, vinum tenue ac generoſum, exercitium immodicum, venus effrænata, ira vehemens, aliáque animi pathemata immoderata.

Signa

Signa diagnoſtica alia imminentem, alia præſentem arthritidem ſignificant.

Imminentis ſigna ſunt: ſenſus in articulis ſolito exquiſitior, vt à leuiſſima cauſa lædantur, putà noui calcei compreſſione, ambulatione longa, vel leui aliquo ictu, aut ad lapidem aliúdve corpus duriuſculum illiſione. Febris plerúmque arthritidis inuaſionem antecedit, quæ fit à ſeroſis humoribus, aliíſque in venis, & arteriis contentis, commotis & exagitatis, dum natura eos ad partes illas ignobiliores expellere nititur. Viciniorem verò arthritidis inſultum, & quaſi incipientem ſignificant, torpor & formicationis ſenſus in articulis, & quidam in iis feruor præter conſuetudinem inuadens.

Præſentem arthritidem ſignificat dolor iam actu articulum excrucians, quem plerúmque tumor, & rubor comitatur; & ſi ſtatim à principio non appareat, paulò poſt ſaltem excitatur. Pedis pollicem, & præcipuè ſiniſtrum dolor frequentiùs inuadit, & ad alios articulos non rarò poſtmodùm exporrigitur. Febris ante dolorem apparens interdum perſeuerat; interdum non antecedit, ſed cum dolore inuadit.

Signa cauſarum etiam aduertenda ſunt. Licèt enim humor arthritidem efficiens à prædominio ſeroſus ſit, aliorum tamen humorum cum ſero permixtorum notitia neceſſaria eſt, vt iis remedia aptari valeant.

Ac primùm bilem cum ſero redundantem ſignificant, dolor vehemens & lancinans, tumor exiguus, color ſubrubeus aut ſubpallidus, calor magnus, & febris in ſtatu perſeuerans, febris intenſa, vrina tenuis, flaua, & ſubrubra, auxilium à frigidis, læſio à calidis.

Pituitæ cum ſero redundantis ſigna ſunt, tumor partium affectarum ſublaxus, qui impreſſis digitis foueam relinquit; dolor minùs acerbus, vrinæ craſſæ, ac perturbatæ, læſio à frigidis, auxilium à calidis, calor ferè nullus, color albus à naturali parùm recedens.

Melancholiæ redundantis ſigna ſunt color partis obſcurus ad liuorem tendens, dolor profundus vrina tenuis, & aquoſa, laſſitudo totius corporis, eiuſdémque temperamentum ad melancholicum accedens.

Quod ad prognoſim attinet. Arthritis periculoſa non eſt, ſed dolorum vehementiâ moleſtiſſimâ, & durationе contumaciſſima, vt totâ vitâ plerúmque perſeueret, ægróſque ad ſenectutem comitari ſoleat, imò verò longæuitatem nonnullis conciliet, ex eo quòd natura humores vitioſos, ex quibus alij morbi periculoſiores generari poterant, ad articulos per certa interualla propellit; ſicque partes nobiliores à prauis humoribus liberat.

Contingit tamen non rarò in corporibus debilioribus, vel iam ſenio confectis, vt quando natura humores noxios intùs coaceruatos expellere non valet, morbi inde lethales oriantur, vt febres acutiſſimæ, viſcerum inflammationes, apoplexiæ, conuulſiones, phrenitides, orthopnœæ, cordis palpitationes, aliíque grauiſſimi affectus.

Licet diatheſis arthritica viſceribus penitiſſimè infixa, & natiua articulorum imbecillitas radicitus extirpari nequeant; poſſunt tamen arthritidis inſultus maximè retardari; ita vt nonnulli ſola vini abſtinentia, alij purgationibus vſualibus frequenter iteratis, per multos annos ſeſe ab arthriticis doloribus ſeruauerint.

Hippocr. 2. *Prorrhet.* multos arthriticos ſanari poſſe affirmat, eóſque ab illis qui ſanari non poſſunt, diſtinguit his verbis. *De podagra hoc dico: quicunque, aut ſenes ſunt, aut circa articulos callos tophaceos habent, aut ærumnosè viuunt, ſiccam aluum habentes: hi omnes ſani fieri non poſſunt humana arte, quantùm ego noui. Sanat quidem hos optimè dyſenteria, ſi ſuperuenerit; ſed & aliæ eliquationes valdè proſunt, quæ ad infernos locos repunt. Qui verò iuuenis eſt, & circa articulos nondum callos habet concretos, & accuratè viuit, & laboris amans eſt, & aluum bonam habet ad obediendum pro ſtudiorum ratione: hic ſanè Medicum intelligentem nactus, ſanari poterit.*

Inſanabili etiam arthritidi meritò ea annumerari debet, quæ hæreditaria eſt.

Si podagricis varices ſuperuenerint, ſoluitur podagra, ex Auicenna. Quia humores ad articulos fluere conſueti, ad exteriores cruris partes deriuantur.

Si arthritis ſuas periodos ſeruare conſueta non reuertatur, grauiſſimos & ſæpè lethales morbos portendit, niſi materia morbifica diligenti prophylaxi ſublata fuerit. Si enim ob debilitatem naturæ materia intùs cumulata non expellatur, maximos morbos & periculoſiſſimos producit.

Quibuſcúnque morbi podagrici fiunt, iis ſedata in 40. diebus inflammatione, finiuntur. Hipp. *Aphor.* 49. *l.* 6. In partibus enim exiguo calore præditis materia morbifica nonniſi longo tempore diſcuti poteſt. Certa tamen & perpetua non eſt illa periodus ab Hipp. propoſita; nonnulli enim citiùs, alij tardiùs ſanantur; quod dependet ex materiæ morbificæ quantitate, craſſitie, vel contumacia; partium affectarum robore aut imbecillitate, & ægrorum obſequio in victus, ac remediorum adminiſtratione.

Omnis arthritidis curatio in eo conſiſtit, vt humoris ad articulos influxus inhibeatur qui iam influxit, & articulis inhæret, ſubmoueatur; & dolor interim, ſi acerbus fuerit, leniatur. Quæ omnia ſequentibus remediis præſtari poterunt.

Ac primùm ſanguinis detractio erit conuenientiſſima, ſi illius penuria non adſit, & tumor pituitoſus non abundet; quia ab humoris in articulos fluentis motu ſanguis exagitatur, & quaſi ebullit, & à dolore in partem affectam attrahitur: illius ideò reuulſio neceſſaria eſt, quæ fit ex oppoſito partis affectæ, atque adeò ſi brachium dextrum afficiatur, in ſiniſtro vena ſecanda; ſi dexter pes laboret, vena dextri brachij aperienda. Idem quoque de brachio & pede ſiniſtro dicendum. Eſt autem ſanguis detrahendus ſtatim ab ipſo morbi initio, & quantum opus eſt, ſi vires ferant, vnica vice detrahendum. Sin minùs, iteratis vicibus, donec plenitudini ſit ſatisfactum.

Hoc præ oculis ſemper habendum eſt, copioſam ſanguinis detractionem, in iis qui illam facilè ferre poſſunt, morbum maximè abbreuiare, ſi ſtatim ab initio celebretur, aut partitis ſaltem vicibus.

Purgatio etiam quamprimùm, & in ipſo paroxyſmi initio inſtituenda eſt: ſic enim fluens & fluxurus humor ab articulorum viis auocatur, & ad inteſtina attrahitur. In iſta autem purgatione duo notatu digna obſeruanda ſunt à Solenandro, practico inſigni, pluries annotata.

Primum eſt, vt purgatio illa fiat non blandiori aliquo, & leniente medicamento, quo humores magis commouentur quàm euacuantur, & in articulos præcipitantur, vndè dolor & tumor acerbior iis ſæpè ſolet ſuccedere; ſed aliquo ex fortioribus, quod humorem commotum euacuet, & ab articulis auertat. Alterum eſt, vt exhibito medicamento artus ſupra genua, & cubitos obuoluantur aliquo defenſiuo, quo humor fluens, ſi quis aſſumpto medicamento commotus eſt, intercipitur, vt minùs, minoréque impetu in articulos decumbat.

In eum vſum ex bolo, malicorio, balauſtiis, radicibus biſtortæ, vel tormentillæ, roſis, cum albumine oui & aceto conficit vnguentum, idque inductum tæniis ſeu faſciis palmum latis, & mediocriter longis, ſupradictis locis obuoluit. Si nec iſta ad manus ſunt, ſimplici poſcâ tinctas circumdat, atque quod minimum eſt, diem totum relinquit. Vbi autem fluxio eſt vehemens

hemens, faſciæ inducit linimentum ex bolo; ſanguine draconis albumine oui, & oleo roſat. omphacino: vel prius ſine oleo compoſitum, cui ne ſiccatum & induratum dolores excitet, parùm olei prædicti, aut vnguenti comitiſſæ addendum erit.

Ad hanc autem purgationem exequendam, præſcribetur à perito Medico medicamentum ægrotantis naturæ, & humoribus in toto corpore redundantibus accommodatum: vel aliquo ex ſpecificis purgantibus, quæ in præſeruatione proponentur.

Euacuatio quæ fit per vomitum hîc etiam vtilis eſt, in iis qui facilè vomunt; quia breuiore viâ humores euacuat, atque adeò non ita metus eſt vt ad partem affectam ruant. Blanda autem vomitoria exhibenda ſunt, quæ tantùm partes ventriculo vicinas euacuant. Si enim vehementia ſint, & à venis attrahant humores, eoſdem ad articulos præcipitare poterunt. Tum poſt vomitiones purgatio per inferiora etiam molienda eſt; imò ſi vnica non ſufficiat, erit iteranda.

Poſt ſufficientem purgationem, ſudorum prouocatio maximè conferre poterit; ſic enim ſeroſa materia per habitum corporis diſcutietur. Verùm cum in arthritidis inuaſione fiat quaſi quædam ebullitio, & plerúmque febris adſit, calida ſudorifica non conuenient, ſed tantùm temperata; ex quibus commendat Sennertus cornu cerui vel crudum, vel ſine vſtione præparatum, aut ſolum, aut cum aqua cardui benedicti; tum etiam antimonium diaphoreticum. In affectu diuturno, & abſente febre, decoctum chinæ, ſalſæ parillæ, aut ſaſſafras poteſt exhiberi, & herbis refrigerantibus, vt cichorio, endiuiâ, acetoſâ, borragine alterari. Vel ſolummodò poſt deterſum ſudorem, iuſculum pulli prædictis alteratum aſſumatur.

Martinus Rulandus ſequenti ſudorifico vſus eſt fœliciter.

℞. Summit. centaur. min. M. ij. rad. aſari Vnc. ij. Bulliant in aquæ ℔. x. ad medias, & colentur. Capiat Vnc. viij. calidè manè per aliquot dies, & ſudet.

Foreſtus verò laudat decoctum radicis bardanæ ſeu lappæ maioris; quod incidat, diſcutiat, ſudores & vrinas moueat. Refértque quemdam arthriticum in lecto decumbentem, vt nullum membrum mouere poſſet, bibiſſe cereuiſiam calidam, in qua radix lappæ maioris cocta erat; qua epota, cum nullis remediis à Medicis curari poſſet, plurima minxit alba inſtar lactis, & à doloribus liberatus fuit.

Hercules Saxonia panis recenter è furno extracti decem aut duodecim ordines, ſecundùm omnem corporis circumferentiam admouet, quibus ſudor copioſè prouocatur, & dolores auferuntur.

Conuenit etiam non parùm ſtupha humida ex decocto ebuli, lauri, ſaluiæ, roriſmarini, & ſimilium cum vino albo parata; vt illius decocti fumum recipiat æger in doliolo, vnde copioſus ſudor excitatur.

Aquæ etiam thermales balneo ſudores prouocant, & materiam in articulis contentam promptè diſcutiunt. Ideò cùm ægri eas adire nequeunt, aqua earum tranſferri ſolet, & in lebete calefieri pro balneo. Eraſtus *conſ.* 15. hoc reliquis præfert ad mitigandos dolores; ſed in qua tantum ſalis incoquit, vt guſtus clarè ſalſedinem percipiat.

In principio fluxionis, temporibus vacuationum intermediis, quæ eam ſiſtant exhibenda ſunt; qualia ſunt, quæ in calidi catarrhi curatione propoſita ſunt: præcipuè verò iulepi ex aquis, vel decoctis & ſyrupis refrigerantibus & incraſſantibus.

Imò verò interdum neceſſitate vrgente narcotica exhibenda ſunt: nam & fluxionem ſiſtunt, & dolorem atrocem mitigant. Ex his theriaca recens erit opportuniſſima, & ſæpè iterati poterit ſine periculo ad ʒ. ß. vel ʒ. j. Cui vtiliter, ad fluxionem cohibendam, tantillum boli admiſceri poterit. Huius tamen loco laudanum opiatum, aliáque narcotica ſubſtituere non erit inconueniens.

Poſt debitas euacuationes celebratas, aliáque interna exhibita, quæ cauſam antecedentem reſpiciunt; ad topica deueniendum eſt, quæ dolorem demulcent & cauſam coniunctam diſcutiunt. Quæ ſtatim vſurpanda non ſunt, antequàm vniuerſalia prædicta præmiſſa fuerint, alioqui plus damni, quàm commodi afferre ſolent. Vel enim materia, quam natura ad articulos expellere conatur, ad interiora repellitur, vndè grauia ſymptomata excitantur; vel articulis impingitur, dolórque exaſperatur; vel pars effœminatur laxatúrque, atque ita fluxus augetur.

Quæ cum vulgò non obſeruentur, & topica non ſatis tempeſtiuè & cautè adhibeantur, plus plerúmque damni, quàm vtilitatis indè ægri percipiunt. Topica autem iſta vel dolorem ſolùm reſpiciunt, vel cauſam ſimul doloris, humorem ſcilicet qui affluxit, dolorémque & tumorem excitat.

Dolorem lenientia hîc maximè neceſſaria ſunt, quia ſymptoma grauiſſimum vires deiicit, & humores ad partes affectas attrahit. Prætereà vſu anodynorum partes relaxantur, & humor qui anteà ad profundiores circa articulum partes fluebat, ad exteriores & ambientes diffunditur. Vndè arthritici dolores, antequàm pars intumeſcat, ſunt vehementiſſimi: mitigantur verò vbi pars intumeſcit. Anodyna autem medicamenta partibus arthritide laborantibus admouenda, plurima proponuntur ab Authoribus. Præcipua verò ſunt quæ ſequuntur.

Lac tepens parti dolenti admotum, cum pannis lineis in eo intinctis, dolorem demulcet; tum etiam ſi pars eo irroretur, præcipuè cùm primùm ex mamma detrahitur; quod maximè commendat Amatus Luſitanus *curat.* 41. *cent.* 6. his verbis. *Qui podagræ ingentes dolores patiebatur, capram intra cubiculum ſuum adducere, & ex ea lac ſupra membrum dolens, & male affectum emulgere curabat; quo dolores euidenter imminui ſentiebat. Nec quidem iniuriâ. Nam lac ſic recens emulctum dolores demulcet, & mitigat ac remittit. Eſt autem remedium Turcarum Principibus commune, & familiare ſatis, à te qui lucrum & honores petis, in pretio habendum.*

Ex eodem lacte paratur cataplaſma de mica panis, quæ in eo incoquitur, addendo vitellos ouorum, & tantillum croci.

Folia etiam hyoſcyami, aut violariæ in lacte vel poſca decoquuntur, & parti vtiliter admouentur.

Paratur etiam cataplaſma ex pulpa rad. althææ, cum lacte permixta.

Ex pulpa caſſiæ fit etiam cataplaſma, vel ſola, vel cum oleo roſaceo aut ſequentibus permixta.

℞. Medullę panis albi in lacte decoctæ ℔. ß. medullæ caſſiæ ℥. iij. Fiat cataplaſma. Vel

℞. Medullæ caſſiæ ℥. iv. theriacæ recentis ℥. ß. farinæ hordei & auenæ, ana ℥. iij. micæ panis albi ℥. iv. lactis vaccini ℔. ij. vel iij. Coquantur omnia in formam cataplaſmatis, quod applicetur calidè partibus dolentibus. Si addideris vitrioli calcinati, & ſubtiliſſimè puluerati ℥. ß. vel ℥. j. multò præſtantiùs efficies.

In principio arthritidis, quæ pedis pollicem tantum adoritur, ſequens admouendum erit.

℞. Album. ouor. num. ij. ſalis triti parum, aceti roſ. gutt. aliquot. Excipiantur ſtupis, & applicentur.

Alia etiam fiunt cataplaſmata ſummæ efficaciæ, in hunc modum compoſita.

℞. Aquarum verbaſci albi & filicis totius, ana ℔. ß. vitrioli calcinati ſubtiliſſimè puluerati ℥. j. ß. farinæ ℥. iv. croci ʒ. ij. Fiat cataplaſma.

℞. Maluæ cum radicibus quantùm vis. Coque in fictili nouo, cum æquis vini & aceti partibus, ad tertiæ partis conſumptionem; deindè adde furfuris ſecalis craſſioris q. ſ. ad conficiendum cataplaſma. Quod benè

ſubactum, & panno lineo inductum applicetur partibus dolentibus calidum quantùm ferri poteſt. Hoc maximè commendat Solenander.

Refert Foreſtus, miraculoſum eſſe cataplaſma compoſitum ex lenticula aquatica,& floribus chamæm. chamæm. in lacte coctis,addendo farinæ hordei parùm.

Montagnana in acerbiſſimis doloribus ſequens præſtantiſſimum eſſe affirmat.

℞. Vitell. ouor. num. x. Conquaſſentur in frixorio, cum ℔. ß. olei roſacei. Coquantur leuiter ad inſpiſſationem, addendo croci ʒ. ij. & calidum applicetur.

Admouetur à pleríſque in principio fluxionis, cataplaſma ex ſale & fuligine, cum albuminibus ouorum ſubactis.

Vel ex flor.chamæm.℥. ij. roſar.rubr.℥.j.ß.flor. verbaſci ℥.ß. Pulueriſentur & coquantur in lacte dulci ad cataplaſmatis conſiſtentiam, addendo vitell. ouor. num. iij.vel iv.

Vel ex farinæ hordei, & fabarum, ana M.j.flor. chamæm. & roſ. ana M.ß. aquæ verbaſci, fol.ſalicis, ana q.ſ. vel aquæ plantag. & vini, ana q.ſ. Incorporentur omnia ſimul in formam cataplaſmatis.

Fomenta etiam partibus dolentibus admouenda varia componi poſſunt in hunc modum.

℞. Fol. verbaſci ℔. vj. vini rubri ℔. ij. Trita macerentur per aliquot dies. Deſtilletur aqua, quâ foueantur partes dolentes tepidè, cum linteis eâ imbutis. Vel

℞. Flor. verbaſci q.ſ. Iis ampulla vitrea impleatur, & orificio obturato ſoli exponatur: ſic enim in liquorem diffluunt, qui linteo parti affectæ impoſitus dolorem lenit.

Sal Saturni in ſpiritu vini tenuiſſimo diſſolutum mirè dolores ſedat.

Aqua ſpermatis ranarum menſe Maio deſtillata, partibus dolentibus impoſita, mirè dolores lenit, & partis inflammationem ac ruborem temperat. Cum illa etiam ſequentia vtiliter admiſceri poterunt.

℞. Aquæ ſpermatis ranarum, tapſi barbati, & filicis,ana ℔.j ß.In quibus infunde tuthiæ, lithargyri,ana ℥ j.vitrioli calcinati,aluminis,an. ℥. j. Foueantur partes dolentes tepidè.

Acetum ex infuſione lithargyri paratum, & nonnihil euaporatum,vt omninò dulceſcat, admodùm prodeſt arthritidi calidæ.

Oleum ex pedibus vituli extractum, ad dolores arthriticos ſedandos præſtantiſſimum eſt, & hoc modo elicitur.

Pedes vituli contundantur, & oſſa confringantur. Deinde coquantur ad putrilaginem. Oleum aquæ ſupernatans miſce cum aqua vitæ & ſale,iiſque partes dolore affectæ illinantur.

Olea & pinguedines à plurimis etiam vſurpantur. Sed cùm inflammatio, quæ in membris arthritide laborantibus contingit, ad eryſipelatis naturam vtplurimùm accedat, pinguia illa plus nocere, quàm prodeſſe non rarò poſſunt, cùm poros obſtruendo humorem noxium intus retineant, & ita dolorem augeant.

Quemadmodum refert Sennertus, virum quendam arthriticum, ſummo cum fructu vti ſolitum ad dolores ſedandos caſeo ouillo planè recenti impoſito, verùm ſæpè renouato. Quamprimùm enim à calore partis calefactus pingueſcere, & quaſi butyrum fundere caſeus incipiebat, dolor intendebatur. In quibuſdam tamen corporibus oleum roſaceum, & ſimilia conuenire poterunt, ſaltem cum aliis medicamentis permixta; quandoquidem pro variis hominum naturis varia conferre ſolent. Ideo ingens remediorum numerus habendus eſt, vt paſſim immutari valeant; quia vix vllum inueniri poteſt adeò efficax, vt omnibus æquè proſit. Exempli loco ſequentia habeantur.

℞. Medullæ panis albiſſ. ℔. ß. Coque in lacte recenti ad pultis conſiſtentiam. Deinde adde mucilaginis ſem.althææ ℥.ij.farinæ ſeminis lini,fœnugr.ana Drach. ij.pulu.flor.chamæm.meliloti,ana ℥ j.croci ʒ.j.ol.roſ.℥. j. Miſce,fiat cataplaſma.

Vel cataplaſmati de mica panis ſuprà deſcripto oleum roſac.admiſceri poterit.

Linimenta & vnguenta etiam parari ſolent ad dolorem demulcendum.

℞. Vitell. ouor. num. ij. vel iij. Diſſoluantur cum oleo roſac. vel violac. vel vino, & tepidè applicentur.

Balſamum Saturni cum ol.violato, vel roſ.paratum, dolorem ſedat efficaciſſimè.

℞.Ceruſſæ ℥.ij.Diſſolue in aqua endiuiæ, & modico aceti. Fiat liquidum vnguentum.

Ex eadem ceruſſa fit emplaſtrum magnæ efficaciæ, quod ab initio morbi admoueri poteſt, etiam tumore atque inflammatione præſente; eiúſque compoſitio talis eſt.

℞.Ol.commun.℔.j.vini ℔.j ß. Bulliant ad mediam vini conſumptionem. Deinde adde ceruſſæ ſubtiliſſimè pulueratæ ℔ j.camphoræ ʒ.ij. Coquantur ad emplaſtri conſiſtentiam. Vbi magna eſt inflammatio, loco vini acetum eſt reponendum. Extendatur emplaſtrum ſuper lintea, vt commodiùs partes obuoluantur.

Catellus viuus parti laboranti admotus dolorem valdè demulcet.

Dolore admodum ſæuiente ad narcotica licet confugere; quamvis ea diu in parte retinenda non ſunt, cùm calido natiuo & neruis ſint inimica.

℞.Fol.hyoſcyami M.ij. ſolani ſemperuiui, ana M.j. capitum papaueris hortenſis P. j. rad. mandragoræ ℥. j. florum chamæm.violar. ana P. j. Fiat decoctio in aqua vel lacte, qua foueatur locus.

Reſidentia piſtetur, addendo farinæ ſem. lini ℥.j. ß. farinæ tritici ℥. ij. ol. chamæm. ℥. iij. Fiat cataplaſ. Vel

℞. Spiritus vini, per croci infuſionem flaueſcentis Vnc.iiij.camphoræ ℈.j.Bulliant parùm. Deinde diſſolue opij.ʒ j.Eóque liquore pars dolens illinatur. Tutum & efficaciſſimum eſt remedium.

Folia nicotianæ recentia, contuſa & admota dolorem arthriticum ſedant, & vim quandam narcoticam obtinere dicuntur.

Cauſam verò dolorem efficientem quod attinet, fluenti in partem debentur repellentia; fluxæ verò deriuantia, & reſoluentia.

Attamen repellentia hîc improbantur, ſaltem ſola, & ſine aliorum permixtione adhibita. Nam ſi humorum in partem influxum omninò impediant, metus eſt ne illi ad partes internas retrocedentes periculoſos affectus inducant, niſi ad aliquem alium articulum transferantur. Adde quòd humor iam influxus ad partem intimiùs impingitur, vnde dolores acerbiores excitantur. Attamen ſi maximus in principio fiat humorum, præcipuè calidorum, affluxus, ex quo doloris acerbitas metuenda ſit, eum quadamtenùs reprimere conueniet, admotis repellentibus, non ſolis, ſed cum anodynis permixtis, poſt vniuerſales & ſufficientes euacuationes. Tunc enim nimis laxantia humorum affluxum promouent. Itaque prædictis cataplaſmatis, aliíſque remediis, plantaginem, lactucam, portulacam, ſemperuiuum, & ſimilia addere licebit, vt & aceti tantillum. Exempli gratia.

℞. Farinæ hordei ℥.iij. Coque in oxycrato, adde vitellos ouor.num.ij.croci ℈.j.Fiat cataplaſma. Vel

℞. Roſ. rubr. M.j. far. fabar. hord. & fœnugr. ana ℥.j. ſantali rub. ʒ.j.ß. flor. chamom.P.j. Coctis & contuſis addantur vitell.ouorum num. ij. aceti ℥. iv.ol. roſacei q.ſ.Fiat cataplaſma.

Inter deriuantia remedia locum habent hirudines, parti dolenti admotæ, poſt ſufficienter euacuatum corpus: tunc enim valdè proſunt, præſertim cum venæ in parte affecta diſtentæ, & ſanguine turgidæ apparent.

Reſoluentia

Reſoluentia verò medicamenta ſub variis formis vſurpari ſolent, aquæ nimirùm, olei, vnguenti, balſami, fomenti, ſuffitus, cataplaſmatis, emplaſtri, & ſimilium, in ſequentem modum compoſita.

♃. Vitrioli albi, & viridis, ana ℥.j. camphoræ ʒ.ij. aquæ vitæ & vini albi, an.℔.j. Miſceantur, atque cum intinctis pannis applicentur. Vel

In vrina calx viua extinguatur, & cum ea per reſidentiam, aut colaturam depurata, locus dolens foueatur. Idem ex calce, & aceto factum probatur.

Martinus Rulandus in centuriis ſuarum curationum, aquam ſuam antipodagricam mirè prædicat, cuius deſcriptionem nunquam propoſuit. Eam autem ita ſe habere exiſtimant Libauius, Petræus, aliique.

♃. Aquæ fontis ℔ j. aquæ fortis ℥.ß. ſublimati ʒ.j. Bulliant per horæ quadrantem. Hoc liquore panni linei madefacti partibus dolentibus tepidè applicentur.

Quercetanus in Pharmacopœa ſequentes proponit.

♃. Muriæ, ſalis, & vrinæ pueri, ana partes æquales, Diſtillentur, & aqua foueantur partes cum linteis, ſæpè renouandis.

♃. Folior. & flor. ſambuci viridium, an. ℔.j. Contundantur & macerentur in aqua vitæ, idque per duos dies vel tres. Diſtillentur per vas vitreum vel cupreum ad ſiccitatem.

♃. Spiritus vini rectificati ℔.ij. mellis puriſſimi ℔.j. Diſtillentur in balneo vaporoſo. Sic duos diſtillabis liquores. Primus eſt aqueus. Secundus multò fortior, & ſulphureus, quem ſeorſim referua. Magmati ſiue remanentiæ adde croci orientalis integri ℥.j. ſem. terebinthinæ Venetæ ℥.ij. caſtorei ʒ.vj. tartari ad albedinem calcinati ℔. ſem. ſalis fuſi Vnc. j. phlegmatis vitrioli à ſuo ſpiritu non ſeparati ℥.iv. lixiuij ſarmentorum ℔.ij. Macerentur per xxiv. hora. Dein diſtillentur ad ſiccitatem. Liquor qui inde emanabit, ſeruetur etiam ſeorſim. Fæcibus remanentibus affunde priorem aquam reſeruatam. Macerentur & diſtillentur. Tandem omnes liquores diſtillatos miſce, & denuò per balneum vaporoſum diſtilla. Hanc dicit Quercetanus eſſe miræ facultatis, & ſibi communicatam à quodam Germano celeberrimo, tanquam ſingulare donum, affirmante hanc eſſe ipſam aquam Martini Rulandi. Séque eximios illius effectus vidiſſe teſtatur in ſedandis arthriticis doloribus, ſi linteola in eandem mediocriter celefacta & demerſa membro dolenti applicentur.

Idem Quercetanus *in conſilio de arthritide*, gloriatur ſe ſibi reſeruare aquam ſuam antipodagricam, tanquam veterano militi aliquid athletici artificij. Quam dicit fieri ex aqua fontana ſimplici, in qua iteratè & aliquoties extinguit quædam metalla, cui addit duas ſubſtantias metallicas, quæ vel per os ritè præparatæ dari ſolent: quarum ſpiritus impreſſi in aqua prædicta, vim ei tribuunt penetrandi ad radices vſque morbi, atque verè reſoluendi & attenuandi materias tartareas, gypſeas atque ſales in iuncturis concretos, à quibus tam intolerandi dolores excitantur.

Huic fortè non abſimilis, nec inferior eſt quæ ſequitur.

♃. Calcis viuæ ℔.iv. Extinguantur in aquæ fluuialis ſ.q. & relinquantur in cella vinaria trium dierum ſpatio, vt meliùs ſal extrahatur ex calce. Poſteà parùm bulliant, & colentur per manicam Hippocratis. In colat. ℔ xx. extingue ſepties, aut nouies, primò laminas chalybis ignitas; ſecundò laminas cupri ardentes; tertiò vitriolum ad albedinem calcinatum ad Vnc. x. quartò antimonium liquefactum in crucibulo ad ℔. ß. quintò lithargyri vel ceruſſæ in crucibulo calefactæ ℔.ß. mercurij præcipitati albi vnica lotione loti ℥. j. ß. æris vſti ſubtiliter trit. ℥. ß. Poſt extinctionem horum mineralium, aqua ſuperſedeat in cella vinaria decem dierum ſpatio. Poſteà parùm bulliat, & coletur per manicam Hipp. Hac aqua calente lintea duplicata imbuantur, & applicentur frequenter.

Inter fotus paratu faciles commendatur ille, qui fit ex ſale ammoniaco ſepties ſublimato, & in vino aut aqua ritè diſſoluto. Vel ex vrina iuuenis benè ſani vſque ad medietatem cocta, & cum linteis admota.

Scribit Solenander *conſ.24. ſect.* 4. quemdam ſenem podagricum ſibi hoc modo facere medicinam ſolitum. Cùm tumor & dolor magnus, locúſque rubens erat, accipiebat ſalem, cinerem, vrinam pueri, & acetum. In iis commixtis madefactum, & expreſſum pannum laneum album, applicabat aliquoties, ſícque dolor magna ex parte ſedabatur.

Quemadmodum anteà diximus, olea anodyna in arthritide parùm conuenire; idem de oleis reſoluentibus hîc dicendum eſt, quia poros cutis occludunt, ſicque liberam tranſpirationem impediunt, & calorem augent, neque propter viſcidam ſuam ſubſtantiam ad intimas articulorum partes penetrare poſſunt, vt humores ſalſos, acres & tartareos in iis latitantes temperent ac reſoluant. Attamen ſi prædicta olea per retortam diſtillentur, huic vſui maximè idonea, vtpote validè penetrantia, ac minimè viſcida efficientur. Ex illis præſtantiſſima ſunt oleum cheirinum, hyperici, & de vitellis ouorum, quæ ſimul mixta, & per retortam deſtillata, dolori ſedando, eiúſque cauſæ diſcutiendæ vtiliſſima ſunt.

Oleum etiam ſcorpionum Matthioli, modo prædicto deſtillatum, præſtantiſſimum eſt.

Oleum ceræ ad idem etiam eſt efficax.

At cæteris omnibus præfertur, & non ſolùm à Chymiatris, ſed etiam à Doctoribus dogmaticis, vt Cratone, Platero, aliiſque laudatur oleum ex oſſibus humanis eodem modo paratum, quo oleum de lateribus conficitur: nimirùm oſſa humana non humata, confracta, & ignita in oleum vetus iniiciuntur. Poſteà verò oleo imbibita contunduntur, & in retortam coniiciuntur, ſicque vi ignis extrahitur oleum.

In oſſium humanorum defectu, aliorum animalium oſſa ſubrogari poterunt.

Sequens etiam erit valdè vtile.

♃. Maſtiches, thuris, myrrhæ, ammoniaci, opopanacis, bdellij, mumiæ, an. Vnc.ij. vitrioli ℔.j. mellis ℔.ij. tartari Vnc.j. ſem. ſpiritus vini ℔.iv. Diſtilletur oleum, ex quo pennâ illinatur pars dolens.

Ad dolorem ſedandum & materiam arthritidis reſoluendam laudatur etiam liquor limacum, in hunc modum compoſitus.

In manicam Hippocratis coniice limacum integrorum M. j. Tum ſuper illos iniice ſalis communis M. j. ſuper ſalem ſeminis ebuli ſubtiliſſimè triti M.j. & ſic viciſſim, limaces, ſalem, ſemen; donec omnium ſigillatim quatuor vel quinque ſtrata confeceris. Manica dependeat in cella vinaria humida. Et poſt paucos dies diſtillabit ex ea liquor lubricus, & pinguis, quem ſoli exponito per quatriduum, & locum affectum eo illinito.

Vnguentum reſoluens in hunc modum componi poterit.

♃. Chamæpit. abſinthij vulgaris. & ſummit. roriſm. an. M.j. flor. chamom. meliloti, roſar. an. P.j. ol. & vini an. ℔. ſem. Bulliant ad vini conſumpt. Expreſſioni adde ceræ q. ſ. ad vnguenti conſiſtentiam. Inungatur calidè pars affecta. Intra 24. horas pars intumeſcit, & dolor ceſſat.

Cataplaſmata etiam reſoluentia, & dolorem ſedantia varia confici poſſunt. Præcipua verò ſunt hæc.

♃. Furfuris tritici ℔. j. ſalis Vnc.j. ſapæ q. ſ. Decoquantur ad formam cataplaſmatis. Vel

♃. Farinæ fabar. ℔. ſem. Decoquantur in vini ſ.q. addendo aquæ vitæ & butyri parùm. Fiat cataplaſma Vel

Ebuli folia tenera aut ſambuci contuſa applicentur, vel cum butyro frixa in ſartagine, in formam placentæ.

Radix bryoniæ contuſa cum aqua vitæ eſt etiam validè efficax.

A nonnullis etiam commendatur radix aronis, cum ſtercore vaccæ permixta.

Sequens verò à Solenandro laudatur, quod ſine inſigni calefactione reſoluit, dolorem ſedat, & articulos roborat. Potéſtque tutò poſt paroxyſmi principium, circa quintam morbi diem, applicari.

℞. Pulu.roſ.rubr.Vnc.ij. maſtiches Vnc.j. camphoræ ʒ.ß. farinæ hordei ℔.ß. Coquantur in vino albo, continuè agitando, donec inſpiſſetur, & calidum applicetur.

Emplaſtra demùm magno vſui eſſe ſolent. Præcipua verò ſunt hæc.

℞. Thuris, mumiæ, colophoniæ, an. Vnc. j. maſtiches, myrrhæ, coralli albi, an. Vnc.ß. axungiæ humanæ ʒ.vj. gummi ammon.& bdellij in aceto ſolut.ana ʒ.iij. terebinth.Vnc.ß.olei vulpini & roſac.an. q.ſ. Fiat emplaſtrum.

℞. Rad.ireos Florent.& hermodactylorum pulueràt. ana ʒ.vj. emplaſtri oxycrocei, & de mucilag.an.Vnc.ij. reſinæ pini Vnc.j. Malaxentur ſimul, addendo ol. lumbric.q.ſ. Fiat maſſa emplaſtri.

Emplaſtrum diapalma ſeu diachalciteos maximo in vſu eſt, vel ſolum, vel additâ camphorâ, in hunc modum.

℞. Maſſæ emplaſtri diapalma ℔. ſem. camphoræ ʒ.ij. Miſceantur ſimul, & applicentur partibus affectis. Vel in formam ſparadrap.

℞. Maſſæ emplaſtri diachalcit.℔.ß.de ſulphure, ℥.j. ſtyrac.calamit. & benjoini, ana Vnc.ſem. gumm.tacam. Vnc. ij. olei hyperici & lumbric. ana Vnc. j ſtyracis liquid. Vnc. j. ſem. ceræ nouæ q. ſ. Liquefactis omnibus ſimul, immergatur tela bis aut ter, quæ polita & ſiccata ſeruetur ad vſum.

At verò idem emplaſtrum cum ſequentibus permixtum, inter excellētiſſima remedia arthritica cenſeri debet.

℞. Emplaſtri diachalcit. vino rubro auſtero ſoluti, & ad vini conſumptionem cocti ℔.j. myrtill. roſ. rubr. maſtiches, tartari vini rubri pulueràt. ana Drach. ij. chamæp. & chamæm. odorati veri pulueràt. Drach. ß. Fiat emplaſtrum, applicandum vbi tumor valdè imminutus fuerit.

Tandem in dolore diuturno & valdè contumaci, à materia præſertim frigida oriundo, confugiunt nonnulli ad veſicatoria, partibus affectis admota. Eorum mentionem facit Sennertus, ſed quæ anodynis permiſceantur. At emplaſtro veſicatorio, quod in noſtris officinis habetur, ſolo & impermixto, ſapientiſſimus Varandæus præceptor meus, fœliciter vſus eſt: eoque curauit magnum & contumacem tumorem genu occupantem, cùm alii Medici multas purgationes, & diætam ſudorificam, necnon topica permulta fruſtrà vſurpaſſent.

In omnium autem prædictorum remediorum vſu hoc vnicè annotandum eſt, vt à iuuantibus & lædentibus ſumatur indicatio; quandoquidem variæ ſunt hominum naturæ, varia temperamenta, & varij generis excrementa in iis colliguntur, vnde ſumma in morbis varietas ſolet exoriri. Ideò quod vni prodeſt, alteri ſæpè eſt inutile. Quod maximè vſu venit in arthritidis curatione. Eáque ratione vnicuique practico medicamentorum ſylua habenda eſt, vt ſi vnum fruſtrà tentetur, ad aliud atque aliud confugere poſſit: ea ſemper deligendo, quæ rationali methodo magis conſentanea videbuntur.

Quando arthritis tophacea, & nodoſa eſt, difficillimè curatur, præſertim ſi inueterata ſit. At nodi recentes emollientibus & reſoluentibus fomentis, vnguentis, & emplaſtris diſſolui poſſunt. Specifica verò ſunt quæ ſequuntur.

Galen. valdè commendat emplaſtrum compoſitum ex caſeo veteri & acri, cum decocto pernæ ſuillæ ſalitæ ſubacto.

Alij pedes ſuillos ſalſos decoquunt, quouſque in mucilaginem conuertantur. Poſteà admiſcent caſei antiqui partes duas, puluer. naſturt. partem vnam, vt fiat emplaſtrum. Vel

℞. Succi nicotianæ Vnc.iij.ceræ citrinæ Vnc.ij.reſinæ pini Vnc.j.ſem. terebinth.Vnc.j. olei chamom. q. ſ. Fiat ceratum molle. Vel

℞. Baccarum orientalium (quas Galli vocant, *coques de Leuant*) myrrhæ, ana ℔.ß. Puluerentur & ſimul miſceantur cum aceto forti in formam cataplaſmatis.

Gummi ammoniacum in aceto diſſolutum potenter emollit.

Rulandus tumores iſtos duros inungit manè, meridie, & veſperi oleo ſeu balſamo ſulphuris calente, & deſuper emplaſtrum diaſulphuris calens applicat.

At vnicè confert emplaſtrum ſequens, quod præter doloris ſedationem, etiam ex articulis materiam tophaceam extrahit.

℞. Vitrioli rom.℔.j.aluminis rupei ℔.ſem.ſalis Vnc. iv. Hæc omnia coniunctim calcina in catino terreo, euaporando ſaltem, donec ſpiritus etiam exhalare cœperint. Quibus odore perceptis, ſtatim deſiſte à calcinatione, & refrigeſcant omnia, ac puluerentur.

℞. Huius puluer, & farinæ hord.ana partes æquales, Miſce cum fæcibus vini ad formam pultis, quam ſupra laciniam extende, ad ſpiſſitudinem cultri, & applica loco affecto. Exſiccatam maſſam cum fæcibus vini iterùm diſſolue, & applicare perge, donec primùm diſcuſſus dolor; poſteà verò ex articulis ipſis contortis omnes tophi conſumpti fuerint. Interim tamen ſæpe fit, vt cutis aperiatur, quod formidandum non eſt. Vel enim ſponte ſuâ poſteà vlcera coëunt, vel cerâ ſaltem emplaſtri loco impoſitâ conſolidantur, ipſis articulis denuò mobilibus & agilibus redditis.

Si denique nimis inueterata arthritis & prorsùs nodoſa fuerit, præcedenti curâ mitigatio quidem dolorum ſperanda eſt, ſed tophi vix cedunt; ideò cauſtico leuiori cutis aperienda, deindè emplaſtro attractiuo ex gummatibus tophi eximendi.

Articularis doloris iam præſentis curatio prædictis perficitur. Sed quia hic affectus per interualla, præcipuè vere & autumno, redire ſolet; illius prophylaxis inſtituenda eſt. Quæ quidem eò reſpicere debet, vt materiæ ad articulos ruituræ collectio impediatur: aut ſi quæ collecta ſit, auferatur. Ac denique ne articuli tam facilè humorem influentem recipiant, impedietur materiæ collectio, optimâ victus ratione, & remediis viſcerum intemperiem corrigentibus. Materia collecta auferetur remediis euacuantibus. Et articuli non tam facilè recipient, ſi roborantibus confirmentur.

Diætam quod attinet, licèt ea in hoc caſu maximi, imò præcipui ſit momenti, inſtituti noſtri ratio eam deſcribere non patitur.

De potu tantùm dicemus, vinum arthriticis eſſe maximè noxium, multóſque eius abſtinentiâ penitus fuiſſe liberatos. Si tamen æger propter alia valetudinis incommoda non poſſit ab eo omninò abſtinere, bibat pauciferum, ſeu aquoſum & valdè dilutum. Hollerius loco vini commendat melicratum valdè dilutum, ſcilicet ex aquæ partibus 40. vel 48. & mellis parte vna, quod tamen non conuenit picrocholis & ſitibundis.

Bochetum ſequens omnibus naturis conuenit, & plurimis valdè profuit.

℞. Rad.ſalſæ paril. ℥.ij. liquirit. Vnc. j. cinnam. & ſem. aniſi ℥. ß. Fiat puluis tenuiſſimus. Cuius cochl.j. miſceatur cum ea aquæ quantitate, quæ pro vno paſtu ſufficit. Agitentur in duobus vaſis ter, aut quater, poſteà colentur pro potu ordinario, ſingulis paſtibus idem iterando.

Vacuationes verò quod attinet, phlebotomia primùm inſtituenda eſt, præſertim vere & autumno; in iis qui ſanguine abundant, eiúſque efferueſcentiæ obnoxij ſunt.

Purgatio verò non ſolùm vere & autumno, ſed etiam quater in anno, imò & ſingulis menſibus in valdè cacochymis celebranda eſt. In quem vſum multæ purgantium formulæ circumferuntur huic affectui ſpecificæ. Præcipuæ verò quæ ſequuntur, à prudenti Medico ita vſurpandæ, vt plerúmque immutari debeant,

tum ratione materiæ, tum ratione doſis, iuxta varia ægrorum temperamenta.

℞. Sennæ mundat. turbith, hermodactyl. & raſuræ cranij non humati, ana Drach.j. diagrydij. Drach ß. Fiat puluis, de quo capiat Drach.j. cum aqua iuæ arthriticæ, vel iuſculo. Vel

℞. Salſæ paril. Vnc.j. ſennæ mundat. Drach.vj. turbith, hermodactyl. ialapæ, mechoac. an. Vnc.ß. agaric. trochiſc. Drach.ij. diagrydij, cinamom. an. Drach.ß. Fiat puluis. Cuius Drach.j. infundatur in vino albo per noctem. Capiat æger manè vinum & puluerem.

Electuarium caryocoſtinum à Petto Bayro miris laudibus effertur, & ab omnibus Practicis approbatur, eiúſque deſcriptio habetur in Pharmacopœa Bauderonij. Datur ad Vnc. ß. Sed in calidioribus naturis illius vſus poterit eſſe noxius.

Rhaſis pilulas ſuas laudat eo encomio, quòd *incedere non valentes faciant ire pedes.* Illæ autem ita ſe habent.

℞. Aloës optimæ Vnc. ſemi. roſar. rubr. ℈.ij. hermodactyl. alb. à cort. exterioribus mundatorum ʒ.j.ß. diagrydij Drach.j. Cum aqua iuæ arthriticæ & melle roſac. fiat maſſa pilul. Cuius doſis erit Drach.j.

Vtiles etiam ſunt quæ ſequuntur.

℞. Aloës, hermodactyl. an. Vnc.ß. chamæpit. Drach. ij. chamædr. ſtœchad. arabic. an. ʒ.j. ſem. hyperici ʒ.ß. Cum terebinth. Veneta fiat maſſa pilul. quæ quia minùs purgant, frequentiùs exhiberi poterunt.

Per vomitum etiam facta euacuatio in præſeruatione magno ſucceſſu adhibetur, ſi æger eum facilè ferat. Quod indicauit Alſaharauius inſignis Medicus, his verbis. *Vomitus*, inquit, *vtilior eſt laxatiuo, ad eradicationem groſſorum humorum, qui ſunt ab infra genu, & vſque ad pedem; ſicut in dolore ſciatico & dolore genuum, & ſimilium.*

Prouocari autem poterit vomitus ſingulis menſibus per biduum ſequens, quia ſecundus dies prioris reliquias extrudit. Hunc autem meliùs ſuccedere quidam obſeruarunt, cùm Luna in ſigno aliquo ruminante, vt Tauro vel Capricorno, reperta fuerit. A cœna autem prouocare vtile eſt, ingeſtis priùs cibis variis, pinguibus, acribus aliíſque in magnâ copiâ. Poſteà ventriculum fricando, & digitos in fauces immittendo. Quod ſi non ſufficiat, vomitorium exhibendum eſt, præſertim ex radic. aſari & geniſtæ decocto conflatum, quæ alioqui in arthritide curanda idonea eſſe ſolent.

Illa etiam quæ per ſudores fit euacuatio, ſanguinem à ſeroſis excrementis repurgat, & cauſam arthritidis antecedentem educit. In hunc vſum inſtitui poterit diæta ſudorifica vere & autumno, ex decocto ſalſæ par. chinæ, ſaſſafras, aut etiam guaiaco, provt ægri temperies ſuadere videbitur.

At ſine ſudorum prouocatione, per ſimplicem diaphoreſim, materiam morbificam educens decoctum, à recentioribus quibuſdam Practicis in vſum reuocatum eſt, cum eximio fructu. Illius compoſitio, & vtendi modus talis eſt.

℞. Rad. ſalſæ parill. antimon. crudi, & putaminum nucum, an. Vnc.vj. rad. chinæ Vnc.j. ligni Braſiliani parùm, aquæ ℔. ix. Bulliant ad medias; antimonium, & putamina pulueriſentur, & in nodulo includátur, qui in olla ſuſpendatur, ne fundum attingat. Colaturæ capiat bonum hauſtum, manè tribus horis ante paſtum; poſt meridiem quatuor horis à prandio, & tribus horis poſt cœnam, per xv. dies, præmiſsâ venæ ſectione & purgatione vniuerſali.

Ex reſidentia, cum pari aquæ quantitate, fiat bochetum, ad quartæ partis conſumpt. pro potu ordinario, addendo coriandri & liquirit. q. ſ. ad ſaporis gratiam.

Ad arthritidem præcauendam, eiúſque radices in viſceribus latentes extirpandas, quidam Practici commendant vſum antipodagricorum, per annum integrum exhibitorum, quibus multos in integrum fuiſſe liberatos pronuntiant. Ex multis eorum formulis ſequens præcipua eſt.

℞. Salſæ parillæ ℥.iv. ſem. hyperici, fol. chamæp. & chamædr. an. Vnc.iij. ariſtol. rotund. ʒ.vj. angelicæ ʒ.iij. cinnam. ʒ.ij. caryophyll. ℈.iv. croci ℈.ij. Omnia in tenuiſſimum puluerem redactâ incorporentur cum mellis Hiſpani cocti q. ſ. Fiat opiata, qua vtatur æger per annum integrum, ſumendo ſingulis diebus veris, autumni, & hyemis ʒ.j.ß. æſtate tantùm ʒ.j. & abſtineat omninò diebus canicularibus. Vinum bibat valdè dilutum, & abſtineat à venere.

Horum antipodagricorum inſtar forſan eſſe poterit decoctum chamædryos, quod proptereà Carolo Quinto Imperatori à Genuenſibus Medicis valdè commendatum erat: & teſtatur Solenander, plurimos qui hoc medicamentum per ſexaginta dies bibiſſent, penitùs fuiſſe liberatos. Huius decocti compoſitio talis eſt.

℞. Chamædryos dum floret, lectæ, & benè aſſeruatæ M. j. vini mediocris maturi ℔. iij. Coque in duplici vaſe per hor. quinque. Colati vini capiat æger hauſtum, corpore ad ſudorem compoſito, præmiſsâ purgatione.

De calidis autem iſtis medicamentis hîc notandum; ea non ſolùm calidis naturis non prodeſſe; ſed etiam immendicabiles reſolutiones, aut alia incommoda inducere, ideóque ſumma cum præmeditatione ea eſſe exhibenda.

Tutiùs & forſan vtiliùs vſurpari poterit opiata ſequens, quæ minùs calefaciendo, totum corpus ſenſim, & per epicraſim ab omni ſuperfluitatum illuuie repurgat.

℞. Sennæ mund. ℥.ß. turbith, hermodact. an. ℥.vj. ligni guaiaci, ſaſſafras, & rad. ſalſæp. an. Vnc. ſem. rad. chinæ ℥.j. ſem. ligni nephritici Vnc. ij. trium ſantal. an. Vnc. j. ſem. aniſi ʒ. ij. mellis optimè depurati Vnc. xiv. Fiat opiata. Doſis Drach.j per integrum annum, exceptis diebus canicularibus.

Inter vulgares homines quidam pro magno remedio prophylactico habent, vt tres aliorum bulbi integri manè deglutiantur, continuando per menſem integrum. Etenim ventriculum calefaciunt, & roborant, citra hepatis, aliorúmque viſcerum calefactionem: nam integri cum fæcibus excernuntur, ſed cocti, & pituitâ viſcidâ obuoluti, quam à ventriculo; & inteſtinis deturbant.

In arthritide bilioſa aquæ acidulæ, vitriolatæ & refrigerantes plurimùm conferunt. Ita vt earum vſu plures ab ea immunes per longum tempus euaſerint.

Ad eundem finem laudatur ab Hipp. *lib. de morbis*, vſus lactis aſinini, quod etiam pluribus arthriticis multùm contuliſſe experientia docuit.

Ac denique omnia remedia, quæ calidiori hepatis intemperiei corrigendæ, eíque viſceri roborando idonea ſunt, hîc etiam conuenire poterunt, provt ſupra in eiuſdem intemperiei curatione deſcripta ſunt.

Si verò ſeroſus humor à cerebro defluens, vt plerúmque fit, huic affectui dederit originem, cerebri ratio habenda maximè eſt: vt nimirùm intemperies illius corrigatur, & humores in eo geniti deriuentur & diſcutiantur. Quibus vſibus conuenient cauteria, veſicatoria, errhina, maſticatoria, pulueres, cucuphæ, ſuffitus, aliáque remedia, in affectuum cerebri curationibus propoſita.

Vltimum præcautionis caput eſt, vt articuli roborentur, ne tam facilè humorem influentem recipiant. Aduertendum tamen, roborantia medicamenta, non ſolùm fruſtrà, ſed etiam noxiè vſurpari, niſi materia antecedens, & fluxurus humor remediis prædictis ſollicitè auferatur. Alioqui hæc roborantia vel humorum ad articulos influxum impedire nequeunt: vel ſi impediant, ad partes nobiles refluunt humores iſti, & multò grauiora mala concitant.

Inter præcipua roborantia vinacea numeranda ſunt, quæ materiæ morbificæ reliquias diſcutiunt calore actuali, & aſtringendi vi partes maximè roborant. Duretus in Hollerium ea ita commendat. *Sed mirificè prodeſt vinaceorum vſus tempore vindemiarum, ſi vinacea exportentur ex torculari in horreum; & ſtragulis operta incaleſcant. In his æger contineat pedes, tibias, crura, aut brachia, vel etiam totum corpus.* Poſteà verò addit Gallico idiomate; *Ie l'ay practiqué cent fois, il n'y a rien meilleur ſous la chappe du Ciel.*

Solenander verò *conſil.* 21. *ſect.* 4. hoc remedium frequenti elogio prædicat. *Sed inter optima remedia, & tutiſſima, quæ partes etiam affectas roborant, ac calorem innatum fouent, hoc ponendum, & diligenter ſingulis annis, cùm ampliùs fieri nequeat, vſurpandum. Videlicèt vt tempore vindemiæ immergantur pedes atque manus affectæ vinaceis, poſt expreſſionem calentibus adhuc, vel muſto calido calefactis, manè per dies quindecim. Ac poſſem nominare virum præſtantem, cui hoc medicamentum communicaui, atque ab eo præclaro munere ſum donatus: qui planè incedere non poterat, & iſto remedio, beneficio Dei, reſtitutus eſt. Quò autem vuæ maturiores ſunt, eò plus adiumenti vinaceorum vſus affert.*

Thermæ ſulphureæ, & nitroſæ, quales ſunt noſtræ Balerucanæ, non ſolùm ſudores euocando, vt anteà dictum eſt, materiam arthritidis diſcutiunt; ſed etiam roborando articulos, ad præcautionem non parùm conferre poſſunt; quemadmodum ſi per modum embrochæ, vel duciæ capiti admoueantur. Earumdem thermarum lutum partibus infirmis applicatum, eas etiam corroborat.

In thermarum defectu lotiones pedùm, aut fotus aliarum partium parari poterunt, ex decocto herbarum nerualium, additis quibuſdam aſtringentibus, vt balauſtiis, myrtillis, nucibus cupreſſi, alumine, & ſale, cum aqua ferrata & vino rubro.

Commendantur etiam inunctiones frequenter vſurpatæ in hunc modum compoſitæ.

Ol. myrtini vel roſacei Vnc. ij. ſalis ʒ. j. Miſce, fiat linimentum. Vel

℞. Ol. omphacini Vnc. ij. maſtichini Vnc. j. ſalis torrefacti ʒ. ij. boli armen. ʒ. iij. ſang. dracon. hypociſt. thuris, maſtich. an. Drac. j. ſem. Terantur ſingula per ſe priùs ſubtiliſſimè, tum cum oleis miſceantur in formam vnguenti.

Non parùm etiam vtile eſt ad articulos roborandos emplaſtrum diachalciteos, ſeu diapalma impoſitum: eſtque vtile in omni arthritide, à quocumque humore ducat originem. Scribitque Solenander *conſ.* 25. *ſect.* 4. ſe nouiſſe quoſdam, qui aliàs frequenter podagræ paroxyſmis tentari conſueuerant, vſu huius emplaſtri continuo, & purgationibus per interualla aſſumptis, quinquennium integrum ab iſtis doloribus liberatos fuiſſe. Atque emplaſtrum hoc non inquinat, non pruritum aut puſtulas excitat, neque odore, aut aliâ qualitate moleſtum eſt. Aptatur autem ad formam membri. In pedibus ex aluta tenui fiunt calcei, qui hoc emplaſtro obducti pedibus aptantur. Eadem aluta emplaſtro hoc oblita carpis, & aliis partibus applicari poteſt. At verò idem emplaſtrum diachalciteos, in vino decoctum, & cum puluere myrtill. roſar. maſtiches, tartari, chamæpit. & chamomillæ permixtum, quale ſuprà in curatione deſcriptum eſt, ad eoſdem vſus multò præſtantius eſt. Et nos vidimus arthriticos, qui huiuſmodi emplaſtrum in pedibus & carpis continuò geſtarent fœliciſſimo ſucceſſu.

CAPVT II.

De dolore iſchiadico.

Dolor iſchiadicus ab aliis arthritidis ſpeciebus in eo præcipuè differt, quòd in his dolor ſolos articulos occupat; in illo verò non in ſola eſt coxendice, ſed etiam ſummam natem, & lumbos & os ſacrum occupat, ac in femur, tibiámque & extremum pedem exporrigitur. Quod fit propter neruos à lumbis & oſſe ſacro emergentes, qui ad coxendicem feruntur, & inde ad femur, tibiam, & pedes diſſeminantur.

Cauſa huius doloris eadem eſt, quæ in aliis arthritidis ſpeciebus fuit propoſita.

Diagnoſis ex loco affecto deſumitur, vnde etiam nomen habet; dolor enim præcipuè iſchij regionem occupat. Hoc etiam habet peculiare, quòd nullus tumor, nulláque inflammatio, aut coloris mutatio apparet, quemadmodum in aliis arthritidis ſpeciebus fieri ſolet, quia humores affluentes in partes profundiores, & ampliores, multáque carne contectas ſeſe inſinuant, & non vſque ad corporis ſuperficiem, ipſamque cutem diffunduntur.

Prognoſis doloris iſchiadici hoc habet peculiare, quòd diu perſeuerans coxæ luxationem infert: humor enim ſeroſus & pituitoſus in articuli cauitatem, quæ ampliſſima eſt, ſeſe inſinuat, & ſi diu in ea immoretur, pars illius tenuior diſcutitur, craſſiori remanente, quæ mucoſa redditur, & ligamenta articuli oſſa connectentia emollit ac relaxat, vt os coxæ ex alueo ſuo exeat, vnde luxatio contingit, ex qua etiam claudicatio ſequitur, & cruris totius tabes, atque atrophia; quia os è ſede ſua elapſum muſculos, venas, & arterias comprimit, vnde motus impeditur, & ſanguis, ac ſpiritus in partes inferiores commodè fluere non poſſunt. Prædictam doctrinam confirmant duo Hipp. Aphoriſmi, nempè Aph. 59. ſect. 6. *Quibus diuturno coxendicum dolore infeſtatis coxa excidit, rurſúmque incidit, iis mucores ſuperueniunt.* Et Aphor. 60. *eiuſdem ſectionis; Quibus diuturno coxendicum dolore infeſtatis coxa excidit, iis crus contabeſcit, & claudicant, niſi vrantur.*

Curatio doloris iſchiadici cum reliquarum arthritidis ſpecierum curatione multa habet communia; in multis tamen differt, propter loci affecti ſtructuram, & amplitudinem; ideò à prædictis diſtinguenda fuit, & ſeorſim in hoc capite deſcribenda.

Ac primùm præmiſſo clyſtere, aut leui pharmaco, vena brachij eiuſdem lateris aperienda eſt, ad reuellendum: poſteà vero ad deriuandum, ſecari debet in poplite, aut iuxta malleolum exteriorem illa vena, quæ ob inſignem vtilitatem, quam affert in hoc affectu, iſchiadica nominatur; quæ & ſæpè ſola ſecta hunc affectum ſanat.

In cruce dolente ſecari ſolet, licèt & in ſano apertam admodùm profuiſſe, ſubitóque omnem dolorem ſuſtuliſſe viſum fuerit.

Gal. *lib. de vena ſect. cap.* 18. *Memini*, inquit, *me iſchiadas vno die, factâ ex cruribus euacuatione, curaſſe, nempe vbi non ex frigore, ſed impletis ſanguine, quæ in coxa ſunt, venis, prouenıſſent; quare ſecta in poplite vena illis commodior eſt, quàm in malleolo.*

Ex hæmorrhoïdibus etiam ſanguinis per hirudines eductus, mirùm in modum iſchiadicis opitulatur, quòd ſanguis in coxendicum venis contentus educatur: harum enim partium maximus eſt per venas conſenſus.

Purgationes fortiores hîc locum habent; nam leuiores, humores magis ad partem affectam præcipitant. Ideò conueniunt maximè pulueres arthritici, caryocoſtinum, pilulæ de hermodactylis & ſimilia. Chymici purgationes mercuriales, & antimoniales in robuſtis corporibus fœliciter aliquando vſurpant.

Mercurius dulcis cum ſcammonio, vel aliis purgantibus exhibitus ſatis frequenter, humorem iſchiadem efficientem potenter eradicat.

Vomitoria à multis præferuntur purgantibus per aluum, cùm per locum à parte affecta remotiorem, humores vitioſos euacuent. Aſarum reliquis præfertur à Rondeletio.

Poſt ſufficientem purgationem, ad topica veniendum eſt. Et quidem repellentia quod attinet, illa minimè conueniunt, quòd metuendum ſit, ne humores ad partem affectam magis promoueantur; ſed ſtatim initio reſoluentia admouenda ſunt: primò mitiora & minùs calida, ne magis humores ad partem attrahant; poſteà vehementiora, in hunc modum.

℞. Rad. bryoniæ ℔. ij. rad. ebuli ℔. j. baccarum iuniperi ℔. ß. fol. iuæ arthriticæ, menthæ, maior. ſaluiæ, roriſmarini, flor. chamom. meliloti, ana M. iv. Fiat decoctio pro ſemicupio, quod ingrediatur bis in die per biduum, aut triduum. In principio parari poterit decoctum ex aqua ſola, poſteà ex aqua & vino albo.

Ex eodem aut ſimili decocto poteſt foueri pars dolens calidè frequenter.

Sacculi etiam parari poterunt ex ſale, milio & furfure frixis in ſartagine cum vino generoſo, & calidè applicari.

Vel componi etiam poterunt ſacculi efficaces, ex ſolis granis iuniperi contuſis, & prædicto modo in ſartagine calefactis.

Inunctiones etiam conuenient ex ol. chamom. aneth. lilior. irino, nardino, & rutac. quæ partes exteriores relaxando, motum humorum ad eas conciliabunt, vt ſic internæ minùs afficiantur.

Oleum ſcorpionum Matthioli inunctum, eſt etiam valdè efficax.

Ad potentiùs reſoluendum aqua balſami Guidonis, inunctione admota erit præſtantiſſima.

Vnguentum de althæa partes exteriores laxat, & materiam morbificam blandè diſcutit: ideò circa initia eo inungi poterit totum crus, & tibia vſque ad extremum pedem, iuxta ignem luculentum.

In progreſſu verò ſequens potentius & calidius admoueri poterit.

℞. Ol. lumbric. de lateribus, & de terebinth. ana ℥. ij. ol. vulpini ℥. j. gummi ammoniac. & ſagapeni aquâ vitæ ſolutor. an. ʒ. vj. caſtorei pinguis ʒ. iij. euphorbij ʒ. ij. ceræ q. ſ. Fiat vnguentum.

Sapo durus cum ſpiritu vini diſſolutus optimus, inunctione factâ ad ignem.

Oleum de lateribus ſolum, poſt ſex cucurbitulas parti dolenti, & in ambitu eius admotas, calidè impoſitum, poſteà tegendo linteis valdè calidis, contumacem dolorem iſchiadicum vnâ die curauit.

Lacuna *Comment. in Dioſc.* vnguentum ſequens tanquam mirabile commendat.

℞. Succor. rad. & fol. ebuli, ana ℥. j. olei chamom. ℥. vj. Bulliant ad ſuccor. conſumptionem. Deinde adde ceræ q. ſ. aceti guttulas aliquot ad penetrationem. Fiat vnguentum.

Cataplaſma ex iberide multùm laudatur ab Authoribus, quòd hæc planta huic affectui curando ſit valdè efficax. Id componi poterit in hunc modum.

℞. Iberidis M. iv. Decoquantur in vino & contundantur, addendo farinæ lupinor. orobi & fabar. ana ʒ. iij. pulueris rutæ ſiccæ, flor. chamæm. & rad. coſti, an. ʒ. j. ol. terebinth. Vnc. ſem. ol. lumbric. q. ſ. Fiat cataplaſma.

Platerus plurimùm prodeſſe teſtatur, ſi ſaluia recens in tegulam cauam ignitam poſita, ſæpéque ne adduratur agitata, & hoc modo ſemicocta, aceto perfundatur, teguláque linteis obuoluta ſub ægri coxa ponatur, vaporque indè excitatus excipiatur.

Non parum etiam conducit panis recenter è furno extractus valdè calens, per medium ſectus, aqua vitæ irroratus & admotus.

Ad materiam morbificam foràs extrahendam conuenit cucurbitula, in ſumma parte doloris, quæ ad os ſacrum pertinet, quater repetita ſine ſcarificatione.

Ad idem valdè conferunt hirudines octo vel decem parti affixæ, quæ à Paulo & Aureliano probantur. Et Zacutus Luſitanus ſe decem horarum ſpatio dolorem iſchidiacum ſuſtuliſſe aſſerit, qui omnibus aliis remediis auferri non potuerat.

Emplaſtra verò in frequentiſſimo vſu ſunt, & hac in re plurimùm poſſunt. In eorum tamen vſu hoc perpetuò obſeruandum, quemadmodum de aliis in genere dictum eſt; vt primò mitiora admoueantur, quæ ſi parùm profuerint, ad vehementiora tranſcendere poterimus. Quem etiam ordinem nos in eorum formulis deſcribendis obſeruabimus.

℞. Picis naualis ℥. ij. ſulphur. commun. ſubtiliſſimè triti ʒ. iij. maſtiches ʒ. ij. terebinth. ℥. ß. Miſce, fiat empl.

℞. Picis naualis ℥. ij. gummi ammoniac. bdellij in aceto diſſolut. ana ℥. j. ſulphuris viui, turbith, hermodact. an. Vnc. ſem. caſtorei Drach. j. terebinth. parum, ceræ q. ſ. Fiat emplaſtrum.

℞. Gummi ammoniaci & ſagapeni in aceto diſſol. & denuò inſpiſſat. an. Vnc. ij. empl. diachylon. cum gummis ℥. j. ß. Liquefiant omnia ſimul. Deinde adde cinnabaris, & æris vſti, an. Vnc. j. auripigmenti & viridis æris, an. Drach. ij. Fiat maſſa emplaſtri. Si veſicæ excitentur, ponatur linteum inter partem & emplaſtrum.

Si malum pertinaciter hæreat, ad veſicatorium tranſeundum eſt, quod parti admotum materiam morbificam euellit. Emplaſtrum igitur veſicatorium applicandum eſt, vel ſolum, vel, vt mitiùs agatur, cum aliquo ex prædictis, æquis partibus permixtum: ſic enim per longius tempus in parte poterit detineri. Vel ſequens de nouo diſpenſari poterit.

℞. Picis naualis, ceræ, picis albæ, ana Vnc. j. ſem. colophoniæ, thuris, maſtiches, ana Drach. ij. euphorbij, ladani, ſulphuris viui, opopan. ammoniac. bdellij, galbani, ſagapeni, an. ℥. ß. ſtyrac. calamit. benjoin. ana ʒ. ij. cantharid. ʒ. iij. galangæ, caryophyll. an. ʒ. ij. ſtyrac. liquid. q. ſ. Fiat emplaſtrum.

In diuturno affectu cauſticum tibiæ lateris dolentis materiam morbificam deriuat, & morbum interdum tollit. Zechius admouendum eſſe vult parti tibiæ exteriori. Si verò ſuſpicio fuerit catarrhi à cerebro defluentis, alterum etiam occipiti admouendum eſt. Id enim aliquando iſchiadicum dolorem antiquum curauit, qui nullis aliis remediis vinci potuerat. Tum denique alia remedia cerebri intemperiem corrigentia non erunt omittenda.

Zacutus Luſitanus cauterium retrò aures inuſtum, quando fluxio à capite irruit, cum miro ſucceſſu in vſum ſe vocaſſe aſſerit, & peculiari hiſtoria confirmat *obſ. 160. lib. 2.*

Toto curationis decurſu clyſteres frequentes iniiciendi ſunt, vt materiæ morbificæ portio ad inteſtina deriuetur. Tum etiam ad doloris cauſam proximam diſcutiendam ſequens aliquando profuit.

℞. Vini generoſi ℔. ſem. ol. nucum & rutac. an. ℥. iij. ol. terebinth. Vnc. ſem. Miſce, fiat clyſter, iniiciendus quoties dolor vrget.

Clyſter verò ſequens humores à parte affecta potenter extrahet, propter viciniam quam habet cum inteſtinis.

℞. Pulpæ colocynth. Drach. j. furfuris macri M. j. vini albi ℔. j. ſem. Coquantur ad ℔. j. Ex colatura fiat clyſter, qui ſeruetur per horam.

Dolor iſchiadicus interdum à bile, & humoribus calidis generatur; qui quidem dignoſcitur cùm dolor eſt acerbiſſimus, & pungitiuo ſimilis, exacerbationes alternis diebus ſæuiores efficiuntur, habitus eſt gracilis, temperamentum bilioſum, ætas iuuenilis, regio & tempeſtas calida, dolor à calefacientibus exacerbatur, morbi præceſſerunt bilioſi, victus calefaciens, exercitatio

 vehemens;

vehemens: tunc enim ad bilem & calidam intemperiem remedia dirigi debent. Ideò conuenient venæ ſectio, purgationes cholagogæ, nunc lenientes, nunc etiam vehementer purgantes, additis diagrydiatis, vt materia morbifica educatur; iulepi refrigerantes, clyſteres mollientes, & refrigerantes, lac, balneum, aliáque remedia in calida hepatis intemperie propoſita. Hoc perpetuò cauentes, vt aperientia vitentur, incraſſantia potiùs eligantur, qualia in catarrho calido & tenui propoſita fuerunt.

Dolore acerbiori exiſtente narcotica exhiberi poſſunt, præſertim ſyrupus de papauere, quo dolor ſedatur, & fluxio cohibetur humoris incraſſatione.

At longè potentiùs operatur laudanum opiatum ad gr.iij. vel iv. exhibitum; quod etiam in clyſtere ex iuſculo, vel lacte diſſolutum, præmiſſo alio laxante, dolorem ſæpè in momento ſedat.

Topica erunt mitiora, vt ol. lilior. violac. chamæmel. & amygd. dulcium: cataplaſmata ex lactuca, ſolano, endiuia, farina hordei, cum oleis prædictis; & circa declinationem fomenta, linimenta, emplaſtra mitiora, & minùs calefacientia.

Materia dolorem iſchiadicum efficiens aliquando ſuppuratur, & in abſceſſum conuertitur, quod docuit Hipp. 3. *epid. in hiſtoria Eupolemi*, qui talem abſceſſum paſſus eſt, & ex eo tabidus interiit. Si abſceſſus aperiatur, vlcus remanet ſordidum & cacoëthes, quod etiam ad tabem perducit. Eam tamen cum vlcere curatam ſæpè à ſe fuiſſe gloriatur Zacutus Luſitanus, *obſeru.* 126. *lib.* 1. decocto ligni ſancti, & radicis ſalſæ parillæ. Quæ obſeruatio legenda, & ſedulò meditanda eſt.

CAPVT III.

De Rheumatiſmo.

Poſt arthriticos affectus propriè dictos, de Rheumatiſmo agere operæ pretium eſt, propter magnam analogiam, quæ inter hoſce affectus intercedit: quæ ſanè tanta eſt, vt vulgus medicorum qui Rheumatiſmi naturam ignorant, eum arthritidem vniuerſalem nominare ſoleant. In vtroque enim affectu dolor articulorum reperitur; ſed in hoc differunt, quòd in arthritide ſoli articuli dolent; in Rheumatiſmo verò non ſolùm articuli, ſed etiam totum corpus, media ſcilicet inter articulos ſpatia, muſculi nimirum, eorúmque membranæ, ac præſertim perioſtia, totúſque corporis habitus: imo vero interdum corporis partes internæ, vt ventriculus, inteſtina, vterus, pulmo, rheumaticos affectus experiuntur.

Licèt autem catarrhus rheumatis nomine donetur apud Græcos; differt tamen ab eo rheumatiſmus; quia in genere quidem fluxionis eſt, ſed alterius naturæ ab ea fluxione, quæ vulgò catarrhus nominatur, qui quidem à cerebro tantùm exoritur, & vnam aut alteram ſolummodò partem infeſtat, cùm rheumatiſmus ab internis viſceribus, tum venis & arteriis procedat, & in corpus vniuerſum effundatur.

Hic affectus, morbus nouus non eſt, attamen à veteribus non eſt ſufficienter deſcriptus. Illius delineatio habetur apud Hippocr. *lib. de loc. in homine*, & apud Galen. 1. *de differ. febr. &* 1. *de compoſit. med. ſecundùm genera.* Sed omnium maximè inſignis ac perſpicuus locus hunc affectum explicans 1. *in lib.* 1. *de differ. febr. cap.* 7. continetur, his verbis. *Huiuſmodi quapiam ratione prouenire ſcito rheumaticos nominatos affectus, toto videlicet corpore infirmo, principibus verò illius partibus, paululùm licèt inſit ſanguinis, grauari tamen ſolitis, eúmque ad carneas cutis partes protrudentibus.* Vnde legitimam rheumaticæ affectionis naturam in eo ſitam eſſe conſtat, iuxta Galeni doctrinam, quòd corpus vniuerſum ea impotentia ſit affectum, vt vbi principem eius partem aliquo ſanguine grauari contigerit, licet non ſit in copia plurimùm excedens, ad carnoſas partes, & habitum corporis tranſmittat.

Illud autem crudè & ſimpliciter admitti non poteſt, quod dicitur à Galeno, partes principes ſanguine grauatas, eum ad carneas cutis partes protrudere. Inde enim inflammationes & tumores in illis partibus exoriri entur. At conſtat experientia in rheumatiſmo nullum tumorem, nullam inflammationem, nullámque coloris mutationem in partibus dolentibus vtplurimùm apparere.

Cauſa igitur proxima & immediata huius affectus eſt humor ſeroſus, qui propter tenuitatem, partes in tumorem non eleuat, & propter ſubſtantiam minimè ſuppurationi idoneam, nullum vnquàm abſceſſum producit, ſed tantùm diſpoſitionem quandam inflammatoriam ex ſeri feruore oriundam.

Origo autem primaria huius affectus hepati adſcribenda eſt, quod feruida intemperie affectum, atque debilius redditum alimentum non ſatis nutritioni conueniens generat, & totum corpus pari imbecillitate afficit, vt ita ſuperfluitatum receptioni reddatur maximè idoneum. Ex eadem verò hepatis intemperie ac imbecillitate, multus fit prauorum humorum prouentus, qui in venis & arteriis diutiùs retenti, prauam quandam acquirunt corruptelam, ibíque colliquantur, & in ſeri, atque ichorum naturam abeunt, & tanquam onus graue expelluntur à natura ad partes ignobiliores; cùm ſatis robuſta non ſit, vt eos extra corpus omninò eliminare valeat. Illi autem humores ſeroſi & ichoroſi ſumma acrimonia præditi, partes ad quas deducuntur, lancinant & pungunt, vnde dolores & cruciatus oriuntur. Licet autem hepar primariam huius affectus originem præ ſe ferre à nobis cenſeatur; à cerebro tamen humores iſtos interdum immediatè defluere ex eo patet, quòd ſæpe dolores in ceruice incipiunt, poſtmodùm verò ad humeros & brachia deſcendunt. Verùm prima humorum acrium generatio fuit in hepate feruidiori, qui ad cerebrum tranſlati, confluunt poſtmodum in ſubiectas partes.

Quamuis autem modo veluti critico humores iſti à venis expellantur, motus tamen eorum non eſt ita ſubitus, ſed lentè & paulatim efficitur: cum nempè humores illi praui & corrupti in venis feruent & ebulliunt, ac poſtmodùm à venis ſenſim expelluntur, ac veluti euomuntur, vnde nautioſis venarum, ſatis appoſitè, motus iſte appellari ſolet.

Humorem autem ſeroſum eſſe cauſam præcipuam horum dolorum multiplici ratione conuincitur. Primò quòd nullam coloris mutationem, nullúmque tumorem vtplurimùm partibus inducit; licet aliquando, cùm humor valdè copioſus eſt, in exiguum ac præruptum tumorem partem eleuet, qui tamen facilè diſcutitur. Secundò, quòd dolores iſti admodùm mobiles ſint, & nunc hanc, nunc illam partem inuadant, & ab vno loco in alium ſubitò mutentur, priori ſubitò immuni reddito, ac dolore omnino vacuo: quæ repentinæ mutationes non niſi ab humore mobili, ſummáque tenuitate prædito fieri poſſunt. Tertiò, quod ſudoribus ſæpe morbus iſte terminetur. Quartò, quia pleonexiæ ſeroſæ multa in hiſce ægrotantibus apparent indicia; nempe vrinæ tenues ac copioſæ, potus quantitatem excedentes, & magna ſeri copia in ſanguine detracto apparens.

Licèt autem ſeroſus humor ſit cauſa præcipua & frequentiſſima dolorum qui in Rheumatiſmo contingunt, non eſt tamen à ratione alienum, flatus aliquando concurrere ad eorum productionem. Cuius rei coniecturam facere poteſt ſubita doloris permutatio de loco in locum, & quòd non eſt pondus, aut grauitas

grauitas in partibus dolentibus. Hæc eſt Auicennæ ſententia, qui hunc affectum deſcribere videtur, illiúſque generationem flatibus tribuere, *fen.1. lib. 3. tract.2. cap.7.* his verbis. *In dolore facto ex flatibus extenſio augetur,& grauitas minuitur:& aliquando eſt cum punctione, quandoque etiam cum corroſione;& in flatuoſo dolore quidem grauitas nulla eſt.Et quandoque etiam cum ipſo fit permutatio doloris frequens de loco ad locum.* Hæc Auicenna: quibus ſequentia ſubiungit, quæ ad rheumatiſmi deſcriptionem propiùs accedere videntur. *Et flatus eſt quandoque in tunicis membrorum,& villis,ſicut in colica flatuoſa;aut in tunicis muſculorum,& ſub membranis,& ſuper oſſa;aut in circuitu muſculorum,inter carnem mollem, & cutem; aut in ipſo membro latitans, vt in muſculis in pectore.*

Si quis verò obiiciat, morbos à flatibus oriundos non tandiu durare, cùm flatus facilè diſcutiantur. Reſpondebimus,flatum in partibus dolentibus contentum facilè diſcuti, vnde frequens dolorum permutatio contingit; ſed mineram adeſſe in venis, ex qua fieri poteſt continua flatuum eleuatio, qui poſtmodùm ad partes prædictas deferuntur. Minera autem flatibus generandis idonea eſt humor craſſus, viſcidus, & pituitoſus, quem in rheumatiſmo laborantibus ſæpiſſimè redundare oſtendit ſanguis ipſis detractus, qui non rarò craſſus & glutinoſus eſt, pituitam crudam & putridam referens.

Diagnoſis huius affectus, ex iis quæ dicta ſunt, facilè elici poteſt: paulò vberiùs tamen explicanda eſt. Primò igitur partes doloribus afflictæ, nempe muſculi, eorúmque membranæ & perioſtia hunc affectum à reliquis omnibus diſtinguunt. Licèt enim dolores venerei, artus & internodia occupent, & maximè perioſtia; differunt tamen in eo, quòd non ita vniuerſaliter corpus totum infeſtant, neque ita continui ſunt, noctu tantùm, & parum interdiu excruciantes, neque vtplurimum à conſuetis officiis ægrotantes auertunt:cùm rheumatiſmus ipſos lecto penitùs affigat, vt ſeſe vix commouere valeant, neque à miniſtris, niſi cum maxima moleſtia, & dolorum exacerbatione, moueantur. Ac denique alia luis veneræ ſigna adſunt, vel præceſſerunt, vt gonorrhœa, bubo venereus, caries pudendi,& ſimilia.

Alia etiam ſymptomata hunc affectum concomitantia ad illius diagnoſim plurimùm conferre poſſunt. Admotâ enim manu partibus dolentibus, caloris & acrimoniæ ſenſus percipitur; febris vtplurimùm adeſt, ſed ea perexigua, interdum verò nulla. Sanguis qui detrahitur planè corruptus eſt, craſſus & glutinoſus, tum poſt multas phlebotomias ſero copioſo diffluit, ita tamen mutatus, vt ſanguinis ſpeciem amiſerit. Poſtquam ceſſauit, vel intermiſit dolor, nulla remanet imbecillitas in parte, vt in arthritide contingit. Purgantia medicamenta, & topica ab initio vſurpata nihil proſunt, imò morbum & dolorem augent: in declinatione verò vtraque ſunt proficua.

Quod ad prognoſim attinet; affectus iſte rarò, aut nunquam vitæ periculum infert, ſed longitudine ſuâ magnam parit moleſtiam:ad duos enim vel tres menſes perſeuerat, ſi ſit ſine febre; imò verò interdum, præcipuè ſi non rectè curetur, ad annum, vel plures annos extenditur. Franciſcus Portus,qui eleganti carmine de eadem medicam ſcripſit,agens de rheumatiſmo, refert ſeipſum per biennium ferè hunc morbum expertum eſſe, quem tandem ſuperauit adnitentibus ſex Medicis Pariſienſibus, illius temporis illuſtrioribus, Baſino, Ellino, Belliquerco, Sanjacobæo, Seguino, Hollerio.

Si cum febre rheumatiſmus oriatur, breuior eſſe ſolet, ſed diris cruciatibus,& acerbioribus ægrum exercet: & tunc intra 20.vel 40.dies ſoluitur, aut maximam ſaltem patitur imminutionem.

Rheumatiſmus aliis morbis ſuperueniens, vt apoplexiæ, & conuulſioni, periculum imminuit, tranſlata materia morbifica à partibus internis ad habitum corporis.

Sudores in declinatione morbi aduenientes, ſalutares.

Vrinæ craſſæ & multæ in declinatione prodeuntes, morbi ſolutionem afferunt.

Ad curationem huius affectus, materia morbifica reuellenda,mitiganda & euacuanda eſt, viſcerum intemperies corrigenda, omniumque partium,tam mandantium,quàm recipientium robur conſeruandum eſt.

Quæ omnia ſequentibus remediis præſtari poterunt.

♃.Fol.maluæ, violar.betæ, lactuc.borrag. an. M. j. ſemin.aniſ.ʒ.ij. Coquantur ad quart.v. In colatura diſſolue mellis violac.& butyri recent.an. ℥.ij. Fiat clyſter iniiciendus horâ commoda, & iterandus ſingulis, vel ternis diebus per integrum morbi decurſum.

Reiecto clyſtere vena aperienda eſt alterutrius brachij, & detrahendæ ſanguinis ℥.viii.vel ix. Non refert ex quo brachio ſanguis primùm detrahatur,quandoquidem pluries iteranda eſt plebotomia,atque adeò vtriúſque brachii venæ ſæpiùs erunt pertundendæ. Singulis igitur diebus ab initio ſanguis detrahendus eſt, donec morbus remiſerit,& dolores imminuti fuerint. Nec refert ſi per 10.12. aut etiam plures dies ſanguis detrahatur, quandoquidem iſte morbus hoc habet peculiare, vt ex frequenti venæ ſectione vires non deiiciantur,ſicut in aliis morbis ſolet contingere. Ideóque mihi in vſu eſt in huiuſmodi affectionibus, dum venæ ſectionem adeò frequentem præſcribo,ne ægrotantes,vel adſtantes terreantur à toties repetita phlebotomia; hanc reſtrictionem addere, vt continuetur ſingulis diebus miſſio ſanguinis, donec imminuti fuerint dolores, aut vires multùm debilitatæ. Cùm autem huius euacuationis vſum continuando, virium deiectio inde non emergat, eam ægrotantes liberè patiuntur, eiúſque frequenti iterationi facilem aſſenſum præbent. Facilem autem illam tolerantiam facit ſanguinis conditio, qui in hoc morbo admodùm putridus ſemper educitur. Copioſæ huius ſanguinis euacuationis vtilitatem oſtendit experientia; ſiquidem ex ea ſedulò continuata morbus qui longus eſſe conſueuit, vt in prognoſi dictum eſt, intra ſatis breue ſpatium non rarò euincitur. Et docet eadem experientia, hæmorrhagiam largam huic morbo ſuperuenientem eum omninò reſoluere. Hoc ſubinnuere viſus eſt Hipp. *Aph.74. ſect.4. Quibus ſperatur abſceſſus futurus ad articulos, eos liberat abſceſſu vrina multa, craſſa, & alba, qualis in laborioſis febribus quarto die quibuſdam incipit fieri: ſi verò etiam ex naribus fluxerit ſanguis, breui admodum ſolutio fit.* Humorum enim decubitus, qui ad articulos fiunt, cum rheumatiſmo quandam habent analogiam. Tum etiam idem Hippocrates quandam rheumatiſmi adumbrationem proponere videtur 2. *Prorreth.* illiúſque generationem ſuppreſſæ hæmorrhagiæ conſuetæ adſcribit, his verbis. *Quibus circa articulos dolores fiunt, & tumores, & ſedantur non podagrico modo: in iis compe-ries viſcera magna, & in vrina ſubſidentiam albam,* & quæ ſequuntur. Poſteà addit: *Fit autem hic morbus iis, quibus in pueritia & iuuentute ſanguis ex naribus fluere ſolitus, defiit.*

Dum phlebotomiæ celebrantur, clyſteres, (vt anteà dictum eſt,) ſingulis vel alternis diebus vſurpandi, tum etiam iulepi exhibendi, qui viſcerum intemperiem corrigere, & humorum acrimoniam atque agitationem cohibere valent. Huic vſui maximè conducit aqua papaueris rhœados, quæ cùm valdè proficua ſit in hoc affectu, ſola exhibenda eſt manè & ſerò ad Vnc. vj. cum ſyrupo de limonib. vel granator. ad formam iulepi; quamquam ſine ſyrupo non minoris ſit efficaciæ.

Pro potu ordinario ptiſana ex hordeo, gramine, & liquiritia, vel ex decocto rad. acetoſæ, vel tinctura roſarum vſurpari poterit: à vino prorſùs abſtinendo, quod omnium fluxionum vehiculum eſt maximum.

Purgatio

Purgatio in huius affectus principio, augmento, & ſtatu nullum affert auxilium; imò verò noxia eſt: fluxiones enim irritat, & dolores intendit, quemadmodùm in omnibus inflammatoriis diſpoſitionibus euenire ſolet. Ac in declinatione neceſſaria eſt, & multoties celebranda, idque blandis medicamentis, vt per epicraſim cacochymia in vniuerſo corpore reſtagnans educatur. Ad hunc finem potio ſequens præſcribi poterit.

℞. Sennæ mundat. & tamarind. an. ℥. ß. ſemin. aniſ. & cremor. tart. an. ʒ. j. fol. acetoſ. M. ß. Coquantur ad ℥. iij. In colatura diſſolue mannæ & ſyrup. roſac. an. ℥. j. Fiat potio per interualla iteranda pro arbitrio Medici curantis.

Si forma boli magis arrideat, ita componi poterit.

℞. Caſſiæ recenter extractæ ʒ. vj. cathol. duplic. ʒ. iij. rhabarb. puluer. & cremoris tart. an. ʒ. j. Cum ſaccharo fiat bolus.

Si efficaciùs purgare deſideres, adde bolo, vel potioni rad. ialap. ℈. j.

Si purgationes iſtæ non ſufficiant ad affectum (ſæpè admodùm contumacem) prorsùs eradicandum, ad vehementiora purgantia, vt electar. diaphœnic. diaprun. ſolut. & alia huiuſmodi confugiendum erit, modò febris abſit. Ego ſemper hunc affectum ſuſtuli, poſtquam prædicta remedia rem abſoluere nequiuerant, mercurio dulci ſexies ſublimato, aliquoties exhibito ad gr. xx. cum ſcammonij vel reſinæ ialapæ gr. x. Cuius curationis exemplum videre eſt in obſeruationibus meis nempè *obſeru.* 41. *cent.* 3. & vnicus clyſter ex vino emetico paratus hunc affectum curauit in nobili muliere, vt habetur *obſeru.* 22. *eiuſdem centuriæ*.

De ſudorificis idem dicendum eſt, quod de purgantibus iam dictum; ea nimirum in principio, augmento, & ſtatu non eſſe proficua, imò verò plurimùm nocere; quod vulgares Medici experiuntur, qui veri catarrhi ſpecie deluſi, & morbi contumaciæ pertæſi, ad ſudorifica confugiunt, vnde morbus geminatur, & dolores intenduntur. Attamen in declinatione, poſt debitas purgationes, nullâ febre præſente, plurimùm conferre poſſunt; eáque parari poſſunt ex decocto chinæ, vel ſalſæ parillæ; vel prolici poſſunt ſudores in laconico, cum vapore ſpiritus vini, aut decocti alicuius appropriati.

Poſt ſufficientes euacuationes; imò dum illæ celebrantur, partium principum, & totius corporis roborationi incumbendum eſt; quam indicationem Galenus 1. *de diff. febr. cap.* 6. vbi rheumaticam affectionem exponit, reliquis præferendam aſſerit, his verbis. *Meritò ergo in his curandis ſcopus eſt, non euacuatio, ſed totius corporis roboratio.* Quod quidem ita intelligendum eſt, non quòd nulla omnino competat euacuatio, (idem enim Galenus huius affectus curationem orditur à miſſione ſanguinis; ac ſi excrementa prauam qualitatem habuerint, etiam adhibet purgationem,) ſed quòd magis & frequentiùs roborantibus, minùs verò, & parciùs purgantibus agendum ſit. Certum tamen eſt partes non poſſe roborari, niſi priùs excrementorum illuuies, quâ onerantur, expurgata fuerit.

Illa autem roborantia refrigerandi vi prædita eſſe debent, ſiquidem (vt anteà dictum eſt) feruida hepatis intemperies primam huic morbo originem præbere ſolet. Horum maxima ſupellex apud Authores inuenitur: Ex his nos quatuor proponemus, quæ efficaciora, & minùs ingrata exiſtimauimus.

Primum ex tinctura corallorum, cuius ℥. ij. æger ſumere poterit, manè duabus horis ante paſtum ſingulis diebus vacuis ab aliorum remediorum vſu.

Quia verò tinctura corallorum diu ſeruari nequit ad vſum longiorem in ſyrupum reducitur cum ſaccharo; cuius cochlearia duo manè ſumi poterunt; ſed multò minor eſt illius efficacia, quàm tincturæ ſimplicis.

Secundum eſt conſerua fructus cynorrhodi, quæ guſtui gratiſſima eſt, hepar refrigerat, & leui adſtrictione corroborat. Hanc ſumere poteſt æger ad nucis magnitudinem, manè & ſerò.

Tertium eſt electuarium triaſantali quadruplicato rheo, in tabellas redactũ, cuius ʒ ij. ſingulis diebus ſumi poterunt, ſuperbibendo parùm aquæ potus ordinarij.

Quartum eſt tinctura roſarum, cuius cyathum vnum æger haurire debet ſemel, bis, ter, in die, longè à paſtu. Illius præparatio talis eſt.

℞. Roſar. rubrar. ſiccar. ℥. j. aquæ tepidæ ℔. iij. ſpiritus ſulphur. aut vitriol. ʒ. j. ß Infundantur per horas vj. Colaturæ adde ſacchar. albi ℔. ß. Seruetur in vaſe vitreo ad vſum.

Prædicta remedia, vel eorum nonnulla alternatim vſurpabuntur, ne natura eidem aſſueſcat.

Curato affectu prophylaxis ad aliquod tempus eſt neceſſaria, ne nouâ accumulatâ materiâ recidiua contingat. Illa igitur præcipuè verſabitur in purgatione periodica, ſemel aut bis in menſe iteranda, quod commodè fiet ſyrupo Magiſtrali ſequenti, qui magis alterando, & roborando hepar, quàm purgando proderit.

℞. Succor. recenter expreſſor. & per reſidentiam depurat. ex foliis endiu. cichor. agrimon. fumar. lupulor. & bugloſſ. ℔. iij. ſucci pomorum redolentium recenter expreſſ. & depurat. ℔. ij. ſennæ mund. ℥. vj. epithym. ℥. ij. rhabarb. elect. & agaric. recenter trochiſc. an. ℥. j. macis & caryophyll. an. ʒ. ß. Infundantur, & decoquantur, vt artis eſt, donec colaturæ ſuperſint quart. v. in quibus diſſolue ſacchar. albi quart. v. Fiat ſyrupus perfectè coctus, de quo capiat ℥. ij. ſemel aut bis in menſe, cum iuſculo pulli, aut vituli, foliis borrag. pimpinell. ceterach. & agrimon. alterato.

Venæ ſectio etiam vere & autumno erit conuenientiſſima.

Prætereà ad hepatis feruorem temperandum vtiliſſimum erit balneum aquæ tepidæ, quod per totam æſtatem frequenter erit iterandum: vel vt commodius vſurpari valeat, ſemicupium ſufficiet.

In eundem finem conſerua cynorrhodi, aut opiata iiſdem facultatibus prædita, & tabellæ triaſantali, frequenter vſurpari poterunt.

His accedet optima victus ratio ex cibis boni ſucci, & concoctu facilibus, vt perdicibus, capis, pullis gallinaceis, & pipionibus; præcipuè verò iuſculis & conſummatis, iuribus carnium expreſſis, & ſimilibus, quæ omnia ſumenda ſunt in mediocri quantitate, vt faciliùs concoqui valeant.

PRAXEOS

PRAXEOS MEDICÆ LIBER XVII.

DE FEBRIBVS.

PRÆFATIO.

MAGNA à non paucis Authoribus circa febrium theoriam, & therapiam volumina conſcripta inueniuntur; in quibus controuerſiæ innumeræ, & arduæ diſputationes agitantur. Quæ, vt in ſcholis vtiliſſimæ ſunt, imò & neceſſariæ; pleriſque tamen Medicis extra Academias artem exercentibus, tædium pariunt. Illi ſiquidem breuem atque dilucidam morborum theoriam expetunt, quæ eorum naturæ, cauſis, & ſignis, tam diagnoſticis, quàm prognoſticis intelligendis, & curationi (cui toti incumbunt) ritè obeundæ; ſufficiat. Nos in toto hoc opere, votis eorum ſatisfacere conantes, omnes controuerſias ablegauimus, earum tantùm quæ ad praxim maximè neceſſariæ viſæ ſunt, deciſiones breuiter exponentes. Quod etiam in febrium expoſitione obſeruauimus; & prætermiſſis omnibus controuerſiarum ambagibus, quæ in ſcholis ad nauſeam continuò tractantur; ea tantùm, quæ ad praxim maximè faciunt, expoſuimus. Hunc verò Librum clarioris doctrinæ gratia in tres ſectiones diſtribuimus, generalem illam diuiſionem ſequentes, quâ febres diuiduntur in ſimplices, putridas, & peſtilentes. Atque adeò huius Libri Sectio prima febrium ſimplicium. Secunda putridarum. Tertia verò peſtilentium explicationem continebit.

SECTIO PRIMA.

De Febribus ſimplicibus.

PRÆFATIO.

FEBRIS quæ ſimplex nominatur, in tres ſpecies ſubdiuiditur, quarum alia dicitur ephemera; alia ſynochus ſimplex, ſeu imputris; alia verò hectica. Ideò huius ſectionis tria erunt capita. Primum febris ephemeræ. Secundum ſynochi ſimplicis. Tertium hecticæ naturam & curationem explicabit.

CAPVT I.

De Febre ephemera.

FEbris ephemera plerumque generatur à cauſis externis, & corporis animique moribus vehementibus, vt irâ, curis, labore, dolore, vigiliâ, & inediâ, quibus ſpiritus inflammantur. Item ſomno & mœrore, quibus humores & vapores calidi intùs coërcentur. Item calefactione à ſole, igne, hypocauſto, quibus feruidus aër inſpiratione attractus, & per inſenſiles poros admiſſus ſpiritus inflammat. Item crapula, & præſertim cibo potúque calidiori magna copia ſumpto, vt piperatis, & vino generoſo, quibus vapores ſuſcitantur plures, quàm exhalare queant. Item excrementorum calidorum retentione, non ſolùm fæcum & vrinæ, ſed præcipuè fuliginum, quæ per habitum excludi ſolent, ſi pori inſenſiles claudantur à frigore, balneo aluminoſo, & ſimilibus.

A cauſis etiam internis generatur febris ephemera, vt bubone, aliiſque crurum, aut brachiorum tumoribus, præcipuè dum ſuppurantur; extremitatum eryſipelate, quando materia calido loco concluſa, non ſua putredine, ſed tantùm qualitate cor afficit. Item vaſorum obſtructione leui, qua fuligines retentæ febrem accendunt; vt in deſtillationibus ſolet fieri, dum illæ in calidis naturis, aut denſiori corporis habitu contingunt. Hanc febrem ſignificant, tam ex enumeratis cauſa aliqua prægreſſa; tum pulſus celer, frequens, magnus; reſpiratio etiam magna, & frequens, & capitis dolor & calor; frigoris, & horroris abſentia, necnon laſſitudinis ſpontaneæ, aut inappetentiæ. Aliquando tamen rigor, aut horror adeſſe poteſt, in iis videlicet, quæ à Solis ardore, vel frigore initium habent. Calor etiam adeſt tangentibus ſuauis, ac blandus, vrina concocta, naturali ſimilis, niſi ab obſtructione, vel cruditate immutetur. Intra 24. horas pleiúmque ſolet terminari, cum molli ſudore, licèt aliquando ad tertium diem extendatur: quem ſi tranſgrediatur, in ſynochum ſimplicem, aut putridam, vel hecticam degenerat.

Ad illius curationem antiqui maximè vtebantur balneo aquæ tepidæ, cuius etiam in ſtatu ſano vſus erat frequentiſſimus. Sed cum noſtris temporibus abierit in deſuetudinem, in huiuſmodi febre etiam obſoleuit, & minimè tutus habetur, propter plethoram, cacochymiam, putredinem, aut fluxionem, quæ in talibus corporibus poſſunt exiſtere, aut timeri ne accidant.

Sed potiùs curetur huiuſmodi febris victu refrigerante & humectante, vt cremore hordei, iuſculis refrigerantibus, potu hydroſacchari, ptiſanæ vulgaris, aut aquæ fontanæ, cum ſyrupo limon. aut capill. ven. permixto.

At verò pro cauſarum varietate curatio aliquantulùm varianda eſt. Sicque ephemeræ ab æſtu, vel Solis ardore competit victus refrigerans, tranſlatio ægri in

locum

locum frigidiorem; & oxyrrhodinum fronti, ſincipiti, & temporibus admotum, ſi dolor adfuerit, qui ab inſolatu vtplurimùm generari ſolet.

Si à frigore producatur, præſertim cùm æger ab exercitio æſtuans in aërem frigidiorem repentè ſeſe contulit, ſudor prouocandus eſt, maximè in fine acceſſionis.

Si à cutis denſitate & pororum occluſione, eadem debetur curatio; & vtrique huic cauſæ vinum oligophorum valdè dilutum concedendum eſt, quia meatus aperit, & ſudoris prouocationem adiuuat.

Si à labore duxerit originem, quies imperanda eſt, & victus vberior, ac concoctu facilis concedendus. Si à laſſitudine, frictiones celebrandæ. Iræ, animi tranquillitas & hilaritas opponenda eſt, piliſque frænanda cibo & potu refrigerante. Triſtitiæ eadem animi recreatio conuenit, & vini tenuis vſus. Si à vigiliis febris duxerit originem, ſomnus erit conciliandus. Si ab inedia, victus euchymus & refrigerans inſtituendus. Si à crapula vel cruditate, inedia & cibi abſtinentia conferet, non omiſſis ſtomachum roborantibus, ſumptis & admotis: necnon clyſtere molliente & laxante cruditatis portio erit auferenda. Si corruptio metuatur, vomitus proritandus eſt, vel purgatio inſtituenda. Si fiat ab obſtructione, aduertendum eſt, num plethora, vel cacochymia redundet; hiſque phlebotomia, aut purgatio decernenda eſt. Et ſi obſtructio facilè non reſoluatur, in alias febres morbus degenerat, quarum curationes ſuis locis erunt deſcribendæ.

CAPVT II.

De Synocho ſimplici.

CAuſæ ephemeram excitantes ſi incidant in corpus plethoricum, denſo habitu præditum, febrem ſynochum inducunt. Solus tamen ſanguis abundans, venas infarciens, pluresque vapores producens, quàm expirare valeant, hanc febrem producere potis eſt.

Hanc ſignificant corporis habitus craſſus, tumidus; color corporis, & faciei rubicundus; capitis dolor tenſiuus, ſomnolentia, pulſatio temporum, inquietudo, pectoris anguſtia, reſpiratio difficilis, & frequens; pulſus magnus, æqualis, frequeus, plenus; venæ ſanguine turgidæ, vnde laſſitudo tenſiua oritur; vrina craſſa, colore à naturali parùm recedens, ſed paulò rubicundior; calor ad tactum mitis, halituoſo vapore perfuſus; febris æqualiter procedit; nempè vel in eodem tenore perſiſtit: vel decreſcit paulatim, vel creſcit æqualiter, non per interualla remittit. Vnde tres illius petuntur differentiæ. Quæ enim continuò augetur, epacmaſtica; quæ continuò decreſcit, paracmaſtica; quæ eundem tenorem ſeruat, homotonos ſeu acmaſtica nominatur. Ad quartum diem extenditur, & aliquando ad ſeptimum; tum hæmorrhagia, vel ſudore terminatur, ac ſi vlteriùs protrahatur, in ſynochum putridam degenerat.

Illius curatio ſanguinis euacuatione, refrigeratione, & meatuum apertione perficitur. Galenus 9. *meth. c.* 4. duobus remediis eam abſoluit, miſſione ſanguinis ad animi deliquium, & aquæ frigidæ largo potu.

Venæ ſectio in hoc affectu abſolutè neceſſaria eſt, cùm à ſanguinis copia generetur; eaque ſtatim celebranda, quacumque horâ vocatus fuerit Medicus, niſi ventriculus cibis refertus fuerit, quorum concoctio expectanda eſt per aliquot horas. Et licèt copiosè ſanguis mittendus ſit, dicátque Gal. *loco ſuprà citato*, ſe pleroſque hac febre laborantes ſubitò curaſſe phlebotomiâ vſque ad animi deliquium, quam ſequebatur alui fluxus, vomitus bilioſus, & ſudor copioſus. Attamen noſtris hiſce temporibus obſoleuit largior illa ſanguinis euacuatio, quæ non vacat periculo, cùm referat ipſe Gal. *lib. de cur. rat. per venæ ſect. c.* 12. tribus Medicis contigiſſe, talem phlebotomiam celebrantibus, vt pro animi deliquio mors aduenerit. Satius igitur eſt repetitis vicibus eam ſanguinis quantitatem educere, quæ ad morbi curationem neceſſaria eſt.

Ante venæ ſectionem, ſi aluus non ſit libera, aut inteſtina cruditatibus ſcateant, clyſter emolliens, & laxans iniiciendus eſt.

Aquam frigidam quod attinet, eam Galenus tanta copia exhibendam eſſe præcipit, vt æger palleſcat, tremat, & toto corpore refrigeretur; ſicque aſſerit eam calorem igneum extinguere, ſolidas partes roborare, inutiles humores per aluum, per vrinas, & per ſudores excernere. Ad illius autem exhibitionem multas cautiones adhibendas præcipit, nempè, vt in vigore febris, concoctionis ſignis apparentibus, exhibeatur; vt æger per ſanitatem frigidæ aſſuetus ſit, firma habeat viſcera, & ſucci plena; corpus euſarcum, & quadratum; viribus polleat validis atque conſtantibus, non ſit refertus craſſis viſcidiſque humoribus, neque tumorem aliquem habeat in viſceribus, neque ventriculus, gula, aut neruoſum genus debilia ſint. Alioqui ſi conditiones iſtæ defuerint, periculum eſt, ne in ſpirandi difficultatem, hydropem, tremorem, conuulſionem, lethargum, aut alium grauem affectum præcipitetur. Obſoleuit etiam hoc remedij genus noſtro hoc ſæculo, cùm omnes iſtas conditiones obſeruare difficile ſit, & ex præpoſtero illius vſu tanta immineant pericula. Satiùs enim eſt aliis remediis ſanguinem, & totum corpus refrigerantibus, iiſque tutioribus, vti; vt iulepis, & aperientibus emulſionibus, epithematis, linimentis, & omnino victu refrigerante. Iulepi parantur ex decocto hordei, aut acetoſæ, & cichoraceorum; vel aquis cichorij, endiuiæ, acetoſæ, lactucæ, additis ſyrupis de cichorio ſimpl. limon. granat. oxyſaccharo, &c. Quibus etiam, ad maiorem aperiendi & refrigerandi vim iis conciliandam, guttulæ aliquot ſpiritus vitrioli, aut ſulphuris addi poſſunt. Si aquæ deſtillatæ crudiores videantur, leuiter bulliant cum modico ſpecierum triaſantali, vel diamargariti frigidi.

Emulſiones in hunc modum parari poterunt.

℞. Amygd. dulc. excorticat. & macerat. in aqua roſ. Vnc. j. quat. ſem. frig. maj. & papau. albi, ana ℥. ij. Contundantur in mortario marm. ſenſim affundendo aquæ hordei ℔ j. ß. In colat. diſſolue ſacchari roſac. Vnc. iij. Fiat emulſio pro tribus doſibus, bis in die ſumendis. Quæ maximè conueniet, & iulepis præferetur, ſi vigiliæ adfuerint.

Epithemata cordi & hepati admouenda, in hunc modum parabuntur.

℞. Aquæ roſar. bugloſſi, & lactucæ, ana Vnc. iij. aceti roſac. Vnc. j. pulu. elect. diamarg. frig. ʒ. j. ſem. camphoræ gr. vj. Fiat epithema, admouendum regioni cordis.

℞. Aquar. endiu. cichor. acetoſæ, ana Vnc. iiij. aceti roſac. Vnc. j. ſem. trium ſantal. ʒ. ij. ſem. Fiat epith. admouendum regioni hepatis.

Linimentum refrigerans hepati & lumbis admouendum ex oxyrrhodino, vnguento roſaceo, refrigerante Galeni vel curato ſantalino oxycrato ablutis.

Si morbus protrahi videatur, à phlebotomia purgatio inſtituenda eſt, ne ſeroſa &ললিও bilioſa excrementa putreſcant, indéque putrida febris oriatur. Remedia tamen vſurpanda, quæ citra calorem, & agitationem id præſtent, vt caſſia, manna, ſyrupus roſac. tamarindi, catholicum, & ſimilia.

Huc accedat conueniens victus ratio, nempe refrigerans & humectans, eáque tenuis, ex iuſculis, cum herbis refrigerantibus paratis; prunis & pomis acidis coctis, cremore hordei, vel panatellis.

Potus ſit decoctum hordei, aqua ſimplex cocta, vel in quam panis immerſus ſit, vel cum ſyrupo capill. ven. limonum, aut granat. permixta.

CAPVT

CAPVT III.

De Febre hectica.

HEctica febris, ſeu habitualis occupat partes ſolidas, quæ corporis habitum conſtituunt, & vulgò dicuntur ſpermaticæ, vel carnoſæ; tum etiam ratione illarum partium magis fixa eſt & radicata, quàm aliæ, quæ ſunt in ſpiritibus aut humoribus. Eam quoque ob cauſam habitualis dicitur, quòd in habitu conſiſtat, ac difficile à ſubiecto remoueri poſſit.

Multiplices habentur huius febris diuiſiones. Primò enim alia eſt hectica primaria; quæ à principio inuadit; alia ſecundaria, quæ aliis febribus ſuccedit. Secundò, febris hectica vel ſimplex eſt & ſolitaria, vel cum febre putrida complicata. Tertio, alia à corde incipit; alia ab aliqua parte, vt pulmone, hepate, liene, renibus, vtero, aliiſque partibus inflammatis, vlceratis, corruptis, aut aliquo alio graui morbo obſeſſis. Et hæc febris quamvis ἕξιν habeat in corde, & toto corpore, ſymptomatica tamen vulgò dicitur, propter primam originem, quam ab aliis partibus ſortita eſt.

Tres hecticæ gradus conſtituuntur à Galeno. Primus eſt ipſum febris hecticæ initium, in quo vix corpus extenuatur; rorida tamen corpori humiditas efferueſcit, abſumitur, & exſiccatur. Secundus complectitur augmentum, in eóque eſt euidens corporis extenuatio, & carnoſa, atque adipoſa ſubſtantia poterit. Tertius ſtatutum morbi, & poſtremum illius tempus continet; nunquam enim vergit ad declinationem, cum in eo gradu ſit incurabilis: tum namque ſubſtantia corporis fibroſa & membranoſa conſumitur, corpuſque ita extenuatur, vt facies Hyppocratica ſit, & oſſa pellibus, tantùm circumtecta appareat. Poſtremus iſte gradus maraſmus nominatur, vel potius hectica maraſmôdes: cùm in vero maraſmo frigiditas cum ſiccitate coniungatur.

Cauſæ febris hecticæ diuiduntur in externas, & internas. Ad externas referuntur quæcunque reliquas etiam febres generare poſſunt, ſi continua & vehemens ſit calefaciendi actio, vel corpus huic febri concipiendæ aptum occurrat. Tales ſunt calor Solis, aut ignis, exercitium vehemens, cibi & potus calefacientes, excretiones immodicæ, vt in diarrhœa, & dyſenteria; animi pathemata vehementiora, ac denique inedia in corpore bilioſo, calido & ſicco; cùm dicat Galenus diatritarios, huiuſmodi corpora in febres ardentes & hecticas, abſtinentiâ cibi triduanâ, perduxiſſe.

Cauſæ internæ ſunt febres ardentes, & peſtilentes, quæ humidum cordis abſumunt celeriter. Tum febris lenta diuturna. Tum etiam affectus peculiaris alicuius viſceris, vt inflammatio, vlcus, vel putredo alicuius humoris in eo contenti; vel denique ipſius membri corruptio, quæ febrem lentam & hecticam facere ſolent.

Horum affectuum membra peculiaria obſidentium, & febrem hecticam producentium exempla habemus ſatis manifeſta. Nam quod ad inflammationes attinet, Galenus ex inflammatione ſepti tranſuerſi ſe hecticam vidiſſe refert. Ex vlcere verò hecticam complicatam in phthiſi quotidie animaduertimus. Putredo humoris in viſcere contenti fit in obſtructionibus magnis, vel abſceſſibus frigidis. Membri denique corruptio in pulmone ſæpè contingit; aliquando in iecore, in hominibus vinoſis, & qui calidis multis vtuntur aromatibus: ſanies enim quædam in hepate gignitur, quâ illius ſubſtantia corrumpitur. Hanc febrem ſe aliquando vidiſſe Fernelius affirmat, & ſigna illius eſſe dicit, quòd vinum auidiſſimè cupiant, carnes verò maximo odio proſequantur.

Cognoſcitur febris hectica ſimplex, quòd continua ſit, ſine vlla acceſſione, ſemper ſibi ſimilis, non creſcens, nec decreſcens, niſi quòd augetur vna, duabus, aut tribus horis à cibo. Calor in hypochondriis primo tactu mitis, pòſt acer, mordax, aridus. Pulſus paruus, frequens, & celer; febrem non percipiunt ægri, pigri ſunt, & ad motum deſides, & cum difficultate mouentur, eò quòd virtus langueat. Arteriæ calidiores ſunt partibus circumſtantibus, quod tactu poſt lotionem ex aqua frigida dignoſcitur. Vrina naturali ſimilis eſt, tum colore, tum ſedimento. In progreſſu oleoſa ſupernatant, & ſedimenta farinacea ſunt, quod eſt ſignum colliquationis.

Speciatim verò non ſolùm ſingulos gradus; ſed etiam imminentem febrem hecticam ita dignoſcere poſſumus.

Imminens febris hectica dignoſcitur, ſi cauſæ prædictæ præceſſerint; nempè ſi febris ardens in corpore calido ſicco, raræ contexturæ, in aëre æſtuante præceſſerit, periculum eſt, ne æger in febrem hecticam incidat. Et remedia eam præcauentia vſurpanda ſunt.

Primus hecticæ gradus, ſi cum putrida fuerit coniuncta, difficillimè dignoſcitur: ſi ſola ſit, non facilè. In prima die omnia ſigna ephemeræ. In die ſequenti augetur ariditas, non calor. Tertiâ die non repetit, non aucta euidenter, non diminuta. Ac tandem vnâ, aut duabus horis poſt cibum caliditas nonnihil aucta apparet.

In ſecundo gradu æger non percipit ſe febrire, quamuis percipiat alterationes à cibo. Ariditas manifeſta eſt, pulſus minor & celerior, cum duritie quadam.

Tertij gradus ſigna ſunt manifeſtiſſima, oculi concaui, ſordes in iis ſiccæ, & ſqualor, oſſium prominentiæ conſpicuæ, viuidus flos coloris extinctus: cutis vniuerſa arida, præcordia vehementer contracta, vt videantur carere inteſtinis. Pulſus ſentitur ſub ventriculo in omnibus extenuatis.

Quia verò febris putrida cùm hectica non rarò copulatur, vtraque exactè diſtinguenda eſt, cùm maximi ſit in curatione momenti, quæ admodùm varia tunc temporis exiſtit. Hæc autem complicatio dignoſcetur, comparando ſigna hecticæ propoſita, cum ſignis febris putridæ, quæ infrà ſuo loco deſcribentur.

Primus gradus facilè curatur. Tertius, vt dictum eſt, incurabilis eſt. Secundus medio modo ſe habet, & quo magis accedit ad primum, vel tertium, ita faciliùs, aut difficiliùs curatur. Frequentiùs accidit febris hectica à decimo octauo anno ad trigeſimum quintum: eo enim tempore calor intenſior eſt, faciliúſque marcorem inducit. Qui verò ante hanc ætatem, vel paulò pòſt hecticâ corripiuntur, faciliùs euadunt, ac nonnunquam curantur; vel longo tempore palliatione vitam protrahunt, præcipuè verò mulieres.

Ad curationem huius febris primùm aduertendum eſt, num hectica pendeat à partis alicuius morbo: tunc enim curatio ad eum morbum dirigenda eſt: tum etiam num ſimplex ea ſit, an complicata cum febre putrida. Et in hoc caſu, putrida primùm tollenda eſt venæ ſectione, & purgatione, nec non remediis aperientibus, & putredinem inhibentibus, febre interim hectica non neglectâ. At verò ſi ſimplex & ſolitaria ſit febris hectica, ſolis refrigerantibus & humectantibus, necnon analepticis curatio abſoluitur; quorum materia ex diæta, & pharmacia erit deſumenda.

Diæta, vt in omnibus chronicis affectibus multùm poteſt, in hoc præſertim plus præſtat, quàm medicamenta. Illa idcircò exactè præcipienda eſt, vt ſcilicet ad totius corporis refrigerationem, & humectationem dirigatur. Aër itaque ſi natura ſua mediocriter frigidus ſit; vel temperatus, tali vtendum eſt; ſin minus, corrigendus, ita vt ad frigidum & humidum declinet. Ea ratione Galenus 10. *method. cap.* 8. æſtatis tempore,

aëre exiſtente calidiori, ægrum degere præcipit in loco ſubterraneo, qui frigidiſſimus ſit, & maximè perflatus, & ad Septentrionem vergens. Quo ſolo remedio nos hecticum, extremâ macie confectum, intra menſem reſtitutum vidimus. Deinde caliditas aëris in conclaui alteranda eſt aquâ frigidâ, de vaſe in vas transfusâ, cuius etiam ſtrepitu ſomnus conciliatur; tum etiam pauimento aquâ frigidâ ſubinde aſperſo, vel herbis refrigerantibus in illo frequenter ſparſis: turbâ quoque hominum ingredi prohibitâ: nam hoc quoque cubiculum calefacit. Quando verò aër frigidiſſimus eſt, eum eſſe admittendum Galenus præcipit, quatenus reſpirando attrahitur, vt qui calorem cordis maximè refrigeret; quamvis minimè conferat, quatenus extrinſecus ægrum contingit, quòd cutis poros condenſet, & tranſpirationem prohibeat. Attamen maius fore ex frigida inſpiratione commodum affirmat, quàm ex cute condenſata incommodum, præſertim cùm illud vitari poſſit, operimentis corpus probè muniendo. Aduerte tamen, ſi febris hectica fuerit ex vlcere pulmonis, aërem frigidum non conuenire ratione vlceris, ſed temperatum in actiuis, ad calidum vergentem; in paſſiuis ſiccum. Quâ ratione Galenus phthiſicos mittebat ad Tabias, montem Veſuuium dictum, vbi aër ſiccior erat.

Cibi eſſe debent refrigerantes & humectantes, citóque nutrientes, iuſcula pulli, gallinæ, capi, vituli, hœdi, veruecis, vitelli ouorum, cum hordeo mundato, lactuca, portulaca, endiuia, borrag. acetoſa, carnes vituli, hœdi, porcelli phaſiani, perdicis, lepuſculi, & ſimilium; panatellæ, hordeata, auenata, oryzata, cum ſaccharo, & paucis amygdalis, vel potiùs cum ſem. frig. maioribus. Carnes elixæ præferuntur aſſis, quæ faciliùs inflammantur, & in bilem vertuntur; elixa magis humectant. Si tamen aſſis æger delectetur, ea minùs coquenda ſunt, & temperanda ſucco limonum, citrij, arantiorum, vel omphacio inſulſo.

Piſces vſurpari poterunt, quia refrigerant & humectant. Sed eligendi ſaxatiles, & qui tenerâ carne ſunt præditi, in mari, aut aquis puris natantes.

Inter fructus poma laudantur, quia frigidum ſanguinem generant. Conueniunt quoque pyra, pruna damaſcena, & briniolenſia cocta cum ſaccharo, tum etiam paſſulæ mundatæ, quæ in ſequentem modum præparatæ corpus alunt citra calefactionem.

℞. Paſſul. mundat. ℔. j. Temperentur in aqua endiuiæ, bugloſſi, & roſar. & abluantur diligentiſſimè, vt vis laxandi amoueatur. Poſteà in iiſdem aquis decoquantur leuiter, addito pauco ſaccharo ad perfectionem, cum quo ſeruentur vſui, iſque vtatur manè, & poſt ſingulos paſtus.

Quia verò hectici infixum habent ſolidis partibus calorem, quo alimenta facilè & promptè diſſipantur: illis ideò præſcribere ſolent Practici alimenta ſolida, & viſcoſa, extremitates animalium, carnes limacum, cancrorum, teſtudinum, ranarum. Cùm enim illæ carnes viſcoſæ ſint & humidæ, facilè agglutinantur partibus, nec facilè abſumuntur à calore febrili: ſícque partium ſolidarum ſiccitatem remorantur. Non deſunt tamen qui hæc alimenta reiiciant, quia ægrè concoquuntur, & magnum ventriculo negotium faceſſunt. Quod diſſidium ita conciliatur. In hectica incipiente, dum adhuc robuſta eſt facultas coctrix, conueniunt hæc alimenta craſſa & viſcoſa. In confirmata verò non ſunt exhibenda, quòd difficilè concoquantur. Adde quòd ita præparata & elaborata exhibeantur, vt facilè concoqui poſſint, nempè vel elixantur ad conſumptionem, vel contuſa ex illis parantur. Inter alia teſtudines terreſtres maximè laudantur ad hecticas febres, non ſolùm ſimplices, ſed tabificas; & variis modis præparantur. Vel enim in aqua decoquuntur, donec diſſoluantur. Mox corticibus abiectis, caro ab oſſibus ſeparata rursùs coquitur, cum cichorio, acetoſa, borragine, hordeo mundato, & prunis in hectica ſimplici. At in hectica pulmonis coquitur cum foliis rubi, portulacæ & plantaginis. Ius bibatur, & carnes edantur per dies viginti. Vel contuſum ex iis paratur, vel conficiuntur paſtilli ex carne teſtudinum, cocta in aqua hordei cum amygdal. dulcibus, pineis, ſem. frigidis, & ſaccharo. Qui leuiter concoquuntur in furno, & in prandio ac cœna exhibentur. Formula talis eſſe poterit.

℞. Carnis teſtudinis in aqua hord. elixatæ Vnc. iv. amygd. dulc. infuſ. in aqua roſ. Vnc. vj. pineor. eodem modo infuſ. Vnc. ij. quat. ſem. frig. maj. an. Vnc. j. aniſi non puluerati, ſed in furno leuiter cocti Drach. j. ſem. cinnam. ʒ. ij. ſacchari in aqua roſ. diſſoluti ad pondus omnium, fiant morſuli.

Loco teſtudinum vſurpatur pulpa caponis, & perdicis, fitque confectio, quæ vulgò *paſta regalis* nominatur, ad hecticos inſtaurandos idonea, in hunc modum.

℞. Pulpæ caponis, & perdicis elixatæ, an. Vnc. iij. amygd. dulc. in aqua roſac. macerat. ℥. iv. pinearum ℥. j ß. ſem. papau. albi ʒ. ij. gummi arabic. & tragacanthæ, an ʒ. j ß. manus Chriſti perlatæ ℥. ij. Cum pauca aqua roſarum fiat paſta regalis, auro obducta.

Iis qui infirmiorem habent ventriculum, gelatinæ, iura & deſtillata inſtaurantia exhibentur. Gelatina in hunc modum parari poterit.

℞. Caponem electum, poplitem vituli, vel femur veruecis, pedes vituli num. 2. aut veruecinos num. 6. Coquantur in aqua fontana ad ſufficientem conſumptionem. Iuſculum coletur per expreſſionem, & pinguedo remoueatur. In colat. diſſolue ſacchari albi ℔. j. albumina ouor. num. 6. croci, vel cinnam. parum. Agitentur ſimul, poſteà bulliant leuiter, ac tranſmittantur per manicam Hippocratis bis aut ter. Tandemque iuſculum excipiatur in vaſculis, vbi concreſcet in gelatinam. Si croci aut cinnamomi ſapor diſpliceat, vel magis refrigerantem gelatinam deſideres, adde eorum loco ſuccum limonis vel citri vnius.

Iurà inſtaurantia variis modis parari poſſunt. Hoc cæteris longè præſtat.

℞. Caponem benè habitum, Deplumetur, exenteretur, ac in fruſta diuidatur, à quibus pinguedo & pellis detrahantur. Adde, ſi vis, carnem vituli aut veruecis etiam in fruſta diuiſam, & ab omni pinguedine liberam. Ponantur in olla vitreata, in cuius medio ſit craticula ex ligno, aut alia materia confecta, ſuper quam fruſtula dicta ita concinnentur, vt ollæ fundum vacuum remaneat. Poſteà olla optimè clauſa ſuo operculo, probè lutato cum farina aqua ſubacta, ponatur in B. M. bulliente per quinque horas. Diſtillabit in fundum ius limpidum, cuius cochlearia duo vel iij. cum iuſculis, aut per ſe, ter aut quater in die exhiberi poterunt.

Huiuſmodi carnium diſtillationes per deſcenſum factæ hecticis inſtaurandis ſunt valdè idoneæ, Quæ verò per aſcenſum fiunt, licèt ſpiritus reficiant, minimùm tamen nutriunt, ac ſolidam ſubſtantiam non reſtaurant.

Potus ſit aqua hordei, vel ſola, vel cum ſyrupo acetoſo, aut granatorum mixta, vel aqua panata cum pauco ſaccharo. Si tamen ventriculus admodùm infirmus fuerit, vinum, aquoſum & valdè dilutum concedendum eſt, quod coctionem, & diſtributionem iuuat. Galenus 10. *meth. cap.* 5. & 6. aquam frigidam exhibet, eâque ſe multos à maraſmo præſeruaſſe gloriatur. Attamen in illius exhibitione maxima cautio adhibenda eſt. Dum enim corpus valdè extenuatum eſt ne puſillus calor omninò extinguatur. Idcircò imminente hecticâ tantùm conferre poteſt, aut in eius principio, & in aſſuetis, & corpore adhuc ſatis copioſo ſanguine referto.

Motus corporis non conuenit, ſed quies potius imperanda eſt; quamvis ante cibum, ſi vires ferant, idoneum eſſe poſſit leue aliquod exercitiũ; aut eius loco

molles

molles frictiones, non multæ, inſtitui poſſunt, præcipuè ſtatim à ſomno, incipiendo ab inferioribus partibus: nam internos humores ad exteriora euocant. Et fricandus tantùm æger, donec leuis rubor apparere incipiat: nam ſi vlteriùs pergatur, corpus exſiccabitur. Coitus in primis fugiendus eſt, quo corpus maximè reſoluitur.

Somnus nec longior, nec breuior ſit. Nam longior viſcerum calorem auget, recurrente ad interiora calore: breuior corpus magis exſiccat. Minùs tamen incommodi ex paulò longiori, quàm ex iuſto breuiori oritur, quià ſomnus valdè humectat, quod in hac febre maximè expetendum eſt. Dormiant in molli ſtrato, eóque laneo, non plumeo, commodámque latitudinem habente. Lintea ſæpe immutent, quæ aquâ roſarum anteà irrorata fuerint.

Aluus ſi pigrior fuerit, proritetur glande aut clyſtere, ex iuſculo pulli cum hordeo, malua, & violaria parato: addendo caſſiam, mel violac. butyrum, & vitellos ouorum.

Denique animus in tranquillitate & hilaritate ſeruandus eſt, fugiendo vehementes animi perturbationes; vt iram, triſtitiam, metum.

Ex pharmacia deſumuntur medicamenta hecticis idonea, tum interna, tum externa. Inter interna, primùm purgantia conſideranda ſunt: cum adiectio hîc magis neceſſaria ſit, quàm detractio, vix ea conuenire poſſunt, niſi hecticæ putrida adiuncta ſit. Si tamen prima regio excrementis referta videatur, propter cruditates à debili ventriculo productas, tutò purgatio inſtitui poterit ex caſſia, manna, aut ſyrupo roſaceo. Imò verò aliquando, ſi vires non ſint debiles, exhiberi poterit infuſum thei, cum decocto prunor. tamarind. myrobal. bugloſſi & violar.

Alterantia verò medicamenta in formam iuleporum, iuſculorum & emulſionum redigi poterunt in hunc modum.

℞. Aquar. endiu. lactucæ, acetoſæ, an. ℥. iv. ſyrupi violacei, nymphææ, pomor. ana ℥. j. Miſce. Fiat iulep. pro tribus doſibus, bis in die ſumendis, & per plures dies continuandis. Vel

℞. Hord. integr. P. j. fol. endiu. cichor. lactucæ, pimpinellæ, ana M. j. flor. borrag. bugloſſi, violar, & nymphææ, ana P. j. prunor. damaſc. par. iij. Coquantur ad ℔. j. ß. In colat. diſſolue ſyrupi de cichorio ſimplicis, & de nymphæa, ana ℥. ij. Fiat iulep. pro iiij. doſibus.

Ex iiſdem ſimplicibus cum pullo gallinaceo, vel gallina iuniori decoctis, parari poteſt iuſculum ad eundem vſum. Vel

℞. Rad. chinæ ʒ. j. ß. hordei integri P. ij quat. ſem. frig. maj. ℥. ß. Contundantur, iiſque impleatur venter capi, aut pulli iunioris. Fiat iuſculum; cui adde ſacchari roſac. ℥. ß. Capiat per longum tempus. Reficit, & impinguat.

℞. Amygdal. dulc. excortic. & in aqua frig. infuſar. ℥. j. ſem. quat. frig. maj. & papau. albi, ana ʒ. j. Contundantur in mort. marmor. ſenſim affundendo aquæ hord. ℔. j. In colat. diſſolue manus Chriſti perlatæ ℥. iv. Fiat emulſio pro tribus doſibus.

Si intenſiùs refrigerare eſt animus, adde vnicuique doſi iulepi, vel emulſionis, ſalis prunel. ℈. ij. vel ʒ. j.

In vſu refrigerantium hoc obſeruandum, ne potentiora ſtatim, & frequenter vſurpentur; calorem enim debilem poſſent extinguere. Vtilius autem eſt ſenſim quàm ſubitò refrigerare. Humectantia verò ſemper tutiora ſunt, quàm refrigerantia, quia lentè ſuas exercent operationes.

Dum prædicta remedia vſurpantur, viſcerum corroborationi incumbendum eſt opiatâ conuenienti, quæ in hunc modum confici poterit.

℞. Conſeruæ flor. borrag. bugloſſi, & violar. ana ℥. j. conſeruæ flor. nymph. ℥. ß. pulu. electar. diamarg. frig. ℈. iv. raſuræ eboris, oſſis de corde cerui, ana ʒ. ß. margarit. præp. & coralli præp. an. ℈. j. fol. auri num. iij. Cum ſyrupo de pomis, fiat opiata.

In ſumma extenuatione, clyſteres nutrientes frequenter iniiciendi ſunt, ex iuſculo pulli, vel capitis veruecis, cum ſaccharo, & vitellis ouorum. Eorum autem quantitas exigua eſſe debet; alioqui compreſſis inteſtinis vim expultricem irritarent.

At inter cætera remedia hecticis maximè idonea, lac principem locum obtinet, cùm omnibus dotibus præditum ſit, quæ in hoc morbo deſiderari poſſunt, quippe quod refrigerandi & humectandi vi præditum eſt; multùm nutrit, & facilè diſtribuitur. In illius vſu eædem cautiones adhibendæ ſunt, quæ in phthiſeos curatione fuerunt propoſitæ.

Inter remedia externa balneum aquæ dulcis primas obtinet; potenter enim refrigerat & humectat, partéſque externas relaxat, vt promptiùs alimentum excipiant. Apud veteres balneorum vſus erat frequentiſſimus, & quatuor partes habebant. In prima nonnihil calida exuebantur. In ſecunda erat ſolium aquæ calidæ. In tertia ſolium aquæ frigidæ. In quarta verò ſudores, & madores abſtergebantur. Galenus 10. *meth. cap.* 19. harum balnei partium vſum ita moderatur, vt ægri in primam partem balnei deducantur, quæ vapore balnei incaleſcebat, vt pori aperiantur, deinde oleo dulci perfuſi, in aqua calida immergantur ad corporis humectationem: pôſt repentè in aquam frigidam iniiciantur, ſubitóque educantur, exſiccentur, oleóque inungantur, vt poris condenſatis humiditas inducta retineatur. At verò cùm iamdiu obſoleuerit illa antiquorum in balneorum vſu diligentia, à Practicis etiam noſtris derelicta eſt illa hecticorum balneandorum methodus, quæ nec ſatis tuta iudicatur. Siquidem metuendum eſſet, ne frigidæ occurſu repentino corpus læderetur; ægérque ſubitum contrariarum qualitatum occurſum ægrè ferret. Conſultiùs enim, & compendioſiùs ab iis factum eſt, dum ægros in balneum aquæ moderatè calidæ coniiciunt, manè, depoſitis excrementis naturâ vel arte, duabus vel tribus horis poſt aſſumptum iuſculum, vel lac, vel vitellos ouorum: in quo tamdiu æger immorari debet, donec ſpontè tepeſcat, ac tandem refrigeretur. Cùm enim Galenus balneum frigidum poſt calidum, adeò neceſſarium cenſuerit, vt calidum ſine frigido nihil prodeſſe exiſtimet: frigidæ vices ſupplentur, ſi tamdiu æger in balneo moretur, donec ſpontè tepeſcat, & refrigeretur. At ſi nimis tardè hæ mutationes fiant, vt æger tædio afficiatur; aquæ frigidæ affuſione balneum ad libitum tepeſcere & refrigerari poterit. Hæc tamen cautio adhibenda eſt, vt cùm triplex qualitas in eodem balneo haberi poſſit, æger in calida parum immoretur, in tepida diutiùs, in frigida minimum.

Licèt autem antiqui ex aqua ſimplici balnea parare conſueuerint, vtiliùs tamen eſt ea magis humectantia efficere, decoctis in iis herbis emollientibus & humectantibus, vt maluâ, althæa, violariâ, &c. vel hordeo & amygdalis contuſis, præcipuè æſtatis tempore, quia balneum ex decocto herbarum citiùs corrumpitur. A balneo æger linteis calidiuſculis molliter detergendus eſt. Poſteà verò inungendus oleo violaceo, amygdal. dulc. cum butyro inſulſo. Poſtmodùm, vbi parum requieuerit, iuſculum, vel alium ferculum ei exhibendum eſt.

Balneum ex hydrelæo à Zacuto Luſitano maximè laudatur *obſeru.* 35. *lib* 3. *Praxis admirandæ*; eóque aſſerit iuuenem quendam curatum fuiſſe, cui balneum ex aqua ſimplici, & lac caprinum nihil profuerant. Tantæ vtilitatis rationem ex eo deſumit, quod balneum ex aqua dulci paratum, cui olei copia adiuncta ſit, tenſas partes emollit; ſiccas, & arefactas humectat; & poros obſtructos, ac præ ſiccitate conniuentes aperiendo, ad extimas, maximéque diſtantes corporis partes, alimentum attrahit.

Quando æger non poteſt vti balneis, admoueantur epithemata cordi, & hepati, in hunc modum compoſita.

℞. Aquæ roſar. nymphææ, & portulac. ana Vnc. iij. ſucci granatorum ℥.j. pulu. electar. diamarg. frig. ʒ.ij. oſſis de corde ceruí ℈.j. camphoræ gr. iv. Fiat epithema, cordi admouendum.

℞. Aquar. endiu. lactucæ, & cichorij, ana Vnc. iij. aceti roſac. ℥.j. trium ſantal. ana ℈.ij. ſpodij ex ebore ℈.j. Fiat epithema, hepati admouendum.

Poterit etiam inungi regio hepatis vnguento roſaceo, vel cerato ſantalino. Verùm oleis, & vnguentis parciùs vtendum, quia febrem aliquando augere poſſunt.

Inter ſymptomata, quæ huic morbo ſuperuenire ſolent, præcipuum eſt alui fluxus, qui ægros ad interitum ſolet perducere. Qui quidem frænandus eſt decocto hordei excorticati, & toſti pro potu ordinario, ſyrupo cydoniorum, roſar. ſiccarum, lacte chalybeato, oryzâ cocta in lacte, & ſimilibus.

SECTIO II.

De Febribus putridis.

PRÆFATIO.

FEBRES putridæ diuiduntur in continuas, & intermittentes. Continuæ generantur, quando putridus vapor, ſeu calor præter naturam, qui à putreſcentibus humoribus oritur, continuò cor affligit, calorémque continuum in eo excitat, vnde etiam febris calor in vniuerſum corpus continuò diffunditur. Intermittentes verò fiunt, quando ijdem vapores per interualla quædam ad cor deferuntur.

Continuæ rursùm diuiduntur in eſſentiales, ſeu primarias, & ſymptomaticas. Primariæ, ſeu eſſentiales dicuntur, quando putredo in venis communibus, & extra partes priuatas accenditur. Symptomaticæ verò, quando in parte peculiari inflammatâ putredo, aut ſuppuratio fit: è qua ob vaſorum communionem vapor putridus cordi continuò communicari poteſt; quales apparere ſolent in pleuritide, peripneumonia, hepatitide, aliarúmque partium internarum inflammationibus. Continuæ primariæ rurſum duplices ſunt. Aliæ enim ſine vlla exacerbatione, aut remiſſione, à principio ad finem porriguntur, & συνοχοὶ ſeu continentes appellantur. Aliæ verò manifeſtas habent exacerbationes & remiſſiones, & συνεχεῖς ſeu continuæ, generis nomine ſolent appellari. Et illæ rursùm ab exacerbationum, & remiſſionum diuerſitate, in tres ſpecies diuiduntur. Aliæ enim tertianæ continuæ dicuntur, quæ tertio quoque die exacerbantur. Aliæ quotidianæ, quæ ſingulis diebus. Aliæ verò quartanæ, quæ quarto quoque die reduplicantur. Intermittentes etiam in tertianas, quartanas, & quotidianas diuiduntur; provt earum paroxyſmi tertio, vel quarto quoque die, vel ſingulis diebus regredi conſueuerunt. Aliæ etiam dantur febrium differentiæ, quæ vel accidentales ſunt, vel ex prædictarum compoſitione ortæ, quas omnes ſigillatim & breuiter explicabimus.

* * *

CAPVT I.

De Febribus putridis continuis.

ETſi variæ ſint febris putridæ continuæ ſpecies, earum tamen omnium curationem ſimul deſcribere ſtatuimus, eò quòd eadem ferè omnibus conueniant remedia, quorum nonnulla ſecundùm magis & minùs tantùm varianda ſunt: quod ex Medici iudicio, & artis vſu magis, quàm præceptis particularibus dependet. Nos tamen, quantùm fieri poterit, in quo vnaquæque differat, ſuis locis annotabimus.

Febres continuæ primariæ, ſeu eſſentiales generari ſolent ex putredine humorum, qui in venis, & arteriis maioribus continentur. Et pro varia humorum putreſcentium natura variæ ſpecies emergunt.

Synochus putrida nullis paroxyſmis, aut exacerbationibus diſtinguitur, ſed illius vniuerſum tempus vnâ veluti acceſſione conſumitur, quæ à principio ad finem pertingit. Eiuſque, ſicuti & ſimplicis, tres conſtituuntur differentiæ. Quarum prima eſt, quæ à principio ad finem æqualis perdurat. Secunda, quæ paulatim augetur. Tertia, quæ paulatim decreſcit. Prima acmaſtica, ſeu homotonos nominatur, fitque cùm toto morbi decurſu par eſt modus putredinis. Secunda epacmaſtica dicitur, cum plus putreſcit, quàm diſſipatur. Tertia pacmaſtica appellatur, cum minùs putreſcit, quàm diſſipatur. Licèt autem huiuſmodi febres continuò creſcant, aut decreſcant, aut eundem tenorem ſeruent; hoc tamen non impedit, quin illæ quatuor habeant tempora, ſi ad ſalutem terminentur; ſed alia longiora, alia breuiora, ſi iuxta ſymptomatum vehementiam conſiderentur. Sic enim homotonos breuiſſimum habet principium & augmentum; longum verò ſtatum. Epacmaſticæ longum habent augmentum: paracmaſticæ longam declinationem, reliqua autem tempora citiſſimè tranſeunt. Sciendum autem eſt, febrium putridarum tempora dupliciter conſiderari; vel quoad ſymptomata, vel quoad coctionem, & cruditatem; quæ duo in aliis febribus plerumque coincidunt: in ſynochis verò non item. Earum enim tempora non tam ex ſymptomatum incremento & decremento, quàm ex ſignis concoctionis æſtimari debent, quæ in vrinis præcipuè apparent.

Duæ autem ſynochi, ſeu continentis febris ſpecies à Galeno proponuntur. Vna ex ſanguine putreſcente, de qua agit 2. *meth. cap.*1. *&* 9. tum etiam 9. *meth. cap.*3. *&* 5. Altera ex bile putreſcente in maioribus vaſis, de genere febrium ardentium, quam explicat 2. *de diff. febr. cap.*2. *&* 2. *de criſ. cap.*6. Prima dicitur ſynochus ſanguinea, altera verò ſynochus bilioſa. Licèt enim tota humorum maſſa in venis contenta ſanguinis nomen obtineat, quatuor tamen illius partes agnoſcuntur, quarum magis temperata ſanguis ſpeciatim nominatur, calidior, bilis; crudior & frigidior, pituita; craſſior autem & fæculentior, melancholia. Iam verò ſi pars illa magis temperata, quæ ſanguis propriè dicitur, reliquas copiâ ſuperet, & tota maſſa putredinem concipiat, ſynochus ſanguinea efficitur. Si verò tenuior ſanguinis pars, & calidior, quæ flauæ bilis naturam æmulatur, reliquas partes ſuperet, & putredinem concipiat, ſynochus bilioſa exoritur.

Ab iiſdem cauſis ſynochus putrida generatur, quæ ſynochum ſimplicem ſolent producere. Sicque non ſolùm cutis cōſtipatio, ſed vaſorum etiam obſtructio à multo ſanguine, & craſſis ac lentis humoribus impactis, hanc febrem efficere ſolet. Cum enim per huiuſmodi obſtructiones fuliginoſorum vaporum tranſpiratio

ſpiratio impediatur, putredo generatur in ſanguine intra venas redundante.

Tertiana continua, quæ tertio quôque die magis affligit, à ſanguine cacochymoললbilioſo in vena caua putreſcente ducit originem. Illiúſque cauſæ ſunt ea omnia, quæ humorem hunc multiplicare poſſunt; vt hepatis calida & ſicca intemperies, alimenta calida & ſicca, ætas iuuenilis; inedia, aut victus tenuis, & parcior; exercitatio vehemens, & frequens; calida & ſicca aëris conſtitutio, vigiliæ nimiæ, & ſimilia.

Quotidiana continua, (quæ barbaris *latica* nominatur, quòd latentem atque abſconditum quemdam calorem habeat,) à pituitoſo ſanguine intra venas putreſcente producitur, & ideò ſingulis diebus ſuas habet exacerbationes. Corpora pituitoſa ſolet adoriri, vt infantium & puerorum, tum etiam ſenum, necnon eorum qui habitu ſunt corporis obeſo, otio, & crapulæ dediti, locáque humida inhabitant. Minùs frequens eſſe ſolet hæc febris, quia pituita difficiliùs putreſcit.

Quartana continua, quæ quarto quôque die intenditur, fit à ſanguine melancholico in venæ cauæ ramis putreſcente. Eámque omnia efficere poſſunt, quæ humorem melancholicum generare, eique putredinem inducere valent. Rariſſima tamen eſſe conſueuit.

Differentiæ febrium accidentales à prauis ſymptomatis deſumuntur, quæ eſſentialibus complicari ſolent, ab iiſque denominantur. Inter eas recenſeri ſolent, febris ardens, colliquans, horrifica, aſsôdes, elôdes, ſyncopalis, epiala.

Cauſus, ſeu febris ardens propriè ea dicitur, ex Galeno 3. *Epid. comm.3. text.* 34. quæ duobus hiſce ſymptomatis perpetuò comitata eſt, calore ſcilicet ardente, & ſiti inextinguibili, quantúmvis ægri bibant. Diuiditur autem ab eodem Galen. *comm.4. de vict. rat. in acut. t.* 13. in legitimam, & notham. Legitima, ſeu exquiſita eſt, quæ dicta duo ſymptomata ſemper & euidenter coniuncta habet. Notha verò, in qua illa ſymptomata ſunt minùs vehementia, ſitiſque eſt minùs intenſa, nec corpus ita vritur. Legitima, & propriè dicta fit ab humore bilioſo, intra maiora vaſa cordi vicina putreſcente. Notha verò fit à bile cum pituita permixta, vel pituita ſalſa in iiſdem vaſis putreſcente. Hinc patet, febrem ardentem legitimam nihil aliud eſſe, quàm febrem tertianam continuam, cuius materia acrior & copioſior ſit, & in maioribus vaſis cordi maximè vicinis contineatur; cùm materia tertianam continuam ſimpliciter efficiens ſit in vaſis à corde remotioribus. Rursùm exquiſitæ febris ardentis duæ ſunt ſpecies. Vna, quæ à principio ad finem vnicam duntaxat acceſſionem obtinet, quam ſynochum bilioſam ſuprà nominauimus, & ſynochus ardens etiam nominatur; quæ fit, cum bilis putreſcens vaſa omnia cordi propinquiſſima occupat. Altera, quæ plures in ſe continet acceſſiones, & ardens periodica dicitur, fit ab eadem bile contenta in vaſis cordi vicinis, ſed non omnibus, aut non ita propinquis, quemadmodum in ſynocho ardente. Ita vt tertiana continua, ſynochus ardens, & ardens periodica inter ſe tantùm differant, prout bilis magis, aut minùs acris, copioſa, & cordi vicina eſt.

Febris colliquans eſt etiam de genere ardentium, quæ propter calorem ingentem, confeſtim pinguedinem, carnem, partiúmque ſolidarum ſubſtantiam, vel aliquando humores in venis contentos colliquat, atque diſſoluit per inſenſilem tranſpirationem, ſudores, vrinas, aut deiectiones. Excitari ſolet à materiâ tenui, acri, & bilioſa, quæ vehemens concipit incendium. Eique non raro adiunctam eſſe malignam & peſtilentem qualitatem docet Gal. *comm. in* 3. *Epid. ſect.* 3. *ſent.* 57.

Horrifica febris, φρικώδης Græcis appellata, ea dicitur, in quâ horrores frequenter ſolent accidere. Fitque ex mixtâ materia, bilioſa ſcilicet, & pituitoſa, aut ſeroſa, quæ cùm inæqualiter moueatur, horrores iſtos excitare ſolet: nempè vel ſuccensâ bile humores crudos putrefaciente & commouente; vel tenui, acri & ſerosâ materiæ portione partes ſenſiles, & membranoſas vellicante; vel denique naturâ crudum humorem fruſtrà excutiente. Hinc retracto ad centrum calore, frigent extrema; mox eodem emicante, incaleſcunt.

Aſſodes etiam febris ad ardentem referenda eſt, in qua ægri iactantur, & frequentibus inquietudinibus anguntur, grauiter morbum ferentes, cum nauſea vtplurimùm, & vomitu. Quia exoriri ſolet ex afflictione ventriculi ab acri & bilioſo humore, eius orificium, vel tunicas mordente.

Elôdes dicitur illa febris, in qua ſudores perpetuò funduntur: fitque ab ingenti humorum putredine, aut malignitate, ſubſtantiam corporis diſſoluente.

Syncopalis febris ea dicitur, in qua ſyncope, aut animi deliquium frequenter ægrotantem corripit. Duæ illius ſpecies ponuntur ab Auicenna. Vna ex bile tenui, acri & venenata. Altera ex pituita multa, aut crudorum humorum copia. Prior ſyncopalis minuta appellatur, quia fit ab humore pauco, ſed tenui, & venenato. Poſterior ab eodem vocatur ſyncopalis humoroſa, ſiue repletionalis, quia à multa crudorum humorum copia generatur. Idcircò ad pituitoſas febres referri conſueuit. Et ab aliis tantùm differt, quòd in hac maior crudorum & pituitoſorum humorum copia redundat. Et præthereà coniuncta eſt oris ventriculi debilitas, ex qua in primis ægri frequenter in ſyncopen incidunt.

Epiala febris dicitur à Galeno 2. *de differ. febr. cap.* 2. *& lib. de inæquali intemper. cap.* 8. quando eodem tempore, per vniuerſi corporis minimas particulas, calor & frigus ſentitur. Quamvis enim vna & eadem pars contrariis alterationibus affici nequeat: id tamen, quod de febre epiala dicitur, de minimis particulis quoad ſenſum, non autem reuera minimis intelligendum eſt. Hanc febrem duobus modis fieri docet Galenus. Vno quidem, à pituita vitrea cum bile amara permixta, & in vniuerſum corpus diffuſa. A bile enim caloris, à pituita frigoris ſenſus infertur. Altero autem, à pituita vitrea ſola, ſed partim putrefacta, partim putredinis experte. Cùm enim pituita vitrea frigidiſſima ſit, craſſa & lenta, non promptè putreſcit, nec tota ſimul, ſed tantùm per partes; ita vt vna eius portio putrida ſit, altera imputris remaneat. Iſtius igitur pituitæ per ſentientes partes delatæ portio quæ nondùm putreſcit, vtpotè frigidiſſima, frigoris ſenſum inducit: ea verò quæ putredinem concepit, caloris ſenſum infert. Atque ita corpus vniuerſum eodem tempore calorem & frigus percipit. Plateruś etiam febris epialæ generandæ modum excogitauit, quando ſcilicet febres intermittentes eodem die coincidunt, vt frigus poſterioris acceſſionis incipiat, antequam calor prioris deſinat; vel etiam quando intermittentes cum continuis concurrunt, vt vnus febris calor cum alterius frigore eodem tempore poſſit coincidere.

Dantur etiam aliæ febrium continuarum accidentales differentiæ, quæ cùm ad febres ſymptomaticas referri ſoleant, in earum expoſitione iam delineanda diſcutientur.

Quamvis autem ſymptomaticarum febrium curatio à morborum particularium, ex quibus oriuntur, curatione dependeat: earum tamen ratio proponenda eſt, ne cum eſſentialibus confundantur.

Illæ igitur febres ſymptomaticæ nominantur, quæ ab humorum accenſione & putredine in aliquo viſcere contenta, oriuntur. Cuius generis eſſe ſolent febres illæ, quæ ſequuntur pleuritidem, perineumoniam, phrenitidem, anginam, hepatitidem, aliáſque partium internarum inflammationes, vlcera, vel abſceſſus.

Aduertendum autem eſt diligenter (quod maximi eſt in praxi momenti, & à paucis animaduerſum) non omnes perpetuò febres, quæ cum partium inflammationibus coniunguntur, eſſe ſymptomaticas; ſed quaſdam etiam eſſe eſſentiales, quibus inflammationes prædictæ ſuccedere ſoleant. Fit enim plerumque, vt ſanguis corruptus, aut prauis humoribus refertus, poſtquam febrem excitauit, exagitetur à natura, & tanquam ſibi noxius expellatur ad partes debiliores, aut humori recipiendo magis idoneas: vnde in iis inflammatio producitur, quæ febrem iſtam non efficit, ſed illi potiùs ſuccedanea eſt. Sic nobis frequenter in vſu practico videre licet ægrotantes, ab initio febre continuâ laborantes per vnam aut alteram diem, antequam dolor lateris & alia pleuritidis ſigna appareant. Sic multi tertio, vel quarto febris die in phrenitidem incidunt; ſic arthritici ferè omnes antequam dolore, tumore, & inflammatione articulorum afficiantur, febre continuâ per vnam aut alteram diem laborare ſolent. Sic qui eryſipelate tentantur, febre aliquandiu afficiuntur, antequam eryſipelas appareat. Idipſum oſtendit vrinarum diſpoſitio, quæ in huiuſmodi inflammationibus notas putredinis in venis contentæ manifeſtas produnt. In principio enim crudæ apparent, in progreſſu verò ſigna coctionis in dies increſcentis oſtendunt. Tum ſanguis è vena admodum corruptus interdum educitur. Quæ non fierent, ſi febres eiuſmodi eſſent tantùm ſymptomaticæ, aut ab illis inflammationibus ſimpliciter dependentes.

Iſtæ autem febres, ſiue ſymptomaticæ ſint, ſiue primariæ, & comitatæ partium inflammationibus, ſuas habent differentias accidentales. Si enim inflammatio ſanguinea ſit, febris illa phlegmonôdes nominatur: ſi biliosa, eryſipelatis naturam referens, typhôdes nominatur. Peculiariter verò eryſipelas ventriculi & inteſtinorum, febrem lipyriam accerſit, in qua exteriora rigent, & interiora vruntur. Incendium enim internum, ſanguinem & ſpiritus ad locum inflammatum attrahit, vnde calor ita intenditur, vt interiora vri videantur, cum ſiti inextinguibili: exteriora verò frigore afficiantur, calore & ſpiritu deſtituta.

Lenta febris etiam ad ſymptomaticas referri conſueuit, quæ oritur ex latente obſtructione, ac putredine viſceri adeò contumaciter adhæreſcente impactáque, vt ſubſtantia viſceris plerumque labefactetur. Et cùm putredinis portio in venas effundatur, ſanguiníque permiſceatur, febrem excitat lentam, & adeò mitem, vt nullo graui ſymptomate ægro moleſta ſit, & æger vix ſe febrire ſentiat. Putredinis tamen aliquæ notæ in pulſibus & vrinis apparent. Interdum verò ex viſceris alicuius putredine ac corruptione exoritur febris lenta, quòd per venas viſceri inſertas, putridi, & calidi vapores ad cor expirent. Frequentiſſimè autem talis febris in phthiſicis excitatur, quæ in hecticam degenerat. Fit etiam interdum, cùm hepatis, aut lienis ſubſtantia putredinem concepit: vel cùm circa meſenterium, omentum, aut pancreas, aliáſque partes putredo incidit; vel etiam interdum cùm fœtus, aut ſecundina in vtero putreſcit. Híncque febres, non ſolùm lentæ, ſed etiam aliquando acutæ, pro ratione putredinis diuerſa, oriuntur. Ac denique ad hoc febrium lentarum genus referuntur illæ febres, quæ in cachecticis reperiri ſolent, & virginibus chlorôſi laborantibus; eáſque Fernelius ex ſeroſæ pituitæ in corpus effuſæ leui putredine prouenire ſtatuit.

Præter hactenus enumeratas febrium continuarum differentias, quæ frequentiſſimæ ſunt, & vulgò ab Authoribus proponuntur; dantur etiam nonnullæ à cauſis peculiaribus & extraordinariis oriundæ, quæ in vſu practico interdum ſolent apparere. Exemplo eſſe poterit caſus à Zechio relatus *conſ.* 46. de quodam infante, vix ſecundum ætatis annum agente, & febre continuâ laborante, cum grauiſſimis ſymptomatis, nempè inquietudine, motibus conuulſoriis, & nauſea continua; cui etiam malum morem eſſe coniunctum inde coniiciebatur, quòd tam grauia ſymptomata febri non reſponderent. Omnes etenim partes externæ frigebant, licèt internæ vrerentur, quo ex calore circa thoracem in hypochondria, necnon ex arida, nigráque lingua intelligi facilè poterat. Cuius cauſa erat ſanguis putreſcens in ventriculo contentus. Cùm enim huic infanti loquela impedita fuiſſet ob innaturalem linguæ cum partibus ſubiectis colligantiam, & præſertim cum ea membrana, quæ frænum dicitur; ideò nuper illi à Chirurgo lingua cultello à ſubiectis partibus ſeparata fuerat. In quo opere aperta vena aliqua ſanguinem in ventriculum effuderat, qui illic putreſcens calidos, putridos, ac veluti venenatos vapores in cor & cerebrum expirando, omnium commemoratorum ſymptomatum cauſa fuit. Quomodo autem cauſa hæc animaduerſa, & ſublata fuerit, operæ pretium eſt ex Zechij hiſtoria hîc recenſere. *Si quando*, inquit in appendice huius conſilij, *mecum ipſe diligentiùs conſidero, quàm difficile ſit morbos internos, eorúmque cauſas interiores aſſequi, in eam ſententiam facilè deſcendo, Hippocratem 2. de morb. vulgaribus, ſect. 4. non ſine maxima præmeditatione ſcriptum reliquiſſe, in omnibus obſcuris morbis tractandis oportere Medicum diligenter inueſtigare primum morbi inſultum, hoc eſt, primam occaſionem vnde quis ægrotare cœperit. Illinc enim & morbi, & cauſæ cognitio vtplurimùm dependet. Ecce exemplum. Nobiliſſimi infantis morbus ſanè acutiſſimus, vnà cum cauſa obſcurus admodùm erat, niſi mihi de pueri, & nutricis vita, & conditionibus diligenter percontanti ab eius parentibus ſignificatum fuiſſet, quòd duobus diebus ante primum morbi inſultum à Chirurgo quodam ſecta illi fuit membrana, quâ lingua cum partibus ſubiectis alligabatur. Rurſus interroganti num ab hoc opere ſtatim pronum collocauerint infantulum, atque num ſanguis ab ore fluxerit; vtrúmque negarunt. Unde ſtatim conieci ego, ſanguinem à loco vulnerato in ventriculum præcipitatum, ibíque putrefactum, morbi & ſymptomatum commemoratorum cauſam extitiſſe. Nec mea me fefellit opinio; quandoquidem oleo amygdal. dulcium ad ciendum vomitum propinato, ſanguinis concreti purulentique notabilem copiam euomuit. Ad hæc vnà reiecto clyſtere, ſanguinis corrupti grumos permultos excreuit. Atque ſtatim (Deo immortali fauente) remiſſa fuit febris, ceſſaréque cœperunt ſymptomata omnia. Unde valenter & auidè mammis nutricis lac exurgere cœpit, totáque ſequenti nocte placidè dormiuit, neque in poſterum quicquam mali perſenſit.*

Signa febrium putridarum continuarum diagnoſtica alia continuitatem, alia putredinem, alia peculiares earum differentias oſtendunt.

Continuitas facilè dignoſcitur ex eo, quòd febris aſſidua ſit, & ad apyrexiam non deſinens.

Putredinem verò ſignificant calor acrior & mordacior, quàm reliquarum, ab acri & mordaci fuligine, ex putridis humoribus exhalante, productus. Pulſus non ſolùm magnus, & frequens, ac non rarò inæqualis; ſed etiam hoc habet peculiare, vt ſyſtole velocior ſit, quàm diaſtole; quia expulſio fuliginoſorum excrementorum magis vrget, quàm refrigeratio. Vrinæ initio crudæ, aut parum concoctæ. Exacerbationes certis temporibus factæ, quod tamen in ſynochis locum non habet. Rigor in prima inuaſione apparens. His accedunt ſymptomata varia, febres putridas plerúmque comitantia; vt nauſea, vomitus, grauitas corporis, dolor capitis, delirium, vertigo, ſingultus, anxietas, morſus oris ventriculi, ſitis, aſperitas & nigrities linguæ, tenſio hypochondriorum, aliáque. Hanc autem præceſſerunt laſſitudo ſpontanea, motus grauis, ſomnus turbulentus, vigiliæ, hypochondriorum tenſio, difficilis ſpiratio, capitis dolor & pulſatio, nauſea, inappetentia, excrementa fœtida, & copioſa, crebra pandiculatio, & oſcitatio, aut eorum nonnulla.

Peculiares verò febrium putridarum continuarum differentiæ ſequentibus ſignis diſtinguuntur.

Synochus

Synochus putrida eadem habet ſigna, quæ in ſimplici fuerunt propoſita, ſed vehementiora: calor enim acrior eſt, vigiliæ, dolor capitis, ſitis, inquietudo, aliáque ſymptomata vehementiora. Tum pulſus inæqualis eſt, vt maior ſyſtole, quàm diaſtole appareat, vrinæ crudæ, rubræ & craſſæ.

Bilioſam febrem indicant calor deürens, pulſus valdè frequens, & velox, vrina acris, flammea, initio ſemper cruda, ſine ſedimento, nauſea, vomitus bilioſi & deiectiones, magna anxietas, ſitis ingens, oris amaritudo, linguæ ariditas & nigrities, vigiliæ, delirium, laſſitudo vlceroſa præcedens, color faciei pallidus, aut citrinus, ætas iuuenilis, temperamentum calidum, & ſiccum, tempus æſtiuum, victus ratio calida & ſicca, vacuationes bilioſæ ſuppreſſæ. Tertiana verò continua à ſynocho bilioſa diſtinguitur, quòd illa tertianas habeat exacerbationes, hæc verò illis omninò careat, & eodem tenore procedat.

Quotidianam continuam indicant, calor initio magis vaporoſus quàm mordax, poſt nonnihil acer, ſed inæqualis, propter humoris craſſitiem, quæ difficulter diſſoluitur; vrinæ initio albæ, aquoſæ, & conturbatæ, pòſt nonnihil rubræ, & craſſæ; pulſus rarior, tardior, & minor, quàm in reliquis febribus; ſitis nulla, aut exigua, ſudor rarus, niſi adſit pituita ſalſa; facies ſubtumida, laxa, & ſubliuida, ſomnolentia, inappetentia, excretiones pituitoſæ, temperamentum frigidum & humidum, ætas ſenilis, tempus hyemale, victus frigidus & humidus pituitæ euacuatio ſuppreſſa, quotidiana exacerbatio.

Quartanam continuam ſignificant calor minùs acer, quàm à bile, ſed acrior quàm à pituita; ſimiliter quoque ſitis maior quàm in quotidiana, minor quàm in tertiana; pulſus initio tardus, rarus, languidus, pòſt validior, crebrior, valdè inæqualis. Vrina in principio tenuis, pòſt varia; corpus aridum & macilentum, color fuſcus aut obſcurus, temperamentum frigidum & ſiccum, ætas inclinans, tempus autumnale, aut magnas inæqualitates habens; vita multis curis & ſollicitudinibus implicata, hæmorrhoïdum fluxus ſuppreſſus, tumor lienis, exacerbatio quartana.

Cauſi ſeu febris ardentis ſigna pathognomonica ſunt anteà propoſita, nempe calor corporis deürens, & ſitis inexpugnabilis. Hoc tamen annotandum eſt, ſi tuſſis aliqua ſuperuenerit, ſitim inde minui, ab humore ſcilicet qui ex vicinis locis attrahitur; quamvis nunquam, durante febre, illa auferatur. Signa verò aſſidentia ſunt ea omnia, quæ febrem bilioſam indicare ſuprà declarauimus. Ea tamen quæ notham ardentem ſignificant, prædictis multò remiſſiora ſunt.

Colliquantem febrem ſignificant, ſubita corporis conſumptio, atque emaciatio; oculi concaui, collapſa tempora, nares acutæ; deiectiones rufæ, pingues, fœtidæ, viſcoſæ, corpulentæ, ſinceræ, bilioſæ, & ſpumoſæ: vrinæ pingues & oleoſæ.

Febres horrificæ & aſsôdes cognoſcuntur per ea, quæ in earum deſcriptionibus propoſita ſunt.

In febre elôde madet continuò lento humore cutis, & calor ad tactum non multùm acer eſt. Diſtinguitur malignitas à copioſâ putredine, quòd in cauſa maligna vrinæ ferè naturales, vel ab illis non admodùm diuerſæ apparent; vel quædam vrinis innatant inſtar ceræ aranearum, quando fit colliquatio pinguedinis; vel ſi cum vrina corpuſcula erui vel hordei ſpeciem referentia prodeant, quæ carnis colliquationem denotant; vel denique vrinæ multitudo per multos dies apparens, quando ſanguis & humores colliquantur. His omnibus accedit maxima virium exolutio; pulſus paruus, contractus, neque valdè frequens eſt. In magnâ putredine vrinæ craſſæ & confuſæ, pulſus magnus, mollis frequens.

Syncopalem febrem ſignificant lipothymia, & animi defectus frequentes. Minuta verò ab humoroſa diſtinguitur, quòd in illa bilioſæ, in hac pituitoſæ febris ſigna ſuprà recenſita appareant.

Epiala febris ex eo ſolùm dignoſcitur, quòd eodem tempore calor & frigus in toto corpore perſentitur.

Febres denique ſymptomaticæ, tum etiam comitatæ cognoſcuntur ex iis, quæ in earum hiſtoriâ propoſita ſunt.

In ſingulis autem febrium putridarum continuarum ſpeciebus ſigna prognoſtica deſcribenda ſunt, quibus earum euentus præſagiri poſſit.

Ac primùm, quod ad ſynochum putridam ſpectat, cùm illa de genere ſit febrium acutarum, periculo non vacat. Attamen ſi concoctionis ſigna euidentia appareant die quarto, & nullus committatur error, ſalutariter die ſeptimo terminabitur. Si verò tardiùs ſigna concoctionis appareant, ad vndecimum vel decimumquartum extendi poterit. Si verò concoctionis ſigna nulla appareant, ægríque tornatilem faciem, ſeu inſtar ſphæræ turgidam habeant, morbi longitudinem ſignificant. Vrina quantò rubicundior ab initio, cæteris paribus, tantò ſecurior, & citò morbum ſolutùm iri ſignificat, ſi in ea ſigna concoctionis appareant: at cum cruditatis ſignis, mortis periculum minatur, præcipuè ſi vires ſint debiles. Vrina alba peſſima, mortémque vtplurimùm portendit. Ex ſynochi differentiis paracmaſtica ſecurior, acmaſtica periculoſior, epacmaſtica periculoſiſſima. Prætereà ſynochus exquiſita & benigna ritè curata, ſecura, non exquiſita, & malignitatis particeps, cum ſæuis ſymptomatis, & virium debilitate, periculoſa.

Bilioſæ verò febres quatenùs acutæ, ſunt etiam periculoſæ, idque magis vel minùs pro maiori vel minori intemperie, ſymptomatum vehementia, & virium robore. Intemperies æſtimatur non ſolùm abſolutè ex ipſo caloris gradu, ſed etiam comparatè ad ſtatum ægrotantis naturalem; vt quò maior eſt ab eo receſſus, maius immineat periculum. Sic febris ardens in ſene, vel hyemis tempore adueniens, lethalis eſt vtplurimùm. Symptomatum vehementia conſideratur in actionibus animalibus, vitalibus, & naturalibus, in excrementis, qualitatibus mutatis, & propriis accidentibus; quorum enumeratio integrum opus exigit, provt à nobis expoſita ſunt in ſectione tertiâ noſtræ ſemeioticæ, ex Hippocratis Aphoriſmis, prognoſticis, prorrheticis, & Coacis prænotionibus deprompta, quæ in hunc locum facilè transferri poſſunt. Ac denique vires cum ſymptomatum vehementia comparandæ ſunt: Si enim validæ ſint, & aduersùs hoſtium ſæuitiam ſufficere poſſe videantur, benè ſperandum eſt: ſin minùs, meritò metuendum.

Quotidiana continua longa eſſe conſueuit, ob humoris craſſitiem, & contumaciam: ſi tamen plures euacuationes accidant in illius decurſu, breuior eſſe ſolet. Periculum illius metiri oportet, comparatione factâ ſymptomatum vehementiæ cum virium robore. Ac præcipuè metuendum eſt, ne in cachexiam, aut hydrôpem degeneret, propter hepatis & lienis obſtructiones, quæ in hiſce longis febribus contingunt.

Quartana continua primaria rariſſima eſt, interdum tamen intermittens in eam degenerat, túncque vtplurimùm lethalis eſt.

Febris colliquans, horrifica, aſsôdes, elôdes, & ſyncopalis, quia nomina ſua mutuantur ex prauis ſymptomatis quibus ſtipatæ ſunt, ideò ratione illorum periculoſiſſimæ ſunt, & lethales vtplurimùm.

Febrium denique ſymptomaticarum prognoſis ex partium affectarum præſtantia, ſymptomatum vehementia, & virium robore deſumenda eſt.

In omni autem febrium putridarum curatione indicationes deſumendæ ſunt à febre, eius cauſa, & viribus. Priora duo ſui ablationem indicant; tertium ſui cuſtodiam. Hæc fient trium communium inſtrumentorum therapeuticorum miniſterio, diætâ nimirùm, chirurgiâ, & pharmaciâ.

Diæta in omnibus febribus bilioſis debet eſſe refri-

gerans & humectans,in pituitoſis & melancholicis magis calefaciens & attenuans. Aër igitur frigidus & humidus ſit, qui inſpiratione ad cor attractus, illius incendium maximè contempetat. Attamen ad illius occurſum corpus denudare nefas eſt, cùm diaphoreſis maximè neceſſaria impediatur, & fuligines, ac ſudores intrò repellantur. Interim tamen ſtragulis leuibus mollibuſque æger operiendus, neque nimis integumentis onerandus; tum plumea ſtrata auferenda, laneis tantùm vtendo, quibus etiam magno vigente æſtu, coria inſternere conueniet. Lectus ſit ſpatioſus,vt in eo æger locum mutare poſſit. Eiuſdem linteamina, & induſia frequenter mutanda, contra vulgi opinionem, modò non ſint recenter lota, aut lotionem redoleant, & non inſtet criſeos tempus,in quo nihil mouendum,ne naturæ motus perturbetur.Radij ſolares à conclaui arcendi, hominúmque frequentia vitanda. Aqua de vaſe in vas ſæpiùs transfundenda. Pauimentum cubiculi aquâ cum aceto, aut aquâ roſacea conſpergendum; vel herbis floribuſque frigidis, vt foliis vitis, ſalicis, nenupharis, cannarum, floribus roſarum, violarum, & nymphææ, quæ in loco frigido aſſeruentur,& ſæpiùs in die mutentur, hæc enim ſiccata calefaciunt. Si nimia frigiditas ſit,vt in hyeme,igne ſine fumo aliquantulùm contemperanda eſt. In febribus tamen pituitoſis aër modicè calidus & ſiccus eſſe debet.

Alimenta quod attinet victus tenuis eſſe debet in acutis febribus. Et in eo ita ſeuera fuit antiquorum diligentia, vt potiſſimam curationis partem in illo conſtituerent, ægríſque febre acutiſſima laborantibus victum tenuiſſimum imperarent, ac ſola ptiſana hordei ægros nutrirent, vtpotè febricitantibus maximè conuenien-te, cùm refrigeret & humectet, ſimulque extenuet & aperiat, nullámque euacuationem cohibeat. Duplex autem ptiſana erat. Vna ſimpliciter dicta, ſiue ptiſana integra non colata, altera colata, quæ cremor hordei nominatur. Hordeum à corticibus mundatum, in aqua ſimplici coctum & in maſſam conglobatum, eſt ptiſana integra: hæc poſteà cum expreſſione colata, cremor, aut ſuccus hordei dicitur.

At noſtris temporibus, in hac ſaltem regione, mulierum contumaciâ, & Medicorum indulgentia factum eſt, vt in quibuſvis febribus, quantumvis acutiſſimis, iuſcula ſemper concedantur ex decocto carnium gallinæ, capi, veruecis, eáque vtpluiimùm tertia, aut ad ſummum quarta quaque hora exhibeantur.Æſtate verò pulli gallinacei, aut carnes hœdinæ prædictis addi ſolent. Tum etiam per vices, ex pullo ſolo cum herbis refrigerantibus, vt lactuca, endiuia,acetoſa, portulaca, iuſcula conficiuntur. Vel ordinariis etiam iuſculis ſuccus limonum, arantiorum, aut granatorum, vigente magno ardore febrili, aut tenſa putredine, permiſcetur.

Præterea in febribus minùs acutis panatellæ exhibentur, bis aut ter in die, ex pane loto cum iuſculo confectæ. Hordeata etiam aliquando vſurpantur, ex ptiſana colata antiquorum cum iuſculo carnium prædictarum, & ſaccharo parata; vel etiam ſine iuſculo, additis amygdalis dulcibus. Sed plerumque ea ventriculum grauant, ideóque iuſculorum ſimplicium,& panatellarum vſus commodior viſus eſt. Cùm tamen vtiliſſimum ſit hordei mundati tantillum cum carnibus decoquere,& inde iuſcula parare.

In longis febribus plenior victus ex carnibus pullorum, vituli, gallinæ, capi, perdicis, veruecis, aut earum contuſis, & conſummatis, ſimilibúſque conuenit.

Circa tempus exhibendi cibos hoc in primis obſeruandum, vt nunquam tempore exacerbationis, ſed in remiſſione febris exhibeantur. Si verò exacerbatio longior fuerit, in declinatione ipſius æger cibandus erit.

Pro potu vulgò vſurpatur in omnibus febribus continuis ptiſana receptiorum, ex decocto hordei, & liquiritiæ parata. Cui, ſi febris ardentior ſit, addi poteit aliquid lactucæ, acetoſæ, tamarindorum. Frequentiùs tamen addi ſolet rad. graminis, vel acetoſæ, quæ aquam vini colore eleganter inficit. In longis verò febribus addi poteſt rad. fœniculi, petroſelini, ſemen ani, coriandri, aut cinnamomum. Poſteriora tamen tantùm addenda ſunt, quoties ventriculus debilis à potu offenditur.

℞. Ptiſanæ vulgaris ex hord. & liquir. ℔. ij. ſpir. ſulph. q.ſ. ad gratam acid. cornu cerui ad albed. calcin. ℥. j. Vtatur pro potu ordinario, vas vſus tempore agitando.

Vſurpatur etiam aqua panata,vel ſola, vel ſaccharo dulcorata; vel cum modico aceti permixta, vel aqua ſimplex decocta, vt cruditas ipſius auferatur,cui interdùm permiſcetur ſaccharum: tum aliquando nonnihil ſucci vel ſyrupi limonum,granatorum,berberis,aut ceraſorum, vel ſpiritus vitrioli aut ſulphuris quod ſufficit ad gratam aciditatem; vel ſalis prunellæ tantillum,ſi potentiùs refrigerandum ſit.

Laudatur aqua,in qua macerantur tamarindi, berberes,aut pruna.

Decoctum prunorum brinolenſium guſtui gratiſſimum eſt.

Vel coquitur hordeum cum tamarindis,& ſub finem addito ſantalo citr.& cinnam. aromatiſatur. Qui potus non ſolùm ſitim ſedat,ſed aluum laxat, hepar refrigerat,& corroborat.

℞. Sacchari ℥. viij. ſalis prunellæ ℥. j. Fiat puluis, permiſcendus ptiſanæ pro potu ordinario. Cui etiam, ſiti admodùm vrgente, ſpiritus vitrioli admiſceri poterit.

De ſpiritu vitrioli & ſulphuris hoc diligenter aduertendum, in febribus putridis magnum eſſe illius vſum; quia inſignem vim habet refrigerandi, aperiendi, putredini reſiſtendi, inflammabilitatem humorem prohibendi, & ſitim ſedandi. Attamen in pleuritide, peripneumonia, hæmoptoë, phthiſi, cæteriſque pulmonis affectibus, (niſi à craſſa pituita vaſa illius obſtruente ortum habeant) ventriculi inflammatione, dyſenteria, ſanguinis mictu,renum & veſicæ vlceribus plurimùm nocere, & ab eo abſtinendum eſſe.

In febribus à bile valdè tenui & calida, aut cum tenui, acríque diſtillatione coniunctis, acida non conueniunt; ſed potiùs leuiter incraſſantia, vt ſyrupus violaceus,& de roſis ſiccis, cum aqua hordei, vel panata, vel cocta ſimpliciter,permixtus.

Vbi humores craſſi lentíque abundant, ſyrupus acetoſus loco prædictorum erit vtiliſſimus.

Solent etiam interdùm conſeruæ roſarum,violarum, bugloſſi cum aqua cocta,vel aqua hordei miſceri,& per manicam Hippocratis traiici pro potu ordinario, cui aliquot guttæ ſpiritus vitrioli vtiliter addi poſſunt. Vel paratur tinctura roſarum,colore,& ſapore iucundiſſima,in hunc modum.

℞. Roſar.rubr. ſiccarum ℥.j.aquæ tepidæ ℔.iij.ſpiritus ſulphuris,aut vitrioli ʒ.j. ß. Infundantur per iij. aut iiij.horas frigidè.Colaturæ adde ſacchari albi ℥.iij.aquæ roſar.℔.ß.Fiat iulep.clarus pro potu ordinario.

Iulepus Alexandrinus non parùm etiam vtilis & iucundiſſimus eſt,qui ita componitur.

℞. Aquæ fontis ℔.j.aquæ roſar.ſucci limon. & ſacchari albi, an.℥.iiij. Coquantur lento igne dum deſpumauerint.

Quod ad reliqua diætam ſpectantia attinet, ſomnus maximè vtilis eſt,vigiliæ noxiæ. Nimius tamen ſomnus calorem natiuum obruit, & excrementorum euacuationem impedit. Quies neceſſaria eſt in febribus acutis; in longioribus verò leuis exercitatio vtilis. Danda etiam opera eſt, ne ea quæ ſecundùm naturam expelli debent, retineantur; licèt omnis immodica euacuatio quæ vires exhaurit, cohibenda, omnéſque vehementes perturbationes eliminandæ.

Inter chirurgica præſidia phlebotomia principem locum

locum obtinet. Non ſolùm enim plenitudinem euacuat, ſiue ad vaſa ſit, ſiue ad vires, ſiue in toto, ſiue in aliqua parte; ſed etiam influxum humorum obſtruentium reuellit, totum corpus refrigerat, & perſpirabile reddit, putredinem arcet, & putreſcentium humorum concoctionem adiuuat. Statim igitur & ab initio morbi ſanguis detrahendus eſt (niſi virium infirmitas prohibeat, vt in febre ſyncopali, aliiſque caſibus,) idque aluo priùs laxatâ enemate, aut ſuppoſitorio. Quantitatem ſanguinis indicabit plethora, vires, ætas, anni tempus, conſuetudo, aliæque circunſtantiæ. Veteres in ſynocho putrida, & ardente febre ſanguinem mittebant ad animi deliquium. Sed multò tutius eſt, (vt in ſynochi ſimplicis curatione à nobis dictum eſt,) partitis vicibus quantitatem neceſſariam educere, quàm ægrum ſubitò in vitæ diſcrimen conijcere. Auicenna in febre ardente, & tertiana continua venæ ſectionem prohibet, niſi vrina craſſa, rubráque fuerit. Metuit ſiquidem ne bilis magis efferueſcat, cuius frænum ſanguinem eſſe dicit. Verùm à ſapientioribus exploditur hæc ſententia, cùm huiuſmodi febres hæmorrhagiâ ſæpè à natura ipſa iudicentur; tum phrenitidas interdùm aliáſque inflammationes producant. Denique cùm phlebotomia potenter refrigeret, ebullitionem potiùs cohibet, quàm excitet, cùm non ſolus ſanguis, ſed bilis etiam cum eo permixta, educatur; ita vt in ea maſſa, quæ ſupereſt in venis maioribus, eadem maneat ſanguinis ad bilem proportio, quæ priùs inerat. Imò verò, cùm vena ſecatur; ſi vegetæ ſint ægri vires, & ſanguis confertim erumpat, ſolus putris, & naturæ moleſtus excernitur, remanente in venis puriore; quod à paucis Authoribus eſt annotatum, quamvis in vſu practico paſſim obſeruetur. Si enim ſanguis è venâ guttatim effluat, puriſſimus eſt, quia motu proprio è venâ egreditur. At ſi cum impetu erumpat, impurus & putris apparet, naturâ deteriorem maſſæ ſanguinis partem expellente. Parciùs tamen ſanguis mittendus eſt in naturis admodùm biliosis, æſtate mediâ & ſub canicula, quàm in aliis naturis, & temporibus. In pituitoſis verò, & melancholicis febribus minori copiâ ſanguis mittendus eſt, & perpetuò ſumma ratio habenda eſt coindicantium, & contraindicantium; cùm febres quotidianæ vtplurimùm contingant in pueris aut ſenibus, regione frigidâ, aut tempeſtate hybernâ, quæ ſanguinis quantitatem à morbo, vel cauſa morbifica indicatam imminuunt. Quando febris ſit à nimio labore, parciùs mittendus ſanguis. Si ex nimio veneris vſu febris contingat, phlebotomia pernicioſa.

Circa tempus venæ ſectionis aduertendum eſt, non ſtatim ab aſſumpto alimento venam eſſe aperiendam, ſed peracta ventriculi concoctione, & aluo ab excrementis liberâ. Præstereà tempore remiſſionis febris, ſanguis eſt detrahendus, non autem in vigore illius: tunc enim natura vim impetúmque morbi, ac venæ ſectionem ferre nequit. Quod ad iterationem phlebotomiæ ſpectat, ſi ea ad euacuationem neceſſaria eſt, eodem die inſtituenda; ſi reuulſionis causâ, diuerſis diebus. Nam vbi euacuandum eſt, præcipuè in acutis, ſubitò corpus in alium ſtatum transferendum eſt; tum ſæpè accidit, vt morbus mox principium percurrat, vt poſteà venæ ſectione non ita commodè vti liceat. In reuulſione verò reſpicimus ad motum humoris, quia rectiùs fit, ſi diuerſis vicibus & interuallo interiecto natura contrario motui quaſi aſſueſcat. Interuallo enim temporis ſanguis in partes effuſus regurgitat in venas, & iterata venæ ſectione vtiliter extrahitur. Iterandam eſſe venæ ſectionem intelligimus, ſi ſanguis primò detractus valdè putris fuerit, eiúſque in venis magna copia ſupereſſe videatur.

Imò verò licèt ſanguis ab initio purus, ac minimè corruptus appareat, non tamen deſiſtendum eſt ab illius detractione, quin potiùs ea continuanda eſt, donec impurior & corruptior appareat. Et certè vtiliſſimè obſeruari poteſt in febribus acutis præceptum ab Hippocrate traditum 4. *de victus rat. in morbis acutis*, in pleuritidis curatione; vt ſcilicet ſanguinis detractiones continuentur vſque ad coloris mutationem; vt ſi ab initio corruptus educatur, continuetur euacuatio, donec purior appareat: & contrà ſi ab initio laudabilis prodeat, eovſque educatur, donec impurus & corruptus extrahatur.

Eſt tamen quædam diuerſitas adhibenda in vtroque caſu. Si enim ab initio ſanguis laudabilis educatur, iteratio debet fieri ex eâdem venâ; vt ſanguis putridus in profundo corporis reſidens, citiùs educatur. Si verò ab initio ſanguis putridus educatur, ex altero brachio ſanguis eſt detrahendus, & conſequenter ex vtroque brachio alternandæ ſunt phlebotomiæ.

Si verò ſymptomata demonſtrent putredinem ſubeſſe in interiore ramo venæ cauæ deſcendentis; vt æſtus & dolor lumborum, vrinæ rubor, & craſſities; poſt duas aut tres phlebotomias in brachiis celebratas è ſaphena ſanguinem mittere conueniet, eámque euacuationem bis aut ter repetere.

Si in poſtremis ſanguinis miſſionibus portio quædam laudabilis appareat, ita vt non adeò putridus videatur vt anteà; ſignum eſt naturæ reſtaurantis & reſtituentis nouum ſanguinem, & probum in putridi vacuati locum. Contrà verò, ſi quò magis educitur, eò deterior appareat, ſignum eſt morbum in peius ruere, & putredinem augeri; vndè partium interiorum narcoſis metuenda eſt.

Vena in cubito, vel baſilica, vel mediana vtplurimùm ſecanda eſt, ex brachio dextro frequentiùs, ex ſiniſtro verò interdum, cum videlicèt maior tenſio in ſiniſtro hypochondrio, quàm in dextro percipitur. Aliquando tamen in pede vena vtiliter aperitur, ſi reuellendum ſit & vires ſint debiles, & materia caput petat, & capitis dolor ac vigiliæ infeſtent.

Frictiones in febribus putridis rarò vſurpantur, niſi in ſyncopalibus; quarum curationem, in ſymptomatum curationibus, in fine huius capitis trademus.

Cucurbitulæ verò frequentiùs vſurpantur, præcipuè cum ſcarificatione; & ſunt vicariæ venæ ſectionis, quando vires, aut ætas illius vſum non permittunt.

Pharmaceutica remedia duplici genere comprehenduntur, quorum alia euacuantia, alia alterantia nominantur. Sub euacuantibus comprehendimus purgantia, vomitoria, ſudorifica, & diuretica. Sub alterantibus verò refrigerantia, attenuantia, incidentia, aperientia, roborantia. Quorum omnium compoſitionem & vſus, iuxta praxeos ordinariæ methodum, ſeriatim deſcribemus.

Atque vt à purgantibus incipiamus, maximè controuertitur apud Authores, an illa in principio febrium putridarum exhibenda ſint. Quod diſſidium, miſſis diſputationum ambagibus, ita reſoluendum eſt. Ratione materiæ febrem putridam continuam immediatè producentis, quæ in venis maioribus continetur, purgationem in principio non conuenire, niſi ea turgeat, id eſt, ita exagitetur à natura, irritata ob prauam eius qualitatem, eámque expellere conante, vt inde excretioni magis diſpoſita ſit, & ex illa turgentia metuendum ſit, ne in aliquam partem nobiliorem irruat; quod tamen quià rarò contingit, vtplurimùm illius concoctio expectanda eſt, antequàm per medicamenta purgantia eiuſdem euacuatio ſuſcipiatur. Ratione verò materiæ in primâ regione contentæ, ſi plurima illa ſit, quæ febrem augeat naturam grauet, eámque à materiæ in venis contentæ concoctione auertat, purgantia altero à venæ ſectione die exhiberi poterunt, ſed leuiora, quæ primam tantùm regionem euacuent. Humores autem vitioſos & excrementitios in primâ regione, hoc eſt ventriculo, inteſtinis, meſenterio, aut circa præcordia redundare cognoſcimus ex nauſea, oris amaritudine, ſiti, dolore ſtomachi, aut alterius partis in ventre inferiori contentæ; alui fluxu, aliiſque ſymptomatis, quorum ratione

tione aliquando purgatio ipſi venæ ſectioni præmittenda eſt. Erunt autem huiuſmodi medicamenta, caſſia, manna, tamarindi, catholicum, electuarium lenitiuum, diaprunum ſimplex, ſyrupus roſaceus, de cichorio compoſitus cum rheo; quæ variis modis concinnari poterunt, in hunc modum.

℞. Caſſiæ recenter extractæ ℥.j. pulpæ tamarind. ℥ ß. Cum ſaccharo fiat bolus. Vel

℞. Catholici ʒ.vj. electarij lenit. vel diaprun. ſimpl. ℥.ß. cremoris tartari ʒ.j. Fiat bolus. Vel

℞. Fol. endiu. cichor. acetoſ. an. M. ß. tamarind. ℥.jß. Coquantur ad ℥. iij. In colat. diſſolue catholici ℥. ß. mannæ & ſyrupi roſac. an. ℥.j. Miſce. Fiat potio.

Si medicamentum pauló fortius deſideres, addere potes rhab. ad. ʒ.j. vel ℈.iv. in aqua endiuiæ, vel cichorij, infuſum cum ſantalo citrino. Imò verò & interdum, ſi febris non ſit intenſior, ſennæ ʒ.ij. vel iij. decocto addi poterunt.

Quidam rharbarbarum reiiciunt, quia calefacit; tum etiam mannam, & ſyrupum roſaceum, quia dulcia cùm ſint, facilè in bilem vertuntur. Verùm cum aquis vel decoctis refrigerantibus rhabarbarum infuſum, vel manna aliáque diſſoluta, nullum afferre poſſunt incommodum; præcipuè ſi in dictis decoctis addantur tamarindi, qui ad hunc vſum maximè commendantur, vel pulpa eorum ſimul exhibeatur.

Nonnulli vtuntur in biliofis febribus ſero lactis caprini, idque appoſitè; nam & ardorem febrilem temperat, & bilem euacuat, & viſcera corroborat. In cyatho vno ſeri lactis infundunt per noctem rhab. ʒ. j. vel ʒ.j. ß. Vel addunt ſyrupi roſac. ℥.ij. aut tres exhibent manè, & poſteà alias duas libras propinant, ne totum ſerum medicamenti ſapore inficiatur.

Purgationem quæ fit in principio febrium putridarum, vulgus Medicorum vocat minoratiuam: eam verò quæ fit concoctâ materiâ, eradicatiuam: quæ etiam in principio conuenit, (vt dictum eſt) ex ſententia Hippocratis, ſi materia turgeat. Illa autem turgentia, ſeu orgaſmus materiæ morbificæ cognoſcitur, ex eo quòd æger percipit in variis partibus dolores leues, ac fugaces, admodúmque mobiles. Varias etiam patitur in facie, aliiſque partibus coloris mutationes, vt nunc rubeat, nunc palleat aliquâ faciei parte. Ac denique anxietatibus & inquietudinibus maximè torquetur.

Illud tamen Hippocratis præceptum de purgatione in turgentia materiæ, in praxi ordinaria non obſeruatur: ſed potiùs apparente humorum orgaſmo ad phlebotomiam tutiùs confugimus, ſicque faciliùs præcauemus, ne humores commoti irruant in aliquam partem nobilem, qui à medicamento purgante magis exagitati, promptiùs in eam præcipitari poſſent.

Aliquando etiam in principio harum febrium vomitus prouocandus eſt, cùm videlicèt ægrum nauſea aut vomitus valdè vrget: tunc enim natura per ſuperiora materiam morbificam euacuare nititur, & Medicus illius motum adiuuare debet. Sæpéque accidit, vt magna materiæ copia in ventriculo, & vicinis locis contineatur, quæ per vomitum quamprimùm educenda eſt; cùm nulla tam copioſæ & excrementitiæ materiæ concoctio expectari queat; & quodcunqne ingeritur, in humorem conſimilem immutetur, aut peccantem materiam augeat. Rectè enim annotauit Fernel. *lib.3.meth.med.c.3.* omnem illuuiem in ventriculo, liene, pancreate, meſenterio, & cauis hepatis contentam per vomitum commodè expurgari, quæ interdum medicamentis per inferiora purgantibus, etiam pluries exhibitis deturbari nequiuerit. Et non rarò fit, vt materia per vomitum reiectâ, febris ab initio tollatur, quæ longa alioqui futura eſſet, materiâ illâ in penitiores corporis partes tranſmiſsâ & ſanguini permixtâ.

Ex vomitoriis autem medicamentis, cum triplex eorum gradus conſtituatur, mitiora eligenda ſunt, vt aqua hordei tepida cum oleo amygdalino, vel communi, vel cum aceti albi exigua quantitate. Item ſyrupus acetoſus, aut oxymel ſimplex, cum iure pulli, vel decocto ſem. anethi, raphani, aut atriplicis, quibus etiam oleum addi poteſt. Quæ omnia ad ℔.j. vel maiorem quantitatem exhibenda ſunt, nam in minori quantitate aſſumpta retinentur in ventriculo. Cùm autem debiliora hæc vomitoria non ſint valdè efficacia, ad mediocria aliquando confugere licet, quæ in tertianæ intermittentis curatione infrà proponentur.

Clyſteres verò non ſolùm in principio morbi ante venæ ſectionem, ſed etiam toto illius decurſu iniiciendi ſunt ſingulis, vel alternis diebus, ſi aluus liberè non fluat, compoſiti ex decocto emollientium & refrigerantium, vt hordei, prunor. maluæ, violariæ, mercurialis, branchæ vrſinæ, atriplicis, lactucæ, endiuiæ, ſemperuiui, nymphææ: diſſoluendo catholicum, caſſiam, diaprun. ſimpl. ſaccharum rubr. mel violaceum, mercuriale; ol. nymphææ, violac. &c. In febre tamen intenſiori ſatius eſt olea non addere, quia facilè inflammantur.

Nota primò, ſemperuiui maioris in decocto vnius clyſteris, ſquamas tres, vel iiij. tantùm eſſe præſcribendas, quia potentiſſimè refrigerat, & maiori copiâ vſurpatum inteſtina labefactare poſſet.

Nota ſecundò, in omni febre bilioſa clyſteres non actu calidos, ſed leuem tantùm teporem adeptos, eſſe iniiciendos.

In pituitoſis febribus fiunt decocta ex herbis emollientibus, cum ſem. aniſi, fœniculi, carthami, flor. chamom. & meliloti; diſſoluendo hieram, diaphœnic. mel roſaceum, mercuriale, oleum chamæmel. anethinum, vel commune.

Cum verò, vt ſuprà annotatum eſt, integra & abſoluta purgatio, quam eradicatiuam nominant, non niſi concoctâ materiâ inſtituenda ſit, Medicus ab ipſo morbi initio poſt primam venæ ſectionem, & primarum viarum euacuationem, ea medicamenta vſurpare debet quæ humores crudos præparant ad concoctionem, & euacuationem, ſimúlque calorem febrilem contemperant, putredinem arcent, & obſtructiones reſerant; qualia ſunt iulepi, iuſcula, emulſiones, aliáque infrà recenſenda.

Iulepi componuntur in materia bilioſa, ex ſyrupis de limonibus, granatorum, de agreſta, acetoſa ſimplici, de ſucco acetoſæ, de cichorio ſimplici, oxyſaccharo, cum aquis endiuiæ, acetoſæ, graminis, & cichorij.

Vel meliùs ex decoctis rad. acetoſæ, cichorij, fol. acetoſ. capill. ven. ſcariolæ, dentis leonis, ſeminum frigidorum, tamarindorum, cum ſyrupis prædictis.

Interdum verò ad intenſiùs refrigerandum, ſal prunellæ additur ʒ.j. pondere, pro vnaquaque iulepi doſi; vel ſpiritus vitrioli, aut ſulphuris q. ſ. ad moderatam aciditatem.

Acida in bilioſis febribus nunquam omittenda; quia amara dulcificantur per acida: quæ ſi intenſa ſint in ſuo gradu, vt ſpiritus vitrioli, aut ſulphuris; ipſius aloës, & colocynthidis amaritudinem delent. Bilis autem flaua ſuo amarore ſpoliata, mortua eſt & innoxia.

Ex ſuccis etiam parari poſſunt iulepi, ſummæ efficaciæ & guſtui gratiſſimi, in hunc modum.

℞. Succi pomor. redolent. recenter extracti, & per reſidentiam depurati ℥.iv. ſucci limon. ℥ iij. aquæ roſar. ℥. ij. ſucci. granat. ℥.j. ſacchari albiſſ. ℔. ß. Fiat iulep. clarificatus pro iij. doſib.

Si bilis valdè acris, & tenuis ſit, quæ orgaſmum faciat, & vel diarrhœam, aut grauem aliquam aliam fluxionem pariat, incraſſantes iulepi componendi ſunt ex aquis lactucæ, portulacæ, papau. rhœad. nymphææ, roſar. cum ſyrupis violaceo, iuiubino, de roſis ſiccis, de ſucco portulacæ, papau. rhœad. papau. albi; vel ex decoctis lactucæ, portulacæ, plantag. flor. nymphææ, papau. rhœad. & violar. cum ſyrupis prædictis.

Notandum

Notandum tamen ſyrupum violaceum,alióſque dulciores ſolos non eſſe exhibendos : tum quia laxant ſtomachum:tum etiam quia antequam in venas penetrent ventriculi calore in vaporem calidum conuertuntur, qui poſteà ſitim intendit. Idcircò aliquid ſyrupi cuiuſdam acetoſi ſemper admiſcendum, vt faciliùs penetrent venas, & magis calori febrili reſiſtant.

In progreſſu febris, apparente concoctione, decoctis prioribus adduntur rad.aſparagi,liquiritiæ, folia agrimonij, pimpinellæ, hepaticæ, capill.ven.

In febribus pituitoſis & chronicis magis incidentia, attenuantia, & aperientia præſcribuntur; à debilioribus tamen incipiendo, qualia ſunt ſyrupus acetoſus, capill. ven. byzantinus, cum decoctis agrimon. capill. ven.betonicæ, liquirit. paſſul. In progreſſu verò prædictis adduntur ſyrupi de duabus, & quinque radic. acetoſus compoſit.de hyſſopo,oxymel ſimplex & compoſit. Decocto verò adduntur rad. ʒ. aperitiuæ, fol. hyſſopi, cardui bened. & (ſi materia ſit valdè impacta, viſcida, & lenta) chamædryos, & centaurij minoris. Quibus ſi ſal tartari, & ſpiritus vitrioli addantur, fœliciùs operantur.

In febribus melancholicis adduntur quæ vim aliquam humectandi obtinent,vt ſyrupus violac.bugloſſi, borrag.de pomis, circa initia: Poſteà verò de fumaria, de epithymo, de ʒ.rad. oxymel ſcilliticum, cum decoctis primùm bugloſſi,borrag.ceterac. capill. ven. fumariæ, lupulorum; deinde cuſcutæ,ſcordij, centaurij min. corticum capparum, fraxini, & tamariſci.

Ac denique in nothis febribus, ex variorum humorum miſcella oriundis, prædicta remedia commiſcenda ſunt; ita tamen, vt eorum quæ prædominantem humorem reſpiciunt, maior quantitas præſcribatur.

Pro delicatioribus iuſcula medicata, iuleporum loco, præſcribi ſolent: tum etiam ne ægri eiuſdem remedij diutiùs vſurpati tædio afficiantur; eáque componuntur ex prædictis rad.& herbis, guſtui gratiores eligendo, cum pullo gallinaceo, vel fruſtulo gallinæ, aut capi: iiſque interdum, quando magis refrigerandum eſt, ſalis prunellæ Drach.j. vel ſpiritus vitrioli guttæ aliquot addi poſſunt.

In febribus tamen lentis & diuturnis, à contumacibus obſtructionibus productis chamædrys, licèt amara, cum cichoraceis in iuſculis decoqui poteſt; & Montanus in conſiliis decoctionem cichorij, & chamædryos in iuſculis velut admirandam prædicat, in iis, quibus febris longa cum obſtructionibus coniungitur.

In febribus pituitoſis decoctum chamæm.præſtans,ex Zacut.*obſeru.20.prax.admir.lib.3.*

Emulſiones etiam hic locum habent, & iulepis gratiores, vtplurimùm eſſe ſolent. Tum maximè vſurpantur, vbi febris ſiccam viſcerum intemperiem habet comitem, vel catarrhum tenuem, vel pulmonis, & partium ſpiritualium phlogoſim; vel denique, vt remediorum formulæ immutentur, ne æger longioris iuleporum vſus tædio afficiatur. Harum autem emulſionum compoſitio in præcedentibus curationibus deſcripta eſt.

Aqua frigida, magnâ copiâ exhibita, in febribus etiam putridis continuis,à veteribus vſurpari ſolebat & à recentioribus quamplurimis laudatur. Verùm quemadmodum in ſynocho ſimplici ſuſpectum illius vſum eſſe diximus; ſic iam prudenti Medico conſultius fore ducimus ab ea abſtinere, propter rationes dicto loco propoſitas.

Conferet tamen aliquando in magno æſtu febrili aquæ frigidæ bonum hauſtum ad Vnc. x. vel xij. cum guttis aliquot ſpiritus vitrioli exhibere: ab ea enim iidem interdum effectus producuntur, quos Galenus aquæ frigidæ tribuit, ad ℔. iij.vel iiij. exhibitæ. Cùm tamen inde ea pericula metuenda non ſint, quæ Galenus ipſe ex præpoſtera magnæ illius aquæ frigidæ copiæ exhibitione ſæpe contingere fatetur. Spiritus enim vitrioli facit quo minùs aqua obſtructiones augeat; quin potiùs eas aperit, & citò penetrat, atque viſcera peruadit, nec moratur in hypochondriis, vt aqua frigida ſimplex; ſed aquis mineralibus & acidulis valdè affinis euadit: quæ licèt magnâ copiâ ſumantur, non grauant hypochondria, & citiſſimè reiiciuntur, necnon obſtructionibus reſerandis opportuniſſimæ ſunt.

Ad vires reficiendas, quæ in omni febre vehementi plurimùm deiiciuntur, conueniunt opiatæ, & condita roborantia, compoſita ex conſeruis rad. bugloſſi, fol. acetoſæ,acetoſellæ, ſtipitum lactucæ, flor.bugloſſi,borrag.violar.cichorij,roſarum;pulpæ citri, quæ vulgò acidum citri nominatur. Quibus adduntur pulueres corall,margarit. raſuræ eboris, cornu cerui, diamarg.frig. triaſantal.diarrhod.abbat.confect.alkermes, de hyacintho; quæ vulgò in ſequentes,aut ſimiles formulas redigi ſolent.

℞.Conſeruæ flor. borrag.bugloſſ.& roſar.ana ℥. ij. confect.alkerm.ʒ.j.ß. pulu.electar. diamar. frig.raſuræ eboris,coralli præp.& margarit. præp.ana ℈.ß. ſacchar. roſac.ad pondus omnium,folia auri num. iij. Fiat conditum, auro coopertum, quo vtatur frequenter ex cochleari per ſe,ſuperbibendo parùm aquæ potus ordinarij, vel cum eadem aqua pro potu admiſceatur, vel cum iuſculis.

℞.Conſeruæ cichorij, acetoſæ, lactucæ, & acidi citri, ana ℥. ß. pulu. ſantali citrini, & margarit. præp. ana ℈. j. ſpiritus vitrioli ℈. ß. Cum ſyrupo violaceo fiat opiata.

℞.Conſeruæ flor.bugloſſ.roſarum & violar.ana ℥.j. aquar.endiuiæ,acetoſæ, & borrag.ana ℥.iij. Miſceantur ſimul. Calefiant ſuper cineres, & per colum traiiciantur. Deinde adde confect. alkerm. ʒ. ij.pulu.elect. diamar.frig. ʒ.ß. coralli præparat.margarit.præpar.& raſur. eboris, ana ℈.j. ſyrupi de limon. & granat.ana Vnc.iij. Miſce. Detur ſingulis vicibus cochlear j.

Pro delicatioribus, & in magna virium exolutione iulepus ſequens guſtui gratiſſimus componi poterit.

℞.Aquar.acetoſæ,naphæ,& roſar. ana ℥4.ß. ſyrupi de limon.& granat.an.℥.j.ß.confect.alkerm.ʒ.j. Miſce. Vtatur ex cochleari frequenter.

Vſurpatis per aliquot dies remediis alterantibus, & humores noxios præparantibus, ac concoquentibus, eorum purgationi incumbendum eſt inclinante febre, & quando concoctionis ſigna apparent, vitando dies criticos. Idque paulò fortioribus medicamentis, quàm quæ in principio vſurpanda præcepimus; cuius generis ſunt ſenna, rhabarbarum, agaricus, catholicum duplex, & ſimilia; quorum materia & doſis peccantibus humoribus, & naturis ægrotantium, à perito Medico erunt accommodandæ. Nonnulli etiam ad diagrydiata audent tranſcendere, vt diaprun.ſolut. diaphœnicum, electarium de ſucco roſar.aut diacarthami. Quæ tamen in febribus continuis rariſſimè vſurpanda ſunt, cùm ſcammonium humores maximè inflammare ſoleat, & ſitim vehementer excitare; idque præcipuè in febribus ardentibus, quibus plurimùm noxia ſunt diagrydiata medicamenta. Imò verò rhabarbarum, etſi benignum, ac præſtantiſſimum medicamentum, in valdè bilioſis febribus apud nonnullos ſuſpectum eſt, propter calefaciendi, & exſiccandi vim, quâ inſigniter præditum eſt. Quamvis illius noxa magna ex parte præcaueri valeat, vt anteà dictum eſt, eius infuſione factâ in aquis refrigerantibus, eámque permiſcendo cum decocto tamarindorum, & herbarum refrigerantium, addendo caſſiam, ſyrupum roſac. de cichor. compoſ. & ſimilia.

Si febris protrahatur, purgatio erit identidem repetenda, interiectis præparantibus, & concoquentibus; donec tota illius mineria ſublata fuerit. Alioqui, ſi ante integram febris ſolutionem à purgatione ceſſetur, periculum erit recidiuæ. Quod tamen præceptum reſtrictione quadam indiget. Si enim poſt repetitas plures

purgationes

purgationes febris lenta perſeueret, quæ ægrum ſenſim abſumat, & in tabem præcipitare videatur; optimum erit purgationes intermittere, & febrem ſolâ victus ratione, alterantibúſque remediis oppugnare. Contingit enim aliquando, vbi praua quædam eſt viſcerum affectio, diuturnitatis febris cauſa, vt quamdiu medicamenta exhibentur, tamdiu morbus perſiſtat. Fatigatur enim natura, quæ deinde vires reſumens, morbi cauſam concoquit, & concoctam expellit.

Si tamen febris lenta ab obſtructionibus oriatur, qualis in pueris ſæpiſſimè contingit, frequens purgatio, eáque leuiſſima, per epicraſim humores educens, morbum auferre ſolet; ſi præſertim ex rhab. componatur. quod & obſtructiones aperit & viſcera corroborat. Cuius elogium à Montano celebratum, *conſ.10.de febrib.* hic tranſcribi meretur. Ille curam proponens pueri, febre lentâ ex obſtructionibus laborantis; *Inter reliqua,* inquit, *quod ſemper certâ fide à me longo experimento probatum eſt, laudo vt ſingulis diebus ſumat infuſionem rhab. in aqua endiuiæ. Nunquam enim vidi febrem ex obſtructione, hoc remedio non eſſe ſublatam, ſi modo pertinaciter quiſpiam in eius vſu perſeuerauerit. Quandoque enim craſſiſſimos humores impactos, & obſtructiones, quæ ob caloris imbecillitatem facilè tolli non poterant, ex rhab. aſſumptione curatas vidi. Conſueui igitur accipere libram aquæ endiuiæ, in qua drachmam rhab. infundo, in panno lineo inuolutam. Deinde ſingulis diebus* Vnc.iv. *illius infuſionis, factâ aliquâ expreſſione, accipi iubeo circa auroram; & eſt eiuſmodi doſis puerorum; neque deſiſto ab hac potione, priuſquàm videam omninò & febrem, & obſtructiones fuiſſe ſublatas. Auferuntur enim procul dubio, ſi reliqua rectè fiant, & curationi conſentiant.* Hæc Montanus. Apud nos autem in communi vſu eſt bochetum rhabarbari, quod huiuſmodi pueris, febre lentâ cum obſtructionibus laborantibus, fœliciter exhibemus pro potu ordinario. Et fit, rhab. drachm. ſemis, vel Drach. j. (prout puer ægriùs, vel faciliùs eſt ſaporem ferre poteſt) craſſiuſculè tritam, & nodulo incluſam infundendo in aquæ fontis ℔ ij. vel iij. frigidè per diem integrum. Eiúſque vſus continuatur per menſem, aut diutiùs, ſi morbi contumacia id poſtulet. Eique interdum, ſi febris admodùm remiſſa ſit, & corpus pituitoſum, aliquid vini additur, ad ingratum rhab. ſaporem corrigendum.

Poſt purgationem materiæ morbificæ, natura plerúmque in morbi declinatione per vrinas excernere reliquias conſueuit, quod ex iis copioſioribus, vel craſſioribus colligere licet. Illius motus adiuuandus eſt diureticis medicamentis, iiſque temperatis; qualia ſunt emulſiones, & aperientia in iulepis, & iuſculis ſuprà deſcripta; quibus ſi febris admodùm remiſſa ſit, aliquid radic. fœnici, & petroſelini, vel fol. abſinthij, addi poterit, idque præſertim in febribus pituitoſis, vt quotidiana continua.

Si verò natura ad habitum corporis materiæ morbificæ reliquias propellat, ſudorifica vſurpanda ſunt; non calida illa quidem, quæ magis propriè ſudorifica ſunt ſed alia temperata, quæ eadem ferè ſunt cum diureticis: & prout attenuandi vi prædita ſunt humores diſponunt, vt faciliùs à natura per locum ſibi magis conuenientem expelli valeant. His tamen addi poſſunt aquæ cardui bened. ſcabioſæ, ſpiritus vitrioli, aliáque in febribus malignis fuſiùs deſcribenda.

Præter interna remedia, extrinſecùs etiam varia adhibentur, ad calorem febrilem contemperandum, partium principum robur confirmandum, vel poros cutis relaxandos, & fuliginem, calorémque febrilem forâs attrahendum, Epithemata nimirùm, linimenta, aliáque cordi, hepati, aliiſque partibus admouenda. Quæ calori temperando deſtinata ſunt, nonniſi in ſtatu, aut declinatione admouenda, dum calor ad exteriora ſe ſe diffundit; non in principio, vel augmento, dum circum viſcera adhuc reſidet, nec etiam inſtante criſi,

Cordi epithema admouendum, in hunc modum componi poterit.

♃. Aquar. bugloſſi, acetoſæ, nymphææ, roſar. ana Vnc.iij. aceti roſac. vel ſucci limon. Vnc.j. pulu. electar. diamarg. frig. & triaſantal. an. Drach.j. camphoræ, & croci, an. gr.v. Miſce. Fiat epithema, applicandum valdè cum panno ſcarlatino.

Ad magis roborandum, & odoris gratiam epithemati conciliandam, adde aquæ naphæ Vnc.iij. confect. alkerm. Drach.j.

Vbi magis roborare eſt animus, epithemata ſolida cordi applicantur, in hunc aut ſimilem modum compoſita.

♃. Conſeruæ bugloſſi, & roſar. ana Vnc. j. confect. alkerm. Drach.ij. pulu. electar. diam. frig. Drach.j. ſem. Cum ſucco limon. vel aqua roſar. fiat epithema ſolidum applic. poſt liquidum.

Vel formâ linimenti magis cardiacum ita paratur.

♃. Confect. alkermes & de hyacinth. ana Drach. iij. pulu. elect. triaſantali, & diamarg. frig. an. Drach. ij. Cum aqua roſar. fiat inſtar linimenti, quo illinatur regio cordis.

Ad roborandum quoque & fuligines, calorémque febrilem foràs euocandum, maximè conueniunt pulli columbini, per ſpinam ſecti, & regioni cordis applicati; qui etiam non rarò ſinapiſari ſolent puluerібus cardiacis, vt diamarg. frig. & triaſantali. Vel antequam applicentur, regio cordis confectione alkermes, & linimento cardiaco illinitur.

Hepati quoque epithemata admoueri ſolent, in hunc ferè modum compoſita.

♃. Aquar. endiuiæ, cichorij, acetoſæ, & roſar. ana Vnc.iij. aquæ lactucæ Vnc.ij. aceti roſac. Vnc. ſem. pulu. electar. triaſant. Drach j. ſem. ſpodij Drach. ſem. camphoræ Scrup. ſem. Fiat epithema.

Ad potentiùs refrigerandum, ex ſuccis aliquando epithema confici poterit, in hunc modum.

♃. Succi cichorij, endiuiæ, ana ℔. ſem. ſucci lactucæ, & aceti roſac. ana Vnc. ij. pulu. trium ſantal. Drach. ij. Miſce. Fiat epithema.

Non ſolùm autem hepati, ſed etiam vniuerſæ hypochondriorum regioni epithemata refrigerantia adhibere vtiliſſimum eſt: illa enim non ſolùm pepaſmum promouent, ſed etiam viſcerum intemperiem emendant; & impediunt ne partes principes in maraſmum lethalem incidant.

Eadem hepatis regio inungenda erit ſequenti linimento, quod etiam renibus atque lumbis applicari poterit.

♃. Vnguenti roſ. ℥.j. ſem. cerati ſantalini ℥. j. ſucci endiuiæ ℥. j. ſem. ol. roſac. & ceræ, an. q. ſ. vt fiat linimentum. Cui addatur aceti roſac. parum vnctionis tempore.

Teſtibus etiam refrigerantia vtiliter adhibentur, propter maximum conſenſum, qui ipſis cum partibus principibus intercedit; illis ideò refrigeratis totius corporis incendium, magna ex parte reſtinguitur. Ad hunc vſum tale epithema componi poterit.

♃. Aquar. nymphææ, plantag. roſar. & cichorij, ana Vnc.iij. aceti roſac. Vnc.j. ſem. vini Vnc.ij. Miſceantur, hiſque immergatur linteum, quo actu frigido teſtes inuoluantur.

Manuum & pedum refrigerationes maximum quoque iuuamentum afferunt ob eundem conſenſum, quem habent cum toto corpore, propter arterias, venas, & neruos, quæ ad illas partes deſinunt.

Neque timendum eſt, ne excrementorum difflationem impediant. Siquidem pauca ſunt, quæ ex illis partibus effluunt; & ideò maius ex refrigeratione iuuamentum, quàm nocumentum emergit.

Manibus itaque contrectantur pilæ marmoreæ, eburneæ; æneæ, aut plumbeæ. Vel macerantur manus in aqua frigida, cui vini & aceti tantillum mixtum ſit.

Plantis

Plantis pedum admouentur folia lactucæ, nymphææ, aqua & aceto immerſa. Vel ad vtrarúmque partium potionem decoctum ſequens parari poterit.

℞. Fol. lactucæ, violar. ſemperuiui, portulac fol. vitis ſalicis, ana M. j. cap. papau. num. xij. vel fol. eiuſdem (ſi adſint vigiliæ) M. j. aceti ℥. j. vini albi ℥. ij. aquæ fontis q. ſ. Fiat decoctio. Cui adde, ſi lubet, lixiuij parùm ad corroborationem articulorum. Hoc lauentur manus & brachia, pedes, & tibiæ, tepidè, bis in die, aut ſemel hora ſomni.

Aduertendum porrò eſt, antiquos balneis aquæ dulcis frequenter vſos eſſe in febrium putridarum curatione, vt videre eſt apud Galen. *lib. de marcore, cap. 7. 11. meth. c. 9. & 10. tom 1. ad Glauc. c. 9.* Eáque vel frigida adminiſtrabant in febre vehementiſſimâ, vt ardente exquiſita; vel tepida in declinatione febrium, & concoctionis ſignis apparentibus. Verùm noſtrâ ætate, non ſine periculo huiuſmodi balnea adminiſtrari poſſunt, & in vno tantùm caſu conueniunt; quando ſcilicet febris in diuturnitatem abit, & corpus calidum & ſiccum, ac ſqualidum occupans, in hecticam degenerare poſſe videtur.

Hoc etiam pro coronide addendum, ſolutâ per criſim febre, materiæ morbificæ reliquias purgatione eſſe auferendas; præcipuè ſi per ſudorem, aut hæmorrhagiam facta fuerit criſis. Hiſce enim euacuationibus tenuior tantùm materiæ portio educitur, craſſior verò relicta nouum concipit incendium, & recidiuam efficit. Sola itáque criſis, quæ fit per alui fluxum, ſolet eſſe ſecura. Cui tamen non ita fidendum eſt, vt ab omni purgatione prorsùs abſtineamus. Sordent enim adhûc præcordia, & affluens alimentum corrumpunt, vndè aut recidiua oritur, aut alterius morbi cauſa. Itáque multò ſatius eſt (quod à recentioribus nonnullis fuit obſeruatum) ſemel atque iterùm repetito blando cathartico, ita reliquias omnes abſtergere, vt omnis recidiuæ metus, omníſque morbi alterius occaſio tollatur.

CAPVT II.

De Symptomatis febres putridas comitantibus.

OMnes ferè Authores, qui de febribus ſcripſerunt, ſymptomata febres comitantia: vel illis ſuperuenientia, eorúmque curationes in fine operis deſcripſerunt, vt omnibus febrium generibus optimè accommodari valeant. Quod eorum conſilium tametſi minimè improbandum cenſeo, attamen commodiùs multò ad praxeos vſum cenſuerim, ſi illa febribus putridis continuis immediatè ſubnectantur, cùm in iis potiſſimum, & vehementia eſſe ſoleant, & peculiares medelas expoſtulent.

Quamvis igitur plurima ſymptomata, multis ex ſuprà enarratis remediis, cauſæ, morbóque accommodatis emendari ſoleant: non pauca tamen ipſo morbo moleſtiora, peculiarem curam requirunt, quæ hîc ſummatim deſcribenda eſt.

Dolor capitis, vigiliæ & deliria, iiſdem propemodùm remediis curantur, reuellentibus, repellentibus, deriuantibus, reſoluentibus, & anodynis. Reuellentia ſunt clyſteres emollientes, & laxantes, purgationes blandæ, phlebotomia, cucurbitulæ, lotiones pedum. Repellentia ſunt frontalia, oxyrrhodina, vnguenta, vel linimenta. Deriuantia ſunt ſectio venæ frontis, veſicatoria. Ad reſoluentia referuntur olea nonnulla, & animalia capiti admota, quæ etiam ſunt anodyna. Per vſum autem prædictorum remediorum exhibentur iulepi, & emulſiones, ad humures calidos & acres temperandos, ac demulcendos. Hiſce omnibus accedunt narcotica, non niſi maximâ vrgente neceſſitate, & reliquis non conferentibus vſurpanda. Quorum omnium medicamentorum materia in phrenitidis, & doloris capitis à cauſa calidâ curatione, deſcripta reperitur. In eorum tamen adminiſtrationne hoc vnicè obſeruandum, ne inſtante criſi in vſum vocentur: motum enim naturæ perturbare, & criſim impedire valerent. Quod tum de cæteris, tum de narcoticis præſertim eſt audiendum.

Ad vigilias & deliria plurimùm confert cataplaſma plantis pedũ admotũ, ex cucurbitis recentibus contuſis, foliis ſemperuiui maioris, lactucæ, & ſimilibus. Tum etiam lotiones pedum, ex decocto herbarum refrigerantium. Sic enim frigiditas per neruos cerebro communicatur.

Conuulſiones in febribus, præcipuè malignis, aliquando contingunt, à malignis vaporibus cerebri meninges vellicantibus. Quibus mederi oportet clyſteribus reuellentibus, ac cucurbitulis; tum exhibendo frequenter in iulepis, aut iuſculis puluerem epilepticum, *de gutteta* vulgò dictum, aut alium conſimilem. Ac denique inungendo ſpinam dorſi oleo chamæm. violac. amygdal. dulcium, & de nuce Indica.

Somno profundo febribus ſuperuenienti eadem adhibentur remedia quæ in ſoporoſorum affectuum curatione fuêre deſcripta; hoc tantum obſeruando, vt ea quæ intùs aſſumpta nimis calefaciunt, minimè vſurpentur.

Sitis febricitantium ſedatur præcipuè potu refrigerante & humectante. Attamen ſi intenſior ſit, vt potus moderatus ei non ſufficiat, (immoderatus enim plurima infert incommoda; & ægrum non rarò in vitæ diſcrimen præcipitat) aliis auxiliis fallenda atque demulcenda eſt.

Primò itaque frigidus aër inſpiretur, æger in ſilentio maneat, ore clauſo per nares expiret, & ſomno indulgeat.

Deindè abluatur os aquâ hordei tepidâ, aut aquâ in qua decoctæ ſint iuiubæ, ſebeſten, pruna, lactuca, portulaca, & ſimilia.

Teneat in ore æger fruſtum rad. liquirit. à cortice mundatæ, & in oxycrato maceratæ. Vel colluat os aquâ hordei, aut ſimplici, cum modico aceti, aut cum ſucco granatorum, limonum, vel tantillo ſpiritus vitrioli.

Vel teneat in ore acinos granatorum, aut laminam mali citrij, limonis, vel aurantij maceratam in aqua roſarum, ſaccharo adiecto; vel ſtolones lactucæ, endiuiæ, aut portulacæ, folia acetoſæ, taleolas anguriæ, cucurbitæ, cucumeris, in aqua frigida priùs maceratas. Vel ceraſa acida, vel ribes, vel tamarindos, vel fruſtulum cryſtalli, vel prunorum acidorum nucleos, quibus nonnihil pulpæ adhæreat, & ſimilia.

Vtile eſt etiam ad ſedandam ſitim, ſaccharum aqua roſarum madefactum cum ſpiritu vitrioli, atque iterùm exſiccatum.

Si leuioribus hiſce ſitis tolli nequeat, permittendus eſt potus, non initiis exacerbationum, neque in augmento, niſi pauciſſimus; ſed in vigore, & potiſſimùm vbi ad declinationem vergit: tunc enim largior potus calorem foràs diffundit, & ſudorem aliquando mouet, præcipuè in febrium intermittentium paroxyſmis, in quorum declinatione ad ſatietatem non rarò potum haurire conuenit. Varia potus materia in huiuſmodi febribus conueniens ſuperiori capite deſcripta eſt.

Si verò ſitis ab humore bilioſo in ventriculo contento ducit originem, is per vomitum, aut deiectionem expurgandus eſt. Vomitus prouocabitur, ſi æger ſit nauſeabundus, ſyrupi acetoſi ſimpl. ℥. j. ß. cum aqua hord. aut decocti raphani ℥. v. Sin minùs, purgetur bolo ex caſſiæ ℥. j. & pulpæ tamarind. ʒ. iij. vel mannæ ℥. ij. in decocto prunorum & tamarindorum diſſolutis, vel potione ſequenti.

℞. Caſſiæ recenter extractæ ʒ. vj. mucilag. ſem. pſyllij ℥. ß. decocti hord. prunor. & tamarind. ℥. iv. ſyrupi roſa. ℥. j. Miſce. Fiat potio.

Linguæ & faucium ardor, ſiccitas, & ſcabrities curatur variis remediis, dictis partibus admotis, & in ore detentis, in hunc modum compoſitis.

℞. Mucilag. ſem. cydonior. ℥.j. mucilag. ſem. maluæ ℥.ß. ſpecier. diatrag. frig. & ſacchari candi, ana ʒ.j. ſacchari albi q. ſ. Fiat eclegma. Vel

℞. Mucil. ſem. pſyllij, aut cydon. extract. cum aqua lactucæ, vel roſar. ℥.ß. ſyrupi viola. limon. aut granat. ℥.j.ß. Miſce. Capiat parum per interualla, & in ore detineat. Vel

℞. Sem. cucumeris ℥.ß. ſem. cydon. ʒ.ij. gummi tragacanth. ʒ.j.ß. Contundantur ſemina, & gummi diſſoluatur in albumine oui. Miſceantur omnia, & fiant trochiſci ore detinendi. Vel

℞. Sem. pſyllij, cydon. an. ʒ.j.ß. gummi tragacanth. ʒ.ß. ſacchari candi ʒ.iij. Cum mucilag. gummi tragacanth. fiant trochiſci. Vel linteo raro includantur, vt fiant noduli, qui macerentur in aqua roſar. & ore teneantur.

Si profundiùs aſperitas hæſerit, fiat gargariſma ex decocto hordei, rad. althææ, fol. lactucæ, portulac. flor. violar. addito melle roſac, ſyrup. violat. vel ſaccharo cando, vel oxymel. ſimpl. & ſimil.

Si ſordes linguæ adhæreant, vt plerumque fit, ſæpè detergenda eſt linteo aſperiori intincto oxycrato. Cui etiam ſuccus ſemperuiui, & ſal prunellæ interdum addi poterit.

Si ardor ſit intenſior, cum inſigni linguæ nigredine, magis refrigerantia cum humectantibus permiſceantur, in hunc modum.

℞. Succorum lactucæ, ſemperuiui, limonum, an. ℥.j. mucilag. ſem. cydon. ſacchari candi, ana ℥.ß. ſacchari albi q. ſ. Fiat. looch. Vel

℞. Semperuiui recentis M.j. aceti roſac. ℥.iij. aquæ hordei ℔.j. Coquantur ad tertiæ partis conſumpt. In colat. diſſolue ſalis prunellæ ʒ.j.ß. alum. ℈.j. ſyrup. viol. & de moris, an. ℥.j. Fiat gargariſmus. Vel ſal prunellæ ſolum in aqua ſemperuiui diſſoluitur, eóque vtiliſſimè lingua, & fauces abluuntur; nec non eius particula abſorberi poteſt, vt ad œſophagum ſimili ardore affectum peruenire poſſit.

Exteriùs verò guttur & collum illinantur ol. violac. & butyro recenti in aqua roſarum lotis, quibus veluti vſtum guttur humectari poſſit.

Ad refrigerandum admoueri poſſunt, vnguentum roſaceum, refrigerans Gal. & ſimilia. Sed multò efficaciùs admouentur. folia lactucæ, portulacæ trita, ac duobus linteis incluſa. Vel millepedes contuſi eodem modo admoueri poſſunt.

In magno pectoris ardore, qualis in febribus ſolet contingere, totum pectus inungendum eſt oleo violaceo, nymphææ, & amygd dulcium. Imò verò, æſtu plurimùm vrgente, fomenta eidem parti admoueri debent ex decocto hordei, lactucæ, nymphææ, borraginis, violarum & ſimilium compoſita, quibus irrigationes ex oleis prædictis debent ſuccedere. Quandoquidem, ex præſcripto Galeni, & Auicennæ, in huiuſmodi febribus, magna cura thoracis, vtpotè caloris fornacis, habenda eſt. Ea verò remedia, iuxta Tralliani præceptum, rarò frigida, quia intrò calorem repellunt; nec tepida, quia laxant; ſed actu calida, potentiâ verò frigida admoueri debent.

Dolor lumborum in febribus excitatur à ſanguine feruido & copioſo in vena caua ebulliente. Sedari autem debet clyſteribus emollientibus & refrigerantibus emulſionibus ex ſeminibus frigidis paratis, addendo ſal prunellæ; inunctionibus earum partium ex vnguento refrigerante Galeni cum ſucco ſemperuiui maioris, & camphora, vel vnguento populeone, vel ol. roſac. nymphææ, & papauerino; vel epithemate ex aqua plantaginis, roſarum, aceto roſaceo, & camphora, vel oxyrrhodino ex aqua roſarum, oleo roſaceo, & aceto parato, quæ omnia actu frigida in æſtate, ſubtepida in aliis temporibus admouenda ſunt.

Inquietudines quæ in febre aſsôde & paroxyſmis tertianæ intermittentis ſolent contingere, curantur præcipuè purgatione humoris bilioſi ventriculum aliáſque partes ſenſiles vellicantis, ídque per vomitum, aut ſeceſſum, provt natura hanc vel illam viam magis affectare videtur; tum clyſteribus ad inferiora reuellitur. Mox quies omni arte procuratur & potus frigidus exhibetur, nec non iulepi refrigerantes, quibus interdum ſyrupus de papauere, vel laudani tantillum vtiliſſimè permiſcentur. Etiam in vigore paroxyſmi ſyrupi de pap. ℥.j. vtiliter exhibetur.

Syncope in febribus ſyncopalibus vulgò dictis ſolet contingere, quarum duo genera conſtituuntur, vt ſuperiori capite dictum; & vna dicitur ſyncopalis minuta; altera verò humoroſa. Quarum curationes, vtpotè ab aliarum febrium putridarum curationibus longè diuerſas, prædicti ſymptomatis ratione, huic loco reſeruauimus.

Syncopalis minuta, quæ à bilioſis humoribus, acribus, & venenatis generatur, in hunc modum curanda eſt. Aër ſit frigidus, & humidus, parúmque aſtringens, vt exolutio prohibeatur. Victus tenuis, refrigerans, & inſtaurans, ex iuſculis pullorum cum acetoſa, portulaca, &c. decoctorum, quibus addi poteſt aqua roſar. ſuccus granat. & parùm ſacchari. Panis infuſus in ſucco granatorum, vel aurantiorum exhiberi poterit, ſi victus paulò plenior ſit concedendus, necnon cremor hordei, aut panatellæ cum ſucco granatorum, aut limonum. Tum iura reſtaurantia ex carnibus expreſſis cum dictis ſuccis. Robuſtioribus exhibentur vitelli ouorum cum omphacio, teſtes gallorum, carnes pullorum, gallinæ, perdicis iiſdem ſuccis alteratæ.

Potus tempore paſtus, ſi non adſit inflammatio alicuius viſceris, ſit vinum aquoſum non vetuſtum, nec vaporoſum. Extra paſtus, aut ſi aliqua ſit inflammatio, aqua hordei, aut aqua panata, cum ſyrupo granat. limon. acidi citri, iulepo roſac. &c.

Somnus extra paroxyſmum conuenit, in eodem nocet. Ac denique maximè fugienda, quæ iram, triſtitiam, & ſimiles affectus concitant.

In paroxiſmo flabellis refrigerantibus, & irrorationibus odoriferis, ſpirituum reſolutio ſupprimenda eſt. Facies aſpergenda aquâ frigidâ, vel roſar. cum aceto. Eâdem quoque teſtes in viris, & mammæ in mulieribus frigidè foueri poterunt.

Si calor cum ſpiritibus à corde ad exteriora non reuocetur, reuellendus eſt frictionibus extremorum, ac vellicationibus; tum nares ſæpè apprehendantur pili vellantur, nomine proprio ſæpè æger inclametur. Detur mica panis in ſucco granat. infuſa, aut vinum tenue odoriferum, aquâ roſar. dilutum: Et vrgẽte neceſſitate, aqua cinnam. cum aqua roſarum. Interim iura reſtaurantia non omittantur, quibus confectio alkermes, aliáque admiſceri poterunt. Potiones quoque cordiales ſæpè ex cochleari exhibendæ, in hunc modum compoſitæ.

℞. Aquæ roſ. Vnc. ij aquæ naphæ Vnc. j. aquæ cinnam. Vnc. ß. confect. alkerm. ʒ.j. margarit. præp. & coralli præp. an. ℈.ß. manus Chriſti perlatæ ʒ.vj. Miſce. Fiat potio. His accedere poſſunt opiatæ, & condita ſuperiori capite deſcripta.

Medulla panis adhuc calentis aquâ roſac. & aceto irroretur, & ori, naribúſque admoueatur.

Cordi epithemata refrigerantia, & roborantia applicentur.

Ad poros denſandos, & impediendam diſſolutionem, inuoluatur æger linteo conſperſo puluere roſar. balauſtiorum & ſantalorum; vel irrorentur lintea aquâ roſar. cum modico aceto.

Totum corpus præcipuè dorſum illinatur ſequenti linimento.

℞. Ol. roſar. omphac. Vnc. j.ß. myrtill. cydon. mucilag. ſem. pſyllij, ana ʒ.vj. gummi arab. diſſoluti in aqua roſ. ʒ.ij. ceræ albæ q. ſ. Fiat linimentum.

Ventriculi

Ventriculi ratio præcipuè habenda eſt, quòd in eo præcipuè humor noxius cumuletur. Illinenda autem eſt illius regio oleo roſaceo, & cydon. tum imponatur panis toſtus maceratus in ſucco cydonior.& granat.acidorum. Vel magno vrgente æſtu foueatur tepidè decocto portulacæ,& roſarum, vel etiam ſucco ſolani, portulacæ, vuæ acerbæ, adiecto ol.roſac.& cydoniorum.

Sublata ſyncope,& refectis viribus, ad febrem, eiúſque cauſam tollendam conuertendus eſt animus. Quod fiet alterantibus, & euacuantibus, quæ febribus ardentibus idonea ſuperiore capite deſcripſimus.

Syncopalis humoroſæ, quæ ab humorum pituitoſorum, & crudorum multitudine producitur, contraria ferè eſt curatio ei quæ minutæ aſcripta eſt. Siquidem aër debet eſſe temperatus, ad calidum inclinans, lucidus, purus, & ſiccus. Cibi boni ſucci, & facilis concoctionis, præparati cum hyſſopo, fœniculo, aliiſque. Potus ſit vinum tenue, & oligophoron. Somnus & vigiliæ moderatæ.

At frictiones in primis maximè commendantur à Galen. 12. *meth. cap.* 1. eæque ab initio morbi celebrandæ ſunt linteis aſperioribus ſupernè deorſum, primùm in pedibus & cruribus; pòſt in brachiis, humeris, & dorſo. Lintea priùs ſuffiantur ſtyrace, ligno aloës, thure, caryophyllis, &c. Vbi à frictione artus abundè incaluerint, inungantur oleo anethino, chamæmel. irino, coſtino, aliiſque reſoluentibus. Huiuſmodi frictiones plurimùm laudantur, quia calorem cum ſpiritibus, ac materiam noxiam vires ſuffocantem ad exteriora euocant.

In paroxyſmo æger excitandus eſt narium apprehenſione, aurium fricatione, pilorum auulſione, inclamatione, &c. Prætereà ori & naribus odorata admoueantur, vt aqua cinnam.flor.aurantiorum, acetum infuſionis caryophyll. mica panis intincta vino Hippocratico, quæ etiam per os exhiberi poteſt; aut ipſum Hippocraticum ſolum, aut aqua cinnamomi, aut potio cardiaca ſequens.

℞. Aquar.meliſſæ, roriſm.& flor.aurant.ana ℥.j.aquæ cinnam.Vnc.ſem.confect.alkerm.ʒ.j. ſyrupi condituræ cort.citri & caryophylli noſtratis, an.Vnc.j. Miſce. Fiat potio, quæ detur ex cochleari frequenter. Opiata etiam in hunc modum componi poterit.

℞. Conſeruæ flor.bugloſſi, anthos, & cort. citri condit.ana Vnc. ſem. nucis moſchat. condit. ʒ.iij. confect. alkermes ʒ.ij.ſpecier.diambræ, diamoſchi dulcis, an.℈.j. Cum ſyrupo condit.cort.citri fiat opiata.

Cordi admoueri poſſunt epithemata, & pulli columbini; ventriculo & teſtibus fomenta, aliáque adminiſtrari, quæ in virium imbecillitate fuêre propoſita.

Dum hæc fiunt, ad frictiones identidem redeundum eſt, quæ nunquam in hoc affectu ſunt omittendæ.

Refectis aliquantùm viribus, materia morbifica educenda eſt per clyſteres & purgationes (in quibus hiera cum agarico, ratione ventriculi, multum prodeſt) quæ blandæ, & frequentes eſſe debent, interiectis tamen præparationibus idoneis.

Inappetentia omnibus propemodùm febribus communis eſt. Dum enim ventriculus calidâ intemperie afficitur, fames imminuitur, & ſitis augetur. Aliquando tamen ita deiicitur appetentia, vt ægri vix iuſcula haurire poſſint. Fitque illud cibi faſtidium à vitioſis humoribus in ventriculo collectis, aut illius tunicis imbibitis; vel à corruptis, maligniſque vaporibus ventriculum obſidentibus. Curari debet euacuatione cauſæ morbificæ per vomitum, aut ſeceſſum, ídque ab initio diluto rhab.& tamarindorum. In declinatione verò, ſi febris non ſit valida, cum hiera picra in decocto hordei, cicerum, abſinthij, aliorúmque detergentium diſſoluta. His ſuccedere debent clyſteres detergentes, qui conſecutione quâdam à ventriculo reuellunt. Prætereà exhibenda ſunt frequenter acida & refrigerantia, vt ſyrup.limon.granat.ceraſa acida &c. per ſe, vel cum aqua frigida exhibita. In declinatione, aut ceſſante febre, ſyrupus de abſinthio pontico vtiliter dari poterit, vel ſolus, vel cum ſyrupis, aut ſuccis acidis permixtus. Cibi offerantur ægro magis grati. Vt enim docet Hippocr. *Aph.* 38. *ſect.* 2 paulò deterior, ſed ſuauior cibus, & potus meliori, ſed inſuauiori præferendus. Per rara autem interualla cibus non multus aſſumatur; frequentior enim & copioſior inappetentiam vel ſanis inducit. Condiantur verò cibi, modò tuſſis abſit, omphacio, aceto roſac. ſucco limon. Si æger ita abhorreat ab omnibus cibis, vt nihil omninò aſſumat, iniiciantur clyſteres nutrientes bis aut ter in die; eductis priùs excrementis clyſtere detergente. Soluta omninò febre, ſi remaneat inappetentia, æger modicè ſe exerceat, vtatur capparibus, ſaxifraga, oliuis, locum mutet, & migret ad aërem frigidiorem. Ac tandem, ſi hæc non ſufficiant, vtatur vino abſinthite, & pilulis de hiera, quæ humores ventriculi tunicis impactos potenter abſtergunt.

Singultus & vomitus febribus ſuperuenientes variis oppugnantur remediis, quorum materia ex ſingultus, & vomitus curationibus à nobis deſcriptis erit repetenda, & ſingulis febricitantibus, hiſce ſymptomatis correptis, cum delectu ac iudicio accommodanda. Cauendum tamen maximè eſt, ne vomitus criticus vlla ratione cohibeatur. Singultus interdum ex immodico refrigerantium vſu procedit, vt teſtatur Lemnius, referente Schenkio his verbis. *Singultus in febribus nonnunquam ſequitur intemperatum refrigerantium vſum iulapiorum. Quo modo affectos inconſulta temeritate Medicorum plures vidi, idque ſymptoma contra omnium opinionem vini potu ſuſtulimus.*

Fluxus alui febribus putridis ſuperueniens, ſi criticus ſit, cohibendus non eſt; neque ſymptomaticus ſtatim initio, ſi vires admodùm non deiiciat, ne humor vitioſus ad partes principes recurrat. Quando cohibendus eſt, id fit purgatione blanda,& ſimul aſtringente, clyſteribus detergentibus, & roborantibus; aſſumptis, & admotis incraſſantibus, roborantibus, & aſtringentibus. Quæ omnia ex diarrhœæ curatione erunt deſumenda, à leuioribus incipiendo, & ad fortiora, ſi neceſſitas vrgeat, paulatim progrediendo.

Sudores, ſi critici non ſint, ſed ſymptomatici, viréſque maximè deiiciant; cohibendi erunt aëris refrigeratione, conſpergendo aquam frigidam, folia ſalicis, & vitis ſuprà pauimentum; & ſi opus ſit, feneſtras aperiendo; corporis euentilatione paulatim facta ſub leuibus integumentis, ac molli culcitrâ detractâ: Item facie oxycrato frequenter conſperſâ; ac denique vſu medicamentorum frigidorum aſtringentium; qualia ſunt epithemata refrigerantia cordi, hepati, ac toti ventri admouenda, & ſubinde immutanda. Vnguenta ex ol. roſac. myrtino, mucilaginib. & puluer. aſtringentibus compoſita, toti corpori,& præſertim ſpinæ dorſi applicanda. Pulueres ex roſis, balauſtiis, malicorio, myrtillis, maſtiche, terra Samia, &c. collo, thoraci, alis, & inguinibus inſpergendi: vel æger inuoluatur linteo irrorato oxycrato cum pulueribus prædictis, cauendo tamen, ne inflammatio aliqua, aut tumor aliquis præter naturam in hypochondriis lateat, tunc enim ab aſtringentibus, ſaltem validioribus, eſt abſtinendum. Sudor abſtergendus non eſt, ſed ſinendus, vt ad poros cutis concreſcens, alium effluere prohibeat.

Per os verò exhibenda incraſſantia, aſtringentia, & roborantia, vt hordeata ex decocto lactucæ,& ſem. frig. parata; iuſcula inſtaurantia cum ſucco granatorum, agreſtæ, pulueribus corallor.margarit.raſur.eboris, ſantalorum, aut balauſtiorum. Iulepi ex aquis roſar. lactucæ, portulac.cum ſyrupo granat.de roſis ſiccis, aut cydonior. Opiatæ ex conſerua roſarum, corallis, margaritis, terra ſigillata, puluer. diamarg. frig. triaſantali, &c.

APPENDIX.

In febrium acutiſſimarum & pernicioſarum curatione

tione hoc diligenter aduertendum, rariſſimè eas fieri ſine interna & peculiari viſceris cuiuſdam affectione, & plerumque inflammatione. Quare nunquam omittenda cura hypochondriorum, capitis, thoracis, vteri, renum & veſicæ: vt omni ratione inueſtigemus quæ harum partium inſigniter laboret, & ei, quoad fieri poteſt, ſubueniatur.

CAPVT III.

De febre tertiana intermittente.

Febris tertiana intermittens fit à bilioſo humore excrementitio, in prima corporis regione contento, ac putreſcente.

Illa autem vel legitima eſt, & exquiſita: vel illegitima, notha, ſeu ſpuria.

Legitima ſeu exquiſita horis 12. terminatur, & producitur à bile naturali putreſcente. Notha verò ſeu ſpuria paroxyſmos habet 12. horas excedentes. Quòd ſi 24. horas excedat, tertiana extenſa nominatur. Fitque vel à bile præternaturali putreſcente, vel à naturali, aliis humoribus, præſertim pituitæ, permixta,

Item tertiana alia ſimplex eſt, alia duplex, alia triplex. Simplex dicitur, cuius paroxyſmi tertio quóque die, hoc eſt alternis diebus, recurrunt. Duplex verò, quando paroxyſmi ſingulis diebus inuadũt. Et quamvis in hoc à quotidiana non differat, vtraque tamen diſtinguitur per ſigna propria, bilem, aut pituitam redundantem indicantia, quæ ſuis locis exponentur. Aliquando tamen in tertiana duplici duo paroxyſmi eâdem die apparent, alterâ die remanente liberâ: ídque recentiores nonnulli vocant duas tertianas, & à tertiana duplici diſtinguunt. Quæ tamen diſtinctio eſt exigui momenti. Triplex tertiana fit, quando duorum dierum ſpatio tres apparent paroxyſmi. Rariſſima eſt hæc febris. Vnum tamen illius exemplum proponitur à Galen. 2. *de criſ. cap.* 9. Et nos aliud vidimus anno 1637. in quodam viro nobili, qui ſingulis 16. horis febris tertianæ paroxyſmum patiebatur. Et ſinguli paroxyſmi intra 10. aut 12. horas per ſudores iudicabantur. Fiunt autem diuerſi hi paroxyſmi à diuerſa materia, in diuerſis locis putreſcente, ita vt vnaquæque peculiarem focum obtineat.

Humores autem febres tertianas producentes, in prima potiſſimùm regione cumulantur, hepate nimirùm, cyſtide fellea, ventriculo, meſenterio, pancreate, aut venis illarum partium.

Earum cauſæ ſunt illæ omnes, quæ bilem excrementitiam generant; nempè calida & ſicca hepatis intemperies, ætas iuuenilis, aëris conſtitutio calidior, vigiliæ, curæ, iræ, ieiunia, ciborum calidorum vſus, exercitatio nimia. His accedunt ad tertianæ nothæ productionem, cauſæ pituitam, & melancholiam generantes. Hinc illi, qui calidiori hepate præditi ſunt, & ex crapula, ac praua victus ratione multas cruditates generant, ex bilis cum crudis humoribus permixtione, tertianis nothis obnoxij ſunt. Hinc etiam æſtatis tempore crudi humores, ex caloris natiui imbecillitate, fructuum eſu, & nimio potu geniti, bili permixti, tertianas nothas pariunt.

Signa diagnoſtica tertianæ exquiſitæ ſunt, quòd hæc febris ſtatim cum inſigni rigore incipit, quo à quotidiana diſtinguitur, in qua leuis tantùm horror, aut frigefactio apparet. Deinde rigorem ſequitur calor intenſus, acer, & mordax; ſitis intolerabilis, reſpiratio magna, & frequens, vigiliæ, capitis dolor, & interdum deliria. Rigorem etiam ſequitur interdum vomitus bilioſus, vel alui fluxus. Vrina aliquando flaua eſt, rufa, vel rubra. Acceſſiones vltra 12. horas non extenduntur, & ſudoribus terminantur. Præterea præceſſerunt cauſæ bilem generantes ſupra enumeratæ.

In tertiana notha ſigna omnia prædicta ſunt remiſſiora, quàm in exquiſita, ſed intenſiora, quàm in quotidiana. Et provt maior, vel minor pituitæ copia bili admixta fuerit: paroxyſmi ad tertianæ exquiſitæ, vel quotidianæ paroxyſmos magis vel minùs accedunt; tum ratione intenſionis ſymptomatum, tum ratione durationis ipſius paroxyſmi. Ita vt tertianæ nothæ paroxyſmi ad ſexdecim, octodecim, & plures horas extendantur. Quamquàm interdum poſſint eſſe breuiores ob materiæ paucitatem, & intra octo, decem, aut duodecim horas terminari.

Prognoſis deſumitur ab Hippocr. *Aph.* 59. *ſect.* 4. *Tertianæ*, inquit, *exquiſitæ ſeptem circuitibus, ad ſummum iudicantur.* Et *Aph.* 43. *eiuſdem ſectionis. Febres quocunque modo intermiſerint, periculum abeſſe ſignificant.* Quod tamen intelligendum eſt de tertianis febribus omnis malignitatis expertibus. Dantur enim tertianæ malignæ, & peſtilentes, quæ quamvis euidentes habeant intermiſſiones: ægrorantes tamen non rarò de medio tollunt. Præterea multa febri tertianæ poſſunt ſuperuenire, quæ vitæ periculum inferre poſſunt, quamvis febris ex ſe periculoſa non ſit.

Scribit Haly, & vulgatiſſimâ docetur experientiâ, in tertianâ laborantibus, ſi vlcera, aut puſtulæ in labiis & naribus erumpant, finem febris præſagire. Eſt enim quædam veluti criſis, quæ ad illas partes fit.

Alui fluxus febri tertianæ ſuperueniens, materia iam concocta, eam ſoluit. Et hæc vnica eſt via, qua huiuſmodi febres perfectè iudicantur. Cum enim illarum focus in cyſtide fellea, vel hepate, vel meſenterio, aliiſque partibus primæ regionis contineatur; etiamſi quæ ſingulis acceſſionibus effertur exhalatio in habitum corporis irrepens, vel ſudoribus, vel inſenſili tranſpiratu, vel papulis expurgetur; mànet tamen craſſamentum, quod niſi beneficio naturæ, vel medicamentorum per aluum expurgetur; aut febris diuturnæ, aut obſtructionum, aut recidiuæ, aut aliorum morborum contumacium cauſa eſſe ſolet.

Breues & ſecuræ eſſe ſolent febres intermittentes, ſi bonus ſit totius corporis habitus; ſi viſcera bene ſint affecta; ſi ver aut æſtas adſit; ſi æger non multo vtatur alimento, & parcè bibat. Contrà verò longiores, & contumaciores eſſe ſolent, ſi praua adſit iecoris, aut lienis affectio; ſi æger abundet humoribus pituitoſis, aut melancholicis; ſi hyems, vel autumnus vigeat; ſi æger multo vtatur alimento, aut potu multo calorem opprimat.

Curatio, vt in aliis febribus, ad febrem, eius cauſam, & vires dirigenda. Febris indicat refrigerantia; cauſa, eadem refrigerantia, tum concoquentia, & euacuantia; vires, roborantia.

Ac victus ratio primùm inſtituenda eſt refrigerans, & humectans; eadem prorſus in tertiana exquiſita, quæ in febribus continuis fuit propoſita. At in tertiana notha, eáque ſimplici, paulò plenior victus imperandus eſt, præcipuè ſi illa in longitudinem abeat: tunc enim ſolida alimenta exhibenda ſunt die intermiſſionis, & quinque vel ſex horis ante acceſſionem. In tertiana verò duplici, quemadmodum in tertiana exquiſita, ſolis iuſculis, aliiſque ſorbilibus alimentis æger nutriendus eſt.

Potus gratiſſimus in tertiana notha, ex Foreſto.

℞. Aquæ fontis ℔. ij. cinnam. ℥. ſem. ſacchari Vnc. iij. Hæc cruda per manicam Hippocratis traiiciantur.

In acceſſione autem alimentum exhibendum non eſt, iuxta ſententiam Hippocr. *Aph.* 11. *ſect.* 1. Natura enim, vt docet Galen. *in comment.* cibi concoctione auocatur à concoctione humorum morbificorum, adde quòd in acceſſione tetro vapore vniuerſum corpus perfunditur, qui cibum recenter ſumptum labefactat,

& maxima parte corrumpit. Attamen ſi acceſſio adeò longa fuerit, vel corpus ægrotantis adeò calidum, & ſiccum, gracile, & raræ texturæ vt facilè diſſoluatur, & ad finem paroxyſmi ſufficere non valeat; etiam in acceſſione cibandus æger eſt, quod melius fiet in ſtatu quàm aliis temporibus. Quamvis etiam in principio, & augmento, vrgente neceſſitate, cibus offerri poſſit. Sic enim Gal.10.*meth.c.5*. hac febre laborantes, calido & ſicco temperamento præditos, quibus aduerſiſſima eſt inedia, ne in ſyncopen inciderent, etiam in principio acceſſionum cibare coactus eſt. Ad eiúſque imitationem Amatus Luſitanus *cur.* 68. *cent.* 4. pichrocolo, & metam bilem euomenti, vnde ſyncope oriebatur, panem lotum agreſta aſperſum, paroxyſmi initio exhibuit, ſicque prædicta ſymptomata inhibuit.

Illud prætereà tum in hac, tum in aliis febribus intermittentibus eſt obſeruandum, vt æger ante paroxyſmum, neque potum, neque cibum aſſumat, neque ſomno indulgeat. Vtiliter tamen aluum deponet, iniecto clyſtere, ſi opus fuerit, modo ille ante initium paroxyſmi iniiciatur.

Inſtitutâ igitur victus ratione idoneâ, ad materiæ morbificæ euacuationem ſtatim progrediendum eſt; quæ cùm in primis viis hæreat, non ſolùm clyſteribus, ſed etiam medicamentis aſſumptis aluum laxantibus, tum vomitoriis educenda eſt.

Clyſteres in tertiana exquiſita fient ex decocto emolliente & refrigerante, cum caſſia, catholic.diapr. ſimpl. aut ſolutiuo. In notha verò fiet decoctio ex emollientibus & incidentibus, diſſoluendo diaphœn.mel roſac.&c.

Aluum laxantia medicamenta in tertiana exquiſita erunt eadem, quæ in febribus continuis fuêre propoſita. In notha verò addetur agaricus, ſenna, catholicum diaphœnicum, aliáque ex curantis Medici iudicio, iuxta varias ægrorum conſtitutiones, eligenda. In quacunque verò ſpecie cremor tartari vtiliter medicamentis addi poterit, quia obſtructiones aperit, potenter detergit, & nihilominùs refrigerat. Medicamenta purgantia die intermiſſionis exhibenda ſunt, idque matutinis horis, vt vulgò ſolet fieri, ſi intermiſſio in eas horas incidat. Alioqui tempus inter duas acceſſiones medium eligendum. Et quâvis horâ diei ac noctis exhiberi poteſt medicamentum, modo illa ab acceſſionibus plurimùm diſtet, & ventriculus aſſumptum priùs alimentum concoxiſſe videatur.

In tertiana autem duplici difficile eſt horam exhibendi medicamenti eligere, cùm non rarò tres aut quatuor tantùm horæ duobus paroxyſmis intercidant. Imò interdum adeò longi ſunt paroxyſmi, vt alter incipiat antequam prior deſierit, vnde febres ſubintrantes nominantur. Tunc enim occaſio præceps exactam Medici diligentiam poſtulat. Commodior autem exhibendi medicamenti hora ita eligenda eſt, vt in tertiana duplici non ſubintrante, in fine paroxyſmi exhibeatur, eâ ad ſequentem paroxyſmum diſtantiâ, vt antequam ille inuadat, operatio medicamenti abſoluta ſit. In febre autem ſubintrante exhiberi debet medicamentum in declinationis principio, ſimulatque tantillum remittere incipit. Et in vtroque tribus horis ab aſſumpto medicamento iuſculum exhibendum eſt: ita tamen vt tres aliæ ſuperſint horæ ab aſſumpto iuſculo, antequam paroxyſmus inuadat. Atque adeò ſex horis ad minimum exhibendum eſt medicamentum ante proximum paroxyſmum.

Quod ad vomitoria ſpectat, ea quæ de iis in continuarum febrium curatione dicta ſunt, hîc etiam commodiùs aptari poſſunt; cùm humorum illuuies in ventriculo, meſenterio, & cauis hepatis contenta, quæ huiuſmodi febres ſolet producere, per vomitum aliquando educatur; quæ tamen interdum medicamentis per inferiora purgantibus etiam pluries exhibitis, deturbari nequiuerit, vt rectè Fernelius annotauit. Atque ita, ſi in principio paroxyſmi æger vomitibus torqueatur, eum naturæ motum rectè ſequetur Medicus. Et cùm mitiora vomitoria plerúmque non ſufficiant, ad mediocria veniendum eſt; quale in primis eſt aſarum, cuius in puluerem redacti ʒ.ß.℈.ij.vel ʒ.j. exhibetur cum iuſculo, aut alio liquore conuenienti. Alij decoctum illius exhibent, quod paratur ex ʒ. iij. rad. aſari decocti in iuſculo pulli, vel aqua hordei & paſſularum. Chymici vitriolum album præparatum, & ſalem vitrioli vſurpant, tum etiam aquam benedictam, quæ ex croco metallorum fit. Quæ quidem, vt & cætera medicamenta ex antimonio deſumpta, ſicuti materiam in primis viis ſtabulantem nonnunquam fœliciter euacuant, ita prudentem & peritum, qui ea exhibeat, Medicum deſiderant. Alioqui ſunt veluti culter acutus in manu infantis, aut gladius in manu furioſi.

Expurgatis primis viis vno ſaltem medicamento vena aperienda eſt die intermiſſionis. Imò verò ſi corpus ſit plethoricum, & vrinæ rubræ, ac craſſæ appareant, curatio vtiliter à phlebotomia inchoabitur, meliùs enim poſtmodùm purgatio procedet.

Si ſanguis valdè calidus, aduſtus, aut putridus appareat, phlebotomia erit iteranda; quod tamen à Medici iudicio pendere debet, iuxta propriam ægrotantis conſtitutionem.

Poſt purgationem & phlebotomiam, præparationi humorum incumbendum eſt per iulepos, in febribus continuis propoſitos, quorum materia varianda eſt, prout pituita, vel melancholia bili permixta eſt, vt etiam dicto loco annotatum eſt.

Interim verò dum prædicta remedia fiunt, calor febrilis temperandus eſt epithematis refrigerantibus cordi & hepati admotis, qualia in febribus continuis fuêre propoſita. Hâc cautione adhibitâ, vt non niſi in ſummo febris vigore, aut potiùs in declinationis principio admoueantur.

Hepati etiam, & lumbis vnguentum roſaceum aut refrigerans Galeni applicari poterit.

Clyſteres etiam emollientes & refrigerantes in fine paroxyſmi, vt ante illius inuaſionem erunt vtiliſſimi.

Præparatâ materiâ per aliquot dies vſu iuleporum, purgatio iterùm inſtituenda eſt, ex ſenna, rhab.catholicone, ſyrupo roſaceo; addendo agaricum, ſi redundet pituita. Et ſi æger ſit robuſtus, addi poteſt diaprun.ſolut.electar.de ſucco roſar. vel diaphœnicum.

Purgato iterùm, poſt vſum iuleporum corpore; ſi acceſſiones redeant, & ad longius tempus continuari videantur, ſignum eſt humores craſſos, & pertinaciter inhærentes, febrem fouere, & obſtructiones producere: quorum ratione abſtergentia, aperientia, & incidentia vſurpanda ſunt. Eorum autem præcipua ſunt, abſinthium, quod valdè commendatur à Galeno 1. *ad Glauc.* *c.*9.& centaurium minus, quod ratione virtutis eximiæ, quam habet in curandis febribus, *febrifuga* nominatur. Quia tamen ea calida ſunt, frigidorum commixtione temperari poſſunt in hunc modum.

℞.Rad.gram.cichorij, & aſparagi, an.Vnc.j.fol.agrimon.acetoſæ, cichorij, endiuiæ, ana M.j.abſinthij vulgaris, & centaurij min.ana.M.ſem. Coquantur ad ℔.j. In colat.diſſolue ſyrupi limon. ℥.iij. Fiat iulep. pro tribus doſibus matutinis.

Finitis iulepis, purgans medicamentum iterum exhibendum eſt. Vel vomitorium, ſi natura per illam viam euacuationem affectet. Tunc enim, apparentibus ſcilicet concoctionis ſignis, huiuſmodi febres fœliciter per vomitum non rarò curantur. Et Gal. 1. *ad Glauc.* *cap.* 10. multos ſolo vomitu ab hac febre curatos eſſe ſcribit. Imò verò quotidiana docet experientia, aquam benedictam huiuſmodi febres vtplurimum eradicare, niſi contumaces viſcerum obſtructiones obſiſtant. Multa huius rei experimenta propoſita ſunt à Martino Rulando in centuriis curationum. Sed vehemens eſt, vt antea dixi, medicamentum, nec niſi ſummâ cautione exhibendum. Quidam huius aquæ ℥. j. cum in-

fuſione Vnc.ſem.fol. ſennæ exhibent;ſicque magis per ſeceſſum,quàm per vomitum operatur.

Alij vſurpant guttam gummi, alij mercurium dulcem cum ſcammonio.Quæ remedia cùm potenter euacuent,febres huiuſmodi ſæpiſſimè eradicant,ſed robuſtioribus tantùm corporibus exhibenda.

Hiſce remediis vtplurimùm febres tertianæ, non ſolùm legitimæ, ſed etiam nothæ ſolent ſuccumbere. Si tamen adhuc pertinaciter obſiſtant, (vt ſæpè fit) ſolennis purgatio inſtituenda eſt, apozemate per triduum propinato, ex materia iuleporum, addendo ſennam, rhabarbarum,agaricum, ſyrup. roſ. de cichor. comp. & ſimilia. Imò verò, licèt ante huius apozematis vſum tertiana febris ſoluta ſit, vtiliſſimum eſt apozema exhibere, ſi ſpontaneum alui profluuium non contigerit. Inſida enim eſt illa ſolutio,& recidiuam minatur; cùm reliquæ euacuationes, quæ per ſudorem, aut inſenſilem tranſpirationem fiunt, portionem tantùm humorum tenuiorem euacuent,craſſiori intùs remanente,quæ non niſi per aluum educi poteſt.

Antequam apozema exhibeatur, ſi tenſio ſit in hypochondriis,admoueatur fotus emolliens,attenuans,& roborans; in hunc modum compoſitus.

℞. Rad.althææ,gram.& aſparagi,ana Vnc.j.rad.enulæ camp.& cortic.median. tamariſci, an. Vnc.ſem. fol. maluæ, violar. agrimon. capill. ven. & abſinthij, an. M.j.ſem.lini, & fœnugr.an. Vnc.j. flor.chamom. melilot.roſar. an.P.j. Coquantur in tribus aquæ partibus, & vna vini albi ſub finem additi, cum aceti Vnc.ij. Foueantur hypochondria calidè manè, & ſerò per biduum ante vſum apozematis.

Poſt fotum illinantur eædem partes ſequenti linimento.

℞. Ol.lilior.amygdal.dulc. & tamariſci, an. Vnc. j. vnguenti de althæa. Vnc. ij. ceræ parùm. Fiat linimentum.

Si non obſtantibus hiſce remediis pertinax febris in longitudinem abeat, & facies tumida,ac ſubpallida appareat, tum pedes veſperi intumeſcant: Iis remediis ægri tractandi ſunt, quæ ad hepatis obſtructiones vulgò præſcribi ſolent. Inter cætera verò maximè laudatur à Montano decoctum cichorij, & chamædryos in iuſculo, quod dicit eſſe admirandum in febribus longis ab obſtructione pendentibus.

Notandum tamen eſt, febris tertianæ longitudinem à calida & ſicca iecoris intemperie aliquando foueri, quæ humorem bilioſum, nouarum acceſſionum fomitem, continuò producit. Quod ſæpe obſeruatur in multis, qui ſicco & ſqualido corporis habitu præditi, & omninò bilioſi, citra tenſionem viſcerum, & citra humoris copiam, per tres aut quatuor menſes, calidiori præſertim anni tempore, tertianam paſſi ſunt. His valida purgantia, valde aperientia,& calefacientia nocent. Sed victu refrigerante & humectante, iulepis, & iuſculis ſimili facultate præditis, tractandi ſunt. Et ſuperflui humores clyſteribus emollientibus & refrigerantibus, caſſiâ, tamarindis, catholicone, & ſyrupo roſac. ſenſim expurgandi. Sed præſertim balnea aquæ tepidæ hîc miranda præſtant, calidam & ſiccam intemperiem viſceribus impreſſam extinguendo.Iis vtatur æger die intermiſſionis citra ſudoris profuſionem.

Interdum etiam febris tertianæ longitudo à praua quadam diatheſi viſceris alicuius,iecoris præſertim,aut meſenterij dependet;quæ purgationibus quantumvis repetitis curari nequit, quia praua illa qualitas in viſcere remanens, humorem nouum quotidie accumulat, qui acceſſiones fouet. Quæ quidem praua qualitas diureticis, ſudorificis,aliiſque reſoluentibus aufertur.

Hiſce facultatibus prædita ſunt, abſinthium, centaurium minus, carduus benedict. rad. dictamni, pimpinellæ, tormentillæ, aliáque; ex quibus fiunt decocta,pulueres, & ſimilia, per plures dies exhibenda ante acceſſionem.

Vulgò exhibetur theriaca ad Drach.j.cum vino albo, ante acceſſionem,tribus vicibus repetendo.

Alij nucem iuglandem cum ſaccharo,aut melle conditam eodem modo exhibent.

Vbi theriacæ caliditas timetur, ſola primùm exhibetur,& deſuper aquæ plantaginis cyathus propinatur. Hoc frequenter vtebatur Varandæus præceptor meus tanquam ſpecifico.

Idipſum præſtare poteſt vini Hippocratici cyathus vnus,ante acceſſionem exhibitus, eóque remedio gratiſſimo multi curati ſunt.

Sedulo tamen aduertendum eſt, vt hæc omnia remedia non niſi præmiſſâ diligenti purgatione exhibeantur.

Zechius in frequenti vſu habebat pilulas ſequentes, quæ ad aperiendas obſtructiones, hepar roborandum, & viſcerum dyſcraſias tollendas, ſunt efficaciſſimæ.

℞. Trochiſc.de rhab. de eupatorio,& de abſinthio, an.Drach.ſem. puluer.elect.diarrhod. ℈. j. Cum ſyrupo de abſinthio, fiat maſſa pilular. de qua capiat Drach. j. manè per triduum, ſuperbibendo iuſculum,ex cichoraceis & capillaribus paratum.

Montanus verò exhibebat per multos dies trochiſcorum de abſinthio, vel de rhab. Scrup.j. cum iuſculo, in quo hordeum, radix petroſel. cichorium, & borrago bullierant.

Exterius illinatur hepatis regio manè & veſperi ante cibum, linimento parato ex cerati ſantalini Vnc ij. ſucci cichorij Vnc.ſem.ſucci abſinthij Drach.ij.& aceti roſac. momento.

Ventriculi pariter regio hoc illinatur linimento.

℞. Ol. nardini, de abſinthio, & cydon. an. Vnc. ſem. galliæ moſch. ℈. j. ceræ albæ q. ſ. Fiat linimentum.

Præter remedia hactenus propoſita, quæ regularem, & methodicam curationem reſpiciunt; multa alia dantur ſpecifica, & empirica, tam interna, quàm externa; tum à practicis laudata, tum apud vulgus vſitatiſſima; è quorum infinito propemodùm numero, nos hîc ſelectiora proponemus.In horum autem remediorum album referenda ſunt ea, quæ ſuprà ad corrigendam prauam diatheſim, iecori, aut meſenterio impreſſam, & febres longas efficientem, ſunt propoſita. Quibus ſequentia cum fructu addi poterunt.

Ac primùm ſpiritus ſulphuris in tertiana legitima,vel ad legitimam plurimùm accedente, poſt venæ ſectionem, & purgationem, in vigore paroxyſmi, cum aqua portulacæ exhibitus, ardorem febrilem potenter extinguit; & ſi humor ſit tenuis,eum per ſudores expellit, vt nouis paroxyſmis materia non ſuppetat,& ita interdum morbus radicitùs euellatur. Eius datur à ℈. ß. ad ℈. j. cum aquæ portulac. Vnc.iv.

Aliquando verò dictus ſpiritus cum ſale abſinthij miſcetur,qui magnæ etiam eſt efficaciæ,ad curandas febres intermittentes. Compoſitio talis eſt.

℞. Salis abſinthij Drach. ß. ſpiritus ſulphuris ℈. j. aquæ card. bened. Vnc. iv. Miſce. Capiat æger inſtante acceſſione & poſtmodùm pluribus veſtibus tegatur.

Aliqui ſuccum plantaginis depuratum, & epotum ad Vnc. iv. per horam ante acceſſionem, tertianam febrem ſanare aſſerunt. Alij cum aceto, & croco exhibent in hunc modum.

℞. Succi plantag. Vnc. iv. aceti roſac. Vnc. ſem. croci gr. iij. Miſce, capiat duabus horis ante acceſſionem.

Manardus præ cæteris remediis commendat decoctum chamom. vel aquam eius diſtillatam, ad Vnc. iv. per horam ante acceſſionem exhibitam.

In vulgari vſu habetur, & ſæpe feliciter ſuccedit potiuncula, confecta ex aquis roſarum, plantag. & aqua vitæ, ſingulis ad cochlearis menſuram, exhibenda ante acceſſionem.

Exteriùs verò ſequentia vſurpantur.

℞.Fol.hyſſopi, & tanaceti minutim inciſor. ana P.j. myrrhæ Drach. ij. macis, nucis moſch. caryophyll. & cinnam.ana Drach.ſem.terebinth. Venetæ, & ſucci tanaceti, an.Vnc.j.Miſc.omnia, & extendantur ſuprà placentam roſaceam, frixam in ſartagine cum vino generoſo; quæ panno lineo inuoluta, applicentur calidè regioni ventriculi, per horam ante acceſſionem. Vel

℞. Abſinthij, & menthæ viridis, ana ℔. j. cruſtæ panis aſſatæ, & in aceto roſac. infuſæ ℔. ß. pulpæ cydon. vel cydoniati cum melle confecti Vnc. ij. maſtiches Vnc.ſem.macis & nucis moſchat.an.Drach.ij. Omnia piſtentur fortiſſimè cum ol. cydonior. Fiat cataplaſma, quod calidè applicetur ante paroxyſmum; ſudorem prouocat, & ventriculi dolorem aufert. Vel

℞.Nucis moſchatę,caryophyll.& cinnam.an.Drach. iij.myrrhæ & zinziberis,an.Drach ij Fiat puluis, qui excipiatur pice liquidâ, & fiat emplaſtrum, admouendum regioni ſtomachi.

Hepati quoque ſequens cataplaſma vtiliter admoueri poterit.

℞. Santali albi, & rubr. an. Drach. j. farinæ hordei Drach. iij. aloës ℥. ſem. flor. violar. & roſar. ſiccar. ana ℥. j. Cum ſucco abſinthij & aceto, fiat cataplaſma, applicandum regioni hepatis, horâ vnâ ante acceſſionem.

Neque omninò reiicienda ſunt ea remedia, quæ vulgò carpis applicari ſolent. Non ſolùm enim hiſce vulgi opinio expletur, quòd pleróſque hiſce remediis ſanatos exiſtimet. Sed etiam aliquid præſtare poſſunt, vires ſuas cordi communicando per arterias inſignes, quæ ad carpos decurrunt. Horum verò præcipua ſunt quæ ſequuntur.

℞.Fol.plantag. & chelidon. maj. ana M. j. telæ aranearum, ſem. vrticæ, fuliginis camini, & ſalis communis, ana Drach. j. aceti fortiſſ. q.ſ. Fiat cataplaſma, applicandum carpis pauló ante acceſſionem, & ter, aut quater iterandum.

Auricula muris contuſa, cum ſale, & aceto, carpis admota ante acceſſionem, maximæ à nonnullis creditur efficaciæ.

Ab aliis laudatur ſemperuiuum minimum,ſeu mammilla muris eodem modo parata.

Alij folia burſæ paſtoris cum ſale & aceto trita commendant.

Platerus corticem interiorem ramorum nucis in aceto maceratum carpis applicat, & ſe fœliciter hoc remedio vſum teſtatur.

Alij denique veſicas excitantia, vt allia, cepas, ranunculum & ſimilia applicant; quæ minùs tuta, & valdè incommoda ſunt.

CAPVT IV.

De Febre quotidiana intermittente.

Quotidiana intermittens ita appellatur, quod illius paroxyſmi ſingulis diebus repetant. In quo tamen cum duplici tertiana, & triplici quartana conuenit, ſed propriis ſignis ab iiſdem diſtinguitur. Rariſſima eſt hæc febris, atque ex ſexcentis ægrotis febriles acceſſiones ſingulis diebus patientibus, vix vnus quotidianâ laborat.

Generatur hæc febris à pituita putreſcente in prima corporis regione. Ideóque ea omnia, quæ pituitam in corpore cumulare poſſunt, huius febris cauſæ eſſe poſſunt. Qualia ſunt viſcerum temperies frigida & humida, ætas ſenilis, aut puerilis, vita otioſa, tempus hyemale, alimenta frigida & humida, ſomnus longus, & ſimilia.

Signa diagnoſtica ea ſunt, quæ pituitam in corpore redundantem ſignificant; vt corporis moles ampla, mollis & obeſa, color albus, aut pallidus, ſenſus hebetes, ſomnus profundus, inſomnia aquarum. Tum hæc febris, vt plurimùm nocturnis horis ſolet inuadere, idque ſine rigore, ſed cum frigore tantùm, aut leui horrore, quandoquidem materia benigna, & naturæ non adeò infenſa, minùs ipſam laceſſit; ideóque calor non cum impetu, vt in tertiana, ſed ſenſim ad interiora reuocatur. Tranſacto frigoris tempore, calor ſegniter accenditur, & inæqualiter, vt modò frigus, modò calor ſentiatur. Calor deinde mitis eſt, ac minimè deurens, ſitis exigua. Vrinæ in principio albæ, tenues & crudæ, in progreſſu verò craſſiores, & coloratiores apparent. Pulſus paruus, rarus & tardus. Præcordia intumeſcunt: & magna ex parte inflantur ac diſtenduntur. Paroxyſmi ad 12.horas extenduntur, & non deſinunt in integram ἀπυρεξίαν: quia hæc febris ſimilis eſt igni in lignis viridibus accenſo, qui & tardè accenditur, & multùm fumi relinquit. Aliquando paroxyſmus ad 24.horas extenditur, & febris continua apparet.

Hæc autem ſigna plurimùm euariant, & intenſiora vel remiſſiora apparent, prout pituita, vel ſimplex eſt, vel aliis humoribus permixta; tum etiam pro varia ſpecie pituitæ putreſcentis. Vnde ex Galeno *lib. de plenitudine, cap.* 11. à pituita ſalſa, ſiticuloſi: ab acida famelici: à dulci, ſomnolenti: ab inſipida, inappetentes fiunt. Sic etiam quæ ab acida, aut vitrea pituita febres producuntur, cum rigore ſolent inuadere.

Febris hæc perpetuò longa eſſe conſueuit, ob materiæ morbificæ craſſitiem & contumaciam, & ad 40. dies, interdum ad 3.aut 4.menſes extenditur. Nec periculo vacat, cùm in cachexiam, hydrôpem, lethargum, alióſque grauiſſimos affectus degeneret. Maior vel minor longitudo, ex cruditatis & concoctionis ſignis indicabitur, tum etiam ex euacuationibus, quas plerúmque natura per vomitum, aluum, aut ſudores molitur. Illæ enim apparentes, breuiorem morbum ſignificant. Si verò natura nihil moliatur, longiorem.

Quotidiana diurna periculoſior eſt nocturna, vt docuit Hipp. 3. *Epid. ſect.*5. *text.* 64. Diurnam appellat, quæ interdiu incipit, & noctu intermittit; nocturnam contrà. Cuius prognoſtici ratio eſt,quia diurnæ longiores habent acceſſiones. Cùm enim ad noctem vſque extendantur, in qua denſatur corporis habitus, fit vt vapores putridi intùs retineantur, nec ita liberè tranſpirent; vnde longiores fiunt acceſſiones, & vt ipſe aſſerit Hipp. ad tabem ſæpiſſimè perducunt. Adde quod, cùm intermiſſio noctu contingat, noctu etiam cibare ægrum cogimur, quod intempeſtiuum eſt, & ægrum vigilare cogit,quo tempore dormire deberet; vnde plurimùm læditur, debilitatur, totáque illius œconomia ſubuertitur.

Curatio eadem ferè adhibenda eſt, quæ in tertiana notha & diuturna fuit propoſita. Ita tamen, vt inter præparantia humores, & obſtructiones aperientia, ſeligantur ea, quæ maiorem attenuandi & incidendi vim obtinent. Tum etiam in hac febre peculiaris ventriculi ratio habenda eſt, qui plerúmque grauiter laborat; ideóque roborantibus tam internis, quàm externis reficiendus eſt. In primis autem maximè conducit cataplaſma ex mentha & abſinthio, in febris tertianæ curatione propoſitum.

Zacutus Luſitanus duo remedia proponit, quibus ſe febres pituitoſas contumaciſſimas expugnaſſe gloriatur. Vnum eſt decoctum chamæmeli, in hunc modum compoſitum.

℞.Flor.chamæm.P.iij.comar. abſinthij pontici P. ij. Coque in ℔ iij.aquæ, ad medtæ partis conſumptionem. Colaturæ adde ſacchari albi ℥.iv. Capiat manè Vnc. v. vel vj.ſingulis diebus.

Alterum eſt decoctum chinæ, & guaiaci ad xxv.

dies exhibitum; quod licèt à Medicis timeatur in huiuſmodi febribus, propter nimiam calefaciendi & exſiccandi vim; maximè tamen commendatur ab iis, qui de Indicis aromatibus peculiares libellos ſcripſere. Aduertendum autem eſt, Zacutum Luſitanum in regione frigida & humida Medicinam exercuiſſe, vbi tutiùs hæc remedia vſurpari poſſunt. Ideóque in aliis calidioribus, non niſi corporibus valdè pituitoſis & cachecticis exhibenda.

CAPVT V.

De Febre quartana intermittente.

Quartana febris illa eſt, quæ paroxyſmos habet quarto quôque die recurrentes; fitque ab humore melancholico in prima regione putreſcente.

Humor autem melancholius alius naturalis eſt, ex craſſiori & terreſtriori alimenti portione genitus, frigido & ſicco temperamento præditus. Alius præternaturalis, ex bilis aduſtione oriundus, atque adeò calidus & ſiccus. Hinc duæ quartanæ ſpecies oriuntur. Quæ enim à melancholia naturali fit, legitima quartana nominatur; quæ verò à præternaturali, ſpuria. Quamquam ſpuria etiam generari poſſit à melancholia naturali, cum bilis portione admixta.

Rursùm febris quartana alia ſimplex eſt, alia duplex, alia triplex. Simplex eſt, cùm vnus tantùm paroxyſmus quarto quôque die contingit. Duplex vero, quando paroxyſmi duo per duos dies continuos accidunt, tertius autem dies paroxyſmo vacuus eſt. Triplex denique eſt, quando ſingulis diebus paroxyſmi contingunt, quemadmodum in quotidiana, & duplici tertiana. Hæ autem duplices, & triplices quartanæ fiunt ab humore melancholico in variis locis putreſcente.

Signa diagnoſtica ſunt primùm ea, quæ humorem melancholicum in corpore redundantem ſignificant. Quibus addendus eſt quartanarius circuitus, tanquam ſignum pathognomonicum. Sed & forma paroxyſmi, ab aliarum febrium paroxyſmis diuerſa, eius diagnoſim conſtituit. Incipit enim cum oſcitatione, pandiculatione, & grauitate totius corporis; quam ſequitur frigus, poſtmodùm horror, & rigor, quo oſſa confringi videntur: vnde dolor qui à quartanariis percipitur, ὀστοκόπος nominatur. Calor etiam paulatim accenditur in materia frigida & craſſa. Pulſus rarior & tardior, quàm in reliquis febribus. Vrinæ in principio albæ, tenues, & aquoſæ, in progreſſu verò coloratiores, & craſſiores redduntur. Talia autem ſigna in quartana legitima apparent. In ſpuria verò vehementia ſymptomatum maior, humorem tenuiorem, & calidiorem ſignificat. Attamen non in eo ſolùm ſpuria quartana à legitima diſtinguitur, quòd in illa calor, ſitis, vigiliæ, & alia ſimptomata vehementiora ſunt; ſed etiam quòd legitima primò & per ſe affligere incipit, nulla alia febre prægreſſa. Spuria verò aliis febribus tum continuis, tum intermittentibus ſuccedit, ex humoris aduſtione dictas febres committentis, qui per illam aduſtionem in melancholiam præternaturalem degenerat.

Duplex quartana per acceſſionum periodos facilè dignoſcitur. Triplex verò à tertiana duplici, & quotidiana diſtinguitur, non ſolum ſignis humorem redundantem indicantibus, & paroxyſmorum forma: ſed etiam quòd antequam fiat triplex, apparuit primùm ſimplex, aut duplex quartana. Nunquam enim, aut perquàm rariſſimè febris quartana à triplici incipit, ſed ſimplex, aut duplex in eam degenerat.

Quod ad prognoſim attinet, febris hæc longiſſimâ eſſe conſueuit, & quæ autumno incipit, vt plurimùm tota hyeme perſeuerat, nec niſi accedente verè finitur. Imò nonnullæ ad annum vnum, vel plures extenduntur. Æſtiuæ tamen breuiores ſunt. In omnibus autem perpetuo coctionis ſigna ſunt attendenda, quæ eam breui ſolutum iri ſignificant: & cum his vrinæ etiam nigræ bonis ægri rebus apparent.

Quartana legitima longior eſt ſpuria; quia hæc fit ab humore tenuiori, illa à craſſiori.

Tutiſſima eſſe ſolet, præſertim legitima, nullo graui alicuius viſceris affectu comitata. Spuria verò periculoſior eſt. Tum ſi hepar, aliáve pars præcipua, graue aliquod damnum patiatur, in hydrôpem degenerat.

Senes qui ſexageſimum ætatis annum ſuperant, febre quartana affecti, vt plurimùm moriuntur: quandoquidem calor eorum debilis materiam adeò contumacem ſuperare non poteſt.

Febris quartana intermittens in continuam mutata, vtplurimùm lethalis eſt. Quia fit mutatio illius febris, quæ foràs mouetur, in eam quæ intrò. Quod hyeme maximè contingit, dum excurrentibus ſuccis frigus ſe opponit, eoſque in intima corporis penetralia repercutit. Id etiam contingit medicamentorum purgantium acriorum, & vehementiorum intempeſtiuo vſu. Inde enim ex ſimplicibus quartanis, duplices, triplices, & continuæ generantur.

Quartana epilepſiæ ſuperueniens, eam ſoluit, iuxta Hipp. *Aph.70.ſect.5. A quartana correpti non admodum conuulſionibus capiuntur. Si verò prius capiantur, & quartana ſuperuenerit, liberantur.* Ratio autem huius rei eſt, quam proponit Gal. *in comment.* quia materia craſſa epilepſiam efficiens, longo huius febris calore attenuatur & concoquitur. Necnon concuſſione totius corporis, quæ in rigore fit, faciliùs excutitur. Addere poſſumus, prauos humores in cerebro, aliiſque partibus, aut etiam in venis latitantes, ad hypochondria, & ignobiliores partes, vbi eſt quartanæ minera, transferri, & prædictas partes deferere.

Dyſenteria febri quartanæ ſuperueniens ſalutaris, iuxta ſententiam Hipp. *Aph.48.ſect.6. Lienoſis difficultas inteſtinorum ſuperueniens, bonum.* At in quartana vtplurimùm lien malè afficitur, & melancholicus humor quartanæ, & lieni affecto communis eſt. Hoc tamen intelligendum eſt de dyſenteria, quæ intra breue tempus finiatur: quæ enim longior eſt, lethalis eſſe conſueuit, vt habetur *Aph.43. eiuſdem ſectionis. Qui lienoſi difficultate inteſtinorum corripiuntur, iis ſuperuenientem longam dyſenteriam aqua inter cutem, aut lauitas inteſtinorum excipit, & moriuntur.*

Hæmorrhagia è naribus febri quartanæ ſuperueniens, peſſima eſt. Quia humor quartanam efficiens nequit per nares euacuari, propter craſſitiem & frigiditatem. Et cùm talis euacuatio ſymptomatica ſit, & diu perſeuerans hydropem accerſat; ſtatim cohibendâ eſt, apertâ venâ baſilicâ, è qua ſanguis putris emanat, cum è naribus purus excernatur.

Curatio quartanæ duplex inſtituenda eſt, ad duas illius ſpecies referenda. Longè enim diuerſa eſſe debent quæ ſpuriæ, ab iis quæ legitimæ debentur remedia.

Atque vt à quartana legitima incipiamus, ad illius cauſam expugnandam ſtatim animus conuertendus eſt, ſpretâ etiam ipsâ febre. Cùm igitur illius cauſa ſit humor frigidus, & ſiccus, craſſus & terreſtris, calefacientia, & humectantia, & attenuantia vſurpanda ſunt. Tum etiam opportunis temporibus materia peccans erit euacuanda, quod tamen non niſi longo tempore præſtari poteſt; propter ſummam humoris contumaciam, & morbi longitudinem. Antequam verò ea remedia in vſum vocentur, victus ratio idonea præſcribenda eſt. Vtatur igitur æger cibis boni ſucci, facilis coctionis, tenuis ſubſtantiæ, & mediocriter calefacientibus atque humectantibus, vt carnibus iuniorum animalium, & auium montanarum, ouis recentibus & ſorbilibus, piſcibus ſaxatilibus. Conceduntur in ſtatu & declinatione piſces ſaliti, cappares & oliuæ Gal. 1. *ad Glauc.* etiam

etiam piper, & ſinapi concedit. Ex herbis commendantur borrago, bugloſſum, pimpinella, ſpinacia, radix fœniculi, petroſelini, ac præ cæteris rapæ, quæ in aqua priùs coquendæ, poſtmodum in iuſculo pingui, quod quartanariis vtiliſſimum eſt. Crato *in conſiliis à Scholtzio collectis*, ſe multos quartanarios curaſſe gloriatur ſecundo raparum decocto, cum ſaccharo, & butyro permixto. Ex fructibus poma, & pruna cocta, paſſulæ, ficus pingues, amygdalæ, dactyli, nuclei pinei. Ac denique ad condiendos cibos conueniunt, cinnamomum, nux moſchata, crocus.

Abſtineat ab iis alimentis, quæ craſſa & tenacia ſunt, ac tardiorem exitum habent, vt à carne porcina, bubula, ceruina, leporina, & auium paluſtrium. A legumibus, braſſica, pane furfuraceo, caſeo, nucibus, caſtaneis; & carnibus multo ſale conditis, aut fumo induratis. A fructibus, & oleribus crudis, aceto & omphacio, quia humorem melancholicum fermentare creduntur, quemadmodum omnia acida.

Potus ſit vinum album optimè defæcatum, aut rubellum, tenue & oligophorum, cum aqua in qua cortices tamariſci, aut folia agrimoniј maduerint; vel decocto ſalſæ parillæ, vel aqua hordei chalybeata.

Exigua ſit alimentorum quantitas, quæ vires tantùm conſeruare valeat: nimia enim ciborum copia cruditates generat, quæ diuturnitatem febri conciliant. Maximè verò parcè bibendum eſt, cùm nihil hanc febrem magis contumacem reddat, quàm nimia potus & humidorum copia: iis enim lien repletur, ac diſtenditur. Crato potum omninò interdicit in paroxyſmo, quod maximè conferre curationi aſſeuerat. Die paroxyſmi æger cibandus eſt ſex horis ante illius inuaſionem. Poſteà verò nihil ſumat, donec finitus fuerit. Somnus prolixior vitandus eſt, quia humectat; vitandus tamen eſt initio acceſſionis. Leuis exercitatio ante cibum diebus intermiſſionis confert, aut eius loco frictiones totius corporis, depoſitis priùs alui excrementis. Aluus ſi ſponte non fluat, glande, aut clyſtere excitetur. Hilaritas denique concilietur, mœſtitia arceatur.

Inſtitutâ in hunc modum victus ratione idoneâ, ab initio euacuatio leuis inſtituenda eſt clyſtere iniecto, & medicamento exhibito. Clyſter in hunc modum parari poterit.

℞. Rad. bugloſſi Vnc. ij. herbarum quatuor emollientium, mercurialis, betæ, ana M. j. prunor. dulc. par. v. 4. ſem. frig. maj. & aniſi, an. Drach. ij epithymi Drach. iij. Coquantur ad ℔. j. ſem. In colat. diſſolue cathol. Vnc. j. olei violac. & chamæm. ana Vnc. j. ſem. ſacchari rubri Vnc. j. Fiat clyſter, iniiciendus pridie ſequentis potionis horâ commodâ.

℞. Sennæ mundat. ℥. ß. ſem. aniſi ʒ. j fol. borrag. & fumar. ana M. j. liquirit. ʒ. iij Coquantur ad ℥. iij. In colat. diſſolue mannæ, & ſyrupi roſac. ana ℥. j. Fiat potio.

Gal. 1. *ad Glauc. c.* 11. præcipit, vt ab initio febris hæc blandis & benignioribus medicamentis tractetur; alioqui periculum eſt, ſi fortiora vſurpentur, ne ex quartana ſimplici, duplex, aut triplex, vel etiam continua efficiatur.

Poſt primam iſtam purgationem ſanguis detrahendus eſt è baſilica ſiniſtra. Si tamen hepar affectum ſit, è brachio dextro etiam detrahi poteſt. Ridendáque eſt eorum ſententia, qui expectandam eſſe volunt concoctionem, vt ſanguis mittatur, quòd tunc temporis fluxilior & tenuior ſit: Meliùs enim concoquitur, & præparatur, ſi priùs quantitas illius imminuta fuerit. Neque etiam audiendi ſunt illi, qui ſanguinis miſſionem non admittunt in quartana, niſi illius redundantia per venarum turgentiam, aliáque ſigna apparuerint. Perpetuò enim ab initio eſt plethora ad vires, niſi quartana aliis febribus longis ſucceſſerit. At ſumma commendatione dignum eſt Galeni præceptum 1. *ad Glauc.* quo vult, vt ſi ſanguis primò detractus niger & impurus appareat, maior illius copia educatur: ſi verò ruber & purus ſit, parcâ manu detrahatur, neque ampliùs phlebotomia iteretur. Dies acceſſionibus vacui ſanguinis miſſioni, quemadmodum & purgationi, opportuni ſunt. Nonnulli tamen ipſo acceſſionis die ſanguinem detrahunt, quinque aut ſex horis ante inuaſionem illius. Quod ſatis commodum eſt, cùm tunc temporis humores moueri incipientes, faciliùs educantur. Zacutus Luſitanus venæ ſectionem in plenilunio celebratam plurimùm conferre aſſerit. Tunc enim ob lunæ vim, humor ille terrenus ebullit, & fluxilior fit, promptiúſque venâ ſectâ educitur. Hócque remedio eo tempore celebrato plures leuatos, alios à morbo prorsùs immunes euaſiſſe teſtatur, qui pluribus aliis auxiliis non ceſſerat. Botallus verò contra Galeni, omniúmque Medicorum placita, phlebotomiam frequenter iteratam quartanam curare aſſerit, etiam quæ hydropem minetur: ſuámque ſententiam rationibus & exemplis confirmare nititur. Quæ tamen veluti paradoxa reiicienda eſt, cùm per refrigerationem quæ toti corpori, multo ſanguine detracto, inducitur, materia morbifica craſſior & contumacior euadat.

Hæmorrhoïdum fluxus in febribus quartanis vtiliſſimus eſt, & multi quartanarij hâc euacuatione liberantur. Cùm enim venæ hæmorrhoïdales ſint rami venarum meſaraicarum, in quibus morbi huius materia continetur, dum aperiuntur, cauſam morbi proximam euacuant. Si igitur fluxus hæmorrhoïdum contingat in iis qui ei aſſueti ſunt, impediendus non eſt. Si verò parcior fuerit, adiuuandus. Tum etiam, ſi natura eò inclinare videatur (quod per ani pruritum, aut tumorem, aut guttas aliquot ſanguinis emanantes cognoſcimus) prouitandus eſt affixis hirudinibus.

In quibus verò hæmorrhoïdes numquam fluere conſueuerunt, malleoli vena, poſt brachij phlebotomiam, vtiliter aperitur; vnde ſæpe febris mox ceſſat, vel vt citiùs deſinat, vnà cum aliis remediis vſurpata efficere poteſt. Idque in primis, mulieribus quibus menſtruæ purgationes ſuppreſſæ ſunt, aut parciùs fluxere.

Apertio ſaluatellæ manus ſiniſtræ ab antiquis, & neotericis non paucis probatur, & quartanam curare dicitur. Ab aliis verò quamplurimis reiicitur, quòd nullâ ratione fulciatur, cùm ſit ramus à venis brachij productus. Attamen cùm pluribus experimentis à nonnullis celebretur, non omninò negligendam cenſemus. Alij autem in ipſo lunæ coïtu aperiendam ſtatuunt. Alij verò inclinante lunâ, duabus horis ante acceſſionem, & per tres vices, tribus acceſſionibus conſequentibus; quod nonnullis fœliciter ſucceſſit.

Poſt primas illas euacuationes, humorum concoctioni & præparationi incumbendum eſt iulepis quibuſdam in hunc, aut ſimilem modum compoſitis.

℞. Rad. aſparagi, bruſci, cichorij, bugloſſi macerat. in vino albo, ana ℥. j. cortic. tamariſci ℥. ß. fol. borrag. bugloſſi, ceterac. capill. ven. fumariæ, chamædr. chamæpit. an. M. j. liquirit. ℥. j. flor. iij. cordial. ana P. j. Coquantur ad ℔. j. ß. In colat. diſſolue ſyrupi byzantini, & capill. ven. ana ℥. ij. Fiat iulep. pro iv. doſibus matutinis, quæ etiam vlteriùs continuandæ ſunt ad multos dies; materia enim contumax longâ indiget præparatione. Vel ſi æger ſit delicatior, iuſcula componenda ſunt ex portione ſimplicium prædictorum, guſtui gratiorâ ſeligendo, iiſque vtiliter, tum etiam iulepis, cremor tartari addi poterit.

Præparantibus hiſce remediis purgantia interſerenda ſunt, vt tertio, vel quarto quóque die catharticum aliquod exhibeatur, hâc cautione adhibitâ, vt quamdiu materia eſt valdè cruda, mitiora vſurpentur: increſcente verò coctione paulò validiora. Purgantium autem materia notiſſima eſt, vt peculiari illius enumeratione non opus ſit.

Vtile eſt aliquando apozema præparans ſimul & euacuans in quatuor, aut quinque doſes præſcribere, vt bona materiæ morbificæ portio educatur. Quod componi poterit ex materia iuleporum prædictorum, additis purgantibus. Attamen ſi humorum craſſities & contumacia,

tumacia,cum frigida viſcerum intemperie morbi longitudinem, & hydrôpem minari videantur; ad potenter incidentia confugiendum eſt, ex quibus apozema ſequens componi poterit.

℞. Rad ſ. aperit.in vino albo maceratarum, ana ℥. j. rad. enulæ camp. gentianæ, ariſtoloch. & aſari, ana ℥. ß. fol. chamædr.agrim.lupulor. borrag.ceterac. abſinthij, & centaurij min.ana M.j.liquirit.raſ.& paſſul.mundat.ana ℥.j.ſennæ mundat. ℥. j. ß. epithymi ℥. j. agarici recenter trochiſcati ℥.iij. zinzib. & caryophyll. ana ʒ.j. Coquantur ad ℔.j ß. In colat.diſſolue ſyrupi de cichor. compoſiti cum rheo ℥.v.trochiſcor.de capparibus, ſalis abſinthij, & tamariſci, ana ʒ.j.Fiat apozema pro quinque doſibus matutinis.

In chronico hoc morbo obſtinata perſeuerantia neceſſaria eſt, vt continua remediorum viciſſitudo illius cauſam concoquat & expurget. Vnica enim ferè hæc cauſa eſt, cùr multi quartanarij incurati maneant. Siquidem poſt paucorum remediorum vſum,tædio affecti reliqua prorsùs abiiciunt & dedignantur.

Ad diuturniorem igitur vſum purgantia quædam vſualia habenda ſunt, frequenter iteranda. Eáque in ſyrupi magiſtralis aut pilularum vſualium, aut aliam quamvis formam concinnari poſſunt.

Syrupus magiſtralis eſt materia apozematis, triplicata purgantium doſi, componi poterit.

Pilulæ vſuales ita præſcribi poterunt.

℞. Aloës opt. ſucco abſinthij diligenter nutritæ ℥. ß. gummi ammoniaci in aceto ſoluti, & iterùm inſpiſſati ʒ.ij. myrrhæ electæ ʒ.j.ß. turbith.gummoſi & agarici recenter trochiſcati, ana ʒ.ij. diagrydij ʒ.j. ſalis abſinthij & tamariſci, an. ℈. ij. croci ℈. ß. Cum oxymel ſimpl. fiat maſſa pilular. de qua capiat ʒ. ſem. vel ℈. ij.bis in ſeptimana.

Si æger calidiori temperamento præditus ſit,ſequentes pilulæ vſurpari poterunt.

℞. Polypod.quer.℥.ß,rad.aſari, ſem.geniſtæ,an.ʒ.j. paſſul.corinth.ʒ.cryſtalli tartari ʒ.j,ſem.flor. bugloſſi & borrag.an. P. ſem. Coquantur in aquæ fontis ſ. q. De colat.optimè clarif.cape ℔. ſem. ſucci pomor. redolent. optimè depurati ℥.iv.In quibus infunde ſennæ mundat. ℥ j.turbith.& agarici,an. ʒ. iij.macis,caryophyll.cinnam. & epithymi, ana ʒ. j. Digerantur per quatriduum in B. M. Poſteà colentur & exprimantur. Inſuper adde extracti aloës cum aqua endiuiæ & aceroſæ parati ℥.j. myrrhæ in vino ad ignem diſſolutæ, & colatæ ʒ.ij.ſalis tartari ʒ.j.Euaporentur omnia, & inſpiſſentur ad lentum ignem, addendo ſub finem ſpecierum diarrhod. abbat. & lætif.Gal.ana ℈. j. ſalis abſinthij & tamariſci, ana ʒ. ſem. extracti croci ℈. ſem. Fiat maſſa pilular. ad vſum dictum.

Purgans etiam medicamentum valdè familiare, & paratu facillimum, ſed vtiliſſimum, componi poteſt ex decocti abſinthij ℥.iij.in quibus ſennæ ʒ.ij. infuſæ fuerint, ſumendo per interualla.

Purgantia hæc medicamenta exhiberi ſolent pridie paroxyſmi, quia ægri tunc temporis robuſtiores ſunt. Non pauci tamen ante paroxyſmum ea exhibenda eſſe contendunt, quia per acceſſionem agitata materia, facilior ad expulſionem redditur. Hanc ſententiam fulciunt autoritate Hippocratis, *lib. de affectionibus*, qui pharmacum deorsùm purgans exhibendum eſſe vult in ipſa apprehenſione. Et quamvis ex Gal. ſententia, liber ille Hippocratis non ſit, ſed generi illius Polybi; non tamen idcircò fidem ei derogandam eſſe volunt, cùm & polybus ille vir doctiſſimus fuerit, & experientia frequens huic ſententiæ ſubſcribat; provt ab Arculano, Gentili, Amato Luſitano, aliiſque proponitur, qui horis quatuor ante acceſſionem exhibendum eſſe medicamentum præceperunt. Quod tamen maxima cautione, & Medici prudentia opus habet,cùm inchoatam euacuationem ſuperueniens horror intercipiat, & in acceſſione fiat humorum motus, pharmaci motui contrarius; vnde ingentes turbæ in ægrotantis corpore excitari poſſunt. Ideò non niſi in robuſtioribus corporibus hæc methodus tentanda eſt.

Maior & communior eſt Medicorum conſenſus in vomitoriis medicamentis initio paroxyſmi exhibendis, quia natura eo tempore ad eam euacuationem magis prona eſt. Neque dubium eſt, vomitum in principio paroxyſmi excitatum, & pluries, cùm paroxyſmi incipiunt, repetitum, mitiorem, breuiorémque morbum efficere. Vomitoriorum materia in febris tertianæ curatione expoſita eſt. In febre tamen quartana aſarum reliquis præferendum eſt, ad ʒ. j. in puluer. redactum, & cum vino albo exhibitum, ac ter, aut quater repetitum.

Temporibus purgationum intermediis clyſteres frequentes iniiciendi ſunt, qui naturam ad inteſtina humores noxios expellere aſſuefaciunt, & aliquid de materia morbifica in venis maſariacis contenta ſenſim educunt.

Perſeuerante morbo, cùm plerumque diuturnus ſit & pertinax, interdum quieſcere oportet, & à remediis per menſem, aut circiter abſtinere; vt intereà natura diuturno remediorum vſu fatigata, ſeſe recolligat, & humoris morbifici concoctioni incumbat. Poſteà verò ad præparantia & purgantia redeundum erit.

At verò in morbo diuturno iiſdem perpetuò remediorum formulis inſiſtendum non eſt, ne iis natura aſſueſcat, ægri verò nimio eorum tædio afficiantur. Tum quia à mitioribus ad validiora tum purgantia, tum aperientia tranſeundum eſt. Variæ purgantium formulæ ſupra propoſitæ ſunt. Aperientia verò, præter iulepos & apozemata prædicta, ſequentia in progreſſu morbi vſurpari poterunt, concoctionis ſignis apparere incipientibus.

℞. Vini albi ℔.iij.rad.enulæ camp.Vnc.ij.cortic.rad. cappar. ℥. ß. ſummitat. abſinthij vulgaris ſicci ℥. j. Infundantur per triduum in B. M. Seruentur omnia ſimul, & huius vini capiat æger ℥.ij.vel tres ſingulis diebus, manè horis duabus ante paſtum. Sequentes verò pilulæ,vel ſeorſim, vel ſimul cum vino prædicto vſurpari poterunt.

℞. Rad. gentianæ ʒ.ij. ariſtoloch. rotund. ʒ.j.ß. artemiſiæ ʒ.j. bryoniæ ſiccæ ʒ.iij. myrrhæ, & croci, ana ʒ. j. rad. aſari ʒ. ij. aloës ℥. j. Cum oxymel ſcillit. fiat maſſa pilular. de qua capiat ʒ.j. ſingulis diebus per ſe,vel paulò ante aſſumptionem vini prædicti.

Hiſce pilulis chalybs præparatus vtiliter addetur, ſi æger poſt earum aſſumptionem deambulare valeat. Chalybis enim vſus in omnibus febribus chronicis vtiliſſimus eſt, obſtructiones contumaces, quæ illas fouere ſolent, potenter diſſoluendo.

Vel ad aperiendum ſimul & roborandum opiata ſequens vtiliter præſcribi poterit.

℞. Conſeruæ rad. enulæ camp. conſeruæ fol. abſinthij, & capil. ven. ana ℥.j. cortic. citri condit. ℥.ß. confect. alkerm. ʒ. iij. myrobalanos condit. num. ij. puluer. elect. diarrhod. abbatis ʒ.ij.ſalis abſinthij,& tamariſci,ana ʒ.j.croci ℈.ij.Cum ſyrupo condit.citri, fiat opiata, de qua capiat ad magnit.caſtaneæ, ſingulis diebus manè, duabus horis ante prandium. Vel ſi manè æger ſumat alia remedia, poterit capere opiatam duabus horis ante cœnam.

At idem commendatur, tanquam remedium præſtantiſſimum, extractum chamædryos, cum ſale tamariſci permixtum, in formam pilularum.

His accedunt diſcutientia & diaphoretica, quæ in declinatione morbi, ad illius reliquias diſcutiendas, apparentibus concoctionis ſignis, vtiliſſima ſunt. Non ſolùm enim dictas morbi reliquias diſcutiunt; ſed etiam intemperiem longo morbo contractam corrigunt, habitum corporis malum emendant, ac ventriculum, hepar, aliáque viſcera, diuturnitate morbi debilitata, corroborant. Ex his primum locum

obtinet

obtinet theriaca, ab antiquis & neotericis ad hunc vſum commendata. Exhibetur horâ vna ante paroxyſmum ʒ.j.pondere, cum vino aut decocto chamædryos. Vel ſi nimia caliditas timeatur cum decocto agrimonij, ſucco, vel aqua plantaginis. Reiterandum eſt medicamentum per plures paroxyſmos. Poteſt etiam exhiberi manè extra paroxyſmum per aliquot dies: Sed paulò ante paroxyſmum fœliciùs operatur; quia augmentum frigoris prohibet, humorémque febris cauſam, iam efferueſcere incipientem, commodiùs diſcutit, & hoc modo paroxyſmum vel imminuit, vel ſi materia paucior ſit, prorsùs tollit. Hîc tamen ſumma cautio adhibenda eſt, ne theriaca, vel ſimilia medicamenta calidiora, cruditatis temporibus exhibeantur; fundunt enim humores putridos, vnde confuſio & febris incrementum; ita vt quartana ſimplex in duplicem, & triplicem, imò verò continuam aliquando degeneret. Quemadmodum contigit Eudemo Peripatetico, vt refert Gal. *lib. de præcogn.ad Poſth.c.2.& 3.* In quo quartana ſimplex, exhibitâ à Romanis Medicis intempeſtiuè theriacâ, in triplicem verſa eſt. Poſtmodùm tamen apparentibus concoctionis ſignis, exhibitâ eadem theriacâ, à Galeno curatus eſt.

Ex aliis diaphoreticis commendantur à nonnullis radices chinæ, ſalſæ parillæ, quarum decoctum primarium, & ſecundarium per 20. dies exhibitum, contumaces quartanas interdum curat. Efficaciùs autem operatur, ſi decocto primario purgantia miſceantur.

Alia etiam remedia ante paroxyſmum exhibentur, quæ huic febri creduntur ſpecifica,& verſus declinationem vſurpata ſæpiſſimè paroxyſmos inhibent, & quartanam curant. Horum autem præcipua hæc ſunt.

℞.Fol.plantag. recentium M. j. acetoſæ recentis M. ß. aceti & theriacæ, ana quart. j. Diſtillentur, & huius aquæ capiat æger ℥.iij.dimidiâ hora ante paroxyſmum. Vel

℞.Sacchari candi ʒ.iij. zinzib. ʒ.ij. camphoræ ʒ.j. Fiat puluis. Detur ʒ.j. cum aqua calidâ.

Crocus in puluerem redactus ad ℈.ß. cum vino albo exhibitus ante acceſſionem,eam valde imminuit.

Semen rutæ ſylueſtris ante paroxyſmum exhibitum cum vino albo curat.

Heurnius aſſerit, ſequentibus trochiſcis, vnicâ exhibitione,etiam hyemis tempore,multos fuiſſe liberatos à febre quartanâ.

℞.Seminis rutæ, petroſelini, myrrhæ & theriacæ recentis,an.ʒ.j.opij ℈.ß.Fiant trochiſci parui.Dabis vnum cum aqua ante paroxyſmum. Narcotica equidem eximiam vim habent ad cohibendum paroxyſmum. Sed niſi maior humoris morbifici portio anteà euacuata ſit, & obſtructiones plurimùm imminutæ, noxam inferre poſſunt; cùm humores vitioſos in corpore retineant, & obſtructiones, alióſque morbos grauiores generent, Attamen in exiguâ quantitate exhibita,& aperientibus, incidentibúſque permixta, vt in hiſce trochiſcis, minùs nocere poſſunt.

Ad cohibendum etiam paroxyſmum, horâ vna ante illius inuaſionem, purgantia leuiora vtiliter exhibentur, quæ ſollicitando naturam potiùs, quàm purgando, humores reuellunt; eo nomine talia præſcribi poſſunt.

℞.Sennæ mundat.polypod.querc.thymi, epithymi, ana ʒ.j.flo.borrag.P.j.Fiat decoctio ad ℥.iij.Capiat horâ vna ante paroxyſmum. Vel

℞. Sennæ mundat. ʒ. iij. turbith. ʒ.j. cinnam. ʒ. ß. croci & zinzib.ana ℈. ß. ſacchari ad pondus omnium. Fiat puluis, diuidendus in tres partes. Capiat vnam ante paroxyſmum cum vino albo.

Quercetanus in Pharmacopœa maximè laudat pilulas de ſagapeno Camilli, quorum vnam tantum exhibet initio paroxyſmi, continuando ad aliquot dies; & paulò poſt inungendo ſpinam dorſi linimento compoſito ex theriaca, aqua vitæ, & oleo laurino, vel de ſpica. Tum duabus aut tribus horis poſt pilularum deuorationem, exhibendo iuſculum, cum rad. aperientibus, borragine, bugloſſo, thymo, & pomo citripendulo paratum.

Dictæ autem ſpinæ inunctiones, ad rigorem lenienđum vtiliſſimæ ſunt, & frequenter vſurpandæ, etiamſi prædictæ pilulæ non exhibeantur. Sunt enim in frequenti vſu, quando rigor & vehemens & importunus eſt. Fiúntque huiuſmodi inunctiones non ſolùm ex prædictis, ſed etiam aliis quamplurimis medicamentis; vt oleo anethino,chamæmel.irino,coſtino,rutaceo,de pipe-ribus, aliiſque calidioribus, cum aqua vitæ, theriaca, caryophyllis,caſtoreo,ſinapi, pipere, aliiſque permixtis. Efficaciùs autem operantur hæc linimenta, ſi horâ vnâ ante paroxyſmum ſpina ad ignem inungatur; deinde æger in lectum calidum deferatur; & lateres calentes vino perfuſi odorifero,ac linteis inuoluti,plantis pedum, voliſque manuum admoueantur.

Dum prædicta remedia vſurpantur, lienis cura ſpecialis habenda eſt, quoniam ea pars in hoc morbo perpetuò afficitur. Ideóque diu continuari poterunt fomenta, linimenta,& emplaſtra,quæ ad lienis obſtructiones vulgò præſcribi ſolent.

Imò verò interdum balneum aquæ tepidæ poſt plures euacuationes apprimè conducit, non ſolùm ad lienem emolliendum; ſed etiam ad totum corpus humectandum, & concoctionem materiæ morbificæ adiuuandam. Diebus intermiſſionis vſurpari poterit, cauendo tamen diligenter, vt tepidum ſaltem adminiſtretur. Si enim calidius fuerit, periculum eſt, ne fuſi humores in varias partes præcipitentur, & periculoſiſſimos abceſſus producant.

Denique non omninò negligenda ſunt, quæ carpis admoueri ſolent, cùm etiam non infimæ notæ Authores illis aliquid tribuant. Rondeletius enim ſequenti remedio magno cum ſucceſſu ſe vſum eſſe aſſerit.

℞. Folior. ſambuci, ſaluiæ, pedis columbini, rutæ, an.M.ß.calthæ tertiam partem M.j. ſalis & vini parùm. Omnia ſimul trita carpis admoueantur ante acceſſionem. Crato radices vrticæ contuſas, & cum aceto maceratas brachiorum, & pedum arteriis applicat. Et refert Sennertus, ciuem quemdam, cùm toto áutumno, & hyeme quartana laboraſſet, tandémque acutiſſimos in ſiniſtra ſcapula dolores perſentiret, mulieris cuiuſdam perſuaſu, ranunculum carpo appliçaſſe, & puſtula excitata, à febre & dolore liberatum fuiſſe.

Spuria quartana iiſdem ferè remediis curari debet, quæ pro tertianæ curatione fuêre propoſita; addendo in decoctis iuleporum & apozematum, ea quæ humorem atrabilarium peculiariter reſpiciunt. His etiam accedere poterunt omnia remedia magis temperata, & minùs calefacientia, quæ pro quartana legitima hactenus fuêre propoſita.

Conuenient itaque in principio borrago, bugloſſum, fumaria, lupuli, acetoſa, cichorium, ceterac.ſcolopendria, agrim. poma redolentia. Quorum decocta, aquæ ſtillatitiæ, & interdum ſucci depurati in iulepi, apozematis, aut ſyrupi magiſtralis forma præſcribi poterunt.

In progreſſu verò prædictis addere licebit cortices radicum capparum,median. tamariſci, enulam campanam, polypod. abſinthium.

Dum vtitur æger hiſce præparantibus, purgantia frequenter interiicienda ſunt, eáque vſurpanda pridie acceſſionis, & bis in ſeptimana iteranda. Ad hunc vſum variæ formulæ componi poterunt. Sed pro delicatioribus ptiſana laxans, ſyrupus de pomis Sapor. ſeu compoſ.aut iuſculum pulli, borragine,bugloſſo,& pimpinella alteratum, cum ſennæ ʒ.iij. vel Vnc. ß. vtiliter vſurpari poterunt.

Venæ ſectio non omittatur in principio & ſanguinis copia detrahatur, quæ ſanguinis quantitati, & qualitati, & ægrotantis ætati ac temperiei conuenire videbitur.

Si morbus in longitudinem abeat, vbi ſanguinis feruor ſe remiſerit, vomitoria vtiliter vſurpari poterunt; in iis præcipuè qui nauſeam & vomitum in acceſſionum initiis patiuntur. Inter vomitoria febri quartanæ profi-cua, aſarum (vt ſuprà dictum eſt) principem locum obtinet, in vino albo ad ʒ j. exhibitum, & pluribus vicibus repetitum, ſi vnâ, aut alterâ exhibitione morbus diſcuſſus non fuerit.

His accedent fotus & linimenta hypochondriis adhibita, ad prauam viſcerum diatheſim corrigendam, (quæ nouam continuò acceſſionibus materiam ſuppeditat) humoremque valdè impactum emolliendum & attenuandum; quæ in hunc modum præſcribi poterunt.

℞. Rad althææ, lilior. enulæ camp. cortic. rad. cappar. & mediani tamariſci, an. ℥. j. fol. maluæ, althææ, parietariæ borrag. bugloſſi, pimpinellæ, abſinthij, ana M. j. ſem. lini, & petroſel. an. ℥. ß. flor. chamom. meliloti, anethi, ana P. j. Fiat decoctio in tribus partibus aquæ, & vna vini albi ſub finem additi, quâ foueantur hypochondria, bis in die, longè à paſtu.

℞. Vnguenti de althæa ℥. j. ß. olei lilior. chamæm. roſacei & abſinthij, ana ℥. ſem. Fiat linimentum applicandum poſt fotum.

Vel olea ſola vtiliter apponentur cum lana ſuccida.

Ac denique balneum aquæ tepidæ, vel ſolius, vel in qua emollientia & temperantia bullierint, vel ex hordeo & amygdalis, vt vulgò ſolet fieri, ad hunc affectum expugnandum erit conuenientiſſimum. Siquidem viſcerum intemperiem corrigit, atræ bilis ſiccitatem, ac feruorem emendat, dura emollit, vias reſerat & laxat, & crudos humores concoquit. Quapropter frequens illius vſus erit conuenientiſſimus, adhibitis cautionibus, quæ ſuprà enumeratæ ſunt.

Illius autem operatio maximè iuuabitur, ſi ingreſſu balnei præparantia medicamenta, & obſtructiones reſerantia exhibeantur. Inter quæ primas obtinet decoctum abſinthij, & enulæ campanæ, quod omnibus humoribus contumaciſſimis præparandis accommodatiſſimum eſt, modò nimius viſcerum feruor non contraindicet. Quo in caſu aliorum ſuprà enumeratorum admixtione temperari poterit.

Dum verò hæc fiun, leues purgationes frequenter iterandæ ſunt, vt ſuprà monuimus. Et in vera declinatione, concoctionis ſignis apparentibus, etiam ſpecifica in quartana legitima deſcripta, in vſum vocari poterunt.

In toto autem morbi decurſu thoraci proſpiciendum eſt, ne æger in tabem præcipitetur, humor enim peccans vim erodendi habet.

CAPVT VI.

De Febribus compoſitis, ſeu complicatis, & ſpeciatim de hemitritæo.

GAl. *lib.2. de criſib. c.7. & 9. lib.2. de diff. febr. c.7.* & Auic. *fen.1. lib.4. tract.4. cap.16.* multas proponunt febrium compoſitiones. Quatenus ſcilicèt vel complicantur putridæ cum non putridis, vt dum hecticæ putrida complicatur; vel putridæ cum putridis, ídque pluribus modis. Nempè vel continuæ cum continuis, vel intermittentes cum intermittentibus, vel intermittentes cum continuis.

Continuarum duarum compoſitio apud Authores controuertitur, & in praxeos vſu vix animaduertitur.

Intermittens complicatur cum altera intermittente, vel eiuſdem generis, vel diuerſi. Eiuſdem generis intermittentes compoſitæ ſunt tertiana duplex, aut triplex, item quartana duplex, aut triplex, quæ ſuis locis fuerunt expoſitæ. Diuerſi generis ſunt, quando tertiana cum quotidiana, aut quartana complicatur; quod etiam rariſſimè in vſu practico obſeruare licet.

Intermittentes cum continuis duobus modis complicantur, nempe tertiana intermittens cum quotidiana continua; vel quotidiana intermittens cum tertiana continua. Et vtráque hemitritæus nominatur, quæ in duas ſpecies prædictas diuiditur.

Illa tamen verè & propriè hemitritæus eſt, quæ fit ex tertiana intermittente & quotidiana continua: atque adeò fit ex flaua bile extra, & pituita intra vaſa putreſcente. Ab Hippocr. & Galen. *in 1. Epid.* horrifica nominatur, quia non ſolùm horrorem facit initio acceſſionis, ſed etiam toto morbi decurſu, & præcipuè in principio & augmento, coëuntibus in vnum duabus acceſſionibus, febris tertianæ ſcilicet & quotidianæ, cum multis reduplicationibus; quæ nihil aliud ſunt, quàm motus horrifici inæquales, in eadem acceſſione certis interuallis recurrentes, ob mutuam pugnam duarum febrium: In qua ſi pituita ſuperauerit, ſequentur horrores, extremorúmque perfrigerationes. Deinde verò vincente bile, corpus calefit, & febris ad vigorem tendere videtur; cùm rurſùs redeunte ad pituitam victoria, denuò refrigerentur, horreántque: & pugna hæc durare conſueuit, donec febris ad vigorem peruenerit. Hinc fit, vt alternis diebus tantùm iſti rigores appareant, dum ſcilicet paroxyſmus tertianæ vrget, & cum quotidiana coniungitur.

Dum verò quotidiana ſola vrget, nullus ſolet fieri horror. Notandum tamen eſt, quaſdam reperiri febres malignas, quæ ſine commixtione tertianæ & quotidianæ, ſine vllo concurſu bilis & pituitæ horridæ ſunt, in iiſque horrores contingunt ex vaporibus acribus, & malignis, qui ex materia corrupta febrium malignarum eleuantur, & partes ſenſiles feriunt, ac vellicant.

Hæc autem ſemitertiana propriè dicta, vel exquiſita eſt, in qua æqualis bilis & pituitæ putreſcentis copia redundat, qualis iam deſcripta eſt; vel notha, quæ rurſùm duplex eſt. Vel enim bilem habet exuperantem, vel pituitam. In illa maiora ſunt tertianæ ſymptomata, in hac quotidianæ. Atque ita ſi bilis exuperat, horridior fit tota febris, & aliquando rigorem ſibi aſſociat; tum feruidior fit huiuſmodi febris, & aliquid bilis per vomitum, aluum, aut ſudores excernitur. Pituita verò præualente, frigus vehementius extremas occupat partes, & pauci adſunt horrores; ac pulſus magis, & diutiùs comprimitur, tardiúſque acceſſio inualeſcit, ac longum poſt tempus conſiſtit; non tamen aut ſitim, aut magnum affert incendium.

Dignoſcitur iſta febris ex iis quæ dicta ſunt, quod continua & horrida ſit, cum multis reduplicationibus, maximíſque ſymptomatis; quòd acceſſio diebus imparibus inuadat cum horrore: paribus verò cum aliquo tantùm frigore extremorum. Pulſus in ea frequens, & inæqualis. Vrinæ crudæ, tenues & decolores; interdum turbidæ ſunt, cum nullo, aut malo ſedimento. Differentiæ verò dignoſcuntur ex iis, quæ propoſita ſunt, æqualem vel inæqualem bilis & pituitæ quantitatem indicantibus.

Quod ad prognoſim attinet, periculoſa eſt iſta febris, & in ea ventriculus, partéſque neruoſæ plurimùm afficiuntur. Et conſectariam habet linguæ ſiccitatem, ſitim, animi defectionem, vigiliam, & interdum delirium ac ſoporem. Inter acutos morbos, ratione bilis; & inter chronicos, ratione pituitæ, ab Hippocr. numeratur *in 1. Epid.* Et dicit Auic. ad menſem vſque ſeptimum interdùm prorogari, necnon in morbos chronicos ac febrem hecticam interdùm deſinere.

Curatio huius febris ex iis deſumenda eſt, quæ ad tertianam & quotidianam expugnandam neceſſaria

ria ſunt. Et cùm continua ſit, eâ methodo erit tractanda, quàm ad omnes continuas putridas, *cap.* 1. *huius ſectionis*, propoſuimus. Ita vt bile magis dominante, ea quæ bilem reſpiciunt, magis vſurpentur. Pituitâ verò prævalente, eam præparantia, & purgantia magis præſcribantur. Ac denique vtroque humore æqualiter redundante, vtraque remedia pari proportione miſceantur.

SECTIO III.

De Febribus peſtilentibus.

PRÆFATIO.

AVTHORES ferè omnes qui de febribus ſcripſerunt, febrem peſtilentem à maligna diſtinguunt, ac de ſingulis ſeorſim diuerſis tractant capitibus; ita vt febris peſtilentis nomine veram peſtem intelligant: malignam verò eam, quæ vulgò purpurata nominatur, aut quæ licet epidemica ſit, & contagioſa, minùs periculoſa eſt, ex eâque plures ſeruantur, quàm intereant: cùm veræ peſtis eſſentia in eo conſiſtat, vt ex ea plures intereant, quàm ſeruentur. Attamen cùm huiuſmodi febres inter ſe differant tantùm ſecundùm magis & minùs, ſeu maiorem & minorem malignitatis gradum, & eâdem methodo curatiuâ, eadémque materiâ medicâ oppugnari debeant: conducibilius nobis viſum eſt, omnes illas febres in eodem capite includere, & generali febris peſtilentis nomine donare. Atque ita ſectio hæc poſtrema duobus abſoluetur capitibus, quorum primum erit de febre peſtilenti; alterum verò de variolis & morbillis. Cùm enim iis febris maligna perpetuò adiuncta ſit, meritò in hac parte ab omnibus Authoribus tractari ſolent.

CAPVT I.

De Febre peſtilenti.

FEbris peſtilens ea dicitur, quæ non intemperie ſolâ aut putrido tanto calore, ſed etiam malignâ, & venenatâ qualitate infeſta eſt. Hæc, vt plurimùm, popularis & epidemica eſſe conſueuit, vt eodem tempore quamplurimos homines eâ correptos videre liceat. Aliquando tamen ſporadica eſt, ex prauis humoribus & venenatam qualitatem adeptis, oriunda.

Contagioſa etiam eſt, ita vt non ſolùm ex cauſa communi, aëris nempe, aut alimentorum vitio, ſed etiam ægrotantium conſortio, contrahi valeat.

Febris maligna etiam vulgò nominatur, cum pluribus tamen morbi maligni & cacoëthes nominentur, ob praua & ſæua ſymptomata, in quibus venenata qualitas nulla reperitur, in qua ſola peſtilentis morbi eſſentia conſiſtit.

In quacunque igitur febre venenata illa qualitas reperiatur, ſeu diaria ſit, ſiue hectica, ſiue putrida, peſtilens iure merito dicenda eſt. Quamvis diaria, & hectica valdè controuertantur, de quo videantur Authores.

Illa autem venenata qualitas ex humorum corruptione oritur, quæ non in ſimplici temperamenti immutatione, aut vulgari putredine conſiſtit, qualis in febribus putridis reperitur; ſed in totius naturæ, infitæque ſubſtantiæ deſtructione. Quemadmodum vinum dum in acetum conuertitur, omnimodam corruptionem patitur; dum verò in vappam commutatur, ſimpliciter putreſcere cenſetur.

Differt autem febris peſtilens à peſte, tanquam ſpecies à genere; quia peſtis dari poteſt ſine febre, vt docuit Hipp. 3. *Epidem. multis in locis*; tum etiam Gal. *in expoſitione eiuſdem libri, & lib. 6. de med. facultatibus, c. de terra Samia.* Quapropter ratio ſuffragatur, cùm venenata qualitas non habeat neceſſario ſibi adiunctam putredinem, à qua febris exoritur. Poteſt enim venenata illa qualitas produci in humoribus per integram ſubſtantiæ eorum corruptionem, & nouæ formæ introductionem, à qua dependet illa maligna qualitas. At certum eſt, quoties noua forma introducitur priorem corrumpi; ad eaſque mutationes eſſe neceſſarias alterationes præuias, non autem putredinem: ideóque humores talem corruptionem pati poſſe citra putredinem. Quia tamen humores corporis noſtri putredini maximè obnoxij ſunt, raró tantam corruptionem pati poſſunt, quin putredo etiam interueniat. Quapropter rariores ſunt illæ peſtes, quæ febrem non habent comitem. Imò verò per intenſam, profundam, ac ſordidam (vt vocant) putredinem, talis corruptio plerúmque ſuſcitari ſolet. Ita multæ febres, quæ à principio non ſunt peſtilentes; ſi Medici ignorantiâ aut negligentiâ, vel ægrotantium inobedientiâ, vel curarum externarum ſæuitiâ malè tractentur, intenſiori facta putredine, in malignas & peſtilentes deſinunt. Quòd verò ſæpe corruptio putredinem præcedat, colligitur ex iis qui per contagium peſte afficiuntur: in quibus maligna & venenata qualitas priùs communicatur, eâque corrumpuntur humores, háncque poſtmodum corruptionem putredo ſubſequitur. Vnde fit, vt peſte affecti primis interdum diebus febre careant, quæ deinde apparere incipit, cùm putredo accenditur. Simile quippiam apparet in parte gangræna affecta, quæ priùs corrumpitur, poſteà verò putreſcit.

Fit igitur febris peſtilens, quando humores corrupti & venenatam qualitatem adepti ad putredinem deueniunt. Et ſic illa duplici modo cor afficit, nempe calore putrido, & maligna qualitate.

Hæc autem humorum corruptio non ſemper eſt vniformis; ſed aliquando magis, aliquando minùs intenſa eſt; & pro variis illius gradibus, venenata qualitas ex ea producta magis vel minùs perniciofa eſt. Vnde febrium malignitas maior vel minor exoriri ſolet. Hincque exorta eſt vulgaris diſtinctio febrium peſtilentium apud Medicos, in peſtilentem ſimpliciter vel propriè dictam, & malignam; peſtilentem vocantes propriè dictam, in qua vera peſtis eſt, quæve peculiarem hunc habet characterem, vt ex ea plures intereant, quàm ſeruentur; malignam verò ſimpliciter appellantes eam, quæ minùs perniciofa cùm ſit, ex ea plures ſeruantur, quàm intereant.

Febris peſtilentis differentiæ deſumuntur, vel à materia, in qua venenata illa qualitas producitur; vel à loco, in quo eadem materia continetur. Et ita ſequuntur febrium putridarum differentias, quæ ratione materiæ putreſcentis diuiduntur in ſynochos, tertianas, quartanas, & quotidianas; prout materia putreſcens eſt ſanguis, bilis, melancholia, vel pituita. Ratione verò loci, in quo humores putreſcentes continentur, in continuas & intermittentes diuiduntur; prout dicti humores in venis, vel extra venas ſtabulantur. Ita febres peſtilentes aliæ dicuntur ſynochi, aliæ tertianæ, quartanæ, vel quotidianæ; aliæ continuæ, vel intermittentes. Quamvis dixerit Hipp. *Aph.* 43. *ſect.* 4. febres intermittentes periculo carere, quomodocumque intermiſerint: quod tantùm intelligendum eſt de iis, quæ nullius ſunt malignitatis participes. Videmus enim ſingulis ferè annis, in hac ſaltem regione, febres tertianas intermittentes, quæ ſummæ malignitatis ſunt participes, tertiâ, vel quartâ acceſſione ægros de medio tollere: alias quæ eos in grauiſſimum vitæ diſcrimen coniiciunt maxima ſymptomatum ſæuitia.

Aliæ ſumuntur febris peſtilentis differentiæ ab intenſo, & remiſſo; prout ſcilicet aliæ ſunt maiores, aliæ minores

minores; aliæ maioris, vel minoris malignitatis participes. Maiores, vel minores ſimpliciter dicuntur, provt maior, vel minor eſt putredo, tum calor præter naturam ex ea emergens, intenſior aut remiſſior eſt. Maligniores verò aut benigniores, pro maiore, aut minore qualitatis venenatæ intenſione. Hinc fit vt aliquando febris peſtilens habeat ſummam putredinem, & malignam qualitatem in ſummo poſitam: túmque ſæuiſſima eſſe conſueuit, in eáque ratione malignæ qualitatis, facultas vitalis maximè affligitur: ratione verò ſummæ putredinis cæteræ quoque læduntur facultates, ſæuáque ſubſequuntur ſymptomata. Aliquando verò in hac febre putredo eſt ſumma, & maligna qualitas remiſſa; túmque febris moleſta eſt ratione putredinis, vitalis autem facultas minùs affligitur. Contra aliquando putredo remiſſa eſt, praua verò qualitas intenſa: tumque febris ratione putredinis non ita praua profert ſymptomata, & remiſſior apparet; vires tamen magis labefactantur. Quandoque enim ita remiſſa eſt putredo, vt ferè nulla ſit; maligna verò qualitas admodum intenſa: túmque fit febris, quæ nec ægro, nec aſtantibus videtur moleſta; ſed mitis omninò primo aſpectu videtur, cùm tamen exitialis admodum ſit. Adaucta enim maligna qualitate vires deiiciuntur, córque omninò obruitur. Hæcque non ſolùm ægris & aſtantibus, ſed etiam ipſis interdum Medicis imponit; cùm nullo nec cruditatis, nec prauitatis humorum ſigno præſente, pulſu etiam in ſtatu ferè naturali conſtituto, & corporis calore ad tactum, prima fronte, miti ac blando apparente, ad interitum ducat. Simile quippiam in prima etiam differentia ſolet contingere, cùm ſcilicet ſummæ malignitati coniuncta eſt. Euicta enim opportunis remediis putredine, ac ſignis futuræ ſalutis apparentibus: mors tamen interdum à non contrecta, maligna qualitate ſubſequitur.

Ac denique differentiæ febris peſtilentis deſumuntur ab adiunctis: eæque plurimæ ſunt & euidentiſſimæ. Nullum enim eſt prauum ſymptoma, nec vllum morborum exitialium genus, quod cum hac febre interdum non coniungatur. Symptomata ſunt, dolores capitis, vigiliæ, deliria, ſopores, ſitis, nauſea & vomitus, appetitus deiectio, ſyncope, virium languor, ſingultus, inquietudines, alui fluxus ſudores, & ſimilia, quæ aliis etiam febrium generibus ſunt communia.

At vnicum datur ſymptoma, febri peſtilenti proprium & peculiare, quod in reliquis febribus non contingit; maculæ nimirùm purpureæ in toto corpore, ac præcipuè lumbis, pectore, & dorſo apparentes, morſibus pulicum plerúmque ſimiles, quæ peticulæ, ſeu petechiæ ab Italis vulgò nominantur; & febres hoc comitatæ ſymptomate, purpuratæ, ſeu petechiales appellantur. Neque enim in omnibus febribus peſtilentibus apparent huiuſmodi maculæ purpureæ; ſed quando apparent, febris peſtilentis indicium præbent certiſſimum. Purpureas autem maculas nominauimus, quia vtplurimùm colore purpureo infectæ ſunt. Non raró tamen violaceæ, virides, liuidæ aut nigræ apparent, & tunc longè deteriores ſunt, maiorémque malignitatem ſignificant. Licèt autem vtplurimùm huiuſmodi maculæ pulicum morſibus ſimiles ſint: maiores tamen aliquando ſeſe produnt, vt referant vibices, ſeu linores flagellis inductos, túmque deteriores ſunt. Aliquando verò ampliſſimæ ſunt, & partes integras, magnámque corporis partem; brachia nimirùm, crura vel dorſum occupant: túmque partes rubore infectæ apparent; qui intra paucas horas ſæpè euaneſcit, atque iterùm reuertitur, quaſi per paroxyſmos, dum febris ſuas patitur exacerbationes, in quibus ſanguis ebulliens, ad ſuperficiem corporis exhalationes tenuiores emittit à quibus nulla fit cutis eleuatio, ſed ea tantùm rubro colore inficitur. Non taró tamen ex huiuſmodi ebullitionibus cutis in variis partibus eleuatur cum rubore quodam: & tumores quoſdam in cute efficit molles & latos, qui intra paucas horas euaneſcunt, & vulgò ebullitiones ſanguinis nominantur. In his atque prædictis eſt ſemper aliqua malignitas, ſed ita leuis, vt nullum minetur periculum, niſi morbi progreſſu intenſior euadat. Differunt autem maculæ prædictæ, pulicum morſibus ſimillimæ, ab exanthematis, quæ etiam in huiuſmodi febribus interdum apparere ſolent, eáque annotauit Hipp. *in Epidemiis*; habéntque eminentiam, & ſunt de genere tumorum, qui ad ſuppurationem, vel exulcerationem quandoque deueniunt. Maculæ autem purpureæ nullam (vt dictum eſt) habent eminentiam, & antiquis incognitæ, poſterioribus tantùm ſæculis à recentioribus deſcriptæ ſunt.

Quod ad morbos attinet, qui cum febre peſtilenti coniunguntur, idem quod de ſymptomatibus dictum eſt, affirmare licet: plurimos nempe morbos exitiales cum his febribus coniungi, nempe phrenitides, anginas, pleuritides, peripneumonias, hepatis inflammationes, dyſenterias, alióſque quamplurimos. Sed præcipui morbi, qui in febre peſtilenti reperiuntur, duo ſunt, nempe bubo peſtilens, & carbunculus, qui intenſiſſimam eſſe indicant venenatam qualitatem, & non niſi in vera peſte reperiuntur, eámque vtplurimùm comitari ſolent, ita vt ipſius peſtis nomine apud vulgus indigitari ſoleant.

Cauſæ febrium peſtilentium aliæ ſunt internæ, aliæ externæ. Internæ aliæ immediatæ, aliæ mediatæ.

Immediata huius morbi cauſa (vt anteà monuimus) eſt corruptio humorum cum putredine coniuncta. Ex corruptione prauam & venenatam acquirunt qualitatem ex putredine verò febris generatur.

Cauſæ verò mediatæ ſunt plethora, cacochymia, & obſtructiones. Plethoram autem non ad vaſa, ſed ad vires intelligimus, quæ cùm non ita à natura regatur, facilè corruptionem & putredinem concipit. Cacochymia verò ſeu prauorum humorum copia, facilè corrumpitur atque putreſcit. Obſtructiones denique omnia febrium genera producere aptæ ſunt: quatenus humores in loco calido & humido concluſi, ſi non liberè tranſpirent, facilè putreſcunt. Cauſæ internæ mediatæ ab Authoribus vulgò morboſus apparatus nominari ſolent; & tanta eſt illius efficacia, vt ſolus interdum febrem peſtilentem remiſſiorem, quæ maligna ſimpliciter, aut purpurata vulgò nominatur, producere valeat, abſque cauſæ externæ & communis interuentu. Videmus enim ſæpè in conſtitutione minimè epidemica, & nullo morbo populariter graſſante, quoſdam ex praua humorum conditione febribus hiſce correptos, quas multis malignarum febrium ſymptomatis etiam maculis purpureis, ſtipatæ ſunt.

Circa obſtructionem hoc aduertendum, eam quidem neceſſariò concurrere, tanquam cauſam præcipuam in febribus malignis, quæ fiunt à cauſis internis, & ſporadicæ ſunt. Epidemicas verò, quæ fiunt à cauſa communi, peſtilenti ſcilicet aëris ſtatu, vel per contagium generantur, non neceſſariò talem habere cauſam. Ex ſola enim aëris corrupti inſpiratione, vel ex ſolo contagio concipitur venenata qualitas, qua humores corporis à propria natura deflectentes, ſponte in putredinem dilabuntur. Quemadmodum enim fructus horarij, aliæque res facilè putreſcibiles, licèt maximè perflentur, à putredine tamen vindicari non poſſunt: ſic etiam humores, cùm qualitatem illam pernicioſam conceperint procliues in putredinem redduntur: ita vt, etiamſi nulla ſit præſens obſtructio, in putredinem, ac febrem neceſſariò incidant. Attamen inductâ hoc modo in humores putredine, cùm illi à natura ampliùs non regantur, obſtructiones plerúmque generare ſolent quibus febris intenditur; ſicque in his febribus obſtructio concurrit, quæ licèt ab initio cauſa febris non fuerit ſubſequitur tamen, & à cauſis labe peſtilenti infectis fouetur.

Cauſæ externæ febrium peſtilentium ſunt ſex res non naturales, quæ vt neceſſariæ ſunt, ita neceſſariò corpus noſtrum alterant: & quando à ſtatu naturali valdè recedunt, malignas & venenatas qualitates in nobis generant,

nerant. Ex his principem locum obtinet aër ambiens: qui provt cauſa communiſſima eſt, ita morbi communes ab illius vitio vtplurimùm exoriri ſolent.

Vitioſus autem fit,hominibúſque noxius triplici potiſſimùm ratione. Prima, ſi ſalubribus ventis non diffletur. Secunda, ſi putrium ac fœtidarum exhalationum inquinamento polluatur. Tertia, ſi primarum qualitatum excedente, vel præpoſtera conditione ita homines afficiat, vt inde prauæ & malignæ humorum putredines generentur.

Prima ſatis euidens eſt. Si enim aër non diffletur, & ventis agitetur, facilè corrumpitur. Vnde Hipp.3. *Epid.* peſtilentem conſtitutionem grauiſſimam deſcribens; *ſine aura*, inquit, *vſque annus hic fuit.*

Secunda verò efficaciſſima eſt, & frequentiſſima, quando ſcilicet putridi, tetri & maligni vapores aëri commiſcentur, eúmque inficiunt, qui à variis rebus excitari ſolent, ſtagnis videlicet, lacubus, paludibus, piſcinis, aliiſque locis quietis, aut cœnoſo humore refertis, vel in quibus linum, aut cannabis maduerit. Vel ex cloacarum,ſterquiliniorum, & angiportuum fœtore. Vel à ſtrage cadauerum inſepultorum; vel ex antris, & ſpecubus, in quibus aër diutiſſimè concluſus fœdam acquiſiuit putredinem; terræ motu, aut alio caſu apertis.

Tertia verò ratio, quæ in primarum qualitatum exceſſu, inæqualitate, vel præpoſtera conditione conſiſtit, variis modis poteſt contingere, ac præcipuè quando in caliditate & humiditate plurimùm excedit. Illæ enim qualitates quando extraneæ ſunt, & aduentitiæ, ac ſuprà ſtatum naturalem auctæ, ſunt principia putredinis. Hinc conſtitutio auſtrina, per anni tempeſtates diu perſeuerans, apud Hippocratem *in Epidemiis*, fuit cauſa præcipua omnium febrium peſtilentium, quæ ibi deſcribuntur.

Sicca verò aëris conſtitutio, licèt ex ſententia Hipp. ſit humidiori ſalubrior, quia tamen omnis qualitatum exceſſus naturæ noſtræ inimicus eſt, certum eſt ſiccioſam conſtitutionem valdè excedentē & extraordinariam, febres peſtilentes producere,præſertim ſi cum caloris exceſſu iuncta ſit. Huius exēplum habetur luculentū apud Liuium *lib.1.dec.4.*ob nimium ſcilicet ſqualorem Romæ peſtem fuiſſe factam, quòd ſiccitate eo anno plurimùm laboratū fuerit,neque cœleſtes modò aquæ parcè deſcēderint: ſed terra quoque ingenito humore egens, vix ad perennes aquas ſuffecerit. Hæc autem ſicca conſtitutio eatenus febres peſtilentes inducit, quòd humores ſuprà modum exuſti in anthracum, carbunculorum, atque adeò peſtilens febris materiam degenerant, & admodum inſpiſſati graues obſtructiones producunt, ex quibus maligna putredo in materia alioqui diſpoſita facilè generatur. Adde quòd immodica hæc aëris ſiccitas fruges corrumpit, debitam iis denegans maturitatem; cùm videlicet eas è terra citiùs euocat, nutrimentum dein vberiùs, pòſt parcius largitur, vnde inæqualiter concoquuntur, cùm extrinſecùs ſint aduſtæ, intrinſecùs verò adhuc planè crudæ,inſtar carnium nimiâ ignis violentiâ aduſtarum:& ſic indigeſtionis, variarúmque cruditatum cauſa exiſtunt.

Frigiditatem etiam immodicam peſtilentes febres producere probatur ex Hipp. 1. *Epid. ſect.* 5. *tempeſt.* 2. quo loco inquit. *In Thaſo paulò ante Arcturum, & ſub Arcturo multa & magna ſpirante Aquilone pluuiæ.* Vbi ex nimia frigiditate, illius tempeſtatis venenoſitatem & malitiam venatur. Tum apud Liu. *lib.5.dec.1.* peſtilentem conſtitutionem à vehementi frigore exortam legere eſt, his verbis. *Inſignis annus hyeme gelidâ, ac niuoſâ fuit, adeò vt viæ clauſæ, Tiberis innauigabilis fuerit. Triſtem hyemem, ſiue ex intemperie cœli raptim mutatione in contrarium factâ, ſiue alia de cauſa, grauis peſtilénſque omnibus animalibus æſtas excepit.* Et huius euentus ratio in promptu eſt, quòd nimirum prohibito naturali effluxu, ex cutis denſitate ob ambientis aëris frigus facta, maiorem fieri putrefactionem contingit, & grauius venenum; hincque periculoſiores febres, quàm æſtiuis temporibus, in quibus ipſa aëris conditio, licèt quodammodo præſtet mali principium, meatus tamen reddit patentiores, per quos facilè quod putreſcit, exhalat, & naturales ac præternaturales effluxus promptè expirant.

Inæqualitates temporum harum febrium cauſæ eſſe conſueuerunt; quando ſcilicèt modò calor, modò frigus, modò ſiccitas, modò humiditas ſibi inuicem ſuccedunt, vel frequenter recurrunt, vel diutiùs durant. Vt quando poſt diuturnos æſtus, frigus glaciale irruit: vel poſt longas pluuias extrema ſiccitas ſuboritur, aut contrà. Vel cum præpoſtero ordine in hyeme calet, aut friget in æſtate. Hæ autem temporum inæqualitates ad febrium peſtilentium generationem conferre poſſunt; quia in iis maxima fit humorum conturbatio, ex qua prauam acquirunt conditionem, & à naturali ſtatu valdè alienam, morbiſque malignis producendis idoneam in illis præcipuè corporibus, quæ per illorum temporum decurſum, ex praua victus ratione plethoram, cacochymiam, vel inſignes obſtructiones contraxerunt.

Ad hoc etiam cauſatum genus, aëris nimirùm vitium, referuntur maligni ſyderum influxus, qui aërem immutando variis modis corpora viuentium afficere conſueuerunt. Huiuſmodi eſſe aiunt coïtum planetarum ſuperiorum, Saturni, Iouis, & Martis in ſignis humanis, qualia ſunt Virgo & Gemini,ac tum potiſſimùm cùm Mars dominatur. Ab iis autem morbi inferuntur non alia ratione, quàm per aëris mutationem, quæ tanta eſſe debet, vt illius naturam ac ſubſtantiam corrumpat. Illa verò immutatio duobus modis fit; vno per qualitates manifeſtas,quando ſcilicet à ſyderum influxu aër ad caliditatem & humiditatem, alióſque primarum qualitatum exceſſus tantoperè & tam diu immutatur, vt inde tandem in propria ſubſtantia vitioſus euadat: Altero per qualitates occultas, quando ſcilicet ab occulta ſyderum vi, abſque inſigni primarum qualitatum exceſſu,aëris ſubſtantia ita immutatur, vt certum quendam corruptionis gradum acquirat vitæ noſtræ inimicum. De primo nullus dubitat, cùm ex communi Philoſophorum conſenſu ſatis conſtet, hæc inferiora gubernari à ſuperioribus conſtellationibus. Et quemadmodum aëris alterationes,quæ in quatuor anni temporibus contingunt,ab annuo ſolis motu oriuntur:ſic maxima annorum diuerſitas, quâ vnus valdè humidus, alter valdè ſiccus exiſtit, cùm ſol eundem ſingulis annis in Zodiaco curſum teneat; non poteſt niſi à variis ſyderum aſpectibus dependere. Alter verò modus,quia occultus eſt, non æquè facile ab omnibus conceditur. Attamen communi Aſtrologorum ſententiâ ſancitum eſt, aſtra triplici ratione agere in hæc inferiora, motu, lumine, & influentia. Motus & lumen hæc inferiora alterant ſecundùm primas qualitates & præcipue calorem. Influentiæ verò, tum primas illas qualitates (frigiditas enim v.g.quæ inducitur à Saturno non poteſt à motu & lumine dependere) tum etiam latentes & occultas qualitates inducunt. Cùm enim morbi peſtilentes ſæpè eueniant,nullâ factâ in aëre,quoad primas qualitates, inſigni mutatione; ſed iis graſſantibus aër purus admodùm appareat, & purior interdùm, quàm in aliis conſtitutionibus non peſtilentibus neque præceſſerint tempora admodùm calida & humida, ex quibus inſignes putredines ſolent exoriri; coniiciendum eſt à maligno quodam ſyderum influxu morbos iſtos peſtilentes originem traxiſſe. Adde quòd peſtes in media hyeme ſæuire ſoleant;quas nulla in primis qualitatibus inſignis alteratio præceſſit. Tunc enim occultis ſyderum viribus huiuſmodi morbi aſſignandi ſunt, cùm illa, ex Aſtrologorum ſententia, vim habeant corrumpendi aërem,non facta in eo inſigni aliquâ mutatione ſecundùm primas qualitates. Et illud eſt diuinum in morbis,

quod agnouit Hippocrates, & Galeno interprete, in aëre quidem eſt, ſed à cœlo & minus manifeſtis cauſis producitur. Tum etiam ab eodem Hipp. innuitur 2. *Epid. ſect.* 1. quando dicit, *morbum & tempus ſibi inuicem correſpondere, niſi quid in ſuperiori naturæ innouetur.*

Neque obſtat, quod ex Platonis ſententia *in Epinomide* adducitur, nempe cœlum & ſyderum concurſus ſemper bonum in hæc inferiora influere, ab iiſque non niſi conſeruationem ac beneficium inferri. Et Ariſt. 9. *Metaph. c.* 10. dicit, in his quæ ſempiterna atque ætherea ſunt, neque malum, neque errorem, aut corruptionem inueniri. Auerrhoës verò 1. *Cœli, c.* 24. *Corpora,* inquit, *cœleſtia continent elementa, conſeruant ipſa, & vniuerſaliter ſunt eis quaſi forma.* Vnde colligitur, non poſſe eadem veneno & maligna qualitate afficere. Adde quòd, ſi ex aſtrorum influxu morbi peſtilentes excitarentur, illi eodem tempore mundum penè vniuerſum afficerent, cùm illi influxus cauſæ vniuerſales ſint, & cœlorum circumactione omnes mundi plagas afficiant. At huiuſmodi morbi aliquam tantùm regionem peculiariter inuadunt. Ac denique ſi aſtra dicerentur malefica, Deus qui ea creauit, autor maleficij dici poſſet, quod eſt impietate pleniſſimum.

Hæc, inquam, propoſitæ veritati nihil officiunt, iiſque in hunc modum ſatisfieri poteſt. Omnes ſubſtantiæ creatæ duobus modis conſiderantur: vel quatenus entia ſunt, & ad complementum vniuerſi, & perfectionem concurrentia, & tunc omnia bona ſunt: ens enim & bonum reciprocantur, nihílque à Deo opt. max. omnium bonorum autore creatum eſt, quod malum ſimpliciter dici debeat. Vel conſiderantur ratione operationum, & tunc poſſunt dici malæ, quatenus alteri creaturæ damnum inferunt, ex inſita antipathia, & inimicitia. Quamuis autem huiuſmodi antipathiæ penè innumeræ in mundo reperiantur, non deſinunt tamen omnes dici bonæ, ratione ſui autoris, nimirum Dei; & ratione vniuerſi, cuius perfectio in varietate potiſſimùm conſiſtit. Præterea rerum creatarum operationes duobus modis malæ dici poſſunt: abſolutè & ſimpliciter, vel ſecundùm quid. Abſolutè malæ dicuntur, quando omni tempore, in omni loco, & occaſione perpetuò malum efficiunt. Et nulla poteſt reperiri creatura, quæ in hoc ſenſu mala ſit. Secundùm quid malæ dicuntur, quando vni nocent & alteri proſunt. Et ſic nihil adeò noxium reperitur in rerum natura, quin ex alia parte ſuos etiam habeat vſus, quorum gratiâ creatum eſt. Sic omnia venena, quamuis homini, aut aliis animalibus noxioſiſſima, tamen conuenienter vſurpata, multa bona & commoda iiſdem afferre ſolent. Et in re medica nullum ferè reperitur adeò lethale venenum, quin ex eo artis peritiâ, ſalutare medicamentum eliciatur.

Ac denique aſtrorũ actiones in hæc inferiora duobus modis conſiderantur, vel reſpectu totius mundi ſublunaris, elementa omniaque mixta continentis: & tunc cœlorum ac ſyderum actio ſimpliciter benefica eſt, generans, conſeruans, viuificans, omniáque alia beneficia præſtans, quæ ad conſeruationem vniuerſi neceſſaria ſunt. Et in hoc ſenſu veriſſimum eſt, hæc inferiora à cœli ſyderúmque influxu foueri ac conſeruari. Vel conſiderantur reſpectu peculiaris naturæ, ac conditionis huius, vel illius elementi, huius, vel illius viuẽtis. Et tunc nullum eſt inconueniens dicere, dari quoſdam influxus alicui elemento, vel viuenti, hoc vel illo modo, ſecundùm aliquam ſui partem affectis, noxios atque pernicioſos: quod quidem ex ipſorum aſtrorum vitio minimè dependet (ſunt enim perfectiſſimæ cuiuſdam naturæ) ſed potiùs ex rerum his ſubiectarum imperfectione, quæ inſignem mutationem ſine propriæ ſubſtantiæ corruptione pati minimè poſſunt. Variæ autem illæ aſtrorum naturæ, & variæ qualitates ex vario eorum concurſu in hiſce inferioribus productæ à ſummo rerum opifice conſtitutæ ſunt ad conſeruationem vniuerſi, quod tam variis, & tam inuicẽ repugnantibus naturis conflatum, tanta etiam in aſtrorum influxibus diuerſitate indiguit, vt omnia in quodam velut æquilibrio conſeruaret. Ex qua tamen influxuum diuerſitate vix fieri poteſt, quin aliqua rerum adeò inter ſe diſſitarum particula interdum patiatur, non in tota aliqua ſpecie (quod tenderet ad deſtructionẽ vniuerſi) ſed tantùm in aliquibus indiuiduis, minori reſiſtentia præditis, & vtplurimùm malè affectis, & in aliquâ tantùm aëris parte maligni influxus receptioni magis depoſita. Vnde concludendum eſt, ea vitia præcipuè dependere ex defectu rerum inferiorum. Siquidem multa loca videre eſt adeò perfecta aëris conditione, & æquabili hominum temperie donata, vt quantumuis maligni aſtrorum concurſus influant, nunquam tamen peſtifera lue tententur.

Ad idem cauſarum genus referri ſolent luminarium defectus, & eclipſes, inſolita meteora, & præſertim cometæ, qui nunquam apparere ſolent, quin morbi epidemici ac peſtilentes, variæque in mundo mutationes ſubſequantur, prout multarum hiſtoriarum experimentis confirmatum eſt. Vnde ille peruulgatus Claudiani verſiculus,

In cœlo nunquam ſpectatum impunè cometem.

Cuius rei teſtis luculentiſſimus fuit cometa ille crinitus, qui anno 1618. verſus Orientem apparuit die 27. menſis Nouemb. & deinceps toto ferè menſe Decemb. conſpectus eſt mobilis, & fulgidus. Illius pars denſior, & ſolidior ſoli obuerſa ortum intuebatur, & tum claro ſplendore, tum magnitudine in arctum compacta & conglobata Venerem longè ſuperabat. Reliqua eius pars tenuior, minùs à ſole illuſtrata propter tenuitatem ſuam, in barbæ protenſæ modum diffuſa procedebat, & verſus occaſum porrigebatur. Primùm apparuit hic cometa ſub Libra circa Æquatorem; ſed primario & peculiari motu inde ferebatur ad ſeptentrionem per pedes Virginis, per medium Bootem, & caudam Vrſæ maioris. Ac tandem paulatim decreſcente lumine, diſſipata materia diſparuit inter Vrſam maiorem, & Draconem. Motu communi ſyderum ferebatur ab ortu ad occaſum, ſed paulò velociùs ſtellis moueri videbatur. Nam primis apparitionis ſuæ diebus oriri ſolebat paulò ante horam quintam matutinam, poſteà verò hora quarta & ante quartam oriebatur, atque ita deinceps donec mediam noctem & concubitum ortu ſuo anteuerteret. Hunc verò cometam morborum malignorum, & peſtilentium, necnon etiam bellorum, quibus vniuerſa penè Europa hactenus deuaſtata eſt, præſagum ac prænuntium fuiſſe, credere non alienum eſt.

Quamvis autem aër inter cauſas mediatas febrium peſtilentium & malignarum principem locum teneat certum tamen eſt alias res non naturales ad earumdem generationem concurrere, provt iam breuiter & ſigillatim exponere aggredior.

Secundum poſt aërem locum obtinent alimenta, quandoquidem ex praua victus ratione contrahitur morboſus apparatus, qui eſt cauſa ſine qua non, & efficiens interna febrium malignarum, & peſtilentium. Vnde à Gal. *lib. de cibis boni & mali ſucci, &* 1. *de diff. febr. cap.* 3. ex prauis aut corruptis alimentis morbos peſtiferos exoriri demonſtratum eſt. Illa autem alimenta praua dici conſueuerunt, & horum morborum cauſæ multis nominibus.

Primò quidem, quando fructus terræ, & arborum, ex praua anni conſtitutione, putà humidiori, vel ſicciori vel nebulis corruptis, à cœnoſis putridíſque locis emiſſis; vel aliqua tempeſtate, aut maligno denique ſyderum influxu corrupti prauos ſuccos ingeſti producunt.

Secũdò, quãdo magna adeſt annonæ caritas & penuria; vnde vulgare illud, *ὁ λοιμὸς μετὰ λιμὸν peſtis poſt famem,*

famem. Tunc enim inops plebecula vilioribus, prauiſque alimentis ſeſe implere cogitur, vnde praua exoritur cacochymia. Et quod multò deteriùs eſt, quando penuriæ copia illico ſuccedit, ſeſe enim tunc multis cibis ſubitò ingurgitant, qui à languente partium calore rectè concoqui nequeunt, & inde malignam contrahunt putredinem.

Tertio, quando alimenta quæ natura ſua bona ſunt aliqua ratione putredinem quandam, aut prauam qualitatem acquirunt. Talia ſunt triticum, hordeum, legumina, & aliæ fruges, quæ vel diutiùs aſſeruatæ, vel malè expoſitæ in loco humidiori, aut aliter malè affectæ, rubiginem, aut qualitatem quandam putrediroſam acquiſierunt. Tales ſunt carnes diutiùs aſſeruatæ, aut malè olentes, vel quæ non manu hominis, ſed vi morbi extinctæ ſunt: quemadmodum narrat Iulius Obſequens, in Inſula quæ Lipara appellatur, cùm mare ab Ætnæ montis ignibus ex terræ motu magnâ vi euomitis, incaluiſſet, piſcéſque concoxiſſet, iiſque ad littus reiectis cùm incolæ auidiùs veſcerentur, grauem peſtilentiam fuiſſe ſubſequutam.

Neque minor eſt in potu efficacia, quando vina putrida & corrupta ſumuntur; vel aqua bibitur ex putridis & cœnoſis lacubus, aut alio quovis modo infectis. Quemadmodum hiſtoriarum fide proditum eſt numeroſos exercitus, ex huiuſmodi aquarum vſu, popularibus morbis fuiſſe deuaſtatos.

Duæ res nonnaturales hactenùs expoſitæ, nempè aër & alimenta, præcipuam vim obtinent ad febrium malignarum generationem. Reliquæ verò quatuor, nimirum excreta & retenta, motus & quies, ſomnus & vigilia, animi pathemata, minoris ſunt efficaciæ, & concurrunt tantùm vt cauſæ adiuuantes, vel corpus diſponentes ad malignam putredinem concipiendam; vt ex earum expoſitione ſtatim apparebit.

Retentiones menſium in mulieribus, aut alterius vacuationis conſuetæ in viris, vt hæmorrhoidum, & hæmorrhagiæ, & alui fluxus, qui in nonnullis per interualla ſolet contingere; ſi in conſtitutione epidemica accidant, morbum malignum ſolent producere. Illa enim, quæ tanquam ſuperflua, & naturam onere grauantia excernuntur, ſi intra corpus retineantur, facilè concipiunt putredinem. Sic nimiæ euacuationes aut ſanguis, aut aliorum humorum corpus maximè debilitant, efficiúntque vt calor natiuus imbecillior factus, aëris vitioſi, aut peſtilentis inquinamenta facilè recipiat.

Quod ad motũ, & quietem ſpectat, certum eſt nimium otium efficere, vt calor natiuus liberam euentilationem minimè recipiat, atque adeò humores putredinem concipiant. Sic nimia exercitatio poros valdè aperit & calorem diſſoluit, vnde fit vt corpus debiliùs redditum, & magis penetrabile, contagij ſeminaria facilè recipiat.

Nimius etiam ſomnus multum facit excrementorum prouentum, & corpus replet humiditatibus, quæ facilimè putreſcunt. Nimiæ verò vigiliæ cruditates generant, & illæ facilè putreſcunt, quia à calore natiuo ſatis commodè non reguntur: tum quia ex iis multæ fiunt obſtructiones, à quibus prohibita tranſpiratio, & tandem putredo generatur.

Denique animi pathemata corpus vehementer exagitare ſolent, humoréſque conturbare: atque adeò ad hanc luem capeſſendam maxime diſponunt, atque in primis timor & triſtitia, quæ ſpiritus vitales introrſum reuocatos quaſi ſuffocant, vnde cordis vires ita franguntur, vt minùs veneno reſiſtere, priméſque morbi initibus obſiſtere valeant. Imò verò humores commoti in venis, & vehementer conturbati, à naturali conſtitutione deiiciuntur, malignámque putredinem concipiunt. Adeò vt nonnulli exiſtimauerint, in obſidionibus & caſtris, morbos peſtilentes non tam ex praua victus ratione, & cadauerum fœtore, quàm terrore, metu, anxietate, & mortis formidine prouenire, quæ humores exagitet, eóſque tumultuari ac fluctuare faciat.

Signa febris peſtilentis, alia futurum morbum indicant, alia præſentem demonſtrant, alia præteritum commemorant. Quæ omnia proponenda ſunt, quia à primis præſeruatio deſumitur; à ſecundis curatio ab vltimis præcautio quædam in iis, qui nondùm febre peſtilente correpti ſunt.

Quæ futuram febrem peſtilentem prænuntiant, à tribus deſumuntur; nempe à corporis diſpoſitione, à præſentia cauſarum, & à quibuſdam mediis diſpoſitionibus.

Corpora ad febrem peſtilentem diſpoſita ſunt, quæ prauos congeſsère ſuccos ex praua victus ratione, & præpoſtero ſex rerum nonnaturalium vſu anteà enarrato. Vel quæ plethorâ onerata plurimùm ſe ingurgitant, aut intempeſtiue, ac inordinate ſe replent. Præterea quidam cacochymiæ & plethoræ expertes, ad hunc morbum concipiendum ſua diſponunt corpora, dùm moleſtiſſimis pathematis animum excruciant, vel immodicæ veneri indulgent; ab hiſce enim duabus cauſis frequentiùs multò febris peſtilens produci conſueuit; quandoquidem ab iis, etiam in bonos humores corruptela facilè inducitur. Animi enim accidentia ſpiritus à propriis diſtrahunt operationibus. Venus nimia omnes virtutes labefactat. At diſtractis ſpiritibus, virtutibúſque labefactatis, humores in alienam tranſeunt naturam, corruptelam quandam conſequuti.

Demùm quibus membra principalia imbecilla, aut labe quadam affecta fuerint, ſiue ab ortu, ſiue à prauo victu, aut alia quapiam cauſa externa; qui calido, & humido temperamento præditi ſunt, qui rariori, aut denſiori habitu corporis donati, omnes febri peſtilenti concipiendæ diſpoſiti ſunt. Siquidem corpora calida & humida putredini obnoxia, rara, omnibus iniuriis patent, denſa non liberè tranſpirant.

Præſentia cauſarum, quæ febrem peſtilentem producere poſſunt; eam futuram portendunt: atque adeò præpoſtera tempeſtatum conditio, annonæ caritas, bella, & aliæ cauſæ ſuprà enarratæ, quando apparent, hunc morbum imminere ſignificant.

Mediæ diſpoſitiones ſunt, quando præſente corporis diſpoſitione, & cauſis ſupradictis, videmus in hominem mœſtitiam inſolitam, timorem inexplicabilem, colorem faciei immutatum; ad oblata non benè ſe habere, inſomniis prauis perturbari, laſſitudine ſpontanea, ſiti, vigiliis, nauſea infeſtari; facile erit coniicere, febrem peſtilentem imminere: hæc enim omnia indicant humores alienam naturam adipiſci, & corruptelam concipere, à qua febris peſtilens oriatur.

Præſentem febrem peſtilentem declarantia ſigna exactè proponenda ſunt. Ideò omnes fontes percurrendi, ex quibus morborum diagnoſis elici poteſt. Qui quidem fontes à triplici genere ſymptomatum deſumuntur, quia ſymptomata ſunt effectus morborum, & cauſæ non niſi per ſuos effectus commode ſignificari poſſunt. Atque adeò alia ſigna ab actionibus læſis, alia ab excretis, alia verò à qualitatibus mutatis erunt deſumenda. Quibus fontibus quartus erit adiungendus, ab affectibus ſuperuenientibus deſumptus. Ad quorum rectam intelligentiam ſequentia præmittenda ſunt.

Primò ſciendum eſt, eadem fere ſymptomata febrem tum peſtilentem proprie dictam, tum malignam ſimpliciter ſignificare, & vtriuſque ſigna per maius tantum & minus inter ſe differre; ita vt in peſtilenti ſit maior ſymptomatum ſæuities, in maligna verò minor. Eſſe tamen nonnulla accidentia, quæ magis propria ſunt vni, quàm alteri, ſuis locis indicabimus.

Secundò notandum eſt, nullum dari ſignum harum febrium vere pathognomonicum, quo ſcilicet poſito febris peſtilens neceſſariò ponatur, & ſublato auferatur;

tur; nedum bubonem, aut carbunculum in verè peſtilenti; cùm in multis etiam verâ peſte laborantibus non appareant, & dentur bubones ac carbunculi malignitatis expertes: Neque maculas purpureas in febre maligna, quamvis illa à pluribus Medicis purpurata nominetur; cùm in multis eâ laborantibus nuſquam compareant, & interdum erumpere ſoleant in mulieribus menſium ſuppreſſionem patientibus, & in nonnullis pueris ob leuem quandam ſanguinis ebullitionem, nullâ tamen apparente febre, quod nobis in vtriſque non rarò videre licuit. Attamen ex omnium ſignorum ſyndrome & collectione, certa harum febrium diagnoſis facilè ſtabiliri poteſt.

Tertiò aduertendum eſt, omnia ſigna à vobis proponenda in omnibus ægrotantibus non reperiri; ſed partem tantùm eorum, quæ tamen ſufficiat ad morbi ſpeciem ad amuſſim conſtituendam. Pro variâ enim corporum diſpoſitione & morbi intentione, aut remiſſione, nunc hæc ſymptomata, nunc illa magis elucere ſolent.

Denique ſciendum eſt, febris peſtilentis & malignæ ſigna (quamuis in aliis etiam febribus reperiantur) fieri tamen quodammodo pathognomonica in hac febre, duplici ratione. Primò, quia in hiſce febribus peculiarem quandam conditionem præ ſe ferunt, quæ in aliis febribus non reperitur. Nam capitis dolor, nauſea, vomitus caloris modus, & cætera ſigna, dum peſtilentibus febribus accidunt, peculiarem conditionem & malignam acquirunt, quâ differunt à ſe ipſis, dum in aliis febribus apparet; quod vel mediocriter exercitatis in operibus artis innoteſcit. Secundò, quia ſymptomata inter ſe non ſeruant eam proportionem in his febribus, quæ in vulgaribus reperitur: ita vt calor ad tactum mitis, pulſus non valdè immutatus, exiguam febrem oſtendant: cum iis tamen dolor capitis ingens, vigiliæ, & interdum deliria, aliáque ſymptomata febrem ardentem conſequi ſolita, plerumque coniungantur. His poſitis ſignorum ſeriem deſcribamus, ab actionibus læſis incipientes.

Quia igitur cor in hoc affectu potiſſimùm afficitur à maligna & venenata qualitate, ideò illius actio, nimirùm pulſus, variis modis immutatur, pro temporum varietate, ac diuerſa morbi conditione. Interdum enim in principio eſt ferè connaturalis, & ſanorum pulſui ſimillimus; vt docet Gal. 3. *de praſag. cap.* 4. In progreſſu tamen & morbi augmento frequens, paruus, debilis & inæqualis apparet. Frequentia tamen perpetuò maior erit, quam pro ratione caloris adaucti: quia cor laceſſitum à maligna qualitate ſeſe magis exagitat, quàm euentilandi caloris neceſſitas requirat.

Hanc etiam febrem ſignificare valent cardialgia, ſeu oris ventriculi dolor, quem tanquam malignum damnauerat Hipp. 1. *progn.* his verbis. *Oris ventriculi dolor cum præcordio diſtento, & capitis dolor, malignum.*

Sitis aliquando magna, quæ ſuperat caloris febrilis copiam ac modum; aliquando verò eiuſdem carentia, cum intenſa febre, & linguæ ſiccitate, vtrumque enim malignitatis eſt indicium.

Ingens ciborum inappetentia, quâ multi omnia alimentorum genera; non ſecus ac ingratiſſima medicamenta, horrent. Hæc autem ſolet exoriri à malignis vaporibus ventriculum afficientibus.

Nauſea, vomitus ab eadem cauſa, in principio præcipuè morbi eueniens, iſque ita diuerſus, vt nonnulli aſſumptum alimentum ſtatim euomant; alij ſtatim quidem ab aſſumpto iuſculo, at non iuſculum ipſum, ſed \ varios humores reiiciant; alij quæuis alimenta probè r. tinentes, aquam, iulepos, emulſiones, omnem dénique po. ulentam materiam aſſumptam ſtatim emittant, ſu- peri tite interim ſiti ingente, cum linguæ ſiccitate, & nigre dine.

Ho. ror frequens, & inordinatus; ſæpiùs in die contingens, ab halitibus acribus, mordacibus & à natura noſtra alienis ad partes ſenſiles delatis, excitatus; qui in aliis febribus putridis rarò contingit, quoniam in ipſis halitus eandem non obtinent malignitatem. In febribus tertianis intermittentibus malignitate præditis, ex horore & frigore malignitatis ſignum interdum deſumi poteſt. Contingit enim aliquando, vt in principio paroxyſmi, accedente leui frigore, aut horrore, tanta caloris retroceſſio accederet, vt caro prægelida eſſet, faciéſque moribundi ſimillima appareret, pulſúſque adeò exiguus, vt omninò nullus videretur. Sequebatur poſteà calor, qui tamen in augmento, nec in ſtatu ad tactum validus, nec acer percipiebatur; imò carò vel tepidò calore prædita, vel ſubfrigida vſque ad declinationem perſeuerabat. Pulſus accenſo calore magis apparebat, ſed paruus, inæqualis, frequens & admodum debilis erat: multáque alia febrium peſtilentium ſymptomata comitabantur, quæ ſatis confirmare poterant, non ſolùm continuas, ſed etiam intermittentes dari febres peſtilentes, vt anteà monuimus.

Totius corporis laſſitudo, grauitas & veluti membrorum confractio in principio morbi apparent, ob prædictos vapores in totum corpus delatos.

Capitis dolores, vigiliæ, & deliria, quæ omnia fiunt ab eadem cauſa, vaporibus ſcilicèt acribus & venenatis; qui prout cerebri membranas impetunt, dolorem capitis efficiunt: prout verò ipſam cerebri ſubſtantiam calefaciunt & exſiccant, ſi leuis ſit alteratio, vigilias tantùm efficiunt; ſi verò intenſior, etiam deliria producunt. Ad hæc verò ſymptomata multùm confert, præter calorem & ſiccitatem, venenata qualitas, quandoquidem in febribus vulgaribus talia ſymptomata non fiunt, niſi multò maior ſit intemperies. Dolor verò in hac febre hoc ſibi peculiariter vendicat, vt varius admodum ſit, nec ſemper eundem locum affligens. Interdum enim ſinciput tantùm, aliàs occiput, frontem, aut ſupercilium lancinans dolor occupat. Interdum & alias partes, vt ſcapulas, latus, dorſum, aliámve corporis partem. Interdum eidem parti continuò affixus; aliàs locum mutans; & nunc hanc, nunc illam diſcrucians.

In nonnullis ſopores & comatoſi affectus contingunt, in iis ſcilicet, qui habent cerebrum pituitoſis excrementis refertum: quæ quidem pituitoſa excrementa à vaporibus calidis ex partibus inferioribus éleuatis, liquantur, & functiones cerebri impediunt.

Vrina aliquando vrinæ ſanorum ſimilis, quando ſcilicet humores plùs peccant malignâ qualitate, quàm putredine; & primis interdum diebus talis perſeuerat, poſteà fit craſſa & perturbata. Interdum in ſtatu concocta apparet, licèt ad interitum ruant ægrotantes. Interdum tenuis eſt, & cruda; nullum continens ſedimentum, aut illud excrementi potiùs naturam referens, quàm veri ſedimenti. Frequentiùs tamen craſſa & turbida apparet, ac intenſioris coloris; & craſſum, rubrum, ac conturbatum, diffuſúmque habens ſedimentum. Ac denique omnes prauæ vrinarum diſpoſitiones in hoc morbo poſſunt contingere, pro variis humorum putreſcentium ac corruptorum alterationibus.

Alui fluxus bilioſi, qui vel ex ſe oriuntur, vel à leni cauſa irritantur, vel leui clyſtere, aut pharmaco; & poſteà contumaciter perſeuerant, multóſque ad interitum perducunt. Sic refert Hipp. 3. *Epid.* in peſtilenti conſtitutione ibi deſcripta, plurimos alui fluxu, & dyſenteria fuiſſe ſublatos. A maligna enim qualitate humores ferociores redditi naturam impensè ſtimulant & irritant, ita vt eos per vias ſibi obuias eiicere conetur. In illis autem alui excrementis ingens fœtor ineſſe ſolet, ex ingenti putrilagine humores occupante.

Lumbricorum copia; in principio potiſſimùm huius morbi, exeerni conſueuit: inſignis enim putredo humores

mores maximè diſponit, vt ex iis lumbrici generentur.

Sudores frequentes, parui, minuti, & inutiles principio morbi prodeuntes.

Calor ad tactum mitis ac blandus, vt vix febrire videantur; vnde Gal.*9.ſimpl.cap.de bolo Armena*, & Auic. *fen.4.lib.1.cap.de febre peſtilenti*, docent febres peſtiferas calorem mitem & placidum frequenter habere. Et ratio eſt, quia febres huiuſmodi magis fiunt à maligna, & venenata qualitate, quàm à vulgari intemperie, vel putredine.

Oculorum rubor in hoc affectu frequentiſſimè apparet, quia à vaporibus acribus ſursùm eleuatis cerebri meninges quandam veluti inflammationem concipiunt, eámque tunicæ adnatæ, quæ ab iis ducit originem, facilè communicant.

Denique maculæ purpureæ pulicum morſibus ſimiles, peticulæ, vel petechiæ à recentioribus appellatæ, propriè & peculiariter febrem malignam ſignificant. In nullo enim alio febris genere reperiuntur; vtpote quæ ex praua & venenata ſanguinis, vel aliorum humorum qualitate putredini coniuncta oriuntur. Apparent tamen aliquando in aliis affectibus, citra febrem peſtilentem, maculæ quædam prædictis conſimiles, ſed à diuerſiſſima cauſa prodeuntes; nempè à ſanguinis tenuitate nimia, qui à calore, aut facultate expultrice agitatus, extra capillares venas in cute efflorescit. Illæ potiſſimùm ſolent contingere in iis, qui ſanguinis fluxum patiuntur, ex eo quòd ille factus fuerit tenuior, & aquoſior: tùm etiam in lienoſis, ictericis, & diuturnas viſcerum obſtructiones patientibus, iiſque omnibus (vt ſummatim dicam) qui propter viſcerum debilitatem, ſanguinem generant aquoſum, & in cachexiam procliues ſunt. In his enim ſanguis tenuior factus, modò per nares, modò per aliam partem effluit, modò etiam à capillaribus exiens venis, in partes cutaneas tranſmittitur; vbi retentus proprium amittit colorem, & vel liuidus, vel niger, vel puniceus efficitur, variáſque macularum differentias profert; quæ tamen à maculis febrium peſtilentium diuerſiſſimæ ſunt, & nihil aliud quàm ſanguinis tenuitatem aquoſam, atque imbecillitatem iecoris præ ſe ferunt. Hæ autem maculæ febribus peſtilentibus ſuperuenientes, ab humoribus putreſcentibus & prauâ qualitate infectis, oriuntur. Præterea huiuſmodi maculæ aliquando criticè, aliquando ſymptomaticè erumpunt. Criticè quidem, cùm vel ex parte, vel totaliter ſuperatâ putredine, prauâque correctâ qualitate, natura corruptum humorem ab internis ad externa tranſmittit, túmque ſemper ſequitur imminutio morbi. Symptomaticè verò, cum natura materiæ morbificæ quantitate, vel qualitate praua ſtimulata, ante illius concoctionem, & prauæ qualitatis correctionem, ad partes cutaneas materiæ portionem tranſmittit. Et hinc nullum ſubſequitur ægrotanti leuamen, ſed potiùs facto inutili naturæ cum morbo certamine, deuictæ magis, quàm vincentis naturæ indicium eſt.

Colores harum macularum diuerſi ſunt, & diuerſitatem humorum oſtendunt à quibus generantur. Rubræ ſiquidem à ſanguine puriori: virides, puniceæ, liuidæ, & nigræ à ſanguine bilioſo, & magis, vel minùs aduſto. Quod ad quantitatem ſpectat, aliàs plures, aliàs pauciores huiuſmodi maculæ apparent, quandóque maiores, quandóque verò minores. Apparere incipiunt aliquando quartâ, quintâ, ſeptimâ, vel nonâ, vel alia indicatoria die, ſi ad bonum fuerit excretio; aliquando etiam aliis diebus, cum minùs fida, & vtilis fuerit. In omnibus interdum corporis partibus, frequentiſſimè tamen in lumbis, pectore, & ceruice apparere ſolent.

Affectus verò febribus peſtilentibus ſuperuenientes præcipui ſunt, exanthemata, puſtulæ oris & vlcera carbunculi, bubones, & parotides.

Exanthemata à maculis purpureis differunt; ex eo quòd maculæ ad qualitates mutatas ipſius cutis, cùm nullo modo emineant; exanthemata verò ad tumorum genera referantur. Sunt enim varorum inſtar aliquando, aliàs verò minora, granis milij ſimillima. Aliquando rubra ſunt, à ſanguine genita; aliquando alba à pituita, vel ſero; flaua à bile; punicea, à bile exuſta; liuida vel nigra, à maxima exuſtione, vel mortificatione. Quædam ſymptomaticè, quædam criticè, quædam medio modo erumpunt. Alia exſiccantur ſimpliciter, alia ſuppurantur, alia vlcerantur.

Ad hæc referri poſſunt puſtulæ in ore apparentes, quæ omnes prædictas exanthematum differentias naſciſcuntur, & aliquando adeò malignæ ſunt, vt cibum & potum ægrotantes vix tolerent. In tenera ætate ſæpè mortem afferunt, cùm ſibi ipſis vim ad ingerendum cibum non inferant. Hæ puſtulæ plerúmque in vlcera degenerant, quæ maximam ægrotantibus pariunt moleſtiam, motum linguæ, & præcipuè deglutitionem impedientia.

Aliquando tamen immediatè, & nullis puſtulis præcedentibus, generantur vlcera in ore, aphthæ Græcis appellata: quorum plures ſunt differentiæ. Alia enim ſunt ſuperficiaria, alia profunda; alia munda, alia ſordida; alia benigna, alia maligna; alia cum cruſta, alia ſine ea. Et cruſta aliquando eſt alba, aliquando flaua, liuida, aut nigra. Quæ ſunt profunda, ſordida & maligna, & cum cruſtâ nigrâ, deteriora.

Carbunculi, & bubones in variis corporis partibus, ſed præcipuè circa corpora glandoſa ſolent accidere; quia expultrix facultas à maligna qualitate irritata, à partibus interioribus, præcipuè nobilibus, ad exteriores perniciosam materiam expellit: vnde à cerebro ad glandulas poſt aures, à corde ad axillas, à iecore ad inguina, materia hæc tranſmittitur; vnde parotides, & bubones generantur. Quæ tumorum genera in febre verè peſtilente potiſſimùm apparent, præſertim bubones, qui apud vulgus peſtis nomine donantur. At carbunculi, & parotides, etiam in febribus malignis erumpunt, ſed quæ ſummam malignitatis gradum adeptæ ſunt, & ad verè peſtilentium naturam proximè accedunt.

Signa commemoratiua potiſſimùm vſu veniunt, quando vocantur Medici ad viſitanda defunctorum cadauera, in illis temporibus, in quibus vagantur morbi peſtilentes, aut quædam eorum eſt ſuſpicio, vt iudicetur an ex iis morbis interitus acciderit.

Et primùm in dictis cadaueribus apparent aliquando maculæ, de quibus ſuprà mentio facta eſt; interdum verò vibices, ac ſi flagellis percuſſa fuiſſent: hæc enim ſunt venenati morbi indicia; quandoquidem in iis, qui ex aſſumpto veneno perempti ſunt, eadem ſigna ſolent apparere. Illæ autem maculæ peſtilentem morbum magis ſignificant, ſi liuido, aut nigro colore infectæ ſunt. Idem etiam teſtantur exanthemata ſuprà enumerata, præſertim ſi prauo colore infecta ſint: tum etiam multò magis bubones, parotides, & carbunculi. Quibus addi poſſunt ſigna, quæ in decurſu morbi apparuerunt: Eorum enim commemoratio certam demonſtrationem efficiet.

Prognoſis febrium peſtilentium adeò incerta eſt, vt nihil de earum euentu poſſit certò conſtitui, donec manifeſta victoriæ alterutrius partis, naturæ ſcilicet, vel morbi, indicia appareant; quod non ſolet contingere, niſi circa finem ſtatus, aut principium declinationis. Ideò prudens Medicus differre ac ſuſpendere iudicium ſuum debet de morbi euentu, in principio & augmento.

Proponenda tamen ſunt indicia præcipua, ex quibus magnam elicere poterimus coniecturam, an morbus lethaliter, an ſalutariter finiturus ſit, quorum adminiculo quid ſperandum, aut metuendum ſit, poterimus præuidere, ſine certa tamen fiducia: nam experientia nos docuit, plurimos cum perniciosiſſimis ſignis euaſiſſe; alios verò cum ſalutaribus è medio ſubla-

tos. Omnia autem ſigna prognoſtica prætermitti-mus, quæ omnibus morbis acutis communia ſunt,de quibus fusè egit Hipp. in Prognoſticis, Coacis, Prorrheticis, & Epidemiis, tum etiam in Aphoriſ-mis, quæ hîc etiam ſuum habere poſſunt. Sed illa tantùm proponemus, quæ febribus peſtilentibus magis peculiaria ſunt, ab iiſque certior prognoſis elici poteſt.

Illa autem ex iiſdem fontibus,deſumentur, ex qui-bus diagnoſtica deſumpta ſunt.

Primò igitur in hiſce febribus, pulſus æqualita-tem, ac tenorem ſeruans, licèt febris maxima appa-reat,ſpei ſemper aliquid præſtat. Contrà verò inordi-natus,inæqualis,& contractus,periculoſus, præſertim ſi à principio debilis appareat. Iſtæ autem pulſuum differentiæ non ita perniciosæ ſunt in febribus ma-lignis,quemadmodùm in febribus vulgaribus.Quam-uis enim pulſus intermittens in iuuene ita ſit lethalis, vt teſtetur Galenus, ſe plurimos ſenes & pueros cum pulſu intermittente liberatos vidiſſe, iuuenem verò neminem: In febribus tamen malignis nos iuuenes non paucos, pulſum intermittentem per multos dies habentes, euaſiſſe vidimus. Pulſus ſanorum pulſibus ſimiles admodum periculoſi: ſignificant enim natu-ram præ imbecillitate à coctione abſtinere. Vbi enim prauâ & perniciosâ qualitate vires admodùm debili-tantur, natura debilis facta concoctionem materiæ non aggreditur,humorémque qui morbum excitauit, non attingit: vnde non tentatâ coctione, nec labor ſequitur, febiiſque vel nulla, vel minima eſt. Huius rei exemplum habemus in tumoribus externis, in quibus quâdiu pars ferè obrutà eſt à copia,vel praua qualitate materiæ, nec dolores, nec febres fiunt: cùm verò natura aduerſus materiam illam pugnare aggreditur, eámque in pus conuertere tentat, febris tunc temporis plurimùm intenditur. Sic in febribus malignis ægri interdùm à febre immunes videntur, cùm tamen in peius,& ad interitum ruant, vt videre eſt apud Hipp. 3. *Epid. ſect.* 1. *ægr.* 2. vbi Hermocrates à 20. die ad 24. febris expers viſus eſt, cùm tamen 26. obierit.

Delirium in hac febre frequentiſſimum eſt, neque metuendum cùm à ſomno compeſcitur, tùm præci-puè ſi cum copioſo ſudore euaneſcat: Signum enim eſt materiam à cerebro ad corporis habitum reuocari. At perſeuerans delirium perniciosum eſt: in veram enim phrenitidem degenerare ſignificat.

Contractiones, & ſubſultus membrorum in hac febre frequenter contingere ſoliti, conuulſiui motus ſunt,& admodum periculoſi, idque magis,ſi cum de-lirio coniungantur, maximam enim cerebri læſio-nem ſignificant.

Motus tremuli manuum & linguæ funeſti eſſe ſo-lent, & plurimùm damnantur ab Hipp. 1. *progn.* Maxi-mam enim arguunt virium imbecillitatem, & natu-ram oſtendunt à morbo deuictam.

Surditas licèt in principiis morborum acutorum periculoſiſſima ſit,iuxta doctrinam Hippocratis; ta-men in ſtatu morbi apparens,ſalutem portendit,præ-cipuè in febribus malignis.Et nos millies obſeruaui-mus, hiſce febribus laborantes, quibus ſurditas in ſtatu ſuperuenerat,aliis ſymptomatis quantúmvis pe-riculoſis exiſtentibus,omnes euaſiſſe; indicium enim eſt cerebrum ſatis validum noxios humores ab inter-nis partibus ad exteriores detrudere.

Sternutamenta, ex Hipp. *in prognoſticis*, in morbis etiam exitialibus (modò non ſint affecti pulmones) ſpem ſolutionis adferunt. At in febribus malignis, quantúmvis ſæua ſymptomata periculum porten-dant, ſecuritatem pollicentur.

Cardialgiæ frequentes, aut ſingultus, periculum minantur, & ventriculum grauiter à venenata quā-litate affici ſignificant.

Maxima ciborum auerſio, periculoſiſſima eſt. Si-gnificat enim ventriculum à maligna qualitate ſupe-ratum,eiúſque temperiem omninò euerſa, vt lauda-bile alimentum, ſibi in ſtatu naturali familiariſſi-mum, reſpuat & auerſetur.

Suppreſſio omnium euacuationum in principio, & augmento morbi, in bonis habetur. Significat enim materiæ morbificæ tantam non eſſe malitiam, vt naturam irritet ante debitum tempus; ſed natu-ram adhuc vincere, & ſuo tempore excreturam, modò non adſit nota aliqua decubitus humorum ad caput, ventrem, aut aliquam ex præcipuis partibus. At in ſtatu morbi nihil, excerni, ſed ſigna in aliquo principalium membrorum deteriora apparere, ma-lum eſt. Indicio enim eſt, aut morbum diutiùs dura-turum, aut dubiam admodum præſtiturum ſalutis ſpem. Materia ſiquidem quæ pluribus diebus euinci non potuit,aliquod grauius damnum in eodem mem-bro adfert, vt phrenitidem, lethargum, aliáque poſt vndecimum, vel 14. diem orientia, quæ difficillimè quibuſvis adhibitis auxiliis expugnari valent.

Sanguis per venæ ſectionem eductus,ſi nullum præ ſe ferat vitium, ſed purus, & ſecundùm naturam ſe habere videatur, periculoſus. Euidens enim ſignum eſt plus adeſſe venenoſæ qualitatis,quàm putredinis, aut putredinem in venis cordi proximis latitare, quæ venæ ſectione educi non poſſit.

Ex vrinis in febre peſtilenti nulla ferè prognoſis elicitur,aut admodum incerta. Non ſolùm enim confuſa,perturbata, tenuior, aut craſſior vrina, vt in aliis febribus mala eſt: ſed etiam illa, quæ vrinis ſa-norum conſimilis eſt.Imò verò multi,coctionis ſignis manifeſtè in vrinis apparentibus,iiſque denuò recru-deſcentibus, è medio ſublati ſunt. Attamen vrinæ concoctæ, & laudabile enæorema habentes, idque multis diebus, perſeuerans; & de die in diem magis ſeſe vniens, ac in matulæ fundum ſenſim deſcendens, certam ſalutem perpetuò pollicetur, etiam in febri-bus malignis ac peſtilentibus. Fieri enim non poteſt, vt facultas naturalis valida & robuſta, quæ in hiſce vrinis elucefcit, aduerſus malignam qualitatem non inſurgat, eámque tandem ſuperet. Ideò ſæpe in febre maligna laborantibus, grauiſſimiſque ſymptomati-bus afflictis, & in maxima aſtantium trepidatione, fœlicem euentum ex coctionis ſignis in vrinis per-ſeuerantibus, ſummâ fiduciâ prædiximus.

Vrina pinguis & oleaginea, nigra, aut liueſcens, cum hypoſtaſi nigra, aut liueſcente, certum exitium prænunciat.

Copioſa admodum vrina, quam febris imminu-tio non ſequitur,periculoſa eſt, quia colliquationem ſignificat.

Sudores in hac febre, etiamſi cum requiſitis acci-dant conditionibus, nedum in die decretorio, rarò ſolent eam ex toto iudicare.Imò interdùm primo die ex ſudore febris remittitur; deinceps verò ſympto-mata ingraueſcunt alia, poſt multos ſudores ſuccum-bit æger. Sudores enim copioſi morbum non immi-nuentes, ex colliquatione totius corporis oriuntur. Neque ob id credendum eſt, in hac febre nuſquam prodeſſe criticos ſudores. Nam quò minùs venenoſi-tatis febris obtinuerit, eò magis prodeſſe poterunt; vt in aliis febribus vulgaribus. Obſeruatione etiam compertum eſt, longè vtilius eſſe ſi frequentibus ſu-doribus æger à principio morbi corripiatur (dum-modò ex ſudore non ſe deteriùs habeat:) Signum enim eſt naturam paulatim materiam attenuare, & per ſudorem excernere.

Alui fluxus incertum omnino eſt præſagium.Nam in principio morbi ſæpe ſalubriter fluit, quod etiam aliquando eſſe lethale ſignum experientia docuit. Rursùm præmiſſa aliqua coctione viſum eſt ab alui fluxu laborantem interimi, nonnunquam verò liberari. Ita tamen diſtinguendum eſt. Cùm vene-noſa qualitas, præpollet, quò magis à principio per alui fluxum prolabitur materia, eò ſecurior eſt. At cùm ex humorum putredine maiori parte morbus oritur,

oritur, deteriùs ſe habent hi, quibus aluus à principio ſoluitur.

Maculæ purpureæ cùm plures ſunt, maiores, & caloris benignioris, & criticè erumpunt, naturæ victoriam prænunciant. Si verò pauciores, minores, & praui coloris, & ſymptomaticè excernantur, naturam ſuccumbere ſignificant. Prætereà ſi retrocedant, poſtquam apparuerint, peſſimum ſignum eſt; indicant enim materiam morbificam ad interiora refluere.

Exanthemata in variis partibus apparentia maioris malignitatis ſoboles ſunt, quàm maculæ purpureæ, atque adeò maius periculum portendunt.

Carbunculi & bubones maximam teſtantur malignitatem, & maximum periculum minantur, cùm eas febres comitari ſoleant, quarum peculiaris character in eo conſtitutus eſt, vt ex iis plures intereant, quàm ſeruentur. Anthraces, & bubones, quo longiùs à corde conſiſtunt, citiùs increſcunt, & ad maturitatem perueniunt; eò minùs periculoſi ſunt. Attamen ſi derepentè, & cum prauis ſymptomatis tumores augeantur, malum eſt. Carbunculi valdè magni, fœdi coloris, cùm vlcere depaſcente, aut qui in gangrænam mutantur, lethales ſunt. Quemadmodum etiam ij, qui cordi vicini ſunt, aut gutur occupant. Experientia obſeruatum eſt, carbunculos plures paucis eſſe periculoſiores, & contrà bubones plures paucioribus eſſe ſecuriores. Parotides in febribus malignis & purpuratis in augmento & ſtatu, lethales. Si verò vel tantillùm inclinante morbo apparere incipiant, & ad ſuppurationem veniant, ſalutares.

Curatio febris peſtilẽtis in duas partes diuiditur. Quarum vna continet præſeruationem illorũ, qui ea nondum correpti ſunt; altera curationem actu ægrotantium.

Præſeruatio præcipuè cõſiſtit in ablatione cauſarum, quæ corpora febri peſtilenti recipiendæ idonea efficiunt, eamque in iis generare poſſunt. Illæ autem ſunt internæ, vel externæ. Internæ ſunt corporis diſpoſitio, plethora, cacochymia, & obſtructiones. Externæ præcipuæ ſunt aër vitiatus, & contagium vagans. Corpora huic morbo diſpoſita ſunt quæ à natura, vel accidenti ſunt præter modum humida, debilia, laxa & rara, denſa & compácta. Humidiora corpora exſiccanda: quæ autem ſicciora ſunt, in eodem ſtatu conſeruanda. Humidiora igitur vitare debent victum pleniorem, largiorémque potum, & omnia alimenta humidiora; quales ſunt in primis fructus horæi, olera, piſces, lacticinia: aërem auſtrinum, paluſtrem, & præcipuè nocturnum, otium, ſomnum longiorem, præſertim meridianum, balnea, & alia omnia quæ corpus humectare poſſunt.

Corpora debilia victu analeptico, & roborantibus medicamentis inſtaurentur. Rara & laxa eàdem, quâ humida, præcautione indigent. Denſa verò & compacta, quia febri peſtilenti recipiendæ omnium maximè diſpoſita ſunt, à plethora, cacochymia, & obſtructionibus magis ſedulò liberanda ſunt. Quæ cauſæ cùm in omnibus corporibus hanc febrem producere valeant, tanquam cauſæ internæ, vt anteà dictum eſt, earum remotioni perpetuò incumbendum.

Plethoræ debetur venæ ſectio, modò nihil contraindicet, vt tempus anni calidius aut frigidius, & peſtilens aëris ſtatus, in quo non eſt mittendus ſanguis, niſi plethora ad vaſa manifeſtè vrgeat; vel conſueta aliqua ſanguinis euacuatio per menſes, hæmorrhoïdas; aut hæmorrhagiam nariũ ſuppreſſa fuerit. Exhauſto enim ſanguine faciliùs inſpiratus aër peſtilentem imprimet actionem, difficiliũ'que, ſi morbus ſuperueniet ab eodem patiens ob vires, aliquantulùm imminutas, euadet. Quemadmodũm his, qui poſt ſectam venam venenum hauſerunt, faciliùs hoc penetrat, & illi difficiliùs liberantur. Tum etiam in metu veneni aſſumpti à venæ ſectione abſtinemus. Sic etiam Galenus *lib.1.de diff.febr.c.4.* vbi præſeruationem à febre peſtilenti proponit, purgationem quidem, & obſtructionum apertionem præſcribit; nullam verò phlebotomiæ facit mentionem.

Cacochymiæ debetur purgatio, eáque humoribus peccantibus appropriata, præmiſsâ præparatione idoneâ ſi ea neceſſaria videatur; hac cautione adhibita, vt benigna tantùm vſurpentur medicamenta, ab iis abſtinendo, quæ malignam & deleteriam habent qualitatem. Quibus etiam vtile erit admiſcere nonnulla bezoardica, & vim alexipharmacam habentia.

Obſtructiones fiunt ab humorum multitudine, craſſitie, & lentore. Multitudo euacuantibus, craſſities attenuãtibus, & lentor abſtergentibus medicamentis auferetur.

Ratione cauſarum externarum præcautio inſtituenda eſt; primùm aëris exceſſus corrigendo: calidiorem ſcilicèt refrigerando, vt in febribus continuis docuimus; humidiorem exſiccando, accenſis ignibus, tum in viis, publicis, tum in priuatis domiciliis: idque ex lignis odoratis, quantùm fieri poterit, iunipero, lauro, roſmarino; & ſimilibus. Secundò omnes cauſas remouendo, quæ aërem inquinare poſſunt, & ſuprà recenſitæ fuêre. Tertiò inquinamenta in ipſo aëre ſuſcepta conſumendo ac diſſipando. Quod fiet accenſis ignibus, vt in humiditate corrigenda dictum eſt, & ſuffitibus ex odoratis atque alexipharmacis. Tum etiam agitatione aëris vehementi, ad quam tormenta bellica frequenter exploſa erunt efficaciſſima.

Quod ſi aër valdè pernicioſam qualitatem induerit, vt indè febris verè peſtilens exurgat, omnium præſeruationum præſtantiſſima eſt cœli mutatio. Illi tamen qui manere coguntur, vel inter ipſa inquinamenta, & cum ægrotantibus verſari, multis aliis cautionibus indigent, & antidotis frequenter vti debent. Quæ omnia ab Autoribus qui de peſte ex profeſſo ſcripſerunt, fusè explicantur, inde repetenda: cum noſtrum inſtitutum ſit ea leuiori pede percurrere, quæ in veræ peſtis curatione maximè propria ſunt. Quandoquidem pauci meliores notæ Medici tam periculoſo exercitio ſeſe exponere audent. Contrà verò cum per totos viginti annos & in Gallia, & in Europa vniuerſa, pleríque omnes Medici in febribus malignis, & purpuratis curandis occupati fuerint: operæ pretium duximus, hanc noſtram curationem ad eam febris peſtilentis ſpeciem, quæ maligna ſimpliciter, & purpurata vulgò dicitur, dirigere. Ita tamẽ vt veræ peſtilentis curationi etiam inſeruire valeat, cum, vt ab initio diximus, eâdem materiâ medica, iiſdémque indicationibus vtráque oppugnari valeat.

Curatio igitur actu ægrotantium dirigenda eſt ad febrem, putredinem, & malignam qualitatem. Febris oppugnanda eſt refrigerantibus & humectantibus. Putredo euacuantibus & alterantibus. Maligna qualitas alexipharmacis. Quæ omnes intentiones triplici inſtrumento medico adimplendæ ſunt, in ſequentem modum.

Victus ratio in hac febre eadem inſtituenda eſt, quæ in febribus continuis fuit propoſita. Hoc ſaltem obſeruando, vt acida in potu & iuſculis præſcripta frequentiùs vſurpentur, vtpotè putredini & malignæ qualitati oppugnandæ maximè idonea. Deinde circa potum hoc etiam annotandũ, vini vſum in hac febre aliquando eſſe proficuum, vtpotè inſigne cardiacum, & malignæ qualitati maximè aduerſum. Sæpè tamen valdè nocere, febrilémque calorem plurimùm intendere. Ideò Medici prudentia hìc apprimè neceſſaria eſt, vt morbi naturam, & ægrotantis temperiem contempletur: ex his enim vini exhibendi indicatio deſumenda eſt. Si namque febris ſit admodùm exigua, venenata verò qualitas plurimùm intenſa, & corpus ægrotantis pituitoſum; tutò & feliciter vinum in potu exhibetur, ſed valdè lympharum. Contra verò in febre intenſa, & bilioſo corpore vinum exhibere pernicioſum eſt. Hæc à nobis obſeruata ſunt infinitis experimentis, ac præſertim in febre purpurata, quæ Monſpelij graſſata eſt anno 1623. poſt vrbis obſidionem; quæ tantæ malignitatis particeps fuit, vt tertia ad minus ægrotantium pars de medio ſublata fuerit, & à vera peſte ſolo bubone diſtincta fuerit: cùm non ſolùm ecthymata, & exanthemata rubra, liuida, & nigra, ſed etiam carbunculi & parotides

frequenter

frequenter apparerent. Iis enim ægrotantibus, quibus pulſus erat parùm frequens, & pulſui ſanorum ferè ſimilis, lingua humida, & nulla ſitis, vinum exhibuimus felici ſucceſſu, illiúſque continuationem indicabat leuamen inde emergens, & quòd ex illius vſu febris nullatenùs intenſior euadebat, neque ſitis, aut linguæ ſiccitas excitabatur. Iis verò, quibus febris erat intenſior cum ſiti, linguæ ſiccitate, ſcabritie,aut nigredine, vinum prorsùs interdicebamus,(eóſque in refrigerantium, aciduloriúmque potuum vſu perpetuo detinebamus. Aduertendum tamen eſt, primis morbi diebus vinum nunquam eſſe exhibendum, ne materiæ crudæ nimiùm exagitentur; ſed tantùm circa ſtatum, cùm malignitatis ſigna ſeſe magis exerere incipiunt. Attamen Zacutus Luſitanus *obſeru.93. lib.1. praxis admirandæ*, refert ſe in febre maligna, præſente ſiti intensâ cum linguæ ſiccitate & nigredine,ægro iam deſperato exhibuiſſe feliciſſimo ſucceſſu, vt hoc ſolo remedio reſtitutus fuerit. Verùm hic Celſi ſententiam adducere non alienum eſt; *Sæpè quos ratio non reſtituit, temeritas adiuuat.*

Inſtituta victus ratione, à phlebotomia inchoanda curatio eſt, præmiſſo clyſtere: ea enim maximè conuenit ratione magnitudinis morbi, calidæ intemperiei, & putredinis. Verùm in quantitate ſanguinis metienda, ſumma prudentia neceſſaria eſt, cùm ratione malignæ & venenatæ qualitatis non conferat,imò potiùs noceat: ab ea enim facultas vitalis maximè labefactatur: & qui veneno aſſumpto ſanguinis miſſionem patiuntur, in exitium præcipitari ſolent. Ideò ſi maligna, & venenata qualitas putredini præualeat, quod ex propriis ſignis ſuprà propoſitis facilè internoſci poterit, minori copia ſanguis mittendus eſt. Si verò putredo magis infeſta ſit, quàm venenata qualitas, maiori copiâ detrahendus. Atque ita, ſi ex morboſo apparatu potiſſimùm,& putridis humoribus intra venas coërcitis, febris maligna oriatur; iterari tutò poteſt phlebotomia, ſemel, bis,aut ter, donec ſarcina humoris vitioſi in venis contenti exonerata ſit. Idque in primis, ſi viſceris cuiuſdam inflammatio adeſſe,aut imminere videatur, quod non raro in febribus malignis ſolet contingere. Maturè autem & à morbi initio inſtituenda eſt phlebotomia. Si enim progreſſum malum fuerit, & in totam maſſam ſanguineam malignitas diffuſa, non ſolùm non confert, ſed etiam naturam maximè debilitat, ita vt Authores quampluriMi,tranſactâ die quartâ ſanguinem mittendum non eſſe cenſeant. Imò verò cùm febres malignæ in variis temporibus diuerſam admodùm habeant naturam, ex diuerſo malignitatis gradu oriundam, quando illæ graſſari incipiunt, ſedulò obſeruandum eſt, quodnam ægri ex venæ ſectione emolumentum capiant. Nonnullæ enim de ſynochorum genere, & in quibus intenſior eſt putredo, malignitas verò remiſſior, venæ ſectione valdè imminuuntur. Aliæ verò,quarum natura in vna propemodùm malignitate conſiſtit, ſectâ venâ magis pernicioſæ fiunt. Hoc apparet in vera peſte,in qua multorum & probatiſſimorum Authorum experientia omnes ægri, quibus ſecta vena fuit, è medio ſublati ſunt: Ita vt etiam in pleuritide peſtilenti, ſanguinis miſſionem inſignem noxam attuliſſe, & morbi ſæuitiam intendiſſe affirment. Imò verò in aliis morbis epidemicis, minori malignitate præditis, in quibus tamen ſola ferè malignitas erat in vitio, idem euentus animaduerſus eſt. Sic refert Vvierus in catarrho epidemico, qui anno 1580.per totam Europam vagatus eſt,& ex quo omnes ferè euadebant, ita vt vix milleſimus quique moreretur; tamen ferè omnes quibus ſecta vena fuerat, interiiſſe. Obſeruandum autem eſt diligenter, quod docuit Gal.14.*meth. c.*10. in carbuncnlorum curatione venæ ſectionem ad lipothymiam conuenire, vt ſanguis ebulliens à quo fit carbunculus, magnâ copiâ educatur. Cùm tamen idem Gal.*lib.de curat. per vena ſect.c.*14. in phlegmonoſis tumoribus ſanguinem detrahendum eſſe præcipiat vſque ad coloris mutationem, niſi vires ſint debiles,aut phlegmone maligna fuerit. Quibus innuitur, Galenum copioſam ſanguinis miſſionem admittere in carbunculo ſimplici, & malignitatis experte; in maligno verò & peſtilenti minimè; quod ſuperiori præcepto à nobis propoſito ad amuſſim conuenit.

Circa tempus, & interualla in venæ ſectionis iteratione adhibenda hoc aduertendum; vt ſi morbus lentè procedat ſanguinis detractionis accelerandæ non ſint: franguntur enim vires ante tempus; ita vt toti morbo exantlando ſufficere nequeant. Provt igitur morbus mouetur; ſic Medicus celeriùs, aut tardiùs venæ ſectionem celebrare debet.

An verò exanthematis, ſeu maculis purpureis apparentibus ſit ſecanda vena, maximè controuertitur. Nonnulli enim exiſtimant piaculum eſſe exanthematis apparentibus ſanguinem ſectâ venâ detrahere, quòd tunc temporis humores ferantur à centro ad circumferentiam, qui motus omninò adiuuandus eſt; & per venæ ſectionem contrarius omninò motus humoribus, concilietur, ſanguíſque trahatur à circumferentia ad centrum, cùm factâ partium interiorum inanitione, neceſſarium ſit ſanguinem in exterioribus partibus contentum, ad interiores recurrere; quod diſertè docuit Gal.6. *de ſanit. tuenda cap.*10. ſanguinem nimirùm ſectâ vena à corporis mole vniuerſa ad internas partes remigrare. Et idem Galen. *comp.in 6. Epid.* Simoni illi, de quo Hipp. Sermonem habuit, latas puſtulas habenti, vomitum ea de cauſa non profuiſſe coniectat, quòd ſucci ad cutem vergentes per eam ſint euacuandi.

Attamen ſanioribus doctorum ſententiis ſancitum eſt, maculis purpureis apparentibus in morbi principio, & iis diebus, quibus venæ ſectio celebrari conſueuit; ſi anteà ſanguis ſufficienter detractus non fuerit, etiam tunc temporis quantitate moderata eſſe detrahendum; neque vllum inde imminere periculum, cùm illa exanthematum eruptio, quæ fit in principio morbi, critica non ſit, ſed tantùm ſymptomatica; ex inſigni ſanguinis ebullitione,& humorum malignorum ac putreſcentium feruore oriunda;atque adeò non poſſit impediri naturæ motus,qui nullus eſt tunc temporis.Si enim corpore exiſtente plethorico, cum lotio craſſo ac rubro,exanthematum apparentium ratione habita ſanguinem non detraxeris; vix naura tantam humorum copiam ſuperare poterit, & periculum erit, ne illi in partem aliquam interiorem irruant, in eáque pernicioſam inflammationem generent. Sanguis tamen eo tempore cautiùs, & minori copia detrahendus eſt,non vt venæ admodum inaniantur,vnde retractio humorum ab exterioribus ad interiora poſſit ſuccedere; ſed tantùm vt nimia earum plenitudo tollatur, quâ demptâ venæ nouum ſanguinem nō attrahunt, ſed in ſe concidunt, ac nonnihil laxantur, & coarctantur, vt meliùs ſanguinem in iis relictum continere ac regere valeant. Sícque iuuatur motus & expulſio naturæ ad ſuperficiem corporis.Leuatâ enim parte oneris quo premebatur,illud quod reliquum eſt,faciliùs excutit & expellit.Quod nobis in Medicina facienda paſſim innoteſcit,dum ſæpè eadem die qua ſecatur vena in acutis febribus, imò paucis interdùm poſt venæ ſectionem horis,copioſos ſudores, eóſque criticos ac ſalutares erumpentes conſpicimus.Imò verò,quamvis ſatis valida eſſet natura, vt totum illum ſanguinem redundantem regere ſufficiter valereēt;cùm in corporibus plethoricis ſanguis plerúmque craſſior eſſe ſoleat,& per huiuſmodi ecthymata, tenuiſſima tantùm ſanguinis portio exhalet, craſſior in venis remanens magis ac magis computreſceret, & longè pericuioſiorem morbum efficeret. Conſultiſſimum tamē exiſtimo, paulò poſt venæ ſectionem plures cucurbitulas admouere,vt motus humorum ad exteriora magis adiuuetur; de quarum cucurbitularum adminiſtratione paulò inferiùs agetur. Notandum tamen diligenter quod ſuprà à nobis dictum eſt, tempus eſſe obſeruandum, quo exanthemata apparere incipiunt. Si

nempè

nempè in principio morbi, & ante quartum diem id fiat,quo tempore eorum eruptio critica eſſe non poteſt, & nullum ægro leuamen ex ea emergit,ſed potiùs ſymptomata ingrauéſcunt, vnde venæ ſectio nullo modo pertimeſcenda eſt. At ſi poſt quartum diem erumpunt, idque magna copia,vt inde æger meliùs habeat,ac ſymptomata remittantur; ſatius multò eſt à venæ ſectione abſtinere, & plures cucurbitulas cum ſcarificatione affigere, vt motus ille humorum ad exteriora multum promoueatur.

Quæ de venæ ſectione hactenùs à nobis dicta ſunt, intelligenda veniunt de ea quæ fit in brachio, quæ confeſtim multitudinem ſanguinis imminuit. Aliquando tamen ſectio venarum inferiorum vtiliſſima eſt, ſi nempè vires debiliores fuerint, & prædictam venæ ſectionem anteà vſurpatam vlteriùs ferre nequeant. Tum præcipuè confert hæc phlebotomia in mulieribus, eſt enim,vt inquit Oribaſius *lib.7.c.10.*mulieribus propria, multúmque efficax, quippe quæ naturalis excretionis modum imitetur. Imò verò citra menſium euacuationem mulieribus vtilis eſt iſta vacuatio, quia ex lege naturæ in venis vtero vicinis plurimo ſanguine abundant. Confert etiam iis,in quibus metuenda eſt tranſlatio humorum ad cerebrum, quæ frequenter in hiſce febribus ſolet contingere,& phrenitidem generare. Quod facilè indicabunt (vt ſuprà in prognoſtico dictum eſt) vrinæ tenues, albæ, & decolores: iiſque ita ſe habentibus,ſectio venarum inferiorum erit vtiliſſima. Refert etiam Oribaſius *loco citato*, ſe febre peſtilenti correptum,detractis per venas inferiores ſanguinis ℔.ij. conualuiſſe: & omnes qui eodem remedio vſi eſſent, fuiſſe liberatos.

Eaſdem vires obtinet apertio hæmorrhoïdum, quæ hirudinum applicatione perficitur.Cùm enim hoc modo ſanguis paulatim educatur, minima conſequitur virium exolutio. Ab intimis tamen viſceribus, in quibus ſolet incendium adeſſe, & mali fomes, ſanguis reuellitur. Melancholicis præcipue plurimum conuenit, quia in iis natura plerunque per has vias limoſum ſanguinem educere conſueuit.

Poſt ſufficientem venæ ſectionem, reuulſiones celebrandæ ſunt per cucurbitulas, tum ſiccas tum ſcarificatas. Siccas quidem, quando ſimplex reuulſio molienda eſt: ſcarificatas verò, quando ſanguinis redundantis copia penitùs ablata non eſt per venæ ſectionem, quam vires vlteriùs ferre nequiuerunt. Siquidem multò minori virium iactura ſanguis per cucurbitulas educitur: & præterea venenati ſpiritus intùs latitantes ad exteriora retrahuntur.

Sed de locis, in quibus applicandæ ſunt cucurbitulæ,inter Authores non conuenit. Alij enim,& imprimis Itali ferè omnes, cenſent partibus inferioribus,cruribus ſcilicet,& natibus tantùm eſſe applicandas, vt materia venenata à corde ad diſtantiſſimas partes reuellatur. In ſcapulis verò ac dorſo non conuenire, quia humores noxios attrahunt ab aliis partibus verſus cor. Alij contrà ſcapulis & dorſo admotas cucurbitulas maximè conuenire exiſtimant, vt humores & vapores venenati trahantur à centro ad circumferentiam, qui motus naturæ motui in hoc morbo maximè conſentaneus eſt. Nos autem in omnibus locis prædictis cucurbitulas admouendas eſſe cenſemus: opportunúmque eſſe à partibus inferioribus incipere, vt portio quædam maligniatatis ad remotiores partes retrahatur. Sed quia in partibus illis inferioribus admotæ cucurbitulæ venenatos humores, ac vapores à corde & partibus illi vicinis ſufficienter retrahere nequeunt: conducibile eſt partibus cordi vicinis, ſcapulis ſcilicèt ac dorſo admouere. Hoc enim modo naturæ motus maximè iuuatur, cùm experientia doceat, macularum eruptionem ad illas præcipuè partes fieri, quæ frequenti cucurbitularum admotione plurimùm adiuuatur. Quod præ cæteris Mercatus eleganter tradidit,his verbis.*Interim tamen dum corpus aliis remediis tractatur, cucurbitas paruas, ſeu plures aut pluries adhibere oportet. Quòd ſi maxima fuerit imbecillitas, & venenoſitas, citra ſcarificationem, aut cum leuiſſima. Sin autem & ſanguinis vitioſi aliquid ſupereſſe cognouerimus, cum ſcarificatione. In quo ſanè vſu & indicatione conſultiſſimum eſt eas ſcarificare, quæ in dorſo è regione cordis affiguntur. Quod ſanè inuentum tanti ſæpè eſſe momenti vſus demonſtrauit, vt anxietates, & pulſus inæqualitatem, ac alia ſæuiſſima accidentia ab eis protinus ſubſidere viſum ſit. Quamobrem donec veneni accidentia quodammodo miteſcere, ac ſuperſedere viſum ſit, ab eis deſiſtendum non eſt.*

Ratio verò, cui prioris ſententiæ aſſertores innituntur, parui eſt momenti, quia metuunt ne humores noxij ab aliis partibus ad cor retrahantur. Hoc enim forſan aliquem poſſet habere locum, ſi in principio morbi, præſente totius corporis plenitudine, adhiberentur. At poſt vniuerſalem euacuationem phlebotomiâ ſufficienter celebratam, admotæ, nullum tale poſſunt inferre periculum. Quod luculentiſſimo pleuritidis exemplo fit manifeſtiſſimum, in cuius principio ſi cucurbitula lateri dolenti admoueatur, attrahet ſine dubio fluxionem magis ac magis ad partem affectam. Sed cùm poſt multas ſanguinis miſſiones admoueri ſoleat, non ſolùm nihil ab aliis partibus ad affectam attrahit, ſed illud quod parti infixum & incuneatum eſt, ad exteriora potentiſſimè trahit, vt indè integra ſæpè morbi ſolutio ſubſequatur. Quamvis in hoc affectu tractio ad partem affectam magis metuenda ſit, quia externa ferè & cucurbitulæ vicina eſt.

Zacutus Luſitanus *obſ.13.lib.5.prax.admirandæ*,plurimùm commendat cucurbitulas ſcarificatas, prope inguina, & axillas admotas: his enim vitioſus ſuccus ad partes ignobiles, & communia emunctoria attrahitur,ad quæ natura ſolet eum vtiliter deponere.

Inter reuulſoria remedia meritò etiam referuntur frictiones partium extremarum, cum linteo aſperiori, frequenter repetitæ. Sed præcipuè commendatur illa, quæ fit in toto corpore cum linimento Aëtij, quod in hunc modum componitur.

℞. Ol.amygdal.dulc.& aquæ fontis, an. ℥. iij. ſalis nitri ℨ.ij. Bulliant ad aquæ conſumptionem, & manibus hoc oleo inunctis perfricetur calidè totum corpus manè & ſerò. Aëtius oleum ſabinum præſcribit. Sed quia calidius eſt, meritò à Baptiſta Montano oleum amygdalarum dulcium ſubſtituitur. Hoc linimentum cutis poros aperit, vt natura commodiùs vapores venenatos ad eam tranſmittere valeat.

Potenter etiam prauos ac venenatos ichores attrahunt & reuellunt veſicatoria variis partibus admota. Vulgò adhibentur poſteriori parti ceruicis: hinc enim & materiam veneficam eliciunt, & à capite deriuant, comatoſiſque affectibus, qui non rarò in hiſce febribus ſolent contingere, petcurandis inſeruiunt. Attamen vbi maxima eſt malignitas totum corpus occupans, & ſæuiſſima ſymptomata vrgent, vnicum veſicatorium non ſufficit, ſed plura admouenda ſunt. Soleo ego in magna morbi ſæuitia quinque locis admouere, ceruici nimirùm, vtrique brachio, parte interiori inter cubitum & humerum; & vtrique femori, parte etiam interiori inter inguina, & genua, cum fœlici ſucceſſu.

Summum huius remedij vſum ex Galeno elicere poſſumus, qui *lib. 5. meth. cap.12.* refert ex febre peſtilenti omnes euaſiſſe,quibus exulcerationes in variis corporis partibus contigerant, euacuatâ nimirùm per ea vlcera materiâ morbificâ. Cùm tamen ex huiuſmodi veſicatoriis ſtranguria ſæpiſſimè contingat (cantharides enim virtute ſpecificâ impetunt veſicam) opportunum erit eo tempore emulſiones exhibere, quibus vrinæ acrimonia temperabitur. Hoc etiam ſymptoma præcaueri poteſt, ſi emplaſtro veſicatorio ſemina aneos puluerata permiſceatur, quæ hac facultate donata ſunt, vt prohibeant, ne cantharides nocumentum veſicæ inferant.

Inter reuulſoria remedia referri etiam poteſt cataplaſma ex raphanis à Cratone laudatum: Raphanus, inquit, quia magnam vim habet attrahendi malignitatem materiæ, vtile eſt ſcobem eius pedibus, ſale & aceto priùs mundatis, alligare. Sequens verò cataplaſma ad eundem vſum vtilius eſſe poterit.

℞. Raſuræ raphani, & bryoniæ vtriuſque, ana ℥.ij. ſem. naſturtij hortenſis ℥. j. granorum paradiſi ℥.ß. ſalis marini ʒ.iij. Mixta irrorentur aceto fortiſſimo, & excipiantur ſ.q. ſaponis liquidi. Fiat veluti cataplaſma, applicandum plantis pedum è ſtupis pexis, calidè, horâ ſomni.

Huic cataplaſmati vtiliter addi poterunt folia rutæ, vrticæ, ſaluiæ, ſcordij, ſtercus columbinum, ſuccus rutæ, & acetum.

Cataplaſma ex cochleis contuſis ſimilem habet efficaciam, potenter attrahit ad inferiora humores, & vapores noxios; quemadmodùm Galenus illud maximè commendat ad aquas hydropicorum potenter attrahendas & diſcutiendas.

Hæc reuulſoria remedia locum habere ſolent toto morbi decurſu, poſt vniuerſales euacuationes, phlebotomiam ſcilicèt, & purgationem, de cuius vſu nunc agendum eſt, vt à remediis chirurgicis ad pharmaceutica progrediamur.

Plurimùm autem inter practicos controuertitur, vtrùm in febrium malignarum initio purgatio debeat inſtitui. Multi hanc omninò reiiciunt, non ſolùm propter vulgatum Hippocratis præceptum, *concocta eſſe medicanda, non cruda*: ſed etiam quia in hoc morbo humores maligni à purgantibus medicamentis nimiùm exagitantur, & malignam qualitatem latiùs diffundunt, naturámque acriter ſtimulantes pernicioſos alui fluxus inducunt. Cùm alioqui in hiſce febribus fluxus colliquantes ſæpiſſimè contingere, ægróſque de medio tollere ſoliti ſint. Alij verò contendunt, tantam eſſe interdum prauorum ac venenatorum humorum copiam in primis viis ſtabulantem, vt niſi purgante medicamento in principio tollatur, aut valdè imminuatur, reliquam humorum maſſam inficiat, vt à natura; quantumvis alexipharmacis, roborantibúſque medicamentis adiuta, ſuperari nequeat.

Nos hoc diſſidium ita componendum eſſe exiſtimamus; nimirùm in huius morbi principio, quantùm fieri poteſt, à purgantibus medicamentis abſtinendum eſſe, ob rationes in priori ſententia allatas; & putridorum humorum illuuiem in primis viis ſtagnantem (quæ maximo equidem curationi impedimento eſſe conſueuit) clyſteribus frequentibus potiùs, quàm purgante medicamento, eſſe educendam. Si tamen tanta ſit in prima regione cacochymia, vt clyſteribus ſufficienter educi non poſſe videatur, quod præcipuè contingit, quando humores praui in ventriculo redundant, túmque adeſt ſumma inappetentia, oris amaritudo, nauſea & vomitus; vel quando adeſt lumbricorum copia: vtiliſſimum eſt tunc temporis purgante medicamẽto eam educere, vt materia morbifica in venis contenta poſtmodùm commodiùs edomari valeat. Quæ quidem materia ante concoctionem educi non poteſt, & in illa tantùm locum habet ſententia Hippocratis, *concocta eſſe medicanda.* Sed materia in prima regione contenta, & excrementorum illuuies, nullâ præmiſsâ præparatione, aut concoctione educi poteſt, & ſolis clyſteribus, vt anteà dictum eſt, plerumqne expurgatur. Illa autem medicamenta, primam tantùm regionem euacuantia, ex benignioribus eligenda ſunt, vitando vehementia, imò etiam mediocria. Atque adeò vſurpari tutò poterunt caſſia, manna, tamarindi, ſyrupus roſaceus, & de cichorio compoſitus. Víxque licet ad ſennam & rhabarbarum tranſcendere, aut ſaltem non niſi in exigua quantitate, magnâ vrgente cacochymia, cæteris permiſcere. Horúm medicamentorum formulæ in febrium putridarum continuarum curatione, & purgatione in principio earum inſtituenda, propoſitæ ſunt.

Enemata verò non ſolùm in morbi principio, ad primam regionem ab excrementis liberandam; ſed etiam toto morbi decurſu vſurpanda ſunt, ſi aluus ſponte non fluat, ídque ſingulis, vel alternis diebus. His enim quotidiana excrementa educuntur, & quædam materiæ morbificæ portio ſenſim detrahitur. Tum etiam humores ad ſuperiores partes vergentes ad contraria loca, eaque naturæ conſentanea, retrahuntur. Hæc autem enemata ex decocto emolliente ac refrigerante componenda ſunt, additis laxantibus benignioribus: acria enim & diagrydiata nimiùm irritant naturam ad excretionem & ſæpè alui fluxus pernicioſos inducunt.

Imò verò ſatius eſt nulla purgantia in vigore morbi enematis admiſcere, ne alui fluxus excitetur, qui huic affectui frequentiſſimus eſt. Ita vt potiùs fomenti interioris rationem obtineant, quàm remedij laxantis.

Quòd ſi aluus in morbi decurſu liquida appareat, non idcircò ab enematis abſtinendum, ſed modicè detergentibus & refrigerantibus vtendum. Et in iulepis diſſoluendus eſt ſyrupus granatorum cum puluere coralli præparati.

Dum prædicta remedia in vſum vocantur, febrilis caloris, putredinis, & malignæ qualitatis correctioni incumbendum eſt remediis ſequentibus.

Ac primùm iulepi alterantes in febrium putridarum continuarum curatione propoſiti erunt conuenientiſſimi, ex decoctis præcipuè rad. acetoſæ, cichorij, graminis, bugloſſ. lapathi acuti, fol. endiuiæ, cichorij, acetoſæ, pimpinellæ, capil. ven. tamarindorum. Quibus addenda erunt, quæ proprietate ſpecifica venenatam qualitatem oppugnant, alexipharmaca vulgò dicta; vt radices pentaphylli, tormentillæ, carlinæ, fol. ſcordij, card. benedict. ſcabioſæ, ſcorzoneræ, vlmariæ, flores calendulæ, & vetonicæ rubræ; fruſta limonis, aut citri, & ſemina eorundem; cortices pomorum redolentium, raſura cornu cerui, &c. cum ſyrupis de limonibus, granatorum, acetoſo ſimplici, de ſucco acetoſæ, & oxyſaccharo. In iiſque frequentiùs acida medicamenta, vt ſuccus mali citrij, vel limonis, ſpiritus ſulphuris, aut vitrioli admiſcenda ſunt: putredini enim & venenatæ qualitati maximè reſiſtunt.

De malo citrio refert Athenæus, in Ægypto quondam homines morte damnatos, feris expoſitos, ab aſpidibus quidem demorſos fuiſſe, & nihil inde damni perpeſſos; eò quòd cùm ad ſupplicium ducerentur, quædam muliercula commiſeratione ducta, citria poma ad refectionem, & ſitim compeſcendam, illis edenda obtuliſſet: quibus aſſumptis nihil à lethali virulentarum beſtiarum ictu noxæ perſenſerint. Omnes autem mali citrij partes vim quandam alexipharmacam obtinent; ideò vtiliter in taleolas diſſectum, cum rad. & herbis prædictis ad iulepos conficiendos decoquitur, & præterea vtiliter aquæ potus ordinarij infunditur, eique fragrantiam à cortice, & aciditatem à ſucco conciliat: quamvis ſolus ſuccus refrigerandi facultate præditus ſit.

Spiritus acidi ſulphuris & vitrioli à Chymiatris præcipuè ſummis efferuntur laudibus. Et præſtantes eorum dotes diutinâ experientiâ comprobatæ effecerunt, vt apud Galenicos iam diu recepti ſint, ac communiter vſurpari. Vt verò pateat, quanto in pretio apud priores habeantur, ſufficiet nobis vnius Mundereri verba hîc in medium afferre, quæ habentur *cap. 15. lib. de peſtilentia*, vbi de ſpiritu vitrioli, & ſulphuris, aliiſque ex ſulphure paratis medicamentis agens: *Nulla*, inquit, *eſt putredo, cuius vires non frangant: nulla infectio, quam non ſuperent: nulla humorum deprauatio, quæ per iſta non ſuperetur. Sanè (vt*

liberrimè

liberrimè loquar) ſi mihi vitriolatorum medicamentorum vſus vel interdiceretur, vel inhiberetur, ego ad peſtis curationem nunquam, vel ſaltem inermis accederem.

Iiſdem iulepis interdum addi poteſt ſal prunellæ, quod potenter refrigerat, & febrilem ardorem extinguit; habétque prætereà vim quandam diaphoreticam, cuius ratione febribus malignis vtiliſſimè accommodatur.

Iuleporum loco pro delicatioribus interdum ſubſtitui poterunt iuſcula medicata, ex foliis borraginis, acetoſæ, pimpinellæ; aliiſque herbis guſtui gratioribus, corticibus pomor.redolent.pulpâ & acido citri, cum pullo gallinaceo; iiſque ſal prunellæ ad magis refrigerandum interdum addi poteſt.

Emulſiones etiam parari poterunt ex amygdalis dulcibus, ſemin.frig.maj. cum decocto iuleporum. Et ad maiorem qualitatis venenoſæ oppugnationem, ſeminibus prædictis addi poterunt ſemina citri, napi, & card. benedicti. Ad ſaporis verò gratiam; ſyrupi prædicti admiſceri poterunt.

Toto autem morbi decurſu alexipharmaca vſurpanda ſunt, non ſolùm iulepis; iuſculis, & emulſionibus permixta, vt anteà dictum eſt, & iam vlteriùs dicetur; ſed etiam in alias formas concinnata. Quia verò non omnia indiſcriminatim vſurpanda ſunt, nec quolibet morbi tempore; vt eorum vſus legitimus probè diſtinguatur, in quatuor claſſes diſtinguenda ſunt. Prima continebit ea, quæ præter ſpecificam qualitatem, qua venenis reſiſtunt, frigida & ſicca ſunt, ac modicè aſtringunt; ſicque putredinem cohibent, cor firmant & roborant, venenum coërcent, ne tam facilè in totum corpus diffundatur, partiúmque diſſolutioni compreſſione quadam obſiſtunt; vt bolus armena, terra ſigillata, corallus, radix pentaphylli, tormentillæ. Secunda complectetur ea, quæ frigiditate ſua, & ſubſtantiæ tenuitate putredini reſiſtunt, & malignitatem coërcent; vt ſuccus limon.ſpiritus ſulphuris & vitrioli; tum acida omnia, & ipſum acetum. Tertia comprehendet calida, & diaphoretica; quæ venenatos humores & vapores à corde expellunt, eóſque à centro ad circumferentiam educunt; vt angelica, zedoaria, dictamnum, vlmaria, ſcordium, carduus benedictus, ſcabioſa, theriaca, mithridatium; aqua theriacalis. Quarta denique continebit ea, quæ ſpecifica vi, ſine vllo primarum qualitatum exceſſu, venenatam qualitatem oppugnant, vt lapis bezoardicus, cornu cerui & monocerotis; trochiſci viperini, & ſimilia.

Primæ, ſecundæ, & quartæ claſſis remedia in principio, & augmento magis conueniunt. Tertiæ verò in ſtatu, & declinatione. Maximè autem varianda ſunt hæc medicamenta, & miſcenda, pro vario malignitatis, aut putredinis gradu; pro varia febris intenſione, vel remiſſione; & vario ægrotantium temperamento, ſexu, ætate, aliiſque circunſtantiis, quarum deciſio ex Medici iudicio atque prudentia tota dependet, neque certis regulis determinari poteſt. Hoc tantùm admonebimus, quod eſt notiſſimum; quando ſcilicet vehemens febris exardet, refrigerantibus & acidis præcipuè inhærendum, calida verò & diaphoretica non eſſe exhibenda; quæ tamen maximè conuenient, vbi febris remiſſior eſt, & maligna qualitas præcipuum faceſſit negotium. Ex his igitur varia componi poſſunt medicamenta pro arbitrio Medici curantis. Ne tamen tyrones eorum formulis omninò deſtituantur, nonnullæ hîc ſubnectendæ ſunt, ad quarum imitationem infinitas alias in rem præſentem concinnare poterunt.

℞.Rad. acetoſæ, bugloſſ.tormentillæ, an. ℥.j. fol. endiuiæ, cichorij, acetoſæ, pimpinellæ an. M.j.tamarindor.℥.j. Coquantur ad ℔.j. In colat. diſſolue ſyrup.de limon.& granat. an.℥.j. ß. Fiat iulep.pro iij. doſibus, bis in die ſumendis: addendo vnicuique doſi confect. de hyacinth. ʒ.j. lapid. bezoard.gr.vj.

Hæc iulepi forma in febris initio conuenire poterit. Ea tamen intenſa admodùm exiſtente, & temperatura corporis bilioſa, addi poterit vnicuique doſi ſalis prunellæ ʒ.j.vel ſpirit. ſulphuris, aut vitrioli q. ſ. ad moderatam aciditatem, vel vtrumque ſimul. In febre verò non admodùm intenſa, addi poterunt decocto radices carlinæ, & pentaphylli, folia ſcordij, & ſcabioſæ.

℞.Amygdal.dulc. excortic. ℥.j. ſem. melonum, cucurbitæ napi, citri, & card. bened. an. ʒ. ij. Contundantur in mortario marmoreo, ſenſim affundendo decocti iulepi prædicti ℔.j. ß. ſyrupi de limonibus ℥.iij. ſalis prunellæ ʒ.iij. Fiat emulſio pro iij. doſibus, bis, aut ter in die ſumendis.

Toto morbi decurſu vtatur æger in iuſculis, confectione de hyacintho: vel puluere ſequenti guſtui non ingrato.

℞. Coralli præparati, margaritarum præparat. raſuræ eboris, cornu cerui, & lapid. bezoard. ana ℈.j.Miſce. Fiat puluis, de quo detur ℈.ß. cum ſingulis iuſculis.

Nouatores hodierni, gemmas, margaritas, corallium, & omnia cardiaca in vniuerſum ab vſu medico proſcribere conantes; & febres omnes, etiamnum malignas, ſola venæ ſectione, & apozematis ſimpliciter refrigerantibus curantes; hoc ſaltem experimento circa corallium, & margaritas, conuincantur: quòd illa in puluerem redacta, ſi in aceto, ſucco limonum, aut ſpiritu vitrioli, aut aqua forti infundantur, omnem horum liquorum acrimoniam tollant. Vnde videre eſt eadem medicamenta intùs aſſumpta, humorum acrimoniam, & malignam qualitatem demulcere, & ad moderatam reducere. Qui ſolutiones perlarum aut corallorum in ſucco limonum, aut aceto deſtillato factas deguſtarunt; hoc probè norunt.

Vbi maligna & venenata qualitas plurimùm viget, alexipharmaca in iulepis, iuſculis, aquâ potus ordinarij, & omnibus quæ aſſumuntur exhibenda ſunt: vt aſſiduo & indeſinenti conflictu inſenſus hoſtis oppugnetur.

Lapis bezoardicus ſolus ad gr. v. vel vj. exhibetur cum aqua vlmariæ, ſcorzoneræ, cardui bened. aut aliâ conſimili, non ſolùm ad malignam qualitatem oppugnandam, ſed etiam ad diaphoreſim adiuuandam; virtute ſiquidem ſudorificâ pollere hic lapis vulgò creditur. Quam tamen probati Authores nō pauci in dubium reuocant, quòd nullum ſenſibilem effectum ex lapidis illius exhibitione videre potuerint. Et certè (vt ingenuè fatear) non poteſt magna fiducia huic lapidi adhiberi, quandoquidem etſi verò ac genuino lapidi bezoardico eæ facultates concedantur, quæ illi aſcribuntur; quia tamen magnum illius pretium efficit, vt quamplurimi propolæ in eo adulterando ſtrenuam operam nauauerint; vix alios quàm adulterinos hodiè habere poſſumus. Cuius rei teſtimonium luculentum indè elici poteſt; quòd rerum Indicarum ſcriptores teſtentur, lapidem bezoardicum apud ipſos Indos rarum, & magni pretij eſſe; cum apud nos tamen magna copia, & fatis vili pretio reperiatur.

Maior fides haberi debet radici illi, quæ noſtro ſæculo ab Hiſpanis ex India allata eſt, quam *con-*

trayeruam nominant ; quod vocabulum herbam alexipharmacam ſignificat, quoniam illius puluis aduersùs venena præſentiſſimum eſt remedium, eáque per ſudores, aut inſenſilem tranſpirationem euacuat. Illámque plantam exiſtimant commune eſſe alimentum, quo animalia lapidem bezoardicum generantia veſci conſueuerunt, ex eáque præcipuè vim alexipharmacam tribui lapidi bezoardico. Radicis huius puluerata ℈.j. vel ʒ. ß. exhiberi poteſt, cum aqua cardui bened. aut aliis medicamentis permiſceri.

Mindererus puluerem ſequentem prædicat.

℞. Sacchari candi ʒ. iij. zinzib. albi ʒ. ij. camphoræ ʒ j. Fiat puluis, cuius doſis ʒ.j. cum liquore idoneo. Monet verò idē Author, in magnis capitis & ventriculi doloribus cautè eſſe vtendum camphora, quam tamen maximè commendat in morbis peſtilentibus; & tempeſtiuè datam plus prodeſſe aſſerit, quàm vel pretioſa quævis medicamenta bezoardica. Hunc puluerem calidiorem cenſeo ratione zinziberis, & ad illius imitationem ſequentem compoſui, quo vſus ſum fœlici ſucceſſu.

℞. Bezoardici miner. ʒ. iij. ſalis prunellæ ʒ. ij. camphoræ ʒ.j. Miſce. Doſis ʒ.j. cum aqua card. bened. aut alio liquore idoneo.

Ex fragmentis pretioſis etiam pulueres concinnari poſſunt, quorum tamen vires multi irrident, alij eas ſuſcipiunt; vndè ab Arabum temporibus vſque ad noſtram ætatem, variæ compoſitiones officinales ex iis paratæ inueniuntur, vt electuarium de gemmis, & confectio de hyacintho. Verùm in morbis venenatis ſmaragdum inſignem vim habere prædicarunt nonnulli, inter quos numerandi ſunt Auenzoar, Mindererus, & Zacutus Luſitanus. Auenzoar 2. *teiſir. tract.* 1. *cap.* 5. refert ſeipſum ex veneno laborantem, hoc ſolo remedio fuiſſe curatum. Mindererus *lib. de peſtilentia cap.* 15. narrat ſe mulieri febre peſtilenti correptæ, quæ omnia remedia auerſabatur, puluerem ſequentem exhibuiſſe, quem ſine odore, vel ſapore tranſglutire poterat; eóque aſſumpto, abactis ſæuorum ſymptomatum ſeditionibus, & in ſalutem protinùs conuerſo morbo, euaſiſſe.

℞. Smaragdi præpar. lapid. bezoard. orient. ana gr. vj. hyacinthi præp. gr. iij. Miſce. Fiat puluis pro vna doſi.

Zacutus verò Luſitanus *obſeru.* 87. *lib.* 3. *praxis admirandæ*, refert nobilem quendam Luſitanum, diuturno alui fluxu ex veneno aſſumpto laborantem, & in tabem deductum, à quo affectu nullo abſtergentium, & alexipharmacorum vſu liberari potuerat; ſolo ſmaragdi vſu curatum fuiſſe, cuius puluerem ſumebat in conſerua cydoniorum alternis diebus ad gr. xij. & cùm quinquies ſumpſiſſet, à fluxu immunem euaſiſſe.

Medici Monſpelienſes vtuntur in hac febre, tanquàm alexipharmaco vtiliſſimo, nullâ calefaciendi vi prædito, trochiſcis viperinis, qui ad confectionem theriacæ vulgò concinnari ſolent, eóſque exhibent à ℈.j. ad ʒ. ß. cum aquis cordialibus, vel iulepis.

Melior tamen foret caro viperina exſiccata, nulla venenoſa qualitate prædita (vt vulgò creditur) ſed potiùs virtute alexipharmaca potenti, quæ in decoctione multùm imminuitur; ad trochiſcos enim parandos in aqua decoquitur. Ideò præſtantiores effectus obſeruamus ex corde, & hepate viperarum, ſolâ exſiccatione præparatis.

Tertiæ claſſis alexipharmaca, quæ nimirùm diaphoretica & ſudorifica ſunt, non niſi in ſtatu morbi, aut declinatione (vt anteà dictum eſt) exhiberi debent. Quod quidem intelligendum eſt, dum in febre maligna ſimpliciter, & purpurata vſurpantur: nam in vera peſte ab ipſo morbi initio viurpanda ſunt, vt venenata qualitas breui hominem iugulatura, citò & potenter oppugnetur, malignique vapores diſcutiantur. Imò verò in maligna ſimpliciter, ſi venenata qualitas putredini prævalere videatur, etiam à principio exhibenda ſunt in minori doſi; ea eligendo quæ minori calefaciendi vi prædita ſunt, & permiſcendo iulepis, aliiſque medicamentis refrigerantibus ſuprà propoſitis.

Horum autem medicamentorum diaphoreticorum varij ſunt gradus. Alia enim calidiora, vt angelica, zedoaria, dictamnum, theriaca, mithridatium, aqua theriacalis. Quæ quidem nunquam exhiberi debent quando febrilis ardor maximè viget, ſed tantùm eo plurimùm remiſſo, & malignitatis ſignis valdè præualentibus. Alia verò minori caliditate prædita ſunt, vt ſcabioſa, carduus benedictus, vlmaria, ſcordium; quæ tutiùs etiam vigente febre adminiſtrari poſſunt. Et hæc in vſu practico maximè diſtinguenda ſunt. Quod ad formulas ſpectat, vnuſquiſque eas variare poteſt, pro vario caloris febrilis, & malignitatis gradu. Nos tamen eas, quas maioris efficaciæ eſſe exiſtimamus, hîc deſcribemus.

℞. Aquar. vlmariæ, & card. bened. ana ℥. ij. ſucci limon. ℥. j. theriac. vet. ʒ. ß. ℈. ij, vel ʒ. j. prout maior, vel minor calefaciendi metus eſt. Miſce. Fiat potio, ſumenda tepidè, corpus tegendo paulò plus ſolito. Si magna ſit vehementia ſymptomatum, recens theriaca magis conueniet, propter vires opij adhùc in ea vigentes, quarum ratione vehementia ſymptomatum temperabitur, & humorum efferueſcentia coërcebitur: imò verò interdum, quando vſus theriacæ non videbitur idoneus, præcipuè morbi principio, vel augmento, laudanum opiatum ad gr. ij. exhibitum, & alexipharmacis permixtum, multùm prodeſt. Illius enim virtute narcoticâ & congelante, feruentes ſpiritus cordi infeſtiſſimi, figuntur quaſi, & materia morbifica, (quæ dum eſt in fluxu, perniciofiſſima eſt) ſiſtitur ac penè immota manet. Vndè contingit, vt natura à malignis humoribus, & ſpiritibus non laceſſita, recollectis viribus, alexipharmacorum virtutem faciliùs ſibi applicet.

Aqua theriacalis ipſi theriacæ præferenda videtur. Cùm enim tenuiſſima & valdè ſpirituoſa ſit, faciliùs citiùſque penetrat, totúmque corpus peruadit, ac ſudores prolicit. Quia verò plures habentur illius deſcriptiones, varia earum doſis eſſe debet, prout ex magis vel minus calidis medicamentis compoſita eſt. Nos præcipuas hîc proponemus.

Ac primùm aqua theriacalis Bauderonij præſtantiſſima eſt, vtpotè valdè temperata. Non enim alium recipit liquorem, quàm acetum, & ſuccum limonum, à quibus calida ingredientia valdè temperantur. Ideóque ab ℥. ß. ad ℥. j. exhiberi poteſt in aquis vel decoctis ſudorificis. Quamvis tamen præ cæteris, quæ à variis Authoribus proponuntur, hæc minùs calefaciens exiſtat; nos tamen aliam excogitauimus paratu facillimam, quæ maiori refrigerandi vi prædita, non minùs febrem, quàm malignam qualitatem oppugnet, ſicque toto morbi decurſu, & in quocunque illius tempore vſurpari valeat. Eiúſque compoſitio talis eſt.

℞. Limones recentes & ſucculentos num. xij. Cortices & ſemina eximantur, ſuccus exprimatur, eíque adde cortices prædictos, & ſemina ſucci ſcordij ℔. iij. ſucci acetoſæ, rutæ caprariæ, ſcabioſæ, & card. bened. ana ℔. j. raſuræ cornu cerui ℥. iv. theriacæ veteris ℥. vj. Cortices limonum in tenues laminas diuidantur, ſemina contundantur, & herbæ, quæ minùs habent ſucci, inter contunden-

dum ſucco limonum irrorentur, omniáque deſtillentur in B.M. Huius aquæ detur ℥.j. per ſe, vel cum aliis liquoribus permixta.

Aquæ theriacales calidiores fiunt cum vino albo, aut ſpiritu vini; eæque cautiùs & in minori doſi exhibendæ; magis tamen penetrant, & ſudores mouent, ac præcipuè in vera peſte locum habent. In certis tamen caſibus à medico prudenti in vſum vocari poterunt. Ex variis earum deſcriptionibus nos duas inſigniores hîc proponemus.

℞. Rad. angelicæ, carlinæ, gentianæ, tormentillæ, zedoariæ, cornu cerui, ana ℥.j. trium ſantalor. ana ℥.ß. theriacæ ℥.iij. camphoræ ℈.j. Contundantur omnia, & infundantur in vini albi generoſi ℔.ij. in loco calido, per triduum. Deinde deſtillentur in B. M. & aqua ſeruetur ad vſum. Doſis erit à ʒ.ij. ad ℥.ß. in iulepis refrigerantibus, addendo ſpirit. vitrioli, ad inflammabilitatem illius corrigendam.

℞. Spiritus vini opt rectificati ℔.j.ß. theriacæ vet. Vnc.viij. myrrhæ electæ Vnc.iv. croci Orientalis Vnc. j. camphoræ Vnc.ſem. Infundantur per 24. hor. in B. M. Poſteà deſtillentur in eodem balneo, & elicitur aqua ſummè efficax.

Chymici bezoardica ſua mineralia valdè prædicant, quod ſudorifica, aut ſaltem diaphoretica ſint, nullam tamen calefaciendi vim habeant: idque probare contendunt ex inſipido eorum ſapore, ratione cuius etiam delicatioribus quibuſuis ægrotantibus, & integrata medicamenta reſpuentibus facilè poſſunt exhiberi. Laudant prætereà illam quam vocat mixturam ſimplicem, vel mixturam ſpiritalem, ex aqua theriacali camphorata, ſpiritu tartari, & vitrioli compoſitam; eiúſque Drachm.j. iulepis, aut potionibus alexipharmacis admiſcent.

Medicus febrium malignarum curationi incumbens, varia in prompt habere debet alexipharmaca, eáque per vices immutare, ne natura vni & eidem aſſiduè vſurpato, nimiùm aſſueſcat, illiúſque vires contemnat. Adde quòd non vna & eadem ſemper eſt veneni natura, ſed pro varietate corporum admodùm diuerſa: ita vt quod vni profuerit, alteri non conferat. Ideò poſtquàm per aliquod tempus vno vſus fuerit alexipharmaco, ad aliud & aliud tranſire erit vtiliſſimum.

Dum prædicta diaphoretica vſurpantur, ſi quando eorum operationem augere eſt animus, vt potentius venenum ad ſuperficiem corporis educant, externa quædam remedia poſſunt admoueri: nempè cucurbitulæ, tum ſcarificatæ plures & pluriès admotæ; & veſicatoria, de quibus anteà dictum eſt, quæ in ſtatu morbi præſertim maximè conueniunt, & quo tempore ſudorifica medicamenta exhibentur; ac etiam ol. ſcorpio. Matthioli, quod ab omnibus practicis multum commendatur; virus enim in profundo corporis reſidés ad exteriora euocat. Ideò corporis emunctoria, vt inguina, & axillæ; tum etiam pulſus temporum, manuum & pedum, hoc oleo calente frequenter inungi debent; nempè ter, aut quater in die, vel etiam tertiâ quâque horâ. In huius olei penuria parari poteſt linimentum ex theriaca ſucco limonum diſſoluta, addendo croci & camphoræ tantillum.

Si quando natura veneni malignitate oppreſſa, & quaſi deuicta nihil prorſùs agere, ſed vinctis quodammodò manibus collum ſubmittere videatur, fortiſſima quæque diaphoretica, etiam maiori doſi, exhibenda ſunt, vt conſternati cordis vires, quaſi ſtimulis quibuſdam concitentur. Túmque aquæ theriacales, aut bezoardica potentiora & maiori penetrandi vi prædita (quæ etiâ additâ camphorâ plurimùm intendi poterit) vſurpanda ſunt. Exteriùs verò tunc temporis fotus ſequens aſſumptorum vim mirificè iuuabit, malignorumque vaporum diaphoreſim promouebit. Hac enim methodo non pauci ab Orci confinio liberati ſunt.

℞. Rad. angelicæ, & gentianæ, ana ℥.ij. fol. meliſſæ, origani, ſcordij, ana M. ij. ſem. card. bened. ℥.j. flor. chamom. verbaſci, meliloti, hyperici, centaurij minor. ſtœchad. anthos, & calendulæ, ana P. ij. Fiat decoctio, addendo ſub finem parùm vini albi, qua foueantur pedes, inguina, axillæ, & latera calidè cum ſpongiis.

Si linguæ ſiccitas, ſitis & alia febrem æquè prævalere, ac malignam qualitatem oſtendant; hoc fotu abſtinendum eſt, & illius loco gallina per ſpinam diuiſa, vel pulmo, aut omentum veruecis recenter mactati, ventri admoueantur.

In toto curationis decurſu virium ratio maximè habenda eſt, quæ venenata qualitate valdè deiiciuntur. Eæque fulcientur primò iuſculis conuenientibus ex decocto caponum paratis, quibus, vrgente neceſſitate, iura carnium ſtillatitia addi poterunt, ac præcipuè aqua caponis per deſcenſum in B.M. parata, vt hodiè vulgò fit. Confectio de hyacintho in iuſculis vires recreat, & malignam qualitatem oppugnat. In iiſdem iuſculis gelatina cornu cerui vtramque etiam indicationem implet. Labentibus omnibus ad confectionem alkermes licet confugere, modò febrilis calor non vehemens vrgeat. Ac denique vinum omnium omnium cardiacorum potentiſſimum eſt, de cuius vſu in hoc morbo, ſupra in victus ratione actum eſt. Solus vini odor vires admodum recreat, & multò magis fruſtum panis aſſatum, in vino odoro, & aqua roſarum maceratum, ac naribus oblatum.

Tum etiam confectio alkermes, & de hyacintho potionibus alexipharmacis admiſceri ſolent. Vel in maxima virium imbecillitate potiones merè cardiacæ concinnati poſſunt in hunc modum.

℞. Aquæ naphæ & roſar. an. ℥.j.ß. confect. alkerm. ʒ.j. ſyrupi de pomis ℥.j. ſucci limon. ʒ.iij. Fiat potio. Si febris nô ſit intenſa, aqua cinnam. ad Drach. j. vel iij. addi poterit, & interdum ambra griſea ad gr.v. vel viij.

Neque tamen in maxima virium ruina, calida illa roborantia tantoperè metuenda ſunt, vt febris augmentum formidantes ægrum ab imminenti mortis diſcrimine liberare nolimus; quandoquidem vrgentioris perpetuo maior ratio habenda eſt, & refectis aliquantulùm viribus, quod roborantia calida plus æquo inflammarunt, refrigerantibus validis, vt ſale prunellæ, & ſpiritu vitrioli, in iulepis, & potu ordinario permixtis poſtmodùm contemperari poteſt. Hæc methodus à prudenti Medico obſeruata, non ſolum in roborantium, ſed etiam alexipharmacorum & ſudoriſicorum calidiorum exhibitione fœliciter ſuccedit.

His accedent epithematum, & animalium applicatio regioni cordis, fotus genitalium ex confectione alkermes in vino diſſoluta, ſacculi ventriculo admouendi, aliáque tum interna, tum externa remedia in affectibus cordis, *cap. de virium imbecillitate*, paulò fuſiùs à nobis deſcripta.

Quod ad epithemata ſpectat, in iis cautio adhibenda eſt. Siquidem Authores quamplurimi vſum eorũ reiiciunt, quod ex refrigerantibus, & repellentibus componi ſoleant, aquis nimirùm herbarum frigidarum & aceto, à quibus venenata qualitas ad cor repercutitur; illiúſque diaphoreſis, quæ perpetuò adiuuanda eſt, impeditur. Verùm ratio hæc vſum epithematum nequit impedire, cùm ea ex áquis cordialibus & diaphoreticis, nulláque aſtringendi, aut repellendi vi præditis, & ſine aceto (quod tamen multi admittunt) componere poſſimus, additis cardiacis, iiſque ſimul iunctis fient epithemata, non ſolum cordis robur ſuſtinentia; ſed etiam poros cutis ape-

tientia, vt per eos maligni vapores faciliùs tranſpirent. Huiuſmodi epithematum exemplum tale eſſe poterit.

℞. Aquar. ſcabioſ. & card. ben. ana Vnc.iv. aquæ naphæ Vnc.ij. confect. alkerm. Drach. ij. pulu. elect. diamarg. frig. Drach.j. croci, & camphoræ, an. gr.vj. Fiat epithema, applic. regioni cordis tepidè, frequenter.

℞. Confect. alkermes Vnc. ſem. pulu. elect. triaſant. & diamarg. frig. ana Drach. j. ſem. aquæ naphæ parum. Fiat linimentum applicandum eidem parti poſt vſum epithematis prædicti.

Epithemata etiam hypochondriis admouenda, hic etiam omittenda non ſunt, propter rationes in febrium putridarum curatione circa eorum vſum propoſitas, quorum etiam materia inde deſumi poterit.

Deuicta tandem remediis prædictis malignâ, & venenatâ qualitate, remiſsâque febre, ac morbo ad declinationem vergente, coctioniſque ſignis maniſeſtè apparentibus; purgatio inſtituenda eſt; quæ ægrotantis viribus & conſtitutioni, à Medico exercitato aptari poterit. Nos in tyronum gratiam vnicum exemplum hîc proponemus.

℞. Sennæ mundat. Vnc. ß. ſem. aniſi Drach. j. fol. ſcabioſ. & ſcordij, an. M. ſem. liquirit. Drach. iij. Coquantur ad Vnc. iij. In colat. diſſolue rhab. in aqua bugloſſi cum ſantalo cittino infuſi ℈.iv. mannæ & ſyrupi roſac. ana ℥.j. Miſce. Fiat potio.

Neque verò vtplurimùm in morbi declinatione & ſtatu conualeſcentiæ, vnica purgatio ſufficit; ſed ea non rarò bis, térve per interualla repetenda, vt praui humores funditùs eradicentur. Alioqui periculum eſt recidiuæ, aut ſaltem ægroti longè tardiùs conualeſcunt. Quia natura, etſi ſatis potens ſit illas materiæ morbificæ reliquias conterere: id tamen non niſi multo tempore præſtare poteſt, & interim corpus priſtinum robur tardiùs recuperat.

Ad integrum huius curationis complementum, ſupereſt tantùm, vt de correctione ſymptomatum, quæ huic morbo ſuperuenire ſolent, aliquid dicamus. Eorum autem curatio eadem propemodùm eſt, quæ *ſect. 2. huius tract. cap. 2.* fuit propoſita, vbi ſymptomatum febres putridas comitantium curationes tradidimus. Et illa ſymptomata cum iis quæ febribus malignis accidunt, eadem ferè ſunt, per magis tantùm & minus differentia; ideò eadem remedia in vtroque morbo iis aptari poterunt. Nos tamen in hoc loco, quæ frequentiùs à nobis in febrium malignarum ſymptomatis edomandis vſurpata ſunt, quæve magis profuêre, paucis annotabimus. Simúlque morborum hiſce febribus ſuperuenientium curationes proponemus.

Ac primùm in dolore capitis, vigiliis & delirio conueniunt in principio reuellentia omnis generis, vt apertio venarum inferiorum, & hæmorrhoïdum, clyſteres emollientes, frictiones partium inferiorum, cucurbitulæ primò ſuris, poſteà dorſo, & ſcapulis admotæ, tum ſiccæ, tum ſcarificatæ; & veſicatoria, quæ in delirio ſimplici à materia bilioſa excitato, brachiis & femoribus erunt admouenda. Si verò cum delirio ſtupor & ſomnolentia adfuerit, etiam ceruici; deinde repellentia fronti admouenda, & oxyrrhodina; de quibus hoc notandum, eâ minùs conuenire in febribus malignis, quàm in putridis ſimpliciter; quia venenatorum vaporũ difflatio omni arte procuranda eſt, non autem intùs retinenda. Ideò leuiora priùs repellentia admouenda ſunt, & ſi vehementia dictorum ſymptomatum ad fortiora confugere nos cogat, diù non ſunt vſurpanda.

Inter repellentia leuiora recenſetur frontale commune ex flor. nymphææ, violar. & roſar. ſem. frig. maj. & granis alkermes, vapore aceti irroratum. Quod ſi non ſufficiat, ſequens admouebitur.

℞. Vnguenti populei Vnc.j. conſeruæ roſar. & violar. ana Vnc. ſem. ol. roſacei Vnc.vj. aceti roſac. Drach. ij. Miſceantur omnia, & excipiantur ſtupis pexis, & duobus linteis incluſa fronti applicentur.

Intereà emulſiones quatuor ſem. frigid. maj. vſurpari poterunt, à quibus vapores frigidi, & benigni ad cerebrum transferri, & dicta ſymptomata demulceri ſolent. Quæ ſi non ſufficiant, narcotica addentur, quæ acrium & malignorum vaporum aſcenſum ad cerebrum mirum in modum prohibent, & ſomnum conciliant. Ea tamen paruâ doſi vſurpanda, vt ſyrup. de papau. ℥. ß. Vel vrgente neceſſitate laudani opiati gr.ij. cum conſerua roſarum vtiliter exhibebuntur; vel in iulepo aliquo diſſoluentur, vel illius loco theriaca recens ad ʒ. ß. Hæc tamen narcotica raro & in paruâ doſi vſurpanda, quia venenum concentrant, quamvis ſudorifica à nonnullis habeantur.

Poſt repellentia per vnum, aut alterum diem vſurpata, ad deriuantia veniendum eſt, inter quæ recenſetur veſicatorium ceruici admotum, de quo ſuprà, cui addenda eſt ſectio venæ frontis: ex eâque detrahendus eſt ſanguis ad ℥.v. vel vj. & fœliciter ſuccedit, dummodò ſufficienter anteà per venas brachij ſanguis detractus fuerit. Affigantur etiam hirudines pone aures. Quod remedium vtile quidem eſt, ſed priori minùs efficax, quia per hirudines tenuiſſima tantum ſanguinis pars educitur, cùm per venam frontis aliquando in phrenitide ſanguis impurior, & magis corruptus educatur, quàm ex vena brachij. Tandem in ſtatu phrenitidis, aut declinationis principio, reſoluentia admouenda ſunt, præcipuè verò animalia, aut eorum partes, vt pulmo veruecinus, qui pullis columbinis, & catellis commodior eſt, eo quòd totum ferè caput molliter amplectitur. Hæc autem animalia humores noxios in cerebro contentos partim reſoluunt, partim concoquunt atque maturant, vt natura poſtmodùm eos faciliùs expellat. Malè à nonnullis in principio phrenitidis admouentur, quia calorem augendo, fluxionem ad cerebrum magis promouent & delirium intendunt.

In linguæ inflammatione, ſiccitate, & nigredine conueniunt remedia dicto loco propoſita, præſertim ea quæ ex aqua, vel ſucco ſemperuiui & ſale prunellæ compoſita ſunt. Quibus ſequens ex Minderero addi poterit, quippè quod maximè conferre experientia docuit.

℞. Butyri recentis in aqua roſac. loti ℥. ij. ſalis prunellæ ʒ. ß. Miſce, & ſeruetur in aqua frigida. Detur ipſi, vel fabæ magnitudine ſæpiùs in die, & diu in ore detineatur. Curationis probè ſuccedentis ſignum eſt, ſi fuligo atra decedat, ac lingua rimis dehiſcens humeſcere incipiat: ſicque cutis ramenta tanquam excoriationes, decidant, ita vt faucium exuuias ægri ſcreatu reiiciant. At tum palatum dolitat, & tenuiſſima cuticula qua conueſtitur, ob teneritudinem vix quicquam ferre poteſt, ſed leui acore, & vix perceptibili acrimoniâ offenditur; quod cùm prægreſſæ inflammationis ſtigmata adhuc ferat, nouâ pelle veſtiendum, ac ſic penitus & refrigerandum, & perſanandum occurrit. Huic vſui conuenientiſſima erit ſequens gelatina.

℞. Sem. pſyllij, & cidon. ana ʒ. j. ß. gummi tragacant. ʒ. j. Cum aquæ roſar. ſ. q. extrahatur mucilago ſatis liquida, cui adde ſyrupi violacei parem quantitatem. Fiat inſtar gelatinæ, quâ vtatur

vtatur frequenter ex cochleari, diúque ore contineat.

Lac calens gargarizatum dolorem lenit,inflammationem temperat,linguam & fauces humectat, & venenum attrahit.

Pilulæ ſequentes commodè vſurpari poterunt.

℞. Sem. cucumer. mundat. & contuſ.ʒ.j.gummi tragacant. ſubtiliſſimè puluerat. ʒ. ß. albuminis oui q.ſ.Formentur pilulæ, quas teneat in ore frequenter. Vel.

℞. Sem.cucurbitæ,& melon.mundat.& papau. albi, ana ʒ.j.liquirit.& tragacanth.ana ʒ.j.ß.Contundantur & pulueréntur, cum mucilag.ſem. cydonior.extracta cum aqua roſar.fiant pilulæ in ore detinendæ.

Quia verò hæc linguæ inflammatio, ſiccitas, & nigredo ex interno incendio procedit, ad illius extinctionem conuenient iulepi valdè refrigerantes, quibus addetur ſal prunellæ & ſpiritus vitrioli. Tum etiam in aqua potus ordinarij eadem permiſceri poterunt.

Sitis intenſiſſimæ curatio dicto loco ſufficienter fuit propoſita. Sed in febre malignâ fœliciter extinguetur duobus remediis proximè laudatis, nempè ſale prunellæ, & ſpiritu vitrioli in iulepis aqua potus ordinarij.

Inappetentiæ, nauſeæ vomitus, & ſingultus curationes ex dicto loco deſumendæ ſunt. De vomitu tamen hoc addimus, eum interdum febre malignâ correptos ita diuexare, vt omnia iniecta ſtatim reiiciant, & quamvis ſitis, & linguæ ſiccitas, & nigredo adſint, nullum tamen potulentæ materiæ genus ferre poſſint:ſed omnes iulepos, emulſiones ptiſanas, aquam etiam ſimplicem ſtatim poſt aſſumptionem euomant. Huic ſymptomati grauiſſimo ſtatim medetur, quaſi miraculo, ſal abſinthij ad ʒ. j. in ſucci limonum recentis cochleari exhibitum, vt experientia didici.

Alui fluxus in hunc morbo frequentiſſimus eſt, in eoque Medici prudentia valdè neceſſaria eſt. Si enim cohibeatur præpoſterè,materia venenata intùs retinetur. Si verò non cohibeatur, vires deiicit ægrúmque non rarò ad interitum ducit. In illius curatione ita procedendum. Si ita moderatus ſit, vt vires non deiiciat, cohibendus non eſt; ſed clyſteribus roborantibus tantùm moderandus. Si verò immodicus ſit, & vires admodùm deiiciat, colliquatiuus eſſe conſueuit,& audacter cohibendus; quod ſummâ efficaciâ præſtabit theriaca recens, ad ʒ. ß. vel laudanum opiatum ad gr. ij.vel iij. Sæpè tamen obſeruaui, alui fluxum perniciosum, ex quo æger ad interitum ruere videbatur, potioribus diaphoreticis magnâ doſi exhibitis, quaſi momento cohibitum fuiſſe, fugato ſcilicet veneno, quod inteſtina, aliaque viſcera vellicando fluxum illum ſyntecticum efficiebat.

Lumbrici hoc morbo laborantes ſæpiſſimè infeſtant, & ex ſummâ humorum putredine copioſi generantur. His è corpore educendis conueniunt clyſteres dulces, & potiones contra vermes, præcipuè quæ ex decocto ſcordij parantur. Siquidem ſcordium aduersùs malignitatem & lumbricos æqualiter confert. Vt autem illius caliditas temperetur, cum portulaca, aceroſa, & cornu cerui decoqui poterit Tum etiam cornu cerui vſtum vtiliter decoquetur. Siquidem Foreſtus *obſ.4.lib.6.* teſtatur, nullum remedium æquè profuiſſe febre malignâ laborantibus,in quibus lumbricorum copia & alui fluxus aderant ac cornu cerui vſtum, cum iulepis idoneis ad Drach.j.exhibitum.

Quando maligna & venenata qualitas in hiſce febricus valdè prædominatur, vt ad peſtilentium propriè dictarum naturam accedant,in iis plerumque fiunt parotides & carbunculi. Eorum ideò curatio hîc ſubnectenda eſt.

In parotidis principio, quamprimùm illa apparere incipit,pars recipiens laxanda, & ſi tumor ſegniter increſcat, attrahentibus admotis, & alexipharmacis, ac diaphoreticis exhibitis, naturæ ad eas partes materiam morbificam expellentis motus adiuuandus eſt. Ad partem laxandam fiet iniectio ex vnguento de althæa, admotâ poſtmodum lanâ ſuccida. Attractio fiet admotis catulis, aut pullis columbinis, quibus etiam dolor temperabitur. Validiùs attrahunt emplaſtra ex fermento,caricis,cepis,columbino ſtercore,addendo butyrum, pinguedinem gallinæ,axungiam ſuillam recentem & ol. lilio, vel amygdal.dulcium.Si attrahentibus hiſce pars nimium incaleſcat, & dolor nimis intendatur; fiat eorum intermiſſio per interualla,admouendo interim cataplaſma de mica panis, aut olea prædicta, lanâ ſuccidâ excepta, vel vnguentũ de althæa,vt ſuprà.Et quia pars non eſt capax materiam morbificam ſufficienter recipiendi; ad portionem illius deriuandam admouendum eſt veſicatorium poſteriori parti ceruicis,ſimulque diaphoretica ſuprà enumerata frequẽter vſurpanda.Euocata materia ad partes exteriores, tentetur ſuppuratio, admoto cataplaſmate ex rad. althææ, lilior, caricis, farinalini,axungiis, & oleis prædictis compoſito. Suppuratione facta tumor aperiatur, reliquum materiæ concoquatur,continuato cataplaſmate, vel admoto emplaſtro diachylone. Vlcus mundificetur digeſtiuo communi ex terebinthina, vitellis ouorum,& oleo roſaceo.Tum etiam vlcus teneatur diù apertum admota turunda, vt totum virus per illud ſufficienter expurgetur, & tandem ad cicatricem perducatur. Hoc tamen obſeruandum,tumorem ita creſcentem,vt periculum ſuffocationis immineat, ante perfectam maturationem eſſe aperiendum: ſic enim aliqua materiæ portione educta, tumor aliquantulum ſubſidebit, & ſuffocationis periculum euitabitur. Pari modo ſi intenſiſſima ſit malignitas, vt æger morbo ſuccumbere videatur,antequam tumor ad maturitatẽ perductus ſit; aperiendus etiam eſt ante tempus, vt veneni vis expiret,vnde ſalus ægri ſubſequi non rarò conſueuit. Hacque ratione in vera peſte bubones ante ſuppurationem aperiri ſolent.

Denique ſilêtio præterire nefas eſt inſigne experimentum, quod mihi contigit in febre illa epidemica,quæ Monſpelij ſæuiſſimè graſſata eſt anno 1623.ita vt media ferè pars ægrotãtium interierit peculiariter verò quibuſcumque parotides ſuperueniebant (quod ſolebat contingere circa nonum vel vndecimum morbi diem) omnes intra biduum interibant; præcedente,aut eodem tempore accedente delirio,ſtupore,motibus conuulſiuis, & pulſu inæquali,frequenti,minutulo,& quaſi formicãte.Cùm autem plures huiuſmodi vidiſſem,qui neque alexipharmacis frequẽter adhibitis,neque attrahentibus parotidi admotis iuuari potuerant; animo reuoluens,ſi quâ viâ liberari poſſent à tam certo exitio:Tãdem cogitare cœpi, ideò parotides febribus hiſce ſuperuenientes ſiniſtri eſſe iudicij, quod locus in quo fiunt,non eſt capax totã materiam morbificam excipiẽdi, quæ intus retenta opprimit ægrotantẽ,ac proinde opus naturæ inchoatum ſolum modò, euacuationibus ſuppleri poſſe, venæ ſectione ſcilicet & purgatione;cum etiã Gal. 3.*de compoſ.medic.ſecundum loca*, *c. de parot.* in earum curatione phlebotomiam præſcribat. Verùm huic indicationi maximè obſtabat ſumma viriũ imbecillitas,quæ tanta erat,vt iam verſati ægrotãtes viderẽtur in agone mortis,quæ etiã breui ſuccedebat.Gal.verò *loc.cit.*dũ præſcribit venæ ſectio-

nem in parotidum curatione, duas proponit conditiones; nempè ſi adſit ſanguinis redundantia, & vires ferant. Quæ conditiones hîc omnino deerant: priùs enim ſufficienter ſanguis detractus fuerat, tum per phlebotomias iteratas, tum per cucurbitulas ſcarificatas: tum etiam maxima aderat virium ruina. Hiſce omnibus perpenſis, auream hanc Corn. Celſi ſententiam, ſi aliàs vnquam, hîc maximè locum habere cenſui, *multa ſcilicet in præcipiti periculo rectè fieri, quæ alias eſſent omittenda: & ſatius eſſe anceps remedium in vno, aut altero experiri, quàm tot ægros certo exitio relinquere.* Hoc etiam animos addebat, quòd ſumma illa virium deiectio ab oppreſſione magis, quam ab exolutione proficiſci videbatur. Ideò enim ſubitò vires corruebant, quòd natura non poſſet graue onus excutere, eiúſque imminutione ſubleuatum iri ſperandum fuerat. Adde quòd phlebotomia ita poterat inſtitui, vt nullum inde periculũ eſſet metuendum, ſi nimirùm ℥.ij. vel tres ſanguinis primâ vice tantùm educerentur, tentandi gratiâ, & ſi ritè ſuccederet, maior deinceps quantitas detraheretur. Hâc igitur viâ rem exequi placuit. Et cùm mercator Monſpelienſis nomine *Bernardier*, primus occurreret, eique parotis ponè aurem ſiniſtram die morbi vndecima erumperet, cum pulſu, aliiſque ſymptomatis ſuprà enumeratis; phlebotomiam præſcribo ad Vnc. iij. quam tamen Chirurgus ſenex & peritus celebrare renuebat, metuens ne æger ad extrema redactus, in ipſa operatione expiraret; meâ poſtmodùm præſentia, & authoritate confirmatus; ſanguinem miſit ad Vnc. iij. Tribus, aut quatuor horis elapſis ægrum iterùm inuiſo, & pulſum paulò validiorem inuenio, minúſque inæqualem. Iteratur phlebotomia ad Vnc.vj. Pulſus inde multò melior & robuſtior. Sanguis detractus admodum corruptus apparuit. Sequenti die propinatur medicamentum ex ſenna, rhab. & ſyrupo roſaceo. Sicque æger à mortis confinio liberatus eſt. Omnibus deinceps ægrotantibus, quibus ſuccreſcebant parotides, venæ ſectio primùm idque partitis vicibus, & ſequenti die purgatio à me præſcripta eſt: ſicque omnes (Deo ſit laus & honos) quotquot hoc modo tractati ſunt, feliciter euaſerunt, neque vllus ampliùs toto illo anno ex parotidibus interiit.

Aduertendum tamen eſt (quod in prognoſi notauimus) parotides ſæpè criticè, & vtiliter apparere, & ex iis ægros à morbo liberari; quando ſcilicet in declinatione contingunt. Idque facilè apparet ex remiſſione ſymptomatum, quæ illarum eruptionem ſolet præcedere, & tales accidere ſolent in febribus minori malignitate præditis. At verò in prædicta temporis conſtitutione tanta erat febris epidemicæ malignitas, vt parotides ſæpè in ſtatu morbi, & ſymptomaticè, ac lethaliter erumperent, donec prædictis remediis earum pernicies ſublata eſt.

In carbunculo febri ardenti ſuperueniente, ſi ante illius apparitionem ſanguis ſufficienter miſſús non fuerit; aut ſi æger vlteriorem venæ ſectionem ferre non poſſit, aperiatur vena carbunculo vicinior, vt maior fiat attractio materiæ virulentæ ad partem affectam. Poſtmodùm tumor vndique in circuitu ſcarificetur, idque ſatis profundis vulneribus; & aqua ſalsâ calidâ foueatur aliquantiſper, vt ſanguinis concretio impediatur, eiúſque effluxus adiuuetur. Mox cauſtici granum in puſtulæ medio applicetur. Toti autem tumori ſequens cataplaſma admoueatur.

℞. Fol. rutæ, & ſcabioſæ, contuſ. an. M. j. ficuùm ſiccar. contuſar. par. iij. fermenti acris Vnc. j. piperis puluerati Drach. j. vitell. ouor. num. ij. Miſce. Fiat cataplaſma, quod per biduũ applicetur.

Deinde verò ſequens admoueatur.

℞. Succeorum ſymphyti maj. ſcabioſæ, calendulæ, ana Drach. j. theriacæ vet. ℈. iv. ſalis Drach. j. vitell. ouor. num. ij. Miſce. Applicetur tumori.

Poteſt etiam ab initio tumori applicari cataplaſma de arnogloſſo in Pharmacopœa Bauderon. deſcriptum.

Ipſi verò excharæ poſt cauſtici applicationem admoueatur vnguentum baſilicum, cui addatur theriaca, ol. ſcorpionum, & vitellus oui.

Poſtquam tumor incrementum ſuſceperit, ne materia maligna refluat ad interiora, illius ambitus illinatur vnguento de bolo, bis aut ter in die. Supra eſcharam verò, vt illius caſus procuretur; applicetur vnguentum baſilicum, cum butyro, aut axungia ſuilla permixtum. Poſt eſcharæ caſum vlcus detergeatur vnguento ſequenti.

℞. Succorum calendulæ, abſinthij, ſcabioſæ, & apij, ana ℥ j. myrrhæ electæ, rad. ireos Florent. aloës, ſarcocollæ, ana Drach. j. mellis roſati Vnc. ij. Fiat vnguentum, continuandum vſque ad integram curationem.

CAPVT II.

De Variolis & Morbillis.

AD febres malignas & peſtilentes meritò referenda eſt illa, quæ variolas & morbillos comitari ſolet; cùm epidemica & contagioſa ſit, plurimóſque pueros, quibus præcipuè ſolet accidere, de medio tollat.

Quænam ſit inter variolas & morbillos differentia, apud Autores omninò non conuenit. Vſus verò obtinuit, vt variolæ nominentur puſtulæ maiores, varis perſimiles, vnde nomen ſortitæ ſunt; quæ ad ſuppurationem peruenire ſolent: morbilli verò ſint puſtulæ perexiguæ, & veluti cutis aſperitates cum intenſa rubedine, inſtar eryſipelatum: quæ intra quinque vel ſeptem dies, ſine ſuppuratione diſcutiuntur, & ratione rubedinis intenſæ, apud Gallos *la rougeole* vocari conſueuerunt: variolæ verò, *la petite verole*, & in Occitania, *la picote*. Eſt & tertium puſtularum genus pueris familiare, & variolis ſimile, quoad magnitudinem & figuram: ſed in eo ab iis diſtinguitur, quòd variolæ cum rubore & inflammatione appareant; hæ verò albæ ſint, & veluti veſiculæ, ſeroſo humore repletæ, quæ intra triduum diſrumpuntur & exſiccantur, nullúmque afferre ſolent periculum, & plerumque ſine febre erumpunt. Id puſtularum genus à noſtratibus fœminis, *la veirolette*, nominari ſolet; ab Italis, *rauaglione*. Eiúſque deſcriptio reperitur apud Vidum Vidium, his verbis: *Sunt qui præter duas ſpecies cryſtallos adiiciant. Sic enim appellant quaſdam veluti veſiculas plenas aqua, inſtar cryſtalli ſplendentes, quibus cutis variis locis diſtinguitur: has nunc vulgò nominant* rauaglione. *In quas non ita incurrunt omnes homines, ſicut in variolas & morbillos: neque ſub ipſis ita grauiter affliguntur. Quamobrem non videntur, tanquam tertia ſpecies, morbillis & variolis hæ puſtulæ adiiciendæ.*

De variolis & morbillis Autores multa diſputant, ac præſertim, vtrum hi affectus ſint morbi noui, ac veteribus incogniti, & à qua cauſa proxime atque immediatè producantur. Cùm autem nos ſummam breuitatem in prælectionibus noſtris obnixè affectemus, omnes controuerſias prætermittere conſueuimus, nudas, & ſimplices earum deciſiones proponentes; ideóque ſic, quid de prædictis quæſtionibus cenſendum ſit, paucis explicabimus.

Ac primùm variolas & morbillos minimè nouos

affectus

affectus eſſe cenſemus,cùm ab antiquiſſima cauſa, nempè ſanguinis materni impuritatibus oriantur; quàm cùm Arabes agnouerint,minimè nouũ morbum eſſe cenſuerunt. Si autem eorum temporibus primum graſſari cœpiſſent, illud ſpeciatim ab iis fuiſſe annotatum. Ac quanquam ab iis primùm exacta eorum deſcriptio tradita ſit. Hipp.verò & Galenus,aliique antiquiores vix de iis mentionem fecerint: arbitrari oportet, ideò peculiarem de iis tractationem à veteribus hiſce non eſſe inſtitutam, quòd ſint tantùm accidentia febribus ſynochis & maligni ſuperuenientia,& eruptiones criticæ,proprium & peculiare morbi genus minimè conſtituentes. Vel quòd in Græcia,propter aëris clementiam,ita leuis fuerit affectus,vt Medicorum curam non meruerit. Quemadmodum apud Indos Occidentales, propter ſummam aëris clementiam ita leuis eſſe conſueuerat, vt vix animaduerſus fuerit ante acceſſum Hiſpanorum in eas regiones. Poſtquam verò Æthiops quidam eò delatus variolis peſtilentibus corruptus eſt,communicata per contagium maligna & venenata qualitate,tam immaniter graſſari cœpit affectus, vt magna Indorum pars de medio ſublata fuerit. Cùm enim anteà impuritates illæ ex materno ſanguine relictæ,ob clementiam aëris à natura facilè diſcuti conſueuiſſent; accedente poſtmodùm venenatâ qualitate graues morbos effecêre.

Sanguinem verò maternum eſſe veram cauſam variolarum & morbillorum inde præcipuè colligitur,quòd ex hominum millibus vix vnum reperire liceat,qui ſemel ſaltem in vita hos effectus nõ patiatur. At morbus omnibus hominibus cõmunis à cauſa aliqua communi neceſſariò dependet:qualia ſunt generationis principia,ſemen nimirum & ſãguis maternus. At ſemen non poteſt eſſe cauſa variolarum & morbillorum,cum ab eo morbi hæreditarij & totâ vitâ perdurantes oriantur. Supereſt igitur,à ſanguine materno, quo nutritur fœtus in vtero, hos affectus prouenire. In illo enim quantùmvis puriſſimo quædam impuritates continentur,quæ partibus fœtus labem ſuam communicat; & illa labes partibus impreſſa maſſam ſanguinis inficit;eique,à cauſa procatarctica excitatæ,ebullitionem conciliat,cuius beneficio fit fermentatio & deputatio tum ſanguinis, tum ipſarum partium. Hoc docent Arabes luculento vini exemplo, quod dum adhuc recens & muſti naturam retinens in dolium mucidum, aut praua aliâ qualitate infectum infunditur, à dolio quidem malam illam qualitatem recipit. Dum veró per ebullitionem deputatur,non modò ſeipſum,ſed etiam dolium purificat. Iſta autem ebullitio,ſeu fermentatio vt plurimùm puerulis contingit,aliquando tamen grandioribus, & virilem ætatem adeptis; quia ſemper à cauſa aliqua externa commoueri ſolet,qualis eſt in primis certa aëris diſpoſitio huic morbo analoga. Vnde fit vt nunc variolæ, nunc morbilli graſſari ſoleant, quòd illa aëris diſpoſitio, nunc his, nunc illis ſit magis analoga.

Neque impuritates illæ ſanguinis materni ipſam matrem inficere poſſunt,in eaque ſimiles affectus generare; quamvis dictum fuerit ab Hipp.*l.de natura pueri*,tres eſſe partes in ſanguine,vnam puriſſimam, quâ nutritur fœtus: alteram impuriorem, quâ nutritur mater: & tertiam impuriſſimam,quæ in venis vteri aſſeruatur toto geſtationis tempore, & poſt partum per lochia expurgatur. Primò enim cùm mater habeat partes duriores & ſolidiores,eæ non tam facile recipiunt impreſſionem, quemadmodùm fœtus corpus tenellum atque molliſſimum deinde portio illa ſanguinis impuriſſima,quæ aſſeruatur in venis vteri & ſecundarium toto geſtationis tempore inficit in tranſitu ſanguinem, qui defertur per ea loca ad fœtus nutritionem,vnde fœtus contrahit malam qualitatem, quæ ſuo tempore cauſa eſt ebullitionis in ſanguine fœtus. At verò portio illa impuriſſima in dictis locis remanens non inficit corpus matris.

Præterea mirandum non eſt tandiu differri aliquãdo, eruptionem variolarum & morbillorum,vt in virili ætate nõnullos corripiant. Non enim ſubſtantialiter in corpore remanent impuritates illæ, vt multi exiſtimant: corrumperentur enim mora longiſſimâ & putredinem deterrimam acquirerent. Sed ab iis tantùm praua quædam qualitas partibus fœtus imprimitur, quæ tandem humorum partem aliquam inficiens,naturæ moleſtior redditur, quæ tunc temporis inſurgens, infectas illas humorum portiones ad cutem propellit.

Cùm autem in ſanguinis maſſa duplex, excrementum reperiatur, vnum craſſum, alterum verò, tenue ex craſſo variolæ generantur, ex tenui vero morbilli. Et licet vna eadémque ſit praua, & maligna qualitas, vtrúmque excrementum inficiens: attamen quia diuerſa eſt vtriuſque excrementi natura, diuerſa etiam eſt cauſæ externæ ad vtrumque analogia. Vnde fit, vt aliquando variolæ, aliquando morbilli populariter graſſentur.

Quamuis autem variolæ in toto corpore erumpere ſoleant,maiori tamen copiâ in facie,pedibus& manibus apparere conſueuerunt, cùm aliter euenire ſoleat in maculis purpureis quæ in febre purpurata contingunt: illæ enim in pectore & dorſo præcipuè apparent. Cuius differentiæ ratio inde deſumenda eſt,quòd cùm variolæ oriantur ab ebullitione ſanguinis,cuius beneficio ſit excretio ad cutem excrementi in eo latitantis,& praua qualitate affecti; hepar autem ſit ſanguinis fons & origo,ab eo præſertim talis expulſio dependet,at hepatis emunctoria ſunt facies, manus, & pedes: vndè fit, vt calidiori hepate præditi,faciei rubedine & puſtulis laborare calorémque intenſum in volis manuum ac pedum percipere ſoleant;eáque ratione maior fit expulſis ad eas partes. Contrà verò maculæ purpureæ in febre maligna apparentes,à corde præcipuè affecto oriuntur,ideoque circa partes cordi vicinas erumpunt, & præcipuè circa lumbos, quia in iis vena caua aſcendens, & arteria aorta cordi annexæ decurrunt.

Alia prætereà differentia inter variolas & maculas purpureas annotanda eſt,quòd nimirum variolæ& morbilli apparentes tertio vel quarto die à febris inuaſione,criticæ eſſe ſoleant, & vt plurimum ſalutares: maculæ verò purpureæ,etiam ſeptimo die apparentes,plerumque ſymptomaticæ ſint,&morbum reddunt deteriorem, cum aliter debere fieri videretur;morbus enim crudior eſt quarto die,quã ſeptimo. Huius tamen euentus ratio inde depromenda eſt,quod in variolis & morbillis plerumque febris incipit à ſummo vigore,ideò non ſolum tertio,aut quarto,ſed etiam primo & ſecundo die excretiones in ea verè criticæ poſſunt contingere. At febres malignæ ſegniùs progrediuntur, & principium earum ad ſeptimum plerumque extenditur: vnde eo tempore excretiones contingentes non poſſunt eſſe verè criticæ. Quòd verò variolæ & morbilli tam citò ad ſtatum preueniant,non autem febres malignæ;inde fit,quia febris variolarum & morbillorum à putredine leuiſſima, & ſanguinis ebullitione potiùs quam ab intenſa materiæ putredine proficiſcitur, eam ideò ceſſare facit natura mediante coctione ante dien ſeptimum, eò quòd leuiſſima ſit,& à facillimis cauſis orta. At in malignis febribus adeò eſt ingens, ac ſordida putredo,vt nec decima quarta die,& interdum vigeſima corrigi poſſit. Et ob id, maculis rumpentibus ante

id tempus exacerbatur; quia citra coctionem, & ſymptomaticè coacta fuit natura eas expellere.

Fit igitur expulſio variolarum & morbillorum per ſanguinis ebullitionem: Quæ quidem ebullitio, iuxta doctrinam Auicennæ, duplex eſt; vna perfectiua, altera verò corruptiua. Perfectiua, ſeu depuratiua ea eſt, in qua partes tantùm impuriores & excrementitiæ ſanguinis putreſcunt & à natura expurgantur, vt tota maſſa pura poſtmodùm relinquatur; & tunc variolæ fiunt ſalutares, quæ ſine vllo medico auxilio curantur. Corruptiua verò eſt, in qua non ſolùm partes ſanguinis excrem entitiæ, ſed etiam ſanguis ipſe ſincerus compu treſcit; vnde periculoſæ & lethales variolæ oriuntur, & pro maiori vel minori putredine, maioris vel minoris malignitatis participe, plures vel pauciores ſanguinis partes occupātis, maius vel minus periculum emergit. Talis ebullitio corruptiua, præcipuè contingit, dum epidemicè graſſantur iſti morbi, & à malignâ aëris conſtitutione excitantur, à qua humorum efferueſcentia, & maligna putredo ducitur, vnde variolæ multæ & periculoſæ generari ſolent, quæ aliquando peſtis prodomi & nuntij, iuxta Rhaſis ſententiam, eſſe conſueuerunt.

Inter morbos acutos recenſeri ſolent variolæ, & morbili, vt plurimùm enim intra quatuordecim dies terminantur. Duplex autem temporum ſeries à nonnullis ingenioſè ſtatuitur tempus nimirùm ebullitionis, & tempus eruptionis variolarum. Tempus ebullitionis quatuor,vt plurimùm diebus perficitur: ita vt primus dies principium ſtatuatur, ſecundus augmentum, tertius ſtatus & quartus declinatio: tunc enim febris & alia ſymptomata remittere ſolent. At principium exitus variolarum eſt ipſemet quartus dies augmentum ad ſeptimum protrahitur, ſtatus ad vndecimum, declinatio verò ad decimumquartum, quo tempore variolæ exſiccantur. Non raro tamen ad vigeſimum vſque protrahitur variolarum exſiccatio.

Differentiæ variolarum & morbillorum deſumuntur, vel à ſubſtantia, ratione cuius aliæ ſunt magis, vel minùs pituitoſæ, ſanguineæ, bilioſæ, aut melancholicæ, vel à quantitate ratione cuius dicuntur maiores aut minores, plures aut pauciores, profundæ aut ſuperficiariæ; vel à qualitate, ratione cuius aliæ rubicundæ, aliæ albæ, ſubflauæ violaceæ, liuidæ, nigræ pro diuerſitate humorum, ex quibus componuntur; vel à tempore, ratione cuius aliæ citò, aliæ tardè erumpunt, aliæ citiùs, aliæ tardiùs ſuppurantur, aut diſſoluuntur vel à loco, ratione cuius aliæ cutem tantum occupant, aliæ etiam partes internas inuadunt, vt fauces,pulmones, inteſtina, iecur, lienem,reliquàque viſcera.

Diagnoſis dirigenda eſt, vel ad effectum iam præſentem, vel ad eundem imminentem. Variolæ & morbilli iam præſentes, cum ſenſibus pateant, no aliis ſignis indigent.Imminentes verò ſequentia ſigna indicant.

Dolor capitis cum pulſationis ſenſu in fronte & temporibus: Somnolentia grauis: Terrores in ſomno; Deliria interdum tremores & connulſiones: Sternutatio: Pandiculatio frequens: Raucedo, Tuſſis, Spirandi difficultas. Calor, rubor & punctionis ſenſus in toto corpore. Dolor dorſi, qui aliquando ſolus, aut cum paucis aliis ſymptomatis in febre ſynocho apparens, variolas imminentes ſignificat. Cum enim per dorſum ferantur vena & arteria magna, in quibus ſanguis ebulliens malignus acrus vapores ad neruos,& membranas vicinas emittit, neceſſe eſt dolôres in iis, partibus præcipuè percipi.Magna anxietas, & inquietudo. Lachrymæ inuoluntariæ; Oculorum ſplendor & pruritus: Tumor faciei cum aliquo rubore. Vehementia ſymptomatum ab initio, vt morbus ſtatim vigorem attigiſſe videatur.

Quæ omnia fiunt vel à vaporis multis & craſſis, per ſanguinis ebullitionem in caput, diaphragma, aliáſque partes tranſmiſſis;vel ab ipſa variolarum materia, tam ipſas partes inuadere incipiente; vel à fluxione caloris vi excitata humores in cerebro colliquantis.

Maximi eſt momenti imminentes variolas prævidere; ſed multò maioris, earum euentum prædicere, quam ſequentia ſigna prognoſtica indicabunt.

Ac primùm ſalutares eſſe ſolent variolæ, quæ citò, & facilè exeunt, ac breui ad maturitatem perducuntur.

In quibus febris leuis eſt, ſine magnis ſymptomatis, quæ poſt exitum variolarum ceſſat, aut admodùm imminuitur. In quibus vox libera eſt, & reſpiratio facilis.Variolæ primùm rubræ, & albæ, molles,diſtinctæ,paucæ,rotundæ,faſtigiatæ, ſolam cutem,non autem partes internas afficientes, ſalutares eſſe conſueuerunt.

Omnia prædicta ſigna,materiæ morbificæ paucitatem, obſequium, benignitatem, & naturæ robor, validè eam expellentis,ſignificant.

Contra verò periculoſas, aut lethales variolas oſtendunt, febris ingens & non imminuta poſt eruptionem variolarum; ſignificat humores malignos & venenatos non fuiſſe ſufficienter ad cutem expulſos,ſed maximam eorum partem adhuc in venis reſtitiſſe. Anxietas & inquietudo magna; ab iiſdem humoribus in venis ebullientibus.Difficultas ſpirandi, quæ ſignificat puſtulas, aut apoſtema in pulmonibus, aut anginam, aut virium lapſum. Scitis ingens, quæ internum Incendium indicat: & ſi cum ea anguſtia reſpirationis augeatur, mors in propinquo eſt. Alui fluxus, aut dyſenteria, quæ ſignificat humores malignos ad interiora recurrere, motu omninò contrario naturæ motui, atque adeò lethali. Ideò ex iis, qui huiuſmodi alui fluxu poſt eruptionem variolarum corripiuntur, pauciſſimi euadunt.

Vrina ſanguinea lethaliſſimum eſt ſignum;tum etiam ſi per aluum ſanguis purus & ſincerus reiiciatur. Interdum etiam per nares, gingiuas, aliáſque corporis partes fiunt excretiones ſanguineæ, quæ lethales eſſe conſueuerunt. Significant enim ſummam ſanguinis acrimoniam atque malignitatem: quæ naturam vehementer irritat, & ad præpoſteram illius excretionem compellit.

Peſſimæ etiam ſunt variolæ tardè apparentes, quæ materiæ contumaciam, aut naturæ imbecillitatem ſignificant. Multæ, magnæ, duplices & continuatæ, eiuſdem materiæ quantitatem nimiam oſtendentes. Duræ, eiuſdem materiæ craſſitiem, & incoctibilitatem indicantes. Depreſſæ, expultricis imbecillitatem ſignificantes: eæque deteriores ſunt, ſi in earum medio macula nigrà appareat, quæ malignitati inſigni atteſtatur. Virides,liuidæ,& nigræ,quæ ex bile porracea, vel atra generantur.

Omnium peſſimæ, quæ vbi egreſſæ ſunt, conſeſtim euaneſcunt, & tumor partium remittitur; ſignificant enim humorum retroceſſum ad interiora,& eorum,quibus iſta retroceſſio contingit,nullus euadit, ſed vt plurimùm intra viginti quatuor horas pereunt.

Periculoſę etiā ſunt,quādo maculæ febri purpuratæ familiares,illis permiſcētur:præcipuè ſi maculæ illæ

illæ liuidæ, vel nigræ fuerint. Significant enim non ſolùm leuem illam putredinem, quæ ex ebullitione ſanguinis in variolis ſolet contingere:ſed etiam intenſam illam & profundam (vt vocant) putredinem adeſſe, ex qua maius multò ægrotanti impendet periculum.

Fæces, aut vrinæ in variolis liuidæ, aut nigræ, magnum in hoc morbo portendunt periculum: ſignificant enim humorem atrabilarium in venis redundare, & totam maſſam humorum inficere.

Curatio variolarum & morbillorum quatuor indicationibus perficitur. Quarum prima verſatur in humorum quantitate peccantium euacuatione. Secunda in motu naturæ, ſeu variolarum expulſione adiuuanda. Tertia in malignæ & venenatæ qualitatis oppugnatione. Quarta denique in ſymptomatum correctione. Quæ omnia vt commodè perficiantur, primùm idonea victus ratio inſtituenda eſt, quæ eadem eſſe debet, quæ in febrium putridarum curatione fuit propoſita: nonnulla tamen peculiariter aduertenda ſunt.

Primò vt æger in loco calidiuſculo detineatur, quo cutis pori aperiantur, & variolarum eruptio adiuuetur. Ideò detinendus eſt in cubiculo benè clauſo, quod aër frigidus nullo modo ingrediatur. Multi enim pueri, benignis alioqui variolis laborantes, frigidioris aëris appulſu de medio ſublati ſunt, repercuſſa nimirùm materia morbifica ad interiores partes. Eadémque ratione veſtibus moderatè contegendi ſunt; ita tamen vt aëris caliditas, aut integumentorum pondus febrilem ardorem non intendant. Dicta tegumenta ex pannis rubris plerúmque concinnari ſolent, quia analogiâ quadam ſanguinem ebullientem ad exteriora mouere creduntur. Solent etiam multi ouem, aut veruecem in cubiculo, vel etiam cubili detinere, quòd illa animalia venenatam labem facilè recipiant, & in ſe attrahant; vnde ægris leuamen aliquod emergere poteſt.

In potu decoctum hordei, vel radicis acetoſæ, vel decoctum raſuræ eboris, aut cornu cerui vtiliter vſurpari ſolet, præcipuè in principio, & dum febris eſt vehemens. Si verò non ita incandeſcat, decoctum hordei & caricarum erit vtiliſſimum, vtpotè humores ad cutem efficaciter expellens; eóque vtebantur paſſim Amatus & Foreſtus cum fœlici ſucceſſu.

Præterea ſomnus cum toto morbi decurſu moderatus eſſe debeat, in augmento tamen cùm puſtulæ erumpunt, diuturnior noxius eſt, & ſatius eſt plus ſolito vigilare.

Vt igitur indicationes prædictæ impleantur, à venæ ſectione inchoanda curatio eſt, (ſi ſanguis aliquatenùs redundet, ætáſque ægrotantis ferre poſſe videatur) eáque quamprimùm celebranda. Si tamen Medicus primo morbi die non fuerit vocatus, vtiliter nihilominùs ſanguinem detrahet ante eruptionem variolarum, vel dum adhuc paucæ apparent; quòd tempus vulgò vſque ad quartam diem extendi conſueuit, à febris inuaſione. In quo tamen cautio diligens neceſſaria eſt. Si enim puſtulis erumpere incipientibus, febris imminutio, & ſymptomatum remiſſio ſubſequatur; ſatius eſt totum negotium naturæ benè operanti relinquere, quæ totam materiam morbificam ad cutem ſufficienter expulſura eſt. Tum venæ ſectio neceſſaria non eſt, cùm experientia doceat, infinitos pueros benignioribus variolis laborantes, neque plethorâ oneratos, ſine ſanguinis detractione fœliciter curari. Quin potiùs aliquando in dicto caſu phlebotomia noxam inferre poterit, cùm variolarum expulſio fieri ſoleat per ebullitionem ſanguinis: quæ ſi leuis ſit, à ſanguinis detractione multùm imminuetur, ſicque inſufficiens euadet ad ſanguinis maſſam ab impuritatibus perfectè depurandam. Contrà verò ſi erumpentibus variolis febris intenſior, anxietas, difficultas ſpirandi, lotium craſſum & rubrum, aliáque ſymptomata maiora appareant; ſignum eſt naturam nimio humorum onere premi, eáſque non poſſe conuenienter regere; ideò phlebotomiam eſſe neceſſariam, vt detractâ portione oneris, reliquum à natura faciliùs expellatur. Vno verbo, in ebullitione merè perfectiua, ſeu depuratiua, ſanguis detrahendus non eſt, in corruptiua verò venæ ſectio maximè neceſſaria eſt, etiam in ea quæ minoris malignitatis eſt particeps, cuius gradus ſuprà fuerunt expoſiti. Ita autem neceſſaria eſt phlebotomia in periculoſis variolis, in quibus ebullitio corruptiua fieri conſueuit, vt tenellula puerorum ætas illam non impediat. Vſus enim inualuit, vt in quarto, & non rarò tertio ætatis anno miſſio ſanguinis vſurpetur. Pariſienſes Medici in teneriori ætate, & lac ſugentibus pueris à venæ ſectione non abſtinent. Quod tamen ægerrimè admittit tenellula natura, leuiſſimum lactis alimentum & copioſus per cutem effluxus. Neque vllius è ſapientibus ſcriptoribus patrocinio defendi poteſt noua hæc mittendi ſanguinis licentia.

In paulò grandioribus pueris vnica phlebotomia interdum non ſufficit; ſed illa erit iteranda, ſi febris intenſa perſeueret; vel delirium, aliúdve graue ſymptoma vrgeat, ſanguis denuò mittendus eſt, & ægri tractandi, vt febre continua putrida laborantes.

Si ſuſpecta ſit venæ ſectio, propter ætatem tenellam, vel quòd tempus idoneum iam tranſactum fuerit; ſanguinis redundantia auferri poterit cucurbitulis ſcarificatis, dorſo, ſcapulis, & femoribus admotis, quæ etiam in ſtatu morbi conferre poterunt; cùm motus naturæ à centro ad circumferentiam per eas adiuuetur. Cauendum autem in puerulis, ne profundiores fiant ſcarificationes: Contingit enim aliquando, vt penitiùs adacto ſcalpello ab imprudenti chirurgo, ſanguis feruidus & ebulliens, venulis diuiſis, eo impetu per vulnuſcula effluat, vt difficili negotio cohiberi poſſit.

Purgatio in hoc affectu ſuſpecta eſt. Fit enim motus motui naturæ contrarius, nempè à circumferentia ad centrum, & quibuſcumque variolis laborantibus alui fluxus contingit, retroceſſio variolarum repentina, & mors vtplurimùm conſequitur, vt in prognoſi notaui. Aduerte tamen, vtiliſſimè non rarò purgationem inſtitui ante eruptionem variolarum, & antequàm febris incandeſcat, quando ſcilicèt pueri ſunt veluti in ſtatu neutro decidentiæ. Tunc enim ſi abundet cacochymia vtiliter ea purgatione imminuitur, vt natura poſtmodùm alacriùs expulſionem moliatur. At variolis apparere incipientibus, purgatio futura eſt pernicioſa. Tum etiam, ſi maxima vigeat malignitas, vt in conſtitutione epidemica, quando plurimi pueri ex eo morbo intereunt, ſatius eſt omninò à purgatione abſtinere, quia in morbis valdè malignis & peſtilentibus, purgatio in principio morbi inſtitutà valdè noxia eſt. Ex blandis autem medicamentis componenda ſunt purgantia, rhabarb. ſcilicèt caſſia, manna, tamarindis, & ſyrupo roſaceo.

In morbi decurſu, ſi aluus aſtricta ſit, ſollicitari blandiſſimè, non autem irritari poterit; idque ſuppoſitorio ex ſolo melle ſine ſale confecto; vel enemate ex iuſculo, aut lacte, aut decocto hordei, paſſularum, & liquiritiæ, cum ſaccharo & vitellis ouorum.

Poſt venæ ſectionem, aliáſque euacuationes (ſi neceſſariæ fuerint) variolarum expulſio adiuuanda eſt, non ſolùm remediis ſpecificis humores, ad cutem propellentibus, ſed etiam diaphoreticis, & alexipharmacis, præſertim ſi variolæ epidemicæ, & ſummæ malignitatis periculum portendant.

Vulgariſſimum eſt, & à Rhaſi, Auicenna, totáque Arabum

Arabum familia commendatum ad cutem propellens medicamentum; quod etiam à potiſſima recentiorum parte vſurpatur, iuxta Auicennæ deſcriptionem quod ſic habet.

℞. Ficuum pinguium Vnc. vij. lentium excortic. Drach. ij. laccæ ʒ. ij. ß. gummi tragacanthi & ſeminis fœniculi, an. Drach. ij. Coquantur in ℔. j. ß. aquæ fontis, donec redeant ad tertiam partem. Detur in potu de ea. Rhaſis addit prædictis ſimplicibus croci gr. xv. paſſular. ʒ. v. quia crocus aperit & corroborat, paſſulæ hepar firmant. Tragacanthum verò licèt incraſſet & aſtringat, ideò reliquis miſcetur, vt nimiam ſanguinis ebullitionem probibeat.

Lentes à quibuſdam neotericis reiiciuntur, quòd aſtringendi facultate præditæ ſint, atque adeò variolarum eruptionem impediant. Sed non temerè reiiciẽda eſt tot, tantorúmque Medicinæ procerum autoritas; quin potiùs ſtatuendum eſt, ſumma cum ratione, lentes excorticatas, vel leuem ebullitionem paſſas huic compoſitioni addi; vt nimirùm ſuâ aſtringendi & incraſſandi vi ferniorem nimium humorum coërceant, eorúmque impetum in aliquam partem nobilem prohibeant. In quem finem etiam tragacanthum additum eſt, vt anteà monui. Hoc deſumitur à Galeno, qui 1. *de aliment. facult. cap.* 18. lentes bis coctas partes naturales roborare, & aſtrictione qua pollent, ventris fluxum cohibere docuit. Illæ igitur præſcribi, vel omitti à Medico curante poterunt; provt maior, vel minor attenuandi, & humores ad cutem propellendi neceſſitas vrgere videbitur. Si enim materia ſubtilis fuerit, & magna ebullitio fiat, vtiliter lentes præſcribi poterunt, ad intentiones prædictas. Si verò materia craſſa videatur, quam natura ſegniter ad cutem propellat: tunc illæ erunt omittendæ, imò & tragacanthum, & reliqua attenuantia ac diaphoretica ſolùm permiſcenda. Vnde patet, remediorum formulis ab Auctoribus propoſitis non eſſe arctè inſiſtendum; ſed in variis caſibus variè eſſe immutandas. Pro exemplo ſit formula ſequens, partim ex ſimplicibus prædictis, partim ex aliis diaphoreticis & malignitatem oppugnantibus compoſita; quæ ægrotantibus plerumque variolas patientibus in expulſionis conatu multùm conferre poterit.

℞. Rad. fœnic. & acetoſ. ana ℥. j. raſuræ cornu cerui ℥. ß. fol. ſcabioſæ, ſcordij & hyperici, ana M. j. ficuum pinguium par. iij. gummi laccæ ʒ. iij. ſem. napi & card. bened. ana ʒ. ij. lentium excort. ℥. ß. gummi tragacanthi ʒ. j. ß. Coquantur ad ℔ j. ß. De colatura cape ℥. iij. ſyrudi de limon. ℥. j. Miſce Fiat iulep. Detur bis, aut ter in die.

Si malignitas maximè vrgeat, vt vulgò in variolis epidemicis fieri ſolet, alexipharmacis præcipuè inſiſtendum eſt. Sícque ea omnia, quæ in febribus malignis à nobis propoſita ſunt, hîc conuenire poterunt, habitâ virium, ætatiſque ratione. Et inter alia frequenter vſurpari poterunt, confectio de hyacinth. lapis bez…icus; puluis ex corallis, margaritis, raſura cornu cerui, lapide bezoardico; oleum ſcorpionum, Matthioli, aliáque, quor… vtendi modus è capite præcedenti deſumi poterit.

Neque omittenda ſunt vires inſtaurantia, tam interna, quàm externa, à præcedenti etiam capite repetenda, & à prudenti Medico opportunis temporibus vſurpanda.

Aduertendum autem eſt diligentes, ea medicamenta, quæ variolarum expulſionem adiuuant, in omnibus ægrotantibus non eſſe vſurpanda. Interdum enim tanto impetu erumpunt, vt earum motus aliquantiſper cohibendus ſit: maxima enim ebullitio & feruor ſanguinis immodicus niſi temperentur, ad exitum ægrotantes perducere conſueuerunt; ideò frænantibus & modicè refrigerantibus tunc temporis vti conuenit. Pro exemplo iulepus in hunc modum componi poterit.

℞. Hordei integri P. j. rad. pentaphylli & tormentillæ, ana ℥. j. fol. acetoſ. endiu. & oxytriphylli, ana M. j. lentium excort. ℥. ß. gummi tragacanth. ʒ. j. Coquantur ad ℔. j. In colatura diſſolue ſyrupi limon. aut granator. ℥. iv. Fiant iulepi pro iv. doſibus, bis in die ſumendi.

Amatus Luſitanus *curat.* 18. *cent.* 3. exemplum proponit huiuſmodi variolarum, à feruidioribus humoribus productarum, & ſolis refrigerantibus atque incraſſantibus curatarum. Quod hîc ad verbũ ſubnectere libuit, vt tyronibus appareat, quibus in caſibus curatio maximè varianda ſit. *Puer*, inquit, *Altaraſij, variolis corripi cœpit, ex quibus nonnullæ ita percurrebant, vt miſerum corpuſculum intra duos dies ferè totum excoriatum reliquerint: ſerpebant quippe, ac cutem tantùm exanthemata excoriabant; quæ aliis quoque eueniſſe puerulis obſeruaui. Contra quæ ſic orſus ſum. Primò cùm materia hæc plus iuſto ſubtilis eſſet, eam obtundere conati ſumus; nec tantùm eam, verùm etiam iecinoris & membrorum internorum malam qualitatem infringendo, ne de nouo altera gigneretur. Sed id refrigerantibus complebamus medicamentis, vt ſyrupo roſato, de cichorea ſimplici, de endiuia, de violis, adiectis ſimilibus aquis. Exteriùs verò iecur ex ſantalino vnguento illinebatur. Sed victus ad id multum faciebat, qui ad frigidum cum humiditate declinabat. Quibus omnibus materia craſſior eſt reddita, & variolæ craſſæ & amplæ apparere cœperunt.*

In potu verò ordinario præſcribatur decoctum hordei & radicum acetoſæ. Eáque remedia continuanda erunt, donec feruor ſeſe aliquantulùm remiſerit: poſteà verò ea quæ expulſionem promouent, erunt vſurpanda, ſi natura eorum auxilio indigere videantur.

Hæc ad directam variolarum curationem poſſent ſufficere. Sed quia illæ plurimis partibus tam internis, quàm externis grauem noxam inferre poſſunt, earum præcautioni & curationi incumbendum eſt.

Internæ partes præſeruari maximè poſſunt decocto lentium, laccæ & tragacanthi ſuprà deſcripto. Siquidem lacca iecur & lienem tuetur, lentes inteſtina, tragacanthum pectus.

Peculiariter verò pulmonem defendunt conſeruæ roſar. violar. ſyrupus iuiubinus, violaceus, myrtinus, de roſis ſiccis, de papauere, tum etiam eclegmata ſequentia.

℞. Conſer. roſar. ℥. j. ß. ſucci expreſſi ex lentibus tertiò elixis ʒ. vj. ſemin. papau. alb. ʒ. ß. gummi tragac. ℈. j. Cum ſyrupo de roſis ſiccis fiat looch.

Vel iſtud Auicennæ, quod à Guainerio & Foreſto laudatur.

℞. Lentium excorticatar. & ſubtiliſſimè tritarum ʒ. iij. ſemin. papau. albi ℥. j. conſer. roſar. ℥. ij. iulepi roſac. q. ſ. Fiat looch.

Vel ex ſolis ſyrupis tale lambitiuum componi poterit.

℞. Syrupi violac. iuiubin. & de roſ. ſic. ana ℥. j. ſyrupi de papau. ℥. ß. Miſce. Vtatur frequenrer ex cochleari, ſenſim lambendo.

Si verò iam præſens fluxio in pulmonem irruat, & raucedinem ac ſuffocationem inducat; non ſolùm remediis prædictis cohibenda erit, ſed etiam reuellenda per cucurbitulas; tum ſiccas, tum ſcarificatas; & venæ ſectionem, ſi cætera conſentiant. Prætereà in potu exhibebitur decoctum hordei, iuiubarum & liquiritiæ, & looch ſequens in vſum vocabitur.

℞. Sem. alth. melon. cucumer. & papau. alb. ana ʒ. ij. paſſular. mund. & iuiubar. ana par. iiij. Coquantur ad ℔. j. In qua diſſolue conſer. roſar. & violar. ana ʒ. ß.

℥.ß pulUer.elect.diatragac.frigidi ʒ.iij. ſacchari candi & roſac.ana q.ſ. Fiat looch.

Fauces & guttur defendi poterunt, antequam variolæ erumpant, ſequenti gargariſmate.

♃. Hordei mund. P.j. folior. plantag. M. ij. roſar. rubr. P. j. balauſt. ſem. ſumac. ana ʒ. ij. Bulliant in aquæ ℔. ij. ad tertiæ partis conſumptionem. In colatura diſſolue ſyrupi de moris & granat.ana ℥.j. Miſce. Fiat gargariſma.

Si tenella puerorum ætas gargariſmatis vſum non permittat, fiet lambitiuum ex ſyrupo mororum, granat.de roſ. ſic. vel ſolis, vel cum aqua plantaginis & roſarum permiſtis, quod frequenter exhibetur ex cochleari. Quibus ſi fluxio cohiberi nequeat, ob nimiam illius copiam, vnde ſuffocationis periculum immineat; ea quæ vias laxant,& excretionem iuuant, vſurpanda erunt, in hunc modum.

♃. Mucilag.ſem. pſyllij, & olei amygd. dulc. recentis, ana Vnc.j.ſem.ſacchari albiſſ. Vnc. ij. Miſce. Fiat lambitiuum, ſingulis horis exhibendum.

Si ex fluxionis acrimonia, aut copia variolarum; vlcus in faucibus gemitum fuerit: aquâ hordei cum melle roſaceo, vel aquâ aluminoſâ detergendum eſt. Etſi in corruptionem vergat, Ægyptiaci tantillum prædictis erit admiſcendum.

Inteſtina præſeruabuntur iiſdem remediis, quæ ad pulmones præſeruandos fuère propoſita. At ſi iam præſens alui fluxus, vel dyſenteria vrgeat; primùm detergentia & lenientia remedia, poſtmodùm verò aſtringentia, vſurpanda ſunt. Sicque parabuntur clyſteres ex lacte chalybeato, ſaccharo & vitellis ouorum: mox ex decocto hordei & roſar. rubr. cum oui vitello, ac tandem ex decocto plantag. centinodiæ,& prunellæ, aliiſque ex curatione dyſenteriæ deſumendis. Aduertendum autem, alui fluxum non rarò in pueris variolis laborantibus, à lumbricis excitari,eúmque toto ferè morbi decurſu perdurare, vnde vitæ periculum imminet; quia expulſio variolarum impeditur, aut imminuitur. Idque facilè dignoſcitur ex deiectionum craſſitie ac viſcoſitate, & colore griſeo, vel albicante: tunc enim lumbricos enecantia exhibenda ſunt, & clyſteres dulces iniiciendi.

Renes etiam interdum afficiuntur & exulceratio-nem patiuntur, vnde ſanguinis mictus exoritur. His confert emulſio ſem. frig. maj. cum trochiſcis alkekengi, de carabe, aliáque in mictus ſanguinis curatione propoſita.

Inter partes externas oculi maximè à variolis præſeruandi ſunt. Cùm enim molli & humidâ ſubſtantiâ præditi ſint, variolarum materia facilè ad eos propellitur, vnde grauiſſima mala incurrunt, & interdum viſus prorsùs deſtruitur.

Antequàm igitur variolæ erumpant, aut dum erumpere incipiunt, illinendi ſunt oculi omni horâ, aqua plantag.& roſar.in qua tantillũ croci diſſolutũ ſit; vel collyrio ſequenti,quòd efficaciùs præſeruat.

♃. Aquæ roſar.& plantag.ana Vnc. j. ſem. pulUer. ſem.ſumac. Drach.ij. Infundantur parùm, & calidè. Colentur cum multâ expreſſione. Colaturæ adde camphoræ ℈.ſem.croci gr.v.Fiat collyrium.

Adhuc efficaciùs erit, ſi loco aquarum, ſucci centinodiæ & burſæ paſtoris depurati, cum reliquis permiſceantur.

Si verò intra oculum ipſum puſtulæ ſuboriri videantur, ſanguis columbinus frequenter inſtillandus eſt, vt earum reſolutio citò promoueatur. Tum etiam collyrium ſequens vſurpandum.

♃. Aquæ roſar. Vnc.ij. aquæ euphraſ. Vnc. ſem. trochiſ.alb.Rhaſ.Drach.j.tuthiæ præparatæ ℈.j. camphoræ gr.v.croci gr.ij. Fiat collyrium, quo cùm tenui linteo oculi ſæpè illinantur.

Oculi verò ita intumeſcentes, vt aperiri nullo modo poſſint, frequenter abluendi ſunt decocto ſem. lini, fœnugr. cydonior. maluæ; ſicque tumor ſubſidebit, & oculi aperientur. At ſi oculis apertis nebulæ in iis appareant, ſaccharo cando in tenuiſſimum pollinem redacto abſtergendi ſunt.

Ac tandem ſi oculi exulcerentur, collyrio ſequenti curabuntur.

♃. Ceruſſæ lotæ ʒ.iij.ſarcocollæ ʒ.j.gummi tragacanth.℈.j.opij gr.ij. Cum mucilagine tragacanth. extracta cum aqua plantag. fiant trochiſci, qui diſſoluantur in lacte muliebri, vel aqua roſac ad vſum: & in cæteris procedendum, vt in curatione vlcerum oculorum fuſiùs à practicis docetur.

Ad nares præſeruandas acetum ſæpè olfaciendum eſt. At efficacius operabitur collyrium ex ſucco polygoni & burſæ paſtoris, ſemin. ſumach, & camphora ſuprà laudatum, quo intincta turunda, ſæpè in nares erit immittenda. Si nihilominus variolæ intra nares adnaſcantur, illæ citò in cruſtas abeunt, quæ oleo amygd. dulc. frequenter erunt illinendæ, vt breui decidant. Ac denique ſi exulceratio contingat,linimento ex oleo de vitellis ouorum, & ſucco plantag. in mortario plumbeo ſubactis, tractanda erit.

Ad faciei cuſtodiam, nonnulli eam aquâ roſaceâ, aliiſque aſtringentibus abluunt. Quod mihi probari non poteſt: ſiquidem maxima impuritatum portio ad faciem propellitur. Illius enim cutis, laxa & mollis, excrementis recipiendis maximè idonea eſt. Quamobrem ſi impuritates illæ, quæ à natura ad faciem amandantur, ab ea repellantur, intùs retentæ grauem noxam inferre poterunt; atque ita naturæ motus neutiquam impediendus eſt. Sed huic tantùm muneri incumbere debet Medicus, vt impediat, ne in facie germinantes variolæ, foueas & cicatrices relinquant, à quibus facies deturpari non rarò conſueuit. Id verò vtiliter præſtabit, ſi cum variolæ iam maturuerunt, & in medio albicantes eminent, (quod circa nonum morbi diem ſolet contingere) oleo amygd. dulc. recenter ſine igne expreſſo, cum penna illinantur bis in die, vſque ad cruſtarum caſum. Hoc enim remedio temperatur bilis acrimonia, maturatio acceleratur, & cruſtularum caſus promouetur; quæ alioqui adhærentes cutem profundiùs exulcerant, ob pus ſubtùs deliteſcens. Oleum nucum recenter & ſine igne extractum, cum aquæ roſac. pari quantitate ſubactum ad formam linimenti, ad eundem vſum præſtantiſſimum eſt.

Si ob neglecta prædicta remedia, vel inſignem variolarum malitiam veſtigia & cicatrices remaneſit illarum reparationi ſedulò incumbendum eſt. Quod tamen integrè obtinere difficillimum eſt; quamvis plurimi in eo multùm deſudarint, in gratiam virginum & mulierum, quæ pulchritudinis conſeruandæ ſtudioſiſſimæ ſunt. Ex infinitis autem remediis, quæ ad hanc rem ab Auctoribus deſcripta reperiuntur, nos ſelectiora tantùm proponemus.

Ac primùm oleum ex vitellis ouorum cutem nutrit atque generat, ideò cicatricibus implendis maximè idoneum eſt.

Seuum veruecinum recens liquatum & pennâ inunctum, ad idem eſt efficax.

Maximè verò reparantur fœda variolarum veſtigia, ſi aquâ mille florum, ſeu è ſtercore vaccino, menſe Maio deſtillatâ abluantur, & poſteà axungiâ humanâ inungantur.

Foreſtus vnguentum ſequens valdè prædicat.

♃. Olei amygd. dulc. liliorum albor. ana Vnc. j. pinguedinis capi Drach.iij. puluer.radic.pæoniæ, ireos Florent. & lithargyri auri, ana Scrup. ſem. ſacchari candi Scrup. j. His omnibus in calido mortario benè miſtis, & per linteum expreſſis, inunge dicta loca manè & ſerò. Poſteà verò aquâ è pedibus vitulinis deſtillata benè abluantur, in cuius defectu aqua mille flor. vſurpari poterit.

Neque

Neque prætermittendum eſt, quod à multis practicis docetur, vt nimirùm variolæ ad maturitatem perductæ acu perforentur aureâ, vel argenteâ, ne pus diutiùs moram trahens in parte cicatrices relinquat. Quod tamen ferè iam obſoletum eſt, cùm experientia docuerit, variolas perforatas tardiùs curari, & cruſtas diutiùs retinere, ob caloris natiui imbecillitatem, quæ à perforatione parti inducta eſt, vnde cicatrices fœdiores relinquuntur. Itaque ſatius eſt ab hac perforatione abſtinere, & puris euacuationem ſoli naturæ relinquere.

Pro huius curationis coronide, affectuum variolis ſuperuenientium, pruritus nempè & exulcerationis, therapia ſubnectenda eſt.

Ac primùm in eruptione variolarum, aut dùm matureſcere incipiunt, ingens dolor, vel pruritus interdum ægrotantes affligit; præſertim verò in plantis manuum & pedum, eò quòd denſior in iis partibus cutis eruptionem prohibeat.

Cui ſymptomati medeberis, ſi partes illas in aqua calida detineas, vel decocto emolliente diutius foueas. In facie verò cùm ingens adeſt pruritus, quo ægri eam ſcalpere coguntur, vnde fœda illius detur patio, & inſignes cicatrices emergunt; ſequenti remedio vtere.

℞. Fol. parietar. M.j. flor. chamæmel. & melilot ana P.ſem. Decoquantur in aquæ ſcabioſæ ℔.j. Colaturæ adde aquæ caprifol. Vnc. iij. Colaturâ calidâ madefiant ſæpè variolæ prurientes cum bombace, aut linteo tenui.

Vlcera verò, quæ ex malignis & exedentibus variolis oriuntur, curanda ſunt vnguento albo Rhaſis camphorato, vel vnguento de plumbo, in hunc modum compoſito.

℞. Plumbi vſti ℥. ij. lithargyri ℥. j. ceruſſæ lotæ aceti, ana ℥.ß. olei roſat. ℥.iij. mellis roſac. ℥. j. vitellos ouor. num.iij. myrrhæ Vnc. ſem. ceræ q.ſ. Fiat vnguentum.

FINIS.

INDEX

Locupletiſſimus rerum omnium, quæ in hoc opere Practico continentur.

Primus numerus paginam, ſecundus columnam denotat.

A

ABDOMINIS muſculorum inflammatorum ſigna. *pag.*184.*col.*1
Abortus ſæpe per phlebotomiam in grauidis præcauetur. 274.1.& 2
Abortus quid. 275.1. cauſæ internæ & externæ. 275.2.& 276.1
Abortus gemellorum cur frequentior. 275.2
Abortum cur indicet mammarum extenuatio. 276.1
Abortum cur efficiat teneſmus. 275.2
Abortus futuri ſigna. 276.1. imminentis ſigna. ibid.
Abortus periculoſior quam verus partus. ibid.
Abortus quamplurimas mulieres ſteriles efficit. ibid.
Abortus menſtruis parcius fluentibus cur conferat. 276.2
Abortum quæ ſymptomata,& morbi ſequantur. ibid.
Abortus curatio in præſeruatione conſiſtit. ibid.
Abortum quæ impediant vi ſpecifica. 277.2
Abortum coïtus ſæpe procurat. ibid.
Abortus imminentis curatio. ibid.
Abortus cur magis contingat primis & vltimis geſtationis menſibus. 275.1
Abſinthij ſale cum ſucco limonum vomitus in febre maligna curatur. 341.1
Abſinthij vſus in tertiana intermittente longiori. 317.2
Abſinthij decoctum cum ſenna in quartana vtiliſſimum. 322.1
Abſinthij Pontici conſerua nonnulli hydropici curati. 196.2
Abſinthij ſuccus vel decoctum in melancholia hypochondriaca laudatur. 204.2.& 205.1
Acetum non permiſcendum medicamentis ſomnum conciliantibus. 27.2
Acetum commendatur in affectibus lienis. 199.2
Acida in bilioſis febribus cur vſurpanda. 310.2
Acida humorem melancholicum fermentare creduntur. 321.1
Acida & acuta appetere quam res abſurdas in pica melius. 134.1
Acidus ructus cur dyſenteriæ longæ ſuperueniens ſalutaris. 136.2
Acida quibus morbis non conueniant. 308.2
Acidis amara dulcificantur. 310.2
Acida cur febribus peſtilentibus conueniant. 333.2
Adnatæ tunicæ affectus. 51.1. vlcera. 57.2
Ægylops & Anchylops in quo differant. 59.1
Ægylops cum inflammatione & ſine inflammatione. 59.1.& 2. curatio. ibid.
Aër qualis eſſe debeat ad curationem frigidæ & humidæ cerebri intemperiei. 2.2
Aëris Aquilonaris incommoda. 3.1
Aër nocturnus cerebro frigido & humido inimicus. ibid.
Aër in febribus quomodo refrigerandus. 308.1
Aër ambiens peſtilentium febrium præcipua cauſa. 327.1
Aër à quibus cauſis vitioſus euadat. 327.1
Aëris in primis qualitatibus exceſſus, quomodo ſit cauſa febris peſtilentis. ibid.1.2
Aër quomodo alteretur ab influxu ſyderum. ibid.2
Aër in conſtitutione peſtilenti quomodo corrigendus. 333.2
Aëris in aure implantati motus cauſæ. 66.1.2
Aëris peculiari vitio dyſenteriæ epidemicæ excitantur. 161.1
Aër frigidus an hecticæ febri conueniat. 302.1
Agaricus ſpecificus ad abſceſſum in angina rumpendum. 96.2
Albugo,ſeu leucoma,quid. 50.2. cauſæ. ibid. curatio. 51.1.2
Albuginis à cicatrice productæ remedia melli permiſcenda. 51.2
Alces vngula ſpecificum in hyſterica paſſione. 256.1
Alchechengi fructus & vinum ad calculum. 218.2. ad Iſchuriam. 235.1
Alexipharmaca in febribus malignis, diaphoretica & ſudorifica quando exhibenda. 337.1
Alexipharmacorum variæ claſſes. ibid.
Alexipharmaca diaphoretica in vera peſte ſtatim initio vſurpanda. 338.2
Alexipharmacorum diaphoreticorum varij gradus. ibid.
Alexipharmaca ad variolas. 346.1
Alimentorum vitia. 135.2.& 136.1
Alimenta concoctu faciliora vel difficiliora redduntur excoquendi & condiendi ratione. 135.2
Alimenta calculi materiam ſuppeditantia. 215.2
Alimentorum prauitatis cauſæ. 328.2. & 329.1
Allium & cepe auditui nocent. 65.1
Allij hortenſis vis ad menſes mouendos, & conceptionem iuuandam. 273.1. ad præcauendam arthritidem. 293.2
Aloës in ſingultu maximè commendatur. 139.1
Aloë tuſa cum lacte exhibita ad vlcera renum & veſicæ. 230.1
Aloë pulueriſata,& in pilam redacta commendatur ad epiphoram. 61.2
Alui adſtrictæ incommoda, & cauſæ. 155.2. curatio. 156.1
Alui fluxus inueterati per venerem exſiccantur. 165.2
Alui fluxus hecticæ ſuperueniens quomodo curandus. 304.1
Alui fluxus in febre maligna quomodo curandus. 341.1
Alui fluxus authoris longior ouis induratis aceto intinctis curatus. 136.2
Alui fluxus differentiæ. 158.1. vnde deſumuntur. ibid.
Alui fluxus criticus quibus contingit. ibid.
Alui fluxus grauidis aborſum minatur. 159.1
Alui fluxus ſymptomatici curatio. ibid. an vomitus & venæ ſectio conueniant. ibid. quales clyſteres. ibid.
Alui fluxus quando ſalutaris in hydrope. 194.2

Alui fluxus in certum præſagium in febre peſtilenti. 332. 2.

Alui fluxu tertiana intermittens terminatur. 316.2

Alui fluxus ſymptomatici in febribus putridis ſuperuenientis curatio. 315.2

Amara dulcificantur per acida. 310.2

Amaurofis ſeu gutta ſerena quid. 41. 1. eius cauſæ. ibid.ſigna. 41.2

Amaurofis ab adſtrictione facta faciliùs curatur, quam ea quæ fit ab obſtructione. 41.2

Amauroſeos curatio. 42.1

Amaurofi venæ ſectio aliquando conuenit. 42.2

Ambræ griſeæ vſus in melancholia hypochondriaca. 204.1

Ambra griſea ventriculum roborat. 133.1

Ammi ſemen ad curandam ſterilitatem maximè prædicatur. 272.1

Ameos ſemen cantaridum nocumentum impedit. 335.2

Amuleta ad ſuffocationem hyſtericam. 257.2

Amuleta proprietate quadam aduerſantia pharmacis occulta vi ſterilitatem inducentibus. 271.2

Amygdalarum dulcium oleum in calculo renum commendatur. 217.2

Amydalæ armaræ calculos imminuunt. 220.2

Anacatharſis libera, & liberalis fieri incipiens venæ ſectionem dehortatur. 104.2

Anachatarſi expurgata materia ex pectore per pulmones tranſſumitur. 103.1

Anacatharſim promouentia in pleuritide. 105.1

Anacollemata in hæmorrhagia. 79.2

Anaſarca quid,cauſæ. 194.1

Anaſarca inter ſpecies hydropis minus habet periculi. 194.1

Anaſarcæ ſudorifica ſemper proſunt. 196.1

ἀναστομώσις quid,cauſæ. 76.2.77.1.& 110.2

Aneuriſmatis varia exempla. 202. 1.ſæpè in melancholia hypochondriaca incurabili. ibid.

Angina quid. 92.2. differentiæ. ibid. cauſæ. 93.1. curatio. 94.2

Angina laborantes cur liquida difficilius, ſolida verò facilius deglutiant. 92.2.& 93.1

Anginæ cur viri magis obnoxij quam fœminæ. 93.1

Angina facile in peripneumoniam mutatur. 93.2. & 94.1

Angina laborantibus cur ſpuma circa os apparens lethale. ibid.2

Angina copioſa venæ ſectio vtilis. 95.1

Anginæ quando conueniat purgatio. ibid.

Anginæ conferunt cucurbitulæ ſub mento ſcarificatæ. ibid.2

Anginoſus profundis ſcarificationibus ſub maxillis,& ſupra collum curatus. ibid.

Anginoſis abſceſſus quomodo rumpendus. 96.2

Anginæ abſceſſus ruptus quomodo curandus. 97.1

Anhelitus acidus lumbricorum in pueris indicium. 169.2

Animalia aut eorum partes capiti admouenda in febre maligna ad dolorem capitis & vigilias. 340. 2 malè in principio phrenitidis admouentur. ibid.

Animalia recenter mactata per medium ſecta & applicata in phrenitide. 28.1

Annorum diuerſitas à qua cauſa dependeat. 327.2

Ani affectus. 176

Anodina medicamenta ad dolores arthriticos. 289.2 & 290.1.& 2

Anodina in conuulſione.18.1. in ophthalmia. 54.1. in aurium dolore. 69. 1. in pleuritide. 104 2. in cancro depaſcente. 58.2

Anodinæ glandes ad dolores veſicæ leniendos. 226.2

ἀνορεξία. 127.1

Anthraces in febre peſtilenti qui boni, qui praui. 333.1

Antimonij vſus in lethargo & ſoporoſis affectibus. 8.2. 9.1. paraliſi. 14. 2. in mania. 31.1

Antimonium à prudenti & perito medico exhiberi debet. 317.2

Antimonium diaphoreticum ad phthiſim 118. 1. ad hy dropem. 95.2.& 196.1

Antipodagrica varia. 293.2

Antiſcorbuticorum vis à ſale quodam volatili dependet. 208.1

ἀπεψία. 135.2

Aphthæ quid. 91.1. curatio. ibid.2

Aphtharum peſtilentium differentiæ. 331.2

Aphthas in ventriculo facit incautus limonum ſucci vſus. 218.1

Apnœa quid. 99.1

Apophlegmatiſmi tabi obnoxiis infenſi, eorum formulæ. 5.1

Apophlegmatiſmi in aſthmate non conueniunt. 100.2

Apoplexia in quo differat ab aliis affectibus ſoporoſis. 6.1

Apoplexia fortis qualis ſit. 7.1

Apoplexiæ quando febris ſalutaris. 7.2

Apoplecticis ἱδρῶσις ſuperueniens mala. ibid.

Apoplexiæ venæ ſectio interdum neceſſaria. ibid. & 8.1

Apoplecticis iugularium ſectio conuenit. ibid.

Apoplecticis fortius catharticum exhibendum. ibidem.2

Apoplecticis cucurbitulæ capiti admotæ proſunt, poſteriori verò thoracis parti aut hypochondriis nocent. 9.1

Apoplecticis ab humore melancholico hæmorrhoïdum fluxus vtilis. 10.2

Apoplexia quomodo diſtinguatur ab hiſterica paſſione. 253.2

Apoplecticæ aquæ variæ. 9.2.& 10.1

ἀποσιτία. 127.1

Apozema alterans & purgans in frigida humida cerebri intemperiè. 4.1. purgans in gutta ſerena. 42. 2. purgans ad inapetentiam à frigida cauſa. 129.2

Apozema abſtergens & purgans ad ventriculi inapetentiam.ibid. ſimpliciter abſtergens in vlcere ventriculi. 149. 2. bilem euacuans. 182. 1. aperiens & laxans 185. 1. & 187. 1. phlegmagogum & hydragogum. 195.1. aperiens & purgans in melancholia gypochondriaca. 203.1

Apozema ſanguinis feruorem temperans in mictu ſanguinis.227.2.incidens & purgans in febre quartana contumaci. 322.1

Appetitus naturalis cauſæ. 127.1

Appetitus deprauatus ventriculi vtrum feratur ad ſimilia vel contraria. 133.1.& 2

Appetentiam excitant acida. 129.1

Appetentiæ deprauatæ cauſæ. 131.1.& 133.1

Aquæ apoplecticæ. 9.2.& 10.1

Aqua ſingularis in paraliſi. 14.2

Aquæ hyrundinum laus in conuulſione.18.2.in epilepſia. 21.2

Aquæ acidulæ in epilepſia ſympatica. ibid.

Aqua nucum in recenti catharro. 36.2

Aquæ ſingulares in ſuffuſione. 47. 2. & 48. 1. in ophthalmia.54.2.56.1. corneæ cancro.58.2. ſurditate. 65.2

Aqua fraxini ab ſurditatem.65.2. auris dolorem. 69.1

Aqua ſublimata ad vlcera narium eius compoſitio. 73.1

Aqua benedicta ad curationem anginæ. 95.1

Aqua ad hæmoptoëm. 111.2

Aquæ ſtillatitiæ reſtaurantes. 126.1.& 2

Aquæ claretæ compoſitio. 130.1

Aqua imperialis ad vomitum. 142.1

Aqua copia luxurians in pericardio palpitationem excitat. 123.2

Aqua ex hydrargiri crudi infuſione aduerſus lumbricos. 171.2

Aquæ minerales vitriolatæ hepar refrigerant. 183.1. earum vſus in hydrope à cauſa calida. 198.1. in melancholia hypochondriaca.203.1. ad præcauendam arthritidem biliofam. 293.2

Aquarum mineralium acidularum dotes.311.2. vtiles in mictu ſanguinis à renum calculo. 228.2

Aqua ferrata vel chalybeata lienem imminuit. 199.2

Aquarum thermalium potus an conueniat in melancholia hypochondriaca. 204.1.2. in iſchuria & ſtranguria à pituita. 235.1. ad chloroſim. 240.1

Aqua extinctionis auri,pro potu ordinario,in melancholia hypochondriaca. 205.1

Aquæ calculum imminuentes. 218.2. & 219.2

Aquæ minerales aluminoſæ & ferratæ vtiliter vſurpantur in vlcere renum & veſicæ. 229.2. in dyſuria. 237.1. fluxu menſium immodico. 245.2

Aquæ menſes prouocantes in ſuppreſſione menſium. 243.1. fluxum menſium immodicum cohibentes. 245.1

Aqua refrigerans & ſemen extinguens in furore vterino. 250.1

Aquæ hyſtericæ. 255.2

Aqua ſeu ſeroſa materia in cauitate vteri quomodo contineatur. 264.2

Aqua à liene ad omentum per quem ductum fertur. 212.2

Aqua conceptionem adiuuans. 272.2

Aquæ reſoluentes ad arthritidem. 291.1

Aquæ frigidæ exhibendæ in ſynocho ſimplici cautiones. 300.2. cur illius vſus obſoleuit. ibid. quando conueniat in febre hectica. 302.2

Aqua in febribus continuis putridis an poſſit tuto exhiberi. 311.1.2

Aqua benedicta ex croco metallorum fit.317.2. febres tertianas vtplurimum eradicat. ibid.

Aquæ theriacalis laus in febre peſtilenti, eius variæ deſcriptiones. 338.2

Aqua deſtillata è pedibus vitulinis ad variolarum cicatrices implendas. 347.2

Aqua calcis ad ſcirrhum lienis. 200.1

Aquæ ex vtero profuſæ varia exempla. 364.2

Aquæ thermales ſulphureæ nitroſæ ac bituminoſæ cerebrum roborant & exſiccant. 6.1

Aqua frigida facies aſperſa quo modo hæmorrhagiam ſiſtit. 79.2

Aquei humoris affectus. 45.1

Arantiorum corticum decoctum ſanguinis profluuium immodicum curat. 245.2

Ardentis febris eſſentia, differentiæ & cauſæ. 305.1. ſigna pathognomica. 307.1

Arenulæ frequenter in vrina excretæ an calculum ſemper indicent. 216.1. Hippocr. *Aphor*.79.*ſect*.4. explicatur. 222.1

Argentum viuum in ileo deſperato exhibendum. 155.2

Argentum viuum ſeu crudum an exhiberi poſſit in curatione vermium. 171.1.2

Ariſtolochiæ decoctum commendatur in vlceribus curandis. 230.1

Aromata in cibis vſurpata frigidis affectibus proſunt. 3.1. & 10.1

Aronis radicis puluis compoſitus commendatur ad obſtructiones inueteratas. 87.2

Arteriotomia in dolore capitis celebrata. 39.2. in ophthalmia interdum celebranda. 53.2. aurium dolore. 69.1

Arthemiſiæ ſal & conſerua ad chloroſim. 239.2. & 240.1

Arthritis ſcorbutica quid differat à vera arthritide. 207.1

Arthritis quid. 286.1. differentiæ. ibid.1. & 2

Arthritidis humor raro in cauitatem articulorum influit. 286.1

Arthritidis humor in partes neruoſas & membranoſas influens cur non facit conuulſionem. ibid.

Arthritidis cauſæ. ibid.2. & 287.1. externæ. ibid.2

Arthritidem committens humor à quibus partibus effluat. ibid.1

Arthritis cur veneris & bacchi filia dicitur. ibid.2

Arthritidis imminentis ſigna. 288.1. præſentis. ibid. cauſarum ſigna. ibid.

Arthritis cur duratione contumaciſſima. ibid.

Arthritici qui ſanari poſſint. ibid.1.& 2

Arthritis quando periculoſa. ibid.2

Arthritidi ſtatim ab initio conuenientiſſima eſt ſanguinis detractio. ibid. itidem & purgatio. ibid. cautiones in ea obſeruandæ. ibid.

Arthritidi an conferant vomitoria itidem & ſudorifica. 289.1. topica cur ſtatim vſurpanda. ibid.2

Arthriticis pinguedines & olea exterius admota an conueniant. 290.1.& 291.2

Arthritidi incipienti an repellentia conueniant. 290.2

Arthritidis prophylaxis. 292.2

Arthriticis vinum maximè noxium. ibid.

Arthritis cur longæuitatem interdum affert. 288.1

Arthritis in quo differat à rheumatiſmo. 296.1

Articulorum affectus. 286

Articulos occupantes dolores an omnes ſint arthritici. ibid.2

Articulorum diſpoſitio ad recipiendam arthritidem qualis ſit. 287.1

Articulos cauſæ debilitantes. ibid.2

Articulos roborantia. 294.1

Aſarum mediocre vomitorium in febre tertiana intermittente. 317.2. febri quartanæ maximè proficuum. 324.1

Aſcites quid. 191.2. cauſæ. 192.1. & 2

Aſelli, ſeu mille pedes ad aſthma. 100.2. ad veſicæ calculum. 224.1. ad renum calculum diſſoluendum. 218.2. ad vrinæ ſuppreſſionem. 235.1. ad ſedandos dolores. 69.1

Aſininum lac, vide *Lac aſininum*.

ἀσφυξία in quo differat à ſyncope. 119.2

Aſſa elixis facilius inflammantur. 302.1

Aſſodis febris eſſentia & cauſæ. 305.2

Aſthma. 98.1.2. cauſæ. 99.1

Aſthma flatulentum. 98.2. & 99.1

Aſthmatis cauſa interdum ab hepate & venis proficiſcitur. 99.2

Aſthmati pleuritis aut peripneumonia ſuperueniens lethalis. ibid.

Aſthmati vomitoria maximè conueniunt. ibid.

Aſthmatis curatio in paroxyſmo. ibid.& 100.1. extra paroxyſmum. ibid.2

Aſtringentium moderatus debet eſſe vſus.245.2. aduertenda in aſtringentium vſu ad menſium ſuppreſſionem. 246.2

Aſtringentibus quando locus in dolore dentium. 88.1. in dyſenteria. 163.2

Aſtrorum in hæc inferiora actiones. 327.2

Aſtrorum influxus an morbos peſtilentes excitet. 328.1.2

Auditus grauis cauſæ. 63.2. curatio. 64.2. & 65.1

Auditio melius fit obturatis auribus & aperto ore. 66.1

Auditus exquiſitior tinnitum aurium quomodo efficit. ibid.2

Auditus grauis facile in ſurditatem degenerat. 64.1

Auditus inſtrumentorum cum loquelæ inſtrumentis conſenſus. 63.1

Auellanæ nuces calculos expellunt. 220.2.& 221.1

Aues cur duriſſima plantarum ſemina diſſoluunt. 136.1

Aurifabri tremoribus obnoxij à vapore hydrargyri. 24.2
Aurium affectus præter naturam. 63
Aurem interiorem ,vellicando cur tuſſis excitetur. 63.1
Aurium cauitati inſerta quomodo auferenda. 64.2
Aurium ſonitus. 66.1. cauſæ. 66.2. differentiæ. 67.1. ſigna. ibid. curatio. 67.2
Aurium tinnitus à lue venerea ortus difficillimè curatur. 67.1
Aurium dolor.67.2. cauſæ. ibid.& 68.1
Aurium dolorem cucurbitula ſcarificata pone aures appoſita multum iuuat. 69.1
Aurium inflammatio topicis ſedanda. 69.1.2. vitentur potenter repellentia. 69.2
Auris ſuppuratæ curatio. 70.1
Auris vlcera quomodo curanda. ibid.
Aurium excreta præter naturam. 71.1.2
Autumnalis aër acrium deſtillationum cauſa. 114.1
Autumno incipiente catharri maximè fiunt. 34.2
Axungia anatis laudatur in conuulſione. 17.2

B

BAlbi qui ſint. 32.2. & 84.2
Balbos inter & traulos differentia. ibid.
Balbutiei cauſæ. ibid.
Balerucanarum aquarum dotes ad calculi prophylaxim.220.1.2. ad vrinæ ſuppreſſionem à pituita mucilaginoſa.235.1. ad cholorosim.240.1. ad ſuffocationis hyſtericæ prophylaxim. 250.2
Balnea ex oleo puro conuulſioni conferunt. 18.2
Balnea ſulphurea,& ex decocto herbarum cephalicarum etiam conueniunt. ibid.
Balnei vſus in ictero ad coloris flaui diſcuſſionem. 190.2.in melancholia hypochondriaca.203.2. aperiens & relaxans in chloroſi.239.2.aquæ tepidæ in mania.31.1. in ophthalmia.55.2. ſulphurei in ſurditate. 65.1
Balneum aquæ tepidæ corpus refrigerat & humectat. 182.2. valet ad prophylaxim rheumatiſmi. 298.2. ad curationem febris hecticæ. 303.2. vt moderandum in hecticis. ibid. ex hydrelæo laudatur. ibid. in febribus quando conueniat.313.1.in febre quartana interdum vſurpari debet. 323.2. ſulphurei ac bituminoſi in menſium ſuppreſſione. 242.1. refrigerans in furore vterino vtile. 250.1
Balſamum cerebrum corroborans. 5.2. 6.1. & 10.1. ad gingiuarum eroſionem. 90.1
Balſamum Guidonis in paralyſi. 14.2. Galbani. 15.1. Peruuianum ad inappetentiam à frigida cauſa.130.2. ad vomitum. 141.2. ad calculos expellendos. 220.1
Balſamum ſulphuris præſtantiſſimum in hæmorrhoïdum dolore & vlcere.178.2. Apoplecticum in epilepſia puerorum. 22.2. Peruuianum in vlcere pulmonum. 118.1
Bardanæ radicis decoctum laudatur ad arthritidem. 289.1
Βαρυηκοΐα quid. 63.2
Becabunga ſeu anagallis aquatica antiſcorbutica. 208.1
Bedegaris ſpongia exſiccata lapillos expurgat. 220.2
Bezoardicus lapis cur apud nos rariſſimus eſſe debet. 337.2
Bezoardici lapidis vſus commendatur aduerſus morbos melancholicos. 204.1
Bezoardicum minerale in obſtructionibus plurimum commendatur. 198.1
Bezoardica chymica in febre peſtilenti vſurpanda. 339.1
Bilis redundantis ſigna. 23.2
Bilis porracea generatur in ventriculo ex corruptis alimentis. 140.1
Bilis æruginoſa ex diuturnis doloribus,& vigiliis generatur. 216.1
Bilioſarum febrium continuarum eſſentia , & cauſæ. 304.2. ſigna diagnoſtica. 307.1. prognoſis. 307.2. diæta conueniens. 308.1
Bilis an poſſit eſſe cauſa paralyſeos. 12.2
Bilem temperantia. 27.1.2. an dulcia ſemper procreent. 169.2
Bilem deprauantes cauſæ. 189.2
Bilem purgantia in ictero. 190.1. in hepatis intemperie calida. 181.2
Bilioſis in febribus cur mittendus ſanguis. 309.1
Bilis an magis efferueſcat à ſanguinis miſſione. ibid.
Bochetum arthriticis proficuum. 292.2
Bochetum rhabarbari ad obſtructiones puerorū.312.1
Boli expurgantes primam corporis regionem in febribus continuis. 310.1
Bolus purgans in rheumatiſmo. 298.1. diſcutiens in hydrope vteri. 266.1. calculum imminuens. 218.2. & 220.1. ſemen expurgans in furore vterino. 250.2. purgans in ictero. 190.1. in calculo renum. 217.2. mictu ſanguinis. 227.1. ad inappetentiam.130.2. ad diarrhæam. 159.2. & 160.1. dyſenteriam. 164.2
Bothor Arabum. 57.1
Βόθειον quid. ibid.
Boulimia in quo differat à fame canina. 131.2
Βραδυπεψία. 135.2
Bryoniæ radix prædicatur in hyſterica paſſione. 257.1
Bryoniæ fœcula ad chloroſim. 239.2
Bubo peſtilens ſignum febris peſtilentis præcipuum. 326.2. ſed non verè pathognomonicum. 330.1. & 331.2
Bubones plures paucioribus ſuperiores. 333.1
Bufo ſylueſtris renibus alligatus hydropicorum aquas per vrinas educit. 197.2. ex eodem paratur puluis & ceratum ad hydropem. ibid.
Bugloſſi ſuccus humorem atrabilarium contemperat. 205.1
Bugulæ decoctum phtiſi, & internis vlceribus mirè prodeſt. 118.1
Buxi oleum quomodo præparandum. 88.2
Buxi flores ſanguinem purgant. 105.2
Buxi oleum ad hæmorrhoïdum dolorem leniendum efficaciſſimum. 177. dentium dolores ſedat. ibid. ad epilepſiam. 21.2

C

CAchexiæ cauſæ. 194.1
Cachecticorum febris qualis. 306.1
Cæcitatis cauſæ. 41.1
Cæſarea ſectio an celebranda. 279.2
Calcis aqua pro fotu in ſcirrho lienis. 200.1
Calculus ſub quo affectuum genere collocādus.213.2. cauſæ ex Gal. & eius aſſeclis impugnatæ. ibid. & 214.1. cauſa efficiens & ſpiritus lapidificus. 215.1. cauſæ antecedentes.215.2. ſigna diagnoſtica. ibid.
Calculus renum cur valde periculoſus. 216.2. eius curatio. 217.1
Calculum imminuentia & expellentia. 218.1.2
Calculoſi quomodo præſeruandi. 219.1. quantum vtiles aquæ balerucanæ. 220.2. & minerales acidulæ vitriolatæ. ibid.
Calculoſi naturæ calidioris quomodo præſeruandi. ibid.
Calculus veſicæ eandem habet cauſam materialem & efficientem ac calculus renum. 221.1
Calculo veſicæ cur pueri magis obnoxij,& calculo renum ſenes. 221.2. an ſemper rudimentum accipiat à renibus.221.1.ſigna.221.2.& ſeq. Prognoſis.223.2. curatio.ibid. vix niſi per lithotomiam curari poteſt. ibid. Calculorum aliter curatorum exempla.ibid. vſu aquæ deſtillatæ & cœpis. ibid.& 224.1

Calculus in meatu penes quomodo excludendus. 234.2

Calculus veſicæ cur extractu facilior in mulieribus quam in viris. 223.2

Calendulæ florum conſerua in menſium ſuppreſſione.242.2.vertiginis ſpecificum. 24.1

Calor præcipua fluxionis cauſa. 34.2.& 35.1

Camphora in hyſterica paſſione commendatur. 256. 1. fœcunditati plurimum nocet 271. 2. in vomitu commendatur. 141. 2. in vomitu ſanguinis. 143.2

Cancro depoſcenti caro pulli in tenues laminas conciſa optimum anodinum. 58.2

Cancri vteri cauſæ, ſigna. 262. 2. curatio palliatiua, ibid.per linimenta per fotus partis affectæ per narcotica in vehementiſſimo dolore. 263.1

Canina fames.131.1.cauſæ.ibid.& 132.1.curatio.132. 2.eam obtundunt pinguia & olea ginoſa.ibid.narcotica. 132.2

Cantharides non ſolùm veſicæ,ſed etiam vtero infenſæ. 257.2

Cantharidum noxa quibus inhibeatur. 335.2

Capitis dolorum differentiæ.37.2. ſigna diagnoſtica, prognoſtica.38.1. internus dolor quomodo diſtinguatur ab externo.37.2.ſpecifica. 39.1

Capitis dolor ex vtero. 252.2. doloris à vapore vel humore diſtinctio.254.1.in febribus quomodo curandus.313.1.& 2. in febre maligna. 340.1.& 2

Caput facilè tentantia. 3.1

Caput quot affectuum origo.35.1. an ſit fluxionis arthriticæ. 287. 1.& 2

Carbunculus ſignum præcipuum febris peſtilentis. 326.2. ſed non verè pathognomonicum. 330. 1. & 331. 2. plures paucis periculoſiores in febre peſtilenti.333.2. curatio in febre maligna. 342.1. venæ ſectio ad lipothymiam quando conuenit. 334.2

Cardialgiæ cauſæ. 145.2. pro varietate cauſarum exacerbatur. 146. 1. & 2. reliquis ventriculi doloribus periculo. 146.2

Caricarum & hordei decoctum humores efficaciter ad cutem expellit. 345.1

Carnes exhibitæ pueris lactentibus cur in lumbricos faceſſant. 169.1

Carnis hœdinæ vitulinæ aut veruecinæ vſus in ophthalmia.54.1.pullorum in cancro vueæ. 58.2

Caros ſeu carus in quo differt ab apoplexia, comate, & lethargo. 6. 1. comate & lethargo periculoſior. 7.1

Carpis applicanda in tertiana intermittente longiore. 319.1. in quartana intermittente. 323.2

Carunculam in penis meatu extirpandi modus. 234.2

Caryocoſtini laus in arthritide. 293. 1. in iſchiade. 294.2.

Caſſiæ infuſum in dolore hæmorrhoïdum. 177

Caſtorei laus in apoplexia.10.1.in conuulſione. 17.2

Catalepſis idem quod catochus, latinis congelatio. 11. 1. cauſæ. 11. 2. curatio in paroxyſmo & extra paroxyſmum.12.1

Catalepſi corripitur mulier ſynocho [illegible] 11.1

historiæ ſtupe[illegible] cerebrum exſiccans. 36. 2. ſuppurans in empyemate.108.2.plantis pedum admotum in dolore capitis. 39.2. in ſuffuſione.47. 2. ophthalmia. 54. 1. aurium dolore. 69. 2. de mica panis. 70.1. 226.1.& 258.2.regioni ventriculi admouendum in ſingultu.138.2.applicandum regioni ventriculi in febre tertiana intermittente contumaci. 319.1. regioni hepatis.ibid.attrahentia malignitaté in febre peſtilenti.336.1.ſuppurans.341.2.attrahens. 342.1. & 2. ſuppurans in phlegmone ventriculi. 149.1.ad fluxum immodicum hæmorrhoïdum cohibendum. 174.2.refrigerantia & reſoluentia in hepatis inflãmatione. 185.2. in hydrope. 197. 2.ſcirrho lienis. 200.1.in calculo renum.217.1.regioni renum, pubis, & lumborum in iſchuria,& ſtranguria.235.1. fluxu menſium immodico.246.1.epipaſticum plantis pedum admouendum in hyſterica paſſione.254. 2.diſcutiens.259.1.aliud ſuppurans. ibid emolliens & reſoluens. 262.1. ad vteri gangrænam 263.2.de tribus farinis dictum. ibid. imminentem abortum præcauens.278.1. in torminibus à partu. 283.2. ad dolores arthriticos 289. 2. & 290. 1. & 2. anodina & parum repellentia. ibid. reſoluentia. 291. 2. & 292.1. ex iberide ad dolorem iſchiadicum. 295.1

Cataracta, ſuffuſio, aqua & ὑπόχυμα idem. 45. 2. inunctione mercuriali curata. 48.2

Catarrhus quid.33.2.cauſæ.ibid.34.1.ſigna.35.1.& 2. differentiæ.35.1.triplex eſt ferinus ſuffocans & epidemicus.ibid.in ſenibus difficillimè coquitur 35. 2 curatio. 35.2

Catharri calidi curatio. 36.2

Catharris obnoxij non rarò cerebrum frigidum & hepar calidum habent. 35.2

Catharro tenui fortius reſoluentia infenſa. 36.1

Catharralis febris cauſa. 35.1

Catharrus per quas vias à capite defluat. 35.1

Catharrus contumax in pulmones defluens ſæpe veram phthiſim mentitur. 117.1

Catharri à rheumatiſmo differentia. 296.1

Catellus viuus admotus dolorem demulcet. 290.2

Caulium rubrorum decoctum adſthma. 101.1

Cauſi ſeu febris ardentis eſſentia differentiæ & cauſæ 305.1.ſigna 307.1.cur in ſene aut hyemis tempore adueniens lethalis. 307.2

Cauſticum poſteriori ceruicis parti inuſtum cerebrum expurgat. 6.1. paralyticis inurendum. 14. 1. ſincipiti epilepticis. 21.1

Cauſticum tibiæ dextræ inurendum in ſcirrho hepatis 191.2.tibiæ ſiniſtræ in melancholia hypochondriaca. 203. 1. cui parti admouenda in iſchiadico dolore.295.2.tibiæ admota an conueniant in fluxu muliebri.248.2.in hyſterica paſſione. 257.2

Cauterium actuale inter primam & ſecundam vertebram applicatum ſoporoſis affectibus conuenit. 9. 2.pueris epylepticis. 22.2

Cauterium ſincipiti admouendum in vertigine. 24.1. & 2. ſuturæ coronali applicandum in mania. 21.2

Cauteriorum vſus vnde.34.2.retro aures deſtillationibus remedium opportunum 36. 1. poſteriori parti ceruicis & inter ſcapulas admotum. ibid.

Cauterium ſeu fonticulus inter pollicem & indicem admotus in dolore capitis.39. 1. ſuturæ coronali & temporibus. 39. 2. occipiti in gutta ſerena. 43. 1. cruribus in furore vterino. 250. 2. ad præcauendum abortum.276.2. in hydropicis cur non applicanda. 196. 1. tibiis admota conferunt in menſium ſuppreſſione. 243.2. tibiæ dex[illegible] 240.1 in chloroſi contuma[illegible] fuga vocatum. 317.2

Centaurii [illegible]eribus coctæ vſus in hæmorrhoidum dolore. 178

Cephalalgia quid. 37.2

Cephalea. ibid.

Cerata varia contra ægilopas. 59.2

Ceræ oleum ad pluritidem. 105.1. ad dyſenteriam, 163.1

Cerebri frigida & humida intemperies morborum ferax. 2.1

Cerebrum metropolis pituitæ. ibid.

Cerebrum refrigerantes præcipuæ cauſæ. 2.1. frigidæ intemperiei ſigna. ibid. & 2

Cerebri frigida intemperies hæreditaria incurabilis 2.2

Cerebro maximè infenſi lunares radij. 3.1

Cerebro frigido & humido conueniens victus ratio. 2.2.& 3.1

Cerebrum frigidum & humidum alterantia & roborantia. 4.1.& 5.2
Cerebri abſceſſus & ſphacelus quid.28.2. cauſæ.ibid. ſigna.29.1.curatio. ibid.
Cerebri excrementa per quas vias expurgantur. 33.2
Cerebrum quaſi cucurbitula corpori impoſita. 33.2. velut ſpongia à frigore ambientis comprimitur. 34.1
Cerebri cur ceſſet actio ceſſante actione cordis. 119.1
Cerebri nimium calefacti effectus. 134.1
Cerebri excrementa qua euacuentur. 35.1
Chalybis vſus in omnibus febribus chronicis vtiliſſimus. 322.2
Chalybs ex eóque parata medicamenta ad obſtructiones hepatis potentiſſima.188.1. cautiones obſeruandæ poſt ſumptionem medicamentorum chalybeatorum. 189.1.in obſtructionibus lienis vſurpanda 199.2.in melancholia hypochondriaca.204. 2.ſcirrho hepatis. 191.1
Chamædryos extractum præſtantiſſimum in febre quartana. 322.2
Chamædryos vſus in febribus lentis & diuturnis. 311.2. in tertiana intermitente.318.1. eius decoctum antipodagricum. 293.2
Chamœmeli decoctum in pituitoſis febribus commendatur. 311.1. aqua ſtillatitia & decoctum ſpecificum in doloribus ventriculi. 147.1. florum decoctum ad vteri dolorem commendatur. 266.2..in torminibus à partu. 283.2
Chemoſis ſpecies ophthalmiæ. 52.1
Cherefolij ſuccus hydropicis vrinas mouet. 196.1
Chinæ decoctum in hepate calido & obſtructo. 183. 1.in melancholia hypochondriaca. 204.2.ad interna vlcera. 149.2
Chloroſim congreſſus ſanat. 240.1. an conueniat venæ ſectio. 239.2
Chloroſis ſeu pallidi virginum colores. 238.1.cauſæ. ibid.2.ſigna.239.1.curatio. 239.2
Chloroſis antiqua quibus præſidiis curata. 240.1
Cholagogum medicamentum in calida hepatis intemperiè. 181.2. in melancholia hypochondriaca. 202.2
Cholera morbus vnde dicatur.144.1.pars affecta,differentiæ & cauſæ. 144.2. quando conueniat venæ ſectio.145.2.an ſint quædam criticæ. 145.1
Cholidochi pori praua conformatio facit picrocholos ἄνω. 140.1
Chordapſus cur ileos vocetur. 153.2
Ciborum liquationis & diſſolutionis in ventriculo cauſa. 132.1
Cibi faſtidij in febribus cauſa. 315.1
Ciborum maxima auerſio in febre peſtilenti cur pe- [illegible]ſſima. 332.1
rhœam. [illegible]vino albo exhibitus ad diar-
Cicatricem inducit vinum nigrum [illegible] 160.1
diſſolutum eſt. 84.1
Cicatrices à variolis relictas quæ repleant. 347.2
Cichorij ſanguis quomodo parandus. 182.3. ſanguinem depurat. ibid.
Cicuta tumores emollit & diſcutit. 199.2
Cinnabaris natiuæ laus in epilepſia, cinnabaris item antimonij. 21.2
Cinnamomi aqua in hydrope. 196.2. aqua, puluis, & oleum ad accelerandum partum. 279.1
Citrij mali laus in febre peſtilenti. 336.2
Citri cortex conditus ventriculum roborat. 130.2
Clyſteres ex oxycrato in cholera morbo.45.1. in furore vterino.250.2.hiſterica paſſione.255.1.leniens in phlegmone ventriculi. 148.2. emollientes in adſtrictione alui.156.1.detergentes in diarrhœa.159. 1.in dyſenteria quales eſſe debeant. 162.2. aſtringentes in dyſenteria.163.1.quare pulueres non debeant diſſolui.ibid.aduerſus lumbricos.170.1. 171. 2. & 172.1. carminatiui & hydragogi in hydrope. 195.2.& 196.1
Clyſterum frequens vſus in melancholia hypochondriaca maximè prodeſt. 203. 2. emollientes & lenientes in calculo renum. 217.1. calculum imminuentes. 218. 1. in renum inflammatione. 225. 2. molliens & euacuans. 231.1. in menſium ſuppreſſione.243.1. ſummæ efficaciæ in iſchuria & ſtranguria.235.1.alius in dyſuria.236.2. in hiſterica paſſione. 254.2.in vteri inflammatione. 259.1. diſcutientes ex laxantes in hydrope vteri.266.1. emolliens.297.2. in partu difficili diſcutiens & dolores leniens.277.2.emolliens laxans & aperiens. 282.2. leniens in torminibus à partu. 283.1. reſoluens & diſcutiens in dolore iſchiadico. 295. 2. nutriens. 303.2
Clyſterum materia in febribus continuis. 310.2. & cautiones obſeruandæ in eorum vſu.ibid.emolliens & purgans in febre quartana. 321.1. in variolarum curatione ex quibus componendi. 345.2
Coagulum hœdi vel leporis ſanguinem fluentem ſiſtit & concretum in vtero diſſoluit. 245.1
Coitus quomodo aborſus cauſa. 277.2. dyſenteriæ medetur. 165.2
Cœli mutatio in febre peſtilenti omnium præſeruationum præſtantiſſima. 333.2
Cœliaca paſſio in quo differat à diſſenteria 156. 2. fit tum ventriculi, tum inteſtinorum vitio. 156.2
Cœliacæ paſſionis peculiaris cauſa. 157. 1. curatio. 157.1.& 2
Colica pictonum in paralyſim degenerat. 12. 2. & 151.1
Colicus dolor vnde nomen habet.150.1. cauſæ. ibid. & 2.ſigna. 151.1.& 2
Colici doloris exacerbationum & remiſſionum cauſa. 150.2. materia non ſemper in ſola inteſtinorum cauitate continetur. 150.2
Colica peſtilens. 151.1
Colicus dolor quibus ſignis diſtinguatur à nephritico. 151. 2. & 152. 1. flatuoſæ & pituitoſæ curatio. 152.1.belioſæ curatio. 152.2.& 153.1
Colica ſedata exhibitione mannæ granatæ cum oleo amygdalarum dulcium in iuſculo gallinæ. 152.1
Colica bilioſa aquæ frigidæ exhibitione ſedata. 153.1
Coli inflammatio quomodo à renum inflammatione diſtinguatur. 225.1
Colliquantis febris eſſentia & cauſa.305.1. ſigna diagnoſtica. 307.1
Collutiones variæ ad dolores dentium. 87.2.& 88.1
Collyria in ſuffuſione.47.2.& 48.1. ophthalmia.54.2. & 55.2. in pupillæ dilatatione.49.2. albugine.51.1. & 2.hypopyo. 57.1. in principio ophtalmiæ repellentia non conueniunt.54.1. valde detergens & exſiccans 58.1.aſtringens & exſiccans.61.2. ad oculorum affectus à variolis excitatos.347.1.& 2.in pterygio ſeu vngue oculorum. 62.2
Colocynthidos franci ad oris & faucium vlcera. 92.1
Columellæ relaxationis cauſæ. 35.2
Coma quid. 6.1
Comatoſus affectus acutiſſimo morbo ſuperueniens periculoſus. 7.1
Coma vigil quid,eius cauſæ.10.2.idiopathici & ſympathici curatio. 11.1
Cometæ quomodo ſint cauſa peſtilentium morborum. 328.2
Cometæ qui anno 1618.apparuit deſcriptio. 328.2
Conceptio interdum fit in mulieribus quibus nunquam menſtrua effluxerunt. 270.1
Conceptionem impedientia. 269. 1. & 2.quot operationes requirat conceptio.269.1.in quibus ſperabilis,in quibus non. 271.1

Conco

Concoctionis primæ vitium non corrigitur à ſecunda. 186.2
Concoctio naturalis viſcerum fit per elixationem. 200.2
Concreſcentia à calido liquantur ab humido. 213.2
Condita ad vires reficiendas in febribus continuis. 311.2.in hæmoptoë. 111.2.& 113.1
Condyloma in quo differat ab hæmorroidibus. 176
Confectionis hyacintinæ & chermeſinæ vſus in febribus malignis. 339.2
Contrayerua radix alexipharmaca.338.1.animalia bezoardicum lapidem generantia,ea veſci conſueuerunt. 338.1
Conuulſio quid.15.2. fit à repletione vel inanitione. 16.1.eſt vniuerſalis, vel particularis, eius differentiæ. ibid.
Conuulſionis & motus conuulſiui diſcrimen.15.2. & 17.1
Conuulſionis & paralyſeos cauſa materialis non eſt eadem. 16.1.& 2
Conuulſio ab inanitione cur in hectica & maraſmo non contingat. 17.1. quæ thoracis muſculos obſidet periculoſiſſima 17. 1. à phrenitide lethalis. ibid.
Conuulſioni febrem ſuperuenire melius eſt quam febri conuulſionem. 17.1
Conuulſionis ab inanitione & repletione curatio. 17.2
Conuulſis partibus animalia per medium ſecta adhuc calentia admoueantur. 18.1
Conuulſiones in febribus quomodo curandæ. 313.2
Conuulſiui motus in febre peſtilenti ſæpe contingunt. 332.1
Corallorum ſyrupus & tinctura ad hæmoptoëm. 111. 2.143.2.diarrohœam.159.2.dyſenteriam 163.2.tinctura hepar refrigerat.182.2. in fluxu menſium immodico conuenit.245.2. rheumatiſmo. 298.2
Cordis affectus.119. morbi inſignes.ibid. morbi proprij. 119.2
Corneæ tunicæ affectus.50.2.vlcera.57.2. cancer.58. 1.eſt occultus, vel vlceratus curatio. 58.2. extirpatione curatur. ibid.
Corneæ ruptura.58.2.ſigna.ibid.curatio. 59.1
Cornu cerui vſtum confert in febre maligna. 341.2
Corpore in viuente omnia transfluxilia & permeabilia. 192.2
Corruptio ſæpe putredinem præcedit. 325.2
Coryza.75.1.cauſæ.ibid.curatio. 75.2
Cotone moſchato ſurditas curata. 66.1
Cranij humani vſus in dyſenteria. 163.2
Cremor tartari vtiliter medicamentis addi poteſt in febre tertiana intermittente. 317.1
Criſi inſtante cur narcotica non vſurpanda. 313.2
Croci metallorum aqua ad ſuffuſionem. 47.2
Crocus in condimentis pectori vtilis eſt.101.1. accelerat partum. 279.1
Cryſtalli puſtularum malignarum ſpecies. 342.2
Cryſtallum minerale ſuppreſſam vrinam mouet.235. 1.admiſcendum iulepis in fluxionibus. 37.1
Cryſtallus tartari,vide *Tartari cryſtallus*.
Cryſtallini humoris affectus. 44.1.ſitus mutatus.ibid.
Cryſtallini ſitus vitiatus myopiæ cauſa. 40
Chryſtæ ficis finitimæ ſunt 176
Cucuphæ ad cerebrum roborandum. 5.2.& 37.2
Cucurbitularum vſus in paralyſi.14.2.in conuulſione. 17.2. ſummo capiti affligenda in phrenitide. 28.1. occipitio cum ſcarificatione admota in gutta ſerena. 42.2
Cucurbitulæ hypochondriis admotæ in hæmorrhagia aliquando periculoſæ.78.2.ſupra pedes admotæ iuuant. 79.1. ſub mento ſcarificata ad linguæ inflammationem.83.1. linguæ paralyſim.85.2. cum ſcarificatione lateri dolenti admota in pleuritide. 105.2. thoraci & cordi in palpitatione cordis.125.1
Cucurbitula regioni ventriculi admota in ſingultu à flatibus. 138.2
Curcurbitularum vſus in febribus continuis.309.2.in febribus malignis. 335.1. quibus partibus applicandæ.335.2.quo morbi tempore 339.1.in variolis præſertim puerorum.345.2. ventriculo admota ad illius dolores ſedandos. 146.2. vmbilico in dolore colico 152.2.quomodo admouendæ in renum calculo.119.1.mammis admotæ in fluxu menſium immodico.244.2.pectini admota hyſtericis affectibus multum prodeſt. 254.2. ſine ſcarificatione in ſumma parte doloris admotæ ad dolorem iſchiadicum. 295.2
Cydonium, cydoniorum miua, ſyrupus cydoniorum ad ventriculum roborandum. 129.1
Cynorrhodi fructus conſerua ad roborandum in rheumatiſmo.298.2. refrigerat & vrinæ vias expurgat. 220.2
Cynoſbati radicis decoctum potenter aperit.189. 1. in melancholia hypochondriaca. 205.1
Cyſtidis felleæ obſtructio vna ex cauſis icteri flaui. 189.2

D

DEglutitionis facilioris vel difficilioris cauſæ 92.2
Deiectiones ſinceræ cur malæ. 129.1
Deiectionum chyloſarum cauſa. 157.2
Deliquium animi quomodo hæmorrhagiam cohibet. 79.1
Deliquium animi in quo differat à ſyncope. 119.2
Delirij cauſa in mania. 29.2
Deliriorum melancholicorum varietas. 32.1
Delirium ſedantia.27.1.2.& ſeq.in febribus. 313.2. in febre maligna. 340.1.& 2
Dentes ſenſu præditi. 86.1. dolent ſecundum ipſorum ſubſtantiam. ibid.
Doloris cauſa.86. 1. & 2. à ſeroſo humore vt plurimùm fit.ibid. medicamentis in aurem immiſſis leuatur. 87.2. quibus topicis curandus, ibid. & 88.1
Dentis dolentis eroſi neruus cauterio adurendus. 88. 2. extractio in contumaci dolore non vno ictu fieri debet. ibid.
Dentium caſum promouentia. 89. 1. nigredo & eroſio.89.2.cauſæ & curatio. ibid.
Dente auulſo hæmorrhagia incurabilis contingit. 90.2. dealbat & detergit oleum vitrioli ſeu ſpiritus. 89.2
Deſtillatum reſtaurans in fluxu hepatico. 168.1
Deſtillata per deſcenſum facta magis reſtaurant quam ea quæ fiunt per aſcenſum. 302.2
Detergentia & exſiccantia moderata. 57.2
Diabetes græci δίψακος alio hydrops ad matulam. 230.2. rariſſimus affectus. ibid. cauſæ ex Galen. & aliis.ibid. 231.1. ſigna, curatio.ibid. 2. affectus incurabilis.231.1.an ſudorifica conueniant. 231.2
Diabroſis.76.2.cauſæ.77.1.cauſæ. 110 2
Diacodium album. 27.2
Diæta ſudorifica ad calefaciendum & exſiccandum cerebrum 4. 2. ſeptimo quoque die interponatur medicamentum purgans.ibid.vtilis in paralyſi. 14. 1.gutta ſerena.43.1.vlcere renum & veſicæ. 229. 2. hyſterica paſſione.256. 2. in vrinæ incontinentia à frigida cauſa.233. 1. ad chloroſim.240. 1. ad vteri procidentiam.268. 1. ad prophylaxim arthritidis. 293.1
Diagrydiata an in febribus continuis exhibenda. 311.2
Diapalma articulos in arthritide roborat. 294.1
διαπήδησις. 76.2.cauſæ. 77.1.& 110.2
Diaphœnicũ cum phylonio romano in ſingultu. 139. 1.in dolore vẽtriculi. 147.1.in colico dolore. 152.1

Diaphorctica chymica in febre peſtilenti. 339.1
Diaphagmatis inflammati ſigna. 26.1. 210.2. conſenſus cum cerebro. 25.2
Diarrhœa quid. 157.2. in quo differat ab aliis alui fluxus ſpeciebus. ibid. differentia. 158. 1. ſigna cauſarum. 158. 1. & 2. & partis mandantis. ibid. curatio. 159. 1. critica quibus præcipuè contingit. 158. 1. bilioſa largo frigidæ potu in æſtate curata. 159. 1 in hydrope quando bona. 194. 2. inueteratæ curatio. 160.1
Diaſarum Fernelij in fluore muliebri. 248.1
Dierum criticorum computatio in morbis puerperarum an à principio morbi fieri debeat; an à die partus. 284.2
Digeſtiuum ad vlcus mundificandum. 341.2
Digeſtiuus puluis, vide *Puluis digeſtiuus.*
Diuinum in morbis. 327.2. & 328.1
Diuretica non ſunt frequenter vſurpanda in curatione calculi renum. 220. 1. in febre tertiana longiori vſurpanda. 318. 1. an fluori muliebri conueniant. 248. 1. ad vteri hydropem. 265. 2. an conueniant grauidis. 275. 1. in febrium continuarum declinatione commoda. 312.1
δίψακος quid. 230.2
Dolorum promptiſſimum remedium ſanguinis miſſio. 87.2
Dolor ὀστοκόπος quis dicatur. 320. 1. quartanariis proprius. ibid.
Dolores capitis in febribus ſedantia. 313.1. & 314.1. lumborum. ibid.
Dorſalis tabes quid. 114.2
Dulcia an ſemper bileſcant. 169.2. hyſtericos affectus excitant. 251.2
Dulcibus hepar inflammatum in maiorem molem attollitur. 185.1
δυσορεξία. 127.1
δυσπεψία. 135.2
Dyſenteria. 160. 1. ſpecies. ibid. 2. propriè dicta. ibid. cauſa. 160. 2. ſigna. 161. 2. quartanam ſoluit. 320.2
Dyſenterica exulceratio aqua cauſa fiat. 160.2
Dyſentericum contagium quomodo operetur. 160.2
Dyſenteria epidemica peculiari aëris vitio excitatur. 161.1. ab atra bile cur lethalis. ibid. vomitus & venæ ſectio an conueniant. 162.1. & 2. ſpecifica. 164. 1. aſtringentia quando conueniant. 164. 2. epidemicæ curatio. ibid. potus qualis exhibendus. 165.2.
Dyſpnoea quid. 98.2
Dyſuria quid. 235. 2. cauſæ. ibid. & ſeq. in decrepitis ſenibus ſæpè incurabilis. 236. 1. phlebotomia ex venis inferioribus ad deriuationem conuenit. 236.1. quæ purgantia conueniant. ibid. 2. quæ vomitoria. ibid. topica. 237.2
Dyſuriæ ab acri & bilioſo humore apertio hæmorrhoïdum & cauſticum tibiæ dextræ admotum conueniunt. 237.2

E

Ebuli decoctum ſudorificum eſt. 15.1
Ebullitio Sanguinis in variolis & morbillis alia perfectiua, alia corruptiua. 344.1
Eclegmata. vide *Lohoch.*
ἔκλυσις quid differat à ſyncope. 119. 2. ἔγκαυμα & ἐπίκαυμα quid. 57.2
Electuarium cyphoides ad roborandum hepar in hydrope. 196. 2. aliud calculum imminuens. 219. 2. cariocoſtini vſus in arthritide. 293. 1. triaſantali quadruplicato rheo ad roborandum in rheumatiſmo. 298.2
Elixir proprietatis in paralyſi. 15.1. in ventriculo frigido. 130.1. in ſingultu. 138.1
Elleboraſtri vis in caſu dentium promouendo. 89.1
Elodes febris qualis. 305.2. ſigna. 307.1
Emplaſtrum caput roborans. 4.2. attrahens & reſoluens. ibid. ſupra ſpinam dorſi applicanda in paralyſi. 14.1. cerebrum roborans. 37.2. de vigo cum mercurio capiti admotum in dolore capitis. 38. 2. in dolore dentium. 87. 2. ſupra partem affectam applicanda in conuulſione 18.1
Emplaſtrum Galeni hæmorrhagiam ſiſtens. 8. 1. pus attrahens & foras educens. 109-1. ventriculum calefaciens. 131. ventriculo admouendum in ſingultu. 138.2. ad vomitum compeſcendum. 141. 2. & 142. 1. ad duritiem alicuius partis. 185. 2. emolliens in ſcirrho hepatis. 191.2
Emplaſtra abdomini applicanda in hydrope. 197.1. in ſcirrho lienis. 200.1. aſtringens & roborans in vrinæ incontinentia. 233.1. in hyſterica paſſione; qua forma fieri debeant. 255. 1. & 157. 2. vulgare pro matrice propter aſtrictionem in affectibus hyſtericis non ita conuenit. 255. 1. aduerſus ſterilitatem à frigida cauſa. 273. 1. ad præcauendum abortum. 277.1. & 2. per interualla remoueantur. ibid. reſoluentia ad dolores arthriticos. 292.1. diachalciteos ſeu diapalma impoſitum articulos roborat. 294. 1. reſoluentia ad dolorem iſchiadicum. 295.2. regioni ventriculi admouendum in febre tertiana intermittente. 319.1. validè attrahentia ex quibus componantur. 342. 2. ſupra ſuturam coronalem in catharro applicanda. 37.2
Emproſthotonos conuulſionis ſpecies. 16.1
Empyema. 107. 1. cauſæ. ibid. & ſeq. ſigna 108. 1. latus affectum quo modo dignoſcatur. ibid. pus aliquando per aluum & vrinas expurgatur. 108. 2. per chyrurgiam lateris apertione curatur. 109.1
Emulſiones in phrenitide 27. 2. in renum inflammatione. 225. 2. in dyſuria. 236. 2. furore vterino. 250.1. in ſynocho ſimplici. 300.2. in febre hectica. 304.1. in febribus maximè conueniunt. 311. 1. ad febrem malignam. 337.2. inflammationem ventriculi. 148.2
Enchantidis curatio. 60.2
Ephidroſis in apoplexia mala. 7.2
Epialæ febris eſſentia & cauſæ. 305. 2. ſigna. 307. 2. cur calor & frigus in eadem parte ſentitur. 305.2
Epidemica febris poteſt eſſe ſine obſtructione. 326.2.
Epidemicus Catharrus. 35.1
Epidemica diſenteria aëris peculiari vitio excitatur. 161.1
Epilepſiæ definitio. 18. 2. imperfectæ hiſtoria. ibid. duplex eſt idiopathica & ſympatica. 19. 1. ab imperfecta ventriculorum cerebri obſtructione generari probatur contra neotericos. 19.1. imminentis & præſentis ſigna. 19.2. poſt 25. annum non ſemper incurabilis. 20.1. vehemens in paroxyſmo ſæpe lethalis. ibid.
Epilepſiæ quartana ſuperueniens cur eam ſoluit. 320. 2. idiopathicæ curatio. 20.2. ſympathicæ curatio. 22. 1. ſpecifica. 21.1. & 2
Epileptici plerumque fiunt melancholici & contra. 20.2
Epileptici paroxyſmi curatio. 20.2
Epilepſia ab vtero. 252. 2. quomodo diſtinguatur ab hyſterica ſuffocatione. 253.2.
Epiphora quid. 60.2. cauſæ. ibid. ſigna 61. 1. curatio ibid.
Epiphoræ humor fluit per venas internas, vel externas. 61. 1. veſicatorio ſincipiti admoto epiphora curata. 61.1
Epithemata refrigerantia. 27.2. in mania. 31.2. in hæmoptoë. 112.2. refrigerans in colico dolore. 152.2. in fluxu hepatico. 168.1. refrigerans in hepatis inflammatione. 185.1. & 2. reſoluens. ibid. in calidæ renum intemperie. 221. 1. cordi & hepati admouenda in ſynocho ſimplici. 300. 2. in febre hectica.

ca. 304. 1. liquida & ſolida cordi & hepati admouenda in febribus continuis. 312. 2. in ſummo vigore febris tantum aut potius in declinationis principio. 317.2. cordi admouendum in febre maligna. 340. 1. ad hæmorragiam ſiſtendam. 81. 2. in vteri inflammatione. 258. 2. ad præſeruationem à calculo renibus admouendum. 221.1

Eroticus affectus quid. 249.1

Errhinorum formulæ. 4.2. & 36.1. ad exſiccanda narium vlcera 72. 2. quando vtendum. ibid. 2. & 36.1

Errhina & ſternutatoria in affectibus oculorum damnatur. 43.1. & 56.1. eorum formulæ. ibid. 43.1. ad fœtorem narium. 75.1

Eringij radicis decoctum pro potu in calculo renum. 221.1

Eſcharæ caſus quomodo procurandus. 342.2

Eſcharotica an in hæmorragia ſiſtenda adhibenda. 80.1

Eſſentiæ chymicæ ventriculum calefacientes & rorantes. 131.1

Euacuatio bona κατ' ἶξιν fieri debet. 78.1

εὔσπλαγχνοι qui. 194.2

Exanthemata quid differant à purpureis maculis in febre peſtilenti. 331.2. differentiæ. ibid.

Exercitationis & corporis motus vtilitas. 3.2

Expectorãtia in aſthmate. 100.1. & 2. in pleuritide. 105. 1. & 2

Extenuationis in phthiſicis cauſa. 113.2

Extenuatio non ſemper eſt cum ſanguinis penuria. 241.2

Extenuationi in febre hectica clyſteres nutrientes conueniunt. 303.2

Extractum reſtaurans ex carne verueccina, & ex cordibus verueccinis. 125.2

Exulcerationis inteſtinorum cauſa in vera dyſenteria. 160.2

F

Faciei pallor frigidam cerebri intemperiem ſequitur. 2.2

Facies hippocratica quid. 301.1

Facies quomodo defendenda à variolarum noxa. 347. 2. an frequenter abluenda aqua roſacea aliiſque aſtringentibus. ibid.

Fabarum aqua calculos imminuit. 220.2

Fames canina. 131.1. cauſæ. ibid. 2. curatio. 132.2. quomodo diſtinguatur à boulimia. 131. 2. pinguia & oleaginoſa obtundunt. 132.2.

Faſciæ ſeu lumbrici lati an ſint vermis vnicus. 168.2

Faſcinus & incantatio an conceptionem impedire poſſint. 269. 2. ſigna. 270.2. quæ arte diſſoluenda. 271.2

Faſtidij ciborum cauſæ. 127.1. quodnam magis funeſtum. 128. 2. cur in dyſenteriis longis malum. 129.1

Faucium vlcera 91. 1. cauſæ & differentiæ. ibid. curatio. 91.2. narcotica interdùm conueniunt. ibid.

Faucium ardor, ſiccitas & ſcabrities in febribus quomodo curanda. 314.1

Febris alba quid. 238.1

Febris apoplexiam ſolutura qualis eſſe debeat. 7.2

Febrem conuulſioni ſuperuenire cur melius quam febri conuulſionem. 17.1

Febris catharralis vnde. 35.1

Febris lactis eiuſque ſymptomata. 284.1

Febrium diuiſio in ſimplices, putridas & peſtilentes. 299

Febris vnde excitetur in arthritidis principio. 287. 2. vnde febres catharrales. ibid.

Febris ſimplex diuiditur in ephemeram, ſynochum ſimplicem & hecticam. 299.1

Febris Ephemera. 299. 1. cauſæ, ſigna. ibid. & 2. curatio. 300.1

Febris ab hepate corrupto ſigna. 301.1

Febris hectica, vide *hectica*.

Febrium putridarum differentiæ. 304. 1. putridæ continuæ. 304.2. cauſæ. ibid. tempora quomodo conſiderari debeant. ibid.

Febrium continuarum differentiæ accidentales vnde deſumuntur. 305.1

Febres ſymptomaticæ quænam. 305. 2. eſſentiales aliquando coniunguntur cum inflammationibus illis ſuccedentibus.

Febris lentæ eſſentia, cauſæ & differentiæ. 306.1

Febris à ſanguine in ſtomacho putreſcente excitatæ hiſtoria. 306.1. & 2. putridarum continuarum diagnoſis. 306.2. curatio. 307.2. & 308.1. diæta in acutis, ibid. in minus acutis & lõgis. 308.1. cibus quo tẽpore exhibendus. 308. 1. quã ſit vtilis venæ ſectio. 309.1. mittẽdi ſanguinis tẽpus. ibid. ex quibus venis. 309.2 cucurbitulis quando locus. ibid. potus qualis. 308.2

Febrium cõtinuarum initio an purgantia conueniant. 309.2. an vomitoria. 310. 1. an aqua frigida. 311.1. & 2. quando debeatur purgatio. 311. 2. cur iterari debet. ibid. & 312.1. & 313.1

Febri lentæ ab obſtructionibus frequens debetur purgatio. 312. 1. quæ diuretica & ſudorifica conueniant. 312.1

Febres putridas comitantia ſymptomata. 313. 1. eorum curatio. ibid.

Febres ſubintrantes dictæ. 317.1

Febres longæ ab obſtructione pendentes decocto cichorij & chamædrios curantur. 318. 1. tertianæ intermittentis ſpecifica. 318.2

Febres compoſitæ ſeu complicatæ. 324. 1. earum differentiæ. ibid. 2. horridæ malignæ. ibib.

Febris peſtilens & maligna differunt tantum ſecundum magis & minus. 325. 1. intermittentes non ſemper periculo carent. 325.2

Fel catelli lactentis antepilepticum. 22.2

Fella piſcium piaculis delendis inſeruiunt. 51.2. in ſurditate. 65.2

Fermentum acre admotum ventriculo vomitum ſedat. 142.1

Fermentationes humoris melancholici quæ incommoda ſequantur. 200.2

Fernelius improbatur circa ſanguinem è naribus die critico fluentem 77. 2. vt & in cauſa epilepſiæ. 19. 1. circa ductus ſeroſæ materiæ in capacitatem abdominis. 192. 2. & 193. 1. circa productionem hydropis ab vrinæ ſuppreſſione. 193. 1. circa originem arthritidis. 287.1. circa calculi veſicæ rudimentum. 221. 2.

Ferri ſcoria ad exſiccanda aurium vlcera. 70.2

Fici quo differant ab hæmorrhoidibus. 176

Filamentorum in vrinis cauſæ variæ ſecundum authores. 216.2

Fiſtula lachrimalis quid. 59.2. ſi per annum perſeueret cariem in oſſe producit. ibid. profunda & inueterata cum oſſis carie ſolo cauterio curari poteſt. 59.2. & 60.1. curatio. ibid. cum oſſis cariæ ſolis medicamentis curata. ibid.

Fiſtulam in ano ſæpe relinquunt hæmorrhoides ſuppuratæ aut exulceratæ. 176

Flatuum in tympanite cauſa. 193.1. & 2. materia magis ordinaria eſt humor melancholicus aduſtus & atrabilarius. 193.2. & 297.1

Flatus quomodo in vteri cauitate contineantur. 264. 1. & 2. cum ſtrepitu ex vtero exploſus ſuffitu nucis myriſticæ. 266.2

Flauus color in cornea ſub quem affectum reducatur. 189.1. & 2

Flor muliebris quid. 246.2. cauſæ. ibid. & 247.1. ſigna cauſarum & partis affectæ 247. 1. & 2. quomodo diſtinguatur ab vlcere vteri & gonorrhœa. 247.2. quæ mala inducat. ibid. huic virgines ſunt ob-

noxiæ

noxiæ.246.2.vetulas ad mortem comitatur. 247.2. an conueniat venæ ſectio. ibid. diuretica. 248. 1. cauſtica tibiæ.ibid. 2.aſtringentibus quando locus. 248.2.lactis chalybeati vſus. ibid.
Fluxiones è capite per quas vias fiant. 33.2.& 35.1. excitantur à frigore comprimente. 34. 1. cauſæ. ibid.
Fluxioni attrahendæ calor maximè idoneus. 34.2.interna quomodo ab externa diſtinguatur. 35.2
Fluxus hepaticus quid.166.2.differentiæ.167.1. curatio. ibid. 2. cauſa præter vulgarem intemperiem alia eſt. ibid. in quo differat à dyſenteria. 167.1.legitimus ſpurio periculoſior.ibid.2.an locus ſit clyſteribus & medicamentis purgantibus. 167.2. conuenit tinctura à roſarum deſtillatum reſtaurans. 168.1
Fluxus alui in febribus peſtilentibus quomodo curandus. 336.2
Fœcunditatem vel ſterilitatem fœminæ indicantia. 271.1
Fœminæ minus obnoxiæ anginæ quam viri. 93. 1
Fœnugræci vires in ophthalmia. 54.2
Fœtoris narium cauſa.74.2.curatio. 75.1
Fœtum in vtero Galen. comparat fructibus ab arbore pendentibus. 273.2
Fœtus quomodo ſit cauſa abortus. 275.2
Fœtum enecantia. ibid.
Fœtu debili exiſtente puerperæ quomodo curandæ. 279.2
Fœtus morbi cauſæ.279.2. ſigna. 280.1. fœtum mortuum excludentia. ibid.
Fœtus mortui oſſa per vmbilicum matris excreta.280. 1. fruſtra tentatis aliis præſidiis chirurgica operatione educi debet. 280.2
Fœtus mortui per longum tempus in vtero ſeruati hiſtoriæ plures. 280.1
Formæ inductio & materiæ præparatio ab eodem agente proficiſcitur. 168.2
Forma noua introducta priorem corrumpit. 325.2
Formicarum oua abſurditatem. 65.2
Fotus in ſuffuſione. 47. 1. in albugine. 51. 1. ſurditate. 65. 1. ophthalmia. 55. 1. pro ſtomacho in vomitu. 142. 1. in dolore ventriculi. 146. 2. in phlegmone ventriculi. 148. 2. & 149. 2. in lienteria. 157. 2. aſtringens in diarrhœa. 159. 1. dyſenteria. 165. 1. in teneſmo. 166. 1. ad lumbricos. 172. 1. in hæmorrhoïdum fluxu immodico.174.1. hæmorrhoïdum dolore.178.in obſtuctione hepatis. 187.1. in ſcirrho hepatis.191.1.in hydrope.197.1.& 2.chalaſtici in renum inflammatione.226.1.aſtringens in mictu renum. 228. 1. dolorem ſedans in vlcere renum & veſicæ.230. 2. aſtringens in diabete. 231. 2. vrinæ incontinentia.233.1. ſuppreſſione menſium 243. 2. aſtringens in fluxu menſium immodico 245. 2. emolliens & reſoluens. 262. 1. anodinus 263. 1. diſcutiens & roborans in hydrope vteri 266.1. ſicci flatus diſcutientes.ibid.& 277.2.aſtringens. ibid. emolliens 279. 1. valde roborantes in partu difficili. ibid. 2. aſtringens in fluxu lochiorum immodico. 281. 2. emolliens & aperiens ad ſuppreſſionem lochiorum. 282. 2. carminans in torminibus à partu.283.2. in doloribus arthriticis. 290.1. & 2. emolliens attenuans & roborans in febre tertiana intermittente. 318.1. emolliens, & attenuans ad curationem febris quartanæ ſpuriæ. 324.1.axypharmaci in febre maligna.239.2.ad fœtum mortuum excludendum 280. 1. in vteri procidentia. 268.1
Frictiones partium extremarum in gutta ſerena. 42.2
Frictionum modus in hecticis. 303.1
Frictiones in febre ſyncopali humoroſa qua methodo celebrandæ. 315.1
In febre peſtilenti. 335.2. in fluore muliebri. 247.2
Frontale in phrenitide. 27.2.& 28.1
Frontalia repellentia in febre maligna ad capitis dolorem & vigilias aut delirium. 340.1.& 2
Frontis vena ſecanda in febre maligna ad capitis dolorem & vigilias. 340.2
Frontale in ophthalmia. 54. 1. in hæmorrhagia. 79.2
Fructus recentes & fugaces multa aquea humiditate præditi : fruges quomodo ab immodica aëris ſiccitate corrumpantur. 327.1
Fuligo candelæ ex cera rubra vlcera narium exſiccat. 73.1
Fuligo camini,& eius ſpiritus ad pleuritidem. 106.1. in paroxyſmo hyſterico exhibetur. 256. 1. exterius admouetur ad fluxum lochiorum immodicum. 282.2
Fulmini miſcentur interdum ſpiritus fixantes. 120.2
Furor vterinus quid. 249. 1. cauſæ. ibid. 2. ſigna.ibid. conueniunt remedia maniæ & melancholiæ hypochondriacæ propria. 250.1

G

GAgatinum oleum in paroxyſmo hyſterico confert 254.2 & puluis gagates. 256.1
Galbanetum paracelſi in colica, eius deſcriptio. 152.2
Galenus ex pulſu furibundos mulierum amores cognoſcebat.2 49.2
Galenus defenditur circa epilepſiæ idiopathicæ cauſam.19.1.impugnatur circa cauſam materialem & efficientem calculi. 213.2. circa cauſam bullarum vrinis innatantium. 216.1.circa arenoſam in vrinis ſubſidentiam. 222.1.& 2
Galli annoſi decoctum ad aſthma. 101.1. & 2. reprobatur opinio eorum qui eius vſum damnant.ibid.in obſtructione hepatis. 187. 2. melancholia hypochondriaca 203.1.in calculo renum. 219.1
Gallina viua per ſpinam ſecta lateri dolenti admota in pleuritide. 105.1
Gallinarum ventriculi cur in pulueribus digeſtiuis præſcribantur. 136.1.& 2
Gangrænæ vteri curatio. 263.2
Gargariſma ad expurgationem cerebri.5.1. diſcutiens & reſoluens in linguæ paralyſi.85.2. ad linguæ ſcabritiem & ardorem. 314. 1. fauces & guttur à variolis defendens. 347. 1. refrigerans & repellens in inflammatione linguæ.83.1. in angina. 95.1.& 2
Gelatina pro hecticis inſtaurandis. 302.2. cornu cerui ad febrem malignam. 339.2
Gemellorum abortus cur frequentior. 275.2
Gemmas cur puerpera in partu deponere debet. 279.2
Genarum ruboris cauſa in peripneumonia. 107.1
Genitalium fotus in febre maligna. 339.2
Gingiuarum eroſio & exulceratio.90.1.curatio. ibid.
Gingiuarum fluxus ſanguinis aliquando criticus aliàs ſymptomaticus. 90.2
Gingiuarum eroſio in pueris aliquando vermium eſt indicium. 90.1.& 170.1
Gingiuarum vlceribus lienoſi maximè obnoxij. 90.1
Gingiuarum putredinem arcet ſpiritus ſulphuris & vitrioli. ibid.
Gingiuarum affectus in ſcorbuto. 206.1
Glandes anodinæ ad dolores veſicæ leniendos. 226.2
Glandulæ cur fluxiones facilè recipiunt. 34.2
Glandulæ meſenterium obſtruentes. 209.1
Glaucoma quid. 44.1.ſigna. ibid.
Gonorrhœa quomodo diſtinguatur à fluore muliebri. 247.2
Goſſipium ad exſiccandos oculos. 56.1
Granatorum flores exſiccati præſeruant à calculo. 220.2
Grauedo quid, cauſæ & curatio. 75.1

Grauiditas quomodo ab vteri tumore diſtinguatur. 265.2
Grauidis mulieribus cur familiaris pica. 133. 1. cur circa quartum menſem ea vt plurimùm liberantur. 134.1
Grumi ſanguinis in vtero à partu remanentes quomodo educendi.282.1.vt agnoſcantur. 284.2
Guaiaci decoctum in paralyſi.14.1. in epilepſia.20.2. in gutta ſerena. 43.1. an poſſit in febre tertiana intermittente tuto exhiberi. 319.2. & 320.1. in ventriculo frigido.130.1. in ſingultu. 138.2
Gummi arabicum ſanguinem ſiſtit. 91.1
Gurgulionis præciſio. 92.1.& 2
Guſtatus vitia,cauſæ.84.1.ſigna,& curatio. ibid.2
Gutta ſerena. 41. 1. an curabilis. ibid.2. an conueniat phlebotomia. 42.2
Gypſi cum aceto ſubacti vſus in hæmorrhagia.79. 2. ſolum albumine oui exceptum ſanguinem fluentem potentiſſimè cohibet. 90.2.246.1

H

HÆmatites lapis in hæmoptoe. 112. 1.& 2.ad phtiſim. 118.1
Hæmoptyſis quid propriè. 110.2. cauſæ. ibid. partis mandantis ſigna.110.2.& 111.1. curatio. ibid. & 2.
Hæmorragia quid.76.2. differentiæ.ibid. & 77.2. cauſarum ſigna. ibid. imminentis ſigna. ibid. 1. criticè apparet in morbis acutis. ibid. 2. & 78.1.quæ è directo partis affectæ accidit bona. ibid. curatio. ibid.2
Hæmorrhagiæ ſiſtendæ animi deliquium vtile. 79. 1. & cauterium actuale in vtraque planta pedum appoſitum. ibid. 2. contumacem ſiſtunt narcotica. 80.2
Hæmorrhagia è naribus in quartana febre ſuperueniens cur peſſima.320.2.ſalutaris & critica per gingiuas. 90.2
Hæmorrhoidalium venarum apertio per hirudines in teneſmo. 166.1
Hæmorrhoidum fluxus moderatus à quibus morbis præſeruet.172.1.fluxus immodici cauſæ.ibid.2. fluxum immodicum cohibentia. 174.1.& 2
Hæmorrhoides ligandi, incidendi & vrendi modus. 174.2. 175.1. poſt curationem cautio adhibenda. ibid.
Hæmorrhoidum dolor. 175.1. cauſæ. ibid. 2. curatio. 176.quæ purgatio conueniat.177.topica admouenda.ibid.vlceratarum curatio. 180
Hæmorrhoides abſumentia.ibid. quomodo aperiendæ. ibid.
Hæmorrhoidibus obnoxiis cauſticum tibiæ vtiliſſimè admouetur. ibid.
Hæmorrhoidum apertio per hirudines in calida hepatis intemperie. 183. 1.admota ano cucurbitula patefiunt & quomodo prouitari debeant in melancholia hypochondriaca. 203.1
Hæmorrhoidum fluxus melancholicis quando vtilis. 202.2.in quartana ſalutaris. 321.2.
Hæmorrhoidum apertio in febre peſtilenti vtilis.335. 1.in calculo renum 217. 2. in vteri ſcirrho. 262.1 in iſchiade. 294.2
Hectica febris.301.1. differentiæ & gradus. ibid. cauſæ internæ & externæ.ibid.ſedes.301.1.quare habitualis dicitur.ibid.ſigna variorum graduum.301.2. curatio. ibid. cur frequentius accidit à 18. anno ad 35. 301.2. quæ diæta conueniat. ibid. an aër frigidus. 302. an craſſa & viſcoſa alimenta. ibid.
Hecticos inſtaurantia alimenta. ibid.2. aquæ frigidæ potus an conueniat.ibid.qualis debeatur purgatio. 303.1. lac & balneum maximè conueniunt. ibid.2. antiquorum balneandi modus. ibid. alterantia potius quam purgantia conueniunt. ibid.
Hederæ terreſtris ſuccus ad dyſenteriam. 163.2
Hellebori vis in mania. 31.1
Hellebori extracto cancer incipiens ſanatus. 58.2
Hemicrania quid.37.2.arteriotomia curata. 39.2
Hemitritæa febris plerúmque ab inteſtinorum & meſenterij inflammatione exoritur. 210.1
Hemitritæus quid.324.2. differentiæ. ibid. ſigna diagnoſtica.ibid.eius motus inæquales à qua cauſa dependeant.324.2.cur periculoſus.ibid. curatio. ibid. & 325.1
Hepatis affectus. 181
Hepar calidum & humidum quomodo pituitam generet. 2.1
Hepatis calida intemperies. 181.1. differentiæ & cauſæ.ibid.ſigna.ibid.curatio.ibid.2.inflammatio. 183. 1.differentiæ,cauſæ.ibid.& 2.ſigna. ibid.
Hepatis inflammatio à topicis calefacientibus præpoſterè admotis excitata. 183.2. & cucurbitulis regioni hepatis admotis ibid.à muſculorum abdominis inflammatione quomodo diſtinguatur. 184.1. à pleuritide & meſenterio inflammato. ibid.2
Hepaticos ſolo faciei colore plurimos Galenus agnouit. ibid. hepatitide ſiculum modicum tentari cognouit Galen.ex deiectionibus ibid.quæ periculoſior.ibid. quibus modis terminetur. ibid.2. ad ſuppurationem vergentis curatio. 185.2
Hepatis vlcus. 184.2. ſine præcedenti inflammatione quomodo dignoſcatur 185.1.curatio. ibid.2
Hepatis obſtructio.186.1. eſt morbus in via & meatu obſtructo. ibid. cauſa materialis.ibid. ſigna. ibid.2
Hepatis ſcirrhus.190.2.differentiæ. ibid. cauſæ, ſigna, ibid.curatio,191.1.inſenſibilis curationem non recipit. ibid.
Hepar gratioſi humoris fons eſt. 252.1
Hepate calido cerebro frigido, vt plurimùm ſunt catharrho obnoxij. 35.1
Hepatis atonia in hepatico fluxu pendet à cauſa ſupra primarum qualitatum exceſſum. 167.1
Hepar inflammatum dulcibus offenditur. 185.1
Hepar an ſemper afficiatur in hydrope.191.2. ſanguificatio an lædatur in hydrope. 192.2
Hermeticorũ opinio circa cauſam ſitis morboſæ.134. 2. circa ventriculi concoctionem vitiatam. 136. 1. circa cauſam choleræ morbi. 144. 2. circa calculorum cauſas. 214.2.& 215.1
Hiera commendatur in morbis ventriculi. 129.2
Hirci ſanguinis & vrinæ vſus ad renum & veſicæ calculum.218.1. & 2.in pleuritide. 105.2. eius præparatio. ibid.
Hyrudines temporibus & pone aures in mania. 30.2. in dolore capitis. 39.1. in gutta ſerena. 42. 2. ophthalmia. 53.2. in linguæ tumore ipſi linguæ affixæ. 83.1. parti affixæ conferunt dolori iſchiadico. 295. 2.in aurium inflammatione. 69.1
Hyrudines poſt aures affigantur in febre maligna ad delirium & dolorem capitis 340.2. parti dolenti in arthritide. 290.2
Hirundinum nidus ſpecificus in angina. 96.1
Hordei ptiſana febricitantibus maximè conueniens 308.1.duplex erat apud antiquos. ibid.
Hordeatum in catharro. 37.1
Hormini ſemen oculum à ſordibus purgat. 51.1
Horrificæ febris eſſentia & cauſæ.305.1. & 2. φρικώδης à Græcis dicitur. ibid.
Hydatides veſiculæ. 193.1
Hydrargiri aſſiduus contactus paralyſim excitat. 13.1
Hydrargiro curata cataracta.48.2.ophthalmia inueterata.56.2.ſurditas. 66.1
Hydrargirus maximè dentes denigrat.89.2.in ileo deſperato exhibendus. 155.1.& 2. an poſſit exhiberi contra vermes. 171.1.& 2
Hydromel ad phthiſim.117.2. pro potu in vlcere renum. 229.1
Hydrops pectoris.109.2.cauſæ.ibid.ſigna curatio.110. 1.ab Hyppoc.graphicè delineatus. 109

Hydrops abdominis aliquando degenerat in hydropem pulmonis & vice verſa. 109.2
Hydrops pulmonis lateris apertione non curandus. 110.1
Hydrops ex ſanguinis profluuio lethalis. 143.1
Hydrops duplex particularis & vniuerſalis. 191.2. vniuerſalis ſpecies. ibid. an ſemper hepate affecto fiat. 191.2.& 192.1
Hydropicorum aqua interdum non in cauitate abdominis, ſed in veſiculis quibuſdam continetur. 191.2
Hydropis aſcitis cauſa præcipua. 192.1.non ſanguificatio læſa, ſed ſeroſæ materiæ retentio. 192. 2. cauſæ rariores,193.1. & 2. à nimio potu aquarum. 192.2
Hydropicorum aqua per quas vias feratur in capacitatem abdominis. 192.2.193.1
Hydropis ſigna & ſpecierum.194.2.alui fluxus quando ſalutaris. ibid.
Hydropici qui ſanabiles.194.2.cruribus abſceſſus, vel maculæ mali ſunt ominis. ibid.
Hydropis curatio 194. 2. diuretica laxantibus magis proficua. 195. 2. venæ ſectio quando conueniat. 196. 1. cauteria veſicatoria & ſcarificationes cur non debeant fieri. 196. 1. an conueniat paracenteſis. ibid. ſudorifica vtrum proficua. 196. 2. potus qualis eſſe debeat. ibid. ſitis fallenda mandendo grana aliquot maſtiches. ibid. refrigerantibus interdum curandus. 197.2.& 198.1.& 2
Hydrops ad matulam. 230.2
Hydrops vteri, vide *vteri Hydrops.*
Hyoſcyami folia in aceto decocta in ſchyrrho hepatis. 191.2
Hypercatharſi ſuperueniens conuulſio lethalis. 17.1
Hypercatharthica medicamenta. 144.2
Hypochondriaca melancholia. 32.1
Hypochondriorum grauitas ſeu ſocietas obſtructi hepatis ſignum. 186.2
Hypopyon quid.56.2.cauſæ ſigna.ibid. curatio. 57.1. concuſſione capitis & punctione oculi curatur. 57.1
Hyſterica paſſio 250.2. cauſæ. 251.1. ſigna.253.1. imminentis ſigna.ibid.varij ſunt gradus.251.2.cauſarum ſigna. 254.1
Hyſtericorum affectuum cauſa & deſcriptio. 251. 2. 252.1.& 2.& ſeq.
Hyſterica ſimptomata quomodo diſtinguantur à ſyncope. 253. 2. ab apoplexia. ibid. ab epilepſia. ibid.
Hyſtericæ mulieres quomodo à mortuis diſtinguantur. 253. 2. defunctæ ante tertium diem non ſepeliendæ. 254.1. cur ſternutatio ſuperueniens bona. ibid.
Hyſterici paroxyſmi curatio.254.2.graueolentia naribus & ſuaueolentia vtero admouenda.254.2.an venæ ſectio conueniat.255.1. an vinum in paroxyſmo. 256.1. extra paroxiſmum curatio. 256.2. prægnantes quomodo tractandæ. 256.2
Hyſtericam paſſionem ſæpe comitatur vteri intemperies.257.1.ſpecifica.16.amuleta. 257.2
Hyſtericorum paroxyſmum excitantia. 251.2

I

IAlapæ radix in fluxu muliebri ſeroſo præſtantiſſima. 248.1
Ictericorum flauus color ſuffitu aceti diſcutitur. 151.2.
Ictericis obiecta flaua apparent ſi ſit magna bilis effuſio in corneam. 50.2
Icterus eſt ſymptoma qualitatis mutatæ. 189.1. differentiæ.ibid.2.cauſæ, ſigna cauſarum.189.2. curatio. 190.1.an ſemper ante ſeptimum lethalis. ibid. ſpecifica. 190.1.& 2.
Icterus albus quid. 238.1
Ileos latinis voluulus, aliis χορδαψὸς, barbaris miſerere mei.153.2. cauſæ ſigna. 153. 2. & 154. 1. curatio. 154.2.proprium ſignum eſt nihil per inferiora deſcendere. 154. 1. non ſemper lethalis in quo fæces euomuntur.154. 2. ab inflammatione conuenit venæ ſectio. 154.2
Inedia. 155. 1. deſperato follis fabrilis & argenti viui vſus conueniunt. 155. 1.& 2. ab inteſtini prolapſu quomodo curandus. ibid. quibus ſignis diſtinguatur à colico dolore. 154.1
Imaginatio an lædi poſſit ratiocinatione illæſa. 25. 1. & 2
Imperforatæ ſeu atretæ mulies quæ dicantur. 268. 2. curatio. 269.1
Inanitio quomodo ſingultum excitare poſſit. 137.2
Inappetentiæ cauſæ. 127.1.& 2. & 128. 1. prognoſis. 128. 2. curatio. 129. 1. à coloris natiui exolutione lethalis. 128.2
Inappetentiæ in febribus curatio. 315.1.& 2
Incontinentiæ vrinæ cauſæ. 232.1.& 2
Incraſſans blandum humorémque acrem demulcens. 37.1
Incraſſantia humores in catharro. ibid.
Influxus ſyderum quomodo ſint cauſæ morborum. 327.2
Inguinis dolor ex vtero in illo conglobato quomodo curandus. 283.2
Iniectiones veſicæ vlcera detergentes & conſolidantes. 230. 1. quo inſtrumento immittendæ. 230. 2. ad veſicæ dolores. ibid.ad dyſuriam. 237.2
Iniectiones in vterum in menſium ſuppreſſione. 243. 2. fluxu menſium immodico. 246.1. fluxu muliebri. 249. 1. furore vterino 250. 2. vteri inflammatione.258.2. & 259.2. ad vlcus vteri.260. 2. detergentes exſiccantes, & conſolidantes. 260. 2. & 261.1
In cancro vteri. 263.1. hydrope vteri. 266.1. aduerſus ſterilitatem à frigida cauſa. 272. 2.ad excludendam ſecundinam. 281.1
Iniectio in anum ad fluxum hæmorrhoïdum immodicum. 179.1
Inquietudines febricitantium ſedantia. 314.2
Inceſſus ad dyſenteriam 165.1.in teneſmo. 166.2.hæmorrhoïdum dolore. 178
Inſtaurantia alimenta pro hecticis. 302.2
Intemperies ſimplices tum etiam immateriales raro inueniuntur. 1.1.
Intermittentes febres an ſemper periculo vacent 325.2
Inteſtinorum affectus. 150
Inteſtinum lupi ad colicam eius præparatio. 152.1
Inteſtinorum motus naturalis periſtalticus dictus.153 2. quomodo inuertatur. ibid.
Inteſtina tenuia an craſſa afficiantur vlcere dignotio 161. 2.eorum inflammatio in dyſenteria quomodo curanda. 162.2
Inteſtinorum exulcerationis cauſa eſt qualitas maligna ſpecifica. 160. 2. curatio. 162. 1. & 2. & ſeq.
Inteſtina à variolarum noxis defendentia. 347.1
Iræ incommoda. 3.2
Ireos noſtratis ſuccus pro vomitu in aſthmate 99. 2. in hydrope. 195.2
Iſchiadicus dolor.294.2.quas partes occupet.ibid. cur nullam inflammationem aut tumorem comitem habeat. 294.2. perſeuerans cur luxationem inferat. ibid.
Iſchiadicæ venæ in iſchiade ſectæ vtilitas 294. 2. repellentia nunquam conueniunt.295.1.reſoluentia. 294.2. 295.1.
Iſchiadicus dolor contumax oleo de lateribus vna die curatus. 295. 1. quæ purgantia conueniant. 294.2. eius materia aliquando ſuppuratur. 296.1

Iſchidaici

Iſchiadici doloris à cauſa calida curatio. 295.2. & 296.1
Iſchuria quid. 233.2. cauſæ iſchuriæ legitimæ & nothæ. ibid.& 234.1. ſigna cauſarum vtriuſque. ibid. curatio. ibid. cur valde periculoſa. 234.2. à grumo ſanguinis quomodo curanda. 235.2
Iugulares venæ in angina aperiri poſſunt. 95. 2. modus ſecandi. ibid.
Iulepi refrigerantes in phrenitide. 27.1. in mania.31. 1. in catharro. 36. 2. in pleuritide. 104. 2. ad hæmoptoëm. 111.2. & 112.1
Iulepus cardiacus. 126. 1. leniens in calculo renum. 217.2. in vomituillioſo.141.1. in vomitu ſanguinis.143.2. in dolore ventriculi. 147.1. eius phlegmone.148.2. fluxu hepatico.167.2. vermium curatione. 170.1
Iulepus Alexandrinus, & varij Iulepi hepar refrigerantes. 182.1. 2. in renum inflammatione. 225. 2. calculos imminuens. 218. 1. leniens & detergens in vlcere renum & veſicæ. 229.1.2. conſolidantes in vlcere renum & veſicæ. ibid. aſtringentes in diabete. 231. 2. aperientes in iſchuria. 235.1. refrigerantes & lenientes. 236. 2. incraſſans & leuiter aſtringens. 248.2. & 249.1. ad leniendos humores bilioſos acres.283.2. refrigerantia in febre hectica. 303.1
Iulepus Alexandrinus pro potu in febribus putridis bilioſis eius compoſitio. 308.2
Iulepi in febribus bilioſis. 310. 2. incraſſantes in bile valde acri & tenui. ibid. in febribus pituitoſis & melancholicis. 311.1
Iulepus cardiacus guſtui grattiſſimus. ibid. 2. mouens ſudores in febre tertiana intermittente.318.2. aperiens abſtergens & incidens in febre tertiana contumaci. 317. 2. variolarum eruptionem adiuuans. 346.1. motum ſanguinis & ebullitionis frænans & modicè refrigerans. ibid.2
Iulepi alterantes in febribus malignis ex quibus componendi.336.2. eorum formulæ.337.2. præparantes humorem melancholicum. 321.2
Iuli, ſeu catuli, nucis iuglandis ad ſuffocationem hyſtericam. 256.1
Iuniperi granorum decoctum ad diarrhœam. 160.1
Iuſculum in alui adſtrictione. 156.2
Iuſcula medicata ad hepar refrigerandum. 182. 2. ad ſuppurationem accelerandam in hepatide. 185. 2. ad obſtructiones hepatis.187.1.& 202.2. in calculo renum. 217.2.in melancholia hypochondriaca. 202.2. in dyſuria. 236. 2. in fluxu menſium immodico. 245. 1. aperiens diureticum & menſes mouens. 265.2
Iuſculum quod reficit & impinguat in febre hectica. 303.1
Iuſcula cur ægrotantibus in morbis quantumvis acutiſſimis concedantur.308.1. medicata in continuis putridis vſurpanda.311.1. lentis & diuturnis.ibid. ex decocto cichorij & chamædryos myrrha præſtant in febribus longis ab obſtructione pendentibus. 318. 1. aliud Iuſculum in quo exhibetur trochiſci de abſynth. de rhabarbaro ℈j. ibid.2

K

Κύστις quid. 131.1
Κοίλωμα. 57.2
Κόφωσις. 63.1

L

Lactis muliebris vſus in ophthalmia. 54.1
Lactis vſus in phthiſicis.117.2.& 118.1.in dyſenteria. 163.2
Lac muliebre omnibus aliis præferendum. 117.2
Lacte ſolo interdum phthiſici nutriantur. 118.1
Lac non omnibus ſiticuloſis interdici debet. 135. 1. putreſcens cur non generet vermes. 169.2
Lactis ſerum hepar refrigerat. 182.2
Lac aſininum corpus emaciatum reſtaurat.ibid. interdum conuenit in melancholia hypochondriaca. 204.1. in vlcere renum & veſicæ. 229.1. in dyſuria. 237.1
Lac ouillum commendatur ad mictum ſanguinis.227. 2. vaccinum maximè confert ad conſolidationem vlcerum renum & veſicæ.230.1. ouillum bubulum aut aſininum conueniunt in diabete.231.2. chalybeatum maximè confert in fluore muliebri.248.2. aſininum in vlcere vteri. 260.1
Lac tepens recenter mulctum anodinum præſtantiſſimum in vlcere veſicæ. 230.2. in arthritico dolore. 289. 2. aſininum ad præcauendam arthritidem bilioſam.293.2. hecticis maximè conueniens. 303.2
Lac calens gargariſatum dolorem lenit. 341.1
Lacertæ caput auri admotum corpuſcula auri inferta extrahit. 70.2
Lactuca oculis infenſa. 42.1
Lapideſcens ſuccus cauſa materialis calculi. 214.2
Lapidifico ſpiritu hominum corpora aliáque in ſaxa conuerſa. 215.1
Larynx & pharynx propter viciniam in angina vtplurimum afficiuntur. 92.2
Laryngis vſus & officium. 93.1
Laryngotomia vtrum in angina celebranda. 97.2
Laudani vſus in clyſteribus phreniticorum. 28.1
Laudani vſus in catharro calido. 37.1. in hæmorrhagia.80.2.in dolore dentium.88.2.in faucium & doloris vlceribus.91.2.in vomitu.141.2. in pleuritide ſed exigua doſi.105.1.in cholera morbo.145.1. in dyſentericorum clyſteribus. 162. 2. in teneſmo etiam per os ſumpta.166.2.in calculo renum.218.1. in iſchiadico dolore acerbiore.296.1.in febre peſtilenti cum alexipharmacis permixti. 338.2
Lauendulæ flores in menſium ſuppreſſione commendantur. 242.2
Lentæ febris,eſſentia,cauſæ & differentiæ. 306.1
Lentiſcini ligni decoctum ad cerebrum exſiccandum. 36. 2. in fluxu hæmorrhoïdum immodico. 175.1. pro potu in mictu ſanguinis. 228.1
Lentium decoctum an ad variolarum expulſionem conueniat. 346.1
Lethargi differentia ab apoplexia caro & comate.6.1. parotides ſuperuenientes ſalutares.7.1. qualis purgatio conueniat. 8.2
Lethargici quomodo empyici fiant.7.2.ſcammonium cum caſtoreo exhibitum pervtile. ibid.
Leucoma quid. 50.2
Leucophlegmatia,vnde dicta.194.1.quando ſalutaris diarrhœa. 194.2
Lienis nouus vſus ex hermeticis. 136.1
Lienoſi gingiuarum vlceribus obnoxij. 90.1
Lien maiorem conſenſum habet cum ventriculo quam hepar. 142.2
Lienis inflammatio.198.1. ſigna & curatio. ibid.2
Lienis morbi. 198. inflammatio criticè ſoluitur per hæmorrhagiam naris ſiniſtræ. ibid.2
Lienis dolor. 199. 1. quomodo ab inflammatione & colico dolore diſtinguatur. ibid. curatio. ibid.
Lienis obſtructio, ſeu inflatio. ibid. cauſæ & ſigna. ibid.2. fuit ſublata decocto radicis Chinæ. ibid.
Lienis ſcirrhus. ibid.2. quomodo diſtinguatur à tumore flatuoſo,ſeu inflatione. ibid. curatio. 200.1
Lienis cura ſpecialis habenda eſt in febre quartana. 323.2
Lien per ramos ſplenicos cum omento communicat. 212.2
Lien potulentam materiam ad ſe trahit. 193.1
Lienoſis dyſenteria ſuperueniens quæ bona. 161.2
Lienteria quid.156.2.cauſæ.ibid. ſigna curatio.157.1. 2. fit potius vitio retentricis ventriculi concoctricis. 156. 2. quid differat à cœliaca paſſione. ibid. læuitas inteſtinorum appellatur. ibid. & 157. 1. qualia enemata conueniant. ibid.2

Ligni nephritici infuſio facta pro potu ordinario in obſtructione hepatis. 189. 1. melancholia hypochondriaca. 205.1
Limacum liquor ad arthritidem. 291.2
Limaturæ chalybis varius vſus in obſtructionibus reſerandis. 188.2
Limonum ſucci cautus debet eſſe vſus. 218.1
Limonum aqua à calculis renes liberat. 220.2
Linariæ herbæ decoctum hæmorrhoïdum dolores ſiſtit. 178
Linguæ affectus. 82. tumores & magnitudo valdè excedens. ibid.1.& 2
Linguæ tumorum diagnoſis. ibid.2. curatio. 83.1.2
Linguæ ſcarificationes profundæ ad curationem tumoris œdematoſi linguæ. ibid.1
Linguæ paralyſis. 85.1. cauſæ. ibid. curatio. ibid.2
Linguæ paralyſis ex profunda cucurbitularum ſcarificatione. ibid.1
Linguæ ſiccitas, ardor & ſcabrities quomodo curanda in febribus. 314.1. in febre maligna. 340.1
Linimenta in conuulſione vſurpari ſolita. 17.2.& 18. 1. ad pleuritidem. 104.2.105.1.& 107.2. refrigerans & liniens in phthiſi. 118.2
Linimentis ad pleuritidem cera & mucilagines non conueniunt. 104.2
Linimentum in palpitatione cordis. 125.1. ad ventriculi inappetentiam. 129.1. ad ventriculum calefaciendum. 131.1. in vomitu ſanguinis. 144. 1. ad lumbricos. 172.1. in dolore hæmorrhoïdum. 177. & 178. in hepatide. 185.2. in obſtructione hepatis. 187.1. ſcirrho hepatis. 191. 1. ventriculo admouendum in hydrope. 197. 2. hepati. ibid. calculo renum. 217.1. & 219. 1. renum calida intemperie. 221.1. aſtringentia in mictu ſanguinis. 228.1. conſolidationem adiuuantia in vlcere renum & veſicæ. 230.1. dolorem ſedans. ibid. 2. aſtringens in diabete. 232. 1. aſtringens in vrinæ incontinentia. 233. 1. aperiens in ſuppreſſione menſium. 243. 2. fluxu menſium immodico. 246. 1. detergentia exſiccantia, & cicatricem inducentia. 261.1. in cancro vteri. 263.1. aduerſus ſterilitatem à frigida cauſa. 273.1. ad fluxum lochiorum immodicum. 282. 1. ad dolores arthriticos ſedandos. 290.2. ad roborandos articulos. 294. 1. reſoluentia ad dolorem iſchiadicum. 295.1. refrigerantia hepati & lumbis admouenda in ſynocho ſimplici. 300. 2. Cardiacum in febre continua putrida. 312.2. hepati admouendum in febribus putridis continuis. ibid. diſſolutionem corporis impediens. 314.2. emolliens poſt fotum. 318.1. roborans ventriculum. ibid.2. ad inungendam ſpinam dorſi in quartana. 323. 1. in febre quartana ſpuria. 324. 1. ad frictiones totius corporis. 335. 2. maximè cardiacum in febre maligna. 339.1. & 340.1
Linteamina & induſia an ſint frequenter in morbis immutanda. 308.1
Lipothymia quid differat à ſyncope. 119.2
Lippitudo quid. 52.1
Lipyria febris adeſt in inflammatione ventriculi eryſipelatoſa. 147.2
Lipyria febris quid. 306.1
Liquida cur facilius vel difficilius deglutiuntur in angina. 93.1
Liquores cardiaci ad palpitationem. 124.2
Lixiuium diſcutiens in tumore œdematoſo tibiarum & pedum. 197.2
Loca quædam cur peſtifera labe nunquam tententur. 328.2
Lochiorum fluxus immodicus vnde æſtimandus. 281. 1. cauſæ ſigna. ibid. 2. curatio. ibid. cur periculoſus. ibid. victus ratio qualis eſſe debeat. 281.2. cur ſomnus arcendus. ibid.
Lochiorum ſuppreſſio. 282. 1. cauſæ, ſigna. ibid. curatio. ibid.2
Lochiorum ſuppreſſionem quæ mala ſequantur. 282. 1. quando debetur purgatio. ibid.2. vnde mittendus ſanguis. ibid. Lolium viſui inimicum. 42.1
Longæuitatem cur interdum arthritis conciliet. 288.1
Lohoc in angina. 96.1. in aſthmate. 100.1. pleuritide. 105.1. empyemate. 109.1. in hæmoptyſi. 111.2. ad linguæ ſcabritiem & ſiccitatem. 314.1. & 340. 2. pulmonem à variolis præſeruans. 346. 2. ad fluxionem in pulmone iam excitatam. ibid. fauces & guttur defendens à variolarum noxis. 347.1.
Loquelæ inſtrumentorum cum auditoriis inſtrumentis conſenſus. 63.1
Lotiones pedum in phrenitide. 27.2. coxarum & tibiarum ad excludendam ſecundinam. 281.1. manuum & pedum in febribus continuis. 313.1
Lumborum dolor in febribus quibus remediis curandus. 314.1
Lumbrici ad quod genus affectuum præter naturam referendi. 168.2
Lumbricorum tria genera. ibid. cauſa efficiens. ibid. & 169.1. materialis. ibid. ſigna. ibid.2
Lumbricorum excretio quo morbi tempore ſalutaris. 170.1
Lumbrici lati an vnicus vermis, an ex pluribus conflatus. 168.2. an ex melle & ſaccharo poſſint generari. 169.2. quæ mala accerſant. 170.1
Lumbricis cur maximè infeſtentur pueri lactantes quibus carnes exhibentur. 169.1
Lumbricos enecantia. 170. 2. quæ purganti conueniant, quales clyſteres. ibid. 1. & 2
Lumbrici in febre maligna quibus remediis curandi & educendi. 341.1. interdum alui fluxum excitant. 347.1. quibus ſignis dignoſcatur. ibid.
Lunares radij cerebro infenſi. 3.1
Lupi ſanguis ſurditatem curat. 65.2. hepar ſpecificum in fluxu hepatico. 168.1. hepar exſiccatum epylepſiam hyſtericam præcauet. 257. 1. caro exſiccata amuletum in ſuffocatione hyſterica. ibid.2. inteſtinorum puluis in colico dolore. 152.1
Luxationem coxæ cur iſchiadicus dolor inferat. 294.2

M

Macies etiam à ſanguinis copia. 114.2
Macies ſumma cur vna ex ſterilitatis cauſis. 270. 2
Maculæ præcipuè in cruribus vnum ex Scorbuti ſignis. 206.1
Macula quid. 50.2
Maculæ purpureæ ſymptoma febri peſtilenti proprium & peculiare. 326.1. ſed non verè pathognomonium. 330.1. non malignæ in corpore apparentes quid indicent. 331.1
Malacia quid. 133.1. cauſæ. ibid.2
Maligna febris quæ. 325.1. cur carbunculi & parotides eam ſignificent. 331.2. Maculæ purpureæ. ibid.1
Malignæ febris ſymptomatum curatio. 340.1
Maligna febris cum parotidibus quibus remediis ab authore curata. 341. 2. & 342.1
Malignitas quomodo à putredine diſtinguatur. 307.1
Malignis & peſtilentibus morbis purgatio in principio inſtituta maximè noxia. 345.2
Maluæ florum conſerua leniendo arenulas expurgat. 220.2
Maluæ decoctum & florum conſerua ad dyſuriam. 237. 1
Mammarum extenuatio in prægnante cur abortum portendat. 276.1
Mania quid. 29.2. ſigna præſentis & imminentis maniæ. 30.1. 2. in quo differt à phrenitide & melancholia. 29.1. cur non habet febrem comitem. ibid. fit à maligna & venenata qualitate. 29. 2. & 30.1. qua anni & tempeſtate ſæpius contingat. 30. 2. curatu

curatu difficillima.ibid. 2. curatio. 30. amuletum. 31.1
Mannæ vſus in alui aſtrictione. 156.1
Manuum ac pedum præcipuè in viris calor ſignum calidioris hepatis. 181.1
Manuum & pedum refrigeratio maximè iuuant in febribus continuis. 312.2
Maraſmus quid. 301.1
Marcoris variæ cauſæ. 114.2.& 115.1
Margaritarum & corallorum laus in febribus malignis. 337.2
Marrubij ſuccus ad morbi regij curationem. 190. 1. conſerua ad ſcirrhi hepatis curationem. 191.1
Martis vitrioli vſus in menſtruis immodicè fluentibus.245.in epilepſia hyſterica. 257.1
Maſticatoria ad expurgandum cerebrum.36.1.5.1. in dolore dentium. 88.2
Maſtiche ſumpta vomitum compeſcit. 141.2
Maſtiches vſus in hydrope ad ſitim fallendam. 196.1
Materiæ præparatio & inductio formæ ab eodem agente proficiſcitur. 168.2
Materia in thoracis capacitate contenta qua tranſeat vt expectoretur. 103.1
Maxillarum tumoris curatio per reſolutionem.89. 1. aſtringentia non intempeſtiuè applicanda. 88.1
Meatus eſt ductus patentes per quos ſeroſa materia in abdominis capacitatem defertur. 192.2.& 193.1
Medici Pariſienſes notati de ſanguinis miſſione in pueris. 345.2
Mel roſaceum cum guttis aliquot ſpiritus vitrioli ad oris & faucium vlcera. 91.2
Mel & ſaccharum an lumbricos generent. 169.2
Mellis aqua ad albuginem. 51.2
Melicratum quibus non conueniat. 292.2
Melancholici humoris redundantis ſigna. 23.2
Melancholicis hæmorrhoïdes ſuperuenientes ſalutares. 30.2.33.1
Melancholia morbus.32.1. in quo differat à phrenitide & mania.ibid.varij gradus.ibid.ſigna 32.2.33.1 morbus contumaciſſimus opprobrium medicorum dictus.33.1.202.2. curatio. 33.1
Melancholia hypochondriaca inter morbos lienis collocari debet. 200.2.focus,& cauſæ.ibid. & 201. 1. cur pueri & adoleſcentes minimè obnoxij.ibid. cur affectio flatuoſa ab intiquis vocata. ibid.2
Melancholicorum vaporum varia ſymptomata 202.1 curatio ibid.2. an conueniat aquarum thermalium potus. 204.1
Melancholici humoris malignitas quos affectus excitet. 205.2
Melancholica ſymptomata ſcorbuticis ſimilia. ibid.
Melancholicus humor duplex,naturalis, & præternaturalis. 320.1
Menſium ſuppreſſio.240.1.cauſæ.ibid.2. cauſarum ſigna 241. 1. quæ grauidis contingit quomodo diſtinguatur ab ea quæ à cauſis præternaturalibus procedit 240.2. multorum ac grauiſſimorum morborum cauſa eſt 241.1. poſt ſextum menſem an ſit incurabilis. ibid. cauteria tibiis admota an conueniant. 243.2. curatio. 241. 2. & ſeq. præcepta obſeruanda in vſu remediorum. 243.2.& 244.1
Menſium fluxus immodicus. ibid. cauſæ ſigna ibid. cauſarum diagnoſis. ibid. curatio ibid. 2. ſanguis magna copia detractus ſiſtit. ibid. ſpecifica. 245.1
Menſibus ac lochiis fluentibus in præcipiti angina an mittendus ſanguis. 95.1
Menſtrua alba, vide *fluor muliebris*.
Mercurius quomodo præparandus ad epilepſiam. 21.1
Mercurij dulcis vſus in colico dolore. 153. 1. in obſtructionibus commendatur ſicut & mercuriales purgationes. 189.1
In hydrope.195.2. vlcerat mundificat, & conſolidat 230.1.cum ſcammoneo exhibitus in dolore iſchiadico.295.1. in reumatiſmo 298.1. contra vermes. 171.2
Mercurius diaphoreticus in diarrhœa exhibendus. 160.1.in curatione hydropis 195.2. vlcera mundificat. 230.1
Mercurius vitæ ad curationem hydropis. 195.2. An poſſit exhiberi ad curationem fœtus mortui. 280.2
Mercurii inunctione curata cataracta. 48.2. ophthalmia deſperata. 56.2. an exhibendus contra vermes crudus. 171.1
Mercurius præcipitatus rubeus ad polypum & ſarcoma. 74.1
Meſaraicæ venæ quibus obſtruantur. 209.1
Meſenterij venis inflammatio hepatis communicatur. 183.1
Meſenterij tumor quomodo ab hepatis inflammatione diſtinguatur. 184.2
Meſenterij morbi. 209
Meſenterium medicorum nutricula vocatur. ibid.obſtructio ibid.cauſæ. ibid. ſigna ibid.2.inteſtinis & lumbis alligatur. 193.2
Meſenterij inflammatio. 210.1. cauſæ, & ſigna. ibid. Quomodo à muſculorum abdominis inflammatione diſtinguatur 210.1. à diaphragmatis tumoribus. 210.2
Meſenterij abſceſſus vlcus & ſcirrhus quomodo dignoſcantur. ibid. & 211.1. curat. ibid.2. abſceſſus non ſemper fit ab inflammatione 210. 2. cur ſemper periculoſus. 211.1
Meſpilorum vſus frequens in diarrhœa. 159.2
Metrenchitæ ſeu clyſteres vterini ad menſium ſuppreſſionem. 243. 2. non præſcribendi virginibus. 244.1
Mictus ſanguinis.226.2. cauſæ ibid.curatio 227. 2. interdum criticus. ibid. 1. ſigna partis affectæ ibid. topica conuenientia.228.1.lac ouillum vtile. 227.2 à calculo & arenulis quomodo curandus. 228.1
Millefolij decoctum ad hæmoptoëm. 113. 1. in hæmorrhoïdum dolore 179. 2. ſanguinem ſiſtit.245.1
Milleflorum aqua ſeu ex ſtercore vaccino variolarum cicatricibus implendis idonea. 347.2
Millepedum laus in calculo renum.218.2. calculo veſicæ. 224. 1. eorum præparatio. ibid. 2. ad aſthma. 100.2.aſelli nominantur. ibid.
Morbi partim à diæta, partim à ſpiritu.3.1.ab occulta quadam vi & aſtrorum influxu. 93.1
Morbillorum à variolis differentiæ.342.2.an ſint morbi noui.343.1.eorũ deſcriptio cur ab Hipp. & Gal. omiſſa.ibid. cauſa. ibid.2. per ebullitionem ſanguinis à cauſa pro catartica excitantur.343.1.ebullitio talis duplex 344.1. cur non generentur in matre ſicut in fœtu à ſanguine menſtruo. 342.1. & 2. eruptio cur interdum tandiu differtur.ibid.2. differentiæ.344.1.ſigna diagnoſtica & prognoſtica. ibid.2. curatio. 345.1
Morſuli ad exſiccandum cerebrum. 36.2. lenientes in mictu ſanguinis. 228.1
Moſchi vſus in epilepſia puerorum. 22.2
Motus cur lædi poteſt illæſo ſenſu & contra. 13.1
Motus deprauati ſymptomata inter ſe quomodo diſtinguantur. 15.2
Motus conuulſiuus fit ab irritatione. 15. 2. motu in omni quinque conſideranda. 33.2
Mucilaginoſa materia è veſica prodiens in quo diſtinguatur ab ea quæ ab aliis partibus procedit. 223.1
Mucoſa pituita in calculoſis à qua cauſa fiat. 214. 1
Mucoſum & album in dyſenteria excretum quid, & vnde. 161.1
Mulieres quædam purgationes menſtruas per vomitum ſanguinis periodicum paſſæ ſunt. 142.2
Mulierum morbi. 238

Mulieres miſerrimæ multis & incomprehenſibilibus ferè affectionibus premuntur. 251. 1. illis venæ ſectio venarum inferiorum cur vtiliſſima. 335.1
Muſica inſtrumenta quando melius audiantur. 63.2
Muti cur ſurdi ab ortu. ibid.1
Mydriaſis quid. 49.1. cauſæ. ibid.2. curatio. ibid.
Myopia non fit à paucitate ſpirituum. 40. ſed à cryſtallini ſitu vitiato. 44.1
Myrobalani conditæ viſum clarificant. 43.2. ad inappetentiam. 130.2
Myrobalanorum decoctum in dyſenteria. 162. 1. in mictu ſanguinis. 218.1

N

NArcoticorum imprudens vſus lethalis. 6.2. cautè vſurpanda. 28.1. & 69. 2. quando vſurpanda in calido catharro. 37. 1. in ophthalmia. 54.1. dolore dentium. 88. 2. in cholera morbo. 145. 1. admixta purgantibus ad ſingultum. 139.1. ad dolorem ventriculi. 147.1. colicum dolorem. 152.1. & 2. in nephritico dolore pertinaci. 218. 1. in diabete plurimùm proſunt. 231. 2. in vteri cancro innoxij vſurpantur. 263.1. interdum exhibenda ad dolores arthriticos ſedandos. 289.1. & 290.2. in febre maligna. 338.2. & 340.2. inſtante criſi non vſurpanda. 313.2. in dolore aurium. 69. 2. in hæmorrhagia. 80. 2. in clyſteribus ad dyſenteriam. 162.2. in teneſmo & per os ſumpta & admota. 166. 2. in fluxu hepatico. 168.2
Narcotica quædam vis ineſt vaporibus in hyſterica paſſione. 251.2
Narium affectus. 72. fœtor. 74.2. cauſæ. 75.1. curatio. ibid.
Naſcalia virginibus non autem peſſaria præſcribenda. 244.1
Nauſeoſis venarum quid. 296.2
Nephritici ligni, vide *Ligni nephritici.*
Nephriticus dolor cur vulgo colica nephritica vocatur. 213. 1. cauſæ. ibid. venæ poplitis ſectio aut malleoli conuenit & apertio hæmorrhoïdum. 217. 2. venarum inferiorum ſectio miranda præſtat. 279.1
Nephriticus liquor celeberrimus. 224.1
Nerui cum chordis citharæ comparantur. 16.1
Nerui punctura conuulſionem parit. 17.1
Nerui quintæ coniugationis rami communes linguæ & auribus. 63.1.2
Neruoſæ partes cur humoribus imbutæ in arthritide conuelluntur. 286.1
Noduli anodini ad veſicæ dolores. 226.2
Nodoſa & tophacea arthritis quomodo curanda. 292.1.2
Νόμαι qualia vlcera. 91.1
Nicotianæ tinctura in lethargo. 8. 2. ſyrupus in epilepſia. 21. 1. tabaci fumus. 22. 2. extractum in catharro. 36.1. cinis dentes abſtergit & dealbat. 89. 2. fumus per tubulum hauſtus aſthmatis paroxyſmum cohibet. 100. 1. aqua ad deturbandos calculos. 220.1
Nutritionis perfectæ munia benè ingerere, digerere, egerere. 150
Nux moſchata cerebrum roborat. 42.1. & 43.2
Nucis moſchatæ ſuffitus inflationi vteri à flatibus medetur. 266.2
Nux iuglans & moſcata conditæ ventriculum calefaciunt & roborant. 130.2

O

OBſtetrix partum præpoſtero modo exeuntem quomodo dirigere debeat. 279.2
Obſtructio ægritudinum mater ex Auicenna. 186.2
Obſtructionis hepatis cauſæ & ſigna. 186.1. 2. maximè conferunt remedia ex tartaro vitriolo & chalybe. 187.2
Obſtructiones infimi ventris inter cauſas catharri recenſentur. 34.1
Obſtructæ cyſtidis felleæ cauſæ. 189.2
Obſtructiones graues & contumaces præcipuæ cauſæ hydropis. 192.2. & 194.1
Obſtructionibus lien cur obnoxius. 199.1
Obſtructionum in melancholia hipondriaca cauſa. 200.2
Obſtructiones partium infimi ventris præcipuè venarum circa vterum chloroſeos cauſæ. 158.1.2
Oculorum affectus. 40
Oculus ex quibus partibus componatur. 41
Oculi prominentes ſuffuſioni obnoxij. 45.2
Oculi ablutio in ſuffuſione. 48.2
Oculos à variolarum noxa defendentia. 347.1
Oculis amica & aduerſa. 42.1
Oculo vno tantum inflammato maiores dolores cur fiant, quam vtroque. 53.1
Oculorum vlcera cur periculoſa & difficilia curatu. 57.2
Oculi cancer vt curetur. 58. 1.2
Odoramenta ad reſtaurandas vires. 126.2
Odores ſuaues naribus admoti hyſtericos affectus excitant. 251.2. & graues paroxyſmum epilepticum. 254.2
Oleum ligni heraclei commendatur in epilepſia. 21. 2. ad dolorem dentium. 88.2
Olea in dolore capitis inungenda. 39.1
Oleum ex linteis combuſtis ad albuginem. 51.1. ophthalmiam. 55.2
Oleum caryophillorum, camphoræ buxi ad dolores dentium. 88.2
Olea non miſcenda clyſteribus phrenitide laborantium. 26.2
Oleum vermes enecat. 170. 2. item oleum ex ligno coryli exſiccato, oleum etiam iuniperinum. ibid.
Oleum è vitellis ouorum in mortario plumbeo agitatum ad vteri vlcus. 261.1. ad cicatrices variolarum implendas. 347.2
Olei ſcorpionum Matthioli laus in febre maligna. 339.1
Oleum carminans & aperiens in torminibus à partu. 283.1. eius compoſitio. ibid.
Oleum ex pedibus vituli extractum ad dolores arthriticos. 290.1. eius præparatio. ibid.
Olea reſoluentia in arthritide. 291. 2. ex oſſibus humanis ad arthritidem, eius præparatio. ibid.
Olea clyſteribus non addenda in febre intenſiore. 310.2
Oleum cranij humani quomodo paritur. 5.2
Olfactus morbi. 74. 1. imminuti aboliti & deprauati olfactus cauſæ, ſigna. 74.2
Omentum caſtrati aut veruecis ventri admotum in dyſenteria. 165. 2. aduerſus abortum. 277.2
Omenti affectus. 212.1. obſeruationes variæ de morbis omenti. ibid. per ramos ſplenicos cum liene communicat. ibid.2
Ophthalmia. 51. 2. differentiæ. 52. 1. cauſæ, ſigna. ibid.2. alui fluxus ſalutaris. 52.2. curatio. 53.1
Ophthalmiæ ab hepate. 52. 2. curatio. 56.1
Ophthalmiæ ſola phlebotomia intra horam curatæ. 53.1
Opiata cephalica roborans. 5. 2. in hæmoptoë. 111. 2. in epilepſia. 21. 1. in mania. 31. 1. in catharro. 37. 1. in gutta ſerena. 43. 2. in palpitatione cordis. 124. 2. cardiaca & reſtaurans. 126. 1. ad inappetentiam à calida cauſa. 129. 1. à frigida cauſa. 130. 1. ad ſitim morboſam. 135. 1. roborans in vomitu. 142. 1. in vomitu ſanguinis. 143. 2. purgans in alui aſtrictione. 156. 1. roborans in lienteria. 157. 2. in dyſenteria. 164. 2. in fluxu hepatico. 168. 1. hepar refrigerantes. 182. 2. ad

obſtructiones hepatis. 187.2.deobſtruens ex chalybe.188.2.emolliens & laxans in ſcirrho lienis. 200. 1. roborans in melancholia hypochondriaca. 203. 2. & 204. 1. aſtringens in mictu ſanguinis. 227.2 purgans in vlcere renum. 229. 1. aſtringens & exſiccans in vlcere renum & veſicæ. 229. 2 Conſolidans. 230. 1. aſtringens in diabete. 231. 2. vrinæ incontinentia. 232. 2. aſtringentes, & oborantes in fluxu muliebri. 248. 2. refrigerans in furore vterino. 250. 1. proprietate ſpecifica conceptionem adiuuans. 272. 1. ad præcauendum abortum. 277. 1. ad fluxum lochiorum immodicum. 281.2. ad præcauendam arthritidem. 293. 2 roborans in febre hectica. 303. 1. ad vires reficiendas in febribus continuis. 311.2. in febre ſyncopali humoroſa. 315. 1. aperiens & roborans in febre quartana. 322. 2. roborans & hyſterica. 257. 1

Opiſthotonos conuulſionis ſpecies. 16.1

Opium tinnitui auris an adhibendum. 67.2

Orgaſmus materiæ morbificæ quibus ſignis dignoſcatur. 310. 1. cur phlebotomia potius quam purgatio adhibenda. ibid.

Oris collutiones variæ in dolore dentium. 87.2. & 88.1

Oris tortura conuulſionis ſpecies, ſpaſmus cynicus, & conuulſio canina nominatur. 16.1

Oris vlcera. 91. 1. curatio ibid. 2. orthopnea quid. 98. 2

Ouorum vitelli in calido catharro. 37. 1. albumen commendatur in ophthalmia. 54.1

Ouum ad duritiem coctum in declinatione ophthalmiæ conuenit. 55. 2. in vlceribus corneæ. 57.2

Ouis induratis aceto authoris alui fluxus inueteratus curatus. 136.2

Oxycratum ſanguini diſſoluendo idoneum. 112. 2. in cohibenda hæmorrhagia. 80. 1. & 2. in vomitu ſanguinis. 143. 2. in cholera morbo. 144. 1. in iliaco affectu 154. 2. ad ſanguinis grumos diſſoluendos 224. 1. ſanguinis profluuium ſiſtit. 245. 1. in hyſterica paſſione. 255.2

Oxymel ſimplex & ſcilliticum in obſtructionibus lienis. 199.2

Oxyrrhodina in phrenitide 27.1. cautiones vſurpandæ in eorum vſu. ibid. an conueniant in dolore capitis in febribus malignis. 340.1

Ozœna ſeu narium vlcus. 72. 1. cauſæ, ſigna, & curatio. 72. 1. & 2

P

PAlatum expurgando cerebro cur commodius. 5. 1

Pallidi virginum colores. 338.1

Palpitatio cordis, malè tremor cordis nominatur. 123.1

Palpitatio cordis & arteriarum ab aliarum partium palpitatione multum differt. 123.1

Palpitatio quid. ibid. cauſæ. ibid. 2. ſigna 124. 1. curatio. ibid. 2

Palpitationis exemplum in Antipatro medico. 123.2

Palpitatio cordis cuius cauſa fuit oſſeum quiddam in eo deprehenſum. 123.2

Palpitationis lethalis ab ira hiſtoria. 123.2

Palpitationis quæ exaudiebatur hiſtoria. 124.1

Palpitationi obnoxij ante ſenectutem moriuntur. 124. 2. venæ ſectio maximè conuenit. 125.1. idiopathica ſympathicâ periculoſior. 124. 2. ab vtero. 252.2

Pancreatis tumor in ſcorbuticis plerumque reperitur. 206.1.& 212.1

Pancreatis actio ex anatomicis recentioribus. 211. 2. affectus. ibid. ſcirrhus à Riolano obſeruatus. ibid & ab authore in ſcorbutico cuius hiſtoriam deſcripſit. 212. 1

Panis valdè calens per medium ſectus aqua vitæ irroratus & admotus ad dolorem iſchiadicum. 295.1

Papaueris rhæados aqua maximè commendatur in rheumatiſmo. 297.2

Paracenteſis an celebranda in hydrope. 196.1

παράκουσις quid. 66.1

Paralyſis quid, eius differentia. 12. 1. non tantum ab humore pituitoſo, ſed etiam bilioſo & melancholico generatur ibid.2. ex mœrore ibid. ſcorbutica.12.2 cauſæ omnes. ibid.

Paralyticæ partis dignotio ex anatome deſumitur. 13.2.curatu cur difficilis. ibid.tremor ſuperueniens cur ſalutaris.ibid.crurum & pedum facilior curatio quam partium ſuperiorum. 14. 1

Paralyſi febris valida ſuperueniens bona ſicut & diarrhœa. 14. 1

An conueniat phlebotomia. ibid.

Paralitica in parte ſudores quomodo eliciendi. 15.1

Paralyſiললbilioſæ quæ inſtitui debeat curatio. 15.2

Paralyſis febribus tertianis notis ſuccedens. 12..2

Paralyticis frictiones, & cucurbitulæ applicatæ vtiles. 14.2

Paralyticę partes pellibus muniantur. 15.2

Paraphrenitis quid differat à phrenitide. 25.2

Parietariæ ſuccus in ſuppreſſione vrinæ commendatur. 235.1

Parotides in febribus malignis è purpuratis quando lethales.333.2.curatio. 341.2

Paroxyſmus epilepticus aliquando perimit. 20. 1. curatio. ibid.2

Paroxyſmum hyſtericum ſoluentia.254.2

Paroxiſmum in quartana cohibentia. 323.1

Pars mandans & recipiens conſideranda ni catharro. 33.2.& 34. 2

Partus difficilis. 278. 1. cauſæ, ſigna. ibid. 2. curatio. 279. 1. quomodo fiat obſtetricis errore. 278. 2. naturalis intra viginti quatuor horas perfici debet. ibid. quando conueniat apertio venarum inferiorum. 279. 1. ſpecifica proprietate partum iuuantia. ibid.2

Paſſulæ iecori amicæ. 168. 1. quomodo præparandæ pro hecticis. 302.1

Paſta regalis ad hæcticos inſtaurandos. 302.2

Paſtilli ad ſingultum. 139.1

Pathematum animi vis præcipuè iræ & triſtitiæ. 3. 2. ſanguinem ſurſùm impellunt. 8 1.2. quantum conferant ad peſtem inferendam. 329.1

Pauonis ſtercus ſpecificum in vertigine. 24. 1

Pectoris ardor in febribus quibus remediis curandus. 314.1

Pedum refrigeratio ſympathicè per neruos cerebro communicatur. 34.1.& 2

Pedum & manuum refrigerationes quomodo febrium incendium temperent. 312.2

Pelles ventriculum calefacientes. 131.1

Pellis recens mactatæ ouis vino meraciori candido irrorata & ventri calidè admota in hydrope vteri.266.1

Pellis veruecina calens ad conuulſionem. 18. 1. ad puerperarum tormina. 283.2

Pericardium ſæpe palpitationis cauſas continet. 123.2

Peripneumonia frequentius fit à pituita quam à bile. 106. 1.cauſæ internæ & externæ.ibid.2. ſigna. 107. 1. cur pleuritide periculoſior. ibid. curatio. ibid.2

Peripneumonicæ mulieri vnde ſanguis mittendus ſi menſtrua profluant.107.2

Peripneumoniæ præcipua cauſa aër frigidus & aquilonius auſtrino & tepido ſubito ſuccedens. 106. 2

Peripneumoniæ dolor minor ſentitur quàm pleuritidis. 106.2. & 107.1
Perſpiratione inſenſili quam copioſa fiat euacuatio. 34.2
Peſſaria in menſium ſuppreſſione. 243. 2. fluxu menſium immodico. 246. 1. detergens in fluxu muliebri.249.1. in furore vterino. 250.2
Purgans in hyſterica paſſione. 256. 1. in hydrope vteri 266.1. & 2. ad vteri procidentiam. 268. 2. vteri inflammatione. 258. 2. abſceſſus ruptionem procurans. 259. 1
Peſſaria contra ſterilitatem à frigida. cauſa. 272.2.& 273.1.fœtum mortuum excludens. 280.1
Peſtilens febris 325. 1. vt plurimum eſt popularis & epidemia interdum ſporadica,contagioſa.ibid.quid à peſte differat.325.2.differentiæ 326.326.1. cauſæ internæ. ibid. 2.externæ 227.1. ſigna 329.2.& 330. 1.& 2. & ſeq.
Peſtis dari poteſt ſine febre. 325.2
Peſtifera labe cur certa loca non tententur. 328.2
Peſtilentium morborum quomodo cauſæ ſint praua alimenta. 328.2.329.1
Peſtis cur poſt famem. 329.1
Peſtilentium febrium cauſæ externæ ſunt res non naturales. 326.2.& 327. 1. & 2. & ſeq.
Peſtilentes febres animi pathemata quomodo excitent 329.1. futuræ ſigna. ibid.2. duæ frequentiores cauſæ moleſtiſſima animi pathemata & immodicus veneris vſus. ibid.2
Peſtilentium febrium calor ad tactum mitis & blandus, vt vix ægrotantes febrire videantur. 331. 1. præſeruatio.333.2.curatio. ibid.
Peſtileuti aëris conſtitutione exiſtente quando mittendus ſanguis ad præſeruationem. 333.1
Peſtilenti febri vinum aliquando proficuum ibid.2. venæ ſectio 334.1.quo tempore febris.ibid.ex quibus venis.335.1. an purgatio conueniat.336.1.& 2. alexipharmaca varia. 337.1
Peſtilentes febres variis exulcerationibus curatæ. 335.2
Peſtilens febris in cadaueribus poſt mortem quomodo dignoſcatur. 331.2
Petechiæ ſeu peticulæ quid. 326.1. 331.1
Pharinx quomodo afficitur in angina. 92.2
Phlebotomia in omni ſanguinis fluxu eſt remedium reuulſorium 171.2. in phrenitide cur amplo foramine fieri non debeat. 26. 2. liberaliſſima in ophthalmia facienda.53.1.an dyſenteriæ cõueniat.152 2.an conueniat hydropi.196.1.ſcirrho lienis.200.1. in omnium partiũ infra renes poſitarum affectibus à venis inferioribus ad deriuationem celebranda. 236. 1. eius vtilitates in febribus continuis 309. 1. vſque ad animi delíquium in ſynocho putrida & cauſa,an facienda 309. 1. iterandæ indicationes in febribus continuis.ibid.2. phlyctenæ. 57.1 & 2
Phrenitidis ſoporoſo affectui ſuperueniens bona 7. 2. quid 25.1.eius differentiæ,cauſæ. ibid.2. imminentis & præſentis ſigna.26.1. cur vt plurimum lethalis ibid. curatio. ibid.2. purgatio aliquando conuenit. 26.2
Prenitidis reſpiratio magna, & rara 26.1. cur interdum vrina ſupprimitur. 28.2
Phthiſis propriè quid. 113. 2 cauſæ ibid. & 114. 1. ſigna 115.1.& 2.curatio. 117. 2. eſt morbus hæreditarius.112.2. morbus contagioſus 114.1. imminentis ſigna & cauſæ 115.1.& 2.incipientis ſigna.ibid. & 116.1.natiua hipocr. 115.2. confirmatæ ſigna & cauſæ 116.2.curatio prophylatica 117. 2. balneum aquæ tepidæ quando conueniat. 118.2.qualis aër conueniat. 302.1
Phthiſici conſerua & roſarum & ſaccharo roſato curati. 118.1
φθινάδεις & πτερυγώδεις qui dicantur. 114.2
Pica ſeu κίττα quid. 133. 1. cauſæ. ibid. quæ mala ſequantur. 134.1. virginibus & grauidis familiaris 133.1. in mulieribus hyſtericis à certa malignitatis ſpecie dependet. 253.1
Picrocholi ἄγω. 140.1
Pilulæ pituitam expurgantes. 4. 1. 5.2. 8. 2. 14. 2. cerebrum roborantes 10.1. in catharro falſo. 37.1. ad dolorem capitis.38.2.ad phthiſim. 118.1
Purgantes in gutta ſerena.42.2. vſuales 43.2.reſolventes & diſcutientes in linguæ paralyſi 85. 2. ſublinguales ad hæmoptoëm 112. 1. ad ſingultum à cauſa frigida. 138.1. à cauſa calida.ibid.2. ad inappetentiam à frigida cauſa.129.2. in colica pituitoſa. 152.1. de bdellio celebratæ in fluxu hæmorroïdum immodico 173. 1. vſuales ad obſtructiones hepatis.187.2. ex chalybe. 189.1. in ſcirrho hepatis. 181.1. purgantes & deobſtruentes.195.1.in obſtructione lienis. 199. 2. in melancholia hypochondriaca.203,2.204. 2.in calculo renum efficaciſſimæ. 218. 1. conſolidantes in vlcere renum & veſicæ. 230.1.purgantes in fluore muliebri. 248.1.in menſium ſuppreſſione. 242.2. 243. 1. hyſtericæ. 255. 2. purgantes 256. 2. & 257. 1. in vlcere vteri. 260. 2. in hydrope vteri, 266. 1. in grauidis eſt ſuſpectus vſus. 275.1. purgantes in arthritide 293. 1. ad aperiendas obſtructiones & hepar roborandum in febre tertiana intermittente.318.2.vſuales ad diuturniorem febrem quartanam 322. 1. & 2. ſublinguales ad linguæ ſiccitatem & nigredinem in febre maligna. 341. 1. in tumore molli & laxo linguæ. 83.1
Pilularum de cynogloſſo vſus in clyſteribus ad dyſenteriam. 162.2
Pinguedo anguillæ ſurditati confert. 65.2
Pinguia ventriculum relaxant. 130.2
Pinguedo nimia totius corporis cur conceptionem impediat. 170.2
Pituitæ metropolis cerebrum. 2.1
Pituitæ exuberantis ſigna. 23.2
Pituita quomodo attrahatur à capite & pulmone. 116.1
Pituita putris quomodo diſtinguatur à pure. 117.1
Pituita acris & ſalſa catharri ſerini cauſa.113.2
Pituita ſalſa ſiticuloſos acida famelicos , dulcis ſomnolentos, inſipida inappetentes facit. 319.2
Pituitam producentia. 2.1
Pituitæ an conueniat venæ ſectio ſectio. 3.2
Purgantia. 4.1
Pituita paralyſim efficiens in quo differat ab ea quæ conuulſionem. 16. 1.& 2
Plantaginis ſucco nihil præſtantius ad quodlibet ſanguinis profluuium cohibendum. 143. 2. in mictu ſanguinis exhibendus. 227. 2. fluxu menſium immodico.245.1.commendatur in febre tertiana contumaci. 318.2.
Pleuritis.102.1. differentiæ. ibid. cauſæ.ibid. 2. ſigna ibid.humida & ſicca. ibid.à peripneumonia in quo differat. 102.2
Pleura quæ frequentius inflammatione quam aliæ membranæ afficiatur. 102.2
Pleuritidis materia per quas vias à pleura ad pulmones tranſeant.103.1. ſpuria quomodo diſtinguatur à legitima.103.2.diarrhœa ſuperueniens quando mala. 104.1
Pleuritis denſo & exercitationi dedito corpori , vt plurimum lethalis ibid. ſigna funeſta & ſalutaria. 103.2.104.1.non ſemper conuenit ſanguinis miſſio vſque ad mutationem coloris. ibid.1. & 2. narcotica an conueniant 105.1.ſpecifica ſunt raſura dentis apri,cinis priapi tuari,vel ceſui,flores papaueris rubri corallus præparatus. ibid. 2. diarrhœa ſuperueniens quomodo curanda.106.purgatio quando conueniat. 105.2
Pleuritidi epidemicæ ſudorifica & diaphoretica conueniunt. 106.1

Pleuritico

Pleuritico octaua die miſſus ſanguis apud Hyppocratem. 104.2
Pleuritidis ab hepatitide ſigna diſtinctiua. 184.2
Plumbi lamina perforata ſupra renes geſtata in calculo renum. 221. 1. in mictu ſanguinis.228.1. in furore vterino. 250.2
Podagra quæ curabilis. 288.1. & 2. an ſemper Podagrici morbi quadraginta diebus terminentur.ibid. an vomitus conueniat. 289.1. dyſenteria ſuperueniens cur bona. 161.2
Pœoniæ ſemen & radix ad epilepſiam ſpecifica. 20.2
Polypus quid. 73.1. in quo differat à ſarcomate. ibid. cauſa ibid. 2. curatio.ibid. ſi medicamentis non auferatur chirurgia curari debet. 74.1
Portulaca contuſa & admota hæmorrhoïdum dolorem ſedat. 178. ſuccus inſpiſſatus renes potenter detergit. 220.2
Potio vulneraria in empyemate. 109.1
Potiones variæ ad colicum dolorem. 152.2. & 153.1. calculum imminuentes. 218. 2. leniens in calculo veſicæ. 224.2.ad menſes prouocandos in menſium ſuppreſſione. 242. 2. hyſtericæ. 255. 2. purgantes. 256. 2. Purgans in iſchuria. 235. 1. dyſuria. 236.2
Potiones purgantes clarificatæ qua methodo parari debeant. 181.2.& 182.1
Potiones variæ conceptionem adiuuantes. 272.2.partum accelerantes. 279.1. aperientes ad ſoluendam ſuppreſſionem menſtruorum. 282. 2
Potio purgans in rheumatiſmo. 298. 1. purgans primam corporis regionem in febribus putridis continuis.310. 1. purgans bilem in ventriculo. 313.2. cordialis exhibenda in febre ſyncopali minuta.314. 2. in ſyncopali humoroſa. 315.1. purgans in febre quartana.321.1.& 323.1.cardiaca in febre maligna. 338. 2. & 339. 2. purgans in declinatione febris malignæ. 340.1
Potus aſtringens in fluxu menſium immodico. 245.2 alius exhibendus in ſynocho ſimplici. 300. 2. varij in febribus putridis continuis vſurpandi. 308.2.in tertiana notha. 316.2
Potus febricitantibus quando concedendus. 313. 2. actu frigidus pectori nocet. 105.2
Prægnantium morbi 273. 2. cur periculoſi. ibid. præcipuæ primis & vltimis geſtationis temporibus 273.2.dieta.ibid.an mittendus ſanguis.274.1.tutius purgantur quam tempore Hyppoc. 275.1. non ita conuenit pilularum, clyſterum, diureticorum, & menſes mouentium vſus. 275.1
Priapiſmus quid. 16.1
Procidentia vteri, vide *Vteri procidentia.*
Pruritus à variolis excitatus quomodo curandus. 348.2
Ptiſana pro potu in phrenitide. 28.2
Ptiſana, & potus varij guſtui gratiſſimi. 182. 1. in calculo renum. 217.2
Ptiſana ex ſenna cum ſale tartari potentius purgat quam ptiſana vulgaris. 188.1
Pueri comate affecti ſale vitrioli nominatiuo liberantur. 8.2
Puerilis epilepſiæ curatio. 22.1.& 2
Pueris achores, vlcera & aquoſi humoris per aures effluxus contingunt. 71.2
Pueri lactantes quibus carnes exhibentur, cur à lumbricis maximè infeſtentur. 169.1
Puerorum lentæ febri ab obſtructione rhabarbarum præſtantiſſimum. 312.1
Pueris qua ætate in variolis mittatur ſanguis. 345. 2
Pueris inappetentia grauior quam in alia ætate. 128.2
Puerperarum morbi.284.1.febres vnde oriantur.ibid. in morbis critici dies an à partu computandi.ibid.2
febre & morbo acuti laborantibus an mitti ſanguis debeat & ex qua parte. ibid. 2.& 285.1. dum mititur ſanguis ex partibus ſuperioribus cautiones adhibendæ. 285. 1. & 2. in morbis acutis quando exhibenda purgatio. 285. 2. gemmas deponere debet. 279.2
Pulli columbini per medium ſecti cordi admouentur in febribus continuis. 312.2
Pulmo cur fluxionem facilè recipit. 34. 2. in angina ſæpè afficiuntur. 93. 2. in pleuritide. 102.1
Pulmonis affectus, tum in ſubſtantia, tum in vaſis. 98. 1
Pulmonis hydrops ab Hyppoc. graphicè deſcriptus. 103.2.per pulmonem tranſſumpta materia per quas vias expurgetur. 103.1
Pulmonem exulcerantia. 113.2
Pulmones ad tabem procliues.114.1. & 2.vitioſa con-ſtitutio.ibid.tuberculum. ibid.
Pulmones veruecini calentes applicati in conuulſione 18.1.in phrenitide, 28.1.in abſceſſus cerebri declinatione 29.2. in mania. 31. 2. in dolore capitis. 39.2. in fluxu hæmorrhoïdum podici admoti. 174
Pulmo hædinus calens admotus in dolore hæmorrhoïdum. 180
Pulmonem defendentia à variolarum noxa. 346.2
Pulſatio dorſi & hypochondriorum ab vtero. 252.2 in melancholia hippochondriaca. 202.1
Pulſus ferratilis 103. 1. durus in pleuritide. ibidem 2
Pulſus ſcorbuticorum ſæpe medicis imponit. 208.2
Pulſus in principio febris malignæ febre connaturalis & ſanorum pulſui ſimillimus. 330. 1. cur valde periculoſus. 332. 1. intermittens an ſemper lethalis in iuuene febre peſtilenti laborante. 332.1. magnus languidus, & mollis in peripneumonia. 106.2
Puluis digeſtiuus vtilis in cerebri frigida humida intemperie. 3. 1. & 6. 1. cerebrum roborans. 5. 1. & 10. 1. granorum actes in epilepſia ab vtero. 21.2. de guttera in epilepſia puerorum eius deſcriptio. 22.1. capiti inſpergendus in dolore capitis. 38.2
Puluerum vſus in amauroſi.42.1.ad ſputum ſanguinis. 112.1.ad phthiſim. 118.1
Puluis ducis. 130. 2. digeſtiuus. ibid. ad ſingultum à cauſa frigida.138.1. ad vomitum.141.1. ad ventriculi vlcus. 149. 2. ad vomitum purgantes & roborantes. 141. 1. in vermium curatione. 170. 2. ex chalybe deobſtruens. 188. 2. hydragogus. 195. 1. purgans in melancholia hypochondriaca. 203.2.calculum imminuentes.218. 1. purgantes & præſeruantes à calculo. 219.1. imminuentes calculum. ibid.2
Pulueres in dyſenteria. 164. 2. fluxu hepatico. 168. 1. ſanguinis fluxum cohibentes. 227. 2. & 228. 1. aſtringentes in diabete. 231. 2. ad menſes ſuppreſſos. 242. 1. & 2. immodicè fluentes. 244. 2. & 245. 1. hyſterici. 256. 1. & 257.1 vlcus vteri exſiccantes. 260. 2. ſarcotici. 261.1 aſtringens ad vteri procidentiam. 268. 1. glutinans & leuiter aſtringens. 267. 2. conceptionem adiuuans. 272.1. ad præcauendum abortum.277.1. fœtum mortuum excludentes. 280. 1. ad fluxum lochiorum immodicum. 281.2. in torminibus à partu. 283. 2. purgantes in arthritide 293. 1. permiſcendus ptiſanæ pro potu ordinatio. 308. 2. aſtringens.315.2. purgans in febre quartana. 323.1. alexipharmacus. 337. 2. alexipharmaci varij. 338. 1. ad vires reficiendas in febribus continuis. 311. 2. epilepticus de guttera ad conuulſiones in febribus continuis. 313.2
Pupillæ dilatatio ſeu mydriaſis.49. 1. eius cauſa.ibid. 2.anguſtia.50. 1.cauſæ, ibid.2

Purgationes variæ ad dyſenteriam 162. 1. ad mictum ſanguinis. 227.2
Purgatio quænam ſit minoratiua, & quæ eradicatiua. 310.1. in turgentia materiæ cur in praxi ordinaria non obſeruetur. 310.1
Purgantia an poſſint tutò exhiberi in principio acceſſionis febris quartanæ 322. 1. ad cohibendum febris quartanæ paroxyſmum vna hora ante illius inuaſionem leuiora purgantia exhibentur. 323.2
Purgatio in grauidis cur hodie frequentior & tutior. 275. 1. & præcipuè mediis geſtationis menſibus. ibid.
Purpuratæ febres ſeu petechiales quæ dicantur. 326.1
Purpurearum macularum in febre peſtilenti differentiæ. ibid. ab exanthematis ibid. 2. & 331.2. malignæ in quo differant ab aliis. ibid. 1. aliquando criticæ, aliquando ſymptomaticæ. ibid. frequentiſſimè in lumbis ceruice & pectore apparent. ibid. ſi retrocedant poſtquam apparuerint peſſimum 333. 1. cur in pectore & dorſi præcipuè apparent. 343.2. in quo differunt à variolis. ibid.
Purpureis maculis apparentibus an celebranda venæ ſectio. 334.2
Purulenta materia in abſceſſibus meſenterij per quas vias excernatur. 211.1
Pus à renibus procedens cur melius coctum quam quòd à veſica. 228.2
Pus empyicorum qua expurgatur. 108.2
Puſtularum peſtilentium in ore apparentium noxæ. 331.2
Putredo vulgaris differt à venenata qualitate febris peſtilentis. 325.

Q

QValitatum primarum exceſſus corruptionis cauſa in aëre. 327.1
Quartana febris epilepſiam aliquando ſoluit. 20.2 maniam ſoluit. 30.2
Quartanæ febris eſſentia & cauſæ. 305. 1. continuæ ſigna diagnoſtica. 307.1. intermittens. 320. 1. differentiæ, ſigna. ibid. ſpuria periculoſior legitima. ibid. 2. ſenibus vt plurimùm lethalis. ibid. intermittens in continuam mutata cur periculoſa. ibid. quæ dyſenteria ſalutaris. ibid. cur hæmorrhagia è naribus peſſima. ibid. legitimæ curatio. ibid. & ſeq. victus ratio. ibid. raparum iuſculum vtiliſſimum. 321.1. cur blandis & benignioribus medicamentis tractanda. ibid. an conueniat venæ ſectio. ibid. 1. 2. in plenilunio celebrata maximè prodeſt. ibid. 2. apertio ſaluatellæ an aliquid conferat ad curationem quartanæ. ibid. cur hæmorrhoïdum fluxus ſalutaris. ibid. curandæ diſcutientia & diaphoretica maximè conueniunt. 322.2. theriaca quando exhibenda. 323.1. ſpecifica. ibid.
Quartanæ ſpuriæ curatio. ibid. balneum aquæ tepidæ maximè proficuum. 324. 1. cur parcè bibendum. 321.1
Quotidianæ continuæ eſſentia, & cauſæ. 305.1. ſigna diagnoſtica. 307.1. intermittens. 319.1. cauſæ. ibid. ſigna. ibid. 2. curatio. ibid. diurna cur nocturna periculoſior. ibid. morbi ſuperuenientes. ibid. curatio peculiarem venticuli curam expoſtulat. ibid.

R

RAnarum combuſtarum ſuffitus ad fluxum menſium immodicum. 246.1
Ranula Græcis Βάτραχος quid. 83.2. vnde nomen ſumpſit. ibid. ad quod genus tumorum referri debeat. ibidem. raro ſine operatione chirurgica curatur. 84.1.
Raparum vſus frequens oculos acutiores reddit. 42.1
iuſculum quartanæ vtiliſſimum. 321.1
Raphani ſyrupus ad iſcuriam & ſtranguriam. 135.1
Ratiocinatio in lædi poſſit non læſa imaginatione. 25.1. & 2
Raucedo. 35.1
Rebus creatis an inſit malum. 328.1
Recidiuæ in febribus continuis præcautio. 311.2
Refrigerantia topica in phrenitide cautè adhibenda. 27.1
Regio frigida & humida pituitoſi humoris ferax. 2.1
Regius morbus. Vide *Icterus.*
Renum affectus 213. connexio cum ventriculo. 216.1 caliditas temperanda lamina plumbea. 221.1. inflammatio. 224.2. cauſæ. 225.1. ſigna. ibid. curatio. ibid. 2. inflammatio renum quomodo diſtinguatur ab inflammatione coli inteſtini. 225. 1. cur periculoſa. ibid. cur in principio non conuenit purgatio. 226.1. topica quæ admouenda ibid. ſuppurationis curatio 226. 2. ſcirrhus vt curandus. ibid.
Renum vlcus 228.2. ſigna. ibid. curatio. 229.1. vlceri vomitus conuenit. ibid. vlceri dolores ſuperuenientes quibus anodinis mitigandi. 230.2
Repellentia in iſchiadico dolore cur non conueniant. 294.1
Repletio & inanitio conuulſionis cauſæ. 16.1
Reſpirationis læſæ cauſæ. 98. 1. & 2. cur ceſſet in mulieribus hyſtericis. 251.2
Reſpiratione deficiente an vita conſiſtere poſſit. ibid.
Reſpirandi difficultas in virginibus chloroſi laborantibus. 239.1
Reſtaurans vulgo dictum, & reſtaurans deſtillatum. 125.2
Reſtaurantia alimenta pro hecticis. 302.2
Retentiones & euacuationes nimiæ, quomodo ſint cauſæ peſtilentium morborum. 329.1
Reuulſoria phlebotomia, quando iterandæ. 309.1
Ῥῆξις. 76. 2. & 77.1. cauſæ. 110.2
Rhabarbari vſus in vomitu ſanguinis. 144.1. in dyſenteria. 162. 1. vermium curatione. 170.1. in hydrope 195.2. torrefactum vtrum in dyſenteria conueniat. 162.1. in valde bilioſis febribus ſuſpectum. 311.2. iuuat maximè in febre lenta ab obſtructione. 312.1
Rhabarbari bochetum. ibid. an conueniat in febrium continuarum principio. 310.1
Rhagades ani in quo differant ab hæmorrhoïdibus. 176.
Rhami cathartici ſyrupus ad hydropem. 195.1
Rheumatiſmus in quo differat ab arthritide. 296. 1. à catharro. ibid. ab Hippocrat. & Galen. delineatus. 296.1. & 2. cauſa immediata ſeroſus humor ibid. eius origo. ibid. an fiat à flatibus. 296. 2. ſigna. 297. 1
Rheumatiſmi dolores in quo differant à doloribus venereis. 297.1. interdum longitudine ſua maximè moleſtus ibid. ſanguinis miſſio prodeſt ſæpius iterata. 297. 2. cur vires in frequenti venæ ſectione non deiiciantur. ibid.
Rheumatiſmi in principio augmento, & ſtatu purgatio noxia. 298.1. tum & ſudorifica. ibid. prophylaxis. ibid. 2
Rhyadis curatio. 60.2
Rigores frequentes ſine typo in phthiſicis vnde. 116.2
Riſus ſardonicus conuulſionis ſpecies. 16.1
Roborantia partes principes in rheumatiſmo. 298.2
Roſarum conſeruæ vſus in phtiſi. 118.1. tinctura præſtantiſſima in fluxu hepatico. 168. 1. ad hepar refrigerandum. 182.1. quomodo paranda. 308.2
Roſarum tinctura & eius præparatio in rheumatiſmo. 298.2
Ruboris genarum in peripneumonia cauſa. 107.1

Sabinæ

S

Sabinæ aqua arenulas & calculum expurgat. 218.2
Sabuloſa in vrinis quid ſignificent. 222.2.223.1
Saccharum candum maculas oculi delet. 51.1
Sacchari oleum ad aſthma. 101.1
Saccharum & mel an lombricos generent. 169.2. ro-ſatum vtiliſſimum phtiſicis. 118.1
Sacculi exſiccantes. 4. 2. diſcutientes in mania. 31. 2. geſtandus in epilepſia. 21. 2. cerebrum exſiccantes. 36.2.in palpitatione cordis. 124.2.ventriculum ca-facientes. 131. 1. diſcutientes in hyſterica paſſione. 255.1.reſoluentes & carminantes in dolore iſchia-dico.295.1.in teneſmo. 166.1
Salis ſpiritus ſeu oleum in conuulſione. 18.1
Salis vitrioli vſus in comate puerorum. 8. 2. in epile-pſia. 21.1
Sal compoſitum ad condiendos cibos.130.2.abſinthij ad inappetentiam. 130.2 1. Saturni in ophthalmia. 54.2.abſinthij in vomitu.141.2. ſaturni in dyſenteria. 162. 2. abſinthij ; iuniperi, &c. ad hydropem. 196.2
Sales cur terrea quadam portione permixti ſtatuuntur ab aliquibus cauſa proxima calculi. 214.2
Sales ad calculorum excluſionem. 218. 2. tartari & ſtipitum fabarum ad iſchuriam. 235.1
Salis ſpiritus in præſeruatione à calculo. 221.1
Salis prunellæ laus in febribus malignis. 337.1.tarta-ri in ſcorbuto.208.2. abſinthij in febre tertiana in-termittente longiore. 318.2
Saluatella an tundenda in lienis inflammatione. 198. in quartana legitima. 321.2
Sanguinis redundantis ſigna. 23.2
Sanguinis miſſio frequenter vſurpata in mania ſalu-taris. 30.2
Sanguis columbinus ad ſuffuſionem 47. 2. in oculi vulneribus, & contuſionibus. 50.1. ſuggillatione. 51.2
Sanguis guttatim effluens cur purus appareat. 78.1 ſtillæ è naribus cur malæ.ibid.non intempeſtiuè ſi-ſtendus in hæmorrhagia. 79.2
Sanguinem fluentem cohibentia. 80. 1. & 2. 81. 1 & 2. per nares effluens in ſartagine frixus ſpecificus ad ſiſtendam hæmorrhagiam. 81.1
Sanguinis fluxum cohibet chalcitis vſta, puluis gummi Arabici, Galeni emplaſtrum,gypſum albu-mine oui exceptum 90.2.& 91.1.ſanguis ſpumoſus an tantum à pulmone. 111. 1. rarò concreſcit in venis.120.2.illius concretionis cauſæ. ibid.
Sanguis concretus oxycrato exhibito diſſoluendus. 143. 2
Sanguinis grumus iſchuriam pariens quomodo diſ-ſoluendus. 335.2
Sanguis feruidè iniectus in dyſenteria. 165.2.in fluxu hæmorrhoïdum immodico. 174.2
Sanguinis miſſio obſtructiones à bile ſoluit. 181.2
Sanguis quomodo excitetur à calculo in renibus. 216.1. in menſium ſuppreſſione interdum per pul-monem periodicè reiicitur aut per alias vias. 240.2
Sanguinis penuria non à quauis extenuatione indica-tur. 241. 2. Galen. experimento comprobatur. ibid.
Sanguis menſtruus retentus putreſcit. 250. 2. & 251.1
Sanguis prodiens ex cancro vlcerato quomodo cohi-bendus. 263.1
Sanguinis grumi in vtero ſubſiſtentes quomodo diſ-ſoluendi. 282. 1. qua arte dignoſcantur. 284. 1. & 2
Sanguinis partes conſiderandæ. 304.2
Sanguinis detrahendi quantitatem indicantia. 309.1 non mittendus vſque ad animi deliquium. ibid. è vena guttatim effluens cur puriſſimus. ibid. detra-hendus vſque ad coloris mutationem in febribus continuis. 309.2
Sanguinis fluxui copioſo ſuperueniens conuulſio le-thalis. 17.1
Sanguinis profluuium moderatum in die critico an ſalutare. 77.2.& 78.1
Sanguis criticè & ſymptomaticè fluit interdum ex gingiuis. 90.2
Sanguis mittendus initio pleuritidis ſenibus, pue-ris grauidis, puerperis in menſtruis purgationi-bus. 104.2
Sanguis hircinus ad diſſoluendum calculum renum. 218.1
Sanguinis mictus cauſæ.vide *Mictus ſanguinis*.
Sanguis per venæ ſectionem eductus in febre peſti-lenti ſi purus cur periculoſus. 332.2.an mittendus. ad febris peſtilentis præcautionem. 334.1
Santalorum decoctum ad diſtillationes ſalſas. 117. 2. 118.1
Saphœnæ apertio in dolore capitis à calida cauſa.39.2
Sarcoma quid.73.1.cauſæ & curatio. ibid.2
Saſſafras decoctum ad ventriculum frigidum. 130.2
Satyriaſis quid. 16.1
Satyrionis eſſentia & ſal aduerſus ſterilitatem. 272.1
Scammonium rarò in febribus continuis vſurpan-dum. 311.2
Scarificationes in hydrope cur non celebrandæ.196.1
Scorbuticis gingiuarum eroſio.90.1. & ſanguinis flu-xus è gingiuis. ibid.2
Scorbutus quid.205.1.cauſæ.ibid.2.ſigna 206.1. cura-tio. 208.1.& 2
Scorbuti & melancholiæ hypochondriacæ magna eſt ſimilitudo. 205.2
Scorbutici articulorum dolores in quo differant ab iis qui Eue venerea infectos affligere ſolent. 206.2. quomodo ab arthritide diſtinguantur. 207.1
Scorbutus cur curatu difficilis.207.2. ſpecifica.208.1. & 2.eorumvis dependet à ſale volatili. ibid.
Scorbuticis ferè in omnibus pancreatis tumores ge-rantur. 212.1
Scordium aduerſus malignitatem & lumbricos æqua-liter confert. 341.1
Scorpionum cinis & oleum ad calculum. 218.2. iſ-churiam. 235.1
Secundina mulieris exſiccata aduerſus ſterilitatem ſpecificum. 272.1. liberat à paroxyſmo hyſterico. 256.1
Secundinæ retentæ cauſæ.280.2. diagnoſis. ibid. quæ ſymptomata ſequantur.ibid remedia ſpecifica. 281. 1.manu chirurgi extrahi debet. ibid.
Seminis contra vermes laus & vtendi modus. 170.2
Semen retentum corrumpitur. 250.2.& 251.1
Semen dum corrumpitur cur in maiorem veneno-ſitatem degeneret. 251.2
Semen hormini oculo impoſitum albuginis curatio-ni conducit. 51.1
Seminis copia acrimonia & feruor ſupra modum fu-rorem vterinum excitant. 249.1
Semen calefacientia & efferentia.249.2. refrigerantia & extinguentia proprietate ſpecifica. 350. 1. & 2
Seminis excretio in furore vterino, an procuranda. 250.2
Semen cur ab vtero non recipitur.269.1.& 2. non re-tinetur.ibid. corrumpitur. ibid. non conformatur. 270.1
Seminis virilis & fœminei improportio conceptionis impedimentum. 270.1
Semicupium in hepatis ſcirrho. 191. 2. in calculo re-num. 217. 2. dyſuria. 237.2. in ſuppreſſione men-ſium.243.2.menſium immodico fluxu.245.2.hyſte-rica paſſione.257.2.in ſcirrho vteri.262.1. hydrope vteri.266.1.in vteri procidentia an conueniat. 268. ad ſterilitatem à frigida cauſa. 273. 1. in dolore iſ-chiadico

hiadico reſoluens. 295. 1. melancholia hypochondriaca. 203. 1. vrinæ incontinentia. 233. 1. in furore vterino. 250. 1
Semitertiana, vide *hermitriteus*.
Senes cur dyſenteria ſæpius pereunt quam in media ætate conſtituti. 161.2
Senilis ætas pituitæ prouentum facit. 2.1
Senſus diuiduntur in internos & externos. 1. interni ſunt imaginatio, ratiocinatio, & memoria tum etiam ſommus & vigilia. ibid. externi ſtatuuntur quinque, viſus auditus, olfactus, guſtus & tactus. ibid.
Seroſus humor præcipua doloris dentium cauſa. 86.2 immediata arthritidis cauſa. 86. 2. immediata arthritidis cauſa. 286.2. rheumatiſmi. 296.2
Seroſa materia quibus ductibus ab hepate in abdominis capacitatem feratur. 193.1
Serum cur maiorem, vel minorem acrimoniam habeat. 287.1
Seri lactis vſus in calida hepatis intemperiè, 282. 2. in melancholia hypochondriaca. 204. 1. eius præparatio. ibid. in vlcere renum & veſicæ. 229. 1. in dyſuria. 236.2. furore vterino. 250.1. in vlcere vteri. 260.1. in bilioſis febribus. 310.1. in præſeruatione à calculo renum. 221.1
Setacei laus in epilepſia. 21.1. in gutta ſerena. 43.1. in ophtalmia. 56.1. fiſtula lachrimali. 60.1. ad pthiſim. 117. 2
Seuum hircinum variolarum cicatrices implet. 347.2
Sinapiſmorum vſus in paralyſi. 14.1
Sincipitis perforatio in epilepſia. 21.2
Singultus 137. 1. curatio. 138.1. in quo differat à vomitu & nauſea. 137. 1. motus conuulſiuus eſt non vera conuulſio. ibid. & 15.2
Singultus quis pernicioſus. 137. 2. cur fiat in iecoris inflammatione. 138.1
Singultus remedia apud Platonem. 139. 1. vomitus confert. 138.2. quomodo excitetur ab inanitione. 137.2.
Singultus curatus aqua nucum viridium. 139.1
Singultis cur malus in hepatis inflammatione. 138.1 in febribus ſæpè ſequitur intemperatum refrigerantium vſum 315.2. eius curatio. ibid.
Sitim non ſentiunt phrenitici. 36.1
Sitis morboſa. 134.2. duplex idiopatica, & ſympathica. ibid. curatio. 135.1
Sitis deprauatæ differentiæ. 134.2. cauſæ. ibid.
Siticuloſis lac & balneum. 135.1
Sitis quæ à grauibus & periculoſis morbis dependet periculoſa. 135.1
Sitis in febribus quomodo ſedanda. 313.2
Sitis inexhauſtæ in diabete cauſa. 230.2.231.1
Smaragdus inſignem vim habet in morbis venenatis. 338.1
Sobrietas magni momenti in morbis. 3.2
Solida cur facilius vel difficilius degluriuntur. 92. 2. 93. 1
Sonmi longi præſertim à cibo pituitam generant. 2.1 oculis infenſi. 42.1. longioris incommoda. 3.2. breuioris & longioris. 303.1
Somnum conciliantia. 27.2
Somnia frigoris & aquarum pituitæ dominium indicant. 2.1
Somnus grauis ac profundus in virginibus chloroſi laborantibus vnde. 239.1
Somni præternaturalis differentiæ. 6.1
Sonus per apertum os quomodo excipitur. 63.2
Sonitus aurium cauſæ, differentiæ. 66.2.67.1
Soporoſi affectus, eorum cauſæ. 6.1
Soporoſi affectus à tumore orti hiſtoria. 6. 2. ſæpe à vaporibus eleuatis ad cerebrum excitantur. ibid. curatio. 7. 2
Spaſmus cynicus quid. 16.1
Specilla viſum conſeruantia. 48.2
Sphacelus cerebri. 28.2
Sphincteris veſicæ affecti cauſæ. 232.1
Spica nardi ſpecifica ad hæmorragiam ſiſtendam. 81.1
Spinæ inunctiones ad rigorem leniendum in febre quartana vtiliſſimæ. 323.2
Spiritus congelandi vim habens. 11.2.120.2
Spiritus vitrioli ſpecificus ad epilepſiam. 20. 2. contra fluxiones. 37. 1. vtiliter iulepis admiſcetur. 27. 1
Spiritus vitrioli aut ſulphuris ad curationem vlcerum oris & faucium. 91.2. ad aſthma. 101.1. in vomitu. 141. 2. in febribus. 308. 2. quibus morbis noxius. ibid. in febribus malignis præſtantiſſimus. 336. 2
Spiritus ſulphuris cum aqua portulacæ in æſtu tertianæ intermittentis. 318.2
Spiritalis mixtura ad febrem malignam. 339. 1. commendatur in epilepſia. 21.2
Spirituum tenebroſitas in melancholia vnde. 32.2
Spiritus tartari in paralyſi. 15.1. in obſtructionibus. 188.
Spiritus maſtiches deſcriptio. 130.1
Spiritus ſeu liquor acidus præcipuum digeſtis inſtrumentum. 132,1. & 136.1
Spiritus ſalis, tartari, & vitrioli laus in hydrope. 196. 2
Spiritus ſalis, vitrioli, ſulphuris & therebinthinæ prædicantur in iſchuria. 235. 1
Spiritus vitrioli in obſtructionibus. 188. 1. in ſorbutica affectione. 208.2. in calculo renum. 218.2. contra vermes. 171.2
Spiritus ſalis in calculo renum. 218.2.221.
Spiritus vini ad fotum in ileo à flatibus. 155.2. famem caninam ſoluit. 130. 2
Spiritus ſitibundus ex hermeticis cauſa ſitis morboſæ. 134.2.135.1
Spiritus diſſoluens cauſa boulimiæ ex hermeticis. 130.1
Spirituum defectus cauſæ in ſyncope. 119.2
Spiritus vini helleboratus ſingularis in ſurditate. 65.2
Spiritus flatuoſus conuulſionis cauſæ. 16.2
Spiritus vnde maligna qualitate afficiuntur. 24.2
Spiritus cum magna copia ad partem aliquam defertur ſanguinem ſecum transfert. 94.1
Splenis bouis decoctum ad ſuppreſſos menſes. 242.2
Spumoſus ſanguis an tantum à pulmone. 111.1
Sputum cruentum an ſit ſignum pathognomicum pleuritidis. 103.1
Stercus porcinum & aſininum in hæmorrhagia ſiſtenda. 80.2. ſtercus album gallinæ & equinum ad pleuritidem. 105.2
Stercus pauonis ſpecificum in vertigine. 24.1
Stercus equinum ad colicam. 153.1
Stercus anſerculi, & ſtercus album gallinæ quare in ictero commendantur. 190.1
Stercus bubulum exterius grumos ſanguinis diſſoluit. 235.2
Stercoroſus fluxus. 158.1
Sterilitatem inducit balneum decoctionis aluminis. 245.2
Sterilitas quid. 269.1. cauſæ. ibid. 2. ſigna. 270.1. curatio. 271.1
Sterilitatem inducentia alimenta & venena. 269.2
Sterilitas ab improportione ſeminum quomodo dignoſcatur. 270.2
Sterilitatem vel fœcunditatem fœminæ probantia. 271.1.
Sterilitatem viri indicantia. ibid. curatio à frigida & humida intemperie. 272. 1. ad ſterilitatem curandam ſpecifica. ibid.
Sternutatoria. 5.1. 36.1. in principio apoplexiæ non conueniunt. 9.2
Sternutatio quid. 75.2. cauſæ. 76.1
Sternutationis ſymptomaticæ curatio. 16. 2. aduenit iis

iis qui ſe aëri frigido exponunt. 76. 1. aqua facultate editur 75.2. hyſtericæ ſuperueniens cur ſalutaris.254.1. partui difficili. 279.1
Sternutatorium. 254.2.& 279.1
Sternutatio in peſtilenti febre an ſalutaris. 332.1
Stertoris cauſæ. 98.2
Stomacho admouentur remedia ſupra cartilaginem xiphoidem, & poſterius ſupra 13. vertebram. 131.1
Stibij calcinati vſus in epilepſia. 21.1
Stomacha medicamenta. 91.2
Strabiſmus conuulſionis ſpecies. 16.1
Strangulationis ſenſus in hyſtericis vnde. 251.2
Straguria quid. 233. 2. cauſas eaſdem habet quas iſchuria. 234.1. curatio 235. 1. &2. quibus topicis curatur. ibid. lixiuio ex ouorum teſtis in cinerem redactis curata. 235.2
Strumis pueri laborantes cur alui fluxu chiloſo eóque diuturno ſenſim contubeſcant. 128.1.& 157.1
Strumis laborantes cur macilenti. 115. 1. meſenterium vt plurimum glandulis refertum. 115.1. & 157.1
Stupa humida ad ſudores prouocandos. 289.1
Stupor cruris è directo laborantis renis calculo ſignum 216.1. vt & inflammati renis. 215.1
Subeth Auicennæ quid. 6.1
Subligaculum quod vulgo Zona Hippoc. nominatur ad procidentiam vteri. 268.2
Succini oleum hyſterico paroxiſmo confert.254. 2.& 255.2
Succini albi oleum in epilepſia. 21.2.ad partum difficilem.279.1.ad dolorem capitis. 39.1
Succus lapideſcens cauſa materialis. 214.2
Suctionis in ventriculo ſenſum impedientia. 128.1
Sudoribus eliciendis decoctum ebuli vel radicis bardanæ ſeu lappæ maioris commendatur. 15.1
Sudoris immodici curatio. 121.2
Sudorificum ex baccis iuniperi paratum ad hydropem. 196.1
Sudores quomodo prouocandi in fluxu muliebri. 248.1
Sudorifica ad arthritidem.289.1.in febre tertiana longiori exhibenda. 318.1
Sudores ſymptomaticos in febribus cohibentia.. 315.2
Sudorificorum vtilitas ad cerebri intemperiem frigidam & humidam 4. 1. & 2. in cephalæa. 39. 1. in epilepſia. 20. 2. in gutta ſerena.43.1. in hydrope pulmonis. 110.1
Sudoribus nocturnis phthiſici vt plurimum diuexantur. 116.2
Sudores in febre peſtilenti qui praui, qui ſalutares. 332.2
Sudorifica an vſurpanda in prægnantibus. 275. 1. rheumatiſmo. 298. 1. an hydropicis conueniant. 196. 1. ad vlcus renum. 229. 2. ad vrinæ incontinentiam 233. 1. in chloroſi 240. 1. qualia in febrium continuarum declinatione conueniant, 312.1
Suffitus moderatus & non graueolens frigidam & humidam cerebri intemperiem emendat. 2.2
Suffitus acerrimi apoplecticus conferunt. 9. 1. ex gummi tacamahaca cerebrũ exſiccat 36.2.aſthmaticis nocent.100.2. in diarrhœa billioſa. 159.2. dyſenteria. 165. 1. teneſmo. 166. 2. in fluxu hæmorrhoïdum immodico. 174. 2. ad dolorem hæmorrhoïdum ſedandum.179.in menſium ſuppreſſione. 243.2. menſium fluxu immodico. 246.1.exſiccans, & roborans in fluore muliebri. 249. 1. ex verrucis quæ tibiis equorum adnaſcuntur in hyſterica paſſione. 255. 2. ex lapide pyrite ad tumores ſcirrhoſos diſſoluendos.262.2.ad vteri procidentiam.268. 1. aduerſus ſterilitatem à frigida cauſa. 273. 1. in coriza. 75. 2.in auris ſurditate.65. 1. ad vteri flatus explodendos. 266. 2. ad fœtum mortuum excludendum. 280.2
Suffumigia cephalica 5.2.in paralyſi. 15.1. in ſurditate 65.1. & 2. in vlcere pulmonis. 118. 2. ad vlcera profunda vteri. 261.1
Suffuſio quid 45.1. cauſæ. 45. 1. & 2. duplex vera, & ſpuria. ibid. aliæ differentiæ. ibid. quomodo diſtinguatur à gutta ſerena. 46. 1. ſigna ibid. quando compunctione curanda. 46. 2. & 48. 2. curatio. 47.1
Sugillatio quid.50.2.curatio. 51.2
Sulphuris lac & flores eiuſdem ad catharrhum. 36.2.
Sulphuris oleum in oris & linguæ vlceribus. 84. 1. ad dentes dealbandos. 89.2
Sulphuris flores & lac ad aſthma. 101.1. ad phthiſim. 118.1
Superpurgationis curatio. 121.2.
Suppoſitoriis aluus proritetur ſi clyſteres iniecti non reddantur. 9.1
Suppoſitoria ad teneſmum. 166. 2. ad fluxum immodicum hæmorrhoïdum. 174.2.ad dolorem hæmorrhoïdum.179.in veſicæ inflammatione. 226.2
Suppurationis in thorace cauſæ & ſigna. 108.1
Supporati qui euandant. ibid.2
Surditas quid. 63. 1. cauſæ. 64. 1. curatio. ibid. 2. & 65.1
Surdi ab ortu cur muti ſunt. 63.1
Surdaſtri cur aperto ore melius audiant. 63.2
Surdis bilioſæ deiectiones proſunt. 64. 1. maximè conferunt ſternutatoria.65.1. ſpiritus vini helleboratus. 66.2
Surdaſtri in conſtitutione auſtrina grauiorem auditum habent. 64. 1
Surditas in febribus malignis cur non ita periculoſa. 332.1
Syderum influxus quomodo ſint cauſæ morborum peſtilentium. 327.2
Symphiti radicis ſyrupus in diabete commendatur. 231. 1
Sycope quid:119.1.in quo differat ab apoplexia.ibid. ſigna,120.2.121.1.cauſa. 119.2. 120.1.& 2
Syncope cardiaca & ſtomachica. 220.1
Syncopes lethalis hiſtoria in nobili virgine Monſpelienſi.120.1. & in alia virgine à ſanguine circa cor congelato. ibid.2
Syncope in quo differat ab epilepſia,apoplexia & vteri ſuffocatione.121.1.curatio.ibid.& 253.2
Syncopè hæmorrhagia cohibita. 79.1
Syncopalis febris eſſentia, cauſæ & differentiæ. 305. 2. ſigna. 307. 1. curatio ſyncopalis minutæ. 314.2
Syncopalis humoroſæ. 315.1
Synochus ſimplex. 300. 1. cauſæ & ſigna. ibid. differentiæ curatio. ibid.1.& 2
Synochi ſimplicis duo remedia, ſanguinis miſſio ad animi deliquium & aquæ frigidæ potus. 300.1
συνοχοὶ & συνεχεῖς febres quænam ſint. 304.1
Synochi putridæ eſſentia ibid.2. differentiæ, cauſæ, ibib.ſigna. 307.1
Syntecticæ diarrhœæ cauſæ. 158.1
Syrupus magiſtralis in dolore capitis. 38.2. ad ſanguinem mundificandum. 113.1
Syrupi ad aſthma.100.2.ad phthiſim. 118.1.& 2
Syrupus de abſinthio.130.1. eius deſcriptio. ibid. reſtaurans.126.2.in diarrhœa bilioſa. 159.2
Syrupi de cichorio compoſiti quadruplicato rheo dotes. 181.2
Syrupus purgans in calida hepatis intemperie.182.1. ad obſtructiones inueteratas. 188.1
Ex chalybe deobſtruens & purgans. ibid. 2. hydragogus. 195. 1. rhami cathartici hydropicorum aquas educens. ibid.
Syrupus ſancti Ambroſij. 196. 1. deſcriptio & vſus

vſus.ibid.purgans in melancholia hypochondriaca. 103.2. purgans & præſeruans à calculo. 219. 2. de althæa ſimplex in calculo renum. 217.2. roborans aſtringens & refrigerans in fluore muliebri. 249.1. hyſtericus purgans.256.2.magiſtralis purgans.260. 1.refrigerans roborans & purgans. 298.2
Syrupus violaceus aliíque dulciores ſoli non ſunt. exhibendi. 311.1

T

TAbaci fumus hyſtericis mulieribus prodeſt. 254. 2.cinis dentes abſtergit, & dealbat. 89.2
Tabellæ cerebrum roborantes. 10. 1. in mania 31.1. ad diarrhœam. 159.2. exſiccantes cerebrum. 36. 2. hepar refrigerantes. 182.2. roborantes in melancholia hypochondriaca. 204.1.calculum imminuentes. 220.1. roborantes & leniter purgantes ad præcauendum abortum.277.1. ad aſthma.101. 1.in hæmoptoë.112.1.in ventriculo frigido.130.1. ex chalybe deobſtruentes hepar. 188.2
Tabes à quo humore. 35.1
Tabis differentiæ variæ ab Hipp.propoſitæ. 114.2.ſit à 18.ad 35.115.2
Tabidis autumnus cur malus. 114.1
Tabifica conformatio. 115.2
Tactus ſymptomata. 1
Tamarindi ad immodicum fluxum hæmorrhoïdum cohibendum commendantur. 172.2
Tapſi barbati vſus in hæmorrhoïdum dolore. 178. & 179.1
Τάραξις quid. 52.1. latinis conturbatio.ibid.curatio. 53.1
Tartari cryſtallus quomodo fraudetur ab impoſtoribus 187.2.ex tartaro remedia fiunt ad obſtructiones inueteratas. ibid. ſal tartari & ſpiritus tartari maximè commendantur ad obſtructiones hepatis. 188. 1. ex tartaro remedia ad hydropem 198. 1. in ſcorbutica affectione. 208. 2. in ſuppreſſione menſium. 243.1
Tarta cremor in hyſterica paſſione exhibendus. 257. 1.317.1
Tartari vitriolati compoſitio & vſus. 188. 1. in ſuppreſſione menſium.243.1.in calculo renum. 218.2
Temporum inæqualitates malignarum febrium cauſæ. 327. 2
Teneſmus cum mingendi cupiditate cur adeſt in veſicæ calculo. 222.1
Teneſmus quid. 165.2. in quo differat à dyſenteria. ibid. & 166.1.grauidis abortum facit ibid. curatio. ibid.1.& 2
Terebellum extremum remedium in epilepſia. 21.2
Terebinthinæ vſus in aſthmate.101.1.aperit vrinam, mouet,& aluum emollit in ſcirrho hepatis. 191.1. in melancholia hypochondriaca. 205.1. in præſeruatione à calculo renum.220.1. pilulæ ex terebinthina in mictu ſanguinis à calculo. 228. 1. in vlcere renum & veſicæ. 229.1. & vteri. 260.1. in empyemate. 109.1.in ventriculo expurgando. 129. 2.in inflammatione ventriculi. 148.2
Tertianæ continuæ eſſentia & cauſæ. 305. 1. ſigna diagnoſtica. 307. 1. quomodo à ſynocho bilioſa diſtinguatur. 307.1. venæ ſectio maximè vtilis. 309.1
Tertianæ intermittentis ſedesac differentiæ. 316.1. cauſæ.ibid.exquiſitæ ſigna. ibid. nothæ ſigna. 316. 2.an ſemper periculi expertes.ibid. ſolutio certior per alui fluxum ibid.curatio. 316.2.& 317.1. & 2. victus ratio. ibid.
Tertiana febre laborantes quando cibandi. 316. 2. etiam in acceſſione vrgente neceſſitate cibus offerri poteſt. 316. 2.& ſeq. medicamentum purgans quando exhibendum. 317.1. cur vomitoria conueniant. ibid.1.& 2
Tertianæ intermittentis longioris cauſa. 318. 1. malignæ ſigna. 330.2
Teſtes oxycrato frigido fouendi in hæmoptoë. 112. 1.refrigerantia vtiliter adhibentur in febribus continuis. 312.2
Teſtudinum præparatio pro hecticis. 302.2
Tetanos conuulſionis ſpecies. 16. 1. prognoſis 17.2
Theriaca recens ratione opij ſoporoſis affectibus non conuenit. 9.1
Theriacæ vſus in gutta ſerena. 43.2.in febre quartana quando exhibenda. 323. 1. recens in fame canina.130.2. in cholera morbo. 144. 2. in febre peſtilenti. 338.2
Thermæ ſulphureæ nitroſæ & bituminoſæ ad calefaciendum & exſiccandum cerebrum 6.1.ad curationem paralyſeos. 15. 1. in dolore capitis. 38. 2 in gutta ſerena. 43.1. ad ſurditatis curationem. 65.1.ad inappetentiam à frigida cauſa. 130. 2. in hyſterica paſſione commendantur. 256. 2. in hydrope vteri procidentia. 268.1 Aduerſus ſterilitatem à frigida cauſa. 273. 1. ad præcauendam arthritidem. 294. 1. ad roborandos articulos.ibid.ad ſingultum. 138.2.ad fluorem muliebrem. 248. 1. ad chloroſim. 240.1
Thoracis morbi. 98
Thoracis praua conformatio ad tabem. 115.2
Thoraci cur proſpiciendum in febre quartana. 324.1
Thimi in quo differant ab hæmorrhoïdibus. 176
Tinctura roſarum ad formam ſyrupi redacta præſtantiſſima in fluxu hepatico. 168.1
Tinnitus aurium diuturnus in ſurditatem degenerat. 67.1
Tonitus motus quis. 16.1
Topica non euacuato toto corpore non adhibenda. 70.1
Torminum à partu cauſæ. 283.1. cauſarum ſigna. ibid.
Tranſluxilia omnia in corpore viuente. 192.2
Tranſpiratione inſenſili quanta fiat euacuatio. 34.2
Tranſpiratio cur aliquando deficiente reſpiratione ſufficiat. 251.2
Trauli qui. 32.2
Tremor quid. 24. 2. eius cauſæ. ibid.an dici debeat motus deprauatus vel diminutus. ibid.
Tria ſantali electuarium quadruplicato rheo ad roborandum in rheumatiſmo. 298.2
Triſmos quid. 16.1
Triſtitiæ incommoda. 3.2
Trochiſci fluxioni ſiſtendæ idonei.36.2. in calido catharro. 37.1
Trochiſci Gordonij & de carabe ad mictum ſanguinis. 228. 1. renum vlcus & veſicæ. 229. 2. de myrrha ad menſium ſuppreſſionem. 282. 2. alchechenſi in dyſuria. 237.2
Trochiſci in vlcere renum & veſicæ. 229.2. in febre quartana maximè vtiles. 323.1.ſublinguales ad linguæ ſcabritiem & ſiccitatem. 314.1. albi rhaſis in cancro vteri. 263.1
Trochiſci ad vlcus ventriculi. 149.2. de rhabarbaro ad hydropem. 195. 2. viperini ad febrem peſtilentem. 338.1
Tuba fallopiana quid. 252.1.& 2
Tuberculum pulmonis duplex. 114. 1. eius cauſæ ibid.
Tuberculum in pulmonum arteriis prope cor palpitationis, & interitus cauſa in intipatro medico. 123.2
Tumor ædematoſus tibiarum & pedum quomodo diſcutiendus. 197.2
Tumor magnus & contumax genu occupans emplaſtro veſicatorio admoto curatus. 292.1

Turgentia

Turgentia in humoribus quid. 309. 2. quomodo dignoſcatur. 310.1
In turgentia cur phlebotomia potius quam purgatio vſurpatur. ibid.
Tuſſis cur excitetur dum auris interior vellicatur. 63.1
Tuthia in vlceribus oculorum commendatur. 58.1
Tympanites quid. 193. cauſæ. ibid. 2. an ſolus flatus efficiat. 193.2
Cauſa efficiens. ibid. in corpore aſtrabilario lethalis. 194.2
Typhodes febris quid. 306.1
Thyphomania quid. 10.2

V

Valerianæ ſylueſtris radicis laus in epilepſia. 21.2
Vapor occulta qualitate moleſtus inter cauſas palpitationis cordis. 122.2
Vapor melancholicus vt plurimum cauſa catalepſeos. 11.2
Vaporum melancholicorum qui ab hypochondriis eleuantur varia ſymptomata. 202.1
Vapor malignus & venenatus hyſtericæ ſuffocationis cauſa. 251.2
Varices melancholicis ſuperuenientes ſalutares. 30.2
Variolæ in quo differant à morbillis. 342.2. differentiæ. 344.1
Variolæ & morbilli an ſint morbi noui. 343.1
Variolarum cauſa. 343. 1. & 2 eruptio cur tandiu differtur. ibid. 2. cur maiori copia in facie pedibus & manibus apparere ſoleant. ibid. in quo differant à maculis purpureis. ibid. aliquando peſtis prodromi & nuntij. 344.1
Variolarum & morbillorum expulſio fit per ſanguinis ebullitionem. ibid. talis ebullitio duplex vna perfectiua & alia corruptiua.ibid.duo habent tempora vnum ebullitionis aliud eruptionis. ibid. imminentium ſigna. ibid. quæ ſalutares. ibid. 2. lethales cur ſanguinis excretiones indicent. ibid. curatio. 345. 1. victus ratio. ibid. erumpentibus cur diuturnior ſomnus noxius.ibid. curatio à venæ ſectione inchoanda.ibid. quo morbi tempore maximè proficua. ibid. 2. an purgatio conueniat. ibid.
Eruptionem adiuuantia.346.1. quando vſurpanda. ibid. malignitas alexipharmacis oppugnanda.ibid. ſolis refrigerantibus & incraſſantibus curatæ. ibid. 2. quas partes afficiant. ibid. & 347. 1. & 2. ab earum noxis quomodo defendendus pulmo. 346. 2. inteſtina, oculi, nares, facies. 347. 1. & 2
Variolarum foueæ & cicatrices in facie quomodo delendæ. ibid.2.
Variolæ an acu aurea vel argentea perforandæ. 348 2
Vas breue quos vſus habeat. 142.2
Venarum iugularium ſecandi modus. 8. 1. aperire poſſunt in angina. 95.2
Venæ ſectio frontis comate vigili idiopathico celebranda 11. 1. in phrenitide 28. 1. in dolore capitis. 39.1.in gutta ſerena. 42.2
Venæ narium vtiliſſimè aperiuntur in phrenitide. 28.1
Venæ ſectio temporum & earum quæ ſunt in angulis oculorum iuxta naſi radicem in gutta ſerena. 42.2.ophthalmia. 53.2
Vena ſecanda ſub mamma in curatione anginæ. 94.2. ſub lingua. 95.2
Venæ plurimo ſanguine refertæ omnes vias interiores anguſtiores efficiunt. 279.1
Venas per epiploicas & gaſtrepiploicas ſeroſus humor è venis in abdomen fertur. 193.1
Veneni hauſti curatio. 121.2
Venenatæ qualitates in hyſterica paſſione agnoſcendæ. 251.2
Venenata febrium qualitas à qua cauſa dependeat. 325.1
Venenum ſecta vena facilius penetrat & interimit. 333.1.& 334.1
Venenatum quid in mania. 29.2
Ventis non diffiatus aër facilè corrumpitur. 327.1
Ventriculi affectus. 127
Ventriculi coctio à quibus cauſis lædatur. 135. 2. curatio. 137.1
Ventriculi coctio naturalis à ſolo calore non perficitur. 136.1
Ventriculi coctio læſa cum alui fluxu curata in authore vſu aceti acerrimi cum ouis induratis. 136.2
Ventriculi dolor. 145. 2. cauſæ. ibid. curatio 146.2
Ventriculi tres præcipuæ partes. 145.2
Ventriculi doloris cauſa extraordinaria. 146.1
Ventriculi phlegmones cauſæ & ſigna. 147.2.& 148. 1. curatio. ibid. quando in abſceſſum degenerat. ibid.
Ventriculi vlcerum cauſæ & pr ognoſis. ibid
Ventriculi inflammationi quando purgatio conueniat. ibid.2
Abſceſſus quomodo rumpendus. 149.1
Vlceris curatio. ibid.
Ventriculus quomodo ſit cauſa melancholiæ hypochondriacæ. 201.1.& 2
Ventriculi calida intemperie laborantis curatio. 129.1
Ventriculum calefacientia & roborantia. 130.1
Ventriculi motus expulſiui triplices. 137.1
Ventriculi motus naturalis fit verſus pylorum & inteſtina,motus præternaturalis contra. 139.2
Ventriculus cur καρδία à veteribus vocatus. 145. 2
Ventriculus quid conferat ad generationem calculi. 215.2
Ventriculi aphtas facit ſucci limonum incauſtus vſus. 218.1
Ventriculus quomodo ex vtero in hyſterica paſſione afficiatur. 252.2
Venus immoderata vna ex præcipuis arthritidis cauſis. 287.2
Vermes inter cauſas conuulſionis & epilepſiæ numerantur. 20. 1. in dentibus carioſis ſæpiſſimè generantur. 87.1
Vermium genera. 168. 2. non raro exitioſi ſunt. 170. 1. excreti in morbis an ſalutares. ibid. an ex lacte in infantibus lactentibus generentur. 169.1. quibus expugnandi. 170. 1. & 2. & ſeq.
Vertebrarum luxatio paralyſim efficit. 13.1
Vertigo quid eius differentiæ. 23. 1. proxima cauſa eſt circonuolutio ſpirituum quæ eſt morbus in ſitu. 23. 1. & 2. vna idiopathica & alia ſympathica. ibid.
Vertigo idiopathica epilepſia aut Apoplexiæ prænuntia. 23.2
Vertiginis ſympathicæ ſigna diſtinctiua. 24.1
Veruecis omentum & pulmo ad pleuritidem. 105.1
Veſicæ affectus. 213
Veſicæ excrementum proprium materia mucilaginoſa. 214.1.2
Veſicæ calculus. 221.1
Veſicæ inflammatio 224.2.cauſæ. 225. 1. ſigna, curatio. ibid.2. ſoluitur aliquando eryſipelate in cute oborto.ibid.topica quæ admouenda.226.1.in principio non conuenit purgatio. ibid.

Veſicæ vlcus. 228. 2. ſigna. ibid. curatio. 229.1. in ſenibus non curantur.228.2. exſiccantia aſtringentia, glutinantia & conſolidantia quando conueniunt. 229. 2. iniectiones peculiariter conueniunt. 230.1.
Veſicæ calculo pueri, ſenes calculo renum cur magis obnoxij. 221.2
Veſica inflammata cur phlebotomia è parte dextra celebranda. 225.2. è veſica pus procedens quale. 228.2
Veſicatorij formula vſitatior apud Monſpelienſes. 5, 1. apoplecticis proſunt maximè cum euphorbio.9.2. conuulſioni. 17.2. epilepſiæ. 21.1. toti capiti admotum in dolore capitis.39.2. ſincipiti in ophthalmia.56.1.poſteriori parti ceruicis in amauroſi.43.1. toti capiti raſo. ibid.2. ſincipiti lipientibus oculis 61.1.in angina 95.2. aſthmate. 100.1. in arthriticis doloribus. 292. 1. iſchiadico dolore 295.2
Veſicatorium Emplaſtrum. ibid.
Veſicatoria in febre peſtilenti admouenda. 335. 2. quibus corporis partibus. ibid. quo morbi tempore.339. 1. in peripneumonia. 107.2
Veſicatorij vſus in catharro ſcapulis ceruici. 36.1. & 37.1
Vices in cadaueribus defunctorum quid indicent. 331. 2
Vigiliæ poſt mediam noctem cur plerúmque infeſtare ſoleant. 202. 1. in febribus quomodo curandæ. 313.2.in febre maligna. 340.1.& 2
Vigiliarum noxæ. 3.2
Villenſium aquarum laus. 204. 1
Vinacea autumni tempore membris paralyticis proſunt. 15. 1. valent ad præcauendam arthritidem. 294.1
Vini immoderatus vſus ſtuporem & paralyſim inducit. 13.1
Vinum euphraſiatum in gutta ſerena. 42.1. purgans in aſthmate. 101.1
Vinum in ophtalmia quando conuenit.55.2. Hippocraticum ad calefaciendum ſtomachum.130.2.chalybeatum in obſtructionibus contumacibus ſoluendis. 188. 2. hydragogum ad hydropis curationem 195.1.& diureticum. 196.1
Vini aciduli laus in præſeruatione à calculo. 221.1
Vinum omnium fluxionum vehiculum eſt maximum. 297. 2. medicatum ad febrem quartanam. 322. 2. omnium cardiacorum potentiſſimum. 339.2
Vinum helleboratum in mania. 31.1. alchechengi ad calculum.218.2. & 220.1. ad ſuppreſſionem vrinæ. 235.1
Vini calidi vſus in intemperie ventriculi frigida.130. 2. an conueniat in gutta ſerena.42.1. meracum famem caninam ſoluit. 130.2
Viperæ caro cor & hepar exſiccata virtute pollent alexipharmaca. 338.1
Viragines quomodo effœminandæ vt aptæ reddantur generationi. 271.2
Virginibus Chloroſi laborantibus cur familiaris pica. 238.2.& 239.1
Virginibus peſſaria, nec clyſteres vterini præſcribendi. 244.1
Viri magis obnoxij anginæ quam fœminæ. 93.1
Virium imbecillitas in quo differat à ſyncope. 125.1. cauſæ,curatio. 125.2
Viſcerum obſtructorum ſignum hypochondriorum grauitas ſeu ſatietas. 186.2
Viſcus quercinus ſpecificus in epilepſia. 20.2
Viſibilia obiecta cur duplicia apparent. 44.1. cur inuerſa aut curua apparent.ibid.2. cur feneſtrata apparent. 45.2
Viſio læditur imminutè,abolitè & deprauatè. 41
Viſioni lumen neceſſarium in mediocri quantitate receptum. 49.1
Viſum conſeruantia ſpecilla. 48.2
Vitrei humoris affectus. 43.2
Vitriolum album hæmorrhagiam potenter cohibet. 80.2
Vitrioli oleum ad phthiſim commendatur. 118.1
Vitriolum album & ſal ex vitriolo ad vomitum. 141. 1.oleum ſeu ſpiritus ad obſtructiones contumaces. 188.1
Vitrioli martis vſus in melancholia hypochondriaca illiuſque præparatio. 204. 2. in hiſterica paſſione. 257.1
Vitrioli oleum & ſpiritus,vide *Spiritus vitrioli*.
Vitriolum album & ſal vitrioli vomitoria in tertiana intermittente. 317.2
Vitriolatorum laus in omni putredine & malignitate 336.2
Vlceris à variolis in faucibus excitati curatio. 347.1
Vlcera phagedænica quæ. 131.2
Vlcerum narium curatio. 72.2
Vlcera narium exſiccantia. 73.1. variolarum cicatricibus implendis.347.2. ad vlcera maligna à variolis excitata. 348. 2. ad ſcirrhum vteri. 262.1. fœtum mortuum excludens 280.1.in hæmorrhoïdum fluxu immodico. 174.1
Vnguenta ad ſpinam dorſi inungendam in paralyſi. 14.2.& 15.1. in ophthalmia. 55. 1. in ſuffuſione. 48.2
Vnguentum reſoluens ad arthritidem. 291. 2 Ad dolorem iſchiadicum. 295.1. detergens. 342.2
Vnguento mercuriali cataracta curata.48.2. ophthalmia deſperata. 56.2
Ventriculum roborans.129.1.in alui fluxu.159.1. hepar deobſtruens.187. 1. de arthanita pro inunctione totius ventris in vermibus 170. 1. hepar refrigerantia. 183. 1. & 185.2. ad lienis ſcirrhum. 200.1.ad renum vlcera conſolidanda. 230.1. ad abortum præcauendum.277.1. ad ſudores ſymptomaticos cohibendos. 315 2
Vnguis oculi in quo differat à panniculo. 61.2. cauſæ differentia.ibid.& 60.1. curatio.ibid. aucta & iam inueteratâ ſola manuali operatione curatur. 62.1
Vocem articulatam cur non edant ſurdi ab ortu.63.1
Voluntarij motus ſymptomata. 1
Voluulus quid. 153.2
Vomica pulmonis derepentè rupta multos è medio ſuſtulit. 114.1
Vomitoria in affectibus ſoporoſis.8.2.in paralyſi. 14. 2.aſthmate. 99.2
Vomitus quid.139.1.in quo differat à nauſea.ibid.differentiæ.ibid.2. lethalis ab eſu fungorum. ibid. ex caſeo putri magna copia comeſto.ibid.imminentis ſigna.140.2.alui profluuio laboranti ſuperueniens ſalutaris. ibid. bonus vel malus quibus ſignis dignoſcatur.140.2.141.1.billioſi curatio ibid. pituitoſi. ibid. &142.1
Vomitui vehementiſſimo narcotica admixta purgantibus proſunt. 141.1
Vomitus ſanguinis 142.1. cauſæ.ibid.2. curatio. 143. 1. quæ victus ratio conueniat. ibid. purgantia. 144.1
Vomitorium blandum in calculo renum.217.2.in diabete. 231.2
Vomitus vtilitas in renum & veſicæ vlceribus. 229.1. in menſtruis immodicè fluentribus. 144.2. fluore muliebri. 248.1.
Vomitorium in hyſterica paſſione.256.2. in vteri inflammatione minimè conuenit 258.2.ad expurgandam bilem in ventriculo.313.2. in principio acceſſionis in febre quartana exhibenda. 322.2
Vomitoriorum triplex gradus. 310.1.2

Vomitus in prægnantibus ſanguinis miſſione curandus. 274. 2. in arthritidis prophilaxi vſurpandus. 293. 1. quando melius ſuccedat ibid. ex quibus componendus. 293. 1. vtilitas in febribus putridis continuis. 310. 1. in tertiana intermittente. 317. 1.2
Vomitus in febre maligna, & curatio. 341.1
Vrina cur in phrenitide aliquando ſupprimitur. 28.2. prouocantia. ibid.
Vrinarum critica profuſio quibus contingat. 158.1. & 2
Vrina craſſa & rubra cur appareat. 136.2. craſſæ rubræ & turbidæ cauſa in melancholia hypochondriaca. 201. 2. ſuppreſſa à calculo quid agendum. 224.2
Vrinarum bullæ à qua cauſa fiant. 216.2. filamenta ad quid referri debeant. ibid.
Vrinæ paucitas in hydropicis mala. 194.2. cruentarum cauſæ. 227.1
Vrinæ incontinentia. 231.1. cauſæ. ibid. ſigna cauſar. ibid. 2. incontinentia & ſuppreſſio quomodo ab eadem cauſa producantur. ibid. 1. ſpecifica. ibid. 2. & 233.1. potus conueniens. ibid. in ſenibus incurabilis. 232.2
Vrinæ ſuppreſſio ſi ſeptimum diem excedat lethalis. 234.2. à calculo quomodo auferenda. ibid.
Vrinæ ardor. 235.2. cauſæ. ibid. ſigna cauſarum. 236.2. curatio. ibid.
Vrinæ acrimonia interdum inducitur à materia alba & quaſi lactea cum vrina copioſè emiſſa. 235. 2. eiuſdem materia cauſa. ibid.
Vrinarum copioſa profuſio ab inſolatu vnde. 287. 2
Vrina in febre peſtilenti aliquando vrinæ ſanorum ſimilis. 330. 2. ex vrinis in eadem febre prognoſis incerta. 332.2
Vrinæ nigræ in quartana bonæ. 320.2
Vrinam prouocantia in febris continuæ declinatione. 312.1
Vrticæ ſuccus in ſiſtendo ſanguine 80.2. & 112.1. fluxu hepatico 168.1. in ictero. 190.1
Vrtica mortua ſpecifica lieni ſcirroſo. 200.1. vrticæ ſuccus fluxum menſium immodicum ſiſtit. 245.1
Vrtica contuſa maxillæ admota citò dentium dolorem ſoluit. 89. 1. radicis decoctum in ore detentum. 88.1
Vrticis viridibus membrum reſolutum percutiendum 14. 2
Vrtica cocta in ſartagine pubis regioni admota ad fluxum menſium immoderatum. 246.1
Vterus quomodo craſſeſcat in prægnantibus. 214. 2. proprium excrementum eſt fluor albus. ibid. 2. corporis totius ſentina, ac cloaca à nonnullis nominatur. 241. 2. ſexcentarum ærumnarum innumerarúmque calamitatum author eſt. 250. 2. vtrum ad vmbilicum & partes ſuperiores aſcendat. 252.1
Vteri inflammatio. 257. 2. differentia. ibid. cauſæ. ibid. & 258.1. ſigna & curatio. 258. 1. & 2. quomodo diſtinguatur à veſicæ & inteſtini recti inflammatione. ibid. vt plurimum lethalis ibid. ſuppurans ægram lenta febre abſumit. 258.2
Vteri vlcus. 259. 2. cauſæ. ibid. differentiæ, ſigna. ibid. curatio. 260.1. quando præcipuè conueniat ſanguinis miſſio. 260. 1. qua methodo fuit curatum. ibid. detergentia, exſiccantia & conſolidantia. 260.2. & 261.1
Vteri vlceris cui ſuccedit fiſtula curatio. 261.2. à lue venerea curatio. ibid.
Vteri ſcirrhus. 261.2. cauſæ, ſigna. ibid. differentia. ibid. curatio 262.1. quomodo à mola diſtinguatur. 261. 2
Vteri cancer 262. 2. cauſæ, ſigna. ibid. curatio. 262.2. & 263.1. cur incurabilis. ibid. curatio palliatiua. 262. 2. ſpecifica. 263. 1
Vteri gangrena & ſphacelus. 263. 2. cauſæ, ſigna. ibid. curatio. 263. 2. curatæ exemplum inſigne. ibid.
Vterus aufferri poteſt cum incolumitate mulieris. 263. 2
Vteri inflammatio in quo differat ab hydrope. 264.1
Vteri hydrops duplex. 264. 1. in vteri cauitate quomodo flatus, & humores contineantur. 264.1. & 2. inflationis & hydropis cauſæ. ibid. quomodo ab hydrope vniuerſali, aliis vteri tumoribus, grauiditate & mola diſtinguatur. 264.2. 265.1. & 2
Vterus qualis in muliere, tale eſt, vt plurimum reliquum corpus. 265.2
Vteri hydrops quis periculoſior. ibid. vomitoria cur conueniant. 266. 1. inflationi à flatibus ſuffitus nucis moſchatæ maximè conducit. 266.2
Vteri procidentia. 266. 2. differentiæ, cauſæ. ibid. & 267.1. ſigna. ibid. quæ incommoda ſequantur. ibid. quomodo reponendus. 267.1. & 2. quomodo continendus. 268.2
Vteri clauſura. 268. 2. cauſæ dignotio. ibid. curatio. ibid. & 269. 1. quæ curabilis. 268. 2. curatio à chirurgia maxima ex parte petitur. ibid.
Vterus diſruptus ex partu laborioſo. 280.1. cur ſemen non excipit. 269.1. & 2
Vteri acetabula diſſoluentia. 176.1. roborantia exſiccantia, expurgantia. 272.2. 273. 1
Vueæ tunicæ affectus 49.1. procidentia. 59.1. differentiæ, ſigna, curatio. ibid.
Vulneratium decoctum. 260.1
Vulneratium decoctum aqua catapultarum dictum. ibid.
Vulturis pellis ventrem calefacit. 231.1
Vuulæ relaxatæ cauſæ & curatio. 92. 1. amputandæ cautiones. 92.1. & 2

Z

Zedoaria ventriculum roborat. 130.2

F I N I S.

LAZARI

LAZARI
RIVERII,
CONSILIARII, MEDICI AC PROFESSORIS REGII:

Necnon Regiorum in Vniuerſitate Monſpelienſi Medicinæ Profeſſorum Decani,

OBSERVATIONVM MEDICARVM, *ET*

Curationum inſignium Centuriæ quatuor: quibus acceſſerunt Obſeruationes ab aliis communicatæ: Necnon Obſeruationes morborum infrequentium, Anonymi cuiuſdam, inter Auctoris ſcripta repertæ.

Omnia ab ipſomet Auctore vltimò reuiſa, emaculata, locupletata: nunc verò etiam peculiaribus Indicibus illuſtrata.

LVGDVNI,
Sumptibus ANTONII CELLIER, in viâ Mercatoriâ, ſub ſigno Diui Antonij.

M. DC. LXIII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

ILLVSTRISSIMO DOMIMO D.

MATTHÆO CHAPPVYS,

BARONI DE CORGENON,

TOPARCHÆ TRIVM FONTIVM, MILLY,

Arrebuiſſonnas, &c. In curiâ Lugdunenſi Senatori honorario Regi à ſecretis ſanctioribus & familiæ Regiæ, Æraríique Gallici à Commentariis.

CVM eſſet animus, Vir AMPLISSIME, aliquando è tenebris Clariſſimi viri lucubrationes, vigiliáſque in maiorem diem proferre, abditiſſimámque Obſeruationum Medicarum, Curationúmque inſignium, quaſi auream venam, ſingulis omnibus, latè longéque aperire; non putaui obſcuras vigilias, meliori me poſſe in lumine collocare, quàm in trabeæ tuæ ſplendore, nec vllam magis fidam ad auream hanc venam adeuntibus, præferre facem poſſe, quàm ſi tuum in fronte, tam illuſtre, notumque omnibus nomen præponerem. Siquidem auguſtior illa, quâ totus ſplendeſcis, trabea, illi faſces, illa ampliſſima dignitatis inſignia munuſculo huic meo conciliabunt authoritatem, illuſtrabunt iſtud opus affulgentes illius ſolis radij, nec dubium mihi eſt, quin imbecillioribus Criticorum oculis offundant caliginem. Sed multò nitetur ſolidiùs, ac latiùs propagabitur, iſtud opus, immortali fultum Nobilitatis Tuæ præſidio, perpetuáque & multiplici dignitatum, quibus in dies ſplendidiùs exornaris, fretum authoritate; atque ſi hoc ita eſt, (vt eſt verè,) vt Regij in adminiſtros muneris Regia Maieſtas refundatur, poterit & hic libellus quem tibi totum committo, Regio patrocinio gloriari.

Iam verò quo potiori iure, quàm ad iuris ſcientiã, Medicina confugiat, quippè ſorori ſuæ coniungenda, ſeu, ſi mauis, potiùs ſuæ ſubiicienda Reginæ? Vtraque in ſocietatis commune bonum conſpirat, vtraque humanæ felicitati, mutuâ operâ, curis paribus adlaborat. Dum ſanat iſta grauiores corporis humani morbos, curat illa periculoſiora humani generis vulnera; dumque iſta quærit quàm perfectiſſimam quatuor humorum ex quibus humana pendet ſanitas, temperiem, illa quatuor viciſſim virtutum, quibus tanquam cardinibus humana nititur ſocietas; iuſtiſſimum pondus, adhibitâ Themidis trutinâ, ſapienter attemperat. Hoc in vtriuſque ponitur miraculis, quod damnatos capitis reos morti ſæpiùs eripiat iuſtiſſima Themis, depoſitos vtplurimùm ægros ſanitati Medicina reſtituat. Vtraque ſua præſcribit edicta, ſed hæc ex humili loco, illa è curuli, hæc in minori, quem vocant, Mundo, ſuum ius dicit, illa in maiori Orbe fert ſuas leges, ac ſuum latiùs diffundit imperium. Quid? amat interdum ſororem inuiſere Medicinam Iuſtitia, ex admirabili membrorum humano in corpore diſtributione, incredibilíque diſſimillimarum rerum inter ſe ordine, quo loco, quo temperamento conſtituendæ ſint, grandioris, quam regit, molis, ſingulæ quæque partes aſſequitur, & ex illius medicamentis, ſua metitur in Rempub. remedia. Sic quondam langueſcenti vrbi iſti medelam attuliſti ſaluberrimam, vt qui toties Patriæ Parens, Conſul aliquando dictus es, illius Medicus etiam ſis dicendus.

Obſeruabis hic igitur per otium rudiori adumbrata penicillo, Diſciplinæ quam illuſtras, lineamenta, ex Obſeruationibus hiſce Medicis, iuridicas conficies, atque ex huiuſmodi Curationibus inſignibus, grauiora quæ ſanaſti Reip. vulnera prudentiæ Tuæ gratulaberis. Deſcendes interdum è curuli ad ludicram ſororum inter ſe non aliter quàm mutuis complexibus & oſculis certantium palæſtram, atque vtriuſque merita ſic ad Themidis quam moderaris trutinam reuocabis, vt palmam vtrique meritam adiudices. Itaque patere Vir AMPLISSIME, vt in lucem prodeant Tuis auſpiciis hæ lucubratiunculæ, non timebunt vllos Cenſorum morſus, dum eas ſinu tuo fouebis, deſpicient irritos inuidorum latratus, dum iis Tua patrocinabitur authoritas, nullam metuent vnquam ſæculorum obſcuritatem, ſi fauens ſemper idem & benignus illuceſcas. Offero perexiguum munus non tam quod tuo digneris aſpectu, quàm quod Tuo exornes ſplendore; ignotas offero gemmas, quas debito æſtimes pretio, offero quam eripui tenebris non paucorum miraculorum tabellam, quam bono Tu colloces in lumine; ſed offero imprimis operam, ſinceriſſimúmque in Te animum, Tuus

Addictiſſimus Cliens

A. CELLIER
Bibliopola Lugd.

SIMEON IACOZ COSTENSIS MEDICINÆ DOCTOR.

STVDIOSO LECTORI S.P.D.

HABVISTI non ita pridem (Candide Lector) Lazari Riuerij Præceptoris mei Inſtitutiones Medicas,ex quibus non leue emolumentum Reipublicæ Medicæ,& præcipuè eius Candidatis acceſſurum ſperaui, cum eas publici Iuris faciendas Typographo cõmiſi ſtatim atque ex Authoris Muſæolo deprompſi: ſiquidem quæcumque à præſtantiſſimis & omni laude digniſſimis Authoribus ex profeſſo & ſeorſim variis voluminibus ſcripta ſunt,coniuncta tandem & ad Medicinam docendam atque addiſcendam opportunè ac ſingulari methodo diſpoſita paulóque ante obitum iuſtis acceſſionibus locupletata & diligenter recognita in publicum proferre decreuerat Author. Qui ſic fores artis aperiens, & quaſi manu ducens ad omnia ſcitu neceſſaria,breuibuſque limitibus comprehendens quæ in vniuerſa arte paſſim & vbique traduntur,prætermiſſis diſputationum parum vtilium ambagibus, quæ alibi ſuâ prolixitate animum grauant, & aciem mentis retundunt; neceſſarias & ad praxim ſpectantes controuerſiarum deciſiones breuiter exponens: Breuem deinde, & facilem viam agendi curandique indicat, & vt apes ex diuerſis floribus fragrantia mella,ſic ille ex optimis quibuſque Authoribus collegit quod ſibi & tibi magis vtile iudicauit, quodque optimum longa tot annorum lectione & experientiâ probauit,hoc in vſum tuum opportunâ & breui deriuatione conuertit; vnde habere poteris, viam compendiariam,breuem,facilem & perſpicuam ad Medicinam addiſcendam, & exercendam, & naturæ humanæ hoſtes infenſiſſimos morbos ſcilicet & aduerſam valetudinẽ profligando.Itavt hic Author loco tibi,eſſe poſſit multorũ Authorũ,quibus legendis & comparandis malum temporis & pecuniæ ſit neceſſarium. Sicque ſuam Spartam feliciter adornaſſe non immeritò dicendus eſt Riuerius;Qui præterea vt artis Medicæ dignitatem vlterius promoueret, Obſeruationum & curationum inſignium volumen edidit, quartámque centuriam,licet imperfectam & mutilam nobis reliquit,vt obſtetricantes ipſi manus præberemus,& ad ſuam formam ordinémque reduceremus,qui ſtylum ipſius & modum ſcribendi à longo tempore per domeſticam conſuetudinem & familiarem conuictum noueramus. Et non ideò quædam remediorum ipſi familiarium nomina in ſuis centuriis non ſatis dilucidè expreſſa, in Obſeruationibus noſtris quartæ huic Centuriæ adiunctis declarabimus: hanc igitur in octuageſima prima obſeruatione deficientem beneuolo animo ſuſcipe, & fructum quem precor tibi maximum collige. Rara ſunt & optima remedia rarioréſque quàm in aliis centuriis obſeruationes,quibus ne numerus Typographo promiſſus deficeret, his adiunximus reliquas ex noſtris collectaneis depromptas, quas certè puduiſſet adiungere, ni tanti viri præceptis,remediis & exemplis peractæ fuiſſent mihiq;talem anſam Author ipſe in prima ſuarum Obſeruationũ editione,quamuis inuito & repugnanti dediſſet,cúmque eum aliquando ad editionem quartæ huius Centuriæ hortarer, vt dilucidam,& promiſſam febrifugi ſui deſcriptionem in ea proferret, ægrè tamen hoc ſibi perſuaderi paſſus eſt, propter iniquos (vt ait) rerum & alienorum laborum æſtimatores,ac detrectantium inuidiam,quam adeò inueteratam in quorundam mentibus adhuc vigere audio,vt eam ne mors quidem ipſa vel melior animus extinguere potuerit (vſque adeò lubrica eſt, imò præceps ad vitium, & laborioſa atque difficilis ad virtutem via) prædicti tamen ſpecifici deſcriptionem exactam nobis ante annos quatuor communicauit,illudque domi ſuæ mihi mecùm parare ipſe voluit,ne deinceps, in eius præparatione aberrarem; & licet illam ſub ſacramento acceperim, eo tamen me liberare cum multis eius remediis Chirurgicis in faſciculum tandem collectis, publico commodo aliquando vouere forſan non pigebit, modo detrectantium & inuidentium calumniæ non deterreant: his interim (Amice Lector) bene & diu fruere, ac Præceptoris poſthumo fœtui, necnon diſcipuli propenſo in te deuotoque animo fauere ne dedigneris. Datum Coſtæ Sancti Andreæ vigeſima Auguſti, Anni 1656.

Habebis præterea Anonymi cuiuſdam, at magni Authoris (ni fallor Nemauſenſis) obſeruationes 37. cum ſcriptis Riuerianis repertas.

LAZARI

LAZARI RIVERII CONSILIARII, ET MEDICI REGII,

ET IN MONSPELIENSI VNIVERSITATE MEDICINÆ Profeſſoris, Obſeruationum Medicarum & curationum inſignium,

CENTVRIA PRIMA.

Observatio I.

Vrinæ ſuppreſſio.

NObilis vir D. Antonius Meſtre ſexagenarius, ſanguineo temperamento, & habitu athletico præditus, cum diebus æſtiuis calidiſſimis Lutetia Monſpelium veniſſet magnis itineribus, multo potu ſeſe ingurgitauerat, ad ſitim extinguendam ab æſtu contractam. Tribus verò aut quatuor diebus à reditu ſuo, incidit in omnimodam vrinæ ſuppreſſionem, ad cuius curationem vocauit Medicum ſeniorem, qui variis remediis per triduum contumacem affectum oppugnauit: clyſteribus, fotibus, ſemicupiis, linimentis, & diureticis aſſumptis. Ac tandem tertio die, reliquis non conferentibus, catheter in veſicam immiſſus eſt, & nihil vrinæ profluxit, vnde perterritus Medicus, & de ægri ſalute deſperans, alterum ſibi adiungi voluit. Vocatus ego in fine tertij à ſuppreſſione diei, & prædictorum relationem audiens; Quæro num dolorem aliquem in lumbis aut pube æger perciperet, aut alias nephriticis affectibus obnoxius fuiſſet? Ille ſe nullo dictarum partium dolore affici, neque vnquam dolores nephriticos paſſum eſſe, aut calculos, arenulaſve excreuiſſe, cōſtanter affirmauit. Quibus omnibus diligenter perpenſis, cenſui hanc vrinæ ſuppreſſionem à nullo renum aut veſicæ vitio depēderet; ſed potiùs ab obſtructione venarum emulgentium, quam humorum multitudo pepererat, ſiquidem Galenus lib. 10. meth. c. 2. duplicem obſtructionis cauſam ſtatuit, humorum ſcilicet multitudinem, eorúmque craſſitiem. Ratione multitudinis vaſa nimiùm repleta & diſtenta, non poſſunt ſeſe contrahere ad expulſionem. Quod manifeſtè apparet in veſica, quæ à diuturniori vrinæ retentione præter modum diſtenta, difficillimè interdum vrinam excernit, propter contractionis defectum. Huic ſententiæ inhærens phlebotomiam propoſui larga manu celebrandam, ad ſoluendam venarum plenitudinē, cui cum acquieuiſſet Medicus ordinarius, extracta fuit ſanguinis ℔. j. At vix hora elapſa à venæ ſectione, ſenſit æger profluentē vrinam à renibus ad veſicam per vreteres, & ſe breui eam redditurum profeſſus eſt; An paulò poſt matulam petiit, quæ cum vnica mictione repleretur, alia vaſa fuerunt afferenda, itavt intra horæ ſpatiū plures vrinæ libras excreuerit. Sicque omninò liberatus eſt, neque ſumere voluit purgans medicamentum, quod in craſtinum ipſi fuerat præſcriptum.

Observatio II.

Menſium ſuppreſſio.

MVlier quædam extera ſanguineo temperamento donata varios affectus patiebatur à menſium præcipuè ſuppreſſione oriundos; quibus cum præſentes Medici multa adhibuiſſent remedia, & illi contumaces apparerent; petitum eſt conſilium à Medicis Monſpelienſibus per litteras. In relatione autem hoc imprimis notauerant Medici ordinarij, de quo impenſè mirabantur, & ſibi rationem reddi poſtulabant; quod nimirum quoties ſecabatur vena malleoli, menſtrua cohiberentur, dum verò ex vena brachij ſanguis mittebatur, ea largiùs profluerent; Qui euentus rationi & vulgaribus Medicorum placitis aduerſari videbantur, quibus ſancitum eſt venarum inferiorum apertione menſium fluxum prouocari; è venis autem ſuperioribus apertis, eundem cohiberi. Huic dubitationi reſponſum fuit à Medicis Monſpelienſibus, hos euentus cum ratione & Galeni doctrina maximè congruere. Cum enim illa mulier plethorica eſſet, ac ſuppreſſionem menſium pateretur à nimia ſanguinis copia, vteri vaſa ita diſtendente, vt comprimi ſufficienter non

non valerent; attracto ſanguine, ad ea vaſa per vena-rum inferiorum apertionem, augebatur obſtructio. Quando verò miſſo ſanguine à venis ſuperioribus re-tractio fiebat à vaſis vteri, eorumque plenitudo & di-ſtenſio minuebatur, tunc illa faciliùs ſeſe contrahe-bant ad expulſionem naturalem & ordinariam, quæ per vterum ſolet fieri. Quæ ratio fulciebatur Galeni ſententiæ ſuperiori obſeruatione citatæ ex lib. 1c. meth. cap. 2. vbi docet obſtructionem fieri non ſolum à craſſitie humorum, ſed etiam à multitudine. Ideò monebantur Medici præſentes, vt larga phlebotomia in brachio celebrata plethoram imminuerent: Poſtea verò apertis venis inferioribus ſanguinem ad inferiora retraherent, præcipuè circa illud tempus, quo priùs laborans purgari conſueuerat. Quibus addebantur alia remedia menſes cohibitos prouocantia.

Observatio III.

Colica Bilioſa.

Vxor Ioannis Daumont Latomi Monſpelienſis 30 annos nata, colica bilioſa afflicta fuit per octo menſes, quorum ſpatio multis remediis vſa eſt à duo-bus Medicis ſeriatim præſcriptis, quæ nihil profue-runt. Tandem à me conſilium capiens, tribus reme-diis ſequentibus intra quinque dies curata eſt.

℞. Decocti commun. clyſter. ℔.j. caſſiæ recen-ter extract. ℥ j. hieræ picræ ℥ ß. mellis violacei ℥ j.ß butyri recent. ℥ ij. ſalis ʒ ß. miſce fiat clyſter iniicien-dus hora commoda.

℞. Polipod. querc. recent. Et ſem. carthami ana ℥j ß. Epithymi ſummitat. thymi ſiccar. an. p. j. ſem. aniſi, fœniculi, carui, & cardui bened. ana ʒ ij. ſennæ mundatæ ℥ j. ß. turbith gummoſi ℥ ß. cina-momi ʒj. ß. criſtallor. tartari ℥ ij. ſalis gemmei ℥ ß. contundantur omnia, iiſque impleatur venter galli veteris euiſcerati, deinde coquantur in tribus aquæ partibus, & vna vini albi, quouſque galli caro ab oſſibus ſeparetur, de hoc iuſculo capiat ℥ vj. vel vij. quotidie mane, continuando per ſeptem, vel octo dies ſi opus fuerit.

℞ Conſeruæ fol. abſint & capill. veneris ana ℥ ß corticis citri ſaccharo conditi ʒ vj. myrobolan. con-ditam numero 1. confect. alcherm. ʒ iiij. croci martis aperitiui ℥ ij. pulu. electarij diarrhodon. abbat. ʒ j. ß. ſpicæ nardi ʒ j. cum ſyrupo conditura corticis citri fiat opiata, de qua capiat ʒ j. ß. ſingulis diebus horis duabus ante cœnam, ſuperbibendo parùm vini aquâ cichorij multùm diluti.

℞ Radicis Aronis præparatæ, vt docetur in phar-macopæa Quercetani ℥ ß. radicis Acori vulgaris, & pimpinellæ ana ʒ ij. cinamomi ℈ ij. ſalis abſint. ʒ ß. ſacchari roſacei ad pondus omnium, fiat puluis de quo capiat ℥ ij. ſingulis diebus, tribus horis poſt cœ-nam, ſuperbibendo parùm vini, aqua cichorij, vt ſupra diluti.

Cum per quatriduum hiſce remediis vſa eſſet, & colico dolore eodem modo affligeretur, qui ſin-gulis diebus ſemel aut bis recurrere ſolebat, cum acerbis cruciatibus per duas aut tres horas perſeue-rantibus; quinta die circa meridiem, dum iuſculum purgans operationem ſuam exereret, tanto ventris cruciatu correpta eſt, vt intolerabilis prorsùs videre-tur, & illa ſe nunquam ſimilem paſſam eſſe referret, qui tamen intra horæ vnius ſpatium omninò ceſſauit, & nunquam ampliùs rediit. Atque ita ægra à ſæuo iſto morbo prorsùs liberata eſt. Credibile eſt ma-teriam acrem & bilioſam tunicis inteſtinorum, aut peritonæi impactam, diutina mora incraſſatam à medicamentis attenuatam, & vias reſeratas fuiſſe, per quas materia illa euacuata eſt.

Observatio IV.

Dolor Iſchiadicus.

Ioannes Ranquier baiulus Monſpelienſis magnò vigente frigore tibias in aquam per multas horas demerſerat, vnde ingens dolor obortus eſt in Iſchio, ad femur & tibiam ſeſe exporrigens: ita vt nullo modo incedere valeret.

Iniecto clyſtere, miſſus fuit ſanguis ex brachio eiuſdem lateris. Sequenti die purgatus fuit vehe-mẽnti cathartico: triduo ſequenti accepit manè ſingulis diebus ſpiritus theriacalis guttas octo cum aqua cardui bened. Et copioſiſſimè ſudauit, atque ita omnis dolor ſublatus eſt. Spiritus theriacalis ſudo-rifici præparatio in ſequentibus centuriis docebitur.

Observatio V.

Chloroſis cum colico dolore.

Ancilla D. Petri Desfours parroni Monſpelienſis maximis laborabat hepatis & lienis obſtructio-nibus, ob quas non poterat ſcalas aſcendere, graui oppreſſa laſſitudine & anhelitus difficultate. Aderat præterea ſitis ingens, menſium ſuppreſſio, tenſio hypocondriorum, & color fœdus totius corporis. Inprimis verò immaniter cruciabatur doloribus co-licis bis aut ter in die recurrentibus. Ad quorum affectuum ſublationem ſequentia vſurpata ſunt re-media.

Primùm quia conditio illius longum remedio-rum vſum ferre non poterat, vnicam tantum po-tionem phlegmagogam præſcribo, præmiſſa pridie venæ ſectione; eamque poſt triduum iterari iubeo.

Poſtea ſumpſit quotidie manè ſpiritus tartari ℥ ß. cum decocto abſynt. vulgaris. A ſecunda exhibitione, colici dolores prorsùs euanuere: Et continuando per decem dies huius remedij vſum integræ ſanitati reſtituta eſt.

Pro potu vtebatur vino albo ex infuſione chalybis parato, quod per aliquod tempus continuandum iuſſi.

Observatio VI.

Icterus.

Filius D. Trouſſellerij iuris vtriuſque Doctoris in oppido Aymargues dicto degentis, annos na-tus quatuordecim ictero tenebatur fœdiſſimo, quo vniuerſa cutis aureo colore tincta apparebat. Hinc ſequentia remedia cum D. Pachequo Medico Lu-ſitano nellenſi celeberrimo præſcripſimus.

℞ Fol. ſennæ mundat. ℥ ß. ſen. aniſi ʒ j. ſum-mitat. abſint. pontici & fol. agrimonij ana m. ß. ligu-ritiæ raſæ ʒ ij. flor. geniſtæ & cichorij ana p. ß, co-quantur ad ℥ iij. in colat. diſſolue rhab. in aqua abſynthij cum cinamomo infuſi, & expreſſi ℈ iiij. Electarij de ſucco roſarum ʒ ij. ſyrupi roſati ſolut. ℥ i. fiat potio, capiat manè cum regimine.

℞ Rad. rubi. tinctorum ℥ ß. fol. chelidoniæ maris m. j. ſummittat. centaurei minor. p. i. cinam. ʒ ß. croci ℈ ß. infundantur per noctem cum vini albi ℥ viij. colaturæ adde ſaccari albi ℥ß. capiat manè per quinque dies; Poſt prædictam potionem. Et poſt vſum huius remedij reiteretur potio laxans præſcripta. His ſolis remediis perfectè conualuit.

***

Observatio VII.

Oculorum rubor pertinax.

ELegans & venuſta puella Antoneta De Louis octodecim annos nata à tribus aut quatuor annis fluxionem patiebatur in oculum ſiniſtrum procumbentem, quâ totus oculus, palpebræ, & partes etiam circumiacentes tumore ac rubore afficiebantur. Vnde pulchra illius facies defœdabatur. Autumno præcipuè ingraueſcebat affectus, & tota hyeme perſeuerabat, neque venæ ſectione aut purgatione ex potionibus & apozematis, aut veſicatoriis, aliiſque remediis, quam plurimis quæ frequenter & fruſtrà vſurpata fuerant, ſedari potuerat.

Tandem ineunte autumno, quo morbus pari tum ferocia rediit, potentioribus remediis vti viſumeſt, ad fluxionis contumacis radicem extirpandam. Itaque loco apozematis quo antea vſa erat, præſcribo pilulas aperientes & diaphoreticas ex ſalibus tamariſci, abſynt. Magiſterio tartari, & puluere diaphoretico, de quibus capiebat duas manè tribus horis ante prandium, & totidem ante cœnam per quatuor dies. Quinto die ſumpſit pilularum catholicarum ℥ ß. quibus optimè purgata eſt, vnde rubor & inflammatio valdè imminui cœperunt. Sumpſit iterum pilulas aperientes per quatuor dies, & quinto pilulis catholicis purgata eſt feliciter; Ac paucis poſtea diebus oculi rubor omninò euanuit, neque ampliùs reuerſus eſt. Pilularum catholicarum baſis propoſita eſt in praxi medica noſtra cap. de Epilepſia.

In hac curatione miſſus non fuit ſanguis, quamuis ægra prædita eſſet ſanguineo temperamẽto, quia paucis antea diebus detractus fuerat, tum ex brachio, tum ex malleolo. Sed peracta curatione decoctum menſes promouens præſcriptum fuit, quia illos imminutè patiebatur. Illud autem decoctum tale fuit.

℞. Rad. altheæ & valerianæ ana ℥ j. rad. fœniculi, aſparagi, & apij ana ʒ vi. folior. betonicæ, pimpinellæ, ceterac artemiſiæ, ſabinæ ana m. j. bulliant omnia in decocto cicerum rubeorum ad 4. in v. In colatura diſſolue ſacchari albi ℥ iij. fiat apozema clarificatum & aromatizatum ʒ ij. cinamomi & ℈ j. croci pro quatuor doſibus matutinis, quas capiat quatuor diebus antequam menſes prodeant.

Observatio VIII.

Dolores venerei.

CLariſſimus iuuenis D. N. 25. annos natus, togatæ & armatæ militiæ peritus, dolores venereos patiebatur, eoſque continuos diu noctuque affligentes à quatuor annis, præcipuè in tibia ſiniſtra, ſecundum longitudinem illius. Per annum integrum, emplaſtrum de vigo cum mercurio geſtauit in ea parte ex conſilio chirurgorum, quibus ſolis ſe committebat. Tandem plurium Medicorum conſilio quorum ego vnus eram, diætam ſudorificam vſurpauit per 20. dies, topica multa tibiæ admouit, fomenta nimirùm, ſuffumigia, vnctiones & emplaſtra: Quæ omnia nihil profuerunt. Me ſolum paſſim interpellat, vt aliquid vlteriùs præſtem, quod illum ab hoc malo inueteratiſſimo liberare valeat. Ipſi vt obtemperem antiuenereum exhibeo per menſem integrum in pilulas redactum; de quibus capiebat duas, horis matutinis, & totidem pomeridianis, horis tribus ante paſtum. Quinto quoque die cum pilulis catholicis purgabatur, & ita ſenſim dolor euanuit.

Observatio IX.

Lues venerea.

CLariſſimus vir. D. N. 50. annos natus venerea lue ab anno integro infectus, quæ ordinariis remediis non ceſſerat, duobus prædictis, nempe antiuenereo & pilulis catholicis vſurpatis per 20. dies probè conualuit.

Observatio X.

Catharrus cum aliis ſymptomatis.

NObilis vir Guillelmus Hebrardus D. de Miraualx 32. annos natus, pituitoſo, & melancholico temperamento præditus, contumaci affectu laborabat multis ſymptomatis ſtipato: grauitate totius corporis, interdùm ita immani vt ſe commouere non poſſet, cum tanta virium imbecillitate, vt fere animo deficeret. Horis verò pomeridianis, tum etiam veſpertinis fluxio tenuis & aeris in pulmonem decumbebat, quæ ipſi tuſſiculam inanem & moleſtiſſimam excitabat, vnde phthiſim imminentem admodùm verebatur, quod eum mœrore conficiebat, quandoquidem duæ illius ſorores ex eo affectu perierant, & ipſe alias ſanguinem ore excreuerat. Quod omnium peſſimum erat, nolebat medicos conſulere; quia omnia medicamentorum genera ita horrebat, vt ſtatim ea vomitu reiiceret. Malo tamen in dies ingraueſcente, clariſſima illius vxor me accerſendum curat. Audita morbi hiſtoria, multa propono remedia in vulgari vſu recepta, quibus ipſe nolens acquieſcere, pollicor ipſi remedia guſtui gratiſſima, quæ priſtinam ei valetudinem reſtituere valerent. Impetrato ſub hac conditione obſequio, primùm ſequentia iuſcula præſcribo.

℞ Rad. bugloſſi & aſparagi ana ℥ j. fol. agrimon. pimpinellæ, ſcabioſæ & capilli ven. ana M. j. cremoris tartari ʒ j. coquantur cum quarta parte galli veteris, & fiat iuſculum, quo vtatur per ſex dierum ſpatium. His aluus bis aut ter in die ſubducebatur, & æger aliquod inde leuamen ſe percipere aſſeruit. Deinde ſequentem puluerem præſcribo.

℞. Salis tamariſci, Magiſterij tartari, & lactis ſulphuris ana ʒ. j. Miſce fiat puluis de quo capiat ʒ ß. manè ſingulis diebus cum iuſculo prædicto. Hoc remedio per ſex dies vſurpato, ſeptimo purgatus fuit puluere ſequenti.

℞ Sennæ mundatæ & cremoris tartari ana ℈ j. diagridij gr. viij. cinamomi gr. iiij. puluеris cephalici ſpecifici gr. v. miſce, fiat puluis, quem capiat cum iuſculo. Hoc remedio incredibilem humorum pituitoſorum copiam excreuit, non ſolùm per aluum, ſed etiam per os, ſine vllâ tamen moleſtiâ, vt quaſi ſponte ferrentur è ventriculo inſtar albuminum ouorum. E cerebro etiam ad os tanta copia ferebantur, vt vix æger eorum excretioni ſcreando ſufficeret. Vrinas etiam multò copioſiores emiſit. Eadem die ita ſublevatus atque exhilaratus eſt; vt ſe curatum profiteretur. Quia tamen totum corpus ingenti humorum copiâ refertum erat; iuſſi vt per ſex dies iterùm prædictum puluerem aſſumeret, & ſeptimo iterùm purgaretur, quod ille ſedulò præſtitit; & eodem modo quo antea ſucceſſit: multò tamen minorem humorum copiam excreuit; quia præcedente purgatione imminuta fuerat. Poſt ſecundam purgationem balneum ingreditur ex hordeo; amygdalis, & ſeminibus frigidis confectum, idque tepide per biduum manè & ſerò, ad humectanda viſcera calidiora. Poſt balneum vtitur per triduum puluere prædicto & vltimò purgatus eſt vt ſupra; ſicque priſtinæ ſanitati omninò reſtitutus eſt.

Observatio XI.

Cephalæa cum aliis affectibus.

Lectiſſima virgo Margareta de Varanda doctiſſimi olim viri D. Dauidis Varandæi Iureconſulti celeberrimi, & in Monſpelienſi vniuerſitate iuris vtriuſque profeſſoris filia, 20. annos nata capitis dolore accerrimo laborauit, cum dextri hypochondrij tenſione, ventris doloribus & aliis ſymptomatis. Multa quotannis vſurpabat remedia, potiones, apozemata, pilulas, balnea, veſicatoria, & alia quamplurima; quæ parùm proficiebant. Vſu chalybis etiam parùm adiuta eſt, quamuis hæc omnia ab obſtructionibus dependerent, & prauis humoribus in hypochondriis ſtabulantibus; iiſque aduſtis, vapores acerrimos ad caput demittentibus. Tandem vere ineunte anni 1625. ſequentia remedia illi præſcripſi.

℞ Conſeruæ fol. abſinth. & capill. ven. ana ℥ i. conſeruæ rad. enulæ camp. ℥ ß. ſalis tamariſci, magiſterij tartari, & pulueris aperientis ſpecifici ana ʒ ß. cum ſyrupo capill. ven. fiat opiata, de qua capiat ʒ ij. ſingulis diebus mane duabus horis ante paſtum.

Quinto quoque die purgabatur pilulis catholicis ad ℈ ij. & intra quindecim dies perfectè curata eſt.

Observatio XII.

Colicus dolor.

Supradictæ puellæ frater Stephanus Varandæus 18. annos natus colico dolore acerbiſſimo torquebatur ab aliquot diebus. Ipſum inuiſens, ſtatim præſcribo ad immanem dolorem coërcedum, quem vix ſuſtinere poterat, laudani opiatici gr. vj. quibus intra duas horas dolor omninò ſedatus eſt; lautè cœnauit & tota nocte dormiuit, qui plures antea inſomnes tranſegerat.

Poſtridie manè ſurrexit, & ad conſueta munia ſe contulit neque vlla purgatione vti voluit, quam ipſi ad ſublationem cauſæ præſcripſeram, dolor tamen non rediit.

Observatio XIII.

Colicus Dolor.

Clariſſimus vir D. Stephanus Dumoys in curia præſidiali Monſpelienſi Conſiliarius regius, colico dolore cruciatus aliis remediis per biduum fruſtra tentatis aſſumpta ʒ ß. pilularum catholicarum, optimè purgatus eſt, & eadem die à colico dolore integrè liberatus.

Observatio XIV.

Cephalæa.

Vxor clariſſima D. Guillelmi Dortomanni Patroni celeberrimi quã primis nuptiis duxerat, temmento melancholico donata; cephalæâ grauiſſimâ à multis annis tenebatur, quæ illam continuò ferè affligebat ad illius curationẽ infinita pene remedia à variis Medicis præſcripta fuerant; quibus cum morbus pertinaciter obſiſteret, à me etiam remedia poſtulat, quæ ipſi in hunc modum præſcripſi.

℞ Conſeruæ fol. abſint. capill. ven. & rad. enulæ camp. ana ℥ i. ſalis abſint. & tamariſci ana ʒ i. cum ſyrupo napill. ven. fiat opiata, de qua capiat ʒ ij. ſingulis diebus manè duabus horis ante paſtum.

Quinto quoque die, capiat pilulas catholicas ad ℈ ij. his remediis per decem dies vſurpatis dolor ille acerbus & chironicus euanuit.

Observatio XV.

Vomitus in febre Maligna.

Egregius vir Laurentius Boſchius Pharmacopœus Monſpelienſis celeberrimus, febre illa epidemica, quam purpuratam vocant, grauiter laborabat, in menſe Decembri anni 1622. poſt Monſpelij obſidionem; & inter alia ſymptomata, hoc in primis moleſtiſſimè vrgebatur; vomitu nimirùm omnis materiæ potulentæ, ſimul atque ebibita fuerat; aquam, vinum, iulepos, emulſiones, omnia reiiciebat; ſola iuſcula retinebat. Per quatriduum febris ſæuierat, cum ardore & ſiti ingenti, quæ potu non poterat ſedari. Interiora adeò exſiccabantur, & adurebantur; vt lingua ſummam nigredinem & ariditatem præ ſe ferret. Tum graue ſymptoma hoc leuiſſimo remedio, meo conſilio ſublatum eſt.

℞. Salis abſynt. ℈ j. ſucci Limonum recentis coclear 1. mixta fuerunt in ipſo cocleari & exhibita, ſtatim vomitus ſedatus eſt, & ab eo tempore bibit quantum voluit, neque aliquid deinceps vomitu reiecit.

Observatio XVI.

Febris verminoſa.

Filia Ioannis Niuelle in pibertitorum iudicum exedrá procuratoris, annos nata 12. febre continuâ laborabat, cum alui fluxu moleſtiſſimo, quo materias excernebat colore cineritio infectas, quales apparere ſolent plerumque in verminoſis affectibus.

Præſcripti initio fuerunt clyſteres detergentes, ex rebus dulcibus parati; tum potus vulgares contra lumbricos, & rhabarbarum pulueratum etiam bis iteratum, ex quibus omnibus nullum leuamen obtinuit: imò febris & alui fluxus in deteriùs vergebant; vt iam de ſalute puellæ dubitaretur: quandoquidem delicatula, & à longo tempore malè affecta erat, ac pallidis coloribus defœdata. Tandem ſequentem iulepum ipſi præſcripſi.

℞. Rad. acetoſæ, graminis, & cichorij ana ℥ j. fol. endiuiæ, cichorij, acetoſæ, portulacæ, & hyperici ana M. j. ſcordij & abſynt. pontici ana M. ß. flor. 3. cordialium p. j. coquantur in aqua hordei, ad 4. ia. V. in colaturâ diſſolue ſyrupi limonum ℥ iiij. ſpiritus vitrioli guttas aliquot, ad leuem aciditatem; fiat iulep. pro quatuor doſibus manè & ſerò ſumendis.

Intra illud bidnum quo Iulepo vſa eſt, febris & alui fluxus omninò quicuerunt; & perfectè curata eſt. Si quis miretur tam leui remedio ſublatum eſſe hunc affectum; ſciat hypericum & ſcordium mirabili efficacia putredini reſiſtere, & lumbricorum generationem prohibere: nedum iam genitos enecare. Vt etiam iſtæ herbæ veſtibus complicatæ, vermiculorum generationem impediant, veſtes laneas præſertim erodentium, qui tineæ & blattæ nominantur: & verè teſtari poſſum, me huiuſmodi iulepis in infinitis penè pupuerulis lumbricis laborantibus, cum fæliciſſimo ſucceſſu vſum eſſe.

Observatio XVII.

Icterus.

Chirurgiæ ſtudioſus Laroſe nominatus apud D. Thierry Haguenot Chirurgum celeberrimum tunc temporis habitans, qui iam à longo tempore chirurgiæ

chirurgiæ magiſterium exercet, Ictero laborabat. Ei præſcripſi potionem cholagogam, mox infuſum ictericum obſeruatione ſexta deſcriptum per quinque dies, & in fine iterum potionem cholagogam, vnde citò conualuit.

Observatio XVIII.

Icterus.

Filius primogenitus D. Demanſè Galliæ Quæſtoris generalis, natus erat ex matre febre tertiana laborante, & ipſe in lucem editus quatuor acceſſiones eiuſdem febris paſſus erat; deinde factus eſt ictericus; ita vt totum corpus flauiſſimo colore infectum eſſet, quod magnum parentibus terrorem incutiebat: erat autem tantùm bimeſtris, Cum ad illum curandum vocatus ſum; dubitaui admodum quid fieri poſſet in tam tenero corpuſculo. Tandem hunc ſyrupum præſcripſi.

℞ Rad. rubiæ tinctorum & chelidoniæ maioris ana ℥ij. fol. chelidoniæ maioris, centaurei minoris, & abſint. Ponticiana m. ij. cinamomi ʒij. croci ʒ ß. coquantur in aqua fontis ad ℔ j. in colatura diſſolue ſacchari albi ℔ j. fiat ſyrupus, de quo capiebat exiguum coclear manè per 20. dies, & perfectè reſtitutus eſt, & nunc etiam benè valet, defuncti parentis ſedem honorificè occupans.

Observatio XIX.

Pleuritis & ſynochus febris cum putredine.

Die decima menſis Iunij anni 1630. Gratianopoli D. De Boiſſuzel ex nobili ſtirpe oriundus adoleſcens xx. annos natus, temperamento ſanguineo præditus, circa veſperam cœpit tentari dolore lateris ſiniſtri ſine febre. Eadem die iniectus fuit clyſter carminans, & admotus ſacculus diſcutiens parti dolenti. Poſtride manè cœpit febricitare, perſeuerante dolore, qui magis vrgebat, cum decumberet in latus oppoſitum, iteratus fuit clyſter & ſanguis miſſus ex brachio ſiniſtro; Iulepus exhibitus ex aqua papau. rhead. ſyrupo violac. & ſale prunellæ. Fotus emolliens, & carminans lateri admotus: Et poſteà vnguentum de althea cum oleis calaſticis. Sanguis apparuit valdè impurus; pomeridianis horis febris intenſior; repetita ſanguinis miſſio, iulepus & topica remedia etiam iterata, Die tertia manè iterata ſanguinis miſſio in duabus patinis; quarum vna ſatis erat corrupta, altera verò purior; Iulepus & topica continuata. Pro potu ab initio ptiſanam ſumebat ex hordeo & liguiritia, ſoliſque iuſculis veſcebatur, iiſque interdùm alteratis herbis refrigerantibus. Eadem die poſt meridiem febris exacerbata eſt, ſanguis detractus ex eodem vulnere ad ℥ vj. qui ſatis laudabilis apparuit. Matutinâ phlebotomiâ dolor lateris omninò deſiit, qui nunquam admodum vehemens fuerat, neque tuſſim, difficultatem ſpirandi aut ſputum cruentum ſibi iunctum habebat; quod indicabat eum vel ex fluxione leuiori, vel ex vaporibus acrioribus, traxiſſe originem; cum etiam ante febrem apparuiſſet. Ideò febris primaria fuit ex ſynochorum genere, à pleuritide minimè dependens. Poſt vltimam venæ ſectionem cum vehementi ſiti & æſtu vexaretur, ipſi propino aquæ frigidæ circiter ℔ j cum ſpiritus ſulphuris guttis xx. Statim frigus percepit in toto abdomine, aliquibus ſtragulis contectus eſt, & parùm ſudauit poſt horæ ſpatium. Deinde hauſit iuſculum, & poſt horam alteram iniectus fuit clyſter; eoque reiecto nouus ſudor exortus eſt ita copioſus, vt vndique difflueret; deterſo ſudore, iterùm ſudauit, ſed minùs copiosè, & tota nocte ſatis placidè quieuit, Die quarta manè iterùm ſudauit, & febris magna ex parte ſublata eſt. Ita vt die ſeptima febris expers omninò fuerit, & octaua purgatus; nullis aliis remediis opus habuerit. In hac curatione hoc obſeruandum à ſpiritu ſulphuris cum aqua exhibito ſudores copioſos fuiſſe prouocatos, quod multis experimentis nobis innoteſcit, qui plures tertianas febres curatas vidimus eodem remedio, in ſummo acceſſionis æſtu & vrgente ſiti exhibito; vnde copioſi ſudores prouocabantur, à quibus non ſolum paroxiſmus, ſed etiam totus morbus integrè ſoluebatur. In minori aquæ quantitate, ſpiritus quantitas minuenda eſt ne nimiùm aceſcat.

Observatio XX.

Febris tertiana.

Magiſter Berardus Pharmacopæus Gratianopolitanus celeberrimus, quinquagenarius, inmenſe Iulio anni 1630. laborabat febre tertiana intermittente, ac poſtquam bis purgatus eſſet, biſque phlebotomia celebrata fuiſſet; neque melius haberet, ſumpſit pilulas catholicas noſtras die intermiſſionis; & ſequenti die acceſſio rediit multò remiſſior. Poſteà ante ſequentem paroxiſmum; ſequens potiuncula ei exhibita eſt.

℞ Aquæ chicorij ℥ iij. ſalis abſinthij ʒ ß. ſpiritus ſulphuris guttas xij. miſce.

Ab hac potione acceſſio non rediit, ſed per vrinas plurimùm fuit euacuatus.

Eodem tempore D. de Maniſſieu in Senatu Gratianopolitano Conſiliarius regius, annos natus 24. poſt duas acceſſiones, vnica venæ ſectione curatus eſt abſque vllo remedio, erat autem ſanguis valdè calidus ac biliosus.

Observatio XXI.

Febris purpurata.

Die 18. menſis Iunij anni 1630. Gratianopoli vocatus ſum ad D. de Chapoullay apud Quæſtores generales Aduocatum regium, febre continuâ laborantem ab octo diebus, in quorum ſpatio ter ipſi vena ſecta fuerat, & purgãs Medicamentum ſemel exhibitum ex præſcripto Medici ordinari. Quam primùm illum inuiſi, inuenio pulſum valdè frequentem & inæqualem, vnde ſuſpicor febrem eſſe malignam, ſimulque eum detegi iubeo, & totum corpus inuenio exanthematis purpureis refertum. Vrinæ erant ſatis laudabiles, & concoctionis rudimenta quædam oſtentantes.

Præſcripſimus cucurbitulas multas ſecundum ſpinæ longitudinem applicandas, tum ſiccas, tum humidas, epithemata, inunctiones ex oleo ſcorpionum Matthioli, confectionem de hyacintho in iuſculis, & Iuleposrefrigerantes cum cardiacis. Pro potu vtebatur ptiſana vulgari, in quam nodulus cornu cerui mergebatur.

Hæc remedia continuauit vſque ad vndecimnm morbi diem, cum tamen omnia in dies ruerent in peius, ægerque delirio, & conuulſionibus correptus fuerit. Dicta die vndecima leuiter ſudauit ſine fructu. Delirium cum ſtupore quodam coniunctum erat; ideò veſicatorium ceruici admotum eſt, & cucurbitulæ continuatæ partibus inferioribus. Loco priorum Iuleporum, qui ex radicibus & herbis refrigerantibus & aperientibus erant compoſiti ſequentes præſcripti ſunt.

℞ Hordei integri p. j. rad. bugloſſi ℥ij. fol. borrag. pimpinellæ, ſcordij ana m j. ſem. citri & acetoſæ ana ℥ ß, tamarindorum ℥ij, flor. borrag. bugloſſi & roſar. rubr. ana p. j. dictamini cretici p. ß fiat decoctio in aquæ ℔ vij. ad tertiæ partis cõſumptionẽ, in colatura diſſolu-

diſſolve ſacchari albi ℔j fiat Iulep. de quo capiat ℥viij, mane & ſerò, addendo vnicuique doſi ſalis prunellæ ʒj. ſpiritus vitrioli ℈ß.

Pro potu præſcripta fuit tinctura roſarum. In iuſculis, puluis ex margaritis, corallio, raſura eboris cornu cerui & lapide bezoardico. At poſtremis diebus, inſtante decimo quarto die, cum omnia in peius ruerent, loco illius pulueris; ſubſtitui bezoardicum minerale purum, cuius ℈j ſumebat in ſingulis iuſculis.

Cum verò circa veſperam, febris, delirium & conuulſio plurimùm intendi conſueuiſſent; duabus horis ante exacerbationem, hunc puluerem exhibuimus.

℞ Salis prunellæ ʒ ß. bezoardici mineralis ℈j. camphoræ. gr. vj, miſce capiat cum aquâ cardui benedicti: decimo tertio die exhibitus eſt hic puluis, eadémque die bezoardicnm prędictum ſumere incœperat in iuſculis, & non rediit ea die exacerbatio, ſed melius habuit tota nocte; poſt mediam noctem idem puluis iteratus eſt. Decima quarta die paulò meliùs habuit, attamen ſine vlla excretione. Decimâ quintâ eodem modo. Decima ſexta cum appareret concoctio in vrinis, & toto morbi decurſu apparuiſſet, ac ſenſim progreſſa eſſet, medicamentum catharticum exhibitum eſt ex ſennæ ʒij. rhab. ʒiß. in decocto refrigerante infuſis, addendo colaturæ mannæ & ſyrupi roſacei ana ℥j. quo blandè purgatus eſt. Eadem die puſtulæ quam plurimæ animaduerſæ ſunt inſtar variolarum ad ſuppurationem tendentes, magno quidem numero circa veſicatorium, tum ſparſæ per dorſum, lumbos & nates. Decimâ ſeptimâ prædictæ puſtulæ maiori ex parte ruptæ apparuerunt, & ad exſiccationem tendentes.

Verùm in parte anteriori circa hypochondria & pectus puſtulæ perexiguæ, pellucidæ & diaphanæ, humore ſeroſo refertæ, infinito propemodum numero prodiere: febris valdè remiſſa, & delirium valdè imminutum. Decima octaua ſomnus multus fuit & ferè continuus diu noctúque, vſque ad diem vigeſimum. Purgatus eſt iterum die vigeſima ſecunda, & poſtea febris omninò deſiit; ac paucis poſtmodum diebus perfectè conualuit. Ante duos annos Dominus de Raſtenclieres curatus eſt à febre purpurata periculoſiſſima, hoc præcipuè remedio, quod ſcilicet in vnoquoque hauſtu potus ordinarij ex ptiſana vulgari confecti miſcebam ſalis prunellæ ʒj, ſpiritus vitrioli guttas x. ſic enim ſummæ linguæ nigrities & ſiccitas cum ingenti ſiti coniuncta, paucis diebus diſcuſſa eſt.

Observatio XXII.

Febris tertiana.

D. De Chaune ſexagenarius, Quęſtor Galliæ generalis die 18. Iunij anni 1630. Gratianopoli laborare cœpit tertianâ febre, & intra 12. dies ſemel purgatus eſt, terq; ipſi ſecta fuit vena, nec non iulepi exhibiti multoties, intraque illud tempus à febre liberatus eſt. Hoc verò animaduerſione dignum fuit in hoc ægrotante, quod nullum vnquam contentum apparuit in vrinis; liquor tamen ipſarum in declinatione, colore & ſubſtantia laudabilis apparebat. Cuius euentus ratio inde fuit deſumpta quod æger nephriticis affectibus diu obnoxius fuerit, quorum ratione vrinæ tranſcollari conſueuerant.

Observatio XXIII.

Hæmorrhagia.

IDem D. de Chaune cum per multos dies à prædicta febre immunis permanſiſſet, Hæmorrhagiâ correptus eſt, adeò immodica, vt vires deiiceret. Ad eam autem cohibendam cum multa vſurparentur remedia, hoc vnicum profuit, nempè oxicratum per nares frequenter attractum, quo ſtatim cohibitus eſt ſanguinis fluxus. Eoque poſt biduum denuò prorumpente oxicratum denuò ſimili modo vſurpatum confeſtim cohibuit.

Observatio XXIV.

Febris maligna.

DIe 19. menſis Iulij anni 1630. Gratianopoli, vocatus ſum ad filium Stephani Mercier ſcribendi artem docentis, ſedecim annos natum, febre maligna laborantem, erat autem in quinta die morbi, maculis violaceis conſperſus cum delirio, alui fluxu, aliiſque grauibus ſymptomatis. Semel ipſi ſecta fuerat vena, & nulla alia remedia adminiſtrata. Exhibeo ipſi pulueris ſudorifici ℈ij. cum camphoræ gr. xij in aquæ cardui benedicti ℥iiij. probè tectus copioſè ſudauit, & optimè habuit, delirium ceſſauit, alui fluxus imminutus eſt. Poſterâ die febris ſatis magna vigebat ſine vllo graui ſymptomate: ſanguis detractus eſt, & eadem die febris expers omninò fuit.

Observatio XXV.

Gonorrhæa antiqua.

D. Cheualier ciuis Gratianopolitanus 30. annos natus & temperamento ſanguineo præditus, Gonorrhæa laborans admodū inueterata, à me conſilium petit die vndecima menſis Iulij anni 1630. Ipſi præſcribo primùm purgationem ex mercurij dulcis ℈j. cum pilularum cochiarum minorum eadem quantitate, poſtera die venæ ſectionem: Ac deinde bolum ex rhab. puluerat. ʒ j. cum therebinthinæ ʒ iij. quem continuauit per quinque dies eoque purgabatur ter aut quater in die. Iterum ſumpſit pilulas mercuriales. Et bolum prædictum per alios quinque dies. Ac tandem aquam ſequentem per octo dies.

℞ Menthæ ſiccæ ℥iij. ſem. lactucæ, rutæ, agni caſti ana ℥iiß. dictamni cretici ʒx. ſacchari albi ℔ij. omnia pulueréntur, addendo terebinthinæ venetæ ℥v. Vini albi generoſi ℥xxx. fiat diſtillatio in balneo mar. capiat æger coclearia duo mane duabus horis ante cibum.

Et his remediis à contumaci illo affectu liberatus eſt.

Observatio XXVI.

Febris tertiana.

DIe 25. Iunij anni 1630. Gratianopoli, vocatus ſum ad D. De Poulemies 30. annos natū ordinis Diui Ioannis equitem, febre tertianâ laborantem. Erat autem tunc temporis in tertia acceſſione. Priùs tamen quàm tres illæ acceſſiones ordinē cœpiſſent, per aliquot dies ſine typo febricitauerat. Præſcripſi ad diem ſequentem qui erat intermiſſionis dies, calomelanos Turqueti ℈j diagridij gr. v. in forma pilularum, quibus valdè purgatus eſt, & circa veſperam appetentiam ciborum percipere cœpit, qua priùs deſtitutus fuerat Die vero acceſſionis ſumpſit ante paroxiſmum iulepum ſequentem.

℞ Aquæ cichorij ℥ iij. ſalis abſint. ʒ ß. ſpiritus ſulphuris ℈ j. fiat iulep. quem hauſit duabus horis ante paroxiſmum, & corpore probè contecto ſudauit copioſiſſimè, ſicque à febre liber euaſit.

Obſervatio XXVII.

Febris tertiana.

DIe 30. menſis Iunij anni 1630. vocatus ſum Gratianopoli ad Domini de Semiane Quæſtoris generalis vxorem febre tertiana laborantem. Paſſa erat antea nouem paroxiſmos, & à quodam Medico Regio quinquies ei ſecta fuerat vena, nec non Medicamentum exhibitum ex ſennæ, & caſſiæ infuſione paratum: paroxiſmi tamen ingraueſcebant, in iiſque vnum præcipuè ſymptoma eam grauiter vrgebat, nempè capitis dolor acerbiſſimus, pungens & lancinans dimidiam tantùm capitis partem hemicraniæ inſtar occupans. Statim iudicaui hunc dolorem procedere à vaporibus acribus ex materia quadam bilioſa in ventriculo aut partibus vicinis ſtagnante, eleuatis: ideoque præſcripſi purgans medicamentum ex aquæ benedictæ ℥j. cum infuſione ℥ ß. foliorum ſennæ paratum; quo per inferiora quater purgata eſt, & bis per ſuperiora, vomituque reiecit prima vice circiter ℔ j. bilis porraceæ; ſecunda verò parem quantitatem bilis æruginoſæ, & ſequenti acceſſione à dolore capitis omninò fuit libera, tum poſt iulepos aperientes temperatos & purgationem iteratam ex ſenna, rhab. & catholicone omnino conualuit.

Obſervatio XXVIII.

Lumbrici.

FIliolus Magiſtri Imberti mercatoris Gratianopolitani tres circiter annos natus, per multos dies vexatus eſt alui fluxu, & nauſeâ ferè perpetuâ, cum febre acutiſſima, quæ à lumbricis in ventriculo & inteſtinis contentis, exoriri videbantur; varia remedia fruſtra tentata fuerant; & cum iam omnia eſſent deſperata, ægerque in ſummo vitæ periculo verſaretur, ipſi exhibui calomelanos Turqueti gr. xij. ſtatim ceſſauit nauſea, & totâ ferè die dormiuit: at noctu vomitus & alui fluxus multò grauiores excitati ſunt. In excrementis inueniebantur fruſtula vermium putrefacta in maxima copia, manè dormiuit, & tota die ſequenti, neque amplius vomuit, & intra 24. horas febris expers apparuit, atque ita curatus, vt aliis remediis non indiguerit.

Obſervatio XXIX.

Febris maligna.

D. de Beauboys Iuuenis Aulicus in principio menſis Iulij anni 1630. laborabat Gratianopoli febre maligna cum exanthematis. Vocatus ſum ad eum die morbi nona: octies ei ſanguis miſſus fuerat, & reliqua remedia abnuebat, grauis vrgebat diarrhæa, & interdum delirabat. Die decima, febris & aluifluxus intentior, pulſus intermittens, in lecto excrementa deponebat. Vndecima, omnia eadem. Duodecima, in peius ruit. Decima tertia, moribundus videbatur & in agone verſari. Admoueri iubeo veſicatorium ceruici, & propino manè pulueris diaphoretici ℈ ij. camphoræ gr. xij. cum aqua cardui bened. & tectus manſit per duas horas; non ſudauit. Veſperi eadem potio iterata eſt, & probè tectus copioſè ſudauit, multò melius habuit, per totum illius diei decurſum ſumpſit in ſingulis iuſculis bezoardici mineralis ℈ j. Paucis poſtea diebus omninò conualuit. Ceſſante febre parotis oborta eſt valdè dolorifica, quæ per reſolutionem diſcuſſa eſt.

Obſervatio XXX.

Dolor Nephriticus.

DIe tertia menſis Iulij anni 1630. Pettus Berardu Pharmacopæus Gratianopolitanus celeberrimus, quinquagenarius, correptus eſt dolore nephritico vehementiſſimo, ſtatimque ſibi iniici curauit duos clyſteres conſequenter valdè laxantes, ex confectione hamec & diapruno ſolutiuo cum terebinthina, iiſque nihil conferentibus me vocari iuſſit; tertium clyſterem præſcribo, emollientem, & carminantem cum diaphænici & diapruni ſolutiui, ſingulorum ℥ ß. & aquæ benedictæ ℥ iiij. hoc Enemate multum euacuatus eſt, dolorq; mninò ſublatus. Sentiebat enim æger materias ex lumbis totoque abdomine ſibi auelli, ſine vlla tamen moleſtia. Eodem tempore fomenta ex priori decocto admouebantur.

Obſervatio XXXI.

Dolores arthritici.

DIe octaua menſis Iulij anni 1630. vocatus ſum à magiſtro Perdreau, eminentiſſimi Cardinalis Richelij, Pharmacopæo, Gratianopoli decumbente ex doloribus articulorum, qui pedes & brachia, aliaſque partes affligebant, cum tumore, inflammatione, & febricula. A viginti diebus hoc affectu laborabat: eique nouies proprio nutu ſecta fuerat vena, ſanguiſque multo ſero abundans detractus: aliquoties etiam purgatus fuerat. Meo autem iuſſu illi exhibetur puluis in iuſculo ex calomelanos ℈ j. diagredij gr. viij. garyophillo. num. 1. blandè & copioſè purgatus eſt, ac multò melius habuit. Deinde ſumpſit manè & ſerò iulepum refrigerantem, in cuius doſi matutina infundebantur ſennæ ʒ iij. cum ſeminis coriandri ʒ ß. frigidè per biduum; poſtea ſumpſit eundem puluerem, pari ſucceſſu & integrè curatus eſt.

Obſervatio XXXII.

Hyſtericus affectus.

IN menſe Octobri anni 1631. vxor D. Dalmeras in ſuprema ſubſidiorum curia Conſiliarij regij, hyſterico affectu laborabat cum vomitu & alui fluxu, ſummaque virium deiectione, vt moribunda videretur. Poſt multa remedia vſurpata, nempè fomenta roborantia ventriculo admota, pullos cordi applicitos, & Epithemata eidem parti appoſita, cucurbitulas femoribus & pubi affixas, clyſterem ex iuſculo & thetriaca iniectum; tum aquam cinamomi exhibitam, ſumpſit tandem ſequentem potionem quæ mirum in modum ipſi profuit.

℞. Aquarum artemiſiæ, roſar. & florum arantiorum ana ℥ j. aquæ cinamomi ʒ iij. confectionis de hyacintho ʒ j. pulueris electarij diamargariti frigidi ℈ ß. croci gr. iiij. fiat potio.

Aſſumpta hac potione non ampliùs vomuit, & optimè habuit per duos dies, poſtea iterum affectus rediit, & per interualla repetiit. At quoties dicta potio vſurpabatur, omnia ſymptomata ceſſabant.

Obſervatio XXXIII.

Diarrhæa.

VIr quidam robuſtus & bilioſo temperamento prædictus, æſtate media, correptus eſt diarrhæa bilioſa valdè vrgente, cum ſiti intenſiſſima: vocatus ad eum, præſcripſi ſal prunellæ in potu ordinario, tum

etiam in iulepis ex aqua lactucæ & portulacæ paratis, ter in die ſumendis, & intra 24.horas conualuit.

Observatio XXXIV.

Obſtructio hepatis & lienis.

Qvidam ſtudioſus Polonus ex intempeſtiuis lucubrationibus incidit in grauiſſimas obſtructiones Hepatis & Lienis, quæ eum ad extremam maciem perduxerunt, cùm anteà eſſet εὔσαρκος & bono habitu præditus: poſtquam autem potionibus purgantibus, apozematis aperientibus, aliiſque remediis vſus eſſet, quæ parùm contulerant, pilulæ ſequentes à me præſcriptæ ſunt, quarum vſu intra menſem reſtitutus eſt.

♃. Aloës optimæ, & gummi ammoniaci in aceto ſoluti & per ſetaceum traiecti, atque iterum inſpiſſati ana ʒ.iij.ſennæ mundatæ & mirrhæ electæ ana ʒ.j.ß. croci ℈ ß.cum oximelite ſcillitico fiat maſſa pilularum de qua capiat ℈ ij. alternis diebus, duabus horis ante prandium.

Observatio XXXV.

Phtiſis incipiens.

Clariſſima & pulcherrima mulier vidua D.de Ribes Sommedrienſis 25. annos nata, fluxione tenui & acri in pectus delabente grauiter afficiebatur, cũ tuſſi ſicca,ferè perpetua,macie,febre lenta,&genarũ rubore, quæ vitia per contagium contraxerat ex marito ſuo, qui ante duos menſes pthiſicus perierat, ita vt illa ad eundem morbum ruere videretur.

Die decima quinta menſis Maij anni 1629. ei præſcripſi)potionem purgantem ex ſenna, rhab. manna & ſyrupo roſaceo, cum decocto pectorali. Poſtera die venæ ſectionem: deinde iuſcula pectoralia & refrigerantia per 12. dies, & in quarto quolibet iuſculo ſenna coquebatur ad ℥ ß.Poſt iuſcula,balneum ex decocto hordei & amygdalarum dulcium. Interim noctu ſumebat cochlear vnum ſyrupi fluxionem & tuſſim cohibentis ex ſyrupo violaceo, iuiubino,de roſis ſiccis & de papauere, partibus, æqualibus, compoſiti.

Hiſce remediis perfectè conualuit, neque opus,fuit cauſtico,& lacte aſinino, quæ ipſi præſcripta fuerant. Nihilominus ſuaſi vt bis in anno purgationem renouaret.

Observatio XXXVI.

Gonorrhæa antiqua.

DQ. iuris vtriuſque doctor ab octo menſibus gonorrhæa laborans à me conſilium petiit. Illi primùm ſequentem bolum præſcripſi.

♃ Terebinthinæ venet.ʒ iij.rhab.pulu.ʒ j.fiat bolus quem capiat per quinque dies, ab hoc remedio benè habuit,ſed poſt aliquot dies fluxus reuerſus eſt. Poſteà vſus eſt aquâ ad gonorrhæam, Quercetani in illius pharmacopæa deſcripta, prima exhibitione omninò ſedatus eſt fluxus & adeò per tres aut quatuor dies tantùm illius vſum continuauit, neque amplius rediit affectus.

Observatio XXXVII.

Dolor capitis lethalis.

Die ſexta menſis Aprilis anni 1629.cum eſſem Lodouæ, inuiſi filiam Franciſci Fezon mercatoris, ſeptem annos natam, quæ à duobus menſibus affligebatur grauiſſimo capitis dolore circa frontem, & ſupercilia, qui ſingulis propemodùm horis recurrebat, ita acutus, vt illa ſibi cultro caput aperiri frequenter poſtularet. Iam verò à duabus diebus inciderat ter aut quater in paroxiſmos epilepticos cum ſpuma in ore. A Medico ordinario præſcripta fuerant multa remedia, præſertim purgationes per apozemata; cucurbitulæ & veſicatorium ceruici, ſed omnia fruſtra. Cum eſſemus de hoc caſu conſilium inituri, relatum nobis fuit eam nouo paroxiſmo fuiſſe è viuis ereptam,& poſt mortem putris aliquid per nares affluxiſſe. Inde coniiciendum fuit in cerebro abſceſſum latitare, ſed eo aperto nihil inuentum fuit, præter ſeroſum humorem in cerebri ſubſtantiam & Ventriculo effuſum.

Hic caſus mihi in memoriam reuocauit hiſtoriam cuiuſdam virginis, quæ cum ſimili dolore per multos menſes cruciata fuiſſet, & multa remedia fruſtra tentaſſet, à quodam Chirurgo totum caput deraſo capillitio, veſicatorio contectum eſt, inſtar cucuphæ, & veſiculis excitatis magna ſeroſi humoris copia effluxit, & ita liberata eſt, quod remedium huic etiam prodeſſe potuiſſet.

Observatio XXXVIII.

Vteri ſcirrhus.

Die 26. menſis Decembris anni 1630.vxor D.Dugaſt Biterrenſis 20.annos nata Monſpelium venit, vt effectus, quo promebatur, curationi incumberet. Erat autem tumor ſcirrhoſus corpus vteri occupans,& à quinque menſibus exortus, cum filium primogenitum peperiſſet, & aëri frigido incautè ſeſe expoſuiſſet;vnde lochiorum reliquiæ ſuppreſſæ ſunt,& in vteri corpore retentæ, vbi tumorem effecerunt, qui tractu temporis ſcirrhoſam duritiem contraxit. Dolores interdum pungitiuos in parte ſentiebat, vnde ſuſpicio erat ne tumor ille ad cancri naturam quodammodo accederet. Sequentia remedia illi à me præſcripta ſunt.

♃ Catholic.duplic.℥ ß hieræ picræ & diaphœnici ana ℥iß. rhab. puluerat ʒ j. cum ſaccharo fiat bolus quem capiat manè cum regimine, ſequenti die aperiatur vena baſilica cubiti dextri, mittantur ſanguinis ℥. viij.

♃ Radic. aſparagi, bruſci, petroſelini & bryoniæ ana ℥ j.cortic.rad. capparum & mediani tamariſci ana ℥ß. fol. agrimon. ceterach, capill. ven. artemiſiæ, matricariæ ana.m.j.ſennæ mundatæ & polypod.querc. ana ℥ j.Epithymi ℥ ß.agarici recenter trochiſcati ʒ. ij zinzib. & garyophillor. ana ℈ij. coquantur ad ℔i. in colatura diſſolue ſyrupi de cichorio compoſiti cum rheo ℥ iij.fiat apozema pro tribus doſibus matutinis.

♃ Rad. alth. & liliorum ana ℥ ij.rad. bryoniæ & cucumeris agreſtis ana. ℥j. fol. malu. & violar. ana m. ij. fol. artemiſiæ, nepethæ ana m.j. ficuum pinguium par.xij. ſem. lini & fænugr. ana ℥ j. flor. chamomil. & meliloti ana p.ij. fiat omnium decoctio in tribus partibus aquæ, & vna vini albi ſub finem additi, qua foueatur pars affecta manè & ſerò.

♃.Butyri recentis & axungiæ porci ana ℥j.ß. pinguedinis gallinæ, anſeris, & anatis ana ℥ j. olei amygdalarum dul. & liliorum nna ℥ ij. mucilaginis ſem. fænugr. extractæ cum vino albo ʒ vj. gummi ammoniaci in aceto ſoluti ʒ iij. croci ʒ ß. ceræ q.ſ. fiat vnguentum applicandum poſt fotum.

♃. Maſſæ emplaſtri de meliloto & de mucilaginibus ana ℥ j. gummi ammoniaci in aceto ſoluti & traiecti, & iterùm inſpiſſati ℥ ß. cum oleo liliorum fiat emplaſtrum ſuper alutam debitæ magnitudinis & figuræ,applicandum eidem parti poſt inunctionem,& quinto quoque die renouandum.

♃. Aloës optimæ ℥ ß. gummi ammoniaci in aceto ſoluti, & iterum inſpiſſati ʒ ij.bdellij & myrrhæ ana ʒ j. ſennæ mundatæ & agarici recenter trochiſcati

chiſcati ana ʒ ij.fæculæ bryoniæ ʒj.cũ oxymelite ſcillitico fiat maſſa pilularum, de qua capiat ʒ ß. ſingulis diebus manè duabus horis ante paſtum, continuando per xv. dies.

Cum horum remediorũ vſum aggreſſa eſſet, frigus intenſiſſimum adueniens eorum continuationem impediuit,& illa in patriam rediit; eique diſcedenti præſcipſimus,vt verno tempore prædictorum remediorum vſum repeteret, eaque, diu continuaret, quibus addimus ſemicupium frequens, cataplaſma emolliens, & bochetum rad. chinæ pro potu ordinario. Quibus per tres menſes continuatis, præcipuè fomentis, vnguentis & emplaſtris, cum bocheto prædicto, perfectè conualuit Et menſtrua purgatio, quæ per octo menſes ſuppreſſa fuerat, iterùm apparuit, naturalem ordinem ſeruauit, ab eoque tempore alios liberos peperit.

Observatio XXXIX.

Febris quartana.

Elegans puella filia D.Deſplans in ſuprema ſubſidiorum curia Conſiliarij regij quatuordecim annos nata, in menſe Nouembri, anni 1630. laborabat quartana duplici à duobus menſibus. Ipſi præſcribo infuſionem ʒ j. ſennæ factam in aqua mea febrifuga ſingulis diebus ſumendam, & quarta exhibitione, febris omninò ſublata eſt, & deinceps optimè habuit.

Observatio XL.

Altera quartana.

D. Varandæus Canonicus annos natus 30. febre quartana laborans in menſe Decemb. anni 1630. prædicto remedio vſus eſt quotidie, & ſeptima exhibitione curatus eſt.

Observatio XLI.

Mammarùm inflammatio.

Circa initium menſis Ianuarij anni 1631. ampliſſimi viri D. de Rochemore in curia computorum & ſubſidiorum Protopræſidis vxor puerpera, laborare cœpit inflammatione mammæ dextræ ob ictum in illam partem inflictum. In ea autem continebatur lac, quod non poterat exſugi.Facta fuit embrocatio prima die ex duabus partibus olei roſati completi & vna omphacini. Secunda die & ſequentibus continuata illa embrocatio parti tantùm dolenti, & toti mammæ admotum eſt bis in die vnguentum de althæa, & ſine alio remedio intra paucos dies curata eſt. Affixæ fuerunt cucurbitulæ ſcapulis, neque ſecta fuit vena; cum ſtatim viderim affectum reſolutione diſcuti.

Observatio XLII.

Febris maligna.

IN menſe Aprili anni 1631. iuuenis mulier vidua Montaudi ciuis Monſpelienſis febre maligna laborabat cum exanthematis, eique vulgaria remedia adminiſtrata fuerant vſque ad octauam morbi diem, in qua vacatus fui, & ægrotantem inueni in ſumma virium imbecillitate verſantem cum ſiti ingenti, linguæ ſiccitate ac nigritie, tum lentoribus nigris ; dentibus adhærentibus. Præter cardiaca varia, præſcripſi iulepos valdè refrigerantes cum ſale prunellæ & ſpiritu vitrioli. Et in ptiſana ſumebat pro potu ordinario ſal prunellæ & ſpiritum vitrioli. Admouebantur fotus refrigerantes & humectantes pectori & hyphocondriis; & intra biduum ſitis & ardor euanuit.Ac poſt modum purgatione aliiſque leuioribus remediis intra paucos dies conualuit.

Observatio XLIII.

Febris maligna cum parotidibus.

ANnó 1623. poſt Monſpelij obſidionem graſſata eſt per plures menſes febris admodùm maligna, ex qua media ferè pars ægrotantium interibat. Peculiariter verò quibuſcunque parotides ſuperueniebant (quod circa nonum, vel vndecimum morbi diem ſolebat contingere) omnes interibant. Cum autem plures huiuſmodi vidiſſem, neque vllis alexipharmacis liberare potuiſſem, cogitare cœpi ideò cenſeri lethales parotides, quod pars illa non ſit capax recipere totam materiam morbificam, quæ intùs manens interimit, & ſupplendum eſſe naturæ opus. Ac quanquam ægrotantes pulſum haberent paruum & frequentiſſimum, ac penè formicantem, vt in agone mortis verſari viderentur, quæ etiam breui ſuccedere ſolebat: attamen hanc Cornelij Celſi ſententiam animo reuoluens, multa ſcilicet in præcipiti periculo rectè fieri, quæ aliàs eſſent omittenda, & ſatiùs eſſe anceps remedium in vno aut altero experiri, quàm tot ægros certo exitio relinquere; ſanguinis miſſionem præſcripſi partitis vicibus propter virium imbecillitatem bis aut ter eadẽ die,& ſequenti die purgationem. Qua viâ omnes quibus hæc remedia adminiſtrata ſunt, feliciter euaſerunt, neque vllus deinceps interiit. Primi ægroti hac methodo curati hiſtoria fusè deſcripta reperitur capite primo ſect. 3. methodi noſtræ curandarum febrium.

Observatio XLIV.

Colica ventriculi.

IN menſe Aprili anni 1631. vxor D.Guillelmi Dortommanni Patroni Monſpelienſis celeberrimi,ſubitò correcta eſt doloribus vehementiſſimis, ventriculi & lienis regionem occupantibus,qui neque fomentis, neque purgatione ſedari potuerunt: ſed phlebotomia celebrata, ſatis larga manu è brachio ſiniſtro ſtatim euanuerunt.

Observatio XLV.

Vomitus ſanguinis.

PAulus Hilarius mercator Nemauſenſis vomitu ſanguinis, eoque copioſo afflictus fuerat quatuor aut quinquies intra ſex ſeptimanas, ad cuius cohibitionem multa præſtita fuerant à Medicis ordinariis.Tandem ſymptomate redeunte & diutiùs perſeuerante, vt æger in maximo vitæ diſcrimine verſari videretur, ad eum vocatus ſum die 28.menſis Maij anni 1631.homo erat quinquagenarius, temperamento bilioſus, & in actionibus promptiſſimus, quiue anno præterito conſulatum exercens, maximis laboribus, tum animi,tum corporis ſeſe exagitauerat, vnde bilis prouentus maior, quæ exuſtione ad atræ bilis naturam accedebat, & magnam ſanguini commotionem præbens,eiuſdem foras eductionem produxerat, cui rei maximè conferre videbatur eiuſdem humoris acrimonia venis reſerandis aptiſſima; tum maxima ſanguinis tenuitas à ſeri multa copia eidem permixta.Cenſui hunc ſanguinem per anaſtomoſim effluere, quandoquidem eum maxima copia euomuerat in trombos concretum; attamen per dilucida interualla nihil emittebat, itaut per menſem integrum à primo inſultu nihil ſanguinis excreuerit. adde quod non ſolùm per vomitum, ſed

etiam

etiam per ſeceſſum ſanguinem fundebat:imò verò primus paroxiſmus ab excretione ſanguinis per aluum inchoatus eſt, quod oſtendit venas mezaraicas ad inteſtina deſinentes per anaſtomoſim fuiſſe apertas.

Die prædicta qua eum inuiſi, ſanguinis eruptio à 24. horis cohibita fuerat, ea tamen denuò imminere videbatur, vt facilè apparebat ex inquietudine, ſiti, cardialgia, æſtu præcordiorum, capitis pulſatione & febre, ideò cum iamadueſperaſceret iulepus tantùm exhibitus eſt ex aquis plantaginis & portulacæ cum ſale prunellæ, tota nocte non dormiuit valdè anxius & inquietus.

Die 29.menſis Maij horis matutinis miſſus fuit ſanguis ex brachio ſiniſtro ad ℥iiij. tantùm, quia æger cardialgiâ ita afficiebatur, cum tantâ virium deiectione, vt ſe breui expiraturum putaret. Sanguis fuit valdè rubicundus, & totus pene in ſerum conuerſus, à phlebotomia robuſtior factus eſt, & melius habuit, tùm vrinæ, quæ antea prorſus aqueæ fuerant, coloratiores euaſerunt.Iniecto poſt meridiem clyſtere detergente, ſanguis denuò miſſus eſt ad ℥ vij. priori perſimilis, vnde æger melius habuit. Iulepi prædicti fuerunt iterati, pro potu vtebatur aqua ferrata cum ſirupo cydoniorum, & ſpiritu vitrioli. In iuſculis, hordeatis & panatellis puluis aſtringens immiſcebatur, tum etiam præſcripta eſt opiata roborans & aſtringens ſumenda ſemel in die circa veſperam, Hypochondriis fotus admouebatur ex decocto portulacæ, & planta ginis, aliorumque in oxycrato coctorum. vnguentum etiam refrigerans & aſtringens iiſdem partibus Iuſcula cum aqua ferrata parabantur. Nocte inſequente ſatis dormiuit, ſed cum inſomniis turbulentisr

Die 30. eiuſdem menſis, vrinæ coloratiores habentes encorema tenue, pulſus meliores, ſupererat tantùm ſitis & pulſatio in capite. Mane exhibitum ex rhab. pulu. ʒj. & tripheræ perſicæ ʒij. quo quater aut quinquies deiecit biliosa & ſeroſa multa, vnde melius habuit, & vrinæ meliores, tota nocte dormiuit.

Die vltima eiuſdem menſis manè bene habebat,ſed vrinæ eneorematis expertes, ſitis permanebat, & pulſatio in capite, propinatus eſt iulepus refrigerans & aſtringens ex decocto paratus. Vrinæ ſenſim pallidiores euadebant, eneorematis expertes, ſitis augebatur, non obſtante potu acido. Circa veſperam, febris aucta eſt, æger valdè inquietus, & ſitibundus, tum ſe æſtum maximum in ventriculo percipere querebatur. Indè metus ingens mihi incuſſus eſt redeuntis denuò ſanguineæ vomitionis, cuius cauſa videbatur eſſe tranſlatio bilis ad illas partes, vnde vrinæ pallidiores. Cauſam procatharticã huius recurſus eſſe cenſui, vel iuſculorum nimis coctorum crebriorem exhibitionem, vel fotuum ab imperito pharmacopæi famulo nimis calidè admotionem, cum ſubfrigidè admoueri debuiſſent. Huius rei indicio fuit, quod æger retulerit ſe à prima fotuum admotione caliditatem in hypochondriis percepiſſe. Vt igitur ſymptoma imminens præcauerem, miſſionem ſanguinis præſcripſi è cubito ſiniſtro ad ℥ viij. qui cum impetu effluxit. Eodem tempore epithemata ex oxycrato hypochondriis ſubfrigidè admota, frictiones, & ligaturæ celebratæ, clyſter iniectus & iulepus exhibitus ex aqua portulacæ, & papaueris rheados, cum ſyrupo eiuſdem papaueris rheados, & ſale prunellæ. Quibus remediis intra duas horas liberatus eſt ab illo æſtu, & ſiti. Noctis reliquum cum ſomno permodico peregit, manente perpetua capitis pulſatione.

Die prima Iunij,vrinæ benè coloratæ cum eneoremate apparuerũt. exhibita eſt potio ex decocto foliorũ cichorii,acetoſæ,& portulacæ,cũ tamarindorũ ℥ ß. addẽdo ſyrupi granatorum ℥j.rhabarbari puluerati ℈j bis purgatus eſt horis matutinis,& ſeroſi humoris copiã excreuit; poſt ſecundam ſedem vomitu correptus eſt cum valido conatu, ac iuſculum paulò ante aſſumptum reiecit cum pituita, nihil verò ſanguinis, promeridianis horis bis aut ter deiecit biliosa & ſpumoſa, noctu mediocriter dormiuit.

Die ſecunda Iunij manè parùm turbatus apparebat in diſcurſu, vt verba rectè pronuntiare non poſſet,nec ſenſa commodè expromere, quod tamen ipſe percipiebat, dicebatque ſe non habere mentem liberam. Pulſatio in capite continuò perſeuerabat,ſumpſit prædictum medicamentum ex tamarindorum ℥ ß. & rhabarbari ℈j Cum autem dicta mentis conturbatio perſeueraret, cucurbitulæ duæ admotæ ſunt ſcapulis,cum ſcarificatione, quibus ſanguis valdè ſeroſus eductus eſt, & frontale commune admotum. Intra vnam horam leue illud delirium omninò ceſſauit, in diei decurſu quater aut quinquies aluus ſoluta eſt cum euphoria, nocte placidè dormiuit, & inde multò meliùs habuit.

Die 3. Iunij ſe optimè habere profeſſus eſt, & capitis pulſationem eſſe valdè imminutam. Sumpſit iterùm prædictum medicamentum, quo purgatus eſt vt ſupra. Admouebantur quotidie epithemata cordi, fomenta hypochondriis ex oxycrato, tum ſumebat veſperi opiatam prædictam.

Die 4. Iunij æger in eodem ſtatu conſiſtebat, ſumpſit manè opiatam prædictam, atque iterùm veſperi, & poſt meridiem ſyrupum corallorum : ſed quia in liene inſignis durities apparebat, admotus eſt fotus emolliens, & aperiens, tum etiam vnguentum iiſdem viribus prædictum.

Die 5. ſumpſit manè decoctum galli veteris cum herbis temperatis aperientibus radice chinæ, & cremore tartari, admotum eſt cauſticum tibiæ ſiniſtræ, fotus & inunctio lienis continuata. Iam remedia ſanguinem cohibentia ſenſim omittebantur, & ad ea tranſibamus, quæ lienis obſtructioni, & humori melancholico magis erant indonea, tum cœpit vti ſolidis alimentis cum tantillo vini craſſioris, cùm à febre immunis eſſet, alui excrementa, & vrinæ melius concoctæ, ſomnus ferè aſſiduus, tumor in liene ſatis inſignis apparebat:idcò præſcriptum eſt dococtum galli prædictum ad 12. dies, addendo tertio quoquo die ſennæ ʒij. & cotinuatio fotus & linimenti emollientis & aperientis per idem ſpatium & poſt 12. illos dies balneum, deinde aquas Meynenſes cum iteratione balnei ſemel in ſeptimana. Ac demum ſyrupum magiſtralem ex ſuccis, cum opiata deobſtruente.

Die 6. Iunij. ſumpſit iuſculum cum ſennæ ʒ ij. eoque ritè purgatus eſt.

Die 7. diſceſſi, & vſu prædictorum remediorum, præcipuè ſyrupi magiſtralis longo tempore continuati, probè conualuit.

Observatio XLVI.

Fluor vterinus.

ILluſtris quædam religioſa propter hepatis & renum calidam intemperiem initio menſis Auguſti anni. 1630. correpta eſt fluore albo admodum copioſo & moleſto, à quo præpoſterè curata à Chirurgo, qui vehementia purgantia ei exhibuerat, affectus ad ſequentem hyemem productus eſt, nec tunc temporis ceſſauit, ſed tantùm imminutus eſt, & ægra pallida & decolor permanſit. Vere autem inſequente affectus paulatim in deterius vergebat,vſque ad æſtatis initium, quo tempore inappetentia & febricula laborabat,quibus interdum tuſſis accedebat, vt metus eſſet ne in tabem incideret.

Ei primùm præſcripſi leue catharticum ex ſenna & rhab. poſtea phlebotomiam. Ac conſequenter ptiſanam laxantem per quatuor dies. Poſtea balneum tepidumad hepatis & renum ardorem temperandum, per biduum ſequens.

A balneo correpta eſt alui fluxu, à quo benè habere videbatur primis diebus, poſteà tamen ab eo vires infirmiores euadebant, febris interdum aderat, & ventriculus inappetentiâ laborabat. Iuſſi vt per quinque vel ſex dies ſumeret manè rhab. pulu. ℈ j. cum ſirupo de abſint pontico ad boli formam redactum, hora vna ante prandium. Prima die aluus multum & frequenter deiecit, Secunda alui fluxus omninò cohibitus, & reliquis ventriculus valdè confirmatus, febricula diſparuit, meliùs colorata in dies apparebat, ſed inappetentia perſeuerabat. Iuſſi vt rhabarbari vſum continuaret adhuc per 12. dies, ſed non ampliùs cum ſirupo, ſed cum terebinthinæ ʒ j. in bolum redactum, ad fluorem vteri melius compeſcendum. Et ſic ab omnibus prædictis affectibus liberata eſt.

Observatio XLVII.

Febris continua & maligna.

Die vltimâ menſis Ianuarij anni 1629. Reuerendiſſimus Epiſcopus Nemauſenſis, annum agens quinquageſimum laborare cœpit febre maligna, quæ ſingulis diebus exacerbationes habebat ab hora vndecima matutina, ad ſextam pomeridianam, nauſeam & ſingultum per interualla patiebatur, vrinæ rubræ, & turbidæ, excrementa alui liquida, bilioſa, & pauca, vigiliæ perpetuæ vſque ad ſeptimam diem. Cum in villula quadam propè caſtra regia ægrotare cæpiſſet, ſtatim ſe ſe contulit Bellilocam, vbi ſecunda die morbi à duobus Medicis ſanguinis miſſio fuit celebrata, eductuſque ſanguis valdè corruptus, idque præmiſſo clyſtere.

Tertia die fuit iterata venæ ſectio, & ſanguis priori ſimilis eductus. Interim iulepi refrigerantes & venenatam qualitatem oppugnantes fuerunt vſurpati. Eadem die ſudor apparuit leuis ſine præcedente rigore, aut horrore, ſed nauſea ante ſudorem vehementiùs vrgebat. Quarta, quinta & ſexta ſimilis ſudor rediit ſine vlla febris remiſſione.

Circa finem quintæ, ſtillæ ſanguinis ex naribus prodierunt. Ego verò ad illum vocatus ſum die ſexta in qua febris vehemens apparuit, cum pulſu magno & frequenti, ſiti, iactione & aliis ſymptomatis. Eadem die ſanguinis miſſio iterata eſt ad ℥ viij.

Circa initium ſeptimi, rigore correptus eſt per horam integram, hunc ſequuta eſt nauſea ſatis grauis per horam alteram, tandem ſudor copioſè erupit, tota ferè die perſeuerans, vt ſepties lintea mutanda fuerint. A ſudore febris omninò ſedata, & vrinæ quæ antea rubræ & craſſæ fuerant, luteæ & laudabiles euaſerunt.

Die octaua & nona, alui fluxu moderato excreta fuit materia bilioſa & pituitoſa, quo priſtinæ ſanitati reſtitutus eſſe videbatur.

Die decima tranſlatus fuit Nemauſum propter Bellilocæ inſalubritatem, & peſtem incipientem.

Duodecima purgatus eſt medicamento ex ſenna, rheo, manna, & ſirupo roſaceo.

Decima tertia ſolidioribus alimentis vti cœpit in parua quantitate, & decima quinta, vino valdè diluto. Eadem die à lecto egreſſus eſt: & in menſa prandium aſſumpſit, vt perfectæ valetudini reſtitutus videretur.

Nihilominùs recidiuam paſſus eſt eadem 15. die, circa mediam noctem cum nauſea frequenti, quâ pituitoſa & pauca reiiciebat.

Circa initium decimæ ſextæ diei; iniecto clyſtere ſecta fuit vena, & ſanguis eductus valdè corruptus. Iulepi ex refrigerantibus, aperientibus & alexipharmacis parati, epithemata, inunctiones ex oleo ſcorpionum Matthioli, & confectio de hyacintho in iuſculis præſcripta.

Decima ſeptima, Iteratus Clyſter, & iterata phlebotomia, ſanguis priori ſimilis. Lapis bezoardicus in iulepis, & bezoardicum minerale interdum in iuſculis vſurpatum. Ad nauſeam compeſcendam ſal abſinthij bis fuit exhibitum, non ſine fructu, fomenta roborantia ventriculo admota. Inunctio ex oleo nucis moſchatæ, & cydoniorum eidem parti. In iulepo ſemel atque iterum aqua theriacalis fuit commixta, cum magna ſuſpicio eſſet luis peſtiferæ huic morbo admixtæ; propter nauſeas, & lipotymias frequentes; ſpiritus vitrioli in potu ordinario.

Decima octaua, rigore correptus eſt, quem excepit ſudor per quatuor aut quinque horas perſeuerans, ſed exigua quantitate effluens cum dyſphoria & inquietudine, tum etiam nauſea, & vomitu frequenti.

Poſteà ad nauſeam perſeuerantem exhibita eſt ſalis abſinthij ʒ j. in vino diſſoluta, quæ feliciter operata ex, & rariſſimo poſteà vomitu afflictus eſt. Paucis pòſt horis rigore iterùm correptus deindè bis aluum depoſuit ſatis copioſè, ac tandem ſudor emanauit, quem diù ferre non poterat, propter inquietudines, iſque lentè ferebatur, ſed per multas horas perſeuerauit. Ad motum illum adiuuandum ſemel exhibitus fuit lapis bezoardicus cum iuſculo, & cum altero iuſculo poſt aliquot horas bezoar ſolare, quo ſudor copioſiſſimus effuſus eſt cum facili tolerantia, & inde febris maximè imminuta eſt.

Decima nona, febris multò remiſſior, iniecto clyſtere laxante cum aquæ benedictæ ℥ iij. aluum quinquies depoſuit totius diei curriculo, & multam bilem excreuit cum pituita mixtam; nocte placidè dormiuit, vrinæ benè coloratæ; cum hypoſtaſi tenui. Medicamentis roborantibus vires reficiebantur.

Vigeſima & vigeſima prima, omnia eadem: ſemel aut bis in die aluo deiiciebat materiam ſatis craſſam.

Vigeſima ſecunda purgatus eſt medicamento ſuperiori ſimili; & pluries deiecit bilioſa atque pituitoſa, nec non per vomitum excreuit pituitam craſſam cum exigua bile; poſtea placidè dormiuit tota nocte, tum etiam die ſequenti, quæ erat 23. tumque febris omninò expers fuit; & vrinæ meliùs coctæ apparuerunt.

Ad reliquias humorum deturbandas 24. die ſumpſit iuſculum aperiens, in eoque die 26. incoximus ſemnæ ℥ß cum correctiuis, quo quater purgatus eſt: indeque auctus ciborum appetitus cum ſiti nulla, ac continuatis iuſculis aperientibus per aliquot dies priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt.

Observatio XLVIII.

Inflammatio & abſceſſus renum, Hæmorrhagia, febris maligna, cum grauibus ſymptomatis.

Die 27. menſis Martij, anni 1629. vocatus ſum ad Reuerendiſſimum Epiſcopum Lodouenſem quinquagenarium, qui antea febre maligna laborauerat, eiuſque duas paſſus erat recidiuas, ab iiſque liberatus multis criſibus, præcipuè per hæmorrhagias copioſiſſimas, & remediis quamplurimis à duobus Medicis Lodouenſibus mecum præſcriptis. Cum à multis diebus omninò conualuiſſe videretur; die 17. Martij circa horam duodecimam ægrotare cæpit, à ſequenti ſubitò correptus eſt dolore acuto & fixo circa renem dextrum, quem ſequuta ſunt hæc ſymptomata, vomitus frequens, & ſingultus, vrinæ turpidæ, rubræ aliquando, & aquoſæ, interdum cum arenulis partim rubris, partim verò albis, interdum etiã cõqueſtus eſt de cruris dextri ſtupore. Die 22. febris ſuperuenit, quam exceperunt diebus ſequentibus horrores bis aut ter in die inuadentes; eoſque ſequebatur febris

febris exacerbatio per duas vel tres horas.

Cum igitur acceſſiſſem die 27. morbi vna cum prædictis Medicis ſuſpicati fuimus in communi conſilio calculum latitare in rene dextro, & à dolore excitatam eſſe inflammationem in eadem parte. Quia verò dolor tunc ferè nullus apparebat, exiſtimauimus inflammationem iam ad ſuppurationē fuiſſe progreſſam. Decretum fuit mittendum eſſe ſanguinem primùm ex brachio dextro, poſtea ex malleolo eiuſdem regionis, clyſteres mollientes & refrigerantes frequenter iniiciendos, iulepos, & emulſiones lenientes imperandas, Epithemata, fomenta, linimenta, & cataplaſmata præſcribenda. Incœpimus à venæ ſectione, quæ celebrata fuit die prædicta 27. hora ſecunda veſpertina ad ℥ viij. Circa veſperam oborta eſt hæmorrhagia, quæ per quatuor perſeuerans, ſanguinis ferè ℔ ij. æquauit, adhuc affatim fluebat & vires concidebant. Igitur cogitandum fuit de cohibenda hæmorrhagia, & præſcripta fuit venæ ſectio reuellens in brachio dextro, ſal prunellæ in aqua frigida diſſolutum, frontale adſtringens, acetum in aurem inſtillandum, ſuccus vrticæ ſumendus, cucurbitula regioni hepatis admouenda, linteum in aceto madefactum, quo ceruix erat obuoluenda, & ligaturæ extremorum, quibus nihil proficientibus æger ſe aluum deponere velle dixit, nec potuit cogi, vt in lecto deiiceret. Præmonuimus,ſi è lecto ſurgeret cum tanta exolutione virium, fore vt in ſyncopem rueret, attamen eam ſyncopem cohibendo ſanguini fore per-vtilem. Ita ferè ſucceſſit, nam poſtquam ſurrexiſſet, animi deliquium paſſus eſt, à quo ſtatim excitatus eſt vino exhibito,& aquâ frigidâ in faciem proiecta,poſtea copiosè deiecit, & poſtquam in lectum delatus fuiſſet, ſanguis multò minore impetu fluebat, poſtquam verò paululùm quieuiſſet, exhibitum eſt ſal prunellæ ad ʒ j.ß. in aqua frigida diſſolutum; quo aſſumpto ſtatim ſanguinis fluxus omninò fuit cohibitus, nec aliis remediis opus fuit.

Die ſequenti, quæ erat 28. Martij ſiti ingenti premebatur, & puſtulæ quædam dolentes ex ſanguine aduſto genitæ circa frontem, genas, labia, linguam, & in volis manuum obortæ ſunt, dolor verò renum nullus apparebat, ſed ingens alimentorum auerſio,vt iuſculum omninò renueret, multò magis iulepos & emulſiones. Attamen tota fere die dormiuit per interualla, & per aluum bis deiecit bilioſa & valdè fœtida, vrina erat decolor, tenuis & ſine ſedimento, cum arenulis in fundo matulæ: In potu mane exhibuimus ſalis perlarum ʒ ß.cum aqua cocta, & ſitis plurimùm contemperata eſt. Poſt meridiem, atque iterum veſperi ſpiritus vitrioli gutt. 12. cum ℥ j. ſyrupi capillorum ven. & aqua cocta propinatæ ſunt,à quibus etiam ſitis & febris plurimùm ſedata eſt. Inunctio frequenter fuit celebrata in regione lumborum, ex vnguento populeo & refrigerante Galeni cum oleo roſaceo.Lac amygdalarum dulcium cum iuſculis miſcebatur ad cochlearia tria vel quatuor. Nocte ſequenti ſatis quietè etiam dormiuit, ſeſe per vices expergefaciens cum planctu luctuoſo, vt ſolebat diebus præcedentibus.

Die 29. coqueſtus eſt manè de dolore renis dextri, ſed parum vehementi, non poterat tamen ſupra latus dextrum decumbere. Vrinæ tenues, & pallidæ cum arenulis partim rubris,partim albis: puſtulæ oris inunctæ ſunt pomata recenti, tantillo ſalis prunellæ admixto, præſcriptum fuit fomentum & cataplaſma emolliens, & anodynum renibus admouendum, tum etiam iulepus ex decocto herbarum refrigerantium, cum ſemine lactucæ & papaueris albi,ſummit. malu. flor. viol. & bugloſſi.

Circa horam quartam pomeridianam, leui horrore correptus eſt, quem excepit febris intenſior, ad aliquot horas perſeuerans. Hora decima propinatus eſt iulepus ad ℥ viij. tota nocte parum dormiuit.

Die 30. hora tertia matutina, rigore vehementi afflictus eſt per horam dimidiam, poſtea febris adaucta oris & faucium vlcera grauiora, & magis dolentia, quibus demulcendis diamorum vſurpatum eſt,ſitis ingens, alui excrementa liquida, & valdè fœtida. Poſt duas horas ſumpto iuſculo ſudor erupit copioſus in capite & ceruice, cùm madore tantùm in reliquis partibus, in cuius medio aluus iterum ſoluta eſt, & vſque ad horam octauam quinquies deiecit, vrinæ magis coctæ, & coloratiores apparueruut, exiguam hypoſtaſim habentes, febris etiam imminuta, ſed vires admodum fractæ ex alui fluxu. Circa horam quartam ſumpſit iulepum cum ſpiritus ſulphuris guttis viginti, quantitas autem iulepi perpetuò fuit ℥ viij. iterum dormiuit vſque ad horam ſextam, & experrectus dixit ſe à iulepo plurimùm fuiſſe adiutum, & refrigerationem percepiſſe in toto corpore, febris equidem remiſſior apparebat: aſſumpto iuſculo refrigerante conqueſtus eſt de dolore in palato, quod inſpicientes, vlceratum inuenimus ex ardore febris prægreſſæ: ad hoc malum demulcendum vſus eſt decocto mororum conditorum: poſtea ſequens gargariſma præſcripſimus.

♃. Aquar. plantag. & matriſylu. ana ℥ iv. aq. roſar. ℥ ij. aluminis crudi ʒ ij. poſt leuem ebullitionem diſſolue diamor. & mellis roſac. ana ℥ j. fiat gargariſmus; præcepimus etiam vt palatum melle roſaceo frequenter inungeretur ex penicillo: colluebat etiam os frequenter ptiſanâ potus ordinarij, quæ ex hordeo & liquiritia confecta erat.

Ab eo etiam tempore ſatis placidè quieuit vſque ad mediam noctem, in qua rigore iterum correptus eſt: eoque ad duas horas perducto, poſtea febris aucta, quæ ſequenti die quæ erat vltima menſis Martij, circa horam octauam valde remiſſior apparait, vrinæ ſemper tenues & valdè crudæ. Pomeridianis horis febris multò remiſſior, & in vniuerſum melius habere viſus eſt, quàm diebus præteritis, aluus tota die ter deiecit liquida & bilioſa, iulepis bis in die iterabantur, epithemata frequenter admouebantur.

In ſequente verò nocte, circa illud tempus, quo rigor accidere conſueuerat, anxietate graui, & inquietudine moleſtiſſima vexatus eſt, cum alui fluxu, partim bilioſo, & partim pituitoſo, frequenti, ſed pauco, tota nocte vigilauit, neque in lecto conſiſtere poterat. Vt igitur motum illum naturæ, qui difficilè ac laborioſè fiebat, iuuaremus, ipſi exhibuimus medicamentum purgans primo die Aprilis, hora tertia matutina. interim vlcera palati, & oris erant moleſtiſſima, & fœtorem cadauerum referebant; vrinæ continuò tenues & decolores nos valdè terrebant: inquietudines circa horam nonam remiſſæ ſunt, & purgatus fuit quinquies tota die. Circa veſperam multò melius habuit, ſed vrinæ perpetuò albæ & crudæ,vlcera oris perpetuò moleſta, puſtulæ labia & mentum occupantes, imò & partem genæ dextræ, in fœdam cruſtam degenerauerant, vt fit in variolis multis ſimul iunctis. In mediis etiam cruribus, parti interiori obortæ ſunt puſtulæ variolis conſimiles, inter ſe diſtinctæ, & in vnaquaque tibia, manus magnitudinem æquantes, maximæ malignitatis & aduſtionis teſtes.

Die 2. Aprilis, hora prima poſt mediam noctem aceſſio iterùm rediit, cum horrore leuiſſimo, quem ſequutus eſt calor auctus,cum inquietudine procedenti multò minore. Circa finem acceſſionis iterum exhibitum fuit medicamentum purgans, deiecitque bilem ſubuiridem, cum pituita copioſa. Poſt meridiem ceſſauit purgatio, & febris omninò expers fuit, ſeque appetentiam ad ſolidiores cibos percipere aiebat. Cruſtæ vlceroſæ menti, genarum fœtorem quendam exhalabant.

Die 3. Aprilis, poſt mediam noctem paroxiſmus febris tertianæ duplicis iterum reuerſus, eſt eadem

hora,

hora, priori conſimilis. Vrinæ coloratiores apparuerunt, fœtor ſatis inſignis in vlceribus menti, & genarum. Decretum fuit reliquias materiæ morbificæ præparare ad vlteriorem purgationem remediis internis & externis. Interna fuerunt iulepi aperientes, & refrigerantes, externa verò fomentum emolliens, aperiens & humectans ſuper hypochondria, præcipuè regionem hepatis, in qua tenſio quædam apparebat, tum etiam linimentum iiſdem viribus præditum. Ante meridiem febris imminuta eſt, ſed non prorſus interniſit, vrinæ laudabiles cum hypoſtaſi parua apparuerunt. A meridie ad ſextam horam veſpertinam bis deiecit liquida & ſubflaua: vlceribus menti & genarum admotum eſt vnguentum ex therebinthina, vitellis ouorum & melle roſaceo. Hora ſeptima veſpertina rediit acceſſio cum rigore, qui ad dimidiam horam extenſus eſt, poſtea calor auctus ad mediam noctem perſeuerauit, & duplici ſudore, eoque copioſo ſolutus eſt. Poſtea ἀπύρετος euaſit, fœtor maxillarum vſu vnguenti prædicti intra duodecim horas ſublatus eſt, & vlcera pus album & craſſum emittere cœperunt. In acceſſione exhibitus fuit pro potu ſirupus violaceus cum ptiſana & ſpiritu ſulphuris.

Die 4. Aprilis, cum eſſet febris expers matutinis horis prædicta remedia iterata ſunt; & tota die febris expers apparuit. Hora ſexta veſpertina iterum rediit acceſſio cum rigore, & præcedente multò longior fuit.

Die 5. Aprilis præmiſſo clyſtere ſanguis detractus eſt ad humorum feruorem, & putredinem inhibendam, quæ duo paroxiſmi incrementum peperiſſe videbantur, circa horam quintam veſpertinam exhibitum eſt febrile Crollij ex ſale abſinthij, ſpiritu ſulphuris, & aqua cichorij, cum iam æger frigus extremorum perciperet, poſtea plus ſolito contectus eſt, linteis calidis membra munita, ſicque dilatum eſt principium acceſſionis ad horam ſeptimam, rigorque per horam perſeuerauit, poſteà vi medicamenti prædicti euomuit pituitam & bilem ſatis magna copia, deinde calor erat mitis, & ſine inquietudine, ſaltem inſigni.

Die 6. Aprilis ab exitu paroxiſmi conquerebatur æger de calore igneo in ventriculo, qui per interualla ſæuiebat: conquerebatur etiã de dolore in ſiniſtro hypochondrio, quem cũ explorare voluiſſem, non potuit ferre manus contactum, & tenſio manifeſta apparebat; vrinæ à triduo integro nullæ colligebantur. Sed quia æger deiicere ſolebat ter aut quater in die, cenſuimus cum deiectionibus vrinas etiam profundi; quia tamen præter deiectiones prædictas continua ferè aderat deſidendi cupiditas, magna nobis ſuſpicio aderat, ne grauis quædam affectio in renibus latitaret, præſertim cum ſingultus frequẽter ægrotantem vrgeret. Tandem circa horam ſecundam, emiſit in matulam verum pus, album, leue & æquale, & minimè fœtidum ad ℥iij. cum vrina pauciſſima, hinc certiſſimè apparuit factum eſſe abſceſſum in renibus, qui intus retentus ſymptomata grauiora afferebat. Imò verò æger tota die dormiuit, & vſque ad mediam noctem febris remiſſiſſima fuit. Ignea caliditas per interualla ventriculum affligebat, & ſingultus per vices vrgebat. Nocte concubia dolor & tumor hypochondrij ſiniſtri valdè imminuti ſunt, vt ſe contrectari pateretur, aliquid puris iterum per vrinam excreuit, ſed tantum ad ℥ ß. bis aut ter per aluum excreuit materiam bilioſam, cui exiſtimauimus materiam purulentam eſſe permixtam; quamuis illud certo non appareret, poſt mediã noctem rediit acceſſio, quæ non verè acceſſio dicenda eſt, ſed potius exacerbatio, non contigit enim cum horrore aut rigore, neque cum febre intenſiſſima, ſed potius cùm inquietudine, & languore.

Die 7. Aprilis manè ante lucem vrinam reddidit, quæ vix ℥ j. quantitatem exæquabat, in cuius fundo tantillum puris ſubſidebat. Circa horam ſeptimam aluus ſoluta eſt parua quantitate, & deiectionis medietas purulenta erat: hinc coniicere licuit abſceſſum in capacitatem abdominis fuiſſe apertum, & per inteſtina expurgari, ſed propter admixtionem aliorum excrementorum, quando copioſa eſt deiectio, non apparere; coniecimus etiam vrinam cum pure & fæcibus effundi in inteſtina, aut non attrahi à renibus, quia nihil aut perexiguum mingebat, nullumque in veſica eiuſque meatibus vitium apparebat, adde quod deiectiones erant copioſiſſimæ, quæ niſi clyſtere frequenti prolicerentur, æger multò deteriùs habebat, & hac die cum inquietus ad deſperationem propemodum fuiſſe, vſque ad meridiem poſt eiectum clyſterẽ, quo bis purgatur eſt, placidè habuit, calor intenſus in regione ventriculi perſeuerat, & quod mirum eſt nulla vrgetur ſiti, iulepi vſurpantur refrigerantes, & lenientes, tum etiam emulſiones. Interdum in iuſculis lac amygdalarum dulcium permiſcetur. Pro potu vtitur decocto hordei & liquiritiæ cum ſirupo violaceo, inter ea vires in dies languent, & pulſus euadit infirmior. Circa horam quintam veſpertinam ſatis copioſam vrinam reddidit ſine moleſtia, in cuius fundo tantillum puris reſidebat, optimè quieuit, & horâ octauâ iterum minxit cum minori puris quantitate, & pulſus multò melior apparuit. Tota nocte placidè quieuit, ter copioſè minxit cum pure perpetuò in fundo matulæ reſidente: & febris exacerbatio perexigua ac breuiſſima fuit.

Die 8. Aprilis ſummo manè iulepus fuit exhibitus, & poſt horam clyſter iniectus, quo bis copioſè deiecit. In iuſculo diſſoluebatur puluis ex ſeminibus frigidis cum ſaccharo, nunc lac amygdalarum dulcium, nunc decoquebantur herbæ refrigerantes, & parùm detergentes, lumborum regio vnguento refrigerante inungebatur. Pro potu decocto hordei, graminis & liquiritiæ vtebatur, quæ omnia detergendo vlceri in renibus iam contracto, & reliquiis inflammationis earumdem partium temperandis deſtinata fuerant. Tota die multò meliùs habuit, ac febris propemodum expers fuit. Horâ ſextâ veſpertina acceſſio rediit cum horrore leui totâ ferè nocte perſeuerans, ſed non admodum vehemens vrinæ purulentæ, dolor hæmorrhoidum.

Die 9. purgatus eſt blando medicamento ex ſenna, rheo, manna, ſatis bene habuit, ſed magna iuſculorum auerſio, & difficultas deglutiendi, febris perexigua, ſed vires infirmæ, pondus veluti quoddam circa veſperam ſentiebat in fundo ſtomachi, ſingultus frequens, qualis toto morbi decurſu, nocte nullam habuit acceſſionem aut exacerbationem, ſed tantùm ardorem in ore, qui eum vigilare, & os frequenter abluere coëgit; in labiis ſiccitas, & aduſtio apparebat, tamen nulla ſitis.

Die 10. aderat oris ſiccitas, alui fluxus, febris exigua; pulſus languidus excrementa alui malè olentia, & quoties deiiciebat, quendam tetrum odorem in ore percipiebat; vrinæ crudæ cum pauciſſimo pure, nocte melius habuit, non rediit acceſſio, ſed leuis tantùm exacerbatio, quater deiecit bilioſa, vrinæ copioſæ, crudæ cum exiguo pure.

Die 11. manè meliùs habebat, nihil moleſtum erat, præter ingentem laſſitudinem, alui fluxus perſeuerat, vrinæ eædem. Poſt meridiem adhuc melius, & ſine laſſitudine, ciborum appetentia, & omninò conualuiſſe videbatur, ſi vrinæ meliores extitiſſent; nocte inquietudo leuis, vigiliæ, & febris paulò intenſior, aluum ſemel tantùm depoſuit.

Die 12. febricula perſeuerat cum exigua laſſitudine, circa veſperam febris expers vſque ad decimam horam, in qua febris exacerbatio rediit, ſed leuior, & minùs moleſta, aluum non depoſuit, vrinæ vt ſupra.

Die 13. exigua febris perſeuerat, meliùs tamen habuit.

Die 14. purgatus eſt prædicto medicamento, ſed moleſta oris ſiccitate afflictus, frequenter os colluere coactus eſt, febris lenta perſeuerat.

Die 15. cibos ſolidos comedere cœpit cum appetentia, vrinæ coloratiores, ſed purulentam continuò ſubſidentiam habentes, febris lenta perſeuerat.

Die 16. manè benè habuit, hæmorrhagia rediit, venæ ſectione parca ſedata eſt, ter deiecit tota die iniecto clyſtere, vrinæ eædem, febris eadem.

Die 17. cibos ſumpſit cum appetẽtia, febris minor, ſemel tantùm deiecit excrementa ſolidiora vrinæ eædem, noctu quieuit, parùm ſine exacerbatione febrili.

Die 18. meliùs habuit, cibos ſumpſit cum maiori appetentia, hyrudo admota eſt hæmorrhoidi adhuc tumenti, ad reuellendam hæmorrhagiam narium, quæ inſtare videbatur. multum ſanguinis effluxit cum humore ſeroſo, & nocte ſequenti meliùs dormiuit.

Die 19. ciborum appetentia, febris exigua pomeridianis horis, vrinæ pallidæ & tenues, nullam ſubſidentiam habentes, & puris expertes.

Dei 20. omnia ſimilia diei præcedenti.

Die 21. diſceſſi, poſteà ſenſim conualuit, & intra paucos dies integræ ſanitati reſtitutus eſt, vſu potiſſimum ſeri lactis.

Observatio XLIX.

Rheumatica affectio.

VIr nobilis quinquagenarius, bilioſo temperamento præditus, cum per longum tempus multos in victu errores commiſiſſet, præſertim in cōmeſſationibus, & exercitiis immodicis, ac intempeſtiuis; iam à duobus annis cruciari cœpit variis doloribus, nunc brachia & manus, nunc pedes, & tibias, aliáſque partes affligentibus, iiſque errantibus, nec diu in vna & eadē parte conſiſtentibus, ita vt hodie manus dextra, cras ſiniſtra afficiatur, poſteà verò dolor manus deſerit, & ad pedes deuoluitur. Ceſſante autem dolore in partibus ſumma in iis imbecillitas relinquitur, vt æger per plures dies decumbere cogatur. Nec articulos tantùm huiuſmodi dolores affligunt, ſed etiam alias partes; interdum enim caput dolore afficitur, aliàs dentes & maxillæ dolitant, aliàs humerus, aliàs etiam hypochondria; ita vt nulla ferè corporis pars doloribus immunis videatur. In principio morbi longiora erant dolorum interualla, ita vt poſtquam per 15. aut 20. dies afflictus fuiſſet, per menſem vnam aut alterum à doloribus immunis eſſet: nũc verò breuiora multò ſunt dolorum interualla; & vix per octiduum integra fruitur valetudine. Febricula interdum laborat, præcipuè doloribus accedentibus; & ad ſummam maciem, totiuſque corporis debilitatem perductus eſt. Multa remedia à præſentibus Medicis vſurpata ſunt, ad contumacem iſtum affectum oppugnandum, præcipuè vacuantia per interualla vſurpata, phlebotomia ſcilicet, & purgatio, ſed omnia incaſſum, ideò Medicos Monſpelienſes conſulere voluit, à quibus ſequentia præſcripta ſunt.

Ex hiſtoria ſymptomatum, quibus Nobiliſſimus ægrotans iamdiu conflictatus eſt coniicere licet eum illo morbo laborare, qui Rheumatica affectio nominatur, quod equidem nomen nō iuxta vulgarem & cōmunem ſignificationem vſurpatum volumus, qua omnes ij affectus enunciari ſolent, in quibus à capite in aliquam partem aliquid tranſmittitur, vt de catharris vulgariter fertur. Sed propriè & peculiariter iuxta doctrinam Hippocratis lib. de locis in homine, & Galeni 1. de febrium diff. & 1. de compoſ. med. ſecundum genera, rheumaticum affectum nominamus illum, qui ex totius corporis habituali intemperie ducit originem Ille autem graphicè depingitur à Gal. 1. febrium cap. ſeptimo his verbis, huiuſmodi quapiam ratione prouenire ſcito rheumaticos nominatos affectus, toto videlicet corpore infirmo, principibus verò illius partibus pauſulum licet inſit ſanguinis, grauari tamen ſolitis, eumque ad carneas cutis partes protrudentibus. hæc Galenus. Vnde legitimam rheumaticæ affectionis rationem in eo ſitam eſſe cōſtat, quod corpus vniuerſum ea impotentia adeò habitualiter ſit affectum, vt vbi principem eius partem aliquo ſanguine grauari contigerit, licet non ſit in copia plurimum excedens, ad carnoſas partes ſub cute, & in ipſam protinùs tranſmittant, & hinc in articulos facilè delabitur. Illam verò principem partem, quæ in hoc affectu maximè læditur, iecur eſſe ſtatuimus; quod alimentum, non ſatis nutritioni conueniens, propter aſcititiam quandam imbecillitatem generans, totum corpus pari imbecillitate, & maxima moleſtia ſolet afficere. Huiuſmodi autem imbecillitas ex intemperie quadam facta duci originem, quæ vt accuratiùs inueſtigari queat, in memoriam reuocandum eſt quatuor modis innatum partium temperamentum alterari poſſe. Primò defectu innati caloris, & humidi primigenij. Secundò per intenſionem alicuius qualitatis ex quatuor, in quibus conſiſtere fertur tẽperamentū. Tertiò ex vitioſa, & maligna aut venenata qualitate in partem introducta. Quartò cum ſpiritus vitalis obtunditur, diſſipatur, diſtrahitur aut prauè corrumpitur. In noſtro autem laborante, ſecūda in primis cauſa accuſanda eſt, aucta nimirum caliditas hepatis, & præternaturalis facta, vnde concoctio lipſius partis deprauatur, ſanguíſve ſeroſus, feruidus, & nutritioni ineptus redditur, eáq; ratione ad varias partes diſtrahitur; eáſq; partim acrimonia ſua vellicat, varióſque dolores efficit, partim in flatus cō uertitur, aliaque ſymptomata producit, donec tandem portio illius ſeroſa, & flatuoſa per inſenſibilem tranſpirationem aut ſudórem, aut vrinam excluditur.

Huius affectus curationem nondum aſſequi potuerunt præſtantiſſimi Medici, duplici de cauſa. Primò quia (vt antea dictum eſt) intemperies rheumaticam illam affectionem, propriè dictam, elegitimam generans habitualis eſt, & facta; atque adeò difficillimè mutabilis. Secundò quia non videntur præceptum illud obſeruaſſe, à Galeno propoſitum in huius morbi curatione. 1. febrium c. 6. quod ſic habet. Merito ergo his curandis ſcopus eſt, non euacuatio, ſed totius corporis roboratio, quæ quidem ita intelligenda ſunt, non quòd nulla omninò cōpetat euacuatio, (idē enim Galenus ante huius affectus curationem orditur à miſſione ſanguinis, ac ſi excrementa prauam etiam qualitatem habuerint, vnam adhibet purgationem) ſed quod magis & frequentiùs roborantibus, minùs verò & parciùs euacuantibus agendum ſit.

Cum igitur intemperies calidior ex inſignibus, maximíſque vitæ erroribus, in hepate potiſſimum contracta, illius, totiuſque corporis imbecillitatem pariat; aduerſus eam omni arte colluctandum eſt iis remediis, quæ dictam intemperiem oppugnent, ſimúlque ſpecifica proprietate hepar roborent, ac reficiant. Et quia intemperies illa habitualis eſt, longiſſimo indiget remediorum vſu.

Primò igitur inter omnia remedia, hactenùs ars inuenire potuit ad hepar præcalidum refrigerandum, atque roborandum, primas obtinet tinctura corallorum, cuius cochlearia duo æger ſumere poterit ſingulis diebus manè duabus horis ante paſtum. Illius præparatio talis eſt.

℞. Coralli rubri craſſiuſculè triti ℥ vj. reponantur in vaſe vitreo rotundo (quod matracium vulgò nominant) iiſque affundatur ſuccus limorum, vt ſupra materiam quatuor digitis emineat (in penuria ſucci limonum ſubſtitui poterit ſuccus berberis) vaſe benè clauſo, ponantur in balneo Mariæ per quatuor aut quinque dies continuos, & tincturam ſepara à fæce, & in alio vaſe ſerua ad vſum dictum.

Guſtui gratior fiet tinctura, ſi cum ſacchari candi pari quantitate reducatur in ſirupum; ſed multò ineſficacior euadet: at meliùs addetur ſaccharum cuilibet doſi exhibitionis tempore.

Ad hunc eundem vſum valdè commendatur conſerua ex fructu chinorrhodij, ſeu roſæ caninæ confecta, ſcilicet fructus illos maturos mundando à ſeminibus, deinde coquendo in aqua, ac traiiciendo per ſetaceum, tandemque recoquendo cum ſaccharo ad opiatæ conſiſtentiam; modus autem faciendi conſimilis eſt ei quo cidoniatum parari conſueuit.

Huius autem conſeruæ ſumere poterit ſingulis diebus ad nucis magnitudinem manè aut veſperi & in introitu lecti. Vti etiam poterit electario ſequenti.

℞. Electarij triaſantali quadruplicato rheo in tabellas redacti ℥ iv. capiat tabellam vnam ponderis ʒ ij. ſuperbibendo parùm aquæ potus ordinarij.

Tinctura etiam roſarum ad vſum prædictum erit vtiliſſima, quæ in ſequentem modum componitur.

℞. Roſar. rubr. ſiccarum ℥ j. aquæ tepidæ ℔. iij. ſpiritus ſulphuris aut vitrioli ʒ iß. infundantur per horas ſex, colaturæ adde ſacchari albi ℔ ß. capiat cyathum vnum hora commoda.

Hæc quatuor remedia in vſu continuo ita habenda ſunt, vt manè alterutrum ſumatur, horis duabus ante paſtum, veſperi verò alterum, in introitu lecti, poſtridie verò alia duo iiſdem horis, ita frequenter remedia immutando, ne natura nimium iiſdem aſſueſcat. Quando verò omnia ſimul habere non poterit, duobus aut tribus ordine prædicto vtetur, imò verò circa initium ter in die, ſi lubet, dicta remedia vſurpare poterit, ſcilicet manè, veſperi, & horis duabus ante cœnam.

Tinctura roſarum omni etiam hora vſurpari poterit, tempore ſitis, extra paſtus, tum etiam ſtatim poſt aliorum remediorum vſum.

Inter roborantia remedia conuenientiſſima eſt ambara cineritia, quæ ſpiritus & calorem natiuum mirè reficit; neque tantoperè calefacit vt vulgò creditur, eſtque veluti balſamum humidi radicalis, eius igitur gr. viij. vel x. ſumere poterit per vices cum tinctura corallorum, vel iuſculo communi aut in ouo ſorbili.

Quia verò partium præcipuarum intemperies & imbecillitas excrementorum prouentum ſolet efficere, ideò blandis purgationibus, vt antea dictum eſt, per vices expurganda ſunt, quod fiet ſirupo magiſtrali ex ſuccis compoſito, qui magis alterando, & roborando hepar, quam purgando præſtabit.

℞. Succorum recenter expreſſorum; & per reſidentiam depuratorum ex foliis endiuiæ, cichorij, acetoſæ, fumariæ, lupulorum, agrim. & bugloſſi ℔ iij. ſucci pomorum redolent. recenter expreſſi ℔ j. ß. ſennæ mundatæ ℥ vj. epithymi ℥ ij. agarici recenter trochiſcati ℥ j. macis, & garyophillor. ana ʒ j. infundantur & decoquantur vt artis eſt, donec colaturæ ſuperſint quart. v. in quibus diſſolue rhab. electi in prædictis ſuccis ſeorſim infuſi cum ſantalo citrino ℥ j. ß. ſacchari albi quart. v. fiat ſirupus perfectè coctus & clarificatus, qui ſeruetur in vaſe vitreo, de quo capiat ℥ j. ß. vel ℥ ij. bis aut ter in menſe cum iuſculo pulli foliis endiuiæ, cichorij & acetoſæ alterato.

Intermediis verò temporibus, quando aluus non erit libera, quæ perpetuò mollis ſeruanda eſt, ſumere poterit eiuſdem ſirupi ℥ j. cum iuſculo communi, hora vna ante prandium.

Vel diſſoluere poterit eundem ſirupum in decocto prunorum.

Vel in eodem decocto, loco ſirupi diſſolui poterit manna ab ℥ ß. ad ℥ j. ſumenda itidem horâ vna ante prandium.

Ve in dicto decocto prunorum decoqui interdum poterunt ſennæ mundatæ ʒ ij.

Prædicta remedia frequentari poterunt bis in ſeptimana, ſi aluus non ſit libera.

Riuerij Obſeruat.

Præterea ad hepatis feruorem demulcendum, nihil præſtantiùs eſt balneo aquæ tepidæ, quod per totam æſtatem vſurpandum erit frequentiſſimè ſingulis ferè diebus per horam ante cœnam, in formam ſemicupij.

His addere licet optimam victus rationem ex cibis concoctu facilibus, & optimi ſucci, v.g. perdicibus, caponibus, pullis gallinaceis & pipionibus, præcipuè verò iuſculis, & conſummatis, iuribus carnium expreſſis, aliiſque, quæ omnia ſumenda ſunt in medioeri quantitate, vt faciliùs concoqui poſſint.

Pro potu vtatur diluto rhabarbari per longum tempus in hunc modum compoſito.

℞. Rhab. puluerat. craſſiuſculè ʒ ß. aquæ fontis ℔. iij. bulliant parùm & colentur, ac colatura vtatur pro potu ordinario cum tantillo vini rubelli.

Interdum etiam loco illius diluti, vti poterit decocto radicum cichorij cum vino, vt dictum eſt.

Vitabit maximè motus vehementes, tam animi quam corporis, venerem, & alia quæ ſibi maximè obfuiſſe non dubitat.

Si quando dolor firmetur in articulis, ſequentibus remediis mulceri, & diſſolui poterit.

℞. Pulpæ radicis altheæ ℥ iv. lactis recentis ℥ ij. fiat inſtar linimenti, quod inducatur parti dolenti, vel.

℞. Maſſæ emplaſtri diapalma q. ſ. extendatur ſuper alutam, fiat emplaſtrum debitæ magnitudinis applicandum parti dolenti.

OBSERVATIO L.

Tumor lienis.

Soror Dn. Nicolai Canonici Monſpelienſis 20. annos nata, poſt febrem tertianam malè curatam incidit in tumorem lienis inſignem, qui totum ferè abdomen continebat, cum febre lenta, inappetentia, vigiliis, aliiſque ſymptomatis.

Præſcribo primùm venæ ſectionem brachij ſiniſtri præmiſſo clyſtere. Deinde apozema aperiens cum cremore tartari ad duodecim dies, & tertio quoq; die infundebantur ſennæ ʒ ij. addebatúrque ſirupi de cichorio compoſiti ℥ j. Eodem tempore admouebatur lieni fotus emolliens & aperiens manè & ſerò, & linimentum poſt fotum. Sumebat etiam veſpertinis horis, ſcilicet hora vna ante cœnam opiatam ſequentem.

℞. Conſeruæ florum tamariſci & radicis enulæ campanæ ana ℥ j. conſeruæ capillorum ven. ℥ ij. conſeruæ abſynthij vulgaris & corticis citri conditi ℥ ß. confectionis Alcherm. ʒ iij. ſalis abſynthij, & tamariſci ana ʒ ij. pulueris electarij diarrhodon. abbat. ʒ j. cum ſirupo capil. ven. fiat opiata de quâ capiat magnitudinem caſtaneæ ſingulis diebus manè duabus horis ante paſtum, ſuperhauſto vini diluti momento.

Hiſce remediis conualuit intra 15. dies.

OBSERVATIO LI.

Sanguis coagulatus in ventriculo.

Frater Dn. Dumoys in curia præſidiali Monſpelienſi Conſiliarij Regij quinquagenarius, poſt exercitia vehementia in venatione aſſidua, parùm ſanguinis euomuit, & nonnihil etiam eiuſdem per aluum excreuit. Sequentibus diebus ventriculi grauitate premebatur cum cardialgia, vt alimentum frequẽter expeteret illiuſq; abſtinentia per interuallũ aliquod ſe deficere diceret. Vinum etiam frequenter ſorbillabat. Quando tractabatur regio ventriculi, dolorem ſentiebat, manus ſubfrigidas habebat; parùm ſitiebat. Medicus ordinarius eum febre lypiria ex inflammatione

ventriculi laborare dicebat. At cum mihi febris nulla pulſum tangenti appareret, ille virium imbecillitatem obſtare inquiebat, quò minùs febricitate videretur. Illam autem inflammationem colligebat ex ſanguine antea excreto, qui eiuſdem effuſionem in ſubſtantiam ventriculi argueret; ex dolore ipſius partis, manum frigiditate, & cardialgia, indeque audacter pronunciabat eum certò & breui moriturum. Ego verò omnia illa ſymptomata ex ſanguine in ventriculo concreto & corrupto prouenire cenſebam; qui quidem ſanguis corruptus, vt docet Galenus, veneni naturam induit, & inde lypothimiæ, aut cardialgiæ, extremorum perfrigerationes, aliaque ſymptomata emergunt. Neque enim fieri poſſe putabam, vt ventriculi inflammatio febrem intenſam, ac ſitim non accerſeret. Deinde admotione tegulæ calefactæ, & pannorum calidorum ſupra ventriculum æger delectabatur, nec non meri aſſumptione frequenti, & iuſculis valde calidis, quæ omnia non tuliſſet ventriculus inflammatus. Iniecto clyſtere trumbulos quoſdam ſanguinis cum eo excreuit, ſanguis detractus fuit valde pituitoſus. Ab emulſione veſpere exhibita ex præſcripto Medici ordinarij, grauiter affectus eſt tota nocte. Remediis autem ſan guinem coagulatum diſſoluentibus, & expurgantibus noluit acquieſcere dictus Medicus, ideò ego, qui per occaſionem ægrum ſemel tantùm videram, integram illi curam reliqui. Sed poſtera die nullo alio remedio vſurpato per aluum depoſuit materiam fœtidiſſimã & nigricantem, ſicque liberatus eſt ab omnibus prædictis ſymptomatis; quod manifeſtè indicauit affectus huius cauſam non aliam extitiſſe quàm ſanguinem concretum in ventriculo, vt nos exiſtimauimus.

Observatio LII.

Partis atrophia & ſenſus imminutio.

ORnatiſſimi viri D. Paſchalij Conſiliarij Regij, & in computorũ camera Gratianopolitana Magiſtri vxor dilectiſſima, annos nata 22. temperamento prædita calido & ſicco (prout ex actionum promptitudine, ingenij acrimonia, iracundia, venarum latitudine, habitu macilẽto, aliiſque ſignis facilè videre eſt) à ſeptẽ annis laborare cœpit immunitione ſenſus tactus in manu ſiniſtra, cũ partis eiuſdẽ macie, & extenuatione, quæ primùm in pollice apparuit, cuius muſculi veneris mõtem conſtituentes primùm abſumpti ſunt, moxque eiuſdem particulæ ſenſus imminutus & conſequenter alij digiti eodem affectu tentati; donec tandem integra ferè ſenſus abolitio conſequuta fuerit, nunc etenim acum in pollicem immiſſam vix dolorificè percipit. Ad hæc veſiculæ interdum in extremitatibus digitorum exoriuntur vſtionibus ſimillimæ, aliaquæ nonnulla ha bitu apparent, quæ ſuo loco proponentur,

Caſus iſte difficillimus eſt, rariſſimus, & intricatiſſimus, licet de eo præſtantiſſimi Medici qui illius curam ſuſceperunt, parum dubitauerunt, illam ſenſus tactus læſionem, ad incipientem paralyſim referentes, quæ quidem ſententia licet rationibus non leuibus confirmari valeat; Aliud tamen de huius morbi natura iudicium proferre, & validiſſimis rationum momentis ſuſtinere facile eſt, eſſe nimirùm nudam partis atrophiã, quam ratione ſiccitatis, ſenſus tactus læſio conſequuta ſit, citra vllam neruorum obſtructionem. Nos vtriuſque partis rationes proferemus, vt ſaniorem eligere, cuiuſuis arbitrio ſit. Ac tandem demonſtrabimus (quod erit egregium, & ſingulare) eadem curandi methodo, iiſdemque remediis hunc affectum, ſiue ab hac, ſiue ab illa cauſa dependeat, eſſe profligandum.

Primò igitur hanc ſenſus tactus læſionem, ſpeciem eſſe paralyſis, inde conſtare videtur, quod ab alia cauſa non poteſt in aliqua parte ſenſus ille imminui vel aboleri, quàm ab obſtructione neruorum, ſpiritus animales, ſimulque facultatem ſenſificam, & motricem ad partes deferentium. Deinde quod nobilis hæc mulier tumorem aliàs paſſa eſt in parte dextra ceruicis, & interdùm auris dextræ tinnitum, nec non dolorem quendam circa ceruicem percipit, quæ indicia ſunt fluxionis à capite irruentis.

Contrà verò hunc affectum non ad paralyſim, ſed ad quandam potiùs atrophiæ ſpeciem referendum eſſe ſequentes rationes poſſunt euincere.

Primò, in paralyſi non ſolùm ſenſus, ſed etiam motus læditur, præſertim quando antiqua eſt, & confirmata, quemadmodum iſta, quæ per ſeptennium affligit, licet enim interdum lædi poſſit motus illæſo ſenſu; & contra interdum ſenſus lædatur, illæſo motu; hæc tamẽ adhibenda eſt differentia, quæ diſertè docetur à Gal. 1. de loc. affect. c. 6, quod nimirùm in parte motus capaci non poteſt lædi ſenſus illæſo motu, cum tamen motus lædi poſſit illæſo ſenſu, ſenſus enim in patiendo magis, motus verò in agendo conſiſtit, & cum idem ſpiritus animalis per eundem neruũ deferat ſenſum & motum, ſi minori copia affluat, quàm quæ motui poſſit ſufficere; illa tamen ſenſui ſufficiet; at ſi tanta nerui fuerit obſtructio, vt ſenſus lædatur, multo maior læſio motui continget. Quomodo igitur fieri poterit, vt interdum ſenſus lædatur, illæſo motu? hac tantum ratione (docente Galen. loco cit.) quod nimirùm ſi ſoli nerui qui ad cutem feruntur, afficiantur, illæſis iis qui ad muſculos deſinunt, ſenſus tantùm peribit, illæſo motu, quemadmodum contigit Pauſaniæ Syrio ſophiſtæ, cuius hiſtoriam refert Gal. 3. de loc c. 12. tum etiam loco ſupra citato, qui Romam proficiſcens, è vehiculo decidit, & ictu accepto circa ſeptimam vertebram, vnde neruulus ad cutem duorum minimorum digitorum defertur, in iis duobus digitis ſenſus periit illæſo motu, quia nerui qui ad muſculos earum partium ferebatur, non erant affecti. Iam verò in caſu propoſito res non poteſt ita ſe habere; quandoquidem ſi affectus oritur ab obſtructione neruorum, concedendum eſt neruos qui feruntur ad muſculos, eſſe grauiter affectos, ſi quidem nunquàm contingit macies & conſumptio in parte paralytica, quin priùs illa ſpiritus animalis influxu prorſus deſtituta ſit, ſiquidem facultas naturalis, Feriante facultate animali, in conſenſum trahitur, & malè nutriens partem, atrophiam inducit; ſed cum ex integritate motus neruorum integritas pateat, coniiciendum eſt illã atrophiam non ſequi paralyſim; ſed potiùs ſenſus illam læſionem, ab atrophia, & exſiccatione partium dependere. Neque enim verum eſt, vt nuper aſſerebatur, omnem ſenſus imminutionem, & abolitionem, eſſe ſpeciem paralyſis, ſiquidem in elephantiaſi ſenſus imminuitur, & aboletur à ſiccitate in partes introducta ab humore atrabilario.

Secundò, ex dictis etiam aliud argumentum colligere fas eſt, ſiquidem macies & atrophia non contingit partibus paralyticis, niſi paralyſis confirmata ſit. At iſta à ſuis authoribus dicitur tantùm incipiens, cùm ſenſus tantùm lædatur illæſo motu. Vnde ſequitur neceſſario atrophiam iſtam à paralyſi minimè dependere.

Tertiò, cum dicatur paralyſis incipiens, mirum eſt principium morbi per ſeptennium duraſſe, neque vlteriùs progreſſum; & profluxionem, quæ neruum tantùm vnum, aut alterum ad digitorum cutem excurrentem obſeſſit, neruos tandem maiores prædictis contiguos, & motum efficientes, non inuaſiſſe. Ita vt inde motus & ſenſus læſio contigerit, & integra, abſolutáque paralyſis prodierit.

Quartò, ante ſenſus imminutionem, primùm apparere cœpit macies & conſumptio muſculorum pollicis, quam deinde ſubſequuta eſt ſenſus imminutio. Ergo atrophia partis ab alia cauſa dependet, quàm à pa-

ralyſi

ralyſi,& ſenſus imminuti cauſa eſſe videtur.

Quintò;veſiculæ vſtionibus ſimillimæ, digitorum extrema non rarò affligentes, humorem arguunt in partes affectas delabi longè diuerſum ab eo qui ſolet efficere paralyſim. Qui quidem humor non ſolùm digitis ab hepate ſuggeritur, ſed etiam vniuerſæ medietati corporis ſibi viciniori, nam & digiti pedis dextri iiſdem veſiculis afficiuntur, & tibia dextra herpetibus, & brachiũ dextrum riuulis quibuſdã inſignitur, à venis ordinariis diſtinctis, ſub cute recto tramite decurrentibus, & colorem rubrum, ſaturatum, ac ferè liueſcentem referentibus, vt facilè appareat ſanguinem atrabilarium ad partes affectas defluere, qui nutritionem vitians, maciem, & ſiccitatem induxerit; à qua ſiccitate ſenſus tactus imminutus eſt, ſiquidem à ſapientibus artis medicæ proceribus, litteris proditum eſt,motum iuuari à ſiccitate, ſenſum verò ab humiditate. Atque adeò dum pars redditur humidior,ineptam fieri ad motum,dum verò ſiccior euadit,ineptam fieri ad ſenſum. Similes etiam riuuli in tibia dextra ægrotantis apparen,varicum inſtar, qui hepatis vitium euidentiùs comprobant.

Denique huiuſce affectus naturam magis, ac magis indicant iuuantia & lædentia, ſicut enim nunquam hactenùs remediis conuenientibus vſa eſt,ſic vſu thermarum, aliarumque rerum calidarum, tùm medicamentorum potenter reſoluentium, parti admotorum, multo peiùs habuit.

Quamuis autem hæc poſterior ſententia veritati propior eſſe videatur, ſi quis tamen priori fauere voluerit, vltima ratione perſuaſus, in illius gratiam adductæ; quæ certè minimè contemnenda eſt; ſaltem hoc æſtimare poſſit, quendam fortè humoris defluxum,ſpinalis medullæ particulam aliquam afficere,vnde ſenſus imminutio oriatur; at verò maciem & atrophiam partis,huic cauſæ acceptam referre, impoſſibile eſt quemadmodum id rationes allatæ euidenter conuincunt, & ſaltem iuxta illam ſententiam aſſerendum eſſet, maciem & ſenſus imminutionem eſſe complicatos affectus, à diuerſis cauſis oriundos.Quibus ita ſuppoſitis, in quamcumque partem animum conuertere lubeat, eadem perpetuò erit curandi ratio, quemadmodum ab initio fuimus polliciti.

Illam igitur curationem ex legitimis indicationibus deducentes, omni opera elaborandum eſt, vt calidior & ſiccior hepatis intemperies, omnium malorum ſoboles emendetur; partis conſumptio & atrophia reparetur,& renutriatur,à qua ſi læſio ſenſus prodeat,ſimul illa curabitur ſublata cauſa,nimirùm ſiccitate. Si verò hæc ſenſus læſio à neruorum læſione oriri exiſtimetur, & à fluxione à cerebro in ſpinam ruente: non tamen idcircò calefaciētia remedia exhibenda ſunt,quæ cauſam fluxionis primariã, ſcilicet hepatis intẽperiem augerent. Neque refrigerantibus calida permiſcenda, mixtis indicationibus, ſiquidem illis intemperies hepatis nunquam corrigetur, præſertim cùm in formulis remediorum, iuxta hanc indicationem anteà præſcriptis, calida medicamenta frigidis longè præualeant. Neque externa remedia reſoluentia parti affectæa dmouenda ſunt, quia illam magis ac magis abſument & exſiccabunt, & affectus curationi nullo modo inſeruient,obſtructio enim neruorum ſi quæ eſt, non in manibus eſt, ſed iuxta vertebras in neruorum origine, ſic Galenus imitandus veniet, qui in Pauſania Syro antea nominato, remedia ab aliis Medicis admota duobus digitis ſenſu carentibus, ibique nihil conferentibus, vertebris colli applicuit felici ſucceſſu.

Imò verò paralyſes quæ in corporibus calidioribus, ſiccioribuſque contingunt, ſolis refrigerantibus, & humectantibus remediis curari poſſunt, quemadmodum docet Trallianus lib.1.cap.16. his verbis. Cauſam reſolutionis effectricé magna ex parte internoſcere licet ex craſſo, viſcoſo, & frigido humore conſtitui. Sciendum etiam eſt vitium hoc ex qualitate calida,aut ſicca proficiſci, vbi calida intemperies ſanguinem, & humores nimium torrefecerit. Et paulò poſt, ſi namque qualitas ſola fuerit calida & ſicca, tunc extenuantia,calefacientiáque (omnia enim huiuſmodi natiuum humorem conſumunt,) magis adhuc aſſant materiam craſſiorémque reddunt.Ac tandem curationem ſubnectit ex victu & remediis purè refrigerantibus & humectantibus; quam quidem ab experientia deſumptam eſſe aſſeuerat,inquiens,Noui ſanè ego quendam, reſolutionem ex mœrore,multa ſollicitudine, & inedia expertum;deinde ſumpta hiera,adeò læſum,vt totus ipſe immobilis, fieret, & propemodum interiret, niſi in contrarium mutatus, fuiſſet, & humectantibus omnibus,tum potionibus, tum cibis, & aliis quæ temperatum ipſum reddidiſſent, vſus fuiſſet, maximè verò balneis compluribus, vnctionibus ex hydrælæo, mutatione aëris temperati,& omni hilaritate. Huic non valde abſimilem hiſtoriam videre eſt apud Foreſtum obſ.97. lib.10. cuiuſdam adoleſcentis, qui à cruribus ad pedes ſenſu & motu deſtitutus erat, cum earundem partium extenuatione,& atrophia. Cúmque calefacientium & exſiccantium medicamentorum vſu ab aliis Medicis præſcriptorum,in peius continuò rueret, tandem ſolis humectantibus aſſumptis, & admotis, à Foreſto reſtitutus eſt.

Primò igitur victus ratio inſtituenda eſt refrigerans & humectans. Cibi ſint boni ſucci & concoctu faciles, & ex iunioribus præſertim animalibus. In iuſculis vtatur herbis refrigerantibus, borragine, acetoſa, endiuia,lactuca,& portulaca. Vitentur omnia frixa, ſalſa, & piperata, legumina, caſeus antiquus, aliique cibi craſſiores & calidiores, vinum bibat valdè dilutum & oligophorum.

Vitentur in primis animi pathemata, præſertim triſtitia & iracundia, ſomnus ſit longiſſimus, quia nihil magis humectat, quàm ſomnus. Aluus ſit ſemper libera,natura,vel arte.

Quàm primùm erit à grauiditate libera, tranſacto vno à partu menſe, ſequentium remediorum vſum aggrediatur.

♃ Rad. bugloſſi,graminis,& aſparagi ana ℥ ß. fol. endiuiæ, cichorij, acetoſ. bugloſ. ana M. ß. coquantur cum pullo gallinaceo, & fiat iuſculum, quod capiat manè per duodecim dies.

In tertia quoque iuſculo infunde per noctem ſennæ mundat, ℥ ß. ſem. aniſi ʒ j.

Poſt primum iuſculum purgans, aperiatur vena baſilica cubiti dextri mittantur ſanguinis ℥ vij.

Finitis iuſculis ingrediatur balneum ſequens.

♃ Amigdalar. dulc. contuſar. & farinæ hordei ana ℔ j. ß. decoquatur pro balneo, in ſacculo incluſa,quod ingrediatur tepidè manè,& longè à paſtu,ſingulis diebus decoctum renouando.

♃ Vnguenti roſacei & cerati ſantalini ana ℥ j. ſucci cichorij & olei roſac. ana ℥ ß.trochiſcor.de caphura ℈ j. ceræ albæ parum, fiat vnguentum quo inungatur regio hepatis ab exitu balnei, poſt deterſum madorem,& continuando,ſingulis diebus in introitu lecti per longum tempus.

♃ Seri lactis caprilli per lactis ebullitionem extracti,& probè clarificati ℥ vj.ſucci cichorij & pomorum redolentium ana ℥ j. capiat manè duabus horis ante prandium per 15.dies.

Si tempus fuerit frigidius,quò minùs ſero lactis vti poſſit, illius loco decoctum chinæ ſubſtitui poterit in ſequentem modum.

♃. Rad. chinæ in talleolas inciſæ ℥ j.aquæ fontis ℔ vj. ſucci limonum ℥ iij.macerentur per 24.horas,deinde coquantur in vaſe terreo vitreato benè clauſo, ad tertiæ partis conſumptionem, colentur per manicam Hipp.capiat ℥ vj.vel viij. ſingulis diebus manè.

♃. Succorum recenter expreſſorum, & per reſidentiam depuratorum ex foliis borrag. gloſſ. fumariæ, cichor. & acetoſ. ℔iij. ſucci pomorum redolent. recenter expreſſi & depurati ℔ ij. ß. in quibus infunde ſennæ mundat. ℥ viij. polypod. querc. recentis, & epithymi ana ℥ ij. agarici recenter trochiſcati ℥ j. macis & garyophill. ana ʒ j. Poſtea coquantur ad ℔ i. ß. in colatura diſſolue rhab. electi in prædictorum ſuccorum portione ſeorſim infuſi ℥ j. ſacchari albi ℔ j. ß. coquantur in ſirupum, de quo capiat ℥ ij. cum iuſculo pulli, foliis borag. bugloſ. fumariæ, & acetoſ. alterato.

Diebus intermediis capiat ſingulis diebus manè, duabus horis ante paſtum ℥ j. opiatæ confectæ ex fructu cinorrhodij, ſeu roſæ caninæ probè maturo & conuenienter cocto; & per ſetaceum traiecto, ac deinde recocto cum ſacchari ſ.q. quemadmodum cydoniatum parari conſueuit.

Vtatur etiam interdum tabellis triaſantali duplicato rheo; cuius capiat ℥ ij. manè loco opiatæ prædictæ, ſuperbibendo aquæ cichorij parùm.

Si propter temporis iniurias hoc autumno omnia prædicta remedia adamuſſim exequi non valeat. Vere proximo illa erunt de integro repetenda, tum etiam balneum frequenter iterandum, & ſerum lactis diu vſurpandum, in hiſce enim remediis præcipua curandi ratio verſatur.

Denique ad hunc affectum expugnandum vtiliſſimæ, ac longè præſtantiſſimæ aquæ Meynenſes, quas adire poterit circa initium menſis Iulij, iiſque vtetur per menſem integrum.

Interea ab ipſo curationis initio topica remedia vſurpanda ſunt, brachio & manui affectæ frequenter admouenda.

♃ Olei amygdal. dulc. recēter extracti ſine igne ℥ij. olei chamœm. ℥ j. miſce, inungatur pars calidè manè & ſerò, mox linteis calidiuſculis eandem obuoluendo.

Poſtquàm admotum fuerit oleum prædictum per 15. dies, vſurpetur ſequens per idem tempus.

♃. Olei catellorum, & lumbricorum ana ℥ ij. olei amygdal. dulc. ℥ iij. miſce vtatur vt dictum eſt. Poſteà per totidem dies vtatur ſequenti linimento.

♃. Olei violac. & oliuar. ana ℥ j. ß. picis naualis ℥ ij. amygdal. dulc. ℥ j. fiat linimentum.

Tandem ſi affectus prædictis remediis pertinaciter obſiſtat, ad ſequentis decocti vſum erit tranſeundum.

♃. Rad. bryoniæ, liliorum & althææ ana ℥ iij. coquantur in iuſculo capitis, pedum, & inteſtinorum vituli, aut veruecis, & in hoc decocto demergatur manus, & portio brachij calidè manè & ſerò per duas horas, idque poſt vſum balnei per 15. dies.

Vt etiam ſuſpicioni prouideatur materiæ neruorum principio impactæ, vſurpari poterunt vnguenta & linimenta potenter reſoluentia, à præſtantiſſimis Medicis præſcripta, iis inungendo calidè ſpinam dorſi per aliquot dierum ſpatium. Actum Monſpelij die 14. menſis Auguſti anni 1631.

Obſervatio LIII.

Aborſus præcautio.

Qvædam mulier, vxor Ioannis Vieules ciuis Monſpelienſis, tres aborſus conſequentes paſſa erat variis geſtationis temporibus. Iam verò à duobus menſibus grauida patiebatur dolores circa vmbilicum & lumbos, qui aborſum minabantur. Alter Medicus duo emplaſtra præſcripſerat lumbis & vmbelico admouenda ex maſſa empl. pro facturis & diſloc. vnde melius habuit ad aliquot dies, poſteà verò iidem dolores reuerſi. Vocatus ego aduertens mulierem iuuenem, & ſanguineam, venam ſecari iubeo, vnde intra paucas horas à doloribus, & metu aborſus omninò liberata eſt. Sanguis erat valdè ſeroſus. Tamen ad præcautionem præſcribo rhab. pulu. ʒ j. cum iuſculo iterandam ſemel in ſeptimana per menſem, vnguentum aſtringens lumbis & ventri admouendum pridie purgationis, & opiatam aſtringentem poſtridie rhabarbari, quibus tamen non vſa eſt. Symptomata illa acceſſerant eo prorſus tempore quo menſtruas purgationes pati conſueuerat extra grauiditatem. Tertio deinde grauitatis menſe eadem ſymptomata redierunt, & venæ ſectione ſtatim liberata eſt. Quarto itidem, quinto, ſexto, ſeptimo, & octauo iiſdem ſymptomatibus periodicè recurrentibus, iterata eſt venæ ſectio, ſtatim liberabatur, vltima venæ ſectio celebrata fuit octo diebus ante principium noni menſis, cum eodem fructu, die ſcilicet 15. Ianuarij anni 1632. & in fine noni menſis peperit filium benè habitum, atque vitalem, ſed pallidiuſculum.

Obſervatio LIV.

Febris hæmitritæus, capitis dolor.

Die 12. menſis Octobris anni 1631. vocatus ſum ad Dominam de Leſignan Picenis decumbentem ex febre continua, cum intermittente copulata, cui iunctus erat occipitis dolor grauans, cum tendinum ceruicis dolore, & fluxione in dextrum oculum decumbente; vndè conieci dolorem capitis eſſe Idiopathicum eumque acceperat ab aëris nocturni iniuria, cui ſe expoſuerat; febris erat ſatis lenta, & pituitoſa ſine ſiti, inueni eam in 14. morbi die; antea verò ipſi ſemel vena fuerat aperta, & bis purgans medicamentum exhibitum, ſudor copioſus apparuerat dicto die decimo quarto, omnia ſine fructu; febris eadem, quæ circa veſperam exacerbabatur, cum extremorum perfrigeratione, vnde paroxyſmi notabantur. Decimoquinto, & decimo ſexto iterata eſt phlebotomia; poſteà medicamentum fuit exhibitum; & poſt aliquot dies iteratum ex infuſione ſennæ cum ſale tartari, iuſcula aperientia exhibita, quoniam iulepos, & alia remedia interna renuebat; fotus & inunctiones factæ in hypochondriis, quæ tenſa apparebant. Ratione doloris capitis admotum eſt veſicatorium & emplaſtrum commiſſuræ; hæc continnata ſunt vſque ad vigeſimum ſextum morbi diem, perſeuerante febre, vrinæ aliquando coctæ cum eneoremate laudabili; ſæpius crudæ, cum eneoremate valdè diuulſo, & non rarò ex tribus vrinis quæ noctu ſeruabantur, prima & tertia crudæ erant, media laudabilis, quæ morbi longitudinem minabantur. Poſt tempus prædictum, cum alia remedia reſpueret, exhibeo per triduum ſalis tartari ʒ ß. ſpiritus vitrioli guttas xv. in decocto abſinthij, vnde optimè habuit, febriſque ſuperata eſt, vrinæ tamen tenues permanebant, cum eneoremate diuulſo. Iterum purgata eſt, & omninò conualuit.

Obſervatio LV.

Tuſsis & catarrhus infantis.

Filius Dn. de Boitarques in camera computorum Monſpelienſi correctoris, vndecimeſtris, tentabatur catharro, cum tuſſi aſſiduâ, & febre, pituitam frequenter euomebat, multum lac ſugebat, & parùm mingebat. Poſt multa remedia cum perexiguo fructu vſurpata, iuſſi vt inungeretur regio renum, oleo ſcorpionum Matthioli, ter in die, vndè vrinæ copioſiores redditæ, & catarrhus imminutus. Dicit enim Mercatus lib. de morbis puerorum cap. 8. in pueris contingere catarrhum aliquando ex vitio &

imbecillitate renum non trahentium ſeroſum humorem, vnde fit vt ille ſurſum tranſlatus, fiat materia catarrhi. Si ſymptoma illud perſeueraſſet, vſurpata eſſent remedia ab eodem Mercato propoſita cap. 13. de ſuppreſſa vrina in pueris, vt clyſteres, iuſcula aperientia, &c.

OBSERVATIO LVI.

Pleuritis.

Quidam ſutor iuuenis & bilioſus, pleuritide laborans, poſt multas phlebotomias, aliaque remedia ordinaria. Die quinta perſeuerante febre intenſa, & lateris dolore, ſumpſit pomum coctum cum thuris ℥ j. ſuperbibendo aquæ cardui. bened. ℥ iiij. & poſteà tectus eſt, ſudauit parùm ſine febris imminutione, ſequenti die multùm ſudauit bis aut ter, & indè conualuit.

OBSERVATIO LVII.

Febris continua in puellula.

Anno 1632. in menſe Ianuario filia Dn. Darenes Cauſidici, annos ſeptem nata laborabat febre continua, non admodùm vehementi, ſed quæ per interualla, ſcilicet circa veſperam exacerbabatur. Incœpit febris cum vomitu pituitoſo, quem deindè ſequutus eſt alui fluxus etiam pituitoſus per vnum tantùm diem perſeuerans, ſcilicet ſecundo die morbi, vrina erat pallida & turbata, anhelitus acidus, & graueolens. Præſcribo potionem ex infuſo ʒ j. rhei, ſyrupi roſacei ℥ j. Antequam exhiberetur medicamentum, alter Medicus ſuperueniens volebat illud omittere, & phlebotomiam potiorem eſſe contendebat, tamen exhibitum eſt medicamentum, quod paulò poſt euomuit dum pituita craſſa, & valdè putrida, deindè præſcribo clyſterem ex catholic. dupl. ℥ ß. circà veſperam iniiciendum, quo & reliquiis medicamẽti ſimul operantibus quinquies deiecit tota nocte materiam pituitoſam, bilioſam, & valdè fœtentem, manè febris perexigua, & meridie febris expers ac ſanitati reſtituta eſt.

Ex hac obſeruatione colligere eſt, quantùm aberrent illi Medici, qui in omni febre continuâ indiſcriminatim à venæ ſectione inchoandam eſſe curationem exiſtimant. Cum ſæpè in pueris dictæ febres à putridis humoribus in prima regione ſtagnantibus, oriantur; qui purgatione facilè educuntur. In hac autem puellula, vomitus pituitoſus & alui fluxus talem humorum redundantiam indicabant.

OBSERVATIO LVIII.

Colicus dolor.

Vxor Dn. Audifreti ciuis Monſpelienſis laborabat colino dolore grauiſſimo die 22. Ianuarij anni 1632. Iniectus fuerat clyſter carminans & purgans fruſtra, vocatus ego præſcribo alium clyſterem ex decocto emollientium, & carminantium, facto in æquis partibus aquæ & vini albi diſſoluendo cathol. dupl. ℥ j. mellis roſacei ℥ ij. aquæ benedictæ turbidæ ℥ iiij. ſtatim iniecto clyſtere dolor quieuit, per tres horas dormiuit, poſteà mediocriter purgata eſt, & dolor non rediit.

OBSERVATIO LIX.

Colicus dolor.

Die octaua menſis Martij anni 1632. Domina de Varanda ſexagenaria grauiſſimis doloribus vexabatur circa regionem lumborum, hepatis, ventriculi, & inteſtinorum: duo iniecti fuerant clyſteres, quibus valdè purgata fuerat, & cucurbitula magna admota, antè & retrò. Dolores perpetuò intenſi. Vocatus ego exhibeo pulueris inteſtini lupi ʒ j. cum vini ℥ iij. ſtatim ceſſauit dolor. Et poſtera die exhibitum eſt purgans medicamentum; ad relinquias materiæ morbificæ expellendas.

OBSERVATIO LX.

Aſthma, peripneumonia, cordis palpitatio.

Die 8. Aprilis anni 1632. vidua Dn. de Seiclory ciuis Monſpelienſis, cum paucis inducta veſtibus è lecto in feneſtram tranſiliiſſet circa mediam noctem, illicò correpta eſt magna reſpirandi difficultate, aſthmatis paroxiſmum æmulante, cum tuſſi, ſputo cruento, febre, & faciei rubedine, Vocatus ego venam cubiti dextri aperiri iubeo, & detractis ſanguinis ℥ viij. ſtatim ſpirandi difficultas quieuit. Poſteà clyſter laxans iniectus eſt, & iulepus exhibitus ex aqua papau. rhead. ſyrup. viol. ſale prunell. & confect. de hyacintho.

Die 9. horâ decimâ ante meridiem, eam iterùm inuiſo, & inuenio febrientem, tuſſi laborantem, & ſanguinea ſputa excernentem; tum pondus graue ſentiebat in medio pectoris cum ardore interno, & puncturis in variis thoracis locis. Impero phlebotomiam ex brachio ſiniſtro, clyſteris ac iulepi iterationem, inunctionem pectoris ex oleo violaceo, ſyrupi violacei vſum frequentem. A venæ ſectione ſtatim leuata, & ſenſus ille ponderis, & ardoris in thorace, valdè imminutus. Horâ quintâ veſpertinâ eiuſdem diei cum exiſtimarem à partibus inferioribus, vapores, & humores in thoracem transferri, quod Orthopnæa illa ſatis indicabat, præſcribo miſſionem ſanguinis ex ſaphæna, ex qua etiam meliùs habuit. Nocte ſequenti iteratus eſt iulepus prædictus, parùm dormiuit.

Die 10. manè meliùs habuit, febris, & reliqua ſymptomata valdè remiſſa. Circa horam tertiam veſpertinam, leuem refrigerationem extremorum paſſa eſt, cum ſudore leuiſſimo in pedibus, & volis manuum, indè febris aucta, pulſus valdè oppreſſus, & grauitatis ſenſus in thorace plurimùm auctus. Vocatus eſt in conſilium Dn. Ranchinus. Cancellarius, qui cenſuit hunc affectum eſſe pleuritidem anteriorem ex inflammatione mediaſtini. Et ex communi conſenſu miſſus eſt ſanguis ad ℥ vij. ex brachio dextro, vndè etiam meliùs habuit, reliqua remedia cotinuata, tum etiam frictiones, ligaturæ, & cucurbitulæ in partibus inferioribus frequenter celebrabantur.

Die 11. quæ erat tertia morbi, commotus ijs quæ obſeruaueram in alio morbo eiuſdem ægrotantis, in quo fluxu alui, teneſmode, & catarrho in pectus viciſſim affligebatur, ita vt quoties aluus reſtitabat, catharrus grauiter affligeret, & fluxu alui redeunte, ſtatim catharrus ceſſaret, facta palindrome ad inteſtina, humoris in pectus defluentis, cenſui purgationem ipſi fore vtiliſſimam, quam in hunc modum compono.

℞. Fol. bugloſſi & lactucæ ana M. j. tamarind ℥ ß. liquiritiæ ʒ iij. flor. violar. p. j. coquantur ad ℥ iv. in colatura diſſolue rhab. in aqua bugloſſi cum ſantalo citrin. infuſi ʒ j. mannæ & ſirupi roſacei

ana ℥ j. fiat potio, quam ſumpſit manè ♭, & multa pituitoſa, ſeroſa, acria, fœtidaque excreuit. Nihilominùs exacerbatio circa veſperam rediit, vt die præcedenti, attamen pulſus non erat oppreſſus vt anteà, & grauitas pectoris minor. Sed dolorem percipiebat circa clauiculam dextram, qui etiam tactu exaſperabatur, nox ferè inſomnis, emulſionibus frequenter vtebatur.

Die 4. morbi, & menſis 12. cum manè febris & dolor ad clauiculam perſeuerarent, iterùm vocatus eſt in conſilium Dn. Ranchinus, & præter dicta ſymptomata, maximam palpitationem cordis patiebatur, quæ etiam palpitatio apparuerat in hypochondrio dextro, tum etiam in latere dextro, ſed exiguo tempore. At in regione cordis permanebat, & inſtar mallei violenter percutiebat. Iterum aperta eſt vena brachij dextri, præſcripta inunctio partis dolentis, & remedia ad inferiora reuellentia, Circa veſperam rediit exacerbatio, cum palpitatione perſeuerante. Poſt aliquot horas parùm ſudauit toto corpore, vndè aliquantulum leuata eſt. At palpitatio & febris eadem. Cum ſuſpicio eſſet vapores ferri ab vtero, præſcriptus eſt clyſter hyſtericus, frictiones, ligaturæ: & cucurbitulæ partibus inferioribus. Emplaſtrum hyſtericum vmbilico, & iulepus ad ſudorem iuuandum, ex aquis ſcabioſæ, & cardui bened. cum lapid. bezoar. & aquæ naphæ ℥ ß. ratione vteri. Nocte aluius ter copiosè deiecit fœtida & corrupta. Poſt mediam noctem placidè dormiuit vſque ad matutinum.

Die 5. morbi manè eam inuenio cũ exigua febre, ſine vlla pectoris oppreſſione aut dolore, & cum exigua cordis palpitatione. Circa veſperam parùm ſudauit, & paulò melius habuit. Poſt reiectum clyſterem, cordis palpitatio aucta eſt, febriſque intenſior euaſit. Nocte mediocriter habuit.

Die 6. omnia eadem, veſperi admotæ cucurbitulæ ſcarificatæ cum fructu.

Die 7. menſtrua copioſe fluere cœperunt, vnde omnia ſymptomata fuere valdè remiſſa.

Die 8. meliùs habuit.

Die 9. leuis alui fluxus teneſmodes, quo petuitoſa, pauca eiiciebat & ante illum fluxum, per vomitum reiecit amara multa.

Præparabantur humores aperientibus temperatis.

Die 10. quæ erat 18. menſis, alui fluxus minor, veſpere omnino ſubſtitit, febris nulla. Inde omnino conualuit.

Die 29. eiuſdem menſis Aprilis, cum optimè ſe habere videretur, & negotia domeſtica ageret, ſedens in ſellula, ſubitò in terram concidit exanimis, & verè mortua.

Aperto cadauere, inuentum eſt mediaſtinum plenũm ſero ſanguineo quod fortè rupta membrana verſus partem ſuperiorem pulmonis eumque atque aſperam arteriam comprimens, ſubitò ſuffocauerat. Prætereà inuenta eſt pulmonis vniuerſa ſubſtantia referta materia purulenta, & grauitate iuſigni prædicta: tum etiam teſticulus ſiniſter exigui oui magnitudinem æquabat, colore nigricante, eoque aperto, ſubſtantia illius ſpongioſa, nigra & veluti gangræna affecta viſa eſt. Imò verò ſtatim ab apertione, excidit à teſticuli medio materia quædam nuclei inſtar, & grumo ſanguinis putrefacto ſimillima Inde oriri coniecimus affectus hyſtericos quibus erat valdè obnoxia; Imò verò forſan cordis palpitatio inde oriebatur, à tetris nempè vaporibus ab ea parte eleuatis.

Obſervatio LXI.

Ex aborſu ſymptomata.

Clariſſima vxor Dn. Deſgardies die 28. menſis Martij anni 1632. aborſum paſſa eſt, quo ſecundinas primùm cum multo ſanguine excreuit, vnde ſumma virium imbecillitas ad extremum periculum eam deduxit. Sedato ſanguinis profluuio, die ſequenti fœtum excluſit, erat autem quatuor menſium, poſteà conualeſcere viſa eſt, & mediocriter purgabatur At tamen fœtor inſignis & cadaueroſus apparebat in iis quæ purgabantur. Die ſeptimâ febre intenſa correpta eſt, & placentam illam carneam, quæ iecur vterinum nominatur, excreuit, admodùm fœtentem, ſanguine atro plenam; vndè poſteà ſenſim conualuit.

Idem contigit dominæ De Laroche quæ die 15. Aprilis eiuſdem anni cum grauida eſſe à quatuor menſibus, abortum paſſa eſt, & fœtum cum membranis excluſit, vnde omninò liberata credebatur. Attamen febre intenſa poſtmodum laborabat, cum horrore frequenti, & animi defectibus. Tum purgamenta fœtidiſſima cum trombis & carunculis excernebat. Die ſeptimâ placentam illam integram excreuit, eamque fœtidiſſimam, vnde meliùs habere cœpit, ac ſenſim conualuit.

Hæ quæ hiſtoriæ docent purgamenta vteri, fœtorem cadaueroſum referentia, vt plurimùm ſignificare aliquam ſecundinarum portionem in vtero reſtitiſſe.

Obſervatio LXII.

Scabies.

Qvidam adoleſcens famulus Dn. Graſſeti Iudicis regij, fœda ſcabie torquebatur, cum furunculis frequenter emergentibus, à quibus affectibus liberari nequiuerat venæ ſectionibus & purgationibus multis intrà ſex menſes per interualla vſurpatis, Tandem ei exhibetur Mercurij dulcis ℈ j. cum diagrid. ℈ ß. quibus optimè purgatus eſt, & à fœda illa ſcabie intra paucos dies liberatus.

Obſervatio LXIII.

Ventris dolor.

Vxor Dn. de la Fauerie poſtquam iterum aliquandiu paſſa eſſet, à quo imperfectè curata fuerat, incidit in febrem tertianam diuturnam, eáque ſoluta, febris lenta permanebat cum exacerbationibus tertianis, & hepatis duritie.. His ſucceſſit dolor atrociſſimus primo inſultu regionem hepatis infeſtans, poſteà verò totum ventrem occupans, præcipuè verò vteri regionem, cum purgationes menſtruas valdè imminutas pateretur. Iniecti fuerunt clyſteres, fomenta, & linimenta admota, quibus dolor valdè imminuebatur, ac præcipuè exhibito puluere ex ſulphuris ʒ ß. cum nucis moſchatæ ʒ j. confecto, ab altero Medico ſeniori, me abſente præſcripto, quem ſecreti inſtar celabat; At neque ſublatus omninò dolor, & breui iterùm rediit, non minori vehementia, vt iam in vitæ periculo conſtituta ægrotans videretur. Prædictis remediis fruſtrà iteratis, ſequentes pilulæ à me præſcrip.æ die 29. Iulij anni 1632.

℞. Aloës ſoccot ℈ ij. Laudani opiat. gr. iiij diagrid. gr. vj. formentur pilulæ vj. quas poſtquàm deglutiuit ægra noctis initio, per horam dormiuit, & experrecta, ſe à dolore omnino liberam profeſſa eſt, nocte mediocriter dormiuit, multùm ſudauit, manè optimè habuit, doloris & febris expers; nullo modo

purgata

purgata eſt, ſed matutinis horis clyſter iniectus, à quo multa deiecit excrementa, eoque ſingulis diebus per triduum iterato, dolor non ampliùs rediit.

Observatio LXIV.

Fluxus hepaticus. Dyſenteria.

Qvidam piſtor dyſenteriâ paſſus per duos menſes, incidit tandem in fluxum hepaticum, quo multùm ſanguinis diluti emittebat, ſine aliis humoribus, cum febre, & virium deiectione ſummâ, vndè breui moriturum æſtimantes proximi, Theologum, & Tabellionem vocant. Vocatus etiam ego Laudani gr.iiij. exhibeo circa veſperam, & intrà horam fluxus cohibitus eſt, nec tota nocte deiecit, vſque ad meridiem ſequentem, in quo fluxus rediit, ſed minimè ſanguineus, erat enim tantùm bilioſus, veſperi tamen aliquid ſanguinis permiſcebatur. Eadem die manè detractus fuit ſanguis ad ℥ vj. in duobus vaſculis, quorum poſterius habebat ſanguinem feruidum & ſpumantem. Præſcripti ſunt iulepi refrigerantes, & aſtringentes, epithema, vnguentum hepati refrig. tinctura roſarum pro potu ordinario. Hæc agebantur die 14. Auguſti, anni 1632. Nox ſequens fuit ſatis moleſta, & inſomnis, cum pluribus deiectionibus bilioſis, & interdum ſanguineis. Die verò 15. ſumpſit potionem ex rhab. tamarind. & mirobolan. in decocto refrigerante & aſtringente, qua multum purgatus eſt tota die, & admodum debilitatus. Veſperi reiteratur Laudanum, & ſtatim alui fluxus cohibitus eſt, nocte tamen nihil dormiuit. Manè præſcript. eſt fotus aſtringens ex rad. & herbis, aliiſque in ſacculis incluſis; & in vino rubro, & aceto decoctis, toti ventri admouendus. Item iulepus ex ſucco portulacæ, plantag. & ſorborum; tum puluis roborans & aſtringens in iuſculis & panatellis vſurpandus, & 24. horarum ſpatio omninò ſanatus eſt.

Observatio LXV.

Hyſterica paſſio.

Vxor Dn. Moureti in curia præſidiali procuratoris, correpta eſt die 15. Auguſti anni 1632. nauſeâ frequenti, qua parùm pituitæ magno conatu reiiciebat, cordis dolore, & febre quadam, quæ pluries in die redibat, & occultabatur. Tum menſtruá apparuerunt ante tempus conſuetum. Cenſeo eam laborare ab vtero, & præſcribo clyſterem hyſtericum, emplaſtrum de galbano, & potiunculam ex aquæ naphæ ℥ ij. cum gr.iiij. caſtorei. His nihilo meliùs habuit, imò verò fluxus menſium cohibitus eſt. Die ſecundâ, cum nauſea vrgeret, exhibeo potionem ex ſale vitrioli, qua ingentem pituitæ viſcidæ copiam euomuit cum maximo labore. Tertiá, iubeo aperiri venam malleoli, vndè multùm leuata eſt. Sed quartâ die animi defectibus, languoribus afficiebatur, & vt ſe vapores ad cor aſcendentes percipere aſſereret. Aperta eſt vena alterius malleoli ſine fructu. Quintâ die exhibita eſt potio ſequens, hyſtericis conuenientiſſima.

℞. Moſchi, & ſang. draconis ana gr. xiij. aquæ naphæ ℥ iiij. fiat potio.

Hoc remedio maximè leuata eſt, & totâ die meliùs habuit. At ſextâ die redeunt ſymptomata, quibus etiam ſeptimâ die plurimùm vexata eſt. Octauâ ſumpſit pilularum fœtidarum ʒ j. quibus optimè purgata eſt, & ita benè habuit, vt nullis aliis remediis opus fuerit.

***

Observatio LXVI.

Dyſenteria.

Filiolus Dn. Dorthes bimulus dyſenteriâ contumaci laborabat, poſt multa alia remedia fruſtrà vſurpata, exhibui extracti corallorum ℈ ß. cum aqua plantag. & eadem die fluxus cohibitus eſt.

Observatio LXVII.

Colicus dolor.

Qvidam Aulicus, dum Rex Monſpelij eſſet die 2. Octobris anni 1632. incidit in colicum dolorem grauiſſimum, ad cuius ſublationem, primò iniectus eſt clyſter emolliens & purgans, poſteà carminans & euacuans cum terebinthina, à quo leuatus eſt, ſed breui dolor rediit. Tandem in decocto carminante diſſolui iubeo aquæ benedictæ ℥ iiij. diapheníci ℥ j. à quo quater deiecit pituitoſa multa, & omninò liberatus eſt.

Eodem clyſtere Dn. Verchand ciuis Monpelienſis propè diuum Firminum ante duos menſes, à ſimili dolore liberatus fuerat.

Observatio LXVIII.

Hepatis durities cum cachexia.

Domina de la Fauetie poſt morbum ſupra deſcriptum obſ. 63. laborabat cachexia cum duritie hepatis palpabili, ſequentibus pilulis vſa per 20. dies perfectè reſtituta eſt.

℞. Chalybis præp. cum ſulph. ℥ ß. aloës optimæ, ſennæ mundat. agaric. troſc. & rhab. elect. ana ʒ j. pulu. electar. diarrhod. abbat. ʒ ß. croci ℈ ß. cum ſyrupo roſat. ſolut. fiat maſſa pilular. de qua capiat ʒ j. ſingulis diebus manè leuiter deambulando, & poſt tres horas capiat iuſculum in quo folia & rad. petroſell. bullierint.

Quia hæ pilulæ non purgabant, bis aut ter additâ ſunt vni doſi diagrid. gr. iiij.

Observatio LXIX.

Affectio hyſtericæ æmula.

Vxor Dn. Salgues mercatoris Monſpelienſis per multos dies conflictata eſt dolore circa regionem hepatis grauiter infeſtante, cum leui lypothimia & fauciū conſtrictione quadam, atque vomitibus pituitoſis: per interualla recurrebat dolor & interdùm ad alias abdominis partes exporrigebatur. Tanta interdùm animi defectio eam corripiebat, vt breui moritura videretur. Cum affectio hyſterica putaretur, remedia ipſi congrua vſurpabantur, à quibus aliquando leuabatur, ſed omnia ſymptomata poſtmodùm recurrebant. Tandem balneis, fotibus, & clyſteribus vſa, per aluum excreuit materiam quandam pituitoſam, compactam, & latam, faſciæ inſtar, palmi magnitudine, poſteà verò per aliquot ſedes materiam mucoſam, ac poſtmodùm omninò ſanata eſt.

Observatio LXX.

Hydrops.

Ivuenis quidam 25. annos natus, coquus Dn. Marchionis de Varenes, poſt febrem continuam, & intermittentem incidit in hydropem tympanitem, cum non exigua aquarum copia coniunctum; poſt multa

multa remedia & purgationes frequentes, quarum beneficio multam ſeri & flatuum copiam emittebat,& venter imminuebatur, atque iterùm ſpatio 24. horarum in priſtinam amplitudinem redibat, tandem ſequentibus duobus remediis per 15. dies vſurpatis,conualuit.

℞ Rad. eryngij, rubiæ tinctorum, apij, & petroſel. cortic. rad. capparum mediani fraxini, & tamariſci ana ℥ j. rad. azari ℥ ß. fol. agrim. ceterac. capill. ven. chamædr. hyperic. abſinth. & centaur. min. ana m. j. ſem. dauci & petroſel. maced. ana ℥ ß, coquantur ad quart. v. in duabus partibus aquæ, & vna vini albi ſub finem additi, in colatura diſſolue ſyrupi de cichorio compoſ. ℥ iiij, fiat apozema pro iiij. doſibus matutinis, addendo vnicuique doſi ſpiritus diuretici ℥ ß. ſpiritus vitrioli ℈ j.

Poſt tertiam vel quartam doſim apozematis, purgabatur cum mercurij vitæ gr. vj. ſcammonij gr. x. quibus vomitus non prouocabatur.

Alterum remedium erat cataplaſma ex rad. cucum. agreſt. cum puluere cumini paratum, cuius deſcriptio habetur in praxi medica noſtra, cap.de hydrope.

OBSERVATIO LXXI.

Variolæ cum dyſenteria.

PVer quinque annorum, filius Magiſtri Limouſini piſtoris, variolis prehenſus tertio die alui fluxu cruento corripitur, cum frequenti egerendi conatu; pituitoſa, & mucoſo excernebat, cum magnâ ſanguinis copia. Exanthemata erant parua, alba, & depreſſa. Ad eum vocatus, ſequentia, præſcribo.

℞ Roſar. rubr. p.j. ſantali rubr. ℥ ß. liquiritiæ raſæ & paſſularum integr. ana ℥ j, coquantur in iuſculo capitis verucecis, in colaturæ quart. tribus diſſolue confect. de hyacith. ʒ ij. conſeruæ roſar. per ſetaceum traiectæ ℥ ß. vitell. oui nu. j. fiat clyſter frequenter iniiciendus.

℞ Aquar. ſcabioſ. & card. bened. ana ℥ j. ß ſyrupi de roſis ſiccis ℥ j. corall. præp. & margaritar.præp.ana ℈ ß. lapid. bezoard. gr. iij. confect. de hyacinth. ʒ ß. fiat iulep. qui detur bis in die.

℞ Olei ſcorpionum Matthioli ℥ ß.illinantur inguina, & axillæ calidè frequenter.

Bis iniecto clyſtere, & bis ſumpto iulepo ceſſauit prorsùs alui fluxus, & exanthemata validiùs erumpere cœperunt, ac poſtmodùm morbo placidè defunctus eſt ad perfectam ſanationem,vt noſtro ampliùs auxilio non indiguerit.

Quamuis vulgaria ſint remedia propoſita; hic tamen caſus obſeruationem meruit, propter euentum non vulgarem; ex omnibus enim pueris variolis laborantibus, quos mihi tota vita videre contigit, hic vnicus fuit, qui ex alui fluxu ſanguineo euaſerit; ſed in cæteris certum mortis præſagium fuit, magnâ præſertim ſanguinis copiâ effluente.

OBSERVATIO LXXII.

Pleuritis maligna.

VXor D. Argelies Frontinianenſis circa finem menſis Martij anni 1633. laborabat pleuritide dextrâ, eâque grauiſſimâ. Die ſeptima circa finem & initium octauæ, ſubitò correpta eſt palpitatione cordis adeò graui, vt medicus illius ordinarius extremos eſſe naturæ conatus arbitraretur, eamque breui morituram palàm pronunciauerit. Nos verò à putrida aliqua materia euaporante, in ventre inferiori contenta huiuſmodi palpitationem procedere cenſuimus. Euentus rem indicauit, nam poſt duas horas, ægra bis aluo eiecit valdè fœtida, & ab huiuſmodi palpitatione liberata eſt. Periculi ſuſpicionem afferebat, quod affectus intra ſeptem dies nullis remediis, nedum frequenti venæ ſectione imminutus fuerat. Licet autem ſymptomata imminuta apparerent, die vndecimâ parotis apparuit, quæ poſtero die delituit, & 13. mortua eſt. Vnde apparuit pleuritidem fuiſſe malignam, vel potiùs febrem malignam, pleuritide comitatam.

OBSERVATIO LXXIII.

Pleuritis ſpuria.

CIrca idem tempus ancilla D. Germain ciuis Monſpelienſis laborauit dolore lateris pungitiuo, cum tuſſi, & ſputis albis, quæ tamen bis aut ter cruenta apparuerunt, meliùs decumbebat in latus dolens, quod erat dextrum. Erat autem febris expers, quod ſignificabat, non eſſe veram pleuritidem, cum inflammatio talis non poſſit eſſe ſine febre acuta. Septimo die morbi, cum dolor nunquam intermiſiſſet, ſanguinis ſputum apparuit copioſum per aliquot horas, cui ſucceſſit fluxus menſium; cui integra morbi ſolutio ſucceſſit. Cauſam huius affectus cenſui ſeroſum quendam humorem acrem in latus per venas tranſlatum,qui dolorem efficiebat ſine inflammatione. Qui ſeroſus humor exagitatus die ſeptimo aperuit quaſdam venulas, vnde contigit ſanguinis ſputum. At vincente natura, & ſeroſam illam materiam amandante ad venas vteri, facta fuit morbi ſolutio.

OBSERVATIO LXXIV.

Paralyſis & conuulſio,affectio hypochondriaca

DN. Fouquetus Medicus Frotinianenſis paſſus eſt autumno prægreſſo febrem tertianam duplicem valdè diuturnam, quæ ad hyemis initium perdurauit anni 1633.Is erat temperamento melancholico donatus, annum agens quadrageſimum, vſus eſt tempore Quadrageſimæ prauis eduliis, præterea animi pathematis admodùm grauibus affectus eſt. Poſt feſtum Paſchatis laborare cœpit catarrho in omoplatam ſiniſtram decumbente, vbi dolor excitabatur;poſt aliquot dies incidit in motus & ſenſus imminutionem dolorificam ferè omnium partium, præcipuè verò in tibiis atque femoribus; prætereà tenſiones dolorificæ per interualla contingebant in iiſdem partibus vt digiti pedum contraherentur, & muſculi iuxta inguina cordarum inſtar tenſa apparerent. In partibus ſuperioribus,brachiis præſertim motus erat liberior. At in omnibus partibus ſenſus obtuſus, vt in naſo, & facie ſe parùm ſentire affirmaret. Per os excernebat humorem tenuem, quem ipſe æger dicebat ſaporem acrem & acerbum præ ſe ferre, inſtar vitrioli, ſingulis diebus febris exacerbabatur, & in exacerbatione tenſiones maſculorum, fluxio & alia ſymptomata intendebantur, nec non pectus admodùm coarctabatur, vt ſuffocari videretur. In morbi principio bis phlebotomia vſurpata, & toties purgato corpore ad thermas Balerucanas ſe contulit; vbi quater merſus eſt in balneum per quatriduum, & caput lauit ſine vllo fructu. Regreſſus à thermis vſus eſt noſtro conſilio. Iudicauimus autem hunc affectum procedere ab humore ſeroſo à cerebro in ſpinam medullarem,& totum genus neruoſum confluente: illius autem ſeroſi humoris collectionem fieri priùs in hypochondriis, præſertim venis mezaraicis in quibus continetur humoris melancholici copia, ex cauſis prægreſſis. Itaut hunc affectum ad hypochondriacam affectionem referendum eſſe cenſuerimus, cuius ſymptomata eſſent illa paralyſis, & conuulſio imperfecta, à ſeroſo humore in dictas partes effuſo progenita. Quod indicabat, tum ægrotantis conſtitutio melancholica, tum copioſus eiuſdem humoris

humoris effluxus per os, tum febris, quâ propemodum aſſiduè tenebatur, & ingraueſcente febre,omnia ſymptomata intendebantur; cum tamen paralyſis à pituitâ oriundæ febris ſoleat eſſe remedium. Talia autem ſymptomata ex humore melancholicò contingere refert Sennertus agens de affectu hypochondriaco, & de ſcorbuto. Non eſt hæc paralyſis propriè dicta,quæ fit affecto neruorum principio, ſed abuſiuè ſic appellata, quæ non totalis eſt ſenſus, motuſque priuatio,ob denegatum animalis ſpiritus per neruos influxum; ſed potius functionis ſenſitiuæ, & motiuæ deprauatio, quia dolorificus ſenſus adeſt.

Præſcripſimus ipſi apozema ad plures dies, ex aperientibus temperatis, alternis diebus purgans, & alternis tantùm alterans, fotum hypochondriis emollientem, & aperientem; linimentum eiuſdem facultatis, tum venæ ſectionem poſt primam doſim apozematis, præmiſſo clyſtere, & purgante medicamento.Pro potu vtebatur infuſo corticis tamariſci,agrimonij, & pimpinellæ.At cũ ſanguis detractus valdè cacochymus videretur,iterum detractus eſt Ex reliquis remediis nullum percepit ſolatium, ſed morbus in peius ibat.

Die 24. menſis Aprilis, cum iterùm inuiſi, eumque inueni fractis admodum viribus,cum febre aſſiduâ lentâ, quæ tamen tertianæ paroxiſmos habebat. In quibus hypochondria per interualla ex flatibus intumeſcebant, præcipuè verò lien. Aliquando etiam ab iiſdem flatibus ita comprimebatur diaphragma, vt ſe ſuffocari clamitaret; Et hepoto aquæ cyatho, ructus duos, aut tres edebat, ac confeſtim ab illa ſuffocatione liberabatur. Vrinis innatabat aliquid pingue, inſtar telæ aranearum, & ſedimenta earum erant farinacea; quæ quidem vrinæ lethales ſunt ex Hipp. 2.progn.Die intermiſſionis laborabat ptyaliſmo frequenti, & humorem intra cranium & cutem, aut muſculos faciei deferri ſentiebat.

Die 29. Aprilis, eum iterum inuiſi ad extrema redactum, pulſus erat minutulus, ptyaliſmus cohibitus, reſpiratio oppreſſa. At mente conſtabat. Die ſequenti manè obiit.

OBSERVATIO LXXV.

Dolor pleuriticus ex lumbricis.

Circa finem menſis Aprilis, anni 1633. filia Raymundi Michaëlis Frontinianenſis, annos octo nata laborare cœpit tuſſi & febre, quibus ſucceſſit lateris dolor, ita vt pleuritica cenſeretur. Attamen quintâ die morbi tres, aut quatuor lumbricos excreuit per clyſterem, ac diebus ſequentibus quamplures,tum exhibitis medicamentis lumbricos expellentibus, tum purgante medicamento: & ita curata eſt. Vnde patet vapores ex materia putrida (à qua lumbrici generantur) eleuatos, dolores lateris, & tuſſim, aliaque ſymptomata producere, quæ pleuritidem mentiuntur.

OBSERVATIO LXXVI.

Tumor ſtrumoſus.

De ſexta Iunij anni 1633. D. de Gaian ad nos adduxit filiam ſuam 13.annos natam, temperamento ſanguineo præditam, quod ex colore ſubrubro faciei apparebat, & ab vndecimo ætatis anno menſtruas purgationes patiebatur. Cum ab octo menſibus fluxio quædam in partem faciei dextram decubuiſſet, paucis poſtea diebus decidit in ceruicem, ita vt glandula illius loci paululum tumefacta apparuerit. Ab eo tempore tumor ſenſim increuit, ita vt iam oui anſerini magnitudinem ſuperaret. A præſentibus Medico & Chirurgo per duos menſes, multa præſtita fuerunt remedia, purgationes, decocta ſudorifica, cauſticum inio inuſtum tum parti admota remedia, primùm reſoluentia, & emollientia poſteà ſuppurantia & attrahentia validiſſima, quibus nihil profectum eſt, imò contrà tumor antea exiguus incrementum ſuſcepit. Nos verò conſilio inito cum Dn. Delort Vniuerſitatis Decano, & Magiſtro Thierri Haguenot,Chirurgo ſeniori, primùm eam miſimus ad thermas Balerucanas, vt iis vteretur in potu, balneo, & capitis embrochatione. Poſteà verò ſequentia præſcripta ſunt.

Puluis Arthriticus addito zinzibere, ſumendus ſingulis hebdomadis. Venæ ſectio poſt primam doſim pulueris.

Fotus ex ſpongia in aqua calcis expreſſa, & arctè alligata per decem dies: Suffumigium ex lapide pyrite extincto in aceto fortiſſimo bis in die exceptum per infundibulum, cuius tubulum totum tumorem contineat.

Poſt ſuffumigium, emplaſtrum de vigo, quadruplicato mercurio, cuius ſingulis vnciis addatur vitriol romani ℥ j.

Bochetum ſalſæparillæ per longum tempus ſine vino.

Infuſio ad bronchocelem, in pharmacopæa Quercetani deſcripta, tempore pleniluni, vſurpanda.

Aquæ Meynenſes per menſem pro potu, & fotu partis, bis in die, poſteà emplaſtrum prædictum, ex eadem aquâ paretur bochetum.

Victus continuò exſiccans.

Poſt reditum ab aquis Meynenſibus, ſi tumor non fuerit dicuſſus aperiendus erit cauſtico.

Omnibus remediis vſa eſt, exceptis aquis Meynenſibus, quia cum reliqua nihil profeciſſent, imò tumor incrementum ſuſcepiſſet, non fuit ſperanda ſalus ab huiuſmodi aquis, ſed ad apertionem ſtatim veniendum cenſuimus, quæ fuit celebrata die 19. Septembris 1633. cumque admoto cauſtico, ſupra eſcharam facta fuiſſet inciſio ſcapelli miniſterio, illicò erupit aqua tenuis, & limpidiſſima, inſtar aquæ fontanæ, ac tumor ſtatim ſubſedit, ad planitiem parti oppoſitæ Propemodùm æqualem, quod nobis admirationem peperit, & obſeruatione dignum cenſuimus. Similes enim tumores ab aqua productos, præter hydroceles, & hydrocephalos à nemine Authorum deſcriptos exiſtimo.Decem aut duodecim horis ab apertione, correpta eſt febre acuta, & magna fluxio facta eſt in partem, cum inflammatione, tertio die ceſſauit febris, poſt venæ ſectionem bis factam, & purgationem, cataplaſma de mica panis tumori admotum, qui paululùm ſubſedit, & pus quoddam pituitoſum effluebat, decima tertia die ab apertione deciſa antea eſchara exiuit per vlcus, cyſtis integra inſtar ſacci verè membranoſa, & paucis poſteà diebus curata eſt.

OBSERVATIO LXXVII.

Luës venerea.

IVuenis quidam bilioſo, ac melancholico temperamento præditus, luë venerea infectus menſe Iunio anni 1633. aggreſſus eſt diætam ſudorificam, eâque peractâ frictiones ex vnguento mercuriali celebratæ fuerunt. Poſt ſecundam frictionem, cum ptyaliſmus ritè procederet, ſubitò correptus eſt contractione brachiorum, & tibiarum, cum tenſione ingenti abdominis, & ſuffocatione, ſubitòque ptyaliſmus ceſſauit. Frictiones vehementes celebratæ ſunt in partibus contractis aqua imperialis, & cinnamomi exhibitæ, quæ nihil præſtiterunt. Poſteà aquam noſtram theriacalem ex ſpiritu vini conflatam exhibuimus, à qua plurimùm leuatus eſt, & iniecto clyſtere acri paroxiſmus deſiit. Poſt biduum, cum parùm ſpueret, admota fuerunt emplaſtra mercurialia tibiis, femoribus, & brachiis,

brachiis, quæ intra 24. horas ſputum ſatis copioſè promouerunt. At æger in prædictum paroxiſmum incidit, cum verò frictiones celebratæ fuiſſent, & prædicta aqua exhibita, tum clyſter iniectus qui non poterat eiici, ſuppoſitoriis nullomodo leuabatur,ſed omninò ſuffocari videbatur. Nos alium clyſterem acriorem ex diaphænici & hieræ ana ℥ ij. inijci curauimus, quem ſecuta eſt copioſa euacuatio, & æger à proxyſmo liberatus eſt. Sequenti die, præcedente ptyaliſmo, iterùm in eundem paroxyſmum incidit, cæteris multò grauiorem, nam nec aquâ theriacali, nec clyſteribus iteratis, quibus etiam multùm deiecerat, potuit ſedari. Tandem cum ab initio cenſuiſſem hæc ſymptomata ex eo prouenire, quod excrementorum colluuies ſuperiora petens, in ventriculo colligeretur, & non poſſet per os expurgari ob ſui craſſitiem, vel facultatis expultricis imbecillitatem, & magna copia cumulata, ac malignitate prædita, ventriculi orificium vellicaret, vnde ortæ conuulſiones per conſenſum generis neruoſi. Tum etiam ex prædicta materia à colore exagitata multi vapores eleuarentur, qui ventriculum diſtendentes, diaphragma comprimerent, vnde ſuffocatio, & tentio abdominis ſequebatur. Ventriculum eſſe vacuandum iudicauimus prompto, & potenti remedio. Atque in hunc finem exhibuimus ſalis vitrioli ʒj. in aqua diſſolutam, qua intra horæ quadrantem humoris pituitoſi, viſcidi, & craſſi, cum melancholico permixti circiter ℔ ij. reiecit, & ſtatim à paroxyſmo liberatus eſt; Poſteà continuauit ptyaliſmus per multos dies ſine alio ſymptomate, ſicque integrè liberatus eſt.

Observatio LXXVIII.

Luës venerea.

A Me curata eſt in pluribus decocto ex ſudorificis, & purgâtibus per xx.dies vſurpato.Si hęc nō ſufficerent, ad frictiones ex vnguento mercuriali veniebam. Multi in media hyeme, hoc ſolo decocto curati ſunt;quibus diæta ſudorifica adminiſtrari non poterat, propter aëris inclementiam.

Observatio LXXIX.

Pleuritis in Epyema degenerans.

Filius Dn. de Caluieres apud Nemauſenſes litium capitalium Iudicis, 20. annos natus incidit Monſpelij circa medium menſis Maij, anni 1633. in pleuritidem ſiniſtram, quâ ita detinebatur, vt in neutrum latus poſſet decumbere, ſed tantùm ſupinus iaceret. Huic multa remedia fuere præſcripta in conſilio trium Medicorum, & decies, aut vltra, phlebotomia celebrata: attamen affectus diù perſeuerauit, quamuis dolor lateris aliquando ceſſare videretur, & æger in vtrũque latus ſeſe conuerteret. At febris permanebat, & dolor lateris redibat. Producta fuit febris vſque ad diem trigeſimam quintam, quâ latus aliquantulùm intumeſcere viſum eſt, & ad tactum dolebat, nonnullo rubore ſuffuſum. Iudicatum fuit pleuritidem in empyema conuerti & admota fuere cataplaſmata ſuppurantia, quibus latus paulò magis intumuit ſexto aut ſeptimo abhinc die, cum apertio lateris nimiùm procraſtinata fuiſſet, quæ apparente lateris tumore, ſtatim fieri debuerat, ruptus fuit abſceſſus ad interiora. Attamen æger pus facilè excreuit tuſſiendo quod laudabile apparuit, & minimè fœtidum magnâ copiâ ſingulis diebus excernebatur,primò purum, poſteà multa pituita permixtum. Poſt ruptum abceſſum, in vtrumque latus facilè conuertebatur, febre perſeuerante, cum antea non poſſet conuerti in latus ſanum, quia pondus inſigne ſentiebat in latere dolente, quod ſignum notatur ab Hipp. in prognoſticis. Octiduo elapſo à ruptionis die purulenta excretio deſiit, & ſolam pituitam reiiciebat. Tum pondus in eodem latere iterùm ſentire cœpit, vt ad latus ſanum conuerti non poſſet, nec non eleuatio in parte lateris externa iterùm apparuit. Nouam collectionem in latere factam eſſe cenſui, & prompta apertione indigere, iterùm profuſa materia in thoracem,pulmoni laborem nouum efficeret, vnde phtiſeos periculum immineret. Cum tamen alij Medici duo,cum duobus Chirurgis ſententiæ meæ aſſentiri noluiſſent, & mater illius diſceſſum vrgeret, Nemauſum tranſlatus eſt, vbi tandem empyema apertum eſt, cauſtico lateri admoto, & pus diutiſſimè ab vlcere manauit, ac tandem æger integrè curatus eſt.

Observatio LXXX.

Lochia ſuppreſſa.

MVlier quædam plebeia grauida octimeſtris correpta eſt febre continuâ. die 5. Iulij, anni 1633. Tertiâ die febris, aborſum paſſa eſt, & à partu lochia omninò ſuppreſſa ſunt, maculæ purpureæ in toto corpore apparebant, præcipuè circa ceruicem;febris erat intenſa. Præſcribo ſectionem venæ malleoli, & iulepos ex aperientibus frigidis compoſitos,frictiones partium inferiorum, fotus & linimentum relaxans pubi, & perinæo: Ex his nullus fructus apparuit, imò ſub finem ſecundi ab aborſu diei, febris admodùm exacerbata eſt, vt delirium pareret, & facies valdè immutata eſſet, vnde in ſummo vitæ diſcrimine ægram verſari nemo non videbat. Tunc venam brachij aperiri iubeo, & ſanguinem mitti ad ℥ x. qui fuit valdè corruptus, erat circiter hora quinta veſpertina, iubeoque vt venæ ſectio iteraretur poſt horas quatuor, ſcilicet circa horam nonam; præſcribo iulepos valdè refrigerantes ex decocto lactucæ, portulacæ, acetoſæ, cum ſale prunellæ, clyſterē pariter refrigerantem, & emollientem, quibus remediis ita adiuta fuit, vt ſequenti die febris valdè exigua apparuerit, lochia fluere incœperint, & paucis diebus ſine aliis remediis omninò conualuerit.

Observatio LXXXI.

Vrinæ ſuppreſſio à caruncula virgæ.

LIctor quidam Senatus Diuionēſis, cum eſſet Monſpelij negotiorum causâ, die ſeptima Iulij, anni 1633. incidit in vrinæ ſuppreſſionem ex caruncula virgæ tumefacta à coitu immodico,Chirurgus quem primùm vocauit, catetherem immittens, magnam ſanguis profuſionem excitauit, vulnerata parte, & nihil vrinæ excreuit. Æger grauiſſimis doloribus, & mingendi conatibus premebatur. Vocatus ego præſcribo phlebotomiam ad ℥ xij. quia erat ſanguineo temperamento præditus, clyſterem emollientem, & refrigerantem, ſemicupium ſubtepidum, iniectionem refrigerantem, & inunctionem renum, pubis, & perinæi etiam refrigerantem; erat hora nona veſpertina, tum iubeo, vt circa mediam noctem iteretur venæ ſectio, quæ omnia præſtita fuerunt.Manè erat in eodem ſtatu, ſummos meiendi conatus patiebatur, & nihil emittebat, niſi guttulas iij. vel iv. vrinæ in ſingulis conatibus. Iterùm vocatus præſcribo vomitorium ex ſalis vitrioli ʒ j. cuius ope bis euomuit pituitoſa multa; At in ſecundo vomitu, vrinæ ℥ j. vel ij. emiſit,& ſubleuatum ſe dixit, quod hactenùs non contigerat; inde per interualla vrinam paulò copioſiorem excernebat, ita vt intra quatuor, vel quinque horas veſica omninò depleta fuerit.Supererat partis affectæ inflammatio quædam,

dam, quæ emulſionibus cum ſale prunellæ, iniectionibus, clyſteribus, ſemicupio & inunctionibus curata eſt.

OBSERVATIO LXXXII.

Difficultas ſpirandi.

Filius D. Hugonis mercatoris Monſpelienſis, quinque annos natus, cum malè educatus fuiſſet à nutricibus, inter varia ſymptomata hoc præcipuè pati ſolebat, vt cum curreret, aut vehementiùs moueretur, ſpirandi difficultate laboraret. Tandem die tertia Iulij, cum ab exercitio multùm incaluiſſet, incidit in tuſſim cum difficultate ſpirandi, & febricula, cum alui fluxu mediocri, in quo flaua, pituitoſa, & aliquandò ſubuiridia apparebant. Hæc tamen ſymptomata adeò leuia erant, vt de vocando Medico parentes non cogitauerint; ſed à pharmacopæo admotum fuerat veſicans poſteriori ceruici. Die quintâ morbi vocatus ego eadem inuenio ſymptomata, ex quibus fluxionem coniiciens in pulmonem, cum metu peripneumoniæ, phlebotomiam præſcribo, quæ non fuit celebrata, ex eo quod chirurgus venam attingere nequiuerit; ſed cucurbitulæ ſcarificatæ ſtatim fuerunt admotæ, & iulepus pectoralis refrigerans fuit exhibitus. Hæc circa meridiem fiebant. At hora tertia veſpertina ſubitò æger correptus eſt lypothimia, à qua breui excitatus eſt; poſtmodùm verò pulſus apparuit paruus, languidus, frequens, & pulſibus morientium ſimilis, venter admodùm tenſus & dolens, reſpirandi aderat ſumma difficultas, & ſitis inexplebilis. Multa in hoc præcipiti caſu vſurpata fuere remedia, vocato conſilio, quæ nihil profuerunt; ſed æger continuò in peius ruens media nocte interiit. Aperto cadauere, partes naturales benè conſtitutæ apparuerunt, niſi quod cyſtis fellea grandior, & humore nigricante referta erat. Sed pulmonis pars ſiniſtradi aphragmati hærebat ita firmiter, vt ſeparari non potuerit, vnde difficultatem ſpirandi ex parte prouenire cenſuimus. Siniſtra verò cordis auricula ſolitò amplior, referta erat materia craſſâ & compacta, omninò alba, laridum coctum referente, quàm ſubitaneæ mortis cauſam fuiſſe cenſuimus, cordis ventriculum ſiniſtrum ſuffocando, & illius ventilationem impediendo.

OBSERVATIO LXXXIII.

Hemoptoë.

Die decima tertia Auguſti anni 1633. Dn. Duprat in curia præſidiali Monſpelienſi conſiliarius, circa noctem incidit in ſputum ſanguinis ſpumoſi, cum tuſſi, & magnam illius quantitatem excreuit tota nocte.

Die 14. manè vocatus, venæ ſectionem præſcribo ad ℥ viij. deinde iulepum ex aqua plantag. ſyrup. de roſ. ſiccis & ſale prunellæ, poſteà iniectus fuit clyſter, cucurbitula admota regioni hepatis, looch incraſſans, & aſtringens vſurpatum. Hora decima, iterata fuit venæ ſectio ad ℥vj. ſyrupus ex ſucco portulacæ etiam præſcriptus. Poſt meridiem rediit ſanguinis ſputum magna copia, ſcilicet ad ℔j. iteratus fuit iulepus, oxycratum admotum teſtibus, epithema refrigerans hepati, linimentum refrigerans eidem parti, & lumborum regioni, cucurbitula hypochōdriis frequenter iterata; & circa veſperam ſanguis denuò miſſus ex altero brachio ad ℥ vij. præſcripti iulepi ex infuſione millefolij. r ad tormentillæ, & conſeruæ roſar. in praxi medica noſtra deſcripti cap. de hæmoptoë, qui magnæ ſunt efficaciæ. Pro potu vtebatur conſerua roſarum, cum decocto hordei & liquiritiæ, ad noctem præſcriptus eſt ſyrupus ſequens.

℞. Syrupi de roſ. ſiccis, de ſucco portulacæ, & papaueris albi ana ℥j. miſce capiat cochlear vnum ſingulis duabus horis, ita vt intra noctem tres illæ vnciæ abſumantur, mirum in modum profuit hic ſyrupus, & ſequenti die, quæ erat 15. fuit iteratus, vt per longiora interualla ſumeret cochlear vnum; eadem die manè aperta fuit vena poplitis, & ſatis bona quantitas ſanguinis educta eſt, tum reliqua remedia fuere continuata, aliaque addita, vt opiata aſtringens, & conglutinans, & clyſter denuò iniectus. Toto illo tempore ſanguinem non excreuit affatim, & ſputa quæ per longiſſima interualla extuſſiebat, erant ſanguinea. Attamen difficultate ſpirandi laborabat, cum vocis raucedine. Sequentibus verò diebus nihil ampliùs ſanguinis excreuit, & omninò conualuit.

OBSERVATIO LXXXIV.

Gangræna.

Vir quidam è plebe, febre continua laborans, ab imperito chirurgo vena aperta incidit in tumorem illius brachij, cum inflammatione, quæ tandem in grangrænam deſiit, ita vt totum brachium liueſcens appareret. At in duobus locis color magis immutatus erat, in iiſque ſcarificationes non ſentiebat. Igitur poſt multas ſcarificationes admouebantur remedia ordinaria, quæ parùm proficiebant imò brachium in deterius vergebat. Ego tandē vocatus, locos ſcarificatos humectari iubeo ſpiritu ſulphuris, quo caro mortificata, exuſta eſt, ac veluti cauterizata. Poſteà foueri iubeo totum brachium calidè ſpiritu vini; in quo pulueres aloës & myrrhæ infundebantur; poſteà inſpergebatur toti brachio pulueres prædicti ex aloë & mirrha, magna quantitate, ac deinde ſupra pulueres admouebātur lintea ſpiritu vini madefacta, quo remedio per aliquot horas vſurpato, brachium miraculi inſtar natiuum colorē recepit, tumore imminuto; & gangræna fuit cohibita, ita vt ſequenti die loca mortificata & exuſta, à viua carne ſeparari cœperint, quibus admotum fuit digeſtiuum ex vitellis ouorum, therebinthina, & melle, ac poſt integram ſeparationem, epuloticis curatio abſoluta eſt.

OBSERVATIO LXXXV.

Dolor Nephriticus.

Die decima menſis Octobris anni 1633. Coquus Dn. de Miron Regij Præfecti in Occitanica prouincia, laboraus à multis diebus dolore nephritico, qui vulgaribus remediis nō ceſſerat, ſumpſit bolum ex diaprun. ſolut. ℥ß. panaceæ ℈ j. quo quater blandè deiecit, eodemque tempore craſſas vrinas minxit, & à dolore liberatus eſt. Dum medicamentum operabatur, ſentiebat materias ſibi á renibus auelli, & ſine dolore.

OBSERVATIO LXXXVI.

Colicus Dolor.

In principio menſis Nouembris anni 1633. Domina de Varanda doloribus colicis acerbiſſimis conflictabatur, & poſt duos clyſteres fruſtrà iniectos ſumpſit inteſtini lupi puluerati ʒ j. cum vino, quod ipſi menſe prægreſſo exhibitum fuerat pro eodem dolore, vt ex obſ. 59. huius centuriæ conſtat, & ſtatim dolor euanuit. Poſt decem aut duodecim dies, licet per apozemata purgata fuiſſet, dolor rediit acerbior quàm anteà; ac licet in clyſtere philonij ʒ ij. diſſolutæ fuiſſēnt, dolor non quieuit, prædictus puluis iterùm fuit exhibitus, & dolor imminutus eſt, ac poſt trium horarum ſpatium omninò ferè ſublatus. Sed poſtridie rediit acerbior

quàm anteà. Exhibita fuerunt laudani, gr. v. & dolor omninò ſublatus eſt, nec ampliùs rediit.

OBSERVATIO LXXXVII.

Vlcus in corde.

DIe 23. Ianuarij, Anni 1634. vocatus ſum ad filiam Dn. N. annos 14. natam, quæ anteà per multos dies laborauerat vomitu pituitoſo ſemel aut bis in die inuadente horis præcipuè matutinis, cum cardialgia per interualla affligente. Item patiebatur dolorem in ſumma ſcapula ſiniſtra, & ſummitate brachij, qua humero committitur. Nocte inſequente, quæ erat quinta à prima inuaſione, correpta eſt alui fluxu, & febre, quæ tota die eam detinuerunt. Sexta ſumpſit rhab. puluerat. ʒj. cum iuſculo, & pluries deiecit, febris perſeuerat, nocte bis tãtùm deiecit, per duas horas dormiuit. Septima, alui fluxus perſeuerat, ſed minùs frequens, vt locum dederit venæ ſectioni, qua miſſus fuit ſanguis ad ℥ iv. Hæc duo peculiariter à febris inuaſione notauimus, quod pulſus ferè ſemper erat intermittens; & cum dolor prædictus in eadem parte fixus permaneret, neque ad thoracem vllomodo pertingeret, ægra tamen non poterat in illud latus, quod erat ſiniſtrum, decumbere, quin ſtatim cardialgia, & tuſſi corriperetur, ita vt perpetuò ſuper latus dextrum decumbere cogeretur. Tuſſis ſicca eam infeſtabat per interualla, flatus emittebat interdùm ſupernè, & infernè. 8. eadem ſymptomata perſeuerant, præcipuè cardialgia per interualla recurrens, & pulſus intermittens inæqualiter, ſomnus paucus, continuabantur remedia cardiaca, ſumpta, & admota, tum vermes enecantia, ac ventriculum roborantia. Vrgente admodùm cardialgia exhibitus eſt ſalis abſinthij ℈ j. cum ſucci limonum cochleari vno, vndè optimè habuit per horas aliquot, ſed ſymptomata redierunt, noctu vrinæ erant craſſæ, & ſatis pallidæ. 9. admotum fuit veſicans ceruici, quo tuſſis ceſſauit; antea dolor humeri imminutus fuerat, & ſuprà latus ſiniſtrum meliùs decumbebat. Eadem die ſumpſit medicamentum ex infuſione ʒj. rhei cum hieræ picræ ʒj. & ſyrup. de cichor. compoſ. ℥ j. quo valdè purgata eſt cum fructu, & alui fluxus perſeuerauit per aliquot dies vnde prorsùs cõualeſcere viſa eſt; cum tamen pulſus continuò intermitteret in 3. 4. vel 5. pulſatione. Poſtquam è lecto ſurrexit intermiſſio pulſus deſiit, manente tamen frequentiâ, & ægra tuſſi premebatur, noctu præcipuè cum difficultate ſpirandi. Quæ ſymptomata per longum tempus perſeuerarunt, ac præter difficultatem ſpirandi aderat per interualla dolor lateris pungens, qui magis vrgebat, cum ægra in latus ſanum decumberet, & contra grauior erat difficultas ſpirandi quando ſupra latus dolens decumbebat, febris perpetuò erat intenſa, quæ omnia magnam ſuſpicionem faciebant abſceſſus in ſiniſtra pulmonis parte latitantis. Tandem die 34. morbi, ſubitò correpta eſt ſanguinis ſputo, quem per tuſſim excreuit ad ℥ viij. circa meridiem, is autem ſanguis erat ſatis craſſus & non ſpumoſus, quem ægra ipſa dicebat à capite deſcendiſſe, ſeque ante illius excluſionem, in faucibus percepiſſe titillationem, tum aliquid ſanguinis mungendo per nares eductum fuerat. Attamen veſpertinis horis, ſanguinis ſputo redeunte, ſatis apparuit eum è pulmone ferri, erat enim totus ſpumoſus, eiuſque quantitas fuit ad ℔j. tum miſſus fuit ſanguis de baſilica ſiniſtra, exhibitus iulepus ex aqua plantag. & papau. rhead. cum ſale prunellæ, & ſirupo de roſis ſiccis. Vtebatur tota nocte ſirupis violaceo, de roſ. ſiccis, & de papauere, ſimul mixtis, quibus tuſſis ſedabatur, excretionis reditus impediebatur, & per interualla dormiebat. Poſtridie manè iterata fuit phlebothomia ex brachio dextro, iteratus iulepus, & multa alia remedia in hæmoptiſi vſitata præſcripta fuere in communi conſilio habito cum D. D. Ranchino Cancellario, & Delort Decano. Sputum ſanguinis rediit ad ℥ viij. circa horam vndecimam ante meridiem, continuabantur remedia, & venæ ſectio malleoli vſurpata. Horâ quartâ veſpertinâ redeunte ſanguinis ſputo copioſo, ſubitò extincta eſt. Diſſecto cadauere inuentus eſt pulmo colore albicante, coſtis vtrinque, & diaphragmati vndique adhærens; tum etiam pericardio vndique adhærebat vt vnum corpus continuum efficeret. Cor verò albicans viſum eſt, & mediâ ferè ſui parte, quæ diaphragma reſpicit, exeſum, atque exulceratum, vt fibræ carnoſæ ſemiputridæ, ſummis digitis auellerentur. Et animaduerſum fuerat fruſtula quædam carnea huiuſmodi fibris ſimillima, cum ſanguine per ſputum reiecta fuiſſe. Ita vt veriſſimum ſit iſtam ægrotantem, cordis ſubſtantiam per ſputum reieciſſe quod eſt valdè mirum. Cum autem in capſulâ cordis nullus humor repertus fuerit, exiſtimandum eſt materiam huiuſmodi abſceſſum, ſeu vlcus efficientem cum ſanguine permixtam fuiſſe, & per tuſſim excretam. Similes quædam hiſtoriæ reperiuntur apud Schenchium in obſeruationibus libri 2. titulo de tumoribus, & apoſtematibus cordis.

OBSERVATIO LXXXVIII.

Hydrops pectoris.

VXor clariſſima Nobiliſſimi viri Dn. de Thomas in ſupremâ Computorum, Subſidiorũ, & ſiſci curiâ Monſpelienſi Conſiliarij Regij, à quinque menſibus laborat fluxione humoris tenuis in pulmonem cecumbente cum tuſſi ſiccâ, difficultate ſpirandi, febre aſſiduâ & lentâ, quæ ſingulis noctibus exacerbabatur, cum leui horrore, eamque conſequuntur ſudores nocturni copioſiſſimi, vt ſingulis noctibus ter, quaterve induſia mutare cogatur. Ab aliquot diebus exacerbationes bis in die redeunt; poſt meridiem & veſperi, in diurna non ſudat, ſed ſemper in ſomno. Tum ab ipſo morbi initio dolor adfuit lateris ſiniſtri in ipſa pectoris regione, cum difficili decubitu in eandem partem; ita vt cum primùm in dictum latus decumbit, tuſſi moleſtiſſimâ, cum difficultate maiori corripiatur. Imò verò interdùm, comprimendo latus ſummis digitis, maxima pulmonis oppreſſio & ſpirandi difficultas orta fuit. His accedit Lienis inflatio, cum aliquâ tenſione coniuncta, quæ reliquis affectibus originem dediſſe cenſetur.

Habito conſilio cum Dn. Ranchino Cancellario, ſtatutum fuit præcipuum affectum in ſiniſtro illo latere reſidere, eumque eſſe collectionem quandam, pectoris partem ſiniſtram opprimentem. Cuius autem materiæ ſit illa collectio, non omninò certò poſſe pronunciari. Hoc nihilominùs aſſeritur, materiam illam eſſe aquoſam, vel purulentam, vtriuſque enim ſigna concurrunt, & conſimilia ab Hipp. recenſentur, dum ſecundo de morbis dicit, hydrope pulmonis affectos, velut ſuppuratos affici, verùm remiſſiùs ac diutiùs. Ad collectionem aquoſam magis inclinant ſententię, quod neque pleuritis, aut peripneumonia, aut hæmoptoë præceſſerint, neque quicquam ſputi purulenti vnquam reiecerit Phtiſica interiit, & apertionem cadaueris ante obitum prohibuit.

OBSERVATIO LXXXIX.

Vrinæ ſuppreſſio.

DN. Raymundus Ratte ſexagenarius, vir plethoricus & calculoſus qui multos calculos innoxiè per interualla cum vrinis excernere ſolebat: circa finem Ianuarij 1635. poſt plures calculos excretos ab immodico exercitio, incidit in omnimodam vrinæ ſuppreſſionem, quæ quidem ſuppreſſio (vt ex ſignis lucu-

lenter apparebat) erat in renibus, non in veſicâ. Iam per triduum integrum nihil lotij emittebat,cũ vocatus ſum in cõſilium,cum duobus Medicis ſenioribus,quorum vnus erat ordinarius, qui per illud triduum varia præſcripſerat diuretica,tum externa, tum interna, clyſteres,ſemicupia,potiones,& ſimilia. Et antequam ipſe vocaretur, purgatus fuerat æger blando cathartico. Ego prior ſententiam ferens, dixi huius affectus cauſam præcipuam,aut ſaltem iam hoc ſymptoma fouentem,eſſe venarum ſuprà renes inſignem plenitudinem, quæ propter diſtenſionem à copiâ ſeri per triduum retinet, non poſſunt ſe ſe contrahere ad expulſionem, quemadmodum videmus veſicam vrinâ nimiâ diſtentam,non poſſe, ſe ſe facilè contrahere, vnde non rarò meiendi difficultas ſolet exoriri. Maximam autem ſeri copiam adeſſe oſtendit, tum corporis plenitudo, tum quod æger multum potare ſoleat, & vrinæ ℔ iij. aut iiij. ſingulis noctibus in ſtatu ſano reddere ſolitus ſit. Ideò cenſui diuretica eſſe omittenda, quæ humores ad vias vrinæ deducendâ,diſtenſionem in iis augent. Sed potiùs inſignes reuulſiones eſſe molliendas per phlebotomiam, & purgationem,& quamprimùm ſanguinem eſſe mittendum magna copia; tum poſt quinque, vel ſex horas potens medicamentum phlegmagogũ;& hydragogum eſſe exhibendum.Eiuſdẽ fuere ſententiæ reliqui Collegæ,& miſſus fuit ſanguis ad ℔ j. ante meridiem, veſperi exhibita fuit ʒ j. pulueris diacarthami detractis ſeminibus, pluries fuit purgatus, & poſt quatuor aut quinque ſedes cœpit mingere, vrinamque reddidit ſubnigram prima vice ad ℥ iiij. paulò poſt valdè rufam maiori copiâ poſtmodùm limpidam. Intra vnum diem, magnam excreuit vrinæ copiam, & liberatus fuit. Similis ferè caſus propoſitus eſt obſ. 1. huius centuriæ.

Observatio XC.

Ventriculi dolor.

Die 25. Ianuarij, anni 135. vocatus fui ad aurifabrum Monſpelienſem qui à tribus menſibus laborabat dolore circa ventriculum acerbiſſimo, & indeſinente, ita vt præ dolore & vigiliis ad ſummam maciem perductus fuerit. Per dictum tempus à Medico ordinario præſcripta fuerit duodecim aut quindecim medicamenta purgantia, eaque blanda, aliaque non pauca remedia tam interna, quàm externa, non omiſſis fomentis,linimentis & ſimilibus. Tandẽ aduocatis in conſilium tribus Medicis,præſcribitur vomitorium ex decocto ſem.raphani,atriplicis,&c. quæ vulgò ad vomitoria præſcribi ſolent,poſt vomitorium aſſumtum nihil vomuit, eóque iterato ventriculus exoneratus eſt, & ſatis copiosè vomuit, ſine vllo doloris leuamine. Poſteà iteratur purgans medicamentum, & diæta ſudorifica præſcribitur.Biduò poſt purgationem ante vſum decocti ſudorifici, à quodam monitus æger me accerſit circa veſperam, & morbi ſui hiſtoriam exponit. Ego verò vt oſtenderem, ſaltem ad tempus dolorem ſedari poſſe, præſcribo pro ea nocte laudani gr. v. quibus dolor protinus ceſſauit, & tota nocte dormiuit, cum tribus illis menſibus longior ſomnus non fuiſſet vnius horæ. Manè ſe curatum prædicabat. Rediit tamen dolor, qui nullis remediis ſedari potuit, niſi laudano aliquoties exhibito, idque ad breue tempus, donec æger maraſmo confectus interiit. Aperto cadauere inuentus eſt ingens ſcyrrhus, totum pancreas, & mezenterij partem occupans; tum etiam pylorum, ac Ieiuni inteſtini principium ambiens; ita vt ductum illum qui eſt à ventriculo ad inteſtina adeò anguſtauerit, vt ferè occluſus eſſet, & ventriculus materia eſculenta,ac potulenta plenus inuentus fuerit. Cum igitur alimentum non poſſet diſtribui, marcore conſumptus eſt. Scyrrhus ille non apparebat tactui, qui ſub ventriculo, & inteſtinis latitabat. Dolorem intenſum efficiebat, quia pylorum, & extremam ventriculi partem pyloro continuam, attingebat.

Observatio XCI.

Lumbrici.

Filius Dn.Gerardi Quæſtoris Franciæ generalis, annos quatuor natus laborare cœpit 25. Ianuarij, anni 1635. febre verminoſa cum vomitu bilis porraceæ, & nauſea continua. Præſcripſi potionem contra vermes vulgarem, cui addita ſunt propter malignitatem (quæ ex humore excreto,& tumefactione quadam totius corporis apparebat) lapidis bezoardici gr. iv. & clyſterem dulcem. Potione aſſumpta emomuit duos lumbricos, & vnum cum clyſtere per aluum egeſſit, noctu iterata eſt potio,& ſequenti die benè habuit,vt aſtantes nulla alia remedia expetiuerint. Poſt biduum incidit in eundem affectum, & multò grauiùs torquebatur cum inquietudine, planctu continuò, etiam per ſomnũ.Statim pręſcripſi potionẽ purgantem ex infuſo rhei, & ſyrupo roſaceo in aqua portulacæ, ex qua ter deiecit materiam nigerrimam, & poſt purgationem omnia ſymptomata permanebant, tum etiam vomitus auctus, ita vt omnia iuſcula, & potulentia reiiceret; vndè factum eſt,vt potio contra vermes prædicta, quæ tãtoperè profuerat ab initio, iam nullius effectus fuerit cum perpetuò reuomeretur. Aduertens itaque, eum non euomuiſſe confectionem de hyacintho cum iuſculo exhibitam,eam bis iterandam iuſſi,additis lapidis bezoardici gr.iv. non ampliùs vomuit, & nocte dormiuit,ac multò meliùs habuit. Vnde colligo,& obſeruatione dignum cenſeo lapidem bezoardicum in affectibus verminoſis, ſummæ eſſe efficaciæ. Potionem purgantem prædictam iterùm aſſumpſit, & alui fluxus criticus eam ſequutus eſt, quo morbus admodùm imminutus eſt; ac tandem iulepis ſpecificis ex decocto ſcordij, & Hypericonis, cum refrigerantibus paratis, omninò ſublatus, iterata poſt iulepos purgatione, ex ſenna,rhab.& ſyrupo roſaceo.

Observatio XCII.

Abſceſſus Abdominis.

Die 16. Februarij, anni 1635. vocatus ſum ad filiam viduæ Ioannis Peire Mercatoris Monſpelienſis, annos 14.natam,quam ante duos annos curaueram ab hydrope incipiente, à quo tempore valetudinariam vitam agebat. Nunc verò à tribus ſeptimanis decumbebat, nullo vocato Medico. Inuenio eam laborantem febre aſſidua, cum alui fluxu moderato, quo pituitoſa, & cruda reiiciebat.Refert præterea ſibi ventrem iterùm intumuiſſe, in eoque per vices dolorem quendam punctorium percipere, tum etiam tibiæ per vices œdematoſæ apparent. De redeunte hydrope ſtatim cogitabam, quod vt exactiùs explorarem,manum ventri admoueo, quem dum aliquãtulùm comprimere intenderem, illa ſtatim obſtitit, de dolore conquerens, qui comprimendo ipſi inferebatur. Ego verò ratus in hydrope dolores huiuſmodi non apparere, ventrem denudari iubeo, admota lucerna, vt rem attentiùs indagarem ventrem igitur inſpicio colore naturali præditum, ſed eleuatum, & tumentem, dum vtraque manu blandè contrecto, inuenio tumoris circumferentiam in ambitu vmbilici, quinque digitorum latitudine,extra quam circumferentiam ægra contactũ indolenter ferebat;in tumore verò etiã leuiter compreſſa, plurimùm dolebat, præcipuè in ſiniſtro latere duobus digitis ab vmbilico, vbi à principio morbi dolorem punctorium per vices percipiebat. Præterea in ipſo tumore fluctuationem quandam

animaduertebam;ex quibus pronūtio abſceſſum latere inter peritonæum,& muſculos abdominis,& iam factá eſſe ſuppurationem;ac ſtatim Chirurgum aduocari iubeo,qui eiuſdem protinùs fuit ſententiæ.Itaque quamprimū aperiendū eſſe abſceſſum ſtatuimus,ne ſi in cauitatem abdominis rumperetur, mortem præcipitē afferret. Admouetur ergo cauſticū ei parti,in qua dolorē pungitiuū ab initio percipiebat, & tribus horis elapſis factâ eſcharâ immittitur ferrum ad latitudinem duorum digitorum,nullum tamen pus effluxit. At non auſus eſt Chirurgus vlteriùs phlebotomū immittere, ne fortè peritonæum confoderetur, ſicque materia ad cauitatē abdominis efflueret; immiſit ergo turundā in foramen,& poſt quinq;horas extractâ turundâ,tantillum puris effluxit,poſtridie manè extracta iterùm turūdâ,magna puris copia emiſſa eſt, pus autem erat praui coloris & odoris.Nihilominùs ægra in peius ruebat,ita vt quinto ab apertione die interierit. Aperto cadauere inuēti ſunt muſculi abdominis in loco tumoris,putredine affecti,circà partem ſiniſtram vmbilicalē, in parte verò dextra hypogaſtrica,inteſtina peritonæo adhærebant,& partes huius loci etiam putrefactæ erant,hepar colore flauiſſimo præditum adhærebat peritonæo vndique,& diaphragmati, & mole ſua mediam thoracis partē replebat, vt ipſi cordi eſſet omnino vicinū; pure & putrilagine omnia erant referta,ac teterrimum odorem ſpirabant ; ſumma præterea macies aderat in toto corpore,quod maraſmo confectum videbatur, idque ob defectum hepatis ſanguinem non generantis.

Non ſolùm autē abſceſſus abdominis ex chronico morbo in corpore malè affecto lethales ſunt,ſed etiam vt plurimùm ij qui febribus ſiue continuis, ſiue intermittentibus ſuccedunt;quos damnauit Hipp.in coacis. Et vidit Dn. Pachecus Medicus Lunelleſis, amicus meus,iuuenem tertiana laborātem, cui ceſſarunt paroxyſmi poſt ſeptimā acceſſionē ; factus tamen abſceſſus circa inguem,& apertus emiſit pus laudabile in principio,ſequētibus verò diebus praua ſucceſſerūt ſymptomata , pus deterius apparuit, & æger interiit vigeſimo die.Quē tamen abſceſſum ab initio lethalem iudicare potuit,quod eo apparente,ſæua ſymptomata etiam apparuerunt. At ſalutares abſceſſus alleuationem ſymptomatum afferre debent. Si contrarium fiat,decubitum materiæ in illam partem ſignificat , non criticam expulſionem.

Observatio XCIII.

Partus Difficilis.

VXor Dn. Baronis Daumelas Quæſtoris Franciæ generalis in partu per triduum laborauit , ita vt tandem vires eſſent admodùm deiectæ , vocatus præſcribo ſequentem potionem.

♃.Dictamni cretici,ariſtolochiæ vtriuſq;& trochiſc. de myrrha ana ℈ß.croci & cinam.ana gr.xij.confect.al. chermes ʒß. aquæ naphæ & artemiſiæ ana ℥iß. miſce fiat potio , qua aſſumpta ſtatim conatus parturitionis excitati ſunt , & paulò poſt gemellos peperit. Idem contigit vxori D. Sartrei primiparæ , quæ eſt filia D. Boſchij Pharmacopæi Monſpelienſis.

Observatio XCIV.

Fluxus menſium immodicus cum hyſtericâ ſuffocatione.

ANcilla Dn.Baronis de Caſtries,menſium fluxum ita copioſum patiebatur , vt intra duas horas ſanguinis ℔ iv.aut v. excreuerit, vndè ſequuta eſt affectio hyſterica ita grauis, vt illa aphona, & quaſi mortua iaceret ; cum tamen aperto haberet oculos , & manu ſe ſtrangulari indicaret. Vocatus ad eam potionem ſequentem præſcribo,tum cohibendo fluxui,tum hiſtericæ affectioni coërcendæ idoneam.

♃. Aquæ naphæ roſar. & plantag.ana ℥j. ſanguinis draconis gr.xij.ſalis prunellæ ʒi , miſce fiat potio , quæ poſt tres horas interiecto iuſculo reiterabatur. Poſt primam exhibitionem omnia ſymptomata remiſſa ſunt , in ſecundà verò omninò ceſſarunt.

Observatio XCV.

Lues venerea in puero.

FIlius Dn. N. duos annos natus , à nutrice infectus fuerat luë venerea , quæ ſeſe prodidit primùm puſtulis latis & rubris in perinæo accruatis , iiſque ſucceſſerunt vlcera in natibus iuxta podicem , mox puſtulæ in facie , ac tandem vlcera in faucibus & labiis. Quibus accedebat corporis conſumptio in dies progrediens. Vocatus ad eum, ſequentia præſcripſi.

♃. Sennæ mundat.ʒiß.rhab.elect.& agarici recenter trochiſcati ana ℈ij. cinam.℈ß.infundantur in aqua cardui bened. in expreſſione diſſolue ſyrupi roſac. ℥i. fiat potio,detur manè,& reiteretur ſemel in ſeptimana.

Diebus intermediis vtebatur ſequenti decocto.

♃ Ligni guaiaci ℥i corticí eiuſdem ℥ß.aquæ fontis ℔ iij. infundantur , & decoquantur , vt artis eſt ad tertias colaturę capiat ℥iiij manè ſine ſudore,propter aëris inclementiam,hyems enim vigebat, tum etiam metuebam nimiam exſiccationem propter corpus tenellum, eaque ratione victum etiam analepticum concedebam. Eodem decocto pro potu vtebatur , ſed diluto æquali aquæ portione.

Cum hæc remedia continuaſſet per 20.dies, omnia ſymptomata diſparuerunt , ægerque in ipſo remediorum vſu refectus, & denuò impinguatus fuit. Eramus autem in media hyeme , curatus omninò videbatur.

Attamen intrà vnum menſem dicta ſymptomata redierunt , ægerque denuò extenuatus eſt.

Nos iterare iuſſimus eadem remedia ; decoctum tamen paulò efficacius efficiendo , coctione facta ad medias, eumque ſtragulis operiebamus,vt ſaltem leuiter ſudaret. Hac cura iterum reſtitutus fuit intrà quindecim dies,quam tamen diutiùs continuaſſemus,metu recidiuæ,niſi rigidiſſima hyems,quæ tunc etiā vigebat, obſtitiſſet. Intermiſſo itaque remediorū vſu per viginti dies,aut circiter, vlcera renouata ſunt. Et cum tunc cœlum eſſet ſatis temperatum in menſe Februario ob Auſtrinā conſtitutionem , curam iterum inſtauramus, ſed efficaciorem.

Exhibemus itaq;primum mercurij dulcis gr viij, cū diagrid. gr. iiij. in iuſculo , quo valdè purgatus eſt per vomitum & ſeceſſum,& quarto quoque die,hoc medicamentum exhibebatur:intermediis verò diebus ſumebat decoctum hoc modo paratum. Supradicta guaiaci & corticis eiuſdem quātitatis ponebatur in alembico cum aquæ ℔iß. infundebatur per diem naturalem, ac poſteà deſtillabatur ad medias , iuncturis alembici , & recipientis probè munitis. Liquor ſuperſtes in alembico colatus miſcebatur cum aqua deſtillata , quæ erat acidula , huius mixtionis dabantur ℥ iij manè calidè, corpus tegendo,& ſudores copioſiores effluebant.Per viginti dies continuata fuit hæc poſtrema curatio , ex qua morbus fuit omninò ſublatus.

Vlceribus natium admouebatur vnguentum ex melle roſaceo,vitellis ouorum , & therebintina. Faucium verò vlcera breui curabantur melle roſaceo,cum ſpiritu vitrioli acido reddito.

Observatio XCVI.

Lochiorum fluxus immodicus.

QVædam mulier poſt aborſum à ſanguinis fluxu immodico ſummam virium deiectionem patiebatur.Illi præſcribo frictiones & ligaturas partium ſuperiorum, cucurbitulas ſub mammis , epithemata , & pullos columbinos, fotus manuum cum vino calente,

in

in quo confectio alchermes diſſolutã ſit, & ſequentem potionem.

℞ Aquarum plantag.naphæ, & roſar. ana ℥j.ſyrupi corallor. ℥ j. ſalis prunellæ ʒ j. ſanguinis draconis ℈ß miſce, fiat potio. Quæ ſtatim fuit exhibita, antequam reliqua remedia fierent, & intra horæ quadrantem dolores ventris, & lumborum quieuerunt, & fluxus imminutus eſt, vt aliis remediis non indiguerit.

Observatio XCVII.

Cancer.

DN. Chapus Toloſas è nobili ſtirpe oriundus, Monſpelij degens anno 1635.circa finem hiemis correptus fuit exiguo tuberculo labrũ ſuperius obſidente, quod in dies incrementum capiens, in tumorem degenerauit, totum ferè labrum occupantem, eumque durum ac liuidum, cum dolore pungitiuo & caloris ſenſu. Statim ab initio, alterius medici præſcripto vſus eſt phlebotomia frequentia cum leuibus purgationibus ex ſenna & caſſia paratis: præmiſſis iulepis refrigerantibus. Cum autem hæc remedia per aliquod tempus continuaſſet, & affectus nihilominus in deterius vergeret, priorem medicum deſerens, curæ meæ ſeſe commiſit, die ſecunda Aprilis anni ſupradicti. Ego verò prædicta ſigna conſiderans, tum etiam quod omnia topica remedia, quæcunque admouerentur, malum exaſperabant, & dolorem pungentem, ac exurentem, intenſiorem efficiebant, Tumorem cancroſum eſſe exiſtimaui, licet autem iſte morbus incurabilis cenſeatur, illius tamen curationem ſuſcepi,edoctus à Galeno, cancrum in principio, & dum adhuc recens eſt, ſanari poſſe, vt habetur 2. ad Glauconem cap.16. vbi de cancro agens ſic loquitur. Hunc morbum per ſui initia ſæpè ſanauimus, ſed vbi in molem inſignem ſatis euectus eſt,nemo ſine manus opere potuit curare; & paulò poſt. Hunc igitur morbum vt diximus, in principio ſanauimus, & hinc præſertim, cum melancholicus humor non admodum craſſus videbatur exiſtere; nam hic purgantibus medicamentis, ex quibus ſanitas ſequitur, promptè ſuccumbit; neque obſcurum eſt huiuſmodi medicamenta debere eſſe euacuandæ atræ bili accommodata. Quod tandiu faciendum eſt, donec ſanitas priſtina parti ſubſequatur, quemadmodum ratio victus,optimos generans humores interim adhibeatur. Et ex eiuſdem Galeni præcepto, quod habetur lib. de atra bile cap. 9.& comment. aph. 47. ſect. 6. hoc morbo affectos fortioribus medicamentis eſſe expurgandos, Ad potentiora remedia confugiendum eſſe cenſui,ex quibus principem locum obtinet radix hellebori nigri, quæ ad humorem melancholicum expurgandum efficaciſſima eſt. Sic igitur curationem aggreſſus ſum.

℞ Rab. bugloſſi & cichor. ana ℥ j. fol. agrim.borrag. ceterac, & veronicæ ana m. ß. coquantur cum pullo gallinaceo, in colatura diſſolue cremoris tartari ʒ j, fiat Iuſculum quod capiat manè per 12.dies.

In quarto quoque iuſculo diſſolue ℥ ij ſyrupi ſequentis.

℞ Succorum recenter expreſſorum, & per reſidentiam depuratorum borraginis, bugloſſi, fumariæ, cichorij ℔iii ſucci veronicæ & pomor. redolent. ana ℔j ſennæ mundat. ℥ vj, epithimi ℥ ij. rhab. electi & agarici recenter trochiſcati ana ℥ i zinzib. & garyophill. ana ʒi, infundantur & decoquantur vt artis eſt,donec colaturæ ſuperſint quart. v. in quibus diſſolue ſacchari albi quart. v. fiat ſyrupus perfectè coctus ad vſum dictum.

Poſtremæ doſi iuſculorum adde extracti hellebori nigri gr. iiii capiat cum regimine.

Hoc medicamentum ſumma cum vehementia ægrotantem expurgauit, non ſolùm per aluum, ſed etiam per vomitum, verùm eadem die tumor valdè imminutus apparuit, ac doloris expers.

Poſt vſum iuſculorum, vſus eſt balneo tepido per triduum,hyrudines hæmorrhoidibus admotæ, cauſticũ vtrique tibiæ inuſtum,ſerum lactis cum epithymo per menſem vſurpatum & balneum iteratum ſingulis ſeptimanis.

Poſt quindecim dies ab aſſumpto extracto hellebori, idem remedium iteratum eſt,eadem doſi,cum diapruni ſolutiui ʒiij. cuius operatio fuit priori ſimilis,& eadem die tumor imminutus apparebat.

Topica omnia tumorem exaſperabant; & dolorem intenſiorem efficiebant excepto vnguento ex ranis viridibus,quod maximè laudatur ab Aquapendẽte,Chalmeræo,& aliis,& in hoc affectu plurimùm præſtitit. Ita vt illius curationem duobus præſertim remediis tribuendam eſſe exiſtimem.extracto ſcilicet hellebori nigri, & vnguento de ranis viridibus,Non parum tamen cõtulit ſyrupus magiſtralis,quo bis in ſeptimana vtebatur.

Intra menſem á curationis principio,tumoris portio ſuppurata eſt,& ſponte apertã cum pure ſatis laudabili. Vlceri & tumori vniuerſo admouebatur continuò vnguentum prædictum, & ſenſim tumor imminutus ac tandem ſenſim reſolutus eſt, & vlcus ad cicatricem perductum.

Vnguenti de ranis viridibus compoſitio talis eſt.

℞ Ranas virides in arboribus, vel aquis puris degentes,in vas fictile vitro illitum, multiſque exguis in fundo foraminibus pertuſum coniicito:earumque ora butyro impleto:vas ne quid exhalet luto diligẽter oblinito, & cooperito, cui alterũ effoſſa terra concluſum ſupponito, ignem in ambitu ad diſtillandum accendito, oleum ſeu liquorem illum ſtillatitium colligito; & cum puluere ranarum miſceto,vt fiat Linimentum.

Observatio XCVIII.

Peripneumonia Pituitoſa.

DN. Gaultier fiſci regij quæſtor generalis, ætatis 60. annorum,laborabat peripneumonia pituitoſa,quæ innoteſcebat,ex tuſſi,difficultate ſpirandi,febre,dolorẽ ſub humero ſiniſtro,& maxillarum rubedine.Cum autem multa pituita refertus videretur,eiuſque ſatis bonã quantitatem euomuiſſet, tum clyſtere iniecto ter aut quater aluus ſoluta eſſet,poſtridie venæ ſectionis,ſemel tantùm celebratæ purgans medicamentum fuit exhibitum ex infuſo rhei,cum manna & ſyrupo roſaceo, quo optimè purgatus eſt quarta die morbi, quæ erat 29.Maij, anni 1635. & poſtridiè à febre, aliiſque ſymptomatis liberatus apparuit. Vnde patet purgationem in peripneumonia interdùm conuenire; quamuis vt plurimùm ante ſeptimum diem vſurpata,perniciofa ſit.

Observatio XCIX.

Phtiſis incipiens.

IN menſe Maio anni 1635. vxor Dn. Thomas curiæ computorum,ſubſidiorum,& fiſci, cõſiliarij phtiſicã interiit,& poſt vnum aut alterum menſem illius ancilla,quæ diu noctuque illi miniſtrabat,in ſimilem affectũ incidere videbatur. Laborabat enim febre lenta, cum tuſſi ſicca,diu noctuque perſeuarante,macie totius corporis, inappetentia & vigiliis. Vocatus ad eam præſcribo venæ ſectionem, & purgationem vniuerſalem ex apozemate,& balnea tepida,cum victus ratione incraſſante,& refrigerante;quæ nihil contulerunt.Tandẽ mecum reputans affectum procedere ex maligna qualitate, impreſſa pulmonibus & cordi per contagium, præſcribo decoctum guaiaci ad 15. dies cũ victu analeptico,ſine ſudore, quo remedio perfectè curata eſt.

Et febris, tuſſis, aliaque ſymptomata omninò deſierunt.

Observatio C.

Variolæ.

Filius D. Boudon receptoris ſtipendiorum curiarum præſidialium Occitaniæ, annos natus nouem, febre laborans, quæ videbatur variolas portendere, meæ curæ committitur in Menſe Iunio anni 1635.

Prima die venam ſecari iuſſi, & ſanguinem extrahi ad ℥ vj, & veſperi eadem quantitate iterari, iulepi præſcribuntur, inunctio ex oleo ſcorpionnm, & reliqua ordinaria; ſecunda & tertia die parum delirabat. Variolæ apparent, minutæ, denſæ, & depreſſæ. Paulatim increſcebant, ſed admodùm ſegniter, ita vt ſexta die facies nullomodo inflata videretur. Variolæ in facie & toto corpore depreſſæ, & in medio concauæ, imò verò nonnullæ in medio erant nigræ. Magis timebant parentes ex eo quod tres alios liberos amiſerant, ex eodem morbo, & variolis omninò conſimilibus. Ego igitur ad efficaciora remedia confugiendum ratus, ſequentem iulepum præſcripſi.

℞ Aquæ card. bened. ℥ iij. aquæ theriacal. ʒ iij. trochiſc. viperin. ℈j. lapid. bezoard. gr. vj. capiat horis veſpertinis.

Cordi applicabantur pulli columbini, ac deindè linimentum ex theriaca, confect. Alcherm. & ol. ſcorp. Matthioli.

In omnibus iuſculis diſſoluebatur bezoard, mineral. ℈ ß. ſequenti die quæ erat ſeptima morbi, ter excreuit per aluum materiam ſatis craſſam, ſed omninò liuidam. Eodem tempore copioſiſſimas excreuit vrinas, & variolarum eruptio ita promota eſt, vt intra vnum diem, facies multum inflata fuerit, & variolæ ab eo tempore ſufficienter increuerint. Continuatum fuit bezoard. mineral. per alterum diem, & poſteà confectio de hyacintho, quæ ab initio vſurpata fuerat. Donec tandem æger à ſæuo illo morbo, protinùs liberatus fuerit.

LAZARI RIVERII CONSILIARII, ET MEDICI REGII,

ET IN MONSPELIENSI VNIVERSITATE MEDICINÆ Profeſſoris, Obſeruationum Medicarum, & curationum inſignium.

CENTVRIA SECVNDA.

Observatio I.

Colicus dolor.

DIe prima Iulij, anni 1635. Sarretus, Salinarum Viſitator generalis, quadragenarius, correptus eſt grauiſſimò dolore colico, qui neque clyſteribus laxantibus, & carminantibus, etiam cum aquâ benedictâ; neque fomentis ac ſemicupiis intra 24. horas vſurpatis, dari potuit. Eoque continuò ſæuiente ſequentes pilulas præſcripſi.

℞. Aloës optimæ ʒj.diagrid. gr.viij. laudani opiat. gr.v.fiant pilulæ ſex deauratæ.

Has pilulas ſumpſit media nocte,manè hora quarta dolor protinùs quieuit, & per diei decurſum purgatus eſt quinquies, ſicque omninò liberatus.

Observatio II.

Variolæ cum alui fluxu.

FIlius Dn.Graſſeti in curiâ Computorum,&c. Conſiliarij, annos quinque natus variolis laborabat cum alui fluxu per totum morbi decurſum perſeuerante. Septimâ die morbi, quæ erat 15. Auguſti anni 1635. multò grauior fuit alui fluxus, febris intenſa, ſitis ingens, variolæ depreſſæ, quarum eleuatio ab alui fluxu impediebatur. Reliquis remediis vſque ad id tempus parùm conferentibus, ſequentem præſcribo iulepum, alui fluxum, & malignitatem reſpicientem.

℞ Rad. pentaphylli & tormentillæ ana ℥ j. fol.ſcabioſæ pimpinellæ ana. m. j. ſcordij p.1. ſantali citrini ʒ ij. coquantur ad 4. iij. pro tribus doſibus bis in die ſumendis.Addendo vnicuique doſi confect.de hyacintho ʒ ß. trochiſcor.viperin.℈ ß.lapid.bezoard.gr.iiij.

Poſt primam exhibitionem alui fluxus imminutus fuit variolæ tumefactæ, & ſitis imminuta.

In aliis pueris quamplurimis eadem potio mirè profuit ad ſedandum alui fluxum,& variolas depreſſas tumefaciendas. Cui addebam aquæ roſarum, & naphæ ana ʒ ß. Etiam citra alui fluxum, in depreſſis variolis mirum in modum contulit; & plerumque ſic componebam.

℞. Rad. pentaphylli. & tormentillæ ana ℥ j. fol. pimpinellæ, & ſcordij ana m.j. ſantali citrini & raſuræ eboris ana ʒ ij.coquantur ad 4.iij.in colaturæ ʒ iij.diſſolue aquæ naphæ & roſar.ana ℥ ß.trochiſcor. viperin. ℈ j. lapid. bezoard. gr.iiij.fiat potio, quæ grandioribus detur vno hauſtu bis in die, lac verò ſugentibus;ex cochleari frequenter.

Observatio III.

Secundina retenta.

CLariſſima vxor Dn.de Graſſet in curiâ Cóputorũ ſubſidiorũ & fiſci,Conſiliarij,in principio menſis Octobris, anni 1635. cum abortum paſſa eſſet ex geſtatione trimeſtri, fœtum optimè efformatum excluſit, retentâ ſecundinâ. Hinc fluxu albo diu laborauit, & quendam oris fœtorem percipiebat, qui poſt aliquot dies deſiit. Fruſtula quædam membranea excluſit, ſed pauca & exigua. Ita vt aſſerentibus mulieribus, illam ſecundinas fruſtulatim eieciſſe, ego contrarium perpetuò cenſuerim. Paulatim ad priſtinam valetudinem rediit, fluxu tamen albo perſeuerante. Attamen poſt duos menſes cum dimidio, immodico menſium fluxu correpta eſt, cum quo ſecundina exſiccata per fruſtula excreta eſt. Quod notatu digniſſimum, ſecundinam tamdiu in vtero, ſine graui noxa retineri poſſe.

OBSERVATIO IV.

Hernia aquoſa in infante.

Filius Dn. D. Aumelas Franciæ Quæſtoris genera-lis,vndecim menſes natus,laborabat herniâ aquo-ſa, dextrum teſtem occupante, cum materiâ contentâ in membrana teſtis propriâ, dartos appellatâ, vt teſtis oui exigui magnitudinem æquare videretur; & hic tumor à natiuitate ferè eũ occupabat, quẽ diu cotone, ſuffitu thuris imbuto, diſcutere tentauerant. Tandem vocatus ſequens præſcribo cataplaſma, in principio menſis Nouembris anni 1635.

♃. Farinæ fabarum ℔ ß. decoquatur cum vino generoſo ad pultis conſiſtentiam, deinde adde oxy-mel. ſimpl. ℥ iij. fiat cataplaſma admouendum manè & ſerò.

Intra octo dies, hoc ſolo remedio tumor omnino diſcuſſus eſt.

OBSERVATIO V.

Lumbrici.

Die 25. Nouembris, anni 1635. Puer quatuor an-nos natus, ex lumbricis ita laborabat, vt graui dolore ventris torqueretur, cum ſummâ virium deie-ctione, ita vt pulſus in carpo non perciperetur,& ocu-li concaui eſſent, ac ſpiritibus orbati, quales in mori-bundis apparere ſolent. A tribus diebus laborabat, quatuor lumbricos mortuos per os excreuerat cum vomitu humoris nigri. Pharmacopæus potiones con-tra vermes exhibuerat, & potionẽ purgantem ex ele-ctuario diacarthami, & rhabarbaro, ſed nullo modo ex ea purgatus fuerat. Præſcribo ipſi potentia ad lum-bricos remedia ordinaria, tum interna, tum externa, quæ nihil profuerunt. Poſterâ die in eodem ſtatu per-ſiſtebat. Iubeo vt exhibeantur calomelanos Turqueti gr. viij. cum ℥. vj. ſcammonij,quo medicamento aluus ſoluta eſt, excreuitque materiam viſcidam, glutino-ſam, putridam, cum duobus lumbricis, ter aluum de-poſuit, & maximè leuatus eſt, ac poſteà intra paucos dies omninò conualuit.

OBSERVATIO VI.

Hæmorrhoidum dolor.

Die 21. Decembris anni 1635. D. Ioannes Cha-ranton ciuis Monſpelienſis, cum ad villam duo-bus milliaribus ab vrbe diſtantem pedes iuiſſet,multis veſtimentis indutus, vehementer incaluit, vnde facta eſt magna humorum commotio,eorumque decubitus ad anum, vnde hæmorrhoides valdè intumuerunt, cum inflammatione, & dolore acerbiſſimo. Totâ die ſequenti valdè excruciatus eſt noctemque inſomnem tranſegit, poſtridiè ad vrbem rediit ſuper equum, ſed pedibus ſubnixus ſuprà ſtapedes, cum magno labore, ita vt tumor indè irritatus fuerit. Vocatus ego poſt meridiem, ſanguinem detrahi iubeo ad ℥ vij. mane aluum deiecerat bis. Circa veſperam iteratur phle-botomia propter doloris vrgentiam, veſperi accepit iulepum cum ſyrupo de papauere, & vſus eſt quater in noctis decurſu ſuffumigio ex ſemperuiuo maiori, cocto in vino albo; dormiuit per interualla, dolor & tumor imminutus eſt, hæmorrhoidéſque relaxatæ, & ſuffumigij, ac linimentorum anodynorum conti-nuatione breui ſanatus eſt.

OBSERVATIO VII.

Fœtus in partu morientes.

Vxor tinctoris Nemoſenſis à coniugij initio ter peperit maturum partum, in nono geſtationis menſe; labores patiebatur conſuetos ante partum, quemadmodum aliæ fœminæ, ſine maiori moleſtiâ,ita vt neque partus admodùm difficilis, aut laborioſus eſſet; neque mulier malè habita, aut aliquo affectu præternaturali laboraret,in ipſis partus doloribus, fœ-tus in vtero mouebatur ſufficienter, attamen ſtatim poſt excluſionem mortuus inueniebatur; idque ter hactenus contigit.Medici poſt ſecundum partum pur-gationes præſcripſerunt, & diætam ſudorificam, mu-tata etiam fuit obſtetrix. Tertius tamen eodem modo interiit.Quæritur cauſa, & medela. Cum nulla cauſa in hiſtoriâ referatur, difficillimum eſt eam coniecturâ aſſequi. Vt tamen ſententiam noſtram proferamus, dicimus hos caſus accidere, vel ob fœtus debilitatem, vel ob conſtrictionem vteri,aut ceruicis eiuſdem, tem-pore partus. Debilitas fœtus ex latente quodam ſe-minis, aut ſanguinis materni vitio contracta, poteſt efficere, vt cum fœtus in partu, maximo conatu exi-tum quærat, in eo exoluatur, & moriatur, quemad-modum partus octimeſtris neceſſariò interire ſolet, propterea quod conatum ediderit ſeptimo menſe, quem ſi repetat octauo, exoluitur & interit. Si igitur quilibet fœtus ex duplici conatu neceſſariò interit; qui debilis eſt,vnico conatu poteſt interire. Alia etiam ratione debilitas illa, mortis cauſa eſſe poteſt, quod ille fœtus excluſus ob dictam debilitatem,aërem,& lu-cem ferre nequeat, ab iiſque perimatur. Ac denique à conſtrictione vteri, vel ceruicis, id pendere poteſt, vterus in partu ſeſe colligit,& conſtringit ad excluſio-nem fœtus, & ſi nimia fuerit illa conſtrictio, ac fœ-tus corpus tenellum vehementer comprimat,eum ſuf-focare poteſt. Idem poteſt contingere ab vteri ceru-ce, ſi dum fœtus ad eam peruenit, ſeſe conſtringat; eâ enim conſtrictione poteſt fœtum opprimere. His ita propoſitis, remedia ad duo erunt dirigenda, imbecil-litatem ſcilicet fœtus corrigendam, & vteri conſtri-ctionem nimiam impediendam,

Ratione prioris, coniuges ante conceptionem de-bent vti victu euchymo & laudabili; vt ſemen purum, & omni labe vacuum generetur. Tum mater toto grauiditatis tempore,eodem victu vti debet,vt ſangui-nem laudabilem fœtui ſuppeditet. Et præterea bis in ſeptimanâ, puluere ſequenti vtetur.

♃. Granorum chermes,raſuræ eboris, corall.præ-parat.& margaritar. ana ʒj maſtiches ʒ ß.manus chri-ſti perlat. ʒ ij. fiat puluis. doſis ʒ j. in ouo ſorbili, aut iuſculo.

Alternis vicibus, loco pulueris, vtatur opiatâ ſe-quenti.

♃. Conſeruæ roſar. ℥ ij. cortic. citri condit. ℥ j. myrabol.condit. & nucis moſchat. condit. ana ℥ ſ.co-ralli præparati,& margaritar. præparat. ana ʒ j. raſuræ eboris ʒ ſ. fiat opiata cum ſyrupo condit. citri, de quâ capiat magnitudinem caſtaneæ,ſemel aut bis in ſepti-mana loco pulueris prædicti.

Si vtrumque tandem faſtidiat, vtatur tabellis ſe-quentibus, guſtui gratiſſimis.

♃. Confect. Alcherm. ʒ iij. ambræ griſ. ℈ j. ſac-chari in aqua naphæ & roſar. diſſoluti ℥ iiij. fiant ta-bellæ, quibus etiam omni horâ vti poterit, per ſuprà dictorum vſum.

Dum ingredietur nonum menſem,ſequentia appli-centur ventri, manè per dimidiæ horæ ſpatium.

♃. Vini generoſi ℔. iij. calefiat, & in eo diſſolue olei nucis moſch. ℥ ſ.pulu.garyophill. & granor.cher-mes ana ʒ iij. miſce, & ſpongia hoc liquore im-

buta

buta vmbilico applicetur calidè bis in ſeptimanâ.

℞. Nucis moſchat.macis,garyophyll.& cinam.ana partes æquales, excipiantur melle calido ad formam linimenti, & extendantur ſuper cruſtam panis aſſatam & vmbilico applicentur manè ſingulis diebus vacuis ab vſu fomenti.

℞. Aquæ naphæ & roſar.ana ℥ iij.aquæ cinam. ℥ j. miſce capiat cochlear j. ſingulis diebus manè per totum noni menſis decurſum.

Tempore partus exhibeatur cum ſingulis iuſculis ʒ ſ. confect.Alchermes,ſecundum deſcriptionem Meſuæi paratæ, ratione doſis ambari, & horâ vnâ poſt iuſculum quoduis, exhibeatur aquæ cinam. cochlear vnum.

Vmbilico applicetur frequenter fruſtum ſemiaſſæ carnis calidum, & puluꝰ.cinam. nucis moſch. & garyophyll.conſperſum.

Ratione conſtrictionis vteri, aut ceruicis illius, ſi mulier non ſit grauida extra hyemem, vtatur frequenter ſemicupio,ex decocto emollientium parato.In grauiditate,à principio noni menſis, ad diem partus, illinatur ceruix vteri, & perinæum oleo ſeminis lini ſine igne extracto. Actum Monſpelij, die 24. Decembris anni 1635.

OBSERVATIO VIII.

Dolores vagi circa thoracem.

D. Raymundus Arnaldus Melgorienſis, quinquagenarius, ſanguineo temperamento præditus, è bello Italico rediens conqueritur de ſæuiſſimis doloribus,eum ſingulis noctibus affligentibus poſt primum ſomnum; incipiúntque iſti dolores in latere ſiniſtro, ſimúlque ad anteriorem thoracis partem, & poſteriorem, tum ad latus ſiniſtrum & ſcapulas extenduntur, tantâ vehementiâ, vt ſubitò expergiſcatur, & in nulla decubitus formâ conſiſtere poſſit; ſed aſſurgere cogatur. Perſeuerant iſti dolores vſque ad matutinum,& tunc temporis quieſcunt. Nec totâ die vllatenus apparent. Iam à duobus menſibus iis vexari cœpit, neque vlla adhuc remedia adhibuit. Alter Medicus, qui pro eo antea ſcripſit exiſtimat hoſce dolores prouenire à catharro tenui in eas partes decumbente horis nocturnis, quo tempore pituitoſus humor commoueri ſolet. Ego verò cenſeo huiuſmodi dolores prouenire à flatibus, qui illis horis tantùm excitantur à calore intenſiori facto ex concentratione ipſius per ſomnum. Materia ex quâ eleuantur flatus huiuſmodi, eſt illuuies prauorum humorum atque crudorum in ventriculo, mezenterio, & præſertim regione hepatis congeſtorum. Hæc autem congeſtio facta eſt in caſtris ob prauam victus rationem. Hinc etiam ventriculi coctio debilitata eſt, vnde fit vt ciborum portio crudior à prauis humoribus etiam infecta, vertatur in flatus,qui quoquouerſum tranſmittuntur. Peractâ verò concoctione, non ampliùs flatus huiuſmodi tranſmittuntur, & ita dolores ceſſant circa matutinum.

Ad curationem huius effectus præſcripſi primùm euacuationem vniuerſalem per apozemata,& phlebotomiam, quibus abſolutis præſcripſi decoctū chinæ, ad 15.dies,quorum vſu affectus ſenſim imminutus eſt & ſine vllo alio remedio, intra menſem omninò ſublatus.

OBSERVATIO IX.

Icterus in grauidâ.

Clariſſimâ vxor Dn.Daumelas, Franciæ Quæſtoris generalis, circa finē ſeptimi grauiditatis menſis occaſione quadam domeſticâ in iram vehementiſſimam concitata eſt; à qua vomitum manè patiebatur cum dolore ſtomachi,& icterica facta eſt. Hic autem icterus duo habebat peculiaria; vnum, quod in lecto color faciei, & totius corporis remiſſiſſimam flauitiem referebat: cum verò ſurgeret, & ſeſe aliquantulum commoueret, intenſiùs multò, & quaſi derepentè flaueſcebat. Alterum eſt,quod aluus non erat aſtricta, vt vulgò fit in ictericis, ſed potiùs liquida & billioſa deiiciebat.Vrina erat rubra,ſed lintea non tingebat. Ego Medicus ordinarius Dn. Ranchinum in conſilium aduoco, vt de phlebotomiâ decerneretur, ex vnâ enim parte cauſa procathartica ſuadere videbatur, omnibus enim morbis ab irâ, venæ ſectio eximiè conuenit propter maximam ſanguinis commotionem, quæ ab eâ excitatur. Præterea euaporationes illæ billioſæ ſubitò ex leui motu inuadentes, ſanguinem valde exagitatum teſtabantur. Neque ab obſtructione meatus cholidochi oriebatur hic affectus (in quo Galenus venæ ſectionem vetat lib. de ſang. miſſ.) quia aluus fuiſſet obſtructa, & alba deieciſſet, ſed potius ab hepate accenſo, & præcalefacto; ex altera verò parte grauiditas iam prouecta phlebotomiam dehortari videbatur, & cum ægra ex morbo in aborſus periculo verſaretur; ſi poſt venæ ſectionem ille contingeret, culpa in eam reiici potuiſſet. His poſtremis de cauſis noluit Ranchinus phlebotomiæ aſſentiri,ſed decretū fuit rhab.in ſubſtantiâ exhibere ad ʒ j. vt bilis illa per aluū ſenſim educeretur, quod factū fuit. Parū præſtitit rhabarbarum, ægráque poſt quinque vel ſex dies aborſum paſſa eſt. Fortè venæ ſectione liberari potuiſſet. Sed noſtratium mulierum nequitia, omnes infauſtos euentus remediis aſcribentium, efficit, vt etiam prudentiores Medici metu calumniæ ab vtiliſſimis interdum abſtineant.

OBSERVATIO X.

Angina.

Die 18. Februar.1636. iuuenis quidam foſſor anginâ laborabat ita vehementi,vt nec loqui, nec deglutire poſſet,reſpiratio tamen integra manebat.Cum ad eum vocatus ſum,iniectus fuerat clyſter, ſtatim verò ſanguinem mitti iubeo ad ℥ x. poſteà admouetur veſicatorium poſteriori ceruici, cucurbitulæ ſcapulis admouentur cum ſcarificatione, & quatuor horis à venæ ſectione exhibentur aquæ benedictæ ℥ ij. quibus purgatus eſt per vomitum,& per aluum,& inde loqui, ac deglutire cœpit, ac paulò poſt integrè curatus eſt.

OBSERVATIO XI.

Symptomata hyſterica, & hypochondriaca.

Die 15. Martij 1636. Clariſſima vxor Dn. de Clauſe, Conſiliarij Regij in Curia Computorum,Subſidiorum, & fiſci Regij, annos nata 55. temperamento pituitoſo, & melancholico prædita, aduersâ à multis annis fruens valetudine,incidit ex mœrore diuturno in varia ſymptomata,quæ eam frequenter,& præſertim nocte infeſtabant. Ea autem erant, dolores totius lateris ſiniſtri,à coſtis ad ilia pertingentes, vt non poſſet ſuprà illud latus decumbere; vomitus pituitoſi, & acidi; capitis dolores; cardialgiæ, & lypothymiæ ita vrgentes, vt ſeſe moribundam putaret; horrores, & tremores totius corporis,quos ſudores excipiebant; pulſus valdè parui, languidi, & debiles; eructationes frequentes à copia flatuum per os erumpentium.Cum primùm ad eam vocatus ſum,præſcribo clyſterem carminantem,& laxantem, potionem ex aquis naphæ,roſarum,& cinam. ſacculos ſtomachicos,& oleum nucis moſchatæ regioni ſtomachi admouendum, quibus valdè ſubleuata eſt, & à prædictis ſymptomatis liberata.

rata. Sed cùm ea frequenter redirent, purgatio vſurpata eſt bis intrà quatuor dies. Redeuntibus autem ſymptomatis exhibui laudani opiatici gr. ij. cum conſerua roſarum in forma boli, hora ſomni, quo intra horam omnia ſymptomata omninò ſublata ſunt, & placidè dormiuit; neque poſteà eadem ſymptomata redierunt ita vehementia; ſed multò leuiora. Poſteà purgata eſt bis in hebdomada pilulis ſpecificis, quibus ad meliùs in dies vergebat. Et ſic tandem integræ ſanitati reſtituta eſt.

OBSERVATIO XII.

Colicus dolor.

VIgeſima ſecunda Martij 1636. Vidua Dn. Dortes ſumma duritie, & tenſione totius abdominis à multis annis laborans, vndè per interualla dolores atrociſſimos, colicorum inſtar patiebatur, eodem dolore corripitur multò atrociori quàm antea circa noctem. Vocatus Pharmacopæus duos clyſteres iniicit ſine vllo fructu, quamuis eorum vi multùm purgata fuiſſet. Vocatus ego manè præſcribo pilulam ex laudani gr. v. conflatam & intra horam dolor penitùs quieuit, nec ampliùs rediit.

Eodem tempore Domina de Varanda, prædictæ mater, dolore colico verò, cui obnoxia eſt corripitur, iniicitur clyſter à Pharmacopæo, eoque nihil operante aduocor, inuenio eam ex doloris grauitate clamantem, & vociferantem; præſcribo clyſterem ex decocti emollientis ℔ j. diaphœnici ℥ j. aquæ benedictæ ℥iij. quo dolore omninò quieuit:& ægra multa pituitoſa,cum multis flatibus excreuit.

Ego ipſe ante vnum menſem ſimili dolore vexatus, neque clyſtere emolliente, carminante, & laxante admodùm leuatus, ſimili clyſtere curatus ſum,ita vt ſtatim eo iniecto dolor omninò quieuerit; quamuis clyſter non niſi poſt duas horas reiectus fuerit.

OBSERVATIO XIII.

Sanguinis mictio.

CLariſſimus Dn. de Serres Conſiliarius Regius,in Curia Computorum, Subſidiorum, & ſiſci Corrector, quinquagenarius, temperamento bilioſo, & melancholico præditus, cum per multos dies grauia quædam animi pathemata, & mœrores paſſus eſſet, indéque noctem aliquam inſomnem tranſegiſſet, vrinas ſanguinolentas reddidit, quæ poſt equitationem immediatè apparuerunt; eodémque tempore vrinæ acrimoniam, ſeu ardorem paſſus eſt. Hinc quoties equitando itineri ſe commiſit, vrinas pariter ſanguinolentas reddidit, & ardorem prædictum inducentes. Imò verò prædictus ardor vrinæ ſæpè ſolet recurrere, etiamſi vrinæ ſanguine infectæ non appareant. Præterea cum vrina, arenulas quaſdam matulæ parietibus adhærentes excernit, quas ipſe à multis annis excernere ſolitus eſt. Quæritur iam à quâ causâ proximâ,& immediatâ hæc ſanguinis mictio dependeat. Cum autem ſanguinis mictus in genere à pluribus cauſis ſoleat exoriri; in præſenti tamen caſu, duæ tantùm in controuerſiam reuocari poſſunt; Calculus nimirùm in renibus contentus, & aſperitate ſua venulas collidens, ex iiſque ſanguinem eliciens; vel humores acres, ſalſi, aut bilioſi, prædictarum venarum oſcula aperientes. Priorem cauſam duo potiſſimùm videntur indicare, nempè arenulæ illæ quas æger à multis annis cum vrinâ ſolet profundere; quaſi latentis calculi ſobolem eſſe poſſe, coniicere quis valeat. Et periodica illa excretio ſanguinis, eo ſolùm tempore contingens, quo æger immodicè exercitio vtitur, equitandóque renes vehementer concutit, vnde alliſio lapidis ad renis ſubſtantiam, illiúſque venulas, colligenda videtur. Verùm hæc duo ſigna minimè ſufficiunt, vt calculum in renibus latitantem demonſtrare valeant. Præcipua enim ſigna, & perpetuò vel aſſidentia, vel præcedentia omninò deficiunt. Quorum præcipuum eſt dolor lumborum, qui præſente calculo abeſſe minimè poteſt, ſed neceſſariò affligit, & per interualla recurrit, iſque vel grauans, ſi calculus renum ſubſtantiæ hæreat; vel pungens ac lancinans, ſi in renis cauitate membranea contineatur. Adde quod clariſſimus æger nunquam tota vita nephriticis doloribus conflictatus fuerit, neque vllum vnquam calculum excreuerit; cum tamen fieri vix poſſit, vt calculoſa diſpoſitio; quæ vt plurimùm natiua, & hæreditaria eſt, ad quinquageſimum annum otiari poſſit, & ea primùm ætate in actum produci, quin prægreſſis temporibus, quædam ſui indicia prodiderit, cum præcipua coniectura mictus ſanguinis à calculo prodeuntis, ab Authoribus vulgò deſumi ſoleat ex eo quod antea laborantes, calculos excreuerint. Adde etiam nullam in ægrotantis parentibus huiuſmodi diſpoſitionem calculoſam fuiſſe obſeruatam, quod non parui eſt hac in re momenti. Omnia denique alia ſigna calculum in rene contentum indicantia, hic protinùs deſiderantur, vt ſtupor cruris è directo poſiti, teſticuli retractio,nauſea & vomitus, alimenta craſſa diù antea vſurpata, & ſimilia.

Duo verò ſigna pro calculo ſtabiliendo propoſita, ita confutantur. Arenulæ calculum intus latentem verè indicantes, in fundo matulæ ſubſident; etſi digitis comprimantur, non facilè comminuuntur.Si verò matulæ parietibus hæreant,& digitis compreſſæ, facilè comminuantur (quales ſunt illæ, quæ à noſtro ægrotante excernuntur) calculi indicia nunquam eſſe poſſunt. Neque enim illæ in renibus aut veſica generantur, ſed in venis, ac hepate, ex humorum aduſtione, quorum particulæ craſſiores & tartareæ, arenularum formam æmulantur, & cum ſero in venis contento ſeparantur, ac in renes & veſicam detruduntur. Quod cum à paucis fuerit animaduerſum, fit vt multi calculoſi pronuncientur, quiad eo malo prorsùs immunes ſunt.Et quotidiana docet experientia multos à pueritiâ huiuſmodi arenulas excernere totâ vitâ, qui tamen nunquam calculo laborarunt, quibuſve calculus non facile timendus.

Periodica verò ſanguinis excretio, eo ſolùm tempore contingens, quo æger equitando ſeſe vehementiùs exercet, licet ex alliſione lapidis aſperioris in ſubſtantiam renis, poſſit contingere: Minimè tamen dubium eſt, quin ille etiam ex calore à motu immodico in renibus, & tota ſanguinis maſſa excitato, citra calculi præſentiam, generari poſſit. Humores enim bilioſi & acres, vel pituitæ ſalſæ naturam redolentes, à motu & calore exagitati, ad renes amandantur vnà cum ſero ſanguini permixto, & renum venulas aperientes, ſanguinis effluuium excitant. Et ita rem ſe habere in præſenti ægrotante prorsùs aſſeuero, cum ille bilioſo temperamento præditus ſit, & ab animi pathematis, vigiliiſque ſuprà recenſitis, ſanguinis maſſa maiorem aduſtionem adepta fuerit. Tum eorum humorum, qui per renes efferuntur acrimonia, ex vrinæ ardore,quæ illum ſæpiſſimè afficit, etiam citrà ſanguinis effluxum, facilè innoteſcit.

Hanc noſtram ſententiam doctiſſimorum virorum placitis eſſe conſentaneam, infinitis exemplis facilè eſſet oſtendere. Nonnulla tantum annotare ſufficiet, Hollerius, vir in artis operibus, ſi quis alius, exercitatiſſimus, cap. 52. lib. de morbis internis. Quibuſdam (inquit) naturis eodem modo ſanguis per vias vrinarias excernitur, quo aliis per nares, venas ſedis, aut vomitum. At experientia conſtat, huiuſmodi ſanguinis excretiones indiſpoſitis ſæpè recurrere, quando vehementiori exercitio eorum corpora incaleſcunt.

Poteſt

Poteſt igitur ſanguinis mictio, illiúſque recurſus, à ſanguinis, & humorum calefactione ſuſcitari. Multò apertiùs rem explicat idem Auhor comment. aph.78. ſect.4. Sunt (inquit) nonnulli, qui ſi duriùs equitent, aut ſeſe exerceant immoderatiùs, excalefactis renibus, ſanguinem meiant. Doctiſſimus Montanus conſ.283. caſum proponit cuiuſdam Epiſcopi Vngari, huic noſtro ita ſimilem, vt ad verbū hic deſcribēdus videatur. Eius igitur verba hæc ſunt. Arbitramur (inquit) ſanguinolētam vrinam, & turbidā reddi ab hoc Reuerendiſſimo Epiſcopo propter dilatationem factam tum in cauitatibus renum, tum in vaſis vrinariis, propter intenſam caliditatem, à motu violento primò generatam, dum curru, ſalebroſo itinere concuteretur; præcipuè circa dorſi regionem; deinde ſuccedente ingenti calore, dum cum veſte pellicea ſub ſole ardente montem aſcenderet. Ex his igitur omnibus tantus calor circa partes renum fuit excitatus, vt ob nimiam dilatationē vrina ſanguinolenta excreta fuerit. Et inde eſt quod nunc quoque quotieſcumque defatigatur, & corpus exercet, in idem ſymptoma incidat, turbidæ ſcilicet, & ſanguinolentæ vrinæ. Excitatur enim dilatatio ob motum, quæ in quiete deliteſcit. Ardor autem in excretione vrinæ, ſimúlque dolor circa anum, ab eadem cauſa prouenit; videlicet ab illa vrina fœculenta, habente in ſe partes acres, & rodentes, vel bilis, vel humoris aduſti, vel pituitæ ſalſæ, vel omnium ſimul. Dolor verò qui circa ani regionem percipitur, eſt in ipſis muſculis colli veſicæ, quod quidem collum illis partibus adiacet, & in ea potiſſimum parte non ſine ratione dolor percipitur. Hæc Montanus. Ex quibus etiam apparet vnam eſſe calculi veſicæ ſuſpicionem, quàm æger noſter, ſibi affingere voluit, ex ardore vrinæ, & ani irritatione deſumptam; cum ea ſymptomata ab iiſdem cauſis proueniant, quas mictum ſanguinis prouocare oſtendimus. Horſtius obſ.37. lib.4. Puer (inquit) annorum octo, magnifici Cancellarij Ioannis Struppij filius, macilentæ conſtitutionis corporis, deiectum patitur appetitum, ſiti premitur, & vrinam omninò ſanguineam emittit, abſque omni dolore lumborum, nec etiam in ipſa excretione quicquam ſentit. Etſi cruenta mictio frequenter accidat quod in calculo renum, in eorum, vicinarúmque partium exulceratione, ſimilibúſque morbis manifeſtum eſt, rarus tamen hic affectus eſt, reſpectu præſentis caſus, vbi talis mictio ſanguinis omninò ſine dolore accidit, quo colligitur nec à calculo continuum ſoluente, nec etiam ab exulceratione quadam, cruentam hanc excretionem fieri. Reſtat igitur in acrimonia bilioſi ſanguinis, & imbecillitate renum huius affectus cauſam eſſe quærendam. Hæc Horſtius. Quæ exempla hic paulò exactiùs adſcribere volui, vt clariſſimi laborantis animus à calculi in renibus, aut veſica geniti metu, quo diutiùs ex alterius Medici ſententia, inquietatus eſt, prorſus liberetur.

Quod ad curationem attinet, ea ad duas intentiones reuocanda eſt, humorum ſcilicet acrimoniam temperandam, & renes corroborandos, ne humores acres, aliundè confluentes tam facilè recipiant. Ad hanc rem faciet primùm victus refrigerans & incraſſans, quo ferè æger ab aliquo tempore vti cœpit, & in quo diu perſeuerare debet vtendo præſertim lactucâ, plantagine, & portulacâ in iuſculis, tum etiam hordeatis, auenatis, orizatis, & ſimilibus, tum etiam in potu aquâ ferratâ cum vino rubro aliquantulum auſtero. Abſtinendo ſemper à vehementioribus corporis, & animi motibus.

Licet autem clariſſimus æger haud multo abundet ſanguine, vtile tamen cenſuerim ſanguinem brachio detrahere ad ℥ vj. vel vij. vt totius maſſæ humorum calidior intemperies meliùs corrigi valeat. Imò verò ſi affectus diutiùs conſiſteret, deriuatio quædam per inferiora, apertâ venâ malleoli, aut prouocatis hæmorrhoidibus, videretur conſentanea.

Poſtmodùm verò purgatio blanda maximè cōnueniet, eaque per interualla erit repetenda, vt humores ad renes confluentes, per aluum educantur, cuius compoſitio talis eſſe poterit.

℞. Fol. lactucæ, portulac. plantag. & ſummit. maluæ, ana m.ß. tamarind. ℥.ſ. mirobol. citrin. ʒ j. coquantur ad ℥ vj. in colatura infunde caſſiæ recenter extractæ ℥ j. colentur iterum, & poſteà diſſolue rhab. in aqua lactucæ cum ſantalo citrino infuſi ʒ j. ſ. mannæ, & ſyrupi roſac. ana ℥ j. miſce fiat potio.

Poſt primam purgationem, iulepi, apozemata, iuſcula, vel emulſiones, prædictas indicationes reſpicientes, ad ægrotantis tolerantiam accommodari poterunt. Iiſque ad aliquod tempus vſurpatis lac ouillum, vel caprillum erit conuenientiſſimum. Et maximè commendatur ab Hipp. Auicenna, & recentioribus, inter quos Gattinaria, & Foreſtus ſe hoc ſolo remedio ſanguinis mictum ſæpè curaſſe gloriantur, vnicuique autem doſi boli armeni veri ʒ j. permiſcent, quod quidem vt grauiori ſanguinis mictui conuenit; Ita in hoc leuiori raro faciendum cenſuerim.

Quia verò æger ſicco, atque macilento habitu præditus eſt, eoque calido & ſicco, ante & poſt lactis vſum, balneum aquæ tepidæ illi conuenientiſſimum eſſe cenſuerim, & toto æſtatis tempore frequenter vſurpatum in formam ſemicupij.

Poſt vſum lactis, vtatur aquis Meynenſibus.

Intermediis temporibus, ſi ardor vrinæ aliquando vrgeat, aqua florum althææ cum aqua roſarum, vel conſerua florum maluæ, vel althææ, aut denique emulſiones, aliaque prædicta vſurpari poterunt.

Ac denique pro curationis ſigillo, opiata roborans, mediocriter aſtringens, & refrigerans in vſum reuocari poterit. Neque inutile futurum eſſet, perſeuerante affectu, cauſticum tibiæ inurere, ad humores acres, in renes & vrinas defluentes, ſenſim deriuandos.

Toto curationis decurſu topica renibus admota erunt maximè proficua, eaque refrigerantia, & aſtringentia.

℞. Vnguenti comitiſſæ, & refrig. Gal. ana ℥ ij. abluantur oxycrato, diligenter, & inungantur lumbi frequenter.

Lamina etiam plumbea, multis foraminibus perforata, ſupra renes diu geſtari poterit.

Observatio XIV.

Caruncula virga.

Sequētia remedia tranſcripta ſunt in camera Computorum Monſpelienſi, quibus Geoffroy Giannatus curauit Carolum nonum Galliarum Regem, anno 1584. Et donatus fuit duobus millibus aureorum.

Primò, ℞. caſſiæ recenter extractæ ℥ ſ. ſucci liquirit. ʒ j. elect. de ſucco roſar. ʒ ij. aquæ lupuli ℥ iiij. fiat potio exhibenda manè, poſteà per decem dies bibat ſequentis decocti ℥ viij. tepidas.

℞. Rad. liquirit. raſ. althææ, ſebeſten, paſſular. ana m. j. ſem. althææ, maluæ, apij, petroſel. ana ʒ. ſ. aquæ fontis ℔. ij. bulliant ad medias, de qua ſumat ℥ viij. per decem dies, præcedente potione, vel bolo ex caſſia.

Modus primum vnguentum conficiendi.

℞. Olei roſac. ℔. j. ceruſæ venetæ ℥ iiij. caphuræ ℥ ſ. tuthiæ aqua roſar. præp. ℥ ſ. lithargyri auri præp. ℥ iij. antimonij optimè puluerati ℥ j. ſ. opij, thuris maſculi, ſeu olibani, maſtiches, aloës hepatic. ana ℈ ij. miſceantur omnia, & in pixide plumbea ſeruentur.

Modus

Modus ſecundum vnguentum parandi ad conſolidandum.

℞. Vnguenti roſati Gal. recenter parati, & loti aqua roſar. vnguenti albi Raſis camphorati ana ℥ j. pomatæ ſine ſpeciebus paratæ ℥ ſ. miſceantur ſimul, & in pixidem plumbeam reponantur ad vſum.

In applicatione vnguenti ſic te gere.

℞. Candelam tenuiſſ. ex cera alba, tela vetuſtiſſima, & tenuiſſima inuolutam. Vt autem appareat locus carnoſitatis. ℞. candelam prædicta craſſiorem, oleo amygdal. dul. illam, & in virgæ canalem intromittatur. Quod ſi obſtaculum appareat, impediens ne candela poſſit vlteriùs progredi; nota locum in candela, & menſura longitudinem candelæ intrantis, deindè inuolue candelam linteolo eamque illine in extremitate vnguento, & tunc immitte candelam in Virgam, quouſque carnoſitatem attingat. Quod ſi duplex carnoſitas appareat; tunc ita primum vnguentum aptandum, vt vtramque attingat,continuando per 15. 18. aut 20. dies, iuxta mali magnitudinem, & prout carnoſitas videbitur aperiri, ac in pus diſſolui. Cum autem videbis vrinam liberè & facilè reddi, & pauco pure turbatam, tunc oportebit primum vnguentum griſeum à candela tollere, ſed illines candelam totam ſecundo vnguento, continuando octo, aut decem dies, quouſque pus non amplius effluat cum candela, nec vllus dolor inter meiendum percipiatur, quo tempore abſtinendum erit à remediis.

Observatio XV.

Dolor Nephriticus.

Decimâ octauâ April. 1636. Vidua D. Dortes dolore Nephritico vehementiſſimo vexabatur, qui à rene ſiniſtro ad pubem vſque ſecundùm longitudinem vreteris exporrigebatur, cum vrinæ acrimoniâ, & frequenti micturitione: huic neque clyſteres cum aqua benedictâ;neque cum terebinthinâ; neque cum laudano; neque vomitus ingens,qui ſponte veniebat; neque ſemecupium;neque laudanum aſſumptum quicquam profuere, dolore clamoſo per biduum perſeuerante. Tandem aperta fuit vena malleoli, & ſtatim ſanguine miſſo dolore ingens quieuit, ſuperſtite tamen dolore obtuſiori.

Observatio XVI.

Lumbrici.

Die octauâ Iunij 1636. Puella trium annorum filia piſtoris nomine Roberti laborabat febre acutiſſimâ, cum anxietate magnâ, & virium proſtratione. Vocatus ad eam circa veſperam, iudico eam ex lumbricis laborare, & præſcribo potiunculam ex hieræ ʒ ſ. ſirupi roſacei ℥ ſ. cum aquâ portulâcæ, quæ nocte eam purgauit & indè plurimùm leuata eſt poſtridiè præſcribo iulepos ſequentes.

℞. Fol. acetoſæ, portulacæ, & endiuiæ ana m. j. ſummit. hyperici & ſcordij ana p.j. coquantur ad ℔.j. in colaturâ diſſolue ſirupi limon. ℥ iij. fiat iulep. capiat ℥ iij. manè, meridie & veſperi. Intrà biduum omninò curata eſt.

Triduò poſt filia D. Beuf; Mercatoris, annos ſex nata, ſimili morbo laborabat, idque grauiſſimè. Præſcribo eadem remedia cum eodem ſucceſſu, ſed hiera erat ad ʒ j. ſirup. roſac. ℥ j. in potione

Observatio XVII.

Dolor tenſiuus abdominis.

Die 15. Iunij 1636. Petrus Blanc ciuis Monſpelienſis diuturno alui fluxu laborauerat,vndè valdè debilis, & macilentus euaſerat. Tandem 15.Iunij 1636. murmur ingens percepit in abdomine, ex quo vomitus conſequutus eſt, ac deindè tenſio dolorifica cum febre eum maximè afflixit; nihil per vomitum aut ſeceſſum omninò reiiciebat, & clyſteres puros ſine vllo excremento reddebat. Iuſſu imperiti chirurgi ſumpſit medicamentum purgans, ex quo nihil deiecit, ſed tenſio & dolor indè maxima ſumpſere incrementa. Vocatus ego quinto die morbi inuenio hominem valdè debilem, facie hippocraticâ, & extremorum frigiditate, mortem imminentem indicantibus. Valdè anxius fuit in huius morbi diagnoſi, & nihil aliud potui excogitare, quàm ingentem inflammationem,quæ tumore inſigni inteſtina comprimeret,& excrementorum tranſitum impediret. Aperto cadauere, inuenta ſunt inteſtina craſſa liuida, & ſemicorrupta, vnumque ex iis perforatum; in abdomine verò multi humores fœtidiſſimi, ex quibus apparuit humores excrementitios, qui ad inteſtina confluere iamdiù ſolebant, & alui fluxum efficere,tandem diutiùs moratos ob facultatem expultricem debilitatum, inteſtina corrupiſſe,ac tandem pondere ſuo eam partem, in quâ humores dicti morabantur, magis putrefactam aperuiſſe, & impetu in abdomen irrupiſſe. Ac conſequenter alimenta, & clyſterum partem per illud foramen ad capacitatem abdominis fuiſſe tranſlata.

Observatio XVIII.

Febris maligna,

Die 4. Iulij 1636. Petrus Stelle Conſul oppidi, Perolz nominati, quadragenarius incidit in cholerain morbum, qui intra 24. horas ope remediorum cohibitus eſt. Hunc ſequuta eſt tertio die morbi hæmorrhagia copioſiſſima, ex quâ valdè debilitatus eſt; ſiti tamen ingenti à morbi principio tenebatur, & inquietudinibus, cum æſtu præcordiorum. Vocatus ad ad eum, inuenio pulſum paruum & frequentiſſimum, cum facie hippocraticâ, mox habitum corporis perluſtrans, eum inuenio maculis latis & liuidis conſperſum; vndè ſumma morbi malignitas colligitur, quæ tantorum ſymptomatum cauſa fuerat. Præter remedia ordinaria, & iulepos cardiacos cum ſale prunellæ, ter in die exhibendos, hunc puluerem præſcribo.

℞.Salis prunellæ ℥ ſ.camphoræ ʒ ſ.miſce fiat puluis qui diuidatur in quatuor partes, quarum vnam capiat tertiâ quâque horâ. Noctu hunc puluerem ſumpſit,& manè multò meliùs habuit. Iubeo iterari puluerem cum aliis remediis, & eadem die à præſentaneo vitæ periculo liberatus eſt, ac paucis poſtmodùm diebus omninò conualuit.

Observatio XIX.

Cholera morbus ex ſuperpurgatione.

Gladiorum faber, qui pro inſigni habet florem lilij, purgatus à tonſore, puluere quodam valido, vigente æſtu, & ipſe admodùm bilioſus, nocte inſequenti paſſus eſt ſuperpurgationem violentam, quâ identidem bilioſa, & aquoſa per aluum & vomitum reiiciebat cum dolore ventriculi, ſiti intensâ, & virium deiectione maximâ. Poſtridie manè vocatus exhibeo ſtatim laudani gr. vj. & intrà horæ quadrantem omnia ſymptomata quieuerunt. Nihilominùs admoti fuerunt ſacculi

ſacculi roborantes ventriculo; in vino rubro macerati; & eadem die omninò ſanus fuit.

OBSERVATIO XX.

Alui fluxus contumax.

DIe octaua Septemb. 1636. D. Petrus Hucherus, Ioannis Hucheri olim vniuerſitatis noſtræ Cancellarij celeberrimi filius, poſt febrem tertianam diuturnam, alui fluxu corripitur ita vehemẽti,vt intrà triduum vires omninò proſtratæ fuerint, & ille de vita periclitaretur. Vocatus ego præſcribo primùm rhab. pulu. ℥ j. quâ multò peius habuit; ſequenti die horâ ſomni bolum ex maſtiches & terræ ſigill. ana ℥ ſ. laudani gr. iiij. aluus cohibita eſt, tamen non dormiuit; ſequentibus diebus aluum deponebat tantùm bis aut ter, & intrà paucos dies omninò conualuit. Eodem tempore Dn. Graſſetus in curiâ Computorum Præſes poſt longam febrem continuam cum acceſſionibus iunctam, correptus eſt alui fluxu moleſtiſſimo, quo vires admodum reſoluebantur, inuiſebam eum cum altero Medico ſeniori, & vnà tentauimus primùm roborantia varia, poſtmodum aſtringentia,omnia incaſſum, ſenior Medicus exhibitioni laudani noluit vnquam acquieſcere, & fluxus ad viginti dies perdurauerat, ſemper eodem impetu procedens, propoſueram etiam ſæpè tincturam corallorum,quæ roborando hepar, fluxus cohibet, tum potenter refrigerat, quod maximè optandum erat in hoc ægrotante bilioſo temperamento prædito, ea verò per multos dies neglecta fuerat. Tandem me quotidie vrgente illius præparationem & exhibitionem, in vſum reuocata eſt,ægerque de eâ ſumpſit ℥ ij. bis in die per triduum, quo remedio alui fluxus manifeſtè imminuebatur in dies, & excrementa concocta apparebant, itavt paucis diebus integra ſanitas inde reuocata fuerit.

Nota illi antea fuiſſe exhibitum cum iuſculo rhab. bis infuſum in aquâ cichorij, ac deinde exſiccatum, ex quo peiùs habuerat.

OBSERVATIO XXI.

Dolor capitis ab inſolatu.

DIe 8. Octobr. 1636. Dn. Guillelmus Dortomannus, Patronus celeberrimus, cum eſſet in villâ, circa meridiem ſeſe ſoli expoſuit, eundo pedibus in aliam villam ſatis à ſua diſtantem, hinc correptus eſt paroxiſmis febris tertianæ duplicis ſatis leuibus, & circa veſperam recurrentibus; hoc tamen ſymptoma in paroxiſmo vrgebat, nempè capitis dolor intenſus, qui tribus primis diebus cum febre ceſſabat, matutinis horis. Interim ſecta fuit vena bis, & purgans medicamentum ſemel exhibitum. Quibus non obſtantibus dolor capitis & æſtus plurimum increuit, & continuus factus eſt poſt quartam acceſſionem; horis enim matutinis, non minus quàm reliquis, ſæuiſſimè eum infeſtabat, neque febris omninò aberat, cum igitur ab inſolatu dolorem iſtum concitatum fuiſſe appareret, metuendum erat, ne inflatio fieret in cerebro, frontalia enim repellentia, fruſtrà admota fuerant. Vt autem graue hoc ſymptoma tolleretur, venam frontis aperiendam conſului, ex eaque ſanguinis ℥ vij. eductæ ſunt, à quâ venæ ſectione dolor capitis ſtatim valdè remiſſus eſt, & ſequens paroxyſmus multo leuior rediit,cum exiguo capitis dolore. At poſterà die manè doloris omninò expers fuit.

Riuerij Obſeruat.

OBSERVATIO XXII.

Febris hectica cum putridâ complicata.

DEcima tertia Octobr. 1636. Filiâ Dn. de Serres, in Curiâ Computorum Correctoris, annos nata 14. circa finem Æſtatis correpta eſt febre tertiana intermittente, quæ poſt quatuor paroxyſmos ſponte deſiit; & poſt aliquod tempus iterùm rediit, ac ceſſantibus iterùm paroxyſmis febricula quædam eam occupauit cum obſtructionibus ventris inferioris, quibus menſtrua ſuppreſſa ſunt; in hoc ſtatu permanſit per tres menſes ſine vllis remediis,cum ruri eſſet. In principio Octobris ad eam vocatus, inuenio febre lentâ affectam, cum ſummâ macie, & calore ad tactum valdè valdè acri, qui nocte ingraueſcebat; illa tamen ſe febrire non percipiebat, ac licet calor igneus noctu appareret,ſiti tamen non afficiebatur,vnde febrem illam in hecticam verti coniecimus, cum & incaleſcentia poſt ſingulos paſtus appareret, & circa longitudinem arteriæ brachij, calor intenſior multò perciperetur, quod ipſi aſtantes aduertebant; & in vrinis oleoſum quippiam innataret. Cum igitur appareret complicatio febris putridæ cum hecticâ incipiente, ad putridæ ſublationem primò animum conuertimus, ac ſtatim ſanguinem detrahi iuſſimus è baſilicâ dextrâ ad ℥ vij. Poſtera die purgata eſt blando medicamento.Tertiâ, iulepum hauſit refrigerantem & aperientem. Quartâ iterùm vena ſecta, ſanguis enim valdè aduſtus, & corruptus apparebat.Continuati iulepi,fotus emolliens & aperiens regioni lienis admotus; tum etiam linimentum eiuſdem facultatis. Quinta, clyſter emolliens & purgans iniectus eſt, quo multum purgata eſt; ac febris valdè exacerbata eſt; pulſus erat paruus & frequens, calor acer & mordax; quæ omnia totâ nocte, & mediâ parte diei ſequentis perſeuerarunt. Duobus diebus ſubſequentibus multò meliùs habuit, febris erat remiſſa; exacerbationes nocturnæ etiam valdè remiſſæ ſunt; tumor lienis, & renitentia minor; tum dolor, qui tangendo, & aliquantulum comprimendo lienem percipiebatur ab ægra, ferè ſublatus eſt. Interim fotus, linimenta, & iuſcula aperientia continuabantur. Poſt illud biduum purgata eſt blando medicamento, quo multa pituitoſa vomitu reiecit; & bis tantùm deiecit. Eadem die febris adhuc remiſſior apparuit. Poſteà continuata ſunt iuſcula aperientia, fotus & linimenta; tum in tertio quoque iuſculo, ſennæ ℥ ſ. infuſa fuit. Sic paulatim ad priſtinam valetudinem reuocata eſt.

OBSERVATIO XXIII.

Pinguia corpuſcula per aluum excreta.

FIliola Dn. de Rochemore in Curia Computorum & Subſidiorum Principis, nomine Lucretia, ætatis annorum trium laborabat febre continua verminoſa. Excrementa deiiciebat valdè cruda, & veluti gypſea, in quibus inueniebantur interdum globuli virides inſtar piſorum maiorum,qui ſuprà orbem poſiti; dum orbis igni admouebatur, & tantillum incaleſcebat, ſtatim butyri inſtar liquabantur. Cum nunquam antea talem materiam vidiſſem, neque vllum Authorem de ea ſcribentem legiſſem, valdè dubius fui, vnde iſta materia ſuam duceret originem. Pharmacopæus ſenex & expertus retulit ſe in propria filia ſimiles excretiones obſeruaſſe.Tandem cum à pinguedine, aut humido oleoſo ipſius corporis non videretur hæc materia procedere; hectica enim febre,aut colliquante ægra non laborabat. Et excrementa admodum indigeſta apparerent; coniecì hanc materiam procedere ex pinguedine aſſumptâ cum carnibus, nimia copiâ

offerebantur; vel cum iuſculis à pinguedine malè re-purgatis, quæ pinguedo relaxando ventriculum co-ctionem læderet, malè in ipſe cōcoqueretur; præſertim cum alia etiam alimenta nimia copia ingeſta, malè co-cta remanerent. Illa igitur pinguedo diù in ventricu-lo, aut inteſtinis retenta, à calore craſſitiem, & colo-rem illum viridem obtinebat.

Duodecimâ Octob. 1636. hanc meam coniecturam confirmauit alius caſus viri cuiuſdam hypochondriacâ melancholiâ laborantis, qui ſibi frequenter venenum venenum porrigi putabat, vt quod oppugnaret, magnâ olei copiam frequenter ingerebat. Reiiciebat autem ſimiles globulos, quos ipſe liquabat, & in phialis re-ſeruabat. Hæc autem materia in phialis contenta amurcam referebat, nullius prorſus odoris. Vnde con-ieci oleum magnâ copiâ ingeſtum, non poſſe totum à naturâ ſuperari, ſed craſſiores partes calore diuturno magis incraſſari, & in huiuſmodi globulos effingi, qui liquati amurcam referebant.

OBSERVATIO XXIV.

Angina.

Decima quarta Octobr. 1636. quidam ſartor qua-dragenarius, vocatus Vendemiam, Angina labo-rabat, qua deglutitio impediebatur, eique ſecta fuerat vena, clyſteres iniecti, & admotū veſicatorium à phar-macopæo; his non proficientibus me vocant; & ad-uertens eum vix tantillum iuſculi ex cochleari, magno conatu deglutire, ac per conſequens medicamentum purgans haurire non poſſe; præſcribo aquæ benedi-ctæ ℥ ij. quibus purgatus eſt pluries per vomitum, & ſeceſſum, eademque die ab Angina liberatus.

OBSERVATIO XXV.

Dolor Iſchiadicus.

Octaua Ianuar. 1637. Dn. Greffueille, in ſuprema Computorum Curiâ Conſiliarius, coxendico dolore vexabatur, rigida hyeme; iniectis clyſteribus ſumpto medicamento purgante, & admoto emplaſtro parti affectæ, dolor nihilo ſeciùs perſeuerabat; tandem aperta eſt vena malleoli è directo partis affectæ, & in-trà paucas horas dolor remiſſus eſt, ac poſtmodum omninò deſiit, vt ſecundo à venæ ſectione die ad conſueta munia tranſire, & per vrbem pedibus ire potuerit.

OBSERVATIO XXVI.

Affectus ſoporoſus, hypnotico curatus.

Die vigeſimaſecunda Octobr. 1636. Virgo quædam Melgorienſis 20. annos nata, nomine Liquiere, tentata fuerat febre tertiana duplici circa initium Au-tumni per 12. dies, ab eaque poſt quorundam remedio-rum vſum liberata. Iterùm recidit in ſimiles paroxyſ-mos, qui ab initio more conſueto inuadebant, ſed poſt-modùm noua quædam ſymptomata cum paroxyſmo acceſſerunt, nempè ſopor inſignis, faciei rubor, oculo-rum prominentia, dolor lateris ſiniſtri pungitiuus, & deglutiendi ſumma difficultas, perueniens tamen cibus & potus vſque ad extremum œſophagi, & iuxta orifi-cium ventriculi, ſubitò reiiciebatur; ſi quid verò intro-mittebatur, id magno cum labore fiebat. Suſpicatus ſum hyſtericam affectionē cum paroxyſmo febrili cō-plicari, & hyſterica remedia præſcripſi, quibus non ob-ſtantibus malum perſeuerauit. Poſt aliquot dies huiuſ-modi ſymptomata ſine febre redibant, quod meā opi-nionem maximè confirmauit; tum quod dolor lateris ſiniſtri, ad dextrum interdum tranſiliebat; interdum verò dolores pungitiui in variis abdominis partibus apparebant, ventriculum dolor & nauſea infeſtabant; tum ægra ſuffocatione interdum premebatur. Tria in hoc affectu peculiaria obſeruaui. Primum erat deglu-tiendi difficultas, quæ non eſt frequens in hyſterico affectu, ea tamen nō erat perpetua, ſed interpolata, im-pediebat enim cibi potúſque aſſumptionem per mul-tas horas, deinde prorſùs euaneſcebat, vt etiam pi-lulas ſine vllâ moleſtiâ, me præſente deglutierit. Se-cundum erat quod iſti paroxyſmi hyſterici periodicè recurrebant ſingulis diebus, nempe veſpertinis horis quemadmodum acceſſiones febriles. Tertiū, quod vr-gente dolore ſtomachi cùm aliis ſymptomatis, ſacculi roborantes, & calefaciētes, aliáque remedia calida au-gebant affectum, & ſuffocationem inducebant. Quod cum mihi relatum eſſet, & principio vnius paroxyſmi adeſſem; conquerente ægrâ de maximo ventriculi do-lore; iuſſi vt cruſta panis aſſata, & in vino calente ma-defacta, ac puluere garyophyllorū, & nucis moſchatæ conſperſa, ventriculo apponeretur; quo remedio aucta plurimùm fuit ſuffocatio; ita vt illud abiicere neceſſa-rium fuerit. Tum tentandi gratia iuſſi, vt linteum qua-druplicatum in oxycrato maceratum ventriculo frigi-dè admoueretur, eóque admoto, ceſſauit illicò ſuffoca-tio, ac dolor ventriculi. Huic rei fuit aqua frigida eo-dem tempore aſſumpta, cuius guttulas aliquot magna vi deglutiuit, earúmque frigiditatem in ventriculo per-cepit, & ſtatim leuata eſt. Poſtea iuſſi vt iterùm cruſta panis calida admoueretur, quam tunc temporis patie-ter tulit, cuius rei rationem eſſe puto, quod vapo-res commoti & ventriculum afficientes à calorificis magis commouebantur: At poſtquam frigidis reme-diis compreſſi fuerant, ventriculus ab iis vapori-bus immunis calida remedia facilè tolerare poterat. Puto à febre præcedente corruptum fuiſſe ſemen re-tentum, quod talia ſymptomata producebat. Fortè etiam reliquiæ ſanguinis menſtrui putrefactæ ad eoſ-dem effectus producendos concurrere poterant. At materia illa putrefacta motus habebat periodicos, quemadmodum videmus ſæpè materiam abſceſſuum internorum moueri etiam periodicè, & paroxyſmos tertianæ febris æmulari.

Antequam autem paroxiſmo corriperetur, cùm tunc temporis optimè deglutiret, ſumpſit meo iuſſu quatuor exiguas pilulas compoſitas ex laudani ℈ iiij. & paulò poſt acceſſit paroxyſmus ſuprà enarratus; ſed poſt duas horas, laudano operari incipiente, omnia remiſſa fuerunt, & tota nocte benè habuit, cum præ-greſſis noctibus maximè torqueretur. Poſtridiè manè ſumpſit apozema hyſtericum, & purgans, idque triduo continuauit, quibus abſoluta eſt curatio. Multum du-bitaui in exhibitione laudani, quod in paroxyſmo, ægra ſopore graui afficeretur, qui vſu laudani grauior effici poterat. At tandem hoc apud me conſtitui, ſo-porem illum à vaporibus ex vtero ad cerebrum affa-tim tranſlatis exoriri, quorum aſcenſum prohibendo, ſopor impediri poterat. Et euentus huic ratiocinio re-ſpondit. Vnde vera elicitur concluſio, quæ prima fronte videtur valdè paradoxa, nempe ſoporoſum af-fectum vſu laudani prohiberi poſſe.

OBSERVATIO XXVII.

Tormina Puerorum.

Duodecima Decembr. 1636. Filiolus meus Carolus in ætate quatuor menſium correptus fuit coli-co dolore ſæuiſſimo, qui clamores, & eiulatus continuos ab eo extorquebat. Exhibui pulueris elect. diamoſchi dulcis ℈ ß. cum lacte, quo dolor quieuit per horæ quadrantem, & iterum rediit cum pari ſæui-tia,

tia, iniectus fuit clyſter ex decocto aniſi; & chamomillę cum vitello oui & ſaccharo, eóque dolor omninò ſublatus eſt. Poſt octiduum eodem dolore affectus eſt, ita acerbo, vt priori deterior appareret, prout eiulatus indicare videbantur; ſumpſit puluerem prædictum, ſed fruſtrà, iniectus fuit clyſter prædictus etiam fruſtrà. Tandem admoueo fotum toti ventri ex decocto aniſi, & chamomillæ in aqua vitæ, prima applicatione dolor omninò deſiit. Sequenti iterum rediit dolor, eóque aliquantulum mitigato remediis prædictis, poſterà die manè exhibita fuit ſyrupi roſac. ℥. j. quem aſſumendo vomuit pituitam inſtar albuminis oui; ſed nihil ferè deiecit, tormina recurrebant. Iteratus ſyrupus cum ℥ j. infuſionis ſennæ, etiam hoc medicamentum parùm præſtitit. Tandem exhibui puluerem comitis ad ℈ ß. cum lacte; eóque blandè ac copiosè purgatus eſt, & ab hoc affectu omninò liberatus.

OBSERVATIO XXVIII.

Fluxio in pulmonem in Infante.

Decima nona Ianuarij 1637. Idem filiolus meus Carolus incidit poſt menſem à priori morbo in catharrum ſæuiſſimum in pectus delabentem, quo frequenter tuſſiebat, & inter reſpirandum ſtertebat. Purgationem exhibui ex ſyrupo roſaceo cum infuſ. ſennæ, qua pituitam euomuit, ſed parum deiecit. Syrupi pectorales exhibebantur; inunctiones pectori admouebantur. Perſeuerante affectu; eadem purgatio iterata eſt cum exiguo fructu. Tandem exhibeo pulueris comitis ℈ ß. cum lacte, quo blandè & copiosè purgatus eſt, eadémque die conualuit.

OBSERVATIO XXIX.

Vrinæ ſuppreſſio.

Vigeſima ſeptima Ianuarij 1637. Dn. de Labaié, in Curiâ Computorum Auditor, vrinæ ſuppreſſione omnimoda laborabat à biduo, cum dolore renis ſiniſtri, & vreteris eiuſdē lateris. Iniecti fuerant clyſteres ex præſcripto alterius Medici, & fotus admoti pubis regioni. Vocatus ſum in conſilium cum dicto Medico, præſcripta fuit apertio hæmorrhoïdum (quæ intumuerant) admotis hyrudinibus, iteratus clyſter emolliens, cum dimidia oleorum portione; fotus admotus reni & vreteri, mox inunctio ex oleo ſcorpion. & amygdal. dulc. tum etiam catapl. ex fæce decocti emollientis, cum cepis coctis ſub cineribus, eodémque tempore exhibitus iulepus ſequens.

℞. Succor. paritariæ, & fœniculi marini ana ℥j. ß. ſucci limon. & ol. amydal. dulc. recent. ana ℥ j. miſce fiat iulep. Intrà horam ab aſſumpto iulepo copiosè minxit, & liberatus eſt, horis ſeptem ab inito conſilio, in quibus prædicta remedia adminiſtrata ſunt. Ad ſigillum curationis, ſumpſit poſtridie manè bolum ex caſſia, rhab. & cremore tartari.

OBSERVATIO XXX.

Gonorrhœa contumax.

Sextâ Februar. 1637. Dn. N. triginta annos natus bilioſo & ſanguineo temperamento præditus, cum gonorrhœam pateretur à duobus menſibus, & à Chirurgis multa incaſſum tentata fuiſſent remedia, meæ curæ ſeſe commiſit. Huic primùm præſcribo phlebotomiam malleoli, poſtridiè mercurij dulcis ℈j. cum diagrid. ℈ ß. in iuſculo, poſtmodùm bolum ex terebinth. ʒ iij. & rhab. ʒ j. per ſex dies integros, quæ nihil profuerunt. Iteratur puluis purgans, & poſteà ſequenti aquâ vſus eſt per 12. dies, quæ ſtatim profuit, iſque omninò curatus eſt, detergebat vlcus internum ita potenter, vt vrina in pauimentum effuſa, illud inficeret colore albo, inſtar calcis diſſolutæ.

℞. Menthæ ſiccæ ℥ iij. ſem. lactucæ, ruthæ, agnicaſti ana ℥ ij. ß. rheos florent. ℥ ij. dictamni cretici ʒ x. ſacchari ℔. ij. omnia puluériſenter; addendo terebinth. claræ ℥ v. vini albi generoſi ℥ xxx. miſce deſtillentur in B. M. capiat æger cochlearia duo manè duabus horis ante cibum; & veſperi quatuor; à cœnâ.

OBSERVATIO XXXI.

Hyſterica Epilepſia.

Decima ſeptima Februar. 1637. Vxor Dn. Palemarchi de Sumenes; per multos annos variis affectibus hyſtericis vexata eſt, qui epilepticos inſultus referebant; multa tentauit remedia à multis Medicis præſcripta; ſed omninò incaſſum. Tandem cuiuſdam mulieris conſilio ſumpſit carnem lupi in pulverem redactam; & fruſtulum eiuſdem carnis ſalitæ ſemper geſtauit, à quo tempore immunis omninò fuit à prædictis affectibus.

OBSERVATIO XXXII.

Menſium fluxus immodicus.

Die ſextâ Martij 1637. inter alia remedia vxori Dn. de Vitrac præſcripta, quæ ad extrema redacta fuérat ex immodico fluxu menſium; poſt abortum concitato; ſequens iulepus mirum in modum profuit.

℞. Flor. chamæleontis, ſpicæ nardi, & ſang. draconis ſubtiliſſimè puluerat. ana ℈ j. aquæ plantag. & roſar. ana ℥ j. ß. fiat iulep. huius cochlearia duo dabantur bis in hora.

Extractum coralli cum aquâ plantag. profuit etiam non parùm.

OBSERVATIO XXXIII.

Colica bilioſa.

Die decima octaua Maij 1637. Mulier quædā patiebatur dolores colicos atroces & pungitiuos; totum ferè abdomen afficientes. Ab alio Medico ſeniore curata fuit remediis ordinariis ca'efacientibus, carminantibus, & phlegmagogis, à quibus nullum leuamen percepit. Tandē vocatus ego, ex ſpecie doloris, ſitu eiuſdem, temperamento mulieris præcalido, & vrinis valdè rubris, conijcio colicam eſſe bilioſam; & præſcribo ſtatim venæ ſectionem, clyſterem refrigerantem, ac lenientem, & iulepum refrigerantem, quibus dolor valdè imminutus eſt, & cum ſanguis valdè bilioſus, ac corruptus appareret; iterata eſt poſtridiè phlebotomia, qua dolor prorsùs euanuit. Ac tandem potione cholagoga; curatio abſoluta eſt. Præſcripſeram ab initio ſemicupium, quo non vſa eſt propter maximam doloris imminutionem.

OBSERVATIO XXXIV.

Febris maligna.

Die ſeptima menſis Iunij, anni 1637. Dn. Patris in Curia Præſidiali Conſiliarius, annos natus 55. correptus eſt leui frigore, & totâ nocte febricitauit, eodémque modo perſeuerauit, poſtridie manè febris expers, & veſperi iterùm febricitauit, eodémque modo perſeuerauit febris intermittens vſque ad ſeptimam diem, qua facta eſt continua. Attamen frequentes patiebatur pedum & genuum, ac interdum manuum perfri

perfrigerationes, vrinæ, ſanorum vrinis ſimiles: tamen omnia in dies in deterius vergebant, vt facilè appareret febrem eſſe malignam, quam tandem indicarunt exanthemata nono die apparentia, tum deliria, & motus manuum conuulſiui, cum ſopore quodam, & alui fluxu. Cura ordinaria fuit adminiſtrata.Sed hoc peculiariter notandum, quod ſanguis fuit miſſus tertiâ die, & laudabilis apparuit. Quintâ, fuit medicamentum purgans exhibitum, cum adhuc febris eſſet intermittens. Septimâ, alui fluxus copioſus, & perſeuerans vſque ad vndecimam, vlteriorem phlebotomiam impediuit. Cum autem duodecimâ alui fluxus ſedatus videretur, dubitaui num venæ ſectio eſſet celebranda, cum alia euacuatio nihil contuliſſet, vires admodùm fractæ, & ſummum periculum, in quo æger conſtitutus videbatur, vt tanquam breui moriturum affines lugerent, dehortari viderentur. Adde quod per duos dies præcedentes plures cucurbitulæ fuerant admotæ cum ſcarificatione, vt ſupplerent defectum phlebotomiæ. Tandem viſum eſt, veluti tentatiuam phlebotomiam vſurpare, ſcilicet ad ℥ iiij. vel v. eo animo, vt ſi æger commodè ferret, iterari poſſet. Miſſus eſt ſanguis niger & corruptus, cum euphoria ægrotantis; poſt quinque horas eadem quantitas detracta eſt, conſtantibus perpetuò viribus in eodem ſtatu. Iulepis refrigerantibus miſcebatur ſcordium, & hypericum. In diſſolutione ſal prunellæ, & ſpiritus vitrioli, in ſingulis iuſculis bezoad. mineral. ad ℈ j. Nocte eiuſdem diei duodecimæ, aluus copioſè fluxit, æger tamen meliùs habere viſus eſt. Vinum exhibitum in potu valdè lymphatum. Multa in morbi decurſu edidit ſternutamenta, vndè ſalutem ſperabam, etiamſi multa alia ſigna periculum portenderent. Decimâ tertiâ, & decimâ quartâ, alui fluxus perſeuerabat, cum viriū debilitate ſummâ. Iniecti fuere clyſteres ex lacte, quibus alui fluxus temperatus eſt. Exhibitus iulepus ex aquâ naphæ, roſarum, cum confect. alchermes, & guttis aliquot aquæ cinamomi, cuius cochlear vnum ſumebat interdùm ad vires reficiendas. Imminuto alui fluxu, ſopor imminutus eſt die decimâ quintâ, & delirium ceſſauit. Vrinæ tamen nihil aut exiguum admodùm deponebant; decimâ ſextâ, paulò melius habuit. Lingua antea ſicca, humida apparebat, Poſteà verò ſenſim conualuit.

Observatio XXXV.

Alui fluxus.

Die decimâ quintâ Iulij 1637. Domina de Graſſet octogenaria, ſed robuſtiſſimo corpore prædita, correpta eſt alui fluxu teneſmode, quo pluries ſingulis horis deiiciebat cum grauiſſimis torminibus. Variæ erant deiectiones, nunc flauæ, nunc porraceæ, & aliquando nigræ, morbi minera ablata eſt quatuor purgationibus per interualla repetitis ex rhab. partim infuſo, partim in ſubſtantia, cum ſirupo roſaceo; Interuallis clyſteres detergentes, anodyni, & roborantes iniiciebantur, iulepi refrigerantes, & incraſſantes, nec-non emulſiones exhibebantur.

Observatio XXXVI.

Dyſenteriæ Prognoſis.

In menſe Iulio 1637. Filia Dn. Guilliminet Occitaniæ Comitiorum Scribæ, quinque annos nata, dyſenteria laborans, varia excrementa reiiciebat, flaua, viridia, & nigra aliquando. Circa finem morbi quædam exanthemata pulicum morſibus ſimilia in facie, aliiſque partibus apparuerunt, & manus altera tumore œdematoſo affecta eſt; quæ certa fuere mortis præſagia.

Eodem tempore R. Pater Guardane, Cœnobij Franciſcorum, qui minores vocantur, præfectus; alui fluxu dyſenterico afflictus, crebris ſingultibus tentabatur, qui fuere mortis prænuntij.

Observatio XXXVII.

Dyſenteria.

In menſe Auguſto 1637. Filius Dn. de Mauſſac in Curia Computorum, Subſidiorum, & fiſci Præſidis, octo annos natus, dyſenteriâ tenebatur cum multo ſanguine, deiectionibus viridibus & porraceis admixto, & febre continuâ. Tertia morbi die ſumpſit infuſum rhei ad ʒ j. in aqua plantag. parato cum ſantalo citrino, diſſoluendo rhab. pulu. ℈ j. ſirupi roſac. ℥j. optimè purgatus eſt, multa excrementa reiecit ſine ſanguine, & febris ferè expers fuit totâ illâ die. Poſtridie ſanguinem putum reiiciebat, cui permixtæ erant veluti guttæ materiæ porraceæ, frequens erat deiectio cum dolore ventris, & febre, quæ perſeuerauit vſque ad diem octauam, licet omnia remedia ordinaria, interna & externa adhiberentur, tum etiam clyſteres varij. Septimâ die extractum corallorum ter exhibitum fuerat ad ℈ j. cum aquâ plantag. roſar. & ſyrupo cydonior. ſed fruſtrà. In principio octaui diei cum & febris, & fluxus ingraueſcerent, ac merus ſanguis excerneretur, ſecta fuit vena, & ſanguis detractus ad ℥ v. circa meridiem. Nocte omnia eadem. Poſtridie manè exhibui laudani gr. ij. cum extracto corallor. aquâ plantag. roſar. & ſyrupo cydonior. aluus omninò ſuppreſſa eſt per horas quatuor placidè dormiuit, ac per interualla expergiſcebatur. Poſt quatuor horas iterùm aluum depoſuit ter in duabus horis, merum ſanguinem vt ſuprà excernebat, & iuſculum euomuit; hinc maior metus impendentis periculi, cum reliqua remedia nihil profuiſſent, neque ipſum laudanum, quod perpetuò confert in hoc affectu. Semel ſternuit. Quarta deiectio ab aſſumpto laudano fæces habuit ſatis multas, ſine vllo ſanguine. Non ampliùs vomuit. Circa veſperam deiectiones frequentiores, minùs tamen quàm ante aſſumptionem laudani, neque erant adeò cruentæ, ſed ex parte ſtercoroſæ. Nocte inſequente dormiuit per interualla ſatis inſignia, & deiectiones rariores fuere. Manè ſumpſit medicamentum ex rhab. ʒ j. mirobol. citrin. ℈ j. ſantal. rubr. ℈ ß. infuſ. in decocto plantag. portulac. & tamarindor. diſſoluendo in colaturæ rhab. pulu. ℈ j. ſyrupi roſac. ℥ ß. à quo materiam deiecit ſtercoroſam, & humoralē copioſam, cum pauciſſimo ſanguine, exiguiſque torminibus, febris imminuta eſt, & nocte inſequente rarius deiecit, meliúſque dormiuit. Sequentibus diebus alui fluxus perſeuerauit per dilucida interualla, ſine vlle ſanguine, ſine torminibus, ſine febre. Poſteà tamen alui fluxu diuturno cum febre lenta vexatus eſt per menſem integrum, cum appetitu ingenti, nocte in lecto deiiciebat, & frequenter in die, vt ad febrem hecticam vergere videretur. Tandem exhibito bolo armena orientali ad ℈ ij. cum iuſculo per biduum, alui fluxus omninò curatus eſt.

Observatio XXXVIII.

Colicus dolor.

Die vigeſima quinta Septembris 1637. Vxor Dn. de Sarret, Conſiliarij Regij in ſuprema Computorum, & Subſidiorum Curia, grauida nonimeſtris corripitur colico dolore grauiſſimo, quo omnia remouebat in principio, & nihil inferiùs deponebat. Multis fructibus ſeſe ingurgitauerat, dolor erat fixus circà hypochondrium dextrum, vt de inflammatione hepatis

hepatis metueretur,quia febris & ſitis aderat ſatis intẽſa. Poſt multos clyſteres fotus, & ſemicupia, excrementa alui deiecit liquida & cruda. Dolor tamen perſeuerabat. Tandem exhibitum eſt purgans medicamentum ex catholic. ℥ ß. infuſ. in decocto cichoraceorum,& capillarium,cum rhab.ʒ j. etiam infuſi,mannæ & ſyrupi roſac. ana ℥ j.ſepties deiecit copioſè,cum magna doloris imminutione. Poſtridiè perſeuerabat dolor,ſed remiſſior,iniectus fuit clyſter,quo quinquies deiecit, & poſteà multas excreuit vrinas,vnde integra curatio ſubſequuta eſt.

Observatio XXXIX.

Teſtium inflammatio.

DIe vigeſima Septembr. 1637. D. Texier Nemauſenſis, Iuris vtriuſque Doctor, ex quitatione violenta incidit in teſticuli dextri inflammationem cum tumore inſigni.Secta fuit vena brachij bis,ſemel in malleolo,purgans medicamentum exhibitum. Pars fouebatur aqua roſarum,& imponebatur cataplaſma ex farina fabarum cocta in oxycrato, ita vt quarta pars aceti cum tribus aquæ partibus miſceretur,quod cataplaſma nunquam me fefellit in hoc affectu. In hoc tamen ægro, adeò tenera erat cutis ſcroti, vt excoriata fuerit ab aceto acriori, & cataplaſma ferre ampliùs nequiuerit. Ego iterandum curaui cataplaſma, ſed ad tollendam acrimoniam aceti, illud decoquendum curaui cum lithargyro; & ſic cataplaſma optimè operatum eſt, ægerque intrà triduum à tumore liberatus.

Observatio XL.

Fluxus hepaticus.

DIe vndecima Octobr. 1637. Vxor Petri Banete Artocopi, poſt aliquot acceſſiones febris tertianæ in fluxum hepaticum incidit,quo deiectiones erant omninò ſanguineæ.Vocatus ego præſcribo ſtatim laudani gr.ij.cum conſeruæ roſar. ʒ ß. & intrà horam fluxus deſiit, poſteà verò rediens, humores tantùm, non ſanguinem reiiciebat,aliiſque remediis vulgaribus curata eſt.

Observatio XLI.

Eriſypelas.

DN. de Gout nobilis Monſpelienſis 25. annum agens, ſæpè afficiebatur eriſypelate in tibiis, cœpit vinum bibere multò meracius ſolito, & pauciſſimæ aquæ permixtum, ab eo tempore nunquam eriſypelate affectus eſt, & benè valet, licet quatuor aut quinque anni effluxerint. Cauſam eſſe exiſtimo quod à vino roborata facultate expultrice, materia eriſypelatis expellitur per aluum, vrinas, vel inſenſibilem tranſpirationem.

Observatio XLII.

Febris tertiana cum vomitu, & alui fluxu in paroxyſmo.

DIe decima octaua Auguſti 1638. D. Durant quinquagenarius, Procurator in Curia Præſidiali Mõſpelienſi, quinque paroxyſmos febris tertianæ paſſus erat, ab iiſque liberatus ſola venæ ſectione. Per quindecim dies benè habuit, & fructus horæos comedebat. Recidit in eandam febrem, & in ſecundo paroxyſmo, grauiſſimo vomitu, & alui fluxu vexatus eſt, in quo multa bilioſa, ſuprà infráque reiiciebat, cum inquietudine ſumma, & virium exolutione, ita vt iam de vita periclitaretur. Sequentem præſcribo iulepum, quo ſtatim omnia ſymptomata cohibita ſunt, per duas horas dormiuit, copioſo ſudore paroxiſmus ſolutus eſt. Et intrà paucos dies à morbo prorsùs liber euaſit.

℞. Aquar. lactucæ, roſar. & plantag. ana ʒ j. ſirupi cydonior.℥ j.confect.de hyacinth. ʒ j. laudani opiatici gr. ij. miſce,fiat iulep.qui detur ſtatim.

Observatio XLIII.

Aphtæ puerorum grauiſſimæ.

DIe quartâ Septemb. 1638. Filius meus Stephanus annos quatuor natus paſſus eſt fluxionem acerrimam in linguam & fauces, vt infinitis vlceribus ſcaterent, iiſque albicantibus,& admodùm dolorificis cum magnâ inflmãatione.Non poterat cibum aut capere, neque lac ſugere. Et diebus ac noctibus eiulabat inſomnis,macilentus, ac ferè conſumptus. Ex remediis non profuit mel roſaceum cum ſpiritu vitrioli, quod aliàs mirificè conduxerat. Aderat alui fluxus copioſus, quo bilem porraceam eiiciebat. Veſicatorium valdè profuit.Sed dolores & clamores perſeuerabãt, & continuò æger per os humorem ſeroſum, & acrem emittebat, dolore & inflammatione magis ac magis attrahente.

Tandem exhibui laudani gr. j. cum iuſculo, eoque dolor ſopitus eſt, ſomnus leuiſſimus conciliatus, qui poſtmodùm perſeuerauit moderatus, & ſuis horis adueniens.Hinc cœpit conualeſcere,& fluxio illa humoris per os emanantis, omninò cohibita eſt. Sequenti tamen die purgans medicamentum exhibitum eſt, quod multùm etiam profuit.

Observatio XLIV.

Dyſenteria.

IOanna de Parauiſol octodecim annos nata, laborauit grauiſſimâ dyſenteriâ cum febre acutâ. Per ſeptem dies fuit in manibus alterius Medici ſenioris, qui nihil aliud præſcripſerat, quàm clyſteres detergentes, & rhabarbarum, quo febris aucta, & dyſenteria deterior euaſerat. Eo abſente vocatus ego, exhibeo primùm laudanum ad gr.iij. quo fluxus valdè imminutus eſt eâ nocte, & per tres aut quatuor horas dormiuit. Manè ſecatur vena, & ſanguis educitur feruidiſſimus. Dein exhibetur extractum corallor. ad ℈ j. cum aquâ plantag. bis eadem die, ſed ſine fructu, noctem enim habuit acerbiſſimam tum ratione febris, tum ratione fluxus, eiuſque ſanguinei, qui ad aliquod tempus fuerat cohibitus vſu laudani. Sequenti die manè exhibeo iterùm laudanum, & fluxus cohibitus eſt; Veſperi vena iterum tunditur. Minor erat ſanguinis excretio, ſed bilem porraceam eiiciebat valdè erodentem, febre & ſiti plurimùm vrgentibus. Ad ſitim præſcribo iulepos ex decocto portulacæ, & plantag.cum ſale prunellæ, qui multùm profuere; affectu tamen perſeuerante. Tandem exhibita eſt manè aqua roſac. cum ol.communi;meridie decoctum inteſtinorum veruecis valdè conſumptum, cum puluere granorum actes. Magnum leuamen inde conſequuta eſt ægra. Et poſterâ die repetitis ſemel illis tribus remediis, ad ſtatum conualeſcentiæ perducta eſt.

OBSERVATIO XLV.

Morbilli.

DIe vigeſimâ octauâ Septembr. 1638. Nutrix filij mei Stephani,nomine Claudia correpta eſt morbillis,quibus totum corpus contectum erat, cum febre intensâ. His acceſſit ſymptomata grauiſſimum, nimirùm fluxio tenuis in pulmonem deſcendens , quæ tuſſim frequenter excitabat ,& ſuffocationis metum incutiebat cum raucedine ingenti. Admotum eſt veſicatoriū ceruici, & exhibita ſunt laudani gr.ij.cum conſeruâ roſarum.Fluxio cohibita eſt totâ nocte.Poſtridiè rediit , & iterùm exhibitum eſt laudanum cum ſimili effectu , vndè ad conualeſcentiam paucis diebus perducta eſt ; manente raucedine adlongum tempus.

OBSERVATIO XLVI.

Febris Tertiana.

ANno 1638. Febres tertianæ longiſſimæ videbant in Autumno,à quibus multi liberati ſunt,ſumendo in declinatione poſt phlebotomias & purgationes frequenter iteratas , theriacæ ʒ j.cum aquâ plantaginis manè per triduum. In quibus caliditas magis timebatur,à cœnâ exhibebā. Vnus autem ſumpſit theriacam, ſine conſilio Medici morbo adhuc crudo exiſtente, cum vrinis rubris,& febris aucta eſt : his confirmatur Galeni experimentum, quod habetur lib.de præcogn. ad Poſthum. cap.2. & 3. de Eudemo peripatetico , cui morbo adhuc crudo exiſtente , theriaca exhibita eſt à Romanis Medicis , & quartana ſimplex in triplicem verſa eſt.Eādem verò theriacâ à Galeno exhibita,apparentibus coctionis ſignis , feliciter curatus eſt.

OBSERVATIO XLVII.

Diarrhœa inueterata.

DIE decimâ quintâ Octobr. 1638. Quidā nobilis vir trigintâ annos natus Mōſpelium venit conſilium petiturus pro alui fluxu ab octo annis infeſtante, quo quinquies aut ſexies in die ac nocte deiiciebat, partim bilioſa,partim pituitoſa. In hoc malum inciderat ex prauâ victus ratione, cui inſiſtere coactus fuerat per multos annos, dū caſtra ſequeretur,non erat valdè ex eo debilitatus,quinimò faciē habebat rubrā , ſaltem circà genas. Miſſus eſt à nobis ad thermas Balerucanas, quarum aquam potauit per ſex dies, & alui fluxus omninò fuit cohibitus , ità vt per octiduum , à quo aquas ſumere deſierat,nunquam noctu ſurrexerit, cum anteà bis aut ter ſurgere conſueuiſſet. Multa alia remedia vſualia illi præſcripta ſunt ad partes naturales roborandas , quibus ſe vſurum in patriā aſſeruit.

OBSERVATIO XLVIII.

Vomitus contumaciſſimus.

DIe decimâ quintâ Octob. 1638. Dn. Enguarran, Eccleſiæ Monſpelienſis Cathedralis Canonicus temperamento melancholico , & aduſto præditus incidit in vomitum contumaciſſimum ſine cauſsâ manifeſtâ , quo multa pituitoſa , viſcida , & mucilaginoſa excernebat , cum maximo conatu , flatus etiam multos eructabat ab aſſumpto iuſculo. Ab aliis Medicis multa in caſſum vſurpatafuere remedia per duos menſes , in principio ſumpſit pilulas de hierâ per multos dies ; poſteà purgatus eſt cum decocto ſennæ , & infuſione rhei , deinde per apozemata , in quorum vſu perſeuerare non potuit. Poſtmodum lac fuit exhibitum , quia ſuſpicio erat vlceris ventriculi. Theriaca etiam frequenter , propter veneni aſſumpti metum; fomenta & vnguenta plurima admota. Ego vocatus inuenio hypochondria valdè tenſa, præcipuè ſiniſtrū, pulſum ſatis firmum,licet æger admodum eſſet debilis quoad vires animales. Conieci humores fluere ab hypochondriis , & vomitum illum eſſe ſpeciem affectionis hypochondriacæ. Veſperi exhibentur ipſi laudani gr. ij. & totâ nocte non vomuit , ſed placidè quieuit. Sequenti die phlebotomia celebrata, quæ ab aliis Medicis omiſſa fuerat,& mittūtur ſanguinis ℥vj.qui valdè fuit aduſtus, vomuit bis aut ter eâ die, clyſter iniectus fuit circa veſperam. Præſcriptus etiam fotus emolliens , & aperiens hypochondriis admouendus , & linimentum iiſdem viribus præditum. Tertiâ die ſumpſit hunc puluerem.

℞. Rhab. pulu. ʒ j. mirobol. citrin. ℈ j. ſpodij , & maſtiches ana gr.vj.fiat puluis, detur mane cū iuſculo. Reuomuit medicamentum,& nullis aliis voluit vti remediis ; Pōſt menſem interiit, & aperto cadauere inuentum eſt epiploon craſſum,rubrum,ſchirrhoſum,& contractum , vt hepar primâ fronte referret , ciuſque craſſitiem æquaret ; ventriculus liuidus in fundo , tenuis , parte verò ſuperiori ſcirrhoſus ; inteſtina liuida, lien benè habebat.Humores melancholici in omento aceruabantur,& inde in ventriculum refluebant.

OBSERVATIO XLIX.

Alui fluxus diuturnus cum vlcere recti inteſtini.

DIe ſecundâ Nouemb. 1638. D. Ludouicus Maſſanes febre tertianâ duplici afflictus eſt per duos menſes, cum alui fluxu partim ſtercoroſo , partim humorali, partim hæmorrhoidali, quo octies, aut decies ſingulis diebus deiiciebat. Tandem ab acceſſionibus liberatus eſt , manente alui fluxu , quo dolor in recto inteſtino excitatus eſt , pauló ſuprà anum , perpetuò affligens, etiam dum non deiiciebat. Interdùm fæces laudabiles excernebat,interdum verò materiam ſubrubram,colorem hepatis referentem, & interdum; quaſi purulentam ; coniecimus ex diuturno fluxu factum fuiſſe vlcus circà hæmorrhoïdas internas. Remedia ferè omnia auerſabatur. Ideò conſului vſum aquarum thermalium ad triduum. Primâ die ſtatim appetentia iamdiù deiecta , reſtituta eſt , conſequenter dolor ani prorsùs euanuit , manente alui fluxu mediocri, eoque bis noctu,& totidem interdiù procedente , quo excrementa molliora, ſed bene concocta excernebat. Hinc ſingulis diebus in melius procedebat , vt iterato poſt 15. dies aquarum vſu , omninò conualuerit. Recepit tamen ſuffumigium ex decocto tapſi barbati,in cathedrâ perforatâ , quo fluxus maximè cohibitus eſt , licèt bis tantùm eo vſus fuerit. Senſibilis fuit effectus ſuffumigij.

OBSERVATIO L.

Dolores Arthritici.

DIe duodecimâ Nouembr. 1638. Dn. Mouretus Monſpelienſis tentabatur doloribus arthriticis, varias partes affligentibus , & per vniuerſos articulos vagantibus. Per menſem vnum & integrum, hunc affectum paſſus erat , & pluries purgatus fuerat , non omiſsâ venæ ſectione. Tam vſus eſt bocheto ſequenti.

℞. Rad. Salſæ parill. ℥ j. raſuræ ligni guaiaci ʒ ij. aquæ q. ſ. bulliant ad quartæ partis conſumpt. colentur addendo cinam. parum , fiat bochetum.

Poſtquam per octiduum vſus eſſet hoc bocheto, cœpit excernere cum vrinis materiam pituitoſam , quæ fundo matulæ adhærebat. Eodemque tempore magnum à doloribus leuamen ſenſit , donec prorsùs curatus

putatus fuerit, excretâ per multos dies materiâ illa pituitoſâ.

Observatio LI.

Dolores vagi.

Die decimâ tertiâ Nouembris 1638. D. Gaillard cognomine Balbus, ſubitò correptus eſt doloribus vagis atrociſſimis, nunc crura, nunc genua, tibias, aut pedes, nunc lumbos diſcruciantibus. Vocatus alter Medicus, ſanguinem mittit ad quinque vaſcula intrà horam, & dolore non remittente poſteà exhibet pilulam ex laudano, qua dolores conſopiti fuere, tum noctu, tum ſequenti die vſque ad meridiem. Pomeridianis horis dolores recurrunt pari acerbitate. Vocatus ego abſente altero Medico, præſcribo bolum ex dia-prun. ſolut. ℥ ſ. ialapæ ℈ j. etiam noctu ſumendum, quam inſomnem alioqui, & cum atrocibus doloribus traducturus erat. Purgatus eſt decies vtiliter, nam dolores illi admodùm imminuti ſunt, conſequenter breui temporis ſpatio omninò diſcuſſi. Erat vir quinquagenarius, atrabilario temperamento præditus, multis anteà animi pathematis agitatus ex conſulatu quem gerebat eo anno. Ideò conieci hoſce dolores prouenire à feroſâ materiâ tenuiſſimâ, & acerrimâ, quæ huc & illud velut orgaſmo ferebatur. Eamque citò purganti medicamento eſſe educendam.

Observatio LII.

Hæmoptoë.

Die decimâ Decembris 1638. Vxor Dn. Caponi in Curiâ Computorum Auditoris, quinquagenaria, poſt mediam noctem correpta eſt ſanguinis ſputo copioſo, quod per tuſſim eiiciebat, & præſalſum perſentiebat. Vſque ad matutinum perſeuerauit, per interualla recurrens; quo tempore vocatus ego, ſtatim venæ ſectionem impero ex brachio dextro ad ℥ vij. poſt duas horas iterandam. Poſt ſingulas phlebotomias ſumpſit iulepum ex aquis plantag. & lactucæ, cum ſyrup. violac. ℥ vj. & de papauere ℥ ij; frictiones & ligaturas in tibiis, cucurbitulas hypochondriis frequenter iterandas, looch incraſſans & aſtringens. Noctu ſumpſit ſyrupum compoſitum ex æquis partibus ſyrupi violacei, de roſis ſiccis, & de papauere, ſcilicet cochlear vnum horâ ſomni, alterum poſt mediam noctem. Et ſanguinis ſputum non ampliùs rediit.

Observatio LIII.

Tumor cancroſus in hepate cum dolore Iſchiadico.

Die decima ſeptima Decembris 1638. Vidua Petri Auberti Mercatoris Monſpelienſis, per multos menſes decubuit, aſſidua febre affecta, patiebatur dolores atrociſſimos in iſchio ſiniſtro, qui ſe ſe ad extremum pedem exporrigebant. Præterea percipiebatur tumor in abdomine, verſus vmbilicum, ad dextram partem inclinans, iſque durus, ita vt ſcirrhoſus putaretur, & in muſculis epigaſtrij ſitus, quia ſub cute ſtatim tangebatur, non erat dolorificus, niſi cum premeretur. Aliquando dolores acres humerum dextrum occupabant, & latus ipſum, vt pleuritidem mentirentur. Exiſtimabamus dolores iſtos prouenire à materia ſeroſa acerrima, quæ in hepate feruidiſſimo generetur. Sanguis qui detrahebatur erat feruentiſſimus, & liuidus: Nullum leuamen percepit vnquam, niſi à laudano, cuius ope dolores leniebantur. Cum dolor in coxa grauior euaſiſſet, & tumor in parte appareret, concolor tamen, tum etiam pars compreſſa multùm doleret; Nec non ægra dolores lancinantes in eadem perciperet per vices; vocati fuere Chirurgi, qui abſceſſum profundum latitare firmiter aſſeruerunt; ſicque conſilio habito pars aperta eſt cauſtico, & ſcapello, nullum pus effluxit. Poſt 15. dies ab apertione, venter anteà tumidus, magis intumuit, & hydropica facta eſt, ac tandem ſuffocata interiit. Aperto cadauere inuentum eſt hepar tumoribus ſcirrhoſis, & magna ex parte ſuppuratis refertum, in cuius extremo adnati erant duo tumores cancroſi, vſque ad vmbilicum prominentes, & pugni magnitudinem æquantes, qui cum eſſent ferè contigui, tumorem illum abdominis iam dictum repræſentabant; neque in hepate eſſe putabantur, quia non erant in loco hepatis naturali, imò hepar ſeorſim ab illis tumoribus tangebatur, ſed durum, & dolorificum; quia dicti tumores erant magis prominentes, quàm reliqua hepatis ſubſtantia. Totum illud hepar pendebat viginti libras, & amplius. Secta fuit coxa vſque ad os in loco apertionis, & inuentæ ſunt paruæ quædam glandulæ ſuppuratæ, quæ pus concretum continebant, ita vt non potuerit effluere.

Observatio LIV.

Tumores ſtrumoſi.

Die octaua Ianuar. 1639. Puella quædam Nemauſenſis 18. annos nata patiebatur tumores ſtrumoſos in collo, qui multis remediis per longum tempus adhibitis ſuppurati fuerant, & poſteà conſolidati. Attamen portio tumorum remanebat duriſſima; quæ nec emplaſtro de Vigo, quadruplicato mercurio vlla ex parte diſſolui potuit. Tandem præſcripſi emplaſtum ex æquis partibus dictis emplaſtri de Vigo, vitrioli romani, & gummi ammoniaci in aceto ſoluti & inſpiſſati cum terebinthinæ ſ.q. quò emplaſtro intra menſem tumores illi integrè ſoluti. Adhibito interim idoneo victus regimine, & conuenientibus euacuationibus interdùm vſurpatis.

Observatio LV.

Fluxus menſium inordinatus cum fluore albo.

Die decima quinta Ianuarij 1639. Vxor Dn. de Rignac, in Curia Computorum Subſidiorum, & Fiſci Regij Procuratoris, generalis pingui, obœſo, & pituitoſo corpore prædita, poſt abortum patiebatur fluxum menſium inordinatum cum fluore albo. Feliciter curata eſt phlebotomia, purgatione, bocheto ex ſalſaparilla, & ſuffumigio ex thure, maſtiche, ſandaraca, ſuccino, ſtyrace, benioino, garyophyllis, nuce moſchata, & roſis rubris, per infundibulum excepto, mane & ſero per logum tempus.

Observatio LVI.

Dolor capitis immanis & diuturnus.

Die vigeſima nona Martij 1639. Mulier Fontinianenſis quadragenaria, atrabiliario temperamento donata; poſt abortum non amplius paſſa eſt purgationes menſtruas, indè grauiſſimus capitis dolor per quatuor menſes eam afflixit, nihil conferentibus venæ ſectionibus, hyrudinibus, fronti & temporibus admotis, aliiſque remediis. Vocatus ego præſcribo apertionem arteriæ temporalis, quæ optimè celebrata fuit, neque ſanguis ſaltu egrediebatur ob exilitatem arteriæ, & ſanguinis craſſitiem; ſed guttatim; extractus fuit ad ℥ v. ruber & floridus, tum interna, tū externa ſuperficie Vultus occluſum fuit emplaſtro ex ſola maſtiche, cum ligatura, ſimplici, poſtquàm alia ligatura, quæ in vulne-

ribus capitis ſolet fieri, per quinque horas adhæſiſſet. Liberata eſt à dolore capitis ſine recidiua.

Observatio LVII.

Febris tertiana.

Die decima quarta Iulij 1639. Dn.Deuandiere,Medicinæ ſtudioſus, poſt quinque acceſſiones febris tertianæ, ſecta vena bis, & ſemel purgato corpore,ſūpſit initio paroxyſmi aquæ benedictæ ℥ viij. acceſſio fuit cohibita tum etiam operatio medicamenti per duas horas, poſteà vomuit quinquies, aut ſexies ſine moleſtia, quia in ſingulis vomitibus ſumebat iuſculi communis cum piſis parati ℥ iiij. aut v. Acceſſio breuior ſolito fuit, & in fine illius, purgatus per aluum pluribus vicibus, & omninò curatus eſt.

Observatio LVIII.

Dolor Nephriticus.

Die vigeſima ſecunda menſis Iulij, anni 1639.paſſus ſum colicum dolorem qui in imo ventre acriter vrgebat, & renem dextrum obſidebat. Duobus enematis iniectis dolor ventris ceſſauit. Supererat dolor renis, qui per vreteris continuitatem exporrigebatur, cum ſiniſtri teſtis retractione, ita vt verè nephriticus eſſet. Balneo calente diſſolutus eſt, cum tepidum augeret dolorem. Iterùm rediit dolor, cucurbitulis parti admotis diſcuſſus eſt. Poſtridiè rediit, & denuò cucurbitulis ceſſit; mox ſumpſi bolum ex caſſia, catholicone, rhabarbaro, & cryſtallo tartari, non amplius dolor rediit. Conieci hunc dolorem nephriticum factum fuiſſe à flatibus, cum diſcutientibus remediis, puta balneo calido, & cucurbitulis ſolueretur, & nulla materia obſtruens, ſcilicet calculus; arenulæ, aut pituita per vtrinas à me reiecta ſit poſt ſolutionem morbi, neque in ipſo morbo, neque vnquam anteà. Neque impoſſibile eſt eoſdem flatus qui ſeſe intra tunicas inteſtinorum inſinuant, in renes & vreteres poſſe transferri, ibidemqae graues diſtenſiones efficere:cum in omnes corporis partes flatus interdum deferri ſoleant, in iiſque dolores, aut palpitationes efficere. Imò verò non pauci exiſtimant dolores dentium acerbiſſimos à flatibus exoriri, in vaſculis ad radices dentium, perreptantibus, incluſis. Coniecturam meam auxit,quod operante medicamento cathartico, flatus à lumbis ad aluum ſenſibiliter ferebantur, cum ſonitu blando, qui ab aſtantibus facilè audiebatur.

Observatio LIX.

Diarrhœa.

Paucis diebus ab affectu prædicto correptus ſum diarrhæa bilioſa, tanta acrimonia prædita, vt anum eroderet, ardoremque vrinæ concitaret, tranſlata materiæ portione ad vrinas. Dyſenteria erat in procinctu. Ingreſſus ſemicupium tepidum, illicò liberatus ſum.

Observatio LX.

Epilepſia Puerilis.

Qvidam puer trimulus patiebatur inſultum epilepſi cum, à quo liberatus fuit fumo tabaci, quem miniſter tubulo attrahebat, & inſufflabat in os pueri apertum; vomitus puero concitatus eſt, & paroxyſmus ſolutus.

Observatio LXI.

Phtiſis incipiens.

Die decima quinta Octob.1639. Filius Dn. Le Sage,Monſpelienſis 20. annos natus,à duobus menſibus laborabat fluxione in pulmonem decumbente cum tuſſi, frequenti ſpiratione,& frebre lenta,ita vt in phtiſim iam prolapſus videretur. Præſcribo phlebotomiam, purgationem ex manna, iuſcula medicata, & alia remedia ordinaria.Sed præcipuum fuit cauſticum vtrique axillæ, quod fluxiones ad pectus delabentes, & humores in eo contentos potentiſſimè deriuat, hocque intrà menſem reſtitutus eſt.

Observatio LXII.

Febris maligna.

Die decima octaua Octobr.1639.Ioannes Vezian, Aromatarius Monſpelienſis, annos natus 24. laborabat febre maligna, ex qua tandem circa vndecimam morbi diem incidit in delirium, & paucis poſtmodùm diebus in motus tremulos,& cōuulſiuos neruorum, qui phrenitidi lethali ſuperuenire ſolent; per menſem ferè integrum delirium perſeuerauit, conuulſiones verò per dies duodecim, tandem euaſit poſt multorum remediorum vſum.Ea quæ magis profuere, ſunt ſectio venæ frontis, & iulepi compoſiti, ex aquæ cardui bened. ℥ iiij. aquæ theriacalis ℥ ij. bezoardici mineral. ℈ ij. camphoræ gran.xij. qui quinquies fuere exhibiti.

Die octaua Decembris 1639. Petrus Randon Lapicida, 30.annos natus, ſimili morbo correptus eſt, qui mitis admodùm videbatur vſque ad ſeptimum diem, in quo delirus factus eſt. Die vndecima aperta eſt vena frontis, poſtridiè ſumpſit iulepos prædictos bis, & ſequenti die ſemel, iiſque omnis malignitas diſcuſſa eſt.

Observatio LXIII.

Pleuritis.

Die decima quinta Decemb.1639. Vxor Dn. Clauſelij,in Curia Computorum Subſidiorum, & Fiſci Regij,Conſiliarij,annos 20.nata incidit in pleuritidem ſiniſtram eadem die,qua menſtruæ purgationes apparere incœperant, quæ tamen ſuppreſſæ propemodum fuere; Quandoquidem perexigua humoris ſubruffi quantitas excernebatur, nihil verò colorem ſanguinis referens, apparebat. Vocatus ego manè antè lucem, hæſitaui aliquantulùm, an vena malleoli eſſet aperienda ad iuuandū naturæ motum.Attamen quia dolor lateris admodum vrgebat, & nihil effatu dignum per vterum excernebatur, cenſui ſatiùs eſſe venam brachij aperire eiuſdē lateris, quòd benè ſucceſſit; dolor enim lateris admodùm imminutus eſt. Statim à phlebotomia celebratæ ſunt frictiones crurum, admotæ ligaturæ tibiis, & cucurbitulæ femoribus ad iuuandam purgationem menſtruam. Poſt meridiem ſecta fuit vena malleoli,admota lateri fomenta, & linimenta, iniectus clyſter inter duas venæ ſectiones. Præſcripti Iulepi cū ſale prunellæ; ſecundo & tertio die menſes aliquantulùm perſeuerabant,ſed in perexigua quantitate. Quia tamen malum non vrgebat, naturæ negotium reliquimus, cum præcipuè anacatharſis eſſet libera, & liberalis, per quam excernebatur multa pituita, leui rubore ſuffuſa. Quarto die, cum menſtrua prorſus defiiſſent,

ſent, & affectus non imminueretur, miſſus iterùm ſanguis fuit manè, ad ℥ ix. & poſt meridiem iterum ad ℥ vj. Quinto iterum miſſus ſanguis manè ad ℥ viij. qui ſimilis præcedentibus fuit, nempè valdè pituitoſus, cum mulier tamen macilenta, & bilioſo temperamento prædita eſſet; in fundo vaſculi aduſtus apparebat. Eadem die poſt meridiem iterata phlebotomia ad ℥ vj. & ſanguis rubicundus apparuit in ſuperficie, qui anteà albus apparuerat. Hinc coniecimus ſufficienter fuiſſe venam ſectam, cum ſanguis detractus fuiſſet vſque ad coloris mutationem, iuxtà præceptũ Hippocratis; & ægra meliuſculè habuit, nocte dormiuit per tres aut quatuor horas, cùm omnes anteà inſomnes traduxiſſet. In emulſione tamen ſyrupi papauerini ʒ ij. admixtæ fuerant, continuatæ emulſiones cum ſale prunellæ, & admotum lateri cataplaſma ex materia fotus, cum farina ſem. lini, oleo lilior. amygdal. dulc. butyro recenti, & croco. Sexto die ſumpſit pomum coctum, in quod immiſſa fuerat thuris puluer. ʒ j. ſuperhauſtis aquæ card. benedict. ℥ iiij. & corpus tegendo plus ſolitò, ad ſudores eliciendos, mane hora nona fuit adminiſtratum hoc medicamentum, non ſudauit, ſed ſputa per tres aut quatuor horas maiori ſanguinis copia tincta apparebant & faciliùs expectorabantur. Circà ſecundam horam pomeridianam; non amplius rubra ſputa apparuerunt, ſed omninò alba; Febris remiſſior erat; & dolor lateris omnino ſedatus, vt ægra in vtrumque latus indolenter decumberet. Continuatæ emulſiones ad feruorem ſanguinis temperandum. Septimo purgationes menſtruæ eruperunt copiosè, & per quatuordies perſeuerarunt, vndè febris admodum imminuta eſt, & dolor lateris omninò ſublatus. Duodecimo, purgata eſt medicamento ex ſennæ ℥ ß. rhab. ʒ j. mannæ & ſyrupi roſac. ana ℥ j. benè ſucceſſit purgatio, & ægra omninò curata eſt.

Eodem tempore villica quædam eodem morbo laborauit, poſt ſeptimam phlebotomiam imminutus fuit morbus; die duodecimâ, purgata eſt ſimili medicamento vndè maximè leuata eſt, & morbus ad declinationem paucis poſteà diebus peruenit.

Observatio LXIV.

Febris Maligna.

DIE vndecimâ Ianuar. 1640. Mulier quinquagenaria, nomine Martina, olei proxenæta, febre malignâ tenebatur cum maculis latis & violaceis circà humeros & ceruicem, ſed paruâ copiâ. Vocatus fui ſextâ morbi die, pulſus erat humilis, & languidus, magna ad ſummum propenſio, & affectus comatoſus. Bis illi ſecta fuerat vena; Præſcribo enema molliens, & laxans, veſicatorium ceruici, Iulepos refrigerantes, cum alexipharmacis. Septimâ die omnia exacerbata. Octauâ iterum vocatus præſcribo potionem diaphoreticam ex bezoardici min. ℈ ij. camphoræ Gr. xij. cum aquâ card. bened. quæ per tres vices fuit iterata; poſt primam exhibitionem additus eſt eſt fotus diaphoreticus toti ventri & pectori cũ ſpongiis admouendus poſt aſſumptam potionem; & pulſus validior factus eſt, ac magis ordinatus. Poſt biduum iterùm vocatus inuenio ſigna malignitatis adhuc vigentis, vndè ægra in ſummo verſabatur periculo; Præſcribo Iulepos ex decocto rad. pentaphylli, carlinæ, bugloſſi, foliis ſcordij, acetoſæ, &c. manè & ſerò ſumendos; & quatuor veſicatoria, brachiis & cruribus admouenda. Die vndecimâ, parotis apparuit, quæ topicis medicamentis in ſuppurationem venit, & tandem ægra priſtinæ ſanitati reſtituta eſt.

Observatio LXV.

Hydrops.

DIE octauâ Nouembr. 1640. Ancilla vxoris Dn. Ducros Patroni celeberrimi poſt febrem tertianam incidit in hydropem, quia ſeſe in acceſſionibus aquâ ingurgitauerat. Præſcribo infuſum ſennæ cum ſale tartari per 12. dies, vndè meliuſculè habuit. Poſteà apozema ſequens illi exhibitum eſt.

♃. Rad. enulæ camp. gentianæ, valerianæ, Iridis noſtratis, & ariſtoloch. longæ ana ℥ j. corticum radicum capparum, median. fraxini & tamariſc. ana ℥ ß. fol. agrimon. abſynth. vtriuſque, chamædr. & centaur. min. ana M. j. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana ℥ j. ſennæ mundat. ℥ j. turbith, & agarici ana ℥ ß. ſem. ebuli ʒ iij. zinzib. & garyoph. ana ʒ j. coquantur ad 4. v. in colatura diſſolue ſyrupi de cichor. compoſ. cum rheo ℥ iiij. fiat apozema pro iiij. doſibus matutinis.

Hoc apozemate vniuerſam humorum illuuiem per aluum, & vrinas depoſuit, & omninò ſanata eſt.

Non parùm contulit ad curationem, quod illa dum vteretur aliquo ſuffumigio ad tibiarum tumorem diſcutiendum, vſtionem in vtraque tibiâ paſſa eſt, vnde exulcerationes ſubſequutæ ſunt à quibus aqua multâ effluxit per vſum apozematum.

Observatio LXVI.

Febris quartana.

DIe decimâ quintâ Octob. 1640. Filius Magiſtri Roche annos 12. natus febre quartanâ liberatus èſt vſu infuſionis ſennæ cum ſale tartari per ſeptem dies.

Decima quarta Nouembr. Dn. Peliſſerius 50. annos natus febre quartanâ detinebatur per tres menſes in principio Nouembris, poſt vſum apozematis aperientis, quod paulò ante ſumpſerat per quatuor dies, admixtis etiam purgantibus, tandem præſcribo infuſum ſennæ cum ſale tartari per 15. dies. At duodecimâ exhibitione ceſſauit febrilis acceſſio, neque ampliùs rediit. Eſt autem præditus temperamento melancholico, & difficillimè purgatur, vir robuſtus, & proceræ ſturæ. In principio infundebatur ℥ ß. ſennæ ʒ j. ſalis tartari in ℥ x. aquæ, ſemel tantùm in die purgabatur; poſt aliquot dies ſalis tartari ℈ iiij. admiſcebantur, & bis in die purgatus eſt.

Poſt vſum huius remedij, quamuis ab acceſſionibus liber eſſet, præſcripſi opiatam roborantem & aperientem ad 12. dies, à quâ priſtinum faciei nitorem recuperauit.

Observatio LXVII.

Hydr ops.

DIe vigeſima Febr. 1641. Vidua Pauli Ducros ciuis Monſpelienſis, ſexagenaria, hydrope cum aſthmate correpta eſt, ità vt totus venter, femora, & tibiæ valdè intumuerint. Habitus fuerat totâ vitâ pinguis admodùm, & pituitoſus. Præſcripſi poſt quædam alia remedia decoctum guaiaci, cum ſennâ, agarico, turpeto, & hermodactylis, per 15. dies continuos vſurpandum.

Poſteà ſequentibus duobus remediis per menſem coutinuatis integrè reſtituta eſt.

♃. Rad. enulæ camp. apij, fœniculi, & Iridis ſiccarum ana ℥ j. ß. rad. valerianæ gentianæ, aſari, ſcyllæ ana ℥ j. corticis mediani ſambuci, & ligni ſaſſafras ana ʒ vj. fol. abſint. agrim. chamædr. capill. Ven. ſiccorum ana

ʒ ij.

ʒ ij. ſummit.centaur.min.& flor. geniſtæ ana ʒ j. ſem. petroſel. ameos,anethi ana ʒiß.cinam.ʒij.conquaſſentur omnia & infundantur in vini albi ℔. iiij. per aliquot dies ; deinde huius vini capiat ℥ ij. vel iij. ſingulis diebus manè duabus horis antè paſtum.

Quarto vel quinto quoq; die capiat doſim pulueris ſequentis. ℞. ſennæ mundat. turbith. gummoſi , hermodactylor. ſem. ebuli, rad. Ialapæ , & mechoacham ana ʒ j. cremoris tartari ʒ ij.guttæ gummi ʒ ß. puluer. diambræ , diarrhodon. abbatis , & ſem. fœniculi ana ℈ j.ſacchari candi ʒ iij.fiat omnium puluis , cuius ʒ ij. infundantur per noctem in vini prædicti ℥ iiij. capiat manè vinum & puluerem.

Observatio LXVIII.

Vlcus gingiuarum.

Die vigeſima tertia Februar. 1641. Filia Dn. de Raſtenclieres annos 18.nata, cùm à duobus annis gingiuarum eroſiones contumaces paſſa eſſet in maxilla inferiori , ad radices trium dentium anteriorum, qui Inciſorij nominantur, ita vt dentes vacillarent, & vſque ad alueolum carne denudati eſſent ; ab eo affectu nonniſi malo labore , & multis remediis liberata eſt : propterea quòd à lienis intemperie calidâ & ſiccâ atque adeò atrabilariâ conſtitutione dependebat.Cùm per annum integrum curata remanſiſſet , oborta eſt puſtula in eodem loco , ſed paulò inferiùs ſcilicet iuxtà ipſam maxillam , & in eâ parte, in quâ labrum inferius à maxilla ſeparari incipit. Poſt quatuor , aut quinque menſes , cùm nulla remedia adhibuiſſet, puſtula diſrupta eſt, & remanſit vlcus cum denudatione oſſis mandibulæ, quod intuentibus patebat omninò nudum, ad magnitudinem dimidiæ partis vnguis.

Poſt phlebotomiam & purgationem, ſequenti balſamo intrà 15.dies vlcus omninò conſolidatum eſt.

℞. Myrrhæ electæ , & ſacchari candi ana partes æquales , pulueren tur, iiſque impleatur album oui coctum , & per medium ſectum , filo probè alligetur, & ſuſpendatur in cellâ Vinariâ , ſupponendo vas vitreum , inſtillabit liquor , ſeu balſamus , quo pars ſæpiùs in die illinatur.

Observatio LXIX.

Inflatio totius corporis in Puero.

Die tertia Iunij 1641. Filius Rohe ciuis Monſpelienſis , ætatis 18. menſium , toto corpore inflatus eſt ſubitò cum febre ; & alter filius eiuſdem familiæ ex eodem affectu interierat. Varia per 10. aut 12. dies à me præſcripta ſunt remedia, purgatio nempè , clyſteres , Iulepi aperientes , veſicatorium , inunctiones. Tandem præſcribo ſyrupum ex decocto agrimonij , abſynthij vtriuſque , & centaurei minoris ſumendum ex cochlearibus in die;Et intrà triduum conualuit,ſuccedente alui fluxu,& vrinæ profluuio.

Observatio LXX.

Dolor Venereus in vno brachio.

Die decima quinta Iunij 1641. Nobilis quidam extraneus 30. annos natus,ante biennium paſſus erat luem veneream , ex qua malè curata relictus eſt dolor in brachio ſiniſtro,totum ferè radiũ & cubitum continens,qui noctu exacerbabatur,& circà periſtium ſentiebatur. Præſcribo purgationem vniuerſalem , & phlebotomiam iteratam. Poſtea diætam ſudorificam per 12.dies,manè ſumebat decoctum , & veſperi ſuffiebatur brachium decocto guaiaci & herbarum cephalicarum,cum aqua & vino albo , parato, quo irrorabantur ſilices candentes,ſicque multus ſudor in brachio excitabatur. Poſt ſudorem, admouebatur emplaſtrum de vigo , quadruplicato mercurio. Finita diæta continuatum ſuffumigium per quinque dies , & ſerò, & poſteà imponebatur emplaſtrum in Iſchiade præſcriptum ex auri pigmento, viridi æris , &c. compoſitum,quod puſtulas excitauit,& vlcuſcula in iis locis,in quibus dolor maximè vrgere ſolebat , ſicque omninò curatus eſt.

Observatio LXXI.

Colica biliosa.

Religioſus quidam obnoxius erat colicæ bilioſæ diuturnæ , & contumaci , quæ ſæpè recurrebat. Cuiuſdã conſilio ſumpſit manè fruſtum butyri recentis , ſuperbibendo parum Vini. Hoc remedio per longum tempus continuato , affectu liber , & immunis euaſit.

Observatio LXXII.

Dolor Iſchiadicus.

Filius Dn. Pacheq Medici Lunellenſis , arctiſſimo amicitiæ vinculo mihi coniũctiſſimi, correctus eſt dolore Iſchiadico , cui ſucceſſit ſtupor quidam brachiorum , & actio digitorum quodam modo læſa cum qua reſpirandi difficultate. Hæc omnia ſymptomata ab eodem affectu proueniebant , ratione quarti muſculi thoracis , qui oritur ab oſſe ſacro , & ab interno oſſe ilium, & ſcandens per lumborũ vertebras, decem primis coſtis adhæret , ac inferitur ſeptimæ ceruicis vertebræ ; vt non ſit mirum , ſi dum in exordio afficitur hic muſculus , tumore , vel dolore , vel laſſitudine aliqua , quæ ſit tenſiua , vel vlceroſa , vel phlegmonodes , lædantur partes quibus annectitur. Cùm igitur inſeruiat reſpirationi , eâ læditur ; hoc muſculo affecto in ſua origine : Et cum inferatur vertebris ceruicis , à quibus nerui brachiis inſeruientes,oriuntur , par eſt brachiorum & digitorum actiones lædi. Hæc fuſiùs explicantur à Sanctorio lib.2.cap.20.de vitandis erroribus.

Observatio LXXIII.

Febris Maligna.

Die vigeſima ſexta Octob. 1641. Filia D. Conte Mercatoris Monſpelienſis , 20.annos na'a , correpta eſt febre maligna , quæ eò vſque proceſſit , non obſtantibus remediis ordinariis , vt circà vndecimum morbi diem , in delirium per interualla recurrens , & neruorum, & contractiones ,in carpis præcipuè apparentes , inciderit ; quibus accedebant interdùm lipopſychiæ , & lentores nigerrimi dentibus adhærebant. Lingua erat ſcabra , nigra , & exuſta. In graui illo periculo præter epithemata , & pullos columbinos , aliáque roborantia , tùm interna , tùm externa ; ſequentia remedia præſcripſi , quæ in hiſce affectibus maximæ ſolent eſſe efficaciæ. Nempè veſicatoria quinque ceruici , brachiis , & femoribus admouenda. Iulepos ex aquæ cardui bened. ℥ iij. aquæ theriacalis Bauderonij ʒ iij. bezoard. mineral. ℈ ij.& camphoræ gr. vj. qui Iulepi per biduum vſurpati fuere manè & ſerò. Tum etiam dictum bezoard.mineral.exhibebatur in ſingulis iuſculis ad ℈ j.Hiſce remediis intra paucos dies à graui illo morbo liberata eſt.

OBSERVATIO LXXIV.

Gonorrhœa.

VIr quadragenarius ex impuro concubitu gonorrhœam contraxit, cui ab initio præſcripſi bolum ex caſſiæ ℥ j. rhab. puluer. & cryſtalli tartari, ſingulorum ʒ j. ſequenti die volebam ſanguinem mittere ex pede, quod ipſe æger renuit. Emulſiones præſcriptæ ſunt ad tres, aut quatuor dies, quibus vrinæ acrimonia temperamenta eſt fluxu eodem modo perſeuerante. Poſtmodùm ptiſanâ laxante vſus eſt per ſeptem dies continuos in hunc modum præſcripta.

℞. Tamarindor. ℥ ij. aquæ fontis ℔ iiij coquantur ad ℔ iij. in colaturâ infunde frigidè per noctem ſennæ mund. ſem. coriandri, liquirit. & roſar. rubr. ana ʒ ij capiat cyathum vnum manè, vnâ horâ antè paſtum. Hoc remedio fluxus valdè imminutus eſt, ad quem omninò delendum, bolum ſequentem præſcripſi.

℞. Terebinthinæ Venetæ ʒ iij. rhab. puluer. ʒ j. fiat bolus, quem capiat manè per quinque dies.

Deinde aqua ſequenti vſus eſt per ſeptem dies.

℞. Menthæ ſiccæ ℥ iij. ſem. lactucæ, ruthæ, agnicaſti ana ℥ iiß. ireos florent. ℥ ij. fol. dictamini. ʒ x. ſaccari optimi ℔ i j. omnia pulueriſentur, addendo therebint. Venet. ℥ v. vini albi generoſi ℥ x x x. Miſce fiat deſtillatio in balneo, capiat æger cochlearia duo manè duabus horis ante cibum. Hoc modo gonorrhœa curata eſt. Quià tamen exigua quædam humiditas in extremitate glandis frequenter apparebat, vt in fine gonorrhœæ plerumque fieri conſueuit; Ad eam prorsùs cohibendam, & exſiccandam ſequentes pilulæ præſcriptæ ſunt.

℞. Gummi arabici, tragacant. cabe, mumiæ, boli armen. ana ʒ j. puluerizẽtur, & cum ſyrupo de roſ. ſicc. fiat maſſa pilularum, de quâ capiat ℈ j. ſingulis diebus manè, duabus horis ante paſtum, per 8. vel 9. dies. Et ita fluxus omninò cohibitus eſt.

OBSERVATIO LXXV.

Empyema.

FIlius Dn. de Plantade in Curiâ Computorum, Subſidiorum & Fiſci Regij, Conſiliarij, quintum ætatis annum agens, febre continuâ laborabat per duos ferè menſes perſeuerante, cum tuſſi frequenti, ac moleſtâ; ita vt ad tabem vergere crederetur. Tandem vocatis in conſilium Medicis relatum fuit illum conqueri de dolore lateris ſiniſtri, præcipuè cum circa illam regionem manu contrectaretur. Tum etiam relatum fuit in febris principio illum perſenſiſſe aliquem dolorem in illo latere; qui tamen intra paucos dies delituerat; Ideircò pleuriticus non fuit iudicatus à Medico ordinario. Suſpicio fuit Empyema aliquod ibi latere, atque vt res clarior euaderet, decretum fuit, admouendum eſſe per aliquot dies cataplaſma emolliens, & attrahens, quo per triduum admoto, apparuit eleuatio quædam in parte, & in eâ fluctuatio ſubobſcura percipiebatur. Conuocato iterum conſilio, de empyemate nemo ampliùs dubitauit: Et apertione ſectâ pus copioſum effluxit, eiuſque vacuatio per duos menſes continuata eſt, donec tota materia euacuata, æger tandem priſtinæ ſanitati reſtitutus fuerit.

OBSERVATIO LXXVI.

Vlcus cum oſſis carie.

PVer 15. annorum vlcus habebat vetuſtum in metapedio, quod à perito Chirurgo per annum integrum curari non potuit. Alter Chirurgus Iunior, cui poſtmodùm æger commiſſus fuit dilatato vlcere cariem percipit, puluerem catagmaticum imponit ad tollendam cariem, & fruſtrà; Poſteà oleum ſulphuris admouet, & fruſtrà: Poſtmodùm me conſulit, iubeo imponi puluerem euphorbij, primâ applicatione cum plumaceolo, ex linteo detrito factâ, multæ educuntur exiguæ oſſium ſquillæ, ſecunda die plumaceolum nudum admouet, tertiâ die eundem puluerem denuò applicat, & plures iterùm ſquillæ egreſſæ ſunt, vt deindè os mundum, & à carie repurgatum apparuerit, atque vlcus poſtmodùm intrà breue tempus curatum fuerit.

OBSERVATIO LXXVII.

Difficultas ſpirandi cum pulſu valdè inæquali.

CLariſſima Domina de la Roquette ſexagenaria, pinguis admodum & obæſa, vitam agens ſedentariam, admodùm religioſa, & diuturnis orationibus dedita, à quindecim annis difficultate ſpirandi laborare cœpit, quæ paulatim incrementum ſuſceperat; ita vt iam ſcalas aſcendens, in tertio vel quarto quoque gradu conquieſcere cogeretur. Circa principium menſis Ianuarij anni 1642. cum iter faceret in aëre Auſtrino, & pluuioſo, ſubitò correpta eſt catarrho, partim in pulmonem, partim in mandibulas delabente. Inde aucta eſt difficultas ſpirandi, & tumor apparuit in genâ dextrâ, tùm mandibulæ ità erant coarctatæ, vt nullum cibum capere poſſet, ſed iuſculum tantùm ſorbillaret. Corripi ſolebat per interualla, iam à multis annis Eriſypelate tibiæ ſiniſtræ, quod ſæpè exulcerari conſueuerat; & antè huius catarrhi inuaſionem, etiam apparuerat cum vlceratione inſigni. Vocatus ego ad eam, octauâ die morbi, inuenio pulſum admodum inæqualem, tertiâ vel quartâ quauis pulſatione intermittentem, cum difficillimâ reſpiratione; Vndè conieci graue eſſe malum, non ſolùm in pulmone, ſed etiam in corde, aut vaſis cordi proximis, & ægram morituram prædixi: Quod prognoſticum certius reddebatur ex eo quod vlcus Eriſypelatis ſubitò ac derepentè exſiccatum fuerat, iuxtà ſententiam Hippoc. aphor. 25. ſect. 6. Eriſypelas foris intrò conuerti, malum. Præterea reſoluto paucis diebus genæ tumore, mandibulæ, nihilominùs clauſæ permanſerunt, túmque apparuit illam conſtrictionem mandibularum, à muſculorum eas mouentium conuulſione dependere. Decimo quinto morbi die, matutinis horis dexter oculus clauſus apparuit, altero aperto exiſtẽte, quod contigit ex palpebræ paralyſi, quæ grauiorem affectum minabatur, qui eodem die poſt meridiem contigit, ſcilicet apoplexia leuis, à quâ intrà duas horas aliquantulùm reſurrexit, ſed media corporis pars, ſiniſtra nimirum, reddita eſt paralytica. Et triduò poſt ſenſim fatiſcentibus viribus extincta eſt.

Toto morbi decurſu nulla tuſſis difficultatem ſpirandi comitata eſt, neque ſtertor, niſi per vnum diem ante interitum. Aperto cadauere lien repertus eſt putredine affectus, ita vt leui compreſſione in fruſta diſcederet. Pulmonis ſubſtantia liuida; & humore aqueo perfuſa, vnuſque illius lobus, ad ſiniſtram partem ſitus, pituitâ putridâ, & purulentâ refertus. Cordis ventriculus dexter, parte interiori membranâ denudatus, putridus, & exulceratus apparuit; Vt illius fibræ carnoſæ, ſummis digitis contrectando, in fruſtula ſecederent. Auricula dextra ſolitò maior apparuit, & omninò referta ſubſtantiâ quâdam carnoſâ, partim rubrâ, partim nigricante, ſanguini concreto ſimili, quæ tamen manibus diuidi non poterat. Hos duos affectus, auriculæ nimirùm, & ventriculi dextri, puto cauſam fuiſſe tantæ pulſus inæqualitatis, & intermiſſionis, dum cor rem ſibi moleſtam excutere tentans, variis motibus quateretur; Vnde

pulſus naturalis interruptio, atque interceptio orieba-tur, ſpirandi verò difficultatem à pulmonis infarctu ortam eſſe ſatis manifeſtum eſt.

Similem pulſus inæqualitatem mihi videre contigit in duobus aliis ægrotantibus, quorum vnus erat filius D. Hugonis. Mercatoris Monſpelienſis, quinque an-nos natus, qui tali pulſus inæqualitate diù vexatus tan-dem interiit. In aperto cadauere nihil præter naturam apparuit, præter auriculam cordis dextram, quæ mul-to maior ſolito apparebat, & omninò referta erat ſubſtantiâ quâdam pituitosâ, durâ, & concretâ inſtar nucis maiuſculæ, quæ quidem liberum cordis motum impediebat, & dictam pulſus inæqualitatem parie-bat. Similes pulſus apparuerunt in filia Dn. C. 20.an-nos nata, in cuius cadauere aperto inuentum eſt vlcus in ipſo corde, quo media ferè illius ſubſtantia abſum-pta fuerat. Horum caſuum hiſtoriæ in ſuperioribus obſeruationibus deſcriptæ ſunt.

OBSERVATIO LXXVIII.

Phtiſis.

Filia Dn. Salomonis ciuis Monſpelienſis annos cir-citer 25. nata, bilioſo admodùm temperamento prædita, graui fluxione in palmonem decumbente ab aliquot menſibus detinebatur, cum tuſſi moleſtâ dies noctesque affligente, vigiliis perpetuis, dolore pecto-ris, febre lentâ, alui conſtrictione, & macie totius corporis; ita vt phtiſica omninò videretur, & à multis diebus lecto affixa, ad interitum rueret. Vocatus ego calidiſſimam viſcerum intemperiem aduertens, & per-petuam alui conſtrictionem maximè importunam, præmiſſo clyſtere molliente iubeo ſanguinem detrahi ad ℥ vij. mox duo cauſtica adhiberi interſcapulio, iuxta ſpinam dorſi. Ptiſanam laxantem præſcribo per quin-que dies continuos vſurpandam, cuius deſcriptio ta-lis eſt.

℞. Tamarindor. ℥. ß. aquæ fontis ℔ iij. coquantur ad lib. ij. in colaturâ infundè frigidè per noctē ſennæ mun-dat. coriandri, & liquirit. contuſor. ana ʒ ij. roſar. rubr. ʒ j. colaturæ capiat cyathum vnum manè hora vna antè paſtum.

Paucis hiſce remediis ita reſtituta eſt, vt poſt quin-decim dies è lecto ſurrexerit, & ad conſueta munia ſeſe cocferre cœperit. Manebat tamen alui conſtrictio, & ſomni vacuitas, quibus affectibus eliminandis præſcri-bo primùm bolum ex conſeruæ roſar, ʒ j. & laudani Gr. j. compoſitum, quo per quatuor aut quinque ho-ras dormiuit, ac deinceps ſingulis noctibus ferè inte-gris ſine vllius remedij auxilio. Deinde iubeo, vt pti-ſanam laxantem reiteret per aliquot dies. Vere inſe-quente, lacte aſinino pel menſem vſurpato, omninò reſtituta eſt.

OBSERVATIO LXXIX.

Pleuritis.

Die quarta April. 1642. Filius D. Roche ciuis Mon-ſpelienſis annos duodecim natus, laborabat pleu-ritide lateris dextri, qu[illegible]quies ſecta fuit vena, & alia remedia ordinaria adminiſtrata vſque ad ſeptimam diem. Febris erat intenſa, cum inquietudine magnâ, dolor valdè vrgebat. Exhibita fuit die ſeptima, fuli-ginis camini puluer. ʒ ß. cum aqua cardui benedicti, intrà dúas horas ab aſſumptione, omnia ſym-ptomata valdè remiſerunt, ægerque multò meliùs habuit, & poſtmodùm ſenſim conualuit.

OBSERVATIO LXXX.

Raucedo.

Filia Dn. Viuentij Lunellenſis, nata annos 20. cùm ſeſe aëri frigido expoſuiſſet, incidit in raucedinem ita grauem, vt nullam ferè vocem edere poſſet, ſine tuſſi, ſine difficultate ſpirandi, & ſine catharro appa-rente. Perſeuerauit affectus per ſex menſes, multa re-media fuere vſurpata, ſed fruſtrà. Tandē inter dormien-dum aquoſæ materiæ quantitas mediocris per aurem effluxit, liberè loqui cœpit, ac vocem claram edere. In-de coniicere licet dicti humoris collectionem in cere-bro factam, eum occupaſſe nerui ramum, qui à quin-tâ coniugatione fertur ad muſculos laryngis, à quibus vox efformatur, vnde illi muſculi veluti paralytici eua-ſerant.

Poſt quatuor menſes altera virgo Lunellenſis Ru-daude nominata eodem effectu laborans ab octo menſibus meum conſilium expoſcit; Exemplo ſu-periori edoctus cenſui omnem intenſionem curati-uam ad materiam ſeroſam, aut pituitoſam in cerebro collectam, euacuandam, vel diſcutiendam, dirigi de-bere. Et præmiſsâ venæ ſectione, ac purgatione, præ-ſcripſi decoctum guaiaci & ſalſæ parillæ, cum ſenna, agarico, turbith, & hermodact. per 20. dies ſumen-dum, cum bocheto ex ſalsâ parillâ, & victu exſiccan-te, poſteà miſi eam ad thermas Balerucanas, vbi ſu-dauit per triduum, & affectus integrè curatus eſt.

OBSERVATIO LXXXI.

Luës venerea inueterata cum calido & ſicco temperamento, ac ferè attrabilario.

Nobilis quidam annos natus 35. dicto tem-peramento præditus, à duobus annis luë ve-nerea laborans, vlcera fœda in palato, labro ſupe-riori & circa naſi radicem patiebatur. Primò tractatus fuerat per ſudores, & hydrargyroſim, quibus curatus videbatur; ſed paucis poſteà diebus vlcera recrude-ſcunt, & æger ad priorem ſtatum redit. Iterùm cura-tio inſtituitur per ſudorifica, & frictiones mercuria-les, à quibus peius habuit. Tertiò inſtituitur curatio priori cōtraria per refrigerātia & humectantía, omiſſis prorsùs luem oppugnantibus; ſed nullo profectu. Tan-dem Monſpelium ſe conferens, & conſilium trium Medicorum implorans, tale ptæſcriptum retulit. Vt ſci-licet tum à calida & ſicca viſcerum intemperie, tum à luë ipſa indicationes ſumerentur, quod ſequentibus remediis præſtitum fuit.

Primùm clyſter molliens iniectus.

Secundò potio refrigerans, & purgans præſcripta.

Tertiò venæ ſoctio ad ℥ viiij.

Quartò apozema refrigerans & purgans.

Quintò balneum tepidum per biduum.

Ab exitu vltimi balnei prouocatio hæmorrhoï-dum.

Poſteà diæta liberali, & temperata præſcripta ex ſalſa parilla & ligno guaiaco, addendo ſub finem deco-cti cichorium, endiuiam, acetoſam, & tamarindos, vtatur per quinque dies, ſudores leniſſimè prouo-cando.

Interim vtatur bocheto ex ſalſa parilla, cum victu liberali, & non exſiccante.

Poſt vſum decocti ſudorifici per quinque dies, rei-teretur potio laxans prædicta.

Per biduum ſequens reiteretur balneum.

Poſteà vtatur iterum decocto ſudorifico per quin-que dies ex ſolis ſudorificis prædictis parato ſine addi-

tione

tione herbarum & tamarindor. Et prouocabuntur ſudores cum vapore ſpiritus vini, tinctura guaiaci imprægnati.

Poſt ſudores iteratos per quinque dies, iterùm purgetur potione prædicta, quam ſequatur balneum per biduum.

Et iterum repetantur ſudores per quinque dies cum decocto guaiaci ſolius, elapſiſque quinque diebus, capiet iterum potionem purgantem, & poſteà vtetur balneo tepido per biduum.

Hanc methodum continuabit donec vlcera conſolidata fuerint. Atque vt eorum curatio magis promoueatur, topicis vtetur ſequentibus.

Primò fiet gargariſma ex decocto raſuræ guaiaci, additis radicibus ſymphiti maioris, & ariſtolochiæ rotundæ, foliis agrimon. vincæ peruincæ, prunell. piloſellæ, betonicæ ana M.j. ſummit. hyperici, roſis rubris, diſſoluendo poſteà mel roſaceum.

Vlcera externa curentur primò infuſione lythagiri ex aceto parata. Et ſi cruſtis ablatis valdè ſordida appareant, ſequens vnguentum vſurpabitur.

℞. Olei roſat. omphacini ℥iß. ſucci plantag. & ſolani ana ℥j. bulliant ad ſuccorum conſumpt. poſtea adde plumbi vſti & loti ʒ vj. ceræ albæ q.ſ. fiat vnguentum.

Si gargariſma nimis ingratum videatur, poterit fieri ſine ariſtolochia, & augeri quantitas mellis; aut loco illius poni ſaccharum roſaceum.

Curatis vlceribus, vtatur adhuc per menſem vnum aut alterum bocheto prædicto.

In fine diætæ reiteretur purgatio & balneum; & capiat Iuſcula refrigerantia per decem dies, in quibus diſſoluetur ſalis prunellæ ʒ j. criſtalli tartari ʒ.ſ. ſacchari albi ʒ iij. Cùm incipiet vti iuſculis applicetur cauterium vtrique tibiæ.

Denique ad firmandam curationem vtatur per aliquod tempus opiatâ ex ſudorificis & purgantibus compoſita, cuius deſcriptionem in Renodæi pharmacopæa videre eſt.

OBSERVATIO LXXXII.

Vrinæ ſuppreſsio.

QVidam ſeptuagenarius cùm ſuccuſſorem equum conſcendiſſet per aliquot milliaria, incidit in vrinæ ſuppreſſionem, quâ ægrè, & guttatim vrinam excernebat. Ab alio Medico primùm iniectus fuit clyſter, ſanguis detractus, & ſemicupium adminiſtratum; tum potiones quædam diureticæ exhibitæ. Cùm nō meliùs inde haberet, vocatus ego aduerto tenſionē, & duritiem in regione veſicæ, cum dolore, qui comprimendo tantùm percipiebatur. Præterea æger patiebatur dolores in dorſo, ſcapulis, & pectore, vt ægrè ſeſe commouere poſſet. Tempeſtas erat Auſtrina & pluuioſa. Coniicio hæc omnia fieri à catharro è capite delabente, & influxum humorem, veſicæ corpus inuaſiſſe, ibique tumorem quendam excitaſſe, à quo ſphincter veſicæ comprimebatur, eiuſdemque veſicæ meatus anguſtior euaſerat. Ideò ad fluentis humoris diuerſionem, & vacuationem, præſcripſi apozema purgans & temperatum per triduum, veſicatorium poſteriori parti ceruicis, & fotum emollientem, ac parum reſoluentem regioni veſicæ admouendum, ac linimentum iiſdem viribus præditum. Per apozematis vſum, vrinæ in dies meliùs procedebant, ita vt triduo elapſo, multò commodiùs & liberaliùs eas reddiderit. Poſtmodum præſcripſi bolum ex terebinthinâ & puluere liquiritiæ per triduum, fotum & clyſterem ex decocto emolliente, & magis reſoluente paratum, & cataplaſma ex reſidentiâ decocti, cum farinâ fabarum & fænugr. oleo anethino, & chamomelino. His ad priſtinam ſanitatem reſtitutus eſt.

OBSERVATIO LXXXIII.

Febres Puerorum.

FIlius Dn. Pauli ciuis Monſpelienſis, tres annos natus laborare cœpit febre acutiſſimâ; quæ ſtatim ab initio ad vigorem peruenit: aderat ſitis perpetuā, & inextinguibilis, quæ ab initio ad finem perſeuerauit, & intra quinque dies extinctus eſt. Extremorū frigiditas ſæpè apparuit, & poſtremis diebus perſeuerauit, ita vt febrem lypiriam referret. Aperto cadauere nulla inflammatio apparuit in ventriculo, inteſtinis, aliáve parte, cuius magna erat ſuſpicio ex ſymptomatis propoſitis. Et cùm nulla cauſa appareret tantorum ſymptomatum, omnia viſcera benè conſtituta eſſent; exiſtimaui grauia illa ſymptomatā à malignâ, & venenata qualitate prodiiſſe, ex variolis nimirum, quæ tunc temporis graſſabantur, quas puer ille non potuit excludere, propter natiuam quandam imbecillitatem, qua præditus erat, & veneni vehementiam. Hæc contigerunt circa initium menſis Iulij, anni 1642.

Eodem tempore duæ puellulæ octo menſes natæ ægrotare cœperunt ex alui fluxu frequenti, quo bilis porracea & æruginoſa excernebatur, cū febre intenſiſſima. Vtrique præſcripſi clyſteres ex iuſculo, vitello oui; & confect. de Hyacintho, linimentum ventri ex vnguento roſaceo, comitiſſæ, & oleo cydoniorum; Epithemata cordi refrigerātia & roborantia, & Iulepos ex aqua plantaginis, portulacæ, ſirupo cydoniorum, confectione de hyacintho, & ſale prunellæ, quibus vtebantur ex cochleari frequenter, & intra biduū febris valdè remiſſa eſt, ac propemodum extincta, aluique fluxus admodum imminutus. Nutrici victus refrigerans imperatus fuit.

OBSERVATIO LXXXIV.

Dyſenteria.

DIe tertia Auguſti 1642. Vxor mea incidit in grauem dyſenteriam pomeridianis horis ab aſſumpto pridiè pharmaco leuiori, qui morbus tunc temporis populariter graſſabatur. Circa horam ſomni exhibeo laudani Gr.ij. cum conſerua roſarum; poſtridie hora ſecunda pomeridiana, cum perſeueraret affectus, exhibeo eiuſdem Laudani Gr. ij. continuauit alui fluxus ſine ſanguinea eiectione, qui per quinque vel ſex dies perſeuerauit non admodum moleſtus. Ac tandem medicamento ex infuſione rhab. & mirob. cum rhab. puluer. & ſirup. roſac. omninò ſublatus eſt.

OBSERVATIO LXXXV.

Hydrops.

IOannes Haguenotus Chirurgus anno natus circiter 27. laborauit rheumatico affectu, cum doloribus vniuerſalibus ex calida hepatis intemperie oriundis; qui affectus per quatuor, aut quinque menſes perſeuerans, eum ad extremam maciem perduxit, cum febre lenta perpetua. Tandem nonobſtantibus variis remediis, quæ ad tanta mala expugnanda fuere adhibita, incidit in hydropem partim aſcitem, partim tympanitem, ex quo venter in magnam molem intumuit. Poſt multa præſidia fruſtrà tentata, & varias conſultationes irritas, cùm deſperatus omninò videretur; mihi ſoli committitur. Aderat extrema macies, vt muſculi omninò conſumpti eſſent, ſicut in febre hecticà tertij gradus: Exiſtimabam ipſam hepatis ſubſtantiam eſſe valdè labefactatā, vt eum reſtituere eſſet im-

poſſibile. Ideò præmiſſo tali prognoſtico, tentandi gratiâ curationem aggredior, die 4. Menſis Auguſti, anni 1642. Ac primùm exhibeo pilulas panchymagogas cum calomelanos Turqueti ℈ j. Purgatus fuit ſexies cum Euphoriâ, deiecit ſeroſa multa, & pituitoſa.

Sequenti die aggreſſus eſt vſum apozematum ſequentium.

℞. Rad. aſparagi, bruſci & enulæ campanæ ana ℥ j. cortic. mediani fraxini & tamariſci ana ℥ ß rad. valerianæ, ariſtolochiæ rot. & aſari ana ʒ ij. fol. cichor. agrim. ceterac. & capil. ven. ana M. j. abſynthij vtriuſque, chamædr. & centaur. min. ana M. ß. coquantur ad ℔. j. in colaturâ diſſolue ſirupi capill. ven. ℥ iij. fiat apozema pro iij. doſibus matutinis, addendo cuilibet doſi ſalis diuretici ʒ j. ſpiritus diuretici Gutt. xxx. Continuauit per ſex dies; deiiciebat bis aut ter ſingulis diebus pituitoſa & ſeroſa. Septimo die ſumpſit iterum pilulas prædictas, cum eodem effectu. Poſteà continuauit apozemata per quindecim dies, & totus venter detumuit, quotidie enim deiiciebat quater, aut quinquies ſeroſa & pituitoſa, & copioſas vrinas profundebat. Manebat extrema macies cum inappetentiâ. Præſcribo puluerem ex vitrioli martis ʒ j. & raſuræ eboris ʒ ij. ſumebat primùm ℈ j. manè cùm panatellâ; eodémque tempore exhibebantur manè & ſero, tincturæ roſarum cochl. ij. Hæc per biduum tantùm continuata fuêre. Sed quia venter adhuc ſubtumidus erat, & materia pituitoſa, ac valdè cruda per aluum eiiciebatur, rediit ad Iulepos aperientes, qui ex decocto rad. & herbar. aperient. temperat. compoſiti erant adiecto ſale & ſpiritu prædictis, quia ex longo prioris decocti vſu nimia ſiccitas timebatur. Sumebat eundem iulepum veſperi ſine ſale & ſpiritu, ſed cum ſyrupo limonum ad ſitim temperandam. Deiiciebat vt ſuprà, pituitoſa, & aquoſa. Veſpertino Iulepo addebatur interdum ℥ j. tincturæ corallorum ad hepatis robur, & refrigerium. His per 12. dies continuatis venter omninò detumuit, & interim cutis totius corporis mollior ad tactum apparebat, muſculi impleri, & totus habitus refici incipiebant, appetitus vigebat, & coctio in ventriculo ritè conficiebatur. Tandem ad viſcera roboranda, & facultatem expultricem, quæ ſegnis remanebat, leuiter irritandam, ſingulis diebus exhibebatur rhab. ʒ ß. cum ſirupo de abſinthio pontico in boli formam redacto. Hic bolus per quinque dies continuatus fuit. Poſteà ab omni remedio abſtinuit per totidem dies. Poſtmodum ad maciem reparandam balneo vſus eſt, ex hordeo & amygdalis confecto, qui ſemel in ſeptimanâ iterabatur. Cum autem per menſem integrum à purgatione abſtinuiſſet, doloribus quibuſdam in artubus cruciari cœpit, non tamen admodum vehementibus, qui cum per plures dies continuaſſent, me iterum vocauit: Ego autem purgatione tollendam eſſe fluxionem aſſerui. Ille contrà dicebat dolores prægreſſos, qui in principio morbi apparuerunt, à purgatione non parum fuiſſe irritatos. Quod cauſæ fuit, vt purgantia vulgaria adhibere noluerim, ſed exhibitis pilulis prædictis blandè purgatus eſt, & dolores prorsùs ſublati fuêre. Curatus ab hydrope omninò fuit, ſed cùm incautâ admodum victus ratione vteretur, & cibos abſurdos identidem ingereret. In febrem tertianam incidit, à qua liberatus quibuſdam remediis, poſt 15. dies iterùm in eam recidebat; & ſic per quatuor aut quinque menſes vixit, tertianæ paroxyſmis identidem redeuntibus, ex nouis in victu erroribus; donec tandem è viuis diſceſſit; cùm tamen per ſex menſes ante obitum, ab hydrope liber continuò deguerit.

***

Obſervatio LXXXVI.

Gangrana ex Veſicatorio.

IN menſe Auguſto 1642. Filia Dn. Bonin Computorum, Vectigalium, & Fiſci Regij, tunc Conſiliarij, nunc verò Protopræſidis, annos duos cum dimidio nata, laborans febre malignâ variis remediis curata eſt, & cum inter cætera veſicatorium præſcriptum eſſet, Pharmacopæus ex emplaſtro veſicatorio officinarum compoſuit, & ad vim illius augendam, multo puluere cantaridum ſinapizauit, vnde cutis exuſta eſt, & ſequenti die tota illa pars, quæ à veſicatorio continebatur, gangræna affecta apparuit. Ad cuius curationem celebratis ſcarificationibus, fotus admotus eſt ex aquâ vitæ, deinde linimentum ex vnguento ægyptiaco in aquâ vitæ diſſoluto. Intrà triduum eſchara ſeparata eſt, & vlcus reſiduum curatum ſequenti vnguento.

℞. Pinguedinis renum bouis ℥ j. lithargyri præpar. & minij ana ℈ j. olei roſac. q. ſ. fiat vnguentum.

Obſervatio LXXXVII.

Febris maligna.

IOannes Richardus ciuis Monſpelienſis, cùm laboraſſet febre maligna per ſex ſeptimanas, tantâ virium deiectione detinebatur, vt breui moriturus videretur. Ego tunc temporis eum videre incipiens, & audiens parum expurgatum fuiſſe toto morbi decurſu, ab humorum ſarcinâ vires opprimi cenſui, eas tamen adeò deiectas, vix purgationem ſuſtinere poſſe. Ideò per epicraſim purgationem inſtitui, & potionem præſcripſi ex infuſione ℈ j. ſennæ in aquâ cichorij, cum ſalis tartari ℈ ß. addendo ſyrupi roſ. ℥ j. continuata fuit potio per triduum, ex eâ bis deiiciebat ſingulis diebus, vires paululum recreatæ, quarto die ſumpſit ſyrupi de abſinthio pontico ℥ j. quinto exhibita infuſio ʒ j. ſennæ, & per biduum continuata, blandè purgatus eſt cum fructu. Vnde meliùs habere cœpit, ſenſim conualuit, repetitis per interualla, purgationibus. Poſt aliquod tempus recidiuam paſſus eſt, & Medicum non vocauit, donec ad extrema redactus fuerit; atque ita vltimum diem clauſit, hoc tantùm in hac obſeruatione notatu dignum eſt, medicamentum purgans exhiberi poſſe in ſummâ virium deiectione, modo perexigua doſis præſcribatur.

Obſervatio LXXXIX.

Alui fluxus in Puero.

FIlius Dn. Audeſſan in Curiâ Computorum, &c. Conſiliarij, annos quatuor natus, diuturno alui fluxu laborabat, cum inappetentiâ, & deiectione virium. Origo illius alui fluxus erat ex prauâ victus ratione, eum enim pluribus cibis ingurgitabant, & merum aliquando ei exhibebant; inde calor natiuus ita attritus eſt, vt alimenta in cruda, & pituitoſa excrementa conuerterentur; nihil enim ferè, niſi meram pituitam deiiciebat, quo tempore eum videre cœpi; cùm tamen anteà flaua, viridia, æruginoſa, & ſanguinolenta reieciſſet, vt mihi relatum eſt. Inſtitutâ victus ratione, præſcribo medicamentum ex ſyrupi de cichorio compoſiti ℥ j. cum rhab. ʒ ß. per triduum exhibendum, deinde tincturam corallorum manè & ſerò ſumendam ad cochlearia duo; intra quinque dies meliùs habuit, & continuatis remediis, paucis diebus reſtitutus eſt.

OBSERVATIO LXXXIX.

Alui fluxus diuturnus & dolor capitis contumax.

DIe ſeptimâ menſis Octobris, anni 1642. Vocatus ſum Lodouam ad Dominum Fleury, Fiſci Regij Quæſtorem Octogenarium, laborantem alui fluxu diuturno, à duobus menſibus eum infeſtante, quo multa feroſa & cruda excernebat. præcipuè verò nocturnis horis alui fluxus exacerbatur; ex quo & aliis ſignis conijcere licuit à cerebro potiſſimùm influxum dependere. Præterea laborabat dolore capitis atroci, partem ſiniſtram à ſummo vertice ad aurem & tempus eiuſdem lateris occupante, qui dolor, cùm ſuprà partem affectam decumberet pulſans manifeſtè apparebat. Illius curationem aggrediens, primùm ratione alui fluxus ſequentem potionem præſcribo.

℞. Rhab. Electi ʒ j. mirobolan. citrin. ʒ ß. ſantali citrini ℈ ß. infundantur in aquâ plantag. expreſſione factâ diſſolue rhab. puluer. ʒ ß. ſyrupi roſac. ℥ ß. fiat potio: à cuius aſſumptione ter aluum depoſuit interdiù. & nocte conſequente bis tantùm deiecit, cùm prægreſſis noctibus quinquiès, aut ſexiès deijceret.

Sequenti die eadem potio laxans exhibita eſt, addita in infuſione fol. ſennæ ʒ j. Quinquiès aut ſexiès deiecit per diei decurſum, noctè verò nihil, & ità alui fluxus omninò curatus eſt.

Tertiâ die ad dolorem capitis pulſantem, & diuturnum auferendum, cum multa alia remedia fruſtrà tentata fuiſſent, ad arteriæ temporis apertionem venio, quâ ſanguinis ℥ iij. detractæ ſunt, & deſuper admotum eſt emplaſtrum ex thure, maſtiche, bolo armenâ, pilis leporinis, & albumine oui cum bonâ ligaturâ: Et eâdem die dolor omninò ſublatus eſt.

OBSERVATIO XC.

Catarrhus in pulmonem defluens.

CIrcà finem menſis Octobris anni 1642. incidi in grauem catarrhum ab inſolatu, qui in pulmonem defluens difficultatem ſpirandi efficiebat cum ſtertore. Venæ ſectio celebrata eſt, deindè purgatio per biduum, ex ptiſanâ laxante, cum vini abſtinentiâ, & magnâ cibi parcimoniâ: His ſtertor deſiit, & difficultas ſpirandi valdè imminuta eſt. Sed eorum loco tuſſis ſucceſſit valdè moleſta, quæ cùm per biduum perſeueraſſet, manè tabaci fruſtulum ori admoui, leuiter priùs dentibus contritum, quod cum per mediam horam ſuprà linguam detinuiſſem, quædam capitis conturbatio oborta eſt, mox nauſea leuis, quam ſequutus eſt vomitus ſatis exiguus feroſæ materiæ, quæ in fine amarorem referebat. Conturbatio capitis per duas horas perſeuerauit, & tuſſis ſedata eſt, vſque ad veſperam, in qua leuiter denuò infeſtare cœpit, per interualla repetens. Circà horam cœnæ, capitis dolor obortus eſt, cum calore quodam, præſertim in parte ſiniſtrâ; Poſt cœnam (quæ fuit ſatis liberalis) dolor capitis multò grauior efficitur, eûmque comitabatur nauſea moleſta, quæ cùm per horam perſeueraſſent, & dolor capitis magis ac magis ingraueſceret, immiſſo penitiſſimè in os digito vomitum excitaui, quo omnia alimenta in cœnâ aſſumpta eiecta ſunt cum pituita multâ, indè dolor capitis imminutus, mox in lecto me compono, vbi ſomno correptus noctem placidè tranſegi, & ſequenti die à tuſſi & catarrho prorsùs immunis fui.

OBSERVATIO XCI.

Cephalæa ex Luë venereâ malè curatâ.

VIr quidam lue venereâ infectus, curatus fuit per diæta ſudorificam, & litum ex hydrargyro, vndè per aliquod tempus à morbo immunis viſus eſt; Poſteà verò idem affectus recurrit, & iterùm curatus eſt decocto ſudorifico per aliquot dies aſſumpto, ac deindè ſuffitu cinnabaris, iterùm perfectè curatus viſus eſt. Poſteà tamen tentari cœpit graui cephalæâ, ſiniſtram capitis partem obſidente, quæ in mutationibus tempeſtatum, ac præcipuè ineunte autumno, grauiter eum excruciabat, & in eodem loco claui inſtar ſemper infixa permanebat, Et cùm multa remedia euacuantia, reuellentia, deriuantia, & anodyna fruſtrà tentaſſet, ad nos venit. Nos verò ſtatuimus grauem illam cephalæam ex reliquiis luis venereæ, non perfectè curatæ, procedere. Cauſam tamen illius proximam, & immediatam, aut ſaltem, fouentem, & augentem illum dolorem, præter virulentiam veneream, eſſe vel humorem acrem, ac mordentem, ad eam capitis partem confluentem; vel mercurium ipſum in parte congeſtum, vel cariem in oſſe capitis contractam. Quæ duæ cauſæ poſteriores, licet infrequentes ſint, aliquando tamen contingunt, vt multis hiſtoriis ab Authoribus relatis, conſtat.

Vt igitur harum omnium cauſarum habeatur ratio, primò præſcripſimus euacuationem vniuerſalem per ſanguinis miſſionem, & purgationem per apozemata ad quatuor dies.

Deindè diætam ſudorificam ex decocto ligni guajaci & ſalſæ parillæ ad 30. vel 40. dies, habitâ ratione temperamẽti, quod ſi calidius fuerit, (neque enim hominem coram videre licebat, ſed ex ſcriptâ relatione conſilium petebatur non expoſito ægri temperamento) balneis & iuſculis refrigerantibus corrigatur. Sæpè enim luës venerea, quæ hydrargyro curari non potuit, longo vſu decocti ſanatur. Et ſi cephalæa ab humoribus tantùm virulentis, membranas vellicantibus oriatur, ſolâ diætâ longiori, curari poterit.

Si verò dolor ille capitis, decocto diù vſurpato non ceſſerit, videndum erit nùm mercurius in parte collectus ſit, quod internoſci poterit, ſi globulus ex foliis auri confectus in narem ſiniſtram profundè immittatur, & poſt aliquam moram in parte, albicans extrahatur, ſignum enim erit adeſſe mercurium. Idem tentari poterit contegendo emplaſtrum cephalicum foliis auri, & parti dolenti imponendo; ſi enim albeſcat aurum, ſignum erit adeſſe mercurium, qui paulatim extrahetur, ſi lamina aurea tenuis ſuprà partem dolentem continuò geſtetur, & globulus aureus ſolidior, frequenter in narem immittatur.

Si neque hoc præſidio ceſſet dolor, aperienda erit pars, & terebello perforanda. Sæpè enim ab acribus humoribus & virulentis corroditur cranium, eique caries inducitur, cute integrâ remanente. Et licet caries non appareat, trepanum tamen ſæpè confert, educendo materiam virulentam ſuprà meninges cerebri collectam.

OBSERVATIO XCII.

Pleuritis.

FIlia D. Diuoul ciuis Monſpelienſis, ſanguineo temperamento prædita, 20. annos nata, ſæuâ pleuritide affecta eſt lateris ſiniſtri, in principio menſis Martij, anni 1643. Secundâ die morbi ſecta fuit vena eiuſdem lateris, & ſanguis detractus ad ℥ viij. ſequenti die, cùm Chirurgus vellet iterare phlebotomiam, non potuit

potuit venam attingere,quia virgo illa erat admodum obæſa,& vena in profundo brachij ſepulta,ita vt cū in brachio dextro vena magis pateret, eā aperire coactus fuerit, ex eaque detraxit ſanguinis ℥ viiij. quæ tamen phlebotomia nihil profuit. Cùm igitur pleuritis admodum vrgeret,me in auxilium vocarunt,& cùm maximam iterandæ phlebotomiæ neceſſitatem viderem, ex eo quòd ægra ferè ſuffocabatur, ac ferè intenſiſſimâ laborabat; iuſſi alios vocari Chirurgos, vt aliquis eorùm,venam aperiret; cum igitur vnum ex peritioribus vocauiſſent, eum monui, vt ſi venam aperire poſſet, amplo foramine id efficeret, & magnam ſanguinis copiam vnâ vice detraheret,cùm venæ ſectionem iterare eſſet tantoperè difficile. Ille rem præſtitit, vt monueram,& ſanguinis circiter ℥ xiiij.detraxit,quâ euacuatione,ægra maximè ſubleuata fuit ſine vllâ virium iacturâ. Poſt quatuor, aut quinque horas miſſus fuit iterum ſanguis ad ℥ x. quam etiam vacuationem ægra facilè tulit, & ſequenti die à pleuritide, & febre omninò liberata eſt.

Observatio XCIII.

Epilepſia.

Filius D. Roche ciuis Monſpelienſis, annos natus 12.ab aliquot menſibus, epilepticis acceſſionibus affligebatur,quæ primùm ſemel in ſeptimanâ,poſtmodum verò ſingulis diebus inuadebant. Purgatus fuerat ſemel aut bis, ſanguiſque detractus, & à multis annis cauterium habebat in brachio. Vocatus ad eum, præſcribo apozema ex cephalicis & Epilepſiæ ſpecificis, cum purgantibus ad quatuor doſes. Deinde inuritur cauſticum ſuturæ coronali, & his duobus remediis à morbo liberatus eſt.

Erat puer iſte calido & billioſo temperamento præditus, & in actionibus promptiſſimus, quòd coniecturam faciebat, hunc affectum à vaporibus tetris exoriri, qui per iſtud emiſſarium difflari poterant.

Observatio XCIV.

Hydrops.

Filia Dn. Patris in Curia Præſidiali Conſiliarij, annos ſex nata, & hydrope detenta, ſequentibus remediis curata eſt in menſe Martio, anni 1643.

Primò iniectus fuit clyſter ſic paratus.

℞. Pulpæ colochyntid. ʒ j. furfuris macri M. j. coquantur in Vino albo ad quart.iij.fiat clyſter,qui pituitoſa, & ſeroſa eduxit ſine moleſtiâ,& fuit continuatus per triduum. Eodem tempore admotum fuit toti ventri cataplaſma ex rad. cucum.agreſtis,cumino,& melle paratum, cuius deſcriptio habetur in praxi noſtrâ fol. 296. cùm autem venter detumeſcere inciperet, & ægra remedia interna ſumere nollet, iteratus eſt clyſter alternis diebus ter aut quater, & continuatum cataplaſma. Ex quibus maior ventris imminutio ſequuta eſt. Tandem præſcriptus fuit puluis purgans ex ſennâ, turbith, aliiſque paratus, cuius deſcriptio habetur in praxi fol. 286. cuius doſis erat ʒ j. ex eóque parum purgata eſt, cum medicamentum vomitu reiiceret; & venter adhuc tumidus apparebat.Poſtmodum præſcribo Iulepos ex rad. & herbis valdè aperientibus cum ſale,& ſpiritu diuretico, ad quatuor doſes,quorum vſu maiorem vrinæ copiam reddidit, ſed venter adhuc tumidus permanebat. Poſtmodum præſcripſi puluerem ex rad.ialap.gr.xv.ſcāmon.gr.viij.calomelanos Turquetí gr.xij. quem ſumpſit cum iuſculo, & ſepties purgata eſt, multúmque ſeri ac pituitæ reiecit per aluum, & ſemel vomuit pituitoſa multa, vnde tumor ventris, dimidiâ ſui parte imminutus eſt intrà horas 24. Iteratus eſt iulepus prædictus per triduum; quarto verò die iterum ſumpſit puluerem prædictum, cum eodem ſucceſſu & cùm venter admodum imminutus eſſet, ac ægra è lecto ſurgere inciperet, cibóſque lautè appeteret, à remediorum vſu vlteriori abſtinuit, ſicque ſenſim conualuit.

Observatio XCV.

Luës venerea in Puerulo.

Puer 30. menſes natus Luë venereâ laborans, & fœdâ ſcabie totum corpus occupante, quam à nutrice acceperat,ſequentibus remediis curatus eſt.

℞. Raſuræ ligni guaiaci ℥ ij. aquæ fontis ℔ ij. infundantur per 24.horas, deinde bulliant ad tertiæ partis conſumptionem, colaturæ capiat ℥ iij.ſingulis diebus manè,duabus horis ante paſtum, corpus tegendo paulò plus ſolito,& continuando per 20.dies.

℞. Scammon. puluer. gr. vj. calomelanos gr. v. fiat puluis tenuiſſimus,qui detur cum cochleari vno vel altero panatellæ ſaccharatæ, & ſuperbibendo parum iuſculi,continuetur hoc remedium quinto quoque die,augendo doſim vtriuſque medicamenti, iuxta operationem.

℞. Reſidentiam prædicti decocti,aquæ fontis ℔.iij. fiat bochetum pro potu ordinario, addendo ſacchari, & liquiritiæ q.ſ.ad ſaporis gratiam. His remediis per menſem continuatis probè conualuit.

Observatio XCVI.

Abſceſſus iuxta ſpinam dorſi.

Intra illud tempus quo medicinam facio, quinque abſceſſus mihi videre contigit, dorſum occupantes, iuxta eius ſpinam, qui materiâ frigidâ ſenſim collectâ geniti fuerant ſine dolore,aut inflammatione,& partis colore nullo modo mutato. Molles erant tumores, œdemati ſimiles,pugni magnitudinem ferè adæquantes. Ex iis tamen apertis pus laudabile effluebat. Tres priores de medio ægros ſuſtulere, intra trium,aut quatuor menſium decurſum,cùm vlcus ex abſceſſu aperto relictum,ſinuoſum admodum euaſerit,ex eóque continuò magna puris copia effluxerit; vnde corpus vniuerſum exhauſtum, & in atrophiam conuerſum eſt, licet multis remediis vlcerum curatio tentata fuerit. Quartus curatus fuit inciſionibus magnis in dorſo factis, quibus omnes ſinus detecti ſunt; mox fotibus ex aquâ catapultarum aliiſque topicis vlcera ſanata ſunt, interim tamen cauſæ antecedenti prouidebatur frequenti euacuatione,vſu decocti ſudorifici.Quintus denique curatus eſt ſine inciſione, ſed magna apertione facta per cauterium potentiale, mox deterſione vlceris per iniectiones ex decocto catapultarum, & fotu ex eodem, ac denique valida compreſſione partis,cum faſciis & ſpleniis; & valdè aſtringentium emplaſtrorum continua admotione in ambitu vlceris. Interim verò cauſæ antecedenti prouidebatur remediis prædictis.

Observatio XCVII.

Hydrops in puero ſeptem annorum.

Filius D. Saget ciuis Monſpelienſis graues obſtructiones patiebatur, vnde venter intumuit magnam in molem, vt iam hydropicus factus eſſet. Vocatus ad eum die 28. menſis Aprilis, anni 1643.ſequentia præſcripſi.

℞. Sennæ mundat.ʒ ij.ſem. aniſi & cremoris tartari ana ʒ j.abſinth.pontic.p.j. coquantur ad ℥ ij.in colaturâ diſſolue electarij diacarthami ʒ i ß.ſyrupi roſac. ℥ ß.fiat potio, detur manè cum regimine.

℞. Rad.

♃. Rad.apij,petroſel.& aſparagi ana ℥ ß.fol.agrim. capill.Ven.ceterac,& hyſſopi ana M.ß.polypod.querc. & ſem. carthami ana ʒ ij. ſem. apij, & petroſel. ana ʒ j. cremoris tartari ℈ ij. coquantur cum quartâ parte galli veteris, in colaturâ diſſolue ſalis abſynthij & tamariſci ana ℈ j. fiat iuſculum, quod capiat manè per 12. dies.

In tertio quoque iuſculo infunde per noctem ſennæ mund. ʒ ij. capiat cum regimine.

♃. Olei de capparibus & tamariſci ana ℥ ij. ſucci, ebuli, & cucumetis agreſtis ana ℥iß. bulliant ad ſuccorum conſumpt. in colaturâ diſſolue ſem. agni caſti, & petroſel. macedonici ſubtiliſſimè puluerat. ana ʒ ß. olei nucis moſchat. ℥ ß.ceræ q. ſ. fiat linimentum quo illinatur totus venter calidè in introitu lecti.

Vtatur pro potu ordinario infuſione chalybis, & rhab in formam bocheti.

Hiſce remediis vêtris tumor imminutus eſt,ſed non omninò ſublatus,ità vt ad ſequentia remedia tranſeundum fuerit, quæ inter à tres ſeptimanas morbum integrè diſcuſſerunt.

♃. Conſeruæ flor.tamariſci & capill. ven.ana ℥iß. conſeruæ rad. enulæ campanæ ℥ ß. confect. alcherm. ʒ iij. ſalis abſynthij tamariſci ana ʒ j. raſuræ eboris, & pulu. electar.diarrhod. abbat. ana ℈ ij. cum ſyrupo capillor.ven. fiat opiata, de quâ capiat magnitudinem caſtaneæ ſingulis diebus manè, duabus horis ante paſtum, ſuperhauſto vini diluti momento.

♃. Calomelanos gr. viij. diagrid. gr. vij. fol. auri nu. ij. fiat puluis, qui detur ſemel in ſeptimanâ cum duobus cochlearibus panatellæ ſaccharatæ, & ſuperbibendo parum iuſculi.

OBSERVATIO XCVIII.

Paralyſis ſpuria.

HOneſta mulier Aquiſextiana quinquaginta circiter annos nata,cum aborſum paſſa eſſet,& adhuc ex eo decumberet, affecta eſt primùm ſenſu obtuſo in regione abdominis,quem,(manu ventrem contrectando) facilè percipiebat; Hunc aborſum poſt aliquot menſes ſequuta eſt grauiditas, per cuius decurſum illa ſenſus obtuſio crura etiam,& tibias inuaſit,eique longè deterius ſymptoma acceſſit, nêpè motus impotentia. Poſt partum multa remedia purgantia, ſudorifica, & alia quamplurima calefacientia, & exſiccantia fuere vſurpata,ſine vllo fructu. Ita vt iam à duobus annis graui hoc affectu detineatur. Non eſt in dictis partibus omnimoda ſenſus priuatio, ſed tantùm imminutio; motus verò omninò abolitus eſt. Hoc tamen peculiare, & animaduerſione digniſſimum occurrit; quod dum tibiæ à miniſtris extenduntur,aut alio quouis modo commouentur, ſtatim rigidæ euadunt, & conuelluntur,ita vt tetanus efficiatur.Huic accedit motus quidam conuulſiuus, epilepticorum motui conſimilis, qui etiam ſponte non rarò accidere conſueuit per quædam interualla. Dum autem iis ſymptomatis ægra corripitur, quendam motum percipit in hypochondriis; præterea doloribus vagis frequenter affligitur,varias partes, præcipuè verò thoracem occupantibus,ita vt nunc anterior, nunc poſterior, nunc dextra, nunc ſiniſtra thoracis pars illis doloribus fugacibus afficiatur.Hæc eſt morbi hiſtoria,ab ipſâ ægrotante relata, quæ à thermis rediens fruſtrà vſurpatis,à nobis conſilium petiit die 4. Iulij, anni 1643.

Optarem equidem vt illius enarratio à peritis Medicis, qui illius curationi præfuerunt, exactiùs fuiſſet exarata, quò affectus intricatiſſimi, atque difficillimi naturâ,& curatio ex omnium circumſtantiarum attentâ meditatione, ſolidiùs ſtabiliri poſſet. Non deſinam tamen ægrotantis voto ſatisfacturus,ſententiam meam proferre, & peritiſſimorum Medicorum (qui omnimorbi momenta captare potuerunt, rémque penitiùs introſpicere) iudicio ſubiicere.

Cenſeo itaque hunc affectum non eſſe veram paralyſim,ab humore pituitoſo neruos laxante,ac reſoluente oriundam:ſed potiùs mixtum quêdam affectum,ſpuriæ paralyſeos,& conuulſionis participem.Spuriæ autê huiuſmodi paralyſes diſtenſionibus neruorum,ac conuulſionibus complicatæ, in partibus illis inferioribus ſæpè produci ſolent ab humoribus bilioſis,melancholicis,aut ſeroſis, in hypochondriis, aliiſque partibus in ventre inferiori contentis, & in ſpinam dorſi transfuſis;à quâ cùm nerui oriantur, motum & ſenſum partibus inferioribus,tum etiam muſculis; & cuti abdominis tribuentes;non eſt mirum earum partium actiones animales plurimùm oblædi. Hæc longiori diſcurſu auctorum placitis, & rerum vſu confirmari poſſent, ſed peritis viris ſufficiet paucula quædam indicare, quæ huius rei coniecturâ ſatis probabilê efficere poterunt.

Primò itaque hoc tanquam fixum, ratumque ſtatuendum eſt;non omnem ſenſus motuſque priuationê ab humore pituitoſo originem ducere,ſed eam aliquãdo à calidâ ſiccâq;intemperie,humoribuſq;talem temperiê conſequentibus proficiſci.Hoc vel vnius Tralliani ſententiâ confirmari poteſt,qui c.16.lib.1.talem cauſam aſtruit, eamque luculento exemplo confirmat his verbis. Noui ego ſanè quendam,reſolutionem ex mœrore,multâ ſollicitatione, & inedia expertum, deinde ſumptâ hierâ adeò læſũ,vt totus ipſe immobilis fieret, & propemodum interiret, niſi in contrarium mutatus fuiſſet,& humectãtibus omnibus,tum potionibus,tum cibis,& aliis quæ temperatum ipſum reddidiſſent,vſus fuiſſet.Maximè verò balneis compluribus,vnctionibus ex hydræleo,mutatione aëris temperati; & omni hilaritate. Huic non valdè abſimilem hiſtoriam videre eſt apud Foreſtum obſ.97.lib.10. cuiuſdã adoleſcentis,qui à cruribus ad pedes ſenſu & motu deſtitutus cum earũdem partium extenuatione,& atrophiâ, cúmque calefacientium,& exſiccãtium medicamentorũ vſu ab aliis Medicis præſcriptorum in peius continuò rueret, tandem ſolis humectantibus aſſumptis & admotis, ab eo reſtitutus eſt.

Præterea iamdiu apud practicos peruulgata eſt colica bilioſa quæ in paralyſim frequenter degenerat, & hanc paralyſim à bile produci,nemini dubium eſt.

Ac denique ab humore melancholico & ſeroſo ſymptomata produci paralyſeos,& conuulſionis æmula,ab iis Auctoribus qui de ſcorbuto, & affectione hypochondriacâ ſcripſerunt, paſſim relatum eſt, vt apud Sennertum videre eſt dictorum morborum ſymptomata explicantem in lib. de ſcorbuto & de affectione hypochondriacâ.

Iam verò ſenſus & motus læſiones, quæ honeſtam hanc mulierem affligunt, à calidis, & exuſtis humoribus produci,coniicere primò licet à iuuantibus & lædentibus;cùm enim à calefaciẽtibus,atq;exſiccantibus remediis minimè adiuta ſit, ſed ab iis perpetuò peius habuerit, conſequens eſt illa morbo minimè contraria fuiſſe.Et hæc fuit vnica via,quæ Trallianum,& Foreſtũ deduxit in hiſtoriis ſuprâ memoratis ad dignationem paralyſis à calidâ, & ſiccâ intemperie oriundæ.

Secundò ſiccam intemperiem in hac ægrotante inde colligere licet, quod cauteria variis partibus admota exiguum humorem reddiderint; & breui exſiccata fuerint.

Tertiò,paralyſes à pituita oriundæ, ex cerebro tanquam humoris illius fonte ducunt originem,& partes capiti viciniores primam vt plurimùm,atque maiorem læſionem ſentiunt. At hic nulla humoris à capite fluentis indicia apparêt,neque vlla partibus ſuperioribus læſio contingit,ita vt brachia,manus,& aliæ partes ſuperiores integrè functiones exerceant.

Quartò, prima morbi inuaſio, in ventre, & muſculis abdominis ſenſum obtuſum præbuit,quod oſtendit neruos à ſpinâ dorſi per vertebras lumborũ oriundos,

primùm fuiſſe læſos, ac poſtmodùm affectum fuiſſe propagatum ad neruos, qui ab oſſe ſacro oriuntur, & ad crura, tibiaſque perreptant. Quo innuitur à partibus in ventre inferiori contentis, humorem noxium ad eos neruos fuiſſe tranſlatum, non ſecus ac in paralyſi, colico dolori ſuccedente, huiuſmodi tranſlatio fieri conſueuit.

Quintò, dolores varias partes, præcipuè circà pectus infeſtantes, iique fugaces, vapores arguunt acres atque mordaces ab hypochondriis ad illas partes tranſlatos, quemadmodùm dolores conſimiles in melancholiâ hypochondriacâ detentis, ſæpiſſimè contingunt.

Sextò, quoties pedes & tibiæ huic ægrotanti commouentur, tenſio, & motus tremulus ſtatim oboritur, quod innuit materiam neruis impactam, tenuem eſſe, & mobilem; atque adeò vel leui motu agitatam commoueri, ſicque tenſiones & vibrationes neruorum efficere.

Septimò, dùm conuulſiones mulierem aggrediuntur, præcedit motus quidam in viſceribus, qui ab eâ manifeſtè percipitur, & ille motus fit à dictâ materiâ ſeſe commoueri incipiente, vel à vaporibus ab eâdem materiâ per commotionem illam eleuatis, quemadmodùm in epilepſiâ ſympathicâ à partibus inferioribus oriundâ, tales in ventre commotiones apparent inuadente paroxyſmo.

Denique hic affectus poſt aborſum apparere cœpit, & conſectariæ grauiditatis tempore incrementum habuit, quod ſignificat humores prauos in vteri venis collectos, & per menſtruas purgationes non ſatis commodè euacuatos, ad partes illas neruoſas decubuiſſe, & huiuſmodi ſenſus & motus oblæſiones tandem produxiſſe.

His poſitis, ad curationem veniendum eſt, quæ ad iſtas indicationes erit dirigenda, vt calida, & ſicca viſcerum intemperies corrigatur, humores melancholici, & exuſti (quos præcipuam horum ſymptomatum cauſam eſſe exiſtimo (præparentur, & euacuentur, viæ obſtructæ reſerentur, & viſcera præcipua tales humores producentia roborentur. Materiam hiſce indicationibus adimplendis idoneam, eámque ſelectiorem ſummatim proponemus, hoc præmiſſo prognoſtico, affectus ab humore melancholico oriundos, eſſe curatu difficillimos; quod ſi neruoſum genus inuadant, multò difficiliores; Affectus verò neruorum confirmatos, & qui iam in vetuſtatem abierunt, eſſe deploratos; Vndè ſequitur propoſitum caſum vix remediis eſſe ſuperabilem, exiguamque ſpem curationis ſupereſſe. Tentandam tamen hanc curationem ſuaſerim, quandoquidem multa præter ſpem quotidiè eueniunt, & multi affectus curationem recipiunt, qui pro deploratis habiti fuerant.

Primò igitur victus ratio inſtituenda eſt ex cibis boni ſucci, & facilis coctionis, aliquantulùm refrigerantibus, & valdè humectantibus. In horum cenſu carnes iuniorum animalium & oua ſorbilia recentia principem locum obtinent. Cæteræ victus minutiæ Medicis ordinariis præſcribendæ relinquuntur.

Reliqua curatio à clyſtere laxante inchoanda eſt, quem ſequetur poſterâ die miſſio ſanguinis ex brachio ſiniſtro ad ℥ viij, & ſi ſanguis corruptus, aut praua aliqua qualitate infectus videatur, repetenda erit phlebotomia poſtridie ex altero brachio pari quantitate, poſt venæ ſectionem ſequentium iuſculorum vſum aggredietur.

℞. Rad. bugloſſi & aſperagi ana ℥ j. fol. agrim. ceterac. capillor, Ven. & cichor. ana M. j. coquantur cum pullo gallicaceo, & fiat iuſculum in quo diſſolue criſtalli tartari ʒ j. capiat manè per 12. dies.

In quarto quoque iuſculo infunde per noctem ſennæ mund. ʒ iij. ſem. aniſi ʒ j. in colaturâ diſſolue mannæ electæ ℥ ß. capiat cum regimine.

Finitis iuſculis vtatur ſemicupio tepido ex decocto hordei, & amydal. dulc. per triduum bis in die, longè à paſtu.

Poſtridiè vltimi ſemicupij aperiatur vena malleoli ſiniſtri, emittantur ſanguinis ℥ vj.

Vtatur deindè ſero lactis caprilli per xv. aut xx. dies, ſumendo primis diebus cyathum vnum, deindè duos vel tres, prout ventriculus ferre poterit, quò enim maior quantitas aſſumetur, eò vtiliùs vſurpabitur. Debet autem ſerum lactis parari immediatè antequàm aſſumatur, & ex lacte educi recenter ab vbere extracto, coquendo dictum lac vnâ ebullitione, & quamprimùm bullire incipit, irrorando pauca quantitate ſucci limonum vel aceti, & ſubindè ab igne remouendo; fiet enim ſtatim ſeri ſeparatio à caſeoſa ſubſtantia, quod colatura, & clarificatione cum albumine oui limpidiſſimum euadit, & magna copia ſumi poteſt ſine ventriculi offenſâ, itâ vt non raro inſtar aquarum mineralium à nonnullis cum maximo fructu aſſumatur.

Quarto vel quinto quoque die, in primo ſeri cyatho mannæ ℥ ij. diſſoluentur.

Per reliquum æſtatis decurſum, ſemicupium iterandum eſt ſemel aut bis in ſeptimana, vt hypochondria humectentur, & noxij humoris acrimonia temperetur.

Si aluus ſponte non fluat, clyſteribus alternis diebus ſollicitabitur.

℞. Conſeruæ fructus cynorrhodij ℥ iiij. conſeruæ flor. borrag. violar. & tamariſci ana ℥ ij. conſeruæ rad. enulæ campan. & cortic. citri condit. ana ℥ ß. raſuræ eboris ʒ ij. ſalis abſinthij & tamariſci ana ʒ i ß. mirobolan. condit. num. ij. confect. alcherm. ʒ ß. cum ſyrupo capill. ven. fiat opiata, de qua capiat magnitudinem caſtaneæ ſingulis diebus manè, duabus horis antè paſtum, ſuperhauſto vini diluti momento.

Quia verò morbus eſt valdè contumax, & non niſi remediis diutiſſimè continuatis expugnari poteſt; Ineunte Autumno curatio de integro inſtituenda eſt, incipiendo à clyſtere iniecto, quem ſequetur venæ ſectio in brachio, ac poſtmodùm apozema ſequens ad xij. dies vſurpabitur.

℞. Rad. aſparagi, bruſci, & bugloſſi ana ℥ j. rad. enulæ campan. cortic. rad. capparum, mediani fraxini, & tamariſci ana ʒ ß. fol. agrim. borrag. pimpinellæ, cichor. ceterac, & capill. ven. ana M. j. poma redolentia benè, & in talleolas ſecta num. ij. flor. borrag. violar. & tamariſci ana P. j. coquantur ad ℔ j. pro iii. doſibus, addendo vnicuique doſi criſtalli tartari ʒ j. ſalis abſinthij, & tamariſci ana ℈ i. ſyrupi capill. ven. ℥ i. capiat per dictum tempus manè tribus horis ánte paſtum, tertio quoque die decoctum renouando.

In quarta quaque doſi infunde per noctem ſennæ mund. ʒ iii. ſem. aniſi ʒ j. in colatura diſſolue mannæ electæ ℥ ii. capiat cum regimine.

Poſt vſum apozematum reiteretur ſemicupium per per triduum, vt ſupra præſcriptum eſt.

Poſtridie vltimi ſemicupij, anus confricetur panno aſperiori, & affigantur duæ hirudines partibus eminentioribus, extrahanturque ſanguinis ℥ v. vel vi.

Sequenti die affigatur cauſticum vtrique tibiæ, parti interiori & vlcera, deciſa eſchara, teneantur diu aperta.

℞. Succorum recenter expreſſorum, & leui igne depuratorum borrag. bugloſſi, fumariæ, cichor. endiuiæ ℔ iii. ſucci pomorum redolent. recenter expreſſi & depurati ℔ ii. ſennæ mundat. ℥ vi. epithymi ℥ iii. agarici recenter trochiſcati, & rhab. electi ana ℥ i ß. macis & gariophyllorum ana ʒ j. infundantur, & decoquantur vt artis eſt; donec colaturæ ſuperſint quart. v. in quibus diſſolue ſacchari albi quart. v. fiat ſyrupus perfectè coctus, de quo capiat ℥ ij. bis aut ter in menſe cum iuſculo pulli, foliis borrag. bugloſſi, agrim. & pimpinell. alterato.

Continuet vſum opiatæ prædictæ ſingulis diebus vacuis ab aliorum remediorum vſu.

Observatio XCIX.

Vomitus in febre maligna.

Famula Dominæ de Rozel, nomine Laprune, febre maligna laborans, die decima morbi, Vomitu detinebatur ita importuno, vt omnia iuſcula, & potum reiiceret, cumque per triduum perſeueraſſet affectus; Medicus qui eius curationi præerat, meo conſilio exhibuit ſalis abſynthij ℈ j. cum ſucci limonum cochleari vno, & vomitus ſubito cohibitus eſt, ac poſtmodum omnia aſſumpta retinuit. Triduo poſt idem vomitus rediit, & eodem remedio ſtatim ſedatus eſt.

Poſt aliquot dies, idem remedium ab eodem Medico exhibitum eſt duobus pueris, decem, aut duodecim annos natis, eodem ſymptomate laborantibus, cum eodem ſucceſſu.

Observatio C.

Falſa grauiditas.

Mulier Giniacenſis annos nata circiter 45. Monſpelium venit de affectu ſuo conſilium petitura, retulit nobis ſe cùm nunquam viro nupſiſſet, & rem habuiſſet cum adoleſcente, in vtero concepiſſe, vnde ſequuta eſt in appetentia; macies, & pallor totius corporis, quorundam eduliorum deſiderium, cum aliis grauiditatis ſignis.

Poſt quadrageſimum à conceptione diem percepit palpitationem quandam verſus hypochondrium dextrum, ab eoque tempore meliùs habuit, & appetitus reſtitutus eſt. Venter in dies augebatur, mammæ intumeſcebant, in quibus tandem lac colligi cœpit, nempè quarto menſe in mamma ſiniſtra, idque ſubruffum, poſtea album in dextra.

Quarto menſe, fluxus menſtruorum apparuit copioſus, triduò perſeuerans, inde ventris tumor imminutus eſt. Poſteà tamen ſenſim denuò augebatur. Menſtruæ purgationes ſingulis menſibus prodibant, quemadmodum ante grauiditatem; Motus in ventre ſentiebatur illi conſimilis, quem fœtus in vtero concluſus ſolet exercere.

Nono menſe dolor parturientium paſſa eſt, vt ita vocata obſtetrice omnes aſtantes partum expectarent. Illi tamen dolores poſt 24. horas quieuerunt, & nihil excluſum eſt.

Ab eo tempore menſtruorũ fluxus adhuc ordinatus fuit, vſque ad decimum tertium menſem, in quo iterùm parturientium dolores paſſa eſt ſine effectu. Poſteà vero nunquam ampliùs menſtrua prodierunt, ventris tumor permanſit, cum motu interpolato inſtar fœtus incluſi. Iámque elapſi ſunt triginta duo menſes à principio grauiditatis, neque tumor ventris eſt admodum inſignis, vix enim æmulatur ſemeſtrem geſtationem. Duo tumores apparent ſenſibiliter diſtincti, vt quoddam interſtitium medium appareat: Illi tumores ad hypochondria vergunt decumbente muliere. At eadem erecta, veram grauiditatem referunt, medium ventrem occupantes: compreſſi recedunt, & iterum accedunt. Mouentur ſæpè motu proprio inſtar fœtus in vtero incluſi.

Mammarum tumor iamdiu euanuit, & illæ admodum molles ac flaccidæ euaſerunt, à quibus exprimuntur lactis viridis guttulæ perexiguæ.

Toto grauiditatis tempore, mœrore, & & ieiuniis ſeſe confecit, domi incluſa remanens, quod grauiditas illa ſine coniugio legitimo contracta fuiſſet.

Caſus iſte rariſſimus eſt, & intricatiſſimis difficultatum labyrinthis inuolutus, à quibus tamen rationis & coniecturæ filo nos expedire conabimur.

Primò quidem eſſe veram imprægnationem arguere poſſent appetitus deprauati, lac in mammis collectum, & motus ipſius fœtus, cui nihil deeſſe videtur, quàm tempus partus conſuetum, quod quidem tempus ex eo retardatum fuiſſe quis dicere poſſit, quod longa ieiunia, & fluxus menſium fœtum debito alimento fraudauerint; vnde illius perfectio ad longius interuallum producta, hincque mora in vtero diuturnior conſequuta fuerit. Attamen conuenit inter Medicos, Philoſophos, & Iuriſperitos, à quibus ſæpè hæc controuerſia diſputata eſt, vltimum humani partus terminum vltrà vndecimum menſem extendi non poſſe. Neque eſt quod dicere quis valeat, præter naturalem, & ordinarium pariendi terminum, raros quoſdam, extraordinarios caſus poſſe contingere; quemadmodum apud nos recens adhuc eſt hiſtoria dominæ de Cardet, quæ ſe primùm ad decimum quintum menſem, poſteà verò ad annum, duos, & tres, fœtum in vtero geſtaſſe aſſerebat, quâ de rē duo exſtant conſilia inuicem pugnantia doctiſſimorum virorum Hucheri cum Varandæo ex vna parte; & Saportæ cum Pradillæo ex altera. Tum etiam apud Schenchium quædam hiſtoriæ proponuntur infantium per biennium in vtero geſtatorum, qui ſtatim ac in lucem editi eſſent, & loqui & incedere cœperunt. Haſce enim hiſtorias, non hiſtorias, ſed fabulas eſſe aſſerimus; idque ex earum lectione confirmare facilè eſt; nam quod ad Dn. de Cardet ſpectat, rationibus in conſilio Saportæ & Pradillæi propoſitis abundè conuincitur illam fuiſſe melancholicam, & imaginationis errore laboraſſe; quod non ſolùm ructus frequentes, cordis palpitationes, anathymiaſes ad caput & faciem delatæ, aliáque teſtabantur; ſed in primis quod ipſa ſe puerum in vtero clamantem audiuiſſe teſtaretur; quod eſſe impoſſibille, vel tantillum initiatis in Arte medica notum eſt. Et ea quæ ab eo tempore ſubſequuta ſunt, errorem illum mentis ſufficienter oſtendunt. Illa enim Domina, cum adhuc in viuis ſit, ſe etiamnum hodie à viginti duobus annis grauidam pronunciat, quæ aſſertio reliquarum omnium ab eâ prolatarum fidem facilè abrogat. Hiſtoriæ vero à Schenchio collectæ ex eo falſitatis arguuntur, quod aſſerant, in lucem editos ſtatim loqui cœpiſſe; At nemo neſcit loquelam eſſe ex diſciplina. Eiuſdem farinæ eſt quod Aicenna refert ſe à fideli quodam accepiſſe mulierem poſt decimum quartum menſem peperiſſe. Auritum enim teſtem ſe, non oculatum profitetur. Cum igitur nullâ verâ hiſtoriâ tales caſus aliquando accidiſſe conſtet, ac demùm in noſtro caſu conceptus circa diem quadrageſimum moueri cœperit cùm verus fœtus tertio, vel quarto tantùm menſe moueatur, ſatiùs eſt aſſerere noſtram hanc mulierem, verum fœtum non habere in vtero. Tantùm enim abeſt vt inedia, & purgationes menſtruæ, fœtum retardare potuerint, quin potiùs eumdem accelerare potuiſſent; quemadmodum docet Hipp. grauidam mulierem ex ſanguinis miſſione in abortum incidere. Dicendum ergo eſt in huius fœminæ vtero eſſe præternaturale quippiam, quod ad vnum ex quatuor generibus referendum ſit, aquam, flatum, molam, vel monſtrũ. Aquam eſſe nemo auſit aſſerere. De flatu maior eſſe coniectura, ſi quidem non rarò contingit, vt flatus in vtero concluſus, motus edat fœtuum motibus ſimillimos, qui veram grauiditatem diu mentiantur. Attamen flatum non eſſe duo conuincere videntur; Vnum quidem quod ille in vtero tamdiu contineri nequiuiſſet, ſed tandem excluſus, aut diſſipatus, fuiſſet; Alterum, quod lac in mammis apparens, aliquid flatu maius conteſtari videatur. Molam autem eſſe,

tutius eſt aſſerere; tùm quod illius generatio ſatis frequens, rei nouitatem imminuit; tùm quod propoſita indicia illi ſatis videntur reſpondere, nimirum motus palpitans ad quadrageſimum diem, lac in mammis crudum, menſium fluxus grauiditatis tempore, idem lac poſt nonum menſem euaneſcens, & mammarum detumeſcentia, quibus addere eſt tumoris ventris duritiem, qui premendo locum mutat, & iterùm regreditur. Quamuis autem Hippocr. 1. de morbis mulierum aſſerat ex mola lac in mammis non colligi, id de vero & perfecto lacte audiendum eſt, non autem de Ichoroſo, quod in huiuſmodi caſibus reperiri ſolet. Cùm autem duo tumores diſtincti tactui ſubijciantur veriſimile eſt duas adeſſe molas.

His equidem acquieſcere poſſet animus, niſi quædam obſiſterent, ex quibus ſumma difficultas ab initio propoſita exoritur. Primò enim ex doctrina Hippocr. mola nullum habet proprium motum, ſed tantùm mouetur ad motum vteri, & ſi quis motus tangentibus appareat, ille palpitans tantùm eſt. In hac verò muliere maior motus percipitur, & veri fœtus motibus conſimilis, qui ab aſtantibus facilè conſpicitur. Secundò mola conuertitur in vtrumque latus, lapidis inſtar cum ponderis, & grauitatis ſenſu; In hac muliere nihil tale apparet. Tertiò in mola Venter dilatatur in omnem dimenſionem æqualiter, cum in vero fœtu acuminetur versùs vmbilicum coarctatis vtrinque lateribus, cuiuſmodi ſe habet venter huius mulierculæ. Quartò mola ad pubem & inguina propendet; In hac muliere tumor eſt ad hypochondria. Denique mola continuò augetur, & in ſpatio trium ferè annorum ad ingentem molem perueniſſet. At in hoc caſu tumor ventris perexiguus eſt, grauiditatem quinque tantùm vel ſex menſium referens, neque à longo tempore vlteriùs augetur. In harum difficultatum concurſu, licet ſatiùs duxerimus molæ generationi, tanquam frequentiori inſiſtere. Attamen omnibus phœnomenis meliùs ſatisfieret, ſi liceret aſſerere monſtrum quoddam in huius fœminæ vtero latitare, quod ad præfinitam quandam magnitudinem auctum, nullum ampliùs incrementum ſuſcipiat, ſed tantùm modò viuentis humani fœtus inſtar nutriatur, indeque fiat, vt neque vterus ampliùs extendatur, neque fœtus alimento priuatus intereat. Ita enim nonnullas mulieres, ſerpentes, talpas, ranas, mures, aues, aliaque animalia enixas fuiſſe, inter hiſtorias relatum eſt. Imò vero in Apulia & Lombardia frequentem eſſe talium animalium generationem multi Authores referunt, idque genus animalium ideò vocari fratrem Lombardorum; à Gordonio, Tornamira, aliiſque barbaris Medicis Arpa ſeu Arpia nominatur, quod huiuſmodi Monſtrum multos plerunque habeat pedes, quos etiam ſermone illo barbarico arpas nominant. Hoc inquam ſuppoſito, omnibus phænomenis poteſt ſatisfieri. Nam in talis grauiditatis initio, omnia veræ grauiditatis ſigna apparere potuerunt, ſcilicet ac in mammis, motus veri fœtus motui conſimilis, qui quadrageſimo die potuit apparere ex eo quod tale animal citiùs conformatum fuerit, quàm verus fœtus: Deinde abſoluto animali venter non ampliùs creſcit, illud tamen non irritat naturam ad ſui excluſionem, quia ſolà tranſpiratione viuit, & vteri tepore fouetur. Duplex autem eſſe animal conijciendum eſt, quod duo corpora diſtincta in vtero percipiantur. Per huiuſmodi coniecturas incertus diuagari poteſt animus, donec rei latentis excluſio rem totam oculis ſubijciat. Quam equidem excluſionem (vt hoc tantùm de curatione dicam) nollem arte promouere, ne mulier in aliquod vitæ diſcrimen conijciatur; ſed tantiſper expectare, donec vel natura ſponte onus excutiat, vel ad tumorem ampliorem venter aliquando perueniat, quod tamen non euenturum ex propoſitis fundamentis aſſerere teneor. Poſt aliquot annos relatum mihi fuit hanc mulierculam fuiſſe liberatam; ſed quo euentu, expiſcari non potui; quia illa rem ſtudioſè celauit.

Ad huius hiſtoriæ illuſtrationem non parùm conducit alius caſus à vetula obſtetrice mihi relatus, de quadam muliere Monſpelienſi, cui primùm menſtruæ purgationes defecerunt, mox inappetentia, & quorundam peculiarium alimentorum appetitus eam inuaſit; præcipuè verò piſcium oſtraceorum appetentiâ eximiâ premebatur; vt iis continuò veſci cogeretur. Poſt ſecundum grauiditatis menſem, motum fœtus in vtero perſenſit, qui deindè ſequentibus diebus, & menſibus perſeuerauit; quod tamen ipſi, aliiſque mulieribus mirum videbatur, cum ante tertium menſem fœtus in vtero moueri non conſueuerit. Poſt ſeptimum menſem lac in mammis apparuit, ſed prauo colore ad viridem vergente, infectum. Partus ad finem vſque decimi menſis protractus eſt. Quo tempore mulier doloribus parturitionis afflicta, obſtetricem vocauit, & in iis doloribus per triduum integrum perſeuerauit. In eo autem prædicti dolores à vulgaribus parturientium doloribus erant diſſimiles, quod ægra ſe in ventre pungi ac lancinari ſentiebat, & vterum ſibi laniari dicebat. Tanta autem erat doloris illius pungitiui atrocitas, vt magnis eiulatibus vociferari cogeretur. Tandem poſt plures enixus animal quoddam, ſeu monſtrum peperit buffoni non abſimile, ſed plus quàm viginti pedibus in toto corporis ſui ambitu munitum. A mulieris vtero in obſtetricis ſinum exceptum, inde in terram proſiliit, & ſupra pauimentum ſatis celeriter curſitauit, ac tandem infrà lectum ſe recepit; vndè extractum ſubitò enecatum eſt, & in ſella vinaria ſepultum, vt mulieris opprobrium celaretur. In pedum extremitatibus vnguiculi erant ſatis acuti, à quibus ſine dubio dolores pungitiui & lancinantes oriebantur, quas mulier parturiens percipiebat. Diſruptis enim membranis quæ tempore geſtationis animal continebant; illud exitum queritans, vteri membranam interiorem vnguiculis diſcerpebat, & dolores illos atroces concitabat. Quamuis huiuſmodi monſtra varias formas, & figuras obtineant, quia caſu, & fortuitò, ac naturæ errore generantur: Attamen ea quæ frequenter in Apulia generantur, & fratres Lombardorum nominantur, ad tam deſcriptam figuram frequentiùs accedunt, vt ex Autorum, qui hâc de re ſcripſerunt, relationibus videre eſt.

LAZARI

LAZARI RIVERII CONSILIARII, ET MEDICI REGII,

ET IN MONSPELIENSI VNIVERSITATE MEDICINÆ Profeſſoris, Obſeruationum Medicarum, & curationum inſignium.

CENTVRIA TERTIA.

Observatio I.

Teſtis ſiniſtri inflammatio.

DOMINVS B. Mercator Monſpelienſis, cum gonorrhœam ex impuro concubitu contraxiſſet, Chirurgum conſuluit, qui venam pedis aperuit, bolum ex caſſia exhibuit, & ſequenti die bolum ex terebinthina, aliaque remedia conſequenter, quibus gonorrhœa ſuppreſſa eſt; vnde facta metaſtaſi materiæ fluentis, teſticuli tumor cum inflammatione obortus eſt; itaut intrà duos dies ad pugni magnitudinem excreuerit. Tandem ad me venit die octauâ menſis Iulij 1643. iubeo iterari venæ ſectionem ex pede, emulſiones præſcribo, & cataplaſma ex farina fabarum cocta in oxycrato. Per biduum vſurpata hæc remedia nihil profuere, tumore & dolore teſticuli perſeuerante non ſine febre. Peto mihi oſtendi cataplaſma, quod à Chirurgo confectum fuerat nimis durum, & cum oxycrato valdè diluto, ideò inflammationem non ſedabat defectu aceti, & partem calefaciebat nimiâ ſoliditate. Præſcribo venæ ſectionem ex brachio, fotum teſticuli cum aquâ roſaceâ, & idem cataplaſma iterandum cum aquis partibus æquæ & aceti, atque iterùm emulſiones cum decocto refrigerante paratas; quæ omnia apud Pharmacopæum ex arte præparata fuere. Sequenti die meliùs habuit, febris & inflammatio imminuta, tumore in eodem ſtatu perſeuerante. Purgationem præſcribo ex ſennâ, rhab. mannâ, & ſyrupo roſaceo; benè purgatus eſt, febris omninò ſublata, inflammatio valdè imminuta eſt, ſed teſtis adhuc tumidus permanebat. Iteratur venæ ſectio in brachio, cataplaſma componitur ex farina fabarum cocta in aceto puro; tumor valdè imminuebatur, ſed aceti acrimonia ſcrotum vellicabat, ad cuius ſublationem iubeo, vt acetum cum lithargyro priùs decoquatur; ſic enim proſsùs aceti acrimonia tollitur; ex quo paratum eſt denuò cataplaſma cum farina fabarum; optimè ſucceſſit, & intrà quatuor, aut quinque dies tumor ita imminutus eſt, vt teſtis affectus vix magnitudine ſanum ſuperaret.

Observatio II.

Dyſenteria.

DOmina Luquiſſa, Soror Baronis de la Roquette, correpta eſt dyſenteria graui decimâ quartâ die menſis Iulij, anni 1643. æſtu maximè ſæuiente. Ad eam vocatus ſum tertia die morbi, præſcribo clyſterem detergentem & venæ ſectionem. Quartâ, purgata eſt medicamento ex rhab. ʒiß. myrobol. ʒß. infuſ. in aqua plantag. diſſoluendo rhab. pulu. ℈j. ſyrupi roſac. ℥i. bis deiecit humores excrementitios, ſed in reliquis deiectionibus quæ erant frequentes, mucoſum quid ſanguine perfuſum. Veſperi exhibeo laudani grana duo, quibus tormina parùm remiſerunt, & deiectiones paulò rariores fuerunt, tum per breuia interualla aliquantulum dormiuit, cum prægreſſis noctibus peruigil omninò fuiſſet. Quintâ tormina eadem, deiectio frequens, eaque ſanguinea, clyſteres ex lacte, & vitellis ouorum frequenter inijciebantur. Veſperi ſumpſit iterùm laudanum ad grana tria cum conſerua roſarum, & illicò dolores ſedati ſunt, ac ſemel tantùm in hora deijciebat, dormiuit per interualla. Sextâ die manè deiectiones iterùm frequentiores, cum doloribus intenſis. Iterùm ſecatur vena, & poſt tres horas ſumpſit decoctum inteſtinorum veruecis, cum pulueris granorum actes ʒ i. dolores omninò ſublati ſunt, & deiectionum interualla multò longiora reddita, ſed ſtatim à venæ ſectione totus venter inungebatur oxyrrhodino ex oleo roſ. aceto & aqua roſ. parato, quod ſingulis horis admouebatur, ad ſedandam inteſtinorum inflammationem, quæ ex febre dignoſcebatur,

&

& ex eo quod leuis ventris contactus dolorem inferebat, & hoc remedio multùm leuabatur. Veſperi iniectus fuit clyſter ex lacte cum ℥iij. ſucci plantaginis ad eandem inflammationem inteſtinorum demulcendam; nam mihi maximi momenti viſum eſt, in tempeſtate calidiſſima & æſtuoſiſſima ad inflammationem illarum partium præcipuam curationem dirigere, quia ex ea præcipuum ſolet impendere periculum; vt plurimùm enim qui ex dyſenteria intereunt, præcipuam mortis cauſam, inteſtinorum gangrænam agnoſcunt, quæ ex aſſidua prauorum humorum illuuie in partes inflammatas, & vlceratas confluente, facile inducitur. Noctu etiam exhibitus fuit iulepus ex aquâ plantaginis cum ʒj. pulu. granorum actes compoſitus. Totâ nocte non dormiuit, & frequenter admodùm deiecit, ſed ſine dolore. Septimâ die deiectionum frequentia continuauit, ſed ſine dolore, clyſteres continuati. Octauâ ſumpſit rhab. pulu. ʒj. cum iuſculo, vnde maiora deiectionum interualla. Poſtmodum verò per triduum ſumpſit manè decoctum myrobolanorum, quo integrè curata eſt. Illud autem decoctum ita compoſitum fuit.

℞. Cortic. mirobol. cepulor. ℥j. citrinor. ℥ß. paſſular. corinthiac. ℥ij. coquantur in aquæ ℔ ij. ad tertiæ partis conſumpt. in colat. diſſolue ſacchari ℥j. clarificentur & aromatizentur cinam. ʒ ij. capiat in quatuor doſes manè & ſerò.

Observatio III.

Lumbrici.

DOminus de Saint André vir nobilis, ſexagenarius laborauit dyſenteria per multos dies, poſtmodùm febre tertianâ. Ac tandem cum conualeſcere videretur, pulſus apparuit intermittens per tres aut quatuor dies, cum animi angore, virium proſtratione. Cauſa huius pulſus intermittentis neque à Medico ordinario, neque à me in conſilium vocato internoſci potuit. Sed illa ſe ipſam prodidit, quæ erat lumbricus craſſitie digitum æquans, & longitudine brachij dimidium, eo excreto pulſus ad priſtinum ſtatum rediit, & æger qui peregrinus erat, ad ſuos reuerſus eſt.

Observatio IV.

Dyſenteria.

DIe 2. Auguſti 1643. Filius meus Carolus ſeptennis correptus fuit dyſenteria à frigore repentino producta, quod illis diebus contigit. Excernebat frequenter pituitoſa multa cum ſanguine permixta, ſed ſine dolore & febre. Secunda die eadem. Tertiâ die febris eum corripuit, deiectiones pauciores, ſed frequentiores, porraceæ, & cum torminibus; clyſteres ex lacte iniecti, & ſanguis miſſus ad ℥ vj. veſperi cum fluxus vrgeret exhibeo laudani granum ſemis, fluxus aliquantulùm retardatus eſt, vt rariores eſſent deiectiones, & minùs dolorificæ. Quartâ exhibeo potionem ex rhab. ʒj. infuſa in aqua plantag. cum eiuſdem pulu. ℈ j. & ſyrupi ros. ℥ j. cum febris admodùm remiſſa eſſet, multam pituitam & bilem excreuit per plures vices cum leuamine, ſed nocte inſequente grauiſſimis torminibus vexabatur, iiſque ferè aſſiduis, cum perpetuâ, & inani deſidendi cupiditate. Exhibeo circa mediam noctem laudani granum vnum, quo dolores illi ſedati ſunt, & fluxus imminutus, vt non niſi ſemel in hora deijceret. Pro potu ſumpſit perpetuò decoctum raſuræ eboris cum conſerua roſarum agitatum, cui interdùm miſcebant ſalis prunellæ ℈j. hæc erant iuleporum loco, quos pertinaciter renuebat. Quintâ die deiectionum interualla rariora, ita vt aliquando per duas aut tres horas non deijceret, & humores pituitoſi ac bilioſi excernebantur ſine ſanguine & febre. Sextâ & ſeptimâ eadem. Octauâ ſumpſit rhab. ʒ j. cum iuſculo, multa deiecit per dilucida interualla. Nonâ rariores deiectiones & craſſiores, appetentiâ cibi premebatur, & ſequentibus diebus ſine aliis remediis, Deo ſit laus & gloria, ad integram ſanitatem perductus eſt.

Observatio V.

Purgatio in Canicula.

ANno 1643. ardente ſyrio circa initium Auguſti tres pueruli duorum aut trium annorum, à Medicis quorum curæ commiſſi fuerant, purgati blandis medicamentis, eadem die conuulſi perierunt. Horum duo laborabant catarrho in pectus delabente, tertius verò dyſenteria. Alij etiam pueruli ex catarrho in conuulſiones inciderunt eodem tempore, & eadem die è viuis ſublati ſunt. Fiunt autem huiuſmodi conuulſiones Epilepticæ, colliquatis humoribus ab aëre calidiori. Hinc patet ſumma cautione vtendum eſſe in ægrorum purgatione, diebus canicularibus, iuxta præceptum Hippocratis.

Observatio VI.

Aluus Aſtricta.

QVidam Religioſus ordinis ſancti Dominici, temperamento melancholicus aluum habebat valdè aſtrictam, ita vt interdum per ſex aut ſeptem dies non deijceret. Cui incommodo medebatur ſumendo duabus horis ante cœnam pruna cocta cum eorum decocto, quibus áddebat vini valdè lymphati cyathum ſemis, cuius mediam partem ſumebat ante pruna, alteram verò medietatem iiſdem aſſumptis; & ſic aluus commodè laxabatur, ac multò efficaciùs quàm ex ſolis prunis fieri conſueuit. Idem præſtabat interdùm ſumendo butyrum recens ad nucis maiuſculæ magnitudinem & deſuper hauriendo vinum lymphatum.

Observatio VII.

Hæmorrhoïdum Dolor.

IDem Religioſus quintâ die Auguſti 1643. correptus eſt dolore hæmorrhoïdum acerbiſſimo cum tumore inſigni, atque inflammatione. Vocatus ad eum venæ ſectionem præſcribo ex brachio ſiniſtro, præmiſſo clyſtere, poſteà fotum anodynum cum cataplaſmate de mica panis, quod ferre non poterat propter exquiſitiſſimum partis ſenſum. Secundâ die iteratur phlebotomia ex brachio dextro, ſumpſit iulepos emollientes, & aliquantulùm laxantes, vt aluus liquida ſeruaretur, ſiquidem fæces induratæ dolorem admodùm exacerbare ſolent. Iulepi autem erant huiuſmodi.

℞. Fol. lactucæ, bugloſſi, & ſummitat. maluæ ana M. j. liquirit. raſæ & paſſular. mundat. ana ℥ ß. flor. bugloſſi, borrag. & violar. ana P. j. coquantur ad ℥ viij. in colatura infunde caſſiæ recenter extractæ ℥j. colentur iterùm & clarificentur addendo ſyrupi violacei ℥ j. capiat bis in die.

Parti verò ſequens vnguentum admotum eſt.

℞. Olei roſ. & violac. ana ℥ j. vnguenti popul. ℥ ß. fiat linimentum.

Cum autem tumor & dolor perſeuerarent, admotæ ſunt duæ hyrudines hæmorrhoïdibus, extractuſque ſanguinis ad ℥ iv. & tenſio atque inflammatio

matio aliquantulùm remiſſa eſt. Poſteà verò ſuffumigium ſequens præſcriptum eſt.

℞. Semperuiui maior. M.i. vini albi ℔ ij. bulliant, & huius decocti fumum recipiat in cathedra perforatâ. Deinde ſequens vnguentum parti admoueatur.

℞. Vnguenti roſ.℥ j. mercurij crudi ʒ ij. miſce fiat vnguentum.

Quamuis autem mercurius eximiam vim habeat emolliendi, & tumorem diſcutiendi, durities tamen in parte permanebat. Ideò ad molliendum, ac diſcutiendum tumorem duo remedia præſcripta ſunt. Primum fuit ſuffumigium aceti in quo ſilices igniti extinguebantur, quo ſcirrhoſos tumores emolliri Galenus docuit; Alterum fuit ſequens linimentum poſt ſuffitum admouendum.

℞. Ol.amygdal. amar.℥ ij. bdellij & ſtyracis liquidæ ana ʒ ij. fiat linimentum.

His dolor & tumor ſingulis diebus multùm imminuebatur. Cui rei etiam multùm contulit decoctum millefolij, quod per biduum ſumpſit pro potu ordinario cum pauco vino.

Quia verò aluus continuò aſtricta erat, ad eam laxandam & ſimul cauſam antecedentem per epicraſim auferendam, pilulæ ſequentes præſcriptæ ſunt.

℞. Maſſæ pilul.de bdellio ʒ ij. ſennæ mundat.rhab. electi, & agarici recenter trochiſcati ana ʒj.cum ſyrupo roſ. ſolut. fiat maſſa pilular. de qua capiat ʒ j. ſingulis diebus manè, donec maſſa abſumpta fuerit. Et hiſce per aliquot dies continuatis omninò conualuit. Suffitus ex aceto ad tumorem diſcutiendum mirè profuit.

Observatio VIII.

Aſthma & hydrops.

Vir pauperculus & ſenex aſthmate à multis annis laborans, hydropicus factus eſt, cumque non poſſet multis remediis tractari, clyſter ei præſcribitur ex furfuris M.j. & colocynthid. ʒ j. coctis in vino albo, quo multa ſeroſa & pituitoſa excreuit. Idem remedium tertio quoque die iterauit, & ſemel in ſeptimana electar. diacarth. ℥ ß. ſumpſit cum iuſculo, & intra menſem hydrops ſublatus eſt. Aſthma verò cum curari non poſſet ob vetuſtatem, & æger tantùm aliquod remedium peteret, quo in paroxyſmo vteretur, eoque ab imminente ſuffocatione liberaretur, aut aliquod grauiſſimæ ſpirandi difficultati ſolatium afferret, ſequens ei præſcriptum eſt.

℞. Aquæ cinam.℥ ij. oxymel. ſcyllit. ℥ j. miſce vtatur ex cochleari in paroxyſmo.

Hoc remedio multam pituitam craſſam & viſcidam expectorabat,& breui à paroxyſmo liberabatur, qui ſuffocationem integram minabatur.

Observatio IX.

Dyſenteria.

Adoleſcens 20. annos natus circa finem Augusti 1643.laborauit dyſenteria per duodecim dies, quam nullo remedio oppugnare conatus eſt, donec ad xenodochium deductus ſumpſit ex præſcripto Medici xenodochij ſalis vitrioli ʒ j. in aqua diſſolutam, multa euomuit biliosa & pituitoſa, ſicque facta eſt reuulſio humoris ad inteſtina defluentis, & hoc ſolo remedio curatus eſt.

Observatio X.

Tertiana Duplex.

Qvidam adoleſcens Iacobus Durand nominatus, ætatis 17. annorum in menſe Septembri anni 1643. laborabat duplici tertiana, eiuſque octo acceſſiones paſſus erat antequam vllo remedio vteretur; ſecta fuit vena, iniecto priùs clyſtere, poſtridie verò ſumpſit guttæ gummi cum ſpiritu vini & ſulphuris præparati grana decem,non purgatus fuit, ſed tantùm leuiſſima quadam nauſeâ, eaque inani affectus eſt: Acceſſio ea die anticipauit, breuior tamen fuit,& nullam aliam deinceps paſſus eſt, atque à morbo immunis fuit.

Observatio XI.

Alia Tertiana Duplex.

Petrus Alegre 20. annos natus patiebatur duplicem tertianam à ſex ſeptimanis, in quarum decurſu aliquoties vena ſecta fuerat, & purgantia medicamenta exhibita. Tandem ſumpſit bolum ex mercurij præcipitati rubri ſine corroſiuis parati granis decem, ſcammonij pari quantitâte, & conſerua roſarum compoſitum. Laborabat alui fluxu ſatis moderato ab octo vel decem diebus ante aſſumptionem medicamenti, quod tamen Medico curanti non retulerat. Attamen operatio medicamenti ita ſucceſſit, vt ab eo æger non purgatus fuerit, & alui fluxus cohibitus ſit, febrileſque acceſſiones defierint.

Eodem tempore alter eâdem febre laborans, idem medicamentum ſumpſit, & ab eo decies purgatus nauſeâque interdùm affectus eſt, & ab acceſſionibus liber euaſit.

Observatio XII.

Hæmoptoë.

Vir militaris nomine Beaulaguet Anianenſis triginta annos natus, temperamento ſanguineo, & bilioſo præditus, ab octo menſibus incidit in ſanguinis excretionem per os, quem vomitu reiecit primâ vice ad libras octo, à quo affectu frequenti phlebotomia liberatus eſt. Idem tamen vomitus ſanguinis poſt aliquod tempus ſemel atque iterùm recurrit ſed minori copiâ, & iam per interualla ſputa cruenta, & ſincerum ſanguinem per ſputum reijcit. Huic ſequentia præſcripta fuere remedia in principio menſis Auguſti anno 1643.

Iniecto clyſtere laxante aperiatur vena baſilica cubiti dextri,mittantur ſanguinis ℥ vj.vel vij.

Poſtridiè venæ ſectionis brachij, aperiatur vena malleoli ſiniſtri mittantur ſanguinis vnciæ totidem.

℞. Fol. plantag. m.j. tamarindor. ℥ ß. coquantur ad vj.in colaturâ infunde rhab. electi ʒ j. myrabolanor.citrin.ʒß. ſantali citr. ℈ʒ. in expreſſione diſſolue, mannæ & ſyrupi roſac. an ℥ j. rhab. pulu. ℈ j. fiat potio quædetur poſtridiè vltimæ venæ ſectionis cum regimine.

Poſtridiè purgationis applicentur duo cauſtica poſteriori parti ceruicis inter tertiam & quartam vertebram.

℞. Radic. biſtortæ, tormentillæ, & ſymphiti maioris an ℥j.fol. plantag. pimpinellæ, piloſellæ & vincæ peruincæ ana m.j. ſantali.rubr.ʒij. coquantur ad ℔. iʒ. in colat.diſſolue ſyrupi de roſ. ſiccis ℥ iv. fiat iulep. pro quatuor doſibus matutinis, addendo vnicuique doſi ſalis prunellæ ℈ j.

Finitis iulepis reiteretur potio purgans prædicta; addendo

addendo pulu. ialapæ ℈ j. & totum rhab. infundendo.

℞. Radic. conſolidæ maior. ℥j. fol. plantag. pimpinell. bugulæ, prunellæ & piloſellæ ana m. ß. coquantur cum iuſculo colli veruecini & colaturam capiat manè tribus horis ante prandium, continuando per xij. dies.

Poſt quartum quodlibet iuſculum capiat potionem purgantem prædictam.

Finitis iuſculis vtatur opiatâ ſequenti.

℞. Conſeruæ roſar. & radic. ſymphiti ana ℥j. trochiſcor. de carabe & de terrâ ſigillata ana ʒ ß. coralli præparati, margaritar. præp. & lapid. hæmatit. ana ʒj. gummi arabici & tragacanth. ana ℈ j. cum ſyrupo de roſis ſiccis fiat opiata de qua capiat magnitudinem auellanæ duabus horis ante paſtum, ſuperbibendo parùm aquæ potus ordinarij, quæ erit ptiſana confecta ex decocto hordei & liquiritiæ, vel aqua ferrata in quâ pimpinella vel piloſella infundatur.

In principio autumni vtatur per xv. dies lacte caprillo, vel ouillo leuiter chalybeato.

Quam primùm aggreſſus eſt homo remediorum vſum, ſanguinis ſputum ceſſauit, neque vnquam ampliùs in toto eorum decurſu comparuit, neque deinceps.

Observatio XIII.

Ex tumore in genu aperto, loco puris ventus egreditur.

Mulier 30. annos nata, ab octo menſibus tumorem patiebatur, partem femoris inferiorem occupantem, & ipſum genu, nullus rubor aderat, ſed dolor eam infeſtabat, vt claudicare cogeretur. Multis remediis reſoluentibus adhibitis tumor in eodem ſtatu permanebat. Tandem in duobus locis, parte ſcilicet internâ & externâ, eleuatio ſatis inſignis apparuit, eaque circumſcripta cum mollitie & fluctuatione; itaut purulentam materiam adeſſe omnes exiſtimarent, admotum eſt cauſticum potentiale parti magis tumenti; quæ, erat exterior, poſt modum ſcalpello inciſâ eſcharâ, & aperto tumore, flatus quidam emanauit, & nihil aliud. Simile exemplum habetur apud Zacut. Luſit. lib. 2. prax. admir. obſer. 163. vbi ex Gal. & Auic. docet huiuſmodi tumores in genu ſæpè à Medicis aperiri, pus intus latere exiſtimantibus, & nihil aliud tamen, quàm flatuoſum ſpiritum egredi.

Observatio XIV.

Punctura apum.

Mercator Monſpelienſis nomine Claparede quinquagenarius, cum ſummo mane ex vrbe egreſſus eſſet, peregrè diſceſſurus, & mille paſſuum iter ab vrbe perfeciſſet, examen apum in aëre volitans eum ſubitò inuaſit, & totam faciem, ac ceruicem infinitis aculeis compunxit. Vnde grauiſſimi dolores ſtatim exorti ſunt, qui eum domum repetere confeſtim coëgerunt. Ad illum ſtatim vocatus, hominem inuenio maximâ doloris impatientiâ oppreſſum, vt vix in lecto ſe continere poſſet, facies intumeſcebat, & rubore vndique infecta erat. Iubeo ſtatim partes compunctas illiniri theriacâ, quæ cum doloris atrocitatem non compeſceret, fotum præſcribo ex eadem theriacâ in aqua vitæ diſſoluta, qua dolores aliquantulum mitigati ſunt, & tumor faciei imminutus. Poſtmodum locis magis dolentibus admotæ fuerunt cepæ contuſæ in modum cataplaſmatis. Lac ficulneum etiam quibuſdam particulis admotum, ac deinde inunctiones factæ ex oleo ſcorpionum Matthioli. Doloris acerbitas remedia ſæpè mutare cogebat, quæ per duas horas continuata, & exhibita potione cardiacâ, & alexipharmacâ, dolores in omnibus ferè partibus ceſſarunt. Adhuc tamen infeſtabat dolor acutiſſimus in auris ſiniſtræ cartilagine, qui prædictis remediis ſedari non potuerat. Animo reuoluens non ſolùm apes parti admotas venenum attrahere, & dolorem ſedare, ſed etiam alia muſcarum genera, exiſtimaui cantharides duplici nomine conferre poſſe: tum quod inter muſcarum ſpecies numerentur; tum etiam quod attrahendi vi potentiſſima præditæ ſint. Et cum emplaſtrum veſicatorium quod in officinis habetur, magnam cantharidum copiam in ſua compoſitione recipiat; ex eo paratum emplaſtrum auri admoueo quod intrà horæ quadrantem, dolorem omninò ſubmouit, veſicis non excitatis propter moram exiguam.

Observatio XV.

Catharrus cum raucedine.

Circà finem menſis Octobris anni 1643. cum primùm Auſtri flare inciperent; catarrho affectus ſum in pectus delabente, ſummam vocis raucedinem, ac penè aphoniam efficiente; cui ſtatim medelam faciens, purgationem inſtituo ex ptiſana laxante, quam ſumo bis in die per biduum. Hoc remedio ceſſauit raucedo, & interdiu à catarrho immunis videbar; ſed noctu fluxio ingraueſcebat circa mediam noctem, tuſſimque continuam efficiebat, meque è lecto egredi cogebat. Huic mederi cupiens ſanguinem detraho ad ℥ x. ſequenti tamen nocte, eadem tuſſis rediit, quæ non aliâ viâ quàm ſurrectione è lecto ſedari poterat. Poſtridiè venæ ſectionis, liberatus à catharrho videbar, ſed nocte mediâ iterùm tuſſis rediit, ad quam potentiùs cohibendam, ſumo eâdem horâ laudani grana tria, & lectum repetens poſt mediam horam, noctis reliquum ſine tuſſi & fluxione, cum ſomno ſuauiſſimo tranſegi, ac noctibus inſequentibus nec tuſſis, nec catarrhus ampliùs comparuit. Vrgente affectu à vino abſtinebam, vtens pro potu ptiſana ex coriandro & liquiritiâ confectâ.

Observatio XVI.

Febris tertiana duplex cum hydrope.

Antonius Sany Monſpelienſis annos circiter 40. natus, homo humilis ſortis, & pauperculus, in menſe Septembri anni 1643. correptus eſt febre tertianâ duplici, eâque vehementiſſimâ, quam per menſem integrum ſuſtinuit ſine remediis, & prauis veſcens eduliis, vndè primùm lien intumuit, & ſcirrhoſam duritiem contraxit, ac tandem hydrops conſequutus eſt. Dum eſſet in eo ſtatu, Medicum xenodochij vocauit, qui primùm potionem purgantem præſcripſit, poſteà venæ ſectionem, deinde apozema pro tribus doſibus refrigerans, aperiens & purgans, ſimulque fotum emollientem & aperientem regioni lienis per biduum, & iteratam venæ ſectionem poſt vſum apozematum. Cum hæc nihil profuiſſent, exhibuit meo conſilio bolum ex mercurij vitæ correcti & per inferiora tantùm purgantis granis xij. cum conſerua roſarum, bis deiecit ſine nauſea & vomitu, & poſtera die paroxyſmus mitior ac breuior fuit, qui anteà vehementiſſimus eſſe conſueuerat. Duobus interiectis diebus iterùm exhibitum eſt idem medicamentum, quo per aluum reiecit atra, porracea, & fœtida quamplurima, ac bis tantùm purgatus eſt, & paroxyſmus adhuc valdè imminutus. Duobus iterùm interiectis diebus tertia medicamenti doſis exhibita eſt, & nulla euacuatio ſubſequuta, ſed paroxyſmi non ampliùs redierunt, ab eoque tempore æger à febre illa ter-

tiana prorsùs liberatus eſt. Manebat tamen hydrops cum tumore lienis, & dolore intenſo eiuſdem partis, ad quorum affectuum curationem exhibitus fuit bolus ex calomelanos Turqueti gr. xx. & diagridij gr. x. cũ conſerua roſarum,idque remedium per ſex dies cõtinuos vſurpatum fuit ab eoque mouebatur aluus bis aut ter ſingulis diebus ſine moleſtia. Et poſt quartam exhibitionem,ventris tumor reſolutus apparuit, duraties & tenſio lienis diſcuſſa, vt æger omninò curatus videretur. Ad maiorem tamen cautelam, per biduum adhuc continuatum fuit remedium, ac poſtmodùm relictus fuit æger alimentis tantummodò reſtituendus, cum nullus effectus præter naturam in eo appareret. Tam ſubita verò reſolutio tumoris abdominis, tenſionis & doloris lienis, coniecturam facit flatuum copiã in ægri abdomine contentam fuiſſe, quæ breui diſcuſſa fuerit,reſeratis viis & meatibus partium naturalium.

Observatio XVII.

Hydrops in Puero.

Filius D. Chaugerij in Computorum Curia Procuratoris, ſex annos natus: in principio æſtatis, anni 1643.affligi cœpit dolore ſatis moleſto in regione lienis,qui ad vmbilicum ſeſe exporrigebat. Hunc ſequutus eſt tumor abdominis ſenſim increſcens, cum macie totius corporis. Quæ tamen cum non valdè vrgerent,neglecta fuit curatio à parentibus vſque ad finem menſis Octobris,quo tempore me conſulunt. Præſcribo primùm potionem purgantem,poſtmodùm iuſcula aperientia per duodecim dies, addendo tertio cuique iuſculo ſennæ ℥ij. & ſyrupi de cichor compoſ. ℥j. Eodem tempore illinebatur totus venter vnguento deobſtruente, ſumebat pro potu ordinario bochetum rhabarbari cum aquã infuſionis chalybis paratum. Hæc diligenter vſurpata nihil contulerunt. Ideò ad potentiora confugiens,præſcribo opiatam aperientem & roborantem ſingulis diebus vſurpandam,tum etiam purgationem ex ialapæ & ſcammonij,ſingulorum granis decem,calomelanos Turqueti g.xij.quæ in formam boli reducebantur cum conſeruã roſarum. In primã exhibitione fuerunt tantùm grana ſex ſcammonij & ialapæ, ſed cum medicamentũ duas tantùm ſedes mouiſſet,grana decem vtriuſque in ſecundã doſi vſurpata ſunt,à quibus æger quater deiecit ſine moleſtiã, & poſtera die manè ſemel aluum depoſuit, & in deiectionibus inuenta eſt veſicula ydatides nucis iuglandis magnitudinem æquans, cui adhærebat ſatis magna copia pituitæ craſſæ & viſcidæ. Tertio quoque die purgationes iſtæ vſurpatæ ſunt, & quinquies iteratæ, vnde ventris tumor valdè imminutus eſt, ægerque multò alacrior factus, ſed cum glacialis aëris frigiditas vrgeret, purgationes iſtæ ad aliquod tẽpus intermiſſæ ſunt. Poſt duos menſes vmbilicus ſponte apertus eſt,& magna puris copia excreta, vnde æger interiit. Dolores in principio morbi apparentes abſceſſum indicare potuiſſent,ſi à Medico attentè animaduerſi fuiſſent, ſed cum tunc temporis vocatus non eſſet, & mater doloris illius in primã morbi relatione mentionem non feciſſet, ac tumor vniuerſum abdomen occuparet, vulgaris hydropis coniectura facta eſt.

Observatio XVIII.

Vlcus cancroſum.

Mater Petri Renaldi Chirurgi Monſpelienſis, ſexagenaria vlcus patiebatur in tibiã ſiniſtrã, magnitudinis volæ manus liuidũ & cacoëthe, carnem habẽs prædurã,& ſenſu prorſus orbatã, itavt ſine dolore ſecaretur, quod ab humore atrabilario partis ſubſtantiã adurẽte procedebat. Erat autẽ in menſe Octobri anni 1643. vigente frigore, itavt ſemicupia, quæ alioqui viſcerum intemperiei corrigendæ admodum neceſſaria fuiſſent, vſurpari non potuerint. Ideò iuſſi tantùm vt inſtitutã victus ratione refrigerante & humectante vteretur per multos dies iuſculis refrigerantibus & humectãtibus.& ſemel in ſeptimanã purgaretur ptiſanã laxãte. Parti verò admouit mercuriũ præcipitatum rubrũ ad carnem illam emortuam abſumẽdã, & facta eſchara ſatis profunda, admotũ eſt vlceri emplaſtrũ ſtipticũ Crollij, cuius beneficio intrà vnum menſẽ vlcus carne repletũ & ad cicatricẽ perductũ eſt.

Observatio XIX.

Vulnus contuſum.

Sacerdos ſeptuagenarius cõſtanti virĩũ robore præditus, vulnus contusũ accepit in ſuperiore humeri parte,à fuſte inflictũ,vndè dolor acerbus eũ cruciabat, pars liuida admodùm apparebat. Illi ſtatim ſecta fuit vena,& admotũ emplaſtrũ de cumino, poſtridiè exhibitũ blandum catharticum,perſeuerabat dolor,qua de cauſa oleo ceræ pars affecta inuncta eſt calidè frequẽter, deſuper admoto prædicto emplaſtro, ſicque intra 24. horas dolor omninò ſublatus eſt,& priſtinus color parti reſtitutus.

Observatio XX.

Febris tertiana ſimplex.

Iuuenis 25. annos natus tertiana ſimplici laborans, circa finẽ mẽſis Septemb.anni 1643.ſequentibus remediis curatus eſt. Primùm catharticũ medicamẽtũ exhibitum eſt. Secunda die celebrata phlebotomia. Tertia die exhibitus mercurius præcipitatus ruber ſinè corroſiuis paratus cũ ſcãmonio ad grana decẽ vtriuſque. Excreuit bilioſa multa & porracea bis per vomitum,& bis per ſeceſſum. Perſeuerante morbo, eadem doſis vtriſque exhibita eſt, eodem modo purgatus eſt & febris non ampliùs rediit.

Observatio XXI.

Aſthma.

Senex ſeptuagenarius à multis annis aſthmaticus, ad eam redactus erat anguſtiã, vt vix ſpiritũ ducere poſſet,etiã erecta ceruice; & hianti ore continuò ſterteret, neque vllo modo quieſcere poſſet, quin ſtatim ſuffocari videretur. Sequentium remediorũ vſu ſtertor deſiit,facilior reſpiratio fuit,& æger multũ leuatus eſt.

℞. Aquæ cinam. ℥ij.oxymel ſcilit.℥j.miſce vtatur ex cochleari frequenter.

℞. Radic. enulæ campanæ ſacchаro conditæ ℥iij. ſacchari candi ℥ß.ſyrupi de hyſſopo ℥ij. gummi ammoniaci aqua vitæ diſſoluti ʒß.miſce, fiat looch de quo capiat cochlear vnũ manè & ſerò,ſenſim lãbẽdo.

Observatio XXII.

Colicus dolor & rheumatiſmus.

Die 19. menſis Decembris, anni 1643. clariſſimã Matrona vxor Dn.de la Roche in Suprema Cõputorum,Subſidiorum & Fiſci Regij Curia Monſpell. Conſiliar. correpta eſt dolore colico acerbiſſimo,quo tota lumborum & hypogaſtrij regio vehementiſſimẽ premebatur. Laborauerat autẽ per duos menſes rheumatiſmo, qui omnes ferè corporis partes ſeriatim, & viciſſim peruaſerat, in iiſq; partibus dolores excitaret, neque adhuc à dictis doloribus liberata erat. Ad quorum expugnationem ſanguis fuerat detractus frequenter ex venis tum ſuperioribus, tum inferioribus, enemata

enemata frequenter iniecta ſed purgutiones paucæ & leues vſurpatæ, quia ægra mollis & delicatula aliter eas ferre non poterat. Ad dolorem hunc immanem auferendum,Præſcribo clyſterem,ex decocto emollië-tium & carminantium confectum,in quo diſſoluuntur catholic.dupl.℥i. diaphenic. ℥ß.aquæ benedictæ ℥iiii. intra dimidiam horam ab aſſumpto clyſtere, vomitu reiecit pituitæ craſſæ & viſcoſæ patinam dimidiam, & poſt alteram dimidiam horam,eandem pituitæ quantitatem vomitu reiecit; & iterùm poſt horam, eandem pituitam euomuit,ſed paulò minori copiâ,& bile flaua ſuffuſam. Per aluum bis purgata eſt,& intra trium horarum ſpatium ab iniecto clyſtere, à dolore omninò liberata fuit. Nocte inſequenti optimè dormiuit, & dolores prægreſſi à rheumatiſmo oriundi prorſus quieuerunt.

OBSERVATIO XXIII.

Hydrops.

IAcobus Mignot piſtor Monſpelienſis,annum egens 35. cum in menſe Auguſto anni 1643. febre tertiana duplici intermittente per aliquod tempus afflictus eſſet, ex incauta victus ratione incidit in febrem continuam,quæ ad 10.dies extenſa,in tertianam duplicem iterùm commigrauit, eaque per menſem integrum perſeuerauit; & cum æger nullis aut paucis remediis vteretur,ac multo potu ſe ingurgitaret,tandem in hydropem Aſcitem incidit, quo à duobus menſibus detinebatur, cum ad eum vocatus ſum. Tunc temporis tumore inſigni abdominis conflictabatur,crura etiam, tibiæ & ſcrotum valdè intumuerant, ac totum corpus ita debilitatum erat, vt in lecto perpetuò decumbere cogeretur. Illius curationem ita aggreſſus ſum.

Prima die quæ erat 27. menſis Nouembris, purgans medicamentum ei exhibitum eſt ex ſenna, agarico, manna & ſyrupo roſ. quo mediocriter purgatus eſt.28. ſanguis detractus eſt à brachio dextro ad ℥viij multo ſero refertus. Vigeſima nona ſumpſit bolum ex calomelanos gr. 24. ialapæ ℈i cum conſerua roſarum, quo quinquies deiecit excrementa craſſa & nigricantia. Trigeſima die eiuſdem menſis ſumpſit calomelanos gran. 24. ialapæ ʒß. ſepties purgatus, & primùm craſſa & nigra excrementa, poſtmodùm ſeroſi humoris copiam excreuit,crura & tibiæ valdè detumuerunt, ſcrotum media parte imminutum. Prima die Decembris,idem remedium iteratum eſt cum eadem operatione. Secunda Decembris idem remedium iteratum, & eadem fuit operatio,ſed paulò minor: crura, tibiæ & ſcrotum omninò detumuere, ſed venter in eodem ſtatu permanebat. Die tertia eiuſdem menſis clyſter iniectus eſt ex pulpæ colochyntid. ʒiß. furfuris m.i. in vino albo decoctis. Non diù retinuit, bis tamen deiecit ſatis copioſe. Quarta die eiuſdem menſis idem clyſter iteratus ex ʒj colochyntid. cui addita eſt olei communis ℥j. vt minùs irritaret facultatem expultricem,diutiùs retinuit,ſed bis tantùm deiecit. Die quinta Decembris ſumpſit puluerem hydroticum & copioſè purgatus eſt,nigra multa deiecit, qualia etiam per clyſteres euacuata fuerant,puluis autem talis eſt.

♃ Sennæ mundat. turbith gummoſi, hermodactylor.ſem.ebuli, ialapæ, mechoac. ana ʒj.cremor. tartari ʒij.guttæ gummi ʒß.pulu.diambræ,diarrhod.abbat. & ſem.fœniculi ana ℈j.ſacchari candi ʒiij. fiat omnium puluis, cuius ʒij.infundantur per noctem in vini albi ℥iiij. capiat manè vinum & puluerem.

Die ſexta eiuſdem menſis ſumpſit iulepum ſequentem.

♃ Radic.apij, petroſel. enulæ camp.ana ℥j.cortic. mediani fraxini & tamariſci ana ℥ß. radic. azari ʒiij. fol.agrim.ceterac.capilor.ven.cichor chamædr.centaurij min. & abſynt.vtriuſque ana m.i.ſem.aniſi & petroſ. ana ʒiij flor.geniſtæ & ſambuci ana P.i. coquantur ad quartaria quinque in colatura diſſolue ſyrupi de limonibus ℥iiij.fiat iulep.pro iiij.doſibus matutinis, addendo vnicuique doſi ſalis diuretici ʒj. ſpiritus diuretici ʒß.in prima exhibitione iulepi nullus effectus ſenſibilis apparuit,ſed in ſecunda vrinæ copioſiores.

Poſt ſecundam doſim iulepi, ſcilicet octaua die Decembris, puluis hydroticus iterùm exhibitus eſt, quo multùm purgatus eſt. Die nona & decima eiuſdem menſis iulepus iteratus eſt, venter mollior & imminutus apparuit. Die vndecima puluis hydroticus iteratus, multas aquas eiecit,venter magis imminutus: tota ferè die leuibus deambulationibus in cubiculo exercebatur. Die 12. 13. 14. & 15. iulepus aperiens iteratus, & vrinæ copioſiores apparuere, & venter in dies magis imminuebatur, ita vt iam conualeſcere omninò videretur, & potentioribus remediis non indigere. Ideò præcepi vt tantùm exactam victus rationem ſeruaret,& pro potu ordinario vteretur vino albo ex infuſione chalybis parato, cum ptiſana conſueta, quæ à principio curationis continuò vtebatur, ex decocto agrim. ceterac.capillor.ven. & corticibus medianis tamariſci compoſita. Hoc præſcripto per quinque vel ſex dies non eum inuiſi, quibus elapſis retulit mihi ſe adhuc ſiti importuna detineri, qua etiam toto morbi decurſu vexatus fuerat. Conſulo ad ſitim extinguendam vt in ptiſanæ ordinariæ ℔iij.diſſolueret ſalis petræ optimè purificati ℥ß. eaque vteretur pro potu ordinario, cum vino chalybeato prædicto. Quibus per quinque vel ſex dies continuatis, ſitis omninò diſpa-ruit, & vrinæ huius remedij vſu multò copioſiores excernebatur: ita vt eo continuato per decem aut duodecim dies, tumoris ventris reliquiæ omninò diſcuſſæ fuerint,& æger,Deo ſit laus & honor, priſtinam valetudinem recuperauerit. Conſului tamen vt vino chalybeato adhuc per longum tempus vteretur in potu,eiuſque ℥ij.ſumeret ſingulis matutinis.Ante duos annos hæc contigere,& ab eo tempore ille pancraticè vixit, & nunc inculpata fruitur valetudine.

OBSERVATIO XXIV.

Sanguinis fluxus immodicus in grauida, cum fœtu mortuo.

VXor Ioannis Chauuet Curiæ Computorum, Subſidiorum, & Fiſci Regij Lictoris primarij, 30. annos nata, in principio noni menſis grauiditatis ſuæ, quod erat circa medium menſis Decembris anni 1643. ictum accepit in ventre ſatis leuem, ſed die ſequenti, validâ brachiorum contentione lectum adornauerat, vndè exortus eſt exiguus ſanguinis fluxus ab vtero qui per duos aut tres dies perſeuerauit, poſteà cohibitus eſt per totidem dies, atque iterùm rediit, & ceſſauit per interualla vſquè ad vigeſimum octauum diem eiuſdem menſis, in quo tantâ copiâ ſanguis effluxit, vt intra tres aut quatuor horas vires admodùm deiectæ fuerint; eoque perſeuerante medicos in auxilium vocare coacta fuerit,qui primùm phlebotomiam ex brachio præſcribunt, & iulepos aſtringentes, quæ remedia,cum nihil conferrent, & fluxus immodicus perſeueraret,ſine vllo parturitionis indicio, relatumq; eſſet ab ægrâ ſe à multis diebus nullum fœtus motum percepiſſe,qui etiam manum ventri admouendo, glomeratus & immobilis ſentiebatur,eũ interiiſſe cenſuimus,& vterum onus inutile excutere conantem, ſeſe aſſiduò contrahere, ſanguinemq; per proprias venas expellere, neque poſſe ſufficiẽter edere motũ illũ,qui ad partũ neceſſarius eſt, ideò opus eſſe omni arte partũ prouocare,vt immodica illa ſãguinis profuſio cohibeatur, quæ alioqui ægrã ad interitũ perductura erat.

Ad

Ad hunc finem primùm clyſter iniectus eſt ex catholic.& diaphenic. ana ʒ vj. olei lilior ℥ iij. ſalis ʒj. cum decocto emolliente, quo bellè purgata eſt, & ſtatim poſt illius reiectionem,ſanguinis fluxus valdè imminutus,quod mirum videri poteſt;cum huiuſmodi clyſteres ſanguinis profluuium augere potiùs videantur;ſed illud eâ ratione factum exiſtimò,quod vterus ab excrementis in recto inteſtino contentis premebatur, & ab illa oppreſſione liberatus ſeſe colligere cœpit; & motum illum præpoſterum cohibere,vt ad magis genuinum ac naturalem ſeſe accingeret. Cum autem poſt eiectum clyſterem vterus nihil moliretur, ſed aliquis ſanguinis effluxus,ſemper cõtinuaretur,& de fœtu mortuo conſtaret, ad illius exclusionem exhibita eſt ſalis vitrioli ʒ j. in aquæ buglolſi ℥ iiij. diſſoluta.Quod ſanè duplici nomine conferre videbatur; primò quod vomitum ciendo,vterum etiam irritaturus eſſet ad excluſionem;quandoquidem in vomitu omnes partes in imo ventre contentæ ſeſe vehementer contrahunt; ſecundò quod ſal vitrioli maximâ aſtringendi præditum eſt, qua ſanguinis fluxui cohibendo conferre poteſt. Exhibito medicamento, bis vomuit ſatis vehementer, ac multa pituitoſa, ſeroſa, ac biliosa excreuit, & paulò poſt dolores parturitionis apparere cœperunt: qui cum per quatuor, aut quinque horas perſeueraſſent, neque frequentiores aut intenſiores euaderent, ad partum vlterius adiuuandum ſequens potio exhibita eſt.

℞.Dictamni cretici,ariſtolochiæ vtriuſq;& trochiſcor. de myrrha ana ℈ß.croci & cinam. ana grana xij. confect.alcherm.ʒ ß.aquæ cinam.℥ ß. aquæ naphæ & arthemiſiæ ana ℥iß fiat potio qua aſſumpta intra horæ quadrantem validis conatibus,iiſque geminatis ter aut quater fœtum excluſit,cuius cutis putreſcere incipiens, variis in locis lacerata viſebatur. Paulò poſt etiam ſecundinas ſemiputres excluſit,& ab eo tempore lochia valde mediocria effluxere.

Observatio XXV.

Ophtalmia.

Quidam Ruſticus quinquagenarius, ophtalmia inueterata laborans ex Medici præſcripto, victu refrigerante & aquæ potu,longo tempore vſus fuerat, ſine vllo leuamine. Tandem ab alio ruſtico perſuaſus fuit vt victum illum refrigerantem defereret,& meri potui indulgeret.Poſt aſſumptum primũ meri cyathũ,ſe oculis meliùs habere ſẽſuit,& intra paucos dies eodem potu continuato, ab ophtalmia protſus liberatus eſt. Idem aliis duobus contigiſſe mihi relatum eſt, quod confirmat aphoriſmum Hippocratis, dolores oculorum interdum meri potione curari; quando ſcilicet ophtalmia fit à ſanguine craſſo & pituitoſo oculorum tunicis impacto, qui meri vſu liquatur,attenuatur,atque reſoluitur.

Observatio XXVI.

Iliaca Paſſio.

Die 19. menſis Ianuarij 1644. Dn. Guillelmus Patris in Curia Præſidiali Monſp Cõſiliarius,laborare cœpit colico dolore vehementi ex intenſo frigore concepto,quod tunc temporis vigebat. Vocatus Pharmacopæus iniecit ſtatim clyſterem emollientem, carminantem,& laxantem,quo fæces multas excreuit.Dolore perſeuerante iteratus fuit idem clyſter, adiectis oleis carminantibus,quem non reiecit. Dolore adhuc ſæuiente,tertius poſtmodum iniectus eſt, quem etiam retinuit.Pluribus immiſſis ſuppoſitoriis clyſterum portionem excreuit ſine vlla materia fæculenta. Die ſecunda morbi vocatus ego præſcribo fotum emollientẽ & anodynum toti ventri admouendum; & clyſterem ex fotus decocto paratum, quem etiam diu retinuit, & exiguam illius portionem reiecit,ſinè vlla materia,nullus dolor aderat, neque vlla febris; vomitus autem per interualla infeſtabat. Hinc conijcere licuit ægrum iliaca affectione laborare, ſed à qua cauſa fieret, valdè dubitatum eſt in conſultationibus pro tanto affectu conuocatis. Inflammationem enim teſtari videbatur febris, quæ tertio die ſuperuenit; ſitis & linguæ ariditas. Sed quomodo inflammatio inteſtinorum adeſſe poſſet citra dolorem, concipere non poteram: videbatur potiùs fieri à fæcibus induratis, vel contorſione alicuius inteſtini. Multa remedia vſurpata fuere; veriæ ſectio ter repetita, bis in brachio,& ſemel in pede; iulepi refrigerantes exhibiti,clyſteres ex decocto inteſtinorum veruecis iniecti omni hora; fotus emolliens continuò admotus toti ventri.Vſque ad ſeptimum diem vomitus perſeuerauit; quo iuſcula & potulenta excernebat, cum materia biliosa, pituitoſa, & ſtercoroſa. Nihil verò per aluum effluebat. Circa finem ſeptimi diei aluus fluere cœpit & fæces multas excreuit per interualla, ceſſante prorsùs vomitu. Alui fluxus continuauit per quinque dies, manente tamen febre,& virium imbecillitate; liquida in fine deijciebat, qualia ante vomere conſueuerat. Die decima tertia morbi grauibus inquietudinibus affectus eſt, cum virium languore, quibus ſenſim deficientibus,è medio ſublatus eſt. Aperto cadauere inuentum eſt inteſtinum ileon tribus complicationibus conuolutum, & quaſi compactum in vnam maſſam circa finem illius; tota autem illa inteſtini portio complicata,gangræna affecta erat,cum portione mezenterij ſibi adiuncta. Inteſtina reliqua ampliſſima apparebant,vt brachij magnitudinem æquarent. Præterea inteſtinum gangræna affectum,perforatum erat ſupra complicationem; exiſtimo à pondere materiæ contentæ in ſuperioribus inteſtinis fuiſſe diſruptum, poſtquam ſphacelo affectum eſt.Per illud foramen tota excrementorum illuuies in abdomen effluxerat; & mora ſua partem alij interiorẽ corruperat, in qua etiam foramen aliud apparuit; per quod excrementa effluebant per aluum,& obſtructionis inteſtinorum apertionem mentiebantur. Vndè patet alui fluxum ileo ſuperuenientem poſſe interdum Medicis imponere.

Observatio XXVII.

Sitis inextinguibilis.

Die 17.menſis Febr.an.1644.Vocatus ſum Lodouã pro illuſtriſſimo Epiſcopo Lodouenſi; annos ſexaginta quatuor nato,ſanguineo temperamento prædito.Is cum per aliquot dies arthriticis doloribus conflictatus eſſet, ſubitò dolores valdè imminuti ſunt,eodemque tempore febris eum corripuit,cum ſiti inextinguibili,ita vt poſtquam duos cyathos aquæ bibiſſet, ſitis nullo modo imminuta appareret. Exiſtimaui hos affectus prouenire ex retentione humorum,qui ad articulos anteà ferebantur, illi enim intùs coërciti febrem ac ſitim efficiebant;vnde maximum impendebat vitæ periculum,arthritici enim plerumque interire ſolent in ſenectute, quando facultas expultrix debilitata non poteſt ſufficienter humores ſuperfluos deponere ad articulos, ſed ij in viſceribus retenti grauia damna inferunt,& plerumque lethalia.Ad horum affectuũ curationem præſcripſi clyſterem laxantem, & refrigerantem bis in die iterandum, tum etiam phlebotomiã bis in die per biduum, & in ſingulis hauſtibus potus ordinarij,qui erat ex decocto hordei & graminis, diſſoluebam ſalis prunellæ ʒ j. ſpiritus vitrioli guttas xij. Hiſce remediis intrà biduũ ſitis illa ingẽs extincta eſt, & febris admodùm remiſſa. Ac paucis poſteà diebus, blandis purgationibus, cum iuſculis refrigerantibus, per interualla vſurpatis integrè reſtitutus eſt.

OBSERVATIO XXVIII.

Catharrus in Pulmones defluens.

IN fine menſis Februarij anni 1644. afflictus ſum catharro grauiſſimo in pulmonem decumbente,vnde tuſſis vehemens diu noctúque perſeuerans cum difficultate ſpirandi,ita vt in lecto non poſſem decumbere. Aderat præterea febris exigua,quæ peripneumoniam minabatur. Aduerſus iſtum affectũ pugnaui quatuor venæ ſectionibus, & totidem purgationibus intrà quindecim dies vſurpatis,his accedebant cucurbitulæ, veſicatorium, incraſſantia bechica permulta. Licet bis aut ter in anno huiuſmodi catharris affligi ſoleam, nunquam tamen anteà tam diuturnus & contumax fuerat, ita vt valdè metuerem, ne in phtiſim tandem degeneraret; cum irrita eſſent omnia remedia, quæ aliàs ſtatim prodeſſe conſueuerant. Itaque ad efficax quoddam remedium confugiendum eſſe ratus, quo fluxionis radices euellerentur, ſumpſi calomelanos grana xx. cum ialapæ gr. x. quo remedio per aluum excreta ſunt pituitoſa ac bilioſa multa, qualia in aliis purgationibus non apparuerunt, per os autem multam pituitam excreui, & ſcreatu, quâ euacuatione per biduum perſeuerante ceſſauit poſteà catarrhus, & tuſſis omninò diſparuit, ſícque à graui illo morbo Dei beneficio liberatus ſum.

OBSERVATIO XXIX.

Contuſiones.

QVidam adoleſcens ex alto ceciderat, & omnia membra admodum contuſa fuerant,vt breui moriturus videretur. Pater ipſius accepit fauos cum melle, & coxit in vino ad conſiſtentiam vnguenti, quod extendit ſuper corium veruecis recenter mactati; eoque ægrum inuoluit. Reiterata per triduum operatione æger omninò curatus eſt.

In contuſionibus particularibus extenditur vnguentum ſuper linteum,& applicatur;ſtatim curat.

OBSERVATIO XXX.

Febris lenta cum doloribus lumborum & crurum.

FIlius Iacobi de Ladeueſe ciuis Monſpelienſis, ſeptem annos natus, ab aliquot menſibus febre lenta detinebatur, qua corpus valdè emaciatum fuerat, eámque comitabantur dolores lumborum regionem & crura affligentes. Multa remedia in vſum reuocauerat,ſed fruſtrà. Vocatus ad eum die 19. menſis Aprilis 1644. præſcripſi bolum ex calomelanos gr. x. diagrid. gr.v.cum conſerua roſarum, quem ſumpſit die vigeſima, bis purgatus eſt blandè,& inde melius habuit.Die vigeſimâ primâ eiuſdem menſis conſumpſit calomelanos gr.xij.diagrid.gr.vj. bis etiam blandè purgatus eſt, & multò melius habuit. Die vigeſimâ ſecundâ, eandem doſim ſumpſit cum eadem operatione,& integræ ſanitati reſtitutus eſt.

OBSERVATIO XXXI.

Tuſſis & difficultas ſpirandi cum doloribus humerorum & brachiorum.

VXor Petri Florens agricolæ, Viuareſſe nominata, ab octo menſibus laborabat humerorum & brachiorum doloribus, cum pectoris anguſtia, tuſſi, & difficultate ſpirandi; multam extuſſiendo materiæ pituitoſæ & aquoſæ copiam excernebat. Pluribus potionibus & apozematis,aliiſque remediis vſa fuerat ab alio Medico præſcriptis,malo in eodem ſtatu perſeuerante. Tandem meam opẽ implorat die decima octaua menſis Aprilis, anni 1644. eique exhibeo bolũ ex calomelanos gr.xx. diagrid. gr.x. cum conſerua roſarum. Horis duabus ab aſſumptione remedij, bis copiosè ſudauit, poſteà per tres vices aluum copioſiſſimè depoſuit,& poſterâ die dixit ſe perfectè curatam eſſe. Tamen triduò pòſt iubeo vt idem remedium repeteret,à quo quater purgata eſt, & ab eo tempore à prædictis affectibus omninò liberata eſt.

OBSERVATIO XXXII.

Febris Chronica intermittens, ſine typo, cum affectione hypochondriacâ.

DIe decimâ menſis Iunij, anni 1644. dum eſſem Gratianopoli, Nobilis vir Dn. de ſancto Martino de Vercors, triginta annos natus, ad me venit, contumaciſſimi affectus curationem poſtulans. Laborabat à triennio paroxiſmis febrilibus, bis aut ter in menſe inuadentibus ſine typo,ita vt nunc poſt decem, aliàs poſt duodecim,aut quindecim dies acceſſio inuaderet. Incipiebat cum leui horrore,quem ingens calor ſequebatur,cum atrocibus crurũ doloribus. Ad quindecim, viginti,& viginti quatuor horas extendebatur,& nonniſi copioſâ ſudoris & vrinæ profuſione ſedabatur. Diebus intermediis omnes corporis functiones ritè exercebat, niſi quod aluum aſtrictam habebat,& excrementa reiiciebat cum magno labore, viſcida, & ceram æmulantia. Ortum duxerat hic affectus ex febre continuâ quam ante triennium in caſtris Italicis paſſus erat, neque in fine illius ritè purgatus fuerat. Ita vt morbi reliquiæ in mæzenterio præſertim latitantes craſſitiem adeptæ fuerint, & contumaces obſtructiones pepererint. A quibus impeditus humorum commeatus,affectionem hypochondriacæ ſimilem efficiebat, & in calido ægri temperamento febres huiuſmodi concitabat. Quæ quidem febres à ſeroſâ illuuie ebulliente & putreſcente oriebantur,eâque per ſudores & vrinas excretâ,ceſſabant. Dolores verò crurũ à craſſis vaporibus concitabantur, ab hypochondriis ad eas partes tranſlatis. Multis remediis vſus fuerat per illud triennium à peritis Medicis præſcriptis. Ego in hunc modum curationem aggredior.

℞. Sennæ mundat. ʒ ij. aquæ fontis ℥ viij. ſalis tartari ʒ j. ſpiritus ſulphuris gutt. xxx. infundantur frigidè per noctem, colaturam capiat manè cum regimine.

Sequenti die aperiatur vena baſilica cubiti ſiniſtri, mittantur ſanguinis ℥ ix.

Poſt venæ ſectionem, reiteretur infuſum ſennæ per triduum.

Per vſum horum remediorum foueatur venter decocto emolliente & aperiente manè per horam ante ſumptionem infuſi, & veſperi per horam ante cœnam.

Poſt fotum illinantur eædem partes vnguento emolliente,& aperiente.

Deinde vtatur pilulis ex chalybe per quindecim dies.

Eodem tempore ſtatim ab aſſumptis pilulis capiat infuſionem ʒ j. ſennæ, cum ſale tartari, & ſpiritu ſulphuris paratam.

Per vſum pilularum continuetur fotus & litus manè & ſerò.

In medio & fine pilularum, vtatur balneo tepido per biduum.

His perfectè curatus viſus eſt, neque enim redibant acceſſiones

acceſſiones febriles, neque alui excrementa ceream illam conſiſtentiam ampliùs obtinebant. Ad perfectiorem tamen curationem, ad aquas acidulas eum dimiſi per quindecim decies ſumendas. Præſcripſi per æſtatis decurſum ſyrupum magiſtralem bis in menſe ſumendum,& opiatam roborantem & aperientem frequenter vſurpandam. Autumno verò vt præmiſſa purgatione & venæ ſectione pilulas ex chalybe repeteret per duodecim dies,cum fotu & linimento. Deinde pilulas vſuales aperientes & purgantes bis aut ter in menſe per totam hyemem ſumendas,ac denique opiatæ continuationem,diebus intermediis. Poſteriora remedia,nempè ſyrupum,pilulas & opiatam non vſurpauit, quia priorum effectus à contumaci morbo liberatus eſt.

Observatio XXXIII.

Menſium fluxus immodicus, cum principio hydropis.

Ampliſſimi viri Dn. de Burcin in Senatu Gratianopolitano Præſidis vxor clariſſima, à ſeptem menſibus fluxum menſtruorum patiebatur ferè continuum, à quo in cachexiam & principium hydropis inciderat cum maxima virium imbecillitate. Vocatus ſum ad eam die duodecimâ menſis Maij,anni 1644. dicebat ſe à remediis magis lædi,quia purgationes menſium fluxum augebant, tum etiam ea omnia quæ ad obſtructiones reſerandas præſcribebantur. Ego verò præſcripſi purgationem ex decocto plantaginis & myrobol.in quo rhab.pulu.ʒ ß. diſſoluebatur, blandè purgata eſt hoc remedio per triduum vſurpato, & ſimul menſium fluxus ferè cohibitus,tum ſitis quâ perpetuò premebatur,valdè imminuta. Ad obſtructiones autem reſerandas & vniuerſam humorum illuuiem educendam pilulæ ſequentes præſcriptæ ſunt.

℞. Chalybis præparat. cum ſulphure ℥ j. ſennæ mundat.rhab.elect.& agarici recenter trochiſc.ana ʒ j. pulu.elect.diarrhod.abbat.ʒ ß. cum oximel. ſimpl.fiat. maſſa pilular. de quâ capiat ʒ j. tribus horis ante paſtum, poſteà deambulando.

Hiſce pilulis per quindecim dies continuatis, à fluxu menſium immodico,& à cachexia liberata eſt. Ad robur autem hepati conciliandum,conſeruâ abſynthij pontici per multos dies viſa eſt. Et per quatuor aut quinque dies ante aduentum purgationis menſtruæ, ne immodicè proflueret,vnde maxima virium deiectio ſequebatur,ſumebat manè ſpicæ nardi grana octo,cum croci martis aſtringentis granis quindecim in pilulas redacta,cum conſerua abſynthij pontici, ſicque fluxus menſium immodicus cohibitus eſt.

Observatio XXXIV.

Dolor dentium cum tumore ſuprà mandibulam ſuperiorem.

Die decimâ quintâ Auguſti anni 1644. correptus ſum dolore dentium, quem ſequutus eſt tumor ſuprà mandibulam ſuperiorem ſiniſtram, cum inflammatione, & dolore inſigni. Poſt venæ ſectionem ex eodem latere,parti admoueo per totam diem cataplaſma de micâ panis quod renouabam tertia quaque hora, & ante applicationem, partem fouebam per dimidiam horam aqua roſacea, in qua ſal ſaturni diſſoluebatur. Nocte conſequente,cum dolor perſeueraret,ſumo laudani grana tria, vnde ſomnus placidus, cuius vanitas nocte prægreſſa adfuerat,& dolor ſedatus eſt, ac fluxio cohibita, tumor verò multum imminutus poſtridiè manè apparuit, & in diei decurſu; maiori ex parte diſcuſſus eſt.

Observatio XXXV.

Aphtæ contumaciſſimæ.

Quædam mulier laborabat aphtis contumaciſſimis, quæ neque venæ ſectionibus, neque purgationibus multis, neque iulepis refrigerantibus, neque illitu ex ſpiritu ſulphuris curari potuerant. Noctes in ſomnes traducebat,& vix cibum deuorare poterat,quia omnes oris partes huiuſmodi vlcuſculis ſcatebant. Sumpſit noctu laudani grana tria, ídque remedium continuauit per triduum, & ſic fluxio acris in oris partes defluens cohibita eſt, ac conſequenter oris vlcera paucis diebus percurata ſunt.

Observatio XXXVI.

Febris maligna.

Die decimâ quartâ menſis Auguſti, Ancillà vxoris meæ febr. malignâ laborare cœpit, quæ eam ad deliria & conuulſiones deduxit. Et quia pauperculá erat,& parcebat ſumptibus, paucis remediis curata eſt in ſequentem modum.

Quater ſecta fuit vena,curcubitulæ pluries admotæ, humidæ & ſiccæ, pro potu vtebatur decocto radicis acetoſæ, in quo diſſoluebam bis in die ſalis prunellæ ʒ j. ſpiritus ſulphuris guttas xv.in iuſculis ſumebat frequenter bezoard.min. ℈ j. Die vndecimâ morbi exhibui ſpiritus fuliginis ʒ ij. in aqua cardui benedicti, & parum ſudauit; die duodecimâ exhibui eiuſdem ſpiritus ʒ iij. cum eadem aquâ, & copiosè ſudauit, eademque die febris remiſſâ eſt, deliria & motus conuulſiui deſierunt, & intrà paucos dies poſtmodum conualuit.

Observatio XXXVII.

Hemicrania.

Filia nobilis viri Dn. de Larcare Picenenſis, annos nata duodecim, laborabat hemicraniâ ab aliquot annis infeſtante,quæ nullis remediis ceſſerat, ſed corpus emaciatum permanebat nullum ſumens incrementum. Miſſa eſt meo conſilio ad thermas Balerucanas,& aquis earum vſa eſt in potu, & lotione capitis, ſicque perfectè curata eſt.

Observatio XXXVIII.

Vulnus in brachio curatu difficile.

Dn. de Rochemore annos natus circiter 25. vulnus acceperat in brachio, paulò ſuprà carpum, & verſus cubitum aſcendens. In curatione fluxiones nouæ frequenter obortæ ſunt, quibus totum brachium, & manus intumeſcebat, iiſque ſuppurationes ſuccedebant, quæ alijs in locis tum brachij, tum manus apertæ ſunt, licè debita curatio adhiberetur, brachium,& manus tumore œdematoſo afficiebantur, & ex vlceribus pus ſeroſum effluebat. Poſt multa remedia cauſam antecedentem, & coniunctam reſpicientia, curatio peracta fuit per ſplenia locis tumentibus admota, cum bona ligatura, quibus humorum in partem affluxus impediebatur, & ſinuoſorum vlcerum vnio procurabatur,Sicque æger intra quindecim dies curatus eſt, qui anteà per duos menſes laborauerat.

Observatio XXXIX.

Pleuritis.

IN principio menſis Septembris, anni 1644. filius Dn. Audifret ciuis Monſpelienſis, quinque annos natus, correptus eſt pleuride lateris ſiniſtri, cum febre acutiſſimâ. Poſt remedia ordinaria per quinque dies vſurpata, & quatuor phlebotomias, iuſſi vt cucurbitulæ duæ lateri dolenti applicarentur cum profundis ſcarificationibus; contigit autem vt ex ſcarificationibus illius cucurbitulæ, quæ dolentem locum propiùs attingebat, ſanies multa effluxerit per totum diem, ſimulque dolor, ac febris defierit. Iuſſi vt admouerentur folia betæ ſupra loca ſcarificata & per duos dies ſaniei fluxus continuatus eſt, ac denique in fine verum pus è vulneribus emanauit. Atque ita æger omninò curatus eſt. Credo ſcarificationes ad locum pleuritidis perueniſſe, & materiam morbificam per ea vulnera emanaſſe.

Observatio XL.

Dolor capitis in hæmitritæo.

ILluſtriſſimus Princeps Ianethinus Doria, claſſis Hiſpanicæ Præfectus, cum in arce Monſpelienſi, bello captus detineretur, afflictus eſt in principio Menſis Septembris febre hæmitritæo, quæ inter cætera ſymptomata, capitis dolorem grauiſſimum inferebat, eumque continuum, & extra acceſſionem æquè moleſtum, qui tamen poſt quatuor phlebotomias in brachiis celebratas, eodem vigore perſeuerans, intra horam ſublatus eſt ſanguinis miſſione ex malleolo dextro in fine diei ſextæ vſurpata. Tam promptus effectus obſeruatione dignus fuit, vt tyrones videant, quàm bona fiat reuulſio à capite per ſaphenarum apertionem.

Observatio XLI.

Rheumatiſmus.

DOminus de Barri filius natu maior Domini de Rochemore in Suprema Computorum & Subſidiorum Curia apud Monſpelienſes Protopræſidis, in principio Menſis Auguſti, anni 1644. laborare cœpit rheumatiſmo vniuerſali, omnes propemodùm corporis articulos infeſtante, cum febre aſſidua, & ſumma vrinarum cruditate. Contigerat præcipuè hic affectus ex natatione intempeſtiua, cum enim ad flumen longè ab vrbe diſſitum, æſtu vigente proficiſceretur, corpus calefactum in aquam demergebat, vndè catarrhus iſte vniuerſalis prodiit. Per ſex ſeptimanas fruſtra vſurpata fuiſſe remedia videbantur, cum nihil proficerent, & dolores in varias partes vagarentur, ac ſæpè recurrerent. Præcipua autem remedia fuere venæ ſectio decies vſurpata, & iulepi refrigerantes, & incraſſantes, quibus bis aut ter acceſſerunt leues purgationes. Tandem malo perſeuerante exhibitus eſt bolus ex conſerua roſarum cum calom. gr. xx. extracti ialapæ gr. vj. tertio quoque die; multa ſeroſa & porracea deijciebat, quo remedio quater vſurpato dolores omninò ſublati ſunt, poſtmodùm tumores œdematoſi, qui in nonnullis articulationibus, præſertim pedum remanebant, emplaſtris reſoluentibus, & roborantibus diſcuſſi ſunt.

Observatio XLII.

Singultus.

PVella tredecim annos nata, ab anno integro laborabat ſingultu admodùm moleſto, quater aut quinquies in die infeſtante, nunc per horæ quadrantem, nunc per dimidiam horam, nunc per horam integram. Per totam hyemen prægreſſam, ſymptoma hoc eam infeſtauerat, æſtate verò ab eo ferè immunis fuerat, vt per dilucida admodùm interualla rediret. Aduentante Autumno, rediit cum priſtina ſæuitia. Parens illius à me conſilium petiit die ſecunda Menſis Octobris, Anni 1644. Sequenti die exhiberi iubeo calomelanos gr. xvj. diagrid. gr. viij. quo ſolo remedio affectus in totum ſublatus eſt eadem die.

Observatio XLIII.

Aneuriſma.

FIlius Petri Veſian mercatoris Monſpelienſis, quinque annos natus, febre laborans in menſe Iulio Anni 1644. ex venæ ſectione incidit in aneuriſma propter apertam arteriam, quod integrè curatum eſt admotis cataplaſmatis aſtringentibus ex bolo, terra ſigillata, aliiſque compoſitis, aceto & albumine oui ſubactis, & tertio quoque die immutatis, quibus faſcia arctiſſima ſuperinducebatur, & trium menſium ſpatio, curatio peracta eſt.

Observatio XLIV.

Catarrhus in pulmonem decumbens.

DIe decimâ quartâ Menſis Octobris, Anni 1644. cum Auſtri per menſem integrum viguiſſent, ſubitò tempeſtas calida & humida in frigidam & ſiccam, nempe Aquiloniam mutata eſt, ex qua, licet per biduum immediatè præcedens, ptiſana laxante, & manna purgatus fuiſſem, fluxio in pulmonem mihi concitata eſt, tuſſim, & ſpirandi difficultatem pariens, cum leui ſtertore. Leuis fuit affectus per biduum, vt nihilominùs per vrbem ambulare non deſinerem. Tertio die, ingraueſcente affectu, ſumpſi mannæ ℥ j. cum reſinæ ialapæ gr. iv. quibus parùm purgatus ſum, ideò ſumpſi eadem nocte circa horam vndecimam, ptiſanam laxantem cum manna, & copioſè purgatus ſum per noctis decurſum. Quarta die leuiter prandi, & quinque horis à prandio ſumpſi eandem ptiſanam laxantem, qua mediocriter purgatus ſum per noctis decurſum. Quinta die hora ſomni, cum catarrhus perſeueraret, licet admodùm imminutus, ſumpſi laudani gr. iij. ceſſauit illicò catarrhus, & tota nocte placidè dormiui. Cum tamen ſexta die manè ſtertor leuis in pectore audiretur, cum leui ſpirandi difficultate, decreui ieiunio reliquias illas abſumere. Ideò manens in lecto tota illa die, ſumpſi tantùm iuſculum vnum hora prandij, & hordeatum hora cœnæ, placidè dormiui tota nocte inſequente, & catarrhus omninò diſcuſſus eſt. Dolor tamen in mandibula dextra ſatis leuis exortus eſt, qui fluxu ſanguinis ex gingiua, vbi dens corroſus eſt, protinùs ſublatus fuit, fluxit autem ſanguinis ferè guttatim cum pituita permixtus ad ℥ iij.

Observatio XLV.

Oculi Macula.

Filiæ Dn. de Meruiel octo annos natæ, ex diuturna ophtalmia, relicta eſt macula denſiſſima in oculo, mediam iridis partem occupans. Quæ abſumpta fuit aqua roſarum, in qua diſſoluebatur ſal armoniacum, eâ quantitate, vt linguam leuiter feriret, eaque detinebatur per biduum, aut triduum in vaſe ex auricalcho confecto, donec cæruleum colorem acquireret.

Observatio XLVI.

Catarrhus cum raucedine.

Die decima ſeptima Menſis Nouembris 1644. flante Auſtro, correptus ſum catarrho cum raucedine. Secunda morbi die manſi in lecto, & nihil ſumpſi tota die, præter ordeata duo, horis prandij & cœnæ. Tertiâ ſumpſi ptiſanam laxantem, cum mannæ ℥j. Quartâ die quieui, & raucedo valdè imminuta erat. Quintâ tuſſis ſicca aderat, cuius ratione venam aperui. Sextâ, tuſſis preſeuerabat. Ideò ſumpſi calomelanos gr. xx. cum reſinæ ialapæ gr. viij. Medicamentum tota die nihil præſtitit, ſed tantùm circa veſperam duas ſedes mouit perexiguas. Tuſſis tamen omninò diſcuſſa eſt.

Observatio XLVII.

Difficultas ſpirandi cum tuſſi & raucedine.

Vxor D. Dortomanni Patroni celeberrimi laborabat tuſſi, raucedine, & difficultate ſpirandi à viginti diebus, in quorum decurſu ter purgata fuerat cum infuſo ſennæ & mannæ ℥j. Vocatus ad eam in principio menſis Decembris, anni 1644. præſcripſi venæ ſectionem ad ℥ix. ſanguis fuit valdè corruptus, deinde vſa eſt per ſeptem dies iuſculis pectoralibus, in quorum primo & vltimo, ſenna infundebatur, & manna diſſoluebatur. Nihilominùs tuſſis & difficultas ſpirandi, quamuis remiſſiores, perſeuerabant; quia illa pulmonem habet debilem, & cerebrum valdè humidum. Qua ratione proponitur ab aſtantibus vſus decocti ſudorifici quem me non improbare dixi, ſed priùs tentandum eſſe vnicum remedium, ad contumaces fluxiones eradicandas efficaciſſimum. Quare præſcribo calomelanos gr.xx. cum reſinæ ialapæ gr.x. à quo remedio ſepties purgata eſt, & à fluxione omninò liberata ita vt aliis remediis opus non fuerit.

Observatio XLVIII.

Dolor colicus antiquus cum alui fluxu.

Honeſta virgo Antonia de Parauiſol. 25. annos nata, laborabat ab octo menſibus dolore ventris, colico non abſimili, quem comitabatur alui fluxus, quo pituitoſam, atque bilioſam materiam, necnon purulentam excernebat. Pauciſſima remedia vſurpauerat, donec ad extrema redacta, & ſe morti proximam exiſtimans, auxilium meum implorat. Præſcribo primùm ad demulcendum dolorem, qui atrox, & continuus erat, Laudani gr. iij. cum conſeruæ roſar. ʒj. quo dolor ſaltem ad tempus ſedatus eſt, & alui fluxus imminutus. Deinde ad eundem dolorem leniendum, obſtructiones reſerandas, & tenſionem, quæ in ventre tactui ſubijciebatur, tum etiam alui fluxum cohibendum, ſequentia à me præſcripta ſunt.

℞. Rad. altheæ ℥ ij. folior. maluæ, pariet. violar. ana m.ij. ſem. lini & fœnugr. ana ℥j. flor. chamom. & meliloti ana P. ij. fiat omnium decoctio qua foueatur pars dolens manè, & ſerò.

℞. Vnguenti de althæa ℥ij. olei chamom. & lilior. ana ℥j. fiat linimentum, quo illinatur eadem pars poſt fotum.

℞. Rad. gram. aſparag. bruſci ana ℥ ij. fol. agrim. pimpinellæ, piloſellæ & plantag. ana m.j. tamarindor. ℥j. tartari crudi ℥ ß. mirobal. citrin. ʒ ij. coquantur ad ℔ j. fiat apozema pro tribus doſibus matutinis, addendo vnicuique doſi rhab. pulu. ʒß. ſyrupi de roſis ſiccis ℥j.

His remediis ita imminutus eſt dolor, & alui fluxus, vt ægra ipſa ſe integræ ſanitati proximam putaret, ſed elapſis quindecim diebus ſymptomata rediere, cum eadem vehementia. Vocatus iterùm ſequentia præſcribo.

℞. Rhab. pulu. ʒ j. conſeruæ roſar. ʒ iij. fiat bolus qui detur manè cum regimine.

℞. Terebinthinæ aqua plantag. lotæ ʒ iij. rhab. pulu. ʒß. miſce fiat bolus, qui detur per triduum, poſt vſum prioris.

Hiſce duobus remediis, quanquàm leuioribus, omninò liberata eſt.

Observatio XLIX.

Febris tertiana diuturna.

Puella decem annos nata, febre tertiana laborans à tribus menſibus in Noſocomio, poſt multa remedia fruſtrà tentata, ſumpſit die octauâ Ianuarij, anni 1645. febrifugi mei gr. xij. quæ erat dies intermiſſionis, quinquies purgata eſt per aluum, acceſſio venit eadem die præter morem, ſequenti die non apparuit, neque deinceps. De hoc febrifugo plura dicemus in fine huius centuriæ.

Observatio L.

Febris quartana.

Mulier quadragenaria in Noſocomio decumbens, laborabat febre quartanâ à quatuor menſibus. Die decimâ Ianuarij, anni 1645. ſumpſit febrifugi mei gr. xx. pridiè acceſſionis, ſexies purgata eſt per aluum ſequenti die loco acceſſionis, paſſa eſt quoſdam labores, & inquietudines, ſine rigore aut frigore præcedente, & ſine calore ſenſibili. Die ſequentis acceſſionis, eædem inquietudines rediere, ſine acceſſione. Poſtridiè purgata eſt medicamento ex ſennæ ℥ß. diaphœnic. ʒiij. ſyrupi roſ. ℥j. ſepties deiecit, & indè nullam ampliùs aut acceſſionem, aut inquietudinem paſſa eſt.

Observatio LI.

Febris quartana.

Vxor Ludouici Lauterij ſutoris annos 23. nata, propè portam Laterenſem habitans, & duplici quartanâ laborans à quinque menſibus, ad me venit die 27. Ianuarij 1645. cui exhibeo die 28. febrifugi mei gr.xx. horis matutinis, cùm circà veſperam prima acceſſio expectaretur, purgata eſt ſexies, & ſemel vomuit circà meridiem, tribus horis ab aſſumpto iuſculo, & cùm prandere inciperet. Veſperi acceſſio rediit ſine frigore, ſed calor ſolitò longior fuit. Secunda acceſſio poſtridiè non rediit, neque vlla alia deinceps.

OBSERVATIO LII.

Hydrops.

MEndicus quidam, nomine Rafeau hydropem patiebatur à tribus menſibus, ex quo venter in ampliſſimum tumorem increuerat, & cùm propter inopiam, Medicis auxiliis vti non poſſet, ex ruſticæ mulieris conſilio vſus eſt per menſem integrum decocto radicis bruſci, purgatus eſt bis aut ter ſimplici ſennæ infuſo, & his ſolis præſidiis perfecte curatus eſt.

OBSERVATIO LIII.

Febris hectica cum ſuſpicione phtiſeos.

FIlius Domini Paſchalij quatuor annos natus, per ſex menſes integros febrem hecticam patiebatur cum tuſſi & ſputis ſubputridis, vndè phtiſicus putabatur, & tandem pro deplorato relictus eſt à Medico ordinario, hecticam eſſe in tertio gradu, palàm profitente. Mater in hac deſperatione victum tenuem inſtituit, cum anteà ſolidioribus alimentis veſceretur, iuſcula enim tantùm hauriebat per diei decurſum, veſperi verò hordeatum ſumebat. Bis verò in ſeptimana infuſum ℥ ij. ſennæ capiebat in decocto cichorij, & bugloſſæ paratum cum aniſo, in quod decoctum calens ſenna inijciebatur, & in eo pernoctabat ſine alio calore. Hac ſimplici cura intrà menſem reſtitutus eſt.

OBSERVATIO LIV.

Febris quartana.

DOmini Athanaſij Salinarum Conductoris Socrus annos nata 52. febre quartanâ laborans à ſex menſium ſpatio. Die quinta menſis Februarij, anni 1645. ſumpſit febrifugi mei gr.xx. bis purgata eſt per aluum, & ſemel vomuit amara poſt aſſumptum iuſculum, erat pridiè acceſſionis, quæ poſtridiè rediit hora conſueta eadem forma & duratione. Die verò ſequenti acceſſionis nihil apparuit, neque deinceps.

OBSERVATIO LV.

Febris quartana.

LVdouica Beuonſe annos 45. nata propè fanum ſanctæ Crucis habitans, & febre quartanâ laborans à quatuor menſibus, ſumpſit die octaua Februarij, anni 1645. Febrifugi mei gr.xx. pridiè acceſſionis, à quo primùm purgata eſt per vomitum, reiecitque bilem multam, eamque amariſſimam tribus horis ab aſſumpto medicamento, & poſt vomitum ſumpſit iuſculum, quod paulò poſt vomitu reiecit cum bile minùs amara, poſt mediam horam deiecit per aluum copioſos humores, & ſemel tantùm per hanc viam purgata eſt. Sequenti die rediit acceſſio prioribus conſimilis, & ab eo tempore nullam ampliùs acceſſionem paſſa eſt.

OBSERVATIO LVI.

Febris quartana.

FIlia Dn. de Boitargues in Curia Computorum, Subſidiorum, & Fiſci Regij Correctoris, quindecim annos nata, à tribus menſibus quartanâ laborans, poſt multa remedia fruſtra vſurpata, ſumpſit die nonâ Februarij, Anni 1645. febrifugi mei gr.xx. pridie acceſſionis, ſexies purgata eſt per aluum; ſequenti die acceſſio rediit, ſed tribus horis retardata eſt, & multò breuior fuit. Secunda acceſſio non rediit, ſed loco illius quaſdam paſſa eſt inquietudines. Tertia acceſſio iterùm rediit, ſed perexigua. Quarta maior fuit. Sumpſit iterùm remedium pridie quintæ acceſſionis quæ rediit paulò minor, & ab eo tempore nulla ampliùs apparuit.

OBSERVATIO LVII.

Febris quartana.

MVlier quadragenaria nomine Ieane Guillarde, à ſex menſibus quartanâ laborans, die decimâ quintâ Februarij ſumpſit febrifugi mei gr.xx. pridie acceſſionis. Sexies purgata eſt per aluum, & nihil per vomitum reiecit. Poſtridie acceſſio rediit dimidio breuior, & non ampliùs deinceps comparuit.

OBSERVATIO LVIII.

Febris quartana.

MVlier quinquagenaria, nomine Motona, propè puteum templi habitans, febre quartanâ laborabat à ſeptem menſibus, eaque vehementiſſima. Sumpſit die decimâ ſeptimâ Februarij, 1645. febrifugi mei gr. xxiv. ter purgata eſt per aluum, & ſemel vomuit bilem amariſſimam; acceſſiones perſeuerabant, ſed multò remiſſiores. Poſt tertiam acceſſionem ab aſſumpto medicamento, ſumpſit eiuſdem febrifugi gr.xxx. & purgata eſt per aluum duodecies, bis verò per vomitum excreuit bilem porraceam cum pituita mixtam, & ab acceſſionibus omninò liberata eſt.

OBSERVATIO LIX.

Febris quartana.

PVella tredecim annos nata nomine Andrea Delona, filia Iacobi Delon, fratrum minorum hortulani, à quatuor menſibus quartanâ laborans, ſumpſit die decimâ ſeptimâ Februarij, anni 1645. febrifugi gr.xx. per vomitum bis purgata eſt, & nihil per ſeceſſum excreuit. Acceſſiones eædem perſeuerabant. Poſt tertiam acceſſionem, die ſcilicet vigeſimâ tertiâ eiuſdem menſis ſumpſit febrifugi gr. xxiv. purgata eſt quinquies per aluum, & nullo modo per vomitum, ſicque morbus omninò ſublatus eſt, nulla acceſſione deinceps redeunte.

OBSERVATIO LX.

Febris quartana.

MAria Delona, prædictæ ſoror annos vndecim nata, eandem febrem patiebatur ab eodem tempore, ſumpſit die decimâ ſeptimâ Februarij Anni 1645. febrifugi gr. xvj. ter deiecit per aluum, ea die, poſtridie bis, & à morbo protinùs curata eſt.

OBSERVATIO LXI.

Febris quarta.

DIe ſecunda menſis Martij, Anni 1645. Antonius Bayle quinquagenarius propè fanum diuæ Annæ habitans, & quartanâ laborans à quinque menſibus, ſumpſit febrifugi mei gr.xx. ter purgatus eſt per aluum ſine nauſea vel vomitu, & ſine vlla moleſtia. Poſtridie rediit acceſſio, ſed dimidio minor, & ab eo tempore non ampliùs apparuit.

OBSERVATIO LXII.

Febris quartana.

CLariſſimus vir Dn. de Leſpine in Suprema Computorum, Subſidiorum & Fiſci Curia Conſiliarius, à ſeptem menſibus febre quartanâ laborans, poſt multa remedia fruſtrà tentata, & cachecticum habitum adeptus, vnde hydrops metuebatur, quod ille in acceſſionibus multo potu ſeſe ingurgitaret, & aquæ ℔ vj. aut vij. hauriret; ſumpſit die octauâ Martij, Anni 1645. febrifugi mei gr. xx. purgatus eſt per 24. horas, ad minimum duodecies, vomuit verò ter aut quater, quæ omnia ſine moleſtia paſſus eſt. Die nonâ eiuſdem menſis, acceſſio quæ hora meridiana recurrere ſolebat, rediit tantùm hora ſeptima veſpertina, ſine frigore, & cum calore minori quidem intenſiuè, ſed maiori extenſiuè. Die decimâ quæ acceſſionem ſequuta eſt, benè habuit. Die vndecimâ manè dolore inſigni correptus eſt, colico perſimili, ſiniſtrum hypochondrium occupante, cum hæmorrhagia narium, quâ ſanguinis circiter ℥ iv. excreuit. Dolor nunc intenſior, nunc remiſſior tota die perſeuerauit, cum aſſidua deſidendi cupiditate: Per dilucida tamen interualla prauos quoſdam humores excernebat. Circa veſperam, moleſtam micturitionem paſſus eſt cum ardoris ſenſu in fine mictionis. Die duodecimâ bene habuit tota die, & acceſſio quæ tunc temporis expectabatur, non rediit. Die decimâ tertiâ multoties vrinas reddidit nigerrimas attramenti inſtar, cum ſedimento craſſo & nigerrimo. Die decimâ quartâ, dolor ſiniſtri hypochondrij iterùm apparuit, per interualla rediens, & intenſior factus eſt die decimâ quintâ; tumque dolorem eſſe in liene certò conſtitit ex tenſione illius partis, & inflatione, quæ anteà non apparuerat. Admota fuere fomenta parti affectæ, & clyſteres iniecti, vndè leuis alui fluxus ſequutus eſt, laxatis viis, & attenuata materia, quæ intùs retenta dolorem efficiebat. Die decimâ ſextâ ſumpſit infuſionem ℥ ij. ſennæ cum ſalis tartari ℈ j. ter purgatus eſt, ſequenti verò die, iterato medicamento quinquies deiecit, vnde meliùs habuit. Attamen diebus ſubſequentibus quoſdam horrores paſſus eſt, illis ſcilicet, quibus acceſſiones redire conſueuerant, donec tertiâ inuaſione acceſſio integra apparuit, ſed prioribus leuior. Sumpſit iterum ſennæ infuſum per biduum, quo purgatus eſt mediocriter, acceſſio tamen rediit priori ſimilis. Die primâ menſis Aprilis, ſumpſit iterùm febrifugum eadem doſi, ter purgatus eſt copioſè per aluum, nullus vomitus concitatus eſt. Die ſecundâ rediit acceſſio prioribus ſimilis. Die quintâ eiuſdem menſis, acceſſio quæ expectabatur, non rediit. Die vndecimâ, acceſſio rediit priori intenſior, ita vt febris ad priorem ſtatum recurrere videretur. Ideò die decimâ tertiâ idem remedium iteratum eſt, duplicatâ doſi, vndè copioſè purgatus eſt per biduum, & ab eo tempore acceſſio non ampliùs rediit.

OBSERVATIO LXIII.

Pleuritis ſpuria.

DIe octauâ menſis Martij, anni 1645. cum tempeſtas Auſtrina in Aquiloniam, & frigidiſſimam ſubitò conuerſa eſſet, laborare cœpi horis matutinis dolore grauiſſimo latus ſiniſtrum & ſternum occupante, à quo ſumma reſpirandi difficultas oriebatur. Quem ſtatim diſcutere tentaui fomentis calidis, quamuis febris apparere inciperet, quæ tamen erat ſatis exigua. A fomentis dolor factus eſt intenſior, vndè vocato chirurgo ſanguinem miſi à brachio eiuſdem latebris ad ℥ x. qui feruidus admodum apparuit. Duabus horis à venæ ſectione, aſſumpto ante horam iuſculo, clyſter iniectus eſt. Poſt ſecundum iuſculum iterata eſt venæ ſectio ad ℥ xij. Licet enim à flatibus præcipuè dolor ille exoriri videretur. Verebar tamen ne doloris atrocitas fluxionem ad partem attraheret, quæ duobus annis præteritis pleuritide vera bis affecta fuerat. His dolor aliquantulùm fuit imminutus. Eo tamen ſequenti die perſeuerante, alium clyſterem iniiciendum præcipio ex decocto emolliente paratum, in quo diaphænici ℥j. diſſoluta eſt, cum aquæ benedictæ ℥ iv. à quo aluus copioſè ſoluta eſt, & vomitus ſemel concitatus; tùm inter vomendum flatus in partibus thoracicis contentus ſubitò exploſus eſt, ita vt poſt vomitum à dolore lateris & ſterni me prorſus liberatum ſenſerim, nulliſque aliis remediis opus habuerim.

OBSERVATIO LXIV.

Febris quartana.

DIe duodecimâ menſis Martij anni 1645. Ioannes Rey laternarum faber, quadragenarius, in via La-peyre dicta, habitans & febre quartana laborans à ſex menſium ſpatio, ſumpſit febrifugi mei gr. xx. ter purgatus eſt per aluum, pluries vomuit ſeroſa & bilioſa. Sequenti die quæ erat decimâ tertia eiuſdem menſis, acceſſio rediit hora ſolita, ſed minor. Die decimaſexta loco acceſſionis leuem calorem paſſus eſt ſine frigore. Die decima nonâ, qua acceſſio expectabatur, nihil apparuit, & ab eo tempore liber omninò fuit.

OBSERVATIO LXV.

Febris quartana.

DIe decima ſeptima menſis Martij, anni 1645. mulier quadragenaria, nomine Marie Courbiague, ante ædes Domini d'Argencour habitans, paupercula & peſſima victus ratione vtens, ac vino frequenter ſeſe ingurgitans, à duobus annis quartana laborabat; ſumpſit febrifugi mei gr. xx. nulla præmiſſa præparatione, quàm omninò reiecit, vnâ exceptâ venæ ſectione, quæ paucis anteà diebus celebrata fuerat. Purgata eſt vigeſies, quia corpus erat impuriſſimum, bis aut ter vomuit, poſtridie leuem acceſſionem paſſa eſt, & nullam deinceps.

OBSERVATIO LXVI.

Febris quartana.

EAdem die, ſcilicet decima ſeptimâ Menſis Martij, mulier quadragenaria, nomine Toinette Boyſſiere, vidua Ioannis Alquier ſartoris, iuxta domum prædictæ Mariæ habitans, & à ſeptem menſibus quartana laborans, ſumpſit febrifugi mei gr. xx. ſepties purgata eſt per aluum, quater vomuit, & poſtridiè manè iterùm ter deiecit per aluum copioſè. Eadem die acceſſio quæ reditura erat horâ tertiâ veſpertinâ, poſt mediam noctem apparuit, ſed cum leui frigore, & leui calore, per tres aut quatuor horas, cum anteà acceſſio vehementiſſima per quatuordecim horas durare conſueuiſſet. Et inde nullam ampliùs acceſſionem paſſa eſt.

OBSERVATIO LXVII.

Febris tertiana duplex.

PEtrus Palat quindecim annos natus, in hoſpitio habitãs cui ſignum eſt Aquila argentea, febre tertianâ duplici laborans à quadraginta diebus, poſt venæ ſectio

ſectionem & purgationem aliquoties repetitam,& iulepos pluries exhibitos,ex alterius Medici præſcripto; ſumpſit die decimâ octauâ menſis Martij anni 1645. febrifugi mei gr. xiv. ſexies purgatus eſt per aluum. Sumpſerat medicamentum hora quarta matutina; quamuis acceſſio hora octaua redire ſolita eſſet, quæ etiam hora dicta apparuit, & modo conſueto,ſed nullam ampliùs ab eo tempore acceſſionem paſſus eſt.

Observatio LXVIII.

Febris quartana.

SEreniſſimus Princeps Ianethinus Doria Genuenſis, Claſſium Hiſpanicarum Præfectus, cùm illius triremis à procelloſis ventorum tempeſtatibus ad oras Catalauniæ propulſa fuiſſet,à noſtris militibus captus, & in arcem Monſpelienſem deductus eſt, vbi per biennium moratus, æſtate prægreſſa incidit in febrem tertianam, quæ per quatuor menſes perſeuerauit, nunc ſimplicis, nunc duplicis typum referentem, non obſtantibus omnibus remediis quæ à Medico ordinario præſcripta fuerant, aliiſque in conſilium vocatis, è quorum numero vnus interdùm fueram. Tandem ineunte hyeme febris tertiana in quartanam migrauit, quæ trium menſium ſpatio multis etiam remediis oppugnata fuit à duob. Medicis ſereniſſimo Principi ſeriatim opem ferentibus. Tandem perſeuerante affectu meam opem implorat, eique morem gerens exhibui. Die vigeſimâ ſeptimâ menſis Martij 1645. febrifugi mei gr.xx. Tribus horis ab aſſumpto medicamento bis vomuit ſeroſos humores, & nihil deiecit tota die. Circa mediam noctem ſemel deiecit copioſè. Poſtridie manè bis. Eadem die expectabatur acceſſio hora ſexta veſpertina quæ non apparuit, neque deinceps, & inde ad perfectam valetudinem perductus eſt.

Observatio LXIX.

Catarrhus cum tuſſi.

DIe quartâ menſis Aprilis anni 1645. cùm ex catarrho ſatis diuturno, moleſta tuſſi laborarem, quæ noctu potiſſimùm ingraueſcebat, & aliquot purgationibus non ceſſerat; ſumpſi laudani opiatici gr.iij. quibus tuſſis ſedata eſt. Illa tamen rediit poſt biduum, ex iniuria aëris, qui vna die valdè calidus fuit, altera valdè frigidus flante Aquilone. Die octaua eiuſdem menſis, ſumpſi eiuſdem laudani grana duo, & tuſſis omninò ſedata eſt.

Observatio LXX.

Febris quartana.

DOminus Pichoty in Curiâ Computorum, Subſidiorum & Fiſci Regij Conſiliarius, à febre quartana liberatus eſt caſu rariſſimo. Cùm ſecta illi fuiſſet vena, paulò poſt occluſum vulnus, & ligatum brachium, fluere cœperunt ex vulnere guttulæ quædam aquæ limpidiſſimæ, quæ faſciam penetrabant, & induſia ſæpè mutare cogebant. Perſeuerauit ille fluxus per multos dies, donec febris quartana ceſſauerit. Notandum eſt illum poſt multos annos ex hydrope interiiſſe.

Observatio LXXI.

Oeſophagi obſtructio.

QVidam ruſticus famelicus pedem ſuillum elixum comedendo, eius fruſtulum ſatis magnum deuorauit, in cuius medio officulum carne contectum latitabat. Illud autem propter magnitudinem, & glutinoſitatem œſophago adhæſit, eique agglutinatum eſt, vt neque vomitu, neque ſorbitione vllâ excuti potuerit. Per biduum in eo ſtatu fuit, cum tanta anguſtia, vt breui moriturus videretur. Poſt multa tentata, Chirurgus filum ferreum oblongum in apice duplicauit ad formam hami, quo piſces capiuntur, & filum illud penitiſſimè demiſit in œſophagum, cuius vnco fruſtum illud pedis porcini arreptum eſt, & magna vi ab œſophago auulſum, foraſque extractum.

Observatio LXXII.

Angina.

QVidam Angina vera correptus, ita arctè occluſum habebat ab inflammatione ſuperius œſophagi oſculum, vt nihil omninò deglutire poſſet. Dum verò remedia vſurpabantur, ad vires reficiendas, vt copioſas ſanguinis miſſiones, aliaque remedia ferre poſſet, immiſſus fuit cathæter in œſophacum & ſyringa cathæteri aptata, per quam iuſcula in ventriculum demittebantur,tum etiam alia remedia, quorum ope à morbo liberatus eſt.

Observatio LXXIII.

Icterus.

PAter Ieſuita laborabat ictero, ventriculi imbecillitate ex bile in eum refluente, vnde vomitus frequens oriebatur. Pharmacopæus Collegij exhibuit ei ſuccum fumariæ ad ℥iij. Prima exhibitione cohibitus eſt vomitus, & per aliquot dies continuato remedio icterus omninò ſublatus eſt. Factus fuerat ille icterus ex calida hepatis intemperie, cum obſtructione pori cholidochi coniuncta. Ad vtrumque autem affectum fumaria plurimùm valet, cuius vires in ſucco longè potentiores ſunt quam in decocto.

Observatio LXXIV.

Catarrhus ferinus cum variis febrium complicationibus.

DIe prima menſis Maij, anni 1645. vocatus ſum ad Dominam de Beau-Fort apud matrem Dominam du Pelous decumbentem, in Caſtello Bayart nominato, apud Viuarienſes, non lege à Rhodano; erat autem nata annos 35. ſanguineo temperamento prædita. Per menſem integrum ægrotauerat ex catarrho ferino, cum febre continua, cui iungebantur acceſſiones febris intermittentis, bis in die recurrentes, nempè hora 10. matutina & hora 6. veſpertina; Cum his tuſſis moleſtiſſima dies noctesque eam infeſtabat, ex qua pituitam crudam ingenti copia reijciebat, vt nullus ſomno relinqueretur locus. Per menſis decurſum quinquies celebrata fuerat venæ ſectio à D.Chaumel Medico ordinario peritiſſimo, & ter purgatio adminiſtrata, aliaque multa remedia vſurpata, ex quibus vnum maximè profuerat, nempè bolus ex laudani gr.iij. cum conſerua roſarum; à quo per 12. horas tuſſis & catarrhus omninò ſedabantur, & ægra ſe curatam prædicabat, ob ſummum leuamen quod ex eo remedio percipiebat. Quamprimùm eam inuiſi; in conſilio habito cum duobus aliis Medicis, cenſui quoad typum febrium prædictarum ſpectat, eſſe febrem continuam, & duas tertianas duplices ſimul complicatas. Quoad remedia verò, eſſe mittendum ſanguinem ex brachio ſiniſtro, cum dolor pungitiuus adeſſet in latere ſiniſtro, cum febre intenſiſſima,

ma, & linguæ nigredine; quam tuſſis ferè indeſinens comitabatur. Die igitur primâ menſis Maij,circa veſperam miſſus eſt ſanguis ad ℥ ix. & exhibitus eſt iulepus refrigerans & incraſſans. Noctem tranſegit cum paulò minori moleſtiâ; poſtridie manè quæ erat ſecunda menſis Maij, cum febris intenſa adhuc vigeret, iterata eſt phlebotomia ad ℥ viij. ex qua febris remiſſior facta eſt, & dolor lateris euanuit. Circa veſperam eiuſdem diei, ægra conqueſta eſt de dolore lateris dextri, qui ſenſim increſcens, grauis admodum factus eſt hora nona veſpertina; vt venam eiuſdem lateris aperire coacti fuerimus eadem hora,vndè lateris dolor imminutus eſt, & intra noctis decurſum prorsùs euanuit: nox tamen inſomnis fuit & moleſta, cum tuſſi ferè aſſidua. Acceſſiones febriles omninò deſierant. Vna ex medicamento purgante, pridie mei aduentus. Altera ex priori venæ ſectione, ſed febris continua perſeuerabat cum eodem tenore. Die tertiâ eiuſdem menſis, cum tuſſis & febris vehementer vrgerent, exhibita eſt ante meridiem boli prædicti ex laudani gr. iij. compoſiti, qui paratus habebatur, media tantum pars, quæ intra horam tuſſim omninò ſedauit, & ægra bene habuit vſque ad mediam noctem; tuſſis tamen per interuallâ recurrebat, quâ pituitam craſſam, viſcidam, & valdè putridam excernebat; ita vt multa ſputa eſſent flaua & viridia,febre intenſa continuò perſeuerante. Cum autem veſperi tuſſis admodùm vrgeret, & ægra inquietudinibus plurimùm affligeretur, exhibita eſt boli prædicti altera pars dimidia, ex qua noctem placidè tranſegit, cum pauciſſimo tamen ſomno. Die quartâ manè tuſſis rediit, ſed cum libera admodum, & liberali anacatharſi, qua ſputa valdè putrida excernebantur, & nonnulla eorum ſanguine tantillùm conſperſa erant. Poſt duas horas ceſſauit tuſſis vſque ad meridiem quo tempore iterum rediit ſatis moleſta, & cum diutiùs perſeueraret, ægramque grauiter affligeret, ac ſputa crudiora apparerent; ita vt ex fluxionis renouatione procedere videretur; exhibita eſt alterius boli ex gr.iij. laudani, compoſiti dimidia pars, quâ tuſſis iterum ſedata eſt. Aluus manè ſoluta fuerat, & bis ægra deiecerat bilioſâ multâ, & ſubuiridia; cum anteà perpetuò aluus aſtricta fuiſſet, & clyſteribus parùm ſolueretur. Circa veſperam iniectus eſt clyſter ex decocto ℥ ß. ſennæ cum Catholic. & diaphænic.ana ℥ j. à quo quater purgata eſt,& in vltima excretione multam pituitam reiecit, viridi colore perfuſam, eique ſimilem quæ per anacatharſim excernebatur. Poſt eiectum clyſterem dormiuit placidè per horas tres; & ſe adeò ſuauem ſomnum toto morbi decurſu non percepiſſe aſſeruit. Hora decima noctis, cum tuſſis aliquantulùm rediiſſet,ſumpſit alterius partis dimidiæ boli prædicti partem quartam, quæ laudani granum dimidium non continebat, eâ tamen tuſſis ſedata eſt; & noctu ægra placidè quieuit. Die quintâ matutina ſumpſit manè purgans medicamentum ex ſennæ ℥ ß. in iuſculo pectorali, quo bis in die vtebatur, infuſa, in quo poſt colaturam mannæ ℥ ij. diſſolutæ ſunt. Eademque die diſceſſi; ordine agendorum in poſterum cum Medico ordinario ſedulo deliberato, & ſcriptis mandato. Quibus intra viginti dies à meo diſceſſu, priſtinæ ſanitati reſtituta eſt. Horum præcipua fuere iuſcula pectoralia continuata, venæ ſectio & purgatio iterata. Sed præ cæteris palmam retulit bolus ex laudano per plures conſequentes paruâ doſi vſurpatus, quò omnia ſymptomata tandem ſedata ſunt.

OBSERVATIO LXXV.

Tumor pedis dextri diuturni.

NObilis Matrona vxor Nobiliſſimi Viri Dn. de Langon quinquagenaria, tumorem œdematoſum cum dolore inſigni in dextro pede patiebatur; cuius origo talis fuerat. Cum aliquando iter faceret, equus cui inſidebat, in terram cecidit, & ſuper dextrum dictæ Matronæ pedem, quo ictu grauiſſimo calcaneum depreſſum eſt, & à parte pedis interiori ad exteriorem detruſum; vnde dolores acerbiſſimi cum mouendi impotentia exorti ſunt. A multis, tum Chirurgis, tum Empyricis pluries vexata eſt, nec os luxatū in priſtinam ſedem protinùs reponi potuit,vnde dolores, & ambulandi impotentia,cū pedis tumore œdematoſo, eam cōtinuò affligebant.Iam à quatuor menſibus in his anguſtiis erat, cum eam inuiſi, quod contigit die 20. menſis Maij, anni 1645. Explorans autem diligenter partem affectam, video luxationem ſatis leuem remanere, eamque callum contraxiſſe, atque adeò eſſe protinus immedicabilem. Dolorem autem præcipuum eſſe in vola pedis, non in parte luxata,quod nerui partem illam occupante, multo imbuti eſſent. Ideò ad curationem oportere humoris ad partem debilem affluxum impedire; & eum qui parti impactus erat, diſcutere, partemque ipſam roborare. Quæ omnia octo dierum ſpatio ſequentibus remediis præſtita ſunt.

♃ Radic. ſalſeparill. ℥ iv, aquæ fontis ℔ iv. infundantur per viginti quatuor horas; deinde bulliant ad mediæ partis conſumptionem,addendo ſub finem ſennæ mundat. ℥ j. turbith, hermodactylor. ana ʒ ij. colaturæ capiat ℔ ß. manè per octo dies.

♃ Olei ceræ ℥ j. illinatur pars affecta manè & ſerò; deinde ſequens emplaſtrum admoueatur.

♃ Maſſæ emplaſtri diapalma vino rubro auſtero ſoluti, & ad vini conſumptionem cocti ℔ ß. roſar. rubr. myrtillor. maſtich. & tartari vini rubri pulueratorum ana ʒ j. chamœpyt. & chamœm. pulueratorum ana ℈ ij. fiat maſſa, de qua formentur emplaſtra, quibus pes vniuerſus poſt inunctionem con̄egatur. His tumor & dolor ablatus eſt, manente tamen claudicatione, propter oſſis luxationem.

OBSERVATIO LXXVI.

Morbilli.

EAdem Matrona Domina de Langon febre continua correpta eſt, cum tuſſi & raucedine, die vigeſima ſexta Iunij 1645. Per triduum ſymptomata non valdè vrgebant; ideò tempus illud ſine remediis tranſegit. Quarta die cum febris intenſior euaſiſſet,ſanguis detrahitur, & iulepus refrigerans exhibetur. Eadem die torum corpus morbilis conſperſum apparuit. Vocatus ego die quinta præſcribo circa veſperam iulepum ex æquis partibus aquæ vlmariæ & cardui benedicti, cum bezoardici mineralis gr. xx. Duabus horis ab aſſumpto iulepo, copioſè ſudauit, febris valdè imminuta, & portio morbillorum diſcuſſa eſt; poſt ſudores aluus ſoluta eſt magna excretione.Poſtridie manè idem iulepus iteratus eſt, ac copioſiùs ſudauit poſt duas horas, ac febris omninò ablata eſt, omniaque propemodùm exanthemata diſcuſſa ſunt.

OBSERVATIO LXXVII.

Nephritis.

QVidam vir quinquagenarius nephriticis doloribus valdè obnoxius, ſumpſit per duodecim dies decoctum radicis cardui aſinini, & liquiritiæ; quo multos lapillos, & arenulas excreuit, & poſtmodùm per plures annos ab affectu liber permanſit. Erat autem radicis ℥ ß.cum liquiritiæ ʒ ij. in ſingulis doſibus.

OBSERVATIO LXXVIII.

Cholera morbus in febre tertiana maligna.

IVuenis quidam bilioſo temperamento præditus incidit æſtate media in febrem tertianam, quæ duabus primis acceſſionibus ſatis mitis apparuit,ſed intertia acceſſione, tanta fuit humoris bilioſi malignitas, & ferocia; vt concitato vomitu atque alui fluxu frequenti, cum maxima virium iactura, ſummum ægro periculum impenderet. Vocatus ad eum præſcribo clyſterem ex iuſculo cum confect. Alchermes ʒ iij. theriacæ recentis ʒ j.quo ſtatim vomitus & alui fluxus, ſedatus eſt. Quia verò in huiuſmodi febribus malignis ſæua illa ſymptomata in ſingulis paroxyſmis redire ſolent, & ægrum ſecunda, vel tertia inuaſione de medio tollere; ad præcautionem præſcripſi victumincraſſantem, & laudani gr. iv duabus horis ante paroxyſmum ſumenda; ſicque ſymptomata prædicta non rediere, leuis acceſſio fuit, & iulepis refrigerantibus,incraſſantibus atque alexipharmacis curatio abſoluta eſt.

OBSERVATIO LXXIX.

Lochiorum ſuppreſſio.

ELegans quædam mulier triduò à partu, nimiam partium genitalium dilatationem emendare cupiens;vuluæ aſtringentia applicuit,quibus lochia ſuppreſſa fuere, & tantâ copiâ ſanguis cumulatus eſt in vtero, vt rectum inteſtinum, & veſicæ ceruicem comprimendo, omnes euacuationes cohibuerit, & venter in vtris modum intumuerit. Vocatus ad eam primùm immiti iubeo cathæteremin veſicam, & magna vrinæ copiaexcreta eſt. Poſteà peſſarium acre præſcribo in vteri ceruicem immittendum quo lochia affatim fluxere; ac tandem clyſter laxans iniectus eſt, quo fæces plurimas deiecit; & ità omnes viæ apertæ ſunt.

OBSERVATIO LXXX.

Sudores nocturni.

VIr quadragenarius melancholico temperamento præditus,ſudores nocturnos patiebatur à longo tempore, qui per quatuor, aut quinque dies perſeuerabant, & poſteà ceſſabant. Recurrebant verò bis aut ter in menſe. Satis apparebat hos ſudores procedere à colluuie ſeroſa, quæ per interualla colligebatur & à natura poſtmodùm per ſudores expellebantur. Ideò cum ſatis pauper eſſet, & multorum remediorum ſumptus ferre non poſſet, conſului, vt bis in menſe ſumeret puluèris ialapæ ʒ ß.cum cremoris tartari pari quantitate. Quibus per trium menſium ſpatium continuatis, à tædioſo affectu liberatus eſt.

OBSERVATIO LXXXI.

Fluor muliebris.

MVlier quadragenaria diuturno fluore albo laborans, poſt multa remedia fruſtrà tentata,ptiſanâ laxante per menſem integrum, ſingulis diebus vſurpatâ, protinùs liberata eſt. Huius autem ptiſanæ compoſito talis fuit.

℞ Sennæ mundat. ʒ j. ſem. coriandri præpar.liquirit. raſæ ana ʒ i ß. aquæ fontis, in quâ tamarindor. ʒ iij. & ligni lentiſcini ʒ j. bullierint, cyathum vnum, infundantur frigidè per noctem, & colaturam capiat manè duabus horis ante paſtum.

OBSERVATIO LXXXII.

Enterocele.

VIr quinquagenarius enterocelem grauiſſimam paſſus erat per quatuor dies continuos,à quâ nullis auxiliis reuocari potuerat. Vocatus ad eum, pulſum valdè languidum inuenio, cum extremarum partium frigiditate. Tum pars affecta valdè frigida ad tactum ſentiebatur, vt de illius narcoſi metueretur; inter alia remedia præſcribo fotum ex aquâ vitæ calente,inguini admouendum, quo per duas horas continuato, inteſtinum repoſitum eſt blandâ impulſione, & æger ab imminente exitio liberatus.

OBSERVATIO LXXXIII.

Hyſterica paſsio.

MVlier 20. annos nata, bilioſo temperamento prædita,cum hyſtericâ ſuffocatione premeretur, & faciem haberet rubicundam, iniecto clyſtere ex oxycrato parato, confeſtim liberata eſt, ità vt aliis remediis, quæ ipſi præſcripta fuerant, non indiguerit.

OBSERVATIO LXXXIV.

Dyſenteria.

QVidam dyſentericus omnia remedia reſpuens, ſolo vſus eſt pimpinellæ decocto cum aquâ & butyro confecto, cuius ſcutellam ſumebat manè & ſerò, & intrà triduum curatus eſt. Plurimùm valet pimpinella ad depurandum ſanguinem & leuem habet aſtringendi vim; ideò non eſt mirùm ſi dyſentericis conferat.

OBSERVATIO LXXXV.

Tumor Pancreatis ſcirrhoſus, cum affectione hypochondriaca.

ILluſtriſſimus vir Dominus Audeyer in Senatu Gratianopolitano Præſes Ampliſſimus, annos natus 57. grauiſſimis & contumaciſſimis torquebatur affectibus, quorum idæa vt exactiùs introſpici valeat, ſeries affectuum, quibus à viginti annis conflictatus eſt paucis exponenda.

Ac primùm ſciendum eſt eum temperamento bilioſo, ac melancholico eſſe præditum, gracili habitu & macilento.Prima autem malorum origo in doloribus arthriticis conſtituenda eſt, qui ab anno 1622. eum per interualla infeſtare cœperunt. Et illis poſtmodùm ſucceſſere leues quidam inſultus epileptici, qui circà annum 1626. primùm inuadentes, & per dilucida interualla redeuntes, poſt exactum biennium prorſus deſiere; eodemque tempore dolores arthritici iterum reuerſi ſunt, qui per totum illud tempus, quo inſultus epileptici ſæuierant, omninò delituerant.

Illi autem arthritici dolores, bis aut ter ſingulis annis eum exercuere,vt interdùm per duos aut tres menſes lecto affixus fuerit, cum perexiguo ex variis remediis vſurpatis, auxilio: hoc imprimis obſeruans, ſe ex frequenti phlebotomia parùm adiutum fuiſſe:imò verò ex ea dolores arthriticos intenſiores ſemper redditos fuiſſe.

Poſtquàm verò per octo annorum ſpatium, nempè ab anno 1631. vſquè ad annum 1639. doloribus hiſce per interualla prædicta conflictatus eſt; in grauiora mala poſtmodùm delapſus eſt, à mœrore acerbiſſimo, ex mulieris aulicæ, & magnatis, affinitate, & amicitiâ ſibi coniunctiſſimæ, ſuiſque rebus maximè neceſſariæ,

ſariæ, interitu. Vndè primùm correptus eſt motu quodam palpebrarum inuoluntario ad hanc vſque diē perſeuerante, quo oculi per interualla clauduntur, & aperiuntur;vt fit veluti tremor quidam illarum partiū, quo etiamnùm manus & pedes frequenter (leuiſſimè tamen) corripiuntur.

Eodem tempore doloribus arthriticis vexatus eſt trium menſium ſpatio,quos ambulandi impotētia ſubſequuta eſt, per ſex menſes perſeuerans. Cùm autem Pariſiis tunc temporis degeret, aquis Villocomitecſibus,ex D. Delormei Medici clariſſimi præſcripto vſus eſt,à quibus magnam ſtomachi refrigerationem paſſus eſt;ac deinceps ſcabies pruriginoſa admodùm moleſta totum corpus inuaſit quæ confeſtim curata eſt vnguento quodam (ni fallor mercuriali) carpis manuum, & plantis pedum admoto,ex conſilio D.de Labroſſe Medici Pariſienſis;Quam inunctionem ſequuta eſt ingens diarrhæa per 20.dies perſeuerans,cum grauiſſimis ventris torminibus; ità vt interdùm alui fluxus dyſentericus apparuerit. Interim pedum & tibiarum incommoda perſeuerantia;ambulandi facultatem per annum integrum ſuſtulere. Eo verò rempore, tùm maximis animi contentionibus in libris,aliiſque chartis, euoluendis; tùm grauiſſimis animi pathematis, & mœrore ingenti, ob infelicem negotiorum ſucceſſum agitatus eſt.Quę reliquis affectibus infrà deſcribendis originem dediſſe meritò exiſtimantur.

Anno 1640.in grauem incidit ſpirandi difficultatem, & pectoris anguſtiam,cum dolore quodam ventriculi regionem obſidente, quæ quidem ſymptomata per 15.dies acerbiùs afflixere,ac deinde non leuem remiſſionem paſſa ſunt, ſed poſt aliquod temporis interuallum, iterùm atque iterùm vires nouas reſumere viſa ſunt, ità vt ad hanc vſque diem nunc remiſſiùs, nunc intenſiùs ab iis obſeſſus fuerit æger illuſtriſſimus.

Pro contumaci affectu expugnando varia à variis Medicis remedia per quatuor annorum decurſum præſcripta ſunt;purgationes variæ per apozemata, potiones,ſyrupos magiſtrales, ptiſanas laxantes, & ſimilia. His acceſſerunt phlebotomiæ frequentes, cauteria veſicatoria, apertiones hæmorrhoïdum, ſemicupia,iuſcula medicata,ſerum lactis chalybeatum,lac integrum, aquæ minerales ſulphureæ,vt Borboñienſes,& Dinienſes, tum etiam vitriolatæ, vt Aurelianæ; opiatæ roborantes & aperientes, ſyrupi pectorales, & alia quam plurima, quæ variis temporibus per quadriennium vſurpata,maximum aliquando,aliàs verò minimum ægrotanti ſolatium attulere. Verùm habitualis affectus ſemper in orbem rediit, & perilluſtris æger iiſdem hactenus affectibus vexatus eſt.

Cùm autem nos ad euṁ inuiſendum accerſiti fuerimus circà principium menſis Maij anni 1644. curationem vniuerſam ad inſignia duo ſymptomata ſuperiùs recenſita dirigendam eſſe cenſuimus, pectoris nimirùm anguſtiam, & ſpirandi difficultatem, quorum cauſæ primò introſpiciendæ ſunt, in quo maxima difficultas, ſumma obſcuritas reſidere videtur. Illa enim ſpirandi difficultas nullam veri aſthmatis, aut fluxionis à capite in pulmonem irruētis ſpeciem præ ſe ferre videtur,licet pro aſthmatico à præſtantiſſimis quibuſdam Medicis tractatus fuerit,nulla. n. tuſſis, nullus ſtertor, & nulla humoris pituitoſi per anachartaſim excretio apparet. Secundò illa difficultas ſpirandi à cauſis procatharcticis in momento ferè concitatur & deſinit; ità vt ſi paulò vehementiùs corpus commoueat, aut in leuiſſimam iracundiam feratur, ſtatim anhelitu difficili corripiatur, & paulò peſt ſpirandi libertatem iterùm recuperet. Tertiò, quamquam veſpertinis horis hoc ſymptomate magis premitur, ita vt erecta ceruice, & ſedens in lecto vſquè ad mediam noctem manere cogatur; attamen ſimulatque ſomno corripi incipit,protinùs euaneſcit ſpirandi difficultas & capite in puluinar demiſſo æger decumbit, ſicque noctis reliquum tam placidè peruadit, & cum tantâ ſpirandi facilitate, vt nullum in pulmone affectum latitare, facilè appareat.

Illius igitur anhelitus difficilis cauſa immediata alibi quærenda eſt, nempè in infimo ventre cuius partes moleſtiſſimis affectibus obſeſſæ, omnium malorum mineram in ſe continent.

Hoc primùm demonſtrat doloris & anguſtiæ ſenſus, de quo nobilis æger perpetuò conqueritur,eiuſque ſedem ſub diaphargmate, & circa ventriculi regionem oſtendit: & quoties difficultate ſpirandi premitur:dolor ille & anguſtia, atque oppreſſio (vt ipſe nominat) toties augetur, & vice verſa: ità vt vnum ab alio dependere manifeſtum ſit. Nos autem doloris illius & anguſtiæ, ſeu oppreſſionis cauſam diligenter inquirentes & ventriculi regionem contrectantes, eam quidem ſatis tractabilem inuenimus, quoties manum ſuſpenſam aliquantulùm adhiberemus; ſed poſtquam eam penitùs adegimus, ſatis vehementi compreſſione factâ duritiem quandam; & renitentiam profundiùs, & ſub ventriculo ſitam percepimus;eamque in pancreate reſidere cenſuimus, quod tumore duro, & ſcirrhoſo affectum arbitramur, & cū pancreas ſub diaphargmate ſedeat, non eſt mirum, illud tumore affectum, partem eam reſpirationi maximè inſeruientem comprimere eiuſque motum liberum impedire. Verùm enim uerò illa cauſa per contactum explorata, non planè ſatisfacit ſi enim anhelitus difficultas ab eâ ſolummodò dependeret, eſſet perpetua, non interpolata, neque à cauſis externis, corporis nimirùm, aut animi commotione, tàm facilè induceretur. Equidem ita conuincit hæc ratio, vt alia cauſa huic adiungenda ſit, nēpe materia quædam tenuis, quæ leui momento commoueatur, ac deindè facilè eiuſdem agitatio ſedetur. Quænam autem ſit illa materia,& quam præcisè ſedē occupet,ad amuſſim definire facillimū non eſt.Licebit tamen cum præſtantiſſimis Medicis, qui nobilis ægri curationem ſuſceperunt; ad communē, & magis probabilem rationem confugere,vapores, & flatus à liene, ventriculo, aliiſque partibus tranſlatos,accuſantē. Hæc autem flatuum, & vaporum in ventriculo commotio, indè facilè dignoſcitur quod nobilis æger poſt ſingulos paſtus, à prædictis ſymptomatis grauiùs torquetur. Siquidem ex coctione difficili, & laborioſa, in ventriculo debili,multi flatus generantur, qui ventriculū diſtendentes,pancreas,& diaphragma comprimunt,vndè maior anguſtia, & difficultas ſpirandi per aliquot horas à paſtu,exoriri conſueuit. Prætereà in maximis aëris mutationibus;quando Aquilonia tempeſtas in Auſtrinā cōnuertitur,maximè ingraueſcunt ſymptomata prædicta,ex eo quod ab illa aëris mutatione excitātur rheumatiſmi, qui aliàs dolores arthriticos parere conſueuerāt,& iam in partes interiores diuturnis intemperiebus,& obſtructionibus debilitatas, confluunt, prauoſque humores in iis contentos exagitant: vel quod ab humidiori aëre inflantur humores,ac veluti fermentātur,vndè anathymiaſis eleuatur, quæ diaphargma, & pulmonem impetens, pectoris anguſtiam, & ſpirandi difficultatem parit.

Si hæc ſymptomata ad aliquod morbi genus referendā ſint, nos ea protinùs ad melancholicæ ſpeciem; quæ hypochondriaca nōminatur; reducenda cēſemus; cū ex mœrore graui, & diuturno primam duxerit originē,in corpore calido, & ſicco,vndè magna humoris melancholici congeries, quæ obſtructiones cōtumaces in hypochondriis peperit.Imò verò quamuis ſcorbutus in Septentrionalibus plagis frequentiſſimus, hiſce regionibus noſtris infrequens omninò ſit.Hic tamen affectus ad ſcorbuti naturā accedere videtur,cum prædicta duo ſymptomata, nimirùm pectoris anguſtia, & difficultas ſpirandi frequentiſſimæ ſint huius morbi ſymptomata, vt quam plurimis obſeruationibus annotauit Seuerinus Eugalenus, in cuius patria morbus iſte frequentiſſimus eſt, & ad illius imitatio-

nem Daniel Sennertus lib.de ſcorbuto cap.4.vbi illius morbi ſigna proponit;& articulo 9. illius capitis, hæc duo ſymptomata ita deſcribit, vt illuſtriſſimi ægrotantis noſtri ſtatum graphicè depingere videatur.

Quamuis auté (vt iam dictum eſt) morbus ille, ſcorbutus appellatus, hiſce noſtris regionibus inſolens, ac penè inuiſus ſit; Nos tamen ne in tanti affectus curatione aliquid neglexiſſe videremur, ſpecifica huius morbi remedia ſtatim vſurpauimus, cum aliis permixta, quæ obſtructiones reſerare, humorem melancholicum obtundere, & foras excludere valerent. Atque ita primùm naſturtij aquatici, becabungæ, & fumariæ ſuccos, per multos dies exhibuimus, iis admiſcendo ſalem tartari, & ſpiritũ vitrioli, in quibus etiam ſennæ tantillũ paſſim infundebamus; ſicque humores craſſi, glutinoſi, tartarei ſenſim educebantur. Interdùm verò ſuccos prædictos cum decoctis rad. enulæ camp. cortic. tamariſci, fol. agrimon. abſinth. pimpinellæ, permiſcebamus. A quibus remediis à die 7. mẽſis Maij, ad 28. continuatis, plurimùm adiutus æger noſter videbatur. Cum verò ea die tempus ſiccum, & ſerenum in Auſtrinum, & pluuioſum fuerit conuerſum, prædicta ſymptomata, de integro renouata ſunt, quæ ad diem tertium menſis Iunij perſeuerantia, duplici phlebotomia parca manu celebrata, plurimùm imminuta ſunt. Ab eo tempore, ſale ſeu vitriolo martis per menſem integrum vſus eſt, quod quidem ad obſtructiones reſerandas, viſcera roboranda, eorumque calidam intemperiem corrigendam, vires habet eximias. Interdùm tamen, tertio videlicet, aut quarto quoque die, purgantiunculas ex ſenna in prædictis decoctis infuſa, interiiciebamus, interdùm etiam pilulas ex chalybe exhibebamus, aquam ex infuſione chalybis paratam in potu ordinario, cum vino tenui & olygophoro propinabamus. Quibus per menſem (vt dictum eſt) continuatis, nobilis æger ad multò meliorem ſtatum perductus eſt, ita vt qui anteà neque in equo, neque in carruca, ſine magna moleſtia iter facere poterat; iam & carrucæ motum velociorem, & equi celerem ambulationem, facilè toleret. Prætereà totius corporis vigor, & ipſius faciei color plurimùm reſtitutus eſt. Hoc in primis annotatione digniſſimum eſt, quod nobilis æger à ſemicupiis, & fotibus regioni ventriculi admotis, maximè lædebatur, & in infignem anhelitus difficultatem coiiciebatur: ita vt eorum vsũ, quamuis huic curationi maximè neceſſarium, prorsùs abiicere, coacti fuerimus.

Hæc vſque ad diem quartam Iulij à nobis acta ſunt, quo tempore impetrata ab illuſtriſſimo Præſide dicendi venia, Monſpelium rediimus, relicto ipſi præſcripto eorum, quæ in poſterum agenda videbantur.

A diſceſſu meo per totum autumni & hyemis ſequentis decurſum prædicta remedia alternatim, & per debita interualla ex clariſſimi viri D. Ioannis Matthæi, Medici illius ordinarij præſcripto, vſurpauit, nempè ſalem Martis, pilulas ex chalybe, & infuſionem ſennæ in prædicto decocto cum ſale tartari, & ſpiritu vitrioli paratam; quibus addebatur opiata roborans, & aperiens, à nobis ante diſceſſum præſcripta. Cum verò poſt aliquot menſes maxima ſymptomatum imminutio appareret, conſului per litteras, vt fotum, & ſemicupium tentaret, ſiquidem ſperandum fore, vt cauſis morbificis valdè imminutis, minor fiat humorum commotio, quæ dictorum remediorum vſum impediebat. Res ex voto ſucceſſit, & fotus ſine moleſtia æger ferre potuit, à quibus maximum fructum percepit. Vere autem ſequenti non ſolùm fotus, ſed etiam ſemicupia vſurpauit, & prædicta remedia ſedulò continuauit, aliis nonnullis additis; à quibus tandem, Deo ſit laus & gloria, ad optimam valetudinem perductus eſt.

Observatio LXXXVI.

Hydrops tympanites.

Clariſſima Matrona, vxor D. de Geure Coſtenſis, Iuris vtriuſque Doctoris 30. annos nata, biolioſo temperamento prædita, laborauit per 10. menſes tumore ventris ſatiꝭ inſigni, cui tenſio maxima adiuncta erât, vt hydropis tympanitis naturam omninò referret. Prima affectus origo huic præſertim cauſæ aſcribebatur, quod ægra fluorem album à longo tempore patiẽs; in balneum actu frigidum ſeſe demerſerit: à quo fluor ille ſuppreſſus eſt. Cui etiã cauſæ varij errores in victu acceſſerunt. Multis remediis vſa eſt per dictum tempus à peritiſſimis Medicis præſcriptis. Potionibus nempè, apozematis, & iulepis aperientibus ac diureticis, opiatis hepar roborantibus, aliiſque quamplurimis ſine vllo fructu, tandem circa finem menſis Maij 1645. curæ meæ ſe cõmiſit, quã ſequẽtibus remediis aggreſſus ſũ.

℞. Rad. aſparagi, bruſci, & cichorij ana ℥ ß. rad. enulæ camp. & petroſel. ana ʒ ij. fol. agrimon. ceterac. capill. ven. ana M ß. abſinthij vtriuſque ana P ß. coquantur ad ℥ vj. in colatura infunde frigidè per noctem ſennæ mund. ʒ j. ſalis diuretici ʒ j. ſpiritus diuretici gutt. xxx. cap. mane cum regimine per ſex dies continuos. Purgabatur quater aut quinquies ſingulis diebus, & materiã viſcidam cineritij coloris excernebat. Poſt ſecũdã doſim ſanguis detractus fuit ad ℥ viij. In fine apozematum ſumpſit pilulas ex calomelanos gr. xx. diagrid. gr. x. quibus ſepties purgata eſt: & ſequenti die ventris tumor reſolutus apparuit; qui tamen circa veſperã iterũ inflari cœpit. Tumore ſubſidente dum hypochondria contrectarẽ percepi tenſionem inſignẽ, & dolorificam circa ventriculi regionẽ; cuius ratione præſcripſi (cum iuleporũ continuatione) fotum emollientem, & aperiẽtem, vniuerſæ regioni hypochondriacæ ſingulis diebus admouendum, ſiquidem tenſio etiam non leuis in dextro hypochondrio apparebat. Quibus per 4. dies vſurpatis menſtruæ purgationes prodiere, quæ per aliquot menſes latuerant. Cum tamen illæ ſegniter admodùm procederent, triduo elapſo iterùm vſurpati ſũt, tũ fotus, tum apozemata ſine ſenna parata. A quibus moderata menſium copia prouocata eſt, & ab eo tempore tumor vẽtris omninò diſcuſſus apparuit. Ad firmandã tamen curationẽ præſcripſi pilulas vſuales aperientes & laxãtes, bis aut ter in menſe deglutiendas, tum etiam opiatam roborantem, & aperientem ſingulis diebus per menſem integrum vſurpandam.

Observatio LXXXVII.

Febris quartana.

Ioãnes Goſſel Lotharingus, bonarũ literarũ candidatus, in Delphinatu prope oppidũ Reuel nominatũ apud nobilẽ virũ, cuius filios erudiebat, tũc tẽporis habitans; ad me venit die 15. menſis Iunij anni 1645. vt ei febre quartana ab anno integro laboranti opem ferrẽ. Eius autẽ hypochondria explorãs, maximã tenſionẽ & duritiẽ in regione hepatis, & lienis inuenio, quã tantæ morbi contumaciæ, atque lõgitudinis cauſã eſſe exiſtimãs: eã priùs demoliendã cenſui apozemate aperiente, & laxante (præmiſſa venæ ſectione,) tum etiam fotibus mollentibus, & aperiẽtibus: ac pilulis ex chalybe paratis. Quæ omnia ipſi preſcripſi ad xx. dies vſurpãda. Tũ febrifugi mei doſim ei tradidi, poſt dicta remedia ſumendã, cum autem ille non poſſet commodè Pharmacopœis ꝟti, qui à loco, vbi degebat, ſatis longè diſtabant: & ſumptus remediorũ vix ferre poſſet, omiſſis iis omnibus quæ præſcripta fuerant, febrifugum ſtatim ſũpſit: à quo multũ purgatus eſt. Prima acceſſio ab aſſũpto remedio dimidio minor fuit; ſecunda priori adhuc minor. Et ita minuẽtibus ſenſibiliter acceſſionibus, poſt quintum

quintum paroxyſmum à febre quartana omninò liber fuit: de quo me per litteras monuit, addens ſe tuſſicula infeſtari à febre ſibi relictâ. Cui reſcripſi vt remedia à me antea præſcripta vſurparet pro hypochondrij vtriuſque obſtructionibus referandis, quas adhuc perſiſtere,& tuſſim illam ſiccã producere non dubitabam.

OBSERVATIO LXXXVIII.

Vomitus antiquus.

VXor D. Antonij de Maniſſy Medici Romonenſis & Vniuerſitatis Valentinæ Doctoris aggregati meritiſſimi, annos nata 24. laborauit per triennium vomitu moleſto, cum dolore lumborum ad regionem lienis ſeſe exporrigente, vomebat autem poſt ſingulos paſtus omnem propemodum cibum & potum cum pituita viſcida permixtum: vnde ad ſummam maciem perducta eſt. Præterea quaſdam velut acceſſiones febriles patiebatur bis aut ter in menſe, per 12. aut 15. horas perſeuerantes. Multi Medici ex iis qui pro ea cõſilium inierant, hæc ſymptomata à calculo renum parenchymati infixo, prouenire exiſtimabant. Alij verò obſtructiones,& hyſtericos affectus accuſabant. Quorum omnium ratione varia remedia vſurpata fuerant ſine vllo fructu. Donec tandem ægra ad tantam maciẽ perducta fuerit, cum febre lenta coniunctam, vt febre hectica confecta putaretur. Ego autem rogatus à marito, vt quædam remedia ipſi præſcriberem; cenſui præcipuam mali originem in liene reſidere, eumque tum obſtructionibus, tum intemperie calida, ſicca laborare. Quorum ratione præmiſſa parca venæ ſectione, ſequentia præſcripſi remedia.

℞ Rad. cichor. aſparagi, bruſci,& bugloſſi ana ℥ ß. fol. agrimon. ceterac, capill. ven.& pimpinellæ ana ℈iß. coquantur cum pullo gallinaceo, in colat. diſſolue cremor. tart. ʒ j. fiat iuſculum, quod capiat manè per ſexdecim dies.

In quarto quoque iuſculo infunde per noctẽ ſennæ mund. ʒ iii. ſem. aniſi ʒ j. capiat cum regimine.

℞ Hord. integri & amygd. dulc. ana lib. j. contundantur, & decoquantur pro ſemicupio, quod ingrediatur tepidè, bis in die per triduum, poſt vſum iuſculorum.

℞ Chalyb. præp. cum ſulph. ℥ j. aloës opt. ſennæ mũd. rhab. elect.& agarici recent. trochiſc. ana ʒ ij. pul. electar. diarrh. abb. ʒ ß. croci ℈ ß. cum oxymel. ſimpl. fiat maſſa pilular. de qua capiat ʒ j ſingulis dieb. mane tribus hor. ante paſtum, poſtea deambulando, & continuando per xv. dies.

Finito vſu pilularum, reiteretur ſemicupium per quatriduum.

Hiſce remediis ordine vſurpatis, à prædictis affectibus liberata eſt, & in integram ſanitatem reſtituta.

OBSERVATIO LXXXVIIII.

Febris tertiana.

ANcilla Domini de Sautereau in Senatu Gratianopolitano Conſiliarij Regij, triginta annos nata, febre tertianâ intermittente detinebatur, eiuſque acceſſiones 15. paſſa erat, in quarum decurſu bis ei ſanguis detractus fuerat: & medicamentum catharticum bis etiam exhibitum: pluresque iulepi refrigerantes, & aperientes præſcripti à Medico ordinario; qui poſt decimum quintum paroxyſmum febrifugi mei gr. xx. illi exhibuit die intermiſſionis, quæ erat 25. Iulij: 1645. Quinquies purgata eſt per aluum, blandè & ſine moleſtia. Poſtridie acceſſio rediit multò intenſior. Et ab eo tempore nullam ampliùs acceſſionem paſſa eſt.

OBSERVATIO LXXXIX.

Febris tertiana.

DOminus de Pourroy in Senatu Gratianopolitano Præſes ampliſſimus, quinquagenarius: Febris tertianæ intermittẽtis acceſſiones viginti paſſus erat, quã-do ad eum vocatus ſum. Bis ei ſanguis detractus fuerat: iulepi refrigerantes multi exhibiti: & aqua benedicta Rulandi bis propinata, vnde magnam bilis, & pituitæ copiam excreuerat per vomitum, & ſeceſſum. Vocatus ego in acceſſione vigeſima primâ, eam valdè intenſam inuenio, quatuordecim horarum ſpatio ægrũ valdè affligentem, cum ſiti ingenti, & graui inquietudine, quæ tandem ſudoribus in fine paroxyſmi prodeũtibus, diſcuſſa eſt. Vrinæ erant rubræ, & quaſi flãmeæ, nullum concoctionis indicium exhibentes. Ideo ſanguinem detrahi iubeo ſatis magna copia: iulepos valdè refrigerantes præſcribo: ſuccum limonum in priſanâ potus ordinarij: & ſpiritum vitrioli in eadem priſanâ tempore acceſſionis. Quibus intra biduum color vrinæ ruber valdè remiſſus eſt, & leue enæorema in ea apparuit. Nihilominùs acceſſio vigeſima ſecunda eiuſdem fuit durationis, ſed cum minori inquietudine, quæ epithematis liquidis regioni cordis admotis valdè tẽperata eſt. Sequenti die exhibui febrifugi mei gr. xxv. cuius nulla fuit operatio per totam diem, niſi quod circa horam tertiam veſpertinam ſemel aluum depoſuit, & ſubmediocrem materiæ bilioſæ copiam excreuit. Poſtridie verò horâ octauâ matutinâ iterũ deiecit, ſed multò copioſius, excreta autem bilioſa, & ſeroſa erant. Horâ nonâ rediit acceſſio, quæ multò remiſſior, & breuior fuit ad horas octo tantùm perſeuerans. Poſt acceſſionem ter aluus ſoluta eſt. Contigit iſta acceſſio die vltimâ menſis Iulij anni 1645. Die primâ Auguſti nulla acceſſio fuit, quia erat dies intermiſſionis. Die verò ſecundâ in quâ acceſſio expectabatur, nulla etiam apparuit; ita vt æger curatus videretur. Attamen die tertia, quæ erat dies intermiſſionis, noua acceſſio prodiit. Sequenti die, quæ erat quarta eiuſdem menſis, ſecta fuit vena, cum vrinæ adhuc rubræ apparerent, poſt meridiẽ verò alia acceſſio contigit: ita vt febris tertiana ſimplex in duplicem verſa videretur. Die quinta eiuſdem menſis rediit acceſſio priori ſimilis. Hic amplum critici, inſultandi campum inuenere, quod febrifugo meo tertianam ſimplicem, in duplicem, conuertiſſem. At die ſexta iterum exhibui febrifugum ad gr. xxxvi. quo ſexies purgatus eſt, multaque deiecit ſeroſa, bilioſa, ac pituitoſa. Acceſſio rediit eadem hora, ſed priori aliquãtulum remiſſior. Poſt acceſſionẽ ter aut quater iterùm aluum depoſuit. Poſtridiè manè iterum ter aut quater. Et acceſſio non rediit, neque diebus conſequentibus; & intra paucos dies ad conſueta munia rediit. In eoque ſtatu permanſit per 24. dies, in quorum decurſu varios errores commiſit in victu; qui eum in reciduam cõiecere. Itaque die trigeſima eiuſdem menſis, nouâ acceſſione correptus eſt horâ ſecunda poſt meridiem, quæ decem horarum ſpatium peragrauit. Die vltima menſis, alia acceſſio rediit hora quarta veſpertina, ſed multò leuior. Die primâ Septembris rediit acceſſio horâ decimâ matutina priori cõſimilis, cẽſui illas acceſſiones ex nouâ cacochymia ab incautâ victus ratione cumulata exoriri, quæ leuem quandã putredinẽ nacta ſit, & nondum eſſe partibus firmiter infixã, neque tenaciter fermentatã, atque adeò eam leuioribus remediis euacuari poſſe, neque ad febrifugum eſſe confugiendum. Præſcripſi itaque purgans medicamentum ex infuſ. ʒ iij. ſennæ in decocto tamarindor. cichorij, & agrim. cum ſem. aniſi & criſtal. mineral. ana ʒ j. addendo colaturæ mannæ & ſyrup. roſ. ana ℥ j. pulu. ialapæ ʒ j. Optimè purgatus eſt, & acceſſio ſequens minor fuit. Tum per biduum ſequens ſumpſit iuſcula aperientia & laxantia, ſicque ab acceſſionibus omninò liberatus

ratus eſt, & debito victus regimine cautius obſeruatio ad perfectam valetudinem perductus eſt; qua ad hanc vſque diem feliciter fruitur.

Observatio XC.

Febris quartana.

FRater Theotimus iuuenis Religioſus Ordinis recollectorũ Cœnobij Gratianopolitani, incidit in febre quartanã verſus finẽ mẽſis Iulij anni 1645. Quinque acceſſiones paſſus erat, cum ad eum vocatus ſum. Sanguis ei detractus fuerat ſine vllo alio remedio. Sumpſit die ſeptima Auguſti febrifugi mei gr. xxx. pridie acceſſionis. Multum purgatus eſt per inferiora, & aliquoties per ſuperiora. Acceſſiõ poſtridie rediit multò minor, quam nulla alia ſubſequuta eſt.

Observatio XCI.

Febris quartana.

FRater Paſchalius eiuſdẽ Cœnobij Religioſus, decem acceſſiones febris quartanæ paſſus erat cum eum inuiſi: eique exhibui febrifugi mei gr. xxiij. die 25. menſis Octob. anni prædicti, octies purgatus eſt per aluum, & bis per vomitum eaque euacuatione morbus omninò ſublatus eſt.

Observatio XCII.

Febris quartana.

VXor clariſſimi viri D. de Chappoulay, apud Quæſtores Frãciæ Gratianopolitanos Aduocati regij, quinquagenaria, à quinque ſeptimanis febre quartanâ laborabat, adeò grauiter vt in lecto perpetuò decumberet, & ſolis iuſculis veſceretur nunquam enim aderat integra, ἀπυρεξία. Die primâ menſis Septembris ſumpſit febrifugi mei gr. xvi. ſexies purgata eſt per aluum, idque blandiſſimè, ſequenti die bis iterum purgata eſt, & acceſſio, quæ reditura erat poſt meridiem, vſque ad horam ſeptimam retardata eſt, multoque remiſſior fuit. Sequentibus verò diebus non amplius cõparuit. Cum autem ſeſe reficere inciperet, & ſolidis alimentis vteretur, vuas immaturas in ſingulis paſtibus comedebat, vndè in febrem quartanam recidit, quæ cõſequenter duplex, & triplex facta eſt, cum ego tunc tẽporis Gratianopoli diſceſſiſſem, & Monſpelium rediiſſem. Contigit autem vt menſe Decembri eiuſdem anni Gratianopolim iterùm vocatus fuerim, eã verò tunc temporis inuiſens, triplici quartanâ grauiter oppreſſam inueni. Quamobrem ei exhibui febrifugi mei gr. xx. die decima nona dicti menſis; quibus ſepties purgata eſt per aluum, & bis per vomitum. Febris ea die non rediit, neque per biduum ſequens. At verò die 23. cum lautè prandiſſet, longa acceſſione correpta eſt. Qua de cauſa ſumpſit ſequenti die febrifugi parem quantitatẽ, & quinquies deiecit per aluum, nihil verò per vomitum, & conſequenter à febre immunis fuit.

Observatio XCIII.

Febris quartana.

MVlier quinquagenaria in Noſocomio Gratianopolitano, per annum integrum febre quartanâ conflictata fuerat, Die 5. menſis Septembris anni 1645. ſumpſit febrifugi mei gr. xx. & copioſè purgata eſt per aluũ, ſemel verò per vomitum; idque ſeptẽ horis ab aſſumpto medicamento. Die ſextâ acceſſio rediit paulò minor, & retardata eſt per horas quatuor. Ab eoque tempore nullam amplius acceſſionem paſſa eſt.

Observatio XCIV.

Febris quartana.

ANcilla Vxoris Domini de Seruiem in Camera Computorum Gratianopolitana Præſidis, febre quartana laborabat à quinque ſeptimanis ſumpſit die 6. Septembr. 1645. febrifugi mei gr. xvi. pridie acceſſionis, quo multum purgata eſt, per inferiora tantum. Secunda die rediit acceſſio ſine frigore, ſed prioribus longior & retardata eſt per horas ſex, ſequentibus verò diebus non ampliùs rediit, & in eo ſtatu permanſit per menſem integrum. Incautam verò victus rationẽ ſeruans ancillarum more; in febrem quartanam recidit; quæ primùm in duplicem, mox in triplicem migrauit, idque poſt meum diſceſſum. Cum autem Gratianopolim rediiſſem in menſe Decembri, ipſi exhibui febrifugi mei gr. xx. die 23. eiuſdem menſis, rigida hyeme, atque glaciali exiſtente. Matutinis horis materiam viſcolam & glutinoſam, eamque copioſam vomitu reiecit veſpertinis verò plurimum per aluum expurgata eſt, & ſic omninò liberata fuit à triplici quartanâ.

Observatio XCV.

Febris tertiana duplex.

PEtrus Faiole in ſenatu Gratianopolitano Procurator, vnus ex Conſulibus illius anni, annos natus 40. febre tertianâ duplici laborabat à 25. diebus, per quos vulgaribus remediis ex alterius Medici præſcripto abundè vſus fuerat. Vocatus ego die 25. Auguſti 1645. eum lecto affixum inuenio & ſolis iuſculis vtentem, grauibuſque paroxyſmis quotidiè afflictum. Illi autem exhibui febrifugi mei gr. xvi. quibus ſepties purgatus eſt per aluum, idque blandiſſime, & à paroxyſmis febrilibus omninò liberatus.

Observatio XCVI.

Febris quartana.

GAbriel Pyot famulus Domini Marcha ciuis monſpelienſis annos natus 24. febre quartana duplici laborans à tribus menſibus, & nullis vſus remediis per illud tempus, ſumpſit febrifugi mei gr. xxiiij. die 10. Nouembris 1645. quæ erat dies intermiſſionis. Purgatus eſt ſepties ea die per aluum ſine vllo vomitu, aut nauſea, & ſine vlla moleſtia: ſequenti die bis aluum depoſuit. Acceſſio quæ hora quinta veſpertina expectabatur, retardata eſt vſque ad 3. matutinam ſequentis diei: ſecunda acceſſio quæ veſpertinis horis redire conſueuerat, nullo modo comparuit, & ab eo tempore æger nullam ampliùs acceſſionem paſſus eſt.

Observatio XCVII.

Febris quartana.

VXor Ioannis Alles Chirurgi Montfrinenſis, triginta annos nata, febre quartanâ laborabat à quatuor menſibus, & cum per illud oppidum tranſirem circa finem menſis Octobris anni 1645. rogatus ſum à marito, vt quædam remedia illius curationi idonea præſcriberem. Video mulierem admodùm pallidam, & macilentam, cui menſes non fluxerant à principio morbi & contrectans hypochondria, lienem inuenio duriſſimum, ac ferè ſcirrhoſum. Ideo cenſui febrem quartanam curari non poſſe, quin obſtructiones illæ graues priùs auferrentur. Præſcripſi itaque primum potionem purgantem

&

& poſtridie venæſectionem. Poſtmodum pilulas ex chalybe, aloë, ammoniaco, aliiſque per xv. dies vſurpandas & fotum emollientem, atque aperientem per vſum pilularum ſingulis diebus hypochondriis admouendum. Quibus diligenter vſurpatis, tenſio hypochōdrii ſiniſtri admodum remiſſa eſt, ſed acceſſiones febriles in eodem tenore conſiſtebant: ſumpſit itaque febrifugi mei gr.xx. à quo ſexies purgata eſt per aluum & ab eo tempore nullam amplius acceſſionem paſſa eſt.

Observatio XCVIII.

Febris quartana.

Ingenuus adoleſcens Michaël Pineau Romorantinianus Medicinæ ſtudioſus, cum febre tertiana per quatuor menſes afflictus fuiſſet, tandem in quartanam incidit eaque laborabat à ſex ſeptimanis; cum ad me venit remedium expoſcens. Dedi itaque febrifugi mei gr.xx. die 29. menſis Nouembris anni 1645. ea die bis tantùm purgatus eſt per inferiora; idque circa veſperā. Sequenti die, quæ erat dies acceſſionis, decies purgatus eſt per aluum, & bis vomitum, nempe horis prādii, & cœnæ, & cum aſſumptis alimentis, bilioſos humores excreuit, & acceſſio non apparuit ea die neque deinceps.

Observatio XCIX.

Febris quartana.

Puella ſancti Ægidij nomine Iohanna Brunetta decem annos nata, febre quartana laborans à quatuor menſibus, ſumpſit febrifugi mei gr. xvi. die 29. mēſis Nouemb. anni. 1645. Quinquies purgata eſt per aluum ſine vlla moleſtia: ſequenti die rediit acceſſio more conſueto, & ab eo tempore non ampliùs comparuit atque ita ægra à morbo libera omninò euaſit.

Observatio C.

Febris quartana.

Quia omnes febris quartanæ curationes ſub diuerſis titulis propoſitæ centuriæ limites excederent. Ideò ſequentes ſub eodem titulo comprehendimus, vt ad hanc vſque diem, quâ hæc prælo ſubiiciuntur, curationum noſtrarum ſeries extendatur. Tum vt ea quæ de febrifugo noſtro inferiùs dicturi ſumus, illuſtriora euadant.

Cum Gratianopoli Monſpelium peterem in menſe Octobri anni 1645. Valentiâ tranſeunti occurrit mihi caupo quidam, qui Claudius Boudon nominatur, febre quartanâ laborans à tribus menſibus; ad cuius oppugnationē nullum remedium vſurpauerat, præter vnicā venæ ſectionem. Præſcribo primùm potionem purgātē ad cacochymiam in primis viis reſtagnantem, euacuandam; quæ febrifugi operationi obſiſtere potuiſſet, ex ſennæ ℥ ß. diaphœn. ʒ iij. ſirupi roſac. ℥ j. ſumendam poſtridie acceſſionis, qua ſatis copioſè purgatus eſt. Sequenti die ſumpſit febrifugi mei gr. xx. ter purgatus eſt per aluum ſine moleſtia, idque tantùm circa veſperam. Poſtridiè rediit acceſſio ſolito multò longior, & poſtmodùm nulla alia ſubſequuta eſt.

In eodem itinere tranſiens per oppidum, quod le Bourg Sainct Andiol nominatur apud Viuarienſes, rogauit me D. Henricus Chays Chirurgus peritiſſimus, vt febrifugi mei doſim ipſi concederem pro muliercula quadam à longo tempore febre quartanâ laborante: cuius voto ſtatim ſatisfeci; & ille poſt aliquod tempus mihi retulit, illam mulierem à febre quartanâ huius remedij vi, ſtatim fuiſſe liberatam.

Ioannes Rideletus in Senatu Gratinopolitano Procurator annos natus 54. febre quartanâ laborabat à tribus menſibus, eaque duplici & ſæuiſſimâ; ita vt lectó affixus decumberet, & ſolis iuſculis veſceretur. Summa macie confectus erat, tum faciem, pedes, ac tibias tumore œdematoſo affectas habebat; vt in hydropem ruere videretur. Poſt multa remedia fruſtra tentata, meā opem implorat die 23. Decemb. 1645. rigida hyeme exiſtente. Ego verò in peſſimo illo ſtatu eum conſtitutum videns, negabam me ſpecificum meum exhibiturum, ne infamaretur remedium. Attamen vxoris & fratris precibus tandē cedere coactus, remedium exhibeo ad g̃.xx. die 24. eiuſdem mēſis. Septies purgatus eſt per aluum ſine moleſtia. Primo bilioſa, mox pituitoſa multa excreuit. Die 25. ter iterum deiecit eandem materiā. Acceſſiones perſeuerabant. Die 27, ſumpſit febrifugi gr. xxiiij. ſexies purgatus eſt per aluum ſine moleſtia. Sequenti die leuem acceſſionem paſſus eſt. Et ab eo tēpore febris quartanæ acceſſiones nō rediere; ſaltem per ſeptem dies quibus ego poſt vltimā acceſſionē Gratianopoli moratus ſum; neque quid poſt meū diſceſſum acciderit reſcire hactenus potui; imminēs enim hydrops maximum vitæ periculum minabatur.

Claudius Mouſſeau artocopus Gratinopolitanus, cui ſignum eſt enſis regius, annos natu 40. febre quartanâ, duplici laborans à quatuor menſibus, ſumpſit febrifugi mei gr.xx. die 25. Decemb. anni 1645. hyeme rigidâ & glaciali exiſtente. Quater purgatus eſt per aluum blandiſſimè. Die 24. & 25. acceſſiones iterum paſſus eſt. Die 26. ſumpſit febrifugi gr.xxxij. Bis tantùm purgatus eſt, ſed copioſè; & ab eo tempore nullam ampliùs acceſſionem paſſus eſt.

Michaël Gounſelin faber ferrarius Gratianopolitanus, à quatuor menſibus quartana laborans ſumpſit febrifugi mei gr.xxxij. die 26. Dec. 1645. frigore intenſiſſimo ſæuiente, ſepties purgatus eſt per aluum, bis verò per vomitum. Sequenti die rediit acceſſio prioribus intenſior. Die 29. eiuſdem menſis ſumpſit idem remedium, & ſexies purgatus eſt per aluum ſine vomitu vllo. Et acceſſio nulla poſtmodum apparuit.

Martinus Lebreton Pariſiēſis, Eccleſiæ diui Ludouici patrum Ieſuitarum Muſicus, 20. annos natus, febre quartanâ laborans à quatuor menſibus per quos nulla remedia ex arte vſurpauerat, sūpſit die tertia Februarij anni 1646. febrifugi mei gr.xx. quibus pluries purgatus eſt per inferiora tantùm. Poſtridie acceſſio rediit leuiſſima, & nulla alia deinceps.

Ancilla vxoris nobiliſſimi viri Domini Mareſchalli de L'hoſpital, nomine Barbe Lepeſe, febre quartanâ duplici laborans ab octo menſibus, ſumpſit febrifugi mei gr.xx. die 25. Februarij 1646. quæ erat dies intermiſſionis: ſexies purgata eſt per aluum. Die ſequenti eodē modo purgata eſt, & pari quantitate. Acceſſio quæ expectabatur hora quinta veſpertina, rediit hora nonā matutina prioribus ſimilis. Et ab eo tēpore nulla amplius acceſſio comparuit. Sicque ægra à duplici illa quartanà contumaci prorsùs liberata eſt.

Pediſſequus D. Comitis de Larocheguiō octodecim annos natus febre quartanâ laborans à quatuor mēſibus, petiit à me auxiliū die 27. Febr. 1646. Quia vero iādiu nulla remedia vſurpauerat, & cibis quadrageſimalibus tunc temporis vtebatur: cenſui præparandum eſſe corpus venæ ſectione moderata, & purgatione ex infuſione ʒ iij. ſennæ cum ʒ ß. ſalis tartari; qua blandè purgatus eſt. Die 2. Martij ſumpſit febrifugi gr.xx. quæ erat dies acceſſionis, ſed tantum hora ſexta veſpertina rediturae, octies purgatus eſt per inferiora tantum. Acceſſio anticipauit, & rediit hora ſecunda prioribus intenſior. Die quinta eiuſdē menſis rediit acceſſio itidem hora ſecunda & prædictæ ſimilis. Die ſeptima ſumpſit febrifugi eandem doſim, cuius operatio priori fuit ſimilis: rediit tamen acceſſio more conſueto, & conſequenter tres alias acceſſiones paſſus eſt nullo vtens remedio. Attamen corpus reficiebatur, & faciei color viuidior in dies euadebat, nec non ciborum

appetentia melior. Poſt tres illas acceſſiones, & pridie quartæ ſumpſit febrifugi ℥. xxii. quibus ſexies purgatus eſt per aluum: acceſſio rediit poſtridie paulo remiſſior, & ab eo tempore æger nullam amplius acceſſionē paſſus eſt prorſuſque à febre quartana liberatus fuit.

DE FEBRIFVGO NOSTRO, APPENDIX.

Hactenus febris quartana pro incurabili habita eſt in principio, augmento, & ſtatu, quod materia morbifica illis temporibus nondum ſufficienter concocta, & præparata ſit, vt medicamentis purgantibus educi valeat, & quicunque vehementoribus remediis eam educere nituntur, ex quartana ſimplici non rarò, duplicem, ac triplicem faciant, atque interdum continuam, qua ægrotantes in maximum vitæ periculum coniiciuntur. Hinc factum eſt, vt prudentiores Medici quartanariis longam patientiam conſulant, eoſque ad vernum tempus dimittant, cuius temperies humoris peccantis concoctioni, & euacuationi maximè idonea eſt: hyemis verò frigus tantopere aduerſum, vt eo vigente febris quartana prorſus incurabilis cenſeatur. Propterea quod humores tartarei, & melancholici magis condenſantur, ac veluti congelantur; necnon meatus corporis tum ſenſiles, tum inſenſiles conſtringuntur, vt euacuationis, aut diaphoreſis ſpes omnis ablata videatur. Quinimò tanta eſt non rarò materiæ morbificæ contumacia, vt multæ quartanæ à doctiſſimis etiam Medicis rectâ methodo & maximo vulgarium remediorum apparatu, tempore idoneo (ideſt vere, & æſtate) oppugnatæ, eorum vim eludant, & ad annum integrum imò interdum ad biennium, & triennium protrahantur.

Verùm enimuerò longus vſus, & exercitatio diuturna magna artibus incrementa afferre conſueuit, & noua recentiorum inuenta antiquorum medicinam ad longè ſublimius dignitatis faſtigium extulere. Quorum ego veſtigiis inſiſtens, cum in penitioribus naturæ arcanis perſcrutandis per triginta ſeptem annos, à quibus medicinam facio, ſedulam operam nauauerim, licet publicis, ac ferè continuis (præter ægrorum viſitationes) lectionum, diſputationum, aliarumque Academicarum exercitationum, occupationibus diſtriſtus, attenta cogitatione diu multumque meditatus ſum; ſi qua via contumax, & diuturnus iſte morbus, exiguo tempore, vinci edomarique valeret. Ac licet conatus ille perarduus videretur, & propemodum impoſſibilis, ſucceſſum tamen optatum (diuino numine aſpirãte cui ſit laus, & gloria) obtinere licuit. Tandemq; diu meditando, elaborando, experiundo coniungendo, ſeparando, addendo, detrahendo, augendo, minuendo, varieque varia præparando, verum atque ſpecificum febris quartanæ ειζόπυρον inueni. Nolo infallibile remedium pronuntiare, ne agyrtarum vocibus vti videar. Sed quod rei eſt bona fide pronuntiare poſſum, me ad hanc vſque diem nunquam remedium exhibuiſſe, quin acceſſiones febriles tertia ſaltem exhibitione ceſſauerint. In nonnullis tamen vel ob errores in victu, vel ob quaſdam materiæ morbificæ reliquias intus reſtitantes recidiua contigit, quæ leui aliqua purgatione, ex vulgaribus medicamentis parata, vt plurimum diſcuſſa eſt.

A quatuordecim tantùm menſibus hoc remedio vti cœpi, quod per multos annos in mente agitaueram. Plurimorum verò à quibus hactenus vſurpatum eſt, nomina, & hiſtorias ſcriptis mandaui. In quibus febres quartanæ in principio, augmento, ſtatu; tum, etiam in media hyeme, eaque gelu rigida, curatæ inueniuntur.

Huius remedij vires eiuſmodi ſunt, vt humorem melancholicum virtute ſpecifica oppugnet, illius fermentationem, quæ paroxyſmi cauſa eſt, inhibeat, prauas eiuſdem qualitates extinguat, totamque eius naturam immutet, Sicque omnes turbæ, quas feras iſte humor in corpore humano excitare ſolet, illico ſedantur, eo ſcilicet imbelli, atque inualido, aquæ communis inſtar, affecto. Quemadmodum enim acetum ſale tartari, aut ſaturni admixto, omnem aciditatem, omneſque vires ſubitò amittit, & aquæ ſimillimum efficitur, ita humor melancholicus ad ſpecifici ſui occurſum, extinguitur quodammodo, omnemque agendi, ac reſiſtendi potentiam amittit. Ita vt plerumque vna illius exhibitione febris quartana profligetur, & rarò ad ſecundam, rariſſimè ad tertiam confugiendum ſit. Cum alioqui materia rebellis; & non priùs edomita, centum medicamentis ne minimum quidem commoueri valeat. Vndè Medici non rarò illius contumaciam pertæſi, curationem dimittere coguntur. Licet autem hoc remedium febri quartanæ oppugnandæ peculiariter deſtinatum ſit, febres etiamnum tertianas, propter analogiam, quæ illis cum quartanis intercedit (ſiquidem febres tertianæ longiores in quartanas plerumque degeneraut) vna die profligat: vt in multis febris tertianæ curationibus ſupra videre eſt, vnde generico febrifugi nomine à nobis donatum eſt.

Exactam ac dilucidam huius remedij deſcriptionem nondum proponendam cenſui, donec pluribus aliquot annorum obſeruationibus eius virtus perſpecta fuerit. Vt tamen interim curioſis naturæ indagatoribus inquirendi occaſio præbeatur, ſubobſcuram, & tenui velo obuolutam, fidelem tamen, & omni fraude vacuam deſcriptionem propono: quam filij artis ſedulo adhibito labore, non admodùm difficilè euoluere poterunt. Componitur ergo pretioſum hoc medicamentum ex triplici Hercule duodecim laboribus ad ſummam nobilitatem euecto, quibus tandem quartus athleta additur, operis complementum efficiens. Dari poteſt pueris ad gr. x. xij. & xv. Adultioribus verò à gr. xx. ad xxx. & xxxx. Blandè operatur iuſtâ doſi exhibitum, nec magis conturbat, quam medicamenta vulgaria ex ſenna, & rhabarbaro compoſita. Aliquando tamen per vomitum euacuat, ſi materiæ morbificæ portio circa ventriculum hæreat. Hoc enim habet peculiare, vt materiam morbificam vbicumque latentem rectâ viâ adeat, efficaciter aggrediatur, & fortiter oppugnet, donec tandem deuicerit. Hiſtoriæ ſupra deſcriptæ idipſum apertè indicant. In quibuſdam enim vias apertas, & materiam non admodum copioſam inueniens, ſiue vlla moleſtia, & cum exigua euacuatione opus ſuum abſoluit; vt in principe Doria, aliiſque contigit. In aliis verò qui nullis, toto morbi decurſu, remediis vſi fuerant, & prauis eduliis corpus ſuum impleuerant, noxiorum humorum multitudinem, & contumaces viarum obſtructiones, ſummamque cruditatem inueniens; non ſine conturbatione, & labore ægrotantis, morbum vincere potuit, vt in pauperibus, & plebeis quibuſdam contigit, in quibus prima huius remedij experimenta facta ſunt. Hæc igitur de febrifugo noſtro dicta ſufficiant.

LAZARI RIVERII CONSILIARII, ET MEDICI REGII, ET IN MONSPELIENSI VNIVERSITATE MEDICINÆ Profeſſoris, Obſeruationum Medicarum, & curationum inſignium,

CENTVRIA QVARTA.

Observatio I.

Febris hectica.

FILIA Domini d'Aumelas Franciæ Quæſtoris generalis, annos tredecim nata, laborabat ab octo menſibus febre lenta, quæ hectica cenſebatur, propterea quòd omnibus remediis quæ ad Chloroſim & viſcerum obſtructiones reſerandas vulgò præſcribi ſolent, à duobus peritiſſimis Medicis illius curæ ſucceſſiuè incumbentibus per dictum tempus auferri non potuerat; quin potiùs morbus ad extremam maciem & ſummam totius corporis debilitatem ægrotantem perduxerat, vt ab omnibus pro deplorata haberetur. Cui iudicio maximè fauebat vomitus aſſiduus, qui eam ſtatim à ſomno matutinis horis infeſtabat, & vſque ad horam prandij perſeuerabat, ita vt omnia Medicamenta tum alterantia, tum vacuantia quæ ipſi matutinis horis exhibebantur, vomitu reiiceret. Et ſic nullus videbatur eſſe remedio locus. Cùm tandem curæ meæ commiſſa fuiſſet, præmiſſo Prognoſtico, quòd exigua ſalutis ſpes ſupereſſe videretur; ad duo animum conuerti: primò vt remedia anteà vſurpatis efficaciora adhiberentur; ſecundò vt ſemel aſſumpta vomitu non reiicerentur. Remedia efficaciora è Spagyricorum officinis erant depromenda. Vt verò faciliùs retinerentur, guſtui non ingrata eſſe debebant, & illis horis exhiberi, in quibus vomitus non vrgebat. Ideò cum mihi relatum eſſet illlam à meridie vſque ad horam ſomni vomitu non tentari, cenſui remedia veſpertinis horis eſſe exhibenda. Primùm itaque præſcribo tabellas compoſitas ex Stomachici Poterij ʒ ij. & ſacchari in aqua roſarum diſſoluti ℥ vj. quarum ſumebat ʒ ij. ſingulis diebus, horis duabus ante cœnam. Continuatis hiſce tabellis per octo dies, ſumpſit auri diaphoretici g. iiij. ac deinde per alios octo dies tabellas Stomachicas continuauit; quibus elapſis aurum diaphoreticum iteratum eſt; poſt cuius exhibitionem, febris illa lenta, quæ hectica putabatur, omninò diſparuit: tum etiam vomitus ceſſauit. Quamobrem ab eo tempore etiam matutinis horis remedia exhibita ſunt. Sumpſit igitur ſingulis diebus manè per menſem integrum Balſami Peruuiani guttas iij. cum ſaccharo ſubactas ad Pilulæ formam, cui ſuperbibebat tantillum vini generoſi. Hoc remedium ad ventriculum roborandum, & obſtructiones reſerandas eximias vires obtinet. Et per dictum menſem ſumpſit etiam quotidie veſpertinis horis tabellas ſtomachicas, & ſemel in Septimana aurum diaphoreticum; ſicque ad integram valetudinem reſtituta eſt.

Observatio II.

Tertiana duplex.

DOminus Gerardus in Curia Computorum, Subſidiorum & Fiſci regij Conſiliarius, annum agens 63. febre tertiana duplici laborabat à quinque Septimanis, in quarum decurſu multa remedia adminiſtrata fuerant ab alio Medico; quater ſecta fuerat vena, pluries purgatus fuerat, & multi iulepi, aliáque remedia exhibita. Morbus tamen in peius ruebat; & acceſſiones grauiores euadebant, vt ea die, qua ego vocatus ſum, ipſum attonitum, & comatoſo quodam ſtupore affectum inuenerim, & adſtantes de ipſius ſalute maximè dubitarent. Tanta autem erat virium proſtratio, vt nulli euacuationi locum eſſe cenſuerim. Prima igitur die, qua ipſius curationi incumbere cœpi, iulepum ſequentem exhibui hora vna ante acceſſionem.

℞. Aquæ cichor. ℥ iij. ſalis abſinth. ʒ ß. ſpiritus ſulphur. ℈ j. miſce, F. iulepus.

Secunda die idem remedium iteratum eſt, etiam

hora vna ante acceſſionem, qua tranſacta vrinæ meliores fuerunt,concoctionis non leuia rudimenta oſtẽtantes, quæ anteà crudiſſimæ apparuerant. Tertia die idem iulepus iteratus eſt eadem hora,& acceſſio perexigua fuit.Quarta die manè ſũpſit potionẽ ſequentẽ. ℞. Sem.mund.ʒij.ſalis tartari ʒß.ſpirit. vitriol. ℈ß. aquæ cichor. ℥vj. infundantur frigidè per noctem, & colaturam capiat manè cum regimine.

Pluries purgatus eſt cum Euphoria, & ea die acceſſio non apparuit, neque deinceps, & ita perfectè curatus eſt.

OBSERVATIO III.

Hydrops Thoracis.

DIe vigeſima menſis Iunij,anni 1646. vocatus ſum à D. Daniele Verchando Ciue Monſpelieſi quinquagenario maxima ſpirandi difficultate à tribus menſibus laborante,ad quam amoliendam multis remediis tum à Medico ordinario, tum in variis conſultationibus præſcriptis vſus fuerat,ſed fruſtrà,eum enim inueni anhelantem & extremos penè ſpiritus exhalantem præ ſuffocatione, qua vrgebatur. Cenſui eum pectoris hydrope laborare, cùm neque tuſſis, neque ſtertor adeſſet, neque vlla ſputa viſcida & craſſa excernerentur, vt in vero aſthmate ſolet fieri. Præterea tibiæ œdematoſo tumore affectæ erant, & venter intumeſcere incipiebat,vt iam aſciticus fieri videretur. Inſuper in lecto à duobus menſibus non decubuerat, ſed diu, noctúque in Cathedra corpore erecto ſedere cogebatur. Ego verò de illius ſalute deſperans, nolebam ipſi remedia præſcribere, verùm ipſe inſtanter vrgebat,vt ſummam illam reſpirandi difficultatem minuerem. Quamobrem illius precibus victus aliquod ſalte̅m ſolatium ipſi afferre contendens, exhibui die ſequenti bolum ex Calomelanos ℈j. cum diagryd. ℈ß. in conſerua roſarum. Septies purgatus eſt per altum, & magnam ſeri copiam excreuit, vnde maximum leuamen eadem die recepit, ita vt liberiùs multò quàm anteà reſpiraret. Poſt biduum iteratum eſt remedium cum pari ſucceſſu,& ſequente nocte in lecto decubuit, ſine vlla pectoris oppreſſione. Ventris tumore imminuto hypochondria contrectare licuit, & lienem magnum atque ſcirrhoſum inueni: ideò præſcripſi apozemata aperientia cum ſale Tartari & ſpiritu ſulphuris, tum etiam fotus & linimenta hypochondriis admouenda, cum iterata tertio quoque die purgatione prædicta. Quibus per 15. dies continuatis ad longè meliorem ſtatum reuocatus eſt,vt ſe curatum omninò putaret, attamen elapſo vno menſe omnia ſymptomata rediêre, venter magis intumuit, & poſt duos alios menſes è viuis exceſſit. In hac Obſeruatione notanda eſt ſumma Calomelanos efficacia, quòd in morbo lethali tantùm adiumenti afferre potuit.

OBSERVATIO IV.

Paralyſis.

IOannes Alberger quinquagenarius à quatuor mẽſibus hemiplegia laborabat, partem corporis dextram occupante,ita vt vix loqui, & verba pronunciare valeret. Ab anno integro hoc morbo affligebatur, & per illius decurſum multa vſurpauerat remedia cum exiguo fructu. Ego verò illius curationem aggreſſus die 26. menſis Iunij anni 1646. bolum præſcripſi ex Bezoardici mineralis granis xij. cum conſerua roſarum,bis in die ſumendum, & quinto quoque die pilularum cocciarum minorum ℈j. cum Mercurij calcinati per ſe ſiue corroſiuis, gr. viij. Quibus per 20. dies continuatis priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt.

OBSERVATIO V.

Hæmorrhagia.

VIr robuſtus 30. annos natus,bilioſo temperamẽto præditus, contumaci hæmorrhagia ad extrema redactus fuerat. Poſt multa remedia fruſtrà tentata, tandem cuiuſdam Medici conſilio è lecto in pauimentum delatus eſt ſuprà mattam laneam, & totum corpus contectum linteis oxycrato madidis, per longum tempus donec rigore correptus eſt, tunc enim ad lectum deportatus,& rigorem febris ſubſequuta eſt, quam ſudor excepit, à quo curatus eſt. Collum etiam iiſdem linteis obducebatur.

OBSERVATIO VI.

Hyſterica Paſſio.

DIe 17. Iulij 1646. ancilla vxoris meæ nomine Ludouica Coſta ſubitò correpta eſt dolore atrociſſimo, latus dextrum & lumbos tam immaniter infeſtante, vt illa continuò eiulare cogeretur. Cùm nulla febris adeſſet, exiſtimaui affectum eſſe hyſtericum. Ideò ſtatim oxycrati cyathum exhibui, quem poſt horæ quadrantem vomitu reiecit, cum multa pituita. Sedato vomitu alterum oxycrati cyathum hauſit, & ſtatim dolor protinus euanuit, eáque prorſus liberata eſt.

OBSERVATIO VII.

Dolor Nephriticus.

DIe 20. menſis Iulij anni 1646. D. Iacobus Lemadre Medicinæ ſtudioſus,filij mei præceptor, correptus eſt dolore nephritico valde vrgente. Vrinæ erant rubræ, & ſanguinolentæ. Primùm iniectus eſt clyſter ex decocto emolliente,cum diaphœn. ℥j.aquæ benedict. ℥iiij. qui parum præſtitit. Sequenti die miſſus eſt ſanguis ad ℥ x. quia erat Plethoricus. Dolor tamen perſeuerabat. Tertia die iteratus eſt clyſter prædictus, qui cum tota die purgauit blandè, & per dilucida interualla; eadémque die à dolore prorſus liberatus eſt, excretis duobus calculis perexiguis. Clyſter prædictus ad dolores Colicos & Nephriticos præſtantiſſimus eſt,vt in aliis Centuriis videre eſt. In hac autem curatione hoc peculiariter annotandum, quòd ſi prima vice iniectus clyſter votis non reſpondeat,ſemel atque iterum repetendus ſit.

OBSERVATIO VIII.

Cholera morbus.

VXor Petri Portalon ciuis Monſpelienſis correpta eſt Cholera morbo die 23. Iulij,anni 1646. circa meridiem, & ad veſperam vſque vigeſies aluum depoſuit,cum grauiſſimis doloribus,non ſolùm inteſtina, ſed etiam ventriculum infeſtantibus, ita vt ſequenti etiam vomitu premeretur, multóſque humores acres, & bilioſos excerneret. Maritus à me conſilium petiit veſpertinis horis: dum alia remedia pararentur, conſulo vt ægra oxycrati cyathum aſſumeret, cuius adeò efficax fuit operatio, vt vomitus & alui fluxus ſtatim cohibitus fuerit,& alia remedia vſurpata non fuerint; dictitante ægra ſe à morbo liberatam & priſtinæ valetudini reſtitutam.

OBSER

Observatio IX.

Carbunculus.

FIlius Petri Boujac Mercatoris Monſpelienſis,quartum ætatis annum agens Carbunculo afflictus à triduo integro, per quod nullum remedium vſurpatũ fuerat, à me inuiſus eſt die 22.menſis Iulij,anni 1646. Erat autem Carbunculus in media fronte,cum tumore rubicundo,in medio nigerrimo,& tota facies valde inflata erat. Iubeo primùm ad fixandum Carbunculũ, cauſticum inuri parti nigricanti, & imponi eſcharæ vnguentum Baſilicum cum Theriaca, ol. Scorpion. Matthiol.& Vitello oui: toti verò tumori cataplaſma de Arnogloſſo. Eodem tempore clyſter iniectus eſt, eoque reiecto venæ ſectio iterata,quæ horis matutinis, tum etiam pridie celebrata fuerat. Veſicatorium ceruici admotum,& potio Cardiaca præſcripta, tum etiã confectio de hyacintho in ſingulis iuſculis exhibenda. Sequenti die febrem valde imminutam,tumoris inflãmationem remiſſam,& omnia mitigata inuenio; vnde proximam ſalutem ſperandam cenſui. In hoc caſu notandus eſt præcipuè veſicatorij vſus,quod magnam humoris virulenti portionem deriuans, præcipuam curationis partem feciſſe credibile eſt. Ideò in omni carbunculo vſurpandum cenſeo, & parti viciniori admouendum. Defenſiuum ex vnguento de Bolo, quod vulgò in his affectibus vſurpatur, adhibendum non exiſtimaui,quia repellentia faciei admota, in illius inflammationibus, admodum noxia ſunt.

Observatio X.

Epilepſia.

ANcilla Epileptica vſu oxycrati liberata eſt, cuius cyathum ſumebat manè ſingulis diebus, & ante tempus inuaſionis acetum purum, curato morbo doloribus artuum correpta eſt, qui vſu Thermarum curati ſunt.

Observatio XI.

Hæmoptoë.

IOannes Figuiere Ciuis Monſpelienſis hæmoptoë laborauerat per triennium, quâ ſanguinem reijciebat per interualla ſatis magna copia. Tandem poſt multa remedia per menſem integrum manè ſumpſit amylum in aqua decoctum (& ſine calce paratum) inſtar Panatellæ, & ab eo tempore ſanguinis ſputo nunquam correptus eſt.

Observatio XII.

Febris Tertiana.

IN menſe Auguſto anni 1646. Guilielmus Dortomannus Patronus celeberrimus ſexagenarius,bilioſo temperamento præditus laborauit febre tertiana vehementi, eique quater ſecta fuit vena,& ſemel purgans medicamentum exhibitum intrà dies 14. Præterea iulepi refrigerantes, & aperientes fuere vſurpati, tum ante ſextam & ſeptimam acceſſionem ſpecificum exhibitum eſt, ex ſalis abſinth. ʒß. ſpiritus ſulphuris ℈j. cum aquæ cichor. ℥iij. quibus acceſſiones imminutæ ſunt. Eodem tempore in primo potu ſumebat vigente febre ſpiritus ſulphuris guttulas 15. in aqua fontis. Tandem hora vna ante octauam acceſſionem ſecta fuit vena, præmiſſo decocto Chamom. & Cremoris Tartari, & Emplaſtrum Strobelbergeri carpis admotum eſt, quibus remediis imminens acceſſio fugata eſt, vt nulla eius veſtigia apparuerint.

Observatio XIII.

Febris quartana.

FIliæ Domini Ducabé Pouſſanenſis, 15. annos natã febrem quartanam patiebatur à 14. menſibus, Monſpelium adducta eſt,vt mihi curanda traderetur: Illi exhibui febrifugi mei grana 16. die 22. menſis Auguſti,& decies purgata eſt per aluum, bis etiam per vomitum, quo humores primùm acidos, mox amaros excreuit, vnicam acceſſionem paſſa eſt ab aſſumpto medicamento, & nullam aliam deinceps.

Observatio XIV.

Calculus veſicæ.

ILluſtriſſimus vir. Dom.de Burcin,in Senatu Gratianopolitano Præſes, in menſe Auguſto anni 1645. correptus eſt dolore Nephritico, à quo poſt aliquot dies liberatus eſt de repentè, etiamſi nullum Calculũ excreuerit,cùm tamen aliàs ſimili dolore tentatus, per lapillorum excretionem liberari conſueuiſſet; vnde conieci Calculum à renibus per vreteres excuſſum fuiſſe retentum in veſica; nec falſa fuit coniectura, ſiquidem ab eo tempore titillationes frequentes patiebatur circa veſicæ ſphincterem,vrinæ acrimoniam, & dolores ad Balani extremitatem ſeſe porrigentes. Multa vſurpauit remedia toto anno per interualla, ac tandem menſe Auguſto anni 1646. Calculum excreuit nucis auellanæ magnitudinem æquantem, ſed figuræ oblongæ oliuam referentis: At verò tanta difficultate ferebatur per virgæ canalem, vt intrà 15. tantùm horas à veſicæ orificio ad balani radicem peruenerit, vbi meatum anguſtiorem inueniens nullo modo eum peruadere potuit, atque adeò neceſſum fuerit balani inciſione illum extrahere,quæ in parte inferiori propè frænum celebrata eſt. Remedia quæ vltimò vſurpata ſunt, & quibus præcipuè calculi excluſio adſcribitur, talia fuere.

Poſt euacuationes vniuerſales vſus eſt per menſem integrum pilulis ex ſalibus Baccarum hederæ & Naſturtij aquatici, Cryſtallo Tartari & minerali part. æqualibus, cùm Therebinthina in maſſam Pilularum redactis,de qua ſumebat ʒj. mane ſingulis diebus, poſteà verò per nouem dies ſumpſit aquæ cœparum albarum in vino albo deſtillatarum ℥iij. cui aquæ addebatur ſal ex capite mortuo elicitum, & nona die prædicti calculi excretio contigit.

Observatio XV.

Febris tertiana.

DOm. de Crouſet in Curia Præſidiali Præſes & Iudex maior, correptus eſt febre tertiana duplici in menſe Auguſto anni 1646. Febrem eſſe malignitatis participem oſtendebat pulſus non admodùm frequens in paroxyſmo, & ſumma perfrigeratio extremorum, quæ toto acceſſionis decurſu non recaleſcebant. Bis illi ſecta fuit vena, & bis Ptiſana laxans ac refrigerans exhibita; tum etiam ſpiritus Sulphuris in quibuſdam acceſſionibus ad guttas 15. cum aquæ Cyatho permixtus propinatus eſt. Iulepus ex aqua Cichor. ſpiritu ſulphur. & ſale abſinth. bis vſurpatus eſt paulò ante paroxyſmum, & emplaſtrum Strobelbergeri carpis admotum. Ac denique aqua theriacalis refrigerans, à nobis deſcripta capite de febre peſtilenti, ad ℥ iij. exhibita eſt ante duos poſtremos paroxyſmos:

toxyſmos. Quibus remediis intrà 15. dies à morbo illo periculoſo liberatus eſt.

Observatio XVI.

Febris tertiana.

Dom. Maſſauue Quæſtor Franciæ Generalis in menſe Auguſto anni 1646. duplicem tertianam patiebatur, in qua duo paroxyſmi apparebant in vna die, altera exiſtente vacua. In alterius Medici manibus fuit per 12. dies, morbo quotidie in peius abeūte. Meam poſtmodùm opem implorauit, eo denique die febrem paſſus eſt ex duplici paroxyſmo conſtantem per 30. horas. Initio ſequentis acceſſionis ſumpſit ex meo præſcripto decoctum Chamœmeli & cryſtalli Tartari, eodémque tempore ſecta fuit vena,& emplaſtrum Strobelbergeri admotum. Vnicam tantùm acceſſionem paſſus eſt,eámque leuiorem, ac triduò poſt omninò liberatus eſt, ſumens in duobus paroxyſmis ſpiritus ſulphuris guttas 15. & iulepos refrigerantes cum eodem ſpiritu bis in die. Ante penultimam acceſſionem ſumpſit Ptiſanam laxantem & refrigerantem; & ante vltimam haufit aquæ Theriacalis refrigerantis noſtræ ℥iij. Tum etiam admotum ventriculo cataplaſma ex Tanaceto, pulueribus Aromaticis & Terebinthina in Placenta roſacea,qua vltima acceſſio ferè nulla fuit.

Observatio XVII.

Variolæ.

Filiolus N. Benoiſt Mercatoris Monſpelienſis, natus menſes 23. variolis correptus, ſecunda morbi die in Coma & conuulſiones incidit, cum tanta virium proſtratione, vt intra paucas horas moriturus videretur. Vocatus ad eum die 12.menſis Nouembris, anni 1645. quæ erat ſecunda morbi dies, venæ ſectionem ſtatim præſcribo,& ſanguis detractus eſt ad ℥iij. deinde exhibetur ex cochleari frequenter iulepus cōpoſitus ex aquæ Cardui Benedicti, & Scabioſæ an. ℥iij. Trochiſc. viperinorum, & Bezoardici mineralis an ℈j. Eodem tempore exhibebatur tertiâ quâque horâ Bezoardici mineralis ℈ß. cum pauco iuſculo; quibus per biduum continuatis totum corpus variolis conſperſum fuit, quæ poſtmodùm ad decentem magnitudinem increuerunt, & æger reliquis morbi temporibus feliciter defunctus eſt.

Observatio XVIII.

Pleuritis ſpuria.

Vxor Dom.du Cros in Curia Computorum Auditoris Eryſipelas paſſa eſt in Tibia per ſeptem vel octo dies,cum febre continua, ab vtroque affectu liberata cura & diligentia Medici ordinarij, aëri frigido ſeſe præmaturè expoſuit, vnde in lateris dolorem incidit, cum febre, tuſſi & difficultate ſpirandi; tum etiam ſputa nonnulla ſanguine infecta apparuerant. Secta fuit vena bis aut ter, & reliqua remedia Pleuritidi conferentia adminiſtrata. Vocatus ego in Conſilium die 19. menſis Nouembris, quæ erat quinta dies morbi, cenſui purgans medicamentum eſſe exhibendum die ſequenti, quod tamen contra leges artis, & vulgarem methodum eſſe videbatur; quibus ſancitum eſt ante ſeptimum morbi diem purgans medicamentum Pleuriticis non eſſe exhibendum. Verùm ſequentes rationes purgationem illam ſuadere videbantur: primò quòd Pleuritis illa vera & exquiſita non appareba à Syſtrophica inflammatione genita, ſed potiùs ſpuria à fluxione quadam tenui & ſeroſa, vel etiam vaporibus acribus ex cacochymia in ventre inferiori contenta eleuatis, & membranam coſtas ſuccingentem vellicantibus. Id ex eo colligebatur, quòd ſanguis in vno vel altero tantùm ſputo apparuerit, iſque pauciſſimus inſtar filamenti, qui à Pleura inflammata tam exigua copia prodire non potuerat, ſed potiùs à venula quadam aperta tuſſis vehementia, vel à cerebro deſcendere potuit, cùm ægra circa idem tempus leuē hæmorrhagiam paſſa fuerit. Secundò quòd dolor ille continuus non fuerit, ſed per interualla deſinens, ac rediens, & ipſo conſultationis tempore nullus ferè apparebat, tum etiam febris erat admodum remiſſa. Tertiò quòd per totum poſterioris inuaſionis tempus aſſiduæ vigiliæ adfuerant,licèt lateris dolor etiam nocturnis horis valde interdum remitteretur,vnde colligere licuit, intenſas illas vigilias ab humorum putredine potiùs, & à febre eſſentiali, quàm à Pleuritide dependere. Quartò,quòd ægra toto illo tempore, quo eryſipelate laborauit, purgans medicamentum à Medico ordinario præſcriptum ſumere noluerat, atque adeò tota prauorum humorum congeries intus concluſa remanebat. Sumpſit igitur purgans medicamentum die ſexta poſterioris huius morbi, ex Senna, Rhabarbaro, Manna & ſyrupo roſaceo compoſitum, à quo blandè purgata eſt cum felici ſucceſſu: Nunquam enim ampliùs lateris dolorem ſenſit, neque vigiliis afflicta eſt,ſed tantùm febricula quadam veſpertinis horis apparente. Poſtmodum lenibus aliquot remediis vſurpatis,integram valetudinem adepta eſt.

Observatio XIX.

Panaris.

Vxor Domini Sartræi in Curia Computorum & Subſidiorum Conſiliarij, Panaritio laborans à quatuor diebus,immiſit digitum in aurem felis,& intrà horæ quadrantem curata eſt. Sentiebat per interualla calorem humeros & brachium inuadentem,ac ſenſim deſcendentem, cum grauiſſimo extremi digiti dolore, qui calor poſtmodùm euaneſcebat, & paulò poſt denuò inuadebat,cum ſimili dolore. Felis verò ex dolore auris ſeſe violenter commouebat, vt à duobus hominibus ægrè contineretur. Hinc colligere licet in capite felis eſſe vim quandam magneticam Panaritij qualitatibus familiarem, cuius beneficio venenum in tumore illo latens ad ſe trahat.

Observatio XX.

Febris tertiana.

Die 27. Octobris anni 1646. vocatus ad oppidum Aimargues dictum, vt inuiſerem vxorem Dom. Columbi in curia Computorum Auditoris, annos 22. natam, quæ laborabat duplici Tertiana à ſeptem diebus, ſecta fuerat vena ſemel, & nihil aliud præſtitum. Octaua die iterata venæ ſectio ex brachio ſiniſtro, quia lien tenſus & tumidus apparebat. Nonâ ſumpſit infuſum Sennæ cum ʒß. ſalis Tartari, eadem die febrile Crollij ante acceſſionem. Decima febrile iteratum, & acceſſio non rediit.

Observatio XXI.

Cordis palpitatio & pulſus inæqualitas.

Dominus de Becheran in Curia Computorum, Subſidiorum & Fiſci Regij Conſiliarius, in principio menſis Nouemb. anni 1646. ad me venit, & de palpitatione cordis ab aliquot diebus ipſum infeſtante conqueſtus eſt. Pulſum illius contrectans, illum inæqualem inuenio omni genere inæqualitatis, ita vt

ſtatim

ſtatim mihi in memoriam reuocauerit hiſtoriam illam Antipatri Medici apud Galenum, quem ipſe cenſuit habere obſtructiones in leuibus arteriis, vel crudum tuberculum. Nulla erat tunc temporis reſpirandi difficultas, & æger munia conſueta obibat, quotidie ad Curiam ſe conferens, neque vlla remedia niſi diebus feſtis vſurpare volebat, præſcripſi ſtatim venæ ſectionem iteratam, ac poſtmodùm purgationem; à quibus meliuſculè habuit. Poſt 10. vel 12. dies iterum conqueſtus eſt de eodem affectu, varia præſcripſi remedia attenuantia & incidentia citra calefactionem; quibus tamen non vſus eſt, variis diſtrictus negotiis. Tandem in principio menſis Decembris decubuit cum difficultate ſpirandi laborare inciperet, & tibiæ inflatæ apparerent;tum temporis remedia prædicta vſurpauit,cum iterata Phlebotomia, quæ cùm per 12. dies continuata nihil opis attuliſſent, ſed malum perpetuò in peius rueret,conuocatum eſt conſilium aliorum Medicorum, quorum ſententia fuit eſſe affectum ſimilem illi, qui recenſetur à Gal. quarto de loc. affect. cap. 8. de Antipatro Medico;& ita incidentibus atque attenuantibus remediis eſſe oppugnandum. Variæ remediorum formulæ in hunc finem præſcriptæ, quas recenſere foret ſuperfluum, quia nihil profuere, ſed æger perpetuò in peius ruebat, ſumma ſpirandi difficultate laborabat,& pulſus nullus apparebat in Carpo, admota tamen manu ſuprà regionem cordis, palpitatio ſentiebatur frequentiſſima,debiliſſima,& inæqualiſſima: aucta etiam erat tibiarum inflatio, vt iam etiam crura inuaderet. Remedia præſcripta fuere prioribus ſimilia,quibus addita ſunt cardiaca interna & externa. Biduò poſt æger ad extrema redactus videbatur: ſuffocatio ingens aderat, & pulſus in brachio nullo modo, in corde vix percipiebatur: eadem die moriturus putabatur cucurbitulam apponi iubeo regioni cordis cum ſcarificatione, cuius beneficio Zacutus Luſitanus obſeru. 133. lib. 1. praxis admirandæ, ſe quendam ægrotum à deſperata cordis palpitatione liberaſſe teſtatur,meliuſculè habuit, & nocte inſequente cœpit excernere per ſputum ſanguinem nigerrimum, craſſum & glomeratum, cum tuſſi moleſta, vnde leuior reſpiratio fieri cœpit, ad expectorationem iuuandam vtebatur frequenter ſyrupo de Tuſſilagine cum quarta parte oxymelytis ſimplicis, & iuſculum galli veteris cum pectoralibus ſemel aut bis in die exhibebatur. Hiſce remediis per quatriduum continuatis æger in eodem ſtatu permanebat, ſanguinem continuò nigrum, & craſſum excernens. Quinta die à ſanguinis ſputo, quæ erat quarta Ianuarij, anni 1647. exhibui Elixir proprietatis ad guttas xij.cū tātillo vini generoſi, à quo leuamen percepit æger, & tota nocte facilior fuit anacatharſis. Die ſexta iteratum eſt Elixir, tum etiam iuſculum galli veteris; verùm inde non meliùs habuit; ſed aucta in dies ſpirandi difficultate, & ſanguinis ſputo etiam plurimùm aucto, die octaua, veſpertinis horis interiit. Aperto cadauere inuentus fuit cordis ventriculus vterque ſanguine concreto repletus, ac diſtentus,tum etiam totus pulmo ſanguine multo refertus viſus eſt; vnde coloris natiui ſuffocatio in vtraque parte contigit. Paucis ante obitum diebus cauſa huius morbi procatarctica relata eſt, quam æger nunquam retulerat; terror ſcilicet inſignis, quo ille grauiter affectus fuerat, dum Arelate Monſpelium petens,ſuprà Rhodanum cum familia ſua in naufragij periculo verſatus eſt.Hinc coniicere licuit à terrore ſanguinem retractum fuiſſe magna copia ad cor, vt ab eo regi non potuerit,ſed in eius ventriculis concreuerit: ac deinde cor onus graue excutere continuò tentans, motus illos palpitantes, tremulos, & inæquales ediderit. Tum ſanguis per venam cauam ſurſum aſcendens, liberum aditum ad cor non inueniens, ad pulmonem refluxit, eúmque impleuit. Prætereà in ſiniſtro cordis ventriculo inuentæ ſunt caruncul æ rotundæ, ſubſtantiam pulmonis æmulantes, quarū maior ad auellanæ molem accedebat;& arteriæ aortæ oſtium præcludebat, vnde pulſationis defectum in arteriis contigiſſe exiſtimo. Illas autem carunculas genitas fuiſſe puto à ſanguine redūdante, quem calor inſignis ventriculi ſiniſtri excoxerat; & in huiuſmodi ſubſtantiam commutauerat. Caruncula ſimilis, & multò maior ante octiduum inuenta fuit in dextro cordis ventriculo cuiuſdam militis, qui in Theatro Anatomico diſſectus fuit, poſtquam ab alio milite occiſus fuiſſet. Ille tamen antea bona fruebatur valetudine, quia caro illa parietibus ventriculi ex parte adhærebat.Ideò venarum orificia non occludebat.Ex prædictis patet ſanguinem aliquando in cauitatem aliquam effuſum, in huiuſmodi carunculas conuerti à calore cōcoquente:quod multis aliis exemplis confirmare poſſumus: Hoc ſaltem erit inſtar omnium, tanquam notiſſimum, quod plurimæ mulieres, præcipuè ſteriles, dum patiuntur purgationes menſtruas, carunculas exiguas cum ſanguine menſtruo frequenter excernere conſueuerunt. Quod quidem in calidiori temperamento præditis magis contingit, quia à calore vteri excedente exiguæ ſanguinis portiunculæ excoquuntur, & in eiuſmodi carunculas commutantur.

Observatio XXII.

Lues venerea inueterata

QVidam aulicus Monſpelium venit pro Curatione luis venereæ, qua à xvj. annis laborabat,cum exoſtoſibus in vtraque tibia, à quibus dolores inſignes patiebatur, vt noctes inſomnes tranſigeret. A me curatus eſt perfectè intra menſem inſtituta venæ ſectione vtriuſque brachij,purgatione per apozemata, & diæta ſudorifica ex decocto Guajaci & Antimonij per 20. dies continuata bis in die. Sudores autem eliciebantur cum vapore ſpiritus vini. Quinto quoque die exhibebam antiuenerei doſim: exoſtoſes verò ſublatæ ſunt amotis veſicatoriis, iiſque bis aut ter iteratis, cùm fluere deſinebant, & exſiccata erant.

Observatio XXIII.

Rara Hemitritæi ſpecies.

IOannes Gerardus Ciuis Sommedrienſis febre continuata pituitoſa laborabat in menſe Februario anni 1647. Cui hoc notatu dignum contigit. Die 28. morbi, febri continuæ acceſſerunt Paroxyſmi febris Tertianæ, à rigore inſigni incipientes, qui bis in die recurrebant, & febre intenſa ad multas horas perſeuerante, leui ſudore terminabantur, manente perpetuò febre continua, ita vt hæc febris dicenda videatur ſpecies hemitritæi ex Quotidiana continua & Tertiana intermittente quadruplici. Si enim duplex Tertiana dicitur, quæ ſemel recurrit ſingulis diebus; rationi conſentaneum eſt eam quæ bis in die inuadit, quadruplicem nominare. Triplicem aliàs notaui Tertianam, quæ intra duos dies ter recurrebat, nempe poſt ſingulas ſexdecim horas.

Observatio XXIV.

Tonſillarum, faucium, & linguæ inflammatio.

IN fine menſis Februarij anni 1647. vxor Domini d'Aumelas Quæſtoris Franciæ Generalis, correpta eſt prædicto affectu, à quo deglutiendi & loquendi facultas adempta eſt. Poſt quatuor Phlebotomias perſeuerante malo, & lingua multis vlcuſculis infecta, cùm iudicarem hunc morbum à fluxione ſeroſæ materiæ acerrimæ exoriri, & purgationem eſſe neceſſariam, ægra autem medicamentum ſumere non poſſet, cùm

cùm vix iuſcula paulatim ſorbillaret, exhibui Reſinæ ialapæ gr.vj.in ouo ſorbili, cuius remedij opera blandè & copioſè purgata eſt, & poſtridiè liberè loqui & comedere cœpit.

Observatio XXV.

Febris tertiana duplex.

IN menſe Iulio anni 1647. Dominus de Roüanel in Eccleſia Cathedrali Archidiaconus maior 30. annos natus, laborauit febre tertiana duplici, cuius acceſſiones erant grauiſſimæ & longiſſimæ, magnis inquietudinibus comitatæ, cum inſigni capitis dolore etiam extrà acceſſiones perſeuerante, vrinæ erant rubicundiſſimæ. Poſt celebratam bis Phlebotomiam, & leue medicamentum purgans exhibitum, ſumpſit hora vna ante acceſſionem potionem ex ſalis abſynth. ʒß. ſpiritus ſulph. ℈j. aquæ cichor. ʒiij. eodem tempore admotum eſt carpis emplaſtrum Strobelbergeri, & acceſſio non apparuit, neque deinceps, quamuis vrinæ rubræ, & alia ſymptomata oſtenderent morbũ adhuc eſſe in vigore. Diebus conſequentibus per leuem alui fluxum materia morbifica expurgata eſt: ad capitis dolorem maximè profuit cucurbita recens, contuſa plantis pedum admota, inſtar cataplaſmatis, & frequenter iterata.

Observatio XXVI.

Vomitus ſanguinis ab hauſta in potu hirudine.

QVidam ruſticus vomitu ſanguinis laborabat, qui nullis remediis per multos dies vſurpatis ſedari potuerat. Medicus cupiens ſanguinem in ventriculo collectum educere per vomitum, qui grauiter ægrotantem infeſtabat, & oppreſſionem inſignem in ea parte efficiebat, præſcripſit olei amygd. dulc. ℥ij. quibus vomitus excitatus eſt, vomuitque ſanguinem concretum, ſimúlque hirudinem vnam ſeſe in terra commouentem. Hæc erat cauſa ignota & rara, ſanguinis vomitus: Retulit poſteà æger ſe in riuulo aquam bibiſſe, cum qua ſimul hirudinem hauſerat.

Observatio XXVII.

Alui fluxus diuturnus, cum febre lenta.

FIlia Domini de la Coſte Piſcenenſis octauum ætatis annum agens laborabat à tribus menſibus alui fluxu bilioſo, cum febre continua & lenta, ita vt in magno vitæ periculo verſari videretur, productè quòd illius frater in eadem ætate à ſimili morbo extinctus fuerat, ad eam vocatus ſequentia præſcripſi remedia.

℞. Fol. plantag.m. ß. tamarind. ʒiij. coquantur ad ℥iiij. in colatura infunde rhabarb. elect. ʒj. ſantali citrin. ℈j. colentur iterùm & adde ſyrupi de abſinth. Pontico ℥ ß. rhabarb. puluerati ℈j. fiat potio, quam capiat manè cum regimine.

℞. Tincturæ corallor. cum ſucco limonum recenter paratæ ℔ j. capiat ℥iß. manè cum pauco ſaccharo roſaceo per octo dies.

Poſt vſum tincturæ corallor. reiteretur potio laxans prædicta.

℞. Rad.gramin.Aſparag.bruſc. & cortic. mediani tamariſci an. ℥ß. fol.agrimon.pimpinel. ceterach, capillor.ven.an. m. ß. raſuræ eboris, & ſantali citrini an. ʒj. coquantur ad ℥ix. colaturæ adde ſyrupi capillor. ven. ℥iß. fiat iulep pro tribus doſibus matutinis, addendo vnicuique doſi ſalis abſinthij & tamariſci an. ℈ß. hiſque finitis reiterentur pro totidem doſibus, vtatur pro potu ordinario aqua infuſionis chalybis & rhabarb. in nodulo ligati.

℞. Olei de capparib. & tamariſci an. ℥ij.illinatur totus venter calidè, manè & ſerò.

℞. Olei nucis moſchatæ ℥ ß. balſami peruuiani ʒij. miſce, illinatur regio ſtomachi, calidè, dictis temporibus.

℞. Raſuræ eboris & margarit. præparat. an. ℥ij. ſalis abſinth.& tamariſc.an. ʒj. fiat puluis; de quo capiat ℈ß. cum ſingulis iuſculis & panatellis.

Hiſce remediis intrà menſem conualuit. Et quum poſt annum in eundem affectum incidiſſet, iteratis iiſdem remediis liberata eſt, & ab eo tempore optimâ fruitur valetudine.

Observatio XXVIII.

Coma, ſeu ſubeth puerorum.

DIe 18. menſis Septembris anni 1647. filius Domini Ducros in Curia Computorum auditoris, quinque annos natus, craſſus & obeſus, incidit ſubitò in comatoſum affectum, cui conuulſiones interdùm ſuperueniebant; vocatus ſtatim præſcribo clyſterem ex hiera, diaphœnicone, & aqua benedicta; quo multùm purgatus eſt. Reiecto clyſtere exhibeo ſalis vitrioli ʒß. & prouocato cum penna vomitu, multam pituitam excreuit, ac paucis poſt horis liberatus eſt,

Observatio XXIX.

Lues venerea antiqua.

VIr quadragenarius ex ſuperiori Occitania ad nos venit pro curatione luis venereæ, qua à 12.annis laborabat, tres inſignes exoſtoſes habebat in capite à multis annis, & tumorem ſcirrhoſum in teſte ſiniſtro pugni magnitudinem æquantem: Pluries tractatus fuerat per diætas ſudorificas & hydrargyroſim, ſine ſucceſſu. In principio menſis Octobris anni 1647. vſus eſt per 20. dies decocto chynæ & ſalſæparillæ tum primario, tum ſecundario ſine ſudore, & quinto quoque die pilulas antiuenereas ſumebat. Poſtmodùm per 15. dies ſumpſit decoctum ad luem inueteratam, ex chyna, ſalſaparilla, putaminibus nucum & antimonio compoſitum: intrà illud ſpatium exoſtoſes diſcuſſæ ſunt emplaſtro veſicante: tumor verò teſticuli ſuffitu aceti, & emplaſtro de ſulphure.

Observatio XXX.

Febris quartana.

VXor Domini le Thaneur artis ſcribendi Magiſtri, 30. annos nata, febre quartana duplici laborans à tribus menſibus, ſumpſit die intermiſſionis, quæ erat 15. Decembris anni 1647. febrifugi grana xx. ter blandè purgata eſt, & acceſſiones conſequentes prioribus ſimiles rediere. Altera die intermiſſionis ſumpſit febrifugi gr. xxv. & nullus effectus ſenſibilis apparuit, nulláque euacuatio ſubſequuta eſt, & acceſſiones ſubſequenter perexiguæ, ac ferè nullæ apparuerunt, & breui poſtmodùm omninò conualuit.

Observatio XXXI.

Dolor dentium.

DIe 30. Decembris anni 1647. grauiſſimo dentiũ dolore afflictus ſum, qui cùm circà mediam noctem intolerabilis euaſiſſet, fruſtulum tabaci ore aſſumpſi, & diu leuiter maſticaui, donec vomitus excitatus eſt, quo omnia alimenta in cœna aſſumpta reiecta ſunt, & cum iis multa Pituita, dolor verò intrà duas horas euanuit.

OBSERVATIO XXXII.

Hydrops.

Illuſtriſſimus Archiepiſcopus Abredunenſis, annos natus 85. hydrope aſcite laborans me vocauit circa medium menſis Aprilis, anni 1648. Præter tumorem ventris inſignem & tibias valdè inflatas, duobus grauibus ſymptomatis affligebatur, nempe ſiti inextinguibili, & difficultate ſpirandi, quam inquietudines nocturnæ comitabantur. Purgatus fuit pluries Mercurio vitæ correcto cum ſpiritus Salis, quo ſeroſi humores euacuati ſunt, & ablata ſpirandi difficultas; Sitis ſpiritu ſalis ſublata eſt, cuius guttas xx. ſumebat manè cum iuſculo, & veſperi cum aqua potabili. Omnia ſymptomata ceſſarunt, & venter detumuit; quia verò propter ætatem & viſcerum imbecillitatem nouus aquarum prouentus ſenſim cumulabatur,ad impediendam recidiuam, purgatus fuit bis in menſe, prædicto remedio, & ſumpſit quotidie tabellas ex confectione alKermes cum bezoardico minerali. Hoc modo vixit per triennium cum minori incommodo, & ſine hydropis recurſu; donec tandem viribus deficientibus, ferè ſine morbo conſpicuo extinctus eſt.

OBSERVATIO XXXIII.

Febris tertiana duplex.

Die 15. Septembris anni 1648. vocatus ſum ad Illuſtriſſimum Epiſcopum Agathenſem febre tertiana laborantem:Illa autem primò ſimplex fuerat per octo acceſſiones, mox in duplicem conuerſa eſt,illiúſque acceſſiones quatuor paſſus erat antè meum aduentum: bis ei vena ſecta fuerat, & medicamentum purgans bis exhibitum: ſudoribus multis diffluebat,etiam extra acceſſiones, ita vt vix per horam dimidiam dormire poſſet, quin mutanda eſſent induſia: vrinæ rubræ & crudæ apparebant, ita vt metus eſſet longitudinis morbi. die 16.per horam ante acceſſionem, exhibeo decoctum camomillæ & cryſtalli tartari, ſimúlque ſanguinem detrahi iubeo ad ℥ viij. ea die acceſſio non rediit. Die 18. exhibeo Mercurij vitæ correcti gr. iij. blandè purgatus eſt: nihilominus acceſſio tertianæ ſimplicis, quæ decima ſeptima etiam prodierat, 19. rediit. Die 20. iterata eſt Phlebotomia, cum adhûc vrinæ rubre apparerēt,Die 21. ante acceſſionem exhibitum eſt febrile Crollij, quæ tamen acceſſio præcedentibus ſimilis fuit. Die 22. quæ erat vacua ab acceſſione, exhibitus eſt bolus ex caſſiæ ℥ ß. Pulueris ialapæ ʒ ß. & febrifugi granis x. copiosè purgatus eſt per aluum,& ſemel per vomitum. Acceſſio ſequenti die non rediit. Die 24. exhibitum eſt infuſum Sennæ cum ſale tartari, ac ſpiritu ſulphuris, quo multa bilioſa & pituitoſa purgata ſunt. Sequenti die etiam acceſſio non rediit, ita vt poſtridie diſceſſerim: monui tamen periculum eſſe recidiuæ, quia vrinæ parùm videbantur coctæ;ideò præcepi, vt infuſum ſennæ iteraretur per triduum vel conſequens,vel alternum, vt omnes morbi reliquiæ exturbarentur. Eadem die, quâ ego diceſſi, acceſſio rediit, & triduo perſeuerauit. Poſtmodum verò iuſculis aperientibus vſurpatis, quæ ego ante diceſſum præſcripſeram, omninò conualuit.

OBSERVATIO XXXIV.

Aneuriſma.

Dom. Pelet Ciuis Monſpelienſis quinquagenarius, atrabilario temperamento præditus, cùm grauiſſimis curis afflictus eſſet, poſt multa ſymptomata melancholiam hypochondriacam atteſtantia, paſſus eſt tumorem ſub clauicula dextra eminentem, & oui dimidij magnitudinem æquantem; mollem & reliquæ cuti concolorem, in quo pulſatio inſignis apparebat. Iudicatum fuit eſſe aneuriſma inſanabile: eo defuncto inuenta eſt arteria magna aſcedens à corde ad clauiculam ita delatata, vt brachij ferè magnitudinem æquaret,& ouum gallinaceum in cauitatem ſuam facilè admittere poſſet: Præterea tunica illius admodum denſa & cartilaginea euaſerat; quod admirabilem naturæ prouidentiam notat, quæ tunicæ maximè dilatatæ ruptionem euitare contendens,eam denſiorem ac duriorem effecerat. Sic vide aliquando renem viginti duobus calculis refertum, in magnitudinem altero rene quadruplo maiorem excreuiſſe, quaſi natura eum amplificare voluiſſet,vt calculos illos cum minori incommodo continere poſſet.

OBSERVATIO XXXV.

Febris Quartana.

Ioannes Verchandus Aromatarius febre quartana ſatis diuturna laborans, quæ multis adhibitis remediis non ceſſerat, miſcuit cum Ptiſanæ potus ordinarij cyathis tribus mixtionem ex Ambara & Moſcho,quam pro conficiendis muſcardinis parauerat ſaccharo addito,in qua erant vtriuſque grana viij. & in calore acceſſionis ptiſanam ſumpſit in tres doſes, ſingulis viribus agitando, ne puluis in fundo remaneret,vnde copioſiſſimi ſudores oborti ſunt, qui moſchum redolebant; & ille perfectè curatus eſt.

OBSERVATIO XXXVI.

Febris Tertiana maligna.

Nobilis matrona vxor Domini de Sumenes, febre tertiana duplici laborans, in paroxyſmis graues lipothymias patiebatur, vt vererentur adſtantes, ne ipſa omninò deficeret, quæ intenſam morbi malignitatem teſtabantur. Vocatus ad eam exhibui bis in die iulepo cardiaco Bezoardici iouialis gr. viij. & Bezoardici mineralis ℈ j. in ſingulis iuſculis. Intra biduum ceſſarunt omninò lipothymiæ, & paroxyſmi ſine graui aliquo ſymptomate tranſacti ſunt, paucíſque diebus remediis ordinariis ægra à morbo liberata eſt.

OBSERVATIO XXXVII.

Hydrops in puero.

Filius Gulielmi Delboſc Ciuis Monſpelienſis, biennis, hydrope aſcite laborabat à quatuor menſibus, cui ſequentia remedia præſcripſi.

♃. Rhabarb. puluerat. ʒ j. capiat manè cum iuſculo ſemel in ſeptimana.

♃. rad. aſparag. bruſ. & enulæ Campan. an. ℥ j. fol agrimon, cichor.ceterach, capillor. ven.chamædr. centaur. min. & abſinth. vtriuſque an. m. j. coquantur ad ℔. j. in colatura diſſolue ſacchar. albi ℔.j. f. ſyrupus perfectè coctus, de quo capiat ℥ j. alternis diebus manè per horam ante & poſt lactationem.

♃. Tabellar. triaſantal. quadruplicato Rheo ℥ ij. Capiat ʒj. manè alternis diebus vacuis ab vſu ſyrupi.

♃. Rhabarb. pulueraт. in nodulo incluſi ℈ j. aquæ font. ℔. j. ß. infundantur frigidè ſimul, & aqua vtatur pro potu ordinario.

♃. Paſſular. mundatar. ℔. iij. bulliant in vino albo ad putrilaginem, deinde per ſetaceum traiiciantur, ac poſtmodum recoquantur ad opiatæ conſiſtentiam; vtatur omnia hora per ſe, vel cum pane, ad libitum.

Hiſce remediis per duos menſes continuatis, ad integram valetudinem perductus eſt.

Observatio XXXVIII.

Epilepſia.

Puella 12. annorum epilepſia frequenter corripiebatur, ad cuius curationem multa remedia fruſtrà tentata fuerant. Cùm autem pleuritide correpta fuiſſet, pluries ei ſecta fuit vena, & ab eo tempore epilepſia nunquam correpta eſt. Inde colligere licet venæ ſectionem ad epilepſiæ curationem plurimùm conferre.

Observatio XXXIX.

Febris maligna.

Illuſtriſſimus Epiſcopus Vzerienſis, febre maligniſſima laborans, quæ ex continua & intermittente complicata erat, ad hemitritæi naturam accedens. Die vndecima morbi adeò grauem paroxyſmum paſſus eſt, vt de vita ipſius maximè dubitaremus. Symptomatis ingrauеſcentibus duabus aut tribus horis à principio inuaſionis ipſi exhibui aquæ theriacalis noſtræ, ex ſuccis limonum, aliiſque paratæ, in tractatu noſtro de febribus deſcriptæ, capite de febribus malignis, ℥ i ß. cum aquà cardui benedicti ℥ iij. & intra horæ quadrantem omnia ſymptomata ceſſarunt, æger ſomno correptus eſt, ab eóque poſt tres horas experge-factus, febris immunis fuit, quæ non ampliùs deinceps rediit.

Observatio XL.

Febris tertiana.

Filius Domini de Boirargues natu maior duplici tertiana laborans à 20. diebus, ſumpſit per horam ante tempus acceſſionis aquæ noſtræ theriacalis ℥ j. cum aque cardui benedicti ℥ ij. & acceſſio non apparuit ampliùs.

Observatio XLI.

Febris quartana, ſcabies & maraſmus.

Raymundus Michel Ciuis Frontinianenſis, annos natus 66. febre quartana laborans, poſt multa remedia tandem curatus eſt in media hyeme, ſumpto per 16. dies Mercurio diaphoretico ad gr. vj. à quo nullam ſentiebat operationem ſenſibilem, ſed acceſſiones in dies minuebantur, vt ferè omninò euanuerint: integra tamen ſolutio febrifugo ſemel exhibito in parua doſi comparata eſt. Superfuit verò ſumma macies, quæ illum ad Maraſmum ferè perduxerat, cum ſcabie ſicca valdè pruriginoſa, totum corpus occupante. Præſcripſi vſum lactis aſinini per 40. dies, & balneum integrum per triduum, & ſemicupium per 20. dies, & inunctionem ab vſu ſemicupij cum vnguento ſcabiei appropriato, & ſic integrè curatus eſt.

Observatio XLII.

Rheumatiſmus.

Ludouicus Michaël Frontinianenſis, annos natus 25. in menſe Septemb. anni 1649. incidit in Rheumatiſmum, à quo omnes totius ferè corporis articuli grauibus doloribus afficiebantur, iiſque vagis, ita vt nunc vnam, nunc aliam partem inuaderent. Licet autem Chronicus vt plurimùm eſſe ſoleat hic affectus, & ad plures menſes perſeuerans: attamen intrà 15. dies ſublatus fuit, ſeptem venæ ſectionibus in principio celebratis, & aqua papaueris Rhœados manè & ſerò exhibita. Remittente verò dolore, purgatus fuit ter pul-uere arthritico alternis diebus.

Observatio XLIII.

Phthiſis.

Puella Phthiſica, & ad extremam maciem perducta, ex conſilio Medici ſolis paſſulis victitauit cum pane comeſtis, & pro potu vtebatur decocto hordei & liquiritiæ, ſicque intra octo menſes reſtitura eſt, & optimè ac probè impinguata.

Observatio XLIV.

Hydrops.

Puella octo annos nata, hydrope laborans vſa eſt conſerua ex paſſulis in omni paſtu, intra duos menſes liberata eſt. Illa autem conſerua fiebat ex paſſulis in vino albo decoctis ad putrilaginem, & per ſetaceum traiectis, iterúmque recoctis ad opiatæ conſiſtentiam.

Observatio XLV.

Vrinæ ſuppreſſio.

Vir quidam vrinæ ſuppreſſionem paſſus per 11. dies, hac methodo curatus eſt. Sumebat quotidie ptiſanam laxantem factam in decocto parietariæ, qua humores ſeroſi attrahebantur, vt in veſicam non fluerent. Semicupium etiam frequenter vſurpabatur; poſt quatuor purgationes ſumebat circa veſperam olei Scorpionum Matthioli ʒ j. vel ij. cum eodem decocto. Hoc etiam obſeruatione dignum quod poſt abſolutam curationem tota facies cruſta obducta eſt, quæ intra dies 15. exſiccata decidit. Vnde coniicere licuit virulentam quandam materiam in corpore latentem, olei Scorpionum vi fuiſſe ad faciem propulſam. Et fortè illud oleum Elephanticis plurimùm conferret.

Observatio XLVI.

Vomitus ad choleram morbum accedens.

Mulier quædam vomitu ingenti choleram morbum referente laborans, curata fuit in momento, hauſto aquæ cyatho, ſpiritu vitrioli ſatis inſignem aciditatem adepto.

Observatio XLVII.

Lipothymia, & alia ſymptomata ex vtero.

Alia mulier grauia ſymptomata ex vtero patiens, eodem ſpiritu aquæ mixto ſanata eſt.

Observatio XLVIII.

Hydrops ſpurius

Vir quidam abdomen impensè tumidum habebat, vt hydropicus ab omnibus putaretur, tandem poſt exhibitum medicamentum excreuit veſicas numero ſeptem, oblongas inſtar farciminum [quæ vulgò Boudins nominantur] eiuſdémque craſſitiei, & vnius palmi longitudinem æquantes, quæ humore fœtido repletæ erant, iiſque excretis omninò liberatus eſt.

OBSERVATIO XLIX.

Colica bilioſa.

PHarmacopæus Claromontanus, qui Michaël nominatur, annos circiter 40. natus, retulit mihi ſe per multos annos colico dolore vexatum nullum aliud remedium inueniſſe, præter hydropoſiam, & quamdiu in ea perſeuerabat, prorsùs incolumem permanere: quoties verò ad vini vſum redire voluerit, intra biduum eodem affectu correptum eſſe. Cùm autem à me huius euentus cauſam poſtularet, reſpondi non à bile ſimpliciter colicum dolorem in eo excitari, ſed maiori parte ab humore melancholico, humori bilioſo permixto, cùm ille temperamento Melancholico à prædominio præditus ſit: cùm autem melancholia iugiter à liene in ventriculum effundatur, aciditate ſua vinum aſſumptum inficit, & ita vinum confeſtim in ventriculo aceſcit, ac morbi cauſam auget. Si verò bilioſus humor morbi cauſa exiſteret, ab aquæ potu quidem corrigeretur, ſed vini vſus tam citò affectum non ſuſcitaret, quia vinum bilis qualitates tam promptè non induit, ſicut melancholiæ, quatenus facilè aceſcit, non autem amareſcit. Coniecturam meam auget, quod dictus Pharmacopæus, cum paroxyſmo colicæ corripitur, acida per vomitum reiicit, non autem amara

OBSERVATIO L.

Gangræna.

MVlier quædam paupertima, ex fractura tibiæ inſigni cum graui vlcere, incidit in gangrænam, quæ totum vulnus ambiebat, & in horas increſcebat, parteſque vicinas inuadebat. Chirurgus meo conſilio partem fouit continuò per biduum aceto in quo ſcoria ferri (vulgò Machefer) bullierat, & cohibita eſt gangræna, tum è vulnere exire cœpit pus ſatis laudabile, illudque poſtea ordinaria methodo curatum eſt.

OBSERVATIO LI.

Dolor in genu ex contuſione.

IOannes Caualier famulus meus circa meridiem accepit ictum in genu ex globo ligneo, quo luditur malleo, ambulauit citra dolorem vſque ad horam quartam veſpertinam, quo tempore dolor totum genu occupans adeò grauis inuaſit, vt nullo modo ambulare potuerit. Statim partem obliniri iubeo olei ceræ & ſpiritus vini partibus æqualibus, admotis linteis calidis: hora ſomni repetitur inunctio & iterum poſtridie manè, intráque 24. horas liberatus eſt.

OBSERVATIO LII.

Tumor in genu contumax, & diuturnus.

DOminus Monts Tabellio Regius per trium menſium ſpatium paſſus eſt tumorem in genu ita contumacem, vt omnium remediorum vim deluſerit: Mollis erat, ſæpè, vt ad ſuppurationem veniſſe crederetur, & Chirurgi aperuiſſent, niſi ego obſtitiſſem. Poſt multa remedia ſequens Emplaſtrum profuit plurimùm.

℞. Maſſæ emplaſtr. diapalma ℥ j. Mercur. crudi cum ſulphure extincti, & virrioli Romani an. ʒ ij. terebinthinæ parum, f. emplaſtrum.

Manebat tamen adhuc tumor, quamuis valdè imminutus, denique ſequens emplaſtrum curationem abſoluit.

℞. Gummi Ammoniac. & Sagapen. in aceto diſſolut. & denuò inſpiſſat. ana. ℥ ij. emplaſtri diachylon cum gummi ℥ j. ß. liquifiant omnia ſimul, deinde adde cinnabaris, & æris vſti an. ℥ j. auripigmenti & viridis æris an. ʒ ij. f. maſſa.

OBSERVATIO LIII.

Cholera morbus.

PEtrus Manuel Mercator Monſpelienſis ſeptuagenarius graui cholera morbo correptus, quatuor præcipuè remediis intra ſeptem dies liberatus eſt; clyſtere ex lacte, confectione de hyacintho, conſerua roſarum, & vitellis ouorum; fotu ventriculi adſtringente, & roborante, cum ſacculis in vino rubro maceratis; iulepo ex decocto plantaginis & portulacæ, cum ſyrupo cydoniorum & confectione de hyacintho mane & ſero exhibito; & laudano, cuius granum j. ſingulis noctibus in iulepo diſſoluebatur. Pro miraculo habita eſt hæc curatio in tam prouecta ætate.

OBSERVATIO LIV.

Febris Maligna.

DIe 9. menſis Auguſti anni 1650. vocatus ſum Balneolas pro Dn. Guerino mercatore Lugdunenſi, qui ibi morbo correptus fuerat. Dies erat morbi 15. delirio continuo tenebatur, & commiſſionibus perpetuis, ſeu neruorum contractionibus & membrorum ſubſultibus, præterea omnia reſpuebat tum iuſcula, tum reliqua potulenta, & in os ex cochleari iniecta expuebat omnia. Ego primùm iuſcula deglutire cogo nares obturando, & cochleár din in ore continendo: Poſtmodum exhibeo Bezoardicum ióuiale ad gr. xx. bis in vna die, & in ſingulis iuſculis Bezoardici mineralis ℈ j. per biduum, cum iulepis: alexipharmacis, Epithematis, & aliis remediis vulgaribus. Prætereà admota ſunt veſicatoria ceruici & vtrique brachio, & intra triduum à febre, omnibúſque ſymptomatis liberatus eſt.

OBSERVATIO LV.

Febris maligna.

DIe 14. Auguſti, anni 1650. Dn. d'Almeras nauis bellicæ Præfectus, à ſeptem diebus laborabat febre continua maligna, cum tanta virium deiectione, vt ſeſe in lecto nullo modo commouere poſſet, neque in alterutrum latus conuertere. Omnia remedia ordinaria in vſum reuocabantur, ſine vllo profectu; imò neque lapis Bezoardicus, quem ſe à nobili Hiſpano habuiſſe dicebat, ex India delatum. Tandem die 12. morbi, cùm omnia in peius ruerent, & ægrum mihi commendatiſſimum in ſummo vitæ diſcrimine conſtitutum viderem: Exhibeo ipſi hora 9. veſpertina, aquæ theriacalis noſtræ cum ſucco limonum paratæ ℥ iv. hora vndecima cum iuſculo exhibui Bezoardici iouialis gr. xij. & manè hora 4. idem Bezoardicum fuit iteratum. Horum remediorum fructus talis fuit, vt lipothymiæ, quæ pridie eum afflixerant, non ampliùs apparuerint: imò verò cùm antea alui fluxu laborans, quoties deiiceret, maximum virium languorem perciperet, ea tamen nocte aluum copioſiſſimè depoſuit, & inde vires firmiores euaſerunt. Prætereà poſt tres horas ab aſſumpta aqua & puluere ſeſe ſponte in latus conuertit, & in eo decubuit, cùm antea per multos dies ſupinus, & immobilis iacuiſſet. Manè vrinæ meliùs concoctæ apparuerunt, & ab eo tempore æger quotidie meliùs habuit, ac breui à febre integrè liberatus eſt.

OBSERVATIO LVI.

Febris maligna.

DIe tertia Septembris anni 1650. vocatus ſum ad oppidum, quod, Aigue-mortes, nominatur, vt inuiſerem clariſſimam matronam Dominam de Guy ſexagenariam, quæ febre maligna laborabat, ad Hemitritæi naturam accedente; erant enim acceſſiones ſingulis diebus recurrentes, quæ ad ἀπυρεξίαν non deſinebant, & cum iis accedebat totius corporis refrigeratio per 12. aut 15. horas perſeuerans, cum maximo virium languore: Præterea aderat ſumma virium deiectio ex continuo & copioſo alui fluxu, quo humores crudiſſimi griſeo colore infecti excernebantur; & accedebat iſte fluxus ad lienteriam, quoties enim iuſculum aut potum ſumebat, ſtatim per aluum excernebat, ſed copia quadruplo maiori illis quæ aſſumebantur. Acceſſi nona morbi die, & remedia ordinaria ſedulo ac continuò per biduum vſurpaui, quæ pro febre maligna, alui fluxu, & corroboratione virium vulgò præſcribi ſolent. Cúmque illa nihil profuiſſent, & ægra in peius rueret, vt die vndecima morti proxima, ac veluti in agone conſtituta videretur, ad Bezoardicum iouiale tanquam alexipharmacum eximium, & potens diaphoreticum confugiendum eſſe cenſui, illiuſque grana 12. exhibui. Ab eo tempore non ampliùs deiecit, perfrigerationes non redierunt, & intra biduum febris expers fuit, ac poſtmodum breui conualuit.

OBSERVATIO LVII.

Fouea in mamma.

RArus eſt iſte caſus. Nobilis matrona annum agens 51. temperamento bilioſo & melancholico prædita, ante decennium ſubito terrore correpta eſt, ex repentina infantis ſui morte à nutrice incauta interfecti. Hinc menſium fluxus omninò ſuppreſſus eſt, nec vnquam ampliùs ab eo tempore apparuit. Poſt duos annos exortus eſt in parte ſuperiori mammæ ſiniſtræ tumor ſubdurus, & oblongus, digiti craſſitiem æquãs. Paulò poſt apparuit in parte inferiori eiuſdem mammæ tumor alius exiguus & rotundus, qui intra paucos dies foueam effecit in eadem parte exiguam, & ſine dolore, quæ fouea ſenſim incrementum ſumpſit, vt intra biennium dimidiam ferè mammæ totius partem ad interiora retraxerit, & in fundo illius cutis coſtis adhærere videretur. In ambitu verò illius fundi quædam percipitur durities, quæ compreſſa digitis doloris ſenſum inducit. Aliquando ægra in tota illa parte dolorem pungitiuum percipit, ſed exiguum & rarò euenientem. Præterea calore intenſo afficitur in regione hepatis, & dextra thoracis parte.

Habito conſilio ſancitum fuit hunc affectum ad cancri occulti naturam accedere. Cùm enim maxima ſit in humoris melancholici & atrabilarij natura, varietas; fit vt ab illis humoribus variæ formæ eiuſdem ſpeciei morbi contingant. Vulgò humor melancholicus aduſtus cancrum efficiens, craſſus eſt, & tumorem durum producit, qui tandem putredinem & acrimoniam acquirens, partem exulcerat, & vlcus inſanabile producit. In hoc autem caſu humor ille tenuis eſt; ideò tumorem perexiguum efficit; ſed præterea humor ille malignam quandam ac diſſoluentem qualitatem habet, qua partis ſubſtantiam colliquat, & abſumit; quemadmodum videmus quædam ſalia erodendi & exulcerandi vi prædita; qualia ſunt ea ex quibus cauteria potentialia componuntur; quædam verò diſſoluendi duriſſima corpora, ex quibus fiunt aquæ fortes, lapides & metalla diſſoluentes; imò acetum lapides diſſoluit, cutem tamen non erodit. Sic in microcoſmo generantur ſalia ſimilibus facultatibus prædita, quæ humoribus permixta admirandos effectus producunt. Ita in hoc caſu humor qui à natura in mammã, ſeu partem mollem & ſpongioſam expellitur, ſubſtantiam illius ſenſim diſſoluit & abſumit; ita vt fouea illa maius in dies recipiat incrementum. Iudicatus fuit iſte affectus incurabilis, eique tantùm curam palliatiuam eſſe adhibendam, metuendúmque ne tandem pars vlceretur, introducta maiori acrimonia. Remedia præſcripta fuerũt alterantia, vacuantia, reuellentia, roborantia. Putà purgationes, & phlebotomiæ periodicæ, iuſcula alterantia, ſerum lactis, aquæ minerales, Cauteria, opiata ſpecifica & ſimilia. Topica verò lenientia humoris ferociam & humectantia, vt linimentum ex oleo roſac. ſucco plantag. & ſolani cum mercurio crudo; vnguentum de ranis viridibus à Chalmetheo deſcriptum, capite de cancro: linimentum è butyro, & oleo violac. cum ſale ſaturni, fotus ex aqua roſarum cum ſale Saturni.

OBSERVATIO LVIII.

Hæmorrhoïdum dolor.

VIr ſexagenariùs, melãcholico & atrabilario temperamẽto præditus, dolore hæmorrhoïdum moleſto conflictabatur, cum tumore & inflammatione partis, qui multis remediis non ceſſerat. Præſcripſi fotum ex aqua roſarum, in cuius ℥vj. ſalis Saturni ʒj. diſſoluebatur; qui fotus pluries in die iterabatur. Poſtmodum verò cataplaſma admotum eſt, ex cæpa alba, ſub cineribus cocta, & cum butyro ſubacta partibus æqualibus. Intra biduum inflammatio ſedata eſt, & tumor magna ex parte reſolutus.

OBSERVATIO LIX.

Conuulſiones in puero.

DIe 27. Octobris anni 1650. dum eſſem Nemauſi, pro alio ægro, filius Domini de Marguerite in in Curia Præſidiali Nemauſenſi Conſiliarij, 10. annos natus, correptus eſt conuulſionibus Epilepticis ſæuiſſimis, vt omnes corporis partes atrociter conuellerentur, & paroxyſmi identidẽ recurrerent; nulláque propemodum adeſſet intermiſſio. In tanto periculo, & tã præcipiti affectu exhibeo ſalis vitrioli ʒß. in aqua Betonicæ diſſolutam, quã vomitus illicò concitatus eſt, ægérque multam reiecit pituitam, ſtatímque conuulſiones cohibitæ ſunt. Attamen poſt aliquot horas redierunt, ſed longè breuiores ac leuiores, ideò purgatio inſtituta eſt ex diachartami ℥ß. ſyrup. roſac. ℥j. cum aqua Betonicæ, eâque exhibita eſt ſub veſperam, cùm manè affectus eum corripuiſſet; per noctem benè purgatus eſt. Poſtea ei exhibitæ ſunt olei ſuccini & ſpiritus vitrioli ana guttæ v. in aqua betonicæ. Remiſſiores fuere paroxyſmi, ſed nocte inſequente aliquantulum frequentiores rediere. Poſtridiè manè exhibetur potio ex aquæ cardui benedict. & ſcord. ana ℥j. aquæ theriacalis Bauderonij ℥j. ſalis Card. benedict. ℈j. confectionis Alkermes ʒj. cuius beneficio conulſiones omnino ſublatæ ſunt: Ne tamen iterùm ſuccreſcerẽt, bezoardicum iouiale bis exhibitum eſt octo horarum ſpatio, ad grana 12. & ſic omnino liberatus eſt. Potio alexipharmaca & bezoardicum iouiale exhibita ſunt, quia magna erat malignitatis ſuſpicio in hoc morbo; propterea quòd puer iſte ante 15. dies angina laborauerat, quæ tũc tẽporis Nemauſi erat epidemica, pueros præſertim affligens ex qua etiã nonnulli moriebantur. Vnde cõijcere licuit, malignitatẽ, ex eo morbo relictã, quæ in pueri corpuſculo per tẽpus prædictũ latuerat, ſubitò ſuſcitatam fuiſſe; & cõuulſiones illas excitaſſe.

OBSER.

Observatio LX.

Angina.

Die 27. Octobris anni 1650. D. Cheilon, Patronus Nemauſenſis, 30. annos natus, graui Angina laborabat à quinque diebus, quæ illi deglutitionis libertatem omnino abſtulerat, ita vt ne guttulam iuſculi haurire poſſet, & à 24. horis nihil aſſumpſerat, præter aquam, quæ facilius permeabat. Statim ipſi exhibere iubeo aquæ Benedictæ ℥ij. In cuius operatione abſceſſus in faucibus latens, qui totum œſophagi orificium obturabat, diſruptus eſt, & æger multum puris reiecit cum pituita, ac tantillo ſanguinis. Poſtmodum verò iuſculum aſſumpſit ſine magna moleſtia, & paucis aliis adhibitis remediis omnino conualuit.

Observatio LXI.

Tertiana duplex.

Die 29. menſis Nouembris anni 1650. dum eſſem Nemauſi, vocatus ſum ad Nobilem virum D. de Mirabel apud Dominum Barnier Conſiliarium Regiũ habitantem, qui febre tertiana duplici laborabat à 15. diebus; in cuius temporis decurſu bis ſanguis detractus fuerat, & totidem purgationes celebratæ, multique iulepi exhibiti refrigerantes & aperientes. Nihilominùs febris perſeuerabat, acceſſiones anticipabant, vrinæ erant crudæ & ſubrubræ, tum æger ſudores nocturnos patiebatur: Quæ omnia morbi longitudinem minabantur, vt metus eſſet ne in quartanam degeneraret. Ego igitur curationem aggrediens, ad Phlogoſim internam auferendam, quæ ex vrinarum rubedine, & magno acceſſionis æſtu innoteſcebat, iterùm ſanguinem detraho, qui cùm valdè exuſtus & corruptus appareret, poſtridiè iterandum cenſui. Poſtmodùm ad ſanguinem depurandùm, & contemperandum, præſcripſi iulepos ex radic. aperientibus temperatis, cum cichoraceis & capillaribus ad triduum continuandos, quos ſequebatur potio ex ſenna, tamarindis, manna, & ſyrupo roſaceo, qua ſufficienter purgatus eſt. Attamen acceſſiones æquè validæ perſeuerabant. Exhibeo igitur febrifugi grana 20. quibus ſepties purgatus eſt tantùm per inferiora, & adeò blandè, vt paſſim profiteretur, ſe nunquam benignius ſumpſiſſe medicamentum: Sumpſit autem hora tertia matutina, cùm acceſſio hora prima pomeridiana expectaretur, quæ ad quartam veſpertinam retardata eſt, & multò leuior fuit. Sequenti die rediit acceſſio eadem hora, & priori conſimilis. Exhibeo iterùm febrifugum eadem doſi, & eodem modo purgatus eſt, neque acceſſio ampliùs reuerſa eſt. Poſtridie medicamenti hæmorrhagiam narium paſſus eſt, qua ſanguinis ℔j. excreuit, ſine vlla virium iactura. Et hoc interdum obſeruaui in febrifugo noſtro, vt cùm omnia, quæ naturam grauant, expellere conetur, ſanguinem etiam ſuperfluum per hæmorrhagiam foras propellat: quod in hoc nobili viro contigit, qui iuuenis erat & ſanguineus, ita vt adhuc, non obſtantibus quatuor venæ ſectionibus ſanguis ſuperfluus in ipſo redundaret. Sic perfectè curatus eſt, & ad priſtinam valetudinem perductus.

Observatio LXII.

Febris quartana.

Reuerendus Pater Dominicanus, nomine Auguſtinus, ab anno integro febre quartana laborabat, cui ſucceſſit icterus niger. Multis remediis hunc morbum oppugnare tentauerat, ex variorum medicorum præſcripto; ſed fruſtrà, erat enim temperamento valdè melancholico & aduſto præditus: Præterea hypochondrium ſiniſtrum durum ac renitens habebat. Præſcribo ipſi venæ ſectionem, apozemata aperientia & melanagoga ad quatuor dies, cum foribus hypochondriorum aperientibus & emollientibus. Poſtmodùm exhibui febrifugi grana xx. Febris inconcuſſâ permanet. Poſt duas acceſſiones exhibui eiuſdem remedij grana xxv. & acceſſiones imminutæ ſunt. Poſt alias duas acceſſiones exhibui grana xxx. & febris illa contumax omninò fugata eſt.

Observatio LXIII.

Paronychia.

In principio menſis Martij, anni 1651. filia natu maior Domini Baronis d'Aumelaz, Quæſtoris Franciæ Generalis, Paronychiam patiebatur in indice manus ſiniſtræ, quæ ipſam vehementer afflixerat per 4. dies, ita vt noctes inſomnes tranſigeret, cum dolore inſigni. Iuſſi vt digitum immitteret in aurem felis, & intra duas horas doloris expers fuit. Sentiebat per interualla attractionem digiti in cauitatem auris, ac ſubinde dolor totum brachium inuadebat, vſque ad humerum, eo denique tempore felis vociferabatur, vt credibile ſit eum dolore affici à veneno attracto, Paronychia enim eſt tumor venenoſus: Tota manus intumuit, ac poſtmodum detumuit excepto digito, qui tumefactus remanſit, & doloris expers. Sublato dolore digitus extractus eſt, & ſuppuratus apparuit, ac deinceps ſolo emplaſtro diapalma curatus.

Observatio LXIV.

Hæmorrhoidum fluxus immodicus.

In menſe Aprili anni 1651. nobilis matrona, vxor Domini de Riniac, in Curiâ Computorum, ſubſidiorum, & fiſci regij procuratoris generalis, quadragenaria patiebatur hæmorrhoidum fluxum immodicum, à quo nullis remediis à duobus medicis conſequenter per octo menſes præſcriptis, liberari potuerat, & ad ſummam cachexiam, hydropem minitantem perducta erat, cum maxima virium imbecillitate, vt vix progredi poſſet, & icterico faciei, ac totius corporis colore: remedia ferre amplius non poterat, & à purgantibus medicamentis quantumuis leuibus ex dictorum medicorum præſcripto vſurpatis, fluxus irritabatur. In hac deſperatione ad me confugit, meam opem implorans. Ego verò ſtatim illi præſcribo ſequentem potionem per quatuor dies continuos vſurpandam.

℞. Tamarindor. ℥ß. fol. plantag. m. j. myrobolan. citrin. ʒj. coquantur ad ℥vj. in colat. infunde rhab. electi ʒj. ſpicæ nardi ℈ß. expreſſione factâ diſſolue ſyrupi roſac. ℥j. rhab. pulu. ℈j. fiat potio.

In prima exhibitione, ſanguinis fluxus cohibitus eſt, licet quinquies deiecerit; & in cæteris doſibus idem euentus.

Deinde præſcripſi iulepos ex decocto radic. pentaphyli & tormentill. fol. plantag. pimpinel. & mille fol. paratos, cum ſale prunellæ & ſyrupo granator. per xij. dies, iterando purgationem quinto quoque die; & toto illo tempore fluxus hæmorrhoidum nunquam comparuit.

Quia verò affectus erat contumax, & valdè diuturnus; qui ſemel cohibitus, poſt aliquod tempus, iterum reuertebatur: poſt dicta remedia præſcripſi ſalem martis ad multos dies exhibendum à gr. vj. ad gr. viij. & potionis prædictæ exhibitionem quinto quoque die.

Per horum remediorum vſum, fluxus hæmorroi-

dum non comparuit per quinque ſeptimanas, quibus elapſis rediit fluxus ſatis moleſtus, copiam enim ſanguinis puriſſimi excernebat, quoties aluum deponeret. Sequenti die vocatus præſcripſi iterum potionem purgantem, à qua ter aut quater deiecit ſine vlla excretione ſanguinis.

Poſtridie potionis præſcribo balneum ex hordeo plantag.polygono,ſummitat. rubi & roſis rubris paratum, per biduum vſurpandum.

Poſtmodum iterata ſunt eadem remedia per menſem integrum; & in dies vires reficiebantur, & color faciei viuidus reddebatur: donec tandem integram valetudinem acquiſierit: Attamen circa finem prædicti menſis calorem ſentiebat in hypochondriis, & inquietudines horâ ſomni; facile erat conjicere hæc à ſanguine retento prouenire, qui antea per hæmorrhoides effluebat, & quem naturâ probè regere non poterat, prædictis euacuationibus aſſueta; præſertim cum purgationes menſtruæ ab aliquot annis defeciſſent: ideò ſanguinis miſſionem ex brachio præſcribo, cuius beneficio ſymptomata illa ſublata ſunt.

Observatio LXV.

Contuſio, inflammatio, & excoriatio clunium ex decubitu diuturno ſuprà partem.

Vxor Domini de Briſſac febre continua laborans cum catarrho moleſtiſſimo in pulmonem decumbente, vnde tuſſis ferè perpetua, quæ vehementius affligebat, quoties decumbere tentaret; itavt diu noctuque in lecto ſedere cogeretur. Cum autem valdè macilenta eſſet,clunium extrema,quæ ad podicem accedunt, ex compreſſione diuturna contuſionem, & excoriationem paſſa ſunt, quam ſequuta eſt inflammatio rubedine obſcura prædita ad liuiditatem declinante. Poſt quædam vnguenta & emplaſtra per aliquot dies à Chirurgo fruſtra tentata, & malo ingrauescente, res mihi exponitur; iubeo foueri partem aqua roſar. in qua ſal ſaturni diſſolutum fuerit,& intra 24. horas malum curatum eſt.

Observatio LXVI.

Febris maligna.

In menſe Iulio anni 1651. D. Deletre ſalinarum procurator incidit in febrem malignam, quæ ipſum ad conuulſiones, & delirium perduxit, cum ſumma pulſus inæqualitate, vnde breui moriturus videbatur. Ex variis quæ illi exhibita fuerunt, maximè profuit aqua theriacalis noſtra in febris peſtilentis curatione deſcripta ad ℥iiij. exhibita,cum bezoardici ioujalis gr. xij. à quibus ſudor copioſus excitatus eſt; & æger veluti miraculo liberatus.

Observatio LXVII.

Situs ventriculi monſtroſus.

Filius D. Rat Ciuis Monſpelienſis 24. annos natus temperamento melancholicus, febre tertiana diuturna,nunc ſimplici,nunc duplici per totam ferè æſtatem laborauerat. In menſe verò Septembri, licet à paroxyſmis febrilibus liberatus eſſet; non ſatistamen proſpera valetudine frueretur, ab Empyrico quodam antimonium ſumpſit, fortè male præparatum, à quo vehementiſſimi vomendi conatus excitati ſunt,abſque vllo effectu; itavt conatus ille irritus continuò affligens, eum intra ſeptem vel octo horas ad extrema redegerit,& circa veſperam de medio ſuſtulerit. Aperto cadauere inuentus eſt ventriculus in parte thoracis dextra variis humoribus repletus; qui quidem ſitus præternaturalis effecit procul dubio vt ſeſe ſufficienter dilatare ac ſubuertere nequiuerit ad vomitum efficiendum, coſtarum ambitu oppreſſus. Hunc autem ſitum ab ortu contractum fuiſſe teſtatur pulmonis carentia in illa thoracis parte,cum vnicus illius lobus in ſiniſtra appareret. Mirum eſt hunc iuuenem in toto vitæ decurſu ſpirandi difficultate non fuiſſe valdè oppreſſum & omnes corporis functiones, ante morbum prædictum,commodè exercuiſſe; militiam enim exercuerat, & febres prædictas in bello contraxerat.

Observatio LXVIII.

Hydrops.

Puer bimulus hydrope laborans, ſequentibus remediis intra duos menſes perfectè curatus eſt.

℞. Rhab. pulu. ʒj. capiat manè cum iuſculo.

℞. Radic.aſparag.bruſci,& enulæ camp.an.℥j.fol. agrim. cichor. ceterac,capillor.ven.chamædr. centaur. min.& abſint. vtriuſque an. m.j. coquantur ad ℔ j. fiat ſyrupus perfectè coctus de quo capiat ℥j. alternis diebus per horam longè à lactatione.

℞. Tabellarum triaſantali quadruplicato rheo ℥iiij. capiat ʒj. alternis diebus vacuis ab vſu ſyrupi.

℞. Rhab. electi in nodulo incluſi ℈j. aquæ font. ℔iß. infundantur frigidè ſimul,& hac aqua vtatur pro potu ordinario.

Observatio LXIX.

Alui fluxus cruentus.

D. Rouſier Medicinæ Doctor, & Medicus Vticenſis quadragenarius à quatuor menſibus patiebatur alui fluxum bilioſum,pituitoſum & ſanguineum, quo plus ſanguinis, quàm reliquorum humorum excernebat,ita vt ad ſummam maciem ac veluti marcorem perductus eſt. Cum multa remedia per totum illud tempus fruſtrà tentaſſet; me tandem in conſiliũ vocat; cui exhibui auri horizontalis gr. xij. quibus blandè purgatus eſt,& copiam bilis porraceæ ac æruginoſæ excreuit ſine vllo ſanguine, idem remedium bis iterandum præcipio tertio quoque die, & eadem ſequuta eſt operatio. Poſtmodùm verò ab alui fluxu prorſus immunis fuit, & euchymis vtens alimentis ad priſtinam valetudinem perductus eſt.

Observatio LXX.

Veneris impotentia.

Nobilis vir triginta annos natus,cùm à prima adoleſcentia veneri admodùm indulſiſſet, & diuturnam gonorrhæam paſſus eſſet, qua vigente, frequenti nihilominus vtebatur concubitu, etiam cum impuris ſcortis; debilitatis admodùm à cauſis prædictis, partibus genitalibus,incidit tandem in veneris impotentiã, quæ non in defectu erectionis conſiſtit, quam aſſerit eſſe ſufficientem, ſed eiaculationis,quæ rariſſimè contingit, illam autem dependere cenſeo ex ſeminis defectu, quod perexigua copiâ generatur, propter teſtiũ imbecillitatem, quorum calor natiuus exhauſtus,atque exolutus eſt frequentiori coitu, fortè etiam paraſtatæ in vitio ſunt, & exiguam ſeminis copiam recipiunt à teſtibus propter cicatrices in iis relictas ab vlceribus quæ diuturnas illas gonorrhæas comitari ſolent. Tum etiam propter frigidam intemperiem in illas partes debilitatas introductam, per inſiti ſpiritus exolutionem: Pro curatione huius affectus, ſequentia præſcripſi prima die menſis Aprilis 1652.

℞. Decoct.emollient. ℔iß.catholic.duplic.& diaphænic. an. ʒvj. mellis roſ. & olei lilior.an. ℥ij. fiat clyſter

clyſter iniiciendus hora quarta poſt meridiem.

Sequenti die aperiatur vena baſilica cubiti dextri, mittantur ſanguinis ℥ viij.

℞. Sennæ mundat. ℥ ß.ſem.aniſi ʒ j abſint. pontici P. ß. coquantur ad ℥ iij. in colatura diſſolue diaphænic. ʒ. iij. ſyrupi roſ.ʒ. j. potio quæ detur poſtridie venæ ſectionis cum regimine.

℞. Raſuræ ligni guaiaci ℥ iiij. aquæ font. ℔ iiij. infundantur per 14.horas, deinde bulliant ad mediæ partis conſumpt. addendo ſub finem ſennæ mundat. ℥ j. turbith.hermodactil.an.ʒ iij. colaturæ capiat ℔ ʒ. manè tribus horis ante paſtum per 20.dies.

℞. Radic. ſalſæparill. ℥ j.aquæ fontis ℔ viij infundantur per horas 12. deinde bulliant ad quartæ partis conſumpt. colaturâ vtatur pro potu ordinario, cum vino generoſo per vſum prædicti decocti; vtendo intereà pane biſcocto & aniſato, carnibus aſſis, & non elixis, nucleis pineis, amygdalis torrefactis aliiſque cibis ſiccioribus.

Finito vſu prædicti decocti, capiat per triduum manè terebinthinæ àquâ agrimonij diligenter lotæ ℥ j.

Poſt horum remediorum vſum adeat thermas belerucanas,quarum aquâ ſumat per triduum, more ſolito.

Poſtmodùm verò vtatur ſemicupio eiuſdem aquæ per quatuor dies manè & veſperi, ſudando matutinis horis, veſperi verò teſtes tantum & perinæum, cum regione pubis balneando.

Ab exitu cuiuſlibet balnei poſt deterſum ſudorem vel madorem, inungatur ſcrotum, perinæum, & regio lumborum vnguento ſequenti.

℞. Olei lilior. ℥ ij. olei nucis moſchat. ℥ ß. olei gariophill.ʒ j.piperis albi, nigri, & longi an.ʒ ß. ſem. erucæ,vrticæ,nigellæ an. ℈ ß. pyrethri ʒ j.ceræ q.ſ. fiat vnguentum.

℞. Olei nucis moſchat. ℥ij. olei garyophill. ʒ j. ambræ gryſeæ ʒ ß. moſchi & zibetæ an.℈. j. fiat linimentum.

Poſt vſum thermarum, foueantur partes prædictæ per 15. aut 20. dies per horam ante introitum lecti, decocto ſequenti.

℞. Radic. galangæ, calami aromat. & ireos florent. an. ℥ j. fol. ſaluiæ, maioranæ, & roriſm.an. m.j. ſem. erucæ naſturtij, vrticæ, cardamomi & cubebar. an. ʒ iij. nucis moſchat. garyophill. & cinam an. ℥ ß. roſ. rubr. p. j. coquantur in vino rubro ad quartæ partis conſumpt. colaturâ vtatur pro fotu prædicto.

Poſt fotum illinantur eædem partes calidè linimento prædicto.

Per vſum prædictorum remediorum ſumat quotidie manè conſeruæ ſatyrionis vel eryngij ℥ ß. vel nucem iuglandem ſaccharo conditam,vel myrobalanum conditam, vel tabellarum ſequentium ʒ ij.

℞. Confect. alcherm. ʒ ij. ambræ gryſeæ ℈ j. moſchi optimi gr. vj. ſacchari in aqua flor. arantior. & roſar. diſſoluti ℥ vj. fiant tabellæ.

Prædictis vti poterit alternatim, ne vnius tædio afficiatur.

Interim victu vtatur analeptico & inprimis comedat frequenter perdices & pullos columbinos,lepuſculos, & oryzam cum lacte.

In bellariis verò vtatur piſtaciis, tuberibus, ſcolimis, amydalis auellanis,dactylis, & nucleis pineis;tum etiam confectione ex iis paratâ, quam vulgo pineolatum vocant.

Aſtineat à fructibus & oleribus crudis, piſcibus; aliiſque frigidioribus & humidioribus alimentis, nec non à coitu per vſum remediorum.

Observatio LXXI.

Hydrops pectoris.

Ioannes Manenty ciuis Monſpelienſis annos natus 65.corpore craſſo & obæſo præditus, à tribus menſibus patiebatur magnam ſpirandi difficultatem, ità vt vix poſſet in lecto decumbere; nocturno tempore in primis, quo magis vexabatur; nulla erat tuſſis, aut ſaltem rariſſima, neque quicquam effatu dignum per anacatharſim excernebat. Facies erat ſubtumida; & venter intumeſcere incipiebat, ita vt in aſcitem inclinare videretur, cum tibiæ etiam & pedes intumeſcerent. Ad illius curationem præſcripta fuit in principio menſis Maij 1652.purgatio vniuerſalis ad quatuor dies per apozema phlegmagogum & hydragogum fuit inſtituta, mox diæta ſudorifica ex decocto guaiaci & ſalſæparill. ad xx. dies, copiosè ſudando in laconico cum vapore ſpiritus vini parato. Et poſt quartam quamlibet doſim ſumebat puluerem hydroticum ex ſenna, turbith, hermodactil. ialapa, ſcammonio, & cremore tartari paratum, quibus remediis omninò liberatus eſt.

Observatio LXXII.

Febris tertiana duplex in grauida ſeptimeſtri.

Vxor D. Bruieys in grauiditate ſeptimeſtri correpta eſt febre tertiana duplici in menſe Maio anni 1652. quæ per menſem eam afflixit, nulla apparente remiſſione, quod periculum non exiguum portendebat. Docet enim experientia quotidiana, mulieres grauidas, huiuſmodi febribus laborantes, difficillimè curari; & non paucas abortu interueniente, de medio tolli. Ter ipſi ſecta fuerat vena; purgans medicamentum bis exhibitum; & multi iulepi aperientes ac refrigerantes propinati; tandem venæſectione per horam ante paroxiſmum celebratâ, & exhibito immediatè ante venæſectionem. Iulepo ex decocto chamæm. & cremor. tartari parato, febris omninò ſublata eſt. Acceſſio enim quæ poſt venæ ſectionem expectabatur, non comparuit neque deinceps.

Observatio LXXIII.

Hydrops.

Vxor ſartoris vicini triginta annos nata, cum cachectica fuiſſet toto tempore partus, & malè ſe geſſiſſet in puerperio, febre acuta correpta eſt,incuius fine incidit in hydropem, in quo venter, crura & tibiæ inſignem tumorem ſubierant: cum autem inops eſſet, hunc tantum puluerem ei præſcripſi.

℞. Sennæ mundat. criſtall. tart. & radic. Ialapæ an. ℥ ß. fiat puluis de quo capiat ʒ j. cum iuſculo ſingulis diebus. Hoc remedio per 20. dies vſurpato integrè liberata eſt.

Observatio LXXIV.

Mammæ inflammatio.

Iuuenis mulier circa nonum grauiditatis menſem correpta eſt tumore mammæ ſiniſtræ cum tenſione, rubore & pulſatione. Vocatus Chirurgus cataplaſma de mica panis ſtatim admouet, vndè tumor admodum increuit. Vocatus ego cataplaſma præſcribo ex farina fabarum cocta in oxycrato, ſæpè immutandum, quia intra paucas horas exſiccatur. Intra 12. horas inflammatio ablata eſt, tumorque admodum imminutus, & intra paucos dies omninò euanuit.

Observatio LXXV.

Colica biliosa.

D. N. de Chalanges Salinarum conctor correptus fuit colica bilioſa circa finem menſis Ianuarij 1653. dolor erat vehementer excrucians, cum vigiliis

aſſiduis, febre continua, & ſingultu frequenti, vt Medicus ordinarius inflammationem alicuius partis imi ventris ſuſpicaretur. Ego verò in conſilium vocatus exiſtimaui hæc omnia dependere ex cacochymia bilioſa, hac præcipuè ratione ductus, quod dolor eſſet vagus, & interdum partem ventris inferiorem & hypogaſtricam occuparet; interdum ſuperiorem & epigaſtricam: hanc ſententiam euentus comprobauit. Nam poſt quatuor phlebotomias, enemata multa emollientia, purgantia, & anodyna, fotus & ſemicupia, quatuor purgationibus curatus eſt, diebus conſequentibus vſurpatis ex decocto cichoraceorum & capillarium cum ſummit. malu. & ʒ ij. ſennæ in quo infundebatur caſſiæ ℥ j. & in colatura diſſoluebatur ſyrupi roſac. ℥ j. quotidie excernebat multam bilem porraceam, quæ dicta ſymptomata pariebat.

OBSERVATIO LXXVI.

Tonſillarum inflammatio.

DIe 21. menſis Maij 1653. vxor Dn. Engarran in curia Computorum Conſiliarij afflicta eſt tonſillarum inflammatione grauiſſima, quam breui ſequuta eſt exulceratio, cum dolore intenſo celebrata venæ ſectione & gargariſmatis ex oxycrato per biduum fruſtrà vſurpatis, ſequenti curata eſt intra vnum diem.

℞. Sem. ſinapis ʒ.j. aceti roſac. & ſacchari albi an. ℥ j. aquæ ℥ iij. fiat gargariſma.

OBSERVATIO LXXVII.

Hydrops in puero.

FIlius D. Ioannis Guy mercatoris quinque annos natus à quatuor menſibus hydropicus, cum alia remedia non profuiſſent, ſyrupo ſequenti per 15. dies vſurpato perfectè curatus eſt.

℞. Radic. enulæ camp. ℥ j. fol agrim. chamedr. centaur. minor. & abſynthij vtriuſque an. M. j. coquantur ad ℔ j. in colatura diſſolue ſacchari albi ℔. j. fiat ſyrupus, de quo capiat ℥ j. ſingulis diebus manè horis ante paſtum.

OBSERVATIO LXXVIII.

Singultus.

DN. Seguin febre maligna laborans, grauiſſimo ſingultu, & ferè aſſiduo torquebatur. Poſt multa remedia febrem, & malignitatem oppugnantia, quatuor ſectiones, & vnam purgationem, multoſque clyſteres & multa remedia ſingultui præſertim appropriata. Die 12. morbi iterum purgatus eſt ſingultus erat frequentior circa veſperam, licèt ſatis copioſè purgatus fuiſſet. Vocatus in conſilium laudani gr. ij. præſcribo, cum emulſione 4. ſem. frigid. maior in qua ſalis prunellæ ʒ j. diſſoluta fuit; intra horam ceſſauit ſingultus, nec amplius rediit.

OBSERVATIO LXXIX.

Ad veneris impotentiam.

REcipe olei de liquidambar ℥ j. ſem. eruc. ʒ j. reliqua vide apud Zacut. in praxi admiranda fol. 233.

Si pilulæ iſtæ non poſſint tam citò præparari, ſequentes vſurpari poterunt, cum magno fructu.

℞. Ambræ gryſeæ, moſchi optimi & agalloch. electiſſimi an. ʒ i ß. raſuræ ebor. diamoſchi dulc. galliæ moſch. an ʒ ß. rad. angelic. pœon. & carpobalſ. an ʒ j. Zibetæ q. ſ. fiat maſſa pilular. de qua capiat ℈ j. vel ʒ ß, ſingulis noctibus.

Ad varianda remedia aqua ſequens interdum vſurpari poterit.

℞. Cinam. garyophill. nuc. moſch. macis ana ℥ j. cubebar. piperis longi, galang. zedoar. ſem. ammi, ſeſeleos, ana ℥ ß. granor. iuniper. ʒ j. vini albi generoſi, aquæ roriſm. & maioran. ana ℔ j. ſtent in digeſtione per dies vj. & poſteà deſtillentur B.M. capiat conchl. ij manè & ſerò.

Denique cæteris non proficientibus opiata ſequens vſurpari poterit.

℞. Radic. ſatyrij recent. ℥ iij. rad. paſtinac. recent. ʒ iij. reliqua vide apud Zacut. in praxi admiranda fol. 232. Exterius fotus & linimenta vſurpari poterunt ſupra obſeru. 69. præſcripta, quibus etiam emplaſtrum ſequens addi poterit.

℞. Maſſæ empl. de baccis lauri, & maſtiche ana ℥ j. gummi tachamac. & caragn. ana ℥ ß. rad. biſtort. & tormentill. nucis moſch. garyiophill. zinziber. & pulu. aromat. roſat. ana ʒ j. ol. nuc. moſch. ℥ ß. balſam. peruuian. q. ſ. fiat emplaſtri cuius portio extendatur ſuper alutam, & fiat emplaſtrum quadratum applicandum regioni lumborum, & perpetuò geſtandum, ac ſingulis ſeptimanis renouandum.

OBSERVATIO LXXX.

Febris tertiana diuturna.

VXor Dn. de Briſſac 20. annos nata, per menſem Iulium & Auguſtum tentata eſt febre tertiana duplici, eaque valdè contumaci, quia corpus erat valdè debilitatum à grauiditate ſemeſtri, & abortu ſubſequente, multa remedia in caſſum per illud tempus vſurpata fuerant à Medico ordinario, venæſectiones & purgationes plurimæ, iulepi, iuſcula medicata, &c. vocatus ego exhibeo per horam ante acceſſionem bezoard. iouialis gr. xij. cum aquæ cardui bened. ℥ iiij. acceſſio retardata & per horas duas, & multò minor fuit, tum in fine illius aluum bis aut ter depoſuit, quæ anteà non niſi clyſteribus ſoluebatur, & fœtidiſſima reiecit excrementa. Sequenti die idem remedium fuit vſurpatum, & acceſſio ſimiliter retardata & imminuta fuit, tum etiam in fine illius fœtidiſſima excreuit, ac poſtmodum acceſſiones quaſdam paſſa eſt vix perceptibiles, deinde ſenſim integrè liberata eſt.

OBSERVATIO LXXXI.

Fluxus hæmorrhoïdum.

DN. Engarran in ſuprema Computorum, Subſidiorum & Fiſci regij curia Cõſiliarius immodico hæmorrhoïdum fluxu laborabat à quinq; vel ſex diebus, quo ſanguinis ℥ viij. vel x. ſingulis diebus profundebat. Poſt venæſectionem, iulepos refrigerantes & incraſſantes, aliaque remedia interna, & externa fruſtra exhibita, cum res vrgeret, & æger admodum debilitaretur, præſcripſi ſuccum vrticæ leui ebullitione depuratum ad ℥ ij. cum pauco ſaccharo, & hoc ſolo remedio fluxus omninò cohibitus eſt.

CAndide Lector. Quia numerus obſeruationũ deficiebat in ſcriptis Riuerianis, ad implendam hanc centuriam, ſequentes ſubiunximus, plures eiuſdem ſpeciei morbos ſub eodem titulo, clarioris doctrinæ gratiâ, aliquando comprehendentes 82. igitur erit prima noſtrarum huic centuriæ perficiendæ additarum.

OBSERVATIO LXXXII.

Hydrops.

ANno 1645. quidam nomine Felizat Coſtenſis hydropicus factus, ſine remediorum ope curatus eſt, vmbilico ſponte & confertim aperto, dum per vrbem incederet;ita vt reuerſus domum,multa ſtragula & lectum continuò irrorauerit per aliquot dies, vnde ſanus hilaris per totum annum vixit:Eo tamen elapſo iterum venter ſuper eum magnificatus eſt (vt Arabum verbis vtar) & ita intumuit,vt cum inſigni reſpirandi difficultate per vrbem incederet; cumque tumor adeò increuiſſet, vt ſuffocationis periculum immineret, & adeſſet ſatis inſignis exomphalos ſeu vmbilici prominentia, conſtantibus etiam viribus, de viribus, de eius apertione, nos iterum atque iterum rogauit, alioqui ſibi violentas manus illaturus; quod cum tandem Chirurgus ritè & ſine dolore præſtitiſſet; aquam ſtatim fluere permiſimus ferè ad ℔ j. & ſub noctem eadem quantitate: Verùm eadem nocte ſenſim ſubſidentibus partibus, vires etiam ſubſidebant. Itavt ſequentem diem vltimum obierit. Vnde patet naturæ opera non ſemper eſſe imitanda, vt videre eſt in hoc ægrotante annorum circiter 25. Attamen licet conſtare viderentur vires, quod per vrbem incederet, & ritè comederet, morbum tamen fuiſſe confirmatum, & viſcera iam labem, præſertim ex priore morbo contraxiſſe,coniiciendum eſt.

Multis aliis hanc operationem, & cum præmeditatione fuiſſe adminiſtratam, ſe neminem ſeruatum, à multis Practicis audiui.

Hydrops vniuerſalis à me pluries curatus eſt breui & facilè per diuretica & hydragoga; qui hydrops ſeu tumoris vniuerſalis genus, non erat tertia hydropis ſpecies, leucophlegmatia paſſim dicta, quæ non niſi ægrè curatur ſanguinis enim pituitoſi crudique & malè compacti, nec poris partium benè agglutinati & aſſimilati, ideóque in toto redundantis & ſuperflui, ſoboles exiſtit ex defectu tertiæ coctionis quæ in ſingulis partibus fieri debet. Adde quod in hac color cutis ſubalbidus atque lacteus, aut liuore ſuffuſus, cum anorexia & ſiti importuna aſſiduáque conſpicitur: ea verò ſymptomata non apparebant in prædicto tumore vniuerſali, qui ideò continentem habebat cauſam diuerſam,ſcilicet ſeorſum humorem, cutem inter & cæteras membranas vniuerſales ſtagnantem, vnde aqua intercus Celſo dicitur, cui color idem ferè atque ante; quod etiam confirmat tactus, nam cutis digito compreſſa reſilit, ex ſe ſtatim refluente aquâ, ſponte illuc vnde à premente manu deiecta; in leucophlegmatiæ autem impreſſum relinquitur digiti veſtigium,ſanguine craſſo non facile, refluente illuc vnde expreſſum fuit. Prætereà cita curatio quæ conſequuta eſt, illud ſatis euidenter arguit, quod vlterius patet in ſequentibus obſeruationibus, quas ideò annectere placuit.

Deinde modus ſolutionis differentiam etiam ſtatuit inter leucophlegmatiam & prædictum tumorem vniuerſalem, quandoquidem longè faciliùs pleonexia ſeroſa ſeu illuuies in toto redundans corrigitur, quàm intemperies frigida ſiccáque viſcerum, crudioris ſanguinis parens, emendatur: Prædicta autem curatio per hydragoga à me celebrata, ſententiæ Hippoc. in coacis reſpondere mihi videbatur, cum ait, *Incipienti hydropi alui profluuium aquoſum ſine cruditate, morbum ſoluit, & purgatione per renes.* Idem etiam dixit. *Si aqua ad veſicam aut ventrem fluat, ſolutio.* Cum tamen experientia doceat euacuationem quæ fit per vrinas, meliùs ſuccedere eâ quæ fit per aluum.

Ruſticus quinquagenarius ex perpeſſa per aliquot menſes febre tertiana notha,incidit in hydropem vniuerſalem, à quo eum liberauimus ſucco ireos noſtratis ad ℥ iij. cum mannæ ℥ j. ß. eoque intra ſeptem dies ter exhibito, venter omninò detumuit, maxima ſeroſæ illuuiei copia per aluum & vrinas excreta.

Alter annorum circiter 26. ex febre quartana diuturna incidit in tumorem vniuerſalem totius corporis, in quo cutis digito compreſſa reſiliebat, cum duritie è regione lienis; huic Chirurgus quidam ſine vllo præſcripto, vt ferè ſemper apud ruſticos præſtare ſolent, multa remedia per longum tempus ſed ſine fructu exhibuerat, donec ad extrema ferè redactus, meam opem implorauerit, quippe quem ab acuto morbo aliquando liberaueram. Huic ergo cum quædam remedia ex arte præſcripſiſſem, præcipuè vinum iuniperinum, hoc ſolo vti voluit, iamdudum omnium fermè mediorum pertæſus, ſumebatque illius ℥ vj.ſingulis matutinis, vnde vrina copioſiùs & frequentiùs fluere, venterque parum detumeſcere cœpit: quod cum reſciuiſſem, & eum reliqua remedia præſcripta amandaſſe, ſuaſi vt ſaltem ʒ j. pulueris ex ſenna, cremore tartari,& radice ialapæ cum iuſculo ſumeret per 12. dies alternos,& interim diebus vacuis,perſeueraret in vſu vini iuniperini; quo peracto integram ſanitatem recuperauit, & breui ad ſolitos labores reuerſus eſt.

OBSERVATIO LXXXIII.

Febres Tertianæ.

FRater Eloyſius iuuenis Religioſus Ordinis Fratrum Minorum apud Coſtam, febre tertiana duplici laborans à 4.menſibus,fruſtra vſurpatis multis remediis ab alio Medico præſcriptis,à me curatus eſt,rigida exiſtente hyeme, exhibitis febrifugi Riueriani gr. 12. quibus blandè purgatus per inferiora tantùm, grauiorem ea die, (vt ſæpe fieri ſolet in huius reme. ij vſu) paſſus eſt acceſſionem; ſed nullam deinceps; Attamen poſt 15. dies ob incautam victus rationem, & fructuum vſum nimium,leues rediere acceſſiones,quæ leui cathartico exhibito iterum diſparuerunt. Quod in huiuſmodi febribus, & quartanis, ita ſæpè vſurpamus, quoties recidiua contigit.

Febrem terrianam duplicem in ſartore Coſtenſi 30. annorum, melancholici & pituitoſi temperamenti curauimus, præmiſſis duabus purgationibus cum præparantibus idoneis, & duplici venæſectione, vſu febrilis Crollij ex ℥ iij. aquæ cichor.ſalis abſinth.ʒ ß. & ſpiritus ſulphur.gutt.xv. ex cuius prima doſi febriles acceſſiones imminutæ ſunt, ac tertia penitus ſublatæ, quæ prædictis remediis per 20. dies non ceſſerant hocque remedium à 12. annis centies vſurpatum in variis febribus,& præcipuè tertianis ſemper profuiſſe animaduertimus. In defectu autem ſalis abſinthij, ſal tartari ſæpè ſubſtituimus exemplo præceptoris noſtri Dn.Riuerij, & aliquando etiam cum decocto abſinthij,vt videre eſt in ipſius obſeruationibus.

Dn. de la Riuoire laborans in principio Auguſti 1648.febre tertiana duplici,cuius alterni acceſſus eum grauiſſime affligebant inquietudinibus, ſiti, dolore capitis & reſpirandi difficultate,à me curatus eſt præmiſſo clyſtere & venæſectione, exhibendó in vigore paroxiſmi, ad extinguendos ſpiritus febriles ſitibundos, aquæ fontis magnum hauſtum cum ſpiritus ſulphuris per campanam eliciti q. ſ. ad ſenſibilem aciditatem, & ſirupo de limonibus; quo potu febricitantibus ſiticuloſis gratiſſimo, ter aut quater exhibito per biduum, omnia febris prædictæ ſymptomata longè mitiora euaſerunt,& paroxiſmi multò breuiores,itavt hac præuia præparatione materiæ morbificæ & imminutione ſymptomatum, curatio abſoluta fuerit vſu pulueris comitis & febrilis Crolliani per biduum ſequens exhibiti:Notandum autem eſt prædictum ægrotantem 35. annos

annos natum, obſtructionibus vtriuſque hypochondrij, præcipuè verò lienis eſſe affectum, & ſingulis ferè annis, grauibus morbis diuturnis eſſe obnoxium, ob incautam,& igneam viuendi rationem.

Prædictus Dn. febre tertiana laborans in menſe Iulio anni ſequentis, curatus eſt vnica doſi febrilis Crolliani, cuius quia duæ doſes miſſæ fuerant,alteram exhibuit puellæ 10.aut 12.annorum eodem morbo laboranti,& ſic febris in vtroque diſparuit.

Pater Chriſtophorus ex Ordine fratrum Minorum huius vrbis, ætatis 40. annorum,macilento & melancholico corporis habitu præditus, in principio Septembris 1649. incidit in febrem tertianam quam curaui præmiſſo clyſtere & venæſectione,vnica doſi pulueris Cornachini.

Eodem tempore frater Norbertus annorum circiter 35. firmiori corporis habitu & euſarco donatus laborabat eadem febre quam ex caloris ingentis gradu, inappetentia, dolore capitis, inquietudinibus, cacochymia & paroxiſmorum longitudine, diuturnam fore non immeritò ſuſpicabar; adde quod anno elapſo eodem morbo grauiter laborauerat per menſem integrum cum inſigni virium diſpendio: Poſt iniectum clyſterem,& phlebotomiam celebratam,ſumpſit calomelanos Turqueti gr. 20. Scammonij gr. 10. in forma pilulari, vnde copiosè & blandè purgatus eſt eadem die, ſequentibus verò duabus ter aut quater, ſicque prædicta omnia ſymptomata breui diſparuerunt, vnamque tantum & leuem acceſſionem poſt aſſumptum remedium páſſus eſt.Calomelas Turqueti eſt mercurius dulcis ſexies aut ſepties ſublimatus,vt videbis infra.

Domina de Doiſſin Monialis in menſe Martio anni 1651.à febre tertiana liberata eſt poſt 4.acceſſiones, ſumendo in vigore paroxiſmi ſpiritus ſulphuris per campanam eliciti guttas 20.cum ptiſana vulgari & ſyrupo de ceraſis acidis, vel aqua ſola ſaccharata bis aut ter vrgente ſiti,inſtar iulepi; ſequenti die ſumpſit mercurij prædicti dulcis gr.20. & reſinæ ſcammonij gr.10. in pilulam redacta & pellicula ceraſi ſaccharo conditi incluſam,quâ optimè & blandè euacuata eſt.

Illuſtriſſimam Comitiſſam Dominam de Ferrieres, eodem modo eademque ratione à ſimili affectu liberauimus in principio menſis Februarij, eiuſdem anni, rigidiſſima exiſtente hyemali tempeſtate.

Innumeros quibus multa remedia fruſtra exhibita fuerant per longum tempus à tertiana ſimplici & duplici curatos vidimus aſſumpta ſemel aut bis aqua benedicta Rulandi: Alios ſale vitrioli ad ℥j. plurimos quibus hæc & reliqua non profuerant, vſu ſyrupi de azaro ficto Lozelli ad cochlear vnum ſumpti: & certè vomitoriorum virtutem atque vtilitatem præ cæteris remediis & iis fruſtra tentatis multoties expertus ſum in variis caſibus, cum cætera conſentirent.

Præterea phlebotomiam in plenilunio celebratam pro febribus intermittentibus plurimum prodeſſe vidimus,quia tunc ob lunæ vim, humores ebulliunt, & fluxilior fit ſanguis,ac promptius venâ ſectâ educitur. Quo remedio eo tempore celebrato plures curatos, alios leuatos eſſe teſtatur Zacutus Luſitanus, & ipſe nouiſſimè in viro religioſo ac inſtante paroxiſmo duplicis tertianæ,curationem ſubſequutam vidi.

Mulier Coſtenſis ſexagenaria, nomina Ludouica Soyſon à quinque ſeptimanis febre tertiana duplici laborabat, cuius alterni paroxyſmi ad 15. & 20. horas extendebantur, & matutinis horis cum leui horrore, ſed diu durante inuadebant; alij verò circa meridiem & aliquando tardius cum rigore ſatis inſigni,nec vltra 12.vel 14.horas protrahebantur, vnde diuerſorum humorũ in diuerſis locis putreſcentium, non leuis coniectura fuit;ideóque morbum etiam fore diuturnum,aut in quartanam abiturum prædixeram, propterea quod etiam ægra de hypochondrij ſiniſtri dolore ſemper conqueſta eſſet; huic primò purgans medicamentum bis aut ter exhibitum, phlebotomia ſemel celebrata, cum clyſteribus identidem iniectis per 12.dies à ſenio-ri Pharmacopæo. Tandem vocatus præſcripſi quatuor doſes apozematis ex radic. & herbis aperient. refrigerant,& ſpecificis,addendo cuilibet doſi ſennæ mundat. ℥ iij.ſyrupi roſac.℥ j. & ſalis tartari ʒ ß. vnde laudabilis euacuatio ſequebatur,attamẽ febris parum imminuta. Sed propter ætatem & virium imbecillitatem intermiſſa remedia pro induciis naturæ concedendis & reſtauratione virium, vt deinde felicius per Epicraſim, naturæ obſtetricaret; ſicque poſt aliquot dies iterum duæ doſes prædicti apozematis alternatim præſcriptæ & exhibitæ ſunt, vnde febris poſt tres vel quatuor dies diſparuit per vnum aut alterum diem, quo elapſo, cum pari vigore iterum inuaſit, ita vt etiam aliquando ab ea omninò expers non videretur; ſicque lecto affixa languebat circa dies caniculares anni 1655.huic igitur tandem exhibui febrifugi Riueriani gr.20.cum confectione de hyacint.in formam boli, in maiori febris interuallo, vnde quinquies aluum depoſuit cum tolerantia, in paroxiſmo verò bis per vomitum reiecit magnam copiam materiæ porraceæ, æruginoſæ & viſcoſæ, cum aliquot ventris torminibus, quæ duas vel tres ſedes per inferiora præceſſerunt; paroxiſmus breuior fuit,neque deinceps apparuit. Hoc autem notatu dignum erat, quod in operatione ægrotans ſibi aliquid ex hypochondrio ſiniſtro vbi dolor antea fuerat, euelli ſentiebat,quod cauſam febris & doloris ibi latitantem à remedij virtute ſpecifica in ſuo foco oppugnari euidenter demonſtrabat.

Iuuenis annorum 20. febre tertiana duplici laborans in exercitu Pedemontano,ſumpſit cyathum vnum vini albi calidè, in quo diſſoluit ſulphuris puluerati ad magnitudinem vnius oui, poſt dimidiam horam copioſiſſimè ſudauit, nec amplius febris apparuit, quod remedium in duobus aliis hac in vrbe vſurpauit cum eodem ſucceſſu.

Observatio LXXXIV.

Febris quartana.

Iuuenis Sabaudus annorum 22.habitu euſarco & pituitoſo à duobus menſibus laborabat febre quartana duplici, qui cum remedia vniuerſalia per apozemata & venæ ſectionem reſpueret, huic febrifugi dicti gr. 20. exhibuimus, vnde febris ex quartana duplici, ſimplex facta eſt, iterumque bis exhibitâ eadem doſi, omninò curatus eſt.

Sacerdos quinquagenarius multum melancholicus, febrem quartanam paſſus erat per quatuor menſes, hanc ego curaui media hyeme exhibendo febrifugi Riueriani prædicti gr.24. verùm poſt 15. dies reuerſa eſt & iterum curata eodem remedio.

Prædicta Domina de Doiſſin, annorum 30.laudabilis temperamenti & elegantis formæ ac ingenij ſingularis, poſt varios effectus ex mœrore oriundos, incidit in febrem quartanam, à qua poſt quatuor menſes curata eſt menſe Decembri anni 1650.poſt multa remedia fruſtra tentata, vnica doſi prædicti febrifugi.

Nepos meus Franciſcus Iacoz annorum duodecim, febre quartana poſt tertianam diuturnam laborauit per ſex menſes,quorum ſpatio multa ſumpſit remedia, etiam febrifugum prædictum,at fruſtra,partim propter ingluuiem, partim etiam ob prauam viſcerum diſpoſitionem. Tandem vno cochleari ſyrupi prædicti de azaro in ptiſana communi, curatus eſt, excitato ſcilicet ter aut quater copioſo vomitu variorum humorum parietibus ventriculi, & vicinis partibus ita adhærentium, vt catharticis pluries exhibitis deturbari non potuiſſent, qui appetitum valdè deiiciebant, iámque co-

lorem

lorem atque habitum corporis valdè immutauerant, quem tamen recepit poſt breue tempus,cuius decurſu ita febris imminuebatur,vt vix eam perſentiret, donec omninò diſparuit, redeunte appetitu laudabili, & viuido faciei colore.

Nepos meus Bernardus annorum 30. febre quartana laborauit, in menſe Octobri 1650. per tres ſeptimanas cum anorexia, lãguore,& pallido ac macilento totius corporis habitu, ſumpſit paulò ante paroxiſmũ cochlear vnum ſyrupi de azaro dicti in iuſculo, multoties & copiosè vomuit amariſſima cum labore per duas circiter horas. Itaut ſequentibus quatuor diebus os ipſi fœtidum & amarum inſtar fulignis eſſe videretur, ac febris perſeueraret,ſed leuior facta poſt ſeptem dies omninò ſublata eſt aſſumptis mercurij dulcis vt ſupra ſublimati gr. 32. & reſinæ ſcammonij. gr. 20. (difficile enim purgatur) ſtatimque viuidum faciei colorem & appetitum ſimul recuperauit, cum viribus in horas redeuntibus.

Frater Otho Recollectus huius vrbis, ſqualidi & ſicci temperamenti febre quartana laborans à tribus menſibus, cum tenſione & dolore lienis ac ſudoribus nocturnis, curatus eſt in menſe Nouembri 1651. ſumendo primùm infuſionem ℥ ß. ſalis tartari cum guttis aliquot ſpiritus ſalis & ℥ j.fol. ſennæ factam in ℥ vj. aquæ fontis per noctem, manè quatuor dierum ſpatio, vndè bis aut ter ſingulis diebus purgabatur, appetitum & robur ſenſim redire aſſerens, febris leuior, quæ tandem diſparuit poſt ſeptem dies, iterumque reuerſa curata eſt per gr. 15. reſinæ ſcammonij & ℈ ß. mercurij ſublimati dulcis prædicti, quibus optimè & blandè purgatus; iterum ſumpſit per triduum prædictam ptiſanam tartarizatam laxantem; verum quia ſudoribus affluebat ſingulis noctibus, & dolor circa lienem non omninò ſublatus erat, ac laſſitudinem in tibiis grauem perſentiebat, iterùm ſumpſit calomelanos ſimilem doſim vt ſupra in forma pilulari ad recidiuæ occaſionem eui tandam.

Febris, duplex quartana grauiſſimè affligens à duobus menſibus honeſtum virum Dominum Rigoudin temperamento valdè melancholicum meo conſilio curata eſt in principio Nouembris anni 1651. tribus doſibus infuſionis ſennæ in aqua febrifuga Riuerij factæ, & phlebotomia ſemel celebrata, quia eius indicationes aderant. Eſt autem aqua hæc febrifuga ſola aqua fontis cum ſale tartari, cuius certè miros effectus quotidie experimur in omnibus diuturnis febribus, & morbis ab obſtructionibus productis, vt clarius patebit infra. Eodem tempore frater meus quinquagenarius poſtquàm bis recidiuam ex tertiana duplici paſſus eſſet, quia multis negotiis & domeſticis rebus implicitus, nec ſatis purgatus, incidit in quartanam triplicem moleſtiſſimam, ſed poſt quatuor vel quinque eius paroxyſmos ſumptâ bis Infuſione prædicta, benè purgatus euaſit à longiori febris moleſtia.

Dn. Gruiſard. mercator Coſtenſis 30. annorum laborans Quartana duplici à duobus menſibus, ſumpſit febrifugi gr. 24. in pilularem formam redacta, & in quartanam ſimplicem,eámque leuiſſimam verſa eſt febris, quæ tamen poſt aliquot dies ob errores in cibo & potu commiſſos grauior facta eſt, & aliquando, duplex, aliàs verò triplex; iterum ſumpto febrifugo leuior facta ſenſim euanuit, imperato vitæ regimine parciori: ſed quia arti ſuæ, equitationi intempeſtiuæ, & genio nimiùm deditus,itcrùm paſſus eſt recidiuam, iterúmque ſumpſit febrifugi gr. xxxij. ſicque ſenſim conualuit.

Pater Andræas à Coſtâ, frater meus natu maior è Franciſcanorum familia, poſt febrem acutam multorum dierum, multóſque labores perpeſſos, incidit anno 1654. in febrem quartanam, quam multis remediis oppugnare conatus eſt ſed fruſtra; tandem miſſis ad eũ duabus doſibus febrifugi Riueriani ſub finem hyemis anni 1655. à prædicta febre liber omninò euaſit.

Eodẽ tempore ruſticus quadragenarius, Villicus Magiſtri Dumas Chirurgi Coſtenſis, eodem morbo laborans à duobus menſibus, vnica doſi prædicti remedij feliciter & integrè curatus eſt.

Mulier Tullinenſis, 24. annorum, à quindecim menſibus laborans febre quartana,quæ aliquando duplex: imo ſemel continua facta eam ad extrema cogerat, cum icterico faciei colore appetitu deiecto,macie corporis & tumore inſigni vtriuſque hypochondrij, maximè verò lienis, de valetudine recuperanda parùm ſperans ad me venit,auxilium ſi quod ſupereſſet tot malis enixè poſtulans:huic igitur primò præſcripſi ptiſanam tartarizatam laxantem prædictam in decocto hepatico & ſplenetico per octo dierum ſpatium, cum fotu & linimento iiſdem viribus prædito & vtrique hypochondrio admouendo; Tum deinde pilulas tartareas Bontij ex aloë, gummi ammoniaco, & tartaro vitriolato, per duodecim dies quibus elapſis iterum ſumpſit per triduum prædictam ptiſanam, tumor & dolor è regione lienis multùm imminutus apparuit, faciei color citrinus, euanuit, appetitus redire cœpit, febris tamen eadem,quæ tandem omninò diſparuit ter exhibito pridie acceſſionis febrifugo Riueriano,ſicque poſt aliquot dies ſine vllo recidiuæ metu ſana & hilaris in patriam reuerſa eſt.

Tædioſum foret omnes recenſere quibus prædictum febrifugum exhibitum, vel febrem ſuſtulit, vel multùm imminuit, nec vnquam nocumento fuit.

Sutor Coſtenſis nomine Gelas febre quartana laborauit per ſex menſes, & ab ea liberatus eſt,ſumendo dimidium cyathum vini albi in quo decoquebat mala aurantia in partes diſſecta, idque ſingulis matutinis per aliquot dies.

Multi ruſtici in his oris curant febrem quartanam puluere chamædr.exſiccat tùm iuſculo per aliquot dies ſumpto, quòd certè ſine ratione fieri non exiſtimo, præcipuè ſi quædam purgantia præceſſerint, cum ſplenetica ac hepatica ſit & inſigni virtute polleat viſcera ab infarctu liberandi.

OBSERVATIO LXXXV.

Colicus dolor in purgatione menſtrua & hyſterici affectus.

LEctiſſima virgo Monialis Domina de S. Paul, annorum 27. laudabilis temperamenti, (ſicut & ingenij) ad pituitoſum tamen nonnihil vergentis, circa tempus menſtruæ purgationis, imò in ipſo fluxu ſolita eſt pati dolorem colicum ſpurium, eumque atrociſſimum per duos vel tres dies, vndè aliquando menſtrua purgatio ſupprimitur: Vtrique affectui ſubuenimus aliquando clyſtere carminante & laxante; aliàs verò cum olei aniſi guttis aliquot in vino vel iuſculo ſumptis;itaut colicus ille dolor qui multùm durare ſolebat, in momento ſæpè ſublatus fuerit.

Eadem Domina ſæpiſſimè corripitur ſuffocationibus hyſtericis, cum dolore capitis & ventriculi, à quibus affectibus eam multoties liberauimus exhibito ſale vitrioli ad ℈ ß. & ℈ j. in aquâ fontis diſſoluti, blandè ſiquidem prouocat vomitum, & hyſtericis affectibus ſpecificum prædicat omnes chymici:Aliquando etiam granis aliquot laudani ex deſcriptione Crollij, cuius certè miros affectus ſe percepiſſe ſemper fatebatur, etiam ex ſolo ipſius laudani olfactu, cuius ſæpè maiorem pilulam manibus volutabat identidem odorando.

Mulier vidua Coſtenſis, quadragenaria hyſtericis affectibus diu noctuque ita vexata, cum febre & vigiliis, vt moritura videretur, poſt vnum aut alterum clyſterem iniectum, ſumpſit laudani gr. 4. breuique poſt tempore quieuit & ſymptomata omnia cum febre euanuerunt.

OBSER.

Observatio LXXXVI.

Menſium fluxus immodicus.

NObiliſſima Domina de la Iaſſodiere annorum 40. optimi habitus & temperamenti à duobus ferè annis laborabat fluore muliebri ſeroſo, qui per interualla adeò copioſus erat, vt ægrotantem in vitæ periculum coniiceret: Ad eam aliquando vocatus cum longè ab vrbe diſtaret, & remedia in promptu non haberentur, ea verò propter immodicum fluxum deficeret, exhiberi iubeo ʒ j. pulueris ex putaminibus ouorum combuſtis in iuſculo, vnde tanta ſeroſi ſanguinis iactura multum imminuta eſt intra paucas horas, ac ſequenti die, iterato remedio, omninò ſuppreſſa eſt, ægraque victu reficiente & analeptico ſenſim reſtituta, ac poſt aliquod tempus cauſæ morbificæ per debita præſidia prouiſum eſt.

Vxor pulcherrima Claudij Viuier Coſtenſis annorum circiter 27. poſt excretionem molæ bimeſtris incidit in fluxum ſanguinis immodicum, qui per tres ſeptimanas perſeuerans eam in vitæ diſcrimẽ adduxit, & tantam ſpirituum cum ſanguine iacturam, vt vires & animus continuò deficerent: vocatus ſuaſi vt ſucci vrticæ depurati ℥ iiij. manè & ſerò ſumeret per biduũ; ſed bis aſſumpto remedio, ſanguinis fluxus valdè imminutus eſt & ante 24. horas omninò cohibitus. Eodem tempore admouebat regioni vteri fotum ex ſpongia in aceto & vino rubro auſtero madefacta: hoc remedium aliàs in ſimili caſu cum pari ſucceſſu à me vſurpatum eſt, illúdque valdè prædicat Amatus Luſitanus in centuriis.

Observatio LXXXVII.

Dyſenteria.

RVſticus 60. annorum in principio Auguſti anni 1648. laborabat à multis diebus grauiſſimâ dyſenteriâ, cui cum remedia ex arte præſcripta non tam citò ab vrbe aſportari potuiſſent, cataplaſma ex abſinthio & roſis rubris in lacte decoctis toti abdomini applicari iubeo, exhibitis interim laudani gr. 4. Inde poſt aliquo horas rariora fuerunt deiectionum interualla, dolor imminutus, & nox tranquillior, itavt præſcriptis remediis opus non habuerit.

Illud idem ferè contigit in alio Ruſtico 20. annorum qui per multos dies & noctes dyſenterico fluxu ad extrema ferè redactus propter dolores immanes & vigilias perpetuas; ſumptis laudani gr. 3. ſub noctem, quam ferè integram placidè tranſegit, cum leuamine & fluxu tantùm bilioſo, cui poſtmodum per debita remedia prouiſum eſt.

Vir militaris fide & laude digniſſimus multos curauit in exercitu à dyſenteria & alui fluxu per ʒj. ſuberis puluerati in vino vel iuſculo, quod remedium vide in obſeruationibus Riuerij.

Observatio LXXXVIII.

Pleuritis.

MVltos & præcipuè mulieres quibus appropriata remedia defuerant, ex pleuritide ad extrema ferè redactos & reſtitutos vidimus vſu pomi Quercetani ſemel aut bis ſumpti intra 24. horas, vnde præter ſpem vel copioſus ſudor vel anacatharſis libera ſequebatur. Plurimos certè nominare poſſem quibus ferè deſperatis hoc remedij genus præſcripſi, nec vnquam alium quàm felicem euentum ex eo animaduerri; multiſque, qui hoc apud ægros obſeruauerunt, ita ſucceſſiſſe multoties audiui.

Observatio LXXXIX.

Tumor mammarum.

MVlier nobilis huius vrbis puerpera laborans tumore mammæ ſiniſtræ præduro ex concretione lactis, irritis omnibus remediis ex arte per menſem integrum vsurpatis, curata eſt, ſumendo ʒ j. pulueris nillepedum præparat in iuſculo per triduum, huius autem pulueris eximias dotes ſæpè vidimus & audiuimus ab expertis in huiuſmodi tumoribus ex lacte concreto, nec non etiam in cancro mammarum ac reliquarum partium, vt contigit cuidam viro religioſo, qui patiebatur vlcera multa etiam profunda in multis partibus corporis pręcipuè verò in tibiis, à quibus breui tempore curatus eſt ſumendo ʒ j. prædicti pulueris per 7. vel 8. dies alternos, præmiſſis tamen præmittendis; præterea puluis hic cum ſit tenuium partium, inſigne præbet aperitiuum & diureticum.

Observatio XC.

Dolor dentium.

VXor D. Dumas Chirurgi Conſtenſis, grauida ſeptimeſtris, & bilioſi temperamenti ab acuto morbo reſurgens tanto dolore dentium correpta eſt, vt fruſtra tentatis omnibus remediis per multos dies inſomnis & clamitans cum lachrymis & vigiliis continuis; quælibet remedia, imò ferrum & ignem experta, ad deſperationem fermè aducta fuerit. Ita vt coactus fuerim ipſi exhibere nocturnis horis (quia tunc præcipuè intolerabilis ipſi dolor erat) Laudani opiatici ritè præparati gr. 4. quibus cum pauca quantitate confectionis de hyacintho aſſumptis, poſt horæ quadrantem placidè per aliquot horas dormiuit, ac ſine dolore expergefacta reliquum grauiditatis tempus iucundè tranſegit, quæ propter cariem & nigredinem dentium, eorumque dolore ferè continuo laborare ſolebat.

Observatio XCI.

Lues venerea.

D. Gr. mercator Coſtenſis lue venerea laborans ab aliquot menſibus, à me curatus eſt ſine vllo alio remediorum apparatu, per opiatam Neapolitanam Renodæi, cui addebat ſingulis diebus mercurij præcipitati albi cum ſpiritu ſuphuris præpar. ℈ ß. & per interualla exhibebam doſim calomelanos Turqueti ſeu mercurij dulcis ſexies ſublimati gr. 20. cum reſinæ ſcãmonij gr. 12. in forma pilulari, cum vſu bocheti ex decocto guajaci & ſalſæparillæ per 20. dies.

Alter iuuenis eiuſdem amicus eodem morbo laborans, eodem etiam tempore & modo curatus eſt circa vernum tempus anni 1648. & ab eo tempore multos etiam curauimus vſu ſolius opiatæ prædictæ cum mercurio prædicto & decocto ſalſæparillæ per longum tempus; quibus autem aluus multùm mouebatur, illi tantùm alternis diebus ſumebant prædictæ opiatæ ℥ß.

Puellam 15. menſium Domini B. conſobrini mei à leue venerea per contagium à nutrice acceptâ curauimus exhibito mercurio præcipitato albo, vt ſupra præparato ad gr. 3. & 4. per aliquot dies cum panatella ſaccharata vel lacte.

OBSERVATIO XCII.

Phtiſis.

PHtiſim per contagium communicatam curauimus præter omnium ſpem in principio Iulij anni 1649 ſequentibus remediis, ac primò potione ex manna & ſyrupo roſac.in decocto pectorali, ſequenti die applicita ſunt duo cauſtica poſteriori parti ceruicis; poſtmodum iuſcula per 15. dies cum radic.chinæ,foliis bugloſſ. tuſſilag. pulmonar. & paſſulis corinthiacis, quæ per interualla, purgantia reddita ſunt, vtebatur etiam continuò conſerua roſ. rubr.& ſæpè ſub noctem ſyrupo fluxionem cohibente ac tuſſim ſedante ex æquis partibus ſyrupi violac.de roſ.ſiccis,& de papauere.Erat autem puella 15.annorũ, nondum menſtruata,quæ febre lenta laborabat à tribus ſeptimanis;cum tuſſi continua laborioſa,anorexia,difficultate ſpirandi,& macie totius corporis, ac vigiliis ferè continuis, quem affectum contraxerat à ſorore ſua quæ lac præbuerat: per aliquot dies illuſtriſſimo Domino Abbati de S. Paul qui phtiſicus perierat ante duos menſes:Prædicta autẽ mulier 22. annorum, benè habita; breui deinde tempore, eodem affectu etiam periit.

Illuſtriſſimus Baro N. à morbo Caſtrenſi & dyſenteria diuturna incidit in febrem hecticam ferè maraſmodem, ita vt Lugdunum deportatus, à Medicis tandem deploratus, & ſuo prognoſtico derelictus, ſed à Ruſtico qui eodem morbo laboraſſe & euaſiſſe ferebatur, ſequenti remedio reſtitutus eſt, ſcilicet iuſculo per aliquot dies exhibito, in quo decoquebat limaces rubros agreſtes exenteratos & totos in aqua roſ. vel alio liquore, iuſculum colatum ſic propinabat, quod certè non mirum neque reſpuendum; ſiquidem teſtudines præſcribere ſolemus ad reparandos hecticos, & alia huiuſmodi alimenta quæ ſolidam, glutinoſam & minus diſſipabilem ſubſtantiam obtinent.

OBSERVATIO XCIII.

Pica & Chloroſis.

TAcere non poſſum mirabiles effectus ex puluere cachectico Quercetani, cuius beneficio innumeras tum virgines, tum mulieres & viduas chloroſi & picâ, tum etiam ſæpè cachexia laborantes curauimus, præmiſſis tamen vniuerſalibus remediis.

Certè miratus ſum quod etiam feles pica laborent, vt vidi in fele mea domeſtica carbones & cineres comedente, cùm iam à multis diebus vix quicquam comedere vellet; ea autem, ideò vt exiſtimo nunquam catulos peperit.

OBSERVATIO XCIV.

Febris putrida continua.

CIrca medium Maij anni 1652. cum tempus valdè calidum fuiſſet per aliquot dies; mox boreale & ita frigidum vt teneriora fructuum & arborum germina adureret; atque iterum calidius factum,corpora tali inæqualitate & ſubita mutatione malè diſpoſuit.Quod ego certè meo incommodo expertus ſum, tunc temporis enim ferè ſemper ad ægros rure profectus, die vigeſima eiuſdem menſis incidi in grauiſſimum capitis dolorem cum febre continua, inquietudinibus, ſiti ac vigiliis importunis, calore acri & mordaci ad tactum: Quæ cum iam 24.horas afflixiſſent, ſtatim iniecto clyſtere, ſanguinis aduſti & parùm corrupti ℥ x. è brachio dextro exire iuſſi, vnde cum parùm leuaminis perciperem, iterum poſt nouem horas eiuſdem diei ℥ ix. detraxi, qui magis corruptus apparuit, & poſt horam vnam vel alteram capitis dolor & febris remittere cœperunt, ac ſequentem noctem quietior tranſegi cum placido ſomno aliquot horarum: tertiâ die febris omninò diſparuit, quæ certè duratura videbatur, vlteriùs. Vſque adeò verum eſt illud Hippocratis, in principiis morborum ſi quid mouendum videtur, moue; & quoad iterationem phlebotomiæ, quando ea neceſſaria videtur ad euacuationem, eodem die fieri debet; ſi reuulſionis gratiâ, diuerſis diebus. Nam vbi vacuandum eſt, præcipuè in acutis, ſubitò corpus in alium ſtatum transferendum eſt, quin ſæpè accidit vt morbus mox principium percurrat, itavt poſteà venæſectione non ita commodè vti liceat.

OBSERVATIO XCV.

Tumor hepatis ſpurius & decipiens.

ALiquando tumor ſchirroſus occupat muſculos epigaſtricos, quod certè decipere poteſt iuniores,incautos aut vmbratiles Medicos, vt vidimus cõtigiſſe ſeniori & celeberrimo Medico, cuius laudi nihil propterea detrahendum, qui talem tumorem ſumpſit pro ſchirro hepatis in nobili viro, & remedia ad talem affectum oppugnandum ordinaria,ſed fruſtra præſcripſit,cum ſolis externis opus eſſet,iiſque curatio abſoluta fuerit: Nobilis autem ille vir,licet ſexagenarius, optima valetudine fruebatur à duobus annis,ac viuido faciei colore, quod tandiu non tuliſſet,ſi verus hepatis ſchirrus adfuiſſet, adde quod tumor ille locum mutabat quoties nobilis ille ad latus ſiniſtrum verteba-tur; & huius rei teſtis Dominus Riuerius.

OBSERVATIO XCVI.

Ictus ſerpentum.

RVſticus à ſerpente ictus in ingentem totius corporis tumorem incidit,attamen euaſit, multas hirudines ſingulis diebus morſui applicando per aliquot dies.

Qui in his oris viperas capiunt propè ſyluam ſancti Hilarij, quando ab eis punguntur, nihil applicant morſui, præter allium contuſum, cuius eſus etiam vtiliſſimus.

Venator quidam amicus meus, morſum in canibus ſuis fricat, cum ſaliua ſua, & poſt reditum, aquam frigidam propinat, ſicque omnes liberat: Idem retulit mihi cor viperæ ſtatim exhibitum, præſentiſſimum eſſe remedium, illud etiam præſtat puluis eiuſdem, cordis, vel totius animalis in iuſculo aut alio liquore appropriato.

Cum aliquando canis mea venatica ictum viperæ accepiſſet, ſubito, in terram concidit, nec erecta progredi poterat, quin ſtatim recideret; huic vulnus cultello ſcarificaui & in proximam domum deportatæ offam exhibui cum theriaca & allio,ſicque liberata eſt, collo tamen vbi demorſa fuerat, per aliquot dies tumido remanente.

OBSERVATIO XCVII.

Morbi Chronici & diuturni.

IN morbis omnibus Chronicis & contumacibus curandi, experientia & lectione vbique didici vel hydrotica & ſudorifica, vel præcipuè aperientia valida præſtantiſſima eſſe; qualia ſunt ſal tartari, ſpiritus ſulphuris per campanam elicitus, & mercurius dulcis ſexies ſublimatus, & his ſimilia ad longos dies vſurpata, vt centies obſeruaui & præſcripſi exemplo præceptoris mei,qui ſæpè ita ſal tardari,& ſpiritum ſulphuris infundebat cum ℥ j. vel ℥ ij. ſennæ (aliquando radic.

ialapæ ℥ ß.) in aqua fontis ſola; aut decocto appropriato, vt videre eſt in eius obſeruationibus; ſicque febres intermittentes diuturnas, & ipſam quartanam, chloroſim, cachexiam, melancholicos affectus, & contumaces viſcerum obſtructiones, irritis aliis ſæpiſſimè curauimus.

Aquam autem ſale tartari impregnatam, febrifugam iure meritoque vocauit D. Riuerius in obſeruationibus, vbi calomelanos nomine donauit Mercurium dulcem vt ſupra ſublimatum, qui certè laudabile, nec vnquam noxium efficit catharticum ad ℈ j. cum cum ℈ ß. reſinæ ialapæ vel ſcammonij, quorum doſis minui vel augeri poteſt: Et ſanè nunquam alium niſi optatum ex hoc remedio aſſumpto vidimus effectum in caſibus innumeris, & in omni ætate. Illius autem dotes apud Authores chymicos nunquam ſatis laudari poterunt.

Observatio XCVIII.

Animaduerſiones practicæ circa febres malignas.

ANnis 1649. & 1650. hoc obſeruatione dignum exiſtimaui in omnibus febribus malignis quæ adeò graſſabantur, vt omnis generis remedia eluderent. Scilicet quòd quicunque ab initio de corde, vt vulgò dici ſolet, conquerebantur, ſeu leui ſyncope aut cardialgia corripiebantur, omnes fermè interierunt: cauſam huius rei in malignam qualitatem iam in maiora vaſa & intimas corporis partes irrepentem referendam cenſeo, & ventriculum grauiter à venenata illa qualitate citius affici, quàm remedia illam oppugnantia exhiberi poſſent.

Quibus etiam dolor capitis longè ante febrem oriebatur, & quicunque vermes in ſtatu morbi per ſuperiora reiecerunt, etiam interierunt, præcipuè vere & æſtate, nõ ita verò autumnali tẽpeſtate: Omnes autẽ quotquot euaſiſſe vidi, multum ſudauere quinto, & ſexto die, quod mihi mirum viſum eſt, eo quod infrequens & præter rationem ac leges dierum criticorum; atque ideò ni fallor, omnibus ferè recidiua contigit, idque ter & quater, & iterum per ſudores iudicati ſunt, præter eos quibus leuia cathartica exhibita ſunt; & quicumque ab initio correpti ſunt febre continua cum vigore ſymptomatum, vel alio modo purgati ſunt, miſſus iis ſanguis, omnes ferme perierunt; Quibus autem circa autumnum pauca remedia adminiſtrata ſunt ij citius euaſerunt.

Hoc vnum afferam de remediis, ſcilicet me vidiſſe miranda experimenta aquæ theriacalis Bauderonij, & alterius etiam minus compoſitæ, etiam in deploratis & quibus maculæ purpureæ, aut variolæ tunc etiam graſſantes retroceſſerant.

Alui fluxus in principio ferè ſemper funeſtus, fuit cum vrina ſuſpenſum & aliquando ſedimentum perſeuerans ac colorem laudabilem habente: ij etiam citius euaſerunt quibus parcè miſſus fuit ſanguis, & nulla purgatio exhibita, quæ alioqui periculoſa fuit, & multis pernicioſa.

Toto anno ſequenti 1651. & præcipuè autumnali tempeſtate, hoc ego veriſſimum eſſe expertus ſum, ſi vnquam alias, quod dicit Fernelius de corporibus cacochymis, quibus purgatio neceſſaria eſt, eamque reſpuendo, alimentis potius quàm remediis ſe ſe reficere conantur, nõ ſe (inquit) ſed ſuam ipſi intemperiẽ alunt. ſic enim natura cum ſit paucis cõtenta, ita ſuas functiones meliùs perficit nec putres aut crudi humores in vẽtriculo collecti, aut aliundè illapſi, actiones illius deſtruunt, ſicque vita in longiores & leuiores annos porrogatur ſolius temperantiæ beneficio, quæ vna eſt vitæ ſalubris moderatrix, vt ait Hippocrates, & ante illũ Eccleſiaſtes verbis prorſus diuinis: Propter crapulam (inquit) multi obierunt, qui abſtinens eſt adiiciet vitam. Omnes autem quotquot à popularibus hiſce febribus euaſerunt, temperantes erant, & quicumque recidiuam paſſi ſunt (omnes autem ferè patiebantur) hoc contingebat propter cibum largius quàm par erat ſumptum, licet etiam in minori copia & alimenta facilis coctionis ac laudabilis ſucci ſumere viderentur; quod certè omnes ferè ægri fatebantur inuito appetitu.

Observatio XCIX.

Peſtis.

QVidam cui demandata fuerat cura tertiæ partis alicuius vrbis peſte afflictæ, omnes ferè curauit vomitorio compoſito ex ℥ ij. cuiuſlibet vitrioli, mellis ℥ ij. & aquæ communis ℥ vj. ſimul mixtis, quod exhibebat ſtatim atque apparebant aliqua ſigna morbi imminentis vel præſentis; itaut vix decem aut duodecim obierint in ſuis partibus, cum in reliquis pauci euaderent. Quod ſemper & vlterius denotat vires & neceſſitatem vomitus in tali caſu, ſicut etiam probant tot Authorum obſeruationes, & illæ quas annotauimus ex peſtilentia Coſtenſi in priori editione obſeruationũ Riuerianarum.

Observatio C.

Suffuſio & Cataracta

MVlier 30. annorum ex confirmata ſuffuſione quæ cataracta vulgo nominatur, per annum integrum obcæcata, videndi facultatem recuperauit, præmiſſis vniuerſalibus, beneficio aquæ ophtalmicæ Quercetani per longum tempus vſurpatæ, & purgationibus interpoſitis: huic autem loco aquæ chelidoniæ maioris ab Authore præſcriptæ ſubſtituimus vinum album imitatione prædicti præceptoris noſtri, à quo prædictam aquam cum felici ſucceſſu multoties præſcriptam vidimus & audiuimus.

Puella 20. annorum, dolore intenſo, & rubore inſigni oculorum cum lachrymis ferè continuis laborans per multos menſes; tandem eo redacta, vt per annum integrum vix oculos attollere, & ſine alterius ope progredi poſſet: huic varia remedia omnis generis adminiſtrata ſunt, ſed fruſtra; ſoloque ſetaceo auriculari, à me tandem præſcripto curata eſt ſcilicet, in extrema parte vtriuſque auriculæ facto cum ſtylo triangulari ferreo candenti, foramine, immiſſiſque radicis thymelææ fruſtulis, poſteà emplaſtro diachylone gummato obuolutis, & adinſtar ſetacei vulgaris bis aut ter quotidie, ſi opus ſit renouatis, per longum tempus.

Certè mirum eſt & incredibile dictu quantam feroſæ illuuiei copiam per huiuſmodi foramina depluere ſæpè vidimus; itaut vix decem dierum ſpatio ea copia per ſetaceum, quæ aliquando intra viginti quatuor horas per hæc emiſſaria fluere poſſit: Nec tantum in eiuſmodi fluxionibus ad oculos, ſed etiam partes omnes inferiores (præcipuè verò externas) vt pectus, dentes, articulos, &c. hoc remedij genus multum valere ſæpè vidimus, multóſque ab imminente phtiſi ex tenui acrique deſtillatione, alios ab inueteratis capitis doloribus curatos experti ſumus, dignúmque remediũ quod omnes practici in fluxionibus tũ vacuandis tũ auertendis pro variis affectibus in vſum reuocare nõ dedignentur.

OBSER

OBSERVATIONES AB ALIIS COMMVNICATÆ.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

OMNIBVS *ſedulò, & accurate artem Medicam exercentibus multa frequenter occurrunt obſeruatione digniſſima, quæ tamen vt plurimum neglecta, infeliciter pereunt, & obliuioni deuouentur. Ea verò quæ à quibuſdam in commentarios priuatos referuntur, illorum quidem vſui reſeruantur, ſed vtilitati publicæ nequicquam conferunt. Ideo ſedulos quoſque artis Profeſſores rogatos velim, vt ſi publicè prodeſſe cupiant, & præclaras obſeruationes hactenus collegerint, quæ iuſtum volumen implere valeant, publici iuris faciant. Si verò impar volumini conſtruendo numerus earum fuerit; mihi liberaliter communicare dignentur, eas cum quartâ centuriâ (quam, ſi Deus vitam conceſſerit, breui editurus ſum) ſub eorum nominibus in lucem prolaturo. Quemadmodum in ſequentibus obſeruationibus ab aliis communicatis, à me factum videre eſt: quas hinc indè ab amicis collegi, & ſub propriis ſingulorum nominibus edidi. In quibus multa meis præſtantiora legentur; vt indè pateat vnicuique licere artis Medicæ dignitatem, hoc ſcribendi genere vlteriùs promouere, & aliquod indè nomen ſibi comparare.*

Præterea beneuolum Lectorem etiam mouendum volui, me haſce obſeruationes ſecundum ordinem quo mihi communicatæ ſunt, deſcribendas curaſſe. Ne quis de dignitatis ordine parùm obſeruato conqueri valeat.

OBSERVATIONES COMMVNICATÆ A D. PETRO PASCHEQVO,

Medico Lunellenſi Celeberrimo, Amico meo Antiquiſſimo.

OBSERVATIO I.

Inappetentia.

MILES chronicâ febre malè mulctatus, incipiens iam aliquantiſper reſpirare ab acceſſionibus; quæ multum priſtinæ ſæuitiæ depoſuerant, ſupplex à me petiit, vt appetentiam in ſe planè deiectam reuocarem, alioquin intra quatriduum indubiè periturum. Ego præſcripſi potionem ex ℥ ß. diaphœnici, cum abſinthij vulgaris, & agrimonij decocto; poſteà ſequentibus, veluti cote, appetentiam acui.

℞. Folior. agrim. abſinth. vulgaris, centaur. min. ana m.ß. fiat omnium decoctio, decolaturâ cape ℔ ß. cum pauco ſaccharo. Iuſſeram vt nouem dies huic decocto indulgeret febricitans noſter: ſed poſt dies quinque exactos rediit ad me, enixè rogans, vt caninam appetentiam vſu medicamenti noſtri excitatam obtunderem, quod præſtitimus abſtinendo à potione noſtrâ amarâ, illique conſulendo, vt butyro, pinguedine, & vino generoſo vteretur. Plures in talem affectum incidiſſe eodem remedio teſtis ſum.

OBSERVATIO II.

Colicus dolor.

D N. Præſes de Rupemora ſenior, grauiſſimo colico dolore excarnificatus triduum integrum, cùm nullis anodynis leuaretur ſumptâ ʒ.j. pulueris inteſtini lupi cum pauco vino generoſo, incantamenti inſtar in priſtinam valetudinem erectus fuit. Item preſbyter huic malo valde obnoxius. Item vidua, quæ Monſpelij degens 27. dies crudeles cruciatus tolerauerat. Denique mille alij, quos breuitatis gratia prætereo, nullo iniecto clyſtere, aut medicamento purgante ſumpto; quod admirationem fouet.

OBSERVATIO III.

Colica Nephritica.

Vidua quædam colico dolore, eoque nephritico diuexata, petiit à me agente in Belilucanis thermis,vt malis ſuis obuiam irem,quod in momento feci. Iuſſi enim vt in thermas nulla interpoſita mora deſcenderet,& ſtatim dolor perfectè quieuit,& mirati ſumus, quod nullo prægreſſo clyſtere, aut catarthico, tam ſubitò leuamen acceſſerit.

OBSERVATIO IV.

Alui fluxus cholericus febribus intermittentibus ſuperueniens.

Qvi febribus intermittentibus bilioſis, & malignis laborant, præcipuè duplici tertiana, propter multitudinem materiæ bilioſæ furentis in choleram morbum incidunt, recurrente paroxyſmo, cuius impetum ſi non frænaueris medicamentis infrà ſtatim à me ſcribendis, morietur æger intrà duos, aut tres paroxyſmos. Dn. Labrunæus vir litteris apprimè tinctus eiuſmodi febre laborans, vix potuit à paroxyſmo ſeruari,cui ſuperuenerat cholera morbus; frigus marmoreum, pulſus minutulus & fermè deficiens, oculi concaui,aliaque horrenda ſymptomata. Tãdem poſt innumera adhibita remedia, quibus multi ægri noluerant vti, qui vale dixerant mundo, à faucibus Orci rediit. Ego vt craſtinam tempeſtatem aueiterem, iuſſi ægrotum panatellis craſſiuſculis & gelatinis recreari,vt frænum iniiceretur humoribus ſequenti die ſæuituris,Epithemata, & opiatas præſcripſi ex conſerua roſarum, bugloſſ. borrag. myrobal. ſaccharo conditis, margaritis,tribus verò horis ante paroxyſmum,clyſterem hunc mirabilem iniiciendum curaui,ſine quo actum erat, ni fallor de meo amico.

℞.Roſar.rubr.M.j.coquatur in iuſculo capitis,& pedum veruecis,in colaturæ ℔ j.diſſolue theriacæ recentis ℥ ij.vitellum nu.j.fiat clyſter, quem retinuit ad reditum vſque paroxyſmi, qui alui fluxum reduxit, ſed minorem multò. Huic methodo inhærens multos deploratos ſeruaui.

OBSERVATIO V.

Hæmorrhoïdum dolor.

Mvlti in hoc cœli tractu æſtuoſo, cæcis interniſque hæmorrhoïdibus laborant, quibus ſummus dolor creatur. Ab excrementis etiam induratis,& ſuppreſſis propter tumorem illarum, inteſtinum claudentem,ſæuiſſimus excitatur cruciatus,vulgus Medicorum caſſia ventrem emollit, vt liberiùs aluus deponat ſua excrementa,ſed malè profectò.Cùm enim venæ inflentur in ſede potiſſimum, propter inſitam mollitiem,qua paratæ ſunt ſanguinem recipere; Accidit vt vſu caſſiæ ita molliantur,vt in poſterùm,luxuriantem ſanguinem facilè recipiant,effectumque hoc modo magis augeant. Ego verò à muliercula ſtipem emendicante didici infundere millefolium in aqua feruente, & bibere infuſionem illam per menſem integrum, aut diutiùs, & omnes tali affectu laborantes ſanati ſunt. Domina Dumaſia,malè habita à tumentibus venis ſedis,Vxor Creancerij Chirurgi,fuerunt hac arte curatæ.Tandem hoc ipſum remedium repetimus apud Arnaldum de Villanoua, cap. de hæmorrhoïdum doloribus. Idipſum remedium ad fluxum illatum immoderatum valdè confert, ſi prædicto Arnaldo credere eſt, & ratio etiam ſuadet.

OBSERVATIO VI.

Ictus veſpæ.

Cvm veſpa manui aculeum meæ fixiſſet, dolor adeò ſæuus exortus eſt, vt impar eſſem ad ferendum malum. Admota theriaca in momento cruciatus ceſſauit: ſed cum poſt tres horas theriacam illam admotam abieciſſem, rediit dolor crudeliſſimus vt anteà, qui ſopitus eſt eodem remedio parti per diem integrum admoto.

OBSERVATIO VII.

Epinyctides.

Cvm nullis remediis epinyctides potuiſſem curare in atrabilario venatore, mulierculæ conſilio,illitæ fuerunt oleo iuniperino, & vir iſte placidè dormiuit, cùm anteà inſomnes noctes duceret, & ſanatus fuit.

OBSERVATIO VIII.

Conuulſio.

Iuuenis toto corpore conuulſus erat, ita vt ſpina dorſi non poſſet inflecti. Sequenti remedio ſtatim expeditè ambulauit.

℞. Butyri rancidi, & laridi veteris ana quart. j. bdellij, ammoniaci ana. ℥ j. myrrhæ, caſtorei ana ʒ iij. flor. ſthæcad. anthos ana p. j. nucis moſchat. & garyophyll. ana ʒ j. catum paruum exenteratum, excoriatum, & in fruſta conciſum. His inferciatur anſer, & conſuatur, & torreatur in veru, primus qui defluet ſuccus, abiiciatur, ſecundus qui defluet colligatur in vaſe aceto ſemipleno, pro litu ſpinæ conuulſæ.Remedium eſt diuinum.

OBSERVATIO IX.

Faciei tubercula retrocedentia.

Carmelita quidam comis certè, & optimis moribus præditus, ſed tuberculis eminentioribus, rubris, ac craſſis, per totam faciem ſparſis, dehoneſtatus, me inuiſit; quem prima fronte non cognoſcebam, quod prædictæ puſtulæ nullo artis præſidio,ſed ſponte delituerant, complanatæque fuerant. Huic prædixit in grauiſſimum morbum breui caſurum,nec fefellit coniectura, nam intra 15.dies, in continuam febrem incidit, à qua de medio ſublatus eſt.

OBSERVATIO X.

Paſſio hyſterica.

Pvella quædam viro matura, motibus quibuſdam conuulſiuis, vagis tamen affligebatur, ex quibus conieci (vt etiam ex doloribus vteri) illam ſuffocatione laborare,miſſis ex antro pudoris vaporibus.Sequenti remedio in momento liberaui.

℞. Aſſæ fœtidæ ʒ ij. caſtorei, fæculæ bryoniæ ana ʒ j.ſem. ruthæ ℈ j.croci ℈ß. laudani Paracelſi gr. viij (quæ certè addidi, tum conſilio Hippocratis,qui ſuccum papaueris ſomniferi præſcribit in ſuffocatione vterina lib.1.de morbis mulierum ſect.5.pag.237.circa finem in Hippocrate Fœſij) tum vt cætera remedia admixta laudano contemperarem, cum ſyrupo de arthem. fiat maſſa pilul. de qua capiat ʒ j.

OBSERVATIO XI.

Dolores à Partu.

MVlier temulenta ſæuiſſimis à partu exercebatur doloribus, qui poſt alia remedia huic præſidio ceſſerunt.

℞. Galbani, aſſæ fœtidæ ana ℥j. paretur emplaſtrum rotundum cum quatuor granis moſchi in medio, admoueatur paulò infra vmbilicum. Vterus conglobatus in inguine lares ſuos repetiit, & dolor euanuit.

OBSERVATIO XII.

Ad dolores veſicatorij.

DN. Amalricus comate laborans, & ab eo emerſus conquerebatur mirum in modum de dolore à veſicatorio excitato, ſed cùm nullo anodyno potuiſſem illum ſedare, Domina Ranchina vxoris meæ ſoror ſolo hydræleo leniit. Ego mulierculam veſicatorij excarnificatam beaui ſic, & omnes alias, quæ in tale tædium inciderunt.

℞. Corticis ſecundi, & viridis rami ſambuci cutello deraſi M. j. coquatur in oleo dulci cum pauca aqua ad conſumptionem aquæ, colaturæ adde ceræ parum, fiat vnguentum, quo dolores omnes à veſicatorio excitatos demulcebat. Diuinum mehercule eſt.

OBSERVATIO XIII.

Tumor cruris.

VXori Dn. Iuſtamondi crus intumuerat, quod gangrænam minabatur, calore natiuo ab humorum pondere ſuffocato iam & obruto. Secta vena, ſyrupi de rhamno ℥j. exhibui cum pauco decocto cicerum rubrorum, & craſtina die detumuit benè membrum affectum. Hoc etiam obſeruaui in pluribus aliis mulierculis, quas notaui crurum tumoribus magis obnoxias, quàm viros, quòd ſit vterus corporis ſentina, in quam confluit, cumulaturque humorum colluuies, & in coxas vicinas excrementa ſua deponit.

OBSERVATIO XIV.

Mammillarum fiſſura.

VXor mea malè mulctabatur mammillarum fiſſuris, quas nullo remedio potueram ſanare: Mulier pannoſa, & annoſa breui curauit, illito de nucleis oleo recens expreſſo, ſinapizato ſaccharo deſuper, tenuiſſimè puluerato. Balſamum ſacchari idem præſtat, quod centies obſeruaui.

OBSERVATIO XV.

Hydrops.

SAbardatus preſbyter poſt vomitũ ſanguinis octodecim, in hydropem aſcitem incidit, à quo eum liberaueram infuſo rhabarbaro in aqua communi pro potu ordinario: ſed cum genio indulgeret, nec memor eſſet præteritorum malorum, rediit hydrops, quo de medio ſublatus eſt.

OBSERVATIO XVI.

Hæmorrhagia.

RVſticus ex hæmorrhagia liberali iam vicinus morti me accerſiuit: ſed cum nulla remedia contuliſ-

ſent; inſtillaui in aurem è directo naris ſanguinem fundentis guttas aliquot aceti roſati, & ſanguinis fluxus ſtatim ſubſtitit. Didiceram à Dn. Pontaudo, qui viderat hoc remedium à Belga Medico factitatum, legi apud Scribonium largum cap. de hæmorrhagia.

OBSERVATIO XVII.

Singultus.

DVmaſius Centurio, febre tertiana laborans ſumpto ſyrupo de papauere in medio paroxyſmi; tam importuno ſingultu premebatur, vt penè moreretur, ſed cum nec aloë ſæpius ſumpta nec alia medicamenta potuiſſent affectum illum ſanare, tandem conſilio ægri noſtri miſimus ad thermas Balerucanas quæſitum aquam, qua copiosè epota, vt in thermis fieri ſolet, breui curatus eſt, fuſis & deterſis humoribus à ſyrupo tunicis ventriculi infixis.

OBSERVATIO XVIII.

Fluxus ſanguinis ex auribus.

VIdi Brouſolum Giniacenſem, qui cecidit ex equo in lapides, & ſupra aurem dextram, è qua ℔ iij. ſanguinis effluxerunt. Vidi etiam plurimos, qui ſanguinem copioſum ex caſu, auribus reddiderunt, nec obierunt. Quotquot autem vidi ex caſu per aures ſanioſam materiam reddere, omnes de medio ſublati fuerunt.

OBSERVATIO XIX.

Venus languida.

MVlier prolis cupidiſſima, ſed appetentia veneris nullo modo laceſſita, à me petiit, vt ſtimulos veneris in ſe emortuos (vt dicebat) accenderem: quod feci ſequenti opiata.

℞. conſeruæ rad. eringij, & ſatyrionis maris ana ℥j. corticis arantiorum melle conditorum ʒ vj. nucem iuglandem conditam nu. 1. confect. alcherm. ʒ ß. ambræ griſeæ, formicarum volantium ana ℈ j. moſchi gr. vi. cum ſyrupo conſeruationis corticis citrij fiat opiata, de qua capiat ante leuem cœnam, ad molem paruæ caſtaneæ ſuperbibẽdo parum vini Hippocratici. Illa confeſſa eſt ſe miram percepiſſe voluptatem poſt vſum opiatæ noſtræ. Nihil autem efficacius inuenitur, quàm litus regionis vteri ex oleo de formicis volantibus, quod ſic fit.

℞. Formicarum volantium ʒ ij. infundantur diebus canicularibus in oleo ad ſolem feruidum per 40. dies.

OBSERVATIO XX.

Dolor pleuriticus.

PVella atrabilaria ſæuiſſimo pleuritides dolore excarnificata, iam vndam lethæam bibebat, è qua eam retraximus ſic.

℞. Olei amydal. dulc. ℥ ij. laudani Paracelſi gr. iij. paulò poſt quieuit dolor, & melius habuit.

OBSERVATIO XXI.

Hyperſarcoſis.

LAborabam vlcere ſub vngue pollicis pedis delitеſcente, huic vt obuiam irem, iuſſi Chirurgo, à directo vlceris vnguem ſuperpoſitum incidere, & foramen efficere, vt remedia vlceri admoueri poſſent; ſed caro fungoſa ſuperereuit: quam cùm ſæpius deleuiſſem, iterùm creſcebat. Quare poſt longum vſum aluminis

vſti, decreui remedium nouum experiri. Præcipato igitur rubro benè loto, & nullo modo dolorifico vſus ſum ad carnem ſuperfluam abolendam, quod breui factum, nec ampliùs pullulauit.

OBSERVATIO XXII.

Vulnerum prognoſis.

IN obſidione Monſpelienſi, multi milites in manibus præcipuè ſauciati, conuulſione muſculorum temporalium intra aliquot dies corripiebantur, & omnes moriebantur, vt vidimus nos. Dux quidam in pugna illa cruenta facta Caluiſſoni à Mareſchallo Dutrec, & Duce Rohanno, ſauciatus fuit in femore, vulnuſque ad perioſtium vſque penetrauit, conuulſio ſucceſſit partibus femori vicinis, & ſenſim ad crotaphitas muſculos vſque aſcendit, mortemque inuexit. Qui tali conuulſione corripiuntur, non poſſunt aperire os, loquuntur initio conuulſionis expeditè; nec ſentiunt res ſuas malo eſſe loco.

OBSERVATIO XXIII.

Hypercatharſis.

BAro Caluiſſonis poſt ſumptum puluerem diacarthami, me repugnante, centies euacuatus eſt; hunc ſaluum fecimus ſic.

Primò ex iuſculo in quo roſæ coxerant, & flores chamomillæ, cum pauco ſaccharo, & vitello oui, clyſterem parauimus, poſteà ſequentem iniecimus.

℞. Iuſculi capi ℔. j. ſacchari roſati ℥ j. laudani Paracelſi gr. v. vitellum oui nu. 1. ſuperpurgationem ſtatim compeſcuit. loco laudani addatur theriacæ recentis ʒ i ß.

OBSERVATIO XXIV.

Sitis intenſa.

DN. Viuentius febre continua laborans, tam intenſa ſiti vexabatur, vt crederet ſe eſſe vnum ex baiulis illis Pariſienſibus, qui aquam per vrbem circunferunt, clamabátque diù, ac noctu ſic, (de l'eau) ſed cùm ſitis eius nullis potuiſſet extingui remediis ceſſauit ſumpta ʒ i ß. ſalis prunellæ cum aqua communi. Item Simeon meus ſumpto ſyrupo de rhamno, tam immenſa ſiti premebatur, vt fermè moreretur, ſumpſit ʒ j. ſalis prunellæ, & ſitis ſtatim deſiit.

OBSERVATIO XXV.

Variolæ.

VIdi filium Dn. Martineti variolis laborantem cum ſignis laudabilibus, febris enim poſt exortum puſtularum remiſerat, reſpiratio libera erat, nullus alui fluxus, tubercula eminentia ſatis, ſomnus mediocris benè ſe habebat ad ea quæ offerebantur, ſubitò tamen, & ſine manifeſta cauſa puſtulæ ſeſe occultauerunt morſque ſequuta eſt illarum occaſum. Idipſum vidi in pluribus aliis eodem morbo afflictis, quibus omnibus mortem certiſſimam portendi.

OBSERVATIO XXVI.

Prognoſis lethalis.

DN. Engarranus filius febre afflictus, non poterat deglutire ſed potum naribus reiiciebat, muſculis œſophagi (ni fallor) reſolutis, obiit. Item cùm non eſſet vultu matri ſimilis, illius tamen vultus materno erat ſimilis ita ante obitum, vt aſtantes omnes mirarentur. Item neptis mea nullo modo matri ſimilis, paulò ante mortem, matris imaginem præ ſe ferebat. Omnes autem ægroti, potum naribus reiicientes, aut repræſentantes atauos, auos, aut parentes, perierunt, quod mirabile eſt.

OBSERVATIO XXVII.

Sudores nocturni.

VXor Dn. De Ladeueſe, ſingulis noctibus poſt expurgatam febrem ſudabat. Huic præſcripſi iulepum refrigerantem ex aquis cichorij, & bugloſſi cum ſyrupo de pomis, nec impoſterum ſudauit, vndè coniicio ſudores in ſomno erumpentes, non eſſe ſemper ſignum humorum luxuriantiũ, ſed aliquando caliditatis, nam ſani calido temperamento donati noctu ſæpe ſudant. Adde quod prædicta domina ſine vllâ euacuatione naturali, aut artificioſa curata eſt.

OBSERVATIO XXVIII.

Hæmorrhagia ex dente auulſo.

DOmina Viuentia cùm ſibi dentem auulſiſſet, tam copioſa hæmorrhagia ſucceſſit, vt fermè moreretur, irritis omnibus remediis. Vocatus iuſſi vt emplaſtrum contrà rupturam ſatis magnum tempori, denti auulſo reſpondenti admoueretur. Item vt alueolo, è quo dens extractus erat, parùm colcotharis pulueriſati adhiberetur cum cotone, & digito contineretur. His factis intra horulam ſubſtitit ſanguis.

OBSERVATIO XXIX.

Pleuritis.

OMnes pleuritici qui vomunt ſtatim in principio morbi, euadunt, vt in infinitis obſeruaui, leuata pleura ab humorum ſarcina vomitus beneficio.

OBSERVATIO XXX.

Sanguis menſtruus.

SAnguis menſtruus mulierecularum præcipuè beneualentium, odorem florum calendulæ ſpirat. Hinc coniicio ſimilitudine quadam ſubſtantia calendulam mouere menſes.

OBSERVATIO XXXI.

Arthritis.

DOmina de Cottereau arthritide vniuerſali laborans, nulla enim corporis pars vacabat à dolore, liberata fuit beneficio croci metallorum, quidquid dicat Hippocrates de 40. diebus.

OBSERVATIO XXXII.

Vteri dolores.

MVltas mulierculas vidimus, vteri doloribus excarnificatas, quæ patum leuaminis à laudano noſtro ſentiunt. Exhibita verò ʒ j. antidoti aſyncriti, ſtatim dolore vacant. Quod ego valdè miratus ſum, nec contemnas.

OBSERVATIO XXXIII.

Balnei calidioris.

HOneſtiſſima mulier in exitu balnei calidioris, in tantam totius corporis phlogoſim inciderat, vt nullo temporis puncto à doloribus & anxietatibus quieſceret. Cumque omnia refrigerantia,tam interna, quàm externa,in vſum reuocata fuiſſent incaſſum,balneum ex ſolâ aquâ tepidâ, eam ab omnibus doloribus liberauit; quod animum meum valdè auxilium leuauit.

OBSERVATIO XXXIV.

Ventriculi dolor.

BIlioſi, macri, ruffi, raræ texturæ, ineunte æſtate, dolore ventriculi exercentur, quia cum orificium illorum præditum ſit acerrimo ſenſu,à bilioſis humoribus (antea à veris,& hyemis temperie, aliquo modo frænatis) vellicatur, medela eſt purgatio ex rhabarbaro,tum dare bis, aut ter manè laudani Paracelſi gr.iij. aut iv. certè obtuſo ventriculi ſenſu multò meliùs degunt.

OBSERVATIO XXXV.

Scabies tibiarum.

AD magnam illam ſcabiem, quæ in tibias excutitur poſt morbos longos, & præcipuè febrem quartanam,doloribus ſæuiſſimis iunctam, nihil inueni in tota Medicina efficacius,quàm ſequens vnguentum.

℞. Vnguenti baſilic.℥ iv. terebinth. ℥ ij.olei roſati ℥ iiij. vitellos ouor.nu.iij. ceræ tantillum, fiat vnguentum,quo inungantur partes ſcabie laborantes.

OBSERVATIO XXXVI.

Oris inflammatio ex hydrargyroſi.

VNguento mercuriali inunctis inflãmatio, & vlceratio oris ex ſaliuatione accidit, quibus aliquando difficillime occurritur. Ego cùm quendam inungi curaſſem, tanta in ore excitata eſt inflammatio,vt penè in deſperationem venerit, quæ irritis aliis omnibus remediis, ſolo iuſculo ex pullo comparato ſine vllis herbis, omnimodum leuamen accepit, retuſa virulentia, vt puto, mercurij à benigniori pulli ſubſtantia.

OBSERVATIO XXXVII.

Hæmicrania.

POſt hæmicraniam quindecim annorum, accidit mihi apertio venæ in ſuperiori labio;è qua ſingulis menſibus ℔ iv. aut v. ſanguinis feruentiſſimi, & ſalſi profundebantur:tædium hoc amolitus ſum ſecta vena brachij è directo labij affecti bis ſingulis menſibus, & educto liberaliter ſanguine hæmicrania ceſſauit.

OBSERVATIO XXXVIII.

Capitis contuſiones.

PVella annos nata 20.lapide percutitur paulò ſuprà frontem, non deſerit conſueta munia. Illa tamen poſt tres dies de dolore capitis obtuſo conqueritur, ſomnolenta fit, febris exigua admodum eſt; decimo ſeptimo die motus quidam conuulſiui apparent; vigeſimo rupto abſceſſu, & excreto è naribus vireſcente pure moritur.Dn.Viuentius in poſteriora cecidit,manſit dies aliquot negotiis ſuis intentus, poſteà verò cœpit delirare, ignem petere, dicens ſe frigere; ſomnolentus erat, nox erat laborioſa,manum ſubinde capiti admouebat; vndecima die, rupto abſceſſu ore excreuit materiam purulentã, & ſtatim mortuus eſt. Nepos meus cùm contuſionem capitis accepiſſet, triſtis factus eſt,de dolore capitis leuiter conquerebatur. Tandem poſt menſem incidit in febrem continuam, cum ſomnolentia, capitis dolore, ſurgebat ſubinde, & clamabat, ſeptimo die morbi, excreto pure per nares, vitam ſtatim cum morte commutauit.

OBSERVATIO XXXIX.

Impetigo & pruritus totius corporis.

MVlier quædam piſcatrix ferinâ totius corporis impetigine laborabat,cum tanto pruritu,vt perpetuò ſeſe ſcalperet, nec poſſet punctum temporis quieſcere.Manè ex perpetuo ſcalptu ſquammarũ M.iij. aut iv. in lecto colligebantur, piſcium ſquammis ſimilium. Ego imperato victu ex pullis gallinaceis, carne hædina, & hordeatis, primò præſcripſi bolum ex caſſia,poſtea venam brachij vtriuſque baſilicam aperiendam curaui,tum frontis,& vtriuſque malleoli, vt vitioſum ex toto corpore ſanguinem exhaurirem. His peractis ſequentem ſyrupum magiſtralem per 30. dies imperaui.

℞. Folior. ſennæ mundator. polypod. querc. recentis ana ℥ iv.epithymi ℥iß.rhab.electi ℥ j.ſem. aniſi ʒ iij.ſantal.citr. ʒiß. infundantur per noctem in ſucco pomorum per reſidentiam depurato,poſtea coquantur vt artis eſt, addendo ſacchari q.ſ. recoquantur in ſyrupum perfectè coctum, cuius capiat prima & ſecunda vice ℥ ij. aut ℥iiß cum ſero lactis, aliis diebus huius ſyrupi capiebat cochlearia duo manè, ſic enim aluus libera ſeruabatur, & materia illa ſenſim, & pedetentim vacuabatur. Tabellas diarrhodon. abbat. aliquando ſumebat manè poſt aſſumptum ſyrupum. Iuſculis pullorum indulſit per plures dies, quibus maximè infracta eſt vis atrabilarij humoris. Tandem ad aquas Meynenſes ægram noſtram relegauimus, quarum frigiditate, temperato hepatis incendio, in perfectiſſimam valetudinem reſtituta fuit, nec ab annis quindecim poſtea opem meam implorauit. Illius maritus leprâ perierat.

OBSERVATIO XL.

Lumbrici per vrinas excreti.

IVuenis quidam renum dolore excarnificatus excreuit cũ vrinis vermes plurimos nigros, magnitudine & longitudine acus communis, cornutos, & friabiles, quorumduos miſimus ad te, ſi benè memineris.

OBSERVATIO XLI.

Stultitia.

DN. N. poſt vſum longum aquæ papaueris rheados infatuatus eſt, & tandem obiit. Aperto cranio, cerebri ventriculi inuenti ſunt à me pleni humore nigro, atramenti æmulo, ſummè fœtido.

OBSERVATIO XLII.

Ferina deſtillatio.

PLurimos vidi ferina deſtillatione laborantes, tanto ſudore diffluentes, vt in ſummam virium deiectionem venirent, quem cohibuimus hoc modo.

℞. Thuris, maſtich. ſantalli rubri, granor. chermes, roſar. rubr. ana. ℥ j. fiat puluis quo ſuffiantur capitis operimenta.

OBSERVATIO XLIII.

Oculorum macula.

AQua mellis oculorum maculas certiſſimè delet, ſi penicillo illas tangamus, ſed oculorum dolor, ſi quis ſit, primò mulcendus: eſt enim dolorifica, quod notandum.

OBSERVATIO XLIV.

Teſtium magnitudo præternaturalis.

DN. N. teſticulos magnos admodùm habebat à natura, vt multo interuallo ſuperarent magnitudinem teſticulorum equi; ille nunquam prolem ſuſcepit; illius, vt credo, inſtrumentis parùm aptis ad veneris ſacra. Intumuit ſcrotum poſt caſum ab equo, inſtar ſphæræ qua trunculis luditur, tumor ad ſuppurationem verſus eſt; ex quo puris inſignis copia effluxit. Vlcere deterſo perfectè, deciderunt teſticulorum fruſtula omninò lapidea, ſiliceam enim duritiem æmulabantur, & malleolo in multas partes diſſiliebant, vt cæteri lapides. Corporis, & anni functiones parùm erant immutatæ. Tandem poſt aliquot dies ſuperuenit febricula cum anxietate, & ſiti, quæ paulò poſt accepit incrementum, pulſus è directo teſticuli affecti valdè imminutus erat, priuſquàm in alio latere mutaretur, ſucceſſit ſaturatus rubor in facie, nec non exanthemata rubra in corpore vniuerſo, quæ breui mortem adduxerunt; Certè hæc hiſtoria notatu digniſſima eſt.

OBSERVATIO XLV.

Gemelli in vtero.

VXorem meam & multas alias mulierculas gemi-nam prolem parituras prædixi, quarum matres gemellos ediderant, grauiditas illis moleſta præter morem, vterus maximè turgeret, & breui tibiæ, & pedes inflarentur, parúmque moueretur fœtus vltimis menſibus concluſus in anguſto loco propter ſocium dimidium loci occupantem; raró in prædictione aberrauimus.

OBSERVATIO XLVI.

Sanguis eductus actu frigidus

VIdi mulierem natura admodum iracundam, febre continuâ laborantem, cui ſecta eſt vena me præſente, ſed cùm ſanguis inflicto ſcapelli vulnere ad me perueniſſet, percepi illum actu frigidiſſimum, niuis enim, vel glaciei frigiditatem æmulabatur: intrà dies quinque à ſectâ venâ obiit.

OBSERVATIO XLVII.

Saluatellæ apertio in quartana.

SAluatellæ ſectio maximè prodeſt in febre quartana. Domina Troſſella quartanaria, ſecta hora vna ante paroxiſmum ſaluatella, confeſſa eſt paroxyſmum multum imminutum fuiſſe: ſecundâ vice fermè extinctum eſſe, poſt tertiam ſaluatellæ apertionem omninò deſiiſſe acceſſiones.

OBSERVATIO XLVIII.

Impetigines.

DOmina de Caſtelan laborabat fœda, feraque impetigine vtriuſque manus, propter quam tædio maximo afficiebatur. Venæ ſectionem, cathartica, & omnia alia remedia reſpuebat. Hanc paucis diebus ſic curaui.

℞. Vnguenti roſati ℥ iij. præcipitati albi ʒ iij. miſce pro litu partium.

Hoc remedio prædicta domina, matronam quandam magni nominis in Prouincia, vt retulit mihi, eodem morbo afflictam curauit.

OBSERVATIO XLIX.

Scirrhus lienis.

VEtula ſcirrho lienis laborans, ſuprà modum anxia, petiit à me vt mala ſua lenirem, cognoſcebat enim nullis poſſe præſidiis libitinam euitare. Dedi pilulam ex gr. iiij. laudani confectam, qua grauia omnia ſymptomata quieuerunt, percipuè ſumma ſpirandi difficultas, qua premebatur; quod miratus ſum.

OBSERVATIO L.

Epilepſia puerilis.

PVeri fermè omnes, qui aluum adſtrictam habent, obnoxij ſunt conuulſionibus, vt ex Hippocrate dici, & experientia. Filius Caroli mei adſtrictione alui perpetuò laborans, conuulſus periit.

OBSERVATIO LI.

Animi deliquium ex vena ſectione.

MVlti venæ ſectionem, & ſanguinis effuſionem benè tolerant, ſed dum ſoluitur ligatura, & vulnus occluditur, in animi deliquium incidunt. His ſubuenies iuſculo optimo ante venæ diuiſionem exhibito, quod non ſemel obſeruaui.

OBSERVATIO LII.

Dolor Iſchiadicus

MVlti ſunt, qui acutiſſimis doloribus exercentur iſchiadicis biliosi, & æſtatis tempore, quos non excrucio medicamentis calidioribus, ſed ſecta vena poſt clyſterem purgantem, initio ſecundum clyſterem cum iuſculo, & laudano. Sic Lunelli ſanaui tuum Iacobum ſalibus & dicteriis ditiſſimum.

Observatio LIII.

Impetigines.

Puer annos decem natus, impetigine affligebatur, quæ Ichoroſam materiam ſudabat. Succedente Boreali conſtitutione, ſuppreſſa eſt fœda illa materia, & in pulmonem conuerſa, quæ horrendum excitauit aſthma; quod deſiit recurrente ſtatim conſtitutione Auſtrali.

Observatio LIV.

Ad puris attractionem ex abſceſſu pectoris, & aliis.

Miles ſauciatus in pectore, nullum ſanguinem reddidit per dies ſeptē. Conſilio Chirurgi, emplaſtrum vulneri appoſuimus, quod magnam puris quantitatem eduxit. Sigillorius etiam tumore ad ſuppurationem verſo exercebatur: ſed cùm non fuiſſet apertus vt decebat, & in tempore, æger videbatur in alea vitæ, concentrato, & occultato pure, quod attraximus beneficio ſequentis emplaſtri.

℞. Reſinæ pini recentis, claræ, & odoratæ ℔ j. olei laurini, & terebinthinæ ana ℥ij. gummi elemi ℥iiij. Primò oportet reſinam, & gummi, in pelui manere, donec miſceantur, poſteà addes terebinthinam & oleum, omniaque ſimul bulliant iterùm, tum demum per linteum craſſius tranſcolentur. Extendatur pars huius materiæ ſuprà alutam, fiat emplaſtrum quod vulneri apponatur. Mutetur autem hyemis tempore ſemel in die tantùm, æſtate verò bis in die, & mirabilia videbis, neque puto in omnibus noſtris obſeruationibus aliquid certius reperiri, vt diſcere poteris, ex Paræo lib. 10. de vulneribus pectoris, & thoracis cap. 30. Prædictum autem emplaſtrum debet in medio perforari inciſuris duabus, aut tribus longis, vt pus attractum facilè effluat.

Observatio LV.

Anodynum ad dolores impetiginum.

Mulier animoſa, ferâ impetigine laborans cum ſummo dolore irritis omnibus remediis, ſequenti cataplaſmate mirum in modum fuit leuata.

℞. Putria poma nu. vi. per ſetaceum tranſmittantur, quibus adde olei roſacei ℥ ij. lactis muliebris parùm fiat cataplaſma, quod admoueatur parti dolenti. Longa autem experientia didici, putria poma dolorem magis lenire, quàm cocta, quod ſemper aliquod empyreuma præ ſe ferant.

Observatio LVI.

Febres æſtiuæ puerorum.

Menſe Iulio, Auguſto, & Septembri, magnus infantium numerum moritur lactentium, quos noſtrates mulierculæ vermibus laborare aſſerunt. Ego verò aſſeuero mortem prouenire ab acriuſculo nutrimento cum lacte, quo imflammatur ventriculus, nam frigus extremorum adeſt, ſitis inexplebilis, anxietas ingens, nauſea, vomitus, diarrhæa, vt teſtis ſum. Quare vena ſecanda eſt. Poſteà verò regione ventriculi admouendum ſequens cataplaſma.

℞. Farinæ hordei ℔ j. micæ panis ℥ iiij. coquantur leuiter in lacte caprillo, addendo poſtea ſucci ſolani ℥ j. olei roſati q. ſ. miſce fiat cataplaſma ad dolorem inflammatorium leniendum. Debemus etiam nutricem mutare, & mucilaginē ſem. pſyllij cum ſaccharo pauco roſato exhibere ægro ex cochleari. Iuſcula pullorum, portulaca, & acetoſa, aut lactuca alteranda. Item animalium per dorſum diuiſorum admotione calorem furentem foras allicere.

Observatio LVII.

Lumbrici.

Noſtrates mulierculæ putāt omnes pueros vermibus laborare; ſed cùm nullus reiicitur vermis, eos ducunt in humores putridos fuiſſe conuerſos, nec malè nam vt vermes in phiala concluſi, & fimo calente obruti, breui conuertuntur in paſtam; cur in corpore noſtro, cuius calor fimi calori reſpondet; non idem fiet, vermibus enecatis ab amaris medicamentis. Certè hoc videtur mihi rationi conſentaneum.

Observatio LVIII.

Hyſterica ſymptomata.

Melancholica mulier, ſuffocationi vterinæ obnoxia, maximam vrinæ quantitatem profundebat, crudam nulloque colore tinctam ſemel in die: quâ excretâ, ſymptomatum ilias ſtatim emergebat, velut ex equo Troiano, quorum cauſam difficillimam eſſe puto: Nam modò capitis dolor eam exercebat, modò cordis palpitatio, modò lipothymia, modò nauſea, modò ſudatiuncula in collo, & fronte apparebat, modò horrore totum illius corpus quatiebatur. Sed vndenam eiuſmodi ſymptomata. Puto certè debere referri ad vterum, corporis muliebris ſentinam, Cum enim prædicta ſymptomata, non niſi excreta vrina ſe proderent, in ea ſum ſententia, veſicam vrina diſtentam, vtero ſuperpoſitam, mole ſua vterum cohibere. Hinc fit vt impuritates, & vapores in antro vteri coërciti, non poſſint liberè ſæuire in alias corporis partes, euacuata verò vrinâ, putridi illi humores ſui iuris fiunt, & varia illa accidentia pariunt.

Observatio LIX.

Vomitus horrendus.

Puella annos nata 25. conquerebatur de lienis dolore, altè ſepulto, cui ſucceſſit ſcirrhus. Vomebat ſingulis diebus, ſed tamen per interualla 20. aut ℔. materiæ vireſcētis. In dirum hydropem incidit menſe Nouembri, & 16. die Ianuar. obiit. Vidi ruſticum, qui materiæ illius vireſcentis ℔. 20. 25. aut 30. vomebat fermè ſingulis diebus, ſed tamen per interualla, vt prædicta noſtra puella, quē vſus chalybis ſeruauit; ſanatus enim fuit, & hodie perfectâ ſanitate fruitur, quod certè notandum eſt.

Observatio LX.

Catarrhus.

Nihil magis ſiſtij catarrhum immoderatiſſimum, quàm ſequens Rulandi cataplaſma.

℞. fermenti acrioris ℥ ij. carabes pulueratæ ʒ ij. fiat cataplaſma quod vertici, raſo capillitio, admoueatur.

Observatio LXI.

Febris ex pluuia.

Plurimi madidi pluuia, in morbū incidūt, & in febrē continuā ſæpiſſimè, prohibita cutis tranſpiratione,

quæ

quæ febribus excitandis valdè eſt idonea.Poſt venæ ſectionem nihil inueni vtilius, quàm decocto ſudorifico corpus relaxare.

℞. Rad. ſalſæparill. ℥ j.ſem. cardui bened. ℥ ß. fol. ſcabioſæ, calendulæ ana m.℥.fiat omniū decoctio,quæ calidè, hauriatur, addito pauco vino albo, aut aquæ theriacalis guttis aliquot. Vidi multos Medicos, qui nullo modo de ſudorificis cogitauerant, videntes autem potionis noſtræ effectum, laudarunt illam.

Observatio LXII.

Variolarum prognoſis.

QVotquot variolis aut morbillis laborantes vidi, qui tenſione, meteoriſmo ventris, cùm anxietate huc atque illuc agitabantur, tot intra paucos dies obire vidi, præcipuè ſi dolor iunctus fuerit.

Observatio LXIII.

Prognoſis ex anni conſtitutione.

ANno 1640. vndecimo menſis Octobris die 12. 13.14.15.tam aſperum frigus ſæuitit,vt amnes, & riuuli noſtri omnes glacie frænarentur. Februario menſe ſequenti lateris dolores ſuperuenerunt,qui plurimos de medio ſuſtulerunt.

Observatio LXIV.

Prognoſis in febre continua.

INfinitos vidimus in febre continuâ nullo modo dormientes,manētes tamen quietos,ſine vlla querela,nullo modo loquentes,niſi interrogarentur.Quibus ſi pulſus contrectaretur, retrahebant manus tremulas, quaſi vitæ ſuæ timerent. Eos omnes vale dixiſſe terræ vidimus.

Observatio LXV.

Dentium caries.

INfinitos in hoc cœli tractu videmus dentium doloribus excarnificatos, propter dentes corroſos, & cauos. Ego cauitatem dentium therebinthina impleo, & cauterio actuali dentem inuro feliciſſimo cum ſucceſſu.

OBSERVATIO COMMVNICATA A D. DABADIE MEDICO Tholoſate celeberrimo.

Scabies pruriginoſa in ſene octuagenario.

ILLVSTRISSIMVS Senator & Decanus D. de Mauſſac octuageſimū quartum annum attingens, à primordiis mixta craſi præditus præpollente ſanguine bilioſo, vnde emerſit habitus inter carnoſum & excarnem medius, cum liberali proceritate, & decora ſtructura totius compaginis. Prætereà verſatili ingenio & eximia in diſceptandis litibus ſolertia, in tam prouecta ætate inſignis.Olim eleganti valetudine fruebatur, abſque vllo diſcrimine tempeſtatis frigidæ, vel æſtuantis, de cuius tamen integritate ter fuit deiectus intra quinquennium ex ἀπεψία, ſiue organi, ventriculi ſcilicet ætatis decurſu fatiſcentis damno, ſine vitio obiecti, quamuis enim nunquam expleatur epulis, nec genio indulgeat; edax tamen eſt acetariorum fructuúmque horæorum, qui etſi, familiares naturæ noſtræ, concoctuque faciles videantur, vix tamen in probum ſanguinem,mutationem ſuſcipere poſſunt, vndè praui ſucci generantur & ſuccreſcunt, qui aliundè ad putrendum exiguam occaſionem nacti, non raro febres mali moris accedunt, hoc monente Gal. 1. de alim. facult. Quod venerando ſeni contigiſſe obſeruauimus, influente Maio in primis, ſequenti anno poſt ὀπώραν, poſtremò circà occaſum pleiadum & grauiùs; cùm ita vt in febrem acutam inciderit cum exacerbatione alternis diebus grauiore, poſt cuius inſultum perturbata fuit aluus ductaque ἄνω καὶ κάτω pituitoſo humore excrementitio, bile tandē concitata perfuſo, cum δυσφορία & cardialgia graui, quæ ſunt morbi choleræ, ſaltem ſpuriæ argumenta, è quo diſcrimine emerſus ſeptimo, natura ad commune emiſſarium morbificæ cauſæ reliquias propulſante. Vndè totius habitus fœda prurigo partim in tibias, potiſſimùm ſiniſtram, in qua eryſipelas exortum eſt, cuius materia ferè diſcuſſa, ſuperſtes fuit eryſipelatoſa quædam διάθεσις ſiue ſuffuſio inſtar herpetis miliaris, cum moleſto pruritu, crebrò ſtimulante ad ſcalpendum, ab ichore multiplici ſalſo, acri, putrique per vtramque tibiam offuſo, qui cacochymiæ diſſimilaris eſt ſoboles & cachexiæ, quæ ſenibus familiaris, eò grauior erat, quo pedes & tibiæ ſubtumeſcerent, cuiuſmodi affectus non exiguam viſcerum labem denunciabant, maximè iecoris, cuius vitiatam diatheſim à prægreſſo ardore febrili, cum ætatis multùm prouectæ beneficio, vix priſtinæ ſanitati reſtitutum iri ſuſpicandum erat.

Curatio primis inſultibus inaugurata fuit à coëffuſione humoris excrementitij in ventriculo fluitantis, concitato magis vomitu, cùm iam vomituriret, quo ſedato, aluinæ regionis ſubſidens impuritas clementiori cathartico fuit expurgata. At cùm huic curationis ornamento non cederet nimis cruda feraque affectio; de venæ ſectione deliberatur, circà quam celebrandam diſſident ſententiæ, illam reclamante ætate prouectiore, & inchoata cachexia, quæ abundè elucebat ex pruritu ſtimulante, ex pedum, tibiarumque inflatione. Verumtamen febre ingraueſcente ſanguis mittitur, nec immeritò; cùm periclitari meliùs, ſit quàm omninò perire: conſpurcatus effluxit cum εὐφορία, ſeptimoque iudicatus eſt, depoſitis materiæ morbificæ reliquiis ad corporis habitum & tibias.Poſt aliquot dies repullulantem cacochymiam iterum repurgandam cenſuimus, vt ad vſum balnei ſuauis liceret tutius confugere, tum ad procurandam ἐνδιαφόρησιν, contemperandum feruorem, & acrimoniam humorum, vaporumque, tum ad illos laxata cute euocandos. Balneo per pluſculos dies adminiſtrato, prurigo moleſtior euaſit, euocata à centro ad periphæriam cacochymia, nondum ſatis exhauſta, quare cùm illuſtris Senator iteratam purgationem reſpueret, ἐπίκρασιν moliri apud me decreui, explorando vſum lactis aſinini, quod interdum loco lenientis & purgantis medicamenti eligitur ab Hipp. potiſſimum quarto de diæta acutorum, nec defuit optatus euentus, propinato enim per menſem integrum lacte, ſoluta eſt aluus ſicciſſima, ichorum, humorumque redundantium vacuatio, proborumque humorum repoſitio acceſſit,& diluta craſſiorum humorum fæce, euaſit hæmorrhoïcus cuius vacuationis beneficio priſtinæ ſanitati, firmioríque fuit reſtitutus. Nihil de roborantibus recenſeo, nec de topicis pruriginem ſedantibus,& remiſſo feruore eryſipelatis, materiam illius ſuperſtitem diſcutientibus, quæ bonis ægri rebus in vſum reuocata fuerunt, Deo Optimo Maximo, ſanitatis, & bonorum omnium largitore noſtris votis fauente.

OBSERVATIO COMMVNICATA

A D. Antonio Iodon Medico Autiſſiodorenſi celeberrimo.

Hydrops ventriculi.

ANNO Domini 1620. mulier ſtatura grandiori, quadrageſimum octauum agens annum, Ioanna Delier ciuis Autiſſiodorenſis vxor, in vtero ſe habere credidit, increſcente ſenſum abdominis tumore. At cum tempus geſtationis cognoſceret elapſum, Medicum ordinarium conſuluit, qui eam illicò hydropyſim contraxiſſe pronunciauit. Remediis fruſtrà tentatis, tumor triennio perſeuerans in tantam molem excreuit, licet interim ægra conſueta munia obiret, vt tanto ferendo oneri vix ſufficeret. Tandem in febrem continuam incidit, cum maiori difficultate ſpirandi, ſiti implacabili, inquietudinum turma. Intrà ſeptimum diem, animam efflauit. Cuius cadauer, cum feretro includi non poſſet,propter inſignem totius ventris vndequaque diſtenſionem, à parentibus defunctæ rogati, ventrem ſecuimus, & tam ingens ſeroſæ humiditatis factum eſt effluuium, vt nonaginta librarum pondus. excederet. Vltimo manante ſero obſcuro, & parùm turbido, vtpotè ſua hypoſtaſi vel fæce non deſtituto. His peractis, & penicillis intrà vulnera per quæ aqua educta fuerat, relictis, ad apertionem totius abdominis debita methodo deuenimus, & cum peritonæum quæreremus diſſecandum, mirùm dictu, ſed magis viſu mirandum, hæc membrana partes naturales inueſtiens, ventriculo antica parte tam firmiter adhærebat, vt niſi vi diſcerpta, atque diſſecta auelli potuerit; imò verò inuenimus noſtrum penicillum in vulnere relictum, in cauitatem ventriculi fuiſſe demerſum, ante cuius anatomen, eiuſdem inſolitam magnitudinem pauliſper ſumus contemplati,duoque eiuſdem orificia, ſtomachum ſcilicet & pylorum, eundem ſitum propè obtinentia, ſe ſeque inuicem tangentia, epiploo regionem ſuperiorem occupante, hepate ſatis ſano, quod tamen ventriculus tumidus efferebat deſuper;cor mediante diaphragmate eidem grauiter incumbens, turbinatam ſuam figuram parti gibbæ eiuſdem, inſtar ceræ impreſſerat (nec mirum ſi ægrotans tam valida ſpirandi difficultate, per biennium ſaltem premeretur, reliquis viſceribus, liene, renibus, inteſtinis, mezenterio, cyſtide fellea, veſica, & vtero, integris, & parùm calore febrili alteratis. His notatis prægrandem illum ventriculum cum œſophago, duodenoque extraximus, qui per medium diſſectus, vlnam Pariſienſem ſuperabat, in cuius decliuiori parte illuuies ſeroſa notabatur, hypoſtaſeos prædicti ſeri reſiduum, fibris omnibus, quæ interiorem membranam, contexebant, à ſe inuicem latè diſſitis, orificio vtroque nulla vitij nota impedito, niſi quod in medio pylori ipſiusque limine cyſtis pendebat, longitudinis medij digiti, pollice paulò craſſior aquâ pellucidâ plena, cauitatemque duodeni ſubintrans. Cæterùm membranam illam inferiorem ventriculi, multis ydatidibus, partim integris, partim exceſis conſperſam vidimus. Et hæc poſt homines natos (ni mea me fallat opinio)nondum fuere notata, ſaltem à nobis perlecta vel audita. Cauſam verò tam rari affectus ventriculi ſcilicet hydropiſeos, cum apud nos ſolidiori mineruâ inueſtigaremus, ventriculi totius intemperiem frigidam, humidam, hecticamque arguimus,quicum ſanguine à trunco venæ portæ per gaſtricum ramum, alióſque pro alimento attraheret, propter illam dyſcraſiam in ſeroſum excrementum ad inſtar hydropis hepatis conuertebat. Illa autem frigida humidaque intemperies ex largo frigidæ potu, fructuum crudorum eſu, aliiſque cauſis originem duxerat. Cum verò ex maxima fibrarum ventriculi laxitate & peruerſa partis figura, orificium inferius, eundem cum ſuperiori ſitum obtineret, facilis alimentorum ab vno ad aliud tranſitus fiebat, vt in vaſtum illum ſeroſitatum gurgitem non mergerentur, ſed in duodeno inteſtino qualemcumque chylificationem obtinerent,ſiquidem inteſtina chylificandi vi non eſſe deſtituta apud omnes in confeſſo eſt; quam quidem vim natura, neceſſitate coacta potentiorem reddiderit. Aquas autem illa ventriculus per ductus illos patentes non reiiciebat, ex eo quod fibræ illius reſolutæ erant à copioſa humiditate.

OBSERVATIONES

communicatæ à D. Franciſco Chomel Medico Annonæenſi celeberrimo.

OBSERVATIO I.

Ileos ſeu miſerere mei.

VIr quidam Ileo laborans à quinque diebus, vt fæces per os reiiceret, multis remediis fruſtrà tentatis, ſumpſit mercurij cum ſulphure extincti,& in formam pulueris redacti ℥ j.globulo ceræ incluſam. Statim poſt exhibitionem fotus continuò adhibiti, & clyſteres frequenter iniecti. Poſt aliquot horas fruſtula quædam ceræ in reiecto clyſtere apparuere, quod indicio fuit apertam fuiſſe viam, & medicamento purgante exhibito æger à morbo prorsùs liberatus eſt.

OBSERVATIO II.

Cauterij efficacia.

QVidam æger dolore lumborum diutiſſimè afflictus, nullis remediis conferentibus, tandem diem ſuum obiit. Inter alia remedia paulò ante interitum, cauterium femori, quatuor digitis ſuprà genu affixum, fuerat, à quo deciſa eſcharâ fluxit ſanies quædam circiter ad ℥ ß. poſtmodum verò ſingulis diebus fluebat ex cauterio pus verum & laudabile ad ℥ j.vel ampliùs. Mirabatur Chirurgús neque vnquam potuit coniicere vndenam pus illud emaneret. Defuncto ægrotante; apertoque illius cadauere, inuentus eſt pulmo purulentus, quæ præcipua mortis cauſa fuit. In lumbis verò magnus abſceſſus inuentus eſt, à quo dolor ille diuturnus & contumax oriebatur. Ab abſceſſu autem ad cauterium vſque inuentus eſt canaliculus per quem puris portio quædam effluebat. Vnde colligere eſt, quantâ ſolertiâ natura vti ſoleat ad cauſas morbificas foras eliminandas, quæ canaliculum illum efformauerit ad abſceſſum lumborum, per cauterium expurgandum, quod tamen perficere non potuit, à morbi magnitudine ſuperata.

OBSERVATIO III.

Febris tertiana.

REtulit mihi dictus D. Chomel ſe omnes propemodum tertianas curare ſolitum, exhibendo per horam ante acceſſionem,bonum hauſtum decocti chamom. & cremor. tartari, & ſtatim ab aſſumpto remedio, ſanguinem detrahendo. Si non ſit ad manus

decoctum

decoctum, aquæ frigidæ cyathum exhibet, & idem ferè ſuccedit effectus. Putat aquam illam aſſumptam, per phlebotomiam ad venas rapi, & materiam ebullitioni proximam diluere, vnde acceſſio impeditur.

Observatio IV.

Colicus dolor.

PVella quædam annos nata quatuordecim, laborabat colico dolore atrociſſimo, cum ventris inflatione, qui neque clyſteribus, neque potionibus purgantibus, vel lumbricos enecantibus ſedari poterat; ſed tantùm balneo tepido ſopiebatur, ſed egreſſæ à balneo recurrebat, donec intra viginti dies, ægram de medio ſuſtulerit. Per biduum ante mortem, magnam ſanguinis nigerrimi copiam per aluum excreuit. Diſſecto cadauere inuenta eſt multa pituita vitrea externæ inteſtinorum tunicæ adhærens, & per totam eorum longitudinem fruſtillatim diſperſa, magnitudine varia, vt quædam fruſtula fabæ, alia auellanæ magnitudinem æquarent. In venis autem, & cordis ventriculis nullus ſanguis inuentus eſt, quia natura extremo conatu totum ad inteſtina detruſerat, qui in iis nigreſcens, vt omni ſanguini extrauaſato contingit, ante obitum excluſus fuerat. Vbi notanda eſt ſedes materiæ colicum dolorem efficientis, & authoribus non expreſſa, nempè externa inteſtinorum ſuperficies.

OBSERVATIONES communicatæ à D. Ioanne Marfino, Medico Apamienſi Peritiſſimo.

Observatio I.

Aſcites.

ANno 1642. menſe Octobri, vocatus fui ad puerum quatuordecim annos natum, aſcite poſt variolas à menſe laborantem: nulla aderat febris, licet æger proſtratis omninò viribus cogeretur decumbere. Præſcripſi quamprimùm apozema aperiens & hydragogum, quod habetur in praxi D. Riuerij cap. de hydrope; & poſt vſum apozematis, iuſſi vt ſuffumigio inſtar ſtuphæ ex aperiẽtibus & diſcutientibus compoſito vteretur per triduum, ſemel in die, quibus vſurpatis planè conualuit.

Observatio II.

Inflammatio teſtium cum vrinæ ſuppreſſione.

EOdem anno, menſe Decembri, inuiſi hominem quendam quinquagenarium, inflammatione teſtis dextri, & vrinæ ſuppreſſione laborantem. Præſcribo clyſterem partim emollientem & laxãtem, partim carminantem, eoque reiecto baſilicam dextram aperiri iubeo ad ℥ viij. Renes oleo ſcorpionum Matthioli inungi, & poſt inunctionem placentam ex cepis minutim inciſis, ouis quibuſdam agitatis, & axungia porci confectam, eidem parti applicari, & in craſtinum, bolum ex caſſia, diahœnic. & rheo pulu. exhiberi. His fluxit vrina copiosè. Ad inflammatum verò teſtem, confectum eſt cataplaſma ex farina fabarum cocta in oxycrato ad pulticulæ conſiſtentiam, quo remedio per triduum applicito parti affectæ, priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt.

Observatio III.

Iſcuria.

EOdem anno & menſe incidi in mulierem quadragenariam, euſarcam, & obœſam, iſchuriâ laborantem: febris aderat, ſed non intenſa; vrina autem quæ in exigua admodum quantitate excernebatur, erat valdè rubra, dolor circa renes aderat, iſque inſignis: Demùm vomitus frequenter recurrebat. Varij iniecti fuerant clyſteres emollientes, laxantes, & carminantes, ſed fruſtra; celebrata venæ ſectio bis, in brachio ſcilicet & pede; fotus inſuper & linimenta, vt in ſimili caſu fieri ſolet, vſurpata fuerant; bolus ex caſſia, diaphœnic. & rheo compoſitus, exhibitus, ſed omnia incaſſum; Tandem adhibui placentam ſuperiori obſeruatione laudatam circa renes; Poſtremò hocce remedio, placidè quieuit, copiosè minxit, & benè omninò habuit. Simile quid mihi contigit in altero ægrotante, qui cum febre acuta laboraret, abſque tamen dolore vllo nephritico, & non poſſet mingere, applicita eadem placentâ, minxit in poſterum, & fugata febre, ſanus factus eſt.

Observatio IV.

Vlcus fiſtuloſum.

MEnſe Ianuario 1643. Dominus Ferries Varilienſis, annos natus 55. temperamento bilioſo admodum, quique ſeſe variis curis, laboribuſque fatigauerat, ſe mihi ſanandum obtulit. Laborabat à quatuor iam annis, variis in pectore doloribus, productis ab humoribus à capite verſus partes thoracis exteriores delabentibus: Aderat circa clauiculam tumor oui gallinacei magnitudine: ſed quod peius erat ſupra os pubis dextrum, viſebatur tumor vnins & alterius oui anſerini magnitudinem æquans, ex quo à quibuſdam menſibus aperto effluebat pus laudabile: Vlcus erat profundum, ferè ad ſemipedis altitudinem; Ad quod ſanandum varia, ſed fruſtra tentata fuerant remedia; ita vt de futura fiſtula omnes timerent. Curationem hoc pacto aggreſſus ſum.

Præſcripſi primum potionem purgantem, partim phlegmagogam, partim cholagogam, deinde phlebotomiam. Poſt hæc apozemata ex aperientibus temperatis, vulnerariis, & purgantibus. Finito apozemate decoctum ſequens ſumpſit bis in die per 12. dies.

♃. Hordei integri P. j. folior. ſcabioſæ, ſaniculæ, piloſellæ, vincæ pervinc. agrim. & pimpinel. ana M. j. ſem. hyperici & cardui bened. ana ʒ ij. flor. trium cordial. ana P. j. coquantur in hydromel. tenui ad ℔ i ß. colaturæ capiat ℥ vj. manè, & ſerò.

Interim ex eodem decocto fiebant iniectiones ſingulis diebus in vlcus. Verùm cum hæc non ſufficerent, ſed omnes prædicti affectus perſeuerarent, ad diætam ſudorificam deuenimus per viginti quinque dies continuandam, ex decocto radic. ſalſæparil. & raſuræ ligni guajaci ad partes æquales. Ex reſidentia parabatur bochetum, pro potu ordinario; ſexto autem quolibet diætæ die ſumebat medicamentum purgans. Verſus finem diætæ, cum vlcus in eodem fermè ſtatu permanere videretur, iuſſi vt Chirurgus inducto in vlcus baculo, ſuperpoſitam cutem, & carnem, quæ vnius digiti latitudinem ferè adæquabat, nouacula ſcinderet, vt cauo illo detecto, faciliori negotio debita remedia adhiberentur. Succeſſit votis euentus, conſumpta ſiquidem fungoſa illa, & minimè laudabili carne, vlcus ad cicatricem breui deductum eſt, ægerque non tantùm à doloribus, ſed etiam à metu fiſtulæ liber euaſit. Ad ſigillum curationis, præſcripſi cauſticum brachio ſiniſtro inurendum, diuque geſtandum.

OBSERVATIO V.

Secundinarum retentio.

EOdem tempore Domina de Ruffia;anno nata 35. temperamento ſanguineo,poſt editum multo dolore & labore fœtum, incidit in ſecundinarum retentionem:Pulſus nullus apparebat, facies mortuo ſimillima,ita vt conclamata omnia viderentur. Cum acceſſi, præſcripſerat quidam Chirurgus, vt ex capillis ipſius nonnihil abſcinderetur, combureretur, & vino diſſolutum propinaretur; Quod cum præſtitiſſet ægra, ſecundinas feliciter expulit. Verùm emiſſis ſecundinis lochia ſuppreſſa ſunt, vnde febris exorta eſt; Poſtridie præſcripſi ſanguinis miſſionem ex malleolo dextro ad ℥ viij. (pulſus enim erat validus, & plenus) & in craſtinum, quia aluus erat aſtricta, clyſterem in hunc modum.

℞. Fol. maluæ, violar. pariet. mercurial. ana m.j. flor. chamom. & meliloti ana P. j. ſem. aniſi & fœniculi ana ℥ ß. coquantur in iuſculo capitis vituli ad ℔j. in qua diſſolue ſyrupi violacei & ſacchari rub. ana ℥ j. fiat clyſter.

Reiecto clyſtere aperta eſt vena malleoli ſiniſtri ad ℥ vij. His febris remiſit,ſomnus, quo antea planè caruerat, rediit:& paulatim abſque aliis remediis conualuit.

OBSERVATIO VI.

Catarrhus ſalſus cum propenſione ad phtiſim.

MEnſe Octobri 1643. vocatus fui ad ægrum quadraginta annos natum, temperamento bilioſo, habitu gracili & macilento: Laborabat catarrho ſalſo & acri, à capite in pulmonem delabente, à quatuor annis; tuſſis aderat ſicca, obſtructio vtrumque occupabat hypochondrium, cum febre continua & lenta. His adde phlogoſim quandam, dolore circa ſternum, dorſi vertebras manifeſtam. Præſcripſi primùm potionem purgantem ex rheo, tamarindis,ſenna, manna & ſyrupo roſaceo confectam, ſed in exigua quantitate. Deinde venæ ſectionem ex brachio dextro ad ℥ vij. His præſtitis, iuſculis medicatis ex aperientibus temperatis vſus ſum per duodecim dies, infundendo per noctem in tertio quoque iuſculo, ſennæ ℥ ß. & diſſoluendo mannæ ℥ j. Finitis iuſculis ingreſſus eſt ſemicupium tepidum ex decocto hordei, amygdal.dulc.paratum,per triduum,bis in die. Ab initio curationis applicui duo cauſtica inter duas ſcapulas, ſpina dorſi intermedia latitudine duorum digitorum: iuſſique vt ſemel in hebdomada, cucurbitula ſuperponeretur: quod remedium, tantum in hoc laborante præſtitit,ob ſeroſitates, quæ in magna copia ſingulis vicibus educebantur, vt integram curationem illi ferè adſcripſerim.

OBSERVATIO VII.

Ophtalmia.

QVidam annos natus 30. temperamento ſanguineo, ſed cerebro admodum catarrhoſo donatus, laborabat à longo tempore inflammatione, quæ tum adnatam, tum vtramque palpebram occupabat, affectus non erat continuus, ſed recurrens; varia vſurpata fuerant antea remedia, ſed fruſtra. Tandem præſcripſi duo cauteria inter duas ſcapulas geſtanda, necnon cucurbitulam vtramque amplectentem, applicandam, vrgente nimirùm fluxione: Quod cùm præſtitiſſet, ſani omninò illius oculi euaſere. Non parùm ad illius curationem contulit vnguentum ſequens, quo in ipſo curationis initio vſus fuit, purgato priùs corpore,ſectaque venâ.

℞. Viridis æris gr. xij. camphoræ, & lapidis calamin. ana ʒ ß. tuthiæ præparat. ℥ ß. butyri recentis, aqua roſac. loti ℥ ij. miſce fiat vnguentum.

OBSERVATIO VIII.

Febris maligna.

MEnſe Maio 1644.mulier 30,annos nata ſeſe mihi curandam obtulit. Laborabat febre maligna à duobus diebus, cum dolore capitis, inquietudinibus ferme continuis, ſitique intenſa, maculis quibuſdam liuidis circa pectus & dorſum apparentibus. Ter intra biduum ſanguinem eduxi ad ℥ viij. ſingulis vicibus, cumque interna omnia remedia auerſaretur, ad externa animam contuli. Quinto itaque morbi die,cataplaſma ex cochleis cum ſuis teſtis contuſis, ſtupiſque ſuperpoſitis, vtrique pedi circa plantas applicandum curaui. Admotum eſt hocce remedium circa horam tertiam pomeridianam, inclinante autem die cœpit ægra ſentire dolorem quendam moleſtum, & grauem vtroque femore & tibia, qui ad mediam vſque noctem durauit, ea ſæuitiâ, vt ægra de remouendo cataplaſmate perpetuò quereretur. Media autem nocte ſudor totum corpus inuaſit, tanto fœtore, & graueolentia, vt illum ægra ſuſtinere vix poſſet. Mutato induſio, amota ſunt è pedibus cataplaſmata, tetrum adeò odorem exhalantia, vt aſtantes fermè inficerent. Manè ægram alacrem inuenio, febre aliiſque ſymptomatis valdè imminutis. Cúmque omnia in tuto poſita mihi viderentur, nihil ampliùs agendum duxi, ſola contentus purgatione, quam tamen laborans, ob ſummam inobedientiam ſumere noluit: nihilominus breui poſt benè omnino habuit.

OBSERVATIO IX.

Arthritis.

NObilis quidam menſe Februario 1645. temperamento ſanguineo, habitu euſarco & obœſo, gonagra à tribus diebus laborabat. Quam primùm eum inuiſi, ſanguinem ad ℔i. mitti iubeo, qui cum valde impurus apparuiſſet,poſtridie iterùm ſanguinis miſſionem ad parem quantitatem præſcribo, qua ſe multùm recreari ſenſit laborans, ſanguine educto, priori ſimili. Tertiò, demùm ſanguinem detraho ad ℥x.poſtridiè verò medicamentum ex ſenna & rhab.in decocto conuenienti, cum diaphœn. & ſyrupo roſac. propino,quo benè omninò habuit.Simile quid mihi contigit in aliis duobus ægrotantibus, eódem temperamento, & habitu donatis, in quibus venæ ſectio ter, aut quater repetita in ipſo initio, affectum penitùs ſuſtulit, oxycrato fouendo partē affectā,& poſtea illinendo oleo roſaceo.

OBSERVATIONES

communicatæ à D. Des Grands-Prez Medico Gratianopolitano Periciſſimo.

OBSERVATIO I.

Linguæ tumor.

QVIDAM luë vnereâ infectus, per frictiones mercuriales curabatur, quæ cum ſupra

Medici præſcriptum, Pharmacopæi iuſſu frequentiùs & diutiùs celebratæ fuiſſent: maximus fluxionis impetus tantum linguæ tumorem excitauit, vt quatuor digitorum tranſuerſorum menſura extra os, prominere. Cui Medicus nihil præſcribere voluit,ægrè ferens, quod ordo à ſe præſcriptus, contemptus, & ſuperatus eſſet. Vndè ægrotans in miſero hoc ſtatu quatuor menſium ſpatio permanſit,& lingua ab aëre continuò alterata trium digitorum tranſuerſorum craſſitudinem acquiſierat. Vocatus ego, poſt phlebotomiam, purgationem, quaſdam partis lotiones & ſetaceum ceruici admotum,puluerem ex pipere,zinzibere,ſynapi & ſale decrepitato,linguæ admouendum præſcribo.Cuius vſu primo ſtatim die lingua molleſcere, & per ſe moueri cœpit. Tertio die eam ablui iubeo pluries in die aqua vitæ probè rectificata, vt quarta longè mollior apparuerit,& in os protrudi potuerit,cum tamen illico rurſus egrederetur, Poſtmodum verò in parte inferiori linguæ iuxta ranulas,vlcera animaduertens,quæ ex colliſione dentium,quibus illa innitebatur,oriunda erant; Aqua alba ex præcipitato albo parata, ea vlcera abluenda curauit,& profundas ſcarificationes circa ranulas fieri iuſſi.Quibus intrà paucos dies tumor dicuſſus eſt, & lingua in propriis oris cancellis coërcita.

OBSERVATIO II.

Mutus caſu curatus.

QVidam Mendicus Ponſenacium propè Muram noctu appellens,à magnæ illius domus conductore hoſpitaliter exceptus eſt.Vbi per aliquot dies cōmoratus propter puerum mutum & ſurdum ſecum adductum, qui febre continuâ eadem nocte correptus fuerat. Tandem impatientia percitus,& de illius ſalute deſperans, clam diſceſſit,ægrumque ibi deſeruit,quem ad priſtinam valetudinem reuocatum, conductor primùm agnorum, poſtmodùm ouium, & veruecum cuſtodiæ præfecit,quo munere fungebatur egregiè.Contigit autem poſt aliquot annos vt aleâ ludens craſſiori baculo percuſſus fuerit, quo ictu grauiſſimo os occipitale in multas particulas confractum eſt. A quo tamen vulnere valdè periculoſo, periti Chirurgi induſtria curatus eſt. Deum autem conualeſceret, ſenſus auditus illi ſuccreſcebat, & verbula quædam balbutire incipiebat, donec tandem integram audiendi & loquendi facultatem adeptus eſt, & in eo ſtatu vixit ad annum ætatis ſuæ 45. D. Paiano Procuratori Gratianopolitano pro vinitore inſeruiens; vixque duo anni ab illius interitu elapſi ſunt.

OBSERVATIO III.

Cranij depreſſio.

IN multis cranij depreſſio curata eſt, admota poſt vnam vel alteram phlebotomiam, ſupra depreſſionem cucurbitulà cum multa flamma. Addita interdùm inciſione,& multis interdū ſcarificationibus, & interdùm ſine illis.Sed inter cæteros vnum notatu digniſſimum referam, qui Artaudus nominatur, Procurator Gratianopolitanus. Is in profundo itinere, inimico obuiam factus lapide percuſſus eſt ſupra os parietale ſiniſtrum, quo ictu ex equo in terram deiectus eſt, & pro mortuo derelictus. Inde in villam vicinam delatus, à duobus Chirurgis curari cœpit, qui tantum venæ ſectione & cucurbitulis vſi ſunt ſine vlla vulneris prouidentia, quod nullam ſolutionem continui manifeſtam perciperent. Vocatus ego hominem inuenio ſanguine perfuſum, qui ex ore & naribus excernebatur, cum nauſea & vomitu ferè continuo, vix aſtantes agnoſcentem, ægerriméque loquentem, & nequidem oculos aperientem. Perluſtrato capite vniuerſo, dum locum cranij depreſſum ſummis digitis tantillùm cōprimebam,nauſea ſtatim excitabatur.Quo animaduerſo,Chirurgo præſcripſi vt partem illam raderet, & cucurbitulam ſatis magnam illi applicaret,cum multa flāma,quę licet patibus ſanis,& ſolidis inniteretur,tantum dolorem ægro inferebat, vt loquendi facultate carens, in lectum ſeſe muſſitando demitteret. Poſtquàm verò cucurbitula auulſa eſt, & inciſione facta ſupra partem affectam,atque iterùm admota cucurbitula, tantùm abeſt vt dolorem perciperet, quin potiùs maximum indè ſolatium conſequutus eſt: vnde nobiſcum loqui cœpit, omneſque aſtantes agnouit. Ac quanquam per cucurbitulam ſanguinis ℥ vii. vel viij.extractæ fuiſſent, præcepi tamen vt ſequenti die phlebotomia iterùm celebraretur, ſicque æger paucis poſtmodum diebus omninò conualuit.

OBSERVATIO IV.

Phtiſis.

FIlius natu tertius Ampliſſimi viri Domini de Periſſol in Senatu Gratianopolitano Præſidis, annos natus 14. Geneua Gratianopolim aduectus eſt octauo morbi ſui menſe,macie & phtiſi conſumptus cum alui fluxu inſigni, ita vt eum breui moriturum patri prædixerim, propter vlcus pulmonis, quem fruſtillatim extuſſiebat & fruſtula illa ſupra carbones iniecta grauiſſimum fœtorem exhalabant: Tum fœtor anhelitus cadauerоſus,non ſolum ægrotantis cubiculum, ſed etiā vicina vſque ad ſcalas inficiebat. Quibus animaduerſis me nullum aliud remedium præſcribere poſſe pronunciaui, quam lac muliebre ab optimæ nutricis vberibus ſugendum.Quod poſtera die in vſum reuocatum, poſt quatuor dies ægrū in paulò meliorē ſtatum reduxit,& intra duos mēſes integræ ſanitati reſtituit. Ortus erat hic affectus ex pleuritide malè curatā, quæ in empyema migrauerat,& empyema in phtiſim. Hoc idem remedium in pluribus aliis expertus ſum, tum etiam in me ipſo & filio meo, & duobus nobilibus viris, qui ſanguinem per os magnâ copia reiiciebant.

OBSERVATIO V.

Punctura nerui.

QVidam mercator Gratianopolitanus manu inuerſa menſam percutiens, acum in eam infixit, quæ globulo fili inſerta erat. Per biduum nihil indè mali percepit;ſed tertio dei tantus in parte dolor obortus eſt, in dies ſequentes perſeuerans, vt neque venæ ſectionibus, neque fotibus, neque cataplaſmatibus anodynis ſedari potuerit. Huius doloris contumaciam aduertens, peto à Chirurgo num eum alias morbo aliquo venereo affectum viderit; reſpondit eum quidem ante triennium gonorrhæâ & carie pudendi affectum fuiſſe, ſed perfectè curatum. Præſcripſi ſtatim ſuffumigium ex cinnabari,ſtorace benioino,thure, & ſemine hyoſcyami terebinthinâ exceptis; quo manus tantùm ſuffiebatur, ſtatim melius habuit, pauciſque diebus continuato remedio, perfectè curatus eſt.

OBSERVATIO VI.

Febris quartana.

MVltos curaui quartanarios, quorum felix ſucceſſus poſt vniuerſalia remedia, oleo magnetico præſertim à me tribuitur, quod nullum effectum ſenſibilem producit. Eius autem guttas duas vel tres in vini cochleari exhibeo in principio acceſſionis. Ex eoque pilulas febrifugas compono.

Observatio VII.

Epilepſia.

NOn raro expertus ſum, & plures habeo huius rei teſtes, pœoniam ſub propria conſtellatione collectam, nempe inclinante lunâ in Ariete exiſtente, epilepſiam ſoluere ſola applicatione. Radicem autem mediam & præcipuam atque maiorem per longitudinem diuiſam collo & brachiis circumdedi in quadam noſocomij virgine 18. annos nata, quæ à pueritia hoc morbo affligebatur, & ſingulis diebus paroxyſmos patiebatur. Attamen ab eo tempore protinùs curata viſa eſt. Hinc paret quantoperè vtilis ſit in Medicinâ faciendâ ſyderum obſeruatio.

OBSERVATIONES COMMVNICATÆ A D. HENRICO RVFO

Apud Sammarcelinenſes Medico practico, & inter Gratianopolitanos conſcripto.

DOMINO D. LAZARO RIVERIO, CONSILIARIO, & Medico Regio, & in Monſpelienſi Vniuerſitate Medicinæ Profeſſori digniſſimo.

HENRICVS RVFVS S.P.D.

CVM nouum ſydus huic prouinciæ affulſeris, (Profeſſor Meritiſſime) non mirum ſi omnium in te conuertuntur oculi, cúmque tuo lumine magnâ lætitiâ nos afficias, par eſt vt magnâ laude afficiaris, quia per te beatiores ſumus: quicumque enim virtutes tuas & vitæ ſummum decus non nouit, audiuit ſaltem & propiùs nouiſſe deſiderat. Mitto animi dotes & colloquiorum cum doctrinâ ſuauitatem. Tot ægrotantes quos & Gratianopoli & vbique locorum Delphinatus ab Orci faucibus redemiſti, laudes tuas reticere non poſſunt nec debent, in vno afflicti, & infelices, quòd Gallia Narbonenſis totumque Monſpelium te nobis inuideat: nuſquam tamen totus aberis (Doctor & Profeſſor Clariſſime (præter commemorata, opus practicum, quod omni puncto abſolutiſſimum publici iuris feciſti, tui deſiderium nobiſcum ſubleuabit, atque Reipublicæ Medicæ hoc conferet emolumentum, vt & abſentem te conſulere liceat, neque hic labori finem dediſti: nam inter tot grauia exercitia, quibus in ſcholâ Monſpelienſi incumbis, & tot ægrotantium pro ſuâ ſalute interpellationes: alterum præterea Obſeruationum tuarum librum moliris, nec ſanitati parcis, aut à lucubrationibus ceſſas, vt Medicinæ ſplendorem adaugeas: quod cùm ſolus exequi potuiſſes apprimè; tamen quorundam amicorum παρεργα ſubtexere voluiſti: neque à me (etſi quondam diſcipulis artis Iatricæ rudimenta de tuo dictamine hauſiſſe glorior) obſeruatiunculas expetere dedignatus es. Conceſſi, te iubente, non inſcius me aquas in mare deportare; has ſi legeris, & in iis quædam minùs aptè exarata videantur (D. C.) à te caſtigari non ægrè feram, qui obſequium perpetuum tibi deuoui, teque in æternum colendum ſuſcepi: vale & mihi totique Apollineæ familiæ viue diù: è noſtro Muſcolo. Idibus Iulij anni 1645.

Observatio I.

De portentoſo & inſolenti ſingultu.

ANno 1634. menſe Decemb. Sammarcellini, ſutor quinquagenarius, ab inedia, frigore & itinere, incidit in ephemeram, quæ intra 24. horas per copioſum ſudorum diſcuſſa eſt: ita poſtera die, omni febre & dolore capitis vacuus remanſerit vſque ad octauam, ciborum tam inappetentiâ ſuperſtite, & cum quâ & ſomnolentia & torpente laſſitudine tenebatur. Verùm octaua die manè iterum febricula abſque rigore obſeſſus eſt, mox ſub veſperam grauiſſimo ſingultu angebatur, cuius ſonus ſiue ſtrepitus vltrà quartam domum vicinam ſuæ, è ſubiecta autem via facilè audiebatur; nulla remiſſione, nullis datis induciis. Inter quæ haud multum ſiticuloſus; mente conſtans; ſed tam ferocis ſymptomatis maximè impatiens: vndecimâ aliquid cruentum carni ſemiputri non abſimile per vomitum, concurrente tuſſicula, eiecit, quod quidem ab adſtantibus caro cythoniorum ſaccharo condita, quam non

pridem comederat æger, putabatur. At die ſequenti, fruſtum eiuſdem magnitudinis & coloris, rubrum ſcilicet, & auellanæ molem æquans per nauſeam excreauit, quod primùm in aqua lauari, deinde prunis apponi iuſſimus, atque exempto colore ſanguinis, quo aqua perfuſa eſt, & nidore fœtido, qui ab vſtione exhalauit, quod ante ex narratione fueramus ſuſpicati, dilucidè apparuit, illud nempè exploſum, fuiſſe molem carneam cum membranis ab vlcere in œſophago vel propè ſuperius ventriculi os latitante abraſam. An verò vlcus iſtud derepentè ortum ſit, & à primâ illa die, quâ Ephemerâ correptus eſt homo, inuſtum: an potius à longo tempore fuerit contractum, non benè conſtat. Eſt tamen veriſimile, tam breuem non habuiſſe originem, primo quia Phlegmone vel alius tumor non præceſſerat, quem plerumque ſubſequi ſolet vlcus; deinde quòd à pluribus annis leui tuſſicula & inani itidem premeretur: ſine vlla è pulmonibus manifeſta excretione: idcirco malum, quod ſub prima œſophagi vel ſtomachi tunicâ iampridem radices egerat, à cauſis externis ſupra allatis concitatum, ſeſe confeſtim exeruit, ſymptomata verò fuit continuum ab vlcere, à quo mors 14. cum delirio fuit inducta: cum ſingultus neque phlebotomiâ iteratâ, neque cucurbitulis, neque medicamentis detergentibus, digerentibus, & purgantibus (inter quæ hiera valde commendatur) quicquam de crudelitate, vſque ad exitum remiſerit.

Observatio II.

De Phlegmone cerebri partem poſticam obſidente, & ſymptomatibus inde conſequentibus.

NObiliſſimus & illuſtris iuuenis D. de Larthaudiere annos natus 37. ſub cane in grauiſſimum & acutiſſimum dolorem capitis incidit, qui ad poſteriora & latus ſiniſtrum magis porrigebatur; aderat obſcura & leuiſſima febris, ſenſuum vigor, guſtus præcipuè, cum his nihilominùs ſitis ingens & vigiliæ perpetuæ: frons nihil incaluit, caput parum, ex tactu licet duro, non dolebat, appoſitis ad frontem manuum vnâ, ad ſinciput alterâ, cerebrum intus concuti, ac conuelli ſentiebatur, at caput vniuerſum inuoluntariè ſubſiliebat, vrinæ in principio craſſæ & albæ: quibus animaduerſis phlegmonem in cerebro vel eryſipelas metuentes, ex cæphalica primùm, deinde ex mediana mittit ſtatim ſanguinem ad ℔ ij. iuſſimus; diebus ſequentibus, quòd dolor inſtaret crudeliter, iterùm partitis vicibus phlebotomiam celebrauimus ad ℔. ij. aduerſo brachio: quintâ ventrem ſubduximus: ſexta per cucurbitulas humeris affixas ſanguinis ℔ ß. dextraximus; inter hæc caput deraſum oxyrrhodino illitum fuit, nec quicquã eorum omiſimus, quæ à cerebro cuiuſuis generis humores, reuellere, deriuare vel repellere valent. Quarta morbi die, in linguæ latere dextro erupit tuberculum, quod durum & cauum & ſine ſenſu vlceroſum deprehenſum eſt, carcinoma ſcilicet, ſeptimâ ſub veſperam paululum delirauit, mox ſudor in facie primùm, dein per totum corpus copioſus obortus eſt, ita vt veram & perfectam criſim adfore ſperaremus: mador detergitur, permutantur lintea, ſudor itidem abundè prorumpit. At æger iam de operimentis conqueri cœpit, ac ſe ſuffocari exclamat, quæ dum amouentur & ſudor vt anteà abſtergitur, illum fermè reſolutum inuenimus, & continuò delirantem; vires quæ ante ſudorem fuerant præualidæ, omninò fractæ percipiuntur, atque in eo ſtatu nocte tota vſque ad horam octauæ diei nonam matutinam perſtitit, garrulus ſupra modum, & inſipiens, & immemor omnium quæ ſibi morbo contigerant, vel facta fuerant. Circa decimam reſipiſcere viſus eſt, quorumdam reminiſci, & ſic ſpes animis addita fuiſſet, ni pulſus conuulſiuus artuumque tremor cerebrum peſſimè affici indicaſſent: in procinctu vrinæ excretio copioſiſſima, quæ rubra & ignea ſplendore coruſcabat: ſimili hora quâ pridie ſub veſperam rurſus ægrotantem inuaſit delirium, in eo peius, quod cum vires rurſus conſtarent, factus phreneticus, adſtantes ſummo terrore profligebat. Nonâ matutinâ iterum reſipuit, vſque ad veſperam, ſub quam tumor exortus eſt in ceruice, pomi mediocris magnitudine, non doloroſus neque à cute diuerſi coloris, nec minus delirium iuuenem occupauit cum manuum motu conuulſiuo: die decima omnia ſimiliter ſe habuerunt. Sub finem vndecimæ conuulſus moritur. Porrò cum morte ante ſeptimam nec ſpectata, nec prænunciata ſublatus fuiſſet vir, vt illuſtriſſimæ familiæ, ſic & magni momenti apud omnes ſui generis conſultum fuit cadauer diſſecare, vt cauſa latens, apud populares detegeretur. Cæteræ corporis partes & parenchymata laudata conditione ſeu diatheſi inuenta ſunt præter cerebrum: aperta quippe caluaria, magna copia ſanguinis nigerrimi etſi diluti illicò effluxit, intactis adhuc menyngibus, imò oſſibus vix deductis ad ſerræ capedinem, qui quidem ſanguis inter caluam & membranas effuſus ponderis ℔. ij. vel pluris æſtimabatur. Vbi detectæ ſunt cerebri tunicæ, mox vniuerſim venulis nigro torridoque ſanguine turgentibus conſperſæ apparuerunt. Pars autem poſterior duorum digitorum latitudine, longitudiue quatuor, vbi torcularis ſedes definitur, non ſolùm nigricans, ſed præterea membranæ puniceo colore, & gangrænâ corruptæ viſæ ſunt: in qua parte dum ſcalpellum adigi iuſſimus, protinùs inde materia purulenta ad ℥ v. vel ℥ vi. cum fœtore emanauit. Exindè nouacula altiùs penetrantes Chirurgi, tota fere baſis cerebri, imprimis cerebellum & ea pars ſpinalis medullæ; quæ primis vertebris excipitur & ſuper qua tumor apparuerat, ſphacelo ſimiliter corruptæ ſunt inuentæ; menynges verò partis ſiniſtræ, vlcuſculis exeſæ, per quæ ſanguinem ſub caluam effluxiſſe veriſimile eſt. Ex quorum narratione facile inferre licet, cauſam doloris illius acutiſſimi, vigiliarum, delirij & conuulſionis fuiſſe ſolutionem continui in cerebri parte poſticâ, cerebello vulgò nominatâ: ſoluere verò vnitatem cauſæ duæ, vlcus & phlegmone eryſipelatodes: vlcus quidem vt cauſa primaria, ab aliquot menſibus contractum ex cauſis mihi relatis, ſed reticendis, vt ſobolem habuit vlcuſculum illud in lingua enatum: ſic & partem debilem reddidit & inflammationi locum dedit. Phlegmonem autem eryſipelatodem promouerunt, ætas iuuenilis, temperamentum ſanguineoślioſum, temporis conſtitutio ardens: ſed præ cæteris cauſæ externæ, natatio ſcilicet in frigida ſub dio, poſt inſolationẽ præcedentem & excandeſcentiam; cauſæ verò cur febris tam obſcura cum tot terrificis ſymptomatibus deprehenderetur, hæ ſunt: prima, quòd cæteris partibus benè valentibus vnum cerebrum laborabat; ſecunda quòd cerebrum obſcuro ſenſu ſit præditum ex ſe, & prætereà frigidum & humidum; tertia & magis notatu digna, quòd cerebrum longè ſit diſſitum à corde, ideóque ſpiritus caput perreptantes, ſemel in plexus binos illos labyrinteos illapſi, difficilè ad cor recurrunt & contagium partis affectæ, cordi minimè communicant.

* * *

Observatio III.

De morbo lento à ſyderatis pulmonibus orto, quo virgo nihil mali ſentiens interiit menſe Febr. 1643.

INgenua virgo annum agens ſupra 14. breui morbo (vt multis videbatur) ſublata eſt: ante biennium tamen altum ducebat ſpiritum, ſolitudinem affectactabat, & facies totuſque habitus pallore albeſcebat. Ante duos menſes, dum eiuſdem fratrem lento quoque morbo confectum inuiſeremus, à matre fuimus rogati, vt iſtius pulſum exploraremus, num febricitaret: pulsũ obſeruauimus, languidum & inæqualem, ſed ſine calore febrili; ideoque vbi vultum palleſcentem paululum ſumus contemplati, & de ætate ſciſcitati, venit in mentem menſtrua forſan inſtare, quæ dum ob venarum & viarum anguſtias, naturæ ἐκλαμφὶς impedita, reſerare laboraret, ſanguis ab is inficiebatur & leuia illa ſymptomata ſuſcitabat, vti ſolet contingere non raro in virginibus huius ætatis, quodque mater & conſanguineæ opinabantur: quare his obiter dictis & factis diſceſſimus, altiùs rem indagaturi, ſi malum protraheretur, aut ſymptomata ingraueſcerent. Sed his vtrinque vel neglectis vel obliuioni datis, poſt duos menſes ſeriò vocati, morbum multò grauiorem reperimus, vt quem ἀποσιτία & febris continua comitarentur, & ſub noctem intenderetur, ſine calore mordaci, & ſenſibili ἐπισημασία vires præterea deiiciebantur, narium pinnæ inter expirandum expandebantur, nec tamen inſignis diſpnœa aderat, nulla ſitis, non rubor in genis, non vigiliæ; decumbens non nihil tuſſiebat ſine ſputo. Cor verò crebro & valido motu, continuò ſub noctem recrudeſcente, tangenti palpitabat, ægrâ non ſentiente; vrinæ craſſæ, albæ, adipoſæ, cum enceoremate vel hypoſtaſi eiuſdem conditionis diuulſa: nunquam delirauit, nullam noctem duxit inſomnem ne quidem vltimam in quâ placidè & ſine agone hanc vitam cum meliore commutauit. Ergo propter iſtius mortem inopinatam, apud parentes, & quod etiam tredecim alij eiuſdem genituræ, ante vel circa pubertatem defuncti eſſent, conſilium fuit apud amicos corpus mortuum aperire; & primùm nudato cadauere, latus vtrumque ab alis ad coſtarum notharum vltimam, maculis latis è rubro liuentibus, & ſugillationem referentibus erat conſperſum, viſcera in abdomine contenta ſana viſa ſunt, ſolo iecore, nonnihil plus ſolito nigricante, & ventriculo perexiguo, bile porraceâ iutincto. Vbi in thoracem deuentum eſt, ab vtraque eius cauitate inciſa, confertim aquæ viroſæ magna effluxit copia, ad ℔ iiij. mirùm quòd orthopnœam vel ſaltem dyſpnœam viuenti non inuexerit, aut fluctuationem non prodiderit: pulmones ſyderati inuenti ſunt, præterea in eorum ambitu puncta paſſim albeſcentia cernebantur, quæ leuiſſimo tactu diſrupta, pus & tabum eructabant, imò labes vaſa omnia, & cauitates puniceo colore affecerat; pleura muſculique intercoſtales virore erant perfuſi, non diaphragma; ſed pericardium lege vicinitatis erat exſuccum, putrefactum & humore ſuo priuatum; cor & cerebrum ſana. Ex his deliberatum & decretum fuit hanc labem à primo ortu duxiſſe originem, ſiue à ſemine, ſiue à ſanguine; exempla fratrum rem maximè comprobant, & ſi ab externis cauſis affectus iſte in virgine deriuaſſet, portio duntaxat pulmonum, non vniuerſi fuiſſent labefactati: nam non peccauerat illa in victu neque in aliis rebus non naturalibus, deinde mors placida, corruptionem in ſubſtantiâ, & temperamento ſenſim & per progreſſus factam fuiſſe, non à cauſa violenta, atque etiam cum nunquam tuſſierit, ex eo patet neque fluxionem, neque congeriem humorum vitiaſſe pulmones. Secundò tales affectus, vt à parentibus deduci nemo dubitat; ita & facilè poſſe communicari eſt concedendum, & vulgò comperimus in familiis eiuſmodi labe infectis, plures ſimul vel ſucceſſiuè pari morbo corripi, imò, & aliquando ad quintam ſextamve generationem protrahi, & in extraneos, qui iſtorum cõſuetudine vtuntur prorepere.

Observatio IV.

De calculis per anum perpetuò excretis.

VIrum nobilem; cuius caſtellum non longè à Sammarcellino diſtat; nouimus, qui quoties aluum exonerat, calculos inæquales, faſtigiatos, cineritios, cum excrementis deiicit, iam à pluribus annis, non diſſimiles in colore, & ſubſtantia illis, qui per vreterem à renibus decidunt; iſti & mole & ſcabritie, podicem tranſeuntes infeſtant; ita vt de re, neque de generatione perpetuâ non ſit dubitandum.

Observatio V.

De calculis in omnibus corporis partibus procreatis.

VIrum alium probum nouimus degentem in domo D. de Leyſſins in Supremâ curiâ Delphinatus Conſiliarij Regij, & eiuſdem Scribam & rerum forenſium Præfectum, qui calculos & lapides maiuſculos in quauis ſui corporis parte oſtendit; vidimus ſæpè & tales tetigimus ſuper carnes, muſculos, membranas, neruos, oſſa indifferenter: ita vt aures, naſus, mammæ, cilia illis non careant, protuberant quippè manifeſtè & tangentibus mobiles apparent, & ſi quando reſoluantur in parte aliqua, in alia pullulant & in dies numero & magnitudine multiplicantur. Eſt & idem nephriticus, quem dum aliquando inuiſimus, nobis ſuper rotulam genu dextri tumorem inſignem oſtendit, eiuſmodi lapidibus variis & diſtinctis refertum, ac ſi in pera fuiſſent concluſi ſtrepitum edebant, ſi commouerentur. Poſt aliquot menſes in eundem rurſus incidimus; qui tumorem illum mollem & æqualem euaſiſſe nobis declarat. Genu vtrumque detegimus, tumores palpauimus, & re vera humorem ſubeſſe comperimus; infigitur ſcalpellum & ſubinde tres vel quatuor vnciæ materiæ coctæ albiſſimæ & craſſioris erumpunt, qualia à ſteatomate prodire ſæpè viſum eſt; in genu ſiniſtro, quoniam calculi partim adhuc ſolidi tangebantur cum ſpatiis licet mollioribus; apertionem non ſumus aggreſſi, reſolutionum perfectionem expectantes.

Observatio VI.

De calculis in liene genitis & inde per vomitum reiectis.

SÆuiſſima nephritide per quadriennium laboraui, ſine ſenſibili renum vel hepatis intemperie calida, à qua ſenſim (Deo fauente) ſum liberatus vſu aquarum vitriolatarum Aurelij apud Daienſes; At vix calculos arenaſque emingere ceſſaueram, cum in cruciatus crudeliſſimos incidi lateris ſiniſtri ſub coſtis circa lienem dolor breui ſpatio circunſcriptus, ad ventrem & vmbilicum non porrigebatur, ſed tantum ſiniſter alternatim compatiebatur, ventriculus maxime ſiniſtrorſum, præcipuè cum vomitus inſtaret. Soluitur primò non ante decimam diem affectus iſte: his obſeruatis; quod neque aluus erat ſuppreſſa, vt in colico dolore, neque vrina repreſſâ, vt in nephritide: contrà vrinæ copioſæ mingebantur, craſſæ, turbidæ, in quibus laterculos puluetiſatos diſſolutos fuiſſe dixiſſes, quod breuiter matulæ fundum petebant: at

nihilominus craſſa iſta hypoſtaſis non erat aſpera, neque vllo modo calculoſa, ſed calcis inſtar in vrinam leui agitatione rurſum diffundebatur. Tali paroxyſmo primâ hyme ter quaterue fui cruciatus, celebrando ad tanti doloris expulſionem remedia, quæ in colico vulgò vſurpari ſolent, vno omiſſo balneo, à quo peſſimè habueram in principio. Verùm cum vomitus frequens, & laborioſus inter cætera ſymptomata maximè infeſtaret, quem angor & grauis cardialgia præcedebat, venit in animum explorare accuratiùs cuius conditionis eſſet materia illa, quæ tam abundè etiam ieiuno ventriculo reiectabatur. Erat certè quoad colorem, è rubro nigricans, pultis conſiſtentiâ, craſſâ tenaxque, in qua dum bacillo agitatur, multi calculi cineritij & ſubflaui, quales per vrinas primò excreueram, inuenti ſunt, non ſemel tantùm, ſed quoties vomerem, magno conatu & labore, vel quoties talis dolor repeteret. Anno hoc poſtremo 1645. dolores mitiores ſenſim facti fuere, ren parùm doluit, ſed magis lien & vẽtriculus, ſeu pars ſiniſtra de more ſolito, at longiori interuallo. Ex quibus agnoui mineram calculorum, primò & vltimò in liene & eius vaſis delituiſſe, & per vas breue, (quod ex vſu aquarum acidularum, deinde & per vomitum patentius factum eſt) in ventriculũ cũ humoris atrabilarij magna copiâ ſui portionẽ amãdaſſe, quæ primò ad renes tantũ modo propellebatur.

OBSERVATIONES COMMVNICATÆ A D. SIMEONE IACOZ MEDICO COSTENSI PERITISSIMO.

CLARISSIMO VIRO DOMINO D. LAZARO RIVERIO Regis Conſiliario, & Medico, necnon in celeberrima Monſpelienſium Medicorum Academia Profeſſori regio digniſſimo.

QVOD à me nuper deſideraſti, ſeu potius quod imperaſti (PROFESSOR REGIE CLARISSIME) id nunc haud inuitus exſequor, & offero naſcentes Medicinæ meæ practicæ primitias, ſeu potiùs eruditionis tuæ fructum, quem nemo iuſtiùs ſibi vendicet quàm is qui tantâ cum curâ excoluit. Redeunt igitur ad te tanquam ad originem ſuam obſeruatiunculæ noſtræ, quas tuis & aliorum præſtantiſſimorum artis noſtræ Heroum obſeruationibus, & experimentis coniunctas eſſe voluiſti; tuæ ſunt quia tuus ſum, tibi debentur, quia primus earum es author, quo duce Pæonium conſcendi nauibus æquor: quo monſtrante viam ſtadium Apollinare feliciter emenſus ſum, & felicius tandem quieui per biennium in portu tuo domeſtico, in quo vt prima Medicinæ practicæ, tum publicè, tum priuatim in me ſparſiſti ſemina, & fouiſti, ita ea iam in lucem edenda, ab eo in quo verſantur calumniæ periculo defendere gloriæ eſt tuæ; cum primos vt plurimùm conatus tot comitentur difficultates, tantaque ſubſequantur pericula, vt vix ac ne vix quidem hoſce naſcentis Hygëæ meæ fructus vnquã proferre auſus fuiſſem; niſi ſub felicibus tui nominis auſpiciis in publicum prodiiſſent, tuque ipſe mihi fuiſſes publicæ duxque comeſque viæ. Quem quia morborum cura celebrem, vſus peritum, & experientia felicem in arte fecit, & fortunatum, quem morbi timent vt hoſtem, homines amant vt ſalutis vindicem, & mors odit vt victorem. Ideò non pigebit in medium prodire ſub tanto duce, qui mihi præterea in rebus tum publicis, tum priuatis ſemper propitius fuiſti, & inter innumero difficultatum, aduerſorumque fortunæ ſtuctuum impetus animum meum domeſtica conſuetudine erexiſti, meæque eruditionis maximè ſollicitus, ingenium meum omni tempore, fœcundo tuæ doctrinæ flumine irrigaſti, & aperuiſti viam ad maiora, quæ forſan maturior ætas, & occaſio amplior aliquando ſuppeditabũt.

Si modo fata ſinant, Phœbique in vota vocati,
Numina, ſint ſtudiis non inimica meis.

Vale iterim, & quam diutiſſimè inclytæ Vniuerſitati, ſicut & toti Galliæ, noui Apollinis inſt araſfulgeas; vitamque protrahas in longos, & Alcyonæos, quos tibi votis omnibus deprecatur, tibi omnibus, etiam vitæ titulis addictiſſimus SIMEON IACOZ Medicinæ Monſpelienſis Doctor. Datum Coſtæ ſancti Andreæ 6. Idus Octobr. anni 1645.

OBSER

OBSERVATIO I.

Linguæ frigiditas lethalis.

ADOLESCENS Monſpelienſis 20. annos natus, nomine Ludouicus Decamp, diuturno alui profluuio laborauit in menſe Iunio anni 1643. & tandem adductus eſt in xenodochium Monſpelienſe, cuius cura mihi à Conſulibus delata fuerat. Poſt aliquot remedia pro ſua ſorte per 15. dies fruſtra tentata morbus in eodem ſtatu perſeuerauit, cum inſigni virium deiectione, perſeuerante tamen appetitu ſatis laudabili & ſiti non multum intenſa, in eóque ſtatu vixit adhuc per ſex aut ſeptem dies, quibus elapſis lingua ſatis humida, & colore naturali prædita mihi inſpicienti apparuit; ſed tangenti actu frigida ſentiebatur, ſine extremorum perfrigeratione; ita vt nihil ipſum affligere videretur præter alui fluxum, à quo multum deiectæ fuerant vires breui; tamen moriturum exiſtimabam, ſed vixit adhuc per quatuor dies, cum actuali linguæ frigiditate.

Alter eiuſdem ætatis in eodem noſocomio patiebatur vlcera multa in vtraque tibia ac fiſtuloſum in inguine ſiniſtro, breuique emaciatus ad interitum ruebat. Poſtquam tamen in eo ſtatu per duos menſes aut ampliùs, cum vlteriori extenuatione permanſiſſet: lingua ei apparuit actu frigida, ſicut prædicto, cuius exemplo eductus, breui moriturum prædixi, ſicut accidit poſt 24. horas.

Alius nomine Ioannes Auenturier 15. annos natus in eodem noſocomio laborauit dyſenteria; & intra ſex dierum ſpatium macie conſumptus apparuit, linguâ actu frigidâ exiſtente, ſine perfrigeratione extremorum, ac die ſequenti obiit. Ex quibus colligere licet linguæ frigiditatem inter ſigna lethalia eſſe referendã.

OBSERVATIO II.

Epilepſia cum paralyſi.

PVella quædam, nomine Catherine Bognole decem annos nata, pituitoſo temperamento, & quadrato corpore prædita, à quinque aut ſex menſibus laborabat epileſia, cuius inſultus ſingulis ferè diebus, imò aliquando bis & ter in die ſolebant inuadere; iiſque ſuperuenerat motus & ſenſus priuatio in brachio dextro. Huic in noſocomium noſtrum adductæ in menſe Decembri 1643. primò præſcripſimus potionem phlegmagogam cum decocto cephalico, quæ iterata fuit poſt aliquot dies, quorum ſpatio præparantibus & ſpecificis vſa eſt, ſed ſine fructu. Tandem opiatæ Montagnanæ circiter ℥ ij. ſumpſit per 4. aut 5. dies, quibus elapſis cœpit mouere digitos, mox totum brachium, & rarius tentari paroxyſmis epilepticis; ita vt intra 20. dies, (continuato ſcilicet ſingulis matutinis vſu prædictæ opiatæ) ab vtroque affectu omnino liberata fuerit, deſcriptio autem talis eſt.

℞. Radic. pœoniæ maris, ſthæcad. coſti ana ʒ x. agarici ℥ v. pyrethri, carui, ſem. anethi, aſſæ fœtidæ, & ariſtolochiæ rotund. ana ʒ ij. ß ſucci ſcyllæ, & mellis electi ana ℔ j. & ℥ ij. coquantur ſimul ſcylla & mel lento igne, vſque ad bonam conſiſtentiam, deinde ſuperadditis ſpeciebus fiat electuarium; de quo capiat ʒ ij ſingulis diebus manè, tribus horis ante paſtum.

OBSERVATIO III.

Hyſterica Paſſio.

MVlier Monſpelienſis, ſexagenaria patiebatur hyſtericam ſuffocationem à 24. horis, cum dolore capitis, & ventris inferioris, præcipuè è regione lienis. Aderat ingens inquietudo, & vigiliæ, ac ſitis: cum neque cucurbitulas, neque clyſteres admittere vellet, ſolo emplaſtro ex galbano, vmbilicoa dmoto contenta, ſuaſi vt quoties ſitiret, cyathum oxycrati ſumeret, quod fecit ter aut quater, & intra paucas horas immunis euaſit. Aliam fœminam liberaui ab hyſterica ſuffocatione, ſolo clyſtere ex oxycrato, quem per duas horas retinuit.

OBSERVATIO IV.

Dolores Arthritici & venerei.

ADoleſcens 25. annos natus, nominè Matthæus Farlet, à duobus menſibus laborabat doloribus articulorum atrociſſimis, præcipuè in genu cũ tumore qui tamen cócolor erat parti, nec ad tactũ dolebat, ſed profundi doloris ſenſũ efficiebat; tum etiã in ſcapulis, cubito, metacarpio, & digitis, qui noctu ſolebat exacerbari, & ægrotantem lecto affixum maximè cruciabat: Poſt tertius prouidentiam per apozemata, & phlebotomiam ſæpius iteratam, ſenſit aliquod leuamen & præcipuè ex puluere radicis ialapæ, ita vt iam incedere poſſet; remanſit tamen dolor, licèt minus atrox in genu, cubito & ſcapulis, noctu ſemper recurrens: vnde ego venereum eſſe conieci; tum etiam ex eo quod ante duos annos gonorrhœam paſſus fuerat; à qua citiùs quam par fuiſſet liberatus, ſe nullum incommodum ab eo tempore perſenſiſſe affirmauit. Huic igitur in xenodochium tandem adducto, quia extraneus erat, exhibui per ſeptem dies continuos mercurij dulcis ſexies ſublimati per ſe cum ſola conſeruâ roſarum, primò ſcilicet die ℈ j. ſecundo, tertio, & quarto ʒ ß. reliquis vſque ad ſeptimum, ℈ ij. leuem ſaliuationem excitabat horâ vnâ aut alterâ poſt aſſumptionem, quæ perſeuerabat vſque ad horam prandij, aluum bis mouebat ſingulis diebus ſine vllâ moleſtia, vel nauſea. Octauo die ſumpſit puluerem ex ſenna, cremore tartari, & radice ialapæ, à quo optimè purgatus, nullum deinceps dolorem perſenſit.

OBSERVATIO V.

Tumor & dolor in genu.

ALter Adoleſcens 22. annorum in eodem noſocomio Monſpelienſi patiebatur tumorem in genu ſiniſtro, cum dolore identidem recurrente, qui rheumatiſmo ſucceſſerat, ægrumque afflixerat per 4. aut 5. menſes. Poſt vniuerſales euacuationes ſumpſit eodem tempore mercurium dulcem methodo ſupradicta, per ſeptem dies, cum leui ſaliuatione ſingulis matutinis ab aſſumpto puluere. At ſeptimo die ingens ptyaliſmus exortus eſt, cum exulceratione faucium & palati, dentibus tremulis, & quaſi prolabentibus, pituitæ continuo fluxu, ac tanto oris fœtore vt eum æger ferre non poſſet, noctu diuque inſomnis. Poſt quatuor dierum ſpatium de cohibendo ptyaliſmo cogitandum fuit. Ideò præſcripſi ptiſanam laxantem bis in die ſumendam per biduum, ſicque humores ἀνάῤῥοποι facti ſunt κατάῤῥοποι, tumor diſparuit, dolor ceſſauit, ægerque ſine adminiculis incedere cœpit, nulliſque adhibitis remediis prophylacticis, poſt quindecim dies ſanus & incolumis in ſuam patriam reuerſus eſt.

OBSERVATIO VI.

Hydrops.

RVſticus 30. annorum, à tribus menſibus hydrope laborans in xenodochium adductus eſt circa finem menſis Ianuarij, anni 1644. Ac poſt aliquot dies vitam cum morte commutauit. Diſſecto cadauere

ngens aquatum copia fluxit; iecur optimè conſtitutum, & naturali temperie præditum inuenimus, lienem verò corruptum, & totam ferè ipſius ſubſtantiam pici liquatæ ſimilem. Vndè patet non omnem hydropis ſpeciem ex ſumma hepatis imbecillitate aut intemperie perpetuò generari.

OBSERVATIO VII.

Menſium fluxus immodicus.

MVlier quædam ruſtica trigeſimum ætatis annum agens laborabat in menſe Iunio anni 1644. menſium fluxu immodico, & maximam virium cum ſanguine iacturam patiebatur ſingulis horis ab aliquot diebus, ita vt de ipſius ſalute iam actum eſſe videretur. Ego fortè fortuna rura perambulans venationis gratia, cum remedia non ſuppeterent, nec ægrotantis fortuna eorum ſumptus ferre poſſet: exhibui ſtatim, idque circa horam ſextam veſpertinam, ſucci vrticæ ℥ v. aut vj. & iuſſi admoueri parti hypogaſtricæ prædictum ſuccum cum farina tritici ſubactum inſtar cataplaſmatis; circa mediam noctem vtrumque reiterari iubeo, quod cum factum fuiſſet, ægra matutinis horis meliùs habuit, & ſanguinis fluxus immodicus omninò cohibitus eſt, ac ſenſim conualuit abſque alterius remedij ope.

OBSERVATIO VIII.

Fluor muliebris.

MVlier Coſtenſis quadragenaria laborabat à ſeptem menſibus fluxu muliebri ſeroſo, quem curauimus intra quinque ſeptimanas, exhibendo ſingulis octo diebus gr. viii. reſinæ ialapæ; eductâ ſcilicet ſeroſâ illuuie, à quâ pendebat affectus. Deindè recidiuæ occaſio ſublata eſt vſu ſequentis opiatæ.

℞. conſeruæ roſar. antiquæ ℥ ij. conſeruæ abſinthij pontici ℥ j. pulueris electar. triaſantali & aromatici roſati ana ʒ j. coralli rubri præparati ʒ ß. theriacæ veteris ʒ ij. cum ſyrupo de roſis ſiccis fiat opiata, de qua ſumebat ad magnitudinem auellanæ ſingulis diebus hora ſomni per longum tempus.

OBSERVATIO IX.

Lupia.

PVella Coſtenſis, ætatis 20. annorum, laborabat tumore ſcirrhoſo nucis iuglandis magnitudine, ſuperiorem partem metacarpij occupante, qui diſcuſſus eſt meo conſilio, admotâ ſuper partem affectam laminâ plumbeâ hydrargyro illitâ, eáque per octo dies geſtatâ tumor diſparuit, nec ampliùs reuerſus eſt.

OBSERVATIO X.

Hydrops incipiens.

MVlier 25. annorum, nomine Damiana Gulon neptis mea laborabat à duobus annis menſium ſuppreſſione, ob incautam viuendi rationem, & errores à partu commiſſos (citius enim externo aëri ſeſe expoſuerat) cum vigiliis, inappetentia, pigritie ad motum, difficultate ſpirandi, tumore & duritie lienis, ac extenuatione totius corporis; ita vt ad phtiſim aut hydropem breui ruitura videretur, Varia per annum ferè integrum vſurpauit remedia à peritiſſimis Medicis, ex arte præſcripta; Verùm procedente morbo, & irritis omnibus auxiliis exortus eſt tibiarum tumor œdematoſus, & totius abdominis inflatio, quæ tamen multorum flatuum particeps erat, Ingraueſcebant in dies omnia ſymptomata, ac tandem regio ventriculi in tumorem pellucidum elata eſt, His afflicta, & proſtrata ad me acceſſit, ac ſequentium remediorum vſu conualuit in menſe Septembri, anni 1644.

Primò ſumpſit per quatuor dies ptiſanam laxantem ex infuſione ʒ ij. ſennæ cum ʒ ß. ſalis prunellæ & guttis xv. ſpiritus ſulphuris per campanam eliciti. Deinde ſequentium iuſculorum vſum aggreſſa eſt.

℞. Radic. aſparagi, graminis & cichorij ana ℥ ß. radic. chinæ in talleolas ſectæ ʒ j. folior. agrim. ceterac. bugloſſi & cichor. ana m. ß. criſtalli tartari ℈ ij. coquantur cum quarta parte galli veteris, in colatura diſſolue ſalis abſinthij & tamariſci ana ℈ j. ſacchari roſacei ʒ ij. fiat iuſculum quod capiat manè per 12. dies, tribus horis ante prandium.

Finitis iuſculis iterum ſumpſit ptiſanam laxantem prædictam per triduum. Ac deinde opiatam ſequentem, cuius miros effectus ſæpe vidimus.

℞. Conſeruæ flor. tamariſci & capillor. ven. ana ℥ i ß. conſeruæ radic. enulæ campanæ ʒ vj. chalybis præparati cum ſulphure ℥ j. ſalis tamariſci ʒ j ſpiritus ſulphuris per campanam eliciti ℈ ß. cum ſyrupo conditæ citri fiat opiata de qua capiat ʒ ij. aut. iij. ſingulis diebus manè poſteà deambulando, & continuando per 15. aut 20. dies.

Vtebatur aqua ex infuſione chalybis parata, cum mediocri vini rubelli quantitate.

Affixum fuerat ab initio vtrique tibiæ cauſticum, ac continuò geſtatum vſque ad integram curationem, quæ ſenſim ſequuta eſt prædictorum remediorum vſum, paulatim enim venter, appetitum recuperauit, ac viuidum faciei colorem, cum naturali ſomno, & hypochondrij ſiniſtri mollitie, ac recuperato menſtruæ purgationis beneficio.

OBSERVATIO XI.

Lumbrici.

PVellus quatuor annorum lumbricis valdè obnoxius, in menſe Septembri 1644. laborabat inappetentia, nauſea, prurítu narium, ſiti, inflatione ventris, cum eiuſdem torminibus & febre, quam cùm verminoſam ex prædictis & præcedentibus ſignis eſſe manifeſtum eſſet, exhibui mercurij dulcis ſexies ſublimati gr. xij. cum diagrid. gr. v. Poſt duas horas ab aſſumpto remedio viginti circiter lumbricos ſimul glomeratos per aluum reiecit, & prædicta omnia ſymptomata ſimul euanuerunt, ægerque conualuit.

OBSERVATIO XII.

Dolor capitis intolerabilis

VIr quidam quinquagenarius, gracilis & raræ texturæ, ad iram maximè procliuis, laborabat à duobus circiter annis dolore capitis acutiſſimo, partem dextram à ſummo vertice ad tempus eiuſdem lateris occupante qui quoties recurrebat, (recurrebat autem ter aut quater in anno) ægrum lecto affixum adeò cruciabat, vt in deſperationem fermè adduceret, ſine febre tamen ac ſine ſiti aut phlogoſi vlla, ſed cum pulſatione inſigni arteriæ eiuſdem temporis. Ad eum vocatus in menſe Septembri anni 1644. phlebotomiam imperaui, præmiſſo clyſtere ad eluendas primæ regionis impuritates, deinde medicamentum cholagogum exhibitum & iteratum eſt poſt aliquot dies, vſurpatis interim iulepis refrigerantibus & humorem bilioſum præparantibus. Poſteà admota capiti repellentia, & oxyrrhodina, ac reuulſiones per cucurbitulas tam ſiccas, quàm ſcarificatas, & frictiones extremorum celebratæ; Iterata phlebotomia, quibus tamen non ceſſit dolor, qui cùm reuerſus eſſet aduentante venere anni

1645.

1645.clyſtere emolliente & refrigerante præmiſſo,cum medicamento bilem alterante & euacuante, ad arteriæ temporis apertionem venio, eaque celebrata fuit vrgente dolore,& ſanguis cum impetu ac ſaltu profiliens extractus eſt ad ℥ v. deinde admoto vulneri ſplenio ex linteo complicato, & aqua frigida madefacto, ac faſcia ſuper inducta, vt in vulgata phlebotomia fieri ſolet, dolor intra dimidiam horam ſublatus eſt, qui anteà per multos dies affligere ſolebat, nec ab eo tempore reuerſus eſt.

Admoueri poterat ad maiorem cautionem emplaſtrum Galeni ex thure, maſtiche, bolo armena & pilis leporinis cum albumine oui & bona ligatura, ſicut paratum habebatur,hoc tamen opus non fuit.

OBSERVATIO XIII.

Dolor capitis contumax.

MVlier Conſtenſis quinquagenaria, nimis nota, & nimis famoſa laborabat in menſe Octobri anni 1644. difficultate reſpirandi, cum dolore capitis atrociſſimo, qui tamen vagus erat, & noctu præcipuè ingraueſcebat, cumque remediis ordinariis tum vacuantibus, tum roborantibus per menſem integrum vſurpatis non cederet; venereum eſſe ſuſpicatus ſum. Augebant autem hanc ſuſpicionem ſpontaneæ corporis laſſitudines,deſidia,torporque ad motum, interdū grauis auditus,cum, tinnitu aurium, imminuta ventriculi & iecoris concoctio,dolor & cruciatus inſignis in priori parte vtriuſque tibiæ,noctu potiſſimùm recurrens, tum quòd præter anteactæ vitæ rationem, anno ſuperiori diætam ſudorificam, & frictiones ex vnguentis mercurialibus ac pilulas mercuriales multoties vſurpauerat.Itaque cùm anni tempeſtas frigidiſſima,& ægrotantis ſtatus antiuenereorum vſum non pateretur, de dolore capitis ſubleuando cogitandum fuit, qui cum vagus eſſet,à mercurij cerebrum impetentis, & obſidentis maligna qualitate produci exiſtimauimus, nec fefellit opinio; inditus enim vtrique nari nummus aureus circumuolutus & per aliquot horas ibi detentus,ac tandem extractus,albicans vterque ex parte,ac Mecurrio tinctus apparuit, qui deinde carbonibus appoſitus priſtinum colorem recepit. Alter etiam nummus in ore detentus per quatuor aut quinque horas,eodē modo albicans extractus eſt, eoque carbonibus impoſito mercurius euanuit, hocque remedio aliquoties iterato dolor capitis acutiſſimus omninò ſublatus eſt, cum tamen grauitas quædam ſupereſſet;& ægra melius habere viſa eſt per multos dies;ita vt è lecto ſurgeret,cibum ritè appeteret,ſeque curatam profiteretur; remanente tamen difficultate ſpirandi, & tibiarum dolore noctu ſemper recurrente. Verùm poſt quindecim dies oborta febre continua è viuis deceſſit.

OBSERVATIO XIV.

Febris tertiana notha

VIr quidam Coſtenſis, annorum 27.optimi habitus & temperaturæ,circa initium menſis Septembris 1644. febre tertiana notha correptus eſt,quæ cum per menſem integrum perſeueraſſet, fruſtra tentatis ex arte remediis ab alio medico præſcriptis, ſumpſit meo conſilio vomitorium ex ʒ j. ſalis vitrioli in aqua diſſoluti, à quo ter aut quater excitatus fuit vomitus nec febris ampliùs apparuit.

***

OBSERVATIO XV.

Dolor dentium.

IN principio menſis Februarij anni 1645. correptus ſum frequenti & moleſtâ ſaliuatione, cum dolore dentium acerbiſſimo,qui tandem febrem accerſiuit,eaque poſt iniectum clyſterem & celebratam phlebotomiam euanuit; remanente tamen dolore dentium, & continuo ptyaliſmo materiæ tenuis & ſeroſæ,cuius excretione perſeuerante; oborti ſunt in diuerſis corporis partibus dolores vagi, modo vnam, modo alteram partem occupantes, quos cum à ſero melancholico prouenire iudicarem, ſumpſi reſinæ ialapæ gr. viij.quibus optimè & blandè purgatus, ſeroſam illuuiem in corpore redundantem; ſeptem deiectionibus excreui in maxima copia,& ſequenti die à prædictis doloribus, & moleſtiſſimo ptyaliſmo immunem me ſenſi. Attamen in menſe Aprili reuerſus eſt dolor dentium, & ptyaliſmus, qui ſumpto eodem medicamento,intra 24. horas prorsùs euanuerunt.

OBSERVATIO XVI.

Lues venerea.

IN menſe Maio anni 1645. Puellæ duæ quarum maior vix attigerat quintum, minor verò tertium ætatis annum, laborabant luë venereâ, quam per contagium ſuſceperant à quinqne menſium ſpatio, cum vlceribus multis in ore & pudendis, nec non puſtulis, & fœda ſcabie per totum corpus erumpentibus. Fruſtra exhibitum fuerat decoctum guaiacinum per menſem integrum à perito chirurgo. Vocatus ego intra quindecim dierum ſpatium curaui prædictas puellas mercurio precipitato albo,exhibendo ſcilicet ſingulis diebus maiori puellæ gr.vj.minori verò gr.iv.augendo tamen aliquātamen aliquando vtriuſque doſim iuxta operationem, quæ talis fuit,vtraque ſingulis diebus bis aut ter aluum deponeret; nec vomitus vllus,aut ptyaliſmus vnquam ſubſequutus eſt. Perſeuerabant tamen per dictum tempus in vſu bocheti ex raſura ligni guajacini.

OBSERVATIO XVII.

Verrucæ manuum.

QVidam patiebatur verrucas multas in digitis manuum, quas curauit meo conſilio, illitu lactis ficulnei quater aut quinquies adhibiti. Idem præſtitit, idque multò efficaciùs ſpiritus ſulphuris per campanam elicitus, & per aliquot dies admotus inſtar fomenti, in quodam ruſtico.

OBSERVATIO XVIII.

Vulnus contuſum.

DVx quidam milites conducens in hac vrbe pro D.de Ville,in principio menſis Maij 1645.è ſummis ſcalis cecidit in ſubiectum dolium,vulnuſque contuſum accepit in dextro latere ad coſtas nothas; ita vt multo ſanguine circa illas partes effuſo perpetuus dolor, iſque ſæuiſſimus cruciaret ægrotantem, qui vix ac ne vix quidem ſe ſe mouere; nec loqui,nec ſpirare,nec tuſſire poſſet, quin ſtatim ingentes clamores ederet. Vocatus ego venam ſubitò aperiri iubeo ex eodem latere, & emplaſtrum de cumino apponi partibus dolentibus; quo per duodecim horas geſtato & ſemel renouato, dolor valdè imminutus eſt, liuidus partis color diſparuit, meliùs ſpirauit, ac ſequenti die è lecto ſurgere cœpit, ſicque poſt alterum diem diſceſſit.

OBSER

OBSERVATIO XIX.

Peſtis.

TEmpore peſtilentiæ quæ per totam ferè Galliam graſſata eſt annis 1628. & 1629. Homo quidam Coſtenſis, cum ſe peſte correptum exiſtimaret propter ſubitam capitis grauitatem & dolorem,nec non vomitum variegatum, ſtatim cantharides cum fermento & aceto applicuit pone aures & aliis emunctoriis, ac in lecto decubuit. Poſt 24. horas erupit parotis ex qua continuò fluxit humor quidam acer & ſeroſus, ſicut & per alia emunctoria; vndè morbus minùs grauis & ſalutaris extitit; Indéque poſt aliquot dies æger euaſit; nec amplius laborauit:licet aſſiduo cum peſtiferis ageret; eiſque inſeruiret.Eiuſdem vxor poſt aliquod tempus cum ſe malè habere perſentiret, eodem modo libera euaſit, quod remedium ab aliis didicerant, qui ita benè & bonis ſuis rebus egerant.

Eodem anno vxor N. Micha,Coſtenſis, cum filiam ſuam primogenitam, annorum circiter 12. peſte correptam exiſtimaret, vt coniecit mulier ingenioſa, ex aſpectu horrido, febre,calore,dolore capitis, & nauſea: ſtatim accepta puella,pennâ oleo illitam in eius fauces immiſit: & excitato vomitu ſeroſam primò materiam, deindè flauam,ac tandem porraceam & viridem veluti herbam ſemicoctam in magna copia eduxit: poſteà filiam ſuam in lectum repoſuit,iuſculum propinauit,ac queti commiſit. Poſt aliquot horas puella ſurrexit hilaris, nec ampliùs vllo ſymptomate peſtifero correpta fuit, licet cum peſtiferis ſæpè verſaretur. Interiectis octo diebus, fratres eiuſdem duo natu minores,& ſororuncula iiſdem, imò grauioribus ſymptomatis correpti ſunt, quos mater eadem ratione,excitato vomitu & ſimili humorum ſarcinâ depoſitâ, à mortis confinio liberauit.

OBSERVATIO XX.

Struma.

PVella vicini noſtri Iacobi Gorroz, quatuor annos nat alaborabat ſcrophuloſis tumoribus circa collũ & aures valdè eminentibus. Conſuluit aliquis parentibus ipſius, vt eam pediculis corripi ſinerent, qui tandem vlcera toti capiti inferre poſſent, per quæ materia morbifica, humor ſcilicet pituitoſus in magna copia ritè euacuatus eſt per aliquot menſes, & ægra tandem liberata fuit abſque alio remedio.

OBSERVATIO XXI.

Hydrops.

MVlier 30. annorum hydrope anaſarca laborans, conſilio alterius mulieris,& Pharmacopæi ſenioris, abſtinuit ab omni potulenta materia per annum ferè integrum,& ſic tandem conualuit abſque alio remedio. Cuius exemplo ruſticus ipſius vicinus eodem morbo laborans, eodem etiam modo curatus eſt intra quatuor menſes. Alter hydropicus multis veſicatoriis admotis in multis partibus, à Pharmacopœo curatus eſt.

OBSERVATIO XXII.

Hyſterica paſſio.

ILluſtriſſima Domina de popiam in Occitania, affectibus hyſtericis multùm obnoxia, variis remediis vſa eſt per multos annos, ſed fruſtra, quia continuò recurrebant prædicti affectus. Tandem vſu ſequentis pulueris libera euaſit per quindecim annos, ſumebat autem illius circiter ʒ j. cum vino vel pane hoſtiario bis aut ter in ſeptimana,& ſæpiùs etiam, ſi affectus vrgeret. Vtitur prætereà hoc puluere aduerſus omnia venena, peſtem, febres intermittentes, & inappetentiam, cum feliciſſimo ſucceſſu, vt nos ſæpè vidimus. Deſcriptio autem pulueris talis eſt.

℞ Radic. gentianæ, dictam. albi, tormentillæ,pyrethri, rhapontici, biſtortæ, ariſtolochiæ rotund. carlinæ, baccarum lauri, angelicæ, imperatoriæ, ſem. coriandr. præparat, ſem. aniſi, granorum iuniperi maſtich. boli armen. orientalis, terræ ſigillatæ ana, ℥ iij. ß. croci orientalis ʒ ii. ß. miſce fiat puluis tenuiſſimus ad vſum reſeruandus.

OBSERVA

OBSERVATIONES COMMVNICATÆ,

A D. SAMVELE FORMIO CHIRVRGIÆ Magiſtro Monſpelienſi exercitatiſſimo, & à 50. annis artem exercente.

OBSERVATIO I.

Hæmorrhagia ex vulnere.

ANNO 1593.cum miles quidam vulnus accepiſſet in brachio, quo radius & cubitus tranſuerſim ſecabantur, tanta ſequuta eſt hæmorrhagia, vt poſt varia aſtringentia admota, tum etiam cauſtica & eſcharotica, fluxus tamen ſanguinis per interualla recurreret,ita vt Medici & Chirurgi de brachio penitùs amputando cogitarent. Ego verò cui æger commiſſus fuerat,linteum complicaui, in formam cylindri, longitudinis trium digitorum tranſuerſorum, craſſitiei pollicis, quod perpendiculariter in vulnus demiſi: Deinde plumaceolis reliquum vulneris ſpatium impleui, & quia cylindri extremum extra brachij ſuperficiem, pollicis craſſitie eminebat, ſplenia quatuor admoui, quæ cylindrum æquabant, firmabantque: ipſi verò cylindro quintum ſplenium,idque quadratum appoſui, ac denique faſcia arctè ligaui: Et ab eo tempore ſanguis amplius non effluxit, vulnus autem non detexi per quatuor aut quinque dies, donec caro intus enatá venæ orificium impleuerit.

OBSERVATIO II.

Hæmorrhagia ex arteriâ vulneratâ, ligatura cohibita.

ADoleſcens Monſpelicſis, nomine N.Peyre,in ſingulari certamine vulnus acceperat in parte anteriore brachij, propè axillam, quo vena & arteria axillaris præciſa fuerat, vnde tanta hæmorrhagia ſequuta eſt, vt cum nullis aſtringentibus cohiberi poſſe iudicarem, ſtatim ad ligaturam venerim, quam hoc modo feliciter perfeci. Acum incuruam in partem ſanam ſupra vulnus adegi, ita vt ad os vſque penetraret, & dictam venam, atque arteriam ambiret,à parte inferiori incipiendo vbi muſculus extenſor longus transfigebatur, & acu in exitu muſculum bicipitem perforaui, in extremo actis filum erat quadruplex, quo vena & arteria intus cingebatur; deinde admoto cylindro ex linteis confecto ſupra cutem inter duo fili extrema,filum arctè ſuprà cylindrum alligaui, ne ſcilicet cutis & vaſa à filo rumperentur, & hoc modo ligata fuere vaſa, vt nulla ampliùs hæmorrhagia apparuerit. Poſt decem aut vndecim dies cum vulnus conglutinatum videretur filum abſcidi, & æger curatus eſt. Interim poſt dictam ligaturam ad compeſcendum dolorem, qui ex ea oriebatur, & arcendam inflammationem, quæ dolorem ſequebatur, phlebotomiæ frequentes celebratæ ſunt, & oxyrrhodina parti admota, aliáque remedia dolorem ſedantia, & inflammationem cohibentia.

OBSERVATIO III.

Dolor oſſis ſacri intolerandus.

HOmuncio quidam veterum calceorum inſtaurator annos natus circiter 40. doloré atrociſſimum paſſus erat per duos menſes in parte inferiori oſſis ſacri, qui adeò vehemens fuerat, vt ex eo æger in maniam inciderit. Fruſtra vſurpata fuerant varia remedia, vniuerſalia, & particularia. Tandem vocatus ad eum cucurbitulas duas applicui,vnam parti dolenti,alteram verò paulò inferius, nempè ſupra natem; cum profundis ſcarificationibus, ex quibus multus ſanguis emanauit, eoque deterſo iterum cucurbitulas admoui ſupra loca ſcarificata, & ſanguis iterum profluxit,ſatis bona quantitate. Æger à dolore liberatus videbatur; nihilominus ſequenti die magnum cauſticum inuſſi loco dolenti, ſupra ipſas ſcarificationes; idque ibi detinui per 24.horas,ita vt eſchara capitonis latitudinem æquaret, & ad os vſque penetraret. Deciſa eſchara vlcus ad cicatricem perductum eſt,& æger à tanto malo liberatus.

OBSERVATIO IV.

Hydrops.

IDem calceorum inſtaurator, poſt biennium à prædictâ curatione incidit, in hydropem aſcitem, quo cùm à ſex menſibus detineretur & vmbilicus prominéret ad magnitudinem oui gallinacei, paracheteſis facta in medio exomphalos, & aqua per partes educta, admota canula ex aurichalco confecta, in cuius extremo lamina erat lata, ne in ventrem mergeretur, foraminibus vtrinque peruia vt alligari poſſet. Deinde dicta lamina vecte ſeu ſtriato clauo claudebatur, & ita curatus fuit.

In hac operatione aduertendum, ne hydropici aperiantur, niſi exomphalos appareat, quaſi naturâ viam illam excluſionem aquarum effectante. Alioqui omnes qui aperiuntur, non prominente vmbilico, intereunt. Hæc autem vmbilici prominentia arte procurari poteſt admotis frequenter vmbilico cucurbitulis ſiccis,cum multa flamma,tum etiam fomentis emollientibus, & attrahentibus, quæ intra octiduum plus minus vſurpata prominentia faciunt in qua apertio adminiſtrari poteſt.

OBSER

OBSERVATIO V.

Alius hydrops.

MVlier quædam 25. anno nata paupercula, hydrope laborabat; vetula quædam ei conſuluit, vt oſſa cuiuſlibet animalis ſub dio exſiccata ſumeret, & in puluerem reduceret, eiuſque ℥ j. ſumeret per menſem integrum cum vino albo, ſucco petroſelini permixto. Ille autem ſuccus ita extrahebatur, ſumebat fol. petroſelini m.i. quem linteo inuolutum decoquebat ſub cineribus calidis, & deinde contundebat in mortario marmoreo, ſenſim affundendo vini albi q. ſ. exprimebat ſuccum, & vinum ad cyathi quantitatem, & in eo oſſa puluerata diſſoluebat, & quotidie manè ſumebat per dictum tempus, quo elapſo integrè curata emanſit.

OBSERVATIO VI.

Hydrocephalos.

INfans recenter in lucem editus hydrocephalo laborabat, totum caput occupante, cum magna ſuturarum dilatatione. Ego ſine vllo medicamento, aut alio remedio hunc affectum curaui ſola faſcia Guidonis in formam cucuphæ concinnata, qua totum caput obuoluebatur duabus extremitatibus in globulos obuolutis, quæ gallicè (capeline de Guidon) nominatur, quotidie dicta faſcia renouabatur, & intra quindecim aut viginti dies tumor prorſùs euanuit.

OBSERVATIO VII.

Hydrops.

ACcepi à teſtibus fide dignis, duas mulieres hydropicas ſanatas fuiſſe, vnguibus pedum ita arctè præciſis, vt carnis vel cutis portiuncula raderetur, & aliquid ſanguinis emanaret, quem ſequebatur ſeroſi humoris ſtillatio per multos dies, & ſic paulatim totus humor in abdomine contentus educebatur.

OBSERVATIO VIII.

Vulnus capitis cum contuſione.

QVædam mulier ex lapſu trabis in verticem, graue vulnus accepit cum contuſione, vnde paucis diebus ſaccus apparuit in parte inferiore ſupra os parietale, magnitudinis quatuor digitorum tranſuerſorum, volui ipſe ſaccum ſeu abſceſſum aperire in parte decliui, quod ægra pertinaciter renuit. Prædicta igitur faſcia, (capelinaire dicta) & ſplenio denſo emplaſtrato, vt firmiùs hæreret, ſupra abſceſſum admoto, facta fuit expreſſio materiæ ad vulnus, quod ſuperiorem partem occupabat, ac deinde glutinatio, vnde curatio integra feliciter ſubſequuta eſt.

OBSERVATIO IX.

Abceſſus in ſterno.

QVidam Medicinæ ſtudioſus phlegmonem paſſus eſt in ſterno inſignis magnitudinis, quæ volæ manus magnitudinem æquabat, ea ſuppuratâ, abſceſſus apertus fuit imperitia alterius Chirurgi in parte ſuperiori. Vocatus ego abſceſſum iterùm aperire volui in parte decliui; quod æger ferre noluit: admoto igitur ſplenio denſo emplaſtrato, eoque faſcia firmiter alligato, totum pus ad locum apertum expulſum eſt, & vulnus hoc modo conſolidatum.

OBSERVATIO X.

Vlcus ſinuoſum.

ADoleſcens 18. annos natus, à quatuor menſibus vlcus ſinuoſum habebat in crure dextro, inter inguen & iſchium; orificium erat ſuperius, ſinus verò deorſum ferebatur vſque ad medium femur. Noluit etiam dictus æger apertionem ſuſtinere in parte inferiori, quæ neceſſaria videbatur. Ego neceſſitate coactus, poſt iniectiones detergentes, ſæpè repetitas, ſplenium admoui valdè ſpiſſum, & emplaſtratum, vt firmiter hæreret; & inducta faſcia ſpirali, quæ à parte inferiori ad ſuperiorem tendebat vſque ad orificium vlceris, quod apertum ſeruabatur; vlcus illud ſinuoſum intra menſem conglutinatum eſt.

OBSERVATIO XI.

Subeth puerorum.

FIlia D. Ludouici ciuis Monſpelienſis, acto anno nata comate, ſeu Subeth Auicennæ, detinebatur, cum conuulſionibus frequentibus, cui Medici multa remedia adhibuerant: clyſteres nempe, frictiones, cucurbitulas, veſicatoria, ſternutatoria, & ſimilia. Ego vitrioli albi ℈ j. cum iuſculo exhibui, & vomitu excitato, illicò liberata eſt.

Filius cuiuſdam hortulani quinque vel ſex annos natus eodem affectu cum conuulſionibus detinebatur, cui exhibui aquæ benedictæ Rulandi ℥ ß. vnde ſupra & infra purgatus eſt, & ab affectu liberatus.

Filia magiſtri de la Croix mercatoris, annicula, eodem affectu laborans, ſine conuulſionibus, ſumpſit ſucci ceparum & olei communis ana cochlear vnum, ſimul mixta, quibus vomitus fuit excitatus, & ægra ab affectu liberata.

Filia magiſtri Morand aurifabri, quatuor annos nata, eodem remedio ab eodem affectu liberata eſt.

OBSERVATIO XII.

Febris tertiana & lumbrici.

QVidam ciuis Monſpelienſis, 30. annos natus, febre tertiana laborans, ſumpſit aquæ benedictæ ℥ j. & à febre curatus eſt, & operatione huius medicamenti latum lumbricum excreuit ſeptem pedum longitudinem æquantem.

OBSERVATIO XIII.

Globulus plumbeus vulnere ſclopeti calcaneo infixus.

QVidā miles vulnus acceperat in tibia quod inferiùs deſcendebat vſque ad calcaneū, in cuius ſubſtantiam globulus infixus fuerat, ibique hærebat. Non curatum fuit vlcus, ſed fiſtuloſum euaſit; & in eo ſtatu per ſeptennium permanſit. Tandem ſe mihi curandum commiſit. Ego verò ſpecillum in vlcus demittens, in ipſius oſſis cauitate, contactu globulum inueni. Tum locum metiens cum ſpecillo, quod ſex digitorum tranſuerſorum latitudine vlcus ingrediebatur, e directo loci, in quo erat globulus, magnum cauſticum admoui quod cum ad os vſque non perueniſſet, excharâ ablatâ, aliud cauſticum denuò appoſui, cuius operatio ad calcaneū vſque peruenit, eoque denudato, trepano calcaneum aperui, & in eo latentem globulum inueni, & extraxi, ac breui poſtmodum tempore vlcus ſanatum eſt.

Observatio XIV.

Crany depreſſio ex vulnere.

Magiſtri Strinc ciuis Monſpelienſis filia 18. menſes nata, per ſcalas cecidit, & capite illiſo in lapidem, facta fuit cranij depreſſio inter ſuturam ſagittalem, & coronalem, magnitudinis dimidiæ nucis. Ad quam vocatus, raſo capillitio parti cucurbitulam admoui ſine ſcarificatione, & conſequenter iterum admoui cum ſcarificatione: Poſteà applicui cataplaſma ex furfure, pane cum roſis & vino compoſitum, idque iteraui bis in die per quinque vel ſex dies, iterando cucurbitulæ applicationem ſine ſcarificatione ante ſingulas admotiones cataplaſmatis, deinde per quatuor aut quinque dies, ſolum cataplaſma admouendo. Tumor à cucurbitula excitatus, diſcuſſus eſt, & depreſſio ſublata apparuit, atque os ad ſuum naturalem locum, & conſuetam conuexitatem reſtitutum.

Observatio XV.

Enterocele.

Multos curaui tum viros, tum fœminas enterocele laborantes, quorum nonnullis à tribus aut quatuor diebus inteſtinum extra peritonæum exierat: ita vt etiam ad iliacam paſſionem, quam miſerere mei vulgò vocant, peruenerint: idque ſequenti methodo. Menſam vel aſſerem ſatis latum iuxta lectum ita diſpono, vt vna illius extremitas pauimentum attingat, altera verò lecto innitatur. Deinde ægrum ſupra aſſerem ſubiectis puluinaribus tali ſitu colloco, vt caput ad pauimentum, crura verò ad lectum vergant. Mox linteis quadruplicatis in aqua frigida maceratis; diu partem foueo, eam interim digitis leniter contrectando, & fotu per mediam horam continuato, linteum multiplex ad triangularem figuram efformatum, & aquâ frigidâ imbutum applico, ſuperinducta ligaturâ contentiua; & ſic intra paucas horas, vt plurimum, inteſtinum ſponte reponitur: Quod ſi poſt primum fotum & ſequentem lintei applicationem, inteſtinum non reponatur, eandem operationem repeto bis in die, & ſecunda aut tertia iteratione affectus curatur.

In quibuſdam autem ſeriùs vocatus, cùm inteſtinum eſſet inflammatum, vt præ tumore auguſtum ruptionis peritonæi foramen denuò ingredi non poſſet, dilatato illo foramine per inciſionem, tres ægrotos à propinqua morte liberaui. Hanc autem operationem hac methodo perfeci. Primò ægrum colloco, vt pro repoſitione dictum eſt, & prætereà artus probè alligantur, ne in operatione ſeſe commouere poſſit. Poſtmodùm lineam tranſuerſalem ducò cum attramento, ſupra lineam ſtrangulationis inteſtini, vbi eſt ruptura peritonæi. Deindè alteram lineam duco perpendiculariter ſupradictam ſecantem iuxta ipſum locum ſtrangulationis, & in medio ipſius: Poſtmodùm cutem duobus digitis vtrinque adduco ſecundum lineam tranſuerſalem, eamque nouacula incido ſecundum perpendicularem, ita vt inciſio ſua longitudine duorum digitorum tranſuerſorum latitudinem æquet. Poſtmodùm muſculi rupturam tegentes hamulis ſenſim eleuantur, & ſcalpello ſeparantur, donec productio peritonæi detegatur. Eaque de tecta hamulo eleuatur, eodemque ſcapello inciditur, & hoc modo inteſtinum reponitur. Quod ſi inteſtinum ab inflammatione, aut flatibus ita intumuerit, vt in abdomen protrudi nequeat, apertio iam facta amplificari poterit, immiſſo in vulnus cathetere cannulato, ſupra quod lythotomia ſolet fieri, & ſupra ipſum, abdomine foramibus inciſo in parte ſuperiori, aut inferiori, pro vt à Chirurgo, meliùs viſum fuerit.

In hac operatione hoc notatu digniſſimum in muliere quadam obſeruaui, quam prædicta operatione curaui, quod nimirùm aperto abdomine inteſtinum, quod tredecim annis extra peritonæum exierat, & in inguine perpetuum tumorem efficiebat: carnea veluti faſcia contectum apparuit, quæ dictum inteſtinum ambiebat, & à parte inferiori iuxta rupturam continuò accreſcens, tandem inteſtinum in ea parte adeò coarctauerat, vt excrementa præterlabi non poſſent, vnde mulier in iliacam paſſionem inciderat, quæ operationi locum dedit.

Observatio XVI.

Ganglion in facie ſupra zigoma.

Iuuenis quædam mulier ganglion habebat in facie, ceraſi magnitudinem æquans, infra oculum, ſupra zigoma, quod intra menſem diſcuſſum eſt; admotâ laminâ plumbeâ hydrargiro illitâ, & emplaſtro infixâ, vt melius hæreret; eâque ſupra ganglion admotâ, vnà cum emplaſtro ſplenium ſatis ſolidum ſuperimponebam, deindè faſcia alligabam, quæ ſemiphalera à Galeno nominatur.

Observatio XVII.

Anchylops.

Mulier quadragenaria tumorem habebat in maiori oculi cantho, qui Anchylops nominatur: hunc ſuſtuli admoto cauſtici granulo; & decisâ eſcharâ vlcus curaui tantillo mercurij præcipitati rubri, cum alumine vſto, ea proportione, vt dupla ſit quantitas mercurij, & ſimplex aluminis: puluis iſte exceptus vnguento aureo, vlceri admouebatur, donec nouâ inductâ eſcharâ ad lentis magnitudinem, eaque deciſa os detectum fuerit, quod cùm illæſum appareret, vlcus confeſtim carne implendum procuraui, admotis linteis detritis, & bis in die immutatis, ſicque affectus integrè curatus eſt.

Observatio XVIII.

Alui conſtrictio lethalis.

Quidam ſutor per menſem aut vltra, fæces alui non excreuerat, & multis clyſteribus, ac potionibus purgantibus fruſtrà vſurpatis, tandem interiit. Aperto cadauere, omnia inteſtina inuenta ſunt fæcibus, aut alimentis, vel potulentis omnino repleta, inſtar ſanguiculorum, vulgò (boudins) quod iudicatum fuit à facultate inteſtinorum expultrice abolita prouenisse.

Observatio XIX.

Fractura crany in tempore ſiniſtro.

Mulier quædam vulnus accepit in tẽpore ſiniſtro ex ictu lapidis, quæ cum ſtatim ab acepto vulnere in iuuenis Chirurgi manus veniſſet: ille grauitate vulneris perterritus me vocauit: Ego verò cognitâ fracturâ, & admotionẽ trepani neceſſariã eſſe iudicans, nõ dubitaui inciſionẽ crucialẽ efficere ſupra crotaphitã, qua os fractũ detectũ eſt, & effractio reperta; in qua fruſtulum cranij, nuclei amygdalini magnitudinem æquans omnino ſeparatũ, ad durã matrẽ depreſſum, & ſub cranio latitãs viſebatur. At trepano ritè adminiſtrato portio illa cranij extracta eſt, & vulnus feliciter curatum neque vllum graue ſymptoma ex inciſione crotaphitæ exortum eſt.

OBSERVATIO XX.

Cancer.

QVædam mulier quinquagenaria laborabat cancro in mamma ſiniſtra,vlcerari incipiente: iuuenis Chirurgus extraneus, ſequens remedium admonuit.

℞. Aquæ fortis ℥ j. ſublimati crudi ℥ i v. ſalis ammoniaci ℥ ij. arſenici ʒ j. ponantur omnia in alembico & deſtillentur ad ſiccitatem, addendo aceti diſtillati par pulueri pondus, diſtilletur iterum acetum, donec materia ad paſtæ conſiſtentiam redeat.

Primò cancrum diligenter abluebat vino calente, cum linteis eo imbutis, & fortiter fricabat, vt pars irritaretur, deinde extendebat paſtam ſupra plumaceolum, ſextuplò minorem ipſo tumore, quod remedium ſupra partem relinquebat per 24.horas,& fiebat eſchara plumaceolo ſextuplò maior, ita vt cancrum omninò abſumeret, & deciſa eſchara vlcus carne implebatur, & ad cicatricem perducebatur. Quod ſi dicta eſchara tumorem vniuerſum non abſtuliſſet, ſed quædam illius radices ſubſiſterent,illas abſumebat puluere præcipitati rubri, cum alumine vſto permixti.

Ad vlcus verò carne implendum,linteis tantùm detritis vtebatur.

Hoc autem notatu digniſſimum eſt, quod admoto parti medicamento, febris accendebatur, vomitus & alui fluxus excitabatur, & vrinæ fluxus prouocabatur, quæ ſymptomata per biduum, aut triduum perſeuerabant, natura irritata à venenati medicamenti deleteriâ qualitate.

Eodem remedio cancer in naſi extremitate obortus, qui naſi apicem exederat, in quodam milite curatus fuit.

OBSERVATIO XXI.

Alia cancri curatio.

VEtula quædam mulier cancrum habebat in mamma ſiniſtra,quem per tredecim annos geſtauerat, in quo exigui tumores cancroſi adnaſcebantur, qui multò acerbiores dolores excitabant, proptereà quod exulcerati fuerant, quàm tota cancri ipſius moles, qui tamen exigui tumores ſublati ſunt frequenti applicatione aquarum papau.rhead.plantag.& roſar.cum melle roſ. permixtarum ab initio,deinde ſolis aquis admotis. In altera etiam muliere vlcus cancroſum patiente in mamma, idem remedium vlcus protinùs ſuſtulit, & ad cicatricem perduxit.

OBSERVATIO XXII.

Gangræna in vulua.

MVlier 30.annos nata,ex partu laborioſo,& laceratione labiorum vuluæ, ingentem tumorem cōtraxerat in labio dextro, ex affluxu ſanguinis in eam partem, quod malum cùm neglexiſſet per tres aut quatuor dies,tandem gangrænain parte introducta eſt. Vocatus tunc temporis, profundas & magnas inciſiones feci in parte interiori vuluæ, deinde in ipſas inciſiones manum immittebam, eáque trumbos ſanguinis quamplurimos extrahebam ad ℔ i. ß. quantitatem. Poſtmodum vino,ſale,melle,& aceto ſimul mixtis partem abluebam calidiſſimè, & linteis fouebam, deinde nouas inciſiones efficiebam,& denuò abluebam,atque fouebam. Poſtmodū portiones tunicæ interioris corruptas reſecabam, atque iterùm refouebam, & indeſinenter perſeueraui in eiuſmodi inciſionibus & fotibus, donec nullus fœtor in parte apparuerit, & omnes particulæ corruptæ ablatæ fuerint.Ac deinceps fotus prædicti diu noctuque continuati ſunt per duos aut tres dies, quibus elapſis ægyptiacum cum aureo mixtum parti admotum fuit, & tandem aqua vulneraria vlcus ad cicatricem perductum eſt.

Eadem methodo ciuis quidam Monſpelienſis à teſticuli gangræna liberatus eſt.

OBSERVATIO XXIII.

Alia gangræna in pede.

NObilis mulier ex morbo diuturno gangrænam contraxit in pede, quæ cùm eſſet adhuc inci-piens, protinus ſublata eſt fotu diuturno cum decocto vulnerario ex ariſtoloch.rotund. rhapontico, zedoaria, myrrha, aloë, & vino albo parato, cui addebatur poſt decoctionem & colaturam aqua vitæ,in qua camphora diſſoluta fuerat.

OBSERVATIO XXIV.

Alia gangræna in tibia.

VIr quidam nobilis gangrænā patiebatur in tibia, quæ eò proceſſerat, vt Medici & Chirurgi partem amputare decreuerint, quod ad ſequentem diem diſtuliſſent, poſt eorum diſceſſum, adductus fuit empyricus, qui gangrænæ curationem pollicitus eſt, & cùm æger ſe illi cōmiſiſſet, per totam noctem, partem affectam fouit aqua, in qua calx & creta alba decoctæ fuerant, & matutinis horis gangræna apparuit protinùs ablata.

OBSERVATIO XXV.

Lupia.

FIlius Magiſtri Malafoſſe Mercatoris Monſpelienſis lupiam magnam habebat pugni maioris magnitudinem æquantem iuxta ſpinam dorſi ſub homoplatâ, quæ hâc methodo curata fuit. Inſtrumentum comparaui ex fraxino vel quercu, aut alio ligno denſiori ad exiguæ molæ figuram efformato, quali pictores colores in marmore conterere ſoliti ſunt, eoque lupiam confricabam & conterebam bis in die per dimidiæ horæ ſpatium:deinde cataplaſma emolliens & ſuppurans valde calidum admouebam, idque continuando per quatuor aut quinque dies, lupia in ſuppuratum abiit, eáque aperta pus effluxit, liquidum, ac deinceps tota materia in lupia contenta, in pus conuerſa, euacuata eſt, & vlcus ad cicatricem perductum, attritione prædicta inſtrumento ligneo facta, cyſtis lupiæ rumpitur, & materia contenta attenuatur, atque in particulas diuiditur, vt faciliùs concoqui valeat. Loco cataplaſmatis panis calens è furno per medium ſectus; vtiliter adhiberi poteſt.

Hoc idem remedium in pluribus aliis eundem effectum protulit.

OBSERVATIO XXVI.

Lues venerea in puello nuper in lucem edito.

MVlier lue venerea infecta puellum peperit puſtulis, & vlceribus in variis partibus effectum, qui curatus fuit præcipitato albò ad grana duo vel tria exhibito, cum ſaccharo & lacte, ſingulis vel alternis diebus continuando per menſem integrum, & incepta eſt remedij exhibitio, decimo quinto natiuitatis die.

OBSER.

Observatio XXVII.

Renes purulenti.

Puella 18. annos nata purulentas vrinas reddiderat per longum tempus, & febre diuturna, lenta, hecticaque detinebatur, ac tandem interiit. Aperto cadauere, renes inuenti ſunt in pus omninò conuerſi, ita vt eorum tunica pure omninò referta fuerit nullis apparentibus parenchymatis reliquiis.

Observatio XXVIII.

Macula in corneâ.

Quædam mulier infimæ ſortis maculam habebat in oculo, cui conſilium dedi, vt bis in die ſucci ruthæ guttam vnicam in oculum inſtillaret, quod cum ſatis diu continuaſſet, macula protinùs abſumpta eſt.

Observatio XXIX.

Gutta ſerena.

Iuuenis mulier in guttam ſerenam inciderat, quâ ita afflicta fuit, vt cibi abſtinentiâ ſibi mortem inferre decreuerit, cum tamen maritus, & aſtantes aliquid iuſculi aut vini ſorbere per vim cogerent, & illa perexiguum ſumeret, omnia quátùm poterat, reſpuendo. In eo ſtatu per annum integrum perſeuerauit, & ad extremam maciem perducta eſt, calore natiuo, defectu pabuli, humidum ſubſtantificum depopulante: cum eo verò omnis ſimul corporis humiditas tum ipſa materia guttam ſerenam efficiens, abſumpta eſt; & ſic ægra viſum recuperauit, ac poſtmodùm ſenſim victu analeptico refecta eſt.

Observatio XXX.

Crura vara.

Sæpè pueri in ætate duorum annorum, cum progredi incipiunt, vari eſſe conſueuerunt, de quo matres ſollicitæ auxilium quærunt à Chirurgis, qui plerumque variis machinis, tibias & crura erigere conantur, ſed fruſtrà, quia ſponte naturæ vt plurimùm circa ætatem trium aut quatuor annorum, tibiæ & muſculi firmantur, & partes ad naturalem ſtatum redeunt.

Observatio XXXI.

Cephalæa & hemicrania.

In dolore hemicranico à cauſa calida oriundo, & in dolore illo qui à Gordonio clauus nominatur, qui eſt dolor fixus in temporibus, arteriotomia mirificè prodeſt, quam tutò celebraui in plurimis, vulnus alligando ſimplici ſplenio ex linteo complicato, confecto, & aquâ frigidâ madefacto, vt in vulgari phlebotomia, faſcia ſuperinducta, quæ à Galeno lepus ſine auribus nominatur, neque vlla vnquam ſecutá eſt hæmorrhagia. Item vidi cephalæam diuturnam, curatam fuiſſe in Noſocomio, admoto cauſtico potentiali ſuper arteriam temporalem; Deciſa enim eſcharâ cauterij potentialis ſupra venas & arterias admoti, nullus ſanguinis fluxus emergit, quia prouida natura, dum eſcharæ ſeparationem molitur, ſimul nouam carnem generat, qua venarum oſcula teguntur. Ad id verò quod obiiciebatur magnas hæmorrhagias, quæ in vulneribus cauterio actuali, vel cathæreticis medicamentis cohibentur, ſæpe iterum renouari, cùm eſchara decidit. Reſpondeo eſcharas illas tenuiores eſſe, & citiùs excidere, ideò non intercedere ſufficiens temporis ſpatium ad nouam carnem regignendam, eſcharas verò à potentiali cauterio inductas, craſſiores, ac ſolidiores eſſe, & non niſi longiori tempore excidere, ſicque in eo ſpatio carnem ſufficientem generari ad occluſionem venarum.

Observatio XXXII.

Mania.

Quidam Adoleſcens maniacus, ad cuius curationem potentiſſima remedia vſurpata fuerant, ita vt ventum fuerit ad vſum Antimonij, trepanum, & arteriotomiam temporum; Cum hæc omnia nihil conferrent, caſtrationem conſului, qua vſurpatâ, remiſſa fuere omnia ſymptomata, & furor omninò ceſſauit, manente tamen delirio melancholico; ita vt mania in melancholicam verſa fuerit.

Observatio XXXIII.

Iſchuria.

Efficax remedium ad iſchuriam expertus ſum in tribus ægrotantibus, ex cerebro picæ exſiccato, & cum vino albo propinato, intra horam fluxus vrinæ promouetur.

Observatio XXXIV.

Verrucæ.

Intra ſeptem vel octo dies curantur portulacâ contuſâ, eaque pars confricatur, deinde inſtar cataplaſmatis admouetur, iterando bis in die.

Observatio XXXV.

Claui pedum.

Abſcindantur claui deſcreſcente luna, pedibus aliquandiu primùm aquâ calidâ lotis deindè admoueantur folia hederæ contuſa, & ſingulis diebus iteretur remedium manè & ſerò; intra quindecim dies clauus extrahitur. Vndè colligere eſt attractiuam vim hederæ ineſſe potentiſſimam.

Observatio XXXVI.

Ambuſta.

Eadem hedera ambuſtis medetur, ſi folia illius in aquâ decocta applicentur

Observatio XXXVII.

Peſtis.

Cum peſtis ſæuiſſima graſſaretur Monſpelij, anno 1630. duo ægrotantes, cum peſte correpti eſſent, ad me miſerunt, vt quid acturi eſſent, præciperem. Ego in memoriam reuocans me legiſſe apud Pareum, muriam encracicholorum piſcium qui vulgò (Anchoës) nominantur, nonnullos peſte affectos liberaſſe; Conſilium dedi vt eandem ſumerent, vnus muriæ ſcutellam ſumpſit ſolam, alter cum vrina permixtam, & vterque liberatus eſt, oborta vacuatione vehementi, per vomitum, & ſeceſſum.

***

OBSERVATIO XXXVIII.

Alia peſtis curatio.

IN eadem peſte tres eiuſdem familiæ, Maritus nempè, vxor & ſoror illius, peſte correpti ſunt, ſtercus proprium, cum propria vrina diſſolutum,& linteo colatum hauſerunt,vnde grauiſſimus vomitus, & aluifluxus obortus eſt, & omnes à peſte immunes euaſerunt, ſimilis quodammodo hiſtoria habetur apud Zacutum Luſit. obſ. 89.lib.3. vni narrat in prouincia Occidentali animal quoddam eſſe paruum, inſtar lacertæ, in agris frequentiſſimum, Garit nominatum, cuius morſus omnino lethalis eſt, niſi ægri ſtercus humanum aſſumant,quod vnicum eſt illius alexipharmacum.Aliis tamen vomitoriis multos à peſte liberari conſtat.

OBSERVATIO XXXIX.

Dolor Arthriticus.

CItiſſimè ſedatur, fouendo partem aqua foliorum fraxini deſtillata in alembico plumbeo, quo vulgus roſas diſtillare ſolet.

OBSERVATIO XL.

Dentium dolor.

INfinitos à dolore dentium liberaui, denti corroſo admouendo tétillum goſſipij oleo buxi imbuti. Illud autem oleum extrahitur per retortam igne reuerberij, ſcopem illius prius infundendo per 24. horas in vino albo, & omnia ſimul deſtillando, primum egreditur aqua acida, quæ etiam ad eundem affectum confert, ſimplici ablutione dentis, mox egreditur oleum vſui diligenter reſeruandum.

Hoc etiam remedio feliciter vſus ſum.

℞. Sem. plantag. ʒ ij. tormentillæ ʒ iij. rad. hyoſcyami albi ℈ iiij.omnia exſiccata redigantur in puluerem ſubtiliſſimum addendo opij granum vnum,includantur in nodulis,qui macerentur in decocto ſequenti.

℞. Flor. ſambuci m. j. roſar. rubr. ß. ij. bulliant in aceto ad vſum dictum.

Hi noduli in dicto decocto macerati, intra dentes leuiter comprimuntur, & detinentur,& intra exiguum temporis ſpatium multus humor effluit per os & dolor aufertur.

OBSERVATIO XLI.

Lues venerea.

HEnricus tertius Gallorum Rex lue venerea laborans, à Medicis ordinariis curari non potuerat. Monitus fui Penam tunc temporis Lutetiæ Medicinam facientem, multos ab hoc morbo liberare remedio peculiari, quod à quodam Turca didicerat, illum vocari iuſſit, ab eoque curatus eſt. Hoc autem remedium tale erat.

℞. Radic. bardanæ in talleolas ſectæ ℥ viij. vini albi & aquæ font.ana ℔.ij.bulliant ad mediæ partis conſumptionem addendo ſub finem, ſennæ mundat. ℥ j. vel ℥ i ß. pro diſpoſitione ægrotantis, colaturæ capiat mane ℔. ß. ſudores prouocando cum filicibus maioribus calidis linteis obuolutis,quorum vnus admoueatur plantis pedum, duo tibiis iuxta peronem, duo cruribus iuxta medium parti exteriori, & duo iuxta humeros, probè tegendo ægrum, ſudores copioſi excitantur per horam vnam cum dimidia, & circa veſperam aluus ſoluitur bis aut ter.

Hoc remedium vſurpabatur præmiſſis vniuerſalibus, per ſpatium 15.aut 20. dierum,& interim pro potu ordinario vtebatur decocto chinæ vel ſalſæ parillæ, cum victu in dietis conſueto.

Poſt horum remediorum vſum, capiebat mane ſingulis diebus decoctum bardanæ ſine ſenna & ſine vllo alio regimine, per menſem integrum, aut etiam per quadraginta dies.

OBSERVATIO XLII.

Iſchuria.

PHarmacopæus Pariſienſis, nomine Lafoxilliere iſchuria laborans,poſt multa remedia per quatuor dies fruſtra vſurpata,ſequens ſibi ipſi compoſuit,à quo vrina prouocata eſt & liberatus fuit.

℞. Vini albi canarini ℥ iiij. ſucci limonum ℥ j. ſpiritus terebintinæ ʒ ij. pro vno hauſtu.

OBSERVATIO XLIII.

Hæmorrhoïdes internæ.

DIctus Lafoxilliere hæmorrhoïdes internas feliciſſimo cum ſucceſſu curabat, iniiciendo primùm cum ſyringa decoctum ſequens.

℞. Cortic. mediani vlmi ℥ ij. radic. tapſi barbati ℥ ß. aquæ fluminis ℔. iiij. coquantur ad medias, & colentur ad vſum.

Poſt iniectionem, immittatur in anum pilula ex antimonio crudo & lythargiro auri, ſubtiliſſimè pulueratis, & vnguento roſaceo exceptis.

Immiſsâ pilulâ in anum, illius ambitus vnguento ſequenti illinatur.

℞. Succorum ſemperuiui maioris, plantag. tapſi barbati, ſolani ana ℥ iiij. axungiæ porci ℔. j. coquantur ad ſuccorum conſumpt. in linteo exprimantur, & refrigeratis adde pulueris cancrorum fluuiatilium in furno exſiccatorum ℥ ß. tapſi barbati puluerati, & pulu. concharum mytulorum ana ʒ ij. fiat vnguentum: cótinuentur hæc remedia manè & ſero per octiduum.

OBSERVATIO XLIV.

Dolores vniuerſales.

QVidam vir quadragenarius doloribus vniuerſalibus torquebatur, qui multis remediis à Medicis præſcriptis non ceſſerant; Tandem mulierculæ conſilio foliis alni in duobus ſaccis maioribus concluſis, & in furno calefactis, poſt extractionem panis, totum corpus in lecto contectum eſt, & vndique obuolutum, vnde ſudores copioſi excitati, & remedio ter iterato,à doloribus omnino liberatus fuit.

OBSERVATIO XLV.

Parulis cancroſa.

ANcilla quædam 25. annos nata, tumorem durum in gingiua ſuperiori, ſupra caninum dentem patiebatur,magnitudinis dimidiæ nucis,quæ bis amputata fuerat nouacula, & deindè candente ferro cauterizata, ſemper rediit affectus,& poſt ſecundam operationem, manente vlcere,& tumore,integrè à me curata fuit admotione mercurij præcipitati rubri cum alumine vſto permixti, quo plumaceolú ſaliua medafactum inſpergebam,vel vnguento apoſtolorum permiſcebá & iteratá ſingulis diebus applicatione, intra ſex ſeptimanas probè curata eſt,abſumptoque penitus tumore per catæreticú remedium carnis regeneratio procurata eſt linteis detritis, admouédo oſſi denudato pulueré catagmaticú Guidonis;& ſic vlcus ad cicatricé perductú eſt.

OBSER-

OBSERVATIO XLVI.

Excreſcentia carnea in faucibus.

QVidam ſartor Monſpelienſis, cum piſces comedendo, ſpina ſatis inſignis faucibus infixa eſſet, eam extrahendo, ſibi fauces laniauit, vnde temporis progreſſu exorta eſt paulatim excreſcentia carnea in faucibus iuxta vuulam, nucis magnitudinem ſuperans, ad cuius curationem Empyricum vocauit, qui cauterio actuali frequenter admoto, tumorem abſumpſit: ſed cum vlcus ad cicatricem non perduxiſſet, tumor iterùm rediit, alterum Empyricum vocauit, qui oleo vitrioli frequenter admoto, tumorem iterùm abſumpſit, & ad perfectam cicatricem perduxit.

OBSERVATIO XLVII.

Gonorrhœa.

COnſeruâ fructus bruſci à ʒ ii. ad ℥ ß. per aliquot dies exhibita gonorhœas multas curaui.
Idem præſtat aqua eiuſdem fructus deſtillata.

OBSERVATIO XLVIII.

Enſis portio inſignis, in vulnere diu latens, extracta.

DN. de Suellies in ſingulari certamine vulnus acceperat in humero ſupra homoplatã, quod à parte ſuperiori ad inferiorem deſcendebat, & enſis portio in eo remanſerat ad pedis longitudinem; quod cum ignoraret Chirurgus, vulnus ad circatricem duxit, manente enſis culpide, quæ inter homoplatam & muſculos eam contegentes, latitabat: In eo ſtatu permanſit, per ſeptennium integrum dolores in ea parte frequenter patiens. Tandem natura ferrum propellente verſus partem ſuperiorem, iuxta cicatricem vulneris, eleuatio quædam apparuit, cum dolore, cui admotum fuit cauſticum, & inciſa eſchara, ferri extremitas apparuit, quæ roſtro gruino apprehenſa, facile extracta eſt, rubigine contecta.

OBSERVATIO XLIX.

Tumores ſtrumoſi in digitis.

FIlia Magiſtri Duſeigneur Aurifabri, decem annos nata, patiebatur tumores duros & ſtrumoſos in tribus digitis, qui curati fuerunt ſuffitu aceti ſupra ſilices candentes coniecti manè & ſerò per menſem integrum continuato, quod remedium à Galeno miris laudibus effertur ad tumores ſcirrhoſos diſcutiendos.

OBSERVATIO L.

Viſus imminutio in ſene.

SEnex quidam à fluxione in oculos decumbente, incidit in tantam viſus imminutionem, vt ſolus in via incedere non poſſet, à quo affectu liberatus eſt: vſumeue recuperauit, immittendo in oculos ſingulis noctibus in introitu lecti, ſeminis hormini maioris grana quinque vel ſex, à quibus humores pituitoſi ab oculis extrahebantur, & cornea tunica abſtergebatur.

***

OBSERVATIO LI.

Luës venerea in puero quinque annorum.

CVrata à me fuit præcipitato albo ad grana quatuor exhibito ſingulis diebus per viginti; cum panatella. Per inferiora tantùm purgabat, neque vllus vnquam ſequutus eſt ptyaliſmus.

OBSERVATIONES communicatæ A D. Petro Eſtanoue Chirurgo Monſpelienſi peritiſſimo.

OBSERVATIO I.

Vulnus in pectore.

QVidam miles haſtâ confoſſus eſt in parte thoracis anteriori, vulnere ad illius capacitatem penetrante. Intra duas horas ab accepto vulnere, vniuerſus corporis truncus vnà cum ſcroto vtris inſtar inflatus eſt, quæ tamen inflatio furfure torrefacto, & calente variis ſacculis incluſo, facilè diſcuſſa eſt.

OBSERVATIO II.

Abſceſſus in Abdomine.

PVer quidam tumore ventris laborans, hydropicus cenſebatur, & cum vmbilicus valdè promineret, apertio tandem facta eſt, ex qua puris laudabilis octo vel decim libræ profluxêre, ſicque omnino æger curatus eſt: aduertant tyrones in pueris frequenter tales abdominis abſceſſus generari, qui hydropem mentiuntur, & ſi maturè à perito artifice aperiantur, ægtos à certo interitu plerumque liberari.

OBSERVATIO III.

Alter abſceſſus in Abdomine.

PVella quædam ventris tumorem patiebatur ab octo menſium ſpatio, cum doloribus aſſiduis, quibus ad extremam maciem perducta fuerat: hydropica ab omnibus cenſebatur. Ego verò ad eam vocatus, & ventrem diligenter explorans, abſceſſum latentem inuenio intra muſculos hypogaſtrij, eumque cauſtico potentiali aperio, vnde quindecim, aut viginti libræ puris laudabilis effluxere intra plures dies, ſicque ægra perfectè curata eſt.

OBSERVATIO IV.

Tumor ſcroti.

FAmulus Domini Richardi in Suprema Computorum Curia Conſiliarij, cum ab equo calcitrone percuſſus eſſet in regione ventris inferioris, quatuor horarũ ſpatio, tumor in ſcroto obortus eſt, capitis infantis magnitudinẽ æquãs, & liuiditate infectus, qui præmiſſa venæ ſectione diſcuſſus eſt intra decem dies, cataplaſmate ex farinis hordei & fabarum, ſemine cumini, floribus chamomill. melilot. & roſar. pulueratis, & cum oxymelite decoctis.

Vir quidam enſe confoſſus in regione lumborum, ſimilem tumorem paſſus eſt, qui eodem cataplaſmate, intra idem tempus diſcuſſus eſt.

OBSERVATIO V.

Lapis ſub lingua.

VIr quidam quadragenarius, graues & frequentes in fauces,& tonſillas fluxiones patiebatur. Tandem animaduerſum eſt lapillum ſub linguâ concretum fuiſſe, qui facilè extractus eſt, ægerque ab eo tempore fluxionibus prædictis vexatus non fuit.

OBSERVATIO VI.

Cornu in facie enatum.

CVidam vetulæ ſupra zigoma corpus durum durum & callofum enatum eſt, duorum digitorum tranſuerſorum longitudinem æquans, materiâ & figurâ cornu omnino referens, latum in baſi, & acutum in cuſpide, quod ſucceſſu temporis ſponte cecidit; & illius loco cancer obortus eſt.

OBSERVATIONES Communicatæ AD. Dionyſio Pomaret Chirurgo Monſpelienſi peritiſſimo.

OBSERVATIO I.

Tumor ſuppuratus reſolutione curatus.

MARIA Pomareta filia octo annos nata, tumorem phlegmonoſum, & œdematoſum ſatis exiguum paſſa eſt in parte externa mandibulæ inferioris dextræ, quæ ad ſuppurationem venit. Ego verò metuens ne à cicatrice facies fœdaretur, antequam ad abſceſſus apertionem venirem, reſolutionem priùs tentare decreui, Guidonis authoritati innixus, qui in ſermone generali de apoſtematis, dicit aliquando apoſtemata ſuppurata,reſolutione finiri: Quod etiam ſolemni Paræi experimento confirmatur,qui ſe apoſtéma ſuppuratum mercurio crudo, cum emplaſtro diapalma ſubacto, per viam reſolutionis curaſſe teſtatur. Ad cuius imitationem,dicti mercurij ʒ j. cum emplaſtri diapalma ℥ j. admiſcui,& tumori ſuppurato admoui, qui intra quatuor dies omninò reſolutus eſt.

Ad materiam ſuppuratam reſolutione diſcutiendam, ſequentes conditiones neceſſariæ ſunt. 1. vt materia ſit quantitate exigua. 2. vt ſit tenuis & ſeroſa. 3. vt cutem & corporis ſuperficiem occupet, non autem partes profundas. 4. vt ſit in corpore robuſto, iuuenili, & molles carnes habente. 5. vt tempus ſit æſtiuum.

OBSERVATIO II.

Tumor œdematoſus.

EAdem filia mea paſſa eſt tumorem œdematoſum crudum, & minimè ſuppuratum ſupra regionem lumborum, magnitudinis volæ manus, qui eodem remedio intra paucos dies diſcuſſus eſt.

OBSERVATIO III.

Lupia.

FRater quidam Capucinus cœnobij Monſpelienſis, annos natus 25. lupiam habebat in genu, quam longo tempore geſtauerat, ita vt ad ſummam mollitiem tandem perducta fuerit, cuius ratione apertionem ſuadebam, cum materia contenta ritè concocta videretur. Ille verò renuit, inquiens ſe lupias huic conſimiles reſolutione curatas vidiſſe, foliis acetoſæ charta madida inuolutis, & ſub cineribus coctis, quæ poſtmodum cum cineribus per cribrum traiectis incorporabantur in formam cataplaſmatis, quod ille per plures dies calidè applicuit, & tumor prorsùs euanuit, quod ego valdè miratus ſum, & ab eo tempore duas alias lupias in eadem parte eodem remedio curaui, quarum vnâ detinebatur Ioannes Guerinuus ſexagenarius, altera verò,vxor Timothei Coula fabri lignarij Monſpelienſis.

OBSERVATIO IV.

Ecchymoſis.

VXor Petri Laiardi Mercatoris Monſpelienſis, quinquagenaria cum è ſcalis cecidiſſet, vulnus contuſum accepit in capite, ita vt tumor ex ſanguine extrauaſato, ecchymoſis dictus oui gallinacei magnitudinem æquans, obortus fuerit. Poſt primam applicationem ex albumine oui & oleo roſaceo compoſitam, & venæ ſectionem celebratam, de tumoris apertione per nouaculam, aut ſuppuratione cogitaui,iuxta aph.Hipp.20.ſect.5.ſi ſanguis in ventrem præter naturam effunditur, neceſſe eſt ſuppurari. Ad hoc concurrebant materiæ copia, ægrotantis ætas, cutis capitis durities, & tempus hyemale. Cum autem ægra inciſionem renuiſſet, ego verò ſuppurationis dolores, aliaſque moleſtias euitare cuperem, reſolutionem tentare per aliquot dies decreui, licèt perexigua illius ſpes affulgeret. Hac autem methodo vſus ſum. Primò partem affectam aquâ calente per mediam horam bis in die fouebam. Poſt fotum partem nouacula radebam aduerſis pilis, vt pori magis aperirentur, & omnes ſordes parti hærentes probè abſtergerentur, ac tandem oleum liliaceum cum chamomælino partibus æqualibus, applicabam, ſuperpoſito cotone, ſuffitu aromatum imbuto, & calente, ſicque tumor omninò reſolutus eſt.

OBSERVATIO V.

Carbunculus.

CIrca carbunculos, duo obſeruaui notatu digna, vnum, quod licèt carbunculi febrem perpetuò ſoleant habere comitem, propter inflammationem ingentem, quæ in iis reperitur, vt docuit Gal. 2. ad Glauconem his verbis. Cum verò ſanguis admodum calidus, & craſſus in quamcumque partem confeſtim fluxerit, hanc exurit, vlcuſque cum cruſta efficit; quidquid verò circumſtat, in inflammationem attollit feruentem, ac graui dolore conflictantem. Attamen ab eo tempore, quo Chirurgiæ incumbo, tres mihi videre contigit, qui ſine vlla febre, ſua percurrere tempora, & ſine vllo alio graui ſymptomate, ita vt ægri à conſuetis muneribus nunquam deſtiterint, vnus erat in gena ſiniſtra, alter in ceruice, tertius ſub palpebra inferiori oculi ſiniſtri. Qui omnes curati fuere iiſdem remediis, quibus cauteria potentialia curari conſueuerunt, videlicet eſcharæ caſum procurantibus.

Altera circa carbunculos obſeruatio mea eſt. Quod in ſæuiſſimâ illâ peſte, quæ Monſpelij graſſata eſt anno 1629.& 1630.carbunculi apparebant, ſignis ſtipati ab iis omninò diuerſis, quæ à Galeno, Guidone,& Neotericis deſcribuntur. Quod cauſæ fuit, vt complures Medici & Chirurgi etiam peritiſſimi in illorum diagnoſi in principio errauerint, ſigna autẽ diuerſa in illis cabunculis apparentia hæc erant. Virium deiectio,

ctio, pulſus paruus, pars carbunculo affecta tumoris expers, exigua inflammmatio puſtulam ambiens, eſcharæ mollities ingens quæ putredinis potius, quàm vſtionis ſoboles erat, motus libertas in parte affecta,& grauitatis ſenſus carentia, qui in vulgaribus carbunculis tantus eſt,vt pars vinculis conſtringi videatur.

OBSERVATIO VI.

Sarcoma.

IVuenis quidam, nomine Claparede, excreſcentiam carneam patiebatur, ſarcoma Græcis dictam, in parte interna inferiori tibiæ dextræ, quatuor digitis ſupra malleolum, figuræ cylindricæ, longitudinis trium digitorum tranſuerſorum, & craſſitudinis brachij infantis nuper nati. Hic tumor ab arteria nutriebatur ad baſim ſuam protenſa, quæ cum admodùm lata eſſet, ligari non poterat. Si quando æger altero pede tumorem percuteret, tanta fiebat ſanguinis effuſio, vt in vitæ periculum incideret. Vocato mecum in conſilium D. Samuele Formio Chirurgo ſeniore peritiſſimo, decretum fuit inter nos extirpandum eſſe tumorem, & ad ſanguinis effuſionem impediendam, quæſita fuit arteria poplitea,eaque tactu inuenta in parte ſuperiori, & interiori tibiæ; compoſitum fuit ſplenium durum & compactum ex linteis arctè complicatis in formam cylindri, & ſucco vrticæ imbutum, quod ſuperinducto aſtringente communi, arteriæ admotum eſt ſecundum illius longitudinem, ſuperinducta faſcia, multis circumuolutionibus illud arctè conſtringente. Tum alia ſplenia toti tibiæ, & cruris extremitati, aſtringente dicto illita,admota ſunt cum faſciis arctiſſimis. Nec non cauteria actualia parata habebantur ad cohibendum ſanguinis profluuium, ſiquidem illud non obſtantibus prædictis ligaturis affatim erumperet. Tali præmiſſo apparatu, tumorem manu ſiniſtra apprehendi, & extrorſum attraxi, eumque manu dextra, nouacula munita, radicitùs præcidi ſine vlla ſanguinis arterialis profuſione. Mox aſtringens cataplaſma vulneri admoui, quod per 24. horas in parte relictum eſt; Poſt cuius extractionem nulla hæmorrhagia apparuit, neque deinceps. Et quia caro quædam ſuperflua, & parùm laudabilis relicta fuerat,ea blandis cathæreticis abſumpta eſt; vlcus pus laudabile reddidit, ac tandem detergentibus, epuloticis, & cicatricem inducentibus ad integram curationem perductum eſt.

OBSERVATIO VII.

Calculus in gutture.

SAcerdos ſexagenarius ſanguineo temperamento præditus, gutturis inflammatione frequenter corripiebatur, præcipuè quoties canendo acriùs contenderet, quæ quidem inflammatio venæ ſectione ſedebatur, & gargariſmate ex oxycrato. In poſtrema inflammatione, cum partem affectam attentiùs introſpicerem,corpus quoddam extraneum gutturi infixum conſpicio, iuxta finem mandibulæ dextræ inferioris, globulum ſclopeti referens, quod à me facili negotio extractum eſt, & diligenter ablutum, nihil aliud fuit quam lapis durus, & compactus,ad pyri ſylueſtris formam compoſitus,qui cauda ſua muſculis maſſeteribus infixus erat. Vlcus rotundum, & purulentum ſuperfuit, quod œnomelite deterſum, & conſolidatum fuit.

OBSERVATIO VIII.

Vulnus ſclopeti.

DOminus de Roques iunior, Eques cognominatus, Salſæ obſidione vulnus ex ſclopeto accepit in parte ſuperiori & media ſterni, quod oblique ad dorſum ferebatur, & ſex digitis tranſuerſis à ſpina dorſi exitum habebat. Statim ab inflicto vulnere dolores punctorios,acutiſſimos in œſophago percepit,ac ſi ſpina illi parti infixas haberet,& quia à ſanguine ſuffocabatur, maximis conatibus illum nitebatur excernere; ac tandem poſt longos frequenteſque conatus, multám ſanguinis excretionem, quia plurimas pelues impleuerat,dolor œſophagi punctorius omninò deſiit. Poſt multos dies æger aluum deponendo,eoſdē in ano dolores punctorios percepit,quos in œſophago paſſus erat; & digito explorans quid rei eſſet, corpus ſolidum, & pungens inuenit,quod ſenſim ex ano extraxit,altero ſtatim excreto, priori conſimili. Hæc autem corpora erant duo oſſis fragmenta tenuia, lata, & depreſſa inſtar foliorum arboris,ex vna parte læuia,ex altera verò aſpera; in extremitatibus verò acuta & incidentia, inſtar aciei gladiorum. Iudicatum fuit glandem ſclopeti hæc oſſis fragmenta è ſterno abraſiſſe, & in œſophagum violenter impuliſſe; vnde dolor punctorius in œſophago ſentiebatur, quandiu ea infixa parti adhærebant. Iis verò tandem poſt multos conatus auulſis, & in ventriculum protruſis, doloris, punctorij ceſſatio fuit, ſed poſt aliquot dies, fragmentis illis ad inteſtina deuolutis, idem dolor in ano excitatus eſt. Fragmenta illa vnguis digiti auricularis latitudinem æquabant, longitudinem verò ſuperabant.

OBSERVATIO IX.

Tumores ſtrumoſi.

RVſtica quædam mulier tumoribus ſtrumoſis quamplurimus ſcatens in collo,& ipſo capite, ad me veniens oſtendit duo vlcera ſupra os petroſum, & duos tumores molles etiam in capite, vnum ſcilicet ſupra os ſyncipitis dextrum, alterum verò ſupra os occipitis, tribus digitis tranſuerſis inuicem diſtantes. Vlcus inciſione à me apertum eſt,inuentúmque os petroſum carie affectum. Cum autem ſuſpicarer ſub dictis tumoribus ſimile quippiam latitare, eos aperiendos cenſui cauſtico potentiali admoto,& deciſis eſcharis (dictu mirum) ſub vtroque tumore cranij vtraque tabula perforata apparuit, ac ſi trepano aperta fuiſſet, foramina autem aſſis magnitudinem æquabant, quorum beneficio, motus cerebri facilè conſpiciebatur in meningibus ipſius, ſupra quas aliquid puris innatabat; neque vllam, quantumuis exiguam oſſis particulam inuenire licuit, Poſt aliquot dies miſella ægrotans tot mala pertæſa, ſeſe in puteum præcipitauit.

Notanda hic eſt mira humoris ſtrumas efficientis malignitas, & acrimonia, quæ oſſa liquare, ac diſſoluere valeat.

OBSERVATIO X.

Phrenitis.

QVidam Agricola nomine Poulet, ex febre ardente factus eſt phreniticus, & in delirio ac vigiliis perpetuis, ſe damnatum eſſe, & mori velle clamabat. Hoc autem artificio à me curatus eſt. Votis illius annuens, dixi me eum occidere velle,& cum hyrudines plures fronti admotæ eſſent, ex quarum vulneribus cruor emanabat; nouaculam ei oſtendendo, qua ipſi iugulum me inciſurum eſſe dicebam; ac ſubinde manubrio eiuſdem nouaculæ iugulum violenter corrado, ídque pluribus vicibus repeto. Interim nouacula ſanguine inficitur, qui à frontis vulnuſculis emanabat; eique poſtmodum eam cruentam oſtendens, iam occiſum eſſe prædico; ac ſubinde faciem linteis contego, & feneſtras occludo, vt nullus ſplendor in cubiculo appareret. Ille ſe mortuum eſſe putans,

tans, immotus permanet, & paulò poſt ſomno profundo corripitur, ſicque à phrenitide liberatur.

OBSERVATIO XI.

Vteri prolapſus.

QVædam fœmina vteri prolapſum patiens, globum cereum magnitudinis pilæ palmariæ, in vterum magna vi introduxit, eumque per decennium geſtauit, à morbo prorſus libera. Quod mihi compertum fuit poſt illius obitum ex diſſectione cadaueris, cum ex febre continua interiiſſet, inuentoque in vtero globulo prædicto, ſoror ipſius aſſeruit eum ante decennium fuiſſe in vterum introductum, & continuò geſtatum.

OBSERVATIO XII.

Aneuriſma.

HOneſta virgo, nomine Margareta Varſeline Villanouenſis, cum ſanguis ei mitteretur ab imperito Chirurgo, Aneuriſma paſſa eſt, ob arteriam ſimul cum vena apertam, quod ab initio reſoluentibus medicamentis applicitis, in magnam molem excreuit. Habito conſilio decretum fuit aperiendum eſſe tumorem, ligata priùs arteria in parte ſuperiori, cui ſententiæ ægra ſubſcribere noluit. Sed relicto priori Chirurgo ad me venit, rogans vt topicis remediis curationem tentarem. Ego ipſi morem gerens, ſplenia parti admoueo, decocto aſtringente imbuta, ſuperinducta faſcia comprimente. Quibus per 10. aut 12. dies continuatis, tumor admodum imminutus eſt, poſtmodum ægra Villanouam rediit, vbi nullis remediis vtens, & brachium in variis operibus exagitans, tumorem iterum ſuſcitauit in molem ingentem, cum dolore infigni, vigiliis, inquietudinibus, febre, dolore capitis, ſiti aliiſque ſymptomatis. Qua de cauſa me vocauit cũ D. Formio Chirurgo ſeniori. Cenſuimus tumorem eſſe aperiendum, conſtricta priùs arteria ſpleniis fortioribus vt ſuprà in Claparedi operatione factum fuerat, ſed ægra prorſùs renuit. Poſt 12. dies tumor ſponte apertus eſt in eo loco, qui venæ ſectione apertus fuerat, & per foramen ſatis exiguum ſanguis niger, liquidus ac minimè fœtidus egreſſus eſt, ſequentibus diebus pus laudabile, ſed pauca quantitate egreſſum eſt, ac tandem vlcus ad cicatricem perductum; ſicque ægra omninò curata, hoc tantum incommodo relicto, quod brachium omninò extendere non valet, ſemiflexum perpetuò remanens.

OBSERVATIO XIII.

Colicus dolor.

VXor Domini Sartrei in Curia Computorũ, Subſidiorum & Fiſci Regij Conſiliarij, grauiſſimum ventris dolorem paſſa erat per menſem integrum, quamplurimis remediis fruſtrà adhibitis. Ego tandem cucurbitulam magnam vmbilico admoui, qua humoris ſeroſi ℥ vj. vel ſeptem elicitæ ſunt, & ægra à doloribus liberata eſt.

OBSERVATIO XIV.

Pleuritis.

PEdiſſequus D. Demanſe Quæſtoris Franciæ generalis, ex curſu exæſtuans, ac ſudore perfuſus, aquam frigidam copioſam hauſit; & paulò poſt dolore lateris atroci correptus fuit, cum tanta difficultate reſpirandi, vt ſuffocari videretur. Ego confeſtim vocatus, magnam ſanguinis quantitatem detraho, & dum ſanguis efflueret, reſpirandi difficultas, & lateris dolor ſenſim remittebatur, abſolutaque euacuatione, vtrumque ſymptoma prorſùs deſiit ægerque omninò curatus eſt.

OBSERVATIO XV.

Dens auulſus in alueolum intruſus.

CVm virgo quædam oppidi vicini dolore dentium torqueretur, quem à dente inciſorio, carie affecto prouenire putabat, Chirurgum vocat, vt dentem auelleret. Ille proximum dentem benè ſanum auulſit, ac ſubinde cognito errore, carioſum abſtulit; mox alueolum prioris vino abluens, dentem ſanum in eum intromiſit, & gargariſma aſtringens præſcripſit ex roſis rubris, balauſtiis, cortice granatorum, ligno lentiſcino, & alumine in aqua, & vino auſtero decoctis, quo ægra frequenter vtebatur. Tum eam per aliquot dies alimentis liquidis vti iuſſit, à maſticatione prorſùs abſtinendo. Et ita dens auulſus in alueolo conglutinatus eſt.

OBSERVATIO XVI.

Lues venerea.

CHirurgos interdum errare contingit in luis venereæ curatione, quando poſt ordinaria remedia conuenienter vſurpata, ægros perfectè curatos non eſſe exiſtimant, quod adhuc quædam ſymptomata luem veneream comitantia, apparere non deſinaut, vnde ægros interdum in noua tormenta coniiciunt, & in atrophiam, aut tabem præcipitant. Cum tamen illa ſymptomata vt plurimùm poſt aliquod tempus ſponte diſpareant, aut leuibus quibuſdam topicis remediis diſcutiantur.

Dum eſſem Lutetiæ apud D. Helotum Chirurgum peritiſſimum nobilis quidam Pariſienſis, temperamento melancholicus ſe illi curandum tradidit, qui præter dolores nocturnos, aliaque luis venereæ ſymptomata, tumorem in ceruice patiebatur, ex pituita & melancholia genitum. Poſt inunctionem ex vnguento mercuriali, copioſus fuit ptyaliſmus, & omnia luis venereæ ſymptomata prorſùs abolita ſunt, vno excepto tumore, cuius duæ tertiæ partes diſcuſſæ fuerant. Exiſtimabat æger ſe non eſſe curatum propter tumorem ſuperſtitem. Ab alio tamen Chirurgo ſeniori ad hanc rem vocato confirmatus fuit, & admoto emplaſtro de vigo quadruplicato mercurio tumor diſcuſſus eſt in menſis vnius ſpatio.

Alter vir nobilis curæ meæ commiſſus, abſoluto ptyaliſmo, ſe non curatum eſſe putabat, quod vlcus in ceruice, & regione œſophagi remaneret. Hoc tamen vlcus remediis vulgaribus intra menſem curatum eſt, ſine vllo remedio luem veneream reſpicientes.

Tertium habui præ manibus, qui inter alia ſymptomata dolorem inſignem patiebatur ſupra os tibiæ. Temperamento bilioſo præditus erat, & frictiones mercuriales quater paſſus erat; Quibus ad ſummam maciem perductus fuerat. Diæta humectante per menſem vſus eſt. Poſtea frictio ex hydrargyro vniuerſaliter vſurpata, & hac vnica frictione dolor ſedatus eſt, ptyaliſmus prouocatus, per quem humores flauos, tenues, & fœtidiſſiimos menſis vnius ſpatio reiecit, mox per 15. dies pituitam craſſam excreuit; qua euacuatione nimium perſeuerante, coactus ſum aëri illum exponere, vt citiùs cohiberetur. Tandem ſupra locum antea dolentem inciſio facta eſt, & caries in oſſe reperta quæ cauterio actuali, & puluere catagmatico ablata eſt, & æger omninò curatus.

Vltimum exemplum erit Equitis cuiuſdam, qui à luẽ venerea, methodo ordinaria curatus fuerat. Superfererant

erant tamen dolores inſignes, omnes articulos occupantes, vt membra ſine clamore commouere non poſſet. Dominus Ioannes Delort Profeſſor Regius Monſpelienſis, & in praxi medica exercitatiſſimus, horum dolorum cauſã diligenter inquirens, cenſuit eos non à lue venerea procedere, ſed potiùs ab intemperie ſicca, ligamenta articulos connectentia, & partes neruoſas annexas occupante. Ab eaque intemperie indicationem ſumens, victum humectantem, & balnea præſcripſit, quibus, diu continuatis, omninò curatus eſt.

OBSERVATIONES
Communicatæ A.D.Ozia Aimar Chirurgo Gratianopolitano celeberrimo.

Observatio I.
Vulnus contuſum in oculo.

ILLVSTRISSIMVS vir Dominus de Seruien, qui nunc Munſteri pacis ineundæ gratiâ plenipotentiariam legationem exercet, ante multos annos in ſphæriſterio quodam Pariſienſi vulnus accepit in oculo ſiniſtro ex ictu pilæ palmariæ; ex quo grauiſſimi dolores exorti ſunt. Chyrurgi Pariſienſes docti & experti omnia remedia, quæ ad huius affectus curationem neceſſaria videbantur, ex arte adhibuerunt; & inter cætera, cum ecchymoſim coniunctiuam occupantem aduertiſſent, leuibus ſcarificationibus ſanguinem extrauaſatum educere conati ſunt. Nihilominùs dolores in eodem ſtatu conſtiterunt. Ille igitur, cùm malum in peius rueret, Gratianopolim venire decreuit, vt ſeſe curæ meæ committeret. Ego verò pluribus venæ ſectionibus, cucurbitulis, variiſque topicis parti admotis, malum delinire conatus ſum. Verùm iis omnibus nihil conferentibus, ei tandem perſuaſi, vt oculum introſpici pateretur, quod anteà nunquam obtinere potueram, propter acerbiſſimos dolores, quos ille ad luminis occurſum patiebatur. Aperto igitur oculo, vidi album quidpiam totam pupillam contegens, quod hyppopyon eſſe iudicaui, idque aperiendum cenſui, ad euacuandam materiam in eo contentam quæ dolores continuos efficiebat. Factâ itaque leui inciſione, exiguus ſanguinis trumbus egreſſus eſt, qui exteriori ſuperficie albicans erat interiori verò ruber. Educto illo trumbulo ſtatim dolores omnes quieuerunt, & intra paucos dies æger lucem ſuſtinere cœpit, ac breui integram ſanitatem adeptus eſt.

Observatio II.
Vlcus carioſum in ſterno.

DOminus Speaute quæſtor Franciæ generalis, tumorem ſcirrhoſum patiebatur in ſterno, qui poſt annum elapſum ſponte apertus eſt. Ego verò vlcus explorans, ſubiecta oſſa carie affecta inueni, quibus multa cauteria actualia admoui, ac deinde detergentibus & epuloticis vlcus ad cicatricem perduxi, non omiſſis remediis vniuerſalibus cauſam antecedentem reſpicientibus.

* * *

Observatio III.
Coſtæ carie corruptæ.

QVædam Matrona quadragenaria vehementi lateris ſiniſtri dolore vexata, cum febre lenta & extenuatione totius corporis. Poſtquàm per annum integrum multis remediis vſa eſſet, ſine fructu in pago vbi degit Gratianopoli duodecim milliaribus diſtante; tandem Gratianopolim ſe contulit, & ſeſe curæ meæ commiſit. Ego ſtatim latus dolens explorans, tumorem ſuppuratum in eo inueni & magna inciſione cruciatim facta, puris valde inæqualis & fœtidiſſimi, vaſcula duo extraxi. Euacuato pure tres coſtas reperi in extremitatibus ſuis carie valdè infectas, quartam videlicet, quintam & ſextam, ab inferioribus ad ſuperiores computando. Neceſſum fuit, coſtas illas amputare trium digitorum tranſuerſorum longitudine, admoto poſtmodùm earum extremitatibus cauterio actuali. Hic naturæ prouidentiam admirari licuit, quæ pleuram ſub coſtis carie infeſtis multa carne munierat, ad eam roborandam & coſtarum defectum ſupplendum. Hæc matrona poſtmodùm victu analeptico & vſu lactis ad integram valetudinem perducta eſt.

Dominus de Beſſin Centurio, tumorem ſcirrhoſum patiebatur à longo tempore in latere ſiniſtro ſupra coſtas veras, quintam nimirùm, ſextam, & ſeptimam. Quidam Chirurgus cauterio actuali tumorem aperuit, ex quo pus perexiguum emanauit, & dolores in parte grauiſſimi permanſerunt; quod eum coëgit ruri degentem, Gratianopolim venire, & meam operam implorare. Vlcus animaduerti volæ manus magnitudinem æquans, & coſtas ſubiectas carie infectas, pluſquam dimidium earum penetrante. Præmiſſis igitur remediis vniuerſalibus coſtarum extremitates amputaui quatuor digitorum tranſuerſorum longitudine, admoto poſtmodùm cauterio actuali earum extremitatibus. Tandem pulueribus catagmaticis partium exuſtarum exfoliationem procuraui, remediiſque detergentibus & incarnantibus vlcus ad cicatricem perduxi.

Observatio IV.
Fractura oſſis temporalis.

VIr quadragenarius vulnus accepit in tempore dextro, quo os ſubiectum inſigni fractura affectum eſt, Vocatus ad eum & trepani neceſſitatem aduertens, ſupra muſculos crotaphitas crucialem inciſionem feci, ſine vllo ſuperueniente ſymptomate, quamuis Auctores eorũ muſculorum vulnera tanquam maximè periculoſa, plurimùm reformidẽt. Trepanum admoui, oſſa depreſſa repoſui & omnibus conuenienter adminiſtratis, æger ad priſtinam valetudinem feliciter perductus eſt.

Observatio V.
Vulnus aſperæ arteriæ ex ſclopeto.

ANcilla Domini de Viuiers in Senatu Gratianopolitano Secretarij Regij, ictu parui ſclopeti, quod vulgò piſtolet nominatur, vulnerata eſt in gutture ſub larynge tribus globulis in dicto ſclopeto incluſis, quos ægra per os reiecit. Ex tribus aſperæ arteriæ foraminibus, ventus, cum murmure & ſibilo egrediebatur. Licet autem pars illa cartilaginea difficilimè coaleſcat, attamen diligenti cura adhibita, vulnera illa perfectè conſolidata ſunt.

OBSERVATIO VI.

Empyema ex vulnere epigaſtrij.

NObilis quidam Occitanus Gratianopoli pugionis ictu vulnus accepit in epigaſtrio ad capacitatem illius penetrans, ſine inteſtinorum aut ventriculi læſione. Breui vulnus hoc ad cicatricem perductum eſt. Attamen poſt duos menſes ad me venit, magna ſpirandi difficultate oppreſſus, cui iungebatur ſenſus ponderis in pectore, & fœtor os continuò inficiens. Hæc ſymptomata, puris in thorace collecti maximam ſuſpicionem fecerunt; ſed vulneris cicatricem explorans, eámque in parte epigaſtrica inueniens, miratus ſum, quomodo vulnus ventri inferiori inflictum, puris collectionem in thorace producere potuerit. Tandem inquirens, & quo ſitu eſſet æger cùm vulnus accepiſſet, reſpondit ſe in domus cuiuſdam ſcalis tunc temporis fuiſſe; & vulnerantem in gradu inferiore ſitum, pugionem ſibi in ventrem adegiſſe. Ex quibus conieci vulnus à parte inferiori ad ſuperiorem vergens, diaphragma penetraſſe, & ad thoracis capacitatem perueniſſe, vnde puris collectio, ex ſanguine diaphragmatis vulnerati extrauaſato, facilè fieri potuit. Latus aperui in veris coſtis inter quartam & quintam, ab inferioribus ad ſuperiores computando, quatuor digitis tranſuerſis à vertebris dorſi. Apertione facta pus effluxit album & fœtidiſſimum: eius prima vice tria vaſcula eduxi, poſtridiè verò eandem quantitatem; & conſequenter paulatim educto pure, æger intrà duos menſes optimè conualuit.

OBSERVATIO VII.

Gangræna perinæi, ani, & ſcroti.

DOminus Pourroy in Camera Computorum Gratianopolitanâ Magiſter ſexagenarius, tumorem patiebatur in perinæo, qui à ſolo Pharmacopæo curabatur, gangræna partes illas inuaſit, ad cuius curationem vocatus, inuenio eam perinæum, ſcrotum, & anum occupaſſe. Statim multis ſcarificationibus iiſque profundis celebratis, partes aceto, ſale, aquâ vitæ, vnguento ægyptiaco, & mercurio ſublimato ſimul mixtis, frequenter abluo. Quæ tamen gangrænæ progreſſum non impediebant; ita vt ad cauteria actualia confugere coactus ſim, quorum beneficio gangræna cohibita eſt. Tantus fœtor ex partibus illis exhalabat, vt aſtantes inficeret. Magna excidit carnis putridæ copia. Vretra prorsùs detecta erat, & duobus foraminibus pertuſa per quæ vrina egrediebatur. Nihilominùs omnes illæ partes vnitæ, incarnatæ, & cicatrices feliciter obductæ ſunt.

OBSERVATIO VIII.

Enterocele deſperata ſectione curata.

QVidam Procurator Gratianopolitanus nomine Baro ex prolapſu inteſtini in ſcrotum, in iliacam paſſionem incidit, quia inteſtinum fæcibus repletum fuit, quæ admodùm induratæ, inteſtini repoſitionem impediebant. Poſt multa remedia per nouem dies fruſtrà tentata, in conſilium vocor cum dominis de Villeneuue & Dauins Medicis celeberrimis. Sententiam ferens dixi aperiendam eſſe partem vſque ad productionem peritonæi, quæ inteſtinũ ſtrangulabat, quamuis metuendum eſſet, ne inteſtinum, propter morbi diuturnitatem gangræna affectum eſſet, nihilominus ſequendam eſſe Celſi ſententiam dicentis, ſatiùs eſſe anceps remedium experiri; quam certo exitio ægrum exponere. Clariſſimi Medici eiuſdem fuere ſententiæ. Itaque ægro in ſitu conuenienti collocato, in inguine inciſionem feci vſque ad peritonæum diligenter cauendo, ne inteſtinum læderetur. Poſtmodùm cannulam argenteam ex vna parte rotundam, ex altera verò cauam in proceſſum peritonæi immiſi, & ſuper cannulæ cauitatem dictum proceſſum aperui, ea longitudine, quæ ad reponendum inteſtinum neceſſaria videbatur: deinde inteſtinum blandè in ventrem, immiſi ſutura proceſſum vniui, & reliquarum partium vulnus gaſtroraphia, remediiſque conglutinantibus ad perfectam ſanitatem perduxi.

OBSERVATIO IX.

Abſceſſus lumborum ad renes penetrans.

VIr nobilis Gratianopolitanus tumorem in regione renis dextri paſſus eſt, qui in ſuppuratum abiit, eoque aperto magna ſeroſæ materiæ quantitas effluxit. Poſt aliquot dies ex vlcere egreſſi ſunt duo calculi amygdalæ magnitudinem æquantes, quod mihi admirationem peperit, Sed vlceris profunditatem aduertens, quæ quatuor digitorum tranſuerſorum latitudinem æquabat: cùm etiam conſequenter, alij calculi fabæ magnitudinem æquantes ex vlcere prodierint; credere coactus ſum eos calculos à rene etiam vlcerato procedere. Huius rei fidem etiam faciebat, quòd ex vlcere magna ſeroſæ materiæ copia cõtinuò effluebat, & lintea ſubiecta intra paucas horas madore inficiebat, quaſi in aquam demerſa fuiſſent. Præterea pus interdum cum vrinâ per penem effluebat. Iam à decennio caſus iſte contigit; & vlcus in fiſtulam abiit, quæ ſæpè occluditur per tres aut quatuor menſes; & cùm denuò aperitur ſanguineam quandam materiam emittit, poſteà iterùm ſponte occluditur. Æger in eo ſtatu ſatis commodè viuit, & omnes actiones ordinarias liberè exercet.

OBSERVATIO X.

Rara conuulſionis ſpecies.

DOminus de Bollon vir militaris ex ictu tormenti bellici vulnus accepit in brachio dextro, quo totum brachium abſciſſum eſt, ſuperſtite tantum parte, quæ humero vicina eſt ad quatuor digitorum tranſuerſorum longitudinem. Curato brachio vulnere omninò conſolidato, quadam conuulſionis ſpecie correptus eſt, qua retrahebatur caput verſus partem dextram, & mandibulas frequenter agitabat; ita vt lintea continuò intra dentes habere cogeretur, quæ identidem mordebat, ac dentibus conterebat. Multas Medicorum & Chirurgorum conſultationes conuocauit, qui omnes vno ore cenſuerunt, in extremitate oſſis à tormento bellico præciſi, aliquam eminentiam acutam adeſſe, quæ neruũ aliquem feriendo talem cõuulſionem produceret; & ideò reſcindendam iterùm eſſe oſſis extremitatem, ac diligenter adæquandam. Hæc operatio ſedulò celebrata nihil tamen profuit, & æger eodem incommodo continuò affligebatur, quod ei omnem ſanationis ſpem ademit. Fortè fortuna cùm ei occurriſſem, & ille incommoda ſua mihi enarraret; in mentem venit aliquod virus venereum intùs latens hunc affectum forſan poſſe producere. Et illicò ab eo quæſiui, num dum vulnus accepiſſet, morbum aliquem venereum pateretur, vel anteà paſſus eſſet: reſpondit ſe per aliquot tempus antequam vulneratus eſſet grauem paſſum eſſe gonorrhœam, quæ tamen curata prorsùs fuerat. Hoc meam coniecturam auxit, ita vt ægro conſuluerim remedia luis venereæ experiri, quibus ille huius morbi curandi cupidiſſimus, ſe libenter ſubmiſit. Præmiſſis igitur purgatione vniuerſali & diætâ ſudorificâ, frictiones ex vnguento mercuriali celebraui,

à quibus ptyalyſmus prouocatus eſt; & poſt tertiam diem ptyaliſmi contractiones illæ & conuulſiones deſierunt, neque ab eo malo ampliùs vllo modo æger conflictatus eſt.

OBSERVATIONES hinc inde decerptæ.

OBSERVATIO I.

Vlcus renum.

Relatum mihi fuit quendam Empyricum curaſſe vlcus renum inueteratum ſola inunctione vnguenti mercurialis.

OBSERVATIO II.

Gibboſitas.

DOminus Franciſcus Ranchinus Cancellarius facultatis Medicinæ Monſpelienſis, narrauit mihi modum quo curauit luxationem ſpinę dorſi Illuſtriſſimæ Dominæ de Montmoranci, quæ contigit,ex catharro è cerebro in ſpinā decumbente,quo duæ vertebræ in medio ſpinæ luxatæ fuerant. Ille igitur poſt remedia vniuerſalia, ad reductionem vertebrarū vſus eſt primùm torculari Chirurgorū,quo comprimunt lintea complicata, capillorum tonſuræ deſtinata, quod ſatis proficiebat, dum vnum tabulatum dorſo, alterum pectori apponebatur, & ita ſenſim comprimebatur, interiectis inter ligna & corpus puluinaribus lineis: ſed incommodum fuit hoc remedium; ſiquidem pectus comprimendo, reſpirationem offendebat. Tandem vſus eſt alio inſtrumento, quod habetur in carrucis,ad eas attollendas,dum viæ concauæ infinguntur, & Gallicè vocatur (cric) cuius extremo circulari admouebat lignum aptandum vertebræ luxatæ, intermedio puluinari lineo. Alterum extremū huius inſtrumenti parieti admouebatur, mox ægra firmiter circa ſcapulas continebatur, poſteà inſtrumentum blandè impellebatur, donec ægra ampliùs dolorem ferre non poſſet, quo tempore ab opere deſiſtebatur, idque bis in die iterabatur, atque ita ſenſim luxatio illa perfectè curata eſt.

OBSERVATIO III.

Oculorum inflammatio cum ſordibus.

INfans recens natus oculorum rubore afficiebatur, cum multis ſordibus puris inſtar inde effluentibus, per tres menſes affectus continuauit, & multa collyria admota nihil contulerunt. Tandem ex præſcripto cuiuſdam Medici, goſſypium ſingulis noctibus admotum eſt vtrique oculo,quod priùs ad prunas diligenter exſiccabatur, digitis priùs diſcerptum, & bene carminatum,poſtmodum vterque oculus contegebatur pauca cotonis quantitate inſtar plumaceoli; faſcia ſuperinducta. Mane goſſypium auferebatur; dictis ſordibus valdè imbutum. Continuando remedium per plures noctes,infans optimè curatus eſt.

OBSERVATIO IV.

Hyſterica epilepſia.

VXor Domini Polemarchi de Sumenes per multos annos variis affectibus hyſtericis vexata eſt, qui epilepticos inſultus referebant, multa tentauit remedia à multis Medicis præſcripta, ſed omninò inſum. Tandem cuiuſdam mulieris conſilio ſumpſit carnem lupi in puluerem redactam, & fruſtulum eiuſdem carnis ſalitæ ſemper geſtauit, à quo tempore immunis omninò fuit à prædictis affectibus.

OBSERVATIO V.

Febris tertiana.

QVidam Empyricus multos curauit tertianarios purgando ſemel leui medicamento, poſtea venam aperiendo in ipſo acceſſionis initio. Cohibebatur acceſſio, & valdè exigua apparebat; poſtea verò non redibat.

OBSERVATIO VI.

Vulnus thoracis curatu difficile.

D. Henricus Bachaman Medicus Auenionenſis exercitatiſſimus retulit mihi Filium D. Dorſan 20. annos natum vulnus accepiſſe in thorace, ad capacitatem illius penetrans, quod multis variiſque remediis adhibitis curari non potuit, & ad tres aut quatuor menſes perſeuerauit,vnde æger valdè emaciatus,& ad tabem perductus eſt.Tandem illius cōſilio,lacte mulieri vſus eſt,quod ex mammilla ſugebat,ex eoque iniectiones fiebāt in vulnus, atque hoc ſolo remedio intra menſem curatus eſt à vulnere, & ad bonum habitum perductus.

OBSERVATIO VII.

Colicus dolor.

QVidam ciuis Narbonenſis retulit mihi ſe colico dolori obnoxium fuiſſe per multos annos, quo frequenter affligi ſolebat, ab eoque affectu liberatum ſequenti remedio, vna tantùm aſſumpto, ita vt nunquam deinceps in eum reciderit, & plurimos alios quibus idem remedium communicauit, fuiſſe etiam liberatos. Hoc remedium eſt dolij obturamentum ex ſubere cōfectū,quod per plures annos huic vſui inſeruierit,atque adeo vino probè imbutum ſit,illud autem ſuber igne comburendum eſt, eiuſque cinis exhibendus cum vino albo ʒ j. pondere, vrgente dolore.

OBSERVATIO VIII.

Hydrops.

VIr quidam fide dignus retulit mihi ſe multos aſcite laborantes curatos vidiſſe ſequenti remedio.

Silices colligebantur albiſſimi,qui circa flumina reperiuntur, & fracti aliquantulùm pellucent, cryſtalli inſtar; illi autem ſuper prunas incaleſcebant, & candentes in vino albo extinguebantur, huius vini cyathum vnum ægri ſumebant manè vſque ad perfectam curationem, quæ intra menſem perficiebatur.

Huiuſmodi ſilicum calcinatorum ſal in vino albo exhibitus, felicius ni fallor operaretur.

Sal mille pedum à celebri Medico feliciter vſurpatur in hac curatione, quem iulepis aliiſque remediis aperien

tibus admiſcet, præmiſſa purgatione cum ſucco ireos noſtratis, quem ſi æger vomitu reiiciat, pro deplorato habendum eſſe exiſtimat.

OBSERVATIO IX.

Alius hydrops.

QVidam hydropicus curatus eſt ſolo vſu ſalis prunellæ in potu ordinario, per menſem integrum, cuius ſpatio aqua vniuerſa in abdomine contenta euacuata eſt.

Hanc curationem contigiſſe exiſtimo non ſolum propter virtutem diureticam qua ſal prunellæ præditum eſt, ſed etiam ex eo quod hydrops ille forſan à feruida hepatis intemperie productus fuerat, quæ à ſale prunellæ potentiſſima refrigerandi vi prædito, extincta eſt.

Alius hydropicus curatus fuit decocto ſummitatum quercus, cuius cyathum vnum ſumpſit manè per 15. dies.

OBSERVATIO X

Strumæ.

ARmoricus quidam Danielis nomine 30. annum agens; vir ruſticanus habitu Euſarco & robuſto, à pluribus annis ſtrumis laborabat, tum circa collum, tum etiam ſub vtraque axilla, qui cum amicis, & notis omnibus inuiſus eſſet, propter contagioſum iſtum affectum, ad Noſocomium Charitatis Lutetianũ, velut ad verũ Æſculapij templum ſe ſe contulit, ratus ſe illic certam mali medelam reperturũ, nec caſſa ſpes fruſtratũ reliquit ægrotantem, primo enim decubitus die ab Illuſtriſſimo D. Gabriele Harduino de ſainct Iacques Noſocomij Medico ordinario inuiſus eſt, qui præmiſſis vniuerſalibus, cataplaſma ex foliis cucumeris aſinini leuiuſculè contuſis, partibus tumentibus admouit, præſcriptáque diæta tenui, necnon modicè exſiccante, altera die opiata ſequens præſcripta eſt.

℞. Turbith. hermodact. ana ʒ ij. radic. vtriuſque ſcrophulariæ ℥ j. rad. angelicæ maior. ʒ ij. fol. oriental. ℥ ß. ſcammon. crudi ℈ iiij. fiat omnium puluis, & excipiatur cum ſyrupo roſar. pallid. doſis ad ʒ ij. addendo cuilibet, mercurij ſublimati dulcis gr. xx. quâ alternis diebus per 15. dies repetitâ, necnon renouato cataplaſmate, diſparuerunt tumores omnes ſcrophuloſi abſque ſectione, aut eradicatione vlla, ipſumque Armoricum ſanum & incolumen dimiſit anno ſalutis 1641. communicata à D. Leſeq Medecinæ Doctore Monſpelienſi, & dicti D. de ſainct Iacques olim diſcipulo.

OBSERVATIO XI.

Dolor dentium.

D. Leſeq Medicinæ Doctor ſuprà nominatus, ſe curatum vidiſſe retulit dolorem dentium ſale fraxini, quo impletur digitale mulierum, aut quid ſimile, & applicatur arteriæ temporum, vbi ſentitur pulſatio, intra breue tempus nodum facit in arteria, quo fluxus intercipitur.

OBSERVATIO XII.

Arthritis nodoſa.

D. Chomel Medicus Annonæenſis ſcripſit ad me, ſe nuper Atthriticum vidiſſe variis articulorum vlceribus ſcatentem, è quibus calculi tophacei plùſquam ducenti exierant, piſorum magnitudinem ſuperantes, & ita duri, vt malleo reſiſterent. Et quod mirum dictu eſt, pus, ſanies, & ſeroſa materia ad vlcera confluens, exiguâ in parte morâ, concreſcebat illicò, & tophaceâ duritiem acquirebat. Hoc etiam rarum in illo ægrotante obſeruauit, quod topica vni parti conducentia, alteram lædebant, & vice verſa.

OBSERVATIO XIII.

Hemicrania.

D. Genton Romanenſis, natu minor, retulit mihi ſe hemicraniâ laboraſſe per multos annos, & poſt multa remedia fruſtrà tentata, curatum fuiſſe ſuffitu ex carabe per mediam horam tempore paroxyſmi, ore & naribus excepto.

OBSERVATIO XIV.

Hernia.

IDem retulit ſe Hernia inteſtinali per multos annos laboraſſe, & curatum fuiſſe tribus emplaſtris à quodam empyrico ſibi traditis, quorũ ſingula geſtare iuſſit per nouem dies, cum ſubligaculo; erant autẽ ex eadẽ materia confecta, & valdè fœtida; tum quãdo auferebantur, materia eorũ tota conſumpta apparebat, niſi quod in aluta puluis quidam remanebat vitro pulnerato ſimilis. Per vſum primi emplaſtri nullus effectus apparuit; poſt admotionem ſecundi, vrinæ copioſæ prodierunt, & varij coloris, nũc virides, nunc nigræ, & aliquando cum dyſuria. Poſt diem 27. abſumptis tribus emplaſtris, pars ſtrigoſa & macilẽta apparuit, vt omnis cato & pinguedo ſubiecta protinus abſumpta videretur. Coniicimus ex fœtore hoc emplaſtrum ex galbano fuiſſe compoſitum, quod ſumma attenuandi vi præditum, humores ad partem affectam affluentes, & fortè circa eam concretos, fundere, & liquare potuit, vt natura deinde eos partim vrinas excuſſerit, partim inſenſibiliter diſcuſſerit.

OBSERVATIO XV.

Hydrops.

RVſticus quidam hydropicus factus, abſceſſum paſſus eſt in dextrâ parte abdominis, eoque aperto, infinitus propemodum veſicularum aqua repletarum numerus egreſſus eſt, vt ducentarum numerum excederet, idque, per plurium dierum ſpatium, & ſic omninò curatus eſt. Hac obſeruatione confirmatur hiſtoria à Schenchio propoſita, cuiuſdam hydropici, cuius abdomen poſt obitum apertum, veſiculis aqua repletis, peritonæo, aliiſque partibus adhærentibus, refertum apparuit.

OBSERVATIONES

Quædam infrequentium curatúve difficilium Morborum cum curationibus eorundem, in veteri quadam bibliotheca ſine Authoris nomine repertæ.

PRÆFATIO.

OCCASIO quamobrem de raris curationibus morborum quorundam ſcribere, qui
mea ætate ingruerunt, ſuſceperim, huiuſmodi eſt: nam cum quotidie morbi qui-
dam noui, aut ſaltem cum inauditis nonnullis ſymptomatis ſuboriantur, de quibus
paucos admodum aut forte nullos mentionem feciſſe conſtat, prætereà multos quo-
tidie veluti poſtliminio reuerſos repullulare, atque redire perciptamus, ad quorum
veram & germanam curationem inueniendam multæ horæ bonæ fruſtra conſumuntur, quando-
quidem ſexcenti codices ante reuolendi ſunt, quam morbus de quo agitur aut innoteſcat aut ex-
pulſionis ratio teneatur, proinde tum ex optimis quibuſque Authoribus, tum ex iis quæ ipſi longo
vſu atque experientiâ comprobauimus, quoſdam veluti exeticos flores excerpſimus, quibus quiſ-
que pro arbitrio vtatur. Inſuper habeat vnde curationes morborum ſymptomatumque raro con-
tingentium depromere queat.

OBSERVATIO I.

Singultus.

QVIDAM Germanus annum agens circiter qua-
dragesimum correptus fuit ſingultu, quem mira
poſtea ſubſequuta ſunt ſymptomata & creditu diffici-
lia. Ille igitur è Germania Nemauſum vſque profe-
ctus radicum buxi emendarum gratiâ, quarum maxi-
mum eſt commercium in Gallia Nabornenſi ardore-
que Solis intenſo exæſtuans (tum enim Syrius ardebat)
vt erat ſitis impatientiſſimus, ſimul atque in hoſpitium
diuertit, arrepta puteali ſitulæ frigida recenti oppleta,
adeò ſeſe ingurgitauit, vt ob aquæ tum copiam, tum
frigidus immodicum, in ſpaſmum ventriculi inciderit,
vſque adeo ingentem vt nullis auxiliorum formulis, aut
victus ratione per bimeſtre ſpatium ceſſerit, imo vero
quantò magis eum ſuperare nitebamur, tantò magis
conatus noſtros eludere videbatur.

Sed & hoc in primis admirandum, vt cum primum
quis vel veſtis vel pallij fimbriam digitulo attingeret
ſingultu antea ſedato, ille tanta cum totius corporis
concuſſione ſuſcitabatur, vt vel cubiculi tabulata tre-
meſcerent, & cum fortè fortuna D. Rondeletius viſen-
dorum ægrorum gratia Nemauſum accederet, eo in
conſilium adhibito cum D. Ferrando & aliis qui tum
ibi aderant Medicis atque Chirurgis, ac tandem pero-
ratis ſingulorum ſententiis quid rei an cauſæ ſubeſſet,
cur in ſanitatem priſtinam tam difficulter rediret, præ-
tereà qua induſtria remediis vti liceret omnes vno ore
maximam ventriculi intemperiem cauſam eſſe aſſere-
bant, cur hæc ſymptomata perſeuerauerint tamdiu,
quantum verò attinebat ad remedia, in fotibus, cata-
plaſmatis, embrochis, cucurbitulis, non neglecta &
purgatione, & ſyruporum, & opiatarum, puluerum-
que aſſumptione perſiſtendum appoſitè ad hanc rem
citato aphoriſmo Hippocratis. Omnia ſecundum ra-
tionem facienti non eſſe tranſeundum, &c. Ego ve-
ro tentatis fruſtra omnibus remediis, de quibus inter
nos conueneramus cœpi mecum cogitare balneum
calidum poſſe tantam intemperiem mutare & in tem-
peramentum naturale reducere, partim quia longâ in
balneo morâ promptius corporis habitui vis balnei ſe-
ſe inſinuaret, vnde fieret cum affecto membro com-
municatio, partim quoniam exiſtimatam maiorem vim
penetrandi, accedere medicamentis, ſi balneo com-
miſcerentur; ob cutis quam calida balnea efficiunt la-
xiorem raritatem maiorem, nec mea me fefellit opinio,
quandoquidem parato balneo, ex lauro, origano, men-
tha, abſinthio, in aqua coctis, tantam ex mora in eo
vtilitatem percepit; vt intra quotuor aut quinque dies
ſanus euaſerit, præterea interim ſacculum contextum
in quem inſertæ herbæ prædictæ erant, regioni ventri-
culi quamdiu in balneo permanſit accommodauimus.
Neque verò omittendum bimeſtri ſpatio ſingultũ adeò
Germanum illum exercuiſſe vt iam cruditate in ventri-
culo & inteſtinis radices agente; deplorata eius vide-
retur ſalus; ſed Dei beneficio qui mentem hominum
quando vult illuſtrat, & ad inueniendа remedia nos
quaſi manu ducit, priſtinæ ſanitati fuit reſtitutus, non
ſine doctorum Monſpelienſium, Nemauſenſiumque
qui ægrotantem inuiſerant admiratione.

OBSERVATIO II.

Phtiſis.

QVidam Catalaunus natus annos circiter 44. hu-
moribus ſanguine, & atra bile, in eo dominanti-
bus. Cum autem annis duobus antea quadam (vt refe-
rebat) leui pleuritide laboraſſet & incuria ſua vel Me-
dici præſidia quæ ad morbi curationem requirebantur
neglecta fuiſſent phtiſicus factus eſt: nam per triẽnium
excreato ſanguine ſimul cum pure tantus eum marcor
obſeſſit, vt oſſa (vt vulgo dicitur) cutem tranſmiſe-
rint. Interim tuſſis ipſum adeò inquietabat vt vel mo-
dicum ſomnum carpere haud potis eſſet præ copia
purulentæ materiæ per tracheam arteriam à natura
expulſæ, alioqui in gutture feruentis, & liberam reſpira-
tionẽ impedientis. Itaque cum mecũ vocaret inſignio-
res Medicos Auenionenſis, nihilque omiſſum fuiſſet,

quod ad eius ſalutem recuperandam videretur, præſcriptis abunde iis quæ artis erant, nec quicquam proficientibus, conſului vt à D. Schironio & Rondeletio docentibus Monſpeſſuli, tanquam ex tripode Apollinis oracula peteret, eos remedia nonnulla edocturos (vt erant ingenio non tantum perſpicaci, ſed etiam experientia longa in morbis fugandis exercitati) quò tandem ſi non in totum ſanaretur ſaltem meliuſcule haberet, ne tam miſeram vitam, non quieſcendo, non quidquam cibi appetendo, degeret malle enim ſe vitam cum morte commutare quam diutiùs vitam, quæ potius mors erat prorogare dictitabat. Medici ergo illi Monſpelienſes viſis omnibus quæ à nobis præſcripta fuerant, nil amplius addiderunt, quam vt frequenter cancris fluuiatilibus veſceretur in aqua hordei præcoctis, ſimiliter & teſtudinibus nemoralibus, annexiſque nonnullis formulis remediorum, quas Pandaliones vocant, ægrum ad Tabias miſerunt, id eſt ad oppida temperamenti ſimilitudine Tabias referentia, nempè aperto cœlo, loco alto, ſiccoque expoſita, cum verò iam ſuæ vitæ tæderet, vtpote qui plus quatuor annis talem affectum non ſine ſumma moleſtia anguſtiaque tolerauerit, arrepta dextra manu mea, per deos inquit te oro, vt à fœtido morbo iſto me liberes, vel tentatis extremis remediis me de medio tollas; omnem præſtabo culpam & te ab ea exoluam. Quando ita vis (inquam) experiar in te vnum quod ſupereſt remedium à Galeno ſummo Medico proditum, ſcribit enim ſuffitum quendam ad veteres tuſſes nempe trochiſcos ex auripigmento quorum vaporem neceſſe eſt per os recipere, hoc vnum relictum eſt remedium, ex quo deplorari ferè reſtituti ſunt multi, proinde te hortor, vt illud experiaris poſtquam alia remedia tibi fuere fruſtra adhibita, fateor equidem id genus remedij eſſe tuis viribus impar, ſed tam parua doſi in principio vti conuenit, vt poſſit illas coniectura noſtra quodammodo exæquare. Tandem igitur illorum trochiſcorum fumum prunis ſuppoſitis, cœpit per infundibulum veſperi per os haurire. Ille verò ſe nolle in poſterum iis vti, mane cum eum reuiſerem proteſtatus mihi eſt, quia videlicet ſe reſpiratione priuatum iri ſibi perſuaſerat, ſi iterum id auxilij genus tentaret. Ego autem inſtare non deſtiti, donec iterum trochiſcos vt paulo ante experiretur: quid multa? nocte ſequenti intempeſta, poſt hauſtum vaporem trochiſcorum, tantus eum rigor inuaſit vt non ſolum lectus in quo decumbebat ſed etiam tabulatum cubiculi, quodam veluti terræ motu concuti viderentur; ipſe verò cum morti proximum ſe arbitraretur, miſit puerum qui me acceſſeret; nolui ei in re tam vrgente deeſſe, cumque me introeuntem intueretur, quia nolui (inquit) non tibi vale dicto, fato meo fungi, propterea te non vocaturus in poſterum, volui vocare, ſimul vt videres miſerum meum ſtatum. Ego verò tentata carpi quatuor digitis arteria, deprehenſo vndoſo pulſu cum vitalium virium robore, prædixi breui futurum vt copioſo ſudore diffluerer, qui tantus quidem paulò poſt emanauit, vt culcitra, & lintea tota permaduerint, proinde ac ſi (vt vulgo dicitur) in fluuium demerſa fuiſſent, exinde ſomnus & quies optata, nulla tuſſis, nullus excreatus: in ſumma, ſanitate integra frui illi licuit plus quindecim abhinc annis, cæterum hic mirari licet vnde à corpore tam exangui & exſucco tãtus ſudor exire potuerit, hoc certè contigit inſulæ, quo tempore tyrocinia Medicinæ faciebam, Narraui per litteras D. Rondeletio rem prout geſta fuerat, miratus eſt, talem morbi curationem, exitum & ſubitam ſolutionem, atque in commentaria ſua ſe relaturum hunc morbi decurſum mihi pollicitus eſt.

* * *

Observatio III.

Febris maligna.

NVlla vnquam ſymptomata ſæuiora cuiquam acciderunt quam quæ adoleſcente Nemauſino nomine Graſſet ſuperuenere, degenti Belliquadri anno 1574. is natus anno circiter 20. aut 22. incidit in febrem καῦσον, in qua ſiti inexhauſta cruciabatur; lingua nigreſcens, vigiliæ perpetuæ à 4. vſque ad nonum hominem exercebant, parum & inæqualiter ſudabat, tunc deliria inceperunt cũ vrina tenui pulſuque raro, vndecimo ſtridores dentium; conuulſiones, rigores die & nocte cum clamoribus & eiulatibus terrorem incutientibus; pulſus inordinatus, & perturbatus apparuit. Decimo quarto vrinæ copioſæ, & egeſtiones, non ſine delirio, animi deliquio, conuulſionibus, decimo ſeptimo exanthemata & papulæ multæ per vniuerſum corpus ſparſæ, ſingulæ magnitudinis fabæ, colore liuidæ, quæ cum cutem extimam exederent, carnem ſubiectam depaſcendo, vlcera caua reddebant; proinde ac ſi ferrum candens illa inuſſiſſe, erant autem profunda ad pollicis latitudinem, vigeſimo parotides ſub vtraque aure magnæ, duræ eruperunt, hinc febris ſenſim remitti deprehenſa eſt, quibus omnibus longo temporis interuallo curatis, viribuſque refocillatis, æger incolumis Auenionem profectus eſt, totumque morbi decurſum D. Philippo Gulielmo narrauit quod ad curationem attinet, non deſciui à communi Medicorum vſu, (vel vt dici ſolet) ad latum vnguem, quandoquidem inſpecto lotio, iniectóque clyſtere, cum aluus dura eſſet, idonea ſanguinis miſſio facta fuit, ſanguis valdè corruptus apparuit. Deinde iulapiis, ardorem febrilem extinguentibus, putredinémque arcentibus. Octauo die ſumpſit dilutum Rhabarb. cum diaprun. ſolut. vigiliis occurri ſyrupo papauerino, tibiarum lotionibus, vnguento popul. temporibus, volis manuum, & pedum plantis accommodato, ſed vix credibile eſt quam lac mulieris puellam lactantis mixtum ſucco lactucæ & roſato delirium ſedauerit. Deliquiis animi ſuccurrimus epithemati, regioni cordis admotis & mixturis ad cor recreandum dicatis, dentium ſtridoribus, oleis camomelino atque amygdalino dulci, ceruici & temporibus calidè applicatis, lana ſuccida ſuperdata, vlceribus & papulis relictis, vnguento albo camphorato, parotidibus oleo camomelino & de lilio, deinde enim ad ſuppurationem eas tendere cognouimus (nam materiæ craſſities diſcuſſionem detrectabat) ad cataplaſmata atque emplaſtra ex mucilaginibus, herbis remolliẽtibus, diachylo magno, & aliis eiuſdem farinæ, tranſire coacti fuimus, cum autem Auenionem profectus eſſet apertione facta, reliqua induſtriæ D. Philippi Guillelmi commiſimus.

Observatio IV.

Febris maligna cum ſopore.

DIgna eſt quæ ſcriptis mandetur ægritudo vxoris D. Formerij Nemauſenſis Cauſidici, quæ poſt curatum maritum, febre ardente maligna omnia ſæua ſymptomata ſecum vehente nimirum paraphrenitidem, dentium ſtridorem, iactationem inquietantem, ſitim inexpletam, in continuam febrem propter vigilatas tot noctes, coniugis cauſa, inediam, curam liberorum, reique domeſticæ, incidit: quæ ſexaginta dies vno eodemque feruore citra aliquam intermiſſionem veluti ſtupida conniuentibus oculis permanſit, nec interim per totum morbi curſum vlla criſis ſe prodidit, vſque ad diem ſexageſimum, in quo tantum, ſputum album & ſpumoſum ſine vlla tuſſi reiecit (vt peluim

duode

duodecim libras capacem liquoris impleuerit, quo abunde per os emiſſo à febre libera ad ſeſe rediit, aſſerens ſe nihil doloris, nihilque propter morbum incommodi percepiſſe, quin ſe grauiter & cum ſummo ſuæ vitæ diſcrimine ægrotaſſe, vix in eius animum inducere potuimus. Interim ſcire licet nihil omiſſum fuiſſe quod ad veram morbi profligationem pertinere potuimus coniicere, vtpote à ſanguinis miſſione auſpicati (nam hæc mulier adhuc adoleſcens erat plethorica) deinde ad purgationem deuenimus, clyſmata cucurbitulam ſomniumque prohibentia præſcripſimus.

OBSERVATIO V.

Vulnus veſicæ ex ſclopeto.

Rem inauditam, & omnem fidem ſuperantem, attamen veram, vereor ne ſi narrare coner, vanitatis inſimuler: cæterum viri fide digni tum in arte medica apprimè verſati, tum in Chirurgia admodum exercitati, vt interim ſileam nobiles inſigneſque viros qui curationi interfuerūt me ab omni calumnia vindicabunt. Quo die igitur Nemauſenſes ſubuculatos id eſt ſubuculis albis indutos, traiecto Rhodano Taraſcone clàm venientes inſidiiſque quibuſdam Bellicadrum oppidum ingreſſos fugarunt atque fuderunt; quidam eorum qui terga vertebant, glande Sclopeti per penis meatum ſeu fiſtulam intruſa, veſicam & dextrum latus oſſis ſacri penetrante, itaut per vulnus poſticum, lotium redderetur, læſo tantum meatu vrinario, ceu excoriatione integræ ſanitati fuit reſtitutus, à Chirurgis Taraſconenſibus, me aſſiſtente, Antonio Fortunato, & Ioanne Bonneto & quod mirum eſt nullis aliis medicamentis quàm triuialibus & quæ ad manum erant, tria igitur hic ſunt quæ omnes Medicinæ peritos in admirationem trahere debent. Primum quo modo in meatum vrinarium glans illa pene illæſo, niſi modica excoriatione meatus ingreſſa fuerit, ſecundum qua ratione aut naturæ proprietate veſica vulnerata alioqui remedia omnia reſpuente ſanatus ſit. Tertium qui, non conquiſitis ſecretis remediis, ſed iis tantum quæ ad manum erant præſcriptis (cum ſæpenumero in aliis vulneribus non vſque adeo lethalibus, & exoticis, & pretioſis vti cogamur, cum ægri tamen pernicie) nā initio defenſiuo vocato vulneri circumdato vſi ſunt Chirurgi, tum Baſilico cum vitello oui turunda oblīta, poſtea vnguento de reſina, denique carnem regenerantibus, & cicatricem inducentibus, vnde adeò proſperè ad priſtinam ſanitatem rediit vt adhuc ſit ſuperſtes Arelate, dictus cognomine Boriau, hoc tam admirandum vulnus viderunt ferè omnes præcipui Taraſconenſium, ſimul cum doctoribus D. Philippo Guillelmo Bertrando Vanio, qui mecum explorato vulnere radiolo Chirurgico ad id deſtinato, rem ita habere curioſa inueſtigatione conſpexerunt.

OBSERVATIO VI.

Tumor in crure.

Rarum morbi genus ſilentio non eſt prætermittendum, id eſt tumor interiori parte cruris dextri nobiliſſimæ & bonis moribus ornatiſſimæ, quæ tum vidua erat D. Deledignam. Hæc igitur in ea parte tumore oborto phlegmones ſpeciem præbente tantis cruciatibus noctu & interdiu inquietata fuit, quamque variis anodynorum formulis D. Rondeletius, qui vnà mecum ad ei opem ferendam vocatus fuerat, vtebatur, vt nihil ſpei de eius ſalute relictum videretur: nam quanto magis tumoris illius duritiem mollientibus vincere nitebamur, tanto magis noſtris conatibus reluctari percipiebatur, nec tamen interea dolor vllas dabat inducias itaque coacti fuimus tumorem cauſtico medicamento aperire, quo humor contentus licet crudus (vt nobis videbatur) dolorem committens apertione facta exitum haberet, poſtquam igitur ſuſpicati ſumus cauſticum ſuas vires exeruiſſe, diſſolutis faſciis quibus illud ſuppoſitum fuerat, nullum humorem intus delitescentem, nullum ſerum inde exiiſſe vidimus. Imo vero (quod caput eſt) hiante vulnere ſubiectam carnem nihil imminutā aut alteratam conſpeximus; nec aliam extitiſſe tanti tumoris doloriſque occaſionem quam flatum indicauimus, ſed nec ſimilem tumorem Medici quos conuenire nobis contigit ſe vidiſſe aut alicubi legiſſe, tum quia flatus tantos dolores excitabat vt animi deliquia & vigilias perpetuas induceret, tum quia nihil intra vulnus delituiſſe alienum à naturali conſtitutione repertum fuerit, nobis aſſeruerint, ab apertione tumoris flatu diſſipato omnia euanuerunt ſymptomata, in poſterumque adeo bene valuit ac ſi nunquam ægrotaſſet.

OBSERVATIO VII.

Paralyſis linguæ.

Subit admirari ſæpenumero opera naturæ, diſſectis enim corporibus admiranda inueniuntur quæ citra αὐτοψίαν ita eſſe vt ſunt vix perſuaderemur, cuiuſmodi dum Nemauſi agerem Roberto Barrière contigerunt, nam fere quandiu vixit deſtillatio perpetua ad neruos motui linguæ deſtinatos adeo ei loquelam impedierat, vt balbutiem moleſtam inuexerit, quæ nullis auxiliis potuit vnquam emendari vnde tandem fluxione aucta ſuffocatione repentina eſt extinctus. Parentes igitur qui tum vltimæ eius diei intererant, me rogarunt, vt defuncti recens cadauer iuberem diſſecari, quo cauſa & origo tanti huiuſce mali cognita poſt hac ſimili deſtillationi tutius occurreretur. Quare iuſtæ eorum petitioni morem geſſi, apertoque primum cranio ac vtrobique ſeparata ſenſim portione extimā cerebri in conſpectum noſtrum ſe dedit cyſtis, id eſt ſacculus robuſta membrana compactaque contextus vndique ſeroſum humorem continens, qui in fundo exiguum foramen habens ſemper nouam materiam neruis linguæ ſuggerebat, quamobrem cum nullis remediorum formulis hic ſeroſus humor nec vlla induſtria abſumi diſcutive poſſet, cum propter eius copiam, tum propter mēbranæ denſitatem, quæ nimirum obſtabat quo minus vis medicamentorum eò perueniret, vno ore diximus talem affectionem, curationem nunquam admiſſuram fuiſſe, ſed quis obſecro vnquam iudicaſſet veſiculam quandam intra cerebri ſubſtantiam generatam, ſeroſo humore tumentem tam pernicioſæ deſtillationis cauſam fuiſſe.

OBSERVATIO VIII.

Syncope à liene.

Vir Nobilis & ſtrenuus D. Egminius Taraſconenſis; quodam morbi genere laborabat, quod (vt arbitror) tanquam in auditum, & infrequens à paucis viſum erat vir igitur ille mihi retulit tunc, ſe in ſyncopem ſtatim incidere, ſimulatque in latus ſiniſtrum decumberet, itaut difficulter ab ea reuocaretur, adeò omnes vires collapſæ erant, ſecus ſe nihil doloris aut incommodi percipere nec propterea minus cibi aſſumere, imo omnia ſe munia obire quæ integra ſanitate præditus, mihi aſſeuerauit. Mecum itaque meditatè perquirens, ac animo reuoluens; quid cauſæ eſſet quamobrem tam ſæuum ſymptoma ſine manifeſta cauſa apprehenderet, & veluti exanimem relinqueret hominem, cœpi cogitare humorem

morem melancholicum malæ alicuius qualitatis participem, ex liene vaporem quendam venenoſum ad cor mittere, eumque occaſionem præſtare tam maligni ſymptomatis, nec mea me fefellit opinio, ſiquidem ratione victus commodè inſtituta, purgatóque vniuerſaliter corpore ab humore melancholico, & priuatim exhibito medicamine lienem ab obſtructionibus liberante, atque demum roborato corde, tam epythematis, quàm mixturis cardiacis,liber omnino à tam lethali ſymptomate euaſit.

OBSERVATIO IX.

Morbus epidemicus Coqueluche vulgò dictus.

ANno 1557. Menſe Iulio paulo ante cataclyſmum Nemauſinos agros vaſtantem, totam ferè ciuitatem occupantem, ſæuiit epidemicus morbus nemini parcens (Coqueluche) vocitatus adeò immanis & truculentus, vt quamplurimos de medio tolleret,quoſdam quarto die, alios ſeptimo ad ſummum 14. eos tuſſis cum faucium aſperitate inflammatione feruenti & febre continua corripiebat, dolor capitis vehemens ægros affligebat, nec præ tuſſi vſque ad rauim inquietante cuiquam ſomnū carpere fas erat, adhuc accedebat renum & lumborum dolor aſſiduus & eximius, qui paucos admodum progredi ſinebat,ad hæc coryza perpetua vix aërem inſpirare per nares permittebat. Cæterùm qui tantum (vt ita loquar) peſtem euadebant facta ſanguinis miſſione & medicamentis expectoralibus exhibitis ſudore fœtido ſuperueniente conſtantibúſque viribus è toto corpore manante, liberabantur, qui verò febre & inediâ conſumpti, (cum vix durare poſſent) inualidi reddebantur, omnes ad interitum pergebant. Quare in eo cardo curationis verſabatur, vt adhibitis ſine mora vniuerſalibus remediis (quanquam leni tantum purgatione egerent) appetentia reuocaretur,& fauces cibis fierent peruiæ: ad purgationem ſufficiebant manna, caſſia fiſtula, rhabar. cum decocto bechij & aliorum pectoralium, vehementiora tanquam acuti ſcopuli vitanda erant.

OBSERVATIO X.

Febris epidemica.

EPidemicus morbus prædicto non abſimilis graſſatus eſt anno 1580. per æſtatis maximam partem, poſt infectorum innumerabilem congeriem menſibus Aprili & Majo è terra exortam, quæ quidem tam ingens erumpebat, vt itinera quæque occuparet, nec effugere quiſque potis erat, quin infinitos vellet, nollet, pedibus conculcaret, vnde non multo poſt Arelate, Auenione, Bellicadri & aliis in locis non procul ab his diſſitis, tanta peſtilentia graſſata eſt vt perpauci eam euadere potuerint. Sed vt ad rem redeam prædictus morbus multos quidem iugulabat, ſed ſi primis diebus, & quam citiſſimè fieri poterat, auxilia adminiſtrabantur ferè omnes erant ſuperſtites. Is igitur ſimul cum febre & tuſſi inuadebat quam dolor capitis & lumborum ſubſequebatur, interim febris aliquot diebus intermittebat poſtea veluti vires recolligere grauius ægros affligebat.Interim quoſdam nullà quiete frui ſinebat, ſed magis ac magis vrgente feruore ad interitum eos præcipitabat. Phrenitide quidam furentes, quidam Phtiſi languefcentes interibant, cæterum ſi maturè vt dictum eſt curabantur, omnes fere intra paucos dies conualeſcebant. Nec curatio alia à præſcripta paulo ante adhibebatur, ſi quidem pectoralibus medicamentis & lenibus purgationibus (non neglecta imprimis ſanguinis miſſione) clyſteribus refrigerantibus iniectis, admotis cucurbitulis & cardiacis opiatis ac epithematibus frequentibus, maximum leuamen percipiebant; deniqué ratione victus optimè inſtituta tandem ad integram ſanitatem perducebantur.

OBSERVATIO XI.

Deglutitio impedita.

DOminus Bonius Cauſidicus Nemauſenſis clariſſimus grauiſſimo ventriculi dolore, ſimul cum deglutiendi difficultate ſumma laborabat, cum febre continua comitante, & cum ante meum aduentum præſcripta eſſent medicamenta purgantia, nec illi quidquam profuiſſent, vtpotè quæ ad fundum ventriculi deſcendere haud potuerant, vbi primum ad eum acceſſi, tractatiſque à me diligenter cum ventriculi regione hypochondriis, deprehendi renitentem tenſionem vndiquaque has partes occupantem, ſimulque rugitum internum frequentibus ructibus per os emiſſis exitum habentem, quæ cauſa erat, quamobrem nec iuſculum nec cibus vllus ad ventriculi fundum delabi poſſet, nimirum ſublato & ſuſpenſo à flatuum copia cibo. Proinde cum periculum immineret, ne corpus edendi penuriâ abſumeretur,cùm iam quatuor aut quinque dies à cibo abſtinuiſſet, in id totum curationis ſcopum dirigere volui, vt tantam flatuum abundantiam diſcuterem,quocirca admoueri iuſſi ventriculi, & hypochondriorum regioni (iniecto prius clyſtere partim diſcutiente partim vacuante) fotus calidos ex decocto abſinthij, menthæ, floribus chamemeli, meliloti, ſeminibus cymini, fæniculi, & ſimilibus quibuſdam peractis, oleo nardino & chamemelino his partibus calidè irrigatis, meliuſcule habuit, cœpitque deglutire ſpemque bonam recuperandæ ſanitatis habere, cum antea ac ſi res deplorata eſſet, de hac vita migrare cogitaret. Tum demum præcepi admouendam ventriculo, cum multa flamma cucurbitulam, à qua flatus adeò potenter digeſti fuere,vt poſtea & iuſcula & quæuis edulia trāſglutire valeret, ac exinde febris cum dolore quieuit, febrem tamen potiſſimùm extinxit multa vrinæ excretio. Cæterum ne affectus recrudeſceret euacuationem iterandam ſuaſi.

OBSERVATIO XII.

Febris maligna cum Exanthematis.

IVdex Ordinarius Nemauſenſis Blanus nomine, Febre tertiana duplici acceſſiones acerbiſſimas ſecum vehente conflitabatur; eum curabat D. Vegratius ætate prouectior, ille igitur cum in quodam paroxyſmo ſymptomatibus tam vchementibus atque malignis vrgeretur, vt in lipothymiam laberetur, ob nimirùm exorta repentè, per totum corpus exanthemata ſubliuida; nolens quidquam quod ſuæ ſaluti conferret prætermittere; me vt ſibi cum D. Vegratio adeſſem vocari iuſſit, qui ſimul atque in eius conſpectum veni, conqueſtus eſt de intolerabili ardore ab exanthematis excitato, ſimul cum virium proſtratione, obſecrauitque vt ſibi in maximo diſcrimine vitæ conſtituto opem ſubitam ferrem. Ego verò benè inſpectis & meditatè conſideratis exanthematis, quæ adhuc pullulare videbantur, pulſuque carpi cognito, iuſſi bonam ſpem de ſua ſalute conciperet, arreptaque dextra D. Vegratij ſeceſſimus in cubiculum remotum, vt quid facto opus eſſet inter nos deliberaremus. Ipſe enarratis omnibus quæ præſcripſerat, petiit à me quid agendum cenſerem, ego ſermonem eius excipiens fui in ea ſententia,vt quoad eius fieri poſſet citiſſimè fieret venæ ſectio,ſecus futurū vt in grauiſſiæ vitæ periculū incideret:Ille vero repugnare,nam(inquit)verendū eſt ne humor malignus per cutem(cōmune totius

corporis

corporis expurgaculum) diſperſis, intro remeet, & partem aliquam principem adoriatur, ego iterum inſtare factum, nam Authoribus Montano, Auicenna, Aëtio, Rhondeletio aliiſque multis nixus, poſſe fieri contendebam in eruptionis eorum principio, dum natura materiam exitioſam expellebat; alioqui ſi per aliquot dies in cute firmata eſſet, non reuocanda intra corpus. Quare tandem is in meam deſcendit ſententiam, & hilari animo nunciaui ægro ante diſceſſum noſtrum ſanitati reſtitutum iri, ſi ſanguinis miſſionem tolerare vellet; ipſe autem ſe quiduis ſubiturum dummodo à tantis malis eximeretur; cum igitur ſaphena non eſſet conſpicua, venam dextri brachij communem ſecari iuſſimus, qua ſecta id euenit quod futurum prædixeram, ſiquidem antequam diſcederemus ardor ſedatus fuit, pacatum etiam fuit ſæuum quod timorem incutiebat ſymptoma. Vnde pro tantis beneficiis dici non poteſt quam artem Medicam & nos extulerit. Hinc nos ad febris reliquias profligandas properauimus quas breui Deo adiutore expulimus.

OBSERVATIO XIII.

Lumbrici.

DVas Virgines filias Notarij Fezanderij Nemauſenſis, vidimus, quarum altera annum ſeptimum, altera nonum non excedebat, quæ intra ſemeſtre ſpatium dolore acerbiſſimo ventris totius obiere, qui nullis remediorum generibus miteſcere poterat, nempe iniectis clyſteribus, potionibus pituitam vacuantibus, flatus diſcutientibus, denique vermes necantibus. Itaque prouectiore defuncta cum cadaueris fieret diſſectio, vt nobis abdita cauſa, mortem accerſens innoteſceret; ſunt inuenti in inferiori ventre lumbrici, qui inteſtina & præſertim colon perforauerant. Exactis ab hinc ſex menſibus; cum ſimilibus doloribus altera interfecta fuiſſet, diſſectione facta non ſolum inteſtina exeſa & vermibus transfixa vidimus, ſed etiam cor & hepar ab iis corroſum & altè excauatum; quæ res non paruum ſtuporem adſtantibus omnibus incuſſit, quærentibus qui ab inteſtinis quaque via ad hepar, & cor peruenerint, cum in illis locis vix alimentum ſibi familiare neque materiam vermium generationi idoneam, quanquam ex putredine quadam ibi nata, quiſpiam eos genitos exiſtimauerit; adde nec viam paratam, ſed tot anfractibus ac circumuolutionibus impeditam habuerint. Quare nihil aliud quam naturæ opera mirari, cauſam ſcire non valentes potuimus; ſed hinc diſcedentes præſcriptis tum pulueribus ex ſcordio & dictamo albo, & vnguentis vermes fugantibus necantibuſque reliquis, quæ adhuc ſuperſtites erant puellis, horum generationem in poſterum prohibuimus.

OBSERVATIO XIV.

Tumor œſophagi.

NOnnunquam Tumor in œſophago ſucceſcit, qui cibos deglutiri non permittit, ægerque inedia debilitatus, vires amittere ſolet; eius curatio vt interim cognitionem ſileam, non parùm etiam oculatiſſimis faceſſit negotij: eam ſic felici ſucceſſu præſcribere conſueui, primum victus ratione præfinita, adhibitiſque vniuerſalibus remediis, id eſt ſanguinis miſſione, (præſertim quando febris aut inflammationis ſuſpicio ſubeſt) item purgatione, reuulſione per cucurbitulas, linctus ſequens ex vſu eſt.

℞. Conſeruæ roſar. ſymphiti maioris ana ℥ ß. conſer. violar. ℥ ij. Boli armeni orientalis ʒ i ß. mucilag. ſem. cydonior. extractæ ex aquæ roſar. ℥ ß. cum ſyr. cydonior. fiat linctus quo ſæpè vtatur æger: exterius verò ſuprà collum huiuſmodi vnguentum admouendum eſt.

℞. Oeſippi medullæ cruris bouis, axungiæ gallinæ, anſeris & anatis ana ℥ ß. mucilag. ſem. althææ & lini ana ʒ v j. olei nymphεæ ℥ i j. croci ℈ ß. ceræ albæ quant. ſufficit. fiat vnguentum lotum ex aqua hordei nymphεæ, hoc ter aut quater die ac nocte collum liniatur lana ſuccida ſuperaddita.

OBSERVATIO XV.

Scabies fœda.

NVnc me conuertam ad labiorum fœdam quandam ſcabiem cum oris vlceribus coniunctam, quæ multum mihi vt eam diſcuterem exhibuit negotij, ſed tantum his remediis ceſſit ſcabies vlceráque ſanata nunquam repullularunt. Nam adeò cacoëthe erant, vt conatum omnem reſpuere viderentur. Itaque poſt vniuerſalia remedia his topicis vſus ſum.

℞. Clauicularum vitium, fol. plantaque caprifol. tribuli terreſtris ana m. j. roſar. rubr. hordei, lentium ana p. j. fiat decoctum ad ℔ j. In colatur. diſſolue ſucci granator. Et diamori ana ℥ ij. hoc decocto frequenter os colluere oportere dixi, labiis verò iuſſi ſequens medicamentum adlini.

℞. Pul. ceralli vtriuſque vſti loti, & cornu cerui itidē vſti & loti ana ℥ij. corticis burgiæ ʒ iß. cum pomata & ſyr. de roſis ſiccis, fiat linimentum, ſoleo etiam penuria pomatæ pulueres diſſoluere in cera alba liquefacta, & axungia hirci recenti.

OBSERVATIO XVI.

Hernia.

PRæter multorum expectationem ramicem inteſtini & omenti auxiliis infra dicendis curaui, ſine Chirurgi manu; maximè verò eum qui quendam germanum ludimagiſtrum Auenioni anno 1543. torquebat, qui herniam inteſtinalem decem annis paſſus fuerat, non ſine doloribus grauiſſimis anſtrali conſtitutione ingruere ſolitis. Huic igitur imperaui, vt in lecto ſe contineret menſem vnum ſimul quantum fieri poſſet adductis cruribus non diuaricatis, victu exſiccāte vteretur, niſi fortè primis elixis ex ſaccharo & aqua ad aluum ſubducendam, nullis crudis, flatuoſis, & coctu difficilibus, præter ſuum, hœdorum aut arietum pedes veſceretur, his autem medicamentis vſus eſt.

℞. Terræ ſugillatæ, rad. conſolidæ maior. boli armeni ana ʒ ij. cornu cerui vſti ʒ j. capiat per 14. aut 15. dies ʒ iß. aut ʒ ij. manè ex iuſculo capi. Deinde

℞. Sanguinis draconis, mumiæ, maſtiches, thuris, rad. conſol. maior. boli arm. limacum rubrarum erinacei terreſtris pulueriſati ana ℥ j. incorporentur omnia therebinthina, & fiat emplaſtrum. Quod admoueatur inguinibus. Verum ſcire licet vniuerſalia auxilia pro ratione morbi præcedere debere.

OBSERVATIO XVII.

Fœtus mortuus.

VOcatus fui à nobili quadam muliere, quæ febre continua grauiter laborabat, cui in ſemeſtri grauiditate per febris vehementiam fœtus in vtero ſuffocatus fuit, qui cum multis & variis remediis foras extrudi non poſſet, tandem myrrha cum chryſocolla & vino Hippocratis propinatis admotóque ventri cataplaſmate ex colocynthide, vtroque pulegio, ſabina, arthemiſia, matricaria, herba cati, magno puerperæ conatu prodiit, non ſine ſumma medicinæ laude; cum

 illa

illa in ſummo vitæ periculo conſtituta tandem excluſo fœtu à febre ardentiſſima immunis fuerit, quanquam ab hinc ſex aut 7. menſes morbo acutiſſimo decumbens extincta fuit.

OBSERVATIO XVIII.

Strumæ.

MOrbus eſt & frequens & curatu difficilis ſtrumæ à Medicis dictus: eo filia D. Præſidis Nemauſini Clauerij affecta fuerat dum in viuis eſſet. Itaque cum à multis Medicis vario vſu medicamentorum vexata, nihilo meliùs ſe haberet, ſed magis atque magis ſæuiente morbo, collum ipſius putris vitioſuſque humor depaſceretur; tandem ego vocatus poſt præſcripta vt decet medicamenta purgantia, ei emplaſtrum chæradicum ab Aëtio deſcriptum diligenter ſanie expreſſa exterſaque ſuperponi iuſſi, deinde tertio quoque die eodem medicamine renouato prius (vt dictum eſt) vlceribus exterſis, eoque quater aut quinquies repetito; ſana in totum effecta eſt. Quod ſi chærades non ſint vlceratæ ſoleo earum duritiem puluere pyritis lapidis ſimul cum diachilo ireato malaxato remollire atque tandem aperta cute ferro candente, aut cauſtico medicamento ſordem intus contentam digitis exprimere; poſtremò emplaſtrum chæradicum ſuperligare nec ante triduum ſoluere, quod ſemper eſt obſeruandum, idque tamdiu iterare, donec completa videatur curatio.

OBSERVATIO XIX.

Tertiana duplex.

PRæfectus præſidij Bellicadrenſis D. de Rancoine quotannis ſolebat in Gallia apud ſuos tertiana duplici affligari, bimeſtri aut trimeſtri ſpatio: is cum in Narbonenſem prouinciam profectus fuiſſet, ſimul cum Protomacho noſtro, non multò poſt eodem morbi genere correptus, me ad ſe viſendum vocauit, qui triſtis admodum cum putaret (vt ſolebat) diu hac febre vexatum iri, rogauit me vt ſi quod remedium haberem, quo tutò tertianam duplicem expellerem, ſua cauſa explicarem. Reſpondi me (Deo duce) votis ſuis ſatisfacturam, ſi modo mihi morem gereret. Itaque iniecto eodem die clyſtere, poſtridie verò, cum vrinæ in principio ſubcrudæ apparerent, conſilium Auicennæ ſequutus non ante ſecundam aut tertiam acceſſionem, in quibus vrinæ coloratiores conſpiciuntur, baſilicam dextri brachij ſecare iuſſi, & ſanguinis vncias ſex aut 7. euacuari, interim præparantibus iulapiis mane vtebatur, quibus vix dum finitis, miratus fuit decumbens, febris acceſſionem ſequentem fere nullam fuiſſe, peractaque purgatione, poſthac ne veſtigium quidem vllum febris ſubrepſiſſe, quamobrem ſupra quam dici poteſt lætus, quod tam breui temporis curriculo curatus eſſet, aliis ſuis commilitonibus (æſtas tum ardebat, ſimili febre ægrotantibus ſuaſit, vt ſeſe curandos mihi committerent, qui omnes ſimili ratione ſanitati fuere reſtituti.

OBSERVATIO XX.

Dolor Iſchiadicus.

INgenuus & bonis moribus imbutus Antonius Clemens Bellicadrenſis, Iſchiadico dolore tam vehementi vexatus fuit, vt opem à Medicis Monſpelienſibus quærere coactus fuerit, præcipuè verò à D. de Fegnes Doctore Medico, qui tunc temporis maximam ſibi famam, ob raram in curandis morbis dexteritatem, comparauerat. Is nec Iſchiadicæ venæ apertione, nec purgantibus catapotiis, diæta vulgo dicta necdenique fotibus, cataplaſmatis, hypocauſtis, emplaſtris, cucurbitulis, dolorem tam acerbum pacare poterat, quinimo eo in dies magis ac magis vrgente, æger ſe vlterius vitam prorogare poſſe diffidebat, fortè verò cum Nemauſo Bellicadran confugerem; quo tempore per cancellos ferreos aquam fontanam excipientes, viri religioſæ factionis, antea circumlimatos, ſunt ſubingreſſi; & me ad ſe inuiſendum vocaret, auditis iis quæ D. de Fegnes præſcripſerat, admoueri Cantaridas ex fermento veteri, loco dolenti iubeo, vnde poſt veſicas excitatas atque acu perforatas tanta humoris ſeroſi copia vacuata fuit, vt optata quies ſubſequuta fuerit, nec in poſterum dolor hominem afflixerit, verumtamen vlceribus quæ à Cantharidibus inflicta erant ſanatis, iuſſi vt per aliquod temporis ſpatium locus dolens emplaſtro ex diachilo & diameliloto compacto tegeretur adiecto ſulphuris ignem non experti momento, & ſeminis iberidis atque Naſturtij pari pondere.

OBSERVATIO XXI.

Vlcus ſordidum.

NOn diu eſt quando D. Comes de Tantem, vir & generis nobilitate & animi corporiſque præſtantia clariſſimus, nouiſſime pulmonis vlceribus extinctus, vlcere cacoëthe, in tibia ſiniſtra omnem conſolidationem reſpuente affectus erat, is cum eſſet rerum antiquarum ſtudioſiſſimus & me iuſſiſſet accerſi, vt quandam in veteri numiſmate inſcriptionem interpretarer: poſtquam de variis hinc inde rebus verba fecimus, me rogat vt ſi quid haberem quod vlcus tibiæ ad cicatricem perduceret, id ſibi impertirem; nam alia atque alia nihil conferentia expertus, nunquam ſanari poſſe ſibi perſuaſerat. Ego verò non potui tanto viro operam ſtudiumque meum denegare, proinde ſi velis (dixi) meis dictis auſcultare, breui futurum eſt, vt ſanitati priſtinæ reſtituaris. Atque adeò cœpi poſt remedia vniuerſalia, præfinitamque rationem victus idoneã, hoc linimentum ſequens præſcribere, quo intra 12. aut 15. dies planè curatum fuit vlcus, interim tamen volui, vt hoc ſyrupo ne vlcus recrudeſceret 15. diebus vteretur per interualla.

℞. Ramentor. ligni guiaci ℔ ß. infundantur in ℔. 12. aquæ Rhodani poſtea fiat decoctio ad medias in fine eius adde polypodii quercini ℥ 4. carthami ℥ ii. turbith ℥ j. agarici ℥ ß. Rad. pentaphylli ʒ 4. colaturæ adde mellis roſati & ſacchari rub. ana ℔ j. clarificetur & aromatizetur ℥ ß. ſantali rub. fiat ſyr. ſemicoctus de quo ſumebat ℥ v. vel vj. tertio vel 4. quoque die addebam ſenam quando aluus non bene reſpondebat, vlcus abluebatur frequenter aqua alum. forma linimenti erat huiuſmodi.

℞. Axungiæ porci ℥ iij. axungiæ hirci ℥ ij. fol. hyoſciami coctorum ſub cineribus & diligenter contuſorum cum axungiis m. j. litharg. & ceruſæ diligenter lotæ ana ℥ j. plumbi vſti & loti, antim. minij ana ʒ ij. agitentur in mortario plumbeo fiat linim. addito tantillo opij cum dolor intendebatur, poſtea cum ægrè adhuc cicatrix duceretur, iuſſi laminulam plumbeam in aceto macerari triduo, deinde ſiccatam & pulueratam ſubtiliſſime vlceri aſpergi alteramque integram ſuperimponi & ſic voti fui compos vnde laudem eximiam (vt præmium ſileam) reportaui.

OBSERVATIO XXII.

Virgæ caruncula.

QVidam Monachus familiæ Diui Auguſtini Ambroſius nomine, caruncula in collo veſicæ oborta inter meiendum vehementer torquebatur, & ad eam abſumendam multorum opem implorauerat, nam iam

à

à quinquénio morbus ſuas radices egerat; cum verò in dies acerbiores dolores experiretur, licet pulu. ſabinæ per ceream candelam intruſo, aliiſque hinc inde petitis vteretur, fortè occurrit mihi obuiam præ dolore veluti mentis impos. Non poſſum (inquit) diu loco conſiſtere nec mihi temperare quin è ſublimi me præcipitem dem, tanto acri dolore crucior. Ego miſeratione commotus verbis lenibus animum effrænem quam potui placidè mulcêre volui neque de ſua ſalute benè ſperaturum nunciaui; dummodò recta viuendi normâ ſeruatâ meis iuſſis obtemperaret; quod certè aliquandiu ſedato dolore ſe præſtiturum mihi pollicitus eſt. Conſului igitur vt perpetuò virgulam plumbeâ in vrinario meatu teneret,ſic agendo vt quam fieri poſſet ſenſim & placidè per collum veſicæ licet anguſtum in veſicam intromitteretur; periculo primum facto à gracili & tenui virgula, deinde gradatim ad craſſiorem veniendo donec liber eſſet eius in veſicam ingreſſus, atque hoc in auxilio diu perſiſteret; is itaque cum nocte diéque plumbeum radiolum; vt iuſſeram in vrinaria fiſtula teneret,mihi tantam vtilitatem intrà 15. dies ſe percepiſſe retulit, vt liberè iam & indolenter lotium redderet; iterque vrinæ adeò fuiſſe peruium,vt nullis amplius ad meiendum medicamentis egeret.

Observatio XXIII.

Hemitritæus.

Conuocati fuimus ad curationem hemitritæi D. Quæſtoris Nemauſenſis de Rage vocati, D. Ferrandus,Caſtellanus & ego.Cumque in conſultationem veniſſemus D.Caſtellanus, ecquid ſentirem de morbo. Quæſtoris à me primo (cum primus eum inuiſerim) ſuſcitatus eſt. Reſpondi ingenuè, illum vera hemitritæo laborare,atque eâ de cauſa egere optimis & promptis remediis, nam tertio quoque die tertiana cum rigore hominem affligebat, nec poſt ſudorem declinationi tertianæ ſuperuenientem, erat vnquam ἄπυρο, meæ opinioni acriter repugnabat D. Ferrandus vt erat ingenio ad contradicendum procliui; dicens infebricitationem inter duos paroxiſmos percipi; propterea tantum eſſe tertianam notham, maioris famæ aſſerebat.Contra ego audacter affirmabam delitêſcere quotidianam continuam,addebam febrem; ſi fuiſſet notha non tantas vigilias,non lipothymias excitaturam,præterea hemitritæum,autumno ſæpius quam alio tempore accidere,in quo æger noſter correptus erat,denique guloſos homines & catillones (qualis ipſe erat) potiſſimùm infeſtare, vocatis in teſtes non ſolum optimis quibuſque Medicis ſed etiam Martiale

Vri Tongilius male dicitur hemitritæo
Noui hominis vires, eſurit atque ſitit;

Deinde in fine Epigrammatis

Omnes Tongilium Medici iuſsêre lauari
O ſtulti febrem creditis eſſe, gula eſt.

D. tamen Caſtellanus perrogatis auditiſque noſtrûm ſententiis, ſubſcripſit D. Ferrando, atque os in me cõuertens ſubiecit hæc verba, non mirum videri debet (inquit) ſi quædam febricula ſubſequi tertianam videtur, nam cum febris hæc notha ſit; plurimam habet craſſam pituitam permixtam, qua de cauſa fumi eleuati ad ea diutius perdurant, appoſitè citato exemplo Gal. lib. de diff. febr. de lignis viridibus,quæ quidem difficulter flammam concipiunt, ea vero extincta longo temporis interuallo fumus craſſus ex eis attollitur, quod non contingit lignis aridis, itaque inquit, cum ratio curationis non valde diuerſa ſit inter hemitritæum & tertianam notham, hoc inter nos ſit ſtatutum ſanguinem promptiſſimè mittendum; porro licet omnia hæc & epithemata ad cordis roborationem multaque alia ex arte adminiſtrarentur, æger ab hinc tribus aut 4. diebus vitam cum morte commutauit, cumque fama de eius obitu ad aures Caſtellani perueniſſet; mutauit ſententiam, dixitque hemitritæum verum ægrotum iugulaſſe; tamen D. Ferrandus noluit ad latum vnguem de ſua perſuaſione diſcedere.

Observatio XXIV.

Polypus.

Vxor Antigraphi Vrgenenſis polypo deformis erat, dolebat autem illi quod Chirurgi citra exciſionem vix poſſe ſanari contendebant cum Medicis; accedens igitur ad me poſt congruentem traditam victus rationem, præſcriptamque purgationem iuſſi vt capitellum Vigonis origini neruorum admoueretur deinde hoc vnguento polypus vngeretur; quod eſt.

℞. Corticis malor. granator. gallarum viridium ana ʒiß. ſummitatum ſabinæ exſiccatarum & puluer. ʒ ij. chalcitidis vſtæ ʒiß. vſti alũnis & hermodact. ana ℈iiij. cum vnguento ægyptiaco polypo applicabatur, interim dum hoc vtebatur, circumlinebantur loca propinqua refrenantibus vnguento de bolo vel de lythargiro cum ſucci deinde.

℞. Plumbi vſti & loti ʒiß. corticis cucurbitæ longæ vſtæ ʒ j. antimonij lapidis calaminaris diligenter lotorum ana ℈ iiij. teſtarum cancrorum fluuiatilium vel marinorum ʒiß. tuthiæ præpar. ʒij. ſucci plantaginis & ſolani depurati ana ℥iß. olei roſ. omph. ℥iiij. diducãtur diu in mortario & piſtillo plumbeis, addendo ſucci granat. ʒiß. per vices abluebatur locus aqua aluminoſa & citra Chirurgi manum breui extirpatus fuit polypus

Observatio XXV.

Puſtulæ faciei.

Quidam occurrunt affectus qui licet vt parui momenti negligãtur, & raro Medici eorum curationi præſint, tamẽ quod moleſti ſint; & pertinaciter hæreant, non ſunt contemnendi. Ita rem habere ſæpe vſu venit, vel non ita diu in quadam muliere, quæ nullis remediis faciei intenſum ruborem cum multis variis, puſtuliſque illam indecorè dehoneſtãtem, quales bibaces homines popinas ſectantes habere ſolent, abolere poterat; quamuis famoſos Medicos ad id agendum adhibuiſſet. Illi conſului regimine vitæ humectante & refrigerante præſcripto, & tuſa iecoraria vena itemque ſumpta per tres dies opiata, ſenſim doſim eius augendo humores aduſtos euacuante, hac aqua deſtillata faciem ablueret.

℞. Summit. myrti, & mali gran. oleaſtri, ceterac. plantag. morel. quæ ſpecies ſolani eſt, clauicularum vitis ana m. iiij. vuarum acerbarum cum pediculis vel lambruſcarum ℔ ij. incidantur & irrorentur aceto, aqua deſtillata reſeruetur vſui.

℞. Aquæ præſcriptæ ℥ iiij. aluminis vſti ʒ ij. albuminis ouorum fortiter agitatorum ℥ j. admoueantur faciei eundo cubitum & abluatur frequenter facies prædicta aqua. Poſtea

℞. Tuthiæ præpar. ceruſæ vſtæ ana ℥ ij. lithargiri ℥ j. ſucci plantag. aquæ ſuperiori deſtillatæ ana q. ſ. olei myrtil. ℥ ij. olei de vitellis ouorum ℥ j. incorporentur ſimul & reducantur ad formam nutriti, adde calcitidis ʒ iij. aluminis ʒ ij. ſulphuris ʒ j. ſucci citri ℥iß. applicentur noctu, mane vero abluatur facies aqua deſtillata, ſi iſtis medicamentis non ceſſiſſet addiſſem, argenti viui ℥ j. aut eo plus, ſed cum rubor & vari euanuiſſent, nihil opus fuit quidpiam adiicere.

* * *

Observatio XXVI.

Cholera morbus.

Anno ſi bene memini(1564.)antequam peſtis Nemauſum adoriretur, graſſatus eſt morbus cholera vocitatus, multos intra 4. dies interficiens; attamen illi qui in primis morbi inſultibus auxilium petebant, ferè omnes hac curandi methodo euadebant. In primis cum ſatis euomuiſſe ægrotantes coniiciebam, ne vires collaberentur miuam cydoniorum aromaticam, febre non admodum intenſa, quod ſi intenſa erat, miuam ſimplicem mane & veſperi duabus horis ante cibum propinabam ex cochleari argenteo,omni circunſcripta potione aut ſaltem parciſſima conceſſa, licet ægri inextinguibili ſiti cruciarentur, quandoquidē potio & vomitum & alui fluxum adauget,vnde mors ineuitabilis ſequitur, torpori & conuulſionibus tibiarum oleo chamemel. calente ſuccurrebam,vomitui vero & alui fluori embrochis ex oleo nardino,maſtichino, cydoniorum totius ventris regionem irrigabam ſuperaſperſis pulueribus coriandri præpar. roſar. maſtiche menthæ ſiccæ, corticis citri ſicci, ligni aloës, laudani, nucis moſcatæ,coralli vtriuſque & ſimilium. Opiatam etiam ſumebant ex conſerua roſar. mirabol. conditis puluer.margarit. & coralli rubri & eboris cum ſyr. cydon.& de ribes formatam,interdū ſi vires validæ erant in morbi principio Rhabarb.cum ſubſtantia exhibebam non poſthabitis epithematis cardiacis iiſdem remediorum formulis in pueris tali fluxu,aut colloquatiuo nominato emaciatis, æſtate præſertim pro ratione ætatis iniectis interdum clyſteribus etiam partim roborantibus partim reficientibus, vti ſuadebam, & fere omnes ſalutem (Dei benignitate) adipiſcebantur.

Observatio XXVII.

Hæmorrhoïdum dolor & ani procidentia.

Qvidam Inſulanus comitatus Venayſſini vehementi hæmorrhoïdum dolore torquebatur, qui nullis anodinis præſcribi ſolitis cedebat,nimirum fotibus ex malua,herba hæmorrhoïdali,floribus tapſi barbati, chamemeli,neque vnguentis ex butyro, adipe recenti,anſeris gallinæ,oleo de ſemine lini,atque huiuſce farinæ aliis ſexcentis, quapropter deiecta appetentia, vigiliæ, vires proſtratæ ſubſequutæ fuerant, ſed neque mucro fiſtulæ per quam clyſteres iniiciuntur in anum intromitti poterat, adeo venæ illæ hæmorrhoïdales propinqua loca tumefecerant,quæ cauſa fuit cur aluus nullas fæces ſpatio octo dierum excreuerit, quamuis caſſiam recentem æger bis deuoraſſet, tandem verò à quodam docto Germano illac tranſeunte monitus, multis fotibus ex remollientibus repetitis, vnguentum de ſucco nummulariæ cum butyro recenti non rancido parari iuſſi, quo turunda illicita & ſenſim intromiſſa dolorem compeſcui, vnde ſomnus optatus ſenſim ſurrepſit appetentia reuocata fuit. Eidem ægro paulo poſt inteſtinum rectum prociduum fuit, quod hoc remedio curatum nunquam poſtea foras exiit.

℞. Olei maſtich.q.ſ.in eo bulliant ſcarabei N.8.deinde oleo vngatur inteſtinum ſupra aſperſo puluere putaminum ouorum,ex quibus pulli fuere excluſi,idem Germanus mihi aſſerebat ſuccum blattariæ itidem mirè dolores omnes hæmorrhoïdum mitigare.

Observatio XXVIII.

Febris Elodes.

Dominus Richerius Conſiliarius Regius Nemauſinus ſubito dolore & grauiſſimo in inferiori parte metaphreni, cum in horto qui prope ædes ſuas erat quidpiam moliretur,correptus eſt;cum autem præ dolore ſtare non valeret,ſed coactus fuerit in lecto decūbere,cœpit febricitare,nulla tamen ſiti premebatur, quod febris non admodū acris eum vrgeret; prætereà nihil illi caput dolebat; ſatis ex ſententia dormiebat. Poſtero die ſudore totum corpus maduit, nullis medicamentis prouocato at ſponte foras prodeunte,ex quo dolor metaphreni ſedatus fuit; cæterum ab eo multo copioſior ſudoris facta fuit emiſſio,ſcilicet tanquam ex riuulis vndiquaque diffluentibus emanaſſe quiuis potuiſſet coniicere. Et hoc quidem vſque ad nonum diem, nullis etenim diaplaſmatis, ad ſudores immodicos cohibendos comparatis potuit ſupprimi, imò nec frequenti ventilatione,nec ſtragularum reiectione, nec feneſtrarum apertione quo peruius ventis in cubiculum introitus fieret; ſed viribus ſenſim deficientibus, loquendo & vt dicitur domi ſuæ diſponendo repentina morte præuentus fuit nullis aliis ſymptomatibus cum ſudore coëuntibus. Iam verò licet & clyſmatis & medicamentis per aluum euacuantibus vteremur, vt naturæ impetum à centro ad ſuperficiem, tandem à ſuperficie ad centrum reuocaremus. Verùntamen auxilia omnia noſtra irrita fuerunt,nec vnquam à tanto ſudoris effluuio ægrotantem vindicare potuimus. Omitto rationem victus ex ſolidis & viſcidis alimentis præſcriptam fuiſſe,neex ſubtilibus humidis,velocitérque nutrientibus, eorum quoque velox, vt ait Hipp. per cutem fieret excretio. Itaque omnes Medici vno ore extitiſſe febrem eam quæ Elodes aut Typhodes à Gal.nuncupatur,affirmarūt.Nam(inquit in ea febre parum aut nihil ex ſudore iuuātur ægrotantes, qua de cauſa plerunq; lethalis cenſetur.Interim notandum ſudorem vſque ad extremum diem manaſſe calidum, quo quidem die frigidiſſimus extitit.

Observatio XXIX.

Paralyſis.

Non poſſum obliuioni tradere paralyſim completam ita à practicis dictam matris chariſſimi Iuriſconſulti & beneuolentiæ vinculo mihi coniunctiſſimi D. Fauerij Nemauſenſis, quæ tum nata erat annos circiter 64. ea igitur paulo ante vigiliarum occaſum ſub veſperam repente in paralyſim dextri lateris incidit, ita vt nec valeret diſtinctè loqui, nec corpore notæ ſufficiebant vires (vt inquit ille) id eſt artus dextræ partis motu & ſenſu deſtituti fuerant, huc accedebat ſumma capitis grauitas non ſine magna ad ſomnum propenſione,& cum ei aluus non liberè flueret, ſtatim iniecto clyſtere partim ex remollientibus, partim ex herbis capitalibus, in colatura diſſoluitur hiera Nicolai cum diaphænico, oleo chamemel. & melle anthoſ. eoque hinc ad horā eiecto cum fæcibus plurima excrementa pituitoſa educta fuerunt, in noctis autem conticinio iuſſi deglutiret 7. catapotia ex fœtidis cochiis cum ij. granis trochiſc. achandal. compoſita excepta verò ſyr. de ſtæchade quæ circa auroram tantam pituitæ craſſæ & viſcidæ cum portione quadam bilioſi humoris tenuis eduxere, vt iam capitis grauitas & ſopor magna ex parte diminutus videretur. Tertio die ſumpſit apozema confectum ex rad.galan. craſſæ,calami aromatici, herbis beton. meliſ. hyrca arthritica,ſaluia, hyſſopo, & cæteris huiuſce ordinis cum oximel. ſcillitico,de quo quatuor doſes diebus ſequentibus mane hauſit, poſt quas iteratis catapotiis paulo ante dictis meliuſculè cœpit habere. Nihil dum tamen vel minimum dimouere digitum ex effecta manu potis erat, his peractis errhynis & apophlegmatiſmis excrementa quædam cerebri mucoſa per nares & os eiecta fuere, ab hinc verò tres dies, mane & veſperi

diæta de guaiaco, cuius colatura aromatizata erat pulu. nucis moſchatæ (cuius alioqui portiunculam lingua aſſiduè in ore continebat) interdum etiam diamoſcho dulci vſa eſt, hacque epota cum ſecundo decocto ſpatio 25. dierum membra paralyſi affecta ſenſum quendam recuperaſſe, motumque obſcurum obiiſſe deprehenſa ſunt. Sed poſtquam hypocauſtis vbi abundè lapides candentes decocto fol.lauri lauend.pſeudoſpice, flor vtriuſque ſtœchados chamemel. callytrici, fuerunt extincti; ſudor prouocatus fuit, & vnctionibus calidis ex marciato oppoponace oleo de caſtorio de piperibus vulpino & cæteris huiuſmodi per totam dorſi ſpinam & membra affecta, calidè vncta fuit in totum ſanitatem adepta eſt. Præteteo victûs rationem per totum morbi curriculum ſiccantem iniunctam fuiſſe. Hac methodo à me non pauci ſanati ſunt, queis artuum & linguæ motus erat denegatus.

OBSERVATIO XXX.

Melancholia hypochondriaca.

AFfectus exiſtit non admodum frequens, attamen curatu difficilis, cuius malitia vix in facie detegitur, vnde à vulgo ferè deridentur eo detenti, male ſe ægrotare dictitantes, cum bene ſe habeant ad ea quæ offeruntur, & negotia ſua interdiu ſanorum more plerumque obire valeant; nihilominus tamen variè exagitantur, tum quia inſomnes noctes traducunt; tum quia vaporibus à ventriculo atque hypochondriis ſurſum elatis, aurium tinnitibus obtunduntur; multi timorem ſibi incutiunt, alij tremores cordis patiuntur, quidam tanquam mente alienati abſurda ſecum ſubmurmurant, & vitæ tædio multa de morte oppetenda animo verſant, quoſdam rugitus & murmurilla ex hypochondriis exeuntia cum multo & frequenti ſputo exercent, nonnulli incendium quoddam in illis partibus perinde ac ſi phlegmone obſiderentur, ſentiunt. In ſumma tantis malorum ſymptomatum concurſibus diuexantur, vt vel exercitatiſſimis, in operibus artis, medicis multum negotij præbeant, antequam illorum ingentem pertinaciam funditus expugnare queant. Hic autem affectus melancholia hypochondriaca à clariſſimis Medicis vocatur, qua diu quidam Franciſcanorum, vir Doctus, Pibris nomine, alioqui benè habiti corporis, & ætatis vigentis, inquietatus fuit. Atque adeo huius occaſione ſuggeſtum in quo concionabatur, ſubitò cordis tremore, cum ſcotomia correptus vacuum relinquere ſæpè coactus fuit. Iam verò is ab omnibus ferè prædictis ſymptomatis à tribus aut quatuor annis (vt aſſerebat) affligtabatur, nec quicquam leuaminis ex tota Tholoſatium Monſpelienſiumque Medicorum præſcriptis ſe percepiſſe referebat. Itaque me ſummè obſecrauit vt calculum meum reliquis adiicerem, etiamſi ab aliorum ſententia deſciſcere vellem. Reſpondi me totis viribus (viſis atque diſcuſſis quibuſq; ſchædis) quas præ manibus habebat, in eorum conſenſum deſcendere; attamen non grauate me traditurum ea quæ longo vſu non tantum in aliis, ſed in me ipſo dum adoleſcentiæ fines non præteribam, felici ſucceſſu periculum fecerim fortè enim, futurum (inquam) vt inter tot & tanta remedia, nouiſſimè tentata, ſint profutura, ſpemque aliquam ſibi relictam debere, cum præſertim egomet tali affectione laborans Dei beneficio ſaluus iam dudum euaſerim. Quare verbis meis aures adhibens, animum bonum habuit, vt à tantis malis mea ope liberatum iri, ſibi tandem perſuaderet. Nec certè ſuipſius perſuaſio vana fuit, nam remediorum vſu à me præſcriptorum, intra bimeſtre ſpatium optata ſanitate potitus eſt. Illi igitur poſt traditam victus rationem, parum ad frigidum & humidum temperamentum declinantem, qualia ſunt iuſcula ex carnibus caponum, veruecis, hædi, benè habiti, cum borragine, & modica lactuca parata, item perdices, turdi, pingues, cothurnices, atque huiuſce generis aliæ aues aſſæ modice, pro potu vino conceſſo oligophoro; aqua larga, limpida & qualitatis experte diluto, atque rubello. At prohibitis caſeoſis omnibus & ſanguinem craſſum atque melancholiam generantibus, proculque ſemotis animi affectibus, triſtitiam timoremque inducentibus, iuſſi vt hac clyſmatum formula bis in hebdomadâ vteretur, etiam haud aluo difficulter ſe exonerante.

℞. Iuris inteſtinorum veruecis q.ſ.in eo decoquantur.mal.acanth.borrag.ana m.j.flor. trium cordial.chamem.ana p.1. paſſul. à gigartis purgat. p.20. in colatura ℔ j.ß. diſſolue caſſiæ cum ſach. & cathol. ana ℥vj. olei viol. ℥iij. ſach. rubri ℥j. miſce fiat clyſma. præterea portionem ſequentis opiatæ laxantis octauo quoque die ſumeret.

℞. Pulpæ paſſularum, & ſebeſten ana ℥j. caſſiæ recent. è theca ſua exemptæ, & cathol. ana ℥iß. cum ſyr. violato fiat compoſitio ad inſtar opiatæ de qua ſume ʒx. vel ad ſummum ℥iß. mane hora quinta, ex colatura decocti bugloſſæ, ciceruin rub. paſſul. glicyr. & flor. cordial. interdum etiam ſimplicem caſſiam ſaccharo inuolutam ad ℥j. deuoraret, nec permiſi vſum vehementiorum catharticorum, ne exagitata morbum committente materia, tanquam crabro (vt eſt prouerbio) irritatur magis atque magis ſæuiret, quandoquidem æquo medicamentis acrioribus laceſſita, violentiùs furit, ac ſurſum vapore eius irruente, & vigiliæ & aurium tinnitus cum cordis palpitatione maiores moleſtioreſque redderentur; vt hinc non facile ſymptomatum ferocitas mulceri queat. Tribus aut quatuor diebus poſt ſumptam opiatam præcepi apozema ex Endiuia vtraque borrag. capillaribus, vuis paſſis mundatis, glycirrh. feriatim ebiberet, poſtridie verò iterùm opiata purgaretur, qua iterata magnam percepit vtilitatem, nimirùm ſenſim vacuata bona parte humoris aduſti, atque melancholici. Iam verò paucis poſt diebus, iuſſi ingrederetur balneum dulcis aquæ tepidum manè ieiuno ventriculo, aluoque exonerata, ibique moraretur ſeſqui horam, nullo ſudore elicito, in illo incoctæ erant. mal. violæ, aliquot folia lact. (inſtabat enim æſtatis principium) borrag. fuit autem continuatum balneum 5. aut 6. dies. Aluo ſuo officio non fungente, iniiciebatur præſcriptus clyſter, atque his peractis, longè ſe habuit meliùs, nempè ſomno reuocato, ſedatoque cordis tremore, poſtremò alienis imaginationibus mentem perturbantibus extinctis & quum adhuc aurium quidam tinnitus relicti eſſent, in aures oleo cucumeris aſinini cum tantilla caſtorij portione, inſtillato, diſcuſſi flatus fuerunt. Ad reliquias autem ſymptomatum, hac opiata ſequenti cardiaca quam alternis diebus ad ʒß. vſurpabat, in totum à tantis periculis perfunctus fuit.

℞. conſeruæ violarum & bugl. vtriuſque ceterach. ana ℥iß. paſſul. dulcium recent. à vinaceis purgat. ℥j. cort. citri ſaccharo conditi ʒiij. confect. alchermes. ʒij. pul. margarit. electarum ʒj. cum ſyrupo de pomis redolentibus ſimplici. Fiat cardiaca opiata. Denique vt iucundas hominum conſeruationes frequentaret ſuaſi: omittebam hypochondrium ſiniſtrum poſt purgationem fotum fuiſſe ex decocto mal. flor. tamaris chamemel. chamed. rad. cappar. ceterach. agni, linguæ ceruinæ, adiectâ aquâ fabrorum nam lien tumere videbatur.

OBSERVATIO XXXI.

Hyſterica Paſſio.

MVlieres ex vtero ſuffocatio frequenter infeſtat, in vitæque diſcrimen trahit; maximè quibus vel menſtrua,

menſtrua, aliqua occaſione fuerunt ſuppreſſa,vel à viri ſocietate pudicitiæ aut honoris ergo alienatis viduitas ſolitariáve vita cordi eſt. A quatamen difficulter ſuſcitantur quædam,quædam nulla ope quamuis prǿpta arte præſtita, in priorem ſtatum referuntur. Quapropter non grauabor aliqua omnium quæ nouimus præſtantiſſima aduerſus præpoſteram iſtam atque periculoſam affectionem ſcribere quibus illas veluti exanimes in naturalem conſtitutionem reddimus.Primum itaque poſt iniectos clyſteres eccoproticos flatuſque diſcutientes cum iis(quæ vt loquuntur practici) vterum reſpiciunt,qualia ſunt origanum,Arthemiſia, Matricaria, herba Cati,ſtæchas, chamemelum ſem. aniſi, cymini,fœniculi,baccæ lauri,diſſoluta autem Hiera Nicolaj, Catholico,oleo rutaces,& aliis huiuſmodi, non neglectis poſtea cucurbitulis imo ventri admouendis, frictionibus inferiores partes calefacientibus, fœtidis naribus obiiciendis, bene olentibus autem vt gallia moſchata,benzoino,ſtyrace ſuffitu aut illitu ſubiiciendis,poſtero die catapotia ex hiera Nicolaj,vel Ruffi (ſi vires ſuadeant)deuorandas præcipio. Cæterum ſi tam vrgens ſit ſymptoma vt actionem catapotiorum expectare non patiatur, emplaſtrum ex Aſphalto vmbilico accommodandum erit,aut oleum ex lapide gagate parua copia liniendum; deinde propinanda potio ex decocto artem. in quo camphura ſelecta identidem igne accenſa, extincta ſit. Quod ſi neque ob hæc exciten-tur,os aperire cogendæ ſunt, ſi maxillæ, (vt ſæpe fit) adeo cohæreant, vt potui non pateat aditus, compage quadam lignea,vel ferro ad id deſtinato, tum demum puluere fol. anagyris ʒj. ex aqua deſtillatitia artem.ingurgitandæ(vt ita loquar)veniunt;multas ſiquidem ſemimortuas hoc remedio reſtituimus. Denique ſemel liberatæ ſi menſes ſuppreſſi ſuffocationis occaſionem præſtiterint,miſſione ſanguinis ex ſaphena & pharmacis menſtrua cientibus quo tempore conſueuerint ſunt prouocandi,non deſunt quæ amuleti vice hydrargirum intra nucis ponticæ corticem incluſum collo geſtent vt ſe à tanto malo tutas reddant.

Observatio XXXII.

Vlcus verminoſum.

Vidam Vrgenſis claris Parentibus ortus, vlcere cacoëthe in tibia ſiniſtra infeſtatus,neſcio an incuria detentus, an præpoſtero regimine vſus,eo putredinis illud ſinit deduci,vt vermiculorum innumerabili prouentu refertum fuerit,adeò excuſſu difficili, vt nullis medicamentis ad eos interimendos aut fugandos comparatis mirum (quæ comminiſci potuimus) ceſſerint, ſed in dies magis ac magis multiplicati ſubiecta carne exeſa dolores inferebant intolerabiles. Omitto ſuccum minoris Centaurij, abſynthij, perſicariæ, fol. perſici. quinimo calcem & æruginem, & alia ſexcenta vlceri verminoſo fuiſſe admota, at nulla prorſus vtilitate, proinde chironis manu potius quam noſtra egere videbatur, tum ad vermiculos carni mordicus adhærentes euellendos, tum ad tam prodigioſum vlcus extirpandum & ad cicatricem ducendum. Quare meditanti mihi aliquandiu, qui tandem aduerſus odioſa illa animalia parua agendum eſſet, ſubito venit in mentem opilionis cuiuſdam canis, qui à lupo in crure demorſus ſimilibus vermiculis torquebatur,ſola autem Eupatorij herbæ in collo geſtatione innumeri quibus vlcus ſcatebat gregatim decidere. Vnde cum eius herbæ periculum proſperè factum viderim, itidem hoc præſtare poſſe in hoc viro quemadmodum in Canε analogiſmo vtens mihi perſuaſi, licet hominis tempeꝛiem ab animalis huius natura diuerſam eſſe non fuerim neſcius. Itaque ad priſcorum medicorum imitationem,volui hoc remedium ad hominem transferre, nec me experimentum meum fruſtratum eſt, ſiquidem partim ſucco illius herbæ vlceri infuſo, partim eiuſdem in collo geſtatione totam vermium inuolutam cǒgeriem aufugere vidimus, non ſine ſumma Chirurgorum qui ibi adſtabant & amicorum quorundam admiratione, vtpote cum non qualitatibus manifeſtis, ſed arcana neſcio qua proprietate (nullis antea amaris aut acribus aut acidis proficientibus) prædita, tantam luëm abegerit. Itaque diligenter mundato (vt decebat (vlcere, carne ſarcoticis medicamentis reſtituta, & cute cicatricem ducentibus obdurata, vir ille breui conualuit, qui in aliis poſtea, & potiſſimùm in veterinis animalibus ſimili morbo affectis hoc experimentum ex ſententia ſucceſſiſſe mihi affirmauit.

Observatio XXXIII.

Hydrops à calida intemperie.

Lluſtri loco nata mulier Nemauſina, aſcite grauiter laborant,quamuis laudata victus ratione vteretur, à potuque niſi parciſſime abſtineret,attamen eius venter, crura quoque in tantam molem exercuerunt, vt reſpirandi progrediendique vſum ademerit. Cum verò paucis ante diebus, apozemata, opiatas, & decocta quædam à D. Schironio præſcripta ſumpſiſſet, à quibus detumuerant quidem aliquantiſper crura & venter. Cæterùm errore bibendi repetito maior & tumoris moles & reſpirationis facta fuit læſio, quapropter poſtquam narrata omnia mihi fuerunt ordine quæcumque fuerant illi adminiſtrata, inſpecto primum lotio, eoque admodum rubro. Iudicaui non tantum hepar intemperie calida laborare, ſed etiam rudimenta nonnulla inflammationis ſignificari, quæ tam duri tumoris, in hypochondrio dextro occaſionem præſtaret. Quare ſumptis & admotis iis quæ intemperiem calidam iecoris corrigerent, cataplaſma regioni hepatis admoueri curauimus, ſed in primis potu cuiuſcunque liquoris interdicto, qui ad ſitim ſedandam paratus eſſet, quandoquidem ſtultum eſt ei potum propinare à quo maior irritatur ſitis,vt adeò non temerè ab Ouidio dictum ſit *Quo plus ſunt potæ plus ſitiuntur aquæ.* Cataplaſma fuit huiuſmodi.

♃. Micæ panis ſyncomiſti ℔ j. dactyl. à pelliculis & oſſibus mundator. p. xij. ficuum, puſſularum cum ſuis gigartis ana p. x. coquantur in aqua & aceto donec mollefcant. Deinde per ſetaceum colentur colaturæ adde ſchænanti, myrrhæ,ſpicæ celticæ, ſantali albi & rubri,roſarum rubrarum ana ʒij. olei amygdalarum amararum, nardini & de abſinthio ana ℥iij. fiat cataplaſma quod tepidum applicetur regioni hepatis mane tribus horis ante prandium. Hoc de cataplaſmate, ſeu mauis emplaſtro,ſpatio 6. aut 7. dierum admoto & tumor ſenſim decreſcere, & omnia ſymptomata ſedari cœpere, quibus peractis ad ſeroſum humorem diſcutiendum me conuerti; in quem finem vſus ſum cataplaſmate facto ex ramentis coriorum recenter ex calce paratorum aqua ſola coctis, ad putrilaginem vſque, hæc enim præſtantiſſimam vim tum flatus dirigendi, tum humorem aquoſum euocandi ſortita ſunt, quemadmodum in hac muliere experti ſumus, ſiquidem poſt tertiam aut quartam inunctionem, (hepate tamen defenſo ex vnguento roſato & cerato ſantalino) in totum venter ſubſedit, atque adeò frequenti vſu opiatæ quæ recipit conſeruæ flor. tamariſci, cicorij, ceterach, capilli veneris ana ℥j. corticis citri ſaccharo conditi conſeruæ rad. apij ana ℥ß. pulueris electi tria-ſantal. ʒij. trochiſc. diarrodh. de Eupatorio ana ʒj. optatam recuperauit ſanitatem.

OBSERVATIO XXXIV.

Eriſipelas, herpes & lichenes.

DOmina de Colias vxor D. Albenaſij iudicis Legati rerum priuatarum curiæ Nemauſenſis, ſæpenumero dum ætatem conſiſtentiæ ageret, vero Eriſypelate faciem occupante detinebatur; ingraueſcente autem ætate tandem herpete miliari, quo tempore Eriſypelas ſuas ſedes figebat, tota fuit facies notata. Porro hic herpes plurimum Medicis exhibuit negotij, nam nec ſanguinis miſſione (etenim plethorica erat mulier) nec purgatione, neque remediis extrinſecùs admotis vlcerationem prohibere potuimus, curatu pertinacem. Cæterum poſt alia atque alia vſurpata vnguẽta, hoc demum inculpatam ſanitatem reſtituit.

♃. Vnguenti de lytargyro ℥j. argenti viui ſucco limonum extincti ℥ ß. tuthiæ præpar. ʒiij. ceruſæ & lapidis calaminaris ana ʒij. aquæ roſarum & aceti roſati ana ℥ i ß. agitentur omnia in mortario & piſtillo plumbeis. Poſt exactam herpetis curationem, conqueſta eſt mecum de quibuſdam lichenibus per circuitum quotannis redeuntibus adeo ſuas radices acte agentibus, vt ſedes ſuas niſi poſt ſemeſtre ſpatium non relinqueret. Hoc igitur linimentum intra tres aut 4. dies exterebat lichenes.

♃. Styracis liquidæ, olei roſati completi ana ℥ ß. agitentur ſimul in mortario donec optime mixta fuerint, iiſque mane ac veſperi fricabantur lichenes, contra eos etiam efficax eſt aqua heliotropij.

OBSERVATIO XXXV.

Mammillarum fiſſuræ & hircus alarum.

NObilis quædam matrona Nemauſina ſemper partu edito dolore acerbiſſimo in papillis propter vlcuſcula quędam excitato ſolebat tentari, quæ nec vnguentis nec lotionibus ſiccari poterant, multo verò minus dolor mitigari, me igitur conſulens quid agendum iudicarem aduerſus tam importuna mala, iniunxi vt poſthac dum gereret vterum menſe vno ante partum aqua deſtillatitia Rhois papillas ſæpè ablueret, quod cum feciſſe, proximo puello grauida nullis in poſterum vlcuſculis fuit inquietata, hoc remedio deinceps vſæ ſunt mulieres non paucæ quæ ſimilibus Vlceribus obnoxiæ eran t, fœtu edito, maximo adiumento. Iam vero cum forte oſtenſis mammis ex alis ipſius, (quia hircum olebant) grauis & odioſus odor expirabat, me obnixè rogauit vt ſi quid eſſet, quod hunc tetrum odorem (cum is inuiſas hominibus reddat mulieres) aboleret, id ipſi impertirem, vnguento ex puluere lythargiri auri compoſito cum aceto roſato, quo mane & veſperi axillas illineret, fœdus ille odor in totum euanuit.

OBSERVATIO XXXVI.

Catarrhus ferinus & aphte cum Phthiſeos periculo.

MVlier quædam Vrgenenſis per totam hyemen tenui & acri ad pectus defluente deſtillatione, ita nocte & interdiu vexabatur, vt inquieta tuſſiendo & excreãdo vſque ſedere coacta eſſet, nec interim euacuationibus, reuulſionibus, diuerſionibuſque per cucurbitulas, frictiones, diſtillatio cedebat; hinc deiecta appetentia, inſomnia, cruditas ventriculi, mulierem tam macilentam reddiderunt, vt Phthiſeos graue periculum immineret; Proinde ſequenti opiata ſomnó captato, emplaſtroque ex ammoniaco, thure, maſtiche, nuce moſchata, nigella torrefacta, ſuturæ coronali capitis accommodato, tuſſi ſedata appetentiaque ſenſim reſtituta in priſtinam habitudinem rediit, erat autem opiata huiuſmodi.

♃. Conſeruæ roſar. antiquæ ℥ ß. diacodij cum ſapa ʒij. puluer. diatragach. ℈j. miſce fiat opiata ſub linguá vel inter craſſiores dentes & muſculos internos maſſeteres tenenda, hora qua ſomnus noctu captandus venit; & quia acris illa deſtillatio aphthas excitauerat, ad eas exterendas hoc remedio à me præſcripto vſa eſt.

♃. Tribuli terreſtris & caprifolij ana m. j. hordei integri p. j. fiat decoctio ad ℥ viij. In colatura diſſolue ſucci malorum punicorum dulcacidorum ℥ ij. miſce; hoc decocto colluebat ſæpè os & breui temporis ſpatio, vlcera quibus illud ſcatebat curata fuerunt, ſed paucis poſt diebus recrudeſcente morbo coactus fui cruſtas vlcerum, oleo ex Mercurio leuiter illinere, quo cito deciderunt nec in poſterum vllum veſtigium eorum relictum fuit.

OBSERVATIO XXXVII.

Ructus acidus.

D. Conſiliarius Regius cognomine Chef de bien filius adoptatus D. Chef de bien, Quæſtoris Regij longo temporis interuallo Monſpeſſuli laborauerat oxyrgmia, & cum ibi variis medicamentis tum aſſumptis tum admotis vſus nihil aut parum proficeret; imò in dies ſe emaciari perciperet, nimirùm ſubſtracto (nihil appetendo) corpori alimento; tandem cogitauit aëris mutandi gratia ſolum vertere, atque adeò Vrgenum properare, quo cum veniſſet, atque forte fortuna mihi obuiam occurriſſet, occaſione mihi ſui aduentus explicata ſuaſi bonam ſpem de ſanitate priſtina recuperanda haberet (ille etenim vix ſe in integrum poſſe reſtitui ſibi perſuaſerat) quin affectum non adeò eſſe curatu difficilem, vt non vel vnius aſſis pretio euinci poſſit, cumque primùm meis monitis parùm fidei adhiberet, attamen euici tandem vt grana 5. aut 6. piperis integra mane quinque horis ante prandium ieiunus deglutiret; quod quum peregiſſet ſpatio trium aut quatuor dierum, nullum in poſterum percepit oxiregmiæ veſtigium, cumque antea maximè illi fuiſſet deiecta appetentia, inde adeò vires ventriculi fuere collectæ, vt poſtea auidè cibum caperet, atque concoqueret, ex quo & totum corpus refocillari, & eius ſubſtantia abſumpta reparari viſa eſt.

***

INDEX MATERIARVM OBSERVATIONVM.

A

ABORSVS præcautio. p.18
ex Aborſu ſymptomata. 20
Abſceſſus Abdominis. 27
Abſceſſus iuxta ſpinam dorſi. 52
Abſceſſus in ſterno. 120
Abſceſſus in Abdomine. 125
Alter abſceſſus in Abdomine. ibid.
Abſceſſus lumborum ad renes penetrans. 130
Affectio hyſterica æmula. 21
Affectus ſoporoſus hypnotico curatus. 38
Alui fluxus contumax. 37
Pinquia corpuſcula per Aluum excreta. 37
Alui fluxus. 40
Alui fluxus diuturnus cum vlcere recti inteſtini. 42
Alui fluxus in Puero. 50
Alui fluxus diuturnus & dolor capitis contumax. 51
Aluus aſtricta. 58
Alui fluxus diuturnus cum febre lenta. 84
Alui fluxus cruentus. 90
Alui fluxus cholericus febribus intermittentibus ſuperueniens. 100
Alui conſtrictio lethalis. 121
Ambuſta. 123
Aneuriſma. 66.87.128
Anchylops. 121
Angina. 31.37.70.89
Animaduerſiones practicæ circa febres malignas 98
Animi deliquium ex venæ ſectione. 104
Anodynum ad dolores impetiginum. 105
Aphtæ contumaciſſimæ. 65
Atthritis. 102.109
Arthritis nodoſa. 132
Aſcites. 108
Aſthma peripneumonia, cordis palpitatio. 19
Aſthma & hydrops. 59
Aſthma 61

B

BAlneum calidius. 23

C

CAlculus veſicæ. 31
de Calculis in liene genitis & inde per vomitum reiectis. p.13
de Calculis per anum perpetuò excretis. 13
Calculus in gutture. 17
Cancer. 29.12
alia Cancri curatio. 12
Carbunculus. 81.16
Catarrhus cum aliis ſymptomatis. 3
Catahrrus in pulmones defluens. 51.4
Catarrhus cum raucedine. 60.7
Catarrhus in pulmonem decumbens. 6
Catarrhus cum tuſſi. 7
Catarrhus ferinus cum variis febrium complicationibus. ibi.
Catarrhus. 10
Catarrhus ſalſus cum propenſione ad phthiſim. 109
Catarrhus ferinus & aphtæ cum phthiſeos periculo. 143
Cauterij efficacia. 107
Cephalæa. 4
Cephalæa cum aliis affectibus. ibid.
Cephalæa ex luë venereâ malè curatâ. 51
Cephalæa & hemicrania. 123
Chloroſis cum colico dolore. 2
Cholera morbus ex ſuperpurgatione. 36
Cholera morbus. 80.87.140
Cholera morbus cum febre tertiana maligna. 72
Claui pedum. 123
Colica Biliosa. 2.39.46.87.91
Colica Nephritica. 100
Colica ventriculi. 9
Colicus dolor. 4.19.21.25.31.34.40.99.108.128.131.
Colicus dolor & rheumatiſmus. 61
Colicus dolor in purgatione menſtrua & hyſterici affectus. 95.
Coma ſeu ſubeth puerorum. 84
Contuſiones. 64
Capitis contuſiones. 103
Contuſio, inflammatio, & excoriatio clunium ex decubitu diuturno ſupra partem. 90
Conuulſiones in puero. 88
Conuulſio. 100
Rara conuulſionis ſpecies. 130
Cordis palpitatio & pulſus æqualitas. 82
Cornu in facie enatum. 126
Coſtæ carie corruptæ. 129
Cranij depreſſio. 110
Cranij depreſſio ex vulnere. 121
Crura vara. 123

D

DEglutitio impedita. 136
Dentium caries. 106
Dens auulſus in alueolum intruſus. 128
ferina Deſtillatio. 104
Diarrhæa. 7.44
Diarrhæa inueterata. 42
Dolores à partu. 101
Dolores arthritici. 7.25.42.124
Dolores atthitici & venerei. 115
Dolor dentium. 84.96.117.124.132
Dolor dentium cum tumore ſuprà mandibulam ſuperiorem. 65
Dolor capitis lethalis. 8
Dolor capitis ab inſolatu. 37
Dolor capitis immanis & diuturnus. 43
Dolor capitis in hæmitritæo. 66
Dolor capitis intolerabilis. 116
Dolor capitis contumax. 117
Dolor colicus antiquus cum alui fluxu. 67
Dolor in genu ex contuſione. 87
Dolor Iſchiadicus. 2.38.46.104.138
Dolor nephriticus. 7.36.44.80
Dolor oſſis ſacri intolerandus. 119

Dolor

Index materiarum obſeruationum.

Dolor pleuriticus ex lumbricis. 23
Dolor pleuriticus. 101
Dolor tenſiuus abdominis. 36
Dolores vagi circa thoracem. 33
Dolores vagi. 43
Dolores venerei. 3
Dolor venereus in vno brachio. 46
ad Dolores veſicatorij. 101
Dolores vniuerſales. 124
Dyſenteria. 21.40.41.49.57.58.59.96
Dyſenteria prognoſis. 40

E

Ecchymoſis. 126
Enſis portio inſignis, in vulnere diu latens, extracta. 125
Empyema. 47
Empyema ex vulnere epigaſtrij. 130
Enterocele. 72. & 121
Enterocele deſperata ſectione curata. 130
Epilepſia. 52. 81. 86. & 111
Epilepſia puerilis. 44. 104
Epilepſia cum paralyſi. 115
Epinyctides. 100
Eryſipelas. 41. 52
Eryſipelas, herpes, & lichenes 143
Excreſcentia carnea in faucibus. 125

F

Faciei tubercula retrocedentia. 100
Febris tertiana. 5. 6. 7. 42. 44. 75. 81. 82. 86. 93. 107. 131
Febris tertiana duplex. 59. 69. 76. 79. 85. 89. 138
Febris tertiana cum vomitu & alui fluxu in paroxyſmo. 41
Febris tertiana duplex cum hydropiſi. 69
Febris tertiana ſimplex. 61
Febris tertiana diuturna. 67. 92
Febris tertiana maligna. 85
Febris tertiana duplex in grauida ſeptimeſtri. 91
Febris tertiana notha. 117
Febris tertiana & lumbrici. 120
Febris quartana, 9. 45. 67. 68. 69. 70. 74. 76. 77. 81. 84. 85. 89. 94. 110
Febris quartana, ſcabies, & maraſmus. 86
Febres puerorum. 94
Febres æſtiuæ puerorum. 105
Febris maligna. 6. 7. 9. 36. 39. 44. 45. 46. 50. 65. 86. 87. 88. 90. 109. 134
Febris maligna cum parotibus. 9
Febris maligna cum ſopore. 134
Febris maligna cum exanthematis. 136
Febris hectica. 79
Febris hectica cum ſuſpicione phtiſeos. 68
Febris hectica cum putridâ complicata. 37
Febris purpurata. 5
Febris elodes. 140
Febris ex pluuia. 105
Febris continua & maligna. 11
Febris putrida continua. 97
Febris continua in puellula. 19
Febris hæmitritæus, capitis dolor. 18
Febris lenta cum doloribus lumborum & crurum. 64
Febris chronica intermittens, ſine typo cum affectione hypochondriacâ. 64
Febris verminoſa. 4
Febris epidemica. 136
de Febrifugo noſtro Appendix. 78
Fluor vterinus. 10
Fluor muliebris. 72. 116
Fluxio in pulmonem in infante. 39
Fluxus hepaticus dyſenteria. 21
Fluxus hepaticus. 41
Fluxus hæmorrhoïdum. 92
Fluxus menſium immodicus cum hiſtericâ ſuffocatione. 28
Fluxus menſium inordinatus cum fluore albo. 43
Fluxus ſanguinis ex auribus. 101
Fœtus in partu morientes. 32
Fætus mortuus. 137
Fouea in mamma. 88
Fractura cranij in tempore ſiniſtro. 121
Fractura oſſis temporalis. 129

G

Ganglion in facie ſupra zigoma. 121
Gangræna. 25. 87
Gangræna ex veſicatorio. 50
Gangræna in vulua. 122
alia Gangræna in tibia. ibid.
alia Gangræna in pede. ibid.
Gangræna perinœi, ani & ſcroti. 130
Gemelli in vtero. 104
Gibboſitas. 131
Globulus plumbeus vulnere ſcloperi calcaneo infixus 120
Gonorrhæa. 47. 125
Gonorrhæa antiqua. 6. 8
Gonorrhæa contumax. 39
falſa Grauiditas. 55
Gutta ſerena. 123

H

Hæmoptoë. 25. 43. 59. 81
Hæmorrhagia. 6. 80. 101
Hæmorrhagia ex dente, auulſo. 102
Hæmorrhagia ex vulnere. 119
Hæmorrhagia ex arteria vulneratâ; ligatura cohibita. ibid.
Hæmorrhoïdum dolor. 32. 58. 88. 100
Hæmorrhoïdum dolor, & ani procidentia. 120
Hæmorrhoïdum fluxus immodicus. 89
Hæmorrhoïdes internæ. 124
Hemicrania. 65. 103. 132
Hemitritæus. 139
rara Hemitritæi ſpecies. 83
Hepatis durities cum cachexia. 21
Hernia. 132. 137
Hernia aquoſa in infante. 52
Hydrocephalos. 120
Hydrops. 21. 45. 49. 52. 62. 68. 85. 86. 91. 93. 101. 115. 118. 119. 120. 131. 132.
Hydrops pectoris. 26. 91
Hydrops in puero ſeptem annorum. 52
Hydrops in puero. 61. 85. 92
Hydrops tympanites. 74
Hydrops thoracis. 80
Hydrops ſpurius. 86
Hydrops ventriculi. 107
Hydrops incipiens. 116
Hydrops à calida intemperie. 142
Hypercartharſis. 102
Hyperſarcoſis. 101
Hyſterica epilepſia 131. 39
Hyſterica paſſio. 21. 72. 100. 115. 118. 142
Hyſterica ſymptomata. 105
Hyſtericus affectus. 7

I

Icterus. 2. 4. 5. 70
Icterus in grauidâ. 33
Ictus ſerpentum. 97
Ictus veſpæ. 100
Ileos ſeu miſerere mei. 107
Iliaca paſſio. 63
Impetigines. 104. 105
Impetigo & pruritus totius corporis. 103
Inappetentia. 99
Inflammatio & abceſſus renum, hæmorrhagia, febris maligna, cum grauibus ſymptomatis. 11
Inflammatio totius corporis in puero. 46

Inflammatio teſtium cum vrinæ ſuppreſſione. 108
Iſcuria. 108.123.124

L

LApis ſub lingua. 126
Linguæ tumor. 109
Linguæ frigiditas lethalis. 115
Lypothymia,& alia ſymptomata ex vtero. 86
Lochia ſuppreſſa. 24
Lochiorum ſuppreſſio. 72
Lues venerea. 3.22.24.96.117.124.128
Lues venerea in puero. 28. 52
Lues venerea inueterata cum calido & ſicco temperamento, ac ferè atrabilario. 48
Lues venerea inueterata. 83
Lues venerea antiqua. 84
Lues venerea in puello nuper in lucem edito. 122
Lues venerea in puero quinque annorum. 125
Lumbrici. 7.27.32.36. 137.105.58.116
Lumbrici per vrinas excreti. 503
Lupia. 116.122.126

M

MAcula in cornea. 123
Mammæ inflammatio. 91
Mammillarum inflammatio. 9
Mammillarum fiſſura. 101
Mammillarum fiſſuræ & hircus alarum. 143
Mania. 123
Melancholia. 141
Menſium ſuppreſſio. 1
Menſium fluxus immodicus. 39.96.116
Menſium fluxus immodicus, cum principio hydropis. 65
Modus ſecundum vnguentum parandi ad conſolidandum. 36
Morbilli. 42.71
Morbi chronici & diuturni. 97
de Morbo lento à ſyderatis pulmonibus orto quo virgo nihil mali ſentiens interit menſe. 1643. 113
Morbus epidemicus coqueluche vulgò dictus. 136
Mutus caſu curatus. 110

N

NEphritis. 71

O

OBſtructio hepatis & lienis. 8
Oculorum rubor pertinax. 3
Oculi macula. 67.104
Oculorum inflammatio cum ſordibus. 131
Oeſophagi obſtructio. 70
Ophtalmia. 63. 109
Oris inflammatio ex hydrargyroſi. 103

P

PAnaris. 22.69. 82
Paralyſis. 80.140
Paralyſis & conuulſio,affectio hypochondriaca. 22
Paralyſis ſpuria. 53
Paralyſis linguæ. 135
Paronychia. 89
Partis atrophia & ſenſus imminutio. 16
Partus difficilis. 28
Parulis cancroſa. 124
Perineumonia pituitoſa. 29
Peſtis. 98. 118. 123
alia Peſtis curatio. 124
de Phlegmone cerebri partem poſticam obſidente,& ſymptomatibus inde conſequutis. 112
Phrenitis. 127
Phtiſis. 48.86.97.110.133
Phtiſis incipiens. 8.29.44
Pica & chloroſis. 97
Pleuritis. 19.44.48.66.96.102
Pleuritis & ſynochus febris cum putredine. 5
Pleuritis maligna. 22
Pleuritis in epyema degenerans. 24
Pleuritis ſpuria. 82
Polypus. 139
Prognoſis lethalis. 102
Prognoſis ex anni conſtitutione. 106
Prognoſis in febre continua. ibid.
Punctura apum. 60
Punctura nerui. 110
Purgatio in canicula. 58
Ad Puris attractionem ex abſceſſu pectoris & aliis. 105
Puſtulæ faciei. 139

R

RAucedo. 48
Renes purulenti. 123
Rheumatica affectio. 14
Rheumatiſmus. 66.89.90
Ructus acidus. 143

S

SAluatellæ apertio in quartana. 104
Sanguis coagulatus in ventriculo. 15
Sanguinis mictio. 34
Sanguinis fluxus immodicus in grauida, cum fœtu mortuo. 62
Sanguis eductus actus frigidus. 104
Sarcoma. 127
Scabies. 20
Scabies tibiarum. 103
Scabies pruriginoſa in ſene octuagenario. 106
Scabies fœda. 137
Scirrhus lienis. 104
Secundina retenta. 31
Secundinarum retentio. 109
Singultus. 66.92.101.133
de portentoſo & inſolenti Singultu. 111
Sitis inextinguibilis. 63
Sitis intenſa. 102
Situs ventriculi monſtroſus. 90
difficultas Spirandi. 25
difficultas Spirandi cum pulſu valdè inæquali. 47
difficultas Spirandi cum tuſſi & raucedine. 67
Strumæ. 118.132.138
Stultitia. 103
Subeth puerorum. 120
Sudores nocturni. 72. 102
Suffuſio & cataracta. 98
Symptomata hyſterica & hypochondriaca. 33
Syncope à liene. 135

T

TEſtium inflammatio. 41
Teſtis ſiniſtri inflammatio. 57
Teſtium magnitudo præternaturalis. 104
Tonſillarum,faucium & linguæ inflammatio. 83
Tonſillarum inflammatio. 92
Tormina puerorum. 38
Tumor lienis. 15
Tumor ſtrumoſus. 23.43. 123
ex Tumore in genu aperto, loco puris ventus egreditur. 60

Tumor

Tumor pedis dextri diuturni. 71
Tumor panceratis ſcirrhoſus cum affectione hypochondriaca. 72
Tumor cancroſus in hepate cum dolore iſchiadico. 43
Tumor in geu contumax,& diuturnus. 87
Tumor mammarum. 96
Tumor hepatis ſpurius & decipiens. 97
Tumor cruris. 101
Tumor & dolor in genu. 115
Tumor ſcroti. 125
Tumores ſtrumoſi in digitis. ibid.
Tumor ſuppuratus reſolutione curatus. 126
Tumor œdematoſus. ibid.
Tumor in crure. 135
Tumor æſophagi. 137
Tuſſis & catarrhus infantis. 18
Tuſſis & difficultas ſpirandi cum doloribus humerorum & brachiorum. 64

V

VAriolæ. 30.82.102
Variolæ cum dyſenteria. 22
Variolæ cum alui fluxu. 31
Variolarum prognoſis. 106
Ventris dolor. 20
Ventriculi dolor. 27.103
Veneris impotentia. 90.92
Venus languida. 101
Verrucæ. 123
Verrucæ manuum. 117
Virgæ caruncula. 35.138
Viſus imminutio in ſene. 125
Vlcus in corde. 26
Vlcus gingiuarum. 46
Vlcus cum oſſis carie. 47
Vlcus cancroſum. 61
Vlcus fiſtuloſum. 108
Vlcus ſinuoſum. 120
Vlcus renum. 131
Vlcus ſordidum. 138
Vlcus verminoſum. 142
Vomitus ſanguinis. 9
Vomitus in febre maligna. 4.55
Vomitus contumaciſſimus. 42
Vomitus antiquus. 75.84
Vomitus ſanguinis ab hauſta in potu hirudine. 84
Vomitus ad choleram morbum accedens. 86
Vomitus horrendus. 105
Vrinæ ſuppreſſio. 1.26.39.49.86
Vrinæ ſuppreſſio à caruncula virgæ. 24
Vteri ſcirrhus. 8
Vteri dolores. 102
Vteri prolapſus. 128
Vulnus contuſum. 61.617
Vulnus in brachio curatu difficile. 65
Vulnerum prognoſis. 102
Vulnus capitis cum contuſione. 120
Vulnus in pectore. 125
Vulnus ſclopeti. 127
Vulnus contuſum in oculo. 129
Vulnus carioſum in ſterno. ibid.
Vulnus aſpera arteria ex ſclopeto. 129
Vulnus thoracis curatu difficile. 131
Vulnus veſicæ ex ſclopeto. 135

FINIS.

PRIVI

PRIVILEGE DV ROY.

LOVIS PAR LA GRACE DE DIEV ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE: A nos amez & feaux Conſeillers les Gens tenans nos Cours de Parlement, Requeſtes de noſtre Hoſtel, & du Palais, Baillifs, Seneſchaux, leurs Lieutenants & tous autres nos Officiers & Iuſticiers qu'il appartiendra; Salut. Noſtre cher & bien-amé ANTOINE CELLIER Marchand Libraire de noſtre Ville de Lyon, nous a fait expoſer qu'il luy eſt tombé és mains vn Liure Intitulé *Lazari Riuerij Opera Medica, &c.* Lequel il deſireroit reimprimer ou faire imprimer, vendre & debiter en tous les lieux de noſtre Royaume, en vn ou pluſieurs Volumes, en tels Marges, & tels Caracteres, & autant de fois que bon luy ſemblera, durant l'eſpace de vingt années, à commencer du iour que l'Impreſſion dudit Liure ſera paracheué d'imprimer pour la primiere fois, à condition qu'il ſera mis deux Exemplaires en noſtre Bibliotheque publique, & vn en celle ſeruant à noſtre perſonne au Chaſteau du Louure, vulgairement appelé le Cabinet de nos Liures, & vn en celle de noſtre tres-Cher & Feal le Sieur Seguier Cheualier & Chancelier de France, auant que de l'expoſer en vente, à peine de nullité. Faiſant deffences tres-expreſſes à toutes perſonnes de quelque qualité & condition qu'il ſoit, d'imprimer, vendre ny debiter le ſuſdit Liure en aucun lieu de noſtre obeïſſance, ny meſme d'en faire venir des Impreſſions contrefaites des Pays Eſtrangers durant ledit temps, ſoubs quelque pretexte que ce ſoit, ſans le conſentement de l'Expoſant, à peine de confiſcation des Exemplaires, & quinze cens liures d'amende, deſpens dommages & intereſts. Voulons en outre qu'aux Coppies Collationnées par vn de nos amez & feaux Secretaires, foy ſoit adiouſtée comme à l'Original. Commandons au premier noſtre Huiſſier ou Sergent ſur ce requis, faire pour l'execution des preſentes tous exploits neceſſaires, ſans pour ce demander autre permiſſion: CAR TEL EST NOSTRE PLAISIR. Donné à Paris le dernier iour de May l'an de Grace mil ſix cens ſoixante-deux, & de noſtre Regne le vingtieſme. Signé par le Roy CHARPY. Et Scellé du grand Sceau de Cire iaune.

Acheué d'Imprimer le premier Nouembre 1663.